



M



MAGNI
HIPPOCRATIS

COACA PRAESAGIA,

OPVS PLANE DIVINVM, ET VERAЕ

MEDICINAE TANQVAM

THESAVRVS,

Cum interpretatione & commentariis Iacobi Hollerij Stempani, Medici celeberrimi, nunc primum Desiderij Iacotij Vandoperani Medici operi in lucem editis.

Eiusdem Desiderij Iacotij Vandoperani Cōmentariorum ad idem opus, libri tredecim, tribus sectionibus distincti,

In quibus Symptomatum omnium, quae in agris apparent, causa, vires, & significationes demonstrantur.

Ad inuictissimum & Christianissimum Galliae & Poloniae Regem Henricum III.

Index rerum ad calcem operis secundissimus.



LVGDVN I,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXVI.

Cum priuilegio Cæs. Maiest. & Christianiss. Galliarum Regis.

Coll. Rom. & la.

2. leg.

IN VIRTUTE,

Car. Inscr.

Laurens Paganus
de Paganis

ET FORTUNA.



Summa priuilegij Imperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris semper Augusti publico edicto cautum est Guilielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunensi, & sancitum, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis & conditionis, siue sit calcographus, vel bibliopola, siue alius quilibet, quacunq[ue] sacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, hæc Magni Hippocratis Coaca Prælagia, cum interpretatione & Commentariis Iacobi Hollerij Stempani Medici. Eiusdem Desiderij Iacotij Vandoperani Cōmentariorum, ad idem opus libri tredecim, tribus sectionibus distincti, nisi ipsius Guilielmi Rouillij aut heredum eius permissu, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curet, vendat ipse, aut cuiquam diuendenda mander, aut denique excusa ab aliis intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, vel quouis alio pretextu: alioqui sibi multam decem marcharum auri puri irrogatam sciat, quarum dimidia fisco Imperiali fraudis vindici, residua verò pars ipsi Guilielmo Rouillio, aut eius heredibus, aut ab illis mandatum habentibus, cedit, præter librorum amissionem, quos per se idem Rouillius, vel per suos, ybicunq[ue] locorum nactus fuerit, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipsi edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Cæsarea Maiestas, vt latius patet in ipso diplomate, dato Pragæ decimaquarta die mensis Iunij, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimoquinto.

Subsign. MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacre Cæs. Maiest. proprium.

A. Estenberger.

Extrait du priuilege du Roy de France & de Pologne.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer une fois ou plusieurs, ce present liure intitulé Magni Hippocratis Coaca Prælagia, cum interpretatione & Cōmentariis Iacobi Hollerij Stempani Medici. Eiusdem Desiderij Iacotij Vandoperani Cōmentariorum, ad idem opus libri tredecim, tribus sectionibus distincti: lequel liure il a reconuré avec grans frais, mises & despenses: & pource est fait desente de par lediët Seigneur, à tous autres libraires, imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ny distribuer en ses pays, terres, & seigneuries, lediët liure: si ce n'est par le consentement dudiët Rouille: & ce insques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que sera parachuee la premiere impressiō: sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ils auroient imprimez. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, lediët Seigneur veut & entend, que l'extrait d'iceluy estant mis au commencement dudiët liure, serue pour toute notification. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, cōme plus à plein est cōtenu & déclaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Lyon le vingtruieme Iannier, mil cinq cens septantecinq, & de son regne le premier.

Par le Roy, à vostre relation,

Signé,

MORE.

Et scelé du grand seau en cire iaune à simple queue.



AD HENRICVM

III. GALLIAE ET POLO-

NIAE REGEM CHRISTIA-

NISSIMVM,

DESIDERIVS IACOTIVS VANDOPERANVS.



IN eas Medicinae partes (Christi-
anissime Rex) quae remediorum atque
anatomies complectuntur explicatio-
nem, summis ingeniis exquisitaque
doctrina viri complures ita studiosè
incubuerunt, ut ad perfectionem atque
absolutionem, quae ad usus vitae ne-
cessarios satis esse queat, multis per-
uenisse videantur. Quinetiam aetate
memoriaeque nostra usque eò progressa est inquisitio earum rerum,
ut quae prouida natura è sinu suo cumulatè nobis fundit, distincta
picturataque gemmea varietate stirpium, arborum, metallorum,
et animalium, non modò curiosi huius studij curam acremque di-
ligentiam explere, sed ne moderari quidem adhuc potuerint.
Etenim nonnulli in abditos et secretiores naturae recessus ingressi,
elementari hoc igne, vitalem illum naturae ignem imitari conati
sunt, et quod solius Dei et naturae opus esse Galenus censuit, id se
hac solertia consequi posse putarunt. Neque verò hoc dico, quod
quicquam de praestantissimorum hominum gloria detractum ve-
lim: aut quod aliena industria modum statui vel debere, vel posse
sentiam, aut in re eò meliore, quò maior sit, mediocritatem deside-
rem, sed quia dum in his hominis praestantia, vel potius in homine
naturae maiestas voluptaria quadam admiratione detinetur,
Medicae artis diuinitus hominibus concessa melior pars inculta
penè ac deserta iacet, sine qua horum omnium nullum esse usum

experientia ipsa testificatur. Eam partem dico (Rex inuictissime) qua abditarum & morbos continentium causarum notitiam per signa idia καὶ οὐκ αἰδῶ tradit, & qua, ut insidias Imperator, aut tempestates Gubernator, sic Medicus ingrauescentem morbum prouidet, prateritorum cognitionem agro non referente assequitur, presentia cernit, futura prospicit, de morte aut vita multo ante praedicat, & quae singulis diebus euentura sunt, praemonstrat, ut ex ipsius responso intelligant agri se ab impendentibus periculis, tanquam Deicuiusdam voce praemoneri. Hanc tanti fecit Hippocrates, id est, Natura ipsa loquens (eo enim homine nihil statuo fieri potuisse diuinius) ut solam esse duxerit, qua Medicum redderet admiratione dignum, & propè diuinum. Galenus verò, ut omni elegantis doctrina tractatione, ita huius quoque virtutis praestantia adeò excelluit praeceptis Hippocr. institutus, quibus tantum se addidisse pulsuum notitiam confitetur, ut vaticinationis potius & motus cuiusdam diuini, quàm artis & scientiae esse crederentur, qua tam admirabilia Glauconi, Sexto, Siculo cuidam, & aliis multis declarabat. Posteriores autem non solum, iam ut dixi, dum in medicamentorum cogerenda multitudo diligentiores sunt, hanc partem coluerunt negligentius, sed etiam ab hac diuiniore laude, in quam principes illi duo omni studio incubuerant, ceteros exemplo suo penè auerterunt. Itaque ferè post Galeni tempora, ut quisque pluribus remediorum formulis Pharmacopaeorum chartas impleuerat, aut iucundioribus blandimentis agros pellexerat, quibus capi & deliniri solent ab iis, qui omnia quæstus & fastu metiuntur, ita in precio haberi cæpit. Ea ratione factum est, ut fucatus quidam apparatus & adulterina medendi ratio, quorundam, qui vera Medicina gustum non habent, obcacarint animos, & his temporibus Medicorum plerique, dum huius praestantissima partis ignorance statos ratosq; natura & humorum motus minus accurate obseruant, eos intempestiuq; medicamentorum usu aut impedian, aut intercipient, sicq; constantissimam artem fortuna regere videatur, non prudentia. Inde quoque Empirici & circumforanei quidam homines extiterunt, qui nulla corporum rerumq; ratione comperta, nostris auxilium haudquaquam ad salutem, sed ad necem abutuntur: quos omnes non inani verborum tumultu, sed, ut à Galeno quondam Roma, artis operibus ab eo conuinci perfacile est, qui hac morborum cognitione, & ex ea iniecta praesagiendi ratione, vel mediocriter informatus fuerit. Siquidem iam constat

non

non posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui unde
 hi sint, ignoret: neque cuiusquam opinionem, cui non est huius rei
 certa notitia, certum reperire remedium posse. Quibus ego ratio-
 nibus inductus, cum superioribus annis in explorandis omnium
 morborum remediis & in docili usus disciplina plurimum tempo-
 ris atque opera posuissem, quò hac quoque pars mihi in promptu
 esset, ad meditanda atq; explicanda diuini Hippocratis de ea mi-
 nus nota, minusque peruulgata dogmata totum me conuerti, &
 quantum quidem per me adhuc fieri potuit, fontes, unde haurirèt
 studiosi, atque etiam itinera ipsa demonstravi. Ita enim in ani-
 mum induxi semper, nihil ut esset aut homine dignius, aut viro
 bono honestius, aut Reipub fructuosius, quam qua sibi quisque in
 hac arte salutis humane praside acri & attento animo utilissima
 notasset, ea cum ceteris veterum more cōmunicare. Ob eamque
 causam cum ad id quoque virorum doctorum consilio & honesta
 cohortatione essem incitatus, institui hos commentarios in Coaca
 Hippocratis prasagia (diuinum mehercule opus, quodq; vniuer-
 sam illam scientiam plenè cumulateq; continet) unà cum Holle-
 rij, viri omni doctrina genere praecllentissimi, in eadem lucubra-
 tionibus in aspectum, lucemque nunc primum dare, & studiosorū
 omnium studiis subleuandis impertire: simul ut hominibus testa-
 rer magnitudinem obseruantia mea erga Hollerium & Reipub.
 Arelatensi, cuius stipendiis medicinam facio: non solum laboris
 mei, sed etiam otij, quod in tanta egrorum multitudine perexi-
 guum est, rationem redderem. Nunc hasce vigilias meas, (Inui-
 ctissime ac humanissime Rex) multa quidem sunt causa, cur tibi
 dicare sim ausus: sed tamen una eaque summa est, quod neque
 rei Medica cognitio Regia maiestate indigna sapientibus videtur,
 & te Regem esse nouit orbis extra-supraque omnium virtutū hu-
 manarum ambitum tanquam heroa quendam constitutū. Nam
 ut de Medicina primum dicam, diuinitus ad sanitatem hominum
 & ad conseruationem data, eius ea semper dignitas fuit, ea excel-
 lentia, ea denique autoritas, ut originem ipsius Dij immortales ac-
 ceptam sibi referri voluerint, usum & praecepta Reges ac Princi-
 pes apud se esse, excoli, foueri, sibi dicari non solum honestum & glo-
 riosum, sed etiam necessarium semper putarint. Id ego multis confir-
 mare, si vel postularer locus, vel aliunde melius, quam ab ipso di-
 uina sapientia spiritu intelligi posset: qui cum alibi saepe, sum eo lo-
 co, quo honorem Medico haberi iubet, Medicinam etiam ipsam,

EPISTOLA.

non ut alias artes humana industria comparatam, sed creatam, ab altissimo diuinitus in animos hominum infundi, necnon honoribus, premiis, atque splendore dignissimam esse ostendit. Est enim (ait) à supremo Medicina, & à Rege stipendium accipit. Medici scientia eius caput extollit, ita ut proceribus sit admirationi. Dominus creauit ex terra medicamenta, quae prudens homo non fastidit. Nonne ligno dulcuit aqua amara, ut eius vis ab hominibus cognosceretur? Ipse scientia hac donauit homines, ut suis miraculis gloriam consequeretur. Et paulò post, Da, inquit, Medico locum, utpote cuius author sit Dominus: nèue à te discedat, cum eo sit opus. Est etiam cum eis prosperè succedit opus: nam & ipsi Dominum orant, ut sibi linimentum secundet, & uitæ causa sanationē. Idem quoque spiritus in Ezechiele admonet ad utramque ripam fluminis crescere omnis generis arbores, quarum fructus sint esui, & folia medicina. Ob idque etiam imperitissima gentes hac veluti diuina natura lege edocta herbas aliâq; prompta in auxilium vulneris, morborumque nouerunt. De tuis autem regiis & planè heroicis virtutibus, quæ omnem ingenij vim superant, totòque iam orbe celebrantur (Rex potentissime) in hac ingenij mediocritate, & contractiore epistola, ut scribam aliquid, mihi non sumâ. Inusitata illa & inaudita prudentia, quam puer adhuc ad res gerendas & deliberationes publicas adhibuisti, eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima authoritas, egregia fortuna, quater commissio cum hostibus praelio reportata in ea etate victoria, quæ ceteri vix adhuc arma tractare incipiunt, te diuinum aliquid supra Principum aliorum sortem cælitum fauore obtinuisse declarant. Summa verò illa consensio tot Principum, tot nationum, tot ciuitatum & viro- rum illustrium atque eruditorum, Comitibus Camonenfibus Regis creandi causa habitis, in deferendo tibi incunte adolescentia Polonia ac Lituania potentissimo, & nostra memoria florentissimo regno, neq; sine certa & explorata omnium virtutum opinione, quæ summo atque perfectò Regi cōuenirent, neq; sine singulari diuinæ providentiæ afflatu contingere potuit. De tuo autem in Poloniam itū ac reditu, de regni in morte Regis conseruatione, de exterarum nationum tuo nomine facta congratulatione, de aduentu in Galliam bonorum omnium votis expetito, perduellibus inopinato, ita omnes sentiunt, ut occulta fatorum lege, diuino consilio, singulari quadam populorum in te propensione, summa verò tua prudentia ac felicitate & suscepta sint, & præclare gesta omnia. Iam verò
quid

EPISTOLA

quid commemorem tuam in colendo Deo pietatem, in cōseruanda religione ardentissimum studium, in regendis hominibus auctoritatem, in administrandis negotiis diligentiam, in audiendis populi querimoniis facilitatem, attentionem & summam equitatem? Hac ita summa sunt, ut cum in Regibus ac principibus, in omnibus etiam ducibus ciuitatum, & publici consilij auctoribus, omnium studio semper expetita sint, in nullo adhuc nec maiora, nec illustriora, nec, ut in te, simul omnia notari potuerint. Itaque tot vexata calamitatibus Gallia, tot tantisq; laboribus & miseriis afflicta & penè prostrata, inter procellas, & summas seditionum ac discordiarum tempestates, quasi nouo Castoris & Pollucis obiecto sidere, te duplici diademate insignito, te, inquam, Rege Regum omnium & nomine & re Christianissimo, summa spe & certa expectatione non modo salutis, sed etiam pristina dignitatis recuperanda sese erigit: te conseruato ac restituito salutem sibi conseruatam ac restitutam, te presente auxilium sibi praesens, tanquā à numine aliquo diuinitus ostensum, summūque praesidiū suis fortunis constitutum esse arbitrat. Ego verò (Rex piissime) in hac communi omnium gratulatione, & publico gaudio hoc veluti thuscūlo Maiestatī tuae, quā enixè pieque possum, lito, simul & praepotentem Regnorum conditorem ac Regem Regum, qui tam multis tamque illustribus argumentis te sibi charissimum esse declarauit, precor, veneror atque imploro, ut huius miserrimae Galliae sua benignitate tandem misertus tua omnia consilia atque facta praclaris coepta auspiciis ad sui nominis laudem & Reipub. salutem dirigat, te Regno, & Regnum tibi conseruet, populo tutam tranquillāque pacem tribuat, & Rei literariae suam in integrum restituat dignitatem.

IN COMMENTARIA A DESID.

IACOTIO EDITA IN HIPPOC.

IOACAS PRAENOTIONES,

Ioannis Faucherij, Doctoris Medici Carmen.

*Prædita qua magno docta exemplaria fructu,
Luce quid hac prohibet, quid vetat orbe frui?
Æternum Hippocratis claret doctrina per auum,
Interpres specimen grande dat ingenij.
Ille docet morbos ut quis prænoscere possit,
Quoque modo casus stent veniantque novi.
Hic verò Cui recto explicat ordine mentem,
Hac quasi sit soli debita cum sibi.
Artis & expertus multa inuenisse videtur
Abdita, per celebres qua latuere viros.
Ergo quis immeritò non utrum præferat horum,
Utri? cum ferè par sit utrique decus.*

IN DESID

IN DESID. IACOTII VANDOPERANI, SVMMI

Philosophi & Medici, libros Commentariorum elegantissimos &
eruditissimos, in Coaca Hippocratis Magni Praefagia,
Imberti Berurandi Carmen.

*Artis Paonia fertur caelestis origo:
Censeatur supera munus ab arce datum.
Hoc ipsum Moses nobis testatur aperit,
Necnon eximia vir pietate Syrach:
Cum plancis vires concessas omnibus esse
Diuina nunc mentis uterque feras.
Lasa quibus possint curari corpora, quaeue
In validum morbo fracta redire statum.
Sulmonensis idem testatur saepe Poeta:
Cui medicas habuit primus Apollo manus.
Huius item natus, superas qui traxit ad auras,
Restituitque suis Androgeona focus.
Ac gemini medica praestantes arte, nepotes:
Quos idem vases coeui ad astra refert.
Ars tamen in varias cum sit diffusa medendi
Partes, pra reliquis euehit vna caput.
Nimirum, quae abstrusa docet praefagia, quorum
Arte nitens Medicus, Iuppiter alter erit.
Quem penes est tantum certa ratione, futura
Longè quàm veniant significare, prius.
Hanc autem partem mira breuitate, styloque
Complexa est Coi gloria prima soli.
Signorum causa: nam quae cernuntur in agris,
Ac vires possunt plenius inde peti.
Unde etiam quauis symptomata serpere furtim
Consuevere, notens hac quid, & illa simul.
Verum quis dices terra caligine plenum
Hippocratem, idcirco non bene posse capi.
Quod certe fateor, sophia medicæq; bilinguis
Huic, adiunxisset, si sua censa pacer.
Is Desiderius grassante Iacotius orbem
Fama per totum Vandoperanus adest.
Qui quoque Cimmerius penitus demersa tenebris
In lucem reuocat, mox subitura diem.
Pro tantis ergo meritis ornandus honore,
Laudibus & summis afficiendus eris.
Sic vobis maiora quidem dignabitur idem
Ferre sub incudem, cum grauiora lubens:
Ars laudis quoniam quauis iactetur alumna:
Atque suum virens quarat ubique decus.*

Αὐτῷ πρὸς αὐτόν.

Κόας ὁ Ἰπποκράτης ἔσθ' ὅς γ' ἔγραφε πολλά
Τὸς γὰρ πάλαι μερόποις χρεῖσά τε, δαδάλει·
Μᾶλλον δ' ἰαξίδι πᾶσιν ἢ σάμῃ δέδρεται
Εἰς ἐν τῶν πάντων πρῶτος ὁ ἐστὶ μέγα.
Τῶν δοκίμῃ αὐτὸς θαυμάσιος, ἡμοὶ δὲ τροφάντων
Οὔνεκα, καὶ Διὶ τῷ ἅμφι τιθησόμενος.
Ταῦτα πολύγλωστος δαί, ὅτι σκοταῖνι σφόδρα,
Πέντε διδύλωκε χρομμᾶτιος μὲν ἀνὴρ
Οἷς ἢ λαμπρῶνα προσῆχε, φάος τε ποσῆτος,
Ἡλὺς ὡς αὐτῷ λαμπρότις ὥσπερ ἰάν·
Οὔτως ἱαχότιος λέγεται, ἄλλοις σὺν παραβληθεῖς,
Εἰς τε φαύσει, τ' ἀχέσει, ὡς κορυφαῖος ἔτι.

IN HIPPOCRATIS PROGNOSTICA
doctissimis D. Iacotij Commentariis explicata
Dionysius Christianus.

*Ut morbum iugules morbi praeoscere causam
Est opus, atque grauius tempora quaque mali:
Sic medicus, sic augur erat Paeonius Apollo,
Vique sic ars felix se praecunse docet.
Numinus Hippocrates Clari, pia facta secutus
Dae praeoscendi singula rite diem.
Ast usum multos tenebra eripuerunt per annos,
Huncque infelicem longa caligo dedec.
Sed en, Iacoti, velut hac prognostica vases
Aetherea reddis splendidiora die.
Ergo tibi nomen venuros perfluit in annos,
Ingenio cuius scire futura licet.*

IN DESID

IN DESIDERII IACOTII VANDO-

perani, summi Philosophi & Medici, ornatissimos li-
bros Commentariorum in Coaca Hippocra-
tis Magni Præfagia, Laurentij Va-
raderij Arelatenfis
Carmen.

*A multis medica Iurisprudencia quondam,
Arti praposita est culmen honoris habens,
Hac animum nostrum quia curet, corpus at illa:
Sentio sed contrà, iam nec opinor idem.
Lumen Apollineum anteferendum scilicet esse
Astræa, cunctis qua sua suppeditat.
Nam leges tantum curant externa, minacis
Fortune qua sunt subiicienda rotis.
Corporeas vires verum medicina tuetur,
Nec non collapsas has reparare cupit.
Sed prestare bonis illis num cernimus ipsi
Corpus, quod mentem suscipit auspicio?
Quàm magno afficiendus honore Iacotius ergo,
Laudibus & quantis condecorandus erit.
Qui sic ornavit Medici præfagia summi
Obscura Hippocratis, sed tamen utilia,
Atque suis doctis scriptis decoravit, ut ista
Perspiciat facile quilibet artis inops.
Apparetque magis mihi collaudandus ob illud,
Imò tollendus lucida ad ætrem simul:
Quod medici minimè videatur nomine dignus
Ventura in morbis non referare potens:
Quod peius naso quoque suspendatur adunco
A rudium magna denique parte virum.
Trade typis ergo quamprimum docte Iacoti
Ornatos fœtus, frugiferosque tuos:
His ipsis quò freta queat studiosa iuventus
Latius ad medicos accelerare sinus.*

O D E

O D E

A MONSIEVR IACOT DOCTEVR
en Medecine, sur ses Prøgnostiques des Coaces,

Par François le Fort Angevin.

*Mon Iacot : la sainte memoire
S'anime pour orner ta gloire
Par les vers de ceux rechantés
Qu'on n'a veu esclaves d'enuie
Ou aux delices de la vie,
Ou par ignorance enchantés.*

*Tu entendras les voix certaines
A guinder tes vertus hautaines
Au luisant repaire des dieux
Manier les engins des Muses,
Eternisant par telles ruses
L'obiet immortal de tes yeux:*

*Obiect qui n'est pris de la terre
Ny de ce que Thetis enferme
Au moite venter de ses eaux,
Ny parmi les richesses rares,
Que les Calaiques auares
Tirent des riuages nouveaux.*

*Maïs ce sont les lieux où presidens
Les deités, & où residens
Les saintes bandes de vertu,
La Medecine & les sciences:
Dequoy les sages presciences
Tont parfaitement reuestu.*

*Iacot, ma chanceresse lire
N'a pas le caquet pour bien dire
De tes labours les beaux tresors,
Avec lesquelz ton art deffie
Ton ennemy qui fortifie
Contre toy ses foibles efforts:*

Inuicars

Inuisant les bouches muettes,
Et les lires de noz Poetes,
A luy dresser nouvelle guerre,
Luy qui s'attaquant à la Muse,
Sera fait d'un ail de Meduse
L'un des plus durs os de la terre.

Car, l'art, ces vertus sont celles
Qu'elles regneront immortelles
Par les plumes des bien-disans.
Tes Prognostiques (beaux ouvrages)
Ne s'estonneront des orages,
Qu'ameinent la suite des ans.

Le lac des oubliens vndes,
Gloucon des ames vagabondes,
Et du bruit orphelin des vers
N'abolira pas la doctrine
Que ce donna la medecine
Lors qu'entras en cet vniuers.

Cet art qui se fera reuiure
Trop mieux qu'un Colosse de cuiure,
Euvre d'un forgeron boiteux:
Ce tien labeur que tu presentes
Aux hommes, ne crains les tormentes
Ni l'aiguillon de l'enuieux.

Le metal quelque peu durable
Est porteur au feu variable,
Et l'artifice est obscurcy:
Or le marbre vieillist: & ore
La flamme l'atteint & deuore,
Le labeur & la pierre aussi:

Mais ton labeur de ce n'a crainte,
Puis qu'il est par la troupe sainte
Transporté sur l'autel des cieux,
Viura tant que l'Aube aura cure
De renuoyer la nuit obscure
Bien loin du soleil radieux.

Quoy qu'il aduienne.

★★

DOMINO IACOTIO DOCTORI

Medico clarissimo Claudius Iazu Senonensis.

*Hippocrates cæca medicinam nocte sepultam,
Mille libris voluit ferre per astra caput,
Promeruisq; palmam post hunc sed penna Galeni,
Qualis in Eoo lucida gemma mari.
Iacoti medicos inter celeberrime claros,
Qua Rhodanus celeri profluit amne loco:
Te docuit medicas artes sua munera Phæbus,
Atque hominum in morbos noscere posse dedit.
Quem non languentem morbo veterique veterno,
Dexter Apollinea protinus arte leuas?
Quis melius vires herbarum & nomina novit?
Pubescatque magis quo panacea loco?
Pulchra facis, maiora tamen Prognostica lustrans
Qua Cœus medica scripserat arte senex.
Adiunxit gemma flauum tua penna superstes
Aurum: quo rursus nascitur illa tuis.
Sicque duplex Arelas de te duo munera sumpsit
Pharmaca: prima capit, scripta deinde colit.*

DOMINO

DOMINO IACOTIO MEDICO

Francisci Rosselleti Vesulani Carmen.

*Hic felix nimium quaterque terque,
 Qui doctis manibus sacraque penna,
 Exposcit superas adire vias,
 Aeternumque nemus vagum sororum,
 Vatis Phœbigena polo micantis,
 Ut tu Holleriana columna laudis,
 Iacoti, medica decus parentis:
 Tu qui nunc per iter inusitatum,
 Quot Graci assiduo prius labore
 Tentarunt monumenta, quosque vias
 Tentarunt Arabes manu feraci,
 Mille nunc recinis beate chartis
 Doctis omnibus & laboriosis
 Qualescunque quidem omni per virorum
 Plus uno maneant perenne seculo:
 Hic fulget Medici perennis honos:
 Hic fulgor medica decus parentis,
 Quae Graias vixit prius per urbes,
 Coe mellissimum docente sene:
 At nostris vigeat beata campis
 Facunda modo pumice expollita,
 Iacoti egregium decus sororum
 Iam te posteritas ruens manebit.*

Sonet par le mesme.

Un desirant l'honneur de tes braues escriis
Comme (à la verité) on leur doit toute chose,
Gloire, los (assauoir) l'amour qu'on voit enclose,
Dans le souef repos d'un iacinte pourpris:
T'escoutant resonner, te fera le seul pris,
Le premier norrisson de l'Hippocrate prose:
L'autre comme enuieux, enuieux qui propose
De n'estimer que soy, baueru mille ris:
Mais le pauvre abusé ne sauroit il comprendre,
Que trop facilement on s'attaque à reprendre:
Mais suyure d'un tel chef le labeur glorieux,
Presque impossible il est. Sus donc qu'on voye la grace,
Qu'il tiendra poursuyuant de tels escriis la trace,
Affin de se loger, comme toy dans tes cieux.

Sic voluere fata,

DESID

DESIDERII IACOTII
VANDOPERANI MEDICI IN
COACA HIPPOCRATIS PRÆSAGIA
PRÆBATIO TOTIVS OPERIS
σύνοψις continens.



ORVM librorum, qui ab Hippocra-
te de præfagiendi ratione, & de meden-
di arte diuinitus scripti, diuina sorte no-
bis reſeruati ſunt, tria eſſe genera cùm
ex multis Galeni locis intelligi poteſt,
tum res ipſa per ſe ſatis apertè teſtatur.
Primum ordine ac dignitate *σύνταξις*
Græci dixerunt, in quo ἡ διδασκαλία τῆς
ἰατρικῆς θεωρίας (ait Galenus) διὰ τῶν κα-
τὰ γένος γεγονότων, προχειζομένων ποτὲ καὶ τῶν κατὰ μέρος, ἕνα παραδείγματός
ἔστι πρὸς ἑαυτὴν τῶν μελετησάντων. Doctrina medicæ contemplatio-
nis per vniuerſalia facta eſt, appoſitis interdum exempli cauſa, par-
ticularibus ad diſcentium iuuandam intelligentiam. In hoc genere
Hippocrates λογικὴν κεραιὴν προβάλλει, vt alibi idem Galenus loquitur,
adhibito iudicio logico nō niſi ignota, vtilia & vera docet, perpetuò-
que ſigna cōgerit non ſolūm κατὰ γένος, ſed etiam ὁμοειδῶς eiufdem ſpe-
ciei, interdum etiam ὁμογενῶς eiufdem generis. Signorum enim om-
nium alia genus affectus, de quo agitur oſtendunt, aut prænuntiant:
alia ſpeciem ipſam, quæ propria illius dicuntur: nonnulla verò ne-
que ſpeciem. Prima dicuntur ὁμόγενῶς, hoc eſt, non ſolum ſpecies, quæ
conueniunt in eodem genere: ſed quæ conueniunt in comuni ſpe-
ciebus omnibus differentia, quæ genus conſtituit. Exempli cauſa, Si
quis dixerit, ſitim, linguam exuſtam, & vigilias turbulentas phre-
nitidis eſſe ſigna. Etenim neque ſitis, neque lingua uſta verè phre-
nitica ſigna ſunt, quòd neque indicent, neque efficiant phreniti-
dem: genus tamen, in quo affectio continetur, declarant, quæ cali-
da eſt & ſicca. Quoniam igitur phreniticam affectionem maximè
ſiccam eſſe conſtat, quæcunque ſiccitatis ſigna in vicinis capiti parti-
bus ſe produnt, aut quamlibet cum eo ſocietatem habent ſympto-
mata, ea quoque delirium quodammodo præmonſtrant. Eiufmodi
autem ſigna, quia propria non ſunt, in hoc legitimum librorum
genere rarius uſurpantur, niſi cùm propria deſunt, aut minus firma
videntur. Tum enim ab Hippocrate, quaſi in ſupplementum addu-
cuntur, quòd vnumquodque genus ſuis ſpeciebus familiare ſit, pro-
indèque ad earum præſentionem ac prædictionem conferat, ſi ſi-

3. Protr. 7.
C. 1. 13

Artificium
Hippocratis.

P R A E F A T I O.

gnorū, quæ sunt *ὁμογενῶς*, nonnulla apparuerint. Præterea pluribus eiusdem generis simul factis signis non solum species vel genus certius cognosci constat: sed etiā magnitudinem ipsius. Dicat enim quis, In delirio cum comate, lumborum, ceruicis & hypochondrij doloribus stillicidium sanguinis perniciosum: dolores quidem illarum partium cum symptomatis cerebri coniuncti genus affectionis ostendunt: coma verò delirio additum facit, ut iudicium medici nō amplius in coniectura veritati proxima versetur, sed penē in præsentia atque ante oculos magnitudinem affectionis in cerebro videat. Cum verò stillicidium sanguinis è naribus accesserit, non modò rata firmæque cognitio fuerit, sed scientifica & certa, quòd à morbo cerebri facultas superetur. Signa autem *ὁμοειδῆ* sunt, quæ vel partis alicuius affectiones declarant, ut supra thoracis, narium & palati excrementa, cerebri & membranarum eius: vel actiones læsæ vnius facultatis, ut delirium, & obliuio: vel quæ constituunt peculiarem aliquam speciem morbi, ut febris, lateris dolor, spirandi difficultas, tussis, pleuritidem. Proinde hæc etiam *ἰδία* propria dicuntur, quòd è duobus semper alterum habeant, aut vtrumque, ut vel perpetuo, vel solis conueniant. Nam quæ nec solis insunt, nec perpetuo, propria illorum esse nequeunt. Ex his itaque certissima sunt, quæ perpetuo & solis, ut cōcursus ille quatuor symptomatum, qui nulli ex omnibus morbis adest, præterquam pleuritidi, neque ab ea separatur. Proximè accedunt ad ea, quæ perpetuo quidem, non tamen solis conueniunt, ut vigilæ phreniticis: aut solis, sed non perpetuo, ut in iisdem magna & rara spiratio. Sic enim proprietas definitur, quòd vel necessario sequatur formam, ut in homine ratio: vel non necessario quidem, in alio tamen esse non possit, ut architectū esse in eodem. Quæ vero signa his conditionibus non continentur, impropria & *ἑτερογενῆ* sunt Hippocrati, ex quibus in præceptis, *σύνθετος*, *ἑτερογενῆς*, aut *συνδρομὴ* concursus, vel implicatio artificiosa fieri non potest. Etenim si (ut in eodem exemplo maneam) in præfatio phrenitidis signa aliunde sumpta ponantur, quàm ab ipsa affectione, aut loco affecto, ut vrinæ, sudores, sputa, vomitiones, de ægro quidem num perniciosè habeat, aliquid admonebunt, phrenitica tamen signa non sunt, nec in hoc artificioso librorum genere cum aliis, quæ sunt *ὁμοειδῆ* καὶ *ἰδία* coaceruantur. Neque enim ex rei natura, neque experientia doceri potest ea omnibus phreniticis inesse vel perpetuò, vel solis. Tantum quispiam dicere queat, se hoc vel illud, ut vrinas nigras & sudores in quibusdam phreniticis obseruasse. Verum ex his cerebri affectio cognosci per se non potest, quod in signis phreniticis requiritur. Vrinæ siquidem aliud vitium denunciant, quòque modo habeant succi tum arteriarum, tum venarum, cōmonent. Sudores vero neque satis declarant cerebri morbum, &

aliarum

P R A E F A T I O.

aliarū quarūdam affectionum sunt notæ. Sic ergo in Prōgnosticō,
& Aphorif. quibus artificiosam tum πρόγνωσις, tum διάγνωσις per v-
niuersalia cōplectitur Hippocrates, aut scorsum ac separatim signo-
rum singulorū vires exponit: aut eorum, quæ affectionem vnā in-
dicant, cōcursum scribit, vt in ea facie, quam Hippocraticam vulgō
dicunt, & in suppuratione, hyderis ac similibus. Inter hæc autē, quæ
sunt χαθόλου & ὁμοειδῆ, nōnunquam particularia quædam inserit, ex
quibus eorū, quæ incidere solent, experiētiam habeamus manifestio-
rem. Eiusmodi enim præceptorū generalium exempla esse debent, vt
in illo Aphorif. Erysipelas foris intro cōuerti malum: intus verò fo-
ras existere bonum. Nam in vniuersum verū est, omnem affectū ex
imis ac principibus partibus ad cutem transferri bonū esse, vt signū
& causam: contrarium verò malum. Atque hæc de primo genere.

Alterū genus sequitur, artificiosum quidē vel maximē, vt prius:
artificio tamē ac præceptis dissimile. Nā vt illic τὰ χαθόλου & ὁμοειδῆ
vniuersalia & eiusdē speciei, aut quæ in vno morbo cōringunt, tan-
tū docet Hippoc. ita hīc κατὰ μέρος, ὁμογενῆ, ὁμοειδῆ & ἑτερογενῆ per-
miscet. i. quæcunque in singulis ægris apparent, particularia, siue sint
eiusdē speciei aut generis, siue heterogenea, vt in Epid. Causam scri-
ptionis huius ita explicat Galenus, ἐπὶ δ' οὗ ἀπόχρη τὰ χαθόλου θεω-
ρήματα μεγάλῃ, εἰς δ' διαγινώσκειν ἐπιμέλειαν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτὰ χωρὶς τῆ
γυμνάσεως, διὰ τὸ γυμνασίαις ἔχειν, ἔχειν τὸς οὖν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν
ἀρρώστους ἐφ' ὃν ἔδει παρέλκεν τοῖς συμβάλλουσιν αὐτοῖς. id est, Quoniā verò
non satis est præcepta vniuersalia addiscere, vt & promptē in operi-
bus absque exercitatione dignoscantur, ob id gratia exercitationis
ægros in Epidemiis scripsit, in quibus nihil eorum quæ his contige-
runt, est omissum. Qua autem ratione progrediatur, postea explicat
hoc modo, In his ægris si quoquo pacto causæ procatasticæ indi-
care valeant, iudicat, recensens, si quis, verbi gratia, vel ex laboribus,
vel exercitationibus intempestiuis, vel ebrietate agrotare cœperit.
Deinde quod primo quidem die hæc, circa ægrum contigerint: &
secundo alia, & ita tertio & quarto, ac deinceps omnia, quæ facta
sunt, explicat, his ostendens, qui ab ipso didicerunt ὅτι χαθόλου γινώσκου
præceptionem vniuersalem, eam esse consentaneam iis, quæ in ægris
apparuerunt. Simul etiam interdum ducit ad exercitationem, vt in
horum explicationibus ostendimus. Alio autem loco non omnia
sigillatim in illis libris conscribi refert, quæ in ægris contigerunt,
velut à Thucydide, qui idiotis etiam notæ persequitur. At Hippo-
crates (inquit) pauca ex his, quæ ad ipsam affectionem pertinent,
circa quam eger est periclitatus: multa verò alia ab idiotis quidem
neglecta, artificiosam verò & exactam cognitionem exhibentia, &
quæ etiam optimos medicos sæpe latere possunt. Ille velox in inter-
pretando, & nihil, quod non magnopere iuuet, scribendum sibi du-

3. Protrahet. 7

2. De difficu.
respirat.

PRÆFATIO.

cens, videbitur tibi rursus propria mente emoueri, quando etiam quæ penitus non sunt facta ægro, scribis: hoc ipsum insuper indicans, quòd non sint facta, cùm tamen ex factis plurima relinquat, quia neque vulgaria, neque quæ quilibet medicus assequi queat hîc scripsit. Etenim Thucydides vt idiota idiotis scribit: Hippocrates verò vt artifex artificibus,

Tertium & postremum genus scriptum est non vt in lucem ederetur, sed vt esset tanquam monimentum ac cõmentarium in subsidium memoriæ. Qualia M. Tullius aduersaria nominat, quòd homines aduerterent, ne res aliqua eis excideret. Quicquid enim vel demonstratione, vel diligenti ægrorum obseruatione singulis diebus consequutus erat Hippocrates, in pugillaribus annotare solebat, de cuius scripto Thessalus filius vir præclarissimus, quod memoria dignũ visum est, excepit, ac in tabellis repositũ, seorsumque exscriptum cõseruauit. Ferunt etiam in Co insula, vnde Coaci præfagij nomen deductum est, celeberrimum Aesculapij templum coli solitum, ex quo egri ex vniuersa Græcia adducti remedia somniant, quæ si profuissent, parietibus templi inscriberentur, Coe posteritati tanquam rudimenta future artis. Sic enim Petrus in epistola quadam ad Artaxersem Persarum regem, è paruis rebus & rudibus initiis ab Hippocrate medicinam excitatam scribit. Hoc scriptionis genus Galenus vocat ὑπομνημα, quasi commentarium ad memoriam, & interdum τὰ ἐκ τῆ μικρῆ πνακιδίς, libros ex parua tabella. ὁ δ' ὧς (ait in Protrh. Galenus) καὶ Ἀρχικράτει πρόκειται, (ὁ γράμματι μὲν ἔπαιον προσθίμενος ὧς ἐφίω, ὑπομνήματι δὲ πρόποι, καὶ μάλιθ' ὅταν ἑαυτὸν ὁ γράφων ἀναμνησθεῖν θέλει. hoc est, Oratio autem hæc (vt Archeatri) operi quidem vniuersè & artificiosè cõscripto non admodum conuenit, vt retuli, sed commentarium magis decet, & potissimũ quando qui scribit, seipsum admonere voluerit. Alio autem loco docet Epid. librum secundum, quartum & sextum à quibusdam filio Hippocratis tribui: ab aliis Hippocrati ipsi ἔμνη (ὁ γράμματά γε ἔδ' ὥστε διαδοθῆναι τοῖς ἑλλήσι μέλαινα, ἀλλ' ὑπομνήματα μάλλον εἶναι, non vt libros in lucem emittendos, neque vt Græcis inuulgandos, sed commentaria potius ad memoriam. Postea subiicit solum primum & tertium magni esse Hippocratis: alios à Thessalo scriptos: proinde inscribi τὰ ἐκ τῆ μικρῆ πνακιδίς libros ex parua tabella, Thessali videlicet, qui omnia, quæ pater scripserat, simul coaceruare studio habuit, quo nihil deperiret. Sunt ergo ὑπομνήματα, qualia vnusquisque studiosorum ex authorum lectione, aut particulari obseruatione sibi conficit in memoriæ subsidiũ, quomodo Plato scribit epistola septima, ὑπομνηματῶν χάριν ταῦτ' ἔγραψα. memoriæ causa hæc scripsi. Sic Latini monumẽta dicunt à monendo. Hoc scribendi genus prioribus dissimile est artificio, præceptis, loquendi proprietate,

cur inscribat utque
preparationes

1. Protrh. 11.

2. de difficult.
respirat.

PRÆFATIO.

prietate. Neque enim τὰ καθόλου, δημοτῶν, ἴδια complectitur, neque signorum vires generatim & vniuersè docet, aut concursus vnam affectionem indicantium, vt in primo genere: sed & δημοτικῇ & ἰατρικῇ interdum coaceruat, non eodem tamen modo, quo in secundo genere. Siquidem non exponit quæ morbum antecesserint, quæve comitentur, aut singulis diebus superueniant. Sed ex quibusdam semel atque iterum obseruatis vniuersale interdum colligit, & indefinita plerūque relinquit. Præterea ex his, quæ sunt ἀναμειγυμένων, & θροῦς συνδρομῶν syndromen congerit, multarūque affectionum implicatarum, id est, in quibus plures partes sunt affectæ, signa simul comprehendit. Potest enim idem æger, verbi gratia, in thorace tantum affici, aut etiam in thorace, pulmone & capite simul. Fieri etiam potest, vt adiungatur affectus aliquis ventris & hepatis. In Prognostico horum omnium signa seorsum considerantur, quibus definitis iubet Hippocrates in egris conferendas esse signorum vires inter se, inde vt intelligatur non solum quid singula significant, sed & ex quibus maius imminet periculum, & vtrum perniciosè æger habeat necne. In hoc autem scripti genere ea distinctione neglecta simul omnia sæpe confunduntur. Cuius rei exemplum sit in illa Prorrhethici sententia, Qui inter initia Comatosi fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, & colli dolore, an ne phrenitici? Narium in his stillicidium perniciosum tum aliàs, tum si quarto cœperit die. Ventris valde rubens proluues mala' quidem in omnibus morbis: non minimè verò in prædictis. Prima siquidem hic symptomata sunt δημοτικῇ, ac cerebrum grauissimè affici denunciant: postremum verò hepaticum est, ac diuersum ab aliis affectum ostendit. Indefinita etiam quandoque complectitur, vt in eo Aphorismo, Febres ex hypochondriorum doloribus, malignæ. Vt autem artificium ab illis exactè docendi generibus καθόλου, καὶ κατὰ μέρος, longè recedit, ita nec loquendi proprietas aut forma est eadem. Hic enim Hippocrates Ionismos sibi familiares non retinet, linguæ nimirū veteris, priusquam las in colonias deduceretur, nec semper propriè loquitur. Hac ergo differentia libros tres sectionis prioris Prorrhethici contineri, & Coaca Præfagia Galenus docet Cōmentario ad historiam eius, qui in Dealcis horto iacebat, & initio Cōmentarij secundi ad tertium librum Epidem. Addit etiam, quæ in Coacis præfagiis docentur, ἀναμειγυμένα, τισὶ μὲν τῶν ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένα, ἢ προγνωστικῶν: τισὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐπιδημίοις, commixta ex quibusdam quidem eorum, quæ in Aphorismis dicta sunt, vel Prognostico, aliis autem, quæ in Epidemiis, longè tamen, mea quidem sententia, diuiniore modo, quàm Galenus putat. Nam reuera in Prorrhethico pauca ex Prognosticis sumuntur. In Coacis verò & ex Prorrhethico, & ex Prognostico, & ex Epidemiis, ex omnibus denique Hippocratis

3. Epid. como com. i. r. r. g.
Men. L. 1. 1.

P R A E F A T I O.

Argumentū
ordo Cœc.
Præf.

Hippocratis tum scriptis libris, tum pugillaribus tabellis & schediis quæcunque ad morborum omnium cognitionem & prælagia pertinent, huc translata sunt, & admirabili ordine comprehensa. Primum enim quæ comitari solent febrium Εἰσβολὰς, & primos insultus accuratissimè exponit, qualia sunt rigor, horror, refrigeratio, sudor, & similia. Cùm autem singula in progressu morbi periodicè, aut symptomaticè, aut criticè incidere queant, omnium vires & prælagia demonstrat. Hinc de omni febrium genere agit, deque omnibus earum symptomatis & signis, quæ in ægris apparere consueverunt. Adiungit etiam criticorum dierum naturam, è quibus signa omnia stabilitatem accipiunt, criseôn item signa, effectus, genera, species, tempus. Quia autem, ne prælagium fallat, imprimis animadvertendum est diligenter, num morbus originè ducat ab externis causis, ut satietate, quòd signa, quæ causas externas habent, non eadem prænuncient cum his, quæ vi febris accedunt: deinde vtrum præcipuè pars vna in corpore afficiatur, an morbus sit in humoribus per conceptacula conditis. Tertiò per quam potissimùm facultatem periculum intendatur ægro: horum omniũ signa ponit, exordio sumpto ab affectibus capitis, quos omnes generatim adducit. Post hæc prælagia docet in affectibus aurium, oculorum, narium, lingue, colli, œsophagi, gutturis, pulmonis, thoracis, hypochondriorum, lumborum, paulatim descendendo à capite ad pedes. Nam quod à quibusdam hæc docendi ratio exagitur propter *πυτολογίαν*, in diuisione morborum tolerari potest: in explicatione verò signorum & symptomatum, non modò non inepta, sed etiam necessaria est. Vt enim horum vna eadèmq; species obfirmatos aliqua in parte humores consequitur, tum naturæ partis, tum humoris qualitatì peculiaris: sic humorum *μετάρρυσες* in vna eadèmq; affectionis specie signa & symptomata edit multùm inter se dissimilia, quæ particularem explicationem necessariò requirunt. Inter hæc multa de hæmorrhagia & omni specie anginae, ac de his, quæ ad Chirurgiam pertinent, includit, & prælagij gratia curationem aliquando, ut curationis causa prælagium instituit, quod in Prognostico quoque obseruat, vbi de curatione vuulæ agitur. Hinc pulcherrimam & copiosissimã aggreditur tractationem de morbis mulierum: deinde de sputis, vomitu, vrinis, deiectionibus, in quibus omnibus nihil obseruari potest ad prælagium & morborum dignotionem vtile, quod non multo hîc vberius explicatum reperiatur, quàm in aliis Hippocratis, aut aliorum Medicorum libris. Ac mihi quidem ea de re sæpius cogitanti, atque totam hanc materiam sub oculis subiicienti, nec minus ordinem ipsum, hoc diuinum opus Hippocraticæ doctrinæ totiùsq; Medicinæ thesaurum esse quendam à maioribus relietum visum est. In contrarium tantùm afferri potest, quod Galenus reprehendit, in
his

P R A E F A T I O.

his minus artificiosè τὰ χαθόλου, ἰδίᾳ καὶ ὁμοειδῶς tractari. Verùm has leges minus curiosè obseruasse, qui primi artes inuenerunt, ex Aristotelis metaphysicis perspicuū est. Prisci enim illi viri omnibus rebus præcellentissimi methodos quidem docuere nos, quibus & inueniri res possint, & inuentæ disponi: ipsi plerunque contempserunt. Nam dum cōmentarentur, rebus ipsis omnino addicti, cum maxima breuitate, & vt Galenus ipse scribit, animi quadā altitudine, vt quicque se suggererebat, apprehendebant atque reponcbant, nec interdum ad reliqua properans festinānsque animus, priora recolebat. Id ex eo etiam intelligi potest, quod in primo illo genere artificiosè scripto multa interdum contra has leges ab Hippocrate peccantur. Intelligebant etiam positis principiis facilimè, quæ superessent, inueniri, atque artes propagari præceptorum atque operū similitudine, nec semper se ad popularium sensum demiserunt, quibuscū multa nefas est cōmunicare, quæ suis tantūm relinquenda censuerunt. Quare si quem moueant in complicatione diuersorum signorum spinæ non parū sæpe nobis difficultate quidem summa, sed non iniucunda euellendæ, iis tam odoratas rosas obsepiri inueniet, vt nunquā pœniteat suscepti laboris. Totum verò opus tantò nobis pretiosius esse debet, quantò plura singularia alibi prætermissa continet, quantoque Hippocrati eiusque filiis ad omnem memoriam cōmendatius fuisse ex eo constat, quòd tam studiosè conseruatum, tamque admirabili ordine dispositum fuerit. Cū enim, vt Galenus ipse scribit, fieri non possit, vt homo vnus conuenientē methodum, & singularia, quæ in ea sunt, omnia doceat, neque ideo ab Hippocrate in aliis libris singularia omnia auditurum te existima.

His rationibus, vt ego coniicio, adductus Hollerius vir magnus, & suæ, id est, Hippocraticæ artis ac doctrinæ peritissimus, viginti iam annis exactis, in tam admirandum opus diu ac multis lucubrationibus primus omnium cōmentari cœpit. Ac primū quidem, vt fieri solet, breuib. scriptis posuit rudimentum: mox, vt erat in maxima breuitate, ingenio feracissimo, institutum opus atque inchoatum exædificare aggressus est, cū immatura mors Academiae luctuosa & acerba, omnibus literarum studiosis molesta & grauis, vitæ simul & laboribus finem imposuit. Multa itaque perturbata, & lituris deformata manserunt: multa imperfecta. In quibusdam rudestantū lineæ descriptæ, & vt Aristoteles loquitur, ὥς τυτφὸς conspiciebantur, omnia tamen summa eruditione refertissima. Nos itaque cū & illius præceptis atque institutis formati essemus, & à Senatore amplissimo, Consiliarioque Regio, Andrea Pastoreo vtraque exemplaria accepissemus, Doctoris nostri clarissima monumenta perire nolui. Totum igitur opus digessimus, recensuimus, & propria manu exscripsimus, quòd illius scripturam pauci cognitam

i. de Dieta in acutis.

P R A E F A T I O.

cognitam atque exploratam haberent. Ac ne opus minus perfectum aut nimium obscurum prodiret, summi huius viri exemplo nos etiam incitati longè quidem ac multum impari facultate, sed non dispari voluntate eandem viam sequimur. Vtriusque Hippocratis inquam & Hollerij scripta, quantum in nobis est, obscura illustramus, imperfecta augemus, indefinita distinguimus: in singulis signis, in quibus ὁ ὄντι Hippocrates docet, ὁ δὲ ὁντι ex vno Galeno & Hippocrate explicare conamur. Neque enim ignoramus hæc veterum coaceruatis sententiis plurimum amplificari potuisse, pluresque interdum causas signorum & symptomatum afferri, aut diuersas ab his quæ à nobis proferuntur. Verum de industria id à nobis factum non est sola ea spectantibus, quæ in ægris & experimentis apparent, & ad prælagium conferunt. Itaque non vulgari illa disputandi ratione, & dialectica, sed vsu & experientia hæc diiudicanda proponimus. In experientia autem & diligentiam & scientiam requirimus. Potest enim quis obseruare, nec nosse. Alius nouit, sed negligentior est in obseruando. Ob idque ad scientiam adiungenda est varia frequensque inspectio. Primum igitur, ut cum Galeno loquar, omnia, quæ in singulis morbis hic docentur, exquisitè perdisce: deinde in operibus te exercere: tum demum num verè an falsò hæc scripta sint, iudica. Quanta fieri potuit breuitate vsi sumus in re difficili & obscura: puro item sermone, nec affectato, quòd in hac rerum multiplici varietate intelligeremus, quàm sit & inutilis & morosa, ne dicam odiosa, illa λογοποσία, vel potius λογολέχεια. Ad hanc autem cōmentationem accessimus Philosophiæ primum, deinde Hippocraticæ doctrinæ, linguæ græcæ, & medicinæ studio atque vsu aliquantulum instructi, non leuiter verò adiuti iudicio doctissimorum virorum, præsertim Francisci Valeriolæ viri publicæ utilitatis amantissimi, cuius præclaras ingenij dotes, verè excelsas, planèque summo heroe dignas, singularem Philosophiæ ac Medicinæ cognitionem, vitæ integritatem, monumenta ingenij omnem supergressa laudem nemo satis laudare queat. Nihil aliud de me proferendum puto. Totius autem operis publicationem Andream Pastoreo Senatori & Consiliario Regio, confectiōem verò Hollerio deberi omnes existiment. Ille enim exemplarium copiam fecit: hic primus solum inaratum discidit, sementem fecit, verò ac seriò prætulit facem non solum nobis, sed etiam in eo genere doctrinam Hippocratis profitentibus. Si enim (ait Aristoteles) Timotheus non fuisset, multum melodiæ nequaquam haberemus. Si tamen Phrinjs non extitisset, ne Timotheus quidem. Idem nobis in hoc genere de Hollerio dicendum. Nostra autem si minus integra & accuratè expolita reperiant studiosi, quod non dubitamus, hoc (cogor enim dicere) quorundam importunitati adscribant,

g. de Crisib.

P R A E F A T I O.

bant, qua factum est, ut serius quidem quam vellem, & ipsi sperabant, sed tamen ante tempus non satis ad lucem publicam instructa de manibus extorquerentur. Cum enim ex multis manuscriptis exemplaribus, quæ Andreas Pastoreus Senator pro sua in omnes studiosos benevolentia & singulari liberalitate nobis in apertum emittenda tradidisset, libros de Morborum curatione, de Febribus, de Peste, & *ἡγρὰ νόσος* in lucem dedissemus, cogitaremusque eodem tempore de Coacis euulgandis, Typographus, cui labores nostros candidè polliciti fueramus, rescripsit se Coaca præfagia typis non esse excussurum, nisi cum cæteris omnibus Hollerij operibus coniuncta: sic enim vendibilia omnia futura. Relictis itaque Coacis, in alia enixè incumbentem, quantum mihi in publico medendi munere licitum est, horrificum illud & nefarium omni imbutum odio bellum ab instituto aliquandiu abduxit. Ex quo cum Respub. malis oppressa ciuilibus iam extollere caput, & aliquando recreata se erigere inciperet, ad me amici scribunt cuiusdam studia ad vnguem facti, & ad maledicendum perquam appositi pronique hominis nostris conatibus obiici, ac de suppressis Coacis nescio quam maculam in nostro nomine insedissee. Mittunt etiam libros, quos dixi, tertia editione tam fœdè corruptos & quasi dilaniatos, ut in illis, de nostro & Christophori Burgensis labore nihil restaret integrum. Miratus sum initio me, qui nihil aliud cogitasset, quam de publica vtilitate studiosorum omnium, nec cuiusquam nomen vnquam sine honore attigisset, quo officio benevolentiam vel improbissimorum hominum allicere solemus, eo ipso, in vnus quasi natura & genere disiuncti (cuius ego nomini parco) calumnias incurrisset, neque dicto, neque facto à nobis læsi, imò ne de facie quidem, aut nomine noti, ut animum ante haberit inimicum & inuidum, quam intellexerit, cui haberet. Persuasisse autem multis, quæ vellet, non adeo mirabar, qui intelligerem in æmuli præsentis imperio maiorem esse vim, quam in bonorum absentium patrocinio. Ego, studiosè lector, quo nomine rem appellem, nescio. Eam (prætermissa alterius editionis iniuria, quam ferendo nouam inuitavi) tantum proponam. Tu hanc suo nominis pondere pendito. Imprimis titulum ipsum commutat, detracto tum nostro, tum Burgensis nomine huius laboris socij. Horum in locum suum magnificè exornatum substituit. Sequentè pagina effigiem suam, quasi Phydæ Mineruam collocat. Tum, quod antea inauditum est, detracta præfatione, & nuncupatoria epistola, quæ Senatori amplissimo Andree Pastoreo, à quo exemplar acceperamus, meritò dicata erat, non solum in alienam messem suam faciem immittit, sed fundum etiam ipsum alteri addicit. In quo nondum possum cogitare, quam in se tantam virtutem esse, aut digni-

P R A E F A T I O.

tatem arbitratus sit, ut opus totum, quod Senator iure suum sibi vindicare potest, transducere ad se non dubitauerit, atque auferre à certissimo antiquissimoque patrono. Exercitationes enim illas suas (de quibus nihil nunc dicam) cuius dicare potuit: fortus alienos proprio possessori deuotos & consecratos neque potuit, neque debuit. Posthæc ne in alieno fundo præter vestigia violatæ fidei & religionis relinqueret, atque haud satis esse ratus in alienos labores irruere, nisi in famam etiam & nomen grassaretur, de nobis re satis neque prouisa, neque explorata, sed lubrica ac titubante, ut solet, lingua ita scribit: Scholia Desiderij Iacotij Vandoperani medici Arelatensis nomine hætenus circumlata, quia *ἀντογραφή* in Hollerij codicibus enotata reperi, nefas putavi, non ea legitimo Authori suo restituere. Nihil tamen Iacotij sedulitati detractum velim, qui aliena quidem, sed non sua, communi bono gratulaturus publicarit. Hæc est, lector studiose, laboris nostri merces, hoc honorarium, quod omnium primi Hollerij opera in paucorum thesauris delitescantia propriis sumptibus, nec paucis vigiliis tibi communicare ausi sumus: hic hermeus noster, hæc utilitas atque gratia. At verò, vir præclarissime, tuo more sine arte, sine distinctione, sine vlla methodo rapsodiis hinc inde collectis opus infarcire poteram, ac tanquam fasciculos partim ex alieno fundo malè concinnatos, partim ineptos appingere, aut cursim ac frustulatim lectas ligare scopas. Verùm id neque feci, neque ab alio factum vnquam magnopere probavi. Itaque cum in exemplari Hollerij pauca quedam trunca, intercisæ, sine ordine ad marginem annotata essent, qualia videlicet sibi soli vir ille non tam scripserat, quàm veluti signis in memoriæ subsidium designarat, ea etiam variè collecta, quasi sibyllæ folia conceptis verbis, ne quid immutare vderemur, studiosis impertire voluimus, atque ob eam causam singula, ut locus sese offerebat, scholiis inseruimus. Qua de re tum in ipso contextu passim, ubi authorem nominamus, tum in præfatione, quam iuuenili quadam impunitate & licentia hic fundi alieni direptor sustulit, admonemus diligenter. Sola autem illa sine dispositione & additamenti nostris edere neque potuimus, neque debuimus, utpote cum in id nullo modo essent scripta. Ridiculum enim est putare Hollerium in grauissimis studiis occupatissimum de scribendis scholiis, & leuissimis medicinæ rudimentis in suam praxim, quam vocant, vnquam cogitasse. Constituto itaque ordine, quo omnia, quæ notata digna videbantur, complecteremur, singulorum morborum definitiones, causas, diuisiones aliquas, symptomata addidimus, totumque opus, qualecunque sit, breui absoluimus. Quinetiam, quod homo oculatissimus videre non potuit, remediorum epitomen quandam generalem in singulis morbis eodem ordine descripsimus, quo

in Ronde

in Rondeletij methodo longo post Hollerij mortē temporis intervallo scripta & edita continetur. Id enim de industria à nobis factum est, ut ea enumeratione quot remedium genera, & quæ primo, quæ secundo loco præscribenda essent, tanquam in tabula rudiores haberent. Quanquam huius scriptiois postea nos puduit tumultuaria opera institutæ, nec satis ad lucem publicam instructæ. Neque enim tum patria ob gravissimam pestem exclusi inter peregrinandum quicquam politius cōmentari potuimus, & tamen ista scribere coacti sumus ob eas causas, quas in præfatione exposueramus. Quocirca scholia hæc non Hollerij modò nomine, sed ne nostro quidem digna putamus, ut alia editione manifestum fiet. Quia verò hic criminis plagij publicè nos arcescit, cui publicè nō respondere, hominis esset omnino dissoluti, præsertim cum passim dicitur se subscriptores habere & adstipulatores viros eruditos, nobis inuitis quidem, sed importuna hac audacia atque iniuria expugnatis præclarum illud testimonium contra nos excutiendum est, in quo demonstrare cogor totidem mendacia, quot verba, contineri. Primum enim illud est, Scholia Desiderij Iacotij nomine circumferri, aut, quod ad amicum quendam scripsit, Iacotium se scholiorum authorem dicere. Nam primæ editionis inscriptio duorum operum opus nunc primum in publicum prodire scholiis illustratum docet: in secunda verò additum est ea ex Hollerio decerpta esse magna ex parte, quod tam sæpe publicè testatus sum. In eo verò quod subiicit se scholia *ἀλλογενήματα* scripta in Hollerij codicibus reperisse, mihi primum illud velim respondeat: num propria Hollerij manu scripta repererit, quæ ex Rondeletij methodo in singula capita conceptis verbis translata sunt? num quæ de vermibus, vteri mola, fractura capitis, calculo, catalepsi, singultu, podagra, epilepsia ex recentiorum mente & experimentis, quæ Hollerius tum vita functus nosse non potuit, tot locis scribimus? num quæ minoribus characteribus cōtextui inserta? num quæ de nomine morbi, differentiis, causis Goræi definitionibus eo ipso tēpore editis ad verbū explicata? Si quicquam horum *ἀλλογενήματα* scriptum reperit in codicibus Hollerij, quos omnes cōtra hoc calumniatorum genus diligenter asseruandos curavi, quin in me tanquam plagiarium, aut etiam maius aliquid, statim animadvertatur, hūc iam nō deprecor. Sin autē nunquam Hollerium de his cogitasse, nec mortuum potuisse omnibus eruditis perspicuum est, non video quid ipse à studiosis omnibus, qui hanc petulantiam, quando seipsa ferre non potest, meritò non ferunt, tam manifesto ac turpi mendacio in alienis laboribus prostituto omni pudore deprehensus sibi expectandum arbitretur. Hæc enim vel detrahare, ut cætera debuit, cum nefas esse putabat *ἀλλογενήματα* scripta legitimo suo auctori non restituere, vel confiteri

nostra opera esse scripta. Eo autem haud scio an quicquam impudentius excogitari possit, quod quibus in locis scribebam à me aliquid Arelatę vel alibi obseruatum esse, ne qua laboris nostri vestigia superesse viderentur, pro eo passim reposuit à D. Valleriola id esse factum: & quod omnium maximè ridiculum est, Hollerium ab inferis excitat, qui scholia Lutetię adhuc scribens, atque alienis incubans obseruationes Valleriolę suis inferat scriptis, diligentęrque colligat, quę nos Arelatę in pugillaribus tabellis quotidie annotamus. Hęc ego cum eidem Valleriolę viro doctissimo indicassem, quem per duodecim annos nostrę doctriņę, quantulacunque sit, testem habuimus & auritum, & oculatum, ad hominis stoliditatem, ut est modestissimus, non potuit non ingemiscere. Eiusdem farinae est, quod sequitur, aliena me pro meis edidisse. Quis enim non videt nos Hollerij opera è tenebris eruta in lucem dedisse, auxisse, disposuisse, ornasse, cuius laboris fructum, si quis esse potuit, præripere, & iniustis vindiciis hic homo impudentissimus publicè sibi asserere ausus est? Quinetiam ab amicis sepe reprehensi sumus, quod non sine priuatę rei & famę iactura ab ornando Hollerio nusquam cessemus, præsertim cùm multa alia sint, in quibus ingenij lumen aliquod proferre, & si non primum, saltem non postremum locum tenere possimus inter eos, qui Medicinę studiosis publicè prodesse valent. Verùm in hac operum Hollerij noua editione iniuriam fortasse homo sibi factam putat ob eam causam, quam plerique viri eruditi non ignorant, ad quam explicandam si me aliquando coegerit, tractabo hominē profectò durius, quàm fortasse credat: quamquam in his etiam reprimam me, quoad fieri poterit, sicut in superioribus diu repressi. Tandem verò concludit nihil mihi detractū esse velle, vbi omnia detraxit: eodem nimirum artificio, quo vbi se versibus græcis, latinis, gallicis, pictura, omni laudum genere exornandum curauit, tandem adiicit se nullius laudis participem fieri velle. Sed ne te in his nugis, lector studiose, diutius teneam, hominis intemperiem tantò æquiore animo fero, quantò viri docti, in quos similiter inuehitur, maiorem sibi laudem ducunt ab eo vituperari, cuius laudatio nemini potest esse laudi. Nam cùm iustam sibi laudem affingere non possit, fractis verecundię repagulis alijs detrahit, atque aliorum amoliri authoritatē cogitur, ut suam retineat. Quoniam verò non omnino id assequi potest, ignauorum canum ritu, non quidem pro veritate, sed pro consuetudine latrat, nec aliud præposterū sui ingenij præmium nouit, quàm odisse & lacerare optimum quemque, ac tanquam tetrīs quibusdam inuidiæ dentibus, ipsos dignitatis virtutisque flores infringere. Etenim quibus probris, quàm petulanter, quàm effreni lingua, illoto sermone, obscœna loquacitate, inusitata rabie Vuolphium virum clarissimum & de Re-
 pub.

pub. literaria optimè meritum perfundit? Quàm insolenter principibus Academiae Parisiensis, vel potius vniuersi (quorum criminationem nec obscuram, nec vulgò ingratam esse intelligebat) quàm arroganter, inquam, insultat, quòd ab iis ad doctoratum vix tandem sit admissus? Quàm impuris maledictis Medicos primi ordinis (sic enim vocat) insectatur, quòd boni illi patres (vtor verbis illius) dicere soleant, sese in refarciendis pragmatiae iuniorum vitiis occupari? Mox verò concludit, iuniores senioribus illis esse anteponendos, & iuuenum plerunque solertia dexteriore leuari. Proinde gloriatur se viginti quinque annos natum pragmatiam illam suam, in qua non tam aetate, quàm vsu rerum medicarumque exercitatione tyronem se ostendit in Parisiensi Academia docere, &, si diis placet, cum illa Hollerij conferre. Ego verò amicè & Christianè hominem hortor, diligentius vt discat eam imprimis prauitatis & insolentiae causam esse, ignorationem sui: quam si quis cognita veritate discusserit, sciet quemadmodum sibi vita degenda sit. Cogitet hunc quasi gradum quendam atque aditum ad honorem sibi facere non debuisse, quòd nulla vnquam laus in obrectatione posita sit, ex qua non nisi maledici & indocti nomen expectari potest. Viri enim eruditi ex aliorum reprehensione, aut calumnia inanem gloriolam haudquaquam aucupantur, nec per scelus ingenij fama quæsita laudem ingenui animi sibi eripi volunt. Proximè illud succurrat magnam medicinae partem esse modestiam, probitatem & humanitatē: miserrimi verò ingenij credere ita se demum euersurum, si eos, qui extant, deprefferit, quam rationem grassandi ad famam nemo vnquam sapiens approbavit. Quinetiam tandem intelligat se amplissimo suo ordini, in quo docta, decora, & graua omnia praelucere debent, maiorem facere iniuriam, quàm iis, quos impudenter insectatur: imò verò ipsi Hollerio, cuius memoriam pie sanctēque coluisse videri vult, dum nefas esse putat puerilia quaedam illi non attribuire: interea vero cum sanctissimis ipsius scriptis, qui nullius vnquam nomen sine honore attigit, consociare aut adiungere audet non solum rudimenta planè leuissima, nec scriptione, aut lectione cuiusquam satis digna, sed etiam nugas, contumelias, probra, maledicta. Etenim iam mihi videre videor viri clarissimi manes queri hoc scribendi genere, quod nemo sine stomacho & contemptu legere queat, authoritatem suam tam misere scelerari & imminui. Neque verò bis lacepsitus hæc adhuc respondiſsem, nisi ipse ita nostra patientia abuteretur, vt tertio cōminetur suarum musarum in nos fulmen, quasi nesciat neque in philosophia ac medicina suis illis musis esse locum, neque verbis (ait Iurisperitus) vbi rerū ad sunt testimonia. Verba enim vrbanius ingenijs nihil aliud, quàm verba sunt, & aduersus probrosas compellationes hoc vnum satis est,

P R A E F A T I O.

nihil esse neque facilius,quàm vt qui impurè viuunt,impurè etiam loquantur,neque difficilius,quàm vt insanis quisquam conuiciis fidem apud æquos iudices impetret. Proinde si eum lenitas huc impulerit,contemnem: si stultitia,miseratione dignum:si odium, venia donandum censebo,nec posthac hominis iniurias scribendo faciam illustriores. Ab iis autem, quos se adstipulatores habere gloriatur,enixè peto,atque etiam oro, vt si quid habeant, ex quo res literaria aliquid adiumenti percipere possit: (habere autem multa puto) id absque contentione, sed humanè atque liberaliter conferant in medium ad nostrorum studiorum incrementum. Nihil enim homini liberaliter instituto potest esse beatius,quàm scire: discendum verò, vt sciamus. Ego verò nunc, *ὅτι τῶν ὑμῶν ἔργων ὕβρις ἄδεις προσιδεῖο πρᾶξαι, τῷτο καὶ αὐτὸς ἐπρίν(α).* Et quia Homerus & Galenus ita censent,

Ἄνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις προτέρως χαλεπήνῃ. Interea nos tantò alacrius inde ad opus institutum redimus, quantò scimus maiori tum inuidiæ, veteri morbo, tum contumeliæ incrementem virtutem esse obnoxiam. Quapropter vnà

Eurus Zephyrísque ruant crebèrque procellis

Africus, & vastos tollant ad sydera fluctus,

Hollerij tamen monumenta, quasi tempestate disiecta naufragia superis fauentibus colligemus, & quæ alioqui funditus erant peritura, seruabimus. Eodem labore nostros in Hippocratis reliqua opera cõmentarios maiore cura & vigiliis elaboratos, vel cum imperfectis Hollerij scriptis, vel seorsim & separatim studiosis cõmunicare conabimur. Hos enim tanquam præcoces fructus & immaturos nobis maleuolorum æstus præripuerunt, vt non modò hunc à nobis quasi perpoliendi quendam operis extremum laborem adhiberi quotidianis accusationibus non permiserint, sed ne conficiendi quidem & absoluendi. Tu, studiosè lector, candido animo, quo

certè damus, id, quicquid est, complectere, ac recor-

dare, nullum scribendi genus, docente Galeno,

morsum vitare, theoninúmque den-

tem vsquam effugere posse.

Vale.

TYPOGRA

TYPOGRAPHVS LECTORI S.



Esiderij Iacotij viri omni laude dignissimi commentarios in tertiam partem huius diuini operis non apposuiimus, Lector studiose, tum quòd in nimiam molem volumen excresceret, tum quòd in illis de mensibus mulierũ, puerperiis, sudoribus, urinis, & deiectionibus agens ita rem omnem explicet, ut in eo argumento nihil adhuc accuratius & ad mentem Hippocratis accommodatius scriptũ in lucem prodiiſſe videatur. Ob idq; de consilio etiam virorum doctorum, ipsos seorsum & minore voluminis mole excudendos censuimus, quò commodius circumferri queant, & enchiridij vice gestari ab iis, qui primum medicina factitande sacris initiantur: quòd sine iis ἢ πρὸ διαγνώσεως πρᾶγματῶν absoluta esse nequeat. Idq; primo quoque die, Deo iuuante, sumus facturi, modò hac neque ingrata, neque inutilia tibi fuisse intellexerimus.

Bene vale.

★

IACOBII HOLLE-
RII STEMPANI, MEDICI
CELEBERRIMI COMMENTARII PRIMI
in Coaca Hippocratis Prælagia
Liber primus.



I.

Q *Ἰ ἐκ ῥίγους περὶ τοὺς χόρδους, κεφαλὰ λγέες, τράχηλοι ὀδυώδεις, ἀφω-
ροι, ἐφιδρόντες ἐπ' αὐτὴν ἔγκαρτις γήσκουσιν. 3 + 2 + in fol. 63i.*

Q *VI ex rigore perfrigescunt, caput collumq̃ dolent, muti
sunt, seuiter exudant, ij edito spiritu singultuoso moriuntur.*

IACOBII HOLLERII COMMENT.



Hæc oratio è particulari obseruatione scripta est. Quod enim semel aut rarius visum est Authori, non vt vniuersale edidit, sed vt materiam futuram vniuersali. Sûntque hæc symptomata ἰσορροφία, nec sua natura inter se connexa. Rigor autem siue calore natiuo intrò coeunte, siue mordente materia per sensibilia corpora commota, siue denique calore copia oppresso creatur, malo quidem est, si inde æger perfrigerit. In acutis enim rigor fit cōcitata ad excretionem vitiosæ materiæ natura. Ac serè sudor sequitur, aut alia excretio vel abscessus, qui ægrum liberat. Quòd si in ea contentione materia restitat, nec expurgatur, imbecillior natura ostenditur: sequiturque vel perfrigeratio, vel frigidus aliquis effectus, quæ omnia admodum lethalia sunt. Intemperiem enim grauem & abolitionem caloris insiti denunciant. Damnat igitur in Prorrhetico ἐκ ῥίγους περὶ τοὺς χόρδους μὴ ἀναδερμαίνονται. Damnat quoque ἐκ ῥίγους τοδρόντας λάδιον ἄγνοιαν, omnia perfrigerationis symptomata: & in Aphorif. ἐκ πολυποσίας multa vini potione ῥίγος, vnde copia calor extinguitur. A rigore ergo obseruandum in acutis non solum, sed intermittentibus febribus, quia in acutis sequitur excretio laudabili euentu, si inde febris extinguitur, & æger habeat leuius, vel non sequitur: quod ægro iam debili lethale dixit Hippocrates. Adhæc alij à rigore recalescunt, & vt loquitur in Prorrh. ἀναδερμαίνονται: alijs ῥίγος, quod ἀνεδίρματον, vel ἀναικιδίματα appellat, quia à rigore vel non recalescunt, vel ægerrimè. Sed qui recalescunt, id quidem ambiguit. Nam vel ideo recalescere dicuntur, quia cum medicus à rigore excretionem expectet, æger solito grauius febricitat, quod vitiosum est: vel excretionem mota calor non illaudabilis accedit, quod probandum est. In febribus intermittentibus ἀναικιδίματα ῥίγος, hoc est, cui in breui succedit calor, materiam calidam, tenuemque ostendit, qualis bilis est, ac serè rigor hic breuior, sed vehementior. ῥίγος autem ἀναικιδίματον & ἀναικιδίματα longius

A

est, a ferè fit à materia, quæ *ὑαλώδης*. Ac contingit aliquando, quod nos vidimus, in eo rigore ægrum exstingui.

κεφαλήν γιγναι. Capitis cervicisque dolor, ἀφωνία, ἐπίδουσις. hæc omnia satis indicant vehementer affectum nervorum principium, affici verò frigida admodum intemperie, & inde imbecillitate. Dolor ergo intemperiem sequitur: eandem quoque ἀφωνία, hoc est vocis, motus, sensûsque privatio præterea quod viæ qua spiritus animalis in corpus defluit, interceptæ vim quandam solutionemque continui adferant. Constat autem refrigerato cohibitoque spiritu sanguinem non solum frigescere, sed concrelescere, quod in Catalepticis, Apoplecticis, aliisque id genus dissectis observatum. Cæterùm ἀφωνία nomen est ambiguum, & in æutis morbis variè contingit: solis instrumentis vocalibus læsis, ut si non loquantur, moveant corpus, sentiant, & signis quibusdam sensa animi declarent. Aliis cum voce perit sensus & motus, læso, scilicet, animali principio, quod multo gravius est. Atque aliquando aucto malo ἀφωνία fiunt παρὰ σπῆσαις, in quibus motu, nutu & aliis signis insania ostenditur, & convulsio incrementum noxæ principij ostendit. Similiter & singultus iunctus vitium nervorum ostendit, & peculiarem affectionē orificij ventriculi, quod vel copia, vel qualitate acri, vel frigida lancinatur. Exoluti quoque cum ἀφωνία & vires concidere perniciosum. Fiunt ergo ἀφωνίαι peculiari vitio partium vocalium: fiunt interceptis venis & arteriis, quæ ad cerebrū pertinent, fiunt eodem cerebro copia oppresso, vel immodicè refrigerato: sed aliquando exrema caloris extinctio, quod contingit moribundis. Sic ergo in Thasio Pythione Epid. notabit, ἄφρων, non loquebatur & sine voce erat. Ac non loqui quidem integra voce, indicium est resolutionis instrumentorum, quibus articulata vox & sermo exprimitur. At eos quidem gemere, lugere, clamare, quoque contingit, ut non loquantur. ἄφρων & sine voce est, & non loquitur: sublata voce materia sermonis, sermo aboletur. ἀφωνία ergo gravius malū est: lenius eorum, qui αὐανθοί. Sic autem dicti, quia videlicet αὐθ' ὅσον αἴσσει μόνον τὸ αὐθρόων φωνήν κείνη ἢ ψαλγιόμεινα πρὶ ἀλλήλους. Quanquam fabulosè equum αὐθ' ὅσον τα scribit Poëta. Szpius autem in Epid. ἀφώνιον notat in Pythione, qui decimo obiit. In Phrenitico, qui secundo ἀφρων, quarto expiravit. Aliis vox obscura, & quæ vix audiat defectis viribus ægri & fatiscente natura. Quibusdam minori malo, quibus angina est aut raucedo.

ἰατρικῆς. Hoc exolutæ & marcescentis vitæ magnum indicium est. Est autem vox ἰατρικῆς Prognostico familiaris, qua vel paucus tenuisque sudor toto corpore apparens, vel solum circa caput & thoracem, aut etiam solum circa frontem & cervicē significare solet Hippocrates, sed omnino qui nihil conferat. Quod si toto corpore eiusmodi subsudatio est, copia materiæ vel infirmitas retentricis ostenditur, qua parte existit. Itaque deterior, ubi parte nobiliore emanat, capite & thorace. In Adolescentulo tertio Epid. μικρὰ ἰατρικῶσιν secundo die: septimo obiit. Et Silenus, sexto πρὸ κίθαλλιν μικρὰ ἰατρικῶσιν, mortuus undecimo.

ἐπαρτίωνται. Sæpe vidimus sub mortem naturam antea oppressam sese colligere, ut imperitos artis Prognosticæ fallat. Nam & qui antea *ἄφρονες*, loquuntur: qui delirabant, conuenientia dicunt, & à lethalibus signis, salutaria quædam sese efferunt. Atque adeò aliquando videre licet mortuorum loco relictos, voce edita, aut respiratione, aut suspirio excitare in spem qui adstant, vana spe omnia.

Scriptum enim ab Hippocrate τοῖσι μὴ ἐπὶ λόγου καθεῖςσι, ἃ δὲ πρὸς
 σὺναι. Natura enim victa atque oppressa resurgit aliquando,
 sed vel imbecillior concidit, vel redeunte hoste suf-
 focatur, aut aliò reuocata natura in partes
 vitales & spirituales.

DESID

IN LIB. I. COAC. HIPPOC.
DESIDERII IACOTII VANDO.

PERANI MEDICI COMMENTARIORVM IN COACA

Hippocratis magni Praefagia liber primus.



HAE C symptomata si per se singula spectentur, nō sunt ὁμογενῆς aut ὁμοειδῆς eiusdem generis, vel speciei: nam neque vnum affectionis genus aut speciem habent, neque eandem partem, aut facultatem affici denunciant. Quia tamen, ut docuimus in praefatione, Hippocrates interdum singulorum signorum vires docet, vnam affectionem significantium: interdum verò συνόδῳ concursum artificiosum scribit, ut initio Prognostici in facie illa, quae mortem portendit: eadem ratione hoc loco multorum symptomatum concursus ponitur, quae rigorem symptomaticum & perniciosum sequuntur, aut in particulari accessione, aut frustra tentata crisi. Sic enim haec omnia ab vno quasi fonte prodeunt caloris, videlicet natiui violententer agitati, ac extincti à symptomatica, quae sequitur, refrigeratione, & materiae, quae excerni haud potuit, ad interiora refluxu ac translatione. Nam si de particulari accessione sententia accipiatur, cuius initio aegri rigent, nec recalescunt, in ea aegros tribus modis interire contingit. Primum in principio, quoties calor natiuus, validius causam noxiam confertim foras propellere aggressus, vel magna phlegmone partem aliquam obsidente, vel repentinum humorum multorum & crassorum aut viscidorum motu ad interiora veluti suffocatur, atque extinguitur, haud secus, ac si quis viridium lignorum copiam confertim flammæ superiniiciat. Deinde in incremento & statu, cum natura à morbi violentia superatur. Tertiò in declinatione, robore vitali soluto. Nam imbecilla virtus tempore principij accessionis, & incrementi & vigoris sufficere interdum potest, cum habitus ipse tum adhuc sit compressus, ac veluti constrictus. Declinationis autem tempore, calore rursus à medio ad extrema moro, habitum dissolui contingit. Horum itaque nonnulli repente moriuntur, ut ij, qui assident, animo potius deficere, quam mori ipsos putent. Quidam verò paulatim, non repente intereunt, morique incipiunt in statu, à quo celeriter in declinationem transire videntur, quia calor febrilis repente discutitur, unde opinio fit melioris declinationis. A rigore ergo, aut etiam sine rigore refrigerantur, voce priuantur, exudant, & cum sese colligere videntur, moriuntur. Paulò post enim (ait Galenus) cum ad exonerandum ventrem surgunt, in animi defectum incurrunt, ac nonnulli pauco ac tenaci sudore effuso obeunt etiam absque hoc, quod surgant. Hanc falsò creditam declinationis speciem distinguunt pulsus. Nam in vera declinatione, quae sit robore naturæ, vehementiores semper & magis ordinati & æquales fiunt, quia natura validius omnem calorem febrilem discutit. In hac debiliores, & magis inordinati atque inæquales, quia tum vnà cum seruore febrili calor natiuus dissipatur. Eadem sententia vera est, cum in febrem continuā rigor frustra incidit. Est enim rigor superueniens, signum criticum, ex quo praemonstratur moliri aliquid naturam. Neque enim frustra calor natiuus ita violententer agitur. Quin (ait Galenus) turbationem in corpore faciens, naturam ad excernendum, quod infestat, irritat. Quare si sequatur excretio vincente natura, & calore natiuo, quod noxium est, amouente, vel sanatur aeger, vel melius habet. Sin minus, calor quidem, aut copiosæ & indomitæ materiae, cui occurrit, affluxu suffocatus: aut resolutus præ infirmitate frigidam corpori intemperiem affert: materia verò agitatione & calore turgens, nec amplius naturæ dominatu contenta in nobiliores partes refluit, ut diaphragma, sæpius verò in caput, tum quia venis amplis multisque vniuerso corpori patet: tum verò quia rigor omnis ab inferioribus partibus, ut lumbis incipit per dorsum ad caput, ut Hippocrates scribit. Hunc rigorem, qui criticus esse debuit, Galenus vocat symptomaticum, quia symptoma est, aut partis alicuius inflammatae, quae in suppurationem abit, aut cacochymiae vaso-

Tribus modis
aegri intereunt
in particulari
accessione.

mor in declinatione accessionis, ad ne-
cessitatem, postea 6 species, declinationis

1. de Crisi. p.

3. Protrh. 56.

6. Epid. com-
ment. 3. aphor-
is. 19. et 20. aphor. 6. et 7. et 8. et 9.
2. Protrh. 31. paulo antequam.

6. Epid. com-
ment. 3.

2. Protrh. 33.

In Protrh.

6. Protrh. 42.

2. de diet. in
acutis.

rum, quam natura excludere tentat. Non enim vno modo fit rigor, qui caloris natiui est affectus, sed ab ulcere vltione, sectione, & à vasis, vt Hippocrates & Galenus docent. Dicitur etiam & ἰσχυρόν. Nam (ait Galenus) si vel tertio vel quarto die inciderit, periodicus est, id est, febrium intermittentium peculiare symptoma. In morbis verò ἰσχυρόν postea apparens si crism non attulerit, deterrimum existit signum. Est enim accessio, quæ non fit vi naturæ superantis, sed adaucti morbi & maligni. Etenim τὸ ἐπὶ significat apparere, quod non erat. Symptomaticus ergo rigor primo morbi die in febre continua apparere potest à crudis aut prauis & acerbis humoribus in ventriculo signo nec bono, nec malo admodum. Superueniens autem primo morbi tempore vel secundo, vel tertio aut phlegmonem suppuratam denunciat, aut crism frustra tentatam, estque iudicatorium non iudicans, vel lethale. vel, si inde remissius æger habeat, difficilis iudicii. Neque verò vt signum prauum damnatur ab Hippocrate: sed etiam vt causa. Nocet enim quatuor modis. Vehementi concussione corpus infirmum facit: perfrigeratione, quæ est symptoma languentis caloris natiui, actiones tum corporis tum animi labefactat: materiz intro recursum & in nobiles partes translatione varia & perniciose symptomata inuehit: denique nouo feruore concepto febrem augeat. Hippocrates autem interdum primam affectionem exprimit, vt in eo aphorismo, Si rigor inciderit febre non deficiente ægro iam debili existente, lethale. Interdum secundam, vt, Ex rigore vocis interceptiones non recalescentes, malum. Nonnunquam etiam plures simul, aut omnes, vt, In oculorum peruersione cum febre & lassitudine rigor perniciosus est: & Aestuarii rigores quadamtenus perniciosi: siam mans quoque cum sudore facies in his mala, posteriorumque refrigeratio conuulsionem accersit. De his omnibus agitur vsque ad trigessimum quartum aphorismum libri huius. Qui itaque hoc modo rigent, in hæc symptomata incurrunt, quorum alia materiz translationem in caput testantur, vt capitis & colli dolor: alia caloris natiui in pugna extinctionem, aut suffocationem, vt perfrigeratio, vel totius corporis, vel extimarum partium, & vocis priuatio: alia vtrunque, vt leuis exudatio aut toto corpore manans, aut è capite tantum ac thorace. Singulorum autem vires sic habent in vniuersum. Dolor capitis sequi solet membranarum & vasorum cerebri distentionem, aut morsum, aut intemperiem, aut quædam horum, aut omnia simul. πρᾶξις πόνος, dolor ceruicis vel sit in partibus externis, quæ vertebri circumpositæ sunt, qui prauus non est: vel propter affectum cerebrum, aut spinalem medullam, aut ipsas cerebri membranas, vt hoc loco. Atque hic perpetuè periculum aliquod minatur per Aphorismum illum Protrhici, Ceruicis dolor malus quidem in febre omni, sed pessimus, quibus insania speratur. ἀφωρία sequitur oppresso neruorum principio, & intercepta materia vocali (quæ est exufflatio) per extinctionem aut suffocationem caloris natiui. Interdum etiam sit conuulsis aut resolutis musculis intercostalibus: nonnunquam etiam interclusis, aut refrigeratis vocalibus instrumentis, aut neruo recurrente affecto. Cum igitur forma in temperamento sit agens: calor natiuius siue spiritus instrumentum, quod mouet & mouetur: effectus actio ipsa, vt vox: mutato temperamento à perfrigeratione, quæ rigori succedit, & instrumento resoluta, cerebro denique oppresso per materiz translationem, nihil mirum est ægrum nec loqui posse, nec vocem mittere. ἐξιδρωσις vel sudorem significat circa thoracem tantum & caput apparentem, vel exudationem in toto corpore, quæ pauca est, nec quicquam confert. Quorum vtrunque prauum est, sed deterius, quod in superis sit partibus, quia vbi sudor, ibi morbus. Causa est vel copia in sudantibus partibus, vel facultatis retentricis imbecillitas, quæ humorem alimentarium è paribus solidis effluere sinit. Interdum fit per expressionem, vt Paulus scribit, & spirituum agitationem, vt in dolore, metu, conuulsione frigida hæc exudatio in febre acuta præsentem syncopem denunciat, & mortem, in mitiore morbi longitudinem, modò ne fiat oneratio aut vellicatio ventriculo à cibo intempestiue exhibito. Virtus enim languens inedia, ac repente valido cibo, vt frumentaceo oppressa horum ferè omnium causa esse potest, quod in præsagiendo diligenter distinguendum est: ac certè ad prædicendam mortem sufficere

cere potuit ex rigore perfrigeratio cum vōcis priuatione, & capitis dolore. Verūm mortis etiam modum expreſſit hac voce *ἰπανέγκαντες*, quaſi diceret, poſtquam ſe recollegerint, aut reſtitui viſi fuerint in falſa declinatione. Nam langorem caloris natui extinctionemque talis perfrigeratio indicat, *ἀφονία*, mortem in propinquo. Paulò poſt natura extremum conatum proferente quo ægri reſtitui videntur, intereunt. Nonnulli enim ſpiritibus diſſipatis per maraſmum; quem Galenus *πρόφρων* retorridum appellat, ſenſim moriuntur, vt Hermocrates apud Hippocratem de morbis popularibus. Alij ſubito actionum ad vitam neceſſariarum interceptione, in qua varij naturæ emorientis conatus apparent. Sit igitur in his omnibus Aphoriſmus de rigore, rigor ipſe tanquam opifex: frigus & *μετέπεις* tanquam opera: cætera ſymptomata opus ipſum. Mors vel repentina in ipſa criſi? el nō multo poſt in deterius facta mutatione. Hi enim duo ſunt mortis modi ex mala criſi: ali j duo ſine criſi, de quibus Galen. 3. de criſi.

I I.

Αἱ μὲν χαλεψύχειος δυσφορίαι, κακίσται.

Qua cum refrigeratione anxietates incidunt, peſſima.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

KΑΤΑΨΥΞΙΣ, vt πρόψυξις uſurpat Hippocrates de manifeſta refrigeratione, qualis hyeme eſſe ſolet, & initis acceſſionum februm intermittentium. Iam verò inter ſigna, quæ maximè lethalia ſunt, hoc eſt, ſi & æger frigeat, & admodum anxie ſe gerat. *Δυσφορίαν* vocat, hoc eſt, quod in Prognſtico ſcribit, *Δυνατὴς φέρει τὴν νόσον*. Sed è peculiari ſymptomate ſic appellat, cū vehementia morbi & caſuum, qui morbum comitantur, in varias figuras decubitus æger transformatur, nec villo conſiſtit loco, ſed variè ſe iacet, mouet, rapit modò ſe attollens, modò ſe deturbans, modò in latus alterum, modò in ventrem & dorſum ſe pro uoluens, nec vllum locum vel vllam figuram, vllam formam decubitus nanciſcens vbi acquieſcat. *ῥιπῆσμον* inde vocari ſcribit Gale. Hippocrates *βλαφριςμὸν*, in Sileno: *ἀλυσμὸν* in Prognſtico: *ἀσύν* aliquando: in Epidemiis *ἀρείαν*: quibuſdam quoque *ἀλὺς*, *ἀλυσίς* & *ἀλυσίς* nominatur. In libro de ratione viſus in morbis comment. 2. *ἀσύν ῥιπῆσμον* interpretatur *τὸ σῶμα ἄστρον καὶ δύσφιρνον* ὅτι τὴν κατεκλίσει καὶ μεταβάλλοντες αὐτόν. Id autem fieri copia materiæ venticulum grauante, vel aliquando ab inedia, vel morbo, iis quæ ſunt circa ventrem, feruido illic & commoto humore lancinante. Et in eodem opere *ῥιπῆσμον* καὶ *Δυσφορίαν* videtur permiscere. Galenus *ῥιπῆσμον* interpretatur *ἀσύν καὶ Δυσφορίαν* ἔχει. Et *ἀσύν* febres interpretatur, ὅτι οἱ καμνοντες ἀσύν καὶ ἀσύν χροί: & *Δυσφορίαν* conſequens eſſe febre dicit, quam *μόνιμον* & *καυσώδην* appellat, quia certæſe de firmatam materiam habet, & æſtuofa eſt. Aliquando ſequitur *κακωσίη* vitium ſtomachi, vbi Hippocrates huiuſmodi febres *ἀσύν* cum extremis frigidis vehementer metuit, egerèque magna cuſtodia ſcribit, in quibus vt virtus magis magisque deuincitur, ita inualeſcit extremorum frigus. Hoc enim certiffimum indicium eſt pereuntis naturæ. Eſt autem *Δυσφορία* ſignum malum, quia ea, quæ dicta ſunt, indicat: & cauſa mala, quia virtutem exoluit, & coctionem materiæ prohibet. Aliquando *ἀσύν* videtur appellare, quibus læſo venticulo nauſea eſt, & aſidua vomendi cupiditas, *ἰμετικὴς* appellant. *ἀλύν* autem verbum ὅτι ἄλυν *Δυσφορίαν*, in anxietate moleſtè iactari, quod tamen verbum etiam latari ſignificat, ſed ita quidam aspirant & *ἀλύν* dicunt. Quidam Atticè utroque ſignificato *ἀλύν* aspirant: nonnulli tenui nota deſignant. Pluribus autem hæc, quia videatur Galenus *ἀλυσμὸν*, *ἀσύν*, *Δυσφορίαν*, *ῥιπῆσμον* idem interpretari, & in Exegeſi vocum Hippocratis *ἀλύν* interpretatur *ἀρρήϊται*, *ῥιπῆζεται*. Hippocrates videtur diſtinguere quædam ex his in hiſtoria Adoleſcentuli 3. Epid. Tertio (inquit) die *Δύσφορος*, *ἀσύν*, πλὴν βλαφριςμὸς, ἀρείς. Quæ ſi eadem ſunt, pa-

rum deceat *φιλοσωμῶμον* Hippocratem. *Δυσφορία* ergo ad concursum acciden-
tium, dolores partium corporis, æstus, vigilias, sitim, aliâque id genus, quæ effi-
ciunt, ut difficilius morbum ferat. Nam ex contrariis *ἀνφορᾶ* est. *ἀσώδης* ad affe-
ctionem medijs corporis, oris ventriculi, & earum venarum quæ sunt in hypocho-
ndriis. Vnde *δυσφορία* aliquando *βλυσσισμὸς* fit, cum æger impatientia morbi cui-
brat corpus, vel ad periculosum quendam affectum referri potest, cum membra,
manus præcipuè subsultant, celeriter reuelluntur, & qui in eis tendines manifestè
vibrant. *ἄρελν* ad passionem animi, quia dubitat æger, in quam figuram corporis
atque decubitus sese commutet. Sic adolescens septimo obiit, & in Dromeade vxor-
e *ἀσώδης* (inquit) καὶ ἀλύσσει, cibus abhorrens, & anxia sexto conuulsione obiit.
ἀσώδης γλώσσαν dixit hic Author, quia videlicet abhorret à cibus. Minus formida-
bilis *δυσφορία*, si inconstantia & consuetudine ægri, si vehementia & vigore fe-
bris, si perturbatione critica, si delirio, si dolore nimium cruciante, si denique alia
de causa, quàm imbecillitate virium, quæ morbum non ferat, aut æstu hypocho-
ndriorum acri illuc humore concitato, aut magno vitio stomachi contingat, aut ery-
sipelate, quod medium viscus exurat. In Chartade septimo Epid. *ἄσιν πῶρι πλὴν καρ-
δίας*: & paulò post, *ἄσιν πλὴν καὶ ἐλυσμὸς*: ac deinde *ἐρίησμος πολὺς καὶ ὡς τὰ
διφία*, καὶ ὡς τὰ ἀριστὰ μεταρρίησμον ἐπὶ τὸν θάνατον ἄνθρωποι δυνάτες ἔσιν, tan-
dem mortuus. καί κινεῖται, quod ferè moriantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Prorrh. 44.

Aσώδης Galenus in Prothetico vocat anxios, qui nullam decubitus figu-
ram facillè sustinent, & Comment. I. in lib. de humoribus, Anxitudinem ab
Hippocrate dici scribit, quam plerique tædium sui nominant. Aiunt enim eos æ-
grotos anxios esse, qui decubitum ferre non possunt, sed figuram mutant, quia
præsens eis semper molesta sit. Ea, ut rigor, duplex, critica, quæ in perturbatione
fit antecedente repentinam motionem. Iactantur enim ægri, sese erigunt, delirant,
& exæstuant grauius solito crisi imminente nullo periculo, si inde excretio aut ab-
scessus consequatur: de qua sic scribit in Prothetico, Ex inquietatione rigor iudi-
catorius si fiat, morbum soluit, superuenientibus sudoribus, vel vomitionibus com-
modis, vel aluo subducta. Altera symptomatice, eaque iterum duplex. Nam inter-
dum os ventriculi à prauis mordetur humoribus, ait Galenus, & alio loco. his euo-
nire solet potissimum, quibus in ore ventriculi propria quædam molesti humoris
qualitas continetur, qui humor neque multus sit, neque in ventriculi spatio inua-
let, sed in eius tunicis sit immersus. Huius proprium signum, quo ab alijs differen-
tis distinguitur, nausea est *ἀνέμετος*. sine vomitu. Sunt enim (authore Galeno)
perpetuò *ναυτιώδεις* cum nausea. Causa interdum est intempestiuè exhibitus ci-
bus, de qua Hippocr. libro secundo de victus ratione in acutis. Hæc ad *διάγνωσιν*
potius pertinet, quàm ad Prognosim, nec valde mala est, sicuti nec ea inquietatio,
quæ apparet in vigore accessionum. Non enim perseverat neque vi adaucti morbi
commouetur, sed vomitu aut deiectione conquiescit, licet cum perfrigeratione sit
coniuncta. Nam interdum (ait Galenus) corporis extrema, quæ sunt manus &
pedes, promptè perfrigerantur cum anxietate & inquietatione, non ob morbi ma-
lignitatem, sed ob malè affectum ventriculi os ex intempestiua victus ratione ob
longam inedia, quæ ventrem humoribus replet acerbis ac mordentibus, vel
propter cibum intempestiuè exhibitum, quo grauat ventriculus. Posterior perni-
tiosissima est, de qua accipiendus est hic Aphorismus. Excitatur enim vi & mali-
gnitate febris vel ab acri malignaque materia, quæ turgēt æstu, ac feruet circa
præcordia, vel ab inflammatione insigni alicuius visceris, aut erysipelate, vnde fe-
bris *ἀσώδης*: vel ab infirmitate virium, quæ corporis onus, aut vim morbi am-
plius ferre non possunt. In quibus omnibus perfrigescit corpus dupliciter: calore
cum sanguine ab extimis partibus ad interiores contracto tanquam à cucurbitula,
ut in magnis inflammationibus internis: aut insito in extimis partibus iam resolu-
to, ut in moribundis. Morbi itaque maligni & pestilentis inditium est certissimū,
præsertim cum refrigeratione. Extrema enim frigere ab initio, aut per incrementa
morbi

2. Prorrh.

3. Prorrh. 44.
et in libro de
humor.Ibidem et 2.
de diat. in 4.
et 4.

Ibidem.

4. de diat. in
genit.

morbi magnæ viscerum phlegmones (ait Galenus) nota est, quæ ex crassis succis orta sit. Quodd si vehemens frigus fuerit, virtutem valde imbecillam esse iam tibi coniectura est. Propterea Hippocrates ita languentes scribit 4. de dicta in acutis, absolutissima tum diligentia, tum custodia indigere, nec quicquam tangere debere, præter oximel aquosum, donec se malum remiserit, & urinæ concoquantur. Aestuantem autem febre totoque corpore accenso nudare pedes ac manus, membræque inæqualiter proicere, familiare est febri ardenti: at corpus non admodum calere pro ratione febris, membræque frigida aut tepida nudare, perinde ac si incendio conflagrantem, malignitatis signum est. Sic morti proximos videre licet, qui membra nudent, tamen si instar gelu frigeant, cum sudore tenui, frigido, sæpe etiam viscido. Ad hanc turbulentam & inquietam ægri agitationem, pertinere videtur, quodd quidam frequenter assurgere volunt citra occasionem & lectum commutare delirii & exitii certo signo. Quæ consuetudine ægri, inconstantia, teneritate, peculiari natura ut puerorum, qui vix villo stare loco possunt, dolore acerbior incidit, minus formidabilis. His igitur distinctionibus opus est ad præfugij certitudinem.

III.

Κατάψυξις μετ' σκληρίων, ὀλέθριον.

Perfrigeratio cum duritie, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ΣΚΛΗΡΩΜΑ, σκληρία, σκληρίων. eodem significato ab Hippocrate scribuntur. Interpretatur Galenus in Exegeſi vocum σκληρίωσι, σκληρίωσι συμπτῶσι, & σκῆ, κατὰ σκληρίωσι, quæ videlicet exaruerunt, & iam exucca omnino & scabra sunt. Atque inter signa maximè lethalia, hoc est, idque in fronte damnavit Hippocr. in Prognost. In Epid. verò in historia, qua Dealcis vxoris morbum describit, δῆματ' ἀρίπτοις καρφάλοις, cutis arida circumtensio. Mortua hæc vigesimoprimo. Adolescenti similiter in Melibœa δῆμα καρφάλοις, καὶ πριτίταιλοις. Is obiit vigesimoquarto. καρφάλοις autem dicit κατὰ ψυχρόν, quod hoc loco σκληρίωσιν appellat. Quanquā σκληρίας tubercula quædam dura vocari à Græcis non ignoramus, & quos σκῆρες dicunt, appellari aliquando σκληρίωματα. Iam verò σκληρίωσις à resiccatione est corporis: resiccatio ab æstu & vacuatione. Vacuatio alia conspicua, ut alui fluor, sudor aliæque id genus: alia sensum fugit, sitque partim vigiliis & dolore vehementi, partim commotione animi & corporis. Sed quod ad exitium maximè pertinet, pestilenti quadam natura febrium, quæ σωτηρίκοι & ἀσφοδυτικοὶ à Græcis nominantur, in quibus materia tenuis, acris & fetuida, & calor igneus medio corpore furens frugi succum corporis eliquat, & in halitum disperdit. Ea ergo colliquatione ita resoluitur corpus, ut & facies illa cadaverosa sæpe euadat, & squalescat scabrescatque corpus, & emarcescat aliquando similiter marcori, quem μαρasmus περιφρυγῆ retorridum appellant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Idem legitur in Protrhetico: In quem locum Galenus scribit obdureſcere corpus duobus modis: vehementi refrigeratione & ita violenta, ut totum omnino perfrigeretur, quod est extinctionis signum: deinde valida resiccatione. Quodd si in solis accessionibus id fiat, moderatius malum significari: si diutius permaneat, maius: si verò perpetuò, mortem esse pro foribus. Verum cum perfrigeratio corporis, aut sit formæ priuatio, ut in moribundis: aut caloris absentia, ut in rigore periodico, vel critico: aut positio, id est, qualitas ipsa, præſens calori contraria, quæ vim agendi habet, nec magis est caloris priuatio, quàm calor frigoris, ut Aristoteles docet: neque duritiei modum, neque huius perfrigerationis indicat. Hippocrates interdum concretionem id fieri ostendit non exiccatione, ut in apoplexia per venarum interceptionem à copia sanguinis intercipientem penetrationem spiritus animalis ad

2. Protrh. 49

2. De ortu & interitu.

4. de dieta
in acut. 23.

In Prog.

Comment. 3. in
6. Epid.

6. Epid.

1. Epid.

cerebrum. In hac enim coalescit concrefcitque, ut in mortuo corpore, sanguis, & natiuus calor ob multitudinem & copiam suffocationi quidpiam simile patitur, atque in extinctionis agitur periculum, ut Galeus scribit. Non dissimili ratione quarundam accessionum principio obdurefcit corpus, sed leuius, & minore periculo. Si diutius tamen perseveret, duritas exitium denuntiat, quomodo in quartanarum febrium accessionibus interdum senes moriuntur ob caloris inopiam, & corporis densitatem ac frigiditatem. Frigus enim indurat aut exprimendo tenue humidum quod inest, ut in luto: aut cogendo, quod crassius est, ut in glacie. At in morbis acutis & febribus ardentibus aut colliquantibus aliter fit durities cum perfrigeratione cuius authores duo sunt, resiccatio & tensio. Calor enim febrilis attenuando, resolvendo & vrendo exiccat, & indurat. Vsta enim duriora. Item euacuatio conspicua, & latens colliquatio, modò peruenit vsque ad humidum primigenum partium solidarum, cuius signum est tensio. Ob idque Hippocrátes duritiem cutis circa frontem addidit *πρίτισταμινὴν καὶ καρφαλίαν*, ut intelligamus non solum cutem corporis, ac præsertim frontis duram esse oportere, sed etiam tensam, aridam & scabram. Nam cum resiccatione fiat durities, resiccatio autem, aut euacuatione, aut resolutione & consumptione humidi, utrumque humidum & alimentarium in humoribus, & solidarum partium primigenum, quod *γόνιμον* vocant, consumi necesse est, ut cutis dura & tensa appareat. Atque hæc duo humida non tam reipsa, quam ratione & gradu differunt, quia primigenium in solidis formæ speciē tenet, alimentarium materiæ. Trahunt enim partes solidæ alimentarium è venis, ut ex eo assimilato & vnito foueant sibi suum humidum primigenum. Vnde fit, ut cum siccat corpus à calore & sine concretionem, ut in validis exercitiis, sole feruenti, inedia, febre ardente & colliquante, aut vacuatione manifesta, primum alimentarius humor ex sanguine & spiritu dissipetur, quia exhalant facilius partes aëreæ & tenuiores, deinde etiam primigenius. Priore modo laxatur cutis, ut Galenus scribit, & subsidet in spatia inanita ac flaccescit: posteriore tenditur omnino resiccata & contrahitur, ut corium ad ignem, aut lignum exiccata medulla torquetur. Cum enim in hiatum diductæ cutis nihil succedat absumpto humido, quo partes cohererebant, contrahuntur, quomodo plantæ primum flaccescunt exhausto succo à calore, aut corrupto à frigore, deinde exarescunt. Quod Hippocrates breuissimè docuit hoc modo, Extenuatio, omnis cutem elaxat, deinde circumtendit: recreatio contraria: corporis labentis rugositas: recreati extensio. Quòd autem hanc duritiem cum tensione sequatur perfrigeratio, eaque lethalis, manifestum est. Nam in humido primigenio est humor tanquam materia, anima tanquam forma, & calor tanquam instrumentum, ob idque Galenus tribuit coctionem partibus solidis. Hoc igitur tanquam fundamento subducto & subiecto calorem insitum extinguere necesse est, cui succedit perfrigeratio per priuationem formæ, quæ restitui non potest. Quod exprimere videtur vox *καταψύξις*, qua est usus, ut antè, *πρίψυξις*. Nam *πρί* significat descensum & penetrationem in profundum. Cum ergo in acutis mollior cutis & laxior apparet, postea verò tenditur, & arefcit cum pallore defectu sanguinis, & frigore resoluta calore, idque perseverat, colliquationis & mortis proximæ certissimum signum est, cui si calor coniunctus sit, is oritur à feruore humorum putrentium, non à calore proprio ipsius partis tensæ & duræ. Verus itaque Aphorismus est tum in hac duritie, tum in ea quæ fit per concretionem: quanquã de hac potius quam de illa agi continuatio Aphorismorum ostendit, in quibus omnibus symptomata complecti videtur, quæ perfrigerationem symptomaticam sequuntur, qualis est ab irritò & frustra moto rigore.

IIII.

Ἐκ καταψύξεως φόβος καὶ ἀθυμία ἀλογος ἐς ἀσπασμὸν ἀπώτελ᾽ ἔλθῃ.

Ex perfrigeratione pavor & desperatio prater occasionem, in conuulsionem desinit.

IACOBI

Metum & tristitiam animique deiectionem atque desperationem, quam hinc *ἄθυμια*, in Aphorif. & Epid. *ἄθυμια* vocauit Hippocrates, in Aphorif. signa non conuulsionis, sed melancholice morbi, in Epidemiis exitij posuit. Nam in statu & tepestare Aquilonia i. Epid. inter signa lethalia *φόβοι* (inquit) *ἄθυμια*, *ἀπείρα ψυχῆς*. Sed hæc in morbis periculosiora, vbi cōfidens & fortis animum despondet, & qui natura hilari animum tristitia & mœrore contrahit. Id fit exusto sanguine crassiore & flaua bile: quanquam & in materia melancholica contrahitur qualitas quædam ineffabilis, quæ miris spectris animum perturbat, siue ea cerebri substantiæ imbibatur, siue in venas repat, aut fumos emittat, qui velut tenebris offusis animam terreat. Itaque si quem vidit ab his signis conuulsum ægrum, id certe & principium neruorum violasse oportuit acrimonia mordente, aut aliunde conuulsionem motam, quod verisimilius est. In Euryanactis filia *ἄθυμια*, *ἀνελπιστος*, *ἀπείρα ψυχῆς* annotantur: mortua quidem illa. Delirij etiam melancholici meminit. *σιγῆς* (inquit) *ἐστὶν δ' ἐν λήξει*. Item *ἄθυμια*, & *πάλιν πολλά πῦλιν*. Taciturnitas enim comes melancholici delirij, vt *ἄθυμια*. Nam in historia mulieris Thasice sub finem *ἄθυμος*, inquit, *τὰ πρὸς τὴν γυναικὶ μελαγχολικά*. Videntur tamen vt ne metu, tristitia, conuulsionibus in ægro visis certum exitium denunties. Fieri enim potest, vt non tam vi morbi, quàm suppressæ vacuationis, aut exteroz causz id contingat. Quod accidit mulieri cuius morbum describit 3. Epid. cui statim prima nocte *φόβοι*, *λόγοι*, *πύλοι*, *ἄθυμια*, *πασμοὶ*, *πυλιν*. In fine historice *ἔφα μελαίνα λείψα πρὸς κρίσιν γυναικὶα πολλά κατὰ βῆ* muliebria multa descenderunt. Laborauit hæc mulier acutissimè, quæ tertia die sudoribus & purgationibus muliebribus seruata fuit à tristitia & suppressis mēsis magis, quàm vi morbi, cum tamen adessent metus, tristitia, conuulsio, vrina nigra, quæ alioqui lethalia ponuntur. Hæc obiter, ne prius prælagias, quàm de causâ mali iustam questionem habueris.

Comment 2. 3.

Comment. 3.

DESID. IACOTII COMMENT.

Cum in febre multis modis obrigeat corpus: contractione caloris influentis ad interiora, vt initis accessionum, & in perturbatione critica: oppressionem ab humore frigido, aut intemperie à simplici qualitate, & remissione caloris natiui per extinctionem & *νύκτωρ* in partibus solidis: primus modus ambigit: secundus prauus: tertius planè lethalis est. Hic autem distinguitur à prioribus, quia accidit affecto iam morbo, & morte imminente, aut prægressa aliqua graui causâ & vacuatione. Illi verò statim ab initio, aut non multo pòst incipere solent. Deinde quia in caloris natiui extinctione totum ferè corpus perfrigeratur cum pulsu languido & paruo: ab oppressionem verò & caloris ad interiora recursum extimè tantum partes cum pulsu inæquali ac depresso. Si itaque cōstaret ipsa perfrigerationis differentia, multò certius institueretur prælagium. Verùm quia in vniuersum pronuntiata est sententia, indiget distinctionis, vt exitus ante provideatur. Tribus itaque modis ex symptomatica perfrigeratione demissio animi ac desperatio sine causâ sequi posse videntur. Vno quia perfrigerati spiritus crassescunt & obscurantur. quapropter redduntur inepti ad *συνείη*, ac torpent in corde immoti, nec vt in ira aut spe (quæ *τῶν φόβου καὶ τῆς ἄθυμιας* opponuntur) diffundi possunt, dilataxi aut produci. Veteres enim *φόβου καὶ ἄθυμιας* posuerunt *ὅτι τῶν ἀλόγων* animæ, quo fit vt Aristoteles neget *φόβου* genus esse verecundix, quia ille sit *ὅτι τῶν θυμονόων*, hæc *ὅτι τῶν λογιστικῶν*. Qua ratione spirituum vitalium, & vniuersi corporis intemperiem frigidam significant metus & desperatio. Altero per translationem sanguinis melancholici in cerebrum, cuius anima recipit impressionem per spiritus, qui tales efficiuntur, qualis humor ille est. Itaque cum representantur imaginationi, quia sunt attriti, metum, tristitiam & desperationem afferunt, quæ sunt propria melancholice symptomata: interdum etiam sine translatione substantia cerebri eo humore imbuitur, aut fumum atrum ex toto corpore excipit. Verùm in febre perfrigeratio superueniens, quæ metum & desperationem secum adducit, impetum humoris melancholici

4. Top.

melancholici ad superiora factum denunciat, præsertim initio morbi aut incremento & suppressa solenni aliqua vacuatione ut hæmorrhoidibus, aut mensibus, cuius exemplum est in mulieris historia, quam refert Hollerius. Tertius modus est, quando post vehementem phrenitidem ex bilis flauæ aduersione, aut sanguinis melancholici imprimatur in cerebri substantia intemperies hæctica, quæ si nitem ecstasim facit cum taciturnitate, & leui palpo ac motu manuum: de qua dicitur postea copiosè. Ab omnibus itaque his perfrigerationis modis conuulsio expectari potest, sed non eadem certitudine exitus. Nam melancholica ecstasis finitur tremore & conuulsione resiccatis nervis ab incendio: & in perfrigerationem desinit: quia paulatim calor extinguitur, unde releuari æger non potest. In translatione autem aut feruore humoris melancholici in cerebro facilis est μεταστροφή, successio, aut diffusio eius humoris à substantia cerebri ad nervosas partes, in quibus ob crassitiem conuulsionem facit à plenitudine, aut in ventriculos, ubi epilepsiam, ut Hippocrates docet in Aphorismis, & 6. Epid. scribit atrabilarios epilepticos fieri & contrà. Non tamen necessariò, nec magna ex parte id accidit. Nam liberantur sæpe excretionem aliqua, ut mulier cuius meminit Hollerius, & per Aphorismum, Insanientibus varices, aut hæmorrhoides, superuenientes, insanix solutio. Si verò non liberentur, aliò effundi, aut transferri humor potest, quam in nervos per Aphorismum, In morbis melancholicis, ad has partes sunt decubitus periculosi: aut enim apoplexiam corporis, aut conuulsionem, aut furorem, aut cæcitatem significant. Quòd autem etiam perfrigeratio, quæ spiritus extinguit aut obscurat, & crassos facit, conuulsionem quoque accersat, docet Hippocr. paulò post, ubi frigus dorsum scribit esse παραμυδής conuulsificum.

6. aphorif. 21.

6. aphorif. 56.

V.

Αἰὲν καὶ ψύξιός ἐστιν ἀπολήψις, κακίστη.

Ex perfrigeratione intercepta urina, pessimum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Contingit aliquando in iudiciis morborum, quibus signa salutaria adfuerunt, ut ante refrigerationem & rigorem, in ipso quoque rigore & frigore urina simul cum aluo supprimatur, unde non κακίστην, pessimum, sed βέλτιστην optimum potius præfagium est. Ab iis enim excretio critica & salus ægri enuntianda est. Monet ergo Hippocr. 6. Epid. πῶς εἴητος ἐπιχρίσις τῶν ὀφθαλμῶν ἐκ χύμας ἰωσιν considerandas. Quòd enim ἀπόληψιν ἐπιχρίσιν dicat, manifestum est. Contingunt autem urinae retentiones in acutis emortuo calore vesicæ, & perfrigerato nervo, qui in vesicam distribuitur. Itaque pereunte sensu & virtute illa, quam ἐκκεῖν ab excernendo vocant, urina retinetur, in iis præsertim, in quibus vesica eiusmodi est, ut faciliè frigore, & quavis iniuria violetur. Scribitur hæc sententia in Prothetico.

a. Proth. 16.

RESID. IACOTII COMMENT.

In omnibus signis, de quibus toto hoc admirando opere agitur, duo perpetuò nobis tanquam ob oculos proponenda sunt, ne fallamur in præfagiendo. De his autem tanquam necessariis cautionibus hic locus postulat, ut admoncamus. Primum est, quæcunque signa offeruntur, si causam externam habeant, aut internam quidem, sed quæ in partis alicuius vitio posita sit, nec à febre pendeat, ad præfagiū parum aut nihil conferre in febre acuta & essentiali. Cuius præcepti exemplum est apud Hippocratem de Ictero à scyrrho hepatis, hæmorrhagia vitio lienis, aut narium irritatione & similibus: apud Galenum de lassitudine, febre, capitis dolore, lumborum, hypochondrij, cervicis ab æstu, motu & sole. Alterum si vi febris symptomata incidisse constet, vel natura crissim tentante fieri, vel adaucta morbi malignitate. Quæ autem repente eueniunt, nec ante apparuerunt, perturbationis criticæ suspicionem afferunt, nec firmam aut stabilem causam habent. Sic iactatio ægri & anxietudo cum frigore lethalis dicitur. Vitio tamen ventriculi, aut perturbatione

4. de diata in acutis.
Initio Proth.

batione critica circa statum cum salutaribus signis non est metuenda. Idem iudicium de urinae suppressione. Nam & in febre & sine febre retinetur vitio partium à quibus manat, aut obstructione meatuum per quos fertur, ut veretrum, si vesica vacua sit, & meatus urinarum, si plena. In febre etiam acuta circa statum in perturbatione critica & paulò ante rigorem criticum cohibetur tum alius, tum urina, aut exigua quantitate redditur sine periculo. Has causas remouet Hippocrates per dictionem *ἐν πυρετῷ*, quasi diceret vi febris acutæ & perfrigerationis ipsius symptomaticæ, non autem quia incendio absumatur serum, aut non trahatur ob tenum infirmitatem: aut non exeat propter obstructionem à calculo, grumo, caruncula, pituita & similibus: aut sursum resuat contracto intus calore, & motionem cruentam aggrediente, quo tempore ægri perfrigerantur sine periculo manifestò. In febre autem acuta à calidiore materia perfrigeratio *ὑποψυχρὰ*, quæ causam habet stabilem & febrilem malignitatem, vel magnitudinem inflammationis internæ, vel caloris insiti resolutionem & extinctionem à febrili denuntiat. Hanc noxā prima ferè omnium percipit vesica ob lapsum proportionalem. Nam & frigida est suapte natura ac membranosa, & à caloris fonte remota. Eius itaque exiguum calorem à frigore faciliè extinguere par est, siue externum sit (constat enim multos per ingentia frigora amisisse etiam veretrum) siue internum, quod calori febrili succedit per resolutionem aut extinctionem insiti. Est ergo in patiente vesica duplex dispositio & aptitudo: in agente duplex vis. Nam calor febrilis opus inchoat: refrigeratio perficit, quæ succedit. Calor enim & consumit & consumitur subtrahendo humido, quod est caloris subiectum ac fundamentum. Modus autem effectionis sic habet. Functio urinae excernendæ animali facultate perficitur oriante & consentiente musculo sphinctere, & naturali ipsius vesicæ, quæ per nervum sensificum, quem habet, percipit irritationem à morfu, mole & pondere urinae. Ea percepta colligit sese, ac contrahit per fibras ad excretionem, cui musculus consentiens laxatur. Non igitur excernit per refrigerationem, vel quia nervus sensificus amplius non sentit extincto calore: vel quia vesica sese colligere nequit emortua facultate excretice, quemadmodum cum diutius plena manet, vix & aliquādo nunquam contrahi potest. In phreniticis supprimitur, aut præter voluntatem effluit alia ratione, ut alibi docemus: quia distracto spiritu impressio causæ dolorificæ nõ representatur imaginationi: aut memoria, vel iudicium, vel utrumque læditur. Constat autem hæc fieri debere vesica plena, quod in ea sit causa suppressionis, non in superioribus partibus. Ob idque admouenda manus perinæo, in quo circūscriptus tumor confirmat præsagium, sicuti absentia impedimenti in meatu urinario. Hac itaque ratione perfrigeratio in acutis cum suppressione urinae coniuncta signū est certissimum exiti proximi. Iam enim à morte expugnatur illa pars, nõ multò post arcem vitæ oppressura.

VI.

Μετὰ πύρετος ἀγνοία, καὶ ὄν: καὶ ὄν ὃ καὶ λήθη.

Cum rigore non agnoscere familiares, malum: malum quoque obliuio.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia legitur in Protheticis, ubi alij *μετὰ πύρετος*, alij *μετὰ πύρετος*, non multum dissidente sententia. Vtrumque ergo fit, non agnoscere familiares & obliuisci perfrigerato cerebro & calore iam propè extincto.

1. Proth. 34

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem ratione, qua primo Aphorismo, docet de rigore symptomatico iudicandum ex consequentibus symptomatis. Magis itaque probatur, si dixeris, Post rigorem, quàm si, cum rigore. Est enim rigor terminus *ἄρα* *ὑπὸ* *πύρετος*. Cum ergo in

go in

2. Protrb. 30

go in rigore calor natiuus pugna succumbit, & à symptomatica perfrigeratione vincitur, cerebrum quidem tum per se facile refrigeratur, calore proprio & insito resolutum, tum & corporis totius intemperiei consentit, unde ipsius actiones laeduntur memoria imprimis & imaginatio. Itaque si interrogas, neque familiares agnoscunt ægri, neque quid fecerint referre possunt, quia non recordantur, ut Galenus scribit in hanc sententiam. Quasi verò quod Plato scripsit in Timæo primum corpus ipsum, deinde animam vino calefactam ab eo frigore primum corpus, deinde anima perfrigeretur. Videtur autem id contrario modo fieri, quo in rigore critico aut periodico. Ut enim à rigore illo corpus magis incalescit, quam ante rigorem tribus de causis: collectione caloris ad interiora, eruptione foras confertum facta, & motu ac conflictu vehementi: ita si non redeat calor aut perfrigeretur, cerebrum quoque, ut antè dictum est de vesica, frigescit: dissipantur spiritus aut suffocantur, & calor influens priuatur motu proprio. Non habet igitur cor spiritus, quos suppeditet facultati animali. Sed horum loco multi vapores crassi ex violenta irruptione & repulsionem excitati impediunt intellectus reflexionem super species seruatas, aut oblitas. Illinc ἀγνοία, hinc λήθη. Est enim ἀγνοία priuatio, vel interceptio vis animæ communis, quæ per reflexionem perpendit atque recognoscit speciem rei præsentis & obiectæ. λήθη verò, id est, obliuio, illius, quæ retinet rerum imagines & notiones vniuersales. Ob idque illi neque agnoscunt, neque distinguunt præsentia: hi præteritorum non meminerunt. Deterius malum, si vtræque facultas læsa sit, quam si altera tantum. Sic in Apollonio in Epid. omnium obliuio à rigore & frigore ab initio: vigesimoquarto meliusculè habere visus est, & parum mente valuit, manentibus tamen signis lethaliibus. Trigesimoquarto obiit. Idem accidit in calido & sicco cerebro phreniticorum propter spirituum mobilitatem & exhalationum acrimoniam distracto animo. Verum ad se redeunt remotis impedimentis. At cerebrum hoc modo refrigeratum vix aut nunquam restitui potest. Est enim intemperies frigida, quæ calidæ succedit, immedicabilis, ut Galenus docet in historiam Hermocratis. Non igitur hoc simpliciter malum, sed lethale. Manifestum autem est, fieri etiam hæc posse leuiter perturbata mente, & in perturbatione critica, quæ semper excipienda esse docuimus in Aphorismis superiorem.

VII.

Τὰ κωματώδεα ῥίγητα ὑπὸ λήθειας, καὶ τὸ φλογώδες ὃν πρὸς ὄψιν μετ' ἰδρώ-
τος ὃν τῶτοιςι χακόντες ἐπὶ τῶτοιςι ψύξιν τῶν ὀπίσθεν σπασμὸν ἐπικα-
λέεται, καὶ ὅλως ὃ ψύξιν τῶν ὀπίσθεν σπασμώδες.

Rigores, quibus multa in somnum inclinatio iuncta est, utcunque lethales sunt. Quod si in iis facies flamma modo exardescit, cum sudore malignum est: ipsæque posteriorum refrigeratio conuulsionem accersit. Atque omnino posteriorum refrigeratio conuulsifica est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

2. Protrb. 33

Ambigua lectio. Alij enim κωματώδεια, alij κωματώδεια legunt. Vtrunque tamen exitiosum. Ac rigor quidem multis statim initio morbi fit nullo præfatio bono vel malo. Incidit aliquando in tertium diem aut quartum, nondum coëcto morbo, quod viciosum est. Omnis enim naturæ motus excrementis priusquam morbus sit maturus, inutilis est. Sub crismum aliquando, quem si excretio sequitur, admodum salutare est: si non sequitur, metuendum. Scriptum enim ab Hippocrate τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα τὰ μὲν θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα. Ac rigor quidem, ut idem scribit, ardores soluit, qua ratione inde concitatus humor sudoribus, vomitionibus & aliis excretionibus vacuatur. Si enim in ardore rigor est, neque sequitur excretio, inter κρίσιμα μὴ κρίνοντα numeratur. Quomodo & φλογώδες ὃν πρὸς ὄψιν

οὐκ ἐστὶν ἰσχυρὸν. Solet enim sudantibus sic erubescere facies, ut ignea videatur. Id enim quod φλογώδεις dicit, in pueris maximè, qui vehementi motu caluerunt, in sudantibus criticè, in vigore quarundam accessionum, in phreniticis quoque sæpenumero conspicitur. Si ergo & flammeo vultu exudat æger, & nihil conferat ea vacuatio, vel lethale, vel difficile iudicium enuntiandum est. ὑπολέθρια, vel, ut in Prothetis ἐπὶ τὶ ὀλέθρια. δύσκριτα verò dicere consuevit, quæ periculosè, & intercidentibus grauioribus casibus tardius quoque dissoluuntur.

ἐπὶ τεταίσι. Venæ in anteriores partes corporis, nerui in posteriores feruntur magis. Itaque calidiores illæ, hæc natura frigidiores. Atqui natura frigidiora corpora celerius frigore violantur. Posteriores itaque partes frigore lancinantur atque conuelluntur. Quæ sequuntur, videntur redundare, nec leguntur in Prothetis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Nomina huiusmodi καματώδεις, φλογώδεις, καυματώδεις, πασµώδεις, duplicem vim habent apud Hippocratem. Nam & affectionis ipsius idæam præ se ferunt, & potentiam ad effectum interdum actiuam, ut Philosophi loquuntur, interdum passiuam, ut hoc Aphorismo quilibet obseruare potest. Sic πασµώδεις & conuulsionis modum atque effectum significat, & quod conuulsionem facere potest, cui interdum addit τὸ τι, ut significet aliquando, non semper. Est itaque rigor καματώδης, vel à quo vehementior æstus incandescit, ut cum ignis, qui latuit prius, latius atque violentius grassatur: vel qui superuenit τῷ καύματι, id est, feбри ardenti, quæ ab incendio sic nominatur ab Hippocrate, quia ὑπερβολὴ καὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ut loquitur Aristoteles. Nam qui post tertium aut quartum diem incidit rigor, nec iudicationem affert, æstuosus est, tum iterato humorum putrentium feruore, tum nouis in capite apparentibus symptomatis cum æstu & incendio in facie cōspicuo. Potest quoque rigor ille symptomaticus & ἐπιφανόμην esse καματώδης à cōmota quidem materia & exhalante in caput, nō vacuata. Nā in eo, qui per rigorem fit, conflictu agitantur omnia quæ sunt in corpore, concutuntur ac effervescent, sitque calor ipse vaporosus. Itaque cum ex profundo reuertitur, acruatum humorum quid effundit, vnde sudor. Si igitur ad extimas vsque partes expandi non possit præ imbecillitate aut oppressione à materiæ contumacia vel copia, neque expedite propellit ea, quæ molestiam inferunt, neque perfectè respirat, sed sursum in caput elatus materiam eò conuertit, vnde exæstuant ægri, & copia vaporum interdum soporantur, ac leuiter exudant flammeo vultu, signa omnia non exclusæ, sed translata illuc materiæ cum multo calore vaporoso. Sudor enim ille paucus, vel potius mador quem ἐπίσσοσι vocant, oppressione aut resolutione potius in partibus solidis exprimitur, quàm vi naturæ excernentis, aut materiæ morbificæ portio tantum quædam tenuior est, quæ soluendo morbo satis esse nequit ob paucitatem. Vtrinque ergo metus est, & à morbi malignitate, quæ calorem in conflictu superauit, & à nobilitate partis, inquam materia decubuit. Hoc igitur significat Aphorismus, quod cum iudicatoriorum non iudicantium, tum signorum, tum causarum quædam lethalia sunt, & quædam difficilis iudicii, si quod aliud signum lethale accesserit, mors erit in propinquo: sin cætera salubria, difficilis & diuturnus morbus futurus est. Non enim prorsus adhuc lethale, sed ὑπολέθριον & κακόνδης inter dubiam spem & certum metum, ut Celsus loquitur. Quod autem plura symptomata periculosa coeunt, eò certior exitij prænotio: quod plura salubria, salutis. Flammans cum sudore facies, translata illuc materiæ & sanguinis feruentis indicium est, perfrigeratio rigoris irriti & frustra à natura tentati, ut dictum est in primum Aphorismum huius. Ex his autem refrigeratis posterioribus partibus conuulsionem non absque ratione expectabis, quoniā & partes neruossæ sint, & frigus conuulsionem pariat. Propterea rectè subiicit, quod tamen in Prothetico prætermissum est, Partium posteriorum frigus omnino conuulsificum esse. Adest enim & efficientis causæ actio efficax, & suscipiētis dispositio atque opportunitas, id est, quod Philosophi aiunt, potentia passiuæ in subiecto, & actiuæ in forma. Frigus enim cogit, densat & exasperat neruossas partes, ut in frigore quoties horresci-

Galenus in 3.
seccionē 2.
Proth.

9. Aphorif. 65.

mus, inæqualitas excitatur in cute expresso introrsum humido, quod est caloris vehiculum, & disitis in superficie partibus. Vres frigus & mordax veteres dixerunt. Partes igitur posticæ aut vellicatæ ac lancinatæ cōuelluntur à frigore, aut densatæ replentur prohibita effluuij transpiratione. Vehementius autē obrigent, quia frigidæ neruosa, & venis atque arteriis destitutæ quæ in anteriores partes feruntur magis. Sic in Aphorif. scribit, Quibus tumores in vlceribus euanescent repētē, id est *ἢ μετὰ* *παύσει* sine resolutione aut manifesta vacuatione, his in posteriores partes rapta materia conuulsiones & distensiones fieri: in anteriores insaniam, costarum dolores acutos, vel empyema, vel dysenteriam, si tumores rubri fuerint.

VIII.

Αἱ ἐκ τῶν πρῶτον πυκνὰ, καὶ ὀξείως μεταπίπτουσαι, δύσφοροι. ἔρως γὰρ ἀπολυσίον καὶ ἐπιδιῶνον σημαίνουσι τὸ ἐφιδρῆν τέτοιαι κακίστην.

Horrores è dorso sæpius incidentes, celeriterq; permutati, difficiles sunt. Etenim urina suppressionem & laboriosum morbum significant. Atque iis tenuis sudor obortus pessimus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Pud Hippocratem *ῥίγηθ', πρὶν νῆς, φρικὰ* interdum eadem ratione vsurpantur, vt 6. Epid. *ῥίγηθ'* cum dixisset incipere magis à posterioribus partibus, paulò pòst in eadem sententia. *φρικᾶσι*, inquit, *τὰ ἐξω μακρὸν, ἢ τὰ ἐνδον πρὸ σώματος*. Hæc omnia autem rigor, frigus, horror celerius fatigant partes posteriores corporis, & magis vbi articuli sunt, lumbos & qua parte cervix in dorsum definit. Articuli enim cum admodum neruacei sint, membranei & exangues, à frigore celerius patiuntur. Itaque vbi à lumbis concussio quædam fit frequēs & horror, & commota materia, vagaque *δυσφορίαν* facit, siquidem cū in lumbos irruit, & illic inflammationem facit, membranas vicinæque corpora ac nervos, qui ad vesicam pertinent, pati est necesse, ac inde urinā suppressi, quam *τὸ ἀπολυσίον* appellat. Ac inflammato articulo ac urina retenta dolores fieri par est, propterea *ἐπιδιῶνον* addit. *τὸ ἐφιδρῆν*. Quid hac voce *ἐφιδρῆν* intelligat Hippocrates, prius est dictum. Ac constat, quòd plura cōeant signa lethalia, cò grauius agi cum ægro. Non autem additur hic finis in Prorrheticis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aphorif. 43.

Galenus in 1.
6. Epid.

Scripta est eadem sententia sectione secunda prioris Prorrhetici, in qua frequentibus ex dorso horroribus, in quibus ægri celeriter recalescunt, duo tribuere videtur, primū quia sunt *δύσφοροι* cum inquietatione & anxitudine egro- rum: deinde quia denuntiant *ἀπολυσίον*, id est, *ἐπιδιῶνον* suppressionem urinæ cum dolore. Satiùs tamen putat Galenus ex his omnibus urinæ retentionem significari. Nam huiusmodi horrores crebri causam habent phlegmonem in parte, è qua principium horrescendi ducitur. Vt enim antè docuimus rigorem symptomaticū duplicem esse, partis phlegmone obsessæ proprium, & cacoehymicæ vasorum, idem de horrore, qui est paruus rigor, sentiendum. Propterea adiecit *ἐκ τῶν πρῶτον*, ex dorso, quia dorsum sit non solū terminus *ὅθεν κίνησις* in horrore, sed etiam *αἰτία*, causa efficiens. Nam *τὸ ἐκ* & motus principium, & causam efficientem, & materiam designat. Galenus interpretatur circa lumbos, atque inde colligit in spinali medulla, vel his, quæ circa ipsam sunt, membranis, vel in vtrisque inflammationem subesse, in cuius sympathiam adducta vesica in urinæ suppressionem incurrat cum dolore. In his horroribus duo notat Hippocrates frequentiam & celeritatem. *ὀξείως* enim aduerbium est celeritatis, & Galenus *ὀξείως πυρετός* ab Hippocrate dici scribit ob caliditatem celeriter manui occurrentem & velocem eius motum cum vehementia

mentia symptomatum & periculo coniunctum. Celeritas spectatur ex eo vel quod celeriter ab horrore incalescat æger, vel quod horror vagus sit & celeriter loci in permutet propter consensum cum multis partibus. Fit autem aliquid celerius, quia minus operosum, aut quia præcipitatur, neque sine conatu. Horrores ergo crebri facilitatem quidem motionis celeritate ostendunt: frequentia vero ac repetitione difficultatem rei amouendæ. Qualis est non materia mobilis, quæ facile disiciuntur aut transfertur, sed inflammatio interna & summa. Fit enim ille horror vel intercisa dispersione ac collectione spirituum, quando videlicet spiritus sese retrahunt introsum ad locum inflammatum cum sanguinis partibus liquidioribus. Agitur enim spiritus & noxia refugit, tanquam animal, auctore Aristotele: vel cum vapores ex inflammatione, aut ex suppuratione acres ichores vellicant membranas, quæ exquisito sensu præditæ sunt. Horror igitur frequens ac celer è dorso, tanquam causa efficiente (nam & à dorso aut lumbis tanquam principio motionis rigor omnis fieri dicitur) phlegmonem significat in his partibus, quæ dorso continentur. Atque idem iudicandum de cæteris partibus, ut ex particulari vniuersale intelligatur. Sunt autem hi horrores *δύσφοροι* inquieti & anxij, tum ob violentam caloris natui agitationem, tum ob inflammationem & æstum. In omni enim inflammatione interna fieri solet inquietatio & anxietas, de qua superius diximus. Particulatim verò ex dorso suppressionem urinae cum dolore prænunciant, & periculosum morbi exitum, vel communicata inflammatione vesicæ, aut contractione, aut compressione nervi ac musculi claudentis vesicam, qui laxari non potest, ut in luxatione interiore vertebrarum, Comment. 3. de articulis, & 6. de locis affectis: vel si vesica vacua sit conuersione feri & materiam ad superiora: interdum peculiari renum & lumborum vitio. Quod si sequatur ephidrosis, levis exudatio in capite & thorace, aut toto corpore, suppurationis nota est, aut doloris qui contrahit & premit, aut extinctionis caloris natui. Sic Hippocrates scribit in Prognostico, suppuratos cognosci si febris detineat nec cesset, noctu grauior, cum rigore symptomatice sæpe recrudescente & sudoribus multis. Nam materia quæ vitur à calore immodico, aut potius quæ non coquitur, putret & febris causa est: pus vellicans partes sensibiles horrores aut rigoris, sudor infirmitatis & resolutionis partium solidarum & causa & signum.

I X.

Ρίγας ἐν συνεχείᾳ, τὸ σῶμα τὸ ἀσθενέως ἢ δὴ ἔορτος, θανάσιμον.

Rigores in continua febre, corpore iam debili, lethale est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Qvod in Aphorismis *πυρεῖς μὴ διαλύονται*, hic *ἐν συνεχείᾳ* dixit, & fortasse quod *ρίγας* illic *ἐμπίπτει*, quia subinde redeat, plurali numero *ρίγας* fortasse dixit. Addit autem *ἐν συνεχείᾳ*, quia in febre intermittente rigor suis periodis redire consuevit nullo periculo. In continua initio quidem sæpenumero, & aliquando imminente iudicio. Itaque quæcunque prænuntiant crisin, quæ signa critica dicuntur, quæque rationem causæ habent excretionem, abscessus maturationes, si quidem nihil efficiunt, ad illa quidem signa si excretio, abscessus maturatione non sequitur: si ad hæc solutio morbi aut remissio non succedit, omnia in malis censenda sunt. Rigor vim habet signi critici, prænuntiaturque excretionem. Sequitur ergo hæc, vel subsistet. Illud imbecillum dissoluet, qui concussionem illam, quæ rigor intulit & vacuationem confectis iam viribus non perferat. Si subsistet, materia naturam opprimeret, & inualescens febris dissoluet ægrum. Itaque rectè additum, *τὸ σῶμα τὸ ἀσθενέως ἢ δὴ ἔορτος*.

4. aphor. 46

DESID. IACOTII COMMENT.

Rigorem antè damnauit, quem nulla sequitur excretio, siue ea restitit ob materiam minus obsequiosam, siue ob facultatis ipsius infirmitatem. Hic verò

in vniuersum omnem rigorem lethalem scribit, qui in febrem continuā frequenter incidit, addita duplici conditione, si morbi diuturnitate, aut vehementia, aut vtraque vires iam fractæ sint, & si non remittatur febris. Demonstratio potest esse huiusmodi. Imbecillitas alia ἀπλῶς simpliciter & sine comparatione, cum natura suo calore & spiritu defecta languet, aut iam aliqua ex facultatibus expugnata est. alia ὁπότε τι, vt ad materiam comparetur. Hæc resistit, & materię excretionē, aut translationem molitur, aut per vices excludit. facultas enim fortis (vt scribit Galenus) omnia contemnit. Illa minimis etiam succumbit, nec cuiquam iniurię aut motui violento resistere potest. Vt enim in facultatis robore duo requiruntur, vt intus operari queat, & sese ab externis impressionibus tueri: ita in infirmitate, quæ est ἀπλῶς, duplex est causa: vna, quia cum sit in principij ratione, læsa neque officium probè facit, & eius offensione cætera læduntur, altera quod tueri se nequit ab incommodis & violenter incidentibus. Huiusmodi itaque imbecillitas neque rigoris frequentiam, neque corporis totius concussionem, neque pugnam perferet, multo minus excretionem aut abscessum. Siue ergo sequatur excretio etiam die critico, siue non sequatur, rigor ille lethalis est, præsertim frequens: quia frequēs impressio & diuturna magis efficax. Idque vt causa & signum. Nam ostendit naturam quidem sæpius aggredi ad exclusionem materię, sed in opere succumbere, & materiam intrò referri, pertinētque ad Aphorismum, iudicatorium non iudicans. Causa verò lethalis est, quia concussione, & excretionē vires infirmas exoluit. Nam sequens excretio spiritus dissipat: retenta opprimit naturam ex consuetu ferè resolutam. Sic ergo non solum ex consequentibus, vt antè, de rigore pernicioso in continuis iudicamus, sed etiam ex antecedentibus & coniunctis signis præsumimus tribus modis. Vno, si qua vehemens intemperies in medio corpore appareat per Aphorismum illum Prorrhæti, Si intercepta aluus parua, nigra, velut caprarum stercorea, ad necessitatem demiserit, per nates eruptio fiat, malum. Nam (ait Galenus) axioma medicum est, Bilis vacuationem multam tāquam turbationem vehementem, atque multis in morbis commodè fientem non sustinent resiccati, neque rigorem, neque alui excretionem, neque sudores, neque parotidas insignes, vel quampiam materiam aliam ex aliqua parte ad aliam transeuntem. Ita enim eos, qui in Epidemiis facti sunt, abscessus incusamus, vel minores, vt dixi, tanquam nihil iuuantes, vel maiores tanquam sustineri nequeant. Hinc existit quæstio illa, an cocta materia æger interire queat, & an verum sit, quod Hippocrates scribit, Peripneum indicationem esse & excretionem simul, de qua postea. Verum certè est intempestiua purgatione, aut victus ratione, aut medicamentorum vsu sæpe egros interire in motione critica, in quibus calor abutitur opera sua cum materia coquenda, aut expellenda est. Interdum etiam agitatione vehemenu aut excretionē spiritus dissipari, cum infirmos videre liceat, sola commotione corporis, dum surgunt, vel lecto extolluntur, sæpe expirare. Alter modus est, si rigor oriatur cum cruditatis signis, aut malignitatis, vt si phreniticus cum alba deiectione rigeat. Manifestum enim est criticum rigorem esse non posse. Nam alba deiectio cruditatis signum est, aut translationis biliosi humoris ad cerebrum, vel connexam hepatis inflammati partem per aphorismum 13. prioris Prorrhæti, & generale illud theorema medicum, Crisim nunquam bene fieri cum prauis signis & crudis. Tertius, si in partes vitales & principes acceptum sit incommodum, vt iam natura fatiscere incipiat per hunc Aphorismum.

X.

Οἱ πυκνὰ ἐφιδρῶντες καὶ ἐπιρριγόντες ὀλέθριοι, καὶ ἐπὶ τῇσι τελευτήσιν ἀναφαίνονται ἐμπύημα ἔχοντες, καὶ κοιλίας ταραχώδεις.

Qui subinde exudant, rigentque, lethale, ac sub finem morbi suppurationem habere deprehenduntur, aluósque perturbatas.

OMnem ἐξέσθαι & sudatiunculam malam, sse antea dictum, quia oppressam copia naturam, vel imbecillitatem virium indicat. Atque quæ subinde mouetur ἐξέσθαι inutilem conatum naturæ enuntiat, quomodo qui ex onere graui procidit, dum incumbens pondus enititur reicere, & in id vtcunque exurgens statim recidit, imbecillior factus grauius opprimitur. Ita natura copia materiæ adobruta, dum aliquid conatur, paucū quid ac tenue diffluit, sed statim concidens debilior fit. Hoc ostendit, quod scribit, ἐπιρρίγιοντες, hoc est, subinde rigentes, quia sic natura sæpius quidem, sed frustra grauantem materiam amolitur. Rigor enim fit materia in corpus à natura excitata, sed & mouet quidem, sed nihil, quod sit laudabile, promouet. ἐλπίτω, ergo illud est. Atque hic æger copia laborasse, & imbecillitate virium videri possit. Imbecillitate quidem, vt ad materiam comparetur. Nam ἀδυνία aliquando simpliciter dicitur, cum natura suo calore & spiritu defecta languet, quæ imbecillitas grauissima est: aliquando vt ad materiam, quam euincat, comparetur, quomodo Milonem quis imbecillum dicat, vbi sub grauiore pondere conciderit. Nōnunquam vtrunque coit summa desperatione: ὡς ἂν τῆσι. τελευτῇ mors Hippocrati sæpe dicitur, vt τέλευται μορί, & πλεῖν ἀναλίσκειν delere & consumere. In qua significatione videtur nunc vocem τελευτῇ accipere. Quid enim aliud ea, quàm mortem denunciant?

ἀναφαίνονται. Inter signa suppurationis rigor est, qui puris acrimonia commouetur, dum inde vicina corpora vellicantur. Id quod subinde accidere potest, itaque subinde rigere atque inhorrescere. Similiter & frequens sudor virium imbecillitate commouetur. Scribit enim in Prognosticis, dum describit signa purulentorum, πολλοὶ ἰδρώτες, multi quidem, quia semel multus & copiosus sudor effluit, vt in crisisibus. Dicuntur & multi, quia etiamsi non copiosè quidem vno die sudent, multistamen deinceps diebus id fit, vt ægri ferè perpetuò desudent, vt in febribus, quæ inde ἰδρώδεις dicuntur ab Hippocrate & hoc loco. Aliquando vtrunque contingit, vt fortasse in febribus, quæ ἐχέατο ὕγρῳ, extremè humidæ, qualis est τυφώδης & ἰλώδης in libello contra Lycum. At ἐμπύημα dici de pure, præcipuè quod in medium thoracem effusum est, constat multis locis Hippocratis, καὶ πολὺς ταρχάδης, quia conuersa eò materia mordicat intestina, & dolorē facit.

6. Epid.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tὸ πυκνὰ frequentiam significat non densitatem: καὶ ἄλλ' verò mutuam successione rigoris in dictione ἐπιρρίγιοντες, vt horror siue rigor & ἐξέσθαι leuis exudatio sese mutuò excipiant, hâcque frequens vtriusque successio. Hoc autem duobus tantum modis fieri posse videtur in febre acuta & continua: Periodicè si frequenter iteratus rigor certo circuitu redeat, vt in febribus horrificis & semitertianis, in quibus fit rigoris, vel horroris ingeminatio aut reduplicatio propter intermittentem, quæ continuæ iuncta est, & crudum succum bili acri permistum. Quo pacto verus Aphorismus esse non potest. Nam neque prorsus id lethale est, nisi alia perniciosa signa iuncta sint, neque suppurationem significat. Alter modus superest, vt horror sit symptomaticus non à cacoehymia vasorum irritata, aut oppressa natura, sed à suppuratione. De quo rigore sic scribit Hippocrates, quem citat Hollerius, Considerare autem oportet principium suppurationis fore ratiocinantes, à prima die, qua homo febricitauit, si quando primùm rigor ipsumprehendit, & si dixerit in parte, quæ dolore vexabatur, pro dolore ipsam grauari pondere. Hæc enim in principiis fiunt suppurationum. In quem locum Galenus scribit rigorem fieri ac febrem, quoties phlegmone, quæ partem aliquam principem obsidet, nec discutitur adhibitis remediis, in suppurationem mutatur, idque ob puris generati acrimoniam membranas & corpora circumposita vellicantis, haud secus atque cum medicamenta acriora malignis vlceribus, aut putridis admouentur. Cuiusmodi rigor febris symptoma non est, sed cum febre incidit, vehementiore scilicet, quàm esset antea. Ponderus autem doloris loco sentitur, quia humor, qui antea per totam inflammationem dispersus erat in multas & exiguas partes, in vacuum

2. Prog. 18

aliquem locum colligitur. In horroris ergo & sudoris vicissitudine periodica si valida quidem natura fuerit in continuanda coctione, minus tamen valeat quoad humoris morbifici copiam vniuersam, opus differt, atque partitur, ut operam successionem totam possit conficere paulatim coquendo, & paulatim excernendo. Sicque ægri subinde rigent, exudantque periculoso, nec tamen lethali signo. In suppuratione interna id lethale est ob causæ magnitudinem & virium infirmitatem. Distinguntur autem, quod in febribus horrificis sudationes paucae sint initio propter crudelitatem: in suppuratione verò præsertim ex qua ægri intabescunt, sudores multum, quia natura resoluitur, & ut ait Galenus, alimentum diductum discutitur ob virium imbecillitatem. Subiicit ergo ἀναφαίνονται ἐμπύματα ἔχοντες, ad extremum suppurationem habere deprehenduntur, nimirum quia ἐμπύματα Purulentos Galenus scribit appellari, quicumque pus habent intus in corpore, siue adhuc contineatur in parte phlegmone oblecta, siue post eruptionem. Horroris autem & sudoris vicissitudo sanie adhuc in parte contineri ostendit & suppurationem incipere. Tandem verò repertiuntur purulenti facta puris secessione & eruptione, tumque doloris loco pondus sentitur. Quæ affectio si in thorace, aut pulmone focus habeat, verè suppurati dicuntur, tussisque sine excreatione irritat ob puris ipsius lentorem ac crassitudinem: membranz pulmonis densitatem: & virium debilitatem. Ex suppuratis denique, nisi suffocentur, tabidi euadunt. Verum non definit partem affectam, quia præceptum generale est. Vtus tamè est verbo ἀναφαίνονται, in quo ὁ ἀνὰ consignificare videtur ad superiora. Habet enim aliquid cognationis cum αἶμα. Hippocrates autem docet in Prognostico tumores, qui sunt in ventre circa vmbilicum & in hypogastrio, minus in abscessus transire, quàm qui fiunt in hypochondriis, quod hæ partes inferioribus sint calidiores: petrarò verò, qui sunt sub vmbilico ob caloris perniciem & materiz contumaciam, quanquam hic quoque vidimus suppuratos. Ad extremum verò incipiente caloris natui extinctione, pedum tumor & alui perturbata apparent ob facultatis retentricis resolutionem, totius corporis malam colliquationem & mordicationem à resudante sanie. Sic ἔρα παραχώρα vocat postea à perturbatione, mordicatione, & dolore. Cõfirmatur prælagium ab Hippocrate sexto Epid. Quibus suppurationibus vmbilicus terminus est, suppuraturis his alui perturbantur. & in aphorismis, Quibus per tabem capilli defluunt, iis fluxione alui superueniente in propinquo mors, & paulò post, Si tabe detento profluuium alui superueniat, lethale.

6. Epid. comment 2. 24.
5. aphorij. 22.
25

X I.

Τὰ ἐκ νώτου ῥίγια δυσφορώτερα. ὅς δ' ἀν' ἑπτὰ ἢ δεκάτῃ ῥιγῶσι, τῷ τέταρτῳ, καὶ εἰκοστῇ ἐπιπρηγοῖ, δύσκολον.

Rigores è dorso difficiliores. Quòd si qui decimoseptimo riguit, vicesimoquarto insuper rigeat, difficile est.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Observatio particularis est. Et cum ex dorso rigores ferè fiant, mirum quòd dicat, ἐκ νώτου ῥίγια δυσφορώτερα. Quod subdit, qui riguit 17. & iterum, 24. riguit δύσκολον, parùm conuenit rationi dierum criticorum. Si quis enim à recidiua riguit decimoseptimo, nec tum quidem perfectè liberatus est, recidiuam potius 20. aut 21. quàm 24. expectabit. Cum enim in diebus criticis summa vis insit septenariis & quartanariis, perit tamen vis quartanariorum post vigesimum, tumque septenariorum virtus incipit languescere. Itaque vicesimoquarto minima vis inest: maior vigesimoseptimo & trigesimoquarto atque quadragesimo. δύσκολον autem dicit, ut voluerunt interpretes Hippocratis, ὅτι ἴσμεν ὅτι ἀκύνωδιστα λείπεται ἔμψυχοις ἐλάττωμα ἔσθ' ἡ, quæ difficilia quidem, ceterum periculo vacant, nec sunt lethalia, & ubi δύσκολον scribit, addit aliquando ἔμψυχοις ἐλάττωμα. Aliquando ἔσθ' ἡ δύσκολον, ubi periculum imminet, & difficultas morbi.

Vtrumque verum est & posteriores partes, quia frigidiores, in perfrigeratione à rigore prius affici, cum qualitas prius immutet imbecilliora ac similia: & difficiliore in partibus rigores esse, tum ob exquisitissimum sensum nervosarum partium, tum quia fortius immutantur ob mutuum ex similitudine obsequium, & ob propinquitatem. Qualitas enim omnis per se & prius & fortius afficit propinquiora, & magis similia. In partibus ergo frigidis prius percipitur refrigeratio, & in iisdem maior offensio, quia agens validius, subiectum paratius, aptius admotum, sensus acrior. Aliud autem est principium temporis in motu, aliud impressionis à re sensifica in parte, quæ summam celeremque vim habet ad recipiendam rei sensificæ impressionem. Etsi enim ab extremitatibus, ut nasi, frigus incipere videatur, prius tamen lumbos cruciat, & partes, quæ dorso ambitu continentur. Ut autem paucis, & in uniuersum dicam, cum præpositio à se interdum nota sit termini, unde sit motus: interdum causam efficientem, & materiam, vel locum designet, quod admonuimus antea, omnibus modis rigores ex dorso sunt difficiliore. Primum ratione principij motus & sensationis. Nam facilius perfrigerantur partes posteriores, & promptius frigus sentiunt, ut Hippocrates docet hoc Aphorismo, Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perueniunt in caput. Sed & viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti ex femoribus & cubitu. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit. Secundò ratione causæ efficientis. Quia cum rigor ortum habet à parte affecta, quæ illius causa existit, ut Galenus scribit in eum locum, si à dorso incipere dicatur, quia in dorso sit causa, ex eo rigore antè docuit significatione fieri phlegmones in spinali medulla aut membranis ipsius, ex qua sequitur periculosa urinae retentio. Tertiò ratione loci. Nam ut in Aphorismis Galenus docet, è dorso incipiens rigor excurrit in caput nervorum principium celerimè per spinalem medullam facta affectus communicatione, quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est natura, & propter substantiæ mollitudinem similiter obnoxia. Adde quòd per ea loca sit materiæ in caput translatio. Atque ob has causas veteres in febrium curatione maximam harum partium rationem habendam cœsuerunt. Propterea ex sententia Herodoti sic scribit Aetius. Necesse est autem omnino affectam esse in omnibus spinalem medullam. Quapropter tota spina contegenda est, & affectæ partes lanis sycionio aut potius gleucino imbutis, aut cerato liquidior ex aliquo talum parato, aut ex oleo rutaceo &c. Rursus nec præter rationem subiicit si quis, 17. riguit, rursus, 24. rigeat, difficile id fore. Siue enim de solis dorso affecti rigoribus intelligat, siue de omnibus, præter naturam dierum criticorum & imparium, & viribus iam affectis rigorem incidere pessimum est, nec rigorem solùm, sed omnem exacerbationem & omnem criticam motionem. Est enim axioma medicum ab Hippocrate multis locis positum, Quæcunque non fiunt in diebus iudicatoriis (à quibus vigesimum-quartum eximit) laborem significare, & morbi longitudinem & recidiuam. Quamquam enim is dies interdum criticus annotatur in Epid. ut in Nicodemo, qui 24. iudicatus est: & in adolescente, qui inde periit. Verumtamen in illo & ordo parium & antecedentium concursus crisim confirmarunt. Nam quantum ad genus iudicationis, in bonis nunquam is dies numeratur. Causa est huiusmodi: Cum muratur naturæ ordo, status, & motus ab imparibus ad pares in acutis, ita ut exacerbationes, quæ imparibus fieri debuerunt, iam paribus moueantur, dupliciter id fieri potest, aut ratione caloris natui & naturæ pugnam repetentis & coctionem aggredientis (quomodo dicimus, cum pus conficitur dolores & febres fieri) aut ratione putredinis nihil amplius agente calore, ut in Gangrana, cum victo & extincto calore nativo pars corrumpitur. Si priore modo rigor, qui 17. factus est, 24. redeat, periculosa est morborum complicatio, aut natura oppressa vel irritata cogitur anticipare diebus paribus, quod in acutis lethale esse, in mitioribus longitudinem morbi significare docebit Hippocrates postea. Est igitur id *ἀσφαλὴς*, inter dubiam spem, & certum metum: vel, ut Galenus interpretatur in Prothetico, quod periculum minatur, spem tamen non adimit. Si posteriore modo id fiat, non quia

s. aphorif. 69.

6 Epid. lib. 7. text. 19.

6. Epid.

s. aphorif. 69.

natura agitet materiam, sed quia putredo antè euaporata in reliquiis humorum iterum ferueat sine ordine dierum criticorum, quem natura rectè constituta in suo motu seruat perpetuò: eiusdem naturæ victæ & caloris natui extincti significatio fit. Quod Galenus in historia Hermocratis obseruat. Nam cùm decimosextimo reuersus esset morbus, vigesimo sine febre visus est absque crisi: quia natura omnino prostrata nihil amplius agebat, vnde febris remitti visa est eo die, quo debuit exacerbari. Circa vigesimum & quartum diem incaluit non ex conflictu naturæ & morbi, sed redeuntis humorum reliquorum seruore & putredine, cuius calor exhalauerat. Hoc autem non solum δύσκολον difficile, sed etiam valde lethale.

XII.

Οἱ φεικώδεις κεφαλαλγικοὶ ἐφιδρῖντες κακοὶ θείες.

Qui sæpius inhorrescunt, capite dolent, & subinde sudant, malignè habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EX obseruatione quoque hoc est. Si quis enim sæpius inhorrescat, & capitis dolore teneatur, præterea desudet κακῶδεις malignum id est. κακῶδεις in morbis ex iis, quæ ἐπιγινώμενα intelliguntur, quæ videlicet morbo propria non sunt, sed aduentitia. In acutis enim inhorrescere sæpius rarum est. Dolere capite, frequens. ἐφιδρῖντες ambigua est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Galenus in 1.
epid.

TRia febrium genera notantur ab Hippocrate, in quibus horror inconstans, inæqualis, & subinde recurrens apparet, semitertianarum: earum quæ tertianæ febris naturam referunt, τετταρισάκις dicuntur: & erraticarum: quales Autumno sæpe conspiciuntur. Semitertianæ ἡμιτετταίς ex pituitosa continua & biliosa tertiana constant, cum accessione & horrore ingeminatione secundo die. τετταρισάκις leuem habent remissionem die posteriore, ex qua mox violentius recrudescunt. Nam flaua bilis febrem celerius accendit, quia celerius putrescit, & mouetur. Vbi autem quiescere cœperit, crudus humor ac frigidior tum corrumpitur tum putrescit, vnde recrudescit febris ex facta veluti requie & imminutione. Deterior autem priore talis efficitur accessio, quòd vires iam priore fatigatas offendat. Primo ergo Epid. per φεικῶδεις semitertianas intelligit. Exercebant (inquit) plurimi rabidorum horridæ febres, continuæ, acutæ, in totum quidem non intermittentes, sed modus erat tertianus, vno die leuiiores, altero verò superexarcebantes, atque in summa ad acutius incrementas. Sudores autem perpetui erant, sed non per totum corpus: frigiditas extremorum multa, vixque recalescebant. Vbi Galen. φεικῶδεις ab Hippocrate nominari scribit horrores, vel inæqualitates, quæ plurimam partem incrementi accessionis tenebant. Non enim eos, qui in principio accessionis fiunt, horrores ita appellauit, sed in quibus per plurimam totius accessionis partem horrore extendatur symptoma. Agitur ergo hoc Aphorismo de Periodico rigore, vel horrore, vt ante de symptomatico partis, aut morbi. Hoc genus febrium cùm toto genere malignum sit & acutū, si grauium symptomatum accessione augeatur, periculum mortis affert. Malignitatis autem signa sunt Cephalalgia, & ἐφιδρῖντες, ab oppressione cerebri, vel infirmitate facultatis animalis, vel vtroque. Neque enim capitis dolor cum leui sudatione criticus esse potest, neque periodicus est ille mador. Mulier, quæ decumbebat in mendacium foro tertio Epidemion cùm bis in vndecimo rignisset, & semel in decimotertio, die sequenti obiit. Virgo in Larissea perpetuò φεικῶδεις horrida fuisse scribitur, quæ tamen sexto liberata est. Quod tanquam nouum & valde rarum annotant Hippocrates & Galenus, causamque referunt in muliebrem purgationem, & quòd nulla esset phlegmone partis, neque malignæ materiæ copia. Quo etiam factum est, vt præter rationem dierum criticorum sexto liberata sit.

Οἱ φεικώδεις ἐφιδρῶντες πολλῶ, δύσκολοι.

Qui saepius inhorrescunt, multumque sudant, agrè sanescunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EX his, quæ antè notata sunt, de repetentibus horroribus & rigoribus de sudatiunculis non solum δύσκολοι, sed periculosum pronuntiandum est. Addit πολλῶ, qua voce saepius redeuntem ἐφιδρῶντες significat. Vidit igitur, qui saepius inhorresceret, saepius desudaret, difficilius perduratū. In quo verisimile est magnam vim crudæ materiæ paulatim euctam viribus quidem robustis & tamen imbecillis, quia copia premeretur, vnde euasit æger. Id enim saepius videre licet in febribus quibusdam quæ & autumnio appetente in hyemem, & vere in æstatem procedent.

DESID. IACOTII COMMENT.

Distinguendum ut suprâ, an periodicus, criticus, symptomaticus sit horror. In horrida febre à bilioso & pituitoso humore ortum habet, reditque certo circuitu. In causos interdum incidit, quando ægri prauorum humorum copia redundant, dum repente & plurimum incalescunt, itémque in suppuratione interna, & motione critica. Verùm Galenus obseruat φεικώδεις non dici ab Hippocr. de eo horrore qui sit accessionum aut febrium acutarum primo statim ingressu densata cute & citato motu acrium & calidorum excrementorum per corporis superficiem ab æstu, sole, motu & similibus, quem sæpe curari scribit exhibito pane vino intincto: sed de eo, in quo à centro corporis ad habitum natura humorem biliosum excludere nititur, aut calor nativus vellicatis ab actrimonia puris membranis agitur. Verùm τῶν πολλῶς μάλιστα πρόσχεται νοῦν, ait Gale. in Aphor. illum Prorrhetici, Sudor multus si cum febribus acutis fiat, malus. Eò igitur mens conuertenda nimirum ad dictionem πολλῶ, quæ vim præfagij continet, & quæ significat vel continuationem sudoris, quasi audiendum sit χρεῖν, vel copiam & multitudinem, vel utrumque, quod verius est. Frequens itaque & multus sudor difficilis est in vniuersum, ut causa & signum. Causa quidem, quia vires copia & frequentia resoluit: signum verò, quia copiosa est materia, humor cōtumax, facultas oppressa. In Aphorismis docet Hippoc. sudorem multum frigidum aut calidum assidue fluentem, id est, per omnia morbi tempora sine delectu dierum criticorum, frigidum quidem difficilius morbi, calidum mitioris indicium esse. In eo tenuitas vel copiam tenuis & humidæ materiæ significat, quæ ut concoquatur, robusta eget natura, vel resolutionem tenuioris portionis è crassa: vel naturæ infirmitatem. At in acutis ita iudicandum. Moderatum sudorem, vnde æger non liberetur quidem, sed minus febriat, diuturnitatis esse signum non exitij. Verùm ubi aut multus & assiduus sudor manat, aut à sudore æger delirat, vel deterius habet, periculum mortis subest. Nam multus sudor qui febrem non soluit, virium dissolutionem in propinquo esse denuntiat: is verò, è quo symptomata augentur, materiæ translationem. Damnat ergo sudorum multitudinem ob hanc causam. Nam quod immoderata excretionem vacuatur, duplici de causa resoluitur: vna quasi formali & interna, quia cum profuso humore multum caloris & spirituum exhalat: altera accidentaria in situ partiū, qui sit laxior, & superueniente frigore densior. Boni autem sudoris notæ sunt, si die critico, si calidus, si toto corpore manat, si æger habet inde melius: de quibus postea.

Comment. 3. in

1. Epid. aph. 5.

et cōmen 3. in

6. aphor. 26.

2. Protrh. 23.

XIIII.

Τὰ πολλὰ ρίγη κατὰ πρόθεα, κακοήγεια.

Rigores multi torporem inferentes, maligni.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πολλὰ ρίγη vehementia longaque audienda sunt, qualia in febribus, quas multus humor crudus medio corpore conclusus excitat, venis quoque & cerebro

rebro eadem materia infarctis: hinc ergo magna vis crassi frigidique fumi, vbi febrilem ignem concepit materia, in cerebrum exhalat, atque hinc praeligantur sensus, vt & somniculosi, stupidi & immoti maneant, atque interdum suffocato calore (quomodo ignis iniectis multis lignis) extinguantur. Vidi in quartana, cui per accessiones id fiebat, ac tandem cum neque praeceptis medicorum obtemperaret æger, vna accessione raptus est. Scriptum eadem sententia ab Authore in Porrhethico, αἱ ἐκ ψύξης καὶ πυρετοῦ, ἢ παρὰ τὴν ὁρίσιν. Ergo illa segnities torporque fit eadem ratione, quæ antè scripta est, vel immodicè refrigerato cerebro, tum quia calore natiuo, qui per rigores ad medium corporis concurret, destituitur, tum quia frigido vapore percellitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

I. Prorrh. 13.

Nαρθότης segnities, ignauia, exolutio totius corporis cum infirmitate facultatis animalis fit madefacto, perfrigerato, aut resoluto neruorum principio. Madefit à frigidis, crassis & ad motum ineptis humoribus in principio morborum. Perfrigeratur circa incrementum febris interdum narcoticorum vsu: interdum contracto ad interiora sanguine & spiritu in malignis interiorum partium inflammationibus: aut colliquata & effusa pituita in cerebro à calore febrili. Calidū enim aperiendo poros educit spiritum, & vnā trahit humorem, aut spiritum acrium subitione atque admixtione humores crassos attenuat, vt in Phrenitide, cui coniungitur Lethargus, vnde fit exolutio, colliquatio & laxatio totius corporis. Resoluitur autem in fine acutorum, cum calor natiuus languescit & extinguirur. Nam igneus calor tandem refrigerat, tum quia spiritus vitales resoluit, tum quia humidum partium solidarum educit, atque ideo calorem insitum extinguit. Ob idque Galenus scribit νάρθητα segnitiem commune esse symptoma eorum omnium, qui moriuntur propter dissipationem spirituum & extinctionem virtutis. Quæ affectio distinguitur à prioribus, quod in ea sint pulsus tum languidissimi, tum tardi, tum rari & parui, vt Galenus docet in historiam Hermocratis. Si itaque post rigorem hoc symptoma appareat, ex eo perfrigeratum vehementer fuisse corpus vniuersum significatur, cuius intemperie cerebrum coafficitur, vnde non solum facultas motrix læditur, sed etiam ratio ipsa & mens, per Aphorismum illum Prorrhethici, Ex rigore desidia, non valde apud se existunt. Modus autem huius perfrigerationis est, quia spiritus primū vitales, deinde animales violenta agitatione resolvuntur, & intrò contracti suffocantur: frigus verò à dorso per spinalem medullam in caput excurrit, vt ante docuimus, & cerebrum frigidum in sympathiam trahit, quod lethale est. Minus periculosum, si vapores in cerebrum effusi commota materia febrili excitentur, vt in eo rigore, quem *Ανορθωμάτων* & *ἀναισθημάτων* vocant, & cum cerebrum vaporum consuetudine imbecillius est, qui à multa materia frigida cōmouentur. Cui si accedat destillatio plenior cerebro, suffocationis periculū imminet aut soporosi alicuius affectus. Est enim humiditas putredinis, grauedinis & hebetudinis mater. Alia ratio est in calidis & siccis morbis, vt febribus ardētibus.

XV.

Οἷον ἐκ τῶν αἰσίων ῥίγητα γίνονται, δύσχευτον.

Quibus sexto die rigores fiunt, iis morbus agrè iudicatur.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Hic de rigore critico in febribus continuis, qui imparibus mouetur magis, sed precipuè septimo. Sexto verò si mouetur, anticipans crisis est, & à morbo concitatus motus velut ex insidiis nondum paratam naturam certamini celeritate occupans. Omnis ergo anticipans crisis *δύσχευτον*, & sexto diei vis tyrannidis, vt septimo regis, ex obseruatione crisis attributa est, quia quæcunque ferè incidunt in eum diem, siquidem specie salutaria sunt, nec prosperum exitum habent: quæ

verò

Verò lethalia, firmum sui præſagium edunt: contrà ſeptimo. Nam quæ ſeptimo ſalutaria apparent, firma ſunt, & quæ lethalia ſtabiliora quoque ſunt. Illud ergo *δύσκειται* dixit, hoc eſt, *ἀκείται*, quia non ſoluit morbum, ſed affert ægro exitiū: aut ſi ſpes aliqua inde oſtenditur, admodum lubrica eſt. Nam vel recidua periculofa, vel certè non niſi grauibus malis conſtitutus æger liberatur. Hæc autem ſententia ſcripta eſt in Aphoriſinis. Celfus ita expreſſit. A ſexto die cœpiſſe inhorreſcere, malum. Ac breuiter rigor ſalutaris eſt, quem prænuſciat die iudice concoctio, & qui die impari & critico exciſatus criticam excretionem mouit, vnde ſoluta omnia, vel certè remiſſa, & vires non labefactatæ, ſed excitatæ videantur.

Aphor. 29.4

DESID. IACOTII COMMENT.

Addidit in Aphoriſmis *ὅτι τοῖς πυρετοῖς*, in febris. Intelligendum autem eſt non de intermittentibus, vel compositis aut complicatis, quanquam hoc quoque difficile eſt, ſed de continuis & acutis, in quibus ſextus dies Tyranni inſtar aut morte mulctat ægrum, aut grauiffimo ſupplicio cruciatum in extremo ſpiritu vix abſoluit. Cauſſa eſt, quia cū natura dominatur humoribus, qui morbi committunt, criſim nunquam aggreditur, niſi materia coctæ, cuius ſigna diebus iudiciis exhibuit, & die conuenienti, vt impari. Anticipatione ergo die pari nota eſt motus materiæ, quæ vel copia, vel venenata, ac maligna quadam qualitate naturam diuinam, ſibi ſimilem, ſuis temporibus mouentem, ante tempus irritat ad certamen periculoſo euentu, ſiue is motus fruſtra cieatur, ſiue ſequatur excretio. Nam bonæ ac tutæ criſis tria ſigna ſunt, coctio, dies conueniens, & *δύσφρα* alleuatio per excretionem materiæ morbificæ. Quod ſi dies non conueniat, vt ſi ſexto die rigor moueatur, tum cauſſæ criticæ, tum ſigna ipſa ſunt, vel *δύσκειται*, id eſt, vt interpretatur Galenus, *ἀκείται*, quia ad perniciem ægri iudicant, vel *δύσλυστα* parum firma & incerta, quia vel reuertitur febris, vel in longum protrahitur, nec niſi cum grauiffimis ſymptomatis abſoluitur febris. Is itaque rigor oſtendit naturam egredi ex ordine ſuo vi materiæ, quæ naturæ leges prætergreſſa, ac ſæuiens, vel malignitate interficit, vel copia recidiuam minatur, & intempeſtiuo motu, grauibusque caſibus vires labefactat. Vt enim diebus criticis, quæ mali ſpeciem præ ſe ferunt, laudantur, quia vi & naturæ lege ſunt materiam agitantis, ita ſigna critica, aut cauſſæ, quæ in dies non criticos incidunt, valde pernicioſa eſſe ſolent. Nam motu materiæ naturam prouocantis eueniunt. Quod ſi in criticos dies inciderint, neque tamen ſoluant, aut mortem, aut morbi longitudinem denuntiant. Si non inciderint, Galenus ſcribit, ſatius eſſe naturam nihil moliri, quàm fruſtra. Quod tamen non ſemper verum eſt. Nam interdum nihil molitur, quia extinguitur, vt in Hermocrate. Huius Aphoriſmi exempla multa ſunt in Epidemiis. Dromedæ vxor cū ſexto ſuperriguiſſet, eodem die interiit. Hermocrates ſexto die morbo regio correptus, 27. obiit. Filia Euryanactis iudicata in ſexto, perit 17. Vxor Melidæ, virgo in Abderis, & altera in Lariffa omnes horrore ſexto die correptæ ſunt & liberatæ, ſed aut cum difficillimis ſymptomatis, aut poſt multum tempus, aut quia excretio inſignis conſequuta, vt menſum profluuium.

4. Aphor. 29.

1. Prorrh. f.

XVI.

Ὅθεν ὁ πρὶν πυρετὸς ὑγιαίνει, ὅτι ἐξ αἵματος πύστος ἐκπύουται.

Quibus etiam dum ſanis horrores ſæpius incidunt, ij ex profluuiio ſanguinis purulenti ſunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN ſanis horror frequens morbum prænuſciat. Materia enim acris, vel vapor corporis habitu inclufus, & crudis humoribus permixtus, & vel externa cauſſa, vt ſole, aſperſione calidæ, vel frigidæ, vel multo magis ſponte, & interna agitatione commota

commota horrorem mouet. Quòd si & sanguinis fluor sequitur, id certè fit vel copia vaporum sanguinem agitante, vel qualitate irritante. Quòd autem scribit, *ἐκ πυρὸς καὶ πυλῶν*, parum conuenit rationi. Neque enim horrores materia cruda videlicet, sed calore aliquo commota, per hæmorrhagiam vacuari solet. Deinde si fluor sanguinis fit, id omnino contra suppurationem remedio est. Itaque in metu suppurationis nullum præstantius auxilium, quàm vel semel largius, vel sæpius detrahus sanguis. Itaque parum conuenit hæc sententia doctrinæ Hippocratis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Horrores tum in sanis, tum in ægris, tum in conualescentibus fiunt vel agitatione caloris influentis & materiæ calidæ aut crudæ citatiore motu, aut diffusionem in habitum corporis: vel in purulentis materia acri vellicante membranas. Quibus itaque sanguis fluxit, si deinde rigor frequens incidat, is pus alicubi collectum denuntiat vel relicto sanguine putrescente, vel facta inflammatione. Quod in his, qui vulnus in partibus interioribus acceperunt, sæpe videre licet. Non tamen sequitur. Quibuscumque sanis frequentes horrores fiunt, eos purulentos fieri à fluxione sanguinis, ne si quidem verè suppuratos intelligas collecto pure in thorace. Nam non solum ab hæmorrhagia ex ruptione venæ ut in adolescentibus & iuuenibus, sed etiam à destillatione è cerebro, & à pleuritide, aut peripneumonia fiunt suppurari. Vel igitur ὅ ἐστι nota est motus & migrationis ab hæmorrhagia in suppurationem, quemadmodum in dictione *ἐκ πυρὸς καὶ πυλῶν* ὅ ἐστι, & finem alterationis, & locum unde, consignificat: vel ἐξ αἵματος ὅ ἐστι dicit non in verè sanis, sed his qui melius habent ab hæmorrhagia natum, aut pro hæmorrhagia infrequentes horrores incurrunt, quasi ὡς αἵματος ὅ ἐστι. Priore modo sensus erit, horrores frequentes in sanis indicia esse suppurationis, antegressa aliqua sanguinis fluxione (quanquam αἵματος ὅ ἐστι de ea, quæ fit e naribus dici solet) ut si quis sanguinem excreuerit vomitu, tussi, sputo, aut è naribus: deinde sæpius rigeat, in eo suppurationem fieri certum sit, ut cum scribit in Aphorismis, à sanguinis sputo, puris sputum: & in primo de morbis, Ex defluxione pituitæ cum leui calore & horrore suppurationem fieri in pulmone, & sanguinis reiectionem, quia assiduo falsi humoris attritu & morsu venæ eroduntur, & vapor acris, aut sanies partes sensiles vellicat. Quòd si nulla antecesserit, aut comitetur sanguinis excretio, ex illo frequenti horrore cruditatis potius significatio fit in sanis, quàm suppurationis. Indicat enim commoueri alicubi, aut fluere & incallescere vehementer humorem frigidum, aut calidum & acrem, aut vaporem. Sic Hippocrates in concubitu quosdam crepitum emittere scribit, ut Arcesilanus: quosdam horridos fieri, & rugosos, quia, ut ibidem scribit Galenus, omnes qui succorum malitia sunt referti, si subito incallescant, horridi fiunt: & in Aphorismum 56. lib. 7. horrorem annotat ex prauis humoribus per cutem motis, qui potu vini meracioris curatur, & in libello de Prænotione, Regi horridam morionem factam scribit, quam cum alij medici febrilem accessionem putarent, ex pulsu à frigida pituita & incocta, quæ in ventriculo continebatur, fieri coniecit, càmque lana nardino vnguento imbuta, & ventriculo admota, necnon calfactione pedum, & vino Sabino insperso pipere epoto curauit. In libro quoque de symptomatum causis horrorem ex lassitudine fieri docet commotis flatuosis & halituosis excrementis, ac partes nervosas mordicantibus. Nam & sol, & balneum, & exercitatio excrementa, quæ prius quieuerant, calfaciendo ac in spiritum vertendo ad motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira. Sic itaque in sanis mouetur rigor, de quo etiam copiose Galenus scribit in Methodo medendi. Quòd si posterior interpretatio magis placeat, è Prognostico repetenda est, ubi Hippocrates docet inflammationes interiorum partium, ut iecoris, lethales esse, nisi vel αἵματος ὅ ἐστι, id est, sanguinis è naribus copiosum profluvium intra primam periodum: vel illius loco post vigesimū diem suppuratio oborta ægrum liberet, cuius signū certissimū est frequens horror. Verum huic interpretationi repugnare videntur & vsitata significatio præpositionis ὅ ἐστι, & dictio illa ὅ ἐστι. Non enim aut sani sunt, aut cōualescunt ægri, in quibus huiusmodi tumores abeunt in suppur

6. Epid.

lib. 1.

in suppurationem, quanquam interdum inde liberantur. Nam concepto pure febris perseverat, nisi totum expurgetur breui, & ipse tumor nihil omnino subsidens suo loco pari mole apparet, & in effusione puris ac ruptione vomitæ periculum est præcipuus lapsus omnium virium.

XVII.

Τὸ φεικῶδες καὶ τὸ δύσπνοον ἐν τοῖσι πόνοισι σημεῖα φθώδεα.

Frequens horror & difficultas spiritus in doloribus, tabis inditia sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quomodo febres φεικῶδεις appellantur, non in quibus initio accessione horror est (etenim ἴδιον καὶ παθογνωμονικόν signum horror est) sed ut ὑπογινόμενον subinde sparsimque incidens horror: ita in ægris φεικῶδες audiatur, qui videlicet συμπτωματικῶς inhorrescunt. Horror ergo & difficultas spirandi signa quedam sunt suppurationis notata ab Hippocrate, & inde tabes aliquando, quia videlicet suppurationem ferè comitantur. Neque tamen si hæc ponuntur, aut necessariò, aut magna ex parte sequetur suppuratio. πόνος autem, ex consuetudine Hippocratis, ὀδυμῆς, ἢ γυνάσια, ἢ βλάβας audire oportet. Ac ut dolores graves intelligas & offensiones corporis, quæ nisi deliret æger, dolorem pariant, melius est. Ergo in doloribus thoracis & inflammationibus, quas sequitur suppuratio, siquidem à suppuratione horror frequens acrimonia puris moveatur, & inde concitatis fumis, & materia non satis repurgetur imbecillitate virium, tabem denuntiant. Si enim magna copia est, & vires languidæ, prius suffocantur ægri, quàm intabescant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tὸ φεικῶδες frequentem horrorem diximus antea cruditatis signum esse in sanis, aut cacochymia: in febribus, motus morbi, aut suppurationis in ea parte, unde excitatur. Pars autem illa, quæ est focus materiz mouentis rigorem, distinguitur per symptomata, quæ illius propria sunt. Si ergo ad eum horrorem accedat difficultas spirandi in laboribus, id est, in morbo laborioso, qualis est febris asidua noctu increfcens aucto calore à suppressione excrementorum, cum sudoribus multis, & tussendi cupiditate irrita, ac dolore & æstu circa thoracem, suppurationem factam colligere licet, vel primario affectu in pulmonibus, ut ab acri fluxione crosa vena, aut rupta: vel secundario à thorace, ut in pleuritide non expurgata, aut in peripneumonia. Sunt enim hæc pathognomonica & epiphænomena signa suppurationis thoracis atque pulmonum. Vellicantur enim membranæ harum partium acrimonia puris, unde horror: & bronchia pulmonis opplentur pure effuso aut viæ spiritales intercipiuntur, unde spiritus difficultas, de qua sic Hippocrates in Prognostico, Huiusmodi signis omnes suppuratos dignoscere conuenit. Primum quidem, si febris non dimiserit, sed interdum tenuiter afficiat, noctu verò plus: & plurimi superueniunt sudores, atque tussendi cupiditas inest, & nihil screant effatu dignum. Oculi sunt ^{autem} cavi: malæ verò rubent, ungues manuum incuruantur, digitus incalefcunt, & potissimum summi, in pedibus sunt œdemata, cibos non appetunt, & phlyctenæ per corpus erumpunt. Quæcunque igitur ex suppurationibus prorogantur, talia signa habent, & eis maximè credere oportet. Quæcunque verò recentes sunt, per hæc innotescunt, si quid apparuerit eorum, quæ in principio fiunt, sinunt autem, & si difficilius spirauerit homo. Hactenus Hippocrates. Quo in loco obseruandum, alia signa esse suppurationis collectæ, ut frequentem horrorem vel rigorem, de quo antè loquutus erat: alia effusæ in partes inanes thoracis: alia tabis inde consequentis. Nam dolores, horrores, & spirandi difficultas, tum collectionem puris,

2. Progn. 60

5. aphorif. 15.

tum effusionem rupta vomica significant. Florum autem est consequens tabes, sed antecedunt, comitantur & sequuntur alia ipsius signa propria. Antecedentia sunt aucta spirandi difficultas & tussis irrita. Hæc enim ortum habet à puris ipsius lentore ac crassitudine, membranarum densitate, & infirmitate facultatis. Illa verò à bronchiorum pulmonis obstructione: materię contumacia, quæ pulmones opprimit, & pulmonis ipsius infirmitate. Inde enim fit, ut neque motum thoracis sequatur, & ex æstuans continuò noua excrementa colligat, tum à capite, tum ab arteria venosa, tum à partibus vicinis. Cum itaque huiusmodi symptomata perseverant, causæ sunt & signa tabis, quæ expectanda est post quadragesimum diem à ruptione vomicæ. Nam nisi intra eum circuitum materia suppurata expectoretur, aut moritur æger præfocatus intercepta respiratione, aut in tabem insanabilem incidit corruptis pulmonibus vitio materię suppressæ, & consumpto humido primigenio partium solidarum à diuturna febre, per Aphorismum, Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem. Ex colliquatione autem, caloris natiui extinctione, & puris diffusionem sequuntur alia signa, quæ comitantur tabem, ut vngues adunci, oculi caui & similia. Tandem pedibus intumescantibus, & alui profluvio superueniente moriuntur. Hoc igitur modo tum suppurationis, tum ipsius tabis signa ex Hippocrate distinguenda sunt, de quibus alibi copiosius.

XVIII.

Ὅτε ἐμπύσιος πλεύμονος, καὶ κατὰ κοιλίῳ ἐνδοτε ἀλγήματα, καὶ κλύδα, καὶ τὸ ὑπορρεγχεῖν ἀσώδεια, σημαίνει πύελον πλῆθος ἐν τῷ πλεύμονι.

Ex pulmonis suppuratione dolores circa ventrē & claviculam, stertor quoque anxius multitudinē puris in pulmonibus ostendunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NOtat quæ aliquando contingunt pulmonibus vomicosis. Nam præ copia puris pulmo grauior detrahitur, vnâque & membranæ, quæ thoracem diuidit, & articulationi clauicularum coherent magis. Hinc dolor ad clauiculas quomodo & pleuriticis, ubi inflammatio superior est, & peripneumonicis. Venter autem cum superior dicatur, & inferior, de inferiore audire oportet. Solet enim multis purulentis alius turbari, hoc est, mordicari, & utcunque fluere, quod ἀλγήματα nomine hîc includit. Id autem vel vitioso succo è capite in ventrem decurrente, vel etiam parte materię purulentæ & vitiosæ è thorace translata in ventrem, καὶ τὸ ὑπορρεγχεῖν ἀσώδεια. Vbi ἀνακαθάρισις repurgatio sputi vel puris necessaria est, parum tutum est, si nihil, vel minus quàm conueniat expurgatur. Ex quo ob nimiam plenitudinem feruor est in gutture. Prælagium autem inde lethale est, multo magis quia ἀσώδεις æger est, & æstuante thorace acrimonia & putrilagine puris: inde quoque commotis partibus, quæ sensu præditæ sunt. πύελον dixit communius, ut etiam ad pus extendatur, ὃν τῷ πλεύμονι, ut etiam ad guttur & arteriam asperam. Dixit enim in Prognostico, malum esse in morbis thoracis ἢν δὲ μηδὲν ἀνακαθαίρωται, μήτε πρὸς τὸ πνεύμονα ἀλλὰ πλήρης τῶν ζέον ὃν τῷ φάρυγγι. Ac stertor quomodo moueatur, alio loco exponemus sermone de sputis.

DESID. IACOTII COMMENT.

SVppuratio continetur in thorace sæpius ex pleuritidis successione: in pulmone verò interdum ab ulcere, sæpissimè in acutis ex successione peripneumoniæ. Est autem peripneumonia phlegmone pulmonis vel primaria nullo præcedente affectu: vel quæ aliis morbis succedit destillationi à cerebro, angina, asthma, pleuritidi. Ante suppurationem tanta spirandi difficultas & angustia premit, ut suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur, quem affectum Orthopnoeam

pnœam vocant. In pulmone enim inflammato bronchia angustius coguntur, quàm in pleuritide, & in supino decubitu anteriores thoracis partes confidentes pulmonem arctant, & continentem aëris attractionem impediunt. Nullus tamen adest doloris sensus, nisi grauitatis, quia pulmo sensus est expers. Membranæ autem intersepiētes à pleniore pulmone depressæ dolorem grauantem faciunt extremis potissimum partibus, quibus alligantur, quia maior ibi tensio, vt ad os pectorale & spinam. Expuunt semper aliquid ob laxitatem partis affectæ, à qua semper aliquid resudat, sentiuntque calidam expirationem qua partim plurimum efflando, partim multum aërem frigidum attrahēdo alleuari se putant. Acuta comitatur febris cum rubore insigni ambarum maxillarum ex fuligine sanguinis putrentis. Celerius pueri & senes inde moriuntur, quia infirma habent latera, fuliginis maiorem vim, angustiam meatus, & materiam crassiores. Ab omni alia inflammatione morte periclitantur magis iuniores symptomatum vehementia & febre. Periculosissima, quæ morbo acuto succedit, vt pleuritidi fractis iam viribus. Qui verò euadunt, vel expectoratione, vel abscessu suppurabili ponē aures, aut imis partibus, vt in crure, aut abscessus loco putulenta & acri alui fluxione, vel vrina crassa & multa cum copiosa hypostasi liberantur. Alioqui profluvium alui in declinatione aut statu ferè semper lethale est, præsertim si diutius perseueret, cum neque quicquam de materia cōiuncta educat, & vires iam fractas prosterнат. In principio aut incrementō prodesse potest, modò ne diutius perseueret materię antecedentis expurgatione, vt in pleuritide. Hæc itaque apparent in pulmone plegmone obfesso. Quòd si his modis ægri non curantur, neque suffocantur, fit pulmonis suppuratio, cuius signa hoc Aphorismo comprehenduntur, quæ & puris collectionem, & eius copiā denuntiant. Dolores, inquit, ad ventrem aliquando, & iugulum, nimirum cū tanta materię copia subest, vt tum in ventrem tum in superiores partes redundet, & membranas distendat, quæ illis partibus alligatæ sunt, modò ne violenta thoracis concussione in tussiendo potius doleant, (vt sæpe cōtingit) quàm materię vitio. Dolor autem ibi maior apparet ob maiorem tensionem, quemadmodum in pleuritide maximus est ob eandem causam: in pulmone ferè nullus ob laxitatem quæ tensioni cedit. Quo ferè modo vesica lēsa dolor percipitur in glāde, & in peritoneo qua parte magis tensum est. Nam membranæ omnes vbi maximè tenduntur, magis dolent, si alia tensionis causā superuenerit. Quòd si grauitas sentiatur, multitudinis nota est, & humoris ibi aceruati. Nam tensio in sola affectus participatione fieri consuevit. καὶ τὸ σπῆρμα γὰρ. Stertor accidit, quando tāta puris copia colligitur per incendiū attracto continenter humore è cerebro, & sanguine è corde per venam arteriosam, vt pulmo plenus vndique, nec se expurgare potens ob infirmitatem facultatis, bronchiorum & totius substantię obstructionem & materię lentorem, ferueat in gutture cum stertore, agitante materiam spiritu, & angustia viarum prohibente concursum liberum ingredientis aëris, & exeuntis fuliginis. Quare stertor non tam materię plenitudinem, quàm feruorem indicat in gutture. Omnibus enim feruor fit cū motu. Nam materia infarcta & exæstuans agitur à multo vapore & calore, partibusque quibusdam attenuatis crescit ac turget. Non tamen stertori soli fidendum est in prælagienda puris copia. Nam interdum excitatur in destillatione humoris è cerebro in asperam arteriam, siue empyemate in pulmone, & in colliuatione ac difficultate spirandi, vt oregmone in moribundis. Neque stertor suppuratum pulmonem cum multitudine puris semper sequitur. Vidimus mulierem Arelatæ, quæ quibusdam ante mortem annis vomitū solebat per intervalla reiicere magnam puris copiam cum defectione animi, vocis priuatione, & grauib. aliis symptomatis, quibus leuabatur à vomitu. Mortua & dissecta vomica ingens in pulmone reperta est, cū tamen stertor non apparuisset. Non enim fit, nisi in bronchiis aëris conceptaculis materia ferueat. Subiicit deinde anxietatem quæ fit oppressis viribus & fatiscēte natura: vel respirationis vsu intercepto: vel æstuante thorace, & acrimonia puris commorsis partibus, quæ sensu præditæ sunt: vel denique destillatione è capite, quæ in ventriculum fertur, & illius orificium mordicat.

Οἱ φεικώδεις, ἀσώδεις, κοπιώδεις, ὀσφιαλγείς, κοιλίας κατηχεύοντες.

Inhorrescentes, anxij, lassitudine pressi, lumbis dolentes, in profluuium alui incidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quomodo φεικώδεις & ἀσώδεις appelletur prius expositum est. κυπιώδεις autem dicuntur à lassitudine, quæ κίπω dicitur, quia videlicet graue pigrumque corpus si commouetur, sentiat æger vel tensionem molestam, vel perinde ac si multis partibus compungeretur, aut configeretur corpus, aut inflammaretur, aut denique quasi confRACTA ossa. Atque ea lassitudo sæpe nascitur longis multisque laboribus iter facientibus, aut vehementius exercentibus corpus. Sic enim concalfacti articuli, & siccitate debiliores facti non sustinent molem corporis. Itaque graue esse necesse est, & tenuia quædam excrementa in corpus disperguntur, unde & molestus sensus ἀνίστασιν αἰθέρις. Aliquando nullo antegresso motu, aut non multo lassitudines fiunt spontaneæ, de quibus Hippocrates in Aphorismis λέγει αὐτῶματι φράζει νόσος. Sequuntur enim febres, quæ inde κοπιώδεις ab eodem appellantur, quarum duplex genus est vt duplex κοπῆς, à causâ externa & sine manifesta. Duplex quoque è materiæ differentia, quia biliosus & tenuis humor spargitur in corpus, vel crudus. Vtrunque experientia constat, vt & tertium genus, quod vtrunque materiam habet, periculosum admodum. Hic ergo quod scribit, φεικώδεις, ostendit febre laborasse ægrum, quem velut exemplum ponit, cui materia erat permixta bile & pituita. Hinc enim horrorem & ἀσῶν anxietatem & incontinentiam corporis aliquando nasci copia oppresso corpore. Copia quidem, cui aliquis humor irritans acrisque sit intermixtus. ὀσφιαλγείς autem dictum, quia ea parte lassitudo magis vrget, id quod ferè videas in febribus. Alui vero κατηχεύονται. Dicit autem κατηχεύονται κατὰ γὰρ Galeno interprete, vt & in Protrh. κατὰ ὅρα γὰρ ἀδρόως ἐκκεῖναι πολλά, cum multa semel confertimque excreuerit. Is autem fit vel victrice natura criticè multitudinem per aluum excludente, vel quod malum est, labefactatis viribus, quæ retinent.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVplex hoc loco difficultas. Vna, de quo horrore agatur, an eo qui suppurationem denuntiat, vt cōtinuatio cum superiore ostendere videtur: an qui in ventriculo cruditatē aut cacochymiam, quod ex anxietate conici potest: an denique de eo qui criticus est. Altera, possitne ex his symptomatis aliquid significari homogeneū & καθόλου. vtriusque eadem solutio. Nam cum & diuersos affectus, & varias partes affectas significant horror, anxietas, lassitudo, lumborū dolor, alui humida, neque eiusdē generis, neque eiusdem speciei esse possunt, nisi quatenus ostendunt perturbationem criticam, ex qua sequitur alui profluuium. Huius autē criseos nulla ferè propria signa sunt, nisi per negationē, vt Gale. docet de crisi. Si itaque vomitus, hæmorrhagiæ & sudoris signa absint, ab horrore critico spes est profluuii alui: item si toto morbi tempore alui profusa fuerit, quia eò humores inclinant. Quamquam hoc sæpius fallit. Vidimus enim his diebus nobilem, cui quinque diebus continuis primū æruginosæ bilis, deinde flauæ magna copia excreta est tum per vomitum, tum per deiectionem cum motu cōuulsivo & dentium stridore in acuta febre, qui tamen septimo iudicatus est per sudorem copiosum. Postea docet Hippocrates murmur intestinorum cum lumborum dolore magnam vim habere ad hoc præsagium. Hic tantū meminit doloris in lumbis. Huius ergo Aphorismi ratio constare sic videtur. In febre absque phlegmone & horrores & rigores sūtex cacochymia vasorum, vt venæ caux & arteriæ magnæ, quæ lumbis & dorso incumbunt,

incumbunt, quoties humor inde transfertur in partes sensibiles, quas suo motu in modum conuulsionis cuiusdam vellicat. Quandiu enim quiescit, horror non fit. Itaque hic horror & symptoma est, & signum motus atque delationis humorum. In illo autem motu non solum vnde, sed quò, & quà humorum inclinatio fiat, ad speciem crisis prælagendam obseruare oportet. Nam quò natura & humores inclinant, eò crises fieri Galenus demonstrat tertio de Crisi. Si itaque frustra & sine excretionem hic horror fiat, materia agitata nec exclusa in caput rapi solet, vnde conuulsio, phrenitis & similia pro natura materię, & partium, quas afficit, commouentur. Sin excludatur, sudor, vomitus, aut profluuium alui sequitur pro inclinatione humoris & naturę motu. Hanc autem in aluum ferri ostendunt in lumbis & partibus diaphragmate inferioribus dolor & grauitas per Aphorismum vigesimum libri quarti, in quo scribit tormina, genuum grauitatem & lumborum dolorem significare, opus esse purgatione per inferiora, quòd eò sponte humores inclinent. Fit enim is dolor, materia conuoluta ad crassa intestina, & *mesocolon*, quòd crassis intestinis continuum existens in vnam quandam earum, quę in lumbis sunt, pertingit vertebrarum, vt Galenus scribit. Cùm autem lumborum nomine partes inclusę intelligantur vt nerui & musculi lumbares, spinalis medulla cum suis membranis, renes ipsi, qui in febre primi fere ac multum incalescunt ob viciniam venę cauz & arterię, multaque pinguedine obducti calorē febrilem augent & conseruāt adiuuante decubitu in dorsum: præterea vena ipsa magna & arteria, itemque vasa spermatica, & vasa renium, vesicę, vteri, hæmorrhoidum, & *mesocolon* atque intestina crassa: in his omnibus dolores ab intemperie, inflammatione, aut materia, lumborum nomine Hippocrates passim complectitur. Quò fit, vt ex lumborum dolore & mensium, & hæmorrhoidum & profluuij alui, & translationis materię ad superiora prælagia repetat. Quę vt intelligantur distinctione opus est & materię & partis affectę, vt hoc loco. Indicat enim materię per intestina agitę grauitatem, acrimoniam & motum, cui quia flatulentus spiritus simul excitatur, murmura coniungi solent cum borborigmo, vt postea docebit. Lassitudo autem & anxietas signa sunt perturbationis criticę & naturę oppressę. Est autem lassitudinis symptoma vlcerosus, vel tensiuus, vel phlegmonosus sensus. Causa verò vnde ea nascitur, affectus lassitudinis est, qui si multo & vehementi corporis motu obortatur, proprium habet articulorum calorē cum siccitate coniunctū, quo resiccantur partes similes, & spariola replentur colliquatis tenuibus excrementis. Si verò nec multo nec vehemēti motu excitetur, spontanea lassitudo dicitur morborū vel presentium vel futurorum certissimum signum. Est enim tensiua lassitudo plethorę soboles: vlcerosa cacoehymię: phlegmonodes vtriusque. Cùm verò simul & horrent ægri, & vbi, vel minimū mouentur, aut si ne moueantur quidem, quasi punge se, aut tendi, aut ossa dolere conqueruntur, non flatuosa, aut halituosa excrementa in causa esse existimandum est, sed motum humorum per sensibilia corpora. Anxietudo verò iuncta indicat tantam esse materię vel quantitate, vel qualitate, vel vtraque peccantis copiam cum virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa opprimat, & in partes inter musculos & articulos ipsos redundet. His itaque conuersis ad intestina non sine causa alui humectantur.

Comment. 4.
in 6. Epid.

X X.

Τὰ ἐπιπρίγναι ἐς νύκτα μᾶλλον τὰ παραξυνόμενα, ἀγρυπνῶντα φλεγμονώδη.

Quibus rigor in noctem incidit, tūmq; affligantur magis, & sine somno agunt, multum exaestuant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc in febribus, quę mixtam materiam habent bilem & pituitam: bilem quidem, quę interdū moueatur: pituitam, quę in noctem & tardius putreat,

1. 53.

grauis afflicti
 chorea, et rigidi d.

atque incalescat. Constat autem experientia, & Hippocrates scripsit pituitam magis commoueri noctu. Vnde aliquando in Epidemius *νυκτερικὸν πυρετὸν* appellat Hippocrates. Itaque cum venat diurna febre, quæ *ἡμερινὸς* ab eodem dicitur, cedit noua accessio cum rigore commota noua materia, quæ à priore incaluit, & putrilaginem trahit. Iusta ergo ratione priore febre delassati, posteriore oppressi grauius affliguntur, & vigilant, incendio videlicet per incrementum & vigorem febris urgente noctu. *φλεγματώδεια*, quasi dicas incendiola, quomodo ligna quædam viridia semel concepto igne maiorem calorem exhalant, ita putredo in crassa viscidâque pituita vehementer exæstuat. Ac *φλέγμα*, *φλόγωσι* dici interdum ab Hippocrate ex secundo Prog. manifestum est, & Galenus in Expositione vocum Hippo. *φλέγμα*, inquit, ἢ μόνον τὸν χυμὸν τῶν τῶν λευκὸν καὶ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν φλόγωσιν δαλῶ.

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem sententia legitur tertio cōmentario prioris Prothetici non in duos τοκ. 9. diuisa aphorismos, sed in vnum conclusa à Galeno. Quod miror ab Hollerio prætermisum, præsertim cum locus hic corruptus inde restitui potuerit. Nō enim *φλεγματώδεια* ibi legitur, sed hoc modo, τὰ ἐπιφύγουῦτα καὶ ἐς νύκτα μάλιστ' ἐπὶ παροξυσμολογία, ἀγρυπνία, φλεβοτονώδεια ὄντα ὅτι τοῖς ὑπνοῖς, σιγῇ ὅτε ἔρπει ὑφ' ἐποῦν χαλῶντα, ἐς ἀσπασμὸς ἀπλῶν καὶ κοματώδεις. Id est, Superuenientes rigores, & nocte magis quodammodo exacerbantes cum vigiliis & venarum agitationibus in somnis, atque vrinas præter arbitrium excernentes in comatosas aliquando finiuntur conuulsiones. Vbi Galenus notat *φλεβοτονώδεια* nouum & auribus peregrinum vocabulum significare *φλέβας δονεμένας* venas, id est, arterias agitataς & quasi vibratas, subiungitque quosdam scripsisse, *φλεβονώδεια*, vel potius, vt habetur apud eundem aliquantū post, *φλεβοτονώδεια*, id est, τὰς τανυμένιας φλέβας venas tensas. Erotianus illi potius, quàm huic scripturæ assentiri videtur, cum locum citat, è quo hic possit facillè intelligi & explicari. Sic enim habet, τὰ οὖν γινόμενα ῥιγία μὲθ' ἡμέρας καὶ κατὰ νύκτα ἐπὶ παροξυσμολογία ἀγρυπνίῳ ποίῃ, καὶ τὰς φλέβας δονῆν, καὶ ταρσύνει, καὶ πυκνότερον καὶ σφοδρότερον τὸ κίνημα ποίῃ. Vbi per venas arterias significari addit, & à Democrito appellatum arteriarum motum *φλεβοπικία*. Quasi diceret rigores, qui interdum cientur, & circa noctem exacerbantur, vt in febribus ex pituita & bile mistis, mota interdum bile, pituita magis noctu (vnde *νυκτερικὸς πυρετὸς*) afferre vigilias ob motum humoris laboriosum, qui alteri diurno succedit fessis iam ægris, & ob exhalationes biliosas & acres, quæ calfaciunt, vellicant, siccantque cerebrum, sicuti calidæ & humidæ coma mouere solent: arteriæ quoque in his, vt iugulares in collo superficialiæ & in temporibus vibrari conspiciuntur pulsatione frequenti & magna ob multum calorem & incendium ex suppressione excrementorum, quæ fit nocturno frigore: & aucto vsu non solum *ἀναπνῆς*, sed etiam *ἀσπνῆς*. Aut etiam venæ distenduntur, vt in vehementibus capitis doloribus ab oppressione vel inflammatione. Aut conturbantur venæ, id est sanguis in venis conclusus feruet, vt mustum, bile multo humori crudo permista, vnde vrinæ subiugalium, & pessimum febris genus, in quo bilis fermentat pituitam, vt Galenus docet in Epid. Quinetiam interdum accidit, vt ex vigiliis comatosi fiant, aut resoluta bile & acri euaporatione, quæ vigiliarum causa erat, manente verò vel bilem superante pituitoso humore qui humectat, ac diluit cerebrum: aut resoluta calore nativo à febrili & inde perfrigerato cerebro, quod lethale est. Aliquando verò fit, vt vrinam sub se elaxent, quod fit duobus modis: aut mente læsa, & iudicio deprauato, vt in phreniticis: aut resoluta sphinctere musculo, qui contrahendo claudit vesicam. Interdum etiam acrimonia vrinæ vesicæ excrettricem irritante, vt in senibus quibusdam. Postremò etiam conuelluntur repletis ac tensis neruosis partibus, aut vellicatis ex rapta in cerebrum materia. Quemadmodum ab ea perturbatione, quæ fit in venis, & quam vrinæ subiugalium ostendunt, cōuulsio sæpe fit aut capitis dolor. Nihil enim mirum (ait Galenus) principio neruorum grauius affecto, quod vigilix, nugæ, & vrina

vigiliæ d.

vrinarum inuoluntaria excretio denuntiant, primum phrenitum fieri, deinde coma, postremò etiam conuulsionem & vocis priuationem, & quoduis aliud tale symptoma. Atque hæc est huius aphorismi explicatio ex sententia Galeni & Erotiani. Suspectio tamen magna est loco huius vocis φλεβοδυνάδεια, aut φλεβοτονάδεια legendum φλεδονάδεια. Nam apud Hesychium scribitur φλίδων, φλυαρία, ἢ ὁ ἀλαζών, ὀνόμας. Item, φλεδονάδεια, φλύαρος, λαγνάδεια. Præterea φλεδονάδεια, ἀναδιδυγί, φλυαρεῖ, καὶ φλεδονεύειν τὰ αὐτὰ ἀπὸ τοῦ φλέω καὶ φλύω, siue φλύωσι. A Galeno quoque in Exegeſi vocū Hippocratis φλεδονάδεια, φλύαρον. φλεδόνες γὰρ αἱ φάναρται, ut significantur per φλεδονάδεια nugæ, ineptiæ, fatuitas, quæ sunt delirii signa. In dictione quoque ἐπιβρυγνυντα, τὸ αὐτὸ consignificare potest non repetitionem rigoris periodici sub noctem per ἀνδρίπλευσιν, sed in febre ardente & continua superuenientem rigorem symptomaticum, ex quo fiat humoris translatio in cerebrum loco excretionis, ut in primum Aphorismum huius dictum est. Nam rigor symptomaticus, à quo non redit calor, perfrigerat vniuersum corpus, & extinctionem caloris natiui significat. A quo verò redit, sed sine excretionem, materię translationem affert in cerebrum, unde hæc omnia symptomata ortum habere possunt. Verbum χαλᾶν duo significat: & inuoluntariam excretionem, & remissionem aliquam morbi, qui tamen accessione repetit. Sequitur altera aphorismi pars ex Hollerio.

rigor symptomaticus.

Altera pars superioris Aphorismi.

Εἰ τοῖσιν ὑπνοῖσιν ἐστὶν ὅτε ἔρον ὑπὸ ἑωυτῶς χαλᾶντα, φλεβοδυνάδεια ἐς πνεύμονα ἀποτελεσθῆναι.

Aliquando fit in somnis, ut urinam sub se elaxent, perturbentur venæ, & res abeat in conuulsionem.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Divulsa admodum hæc oratio & obscura. Est (inquit) cum in somnis urinam sub se eiiciunt. Perturbatio venarum in conuulsionem definit. Si hæc oratio priori connexa est, hoc vult, Si à vigiliis somnus succedit, fit aliquando ut urinam in lectum sub se meiant, resolutio videlicet musculo, qui vesicam claudit. Nam in eiusmodi morbis facilis est resolutio laxato genere nervoso à multa pituita. At venarum perturbatio familiaris est morbis, qui bilem multo humori crudo permistam habent, unde vrinx ὑποβρυγίων, capitis dolor & conuulsio in huiusmodi febribus contingunt. φλεβοδυνάδεια ergo dicit, cum calor acris & igneus similiter perturbat venas, hoc est, sanguinem inclusum venis, quomodo in musto fit. Ab ea perturbatione, quam vrinx subiugaliū commonstrant, sequi conuulsionem testis est Hippocrates.

XXI.

Τὰ συνεχῆ ρίγητα ἐν ὀξείᾳ, πονηρόν.

Continui rigores in acutis, prauum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Oξείας, πυχῆς, acuti, celeres morbi dicuntur magni atque vehementes, qui ad vigorem suum celerrimè properant, transcurruntque sua tempora, quæ vniuersalia dicuntur. Itaque in his continuus rigor continuum conatum, sed inanem naturæ ostendit, quæ cum moueat materiam febrilem, mouet quidem, ut antè dictum est, sed nihil promouet.

PΕρ τὰ σιωχία ῥίγια haudquaquam significantur rigoris verè continui, sed frequentes. Continui enim esse non possunt, si ne se contingunt quidem, cum partium continui extrema sint vnum. Sunt itaque potius συχρά, quàm σιωχία. Usitatus tamen est loquendi modus Hippocrati, ut σιωχίως intelligatur de ipsis vicibus ne vices intermittantur: frequentes autem rigores periodici fiunt in complicatis febribus & semitertianis: Symptomatici verò vel in suppuratione interna, vel frustra tentata crisi. Sunt autem perniciosi quatuor modis, ut dictum est, perfrigeratione & extinctione caloris nativi, si à rigore calor non redeat: translatione materię, quam Galenus vocat μετακσιγ, quia humores, qui stabant alicubi, in nobiles partes transferuntur, siquidem redeat calor, sed sine excretionē: concussionē vehementi, quę vires prostermit: & nouorum symptomatum accessione, præsertim in capite, quę sua vehementia interdum celeriter ægros opprimunt.

X XII.

Αἱ ἐκ ῥίγους μὲν κεφαλαλγίας ἐκλύουσιν ὀλέθριον: τὰ αἱματώδη ὕρα ἐν τούτοις ὡσηρόν.

E rigore cum capitis dolore exolutiones lethales sunt. Urinae in his cruenta praua.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eκλύσεις vitalis spiritus dissolutionem sequuntur. Itaque profluente sanguine, non suppressio fiunt ἐκλύσεις. Sunt qui ἐκλύσεις leuiores animi deliquia appellant, ut à syncope distinguant. Dissentaneum autem, quod scribit de vrinis cruentis. Nam ut illa accendant, non necessariò aut sæpe eiusmodi fient vrinæ. Sunt autem αἱματώδη ὕρα, vel quę θερυνθρά impensè rubra, vel quę aliquid cruoris intermistum habeant, ut in calculosis attritu ab anguloso lapide, vel laxioribus rioribusque venis sanguinem in renem defudantibus.

DESID. IACOTII COMMENT.

AEtius libro quinto λεπθυμίαν & ἐκλυσιν confundit: Hippocrates distinxit accuratius, ut in illo Aphorismo, à tuberculi intorsum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit, vbi Galenus ἐκλυσιν interpretatur debilitationem virium à dissipatione spiritus vitalis, quę fit simul cum immoderata excretionē: & in Prothetico, τὸ ἐκλύεσθαι τὰς ἀμέτροις ἐκρύσει τὸ αἷμα, ὃ τὰς ἐπιχρίσεις ἐπιταί. id est, exolutio immoderatas excretionēs non retentiones sequitur, quomodo secundo Epid. πολλὰ αἷματ' ῥύνειτ' ὅσυχλῶδες sanguine multo fluente exolui. Generalius tamen interdum pro summa virium infirmitate vsurpatur, id est, non quę fit per virium oppressionem, sed cū virtus nec suo officio satis esse, nec causæ externæ resistere potest, vel resolutis spiritibus à diuturnitate morbi, aut symptomatum magnitudine, ut in dolore & vigiliis, quę non minus vires deliciunt, quàm sensibiles euacuationes: vel immoderata vacuatione, ut sanguinus: vel venenata quadam qualitate, ut in morbis pestilentibus. Nam Galenus in Prothetico μετ' ἐκλύσεως idem significare scribit, quod πρὸς ἀδυνατησάντων, in qua dictione annotat, præpositionem ἐξ, consignificare magnitudinem quandam in virtutis infirmitatē. Continetur autem sententia hæc sub generali axiomate, Magnas & vehementes omnes affectiones in summo virium langore lethales esse, ut delirium, peripneumoniam, pleuritim, anginam: ergo & capitis dolorem à rigore symptomatico cum exolutione inuectum. Ratio à minori ad maius. Nam si vel robustissimi in his sæpe moriuntur: multò magis infirmi & languidi. Hoc autem axioma rursus in aliud generalius resoluitur, Virtutem, quę non sufficiat ad actum vitæ, multò minus sufficere externis iniuriis propulsandis. Ut enim in facultatis robore duo principia sunt, ita in imbecillitate. Vires itaque exolutæ neque materiam morboseam vincere possunt, neque ferre symptomatum vehementiam, neque

7. aphorif. 8

3. Proth. 39.

3. Proth. 4.
et comment. 1.
aphorif. 8.

neque criticam excretionem, vel perturbationem. Est autem notanda loquutio ἐκ
 τῆς ἐξολύσεως. Ita enim scribit, quia vult exolutionis & cephalalgiae rigorem esse
 & causam, & signum, quemadmodum in Prothetico aphoniam ex dolore capitis
 dixit eam, quae sit affecto cerebro ad distinctionem aliarum causarum. Neque er-
 go vi febris, neque alia causa capitis dolor & exolutio inciderint, quam vi rigoris
 symptomati. Vtrumque autem symptoma coniunxit, quia duplex illius rigoris est
 effectus. Nam perfrigeratione & vehementi concussione spiritus vitales exoluit &
 calorem nativum, qui succubuit pugnae: translatione vero materiae ad caput, ce-
 phalalgiae causa est. Rursus hic effectus est etiam causa. Nihil enim æquè vires
 deicit, atque dolor. Sicque hæc simul iuncta duobus modis lethalia sunt. Ex qui-
 bus etiam constat eum dolorem firmum esse oportere, non momentaneum, aut à
 levi causa, ut carbonum igne, vini potione, pariete recens calce illito & similibus.
 Quam distinctionem Galenus observat in delirio. Eiusdem enim sententiae sunt hi
 Aphorismi Prothetici, Prælanguentium desipientiae pessimæ. Et, Quæ cum exo-
 lutione fiunt aphonix, valde malæ. Alio loco, Quæ cum exolutione fiunt & cat-
 ocha, aphonix, perniciosæ sunt. Quod autem subiicit, αἱματώδης ὕρα cruentas, vri-
 nas in his pravas esse, signum heterogeneum est, quodque alterius facultatis, quam
 vitalis & animalis offensionem significat, neque eo opus est ad mortis prænotionem.
 Vel igitur per se & separatim legi debet, quasi sit alius effectus rigoris symptoma-
 tici, ut illud, ὅτι τρυτίσι, referatur ad eos, qui symptomaticè riguerunt, non ad alia
 symptomata: vel tantam huius perniciosi rigoris vim esse ostendit, ut omnes prin-
 cipes facultates, quæ sunt vitæ præsidia, expugnet. Quando autem plures partes &
 facultates affectæ sunt, tantò mors propinquior. Est autem αἱματώδης ὕρα urina,
 vel quæ reuera cruorem habet admixtum, vel ob colorem ὑπερδύον, rubentem.
 Hæc non ita crassa est, fitque à sanguine calefacto, & in bilem rubram, quæ est san-
 guinis serum, degenerante, ut in febribus synochis, nec aliud malum, præter morbi
 diuturnitatem significat, cum sanguis omnium humorum sit mitissimus, modò ne
 quodammodo tubescat permixtione bilis crassæ & multæ, ut in auruginosis. Illa
 verò cruore admixto crassior, sequitur sæpius affectos renes, ut in nephriticis. In
 quibus attritu angulosi calculi, aut laxioribus rarioribusque venarum osculis san-
 guis in renem defudat: interdum hepatis & renum resolutionem, qua fit, ut familia-
 rem humorem non amplius contineant. Vidimus certè aliquando in gravioribus
 morbis capitis, ut apoplexia & convulsione cruentam urinam & vinosam certissi-
 mo imminenti mortis signo, de quibus omnibus dictum est in librum huius Ope-
 ris de urinis, quem ante hunc exposuimus. Galenus scribit prærubram, aut cruen-
 tam urinam eodem modo fieri affectu renibus, quo rubentem ventris proluviem
 affecto iecore.

3. Proth. apho
rif. 2.1. Proth. 8. et
24. item 3. et
eiusdem 4.

L. Proth. 32.

XXIII.

Ρίγος ὀπίσθιον ὡς κτείνετ.

Rigor convulsionem in posteriora inferens, interficit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Rigorem antea dixit maximè fieri à posteriore parte. Si ergo illic materia re-
 sistet, qua parte nervi sunt, qui caput spinamque reflectunt, à copia ἀπιδόβως
 nascitur, aut si non à copia, à qualitate acris putrisve materiae. Quod cum accidit,
 imbecillitas naturæ excernentis & partium nervosarum ostenditur, unde suborta
 iniuria, hoc est, Convulsio mortem non abs re inuehit.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN rigore symptomatiko, quem nulla, aut morbo impar sequitur excretio, mate-
 riam morbi intrò recurrere, & calorem nativum sæpius exolui superiore Apho-
 rismo dictum est. Duobus itaque modis opisthotonon, id est, nervorum distentio-
 nem,

nem, & ceruicis conuulsionem (in qua præter voluntatem caput scapulis annectitur) inferre potest. Vno per refrigerationem, præsertim si rigor fuerit *δυσκίνητος*, aut *ἀναισθησίας*, à quo vel ægrè, vel nullo modo redeat calor. Nam frigus non quodlibet, sed in excessu, cum induit sese in neruosas partes, id est, neruos, tendines, & ligamenta, quæ dorsi regionem & ceruicis magna ex parte constituunt, primum quidem inæqualitatem excitat in cute repulso introrsum & humido & calore: deinde siccat exprimendo quod tenue est, cogit, densat & indurat. Cogendo autem sinus interiores & poros, prohibet distensionem & effluuium, atque alimenti subitionem. Sic rigida manent partes ac duræ, aut replentur. Altero modo *πῦρ τὴν μετὰ σπονδύλῳ*, per translationem materię morbificę in ceruicalem medullam & caput, unde neruosæ partes aut vellicantur, aut implentur & contrahuntur, vt vertebrae intro ferri sæpe videre liceat. Ardore quoque febrili idem accidit, sed alio modo. Siccantur enim & contrahuntur, quia calor igneus eximit humidum, quo sinus interiores opplentur. Vtraque distensio lethalis est, sed hæc magis. Interficit autem opisthotonos magnitudine causæ dolore & interceptione respirationis, cuius idem finis est, & vitæ.

XXIII.

*Τὰ φεικώδη καὶ ἀνιδρώδη κελσίμως, ἐς τὴν αὖτις φριξέμενα πα-
ραλόγως μὴ ἀγρυπνεῖν μήτε πεπαισμένον αἰμορραγήσειν δίομαι.*

*Qui inhorruit nec sudauit criticè, postridie circa iudicium ve-
rò horruit citra rationem, nec vigilauit neque concoxit, hinc hæ-
morrhagiam puto expectandam.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN acutis inhorrescere, & rigere sine sudore aut alia excretionem critica, inuti-
le est: multò magis cum iudicium morbi appetit, quo tempore omnes vi-
res natura contendit, vt materiam morbi vel excludat vel coquat, vel denique
transferat è nobiliore parte in ignobiliorem. Inanis ergo ille conatus naturæ vim
morbi & imbecillitatem naturæ ostendit. *παράλογως* autem sæpe vsurpatur in cri-
sibus ab Hippocrate pro *εὐσίμως*, vt in iudicio omnia siue ea quæ accidunt, mala
sint, siue bona, si tamen prius non fuerint iudicata, aut non iuncta manifesta caussa,
ea dicamus *παράλογως* accidisse. Quod autem dicit *μὴ ἀγρυπνεῖν τε*, nihil iudicat
hæmorrhagiā. Nam & vigilibus hæmorrhagiæ sunt in acutis. *πεπαισμένον* verò
καταχυστικὸς dixit de ægro, cum de materia *πέπνυσι* & *πέπασμα* dicatur. At si
nec materia cocta est, statim sequitur hæmorrhagia. Potest enim alia excretionem
vel abscessu morbus dissolui.

DESID. IACOTII COMMENT.

AVthor Prorrhetici sic habet, Qui ab horrore simul criticè sudarunt, postri-
die verò, vbi inhorruerunt, præter rationem vigilant, hos sanguinis eruptio-
nem incursumos puto. Vbi *παράλογως* refertur ad *ἀγρυπνίαν*. Galenus prædictio-
nem reprehendit, quòd ea contineat, quæ neque assiduè, neque magna ex parte
eueniant. Leges enim à Philosophis statuuntur in natura ex iis, quæ vel sunt sem-
per, vel maxima ex parte, vel maiore. Probabilior tamen lectio Prorrhetici: in
qua explicanda etsi non magnopere laborandū puto, tum quòd ea inquisitio, quæ
non nisi coniectura niti potest, laboriosa magis quàm utilis futura est: tum quòd
prælagium Author ipse verbo *δίομαι* adiecto infirmum ostendit, videtur tamen
nescio quid tale voluisse. Si ab horrore critico æger sudarit, postridie verò iterum
horruerit, imperfectam crisin antecessisse per sudorem. Ea autem imperfectarum
crisium natura est, vt in augmento fiant ac deficient, nec tutę sint, si inde æger ser-
uari debeat: sin moriturus, aut repenti interficiat, aut omnia symptomata augeant.
Qui igitur postridie horruerunt iterato naturæ certamine, si præter rationem vi-
gulent,

gilent, alia excretionem opus habent, qua quod reliquum est, excludatur. Eam autem futuram per hæmorrhagiam vigilæ cum cæteris hæmorrhagiæ signis coniunctæ ostendere possunt, sanguine bilioso cum multo calore in cerebrum raptum in illa agitatione critica, & vigilias afferente. Ac certè rarò fit, ut in nostris ægris una crisi morbus finiatur, nisi quod relinquitur, artificio medici expurgetur. Pluribus enim crisis ac diuersis, ut sudore, hæmorrhagia, alui fluxione sæpius est opus pro materiæ inæqualitate, febris foco, & habitu ægri, præsertim cum materia minus obsequiosa est, meatuum adest obstructio, & ægri vires infirmæ, quas sæpe intempestiua victus ratione, aut assidentium aut ipsius medici importuna sollicitudine deliciunt, ac vel præcipiunt crisin, vel intercipiunt, vel differunt. De signis hæmorrhagiæ dicitur postea copiosè. Non absimile est, quod Galenus scribit in Protrh. Cum sudore desistere visæ affectiones, rursùmque reuertentes, & rursùm ignescentes, atque iterum sudoribus solui visæ, veram certamque habent solutionem, ubi superriguerit.

Protrh. 13.

X X V.

Τὰ μὲν ῥίγεις ἐπισχέμενα ὕρα, πονηρὰ, καὶ πασμώδεια ἄλλως τε καὶ προσκαρῶντι ἐλπίς ὅτι ἐπὶ τοῖσι καὶ τὰ πρὸς τὰ ὤτα.

Intercepta cum rigore urina, praua & conuulsionem inuehunt, tum aliàs, tum si antea sopor inuaserit. Expectari verò potest, ut in his abscessus ad aures fiant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Interceptio urinae aut potius intermissio sæpe fit in crisis aliò conuersa materia, & ubi à rigore critico aliud genus vacationis expectatur. Fit hoc quoque grauiore casu, cum malignitate morbi vitium in partem nobilem rapitur. Id autem fit plurimum in caput venis amplis multisque adaperitum reliquo corpori, quod in hoc ægro coniungit. πασμώδεια enim, quæ inuehunt conuulsionem læso neruorum principio, & quod addit προσκαρῶντι, prius graui somno occupato ægro. Atque omnino malum est atque adeò perniciosum in morbis materiam relictis partibus inferioribus sursum rapi. Nam si pulmonem appetat, suffocatio: si caput, phrenitis, mania, melancholia & soporosi affectus, ut est natura materiæ, consequi solent. Hic ergo sopor antecedens (quod voce προσκαρῶντι, intelligit) magnam vim frigida crudæque materiæ collectam in cerebro indicat, à qua fortasse resolutio spinæ & vesicæ urinam cohibet. Est autem καρῶν somnus longior ac profundior, à quo ægrè excitatur æger. Quod autem adiicit, expectandos in his circa aures abscessus, inter signa horum abscessuum non solum urinae suppressio, sed grauitas capitis & sopor annotari debent. Id enim ferè contingere certum est. Solet autem aliquando ita loqui τὰ πρὸς τὰ ὤτα, non addens οὐδὲν ἡματα, κυρτώματα, ἐπάρματα, aut aliquid tale. Quid autem ab iis abscessibus sperandum sit, alio loco exponemus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Urina cum rigore suppressæ intelligendæ sunt, quæ vi rigoris symptomatice intercipiuntur, siue vesica plena sit emortua excretrice, siue vacua materiæ ad superiora refluxu. Illud enim perfrigerationem & caloris natui inde langorem sequitur: hoc verò materiæ μετασσειν, qui duo sunt rigoris symptomatice in acutus præcipui effectus, ut antè sæpius dictum est. Ad hunc itaque locum non pertinet retentio urinae critica, neque ea, quæ in obstructione meatus urinarij, aut superiorum partium vitio causam habet, ut renum, vel vterum. Demonstratio autem perniciosi huius symptomatice ita fieri potest. Aut rigor ille symptoma est inflammationis interioris, ut spinalis medullæ, vel membranarum eius, cum frequens ac celer incipit à lumbis, ut antè docuit: aut cacochymia vasorum, quam natura à centro ad corporis habitum excludere nititur. Priore modo laboriosa ac difficilis est, ostenditque vesicam in consensum trahi, & membranas, vicinæque corpora ac nervos qui ad

Aphor. 8. hum
ius.

qui ad vesicam pertinent, grauitè affici. Posteriore alterum è duobus aut vtrumque denuotiat, nimirum vel *μετάσσειν*, vt dixi: vel, quod prorsus lethale est, resolutum, aut potius extinctum calorem vesicæ aut nerui sensifici tum ab eo, qui præter naturam est, tum ab ei succedente perfrigeratione ob distantiam à caloris fonte & lapsum proportionalem, vt docuit Aphorismo quinto huius. Distinctio rationis ex naturæ æconomia intelligetur in partibus excretioni vrinæ dicatis. Composita enim est functio ex facultate naturali ipsius vesicæ, & animali musculorum, qui sunt in abdomine, præsertim mediorum, & ipsius sphincteris. Illi enim comprimendo excretionem iuuant cum vrina pauca est, aut vi exprimenda: hic verò obedit, laxatur, & otatur. Est enim contractio sphincteris propria actio. Nervus autem à sexta coniugatione dispersus in vesicam impertit vim sentiendi irritationem, quæ fit à pondere, mole, & morsu ipsius vrinæ. Vesica verò sese colligendo irritantem vrinam transuersis fibris exprimit naturali facultate, dum musculus obliquis fibris vesicæ ceruicem claudens cessat ab officio & quiescit. Quòd si restiter vrina, musculi abdominis imperante voluntate compressionem iuuant. Meatus vrinarius vrinæ præbet exitum: renes per vterque materiam, quam vesica excipit. Suppressionis ergo vrinæ causa, si vesica plena & cum tumore circumscripto tangenti appareat, vel in meatu vrinario querenda est: vel in facultate naturali & sensifica corporis vesicæ: vel in musculo sphinctere: interdum etiam, vt in phreniticis, in deprauatione mentis, quæ immutationem sensorij factam ab obiecto non percipit. Meatus vrinarius retinet vrinam tumens, obstructus, clausus à grumo post sanguinis mictum, calculo, caruncula, crassis humoribus, vel crasso pure. Vesica verò refrigerata aut nimium distenta diuulsis fibris, aut inflammata sese colligere nequit. Nervus verò sensificus torpens calore resolutio facit, vt æger non sentiat vesicam impleri. At sphincter si resoluitur, vt contrahere se nequeat, non cohibet vrinam, sed inuoluntariè sinit effluere. Si verò ex compressione inflāmetur, vt in vertebris intrò luxatis, aut partium circumpositarum inflammatione, vt intestini recti & vteri, laxari non potest, atque ita vrinam suppressit. Conuelli posse neruum à lumbis & ossè sacro ad vesicæ ceruicem & sphincterem pertinentem negant ob continuum humoris affluxum. Quòd si vesica vacua appareat, renibus, vteribus, aut translationi materiz causa est ascribenda. Sic ergo in acutis ex suppressione vrinæ præfagia institui debent, vt in vesica plena & meatu vrinario libero certissimum sit emortuæ facultatis & mortis imminētis signum, aut partis ipsius inflammatae si dolor adsit, aut mentis perturbatae in phreniticis, qui interdum non minguunt nisi admoniti, interdum vrinam sine voluntate reddunt. Eadem vesica vacua vel aliò conuertitur materia, vt in fluxione alui: vel transfertur vt in crisi, aut rigore symptomatiko, vel renes affecti sunt. Humoris translatio cognoscitur, dum fit per motum humorum, qui antè obfirmati erant in aliqua parte, & per rigorem superuenientem: facta autem per symptomata ipsius partis propria, in quam translatio facta est, vt Galenus diuinitus docet in Prorrhetico. Addit ergo Hippocrates ab hac suppressione vrinæ conuulsionē inuehi, rapta in musculorum genus & nervorum principum materia. Confirmat iudicium sopor ab oppressione cerebri à materia crassa, aut perfrigeratione, & concidente robore spiritus animalis post frustra abortum rigorem. Humor autem, qui huius mali causa est, si non ita crassus fuerit, in nervos penetrat & conuulsionem efficit. Quid ergo factura esset humoris in caput translatio (ait Galenus) certò dicere non licebat, priusquā aliquod aliud signum appareret vel cataphoræ, vel delirij, vel conuulsionis: nempe & id fieri potest. Potest quoque & natura morbo robustior inuenta sanguinis per nates eruptionem moliri, vel parotidas suscitare. Atque id est, quod subiicit, cognito hoc humorū impetu ad caput, tum ex rigore, tū ex vrinæ interceptione, tum ex symptomatis in capite apparentibus, vel conuulsionē secuturā, vel parotidas, si materia multa & crassa, aut caliginosa in auriū glandulas vetricæ natura reponatur, quarū signa sunt morbi diuturnitas & securitas, impetus materiz sursum præsertim crassioris cum calore tamē, quo sursum efferatur, ceruicis & capitis grauitas ac dolor, coma, surditas, & similia, de quibus postea. In Prorrhet. addit vocē dubitantis *ἔφα.*

Τειταμοφύεα ρίγια ἢ ἐν μέσῳ παροξυσμῶν παυρετῶ ἀτάκτοι, πάνυ
χρησθήεα. τ' ἀνάττα δὲ παροξυσμῶν τῶν πᾶντων τῶν μὲν ρίγες καὶ πυ-
ρετὸς ὀλέθριον.

*Rigores, qui ad rigorem tertiana accedunt, siquidem in me-
dio exacerbantur, febre quidem nullum ordinem retinente, admo-
dum maligni sunt. At qui contrario modo inuadunt, conuulsione
accedente una cum rigore & febre lethale.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Τειταμοφύεα ρίγια dici verisimile est de his febribus, quæ τειταμοφύεις ab
Hippocrate dicuntur in Epidemiis. Sunt autem mediæ inter periculosas fe-
miternanas, quæ continuæ sunt, & tertianas intermittentes. Neque enim citra
periculum est, & breue habet interuallum, quod in febribus διαλημνα vocant.
Quales autem sunt eiusmodi τειταμοφύεις, Hippocrates declarat secunda tempe-
state primi Epidemion. Familiares autem hæ Autumno longæ ac pertinaces.
Scribit ergo ἢ ἐν μέσῳ παροξυσμῶν, hoc est, quod in Epid. σμικρὰ διακορίζον-
τες καὶ ταχὺ πάλιν ἐξ ἐπιχρίσιος εὐαισθητῶς παροξυσμοῖς leuiter remittentes,
ac celeriter rursus ex remissione vehementius inuadentes. Id quod efficit cruda
materia frigidâque bili admixta. hæc enim celerius putrescens, celerius mouetur illa
tardius, neque semel, sed paulatim computrescit & commouetur. ἀτάκτως, hoc est,
quod dicit in Epidemiis, ρίγια δὲ πᾶσι ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως ἐγίνετο, hoc
est, aliquando inuadebat accessio, & exacerbatio cum rigore, citra rigorem ali-
quando: & rigor modò rarior, modò frequentior, nunc violentior, nunc leuior. Re-
liqua, quæ ad naturam harum febrium pertinent, inuenies scripta secunda tem-
pestate primi Epidemion. πάνυ ὀλέθρια malignarum febrium natura, vt antè dictum
est, ex iis, quæ ἐπιγινόμενα ex sudoribus & excretionibus quæ nihil conferant,
vigiliis, frigiditate extremarum partium, & cum specie remissionis maiore vi
redeunt, & iam priore accessione accitas vires, quasi iterata pugna rursus vio-
lentius inuadunt, aliisque scriptis in lib. Epidemiorum. τὰναντία δὲ. hoc est,
Qui in accessionibus conuellantur, vt conuulsio comes sit febris, quod admo-
dum lethale est. Alioqui si accessio fiat contrario modo eorum, qui conuellantur,
resolutio intelligi potest. Conuulsio enim tensio est, resolutio, laxatio perniciosa
rum partium.

1. σ 6.

DESID. IACOTII COMMENT.

Ὁ μὲν Ἱπποκράτης ἰων (ait Erotianus) τειταμοφύεις φασὶ λέγεσθαι αὐτὴν τρι-
ταίς, ὀφθαλμίας χάριν. φιλονίκης δὲ ὁ σικελὸς αὐτὴν ἐν συνεχείᾳ πᾶσι νοσήσαν
ἐμφαίνοντας. τὸ δὲ πᾶσι νοσήσαν ἐπισυναίναν ἢ ἀλκιρινὰ γινόμενης τῆς διαλείψεως
ἐξ ἰσθμίου πριταίς ὀλογοῦ μὲν αὐτὴν πᾶσι νοσήσαν ἐπισυναίναντας, μὴ ἔχοντας δὲ ἀλ-
κρινὰς τὸ μεταξὺ διάστημα οὕτως ἀνόμασθαι. ἐπειδὴ πολλὰ ὁμοιότητα πᾶσι τὴν
πριταίαν ἔχουσιν, αὐτὴ δὲ οἱ λεγόμενοι μικροὶ ἐμμεταίτοι. Quia verò in obscuris di-
aionibus, tutius est, vt Galenus scribit tertio Prothetorum primo, vocem eam
ita intelligere, vt vsus est Hippocrates, per τειταμοφύεα ρίγια rigores periodicos
accipere oportet, quomodo explicat Iacobus Hollerius. Sunt autem ἐ genere
tertianarum febrium, quarum aliz intermittunt, vt tertianæ exquisitæ cum ac-
cessione duodecim horarum ad summum, mediæ horarum circiter quindecim:
& extensæ, Græcis παρεκτεταμέναι, quæ extenduntur ad viginti, aut vigintiqua-
tuor horas. Aliz sine intermissione, cum rigore tamen (prætermitto tertianam
continuam) vel potius cum horrore, qui est paruus rigor, medius inter rigō-

D

rem & frigus, quia bilis acrimonia, quæ rigorem facit, à succo pituitoso mixto re-
tunditur. Harum duo sunt genera. ἡμιτρίταις, semitertianæ ex continua, quoti-
diana & tertiana intermittente mistis, & variis locis, variisque motu putrentibus
pituita & bile, cum accessione & horroris ingeminatione secundo die, aut lon-
gioribus intervallis per ἀσδιπλασίον reduplicationem, aut brevioribus per ἀνο-
μαλίαν, id est, inæqualem incrementi motum. Aliæ τριταίφνης, quæ & ipsæ
continuas sunt, leuem tamen habent remissionem die posteriore, ex qua mox
violentius recrudescent in tertianæ modum, cum horrore, vel sine horrore. Hæ
neque sunt continuas tertianæ, quia leuem habent remissionem, & interdum
cum horrore exacerbationem, neque semitertianæ, quod neque habeant redi-
plicationem horroris, neque accessione secundo die: neque extensæ tertianæ,
quia non desinunt ad integritatem, sed vna tertio die fit accessio, & postero die
remittitur. Ortum habent à crudis, pituitosisque succis putrescentibus, admixta
his flava bile, unde rigores erratici non in singulis accessionibus, sed interdum:
& parui, id est, horrores, qui non perpetuò cum accessionibus inuadunt ex va-
riorum succorum putredine & motu. Nam bilis quidem calidior febrem acu-
tam celerius accendit, quia celerius putrescit & mouetur. Interea crudus humor
& frigidior, tum corrumpitur, tum putrescit. Vnde fit, vt remissa bilis putredi-
ne & motu recrudescat febris ex facta veluti requie & remissione, altera ac-
censa materia: qua putrescente, quæ prior inuasit, iterum recrudescent. Ita suc-
cedit deterior priore accessio, quod vires iam priore fractas offendant, nec vl-
lum reficiendis viribus tempus naturæ relinquatur. Ob idque hoc genus fe-
brium malignum est, acutum & lethale. Nam parùm remitti, & celeriter ex re-
missione violentius inuadere, maligni morbi inditium est. Hi igitur rigores val-
de maligni sunt, vt causæ & signa. Causæ quidem, quia licet sint periodici er-
ratico modo, eisdem tamen effectus habent, quos & symptomatici. Nam ne-
que febres finiunt, & vires celeriter prosternunt, siue sequatur excretio, siue non
sequatur, deinde periculum afferunt τῆς μεταστροφῆς. Tertio conuulsionis. Nam
neruosas partes duriores effectas (vt Galenus scribit) refrigeratio cogit ac re-
plet difflatione prohibita. Denique calorem natuum & spiritus vitales, tum con-
cussione & violenta motione, tum efferatæ materiæ occurſu, vel resoluunt, vel
opprimunt & suffocant. Signa verò sunt maligni morbi, tum specie & propria
natura ob variorum succorum putredinem, & propriorum symptomatum vehe-
mentiam, tum grauiorum casuum accessione, vt sudorum qui naturam resol-
uunt: excretionum, quæ nihil conferunt: vigiliarum, quæ vires deiciunt, & si-
milium, de quibus agit Hippocrates in lib. Epidemiorum. Cùm autem in cæte-
ris febribus malignitas spectetur ex signis, quæ ἀπογινόμενα & ἐπιφανόμενα di-
cuntur, in his non solum ex his, sed etiam ex pathognomonicis colligitur, qua-
le est ab intermissione leui crudelius recrudescente. Cætera malignam humo-
rum putredinem, aut internam inflammationem, aut principis alicuius partis gra-
uem affectum, & morbi victoriam sequuntur. Quod autem subiicitur, τὰ ἐν-
τία δὲ παροξυόμενα, ad aliam sententiam pertinere videtur, vt contrarietas illa
non referatur ad aliud febris genus oppositum, sed vel τὰ ἐντία ἢ αὐτῶνται,
contrario modo eorum, qui conuelluntur: vel (quod magis consentaneum est) con-
trà quæ exacerbantur, id est, non periodicè, sed symptomaticè accedente conuul-
sione cum rigore & febre lethale. Quod tamen eget distinctione, si conuulsio vi
rigoris symptomatici fiat. Nam in quotidianas quasdam & nocturnas rigor & con-
uulsio incidere possunt signo per se non lethali, præsertim in pueris, statu humido
frigido & boreali. Comment. 2. in 1. Epid.

XXVII.

Αἱ ἐκ ῥίγους ἀφαιεῖται τρόμος λύονται, καὶ τὰς ἐπιρρηγέοντας τρομώδεα γι-
νόμενα κείνται.

Mutitates

Multitudo ex rigore tremor soluit. Et subinde rigentes tremores subsequuti iudicant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Absurda hæc oratio ferè similis ei, quam inseruerunt Aphorismis, Ardentem febrem solui tremore & delirio, aut tremorem delirio. Verbum enim λύνει usurpatur, ubi omnino soluitur morbus, non in alium, vel similiter periculosum, vel periculosiorem transmutatur: ἀπόσπιν ἢ μετέσπιν appellant. Ponamus ergo acutam febrem, in qua rigor moueatur. Rigor ostendit naturam excludere materiam morbi è venis & arteriis, à qua naturæ commotione critica excretio salutaris expectari possit. Verùm loco excretionis materia sursum versa in caput, ἀφονίαν facit. Fac igitur, vt materia cerebro excussa in nervos spargatur, aut fusa in cerebrum nervosa lædat, vnde animata virtute pressa, & instrumentis, hoc est, nervis tremor oriatur. Ita fortasse ἀφονία desinat: sed improprie dictum λύνεται, cum ea vox aliter soleat usurpari ab Hippocrate. Siue igitur tremor intemperie partium nervosarum, vt in senibus & ebriosis hominibus, siue grauata virtute & imbecilla, siue animi affectu & perturbatione (quod hic parùm verisimiliter) tremor inquam, moueatur, non sit verisimile inde ἀφονίαν solui, nisi quis dicat desinente malo vno, sed in aliud transeunte, λύνει dici. Eadem ratio eius, quod sequitur, καὶ οὐκ ἀπὸ πρὸς γινώσκωντας. Nam verbo κρίνειν abutitur: neque frequentem rigorem tremore solui, aut iudicari verisimile. Nam quid accedit melioris conditionis ægro, si cum subinde rigeat, virtus inde succedat imbecillior, aut nervi intemperiem trahant. Inde enim tremor.

DESID. IACOTII COMMENT.

Causa vocis efficiens & prima, facultas est animalis & motrix in cerebro: instrumentum totus larynx ex tribus cartilaginibus cum suis musculis, & nervis moderatè aperientibus, & committentibus glottida siue rimulam, adiunctis nervis recurrentibus, materia proxima exsufflatio, id est, multi spiritus extra animal per guttur affatim facta emissio, materiæ apparatus, & motus ab intercostalibus musculis, & nervis à spinali medulla sub ceruice, qui vehementius contrahendo thoracem, affatim spiritum foras excludunt. Materia remota exspiratio, quæ quiescentibus intercostalibus fit ab aliis musculis contrahentibus thoracem, vt sex superius nervos habentibus in ceruice, & à septo transverso, quibus fit, vt amissa voce respiret interdum animal. Via, per quam effertur exsufflatio, aspera arteria cum glottide, cui supereminet epyglottis. Vocis ergo privatio, quam ἀφονίαν vocat, cum sola adest sine aliarum actionum læsione, vt sensuum & motus voluntarij, causam habet in propriis vocis instrumentis, vt si musculi claudentes & aperientes laryngem immobiles sint, aut nervi recurrentes vel abscindantur, vel nimium refrigerentur, aut intercipiatur rimula à tumore vel angustia. Quando verò simul dolor vehemens capitis adest, aut motus ac sensus læsi sunt, in cerebro causa querenda est. Ea autem est interdum à resolutione facultatis, & extinctione caloris, vt in moribundis: interdum ab oppressione humorum & obstructione, qui prohibent exitum spiritus animalis ad partes inferiores, vel primas partes spinalis medullæ occupant, vt in apoplexia, caro, morbo comitiali: interdum verò à paralyfi, aut convulsione, aut siccitate nervorum & musculorum intercostalium. Quod si neque thorax, neque cerebrum laborent, intercepta est exsufflatio, vel ob spirituum paucitatem & resolutionem, aut retractionem, vt in syncope, metu, strangulatione vteri: vel ob venarum interceptionem denegato motu vitalis spiritus, vt in apoplexia illa, quæ subito sanis euenit cum faciei rubore, oculorum constantia, manuum portectione, dentium stridore, refrigeratione extremorum, quam venæ sectio soluit, vt docet Hippocrates. Si ergo aphonia incidat à rigore symptomatico (modò absit suppuratio interior) nervorum principium affectum esse coniiciendum. Quod

4. de dieta. in acutis.

cum duobus modis rigor faciat, perfrigeratione, quando non redit calor, & materię translatione: priore quidem modo aphoniam nunquam soluitur tremore. Nam in illa aphoniam siue tremant, siue non tremant, ægri moriuntur, per Aphorismum primum huius libri. Cum autem materia per rigorem mora, nec exclusa sursum vertitur, si pulmonem & thoracem appetat, suffocationem, & affectis musculis intercostalibus exsufflationis interceptionem afferre potest. Si verò cerebrum, motus & sensus priuationem. In qua aphoniam color faciei non ita mutatur, ut in syncope, neque ægri iacent, ut mortui cum pulsu paruo languido, aut nullo, ut in morientibus, sed facultates cerebri oppressæ & læsæ apparent. Hæc tremore solui potest per transpositionem materię à cerebro, aut ab instrumentis vocis ad partes nervosas, quemadmodum manuum tremor, & oris distortio in Pythione facta sunt septimo non incremente circa cerebrum malitia, sed humoribus ad inferas partes migrantibus. Cum enim humores è valis in partes sensiles excluduntur, & rigorem afferunt, si in nervos transeant, tremorem aut convulsionem movent, quia partes motu & copia grauata, sub ea continere se non possunt, sed vel acrimonia vellicata excitantur ad expulsionem, & conuellantur vel tremunt, interdum etiam sese oppressionem expediunt. Neque enim tremores huiusmodi & convulsionem lethales sunt vigente natura, & materia pauca, ac facile mobili. Quomodo Hippocrates scribit, convulsionem multis in febribus contigisse innoxias in frigido & humido statu primo Epidemian. Verum cum nouorum symptomatum accessio huiusmodi fieri possit, *ποτέ μὲν ὅθ' ἐμείψαντα τὸ λυπευόμενος χυμὸς, ποτέ δ' ὅθ' ἐμείψαντα, ποτέ δ' ὅθ' πλάσας ἐπιλαμβάνει τόπος*, primò tantummodo soluitur aphoniam: duobus aliis manet cum tremore & necat. Eodem modo in Aphorismis scribitur febres tremore, & tremorem delirio solui eadem materię transpositione. Tremorem tamen delirium ferè excipit ad mortem; sicuti tremor aphoniam. Proinde annotat Galenus improprie λέγει dici. Nam morbus proprie soluitur, cum aut in sanitatem permutatur, aut in morbum mitiorem, ac minus periculosum transit. Hic verò permutationem significat, ut cum dicitur *λυθῆσα δ' νοσῶν ἀντὶ νόσου*, & λύσις in voce *ἡ ἀλυσίς*. Sunt qui tremoris nomine rigoris partem intelligant, & motum à valida facultate, quo illa magno impetu excutere nititur, quod uocet, ut materiam morificam, aut vaporem quendam stimulantem ac pungentem nervos. Verum hoc modo cum rigore, aut convulsione confunditur. Quanquam hac ratione interdum morbum solui constat, ut convulsione paralytim in Proxhetico, & quartana morbum comitalem sexto Epidemian. Sed in obscuris distinctionibus (ait Galenus) securius existimauerim vocem eam ita intelligendam, ut usus est Hippocrates. Omnis autem tremor continentem habet causam infirmitatem virium. Verum cum vires in spiritu, humore & solidis partibus contineantur, interdum spirituum dissipatione, aut collectione tremor fit, ut in affectibus animi: interdum humorum & spirituum resolutione, aut vacatione, ut in fame, lassitudine, vigiliis, curis, immoderata Venere: in acutis verò sæpius vel oppressionem à materia, ut hoc loco: vel vehementi solidarum partium intemperie, ut siccitate in phreniticis, quod lethale est. Quæ omnia Galenus copiose explicat in historiam Pythionis. Eadem est ratio eius, quod subiicit, Crebros rigores tremore iudicari. Abutitur enim verbo *κρίνον*, aut nomine *πρόμψ*.

3 Proxh 26.
C 1.

Comment. 1. in
3. Epid.

XXVIII.

Οἱ ἐκ πίψεος μὲν κεφαλαλγίας ἐκλυόμενοι σφαλεροί.

Qui ex rigore cum capitis dolore exoluuntur, in dubium vita incurrunt.

Lam

IAm sæpè dictum, quòd plura mala coeunt, eò grauius periclitari ægrum. Si itaque à rigore & capitis dolore etiam accedet exolutio, non immeritò dubitanda ægri vita est. A rigore enim salus expectata fallit, & iis grauius malū accersit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vide commentarium ad Aphorismum 22. libri huius.

XXIX.

Τὸ αἱματώδες ὕρως τέτοιαι, χακόν.

Cruenta urina iis mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Et hoc quoque malum superueniens periculum auget.

XXX.

Οἷσι ῥήγος, ὕρως ἀπόστασις.

Quibus rigor, iis urina subsistit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Falsum est. Particulare enim est, cum quo confici non possit vniuersale. Id in crasibus, dum rigent, accidit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hic quoque Aphorismus superius explicatus est. Sic scribitur sexto Epide-
miān: Ante rigorem vinarum retentiones si ex commodis processerint, considerandæ. Atque si venter percurrerit, & somni adfuerint: considerandus quoque & febris modus, & quæ ex laboribus sunt. Quo loco rigoris critici signa complexus est, inter quæ principatum obtinet vinarum retentio, serosis humoribus aliò conuersis ad excretionem per sudorem, aut deiectionem. Seri enim triplex est vacuatio: per sudorem, vrinam & ventrem. Primū ergo ne prælagium fallat, considerandus febris modus præcipuè quidem ex his, quæ in corpore redundant: deinde verò ad confirmationem ex causis externis, an febris calida sit, biliosa & ardens, qualis ex lassitudine oriri solet: deinde an salutaria signa appareant, & crisis propè futura sit. Nam si tum vrinæ subsistant, necessariò futurus est rigor cum sudore, multò magis si dies criticus adsit, & nox molestior antecesserit, quanquam interdum cum somnis bonis nox quieta antecedit crisin, sed rarò. Adhæc si & inquietatio, & pulsus citior, & ventris æstus, & extremorum quædam perfrigeratio cum leui suppressione vrinæ appareant, iamiam necessariò aderit rigor, modò ne fluxione ventris vrinæ materia præripiatur. Quòd autem etiam quibus rigor accidit symptomaticus ab inflammatione spinæ, aut cum aliqua conuulsione, is vrina subsistat, dictum est antea, & in Prothetico scribitur, Vrinæ retentio, quibus rigores, & ex his conuulsiones.

Comment. 1.
in 6. Epod.

3. Proth. 17.

XXXI.

Σπασμὸς ἐν πυρετῷ, χεῖρῶν καὶ ποδῶν πόντοι χακόντες. χακόντες δὲ καὶ ἐκ μύρως ὁρμὴ ἀλγέμετος. ἀλλ' ὅδε γυνάτων πόντος, κρήγυι. ἀτὰρ καὶ γαστροκνημιῶν πόντοι, χακόντες, καὶ γνάμης παραφοραὶ, ἄλλως τε καὶ οὖρον ἢ ἐπιωρηθῇ.

Conuulsio in febre, manuum pedumque dolor maligna sunt. Malignus quoque doloris impetus è femore. Sed nec genuum dolor bonus. Ac & surarum dolor malignus est, & mentem emouet, tum aliàs, tum si vrina sublimamentum eleuent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Conuulsio quam febris excitat, maligna est, & lethalis præsertim si febris ardens est, & siccato nervoso genere malum commouetur. Quòd si pedes manúsque laborant, nondum id *κρίσις*. Id enim ferè accidit in febribus, quæ antea *κρίσις* exponebamus. Obseruauit quoque in vno ægro è femore progressum malum superiores partes occupasse. Id autem materia, quæ vel nervis insidebat, vel includebatur venis sursum translata. Itaque cùm omnis materiæ vitiosæ commutatio ab ignobiliore parte ad nobiliorem, ab inferiore ad superiorem maligna sit, non abs re *κρίσις* scripsit. Sequitur, *ὅτι γυνάτωρ πόνθ' κρήνιον*, neque genuum dolor utilis est, quod certè citra controuersiam cuius esse potest, nisi id critico abscessu fiat, vnde grauior morbus dissoluatur. Sic enim utilis esse potest. Nec *γαστρονομίων ποταί* maligni sunt, nisi inde recurrente materia. Quod indicat sequens oratio *καὶ γυνάτωρ πόνθ' κρήνιον* appellans vim iudicandi discernendique. Sic enim è suris in caput translatus vitium vim iudicandi transuersam agit. Addit quoque *ἀλλ' ὅτι καὶ ὅταν ἂν γυνάτωρ*, si in vrina sublimamentum appareat. Id enim quibusdam delirantibus accidit, vt suspensa quædam nubes diuisa & malè colorata in media vrina pendeat. Quid autem *γυνάτωρ* in sermone de vrinis plenius exponemus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Materiæ motus & *μετάστροφis* (cuius imprimis ratio habenda est in acutis, quòd inde ferè ægri intereant, aut liberentur) tribus modis cognoscitur: dum adhuc fit, quia humores, qui alicubi stabant in motu esse coniecimus, vt ex rigore superueniente, horrore, perfrigeratione: cùm facta est ex symptomatis accidentibus parti, in quam decubuit, vt ex conuulsione, delirio, cataphora. Tertio ex occultatione repentina doloris & sine causa, cui noua in alia parte & graua symptomata succedunt. De duobus primis dictū est hætenus. Tertiū explicatur hoc Aphorif. Hinc aliud argumentū de febribus. Primum ergo scribit conuulsionem in febre, manuum pedumque dolorem maligna, id est, vel cōuulsionem per se, vel conuulsionem cum manuum & pedum dolore coniunctā: vel à manuum & pedum dolore. His enim tribus modis vera est sententia, quam sigillatim exponemus. Est ergo cōuulsio Hippocr. nervosarum partium, quæ motu voluntario mouentur, ad suum principiū inuoluntaria & præter naturam cōtractio, siue sit adhuc *ἢ ὅτι γυνάτωρ*, in fieri, vt conuulsionis motus ex morfu nervosarum partium agente natura, & noxam excutiente: siue in facto esse, vt distentio à solo morbo, id est, siccitate, aut humiditate. Ea superuenit febri interdum siccato inæqualiter nervoso genere, vt per incendium febris, aut immoderatam euacuationem deficiente humida substantia & nervis perfrigeratis: interdum à repletionem suppressa materia morbifica quæ vel copia & crassitie nervos infirmos distendit (tenuis enim humiditas eorum substantiam potius emollit) vel acrimonia, aut qualitate manifesta, aut occulta eosdem vellicat. Quæ fit per incendium resiccatis nervis (in febre hæctica non ita resiccantur ob accidentariam humiditatē & malam colliquationem, vt scribit Hippocrates) semper lethalis est, vt causa, & signum. Nam formæ partium solidarum priuatio quædam est, & *ὁδὸν πόνθ' σπασμὸς*, vt scribit Galenus, doloris plena est affectio. In hac dolores grauissimi toto corpore & omnibus articulis oboriuntur in moribundis, nervis (ait Galenus aphorif. 66. lib. 4.) igneo calore exiccatis & tensis, aut visceribus nobilibus inflammationis & siccitatis vehementia dolentibus per membranas & corpora neruacea, quibus alligantur. Vulgus venas mori putat.

Phreniti

Phrenitis sepius impedit sensationem. In conuulsione autem, quæ sit repente perfrigeratis nervis ut in hæmorrhagia, æger superesse potest: sicuti in ea, quæ ortum habet à repletionem, & materiæ motu si materia pauca sit, ut in pueris, qui ob nervorum infirmitatem conuulsionibus facile corripiuntur: si vires valeant & materia transferatur. Atque ob id scribit Hippocrates satius esse febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri: & in Epidem. 1. cōuulsiones in febribus interdum innoxias. Tertio etiam comm. Porrhethici conuulsione interdum solui humorum à lumbis in caput translationem, & inde ortam paraplegiam, quia motus in conuulsione naturali vehementior est. Ex quibus intelligitur conuulsionem absolute lethalem non esse in febre, ob idque scripsit *κακόνδης*, id est, ut Galenus definit, periculum semper minatur, spem salutis non adimit. Quibus etiam conuulsiones incidunt per consensum ut affecto utero in hysteris minus periculosa, & ventriculo vellicato acrimonia medicamenti, aut æruginosa bilis, si eam vomitu aut deiectione excludant per Aphor. 1. lib. 5. & 27. comm. 3. Porrheth. In febre autem, in qua bilis fermentat pituitam, & venæ perturbantur (quod urinae subiugaliū ostendunt) conuulsiones lethales sunt, ut in Philini uxore. In Erasino in acutissima febre notat Hippocrates multas conuulsiones, vnde obiit. In phrenetico secundo conuulsiones, quarto obiit. Philisti in acutissima febre 4. conuulsiones: 5. mors. At mulier grauida à conuulsione liberata est & febre acuta. Chazion quoque inde euasit, & Austera mulier sudore & muliebrium purgatione.

Manuum autem ac pedum labores. Primum distinguendum num ab externa aliqua causa fiant, ut oblacione inter dormiendum laborioso decubitu, frigore externo, ut Galenus admonet in historiam Calui in Larissa. Inde enim nulla vis præfagij. Deinde an à lassitudine tum spontanea, tum alia. Ex qua morbum præsentem, aut futurum aut abscessum ad articulos colligere docet Hippocrates in Aphorismis, nisi per *σύνπληξιν καὶ τὴν δι' ἑρῶν ἰκκισιν* materia abscessus subtrahatur. Atque hoc malignum non est. Tertio an à conuulsione, ut resiccatis nervis, quod lethale est: aut in hyperbolica figura per contractionem articulorum & contractionem, quam *κατέκλασιν* Hippocr. vocat, quod est cōuulsionis & delirii signū. Quarto an à materiæ decubitu. Hoc fit dupliciter, criticè & cum salutaribus signis, quando materia febrilis relictis partibus interioribus abscedit in manus & pedes, & caloris natiui interceptione nigrore interdum inducit, vnde mortis periculum nullum præter corruptionem & siderationem partis, ut Hippocr. scribit in Prognostico. Altero modo symptomaticè à copia & malignitate materiæ, cuius putredo in eas partes diffunditur manente foco in corpore, quod malignum est. Nam si intro materia recurrit, cerebro delirium grauiæque symptomata affert: si non recurrit, tota in parte non potest excipi. Ex quibus intelligitur hos dolores à conuulsione lethales esse: à materiæ decubitu symptomatico malignos. Ab aliis causis conferre ad diagnosim potius quàm ad prognosim. Idem iudicium de doloris impetu è femore. Id est, *ἑρῶν ἐκ μύρου* quomodo Galenus loquitur *ἡ φύσις ἑρῶν ἐστὶ τὴν ἀπὸ σπινῆς* natura excitata ad abscessum, quem non perficit, per palindromen sinit materiam intro referri. Itaque dolor femoris quiescit. Nimirum sine excretionem, aut artificio medici recurrente intro materia, cuius translatione in nobiliores partes noua symptomata eaque graua accedunt, ut in Caluo in Larissa, cui femur dextrum detrepente doluit cum febre acuta: secundo die femoris quidem dolores remiserunt, febris verò aucta est cum vigiliis. Tertio accessit delirium: quarto periit acutissimè. Contrà Heropyto femoris dolor profuit abscedente ad inferiores partes materia, cuius signa sunt, si inde alleuetur æger, febris remittatur, & symptomata præsertim in capite quiescant. In his itaque doloribus inuicem partium, vbi distinctione, quam docuimus, adhibita per materiæ decubitu eos fieri intelleximus, duo præcepta tradunt Hippocrates & Galenus, quæ tanquam ob oculos ponenda sunt in præfagiendo. Vnum, vel transmitti humores, vel diuidi, vel incrementum morbi malignitate plures locos occupare. Quæ tria his verbis Galenus expressit in Porrhethico *μισίσαται: μετέξειται: πλείονας ὑδὲ λαμβάνει τόπος*. Postremū significat materiæ copiam & malignitatem. Secundum multas partes simul affici. Pri-

Aphor. 26

1. Porrh. 14

1. Epid.

1. Aphorism.
6. Epid.

3. Porrh. 25.

3. Protrh. 5.

num aut criticum, aut symptomaticum humorum motum. In hoc autem motu alterum præceptum est, Quotiescunque dolores sine manifesta causa quiescunt, cum nouorum symptomatum accessione præsertim in capite, ut vigiliarum, soporis aut febris intensioris, vel mentem læsam esse, vel factam esse humorum translationem à parte, quæ dolebat, ad interiores & nobiliores, cum periculo mortis, nisi natura robustior aliqua insigni excretionem aut abscessu se expediat. Atque hoc modo manuum, pedum, femoris, genuum dolores maligni sunt. Quod significat per doloris impetum à femore. Particulatim autem genuum dolores etiam sine materie ad interiora refluxu per se maligni sunt ob doloris vehementiam, quæ celeriter vires deiecit, & naturam partis affectæ frigidæ ac nervosæ, quæ abscedentem materiam nec totam excipere potest nec exceptâ coquere, nec coctâ comodè excludere. In sura autem posteriore & carnosa tibiæ parte interdum dolores sunt contractione musculorum propriorum à flatu, aut frigore, aut immoderata vacuatione, ut in cholera morbo, interdum à materie decubitu, qui mentem emouent, si materia intro recurrent transferatur in cerebrum. Potest tamen in aliam partem capite inferiorem cursum inflectere, quæ per succedentia symptomata dignoscitur. Propterea subiicit ἄλως τε καὶ ἔρον ἢ γένειν δὴ, id est, ἀκατάσχετον γὰρ τοῖς γένειν δὴ, cum urina sine crassamento subsidente crassiora quædam continet per totam substantiam, quæ sublimè petere videntur. Hoc enim primo & per se significat perturbationem in venis cum multo calore præter naturam & flatuoso spiritu ab humoribus crudis: per accidens verò delirium, & humorum in cerebrum impetum. Quæ de re in lib. de urinis. Sic ergo ex doloribus extimarum partium πικρὸς, μετὰ πύκνισιν, aut prænus abscessus metuenda sunt.

1. Protrh. 31

XXXII.

Οἱ ἐξ ὑποχονδρίων ἀλγέματος πυρετοὶ, χακοήτιες, τὸ καρῶδες ἐπὶ τέτοιαι, χακίστην.

Febres ex hypochondriorum doloribus malignæ: multus sopor in his pessimus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

con. 2. lib. 1. Protrh. 5. 21.
Hæc sententia ab Authore Protrhetici scripta ad versiculum vsque τὸ καρῶδες, & utcumque notata in prognostico, ubi lege annotata cum distinctione. Est autem καρῶδες in genere somnus profundus, longus, è quo ægerrimè excitatur æger. Sed hic somnus quandoque naturalis est, quia criticus, aut prius longa vigilia defessis viribus. Contingit enim aliquando in morbis à vigiliis multis longum somnum succedere & profundum, qui ad diem integrum extendatur, unde excitati ægri multò melius habeant, quem somnum criticum appellare licet, eiusque meminit Hippocrates in Coacis. Ebriis quoque tempestiuè solutus eiusmodi somnus auxilio est. A pituita quoque refrigerato humectatòque cerebro καρῶδες fit. Inest & quibusdam morbis maligna quædam qualitas, ut pestilenti morbo, cui & carbunculus & bubo coniungitur, in quibus eiusmodi somnus initio contingit, ut qualitas quædam maligna causa esse videatur potius, quàm materia. Quod contingit aliquando ferarum venenatarum morbu. Hic ergo καρῶδες, quod κακίστην dicit, morbosum esse oportet, quod vel ad refrigerationem humectationemque modicam cerebri, vel pestilentem qualitatem referte conuenit.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE febribus deinceps agitur earumque symptomatis, & signis, quæ vi ad aucti morbi eueniunt, etiam sine perturbatione critica, & ἐπιφανέμενα aut ἐπιγιγνώμενα dicuntur, ex quibus de vita, aut morte, de crisi aut acrisia præsagia instituuntur. Sunt autem harum febrium duo genera. Quædam ab inflammatione interna, quas veteres symptomaticas dixerunt, quanquam & ipsæ morbi sint, & propriam

crisim

crisim habeant. Aliæ sine partis inflammatione febres essentielles, aut primariæ aut prunigeniæ vulgò dictæ a putrescentibus in venis humoribus, vt Galenus docet. Ab illis incipit, quæ sedem habent, & quem vulgò focum nominant, in hypochondriis. Hypochondriorum autem nomine Hippocrates non eam abdominis partem intelligit, quæ nothis costis & illis continetur, sed viscera nobilia sub illis partibus inclusa, iecur, liene, ventriculum, peritonæum, diaphragma, vt Galenus docet. In his per febres acutas affectus dignoscuntur ex tumore, aut tensione sine tumore. Tensio ad interiora & sursum reuulsio, modò non sit critica, diaphragmatis phlegmonem, aut membranam vitas succingentis, aut principij eorum neruorum, quæ a ceruice in diaphragma medium quasi triangulo inferuntur, immoderatam ab inflammatione resiccationem, & inde hypochondriorum reuulsionem denūtiat. Tumor vero coaceruata circumscriptione definitus & positu ac figura à musculorum tumoribus distinctus sine duritie & grauitate indicat statum: cum grauitatis sensu obstructionem, quam crassi & viscosi humores in extremis partibus ramorum venarum portæ efficiunt: cum duritie magna, schyrrum: cum duritie & dolore recens ortus inflammationem. Hippocrates in Prognostico vocat σκληρὰ καὶ ἐπώδυνον durum ac dolentem, hoc loco ἄλγος. Nam doloris harum partium nomine inflammationem perpetuam intelligit in præfagiis. Febres itaque ab harum partium inflammatione malignas esse vult, quia dubiam spem afferunt cum certo metu ob præstantiam partis affectæ, causæ magnitudinem, symptomatum vehementiam, & materiæ corruptionem. Adde quòd vno viscere phlegmone obfesso vicina coaffici necesse est. In aliis febribus malignitas pendet à materia. Hæc verò ab aëre, peccato vitæ, peculiari corporis vicio, obstructione, in qua diutius cohibita crassior euadit, & venenatam putredinem concipit. Ex quo intelligitur Galenum in huius loci interpretatione eam modestiam non seruasse quam alibi requirit in veterum sententiis explicandis, vt eas amicè magis definiamus, quàm morosè reprehendamus. Reprehendit enim, quia duplici distinctione eget. Prior est, non in omnibus hypochondrij partibus febres malignas esse, sed in diaphragmate tantùm, ventriculo & iecore. In Prognostico addit in liene & peritonæo. In musculis autem nullum subesse periculum nisi rarò ob virium infirmitatem, aut magnitudinem inflammationis, aut errata medici, vel ægri. Posterior, ne in illis quidem visceribus febres semper esse malignas, sed acutas tantùm, idque non semper, nisi magna fuerit phlegmone. Et alio loco scribit, dicendum potius fuisse, febres ex cerebro affecto malignas, aut ex cerebri membranis, aut ex pulmone, & multò magis ex corde: aut distinctionem fuisse adhibendam de parte inflammata, & inflammationis magnitudine. Quasi verò vlla in vniuersa Hippocratis medicina reperiatut tam generalis sententia, quæ distinctione nō habeat opus, in cuius demonstratione versatur vera & recta interpretandi ratio. Quod autem subiicit multum soporem, è quo videlicet difficilè excitantur ægri, distinctione etiam, vt cætera, opus habet. Potest enim translationis criticæ signum esse vt parotidum aut hæmorrhagiæ, siquidem huiusmodi febres intra primum circuitum præsertim in iuuenibus hæmorrhagia solui solent, & post vigesimum diem suppuratione. Est & somnus quidem criticus, de quo postea, vbi de caro exactius. Intelligit ergo de eo, qui incidit aut contracto ad centrum calore ob magnitudinem inflammationis totius ad se sanguinem & spiritum instar cucurbitulæ trahentis: aut materia cruda viscerum calore sursum lata: aut infirmitate facultatis animalis & caloris natui resolutione à febrili. Nec solùm is sopor, malignus est vt signum, sed etiam vt causa. Nocet enim somnus etiam moderatus, si qua subsit viscerum inflammatio, quia humorum ad interiora fluxionem auget spiritu & sanguine intrò reuocato, cui fluxioni vigilia remedio est.

7. aphorif. 42

1. Progn. 26.
 σ 28. σ 4.
 aphor. 64. σ
 1. Epid.

2. Progn. 21.
 σ 2. de sympto.
 causis.

Comment. 2.
 in 4. Epid.

2. aphor. 1.

XXXIII.

Οἱ μὴ διαλείποντες ἐπιδρῶντες πυκνὰ μὲν ὑποχονδρὶα ἐν τῇ αἰσῇ, ὡς
 ἐπὶ το

ἐπιπολὺν ἡχοῦντες. καὶ τὰ ἐς ἀκρώμιον καὶ κλεῖδα ἐκείνη ἀλγύματα, ἐν τέτοις πονηρά.

Quibus non intermittit febris, & frequens desudatio cum hypochondrij tensione, ut plurimum malignus morbus est. Et qui dolores pertinaciores inuadunt, & summum humerum & claviculam, in iis prauī sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PArum conuenienter quæ morbi sunt, ægro : & contrā Author aliquando tribuit. μὴ διαλείποντες igitur dicit, qui continua nec intermittente tenentur febre. ἐπίσθοντες πυκνὰ ut in superioribus locis, in quibus quid ἐπίσθοντες, quibus moueatur caussis, quid denuntiet, copiosè dictum est, sicuti & de hypochondrij tensione in Prognosticis. Dicitur autem morbus, ut plurimum malignus, quod nisi beneficio naturæ & magna medici solertia seruentur, omnino deplorandi sint. Cæterum in magnis inflammationibus hepatis consortio magnæ venæ, & aliquando colligatione cum vicinis partibus præsertim diaphragmate & inde membranīs thoracis, quæ continuæ ad ἀκρώμιον summum humerum & claviculas pertinent, dolores fiunt. ἀκρώμιον dicit, quod scapulam cum humero connectit & articulum confirmat. Dolor autem ad clauēs & summum humerum multò magis è diaphragmate & latere & membranīs thoracis & pulmone inflammatis oritur. ἐκείνηντα dixit cōfirmata & pertinacia, quomodo alio loco ἐς ἀπέσπασιν ἐκείνην, in abscessum firmanantur. ἀλγύματα verò etiam si sæpe αὐτὶ ἔνοσημα & ἀλγὴν νοσῶν dicatur Hippocrati, hīc tamen pro dolore videtur accipienda ea vox : fixos itaque dolores & permanentes atque continuos ἐκείνηντα ἀλγύματα dicit πονηρά, tum quia magnitudinem inflammationis ostendunt, tum quia vires deiciunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eπίσθοντες πυκνὰ frequens sudatiuncula utrumque significat sudores circa thoracem & caput tantum apparentes, & eos, qui toto corpore manant, sed pauci sunt, nec quicquam conferunt. Vtrumque autem horum prauum est: deterius tamen, quod in superis sit partibus. Nam cum omnis huiusmodi inutilis exudatio vel copiam in partibus sudantibus denuntiet, vel facultatis retentricis imbecillitatem, ambo in locis capitis & thoracis deteriora sunt signa, quàm in aliis partibus. Itaque si de his intelligit, tripliciter huiusmodi sudores prauī sunt frequentia, quæ vires resoluit: paucitate, quæ critica esse non potest: & partium affectarum dignitate: quia ubi sudor, ibi morbus. Causa etiam addit ad malignitatem. Nam si humor alimentarius diductus, ut scribit Galenus in Prognostico, è partibus solidis discutitur, & resoluitur, frigidus quidem mortem, aut præsentem syncopem indicat exoluto spiritu & humorē tenuem rapiente: calidus verò paulò post futuram denūtiat. Sin verò tenuior tantum portio est materiæ morbificæ, spectat ad Aphorif. iudicatorum non iudicans aut lethale aut difficilis iudicij. Erunt igitur hi sudores lethales, si non modò nihil conferant, sed etiam symptomata graua augeant, ut si ab his sudoribus augeatur febris cum prauis vrinis, perfrigeratione aut totius corporis, aut extremarum partium, quæ calefieri non possint, inexhausta siti, æstu circa hypochondria, inquietatione, vigiliis & similibus. Sin verò non augetur quidem æger symptomatis, veruntamen febris non desinit, diuturnus morbus & periculosus futurus est. Nam totius materiæ morbificæ quantitas non excluditur, nisi vel cōtinua cumuletur, vel discreta frequentetur. Proinde Gale. generale præceptum facit, non solum paucos sudores, sed etiam omnes excretiones aut abscessus morbo minores praua esse, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem, siue per vomitus, aut sudores, aut yterum, aut similia. Paucitas enim ostendit ea, quæ ex-

cernuntur vel ferri non posse ob copiam, atque ob id à partibus affectis diffluere: vel moueri quidem à natura, non tamen tota excerni ob eiusdem infirmitatem. Et alio loco scribit huiusmodi signa omnium deterrima esse, vt cum tubercula vel pustulæ intrò recurrunt. Sudores quoque qui coeperunt quidem, sed protinus cessant, & deiectiones, & hæmorrhagiæ, & menses. Satiùs enim esse, si natura nihil moliantur (modò ne propter extinctionem quiescat, sed quia coctioni intenta est) quàm si malignitate materiæ irritata excretionem frustra aggrediatur. Verùm in his paucis excretionibus distinctione opus est. Nam aliæ sunt excrementa materiæ antecedentis in ventriculo, aut ventre, quæ interdum natura vigente non inutiliter excernuntur in principio morbi, vt profluuium alui in principio pleuritidis interdum prodest ad materiæ antecedentis reuulsionem, & Paulus initio continuarum vomitum excitandum iubet, si pauca vomat æger, aut deiectionem alui si eò humores ferantur, non tamen irritandam naturam. Quod ex Galeno sumpsit in Prorethico. Aliæ verò sunt extremæ quædam tenuia partis alicuius affectæ, vt ichor in vlceribus, nausea cum paucò vomitu resudante sero è copia in venis in ventriculum, aut ab inflammatione, vt tenuia sputa in principio pleuritidis. Tertio quædam sunt colliquamenta aut viles humores à partibus resolutis, vt hæmorrhagia grauius affecto splene, profluuium alui in tabe, vrina cruenta affectis renibus, aut rubens proluuius in infirmitate iecoris. Quartum genus est eorum, quæ ante coctionem à materia morbifica secernuntur, & quæ eò deteriora sunt, quò longius absunt à statu, de quibus hîc Hippocrates loquitur sumpto particulari exemplo sudorum inutilium. Ad malignitatem itaque febris continuæ iudicandam sufficiebat ἡ ἰσχυρὸς ὁσίων, meminisse. Addidit tamen gradū & partem affectam, Cū tensione hypochondrij, id est, dextri. Scribit enim Galen. in historiam Hermocratis, quoties sine additione hypochondrium in singulari legitur apud Hippocratem, dextrum intelligi debere propter excellentiam qua alteri præstat. Verùm non definit tensionis modum. Nam si ea cum tumore fuerit & dolore, iecur inflammatione obfessum indicat: si sine tumore intrò hypochondrium trahitur, diaphragma aut membranam succingentem, aut phrenitidem vehementem. Vbi cūque autem sit, febris continua & acuta, illius symptoma est: ἡ ἰσχυρὸς ὁσίων malignitatis signum: dolor ad iugulum & pertinax magnitudinis inflammationis & tensionis membranæ à siccitate & copia materiæ. Duo enim signa præcipua sunt magnarum inflammationum iecoris, tumor hypochondrij cum dolore & calore, & extensio doloris ad iugulum. Nam iecur intra omnes musculos sub peritonæo positum, ac tribus contactum musculis recto, transuerso, obliquo descendente tactu deprehendi non potest, nisi vel magna sit inflammatio, vel muscoli abdominis maximè extenuati. Præterea non nisi in magnis inflammationibus gibbæ partis dolor extenditur ad iugulum & nothas costas per consensum membranæ succingentis & earum, per quas in quibusdam iecur ad costas coniungitur. Tensio autem fit, quia totum hypochondrium retrahitur, vt scribit Galenus de locis affectis.

1. Prorb. 2.

3. Prorb. 48.

XXXIII.

Οἱ τε τριημέρες ἀσθενεῖς πυρετοὶ, καὶ κοήτες.

Quæ tertiana modum febres referunt & anxie sunt, malignæ.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI memineris eorum, quæ prius scripta sunt, quæ dicantur τριημέρες & ἀσθενεῖς πυρετοὶ, satis intellexeris, neque longiore interpretatione opus est, nisi quis fortasse τριημέρες dici ab Authore putet, quæ cū remissionem quidem aliquam habeant, nullam intermissionem, tertio quoque die tertianarum more ingrauescunt, quod plurimis febribus contingit. Atque in iis, quæ ἀσθενεῖς dicuntur, sæpe intenduntur hypochondria & extrema frigent graui inflammatione viscera occupante, vnde ferè ὁσίων quæ non dicitur, & inde ἀσθενεῖς febres. Id quod Author postrema

postremo partis περί διαιτης: ἢ ὅτι, annotauit. κακοὶδεις ergo sunt, quibus ea accidunt. Nam ante κακοὶδαν definimus malignis eiusmodi casibus, quæ ὡγί- νόμοις appellantur, quæ videlicet maligna malignis superueniunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Non solum τριταυφύεις febres, quæ tertianæ modum referunt ex bilis & pituitæ vicissim facta putredine & motu per Aphorismū 26. huius: sed omnes in vniuersum febres acutæ malignæ sunt, si anxietudo & inquietatio coniungatur, modò ne fluxa sit, ac tantùm ad tempus, vt in perturbatione critica, affectu ventriculi cum nausea, mollitia ægri, aut æstu febrili ad extimas vsque partes peruadente, vt dictum est in Aphorif. 2. huius. Tandò autem deterior est illa anxietudo, quantò extremorum, aut totius corporis perfrigeratio maior coniuncta est. Possunt etiam fortasse & febres continuæ intelligi, quæ in Aphorismis fortiores tertio quoque die recrudescunt ab inflammatione, vel maligna humoris biliosi corruptione in maioribus venis & arteriis. His enim coniungitur stomachi dolor, vigilæ, delirium, anxietudo sine horrore periodico. Sunt autem τριταυφύεις malignæ, quia neque naturæ quies datur, neque alendi occasio. In Aphorismis & 6. Epid. κακοὶδεις, ἐποκιδίωσι & πάντες κακοὶ dicuntur.

XXXV.

Αἱ ἐν πυρετῷ ἀναυδία, κακόν.

Sermonis defectio in febre mala est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Αναυδία ἀλλήγιστα ἀδυνάτω Hippocrati, hoc est, impotens sermonis, de quo primo Aphorif. Αναυδίας in Protrhet. sunt, qui ἀλογως interpretantur. λόγος enim Græcis non sola ratio, sed & sermo & oratio dicitur. αὐδία autem veteribus φῶνε quanquàm postea distinxerunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

VT ἀφωρία vocis priuationem significat, sic ἀναυδία sermonis. Veteres enim πῶν αὐδινῶν sermonem & solam hominis vocem articulata dixerunt, quæ neque vox, neque sonus, vt flentis, clamantis, sibilantis, tussientis comprehenditur. Hic enim ἀφωνος non est, sed ἀναυδός. Sic Hippocrates in historia Pythionis cùm ἀναυδός scripsisset, statim subiicit ἀφωνός, quod vitium priore deterius est. Homerus quoque equum Achillis humana voce & articulata loquutum fingens ita scribit, αὐδὴν περ (γὰρ φησιν) ἰδὼκε δια λυχνάλειν ἄρσιν. Id est, loquentem (ait enim) fecit dea vlnis albis Iuno. Vox ergo sermoni materia est, sicuti exsufflatio vocis, & exsufflationi expiratio. Inter vocem autem & sermonem medij soni sunt, vt in sibilando, lugendo, tussiendo. Neque sermo munus est vocalium instrumentorum, de quo dictum est antè, sed eorum, quæ sermoni à natura deputata sunt, imprimis quidem linguæ, quæ articulata vocem distinguit, deinde eorum quæ adiuuant: qualia sunt dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, symmetrum linguæ ipsius vinculum. Ex quibus intelligitur voce manente si fari æger nequeat, linguæ resolutionem significari: si verò vox quoque pereat, in causâ erit materiæ vocalis inopia, aut musculorū intercostalium resolutio, vel conuulsio, aut facultatis animalis interceptio aut defectio virium. In acutis sæpius fit extincto calore nativo, vel resolutio à febrili in partibus vocalibus, vt in Pythione, quia inde exsufflandi potestas intercipitur, nonnunquam etiam resolutis nervis à septima neruorum cōiugatione circa spinalis medullæ initium, qui ad musculos linguæ perueniunt. Illic vox simul cum sermone læditur, hic solus sermo articulatus. Tertiam causâ explicabimus libro sequente à deprauata voluntate, & melancholia, vt in melancholica ecstasi quæ σιγῆς filens dicitur, in qua æger non loquitur, & loqui potest. In vniuersum verò imbecillitas facultatis animalis: materiæ vocalis interceptio: linguæ resolutio

resolutio, & deprauata voluntas silentij sunt causæ. Quocunque autem modo fiat signum pessimum est, & interdum pro causæ magnitudine ac difficultate lethale;

XXXVI.

Οἱ κοπιώδεις, ἀχλυνώδεις, ἀργυπνοί, κοματώδεις, ἐφιδρῦντες, ἀταθέρμαι-
τόμοι κακόν.

*Delassati, caliginosi, peruigiles, in somnum inclinati, desudantes,
recallescetes, malum.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

CONcursus est sed confusus τῷ ἐπιγινωσκόντι, quæ in aliquo ægro annotauit. Neque repugnat quod deinceps scribit ἀργυπνοὶ κοματώδεις, cum eo modo accidat, quo phrenitis in lethargum transmutatur: κοπιώδεις autem quos appeller, non ita manifestum: ἀχλὺς enim & ἀχλὺς aëris est perturbatio, quam θόλωσις dicunt, aut δμίχλω. At quia spiritus internus naturam trahit aëris externi, & ut ille est impurus, nebulosus, caliginosus, perturbatus: ita ubi sese in corpus insinuat, talem spiritum reddit qualis est. Aut fortasse ἀχλυνώδεις ad oculum referre oportet, quomodo in Prothetis dixit ὄμμα ἀχλυνώδες κακόν, oculus perturbatus & obscurus malus. Nam in oculo, qui ἀχλυνώδης est, spectantibus impurum apparet, & quasi maculosum, quod in plerisque perspicuum & nitens videtur, & æger sentit se quasi per offusam caliginem res intueri. Itaque puriore illo spiritu fuso in oculum, purioribus quoque humoribus iam perturbatis aut dissipatis mens languet, & hebes est oculi acies. Sic in moribundis sæpe apparet, & in mortuis animalibus. κῆμα autem dicitur procliuus in somnum, κατὰφορὰν appellant. Est autem cum reuera profundo somno dormiunt, idque κατὰφορὰ est. Aliquando breuib. quibusdam somnis, sed interceptis tenentur: nonnunquam vigilant quidem, ceterum commissis palpebris in silentio iacent similes dormientibus. Ac breuiter κῆμα Hippocrati κατὰφορὰ est. Sic enim initio Prothetici, & in Exegesi vocum Hippocratis Galenus interpretatur. Sed aliud κῆμα ἐκ ὑπνῶδης, ut appellat Hippocrates tertio Epidem. Est & profundus somnus ægræque excitabilis κατὰφορὰ. Est & cum tennes quidem somni cum vigiliis, & parum dormiunt ægri κοματώδεις, quomodo in Sileno primo Epidem. ὕπνοι λεπτοὶ κοματώδεις, & in Hermocrate κατεκοιμᾶτο κοματώδεις, & tertio statu tertij κοματώδεις ἐπὶ πολὺ καὶ πάλιν ἀργυπνοί. Itaque soporosum κῆμα efficit, multa pituita frigida cerebro collecta, quæ communem sensum occupat. Quod verò ἐκ ὑπνῶδης & vigilans κῆμα dicitur, ambecillitas virtutis & extinctio caloris natiui, ut iam inde perfrigeretur cerebrum. Tertium genus, in quo modò dormitant, modò vigilant etiam clausis palpebris, humiditas quædam collecta cerebro parte aliqua putris & inde acris. In hoc ægro videtur fuisse, aut hoc tertium genus, aut secundum. Nam ἀχλυνώδεις τῶν οφθαλμῶν ostendit, & similiter quod sequitur, ἐφιδρῦντες. Ac rursus ἀνὰ δερμαίνε-
μενοι subesse materiam aliquam, quæ putrescat, & ἐφιδρῦνσις humiditatis esse potest, quæ in cerebro contineatur. κοπιώδεις ambigit. Nam si ea lassitudo spontanea cum capitis, lumborum & cervicis dolore præcipue est, atque inde delirium, deinde fracta virtute κῆμα ἐκ ὑπνῶδης. Si à materia cruda, quæ plurima ferè colligitur in cerebro, κῆμα tertij generis, ut in muliere, quæ abortiuit, & inde perit. Statim initio κοματώδης (inquit) καὶ πάλιν ἀργυπνῶ, obiit phrenitica. Ac quod κῆμα βαδύ, ad κατοχλὺ dictam ab Archigene & Philippo accedit magis (aut etiam ad κατὰφορὰ) Quod verò ἀργυπνῶ, iam phrenitidis est particeps. Contingit aliquando, ut in ardente febre calor euehat sursum in caput crudos, frigidos, & crassos humores, unde κοματώδεις φρενίτικοι, ut statu Epidemiorum tertio. Nimiū quoque refrigerato capite nephriticorum phrenitis in lethargum transit. Quod autem subiicit recallescere malum, antea diximus ἀνὰ δερμαίνεμενός dici, vel qui ex

perfrigeratione recalescunt, vel cum remissa febris & speciem ostendens solutinis, rursus incadesceat, quomodo hoc loco intelligendum. Neque enim malum est recalescere à perfrigeratione, sed contra non recalescere perniciosum, ut in Philisco ἀκρεα πάντοθεν ψυχρὰ, καὶ ἐκ τῆς ἐπικαθερμαινόμενα. Hoc idem in Sileno annotavit, & aliis qui omnes obierunt. Sic enim extinctio caloris nativi, & victoria aduentitiae frigiditatis iudicatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

aphorism. 31.

aphorif. 19.

DOquit paulò antè in extimarum partium laboribus metuendam esse palindromen, metastasim, aut prauum abscessum: hic de lassitudine totius corporis, & inde febre agitur, in qua periculosa est αὐτὸ ῥόπη humorum ad superiores partes inclinatio & motus, cuius ponit τὰ γνῶσιμα & signa. In toto ergo corpore, lassitudo cum capitis, lumborum & ceruicis dolore spontanea, oppressionem indicat naturæ à plethoricis causis, vel à cacochymia pituitosa, aut biliosa, aut utraque: ex qua fit, ut si vel leuiter moueatur æger, dolorem sentiat tensionum, vel vlcerosum vel ex utroque mixtum phlegmonodem motis humoribus per sensibilia corpora, ut antè exposuimus. Hinc febres κοπιώδεις biliosissimæ ab externa causa fractis viribus, ut immoderato exercitio in solis æstu, vel ab interna cacochymia acutæ ac difficiles. In ea autem interdum crudus crassusque succus, qui copia, crassitie & frigiditate coctioni resistit, febrem parit laboriosam: interdum sanguis vitiosus, aut biliosus, & crudus simul mixtus. Harum febrium, ut antè earum, quæ ex hypochondriis nascuntur, malignam vim, materiam, & materię motum duobus Aphorismis complectitur. In quibus primum ea adhibeatur distinctio, quam Galenus ponit initio Prorrhetici, In febribus laboriosis cum dolore capitis, lumborum, hypochondrii, ceruicis ab externa causa, ut motu, itinere, sole, æstu nihil, quod ad præsagium conferat, & certum sit, sumi posse. Verùm si absque causa externa lassitudo & dolor dictas partes prehenderit, inde tum diagnosis, tum prognosis certa instituitur. Diagnosis quidem à sensu vel vlcere, vel tensionis, vel phlegmones. Prognosis verò ab his symptomatis, quæ ostendunt humorum motum atque impetum in has vel illas partes. Nam materię redundans copia in plethora aut cacochymia diffluit, & in multas partes vel debiles, vel vicinas, vel nobiles quasi erumpit, ubi calore febrili turgens minus reprimi potest. Periculosissimus autem impetus sursum, & in caput, cuius signa sunt, caligo & impuritas in oculis, vigilie cum sopore, paucus sudor capitis & thoracis sine perturbatione critica, & sine febris remissione. Primum symptoma αὐτὸ τίθεται γνῶσιμα αὐτὸ ῥόπη, ut Galenus loquitur, vergentis ad superas partes humoris signum constituitur: secundum ostendit naturam humoris, tum calidam, tum humidam: tertium oppressionem naturæ, copiam humoris, & partem quæ eius affluxu incipit affici: quartum symptomatica esse omnia, & praua, non critica. Atque hæc est vniuersalis demonstratio totius Aphorismi. Particularis explicatio singulorum symptomatum ex Hollerio repetenda, breuissimè sic habet. ἀχλὺς vel de statu totius corporis, ut vox indicare videtur. ἀχλὺς enim aëris θάλασσης turbulentum quendam statum mediū crassitie inter nubem & nebulam Græci dicunt. Aëris autem externi naturam humores & spiritus corporis induunt, ut Galenus scribit in primum Epid. Vel de solo oculo, ut Aphorif. II. sectio. 2. Prorrh. Hebetatus oculus malum, & concretus, immobilisque & tenebrosus si fuerit, malum. Quod maximè cōuenit huic loco. Significat ergo impuritatem humoris in pupilla ab ascendente humore & vaporū diffusionem. Nam cum humores oculi cū tunicis lucidi in sanitate appareāt, tum æger ipse tanquā per suffusionē interiecta nube videre sibi videtur, & medicus faciliè obseruat nitore illum purum & pellucidum splendorem oculorū caligine obductū marcescere, ut in ἀμβλυπία oculorū hebetudine, quam Hippocr. hæmorrhagiæ signū facit in morbo cōuenienti. Aliud est ἀμύρωσις lucis impedimentū, siue obscurus visus signū imbecillis facultatis animalis, in quo obscure tantum vident ægri, ut senes, sine apparētia turbulētæ caliginis in oculo. Causa est euaporatio in cerebrū crassa & nebulosa à febrili incendio, & humorū translatione, interdum νέκρωσις ἀχρυσίου

πνευματώδης. Cum vigilis & sopore. Vtrunque enim coniunxit more veterum medicorum, qui κῶμα dicunt non profundum somnum, sed dormiendi desiderium quoddam præter naturam, vel potius κατάφορον & delationem siue inclinationem in somnum, quam interdum somnus profundus sequitur, interdum leuior & intercisus nonnunquam vigilia. Hinc tres comatis differentia, βαδύ, ὑπνώδης, ἀγρυπνόν profundum, somnulosum, & vigilans. Profundum idem cum caro, occupatio sensuum exteriorum impedita aut sublata delatione spirituum animalium, ut in apoplexia nisi quia facile respirat æger. In qua si anterior tantum cerebri pars afficitur, non sentiunt ægri nisi obtuse manente quodam motu: si posterior, etiam puncti vix mouentur, nec excitantur somno. Causa externa compressio temporalium musculorum, aut ventriculorum à tenui membrana aut calvaria compressa ictu, casu & similibus. Internæ multus humor præsertim frigidus & crudus diluens cerebrum, multus vapor humidi vtilis, ut in ebriis: refrigeratio per absentiam caloris influentis cum multa euaporatione, ut in initiis prauarum quarundam accessionum, aut per præsentiam qualitatis frigida, ut in usu narcoticorum, aut per privationem caloris nativi & insiti, quæ succedit calida intemperiei. Quæ causa plane lethalis est in acutis & ardentibus febribus: minus lethalis si ab incendio liquata pituita, aut sursum cruda materia electa fiat. Ab hac etiam causa fit ἀγρυπνόν κῶμα vigilans somnus, vel potius impotentia vigilandi, in qua ægri præ infirmitate palpebras attollere non possunt resoluta animali facultate & extincto calore nativo, atque ita morti proximi commissis palpebris dormientium instar iacent prostrati cum pulsu paruo & languido. Medium est tanquam inter duo extrema κῶμα ὑπνώδης, in quo æger μικρόν κωματώδης, ὡποὶ λεητοὶ κωματώδης dormitionem dicere possumus à somnulosorum frequentia. Vigiliis laboriosas interdum vocat Galenus. Nequeunt ægri vigilantium munia obire, atque palpebras claudere cupiunt, ac se dormituros sperant, mox somno excutiuntur. In primo morbi ingressu antequam sanguis missus sit, id fieri solet à sanguinis copia, cui bilis mista est, tum acris, tum mordax. Nam copia grauat cerebri facultatem. bilis irritat & somnum arceat. At si quarto die hæc fieri cœperint, quo tempore sanguis detractus est, & mitigatus, signum est bilem & pituitam in cerebrum inuasisse, aut crudum humorem putrescere, & acribus quibusdam partibus attenuatis crassiores liquari. In qua mixtione & inæqualitate materia si bilis superet, euadunt phrenitici: si pituita lethargici, si vtrumque ad finem maneat, fit τυφομανία. De hac postrema differentia locus hic intelligitur. Rapta ergo in cerebrum materia acris, humida & copiosa ἐκιδρώντες leuiter sudant aut in capite & thorace, aut toto corpore: sed sudor hic inutilis & paucus est à copia humiditatis, & naturæ oppressionem, vel quod lethale est, à resolutione. Proinde ab eo sudore ἀναθερμαίνόμενοι recallescunt, non quia calor nativus redeat à perfrigeratione critica, quod bonum est: sed quia putredo & humorum feruor recrudescat superata natura, aut materiae portione relicta. Illud lethale est, hoc difficilis iudicii. Naturam autem superatam intelligimus. si coma fiat ab extinctione, & phrenitidi superueniat, pulsusque parvus & languidus appareat. Si hæc absint, sudor ille est iudicatorius non iudicans cum prauis signis, & materiae impetu in cerebrum. Quod non solum malum est, sed sæpius lethale. Nam illa oppressio cerebri non nisi naturæ validæ beneficio, temporis diuturnitate, & medici solertia superari potest.

Initio tertij
Prorrh.

Initio Prorrh.

XXXVII.

Οἱ κοπιώδεις μὲν φέρουσιν ἐκιδρώσασθαι χεῖρας, ἀναθερμαίνεσθαι ὁ δὲ ἔτι, καὶ πόδι: ἄλλως τε, καὶ ἢ αἶμα, ἐκιδρώσας περὶ ταῦτα.

Lassitudine fracti cum horrore, cum exudauerint iudicii modo, et recaluerint celeriter, malum, tum alias, tum si eo tempore sanguis e naribus stillauerit.

Hic concursus est accidentium in febre ardente & maligna, sed quæ necessaria non sint. Atque lassitudinis sensus satis familiaris febribus acutis, horror spuris ardentibus, ἰσχυροὺς malignis. Celeriter verò recalescere recrudescen- te febre malignum est, ut stillare sanguinem è naribus. Omnia verò antea satis ex- posita sunt, nisi quod scribit ἐπιστάζουσι. Sanguis erumpit, stillat, paulatim & inter- uallis fluit. Ac sanguinem erumpere aliquando salutare, sæpe etiam lethale est. Sa- lutare, siquidem hæc habet, quæ scripsit Hippocrates primo Epidem. Erant autem, inquit, affectiones hæc in febribus ardentibus. Quibus bene & largiter è naribus profluxit sanguis (αἰμωρραγῆσαι καλῶς καὶ θαψιλῶς in Græco est) ob id illi ma- ximè seruati sunt, neminemque noui ea tempestate, siquidem bene profluxisset sanguis, periisse. Siquidem Philisco, Epaminoni, & Sileno quarto & quinto die è naribus sanguis stillauit parùm, & obierunt, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔπαρξεν αὐτὸν Hippocra- τας ergo dicit & θαψιλῶς. καλῶς quidem si die critico, & iam antegressis co- ctionis signis: θαψιλῶς si inde deliria conquiescunt, sitis, æstus, febris denique ex- tinguntur, quia si paucus, defecta aut mala crisis est. Quanquam aliquando eous- que profluuium crescit, ut vires inde labefactentur. Modus eo definitur, quia inde soluitur morbus, nec recidiua consequitur. Stillatio verò sanguinis omnino dam- nata ab Hippocrate, quia sic intelligitur malignitas morbi, & virium naturæ infir- mitas. Omnis enim cœpta excretio statim desinens, omnia tubercula, exanthema- ta, pustulæ foras excitatæ, quæ statim euanescent, idem significant, atque ita peri- culum inde nuntiatur. Sic annotatum ab Hippocrate & Galeno quarto & quinto admodum periculosum hoc accidens, quod initio quoque Protrhetici dixit, & in Philisco primo Epidem. addit ἀκρῶτον nigrum intelligens admodum. Nam si ru- beus stillat, non ita damnandum est. Est ergo ἀκρῶτον αἷμα κακίκρατον malè per- mixtum & temperatum, sed maximè qui sanguis crassior & nigrior est κακίκρα- τον dici debet. Hoc ergo efficit ut stillet sanguis. Magna ex parte imbecillitas na- turæ efficit coeuntem, aliquando & crassities sanguinis & astrictio partium per quas effluit, idque magis periculosum in morbis, qui æstate & autumno fiunt, tum quia eiusmodi temporibus maligniores morbi, tum quia fluxilem sanguinem esse oporteat permixtum multæ bili. Tertia autem forma excretionis sanguinis per nares mediam conditionem retinet. Nam quod ad periculum attinet, ambi- git. Metoni ergo quarto die omnibus ingrauescentibus ἰσχυρὸν ἀπὸ διξιδὸς μυκτηρῶν αἷμα δις ὀλίγον, effluxit è naribus sanguis bis paulatim. Quinto ἰσχυρὸν λαύρον δις ἀριστερῶν ἀκρῶτον. Addit in fine ἀμωρραγῆσαι πολλάκις καὶ μετὰ κρίσιν, unde τὸ ἔσθ' ἐκ ὑπέρστροφον nulla recidiua fuit. Quarto ergo cum fluxisset sanguis non pro ratio- ne, quinto profluxit largiter. At quod erat reliquum, paulatim expurgatum est post iudicium per hæmorrhagiam & sudores. Ei verò, qui in Dealcis horto de- cumbebat δαυτίρην δις ἀριστερῶν ὀλίγον ἀκρῶτον ἰσχυρὸν αἷμα. Et rursus πτέρτα δις ἀρι- στερῶν ὀλίγον ἀκρῶτον ἰσχυρὸν. Atque hic non sine graui periculo quadragesimo li- beratus est. Atque ut in summa colligam, stillatio nigri sanguinis præsertim quar- to & quinto admodum lethalis est. Larga profusio sanguinis, siquidem ea ratio- ne quæ præscripta est, salutaris. addit Hippocrates κατ' ἰξιν, vsus voce Ionica. ἰξιν enim Ionibus ὀδυρία est, teste Coryntho, ut hepate inflammato è dextra na- re: liene è sinistra: latere dextro è dextra. Familiaris febribus ardentibus ea hæ- morrhagia, & internis inflammationibus præterquàm pulmonis. Vidimus qui- dem hæmorrhagias, quæ vix etiam adhibitis auxiliis cohiberentur parùm salu- tares etiam die critico, à quibus neque febris remittebatur, neque delirium con- quiescebat. Itaque & quæ antedicta sunt, animaduertenda, & animi morborum- que natura exemplo Hippocratis, & præceptis prius annotanda, quàm vel salu- tarem, vel inutilem hæmorrhagiam præsagias. Vidi die pari motas hæmorrha- gias, à quibus cōualuerunt egri, sed sæpius redeunte morbo, & subinde recurrentibus periculosis symptomatibus.

HOc Aphorismo complectitur alia symptomata ἐπιγινώσκουσα, ex quibus febris eius malignitas intelligatur, quæ ἀπὸ τοῦ σώματος dicitur, cum spontanea lassitudine. Ut autem quæ superiore Aphorismo posita sunt, bilem pituitam mistam à corporis habitu in caput redundare præ copia, aut eò recurrere præ imbecillitate naturæ & humoris malignitate indicant: ita hæc conatum naturæ oppressæ, & crisi molientis modò per sudorē, modò per sanguinis profluvium ostendunt, quæ quidem excretio sequitur, sed pauca, nec proinde critica. Non enim in paucitate excretionis & primordio, naturæ validæ indicium vllum est: sed in perfectione & copia, ut antè docuimus. Nam pauca excernit, vel quia copiam aut malignitatem ferre non potest, ut incunte morbo, vel quia per se infirma est, & in opere deicitur. πρὸς ἡδὲ οὗτοῦ ὅτι καὶ κούσιν ὅτι τὸ πρὸς τούτων αἰμάτων ait Galenus. Talium signorum genus pessimum esse perspicuum est, naturamque nihil excernere satius esset, quàm incepto operi succumbere, ut eodem loco scribit. Quod intelligendum est, cum coctionem molitur. Nam victa natura quiescit lethali signo, febrisque remittitur, nec pugna fit extincto calore nativo in moribundis, ut Galenus docet in historiam Hermocratis. Cur autem securitas maior sit in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca & inutilia, triplex ratio est. Vna, quia in cessatione naturæ actionem quandam coctionis conicimus, quæ paulatim fit. Altera, quia inde intelligimus materiam morbificam vim mitiorem, quæ nec sua copia, nec maligna corruptione naturam irritat ad excretionem ante tempus. Tertia, quia abest suspitio translationis materiam in nobiliores partes, quæ frustra tentata crisi fieri solet. Hæc igitur pauca excretio malignitatis signum est, pertinetque ad axioma illud medicum, Iudicatoria non iudicantia vel lethalia sunt, si inde æger deterius habeat: vel difficilis iudicij, si tantum nihil iuvent. Ex quibus intelligitur per horrorem hoc loco, neque cum accipiendum esse, qui statim incunte morbo incidit, ut in quibusdam causis spuris ex quo nihil certi prælagiri potest: neque quo vexari solent, qui cacochymia laborant, cum vehementius incaluerint, ut in quibusdam à Venere notat Hippocrates: neque periodicum in semitertianis (quanquam hic etiam pessimus est) sed criticum non iudicantem, aut symptomaticum motus morbi, quem maior sequitur, ut rigorem copiosus sudor. Id enim significat vox κοίσιμος, non autem vtiliter ut quidam interpretantur. Nam κοίσιμος ad imperfectam etiam crisin extenditur. Propterea subiicit, recallescunt ὅτι ἐστὶν, id est, celeriter, vel ut in acutis fieri solet. Hinc metus duplex: ab infirmitate naturæ, quæ in opere deiecta est, & à translatione materiam in nobiles partes, ut diaphragma & caput. Deterius malum, si horror ille vomicosum & grauer affectum viscus aliquod sequatur. Quod si crisis tantum sit imperfecta cum salutaribus signis, paulatim & multis certaminibus natura vix se expediet, ut in Metone in Epid. & eo, qui in Delcis orto decumbebat. Nam huiusmodi crisis diuturnitatem morbi denuntiat, quæ per accidens sæpe fit lethalis dupliciter. Vel quia qualitatibus diuturna impressione magis alterat, & tandem corrumpit temperamentum: vel quia errata adducit assidentium, ægri, aut medici. Omne enim malum cunctando fit deterius. Augetur periculum si ab his stillicidium sanguinis appareat. Nam præterquam quod per se prauum est, quia paucum, & irriti naturæ conatus signum, ostendit ab horrore turbulentum in corpore motum factum esse, quem cum natura ad excretionem incitata moderari non potuerit, translatio materiam in caput sequuta est, ubi sanguis multo calore turgens & agitated venas aperit, quæ ad nares pertinent, & parum stillat deiecta nec promouente natura: atque ob id addidit πρὸς ταῦτα. Duplex itaque signum est. Excitatur etiam interdum stillicidium sanguinis, aut etiam liberale profluvium affectus visceribus, ut hepate & liene. Sed Hippocrates hic intelligit, quæ vi febris moventur. Scribit Galenus interdum à rigore moderato (qualis est horror) non solum sudores, aut vomitus biliosos, aut deiectiones criticè fieri, sed etiam hæmorrhagiam. Verum liberalem esse oportet, & morbum inde leuari. Omne autem stillicidium primum est per se, quia vel oppressionem naturæ, vel resolutionem denuntiat, nisi sit prænuncium alterius hæmorrhagiæ, ut alibi docet Hippo-

in 6. Epidem.
comment. 3.

3. Prorrh. 16

crates. Quodd si sanguis, qui stillat, crassus sit & niger ac die critico aut idice moueatur, aut cum prauis cerebri symptomatis coniungatur, mors erit in propinquo. De differentiis hæmorrhagiæ dicetur alibi commodius.

XXXVIII.

Ἰκτερώδεις χαλκορέεις, γιήσκουσι : λευκὸν διαχώρημα τέτοιαι προσ-
δίδεται.

*Regio morbo admodum fœdati moriuntur, & his alba deie-
ctio procedit.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Iκτερώδεις, qui regio morbo laborant & inde malè colorantur. Ac verisimile hanc orationi priori connexam, vt sit concursus multorum, quæ in vno ægro annotauit. Ac verisimile est ægrum illum corrupto fuisse altero viscere hepate vel liene. Nam hæc omnia, lassitudo, horror frequens, sudatio leuis, sæpius & inæqualiter recalescere, stillatio è naribus, fœdus color, familiaria sunt vomicosis & grauius affectis eiusmodi visceribus. λευκὸν δὲ διαχώρημα morbum regium sequitur, interceptis viis, qua bilis in intestinum decurrat, à qua excrementa fuluo colorantur. Ea enim in cutem refunditur, & per vrinas defluit. Sunt autem ea excrementa vel manifestè alba, vel minus colorata ruffo, quàm naturæ conueniat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc sententia & per se vera est in acutis, & καὶ ὅλῃς vniuersalis. Itaque rectius separatur ab antecedente, & dictio illa, πρὶ τῶτα, explicatur vt diximus. Quamquam ita intelligi potest, vt sit accessio mali ex translatione materiæ & crisi frustra tentata, cuius prognosim & diagnosim exposuimus. Cùm autem multis de causis morbus regius fieri possit, corrupto in venis sanguine citra hepatis affectum, vt à veneno, catharticis non purgantibus, quæ, vt quibusdam placet, vel humorem purgandum alunt, vel deleteria inficiunt qualitate: aut ab intemperie iccoris & venosi generis calidiore: quia tamen hæc & citra febrem, & rarò contingunt, Hippocrates semper ferè icteri flauī nomine (viridis enim & nigri alia ratio est) symptomaticum intelligit aut criticum. Symptomaticum dico, qui partis affectus symptoma est vt iccoris plegmone aut schyrru obsessi, aut obstructionis canaliculi fellis, quo bilis in suam vesiculā deducitur, vel illius quo in intestina reuertitur, in quo bile in venas regurgitante fæces candidæ totusque sanguis luteus apparet. Criticus verò duplex est, salutaris, qui septimo die aut post septimum diebus criticis incidit antegressis coctionis signis, in quo excrementa tum alui tum vrinæ pura sunt, & mediocriter bile tincta, ex quibus partes interiores sanas iudicamus, præsertim si nulla durties in hypochondrio appareat. Alter est criticus non iudicans à motu maligni morbi, quem etiam symptomaticum dicere possumus, quia febris symptomatico motu præuertit crisim. Hic sæpius ante septimum incidit, quo tempore flaua bilis non admodum tenuis, vt quæ in sudorem abire nequeat, perfectè cocta esse non potest, ac proinde coniuncta habet tum cruditatis tum malignitatis signa. Monet ergo Hippocrates quarto de victus ratione in acutis alia esse febris ipsius, alia partis affectus accidentia, quæ fallere possunt, vt si icterus ante septimum appareat non vi febris anteuertentis crisim, sed obstructionis alicuius efficientia, aut schyrru, aut phlegmonis. Ex quibus intelligitur icteri prauī & symptomatici quatuor esse causas, motum morbi materia adhuc cruda: phlegmonem iccoris, schyrrum & obstructionem. Omnes autem lethales sunt præter obstructionem simplicem, cuius causa interdum facillè amouetur. Si tamē duo hæc signa iuncta sint κατὰ κράτος & λευκὸν διαχώρημα, quæ hoc Aphorismo continentur, æger vix euadit. Est autem κατὰ κράτος non color, sed coloris affectus, quem plenum & saturatum

raturum dicere possumus. Est enim contrarius diluto & remisso, qui non implet visum. Quemadmodum vinum dilutum, & vestes elotæ coloris aliquid deponunt. Sic *ικτερίδες κητακρίδες* dicuntur icterici multa bile valde flava & meraca suffusi. Interdum etiam *κητακρίδες* auget significationem dictionis, cui iungitur, ut septimo Epid. *ὅς κητακρίδες* tulsis vehemens, & ad extremum adducta, & *κητακρίδι δισταν* alio loco dixit, id est, sitim inexplebilem. Suffusio itaque meracæ & multæ bilis per corporis habitum, multitudine quidem ostendit continuam illius generationem, & causæ bilis excretionem per intestina intercipientis magnitudinem ac contumaciam: colore verò sincero eiusdem corruptionem, aut adustionem. Omne enim syncerum prauum est. Deiectio verò alba bilis absentiam denuntiat, qua excrementa alui colorantur. Absent autem bilis tribus de causis, ut Galenus docet in Protrh. vel quia igneo calore feruens in cerebrum rapitur, ut in quibusdam phreniticis, quod planè lethale est: vel quia congesta hepatis pars ardens & inflammata sanguinem unà cum bile ad se trahit instar cucurbitulæ: vel denique quia meatus obstructi sunt, per quos bilis in intestina reicitur ab humore crasso, schyrro, aut phlegmone. Sunt & aliæ causæ deiectionis albæ, sed per accidens, ut alimenta ingesta, quæ suo colore fæces tingunt, & colliquatio recentis pinguedinis, quæ lentore, paucitate, & fœtore facilè distinguitur ab aliis, de quibus copiosè egimus in librum huius operis duodecimum de fæcibus. Qui ergo ita affecti sunt, moriuntur propter causæ magnitudinem, humorum & temperamenti totius corporis corruptionem, & nobilium viscerum affectum ac sympathiam. An autem phlegmone, schyrro, obstructio, motus morbi symptomaticus causa sit ex febris absentia, aut presentia: hypochondriorum dolore cum tensione, aut duritie sine dolore, aut gravitate, & propriis febris ipsius symptomatis facilè distinguetur. Criticus enim icterus esse non potest cum excrementis alui candidis, & colore bilis flavæ ac synceræ. Pro varietate causæ instituendum prælagium. Nam in sola obstructione, ut dixi, minus periculi. Scyrthus præsertim obfirmatus non curatur: phlegmone hepatis ingens valde lethalis, nisi intra primum circuitum hæmorrhagia, aut post vigesimum diem suppuratione liberetur æger mortis periculo. Icterus ante septimum à symptomatico morbi motu interficit, nisi, quod rarò contingit, hæmorrhagia, aut urinae & alui profluuium succedens naturam victam exoneret. Quod Heraclidæ contigisse scribit Hippocrates.

1. Epid. hist. 3.
universali.

XXXIX.

Οἱ τεταρσύνες πλυνόμενες ἐς ἀρτίαν μετὰ πεισόντες δύσκολοι.

Quæcunque febres naturam tertiana referunt & sunt erraticæ, siquidem in accessiones paribus diebus degenerent, difficiles sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πλυνόμενες erraticæ febres omnem rationem formæ & circuitus febrü perturbant, ut modò tertio quoque die, modò tardius aut brevius inuadant. Varia enim & multiplici materia constant. Eiusmodi febres sæpius videre licet æstate in Autumnum inclinante, quæ tertianæ naturam primùm referant, in erraticas mutari, quæ postremò in longas atque difficiles quartanas transeant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Febres *τριταρσύνες* & semitertianæ, unde ortum habeant, dictum est antea. Sunt autem & continuæ, & acutæ, & malignæ, tum specie ac propria natura, tum grauium symptomatum accessione. Continuæ quidem, quia ex bilis & pituitæ vicissim facta putredine constant, ac dum prior febris remittitur, posterior recrudescit, ut naturæ nihil quietis relinquatur. Acutæ verò ob bilem calidiorem: malignæ denique, quòd, ut ait Galenus, parùm remitti, & ex leui remissione cele-

1. Epid.

Comment 3. in
1. Epid. & in
histor. Cleona
clidis.

riter vehementius exacerbari maligni morbi sit indicium. Ad eam autē malignitatem fit accessio pro ratione partis affectæ, qualitate materiæ, & vario illius motu, variæque corruptione. Hanc accessionem per symptomata *ἐπιφανόμενα*, quæ diuersis Aphorismis huius operis scribuntur, docet Hippoc. qualia sunt, sudor es non iudicantes, ventriculi affectus, lethargus, vigilæ, rigores symptomatici, quorū irritō motu in nobiles partes materia transfertur, concussione corpus fit infirmum, frigore calor natiuus extinguitur, aut prohibita difflatione nervi replentur ac conuellantur. Huiusmodi est, quod hic de erratico earum motu, & accessionū in dies pares mutatione scribitur. *Ἐνίοτε & erraticæ fuerint, aut in erraticas desinant*, ac paribus diebus accessiones cum horrore habuerint, quæ antè imparibus ciebātur, longiores ac difficiliiores euadunt. Demonstrationem, vt solemus, à rei natura explicabimus. Dicuntur *πλανήδεις* febres, quæ *οὐκ ἔστι μὲν πρὸς ὅσους ἀτάκτως ἔχουσιν*, sine ordine ac typo particulares accessiones habent, vel, vt alio loco *πλανημάτων, ὅπου δὲν αὐτὸν ἔστι πρότερον τάξεως*, ὥς ποτε μὲν ἀστὸς ἔτυχε, δὲ τρίτας, ἢ τετάρτας ἡμέρας πυρίξαι, ποτὶ δὲ πέντης ἢ ἑκτὸς, erraticè detinet: quod est, sine vllō circuitus ordine, vt verbi gratia, si interdum quidem tertio, vel quarto æger febricitet, interdum quinto vel sexto, idque sine vlla complicatione circuituū, quæ ignorata interdum speciem febris erraticæ repræsentat. Huius erratici motus causam Galenus refert ad diuersorum succorum putredinem & collectionem. Vt enim diuersi sunt & varij, ita diuersas habent, & varias putredinis differentias. Colliguntur autem & in variis partibus, & varij ob errorem in victu, qui vel alium humorem generat, vel similem fouet, aut ob inconstantem & inæqualem aëris constitutionem, vt autumno. Mouentur autem secundum peculiarem naturam, quam singuli humores habent, vt bilis imparibus, melancholicus humor paribus, pituita singulis diebus, & vt volunt, pituita à media nocte ad sextam matutinam: à sexta ad meridiem sanguis: à meridie ad sextam bilis: hinc ad mediam noctem melancholicus humor, quanquam in materia Philosophi negant ordinatum motū. Interdum idem Galenus scribit hunc erraticum motum fieri ab humoris mutatione in aliam speciem, & ab atra bile, id est, humore crassiore, qui inæqualiter putrescit, & hac parte putris commouetur, illa sine putredine immotus manet. Ex quibus licet erraticarum febrium genera duo conilituere. Vnum earum, quæ ex congerie succorum diuersi generis in corpore putrentium ortum habent: alterum earum, quæ aliis succedunt, vt continuis ardentibus, aut semitertianis. Vtroque modo Aphorismus verus est. *τριπυρρὺς* enim & semitertianæ incertæ sunt, ac modò anticipant modò tardāt, tum ob variorum humorum putredinem: tum ob mutationem humoris in febris diuturnitate. Quod enim tenuius est, primis accessionibus discutitur: crassamentū relinquitur atræ bilis naturam induens: in quo putredo si accédatur, febris erratica in quartanā degenerat. Idque præsertim fit autumno, qui & huiusmodi humorē procreare solet, & æstate acruatū, primisque erraticis accessionibus quasi incineratū cogit intrò ac suppressit. Cōstat itaque vtroque modo semitertianas, & plurimas febres, quæ autumno videntur, primū in erraticas, deinde in longas ac difficiles quartanas mutari, aut in accessiones paribus diebus degenerare, quod vel mortis in acutis & perniciosis morbis: vel diuturnitatis in mitioribus signum esse postea docebitur. Si itaque priore modo erraticæ fuerint, dupliciter id malum est ac difficile. Primū quia diuersa in diuersis succis putredo significatur. Igitur opus coctionis operosius, quæ succorum æquationem molitur. Deinde quia naturæ vis labefactatur. Cū enim imparibus mouere soleat, si ad pares recidat exacerbatio, præcipitantis iam & debilitatæ naturæ argumentum est. Perturbat enim naturæ ordinem materia morbi vel copia, vel praua qualitate, vt diuina illa vis, quæ ordine omnia facit, anticipare cogatur, nec amplius eodem temporis tractu eodémque circuitu excrementa aggredi & expellere possit. Intempestiui ergo sunt parium dierum motus & *ἀνέσκριτος*, quia *ἀναρροί*. Est enim axioma physicum, omne intempestiuum præter naturam esse, quia *κατὰ φύσιν* naturæ partem faciunt. Ob idque Hippocrates lethales esse scribit febres acutas, aut difficilis iudicij, quæ diebus paribus exacerbationes habent, quod natura nec tempore nec loco

loco moueat, sed irritata ordinem perturbat. Cuius axiomatis demonstrationem habemus ἐπὶ, ab experientia, communi omnium consensu, & diligenti medicorum obseruatione. Διὲν nondum planè explicatum est, nisi quòd natura dei quædam potestas est in secundis causis, quibus ipse certas constituit præscriptiones cùm in aliis omnibus, tum in motu & quiete. Nam quod Galenus secundo de diebus criticis scribit, & Hippocrates de morbis probabile tantùm est. Quod à neotericis affertur, ridiculum. Si verò posteriore modo erraticæ fiant, deinde in quartanas degenerent, quàm sit hoc difficile futurum ex natura quartanæ febris intelligitur, quæ autumnò incipit, & fractis ex diuturnitate morbi viribus succedit. Licet autem erraticæ febres incertos motus habeant, in his tamen quædam obseruari posse, quæ ad dies criticos pertineant, sicuti in quartanis Galenus scribit, quemadmodum interdum in acutis nullus dierum parium aut imparium ordo notari potest ex euentu quodam, vt in Euryanactis filia, quia tabida erat natura. Δύσκολον autem dixisse videtur, non quia paruum malum sit in ea mutatione, quamquam in paruis vox illa vsurpari consueuerit, vt Galenus scribit, sed quia difficile & penè lethale.

3 Epid.

3. Protrb. 48.



HIPPOCRATIS COACORVM PRAESAGIORVM

LIBER SECVNDVS, IACOBO
HOLLERIO INTERPRETE,

I.

Οἱ δὲ κλειόμενοι ἀλυσμοὶ ἀνιδρῶντες περὶ ψυχόμενοι καὶ ἅπαρτες οἱ ἀπὸ ἰδρωτός περὶ ψυχόμενοι ἀκρίτως, χακόν. ἱ. 8. fol. 424.

Qui criticis diebus anxie habent, neque sudant perfrigerati, atque omnino sine sudore perfrigerati citra iudicium male habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



Riticos ferè intelligit Hippocrates dies impares, 3. 5. 7. 9. 11. 13. & qui deinceps insequuntur, in quibus maxima vis septenariis ante vigesimum. Nam post vigesimum languescit vis septenariorum, perit autem quadragesimo. Quaternariis autem sua vis inest designandi, quæ septenariis eueniant. Si igitur die critico anxietas, quam ἀλυσμός vocat, commouetur, nihil dum intelligas de euentu, nisi & quæ antecesserint, & alia, quæ in præsentia sese offerunt, ad præsagium adhibeas.

Potest enim, id quod sæpe fit, ἀλυσμός esse in signis criticis, quæ ferè coeunt in eam perturbationem, quæ παρακίνησις appellatur. Plurima enim specie quidem lethalia eo tempore commouentur, quo acerrimum naturæ & morbi certamen confertur. Itaque si die iudice signa omnino salutaria fuerint edita, & in crisi morbi ἀλυσμός ægrum exagitat, salus in breui expectanda est. Nam vel sudabit æger, vel vomet, vel profundet sanguinem è naribus. Alioqui aliud genus excretionis vel abscessus insequetur, unde solutio morbi. Contrà verò si ἀνιδρῶντες sine sudore perfrigerantur, nihilque excretionis criticæ moueatur, si nulla aut pauca antecesserint signa salutaria, mala verò multa, aut pauca quidem sed firma, grauis exitus morbi denuntiandus est, quia videlicet temerarij motus in morbis, qui non fuerunt prænuntiati, & decretoria, quæ non decernunt, mala. Propterea subdit, καὶ ἅπαρτες

δι &c. per πρὸς ψυχρόμενος ῥιγίοντας intelligens. In rigore enim frigus mouetur: rigor autem inter κρείσιμα decretoria numeratur, à quo quia ferè sudor sequitur, propterea πρὸς ἰσχυρὸν scribit, quanquam notato vno genere excretionis criticæ reliqua intelligere conueniat.

DESID. IACOTII VANDOPERANI

COMMENT. IN COACA PRÆSAGIA

HIPPOCRATIS, LIBER II.



Inguis diebus, imò verò quolibet ferè temporis momento diligens Medicus ad præsagium obseruare debet in acutis excrementorum copiam, qualitatem, excretionis modum ac tempus: symptomatum quoque vim atque naturam non solum eorum, quæ ἰδία & παθογενήματα dicuntur, verùm & quæ ἐπιφανόμενα vi adacti morbi superueniunt: præterea varios naturæ & materię motus, μεταπτώσεις mutationes insignes, aut in quibus vno cedente vitio alterum succedit aut μεταστροφάς humorum, & comparatas inter se periodos. Hęc tamen omnia, quia εἰ δὲ (ait Galenus) κατὰ τινὰς τῶν ἐπιδύλων ἢ κρείσιμων ἡμερῶν συμβαίνει τὸ τοῦτον, βεβαιώτερον ἔστι πρὸς σωλῶσαι, & alio loco, τὸ ἵππ. τὰς κρείσιμους ἡμέρας τὰ φαινόμενα πάντα, πισύτερον τῶν ἄλλων εἶναι. Quęcunque diebus criticis aut indicibus fiunt, certiora sunt, & maiorem faciunt fidem quàm aliis: idcirco dies critici atque indices, signa critica & causę criticę maiore solertia & accuratiore obseruatione opus habent, vt intelligamus, quid adferant & quid natura moliat, quę tum sese colligere, & contra vim morbi vires omnes exerere solet. Nam si tum quiescit, vel languens collabatur, vel adhuc in coctiōnem incumbit, cuius signa aliqua certissima profert. Sin materiam aggreditur, vel pugna succumbit, vel superat, vel imperfectam crisi molitur. Ex quocunque igitur signo significatio fit salutis, aut exitij: boni vel mali, cā multò certior est in ipso certaminis tempore, quàm alio: ac proinde medicus eruditus & pauca signa hac ratione firmissima multis aliis antepōnit, & diligenter prouidet, ne intemperstia victus rationis, aut animi perturbatione, aut noxio medicamentorum vsu naturę motus vel obscuretur ad præsagium, vel intercipiatur ad crisi. Docet ergo hoc Aphorismo cū alia omnia signa, tūm verò maximè critica, qualia sunt anxietudo & perfrigeratio, interdum bona, interdum mala esse, id est, vel lethalia, vel difficilis iudicij in diebus criticis, quando videlicet non iudicant, idque multò certius quàm si in alia tempora inciderent. Dictum enim est superiore libro ἀλυσμὸν ἰατρῆς & inquietationem ægri, modò absit nausea & grauitas aut morsus ventriculi, maligni morbi signum esse, & (si cum remisso partium extimarum calore coniungatur, aut etiam cum frigore) prorsus lethalis, quia ex eo significatur, vel summa naturę infirmitas morbum non sustentis: vel ingens viscerum nobilium inflammatio, aut incendium acris & maligni humoris, qui in venis circa præcordia exæstuat. Sine his tamen die critico incidere solet in agitatione illa, quam οἰζον καὶ παραχλῆν vocant, perturbationem, quę motionem criticam antecedit, cūm videlicet natura mouet humorem ad excretionem. Iactantur enim ægri, perfrigerantur calore ad interiora contracto, & grauissimis affligantur symptomatis, de quibus ita iudicandum præcipit. Vel sine sudore id fit, id est, sine excretionē critica (sic enim solet Hippocrates sæpe in particulari, quod commune est, notare) vel cum aliqua excretionē. Priore modo duplex malum. Nam anxietudo & perfrigeratio per se signa pernitiōsa sunt: die verò critico pernitiōsissima. Sic enim & inflammationem internam, aut caloris natiui inopiam ostendunt: & naturam à morbo superari. Posteriore modo distinctione opus est. Nam si illa excretio præmonstrata fuerit die indice per signa coctiōnis, & die critico per signa propria speciei crisi, naturęque vigeat & cruditis signa absint liberatur æger. Sin pauca & in incremento morbi exeat, nec ante significata, aut moritur aut difficili morbo implicatur. Vtrum autem fuerit, tum ex adiunctis, tum ex consequentibus iudicabis. Etenim cūm ab excretionē deterius habet æger, aut praua signa, vt vrinę & excrementa

3. Protr. 55.

2. 27

crementa nigra coniunguntur, interdum repente suffocatur: nonnunquam translatione materiz facta, aut caloris extinctione incipiente paulò post moritur. Sin excretio symptomata neque auxit, neque insigniter remisit, visque morbi manet eadem, aut paulò minor. diuturnus morbus futurus est, & periculosus. Ob idque Galenus scribit *ἀνίσθητες* sine sudore, nō rectè addi ad dictionem *ἀλυσμοι*. quia non sequitur, Si anxitudo sine sudore mala sit, anxitudinem cum sudore bonam esse, aut minus malam. Nam hæc interdum priore deterior est, & in moribundis apparet. Quod ex distinctione à nobis posita perspicuū est. Idem iudicium de perfrigeratione sine sudore, aut cum sudore paucō vel prauo. Dictum enim est superiore libro eam fieri sublato humido, quod est radix caloris, ut in hecticis: extinctione caloris natiui & resolutione à febrili, ut in moribundis: caloris influentis absentia, ut in initiis accessionum, in perturbatione critica, & inflammatione interna: denique vel oppressione ab humore frigido, vel à simplici qualitate. Qui itaq; sine sudore aut alia excretionē perfrigerantur in calida & vrente febre, aut phlegmone interiore & magna laborant, aut extinguuntur. Qui verò cum sudore iudicantur, aut moriuntur, aut in longius producit morbus. Eadem ratio rigoris, horroris & signorum omnium criticorum. Propterea ita scribitur hic Aphorismus in Protrhetico, Quæ in iudicatoriis diebus cū proiectu & inquietatione, & absque sudore perfrictiones sunt, malæ existunt. Atque ex his superuenientes rigores mali. De diebus criticis lege Hollerium comm. 2. ad hunc locum.

2. Protrh. 17.

II.

Καὶ οἱ ἐπιρριγώσαντες ἐκ τῶν, ἐμέσαντες ἀκρηξά, ἀσώδεις, τρομώδεις ἐν πυρετῷ κακόν. καὶ φωνὴ ὅ ἐκ ρίγους.

Et qui ex iis insuper riguerunt, vomuerunt meraca, anxij tremuli in febre, in malo sunt, & vox à rigore.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπιρριγώσαντες vocat in febribus acutis, quibus nec opinatus rigor accidit. Itaque si in proxima coitione signorum etiam aliquis riguerit, & vomuerit meraca, anxius tremulus, in febre malum. Ac vomere à rigore non omnino malum. Vomere meraca malum est. Omnis enim syncera meracæ excretio mala est. Atque *ἀκρηξά* sanguinem meracum quomodo vocet Hippocrates, paulò antè expositum. Vomitus autem syncerus, syncera quoque deiectio de bile ferè dicitur, non omni quidem sed flaua. Porracea enim & æruginosa excrementa non solet Hippocrates *ἀκρηξά* dicere, sed bilem flauam, quæ serosæ materiz permixta non sit. Natura enim constante flaua bilis aquea humiditate temperatur, qua dissoluta bilis coloratior crassior, acriorque relinquitur. Idque fieri consuevit, vbi ardore febris aqueum illud resoluitur temperatura bilis acioris. Itaque interpretes Hippocratis *ἀκρηξά* non solum *ἀμικτόν* exponunt, sed *χολώδεις*, aut *ἀκρηξά, ἀμικτόν ὑγρόν τὸ ὕδατος*. At sanguinis quidem syncera excretio non adeo damnatur à Medicis, modò syncera dicatur, quæ purum, rubentem floridumque sanguinem habeat. Sanguis autem niger deterior est. Et in Prog. sputa damnat syncera nigra. Quia autem bilis synceræ vomitio magnum incendium ostendit in partibus quæ sunt circa ventrem, vbi focus febris est & materia exurit, nihil mirum, si inde *ἀσπ* moueatur, *τρομώδεις* imbecillitate partium neruolarum. Constat enim experientia bilem puriorem ad hypochondria contentam, si vel vapores efferat in caput, vel irritet corpora neruacea, non tremorem solum, sed vel conuulsionem, vel resolutionem adferre posse. καὶ φωνὴ δὲ δὲ. *ἀφωρία* potius legendum. Nam malum esse non potest vox à rigore.

DESID. IACOTII COMMENT.

Huius Aphorismi artificium est huiusmodi. Signis criticis die critico apparentibus vel sequitur crisis, vel acrisia. Hæc duplex. Nam vel non iudicatur morbus,

morbus, quia nulla sit excretio: vel iudicatur, sed malè aut imperfectè. de priore dictum est superiore Aphorismo. posterius hic explicatur. In hoc enim excretio sequitur, sed praua. Vel igitur æger interit, vel protrahitur morbus. Vtrum sit, tum ex adiunctis, tum ex consequentibus cognosci diximus, atque hoc docet. Excretionem expersit per vomitum à rigore: acrisiam per meracum, quod est adiunctum: periculum per consequentia, tremorem & anxietatem. Ita in particulari notat vniuersale, & in præfagiendo veluti arcanum quoddam. Siquis itaque ex his, id est, ex proxima syndrome signorum criticorum nec opinatò die critico riguerit (id enim significat ἐπιβήγασαυτις, in quo ὁ ἐπὶ nota est superuenientis rigoris) ταραχῇ perturbationem in corpore factam intelligimus, quæ ἐπιγάρη τὸ φύτιον ἐκκρίναι ὁ λυποῦν, vt scribit Galenus, id est, naturam ad excernendum irritat, quod nocet. Magna igitur ex parte sudores, nonnunquam vomitus biliosorum aut deiectiones ex rigore fiunt: interdum etiam hæmorrhagia, cùm moderatus rigor fuerit. Ponamus autem vomitum factum, sed bilis flauæ & synceræ cum prauis signis. Hic criticus esse non potest, primùm quia mera & sincera bilis reiecta est. Humor autem syncerus non solum est ἀκὺς crudus, qualis coquendo mitescere potest, & est in ea specie qualitatis, quam potest amittere: sed etiam ἀπίκνωσιν incoctilis qui excludit & actum coctionis & potestatem. Deinde quia ab illa excretionem augentur symptomata, tremorque & anxietas pro alleuatione accedunt. Duplici tamen distinctione eget sententia. Prior est, ne vomitus ille sit καθάρσις purgatio humoris morbifici & corrupti vt in declinatione morbi. Nam quæ excernuntur criticè, interdum, ait Galen. τὸ ἀρχὴν μὲν ἰσχυρὴν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἐνίστηναι, ταυτῶσι δὲ εἰς ὅν ἰσχυρὰ παρὰ διαχωρῆματα expurgant corpus, & principium quidem à synceris habent, sed definūt in benignas, mitèsque deiectiones. Cuius purgationis signum est ἀφροδία ferendi facilitas, & alleuatio morbi. Posterior est, ne tremor ille & anxietas à nausea & acrimonia humoris ventriculum vellicantis ortū habeant, vt in eo, quem refert Galen. æruginosam bilem vomuisse, atque inter vomendum toto corpore cōuulsam, cuius purgatione finita cessarūt & febris & conuulsio. Vt autem hæc exciperet Hippocr. addit ὅτι πυρετὸς in febre, non quia supertrigeant in febre (hoc enim perspicuū erat) sed quia post vomitionē meracā tremāt in febre, quasi diceret manente febre & superueniente tremore: quorū illud ostendit nō esse purgationem criticam: hoc verò naturam à symptomatico rigore infirmā & superatam. Est autem ἀκριτορ Hippocr. humor omnis missionis expers, vel omne excrementum feruidum & crudum, quod suo sero dilutum non est, cuius generatio, vel partis alicuius vitio facta est, vel feruore & incendio febrili exhausta aquosa & serosa parte. Interdum etiam simplicem & impermixtam substantiam ita appellat, vt pallidam bilem, purum rubentem & floridum sanguinem, sed rarissimè. Nam in Philisco, & passim alibi Galenus ἀκριτορ αἷμα sanguinem malè permixtum interpretatur παύκρατον. crassum, nigrum, & proprii feri expertem. Quia autem bilis inter omnes humores maximè aquea humiditate diluitur, cùm cocta est, & naturalis, ac prima ferè accenditur in febre, generaturque ex reliquis humoribus per incendium, idcirco Galenus per ἀκριτὰ biliosa meraca interpretatur. In Aphorismum tamen sextum libri septimi deiectiones ἀκριτὰς vocat, biliosas, atrabilarias, portaceas, æruginosas. Est ergo vomitio meraca omnis missionis expers & symptomatica vel partis alicuius labefactata, vt hepatis, ventriculi, lienis: vel febris ardentis, cuius incēdio absumitur serum, quo pacto nunquam critica esse potest, cùm moderati caloris & concoquentis nullam notā referat, sed feruidi & ligui. Ob idque Hippocrates in Prognostico cum tantum vomitum laudat, qui ex pituita & bile permixtus sit, nec admodum crassus exhausto sero, nec paucus aut copiosus & frequens, nec subputridus & fædi odoris, nec liuidus, niger, aut his omnibus coloribus variegatus. Anxietas adiuncta cum fastidio & nausea ostendit ventriculum afflicto: cum viscerum æstu, incendium denuntiat in partibus circa ventrem, vbi focus febris latet, & materia exurit. Hæc anxietas cum vomitu in febre, & sine crisi non solum praua est, vt signum: sed etiam vt causa. Nam quatenus (ait Galenus) humoris malignitatem & contumaciam ad excretionem in ventriculi orificio con-

tinet

tineri ostendit, & in hepate generari, eatenus signum prauum est. Quòd verò continua laceratione ac vellicatione ventrem afficiat grauetque, ob id rursus causa erit phlegmones quidem nondum existentis tanquam modò futuræ: eius verò, quæ iam adest, tanquam incrementum susceperit. In inflammatione quidem hepatis hæc omnia apparent, rigor symptomaticus, cum in supurationem mutatur: vomitus primùm bilis flauæ, deinde vitellinæ, postremò æruginosæ: anxietas tum ab oppressionē & æstu, tum à ventriculi nausea, tum tenues humiditates ex inflammatione ad interiorē eius capacitatem decumbunt, collectæque in eo loco orificium ipsius vellicant. Tremor autem fit ab intemperie solidarum partium aut oppressionē: spirituum collectione & immoderata vacuatione tum latente tum conspicua, quibus modis facultas motrix infirmatur, cuius infirmitas tanquam causa continens est tremoris. à rigore ergo si fiat, causam habet vel materiæ translationem in neruorum principium, vel caloris natui extinctionem & facultatis resolutionem. Vtrumque lethale est, sed hoc magis. Eodem modo fit ἀφωρία vocis priuatio, de qua superius egimus copiosè. Loco itaque τῆ φωνῆς legendū est ἀφωρία.

III.

Τὰ δὲ ἐκ ῥιγῶν μικροῖσι ἰδρῶσι τὰ ἐκ ψυχρότα. κακόν.

Qui ex rigoribus paruis sudoribus refrigescunt, malum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Ἐκ ῥιγῶν legendum puto. Ac iam antè expositum à rigore malam esse refrigerationem. Quòd si paucus sudor & tenuis coniungitur, multò id est deterius. ἐπιδρῶσι enim omnino mala est, in qua tenuis & paucus sudor includitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Rursus ex consequentibus docet iudicatoria, quæ non iudicant, vel lethalia esse, vel difficilis iudicij. Cum autem ex iudicatoriis alia tantum signa sint, ut rigor: alia signa & causæ, ut excretio, in vtrisque vera est sententia, sicuti & in excretionē pauca, quæ critica esse non potest. A rigore ergo utili & critico celeriter redit calor, & vnà cum calore excretio: à symptomatico contrà neque redit calor, neque mouetur excretio, aut ea est morbo impar, & ut loquitur Galenus, ἐκ ἀφωρίας τῆ τοῦ βολῆς τῆ τοῦ σήματος. hinc sudores parui, qui tenuis humiditatis copiam significant, aut retentricis facultatis imbecillitatem cum partium solidarum resolutione & raritate. Sudor enim (ait Galenus) qui in criticum diem incidit, multus si non sit, potest & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Perfrigerationem Galenus interpretatur, in qua ægri vix calefieri possunt, siue sit in toto corpore, siue in extimis tantum partibus, ostenditque calorem natium ab ea, quæ in rigore facta est, perfrigeratione fuisse superatum. Dupliciter autem à rigore perfrigerantur ægri. Aut enim calor neque natiuus neque febrilis redit, ut in moribundis, in quibus planè extinctus est: aut natiuo ferè resoluto febrilis seruator ex humore iterum putrescente, vel interna inflammatione corpus inuadit, quem æstuosum rigorem dixit primo libro. Prius magis lethale est. Cum itaque rigor sit tanquam causa faciens perturbationem in corpore, ut Galenus loquitur: effectus verò rigoris duo sint præcipui, materiæ translatio & caloris extinctio, nulla addit symptomata, ex quibus translationem factam in partem aliquam iudicari possit. Vtrumuis tamen fuerit, nō solum hoc malum est, sed etiam lethale. Nam cum iudicatoria non modò nihil iuuant, sed etiam lædunt, lethalia sunt. Læsisse autem & morbum inde auctum ostendit perfrigeratio, quæ consequuta est, ut Galenus docet in Prorrhetico. Videtur autem ad dictionem μικροῖσι, ῥιγῶν, ἰδρῶν, ἢ aut aliquid tale adiiciendum. Nonnulli etiam legunt ἐκ ῥιγῶν pro ἐκ ῥιγῶν, γ. pro r, facili lapsu à Typographis, posito. Quasi diceret, A profuuo sanguinis è naribus paucus su-

4. Aphor.

3. Prorrh. 34.

3. Prorrh. 34.

6. Epid.

dor cum perfrigeratione malum. Cuius sententia eadem est ratio generalis, quam diximus. Est enim iudicatorium non iudicans cum pravis symptomatibus tum adiunctis, tum consequentibus. Ergo lethale. Præterea non solum id fit in critica, aut symptomatica hæmorrhagia, verum etiam in naturali, id est, in quam sani incidunt, ubi concumbere vel hircire incipiunt, ut scribit Hippocrates, propter sanguinis copiam & feruorem. Hoc enim significat simul tum abeunte sanguine multum spirituum & caloris exhalasse, unde perfrigeratio. Verum cum Galenus in sextum librum Epidem. scripserit sudores nunquam sequi in copioso sanguinis profuuium, quia omnis humor vacuatur, cur adiecit sudorem? nimirum quia is sudor non ab humoribus, sed à partibus solidis effluit per resolutionem propriæ substantiæ, & alimentarij humoris, qui diductus discutitur, ut Galenus scribit in Prognostico.

IIII.

Οἱ ἐπιδρῶντες ἀγρυπνοὶ ἀναθερμαζόμενοι, καὶ κού.

Exudantes, vigiles, recalescentes, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET hoc antea expositum.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Protrh.
31. 32.

Non solum à rigore perfrigerati malum est, ut superiore Aphorismo docuit, sed etiam recalescere. Sic in Protrhetico cum dixisset, Ex rigore refrigerationes, quæ non recalescunt, malæ, statim subiicit, Si ex perfrictione sudantes recalescant, malum: ex his quoque laterum æstus cum dolore, & rigor superueniens, malus. Vbi Galenus docet ἀναθερμαίνεσθαι ambiguit dici de calore naturali redeunte post refrigerationem, quod salutare est (nisi enim rediret, absoluta caloris naturæ extinctio inde significaretur) & de febre recrudescente post remissionem aliquam & sudorem, quod imperfectæ crisis & maligni morbi signum est. Id si fiat in febribus complicatis & semitertianis, aut frustra suscepta crisi & imperfecta, ex qua neque vis morbi aucta intelligatur, neque in caput translata materia, diuturnitatis morbi cum periculo coniunctæ signum est: sin duo illa appareant, lethale est. Sic septimo Epid. in febribus, quas vocat ἰσχυράς, ἢ πύρεθρον (inquit) πύρετα πασι. καὶ γὰρ ἰσχυρά πάλιν δὲ ἐπαθερμαίνονται. Galenus ita hanc perfrigerationem interpretatur, Siquis posteaquam in morbo sudauerit, frigidior quidem protinus, quàm naturæ conueniat, fiat, rursusque febricitet, non sine periculo afficitur. Illius autem periculi ratio & magnitudo ex distinctione à nobis posita repetenda est. Adiunxit autem certissimum signum recidiuæ & imperfectæ crisis vigilias. Ut enim nox, quæ crisin antecedit, molestior esse solet, ita quæ sequitur, quietior & suauior cum profundo somno. Indicant enim vigilie prauam cerebri intemperiem, relictam, & acrem ex materia morbifica euaporationem. Ratione eadem (ait Hippocrates) si relinquatur sitis, orisque siccitas, insauitæque atque ciborum fastidium.

Comment. 2.
in 6. Epid.

V.

Οἱ ἐπιδρῶντες ἐν πυρετῷ χακοήρεις.

Desudantes in febre malignè habent.

Οἷσι χολαίσιος διαχαρήσιος ἐκσῆς, περὶ τοῦτος διήξει καὶ περὶ τοῦτος, κακοί.

Quibus

Quibus deiectio biliosa est, circa pectus mordicatio & amaror, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sive una, siue duplex sit sententia, parum refert. Ac prima quidem exposita. Altera est in biliosis deiectionibus sentiri morsum & amarorem malum esse. *πρὸς τὸν στόμαχος* autem de orificio ventriculi audiendum, idque consuetudine vulgi dictum, quod ut interiores stomachi dolores ad cor, ita exteriores ad pectus referre consuevit. Id autem fieri potest præ copia regurgitante bile ad orificium ventriculi.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vtraque sententia vera est, & *καθ' ἑαυτὴν*: subiectum quoque, de quo agitur, diuersum. Proinde rectius separantur. Galenus scribit eandem esse urinæ & sudoris tum materiam, tum generationis modum. Docuimus autem in librum de urinis, hanc materiam triplicem, tenuiorem partem humidi alimenti: serum humorum, & colliquationē siue resolutionem partium. In sanis itaque sudores multi alimenti copiam, porum largiorem, plenitudinem corporis, raritatem cutis, & iecoris ac lienis copiosum calorem & humorem denuntiant. Materia quidem præter naturam est ex nimio humore & sero: exclusio verò secundum naturam in robore virium, & calore ambientis. Quod enim in corpore incaluit, & biliosæ substantiæ aliquid accepit, magisque elaboratum est, quàm vrina, ut ad cutem in aquæ speciem per omnes partes interiectas transmissum peruenire possit, id sudor est, de quo Hippocrates. Sudor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus uti significat. Quod si parcius epulanti hoc accadat, vacuatione indigere sciendum est. In febribus autem vel periodicus est, vel symptomaticus, vel criticus. Periodicus in intermittente sola, aut continuæ iuncta, ut semitertianis, multus naturam resoluit, & copiam humorum atque cōtumaciam indicat: frigidus materiam frigidam, & morbi diuturnitatem: calidus calidam & mitiorem ostendit per Aphorismum, Sudor multus, frigidus calidusve semper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum significat. Sudor autem criticus in febre continua his notis cognoscitur, si coctionis notis antegressis incidat: si die critico & vigente natura: si toto corpore diffuset: si ita moderatus sit, ne vires dissoluat: denique si febris inde, & omnia symptomata acquiescant. Quæ nota est sudorum omnium utilium certissima. Symptomaticus duplex à motu morbi frustra tentata crisi: & à resolutione partium solidarum cum raritate cutis & virium imbecillitate. Is non ita copiosus esse solet. Vterque autem interdum lethalis: interdum difficilis & *κακὸς ὄν*. Nam priore modo multitudine vires resoluit, paucitate iudicatorius est non iudicans: à quo si symptomata augeantur, & in caput aut partes alias fiat *μετάστασις*, aut frigidus sit in acutis, non euadit æger. Sin tenuior portio materiæ morbificæ excluditur crassa & glutinosa manente cum robore facultatis, diuturnitas morbi significatur. De quo Hippocrates, Frigidi sudores cum febre quidem acuta mortem: cum mitiore verò morbi longitudinem significant. Item, Febricitanti sudor superueniens febre ægrum non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat. *ἰσχυρὸς* autem levis sudor circa caput & thoracem, aut toto corpore manans à resolutione cum virium imbecillitate lethalis est, & frigidus præsentem syncopem, calidus paulò post futuram denuntiat, nisi à dolore & spiritu agitatione per expressionem oriatur. Qui verò copiam ostendit, cum lethalibus signis aut virium infirmitate, mortis indicium est: cum aliis *κακὸς ὄν*, ut hoc loco. Vtrumvis autem eorum fuerit, in locis tum capitis, tum thoracis deterius est signum, quàm in alia corporis parte, ut iam dictum est alibi. His igitur distinctionibus præsagium eget, antequàm iudicemus, num sudor symptomaticus lethalis futurus sit necne. In vniuersum pessimus sudor omnis, qui resolutis viribus oritur, & in suppuratione interna, ut phthisi: rarò ab ambiēte frigido vapor calidus expirās cogitur in sudorē.

de Medic. *sim*
plic. *seculi. lib.*
10.

4. Aph. 41.

4. Aph. 42.

4. Aph. 37. *or*
16.

In Prog.

4. Progn. 33.

Alterius Aphorismi interpretatio eiusdem Iacotij.

3. de mēbris ra-
tione in acut.

ET in febre, & absque febre, deiectiones biliosæ ortum habent tum à bilio-
so alimento, tum à calido hepate & venoso genere exurente sanguinem,
vnde coaceruatur bilis, quæ interdum in ventriculum, cum imbecillus fuerit (ut
ex potu vini meracioris, aut alia de causa) confluit: interdum in intestina, cum
ventriculus firmus est, & suo robore aliena excrementa facile aliò regerit. Quòd
si tum in ventriculum, tum in intestina æqualiter confluat, tanto deterius est,
quantò & biliosæ materię copia maior significatur, & plures partes simul af-
ficiuntur, præsertim si inde orificium ventriculi mordeatur, & os amarescat.
Tum enim significatur à putrefacta bile & eius vaporibus per continuitatem mem-
branæ interioris amarorem ad os vsque perferri. In febribus autem ardenti-
bus & acutis biliosa deiectio, quæ critica non est, nec corpus expurgat, in-
flammati hypochondriis, aut exæstuantibus incendio febrili generatur. Sic Ga-
lenus ex Hippocrate duplicem biliosæ deiectionis naturam agnoscit, de qua
dictum est in librum de fæcibus. Biliosa enim (ait Hippocrates) alius deiecit
interdum quidem bona: sed interdum, quàm decet, redundantiore, spumanti-
oraque. Atque his, quibus tumefacta sunt viscera, contingit. Galenus bona
appellari scribit, suo sero diluta, non meraca, aut abunde biliosa. Mala verò,
quæ valde syncera sunt à bile flava, aut vitellina, præsertim si expumant non
permissione flatus aut agitatione, sed à calore igneo feruorem quandam in il-
lis excitante. Huiusmodi enim excrementa colliquantem febrem, aut pestilen-
tem, aut quæ ad tabem perducatur, denuntiant, & causum malignum ab inflam-
matione interna, aut erysipellate cum infirmitate hepaticæ facultatis. Hæc ita-
que mala sunt causæ magnitudine, perenni generatione, exitu, & retentio-
ne. Exeuntia enim augment incendium, tantum abest, ut extinguant: anxitudi-
nem cum fastidio pariunt, & sedem ac intestina exulcerant. Hippocrates *ἑν-
ματώδεια* vocat, & *ἐλαστώδεια καὶ σπινθηρὸς καὶ ἰσχυρὸς*. Retenta verò acerbissimos do-
lores creant, de quibus copiosè dictum est in librum de fæcibus. Quòd si fla-
ua bilis ab hepate affluens, æstu fluctuet in tunicis ventriculi, neque liberum ha-
beat exitum, illic vehemens æstus percipitur, & *καρδιογμός* cordis morsus vel-
licato orificio ventriculi, quem hic dicere videtur *τῷ σπῆτι δάξιν* mordicatio-
nem circa pectus. Est enim *σπῆτις* ambigua vox, ut docetur alio loco. Potest
etiam bilis illa *παλμόν*, id est, verum cordiogmon, crebram & celerem cordis
motionem palpitationi similem asserre inflammato & æstuate corde, quod le-
thale est, ut Galenus docet in similem Aphorismum, In febribus circa ventri-
culum vehemens æstus & cordis morsus, malum. Biliosa ergo deiectio ineunte
morbo indicat biliosorem affectum ac interdum lethalem: in declinatione ex-
purgat corpus & critica est. Cum neque desinit, & in synceram ac spumofam mu-
tatur, exacerbat morbum per Aphorism. sect. secundæ Prothetici.

4. Aphor. 65.

VI.

Ἐν πυρετοῖσι κοιλίης ἐμφυσωμένης, πνεῦμα μὴ διεκπύεται χυκόν.

*In febribus flatulentus venter malo est, siquidem inclusus fla-
tus non excidit.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SPiritus inclusus quas inuehat humano corpori iniurias, satis apertèque osten-
dit Hippocrates *τῷ φούσῳ*, & qui inde colico malo cruciantur, testari pos-
sit. *ἐμφύσσημα* appellari solet, ubi incluso flatu locus extuberat. *φύσαν* autem
πνεῦμα appellari hoc loco constat voce ambigua, ut postea pluribus dicetur. Cæ-
terùm eiusmodi spiritus crassior inclusus perfrigeratas eas partes, & imbecilli-
tatem naturæ ostendit. Vbi enim calor incalescit, statim tenuatur flatus, &
tenuatur

tenuatus discutitur. Quomodo enim humorū, ita spirituum sua cruditas, sua quoque maturatio est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Φυσαν & πνῦμα flatum & spiritum Hippocrates passim pro eodem usurpat: Aristoteles distinguit accuratius. Est enim spiritus sanguinis purior pars aut calor, qui suas sedes habet in humido tenui, eius partis pars, cui cohæret, aliud ab ipsa specie, quantitate vnum, corporis & animæ copula quædam, author naturalis constitutionis, operum animæ instrumentum. Habet autem suos affectus præter naturam, resolutionem, extinctionem, alterationem, corruptionem, ablationem, caliginem, agitationem, corporem, stipationem, de quibus omnibus agitur in hoc opere. flatus verò est humor attenuatus à paruo calore, quem discutere non potuit. Calorem paruum dico vel imbecillum per se, vel oppressum, vt comparatur ad materiam. Nam non aliter calor imbecillus premitur pauca materia, quàm robustus valensque multa. Ac per se quidem imbecillus est dupliciter. Nam cùm sit in mediocritate, corrumpitur tum à contrario specie, vt frigore: tum à simili sed in excessu, vt calore febrili. Opprimitur verò & ab alimento, & à frigidis, aut crassis humoribus. Hinc efficitur flatus generationem tribus modis fieri: ab alimento flatulento: à crassis aut frigidis & aquosis humoribus: & ab intemperie frigida: aut quæ adhuc fit, & restitui potest, aut quæ facta est, quam Galenus hæticam vocat, qualis in hydropè sicco, qui acuto morbo succedit per resolutionem caloris insiti à febrili, & consumptionem humidi primigenij. Ita fit, vt naturalis calor in alimento quasi aliud agens flatus excitet: igneus & febrilis in materia crassa, aut aquosa. Is autem qui spirituum inopia, aut qualitate frigida paucus est tum in febre, tum extra febrem ex omni humido, in quod quadamtenus agere potest, flatus commouet. De his ita instituitur præfagium. Ab alimento & humoribus, si liberè erumpant, parum noxæ afferunt. Retenti cum excrementis plurimum nocent. Nam frustra tentata à superiore parte contractione natura retrocedit & contrario motu ab infernis excrementa, bilem, & flatus sursum propellit, vnde cephalalgia, vertigo, & similes affectus sequuntur, sæpe etiam spirandi difficultas ab oppressione diaphragmatis. Exclusio verò libera ostendit calorem vegetum, materiam obsequiosam, & meatus liberos. Retentio itaque praua est, vt causa & signum. Causa quidem tum superiorum symptomatum per recursum ad superiora, tum aliorum multorum in ventre, qualia sunt dolor à tensione, & intemperie: tormina ab acri humore cum flatulento spiritu coniuncto & intercluso: dolores circa vmbilicum propter anfractus tenuis intestini sensus vegetioris: circa lumbos propter cecum & colum, neruaceaque corpora, quibus colum & renes inter se: renes verò lumbis alligantur. Concalescens etiam materia crescit & quasi fermentatur. Vapor autem exhalans partim sursum recurrit, partim agitated in se per anfractus intestinorum reciprocatur. Attenuat ergo partes alias item crassiusculas calor, atque ita dilatat & inflat ventrem, dum, vt Hippocrates loquitur, πνέματι, id est, vt ita dicam, humor spirituat, vnde φουώδης, πνέματόςδης & πνέματόδινος ægri dicuntur Hippocrati de diætâ in morbis acutis & in Prothetico, vbi φουώδης fieri scribit ab humoribus substantia aquosis, & flatulento spiritu, non autem à bile. Illic verò duplicem facit inflationem, collecto in quibusdam cavitatibus sensui expositis flatuoso spiritu, aut per totam carnem & musculos minutatim disseminato. Hi ergo sunt effectus flatulenti spiritus in ventre interclusi & retenti. Signū verò est stipationis meatuum, materiæ indomitæ ac flatuosæ, imbecillitatis excreticis, aut, quod lethale est, resoluti caloris natiui in intestinis & mesenterio. Quare si ab humore tantum oriantur, aut à refrigeratione minimè fixa & confirmata, aut ab obstructione meatuum, liberantur ægri ænema, purgatione, fotu, balneo & similibus. Sin ab intemperie hætica intestinorum, quæ flatuum generationem continenter molitur, & genitis exitum intercipit ob infirmitatem, in hydropè moriuntur per Aphorismum, Quibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus & lumborum dolor, qui neque medicamentis neque aliter soluantur, in siccam hydropem firmatur. Scirrhus quoque, aut cancer, aut abscessus in intestinis huius mali causa

4. de diæt. in
acut. c. 3.
Proth. 6

4. Aphor. 11

esse potest. Quod non solum κακόν, sed etiam lethale causæ difficultate, & symptomatum vehementia. Fiunt etiam flatuosi spiritus à bile feruente, præsertim in venis, unde tamen ventris tumor oriri non potest, sed aurium tinnitus, oculorum caligo & similia. Nam crassos & contumaces spiritus esse oportet qui tumorem faciant.

VII.

Κοπιώδες, λυγρώδες, κατόχοι, κακόν.

Lassati, singultuosi, stupore occupati, malum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

LAssitudinis sensum ferè comitari febrem ardentem, & quæ acuta ex multa materia cruda accenditur, iam antè dictum est. λυγρώδες autem seu singultuosi fiunt repleto aliquando ventriculo & oppresso, vel qualitate commorso eius orificio. Ita ebriis, pueris gulosis, & aliis etiam sine febre excitatur, ut Aristophani in conuiuio Platonis. Febricitantibus autem id accidere potest, vitio in eam partem collecto. Ferè tamen inflammatione graui hepatis id accidit. Propterea scriptum ab Hippocrate in Aphorif. In inflammatione hepatis singultus malum. Celsus autem hoc modo. Frequens singultus præter consuetudinem continuus iecur inflammatum significat. Id quod sæpius licuit experiri, quemadmodum & quibus intestinum nimium prolapsum est reuulso intestino. In febribus singultus ferè lethalis commouetur à vomitione, ab ileo & inflammatis intestinis. Hoc enim accidit malo præfagio, siue id fiat reuulsa interiore tunica ventriculi, siue ichoribus, aut bile refluente in stomachum, quod in hepatis inflammationibus fieri par est. Quamquam consortio tenuium neruorum, qui ab hepate ad stomachum pertinent, videtur attribuisse Hippocr. i. Epid. & Galen. At materia, quæ aliunde regurgitat in ventriculum, irritat quidem aliquando, nonnunquam vel inflammatione gignit, vel erysipelas. Fluitat aliquando, nonnunquam corpori stomachi imbibita est. A singultu Hippocrati πυρετός λυγρώδης, in qua eiusmodi casus ferè cōtinuatus est, & vnà cum febre remittitur atque increfcit λύγξ. λυγρός & λυγρός dicitur αασμώδης κίνσις σμάχου. κατόχων Archigenes & Philippus medici vicinum posuerunt sopori, quod καμα βαδόν profundum somnum & grauem vertunt. Differt tamen κατόχων à sopore graui, quod hic clausi sunt oculi resolutis ferè immodica humiditate partibus, quæ affecto cerebro consentiunt. In catochis tensi, fixi & aperti manent oculi. Vtrisque commune est, quod nullis artibus excitari possint. In comate subhumida facies pallet. In catoeche ferè similis sanæ, nisi quod color is, quem αὐθιγόν floridum & εὐερυνδρόν admodum rubetem dicunt. Vidi aliquot ægros simplici catoeche captos. Vidi & quibus modò aperti tensique essent oculi, modò graues, clausi cum stertore & difficili spiritu. Vidi qui comate, epilepsia, conuulsione, & catoeche mutatis vicibus teneretur. Simplex virum robustum rapuit. Ac neminem vidi præter vnum eo malo liberari. κατάληψιν alij appellant, quidam etiam ἀφονίαν. Alij per τὴν φλεβὴν καὶ πνευμάτων ἀπόληψιν κατόχων & κατάληψιν intelligi volunt, idque fieri melancholico sanguine crassiore incluso venis vias spiritus intercipientem. Nos in anatomia eorum, qui catoeche periissent, maiores venas, quæ recta decurrunt à posteriore capite ad sinciput plenas concocto crassoque sanguine vidimus, & posterius cerebrum serosa materia occupatum. Atque reuera in hoc malo posteriora affici magis, veteres medici putauerunt. Galenus meminit cuiusdam condiscipuli, qui ex hoc, sed leui malo, ut scribit, euasit. Nam in omni genere morbi hic grauior, ille leuior est. κατόχων sunt, qui in Prorrh. interpretantur firma stabiliâque vitia, qualis reuera κατόχων est. κακιστὸν ergo melius, quàm κακόν dicitur. Hippocrates in lib. Sent. & Diocles in Prog. ἀφονίαν, Praxagoras κατόχων, Antigenes Cleophrantis ἀναιδία, Asclepiades catalepsi, Philippus catochen, alij cum lethargo miscuerunt.

in Prorrh.

in Prorrh.

DESID

HAec symptomata & variis de causis fiunt, & in variis partibus, nec alia aliorum consequentia esse videntur. Itaque inter *ἰτερεγγυῶν* annumerari debent. Singultus enim orificij ventriculi veluti conuulsivus quidam motus est, quo expellere conatur, quod sibi molestum est. Lassitudo verò totius corporis, aut extremarum partium est affectus *ἐκ κόπης*, unde febres *κοπιώδεις*, de quibus antea: catocha verò ipsius cerebri. Certum autem est, quòd plures partes & facultates laesae fuerint, eò in maiore periculo aegros versari. Cum itaque ex signis quaedam morbi naturam, alia malignitatem ostendant: alia aegrum perniciosè aut contrà, habere denuntient, hæc in postremo genere continentur, collecta ex observatione particulari in aegro aliquo, nec ad vllum genus artificiosè reuocata, ut in præceptis fieri debet. Nam qui hoc modo, quæ in singulis aegris apparent, scribere aggressus fuerit, in infinitum opus producet. Tentabimus tamen, num generale quid ex his possit elici. Febres laboriosas *ἐκ κόπης* fieri constat, id est, ex lassitudinibus vel propter insuetam exercitationem & immoderatum motum, ut in solis aestu: vel propter corporis affectionem à cacochymia, in qua si quis etiam parum moueatur, tenuius sit sensus, vel vlcerosus. In febribus autem acutis prælagendum periculum ex causæ magnitudine, aut symptomatum vehementia, aut virium infirmitate, prout febris hoc vel illo magis vrget. Ea autem sunt in febre laboriosa materię copia, quæ in vicinas aut debiles, aut nobiles partes diffunditur ac redundat à corporis habitu, si febris maligna sit: deinde virium infirmitas, quæ in utroque genere magna est. In priore enim ob vehementem motum vires resolutæ sunt: in lassitudine spontanea oppressæ à copia & cacochymia. Ab his itaque duobus imprimis metuendum. Quare quæ symptomata superueniunt, si alterutrum horum, aut utrumque vel faciant, vel augeant, vel ostendant, ea magis lethalia sunt, quàm in aliis febribus. Talis autem est singultus in febre laboriosa. Nam siue fiat à cibo & potu intempestivè sumpto, siue à refudatione tenuis & biliosi feri à cacochymia vasorum in ventriculum: siue ab inflammatione, ut hepatis, aut insigni vacuatione & resiccatione, à nimio motu, causam febris laboriosæ auget, auctam ostendit, & vires iam infirmas laboriosa concussione planè prostermit. Nam quomodocunque singultus fiat, magis periculosus est in deiectione virium, ut in senibus, quàm in aliis. Perinde est igitur ac si diceret, Singultum in febribus cum infirmitate virium coniunctis qualis est laboriosa, malum esse, vel potius lethalem, siue spectes causæ ipsius singultus magnitudinē, siue symptomatis vehementiam. Nam hæc sola satis est ad interficiendum ob violentam concussione quæ auget id, unde maximè nobis metuendum erat. Siquidem aegrum somno, & naturam quiete priuat, quæ lassitudinis remedia esse solent, in qua solius cibi aut potus intempestivus usus lethalis est accedente ad oppressionem aut deiectionē virium nouo onere, nouaque oppressionē, & inde cruditate. Ostendit enim Galenus in historia Philistis ex potu interdum ita magnum & validum affectum fieri, cuius apparatus antecesserat, ut breui hominem rapiat, & in historia hominis illius, qui cum incaluisset, coenatus est, bibitque liberalius, undecimo mortem esse sequutam, licet exigua ab initio febris esset, & parua ob temerè, & citra occasionem exhibitum cibum, præsertim liberaliorem. Si itaque ab hac causa, quæ omnium minimè periculosa est, singultus lethalis est in febre laboriosa, quantò magis si à materiæ ad interiora confluxione, aut inflammatione in hepate, ventriculi aut intestinis, aut immoderata vacuatione & siccitate? Quòd si veterum more catocha interpreteris, artificium magis patebit, nempe non quæ Catochen vocatam inferant, sed quæ illi dicebant, *τὰ βέλαια ἰσχυρὰ καὶ οἷον κατὰ χόμην νοσήματα καλεῖσθαι κατόχα*, morbos stables firmosque, & veluti hærentes appellatos esse nosmata, catocha, ut *λυγώδεις κατόχοι* dicantur, in quibus singultus continuat firmusque est, & veluti hærens, non momentaneus & à leui causa, ut flatu bis aut semel excitatus. Sic Galenus cum singultum ab inanitione immedicabilem dixisset, à repletionē interdum facili solui scribit aut secantibus & abstergentibus, quæ sunt infarcta, aut vomitu acris & rodentis humoris, qui singultum mouebat, haud secus atque piper ingestum. A quo

Comment. 2. lo
in Epil.

4. de diata in
acutis. 69.

singultu facillè sanabili febres non dicuntur singultuosæ. Interdum verò singultus permanet diutius, vel etiam per totum morbum simul cum febre ingrauescit, nec remittit quicquam, quomodo verè singultuosa febris appellatur. Quam Hippocr. sanari vult per sudores iudicatorios, somnósque æquales & vacuatas vrinas, tum crassas, tum acres, aut in abscessum firmari, qua ratione quoque laboriosa febris soluitur. Si verò Catochen vocatam accipere placuerit, nihil habet commune cum singultu sed est accessio grauis mali ad graue malum, & alterius facultatis oppressio: cum febre verò laboriosa ostendit ex defatigatione & exercitatione liquatos in cerebro humores, deinde intercepto spiritu animali, aut vitali concretos in maioribus venis à posteriore capite ad synciput, aut si lassitudo sit spontanea, copiam in caput redundare, quæ venarum interceptionem fecerit. His enim duobus modis sanguinem concrefcere Hippocrates docet quarto de dicta in acutis. Hanc autem concretionem in venis continentem causam putamus catoches, tum quia ex anatomia id patet, vt docet Hollerius, tum quia id symptomata testantur, cum in catocche facies sanæ similis appareat, oculi tensi atque aperti, ac totum corpus ligni instar rigidum & erectum, aut eodem statu manens, quo deprehensum est. Superiore anno cum D. Valleriola viro doctissimo & humanissimo, pauperem vidimus senem, exuccum & extenuatum hoc malo raptum, qui mensæ accumbebat apertis oculis, erecto ac firmo corpore, manu dapibus admota, vt viuere & prandere mortuus videretur, & ita rigidus, vt collum à me torqueri vix potuerit. Ex quo patet posse quidem, non tamen semper fieri à copia sanguinis, quod Aëtius voluisse videretur. Sed de his alio loco. Nec verò repugnat, quod Galenus catochen à siccitate fieri scribit. Nam siccitas per se causâ efficiens non est, sed fit à frigore densato humido, aut à calore resoluta eiusdem tenuiore parte, aut à concretionem per plenitudinem, vel caloris liquantis absentiam. Cum igitur causæ laboriosarum febrium, ita affectæ fuerint, vt cerebrum & ventriculum hoc modo coafficiant, vult Hippocrates, earum vim ad extremum mali gradum peruenisse. Vbi etiam obseruandum causas externas conferre ad præsagium, quatenus iuuant diagnosim, & sunt occasiones, per quas apparatus ad morbum in corpore antecedens in actum educitur vel augetur. Quomodo intelligendum est, quod Galenus scribit initio Prorrhæti, In febribus laboriosis à causâ externa capitis dolorem & similia, nullam habere vim in præsagiendo, nimirum si sola sint sine affectione antecedente in corpore. Præterea & illud, In febribus laboriosis cruditates in ventre potissimum subesse, & in venis ab humorum multitudine & virium infirmitate: in toto verò corporis habitu bilem contineri propter labores. Ab his fieri sympathiam cerebri, ventriculi & hepatis Singultum verò esse & causam, & signum pessimum, tum per se, tum in his. Docet quoque Hippocrates in plenitudine magna, copia venas oppleri, & prohibita transpiratione sanguinem corrumpi. Illinc spirituum interceptio, & sanguinis concretio, vt in catocche: hinc acris fluxio, dolor, intestinorum morsus, & ventriculi, vt in singultu.

4. de dieta in acutis.

VIII.

Εκ ὠπτο πυκνῆσι καὶ λεπτῆσι φερίχου ἐφιδρῶντες, δύσφοροι.

Qui frequentibus è dorso, leuibusque horroribus desudant, difficili morbo laborant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QVaratione è dorso magis rigor, horror, frigus moueantur, iam antea expositum. Frequentes autem horrores & paruos ex pauca quidem, sed sæpius cò concurrente materia fieri par est. ἐφιδρῶσι virium imbecillitate contingere verisimile est, vt in hoc quoque concursu δύσφοροι. Nam nō aliter imbecilla virtus premitur pauca materia, quàm robusta valensque multa. Vtrinque ergo δύσφοροι.

DESID

HVnc Aphorismum exposuimus libro i. In Prorrhetico ita scribitur. Ex dor-
so frequentes horrores celeriter in aliam transeuntes conditionem, implaci-
aque, vrinx interceptionem cum dolore indicant. Galenus vult ex his omnibus
vrinx suppressionem significari. Ex quo perspicuum est, sequentem Aphorismum
huius esse alteram partem. Horror autem ille symptoma est phlegmonis iuxta
lumbos in rachite, vel eius membranis, vel vtriusque, cuius participatione vrina in-
tercipitur cum dolore. Potest quoque huiusmodi horror, qui semitertianarū perio-
dicus non sit, in aliis partibus suppurationis esse nota: sed ab illis non à dorso inci-
pit, licet in dorso sit molestior. Est autem frequens ac celer subita & inæquali ca-
loris contractione, & materix suppuratæ aut vaporis partes sensibiles vellicantis
acrimonia. Sed de his omnibus satis copiosè dictum est antea, sicuti & de leui suda-
tione, quam ἐκιδρωσις vocat, & de anxitudine. Illa fit naturæ oppressione, partium
solidarum resolutione, spirituum agitatione & expressione: hæc vitio vetriculi cum
nausea: incendio in visceribus concepto, & naturæ infirmitate siue nausea. Ab hoc
symptomate, cum paulò grauius fuerit, febres dicuntur ἀσθενεῖς, in quibus ægri ἀσθεν-
τα, id est, grauiter afficiuntur, & implacide habent. Difficile autem ferre (ait Ga-
lenus) consequitur interdum quidem fortem febrem æstuosamque: sæpius quo-
que & stomachi malitiam.

Aphorif. 8.
10. & 11.
2. Prorrh. 44.

4. de diata. in
acutis. 47.

IX.

Οὐρὰ ἀπολήψις ἐπιδυνοὶ σημαίνει. καὶ τὸ ἐφιδρῆν τέτοιαι κακόν.

Vrina intercepta dolorem significat: de sudare iis malum.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

ET hoc quoque prius satis expositum. Id autem magis fiet inflammata vesica,
& inde vrina intercepta. Inflammatione enim in gangrænam abeunte tenuis
sudor moueri solet, à quo mors in breui expectanda est.

DESID. IACOTII COMMENT.

CVM superiore cōiungi debet, vt ex Galeno docuimus. De interceptione vri-
næ tum communicata inflammatione rachitis, tum ab aliis causis dictum est
libro primo, nec repetitione est opus. ἐπιδυνοὶ inflammationem significat, sicuti
dolor ἰσχυρῶς, id est, στερεῶς ὀνύτως firmatus, & qui ægrè auferri potest cū
febre acuta phlegmones nota est in ea parte, cui inest, vt in latere, vesica, hypochon-
drio sæpe in Prognostico & Prorrheticis. Potest etiam aphorif. generalius sumi, vt
ex suppressione vrinx colligamus dolorem, vt nephritim, calculum, aut obstru-
ctionem in meatu vrinario, aut conuulsionem affecta vesica, si dolor capitis adsit,
aut vrinx stillicidium, aut partium circumpositarum inflammationem, vt podicis,
intestini recti, vteri, de quibus in lib. de vrinis agitur.

X.

Τὸ παρ' ἔθος ποιεῖν τι, οἷον προθυμείσθαι τι πρότερον μὴ εἰθισμῶν ἢ
τέλειον, ποιηρὶ καὶ πλεσίον παρακοῆς.

*Facere quid præter consuetudinem velut instituire, velleque ea
quæ prius non consueueras, aut contrarium iis, quæ fuerant consue-
ta, malum est proximum dementia.*

TAnta vis est consuetudinis in morbis, vt quæ alioqui mala sint, si tamen pro
consuetudine fiant, mala non sint. Dormire in ventrem, hiant ore, apertis
oculis, stridere dentibus, manum admouere ori & naribus, iactare corpus, omnia
mala

mala sunt, quæ si ægro per integram valetudinem consueta sunt, nihil adferunt ad prælagium. Sic hominem loquacem, taciturnum fieri, aut contrà moderatum, ferocem & iracundum mutata consuetudine malum est. Sunt alia plurima notata in Prognosticis & Protheticis, quibus sermo hic confirmari possit, & in locis prælagii notatur in Epidemiis, quo loco compendiosè perstringit Hippocrates unde prælagia deducantur. ἡ τὸναντιον, hoc est, non facere quod consuevit, ut qui liberorum aspectu delectabatur, aut qui de re familiari sollicitus erat, omnia negligit & similia. πλαιοιὸν ὡς σκοπῆς quia sic interceptum, aut perturbatum iudicium intelligas. Est autem ὡς σκοπῆς delirium, quod vigore febris commouetur, quod & ὡς σκοπῆς & ὡς φρενίδος & ὡς χυμῶν solet appellare, ut à Phrenitide perpetuo delirio distinguatur & insania, quæ ἀγρία διαστροφῆς, μανικῆς.

DESID. IACOTII COMMENT.

Naturam duplicem Hippocrates constituit, communem omnibus qua homo à cæteris animantibus distinguitur: & cuiusque propriam, quæ individuum ab individuo distinguit corporis lineamentis, moribus tum insitis à natura, tum consuetudine & doctrina comparatis, gestu corporis, vocis ac sermonis energia, & sensuum iudicio. Ex utraque prælagium captandum docet primo Epid. ἐκ τῆς κοινῆς φύσεως πάντων καὶ τῆς ἰδίας ἐκάστου, ex communi omnium natura, & cuiusque propria. Et in Prognostico in signorum omnium obseruatione ægrum cum seipso comparandum iubet. Nam axioma generale est, Quæ naturæ simillima, maximè salutaria: dissimilia maximè lethalia. Ad hanc naturæ propriam pertinet consuetudo. Abit enim in naturam, ut ipsemet docet de aëre, locis & aquis, & Aristo. 2. Metaph. *μεγαλὸν τὸ ἴδιον ἐστὶν ἐκάστου*: φύσις γὰρ ἅδ' ἐστὶν γένετα: & 2. Eth. ἴδιον fit in tempore ἴδιον ac tandem natura. Heraclitus verò ἴδιον ἀνθρώπων δαίμων. Hoc igitur in vniuersum spectat Aphorismus, ut propriam naturam & consuetudinem ægri consideremus, cuius mutatio multum & repente facta periculosissima est, ut signum & causa. Quorum symptomatum & malorum causa sit mutatio repentina in motu, cibo, somno, vigilia, cubitu, otio, negotio, docet Hippo. de dieta in acutis: & Galenus de sanitate tuenda prohibet à mala consuetudine discedere si non obsit. In Aphorismis, Imbecilliores multò melius facere & pati, quàm robustiores, si sint assueti. Consuetudo enim valida res est, atque etiam violenta, utpote quæ sæpè vim naturæ inferat. Non igitur sine periculo mutari potest. Hic consideratur ut signum eadem ratione. Nam si mutatio periculum denuntiat: mutata iam euenisse ostendit, nec sine graui causa & valida naturam propriam in corpore, mores in animo mutari, magnamque morbi vim esse oportere, qui hominem alium à seipso fecerit. Si quis itaque suapte natura compositus & modestus durè aliquid, aut immodestè, aut crudeliter loquatur, faciat, vel respondeat, morbi periculosi signum est, & phrenitidis aut iam præsentis, aut paulò post futuræ. Iam enim simul cum corpore læsa mēs significatur. Signa autem pathognomonica affectus alicuius incipientis, prognostica sunt perfecti & absoluti, ut Galenus tribus locis docet in Prothetico de phrenitide agens. Sic Hippocrates in Prothetico, Ex composito modestoque homine ferox responsio mala. At contrà, in feroci & proteruo modesta & composita responsio, cataphoræ, vel lethargi metum affert. Idem iudicium de mutatione consilij, instituti, delectationis, & morum dissimilitudine quam voce παρ' ἴδιον expressit. In vniuersum autem phrenitici, antequam videantur esse, à perito medico deprehenduntur duobus signorum generibus, quæ multa paricularia continent variis locis ab Hippocrate posita. Prius est, ἀπασῶν τῶν προαιρετικῶν ἐνέργειαν ἀλύτως πλεονάζουσιν ἢ ἐλλειπουσιν τὰ ὅσα ἐν τοῖς φρενιτικοῖς συμπτώσεσιν. Voluntaria omnis actio præter rationem vel exuperans, veliciens, & in qua decorum non seruatur, inter phrenitica signa numeratur. Spectantur autem huiusmodi actiones aut motus in manu, crure, capite, spina, sermone, voce, respiratione. Si quis itaque manus indecorè moueat, crura in lecto admodum contrahat, aut prouiciat, aut in ventrem iaceat præter consuetudinem & sine conuulsione, vel dolore in ventre, id phreniticum est. Hippocrati dicitur in Prognostico

αποκρίσις

2. Proth. 9.

1. Proth. 6.

ἄτεπ' κατέκλις inhonesta & absurda cōpositio corporis in lecto. Si quis item frequenter sputet sine necessitate, manus, aut crus dimoueat præter rationem, aut surgere indecorè, aut lectum commutare velit, aut magnum & rarò spirer, aut totus à seipso mutatus in moribus videatur, aut turpia loquatur, mens læsa est. Hæc duo Hippocra. dixit παρ' ἐθ', & αἰχρεμνιδίη ἰχυρῶς, ὅ τ' αὖτ' ἐώρ' quarto Epid. & in Prorrhethico, mores mutare & turpia ac obscœna loqui præter cōsuetudinem. Alterum genus est αἰαδιπσία sensus vacuitas in animo. Est enim duplex, vna in corpore à resolutione, in qua compuncti ægri non sentiunt integra mente, altera in animo non aduertente species impressionum, neque doloris aut morbi vim in corpore percipiente, licet æger punctus sentiat, de qua vniuersale etiam theorema veteres medici posuerunt, in quo duplex modus huius erroris in sensu continetur, ἢ τῷ αἰσθητῷ ἢ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ σὺν ὁσίων γιγνόμενων πηλακίς, ἢ τῷ μὴ αἰσθητῷ αἰσθητῷ δὲ κοιῶται, vel quia quæ sub sensum cadunt, non sentiant, quanquam cum dolore sæpe fiant: vel quia, quæ sub sensum non cadunt, sentire videantur. De quo Hippocrates, Qui parte aliqua dolentes, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. Sic multos videre licet morbo lethali teneri, qui si interrogentur, se nihil doloris sentire aiunt, & bene valere putant, sine villa verborum obscœnitate, argumento manifesto læsæ mentis. Huc referri debet vigilia παραχρῆς turbulenta, cum per visiones (ait Galenus) vel exclamant, vel exiliunt ægri, & vix familiares agnoscunt. Nempe propria hæc est phreniticorum. Sub his itaque duobus generibus infinita penè alia phrenitidis incipientis signa particularia continentur, de quibus multis locis agitur in hoc opere.

3. Prorrh. 16

X I.

Τὰ ἐν πονηροῖσι σημεῖοις, καφίζονται καὶ τὰ ἐν χρηστοῖσι μὴ ἐνδιδόντα. Δυσκολα.

Qui in signis prauis leuius habent, quiq; in bonis non agunt, melius, difficili morbo laborant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Consonat huic sententiæ, quod in Prorrhethicis scribitur, τὰ ὀλίθια ἀσῆμως ἐπεπνίσαντα θάνατον σημαίνει, hoc est, pernitiōsa sine signis leuantia mortem significant. Et quod in Aphorismis, τοῖσι μὴ ἢ λόγον καφίζουσιν ὃ δὲ πιστεύει, ὃ δὲ φοβέσθαι λίαν τὰ μυκθήρια γινόμενα πρὸς λόγους. τὰ γὰρ πολλὰ τῷ τριτύῳ δὴν ἀβίβια. Et in fine Prorrh. τὰ ἐπὶ ὅθ' αὖ παρ' ὅς ἀκρίτως ἢ μωλυθῆντα φλαῦρον, hoc est, Dolores circa aures, qui sine signis iudicialibus paulatim dissoluuntur, mali. Galenus verius dictum si ἐξ αἰφνης, aut aliquid, quod derepente euaniuisse significet. Sic & aliis locis hoc idem inculcat Hippocrates. ὀλίθια ergo vel de ægris pernitiōse habentibus, quod sæpe inuenias in hoc opere, & in Prorrh. vel de morbis & accidentibus dixit. ἀσῆμως autem, quod in Aphorism. πρὸς λόγους & ἀκρίτως est hoc loco è signis pernitiōsis leuius habere, & è bonis non habere commodius. Itaque Hermocrati 3. Epid. in febre ardente & hepatis inflammatione morbo lethali, vnde vigesimo septimo robustus iuuenis mortuus est, cum superioribus diebus grauer habere, vndecimo omnia leuiora visa sunt, sed ἀσῆμως. Nulla enim excretionē iudiciali mota leuius habere visus est. Ideo paulò post πῶμα & alia proriata sunt. 14 absque febre dormiuit, mente constitit, verum ἀκρίτως. Scribit enim Hippocrates in descriptione decimi quarti non sudasse. Propterea decimo septimo reuerfa febris & alia. Rursus vigesimo iudicatus sine febre non sudauit. Vigesimo quarto omnia irritata vigesimo septimo obiit. Alia historia in Prorrh. & Epid. quas experientia quotidiana corroborat. Itaque siquidem febris, deliria & alia sublara videantur, quia tamen neque vacuatione critica, neque coctione, abscessu, aut μεταπήδησι in leuiorem morbum, omnino suspecta esse debet morbi remissio

2. aphorif.
24. 28

missio. Hoc enim ἀπὸ λόγου, & ἀσπίως, & ἀκρίτως. At si antegressis signis coctionis & aliis salutaribus die critico perturbatio moueatur & acerbis illicatus eius perturbationis, non oportet deterteri. Neque enim morbi vis ita fuit, ut inde ea excidentur. Et si qui antea sitiebat vehementer, iam non fuit nulla praesente vacuatione vel abcessu, vel remediis artis, πρὸς λόγους id fit, multò magis si lingua scabra est, si urinae malae. Delirii enim signum est, unde φρενιτικοὶ βραχύποδοι. Ac rursus si sudor multus, aut haemorrhagia moueatur, neque inde remittit febris & eius symptomata, multò magis si die critico id fiat, κρίσιμα enim μὴ κρίνοντα mala. Abscessus quoque, ut parotides, si derepente euanescent, πρὸς λόγους euanuisse dicuntur, si nulla tum mota excretionem, materia videlicet aliò deportata & inde vacuata euenerint. Alia multa, quae ad rem pertinent, inuenias in historiis Epid. & Proth.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Proth. 17
2. aph. 27.

Quia praecleara est, & utilissima huius Aphorismi sententia, primùm ἐπὶ, deinde διὰ περσεquemur. Duplex est conclusio: idem tamen utriusque sensus, hoc modo: Si aeger leuius habere videatur manentibus prauis signis, vel, ut Hippocrates addit in Prothetico, perniciolis, non est fidendum. Nam si quae manent signa in falso credita morbi remissione, tantùm praua fuerint, reuertetur morbus, non tamen interficiet: si verò pernicioſa, pro maiore aut minore malignitate, quam praemonstrant, vel interficiet, vel non sine periculo & insigni excretionem absoluet aegrum. Altera est, Si qua bona signa inciderint: ut urinae meliores, sitis, delirii, aut iactationis remissio, haemorrhagia, sudor, expectoratio iusta in morbis pulmonis & thoracis, neque hinc aeger melius habeat, morbus difficilis est & periculosis. Idem scribitur locis citatis ab Hollerio ex Prothetico. In Aphorismis generalius. Non, siquid in morbis acutis fiat praeter rationem leuius, fidere oportet, nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istius modi enim multa sunt incerta, nec durate diu, aut persistere solent. Quasi diceret, neque bonis signis credendum esse, si ἀσπίως, πρὸς λόγους, vel ἀκρίτως inciderint, id est, sine signis coctionis, & sine crisi consentanea (nimirum idem quod hoc loco significans: cum signis prauis morbum leuari, & cum salutaribus nihil remitti) neque vereri oportere, quae praua & grauius apparent imperitae multitudini, ut quae in perturbatione critica materiae motu, vapore, & acrimonia incidunt, natura ad excretionem illius properante, qualia causam firmam & stabilem non habet. Galenus in Proth. exemplis rem illustrat. Adolescens in febre laboriosa & miti, ut videbatur, quarto die urinas tenues & nigras reddidit cum falsa remissionis specie, ut lauaret. Die septimo vesperti cum febrile cœpisset, contabefactus obiit. Cuidam etiam hepatico in febre exigua remissio tertio die cōtigit, ut planè liberatus videretur, cum urinis tenuibus & aquosis, ex quibus infirmitatem hepatis manere Galenus coniecit repugnātibus cæteris, & hominem liberatum falsò credentibus. Septimo rediit morbus. In illo perniciosum signum fuit urina tenuis & nigra, praesertim quarto die. Inde ergo mors sequuta est. In hoc prauum tantùm, urina videlicet tenuis & aquosa, ex qua reuersus est morbus. Eodem modo in Hermocrate febris desuit, quibus maximè diebus natura materiam aggressa & coctione aut excretionem tērata augeri debet resolutio ferè nativo calore. Contrà verò ponamus quieuisse in febre ardente sitim, quae paulò antè inexplibilis fuerat, sine excretionem, aut artificio medici, manente febre cum lingua sicca & aspera: vel mens aegrotat, vel extincta est facultas sentiendi in ventriculo. Sitis enim (ait in Prothetico) quae non ex ratione in acutis morbis soluitur, mala est. Idem iudicium de excretionibus copiosis, quae non decernunt, ut haemorrhagia, quae resolutionem hepatis aut splenis sequitur, aut ἐπὶ κρισι morbo crudo & forti naturae impetu concurrentibus. Praeterea de parotidibus suppuratis manente in corpore cruditate, & morbis thoracis atque pulmonis, in quibus materia citò & expeditè expectoratur, neque doloris remissionem affert. Horum omnium ratio sic habet. Affectus non tollitur nisi sublata, aut edomita causa. Id autem fit coctione aut excretionem, aut abcessu, aut medici artificio. Sine his ergo nulla morbi

morbi alleuatio tuta est. Rursus si cum excretionē copiosa non remittit morbus, vel materiæ copia subest, quæ semel atque iterum exhausti non potuit: vel eiusdem continens generatio, aut attractio: vel partium in sua minima naturalia resolutio aut dissolutio. hinc duplex quæstio, An aliquando etiam signis cōctionis diffidendum: deinde quomodo manente morbi causa morbus eiusque symptomata remitti queant. Dubitationis causa est, quia postea Hippocrates damnat urinas repente coctas, & in Philisco morti proximo urinae melioris coloris apparuerunt. Experientia testatur multos interire cum urina salutari. Ac certe cōctionis etiam signa fallunt, ut cætera, si *ὁ γὰρ λόγος* appareant, neque Hippocrates absolute & semper exeuntium cōctiones bonas dixit, sed *πάνθ' ὅτε ἐν πικρῷ* omni ex parte tempestiuas addidit, id est, ut in libro de Urinis probamus, si verè cocta sint, quæ exeunt, & ab eo humore secreta, qui morbum committit, si gradatim, ordine, ac sine interruptione talia appareant. Etenim in materia inæquali, aut vitio partium cocta cōctionem tantum ostendunt in his, ex quibus secreta sunt. Ob id libro vndecimo huius urinam damnat, quæ repente præter rationem, & parum coquitur: in Prognostico, quæ intercisa est: in Epid. quæ ex perniciosissima subito in meliorem mutatur. Natura enim particulatim qualitates introducit, nec quicquam repentinum vel patitur, vel molitur. Per media namque fit motus ad extrema, ut scribit Aristot. & ratio confirmat, quia fit & actio, & resistentia. Præterea (ait Aristoteles) *ἡ φύσις αἰτία πάντων τῶν*, natura causa ordinis omnium. Per gradus agit, certis temporibus mouet, diebus criticis, quod coctum est, aut profert, aut excernit. Huius ordinis mutatio materiæ vim malignam ostendit, cui dominari natura non potest, aut errorem aliquem ægri, vel medici, aut *νέκρωσις*, in qua nulla fit naturæ & morbi *ἑσθ' ὅ*. habet enim *ὁρμήν* impetum quendam, quo ad cōctionem & excretionem incitatur. Is extinguitur simul cum calore, aut cum amplius uno tempore, æquabilique ratione mouere non potest. Tum igitur omnia leuiora videntur, ut cum in sphacelismo dolor & febris remittuntur calore naturali ablato, extincto, aut corrupto. Hæc itaque sunt interdum natura extremos conatus edente: interdum eadem cessante, quæ præ infirmitate non agitat materiam, cuius interim vis malefica paulatim accrescit, ac dissoluta, totaque substantia naturæ contraria, vel mediocriter habentem necat. Ex quibus alterius quæstionis solutio perspicua est. Natura autem non agit, vel quia extinguitur, ut dixi: vel etiam, quia obiectum est *ἀμεταβλητικόν*, ut vitrea pituita: aut *ἀπέπαντον* incoctile, ut venenum, quod calore agente fit deterius. Sic virus canis rabidi diu latet, donec per se auctū, vniuersum hominis temperamentum corruperit. Qua de re lege Galenum in 17. aphor. prioris Protreutici, & quæ de Urinis scripsimus. Non solum itaque in agendis & sumendis *αἱ μεταβολαὶ φυλακταί*, mutationes cauendæ (ait Hippocrates) nimirum *ἀδρᾶσι καὶ ὀξυπίνῃς*, quæ multum & repente fiunt, sed etiam in signis, & symptomatis, tum bonis, tum prauis, atque etiam in remissione morbi, nisi iusta causa appareat alleuationis naturæ in cōctione & excretionē materiæ morbificæ. Nam si miscet morbus in prauis signis, recidua necessario futura est: si in lethaliibus, interitus: quia dum natura nihil agit, humor perniciosus in corpore latens *βλαβὴν κατὰ τὴν καὶ ἄλγυν*, noxam in habitu & indelebilem impressionem facit, cuius symptomata post tractum aliquem temporis se subito proferunt.

XII.

Οἱ ἐφιδρῶντες καὶ μάλιστα κεφαλῇ ἐν ὅξει ὑποδύσφοροι κακοὶ, ἀλλὰ τὰ καὶ ἐν ὕρσοι μέλασι, καὶ τὸ γόλερον ἐπὶ τῷ τοιοῦτον πνεῦμα κακόν.

Qui leuiter exudant magis e capite in acutis morbis sub anxij, malum, tum alias, tum si urina nigra sint. Atque in iis turbidus spiritus malus.

1. Epid.

663. μβ. γ. τ. 36

Arist. 2. de gen.
ne. & corrup.
6. Phys. & de
effectib. mixt.

6. Epid.

Concurfus est accidentium, quæ in vno aut altero ægro annotauit. Addit autem καὶ μάλιστα κεφαλῇ, quia, vt antè dictum est, ἰσχυρὸς est in toto corpore, nonnunquam in thorace & capite, aliquando circa clauiculas, ceruicem & caput: pessimè tamen circa caput. Reliqua prius exposita præter vrinas nigras, de quibus postea, & πνῦμα θολρόν, de quo in præsentia dicendū est. πνῦμα igitur pro respiratione, vt mos est Hippocrati, audire oportet. θολρόν verò πνῦμα non ita cognitum quid velit Galeno, nisi vel ἀνσῶδες graueolentem, vel μίγα magnum, vel ἀτμῶδες vaporis plenum; itaque crassiores spiritum intelligas. Hæc enim sententia scripta in Prothetis & parū intellecta interpretibus Hippocratis. Ac verisimile fit aliquod genus difficultatis spirandi hac voce significari, sed præcipuè quæ imbecillis viribus contingit. Nam & sudor ille tenuis circa caput & alia, imbecillitatem virium ostendunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc syndrome trium principum facultatum oppressiōem initio morbi, vel resolutionem in progressu denuntiat à febre vrente & maligna circa præcordia, vnde certissimum mortis præsagium institui potest per Theorema illud, Expugnatis principiis, & ingrauescente morbi malignitate nullam vitæ spem relinqui. ἰσχυρὸς ergo leuis exudatio cum semper ostendat vel copiam in sudantibus partibus, vel facultatis retentricis imbecillitatem cum partium solidatum in sua minima resolutione, & caloris natui extinctione, si frigida sit, in capite certe signum perniciosissimum est oppressiōis facultatis animalis, aut resolutionis, aut synopes præsertim in acuta febre. Nam in mitiore à copia humorum diuturnitatis tantum nota est. Addidit ergo ad vim & malignitatis gradum ostendendum in hoc signo καὶ μάλιστα κεφαλῇ, circa caput, & ὀφθαλμοῖς in acutis. Vitalis autem facultatis vel oppressiō, vel potius resolutio ex tribus signis cognoscitur potissimum (quibus adde pulsum ab Hippocrate prætermisum.) Primum quia febris ὀφθαλμοῖς continua, celerrima, vehementissima in corde ab humore substantia tenui, temperatura calido, & qualitate acri, vt Galenus scribit in Aphor. 10. comment. 1. Prothet. Alterum est, anxietas, quæ vtriusque significationem conficit, & oppressiōis ineunte morbo à viscerum æstu atque incendio, aut inflammatione, præsertim si oborta sit citra ventriculi affectum ac cum frigore, aut leui calore extremarum partium coniungatur: & fatiscētis naturæ atque imbecillæ progressio iam morbo, cuius imbecillitatis gradus ad postremū vsque porro promotus est, quod est, non amplius onus morbi ferre posse. Quod vox ὑπολύσφορος exprimit. Non enim resoluti valde iactari, & corpus variè dimouere possunt concidente facultate motrice. Quales (ait Hippocrates) febres graues & implacidae sunt, & hypochondria contendunt, iacentesque ægri sese continere eodem in loco nō possunt, atque extrema omnia frigesunt, absolutissima tum diligentia, tum custodia indigent, eosque ita degere oportet, vt nihil præter oxymel aquosum tangant. Quo loco describitur anxietas ab oppressiōe & ab initio morbi. A resolutione autem affectarum iam virium potius ὑπολύσφορος paululum implacidi & inquieti iuuat ægri deficiente robore, cum frigore quoque extremarum partium. Sed hic ab extinctione potius, illic ab inflammatione magna viscerum, quæ ex crassis succis orta sit. Quod si vehemens fuerit frigus, virtutem valde imbecillam esse iam coniectura est. Tertium signum est πνῦμα θολρόν. Quod cum multa significet, vt Hollerius ex Gale. docet, vel ἀσπὴν hic appellat, tam rarum & paruum spiritū, vt vix appareat, frigescente, & ad extinctionē properante vitali facultate, quo tempore frigidus ex naribus & ore expiratur, diciturque æger βραχύπνοος Hippocrati, vt in historia Pythionis, vel ὅτι τὸ παμπόλαιον ἐτμὲν ἐκ τῆς πνεύσεως ὅτι τὸ ἐκπνεῖν, quia per expirationem multus & caliginosus spiritus exeat ex ore. In ἀσπὴν enim, id est, in dissolutione siue resolutione partium solidarum humiditatum duplex fit ὁ πνῦς diffusio: vna exterior exeunte sudore, & foras effluente humido alimentario, vt in syncope.

4. de dieta. in
acutis. 47.

Comment. 3. in
9. Epid.

syncope: quā per ἡδὴ φανερόν significauit: altera interior, quæ per caliginosum spiritum cognoscitur. In cordis incendio & putrescente, vel humore in pulmone, vel pulmonis ipsius substantia talis spiritus apparere solet. Superest naturalis facultas in hepate & venoso genere, cuius etiam internecionem ostendunt vrinæ nigrae, simulque morbum vehemēter calidum & siccum, aut calorem plane extinctum. Nigrescit enim vrina vel per admissionem nigri humoris melancholici aut sanguinis crassi, ut in quartanis, lienosis, morbis longis, nephritide, suppressis mēsis, aut hæmorrhoidibus, aurigine magna, idque periculo non ita graui, si tenues & albæ præcesserint, copiosa & liberè fluat & cum alleuamento ægri: vel per adustionem ab incendio febrili, aut mortificatione partium & caloris infiniti. Nam à frigore effectus idem, qualis & ab igne, arefactio, color ater, mortificatio. Quo pacto vrina nigra planè lethalis est, multò magis si & substantia & contentis nigra sit, aut nigra & tenuis, quæ inflammationem internam testatur, & in qua omnes mortui sunt in Epid. præter Heropytum, qui inde seruatus est contra spem, quodd constaret pulsus, appetentia esset inculcata, & respiratio integra: Quæ tria magnum momentum habent in omni morbo. Austera quoque mulier inde euasit beneficio copiosi mensium profusui ægrè seruata. De quibus in lib. de Vrinis. Galenus scribit à sedimento nigro & solo multos euadere, à substantia & sedimento nigris se vidisse neminem. Est ergo signum duplex superantis febris, & victæ naturæ. Proinde in hunc Aphorismum, qui in Prothetice scriptus est, lethalem esse hanc vrinam ait etiā absque aliis signis: præsagium tamen valde confirmari, si cætera adiiciantur. Causam addimus, quia signorum multitudo & consensus scientificam faciunt præsagationem. Ex vrina nigra tria colligi alibi docebimus humoris malignitatem: caloris ignei vim & vehementem impressionem, & venosi generis infirmitatem.

2. Proth. 4.

XIII.

Ἀκρα τὰχὺ ἐν ἀμφοτέροις μεταπίπτει, καὶ διὰ δὲ τοιαύτῳ καιρῷ.

Extrema corporis partes si celeriter in utramque conditionem permutantur, sitis quoque huiusmodi malum.

Idem t. 8. com. 2. Proth.
Vide t. 22. huius.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aκρα dicit manus & pedes, nasi quoque extremum & aures molliculas, quæ initis accessionum primæ frigescunt, & rursus calent: τὰχὺ ut horæ intervallo vel celerius. Id autem fieri Galenus putat in malignis febribus, in quibus calor medio corpore sæuiens, & nativam caliditatem depascens frigida sæpe extrema relinquit. Attrahit enim ad instar cucurbitulæ, ac rursus dum se loco mouet & transpirat, extrema calefacit, ac tandem dissoluta exhalatione partes extremæ suo calore cassæ, nec iam aduentitio calfactæ refrigerant. In hac igitur misera conditione propinqua est extinctio caloris natui. Potest quoque id accidere minori periculo, sed ancipiti victoria naturæ & morbi. Dum enim intus febrilis calor sæuiens viscera naturamque oppugnat, extrema frigent. Sed aliquando naturæ viribus febrilis calor foras excluditur, sicque extrema calent. Rursus noua collecta materia quasi copius morbus pugnam redintegrat, & qui fugisse videbatur, denuo pugnat, donec diu utrinque commisso prælio vel extrema perpetuè frigeant, vel suo calori nativo restituantur. Atque ubi vehemens ea pugna est, & acutissima febris, in breui mors: rarius enim salus expectanda est. Quod si leuior pugna & morbus mitior, longitudo morbi ostenditur. Id quoque in multiplici aff. duone fieri potest, in quo periculum est, ne, dum hæc affectio oppugnetur, altera intualeat, quæ priore pugna fatigatam naturam opprimat, quomodo duobus hostibus propositis fieri consuevit. Quod autem subiicit διὰ δὲ τοιαύτῳ, eiusmodi sitis intelligitur, quæ celeriter permutatur, & modò vehementer urget, modò remittitur, atque adeo extinguitur, idque improprie dictum videri possit. Nam manente eo vitio, febre scilicet æstuosa & media viscera occupante, qui

fieri possit, ut posito vitio, quod inde necessitate quadam consequitur desinat? Sitis enim inter propria febris æstuosæ symptomata numeratur: itaque vel mens ægrotat, unde phrenitici *βραδυνοται*, vel languet vis illa, qua inopiam humidi, quæ sitis est, animal persentiscit, quomodo tertio statu pestilenti tertij Epid. *ἀδύψοι & πάντες ἔστε*. Erant autem hi valde sine siti. Adiecit *πενήριον* quia variantes subinde extremæ corporis partes vim ignei caloris, imbecillitatem generum ostendunt. Sitis autem incendium febris, commotionem mentis, languorem appetentis & sensilis facultatis significat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Magnam vim habet in prælagiendi *μετάπρως*, id est, permutatio symptomatum contrariorum, aut statum desinentium, quemadmodum de metastasi diximus libro primo. Hæc autem fit, quando, exempli gratia, modò æger dolet, modò nō dolet: aut sinit, deinde non sinit: aut delirat, mox ad se redit: aut modò in extremis partibus vritur, modò summè frigidus apparet, idque vicissim & brevi intervallo. Huius *μετάπρως* generalis causa est *μετάρρσις*, ut veteres medici docuerunt, id est, humorum transfluxus, & vicissim facta migratio modò in hanc, modò in illam partem, unde diuersa & interdum contraria symptomata existunt, quæ tamen sunt *ὁμογενή*, quatenus significant migrationem illam, siue *μετάρρσις*, ut ea quæ ostendunt *μετάσσειν*. Hæc autem *μετάπρως* duplex est apud Hippocratem. Vna *ἐκ φάσεων εἰς ἐπικρίν*, commutatio ex prauis symptomatis ad nutria & benigna, quæ fit duntaxat in principio morborum, cum humores nondum obfirmati sunt in aliqua parte, sed propter copiam & malignitatem transfluunt modò in principem partem, ubi graua symptomata edunt: modò in aliam, ubi mitescere videntur quo tempore inuitant medicum ad vacationem, alioqui admonent, vires vinci à morbo, de qua metaptosi dicitur postea. Altera est *ἐκ μοχθηρῶν εἰς μοχθηρά*, mutatio à prauis symptomatis ad praua & contraria: quæ iterum duplex est. Nam interdum fit in eadem specie morbi, ut in phrenitide, & in eadem parte affecta, ut in cerebro: verum quia in eo multæ sunt partes & mansiones, humor modò in hanc, modò in illam transfluens variat symptomata. In eadem quoque febre firmatis humoribus, sed feruore humorum vicissim accenso & extincto modò calor, modò frigus apparet, non per inæqualem influentis caloris agitationem, ut in destillatione, aut suppuratione: sed per illam putredinis vicissitudinem. Interdum verò neque *μετάρρσις* humorum, neque putredinis iteratus feruor causa est, sed in mente læsa distracti spiritus, qui modò representant imaginationi speciem sensibilis obiecti: quando valde vrget: modò non representant aliunde reuocati & immodicè agitati. Vtramque hoc aphorismo complexus est admirandus naturæ interpres Hippocrates: priorem exemplo partium extimarum: posteriorem exemplo sitis. Quoties ergo in febre maligna celeriter, nimirum intra vnius horæ spatium, modò perfrigerantur vltra modum partes extremæ, ut pedes, manus, aures, & nasus quæ accessionum initus primæ omnium frigescent: modò calescunt à calore præter naturam, duo significantur, extinctio caloris insiti in dictis partibus: & feruor caloris febrilis, qui accensus à corde tanquam à centro incipiens quasi flamma quædam totum corpus peruadit & extrema calefacit. Postquam autem exhalauit siue id fiat brevi intervallo siue longiore, ut vno die in Hermocrate, qui sine febre videbatur, frigida restant partes quasi mortuæ & sine anima, id est, sine calore tum influente, tum insito, aut eo paucò & infirmo admodum: ob quam infirmitatem quocunque modo, & quocunque tempore alterari possunt. Nam omnis passionis præter naturam facilitas est ab imbecillitate. Dixi autem, euaporato humorum feruore partes illas manere oportere frigidas præter modum & celeriter. Nam abeunte intro calore influente, ut initus accessionum, & in horrore celeri, qui significat suppurari phlegmonem, perfrigescent quidem, sed neque tam celeriter, neque tam vehementer, quia manet calor insitus, quem influens fouebat, & quasi in actum educebat. In summo autem frigore, ut hyeme & in senibus, perfrigerantur etiam, ut glacie frigidiores interdum apparent, sed sensim, nec tam celeriter, quòd calor insitus resistens tardet contrarij impressionem

pressionem, tum specie, ut frigoris, tum in excessu, ut caloris febrilis. Idcirco in tractu temporis & per gradus fit mutatio à calore in frigus. Nam, ut alibi dictum est, particularim qualitates introducuntur. At hic & celeriter, quia nihil resistit, & supramodum, quia proprio calore destituta sunt, tum perfrigerantur tum aliunde incalescunt. Altera pars Aphorismi continet alteram μεταπύωτες differentiationem. Si quis modò vehementer sitiat, modò sit expers sitis manente causa & signo, ut febre ardente, & lingua sicca atque arida ita ne artificio medici aut epithemate sitis per aliquod tempus repressa sit, ea vicissitudo indicat suctionis sensationem non fieri alio distracta mente & laesa, quæ per intervalla tantum speciem apprehendit, prout magis aut minus urgetur à causa sitifera. Quemadmodum qui in phrenitide interdum die ac nocte integra urinam retinent mente non apprehendente corporis affectionem, nisi ubi collecta magna urina copia ita distendit, aut irritat vesicam, ut mens consequatur. Sic enim aucta & magis premente atque urgente causa sitis, doloris, urinae & similium, mente quoque quodammodo ad se redeunte excitatur sensio per vices, quod in raris laterum doloribus evenire, multisque aliis similibus docet Hippocrates. Ratio autem generalis omnium hæc est. Nam ubicunque aut nullus, aut alius sit sensus, manente eodem principio, necesse est in sentiente diversitatis & læsionis esse causam. Sentiens autem duplex: mens Hippocrati, Aristoteli imaginatio aut sensus communis, qui ad obiectum conuersus speciem recipit, & facultas sentiendi insita instrumento, ut ventriculo. Hæc extincta non fit sitis omnino, illa non aduertente sitiendi & non sitiendi vicissitudo apparet. Idem iudicium de aliis.

XIIII.

Εκ κομῆς ἡραστήα ἀπόκλεισιν, κακόν.

Compositi modestique hominis audax responsio, mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc est, Si quis natura modestus in acuta febre vi morbi permutato ingenio arroganter & temerè respondet, id ipsum malum est. Periculum enim est ne paulò post insaniat. Omnis enim naturæ & ingenii atque etià cōsuetudinis permutatio in morbis mala est. Sed ubi ad ferocitatem & temeritatem mutatio est, phrenitidis, ubi è feroci ad modestiam, cataphoræ, lethargi aut similis mali metus est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hic Aphorismus explicatus est, ubi docuimus mutationem propriæ cuiusque naturæ, aut consuetudinis, aut morum signum esse & validi morbi, & mentis læsæ. Coniunctur sub illo generali axiomate, Quæ naturæ similima, maximè salutaria: quæ dissimilima, maximè lethalia. Terminus autem, ad quem fit mutatio, naturam affectus ostendit, ut in taciturno loquacitas delirii nota est: in loquaci taciturnitas lethargi, aut melancholiæ. Ferocitas autem in respondendo proxima est phrenitidi in composito & modesto homine: in phrenitico verò ostendit bilem flauam in atram mutari, & melancholicam phrenium ali in cerebro, de qua postea pluribus.

XV.

Οἱσι γὰρ ὁ ἔϊα, ὑποχόνδρια τῶν τρίτοις εἶσιν εἰσπύαται.

Quibus vox acuta, iis hypochondrium intro retrahitur.

Idem. id. com. 2. Prænot.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Melior esset οἱσι ὑποχόνδρια εἶσιν εἰσπύαται, τῶν τρίτοις ἢ γὰρ ἰσῆα. Vox enim acuta tensionē intro hypochondrii sequitur, non contrā. Itaque pars omnis

inflammata contrahitur, cōtracta secūm trahit, quæ sunt connexa atque colligata. Diaphragma ergo inflammatum, aut febris incendio resiccatum sese contrahit, colligatūque hypochondrium intro reuellit sursum. Per peritonæum enim cōligantur. Ac rursus supernè membranam succingentem pulmonem, quæ & inde asperam arteriam detrahit, vnde angustia. Vox igitur inde acuitur, accedente siccatione eiusdem membranz & arteriæ. Sed & calor imbecillior eò concurrit: imbecilliores quoque muscoli & penuria inde materiæ distensionis. Inflammata quoque succingens membrana idem efficit. Inducitur enim illa continuitate quadam superiori diaphragmati. Ac reuulsum intro sursumque hypochondrium non sine re inter signa phrenitidis ab interpretibus Galeni positum est. Philistiterio Epid. secundo die *δεξιὸν ὑποχόνδριον σπαστάθην ἐξέπρην ἐς τὰ ὡς*, dextrum hypochondrium contentum intro procedebat. Sequitur *ῥημαίνε*, vehementer insanuit, nec vocis acutæ meminit. Obiit quinto. Sileno, qui vndecimo obiit, *ὑποχόνδρις ξυώτασις ἐξ ἀμφωτίων* (aliàs *ἐξ ἀμφω*) *πρὸς οὐφάλον ὑπολάπαρ*, tertio die hypochondrij contentio vtriusque oblongua ad vmbilicum subinanis & flaccida. Ex quo insania sequuta est, *λόγοι πολλοὶ γέλως ὧδ' ἔ*, verba multa, risus, cātus. Quod in Sileno *ὑπολάπαρ* scribit, annotandum: quia sic notatur hypochondrium tendi consortio diaphragmatis. Itaque vel totum hypochondrium trahitur & vtriusque trahitur: ita fit *ἐξ ἀμφω* *σπαστάθην*, vt in Sileno: vel tantū altera parte, vt in Philiste. Sic tantū altera pars trahitur hypochondrij. Atque ita sunt *αὐτομάτως ῥεπάρενα*, quod scripsit in Prognosticis hypochondria *σκολιότητα* libro de ratione vitiis in acutis, altero tenso, altero laxo. Fit enim obliquatio quædam & *αὐτομαλία*. Ac tensio est vel *ὑπολάπαρ* subinanis intro reuulsis hypochondriis, sic in diaphragmate vel superiore membrana vitium est: vel extuberat, sic hypochondrij tumor est, quomodo Philisco *σπλῆν' ἐπ' ἄρθρ' ἀριστερῶν νεφρῶν*. Lien extumuit rotundo tuberculo, & in Herophōte *σπλῆν' ἐπ' ἄρθρ' ὑποχόνδρις ξυώτασις*. Vtrumque notauit in eo, qui in Dealcis orto habitabat *ὑποχόνδρις δεξιὸν ξυώτασις ὑπολάπαρ*, & paulò post, *σπλῆν' ἐπ' ἄρθρ'*, non notant Hippocratis acutam vocem, sed deliria & insanias.

DESID. IACOTII COMMENT.

VOcis mutatio potissimū sequitur facultatis animalis, & vocaliū instrumentorum affectus, arteriæ videlicet, glottidis, siue rimulæ, quæ est in capite arteriæ, laryngis, & membranz, quæ faucibus atque gutturi communis est. Facultas infirma in cerebro, aut per musculorum & neruorum affectum exiguam & obscuram vocem facit, & obtremiscentem interdum, vt in phreniticis, communicata cerebri intemperie vicinis partibus coniunctis ac sociatis. Distillatio verò è cerebro multo humore fauces imbuens, & guttur irrigās, raucæ vocis causa est. Sic senibus & bene potis rauca vox, ieiunis suavis & canora, modò ne rauescant ob humidam fluxionem. Ex cōtraria verò siccitate & laryngis angustia fit vox acuta, & clangosa. Proxima itaque vocis acutæ causa est hæc angustia vocalium instrumentorū, vt in spadonibus, pueris, & mulieribus. In febribus autem acutis & ardentibus magna eorum locorum siccitas, aut inflammatio musculorum laryngis, angustia illius & contractionis causam affert, vnde ægri *ἐνυφρονιῶτες* dicuntur. Cum ergo primò & per se muscoli laryngis & vocalia instrumenta phlegmone obsidentur, affectus ipse angina est, quæ vocem attenuat. Hac absente, summam in aspera arteria siccitatem & vrentem calorem ex acuta voce coniicimus, quæ angustiam in rimula & capite ipsius fecerit: nondum tamen inde tutò hypochondrij tensionem prædicere licet. Nam interdum illæ partes resiccantur propter viciniam cerebri vehementer resiccati & æstuantis, vt in phreniticis, quibus sæpe vox clangosa, acuta, & tremens editur, quod in Protheticis scribitur, Vacillationes mentis cum voce clangosa: linguæque conuulsionem cum tremore, & voces ipsæ obtremiscentes, mentis indicant alienationem, duritiæque his perniciose. Interdum etiā resiccatur ipsa arteria & in angustum adducitur vi & incendio ardentium febrium. Sæpius verò ab inflammatione interna in thorace, vt in diaphragmate, & succingente

cingente costas membrana, quam sequitur hypochondrij tensio ad interiora, & sursum sine tumore, de qua agitur hoc loco. Diaphragma enim parte inferiore peritonæo & hypochondriis alligatur per quasdam fibras: superiore verò inducitur tunica, quæ continua est membranz costas ac pulmonem succingenti, & mediz thoracis. Hinc fit, vt si vel membranz illæ, vel diaphragma, vel vtraque exuctis particulis humidioribus & conniuentibus meatuum osculis, aut præ nimia siccitate à calore febrili, aut præ dolore, aut phlegmone in sese contrahantur, secum adducant quæ sunt connexa. Per peritonæum ergo diaphragma intro reuellit hypochondrium, vel alterum, si tantum parte dimidia affectum sit: vel vtrumque in magnis inflammationibus, quæ vtrumque latus obsident. Eadem ratione tum membranam superiorem, tum asperam arteriam contrahit, vnde vocalium instrumentorum angustia, & vox acuta, quæ per valetudinem grauis fuerat. Accedit siccitas tum membranz & arteriz, tum etiam nervorum, qui velut triangulo inferuntur diaphragmati. Vox ergo acuta in febribus, aut anginæ, aut phrenitidis, aut vehementis febris & inflammationis in succingente, vel diaphragmate signum est. Tertio tantum modo tenditur hypochondrium, non quia intro per se accurrat, sed ἀρῶνται, id est, vt interpretatur Galen. ἰλκεται πρὸς τὸν ἴσον χάσαν, trahitur intro ab interioribus. Huius tensionis immediata causa est diaphragma inflammatum, aut resiccatum ab incendio febrili, aut contractum à succingente, vel nervis, quos recipit à cerebro. Distinguitur autem causa hoc modo. In phlegmone diaphragmatis intro magis, quàm sursum trahitur, deliriumque adest, ob substantiz nervosæ similitudinem cum cerebro, nervorum communicationem, & respirationis in maximo vsu interceptionem, cuius diaphragma est instrumentum. Magnæ autem inflammationes succingentis tum ex dolore lateris, tum ex aliis signis facillè internoscuntur. Quando autem principium nervorum retrahit ad se eos, qui ad diaphragma pertinent, nervos ob propriam phlegmonem, grauissimam phrenitidem esse oportet, ac sursum, non intro reuellitur hypochondrium, quod ἀνισπῶνται Hippocrates dicere solet, non autem ἴσων ἰλκεται. Qua in re Galenus sibi constare nō videtur. Nam in Protheticis hypochondriū ἀνισπῶνται sursum retractū in quibusdam phreniticis apparere scribit, non tamen ad interiora reuulsū, vt in affectibus diaphragmatis aut succingentis membranz. In historia tamē Philistis cū Hippocrates dixisset, dextrum hypochondrium ἰσπῶνται εἰς τὸν ἴσον, intro procedebat, interpretatur de principio nervorum affecto. Verum certè est, his tribus modis hypochondriū tendi ad interiora, quia non extumescit, vt inflammato iecore, vel liene. At in inflammationibus diaphragmatis, vel succingentis membranz magis intro, quàm sursum reuellitur: in inflammatione autem cerebri magis sursum, quàm intro. Sic ergo Hippocrates hypochondriorum inflammationes significare solet per hypochondrium durum ac dolens: superiorum verò partium per hypochondrium tensum & ὑπολέπαιον. Tenditur etiam, & intro contrahitur imminente crisi per hæmorrhagiam humoribus sursum transmissis, sed ad exiguum tempus durat illa tensio, sicuti & reliqua omnia symptomata, quæ in perturbatione critica mouentur.

2. Proth. 10.
C. 3. Epid.

XVI.

Τὰ ὅτι κατὰ ψύξης ἰδρώδεις τὰ χυὰ ἀναθερμαίνονται, καὶ κρῖνται.

Si quis à perfrigeratione sudet, & celeriter recalescat, in malo est. De c. 32. lib. 2. §. 1. Remy.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Sudore par est vacuata febrili materia bile & pituita, vaporibus quoque & exhalatione expurgatis febrem solui, aut certe remitti. Contrà verò si celeriter recalescunt, hoc est, in febrem recidunt, maligni morbi & pertinacis indicium est. Coniunctur hic sermo sententia vniuersali κατὰ ψύξης καὶ κρῖνται &c.

Gal. in lib. de
Prænotione.

Perfrigeratio sine sudore interdum febrilis accessione principium est, aut si pulsus constet, ut in sanis, oppressi stomachi signum ex accepto cibo, qui ante excretionem in pituitam commutatus est: in febribus ardentibus, si diutius maneat, inflammationis internæ, affecto iam morbo infirmitatis virium & extinctionis caloris nativi. Perfrigerari verò circa morbi statum antegressis coctionis signis deinde sudare, signum ~~criticum~~ ^{criticum} atque utile, præsertim si inde febris remittat, & æger liberetur. Recalescere verò à sudore, id est, febrem celeriter redire vel à frigore & consequente sudore, vel, quod deterius est, à sudore & consequente frigore, aut nota est intermittentis cum continua iunctæ, ut semitertianæ, in qua natura continuis oppressa accessionebus refici non potest & sudore fracta dissolvitur: aut phlegmones internæ cum suppuratione, si celeriter sudor & horror ac vicissim recurrant, aut imperfectæ crisis. In hac si vires constant, nec deterius habet æger: diuturnus morbus futurus est: sin grauius ac vehementius affligatur, malignus ac lethalis. Indicat enim copiam materię & malignitatem cum infirmitate naturæ, quæ pro excretionem & frustra suscepta critica contentione materię translatione, & ad interiora refluxum attulit, simulque in opere deiecta est per Aphorismum, Iudicatoriorum non iudicantium quædam lethalia sunt, & quædam difficultis iudicii. Ex his autem præsertim si rigor quoque accesserit, refrigeratis partibus posterioribus conuulsio iure metuenda est, quoniam & partes nervosæ sunt, & frigus conuulsionem pariat per Aphorismum Protrhetici, Aestuosus rigores quadantenus perniciosi: flammans quoque cum sudore facies in his mala. Posteriorumque refrigeratio conuulsionem accersit. Febrilis autem calor redit dupliciter à perfrigeratione, aut natura redintegrante pugnam, quod minus malum est: aut eadem victa ac extincta, redeunte humorum putrentium seruire, ut in Hermocrate,

XVII.

Οἱ ἐν ὀξείᾳ ἐφιδρῶντες, ὑποδύσσοροι, κακοί.

Qui subinde sudant, & utcumque morbum male ferunt, in malo sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia satis exposita prius est. Hic enim materię copia & naturæ infirmitas ostenditur.

DESID. IACOTII COMMENT.

In principio morbi oppressæ naturæ & syncopes signa sunt, in progressu inflammationis, aut suppurationis, aut mortis imminenti, de quibus sæpius dictum est.

XVIII.

Οἱ παραλόγως, κενταγγίης μὴ ἐξ ὧν, ἀδύνατοι κακοί.

Quibus proiectæ vires, non ex vacuatione quidem malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

t. 5. com. 2. Protrhet.

Hoc modo in Protrhet. αἱ πρὸ λόγου κενταγγικὸν ἀδυναμίαι ἐκ ὧν κενταγγίης κακοί. Quæ oratio magnam vim habet ad præsagium non solum, sed ad omnem quoque rationem curandi. Caput enim præsagii est in comparatione virium ægri & naturæ morbi. Nec nisi in ita virium ratione de secunda vena, de medicamentis, de instituenda vita aliquid convenienter decernas. Pauca ergo de viribus dicenda sunt, quæ ad expositionem huius sententiæ, & ad totam commutationem virium pertineant. Monet ergo Hippocr. initio Prognost. γνῶντας τὸν χρόνον

ἢ πρὸς τὸν πρὸς τὴν τὰς φύσας ὁλοῦν ἢ τὸν δυνάμει ἢ τὸν σώματι. Medicum, inquit oportet nosse eiusmodi morborum naturas, quantum superent vires corporis. Sic etiam animaduvertere quantum natura sit morbo superior, aut si paribus viribus concurrant, expectare, uterique prælagium, donec anceps pugna in hoc vel illud inclinet. Constat ergo ars natura, morbo & medico. Spectator enim medicus certaminis, ut vini morbi retundat, excludatque corpore, unde is foueatur. Naturam verò excitet, confirmetque & laboranti suppetias ferat. φύσις ergo quid, quid ὁ ὕψος & ἀδύναμις ex Epid. 6. κριταγῶνα ex annotatis in secundum Aphorismorum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Nihil æquè in medicina facienda considerandum, atque virium robur siue virtus ratio præscribatur, siue prælagium, siue remedia instituantur. Secundo de victus ratione in acutis, in medicos inuehitur Hippocrates, qui ignorata causarum distinctione, quæ vires infirmas faciunt, ægros alunt minimè alendos, aut contrà, ac planè vel interficiunt, vel grauib. augent symptomatis. In eundem locum Galenus quia affectus aut sunt adhuc, aut facti sunt, non spectandum scribit, donec ad extremum vires peruenierint, ut id cognoscatur, quod à plerisque medicis fieri solet, quo tempore neque prælagio artificioso, neque remediis est locus; sed simul, atque deinceps cœperint, aut saltem in progressu, id prælagire oportere, id est, antelagire, quàm oblatum sit periculum, ut & prudenter atque opportunè occurratur, & quæ futura sunt, præsignificentur. In Prognostico quoque vim omnem prælagij ex comparatione virium & morbi repetendam docet, ac passim admonet in curando de virium robore statuendum prius, quàm quicquam moliamur, quòd his dissolutis nullum generosius remedium tentari debeat, non sanguinis missio, non alui purgatio, non vomitus, aut frictio multa, aut vehemens vlla corporis commotio, vel alteratio. Communis itaque scopus omnibus medicinæ partibus propositus hic est, quòd medicus intuens, ab eo, quodcunque sibi proposuerit, minus aberret. Virium autem substantiam & facultatem essentiam aliter medici considerant, atque Philosophi, quod à plerisque minus accuratè obseruatur. Hi enim animam principium motus; corpus, rem motam: spiritum & calorem, instrumentum animæ ad mouendum, vel potius medium vtriusque naturæ particeps, quod vim animæ per vniuersum corpus defert, constituunt, idque verissimè cum à motionis principio motus extens ad ipsum corpus spiritus habeat, tanquam medius. Facultas ergo idem, reale, ut loquuntur, & formale cum anima. Idem enim est animus, & animus alens, sentiens, generans. Ratione distinguuntur, quia facultas consequitur substantiam. Facultas ergo cum sit essentialis, semper eadem manet, neque interit, neque minuitur, neque de lassatur. Quia tamen eius instrumenta sunt vel minora, vel deteriora, idcirco etiam opus. Absurdum ergo aiunt facultates interire, aut dissolui. Nam cum diuinæ sint, & eiusdem cum animo essentia, totæ sunt in toto, & præsto sunt sibi, tum partibus, quibus operam suam distribuunt, nec substantia separantur, sed opere atque actione. Animus ergo iisdem viribus semper præditus non fatigatur, sed corpus, quod principium sui interitus in se habet ex mutua actione & percussione qualitarum contrariarum. Cum ergo dissoluitur, aut spiritus absumitur, aut calor elementaris humidum depopulatus est, existentia corruptio fit in hoc aut illo individuo, quod ὑπαρχει dicunt: essentia, quæ est οὐσία, nunquam. Medici hæc agnoscunt, & vera confitentur. Verùm quia medentur corpori, eiusque partes, quoad fieri potest, reparant, quarum actiones læsæ sunt; facultates considerant in materia & temperamento partium. Itaque vim sensuum primum, deinde aciem rationis sequuti, cum malè affecto cerebro, aut corde, aut hepate actiones offendi videant, quæ in illis partibus manifestè exercètur, sintque non ἡμῶν sed ὑπὸ τῆς φύσεως & κατὰ φύσιν potius, quàm ἑμῶν, in cerebro animalem facultatem, in corde vitalem, in hepate altricem posuerunt. Ut enim cor τὸ κέντρον τῆς ζωῆς author vitæ per calorem & spiritus vitales in arteriis quasi actum vitæ impertit viventibus partibus: ita cerebrum mouendi & sentiendi per spiritus anima-

les ac

les ac nervos:hepat verò alendi per sanguinem in venis & calorem sibi proprium, qui tamen per calorem cordis est in actu secundo, ut Philosophi vocant. Virium itaque substantia in his partibus inest, tanquam in radice: in spiritu verò ac sanguine, tanquam in instrumento. Hinc efficitur, vires offendi tribus modis, aut dissoluta ipsa humorum & spirituum substantia; aut oppressione illarum partium nobilium; aut vehementi aliqua intemperie, vel corruptione propriæ substantiæ. Dissipationem humorum & spirituum, quia in vasis continentur, Hippocrates vocat *κριαγγίαν* ab euentu, quodd ab omni vacuatione vasa vacua reddi soleant, quamquam interdum Galenus solam inedia, nonnulli sanguinis missionem interpretantur, nomine generis in specie sumpto. Modus autem illius vacuationis duplex. Nam vel sensibus conspicua est vacuatio, ut in sanguinis profusione, vomitu, sudore, alui deiectione & similibus: vel oculorum obtutum effugit, ut quæ sit per inedia, dolores, vigilias, tristitiam, frequentem surrectionem, venerem, syncopem ab oppressione oris ventriculi ob humoris copiam, aut pravam qualitatem exquisitissimum illius sensum irritantis. Hæc autem adiuuant corporis habitus rara textura, in qua ægri faciliè dissoluntur, & in syncopem incurrunt, senectus, anni tempus æstuosum & cætera huiusmodi, quæ quia omnibus manifestò & ab externa causa evenire cernuntur, *πρόφασις* nomine comprehenduntur ab Hippocrate, dicunturque hoc modo impotentes ægri *κατὰ λόγον* non sine ratione, quod illius infirmitatis causa perspicua sit omnibus. Quodd si absque his & nulla præcedente vasorum vacuatione, aut sine causis externis, ut vigilia, fame & alui profluvio vires repenti concidisse appareant, non solum malum id est, sed etiam lethale magis aut minus pro magnitudine causæ & præstantia partis affectæ. Vel enim naturæ oppressio significatur ab ingenti humorum copia in principio morbi, ut in febribus laboriosis: vel gravis intemperies aut corruptio in una aliqua, aut in pluribus simul partibus principibus, corde, hepate, & cerebro. Quibus principiis alteratis necesse est omnia in corpore, quæ ex illorum conditione pendent, collabi, ac vires celerrimè deiici. Cor ergo offenditur spirituum vitalium exolutione, aut agitatione, aut suffocatione: multò verò magis à contrariis qualitatibus tum calidis, tum frigidis, tuberculo, serosa in pericardio substantia agitata, rarissimè corrupta propria substantia: sæpissimè verò in febribus vel ab indicibili proprietate, ut in peste: vel à colliquatione, in qua, quod liquefit, sensum latet in febribus quibusdam ardentibus, in quibus imbecillitas recenteris, acris calor, & humoris tenuitas simul conspirant in perniciem ægri. Nam ob infirmitatem aliquid perpetuò extra cutem effluit: ob incendium febrile tenues humores exhalantur: ob tenuitatem exeuntes non apparent. Quibus si accedat locus calidus, aer, temperamentum biliosum, os ventriculi imbecille, rara textura, intra quatrduum facies illa Hippocratica dicta cernitur. Repentina ergo virium vitalium concisio aut febris ardentis & colliquantis, aut pestis, & cordis gravissimè affecti atque oppressi certissimum signum est, si nulla causa externa inciderit. Quod pestis signum nos superioribus annis sæpius sumus experti cum in multis aliis, tum in matre, & universa paternæ domus familia, quæ eo morbo me præsentè gravissimè afflictata est. Idem iudicium de offensione hepatis, aut cerebri. Primum enim quæ inde ortum habent, gravissimè afficiuntur, deinde verò affectuum participatione quæ ab illis aliquid accipiunt, aut cum illis communicant in generis similitudine, vasis, & vicinia. Omnium tamen celerrimè cordis morbi necant: tardius cerebri: tardissimè hepatis, ait Galenus in secundum de ratione victus in acutis. Quanquam in hunc Aphorismum, qui scribitur in Proorrh. naturalis virtutis & vitalis infirmitatem celerius interficere scribit. Quod intelligendum, si altera alteri iuncta sit. Cum igitur causæ deiectionum virium ad hæc tria commodè referantur, oppressionem, resolutionem, & spirituum dissipationem aut suffocationem: oppressionem quidem multa alia, maximè verò pulsus inæqualis, interdum intercisus, aut, quod deterius est, deficiens, modò magnus, modò parvus, aut in varios motus distractus indicat: parvus verò languidus & frequens, resolutionem. Caput oppressum demuntiant symptomata illius propria, gravitas, plenitudo: resolutam verò anima-

lem fa

lem facultatem significant imprimis totius corporis pondus & gravitas, supinus decubitus, prolapsus ad pedes, membrorum fusa proleccio, manus ac pedes tanquam plumbei sine peculiari affectione in musculis apparente. De hepate iudicamus ex fluxione alui, excrementis, urinis, colore totius corporis, atrophia, cutis affectibus. Hæc igitur præclari huius Aphorismi sententia est, Quæcunque infirmitas sine causa manifesta, & ὁδυγύς incidit, aut sine vacuatione vasorum in omnibus facultatibus simul, vel quibusdam, vel una tantum, eam valde perniciosam esse, quod significet in partes principes acceptum esse incommodum. Idque longè deterius, quàm si humorum & spiritus substantia tantum dissipata esset à manifestis causis, in quibus, quod laborat inopia, copia subveniendum, & contrà.

XIX.

Εἰ πυρετὸς ἔλθῃ οἷον ἀπὸ ἐμῆς ἐστὶν ἀνάγκη μὴ τελευτᾶν, καὶ οὐδὲν.

In febre tractus velut à vomitu, in screatum desinens, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Vomitu tractus quidem per fibras rectas œsophagi sursum est, quia in gula aliquid materiæ vomitionis restitit, quod dum natura excludere contendit, velut tractus quidam fit. Siquid ergo imbibitum aut pertinacius inhaerens gulæ hoc efficiat, & inde in fauces aliquid transmittatur, fit screatus. Neque tamen protinus id in febre, ut malum pronuntiandum est. Malum verò si nihil illic est, eger tamen læsa mente trahit, & screando nihil expuit. Fieri enim potest, ut distillatione vel intercepta via, quæ à naribus ad os pertinet, & tractus fiat & screatus, siccata videlicet ea parte pituita. Sed quemadmodum ægri in phrenitide floccos colligunt, dimouent oculos, manus ori & naso admouent, gesticulanturque, & alia absurda faciunt læsa phantasia: ita & trahunt & screant, quasi contendant aliquid educere, cum nihil sit, quod educant. Scripsit ergo in Protrh. ἐν ἀρχῇ μὴ πνεύνην ἢ δὲ τὴν καὶ ἄλλοι σπυγγοὶ προσφρενιτικὰ ποχρίμματα autē usurpat Hippocrates aliquando in sputis, ut in Aphorismis. Propterea Phavorinus ἐποχρίμματα ἀποπτύσματα interpretatur. Philotimus καὶ θάρασις ἢ διὰ φάρυγγος, ἢ διὰ τραχέως ἀρτηρίας, Galeno διὰ φάρυγγος dicitur, & ἀνάχρημψις, ut hoc loco, & in Protrheticis.

4. Aphor. 47.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVo sunt symptomata, nausea, in qua tractus quidam fit tanquam in vomitibus à depravato motu facultatis expultricis, quo nititur per os excernere, quæ ori ventriculi, aut gulæ molesta sunt: & screatus, in quem finitur nausea. Fiunt autem ægri ναυτιώδεις nauseabundi duobus modis. Aut enim moderatam nauseam statim vomitus sequitur: aut conturbatio multa & frequens, in qua vomitione nihil, vel admodum paucum reiicitur, quod symptoma in Protrheticis dicitur ἐμεινωδὲς ἐλπίμενοι, quemadmodum hoc loco ἔλθῃ οἷον, ὅτι ἐμῆς, quod vomendo trahitur, aut tractus velut à vomitu. Screatus autem ille post irritum vomendi conatum dupliciter etiam fieri potest. Aut enim aliquid sputi exit, aut nihil, ut Galenus docet in Aphorismum 6. com. 1. Protrheticis. Nausea ergo interdum movetur primigenio ventriculi affectu ab humoribus mordentibus, aut opprimentibus ventriculum, quam non sequitur vomitus propter imbecillitatem facultatis aut partium superiorum œsophagi, & lentorem ac crassitiem materiæ, quæ contumaciter tunicis adhærescens minus obsequiosa est: interdum verò per consensum à phlegmone partium vicinarum, ex qua tenues ichores in ventriculi capacitatem resudant, ubi collecti orificium ipsius vellicant, unde ingens cibi fastidium, nausea, & interdum pauca ac biliosa vomitio commouetur, nonnunquam etiam dolor colico similis. Id evenire solet in phlegmone partis concavæ hepatis, ut Galenus docet de locis affectis: & in vehementi phrenitide, quæ licet morbus sit siccissimus, sæpe os replet tenui humiditate, quæ σπυγγοὺς facit, continuam quandam

3. Protrh. 29.

lib. 1. cap. 4.

1. Prorrh. 3.

2. lib. cap. 13.

1. Prorrh. 6.

quandam sputationem, propter cerebrū humiditatibus refertum, ex quibus non-
 nihil in os & ventriculum confluit lachrymæ tenui, quæ ex inflammatis oculis
 manat, simile, vnde etiam nausea, & vomitus per Aphorismum illum, Si in phre-
 niticis frequens cum refrigeratione sit scretus, nigra reuomuntur. Potest quoque
 nausea utroque modo fieri & affecto per se ventriculo, & per consensum. Sæpe
 etiam contingit in febribus nausæas & cardialgias ortum habere à colliquatione
 materiarum, quæ in venis est, vt alibi docebimus. In quo multi falluntur, qui putant
 purgationem sanguinis missioni præferendam esse, quoties nausea adest. Et Pau-
 lus docet, in febribus putridis humores quandoque viam affectare ad os ventriculi,
 ac nauseam excitare, quæ vomitu iuuanda sit, alioqui non irritanda ob cruditatem.
 Quia ergo Hippocrates hic addit ὅτι πύπτει in febre, intelligere videtur nauseam,
 quæ vi febris oborta est aut propter phlegmonem aut resudationem è venis, aut
 humorum ad ventriculum confluxum non autem, quæ sit primigenio affectu ven-
 triculi. Hæc autem per se, etiam sine scretu praua est admodum, præsertim in qua
 tractus sit tanquam à vomitu, nō solum vt signum, sed etiam vt causa. Nam qua-
 tenus indicat humoris malignitatem in ore ventriculi, qui non potest excerni, signū
 prauum est. Quod verò continuis lacerationibus ac vellicationibus ventrem affi-
 ciat, & grauius lædat, ob eam causam phlegmones causa futura est, si nondum
 facta sit: aut si iam adsit phlegmone, eam auget & vehementius exasperat. Screa-
 tus autem, in quem definit si cum sputo coniunctum fuerit, à resudante ichore &
 ore ventriculi ex humore imbecillo nascitur, aut à distillatione in os per narium
 foramina, & glutinoso sputo in canalibus à naribus ad os pertingentibus infarcto
 propter calidam & siccam cerebri affectionem. Contingit quoque & aliquando
 frequens huiusmodi scretus, vbi respirationis robur externum quidpiam attraxe-
 rit, meatibusque in ipsis tum adhæserit, tum impactum fuerit. Si verò nihil sputi
 prodeat, & sæpius æger conspuet absque vlla causa & necessitate, læsam mentem
 ostendit per generale illud axioma medicum, Omnem volūtariam actionem, quæ
 præter rationem vel exuperat, vel deficit, ac indecorè sit, inter phrenitica signa
 haberi: & per Aphorismum illum Prothetici, Scretus frequens, & si aliud aliquod
 signum adfuerit, sunt phrenitica.

XX.

Ναρκὴ ἐς ἀμφοτέρω ταχὺ μεταπίπτουσα, κακόν.

Torpor utroque celeriter transiens, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Et ἀμφοτέρω de vtraque parte corporis intelligi potest, vt modò dextra, mo-
 dò sinistra obtorpeant. ἐς ἀμφοτέρω quoque, quia modò desinat torpor, modò
 redeat. Atque vtrumque malum. Est autem νάρκη torpor, de quo lege tertium de
 materia chirurgica.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Prorrh. 36.

Nάρκη torpor interdum νωδότης significat affectum facultatis animalis cum
 sensus & motus difficultate: interdum obtusum quendam sensum ac morum
 partis alicuius. Priore modo à refrigeratione cerebri tum positua, vt vocant, tum
 per extinctionem caloris insiti, & à nimio humore, qui substantiam cerebri imbuit,
 fieri solet. Interdum vtrumque simul incidit, vt & refrigeratum sit cerebrum, & ni-
 mio humore perfusum. Author libri secundi de Prædictione, qui Hippocrati tri-
 buitur, pro doloris specie in capite, aut sensu quodam torpescentis capitis sumpsit.
 νάρκη (inquit) id est, torpores & pruritus, quibus per caput discurrent, aliquādo per
 totum, aliquando per aliquam partem (quasi ἐς ἀμφοτέρω) sæpe verò & frigiditas
 ab ipsis sentiri putatur, velut per caput discurrere. Hos interrogare oportet, an etiā
 ad summam linguam pūctura illa procedat. Si enim hoc fecerit, perfectus morbus
 fit, &

fit, & qui difficilius submoueri possit. Verum absque hoc facilis est. Posteriore autem modo, qui huic loco conuenientior est, significat stuporem & obtusum quendam sensum partis alicuius cum motus difficultate à refrigeratione per qualitatem frigidam interiorem aut exteriorem: vel humorem frigidum: vel spiritus animalis impeditum liberum comēatum. *vapxñ* (ait Hippocrates) *μῆτις ὀδυνῶν* *αὐτῆς*. Modicus stupor dolorem sedat. nimirum per accidens obtuso sensu partis affectæ. Ex quo efficit Galenus dolorem non esse, quia species proprium genus haudquaquam destruit, non tamen sine dolore aliquo. Nam qui ita affecti sunt, quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, & ægrè moueri possunt. Si verò moueri cogantur, dolent. Verum tamen si non mouentur, affectum ipsum stuporis sentiunt, nec dolent tamen. Præuū igitur affectum esse per se perspicuum est. Præuū autem gradus ex causarum distinctione & magnitudine intelligitur. Nam à causa externa nihil interdum habet periculi, ut in manu quoties brachium ligatur, spiritibus intus suffocatis stupor oritur, licet sanguinis affluxu turgida & rubicunda appareat. Sic attenuatoria obstructione, quam vocant, & neruorum compressione, ubi quis sedendo crus alterum diu arctum & adstrictum tenuit, si id cum velit laxare ac mouere, nequeat, percepro veluti pondere & sensu dolorifico tanquam formicarum pungentium aut discurrentium à violenta, inæquali & cum impetu facta delatione suffocatorum spirituum. Præterea & à torpedine pisce, & medicamentis frigidis extrinsecus admotis, & frigore externo fieri potest. Verum in febribus causa periculosior, interdum etiam lethalis. Nam cum à phlegmone, aut scirrho, aut luxatis intro vertebriis ortum habet, aut à refrigeratione & obstructione à crasis & lentis humoribus, tantum in ipso stupore periculi est, quantum in causa ipsa efficiente. Cum verò stupeat pars à qua calore natui euaporato ac discusso à febrili, ut sopor ille in febre ardentissima Hermetocratis, planè lethale id est. Quod si accedat repentina in utramque conditionem mutatio, geminatur perniciēs. Nam dictio *ἡ ἀντιθέσις* significat *μεταβολή* mutationem symptomatum à contrario in contrarium, quam nos duplicem diximus superius, vel à contrario malo in contrarium malum, vel à malo in bonum. In omni enim huiusmodi permutatione spectatur contrarietas in his, quorum vnum tollit *ὑπαρξίαν* alterius. Nam vni symptomati alterum contrarium succedit vicissim, ut sitire & non sitire, calefieri, & deinde refrigerari, sentire stuporem, paulò post non sentire. Causa autem est in principio morborum fluxio humorum erratica à parte in partem. Cum enim obfirmati sunt, speciem vnā symptomatum efficiunt respondentem tum speciei humoris, tum naturæ partis affectæ: antequam sistantur, si variè transfluant, naturā à morbo superari ostēdunt. Hoc itaque modo in principio stupor, qui modò adesse, modò abesse videtur, periculum significat, & paralytim minatur. Longius autem progresso morbo, ea vicissitudo signū est aut læsæ mentis, aut extinctionis caloris natui. Modus autē sic habet. In quibus aliò distractus est animus, is non percipit corporis affectiones, qualis est stupor, nisi cum obiectū vehementius urget, ut qui vehemēter sitiunt, aut mingēdi desiderio tenentur, ac matellam aut scaphiū poscunt, cuius celeriter obliuiscuntur. Sic qui stuporē sentiunt, ut cum mouentur vehemētiū deinde interrogāti se nihil stuporis sentire respondent, manente causa, nec medici artificio, aut naturæ beneficio edomita, delirio proximose esse certū est per Aphorif. Quicumque aliqua corporis parte laborant, nec dolorem sentiunt, ius mens ægrotat. Si verò integra mēte fuerint, significatio sit refrigerationis partis affectæ à resolutione proprii & insiti caloris. Stupet enim, cum describitur à calore febrili exhalante: eodem verò redeunte, & flammæ instar à medio corpore in partes eximas peruadente, paucus calor natui excitatur, unde motus faciliior & sensus. Patientibus enim partibus neruosis, calidæque existente affectione facultas quiescere non potest. Nempe (ait Galenus) ut frigidi est, cum stabili & tarda, tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit: sic calidum semper mouet, & non sinit quiescere, sensumque excitat, & interdum minuit, aut tollit, quia obruit.

5. aphorif. 25

1. de locis aff. secus.

Aphorif. 13. huius.

1. Prox. 20

Στάζει αἱ ἐλάκισται καὶ αἱ.

Pusilla stilla male.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Expositum est hoc trigesimosexto Aphorismo huius.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN præfatio hæmorrhagiæ, vel eius, quod ex facta hæmorrhagia futurum est, primum observari debet quandam esse naturalem & sanorum propriam à copia & feruore sanguinis, qui in puericia non solum in alimentum, sed etiam in incrementum corporis consumebatur, de qua Hippocr. Vbi concumbere vel hircire incipiunt, sanguinem profundunt. Deinde aliam esse symptomaticam partium interiorum malè affectarum, imprimis hepatis & lienis, interdum etiam capitis. In harum enim affectibus per intervalla stillat sanguis, aut copiosè profunditur, resolutio aut obstructio hepate, vel liene. In lienosis enim tenuis sanguis sursum abit ac diffuit: crassior verò in splene relinquitur, quo & repletur, & hepatis replet, quia non expurgat. Primum fit retentivum, secundum expultrivum, tertium attractivum infirmitate. Tertia differentia est hæmorrhagiæ, quæ vi febris, & in certamine naturæ ac morbi commouetur. Sanguis enim calore feruens sursum rapitur, apertisque venis, una cum vaporibus effunditur. Hoc igitur tribus fit modis, criticè & natura superante. Cuius hæc signa variis locis posuit Hippocrates. Si antegressis signis perfectæ coctionis sanguis fluat: si die indice crisis præmonstrata sit: si die critico, & è directo fiat: si speciei morbi, & magnitudini respondeat. Optima enim est hæmorrhagia in omni morbo acuto & bilioso, ut in caussa phrenitide, inflammationibus viscerum, ut hepatis & lienis. Minus convenit lethargo & peripneumoniæ. Pleuritis minus inde soluitur, quàm ardens & phrenitis: magis quàm peripneumonia, & lethargus. Certius autem expectanda est, cum non solum morbi species, & natura biliosa, sed etiam externa conveniunt: ætas, temperamentum ægri, victus, locus, anni tempus, constitutio. Nam in eadem specie causi, iuvenes hæmorrhagia, senes dysenteria magis iudicantur. Confirmat crisis perfectionem morbi consequens allevatio & symptomatum. Hæc omnia duobus verbis complexus est Hippocrates, καλὸς καὶ δαψιλὺς, bene & largiter. Interdum etiam exprimit κατ' ἔψιν: ac scribit neminem mortuum, cui hoc modo profuxerit sanguis. Admonet tamen in Prorethico metuendam esse ἐπὶ κρείσσει. Nam in iudicatoriis perfriktionibus sanguinis eruptiones vehementes pessimæ. Et paulò post Quibus à naribus copiosa violenta & multa fluunt, ad convulsiones hi interdum deducuntur, venæ autem sectio soluit. Ratio est, quia constat, quod gravata sanguinis multitudine natura excitata quidem sit ad ipsius evacuationem, sed modum tenere non valens vocatam à medicis supercrisim facit. Altera est hæmorrhagia critica, ut superior, sed imperfecta & periculosa, cum parùm fluit, & per intervalla, aut modò parùm, modò largiter iteratis vicibus, ut in Metone primo Epid. & eo, qui in Dealcis horto habitabat. Est enim excretionis criticæ quantitas duplex, una continua cum cumulat, ut in crisi perfecta: altera discreta, cum frequentatur, ut in crisi deficiente. Atque hoc modo stillicidium sanguinis quarto die interdum prænuntiat hæmorrhagiam septimo, quia crassior sanguis attenuatur paulatim, quod alio Aphorismo explicabitur. Tertia est, & postrema σάψις, stillicidium, cum paucæ stillæ exeunt sine causa externa, ut insolatione, perfrigerio, titillatione narium, vino meraciore: sed vi febris frustra tentata crisi à malignitate morbi, vitio sanguinis, & cerebri infirmitate. Primam differentiam absolute Hippocrates αἱμορραγίαν vocat: secundam ἐξέψιν: πλαγίαν & σάψιν tertiam, ut hoc loco. De qua cum ita scriptum esset in Prorethico σὺν ἐπικρίσει καὶ νοσήσει καὶ ἐπὶ τῶν σάψιν καὶ τῶν δ' ὅσων: Sanguis guttatim stillans cum surditate & torpore difficile quid habet, locum notat Galenus tanquam Hippocratis doctrina indignum, quia non parùm id malum sit, etiam si per se absque surditate & torpore appareat. Idque non sine optima ratione. Nam iudicatorium est non iudicans, duplici nomine prævium. Primum quia

Secund. 3. in 6.
Epid.

modi hæmorrhagiæ, symptomaticæ, atque criticæ

1. Epid. 84.
in 3.

3. Protrh. 41.
in 52.

4. Protrh. 48.

664. 10. 11

quia indicat materiam in caput rapi partem nobilem, cui natura dominari non potest: deinde quia naturam copia, aut malignitate materię opprimi denuntiat, aut ad extremam infirmitatem recidisse, quæ moliri aliquid tentans prima statim aggreſſione superata succumbit pugnx: quod signorum genus omnium pessimum est, quemadmodum si pustulæ aut tubercula ex intimis corporis partibus in superficiem erumpentia celeriter intro recurrant. In mitioribus itaque morbis, in quibus cetera signa salutaria sunt, diuturnitatem præmonstrat: in acutis mortem, eamque certissimam, si tres conditiones cōuenerint. Vna si sanguis *ἀκρατος* impermixtus, ac suo sero priuatus appareat. Nam in vrente febre vix rubeus prodire potest, quia incendio febrili serum consumitur, quo dilutus enitescit. *ἀκρατος* ergo, id est, *κακὸς ἀκράτος* crassius, subniger & obscurus, qualis in Philisco quinto die stillauit, *μικρὸν ἂν βίωσιν ἴσασιν ἀκράτους*. Sexto obiit. Altera est, si die indice ut quarto, aut vndecimo: aut critico, ut septimo vel decimoquarto id incidat, quia illis diebus signa omnia firmitiora sunt tum salutis, tum mortis. Cūm (ait Galenus) stillicidium ē naribus semper malum signum sit, absoluta morbi malitia significatur, si quarto fiat die. Videtur siquidem natura collectam in cerebro abundantiam conari expellere, sed non posse. In diebus autem huiusmodi fit apparatus crisis bonæ aut malæ, cuius finis sequitur altero quaternario, ut septimo. Tertia est, si cum surditate, torpore, comate, delirio, aut similibus tale stillicidium coniunctum fuerit. Cum his enim, quæ cerebrum affectum esse indicant, lethale signum est sanguinis ē naribus stillicidij instar fluor, ut alio loco scribit Galenus.

1. Prorrh. 1

3. Prorrh. 48

XXII.

Κακὸν ὃ πάσις ἐν ὧς δὴ παραλόγως λυθεῖται.

Sitis in acutis, qua citra rationem soluitur, omnino mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Scribitur in Prorrheticis, & aliqua ex parte exposita hæc sententia antea. *Sitis* ^{supra t. 13.} ^{2. prorrh. 22.} ergo soluitur *παράλογως*, si nulla excretionē critica vel sponte, vel arte mota, si nulla à medico medicamenta quæ inde *ἀδύτα* adhibita, si denique manente incendio lingua arida & scabra, urinis crudis non sicut æger.

DESID. IACOTII COMMENT.

Exemplum est *μεταπήσις*, quæ fit læsa mente, aut extincto sensu. Continetur sub his generalibus axiomatis, Quæcunque præter rationem leuant, suspecta atque sollicita esse debent. & Qui parte aliqua corporis dolent, & magna ex parte dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. In præsagiis autem annotanda sitis duplex. Superficialia areſcente tantum oesophagi ductu, aut incalescente, per quem humidum ex ore in ventriculum fertur, quam Hippocrates *ἐπιπέλασον δύσαν* appellat, leuem, & valde paruam, quæ neque ab vniuerso corpore fiat, neque à magna partium ventris affectione. Hæc autem faciliè tum sedatur, tum reuertitur sine periculo. Nam ante somnum excitata per somnum quiescit, sanguine intro recurrente, & humescentibus interioribus. Ex somno verò orta à vapore calido cibi, qui concoquitur, aut vino meraciore in cœna sumpto, per vigiliam vacuato ventre & vapore illo discusso sedatur, aut si cibus calidior, vel potus ingestus est, modico frigidæ haustu ante cibum, aut syrupis, quibus in febribus vti solemus. Altera est vehemens & inexplibilis, qualis in ardentibus & acutis, de qua hic Aphorismus intelligitur. Proinde addidit *ὅς ἐστι*, in acuta febre in qua lingua sicca est & arida. Excitatur enim incendio febrili in toto corpore exæstuantē, potissimum verò in ventriculo, pulmone, & ieiuno intestino, aut humore salso, vel bilioso ventriculi tunicas perstringente. In hac æger calore & siccitate areſcens, aut calidi & acris humoris morſu continuò vellicatus, tametsi aquam gelidam bibat, releuari quidem aliquantulum, sed tamen expleri nec satiari potest.

6. Epid. comment. 3

Ob idque Galenus in historiam Cleonactidis inter salutaria signa febrium hæc numerat, appetentiam cibi, somnum, urinam boni coloris, spirandi facilitatem vacuitatem sitis. Ex hac significationem fieri, neque biliosum, neque calidum esse humorem, qui redundat, à quo ægri fiunt, & siticulosi, & vigiles. & *ἰπποκράτης*, qui ad omnem cibum vitiosam habent offensionem. Interdum etiam non sitiunt, qui febrem habent ob distillationem in cerebro minimè acrem, vel ob frigidum & humidum succum acervatum in ore ventriculi. Non igitur dixit absolute, non sitire in febribus, malum, sed sitim vehementem, & cum lingua sicca & scabra sine defluxione è cerebro, periculoso euentu sedari *ὑπερλόγως*, id est, sine medicamentis, epithematis, quæ aliquantulum remittunt, nec tollunt sitim, & sine abscessu critico, aut excretionem, quæ humorem sitis efficientem loco mouerit, vt vomitu, sudore, deiectione & similibus. Qui enim antea vehementer sitiebat, si sitire desinat, nec quicquam horum factum sit, affectionem sitiferam adhuc intus alit. Quod certius intelliges ex lingua & febre potius aucta quàm imminuta, & urinis crudis, quæ inualescentis morbi signa sunt, & naturæ fatiscentis. Inter hæc ergo sedata sitis, vel mentis laborantis signum est, vel emorientis facultatis appetendi in ventriculo, & resoluti ventriculi. Hic enim impressionem causæ sitiferæ recipit: illa speciem. Manente igitur affectione, quæ doloris non est expers, si sensio nulla, aut exigua mouetur, in alterutro, aut utroque vitium est. Sic in constitutione Aquilonia primi Epid. in ardoribus morituri initio quidem sitiebant: progressu morbo sitis expertes. Minus perniciosum, si solùm ad tempus sitire desinat æger, aut minus sitiat, quàm pro ratione febris. impedita tantùm, non emortua appetendi aut sentiendi facultate. Perniciosissimum verò, si & potum & cibum omnino auerferetur. Siquidem id argumentum est extremi langoris in facultate naturali hepatis. De quo sic Hippocrates, Magnum autem malum & hos & alios comitabatur cibi fastidium. Nam neque potum cum cibo libenter sumebant, sed valde sine siti erant. Vera autem causa sit huius falsò creditæ solutionis, an mens læsa, quæ spem salutis non adimit: an caloris natui & facultatis extinctio, quæ planè lethalis est, ex adiunctis signis dignoscitur. Propterea Hippocrates suo, hoc est, admirabili artificio cum significare vult propter extinctionem sine siti esse ægros, qui antea siti arderent, adiungit perniciofa alia symptomata: vt primo Epid. plurimis quarto die labores maximi, & sudores diutissimè frigidi, neque amplius extrema recalescebant, sed liuida & subfrigida manebant, non sitiebant. Præterea erant urinx nigrae, tennes, paucæ: aluique sistebantur, nec erupit sanguis è naribus. Tandem verò subiicit, Sexto die moriebantur cum sudore. Et in Hermocrate, Lingua principio exalta, confestim surditas, somni non erant, siticulosus non admodum. Paulò post, Lingua superarida, non sitiuit, vigesimo septimo obiit.

XXIII.

Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναίσθητοι, κακοί.

Qui ad malum resiliunt, in malo sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nemo facillè intelligat, quid velit πρὸς χεῖρα ἀναίσθητοι, nisi qui in ægris id diligenter obseruauerit. Itaque sæpe fit, vt si manum ægri spectes, manifestè videas quasi intremiscentem reuelli. Aliquando contingenti manum id deprehenditur. Atque hic motus resultans ex tremore & conuulsione mistus est. Propterea *σπασμοτρομός* ab auctore Protrhetici appellatus, & *σπασμότρομος*. Distinguiturque à tremore, quia deposita manu & subnixa, tremor conque sit, non *σπασμότρομος*. Periculosa est admodum eiusmodi tremula reuulsio. A qua ferè dementia sequitur, sæpe conuulsio & mors, multòque magis, si acuta febris est, si maligna, si multa antecessit vacuatio. Noui quibus etiam integrè valenti

valentibus familiare sit, quod in ægris recognoscendum. Vidi & qui in longis febribus autumnalibus, à copia crudi humoris non tam siccatis quàm humore madentibus nervis id citra periculum acciderit. Est certè hoc accidens, quod sæpe videas in ægris nervis & fibris incendio resiccatis, infirma mortice facultate & virium langore, quod omnino lethale est, neminemque inde conualuisse vidi. Vbi verò præ copia oppressa natura id accidit, non ita lethale putandum est, sed alia signa prius conferenda. Est & media quædam morbi conditio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Πὸς χάρα ἀναισθητοῦ dicuntur, vel qui contremiscunt, vel qui subsiliunt ad medici tangentis manum, vel qui vtrunque simul patiuntur. Hoc postreum Galenus fieri simul posse negat. Nam tremorem vult motricis facultatis imbecillæ affectum esse ex contrariis motibus sursum conatu facultatis tentantis elevationem, & deorsum motu naturali ipsius membri. Est ergo tremor motus musculorum præter naturam cum voluntate: conuulsio verò motus eorundem sine voluntate. Vnde fit ut tremor visu potius, quàm tactu deprehendatur à medico. Nam ubi membrum vel repositum est, ac subnixum, vel comprehendens medici manu fultum, deorsum non labitur, nec proinde tremit. Aliter contingit in subsultatione, in qua manus non tremunt, sed dissiliunt, & quodammodo conuelluntur contremiscendo, ut in palpitatione, & conuulsivo motu, quæ sunt non facultatis, sed partium nocumenta. Similis motus in piscibus videtur, aut moribundis, aut vibratione resiliitione ve molientibus euasione, cum partes nervosæ auferre se à suo contrario mordente, aut opprimente, quod intus est, totas non possunt. Subsultant igitur & subsiliunt haud secus ac si iacentis corpus pungatur, quia totus illico exurgere non potest. Sic palpitant in arido pisces, qui tota mole vnico tractu sese non valent excitare. Eum motum Græci dicunt ἀσπείρειν, Aristoteles ἀσπείζειν, nec absurdum puto eum esse, qui in Prothetico ἀσπασμοτρομώδης appellatur. In quo tamen, ut dixi, Galenus putat tremorem & conuulsionem simul coire non posse. Neque enim (ait) apparent in conuulsione tremoris symptomata. Fieri siquidem non potest ut ægris ipsis in conuulsionibus tremores deprehendantur, nisi utique talem sit author contemplatus symptomatum vicissitudinem, ut cum conuulsiones quidem reliquerint, tremulus fieret homo. Vbi verò conuulsio superuenerit, non posse dignosci tremorem: vel, ut est in nostro exemplari Græco, ἀδιαγνώστον εἶναι τὸν τρόπον. Legitur quoque alio eiusdem libri loco, τὰ τρομώδεια ἀσπασμώδεια, ubi interpretatur mutationem ex tremore in conuulsionem exitioso euentu. Nec ita longè à principio libri illius notantur γλώσσης ἀσπασμοὶ τρομώδεις linguæ conuulsivi motus & tremuli, ubi quoque Galenus tremorem linguæ ad infirmitatem facultatis animalis refert, quæ siccæ cerebri intemperiem sequitur: conuulsionem verò ad musculorum siccitatem vnà cum capite laborantium. Quibus opponi hæc possunt. Nam si tremor est motus, motus verò corporis affectus, cur non erit affectus corporis tremor, ac præsertim partis nervosæ? Non enim facultas tremit, sed membrum & substantia nervosa, cuius causa est imbecillitas. Hæc ergo affectus facultatis, tremor verò partis ipsius. Præterea cum in eadem parte & facultas infirma esse possit, & morsus, aut oppressio à materia, aut inæqualis siccitas, quid impediet quo minus & contremiscere membrum queat, & dissilire, & quodammodo reuelli? Veteres certè ita loquutos constat, & in tremore concussionem quandam conuulsificam posuisse. Plato in Timæo scribit, tremorem & rigorem modum esse τὸ σπασμῶ, & Aristoteles interpretatur τρέμον motū cum concussionem, & τὸ σπασμῶν γὰρ τῇ γῇ εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸν τρομῶν τὴν ὁ σφυγμῶς γὰρ ἴσμεν. Verum ne vim in verbo facere videamur, appellet quisque, ut lubet, seu tremorem, seu conuulsionem, seu tremorem conuulsificum, aut πάλμην, de causâ certè & prælagio ita statuendum videtur. Cum manus ægri subsiliunt, aut partes alæ ad manum medici subsultant, imbecillitatem facultatis subesse & partes nervosas affici necesse est vel per sympathiam cerebri, vel primigenio affectu. Huius autem causâ triplex esse potest.

Interdum enim dissiliunt oppressæ à copia & malignitate materiz, sub qua unico tractu sese conantur excitare, nec possunt: qui motus propriè tremor est, sitque potissimum in principio morbi. Interdum verò incendij febrilis acrimonia vellicantur, & vehementer resiccatæ reuelluntur, quia motum habent nervi, quo se retrahunt ad sua principia: facultas verò ab eadē causa laessita, dum noxam propellere nititur, & partem mouere, tremulum tantum præ infirmitate motum excitat, unde fit, ut pars quodammodo contremiscat & conuulsuo motu subsultet. Nonnunquam etiam muscoli dissiliunt flatibus in meatuum angustia attenuatis & obsessis, qui motus potius dicitur πλῆσις, ut ille conuulsuus. Nam in palpitatione flatu intus concepto & concluso, attolluntur partes obsidentes ipsum, dum conatur eruptione: premuntur verò naturali musculorum motu, qui cutem retrahunt ad pristinae superficiei statum. Distingueda itaque causa ad præsagium. Nam tremor ab oppressione minus periculosus, sicuti & à spiritu collectione. Ab exoluta virtute tum vigiliis, tum variis agitationibus, & vehemente resiccatione nervorum, ut in magna phrenitide omnino lethalis. Idem iudiciū de conuulsione. Medio modo se habet subsultatio ab acrimonia fuliginis febrilis. In qua si per alia symptomata caput affici appareat, ut per ingentem capitis dolorem, aut cervicis, aut surditatē, vigilias turbulentas & similia, metum affert phrenitidis & conuulsionis. In morbis diuturnis palpitatio magis apparet, congesto scilicet ob frigiditatem flatuoso spiritu ex humoribus crassioribus, ex qua Hippo. in Protrh. præsagiendā docet multæ pituitæ excretionem μετὰ τοῦ, cum egerēdi conatu, ut in tenesmis, si illa palpitatio interiorē aliquam partem occupauerit, & quæ sunt circa umbilicum ad manum medici subsultent, modò ne flatu ille collectus circa septum transversum appareat. Tum enim lædit mentem, quæ in omni diaphragmatis affectu etiam frigido compatitur. Ab hac palpitatione differt σφυγμός hypochondrij, id est, pulsatio, & motio vehemens arteriæ perreptantis spinā, quæ est signū perturbationis aut delirij. Hoc igitur symptoma in acuta febre maligna & acris, siccatis nervis, & infirma motrice facultate valde periculosum est, & sæpius lethale: in mitiore morbo, & initio ab oppressione aut flatulento spiritu, aut solo vapore acri non ita metuendum. Sæpe autem cerebri affectionem, aut exortus spinalis medullæ sequitur: interdum causam habet in musculis & instrumentis.

XXIII.

Οἷον ἀμὲν πυρετῶ καὶ σωθεῖς, διδῆματ' ἐν τῶνδεα νεωθρῶν μὲν, ἐς πλῆθος οὐδὲν ἐπὶ λήθῃ παραπληκτικὸς κτείνεται.

Quibus una cum ardente febre tumores soporosi torpidi, his dolor in latus transiens resolutionis modo necat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Οἷον μάλιστα generalius dici ab Hippoc. constat de tumoribus præter naturā: sed qua parte hoc loco moueantur, non addit. Ac verisimile est in inguinibus ea commoueri, quales sunt pestilentes bubones. Sunt autem eiusmodi τῶνδεα nō tam qualitate elementari materiz, quā maligna quadam proprietate, quæ cum cerebrum occupet, primū quidem & somnum grauem, & torporem ciet: postea deliria & vigilias. Atque ab iis non tam resolutio, quā animi deliquia, & syncope sequi solent. At dolores in latus transientes resolutionem adferre scripsit in hoc opere, idque postea pluribus exponemus. Quod ergo in vno aut altero vidit, id, ut solet, quasi vniuersale scripsit.

DESID. IACOTII COMMENT.

PER διδῆματα nomen omnibus tumoribus cōmune apud Hippocratē, parotidas intelligi suspicari licet, ex his symptomatis quæ adiecit, torpore videlicet, & dolore in latus transiente. Ex his enim cerebrū affici cōstat. Ex cerebro autem materia

materia per exortum spinalis medullæ in superiores thoracis partes decumbens musculos & nervosa corpora madefacit, exoluit, & relaxat, vnde in modum paraplegiæ interficit. Verùm difficultatem habet, quod addit ὅτι πυρετὸς καυσώδης in febre ardente. Nā cū hoc febris genus à calido humore ortum habeat, ei vigilæ, inflammationes & calidi affectus proprij sunt: quemadmodum pituitosi, vt cataphoræ & oedemata, humoribus frigidis. Quòd si cōtrario modo accidat, vt frigida in calidis appareant, maius periculum imminet, quia minùs periclitantur, quòrum naturæ conuenit morbus. Quare quibus non conuenit, hi in maiore sunt periculò. Biliosi igitur tumores, & biliosa excrementa cū biliosis hominibus, & biliosis morbis familiaritatem habent & cognationem. Non biliosa autem & frigida his præter naturam sunt, atque ob id praua censentur. Verùm modus generationis frigidorum affectuum in morbo calido difficilis videtur & obscurus. In vniuersum triplex esse potest. Progresso quidem iam morbo, à resolutione, aut extinctione caloris natui: initio verò aut fusa & colliquata pituita in cerebro ab incendio febrili, aut materia causi pituitosa magis, quàm biliosa existente. Aëris enim qualitas, totius anni constitutio, victus ratio, & temperamentum ægri febrium ardentium genus non variant, sed gradum & symptomata pro ratione materiæ putrescentis, & loci, in quo febris focus latet. Legitimus enim causus oritur ab inflammatione interiore, aut putredine biliosi humoris in venis maioribus iecoris, pulmonis, ventriculi, & maximè oris ipsius, aut etiam in ipsis visceribus nobilibus. Huius signa pathognomonica sunt ingens incendium, & sitis inextinguibilis. *προγυμνα* siue antecedentia, venæ exsiccatae, quæ tenues ad se & acres humiditates trahunt. *ὑπερκαταρροια*, quasi præincipientia dicas, ambulatio longa, liberalis vini potio vsus salisamentorum, vinum à balneo, ira, vigilæ, ætas calidissima & siccissima, ætas, regio & similia omnia, quæ bilem in corpore coaceruant & ostendunt. *συνεδέχοντα* lingua sicca, aspera, nigra: ventris morsus (modò ne sedem habeat in pulmone) biliosa deiectio acris & tenuibus in ventrem confluentibus, liquida nec coctione incrassata, vigilæ, anxietas cum fastidio & viscerum æstu. Cū igitur omnia bilem testantur siccissimam feruentissimamque in toto corpore, necessariò iudicatur vel hæmorrhagia, calore sanguinem sursum attollente multo spiritu feruētem, & venas inflantem atque aperientem, vt mustum dolia; vel sudore post vehementem rigorem multo & calido in toto corpore: vel vomitu, aut deiectione biliosa. Si qua verò perfrigeratio appareat, vel magnam inflammationem testatur, vel caloris extinctionem, vnde soporosi affectus fieri possunt imminente morte. Altera species est causi non legitimi, quam describit Hippocrates 4. de dicta in acutis, à pituita falsa, in qua corpus non ita vritur, nec sitis adeò vehemens vrget (præsertim cū focus longius abest à ventriculo & hepate) excrementa alui liquida à corruptione alimenti, lingua sicca, aspera & falsa sine nigrore. In hac humor crassior, qui in halitum non faciliè abit, in abscessus sæpe conuertitur, & parotidas generat, quæ interdum ægrum absoluunt, interdum necant materiæ ad interiora recursu, aut diffusionem in thoracem: de quo ita scribit Galenus, Causus rarissimè per abscessum iudicatur, atque adhuc magis, si citra partis corporis adiectionem, recensionem quis fecerit. Nempe parotidibus causos scio iudicatos, sed non legitimos. Tertiam differentiam describit Hippocrates sectione tertia in tertium Epid. in humida anni constitutione, quæ caput repleuerat, specie quidem ardentem, symptomatum tamen vehementia & gradu distinctam à bilioso causo. Nam statim in principio antequam materia putredine & calore acrimoniam acquireret, (qualis vigilas, delirium, & phrenitidem solet adferre) incipientes (ait Hippocrates) comatosi, anxij, horrentesque febris non acuta, neque valde sitibundi, neque deliri. Vbi Galenus scribit, raro admodum fieri in ardente febre coma, neque sitim inexhaustam & summum incendium omnium febrium ardentium pathognomonica esse signa, id est. proprietates & differentias, cū his sublati non tollatur species, sed solam sitis & caloris assiduitatem, vt in phrenitide assiduitatem febris cum delirio. Ab hoc febris ardentis genere omnes ferè interierunt ob malignam humoris crudi putredinem, & bilis admistionem. Sic enim materia initio mitis corruptione propriæ

substantia in venenatam quandam humoris speciem degenerat. Quartam differentiam primo Epid. observat valde mitem & salutarem, quæ biliosos tantum corripuit in caliginosa anni constitutione & austrina, id est, media inter serenam & pluviosam, unde humor quoque ipse & caliginosus & nebulosus in corporibus genitus est cum parotidibus, quæ molles erant & laxæ sine rubore & inflammatione. Ob idque extinctæ sunt omnibus sine offensa, neminique ad suppurationem ductæ, quomodo ad suppurationem duci solent, quæ ex aliis humoribus fiunt cum rubore & inflammatione. Neque tamen sequuta sunt symptomata, de quibus agitur hoc Aphorismo. Hæc itaque fusius exposuimus, ut intelligatur febrium ardentium constitutiones primam suæ generationis causam & differentiam à constitutione anni sæpe accipere, particularémque esse hoc loco observationem quarundam ardentium, in quibus tumores ad aures excitati sunt cum sopore à frigida & crassa materia, quæ nec resolui potuit, ut caliginosa illa: nec ad suppurationem duci, ut quæ ex bilioso sanguine & pituitoso constant. Contracta itaque ex putredine malignitate, & facta eiusdem putredinis diffusionem in thoracem & pulmones, dolor lateris obortus est, & inde mors sequuta resolutionis modo & graviter laborante cerebro. At hoc neque necessarium, neque frequens, ad memoriam scriptum videtur, ut in febribus ardentibus varias illas differentias, variósque exitus observemus, de quibus dictum est. Sic enim quæ rara sunt, & communi morborum naturæ contraria apparent, reponere solemus. Loco autem paraplegiæ (quæ apoplexiæ solutionem, vertebrarum luxationem, & spinalis medullæ affectum ab humoris frigidi decubitu sequi solet) convulsio, aut suppuratio, aut alui profluuium succedit. Tumorum cum materia (ut in Aphorismo scribitur) si ad cerebrum feratur, mentis alienationem: si ad nervosas partes & posteriores, nervorum distentionem ac convulsionem: si ad anteriores, vel lateris dolorem, vel fluxionem alui cõcit. Et 6. Epid. verius ac generalius scriptum est: Si quæ supernè ad inferos decumbunt articulos, sub umbilico constituantur, bonum: si verò suprà, non similiter morbum solvunt, nisi suppuraverint.

XXV.

Πνιγμός ἐν ὀξείῃσι ἐλθούσι ἰχνοῖσιν, ὀλέθριος.

Suffocatio in acutis, si iam gracilescente agro accidit, lethalis.

IACONI HOLLERII COMMENT.

Πνιγμός, aut πνύξ nihil aliud est, quàm ἐξαίφνης γιγνομένη ἀπόλειψις ὁ ἀπὸ πνέως, subitus interitus ex indigentia respirationis. Sed hic de interitu dici nō potest. Sed πνιγμός hic de imminente periculo interitus præclusa via respirationis audire convenit. Fit itaque in acutis eiusmodi suffocatio tumore aliquo præter naturam, dolore, pituita multa, resiccatione, resolutione operientium aut convulsione claudentium affectio videlicet gutturis. Scripsit autem in Aphorismis πνιγμός ἐν ὀξείῃσι ἐλθούσι ἰχνοῖσιν, πνιγμός ἐν ὀξείῃσι ἐλθούσι ἰχνοῖσιν. Si à febre habito nullo tumore existente in faucibus, suffocatio derepente supervenerit, lethale. Itaque suffocatio vel repentina est, idque fit compresso capite asperæ arteriæ, quod λαρυγία vocant: vel non repente, sed paulatim aucta difficultate spirandi in eam, quam ἀπνοίαν appellant, hoc est priuationem respirationis, idque vel arteriis pulmonis interceptis, vel via præclusa, aut in angustias contracta, qua per asperam arteriam spiritus transfluit. Sed ambigua vox est ἰχνοῖσιν. Nam & de toto corpore extenuato febre, ut iam inde resiccato corpore, & via quoque spiritalis angustior sit, vel de parte, unde suffocatio quæ fit sine tumore. Gracile enim & extenuatum tumēti repugnat. Ad hoc facit, quod in Prothetis ἰχνοῖσιν φάρυγγι dicitur, quæ sine tumore est. φάρυγγι ἐπὶ τοῦ ἰχνοῦ μὲν τὰ δυσφορία πνιγμὸς ὀλέθριος ὀξείας. ἰχνοῖσιν (inquit Galenus) ταὐτὸν μὲν ἐν ὀξείῃσι ἰχνοῖσιν, idem ac si dicas, nihil habere cõspicuum, ut in Prognostico scribit. Hoc autem est ἐν ὀξείῃσι Galeno, calore, colore & tumore

& tumore in Prognost. sed tumore magis conspicuus & notabilis, quia ferè calorem & colorem comundum habet. Præterea in Aphorismis notauit ὁ δῆμα. Est autem comes eius suffocationis respirationis vitium, quod πνεῦμα φαινόμενον πρὸ χειρὸς & μετώρου dicit, in qua scapulæ vehementer attolluntur, & iam confectis viribus narium pinnae vehementer commouentur. Alio quoque loco Prorrhetici author φάρυγγα ἰχρὴ dixit, vbi nihil conspicuum oro aperto appareat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Suffocatio apud Hippocratem non est idem, quod ὀδία ἀσπνοῦς defectus respirationis: quanquam πνίξ suffocatio siue strangulatio non fit sine illo defectu. Definatur ergo hoc modo à Galeno, ἡ πνίξ ὅτε ἀποτι δὴν παρὰ τὴν γιγνομένην ἀπολείαν ὅς ὁδίας ἀσπνοῦς. ὅς σινοχωρίαν τῇ ἀσπνοσεικῶν τινὸς ὀργάνου ἐποτελμένης. Strangulatio nihil aliud est, nisi interitus propter defectū respirationis, qui fit ex angustia alicuius instrumenti ex his, quæ obseruiunt respirationi. Defectus itaque respirationis tanquam genus est, siquæ non solum ob angustiam, sed etiam ob vitalis caloris vehementem refrigerationem, & facultatis, quæ thoracem mouet, infirmitatem. Angustia verò strangulationis propria differentia est. Ea autē angustia interdum nascitur subitò, interdum verò spirandi difficultas oboritur, quæ paulatim aucta animam intercludit, facitque eundem spirandi finem & vitæ. Hoc modo fit strangulatio in asthma ob status & pituitæ multæ ex capite in pulmonis brōchia per asperam arteriam delapsam, aut ex pleuritidis in ea loca translatione, aut pure multo inter pulmonem & thoracem effuso rupta aliqua, quæ paulatim accreuerat in illis partibus, vomica. Præterea in peripneumonia, vbi ad summum incrementum peruenerit & tuberculo, aut abscessu aliquo pulmonis. Nam ab inflammatione arteriæ suffocatio fieri non potest ob capacitatem & tunicæ tenuitatem. In his itaque omnibus morbus diuturnus est, qui in suffocationem tandem definit. Repentina autem strangulatio, quæ in morbos acutos incidit, nulla antecedente spirandi difficultate, solius gutturis affectus est, & interiorum musculorum laryngis, siquæ aut cum dolore magno, aut paruo, aut sine dolore. Fieri enim potest, ut humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tumor anodynus exciteretur. Potest etiam aperientibus ipsum musculis resolutis meatus angustior reddi. Potest utrisque etiam simul iunctis idem fieri, nec impossibile præ siccitate nimia musculis internis gutturis admodum tensis meatum coarctari, qui dum tenduntur, guttur claudunt. Quando autē dolor adest exiguus sine vlla inflammatione illarū partium, cum febre tamen acuta, suspicari licet cerebrū phlegmone obsessum, vnde nerui ac musculi tum gutturis, tum maxillæ inferioris tenduntur, ægris neque maxillam reducere, neque os claudere potentibus, quod est phrenitidis & conuulsionis certissimum signum per Aphorismū illum Prorrhetici. In acutis morbis faucium sine tumore dolores & pusilli, & strangulantes, atque cum æger hiauerit, non faciliè os tum aperire, tum claudere, mentis aberrationem portendunt. Ex his phrenitici fiūt, & perniciosè habentes. Verūm si hæc tria simul conspirent, febris acuta, repentina strangulatio, & dolor in faucibus, affectus ipse angina est à defluxione humoris, qui cum tenuissimus est atque acerrimus, fauces prætergressus in venulas duodecim illorum musculorum delabatur, facitque anginae speciem perniciosissimam cum dolore, suspitioso anhelitu, orthopnoea ob summam laryngis angustiam, nullo tamen tumore apparente in faucibus quæ vel eodem die, vel secundo, vel tertio, aut quarto ad summum strangulat & necat. Cum autem humor crassior in tenues gutturis venulas permanere non potest, in maioribus ad fauces cohibetur, existitque altera anginae species, in qua hianti ore tumor cum rubore in faucibus apparet, periculosa quidem & illa ac dolorifica, superiore tamen longè mitior, ac diuturnior. Omnium mitissima ac tutissima, in qua fauces, & cervicis musculi ad latera cesophagi positi extrinsecus intumuerunt, quia & minor angustia, & liberior spiratio, & dolor remissior, & curatio facilior, translata in partes exteriores materia. Quartæ differētiæ meminit Hippocrates secundo Epid. vbi scribit, Erant autem angina laborantium affectiones eiusmodi

4. Aphor. 34

1. Prorrh. 12

4. de diata in
acutis Gal 67
3. Progn.

eiusmodi. Cervicis vertebræ ad interna verteabantur, aliis quidem magis, aliis vero minus, exteriusque cervix eundem ostendebat cavitatem, dolorumque qui hac parte tangebatur, sentiebat. Erat etiam cuidam sub ea vertebra, quam dætem nominant: sed non adeo est acuta. Huius causa est tensio vehemens, vel inflammatio musculorum spinalium, qui partibus anterioribus adiacent, qui ex tensione breviores facti vertebram totam ad se trahunt, unde posterior sedes magis caua videtur, & in angustum guttur summum redigitur, atque ob id strangulantur ægri, efficiuntque convulsiva respiratio, vehementer quidem trahente thorace: spiritu vero viam sufficientem non habente, sed per angustum foramen violenter inspirato. Huius raro Galenus meminit, tum quia raro contingit, tum quia gutturis muscoli simul inflammari videntur, ut in prima specie. Ita igitur Hippocrates de strangulatione agens & nomen affectionis ponit, & differentias omnes continuata serie à gravissima exorsus recenset. In hoc autem Aphorismo perspicue neutrum horum facit, nisi quia, cum scribit *ἡ ἐξάνθησις*, in acutis, repentinam præfocacionem intelligere videtur: per eam autem vocem *ἐξάνθησις*, nullum tumorem neque interius, neque exterius apparentem. Nempe vox *ἐξάνθησις* significat sine tumore, atque idem potest, auctore Galeno, quod nihil conspicuum habere. Vel ergo hæc significant vehementem cerebri inflammationem, quam diximus, si parum dolent fauces: vel primam anginae speciem, cum dolor acior urget: vel quartam, cum cavitatis in ceruice deprehenditur. Quæcumque autem fuerit, planè lethalem esse constat per Aphorismum similem in Proorrhethico, Fauces dolentes absque tumore cum anxietate strangulantesque, supramodum perniciosæ, & in Aphorismis, Si febre detento suffocatio de repente supervenerit, nullo in faucibus apparente tumore, lethale est. Causa mortis est tum morbus ipse acutissimus, ut in anginosa muliere tertio Epid. tum symptomatum vehementia, & interceptio usus respirationis, id est, refrigerationis, humectationis, instaurationis spirituum, & fuliginum expulsionis, quorum omnium in febre acuta summa est necessitas. Adjuvat pariter natura, cui medicamenta admoveri nequeunt. Modus autem mortis sic habet. Si æger perferre queat, materia cruda aut suppurata in pulmonem effunditur, facitque peripneumoniam quæ intra septem dies necat, aut empyema mortiferum, per Aphorismum decimum libri quinti. Sin præcipitur æger, quod sæpius accidit, per orthopnoeam moriuntur, in qua (ait Galenus) iacentes suffocantur, & vix recto thorace sufficiunt dorso ad nullum fulcrum innitente. Nam cum aspera arteria principium à summo gutture habens in pulmonem diuidatur, quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus, arteriam ipsam dilatari contingit, atque etiam quæ ex ea in pulmones distribuuntur, propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam. Intenditur autem & huiusmodi affectio cubantibus, suscipiente augmentum angustia. Ob idque etià in peripneumonia orthopnoea fit, & in asthmaticis affectionibus. Ac in angina gravissima phlegmone internos musculos summi gutturis obsidens celerissime spiritus aditum intercludit.

2. Proth. 14.
4. Aphor. 34.

2. Proth. 14.
3. Prog.

XXVI.

Ἐπὶ τοῖσιν ἡδὲ δλεθρίοις τὰ σμικρὰ τρομώδεια, καὶ ἰσχυροὶ ἐμέτες.

Signis lethalibus iam editis, tremores parvi, & vomitus aruginosus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ADiiciendum *δλεθρίον*, *θανασιμὸν*, aut aliquid tale. Si igitur à signis lethalibus prodant se & alia signa lethalia, omnino desperandum. Quod enim plura & graviora signa mortalia coeunt, eò certius mortis præsagium esse par est. Tremores parvi siccatis nervaceis corporibus & confectis viribus accidunt: aruginosa vomitu exulta bile, & iam in atram bilem transeunte.

Huius Aphorismi duplex interpretatio esse potest, vtrique utilis ad præfatum. Nam si scorsim vtrumque symptoma accipiat, sensus erit, neque de tremore neque de vomitu æruginoso iudicandum esse, nisi ex aliis signis, quæ indicent hæc fieri à causa graui & mortifera. Siquidem tremor morbi initio & ab oppressione (vt in Pythione) lethalis non est, nec à subita in affectibus animi spirituum collectione. In pernicioso autem, vt progressio iam morbo, & viribus collapsis, mortem in propinquo denuntiat. Idem iudicium de vomitu æruginoso, vt postea docebimus. Sin horum duorum concursione quam syndromen dicunt, conficere placet, phrenitidem vehementissimam, & omnibus suis numeris expletam eam significabit, quam *ἰκτασις* postea nominat. Eritque non inelegans, nec inconcinna cum superiore aphorismo connexio, vt quemadmodum, illic horrendæ anginae perniciosissimum signum positum est, ita hic phrenitidis, insanabilis. Vomitus itaque æruginosus simpliciter, & *ἐν λείῳ* lethalis non est, nisi signa pernicio-
sa vel copulata sint, vel antecesserint. Quod vt intelligatur, distingui debet à porraceo, quanquam plerique confundunt. Nam porracea bilis sæpius generatur ex alimentis corruptis in ventriculo, & peculiari quodam cruditatis vitio, quæ in infantibus torminosis multa colligitur, & in adultis quibusdam ac sanis statim certisque temporibus vomitu, interdum deiectione expurgatur. Aeruginosus autem humor à flaua bile ortum habet, quæ aduritur mox in atram degeneratura. Cum enim atræ bilis duplex sit apud Galenum generatio, ex flaua supra modum exusta, & crasso sanguine: quoties flaua bilis vehementer aduritur ob febris vehementiam, primum quidem in æruginosum humorem migrat, deinde in nigrum. Quare in vniuersum vomitio æruginosa & humoris speciem, cuius est soboles, & morbi vehementem tum caliditatem, tum siccitatem denuntiat. De qua Hippocrates, Et quos quidem (ait) acuta acrisque ac æruginosa bilis affligit, qualis mox rabies, & morsus viscerum ac pectoris, ac desperatio? Non sedantur autem hæc priusquam eadem expurgentur, & prosternantur, & aliis permisceantur. Galenus adolescentem refert syncerum & æruginosum humorem vomuisse cum febre & conuulsione totius corporis commorso ac vellicato orificio ventriculi ab acrimonia humoris, qui nervos in consensum traxerat: cumque vtroque affectu statim liberatum exclusa bile haud absumili aquæ, quam optima ærugo diluisset. Quod nos quoque vidimus. Non tamen protinus desit febris, sed vomitu æruginoso cum dentium stridore triduum perseverante & fluxione alui, quanto die rigore & sudore multo iudicata est. In renum quoque doloribus, qui acerbius & contumacius cruciant, æruginosa non inutiliter excluduntur vomitu, sanguine tum ob dolores, tum ob vigilias corrupto, præsertim si febris adsit, & æger à cibo abstineat. De quo Hippocrates, In renæ dolor grauis cum cibo replentur, vomuntque pituitam. Cum verò abundauerint dolores, æruginosa, facilioresque fiunt. Soluuntur cum cibo vacuantur, arenulæ fuluæ subsident, sanguinolentum mingunt, femoris, quod à directo est, dolor. Contrà in phlegmone hepatis & phrenitide absoluta, aut nobilis alicuius visceris erysipelate mortifera est æruginosa vomitio. Cum itaque perspecta æruginosa excretionem exploratum non sit, quantum intus maneat, & an sine principum partium vitio excernatur, an potius ob inflammationem & erysipelas visceris alicuius perennem habeat generationem, id ex concursione aliorum symptomatum coniiciendum docet Hippocrates hoc loco, & in Prorethico, Qui in capitis doloribus æruginosos vomitus habent, vigilantesque cum surditate, citò hi vehementer insaniunt. Vbi vigilia, capitis dolor, & surditas morbum in capite esse indicant: æruginosus autem vomitus morbi vehementiam & speciem redundantis humoris. Cum tremoribus autem paruis vomitus æruginosus cerebri inflammationem, bilis feruorem, & intemperiem calidissimam ac siccissimam denuntiat, quæ sunt vehementissimæ phrenitidis causæ. Nam tremores parui fiunt tum ob facultatis animalis infirmitatem, tum ob nervosarum partium vehementem resiccationem. Facultas autem resoluitur non solum à phreniticis causis, sed etiam à vigilis & variis corporis motionibus. Vomitus autem ille præsertim frequens & paucus eam affectionem

De interni
medicina.

§. Aph. 1.

6. Epil.

L. Proth. 9.
C. 10.

affectionem sequitur per consensum cerebri, excitato ad vomendum ventriculi ore, & bile flava, quæ cerebrum diluit per visionem in atram bilem transeunte, vnde ægri cum ferocitate primùm insanunt, deinde silente & melancholica phrenitide penitus absoluta & inhaeresciente cum parvis tremoribus ac cōuulsionibus intereunt per Aphorismum illum Prorrhethici, Phrenitica vehementer, tremencia finiuntur & Mente ob melancholiam aberrantibus tremores superuenientes maligni. Vbi Galenus scribendum fuisse docet, lethales. Siquidem malignum in his, tantum dicitur, quæ periculum minantur spem tamen salutis non adimunt. Hæc autem planè perniosa sunt & insanabilia.

1. Prorrh. 9.
C. 14.

XXVII.

Εἰ τοῖσι ποτοῖσι ὑποφορέοντες καὶ ὑποβορβορίζοντες ξηροῖσι καὶ οἱ χαλεπῶς καὶ βρωχίζοντες πνεύματι βραχύνειν ὀλέθριον εἰ ὅξει καὶ καταφυχομένοισι.

Qui dum deglutiunt potum, obiter strepunt, & submurmurant in siccis, & qui difficulter transglutiunt tussiculoso spiritu, lethale in acutis, quibus refrigeratio accidit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QVaratione ξηροῖσι addatur, non satis constat, nisi quomodo πνεύματι βραχύνειν possit dicit, ita ξηροῖσι intelligat, quasi addat πυρετοῖσι. Quod autem ad hanc sententiam pertinet, digna certè, quæ scribatur. Nam inter signa lethalia etiā vulgus annotat strepitum potus descendens & sonitum, vel borborigmon voce fictitia. Id autem naturaliter ferè fit magna aviditate potus œsophago sese ad tractum cogente & via angusta. In ægris duplex causa est Altera non ita mala, occurrans flatui, qui è ventriculo attollitur. Altera lethalis siccato œsophago & inde contracto atque angustiore. Inter signa lethalia vxoris Theodori, quæ obiit septimo, εἰ ψόφοι δὲ πινύσιν μεγάλοι ἐγένοντο, καὶ οἱ χαλεπῶς διαβρωχίζοντες. In morbis difficilis transglutitio fit natura aliquando nimium abhorrente: nonnunquam resoluta œsophago, aut angustia pressa. Angustia quidem, quam vel siccitas, vel tumor præter naturam commouerit. Extincta iam virtute sub mortem id plurimis accidere consuevit. At cum gula non deglutiatur, fit vt aliquid in fauces, & hinc in arteriam refluat, vnde πνεύμα βραχύνειν. ὅξει καὶ καταφυχομένοισι, hoc est, in acutis, vbi ægri subinde refrigerant non in his solùm, sed aliis quoque. Sed prius dictum satis & horrores, & rigores, & frigora, & tremores in acutis febribus, si sæpius redeant, in malis censeri.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prorrheticis οἱ φρενιτικοὶ βραχύποτοι ψόφοι καθαπόμενοι, τρομώδεις. Phrenitici rarò parùmque bibentes strepitum facillè sentientes, tremuli. Galenus interpretatur ψόφοι καθαπόμενοι, βραχύνειν αἰσθανόμενοι, qui strepitum facillè sentiunt, & eo expauescunt. Vnde fortasse suspicari quis possit ὑποφορέοντες ὅ τοῖσι ποτοῖσι, hoc loco, in potione meticulosos phreniticos appellari, qui cum strepitu quodam potionem omnem respuunt, aut quos vel leuissimus strepitus perterret, vt illis potus sit perterriticrepus, vt Ennius loquitur. Verùm & propria verbi significatio, & quod de deglutitione subiicitur, de strepitu potus descendens & murmure in sicco locum hunc accipiendum satis declarant. Adde quòd signum illud obseruatione dignissimum est, & sæpius occurrit. Cydis filius septimo Epid. febre, capitis & aurium dolore, delirio, quadàmque contractione ad vigesimum secundum diem laborans ὅποτε πικρὸς κατάρτος ἐς τὰ στήθεα καὶ τὴν κοιλίαν ψόφος εἰς καὶ χαρτάδιαι, cum biberet, descendens potus in pectora & ventrem strepitus audiebatur, qualis & Chartadi. Idem in Chartadis historia & vxoris Theodori scribitur. In sanis murmur interdum exauditur ob flatum, ventriculi angustiam, & motum. Flatus quoque

676. com. p. Thome.

quoque è ventriculo occurrans potui descendenti strepitum mouet, quod flatu-
 lentis corporibus accidit: In febribus acutis & exiccatis causa è, rei natura arti-
 ficiosè inuestiganda nobis est Oesophagi interior mēbrana rectis fibris donata est,
 quibus manus instar trahit cibum & potum: exterior verò transuersis & orbi-
 cularibus quicquid est intus, arētissimè comprimendo deorsum depellit &
 quasi detrudit, interdum etiam sursum, vt in vomitionibus. Ad superiorem
 etiam oesophagi partem musculus positus est, qui ipsum in deglutiendo compri-
 mit. Vnde necesse est inter potandum & edendum, partes quæ sunt infra, quàm
 id, quod deuoratur, dilatari: quæ autem supra contrahi. Qua in actione multiplex
 impedimentum potest interuenire angustia, flatus, tumor præter naturam ex-
 terius comprimens, aut interius obstruens, aut in fundo facultatem resoluens.
 Angustia verò cum facultate vegeta cibi tantum crassioris ingressum impedit,
 liquidiora faciliè sinit illabi. At in febribus, cum cauitas libera est & expedita, ad-
 est tamen deuorandi, aut bibendi difficultas, vt in lagenam cibaria, præsertim
 poculenta immitti videantur, resolutionem musculi, aut totius oesophagi, & facul-
 tatis attractricis summam infirmitatem hoc symptoma denuntiat. Hoc autem
 fieri potest tum in siccis, tum in humidioribus. Nam cum oesophagus plus æquo
 mollis est, & madefactus, arētè nihil comprimere aut complecti potest. Cum verò
 diuturnitate morbi, aut febris acutæ incendio vehementer exaruit, meatus qui-
 dem ac ductus patet vndique, nihilque est, quod viam cibi intercludat: verum quia
 facultas resoluta contrahere non amplius valet, diu remoratur in anfractu oeso-
 phagi & fluctuat quod illabitur. Contrà fit in angina, in qua ob angustiam ad
 extremum gulæ potio molliter fracta & allisa strepitum edit, sæpèque resilit in
 nares. Cum tamen primum hunc quasi scopulum superauerit, celeriter euadit
 ad fundū. At in resolutione per totam cauitatem restitat, nec detrudi in ventri-
 culum potest celeriter. Allidit itaque potio ad ventriculum siccum, & cum hu-
 more extrinsecus allapso aliquid aeris subit, qui in itinere agitur & laceratus
 strepitum mouet, nec descendit ex facili. Addidit ergo Hippocrates in siccis.
 Nam in humidis, quibus extremum gulæ madet, & multo humore perfusum est,
 mollities instrumenti tractum & descensum impedit minore periculo, quanquam
 diuturnitate morbi tandem contabescunt. Ex his etiam perspicuum est, cur in-
 terdum cibus crassior ac solidior facilius deuoretur, quàm liquida potio. Non quia
 flatus liquidiora facilius subleuet, solidioribus minus resistat (quanquam id esse
 potest) sed quia natura, quæ fibris vitur & musculo ad deducendum cibum, mi-
 nore conatu complectitur, quod durius est: in humida portione minus est firma-
 menti. Facilius ergo euadit cibus, sicuti in angustia difficilius. Id nos superioribus
 annis obseruauimus in muliere nobili, quæ adhuc viua contabescit, & Nicolaus
 Florentinus Guidonem quendam refert, cum panem cibarium & castaneas sic-
 cas optimè deuoraret, molliores carnes simulatque ad extremum gulæ peruene-
 rant, euomere solitum. Cuius morbi molestiam annum integrum, ac eò amplius
 pertulit, donec contabefactus interit. Hoc murmur Hippocrates fictitia. sed apta
 voce expresseit *ὁ οὐλοῦσθαι σφύρας, τὸ ἰσθὲν* consiſſicante interiorem cauitatē & de-
 scensum. Quæ vox etiam vsurpatur in murmure hypochondriorum à flatu, aut
 inflammatione. Sequitur ergo difficultas deglutiendi cum tussiculoso spiritu in
 siccis, propter siccitatem & asperitatem earum partium, id est, faucium, oesophagi
 & asperæ arteriæ, quæ fit, vt inter spirandum ægri tussiculam subinde edant, quam
πρόσθια θυγαίης appellat. Potest quoque id accidere à tenui & ferina destillatione,
 aut colliuatione. Nam calor febrilis & exiccatur per se, & humectat liquato hu-
 mido, quod est glutinum in concretione solidatum partium, vt in oregmone in-
 terdum apparet. Addit itaque id lethale esse in acutis, imò proximæ mortis cer-
 tissimum signum, præsertim si accedat refrigeratio, vel totius corporis, vel
 extimarum partium, quæ diutius manens cum æstu interiorum, ac siti magnam
 inflammationem intus exardescere significat. Nam in paruis inflammationibus
 extrema potius vruntur. Cum sudore verò frigido & liuore pedum, aut manuum

minus obteſta ſunt carne, haud ſecus atque in calidis affectibus iecoris & morbo Gallico volæ manuum calidiores percipiuntur, & herpete laborant Sanguis enim non ibi corrumpitur primùm, ſed in ipſo quaſi fonte iam corruptiſſimus eò refluat. Huius itaque ruboris germen eſt intus, ubi materia prava continuò generatur, feruet, ac putreſcit: putreſcendo febrem accendit malignam & ſæpius peſtiferam, cuius portio diffunditur in partes infirmas. Atque hi rubores planè lethales ſunt. Quod Arabes in experiundo & medendo non ignobiles mihi videntur diligentiſſimè obſervari. Nam Auicennas ruborem in manibus & pedibus ſcribit eſſe deterioreſ nigroribus, quia hic materiæ ſolùm decubitus & ſpiritus vitalis interceptionem præmonſtrat: ille præter hæc germen habet in partibus nobilibus. Alſeindus verò verbis magis barbaris, quàm ineptis diſtinctionem obſervatione digniſſimam addidit. Extremitates (ait) cuiuſlibet ægri quoties rubefiunt ad modum coralli cum ponderoſitate, ſtatim moriuntur. Quæ certè veriſſima ſunt, nec deſt ratio. Nam inde ſignificatio ſit diſfuſionis calidiſſimi ſanguinis, & facultatis tum animalis, tum vitalis emorientis, quæ onus materiæ morbificæ & membri amplius ferre non poteſt. Sic Hippocrates ruborem in oculis inflammati cerebri, aut ventriculi à vomitu ſignum facit, & in Prothetico faciei ruborem calidæ affectio- nis in cerebro, quæ ſanguinem exurit & in atram bilem conuertit.

Auic. lib. 7. de morbo
lib. 1. de feb. 1. 11.

7. Aphor. 3
a. p. 1. 11.

XXIX.

Οἱ ἐκφυσθέντες καὶ ἀνακεκλασμένοι, ἐν τοῖσιν ὕπνοις ὑποβλέ-
ποντες, ἰκτερώδεις καὶ ἀκορεῖς γινώσκοντες. Λάκον δια-
χρόνιον τὸ τοιοῦτο προέρχεται.

*Qui exufflant & dum dormiunt quaſi reuulſis effractisq;
palpebris, nec omnino commiſſis ſuſpiciunt, abun-
dè auriginofi moriuntur. Album verò ex-
crementum iis deſicitur.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec ferè de ſomno, itaque quibuſdam id accidit dormientibus, etiam inte-
gra valetudine, ut exufflent obefis magis, & quibus ſpiritualia inſtrumenta
minus libera ſunt, præcipuè qui liberam nec ita violentam reſpirationem efficiunt.
Dum enim ad eos muſculos natura decurrit, unde exufflatio ἐκφυσις muſculi
intercoſtales extimi, deinde etiam qui è collo deſcendunt ſcapulares & alij.
Aeſtuate quoque thorace aut imbecilliore virtute, quod gravius eſt, id accidit:
vigilantibus quoque quibuſdam ægris id accidit admodum lethali ſigno, & iis
quibus in delirio magna eſt reſpiratio, quod μέγα πνέμα dixit in Prognostico,
& ſextimo lib. Epidemio. πνέμα πένον ſigno omnino pernicioſo. ἀνακεκλασμένοι,
refracti. vox eſt κατὰ κλάσιν & ἀνακατὰ κλάσιν uſurpata Hippocrati in palpe-
bris, de qua lege annotata in Prognostica de perversa palpebra. Videtur autem in
hoc concurſu æger admodum æſtuoſus & ſiccatus. Ab æſtu ἐκφυσις, à ſiccitate
ἀνακεκλασμένοι καὶ ὑποβλέπων. Eſt autem ὑποβλέπων, quod in Prognostico
dixit, σκίπτειν δὲ καὶ τὰς ὑποφάſιας. ἰκτερώδεις. expoſita prius κατὰ νότον.
hæc vox variè uſurpatur Hippocrati. Nam κατὰ νότον dicit τὰ ἀκρατοχολὰ διαχρό-
νιμα. & κατὰ νότον ἀνδρῶν εἶδε κατὰ νότον pharmaca ſimiliter. Illa quidem,
quia multum humorem eiufmodi colligunt: hæc quia expurgant, vel quia ſtauo
tincta ſunt, & κατὰ νότον δὲ τὴν inde excutitam, atque ideo vehementem. Et ad
αἰχμησιν aliquando transfert & κατὰ νότον χολώδης valde bilioſa, libro de ratione
viſtus in acutis. Hic ergo vel admodum auriginofi, vel colore ſtauo valde ſordani,
vel multa meraca bile reſerti.

7. Epid. in
uxore Theoa-
dori.
Vide ſecundū
cōment. huius.

In Exegeſi.

Quam vim habeat ad præsagium dormientem ægrum attentè intueri, docuit Hippocrates in Prognostico. Quæ autem imprimis obseruanda sint, hoc Aphorismo complectitur. Ea sunt respiratio, decubitus, oculorum dispositio, & color. In respirando damnat ἐκρύσσειν efflationem, quam vocis materiam alibi diximus. Est enim ἀδρᾶ τοῦ πνεύματος ἔξω φερά, cum affatim spiritus foras effertur, vel σὺν ἰσφῶνι cum strepitu quodam, ut in stertente, quæ exsufflatio propriè dicitur: vel absque strepitu. Differt ab expiratione & magnitudine & musculis. Nam expirationem faciunt omnes musculi contrahentes thoracem, præcipuè verò septum transversum, & musculi superiores, qui nervos accipiunt à spinali medulla in ceruice. Quamquam naturalis exspiratio otium interdum dicitur Galeno, non actio musculorum: interdum abdominis musculis tribuitur. Efflationem verò intercostales musculi moliantur, qui contrahendo vehementius pectori præfunt, & nervos habent à spinali medulla sub ceruice, quibus læsis vox quidem amittitur, animal tamen respirat per septum & superiores musculos dilatato thorace. Sterpitus verò fit ab exeunte statu in arteria, ut vox in gutture, quando hoc otiant per partes & angustatur & distenditur, aut humore oppletur arteria, aut pulmonum bronchia obsidentur. Intelligit ergo hoc loco genus respirationis, in quo inspiratio minor est & tardior, exspiratio verò magna ac vehemens, ordinata tamen & constans, ut cum (ait Hippocrates in Theodori vxore) ἄλυσ ἐλκύνει πνέοντα πάλιν ἀδρᾶν ὁρᾶν moderanter spiritu attracto rursus uniuersum æger expirat. Hoc autem ostendit calorem natium imminui: eum verò, qui præter naturam est, vehementer incrementum, & fumosum esse ita, ut ad fuliginosi excrementi exclusionem, quod æstuante corde generatur, natura intercostalium musculorum opera egeat. ἀνακινλασμός referri puto ad decubitus potius, quàm ad palpebrarum peruersionem, quæ fit resoluta vno musculo ex claudentibus, aut his conuulsis, quæ palpebræ motibus præfunt. Nam hæc peruersio in non dormiente apparet. Hic verò agitur de dormientibus. Agit itaque περὶ κατανλίσις de ægri decubitu: aut περὶ τῆς κατανλίσεως ἢ ἀδρᾶς, de inflexis supra naturalem & mediocrem figuram articulis, aut nimium diductis, cum videlicet ægri supini iacent, vel brachiis, ceruice, & cruribus extentis: vel iisdem contractis & implexis, quæ modicè reduci esse oportet. Quorum illud fracturæ virium, & facultatis animalis resolutæ argumentum est, hoc verò conuulsionis ac delirii. Cubantem enim à medico deprehendi oportet ægrum in latus dextrum aut sinistrum, ac manus cruræque paululum inflexa habentem. Huic decubitus alius contrarius est, isque duplex, κατανλίσις distortio articularum: & σῆμα ἑαυτον καὶ πέριτον corpus exolutum, atque defectum, id est, fustum ac proiectum. Qui etiam decubitus adhuc duplex est. Sic enim scribit Hippocrates in Prognostico, Supinum verò iacere, tum manibus, tum cruribus extentis, minus bonum. Et paulò post inquit, Si verò procliuor fiat, atque supernè ad pedes delabatur, grauius existit. Hi itaque rectè dicuntur ἀνακινλασμένοι non ob mollitiem corporis, sed ob langorem facultatis, quæ musculos mouet, aut ob conuulsionem vel delirium si immodicè contracti appareant. Atque ita decumbentes si hianti quoque ore dormiant (quod lethale esse vult Hippocrates eodem loco) confirmabit iudicium de efflationis significatione. Simile est quod sexto Epidem. lib. scribitur, Distensio corporis, articulorumque durities, & æger ipse proiectus ac dissolutus, atque articulorum contractiones, malum. Addit deinde, ὅτι τῶν ὕπνου ὑπνοῖσι ὑποβλῖπτοντες in somnis leuiter suspicientes. In Prognostico hoc symptoma ἐπὶ φασίς nominatur oculorum suspectio, cum non bene commissis palpebris inter dormiendum oculorum album subapparet. Quod tribus de causis contingere solet. Primum peculiari & naturali constitutione palpebrarum in his, qui ita dormire consueuerunt: deinde rigida cute frontis, & ressecatis palpebris ab immoderata vacuatione, ut alui profluuium, aut medicamento purgante: tertio ab infirmitate facultatis mo-

tis mo

tis motricis, quæ palpebras committere non potest, cum vehementi febris incendio, quod postremum lethale est. Qui itaque hoc modo inter dormiendum affecti deprehenduntur, & phrenitici, & conuulsi, & resoluti mori possunt. Quare non est necesse iëtericos fieri. Solet tamen Hippocrates, quod fieri facillè potest, pro eo, quod sæpe aut necessariò fit, interdum ponere, ut ex prudenti coniectura cautior fiat prædictio. Possunt itaque in hac concursione auriginosi euadere, bile in corporis habitum effusa: motu symptomatico morbi: vel phlegmone conuexam hepatis partem obsidente: vel obstructo meatu, quo bilis in intestina reuicitur. Quem affectum faeces albæ & prænuntiant, & sequuntur: de quibus omnibus dictum est lib. I. huius operis.

Aphorif. 32.

X X X.

Αἱ ἐν πυρετοῖσι ἐκείναισι σιγῶσι, μὴ ἀφώνῳ, ὀλέθρια.

In febribus insania vehementes silente agro, sed non etiam primato voce, lethale est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eκείναις de vehementi insania dicitur Hippocrati. Est autem eiusmodi ἔκστασις cum silentio & vociferatione, cum aphonía & sine aphonía. At quæ cum silentio est, iam melancholica est, aut agro in veterinosum affectum trãseunte: cum vociferatione agitata bile phreniticum est. Cum ἀφονία vitium cõiunctum habet in vocalibus instrumentis & alii, vnde mutitas. Sine aphonía eorum alterum, quæ in silentio dicta sunt. Concurrent aliquando omnia in eodem agro, ut in Dealeis vxore ἢ λόγους πολλοὶ, ἢ σιγῶσα, aut multa loquebatur, aut silebat: & primis diebus αὐτὴ σιγῶσα, vicissimὸ λόγους πολλοὶ, & πάλιν ἀφώνῳ. Similiter nonο πολλοὶ πῆλιν γει, καὶ πάλιν σιγῶσα, vicissimoprimo obiit. ἔκστασιν μιλαγχοικῶν dixit in Prorethetis τῷ σφοδρῶν καὶ θηριώδῳ, affata videlicet flaua bile, eaque substantiæ cerebri imbibita. Et in eodem libro ἀφονίαι, quæ conuulsis vocalibus instrumentis in febribus accidunt, transire in ἔκστασιν cum silentio scribit. Primum enim commota bile feruida, & in cerebrum rapta insania fit vehemens ἔκστασις, ex quo phrenitis. Sed progressu malo & affata bile, iam θηριώδους μανία, vbi imbibita substantia cerebri. Ac tandem languescente natura & feruore, & iam quæta materia σιγῶσα ἔκστασις, quæ intelligitur nō quia iam nugentur, vociferentur, aut quid simile edant, sed oculo feroci, fixo, gesticatione manuum & aliis eiusmodi indicis. In hoc agro non minus fuisset mortiferum, si accessisset ἀφονία. Notauit tamen, quod in vno obseruauit. At μὴ ἀφώνῳ intelligebatur, quod cum ferè semper taciturnus esset, aliquando vel sibilaret, vel submisè loqueretur, conquereretur, gemeret, aut aliquid tale faceret.

DESID. IACOTII COMMENT.

TRes phrenitidis species siue differentias Hippocrates variis locis expressit, de quibus dicitur postea accuratius. Prima absolutè phrenitis dicitur, quam interdum ἔκστασιν nominat ob humorem adhuc mobilem & transluentem, ut Aphorismo 15. sect. 1. Proreth. Altera θηριώδους melancholica, quæ auctior σφοδρῶ καὶ θηριώδους vehemens est ac ferina. Cum enim vel inflammatio, vel flaua bilis occupat cerebrum, initio quidem nondum per totum cerebri corpus permiscetur, sed in eo feruet, spiritusque alterat & exagitat, vnde deliria succedunt, consurgunt ægri, vociferantur, aut exiliunt & aliena loquuntur. Id cum faciunt continuò & cum febre acuta, non autem per accessiones tantum febrium, vera phrenitis est. Vbi autem malum se intendit, & cum ferocitate violenter quædam manu faciunt propter immoderatam siccitatem, & bilis malignitatem atque vstionem à vehementi febre θηριώδους dicitur. θηριώδους (ait Galenus) ὀνόμαζεν τὴν σφοδρῶς καὶ αἰσῶ καὶ πετῶσι, καὶ λαμπρίζουσι, καὶ δάκνυνται, καὶ χολῶσιν αἰς ἐπιβύλους τῆς αἰσῶ-

πρὸς νομίζοντες. Ferinas desipientias appellat Hippocrates, in quibus ægri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetunt, excandescunt, & eos, qui ingrediuntur, tanquam hostes habent. Tertia est hoc loco *ἐκστασις σιγῶσα ἢ ἀραφῶσις*: ecstasis obscura, & cum silentio. Cuius duæ sunt causæ, languens virtus, & *ἐκτικὴ διαίτης* hæctica temperies. Quando videlicet humore bilioso & intemperie calida & sicca ita cerebri substantia inficitur, ut morbus efficiatur hæcticus cerebro: haud secus atque in febribus hæcticis non amplius humorum putredo causæ est, sed partium solidarum facta & absoluta alteratio, aut, ut in lanis, quas colore aliquo ita fucant ut vis medicamenti concepta nulla lotionem possit elui. καὶ ἡ τοιαύτη τοῦτο εἶναι βαρὺ τὸ ἐγκράτης, τὸ δὲ πρὸς πρὸς αὐτὴν ἐκτικὴ ἔχει, ait Galenus, id est, Talis cerebri veluti tinctura dementiam hæcticam habet. Dicitur autem *ἐκστασις*, quia cerebrum non iam alteratur, sed aliud factum est à seipso, quemadmodum *ἐκστασις* in plantis apud Theophrastum egressionem significat è natura speciei: in mente *ἐκστασις* apud Aristotelem concitationem & abstractionem quandam ad contemplanda diuina, in affectibus terrorem, cum anima à suis functionibus abstitit percussis spiritibus ac receptis in intimos cordis sinus, adeo ut apertis oculis nihil videant, nihil audiant. Alio itaque significato, sed eadem origine utuntur medici, quia in huiusmodi phreniticis tum mens è propria potestate exit, tum internis quibusdam imaginibus rapitur, quas putat esse foris, tum cerebrum ipsum e natura sua egreditur. Hoc genus delirii *ἀραφῶσις* dicitur in Protheticis, quia sit obscurum, vixque non solum ab ignavis, sed etiam à medicis cognoscatur, qui solos phreniticos esse putant, quos exclamare vel exilire vident, ut medicus quidam cum Galeno contenderit ægrum ita insanientem neque perniciosè habere, neque phreniticum esse. Comitantur enim hæc symptomata, silentium, somnus falsò creditus, manuum exigua motio, oculi clausi aut immoti, quos nonnulli haudquaquam aperiunt, etiam si inclameueris. Præcipuum & inseparabile comprehendit hoc Aphorismo, silentium sine aphonía. Est enim silentium triplex: vnum à deprauata mente, in quo æger loqui potest, nec loquitur tamen, aut quàm breuissimè, ut in hoc affectu. Alterum cum in veternosum affectum transit æger ab humectatione cerebri, vel refrigeratione, vel extinctione caloris natui. Tertium cum aphonía & priuatione tum vocis, tum sermonis animali facultate oppressa, vel emoriente: aut instrumentis vocalibus conuulsis vel reuulsis: aut interceptione materię vocalis ut in syncope, & hysterice affectibus. In vehementi autem phrenitide ab immoderata siccitate ægri interdum non solum silent, sed etiam muti & *ἄφωνοι* redduntur, ut de Hermozygi vxore legitur in Protheticis: & alio loco, Si in febribus aphoníæ conuulsio modo in motionem mentis cum silentio transeat, perniciosum. Ad distinctionem ergo rectè addit *μὴ ἀφώνως* silentium hoc sine aphonía esse. Huius silentis ecstaseos elegans descriptio est apud Galenum in Proth. Vbi ita scribitur, Tremulæ, obscuræ, blandæque & contredictabiles desipientiæ, valde phrenitiæ. Ex quo loco non erit inutile, pauca è multis huc adferre, quæ vim huius silentij sine voce tanquam ob oculos ponant. In hac (ait) æger quietus iacet, neque solum non tumultuosè exclamat exilique ut antea, sed neque prorsus loquitur, neque figuram decubitus mutat, sæpiusque qui ita affecti sunt, familiaribus præbent opinionem, quòd mox sint, si quod fiat silentiũ, dormituri. Clausis itaque fenestris conquiescunt custodes, tempusque in his interdum longum conterunt, dormire ægrum, quòd neque loquatur, neque moueatur, arbitrati: ægro ipso non dormiente, & manus quietè mouente, non secus quàm qui per leuè contredictionem aliquid vel tangere, vel inuenire volunt. Deinde his ita se habentibus quidam & clausis palpebris hæc agunt, & si quis accedens cum eis loquatur, quidam neque prorsus oculos aperiunt: alij posteaquã aperuerunt, aut paulò post clauserunt, aut immotos obseruant: alij neque si quis eos inclamauerit, vel stimulauerit, palpebras aperiunt. Hætenus Gale. qui paulò post ostendit hoc silentium non esse sine voce, quia si quis propius aurem admoueat, hos quædam breuissimè loqui intelliget. Distinguenda autè est diligenter hæc phrenitidis species, ab ea, quæ cum sopore, aut lethargo iuncta est. Nam ecstasis silens progressa febre tandem firmatur, cum pul-

su lang

1. Proth. 17

1. Proth. 33

su languido, duro, angusto, & exiguo, ita ut quies in ipsis fieri languida reddita virtute coniciatur, qui scilicet validissimè moveri nequeant. Delirium autem cum comate initio morbi potius accidit, nec ægri habent quietem obscuram, ut in quibus vires omnes languent, & firmata est hætica dispositio, vixque ægri se mouere possunt. Propterea dixit ἐλάθειρ & in febribus. Nam melancholia cū silentio sine febre esse potest non ita lethalis.

XXXI.

Τὰ πάλιν γινόμενα, ἐν πυρετῷ σύντομον θάνατον σημαίνει.

Liuida facta corpora, in breui mortem denuntiant.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Liuor fit iam extincto calore nativo. Manifestus autem ferè in palpebris & extremis partibus corporis. Id notauit Hippocrates in Prognostico in facie caduerosa, palpebris, digitis, ac pedibus. Extinctio ergo quædam est partium, quam νίκησιμ dicunt. Quod cū animaduertitur, in breui mors nuncianda est.

DESID. JACOTII COMMENT.

CVM multis modis ægros interire contingat, repenti in mala crisi: aut sensim in deficiente, quæ in deterius fecit mutationem: aut sensim sine crisi per marasimum & dissipationem atque extinctionem facultatum, in his imminentis mortis duo propria signa Hippocrates scripsit in Prognostico, omnium corporis partium grauitatem ac veluti pondus: & eandem liuorem præsertim vnguium, digitorum, & pedum. Illud eius facultatis, quæ est in musculis ac nervis, interitum denuntiat: hoc verò alterius, quæ à corde manat in vniuersum corpus. Verum distinctione est opus. Nam liuor interdum fit sola interceptione spiritus vitalis, & caloris influentis, qui propter paucitatem & ad interiora recessum diffundi in membra non potest, ut in syncope, immodicis quibusdam vacuationibus, febribus diuturnis & quibusdam accessioneibus, ex quo (si liuor dici debet, non pallor) periculum, non tamen propinquum exitium prælagiendum. In acutis autem febribus & cū diutius perseverat, ab eiusdem caloris vitalis extinctione ortū habet. Confirmat iudicium, si ad liuorem grauitas & lentitudo accesserint. Contrahitur autem liuor hoc modo. Calor igneus floridiorem ac spiritu lucidiorem sanguinis partem exhaurit: terrenam verò concretamque exurit, & subtrahit humidum, quod caloris insiti subiectum est. Manet ergo pars vel nigra vel liuida, quia à vitali calore ædum vitæ non amplius recipit. Nam vbi sanguis crassus & concretus in exteriorem cutim peruenerit, ut Aristoteles scribit, eam liuore si modicus sit: sin plurimus, nigrore decolorat, aut etiam sine sanguine liuescit. Frigus quoque tenuiorem sanguinis partem exprimendo nigrorem inducit, & calorem nativum extinguunt. Atque hic nigror exitiosus etiam est, ut liuor. Qui verò inducitur per humorum decubitus, si inde leuius æger habeat, criticum abscessum portendit, qui ægrum quidem mortis periculo vindicabit, sed corrupta parte, in quam abscesserit. Liuor autem præcipuè ac primò apparet in facie, palpebris, vnguibus, digitis, & pedibus: tum quia à caloris fonte longo intervallo disiunctæ sunt partes: tum quia arteriæ & venæ multæ ibi finiuntur, ut Hippocrates docet de natura fætus. Tandem autem per totum corpus se prodit.

XXXII.

Οἷον ἐν πυρετοῖσι ἀλγήμετος πλάττει γινόμενός κοιλίᾳ ὑδατόχολα πολλὰ διαδιδύσκει ῥηίζει.

Quibus in febribus dolores lateris fiunt, iis aluo multa aquosabile permixta deiciente, remissio est.

Non est necesse multis deiectionibus commotis aquosis permistis bile, quæ ὕδατόχρολα solent appellare, lateris dolorem & febrem leuari. Nam sæpe sic ut in pleuritide soluta aluus exitium ægro adferat, fractis inde viribus. Verius ergo est, si ita scribas. Bonum esse, si multis eiusmodi per aluum purgatis, æger leuius ferat morbum. Deiectiones enim non multitudine laudandæ sunt, sed si æger inde leuius habeat.

DESID. IACOTII COMMENT.

De dēre, locis,
et aquis.

6. Aphor. 33.

6. Epid.

Per ἄλγυμα πλεῦρος inflammationem pleuræ cum dolore punctorio & febre intelligere conuenit, præsertim quia addit ἐν πυρετῷ. Nam dolor lateris ab aliis causis, ut flatu, aut frigore, aut humore in musculis, vel obstructione in visceribus neque semper cum febre, neque vi inflammationis efficitur. Inflammatio autem pleuræ fluxionis à partibus superioribus, aut materiæ morbificæ translatae soboles est. In hac si aluus aquosa multa & biliosa deiciat, duobus modis utile id & salutare esse potest. Vno in morbi principio ad materiæ antecedentis auersionem & expurgationem. Ob idque Hippocrates raro obnoxios esse scribit pleuritidi, quibus aluus natura humidior est. Altero in progressu & circa statum, modò hæc conditiones in omni critica exerectione necessariæ conueniant, ut signa coctionis tum propriæ in sputis, tum communis in urinis apparuerint, magisque si noxius humor expurgetur, atque adhuc magis si inde æger leuius ferat morbum. Certiora autem sunt omnia, cum in die critico se profert, quod die prænuntio significatum fuit. Cum hac limitatione profluuium alui non solum in dolore lateris cum febre, sed in omni alio morbo securum ab omni metu reddit præsagium. Vtus autem est voce hac ὕδατόχρολα non siue causa. Significat enim serosum & biliosum excrementum, ut alibi copiosius docuimus. Præ se fert ergo formam & speciem humoris qui phlegmonem facit in pleura. Nam tamen Galenus ex omni humore pleuritidem fieri scribit, idque testantur sputa biliosa, rubra, nigra & spumosa, tamen in pleura vix ab alio humore nascitur, quàm à bile, & sanguine tenui, aut sanguinis ichore. Primum quia membrana solida ac densa humores crassos vix admittit. Idque voluit Hippocrates in Aphorismo, Qui acidum eructat, non admodum pleuritici fiunt. Deinde quia febris inde symptomatica in tertianarum continuarum modum tertio quoque die recrudescit, ut Galenus docet de Crisi. ὕδατόχρολα ergo excrementa sunt causæ & signa remissionis huius doloris. Adiecit præterea verbum διαδιδόναι, quod διαδοχῇ humoris huius significat siue διάδοσις, id est, successionem, siue deriuationem & transmissionem, ut cum scribit Hippocrates, Lienosos non fieri, qui coriza laborant. Non solum autem transmissio per aluum seroso humore impediri pleuritidis generationem, sed etiam generatam solui multo & sanioso alui profluuiio experientia testatur, natura sibi viam parantē, multo magis cum ad hypochondrium dolor peruenit. Verum sine conditionibus positis profluuium alui vel nihil iuuat, quod minus metuimus: vel præterquam quod non iuuat, morbum & symptomata auget, quod cum in omni morbo pessimum est, tum in affectibus capitis ac thoracis, internisque inflammationibus maximè lethale, ut signum & causa. Signum quidem, quia testatur affectum communicari hepati & ventriculo, quorum facultas attractrix vel alteratrix collabitur. Causa verò, quia fluxus omnis symptomaticus vires exoluit defurgendi frequentia, exhaustis spiritibus, dolore, vigiliis, nec ex parte affecta quidquam educit per aphorismum, A pleuritide habito aut pulmonia, fluxus ventris superueniens malum.

XXXIII.

Ἀστίαι δὲ παρακολυτῶσι καὶ ἰδρῶτες μετὰ πρὸς ὥσπερ δι' ἡρώδης, καὶ κοιλίης ὑγρῆς, καὶ τι καὶ καρδιαλγίης, ἔτσι μακροτέρως ἰοῦνται, περιπαλμαστικῶς τελευτῶσι.

Quibus

Quibus verò fastidia cibi accedunt & sudores cum bono faciei colore, & liquida aluo ac dolore cordis, hi peripneumonicorum aut pulmonariorum more intereunt, posteaquam longius agrotauerint.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia priori connexa est. In ægro igitur, vnde hic concursus pleuritidis ex materia non ita calida, sed sanguine crudiore permista bile, conuersa parte materię crudioris, qualis aqua est pauca bile intincta, potuit quidem leuari æger suspecta iudicatione. Nam ἀσιτία insecure. Est autem ἀσιτία non omnino aliquid graue, annotandum tamen, quia in Aphorismis scripsit, ἐν ἡμέρῃ πρὸς τὰς προσφορὰς bonum esse, & in Epidemiis, προσφερόμενα in compendio præfagij annotat. Alio quoque in loco maximum potissimumque signum esse scribit, vbi ab initio morbi auersantur cibos, vt in Euryanactis filia ἀποσιτῶ πάντων παραπάντα τὸ χροῖον ἀδὲ ἐπιθυμῶσιν ἐσθῆναι. Fastidiebat omnia toto morbi tempore, nihil appetiuit. Sed in his alij quidem vt auersentur multa, desiderant, & à concupitis cibis aliquid assumunt, aliquid respuunt. Quidam desiderant quidem, sed ad oblata statim nauscant. Alij nihil omnino desiderant, & siquid offertur, omnino abhorrent, omnia iudicio malè affectæ, aut extinctæ virtutis naturalis, quæ cibos appetit. Contrà verò ἐν ἡμέρῃ πρὸς τὰς προσφορὰς & stomachum incolumen, & quæ circa ventriculum sita sunt, bene habere significat. Neque tamen siquis bene appetat, de salute ægri pronuntiandum: sed alia signa cōiungenda sunt. Grauior ergo iniuria ἀσιτία, est, vbi nec æger appetit, nec quicquam ingerit, itaque sine alimento est. ἀποσιτία verò ἀνέρεσι: quia abhorrent à cibis. Vtrumque tamen permiscetur in Hermocrate, γίνεσθαι δὲ καὶ ἀδύναστο, hoc est, ἀποσιτῶ. & paulò antè ἀποσιτῶ παραπάντα τὸν χρόνον: obiit vigesimo septimo. Inter salutaria signa in Cleonactide annotauit καὶ ἀποσιτῶ. ἀποσιτῶ autem καὶ ὀρεκτῶ, inquit Galenus. Ergo in morbis optimum est ægrum ἀποσιτῶντα εἶναι, ἐν ἡμέρῃ πρὸς τὰς προσφορὰς ὀρεγόμενον εἶναι: deinde καὶ ἀποσιτῶν: tertio loco qui aliqua appetunt, & suauiter edunt, alia auersantur. Ac bene est cū ea appetit & suauiter simul, quibus per integram valetudinem delectabatur. Quartò qui parū appetit, parū assumit. Quintò qui appetit quidem, sed oblata omnia respuit. Sextò in pessima conditione est, extincta iam appetentis virtute, qui nihil appetit, omniāque oblata vehementer auersatur. ἰσχυρῶς plurali munero dixit, quia sæpe sudant imbecillitate naturæ, aut copia materię, vnde vires labefaciuntur paulatim. Damnat in Epid. sudores multos vnde non leuantur ægri, sed debiliores redduntur. μετὰ προσώπῳ εὐχρόϊος. Est autē εὐχρόϊα, quando florido & rubente colore efflorescit, quod pulmonariis aliquando accidit & phreniticis. Colorem faciei bonum cum mœstitia damnat in Protheticis, προσώπῳ εὐχρόϊα καὶ τὸ λίαν σκληρὸν πρὸς πονηρόν, faciei color bonus cum tetrica mœstitia malum. Ergo de colore rubro, qui in facie ferè ostenditur, quia rara & laxa faciei cutis est, vt vult Aristoteles: aut quia sic coaluit carni, vt separari non possit, & inde non facile transpirat. Aut certè quia eo loco sita est, quo ferè vapor & exhalatio totius corporis euadat, & vbi subsistat. De colore autem rubro sic præfagiendum erit. Color ergo faciei subrubet, vt ferè puellis accidit, non ita frigida, sed nondum calidæ temperaturæ indicium. Rubens autem caloris signum est. Quæ verò εὐχρόϊα dicitur, in eo colore est, quod χροῖμα ἐνανθὲς & ἀνθρακιν appellat, & εὐρυθρον. Idque iam habet aliquid caloris superstes. Is color moueri solet exercitatis & bene pastis, vigoribus quarundam febrium, in quibusdam morbis, vt catalepsi & phrenitide, in plethora, in hæmorrhagia critica, aut vbi, paulò tardior est morbus imminente abscessu post aures. Est & εἰς εὐθρον iam nimis cōcalfacto sanguine, & ad melancholiam inclinante. Est postremo saturatus rubor & iam nigricans progressu vitio. Exemplum è copia ruboris in facie, & imminētis hæmorrhagiæ & suppressi mensis Larissæa virgo tertio Epid. Eius autem quod ad hunc locum maximè pertinet, factum in ægro, vt caput repletur, quod facile

fit in

1. Epid.

fit in concalfacto thorace, ac plenum doleret. Ac dolor capitis à plethora, à calidis vaporibus ruborem faciei inducit, atque excrementa dimittit partim in thoracē, partim in ventrem. Qui in thoracem defluit, paulatim putrescit, vnde difficultas spirandi & auctus faciei rubor, ac tandem excitata inflammatione fractis viribus longo morbo, aluo solutiore & alius περιπλευμονικῆς mortuus est æger. At ea pars, quæ in ventrem defluit, καρδιαλίαν mouet & soluto robore ventriculi, confluyente materia acri partim è cerebro partim è venis, partim etiam è thorace, eaq; acri & mordaci, propter falsuginem & putredinem κοιλίης ὑγρότης. Sic ergo vbi thorax concaluit, & difficilius spirat, rubor faciei. Quod si præterea caput concalfactū dolet, iam ἐξηυθρόν πρόσωπον efficitur, quod Dysodi in Prorrheticis contigit. Eiusdem generis est φλογώδης ἐν προσώπῳ in Prorrheticis, vehementer æstuante corpore & capite, de quo antea. Ex his intelligas, quomodo intelligenda sit ea sententia, In magnis morbis optima facies optimum signum in paruis pessima exitiosissimum signum est, de quo postea. περιπλευμονικῆς, id est more pulmonariorum, qui angustia spiritus suffocantur. Hoc addendum in multis sanis & ægris rubentem perpetuò faciem designare aliquid latentis vitij in visceribus, multo magis si saturatus rubor is est, & vel tota facie sparsus, vel in malis tantum: multo magis si quæ vicina sunt ad genas, os, & nasum, malè colorata sunt. Obseruavi sæpius in ægris malo id esse, ac mortuis dissectisque res ipsa, quam coniectura capiebamus, apertè prodita est Vidi in lethali morbo aliquoties tantum alteram malam rubere eo rubore, quem saturatum dicimus.

DESID. IACOTII COMMENT.

FEbris in pleuritide sæpius septimo, saltem vigesimo soluitur sudoribus, rarius hæmorrhagiis: interdum biliosis & aquosis deiectionibus, quæ illius etiam generationem intercipiunt, vt superiore aphorismo dictum est. Materia autem coniuncta expectoratur intra decimum quartum, aut in suppurationem abit, cuius eruptio in cauum pectoris facta nisi intra quadragesimū expurgetur, phthisim affert. Interdum autem sine his necat neque expectoratione, neque suppuratione facta ob morbi magnitudinem, materię copiam ac malignitatem, virium infirmitatem, & symptomatum vehementiam. Hoc autem tum sputorum natura præmonstrat, tum symptomata, quæ superueniunt, quando ἐπιγινόμενα pernitiola sunt manente phrenitide. ἐπιγίνεσθαι γὰρ ὅταν διαμεινῇ ἐκείνη, προτινίσκῃ ἑτέραν, vt cum pleuritidi manenti accedit peripneumonia, vt Galenus scribit. Hoc docet Hippocrates hoc aphorismo, qui pars est superioris. Nota enim & vulgaria prætermittit: ignota & rara in singulis morbis & signis hoc aperte complectitur. Artificium autem est huiusmodi. Cum materia tum copiosa, tum maligna est, interdum (ait Galenus) transmittitur per metastasim, interdum diuiditur, aliquando incrementum affectione plures occupat locos. Quoties ergo is humor, qui pleuritim committit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiam peruenit, vnde eiusdem sequitur inflammatio, non contrà, nisi raro: quoniam in facili & miti peripneumonia, totus humor noxius expectoratur in tussis: in exitiosa verò prius æger suffocatur, quàm costæ coafficiantur. Facta itaque pulmonis inflammatione ex distributione humoris morbifici, dolor quidem lateris aliquantulum remittit: symptomata autem peripneumoniz succedunt cum prauis signis, qualia sunt sudores, qui in plurali numero apud Hippocratem significare solent symptomaticos à tenuis humiditatis copia aut retentricis facultatis exolutione, suntque suppuratorum proprii. Præterea rubor faciei inflammato pulmone, & ex calido humore multis vaporibus in caput elatis, qui replent cerebrum atque interdum phrenitim faciunt, semper verò faciei ruborem inuehunt. Imò in omni vehementiore spirandi difficultate rubere facies solet, idque magis si vnà dolor capitis adsit cum multa caliditate. In ambabus ergo maxillis rubor insignis inflammationis sanguinis & vaporis calidi signum est, aut melancholiz morbi, aut translationis materię ad caput, vt cum imminet parotides: interdum etiam decubitus in partem rubentem in pallidis

7. Aphor. 11.

3. Prorrh. 25.

pallidis ex longis febribus. At hic fuliginem sanguinis in pulmone feruentis indicat, quæ eò conscendit propter rectum situm, recipiturque in laxitate ac raritate earum partium, & tenuissima genarum cute seu per vitrum (ait Aphrodisæus) oculis representante ruborem. Cum itaque increseat malum, plures necessario locos occupabit, ut diximus. Vicina itaque & communia coasscientur cor, hepar, & ventriculus. Acuta ergo comitatur febris, acceduntque ἀσπῖαι, κοιλία ὕγρη, καρδιαλγία. cibi fastidia, liquida aluus, & dolor cordis. Est autē ἀσπῖα cibi abstinencia siue voluntaria sit, siue à morbo: ἀποσπῖα verò ἀνὸρεσις cūm ægri à cibis planè abhorrent, cuius tres sunt gradus, quos alibi exponemus commodius. Hic autem si æger ita abalienatur à cibo, ut mori malit, quàm gustare aliquid sustineat, alitrix iecoris facultas extinguitur: si quædam requirens, oblata fastidiosè respuit, facultas in ventriculo cibi appetens languet & hebescit. Sin verò nihil appetit, gustat tamen nonnulla, ventriculus intemperie præsertim calida, aut humore corrupto laborat. Itaque in conualescentibus, & iis, qui melius habere videntur, talis ad cibum offensio atque fastidium recidiuam minatur. In alui autem profluuiio non solum earum rerum, quas dixi, signum est, sed etiam causa pessimorum affectuum. Nam in quo multum ali corpus repararique celeriter debet, si natura, quod sibi deest, non sentit vel impedita vel extinctioni propinqua, ieiunitate, siccitate & inopia conficitur, calorque natiuus pabulo defraudatus extinguitur. Minus malum est, cūm initio morbi appetitus offenditur à distillatione, quæ ventriculum madefacit, & fluxionem alui irritat. Per aluum humidam intelligit chylosam, aut ichorosam ac crudam deiectionem, in qua talia non excernuntur, qualia oportet, id est, ὑδατέχολα, ut superiore Aphorismo dictum est. Est ergo symptomatice tum ratione propriæ substantiæ, tum quia cum prauis signis apparet, nec eas condiciones habet, quas ibidem diximus. Mouetur itaque à colliuatione, aut ab inflammatione resudante sanie in ventriculum, aut distillatione acri, aut infirmitate facultatum hepatis & ventriculi. Quibus etiam ex causis nascitur καρδιαλγία. Moriuntur ergo per axioma medicum, Iudicatoria non iudicantia vel lethalia, vel difficilis iudicij: & A pleuritide habito aut pulmonia fluxus ventris superueniens, malū. Modus mortis, ut in peripneumonicis. Nā vel suffocantur, vel exoluantur, vel empyenate collecto paulatim contabescunt, posteaquā diutius ægrotauerint: de quibus dictum est libro primo.

XXXIII.

Πυρεσσοῦτι ἐν ἀρχῇ, μέλαινα χολὰ ἂνω ἢ κάτω διελθοῦσα, θανάσιμον.

Febricitanti siquidem ineunte morbo nigra bilis prodierit, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EA ferè sententia est, quæ in Aphorismis scribitur ab Hippocrate, Νοσμήτων δόξων ἀρχομένων ὁ μέλαινα χολὰ ἂνω ἢ κάτω ἐπίλθει θανάσιμον. Hæc est in morbis naturæ vigentis œconomia. Primum enim materiam concoquit, tenuat, incidit, temperat, ac breuiter ita comparat, ut siquid utilis esse potest nutriendo, qualis pituita quædam & sanguis crudior, id in alimentum corporis reponat: si inutilis aut copia redundans modò excretionem depellat, modò loco moueat in abscessus. Hæc perturbatio aut lethalem, aut certè difficilem morbum ostendit, in quo maior vis morbi, quàm naturæ robur est. Atque quod dicit ἐν ἀρχῇ superiorem naturam morbum declarat. Initiò enim coquitur materia non excernitur naturali robore. Vi autem morbi initio corrumpitur, atque interdum excernitur. ἐν ἀρχῇ quidem, ut totum illud tempus quo morbus crudus est audiatur. Quanquam nihil prohibet quatuor primos dies intelligere, in quibus si atra bilis excernitur, lethale est. Nec enim potest tam maligna materia tam breui coqui. θανάσιμον igitur, hoc est, si iam victo

visio morbo editisque signis maturi morbi lethale non est: si crudo morbo, lethale est. Ac de deiectionibus nigris, differentia melancholici succi & atræ bilis postea pluribus, ut & de vomitionibus. Neque tamen probanda, quæ non recente morbo sed postea vomuntur nigra, vel deiciuntur. Nam in pestilenti conditione, cuius meminit Galenus de atra bile, deiciebant primum ruffa, & quæ colliquationem ostenderent, acria videlicet ruffo colore saturata, spumantia & grauissimè olentia: postea verò nigra, iam assata & corrupta bile.

DE IAC. HOLLERII COMMENT.

Tria notat Hippocrates in excretionē atræ bilis, tempus ὅν ἀρχή: qualitatem quia μέλαινα: & excernendi modum, αἷον καὶ πύον. In duobus primis maior vis prælagij. Cum autem principium & primum morbi insultum (qua significatione nunquam vititur Hippocrates) & principium latitudinis ad tertium diem, & primum morbi tempus, siue primam partem significet, hoc postremo modo hinc necessariò accipiendum est. Nam in secundo ad statum in acutissimis peruentum est, quorum sæpe desit principium primo die, ut Galenus docet de crisi. Desinitur autem hoc principium signis cruditaris & coctionis obscuræ. Nam cum signorum coctionis tres sint differentie, obscuræ, manifestæ, & perfectæ, prima principium finiunt, & incrementum futurum præmonstrant primo decretorio: secunda euenisse admonent: tertia statum incipere, & primo decretorio crislum fore. Quando ergo crudus est morbus, aut obscura tantum coctionis signa se produnt, nihil bene excerni potest. Atra verò bilis si exeat, non solum hac ratione malum est, sed etiam ob prauitatem humoris, qui ad certitudinem prælagij distingui diligenter debet à nigris deiectionibus, de quibus dicetur postea fusius. Sunt enim tria genera nigrarum excretionum, τὸ μέλαν αἷμα sanguis crassus, ut in quibusdam hepaticis: μελαγχολικὸς χυμὸς melancholicus succus, siue sæx ac sedimentum sanguinis, ut in lienosis: & ἡ μέλαινα χολή, atra bilis. Duo prima τῶν μελάνων nigrorum nomine comprehenduntur ab Hippocrate: solusque sanguis crassus concreuit & in grumum vertitur tum in corpore, tum extra. Reliqua duo fusa & liquida semper manent. Verum atra bilis à succo melancholico differt & generatione, & substantia, & qualitatibus. Nam à calore præter naturam gignitur ex bile flaua, sanguine crasso & succo melancholico, quoties vruntur, ac putredinem malignam contrahunt. Dilutior itaque conspicitur, splendidior, sapore aceti acerrimi, omnibus qualitatibus ingrata & nocentissima, acris, mordax, seruens, & bullas in terram effusa excitans spirituosam quadam motione, ut in seruente musto. Paulatim & sæpe excernitur, donec interfecerit. Est ergo & signum & causa lethalis quocunque tempore appareat, & per quencunque locum feratur. Causa quidem, quia in tenuitate partium quarundam calidiorum tantam retinet acrimoniam, ut viscera ipsa nobilia, itemque ventriculum & intestina arrodant & exulcerent; crassitie verò aliarum partium vistarum ita contumaciter adhærescit, ut nec celeriter permeare queat, nec tota simul excerni, unde canceri & vlcera immedicabilia nascuntur. Signum verò caloris ignei, inexplicabilis cuiusdam putredinis, & intemperiei inexpugnabilis viscerum nobilium & partium, unde manat. Cur ergo in principio tantum lethalem dixit, quasi in aliis temporibus sine periculo excerni queat? In qua questione pugnancia dicere Galenus videtur. Nam in libello de atra bile semper lethalem facit. Ego verò (inquit) cum ab adolescentulo apud Pelopem præceptorem notas utriusque humoris didicissem, tum eas per totam vitam meam ad id usque temporis obseruasset, semper exactæ bilis atræ humorem lethaliter excerni, nigrorum autem euacuationem non infrequenter bonis auspiciis fieri conspexi. Contrà in hunc Aphorismum, qui ita libro quarto Aphorism. scriptus est, Morbis quibuscunque incipientibus si atra bilis supra, infraue exierit, perniciosum. Quando (ait) post morbi coctionem aliquis humorum vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur, & propter hoc atra bilis & alius omnis huiusmodi humor, ubi signa coctionis in morbi progressu apparuerint, bonam significant euacuationem. Si verò aliter

aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit talium humorum euacuatio. Haec tenus Galenus. Solutio est in dictione ἀκραιβός, quem in priore loco apposuit. Non enim absolute omnem atræ bilis excretionem lethalem scribit, sed eius, quæ exactè atra sit, id est, meraca & impermixta. Nam aliorum humorum admixtione retunditur eius acrimonia & malignitas. Quam etiam distinctionem observat in peste illa celebri describenda, in qua τὸ μίλανον excretiones apparuerunt septimo, nono, undecimo. Horum excrementorum (ait) plures differentiae fuerunt. Nam quædam ad atram bilem proximè accedebant: alia verò ne mor-dicationem quidem, nec foetum odorem in deiectionibus habebant: multa quoque inter hæc media exstebant. Et paulò post, At qui puram exactamque atram bilem deiecerunt, omnes periere.

lib. de atra
bile.

4 Aphor. 21.
C in Epid.

XXXV.

Οἱ μὲν κατὰ ψυχὴν εἰς ἀπύρην ἐφιδρῶντες αἰώ, δύσφοροι, φρενιτικοί τε καὶ ἀλγέτοι οὐ ὄξει.

*Qui refrigerantur, nec sine febre, superioribus partibus exudan-
tes, anxij, phrenitici, exitialiter habent in acuto morbo.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN hac coitione graviter viscus medium, quod in ventre est, laborat atque incenditur. hinc ergo δύσφορος & frequens κατὰ ψυψίς. Dixit enim plurali numero κατὰ ψυψίον. Deinde cerebrum, quod vel antea excremento plenum, vel presenti morbo multis malignisque fumis & humoribus ex medio illo incendio repleatur. Hinc ergo ἐφιδρῶντες αἰώ & phrenitis. Ex utroque ἀλγέτοι.

DESID. IACOTII COMMENT.

DEscriptio est lethalis causi, cuius proprium signum posuit κατὰ ψυψίον ἐν ἀπύρην, quod in Prorrhetico dixit πυρετὴ πρὸς ψυχρῶν. in eo Aphorismo, Qui in hypochondrio refrigerata febre ardores relinquuntur, tum alias tum in sudoribus mali sunt. Vbi Galenus docet aliud esse refrigerari febrem, aliud remitti, aut cessare. Hoc enim fit post accessionem aut crislum: illud verò cum in præcipuis partibus interioribus manet, refrigerata corporis superficie. Febrile siquidem existimamus non eum modò, qui in cute & superficie externa igneam habet caliditatem, verum multò magis, qui eam in corporis imo & visceribus continet. Lethalis igitur causus interna quidem exurit, externa verò ne mediocriter quidem calefacit, de quo Hippocrates in Aphorismis, Si in febre non intermitte-
tente frigida exteriora fuerint, & interna exurantur sitimque æger habuerit, lethale. Addidit autem ὅτι ὁξεί in acutis, ad distinctionem, quæ gemina est. Vna, quia in febribus intermittentibus periodica refrigeratio non sine febre minimè perniosa est, nec semper in diuturnis symptomatice. Nam in ætate senili & hyeme perfrigerantur extrema non magno periculo ob paucitatem caloris nativi. Altera, ut vi febris acutæ id fieri intelligamus. Nam in dolore, morsu, aut oppressione ventriculi minus malum est: in critica perturbatione etiam utile, modò sequatur excretio. In acutis autem cum vel totum corpus, vel extrema modò perfrigerantur, modò recalescunt præter naturam, ea vicissitudo extinctionem caloris insiti denuntiat in partibus extimis, & febrilem humorum putrentium fervorem, aut suppurationem internam cum horrore: aut frustra susceptam contentiorem criticam, ut antea suo loco explicatum est. At cum frigida manent partes, aut modicè calent interioribus exsultantibus cum siti & lingua aspera ac nigra, ut in lypitis febribus, magna viscerum nobilium inflammatio significatur: si verò etiam marmoris instar frigida percipiuntur affecto iam morbo, neque amplius recalescant, aut frigi-

1. Prorrh. 7

2. Progn. 4

7. Aphor. 1

dum & glutinosum sudent, calor natiuus ad extremum languet, & planè extinguitur. Ex quibus intelligi potest, cur Hippocrates hanc perfrigerationem non sine febre interdum malam tantùm dixerit, vt in Prognostico, Caput & manus & pedes si frigida sint, malum: & in Aphorismis, In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Aphorismo verò paulò antè citato, & hoc loco tum lethale, tum cum grauissimis symptomatis coniunctum idem affirmat. Nam in quibusdam febribus natura à frigidis humoribus oppressa, & calore natiuo intercepto non est id perniciosum, vt in inflammationibus internis, aut calore natiuo ad extinctionem properante. Hi enim vel eo ipso die, vel sequente, quo accessio reuersura est, moriuntur, vt si quarto perfrigerati sint, mors sexto parata sit. Huius symptomatis alia symptomata consequentia sunt ἐξέσπαισις αἵμα, sudatiuncula in superioribus partibus, quæ tantò deterior est, quantò partes sudantes præstantiores. Vbi enim sudor, ibi morbus. Si autem frigida etiam sit, mors est in propinquo, quia natura resoluitur: si calida, paulò longius abest, quia opprimitur. Ex his autem sudoribus superiorum partium præsertim calidis phrenitis fieri potest, maximè cum inflammatio interior vrget. Anxietas quoque tum incendij interioris, tum naturæ fatiscientis nota est, vt sæpius dictum est. Videtur hic Aphorismus descriptus ex primo Epid. vbi Hippocrates in ardentibus, quæ tum grassabantur, primùm annotat accessiones diebus paribus, vrinas nigras, tenues paucas, cum rigore statim ab initio deinde ὑποψέλαιν exiguùmque in fronte & clauiculis sudorem: præterea pedum ac manuum frigus ac delirium. Plurimis (ait) quarto die labores maximi & sudores diutissimè frigidi, neque amplius extrema recalescebant, sed liuida & subfrigida manebant, non sitiebant. Paulò pòst, Sexto die cum sudore moriebantur. In Proorrhethico ita scribitur, Qui cum refrigeratione non sine febre superioribus sudanti partibus fiunt morbi, implaciditates inquietationesque phreniticæ existunt, vt Aristagoræ, præterea & perniciosæ.

Sect. 2. 4. 78.

1. Progn. 16

XXXVI.

Τὰ ἐπὶ ὀλίγοις ὄξεια ἀλγύματ' ἐς κλίδα, καὶ τὰ ἀνω πλείοντα ὀλέθρεια.

Qui dolores acuti paulisper in clauiculas & superiores partes transeunt, lethales.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπὶ ὀλίγοις si voci ὄξεια connectas, modicè acuta intelligas: si voci πλείοντα, paulatim. Atque hoc verisimilius est. Levis enim dolor aut morbus, etiamsi caput & clauiculas teneat, non est lethalis. Acutus autem & grauis lethalis esse potest. Ergo cum ab inferioribus ad superiora μετὰθίσις omnis sit damnanda, hæc quoque iure damnanda est, siquidem morbus acutus est.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVplex est hoc loco difficultas. Vna in diuisione: altera in re, quæ contra euidenter apparentia affirmari videtur. Non enim dolor qui ad iugulum ascendit, siue modicè sit acutus, siue paulatim eò perueniat, perniciosus est absolutè: Quod ex distinctione dolorum lateris intelligi potest, quæ repetenda est à loco affecto: à causa efficiente, & à doloris specie. Alij propriè ad thoracem pertinent: alij per consensum fiunt grauiter affectis visceribus, quæ in hypochondriis continentur. In thorace autem interdum musculos externos, aut intercostales & internos occupant, interdum verò membranam succingentem costas. Verùm tum in hac tum in musculis internis (quibus cum membrana in magis inflammationibus mutuuus est consensus ob viciniam & contiguitatem) grauior dolor commouetur, quàm in externis, in quibus tactu dolor deprehenditur. Causa autem est flatuosus spiritus: defluxio: inflammatio. Dolor ad iugulum ab inflammatione viscerum vt conuexæ partis iecoris, τινέδωρ est, tensiuus: ab inflammatione membranae

πυγμω

πυκνότης punctorius: in pulmonia grauis. Interdum quoque copia sanguinis per venam cauam acervatim cumulatursursum cum multo calore & spiritu, grauitatisque sensum affert. quia cōmunicatur carni & brachio plenitudo. De quo Hippocrates. Si verò dolor ad claviculam consensum significauerit, vel ad brachium grauitas, vel circa mammam, vel super septum transversum, internam cubiti venam secare oportet. Ex his omnibus doloribus maximè metuendi sunt, qui inflammationes sequuntur vel hypochondriorum, vel membranz: deinde verò, qui ex cacochymia vel plenitudine venæ cauz nascuntur, *ἐπ' ὀλίγον ὄξεια*, id est, dolores paulisper acutos interpretari quis potest *ἱκανὸς ὄξεια*, ut Archigenes, id est, leuiter acutos, genus quoddam doloris, in quo obtusæ cuiusdam punctationis levis morsus, & sensio mouetur à sanguine non sola quantitate, sed & qualitate vitioso in valis moto circa partes sensu exquisito præditas, haud secus atque in tensione vicerosa. Huiusmodi enim quendam sensum percipiunt ægri in translatione matris, qui anxietudinem quandam affert. Hippocrates tamen vocem *ἐπ' ὀλίγον* usurpare solet non in quantitate rei, de qua agitur, sed pro temporis exiguo spatio, ut in illo Aphorif. Prothetici, *ὄντα τοῖσι περὶ ὅσα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαισμένα, φλαῦρα*. Vrinæ, in quibus parotides fiunt, si celeriter & exiguè concoquuntur, vitiosæ. Galenus interpretatur, quæ celeriter & exiguè concoquuntur, deinde cessant. Ita quoque hoc loco dolorem accipere conuenit, qui paulisper acutus est, deinde cessat: quem alio loco dixit *πλευρῶ ἄλγος ἀλγὺς ἀφανὲς* lateris dolorem absque ratione euanescentem. Addidit autem *ὄξεια* acutum, qualis fieri solet in febre acuta ab inflammatione, ad differentiam doloris à flatuoso spiritu, qui parùm durat & per interualla cruciat, quia attenuatus calore ac discussus, doloris veram remissionem affert, donec rursus è noua materia nouus excitetur, cum quo simul reuertitur dolor. At per inflammationes dolor firmus est, acutus continuus, qui que vix remittit. Cùm itaque huiusmodi dolor modò augetur, modò cessare videtur, & ad iugulum peruenit lethalis est per axioma illud medicum, Pernitiosa sine signis leuantia lethalia sunt: praua autem recidiuam faciunt. Nam & facit & denuntiat phrenitim. Ac facit quidem, cùm cessat propter translationem materię biliosæ ad cerebrum, quod ex supressione biliosi sputi intelligi docet Hippocrates, Lateris dolor (inquit) ex sputis biliosis si absque ratione euanuerit, in furorem aguntur. Denuntiat autem, per Aphorismum, Qui parte aliqua corporis dolent, nec dolorem sentiunt, iis mens ægrotat: & nominatim de dolore lateris in Prothetico, Rari in his laterum dolores delirium ostendunt. Vbi *τὰ ἀραιὰ ἄλγος ματα* dixit. quæ hoc loco *ἐπ' ὀλίγον ὄξεια*. Nam à flatuoso spiritu rari quidem dolores sunt, nec firmi. At cùm (ait Galenus) latus inflammatum fuerit, & interdum quidem continuè dolorem sentit æger, interdum verò & per intervallum, mentem ægrotare indicat. Quòd autem *ἐπ' ὀλίγον* id significet, ex eo etiam loco intelligi potest. Αἱ *ἐπ' ὀλίγον βρασῖαι τῶν πυρεστικῶν θηριώδεις εἰσιν*. Modicè feroces deficiencie ferinæ sunt. In his enim omnibus significatur *μετὰ ἥωσι*, de qua diximus alibi. Quare in versione Hollerij, vbi scribebatur, paulatim, reposuimus, paulisper. Ad magnitudinem autem inflammationis ostendendam adiecit *ἐς κλῆδα* ad iugulum & superiora. Nam muscoli intercostales inflammati, aut pleura inflammata per consensum intercostalium non communicat doloris affectum extremis suis partibus iugulo & præcordiis. Proprius autem pleuræ dolor, aut magnus per consensum hepatis inflammati omnibus communicatur, & ortis & coniunctis, præcipuè verò iugulo, quia vbi maior membranarum tensio, ibi maior dolor percipitur. Vnde perspicuum est dolorem ad iugulum peruenire in pleuritide vera, superioribus membranz partibus affectis: ad præcordia, inferioribus: partimque esse pleuritim, aut hepatis inflammationem, quæ neutri termino communicet: magnam, quæ vtrique. In hepate autem vehementer inflammato ac tumente trahitur membrana à diaphragmate oppressio, vel membranæ, per quas in quibusdam iecur ad costas alligatur, de quo dictum est libro primo huius.

De uicibus rationis in acutis.

3. Prothet. 19.

3. Prothet. 5.

3. Prothet. 5.

1. Prothet. 22.

1. Prothet.

Εν μακροῖσιν ὀλιθεύουσα, ἔδρη ἀλγῆμα θανάσιμον.

In longis morbis & perniciosis sedis dolor letalis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sedis dolor ex se letalis non est. Si verò iam pernicioso morbo accidit, & sis grauius excruciat, mortem accelerat. Potest ex hæmorrhoidum confluxu dolor commoueri, atque iis apertis longi morbi alioqui non perniciosi dissoluntur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Parum artificiosè dictum videtur, in morbis exitiosis exitiosum esse sedis dolorem. Præterea dolor in multis aliis corporis partibus, ut in ventre, oculo, auribus, & similibus celerius vires conficit, quæ sensum acriorem habent. In sede autem interdum signum est abscessus salutaris κατ' ἐκρόην per emissionem, ut hæmorrhoidum, quæ morbos diuturnos solvunt & prohibent, melancholiam, maniam, renum dolorem, febrem quartanam, aut dysenteriam, vel tinea, quemadmodum Hippocrates sexto Epidem. comment. tertio scribit, abscessus, ut fistulas, aliorum medelam. Verùm per θανάσιμον mortis tempus & occasionem definit, ut sæpe solet. In particulari autem commune axioma notauit huiusmodi. In morbis acutis bilis vacuationem multam tanquam turbationem vehementem, quæque in multis morbis commodè fieri solet, non sustinent resicati & infirmi, neque rigorem neque alui excretionem, neque sudores: neque in longis parotidas insignes, vel quampiam materiam ex aliqua parte in aliam transeuntem, ut Galenus docet in Prorethico. Et Hippocrates abscessus omnes damnat vel minores, quia nihil iuuant: vel maiores tanquam sustineri nequeant. Sedis itaque dolorem non ferent, qui longo & exitiali morbo confecti sunt. Simile est, quod ita scribitur in Prorethico, Si intercepta aluius parua, nigra, velut caprarum stercorea ad necessitatem demiserit, per nares eruptio fiat, malum. Quia (ut rectè admonet Galenus) his, qui vi morbi exaruerunt, sicuti in signis crudis nec signum vllum, nec vlla excretio critica esse potest. Quoties ergo in longis & perniciosis morbis sedis dolor incidit, siue intemperie aut solutione continui commoueat: siue per ἐπίκρησιν confluentibus in ventrem humoribus (nam his tantum duobus modis fieri potest) mors est in propinquo. Priore modo in multis ex morbi diuturnitate consumptis sæpe obseruare licet, paucis ante mortem diebus sedis acerbum dolorem commoueri, qui sine remedio & alleuamento permanet, non ex decubitu (quod minus malum est) sed ex colliquatione, & continuo materię corruptę transitu atque attritu. Iter enim eius loci collabitur, totusque ita contabescit, ut neque mollissimi puluini tactum, neque deiectionis egressum sustineant, & Hippocrates de victus ratione in acutis, notat id omne, quod acrius est, siue sit humor, siue cibus, aut potio, ut mulsæ meracioris λιμὸς ἐστὶ καὶ ὄψις, καὶ ἰσχυρὸς eradere intestina ac sedem. Posteriore modo si abscessus per sedem fiat κατ' ἐκρόην, ut dysenteria, tinea, henteria, vel celeriter naturam resoluet multa excretionem cum dolore: vel nihil iuuabit, ut in illis, quos refert Hippocrates, cum tempora longa essent, laboresque multi, & colliquatio mala, abscessus habuisse vel maiores, quàm sustineri possent: vel minores, quàm conferrent, sed celeriter recurrerent, & in deterius euaderent. Quæ hos exercebant (ait) erant dysenteria, tinea, henteria, & alui fluxiones. Quo etiam loco docuit quis esset morbus longus ac perniciosus: in quo nimirum tempora longa sunt vitio alicuius partis interioris, difficultate coctionis, & erratis ægri vel medici, ut Galenus docet in Prognostico: deinde labores multi: tertio colliquatio mala. Sic paucis complectitur causæ magnitudinem, symptomatum vehementiam, & inde consequentem effectum, qui mortis modum ac tempus circumscribit.

2. Proreth. 6
1. Epid.

7. Epid. comment. 2.

τοῖσιν ἀσθενέως ἤδη διακειμένοισι, μὴ βλέπειν, ἢ μὴ ἀκέειν, ἢ διαστρέ-
φεισθαι χεῖλος, ἢ ὀφθαλμοὺς, ἢ ῥῖνα, θανάσιμον.

*Iam labascentibus viribus siquidem ager non videt, aut non
audis, vel à labro, oculo, nare distorquetur, lethale.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

IN hanc sententiam lege secundum Commentarium, & annotationem in
Aphorismum 49. libri quarti.

DESID. IACOTII COMMENT.

HAec quoque eò pertinent, ut in summa virium infirmitate, cum febre conti-
nua non solum mortem, sed & mortis tempus praesagiamus. Ob idque Hip-
pocrates in Aphorismis, ubi eadem sententia legitur, non dixit θανάσιμον, sed ἔγγυς
ἢ θανάτου, in propinquo mors est. Est autem modus mortis sine crisi paulatim su-
perata natura: quemadmodum superior cum mala crisi. Proinde cum vires infir-
maz fiant ab oppressione initio morbi: à resolutione sub finem, & spirituum colle-
ctione, vel dissipatione per symptomata quae superveniunt: in resolutione & fre-
quentius haec eveniunt, & certius mortem praemonstrant. Horum autem omnium
symptomatum duplex modus. Nam vel soli musculi partium laesum affecti sunt
sine oblatione principij nervorum, vel principium nervorum laborat primò & per
se. Quod cum sit, quia cerebrum magnitudinem insignem habet, multasque ner-
vorum propagines, qua parte afficitur, ea & nervorum propagines afficit, nervi ve-
rò musculos, quibus inseruntur. Habent enim nervi motum, quo contrahuntur
ad suum principium ac tenduntur cum suis musculis, ut ab inflammatione, scirrhus,
nimia siccitate, vel immoderata refrigeratione. Hanc contractionem sequitur di-
stortio earum partium, quibus inseruntur. Quae omnia eò graviora sunt, quò ce-
rebro sunt propinquiora. Nam si primigenio affectu laborant partes faciei ante-
riores, periculum est, ne in sympathiam trahant cerebrum propter vicinitatem &
connexionem, quanquam id sit rarius & in magnis tantum ac malignis affectibus.
Si verò per consensum ita afficiuntur, graviter violatum cerebrum esse oportet.
Atque haec est generalis demonstratio totius Aphorismi, unde particularis singu-
lorum facile deducitur. Nam qui non audiunt, aut non vident propter impedi-
mentum in instrumentis, ut in meatu auditorio, vel in humoribus oculi, in his co-
amoto redit sensus. Amovetur autem facile, cum causam stabilem non habet, ut
in perturbatione critica: in levi syncope dissolutis spiritibus, vel suffocatis: in trans-
latione materiae ad caput, ut cum postea docet surditatem solui deiectionibus bi-
liosus. Maius periculum in turbulento spirituum motu per morbum acutum. At cum
aeger non videt aut non audit sine laesione instrumentorum, facultas animalis re-
soluitur, & cerebri intemperies insanabilis significatur: ineunte verò morbo, eius-
dem oppressio minus periculosa, gravissima tamen, & lethalis, nisi inde humor ex-
cutiatur, ut in apoplexia, epilepsia & similibus perspicuum est. Sic in Protrhetico,
Surditatem in acutis & turbulentis succedentem malam scribit. De distortionibus
autem partium anteriorum in facie idem iudicium. Nam labra, nares, oculos tor-
queri motu materiae sursum, aut deorsum, valida existente virtute, lethale non est,
& aliquando fit in crisi. Quae verò distortionem sequuntur inflammationem cere-
bri & nervorum, aut siccitatem aut refrigerationem, planè perniciosae sunt. Ob id-
que Hippocrates has absolute lethales non scripsit, sed si cum aliquo signo perni-
tioso appareant, ut cum caecitate, aut surditate stabili, aut cum summa virium in-
firmitate, aut cum sudore, & spiritu frigidis. Et in Pythione tertio Epidemian, acu-
ta & graui febre laborante os peruersum fuit, non crescente malitia in cerebro,
sed materia cerebrum relincente, & ad inferas partes transfluente, ut docet Ga-
lenus. Peruersio autem labri sequitur tensionem lati musculi, quem μνάδης πλά-

4. Aphor. 49

1. Protrh. 32

2. Progn. 15

τυσμα vocant resiccato & exhausto humido in febre ardente, vel conuulsis musculis propriis, qui cerebro vicini à malis ad labra feruntur, & nervos habent à tertia cōiugatione, aut quibusdam resolutis. Narium distortio eodem modo fit, & ab iisdem causis conuulso altero musculo, qui à malis obliquè inferitur pinnis narium, aut conuulsis labris. Nam ut supercilia frontem, ita nasus labrorum motum sequitur, ut Galenus docet de dissectione musculorū. Vtroque musculo conuulso nates hiant lethali signo, quod & vulgus annotat: utroque resolutio nates contrahuntur. In languida virtute ac difficili spiritu dilatantur nates sine conuulsione, sed vi spiritus, quo sunt in motu. Nam in conuulsione patulæ manent & quietæ. In eo autem, quod subiicit, pro ὁφθαλμοί, videtur legendum βλέφαρον ex Aphorif. 13. primi Prog. Alia enim est oculi, alia palpebræ distortio. Quanquam Galenus in 6. Epidem. κατὰ κλίσεις τῶν ὀφθαλμῶν interpretatur ὅταν διασπριπται τὸ βλέφαρον. Fit autem oculi peruersio musculis oculum mouentibus, & nervis à secunda coniugatione ortis conuulsis, ut in quibusdam pueris epilepticis pernicioso signo. Palpebræ verò duobus musculis æqualiter conuulsis, qui palpebram mouent, quorum alter claudens caput habet & initium à maiore angulo: alter aperiens à supercilio ad minorem angulum. Vtroque siccitate contracto, vel laborantibus nervis, quos à tertia coniugatione accipiunt, fit διασπριπή, quæ ἡλωσις, κατὰ κλίσεις, ῥιγόν, καὶ τυλόν alibi dicitur. Quia autem mobilis frons est iuuandis palpebris, ut melius & claudant oculos & aperiant, interdum palpebra rigida fit à siccitate cutis membranæ & tharfi, quibus ex partibus constat, aut reuulsa fronte & corrugata præ siccitate contrahitur. Hæc symptomata critica esse posse per metastasim materię ad caput ita Hippocrates docet de Crisi, Quibus in febribus (inquit) coxarum dolor, oculorum distortio, aut cæcitas aut testium tumores, aut mammarum eleuatio, febrem ardentem soluit, aut etiam sanguinis ex naribus fluxus.

XXXIX.

Ἐν πυρετοῖσι βυβῶνος ἀλγος ἔχει χρόνιον σημαίνει.

In febribus inguinum tumor longum morbum significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Βούβωρ bubo, ἃ τὸ ἐπαίρειν καὶ μεγάλως βαίνειν εἰς οἶδημα, quia assurgit, & in magnum tumorem attollitur. Sed propriè medicis βύβων φλεγμονὴ ἐπὶ τῷ σάκκῳ, ἃ δὲ τὸ σάκκος ποσὶ γόνατος. Existit bubo plurimùm in anteriore flexu femoris sub aqualiculo & alis, quæ venæ decurrunt: deinde in cōllo & post aures. Aliquando, quod Galenus annotat, & nos in pestilenti cōditione vidimus, in cubito. Quod autem dicit, eget distinctione. Nam breuissimi morbi excitantur à bubonibus pestilentialibus. Quòd si ab interna inflammatione febris est, & bubo sequitur, neque sic quidem longa futura febris est. Multò minus si & princeps viscus laborat, & magna febris est. Ex inguinum tumoribus omnes febres malas præter diarias scripsit Hippocrates. Diariz enim cūm externa causā moueantur, & celeriter abeant, nihil periculi adferunt. Quæ verò febres interna causa excitatæ bubones quoque excitant, ferè breues & malæ. In pestilenti conditione quibusdam febris excitatur: deinde secundo, tertio, aut quarto die bubo existit, quod Rufus medicus annotauit, & experientia confirmat. Aliis vnà cum febre bubo: ut nescias utrum prius inuaserit. Videas enim in pestilenti conditione, qui derepente quasi iaculo icti in inguine bubonis initia, & febrem statim persentiscāt. Aliis carbunculus primū editur, deinde bubo: alius bubo sine carbunculo. Nam in pestilenti statu plurimos bubones excitari sine carbunculo, alios lethales, alios nullo ægrorum periculo vidimus, & hos sine febre aut malo symptomate. Vere & æstate incunte maximè pueris adolescentibus eiusmodi tubercula in inguinibus commouentur quæ dolorem quidem adferunt, cætera salutaria sunt. Virginibus quoque suppressis mensibus id interdum accidit. At ut conueniat hæc sententia, oportet morbum esse frigidum, cuius

cuius materia per abscessum in inguina transferatur, atque ita trahatur morbus, quod rarum esse iudicamus. Motus enim initio morbi malus, & longitudinem morbi, siquidem pestilens non est, significat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Bovbaves nomen teste Phauorino, duo significat, locū qui in flexu femoris est ad genitales partes: & phlegmonem in adenibus & glandulis, quocunque in loco fuerint, auribus, alis, collo, inguine, brachij flexu. Hic verò ἄλγος βοβδρος in vniuersum dixisse videtur abscessum in glandulis, qui febre succedit. Nam bubonum duæ sunt differentiae primæ à causa efficiente. Ea enim vel manifesta est: vel interior ac recondita. Manifestam dico tum causam extrinsecus accedentem: tum ἀπόσπιν occasionem quamlibet. Sic ab ulcere, contusione, defluxione in articulos, aut pedes, suppressione mensium, aut fluxione imminente bubones oriri solent absque febre, aut simul cum febre, qui cum mediocrem inflammationem excitant, febriculam mouent, & diariam: interdum etiam impuro corpore putridam, prout vel solus calor communicatur cordi: vel vnà cum ipso putredo in viscere, aut magnis venis includitur. In dolore quoque sanguinem vnà cum spiritu ad partem affectam à natura transmissum glandulæ in diuisionibus magnorum vasorum collocatæ intercipiunt & combibunt. Ea enim pars maximè opportuna est fluxionibus, quod præter imbecillitatem insitam accedat præterea femoris motus, situs decliuus, & redundans iis in partibus humiditas. Hi bubones nullam aliam vim habent ad præsagium, quàm quæ in causæ cognitione posita est, nec plus afferunt periculi, quàm affectio ipsa, quæ illorum causa est, de quibus Hippocra. Ex bubone febres omnes malæ præter ephemeræ. Alterum genus bubonum, quorum causa recondita est cum febre putrida, idque (vt causæ omnes criticæ) duplex, criticum & symptomaticum. Nam cum bubo sit abscessus, morbi autem, qui cum certamine naturæ finiuntur, aut κατ' ἐκκρίσιν per excretionem, aut κατ' ἀπόσπιν crisin faciant, eadem ratio erit bubonum, & cæterorum abscessuum criticorum. Generalis autem lex est tum in excretionibus criticis, tum in abscessibus, quod quæ optima sunt τὰ κρίσιμα, in statu fiunt, & subito ægrum liberant: quæ verò pessima, & in malos abscessus conuersa, subito etiam necant tum in principio, tum in incremento, tum in statu. At imperfectæ crises siquidem non solum non iuuant, sed in deterius mutationem faciunt, paulatim ad mortem ducunt. Sin verò non nocent, parum tamen conferunt, diuturnum morbum præmonstrant, atque eò diuturniorem, quod magis anticipant statum morbi. Indicant enim materiæ copiam aut malignitatem, quam natura irritata expellere conatur, sed nequit. Est itaque duplex modus crisis tum per abscessum, tum per excretionem, quorū prior crisis absolutè dicitur, cum optima est: posterior interdum crisis, interdum cum additamento, crisis imperfecta. Tales igitur sunt bubones ὡς πυρετοῖσι, id est, in febribus putridis, quas non finiunt. Quare necessariò longitudinem morbi significat duabus de causis: vna quia relinqui materiam intus ostendunt, quæ si maligna sit (quod ex signis malignitatis adiunctis dignoscendum est) æger morte periclitatur: si copia tantum vrget, cæteraque salutaria apparent, à sola diuturnitate metus est. Altera, quia cum materia, quæ transfertur, cruda sit, parsque ipsa, quæ excipit, ob propriam imbecillitatem eam concoquere non possit, nec sæpe totam excipere: copia per magna vasa, quæ vicina sunt & capacia, faciliè intro refluit, aut ibi corrumpitur. Nam omnis μετασπιν, id est, translatio materiæ à parte in partem, quæ ægrum à molestiis non liberat, vt abscessus criticus, principium habet aliarum accessionum & laborū, vt & aliud exigat tempus ad coctionem mali, corporis locus, ad quem instantium humorum facta est translatio. Ex quibus patet hos bubones & producere morbum, & producendum præsignificare. Præterea eosdem fieri motu naturæ concitatæ à magnitudine morbi, aut celeritate, aut alio irritamento: idque diebus criticis, & cum quodam ordine ac signis obscuræ alicuius, aut manifestæ coctionis. Contrà symptomatici bubones sine ordine dierum criticorum apparent & sine signis à diffusionem putredinis potius, quàm à naturæ motu. Sunt enim interdum symptomata inflam-

4. apbony 55.

Galenus 4. de dietis acutis.

mationis alicuius interioris: interdum verò, ut in peste, venenatae qualitatis, aut corrupti nobilis alicuius visceris, celerrimèque & sine certamine naturae hominem rapiunt. Virtus enim valde deiecta, ut in peste, non excitatur ad pugnam contra materiam venenatā. Itaque nullus illius ordinatus motus elucescit. Sed malignus morbus apparet, qui tamen celeriter non mouetur, atque interdum hominem rapit, antequam se per symptomata vehementia prodat cessante natura. Horum itaque bubonum pestilentium duo maxima signa sunt, summa virium infirmitas sine causa manifesta, & morbi malignitas, quantum ex propriis signis, tum aëris constitutione, tum ex perturbato naturae ordine, vel otio intelligimus. Hi itaque signa sunt & causae mortis, cuiusque saepius repentinæ, non autem diuturnitatis morbi. Dixi causas, quia humor intra corpus quodammodo mitescebat aliorum permissione. Secreter autem & in glāulis corruptissimus venenaris vaporibus cor appetit, & intrò deterior multò, quàm antè, refertur per magnorum vasorum hiatum amplum. Minus periculosi, qui vitio nobiliū viscerum sine venenata qualitate eruptionem faciunt, quanquam saepe lethales sunt, de quibus Hippocrates, Abscessus, veluti bubones signa quidem sunt partium, quæ germina habent: sed & aliarū, maximè, verò circa viscera. Maligni autem hi sunt. Sic ergo ex bubonibus alij lethales: alij maligni: alij diuturnitatis morbi prænuntij. Idem iudicium de inguinis dolore critico per decubitus materię ad inferiora, ut in Herophonte, cui à lienis tumore in febre inguinis dolor octauo accidit, decimoquarto crisis. Addendum autem est bubones quantūvis criticos recedere ab illa communi conditione bonorum abscessuum, qui longè à morbi foco fieri debent, ob idque perpetuò suspectos esse, ut & parotidas.

6. Epid.

XL.

Αἱ ἐν πυρετοῖσιν ἀκριαί, χρόνος μὲν ἐμποιέουσιν, ἐτάρ οὐχὶ θάνατον.

In febribus siquidem iudicia non existunt, diuturnitas quidem laboriosa relinquitur, sed non lethalis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aκρια usurpatur Hippocrati, ubi vel nullo modo iudicatur morbus: vel malè iudicatur. Malè quidem, quia vel cum graui periculo & molestia ægri, vel cum exitio. Fiunt autem ἀκριαί aliquando imbecillitate naturæ, aliquando vitio materię. Vitium autem, quia ut scribit primo Epid. ἅμα καὶ ἀπειρήτα ἀκρισίας σημαίνουσι, aut quia materia maligna, quomodo in pestilenti tempestate tertio Epid. ἀκριαί πολλαὶ δύσκριτα. Jam verò cum μακροσμος ille maturatio quædam sit, & alteratio materię, quæ morbum fouet, cuius opifex causa ea natura est, quæ solidis partibus inest, suo calore & spiritu materię incumbit, donec elaborata satis & ad secretionem apta, tumque inutile excretionibus criticis repurgat, aut in abscessum deponit. Contrà si materia, ut dictum est, crudior est, quàm ut ita vincatur à natura, si maligna, si natura partium solidarum imbecillis, nec satis adiuta calore & spiritu ἀκριαί, δύσκριτα, πόνοι, χρόνος, θάνατος, ἐπείσφαι.

DESID. IACOTII COMMENT.

tot. 46.

Aκριαί duobus modis dici ab Hippocrate docet Galenus in primum Epid. commentario secundo, vacuitatem crisis, & crisin prauam. Nulla autem fit crisis in duobus morborum generibus. Primùm in morbis paruis, quos natura facile superat sine certamine & perturbatione critica, aut in longis, qui non valde irritant naturam copia aut malignitate materię, nec celeriter mouentur: deinde verò in prauis ac malignis, in quibus coniuncta est virium infirmitas. Natura enim infirma certamen non aggreditur. Crisis autem non fit sine perturbatione, irritatione & certamine naturæ. In his ægri interdum sensim superata virtute intereunt: interdum in principio perimuntur multitudo materię & crassitie, aut magnitudine phle

dine phlegmones. Mala autem crisis vel in ipso certamine interficit, vel facta subito mutatione ad deterius paulatim procedit ad perniciem. Imperfectæ autem crises interdum etiam malæ dicuntur, quanquam distingui debent, sicuti & periculose & parùm fide. Cum enim Hippocrates quatuor tantùm permutationes magnas in paucò tempore factas (sic enim crises definit) primo Epidemion constituat ad salutem aut mortem: vel ad melius aut deterius, mala crisis necessitate medica lethalis est. Nam iudicatoria quæ non iudicant, cum pravis signis lethalia sunt. Malæ autem crises (ait Gal.) dicuntur, quæ cum naturalibus vacuationibus, vel abscessibus factæ non solùm ægros nihil iuuerunt, verùm etiam deterius habere, quàm antea, fecerunt. Ex quibus intelligitur locum hunc de crisi mala intelligi non posse. Præterea nec vacuitatem crisis semper signum esse diuturnitatis morbi, cum sine crisi interdum ægri breui intereant, aut sanitati restituantur. Cùm autem acrisia pendet ex difficultate coctionis in materia, hæc sola morbum denuntiat & diuturnum, & minimè lethalem. Cognoscitur autem ex eo, quòd neque celeriter mouetur morbus, neque symptomatum vehementia urget naturam, & signa cruditatis diutius trahunt. Ob idque diebus criticis nihil mouet natura, quæ non nisi irritatione ante tempus: aut in statu materiæ coctione ad pugnam prouocata accedit. Cùm ergo non mouet, quando mouere debet, aut solet: neque in materia malignitas est, quæ ante tempus eruptiones faciat, neque coctio, quæ inuitet ad crisin. Proinde scribit Galenus satius esse naturam nihil moliri, quàm frustra. Quod intelligendum, cùm vegeta est, nec languens cessat, & à certamine auocatur ob infirmitatem. Sic itaque acrisia & pigrum naturæ motum, & difficultatem coctionis materiæ morbificæ ostendit. Ex his morbus sequitur & laboriosus, & diuturnus. Vt enim doloris vacuitas propria est sani corporis, ita dolor & labor ægri. Alterum enim ab altero nunquam separatur. Non tamen lethalis futurus est, nisi per accidens, & nisi ad cruditatem signa malignitatis accedant. Quædam enim cruda tantùm sunt, in quibus tempore solùm opus est ad coctionem: alia & cruda & praua. De quibus ita scribit Hippocrates, Cruda, & incocta, & in malos abscessus conuersa, aut acrisias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidivas. Per accidens autem diuturni morbi lethales fiunt, cùm humor, qui non potest coqui ob frigidam, crassam, & lentam substantiam, aut ob copiam, progressione temporis degenerat, & in deteriore ab it conditionem, præsertim, si quod erratum medici vel ægri incidat, ex quo quasi in medio itinere oneri natura cedere cogatur. Præterea ob intemperiem solidarum partium & caloris natui inopiam, vti in febribus, morbi diuturni pernicioli esse solent. Vt enim in cibo *σιτισ*, ita in materia morbifica excernenda *σιτισ* æquatio est eiusdem, & ad conuenientem modum reductio per alterationem, cuius author est calor insitus in partibus solidis, quem fouet & auget calor vitalis. Cruditaris ergo causæ non solùm in materia reperiuntur, sed etiam in affectionibus partium solidarum, & caloris natui. Sicque materia, quæ solùm cruda erat, in malos abscessus conuertitur, aut paulatim vires atterit.

XLI.

Οἱ ἐξ ἀλγυμάτων ἰχυρῶν πυρετοὶ, πολυχρόνιοι

Ex fortibus doloribus febres diuturnæ.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dolor fortis ex magnitudine causæ & natura partis dolentis est. Causa intemperies & solutio continui. Sic ab intemperie calida dolor maximus, deinde frigida. Solutio continui siquidem ab acri & erodente materia vel multùm distendente, dolores fortes excitare potest. Nonnunquam vtriusque coit intemperies calida, aut frigida, materia acris, rodens, multa, quæ communitatem soluit. Quibus si accidit vegetior sensus naturæ partis, tum certè dolor crudelissimus excruciat. At natura quidem duplex, communis & propria cuique. Communis, quia in totum

os ventri

os ventriculi, intestinum, totum nervosum genus acrius sentiunt: sed huic peculiariter & os ventriculi, & intestinum, & nervi vegetius sentiunt. Si ergo febris inde nata est, ea sæpe diaria est: eaque brevis, quæ vno die finiatur, aut putrida, quæ non necessariò longa est: aut hectica. At hanc dicere parùm verisimile est. Indigna ergo hæc sententia Hippocrate.

DESID. IACOTII COMMENT.

Doloris, qui est sensio rei naturam lædentis & ipsamet læsio, duæ sunt causæ continent, affectio ipsa contra naturam, cuius species repente ac violenter imprimitur in parte dolente: & eius speciei impressio atque apprehensio. Impressionem dico, in qua sensus est ipsius partis: apprehensionem verò quæ fit ab ea animi facultate, quæ iudicare debet de huiusmodi affectu. Vnde Philosophi disputant dolorem non sentiri, quia sensio non sentitur, sed species illa commoda rei, aut affectio: & Stoici, dolore corporis non moveri sapientem, quia sit in sola animi apprehensione. Ita fit, ut sæpe in causâ gravissima dolor sit levisimus, vel quia nō fit apprehensio, ut in phreniticis: vel impressio in parte, cuius sensus extinctus est, ut in moribundis, & resolutis. Quam distinctionem perpetuò observat Hippocrates. Itaque doloris nomine aliquando affectum ipsum intelligit, ut in Epidemiis. In Cranone antiquos dolores frigidos, novos autem calidos: interdum utrumque, ut in Aphor. Qui ab aliqua corporis parte dolentes, dolorem ferè non sentiunt, iis mens ægrotat. Hoc etiam Aphorismo per ἀλγύματα ἔχοντα nequaquam intelligi puto dolores graves & vehementes ex quacunque causâ, sed graves affectus, qui dolorem commoveant. Nam à flatu, à convulsione, à tenui & acri materia, aut pauca pituita vitæa, ferè intolerabiles cruciatus fiunt, qui tamen neque febres diurnas pariunt, neque ferè durant diu, sæpe verò febre superueniente solvuntur. Qui verò in acutis acerbissimum sui sensum continenter movent, diu ferri non possunt, quia nihil æquè vires deicit, ac dolores, qui mortem cum delirio præcipitant, ut Galenus docet in historiam vxoris Philini: aut sunt mortis imminentes signa, à convulsione, & inflammatis visceribus, aut exiccatis. At cum affectus dolorificus gravis est & fortis, licet tam acerbum sui sensum non moueat ut in febre laboriosa à lassitudine spontanea, aut inflammatione vel vitio partis alicuius internæ, morbus necessariò diurnus futurus est. Est enim diurnitatis in morbis causâ triplex: materia, quæ coqui non potest ob copiam, crassitiem, lentorem, aut frigiditatem: partis alicuius interioris vitium, & errata. Sed quia causa valida superatur vel superat, violenta concertatione, aut longo tempore, febres ex doloribus vehementioribus, id est, inflammationibus internis, nisi in primo circuitu hæmorrhagia, aut sudoribus solvantur, aut interficiant ob malignitatem, in longius tempus trahuntur & vigesimum excedunt, ut Hippocrates docet in Prognostico. Quod ita distinguere oportet. Causâ dolorificæ inflammationis, verbi gratia, in hypochondriis aut thorace interdum levis est, ut sanguis qui phlegmonem facit, ex quo simplex febris accenditur similis ferè iis, quæ ex glandularum phlegmone nascitur: ut bilis syncera ac multa, quæ erysipelata & herpetas facit, & febre ardentem calidam ac multam inuehit. Interdum verò gravis est, fortis ac difficilis, quoties crassior fuerit fluxio à sanguine pituitoso aut atrabilario, aut bile crassiore, in quibus calor modus non est simplex ob malignitatem & crassitiem materię, neque febris character similis est aut synocho, aut causo exquisito, sed maligno & spurio. Vbi itaque pulmonis, aut lienis, aut iecoris, aut ventriculi phlegmone, simplex fuerit, febris quidem multa calida, & sæpius acuta nascitur, brevis tamen, & quæ intra primum circuitum aut secundum sæpius crisin habet. Sin verò materia haudquaquam simplex ex characterē febris appareat, sed mixta aut crassa cum graui intemperie viscerum nobilium, longius requiritur tempus. Constat itaque Hippocratem spectare essentiã tum morbi, tum doloris, non autem symptomatum vehementiam. Illa per se diurnitatis prænuncia est: hæc urget crisin ante tempus, nec finit historiam morbi absolui, quemadmodum & virium infirmitas & errata, quæ ex morbis diurnis lethales faciunt, quia natura succumbit antequam peruentum

peruentum sit ad exitum. Ita sit vt iisdem signis apparentibus & eadē specie morbi urgente alter moriatur, alter euadat. Eodem modo in Prognostico iuniores scribit ex dolore aurium, id est, inflammatione (sic enim doloris nomen vsurpare solet Hippocrates) septimo die aut adhuc celerius interire ob vehementiam doloris & symptomatum in calido & bilioso temperamento, in quo febris ardens cum delirio ad mortem præcipitat ante suppurationem. Senes tardius, quia frigidius temperamentum difficilius calidis affectibus corripitur, quāquam recidius obnoxium est, & diutius laborat. In Epidemiis ob eandem causam per febres ardentes celerius & citius moriebantur iuuenes, quā senes. Et Crito è dolore pollicis pedes febre acuta correptus paulò post expirauit. De his itaque febribus ex forti affectione dolorifica & phlegmonode idem statuendum, quod de morbis in autumno vulgò iactatur, eos esse aut longos, aut lethales. Sic his tribus Aphorismis postremis tria signa complexus est Hippocrates, quibus producendum morbum præcognoscimus, Abscessus, vt bubones, qui ad primas crises non finiunt: ἀκρίσιαι, & magnitudinem causæ dolorificæ.



COMMENTARII PRIMI
IN COACA PRAESAGIA
HIPPOCRATIS MAGNI
LIBER TERTIVS.

Authore Iac. Hollerio Stempano Medico.

Αἱ τρομάδες, ψιλαφώδες, παρακρύσεις φρενιτικαί. καὶ οἱ κατὰ γαστρονικήν νόσοι, ἐν τοῖσι γινώσκουσιν παρόφοροι. in. 8. fol. 4. 25.

Tremula, palpantes, desipientia phrenitica: Et in his ad furas labores mentem transuersam agunt. Nic. fol. 347.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



Αἱ τρομάδες, ἐσθάρεις, ψιλαφώδες: παρακρύσεις πάντων φρενιτικαί, ὡς καὶ τῷ Διδύμαχῳ γὰρ χδ. Id est, tremulae, obscurae, palpantes, desipientiae valde phreniticae, vt Didymacho in Co. Hæc autem in febribus acutis, in quibus τρομάδια diximus fieri imbecillitate virtutis, qua mouemur, & nervorum siccitate. Ac prius pluribus id expositum fuit, vbi πασμοτρομάδια exposuimus. ψιλαφώδες autem dicuntur, qui quasi palpantes digitis videntur aliquid captare, aut venari, quod phreniticis accidit. Sic in Dealeis vxore ἐψιλάφα vsurpauit Hippocrates. Atque alij quidem hæc agunt, clamant, exiliunt, interminantur, insaniamque manifestis indicis produnt, alij, quos ἀσάφιας dicit in Prorethetis, iacent quieti, taciturni, demissis palpebris, quasi dormituri, quod longè perniciosius est. Illic enim bilis flaua etiamdum excurrit atque agitur: hic iam intincta est cerebro, vt phrenitis velut ἐκτικὰ firmata sit, de qua plura Galenus in Prorethetico. καὶ οἱ κατὰ γαστρονικήν. Et hoc antea dixit, neque fieri potest, nisi recurrente sursum in caput maligna materia id accidat.

i. part. 1. 91.

IAC. HOLLERII COMMENT. I.
IN EADEM COACA PRAESAGIA
COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS,
DE IACOTIO VANDOPRAA-
NO AVTHORE.



RES phrenitidis differentias superiore libro exposuimus. Primam in cerebri inchoata alteratione, & bile adhuc agitata, quæ si pallida fuerit, mitius delirium: si flava, vehementius concitat. In hac varij interdum manuum gestus apparent, frustra venantur aliquid, festucas carpunt, floccos è vestimentis euellunt, stipulas de pariete detrahunt, turpia loquuntur, dolorem non sentiunt, mores mutant. Altera est deterior, in qua bilis flava in atram degenerat. Itaque feroces esse incipiunt, & quædam violenter manu facere, diciturque melancholica desipientia, & si ingentia mala perpetrent, *ὀνειδίζουσιν*, vt Galenus docet in illum Aphorismum Prorrhetici, Quæ cum tantula ferocitate in desipientiam pellunt, melancholica: si verò à muliebribus fuerint, ferina. Tertia est *ἡσυχία σιωπῆς μετὰ ἀφρονίας*, ecstasis cum silentio, voce integra, leui motitatione manuum, pulsu languido, oculis, vt in dormientibus, modò clausis, modò leuiter apertis, à langore virtutis & hectica cerebri intemperie, quam diffusius descripsimus ibidè. Est & alius phrenitidis modus huic non absimilis, sed qui incute morbo incidit ex pituita & bile mistis. Si ergo per hæc verba *προεμύδεις ψαλαφώδεις* ægros intelligere placet, qui palpantes & tremuli appareant ineunte delirio, tremor quidem ab oppressione fiet, vt in Pythione: palpus ad gestus manuum referetur, aut erit manuum subsultatio, quorum omnium signorum vires superius explicatas repetere non est opus. Ex his itaque primæ differentię phrenitidis significatio fiet. Sin, quod conuenientius est, tremulam illam motionem manuum cum silentio & palpo acceperis, quæ phrenitidi succedit, tertia species denuntiatur. Neque alienum est ab artificio Hippocratis, quod addit *φρενιτικαί*, non quia hæc antecedentia signa sint phrenitidis, sed quia plerique medici huiusmodi ægros phreniticos esse non putant. Propterea in Prorrhetico hoc delirij genus *ἀναφώδεις* dicitur, id est, obscurum: Eadem igitur est sententia cum illa Prorrhetici, Tremulæ, obscuræ, blandæque & contrectabiles desipientiæ, valde phrenitiçæ, vt Didymarcho in Co. Quod sequitur de dolore suræ, is decubitus materiæ morbificæ ad inferiores partes denuntiat, qui criticus est, cùm inde alleuatur febris. & symptomata remittunt, præsertim quæ in superis partibus infesta & periculosa apparebant, vt in Herophonte, cui dolore in crure oborto (eadem enim ratio est huius, & illius) sedatum est delirium transeunte vitioso humore à liene in crura. Symptomaticus autem est, cùm humor per palindromen intro recurrit, & ad superiora conuertitur, vnde dolor discutitur, sed augetur febris. Non tamen necesse est metastasim fieri in caput, nec proinde sequi delirium. Nam (ait Galenus) fieri potest, vt si delapsus in coxam humor recurrerit, pars quædam alia capite inferior, eo recepto ipsa quidem afficiatur, caput verò lædi inhibeat, si coxæ dolor apparere delierit, atque encephaloma comparuerit, capite nihil dolente. Potest quoque desipientiam inferre, si ad caput humor peruenerit. Hoc itaque generale præceptum ad distinctionem memoria tenendum est. Quodcumque enim dolor aliquis, qui antè infestus erat, finitur aut decedit repente sine medici auxilio, aut excretionem, aut abscessum, vel mentem læsam denuntiat, vel *ἀναρροίη*, vel materiæ refluxum ad interiora. Pars autem, ad quam fit translatio, internoscitur per symptomatum nouorum accessionem, quæ in illa apparebit, vt si vehementius æger capite doleat, vigilet, dormiat diutius solito, aut tinnitum aurium percipiat, ascensum humorum ad caput, ea ostendunt, vnde cataphora, delirium, aut conuulsio expectanda est: nisi natura morbo robustior inuenta vel humores deorsum remittat, vel sese exoneret per hæmorrhagiam aut parotidas. Quod Hippocrates in Prorrhetico ita expressit, Si quidpiam in vrina sublime (prauum) petierit occultato coxæ dolore, delirium portendit, & quæ circa aurium sonitus talia existunt. Sic Caluo tertio Epid. e femoris dolore quiescente

pertu

3. Prorrh. 32

1. Prorrh. 33

1. Prorrh. 1

11. 4. Epid. 3

perturbatio mentis superuenit cum inquietatione, vnde interit quarto. Huiusmodi ergo dolores signa sunt naturæ infirmæ & copia, vel malignitate materiæ oppressæ ac concitatæ, quæ frustra crissim moliri cogitur: interdum etiam vomitoli hepatis symptomata, sanie in partes inferas per venam cauam transmissa. Causæ verò sunt tum resolutionis virium, cum acerbius torquent: tum refluxus & translationis materiæ ad viscera nobilia. Verum meminisse oportet, ne præsagium fallat, eius distinctionis, cuius admonet Galenus in historiam Calui, ne horum dolorum aliunde sit initium, quam à naturæ motu, & materiæ morbificæ decubitu. Verbi gratia, dolores in furis, id est, posteriore tibiæ parte, quam γαστρονομία vocat, quali tibiæ ventrem, interdum oriuntur à conuulsione quadam, nervus qui illac descendunt, immoderatè exiccatis, aut perfrigeratis, aut à flatuoso spiritu distenti. musculis, ut in extenuatis & febre confectis. Interdum etiam à causâ externa & in tibiâ, & in toto crure, ut si æger, dum inconsideratius mouetur, occulte offenderit, aut inter dormiendum tibiæ figura minimè conuenienti sitam tenuerit, aut refrigeratam, vel conuulsam subito mouerit. Nonnunquam etiam à plenitudine in otiosis, exercitium consuetum negligentibus, aut nimio utentibus alimento, in quibus Galenus non modò prohibet, quæ reprimunt, sed ne calefacientibus quidem uti concedit ante alui ductionem, & totius corporis conuenientem purgationem, ne vel materia referatur intro, vel ad partem affectam trahatur: in quibus duobus frequentissimum est nostrorû erratum. Præterea per cōgestionem paulatim accretuata copia, & sudoris transpiratione cohibita, stipata ac densata cute dolores cieri solent, qui fotu ac topicis calidis & humidis tentandi primùm, mox nisi cessent, vniuersali purgatione amolendi.

II.

Οἱ τοι ἐν ζῶντι αἴματος κείμενοι, μύρτες σκαρδαμύσσοι, ἢ αἵματος
 πύρτος ἐκ ῥινῶν ἐμίσθρτες φθίγγονται, καὶ παρ' αὐτοῖσι γέονται σάξοντα. μὴ
 γαστρονόμῳ ὃ τέττω δύσσοι γαστρονόμοι, γνήσκεισι σωτῆρας.

*Qui in febre continua muti iacent, clausis oculis subinde con-
 niuentibus, siquidem è naribus sanguis effluxerit, & vomuerint,
 atque ex eo loquantur, & ad seipsos redeant, seruantur. Quòd si
 nihil horum acciderit, in difficilem spiritum redacti in breui mo-
 riuntur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN hoc ægro oportuit materiam febris sursum rapi, atque inde oppressa virtute animata, quæ in cerebro est, motus, sensus, vocis priuatio extitit, quam ἀφασία vocare consuevit. Ac palpebræ quoque copia oppressæ ægrè se attollunt, ut in dormituriis, ex quo modò concidunt, modò nictant, & sese motitant. Hæc omnia quidem quia accidunt non squalore partium, non dissoluto spiritu, calore, virtute: sed tantum copia oppressis minori cum periculo sunt. Reliqua spes est in virtute, quæ per salutes vias materia, qua premitur, exclusa sese excitet. Itaque si impetu facto partim per nares, partim vomitu, aut deiectione sese eo pondere liberet, salus expectanda est: si verò fracta non potest id efficere, sed materia decurrat impetu ad pulmones, æger suffocatur, breuèque extinguitur. Vox σκαρδαμύσσοι denotat τὸ κλείσαντα τὰ βλέφαρα ἢ τὰ ταχέως αὐτοῖς ἀνίστασθαι, cum quis videlicet clausos oculos rursus celeriter aperit, idque subinde reuocat.

DESID. IACOTII COMMENT.

LIcebit fortassè, quæ hîc in arte vtilia mihi visa sunt, & si paulò diffusius expromere, atque diuinam Hippocr. mentem, quasi naturam loquentem admirari.

9. de crisi. 1. de
diebus criticis
et ad Galen.

5. de lock affe-
ctis.

6. Epid. com-
ment. 3

Primum periculosa crisis ac difficilis, quam Græci *κρίσις* vocant, & quæ ob vehementiam ac celeritatem morbi perfectæ coctionis tempus, aut diem criticum (ut si fiat die sexto) anteuertit, tanquam exemplum quoddam profert, atque admonet medicum: ut & in prædictione temeritatem, & in periculo nimiam timiditatem effugiat, quorum utrumque summam requirit cautionem. Etenim imminente crisi terreri, cum grauissima urgent symptomata, aut muliercularum more obstupescere, aut appropinquante morte in spem criseos erigere, qui adsunt, turpissimum est, & ignorantia signum certissimum. In his verò (ait Galenus) ne perterrearis, etiam delirare ac subsilire hominem videas. Hæc enim sunt humorum sursum tendentium signa. Alterum præceptum est, In ancipiti & periculosa crisi iudicium, & si non in longinquum tempus differre, eo tamen aliquandiu suspensio expectatione excretionis, pronuntiare oportere, ut in foro interdum iudices solent, non liquere. Sic enim se facere solitum Galenus quoque scribit, donec materię motus, & naturæ vires perspicue se prodant. Interim (inquit) cum hæc diceret Glaucos, venimus ad laborantis ostium, ut neque verbo illi respondere, neque etiam ea, quæ sæpenumero me dicere audiuitis, effari possem: quod scilicet multa interdum nobis feliciter facileque apparerent: interdum verò omnia sunt ambigua. Atque idcirco & alteram, & tertiam quoque considerationem expectamus. Tertiū est, periculosam esse crisin, quæ sit per partem principem, ut cerebrum, & cum graui offensione omnium actionum illius partis, ut cum priuatione vocis, motus & sensus. Nam eas actiones deprauari in perturbatione critica: aut imminui non est periculosum, ut subsilire conuulsio modo, delirare, vigilare, splendorem ob oculos & tenebricosa quædā obuersari, illachrimari, inferius labrum motitare, soporari, aurium tinnitu offendi, dentibus stridere, & similia. Verum non loqui, non moueri, non aperire oculos, naturæ robur requirit ad excretionem. Ut enim natura quadamtenus suffecerit coctioni, in excretionem succubere, & leui errato potest opprimi. Expultrix enim facultas tum insurgit, cum alteratrix desit. Quod si antequam alteratrix desierit, stimulata expultrix cogatur: quod molestiam affert, amoliri, vel expectato etiam tempore infirma sit, aut meatus minus liberi, periculosa, sæpe etiam mala subsequitur crisis. Nam quod Hippocrates scribit coctionem simul & excretionem esse, de ea, quæ perfectio est, nec amplius in coctionis tractu intelligendum, & in qua non alia est facultas quæ coquat, alia quæ excernat, ut in morbis thoracis. Quartū est ad perfectionem certitudinemque crisis pertinens. Excretionem eas laudabiles esse, quæ vel perfectè ægrum liberent, vel sibi restituant. Nam quæ nouis augent symptomatis, ad perniciem procedunt. Postrema duo sunt ac præcipua, In implicatione permissioneque multorum, & variorum symptomatum, qualis est hoc Aphorismo, quæ quasi repente inciderit, nec antè visa fuerit, transmutationem humorum, & μετασχημα fieri, qui in transitu suffocationem, tremorem, conuulsionem, & similia excitare queant. Deinde liberale sanguinis profluuium signis lethalibus apparentibus, aut prauis, liberare ægrum à periculo mortis. Nam cum sanguis inflammatus in venis feruet, ac multo calore ac spiritu turgens in caput rapitur, muti interdum iacent ægri & clausis ac subinde nictantibus oculis soporantur, & in difficilem spiritum incurrunt à transitu humorum, vel, ut Galenus loquitur, ἐν ταῖς παρόδῃς. Si itaque talis, ut inquit Hippocrates, euasurus est, profluere per nares sanguis poterit: qui si multus sit, morbum soluit per illud axioma medicum in historiam Metonis scriptum à Galeno, Sanguinis è naribus liberales & copiosæ profusiones magna ex parte liberant: si paucus profluat, protrahetur morbus & si reliqua bene fiant: succedantque, poterit iterata excretionem aut abscessum frequentari crisis, quæ cumulari non potuit. Si verò, quod tertium est, nihil horum acciderit, per refluxum materię ad interiora, aut diffusionem tum in cerebrum, tum in partes thoracis intercipietur respiratio, cuius idem finis est, & vitæ. Tot igitur ac tanta ex hoc Aphorismo, tanquam corollaria quilibet sibi parare potest ad præsagium. Singulorum symptomatum causæ breuiter sic habent. *ἀφύρσι* quatuor modis sunt: primum resolutione aut immobilitate musculorum claudentium, aut aperientium laryngem, aut neruorum recurrentium læsione. Deinde interceptione materię vocalis, quæ

quæ est exsufflatio à resolutione musculorum intercostalium. Tertiò viriû & spirituum vitalium dissipatione, aut collectione vt in metu, vox faucibus hæsit. Quartò oppressione facultatis animalis, aut extinctione, vt hoc loco. Hoc autem postremo modo sensus & motus afficiuntur, aut motus tantùm: affectis verò vocis instrumentis vterque manet. Proinde addit, καὶ μὲν prostrati & immoti iacent, affecto neruorum principio per translationē materiæ. Idem interdum absque occasione, aut fortè causa externa in sanis subitò accidit per interceptionem venarû, quam ἐπὶ πληθύνει τὸ φλεβικόν vocat à copia sanguinis. quæ opplet venas cum periculo extinctionis caloris natui. Nam & veluti præfocantur ægri, & ἄφρονες oppressa animali facultate redduntur cum rubore faciei ob copiam sanguinis; frigore extremarum partium ob multitudinem humorû, & spirituum impeditum transitum: dentium stridore & manuum portredione ob conuulsionem. Verùm oculos constantes & immobiles seruât torpescente animali facultate, & cōcreto in venis sanguine, qui fusus & liquidus est per caloris & spirituum liberos motus. Præterea neque febriūt, neque vi febris hæc eueniūt. Ad distinctionem itaque adiecit ὅτι φωνὴ, in febre & μύοις σκερδ' αμύοις σιν, oculis cōnuiuentes nictant. Nam in translatione materiæ & motu agitantur tum spiritus, tum partes neruosæ, vnde cōnuendo oculi tandiu nictant, quandiu materia propagines neruorum ad oculos pertinentium afficit. Cui affectui contrarius est ἀπνίς, id est, qui fixis est, & immotis oculis ab immobilitate musculorum. Hi autem clausos oculos celeriter ac subinde aperiūt, sed eorum instar, qui graui onere premūtur, præ infirmitate recidere sinunt. Ita enim Galenus σκαρδαμύοις interpretatur in 6. Epid. Est ergo veluti tremor palpebrarum ab oppressione cerebri, & materiæ agitatione, qualis in insultu epileptico interdum accidit. Subiicit deinde hos seruari hæmorrhagia critica, id est, quæ egrum tam grauib. symptomatis liberet. Vomitus comitatur per consensum cerebri à tenui defluxione ex dolore & motu. Alioqui futurum, vt cum difficultate spirandi intereant, intercepta facultate animali, quæ thoracem mouet. Sic periculosa crisis ambiguus est exitus, in qua natura in suo iure non est, nec suis modulis operatur casu aliquo interturbata, & intempestiuè atque ante tempus ab aliquo irritamēto excitata. Tantiò autem periculosior est, quantò magis anticipat, aut cum deterioribus signis cruditatis apparet. Eius enim, quæ optima est, & sine metu, duplex conditio annotatur ab Hippocrate. Nam fieri debere scribit ὅτι καὶ ὅτι, id est, ὅτι ἐν ταῦτον τῶν κατὰ τὴν ἀνάλω κ' ἢ τοῖς πεπασμένοις, circa statû, & iam percocto morbo. Quantam autem vim in perniciosi morbis hæmorrhagia habeat, ex historia Metonis intelligere licet, qui cum lethalibus signis seruatus est, ea sæpius repetita, vt cum vrinis nigris ac tenuibus etiam post sudorem & profluuium sanguinis manentibus, & cum vigilis, delirio ac similibus. In quo Hippoc. fluxionem non satis copiosam lotione capitis immuit, quia quod natura repit, eò ducere oportet.

4. de dieta in oculis.

III.

Οἱ λαβόντες ἐς τὴν αὔριον παροξυνθέντες, κακίον.

Qui hodie accessione capti, postridie deterius habent malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUOS ΛΑΒΟΝΤΕΣ dicat, parùm constat, nisi quòd λαβὼν Hippocrati ἐπισημασία est interprete Galeno, μάστιξ ἐκ ποδιδόου. ἐπισημασία autem vel accessio ipsa febris, vel significatio imminentis accessionis. Itaque λαβόντες dici videntur, qui accessione præhenduntur, idque nec opinantes, & extra rationem circuitus. Malum ergo si hodie vexati febre, postridie eadem irritata malè habeant.

In Exegesi.

DESID. IACOTII COMMENT.

ΛΑΒὼν dicitur Hippocrati principium insultus febrilis, aut primus sensus, aut prima significatio accessionis, vt cum ægri horrent, refrigerantur, oscitant,

idque intermittentis proprium signum est. Generalius tamen in hecticis dicitur, & pro accessione λέγειν usurpat πρὶ πρῶτον, & λαβόντες, qui febre corrumpitur etiā continua, in qua interdum horror, rigor, aut refrigeratio primo statim insultu inuadit. ἐπιρροήωντες verò in utroque genere dicuntur, qui grauius afficiuntur, aut per exacerbationem, ut in febribus continuis: aut per nouam accessiōem, ut in intermittentibus. Et si enim acutæ febres & continuæ viam accessiōem habent ad crīsim vsque, imparibus tamen increscunt cum siti, capitis dolore, inquietudine, & calore vehementiore: absque horrore tamen aut refrigeratione, aut sudore periodico, quia bilis in venis continetur cum sanguine. Quare non expurgatur per singulas accessiōes neque impetu mouetur aut dispergitur per vniuersum corpus, ut in intermittentibus, à quibus non differunt humoris natura, sed putredinis foco. In synochis à sanguine ea exacerbatio non apparet. Qui ergo febre corripuntur, secundo verò die deterius habent, aut per exacerbationem id euenit, aut per nouam accessiōem cum frigore, horrore, aut rigore. Hæc intermittentem continuæ iunctam, & hæmorrhagiam speciem aliquam denuntiat, quæ maligna est & periculosa, ut superiore libro dictum est. Illa vel mortem, vel morbi longitudinem portendit. Nam si continua est à pituita, quæ singulis diebus mouetur, aut melancholico humore longa futura est: Si verò continua & acuta à calido humore & bilioso, ordo naturæ & motus interturbatur. Nam eadem ratio est motus humorum in intermittentibus & continuis, quod ad dies pares aut impares pertinet. Hæc itaque exacerbatio in acuta febre quæ fit paribus diebus, ad malam crīsim procedit, quia quibus diebus exacerbantur febres, iisdem iudicari solent. Idem docuit Aristoteles Hippocratem p̄sīm sequutus. Scribit enim, ut in aliis motibus violentum quiddam est, ita & in alteratione, quæ fit in morbis, violentum esse & præter naturam moueri diebus non crīsimis, quales sunt dies pares: naturale verò crīsimis. Sed cur impares crīsimis? Dimittit ait Hippocrates) febris in diebus imparibus, quod videlicet in paribus diebus trahit corpus de ventriculo: in imparibus verò dimittit. Ventriculus autē extra propellit in homine sano. Iuxta huiusmodi necessitatē morbi in imparibus diebus iudicantur. Alia demonstratio non est opus medico. Galenus autem tertio de diebus criticis ita appositè hunc locum explicat, ut nihil supra. Quidam morbi (ait) inuadunt secundum diem primo grauiorem habentes, quartum tertio, vniuersasque accessiōes diebus paribus, qui quidem morborum longorum naturam sapiunt. Sed tamen instar acutorum præuertunt iudicari. Hi & secundo quidem die interimunt & quarto. Sed sexto quamplurimos. Nam secundo die valida aliquo adhuc modo natura est: in quarto valida quidem adhuc, & in hoc magis quàm in sexto, sed nondum in arenam audent descendere. At in sexto accessiōis vehementia frequenter eam ad luctam certamēque prouocat, quo in certamine alterum è duobus contingit. Vel enim natura succubuit ipsi vehemētiæ accessiōis, & concidit, extinctaque prius fuit, & suffocata quàm quæ molesta essent, excerneret: vel eorum quidem magnam partem excreuit, reliquum verò excernere potius adhuc non fuit: sed præ imbecillitate & lassitudine tandem cedit, & victa iacet. Deinde, si quidem post aliquod interea tempus aliquo pacto recreari ac refici potuerit, paulatim morbum concoquit. Si verò morbi reliquæ maiores fuerint robore naturæ, tandiu æger superuiuet, quandiu adhuc natura sufficere potius est: tandem tamen postea morietur. Ex quibus intelligitur dierum parium accessiōes aut lethales esse, aut difficilis iudicij. Exemplum scribitur ab Hippocrate, i. Epid. in febribus ardentibus, in quibus accessiōes parium, & quarto die dolores maximi, ac sudores frigidi significationem conficerent mortis die sexto, & in Philisco, qui inde sexto obiit. Distinctio autem longitudinis aut mortis cum ex aliis signis, tum hoc maximè intelligetur. Nam si vehemens motus febris fuerit, prauamque accessiōem dies quartus attulerit, mors sexto parata est. Sin mitior morbus vriget, diuturnitas laboriosa & periculosa expectanda est.

IIII.

Τετάρτῃ ἐπιχόρτες, τετάρτῃ παροξυνθέντες, χαλόν. ἄρα γὰρ καὶ φρενιτικοὶ αἱ τούτοις παροξυσμοί.

Tertia die inualescentes, quarta verò exacerbantes, malum. Atque eiusmodi paroxysmi phrenitici sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπιχόρτες legendum puto. Sic enim clarior oratio & magis conueniens sententia Hippocratis. Sic enim natura est acutium febrium, ut ferè tertio die & imparibus magis ingrauescant, paribus remittant. Monet ergo Hippocrates diligenter consideranda, quæ die quarto eueniant. Est enim index eorum, quæ septimo die accidant. Itaque si tum quidem salutaria signa apparent, in septimū diem bonum iudicium expectatur. Contrà verò si lethalia, duplex malum est, quia quo die quies aliqua sperabatur ægro, labor nouus incidit, indicium inualescentis mali & naturæ concidentis. Deinde denunciatio futuri grauis septimi, qui alioqui in criticis quasi rex optimus & clementissimus censetur. Propterea videndæ (inquit) tertianæ exacerbationes, & nunquid simile quarta dies tertianæ attulerit, quia tum æger in periculo est: & paulò pòst, Cùm lingua quarto die turbata quædam loquitur &c. Magna ergo vis exacerbationum quæ in quartum diem incidunt. Id in Philisco notat Hippocrates, cui omnia proritata quarto, & phreniticus obiit spiritu magno raroque. Ita Sileno cùm omnia tertio prorhitata, quarto eadem fuissent, obiit adolescens fortis ætatis robore vndecimo, spiritu magno raro, ut phreniticorum. Erasino quarto die omnia, quæ tertio, grauiora: quinto ad occasum solis obiit. Sic in multis historiis Epid. legas, quæ experientia confirmes, licet. *ἡρόφυσμοι φρενιτικοί. παροξυσμοί*, ut in intermittētibz plurimūm dicatur, in continuis quoque dici, ut hoc loco, & aliis locis manifestum est *ὃ καὶ ὁρᾷ μείζον καὶ σφοδρότερον ἢ ὅλος πρὸς ὅλῳ, & aliter quoque ὃ ἐκ τῆς πρώτης εἰς ὅλῳ ἀρχῇ ἢ ἀκμῇ*. Et qua similitudine *ἡρόφυσμοι φρενιτικοί* dicuntur, in quibus phrenitis inuadit, & ad vigorem increfcit. Id quod propriis accidentibus phrenitidis definiendum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hic quoque agitur de motu naturæ & morbi, qui præcipuam vim obtinet in prælagiis. Primūm enim morbi species biliosa, pituitosa, atrabilaria, vel mixta cum tempore anni, ætate, temperatura, & similibus obseruari diligentissimè debet. Deinde accessionum circuitus an paribus, vel imparibus redeant, an eodem tenore progrediantur, ut in synochis. Nam exacerbationum anticipatio, aucta vehementia, & celer motus quique sit imparibus, breui futuram crisin præmōstrant. Sin lentè mouetur morbus, eadem hora recrudescit, & singulis diebus, diuturnus futurus est. Tertio coctiones & coctionū mutationes diebus indicibus, ut quarto. Quæ enim in melius mutantur, sequentibus criticis hominem liberatum in denunciant, & contrà. Non est autem necesse per *ἐπιχόρτες* legere *ἐπιχόρτες*. Siquidem *ἐπιχόρτες* inualescere significat. *ἐπιχόρτες* autē dici possunt *ἐπιπαροξυνόμενοι*, qui habent acerbius die tertio. *ὃ ὡς* consignificante iteratam, vel auctam accessiōem, siue potius exacerbationem, ut in voce *ἐπιπαροξυνόντες*: propriè tamē, qui subsistunt, ac sine exacerbatione manēt, ita dicuntur. Quòd si exacerbationem tertio inceptam, quarto perseueratē vel auctam intellexisset, satis erat de utroque die dixisse *ἡρόφυσμῶν*. Quare videtur intelligere exacerbationem, quæ sit quarto die, cū die tertio mitius habuit æger. Quia tamen utrumque maximè ualeat ad prælagium, utroque modo faciam interpretationem ex generali principio à nobis posito. Qui ergo tertio die mitius habent, quarto deterius, in malo sunt duabus de causis. Vna, quia omnes parium motus aut lethales sunt, aut difficilis iudicij per superiorem Aphorismum. Altera quia dies quartus index est septimi, in quo quæ apparent, & certissima sunt, & talem crisin denunciant, qualia sunt, prauam, si praua: bonam, si bona. Hæc autem diei quarti exacerbatio cum remissione

De Præno-
tione.

4. de diata in
acutis § 7.

tertij in acutis lethalis est. Cùm enim dies tertius è criticis primus sit, in quo natura solet aggredi præparationem, vel exclusionem materiæ, qua aggreſſione mouetur exacerbatio: si eum diem in quiete traduxerit æger, nihil aliud suspicari licet, quàm pigrum naturæ motum, quæ morbo inferior quiescit, quem excipit motus materiæ morbificæ perinde ac si ad pugnam naturam inuitam traheret. Eam itaq; sexto vel planè expugnat, vel ita proſternit, vt vix deinceps emergere queat. Quòd si eadem quarto, aut grauiora, quàm die tertio euenerint, magnitudo morbi & celeritas ostenduntur, quæ breui expectandam crīsim præmonent, & naturam vehementius irritari. Futura ergo sexto, si paribus mouetur morbus: septimo, si imparibus: sed & aliquando etiam sexto ob actius irritamentum. In quo æger moriturus est, si ad eam motus celeritatem pernitiōsa signa accesserint, vt deiectio nigra, aut vrina cum nebula nigra aut stillicidium sanguinis. Sin salutaria omnia appareant, & magnitudo vehementer aucta, crīsis ante erumpit non expectans diem fideliter iudicantem, à qua recidiua expectanda. In quo se admirabilem hominibus vsum fuisse scribit Galenus. Nam cùm Sextus in morbum acutissimum incidisset, qui vltra septimum progredi non posset ob magnitudinem & celeritatem, quarto die cognouit Galen. fieri posse, vt crīsis anteuertetet septimum. Interrogatus itaque quid vaticinaretur, respondit morbum iudicatum iri omnino aut sexto, aut septimo: & si quidem sexto die iudicaretur, ipsum reuersurum esse: si verò septimo. firmam crīsim habiturum. necessariò verò crīsim futuram per sudorem. Atque ita contigit. Nam iudicatus est Sextus sexto: cui decimo quarto recidiua nullo in victu præcedente errato: 17. perfecta crīsis. Eodem modo de victus ratione in acutis scribit diligenter considerandum, num febris tertio exacerbet die. Nam si quartus dies tertio quidpiam simile in accessione attulerit, periculosum id est. Nempe (ait) quartum diem, qui septimi est index, rem nouam edere ex grauib; est notis. Rei autem nouæ æditio designatib; patet omnibus. Nam si primo die & tertio fiat accessio, & secundo haudquaquam facta fuerit, quòd quintus accessionem sit habiturus, par est, & non quartus. Quapropter si quartus habuerit, mali cuiuspiam alterius generationem demonstrat. Si autem & nigra deiecerit, mors iudicatur futura. Tu autem multa ex dictis prætermittens, memoriam rei huius habe. Nam si primo & tertio die proportionalem attulerit accessionem febris, atque nouiter quidem quartus paroxysmum fecerit, & eger nigra deiecerit, signū est lethale. Quòd si diebus omnibus sanis similia deiecerit, salutem ægro spera. Hactenus Galenus. Ex quo perspicua est singularis huius Aphorismi utilitas, & admirabilis Hippocratis sententia. Exempli cuique colligere licet ex Epidemius, non vt ex his præceptum vniuersale conficiatur: Hoc enim Gale. reprehendit in interpretibus Protrhetici: sed, vt quod vniuersale est, particularibus exemplis cōfirmetur. Triplex enim discendæ, docendæque medicinæ ratio à nobis passim obseruatur: demonstratio, quam falsò negat Auerroes in medicina: exēplum: & αὐτοψία. Philisco ergo 4. omnia poritata: 6. obiit. Adolescēti tertio Epid. quarto omnia in deterius: septimo obiit. Mulieri quarto omnia proritata: 14. obiit. Anginosæ 4. omnia poritata: 5. obiit. Metoni omnia 4. exacerbata: vix multa & sæpius repetita hæmorrhagia euasit. Sileno omnia 3. grauiora: 4. eadem: 11. obiit, ætatis robore eousque progressus. Erasino 3. & 4. deteriora: 5. mors ad occasum solis. Philisti 4. omnia exacerbata: quinto manè obiit. Quod autem subiicit, an accessiones huiusmodi phreniticæ? Interrogationis nota dubiā facit fidem. Sæpe itaque id fit translata in cerebrum bile flaua, non tamen necessariū est Dicuntur autem accessiones phreniticæ, quia in phrenitidem ægrum præcipitant, quia antecedentibus causis vel signis effectus nomen tribuitur.

V.

Ὅχιόντων ἐκλείπτουσιν οἱ πυρετοὶ μὴ καὶ κλειόμενοι, ὑποτροπαιζόντες.

Quibus febres desinunt diebus non criticis, recidiua est.

Hoc experientia magis, quàm ratione constat. *αριμους* autem dicit dies impares, in quibus ferè acuti commouentur: impares quidem arithmetica ratione, quia videlicet in duos pares numeros diuidi non possunt: vel quia in ratione septenarij critici incidunt, vt decimusquintus, vigesimus trigessimusquartus & quadragesimus. Alioqui si de imparibus arithmetica ratione intelligas, constare non potest sententia Hippocratis in Aphorismis. Fecit autem, nisi diebus imparibus reliquerit febris, recidua fit. Quem sermonem Hippocrates reprobat, nisi quos *αριμους* dicit, *αριμους* intelligas, quod hoc loco confirmatur. Certum est tamen Hippocratem primas vires imparibus attribuisse. Cornelius Celsus Asclepiadem scribit hanc sententiam Hippocratis, vt vanam reprobasse. Sed reliqua omnia placita veterum medicorum: multa quoque Philosophorum decreta rabula controuersus repudiavit. Quarto de morbis maxima vlcera decimoquarto die liberari inflammatione scribit. Quæ res, inquit, ostendit morbos diebus imparibus iudicari. Oportet ergo decimumquartum imparem esse ratione critica, quanquam primo Epid. decimumquartum inter pares annumerat. Ergo necesse est varia ratione parem esse & imparem decimumquartum. Ac de impari multa quarto de morbis, siue opus illud fuerit Hippocratis, siue filiorum eius. Sed vt res ipsa, quod in controuersis rebus fieri debet, experientia cognoscatur, certum est morbos moueri modò paribus, modò imparibus diebus. Alioqui non scripsisset Hippocrates in legitimo opere Epid. *ἂν δὲ ἐὶ παραξυσμοὶ καὶ πόδιον καὶ πόδιον καὶ πόδιον, τὰ δὲ παραξυσμὸν καὶ ἀπὸ τῶν καὶ ἀπὸ τῶν*. Quibus accessiones sunt diebus paribus iudicantur: quibus verò imparibus, iudicantur imparibus Et in Epid. quædam annotat iudicata paribus alia exitiosè, vt in Philiste, qui sexto obiit. Erant *παρξυσμοὶ* inquit) *καὶ ἀπὸ τῶν*. Epictatis vxor quadragesimo, Cleonastidis octauo iudicata ad salutem. Crito secundo mortuus. Mulier quædam decimoquarto iudicata ad salutem. Pythion in Thaso, cui, vt scribit, *καὶ ἀπὸ τῶν ἐὶ πόδιον*, decimo obiit. Phreniticus quarto obiit. Eadē die Caluus Larissæus. Pericles quarto iudicatus ad salutem sine recidua. Anaxion trigesimoquarto seruatus. Heropitus à febre ardente centesimo. Nicodemus vigesimoquarto saluus. Larissæa virgo *καὶ ἀπὸ τῶν ἐὶ πόδιον* sexto iudicata ad salutem. Apollonius trigesimoquarto obiit. Adolescens in Mœlibea vigesimoquarto obiit. Plurimos tamen legas & ad salutē, & ad mortem iudicari imparibus. Atque ea ferè obseruamus in pestilentibus febribus ferè interire secundo, quarto, sexto, octauo: in aliis imparibus iudicari. Ac pares quidem ante decimumquartum admodum formidabiles, vbi in eos iudicium incidit 14. 20. 24. 34. 40. 60. 80. 100. 120. Non ita metuendi, in quibus ratio quædam est septenarij. Neque vidimus sexto vel octauo iudicatos, nili periculosè, vel cum recidua. *ἡ τριποπία* dicit, quod ferè *ὑποποπία* & *ὑποποπία* dicit, cum videlicet qui morbus solutus videbatur, denuo repetit. *ὑποποπία* vocat Galenus in comment. Aphorismi 34 libri quarti: atque dubia ferè sunt iudicia, exitiosa scilicet aut *ὑποποπία*, quæcunque non omnino quidem paribus, sed qui decimumquartum antecedunt.

Clarior hoc modo scribitur, quàm in Aphorismis, & Epidemiis, quibus in locis pro diebus criticis legitur, imparibus. Nam diebus paribus sæpe acutæ febres iudicantur sine reuersione. Ob eamque causam in illius locum hunc aut similem substituendum putat Galenus. In acutis tamen insignes in vtranque tum salutem, tum mortem mutationes efficiunt impares, quos Hippocrates vocat *ὑποποπίας* huc vel illuc declinantes, quales sunt 3. 5. 7. 9. 11. 14. In longis 60. & 80. Medij horum sunt 20. 34. & 40. Qui omnes sunt impares, vt Galenus ipse scribit. Ratio autem est huiusmodi. Dies critici dicuntur Hippocrati, in quibus natura mouet materiam, & certamen instituit cum morbo vel irritata ante statum: vel quasi inuitata collisione & præparatione materiz in statu. Fit autem certamen naturæ & morbi, vt experientia docuit, per quaternarios ad vigesimum vsque: per

4. Epid. 61.
2. Epid.

4. De diæta in
acutis. 1. 36.

Gal. 3. Prog.

septenarios ad quadragesimum : per vicenarios ad centesimum. In quibus tres sunt vniuersales periodi. Prima in vicesimum definit : secunda in quadragesimum : tertia in sexagesimum. In singulis particulares periodi quartus, septimus, aut duo primi septenarij. Nam sic Hippocrates primas periodos appellare solet. Primum itaque certamen definitur primo quaternario : alterum septenario, qui secundus est quaternarius cum primo copulatus. Tertium vndecimo die, qui tertius est quaternarius à secundo seiunctus. Quartum 14. qui est quartus quaternarius cum tertio copulatus. Quintum 17. Sextum 20. In hoc itaque septimanae tres continentur omnes impares, & septem quaternarij. Horum loco per septenarios à vigesimo ad quadragesimum idem certamen fieri solet, 27. 34. qui est principium tertij septenarij & in quadragesimum definit. Perturbatio enim acutorum morborum, quae motionem criticam antecedit, post vigesimum languescit ac remittitur, ac per septenarios natura mouet, sicuti à quadragesimo segnius adhuc per vicenarios. Ob idque quadragesimo acuti morbi nomen amittunt, dicunturque longi. In his verè critici sunt, qui septenarios finiunt. Alij maiorem vim habent praemonstrandi, nimirum quaternarij, quàm iudicandi. Alij sunt intercalares, qui naturam ambiguum retinent, vt in prima periodo vniuersali 5. & 9. Praenuntij verò 4. 11. 17. Motus, qui sunt aliis diebus, materiae tribuuntur, aut naturae violenter agitatae & irritatae à materia. Sunt itaque omnes incerti & periculosi. Nam & naturae oppressionem & materiae dominatum denunciant; quemadmodum si diebus criticis nihil moueat natura, aut extrema illius infirmitas, & cum inueterauit morbus, extinctio significatur, vt in Hermocrate : aut piger illius motus ineunte morbo. Cessante autem natura, & materiae feruore exhalante dimittere febris videtur. Quia tamen sine certamine & coctione materia morbi non excluditur, intus relinqui necesse est. Reuertetur ergo morbus, quemadmodum si natura irritata ante statum, aut ante diem criticum molietur aliquid, vt die sexto, crisis erit imperfecta, aut infida. Nam quae relinquuntur in morbis, recidivas facere consueverunt. Quae autem ordinatum naturae motum sequuntur febres, vt imparibus mouentur, ita imparibus iudicantur, id est, criticis, quibus coquit & excludit natura. Coctio autem sola cum exclusione materiae recidivae metum tollit. Quicquid enim (ait Hippocrates) suppuratur, recidivam non admittit. Nam ipse pepasmus iudicatio simul & excretio est. Neque verò negat Hippocrates diebus criticis iudicatam febrem reuerti posse. Verùm vbi id euenerit, vel crisis imperfecta fuit ob materiae contumaciam, meatum obstructionem & naturae infirmitatem : vel praua ob malignitatem : vel sine crisi febris desit, id est, sine irritamento & coctione, vel in aëre, aut victu peccatum est. Sunt enim duae causae externae recidivae : praua victus ratio, & aëris constitutio, quae corpus imbecillum leui occasione laedit nondum bene confirmata valetudine. Ob idque Hippocrates in recidiuis mutationes prodesse scribit, verùm oportere ad ea permutare, quae conueniunt, antequam malè afficiantur. Internae causae totidem relicta materia, & διαθεσις νοσώδης morboſa affectio tanquam focus febris, quae ἡκαταλιμπανόμενα vocat, τὸ γν̄, & τὸ κατὰ significantibus intus relinqui & materiam, & circumpositum calorem praeter naturam, qui est putredinis redeuntis anthor. Relapsus autem ab his sequi solet primo die critico, id est, proximo quaternario, aut septenario ante vicesimum : septenario ante quadragesimum, & vicenario ante centesimum.

6. Epid. comment. 4.

6. Epid. comment. 6.

VI.

Οἱ ἐν ἀρχῇ λεπτοὶ μετὰ κεφαλῆς σφυγμῷ καὶ οὐρῇ λεπτῷ πρὸς κρίσιν παροξύνονται, θαῦμα δὲ οὐδὲν εἰ καὶ παρακοτῇ καὶ ἔτ' ἀγρυπνίᾳ γένοιτο.

Gal. 4.

Qui in principio leuiter habent cum pulsatione capitis & urina tenui, ad crisim deterius habent, mirum nihil est, si & delirium, & praeterea vigilia euenerint.

Λεπτή Hippocrates variè usurpat. Nam & ἀραιόν dicitur, ut libro de locis in homine, & quod infirmum sit, facillèque dissoluatur, quomodo ὑποὶ λεπτῷ ab eo sæpius dicuntur, & λεπτοὶ πυρετοὶ. Similiter qui initio leuiter habent, quia non prodat se magnitudo morbi, λεπτὸς dicit. Hoc loco in hoc concursu malignitas quædam febris est, in qua initio materia arcem appetit. Itaque cum relicta parte, quæ ad ventrem est, ubi ferè putrescit, caput appetat, σφυγμὸς, hoc est, pulsatio fit. σφυγμὸν enim usurpat sæpe Hippocrates ἀντὶ τοῦ παλμῆ, quomodo in Prognostico & Aphorismis, & libro de ratione victus in acutis. Contingit autem & carnosus & membranaceis nervosisque partibus inflammatis, aut ubi inanibus & cauis corporis partibus spiritus præclusus vi sibi exitum contendit, ac postremo concalsactis & spirituosus feruidusque sanguine præter naturam micantibus arteriis. Hic ergo concalsactæ partes corporis & multo spiritu agitatæ σφυγμὸν edunt. ἔργον λεπτὸν. vrina tenuis in febribus acutis magnum delirii signum est, multo magis si ὁρμαλῶς & derepente tale appareat, aut cum vehemens sit febris, eiusmodi vrina est. Sursum enim rapta bile, unde intincta vrina est, vrina tenuis manet, & malè colorata. Appetente verò iudicio exacerbari solent, quo tempore acerrima pugna morbi committitur, ac tum quidem delirare, vigilare, & omnia pati, quæ παραχρῆν περιτὰ appellata, adferre solet. Ac sine crisi ubicunque videris gravem dolorem capitis, tenues vrinas & albas, pulsationem capitis, vigilias pertinaces, delirium prænunciandum est.

65. De diata
in acutis.

Quædam febrium genera tanquam rara & ignota, quæque non rarò Medicis imponant, Hippocrates notat, in quibus ægri ἰπισφαλῆς, ut Galenus loquitur, fallaciter & insidiosè laborant, cum tamen moderatè habere videantur. Tales sunt, quæ diebus criticis naturæ certantis nullum signum exhibent, quòd extinctioni proxima sit, aut maximè infirma, ut in Hermocrate. Præterea in quibus biliosi humoris & crudi crassique succi species miscentur, quibus semitertianæ superuenire solent, pelsimum morbi genus, & ardentes quædam, de quibus antè diximus, à crudo succo, qui progressionem temporis acrimoniam & malignam putredinem acquirit. Ineunte enim morbo, quia bilis feruor pituitæ permistione mitescit, acrimoniæque retunditur, aut putredo nondum magna est, moderata omnia apparent; accedente incremento, aut circa statum vehementia morbi & symptomatum necopinatò præripiuntur ægri facta in venoso genere fermentatione à calore præter naturam, ut in musto. Tale quoque est, quod hoc Aphorismo docet, genus febris medium inter salutare & perniciosum, in quo initio vrinæ tenues conspiciuntur cum vertigine, & pulsatione arteriarum in temporibus sine magna febre, quæ circa statum & incrementum repentè se tanquam è latibulis infert cum turbulentis ac periculosis symptomatis, quorum motus atque impetus, quò pertineant, non facillè intelligimus. Quarto de dixta in acutis, quem Hollerius citat, eadem sententia legitur hoc modo, ὁκείοις δὲ τῶν πυρετῶν δίνονται ἀπ' ἀρχῆς, καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς αἰσὶ καὶ ἔργον λεπτὸν, τοτὶοις δ' αὖ προσδύχεται πρὸς τὰς κρίσεις παροξυσμικὸν τὸ πυρετὸν, ὃ λευμάσαι μὲν αὖ, ὃ δ' αὖ ὁρμαλῶς. Quibus febribus vertigines à principio & capitis pulsus sunt, & vrina tenuis, his ad iudicationes usque febris accessionem expectare oportet, quòd si etiam delirent, nihil mirum. Has febres initio tenues esse & moderatas scribit Galenus, Nempe (ait) interdum ab initio mali, febres quidem moderatæ sunt, sed symptomata huiusmodi caput infestant propter contentorum in corpore ventris humorum vitionem atque exhalationem. Quocirca cum λεπτὸν significet & exiguum, & tenue, quod est crasso contrarium, & rarum, hic λεπτοὶ πυρετοὶ febres intelligantur minutæ ac moderatæ: ὃν ἀρχῇ verò pro principio latitudinis ad differentiam eius, de qua ita scribit, Confestim siquidem continua est quibusdam, quæ ab initio floret, & viget maximè, atque ad grauius deducit: circa verò iudicium & simul cum iudicio attenuatur. Alius molliter incipit, latentèrque: sed diebus singulis increscit, & exacer

1. Epil. com. 3.

& exacerbat : circa iudicium verò & in iudicio satis elucet. Aliis mansuetè incipit, increfcit & exacerbat, & vbi quadamtenus vigerit, rursus ad iudicium vsque & circa iudicium remittitur. Sic ergo hæc febris molliter & latenter incipit. Verùm grauiſſimorum ſymptomatum apparatus à prudente medico obſervatur tum in capite, tum in toto corpore & venoſo genere. In vrinis quidem tenuitas, quæ cruditatis prænuntia eſt, & infirmitatis facultatum in venoſo genere, modò ne ab obſtructione aut alio accidente talis appareat. Si itaque tenuis tantùm ſit ſine prauo colore, tempore opus eſſe ad coctionem denunciat. Vires itaque conſiderandæ & conſerendæ cum morbi magnitudine, & an ad ſtatum vsque ſuſtinere poſſint, vt in baiulo graue onus geſtate, an iter longum perficere, quod inſtituit. Metus eſt enim tum ab infirmitate virium, in quibus ſpes ſalutis poſita eſt : tum à cruditate & copia materiæ, quæ reſiſtit coctioni, & diutius cohibita in corpore malignitatem acquirit. Sin cum prauo colore, vt nigro, coniuncta ſit, morbus lethalis eſt. Verùm ſola cruditas ab vrinarum tenuitate iudicatur. Morbum ergo & vires obſeruemus.

κεφαλῆς σφυγμός capitis pulſatio. *σφυγμός* enim tria ſignificat, dolorem ab inflammatione ob arteriarum motum, & humoris feruorem : deinde *παλμός* palpitationem. Tertiò vehementem in arteriis motionem, quæ non ſolùm tactu, ſed aſpectu deprehenditur, præſertim in temporibus. Hanc intellexiſſe perſpicuum eſt ex dictione *κεφαλῆς*, & quia in quarto de diætâ additur *δῖνος*, vertigo. Videntur ſiquidem in hiſ, vt & in vehementibus capitis doloribus, venæ tendi, & arteriæ vibrari, vbi cum multo calore ſunt. Sæpius autem & colli iugularias, quæ videlicet in ſuperficie collocantur, motione pulſui cuidam non diſſimili agitari videre licet, & in temporibus ex ſubiacentibus arteriis motionem accidere, quo tēpore illæ maximè pulſant. Vertigo autem vnà contingit ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur partibus. Cùm enim humor crudus & craſſus vel in capite, vel in medio corpore continetur, à calore quidem valde infirmo in ſpiritum flatuoſum ſolui minimè poteſt : à vehementi exactè attenuatus in vaporem abit per inſenſiles meatus : ab eo autem qui nec vincit, nec vincitur, vt à calore febrili concaleſcit primùm deinde in ſtatu vertitur, turgēt, atque effuſus feruet. Fit enim in ſeruore partiū attenuatio, quibus neceſſariò maior occupatur locus. Inde ergo *ὑπερφυῶς πνεῦμα φουδῶς* calidus & flatuoſus ſpiritus, qui cùm ſit mobilis & aſcenſionis appetens, abit in caput, vbi liber eſt, & ſpiritus animales exagitans, *δῖνος*, id eſt, vertiginis cauſa eſt, in qua videtur caput circumagi, aut *σκοτεινός* tenebricoſæ vertiginis, in qua præter id tenebræ obſeruantur ob oculos. Conſertim verò ſtipatus in venis & arteriis abire nequit, ſed agitato in ſe recurrit, atque in hiſ turgens aſpectabilem pulſationem mouet, & aliquando vibrationem cùm calor multus eſt, facultas violentè mouet, & arteria ob duritiem minus obſequioſa eſt. Ex hiſ de viribus iudicium inſtituitur. Conatur ſiquidem calor natiuus corporis humores tū diſſoluere, tum effundere : ſed tenuare ipſos exactè, & per inuiſibilia foramina excernere non poteſt. Ergo cùm natura ſoluere incipiat, neque perfectè languet, neque morbo ſuperior eſt : ſed tantùm nec vincit, nec vincitur, quia ſpiritus flatuoſus in ſummo langore virtutis, aut ſummo robore nequaquam oritur. Hinc ſequatur præſagium, Morbum medium eſſe inter planè pernicioſos, & ſalubres. Eſſi autem remiſſa videatur febris, nondum planè fuſa & putreſcente materia. paulò poſt tamen & circa criſim turbulenta ſymptomata exorientur, quia ſpirituum huiusmodi generationes turbationem indicant, ob quas & cum ſymptomatis tumultuoſis criſes ſunt. Neque verò mirum ſi & deliria, & vigilie accedant, quia caloris multi ſymptomata iam apparent, humores in caput inclinant, & flatuoſus ſpiritus ſurſum rapitur. Cùm autem nondum languſcat natura morbo oppreſſa potius, quàm ſymptomatum vehementia, infirmior multò erit circa ſtatum & incrementa, in quibus criſes ſunt aliæ ad ſalutem, aliæ ad mortem. Definitio autem tibi fuerit ex vrinarum cruditate, aut coctione, & ſuperuenientibus malignitatis ſignis, aut iſſidem abſentibus, quorum author meminit, inquiens, Urina tenuis, de

Motio nebe-
mens arteria-
rum.
Vibratio arte-
riarum inde.

nus, delirium, vigiliz. Sic admirandus Hippocrates nos quasi ad praxim manu ducit.

VII.

Εἰ δέ τις κίνους ρίπτασμός, ὕπνος παραχάδης, σπασμὸν ἐνίοισι σημαίνει.

In acutis commotio & iactatio corporis, somnus turbulentus conuulsionem significant aliquibus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kίνους non est simpliciter, sed quæ præter naturam & consuetudinem ægrotum. Magna enim ex parte iacent quieti, aut leuiter commouentur. Itaque in historiis Epid. vt ἐπιγινώσκον κίνουσι annotat: postea verò ferè explicat addens δυσφορίαν, ὕπνησμον, ἀλυσμόν, βλησισμόν aliàque id genus, quæ in Aliptra apud Harpalidem clarissimè describit. Quid autem ὕπνησμός prius explicatum. ὕπνος παραχάδης ferè delirium antecedit. Sed acri materia commoris membranæ & neruis conuulsionem sequi par est. Fit autem eiusmodi perturbatis spiritibus & vaporibus, quibus cerebrum exæstuat, vnde varia spectra affinguntur, & inde somnia exclamant ægri, & similiter vigilantibus loquuntur. Atque hic somnus necessariò laborem πόνον inuehit, ideòque mortalis, vt scribit in Aphorismis, πόνον quidem βλέβον, quia inde vires labefactantur, augetur febris, delirium, inflammatio quoque & distillatio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Kίνους ὕπνασμός motio cum iactatione & anxitudine describitur ab Hippocrate hoc modo, vt alibi quoque dictum est, Quibus febres graves & implacidæ sunt, & hypochondria contendunt, iacentesque ægri sese continere eodem in loco non possunt, atque extrema omnia frigescent, absolutissima tum diligentia, tum custodia indigent, eosque ita degere oportet, vt nihil præter oxymeli aquosum tangant. Has febres ἀσύνειν vocat, quia in his ægri ἀσύνονται, id est, grauiter afficiuntur atque implacidè habent. Hoc itaque symptoma interdum sequitur febrem vehementem & æstuosam: sæpius quoque & ventriculi oppressionem, aut mortuum. Proinde addidit ad distinctionem, ὅτι ἐστίν, in acutis. Quòd si vnà extrema refrigerentur, magnæ visceris phlegmones, quæ ex crassis succis orta sit, signum est. Si verò frigus vehemens fuerit, virtutem valde imbecillam conicere oportet. ὕπνος verò παραχάδης somnus turbulentus est, qui laborem facit, & in quo ægri inter dormiendum absurda loquuntur, exclamant, & somno excitati deterius habent, quemadmodum vigilantes παραχάδης Galenus dici scribit, qui inchoata mentis læsione turbantur, & iam delirio proximi sunt. Causa est cerebri intemperies: caloris natiui exiccati & quasi inflammati immoderata foras agitatio: & vitiosæ exhalationis copia, cui per somnum natura dominari non potest, cum tamen somnus tum coctione, tum humectatione materiam morbificā mitificare, & suauitate quiete spiritus animales reficere soleat, præterquam initio accessionum, aut in perturbatione critica, aut in inflammationibus internis, in quibus prodest spiritus & sanguinem foras euocari. Siue ergo ex concepto in maioribus venis & arteriis incendio atque interna inflammatione, indeque fuligine turbulentus somnus excitetur: siue humore partim acri, partim crudo cerebrum imbuente, cum iactatione & febre acuta, pessimum est, vt causa & signum. Causa quidem, quia varia illa corporis iactatio vires celeriter deiicit, somnus verò materiam, cuius malignitatem frangere domareque non potest, intro compellit, quæ cruda & vitiosa caput replet, & metum conuulsionis adfert, nimirum quibus neruosum genus infirmum est, & aliud astricta aut suppressa insignis euacuatio, vt hæmorrhagia. Proinde addidit ἐνίοις quibusdam, id est, in quibus ad causæ efficientis perseverantiam & efficaciam accedit patientis dispositio. Nam alterutrum si desit in agente, vix sequitur actio, id est, si

4. de Dieta in acutis 47.

1. Protr. 4

id est, si non perseverat, aut maximè non agit. Quædam enim perseverant, sed validè non agunt, ut febris lenta: alia validè agunt, sed non perseverant, ut acerbissimus dolor, qui stabilitatem non habet. A neutro fit firma actio separatim: ab utroque simul maxime. Eodem fere modo Hippocrates in Prognosticis, convulsionis signa in pueris scribit esse febrem continuam, eiulatum, pauorem inter dormiendum, vigilas, & repentinam coloris mutationem. Quorum autem signa hæc sint, perspicuum est.

VIII.

Αἱ παραχώδες θρασύτητι ἐγέρσεις παράφοροι, πομπὸν, καὶ πασμιώδες ἄλλως τε καὶ μεθ' ἰδρώτων. πασμιώδες δὲ καὶ τραχήλου καὶ μετὰ φρένας δοκίουσι ψύξεις, ἀτὰρ καὶ ὅλα τὸ σῶμα. ἐν τούτοις αὖ φράδες ἔρσεις.

aliis immodicis

Turbulenta ferocesque excitationes è somno delirium adferunt prauo quidem signo, & convulsionem denunciant, tum alias tum cum sudoribus. Convulsoria etiam videntur colli ac dorsi perfrigerationes, imò etiam totius corporis: in his urina sunt spumosa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eγέρσεις excitationes è somno, quem verisimile est fuisse turbulentum, quia videlicet nec excitatis quies, quæ naturalem somnum & quietem sequi solet. Est autem hæc sententia in Prothetico hoc modo, Αἱ παραχώδες θρασύτητα ἐγέρσεις πασμιώδες ἄλλως τε καὶ μεθ' ἰδρώτων: & initio Prothetici τὰ ἐπὶ παραχώδῃσι ἀγρύπνοιςιν ἔρα ἄχροα μέλατα ἐκιδρώμενα ἐφ' ἰδρώσι φρενιτικὰ. Itaque ubi quis παραχώδης, vel quia leuiter turbata mente facillè visis perturbatur, vel quia iam aucto malo etiā exclamat, interminatur, vociferatur, temeritate quadam loquitur, inde certè & delirium manifestum, vel phrenitis, aliquando quoque convulsio denuncianda est. Vbi enim pauca materia nec adeo maligna, quæque facillè exhalet, delirium: si maior vis, phrenitis: ubi acrimonia vellicat nervosa, convulsio quoque metuenda est. Propterea πομπὸν addit, καὶ πασμιώδες. Quod autem subiicit ἄλλως τε καὶ μεθ' ἰδρώτων, cum sudoribus observationis est. Neque enim sudoribus aliquid accedit ad rationem delirii, phrenitidis, aut convulsionis. Quin potius remedium quoddam contra ea omnia sudor est. πασμιώδες δὲ καὶ. In Prothetico hoc modo, καὶ αὖ τραχήλου καὶ αὖ μετὰ φρένας καταψύξεις δοκίουσαι, καὶ ὅλα δὲ τὸ σῶμα ὅν τούτοις καὶ ἐφράδες ἔρσεις ἀμα ἀψυχία, καὶ ὁμῶς ἀμάρτυσι πασμιῶν ἰγνὺς σημαίνει. Galenus δοκίουσαι refert ad vniuersum corpus, quod scilicet vniuersum perfrigeretur, sed & ad hoc ceruicem & dorsum referri, non ad eorum vnum aut alterum melius est. Perfrigeratio itaque vehemens earum maximè partium ceruicis & dorsi, vnde origo omnium propè nervorum est, modò convulsionem adferre potest. Quomodo enim febris iacendum nervos resiccans, ita frigus nervis inimicum convulsionem accersit. Quod autem legitur ὑμνωδῆς ἔρσεις in Prothetico ἐφράδες, alij legunt ὑπνώδης, alij ὑπνώδης. At μλωδῆς aut scabiei vesicæ, aut colliquationis vasorum indicium censentur. At cum colliquatio sine febre vehementi non sit, & hanc ariditas quædam nervorum ut reliqui corporis consequatur, convulsionem inde natā significant. Ac videtur in his Coacis præfagiis ὑμνωδῆς dici, quæ in Prognostico πεταλώδης. Α' φράδες autem aut perturbationem exæstuantis bilis in cruda materia, aut colliquationem indicant, à quorum utroque convulsio sequi potest. Sunt enim hæc omnia signa ἀμφίλοφα. πνώδης non indicant convulsionem, nisi turbidas & crassas dicat, quales sunt iumentorum, à quibus dolor capitis & convulsio, ut idem scripsit. ὑπνώδης autem siue obicitur siue crudæ, & aquosæ dicantur, utraque convulsionem indicare possunt, omnia ἀμφίλοφα.

Turbulenta & præter morem è somno excitatio & naturæ infirmitatem, quæ per somnum causis morbificis opprimitur, & cerebri intemperiem prauam, & acrem biliosamque exhalationem indicat, ut superiore Aphorismo dictum est. Ferocitas autem numquam fit per accessiones calidarum febrium, sed in solis phreniticis, si cum febre acuta coniuncta sit. Causa enim est bilis assata in cerebro, quæ in atram degenerat. Assatur autem ab vrente febre. Itaque monet Galenus, ferinam phrenitidem ali in cerebro, quoties paulisper feroces ægri apparent, quantumvis licet ad se redire videantur, & paulò post quietè habere. Neque enim delirium cum ferocitate fieri ratione febris, sed affecto grauitè cerebro. Ob idque rectius hic, quàm in Prothetico, scribit ex eo signo significationem fieri phrenitidis potius, quàm conuulsionis. Consequutione tamen quadam conuulsio quoque inde metuenda est; quia hypothesis medica est, Symptomata, quæ per affectiones vehementer phreniticas fiunt, & apparent, conuulsionis esse prænuncia ob conuenientiam causæ in siccitate, aut oppressione cerebri à bilioso humore, qui non solum mentem lædit, sed etiam nervosas partes exiccando & vellicando potius quàm replendo, aut distendendo afficit. Bilis enim acrior excutitur antequam penetret. Præterea quæcunque signa genus affectionis indicant, ea etiam speciei quodammodo signa sunt. Nam cum genus dicatur de specie, ad prænotationem speciei conferet, si signorum, quæ generi propria sunt, quædam apparuerint. Cum itaque conuulsio ab inanitione aut morfu, maximè sicca sit affectio, quæcunque siccitatis in vicinis nervorum principio instrumentis symptomata existunt per febres acutas, ea quoque & futuram conuulsionem præmonstrant. Idque in hoc opere passim perspicuum est, ubi ex materiæ translatione ad cerebrum, aut his, quæ biliosiores sanguinem reddunt & exiccant, colligit conuulsionem artificiosa cōiectura, quam firmam ratamque facit, si partes in vultu peruertantur, dentes strideant, & crebro oculi moueantur, aut distorqueantur. Quod autem subiicit. Cum aliàs, tum in sudore, signum quidem neque phreniticum est, neque conuulsificum: per accidens tamen confirmat iudicium, si neque sudor criticus est, & è capite tantum manat. Phrenium (ait Galenus) & ex ipsis fieri est possibile, & potissimum propter partium superiorum sudores. Affectiones autem huiusmodi prauas esse constat. Nam quæcunque vel propter multitudinem immoderatam excernuntur, nequeuntibus ipsas continentibus partibus continere; vel propter morsum acrem concitatis ad excretionem symptomata sunt, nec quicquam habent iudicatorij, aut commodi, ut loquitur Hippocrates. Cervicis autem dorsique perfrigerationes, aut quæ per totum corpus apparent (fieri enim non potest, ut totum simul refrigeratum sit corpus) vrinæ etiam spumosæ, aut crudæ, aut incoctæ certiora signa sunt conuulsionis, siue perfrigeratio inciderit spinali medulla phlegmone obsessa: siue motu morbi symptomatice facta translatione è caco-chymia venæ cavæ & arteriæ in diaphragma, dorsum, & caput, ut primo libro dictum est diffusius, ubi etiam expositum est, cur & quomodo frigus conuulsionem faciat. Addit deinde vrinas *ὕμυδρες*: in Prothetico *αφρόδεις*: in quibusdam *πυώδεις*. Verum membranaceæ vrinæ aliud significant, quàm conuulsionem, ut in lib. de vrinis docuimus. *πυώδεις* autem, id est, purulentæ per admissionem puris abscessu rupto: aut puri similes concocto in venoso genere humore, qui puri similis redditur, & crudo succo attenuato neque faciunt conuulsionem, neque indicant, nisi crassæ sint & turbidæ instar subiugaliū. Ac spumosæ crudæ & incoctæ interdum viarum angustiam & obstructionem ostendunt: siue his verò siue ob colliquationem, siue ob perturbationem flatuosumque spiritum exoriantur, suspectæ utroque modo sunt ad conuulsionem. Qua de re lege Aphorismum libri de vrinis, in quo comitalis insultus præsagium docetur ex vrinis expumantibus.

1. Proth. 15

1. Proth. 16

3. Epid. com.
3. 41.

IX.

Αἱ δὲ κόμῃσι παραχρῆσιν παραιδέες.

M

In sopore mentis aberrationes conuulsionem adferunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN multis locis Hippoc. καὶ με ἀντὶ καμᾶς & καματῶλα καματῶλα legūtur. Melior hoc loco lectio καμᾶς: quanquam utrūque verum est. Nā in febre ardēte & deliriū ab intemperie & conuulsio sequi solet: sed ferē deliriū vehemētius est. In comate vapor quidē calidus & humidus ex materia quæ partim putrescit, partim nō putrescit. Sed cū sit varia pituita permista bili, bilis quidē celerius febrilē putredinem concipit, vt quæ pituita tenuior & iam salsa est, reliqua tardius. Itaque vndeque citatis vaporibus modō in somnum propensio, modō delirium concitatur. Atque in nullo genere febrium sæpius hæc excitantur, καμᾶ, hoc est, κατὰ φρενᾶ grauis admodum capitis dolor, delirium leue & obscurum: conuulsio denique, atque in eo, cui materia est bilis piquitæ permista.

DESID. IACOTII COMMENT.

VT vigilia, ita somnus duplex. Naturalis, quādo natiuus calor fessus labore & siccatus indiget humido vtili, ideōque in viscera conuertitur, & ventrē. Præter naturam verō, in quo ob immodicā humiditatē idem calor natiuus non potest foras progredi, vt in comatosi & lethargici affectibus. Cū verō desiccatur & quasi inflammatur in calidis febribus, foras mouetur immodicē, ac vigilæ urgent præter naturam. Ita fit, vt primo aut secundo morbi die æger & comatosus & vigil appareat ob copiam sanguinis, cui bilis permiscetur acris & mordax. Nam sanguis, aut sanguinis vapor multus cerebrum occupans, & communē sensum intercipientis continentem in somnum inclinationē adfert, quam coma vocat Hippocrates: bilis autem calore immodico, substantiæ tenuitate, & qualitate acti subinde vellicando irritat cerebrum, copiosamque humiditatē & vaporosam in poris & corporibus ad externam superficiem vsque interpositis discutit violento ac vehementi motu. Sic idem homo sopore & vigiliis distractus tenetur. Verū hoc symptoma missione sanguinis & leui medicamento, quæ acrimoniam bilis remittūt, & eius portionem demunt, primis diebus faciliē quiescit. At progressō morbo, quo tempore cessare illud oportuit, si eiusmodi torpor corpori accedit, egēque in eo variē obmurmurat & absurda loquitur, aut excitatus stupēti similis apparet, sanguinis copia haudquam in causa est, sed affectus perniciosus cerebri à pituita putrēre & bile. Etenim phrenitis (ait Galenus) quæ exquisita est, & nulli morbo permiscetur, fit, cū bilis flaua locum, in quo princeps animæ pars residet, præhēderit. Lethargus verō cū locum eundem humectarit dilueritque pituita. Quoties igitur vterque humor cerebro molestus fuerit, præhendunt contraria hominē symptomata, ita vt tum vigilet, tum leuiter in somnum feratur. Cū verō & in somnum fertur simul, & desipit, mistam ipsi permanere affectionem est putandum. Nonnūquam & in horum alterū res ita deflexit, vt vel bilis, vel pituita superior sit, ægēque reddatur aut phreniticus exquisitē, aut lethargicus. Quoties verō ad finem vsque tum deliriū, tum coma perseuerāt, affectionē hanc ex phrenitide & lethargo mistā appello: quidam τυφουαρίας vocant, vt & in libro de morbis ab Hippocrate scriptū est. Ex quibus intelligitur, quid ex mētis aberratione in sopore certō prælagiendum sit. Nam vel fiet in lethargum conuersio, vel in veram phrenitidē, vel cum cataphora peribunt manētes phrenitici: quomodo Hippoc. scribit tertio Epidemiōn, Nec phreniticorum vllus valde insaniuit, vt in aliis: sed alia quadā cataphora segni grauius interiebant. Vbi Gale. causam aliā adferre videtur præter bilis & pituitæ mitionē. Nihil (inquit) mirū collectis in corpore crudis humoribus, quæ deliciuntur, indicasse comatosos simul & desipiētes fuisse. Comatosos quidē propter tum multitudinē, tum frigiditatē crudorū humorū: desipiētes verō, quōd putrescentes acrimoniam & caliditatē generarent. Superius quoque dictū est eadē symptomata in ecstasica phrenitide cum silētio, & comate vigilante ab extinctione caloris natiui, facultatisq; animæ lāgore apparere. Ita igitur distinguendū est prælagiū. Ineūte morbo à copioso sanguine & bilioso nihil, aut parum periculi hæc denunciant. Progresso morbo aliquod

aliquod ex illis tribus, quæ diximus, consequetur. In fine verò, præsertim si coma succedat phrenitidi, mors est in propinquo. Non tamē necesse est fieri cōuulsione, sed conuulsio quodam modo ægri intereūt. Fiet autem conuulsio in cōuersione ad vehementem phrenitidem facilius, aut si bilis, vel febrilis calor pituitosum & crassum humorem colliquauerit. Attenuatus enim & fusus in substantiam neruofam facili penetrat, & quoties bilis fermentat pituitam, aluiusque astricta est.

X.

Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασυαὶ παρὰ κρήσεις, θηελώδεις, καὶ πρῶτον δὲ προσημαίνονται.

Quæ deliria paulatim in temeritatem transeunt, ferina sunt, atque conuulsionem prænuntiant.

IACUBI HOLLERII COMMENT.

Παρακρήσεις, quæ ἐπ' ὀλίγον ὁρῶσιν αἰσῶναι, alix μετὰ γέλοιο cum risu minus periculosa, quales sæpe in Epid. risus cantus. Alix μετὰ πρῶτον ferid, quia videlicet absurda quædam loquuntur, sed quasi prudentes. πρῶτον σφαλερῶς θρασυαὶ, quæ cum temeritate: ferunt, interminantur, vociferantur, eiulant, retineri non possunt. Sic ergo in Aphorismis Hippocr. Atque ut scribit Galenus, πᾶσι θρασυαὶ ὁρῶσιν ἐγγύθι θρασυαὶ θυελώδεις melancholiz sunt soboles. Humor et go biliosus primū concitatus, nec ita concalfactus πρᾶκρυσιν facit: vehementius agitur & inferuescens ἐγγύθι θρασυαὶν cōmouet. Sed iam quomodo carbo concepto igne, ita exusta bilis, & in atram bilem degenerans θυελώδην ferinā demetiam inuehit. Sic enim θυελώδης interpretatur vocem ambiguam, cū de ascaridibus, lumbricisque scatentibus autumnō in intestinis dicatur, ut in Epid. ὁ θυελώδης φθινύσκει. Aliquando ad cancerum, elephantiasim, & omnino maligna vlcera, ad tabem quoque cōuertitur. Nam θυελίον ἄγριον ἔλκεθ' intelligit libro de locis in homine, & θυελίωμα inde dictum, quod alij peculiariter vlcere pulmonis attribuant. Erit ergo dementia θυελώδης, vel πρῶτον, vel quasi rabie percita fera. πρῶτον δὲ πρῶτον αἰσῶναι. Acris enim materia vellicabit neruosa corpora, calor arefaciet, vnde conuulsio.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prothetico eadem sententia scribitur, prætermittā significatione conuulsionis hoc modo, Tantulum feroces desipientiz ferinz sunt. Significat autem ἐπ' ὀλίγον, temporis spatium, non autem magnitudinem affectus, ut si quis modicè ac ferociter deliret, mox ad se redeat. Admonet ergo Hippocrates hoc delirii genus suspectum esse debere, nec ei fidendum, tanquā non reuersuro. Non enim (ait Galenus) febris ratione ita mens eorum offenditur, sed in cerebro phrenitica alitur affectio, quæ paulò post adaucta, ferina tibi videbitur. Ferocitas autem alia est, in qua prompti sunt ægri ad inferenda propinquis mala, quæ melancholicam desipientiam indicat: alia, qua sic efferati ægri apparent, ut calcitent, pedibus feriant, mordicus impetant, & excandescant: omnes qui ingrediuntur, hostiū numero habentes, bile flaua, ut diximus, in atram degenerante. Sine febre & post febrem minus periculi est in feritate. Nam vbi humor melancholicus malignam tantum qualitatem cōtrahit, melancholiam inuehit taciturnā. Cū autem bilis acris vltione & febrili incendio affata cerebrum imbuit, ferina oritur phrenitis, quæ sæpius finitur conuulsione ab inflammatione, & immoderata siccitate exhausto humido primigenio partium neruofarum. Nam quæ per vehementem phrenitidem apparent symptomata, conuulsionis signa sunt, ut superiore Aphorismo dictum est. Sine febre verò quod quidam cum risu delirent, alij cum studio, nonnulli cum feritate, id partim ad humoris qualitatem, partim ad corporis temperamentum referendum est, quo, ut in ebrietate, efficitur, ut alij aliter afficiantur.

XI.

Εἰ τοῖσι μακροῖσι κοιλίῃς ἄλογοι ἐπάρσας, σπασμωδείς.

In longis morbis tumores ventris citra rationem conuulsionem accersunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PARUM consentanea hæc oratio. Nam etiam si in febribus longis, quales autumnales, quædam sunt in quartanis, in tabe, in scirrhis viscerum, & aliis id genus longis morbis tumor in ventre moueatur similis hydropi, siue inflammatio, œdema, scirrhus, inflatio, non protinus sequitur conuulsio, nisi materia in nervos recurrente id accidat, quod in ægro vno annotauit. ἐπάρσας autem dicit, quæ sæpe ἐπάρσας peculiariter eos tumores, qui ad aures excitantur. Aliquando addit παρ' αὐτῶν, aut ἡ τὰ αὐτὰ. Ac nonnunquam omnem tumorem præter naturā sic appellat. ἄλογοι, qui nulla manifesta ratione, nec antè præuulsi commouentur.

DESID. IACOTII COMMENT.

VENTRIS tumores quomocunque orti sint, conuulsionis signa esse nequeunt. Neque enim nervosa pars est, neque prope nervorum originem sita, neque cum cerebro, neque cum spinali medulla tantū habet consensum, ut in ipsa tumor conuulsionem aut facere, aut indicare possit. Interdum inflammationes partiū nervosarum & tumores, ut diaphragmatus, vesicæ, vteri, articularum, vel doloris communicatione, vel repletionem tendinis, aut capitis muscoli, vel materię translatione conuulsionem mouent. Idem in tumoribus ventris non fit, cum ipsa etiam humorum translatio à partibus anterioribus in caput, insaniam, potius quàm conuulsionem afferat. Quocirca Galenus similem sententiam in Prothetico meritò reiecit, tanquam ab Hippocratis doctrina alienam.

3. Proth. 7

XII.

Τὰ δ' οὖν παρχώδεια, ἀγρυπνια, ἐπιστάσεις ἐκ ῥῶν, ἐκταῖα καὶ φρενέτις, νύκτα, ποτήριον ὅς τις τὴν αὐρίον, ἐφιδρώσθαι, κατὰ τοὺς χεῖρας, παρακρύπτειν, αἰμορροεῖ λαύρως, καὶ λύει τὰ παθῖα. τὸ ὑδατωδὲς ὕρον τοιαῦτα σημαίνει.

In quibus agris statim turbulenti agri, vigiles, sanguinem stillatim reddunt è naribus, & sexto die leuius habent, per noctem postridie exasperantur, tenuiter sudant, in somnum feruntur, aberrant mente, largiter sanguinem effundunt, ea ratione morbis liberantur. Aquosa urina talia significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HÆC oratio particularis est ægri, in quo cerebrum præcipuè laborauit. Hinc παραχρῆν perturbatio quædā mentis statim initio extitit. Stillatio sanguinis imbecillitatē naturæ, aut repugnātem materiam ostendit. Vigilia à calido & sicco est. Sexto die leuius habere, septimo exacerbari, non omnino damnum, quia ostendat morbum imparibus moueri. ἐπιστάσεις autē periculosa, ut κατὰ τοὺς χεῖρας. Nā κατὰ τοὺς χεῖρας legendū puto, aberrare mente, ut κατὰ τοὺς χεῖρας cerebrū affectū indicat, & iudiciū per hæmorrhagiam antecedit, à qua salus ægro. Febris ardens cū cerebro affecto ita soluta fuit. Est enim soluendis ardoribus hæmorrhagia familiaris. Atque hæmorrhagiam sæpe capitis repletio præcedit: repletionem illa symptomata comitantur. ὡς ὑδατωδὲς ὕρον τοιαῦτα σημαίνει. urina aquosa hæc significat, ubi materia sursum rapitur, urina diluitur, & minus colorata est, quàm naturæ febris conueniat. Itaque materiam in caput versam significare potest, vnde series illa symptomatum, perturbatio &c Sic & eadem ratione urina aquosa αἰμορροεῖν significat.

DESID

Dilectum est antea, stillicidium è naribus mali quid iam semper minari, propterea quòd natura, quod superfluum est, excernere conatur, sed nequit, vel ob propriam infirmitatem, vel sanguinis crassitiem, vel partium densitatem, vel quiddam ex his, vel propter omnium concursum. Augetur autem malignitas huius signi, si crassus, niger & meracius sanguis appareat: si quarto die aut undecimo: si cum symptomatis coniunctum fuerit, quæ grauius affectum cerebrum denuntiant, magisque adhuc si æstate & autumnii principio moueatur. Nam illis temporibus flaua redundat bilis, ambiensque nos aer calidus est, quò fit, ut sanguinem utrâque ob causam bene fluentem esse oporteat. Quare grauem causam esse cõiciendum, quæ fluxionem intercipiat. Interdum tamen accidit, ut crisis à stillicidio inchoata per hæmorrhagiam copiosam absoluitur. Quod duobus modis fieri potest. In morbo lethali cum signis perniciosis & crudis, ut in Metone cum urinis tenuibus ac nigris. Verùm die iudicatorio incipiat, ut quarto: deinde sequenti, ut quinto, aut septimo perficiatur, & naturæ motus iuuetur lotione capitis, si minus, quàm iustum sit, fluxerit, ut Hippocrates docet tum in illa historia, tum in 4. de Dieta in acutis. Hoc modo ægri liberari possunt per axioma illud medicum, Sanguinis è naribus largæ & copiosæ eruptiones magna ex parte liberant. Altero modo in morbo difficili, saluari tamen, in quo signa manifestæ coctionis elucet. Nam si tum stillicidium moueatur, robur & multam in venis inflammationem significat, ac principium incrementi, aut finem, cum perfecta coctio apparuerit, unde primo decretorio crisis sequutura est per hæmorrhagiam, modò natura ægri, temporis cõstitutio calida, species morbi biliosa cum multo sanguine, & humorum ad superiora inclinatio consentiant. Alioqui nihil impedimento est, quominus alia sequatur excretio, ut per sudorem. Huius itaque stillicidij critici exemplum ponit hoc Aphorismo, simulque & perturbationem criticam, quæ *ταραχή* dicitur, & motionem consequentem describit *ταραχὴ δὲ αἵματος*. Est autem *ταραχή* in vniuersum offensio quædam, tum in toto corpore, tum in ventre, tum in mente. unde deiectiones, & urinx *ταραχὴς*, de quibus alio loco. In mente verò leuem oblationem Galenus interpretatur, in qua ægri non valde perturbantur. Si tamen paululum augetur affectio, non iam *ταραχὴ*, sed *ῥαγισμός* desipientes & reuera sunt, & iure dicuntur. Vigiliæ verò comitantur signa & causas phrenitidis: quia siccitatem & calorem in cerebro biliosum sanguinem, acremque exhalationem, & denunciant, & sua vi efficiunt, cum accesserint. Vbi itaque stabilitatē causæ habent, quæque non sit in motu humorum sursum tendentium, phrenitidis tanquam præludia habenda sunt. Cum autem subito exoriuntur, aut circa statum, aut circa incrementum morbi, natura sibi cum morbo certamen instituit, cuius exitus, tum ex dierum natura, tum ex signis coctionis iudicatur. Nam si præmaturam crifim impetrata aggreditur, eius ancipites variæque motus imperfecta excretionem concluduntur, & contrà. Proinde addit *ἔρδν* aduerbium temporis & loci, statim & rectà. Ac statim quidem non in primo morbi tempore, in quo morbus omnino crudus est, ut in illo loco Hippocratis, Quæ in melius iudicant, non statim apparere oportet. Nam quæ statim apparent, peissimorum affectuum sunt indicia. Sed subito excitato humorum motu: & rectà, id est, conuenienti loco & tempore, nimirum die indice, ut quarto: aut critico, ut quinto: in specie morbi conueniente, & antegressis coctionis signis aut perfectæ, unde optatam & expeditam securitatem crisis habet: aut manifestæ, unde crisis imperfecta sæpe sequitur. Ea autem ostendunt in morbis thoracis sputa, quæ liquidiora & humidiora obscuram coctionem & principij finem denunciant: pauca & cocta manifestam, & incrementum: multa, cocta, facilia, perfectam & statum. In venoso genere eodem ordine rufa & tenuis vrina: aut coloris in melius mutatio: aut accedens turbatio. Deinde alba nebula aut engorema æquale, aut rubra nebula cum bono colore & mediocri crassitie. Tertio hypostasis naturalis. Idem iudicium de deiectionibus in affectibus ventris. His enim tribus coctionis gradibus respondet crisis. In primo mala est. In secundo, imperfecta. In tertio, perfecta. Hæc autem certiora sunt in diebus criticis ac prænunciis, in hisque

2. Prorrh. 4

fieri debent. Ob idque subiicit, Sanguinem stillatim reddunt crisi imperfecta & periculosa, per Aphorismum prorrhethici, Vndecimo (idem iudicium de quarto) stille sanguinis difficiles tum aliàs, tum si subinde stillauerit. Verùm excipe, Quòd concoctiones celeritatem iudicij & securam sanitatem ostendunt. Spem etiam afferet, si sanguis rubens ac floridus stillauerit sine vltione & crassitie, quia indicat in meatuum densitate impedimentum esse potius, quàm in naturæ infirmitate, & materiæ *αἰματώδης*. Præterea ordinatus naturæ motus qui ex sexto, & septimo intelligitur. Addit ergo *ἐν ταῖς κατὰ δέκα, sexto die leuius habent*. Quo significantur duo. Primum crislum fuisse imperfectum, quæ nihil iuuat, non tamen nocuit, quia inde alleuatus est æger. Non igitur lethalis, sed tantum difficilis per Aphorismum, Iudicatoria, quæ non iudicant, aut lethalia sunt, aut difficilis iudicij. Deinde naturam moueri imparibus, nec magnitudine morbi, aut malignitate irritari, ut ordinem institutum mutet, & crislum antevertat sexto die, qui tyranni instar vel ad mortem iudicat, vel ægrotum miserum cruciatum ac supplicium constituit. Idem naturæ ordo illustrior patebit, & æquè prompta erit crisis septimo, si nocte deterius habeant, & *ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ*. Nam Quibus crisis fit, nox quæ accessionem præcedit, grauis: quæ verò subsequitur, leuior ferè solet existere. Quod verum quoque est de die, qui noctem antecedit, in qua fit crisis: quanquam neutrum necessariū est. Noctu autem huius molestiæ duplex causa, perturbatio critica, & interruptus somnus, vnde exactior fit omnium laborum apprehensio. *Postridie ergo exasperantur, tenuiter sudant*, id est, leui exudatione, quæ critica esse nequit, sed in capite apparet per oppressionem cerebri à translatione humorum sursum. Contrahuntur enim partes interiores & comprimuntur dolore, motu repentino humorum, & excernendi vi, vnde exprimitur humidum tenue solidarum partium. *In somnum deferuntur*, sanguine cum vapore multo irruente in cerebrum. *Aberrant mente*, quia cum sanguine bilis feruet, acrimonia vellicat, & spiritus animales exagitat. Nam ob bilem flauam vincentem in ardentibus febribus (ait Galenus) quæ sanguini mista est, & ipsum vrta, atque in caput multo calore rapit apertis venis in naribus fiunt hæmorrhagiæ. Atque tum si venæ in temporibus micare conspiciantur, rubore suffundantur genæ, vertigo tenebrosa & marmariges obseruentur ob oculos, grauitas capitis cum pulsatione siue morsu (qui est vomitus index) percipiatur, & æger nares manu scalpat, in febre ardente, biliosa, inflammatione iecoris aut lienis, ætate florente, peluim tutò Medicus afferri iubeat excipiendo sanguini, quod aliquando se fecisse Galenus gloriatur coniectura copię tum ex his capta, tum ex impetu naturæ forti, & morbo crudo, quæ causæ sunt, ut immodicæ euacuationes fiant. Addit ergo, *Largiter sanguinem effundunt, vnde soluitur morbus*. *λαύρως*, idem dicit, quod in Epidemius *καλῶς καὶ διαλείρως*; bene, quia die septimo & cum signis: largiter, vnde febris & omnia symptomata conquiescant. Ex tribus enim hæmorrhagiæ differentiis optima hæc est. Nam stillicidium semel factum pessimum: per intervalla repetitum, ambiguum: liberale profluuium magna ex parte & à magnis morbis liberat, ut alibi expositum est. An verò *τὸ ὑδατοδὲς ὕρσι* vrina aquosa talia significet, distinctione opus est. Nam initio morbi summam cruditatem, aut obstructionem, aut renum vitium diabetem, aut vigilias sequitur. In progressu cum antea tincta repente exalbescit, materię translationem indicat, vel symptomaticam, ut in phrenitide, & inflammatione conuexæ partis iecoris: vel criticam, ut per dysenteriam, si humor confluat in ventrem, aut per parotidas, aut hæmorrhagiam, si repat in caput. Multa quoque & tenuis sæpe critica est, de quibus omnibus in libro de Vrinis.

XIII.

Μετὰ τὸν ἐφημέριον τὸν ἐξισταμένον μελαγχολικὸς, οἱ τρομαδεις γενόμενοι, κακοὗρες.

Ad ea

Ad ea mala si qui similiter percitis melancholia insaniunt, & tremuli fiunt, malignum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Id est p. 1. 4. 14. 15.

Iam antè expositum est, quod sit *ἰκασίς μελαγχολικὴ σφοδρὰ* videlicet καὶ θορυβώδης. Vbi ergo in coitione symptomatum, quæ proximè colligebat, moribus in perniciem vertitur, nec sequitur hæmorrhagia, aut sequitur quidem, sed inutilis est, ut quæ nata decernere non decernunt, delirium in insaniam conuertitur, sequitur tremor infirmitate naturæ mouentis & neruorum siccitate. A quibus non modò κακὸς, sed κακὸς δὲ καὶ θορυβώδης planè ἐλπίδιον & θανάσιμον. κακὸς δὲ, quod ut periculum vitæ denunciet, non omnino tamen spem salutis adimit. At quæ spes reliqua esse potest, si hæc omnia in ægro constituas? Hæc sententia scorsum scripta ab authore Prorrhetici, τοῖσι ἐξισταμένοισι μελαγχολικῶς εἰσι τρομοὶ ἐπιγίναντες κακὸς δὲ. Si melancholicorum modo valde insanientibus tremores superueniunt, malignum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Μετὰ τὴν ἑρμηνείαν si superiori sententiæ annektatur, significabit vrinam aquosam cum dictis symptomatis confirmare iudicium de hæmorrhagia. Si verò principium huius Aphorismi statuatur, sententia erit, Naturæ infirmitate, aut meatuum impedita via, aut sanguinis crassitie suppressam hæmorrhagiam intro refecti. Vbi si reliqua bene fiant, succedantque, poterit ad inferiora materia decumbere. Sin minus, varia symptomata exoriuntur pro varietate & natura partium, in quas impetus humorum impellitur, ac reflectitur. In venis autem & cerebri corpore manens melancholicam ecstasim inuehit exusto sanguine & in atram bilem degenerante, eoque magis, si febris protrahatur. Mora enim, quæ est concausa, ut tempus, non minorem interdum in agendo vim habet, quam agens ipsum, ut in calculi generatione apparet à calore temperato. Cohibitus ergo sanguis cum moram fecerit, aut febrem auxerit, magis ac magis exurit, cerebrumque immutat per impressionem intemperiei calidæ & siccæ. Vnde videre licet affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut æstuatione, aut inflammatione, interdum etiam à solitudine, mœstitia, vigiliis melancholiam morbum sequi. Manente autem febre, vel potius aucta frustra suscepta criticæ excretionis contentione, phrenitidem melancholicam, deinde ferinam existere post turbulentam mentis agitationem & vigilias superius demonstratum est. Cuius efferata vis & indomita, si ulterius progrediar, & humidum primigenium exhauriat, cerebrique substantiam vniuersam alteratione absoluta inficiat bilis calida, acris, & tenuis (quibus qualitatibus potest vrere & subire) silens ecstasis nascitur languente facultate animalis; aut, ut in Dealcis uxore, modò verba multa, modò silentium, quorum illud phreniticum est, hoc melancholicum: aut tremores superueniunt vehementer resiccatis neruis, & exoluta virtute tum vigiliis, tum motionibus multis. Quod symptoma solas vehementissimas phrenitidas consequitur per Aphorismum, Phrenitica vehementer, tremore finiuntur. Hoc autem non solum malignum est, sed mortem in propinquo denunciat, quia absumptum est humidum, quod est vitæ fundamentum, & calor natiuus planè extinctus. Satiùs ergo fuerit Aphorismum à superiore disiungere, quia est καὶ ἄλλο, ut in Prorrhetico, Μέντε ὁβ μελαγχολίαν ἀβερραντίβι, tremores superuenientes maligni. Verùm (ait Galenus) perperam scriptum est κακὸς δὲ. Nam quod summè periculosum existit symptoma, aliam exigebat appellationem. κακὸς δὲ enim morbos, id est, malignos appellamus, quicumque periculum minantur, spem tamen salutis non adimunt.

1. Prorrh. 9

XIIII.

Παραφροσύνῃ ἐν πνεύματι καὶ ἰδρωτί θανάτῳ δὲ καὶ ἐν πνεύματι καὶ λυγμῷ.

Desipientia in spiritu & sudore, lethalis est. Lethalis est & in spiritu ac singultu.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

DVplex lectio ἐν πνεύματι, & ἐν πνέματι. Vtraque vera, sed posterior melior est. In purulentis igitur infirmitate virtutis animatae delirium: naturali victa sudor fit. Si verò ἐν πνέματι legimus, hæc est sermonis sententia. Si delirantibus spiritus difficultas cum sudore moueatur, lethale. Solet enim Hippocrates πνέμα modò respirationem dicere, modò difficultatem spirandi, qua cogatur æger frequentius spirare, idque in concursu symptomatum, vnde πνευματικός & πνευματικός spirituosos & anhelantes vocat Hippocrates. Ac reuera si in febre acuta iam commoto delirio spiratio virgere incipit, ut crebrius respiret æger, & sudor quidam moueatur nō vi naturæ sed morbi, qui naturam dissoluit, lethale est. Purulenti enim frequenti sudore dissoluntur, ut antea annotatum est. Plerique autem in acutis febribus & anhelosi, & sudantes moriuntur.

DESID. IACOTII COMMENT.

3. Progn. 5.

2. Progn. 60

1. De dieta in acutis.

3. Prog. 7. de diff. resp.

Παραφροσύνη, quam Galenus vocat λήρον μετρίον, delirium leue, in suppuratis & sudantibus rarò videre licet, nisi in lateris dolore, cum sputi biliosi suppressio, eiusque humoris ad caput ipsum translatio facta fuerit per Aphorismū. Lateris dolor ex sputis biliosis, si absque ratione euauerit, in furorem aguntur. Suppurati autem vel præfocantur, vel phthisi contabescunt, nisi intra quadragesimum diem materia suppurata expectoretur. Sudores autem symptomatatici cum in omni suppuratione interna, tum in vero empyemate frequentissimi manant ex capite & thorace. Nam non dimittit febris, sed interdum leuior, noctu grauior, & plurimi superueniunt sudores (ait Hippocrates) quorum causam Galenus refert in virium infirmitatem, eò quòd diductum alimentum discutiatur. Siquando tamen leue delirium inciderit in suppuratos, in causa erit vel biliosi & fuliginosi excrementi acrimonia sursum elati, & per cerebrum circumuoluti: vel vigilæ & vehemens febris æstus, vel quia (ait Aretæus) mortifera ægrotudo reddita est. Tum enim cogitationes vanae insurgunt, mens alienatur, præsentia mala ignorat, facultas animalis resolvitur. Ex quacunque autem causa fuerit, perniciosum est duabus de causis: vna communi, quia quòd plures facultates & partes labefactæ sunt, eò perniciosius habent ægri. Altera propria, quia in morbis thoracis facultatem animalem validissimam esse oportet, ut mouendo thoraci, & materiæ expectorandæ sufficiat, firmosque musculos intercolastes habere in tussiendo, & liberum meatum arteriæ venosæ & bronchiorum pulmonis in excreando, necessarium est, ut euadat æger. Ob idque inde celerius senes moriuntur, quàm iuuenes. Quòd si ἐν πνέματι legis, ταυτολογία quædam subesse videbitur, quæ in summa breuitate maximè odio fa est, & à doctrina Hippocratis aliena. Sententia tamen exactior, & ad præsagium vtilior fuerit. Nam πνέμα apud Hippocratem & aërem inspirando attractum, & totam ipsam spirationem, & spiritus angustiam ac difficultatem significat, ut variis locis docet Galenus. Quia itaque distinctionem non adhibuit, pro difficultate spirandi accipiat dictio. Cuius triplex causa est, cum totum thoracem cum iugulo & scapulis mouet æger. Flammea in pulmone atque corde caliditas: angustia in aliquo spiritalium instrumentorum: & facultatis musculos thoracis mouentis debilitas, quam ex pulsu paruo, frequenti, celeri, pinnis narium moris, & absentia aliarum causarum, ut incendij in thorace: & angustiae discernimus. Verùm cum magna est & rara, delirij proprium signū est. Raritas enim illa magnitudini iuncta pendet ab obliuione celeri, in qua ægri non sentiunt spirandi necessitatem. Non tamen necesse est, ut quicumque delirant, magnum & rarum spiritum ducant. In Pythione enim delirium notatur cum spiritu tenui & imminuto. An ergo intelligit desipientiam cum magna & rara respiratione lethalem esse? At magis lethalis est parua & rara, quæ frigiditatem, ut in hydropicis, aut extinctionem caloris natui in acutis

acutis cum delirio significat. Ita ergo distinguendum est præfagium. Quoties magnum & rarò spirant ægri, magni delirii nota est certissima, atque id fit perinde ac in his, qui cum matulam petierint, meiere obliuiscuntur, aut urgentem sitis causam non sentiunt. Si verò maxime delirant, neque tamen spirant magnum & rarò, sed alia spiratione præter naturam tenentur, affectionem aliam coniungi oportet, quæ magis functionem illam lædit, quàm delirium. Si ergo parua fuerit & frequens, inflammationem aliquam interiorem ac dolorem denuntiat, ut in diaphragmate. Si verò parua & rara, suffocationem & caloris natui extinctionem, quemadmodum magna & densa febrilis incendij copiam. Ex quibus intelligitur desipientiam in spiritu lethalem quidem esse, sed magis aut minus pro varietate & magnitudine causæ. Cui si accesserit sudor, oppressionem, aut resolutionem naturæ indicat in his partibus, è quibus manat, modò ne sit criticus. Nam phrenitis iudicatur sudore bono per vniuersum quidè corpus, præsertim verò è capite multo & calido: interdum hæmorrhagia. Singultus verò alterius facultatis, quàm animalis noxam prænunciat, & ventriculi veluti conuulsuum quendam motum vel ab acri humore, aut graui in ipsius orificio: vel à siccitate insanabili: vel ab inflammatione circumpositarum partium. De quibus copiosius dictum est supra, & quomodo non minus grauis causa sit, quàm graue signum. In phrenitide verò consentaneum est fieri per consensum orificij ventriculi cum cerebro. Alterum enim alteri suas affectiones communicat propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendendum magnitudinem, per quos etiam sensus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium, acutior est. Quocirca capitis fracturas, cum ad membranas vsque perueniunt, biliosus vomitus, ac interdum capitis, quomodocunque fiant, subuersio stomachi & morsio comitatur, vnde singultus cum rubore oculorum per Aphorismum, A vomitu singultus & oculorum rubor, malum. Siue itaque ventriculo inflammato delirium superueniat ascendente ad caput per continuas partes aut solo calore, aut spiritu vaporoso, acri, aut fumoso: siue singultus inflammato cerebro per siccitatem, reuulsionem eorum neruorum, aut tenuis & acris ichoris transmissionem, delirium eiusmodi lethale est.

7. Aphor. 3.

XV.

Εἰς νύκτα τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆς, ἀγαθόν.

Insomnia in phrenitide conspicua, bonum.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia aliter scripta in Protrhetico, ἐν νύκτι τὸ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆς, hoc est, Insomnia conspicua phrenitidem portendunt: quia videlicet inter signa phrenitica & hoc censeatur spectra in somnis esse conspicua, non perturbata. Nam ἐναργῆς conspicua dicuntur, quia dormientibus ægris manifesta formis spectrorum conspicuis, non perturbatis: vel quia iis, qui adsunt, manifesta, dum videlicet exclamat æger, loquitur, interminatur, inclamat opẽ, aliæque id genus. Sed ad phreniticos ἐναργῆς referri melius esse putat Galenus. Itaque in locis præfagij rectè quidem enumerauit ἐν νύκτι Hippocrates in Epidemiis, quia videlicet inde naturam materiæ & vaporis, qui animæ prætenditur, in somnis intelligamus. Insomnia dico, quæ neque ab alimentis, neque anteceptis animo imaginibus, aut antegressis colloquiis, aut vi partis accessions, ut principij, aut denique vi coeli. Qui citra hæc ignes & flamas somniat, efferuescẽtem bilem cõmonstrat. Si cristas galli, aut rubẽs aliquid, sanguinem commotum: si niues, aut glaciem, aut largas pluias, pituitam redundantem. Ac dum hæc scriberemus, quidam enunciabat nobis in somnis videri sibi largam frigidamque pluuiam, qua conspergeretur. Sunt qui sese fœtido loco esse, & grauiter olenti somniant putrilaginis argumento. Alij nebuloso & caliginoso versati loco, crudi flatibus iudicio. Alij sese volitare somniant, tenuioris spiritus iudicio. Alius ita præligatus est communis sensus, & obscurata phantasia, ut nihil omnino

omnino somniat crassiore spiritu, materia frigidior, & imbecillior calore, quàm ut vel phantasiam moueat, vel spectra excitet. Aliis turbulenta insomnia, aliis pacata, & iis quæ per vigilias spectantur, similia formis rerum ad viuum adumbratis. Aliis somniorum recordatio, aliis obliuio. Hæc immodicæ frigiditatis, sed cui maximè humiditas sit coniuncta: illa purioris & tenuioris calidiorisque ac siccioris materiz. Multa alia, quæ ad hanc rem pertinent, libello, qui *ὑπὲρ ἰνυπνίων* Hippocrati adscribitur. Sed ad rem. Qui sit, ut quæ insomnia conspicua sint, inter signa phrenitica censeantur, idèoque mala, hoc verò loco bona pronuntiet? An ideo bona sunt, quia obscuris & perturbatis meliora, aut minus mala, quomodo in sanis. Ac reuera conspicua in morbis nescio qua ratione mala esse possint, si sanis bona sunt, & quietem quandam corporis nec perturbatas formas, quæ phantasiz offeruntur, & animam *ἀντὶ ἑαυτῆς* & quasi liberam suique iuris indicant, ut libello de insomniis loquitur Hippocrates: ubi maximè probat ea insomnia, quæ diurnis consuetisq; actionibus, consiliis, sermonibus, respondent, quæ perspicua non confusa, non perturbata, non monstruosa sunt, damnatque contraria. Atque *ἱεραγῶ* fortasse dicit, quomodo Philosophi, quæ vera sunt. Et ideo vera, quia quæ geruntur, quæ antecedunt, quæ futura sunt, referant, ut si quis amicum aduenire, aut aduenisse somniat. Sic enim *διὰ τὴν ἀντὶ ἑαυτῆς*, nec vitio corporis perturbatur. Sed aliter Plato animam ponit *ἀντὶ ἑαυτῆς*, aliter Hippocrates. Ille vacuum perturbatione à reliquis duabus partibus animæ & omni contagio corporis. Hippocrates, ut è somniis, quæ inde fiunt, conditionem corporis intelligat, reddatque qualem fingit Socrates: ille ut vera. Hippocrates, ut vera quidem somniat aut falsa, non curat: sed ut inde intelligat vitia corporis, quæ animam perturbent, & ita curato corpore animam liberet.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prorethico, Insomnia in phreniticis *ἱεραγῶ* Galenus interpretatur τὰ προαγγέλλοντα τῇ φρενιτικῇ ἐνύπνια βλέπειν σαφέως, somnia phreniticorum prægredientia conspici euidenter, quia perturbantur, cum vel è somno exiliunt, vel varia loquuntur propter visorum *ἱεραγῶ*, hoc est, claritatem. Ex his itaque insomniis præmoneri medicum ab impendente phrenitide, cuius affectio iam in cerebro principium generationis habuit, quamuis id plerisque lateat, qui affectus tantum agnoscere possunt, cum perfecti in suo genere, & omnibus numeris absoluti fuerunt. Aliter euenire erudito & perspicaci medico, qui ut peritus agricola plantas simulatque è terra exierint, nondum propriam figuram adeptas exactè discernit ab aliis: ita affectus ab initio ortus sui vulgò ignotos sine cunctatione diiudicat. In quibus itaque somnia ita clara sunt & perspicua, in his iam phrenitidi positum generationis rudimentum, quod paulatim accrescens veram & absolutam phrenitidem mox patefaciet. Huius claritatis causam esse cerebri siccitatem ut & vigiliarum, idque esse argumento, quod melancholici manifestis & euidentibus spectris ac phantasmatis inter dormiendum moueantur, & sani, qui parciori cibo vsi sint, aut ieiunarint, somnia manifesta videant. In aliis, qui se cibo potuque onerarunt, aut in ægris, qui ob nimium in cerebro humorem sopiti iacent, vel non fiunt somnia: vel ubi facta fuerint, phantasmata propter obscuritatem & exiguitatem ita effluunt, ut ne reliquias quidem & vestigia in memoria relinquant. Commodè itaque somnium conspicuum definietur eorum esse, quæ per somnum representantur, integra & firmatum apprehensio tum recordatio. Hæc est Galeni sententia, quæ ut vera sit, ita huic Aphorismo pulcherrimo minimè conuenire videtur. Nam si somnia manifesta phrenitidem præsignificant ob siccitatem cerebri, quomodo bona esse possunt? Præterea illud *ὅτι προεῖρηται* designare videtur in phrenitide iam facta ex somniis manifestis signum ostendi salutis & remissionis morbi, ob idque subiicit *ἀγαθόν*. Quod si est, quæstiones illæ Hollerij existunt, Quomodo somnient phrenitici, qui continentibus ferè vigiliis distinentur. Deinde ut somnient, Qui fiat, ut variè agitata bile, mente perturbata, clara accedant somnia? Postremò ut sint eiusmodi, quis intelligat & somnia esse, & clara ac manifesta? Neque enim phreniticus referre potest, neq

test neque medicus ariolari, quid insanus ille somniauerit. Quibus ita satisfieri posse puto: In illo tractu generationis phrenitidis multos esse gradus. Nam & cum incipit, & cum mitescit, mens leuius offenditur, quàm cum in summo sunt oniria. Duplex autem symptomatum in phreniticis remissio. Vna adumbrata & falsò credita, vt in silente phrenitide: altera vera & constans, quæ ex manifestis somniis deprehenditur. Proinde vt illud delirii genus ab obscuritate symptomatum à *εραφία* dicitur (videntur enim rectè habere, cum mors est in propinquo) ita hoc manifestè remissum præmonstratur à manifestis somniis. Illic enim languida facultas animalis quiescit: hinc expedita, soluta, libera, & nullo molestiore bilis motu implicata sese erigit. Est enim somnus occupatio naturalis sensuum exteriorum, retractis intro animæ instrumentis ad principia sua. In illa secessione somnia nascuntur. Spiritus enim animales externis functionibus liberati minimè quiescunt, quòd anima dormientis *αὐτὴν αὐτῆς* sui iuris seipsam moueat agitetque per species aut conseruatas, aut diuinitus oblatas: aut à corporis affectionibus impressas. Hinc tria somniorum genera: alia diuina, Philosophis non negata. Diuinationem (ait Themistius) esse in somno neque pertinacius denegandum, neque temere assentiendum. Galenus per somnum oblata specie monitum se scribit in præcordiorum morbo, vt venam, quæ inter pollicem & indicem est, secaret, ex qua sectione æger conualuit. Strabo quoque scribit in Epidauri templo Aesculapij dormire solitos ægros, vt somniarent remedia. Alia (vt scribit Hippocrates) cum diurnas actiones in noctem transmittit cogitatio, redditque in somnis ea, quæ interdiu honesto in negotio, aut opera aut consilio patrata sunt. Tertium genus humorum in corpore redundantium vim & corporis constitutionem à repletionem aut inanitate affectus animi superante consequitur. In his duobus generibus Medicus versatur non vt Philosophus, aut coniector, sed vt affectionum corporis æstimator, quæ vt ab aliis signis, ita ab animi motu per somnum declarantur. Ob idque in Epidemiis somnia obseruari debere scripsit Hippocrates. Nam aut clara sunt & manifesta, cum animus tale cernit, quale in ipsum ingressum est, hoc est, cum simulachra, quæ per somnum representantur, pura & ingrediuntur, & apprehenduntur, & exeunt. Aut sunt perturbata, ex perturbatione in corpore exorta, quæ diurnis actionibus aduersantur, nec inter se conueniunt, nec cum animo ipso, qui ea vel non percipit apertè, vel celeriter obliuioni tradit. Sola itaque siccitas somnij manifesti causa non est, sed ea ratione, quam nos docuit Aristoteles. Perturbantur enim species in animis dormientium calore, motu, & quauis alteratione vehementiore. Nam caloris copia in superis partibus vapores exhalant, qui spiritus & humores exagitant, in ipsa etiam cibi potusque naturali coctione, in qua distractis spiritibus animus perspicuè spectra per somnum obiecta discernere non potest. Quò fit vt pueri nec prudentes sint, nec somnia videant nisi obscura & turbulenta. Nec verò his, quibus mens obtusefacta est potu ac pastu, visa obiciuntur nisi tortuosa quædam & obscura, quæ celerrimè obruuntur, & euanescent, multò minus, quibus in febre, aut humoribus prauis in ventriculi orificio congestis iactatio cum calore & æstu mobiliter agitat animum. Ob eamque causam Arabes cum tres somni partes constitissent, à vaporibus primæ coctionis vnā maximè turbulentam, profundam, & quæ somnia perturber, efficiunt. Alteram placidiorem & quietiorem ab exhalatione secundæ coctionis. Tertiā minimè profundam, tranquillā, & omni perturbatione carentem à tertiā coctione, quæ somnia clara & manifesta reddit. Vt enim aquam (ait Aristoteles) aut alium humorem si quis vehementer bacillo commoueat, interdum nullum simulachrum videtur, interdum videtur quidem, sed omnino inflexum ac deforme, vt aliud atque est, videatur: sic in somno visa & motuū reliquæ, quæ à sensibus eueniunt, nōnunquam à maiore quodam motu, quem dixi, omnino obruuntur: interdum verò turbulenta quædam visa & prodigiosa & ingrata omnino somnia videntur, vt furentibus, febre laborantibus & ebris. Hæ enim perturbationes cum spiritus plenæ sunt, magnum & motum & tumultum afferunt. Cum verò tranquillitas est & secretus sanguis in iis animantibus, quæ sanguinem habet, motiones sensorum, quæ integræ seruatz sunt à quoque sensuum quie-

In Problem. de
somno & in
gil. & de diuina
nat. per somno
num.

De somno &
migl.

ta & se

ta & sedata somnia ita efficiunt, vt aliquid nobis appareat, videamurque ab iis quidem, quæ ab aspectu delabuntur, videre: ex iis autem quæ ab auditu, audire, quod fit etiam in cæteris sensibus eodem modo. Ex his ergo intelligitur non solum cerebri siccitatem manifesti somnij causam esse, sed etiam spirituum & humorum tranquillitatem, sedatam morbosæ affectionis agitationem, & caloris vehementioris vacuitatem. In primo itaque generationis phrenitidis rudimento somnia manifesta sunt à siccitate cerebri, sed turbulentiora ob incendium febris coniunctum. In remissione verò manifesta quidem vt illa: sed minus turbulenta quiescente bilis motu, calore domito & cerebro paululū refrigerato & humectato per somnum. huiusmodi ergo somnia causæ sunt & signa salutis. Causæ quidem, quia dum in his occupatur animus, somno inflammationis vis remittitur, cerebri intemperies corrigitur, & humores mitificantur per Aphorismum, Vbi somnus delirium sedat, bonum. Signa verò quia abesse indicant tum perturbationem, tum humorem copiosum & crudum: tum perfrigerationem cerebri, & comatis ab extinctione caloris. Manifesta autem insomnia fuisse deprehendimus, si & à somno æger alacrior videatur, & quæ visa sunt, nobis secura recordatione & memoria referat adeò, vt plerosque videre liceat, qui se neque somniasse putēt, & vera dicere profiteantur. Qualem impressionē perseuerasse vidimus per integrū ferè mensem à solutione morbi.

XVI.

Εἰ φρενίτιδι διαχωρήσεις λευγαί, καὶ νωδρώτης, καὶ αἰσθησις ῥῆγος τουτέστι, καὶ αἰσθησις.

De J. P. 13.

In phrenitide alba deiectio & ignauia, malum. Rigor in his pessimum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HOc in Archetrate obseruauit author Protrhetici. Sed dubitat an his veternus fiat. Atque alba deiectio vel præluso canaliculo, qua bilis è iecore in intestinū aut ventriculum quoque decurrit, vt in morbo regio: vel effervescente bile, concalsceta supra modum superiore hepate, & inde vnā cum sanguine in cerebrū raptā. Idque certè graui periculo. Quod si νωδρώτης accesserit, necessarium horum alterum, aut crassum frigidūque succum irrepsisse in cerebrum, quomodo contingit aliquando phrenitidem in lethargum conuerti: aut extinctum calorem natium & iam appetere exitium, quod omnino lethale est. Rigor autem omnis crudo morbo criticus esse non potest. Itaque non per se pessimus, sed cum phrenitide ignauia & alba deiectione pessimus esse potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum in phrenitide, quæ cerebrum & mentem oppugnat, optimum signum est elucere facultatis animalis vim & actionē (quod ex somniis manifestis cognosci superiore Aphorismo dictum est) ita nihil deterius, quàm vel tumultuantem de gradu deici: vel afflictam & prostratam iacere, aucto interea morbo & ingrauescente. Illud ex ferocitate: hoc ex silentio & torpore intelligitur. Silentium enim melancholicæ phrenitidis, vel languentis facultatis in silēte ecstasi argumentum est. νωδρώτης verò ineunte morbo ex frigidis, crassis, glutinosis & omnino ad motum contumacibus humoribus nascitur: In fine verò & cum phrenitidi succedit, indicat morti ita propinquum ægrum, vt ob extinctam virtutem iam conquiescat. Est enim commune symptoma omnium ob immoderatam intemperiem morientium. Auctum autem morbum fæces albæ testantur, & quæ magnitudinem morbi comitari solent linguæ vstio, vigilia, febris ardens, phrenitis: Inter quæ νωδρώτης ignauia, torpor aut ingenij tarditas à frigidis humoribus ortum habere non potest. Ergo à virtutis extinctione, in qua ægri seruari non possunt. Idem iudicium de fæcibus albis, quæ in morbo calidissimo & siccissimo biliosæ esse debuerunt.

buerunt. Magis enim periclitantur egri, quibus non conuenit affectus, ut in Aphorismis docuit. Biliosæ igitur deiectiones & biliosa vesicæ excrementa cum biliosis hominibus, biliosis & morbis familiaritatem habent & cognationem. Non biliosa autem & albicantia his præter naturam sunt, atque ob id praua censentur. Albicant autem, aut leuiter bile tinctæ apparent interdum ab alimentis ingestis, quæ suo colore excrementa tingunt, ut panis puro, lacte, ptisana, lupinis, alica, amygdalogalecte: interdum verò, ut hoc loco, à bilis absentia, idque dupliciter, aut quia obstructus est meatus folliculi feli ad intestina, ut in auriginosis: aut quia in cendio æstuante in cerebro, vel conuexa hepatis parte inflàmata sanguis vnà cum bile sursum rapitur tanquam à cucurbitula. Aliquando etiam à colliquatione pinguedinis mollis & recentis fæces albæ exeunt, sed paucae, viscidæ & valde foetidæ. Cùm ergo qui antè vehementer delirare videbatur, si cum his signis intorpidem incidat, perinde est ac si in tumore ad sphacelismum transeunte dolores & febres quiescant moriente natura. Mentem itaque & animum adhibere oportet tum ad vrinas, tum ad deiectiones. Nam si & ipsæ perniciosæ fuerint, in propinquo mortem esse certum est. Si verò mediocres, (bonæ enim in huiusmodi affectionibus esse non possunt) in longius tempus differetur. Quòd si rigor quoque accesserit, cum prauis signis & pernitiolis symptomatis criticus esse non poterit. Lethalis igitur per Aphorismum, Rigor ægro iam debili lethalis.

XVII.

Εἰ τοῖσι φρενιτικοῖσι ἐν ἀρχῇσι τὰ ἐπιεικὲς ἔχοντα, πυκνὰτε μετασώπτονται, κακόν.

In phreniticis, cùm omnia initiis moderanter habeant, sed frequenter transmutantur, malum. *videt. a. b. luing.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Aρχῇς principia dicit, quo videlicet tempore materia concitari solet, ac variè iactari in corpus, ἀρχῇν dicere consuevit. Eiusmodi tempus triduo ferè circumscribitur. Si cui igitur primo die omnia clementer habere videantur, secundo aut tertio concitata materia & subinde loco mota variè corpus afficiat, ut hoc symptomate nato, eoque protinus deficiente aliud atque aliud subnascatur, μεταπίπτει hoc dicere consuevit, quo differt ab eo, quod ἐπιγίνεται. Nam ἐπιγίνεται dicitur, quod priore malo non cessante subsequitur. Hæc ergo ἐπίκλησι initio & frequens μεταπείσσι admodum furentem & malignam materiam indicat. Possunt quoque minori periculo à sola copia commoueri. Sed animaduertendum, qualis sit ea μεταπείσσι. Potest enim materia, quæ prius principi parti insidebat, in ignobilem transferri, & inde deteriori malo leuius succedere, hypochondriis relictis in illa descendere, capite in scapulas & brachia deriuari aut contrà. Illud ergo tolerabile malum est: hoc omnino damnum. Illud connitenti naturæ & vincentis morbum, hoc sæuentis morbi & naturæ succumbentis. Sed ferè μεταπείσσι, quæ in deterius fiunt, intelliguntur. Et tertia conditio, quo tempore nullo loco materia desidet, sed furit, rapiturque vaga in corpus, cùm scilicet ἀρχῇν dicitur. Et præcepit Hippocrates pharmaco prius vtendum, quàm parte aliqua sese defigat. Nam si partem aliquam occupat, vnum genus symptomatis, quod peculiariter parti affectæ respondet, inuehit, mutatis sedibus μεταξύσει appellauit: quia humor à loco in locum migret, ac transfluat, fiunt μεταπείσσι. Cessant enim symptomata priora, quæ parte occupata mouebantur. Oriuntur noua, ut est pars, in quam sit transfluxus. Itaque qui antea rectè iudicabat integra virtute, quæ δόξα appellatur, sublata in caput materia delirat. Qui oculo rectè discernerebat, iam venatur floccps & muscas caprat. Qui verò naturaliter audiebat, absentes tibicinas excludendos iubet. Cui integer odoratus, nunc grauiter olentia subduci con-

tendit. Cui gustus erat incolumis, iam amarum quid acerbumve falsò reprobat. Hic laeso tactu pondus deponi rogat. Pluuia frigida se conspergi aut niue existimat, igne aduri clamat, & frigidam rogitat. Qui vehementius sitiebat, non sitit. Qui honesta & pudica loquebatur, iam obscœna effutit, quod *αἰχρουνδίη* vocant. Qui antea *καματώδης*, peruigil euadit. Qui quietus, *ὑπὸ ἄλγῳ*. Qui lachrymabat, ridet, aut contrà. Infinita propè eiusmodi in historiis Epidemius inuenias. Nec solùm initio mali eiusmodi *μεταπῆσις*, sed alio quoque tempore. Scripsit enim in Prorethico *τὰ ἐν φρενίταισι πυκνὰ μεταπίπτοντα πασμάδια*, siquidem in nervos est *μεταρρῆσις*. Atque antea scripsit frequentes in vtramque conditionem mutationes malas. Sicim quoque esse eiusmodi, quod hoc vniuersaliore sermone continetur. Et quanquam hæc in phrenitide mala, citra phrenitidem quoque mala sunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

MΕΤΑΠΗΣΙΣ, hoc est, commutatio symptomatum à contrario in contrarium, quàm sæpe Medicis imponat, qui gestiunt, quoties ægrum vident quietiorem, aut ex lethalibus vel prauis signis repente factam remissionem, Galenus docet in historiam Hermocratis. Repetietis itaque nos, vt magnopere ab ea caueamus, voce Hippocratis tanquam ex oraculo quodam diuino, passim hoc opere præmoneri. Est autem duplex, vt alibi iam exposuimus. Vna à contrario malo in contrarium bonum. Hippocrates *ὁ ἰπποκράτης ταχὺ μεταπίπτειν* dicit, morbi clementiam celeriter permutari, quando videlicet ineunte morbo & primo circuitu æger modò melius & clementius habere videtur, modò deterius vel vnus horæ spatio. Quod cùm in omni morbo fieri possit, qui est adhuc in primo generationis tractu, & in quo humores turgent (Est enim hæc *μεταπῆσις* turgentium humorum, nec adhuc in aliqua parte obfirmatorum certissimum signum) in phrenitide tamen exemplum adfert commune præceptum in particulari suo more notans. Altera est à contrario malo in contrariū malum, aut per extinctionem naturæ, vt, Summæ corporis partes si celeriter in vtramque conditionem permurentur, malum: aut per celerem obliuionē, vt, Sitis quoque huiusmodi mala est: aut per transiectionē quasi mutationem quandam humorum siue transfluxionem ab vna parte in aliam, quam *μεταρρῆσις* Hippocrates vocat, vt, Frequētes in phreniticis permutationes conuulsionem indicant, de quibus omnibus dictum est suo loco. Aliud autem est, frequentes in phreniticis permutationes fieri: aliud verò quod hic scribitur. Nam licet in vtroque sit *μεταπῆσις* & *μεταρρῆσις*, hic tamen Aphorismus de permutatione clementiæ, ille de ea, quæ fit à malo in malum, accipiendus est. Ob idque Hippocrates addidit *ἐν ἀρχῇ* in principio. Nam in principio eiusmodi permutationes à malo in bonum assidue videmus, non autem cùm morbi traxerint. Fiunt enim in his morbis, qui oriuntur ex copia vel qualitate malignorum humorum, in aliam aliàs partem, interdum quidem in principem, interdum verò in non principem transmigrantium. Quæ enim in principes partes transfluxiones fiunt, morbi clementiam corrumpunt: quæ verò in non principes, quo maximè tempore ad humorum vel copia vel qualitate naturam irritantium vacuationem accedendum sit, ostendunt. Verbi gratia, si quis in febre nondum planè phreniticus paulisper deliret, mox ad se redeat, idque sine accessione febris, *μεταπῆσις* est clementiæ ab ancipiti & erratico motu humoris biliosi, qui variè naturam irritat, & variis partibus stimulat. Nam cùm in cerebrum impetum fecit, delirium excitat: mox aliò resfluens, delirium sedat. Cùm enim humor, qui morbum committit, fixus est, illius vim & partis obsessæ naturam sequuntur symptomata eiusdem speciei. At quoties multiplici lapsu vagatur per corpus, pro motus illius, & partium quas afficit, varietate, varia edit symptomata, affectis quidem partibus nobilibus grauiora, relictis verò mitiora. Quæ omnia significant naturam dominari humoribus non posse, & vires à morbo superari. Itaque nisi Medicus eo, quo dixi modo occurrat, & cerebrum μηνῇat, morbus periculosus

riculosus in parte nobili firmabitur. Quod suo exemplo Galenus docet de locis affectus, qui cum in febre ardente iam floccos euelleret & festucas colligeret, statim intellexit se id fecisse nondum planè offensa ratione. Itaque cum idoneis rigationibus caput amici fouissent, tota die sequentique nocte grauibus insomniis turbatus est, ut interim & clamare, & exilire videretur. Verum postero die mitigata sunt omnia. Quod si homo iam factus phreniticus ad breue tempus sileat, deinde multa loquatur, seruata eadem morbi specie, clementiæ mutatio non est, sed contrariorum symptomatum & grauium *μπαρῆσις* læsa mente & humore mutante speciem aut locum. Ab humoris enim fluxione affecto visu festucas colligunt: eodem membranas vellicante exiliunt: offenso iudicio absurda & obscena loquuntur: impetu in auditum facto rubicinas expelli iubent: in olfactum, foetida eiici: in tactum, aut ponderosa quædam amoueri, aut frigidum aliquid vel calidum. Vbi autem improvisò idem humor in aciem rationis, memoriæ, & cogitationis irruerit, celeriter obliuiscuntur, exandescunt, lætantur, studiosè quædam faciunt, varièque afficiuntur, vicissim facta à contrario symptomate in contrarium mutatione in eadem morbi specie, nimirum phrenitide, & in eadem parte affecta, scilicet cerebro, cuius multiplices recessus oppugnantur. In his errans & vagus humor si ab omnibus cerebri mansionibus traiectus in nervosas partes primas ac præoximas reieicitur, conuulsionem facit per Aphorismum citatum, Frequentes in phreniticis permutationes conuulsionem indicant.

lib. 4. cap. 1.

1. Protrh. 27

XVIII.

Τῶν ἐξισταμένων μετὰ γχολαῶς, οἷς τρόμοι ἐπιγίνονται, κακόν.

Insanientibus melancholicè siquidem tremores superueniant, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia prius exposita est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Idem scribitur 13. Aphorismo huius, & sequente. Verum illic & paulò pòst, vsus est dictione *γίνεσθαι*, hic verò *ἐπιγίνεσθαι*. Nam *τὸ ἐπι* significat fieri, quod non erat vi aduerti morbi & maligni, differuntque hac ratione *ἐπιγινόμενα* ab his, quæ *παρογινόμενα* & *συνιστάμενα*, quasi alsidentia dicuntur. Vi autem phrenitidis ingrauescentis & fatiscantis naturæ tria hæc superuenire solent, silentium in ecstasi silente: tremor in vehemētissima phrenitide: & conuulsio imminente morte. Causæ sunt infirmitas & langor facultatis animalis, quæ nec membris uti, nec sensibus potest: & vehemens neruorum resiccatio ab incendio febrili. Languescit autē facultas tum à morbo superata: tum variis motionibus & vigiliis defessa. Non ergo κακόν malum simpliciter illud est, sed valde lethale. Quæcūque enim simpliciter bona & grauiā vocat Hippoc. sæpius talia sunt. Quæ verò optima & pessima ab ipso dicuntur, & maximè, quibus eam vocem (*καρτα*, id est, valde) adiicit, talem vim habent, ut aut semper vnum aliquid significant, aut rarum esse, ut non indicet. An ergo vsus est verbo *ἐπιγίνεσθαι*, quia tremor aliter in phrenitide fieri possit, quàm aucta vi morbi? Sanè quidem. Nam initio morbi tremor ab oppressione incidere potest cum delirio, ut in Pythione manuum tremor neruis, qui ex cervicali medulla ad manus pertinent, humoris pressu veluti ponderis, deorsum labentibus, & sursum vix attollente facultate. Quem tremorem sequuta est conuulsio & oris distortio non crescente morbi malitia circa cerebrum, sed humoribus ad inferas partes migrantibus, & natura excretionem moliente. Videre quoque licet & cum phrenitide & ante phrenitidem tremulum quendam motum, quem Arabes salum vocant ab actuum vaporum morsu, aut humorum per nervosas partes

transitu, qui neque omnino prauus est, aut lethalis (cùm interdum signum sit criticum, vt sæpe obseruauimus) neque vi adauget phrenitidis oritur. Ob idque dixit ἐπιγίνονται.

XIX.

Οἱ ἐξισταμένοι μελαγχολικοὶ, τρομώδεις γινόμενοι, καὶ πτυαλίζοντες, ἤραγε φρενιτικοί?

Qui melancholica insania tenentur, & tremuli fiunt, & subinde spuunt, an non phrenitici?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

CAetera quidem satis exposita. Quod autem dicit πτυαλίζοντες, hoc est, ore tenui pituita pleno subinde sputantes, inter signa phrenitica annotatur: quomodo & ἀναχρίμψις. Ac πτυαλισμός quidem fit, vel non delirantibus ore ventriculi multa tenui pituita flaccescente, vel cerebro eandem materiam in os demittente. Fit autē & citra hæc in phrenitide morbo calido & sicco læsa imaginatrice, quomodo excessus omnis vehemens, defectus & cessatio actionum, quæ ab arbitrio eduntur, extra seipsam mentē esse ostendunt. In phreniticis propter inflammationem tenue quid in os defluere potest: quomodo lachrimatio inflammatis oculis, ita πτυαλισμός inflammatis cerebri membranis. Sed mirum est, cur dubitat, an sint phrenitici, nisi hæc interrogatio vim habeat assertionis.

DESID. IACOBI COMMENT.

MAnia atque melancholia interdum morbi sunt absque febre, qua sola distinguuntur à phrenitide, licet interdum melancholici in febrem incidant alterius causæ accessione. In phrenitide autem assidua febris est, & acuta cum perpetuo delirio, quibus etiam notis à paraphrenitide separatur. Cùm autem bilis flaua, quæ phrenitidis causæ est, in atram degenerat, & absoluta alteratione ποιότητος κικραμένως ὅλην τὴν σάματι qualitate ipsius toti cerebri corpori permixta confusaque ecstasis cum silentio producit, in illo generationis tractu, primùm quidem melancholica desipientia, deinde ferina existit. Quibus itaque mens è sua sede dimota est melancholico modo (sic enim vocat ὁ αὐτὸς ἐξισταμένοι μελαγχολικοί) siquidem sine febre sint, & cum pulsu magno, phreniticos non esse manifestum est, tamen & contremiscant, & os tenui sputo plenum continenter habeant. Multo minus dubitandum eos esse qui cum febre ita affecti sunt, vt in ferina phrenitide. Qui verò cum silentio & tremula manuum motione ab hætica intemperie & virtutis langore insaniunt, de his meritò quaeritur, an sint phrenitici. Vix enim etiam medicis tales esse videntur, licet phreniticæ alterationis finem sint assequeuti. De quibus quia dictum est alibi copiosè, repetitione non est opus. Sunt autem duo alia signa phrenitica πτυαλισμός, & ἀναχρίμψις, quæ tantùm inter se differunt maioris & minoris ratione. Nam πτυαλίζειν nihil est aliud, quàm πύειν πολλάκις, frequenter spuere, & os assidue sputo aut saliuæ plenum habere sine tussi, excreatione, aut vomitione. In ἀναχρίμψιν vehemensior motus est, materia crassior, è profundiore loco eductio. Quia autem vtriusque in phrenitide non solum melancholica, sed alia qualibet, eadem serè causæ est, ita inde præsagium instituemus. Videndum enim, num qui frequenter sputat, aut excreat, aliquid educat. Nam si educit, à distillatione id esse potest ob ea, quæ in os per narium foramina confluunt, glutinosumque sputum apparet à calida & sicca cerebri affectione, quemadmodum vbi respirationis robur externum quidpiam attraxerit, meatibusque in ipsis tum adhæserit, tum impactum fuerit. Quomodo neque frequens sputatio, neque excreatio inter phrenitica signa

numer

numerantur. Nam neque cum phrenitidis causis communicant, neque eam efficiunt, neque vi illius excernuntur. Hippocrates autem semper excludit ea, quæ ab externis causis principium ducunt. Frequens quoque sputatio in sanis oritur ab ore ventriculi, cum nimio humore madet, & imbecillum est, aut ab humidioris cerebro, aut oris partibus, è quibus humiditas superflua exprimitur. Has itaque causas excipere oportet, licet rarò in phrenitide morbo siccissimo & cum lingua exusta appareant. Si ergo absque his sputum exit, vel magnitudinem inflammationis cerebri ostendit, è qua in os ichor exudat haud absimilis tenui lachrymæ, quæ ex oculorū inflammatione manat: vel vomitum futurum prænuntiat propter membranz continuitatem, quæ ori toti interno, faucibus, stomacho & ventriculo communis est per Aphorismum, Si in phreniticis frequēs cum refrigeratione sit screatus, nigra reuomuntur. Cerebri autem malè affecti signum etiam esse alio Aphorismo docuit, In phreniticis principio simpliciter & clementer habere, sed cerebrò permutari, malum id est. Mala quoque & frequens sputatio. Sin verò nihil educitur, sed absque causa æger frequenter & indecorè consputat, id læsam mentem denunciat, præsertim si aliud quodpiam signum adfuerit, quia omnis actio voluntaria, quæ præter decorum & necessitatem sit, phrenitica inter signa numeratur per alium Aphorismum, Screatus frequens, & si aliud quodpiam signum affuerit, sunt phrenitica. Cæterum in morbis thoracis *πύλον* Hippoc. vocat propriè sputum coctum: *πύμα* verò, quod crudum est, aut prauum.

I. PRONT. 30

I. PRONT. 12.

XX.

Οἱ ἐκείντες, ὅξιν ἐπιπυρέξαντες, φρενιτικοὶ γίνονται.

Qui mente moti sunt, si acutè insuper febricitauerint, phrenitici sunt.

I. PRONT. 15.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eκείντες, cum sit vehemens delirium, vehementem quoque causam ostendit, & iam grauitè læsum principium. Si ergo noua iniuria accesserit, febris videlicet vehementior, inde quoque cerebrum grauius lædi par est, vt quod antea intermittebat, & minus vrgebat delirium, iam perpetuum ac vehemens euadat. ὅξιν melius annectatur sequenti dictioni.

DESID. IACOTII COMMENT.

Primùm illud dicitur est, quomodo ἐκείντες dicantur fieri phrenitici, quasi ἐκείντες, quæ vehemens & ferina, aut silens phrenitis est, vt à Galeno definitur, sit signum phrenitidis, non autem phrenitis. Deinde an vox ὅξιν annectenda sit priori dictioni, an posteriori. Nam vtrūque dici potest, & οἱ ἐκείντες ὅξιν, qui mente moti sunt acutè, & ὅξιν ἐπιπυρέξαντες, qui acutè insuper febricitauerint. Quæ vt intelligantur, à notione vocis ἐπιπυρέξαντες exordienda est demonstratio. Non enim insuper febrire idem est, quod febrem augeri, sed febrem, quæ desierat, redire, ἢ ὡς significante iteratam febris accessione, & recidiuam. Quod Galen. confirmat his verbis, *ἢ ἐπιπυρέξαντες, ἢ, καὶ πρότερον αἰσθύνοντες, ὅξιν πυρέξαντας ὑπερ πάλιν, καὶ πάλιν πάλιν ὅξιν πυρέξαντας οὐκ ἴσθαι*, hoc est, per verbū, superfebrientes, ostendit prius eos, qui mente aberrarunt acutè, febrile: postea desinere: deinde rursum ex reuersione febrile cum sudore. Est ergo sententia generalis, In recidiuis quæ ab humoribus fiunt quantitate, aut qualitate superfluentibus, easdem partes affici, quæ prius, propter imbecillitatem. Qua propositione hæc prior est, Redundantem humorem in partes affectas confluere. Ex his efficitur, Eum, qui prius vehementer insanierit, atque inde euaserit, si relabatur, ac insuper febrat acutè, iterum phreniticum futurum. Nam cum ab initio copia biliosorum humorum, & acrium in cerebrum rapta phrenitidem vehementè attulerit, per *μετάξω* transfluxit in aliam partem, ob idque desuit phrenitis. Si itaque

I. PRONT. 15

ex iisdem humoribus accesserit recidiua, in affectum locum recurreret biliosiori copia, ita ut phrenitici fiant per *πληθυσμίαν*. Constat enim recidivas fieri multis modis. Primum manente eodem humore morbifico, qui tantum locum mutauit. Deinde portione aliqua relicta per imperfectam crisin, ut in Anaxione. Atque hæc fit ordine dierum criticorum, & natura reliquos humores aggrediente ac conquoquente, nec periculosa est. Tertiò redeunte humorum putredine, & natura superata, ut in Hermocrate. Quartò ab errore in victu aut aëre. Hic autem Aphorismus verus tantum est primo modo, & interdum tertio. Proinde addidit *ἄλλως* acutè, quod in cæteris non ita acuta sit recidiua, aut non ab eodem humore fiat, sed alio per congestionem cumulo & putrente. In Prothetico scribit reuersionem fieri cum sudore. Nam omnis febris *εἰσβολή*, hoc est, ingressus cum sudore, aut alia excretionem, siue ab initio, siue in recidiua, plenitudinem significat. Perinde ac si diceret. Quæ sunt in humoribus *περιττὰ* superflua, in affectas partes sæpius feruntur. In hac recidiua humor prauus est tum qualitate, tum quantitate: quod ostendit febris ingressus cum acumine & sudore. Feretur ergo in cerebrum, quod ex antecedente vehementi phrenitide affectum esse constat. Vbi illud quoque obseruandum, *ἡσπρσις* non semper significare confirmatam phrenitidem, sed eam etiam, in qua nondum obfirmatus est acris & biliosus humor. Mira enim est huius præpositionis (*ἐκ*) apud Græcos efficacia. Nam cum significet locum, cuius terminus est duplex, interdum refertur ad eum, quem Philosophi vocant terminum ad quem: interdum verò ad eum, ex quo. Priore modo perfectionem & alterationis finem includit, ut in ecstasi silente: posteriore exprimit naturam, ex qua res egrediuntur. Itaque *πρὸς* constantiam mentis indicat: *ἐκ* *πρὸς* verò vel extractionem mentis extra naturam & constantiam suam, ut amplius non sit apud se, nec ad se redire possit: vel egressionem à natura sua, cum à potestate eximi incipit vi morbi. Prius enim fit *ἀλλοίωσις*, quàm *ἐκ* *ἀλλο*. Illud ergo, *τὸ ἐκ*, nota est formæ ad priuationem, ut cum dicimus, ex homine cadauer: hoc verò, termini motus & priuationis ad formam, vel habitum. Quemadmodum enim ex non musico fit musicus, ita ex non phrenitico fit phreniticus. Atque hæc ratione *ἐκ* *πρὸς* duobus modis dicuntur ab Hippocrate. Præterea notandum huius Aphorismi conclusionem non habere *τὸ διωκτικόν*: sed tantum *τὸ πλεονέκων*. Non enim necessariò & perpetuò ita accidit, sed ut plurimum.

XXI.

Οἱ φρενιτικοὶ βραχύποτοι, φόβος καὶ θαλάσσιοι, τρομώδεις ἢ σπασμώδεις.

Phrenitici rarius bibentes, & quod bibunt eum strepitu deglutientes, in tremorem vel conuulsionem incidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

βραχύποτοι vel extincta animali naturalique appetentia & intemperie sicciorum, vel laborante mente. Quod etiam contingit sanis altioribus animi motibus occupata mente. Hæc eadem sententia in Prothetico, varia tamen lectione, quod ex commento Galeni intelligas. At *φόβος καὶ θαλάσσιοι* improprie dictum Galenus putat, cum melius dicatur *ὅτι φόβος κατὰ φύσιν*. Verbum enim deponens est *κατὰ φύσιν*. Quos igitur strepitus comprehendit. Quid autem *φόβος*, ambiguum in hoc ægro. Galenus ad tumultuosum pauorem & terrorem referre visus est, qui similiter iis, quibus derepente occurrer nec expectata fera, aut vehemens tonitru aliud cogitantes subito audiant, terrentur atque ita perstrepat. Non absurdum videtur nobis ad strepitum potus descendantis referre, quasi velit parum bibentes, & siquid biberint, strepitum edentes, dum descendit potus. Sic enim maximè conuenit ratio. Nam phrenitis morbus calidus & siccus, qui plurimum resiccat corpus. Siccatò igitur plurimum æsophago strepitus quidam auditur. Id sæpius annotat Hippocrates, ut lethale signum, & vulgus annotat. Eius autem duplex

plex caussa est : siccitas vehemens œsophagi. Nam ubi per angustum canalem & siccum liquor mouetur, sonitum strepitumque facit : per humidum non ita : strepitus enim in sicco. Vnde pueri vesicas siccant, vt edant strepitum iniectis pis. strepitus autē humido retardatur. Itaque in Cydis filio καὶ ὅπου πίνε κατ' ἰόντος ἐς τὰ εἶδα, καὶ τὴν κοιλίην ψόφος, οἷος καὶ χαρβύδι. Cūm biberet, strepitus descendens potus in pectus & ventrem audiebatur, vt Charradi. cui paulò pòst, inquit, οὐκ ἔτι πίνοντι τὰ τὸ ψόφου κατ' ἰόντος τὸ πόματος. Et in Theodori vxore, καὶ αἱ ψόφοι τὰ πινύσιν μεγάλοι. Altera causa, flatus potui occursans, & spiritus. Ac sæpe fit, vt in pueris & audius bibentibus id accadat præcipiti aëto potu & occursante spiritu, nec paulatim fracto. Si verò ad terrorem tumultuantem referas, melancholicum signum est, quia iam videlicet è vaporibus atræ bilis & melancholiæ, formæ quædam & spectra animi offenduntur. Cur ergo audaces phrenitici? Quomodo ex timido audacē agitata feruidæque bilis: ita hæc adusta ex audace pauitatem ægrum efficit. Quod & varia ratione corporum, quia hoc incitat & calefacit, hoc refrigerat humorem, dixit Aristoteles. Sed cur in eodem ægro modò metus, modò audacia, modò risus, modò lachryma? Multiplex materia id efficit. Nam vt in febribus hæc materia celerius, illa tardius putridum calorem concipit: ita hic humor citius aut tardius in atram bilem & melancholiam degenerat. Estque cūm pars materiæ feruet atque vrutur: est cūm iam vsta est. Atque hæc pauorem, lachrymas & alia id genus: illa risus, audaciam & alia excitat. Quod sequitur τρομάδης, vel aucto quidem vitio αἰσθημάτων à siccitate fit. Conueniunt ergo omnia siccitati strepitus, tremor, conuulsio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Phrenitici βραχύποτοι, id est, sitis expertes dicuntur, vel qui non appetunt portionem, neque requirunt nisi fortasse paucam & per longiora intervalla: vel qui omnino etiam respuunt, tamen si summa potionis necessitas, & sitis continens caussa appareat ob febrem calidissimam & siccissimam: linguæ asperitatem: & humoris inopiam in ventriculo, sine distillatione è cerebro, aut vlla alleuatione, quæ sitis causam lenire potuerit. Huius symptomatis duæ sunt causæ. Oblivio mente læsa & spiritibus in partem affectam distractis per Aphorismum, Qui ab aliqua corporis parte dolentes dolorem ferè non sentiunt, iis mens ægrotat. Altera est extinctio facultatis sentiendi & appetendi in ore ventriculi per resolutionem humidi primigenij à calore febrili. Hoc lethale est semper: illud vtpurimum, vt signa & causæ. Signa quidem eorum quæ diximus. Causæ verò quia cūm in summa humoris inopia, & caloris copia non bibant, neque humidum alens distribuitur, neque ex eo succus exprimitur, & celerrimè ac magis vruntur humores, tandèmq; exhausto humido primigenio tum potionis defectu, tum febrili incendio partes neruossæ conuelluntur, aut propter summam facultatis animalis infirmitatem in tremorem incurrunt, quæ duo vehementissimæ phrenitidis finiunt modum, vt sæpe dictum est. Nam etiam sine phrenitide abstinentiam à potione in siccitate & ardore hædicæ & marasmi causam esse Galenus docet. Distinguitur autem caussa hoc modo. In extinctione sensationis non solum non appetunt, sed etiam respuunt omnem portionem, idque ferè fit constante mente, progressio iam morbo, & post vehementissimam sitim, quæ sine caussa manifesta sedata est, quod in Hermocrate notat Hippocrates, Toto (inquit) tempore cibos auersabatur, mente constabat, loqui non poterat, lingua superarida, non sitiuit, dormiuit parùm, comatosus. Lingua igitur arida necessitatem potionis ostendit: mentis constantia extinctionem sensationis. Confirmant iudicium loquendi impotentia, coma, ciborum auersio toto morbi tempore. In celeri obliuione symptomata non ita graua comitantur, minus periculi subest, atque interdum phrenitim antecedit, interdum sequitur, bibuntque aliquando, quemadmodum qui magnum & rarò spirant. Quod sequitur, ψόφου κατὰ τὸν οὐλόν, Galenus interpretatur, qui quouis strepitu perterrentur, atque exiliunt, haud secus atque meticulosi audito ingenti tonitru, aut propè conspecta fera. Quod melancholicæ phrenitidis signum est, in qua bilis flaua in atram dege-

9. Method.

nerat, & summam cerebro affert siccitatem. Nam siccitas celeris apprehensionis, ater color terroris causa est. Spiritus enim incendio agitati tum in cerebro, tum in corde tremulum ac subfultantem aërem externum, simulque exhalationem internam & celerrimè recipiunt, & facilimè sequuntur. Ita fit, ut quicquid increpuerit, melancholici maximè pertimescant. De strepitu descendens potus alibi dictū est.

XXII.

Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι νεανικῶς τρομάδεα, θανάσιμα.

In vehementi phrenitide tremores mortiferi.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nεανικῶς dixit σφοδρῶς, γυναιῶς, vel ἰχυρῶς: aut quia iuuenum more tumultuosius & insolentius, ferocius denique sese gerāt. Itaque in vehementi phrenitide & admodum turbulenta, affectio calida & sicca, febris vehemens, commotio multa, vigilia, abstinencia, potus & cibi plurimūm resiccant nervos, atque hinc tremor lethalis, quod θανάσιμον hoc loco: in Prorrhethico πλιῦτον dixit. Iusta igitur ratione phrenitidi vehementi tremor succedit, ἐπιγινῆμα lethale.

DESID. IACOTII COMMENT.

SVperius dixit, Insanientibus melancholico modo tremores incidentes, malignum. Alio loco, Insanientibus melancholico modo, siquidem tremores supervenerint, malum. In Prorrhethico, Phrenitica vehementer trementia finiuntur. Hic verò lethale. In omnibus agi de vehementi phrenitide Galenus voluit, quæ sit per alterationem cerebri à bile flava exusta, & in atram degenerante, unde insania melancholica, ferina, & cum silentio. In singulis tremor fieri potest, at non semper. Non enim siccitas omnis nervorum, neque omnis infirmitas tremoris causa est, sed quæ in excessu summo. Quare solas vehementissimas phrenitidas consequitur hoc symptoma. Nempe (ait Galenus) nervorum infirmitates propter affectionis siccitatem, phreniticis diutissimè insunt. Exoluta autem virtute tum vigiliis, tum motionibus multis, simul verò & nervis supramodū arefactis, tremores fiunt. Hoc igitur lethale est necessariū. Verū initio morbi ab oppressione, aut translatione humoris biliosi malignum tantūm, aut etiam simpliciter malum dici debet, ut in Pythione. Præterea tremor (ait Avicennas) & saltus membrorum cum ipsa, & ante ipsam, denunciant ipsam. Sic ex distinctione causæ & temporum morbi de tremore prælagium instituendum, exceptis etiam causis externis, fame, lassitudine, vigiliis, curis, immoderata venere, quæ non sunt phrenitidis ἐπιγινῆματα.

XXIII.

Αἱ περὶ ἀναγκαῖα παρὰ φροσύαι, χεῖρις αἱ ἐκ τούτων παροξυνόμεναι, ὀλέθριοι.

Deliria circa necessaria pessima. Quæ ex his exacerbantur lethalia sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QVz dicat ἀναγκαῖα non ita cōstat. Nam cū omne delirium error sit animæ: error autem vel circa necessaria, quæ ἀναγκαῖα dicunt: vel opinabilia, quæ δοξασα. At cū in sanis tolerabilior sit error, qui circa opinabilia, grauior circa necessaria: in ægris quoque idem contingere videri possit. Aliter quoque necessaria dicimus res graues & serias, in quibus omnino error grauior est, quàm in leuibus nulliusque momenti rebus. ἀναγκαῖα denique vel necessaria, cibis, potus. Siquis igitur errore menis, qui cibis suauissimus sit, fœtidum pestulentemque iudicatur:

dicat: si à potu, qui admodum necessarius est, quâsi à veneno abhorreat, duplici ratione is error pessimus est: tum quia signum læsæ mentis, tum quia ex eo errore alius necitur, quod fame & inopia vires dissoluantur. αἱ ἐκ τούτων. Iusta ratione quod pessimum dixit, si ingrauescat, lethale fit, ingrauescere autem deliria.

DESID. IACOTII COMMENT.

Huiusmodi propositiones, quæ & rebus & verbis ambiguae sunt atque obscuræ, nihil planè docere, & in varias interpretationes distrahi posse auctor est Galenus, & res ipsa testatur. Non enim quicquam ex harum intelligentia cognoscimus sed quæ intelligimus, ea ipsis accommodanda sunt non sine periculo reprehensionis, ab his qui contorta & aculeata sophismata ex verbis captant, verbi gratia, τὸ πρὶ particula est loci, temporis, causæ & obiecti: ἀναγκαῖα verò & quæ eodem modo semper se habent, & violenta, & res naturæ necessarias, potum, cibum, somnum, quietem, aërem, motum, excretionem urinae & alui seria & cum studio coniuncta significant. Circa quæ ex his deliria sint pessima & quomodo, concessum est cuique coniectari. Ex his tamen, quæ in ægris apparent, deliria grauisima esse constat, in quibus ægris res vitæ necessarias, id est, sumenda, facienda, & excernenda non sentiunt, aut non appetunt, aut non ferunt. Sunt enim signa & causæ. Ac signa quidem grauitèr oblæsæ mentis, & omnium principum facultatum, quæ quod plures læsæ sunt, eò maius periculum denunciant: sæpe etiam extincti sensus partium naturalium. Causæ verò, quia non modò causis morbificis ægri opprimuntur, sed eorum etiam egestate atque indigentia resoluuntur, sine quibus vita retineri non potest. Hos Hippocrates οὐ πεθομένους vocat, quibus nihil persuaderi potest, ut in muliere in Cyzico, σιγῶσα, σκνιδρωπὴ, καὶ οὐ πεθομένη, tacita, seuero vultu, & imper-suasibilis. Tales sunt, qui exiguo vtuntur potu, & à cibo ita abhorrent, ut ne mentionem quidem horum fieri sustineant labra mordent poculorum & coclearia, si quis cibum immittere velit (quod Aurelianus in pernitiosis ponit) lucem refugiunt spiritus animalis inopia, vigiles resoluuntur, oblati necessariis percelluntur. In vniuersum periculi vis pender ex humoris malignitate, facultatum plurium grauiore offensione, cerebri maiore alteratione, & rerum vitæ necessariorum negligentia. Quod autem magis exacerbantur, eò pernitiosius. Grauium enim signorum perseuerantia & exacerbatio fatiscentem naturam, & morbum ingrauescentem ostendunt, vnde confirmatur mortis præsagium.

XXIIII.

Αἱ παρακρίσεις, φωνὴ κλαγγώδης, γλώσση πωσμώνδης, καὶ αὐτοὶ τρομώνδεις γινόμενοι, ἐξίς αἰσται. σκληρυσµὸς ταύτησιν ὀλέθριον.

Errores mentis cum voce clangosa, conuulsa lingua, siquidem ægri in tremorem incidant, vehementer insaniunt. Durities quoque his lethalis.

Idem p. Prorrh. 19.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc modo in Prorrhethico αἱ παρακρίσεις σὺν φωνῇ κλαγγώδει γλώσσῃ πωσμώνδῃ αὐτοὶ τρομώνδεις καὶ αὐταὶ τρομώνδεις γινόμεναι. Vbi prima vox τρομώνδεις videtur delenda, ut αὐταὶ τρομώνδεις ad vocem linguamque referantur. Est itaque coitio hæc admodum grauis. Ac primùm quidem vox κλαγγώδης, neminèmq; vidi ab hoc mortali signo seruatum. Est autem subrauca, sed acuta ferè & sonora, grauis aliquando. Similis refertur, si quis in fictile siccum, aut cauum edificium caput immittat, atque inde loquatur. Vulgò redeuntis animas mortuorum ea voce confingunt. Damnauit in Prorrhethico ὀφθαλμὸς κλαγγώδης in vxore, Hermozygi, in Prorrhethico: In Theodori filio: in Epid. ea vox notatur. vterque obiit. Fit autem non ut rauca madente multo humore interiore arteria: sed squalescente. Quod si squalor is augetur, iam fit κλαυδμώνδης luctuosa appetente morte, & ferè conuulsione

uulsionē maximē earum partiū, quæ respiratiōi inferuiunt. Vnde ἀναπνὴν κλαυ-
 δμώδην: offensans respiratio dicitur Hippocrati. Nam & lugentibus pueris magis
 in medio luctu & lachrymis sæpe offensat respiratio. γλῶσση πασχυμώδης. Conuel-
 litur lingua variè, vt videlicet varios habet motus intus, foras: sursum, deorsum:
 in latera. Sed ad radicem ferè reuellitur, vt exeri non possit. Iam iniuria principij
 vicinis distributa musculis linguæ passis. Sæpe & hi balburiunt impedito linguæ
 motu. καὶ αὐτοί. Videtur referre προμώδης ad ægros, author Protrhetici ad lin-
 guam & vocem. Ac iam affecto principio & vicinis partibus reliquum corpus per-
 sentiscere, vitium persimile est. Atque tremoris causæ cum antea nullæ sint notatæ,
 hic ariditas in causa est, & inde imbecillitas. σκληρισμός quoque hoc indicat, qui
 siccitatem sequitur, squalorēque corporis, quem ἀνασμών dixit libro de humo-
 ribus. Ac de duritie hac multa prius annotata. ἐλάθριον ἐλαθριώτατον rectè quis
 sumpserit. Subaudiendum autem ἐπιγένημα, σύμπτωμα, aut aliquid tale.

DESID. IACOTII COMMENT.

Superioribus Aphorismis phrenitidis vehementissimæ ἐπιγένηματα maligna
 Scomplexus est, feritatem, silentium, tremorem, conuulsionem, rerum ad vitam
 necessariarū extinctam sensationem. Hic verò alia ponit σωτηριόφροντα pathogno-
 monicon effecta, quæ magnitudinem & genus affectionis ortis & coniunctis com-
 municatæ denuntiant. Horum demonstratio repetenda est ex his principiis gene-
 ralibus, Principiis alteratis necesse esse alterari omnia, quæ ex ipsis nata sunt, &
 Qualitate fortius immutari propinquiora. Ex quibus Galenus axioma medicum
 conficit in lib. de articulis. Quæ sunt proxima, & communia primò & maximè af-
 fici. In Protrhetico verò particulatim descendens ad signa phrenitidis, ita scribit,
 Quæcunque signa siccitatis in vicinis capiti instrumentis existunt, aut quamuis
 cum eo societatem habent symptomata, ea quoque & futuram desipientiam de-
 nuntiant, quia sunt signa generis, cuius ambitu phrenitis continetur, vt sitis. quan-
 quam hæc nec propria, nec necessaria sunt. Artificiose autem & certius alio loco,
 Omnia symptomata, quæ ob siccitatis capitis intentionem fiunt, mentis motionem
 subesse indicant. Inflammato ergo & grauiter calefacto atque exiccato neruorum
 principio, neruos cum suis musculis primos ac proximos resiccati, nec, vt ante fa-
 cultatem à cerebro recipere consentaneum est, partēsque proximas in consensum
 trahi, oculos, faciem, linguam, laryngem, asperam arteriam, ceteraque tum vocis,
 tum sermonis instrumenta. Coafficiuntur autem duobus modis, in propria ipsa-
 rum substantia, & in facultate motrice. A calore enim siccitati iuncto (nam siccitas
 per se causa actiua non est) exhausto humido primùm resiccantur eiusmodi par-
 tes: deinde exasperantur: postremò indurantur & cōuelluntur. Ita fit, vt si ad mu-
 sculos claudentes vel aperientes guttur affectio perueniat, vox lædatur pro affe-
 ctionis ipsius modo. Nam immobiles ἀφωνίαι faciunt: difficulter moti aut con-
 uulsi aut palpitantes aliam vocis læsionem afferunt. Idem iudicium de aspera arte-
 ria, & partibus vicinis. Facultas autem animalis ob eandem intemperiem infirma-
 ta, causa est obscuræ ac paræ vocis, & tremulæ. Vox itaque clangosa in phreniti-
 de, ex siccitate, quæ asperæ arteriæ à cerebro cōmunicata est, ortum habet. Nam
 quemadmodum humida corpora raucam vocem edunt, ita sicca claram & sono-
 ram. Siccatur autem tunica interior asperæ arteriæ, quæ naturaliter leui humidi-
 tate irrigatur, & quasi æquatur. Hinc vox primùm asperior, deinde clangosa &
 canora, tertid κλαυδμώδης, luctuosa. Interrumpitur enim, vt in flentibus pueris,
 quia moratur in transitu inæqualiter tum propter asperitatem organi, tum pro-
 pter virtutis mouentis infirmitatem. Itaque tantò difficilior est, quàm clango-
 sa, quantò maiorem indicat affectionem. Differt autem ab acuta, quia siue gra-
 uis, siue acuta fuerit, canora est, inæqualis, & intercisā. Non est autem phrenitidis
 proprium signum. Nam & aliis in morbis reperitur, nec perpetuò phrenitidi inest.
 Ob idque in vniuersum scripsit in Protrhetico, Vox clangosa mala est. Prauitatis
 autem gradum ex causæ magnitudine conicere licet. Galenus siquidem in lib.
 de Arte parua scribit, aduentitiis temperaturis ferè non mutari arteriæ vel guttu-
 ris natura

ris naturalem amplitudinem, nec proinde vocem. Quare vehementem mutationem fieri in corpore oportet, quæ vocem siccitate lædat. Facilis enim est ab humorum illapso, mutatio. Cum hæc scriberem, ex voce clangosa & graui præsentibus quibusdam fide dignis, affirmavi ægrum, qui ad nos venit, suffitu ex cinabrio usum fuisse. Qui cum initio negaret, tandem fateri coactus est. Quod sequitur, de conuulsione linguæ, & tremore Galenus in Protrhetico ad conuulsiones linguæ tremulas, & voces obtremiscentes refert. Ita enim ibi scribitur, Vacillationes mentis cum voce clangosa, linguæque conuulsiones cum tremore, & voces ipsæ obtremiscentes, mentis indicant alienationem, duritiisque his pernitiōsa: & Aphorismo sequente, Linguæ obtremiscentes signum non constantis mentis. Tremor autem accidit linguæ, debilitata animali facultate propter siccam prædictæ affectionis intemperiem. Conuulsio verò contractis ab eadem siccitate musculis linguæ & neruis, quos à septima coniugatione recipit, propter vicinitatem & societatem consentientibus inter se, cerebro, lingua & aspera arteria. Patiente siquidem cerebro, calidæque existente affectione lingua exeri non potest, sed intro, aut ad latera reuelli-
tur, nec quiescit. Nempe ut frigidi (ait Galenus) tum stabilia, tum retarda, tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit: sic calidum semper mouet & non finit quiescere. Eadem ratio vocis tremulæ. Ut enim lingua sermonis, ita larynx vocis instrumentum est. Hæc igitur omnia & aridioris cerebri, & vitionis humorum signa sunt, proindeque non constantis mentis, & vehementis phrenitidis, cuius tamen propria non sunt, sed per sympathiam (ut scribit Galenus) compatientium alteri cuidam primùm patienti, vel propter vicinitatem, vel propter societatem, quæ in ea sunt, partium. In omnibus autem his durities pernitiōsa, & cæcis in fronte ten-
sa dura & scabra à resolutione spiritus, sanguinis, & humidi primigenij, de qua dictum est libro primo, propter immoderatam eam, quæ in cerebro facta est, siccitatem & marcorem quem Galenus vocat μακροῦ καὶ φρυγῆ.

1. Pror. 19. 20

XXV.

Αἱ προεξιδωατῆσάντων παραφροσύαι, κακίσται.

Qui iam fractis viribus delirant, pessimè habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Δωαται in morbis fiunt initio quidem resolutis aut oppressis viribus. Malignitas morbi resoluit: copia opprimit. Quomodo in Epidemiis dixit, In læthalibus ardentibus incipientibus ἀδύναμις, id admodum lethale, quia oppugnata morbo natura statim succumbit. A copia minor metus est. Fit aliquando, ut paulatim natura vincatur longitudine morbi, aut quia diebus aliquot pugna inita contra morbum paulatim exoluitur. Si ergo in affectis viribus naturali & vitali accedat quoque delirium, certissimum indicium laborantis animatæ virtutis, quid (quæso) spei reliquum esse potest? Nam cum triplici arte potestas vitæ sita sit, si iam capitis & dissolutis vna atque altera, tertia capitur, quid aliud quàm desperatio esse potest? Id sæpe contingit, ut iam morientibus, fractis viribus, deliria moveantur, quod & vulgus annotat. Est autem in voce προεξιδωατῆσάντων ἀνέσις: quædam per vocem ἐξ, quæ ut κατὰ, πρὶ, ἀμφὶ, & aliæ id genus particulæ adaugent. Eiusmodi autem deliria sæpe fiunt imbecillitate virtutis, quod senibus quibusdam ætas adferre solet. Potest & malignitate morbi humor in cerebrum rapi. Potest & vini potione, & acri vapore, & carbonū exhalatione, & recens inducto conclavi calce, cō-
spersis herbis multum odoratis, aliisque id genus, minori quidem periculo, graui tamen ubi iam vires fractæ sunt. Addit in Protrhetico οἷον καὶ θρασύνοντι, velut
Thrasynonti. Solet autem in particularibus sermonibus nomen ægri adducere, ut notato nomine inde requiratur, num vniuersale constitui possit. Sic enim notatis exemplis multis theoremata medica, & vniuersales sententias constitui necesse est. Quod efficit ut nec continendum, quod semel visum fuerit: sed postea longo visu animaduertendum, an id rarum, ambiguum, vel ὡς πολλὰκις. Notat aliquando
nomen

p. in p. 1. 8.

nomen ægri in iis, quæ re vera rara sunt : in Epidemiis qui seruati cùm in declinatione aquosas vrinas mingerent : qui è viris similes foeminis facti. Nomen quoque ægri ad firmandam memoriam interdum scribitur. Sed ad rem. Si phrenitica ea affectio, si vigilia comes, ἐν νύκτι, celerius dissoluuntur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Commune præceptum est, & tanquam axioma medicum, Omnem magnam & vehementem affectionem cum infirmitate virium lethalem esse, ut peripneumoniam, pleuritidem, anginam, aphoniam, catochen, & similia. Ratio est, quia si ne ex ipsis quidem, qui viribus valent, omnes seruatur, perspicuū est ex his, quibus vires prostratæ sunt, seruari posse neminem. In dictione autem προσφαδυνάτος ἄνθρωπος particula προσ antecedentem infirmitatem: τὸ ἐξ tractum temporis & infirmitatis gradum significat. Nā cùm vires aut sine causa manifesta deiciantur, ut in magna intemperie principum partium, colliquatione occulta, & oppressionem à validis causis: interdum verò cum causā manifesta, ut longitudine morbi, sæpius tentata crisi per sudorem, vacuatione conspicua humorum & dissipatione spirituum: illa quidem infirmitas celeriter necat : hæc diutius perseverare, aut celerius restitui potest. Quocunque tamen modo inciderit, cùm ad summum peruenit, minimis etiam succumbit. Nullum igitur grauiorem morbum, nullum symptomata, nullam excretionē, aut abscessum siue criticum, siue symptomaticum ferre potest, ut alibi demonstratum est, multò minus delirium, præsertim quod ortum habet à phrenitica affectione in cerebro. Aliud enim est πρόσκαιρον temporarium, à causa externa, ut carbonum igne, vini potione, domo recens calce illita, ut Galenus scribit, & à perturbatione spirituum ac vaporibus per accessiones febrium, quod periculosum quidem est cum virium infirmitate, non tamen lethale, ut prius. In phrenitide verò nulla spes salutis relinquitur duabus de causis. Vna, quia facultas infirma, quæ sibi vix satis esse potest, externis iniuriis præsertim grauibz non resistit, multò minus coctioni morbi sufficit. Altera, quia phrenitis vires etiam robustas celerrimè prosternt tum vigiliis, quæ non minus eas dissipant, quàm euacuationes manifestæ: tum variis corporis motionibus & inopportunis. Succedit etiam interdum leue delirium & mentis veluti vacillans agitatio defectui virium ab inanitione. Ut enim in membris ob virtutis motricis infirmitatem motio fit imbecillis & praua: ita in cerebro collapsa animali facultate, actio mentis atque agitatio manca quodammodo est. Quod genus delirii nunquam vehemens esse potest, & post immoderatam hæmorrhagiam habet minus periculi, modò ne conuulsio accedat per Aphorismum, A sanguinis profluuium desipientia, aut conuulsio, malum. In his autem, qui acuta febre dissoluti sunt, imminentis mortis indicium est. Nam ad spirituum inopiam accedit immedicabilis cerebri intemperies. Cuiusmodi deliria in morientibus vulgus etiam annotat.

XXVI.

Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι πικρὰ μεταπίπτοντα, αἰσχυρά, καὶ κλονήσια.

Vbi varij casus subinde incidunt phreniticis, prauum & conuulsionem denunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Exposita est hæc sententia.

DESID. IACOTII COMMENT.

Decimoseptimo Aphorismo huius μετακλίσεις damnauit in principio morbi, in qua fit ex bono ad malum transitus, & rursus ex hoc ad naturalem habitum regressus καὶ μετακλίσεις per transfluxionem humorum turgentium à partibus

tibus nobilibus ad ignobiliores. Prouidéque vsus est vocibus *ἐν ἀρχῇ*, & *τοῖς ἐπι-
αυδοῖς*, quæ simplicitatis & clementiæ permutationem significant. Hic verò aliam
ἐκ μεταπύσεως speciem in phrenitide explicat *ἐκ μοχθαρῶν εἰς μοχθάρᾱ*, ex pra-
uis symptomatis ad praua, quæ non fit in principio, dum generatur phrenitis, sed
cùm genita est per traiectionem humoris aut transfluxionem ab vna parte cerebri
in aliam, in qua species quidem affectionis eadem seruat, sed pro parte affecta
variantur symptomata, modò læso visu, modò auditu, aut olfactu, aut tactu, modò
verò facultatibus principibus, memoria, iudicio, imaginatione. Sæpe enim videre
licet huiusmodi deliria, in quibus perpetuò delirant ægri, sed modis formisque
secundum vniuersa functionum animalium genera variant. Vicissim enim excan-
descunt, lætantur, studiosè quædam faciunt, Rhetor declamat, Grammaticus do-
cet, Poëta suos versus cāntat & recantat. Si igitur hæc honestè & pudicè faciat,
mox turpia & obscæna commemoret, commutatio hæc non ex vitiosis ad ele-
mentia, sed ex prauis ad praua est. Cùm autem modò vnius facultatis actio lædi-
tur, modò alterius, fluxionem humorum in causâ esse suspicandum est. At cùm
ad contraria symptomata in eadem facultate aut partē vicissim facta est commu-
tatio, vt ab audacia in timorem, à siti in sitis vacuitatem, à mingendi voluntate in
obliuionem, aut frigore in calorem, vel humor morbificus in aliam speciem de-
generat, vt bilis flaua in atram: vel calor natiuus extinguitur: vel mens celeriter
obliuiscitur. Exempla colligere licet ex Epidemiis, vt in Dealcis vxore, cui ab ini-
tio phreniticæ factæ lachrymæ, & rursus risus. Nonò valde delirauit, & rursus fir-
mata est silens. Decimoquarto spiritus rarus, magnus per tempus: rursus breuispira.
Vicesimo verba multa: rursus confirmata est. 21. obiit. Nimirum ob melancholiam
tacebat: ob phrenitidem multa loquebatur, bile flaua in atram degenerante. Spi-
ritus magnus ab incendio: rarus ab obliuione celeri: parvus, brevis, & rarus à refri-
geratione per extinctionem caloris natiui. Sic in muliere in Cyzico notat Hippo-
crates modò delirium vehemens, modò firmitatem mentis, & in Apollonio coma
& vigilias, qui omnes interierunt. In omnibus autem fieri conuulsio potest, sed
neque eodem modo, neque eadem certitudine. Nam cùm humor transiit, pars-
que vna in alteram à sese, quod superfluum est, expellit, si ab omnibus reiciatur,
vt tandem in nervosas partes, quæ proximè à cerebro oriuntur, irruens conuulsio-
nem accersat, verisimile est, eamque per repletionem: quemadmodum si bilis fla-
ua in atram degenerans cerebri substantiam planè immutet, & exhausto humido
nervos arefaciat, conuulsionis ab inanitione causâ est. Hæc maximè lethalis, illa
minus. Vtraque pessima.

XXVII.

Οἱ ἐν φρενιτικοῖσι μὲν καταψύξιοι πικρὰ ἔμετον δι-
λῶσι.

*Quibus phreniticis cum refrigeratione si subinde sputatio nigra,
vomitus significatur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

MΕΛΑΝΑ Αἰμῶν in Prothetico eadem sententia. In Protheticis ergo qui
calido siccoque tenentur morbo, lingua arida & fuliginosa siquidem spu-
tatio fit, vt antè dictum est, vel ea inanis est, è qua nihil excernitur, quod phreni-
dis signum est, aut aliquid defudat ex inflammatis membranis, quomodo lachry-
mæ in ophthalmiis, & in pleuriticis tenuis sanies, vel deniq; vomitus imminet. At-
que inter signa vomitus biliosi notantur ab Hippocrate & cordis morsus, & infe-
rioris labij trepidatio, capitis dolor, & hallucinantes oculi, & alia de quibus postea.
Hic ergo vomitionem pronuntiat ea saluatio, quomodo postea dicit. At quem-
admodum rigor biliosi in prognostico: ita perfrigeratio nigri vomitus signum est.

Quaquam in Prognostico ubi de bilioso vomitu, καὶ τὰ κάτω μέρος τῆς κοιλίας φουχὰ ἔχῃ. Hic autem κατὰ φύσιν simpliciter dicit, idque ex observatione particulari. Ac πνευσμὸν postea scribet in signis vomitionis. Nihil ergo reliqui sit nisi quod phreniticis multa assata bilis, & ideo nigra, ac ferè tenuia reuomunt: deinde quod frigus non rigor antecedit.

RESID. IACOVII COMMENT.

Aph. 19. huius

Dictum est ante quid πνευσμός, πύλον, πύσμα, & ἀναχέμεν. Præterea sputationem interdum, quaquam raro, ab alia causa esse posse, quam à phrenitide, in phreniticis. In his autem, quæ phrenitidis efficientia apparent, frequentibus sputationibus si nihil excernatur, iudicium læsum præsignificari: si educatur tenue aliquid, aut à magnitudine inflammationis esse, aut ab imminente vomitione. Interior enim ventriculi tunica quæ oris & gulæ inducitur, materiæ acrioris morfu vellicata, aut frigore, sese contrahit, & labrum inferius concutit: unde quod tenue est, in os exprimitur: deinde excitata natura collectoque ventriculo, quod reliquum est, vomitu excluditur. Sunt autem vomitionis signa multò plura tertio Prognostici, ut capitis dolor ob exhalationem materiæ quæ ἀναρρόπος & menyngas afficit: vertigo tenebrosa eiusdem diffusionem per humores oculorum: καρδωγμός stomachi morfus & vellicatio quædam, cum inferioris labri palpitatione, quæ membranam ab ore in ventrem extensam morderi, vellicari, & concuti indicat. Accedit rigor materiæ biliosæ motu, aut refrigeratio in narum partium & hypochondrij ob caloris natui ad interiora contractionem, & bilis impetum ad superiora. At in phreniticis, qui sermone explicare ea non possunt, quibus afficiuntur, ex his tantum vomitus præfagiri potest, quæ vel aspectabilia sunt, vel sub tactum cadunt. Talia autem sunt frequens sputatio, & refrigeratio. Cernimus enim (ait Galenus) in phreniticis tenue substantia sputum, quod ut vomitum indicet, est maximè idoneum. Non enim aliàs phrenitidi, quæ siccus morbus est, in qua & sæpius lingua siccissima est, superfluere in ore ipso videretur tenuis humiditas. Refrigeratio autem huic adueniens vomendi humoris qualitatem ostendit. Quod ergo frequens ob sputum vomitus fiet, quodque ob frigus nigra reuomentur, licet prænoscere. Nam pituitam excludi in vehementissima phrenitide consentaneum non est. Ex quibus intelligitur, calorem febrilem, qui humidum consumit, interdum humidum adiacere, ac tribus modis humida apparere in morbis siccissimis. Primum mota excretionem, ut hoc loco. Deinde expressionem tenuis humiditatis. Tertiò colliquationem, vel putredinem, in qua in locum humidi naturalis subit non naturale, quo modo Aristoteles scribit, quæ putrescunt, initio humescere, tandem siccari.

I. Proth. 30.

XXVIII.

Τοῖσι πακίλως διανοσέουσι, καὶ παρακρύουσι πυκνὰ κυματώδεις, προσδέχεται λέγε μέλατα ἔμετω.

Qui variè agrotant delirantque, ac sapinus somniculosi fiunt, ijs fore pronuncia, ut nigra euomant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Variè agrotant, qui vel multiplici morbo, vel variis symptomatis læduntur. Ac in hoc concursu, ubi delirium & coma annotantur, calida frigidaque materia permixta videri possunt. Calida delirium parit, somnum verò frigida. Quaquam coma aliquando gigni crassis vaporibus calidis quidem, sed humidis. Potest quoque humor melancholicus aliquando κυματώδεις gignere, quam κατέλκυσιν vocant. Sed cum varia sit materia, & ferè in vomitionibus agitata humoribus primum prodeat pituita, deinde bilis, postea verò melancholia, mirum est quod tantum melancholici vomitus meminerit. Itaque observationis particularis sit hæc oratio,

oratio, neque tamen sermo vniuersalis. Nec in erraticis febribus etiam si ποικίλος *ποικίλος* eiusmodi vomitus aut semper aut magna ex parte sequuntur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Ποικίλος *ποικίλος* *ἀσθενείας* variè ægrotant vel qui variis morbis implicati & constri-
cti tenentur propter humorum inæqualitatem: vel in quibus variæ partes si-
mul affectæ sunt, vt ventriculus, cerebrum, hepar, lien: vel cùm in eadem morbi spe-
cie diuersa symptomata apparent & in diuersis partibus ab humoris maligni erra-
tico motu, aut translatione. Hoc autem posteriore modo sumi ex eo intelligitur,
quod scribit de vomitu nigrorum. Eiusmodi est, quod ponitur quarto de dicta in
acutis. Nempe in alicuius crumbus orta sunt tubercula, cæque non recipiant matu-
ritatem, febricit quoque is (verba Galeni sunt & suffocationem incurrens ab his li-
ber sit tuberculis, existimabit profectò quis sursum factam humorum, qui crus in-
festabant, transmutationem, quæ in horum transitu suffocationem homini pepere-
rit. Si itaque talis (vt inquit Hippocrates) euasurus est, profluere per nares sanguis
poterit: qui si multus fuerit, morbum soluit: si non, protrahetur morbus, & si reliqua
bene fiant, succedantque, rursus ad pedes decumbere huic dolor poterit. Et paulò
pòst, Si post hæc symptomata haudquaquam soluta fuerint, reuersa iterum ad su-
periores partes humorum copia, dolores pariet in collo, clauicula, humero & pe-
ctore. Vt autem huic omnia hæc absque ratione contigerunt, ita manus tremulas
factas esse statuatur, deinde neruorum distentionem, quod ad neruosas partes decu-
buerit humorum copia, principiumque ipsorum prehenderit. Quod ergo illic Hip-
pocrates permutationem symptomatum variè sese mutuo excipientium fieri in-
terdum scribit ante hæmorrhagiam: ita quoque ante vomitum ab humorum tran-
situ & sursum translatione ægros variè ægrotare, delirareque & sæpius somnicu-
losos fieri hoc loco testatur. Et siquidem talis euasurus est in phrenitide, vomitus
nigrorum sequi poterit per Aphorismum superiorem. Sin contra acciderit, peri-
culum est, ne illa *μετέρρηξις* humorum transfluxio in conuulsionem desinat per
Aphorismum, qui superiorem antecedit. Simile est quod scribitur in Prothetico,
Quæ ex lumbis ad collum caputque redundant, resoluuntque paraplectico modo,
conuulsiva & mentis vacillationem parientia, an & talia conuulsione soluantur: ex
his variè ægrotant per eadem profecti. Vbi Galenus scribit semel se ita affectum
vidisse quendam. Fiebant autem & illi (ait) hæc prægressis lumborum collique &
capitis doloribus, manus tota ab his ægrè tum sentiebat, tum mouebatur: sicuti &
in dictione dictum est, paraplectico modo, cùm non esset exacta paraplegia. Mox
superueniens conuulsio sensibiliorem eam atque ad motiones expeditiorem fecit.
Placata autem conuulsione sensim deterior reddebatur. Deinde rursus tum lum-
borum, tum colli, tum capitis dolore correptus vniuersam subitamque habebat
paraplegiæ in manu adauctionem. Atque rursus postea non parùm conuelleba-
tur. Hactenus Galenus. Verùm nullam excretionis mentionem facit hoc loco,
vt superiore. Ob idque ita instituendum prælagium. In quibus varia sympto-
matum mutuo sese excipientium permutatio apparet (ita enim Galenus in-
terpretatur, variè ægrotare) si id in principio morbi fiat, antequam humores in
aliqua parte obfirmati sint, copiam & malignitatem humorum subesse oportet,
quæ ad purgationem inuitat, & vires à morbo superari denunciat, ex quo
nulla excretio salutaris expectari potest. Si verò etiam cum his delirent, ac
somniales fiant, affectio phrenitica cum comate ex pituita & bile metuenda
est firmatis humoribus, nisi primis diebus sanguis biliosus & multus sit in causa,
vt alibi demonstratum est. In incremento verò & circa statum, cùm subito
illa varietas, quæ antè non fuit, exorta videbitur, *μετέρρηξις* ad caput fieri hu-
morum sursum tendentium certum est, qui si vomitione aut hæmorrhagia ex-
cludantur antegressis coctionis signis, & die critico, liberatur æger: sin minus,
tantum periculi subest, quantum adiuncta signa ostendunt, aut quantum ex-
creuo ab ea, quæ optima est, deficit. An verò vomitus, an hæmorrhagia se-

3. Proth. 26.

cura sit, ex propriis cuiusque signis praesagiendum. At enim in phrenitide cum iam vires aegrum deficiunt, morbusque ingrauescit natura fatisciente critica excretio nec commodè fieri, nec rectè sperari potest. Vel ergo in ea humorum symptomatica morione aeger conuulsus interibit: vel vomitione nigra eiciet, non tamen necessariò neque semper, sed si cum perfrigeratione, & labri inferioris agitatione frequenter conspuet per Aphorismum superiorem. Nam & humorum vltio nigrorum generationem ostendit, & ventriculus cum cerebro afficitur propter nervos, quos insignes inde recipit. Haud absimile est, quod in Prothetico scribitur hoc modo: Quibus manus tremulae, capitis ceruicisque dolores, subditi que fiunt, & nigra densataque meunt, his ventura expectare nigra perniciosum. Sine his distinctionibus ex hac varietate symptomatum nihil tutò praesagiri potest.

XXIX.

Τὰ παροξυσμικά τρόποι ἀσχυμῶν, κατόχα.

De 4. 27. 68. 4. 1. 2. huius. Qui in modum conuulsionis exacerbantur, catochen inducunt

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tρόποι ἀσχυμῶν dicit, in quo reuulsiones quaedam sunt membrorum, ac velut paruae conuulsiones. Id autem esse non potest, nisi affecto nervorum principio. Itaque metus est ne inde aliae eiusdem principij iniuriae consequantur, in quibus κατόχα, de qua abunde prius. Sunt qui κατόχα apud Hippocratem catochen inducentia, alij firma & bene haerentia, quaeque non facillè dissoluantur, qualis reuera κατόχα est, interpretantur. Quod autem in vno aut altero vidit, ad memoriam author annotauit.

DESID. IACOTII COMMENT.

69. 1. Proth. 69.

In Prothetico alio modo scribitur hic Aphorismus, Quae conuulsio modo cum catоче exacerbantur, parotidas mouent. Galenus scribit conuulsionem intelligi debere totius corporis, non autem manus, aut cruris, aut alicuius alterius partis. Praeterea conuulsivos affectus appellari, in quibus à principio, aut non multò postea, vbi fieri coeperint conuulsiones, perseverant ex repletionem ortum habentes. Contrà verò, quae ex vacuatione post sudores multos, vel vomitus, vel deiectiones, vel sanguinis eruptiones, vel inedia, vel vigilias, vel motiones tum multas, tum vehementes fiunt. Quae enim postea fiunt conuulsiones, euacuationem magis consequi: quae verò statim ab initio, repletionem. Ex his ergo cerebrum affici, & nervorum principium constare. Quid autem praesagiendum sit, ex aliis signis diiudicandum. Nam quia afficitur cerebrum, si diu salubriter cunctatus fuerit morbus cum abscessuum signis, parotidas expectare consentaneum est, praesertim cum ex crudis crassioribusque morbus constet, qui conuulsio modo exacerbatur. Comatosus autem affectus ad parotidum ortum praesagiendum plurimum valet, quem catochen appellat, ut ex Galeno intelligi potest. Sic enim scribit ad finem commentarij in Aphorismum citatum, Proinde ut parotides ex conuulsivis comatosisque, vbi protrahunt, fiant, est rationi consentaneum cunctante aegro: & in Aphorismum, qui illum sequitur, Ex catоче (ait) parotidas fieri abunde à nobis dictum, augente simul & generationis expectationem fastidioso ipso. Confirmabis coniecturam vrina, quae neque alba fuerit & aquea, neque alba cum mediocri substantia, & enzoremate albo. Illa enim crudum adhuc morbum denunciat: haec costum. Quae verò nec prorsus cruda, nec absolutè costum est, quod natura abscessum molitur, praemonstrat. Atque hoc modo, quae in modum conuulsionis exacerbantur, catochen cruceam inducunt. Eadem quoque ratione si abscessus critici signa absint, aut natura infirmior sit, comatosus affectus inducitur. Nam & cerebrum affectum est, & materia crassa ac frigida supprimitur.

tur. Omnis autem materia suppressa in partes repit vel propinquas, vel debiles. A nervosis itaque partibus in substantiam cerebri & ventriculos redundare, præsertim convulsivo motu excussam, nec exclusam per parotidas, perfacile est. Quoties enim cerebrum occupat materia per metastasim aut diadochem, quid factura sit, certò prædicere non licet, priusquam aliquod aliud signum ostendatur, vel cataphoræ, vel delirii, vel convulsionis. Nempe & id fieri potest. Potest quoque & natura morbo robustior inuenta sanguinis per nares eruptionem moliri, vel parotidas excitare. Verùm cum & materia resistet, & frigida sit ac crassa, ut ex convulsionibus perspicuum est, in parotidum locum ut cataphora, non delirium, subeat succedatque, probabilius est. Sic itaque convulsionis quæ ab initio febrium per paroxysmos apparent, in catochem sæpe desinunt vel symptomaticam vel criticam. Verùm cum motus violentos cieat convulsio naturalibus longè vehementiores, ita ut per vim partes nervosæ concutiantur, de capite nervosæque partibus sæpe excutit obstructionem, impactamque humorum crassorum, aut viscidorum substantiam eliquat, aut avertit, unde soluitur morbus. Sic enim Hippocrates scribit in Protrhetico, humorum à lumbis in cerebrum translationem, & inde natam paraplegiam convulsione solui: & primo Epidemiam in statu frigido & humido, multis convulsionibus factas esse, maximè pueris, tum ab initio febris, tum febre iam progressa, quæ diuturnitatem morbi potius, quàm periculum denunciarent.

3. Protrh. 8

3. Protrh. 26

XXX.

Τὰ παρ' οὐς ἐπάρματα ὅς μακροῖσι μικρά. αἱμορρῶδες καὶ σκοτώδες ἐκ παρῶδου, ὀλίβρια.

Tumores iuxta aures in morbis longis parvi. Si inde fluor sanguinis è naribus & tenebra oculis offusa moveantur, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Longi morbi abscessu & coctione aut *μακρόν* iudicantur magis quàm excretionem. At cum multa sit materia frigida & pertinax, quæ longitudinem efficiat, deorsum magis quàm sursum expectandus est abscessus qui sit salutaris. Tumorem ergo pedum aut ad articulos expectat Hippocrates, urinas multas, crassas, coctas aut aliquid tale. Malignum ergo hoc est, quod non convenienti parte abscessus fiat, & is minor, quàm morbo conveniat, quòd sanguis effunditur, in quo vis naturæ est, aut quòd perturbatione quadam tenebræ oculis offunduntur, unde vertigo quædam moveatur. Ergo lethale annotat rectissimè.

vid. 1. 68. in 3. Boner.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quid parotis: in quibus morbis fiat: quas habeat differentias: quænam sit lethalis ordine complexus est Hippocr. hoc vno eoque brevissimo Aphorif. Verùm ambigua significatio harum duarum vocum, *μικρά*, & *αἱμορρῶδες* obscuram facit sententiam. Eodem igitur ordine singula persequemur, quàm brevissimè fieri poterit, modò ne in re maximè utili ac necessaria brevitatis nimium curiosa lucem eripiat orationi. Parotidas vocat abscessus, qui sub ipsis auribus oriri solent, interdum proprio & integro nomine *ἐπάρματα*: interdum verò *τὰ παρ' οὐς*, ut sexto Epidemiam, *τὰ παρ' οὐς αὐτοὶ καὶ οὐκ ἐν ἡμῶν*: primo verò Epid. tula oratione *ἐπάρματα* & *ἢ τὰ ὅτα* scripsit, & hoc loco, *τὰ παρ' οὐς ἐπάρματα*, & *οὐδ' ἄλλα* generali nomine. Significat ergo Hippocrates abscessus genus esse, in quo humorem noxium in aurium glandulis natura reponit, unde vulgò parotides ab eo loco, qui ob laxitatem & venarum atque arteriarum illac in cerebrum ascendentium amplitudinem defluxiones facillè excipit modò à capite, modò à reliquo corpore. Subiicit deinde in quibus morbis, *ἢ μακροῖσι*, in longis. Nimirum qui vigesimum diem excedunt, quos ex decidentia acutos vocant, & qui secundam periodum su-

perant vniuersalem, quæ in quadragesimum diem incidit. His enim temporibus quaternariorum vis perit, & elanguescit perturbatio critica ex certamine naturæ & morbi. Sed neque in longis solis: neque semper: neque in omnibus. In acutis enim interdum parotides apparent, verum symptomaticæ, vt de bubonibus dictum est. In longis autem si febris detineat, neque remittatur, & salutaria signa coniungantur, abscessus fiunt in crure & partibus inferis ob frigus atque crassitiem materiz, & virium diuturnitate morbi languentium infirmitatem, modò ne vrina multa & crassa cum multa hypostati subducatur materia abscessus. Vt autem parotides fiant, alterum è duobus, aut vtrumque adsit, necesse est: capitis affectio, & materiz certa qualitas. Iudicant enim parotides lethargos & omnia capitis mala. De qualitate materiz ita sentiendum. In febris longis, acutioribus tamen, quàm quæ absolute longæ sunt, & in quibus humores minus crassi sunt, copia caloris maior, & valentior facultas. Medij morbi inter hos & absolute longos ambigunt: in quibus ex tempore morbi & diuturnitate definiendum non est, an sursum ad maxillas: an deorsum ad crura abscessus futuri sint, sed ex his signis. Si æger subito difficulter spirare cœperit: mox autem hæc spirandi difficultas desierit, & illam capitis grauitas, & dolor, & coma & surditas exceperint. Sin ex his nullum apparuerit: percipiatur autem in articulis & locis inferioribus vel grauitas, vel tensio, vel inflammatio, vel dolor. huic in inferis partibus abscessum sperabis. Item si hypochondria æstu & calore conflagent, imis partibus oriuntur abscessus: si mollia & doloris expertia per totam morbi historiam, ad aures. Tria ergo necessaria sunt. Materia crassior & copiosior, quàm sit in verè acutis: minus crassa & frigida, quàm in valde diuturnis. Secundò calor paulò vehemētior, quo materia attenuetur, penetret, & sursum efferatur. Tertiò naturæ robur, quo deficiente symptomatica translatio conuulsionem, aut aliquid simile accersit. Id multis locis Galenus docet. Succus (ait) ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientias & sanguinis eruptiones procreant: crassi autem & frigidi comata & parotidas. & alio loco, In quibus quidem acervati sunt succi multi, crassi, & crudi, qui propter vehementiam acrimoniamque & febrilis caloris abundantiam sursum ad caput feruntur, cum eos in aurium glandulas reponit natura, parotides existunt. Authorem quoque Prothetici reprehendit, quo loco scribitur in morbo regio & febribus acutis parotidas fieri. Nam acutæ febres & præsertim ardentes hæmorrhagia solvuntur, nec morbus regius ad parotidum generationem confert. Causus tamen nothus à pituita falsa præsertim in capite (non in hepate aut ieiuno intestino) interdum parotidibus iudicatur. Et in Epidemiis Hippocrates parotidas à caliginosa materia factas scribit in adolescentibus, ætate florentibus, aut exercitio multo utentibus, non in mulieribus, aut viris temperamento vel vitæ instituto frigidis. Ita ergo intelligendum, ὅτι μακροῖσι, in longis. Sequuntur differentiæ μικρῆς, αἰμορροῦσας, καὶ σποτῶσας. μικρὰ parotides paruz dici possunt duobus modis. Vno vt conferantur cum materia morbi, quæ copiosa est. Sic enim prauæ sunt admodum. Vbi enim copia crudorum humorum multa fuerit, abscessus fiunt, qui si parui fuerint (ait Galenus) nihil conferunt: si magni, ferre eos virtus non potest. Et Hippocrates, Cum autem tempora longa essent, laborésque multi, & colliquatio mala, in his abscessus erant vel maiores, quàm sustineri possent, aut minores, quàm conferrent, sed celeriter recurrerent, & in deterius euaderent. Altero modo paruz sunt parotides, quæ sine magnitudine & vehementia symptomatum faciles sunt & mites. Sic Gale. tertio Epid. magnos herpes dici ab Hippocrate scribit, vel quoddam multum loci occupent: vel quoddam cum erosionem malignam fuerint: paruos contra. Quianquam ὁ μέγας in morbis vehementiam potissimum significare docet tertio de crisi. Paruz igitur parotides sunt quæ nec germen habent, nec dolore aut inflammatione cruciant, nec ex materia cruda, crassa & praua constant: vel quæ aut facile discutuntur aut commodè & expedite ad suppurationem ducuntur. Sunt enim apud Hippocra. multæ differentiæ parotidum. Molles, laxas & magnas sine dolore & inflammatione describit primo Epid. in constitutione humida, caliginosa & nebulosa, ὅτι τὴν πλειονεῖαν τῆς ἀχλὺνδους ὕλης, à substantia aërea magis quàm frigida, quæ

facile

3. Proth. 73.

1. Epid. comment. 1.

3. Proth. 69.

facile discutiebatur, & omnibus *zōhous* euanescebat. Alterū genus *δυσσπασίματος* difficilius cum dolore, tensione, & rubore sanguine & bile mixtis, in quo suppuratione & coctio necessaria est. Coctionem dico in venoso genere. Nam Cratistonaetē & ancillam pictoris suppuratis parotidibus interiisse scribit Hippocrates, quia contingit particularem in parte aliqua fieri concoctionem, morbo toto haudquaquam concocto, quod nos quoque vidimus. Possunt & citra suppurationem ac resolutionem curari, materia ad inferiores partes conuersa, & per vrinas, aut dysenterias expurgata, vt in Hermippo Clazomenio. Pessimum genus, quod fractis viribus superuenit, aut ad suppurationem duci non potest ob materię crassitiem: aut intro refuit crudo morbo: & quod scribit Hippocrates in morbo longo, laborioso, cum mala colliuatione. Paruis autem opponit *αίμορρῶδες* & *σκοτώδεις* sanguineas & vertiginosas. An sanguineas dixit, quæ cum phlegmone à sanguine & bile apparēt, quas loco Epid. citato laxis & mollibus opposuit? An quæ cum hæmorrhagia coniunctæ sunt, aut eam sequuntur morbo imparem? Illæ enim nisi celeriter suppurent, vires diuturnitate morbi fractas dolore, calore ac vigiliis celeriter resoluunt: hæc verò sunt iudicatoria non iudicantia cum prauis & pernitiolis signis coniuncta. Vertiginosas autem lethales esse ex eo intelligitur, quod flatuosi spiritus motio & inordinatus motus in capite caloris natiui infirmitatem, materię crassitiem ac cruditatem, & eiusdem diffusionem atque refluxum in cerebrum denunciat. Nam si vertigo initio februm media est inter affectum planè perniciosum & salutarē: in statu & iam prostratis viribus pernitiolam esse constat, modò ne à ventriculo aut perturbatione critica ducat originem. In vniuersum verò abscessus boni sunt, qui maximè deorsum: qui quàm longissimè à foco morbi absistunt: & qui cum signis coctionis apparent, vt Hippocrates docet secundo Epid. Ex his tribus conditionibus duæ perpetuò absunt à parotidibus. Perpetuò enim prauæ sunt loci: qui cerebrum facile in sympathiam trahit. Si quod igitur aliud prauum signum accesserit, mors est in propinquo. Præua autem signa sunt cruditas morbi, defectus suppurationis sine fluxione alui aut vrinæ, aut resolutione: diadoche ad pulmones, doloris vehementia, & sympathia cerebri, quam indicat vertigo pertinax. De his intellige, quod postremum supererat, *ὀλέθριον*, sicuti & de his, quæ germen habent.

com. 2. in 1.
Epid.

XXXI.

Οἱ ἰλνγγώδεις πυρετοὶ καὶ ἀνευ ἰλίων, καὶ μετὰ ἰλίων, ὀλέθριοι.

Febres vertiginosæ & sine sudoribus & cum sudoribus lethales.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Varia lectio. Nam alij *λνγγώδεις*, alij *ἰλνγγώδεις*. Rursus *ἰλίων*, alij *ἰλίων*. Singultuosæ febres antè expositæ. Sed singultuosam febrem criticis sudoribus solui scripsit libro de ratione victus in acutis. Quamquam perpetuum esse non potest, nisi singultuosa febris à repletionem. Quæ enim ab inanitione, sudoribus nihil iuuatur, sed inde exoluuntur vires. Vacuatio enim morbis ab inanitione, aut sola intemperie inimica est. Sed nec internæ inflammationes magnoperè iuuantur sudoribus, sed aliis vacuationibus magis. Quæ autem *ἰλνγγώδεις* febris dicitur, ex eo sic appellata, quia in ea *ἰλνγξ* vertigo ferè perpetua, est manifestum. Dicitur autem hæc affectio *ἰλνγξ*, *ἰλίγος*, inueniturque scriptum per *ι*. per *η*. per *λ*. simplex, & duplex *η*. Nec aliud est *ἰλνγος*, quàm *σκέπσις* vel *σκοτώδινσις*: alij *σκοτώδινον* appellant, vbi perturbatis conuolutisque spiritibus in capite omnia circumagi & tenebræ oculis offundi videtur. Hinc igitur *ἰλνγγώδεις πυρετοὶ*, in quibus *ἄπατος κίνησις τῷ φνσώδεις πνέματος*, ἢ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἔχοντος τοπικῶν γίνεσιν, ἢ κατὰ διεσπασμένην, idque statim ab initio, vel post initia, sed diutius vrgens atque vehementius. Hoc scripsit libro de ratione victus Hippocrates *ἐκείνοι δὲ τῶν πυρετῶν εἶναι τὰ ἀπ' ἀρχῆς καὶ σφνγμοὶ κεφαλῆς οἱσι, καὶ ἔρα λιπῶς τυττίοισι προσδίδωσι πρὸς τὰς κρίσεις προξενούμενον τὸν πυρετὸν ἢ θαύμασι καὶ ἄν' ὅτε ἢ σφραγισμένας. Ac reuera concitato spiritu flatuoso & tenuiore discurrente pulsare caput & tempora,*

atque inde vrinis albis & lenibus accedentibus delirium sequi. Quod autem sequitur à αἰνῷ ἰδίῳ. Alij αἰνῷ ἰλίῳ sine voluulis: à μετὰ ἰλίῳ cum voluulis. Est autem ἄλιος morbus admodum grauis inflammato tenuiore intestino, & eo maxime, quod ad pylorum pertinet, crassis quoque inflammatis, & intercepta via illie chylo, hic stercori. Hinc ἰλιώδης ἰμέτης, & ἀναπνοῆς vehementiores appellantur & periculosiores, quales in ileo voluulum & vorticem conuertunt. Quo morbo obiit, qui apud Tisamenum decumbebat, vbi signa eius morbi videas. Sed nihil ferè conuenit feбри vertiginosæ ileon accedere. Itaque melius ἰδίῳ, id est, sudoribus legas. Hoc vult vertiginosas febres nihil iuuari sudoribus. Sit ergo hæc scriptura οἱ ἰλγώδεις πυρετοὶ ἢ αἰνῷ ἰδίῳ, ἢ μετὰ ἰδίῳ ἰλιώδεις.

DESID. IACOTII COMMENT.

Interpres in vulgatis exemplaribus ita vertit, *Febres vertiginosæ & cum voluulis & sine voluulis perniciosæ*. Dictum autem est antea vertiginem, quam ἰλίῳ vocat Hippocrates, affectum esse, in quo omnia circummagi videntur: σικτῆδινον νερό & ἰλγόν tenebricosam vertiginem, ob inordinatam spiritus flatuosi motionem, ἢ τ' ἐκθεῖν ἰλγος ὅτ' ὕδατων καὶ τ' πνευμάτων διεκχυροὶ τ' ὄνομα, ait Aphrodisæus, cuius vitij nomen ab aquarum conuolutione deductum est. Huius autem flatuosi spiritus generatio duplex: vna in capite localis: altera in inferioribus partibus, è quibus fertur sursum. ὅπερ γὰρ περὶ τῆς καρδίας σφοδρὸς γίνεται (ait interpres Aristot.) ἰταχυλῶσθαι σκίτος, ἢ τῶτος πᾶθος καλοῦσιν ἰλγόν. Ob illam ergo duplicem generationem adiecisse videtur, & cum voluulis, & sine voluulis. Est enim ἄλιος intestini gracilioris morbus ἢ τῷ ἰλίῳ, id est, vertendo: quem & ἄλιον nominant. Diocles tamen Carystius tenuioris intestini morbum χέρσινον, plenioris ἰλίον nominauit. Posteriores priorem ἄλιον, hunc καλίκιον dixerunt. Modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflammatio, nec alius, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utrūlibet vetus est, adiicitur periculo vomitus biliosus, mali odoris aut varius, aut niger. Galenus intercludi exitum scribit non solum ab inflammatione, sed etiam scirrho, abscessu, sicco stercore, crassis ac lentis humoribus (quod minus probat) cruditatibus retentis & corruptis, veneno hausto, & intestinis in scrotum descendentibus. Huius duo sunt symptomata valde maligna & mortifera ἰσχυρομελῆ: Excrementorum alui per superiora exclusio, quia præcluso inferiore exitu coguntur intestina ἔμπλειν τῷ φύσει αὐτῶν διαίτῃ, ait Galenus, contrario naturæ motu sursum mouere, & exprimendo stercus ad loca superiora regerere. Alterum est singultus non ab his, quæ infarcta sunt in tunica ventriculi, in quibus singultuosa febris non dicitur, sed à vehementi siccitate reuellente ventriculum, aut inflammatione hepatis, aut mesenterij, aut intestini, siue ob magnitudinem tumoris ventriculum premat, siue breuissimorum quorundam neruorum consortio reuellat, siue perfundat sanie acri ac tenui, siue terra exhalatione irriter. Ab his enim singultuosa febris, & quæ perseverat, nascitur, de qua alibi dictum est. Atque hæc fortasse causæ fuit, cur λγώδεις febres singultuosas quidam legant hoc loco. Quod autem subiicit, Vertiginosas febres cum ileo lethales esse, nemini dubium. At sine ileo verum non est, nisi adhibita distinctione. Omnis enim spiritus flatuosi generatio turbationem indicat cum tumultuosis symptomatis à materis contumacia, & caloris natui media quadam affectione inter summum langorem & robur. Nam humores dissoluere, & quodammodo liquare potest, resoluerè minimè. Quod morborum genus initio mite, circa crisin vehementem in corpore turbationem facit, eamque periculosam, ancipitem, & lubricam. Per se tamen lethale non est ab initio, vt antè diffusius exposuimus. Nam talia sunt symptomata, cum natura nec vincit, nec vincitur. At posteaquam languerit, iudicationes absoluuntur alix ad salutem, alix ad mortem. Distinctio autem sumitur potissimum ex vrinis. Medium itaque locum tenet inter morbos planè mortiferos, & salutare. Verum febres vertiginosas dicere videtur hoc loco, eodem modo, quo singultuosas, in quibus videlicet diutius permanere debet vertigo, vel etiam

vel etiam per totum morbum simul cum febre exacerbare. Constat enim hanc lethalem esse, modò ne à ventriculi oppressione ortum habeat: sed vel in capite localem generationem, vel in venoso genere bile fermentante pituitam, vel in aluo, aut pulmone.

XXXII.

Τοῖσι πνευματίοισιν ἐοῦσι, πυρετὸς ὕψιστος. μετὰ ὑποχονδρίῳ ξυτὸν χαταψυχθεῖσι, παρ' οὓς μέγα ἔπαρμα.

Spirituosis febris postea acuta. Perfrigeratis cum hypochondrio contento, magnus ad aurem tumor.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Πνευματίς vocat anhelosos, quos πνευματικὴς, πνευματώδης & πνευματίζων aliquando appellat. Pulmonarios sunt qui conuertant, qui ferè in hoc morbo, qui πνεῦμα & πνευματία dicitur ab Hippocrate, pulmo violetur. Atque antea dictum πνεῦμα dici ab Hippocrate de ea difficultate spirandi, in qua cogitur æger crebrius excludere spiritum, atque reuocare. Quod vitium increascens in ἀσθμα transit. Hinc ergo πνευματίοι. At non ab re acutior inde febris euadit, quia nativus calor interceptis & impeditis viis spiritus minus aëre externo reficitur, & suppressa fuligine inardescit. μετὰ ὑποχονδρίῳ. Quomodo in futura hæmorrhagia critica hypochondrion contenditur, natura sursum mouente, spiritu & calore materiam excitante, impellente quoque viscere, dum naturæ seruit, ita in parotidibus appellatis, quas appellare consuevit modò simpliciter ἐπάρματα, modò παρ' ὧς ἐπάρματα. Hæc autem magna ex parte paulò longioribus morbis accidunt. Quamquam aliquando & primis periodis, hoc est, vel septimio, vel ante septimum parum fideli iudicio. De quibus plura postea.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVplex huius Aphorismi interpretatio esse potest. Vna, si spirituosis febrē postea acutam fieri dixeris: perfrigeratis verò cum hypochondrij contentione parotidas ad aures. Altera si hæc omnia referas ad parotidas. Cùm autem πνευματίζοντες, & πνευματίζα, & πνευματώδεις & πνευματῶδεις Hippocrati dicantur spirituosi vel ἡ δὲ τῶ πνεύματος πλῆθος κατὰ τὴν γαστέρα: vel ἡ τὴν μεγάλην καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν, hoc est, propter flatuum copiam in ventre, quibus totus venter inflari possit, vel propter magnam & frequentem respirationem. In priore quidem interpretatione nunquam flatuum copia & interceptio acutam febrem mouere potest. Magna autem respiratio si sit sublimis, motis omnibus thoracis musculis & pectore vnā cum scapulis, ex tribus vnum aliquod, aut multa simul denunciat, nimirum vel virium imbecillitatem: vel viarum spiritus angustiam: vel vehementem in corde & pulmone calorem. In hac tertia causa omnibus quidem thoracis musculis agit animal, sed & velox, & frequens, & vehemens est eorum actio, quando videlicet citra virium imbecillitatem calor infestat. Nam viribus infirmis sine flammeo calore neque velox, neque frequens valde comitatur motus, nullaque fit ab ore exsufflatio, sed spiritus ex solis naribus emitti solet, & narium pinnae manifestè contrahuntur. In angustia instrumentorū totus quidem thorax ad plurimum, & celeriter & frequenter dilatatur: sed, qui sic laborant, calidum feruentemque spiritum exsufflando non producant. Vt ergo spiratio magna rara, delirium: parua rara, frigus: parua densa, dolorem: ita magna densa, thoracis calorem. Non igitur his postea fit acuta febris, sed & antecedit, & comitatur, & suppressione fuliginum interdum quidem augetur, sed non propter magnam & frequentem respirationem. Posterior itaque interpretatio conuenit magis præsagio. Adde quòd in Prorethetico ita scribitur, Quibus ampliter & crebrò spirantibus morbus regius

regius & febres acutæ cum duris hypochondriis refrigeratæ fuerint, his abscessus magni secundum aures suscitantur. Vbi Galenus, *πνευματίζουσιν* (ait) eos dicere videtur, quibus magna est & frequens respiratio. A quo symptomate si mox, ubi fieri coepit, desinat, meritò parotides expectantur. Verùm quod de morbo regio scribitur, ad parotidum prænotationem nihil confert. Eodem modo Hippocrates in Prognostico, Si verò (ait) aliquando difficulter respirauerit, sine alia manifesta occasione, cessabit. Galenus interpretatur, Quoties repente spirationis difficultas inciderit per affectiones, in quibus abscessus fieri solent, eaque subito desierit, ut quemadmodum repente euenit, ita repente quiescat, sine manifesta causa, inde significari humores ferri ad caput: quemadmodum ad inferiores partes moueri, si calor manifestus in hypochondriis appareat. Similis spirandi difficultas in hæmorrhagia fieri solet, verùm non cessat sine excretionem, ut in parotidibus. Causa autem est, quia materia morbi sursum tendente, vena cava ascendens eiusque rami implentur ac tument, aut vapores multi diaphragma opprimunt. Ex quo etiam fit, ut in os sæpe aliquid exudet, & in thoracem quod tussiculam moueat & frequens sputum. In febribus ergo longis, quales superius parotidibus iudicari docuimus, cum per signa ibidem exposita intellexeris abscessum fore, parotidum primum signum tibi esto hæc spirandi difficultas. Addit autem postea febrem acutam fieri, quod eget distinctione. Nam acuta ob biliōsi humoris feruorem, aut phlegmonem interiorē per hæmorrhagiam iudicatur: iuuat etiam sudor bonus. parotis minimè. Voluit ergo in perturbatione illa critica & motu humorum sursum febrem augeri. Ob idque addidit *ὕψιστον* postea, nimirum post inchoatam perturbationem criticam, in qua febris; & omnia symptomata augentur. In Protrhetico apertius dixit anxitudinem, quia æger tum fastidiosus & oppressus variè iactatur, locum quieti requirens. & nouum decumbendi modum, quo putat angustia, qua premittitur, mederi posse. Tertium signum sequitur, *μετὰ προχονδρίῳ σπασμῶς* cum hypochondrij tensione: in Protrhetico *προχονδρίῳ σπασμῶς μετὰ κόματος ἀσώδους καὶ κεφαλαλγίας* hypochondrij contentio cum comate anxioso & capitis dolore parotidas attollit. Tensionem intelligit sine duritie & dolore. Nam tensum, durum, & sine dolore hypochondrion tumoris frigidi & scirrhii signum est, in quo ad inferiores partes humores abscedunt. Durum ac dolens phlegmonis, cui hæmorrhagia familiaris est. Neque verò tensum aut à flatu, aut quod sine villo tumore *ἀνύαται*, hoc est, trahitur ab interiore inflammatione, ut membranz costas succingentis, aut diaphragmatis accipiendum voluit, sed quod sursum magis quàm intro tenditur, & quasi accurrat natura sese colligente & contrahente ad humorum per superiora exclusionem. Proinde hæc tensio hæmorrhagiæ simul & vomitionis signum commune est. Alioqui enim hypochondrium per totam morbi historiam non tensum, sed *λαπρόν τε καὶ ἀνιδύων* flaccidum & sine dolore manet, id est, sine duritie aut phlegmone. Cum autem natura iam iam ad expulsionem aggreditur, sine tumore sursum reuellitur, ut comprimendo iuuat humorum ad superiora impetum, quod voce *σπασμῶς* expressit quasi *μετὰ τόνον*, id est, ut in Tinesmo interpretatur Galenus, *μετὰ προθυμίας ἰχυρᾶς* cum vehementi quodam conatu. Postremum signum est hypochondrij frigus & partium inferiorum, calore, qui omnium actionum author est & instrumentum, ad interiora collecto, cuius absentia non omnino refrigerantur partes corporis inferiores ut in moribundis aut magnis inflammationibus. sed ut ad alias conferantur, minus calidæ apparent, præsertim cum materia morbifica cum calore in superioribus colligatur.

3. Protrh. 71

Ad finem 3.

XXXIII.

Ὅσον ἐν τῇ πυρετῇ ὀδυῖναι γινόμεναι περὶ ὀσφύν καὶ τὰ κάτω χυρῖα, φρενὶς ἀπλοῦνται, ἐκλείπουσιν τὰ κάτω, ὀλέθρια, ἄλλως τε καὶ ἄλλο τι σημεῖον προσγένηται παρὸν.

Quibus

Quibus in febre dolores circa lumbos & inferiores partes, relictis inferioribus partibus praeordia appetunt, lethale tum aliàs, tum si quod aliud signum lethale accesserit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nisi hoc natura agat ad naturalem excretionē, periculosum. Fit enim aliquando, ut in commotione critica ex infernis partibus ad hæmorrhagias dolor ad diaphragma moueatur, difficilis spiritus, aliæque id genus, quæ imperitum terrere possunt. Propterea medicum oportet, & quæ antecesserunt, recognoscere, & præsentia contemplari, ut quæ futura sunt, sapienter enunciet. Itaque addit καὶ τὰ παρὸν προσγίνεσθαι πόνοισιν. Malum quidem non in speciem, qualia permulta signa critica sunt naturæ impetu contra morbum, non vi morbi excitata: sed quæ reuera mala sunt. Hæc autem ex antegressis signis & indicum dierum observatione distingues, adiectis quæ in præsentia sese offerunt. Ac iam antè dictum est, malum esse moueri sursum materiam relictis inferioribus partibus. In quo excipiendum, nisi id fiat naturæ motu.

DESID. IACOTII COMMENT.

Symptomaticæ & periculossæ translationis à lumbis & partibus inferioribus ad superiores descriptio est, & symptomatum prænotio, quæ ex ea sequuntur, prout contigerit humorum impetum in hac vel in illa parte sisti. Nam in capite oculorum peruersionem, deliria, conuulsionem, catalepsim & alia id genus accersit per Aphorismum illum Prothetici, Ex lumborum recursione oculorum peruersio mala. Inde enim significatio fit affecti neruorum principij, non autem spinalis medullæ: & alio loco, Quæ ex lumbis ad ceruicem & caput erumpunt, paraplectico modo resoluunt. Eodémque modo ad ventriculum impetus vomitiones perniciosas & cardialgias inuehit per alium Aphorismum, E recursione lumborū ad os ventriculi & caput, deliria, mutitates, vomitiones lethales. E recursione autem dixit, quia manente lumborum dolore cum cardialgia etiam sine febre copia in venis accruata indicatur, ex qua tenue quoddam serum in ventrem confluens cardialgias parit ob maximam sentiendi facultatem in illa parte, ut hæmorrhoidibus suppressis aut turgentibus. Eadem recursio in thoracem vel suppuratum tumorem, si bene cum ægro agatur, vel repentinam mortem & præfocationem accersit per Aphorismum illum sexti Epid. Lumbis dolentibus refluxus ad latus, & extuberantiæ quæ seps appellatur. Et in Prognostico, Si autem assurgente morbo versus septum transuersum alia signa superuenerint non mala, ipsum empyicum futurum valde speratur. Et paulò antè, Sin aliquod aliud signum malum apparuerit, desperatus homo est. In eodem opere in vniuersum ut hoc loco, scripsit, Qui cum febre circa lumbos & inferas sedes fiunt dolores, si septum transuersum relictis inferis sedibus attigerint, lethales admodum existunt. Ita ergo doloris lumborum ἀνέσθωμν passim reprobatur ab Hippocrate, & tanquam diligentissimè obseruanda proponitur. Exemplum posuit in historia Sileni, qui cum ex laboribus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis, in febrem incidisset, coepit (inquit) lumbis dolere. Ut autem in venoso genere, ea potissimum parte, quæ lumbos attingit, & maximum incendium, & materiam morbificam contineri indicaret, adiecit vrinas nigras, sitim, linguam aridam, vigilias. Ex his translata materia in diaphragma, quod lumbis vicinum est, phlegmone oborta est, vnde obiit sexto die. Neque verò hæc ἀνέσθωμν à lumbis tantum perniciofa est, sed etiam ab omnibus partibus inferis, crure, bubone, articulorum inflammatione. Contrà verò, Si quæ (ait Hippocrates) supernè ad inferos decumbunt articulos, sub vmbilico constituantur, bonum. Per dolorem autem lumborum intelligit non vulgarem illam doloris sensationem circa lumbos, quæ ferè omnibus febribus communis est, tum ex decubitu, tum calore concepto in pinguedine, quæ multa renibus obducitur: sed causam dolorificam partes circa lumbos occupantem non solum eas, quæ lumbis continentur

6. Epid. com. 1

6. Epid. 10. 4

6. Epid. com. 1

continentur inter os sacrum & costas musculos, spinalem medullam, membranas circumpositas cum quinque vertebra, in quibus omnibus sæpe fiunt inflammationes cum febre acuta: itémque venam cavam & arteriam, in quibus sanguis feruet: sed etiam eas, quæ ab his originem ducunt, ut mesenterium & mesocolon, quod (ait Galenus) continuum existens in vnam quandam eorum, quæ in lumbis sunt, vertebrae pertingit, iacetque sub ventre. Ex hoc enim loco translata ad thoracem materia siccam tulsim, & spirandi difficultatem affert per Aphorismum, Hydropicis tussis si superueniat, malum. Neque ergo de doloris diffusionem, aut communicationem hæc accipiantur, neque de quolibet dolore: sed de materia translatione, quæ critica non sit. Est autem causa & signum. Indicat enim & materia refluxum à partibus ignobilioribus ad nobiliores, & naturæ infirmitatem, quæ humoribus ob κακοδυνας dominari non potest. Causa autem est & eorum symptomatum, quæ diximus, & mortis, si quod aliud malum signum coniunctum fuerit, ut delirium, conuulsio, oculorum peruersio, aut similia. Interdum etiam corporis matris, ut dictum est, natura materiam benigniorem in pus commutante, à quo metus est tabis. Vidimus ab ea translatione iuuenem validum repente interisse cum delirio, & colli ac cervicis distensione, in sudore multo, qui criticus esse falso credebantur.

XX XIII.

ἢ δὲ τὰ λοιπὰ σημεῖα μὴ πόνῃ γίνεσθαι, ἔμπροσθεν γὰρ ὁσείδαι ἐλπίς.

Si verò alia signa non mala sunt, suppurationem sequi sperandum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vel imbecillitate naturæ restitit materia in thorace, vel morbi malignitate, Vtrumque malum. Sed hoc deterius est, ac mirum, quod non sit ita suffocatus æger. Suppuratio ergo fit natura materiam in pus commutante, à quo metus est, ne intabescat æger.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Progn. 70

Appendix est Aphorismi superioris, quam exposuimus. Vult autem ascendente in thoracem morbo, è duobus alterum: aut repente interire ægrum: aut, si secum optime agatur, prorsus fore purulentum. Porro hæc distinguuntur aliis signis. Si enim minimè prava sint, purulentus euadet. Si prauum aliquod fuerit, prorsus moriturus est. Idem scribitur in Prognostico.

XX XV.

Παιδίοισιν δὲ πύρετος καὶ κοιλίας ὑπόστασις μετὰ ἀγρυπνίας, καὶ τὸ ἐκλαχθῆναι, καὶ τὸ χροῖμα μεταβάλλειν, καὶ ἰχθὺν ἐρευνῶς ἀπασμῶδες.

Pueris acuta febris, alui suppressio cum vigilia, adhuc excalcitratio & coloris mutatio, multus rubor conuulsionem significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc modo author Coaci prælagij nomine ἀποπέρας vtitur. Atque inter ea, quæ maximè caput offendunt, ea est alui suppressio, non solum quia inde vapor putris sursum effertur: sed quia eò naturæ morbivæ motus intelligitur. In signis enim excretionis per superiora, alui & urinæ suppressio, & hoc sæpe salutare. Nec in ægris solum, sed etiam sanis necesse est sicca aluo caput humescere. Sæpe etiam concalfacta caput frigescere. Quomodo in vniuersitate rerum, vbi viscera terræ hument, ær siccat, & aquæ non scaturiunt: vbi calent, superiora refrigerant.

Quæ

Quæ res efficit, ut modò flumina noua scaturiant & fontes, modò iam antè orta resorbeantur, atque dispareant. Aliæ terræ partes tegantur aquis aliæ nudæ maneant, & per vices terras mare operit, & quod erat terra, mare est & contrà. Sic maximis Philosophis visum est, Aristoteli maximè Philosophorum principi. ἐκλακτίζεται autem dictum de pueris, quibus peculiarè est in morbis à pedibus ὑπὲρ ζῆσαι. Nam ἐκλακτισμός αὐτὶ ὑπὲρ ζῆσαι videtur hoc loco usurpare in pueris. Coloris mutatio μεταρρῦσις humorum sequitur. Sed ubi caput occupatur, tum quidem rubor elucet, & inde conuulsio pueris familiaris sequitur. Pueris quidem nuperrimè natis, & hinc ad septimum. Sic ergo in Prognostico, τοῖσι μὲν παιδῶσι πασασμοὶ γίνονται, ἢ ὁ πυρετὸς ὁξὺς ἢ καὶ ἡ γαστήρ μὴ διαχωρεῖ, καὶ ἀχρηστεύει τὰ καὶ ἐκπλαγίωσι, καὶ κλαυθμοῖς, καὶ τὸ χεῖμα μεταβάλλει, καὶ χλαροὺς ἢ πελῖν, ἢ ἱερὸν ἔχουσιν. Mollibus ergo pueris & infirmis virtute animali priusquam septimum annum attigerint, hæc fiunt, iudicaturque conuulsio his signis. In aliis tum signa phrenitica, tum peruersiones partium, tremores, offensans spiritus, stridor dentium & alia. Quod autem in Prognostico dixit ἐκπλαγίωσι expauescant, hoc est, vehementer metuant, & præ metu vel exilient, vel contrahantur, hic ἐκλακτίζου. Coloris autem varietas quia pallet, liuescit, vitiosi succi iam appetentis caput indicium est, rubor copiz sanguinis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Ignoratum syndromen, quæ conuulsionem in pueris & futuram & iam inchoatam denunciant, hoc Aphorismo complectitur. Ut enim in gravioribus raro fit, nisi vehementissima causa & pessima accesserit ob nervosi generis robur ac siccitatem: ita in pueris sæpissimè ob eiusdem infirmitatem. Grandioribus enim pueri naturalis & vitalis facultatis robore antecellunt: verum animalis & motricis vi longè sunt inferiores. Conueniunt ergo hæc & quasi cognatione quadam continuata conspirant ad conuulsionem in pueris, subiecti dispositio & apparatus, causa efficiens, & mutationis modus. Ea infirmitas maxima est, quo tempore fit ὁδοντίας, vel ὁδοντοφορία, hoc est dentitio, & cum adhuc infantes in cunis vagiunt à die natali ad septimum aut nonum mensem, & hinc ad vigesimum quintum vel plurimum, aut trigessimum mensem. Firmiores paulò quo tempore fari incipiunt ad septimum annum. In exortu autem primorum dentium & caninorum gingivarum quasi acu stimularum pluribus vigilias, dolores, inflammationes, & febres commouet, quibus & alimentum & humores corrumpuntur per Aphorismum, Aduentante dentitionis tempore, gingivarum pruritus, febres, conuulsiones, alui profluvia, maximè cum caninos edunt, & iis potissimum, qui crassissimi sunt & aluo dura. Et in libro de dentitione, Quicumque dentientes habitiores manent, & altiore somno vtuntur, periculum est ne conuulsione corripiantur. Causa efficiens est alimentum redundans & superfluens lactis crassi & præter modum atque intempestiuè sumpti. Interdum etiam humor in cerebro aquosus & multus in vtero collectus, qualem per vlcuscula purgari vtile est. Corruptitur autem lac potissimum in his, qui crassissimi sunt & aluo dura. Modus autem & signa hæc sunt: Si febris acuta inciderit, quanquam & sine febre repentè interdum euenit conuulsio, ut in vehementi frigore & copia crudi & crassi humoris. Febris autem colliquat, attenuat, & mouet humores crassos ac pituitosos, putredinem auget, vel accersit, vel comitatur. In dentitione à corruptis doloris asperitate humoribus habet, aut à lactis vitio, vel copia. Vel (ait Hippocrates in lib. de morbis) status quietusque motus sanguinis febre incitante perturbatur. Potest tamen febris vsui esse, quæ excrementitium humorè calore exhaurit, aut per aluum expellit, quo conuulsionis aduentus intercipitur. Nam quibus (inquit Hippoc.) in dentitione febris acuta accedit, parum conuelliuntur. Addit ergo ad distinctionem alia signa: imprimis aluum astrictum à suppressione excrementorum, & humoris morbifici eiusdemque in caput translatione aut euaporatione, quæ præ cæteris omnibus caput replet, ob idque inter signa conuulsionis passim reponitur. Qui in febribus sudant (ait in Prorethico) cum capitis dolore suppressa aluo conuelliuntur. Et in libello de dentitione, Quibus aluus amplius

Lib. 3. t. 39. f. 34.

3. Aphor. 25.

Lib. de dentitione.

3. Proreth. 23

subducit in dentitione, minus cōuelluntur, quàm quibus parùm. Tertium signum vigilæ ab intemperie cerebri & acri exhalatione corrupti lactis, aut humoris porracei, crudi, æruginosi. Tantò autem periculosiores sunt, & naturæ puerili molestiores vigilæ, quantò sunt suapte natura somniculosi magis. Magis enim perclitantur, quibus non conuenit affectus. Addit in Prognostico ciulatus & pauores ab iisdem vaporibus qui acrimonia membranas cerebri vellicant, & retro colore facultatem imaginatricem perturbant, ut etiam inter vigilandum exclament. Quartum signum est ἐκλάπτισμα, vel ἐκλάπτισμος, anxitudo, in qua exiliunt, & calcitrant ob eundem membranarum morsum, doloris asperitatem, & incipientem iam conuulsionem. Postrema sunt varia ac repentina coloris mutatio & rubor multus ab humorum copia & inordinato motu, spirituúmque agitatione in capite. Mutatur autem genuinus color in liuidum, aut rubrum pro natura humorum, sanguinis copia, & spirituum cōtractione ac suffocatione. Viridis aut liuidus (ait Galenus) prauum qualitate significat humorem: rubens verò sanguinis copiam. Præsentem autem conuulsionem indicant partium in facie peruersio, manuum contractio, & oculorum crebra motio. Inter hæc vigilæ, & alius astricta signa sunt & causæ.

XXXVI.

Τὰ ἐνθὺ ζαραχώδεια ἄγρυπνια, μέλαινα δὲ τὰ σύνθετα, αἰμορροεῖ ἔνια.

Qua statim turbulentum agrum vigilémque reddunt, & alui excrementa nigra & compacta sanguinis eruptionem è naribus quibusdam adferunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Oportet vehemens esse incendium feruorémque bilis, quæ medio corpore exstuat, & exhalationibus sursum latis leuia deliria & vigilias commouet. Alui verò excrementa retinet sursum vergens, & retenta calore suo exurit, siccátque vehementer, vnde μέλαινα σύνθετα. Sunt autem, quæ multis locis Hippocratis σμικρὰ μέλαινα, & aliquando στυράθωδια, quia stercorei caprarum similia, appellat. His ergo bile & sanguine in caput motis hæmorrhagia accidit interdum. Aliis enim parotides, aliúve genus excretionis, aut abscessus. Quæ si accedant admodum siccato corpore ideóque imbecilliore, siquidem maior est vacuatio, quàm vires sustineant, natura dissoluitur. Si minor, quàm morbus exposulet, nihil aut parùm conferre potest. At vix modum feruet, cum omnis moderatio à natura, immoderatio à morbo oriatur. At malam hæmorrhagiam in morbis scripsit Author Prothetici, vbi intercepta alui eiusmodi excrementa στυράθωδια in morbis excernuntur, multò magis si non nisi ope medica præ siccitate expurgantur, & quod dicit πρὸς ἀναγκήν.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Proth. 6

IN Prothetico ita scribitur, Si intercepta aluius parua, nigra, velut caprarum stercorea, ad necessitatem demiserit, per nates eruptio fiat, malum. Ex quibus significatur & cum periculosis signis crísim fieri posse: & si fiat, perniciosam esse. Rationem vniuersalem tanquam axioma quoddam Galenus affert, Viribus infirmis nullam excretionem, nullúmve abscessum sustineri posse etiam criticum. Infirmitatem cognosci non solum ex pulsu, sed multò magis ex partium interiorum intemperie. Intemperiem autem ex actionibus læsis & excrementis. Vigilæ ergo turbulentiæ & caloris natiui atque cerebri intemperiem, & materiæ acris ad caput translationem, & motionem criticam declarant, quia ἐνθὺ, statim superueniunt. Excrementa autem alui nihil boni ex hac repenti mora perturbatione sperari posse denunciant, quia στυράθωδια & nigra. στυράθωδια vocat sicca, proprio termino circumscripta, & in globulos coacta, alibi στυράθωδια caprarum stercoreibus similia, à vehē

à vehemēti resiccatione, & humidi, quo diffiunt, absorptione. Huius autem resiccationis duplex causa: cunctatio & mora in intestinis, propter quam caloris etiam moderati continenti actione interiores sinus. quicquid erat humidi, amiserunt, deinde ignei caloris in medio corpore ignitum & inflammatum humidum absumētis abundantia, qui utendo exiccat, & indurat brevissimo tempore. Vltima enim duriora. Vtra autem causa sit, distinguitur nigrore. Nam cum à moderato calore laxando, attenuando, & resoluendo paulatim eximitur humidum, vitionis nulla nota apparet. Nigra verò & retorrda incendium viscerum atque intestinorum referunt sine hepatica imbecillitate, cum circumducta exierint. In causa ab inflammatione iecoris σκύβαλα & πυρεθώδη quasi in nucleum formata excrementa exire Galenus scribit combusta à visceris phlegmone. Prava ergo sunt ut causæ & signa. Nam non nisi πρὸς ἀνάγκην, id est, ad necessitatem excluduntur cum medici diligentia & artificio vel per clysterem, vel glandem. Retenta autem exhalant in caput & humorem faciunt ἀσέρετον. Significant autem partes interiores præ siccitate & incendio exaruisse, magnamque esse naturæ infirmitatem. Ex his etiam de profluio sanguinis coniecturam quandam facere licet, præsertim si sequatur perturbatio critica, quam vigilæ turbulentæ antecedere solent, quia quibus crisis futura est, nox, quæ antecedit, solet esse gravior. Ardor autem febris, & humorum sursum inclinatio conferunt ad hæmorrhagiæ prænotionem. Verum crisis illa (ut dixi) bona esse non potest. Nam parva excretio in viribus infirmis nihil iuvat: magna sustineri nequit. Ergo (ait Galenus) bilis vacationem multam tanquamurbationem vehementem, atque multis in morbis commodè factam non sustinent resiccati, neque rigorem, neque alui excretionem, neque sudores, neque parotidas insignes, vel quampiam materiam aliam ex aliqua parte ad aliam transcurrentem. In hac vehemēti siccitate præsertim quæ cum colliquatione sensum latente coniuncta est hypochondria arida, squalida, & depressa apparere solent, ut sæpe imperitos fallant, tanquam retracta ob phlegmonem & reuulsa viderentur, quod & ad præsagium, & ad victus rationem accurata eget distinctione. Nam qui phlegmone obsecissas illas partes habent, his tenuissimo victu est opus: in quibus autem sola siccitas adest, sæpiusculè (ait Galenus) paucum exhibemus piscinæ cremorem.

4. de dieta in acutis.

2. de dieta in acutis.

XXXVII.

Τὰ ἀγρυπνήματα ἐξαίρετος ἀλυσμὸς ἀμφοτέροις, ἄλλως τε καὶ ἢν τί ποτε ἔρρηξῃ ἢ ἥραγῃ καὶ μεταφρίξαντες οἱ ἐκ' ὀλίγου περιφύχοντες,

Qui è per uigiliis anxietate repente capiuntur, sanguinem fundunt è naribus tum aliàs, tum si quid antea effluxerit. An & qui modicè perfrigerati postea horruerunt?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

TA ubi dicit πρὸς ἀνάγκην, aut aliquid tale, intelligit. Hic ergo & vigilia & anxietas, ut ad hæmorrhagiam ambigua signa sunt, quia & ab his hæmorrhagiam sequi, & non sequi pariter contingit. Atque ἀλυσμὸν iam antè diximus sæpe fieri, ubi ignis in materia acri medio corpore incenditur. Potest tamen sola imbecillitate virtutis id contingere. Neque vigilia signum hæmorrhagiæ est. Omittitur enim ab Hippocrate in signis hæmorrhagiæ. ἄλλως τε καὶ ἢν. Hoc sæpe natura solet non semel sed paulatim excluso sanguine morbus indicare. Ex eo ergo quod antè sanguis effluxit, vigilia verò & anxietas sequuntur, non planè iudicatus morbus intelligitur, sed paulatim iudicari. Et quemadmodum sudatio frequens per sudorem, subinde irritata alui per deiectionem morbum iudicatum ut ostendit: ita per hæmorrhagiam, ubi sæpius antea sanguis effluxit. Quod Metoni in Epidemius contigit. Sic enim intelligitur naturæ motus, qui cum imbecillior est, à medico iuari potest. At quemadmodum Hippocrates de larga

profusione sanguinis αἱμορραγίαν vsurpat: ita de moderatiore ἰσχυρί & vbi paucus exillat sanguis, πλάγμιν. ἀγὰρ καὶ μεταφρίαντες. Num & qui modicè perfrigerati, paulò postea horruerint? An & his hæmorrhagia expectetur, an (quod verisimilius est) malignè habeant, dubitari potest. Neque enim frigere, & paulò post inhorrescere hæmorrhagiam indicat, sed naturam sæpius tentantem frustra, præ imbecillitate & morbi contumacia, quod malignum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

EXemplum est crisis imperfectæ per hæmorrhagiam. Differt autem à superiore Aphorismo. Nam licet natura infirma per resolutionem caloris natui, & humidi consumptionem tentat crisin periculoso euentu, hic verò oppressa à plethoricis causis paulatim & per vices sese exonerat. Pone enim antecessisse imperfectam crisin, cum scribit ἂν τι προέβη, siquid ante profluxerit, quod solum hæmorrhagiæ proprium signum est, quanquam non inseparabile. Vidimus enim sæpe à stillicidio sanguinis, aut leui hæmorrhagia antegressa, sudore aut alui fluxione liberatum ægrum. Vigilæ autem, quæ antè non fuerant, cum anxitudine repente obortæ circa statum perturbationis criticæ signa sunt: non tamen speciem crisis ostendunt, nisi in certa morbi specie, humorum ad superiora inclinatione, & absentia signorum vomitus atque sudoris. In hac itaque signorum syndrome quidam sanguinem profundunt in capitis doloribus: alij minimè. Ad certitudinem ergo & distinctionem prælagij de hæmorrhagia futura, imprimis duæ hæc considera, febrem valde æstiuam, cuiusmodi causi sunt: & symptomata tum capitis, tum cervicis præsertim plethorica. His adde quæ circa faciem apparent: deinde quæ in toto corpore copiosi sanguinis signa existunt, & anni tempus vernum, vel æstiuum, & siqua phlegmone subsit in medio corpore. Nam si ad hæc accesserint hæmorrhagica signa in hypochondriis, thorace, & facie, nulla dubitatio relinquitur. Tendi- tur sine dolore ac tumore hypochondrium: spirandi difficultas repente oritur: splendores obuersantur ob oculos: rubent oculi, genæ, aut nares, & sæpe oculi lachrymantur: dolor grauis, distendens, pulsans, calidus in capite mouetur, aut quædam ex his, aut omnia simul manifestè fiunt. Quod autem plura conuenerint, eò certior prædictio, & contrà. Pauca autem, vt hoc loco, leui admodum coniectura nituntur. Exempli causa ponamus ab antecedente aliquo profluvio sanguinis per morbi incrementum, die critico sequente, ægrum repente somni expertem fieri, qui antè conuenienter quieuerat: itémque iactari & anxium esse præter morem, perspicuum est perturbationem criticam moueri in corpore. Nam humorum motio & translatio horum symptomatum sunt causæ. Nullum tamen signum hæmorrhagiæ certò adhuc apparet, nisi quod profluvium aliquod antecessit, quo præmonstrata est humorum inclinatio ad superiora. Probabilius itaque fuerit eò naturam moueri, non tamen necessarium, neque semper. Adicienda igitur alia signa. Quod autem dubitat, an si leuiter perfrigerint, postea perhorrescant, id quidem etiam interdum euenit, interdum minimè. Verùm si ab horrore sequatur frigus, periculosum id est admodum, vt primo libro diximus. Moderatus autem rigor (ait Galenus 3. Protrhetic. 56.) aliquando antecedit hæmorrhagiam in corporis plenitudine. Turbationem enim in ipso faciens, naturam ad excernendum quod nocet, irritat. At si successerit rigor copiosæ sanguinis profusioni, ipsam reuellit, corpusque postea difficulter incalescit, ac morbus aut letalis est, aut diuturnus.

XXXVIII.

Περὶ δὲ τὰς παροξυσμοὺς ἐκαστοῦ, καὶ ἐπιδρῶντες μικρὸν, κακοὺς.

Qui circa accessiones rursus & leuiter desudant, malignè habent.

IACOBI

ID multis febribus accidit, quibus distillatio coniuncta est, ut initiis accessionum tussis moueantur. Quibusdam etiam tanta vis est distillationis, ut initio accessionis suffocentur. An quia easdem periodos distillatio habeat & febris? An quia initio materia relictis extremis ad media viscera concurrat? An quia vis retentrix partis suo calore destituta, quod tum extremis partibus accidit, imbecillior sit? An quia frigidius cerebrum contrahitur, & ita quomodo Aquilones materiam expriment? An denique quia vapor à media flamma commotus humorem cerebro infusum dissoluit, dissolutus humor in partes inferiores defluit. *ἡ ἀσθενέστερος* imbecilliore natura, aut immoderata copia materiarum maximè frigidarum & pertinacis, quæ cerebro inclusa, eaque multa & tussis & sudationum circa caput materiam præbet. *καὶ τούτοις*, quia etiam si non desperandum, periculosum tamen hoc est.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVplicem tussim in febribus fieri Hippocrates docet sexto Epid. vnam *ἡ ἀσθενέστερος* à ferina: alteram *ἡ πνεύματι* à spiritu. Differunt autem generatione, motu, & effectu. Generatione quidem, quia ferina ortum habet à distillatione à cerebro, aut ulcere in thorace, aut empyemate. Non ferina verò sine his, nisi quia leuissima distillatio esse potest tenuis humiditatis ab externis causis contracta potius, quàm vitio cerebri, aut partium spiritalium, ut in febribus laboriosis à vento, aut aëre frigidiore, aut æstu vehementi, aut puluere, aut fumo. Siccitas enim quædam, aut ab intemperie asperitas & inæqualitas in partibus spiritalibus innascitur, qua fit, ut leuiter ægri tussiant, ac potissimum, cum hiant aut loquuntur. Nam spiritus in asperitate faucium & arteriarum allisus, aut tenuis & blanda distillatio, vel potius liquor quidam à cerebro aut glandibus vicinis effluens, aut cibus exasperans tussiculam mouet. Hæc verò leui concussione à vicinis partibus benigniorem humiditatem elicit & exprimit tum in pulmonem, tum in ventrem: sicque eas partes irrigando ac spiritu frigidiore temperando sitim sedat, cuius ventriculus, aut pulmo, aut tenue intestinum causa est, ac magis quidem interdum sedat, quàm frigidæ potio, quia plus tussi in pulmones exprimitur, quàm potu influere queat. Ob idque eam in ardentibus febribus commendat Hippocrates, quia efficit, ne ægri immoderatè sitiant pro ratione febris, Quibus sicæ tussis paulatim irritantes in febribus ardentibus perseverant, ij non admodum siticulosi sunt. Vtriusque autem motus diuersus est. Nam ferina *ἐπὶ βραχὺ* breuibus interuallis vrget, nec *βραχία* leuiter sed vehementer thoracem contrahendo mouet. Ea verò, quæ ferina non est, *ἐπὶ πολὺ καὶ βραχία*, ex longioribus interuallis, & leuiter irritat. Hinc vtriusque effectus dissimiles. Nam quemadmodum non ferina remittit sitim ac febrem: ita ferina vtramque auget. Etenim vehementi concussione & continenti thoracem ac pulmonem lacerat, vehementerque calfacit, somno etiam priuat, &, quod imprimis metuendum est, vires celerrimè prostermit. Cogitur enim thorax plurimum ampliari & commoueri, nec quieti locus relinquitur naturæ. Causa igitur pessima semper est, & maligna, præsertim per exacerbationes febrium aut accessiones. Ad cõtionem enim & victoriam quiete est opus. Signum verò interdum planè lethale, interdum malignum tantum pro varietate causæ, cuius efficientia tussis mouetur. Distinctio autem ex eo, quod expectoratur, repetenda est, & ex loco affecto, ac magnitudine affectionis. Notandum autem est imprimis, an aliquid educatur nec ne. Nam si nihil excernitur, interdum ab inflammatione ortum habet, quæ vel cruda est, ut in pulmone aut thorace: vel in aliis partibus, ut hepate, extumescens septum comprimit, vnde pulmo in angustum adducitur, & inani tussi vellicatur. Interdum verò in causâ est virium infirmitas, aut materiarum crassities, aut tenuitas, aut obstructio perfectâ bronchiorum. Tenuis enim humor, cum subleuatus est, inter tussendum à spiritu diuisus refluit: lentus verò aut valde crassus non tam faciliè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neque etiâ à quauis occurrentis spiritus violentia impelli potest, & sursum efferri. Vires autè infirmæ, neque

4. Apho. 54.

multum, neque vehementem spiritum mouere possunt, neque vehementē thoracis cōtractionem ferre, sine qua tussire nemo potest. Quando verò cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta sit, acuta quoque febris inciderit, is affectus inflammatio pulmonis est aut à bile, si intolerabile fuerit incendium, angustia verò grauitatīque sensus minor: aut à pituitoso sanguine in defluxione è cerebro, si contraria appareāt. Cū verò aliquid excernitur, ex ipsius quantitate & qualitate de causa iudicamus, sic ex tussi instituitur, tum diagnosi, tum prognosis. Ephidrosis autem coniuncta vel superueniens, malum malo addit. Est enim vt sæpius dictum est, oppressionis, vel doloris, vel resolutionis earum partium signum, è quibus manat.

XXXIX.

Ἐς πλευρὸν ὀδύνη καὶ πνιγμὴ προσημείωνται, οὗτοι ἐμπνέονται.

Si latus doleat & accedat suffocatio, suppuratio expectanda est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πνιγμὸν dicit angustiam spiritus, vt propè suffocari videantur, id quod accidit dum pus conficitur. Sed melius fuerat ea annotare signa, quæ in Prognostico scribuntur ab Hippocrate, in quibus non scripsit πνιγμὸν, quia suppuratio sine ea angustia spiritus, cū videlicet pauca materia est & paulatim conficitur, esse potest. Et ea suffocatio contingit vel imminente critica excretionē per hæmorrhagiam, aut in lethali morbo appetente morte. ἀμείβομαι igitur signum hoc est, non συλλογιστικόν.

DESID. IACOTII COMMENT.

Suffocatio, quam πνιγμὸν vocat, siue interitum significet ex indigentia respirationis, siue periculum & spirandi difficultatem præfocatiōi similem, verum quidem signum est suppurationis in dolore lateris, non tamen semper. Nam & intercepta expectoratione ab angustia bronchiorum, aut materiæ crassitie, aut virium infirmitate, aut vehementi incendio esse potest, & commutatione pleuritidis in peripneumoniam à materiæ metastasi, aut diffusionē. Distinctione itaque est opus. Etenim per τὴν ἐς πλευρὸν ὀδύνην verum dolorem pleuriticum accipere videtur non qui adhuc incipit, sed absolutum & perfectum à phlegmone obsidente membranam costas succingentē & musculos intercostales atque intimos. Is dolor diutius manens & fixus, modò ne in pulmonem aut cerebrum per suppressionem sputi biliosi humor transfluat, intra decimumquartum aut expectoratione materiæ obsequiosæ, aut deiectione alui, præsertim cū nothæ costæ infra diaphragma laborant, aut sectione venæ & conuenienti victus ratione cessare debet. Alioqui post decimumquartum, nisi præripiatur æger, aut signa pernitiōsa coniuncta sint, in suppuratum abit. Tum ergo locum habet hic Aphorismus. Nam si is dolor non modò non remittitur per ea, quæ diximus, sed augetur, & difficultas spirandi accedit, vt suspiriosus spiritus, febrilisque calor ac tussis intenduntur cum salutaribus aliis signis, in motu est suppuratio, quia cū pus conficitur, dolores ac febres fiunt. Feruor enim materiæ & caloris copia vsum respirationis augent: dolor autem intenditur tum ob intemperiem auctam ac tensionem: tum ob acrimoniam puris membranas vellicantis, vnde frequens horror incidere solet. In illa autem spirandi maiore necessitate materia feruore intumescens angustiam parit, vt ægri videantur præfocari. Verū quia ἐμπνέμα duobus modis sumi Galenus auctor est, pro puris generatione, quæ adhuc sit in parte inflāmata, & pro pure iam factō, suffocatio quoq; oboritur, cū rupta vomica pus effunditur in spatiū inane thoracis & pulmonis bronchia obstruit, nec expectoratur, quo tēpore doloris loco graue pondus percipitur, nec ea suffocatio tam sit spirandi necessitate & vfu, quàm instrumentorū obstructione, & pulmonis oppressionē, cuius alq; liberè explicari nequeunt. Sic

Sic utroque modo suffocatio signum est suppurationis. At in hoc posteriore multa alia interueniunt certiora, ut febris cum horrore interdum leuior, noctu grauior, sudores multi praesertim de capite, & thorace, tussendi cupiditas, in qua nihil memorabile expuitur, maximè cum materia glutinosior est, & vis thoracis ac pulmonum infirmior, pondus loco doloris, sonitus quidam & similia, quae Hippocrates refert in Prognostico. Hic vel suffocantur aegri, vel intra quadraginta dies à rupione vomicae, expurgantur, vel in phthisim incurrunt. Quod si cum dolore lateris & suffocatione praua signa coniunguntur, mors est in propinquo. Huiusmodi sunt sputum nigrum, aut biliosum simul ac purulentum, aut multum, aut feruor in gutture ac stertor, si cum his aeger vim morbi permolestè ferat, magnum & frequenter spiret aucto incendio in pulmone & corde, siti torqueatur, costae ac thorax insigniter praeter ceteris partibus propter magnitudinem inflammationis caleant, de quibus omnibus suo loco.



IACOBI HOLLERII
STEMPANI, MEDICI PARI-
SIENSIS IN COACA HIPPOCR.

PRÆSAGIA COMMENTARII

PRIMI LIBER IIII.

I.

Οἷον ἐν συνεχίσει φλυζάνια ἡγὰρ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει, θάνασιμος, μὴ γνομένης πυνάδος ἀποσπήματος. μάλιστα δὲ εἴηται τέτοιαι γίνεσθαι παρ' ἑς.

Quibus in febre continua pustula toto corpore excitantur, lethale, nisi superueniat purulentus abscessus. Atque his circa aures fieri maximè consueuerunt. in 8. fol. 426.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

 Λυζάνια ψυδράνια interpretatur Galenus. ψυδράνιαι autem & ψυδράνιαι τὸ ἐπὶ τῷ σώματι ἐξάνθημα. Videtur hoc loco φλυζάνια appellare, quae in Prognostico φλυκταῖνα ab Hippocrate, in Critone φλυκταῖναισι. Huic eiusmodi pustulae excitatae sunt, mortuus est secundo. Excitantur autem acris sanie in cutem abscedente. Properea perinde ac si candenti igne inuulseris, crustacea quaedam sunt, & ideo in Phlyctenis antrax numeratur. Sed satis frequēs hoc symptoma pueris, rarius viris & mulieribus. Vere non ita lethales: aestate & autumno saepius periculosa, pestilenti quadam conditione liuida, pallida, multa, foetida, & quae interiora occupant. Quaedam in pestilentibus febribus apparent, sed notae potius, quam pustulae quasi de morsu à pulice, sed admodum periculosa. Vulgus nostrum à colore purpureo, quia vehementer rubent, & saepe liuente violaceo colorantur, Purpuram appellat. Excitantur serè diebus criticis & primis periodis, videlicet 17. & 40. πυνάδα ἐκπύματα. Rectè πυνάδα, quia aliquādo abscessus excitantur, sed crudi & qui paulatim euanescent, ut aeger ad exitum inclinat. Vidi cui suppurauit aurē abscessus post exanthemata, unde vix euasit aeger pertinaciore vlcere, quod vlcus reliquerat. Vidi in quadam maligna cōstitutione anni abscessus in membris factos, unde vlcera exedētia, putrilaginosā, rebellia, & quae Telephium & Chirona requirerent, inde subiectis ossibus carie & corruptela violatis, μάλιστα παρ' ἑς, quia serè in his febribus, ubi pustulae illae excitantur, aliquid materiae acris est, quae frigidiorem subuehit, secūmque in sublime rapit.



1. Protrh. 1

PRIMUM dictiones illæ ἐκφύ. & ἐν σπυγχίσι notari debent. Nam interdum pustulæ in cute nascuntur ob intemperiem carnis subiectæ, quæ proprium alimentum corrumpit, vel ob defluxionem. Proinde τὸ ἐκ ex profundo corporis eruptionem in cutem significat: ἐν σπυγχίσι verò vi febris, cuius materiæ portio foras propellitur, non autem affectione peculiari alicuius partis, vt hepatis, aut lienis. Motus autem naturæ excretionem, aut abscessum molientis duplex est. Criticus, & symptomaticus, siue iudicatorium non iudicans. In pustulis ergo toto corpore erumpentibus reliquæ sanguinis, qui in febre putruit, tanquam cinis aliquis, à natura sæpe propelluntur ad cutem, commune totius corporis emundatorium, vt in partibus imbecillioribus fieri solet. Verùm febris cessat, symptomata remittunt, excrementa cocta & pura apparent. Ipsæ autem pustulæ resident sua sponte. At verò cùm febris manet, aut etiam augetur, & cruda vel praua excrementa sunt, siue euanescent, siue permaneant eiusmodi pustulæ, pessimum signum est, eoque mortiferum magis, quò materia copiosior aut corruptior videtur. Quæcunque enim (ait Galenus) φυμῶτα, id est, tubercula & exanthemata ad cutem ex intimis partibus efflorescentia refluunt, omnium pessima sunt: & sudores incipientes, & statim cessantes, & iijprauī, & deiectiones similiter, & quæcunque per sanguinis eruptionem, aut ex vtero in mulieribus euacuantur. Omnia enim hæc deteriora sunt cùm incipiunt, ac statim desinunt, quàm si nullo modo apparuissent. Nam interdum accidit, naturam, dum occupatur in coctione eorum quæ noxia sunt, nondum ad excretionem excitari. In his verò, quæ ceperunt quidem, sed statim cessarunt, tanquam quidam impetus naturæ apparet properantis ad excernendum, quæ morbum committunt, sed ob imbecillitatem nequeuntis perficere, quod proposuerat. Hippocrates verò ita scribit, Si verò abscessus ἀπαρῖσται, id est, repente euanescent, atque recurrunt, spūto non procedente, ac febre non dimittente, malum est. Periclitatur enim homo delirare, atque mori. Idem docetur in Aphorismis de erysipelate intro conuerso, & de tumoribus vulnorum euanescentibus. Idem iudicium de dolore. Dolores (ait in Protrhetico) absque iudicatione soluti inutiles. Vbi Galenus tanquam axioma medicum scribit, Repente euanescere dolorificas affectiones, maximè verò si nullus abscessus fiat in parte aliqua manifesta, signum esse certissimum translationis humoris morbifici ad viscera. Licet autem huius refluxus ad interiora nullam hîc mentionem fecerit, eadem tamen ratio est, siue mancant, siue euanescant. Nam quod intus relinquitur, μεταστῆσι facit, vt in Sileno, Pustulæ cum sudore rotundæ, paruæ, veluti Ionti, remanebant, non recurrebant. Constat itaque quàm periculosa sint huiusmodi pustulæ. Non tamen adhuc lethales esse tutò prælagire licet. Iudicium autem fiet hoc modo: Quæcunque ex his nihil iuuant, sunt difficilis iudicij. Quæ verò etiam in contrarium inclinant, lethales. Id autem ex aliis signis discernitur, vt si deiectiones & vrinæ admodum prauæ appareant, cum grauibz symptomatibz, quæ antea non fuerunt, vt vomitu, perfrigeratione, incendio, caligine, anxietate, vigiliis, delirio, siti & similibus. Adiecit ergo lethale, nisi superueniat purulentus abscessus, id est, nisi imperfectam crisin pustulæ illæ significant, quæ alio abscessu egeat ad expurgandum, quod relinquitur. Crisis enim ad salutem vel cumulatur, vel frequentatur. Ob idque scribit sexto Epid. Quibus tumores secundum aures circa iudicationem facti non suppurant, oppressis his & euanescentibus reuersiones fieri iuxta rationem reuersionum. Abscessus tamen materia sæpe præripitur fluxione alui, aut vomitu, in crisi imperfecta. Quomodo Galenus scribit quinto Methodi. Quibus (ait) ægrotantibus excretio per inferiorem ventrem haud satis fiebat, iis corpus totum pustulis, quæ nigris exanthematis similes essent, circum vndique scatuat. Cæterùm qui ex pestilentia hoc vitio laborarunt, propterea mihi facillè sanati videtur, quòd præ-

siccato u

siccatum iis, præpurgatūque totum corpus fuerit. Quippe qui & vomuerunt ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Atque cū ita iam vacuati essent, iis, qui euasuri erant, pustulæ: quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore confertim multæ apparuerunt, vicerofæ quidem plurimis, omnibus certè siccæ. Ex quibus intelligitur vt pustulæ huiusmodi liberent, alia excretionē opus esse, siue antecedit, siue sequatur. Maximè autem ait his parotides fieri, quibus videlicet caput affectum est, & materia sursum rapitur. Non tamen id necessarium. In parotidum autem locum succedit in mala crisi cōuulsio, si ad posteriores partes, aut delirium: si ad anteriores magis inclinauerit refluēs humor. Cæterū dicuntur φλυζάνια ἢ φλύξιν ἢ φλύξιν, quod est ebullire, vel feruere. Phlyctenas Galenus interpretatur quæ in vna duntaxat parte quandoque excitantur. Genus pustularum (ait Celsus) cū plures similes varis oriuntur, nonnunquam maiores, liuidæ aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque iis humor, vbi hæ ruptæ sunt: infra quasi exulcerata caro apparet. Hippocrati generali nomine dicuntur ἱκανθήματα leues humorum eruptiones cum tumore, vt in historia Sileni, ἱκανθήματα μετ' ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Falsum enim est, quod à nonnullis scribitur, exanthemata Græcorum vulgares esse variolas, nisi Silenum velint variolis laborasse. Item & illud, exanthemata summa cute maculis minimè extuberantibus efflorescere. Vix enim apud Hippocratem reperire licet exanthemata, quæ maculæ tantū sint, nec extuberent, quales apud nos sæpe apparent instar pulicum morsus à putredine sanguinis & acri exhalatione. In tertio quidem Epid. nonnulli σιγματα legerunt, vbi habetur εσθιματα. Sub finem verò quinti τὰ ἱκανθήματα εἰς τὰ τ' κινώπων δίσματα, pustulæ velut pulicum morsus, quanquam nihil vetat quin extuberantes aliquantulum effloruerint, nec Hippocratis geminus liber est. Haud scio, vbi præterea legatur. Genus autem ipsum exanthema dictum pro humorum putrentium varietate, acrimonia, corruptione, copia, crassitie, aut tenuitate suo ambitu continet pustulas latas, in fastigium acutas, albas, pallidas, nigras, altas, depressas, feruentes & similes.

II.

Εἰ δὲ τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχονται, τὰ δὲ εἴσωθεν χεῖραται καὶ διψῶν, κακόν.

In acuta febre partes exteriores frigere, & interiores calere accedenti siti malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lege commentarium secundum, & annotata in Aphorif. 48. lib. 4.

DESID. IACOTII COMMENT.

Perfrigeratio duplex, vna totius corporis, quæ perniciosissima est: altera exteriarum partium. Hæc interdum accidit alia ratione, quàm vi febris, aut inflammationis interioris, vt in graui dolore colico aut stomachico, defectione animi, crassiore frigidiorēque materia, quæ calorem intus opprimit, & vias exhalationi calidæ intercludit, cibo etiam intempestiuè sumpto & ventriculi os opprimente, aut per inediam acri humore vellicante. Præterea in sanis à cibo propter caloris inopiam: nonnunquam etiam vermibus ventriculum & intestina mordentibus. In his omnibus calor cum spiritu intro colligitur subsidij causa, aut retinetur. In febre autem perfrigeratio hæc aliquando periodica est à febre intermittente continuæ iuncta: aliquando critica. In quibusdam quoque febribus minus calent extremæ corporis partes obsessæ corde à venenata qualitate, vt in peste, quibus sitis interdū inexhausta coniuncta est cum deiectione appetentia, biliosa vomitione spiritu & calore intro accurrente, quasi (ait Oribasius) cū ciues ad commune incendium re-

stinguen

stinguendum concurrunt. Vulgò dicunt febrem foris mitem, intus conturbatam. Præterea in his, quæ *τυφώδης νοσήματα*, morbos suffocatos Galenus vocat, id est, in profundo demersos & quasi sepultos, cum scilicet tanta est humoris copia, ut calor alioqui ardens sese intus contineat, nec foras moueatur. Ut enim ignis lignorum viridium vel temerè congestorum copia obrutus & suffocatus pro flamma fumum reddit, ita febres *τυφώδης* alioqui ardentes humore multo bilioso, aut crasso calorem suffocante, pro ardore & flamma fumum, id est, tetra nec ita vrentem exhalationem per cutis spiracula foras emittunt, unde *τυφώδης* fumantes latine dicere quidam maluerunt, quàm suffocatas. In diuturnis quoque febribus senum præsertim hyeme extrema perfrigerari non ita periculoso euentu author est Galenus. Ab his omnibus differunt, quæ hoc loco describuntur. Primum sunt acutæ, quia scribit *ἐν ὀφθαλμοῖς*: deinde externa tantum frigescunt, quæ *ἐξωθεν* vocat: interiora verò *καίοντες*, id est, igneo calore ardent. Hæc enim vox non nisi de vehementi incendio dicitur. Tertio sitim habent. Hæc autem aliud ostendere non possunt, præter magnam viscerum phlegmonem, aut erysipelas, quod instar cucurbitulæ calorem ac spiritum vnà cum sanguine ad se trahit. Quod si vehemens frigus fuerit, virtutem valde imbecillam esse iam tibi coniectura est, ait Galenus. Incendium autem illud percipitur non solum tactu ut thoracis, si pulmo accensus sit, aut ventris & hypochondrij, si iecur, vel partes vicinæ: verum etiam aspectu linguæ, quæ sicca, aspera, & nigra est. Hoc autem est *διψύχην*, sitim habere, vel potius causam sitiendi. Nam interdum cum his non sitiunt extincta virtute, quæ est potionis appetens: aut corrupto iudicio cum memoria, ut phrenitici. In moribundis autem instar marmoris extrema perfrigerata absolutam *ψύχριν* denunciant, maximè cum liuor accesserit. De quibus omnibus dictum est copiosius libro primo. Celsus ita vertit hunc Aphorismum, Cui febre æquè non quiescente exterior pars friget, interior sic calet, ut etiam sitim faciat, lethale. Idque rectius, quàm malum. Quarto de dicta sic Hippocrates de his scribit, Quibus febres graues & implacidae sunt, & hypochondria contendunt, iacentesque ægri sese continere eodem in loco non possunt, atque extrema omnia frigescunt, absolutissima tum diligentia tum custodia indigent, eosque ita degere oportet, ut nihil præter oxymeli aquosum tangant, sorbitionem autem non dabis, donec sese malum remiserit & urinx maturentur.

III.

Οἱ σιωπῆς διὰ τετῆς ἡμέρας, ἐπικίνδυνοι.

Quæ febres continua tertio quoque die inualescunt, periculosa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lege commentarium secundum & annotata in Aphor. 43. libri quarti.

DESID. IACOTII COMMENT.

Comparatio non fit inter febres, quæ *διὰ τῆς τριτῆς*, id est, imparibus ingrauescunt, & eas, quæ paribus. Nam dictum est antè parium motus aut lethales esse, aut difficilis iudicij. Sed febres continuæ & acutæ cum intermittentibus tertianis exquisitis, mediis & extensis comparatæ semper cum periculo coniungi affirmantur propter inflammationem, vel malignam humoris bilioli corruptionem in maioribus venis & arteriis, unde originem ducunt. Sunt ergo periculosa tum causæ magnitudine, tum symptomatum vehementia. Nam tertio quoque die recrudescunt cum stomachi dolore, iactatione, vigiliis, delirio, lumborum cervicis & capitis gravitate ob bilioli humoris acrimoniam, feruorem, corruptionem, partium nobilium æstum, virium oppressionem, & caloris natui ac spiritus continentem resolutionem cum metu translationis symptomaticæ, quæ omnia absunt ab intermittentibus, quarum materia in corporis habitum diffusa singulis accessionibus expurgatur. Neque enim ab inflammatione, aut maligna humorum putredine nascuntur.

seuntur, quæ sunt duæ causæ continuitatis & periculi in febribus. Tales autem sunt causon, tertiana continua, semitertiana, τριταυφή, quibus prava signa coniunguntur. Hoc cum non intelligerent recentiores interpretes Aphorismorum Hippocratis, in varias sententias distracti sunt, de quibus alibi. Sic autem eo loco scribitur, Febres, quæ tertio quoque die vehementius affligentes non intermittunt, periculosiores. Quoquo modo autem intermiserint, periculum abesse significant. Vbi per σωίχης scribit μὴ ἀελάντης eadem significatione. Verum addidit ἀελάντης. Nam febres σωίχης veteribus dictæ sunt, non solum continuæ, quæ ὁρῶνται remissionem quandam habent, non tamen intermittant, quod est, non desinunt in ἀπυρεσίαν, quam Celsus vocat discessionem, sed etiam continentes, quæ ita continenter moventur, ut ad vigorem usque nulla remissio videatur, σωίχης recentiores dixerunt. Quanquam in primum Epid. ἀελάντης Galenus bifariam interpretatur de remissione & ἀπυρεσίᾳ. Sed quia de his legere licet in locis citatis D. Hollerij multa alia, quæ ad rem faciunt, pluribus hic non est opus.

IIII.

Οἷον αἱ τὸτε πυρετὸς διαλίπη, ἀκύνον.

Quibus autem aliquando febris intermittit, nullum subesse periculum significatur.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

PArs est prioris sententiæ in Aphorismis. Senes duos vidi in tertiana intermittente mori. Agebant annum prope octuagesimū. Alter iuuenis longiori inedia, natura biliosa, in vehementiori accessione syncope periit. Idem in viro. In febre notha id quoque accidit. In quartana distillatio initio accessions inualescens suffocavit mulierem.

DESID. IACOTII COMMENT.

Periculosis febribus opponit non periculosas, quæ videlicet aliquando intermittunt, aut, ut in Aphorismis apertius, ὅτε προση quocunque modo. Hoc est, ut Galenus interpretatur, siue vehemens accessio fuerit, ut in tertianis exquisitis minor utique quàm duodecim horarum spatio circumscripta: siue longa, ut in mediis horarum octodecim, & extensis vigintiquatuor. Nam semitertianæ intermissionem quidem vnius febris habent, non tamen ἀπυρεσίαν, in qua quietis locus naturæ relinquatur. Proinde inter periculosas & continuas reponuntur. Quoties ergo accessio brevis est in verè intermittentibus, non solum periculo vacat eiusmodi febris, sed etiam citò iudicatur. Si verò longior fuerit, à periculo quidem abest, ut prior, verum tantò diuturnior, quantò longior est accessio. Idque intelligendum, modò ne aliunde conflare periculum possit, quàm à febre. Nam virium infirmitas, distillatio, syncope, multitudo & crassities materiæ repente affluentis, aut alius affectus in principio & incremento accessions hominem de medio tollere possunt, præsertim cui viscus aliquod læsum est. Interdum vires infirmæ in senibus rigoris motum non ferunt, aut concussionem. Interdum etiam vires sufficere possunt primis tribus temporibus, in quibus adhuc habitus corporis compressus est & constrictus. Eo autem in declinatione discusso ac dissoluto, cum calor rursus à medio ad extrema mouetur, nonnulli repente moriuntur, ut ij qui adstant, animo potius deficere, quàm mori ipsos putent. Quidam verò paulatim in pernitiolis declinationibus, de quibus dictum est in primum Aphorismū libri primi huius. Per id igitur, ἀκύνον, periculo vacare, non intelligit abesse, periculū mortis ab omni alia causā: sed à causā & materia solius febris, quæ nec est inflammatio, nec maligna putredō humorum. Nam, ut scribit Galenus, siue ex maligna putredine ortum habeant, siue ex inflammatione, ad integritatem non perueniunt. Præterea obseruandum est ἀπυρεσίαν, quæ intermissionis causā est & signum, duplicem esse: vnā

vnam integram ac puram, vt in tertianis & quartanis: alteram impuram & imperfectam, vt in quodidianis. Neque enim febris omnis, vt vulgò fieri video, ad continuatum genus referri debet, quæ non desinit in veram *ἐνυψία*. Cùm enim materia crassa & viscida est, in ea diutius putredo concepta manet, nec ita exactè extinguitur, nec facillè resoluitur aut discutitur accessione vniuersus vapor, qui crassior est. Eo igitur non perfectè exhalante caloris febrilis vestigia & putredinis perseuerant post accessionem, quod quodidianarum febrium proprium quodammodo ac peculiare esse Galenus testatur ad Glauconem. Verùm (inquit) harum febrium declinationes, vt tertianarum & quartanarum, sudoribus non finiuntur, vnde neque ad manifestam febris remissionem paucis quibuldam exceptis perueniant. Et secundo de differentiis febrium, Euacuationes igitur (ait) in quodidiana paucæ existunt, ac longitudo accessionis diuturnior, & tempus intermissionis non æquè purum: sed semper seruans in calore ac pulsu putridi humoris indicium. Deinde rationem reddens, Constat febrem, quæ ex pituita fit, neque integrè expurgari per inclinationes, neque ad integritatem puram desinere, neque exiguū post accessionem vestigium putridum relinquere. Signa ergo propria intermittentium à primo accessionis insultu repetenda sunt potius, quàm à vera *ἐνυψία*. Ea autem sunt oscitatio rigor, horror, frigus, vomitus, pandiculario, quæ in exacerbatione aut potius intentione febrium continuarum non apparent, quas hic vocat *ἡ τρίτης*. In semitertianis autem horror quidem & frigus manifestè fiunt, sed per reduplicationem, aut *ἐναλλία*, nec declinatio cessauit, cùm peior priore accessio inuadit, & sine vlla intermissione rerudescit.

V.

Ἐν μακροῖς πυρετοῖσιν, ἢ φύματα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται, καὶ ἐν γίνονται, οὐκ ἄχρηστοι.

In longis febribus vel tubercula, vel labores in articulis fiunt: Et si fiant, non inutile.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia scripta est Aphorism. 44. lib. 4. Longas febres efficit multumdo, crassities, frigiditas materiae, natura imbecillis, & quæ peccantur ab ægro & iis, qui assident ægro: sed è materia serè longitudo est. At vt acuti excretionem serè iudicantur: ita longi coctione magis & abscessu. Hæc igitur sententia eorum est, quæ ἐς πολλὰς. *φύματα* in genere quidem quæcunque præter naturam foras enascuntur extumescuntque sine causa manifesta *ἐκ τῆ ἐν τῇ γῇ φουλίμῃ*, vt ait Galenus. *φύμα* rursus *ἀποκρίσις* vt hoc loco. Nonnunquam *ἐκ πύματος*, vt septimo Aphorismorum. Peculiariter posterioribus medicis inguinum inflammatio à sanguine bilioso, quæ celeriter augetur, & in pus conuertitur. Hippocrates in Epidemiis de frigidituberculis & calidis vsurpauit, vbi *ἐκ φύματος* scripsit alia lata, alia minus lata. *ἐς ἄρθρα πόνοι. πόνοι* & dolor & offensio corporum, vt antè dictum est: hic de vtroque, quia videlicet ab eo humore, qui in articulos decubuit, *ἐπίσκαμμα* vocant, dolor in articulo & noxa quædam excitatur. Nascuntur autem vel materia morbi in eos abscessus versa, vel conualescentibus quidem, infirmo etiamnum calore nativo, necdum regenerato spiritu, siquidem plenius nutriantur, quod scribit in Aphorismis. Oportet enim quæ longo extenuantur tempore, paulatim refici. *οὐκ ἄχρηστοι*. non dixit simpliciter *ἀσυνεπὲς χρεῖται* aut aliquid tale, quia aliquando fit vt eiusmodi abscessus vel malignitate materiae, vel copia gangrænam & putredinem membris adferant, quod etiam in Prognostico annotauit. Sunt autem non inutiles, quia necesse sit materiam morbi vel excerni, vel concoqui, vel in abscessum colligi, vel denique putrescere, atque corrumpi. Rarò excernitur in longis. Si ergo non coquitur, in abscessum coire oportet, alioqui putrescere. Non inutile igitur, cùm alioqui diutius cohibita corrumpitur.

DESID.

Quas fines habuit morbi materia.

DE abscessuum prænotione tam multa sunt apud Hippocratem, ut ignoratione distinctionis quibusdam pariant confusionem. Interdum enim in quibus morbis, interdum in quibus partibus, aut in quibus ægris, aut quando, aut quomodo fiant, diuersis Aphorismis complectitur. In conualescentibus quidem dupliciter. Primum quando supersunt morbi reliquæ, siqua pars infirma fuerit, maximè si peruersè alatur æger, ibi abscessus firmatur per Aphorismum, Quibus resurgentibus ex morbis pars quæpiam laborauerit, ibidem abscessus fiunt. Deinde tamen si nulla cacoehymia superstes maneat, & febris exacta sit, si conualescens copiosiore cibo utatur, quàm vires fractæ & ventriculus imbecillior ac frigidior nondum regenerato spiritu ferre possint, ei expectandus est abscessus, per alium Aphorismum, Quibus tumores vel dolores in articulis ex longis febribus fiunt, hi cibis pluribus utuntur. De partibus autem varij sunt Aphorismi. Alij in superis, alij in inferis fieri docent, de quibus dictum est antè in Aphorif. de parotidibus. Quòd si spes fuerit in articulos fore, qui promptissimè materiæ decubitus excipiunt tum ob naturalem imbecillitatem, tum ob amplitudinem ad excipiendum, quasi oleum (ait Oribasius non omnino ineptè) in marmore decurrit, & ubi inuenit cavitatem, retinet se: sic & hi crudi humores in articulis detinentur. Tunc (inquit Hippocrates) si pars quæpiam ante morbum laborauerit, ibi morbus firmabitur. Quod non solum ad abscessus articularum, sed etiam ad morbos in partibus internis transfertur, ut capite, pulmone, & ventre. De morbis autem sic ratiocinatur, Febres omnes calidas & acutas ex tenui, calido, & bilioso humore per excretionem, ut sudorem, hæmorrhagiam, alui profluuium, vrinas, iudicari: quod *καὶ ἡ φύσις* dicit. Diurnas verò cum salutaribus signis aliquando coctione, nonnunquam abscessu, præsertim si diurnitatis causa sit materia, quæ cum difficultate coqui potest, non autem errata, aut partis alicuius vitium. Causa igitur duplex, materiæ conditio cum virium mediocritate, & dierum crismorum ratio. Humor enim ob frigus resistit coctioni: ob crassitiem minus admittit calorem: ob visciditatem non excernitur sua vehementi coactione. Victrice ergo natura à partibus potentioribus ad articulos imbecilles propellitur (parsusque in cavitatibus lassitudinem ac dolorem collectus & extuberans abscessum verum facit, & ut in hoc Aphorismo docet, vel tubercula, vel labores. Quòd si materia facilior agentis caloris operam omni ex parte suscipiat, paulatim coctione absumitur: quod eam effugit, per vrinas aut aluum reiecit. Sic materia abscessus & occasio præripitur per Aphorismum, Quibus speratur abscessus ad articulos futuros, liberat ab abscessu vrina multa crassa & alba facta, qualis in febribus quarto die quibusdam fieri incipit. Idem quandoque hæmorrhagia præstat, ut sexto Epid. Qui faciem impensè rubram habent, his cum salubriter cunctatus fuerit morbus, per abscessum iudicationem fieri speretur, nisi facta per nares sanguinis profusio, superabundantem sanguinem in articulum aliquem lapsurum prius vacauerit. Eodem quoque libro docet lienis tumorem, nisi in articulos finiatur, solui hæmorrhagia, vel dextri hypochondrij distensione, nisi vrina copiosa hanc præripiat, quòd humores à liene ad hepar fluere soleant. Dierum autem crismorum natura horum etiam abscessuum concausa est, ut Galenus docet de diebus criticis. Nam usque ad decimumquartum diem & vigesimum valida est naturæ & morbi concertatio, ob idque excretionem fiunt, vel si natura infirma sit, abscessus in glandulis Qui verò à vicesimo ad quadragesimum numerantur, hi paulatim vehementiam, laboriosumque certamen remittunt, ut & qui post quadragesimum sunt, omnes prorsus languent, coctione potius & abscessibus, quàm crilibus morbis finem imponentes, & solutionem adferentes. Quia autem non omnes febres longè in abscessus aut coctionem desinunt, sed pleræque sine his necant, horum etiam signa Hippocrates, omnium bonorum author, nos docuit. Considerare autem oportet (inquit) talia in hunc modum: Si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundum rationem, neque biliosæ fuerint

4. Aph. 32

4. Aph. 45

ut de articulis abscessu

4. Aphor. 33

intermittit morbum

74. Aphor. 4.

*com. 4. 1. 2.**no res febres longæ coctione, aut abscessu finiuntur*

2. Progn. 65

Q

2. Aph. 34

*signa abscessus fieri.
Hipp. 3. prog. 27. 5. expellendi
et abscessus fieri debent.*

3. Protrh. 71.

1. Epid. comm.
2. cap. 10

1. Epid. com. 2

*non abscessus sed hic inu-
tibi*

alui deiectiones, neque dissolutę atque syncerę, neque vrina valde multa & crassa, & plurimum continens sedimentum, paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis, in his oportet huiusmodi abscessus futuros sperare. Et alio loco, Quibuscunque tenuem ac crudam longo tempore mingentibus vrinam, si cętera, vt in conualituris indicia fuerint, iis abscessum ad partes septo transuerso inferiores expectare oportet. Hęc igitur abscessuum futurorum signa sunt. Quorum ratio sic habet, Primum est, febris continua, quę non intermittit, nec remittit. Nam vbi febris quiescit, abscessu non est opus. Secundum, suppressio materię partim crudę, partim coctę. Nam quę excernitur, vt per sputa, aut quę cocta est, abscessum facere nequit. Tertium, neque biliosę fuerint alui excretiones, quę calidam materiam denunciant. Hęc enim per excretionem iudicatur, sicuti crassa & semicocta per abscessum. Quartum, nec vrina copiosa & cum multa hypostasi excernatur, quę coctionem indicat, & materiam abscessus subducit. Quintum, certa salutis spes ab aliis signis affulgeat. Nam morbus exitialis sine abscessu interficit, aut cum abscessu prauo. Postremum, si tenues & crudę vrinę diu maneant cum signis salutaribus à materia cruda, sed minimę praua. Addit in Protrhetico, neque coctas apparere debere, neque crudas, sed aquosas cum albo pendente absque sedimento. Nam quę penitus aquosę sunt, morbi planę crudi signa sunt. Quod verò in medio album pendet, aliquam coctionem, sed nondum perfectam, quia sedimen abest. Albę verò & graueolentes vel abscessum haudquaquam significant, vel malum. Ceterum abscessus nomine generatim Hippocrates sepe vtitur, aliquando particulatim. Nam *μτρίσσις*, in qua humores locum mutant, abscessum vocat in Epid. Deinde *κτ' έκρώς* per emissionem, cum superfluens humor acrior ad renes, hæmorrhoidas, vesicam, ventrem inferiorem & cętera corporis emissaria confluit, ac diarrhęas, dysenterias, tinesmos, & similia concitat: quomodo fistulas aliorum remedia scribit sexto Epid. Tertio *κτ' επόσις* per repositionem. Non enim *ἀπόσκιμα*, aut *ἀπόσσις* apostema, seu vomica significat, sed humorum decubitus. Postremo *ἐποσίσις* aliquando vocat per alterius morbi in alterũ transitũ, vt in Epid. *ἀποσίσις*, id est, digressiones in quartanas fiebant. Quarto de diætā in acutis *μτρίσσις* Gale. distinguit ab abscessu, quia cum illic humores locum tantũ mutant, alia exoriuntur symptomata, nouique labores existunt in parte excipiente, in qua tempus aliud exigitur ad coctionem mali. In abscessu autem critico æger à molestiis liberatur. De quo scribit hoc loco, si abscessus fiat in longis morbis, non erit inutilis. Modò videlicet bonus sit, nec germen habeat, quod ex signis à nobis positis intelliges, & si die critico fiat: procul à sede affecta: antegressis coctionis signis, & in parte quę totius materię sit capax. *φύμα* ergo hęc neque tumorem in glandulis, neque empyema significat, vt alibi, sed *ἀπόσσις*, aut *ἀπόσκιμα*: πόσις verò & dolorem, & læsionem in articulis, siue manifestus sit abscessus, siue latens fluxio. Atque hęc est Hippocraticę doctrinę summa de abscessibus, quę ad huius loci, & multorum sequentium intelligentiam necessaria mihi visa est.

VI.

Κεφαλαλγίη ἐν ὀξείῃ, ὑποχόνδριον ἀντασσωμένον, μὴ πύοντος αἵματος ἐκ ποτίων, ἐς φρενίτικὸν περὶσσεύεται.

Capitis dolor in acuto morbo, pręcordia reuulsa, siquidem sanguis non effluet e naribus, in phrenitidem procedit.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

INter signa critica hæmorrhagias capitis dolor & hypochondrij contentio atque reuulsio. Vbi enim è medijs visceribus in caput sanguis conuertitur, viscerum na

rum natura ad expellendum sese colligit, atque ita contrahitur, contracta hypochondrium reuellit. Ac iam pleniores venæ cerebri & nimium tensæ membranas quoque distrahunt. Quod si humor acrior est, mordicat etiam, & ex iis omnibus κεφαλαλγία commouetur. Sanguis igitur, siquidem natura cerebri robusta, foras excludetur apertis aut ruptis venis, quæ ad nares pertinent. Si infirma illic subsistet, & hinc phrenitis nascetur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Magna vis est ad præfagium in hac præcordiorum reuulsione & multis locis ab Hippocrate celebrata: verum diligenti distinctione, & exercitato medico est opus. Hæc enim tria ὑποχόνδριον ἀντὶσπᾶναι: ἔσω ἐρῦναι: & προσεπλάθαι σφοδρῶς, hypochondrium sursum reuelli: intro trahi: & vehementer deprimi eadem non sunt, & ita inter se similia sunt, ut plerisque medicos fallant. Nam ὑποχόνδριον προσεπλάθον dicitur à Galeno hypochondrium valde depressum, non tamen retractum, sed, ut in Prognostico, κατεφρασμένον σφοδρῶς καὶ ἰχυρῶς αἰχμώδης, quod vehementer exaruit, & squalidum admodum existit, quale esse solet in mortifera facie, de qua Hippocrates in Prognostico: naris acuta, oculi concaui, & collapsa tempora. Est ergo signum vehementis siccitatis, non autem phlegmones, quanquam (ait Galenus) exuberans corporis siccitas tensionem septo transuerso & hypochondrio pariat maiorem. Sed maximè aduertas distinguasque à siccitate phlegmonem oportet, quod sanatio non vna sit. Nempe qui hoc ipsum ob phlegmonem tale habent, tenuissimo egent victu: qui verò ob siccitatem contrario, ubi sæpiusculè paucum exhibemus potius cremorem. ἔσω autem ἐλκεῖναι intro trahi, aut partim intro, partim sursum reuelli hypochondria aut vtraque, aut alterum tantum, signum est phlegmones in diaphragmate, aut succingente membrana, quæ quia præ siccitate & calore exaruit, & inflammata est, seipsa fit breuior, atque ita reuellit hypochondrium, ut totum occultetur ad thoracem tractum. Quod si ab aliqua inferiore parte trahitur, tunc sanè oblonga ipsa tensio apparet, quæ est contraria reuulsioni, ut in adolescente in Melibœa, quanquam de vtraque dicatur λαπερὶν vacuum. Nam nihil est infra, quod tensionem occulter, ut in thorace sunt tum costæ spurix, tum pectus ipsum. Ob eam etiam causam maiore periculo pars in his inflammata vnà secum hypochondrium magis intro, quàm sursum reuellit. Hic tactu neque mollities illa naturalis, neque duritas dolorifica percipitur, sed tensio, & contractio sine dolore, ut alio loco docuimus. κατὰ ἀσθενίαν autem hypochondrium, id est, sursum reuulsum, ut idem quod superius, interdum significet, distinguitur tamen in Protrhetico. Propriè enim ita appellatur, quando contrahitur tantum ad superiora, aut sine contractione intro accurrit. Itaque duarum affectionum nota est. Nam cum perseverat cum delirio, absolutam & perfectam phrenitidem denunciat ab inflammatione cerebri & contractione principij neruorum, quam sequitur diaphragmatis & hypochondriorum contractio ad superiora. Circa statum verò & incrementa cum subito tenditur hypochondrium, & ita reuellitur, translationem humorum ad superiora ostendit, quæ si critica sit, profluuium sanguinis afferet: si verò symptomatice, viribus non potentibus dominari humorum motui, phrenitidem, aut conuulsionem. Cum enim impetu quodam exprimitur sanguis in magnis venis & arteriis, quæ sunt in præcordiis, consentaneum est hypochondrium contendere & quasi in subsidium violentæ impulsione reuelli. Interdum verò vtroque modo contrahitur, cum & phlegmone subest, & natura excretionem molitur. Quod Galenus tertio de Crisi docet. Si verò (ait) hypochondria cum dolore tendantur, non modò fluxum sanguinis, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationem significant. Manifestum autem est, siue signum criticum hoc sit, siue symptomatice, capitis dolorem coniungi. Hic enim & in perturbatione critica, & in phlegmone interna tum per sympathiam, tum per idiopathiam nascitur ab intemperie, & tensione in menyngibus, arteriis atque venis cerebri. Per sympathiam quidem ab exhalatione & fuligine humo-

2. de dieta in acutis.

2. Protrh. 10

ris putrentis in partibus inferioribus per insignes ramos venarum & arteriarum ascendente. Atque is maximè augetur, cum æger peculiari alicui capitis affectui obnoxius fuit, qui quasi sopitus exasperatur febre superueniente. Alioqui remissionem habet, nec admodum contumax est, ut nec criticus. Per idiopathiam autem maior, contumacior, & periculosior existit, à materia calida & acri, & inflammatione. Eiusmodi dolor in acutorum morborum numero recensetur ab Hippocrate in Prognostico. Hic si ab initio euenerit, & æruginosum vomitum, vigilias, difficultatem spirandi, ac delirium attulerit, valdè perniciosus est, ac phrenitidem aut conuulsionem portendit. Sin mitior fuerit, siue lethaliū signorum accessione, profluuium sanguinis è naribus, aut in imis partibus abscessum affert: quemadmodum cum ab initio incepit, septimo hæmorrhagia sperari potest, præsertim in iunioribus, aut suppuratio in grandioribus per os, aures, & nares, maximè si ad tempora & frontem dolor peruenerit. Cum enim venæ & arteriæ in eam partem finiantur, euenit, ut illuc sanguis affluens maiorem tensionem faciat, materiâque subtilior in extremas vasorum oras progressa venas narium aperiat, atque sanguinem effundat, cuius profusione cerebrum oppressum exoneratur, & ad naturalem temperiem reducitur. Hæc itaque duo symptomata, & cerebri primogenio affectu laborantis, & diaphragmatis inflammati signa sunt, quibus liberari æger potest sanguinis profluuium: alioqui sequitur phrenitis, per inflammationem cerebri, aut bilis translationem. Verùm distinguere oportet num inflammato diaphragmate, an cerebro ea exorta sit. Nam cum delirare soleant ægri ob vitium, quod in ore ventriculi consistit, & febribus ardentibus, & pleuritide, & peripneumonia, illud tamen delirium remitti solet in declinatione morbi, nec perpetuum est, atque hac nota maximè distinguitur à phrenitide. At in inflammatione diaphragmatis delirium excitatum à continuo parùm distat, adeo ut veteres putauerint hac parte inflammatione laborante phreniticos euadere. Differt tamen à phrenitide vera. Nam in hac respiratio magna est rara, & propria signa phrenitica antecesserunt, vigilæ, somnus turbulentus, oculi vehementer scaldi, aut acris lachryma, & lippitudo, venæ ipsorum sanguine repletæ, sanguinis stillicidia, lingua arida. Inflammato diaphragmate hæc minus apparent, parua & frequens respiratio est ob dolorem & angustiam: deinde inæqualis, & ex utraque respirationis oppositione mixta. Præterea ab initio hypochondrium sursum reuellitur, ut in phrenitide, cum iam absolutus est morbus.

VII.

Τὰ λεπτὰ καὶ μὴ χολέρας ἐπιγαστρίων, ὃ λέγεται.

Lipyræ febres non soluantur, nisi cholera superueniat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lεπτὰ variè scribitur. Alij enim λεπταῖ. Sunt autem quæ λεπταῖ febres ab anxietate & molestia appellantur, quibus peculiare est, ut cum internæ partes ardeant, externæ perfrigerentur. Quod fit vel ventriculo igne sacro incenso, vel medio viscere, sed maximè simis partibus hepatis. Aëtius lipyræ facit ab erysipelate ventriculi. Aliter quoque crudis humoribus peccatis vitæ acceruat, oppilatio grauis in venarum angustis, quæ ad cauum hepar pertinent, colligitur. Intercipiuntur quoque eodem vitio, & qua via circa folliculum fellis & ventriculum deducuntur. Cohibetur ergo viis interceptis flaua bilis, & cohibita crassescit putrescitque, ex quo inflammatio, quæ erysipelatis naturam habet. Atque ut inualefcit ita incendium viget, & ad instar cucurbitulæ calorem extremarum partium trahit, unde exteriora frigent, interiora inardescunt. Ac breuiter desperatio est, nisi natura excretice concitata vitium expurgetur liberatis viis, quæ ad intestinum ventræque pertinent. Quod cum beneficio naturæ, vel ope medica procuratur, vomitiones, deiectionesque tum biliosæ, tum crudæ largiter pro

ter promouentur, idque Cholera appellatur. Rectè ergo scripsit lipyrice nō solui, nisi cholera morbus superueniat.

DESID. IACOTII COMMENT.

TΑ λειπυρικὰ more veterum dixit. Oportet enim (ait Galenus) ut veterum consuetudinem cognoscas, ubi eos de febribus differentes audieris. Nam si febris vel hepatis, vel lateris, vel alicuius alterius partis inflammationem consequatur, pleuritim, vel peripneumoniam, vel hepatitim appellant morbum, non febrilem. Febrientem autem citra inflammationem febre laborare dicunt. Sunt ergo lipyrice febres lipyriæ, in quibus frigent extrema, & interiora vruntur, quas idem Galenus ab interiorum inflammatione, Aëtius ventriculi erysipelate, ut πυφώδης ab erysipelate iecoris, πυρμώδης, pulmonis fieri aiunt. Inter febres ardentes numerantur quarto de dicta in acutis, sed hoc habent peculiare, quod & malignæ sint, & sedem habeant in cauo hepatis, & his partibus, quæ ad folliculum fellis, ventriculum & mesenterium pertinent. Ibi enim fortis inflammatio, vel erysipelas ex vnterfo corpore ad locum affectum trahit sanguinem: vnde & vri profunda, & cutim refrigerari accidit. Arabes & in materia huius febris, quam plerunque à pituita faciunt, & in modo refrigerationis extremorum dissentiunt à Græcis, quam ob externas obstructions fieri putant. De quo agetur in librum Hollerij de febribus, in quem aduersaria maximè necessaria paramus. Ex hoc autem loco Aëtij sententia confirmatur, cum scribit, si circa ventrem ignis fuerit sacer, febrem ex hoc accensam lipyriam nominari. Nam λειπυρικὰ πυρὴς, hoc est, igne deficit in extimis partibus. Materiam autem habet bilem. Quare tum ex materia, tum ex loco affecto rectissime colligit Hippocrates iudicari cholera superueniente, alioqui interficere. Crises enim fiunt quod natura & humores repunt per loca conuenientia. Phlegmone enim iecoris & lienis iudicari solent per hæmorrhagiam, quia acuta & calida febris coniungitur, quanquam iuuantur etiam sudoribus bonis. In conuexa autem parte phlegmonem & hæmorrhagia, & sudoribus bonis, & multis vrinis iudicari. Galenus docet tertio de crisis: in concaua verò deiectionibus biliosis, sudoribus, & interdum vomitibus, quemadmodum quæ circa renes & vesicam, vrinis: & quæ circa thoracem ac pulmones, sputis. Sic ergo crisin per vomitum & deiectionem biliosam choleram nominauit. Non enim cholera perpetuò significat morbum illum acutissimū, in quo (ait Celsus) simul & deiectio & vomitus est, præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis suprà infràque erumpit & similia, sed etiam alui excretionem in vniuersum, atque inde cholera morbo nomen inditum, ut sæpe aliàs generis nomen speciei tribuitur. Quod Trallianus ita explicat. Ne autem quis affectum hunc ideo choleram vocari putet, quod à chole (id est, bile) omnino fieri consueuerit: sed quia materia, quæ per ventrem adfertur, ex intestinis videtur excerni. Intestina verò χαλάσας veteres appellabant, ut etiam Homerus testatur. his verbis, χίχων χαμαὶ χαλάσας, quod est, fusa erant humi intestina. Coniungitur hic Aphorism. cum superiore, quia de crise & varietate agitur, ut & sequentibus.

Comment. 3. in
1. Epid.

2. Progn. 4.
Fumosa febris.
Algida febris.

Aëtius lib. 5

VIII.

Ἰκτίρος πρὸ μὲν ἑβδόμης ἡμέρας ἐπιγενόμενος, κακόν. ἑβδόμῃ δὲ καὶ ὀνάτῃ, καὶ ὀδεκάτῃ, καὶ πωσαρίσκαυδεκάτῃ, κρίσιμον, μὴ σκληρύνει ὑποχόνδρια. ἢ ὃ μὴ, ἐνδοιαστὸν.

Morbus regius ante septimum quidem diem malo est. Septimo verò, nono, undecimo, decimoquarto iudicialis est, nisi hypochondria dura sint: si verò non, ambiguum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia scripta est in Aphorismis, & explicata commentario secundo.

Q 3

4. Aporif.
62. 64

4. de dieta in
acutis. 31

1. Epid. com-
ment. 2

Reditus hęc ita inter se iuncta leguntur, quàm in Aphorismis. vbi in duas sententias vna interiecta quasi dissipantur, quod Galenus ibidem reprehendit. Continent autem aliud iudicii genus per abscessum. Nam icterus criticus inter abscessus numeratur à Galeno primo de diebus criticis & in historiam Hermocratis. Hic enim cum sexto icteriosus omnibus exacerbatis mente non constabat. Distinctio igitur hic tibi sit (ait Galenus) intensioms hypochondrij ab hepate profectæ. Fit siquidem interdum flux bilis in totum corpus diffusio iudicationis ratione, vt in Aphorismorum commentariis est dictum, vbi ait, Icterus ante septimum, malum. Sis autem memor te, prius quàm morbus concoqueretur, sæpius audiuisse neque alium quendam abscessum fieri commodè, neque icteriosum: talis enim abscessus bilem ne ex viscere expurgetur, & per ventrem vacuetur, impedire significat, vel propter obstructionem vel inflammationem. Cognito autem morbo, interdum iudicatoriè ad cutim corporis natura, quod superfluit tum ex alijs humoribus, tum ex flaua bile, reiecit: nihil enim interest hoc in loco, vel flauam vel pallidam vocare. Quòd autem & hepatis affectione adaucta, icteriosa affectio facta sit, ostendit sexto die omnia protitata fuisse, cum eo, quòd non mente constaret. Idem quarto de diætâ in acutis, icterum scribit febrientibus superuenire, aut tanquam affecti iecoris symptoma, aut natura bilem per cutim excernere contendente, sed nequeunte veluti in abscessibus omnibus fieri consuevit. Primo autem Epid. Quosdam (ait Hippocrates) morbus regius sexto die corripuit. Sed his profuit per vesicam purgatio, vel turbata aluus, vel copiosa sanguinis eruptio. Vbi Galenus, Quibus (inquit) nò potuit bilem natura excernere, his in cute accruata morbum regium peperit. Præuam autem id erat ante septimum fieri diem, vti & in Aphorismis est dictum. Atque ex his soli illi seruati sunt, quibus natura potuit modo alio superuacua excernere. Ex his locis triplicem icterum colligo. Vnū planè symptomaticum iecoris grauiter affecti à scirrho, inflammatione, aut obstructione (sunt enim hęc tres causæ, vt scribitur in Aphorismis) Alterum criticum, sed imperfectum, aut præuam ante septimum: Tertium criticum & perfectum, qui ante septimū fieri non potest. Quid ex singulis prælagendum, per facile est coniecere. Nam symptomaticus à scirrho cum grauitate & duritie tandem affert hydropem & mortem. Dignoscitur autem initio tactu, quia extenuatio semper adest musculorum illi incumbentium: progressionem verò temporis licet non increseat, haudquaquam percipitur ob tumorem ab hydrope. Verum tum hic tumor, tum vrinx crassæ & nigre manifestum præbent indicium. Expultrice enim facultate imbecilliore facta, aut secretrice hepatis non solum biliosa, sed & nigra excrementa, quæ in lienem ferri debuerant, in ipso hærent iocinore, eiusque & colorem, & substantiam immutant. Quippe retenta primùm tenuiora vasa infarciunt, deinde in omnem eius substantiam cum sanguine crasso diffunduntur, & obstruunt. In obstructione vrget in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensus, facileque sæpius curatur & cibis, & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde bilem vehementius purgantibus, & frequentius iteratis. Qui verò crism imperfectam facit, aut præuam ante septimum ex adiunctis signis, quid adferat, intelligitur. Si enim omnia grauiora fiant, aut magnæ inflammationis signa se prodant, proculdubio lethalis est, vt in Hermocrate: & ἡ ψὶ κρίσει. In febribus ardentibus (ait Hippocrates) si accedat morbus regius, & singultus quinto die, lethale est. Sin minus, liberantur, superueniente alia vacuatione insigni aut per vrinas, aut ventrem, aut hæmorrhagiam aut omnia simul: alioqui moriuntur, vt primo Epid. docet Hippocrates. Criticus autem icterus est, qui die critico & antegressis coctionis signis incidit sine hypochondrij duritie, cum excrementis & vrinis secundum naturam se habentibus, à translatione bilis crassioris in cutem, quæ ad discutiendum contumacior est. Nam tenuior abit in sudorem & per insensilem transpirationem expurgatur. Idque etiam causa est, cur citius septimo die bilis illa critice in corporis habitum effundi nequeat. quia icterus non ex quauis, sed crassiore bile fiat. Non tamen propterea post septimum omni vacat periculo, nisi signa commemorata coniungantur. Ob idque addit,

addit, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto criticum etiam esse, nisi dura sint hypochondria, id est, nisi quis malus affectus, ex his, quos diximus, visceri seu icteri acciderit: & quod scribit Hippocrates, Morbo regio laborantibus si fiat hepatis durum, malum. Sin minus, signum est ambiguum. Nam aut mortem denunciat, aut difficile iudicium, ut ex superioribus perspicuum est. Hinc manifesta cuius esse possunt recentiorum interpretum errata in huius loci explicatione. Plinius imponit Hippocrati. Sic enim scribit, Hippocrates ante septimum diem morbum regium mortiferum esse signum docuit. Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. At, vir egregie, vides Hippocratem quoque id sciuisse, nec mortiferum, sed malum dixisse, & ambiguum, interdum etiam mortiferum. Auerrhois & Abynoahar decepti quoque sunt ignoratione huius distinctionis. Fuschius homonymia vocabuli (ἡπικρός) confusus duplicem tantum facit ictum. Quod verum quidem est: sed iudicatorius non semper verè & perfectè talis est. Hippocrates enim iudicari usurpat, in bona, & mala, & imperfecta crisi, ut passim in Epidemiis videre licet.

6. aphor. 40

26. cap. 12.

IX.

Αἱ πικραὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποπροφαί, περὶ κρίσι αἱματώδεις, μέλας εἶναι τοὺς ποταμούς. γίνονται δὲ καὶ τρομώδεις.

Frequentes per eadem recidiva, circa indicationem sanguinem fundentes, nigrorum vomitum faciunt. Fiunt autem & tremula.

IACOBI KOLLERII COMMENT.

Recidivæ fiunt relicta parte materiæ, relicta qualitate, unde alimenta contumuntur. Aliquando immoderato cibo & potu atque intempestivo. Causæ quoque externæ frigus, calor, ira, aliæque id genus recidivam gignunt. In his ergo frequentis recidivæ causa requirenda, ut inde remedia statuantur. Quod autem scribit ὁ αὐτοῦ, vel ad causas, vel dies criticos referendum. Sæpe legas annotatum certis intervallis intermittere morbum & redire, ac ferè semper diebus criticis. Αἱματώδεις autem crises faciunt vel copia sanguinis, vel vitium, quia videlicet sanguis acrior calidiôrque, serosior quoque aliquando, siquid falsuginis concepit, narium venas excitat atque ita effluit. Vitium ergo, quod ægrè natura conficit, paulatim excernitur. Quod quia crassius & minus sæculentum, nec adeo fervidum est, paulatim fluit. Pars autem reliqua vomitu repurgatur. Sed ab his mirum, quod non denunciat periculum, cum adiiciat τρομώδεις. Fit tamen aliquando ut longitudine morbi viribus affectis, siccato corpore, resoluta spiritu tremor fiat, qui tempore corrigitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Recidivas faciunt causæ externæ aër, cibus, potus præter modum: internæ vero quæ relinquuntur in morbis per crises imperfectas & præcipites, materia nimirum, & διὰ τοῦτο recidivæ morbosa affectio tanquam fomes, ex quo similis renascitur humor. Materia autem morbifica interdum aliò transfluens falsam soluti morbi opinionem adfert: interdum verò tenuiore parte discutitur, manente crassiore. In relapsu ergo, qui fit natura integra (Nam dictum est antea eadem superata relapsus aliquando fieri, ut in Hermocrate) duo contingere solent. Nam & in affectum locum recurrit humoris collecti copia: & quod remansit crassius, aut concoquitur, aut criticè, vel symptomaticè excluditur. De priore dictum est in illū Aphorismum, Mente aberrantes, acutè superfebrientes cum sudore phrenitici fiunt. De posteriore hic agitur. Nam cum per easdem causas, aut, ut apertius dicā, per eundem humorem recidiva fit, eadem crises species expectanda est, nisi primis accessibus tenuior portio exierit: crassior verò manens eodem ductu exire non pos-

3. Aphor. 20. huius.

fit. Sic in frequenti recidiva sudor factus, tandem aut vomitum, aut deiectionem biliosam prænunciat. Eodem modo hæmorrhagia frequens circa iudicium (nam affecto hepate & resolutio hepatis frequens quidem fieri solet, non tamen secundum ordinem dierum criticorum) humorem moribificum eiusque & naturæ ad superiora inclinationem ostendit. Sed si totum ipsum ac veluti cinerem assatorum humorum excernere per tenues venulas natura non potuit, hic rursus permanens in corpore & calefcens iterum feruet idque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem: à qua rursus eueniente sudore, aut hæmorrhagia, pariter cum eo, quod effervuit atra bilis, evanuit: tum rursus atræ reliquæ feruentes, rursus alteram excitant febrem. Hinc ergo vel vomitus, aut deiectio nigrorum tandem expectanda est, vel morbus aliquis ex atra bile, veluti quartana, aut febris erratica. Fiunt autem & tremulæ huiusmodi recidivæ, humore acri per partes sensibiles transeunte, & facultate mortice oppressa, præsertim cum principium nervorum affectum est. Affectum autem esse ostendunt frequentes per hæmorrhagiam recidivæ: cui ventriculus ob insignes nervos consentiens vomitione tentari solet, ut de vomitu nigrorum in phreneticis dictum est. Interdum etiam accidit, ut pars quædam sanguinis in ventriculum illapsa, ibique concrefcens deiectione, aut vomitu reddatur, sed hoc est per accidens. Quod si sine alleuatione febris aut in febre continua siue recidiva post sanguinis profluuium nigra aut vomitu, aut deiectione excernantur, iudicium est non iudicans lethale, quia cum pravo signo per Aphorismum illum Prorethetici. Post sanguinis eruptionem deiectiones nigre, malæ. Atque hæc videtur huius Aphorismi sententia, quæ coniecturam facit de specie criseos in recidivis, præsertim quæ cum salutaribus signis coniunctæ fuerunt. Quando enim (ait Galenus) post morbi coctionem aliquis humorum vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur, & propter hoc atra bilis, & alius omnis huiusmodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significant evacuationem. Si verò aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit humorum talium evacuationio. Sed de nigrorum vomitu dictum etiam est antea, ubi docuimus *τὸ μέλανον* nomine propriè significari *μελαγχολικὸν χυμὸν* melancholicum humorem distinctum & re, & qualitate, & nomine ab exacta & syncera atra bile, quam *τὸ μέλας χυμὸν* vocat Hippocrates. Generalius verò sumpta dictione nigrorum comprehendit *τὸ μέλαν αἷμα* sanguinem nigrum, non qui aliquando saluber est, & quibusdam naturalis: sed qui à sua symmetria recedens ingenuum ruborem ex humiditate media inter crassitatem & tenuitatem amisit. Ob idque in Aphorismis non sanguis, sed veluti sanguis dicitur, qualis fit sanguis denigratus dum per intestina defertur, semperque est præter naturam, & à Galeno *μελανθέρ* potius dicitur, quàm *μέλαν*, quia cum antea ruberet, denigratur ichorum & partium tenuiorum absorptione, substantiæ corruptione, & proprii excrementi suppressione. Verum cum id perfectè fit, in atram bilem degenerat, cuius excretio syncera semper lethalis est quocunque morbi tempore fiat, ut docuimus antea. Absumitur autem tenuior pars sanguinis dum immodicè coquitur, feruet, aut vritur, ut in præcalido hepate, æstu, regione calida, studiis, causo, phrenitide, febre *φλεγμονώδη*. Currumpitur alimentis crassis, putredine venenata, ut in peste, & obstructione in venis, aut iecore interceptus, ut in hepaticis, aut à mortificatione partium & intemperie frigida. Retinetur proprium illius excrementum melancholicum vel ob copiam, quæ splene turgente nec absorberi, nec educi tanta potest, quanta generatur: vel ob crassitatem: vel in meatibus ipsum excipientibus, aut excludentibus obstructione: vel ipsius splenis non trahentis imbecillitatem. In multis itaque morborum generibus eiusmodi nigra solent excerni. Per erysipelata & inflammationes (ait Galenus) accedente concoctione vitiosus, coenofus, & putris sanguis deiecitur. Deinde in diuturnis obstructionibus hepatis ac totius mesenterij, quibus impeditur *ἀνάσσειν*. Tertiò in hepaticis affectibus medicamentorum auxilio robustiore euadente iecore interdum deieciuntur excrementa tum colore, tum odore pessima purgato ita viscere. Quod autem in progressu morbi unà cum signis coctionis huiusmodi fiant vacuationes, non semel,

sed cre

3. Proreth. 35

4. Aphor. 21.

5. de lock aff. scilicet.

sed crebro ex enarrationibus operū Hippocratis didicistis. Idem contingit in splene. Etenim iccoris instar excrementa post morbi coctionem à se propellit. Proinde per vomitum vnà cum nausea melancholicum interdum sanguinem excernit, qui aliàs per inferiora, quoque subit. Et nisi hoc modo vacuetur, animi deliquia & tristitias melancholicas efficit, ac cibi nonnunquam vehementissimam appetentiam, maximè si excrementum, quod in ventriculum fertur, exquisitè acidum fuerit: sæpenumero autem subuersionem & ventriculi langorem accersit, vbi alià quandam corruptionem induit. Adde etiam in morbis ex putredine, aut feruore sanguinis talia interdum exire, vt in peste descripta à Galeno. Quoties autem vi morbi & incendio nigra excluduntur vt in phrenitide, id planè lethale est. Nam caloris ignei vim, humoris prauitatem, & partium summam intemperiem denunciant. Quomodo verò tandiu humor noxius in visceribus à natura ferri queat, & ad crism referuari, aut ante crism symptomaticè expelli, Galenus quoque docet. Interdum (inquit) quod grauat, sustinet, ac longo temporis tractu id, quod molestum est, vincit, id ipsum conficiens, alterans, & concoquens. Deinde rursus alio tempore, aut qualitatem eius, quod infestat, aut multitudinem ferre non valens, ad eius excretionem excitatur. Quemadmodum contrà, cum interdum vehementer molestat, id quod infestat, eicere cupiens, viribus extremè prostratis præ imbecillitate haud potest.

6. de lock aff. cap. 1.

H. de atra bile. 4. Aphorif. 21

5. de loc. aff.

X.

Τὰ ἐν τριταίοις πυρετοῖσι ἀλγύματα παραξυνώδρμα τεταμογενή ποίειται, καὶ θρομβώδρα αἷματα διαχωρεῖται.

Qui in tertianis febribus dolores exacerbantur, tertiana naturam retinent, & grumosum sanguinem egerunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aλγύματα siue morbos, siue dolores dicas, non ita refert. Res potius consideranda est. Dolores quidam proprii sunt febris tertianæ: alij aduentitij. Proprii, vt capitis, sæpe etiam renum. Aduentitij, vt coli & quarundam partium. De aduentitiis hoc loco. Vidi enim cui per accessiones acerbissimus dolor colicus moueretur: alteri latus excruciat. Alios vexat distillatio grauis & tussis. Hoc vult ergo, eiusmodi aduentitios dolores aliquando (neque enim id perpetuum est) induere naturam tertianam, quia videlicet tertio quoque die cum accessione tertianæ redeant. Commota enim materia impetu accessionis parte aliqua decurrit in partem imbecillem. Qua verò ratione egerant θρομβώδρα, non ita manifestum. Neque enim sanguinis grumos inde egeri necesse est. Sed fortasse, vt in vrinis perturbatio sæpe efficit, vt vrinx in grumos crassescant, non sanguinis quidem, sed crudæ frigidæque materix: ita & deiectiones lenes non sunt, sed asperæ & grumosæ.

DESID. IACOTII COMMENT.

Primùm discernere oportet num febris sit in humoribus putridis: an in solo spiritu alterato: etsi pars aliqua laborans febris causa est, quis sit illius affectus. In putridis humoribus tria prima genera sunt, eaque simplicia tertianarum, quotidianarum, & quartanarum. Sub tertianis veteres comprehendunt tertianam intermittentem, & tertianam continuam, vt Galenus docet secundo de Crisibus. Nam exquisita ardens & tertiana intermittens exquisita omnia communia habent, genus, humorem, intensiorem per tertianos circuitus, symptomata. Hoc vno differunt, quòd continuæ per venas intermittentes vndiquaque delatos humores habet, vnde fit vt hæc cum rigore inuadant, & in ἀπυρεσίαν desinant per singulas accessiones, quibus mouetur & expellitur humor: illæ minimè, quia humor fixus est, & in venoso genere cohibitus. Cum ergo scribit ἐν τριταίοις πυρετοῖσι, generis nomine vtitur

ne vitur Hippocrates, quemadmodum antè, cùm dicebat *ἀπὸ τριῶν*. Nec tertianæ dicuntur ad differentiam cōtinuarum, sed earum, quæ aut singulis diebus, aut quarto quoque die exacerbantur, aut à primo principio vsque ad crīsim similes perseverant, aut eodem tenore inualescunt, aut decrescunt, quas recentiores Synochos nominant. Sūt enim & hæ quidem è genere ardentium, sed acumine differūt. Hæc autem tria prima genera (è quibus omnium febrium dignotio repetenda est) miscentur duobus modis, aut inter se, aut cum phlegmone alicuius partis interioris. Vtroque modo dupliciter, per complicationem, quam *ἐπιπλοὴ* Galenus vocat, quando horis differentibus fit intensio: & per *κράσις* confusionem, quando eodem tempore incipiunt. Docet ergo Hippocrates hoc Aphorismo, febres, in quibus dolores tertio quoque die exacerbantur, id est, inflammationes (sic enim dictum est antea *ἀλγύματος* vocem sæpius vsurpati ab Hippocrate) mixtas esse sub genere tertianarum, quarum characterem referunt, quemadmodum quæ singulis diebus recrudescunt, ad quotidianas continuas, & quæ quarto quoque die, ad quartanas referuntur. Habent enim formā compositam ex his, quæ partis affectæ indicia præ se ferunt, & his, quæ causam ostendunt. Dolor enim *ἰσχυρὸς* firmatus cum æstu quodam, verbi gratia, in thorace, in eo loco phlegmonem denunciat; species autem doloris partem ipsam primigenio affectu laborantem, ut punctorius & latè extensus membranam. Tales enim sunt dolores membranarum, quæ sensu præditæ sunt. Grauis verò cum aliis signis pulmonem. Tumor durus & dolorem in dextro hypochondrio, iecur; in sinistro lienem. Hinc febres pleuriticæ, peripneumonice, hepaticæ, phreniticæ. Hi autem dolores si cum tertiano febris circuitu tertio quoque die exacerbantur, & genus febris, & humoris speciem simul cum his quæ excernuntur, ostendunt. Nam humor in parte putrescens statim calorem quendam malignum accendit, ut in putridis febribus essentialibus. Quando ergo huius caloris modus simplex fuerit, alicui prædictarum febrium necessariò assimilatur, magis autem, si verum dicere oportet, una ex illis est vel biliosa, vel melancholica, vel pituitosa. Nam fluxus, qui phlegmonē facit, vel fluxus bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Verum ex sanguine putrefacto iam quodammodo biliosa est, quia ut calor moderatus sanguinis: ita in excessu, bilis; auctior, atræ bilis author est. Febris itaque retinet characterem humoris & circuitum ac typum. Si verò humor mixtus sit, mixta quoque febris idæa & forma apparebit, ut in phlegmone erysipelatode, & in erysipelate phlegmonode. In phlegmone verò, initio quidem similis est diariis ex inflammatione glandularum: postea tamen, quia sanguis bilefcit, fit *τριταόγυνος*. At in erysipelate iecoris, aut ventriculi, aut pulmonis maligna ardens & tertianæ exquisitæ (nisi calore intro contracto extrema refrigerentur) planè similis nascitur, estque etiam *τριταόγυνος*. Humor autem, qui intra abscessum putrescit, interdum similem quandam accessionem facit febris intermittens, quemadmodum, qui in venis est circa abscessum, continuā. Sed typus illius humoris extra venas obscuratur à febre continua, quanquam & interdū manifestè deprehenditur. Ob idque de dicta in acutis Hippoc. in pleuritide meminit frigoris pedū. Manifestè autem motus humoris biliosi per accessionem & intensiorem symptomatum, ut vigiliarū, insomniæ, æstus, cardialgiæ, delirij, doloris capitis & lumborum, quæ si quis hoc loco dolorum nomine complecti velit, nihil moror. Quòd autem fluxio in phlegmone, & putredo certa periodo moueatur, accessionesque generis tertianarum habeat, multis locis Galenus docet exemplo eorum dolorum, qui in oculis, vel auribus certo circuitu redeunt, quia excrementa colliguntur, mouentur, & putrescunt certo circuitu pro facultatis expultricis robore, & assimilatricis conditione. Et alio loco, Quocirca (inquit) ratione non caret interdum putrescere sanguinem ipsum in locis inflammatis, febrēque ex eo simpliciore esse, quàm ex aliis humoribus. Proportionem autem accessionum tertiani circuitus potissimū sumit. Ita enim certitur fieri & in pleuritide, quoties rubrum expuunt. Vbi verò supra modum affatur penitus: & capite sequenti, cū docuit in doloribus quibusdam externarum partium periodum accessionum observari, ita existimandum est (inquit) in partibus internis, quæ minimè apparent, servari eandem proportionem: verbi gratia, per inflam

1. de dieta
in acutis. 45

2. de diff. feb.
16
Ibidem cap. 11

inflammationem pleuritidis ac peripneumoniz intumescere quidem inter initia accessuum, discuti verò ac subsidere per inclinationem. Idem Hippocrates de doloribus capitis, qui imparibus augentur, ac profluvio sanguinis primo septenario iudicantur cum signis salutaribus: aut cum pravis interficiunt: aut progrediente morbo pus è naribus, aut auribus excludunt: & si viginti dies prætergressi fuerint, rarius quidem hæmorrhagia: frequentius suppurato aut abscessu ad inferas partes quiescunt. Idem iudicium de aliis partibus, quæ phlegmone obsessæ tenentur. Omnis enim phlegmone hypochondriorum, modò sit calida & acuta, cum salutaribus signis, sanguinis profluvio è naribus iudicatur, iuuatúrque sudoribus bonis, & urinis: alioqui suppurat & sæpius per deiectiones expurgatur. Nam, ut ex Galeno superiore Aphorism. dictum est, per erysipelata & inflammationes accedente costione vitiosus, coenofus, & putris sanguis deiecitur. Propterea subiicit Hippocrates, *Et grumofum sanguinem egerunt.* Dolores verò, qui circuitu ita exacerbantur per inflammationes, aptissimè dixit ἀλγέματα προφευόμενα, ad differentiam dolorum à flatuoso spiritu, aut externis, ut vermibus, aut dolore capitis antiquo, qui non est in ratione febris, obstructione difficili, materiz erratico motu, vehementi interperie, qua partes nervaceæ exaruerunt, cordis morfu, & similibus, qui statis ratisque temporibus, ac diebus criticis per se non exacerbantur, ut inflammationes ex putredine & fluxione, quanquam humore incitato simul cum febre exasperantur, & quasi sopiti suscitantur atque incandescunt.

3. Prog. 11

5. de loc. aff.

XI.

Εἰ πυρετοῖσι κατὰ φλέβα πλὴν ἐν τῇ τραχήλει σφυγμὸς καὶ πόσις, ἐς δυσεντήριον ἀποτελεῖται.

In febris pulsus & dolor circa eam venam, quæ in collo est, in dysenteriam desinit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vena in collo & iugularis, & quæ carotis arteria appellatur. Vtræque spiritu feruens pulsatione & tensione dolorem mouet. Hæc autem nō dysenteriam, sed hæmorrhagiam potius & parotidas, aut affectionem quandam capitis potius significat. Nisi quòd aliquando natura sursum emouens materiam, aliquid occurrit, quod vias naturæ intercipiat. Itaque reuocatam materiam per aluum deducit, unde dysenteria critica, qualis sæpe in Epidemiis annotatur. Eadem ratione antè diximus auruginem reuocata in ventrem materia solui, & derepentè euanescentes abscessus lethales, nisi conuersa ad ventrem materia vel urinas, vitium repurgetur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Σφυγμὸς veteribus primùm de motionibus dolorem in parte phlegmone obsessa excitantibus dicitur: deinde de palpitationibus: tertio de vehementi arteriarum motione, quas antiqui venas appellabant. Addidit itaque ad distinctionem κατὰ φλέβα ἐν τῇ τραχήλει. Sæpe enim iugulares, quæ videlicet in superficie collocantur, motione pulsui cuidam non dissimili agitari videmus. In temporibus quoque ex subiacentibus arteriis motio accidit, quo tempore maximè pulsant, eiusque loci venæ quasi vibrantur, quod maximè euenire solet in vehementibus capitis doloribus cum multo calore, quemadmodum vibratus pulsus apparet in his affectibus, in quibus valida facultas est, instrumentum durum, & vsus vrgens per violentam distentionem duræ arteriæ. Eadem autem distentio in venis & arteriis capitis dolorem creat, ob idque adiecit καὶ πόσις, ut ex his simul iunctis intelligamus & plenitudinem & agitationem magnam in sanguine, & calorem vehementem, & principium nervorum affici. Hoc autem si fiat initio morbi cum vertigine à flatuoso spiritu, & cum moderata febre, graui ac turbulenta symptomata circa crism futura prænuntiat, ut antè docuimus. In progressu verò cum vigilæ coniunctæ fuerint,

4. de diata in acutis.

3. *Prorrh.* 9. fuerint, principio neruorum affecto, nihil mirum (ait Galenus) inde phrenitum fieri & coma, & conuulsionem, & vocis priuationem, & quoduis aliud tale pathema. In plerhora autem fieri potest, ut præ copia aut naturæ infirmitate sanguis non excernatur, sed vel venas intercipiat, & ferè momento hominem è medio tollat, vel ad pectus & pulmonem conuersus peripneumoniam, aut pleuritim, aut sanguinis excreationes excitet. Fieri etiam potest, ut excernatur quidem, sed vel cholera superueniente, vel hæmorrhagia, vel hæmorrhoidibus, vel mensibus in muliere. Distinctio autem adhibebitur ex humoris inclinatione, qualitate, superuenientibus symptomatis, & naturæ robore. Nihil enim absque his certò statui potest. Neque enim quid factura sit humoris in caput translatio facta (ait Galenus) certò licet dicere, priusquam aliquod aliud signum appareat vel cataphoræ, vel delirij, vel conuulsionis: nempe & id fieri potest. Potest quoque & natura morbo robustior inuicta sanguinis eruptionem moliri, vel parotidas suscitare. Antegressis autè coctionis perfectæ signis ac die critico maxima inde hæmorrhagiæ spes est, præsertim in iuuenibus, febre ardente, & constitutione aëris calida: in senioribus autem dysentericiæ faciliores conuersa in ventrem materia biliosa, quæ ob virtutis infirmitatem calorisque natui diminutionem excerni per superiora non potuit. De qua sic Hippocrates, Sanguinis eruptiones plurimis fuerunt, præsertim adolescentibus, & ætate vigentibus, perieruntque horum plurimi, quibus non erupit sanguis. Seniores verò corripuerunt vel morbi regij, vel alui turbationes, vel dysentericiæ, ut Bioni contigit, qui ad Silenum habitabat. Grassatæ sunt autem & ætate dysentericiæ, ac quidam ex ægrotantibus, quibus & sanguinis eruptiones fiebant, tandem dysentericias incurrerunt, ut Eratonis puer, & Mylus, qui facta multa sanguinis eruptione, in dysenteriosam conditionem euaserunt. Ostendit ergo Hippocrates quid fieri soleat potius, quàm quid necessariò eueniat.
4. *de artic.*
3. *Prorrh.* 8
1. *Epid. comment.* 1

XII.

Τὸ μεταβάλλον ποικίλεις χῶμα κατὰ θερμότητα, χροίον.

Color, qui saepe cum calore euariat, utile.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tὸ μεταβάλλον alij ad χῶμα referunt. Sed color calorem non immutat, sed ab euariante calore permutari potest. Ideo alij κατὰ θερμότητα, quia ut calor immutatur, ita color. Verùm hæc omnia nihil docent. Iam verò ab affectione corporis & calorem & colorem subinde permutari, utile esse non potest. Itaque non χροίον, sed χροίμωρον legendum puto. Sic enim docet experientia in eo certamine naturæ contra morbum, quam χροίον dicunt, varia sit corporis in colore, calore, pulsu, respiratione, motu, sensu, & ratione, ex quo παραχρῆν illa critica, & inde excretio aliqua prænuntiatur. Melius ergo χροίμωρον legas. Alioqui repugnaret sententiis Hippocratis quia in Prognostico & Aphorif. damnat coloris mutationem & caloris.

DESID. IACOYII COMMENT.

3. *Prog.* 34
4. *Aphor.* 40

Quam vim in præfagiendo habeat caloris & frigoris vicissi mfacta mutatio, dictum est libro primo, & in illum Aphorismum, Summæ corporis partes, si celeriter in vtramque conditionem permutentur, malum. Coloris autem vnà cū calore crebra mutatio duo significat, angustiam, laborem, & pugnam, vel virtutis laborantis casum: deinde humorum prauitatem ac μεταρρίον, quæ inordinatum spirituum ac sanguinis motum infert, & in partem principem inuadit, ut caput. In Prognosticis hanc colorum mutationem in pueris signum conuulsionis esse scribit, quia, ut scribit Galenus, humorum prauitatem indicat, quibus solèt conuelli. In Aphorif. verò, Et quando (ait Hippocrates) toto corpore mutationes accidunt, ut si corpus refrigeretur, & vicissim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, lōgitudinem morbi significant. Galenus inde colligendam docet morbi diuturnitatem, quia non est sim

est simplex & vnius formę. Natura autē varias & discrepātes affectiones paruo tempore subigere & cōcoquere nequit. Experiētia quoq; docet in affectibus animi & vētriculi mordicatione, vt à vermibus. bile acri, humore frigido, itēque in deliquiis animi & interceptione respirationis crebrā coloris mutationē fieri, ac modò pallefcere eggrū, modò liuore aut rubore suffundi. Quę omnia praua signa sunt, quę admodū quoque cūm pituita in corporis habitū liquata diffluit, color, calorq; euacuat. Hoc itaq; modo distinguendū pręsagiū. Vbi hęc contigerint ineunte morbo, vi morbi, nō peculiari vētriculi, aut animi affectu (externa enim semper excipiēda sunt) erraticū humorū motū, cui natura dominari non potest, ostēdunt, & vires à morbo superari, quo tēpore, quia humores turgēt, ad eorū euacuationē festinandū. Est enim *μετάπρωσις ἢ μεταρρυσιν*, de qua diximus alibi copiosē. Cūm verò perseuerāt, multiplex materia, multiplicēsq; motus pręmōstrantur, in quibus superandis tēpore opus est, quia quod plures affectiones apparēt, eò naturę opus operosius. Si verò repētē, & circa statū aut incrementū febris hęc inciderint cū crebra symptomatū mutatione in diuersis partibus, translationē humorū fieri certū est, quę quod euasura sit, ex aliis signis distinguere oportet. Nam si aucta morbi malignitate fiat, metuendū à cōuulsione & phrenitide. Antegressis autē coctionis signis & die critico perturbatio critica ostēditur, qua sola ratione color cum calore crebrò mutatus vtilis esse potest. Quod enim *χρσιμὸν* est, hoc est, vtile, id alicuius actionis & finis ratione tale dicitur, vt scribit Gale. de optima secta. Quò igitur referri ista vtilitas potest nisi ad pręcognitionē criscos, de qua his omnibus Aphorismis agitur? Non tamen de specie certò statuendum ex hoc solo signo, nisi alia adiungantur, quę hęmorrhagiam, aut dysenteriam, aut parotidas denuncient.

XIII.

Τοῦτε χαλῶδες πνεῦμα μέγα, καὶ πυρετὸς ὄξυς μὲν ὑποχονδρίῳ ἐνθάσιος, παρ' ἑς ἀφίστησι.

In biliosis spiritus magnus & acuta febris cum hypochondriorum intentione ad aures abscessum facit.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Xολῶδες vel ægri, vel morbi. *πνεῦμα μέγα*, vt variè dicatur ab Hippocrate, de reuera magno, in quo thorax vndeque plurimum ampliatur, audire necesse est, liberis instrumentis, natura robusta, & necessitate incitante. Vbi enim à partibus inferioribus materia sursum conuertitur, & obiter implet calfacitque vasa thoracis ea respiratio fit. Sed de magna respiratione postea pluribus. Non est autem parotidum proprium hoc signum, sed commune hęmorrhagię, quomodo & hypochondrij contentio. Itaque non ex propriis, sed communibus contra artem pręsagiendi, sententiam malè pronunciat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hęc parotidū signa superius exposita sunt diligēter, nec repetitione est opus. Summa autē est: Si ad abscessum cōuertantur morbi, cōmunia quidem omnia sunt indicia, vbi salubriter se æger habet, neq; solui morbū, neq; vrinā multam, & cū copiosa hypostasi, sed crudam ac tenuē apparere. Propria verò morborū non valde diuturnorū, si æger subitò difficulter spirare cōeperit, mox autē hęc spirandi difficultas defierit, & illam capitis grauitas, & dolor, & coma, ac surditas exceperit, huic in glandulis post aures fieri abscessum necesse est. Si verò morbus iam diuturnus fuerit, neq; vllū ex iis signis affuerit, appareat autē in aliqua inferarū partiū vel grauitas, vel tensio, vel inflāmatio vel dolor, huic in infernis partibus abscessum futurū sperabis. Hic autē videtur animaduersione dignū, quod scribit *χαλῶδες*. Nam in morbis lōgis fieri parotidas scripsit antea, non in biliosis neq; morbis, neq; hominibus. Vel enim *χαλῶδες* vocat flauo tinctos ægros, vt *ὀφθαλμὸν χαλῶδες* quinto & septimo Epid. vel biliosos. Priore modo non absimile est, quod scribit author Prorrhæici, Quibus ampliter & crebrò spirātibz morbus regius & febres acutę cum

3. Protr. 73

1. Epid. com-
ment. I.

duris hypochondriis refrigeratae fuerint, his abscessus magni secundum aures susci-
tantur. Gale. id reprehendit, quod morbus regius ad parotidum generationem nihil con-
ferat. De febribus autem ardentibus scribit sanguinis eruptiones mouere, sanguinem tum
fundentes, tum ad caput sursum ferentes. Posteriore autem modo falsum quoque docetur.
Nam succi ad caput recurrentes (ait alibi) calidi quidem & tenues, desipientias & sangui-
nis eruptiones procreant: crassi autem frigidi, comata & parotidas. Dicendum igitur est,
ut morbum inter acutum & verè diuturnum, ita materiam parotidum inter crassam ac te-
nuem medium locum obtinere. Duo autem esse, quae materiam parotidum colligare in capi-
te, aut ab inferis partibus sursum ferre queant, bile mixta, aut caloris abundantiam. Nam
Hippo. ἐπὶ ἀρματι quaedam facit φλεγμονώδη, alia ἐν συσπληνῶδι, parotidas cum ru-
bore, tensione, dolore: alias cum erysipellate: alias à frigida materia, quae crassa est,
aut caliginosa. Hæc verò non fiunt, nisi in biliosis temperamento, vel vitæ instituto. Sic
enim Hippocr. scribit, Parotidas à frigida materia corrigisse adolescentibus, iuueni-
bus, ætate florētib, luctatoribus, athletisq; quàm plurimis: mulieribus verò paucis.
Gale. causam affert, quod cum in omni humorum illapsu commune sit, ut calidiores
succi ferantur sursum, frigidiores deorsum, materia autem subfrigida esset & ærea, me-
diūq; naturam obtineret & eorum, quæ sursum & eorum, quæ deorsum mouetur, consen-
tiam fuit solis biliosis in caput translationem esse factam: ætate quidem, ut adolescentibus ac
iuuenibus: vitæ autem instituto, ut iis, qui in palæstris ac gymnasiis versabantur. Iure
itaq; (inquit) paucis mulieribus fiebant parotides, illisq; non nisi iuuenibus, & natura
calidioribus quæq; non admodum vixerant in otio. πνεύμα μέγα scribit, ut ante, πνευ-
μα τρυφνός, non qui ventre inflatur, sed quibus magna est & frequens respiratio, quæ
repente incidit ac desinit sine manifesta excretionem sursum trāsente humore. ὑποχον-
δρίς autem ὥσπερ nominat tensionem hypochondrii criticam sine duritie ac dolore, de
qua dictum est ante. Cum ergo in præsignio abscessus primum natura morbi obserua-
da sit, in qua abscessus futurus est: deinde in qua corporis parte per signa inclinatio-
nis humorum, & partis excipientis symptomata, hæc paulò breuius atque obscurius
complexus est Hippocrates, ut qui sibi ad memoriam scriberet.

XIIII.

Οἱ ἐκ μακρῶν ἀναλαμβάνοντες ἔνστοι, μηδὲν ἐπιιδόντες, ἐπιστρέφουσι
χρῆσθους.

*Qui ex longis morbis conualescunt, & bene cibum accipiunt, ne-
que tamē renutriuntur, aut proficiunt, malignè recidunt in morbum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN conualescentibus restituta appetentia bonum signum naturæ sese excitantis
ad renutritionem & colligendas vires inditiū. At nihil inde recorporari ægrum
neque vires reparari, malum. Nam ut ventriculi os bene habeat, reliquo corpore
pars aliqua vitij delitescit, humor corruptus, qualitas immoderata, unde alimen-
tum corrumpitur. Itaque colluies quædam excrementorum ab alimento nasci-
tur, quæ malignum quid mora & contagione reliqui vitij contrahit. Ex quo reci-
diua, quæ eò malignior, quò longior morbus imbecilliores vires reliquerit.

DESID. IACOTII COMMENT.

6 Epid. com-
ment. 2.

Αναλαμβάνοντες dicuntur, qui ex morbo recreantur, unde ἀνάληψις & ἀνα-
ληψικὴ, refectio, recreatio corporum defectorum. ἔνστος verò non idē signi-
ficat, quod ἐρεψις, naturalis appetentia. Nam hæc integræ valetudinis signum est, quæ
nihil relictum ostendit neque empyreumatis, neque humoris morbifici, quæ admo-
dum ἀνอเรξία recidiuæ prænuntiā est, quam ἀποσιτία Hippocr. vocat, ἡ δὲ ἐν
καταλειφθείσῃ & σώματος ἐπιφρασίν, & ἀνδρί, & ἀποσιτίῃ τὸ τὸν ἄλγος, hoc est, Ea-
dem ratione si relinquitur sitis orisq; siccitas insuauitasque atque ciborum fasti-
diū. Hæc enim signa sunt relictæ morbosæ affectionis. Sic enim Hippocrates ἀνоре-
ξίαν

fiam sumit & pro defectu appetentia, ut in bene pastis, & pro morbi symptomate: ἀποσιτίαν verò semper pro auersione cibi, quæ est symptoma morbi: ἀσιτίαν denique pro abstinentia à cibo siue voluntaria sit, siue à morbo. Huic autem contraria est δύσιτια, id est, ut interpretatur Philotheus, ἡ πολλὴ προφῆ, multus cibus, vel, ut Galenus, ὁρῆσις σφοδρὴ σιτία, appetentia vehementior ciborum. Hippocrati δύσιτις idem quod in Aphorismis προφῆν λαμβάνοντες, Galeno ὁρεζόμενον τὸ πρεφόμενον ἄχθῃ καὶ ἐκ appetentes ac pasti usque ad satietatem. Damnat itaque Hippocrates in conualescentibus non ὁρῆσιν appetentiam integram, sed δύσιτιαν immoderatam cibi sumptionem. Contrà verò probat initio ἀσιτίαν, non autē ἀποσιτίαν. Cuius distinctionis ignorance mirum est, quàm multipliciter peccent recentiores interpretes Aphorismorum. ἀποσιτία perpetuò mala est. ὁρῆσις bona. ἀσιτία in conualescentibus ambigit. δύσιτια periculosa. In omnibus cibo non refici malum, & recidiuæ signum. Vehementius autē, quàm conficere possint, conualescentes appetunt, & genio indulgent duabus de causis. Vna ob triplicis substantiæ deperditionem in morbis diuturnis, & atrophiam. Nam & parcius exhibetur cibus, & calor febrilis acquisitiuā humiditatē carnis & adipis, quæ prima occurrit, initio depascit, quo tempore partes solidæ nondū exiccantur, nec minuuntur. Progressione autem facta ad solidarum etiam partium natium humorem conuertitur. Ob idque excitatur naturalis succio venarum, si nihil in ventre vitiosum sit. Altera est excitatus succionis sensus in ventriculo à vitioso humore & acido, ut in canina appetentia. Nam (ut scribit Galenus) quæ sanguinem in ventris tunicis contentum modicè cogunt ac constringunt, ea appetentiā tum augent, tum procreant. Quæ verò sanguinem tum calfaciunt, tum fundunt liquantque ea appetentiā tollunt, unde illud, ὁ δὲ βορρῶν ἀρευνῆς βορρῶν. Aqua vorax: vigilia vorax. Qui ergo multum ingerunt post longū morbum, nec vires recipiunt, nec edendo proficiunt, in his id contingit totidem de causis. Ob infirmitatē videlicet caloris natui, qui debilitatus in partibus solidis vix naturæ necessitati sufficere potest in coquendo & assimilando. Interdum etiam latet vitii aliquod interni visceris & mala colliquatio. Deinde ob vitiosum humorem. Nam impura corpora quò magis nutrias, eò magis lædas. Febres autem non acutæ nō iudicantur perfectæ, & recidiuam facere solent. Cum autem dux illarū causarū simul cōspirant, malum deterius. Hæc itaque δύσιτια, quod minimum est, affert ἀσιτίαν per Aphor. 32. lib. 2. Quod verò frequentius, malignā recidiuam, ut hic docetur. Alimēta enim superflue ingesta, quia cruda & incocta, non nutriunt: quia multa, grauant: si verò spiramenta obstruāt, quibus perspiratio agitur, calorem extinguunt, aut prauum humorem regenerant, & relictum fouent, unde recidiua. Auget naturæ infirmitatē & cacochymiam mutatio naturæ infesta ab otio in negotium, ut Hippoc. docet de dixta in acutis. Ex quibus intelligitur, cur quæ lōgo tēpore extenuata sunt corpora, lentè reficere oporteat. In Aphorif. nō solum dixit Hippocr. μηδὲν ἐπιδιδίνααι, sed etiā μηδὲν ἰχύναι. Illud refertur ad vires, hoc ad corpus. κακῶς δὲ autem malignè relabuntur, quia recidiua illa malignam habet causam, curationem difficilem, & deteriora symptomata, quàm pro morbi specie. Galenus enim τὸ ἐκ λουῶ, & quod ab Hippocrate δύσιτια dicitur, opponit τὸ κακῶς δὲ. Siue itaque idem specie morbus cum priore redeat, siue diuersus, malignus erit ob summam virium infirmitatem, & morborum affectus contumacem impressionem.

6. Epid. comment. 4

6. Epid.

Hipp. de humoribus et 6. Epid. com. 2.

3. de crisi,

XV.

Οἷον ἐν πυρετοῖσι φλέβες αἱ ἐν κρατάροις σφυγματώδεις, καὶ πρόσωπον ἔρρωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρόν, χροῖον, καὶ ἐκ πύλων χαρὶς αἵματος ῥύστος ἐκ πύλων πολλῆς, ἢ λευγὸς, ἢ παλαιός, ἢ ὀδυνηρὸς ἰχίον.

Quibus in febribus vena temporales pulsant, et facies bene habet, hypochondrium verò molle non est, diuurnus morbus significatur, qui non desinat, nisi multus sanguis e naribus effluat, singultus, conuulsio, vel coxarius dolor accedat.

Absurda hæc oratio qua parte febrem diurnam conquiescere scribit conuulsione & singultu. Malum enim omnino est conuulsionem superuenire febri. & singultus inutilis est, nisi quis dicat conuulsione illa, quam adfert conuulsio, materiam dissolui. Quomodo rigor quartanæ & calor epilepsiam dissoluit. Iustius autem, vel hæmorrhagia, vel abscessu in coxam morbum solui, magis tamen hæmorrhagia ex pulsu vasorum ceruicis, ex facie sana, & tensione hypochondrij. Appellat autem τὸ πρόσωπον ἐρρωμένον, quod & θαλερὸν, bene corpulentam faciem & bene coloratam. At melius quidem corpulenta sit copia ea ratione, qua in bene valentibus pastis & plenior & coloratior facies apparet: diutius tolerata fame subsidet & expallescit. Hic ergo cum vis sanguinis & spiritus eò feratur, vasa ceruicis pulsant, exturgentque copia: facies quoque plenior & rubentior est: ὑποχόνδριον autem μὴ λαπαρὸν intelligit, vel tensum, vel tumidum. λαπαρὸν enim dicit, quod μαλακὸν: μαλακὸν autē, quod κενὸν & inane est. Itaq; μὴ λαπαρὸν τὸ μετὰ ὄγκου ἢ ὀνέσις, vt Hermocrati. ὑποχόνδριον ὄντασις λαπαρὸς: intentio subinanis, quia nullus, aut non imminens in superficiem tumor. Ex quo tumores λαπαρῶς in Epid. πνεύματος & ἀφανίζεσθαι subsidere, contrahi & evanescere. Itaque siue intentio sola, siue cum intensione tumor in hoc ægro fuerit, hæmorrhagiam potius ex his indiciis, quàm in coxas abscessus expectari potest nisi reuocata materia in coxam deponatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Progn. 34

6. Epid. comment. 2

6. Epid. comment. 2

EX hac syndrome diuturnitas morbi significatur, ex diuturnitate cum salutaribus signis abscessus. Verum quia morborum tria genera sunt, in quibus fieri solent abscessus: unum acutiorum, in quo humores moderatè crassi cum multo calore feruntur sursum ad parotidas: alterum diuturniorum, quorum materia ob maiorem crassitiam, aut virium infirmitatem decubitat ad inferiora: tertium medium eorum (inquit Gale.) qui medio genere ambigunt, neque convenit, quantum in ipsum agitur tempus, querere sintne sursum potius quàm deorsum erupturi, sed ex aliis definitis signis oportet: huius exemplum apposuit Hippoc. in hoc Aphor. Id ex singulorum signorum viribus intelligetur. Primum est, venarum, quæ sunt in temporibus, id est, carotidum & iugularium pulsatio. Has in Epid. vocat Hippoc. ἐξ ἰσχυρίων non conquiescentes. Gale. interpretatur ὑπὸ πλόνος διατεταμέναι, quæ plus iusto dilatantur. Ostendunt autem permanere febrem, & in sanguine agitationem. Oportet autem vt abscessus generetur, & incoctum esse morbum, & constantem longo temporis tractu permanere, & sine malignitate esse. Quod si venæ illæ & arteriæ vehementius pulsant in principio, caput affici, morbum turbulentum esse, calorem neque languere, neque vincere, circa crism vehementia symptomata fore denunciant: in dolore capitis tensionem cum multo calore: imminere crisi perturbationem criticam ostendunt, vt antè dictum est. Cum ergo caput opprimatur materiarum collectione, venæque ob copiam tendi, ob calorem agitari, ob virium sufficiens robur pulsare vehementius appareant, quod euasura sit materia, ex aliis signis distinguendum. Addit ergo ἐρρωμένον πρόσωπον faciem bene habitam, dimirum quod in Epid. fortasse subiicit, neque viriditas pellucida, & paulò post, Habet autem ex his (quibus morbus in articulos abscessurus est) plurimi faciem impensè rubram, qui scilicet albidior sit natura, neque ex naribus profunditur sanguis: aut si profunditur paucus quidē. Nēpe (ait Gale.) in multis abscessum quendam habituris in morbis salubriter longis, rubens permanet facies, & maximè ubi decubitus ad aures futurus sit. Sed quia ruboris hic non meminit, exactius dicendum quid sit bene habita facies, & quid futurum portendat. In ægrotum facie duo maxima vitia notat Hippoc. χρῆμα νεκρῶδες, colorem cadauerosum, exalbidum, pallidum, liuidum ac nigritum: & σκωτῆριν, ἢ ἀδαλυσιν colliquationem, vel resolutionem, quæ primò sit in pinguedine ac molli carne, tandē verò in partibus solidis. Gale. vocat πρόσωπον συμπαγῆδες, & πρὸς πᾶσι faciem collapsam & arefactam. Huic contraria est sana & bene habita, quam vocat Hippoc. πρόσωπον χρεῖον bonam faciem, Gale. ὁμοιον τῇ φύσει naturali simile, id est, neque collapsam ex morbo, neque decolorem, sibi æqualem in mole, & colore. Hæc ergo & colliquationem malignam, & phlegmonem interiorē, quæ febrem acutam affert, præsertim si magna fuerit, & in calore nativum mortificationem abesse testatur, ac proinde salubrem esse morbum, tametsi magnus appareat per Aphorismum illum sexti Epidemion. In magnis malis facies si bona fuerit

fuerit, signum bonum: in paruis contraria bonæ significans, malum. Etenim (ait Galenus) magnis existentibus vel morbis, vel symptomatis si facies, ut morbi natura fert, non collapsa fuerit, signum est bonum: in paruis verò si è contrario, malum significat. Neque verò ex hac bene habita facie solam morbi securitatem colligere nos docuit Hippocrates, sed etiam morbi diuturnitatem. Nam in Aphorismis scribit faciem in suo statu manere ob materiæ contumaciam & meatuum densitatem, in febre magna: in parua plus æquo attenuari ob imbecillitatem. Febricitantium (ait) non omnino leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiam plus æquo collique fieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat. Ex his ergo signis efficitur magnum esse morbum, diuturnum, salutarem, facultatem validam: quæ omnia spem abscessus afferunt, nisi coctione cum multa vrina crassa finiatur, aut hæmorrhagia abscessus materia præripiatur. Cum itaque (Galenus inquit) ex prædictis abscessum fore speraueris, ventris distensiones præterea aspice. Nempe ex his si in dextram corporis partem vel læuam abscessurus sit morbus, inuenire valebis. Distensiones enim ipsæ secundum re&itudinem suam abscessus fore denunciant. Et in Prognostico, Fiunt autem hi (inquit) in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria phlegma innascitur: illi verò in superioribus, quibus hypochondrium λεπρόν molle ac sine dolore est. Sic ex dispositione hypochondrij colligit Hippocrates & an sursum, vel deorsum futurus sit abscessus, & an in dextra aut sinistra parte. Nam in acutus phlegmone ab humore calido in hypochondrio vel interficit, vel hæmorrhagia iudicatur, vel suppurat. In diuturnis autem inæqualitas hypochondrij cum distensione à frigidioris materia abscessus facit ad inferas partes, ut in Prothetico quoque docet. Propterea addit *μὴ λεπρόν*, id est, non molle & æquale, sed tensum cum materia quadam ibidem contenta. *λεπρόν* enim molle significat, & quia ex mollitie intelligimus vacuitatem materiæ alienæ tumorum efficientis, ob id Galenus modò *μαλακόν* molle, modò *κένον* interpretatur, hoc est, inane. Quod enim molle est, tactui cedit ac subsidet: quod verò subsidet, inane & vacuum vulgò dicitur. Vnde interdum Hippocrates coniungit tensionem hypochondrij cum vacuitate, vocatque *ὑποχονδρίῳ ὀντασι λεπρόν* in Hermocrate, cui inflammatio interna in cõcaua iecoris parte tendebat intro hypochondriũ sine tumore. Hypochondrium ergo *μὴ λεπρόν* dicitur, quod non est æquale, molle, & vacuũ, sed continet humores crassos, aut scirrhum, aut phlegmonẽ, aut leuem tensionem, quasi quod parum recedit à molli & vacuo, mediũque est inter naturalem dispositionẽ, & phlegmonodem. Quãdo autem hypochondriũ dicitur *χωρὶς προθήκας τε καὶ διερρημῶν* sine adiectione & definitione, dextrum intelligitur, ut scribit Gale. Ex his, quia caput afficitur, alterutrum fieri potest, ut aut illa abscessus materia in auriũ glandulas reponatur, aut excludatur per hæmorrhagiã. Neutrum autem si fiat, aliò conuerfa ad articulos transferetur, præsertim ad coxam propter amplitudinem & imbecillitatẽ. Etenim (ait Gale.) qui faciẽ impensẽ rubram habent his cum salubriter cunctatus fuerit morbus, per abscessum iudicationẽ fieri speretur, nisi facta per nares sanguinis profusio, superabundantem sanguinem in articulũ aliquem lapsurũ prius vacauerit. Verũ neq; cõuulsio, neque singultus aut necessariò, aut magna ex parte sequuntur. Cõuulsio tamen duobus modis fieri potest. Vno ob naturæ infirmitatem & materiæ copiã, quæ agitata nec excreta in partes neruofas refluit. Altero in transitu ad partes inferiores non increfcẽte morbi malitia, sed cerebro cum vehemẽti motu sese exonerante, ut in Pythione, cui os distortũ est migrante humore à cerebro ad inferiora. Singultus autem & cardialgiæ interdũ etiã incidunt, quando copia in venis acervata tenue quoddam serum in ventriculum confluit, & ad os ipsius ascendit, quod omnium ferè partium maximẽ sentiendi facultate præstat.

1. Aph. 28

6. Epid. comment. 2.

3. Proth. 69.

2. Prog. & in histor. Hermocratis.

6. Epid. comment. 2.

XVI

Εἰ καύσας κοιλίην χετάρῃ γείῳ, θανάσιμος.

In febre ardente valde soluta aluus, lethale.

R 3

Kλύσθαι febris ardens non solum quæ propriè ita appellatur, sed quæ igneum calorem manifestius edit, unde πῦρ sæpe in Epidemiis, & πύρωμα πύρωσις in libro de morbis. Vox autem καταρραγίσα dicitur, ubi æger ἀδρῶς ἐκκρίνει ποτὰ. Sed cur lethale dicat, parùm constat. Multis enim salutaris est eiusmodi abrupta ventris proluuius, & ab Hippocrate scriptum γὰρ τοῖσι παραχρῆσι τὸ κελύς, καὶ τοῖσι ἐμῶσι τοῖσι αὐτομάτως ῥυομένοισι ἢ μὴ οἷα δὲ καθάρισθαι καθαίρονται θυμὸς καὶ σφύρες φέρονται. ἢ δὲ μὴ τὸν ἄνθρωπον. Atque hoc idem aliis quoque locis significat. Itaque Clazomenio magnum alui profluuium etiam cum strigmetis saluti fuit. In statu illo Aquilonto primi Epid. plurimi turbata aluo multis biliosis cunctibus, & dysenteria seruati in febribus ardentibus mortui plurimi, quibus malè restitit aluus. Itaque distinctio adhibenda est. Si enim prius ad salutem indicata crisi aluus exturbatur die critico, & qualia conuenit, effluunt, atque inde melius egri habent, in ardente febre salutaris dysenteria, & alui abrupta profluuia. Cōtrā verò deiciunt vires & sunt lethalia.

DESID. IACOTII COMMENT.

VT in omni alio morbo, ita in causo profusam aluū, neque iuuare, neque lædere simpliciter, & sine distinctione affirmari potest. Nam cum vitiosus & morbosus humor vacuatur, ægerque inde leuius habet, maximè si die critico & antegressis coctionis signis id incidat, confert & criticum est alui profluuiū. In principio autem, aut incremento sine coctionis signis nihil iuuat. Si verò præterea symptomatis augeat ægrum, ac vi adaucti morbi, nec ex alimētis corruptis fiat, lethale est, quia iudicatorium non iudicans. Verum in vero causo à tenuibus, & acris humiditatibus, quas venulæ arefactæ attraxerunt, aut aliunde fluentes exceperunt, rarò criticum esse solet, nisi in his, in quibus causi veluti sedes est in ventre & concava parte hepatis, aut in senibus, qui ob densitatem habitus & virtutis infirmitatem hæmorrhagia, aut sudore rarius iudicantur. Tum enim aluus mordetur, & biliosa deicit, cum vehemens morbus est, motusque acrium & tenuium humiditatum intro inclinat. In causo autem notho à pituita salsa fluit interdum aluus ob corruptionem alimentorum, quia pituitosus humor non facillè excernitur, ob idque excrementa nullius humoris formam speciemve retinent. Soluitur autem sudoribus multis, vomitibus, deiectionibus pituitosis, aut abscessibus. Quod si phlegmone obsessum sit iecur, quæ excernuntur, interdum quidem liquida existunt, & interdum sicca, veluti quæ αὐραδίνες appellantur, combustis scilicet à visceris phlegmone siccioribus, & quasi in nucleum formatis excrementis, σκύβαλα Græci vocant. Verum si cum phlegmone fuerit imbecillitas, liquida deiciuntur, viscere scilicet ad se alimentum trahere nequeunte. Distinguntur autem deiectiones eiusmodi ab his quæ ventriculo affecto fiunt, quia in chylum muratæ sunt. In ardente ergo febre antequam quicquam de profluio alui præfagias, primum distinguere oportet, num corrupta alimenta effluant læso ventriculo, aut imbecillo hepate: deinde si hæc absint, & pauca, ac liquida exeant, cruditas tantum significatur: si verò καταρραγίσα, hoc est, ut interpretatur Galenus, confertum multa excernit venter, siue ἀδρῶς, idque symptomaticè, & cum accessione grauium symptomatum (hæc enim duo adhuc necessaria sunt ad distinctionem id lethale est ut causa & signum. Ac causa quidem, quia æger ex frequentia desidendi & labore vigilat: ex multitudine excrementi periclitatur ab animi deliquio & resolutione vitium, ut Hippocrates scribit in Prognostico. Atque hoc est, quod οἷς καταλυτικὸν εἶναι αἷμα μίμνεται, tanquam vires exoluens Hippocrates criminatur. Signum verò est corruptorum alimentorum, resolutæ hepaticæ facultatis, & incendij vehemensissimi in hepate, quo continuatur bilis generatio, de quibus omnibus copiosè egimus in librum de deiectionibus. Cæterum sæpe accidit in causo, ut natura infirma aut irritata à materia morbifica ante coctionem, excretionem aliquam, aut parotidas moliat, quæ cum dominari humoribus non potuerit, copiosè fluente aluo ægrum præcipitat in perniciem vitiosis humoribus excretis non iudicationis ratione, sed, ut scribit Gale. in Protrh. propter hepaticæ facultatis infirmitatem.

Ἐκ κοιλίης ἀλγήματος ἐπιπόνου, πυρετός καυσώδης, ὀλέθριος.

A dolore ventris laborioso febris ardens lethalis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aλγῆμα ἐπιπόνου intelligit, vnde æget ἢ ἐνφορᾶς habeat, sed malè concietur. Alij enim morbi ventris feruntur facilius, vt diarrhoea, & lienteria. Alij difficilius, vt dysenteria & colicus cruciatus, voluulus. Si ergo ab eiusmodi laborioso morbo febris ardens nascatur, admodum lethalis est, quia videlicet doloribus & anxietate (nam ἐπιπόνου δύσφορον interpretari licet) vires dissoluuntur. Accedit autem nouus hostis & is grauis, febris ardens: vnde pertinacior vigilia, & maior virium dissolutio est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Notaro doloris nomine vel inflammationem, aut erysipelas intelligit: vel affectionem aliquam dolorificam in ventre. Priore modo non solum in ventre, sed etiam in cerebro, & pulmone, & succingente membrana, & angina tertiz speciei, si dolor ἐπιπόνος febrem ardentem excitet, magna ex parte lethalis est. Nam causum dicere solet Hippocrates de febre ardente maligna, in qua interiora vruntur, & exteriora frigent, sicuti febrem acutā de ea, in qua calor ad exteriora æqualiter diffunditur. In dictione autem ἐπιπόνος, ἢ ἐπὶ vim habet augēdi. Manifestum autem est, vt diximus antea, magnas & vehementes affectiones lethales esse cū exolutione virium. Si enim ex his, qui viribus valent seruantur non omnes, constat ex his, qui imbecillam habent virtutem, seruari neminem. Nihil autem æquè vires deicit, atque dolor & vigilia. Tria itaque in perniciem ægri conspirant, febris ardens, quæ grauissimus est affectus, virium ex dolore laborioso resolutio: & symptomatum vehementia, quæ ex his sequuntur. Quod si sine inflammatione, dolorifica aliqua ventris affectio causum excitarit, duobus quoque modis id incidere potest. Vt enim continuis ex dolore vigiliis corpus exiccatum est, & sanguis biliosus redditus atque inflammatus, quod ob eandem, quam dixi, causam lethale est: vel tenues & acres humiditates, quæ actimonia sua ac morsu tormina in ventre mouebant, in venas & viscera nobilia, aut attraxerunt, aut confluxerunt, quod non est lethale, nisi maligna signa accesserint, aut virtus valde infirma sit. Generatim autem & in vniuersum scripsit Hippocrates περὶ παθῶν, Omnem accessionem mali grauioris ad graue malum, lethalem esse, quomodo etiam in Prognostico, hydropem admodum exitialem dixit, qui ex acuto morbo ortum habeat, & febres acutas ex aurium dolore perniciosas in iuuenibus potius, quàm in senibus ob inflammationem sanguinis, & phreniticidem, quæ illius inflammationis est consequens.

XVIII.

Ἐν τοῖσι καυσώδεσσι ἤχων προσγενομένη μὲν ἀμβλυσμῷ, ἢ κατὰ πῖπας βάρυν, ἐξίσταται μελαγχολικῶς, μὴ αἰμορραγήσαντες.

In ardentibus superueniens sonus aurium cum hallucinatione oculorum & narium grauitate, insaniunt melancholici, nisi sanguis e naribus effluxerit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Excitata sursum bile cum sanguine necesse est ea perturbatione spiritus gigni qui cū ferueant & exitum sibi querant, aurium anfractibus inclusi resonantem strepitum mouent, qui ἤχος dicitur. Discursu verò per ea vasa, quæ ad oculos

pertinent, obscurant visum hebetantque, quod ἀμβλυγμὸν nunc appellat, & inter signa hæmorrhagias scripsit in Prognostico. Cum autem vis imperiusque sanguinis in nares ruat, siquidem effunditur, salus expectari potest: si retinetur, grauitas non solum eo loco, sed ad frontem & supercilia mouetur. Quomodo in coriza adstrictis viis, quæ ad nares pertinent, dolor grauis frontē exerceat. Itaque ut omnis plenitudo sanguinis diutius cohibita corpore in melancholicum sanguinem degenerat, aut uritur quidem, ita & in capite suppressus sanguis si non vacuatur, melancholia fit aut atra bilis. At hæc vel putrescit, vel malignum quid contrahit. Ab utroque ἐκπρῶς μελαγχολικά, de qua iam sæpe dictum est, quæ videlicet vehemens & ferina insania est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc symptomata si circa morbi vigorem repente apparuerint in morbis constantibus, & cum signis coctionis, crīsim futuram denunciant. Si verò à principio & per incrementa, critica esse non possunt, siquidem nihil in principio iudicari potest. Quoties enim natura ad excretionem properat, materiāque in caput transfert, ingens in corpore perturbatio concitatur, ob quam symptomata huiusmodi cum manifestissimis coctionis signis existunt. Verum cum perturbatio similis sit, nullo ad noxiū humoris excretionem antecedente apparatu, perniciosissimum signum est. Tumque iterum distinguendum, num vitio ventriculi circa statum intempestiuè exhibito cibo moueantur, an vi & malignitate febris. Priore modo anxietas cum nausea coniungi solet, ut Hippocrates docet secundo de diætā in acutis. Posteriore autem febris ardens significatur, quæ sit ob inflammationem cerebri. Nam causi maligni interdum sedem habent & focus in capite, interdum in pulmone, ventriculo, hepate, liene, ieiuno intestino, ut Hippocrates & Galenus sæpe docent. Inflammationi autem cerebri superuenit ex propriis phrenitidis signis continuum delirium. Ex ea verò, quæ in capite redundat, humiditate spiritus flatuosus excitatur propter quem tinnitus aurium sunt. Eodem modo hebetudo, siue caligo oculorum, cum crassus quidam humor, vel spiritus oculos inuadit. Naribus verò ingruens humoris copia sensum grauitatis in ipsis facit. Verum & sine inflammatione cerebri per sympathiam hæc oriri posse certum est, propter assiduam febrem ex materia biliosa, quæ per venas fertur, atque ibi condita est, è qua flatuosi spiritus ad caput mittuntur, ad aures, ad oculos, atque ad nares humoris copia. Hos igitur non simpliciter in melancholicam phrenitidem incurrere dixit, sed ut plurimum. Quonam verò pacto quidam ex his seruentur, adiecit, nimirum per liberalem hæmorrhagiam, quæ à magnis morbis liberat; ex quo etiam intelligi voluit eiusmodi symptomata propter copiam fieri. Sin autem cerebrum hac oppressionē liberari non possit propter naturæ infirmitatem, aut conuulsio, aut melancholica phrenitis necessariò sequitur. Nam flaua bilis siue in toto corpore, siue in capite fuerit, magis ac magis adurit, atque in atram degenerat, cuius impressionem cerebrum (ed enim fertur, aut ibi localem habet generationem) ubi exactè exceperit, primū æger insanit melancholico modo, deinde aucta affectione ferociter tandem cum silentio, nisi antè mors interuenerit. De his autem phrenitidis gradibus & generationis modo dictum est antea. Quapropter in voce ἐξίσχυται, τὸ ἐξ designat τὸ ἐδίψαι: scilicet finem aliquem alterationis. Ut enim aliarum rerum, ita & cerebri alterationes duplices sunt, aut præparantes, quæ antecedunt finem: aut finales, ut Philosophi loquuntur, in quibus calor præter naturam vix ultra progredi potest. Ex his triplicem sonitus aurium causam licet ex Hippocratis sententia colligere. Vnam à bile in venis feruente, de qua diximus. Alteram è ventriculo: tertiam ex capite. De quibus Galenus, Coniungit (inquit) & aures sonis implentur tum propter eos, qui à ventre sursum feruntur vapores: tum propter flatuosum spiritum, qui in capite oritur ipso. Is enim inordinato motu agitato nec exitum habens, per aurium anfractus sese insinuat, atque occurrens neruo auditorio ac membranz, in qua aer alliditur, sonitum & strepitum quendam edit. Addunt exquisitam illius sensus subtilitatem. Postea quoque docebit interdum in solutione

4. de diætā in acutis.

2. de diætā in acutis.

lutione morbi robore naturæ flatus exire per aures, quia materia discutitur. Incerti quoque & discurrentes lucis splendores, qui μαμαρίγες Græcè dicuntur, oculis sunt propter eam, quæ à ventre est, exhalationem euaporationemque, & propter sanguinis, qui ad caput fertur, abundantiam. Atque ex his prius quidem ex importuna interdum fit ciborum oblatione: alterum autem propter eam, quæ iudicatoria est, sanguinis eruptionem: vel propter delirium imminens. Gravitas autem narium non à vaporibus, sed materię in illas partes illapsu hæc fieri testatur. Verùm quomodo differant ἀνέυρησις, ἀμβλυγμία, & μαμαρίγες, dictum est alibi.

XIX.

Τὸς ἐν χύσεισι τρόμβος, παρακοπήν λύει.

Tremores in ardoribus delirium soluit.

De 6. aphor. 26.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Quod in vno aut paucis vidit, quasi vniuersale scripsit. Aut hoc quidem annotatum, quod postea si datum esset, aliis exemplis confirmaret. Itaque bilis inclusa venis ardorem facit: hæc vbi excluditur, aliquando rigorem criticum mouet: aliquando in nervos transfuit & tremorem facit. Atque laborantium nervorum iniuriam cerebrum celeriter persequitur, vnde delirium. Ac mirum quoque, nisi etiam conuulsio insequatur. At verò tremore febrem, & tremorem delirio solui absurdè dictum. Aliud enim Hippocrati λύει, aliud μετατίθει. λύει enim dicere consuevit, vbi morbo liberatur æger: μετατίθει verò quando transfusu materię, priore morbo quiescente alter succedit perinde gravis aut etiam grauior. Pythioni manuum tremor, atque hinc delirium. At neque tremore febris, neque delirio tremor sublatus est. Quod si quis causas recognoscat tremoris, accessionem mali & exitium intelliget, vbi ad tremorem delirium, ad febrem tremor accesserit. Siccatis enim nervis & immodica vacuatione accisis viribus tremor esse potest & delirium, à quibus quid aliud, quàm desperationem annuncies.

DESID. IACOTII COMMENT.

Abutitur significatione verbi λύει in translatione humorum, quam μετατίθει appellat. Nam in solutione morbi æger à molestiis liberatur. μετατίθει autem (ait Galenus id est, translatio (cùm humores transmouentur ab ea parte, in qua stant, in aliam) habet aliarum accessionum principium, & laborum: ut & aliud exigat tempus ad coctionem mali corporis locus, ad quem infestantium humorum facta sit commutatio. Seruari tamen ægros interdum per metastasim ad ignobiliores partes Hippocrates author est, si coctis vrinis aut spuris translatio fiat, ut ad hypochondriorum dolores, vel ad testes, vel ad crura, quemadmodum scribit loco citato de diætâ in acutis. Nos quoque vidimus ante sudorem criticum, tremulum quendam motum & conuulsium in crure & manibus à transitu humorum per nervosas & sensiles partes. Cùm ergo in febre ardente materia morbifica in venis conclusa contineatur, interdum symptomatico motu morbi transfertur in diaphragma & caput: quæ si natura valida in sensiles partes è venis transponatur, vehementerque agitetur, rigorem mouet: sin verò in nervosas partes decubuerit, principiumve ipsarum prehenderit, primario quidem affectu tremores fiunt: per consensum verò affecto nervorum principio deliria. Nec solum ex arteriis & venis in nervos fit μετατίθει, sed etiam contrà ex nervis in arterias & venas, aut in substantiam cerebri per diadochem, quasi per manus, traducta materia. Verùm tantò id periculosius, quantò pars nobilior est, in quam fit translatio. Propterea in febribus ardentibus tremorem delirium ferè excipit ad perniciem ægri. Multò tamen ceterius tremor ille mortem denunciat, qui fit à vehemente resiccatione nervorum, & virtutis infirmitate in progressu morbi exhausta optima humidi primigenij parte. Sic Pythion à tremore & delirio in principio morbi seruatus est. Ab alio verò

4. de diætâ in acutis. 68

nemo

nemo euasit. Nam Galenus in illius historiam tres in vniuersum tremoris causas docet, oppressionem virium, spirituum in affectibus animi agitationem: & nervosarum partium vehementem intemperiem ac virtutis resolutionem, qui plane exitialis est.

XX.

Εν χύσει ρύσις ἐκ μυκτήρων τεταρταία, καὶ οὐκ ἔστι μὴν ἄλλο ἀγαθὸν συμπτῶν. πεμπταία δὲ ἥσος κινδυνώδης.

In febre ardente quarto die sanguinem è naribus fluere, malum, nisi quid aliud bonum incidat: quinto die minus periculosum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN sanguine, qui redditur è naribus, στελαγμός, ῥύσις, αἰμορραγία vt antè distinguenda. Stillatio enim vt aliàs periculosa, ita quarto periculosissima: deinde quinto. Fluxus autem & larga effusio ambigua sunt quarto, quia huic indicandi potestas maior, quàm iudicandi. Metoni quarto die fluxit sanguis aliquis: quinto largiter erupit: aegrè tandem conualuit. Quinto, quia is vim habet iudicandi: minus periculosa ῥύσις. Quod autem dicit ἢ μὴ π' ἄλλο ἀγαθόν, Bonum autem (quod Metoni accidit) si larga effusio sanguinis, aut vacuatio aliqua salutaris superueniat.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Proth. 1

Stillicidium narium quàm periculosum sit, dictum est alio loco copiosè. Significat enim naturam quidem conari, quod superfluum est, excernere: verùm non posse vel ob propriam infirmitatem, vel sanguinis crassitiem, vel partium densitatem, vel vnum ex his, vel multa simul. Paulò minus periculi est in mediocri profusio, quod ῥύσις vocat. Cùm autem malum semper hoc sit tanquam iudicatoriū non iudicans, tum verò multa sunt, quæ illius signi malignitatem augent. Primum si sanguis meracus appareat absumpto sero ab incendio febrili. Deinde si coniuncta sint symptomata, quæ grauiter affectum cerebrum indicent, vt surditas, ignauia & similia per Aphorism. 48. tertij Prothetici. Tertio si primis tum æstatis, tum autumnalium temporibus inciderit. Nempe in his diebus flaua redūdat bilis, ambiensque nos aër calidus est: quò fit, vt sanguinem ob vtramque causam liberè fluere oporteat, & contrà, magnam subesse causam ac difficilem, quæ fluxionem intercipiat. Postremo si quarto die fiat. Tum enim (ait Galenus) absoluta morbi malicia significatur. Est enim index septimi, hoc est, eam habet vim, vt qualiscumque septimus futurus sit, indicet. Cùm ergo signum malum quarto apparuerit die, malus necessarius futurus est septimus. Si verò salubre & bonum, septimus bonus erit. Nam per æqua proportionem virtutis signi tum magis, tum minus vel bonum vel malum fore septimum certò prælagiendum est. Nec solidum autem hac ratione quartum diem rem nouam edere ex grauib. signis est, sed etiam quia & quæ diebus tum criticis, tum indicibus apparent, maiorem vim habent atque efficaciam: & motus dierum parium violentus est, diuinitatēque morbi, aut in acutis mortem denunciat. Ob idque subitè, quinto die minus periculosum. Etenim valida natura mouet humorem diebus imparibus. Debilis non mouet, nisi irritetur ab humore. Hoc autem fit die pari, quo prouocatur ab hoste, vel opprimitur. Cùm verò nullam excretionem tentat, aut ad extremum infirmitatis peruenit, aut humor tantum crudus est, ac minimè efferatus. Ob idque satius esse scribit Galenus nihil naturam moliri, quàm frustra. Quia tamen dictum est alibi, ab hoc signo hæmorrhagiam septimo futuram intendum præmonstrari, non simpliciter, neque vt res tulerit, sed cum distinctione prælagium instituendum esse admonet. Nam si ex signis bonis, quæ maiorem habent efficaciam, egro adfuerint, imperfecta tantum crisis erit, non mala, eamque excipiet sequenti die critico hæmorrhagia liberalis, aut alia excretio, vt

1. Proth. 1

tio, ut in eo, qui in Dealcis horto iacebat, qui secundo & quarto paucum & sybce-
tum profudit. Liberatus tamen est, quanquam ægrè, sequente saluari euacuatione
& abscessu. Bona autem signa sunt, symptomata inde remissa, & absentia eorum,
quibus diximus huius signi malitiam augeri. At si nullum tale fuerit, ac non modò
nihil iuuerit, sed etiam auxerit morbi vim & symptomatum vehemētiam, aut mo-
rietur æger, nequeunte morbi coctioni satisfacere virtute: aut à periculo mortis
vindicaretur liberali hæmorrhagia bona quadam fortuna superueniente, ut in Me-
tione. Sanguinis enim profusæ & copiosæ eruptiones magna ex parte liberant.

XXI.

Οἱ ἐν τοῖσι καυσώδεσσιν ὑποπεριψύχουσι διαχωρήμασι ὕδατοχόλοισι συχ-
νοῖσι, ὀφθαλμοῖσι κακοῖς. ἄλλως τε, καὶ ἡ ἀτοχὴ γίνονται.

*Qui in febribus ardentibus leuiter refrigescunt, deiciuntque
aquosa biliosis mixta, densis oculis, malum tum aliàs, tum si catochi
sunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN ardore subfrigescunt natura concitante materiam in profundū corpus, dein-
de quodd in hoc ægro bili frigidus humor & aqueus fuerit mistus, unde deiectiones
ὕδατοχολώδεις. Aliquid quoque frigida materiz aut intemperiei eiusmodi
ostendunt oculi densi, hoc est malè lucentes & obscuri. Ut enim in calidis morbis
igneo splendore micant quomodo phreniticorum: ita frigore concreescunt & splen-
dorem suum relinquunt. Crassities ergo, frigus & impuritas densos obscurósque
oculos facit: tenuitas, raritas, calor & puritas pellucidos. Confirmatur hæc catоче,
qui morbus frigidus est, ut antè dictum est. Atque eiusmodi genus febrium descri-
bit tertio Epid. in quibus aluo turbata crudis tenuibus euntibus, quæ nunc ὕδατό-
χολα dicit, media conditione inter somniculosos & vigiles, nisi quodd illis κῆμα δὲ
κατόχης, his κατοχῇ vicinus effectus cerebri.

DESID. IACOTII COMMENT.

CORruptam hanc sententiam restituere licet tū ex Prorrhetico, tum ex Com-
mentario Galeni ad historiam vxoris Oiceti, ubi citatur ad hunc modum,
ἐν πυρρτοῖς καυσώδεσσιν, ὑποπεριψύχουσι, καὶ διαχωρήμασιν ὕδατοχόλοισι, σιχνοῖς, ὀφ-
θαλμοῖσι λῆμαι συμῶν κακῶν, ἄλλως τε καὶ ἡ ἀτοχὴ γίνονται. hoc est, In febribus ar-
dentibus cum aliquantula perfrictione, deiectionibúsque aquosæ bilis multísque,
oculorum læmaz signum malum, tum aliàs, tum si catochi sunt. In Prorrhetico
pro λῆμαι, legitur ἰλασις, oculorum peruersio. Siue autem læmas legeris, siue per-
uersionem, siue oculos densos, nullum insigne præceptum artificiosè elici inde po-
test. Sed est, ut pleraque alia, exemplum quoddam generalioris illius axiomatis,
Quò plures partes & facultates labefactatæ sunt, eò grauius esse periculum. Hæc
enim & principum omnium facultatum principia atque instrumenta affici denun-
ciant, & in singulis grauissimam esse affectionem. In corde siquidem venoso gene-
re & ventre dominatur febris ardens cum perfrigeratione partium extimarum ob
inflammationem, vel multam ac synceram flauam bilem, quæ illic cohibita exæstuat
instar erysipelatis, ut in lipyriis febribus. In hepate verò vicinísque partibus tū im-
becillitatem, tum incendium excrementa alui denunciant, non ab alimentorū cor-
ruptione, sed specie & forma biliosa ab æstu, tenuia & aquosa à cruditate, & distri-
butionis defectu. Coctio enim omnia cogit, increasatque. Docuimus autem alibi
ὕδατόχολον, & ὕδατόχολον, & ὕδατόχολον legi apud Hippocratem diuersa signifi-
catione. In vero autem causo & legitimo inter σωμαθρόν τε liquidæ & pallidæ de-
iectiones ab Hippoc. numerantur. Fit (inquit) & lingua aspera siccaque, & valde ni-
gra, ventrisque morsus ac dolor. Deiectiones tum valde liquidæ, tum pallidæ sunt
vigetque

3. Epid. com. 2

4. de dicta in
oculis.

vigilque sitis vehemens & vigilæ, atque interdum mentis aberratio. Verùm Galenus addit non nisi in vehementi caufa talia deici, & in quo impetus acriù ac tenuium humorum ad interiora fertur, ventérque & hepar veluti caufæ fedes est. Nā pulmone primo affecto ab his diuerfa excernuntur. Sunt autem non folùm figna praua, fed etiam cauffæ. Nam frequens defurgendi neceffitas vires celeriter deiecit, tum ob laborem ac fpirituum diffipationem, tum ob fomni priuationē, qui pro remedio febris ardentis meritò habetur, fi quidem humectat, refrigerat, & fpiritus reficit. Propterea addit *συχ. οἰσιν*, qua voce frequentia potius fignificatur, quàm copia. Vnde etiam pro denfo fumitur, in quo partes plures funt fine hiatus. Est enim denfitas affectus partium in fe: craffities verò affectus partium in toto. Quòd fi ad oculos referas, fensus erit, grauiter affectis duabus facultatibus naturali & vitali, animalem confentire, inter cuius prima instrumenta oculi primò & fenefcunt & intereunt. Ob idque funt *ἀμαρτυροί, ἀχλυνόες, πιπυρόες, & σύχνοι*. Id eft, imbecilles fine turbulentia apparitione, vt in extrema fenectute & in moribundis. Turbulenti tanquam à nebula interiecta, quia perit fplendidum illud & lucidum, quod acutè videntibus nobis apparet: concreti propter mouentium oculos mufculorum immobilitatem à refolutione omnium, aut æquali conuulfione, aut fummæ facultatis eisdem mufculos mouentis infirmitate. Atque is affectus contrarius eft ei, quo oculi inftabiles & inconstantes intus agitantur, ita vt nunquam quiefcant. Sic enim concreti nunquam mouentur, vt in catoche. Videtur ergo per denfos oculos, concretos intellexiffe, quanquam & imbecilles & turbulentos interpretari poffumus, cum partes oculi in fe cōcidunt fine nitore & læuore ob priuationem & immobilitatem fpirituum animalium, quibus rarefcunt & laxantur, vt liberius commeari poffint. In Prothetico legitur *ἰσχυρὸς* peruerfio, de qua dictum eft antea. Est autem aliquando critica à motu materia: aliquando verò fymptomatica & conftans à ficcitate & conuulfione duorum mufculorum, qui præfunt morui oculi ab utroque cantho in medium tharfi, aut à refolutione alterius. Læux autem (sic enim etiam legitur in Epidemiis) à pituitæ concretionibus funt, & fi cum extenuatione oculi appareant infirmitatem partis denunciant: fi verò fine extenuatione, materia affluxum e capite. Ita igitur de fingulis facultatibus principibus præfagiendum eft ex earundem læfa actione, aut excrementis, aut accidentibus. Catoche verò oftendit non in folo instrumento, id eft, oculo vitium effe, fed etiam in cerebro, quod lethale eft, à refrigeratione & ficcitate per priuationem.

XXII.

Καὺρος ῥίγας ἐπιγενομένην λύεται.

Idem 4 aphor. 58.

Febris ardens superueniente rigore soluitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN febre ardente tremor, intempestiuus rigor, rigor criticus, superueniunt. Tremor autem omnino inutilis, quia vel tantum parte materiae exclusa venis, & in nervos irruente, vel iam siccatō corpore, exoluto spiritu fit irremediabili malo. Intempestiuus rigor fit nondū concocto morbo, die non critico. In quo genere leues quidam naturæ motus funt, ex quo *ἐπιγίγνται*. Sic enim loquitur Hippocrates, quia subinde rigeant, & inde aliquando, vt idē annotat, *ἰφιδρῶσι*, leuiter exudant. Rigor autem, qui sudorē soluat, rationem habet prænuncij iudicij, neque continens caussa est aut proxima subita solutionis morbi, quæ *κρίσις* dicitur. Itaq; sæpe fit, vt imminente crisi vehemens rigor moueatur, exclusa venis & arteriis materia in corpora sensibilia. Natura enim venis inclusum hostem excludit, hoc est, materiam morbi. Initur pugna toto habitu corporis, vbi natura dispersas veluti copias, habet calorem & spiritum, qui materiam per spiracula corporis & alias vias expellat, ac ferè sudor inde commouetur: aliquando vomitio, aut deiectio: omnia aliquando. Quòd si minor vis naturæ est, & loco motus hostis fortior recurrat, victa natura, quæ in habitu

habitu corporis est, interius collocata præsidia naturæ opprimit, atque ideo lethale est. *ἰσχυρόν* *ῥιγ*. subitum horrorem vertit Celsus. Ac rectè quidem subitum dixit, qui semel incidat, & nec expectatus imperitis artis. Qui enim subinde & non criticè, inutilis est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Febrem ardentem fieri Hippocrates docuit, cum æstiuo tempore venulæ exiccatae acres & biliosas ad seichoras traxerint. Cum itaque flava bilis in valis contineatur, solui nunquam poterit, nisi aut extinguatur, ut frigidæ potione, aut excludatur à venis & arteriis. Nam tertianæ eundem quidem humorem obtinēt, ex quo constant. Verum in his vehementer motus ad vniuersi corporis partes dispergitur, idèoque febris ipsa seipsam lationis vehemētia expurgat, sicque per singulas accessiones sudoribus ac vomitionibus cessat. In adurentibus autem singulæ particulatim accessiones ad *ἀνύψιν* haudquaquam perueniunt, propterea quod humor, qui causa est, non expurgetur. Verum quando etiam in iis bilis vehementius mota, ac veluti feruescēs tum à natura valida passim per corpus impellitur, & rigor succedit, & febris soluitur. Ita enim bilis collecto calore ac spiritu cum vehemēti concussione à centro ad habitum corporis, & à magnis venis & arteriis ad partes sensiles transfertur, cuius exclusionē quiescit febris. Non tamē id aut necessariū, aut in omnibus ardentibus contingit. Nam & hæmorrhagia (quam tamē interdum moderatus rigor antecedit) & sudoribus, & vomitionibus, atque deiectionibus sine rigore solui possunt. Propterea dixit, si rigor superueniat. Rigorē autem hunc necessariō sequitur interdum quidem sudor solus, interdum verò & biliosorum vomitus solus, atque interdum deiectio sola, sed plerunque ex tribus duo fiunt, interdum etiā tria. Ob idque solius rigoris meminit, prætermissa excretionē, quanquam non rigor, sed excretio soluit. Nam horum duorum alterum necessariō fit in causo bilioso, si ad integritatem peruenire debeat, ut videlicet biliosi humores vel perfectè vacuentur, vel extinguantur. Eodem etiam artificio vsus est voce *ἰσχυρόν*, quem etiam vocat *ἰσχυρόν* ad differētiā periodici, & eius, qui interdum in primo morbi insultu incidit à motu humorum & caloris collectione, aut morfu ventriculi signo nec bono, nec malo. Nam si vel tertio, vel quarto die cum circuitu quodam fiat, febris alicuius intermittētis peculiare est symptoma, quemadmodum si dolor aliquis firmus cum tumore & multo calore in hypochondriis præcesserit, aut in thorace, aut spinali medulla, deinde rigor superuenerit, phlegmonem in suppuratum abire denūciat. Sine phlegmone ergo & febris intermittētis cōplicatione rigor postea apparens soluit morbum, aut interficit, aut periculosa affert materiæ translationem in diaphragma & caput, nisi excretio consequatur respondens morbo, quemadmodum primo libro huius operis explicatum est. Primum autem & maximum signum critici rigoris, & omnium optimarū excretionum est coctio in die prænuncio non imperfecta, sed manifesta & perfecta. Secundum est, si die critico crisis euenerit. Tertiū est species morbi & mores eiusdem sine malignitate, quam *ἰσχυρόν* vocat Hippocrates. Vt autem de ardentibus, ita de tertianis, quæ sunt eiusdem generis, dixit Hippocrates, Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluantur.

XXIII.

Καὶ ὅταν ἰσχυρόν ἐν εἰσῳγῇ, καὶ ἡμίρας, τὸ σπῆμα ἰσχυρόν, ἰσχυρόν. Εἰ δὲ μὴ, τὸ ἰσχυρόν καὶ δειχθή.

Febris ardens in recidiuā solet incidere. Atque ubi primo quaternario sui indicia ediderint, exudare solent. Alioqui septima die vel decima.

Febbris ardens, quæ propriè eiusmodi est, rarè in recidiuam incidit. Matetia enim sequax, tenuis, & quæ faciliè foras moueatur. Atque morbi eiusmodi acutissimi vel celeriter extinguunt ægros, vel à natura expugnantur. Ac recidiuæ magis peculiare sunt morbis, qui varia multiplicique materia fouentur, aut certè qui frigida, contumaci quæ & repugnante constant. Itaque parùm hoc videtur dignum Hippocrate. Est autem verissimum quod scribit, quatuor diebus præbere sui indicium. Acutissimi enim morbi primis periodis iudicantur. Itaque ubi vel bona vel mala crisis futura est, vel statim initio vel ad summum quarto die signa edunt futuri euentus. *ἡμετέρι*. Nisi *ἡμετέρι* intelligat sudorem, qui enūciatus indicis primi quaternarii criticus succedit, parùm conuenit. Nam *ἡμετέρι* propriè dicta lethalis est in ardentibus, quia non à copia, sed imbecillitate naturæ proueniat. *ἀσθενείᾳ*. Vbi febris ardens non soluitur primo quaternario, aut ad summum quinto die, septimo iudicatur. Nam febris ardens septem diebus, ut exquisita tertiana septem circuitibus, terminatur. *καὶ δυνάτη*. Delendum est hoc, decimus enim dies non iudicat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Febbris ardentis propria symptomata sunt, vehemens calor, & sitis inexhausta vel continua: materia, bilis, aut pituita salsa: motus & veluti forma quodammodo describitur hoc Aphorismo. Mouetur celeriter ac vehementer à primo quaternario ad quartum vsque. Primo quaternario sui signa edit: septenario iudicari solet, si legitima sit, & acutissima: notha & spuria vltèrius progreditur. Recidiuæ etià obnoxia est. Hoc postremum eget distinctione. Nam cum reuersiones, quas *ὑποσφοδρᾶς* vocat, causam principiumque ducant ab his, quæ relinquuntur, qualia sunt *ἀκρότης θερμότης*, caloris veluti fomes & empyreuma, quod ex sitis orisque siccitate, cibique fastidio cognoscitur & superstes cacochoymia ex crisi imperfecta, neutrum in ardente, quæ peracuta sit, relinqui solet. Materia enim tenuis, acris, mobilis breui vel excluditur, vel interficit. Natura acrius concitata celeri motu, vehementique certamine pugnat, viris quæ omnes statim initio colligit, & in morbum intendit. Contrà fit in longioribus, maximè post vigesimum diem. Cunctantur enim ob materię contumaciam, meatuum obstructionem & naturę infirmitatem, ob idque recidiuos morbos faciunt, eosdem cum prioribus, specie: interdum etiam diuersos. Quod Hippocrates multis locis testatur. Febres (ait) non acutæ non iudicantur perfectè, & recidiuam facere solent. Et alio loco, Febres non acutæ tales sunt, nempe reuertuntur summam. Etenim quæ sunt acutæ (inquit Galenus) citò iudicantur, & per excretionem perfectam habent solutionem. Non acutæ verò sunt *ὑποσφοδρᾶς*. Reuertuntur enim, & solutiones imperfectas faciunt. Vbi verò recidiuam fecerint, secundam habent excretionem, ex abscessu perfectam solutionem. Verum ex his tantum probatur frequentiorē esse & faciliorem relapsum in longis, quàm in acutis. In acutissimis autem, qui septimum prætergredi non possunt citra iudicationem, ob magnitudinē, celeritatem & irritamentum, iudicatio sepe antea erumpit, nō expectans diem, qui fideliter iudicat. In his itaque ita præsagiendum est, ut aut sexto, aut septimo futura sit crisis, modò salutaria signa coniungantur. Et siquidem sexto die iudicetur, ipsum reuersurum esse intra primum septenarium: si verò septimo, firmam iudicationem habiturum: posse tamen aliis de causis reuerti, quàm ex his, quæ relinquuntur, ut intempestiuo cibo & aëre. Quod autem subiicit, ubi primo quaternario notas & indicia fecerint (ita enim Galenus interpretatur *ἡμετέρι*) postea exudant, non ita intelligendum est quasi die quarto sudorem & crisin fieri velit. Nā ardentes imparibus & mouentur, & iudicantur. Sed quia quartus index est septimi, licet criticus non sit. Nam Archigenes bis tantum per vniuersam suam vitam crisin in quarto die vidit, Galen. semel. Verum ideo ita scripsisse videtur, quia primum naturæ & morbi certamen primo quaternario definiatur. Siquidē febres mitissimæ intra illud tempus quiescunt: malignæ ac pessimæ interimunt. Pericles febre acutissima prehensus, quarto die circa meridiem sudauit multum, calidum per totum corpus, ac sine febre iudicatus est. Caluus verò eodem die circa meridiem perit. Nam cum dies quartus medius sit inter primum diem, & septenarium, cum

viroque

lib. de humon
ribus.
6. Epidem.
comment. 2.

4. de iustis
rat. in acutis.

utroque extremo habet societatem. Sic fit, ut si primus morbum discutere aggrediar, ei finem quartus imponat. Si primus nihil moueat, sed quartus iudicationem aggrediar, septimus finem imponet. Postea verò exudant, id est, primo die critico, editis signis perfectæ coctionis: aut secundo, editis signis manifestæ. Vel exudant quinto, qui est intercalaris, & in quo fit accessio. Ut enim tertius crisin quarti diei præuertit, ita quintus ad crisin concitat naturam quarto die quiescentem. Verum imperfecta crisis esse solet. Alioqui vel septimo, vel undecimo, vel decimoquarto sequitur crisis, cuius speciem, & tempus signa diebus prænuntiis & criticis ostenderint. Nam septimus finis est secundi quaternarij: undecimus, tertij: decimusquartus, quarti: in quo finiuntur morbi acuti. Siquidem qui intra quartum desinunt, aut necant, exactè peracuti: intra septimum, peracuti non exactè: intra decimum quartum, acuti exactè. Acumen ultra progredi non potest, licet torius morbi historia ad 17. 20. & ultra progrediar. Proinde pro *ἀκέρως*, legendum est hoc loco *ἀκέρως* undecimo. Nam decimus in rationem quaternariorum non incidit, sicuti neque octauus. Nam si octauo aut decimo subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est (ait Galenus) quæ sexto accidit. Verum rarò in his soluitur, nec cum fide, nec bene ac salubriter, nec perfectè, præterea obscurè, & citra notas. Et alio loco, Inter pares verò non rectè dixerunt 28. & 10. Nullo pacto enim sunt iudicatorij. Quod si quarto & decimo leuiter exudent ægri, in periculo versantur.

1. Epid. comment. 3

XXIIII.

Τὸς ἡγουμένους διαφθίνοσιν αἱ τεσσαρτεκάδεκα ἡμέραι, κοπιζούσαι ἢ ἀναρῆσαι.

Qui febre ardente laborant, quatuordecim diebus iudicantur, leuantur, aut pereunt, aut in deterius incidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec oratio vniuersali sermone continetur. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. Febris enim ardens acutus morbus est, & rarò in quartumdecimum diem extenditur, nisi fuerit è spuriis. Spurias enim inuenias in Epid. post decimumquartum, ut virgo Abderitana, vigesimo septimo iudicata, & Parius ceterisimo & vigesimo. In legitimis simplicissimæ prima periodo, quæ quaternario circumscribitur, iudicantur, ut Pericles. Malignissimæ vel prima periodo, ut Calvus, qui quarto periit: vel sexto, quales plurimi primo Epid. aquilonia tempestate perierunt, & eo statu pestilenti tertij Epid. quidam octauo, decimo, duodecimo, decimoquarto non ita viginti malo, viribus paulò fortioribus, quibus accessiones paribus. At quibus imparibus, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo septimo, vigesimo septimo, vel liberantur, vel intereunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Huius Aphorismi explicatio, quæ lumen rebus adhibere debuit, obscuritatem & tenebras veteribus medicis attulit, qui distinctionem morborum ab Hippocrate positam non intellexerunt, neque in morbo acuto acumen ab eiusdem historia distinxerunt, ut Galenus docet secundo de diebus criticis. Summa autem rei sic habet: Morborum alij diebus, alij mensibus, alij annis totis iudicantur. Hæc autem tria summa genera rursus suas habent differentias non ex dierum circuitu quolibet, sed ex certis periodis, quibus accommodanda est recta victus ratio. Prima differentia est peracutorum, de quibus ita scribit Hippoc. Vbi peracutus morbus est, statim etiam extremi labores adsunt, & longè tenuissimo victu utendum est. Gale. subdiuidit in exactè peracutum ad quartum vsque, & non exactè ad septimū. Secunda differentia, ut hoc loco, Acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. Hi autem per quatuor aut ad viginti perueniunt. Nam (ait Gale.) exactè acuti intra decimumquartum finiuntur, non exactè, ad vigesimum perueniunt, quāquam & ipsi acuti sunt. Tertia differentia est acutorum *ἢ ἀκέρως* ex decidètia, qui ad qua-

dragesimum vsque diem perueniunt, non quòd omnes, qui eò vsque progrediuntur, acuti sint ex decidentia. Nam qui ab initio tardè mouentur, nec vllam subitam mutationem moliuntur intra quadragesimum longi sunt. Qui verò intra diem vigesimum imperfèctè iudicati sunt, deinde vehementia eorum remissa, quod reliquum est, intra quadragesimum dissoluitur, hi sunt acuti ex decidentia de quibus Hippoc. spirandi facilitas maximam vim ad salutē habere existimanda est in omnibus morbis acutis, quibus febris copulatur, quique quadraginta diebus fiūt. In Epi. autem nunc quadragesimum, nunc sexagesimum, tandem etiam criticorum dierū finem supremum constituit centum vigesimum, quatuor videlicet mensium tempus. Hinc morbi alij mensium numero, alij annorum solui ab eodem dicuntur. Sic enim scribit æstatis morbos, hyeme solui: hyemis, æstate. Et puerorum affectus diebus septem finiri: quosdam septem mēsis: aliquos septem annis: quosdam ad pubertatem vsque peruenire. Hic ergo de acutis Aphorismus intelligi debet, qui secunda differentia continentur, nec ad dierum numerum & totius morbi historiam hoc referendum est, sed ad illum temporis tractum, in quo celerrimè & vehementissimè morbus mouetur cum acumine & symptomatum vehementia. Hoc enim tēpus amplius duabus septimanis id est, quatuordecim diebus durare non potest. Verum non semper incipit primo die, sed interdum exacto primo quaternario, in terdū secundo hoc certamen naturæ & morbi elucet. Nam qui morbi primo quaternario blandè mouentur, ad decimumseptimum perueniunt. Qui verò per duos quaternarios, id est, vsque ad septimum sunt mites: deinde à septimo vehementer & acutè moueri incipiunt, vigesimo solent iudicari. Hos Gale. vocat *νοσήματα καλὸν ἐλάττει καὶ βραδύως κινῶμενα*, quasi cohibitos freno morbos, nec laxi habenis ad suum terminum properantes. Verum qui statim ab initio citatiores sunt & vehementiores, decimumquartum non prætergrediuntur. Ita omnes vehementia celeritatēq; finiunt intra duas septimanas. Exemplū sit in adolescente in Moelibeæ, qui decimo die modicè delirare cœpit: 14, valde delirauit: 20, multò adhuc deterius, is, si totius morbi historiam spectes, vigesimoquarto obiit. Quia tamen decimo die incœpit vehementia symptomatum cum phrenitide: hunc incunda supputatio est. Sic intra decimumquartum iudicatus est. Nam à decimo die ad vigesimū quartū dies numerantur quatuordecim. Eodē modo ponamus ægrum febre acuta laborantem, quinto die phrenitide corripī, ad decimumseptimum peruenire poterit, nec ultra sine crisi progredietur, id est, sine magna & subita mutatione ad vitā, aut mortem: aut melius, aut deterius. Totidem enim mutationes posuit Hippocrates primo Epidem. Galenus verò tertio de Crisibus sex mutationum differentias numerat, duas subitò ad salutem vel mortem: duas sensim ad vtrumque morbo decrecente, vel virtute dissoluta: totidem mixtim, subitò facta mutatione in melius aut deterius. Primū enim mutantur ægri subitò, deinde sensim vel intereunt, vel conualescunt, vt per imperfèctas crises, & in acutis ex decidentia. Propterea addit Hippocrates, *καθίσταται, ἢ ἀναίρεται*, quia nisi iudicent ad salutem vel mortem intra dies quatuordecim, facta tamen subitò mutatione vel remittunt, vel perimunt. Horum autem omnium causa est, quia statim rarique sunt naturæ motus, tum in morbis superandis, tum in omni alia actione, vt foetu excludendo, & excrementis excernendis. Atque hi motus nunquam euariant, nisi interturbentur ab aliqua causa vel externa, vel interna. Neque enim vterus vnguibus irritatus eiicit foetum, sed natura parat legibus conditoris sui, vt & in stata crisi, quas leges ridiculè quarimus in elementis, tanquam prima causa. Nam à singulis formis proprij est. Causæ à diuersis diuersi pendent, non ab ipsis elementis, quibus natura vtitur, tanquam materia, aut instrumento. Nec proinde omnium causæ exactè afferri possunt, sed sensibus acquiescendum, præsertim in his rebus medicis. Nunquam enim aliter fieri vsquam visum est, vt natura vehementia certaminis sine victoria, aut inclinatione ad melius vel deterius subitò facta, ultra id tempus quatuordecim dierum sustineret. Atque id vim quandam diuinam nobis ostendit, hoc præsagio contineri.

Εἰ καὶ αὐτοὶ, μὴ ῥηομένους πυώδεις παρὰ τῆς ἀποστήμματος, ὅς πάντες σώζονται.

Si ardenti febris abscessus ad aures facti non suppurant, non valde seruantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Febbris ardens excretionem ferè iudicatur: rarius abscessu. Excretionem, hæmorrhagia, & sudoribus magis, quàm vomitionibus & deiectionibus. Abscessus autè, qui ad aures fiunt, bile sursum rapiente sanguinem, parùm tuti sunt, & quod antè dictum est, qui primis periodis excitantur, ferè evanescent, & sunt lethales. Raròque vidi seruatos, quibus in ardente aut acuta febre eiusmodi abscessus facti. Suppurant rarò, & qui suppurant, ægerrimè percurantur. Qui non suppurant, aut reuocati intro iugulant ægros, aut difficilem admodum ægrum relinquunt, & cum molestis recidiuis. Ac constat patrum memoria parotidas populares fuisse in Gallia, quæ multos sustulerunt. Nescio qua ratione Celsius *διεσπασ* à fausto ostento futuræ valetudinis, parotides dictas scripserit. Nam quantum licuit experiri, sæpius lethales, rarò salutes sum expertus. At nec si suppurent, salus est. Potest enim coqui parotidis materia, in corpore relicta etiamdum cruda: quomodo scripsit in Epidemius, Cratistonaacti & pictoris ancillæ in popularibus ardoribus suppurarunt. Vterque obiit: aliis non suppurarunt, sed evanuerunt, qui per vrinas & ventrem excretionem mota seruari sunt, vt Hermippus Clazomenius. Sed varia materia parotidum. Aliæ enim molles, laxæ, sine dolore, sine calore, quæ faciliè resoluuntur. Aliæ erysipelas, aliæ phlegmonè referunt, & hæ faciliè suppurant. Quædam à crassa crudaque materia coeunt, quæ vi febris & mixtæ bilis sursum elata materia commouentur. Quædam pestilentes sunt. Illæ ferè evanescent hæ iugulant ægros sæpius, vt in popularibus illis.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX suppuratione parotidum siue aliorum signorum accessione nihil certò prælagiri potest neque de salute, neque de morte. Neque enim sine suppuratione permanentes perpetuò malè sunt, neque cum suppuratione perpetuò bonæ. Nam quæ ex caliginosa substantia constant, mollèscque sunt, laxæ & cum premuntur, digitis cedunt, cauzque manent ac sine phlegmone & dolore, vtiliter discutiantur, quia faciliè eiusmodi materia exhalat, quales describuntur commentario primo ad primum Epid. Præterea cum die critico febris sudore, aut alia excretionem iudicatur, simulque parotides manent, non est necesse vt suppurent. Siquidem deorsum conuersa materia per vrinas, deiectiones, aut dysenterias expurgatur. Contrà verò ad suppurationem perductæ interdum necant, quoties aut germen habet, aut materia in venis cruda relinquitur vt in Cratistonaacte & pictoris ancilla. Potest enim in aliqua parte fieri concoctio, morbo toto haudquaquam concocto. Interdum etià portio materiæ tenuior expellitur crassa manente, vnde alleuari morbus videtur, qui paulò post interficit ob reliquias materiæ corruptæ & malignæ, quæ opus coctionis omnino respuit. Id hoc anno experti sumus in rustico robusto & ætate florente, cui ab acuta febre & phrenitide obortæ sunt parotides ad vtramque aurem cum remissione omnium symptomatum, & suppuratione, in qua paulò post interiit. Cum itaque ratione loci parotides omnes periculosæ sint, tum verò maximè perniciosæ cum his tribus signis. Primum si nec die critico, nec antegressis coctionis signis appareant. Deinde si à materia crassa lentæque oriantur, quæ ad suppurationem duci non possent, aut cum phlegmone ac dolore coniunctæ sunt, ex quo vires deiciantur. Tertio si infirma virtute superueniant. Tum enim parvæ nihil conferunt, magnas ferè virtus non potest. Nam (ait Hippocrates) cum tempora longa sunt, laboresque multi, & colliquatio mala, in his abscessus fiunt, vel maiores, quàm sustineri possint, vel minores, quàm conferant, sed celeri-

ter recurrunt, & in deterius euadunt. De his autem dictum est antea. Præterea & illud, Causum legitimum hæmorrhagia & sudoribus solui, nunquam parotidibus, nisi causus nothus sit, in quo hæc tria conueniant, materia frigidior & crassior, quàm in verè acutis, minus crassa & frigida, quàm in diuturnis: calor acrior, & naturæ robur.

XXVI.

Οἱ ληθαργικοὶ, τρομάδες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνώδες, δύσχευτες, οἰδηματώδες, σφυγμοὶ καὶ κροτοὶ, καὶ μετάρσια τὰ ὑποφθάλμια, καὶ ἰδρώτες ἐπιγύιαται, καὶ κοιλίας ὑποιδέες καὶ χολαῖδες, καὶ ἀκρατίας.

Lethargici manibus intremiscentes, somniculosi, malo colorati, subtumidi, pulsu segni, quæ sunt sub oculis inflatis, & sudores superueniunt, & alui tument biliosis & meracia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Coitio est symptomatum, quæ non omnibus lethargicis accidunt. Multis enim non intremiscunt manus: sed quibus vel nervorum radices, qui ad manus perueniunt, vel inde diducti nervi in manus imbecilliores sunt. *ὑπνώδες* autem lethargici sunt, quia etiam si morbus is celer sit & acutus, tamen materiam habet frigidam, quæ à bile commota, concalscitur, & putrescens multum effumat, ex quo vapor is calidus & humidus aliquid efficit vicinum comati, iuxta quidem ratione, quia videlicet lethargus fiat cerebri substantia multa pituita imbibita. Est autem somnus his ferè perpetuus, sed non profundus, ut in cato. Quidam enim excitantur, atque ut in aliis morbis maior minorque passio, sic hic. At qui accidit quotidianis seu tertianis & quartanis quibusdam per initia accessions, una cum accessione incrementum desistit. *δύσχευτες*. Color is pallidus similis iis, qui crapula expallescent, plumbeus aliquando & lividus, ubi incrementum malum. Atque omnis color eiusmodi frigidam materiam sequitur & nativi caloris langorem. *οἰδηματώδες*. Similibus iis, qui leucophlegmatia laborant. Morbum enim faciunt Methodici astrictum. Atqui astricta cute & febrili calore magnam vim flatuum excitante è pituita crassior vapor tumorem facit. *σφυγμοὶ*. Non solet Hippocrates meminisse pulsus, & ab eodem, teste Galeno, est omissus. Hic tamen, quarto Epidemiarum, & secundo de morbis notatur pulsus. Est itaque lethargicis reuera pulsus torpidus, piger, tardus, magnus in specie, quia inflatus, vndosus, inæqualis sæpe, & quadam intercapidine restitans. *ὑποφθάλμια* genas inferiores appellat, quæ excitatis somno & edormita crapula, quibusdam etiam peculiari natura, tumore quodam laxo extuberant. *ἰδρώτες*. Tenuis quidam sudor. Neque enim cutis astrictior multum excludit, & ingrauescente malo frigidus & glutinosus circa vultum & collum à copia & imbecillitate naturæ. *καὶ κοιλίας*. Non satis manifestum quid velit hac oratione. Nam si tumere ventrè dicat, in quo meraca biliosa includantur, parum verisimile. Si deicere ea, neque satis conuenit. Adstricta enim & suppressa ferè alius lethargicis. Neque deiectiones eiusmodi naturæ morbi conueniunt. *ὑποιδέες*. Tertio de morbis *ἢ ὑποχρεῖς ἐπιπλοῦ ὕψον* in desperatis, *ἀκρατίας*, meracas, vel infirmas, vel intemperatas.

DESID. IACOTII COMMENT.

Lethargi dignotio potius, quàm prænotio describitur hoc Aphorismo tum ex propriis, tum ex communibus symptomatis. Nomen habet ἔξ τῶν λυθῶν, ab obliuione, καὶ ἀγνῶσι, & captura, aut ἀγνῶσι, inertia, aut, ut vult Aurelianus, ἀγνῶσι otio, quia in hoc affectu ægri stupidi iacent cum sopore, obliuione & inertia, ob deficientem & infirmum facultatis imaginatricis motum. Interdum generatim ad soporosos affectus nomen traducitur ut in Epidemiis. Interdum separatur his notis: In

tis: In catoche, & catalepsi eodem statu manent ægri, quo deprehensi sunt, rigidi & apertis oculis sine febre. In comate & cataphora soporantur clausis oculis. In caro motu & sensu priuantur per aliquod tempus adeo, ut si quis stimulet, non sentiant seruata respiratione. In apoplexia eadem, sed læditur respiratio. In lethargo dormitant, delirant, obliuione celeri corripuntur cum febre. Lethargus ergo sopor est præter naturam continuus cum febre lenta, & obliuione à pituita putrescente, quæ locum in quo princeps animæ pars residet, humectat ac diluit. Interdum mixta est affectio ex pituita & bile, quæ aut in verum lethargum, aut in phrenitidem transiit, aut typhomania est. Locus affectus est ipsa substantia cerebri. Ob idque per accessiones pituitosarum febrium soporati, catotici, non lethargici dicuntur. Affectio ipsa refrigeratio, aut humectatio, in qua natiuus calor non potest foras progredi. Ut enim calor immodicus immodicè agitat, & semper mouet: ita frigus & humor sistunt & sensus obtundunt. Conuenit ergo cum phrenitide ratione loci: eadem opponitur specie & symptomatis. Periculosior est pleuritide & peripneumonia. Actio læsa in vniuersum motus & sensus: peculiariter memoria, aliquantulum etiam ratio. Nulla tamen funditus perit. Nam ægrè tantum sentiunt, & infirmos habent motus ac torpidos. Idem in cæteris actionibus est intelligendum. Succedit interdum phrenitidi perperam curatz, & præter modum cerebro refrigerato. Interdum antecedit, aut comitatur, aut repente per se oritur, aut paulatim. Nonnunquam etiam coniungitur cum conuulsione, aut tremore, ac per quosdam circuitus repetit. Symptomata autem sunt eiusmodi. *προμάδεις ἀπὸ χειρῶν*. manus contremiscunt, neque necessariò, neque semper. Et Galenus scribit nullum motum præter naturam in lethargo fieri neque conuulsium, neque palpitantem, neque tremulum, nisi per accidens. Quod si tremor incidat, is erit ab oppressione & materiæ decubitu in nervos, quos manus recipiunt à ceruice, parte cerebro proxima & communi, quæ per sympathiam coafficitur: aut ab infirmitate ex antea facta resolutione per validam ægtotationem: aut à causa externa, ut fame, lassitudine, vigiliis, curis, immoderata Venere: aut quia (inquit Aurelianus) cum proiectis manibus supini iacent, motus, saltus, tremor, conuulsio ea parte magis se produnt. *ὑπνώδεις*. soporati refrigerato & diluto cerebro à pituita. Is tamen sopor profundus non est, ut in caro. Respondent enim, & oculos nonnunquam aperiunt, cum interpellantur. Tertio Epid. comia ponitur in definitione lethargi, quia coma, cataphora est. Hunc soporem intercipit bilis mista, aut putris pituita & acris. *ἀνύχνητες*. decolorati, colore pallido, livido, plumbeo, ob caloris natui langorem, spirituum suffocationem, sanguinis floridi inopiam, & pituitæ copiam ac suffusionem, præsertim in facie, quæ cerebro vicina est. *οἰδηματώδεις*. tumidi instar eorum, qui leucophlegmatia laborant tum à pituitæ suffusione, tum à vapore crasso, quem calor infirmus per febrem & veteritatem excitat, nec resoluit. Inflationem enim duobus modis fieri auctor est Galenus. Nā flatusosus spiritus colligitur vel in manifestis cavitatibus, ut in ventre: vel in obscuris, ut in musculis, qui spiritu per totam carnem minutatim sparso turgent & intumescunt. Sic Galenus quarto de causis pulsuum, lethargicis laxari atque intumescere vniuersum corpus docet. *σφυγμοὶσι νωδωτοῖσι*. pulsu segni & languido. Galenus docet *σφυγμὸν* significare veteribus dolorem pulsatorium, palpitationem, & vehementem atque aspectabilem arteriarum motionem. Hic tamen pro pulsu videtur sumi, quem carpo manu admota percipimus, cuius rardè meminit Hippocrates. Galenus lethargicorum pulsus inæquales describit, qui ut cognoscantur, comprimunt volunt, verum hoc præ imbecillitate nō sustinet: præterea languidos & magnos: alibi languidos & paruos. Siquidem magni videntur quia inflati & vndosi, cum tamen parui sunt ab oppressione facultatis pulsificæ. Eò autem tardiores sunt, quàm in peripneumonicis, quò cerebrum à corde remotius est: intermittentes denique, quod proprium est frigido affectui, & facultati valde refrigeratæ, vel oppressæ. *καταμάρσια τὰ ὑποφάλμια*. Erotianus *ὑποφάλμιον* interpretatur τὸ κοῖλον τῷ ὀφθαλμῷ, palpebram inferiorem, quando partes sub oculis eleuatæ, vel sublimes apparent, & palpebræ turgidæ, quales somno sepultis extumescunt flatusoso spiritu illic collecto. Aut *ὑποφάλμια* dixit, ut in Prognost. *ὑποφασίαις, ἢ τὶ ὑποφαίνονται*

4. de dieta in oculis.

4. de dieta in oculis.

4. de causa puls. 6. 13.

τὸ λευκόν, τὸ βλεφάρων μὴ συμβαλλόμενον, siquid ex albo oculi subapparuerit in somn-
nis, palpebris non commissis, à conuulsione musculorum, qui palpebræ motibus
præfunt: aut rigida cute frontis & resiccatæ palpebris, aut causâ externa, vt purgan-
te medicamento, aut alui profluuiio: aut peculiari natura instrumentorum, & ægræ
consuetudine. καὶ ἰσθμίου. tenuis exudatio in capite & fronte, vbi morbus ab op-
pressionē naturæ & materiæ copia incunte morbo, aut à resolutione partium soli-
darum in progressu. ὁ καλίας ἐπιδείσσει &c. Et aluis biliosis atque intemperatis
subtrument. Alius tamen in morbis capitis ferè semper astringitur, vt in apoplexia,
neque biliosa excernuntur in pituitoso morbo, nisi accesserit vitium hepatis & ven-
tris, in quo à calore febrili & corruptione alimenti biliosa generentur. Hippocra-
tes de morbis scribit aluum deicere multa & liquida iam morituris. Intumescit
autem venter, id est, vt scribit Galenus, laxatur lethargicis & inflatur vniuersum
corpus: contrà stipatur & cogitur catochis.

a. de causis
pulsuum.

XXVII.

ἢ ὁ καταξήρως ἰχθυσιν, ἔρχεται καὶ διαχωρήματα προϊόντα λαθραίως, τὸ οὖρον
ὑποζυγίς, πίπτει τε οὐκ αἰτίσσει, ἡδὲ θάτερον δοδέν. ἔμφορες ὁ γενόμενος, τρά-
χηλοι ἐπιδύωσι φασὶν ἔχειν, καὶ διὰ τῶν οὐράτων ἰχθους διαίωσεν.

*Sin obaridas habuerint, urina & alui excrementa exeunt præ-
ter voluntatem, urina velut iumentorum est, potum non expetunt,
neque aliud quicquam. Postquam verò resipuerint, collum doloro-
sum se habere dicunt, & sonitus per aures transire.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc oratio videtur confirmare interpretationem prioris dubitationis, vt vi-
deatur velle lethargicis aliquando subtumidum ventrem reddere biliosa im-
moderatè. Sequitur enim, ἢ ὁ καταξήρως, Si verò admodum siccæ habeant. Sic
enim appellat καλίας, quibus oppositæ sunt καθυγγραυόμεναι. Quod ferè fit. Sequi-
tur, α. Id fit ferè lethargicis occupata mente, & aliquando partium, hoc est, sphyn-
cterum resolutione. λαθραίως autem dixit ἀπροαίρετος. τὸ οὖρον ὑποζυγίς. hoc effi-
cit venarum perturbatio. Lege Aphorism. 70. lib. 4. Crassæ turbidæ, rubræ, bilis &
febris calore naturam concitante. καὶ οὐκ αἰτίσσει. potum non expetunt, neque
aliud lethargicis os salua madet, & mens læsa est: ideo nihil expetunt. ἔμφορες ὁ
γενόμενος &c. At compotes mentis facti collum se dolere dicunt, & sonitum per
aures exire. Iusta ratione collum dolent, quia videatur malum relicta arce vicina
occupare. Flatus autem per aures exeunt robore naturæ, quæ materiam discutit.
Aliis vsque ad eò imbecilla vesica relinquatur (quod & sanis diutius cohibita vrina
accidit) vt vrinæ suppressione (ἰχθυίαν dicunt) teneantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Pars est superioris Aphorismi, in qua persequitur signa lethargi tum quæ assi-
dent, tum quæ superueniunt. Opponit autem profusæ alui καταξήρως astri-
ctas, deinde subiicit vrinas & excrementa exire λαθραίως, clam ægro, quod duobus
modis explicari potest, aut μὴ αἰδανόμενος non sentiente ægro, quia videlicet mor-
su careant aut præter voluntatem. Illud significat vel non generari biliosos humo-
res ob infirmitatem caloris hepatis, vel non defluere ad intestina per Aphorismum
Prorrhethici, Si ex ventre tenuia non sentiente ægro exierint, si extra se non sit, ma-
lum, vt hepatico. Hoc verò vel mentem ægrotare vel partes, per quas excretio fit,
non amplius sentire, principio neruorum affecto & musculo sphinctere resoluta.
Interdum etiam fit inuoluntaria excretio, sed sentiente ægro, quando excrementa
sua acrimonia vellicant intestina, vt in senibus pituita salsa. Quod voce λαθραίως
non

51.

a. Prorrh. 46

non comprehenditur. Si ergo simul aliud & profusa sit, & excrementa non sentiente agro prodeant, utramque causam adesse coniicimus, resolutionem musculi, & voluntatis depravationem atque aliarum facultatum animalium. Sin alitè sit aliud, alteram tantum, nempe depravationem voluntatis & iudicii. Facultas enim motrix suum facit officium in contrahendo musculo, & naturalis in retinendo. Verum quia non recordantur, neque sentiunt, latenter excernunt, ac sæpe in manus sumpta matula, eam se tenere non meminerunt. Hoc autem minus periculosum esse, quam prius, manifestum est, quia pauciores facultates & partes labefactæ sunt. τὸ ἄρῃ ὑποζυγία. vrina subiugalium. Talis est perturbata, crassa, & quæ diu deposita non residet. Est autem huius duplex differentia. Nam cum moderatè crassa est, nec subsidet, cruditatem significat, humoris crudi & crassi permissione, secretionis absentiam, caloris nativi humorè crassum agitantis nec superantis, pugnam, unde cum virium robore longitudo morbi denunciat: cum infirmitate exitum. Cum verò crassissima est & maximè cōfusa, indicat imbecillitatem caloris nativi: ignei & febrilis dominatum, materiz crudæ cum bile agitationem, atque inde flatulentos spiritus, quibus humores cum suo sero in venis turgent & quasi fermentantur, ut mustum in doliis, signo certissimo phrenitidis, convulsionis, mortis, aut pestilentis morbi. Nam spiritus flatulentus unà cum calore multo celeriter in caput rapitur. Πῖναι τι. Neque potum, neque aliud quicquam sibi dari contendunt, quia neque apprehendunt, quæ sunt ad vitam necessaria, neque meminerunt eorum, quæ fiunt, aut facienda sunt, quin sæpe hiante ore persistunt velut os claudere oblitum, supinique iacent & inertes oppressa animali facultate, & graviter læsa ratione. ἰμφορῆς τι. Vbi ad se redierint, de dolore cervicis & sonitu per aures exeunte queruntur. Nam collum cerebro vicinum humoris pituitosi diffusionem proximè & facillimè excipit per foramen exortus spinalis medullæ, & nervi ac tendines irrigantur, quibus collum capiti coniungitur. Flatus autem per aures exeunt vincente calore materiam pituitosam, de quo dictum est antea.

XXVIII.

Ὅσοι δὲ σωζονται τῶν λιθαργικῶν, ἔμπειροι ὡς ἐκτροπολὺ γίνονται.

Quicunque verò servantur ex lethargicis, ut plurimum suppurati fiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PAuci ab hoc morbo conualescunt. Neque inde in thoracem versa materia si suppurat, certam valetudinem promittit, gravi morbo gravis malum superueniens, in quo viribus opus est, quæ iam priore morbo vehementer accisæ sunt. Propterea & σώζειν & λυθῆναι & alia id genus malè vsurpantur in ea morborum mutatione, quæ μεταπήσις appellatur. Vidi unum aut alterum, qui ea ratione convaluerit, suppurato videlicet thorace. Quanquā eius mutationis nullus author, quod legerim meminit. Tertio de morbis qui è desperatione euadunt, suppuratos fieri scribit, & vicinam facit peripneumoniz humidæ, ac septem diebus perire scribit, quos si effugerint, sanescere. Quidam è lethargicis phrenitici fiunt & conualescunt. Lethargum enim sanat phrenitis, non contrā. Aliis mentis alienatio cessat, manet καμὰ τῶνδ' affectio meliore quidem conditione, sed parum certa valetudine.

DESID. IACOTII COMMENT.

EPI τὸ πολὺ idem quod τὸ πλεονέκεις, quod opponitur τῷ διυμνῆς. Nam prædictio, quod continuè perpetuòque sit, non habet, sed quod magna ex parte, ut & aliz multæ. Terminatur autem lethargus sæpius quidem morte: interdum superueniente phrenitide: rarè materiz coctione: sæpius materiz decubitu ac diffusionem in thoracem, unde suppurati fiunt. Portio autem materiz, quæ ad primum intercostale & primas thoracis partes diffunditur, quibus cum ultimis cervicis vertebra

1. Prov. 16

tebris coniungitur thorax, per sputa purulenta expurgari potest sine spirandi difficultate & lateris dolore. Qui autem ex phreniticis lethargici euadunt per resolutionem caloris natiui aut extinctionem, seruari non possunt. Non ita necessarium moriuntur resoluta bile, & manente pituita, quanquam perniciosè habeant.

XXIX.

Ὁλόσιον ἐν πυρετοῖσι ἀρίτως τὰ τρομώδη πάντοτε, τούτοις χεῖρον ἢ ἄρ' ἢ ἀπόστασις ὀδυώδης ἐκπύουσα, καὶ κύσις ἐπ' ὀδυώδους.

*Quibuscunque in febribus tremores sine iudicio conquiescunt, iis tandem in articulis dolens abscessus suppurat, & vesica con-
dolescit.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IAm sæpe dictum est τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα mala esse. Tremor autem exclusa è venis parte materię in neruosa corpora κρίσιμῳ censetur. Si verò non iudicat, quod ἀρίτως πάντως dicit, hoc est, si à tremore nulla sequitur vacuatio, non sudor, vomitio, diarrhœa & alia id genus, malo est: atque ita perire ægrum necesse est, aut coctione vel abscessu liberari, quorum vtrumque ferè tempus exigit. Quæ enim morborum iudicia excretionē fiunt, subito magna ex parte commouentur ac desinunt: quæ coctione vel abscessu, paulatim ac tardius. Ergo in salutari morbo siquidem morbus excretionē subita solutus non est, quia vel nulla ea exitit, vel non respondens copię materię, paulatim redibit valetudo & aliquando, non semper abscessus fiunt. Neque omnino ad articulos & vesicam, sed aliquando. ἀπέσπιν autem dicit μετατάσιν mutata loco materia, quæ dolorem facit: quod in articulos multi nerui, multi tendines, mēbranæ multę coeant, ex quo acerbior dolor eo loco, quàm in carne commoueri solet. ἐκπύουσα verò iam abscessu purulento, quæ ἀπόστασιν vocant, δι' ἐμπύματος. Est enim apud Hippocratem ἀπέσπιν multiplex κατ' ἐξῆς, hoc est, κύσις, vt quæ in dysenterias, alui profluvia, strangurias finiunt. Est καὶ ἀπόθισιν, vbi humor commotus loco in alium locum transponitur. καὶ ἐμπύμα, vt cū inflammatio vel erysipelas suppurat, καὶ μεταπύωσιν morbo in morbum transeunte, peripneumonia in pleuritidem. καὶ κύσις ἐπ' ὀδυώδους, transeunte parte materię morbi per vrinas. Sæpe enim multiplici genere ἀποστάσεως iudicantur. Pars enim in abscessum colligitur: pars maturatur: reliquum vacuatur. Neque tamen existimandum κύσιν ἐπ' ὀδυώδους dicere, quia conuersa in vesicam materia stranguriam pariat. Sic enim non solum dolens, sed dura quoque, tensa & calens, & desperationem propè enuntiaret.

DESID. IACOTII COMMENT.

TRemorem ἀρίτως πάντως sine iudicio cessare duobus modis intelligi potest. Vno, de tremore critico, id est, eo qui fit in perturbatione critica, cū natura è venis & arteriis materiã excludit per partes sensiles & neruosas, quæ vel oppressæ tremunt, & quodammodo subsiliunt, vel acrimonia vellicatæ rigent. Altero de affectione aliqua, quæ tremorē adfert, ita vt sit gemina in ægro affectio: vna febrilis ex humoribus in venis: altera extra venas in partibus neruosis, vt si in radicibus neruorum ad manus pertinentium contineatur copia materię alicuius, quæ ab initio morbi tremulas manus effecerit, vt in Pythione. Priore modo tremor sine excretionē iudicatorium est non iudicans, vt rigor, vnde metuenda est periculosa materię translatio, & μεταρρῶσις transfluxio illa, de qua diximus antea, à venis ad neruos, & ab his ad cerebrum. Sic enim tremorem docuit solui delirio. Nec proinde abscessus inde expectandus est aut necessarium, aut vtplurimum. Posteriore autem necesse est, ob duplicem affectionē, duplicem quoque fieri aut coctionem, aut abscessum, aut excretionē, vnam videlicet in parte affecta: alteram in venis. Si itaque tremor ille desinat sine coctione aut excretionē, morbusque salutaris appareat, materiam

teriam intus reliqui suspitio est, cuius portio, quæ excerni non potuit, ad articulos conuersa tanquam ad partes imbecilliores abscessum cū suppuratione factura ut: al-
tera verò pars in venis cohibita & per vrinas exclusa stranguriam in vesica. Etenim
sæpe docet Hippocrates in Epidemiis, prauos humores, qui in venis continentur,
per aluum & vesicam expurgari criticè in his, in quibus per sudores, aut hæmorrha-
giam excludi non potuerunt, vt in senibus, aut hyeme. Quia autem acres sunt &
biliosi, in vesica quidem stranguriam, in aluo dysenteriam sæpe faciunt, idque ab-
scessum dicit per emissionem, vt in secundo statu primi epidemion, Vnum autē ex
signis (ait) quæ fuerunt, tum vtile, tum maximum, tum quod à maximis vindicauit
periculis, his fuit, quibus ad stranguriosum facta est conuersio, atque in id abscessus
fierent. Vbi constat morsum ab acerbis excrementis straguriz fuisse causam. Quē
affectum hic vocat *κίστυ ἐπὶ δ' ὤσων*, vesicam dolentem, vt alibi, vesicam phlegmo-
ne obsessam, cū adiicit duram. Vesica enim in stranguriis ad vrinæ excretionem
priusquā satis repleatur, irritari solet duabus de causis vel quia vrinæ acris & mor-
dantis qualitem ferre non potest, vel quia primigenio affectu laborans opprimi-
tur præ imbecillitate à minima etiam copia vrinæ, hoc propriè stranguriam vocat
Hippocrates: illud cū criticè accidit, abscessum per stranguriam. Videtur autem
Aphorismus descriptus ad memoriā ex Pythionis historia, cui ab initio febris acuta
facta est à putredine humorum in venis, cum tremore manuum ad octauum vsque
diem perseuerante ob virtutis, quæ est in musculis, infirmitatem, & oppressiōnem
neruorum, qui ex spinali medulla in ceruice manui inferuntur. In eo enim tremor
cum quieuisset, quadragesimo die geminus abscessus factus est, vnus per suppuratio-
nem, alter per stranguriam. Verū quod præcipuum erat ad prælagium omisit. Nā
tremor ille per sputa quieuit: vtriusque autem abscessus significatio facta est ex vri-
nis tenuibus, quarum duas differentias exposuit Hippocrates. Vna est, Quādiu ful-
ua tenuisq; vrina fuerit, crudus erit morbus. Altera verò, Qui tenues & crudas diu-
tius mingunt vrinas, atque alia, qualia conualescentium signa adfuerint, in his ab-
scessum ad inferas septo transuerso sedes expectare oportet. Multis itaque distinctio-
nibus opus est, antequam ex hoc Aphorismo abscessus prælagiri tutò possit. Nam
& signa communia abscessus adesse debent, & copia crassi humoris in nervoso ge-
nere, & naturæ motus atq; inclinatio ad inferiora, vt tremor fiat transeunte ad in-
feriores partes materia potius, quàm incresecēte morbi malignitate. Tremor enim
cum febre à multis aliis causis esse potest, vt nervorum resiccatione in vehementi
phrenitide: affectu aliquo animi: aut præcedente immoderate vacationis & infir-
mitatis valida aliqua causa, vt fame, Venere, lassitudine, vigiliis. Itaque meritò Ga-
lenus negat ex particulari historia ægrotum in Epidemiis vniuersale rectè confici
posse. Collegit enim Hippocrates è singulis euentis animaduersiones, sed eas ad-
iunxit rationi, sine qua præcepta generalia constitui nō possunt. Qui verò sequitur
consuetudinem atque euenta sine ratione, fortasse (ait Aristoteles) rectè ager: nescit
tamen se rectè agere. Nam scimus, cum scimus causam, propter quam hoc vel illud
fit, & multò sæpius decipietur, quàm vera dixerit, qui non dirigitur à recta ratione,
cuius præcepta in arte tradimus. Habet enim ars medica suæ essentiz principia ab
intellectu: obiectum autem ab his, quæ in ægris apparent.

XXX.

Τὸν πυρρὸν τῶν οἶσι μὲν ἐρυθρήματα ἐπὶ προσώπῳ, καὶ πότος κεφαλῆς ἰσχυ-
ρὸς, καὶ σφυγμὸς φλεβῶν, αἵματος ῥύσις τὰ πολλὰ γίνεται.

*Quibus febricitantibus rubores in facie & capitis vehemens
dolor venarumque pulsus, iis ut plurimum fluor sit sanguinis.*

IACOBII HOLLERII COMMENT.

IAm ante notata quædam signa sunt hæmorrhagiæ, multa in Epid. & Protrheti-
co, ceruissima in Prognostico, quæ omnia communi ratione includuntur, Sanguis
videlicet,

videlicet, qui relictis inferioribus partibus vi caloris & naturę caput appetit, ex quo facies rubet, splendor præstenditur oculis, strepunt aures, caput grauiter dolet, hypochondrium contenditur, rubet oculi, pulsant venę & arterię, oculis interdum præcopia lachrymę exprimuntur, tēſio quædam in ceruice sentitur, & alia partim propria, partim communia indicia hæmorrhagię imminētis. Hęc ergo omnia sublato feruidoque sanguine & pleno calore & spiritu commouentur. τὰ πολλὰ. quia aliquando retinentur, vnde infania melancholica.

DESID. IACOTII COMMENT.

lib. de præno-
tione.

IN præſagio non ſolūm criſis tempus ex ſignis coctionis & morbi motu, ſed etiā ſpecies prudenti medico diligenter obſeruāda eſt, vt in ſexto fecit Galenus, quē non obſcurē aſſidentibus multō antē prædixit iudicatum iri ſexto, aut ſeptimo, per ſudorem, & ex ſexti diei criſi relapſurum. Species autem criſis in vniuerſum à conſtitutione temporis, ægri temperamento, & morbi ſpecie ac motu præſignificatur: certius autem & particularim magis à naturę motu & humorum inclinatione. Nā quō natura & humores inclinant, eō criſes fieri conſueuerūt, vt Galenus docet tertio de criſibus. Inclination autē duplex eſt, ad interiora per vomitum, deiectionem, vrinas, hæmorrhoidas, menſes: ad exteriora per ſudorem, & hæmorrhagiā. In hac enim extrinſecus ſe manifeſta ſigna produnt tum in facie, tum in pulſu, tum in hypochondriis & vapore cutis. Tres enim ſunt tanquam loci, è quibus eruuntur argumenta, exempli gratia, hæmorrhagię quę eſt in motu. Pars mittens, pars excipiens, & loca, per quę ſanguis repit. Nam cū relictis partibus inferioribus vi caloris & naturę in caput fertur, vbi copia & acrimonia tenuium venarū, quę ad nares pertinent, oſcula recludit, in hypochondriis, quę cacochymiam continent, tenſio manifeſta deprehenditur cum reuulſione ad ſuperiora ſine dolore aut phlegmone. In thorace autem, per quem magna vaſa aſcendunt in caput, difficultas ſpirandi oboritur, ſanguine cum multo calore ac ſpiritu ad ſuperiora contendente. Caput autē, quod affluxus impetum excipit, omnium manifeſtiſſimē afficitur, grauitas in nari- bus percipitur ab humoris decubitu, vt antē docuit, titillatio narium, interdum ſonitus aurium & lachrymę à copia fluxionis. Sēper verō ſplendores ob oculos obuerſantur in ipſa perturbatione critica ratione bilis ſurſum tranſlatę, aut adeſt hebetudo oculorum à ſanguinis copia ſpirituum animalium meatus intercipientē. Quibus adde quę hoc Aphoriſmo comprehenduntur. Ex his enim intelligitur quā multa prætermiſerit ex hæmorrhagię ſignis, qui tria tantūm numerat, ruborem faciei, capitis dolorem vehementem, & venarum pulſum. Ruborem autē in facie intelligere oportet, neque natiuum & genuinū ægro, neque ſymptomaticum morbi alicuius, vt aſthmaticę affectionis crebeſcente admodum reſpiratione & valde ſeſe dilatante thorace, vnde rubens iure optimo redditur facies, magiſque adhuc ſi cum calore multo capitis dolor ſimul adfuerit: itēque melancholicę affectionis, quę generatur in cerebro à multa caliditate, & ſanguine craſſiore cum morſtitia per Aphoriſmum, Faciei color bonus, & morſtitia multa, malum: ſed qui circa ſtatū repentē oboritur à materię in caput tranſlatione, faciſque ſignificationem vel parotidum, vel eruptionis ſanguinis per nares. Vtrum autem ſit, ex aliis ſignis diſtinguitur, quemadmodum in Philoſophia ex multis communibus vna proprietas colligitur. Nā febris, quam Galenus valde æſtiāam vocat, cum ſymptomatis plethoricis tum capitis, tum ceruicis hæmorrhagiam prænūnciat. Propterea addit ingentē capitis dolorem, id eſt, grauē potius quā mordacem, qualis ſit ante vomitum, & vt Galenus interpretatur, diſtendentem, pulſantem, calidum. Sanguis enim ſuo colore oculos, & interdum genas ac nares ſuffundit, copia grauitatis ac tenſionis, qualitate caloris & pulſationis ſenſum affert. Ex quo ſequitur σφυγμός φλεβῶν venarū, vel potius arteriarū pulſatio in ceruice & collo non ſolūm tactui, ſed etiam aſpectui manifeſta, de qua dictum eſt antē copioſius. Rectē itaque addidit τὰ πολλὰ. vt plurimū, ſi hęc tantūm tria ſpectemus: ſin verō adiecerimus alia, quę expoſita ſunt, non vt plurimum, ſed neceſſariō ſequetur hæmorrhagia. Confirmant autem iudicium, temperamentum ſanguineum & calidum, ætas, anni tempus, regio.

Οἱ δὲ αἵται, καὶ καρδιωγμοί, καὶ πνευλισμοί, ἔμπτως.

Quibus verò anxietas & cordis morsus, & frequens salivatio, vomitus accidit.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

SVbiicit signa vomitionis critica, αἵται, καρδιωγμὸν, πνευλισμὸν. Est autē αἵται nau-
ssea quædam inclusis in ventre & circa ventrem vitiosis humoribus, qui quia
illic feruent, ῥυπασμὸν quoque gignunt, ex quo αἵται, aliquando ῥυπασμὸς est Hip-
pocrati. Et in Protrhetico ἔμπτως αἰσώδης à mordace bile. καρδιωγμὸς autem, hoc
est, lancinatio quædam & morsus oris ventriculi, quod καρδίαν veteres communi
nomine appellarunt, & vulgus nostrum retinet. Ab eodem vitio humorum bile
& mordaci humore. πνευλισμὸς tenuis quædam, & frequens sputatio. Omnia quæ-
dem, quia humor exclusus venis in ventriculum sese colligit, & qui crassior, mor-
dicat, pars tenuioris & aquosi tunicis imbibitur, & consortio membranæ, quæ inter-
iori ventriculo, œsophagò, ori communis est, in os redit, vnde tenuis frequensque
sputatio est, quam πνευλισμὸν dicit. Eiusdem naturæ sunt & amaror oris, inferioris
labri tremor, tenebræ offusæ oculis, capitis dolor pungens. Quibusdam quoque
reuellitur hypochondrium & frigescit. Commune verò signum est rigor, suppressa
alius, & lotia. Alia quoque libro de crisibus tertio.

DESID. JACOTII COMMENT.

PRæfagium vomitionis critica, vt antè hæmorrhagiæ, ex propriis signis do-
cet. Criticam dico ad differentiam symptomaticæ. Nam quæ vomitione red-
duntur in acutis, interdum à toto corpore & venosi generis cacochymia exclu-
duntur ineunte morbo, aut per incrementa propter copiam aut malignitatem hu-
morum: interdum verò à vètriculo, idque dupliciter. Nam vel copia aut praua qua-
litate cibi aut humoris vitiosi irritatur: vel exudatione ichoris tenuis ab inflamma-
tione partium circumpositarum, vt iccoris. Critica autem vomitio circa statum re-
pentè incidit, & antegressis signis, cùm natura morbificum humorem iisdem me-
tibus regerit, per quos chylus & sanguis in vniuersum corpus distribuitur. Huius
autem signa se produnt tum in parte ἑταρ κίσεως, vnde motus: tum in capite, tum
in his locis, per quos humores feruntur, vt in hæmorrhagia dictum est. Ex his au-
tem tria tantùm posuit, cæque præcipua & propria, si simul iuncta fuerint. Nam
αἵται, id est, inquietatio in omni ferè perturbatione critica exoritur. Tribus enim
modis ægri fiunt αἰσώδης, id est, anxij. Vno humorum motu critico aut sympto-
matico ad superiora, vt in parotidibus, & imminente delirio per Aphorismū pror-
rhæti, In anxiosis quibusdam vigilantibus parotides maximè. Altero cùm virtus à
corpore opprimitur, nullamque decubitus figuram facillè sustinet, vt in inflamma-
tione interna cum refrigeratione extremorum, & incendio bilis circa præcordia
æstuante, de quo dictum est antè. Tertiò cùm os ventris à prauis mordetur humo-
ribus. Hi autem nauseam patiuntur interdum sine vomitu per Aphorismum illū,
Qui cum anxietate & sine vomitu exacerbantur, malè habent: interdum verò cùm
vomitu vt hoc loco. Iactantur enim vomituri cum nausea, fastidio & anxitudine
ab humoris biliosi motu per hypochondria, qui copia naturam opprimit, seruore
ventriculi tunicas & venas distendit, acrimonia easdem vellicat, & praua exhal-
atione caput & oculos afficit. Idem autem humor cùm ad os ventriculi peruenerit,
quod exactissimo sensu prædictum est propter nervos, quos insignes recipit à cere-
bro, καρδιωγμὸν accersit non exiguum vomitus futuri signum, de quo Hippocrates
in Prognostico, Siquis per febrem lethalem aut se capite dolere, & atrum quidpiæ
ante oculos cernere, stomachi quoque morsus huic aduenerit, biliosus aderit vo-
mitus. Proinde hoc symptoma in sanis cum amaritudine oris & fastidio cibi indi-
cat purgatione per superiora esse opus per Aphor. 17. libri quarti.

3. Protrh. 62

2. Protrh. 44

sine vomitu æstuantem bilem ex hepate redundare denunciat per eiusdem libri Aphorismum 65. Ab eodem humore fluitante in superficie ventriculi & per tunicam internam diffusa, quæ ventriculo, gulæ, linguæ & palato communis est, fit πῦσις crebra & frequens sputatio, quæ sola in phreniticis, qui sermone aperire non possunt affectionem, ad prædicendum vomitum sufficit cum refrigeratione hypochondriorum, quando videlicet tenue substantia spiritum in ore superfuit. Alius enim secretus est, aliæque sputatio ab humiditate ventriculi symptomatice, aut ab ichore ex inflammatione cerebri, aut depravato iudicio, de quibus omnibus egimus antea. Præter hæc autem alia vomitionis signa recenset Hippocrates, ut rigorem aut hypochondriorum refrigerationem, quæ bilem iam esse in motu denunciant, capius dolorem mordacem ab exhalatione materiæ biliosæ, quæ meninges afficit, & vertiginem tenebrosam, cum eadem diffunditur per meatus spiritus animalis, & humores oculi purissimos. Galenus autem addit absentiam signorum hæmorrhagiæ & sudoris, pulsum durum & inæqualem, cum periculoso certamine natura distinetur, ac ventriculus vellicatur, & inferioris labii agitationem. Tertio autem de crisi exactissime rem totam exponit. Vomitorium (inquit) signa sunt cordis morsus unà cum capitis dolore, vertigines unà cum tenebrosis atrisve, quæ oculis obuersantur, & inferiori labro agitato, ac plurima & tenui saliva defluente. Hæc verò omnia accidunt, ubi biliosus ac mordax humor in ventriculo & stomacho acervatus fuerit, & unà os ventriculi, quod veteres cor nominabant, in morderit, & cum ipso stomachum totum intro, & ad interna diuulserit, unde & labium ipsis agitur, & saliva tenuis defluit. Tenebrosa autem quædam oculis obuersantur, & vertigine vexantur, oculorumque caligine laborant, & caput dolent, aliquo ex bilioso humore euaporante, & præterea nervorum consensu.

XXXII.

Οἱ ὅτι ῥαγμοὶ, φύσις, φόροι κοιλίης καὶ ἐπάρσις, καὶ ἐκτάραξις κοιλίης.

Quibus verò ructus, flatus, strepitus ventris, extuberas ventris atque perturbatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ructus, flatus, strepitus, communis generatio est à crassiore spiritu: sed ut incitato officio ventriculi excluditur, ructus, ut circumagitur caua parte strepitus est. At verò flatus generatio ex humore est & calore imbecillo. Vbi enim humor calore exagitur, in spiritum parte aliqua transit. Itaque hæc omnia exagitata materiæ ad expurgationem quædam indicia sunt. ἐπάρσις autē sunt, quæ κυστώματα in Prognostico & in Aphorismis per ἐποχόνδρια μετέωρα significat. Sunt eiusmodi ἐπιφυσώματα καὶ φουσάδα, & ex eo ὅτι ὄγκω μέζοντι γινόμενα. Ac prius dictum est ἐπάρσις & ἐπάρματα dici ab Hippocrate omne tumorū genus: aliquando peculiariter quæ ad aures extant. Hic autem ἐμφύσιμα. Præterea in Progn. addit citra inflammationem. Nam si quis dolor est, ut reuera esse consuevit, à flatibus, tensione & materia inclusa. κοιλίην autem dicit, ut intestina sunt. Primum enim in anfractibus tenuioris intestini circumuoluitur flatus cum materia: in ea agitatione pars sursum erumpēs, ructus facit. Reliqua pars, dum commouetur unà cum materia, deorsum euoluitur, & ad lumbos, ubi iam collum & cæcum alligantur, dolorem facit, unde in Aphorismis (lumborum dolor) additur, atque hinc deturbata foras materia ἐκτάραξις, quod in Aphorismis dixit, κοιλίαι καθυγραίνονται, & in Prognost. ξυμὸς κόπρη, & φύσις καὶ φόρος, ubi videlicet liquida cum stercore & flatibus excernuntur. ἄρον enim peculiariter dicitur, & communiter. Communiter quidem de serosa quavis materia. Est igitur ἐκτάραξις, quæ in Aphorismis περὶ τῆς γαστρὸς, & in Epidemiis sæpius κοιλίαι παραχάδεις, & ὅρα παραχάδεις, cum videlicet multa semel & ex obrupto defluunt, quæ obiter vias mordicant & dolorem mouent. Atque hæc in febris. Nam πυρεσόντων antè dixit.

Signa sunt criseos per alui fluxionem ex humorū ad interiora inclinatione. Nec
 verò huius solius propria sunt & inseparabilia, sed, ut de vomitu supra dictū est, peculiari vitio ipsius alui, ut de fectu coctionis aut distributionis. aut alimentorum corruptione, aut pravi humoris generatione in ventriculo atque intestinis singula hæc symptomata commoueri possunt. Flatus enim cietur in humoribus pituitosis vel cibis à calore imbecillo: in his etiam quæ flatuosa sunt suapte natura, & valido calore excitatur spiritus quidpiam turbidum ac nebulosum, quod uno vel altero ructu excluditur, si per os exitum habuerit: sin verò per sedem exierit, sonorum aut silentem flatum edit. At cum flatuosus spiritus per anfractus intestinorum circumuoluitur, nec alterutra parte erumpit, strepitus quidem exauditur modò tenuis & sonorus per angusta ac tenuia intestina. modò cum murmure quodam per crassa, quæ sunt ampliora, atque inde interdum *περσις, ἰμφύσκη, & μίττωρις* ventris inflatio ac distensio exoritur ab excrementitio, crudo & nebuloso spiritu, quem venter excludere non potest. Quod si cum dolore ac sine sonitu tormina afferat ut in intemperie hæctica intestinorum, in dolore colico, & inflammatione interna, ut hepatis, è qua exudat tenue & acre serum in intestina, *σπασμὸς* dicuntur: sine dolore autem & cum sonitu *βορβορύγμοι* voce fictitia, murmur videlicet per crassa intestina ab humore & flatu, ex quo excrementum excernendum denuntiatur. Nam species ipsa soni utriusque, flatus videlicet, & humoris signum est. Quia enim mouetur flatus, excretionis opus est: quia verò exauditur *borborygmus*, excrementum humidum subest. Est itaque signum certissimū deiectionis alui, quam natura molitur. In sanis itaque eiusmodi tormina ab humorum acrimonia & flatulento spiritu, quod diaphragmate inferiora sint, humorem in aluum ferri, ac deorsum habere inclinationem ostendunt, proindeque clysmate, aut cathartico iudandum esse naturæ motum, ut scribitur in Aphorismis. In febribus autem, in quibus excretionis criticæ conceptam spem habemus ex natura & motu morbi, crissim per aluum necessariū præmonstrant, præsertim si absint signa hæmorrhagiæ, sudoris & vomitus. Non ita certum est & frequens signum in ventris inflatione, quæ sæpissimè symptomatice est. Adhibenda ergo distinctio est hoc modo: Verus sine strepitu, schyrti & obstructionis soboles est: cum strepitu, hydropis sicca. Recens sine murmure, interioris alicuius inflammationis: cum *borborygmo*, perturbationis ventris. Verū hæc aliis signis firmanda sunt. Quod autem ab vniuerso corpore criticè excrementa excludantur, in causa est aluus, quæ omnibus corporis partibus per hepatis copulatur. Alia autem signa huius criticæ excretionis propria, manifesta, & exquisita nulla habemus, qualia in cæteris criseos differentiis permulta sunt. Ob idquæ Galenus admonet per negationem hic esse præfagiendum, hoc modo: Vbi coctionis & criseos signa data fuerint, nulla tamen se prodant vel hæmorrhagiæ, vel sudoris vel vomitus, alui perturbatio expectanda est. Verū quia, quæ a veritate sæpissimè dirigunt, fallunt etiam nonnunquam, humoresque, qui deorsum inclinant, per hæmorrhoidas & menses in mulieribus expurgantur, id ex signis mēlium discernere oportet, insigni lumborum grauitate, dolore ac tensione, quæ in viris hæmorrhoidum signa sunt, quibus consuetæ fuerint. Præterea addere, si aluus per totum morbi curriculum optimè responderit, solutæque fuerit deiectionibus biliosis, synceris, & facilibus. Nam sudorem præmonstrant vrinx & alui suppressio, cum absentia signorum hæmorrhagiæ ac vomitus, maximè verò pulsus vndosus ac mollis, delirium crescente accessione, calor & rubor extimarum partium, ac vapor quidam calidus, qui antea non fuit.

XXXIII.

Τοῖσι χροσίξουσιν ἀσφαλῆως ἐν πνεύματι ξυνεχεῖ, χωρὶς πόνου, ἢ φλεγμονῆς, ἢ ἄλλης προφάσεως, ἀπότρεψεν προσδέχεται πόνου καὶ οἰδήματος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς κάτω χερσίν.

Quibus febris continua, sed salutaris diutius trahitur sine dolore, inflammatione, aut alia causa manifesta, abscessus expectandus cum dolore & tumore: & hoc magis in partes inferiores.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc sententia scripta in Prognostico. Ac iam saepe dictum est, morbos acutos, qui celerius moueantur, è materia tenui & calida, excretionem ferè iudicari: quæ verò diutius trahunt, coctione & abscessu. Quod igitur hic dicit, *κατὰ τὴν ἀσθενείαν*, & in Prognostico eadem sententia habetur, *κακὴν πρὸς τὴν ἀσθενείαν τὸ αἰδρῶν*. Sed quod hoc loco *κατὰ τὸν, ἢ φλεγμονῆς &c.* melius & clarius in Prognostico, *κατὰ τὴν ἰσχυρὴν ἢ φλεγμονὴν τινὰ, μὴτε δὲ πρόφασιν ἄλλαν μὴ τὴν αἰσθητήν*. Febris quam describit, è cruda crassaque materia est. Nam longitudinis febris ea ferè causa est: quanquam & peccantur multa ab ægris, medicis, & ministris: & pars affecta alia maiore vi naturali, alia minore prædita est ut excernat, coquat, transponat quod lædit. Sunt & alia materię copia, & varietas cutis, & virium astrictio, cœlum, locus, regio, exetna omnia. *κατὰ τὸν* hoc loco *ἰσχυρὴν* intelligit, quem vel inflammatio, vel externa causa euidentius mouet. Sic enim non in articulos & inferiores partes, sed qua parte dolor & inflammatio, magis fiet abscessus. *ἐπὶ πλείονος δὲ ἐν πύματι*. hic enim *ἀπὸ πλείονος* dicit *ἐπὶ πλείονος*. Sæpius enim scriptum in Aphorismis, qua parte dolor, ea colligi abscessus. *πρόφασιν* autem causæ sunt manifestæ & externæ, lassari de via, exerceri intempestivè, incandescere, crapula, aliæque id genus. Quamquam aliquando *πρόφασιν* omnibus causis falsis, veris, manifestis, latentibus attribuitur. *μὴτε δὲ πύματι καὶ οὐδὲν αἶμα*. *πύματι* dolor, *οὐδὲν αἶμα* omne genus tumoris præter naturam, non qui laxus & indolens, peculiariter *οὐδὲν αἶμα* dicitur. *ἢ τὰ κάτω χέλια*. In Prognostico *ἢ τὴν ἀσθενείαν καὶ ἐν ἰσχυρῇ καὶ τὴν κάτω χέλια*, in articulos, & præcipuè inferiores. Materia enim crassior plusquam elementi grauis retinens deorum vergit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Abscessuum naturam, generationis modum, materiam, locum, occasionē, tempus sequentibus aphorismis explicat. Nam cum humores corporis calidiores tenuioresque paratissimi sint ad excretionem, crudis verò & crassis, aut per abscessum, aut per coctionem natura medeatur, quæ coctio excretio quædam est, atque ex vrina magna ex parte, ratò per aluum efficitur, de crisi bus per excretionem dictum est hætenus. Si verò ad abscessum conuertatur morbus, communia quidem (inquit Galenus) omnia sunt indicia, ubi salubriter se æger habet, neque solui morbum, neque vrinam multam, & copiosam habentem subsidentiā, sed crudam ac tenuem apparere. Propria verò morborum non valde diuturnorum dicta sunt antè, ex quibus parotides denunciantur. Si verò morbus iam diuturnior fuerit, neque vllum ex signis parotidum apparuerit, percipiatur autem in aliquo inferiorum locorum, vel grauitas, vel tensio, vel inflammatio, vel dolor. huic in inferis partibus abscessum futurum sperabis. Quibus autem conditionibus opus sit ad certitudinem prælagi, Hippocrates tum hoc loco, tum in Prognostico complexus est. Quæcunque (ait) febris longiorem moram traxerit, homine alioqui ad salutem disposito, ita ut neque dolor teneat ob inflammationem, aut ob aliquam aliam manifestam causam huic abscessum expectare oportet cum tumore ac dolore ad aliquem articulum, maximè ad inferiorem. Diuturnā autem febrem intelligit, quæ vigesimum diem superat, qui est terminus acutorū, in quibus humor tenuior. calor acrior, vehementius naturæ & morbi certamen sunt criticæ excretionis causæ: in longis contraria omnia. Nam cum longitudinis ac diuturnitatis febrium causa triplex sit: pars aliqua interior affecta curatione difficilis: aut humores crudi & crassi incoctique: aut errata medici, vel ægri, vel assidentium, quibus externa adduntur, verbi gratia, tēpus, locus, æteris constitutio, domiciliū prauū, labor, sollicitudo, angor, de his

solis

solis febribus diuturnis intelligitur prælagium, quæ ex humore crudo & concoctu difficiliore moram trahunt. Eiusmodi est humor frigidus, crassus & lentus. Nam ob frigus celeriter moueri, aut vinci non potest: ob crassitiem non facile per omnes partes admittit calorem: ob visciditatem firma cohzsione adhærescit, retinetque diu partium continuitatem, sine cuius dissolutione non potest fieri resolutio, aut coctio, aut exclusio. Secunda conditio, vt morbus sit salutaris. Nam cum prauis signis vel interficit, vel in malos abscessus conuertitur. Salutarem autem indicant imprimis vrinæ crudæ sine prauo colore, virium robur, & quæ Hippocrates scribit in Prognostico, bene se habere ad ea, quæ offeruntur, constare mente, libere spirare, facile ferre morbum, pulsus constare, nec vigilis, nec doloribus vires resolui. Tertia conditio, vt absint dolor, phlegmone, & omnis causæ externæ accessio, id est, vt diuturnitatis illius causa sit in solius humoris contumacia & ineptitudine ad coctionem, vel excretionem. *πόνος* enim labor & dolor omnem offensionem significat, & prauam dispositionem internam, quæ alat morbum. *φλέγμα* verò, id est, inflammatio vel incendium & intemperiem viscerum, quæ perenni & continuata generatione materiam renouet, vel veram phlegmonem in visceribus, quæ nisi præripiatur æger, iudicatur hæmorrhagia in primis periodis, aut post vigesimum diem ad suppurationem conuertitur. Alioqui enim dictum est antea, *φλέγμα* in hypochondris abscessus ad inferiora signum esse, quemadmodum hypochondrium molle ac dolore vacans parotidum. *πρίφασιν* verò causam nominat tum manifestam, tum externam, non solum quæ extra corpus est, sed extra morbi essentiam & ab alio, & occasionem, quæ est causæ conditio, vt locum, tempus, absentia, præsentia, quæ primò & per se morbum non efficiunt, sed causam latentem in apertum, & quasi in actum deducunt. His itaque absentibus, & quia tum excretio, tum coctio desideratur, abscessu materiæ contumaciam domari necesse est, nisi illius occasionem præripiat vrina multa crassa & alba, per Aphorismum 74. libri quarti. Quod autem subiicit, abscessum illum futurum *μὲν πόνος* cum dolore ac tumore, & hoc magis in partes inferiores, distinctione eget. Siquidem dolor & præcedere abscessum, & cum eo coniungi, & ei superuenire potest. Aliquando etiam dolor tanquam abscessus signum editur, quem tamen sequitur crisis per excretionem, vt in eo, qui in Dealeis horto iacebat, & in Clazomenio dextræ coxæ dolor, qui cōsequuta excretionem iudicatus est. Aliquando quoque non in articulos, sed in sedem materia abscessus conuertitur, vt in Pythione. Præterea si æger subito in difficultatem spirationis incurrerit, mox autem hæc spirandi difficultas desierit, & illam capitis grauitas & dolor, & coma ac surditas exceperit, huic in glandulis post aures abscessus materia reponitur. Sin minus, in articulos partes ignobiliore natura minus valida eandem promouet. Facile autem excipiunt omnem affluxum à superioribus partibus articuli, quia ampli, caloris expertes, & motu continuo sunt infirmiores. Quare rectius hic scripsit, *ἐν τῇ κέτῃ*, quàm in Prognostico, *ἐν τῇ κέτῃ*, qui locus corruptus videtur.

materiæ morbosæ
solutio.

XXXIIII.

Προσέχει δὲ τὸ χεῖρας ἀποτάσεις, τοῖσιν ὑπερτείνοντα ἔτι μᾶλλον.

Expectare autem oportet abscessus in iis, qui trigesimum annum superarunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SEquaci materia, quia tenuis & calida, robusta natura, viis liberis, exclusa omni iniuria externa, quæ alioqui prohibeat, excretionem morbi iudicantur. Pigra verò materia, quia frigida, viscida & contumax, infirma natura, humor corrumpitur & putrescit, atque ita ferè vita extinguitur, in media conditione coctio & abscessus. Media conditio, quia humor non ita contumax, & natura mediocriter valet, quia humor sequax, etiam si natura non ita valida, humor paulò cōtumacior, sed natura

validior. Atque omnino vigere utcumque naturam necesse est, ut fiat abscessus. Ac viget ferè ea etate, nisi quid interni vitij lateat vomicosi visceris, aut fractarum virium venere intemperante vita, aliisque id genus. Atque etate prima, quæ nondum attingit annum trigessimum, virtus valida, sed crudus humor ex intemperante vita ferè colligitur. Itaque eiusmodi abscessibus opportuna utraque ratione virtutis & materiz. In pueris maximè viget officium naturale, ideòque morbi partum exhalatione, partim materiz maturatione dissoluuntur. Ac exhalatio excretio est, quæ sub sensum non cadit: concoctio vacuatio quædam est, quæ ferè fit per urinas, rarius per alium. In senibus languidior calor est, quàm ut transponat vitium in abscessum. *τοῖσι ἐν τῷ τριήκοντα ἔτη μαῖνον.* In Prognostico, *τοῖσι νεωτέροις τριήκοντα ἔτην.* Florens etas aliis anno tricesimo circūscribitur, aliis tricesimo quinto. Quomodo enim in eadem planta hic flos alio flore celerius emarcescit, lilium lilio, rosa rosâ, etiam si simul dehiscant: ita & homo homine tardius aut citius declinat. Quod temperatura corporis, & animi studia atque educatio efficiunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

AD prænotationem abscessuum non solum materiæ habenda est ratio, sed etiã virium, quæ cum materia comparatæ, quid fieri possit, denunciant. Nam in materia tenui & calida virtus constans facilè excretionem molitur: infirma verò vel imperfectam crism facit, vel pravam, vel abscessum, ut parotidas. In frigidis autem humoribus eadem virtus robusta & potens abscessum mouet: infirma verò nec excretionem, nec abscessum sustinere potest. Itaque materia diutius manens corrumpitur & interficit, aut perquam longo temporis spatio vix cōcoquitur. Et enim in humoribus calidis nō est opus magnis viribus, si abscessus futurus sit: in frigidis verò maximè. Vires autem ægri merimur non solum actionibus singularum facultatum, sed etiam etate iuuenili aut senili. Subiicit ergo aptissimè hunc Aphorismum superiori, in quo de abscessu ex materiæ frigidæ secessione ac decubitu in articulos dictum est, docetque magis accidere, & citius huiusmodi abscessum in iis, qui triginta annos superarunt: in maioribus natu, nondum tamen senibus, minus euenire, ac tempore longiore: senibus minimè. Verùm huic sententiæ tria opponuntur. Primum quod Galenus scribit in Prognostico, in valde diuturnis morbis ob frigus crassitiemque materiæ & virium spatio temporis languentium infirmitatem abscessus ad partes inferas moueri: in acutioribus ad aures, quia materia minus crassa, copia caloris maior, facultas valentior: in mediis morbis ambigi. Non igitur opus est facultate valida in materia frigida. Alterum in Prognostico eodem scribitur, Magis autem (ait Hippocrates) expectare oportet sanguinis eruptionem in iunioribus trigessimum quintum annum agentibus: in senibus verò suppurationem. Tertium hoc loco, ubi scribit, qui trigessimum annum superarunt: in Prognostico verò, qui minores sunt triginta annis. Respondendum, in prima obiectione comparari vires inter se in generatione parotidum, & abscessuum ad inferiora: hic verò cum materia expellenda. Nam virtus contra materiæ contumaciam valere debet, ut expellat: infirmior tamen est, quàm ut excretionē, vel parotidas mouere queat. In secunda verò non agi de abscessu ad articulos, sed de inflammationibus internis, & vomica, quam vix semel atque iterum Hippocrates *ἀνέσκασις* nominauit. In iuuenibus enim calor validior hæmorrhagiam mouet: in senibus infirmior ad suppurationem conuertitur. In tertia autem, constantis ætatis termini circumscribuntur 30, & 35, vel etiam 40. Siue ergo ad trigessimum annum, siue post trigessimum dixeris, constans etas intelligitur, quæ comparatur cum senili frigidior. In illa enim vires validiores, liberiores meatus, materia magis obsequiosa ad abscessum. In hac verò temperamentum totius frigidum, articuli frigidissimi, meatus angusti, & arefacta materia frigidissima. Vix igitur tantum caloris habent, quantum requiritur ad eam ex dimidio coquendam: aut tantum virium, quantum necesse est ad eam quam longissimè expellendam à foco febris. Qui enim in senioribus tumores sunt in pedibus ac tibiis, caloris imbecillitatem in parte ipsa denunciant potius, quàm naturæ in expellendo potestatem.

Ἦ προσέπτεται ὃ τέλει τὰς ἀποστάσεις, ἢ τὰς ἑξήκον ἡμέρας ταυρε-
τὸς ὑπερβάλλῃ.

*Vbi verò febris vicesimum diem superat, tum iis abscessus con-
siderandus.*

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Vicesimus dies magnam vim habet Hippocrati in iudicandis morbis, qui vl-
tra decimumquartum diem extenduntur. Atque iis limitibus excretio fe-
rè incidit. Et quanquam post vicesimum diem non est desperanda solutio morbi
per excretionem: rarò tamen subita illa vacuatio, quæ fit in crisibus, accidit: sed vel
interuallis excretio fit vigesimo septimo, trigesimo quarto, & quadragesimo: vel
maturatione vel abscessu solvuntur morbi. Hoc ergo vult, ante vigesimum diem
expectandam potius excretionem: post vigesimum, abscessum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Definitur terminus acutorum morborum vigesimo die, & tempus in quo me-
dicus ad abscessuum præfagia animum diligenter attendere debet, ut de exi-
tu morbi præmoneat, ne vel ignorasse illius vim & naturam videatur, vel negli-
gentia aut errore protraxisse, vel naturæ motum intercipientis, ægrum in discrimen
vitæ adduxisse. Neque verò repugnat, quod antè dictum est, acutos morbos intra
decimumquartum iudicari. Nā is terminus est acuminis, ut exposuimus. Ob idque
in Aphorismis Hippocrates cum idem dixisset, statim subiicit, decimumseptimum
considerandum esse. Is enim quartus à quartodecimo, & septimus ab undecimo
est. Ergo intra decimumquartum certamen illud acius naturæ & morbi remitti-
tur, aut finitur, ex quo speramus excretionem, nec ad vigesimum pervenit, nisi
coeperit quarto, aut septimo, morbusque reliquo tempore blandè & læto motu pro-
gredi apparuerit. Cum verò abiit illud tempus, id est, post vigesimum, tunc quidē
potest excretio per septenarios, 27. 34. 40. languescit tamen vehementior ille im-
petus naturæ, ac interuallis per crises imperfectas sese exonerat, vel ad abscessum
materiam referuat. Hunc autem colliget medicus tum ex his, quæ hætenus dicta
sunt, tum ex urinis semicoctis, tum ex articulorum dolore, vel gravitate, vel tensio-
ne, vel inflammatione: aut in superis partibus ex repente facta spirandi difficultate,
quam capitis gravitas, dolor, coma & surditas exceperint. In uniuersum verò piger
naturæ motus, materia benigna, sed contumax, & virtutis robur spem abscessus af-
ferunt, nisi aut urina crassa & multa, aut purgatio, sanguinis detractio, vel alia reme-
dia, quibus utimur, materiam subducant.

Τοῖς ὃ περιβλητέροις ἥσσαν γίνονται, καὶ πολλὰ χροῖα γινομένη τὰ
ταυρετῶν.

*Natu maioribus minus abscessus fiunt in febribus, qua tra-
huntur diutius.*

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Προβλητέροις & γραιτέροις sæpe dicit Hippocrates non simpliciter quidem,
sed ut ad aliam quandam ætatem referatur, quomodo in Aphorismis. Sim-
pliciter enim dicti προβλήτεροι sunt, qui iam ἐμμεγέστεροι senes quidem, sed cruda
etiamnum firmæque senectute. Vbi plerique tempestiuam mortem esse censuerunt,
& metam vitæ excurrere, qui diutius viverent. γιγοντες autem, qui extremam vi-

ex fabulam agant, silicernia, quasi αἷς τῆ γὰρ φύσις, vel, ut alij αἷς καρὶς. Hic ergo qui tricennium annum superant, πρεσβύτεροι, & in Prognostico γεραίτεροι dicuntur. Hic ergo naturæ calor incipit emarcescere, quod certè firmo opus est, ut celatius post vicennium fiat abscessus.

DESID. IACOTII COMMENT.

HOc ex superioribus perspicuum est, ubi docuimus in crisi per abscessus valida & firma virtute ac facultate opus esse, quæque ad extremam infirmitatem nequaquam reciderit. Cum autem tres veluti gradus senectutis distinguantur, quod longius processerint per ætatem, eò minus abscessus fiunt, paulatim cōcidente virtute, & calore nativo marcescente. Senibus verò minimè fiunt ob virtutis infirmitatem, temperamentum frigidius, articulos præ siccitate occalescentes, meatus angustos, & materiam frigidam. Addit autem in febribus, quæ trahuntur diutius, ut intelligatur non secundum modum agentis, sed secundum dispositionem patientis impressionem recipi, causamque esse oportere & hanc, & talem, ut sequatur effectus. Præterea πρεσβύτερος dixit per comparisonem ad iuniores, qui trigessimum agunt annum. Ita enim veteres Græcos ætatum gradus distinxisse reperio:

Εἰς τρεῖς ἀπὸ γενέσεως μέχρι πρεσβυτέρων ἰσχυρὰ ἀναλογῶν ἢ τὰ σελήνη.

Ἐκ τῆ παιδείας, μέχρι δεκαετίας, μέχρι ὀκτωκαίδεκα. ἀναλογῶν δὲ ἀφ' ἑαυτῶν.

Ἀπὸ τῆς δεκάτης μέχρι τῆς κί, καὶ αἰτίας. ἀναλογῶν δὲ τῶν ἡλίου.

Ἀπὸ τῆς κί, μέχρι τῆς νβ, ἀπὸ ἀναλογῶν ἢ αἰέτα.

Ἀπὸ τῆς νβ, ἕως τῆς πρ, πρεσβυτέρων. ἀναλογῶν ἢ δει.

Ἐν τῇ πρ, αὐτοῖς, μέχρι ζωῆς ἑκάστης. ἀναλογῶν δὲ τῶν ψυχῶν κρήνη.

In quibus hæc dissentiant ab Hippocratis sententia explicabimus alio loco. Significante autem infantem & puerum esse usque ad decennium: adolescentem, à decennio ad vicessimum quintum: virum ab illo usque ad quinquagesimum: senio rem ab hoc ad sexagesimum quartum usque: senes post hunc usque ad extremum vitæ ætatem πλεῖς Galenus vocat: Hippocrates infantiam triplicem facit, & inclinantis ætatis principium anno quadragesimo, vel trigesimo quinto, finē verò sexagesimo.

XXXVII.

Οἱ δὲ διαλείποντες καὶ λαμβάνοντες πεπλανημένως, φθασπύρες μάλιστα ἐς πένταρτα ἰσχυρὰς μεθίστανται, καὶ πολλοὶ τοῦτο ὑπὲρ τὰ ρηθέντα ἔτι γέγονον.

Febres intermittentes & quæ erraticèprehendunt, maximè autumnos idque magis iis, qui triginta annos superant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic φθισπύρες, in Prognostico τῶν φθισπύρων περιειλάται. Atque melius quidem in Prognostico. Plurimæ enim quartanæ fiunt ante ortum Arcturi, Augusto mense, quo primùm tempore canicularium dierū æstus tepescit & matutina frigora oriuntur. At Arcturi ortus non nisi progressso Septembri ante quem multæ iam febres quartanæ sunt, nisi quodd autumnus variè definitur. Romani enim occasu matutino fidiculæ autumnus initium faciunt qui sub idus Augusti incidit. Romanos dico Varronem, Plinium, Columellam. Ptolemæus quoque in Apotelesmatis idem annoravit. Galenus ex Hippocratis & veterum Græcorum sententia autūni initium facit ortu Arcturi. Arcturus autē pauld ante idus Septembris, varia ratione & mutata sorte regionum. Verùm medicorum obseruatione & varietate regionum autumnus se prodit fractis primùm caloribus, & cū noctu. vespere & matutino frigus, progressso sole, & in meridie calor. Atque omnino modd calidum, modd frigidum, atque summatim inæquale cœlum est. Dicam autem quod apud nos licuit obseruare. Iam Augusto mense febres incipiunt, quæ intermittunt, quæ sunt pertinaces, quæ erraticè inuadunt. Primùm tertianæ naturam referunt, ex quo inuadunt quotidie: postea diutius intermittunt, ac tandem, ut est quartanis opportu-

nus annus,

nis annus, in quartanam degenerant. Quædam prius Augusto & initio Septembris: alie posteriore in æquinoctio & Octobri. Autumno ergo & ante autumnum febres eiusmodi in quartanam degenerant. *ἰπποκράτης*. opinione vulgi. Cum enim videantur quiescere datis aliquot dierum induciis, verè quartanæ se produunt. *ὑπὲρ τριάντα*. Quod autumnus, idem ætas efficit. Bilis ergo ætate viget & raritas corporis ita ea ætate, quæ decimo octavo, & trigésimo, vel trigésimo quinto circumscribitur. Adueniens autumnus curem astringit, & materiam bilem & sanguinem intro impellit. Eodem modo iam deflorescens ætas corpus contrahit & materiam intro colligit. Ac ætatis deflorescentis initium trigésimo, progressio trigésimo quinto, finis quadragesimo. Vbi iam manifesta declinatio & humorum concretio in melancholiam. Viget enim hic humor à quadragesimo, ad sexagesimum, quibus finibus declinans ætas includitur. Quod efficit ut non *τρίαντα*, sed *τεσσαράκοντα*, quidam legendum putent. Ac *τρίαντα* melius & conuenientius menti Hippocratis, quod commento Galeni in Prognostico intelliges. Cur ergo sæpius videmus quartanis teneri, qui annum quadragesimum superant? Triplex ferè genus quartanæ annotatur ex ratione materie. Aliis enim crudus, crassius & frigidus humor materia quartanæ est, pueris & iis, qui otiosè ac intemperatè viuunt, familiaris. Alia quartana *ἢ μεταστροφῆς*, qualis hic ab auctore annotatur. Vbi desinente febre tertiana & erratica, & vi febris exusta & crassiore facta materia, quartana succedit iuuenibus familiaris, quos decimo octavo & trigésimo anno includebamus. Tertium genus ex humore, quem proprietas ætatis & temperatura colligit. Atque hoc familiare ætati declinanti. Hæc autem, quia vtpurimum eueniant. Hic ergo & antecedens febris, & ætas, quæ faciliè ignem concipit, efficiunt quod in aliis declinans ætas adferre consuevit. Quod si declinante ætate quartana *ἢ μεταστροφῆς* incidit, ea ferè duplex, triplex, aut certè grauior atque consumaciore esse consuevit. In Prognostico nō solum *ὑπὲρ τριάντα*, sed *τοῖς τριάντα ἔτι μὲν ἢ γυμνασίου*.

DESID. IACOTII COMMENT.

TRia abscessuum genera notauit Hippocrates *ἢ ἀπόστροφῆς* per materie decursum & prolapsionem ab vna parte in aliam, de quo superioribus Aphorismis dictum est: *ἢ ἰκτῆρος*, per secessionem & egressionem eiusdem extra corpus, ut per stranguriam, dysenterias, tinesmos, fistulas, quæ antè quoque exposita sunt. Tertium genus superest *ἢ μεταστροφῆς*, per alterius morbi in alterum transitum, de quo hic agitur. Hanc autem mutationem abscessum, id est, *ἀπόστροφῆς* dici ab Hippocrate ex primo Epidemion perspicuum est, vbi huius Aphorismi exemplum ponitur in frigida & humida constitutione hoc modo, Quartanæ autem multis quidem ab initio quartanæ ordine coeperunt, aliisque non paucis ex aliis febribus & morbis *ἀπόστροφῆς ἢ μεταστροφῆς ἢ ἰκτῆρος*, abscessus siue secessiones in quartanas fiebant. Longæ autem, ut consueuerunt his, atque etiam longiores contigerunt. In quo voluit Hippocrates non solum ex intermittentibus primigeniis, quæ acutè non sunt, quartanas fieri, ut tertianis spuris ac erraticis, sed etiam ex diuturnis continuis, quæ neque coctione, neque abcessu ad articulos finem fecerint, quasdam intermittere aliquot diebus, deinde erraticèprehendere, tandemque in quartanam firmari. Hoc autem fit per humoris degenerationem in atram bilem, & nouæ cacochymie accessionem. Nam omnis humor crassius aut pituitosus est, aut melancholicus. Pituitosum enim nominant veteres medici, cum simpliciter ita dicunt, in quo humiditas frigiditasque: melancholicum verò, in quo siccitas atque frigiditas dominantur: quamuis plures vtriusque differentie numerentur. Nam per vstionem ac malignam putredinem ex bile vehementer assata atra bilis malefica generatur substantia tenuis, qualitate acida, mordax & arrodens, toto genere pernitiola, terram fermentans, atque ampullas, quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitans, quæ exactè atra bilis dicitur, ac ferina deliria inducit modò sine febre, modò cum febre in cerebri corpore redundans. Altera verò est atra bilis mitior, & melancholico humori proxima per consumptionem partium humidiorum in sanguine crassiore, quæ modò propius accedit ad verè atram bilem, modò longius abest, prout maiorem aut

3. Prog. 29

rem aut minorem in animali moram traxerit, aut cum aliquo calore abundanti & præter naturam commercium habuerit. Hæc autem tum ex cibis, cum in venis cōcoquuntur, tum ex intemperie & longa vſtione, vt in ſenibus, quibus hepar ab initio calidius fuit, tum ex febrili calore diutius manente & ex omni humore craſſo ortum habet, vt ex crudo ſucco in pueris, & craſſo ſanguine, aut humore melancholico, in proueſtoribus. Quod igitur tenuius & humidius eſt in materia diuturnarū febrium, & intermittentium, primis acceſſionibus diſcutitur per feruorem, ac ſuliginis & ſudoris excretionem: craſſamentum autem relinquitur, quod neque abſceſſu, neque coſtione, neque excretionem ſuperari potuit, atque atra bilis naturam induēs, potiſſimum ſub æſtatis finem, primū erraticas febres affert, deinde in certas periodos quartanæ firmatur contumacioris, quā quæ aut ex crudo ſucco, vt in pueris, aut humore melancholico, vt in proueſtoribus colligitur. Quantum enim humorum (ait Galenus) ferbuit æſtuo tempore per febres continuas, ac deſiuit in atrabilem, quodāmodo reſtinctum eſt: proindeque calore febrili æger vindicatur, maximèque quoties ſudores eliciuntur. Sed ſi non antea natura quodāmodo excretaſcit veluti cinerem aſſatorum humorum: hic rursus permanens in corpore & caleſcens, putrem quandam recipit affectionem: idque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem: à qua rursus accedente ſudore, pariter cum eo, quod ferbuit atra bilis, euanuit: tum rursus aliæ reliquæ feruentes, iterum alteram excitant febrem. Diximus autem antea erraticas febres fieri, cum diuerſis partibus ac veluti focis atra bilis putreſcit, mouetur, & colligitur, vel heterogenea eſt & inæqualis ex diuerſorum ſuccorum congerie: vel hac parte putreſcit, illa nondum putredinem concepit. At verò vbi in omnibus eadem ſit affectio, exuperante atra bile, quartana febris ex illis inordinatis motionibus conſiſtit, præcipuè in fine æſtatis & principie autumnii, qui ex ſentētia Hippocratis circumscribitur ab ortu Arcturi circiter idus Septembris ad occaſum vergiliarum circiter tertium idus Nouembris. Tum enim ſupprimi incipit humorum tranſpiratione & motus ad exteriora, cuius loco in profundum cōuerſi cohibentur intus ſuperueniente frigore hyemis, atque in penitioribus corporis partibus aſſeruantur ad alteram vſque mutationem in habitum calidiorē, in quo morbus cœpit. Ob eāque cauſam, vt aliæ temporum conſtitutiones morborum quorundam ſunt & effeſtrices, & conſeruatrices, ita & autumnus, ſed multò deteriore conditione, vt vulgò etiam peſtilens, medicis morboſus dicatur. Nā cum in autumnno mutatio fiat ab æſtate in hyemem, & quod mutatur, partim ſit in termino à quo, & partim in termino ad quem, ab æſtate ſiccitatem habet cum quodam calore, cuius eſt extremum: ab hyeme verò, ad quam ſe applicat, frigiditatem cum quodam humore. Quod enim mutatur, aut in contrarium, aut non tale mutatur. Ita ſit, vt propter inæqualitatem, & repentinam caloris ac frigoris in aëre mutationem calor natius æſtate penè diſſolutus variè agitetur intro, foras & contrā: indeque ſeipſo imbecillior fiat. Ad hanc iniuriam duæ aliæ accedunt. Nam & bilis retorrida æſtate aceruata frigore, quod apertis poris facilè ſubit, intus, vt dixi, cohibetur: & diætarum vitium fruſtuūque vſus per oporam prohibita tranſpiratione putredinem accerſit, vnde alui citantur, & febres accidunt variæ, erraticæ, æſtue, autumnales, & quales etiam hyeme naſci ſolent. Vt autem tribus modis noxiuſ eſt autumnus: ita morbi tripliciter diſciles ſub eo exiſtunt: primū ſpecie, quia atrabilarij: deinde virium infirmitate, quæ humoribus dominari non poſſunt: tertio tranſpirationis ſuppreſſione, & maligna putredine. Vult autem mutationem hanc à continua & erratica in quartanam fieri ~~etiam~~, id eſt, moderatè, aut manſuerè. Dicitur enim hoc aduerbium (ait Galenus) in medio eorum, quæ multam, & eorum, quæ paucam habent ſpem in omnibus ſymptomatis. Sic & hominem vocamus ~~etiam~~ moderatum, & à quo nihil per vitam ſit minus. Significat ergo quartanam fore medio modo expectandum, aut è medijs & obſcure initijs quartanam tandem prodire. Idque magis in his, qui triginta annos ſuperant. Nam eadem eſt ratio anni, & ætatum. Vt ergo in pueris crudus & craſſus ſuccus materiam quartanæ ſuppeditat: ita in grandioribus aduſtus, in quibus primus terminus conuer

3. Protrb. 64

conuerſionis ad habitum frigidiorẽ trigefimus annus eſt: vltimus verò trigefimus quintus. Tum enim habitus aſtriſtor fieri incipit, calor imbecillior & acrior in ſicco, humor craſſior, quæ cum autumnĩ conſtitutione in atræ bilis generationem conſpirant. Is autem humor maximè viget à quadrageſimo ad ſexageſimum, quibus finibus declinans ætas includitur.

XXXVIII.

Αἱ ὁ ἀποσφίς τῷ χειμῶνος γίνονται μᾶλλον, καὶ παύονται βραδύτερον, καὶ ὥστε παλινδρομεύουσι.

Abscessus autem hyeme fiunt magis, tardiusque desinunt, ac minus recurrunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aestas rarius corpus habet, hyems adstrictius. Illa fluxilem magis & tenuem materiam, hyems craſſiorem & magis concretam. Aestas externo calore foras euocat, tenuat, laxat, rarefacit: hyems externo aëre reprimat, cogit, astringit, dēſat. Minus ergo hæc commoda motioni materiæ foras: ætas motioni, quæ intro fit. Hyeme ergo, etiamſi natura valida eſt, materia tamen non ita ſequax, neque viz liberæ, & excludenti naturæ aër frigidus occurſat. Ex quibus non excretio, ſed abſceſſus fiunt magis, ac tardius deſinunt. Ac fiunt quidem magis ex natura materiæ, quæ tum redundat, & quæ non facile moueatur. Vbi enim facile mouetur, atque diſſicitur in corpus, & rigorem mouet, & ſudoribus potius vacuatur. Præterea dixit in Epid. abſceſſus rarius fieri in rigoribus. Atque hac eadem ratione ſemel curati hyberni abſceſſus minus repetunt. Tum primùm quia è materia illa craſſa, quæ minus eiufmodi eſt, in abſceſſum verſa eſt: quæ craſſior, à natura concoquitur, & concocta per vrinas ferè vacuatur: deinde pigrior illa, quæ reliqua eſt, aut iam concocta, tardius deſinit, quia ſuppuratione, vel reſolutione curari neceſſe ſit. Si ſuppuratur, tardius id fit duplici ratione, materiæ primùm, quia quomodo φύματα peculiariter vocata, quæ calidam materiam habent, celerius augentur & ſuppurant & fructus calidiores, quique minus habent terreni elementi, plus aërei & ignei, celerius maturantur, quàm quæ terrena ſunt tubercula, & ſtirpes tardius matureſcunt: deinde quia hyeme calor natiuus intro ſe colligit, & extrema frigent, vbi ferè cocunt abſceſſus. Poſtremò quia aër externus frigidus eſt. Ac vt calidum ἐκπορτικὸν ab Hippocrate, ita frigidum inimicum ſuppurationi. Si reſoluendum, eadem cauſæ repugnant, materia craſſior, imbecillus partis calor, externum frigus, quod reprimat, quod exhalat, & vias halitus præcludit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Cum duæ ſint partes anni, quæ ſine viciffitudine qualitatũ contrariarum, qualis eſt vere & autumnũ, ex caloris, & frigoris exceſſu cum alterius ſocietate conſtent, ætas nimirum calida eſt & ſicca, hyems frigida & humida, in ætate quidem bilis copia, corporis raritas, temperamentum calidius, humoris tenuis motus à centro corporis ad circumferentiam, & ſuſum naturam iuuant ad excretionem. Hyeme verò ab occaſu Vergiliarum ad Aequinoſtium veris contraria omnia, pituita multa, corporis aſtriſtio, frigidius temperamentum, humorum concretorum & minimè ſequacium ad centrum inclinatio, criſes per excretionem minus faciunt. Tria ergo de abſceſſibus hoc Aphoriſmo Hippocrates decernit. Primùm quòd hyeme potius accidunt: deinde quòd tardius deſinant: tertio quòd minus ad interiora recurrant. Frequentius ergo euenire per hyemem abſceſſus humoris natura teſtatur, quæ tum viget, cum in quibuſdam accidit

accidit facultatis expultricis robur per antiperistaltim. Etenim iam antè dictum est per excretionem calidos, per abscellum frigidos humores iudicari, & in Epidemus scribit Hippocrates abscellus rarius fieri in rigoribus. Desinunt verò serius ob materiam ipsius crassam frigidam & concretam naturam, & ambientis aeris frigus. Necessaria enim est ad abscellus curationem vel resolutio materiam, vel suppuratio, quorum utrumque in crassis frigidisque humoribus difficilior est, præsertim ambiente aëre frigidior, qui, quod exhalat, reprimat, vias halitus præcludit, & caloris vim in partibus frigidioribus superat. Ob easdem etiam causas minus intro referuntur, quia facile moveri oportet, quod ad interiora refluit. At humores frigidi difficilior moveri possunt, & pigrior est naturæ ipsius motus. In sanis tamen articularum morbi maximè fiunt vere, ob fusionem humorum per hyemen collectorum: Autumno verò ob diætæ vitium per æstatem, & humoris suppressionem.

XXXIX.

Τοῦτο ὅτι πολλάκις ὑποβοηθαδενται, ἢ ἐξάμηνον ὑπερβάλλουσι, ἰχθυοειδὲς φθίσις ἐπιτελικύς γινεται.

Quibus sapius recidiva facta, siquidem sextum mensem excesserint, facile in tabem coxariam incident.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN ægro vnde ducta hæc sententia, febris admodum pertinax è multa, cruda, crassa lentaque materia, quæ nec excetni, nec concoqui nec loco moveri omnino potuit. Omnino dico, quia partem necesse fuit. Alioquin grauiorem corruptelam contraxisset, quæ extinxisset ægrum: non adeò maligna fuit ea materia, & ut euinceretur, contumax. Itaque tantum in partem eueicta reliquiis excitabat recidivam. Cur autem sextum mensem potius, quàm quintum aut septimum dicat, inquisitione dignum est. Diurnas enim passionem scripsit iudicari pueris septimo mense, anno septimo, & pubertatis, qui in septimi rationem incidit, ferè decimoquarto. Quasi velit eam rationem, quæ septenaria dicitur, in diebus seruari, in mensibus, & annis. Quod retinent, qui κλιμακτηρικὸς annos statuunt, & quicumque septenariis maximam vim tribuunt, in quibus Hippocrates. Ac reuera pueriles morbi, qualis epilepsia, & qui longis intervalis redeunt, ea ratione septenarij solui rectè scripsit Hippocrates. At in productis acutis, ex quibus ἐκ μεταπύσεως longi iudicia in pares numeros incidunt: quorum primus est quadragesimus, deinde sexagesimus, octuagesimus, centesimus, & centesimus vigesimus, qui in quartum mensem incidit, ex quo ferè sexto mense solutio, octauo, decimo, duodecimo, decimosexto, vigesimo, vigesimoquarto. Ita quartanas solui & quoddam genus autumnalium febrium, quæ vere solvuntur. Hæc eadem ratione autumnus veris, & hoc autumno, æstas hyemis, & hæc æstatis morbos soluit sexto ferè mense. Si igitur sextum mensem æger superat, fit, inquit, ἰχθυοειδὲς φθίσις. Est autem eiusmodi, cum humor contumax, vix tamen exclusus venis in articulum magnum & laxum decubuit, ubi qui calidior loco concoqui non potuit, ægerrimè concoquetur. Est enim eiusmodi articulus, quia osse multo & nervo constat, natura frigidus. Atque hic depositus humor nervos lacessit, vnde dolor grauis, vnde dolor grauis venas, qua alimentum cruri dispensatur, opprimit, multò magis si illic concalescens humor putreat, atque corrumpatur, & inde partes inflammationem quandam trahant. Primum igitur aduersum crus intrabescet, & reliquum corpus dolore & vigiliis emarcescet, quæ φθίσις ἰχθυοειδὲς appellat, quia inde marcoris initium est, quomodo ῥωσίας φθίσις familiaris, ut inquit, recēs sponis & immodica venere uteribus, & φθίσις quandā ῥωσίδος dicit libro πρὶ τῷ γένει περὶ φθίσεως. Phthisim autè dico plenius non ab ulcere pulmonis, non à distillatione in pulmones, & inde affectis pulmonibus, sed omnem insignem extenuationem & marcorem: ὠδινεύς autem dicit voce

voce ambigua. Hac enim voce vitur Hippocrates in iis, quæ *ἐν τῇ μέρει*, vel generalius symptomata appellant, ubi eiusmodi sunt, ut neque spem adimant, neque omnino sint extra desperationem, quomodo & *ἐν τῇ συνόλῳ* hominem dicimus, qui neque summo iure, neque summa licentia vitur. At hoc loco tabes coxaria eiusmodi esse non potest, quæ iam accisis viribus longo morbo accidat. Itaque denunciet potius exitium, quàm salutem, nisi fortasse observatione id dicat ab hoc euentu servatos alios, alios extinctos: servatos quidem, quibus nulla alia corporis accesserit iniuria: sublatos, quibus alia facta fuerit mali accessio. Itaque naturam alios servasse, alios despondisse. *ἐν τῇ συνόλῳ* Iudicium more, qui ex æquo bono in eadem causa alium absolunt, alium damnant. Aliter quoque *ἐν τῇ μέρει*, quia inde moderanter doleat, laborétque æger, aut quia denique *ἀπὸ τοῦ κακοῦ* nec opinatum malum incidat.

DESID. IACOTII COMMENT.

HOc quoque de abscessibus dicitur, quorum alij optimi sunt, qui maximè deorsum, & quàm longissimè à foco morbi secedunt, atque erumpunt, & cum optima coctione, & cum optima vacuatione nulla superflua materia in corpore. Contrà verò alij quidem boni sunt, non tamen optimi, alij etiam mali & perniciosi. Hos autè exactissimè distinxit Hippocrates. Pessimi enim sunt loco, materia, cruditate, qui cum pravis signis intro recurrunt in principem aliquam partem per Aphorismum Prognostici, Si abscessus evanescit ac retrocedit, nequaquam egrediente excreatione, ac febre detinente, difficilis morbus est. Periculum enim delirii mortisque imminet. Boni autem sunt non simpliciter, sed per comparisonem cum his pessimis, qui ægrum quidem liberant periculo mortis, insignem tamen aliquam noxam partibus afferunt, quibus eveniunt, ut si articulus nigrescat non ob mortificationem, sed materię decubitus cum facili tolerantia morbi, & signis aliis salutaribus, morbum (ait Hippocrates) verti spes est ad abscessum, ita ut æger quidem sic convaliturus, corporis verò nigrefactę partes syderatę cadent. Eodem autem libro aliud genus abscessus non optimi describit, utilis tamen in pulmonia, quem morbum pro exemplo generalis huius præcepti posuit, nempe, Quoties citra morbi concoctionem abscessus consistit in crure, vindicatur quidem & hoc modo æger à periculo imminente vi illius morbi, sed articulus ipse, in quem decubuit, difficilius sanitati restituitur, ac forsitan etiam quandoque æger ex eo claudicat. Cruditatis autem morbi, in quo fit ille abscessus, duo signa posuit: non rectè excreare in morbis thoracis, & urinam non habere bonum sedimentum, in venoso genere: quemadmodum optimum abscessum declarant perfecta coctio, perfecta exclusio materię, & symptomatum remissio. Hoc verò Aphorismo idem docet, sed aliud cruditatis morbi & intus relictę materię argumentum affert, frequenter videlicet recidiuā, simulque quādo claudicationis periculum immineat, adiunxit, siquidem sextum mensem excesserint. Causa autem est quia ut perfectè liberetur æger per abscessum, necesse est & materiam totam similiter concoqui, & totam à partibus principibus abscedere. Quare cum abscessus factus est, nihilominus fit recidiuus morbus, per abscessum quidem vindicatur æger à periculo imminente vi morbi: nam longè abscedit materia, & in partem capacem, & morbi remissionem affert. Verum per materię cruditatem, corruptionem in parte excipiente, & continuatam prolapsionem articulus deterius afficitur, ac tandem longa mora in claudicationis periculum incurrit, maximè verò coxendicis articulus propter amplitudinem, qua decumbentem fluxionem imbibit, & propter motionem, siquidem omnes humores ad sedem commotam & calefactam facilius permeant. Præterea (ait Galenus) cum multa est tum crudorum, tum frigidorum, tum incoctorum humorum redundantia, in maximum articulum prolapsum fieri ferè necesse est. Hoc autem perspicue significatur per frequentem illam recidiuam, & diuturnitatem morbi. Sex autem mensium spatium verisimile est propriam articuli temperiem corrumpi, nec probè alimentum proprium conficere posse, propter affectionem in ipsa parte temporis diuturnitatis ex humorum fluxione contra-

1. Prog. 68

1. Progn. 9

2. Prog. 67

1. Epid. comment. 2

3. Proth. 64

Etiam. Proinde *ἰδιώτα* rectius ad euentum mihi refertur videtur, quam ad mediocritatem affectionis, aut Symptomatum. Est enim in certitudine signorum, quæ futura prænuntiant, magna latitudo: siquidem alia certa sunt, alia autem magna quidem ex parte sunt, sed certis quamproxima. Nonnulla verò & si non ita proxima sunt, non longè tamen recedunt. Quædam etiam ambigua, & quædam adhuc inferiora, de quibus cum scribit Hippocrates, dubitandi nota vitur, aut apponit nomen ægri. In his autem, quæ medio modo se habent, usurpat vocem *ἰδιώτα*, ut in Prothetico, Surdis, *ἰδιώτας* parotides sunt. id est, ut interpretatur Galenus, Si surditas accidat, parotidas forè mediocriter spera. Erotianus scribit, *ἰδιώτα* & *ἰκάνω* significare Atticis. Propterea Hippocra. non scripsit necessariò claudicationem futuram, sed periculum subesse vel claudicationis, vel multi negotij. Potest enim id fieri, sed potest & non fieri. Est autem *φθίσις* extenuatio, & *τὸ φθίνω*, quæ fit colliquatis & absumptis partibus solidis vi morbi alicuius peculiaris. Verùm nomen generis in specie usurparunt veteres, ut in aliis plerisque, ac *φθίσις* tantum eam appellarunt extenuationem quæ fit affecto pulmone propriè quidem ab vlcere, quam Athenienses *φθίνω* vocant: improprie verò etiam sine vlcere, à calida & sicca pulmonum intemperie, aut febre eiusdem hætica, quam se aliquando vidisse Galenus refert, in qua ita marcescit pulmo, ut mortuis corrugatus atque aridus videatur. Vlcus autem aut à distillatione à capite, aut ab excremento visceris, quod imbecillitate propria colligit, aut à causa externa. Particularis autè tabes è coxendice nascitur, vel quia corrupto partis alimento, & propria eiusdem temperie alienata articulatio, & crus alligatum contabescit, quomodo renes quibusdam, vel à defluxione è capite per spinalem medullam, de qua sic Hippoc. de locis in homine, Alius quoque morbus oritur in homine ex defluxione capitis per venas in spinalem medullam: inde porro in os sacrum impetum facit, quo medulla ipsa fluxionem perducit, & in coxendicum acetabula siue iuncturas deponit: & si incubuerit homo, marcescit, nec ob dolorem viuere expetit: & tempore multo curati tandem pereunt.

XL.

Ὅτις πύρετος ἀντιδιδόται, καὶ μὴ ἀποσηματίζετα σημεῖα κακῆς.

Qua signa abscessum enuntiant, si ab iis non sequitur abscessus, malignum.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Obscurum est quid velit per signa *ἀντιδιδόται*. Est enim vox *ἀντιδιδόται*, quæ mutuis vicibus officij usurpatur, cum quis occupatus munus publicum, quod obire debeat, is mutua officij gratia suscipiat. Qua ratione *ἀντιδιδόται* fortasse dicit, quæ signa febris edat, vnde abscessus expectari possit. Vnde tamen non sequatur is, gratia exempli, suppressa alui & vesicæ excrementa, surditas, coma, dolor ad aures parotidas significant. Si tamen inde nō sequantur parotides, *ἀντιδιδόται* quidem, sed *μὴ ἀποσηματίζετα*. Itaque maligna communi sententia, quia decretoria, quæ non decernunt, mala. Ac melior fuerit lectio *ἐκείνη πύρετος ἀποσηματίζετα σημεῖα, μὴ ἀντιδιδόται κακῆς*, hoc est, quæcunque signa in febre abscessum enuntiant, neque præstant quod significant, maligna.

DESID. IACOBII COMMENT.

7. lib. cap. 4

3. Proth. 61

VTrunque legi potest & *ἀντιδιδόται*, & *ἀντιδιδόται πύρετος*, quomodo apud Dioscoridem *φθίνω* & *πένω* morbo corripi. In vulgaribus quoque codicibus non ineptè legitur *ἀντιδιδόται*, quasi signa, quæ febrī se opponunt, aut quæ febris edit, vnde abscessus expectari queat, qui tamen non sequatur, aut febrī non respondeat, vnde irritus naturæ impetus, quem Galenus *ἐπὶ λυ* vocat: significetur: verbi gratia, quomodo in Prothetico scribitur, Atque his parotides parūm dolorificæ: vter his copiosè fluens pergratè affert. Nimirā interdū criticè id fit: interdū verò

verò symptomaticè, in quibus (ait ibidem Galenus) à natura, impetus quidem factus est ad parotidum generationem, ut tamen non potuerit eò deponere humores affligentes, unde contingit ægrum copiosè fluente aluo perniciosè habere: natura scilicet non iudicationis ratione, sed propter hepaticæ facultatis imbecillitatem contristantes humores deorsum excurrente. Aliud exemplum huius præcepti Hippocrates posuit in historia Calui, in quo femoris dextri dolor præ se ferebat speciem quandam abscessus futuri, qui cum re ipsa abscessum non fecerit, sed tertio die evanuerit, translata in cerebrum materia, quarto circa meridiè perit. Hunc itaque irrium insectumque naturæ impetum & motum damnat Hippocrates hoc Aphorismo. Continetur autem primum quidem sub generalissimò illo theoremate, Iudicatoriorum non iudicantium alia quidem lethalia, alia verò difficilis iudicii. Cum autem τὰ κρίσιμα non solum causas iudicatorias significant, ut sudorem, hæmorrhagiam, abscessum: sed etiam signa ipsa, quæ in perturbatione critica apparent, in utrisque vera est sententia Hippocratis. Quæ cum multa sint, in singulis rectè pronuntiari potest, verbi gratia, signa sudoris critici, quæ tamen sudorem non afferunt, aut cum exiguum & morbo impari, vel lethalia sunt, vel iudicium reddunt difficile. Idem iudiciū de signis hæmorrhagiæ, vomitionū, profluuij alui, mensum, parotidum, omnium denique humorum ex alia parte in aliam transeuntium. Quia autem abscessuum signum imprimis nobile & conspiciendum est in dolore partium, ad quas fit abscessus, quod hic de omnibus abscessuum signis dicitur, de dolore efferre solet Hippocrates. ut in Prothetico, Dolores absque iudicatione soluti inutiles. Intelligendum autem si repente dolores evanuerint. Nam omnis dolorifica affectio (inquit Galenus) quæ conquiescit sine abscessu in alia quadam parte, quæ manifesta sit, κατὰ φύσιν noxiorū humorum ad viscera ipsa factam ostendit. Causa autem est in vniuersum vel virtutis infirmitas, quæ mouet quidem, sed nihil promouet, quod lethale est: vel materiæ morbificæ copia aut malignitas, quæ naturam intempestiuè concitat ad crisin, unde vel imperfecta crisis, vel mala & malus abscessus dictus Hippocrati consequitur. Vtrum autem hæc signa critica lethalia sint, an difficilis iudicii, & quid factura sit frustra agitata materia, in ægris ita distinguemus. Nam si inde æger grauius augetur symptomatis, signaque pernitiola accedunt, proculdubio lethalia sunt: sin minus, diuturnitas morbi & periculū denunciatur. Proinde neque absolutè lethale dixit, neque malum, sed malignum, nimirum inter dubiam spem, & certum metum, nisi (quod aliquādo euenire experimur) inchoatam crisin paululum natura intermittat errore aliquo quasi ab instituto reuocata, eamque in sequentem diem differat. Quò autem peruentura sit materia quam natura conata est in abscessum deponere, prius intelligere non possumus, quàm noua & peculiaria symptomata se prodant in parte, ad quam refluunt, quanquam ipsam translationem, cum est in effectū, quilibet obseruare possit ex eo, quòd repente & sine causa manifesta dolor abscessus prænuntius evanuerit. Animum itaque diligenter attendere oportet ad ea symptomata, quæ exorientur. Nam si ab eo dolore κατὰ φύσιν occultè & ex insidijs acquiescente, æger caput vehementius doluerit, in ipsum dicemus translationem esse factam. Neque tamen adhuc, quid factura sit, tutò prælagiemus, priusquam aliquod aliud signum appareat vel cataphoræ, vel delirij, vel conuulsionis, siquidem & id fieri potest. Potest quoque natura morbo robustior inuenta hæmorrhagiam moliri, vel parotidas excitare. Eodem modo in cæteris partibus ratiocinandum.

3. Proofs 71

XLI.

Τὸν πυρετὸν οἱ μὲν ἐν ἡμέρᾳ κεκοιμημένοι μὲν μὴ σημείωσι λυθῆναι
ἀφάντως, ὑποδοκιμάζουσι.

*Quae febres neque criticis diebus, neque cum signis solutionis
decedunt, recidivam patiuntur.*

V. 2

causae aut sine p^{ri}ncipis
morbi interm^u g^{er}at
q^{ui}; ab aliq^{uo} aff^{ec}tione
int^{er} g^{er}at^{ur}, tam^{en}
tunc aut^{em} on^{us} p^{ro}p^{ri}us
alim^{en}t^{um}; calor^{is} innat^{us} exor^{it}
it^{er}; alim^{en}t^{um} nat^{us} conat^{us};
et medicamentum.

Hæc sententia ut Ionismos habet, ita digna Hippocrate. Verissima enim hæc est, & quotidiana experientia comprobata. Si qua enim febris alio die, quam critico, desit, expectanda recidiva est. Dies autem criticos impares quidem maximè notant non arithmetica ratione, sed qua in septenariam periodon veniant, ut decimusquartus & vigesimus. Quod si die quidem critico, sed sine signis, quæ λυτήρια appellat, ac sic quidem recidiva expectanda est. Sed qualis ea futura sit, distinguendum. Si enim exlita quædam sunt pernitiola signa, non sequatur autem λυτήρια, recidivam mortiferam prædices. Scriptum enim in Protrhetico τὰ ἐλθόντα ἀσθενὲς φερονέσαστα θάλετο σημαίνει. Si verò salutaria, salutaria recidiva: si prava mediocriter, in ambiguo salus est. Et prius expositus Aphorismorum locus his, qui non ex causa levius se habent. λυτήρια autem dicit, quæ κείνται in Epid. & inter signa critica vim causæ habeant, excretio primùm, deinde maturatio, & abscessus. μετέπρωσις autem inter λυτήρια non est numeranda.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Aphor. 27

Quoties æger videtur ad meliorem statum redire, aut sanitati planè restitutus apparet ac sine febre, id vno ex his tribus modis factum esse suspicari statim oportet. Vel enim reuera integra & firma valetudo confirmata est ex antecedente morbo, vel in mediam quandam affectionem mutatio facta est: vel in pernitiolam & planè contrariam naturali sanitati, in qua nativus calor extinctioni proximus, & humorum putrentium seruos perspirans, ac paululum intermittens falsò creditam febris remissionem affert, quam paulò post grauis interitus excipit. Quod enim mutatur, aut in contrarium mutatur, aut non tale, ut Philosophi docent. Primam mutationis differentiam diiudicamus coctionis perfectæ signis: consequuta inde excretionem, vel abscessum: & ordinato naturæ motu secundum naturam dierum criticorum. Itaque hæc conclusiones in doctrina Hippocratis necessariæ sunt. In acuto quidem morbo si alleuari videtur æger, aut sine febre repenti esse, non tamen sudavit, non erupit sanguis, nullæ parotides apparuerunt. Non igitur desit affectus: non igitur fidendum, quia non ex ratione levantia, aut mortem, aut recidivam portendunt. Præterea facta sit crisis, sed non die critico, ut sexto, quæ septimo incidere debuit. Reuertetur ergo morbus. Nulla enim alleuatio morbi tuta est, ut in Aphorismis scribitur, nisi quæ coctionem materiæ, eiusdemque exclusionem diebus criticis & significatam, & factam consequatur. His non apparentibus, omnis remissio morbi (modò ne artificio medici acquivenerit) παρὰ λόγον ab Hippocrate fieri dicitur: in Protrheticis ἀσθενὲς, interdum ἀπερτὸς. Hoc autem verum est, & in febribus continuis, & in graavioribus symptomatis & in intermittentibus. Nam eadem ratio periodorum est in intermittente, quæ dierum criticorum in continua. Ratio autem generalis ex concertatione naturæ & morbi sumitur. Nam in morbo magno, & qui celeriter movetur, crisin vehementem & cum perturbatione magna in corpore fieri necesse est. Galen. vocat ἀγυναικίαν conflatoriam. Etenim certamini actiori finem imponit victoria alterutrius repenti apparsens. In tardiore morbo mediocre certamen est, ac moderata & sæpius imperfecta crisis: in tardissimo solutio. Cùm autem vel materia morbi longè superior est viribus naturæ, vel natura exstinguitur: sine certamine interit æger, & sine crisi. Magnitudo igitur morbi crisin denunciat. Nam magni iudicantur, exigui solvuntur: motus autem tempus eiusdem definit cum notis coctionis. Ergo sine signis, & sine diebus criticis febres non decedunt. Vnde etiam perspicuum est excipiendas esse diarias, & quæ levem aliquam partium offensionem aut intemperiem, ut ventriculi, sequuntur, in quibus vehemens illud certamen non apparet. Ex his etiam qualis futura sit recidiva, prælagire licet. Nam si morbus acutus sine signis remissus est, observandum qualia signa apparuerint ab initio morbi. Etenim axioma medicum est, Quàto perniciosioribus antegressis signis melius habere videntur ægri, tantò morbum perniciosiorem esse. Si itaque morbus salutaris desinit, aut die non critico, aut sine crisi, reuertetur quidem, sed sine periculo. Si verò lethalia signa præcesserint, reuertetur & interficiet. Nam cùm natura non amplius certat extinctioni proxima, humorumque

morūque feruor remittitur, nec dolent ægri, nec febriunt nisi parū, ut in tumouribus, qui non suppurant, & in sphacelismo. Etenim circa generationem puris dolores fiunt & febres. Hæc igitur febris remissio & falsò credita alleuatio, mortis certissimum signum est. Vt igitur primam mutationem ad sanitatem colligimus ex perfecta crisi: ita secundam ex imperfecta, aut quæ ante statum, aut die non critico euenit ab aliquo irritamento: tertiam verò ex pernitiolis signis, & caloris natui extinctione. Hæc autem se prodit, cum in vrente febre, & ab acri materia repente circa statum symptomata apparent, quæ humores frigidos, & morsus expertes consequuntur, qualia sunt coma, lingua arida sine siti & sine delirio, ciborum inuicta auersio, refrigeratio & similia. Recidivæ autem similes redeunt, quia dum natura torpescens nihil agit, affectus præter naturam *βλαβὴν ἐκτικὴν ὑπὸ αὐτοῦ* faciunt in corpore, ac pro malitiæ suæ magnitudine magnitudinem periculi afferunt. Exempla multa sunt apud Galenum & Hippocratem huius utilissimi præcepti. Sextus in magno, celeri & salutarī morbo iudicatus est sexto: salutaris relapsus incidit decimoquarto. In hepatico adolescente cum rubente proluvie, febris repida ad tertium vsque diem permansit. Hinc moderatius habere visus est, ut tertio die omnino sine febre videretur, cum vrinis tamen albis ac tenuibus instar aquæ: septimo rediit morbus. In alio ob lassitudinem febris mitissima, ut videbatur: quarto die vrina substantia tenuis, colore nigra: quo die visus est melius habere ita, ut sequentibus diebus lauaret. Die septimo vespere cum febrile cœpisset, tabefactus obiit. In Hermocrate pernitiola recidiva post remissionem febris à caloris extinctione.

Lib. de Prænotione.

2. Proib. 17

XLII.

Τὰ ἀξία τῶν νοσηγόντων, ἐν ἡμέρῃσι καὶ τεσσαρσκαίδεκα.

Acuti morbi in quatuordecim diebus indicantur.

Præ. aphor. 23.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lege Annotata in Aphor. & commentario secundo.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hanc sententiam exactè suprâ exposuimus. Summa autem est; non doceri dierum criticorum numerum, ut veteres medici putarunt, quos multis locis Galenus reprehendit: sed tractum temporis, in quo necesse est morbos acutos iudicari. Est autem opus duplici distinctione. Prior est, morbos acutos cum febre continua, magnitudine symptomatum, & celeri motu alios reuera acutos esse: alios verò *ἐκ μεταπτώσεως* ex decidentia, qui intra vigesimum diem imperfectè iudicati sunt. De illis tantū intelligitur Aphorismus. Altera est, spectandum esse morbi acumen, non historiam morbi. Nam Herophon decimoseptimo iudicatus est. Philini vxor vicesimo obiit. Cherion vicesimo iudicatus est. Omnibus acuta febris. Etenim qui primo quaternario blandè mouentur, ad decimum septimum perueniunt: qui secundo, ad vigesimum. Internus ergo terminus morborum acutorum est decimusquartus: externus vigesimus. Sed cum crises fiant in vehemēti naturæ certamine & ab irritamento, quò id acius fuerit, eò & celerius mouetur morbus, & crisis propinquior est, & contrà. Philotheus causam refert in materiam tenuem, quæ faciliè dissoluitur, & in eiusdem acrimoniam, quæ irritat. Est etiam physicū principium, apud Aristotelem, tempus generationis æquale esse tempori corruptionis. Quod ergo celeriter fit & mouetur: celeriter quoque desinit & mutatur. Morbi autem qui paulatim & lentè ad statum properant, paulatim quoque & lentè declinant.

2. Degeneratione 10.

XLIII.

Τετάρτος ἀκευβῆς, ἐν πέντε, ἢ ἐν ἑπτά περὶ ὁδοῦ, ἢ τὸ μακρότερον, ἐν ἑπτά καὶ ἑνὶ καὶ ἑξήκοντι.

Exquisitis tertianis, quinto, septimo, vel ad summum nono circuitu iudicia accidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Addit nonum circuitum longissimum: tantum in Aphorismis septimum. Lege annotata in Aphorismos, & quid periodus in annotationibus in Prognosticon.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. Aphor. 59

6. Epid. com. 2

Observat Hippocrates tum in quartanis, tum in tertianis fieri crism, non secundum dierum, sed periodorum numerum, quia eadem sit ratio periodorum in febribus intermittentibus quæ dierum criticorum in continuis. Qua de re multis locis nos præclare admonuit, ut in Prognostico, cum de quartana agens ita scribit, Servat etiam quartanarum constitutio talem ordinem: & in Aphorismis, Tertianæ exquisitæ septenis ad summum circuitibus iudicatur. Secundo item & sexto Epid. Tertianas exquisitas ex quinque in septem circuitibus iudicari scribit. Quartanæ (inquit) hæmorrhagiæ iudicatu difficiles: intermittentes enim unum diem, altero supererigunt cum iudicio ex quinque ad septem. Quemadmodum ergo imparibus, id est, tertio quoque die tertiana inuadit, ita imparibus paroxysmis quinto, tardissime septimo, si exactè exquisita sit. Potest tamè ad nonum pervenire aut propter erratum, aut temporis & aëris constitutionem, aut quia non sit exactè exquisita, aut quia primam accessiorem habuerit leuissimam, quemadmodum acutæ, quæ pigro naturæ motu acuminis principium habent septimo die, ad vigesimum perveniunt. Quartana autem paribus mensibus, sexto, octavo, decimo, duodecimo, 16. 20. 24. movetur & autumnus veris, ver autumnus, æstas hyemis, hyems æstatis morbos solvit sexto ferè mense. Ut enim acutæ febres imparibus & moventur, & iudicantur: ita diurnæ, & quædam acutæ ex decidentia in pares numeros recidunt 40. 60. 80. 100. & 120, qui in quartum mensem perveniunt: & intermittentes diurnæ paribus mensibus, breves imparibus periodis moventur ac iudicantur. Particularis autem ratio à natura tertianæ sumitur, quæ materia non differt ab ardente, sed foco. Nam in ardente feruet bilis acris in maioribus venis. In tertiana exquisita toto movetur corpore. Dicitur autem exquisita ad differentiam spurie, quæ media est, aut extensa ex bile crassa, aut mixta, cuius accessio excedit horas duodecim, & ad 18, aut 24. horas pervenit, & interdum ulterius. Exquisitæ autem tertianæ paroxysmus nunquam ultra horas duodecim profectur, sæpius infra subsistit (nam quædam etiam spurie cum terminum non prætergrediuntur) materiam verò, ut dixi, habet bilem simplicem, & unius modi, inuaditque cum rigore, quem sequitur sudor, aut vomitio, aut deiectio biliosa, aut omnia simul. Aduvant illius ortum causæ externæ, cum suscipientibus similes accedunt, æstivum tempus, regio calida & sicca, ætas iuuenilis, temperamentum calidum, & similia; quanquam aliis etiam temporibus fieri potest per suppressionem bilis ut autumno. Verum tum minus est exquisita, paroxysmorumque habet tum universales, tum particulares tardiores, longiores, & minus vehementes. Ex quo etiam intelligitur, in exquisita tertiana latitudinem esse, & gradus. Nam quæ tanquam idæa est à Paulo descripta, celerrimè & vehementissimè movetur, licet sine periculo quod in continuis imminet ab inflammatione, aut maligna putredine, aut materię in nobiles partes translatione, quæ extra venas à partibus nobilibus reiecitur, facile à natura valida & recreata per intermissionem accessione ipsa multò longiorem. Talis itaque ad septimam periodon non pervenit ob naturæ robur, materię acriter irritantis tenuitatem, corporis biliosi raritatem, & ambientis aëris calorem. Quæ cum omnia concurrunt, adhibito levi aliquo medici artificio, bilis celerrimè discutitur. Quod autem plura defunt, eò plures periodos superat, internumque terminum habet septima periodo: externum nona, nimirum eadem ratione, qua continua acuta decimumquartum diem aut vigesimum. Etenim dies unus in continuo est instar unius paroxysmi in intermittenti-
tibus.

tibus. Nec proinde locus hic pugnat cum Aphorismo citato. Imò ut peracuti quarto, quinto, saltem septimo iudicantur, ita exquisitissimæ tertianæ, aut à materia leui, vel pauca sæpe vna accessione, tribus, quinque iudicatur. Nothæ longæ sunt, præsertim Augusto & autumnò. ὅτι ἐπὶ τῶν περιόδου. In febribus intermittentibus tria notat Galenus: Typum, Periodon, & Paroxysmum. Typus est veluti forma & character ipsius febris, quo differt à typo alterius, ut tertianæ typus: quia tertio quoque die mouetur, quartanæ quarto. Periodus verò circuitus est, & similis recursus eiusdem in idem, & quasi circulus: nimirum totum illud spatium, quod continetur ab initio vnius accessione ad initium alterius. Sicque periodus tertianæ simplicis duobus diebus, totidémque noctibus absoluitur, non tamen integris, quia, ut scribit Hollerius, anticipatione aliquid detrahitur. Paroxysmus verò est deterior pars totius periodi, principium, incrementum, & statum ipsius continens. Nam declinatio non est pars paroxysmi. Huius enim partes ita distinguuntur. Principium Græcis ἐπισήμασι, ἀρχή, καὶ ἀνάστασις, vel ἀνομαλία: incrementum ἀύξεισι, ἐπίλοιποις, vel ἀνάστασις: status πέσις, καὶ ἀκμή, ὁρμηκὴ, καὶ μείωσις. Cum iam dissoluitur, declinatio, ἀπόσις: cum iam dissoluta est, διασπασμα & ἀπυρεξία.

XLIIII.

Οἷον ἀρχομένην πύρετον αἵματος εἰς ἡμέρας ἐν ῥινοῦ παρὰ γαστρίῳ, λευκὴν ὑπὲρ τῆς οὐρῆς ἔχει ἐν τῇ τετάρτῃ, λύει ἐν τῇ ἐξόμῃ (χημαίνῃ).

Febricitare incipientibus, si à sternutatione sanguis è naribus stillat, & quarta die urina album sedimentum habeat, solutio morbi fiet die septima.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Scitis fuerat scibere è quarta die iudicium fore septima. Etenim septenariorum quartus est index. Vbi vel nubes alba quarto die satis esse potest, ut prænunties salutare iudicium septimo. Concoctio enim caleritatem iudicii & securitatem pollicetur. Ac de albo sedimento & ambiguitate ὑποπόσιος, in sermone de urinis. De sanguine verò distillante è naribus iam antè dictum signum esse admodum lethale, quod tamen ita audiendum est, ut vi morbi fiat & imbecillitate naturæ. Quicquid enim à causâ externa vi mouetur, extra rationem prælagij cadit. Sternutatio ergo eiusmodi est, & naturæ robore excitatur, à qua stillatio caret periculo.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tria sunt potissimum, quæ celeritatem iudicii incitant, natura integra ac vegeta: acris irritatio, & facilitas coctionis atque excretionis in materia tenui ac volubili. Naturam vegetam indicant pulsus, ætas, corporis habitus, constantia facultatum & actionum. Acrem verò irritationem vehementia symptomatum, motus celer, & morbi species. Facilitatem signa coctionis primo quaternario. Excretionem autem & efficiunt, & denunciant naturæ robur, meatus liberi, & materia præparata. Hoc generale præceptum particulari exemplo complexus videtur. Nam sternutatio animalis facultatis opus est à causâ præter naturam irritatæ. Ea enim cerebri concussione per vehementem flatus expulsionem ex pulmone & capite expellere nititur, quod molestum est in naribus, ossibus ethmoides, & parte anteriore cerebri. Causâ autem, quæ ad eum vehementem motum naturam concitat, interdum grauedo est ac defluxio humoris acris è capite, vel siquid etiam mordax naribus inferitur, cuius portio rarefacta & in flatum conuersa cum violento motu ac spiritu à pectore vehementius, quàm in tussi, excusso extruditur per narium foramina: interdum verò copia flatulenti spiritus, qui distensione dolorem capitis facit. Cum autem flatus duobus modis moueatur, vel in cerebro humido à calore superueniente, ut Solis: vel in cerebro inani & calido, ab humore superfluo

bus iudicetur, & siquidem quarto cœperit, septimo futura est crisis, quia quattus index est septima. Si verò celeriter moueatur morbus, quinto etiam fieri poterit. Nam tardior & pigrior naturæ motus tardio rem crislum præmonſtrat, atque ad morbi leni ſolutionem plurimum dierum intervallo opus eſt.

XLV.

Τὰ δὲ κρίνεται χρίνται αἵματος ἐκ ῥῶδιν ῥύοντος, ἐν κρίσει, καὶ ἰδρωτός πολλὸς γινώσκου.

Acuti morbi iudicantur sanguine fluente è naribus, die critico, & sudore multo.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

BReuiter perstringit ſigna critica, quæ in ſolutione morborum vim cauſæ habent. Quibus commune eſt, vt prodeſſe queant excitatis die critico & antegreſſis ſignis coctionis. Itaque quæ ad hæmorrhagiam attinent, præter id, quod aliis commune eſt, quia videlicet die critico & prægreſſis ſignis coctionis, hoc habet; quodd κατ' ὄν, hoc eſt, è directo effluat: κατ' ἱερν vocat Hippocrates voce Ionica, quam ἐνθωρίαν Galenus interpretatur. Atque hoc inſinuans ſcripſit in Proſſerhico τὰ ἀνὰ πάλιν αἱμορραγίοντα κακόν. In quibus morbis ſanguis è latere diuerſo effluit, malum. Subiicit exemplum οἷον ἐπὶ αὐλῶν, μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν ῥέει, καὶ τὰ κατὰ ὑποχόνδριον ὁσάντως. Quomodo liene magno è dextra nare ſanguinem fluere; eodem modo res habet in hypochondriis. Itaque inflammato hepate aut muſculo, qui ad dextrum hypochondrium ſiti ſunt, vel latere dextro, è dextra nare ſanguinem fluere, optimum. Contra verò ſiniſtris partibus è ſiniſtra: in mediis, vbi res ambigit, naturæ motus animaduertendus è dolore huc vel illuc inclinante, vt vterò & pulmonibus affectis. τὰ igitur ἀναπάλιν μὲν κατ' ἱερν intelligit. Sed & modus quidam eſt communis reliquis excretionibus & abſceſſibus criticis, vt tantum effluat, quantum ſit ſatis extinguendo morbo. Supra modum effluens vires deiecit, ac ſæpe vitam extinguit. Quod infra, nihil aut minus, quàm oportet, conferre ſolet. Sed natura robuſta moderatas ferè temperat excretiones. Conſideranda quoque morbi ſpecies. Febris ardens bene iudicatur hæmorrhagia. Eodem modo quæ Sinus chus appellatur. Multò magis, vbi vel pulmone, vel in alio viſcere focus febris eſt. Inflammationes viſcerum ſimiliter iudicantur. Pulmonibus inflammatis non ita conſert, vt quæ non ita reſpondeat venis, quæ è caua vena diſperguntur. Pleuriticis iuuare poteſt & phreniticis. καὶ ἰδρωτός πολλός. In ſudoribus hæc obſeruentur communia quidem, quia die critico: antegreſſa coctione: & inde æger leuius habet. Peculiariter, quia paucus, tenuis & ſæpe fluens, aut quia eiufmodi maiore periculo tantùm circa caput, aut etiam thoracem exit, quem nomine ἰφιδρωσίας comprehendi prius annotauimus. Is à copia cruda & imbecillitate retēticis. Alius ſudor eſt multus & ferè continuus, vt in febris, quæ ἰφιδρωσίας inde appellantur in Epid. in quo opere ſæpius notatur. Sudores multi inutiles, vnde ægri nihilo leuius habeant, & peculiariter in generibus februm, quæ τυφώδεις & λυώδεις à veteribus appellata, in quibus ab initio ad finem perpetuò ſudabatur, atque inde paulatim vires conſiciebantur. Eſt ſudor criticus, qui ſuis indicis ſignificatus, in diem criticum incidit, & antè coctionis ſalutisſque ſignis iudicatur. Atque ſudoris indicia ſunt vrina ſuppreſſa, aluus omnino cohibita, deliria increſcente acceſſione, calor in ſuperficiem effuſus, atque inde erubeſcens corpus, nec antea cognitus vapor calidus deſluens in cutem, pulſus mollis, magnus, vndofus, & quia aliarum excretionum ſigna propria non extant, & febris acuta eſt, & rigor mouetur, à quo in breui ſudor criticus ſequatur, à quo æger leuius habeat, febris & quæ febrī connexa ſunt, quietiora, ſomnus, appetentia, omnia meliora. Notat author in Aphoriſm. dies criticos, in quibus ſudor bonus. Atque is calidus æqualiter fuſus, non tenuis, non gluuiſus: atque alia habet, quæ poſtea in ſermone de ſudoribus dicentur.

DESID.

MOrbi omnes finiuntur aut excretionem aut abscessu, aut coctione. Ad excretionem pertinet hæmorrhagia, sudor copiosus, vomitio, alius profusa. Ad abscessum κατ' ἀποθίσιμ parotides, dolor, tumor, ἀπὸ σπυγ ἀξιολογον in parte, quæ sit capax, & materia morbo respondens. κατ' ἴκροιν verò, ut muccosa & sanguinolenta deiectionio. Ad coctionem refertur urina purulenta vitrea cum optimo sedimento. Prætermisit hæmorrhoidas, & in mulieribus menses. Quia autem de singulorum signis copiosè suprà diximus, repetitione non est opus. Tantùm dicemus, quæ cuique morbo conueniant, his generalibus legibus omnium positis. Primum & maximum bonæ crisis imminens signum esse coctiones. Secundum autem, quod ab aliquo die indice præmonstratur, cui diei critici annexa & coniuncta est facultas. Tertium est species morbi ipsius & mos. Species quidem, si tertiana, vel quotidiana, vel causus, vel pleuritis, vel peripneumonia. Mos autem, si mediocris & mitis, aut prauus & malignus sit morbus. Postremò, si speciei morbi crisis respondeat nec minor, quæ nihil conferat, nec maior, quàm vires ferre possint. Hæmorrhagia ergo, quæ propriè dicitur de profluuiio sanguinis è naribus, iudicat omnes inflammationes iecoris & lienis, quibus acuta & calida febris coniungitur, si fiat è directo: ardentes febres. interdum etiam tutò phrenitidem. Lethargus autem, aut peripneumonia, hæmorrhagia non delectantur, pleuritis medium locum tenet. Minus enim, quàm ardens & phrenitis: magis autem, quàm peripneumonia & lethargus profluuiio sanguinis è naribus soluitur. Iudicat verò omnes alias inflammationes calidas & acutas. Sudores verò omnibus febribus proprii ac familiares sunt, præcipuè ardentibus. Iuuant autem non parum feruentes phlegmonas multi calidi è toto corpore, & præcipuè è parte laborante, die critico oborti, respondentes morbo, antegressis signis coctionis, & è quibus æger leuius habeat. Iudicant etiam quotidianas febres multi in toto corpore sudores, si pituita cerebri vacuetur, cum vomitionibus & deiectionibus pituitosis: & quartanas, si atra simul & varia vacuentur. Semitertianas etiam, si biliosa simul & pituitosa. Semper enim crisis respondere debet speciei morbi, ut in biliosis bilis aut sanguis: in pituitosis pituitosa: in atrabiliis atra & varia excludantur. Adiuvat autem præsagium, si præter signa propria humorum consentiant externa, ut ætas ægrotantis, natura victus antecedens, locus in quo decumbit, anni tempus, præsens constitutio. Nam si morbus biliosus est, & hæc omnia biliosa, bilem in crisi expurgari oportet: Si pituita exuperet, pituitam: si varij humores, variam esse vacuationem. Utilitas autem diiudicatur ex euentu. Quia autem vna & eadem morbi species diuersis excretionibus iudicatur, id etiam annotare necessarium. Ergo febris ardens tum hæmorrhagia tum sudore post vehementem rigorem, tum vomitu, aut deiectione biliosa iudicatur. Tertianæ quoque vomitibus, deiectionibus biliosis, & sudoribus multis. Phrenitis sudore bono, & præcipuè si è capite multus & calidus profluxerit vniuerso reliquo sudante corpore, interdum etiam, ut dixi, profluuiio sanguinis è naribus. Omnes inflammationes calidæ & acutæ tum hæmorrhagia iudicantur, tum etiam iuuantur sudore bono. Sin minus, aut interficiunt, aut ad suppurationem veniunt.

XLVI

Καὶ οὐρὰ πυώδης καὶ δαλωδὴς γινώσκῃ, ὑπόστασιν χρεῖστην ἔχουσα, καὶ ἀγρὸς γινώσκῃ, καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγῃ, καὶ κοιλίῃς μυζώδης καὶ αἱματιώδης καὶ ἐξάπτης καὶ τάρραγείσης, καὶ ἐμέτων οὐ μοχθηρῶν χεῖρ' ἔχουσα.

Urina purulenta vitrea, quæq; optimum sedimentum habeat, & confertim effundatur abscessu quoque iusto, ventre muccosa, sanguinolenta & derepente profundente, vomitione quoque qua circa iudicium mala non sit.

Pυώδης & puri similis & reuera purulenta esse potest. Ac purulenta quidem internum abscessum maturuisse certò indicat. Si itaque pus album, læue & æquale effluat, salutare. Id autem fit plurimum quidem vomicosis partibus, quæ vrinæ destinatæ sunt: deinde superioribus. Similis autem purulentæ fit soluto morbo concoctione. Concoctio enim, ut antè dictum est, excretio quædam est, quæ ut plurimum fit cum vrinis. Id ergo ferè fit in morbis, quos humor crudus fouit. Itaque cum antea tenues & crudæ vrinæ essent, iam totæ crassæ, turbidæque fiunt: deinde multum sedimentum crudaceum deponunt, & quod aliquando fuliginem ista materia referat. Postea clarius fit vrina, ac tandem apparet sedimentum, quæ le scribit, album videlicet læue & æquale. Nam in alio genere februm à biliosa materia, quæque excretionem iudicantur, vrinæ color melior, aut ea cum nube alba sublimamento, læui sedimento certam valetudinem ostendit. καὶ ὑαλώδης. ὑαλώδης ἔρα eadem, quæ γονοίδια. At utraque duplicia. Alia quidem colliquationis mortis ferz. Alia pituita vitrea concocta, & per vrinas vacuata. ὑαλώδης ergo, siquidem salutaria, à pituita vitrea elaborata atque ita expurgata, qua ratione in Epid. γονοίδια κρισίμην dixit. In Peryntho ὡς ἐθρῆς γενεῖται, quia multum, semel ac dereper te excernitur, ut ab eo, quod colliquationis est, distingatur. Hoc enim paulatim paucumque alternis vicibus expurgatur. ὡς ἀρεῖματος ἀφελόγης. Vbi salutaris morbus est & diutius vrinæ tenues & crudæ apparent, nec vllum excretionis aut coctionis editur inditium, morbusque à pituita est, atque ideo non ita acutus. Quamquam in acutis aliquando abscessus fiunt initio, sed maximè affectis visceribus, aut aliis internis partibus. Maligni ferè, quod Hippocrates in Epidemijs annotauit, & experientia confirmat. In eo quoque sunt genere bubones pestiferi ad inguina, aures & alas. Atque in laude abscessuum est, ut κατ' ἴσιν, hoc enim vult Hippocrates in Epid. ac die quoque critico. Sed addit ἀφελόγης, quia minores recidiuam faciunt, maiores naturam opprimunt. ἀφελόγος breuiter, qui morbum vel intotum soluit, vel magna parte extinguit. Quomodo igitur in excretionibus alix mutiles, alix criticæ, ita in abscessibus; quod in Epidemijs multis locis annotauit Hippocrates. Ac iam sæpius dicta sunt inditia futuri abscessus in non ita diuturno malo exclusis signis excretionis, vrina diu tenuis & cruda, spiratio aliquantisper difficilis, surditas, καταφορὴ & alia suis locis scripta abscessus ad aures. Atque eiusmodi morbus quæ non ita diuturnum dicebamus, aliquid calidæ materiæ aut caloris vehementis immistum habet materiæ frigidæ. In diuturno magis, vrina diutius cruda, calor, dolor aliquis in articulis eò abscessum denunciant. Aliis in testes, quibusdam in varices, nonnullis in hæmorrhoidas, & menstrua mulieribus malum transit. καὶ κοιλίῃς μυσθόδεος. Et alio mucosa & sanguinolenta. In acutis aliquando excretio fit per intestina, in qua ψυσματώδης & δυσεντεριώδης excernuntur bile acri per intestina exclusa. Ac sic quidem multa effusa bile morbus liberatur. Aliis deliciuntur nigra multo periculo. Hic autem de iudicio morbi, qui pituitam habeat materiam. Pituita autem putris acrimoniam & aliquam fæluginem contrahit. Hæc ergo viciatæ natura depulsa per intestina mordicat irritatque clausulas venarum, quæ ad intestina pertinent. Ac sic quidem & mucosa è pituita, & sanguinolenta irritatis venis repurgantur. Ac venæ quidem modò interiores, modò quæ ad anum pertinent, referantur. καὶ ἐξαπίνης. ac derepentè erumpente. Alioqui crisis non est. Nam in ratione crisis subita solutio desideratur. καὶ ἑμῶν. Vomitionis signa descripta prius. Rarò vidimus iudicatos morbos vomitione.

DESID. IACOTII COMMENT.

Altera pars est superioris Aphorismi, in qua persequitur varias species criticism. Sunt autem vrinæ πυώδης purulentæ propriè quidem, quibus permixtum pus apparet, quod quomodo distingatur à crudo succo, & vitrea pituita, dictum est in librum de vrinis. Indicant autem & abscessum interiorem, & interdum morbi coctionem. Impropiè verò purulentæ vrinæ dicuntur tum crudæ, tum crassæ,

3. *Proth. 20*

crassa, ut in *Prothetico* scribit Galenus. De his autem ita in vniuersum statuendum, Quaecunque circa renes & vesicam laborant, maximè per vrinas expurgari, quemadmodum, quæ iuxta pulmonem & thoracem, per sputa. Secundò, iecoris pars conuexa phlegmone obfessa, tribus maximè excretionum generibus obsequitur, hæmorrhagiæ, sudoribus bonis, & multis vrinis. Caua autem, deiectionibus biliosis, & sudoribus, nonnunquam etiam vomitibus. Tertio, quæ in venoso genere effugiunt assimilationem & excretionem, aliquando etiam alias partes per vrinas expurgari constat, ut lienem, & pus in thorace natura sibi viam faciente. In diuturnis liberat ab abscessu vrina multa, crassa & alba, per *Aphorif. 74. lib. 4.* Iuuant etiam tenues & multæ post crassas, grumosas, & paucas per alium *Aphorif. 75. lib. 4.* Criticæ etiam sunt quædam cum stranguria longa & laboriosa ab acrimonia & frequentia excretionis. Multæ præterea crassæ, variæ & rubentes cum pure mixtæ aut nigre toto corpore prauorum humorum superfluentem copiam per renes & vesicam reiiciente, quales describuntur *com. 2. ad 1. Epid.* Puri similes effundi solent in febribus ab humore crudo, qui per coctionem soluitur, interdum semel, interdum paulatim & per interualla. *ὁ αλβὸς* fuso vitro similes, quæ multum semel ac repente exeunt in progressu morbi ac exclusione pituitæ vitreæ à venis & toto corpore, non à colliuatione. Reuera autem purulentæ sunt interdum ab inflammatione vesicæ, renum, aut etiam superiorum partium. Distinctio autem horum omnium, qua intelliges an criticæ, vel symptomaticæ talia exeant, ex eventu repetenda est hoc modo. Si enim cum his aut paulo post, febris soluitur, aliusque symptomaticis liberatur æger, & pro ratione vacuationis redit melior color, pulsusque, & robur in assurgendo, critica esse non dubitandum. Si verò aliquid horum deficiat, tantum ab optima crisis abest, quanta eius quod deficit, facultas existit.

4. *Aphor. 69*

ἀπέσκημα ἀφ' ἰόλογον. abscessus & alij decubitus diurnas febres tutè iudicare consueverunt parotides verò lethargos & omnia capitis mala. Verùm nec initio, nec in febre acuta appareant, quales affectis grauiter visceribus existunt, sed post vicesimum diem antegressa tenui vrina semicocta, κατ' ἴσιν in parte capace, longissimè à foco morbi, materię morbificæ, viribus & febris pares. καλὴς μυσθίας. mucosa viscida & alba humoribus prauis ex hypochondriis, aut à toto corpore in ventrem per medium hepar confluentibus. In ardentibus senes ob virtutis imbecillitatem & caloris natiui inopiam bilem in morbum regium deponunt, aut per ventrem excernunt cum dysenteria, & tinesmo, vnde excrementa μυσθία non à colliuatione, sed crasis intestinis aut à bile, aut à pituita putri, acri & salsa. αἱματώδης ob eandem causam, in quibus natura sæpe crudam partem simul cum cocta excludit vtiliter. Repente profusa. ad differentiã symptomatici profluuij in dysenteria, lienteria, & similibus in quibus paulatim initio accepto continenter malum augetur. Sæpe autem morborum crises per vrinas medicos fallunt, quòd aliud profuens simul rapiat, quod cum vrinis effluere debuit. *V. omissionibus.*

de his dicetur accuratè postea. Sunt autem criticæ à toto corpore, quæ remissionem morbi afferunt. Aliæ verò symptomaticæ vel vitio ventriculi aut partium circumpositarum, vel à cacochymia venarum, vel motu morbi præuertente crisin.

IACOBI

IACOBI HOLLERII STEMPANI, MEDICI PARI- SIENSIS IN COACA HIPPOCR.

PRAESAGIA COMMENTARII

PRIMI LIBER V.

I.

Υπνοι βαθείς, μὴ παραχῶδεις, βεβαίαν κείσθαι σημαίνει. οἱ δὲ παραχῶ-
δεις μὲν ἀλγύματος σώματος, ἀβέβαιοι. in. 8. fol. 427.

Somni profundi neque turbulenti firmum iudicium significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



Arò meminit somni critici Hippocrates, qui tamen emitti non potest. Ponit ergo somnum non turbulentum. Turbulentum facit varia affectio corporis, vnde humor commotus & spiritus distractus animæ sedem perturbat, ex quo & insomnia & παραχῶδεια. Sed de turbulenti somno & vigilia prius dictum est. Somnus ergo non turbulentus fit in morbis, cum anima αὐτὰ ἐαυτῆς & sui iuris nullo modo à corpore conturbatur, sed œconomiam obit, lustrat omnia, ac dispensat, coquit & vapore blando ac suavi perfruitur, vnde placidus somnus est. Multis ergo hoc accidit criticè, vt excitati de valetudine pronuntient, bene apperant, alacres ad sensum omnemque motionem corporis. Id pueris admodum familiare, qui diem vnum atque alterum interdum dormiunt. Aliis quoque longa vigilia fractis somnus in diem vnum, vel eò plus extenditur, vnde solvatur morbus. Sed adhibenda distinctio, vt ne is somnus sit morbosus cerebro multa imbuto pituita, aut vi maligna, vt in pestilenti conditione. Propterea vt hoc moneret Hippocrates, interrogat in Protrhetico, τὸ παραχῶδες ἀγέγει πάντα καὶ κακὸν Sopor an vbique malus? Turbulenti verò cum dolore corporis nihil firmum habent. Nam scriptum in Aphorismis, ὅτι ὁ νοσῶν μακρὸν ὕπνος πόρον ποιεῖ θανάσιμον, ἢ ἂν ὅστις ὀφείλει θανάσιμον. Hic eadem sententia παραχῶδεια dixit μέγα ἀλγύματος τὸ σώματος, sed ἀβέβαιον dixit, non θανάσιμον. Ac sit θανάσιμος quidem, quia sæpius inde mors sequatur: ἀβέβαιος, quia admodum lubrica spes inde relinquitur. Lege annotata in Aphorismos.

DESID. IACOTII VANDOPERANI MEDICI IN EADEM PRÆSAGIA COM- MENT. LIBER QUINTVS.



Hippocrates differentias somni tres in vniuersum notat multis locis, naturalis videlicet, præter naturam, & critici. Naturalis enim dicitur, cum calor natiuus copiosam requirit humiditatem per vigilias exiccatus, ideòque in ventrem & viscera tanquam ad alimentum conuertitur. Præter naturam verò, cum idem calor foras progredi non potest, vt in comatosi & lethargicis affectibus, quemadmodum per phrenitidem quasi inflammatus foras mouetur immodicè. Prohibetur autem eo motu interdum propter humiditatem multam primæ partis sensu præstantis, in qua fit somnus: interdum verò ob solum frigus, vt in narcoticorum vsu: nōnunquam etiam ob vtrumque simul, vnde profundus & comatosus somnus: postremò ob virtutis imbecillitatem & extunctionem proximam, vt in moribundis, qui palpebras attol-

X

lere nequeunt. Quam affectionem ab ea, quæ ob humiditatem & frigus oritur, distinguunt pulsus languidi, tari, & parui: quanquam frigus, quod succedit calidæ & siccæ intemperiei, sit etiam immedicabile. Est & alius somnus præter naturam non ratione causæ efficientis, sed vel effectus, vel signi, qualis est turbulentus ac tenuis, qui interruptitur, aut perturbatur ab acrialiqua exhalatione, aut tetro vapore & intemperie cerebri, aut vitioso cibo, aut humore putri vel bilioso, ut dormientes interdum exiliant, clament, perterroantur. Ex euentu autem nocet initio accessionum, quo tempore somnus calorem vniuersum & humores in intimos corporis recessus cogit, unde materia cruda & vitiosa caput atque orificium ventriculi replet, pauoremque mouet, & laborem facit, semperque hoc modo noceret somnus intro compulsis humoribus, nisi plus utilitatis afferret coquendo. Nocet præterea in inflammationibus internis, humoribus vnà cum sanguine in ventrem confluentibus, qui & affectum augent, neque ob copiam mitigari possunt. Huic autem contrarius somnus utilis & conuenientissimus in declinatione accessionum, vel in remissione morbi. Criticum autem dico, vel qui signum criticum est, ut ante parotidas, vel qui crîsim optimam aut facit, aut indicat. Nam spiritus animales instaurat & colligit, calorem febrilem extinguit moderatè humectando ac refrigerando, natium auget, cerebri temperiem restituit, & morbifici humoris reliquias concoquit, ac discutit. Huius modus post immoderatas vigilias & criticas excretiones non horarum numero, sed necessitate definitur. Nam Galenus se vidisse refert ægros qui cum tribus, quatuorve diebus vigilassent, somnum per diem ac noctem duxerunt, unde magnum auxilium senserunt: idemque sæpe contingere scribit pueris magno auxilio, non vno die, sed biduo. Hic ergo somnus qualis sit, & quid significet, explicatur hoc Aphorismo. Est (inquit Hippocrates) profundus nec turbulentus. Profundum autem dixit non expurgiscendi difficultate, sed longitudine & firmitate. Nam soporem grauem & comatosum hac maximè nota discernimus à somno naturali & profundo, quod ægri perdifficiliter sentiant ac moueantur, vixque somno excuti queant ob densitatem, obstructionem, refrigerationem, aut humectationem cerebri (sit enim etiam compresso cerebro, ut ab ictu.) At in profundo somno & naturali anima defuncta morbo corporis ad spirituum instauracionem, quibus cerebrum penè exhaustum erat vigiliis, dolore, iactatione, perturbatione critica, & excretionem, intro retrahit instrumenta ad principia sua externis sensationibus occupatis, unde arctior quàm solebat, somnus ægros complectitur, & suauior sine interruptione. Excitari tamen è somno facilè ægri possunt, quia nulla subest obstructio, quæ spirituum delationem & liberum motum impediat. Ostendit ergo cerebri restitutam temperiem, vaporis utilis suauitatem sine acrimonia, & animi summam tranquillitatem. Ob idque adiecit. *μὴ ταραχύνει*, non turbulentus, qualis esse solet ante phrenitidem & imperfectam aut prauam crîsim ab intemperie relictæ, febrili calore & exhalatione acri ac tetra, aut à varia affectione corporis, unde humor commotus & spiritus distractus animæ sedem perturbat. Ex hoc itaque suauis & profundo somno significari scribit firmam crîsim & perfectam. Galeno dicitur *πιστὴν ἔσφαλιν*, & ut hoc loco, *βίβατα*, id est, fida, firma, sicura, unde non amplius redit morbus: quemadmodum absoluta est, quæ nihil reliqui facit: tuta sine pernicioso symptomate manifesta, cum excretionem, vel abscessu conspicuo. Causa autem est, quia cum duo relinquuntur in morbis, ex quibus fiunt recidiaz, morbosa dispositio, & humor aliquis prauus, vtrumque aut alterum relinqui indicant sitis, oris siccatas, insuauitasque, atque ciborum fastidium: præterea verò somni vacuitas, aut somnus turbulentus. Nam ut nox, quæ antecedit crîsim, molestior esse solet: ita quæ sequitur, tranquilla & suavis. Proinde subiicit, Turbulentos cum dolore corporis nihil firmi habere. Hoc enim argumento est naturam materię morbificę planè dominari non potuisse, cuius acrimonia cum intemperie cerebri coniuncta, aut etiam translatio ad cerebrum somnum turbulentum facit. Eundem efficit febris irritata, recrudescens fluxio, inflammatio aucta, humorum malignitas, quos calor ne per somnum quidem mitigare potest, sed coctionis loco diffusionem eorundem, & prauam euaporationem mouet, præ

imbecillit

1. Prothetici.

1. de diebus crîsimis.

2. 2. 13.

imbecillitate, unde deliria, coma, labor, dolor, perturbatio per Aphorismum, Quò in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est. Si verò leuationem, minimè est mortiferum. Quod intelligendum de somno in remissione febris. Nam laborem affecti in perturbatione critica, aut internæ inflammationis principio, vel incremento, aut in principiis accessionum nihil mirum. At in remissione morbi & post crism si quæ iuuare debent, non iuuant, malum. Non propterea tamen sequitur semper ex profundo somno expectandam esse salutem: nam alio morbo æger interire potest, vt inflammatione, aut abscessu, qui intus alitur, aut perniciosi humoris feruore paululum remisso, vel intermisso deinde redeunte. Sic in Philini vxore vndecimo somnus placidus, unde delirium sedatum est, sed confestim (aut Hippocrates) rursus mente vacillauit, minxit conuulsa confertim multum, vigesimo obiit.

II.

Ἐβδομηκονταίσι, ἢ ὀγδοηκονταίσι, ἢ πενήκονταίσι, ῥύσις ἐκ ῥαίων λύσει ὥστε πεπονημένον τὸ πυρετὸς. ὁμοίως δὲ καὶ κοιλίης ῥύσις χολώδης, καὶ δυσεντερικῆς, καὶ πότος γυναικῶν, ἢ ἰσχυρὸς καὶ ἔρον πεπονηθὲν πρὸς τὴν κρίσιν, ἐν γυναικὶ δὲ καὶ ἐμηνιαίων ῥύσις.

Septimo, nono, decimoquarto, fluxus sanguinis è naribus ut plurimum febres exoluit. Similiter & alui fluor, in quo reddatur bilis, & qualia dysentericis. Et dolor quoque genuum & coxarum. Et urina cocta circa iudicium. In muliere autem & menstruum fluxus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dies criticos enumerat non omnes quidem, sed unde alios intelligas, in quibus accidit salutaris hæmorrhagia. Dixit enim oportere fieri die critico. Atqui morbi ea ratione iudicantur, quinto septimo, nono, vndecimo, decimoquarto ferè iudicantur. Maxima vis septimo & decimoquarto. Vndecimus vim habet mediam: post hunc quintus & nonus. ὁμοίως δὲ καὶ κοιλίης ῥύσις. Id febribus biliosis atque ardentibus accidit eò deturbata bile. ῥύσις enim ἐκ τῶν ῥαίων intelligit. δυσεντερικῆς autem & πυρρῆς ramentosa, in qua cum videlicet velut ramenta intestini acrimonia bilis decisa repurgantur, sanguis quoque eadem ratione. Id autem in febribus biliosis. καὶ πότος γυναικῶν. Dolores eiusmodi in coxa aut genibus tardius fieri solent: quanquam & decimoquarto, & ante decimumquartum. Hinc ergo abscessus significatur. καὶ ἔρον πεπονηθὲν. Urina cocta & celerius & tardius apparet. Quibusdam enim statim prima periodo, aliis post decimumquartum. Est autem certissimum salutis iudicium πρὸς τὴν κρίσιν. Hinc enim perfecta cōcoctio indicatur, vbi salutaris crisis. ἢ γυναικὶ. In muliere autem & mensium fluxus. Sic Larissæ virgini salus in febre periculosa, quæque paribus diebus moueretur, primùm fluentibus menstruis, & sexto die largiter effuso sanguine & alteri mulieri Thasæ in febre, quæ grauiā haberet symptomata, muliebria descenderunt, & breui iudicata fuit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eadem ratione, qua Aphorismo vltimo superioris libri, excretiones & abscessus, quibus febres finiuntur, complectitur, adiunctis diebus criticis, in quos sæpius incidunt. Incipit autem à septimo, quia febrem vel mitem admodum esse oportet, vel malignam, quæ intra septimum liberet, aut interficiat. Sæpe tamen vidimus ardētem quinto iudicatam, sicuti & vndecimo multis iudicium, & in synochis quarto. Non igitur septimum, nonum, aut decimumquartum numerauit, vt quintum & decimum excluderet. Quia autē hæmorrhagia causi legitimi, & phlegmonum calidarum propria est, quòd in his bilis cum sanguine feruens multo spiritu tur-

geat, & sursum rapta ab incendio venas inflet, easque aperiat, aut laceret: idcirco raro incidit post decimumquartum, in quo finitur continuatum acumen morborum acutorum. Ob idque scribit Hippocr. in Prognost. primis periodis iudicari inflammationes interiores per hæmorrhagiam: & si ulterius progrediatur, suppurare. Primo verò Epid. sanguinis profluvium euenisse præsertim adolescentibus & ætate vigentibus per febres ardentes à bile flava, quæ sanguinē vreret, & simul cum ipso in caput à multo calore raperetur: senibus verò, ut Bioni, morbum regium, vel perurbationem alui vel dysenterias facta humorum inclinatione ad inferiora magis, quam ad caput, ob virtutis infirmitatem, & caloris nativi inopiam. Quod intellexit Hippocrates per ea, quæ subdit. Similiter & alui fluor, in quo reddatur bilis, & qualia dysentericis: quod accidere solet post decimumquartum diem, ut & genuum coxarumque dolor criticus, qui ante vigesimum vix laudabilis esse potest. Siquidem abscessus fiunt, ut antè dictum est, in morbis diuturnioribus, post vigesimum diem, cum vires imbecillæ sunt, meatus angusti, & materia minus obsequiosa, quam ut ad abscessum moveri queat. Urina autem cocta critica quoque est, modò secundum rationem, reipsa, non specie tantum, nec celeriter, sed gradatim diebus prænotiis & criticis cocta appareat: multa verò & crassa materiam abscessus subtrahit. Menses autem quantam vim habeant etiam in morbis perniciosiss, ex historiis Laryssæ virginis & mulieris Thasæ intelligi potest. Ex mensium enim retentione perniciofa symptomata oriuntur, quæ naturam sanguinis vacuandi referunt. Nam si melancholicus fuerit, atque in cerebrum refluxerit, desipientiam eiusmodi parit. Si verò biliosus, non talem, sed consuetam & familiarem. Sin copia pituitæ fuerit, cataphoram lethargumque magis efficiet, quemadmodum quod ex his mistum est, mistam quoque affectionem ex cataphora & vigilia, vel desipientia cōficit, aut aliud quoddam simile morbi genus in aliis corporis partibus. Horum autem signum est gravitas lumborum insignis, & dolor, & tensio. In Protrhetico addit, si mulier sensione æstus atque ardoris circa spinam habuerit, quo tempore fluxuri sunt menses. Et paulò antè, cardialgiam. Quæ signa in viris hæmorrhoidas præmonstrant, quibus potissimum fluere consueverunt, & temperamentum melancholicum est, aut etiam earundem suppressionem. Nempe copia in venis aceruata tenue quoddam serum in ventrem confluens cardialgiā parit, cum in os ipsius ascenderit, quod exquisitissimo sensu inter omnes partes præditum est. Bona autem humoris superfluentis portio ad inferum locum repens, in quæ & antè deferri consueverat, lumborum dolores facit.

III.

Οἱ ἐν πυρετοῖσι αἰμορραγῆσαιτες ἰκανῶς ὀκοθινῶν, ἐν τῇσι ἀναλῆσει κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus in febre sanguis largiter effluxit ex quacunque parte, iis dum reficiuntur, alui humectantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc modo hæc sententia scripta in Aphorismis, ὀκείσις γὰρ τοῖσι πυρετοῖσι αἰμορραγῆσαι πλῆθος ὀκοθινῶν γὰρ τῇσι ἀναλῆσει τοῖσι αἰ κοιλίαι καθυγραίνονται. Αἰμορραγῆσαι Hippocrates sæpe usurpauit de profluvio sanguinis. Hic autem adiecta voce ὀκοθινῶν insinuavit, non solum per nares, sed per quemvis meatum naturalem effluat, per hæmorrhoidas, uterum, gulam & os. ἰκανῶς autem largiter, quod πλῆθος dixit, in Aphorismis videtur notare ὑπερίμετρον, immoderatam vacuationem. Alioqui satis erat scripsisse αἰμορραγῆσαιτες, quia videlicet hæc vox copiam sanguinis fluentis includit, neque in Protrhetico subiecisset κοιλίας ποικίλινον male affici, quia multa effusa vi sanguinis, marcescere calorem insitum & spiritum est necesse, quorum naturæ integritas in sanguine sita est. Itaque non solum καθυγραίνονται κοιλίαι, & liquida multa deiciunt, sed tormina, flatus, ructus, exercent ventrem: quæ omnia voce ποικίλινοντα significauit. At sic interdum languido calore & male concoquente, ut hydrops sequatur. Neque solus venter

peculiariter

3. Protrhet.
90.37

De 3. in p. Protrhet. 41.

peculiariter appellatus, sed & incaua spatia corporis, quas κοιλίας interdum nominat, liquidis excrementis impleantur. Multò magis si dum renutritur corpus, plura ingerant, quàm coquant. Sæpe enim multa appetunt, ut solent qui conualescunt. At verò infirmus calor, quæ concupiscit, non potest conficere.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Aphorismis ita scribitur, Quibus in febribus sanguinis quacunque ex parte copia eruperit, cum reficiuntur, alui his humectantur. Philotheus vult solum agi de hæmorrhagia critica, copiosa & superfluente, quæ profusa aluus sequitur ex æcto id morbo. Senectia tamen generalis est in omni profusione sanguinis copiosi *ἢ φυσικῶν ὑπονόμων* per naturales meatus, nares, hæmorrhoidas uterum. Effectus quoque latius patet. Non enim solum humectantur alui, sed malè afficiuntur, & multa alia patiuntur. Ob idque in Prorrhetico usus est verbo *πενήνουν*. Quibus (inquit) sanguinis eruptio multa fuerit, progressu temporis aluus malè afficitur, nisi vrina cocta fuerit. Eo autem verbo videtur complecti voluisse, quæcunque patiuntur venter & ventriculus non solum humectationem, sed etiam morsum, inflationem, ructus acidus, cruditatem. Nam vna omnium causa est caloris nativi infirmitas, ob quam & vrina aquosa conspicitur. Quod enim vacuatur, duplici de causa fit imbecillum. Vna est quasi formalis, ut Philosophi loquuntur, quia cum abeunte sanguine exhalat multum spirituum, quæ etiam materialis est. Altera accidentaria in situ partium solidarum, quia fit laxior. Ita fit ut & calor dissipatus, & partes rariores sibi ipsæ, quoad partes, sint alienæ. Dissitum enim seipso compacto quiduis est infirmius, quia collectum est magis vnum, & ut metaphysici docent, ratio unitatis cum eo, quod est, reciprocatur. Non igitur fit bona coctio neque in ventre, neque in venoso genere, neque in partibus solidis: ergo neque distributio, præsertim cum in febribus id evenit aucta ea infirmitate ex morbo & orio ventriculi. Merito itaque humectantur alui. Nam omne ferè alui profluuium oritur aut corrupto cibo in ventriculo, aut non distributo, aut vitioso & acri humore abradente intestina, quibus Hippocrates addit astrictionem habitus corporis & paucitatem resolutionis, ut in ætate declinante, quæ paucis indiget ad corporis refecutionem, quanquam distributionis defectu contineantur. Ob eandem causam, & acidum eructant ægri, & instantur, & hepate infirmiore vrinas aquosas reddunt, donec cum tempore vires receperint. Proinde rectè additum est in Prorrhetico, nisi vrina cocta fuerit. Hæc enim incommoda effugiunt, si breuib. intervallis, paucio alimento & facilis coctionis ac distributionis alantur in refecutione, quam *ἀέλησις* Hippocrates vocat, non quia recorporentur ægri, ut quidam scribunt. Nam partes solidæ sub forma corpus habent, sed quia per alimentum insistantur spiritus & humores, corporaque ipsa defecta recreantur.

4. Aph. 27.

3. Prorrh. 40

IIII.

Οἱ ἐν πυρετοῖς ἐφιδρώοντες, κεφαλαλγίαι, κοιλίᾳ ἀπολεσμένοι, ἀπομώδουσιν.

Qui in febribus tenuiter sudant, dolent capite, & alui sunt suppressa, conuelluntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NON solum inter signa futuræ convulsionis annotat suppressam aluum, sed in Prorrhetico addit vesicam suppressam *ἀπολησις* solitus appellare eam iniuriam. Itaque in febribus *ἰσχυροῦς* aut copiam crudæ materiæ, aut imbecillitatem naturæ, magisque eius partis, unde sudor tenuis, & paucus fluit, significat. Hic ergo cum accedat capitis dolor, partem hanc laborare oportet. Laborare quidem copia, quia iam antè dictum est ea communi ratione, quæ in vniuersitate elementorum suscipitur, siccata terra aëtem humectari: ita siccatis ventre & vesica cerebri

humidius reddi. Siccantur autem hæc interdum quidem sursum in caput raptamateria: nonnunquam refrigeratis nimium atque ita contractis nervosis partibus, in quibus vesica est, & intestina. Huic ergo præparata est convulsio. *ἡ ἀσπληνία* autem dicitur, quia aliquando inde convulsio sequatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Signa quædam sunt convulsionis, quibus positæ neque necessariò, neque magna ex parte sequitur convulsio, & quibus absentibus illa etiam fieri potest. Verùm ex levi significatione vtiliter in arte aliquando graues affectus præmonstrantur, quia quæ vitari, cum inciderint, non possunt, & perdifficiliter curationem recipiunt, prudentis medici est, multò ante providere & præcauere, ne fiant. Etenim cognoscere convulsionem, quæ est in effectu, & quæ necessariò imminet, ut remediis vix sit locus, parùm artificiosum est & vulgo etiam notum. Cur autem ex his non semper sequatur convulsio, quia præter materiam in capite, cuius suppressio ex his signis cognoscitur, suscipientis causæ dispositio & causæ efficientis modus atque applicatio conuenire debent. Non enim eadem causa idem semper agit, sed in certo gradu, modo, & subiecto. *ἡ ἀσπληνία* ergo superioribus libris sæpius quidem scriptum, nusquam tamen ita dilucidè ut cognosceremus, nunquid sudores circa thoracem & caput ita appellet, an eos, qui à toto corpore manant tenues, pauci, & inutiles. Præuim autem est utrūque horum: verùm deterius, quod in superis sit partibus. Nam cum omnis illa levis sudatio denunciet, vel copiam in sudantibus partibus, vel facultatis retentricis imbecillitatem, utrūmnis horum in locis tum thoracis, tum capitis fuerit, deterius est signum, quàm si in alia quadam parte euenerit. Cephalalgia autem & cephalæa promptissimè sunt in quibusdam, quibus caput, ut replicatur, aptissimum est, quòd in ipsis vaporosus calidusque spiritus generetur in arteriis & venis, vnde impletur cerebrum, aut etiam in ipso cerebro producat ab inæquali ipsius intemperie, aut denique quòd biliosa excrementa cumulentur in ore ventriculi, quæ causa ab aliis discernitur, quia cordis morsum nausæque præsentunt. Ex quibus causis convulsionem nemo præsagiet. Verùm cum ex primaria cerebri affectione pender à plenitudine & oppressionem, vnde vertigo oboritur, & aurium soni, & capitis dolores grauitatésque, item olfactus, vel alterius aliquis sensus oblatio sine morsione cordis & nausæa, magna vis suppressæ materiæ in capite significatur, quæ, nisi se alicunde natura exoneret, diffunditur in partes propinquas aut debiles, vnde merito convulsio metuenda est, affecto neruorum principio. Vidimus tuiem Arelatensem diuitem, qui cum sine febre de eiusmodi dolore conquereretur, essetque firmis viribus, & ut videbatur, sanus atque optimè temperatus, sumptis leuibus catapotis in apoplexiam eo ipso die incidit, & convulsus interit. Alter eodem modo perit, cum diu grauitate capitis & vertigine laborasset. Causam itaque cephalalgix distinguere oportet ad præcautionem & prælagium, status enim dolores inducunt tensiuos, qui idcirco sic vocati sunt, quòd extensionis sensum afferant. Biliosa autem excrementa dolore mordaci afficiunt. Dolores autem à plenitudine oborti, grauitatis sensum afferunt: quibus si rubor accedat atque calor, calidos: sed sine iis, non calidos humores significant. Accedit alius suppressæ, quæ est causa & signum. Nihil enim æquè caput replet, atque alui suppressio tum per euaporationem, tum per anadromen, & humorum ad superiora inclinationem. Præterea caput facillimè trahitur in sympathiam hepatis calidi, ventriculi, uteri, vesicæ, cordis, lienis, omnium denique partium inferiorum, idque ascendente per continuas pattes solo calore, interdum verò spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso, nonnunquam etiam humorum excrementitiorum translatione. Ipsum autem rursus tanquam circulo quodam inferiora omnia coafficit, cum grauius læsum est. Cerebrum (ait Hippocrates) si ægrotat, magnam perfert eladem: siquidem acredine humoris atroditur. multam sustinet perturbationem: mens ipsa desipit, & cerebrum totum hominem conuelit, ac ferè suffocatus nec vocem edit. Quemadmodum ergo *ἀπληνία* vix, id est, retentio convulsuum quidpiam habet, præsertim, cui dolor capitis accesserit, quòd ex eo significatio

catio fiat principij nervorum in sympathiam tracti, ita interdum & alui suppressio, quam proinde tertio Prognostico, & aliis quibusdam locis, inter ea, quæ conuulsionem accelerant, recenset in pueris. Conuelluntur ergo ab his signis, quibus nervosum genus infirmum est, & materię suppressę superfluens copia eò decumbit, ac replet, aut acrimonia vellicat. Alioqui vel sopor grauis, vel resolutio, vel phrenitis præsertim in febre pro natura humoris noxij ex his impendit. Galen. autem in Protrhetico *αασμὸς δ' αὖτε* interpretatur, posse aliquando conuulsionem asserre, præsertim cū particula *τι* additur.

3. Protrh. 28

V.

Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασίως παρὰ κρούσας, καὶ θηριώδεις, καὶ αασμὸν σημαίνουσι.

Leuiter feroces insania ferina sunt, & conuulsionem significant.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

EXposita hæc sententia. Id quod in Aphorismis sæpe inuenias, vt eadem sententia sæpius scripta sit incuria eorum, qui libros transcripserunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eπ' ὀλίγον non significat defectum in quantitate, vt alibi docuimus, sed intervallo temporis potius, & spatium breue ac interruptum. Sic insania paulisper ferox dicitur, quæ statim desinit, vt modò aliquantulum ferociant ægri, modò ad se redeant. Hoc autem fit interdum sine febre post calidum cerebri affectum, aut æstum, aut inflammationem, aut phrenitidem, præstata flaua bile, & in cerebri corpore redundante: interdum verò cum febre. Phrenitis enim mitior est, cū à bile pallida ortum habet: vehementior verò à bile flaua. Hæc autem cū exurit magnitudine & incendio febris, dementia oritur ferina & melancholica. Duo enim sunt huius vehementis phrenitidis gradus. Cū enim tantū prompti sunt ad inferenda propinquis mala, ex melancholia delirant. Vbi verò ingentia mala perpetrant, calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetunt, excandescunt, atque eos, qui ingrediuntur, tanquam hostes habent, id genus desipientię ferinum appellatur. Ferocitas autem illa cum febre, perpetuò signum est veræ ac vehementis phrenitidis. Nam in delirio, quod per accessiones accidit, sine primigenia cerebri affectione, sed per consensum, neque ferocitas est, neque phrenitis. Proinde ita affectos phreniticos non dicimus, quia phreniticorum deliria non quiescunt remisso febris vigore, sed *παραισῶναι, παρρησιῶναι, παρὰ νότον*, vnde paraphrenitis. Quoties itaque in febre acuta ægrum videmus ferocientem, etsi paulo post se remiserit, atque ad mentem redierit, fidendum non est, tanquam non reuersuræ affectioni. Coniicere ergo oportet febris ratione nequaquam mentem lædi, sed phreniticam in cerebro aliā affectionem, quæ paulatim accrescens, breui immanis & ferina videbitur.

VI.

Σπασμὸς ὅς περ ἐπὶ γνόμῳ, καὶ αὐτόμῳ αὐθιμέραι, ἀγαθόν.

Conuulsio in febre facta siquidem eodem die conquiescit, bonum.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Conuulsionem in febre fieri damnat Hippocrates. Commune autem est omnibus casibus, quos *ἐπιγνώμια* appellant, vt quantò celerius abeunt, tantò minus mala sint. Bona enim firma esse conuenit: infirma verò & fugacia, mala.

DESID. IACOTII COMMENT.

Generale præceptum est, signa omnia quæ boni aliquid, aut mali certò præntiant, firma & constantia esse debere. Fugacia verò & inconstantia interdum

bona, interdum etiam prava esse per Aphorismum, Non siquid in morbis acutis fiat præter rationem leuius, fidere oportet, nec turbari, siquid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu, aut persistere solent. Prava enim signa, quæ causam stabilem non habent, breui desinunt, & per translationem humoris à nobiliori parte ad ignobiliorem, aut per motionem criticam sæpe liberant ægrum affectu grauiore. Contrà verò, quæ modò bona sunt, modò prava per *μετέστροφιν* in principio morbi materiam turgentem & naturam vinci à morbo denunciant, ut alibi explicatum est. Inter hæc conuulsio, quæ in motu est, nec diu perseverat, interdum oritur non incremente morbi malitia, sed natura excutiente è partibus nobilibus, quod molestum est, ut in paroxysmo epilepsie perspicere quilibet potest. Et si enim magnitudinem causæ, partis affectæ præstantia, doloris asperitate ex violento motu, & interceptione facultatis in thorace grauissimū symptoma est, aliquando tamen iuuat tum motu ipso, tum humoris translatione è venis in musculosum genus, & inde in partes inferiores, aut eiusdem excretionem per vomitum, sudorem & similia. Hoc modo refert Galenus adolescentem liberatum febre & conuulsione mota ab orificij ventriculi morfu post æruginosæ bilis vomitionem. In Pythione quoque profuit oris contorsio translatis humoribus ad inferiora. Et in Prorethetico scribitur paraplegiam & capitis collique dolorem conuulsio suo motu solui. Etenim cum in eo morbo partes nervosæ motu priuètur, per conuulsionem incitantur ad motionem naturali vehementiorem, indeque liberantur humoribus, qui in nervis obstructionem faciunt. Non absumili ratione docet Hippocrates sexto Epid. rigore quartanæ epilepsiam solui, & alibi morbum morbo, & morbum symptomate, aut symptoma symptomate. Sic ergo conuulsio, quæ est in motu, & à repletionem, soluit febrem translata è venis materia in nervos, & soluitur febre, quæ humores frigidos calefacit, & lentos attenuat, ac discutit. Quod in Aphorismis docet. Nam conuulsioni febrem accedere satius est, quàm febri conuulsionem. Verùm non diu manere debet tam graue symptoma, nec à causa stabili oriri. Proinde addidit *αὐθιμέσθω*.

5. Aphor. 1

1 Epid.

3. Proreth. 16

VII.

Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γινόμενος, παύει τὴν πυρετὸν αὐθιμέσθω, ἢ τῇ ὑστεραίῃ, ἢ τῇ τρίτῃ. ὑπερέβηκεν δὲ τὴν ὥρην ἐν ᾗ ἤρξατο, καὶ μὴ πανόμματος καχόν.

Conuulsio in febre mota febrem soluit eadem die, aut altera, vel certè tertia. Quòd si tempus transgrediatur, quo ab initio tenebat, nec acquiescat, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic de conuulsione, quam copia excitat. Habet autem suas periodos, ut humor scilicet exclusus venis in nervos irruit. Fit ergo ut humor primum è venis excludatur, deinde nervos occupet: ex quo vehemens illa concussio, quam mouet conuulsio, materiam exagitat, & exagitatam dissipat in halitum & sudores. Ut ergo materia vel pauca, vel multa, ita prima die, secunda vel tertia febrem soluit. Quòd si longior quàm ante hoc, tertio & quarto die, quàm primo aut secundo accessio sit conuulsionis, metus est, ut nec febrem soluat, maiorque vis putrentis materiz ostenditur, quàm ut omnino vacuetur conuulsione.

DESID. IACOTII COMMENT.

Superioris Aphorismi explicatio quædam est, nisi quòd dictio *αὐθιμέσθω* referri potest & ad conuulsionem, & ad febris solutionem. Itaque dubitari potest, an conuulsionem intellexerit, quæ eueniat eodem febris die, vel sequenti, vel tertio: an verò solutionem febris fieri à conuulsione ante tertium diem ad summū. Etenim

priori

priore modo significatur conuulsionem à repletionem fieri primo morbi circuitu. Altera enim à reficcatione nervorum, aut immoderata vacuatione sensum & in progressu morbi aduenit. Posteriore autem indicatur, si qua ex conuulsione utilitas expectanda sit, eam ante tertium diem secuturam. Verum constat, quocumque morbi tempore incidat conuulsio à repletionem, aut morfu, modò celeriter desinat, & materiam transmutet, remissionem febris afferre, quomodo suprà diximus. Id in morbilis & variolis sæpe, interdum etiam ante sudorem obseruauimus, ut subsilire æger videretur, & in ipsa eruptione pustularum, aut paulo ante mirandum in modum conuelli sæpius initio: interdum etiam diebus criticis, septimo, nono, & sequentibus. In febre etiam acuta mulieris nobilis à conuulsione vidimus secutam febris remissionem, præter exempla superius adducta. Quare rectius, quod & dictio- nis continuato ordini conuenit, de solutione febris locus intelligitur, quia si conuulsio commodi aliquid sit allatura, id manifestum futurum sit intra triduum. Nam si vniuersa materia è venoso genere in musculosum genus excluditur continuato impetu, febris eodem die quiescit, ut in adolescente, cuius febris conuulsio & æruginosæ bilis vomitio finem imposuerunt eodem die. Sin manet intus materia, aut portio aliqua, primo circuitu superatur à natura. Vidimus vomitionem æruginosæ bilis cum febre & dentium stridore, interdum etiam totius corporis conuulsio motu triduum perseverasse. In Pythione distorsio oris septimo facta est: vndecimo, qui est finis primi quaternarii secundæ septimanæ crisis secuta est per sudorem & sputa cocta. Subiicit autem conuulsionem quiescere debere eadem hora, qua inceperit, id est, motum conuulsium non excedere horæ spatium, licet repetat sæpius eodem die. Sic enim locus hic non pugnat cum superiore. Ex hoc temporis intervallo causam firmatam non esse colligimus. Ea enim sola conuulsio prodesse potest, quæ materię translationem ad partes ignobiliores, aut eiusdem excretionem comitatur.

s. Aphor. 1

VIII.

Οἱ διαλείποντες, ἀνωμαλῶς ὃ χλιαρόμενοι, κοιλίᾳ ἐμφυσωμένοις, μικρὰ διαδίδους, ὀσφυαλγύουσι μὲν κρίνῃ, τῷ τέτοιῳ κοιλία κατὰ ῥήγνυνται. οἱ δὲ περιεχόμενοι πρὸς χεῖρα, πυθνοί, διφώδεις, ἀσώδιες, κοιλίᾳ ἀπειλημένους βαρυόμενοι ἐκλύονται. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἐν ποσὶ κατὰ γούνατα, τὰ αὐτὰ σημαίνει.

*Febres intermittentes, inaequaliter tepefcentes, inflata aluo, red-
dente pauca, à iudicio lumborum doloribus factis, alui exturban-
tur. Amburentes autem si manu contigeris, torpidi, siticulosi, an-
xij, intercepta aluo, inducta grauitate corporis exoluuntur. Est au-
tem cum ambusta valde rubentia in pedibus talia significant.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec oratio varia est. Primum enim de febre intermittente inaequaliter tepefcente & recalescente. Hoc enim insinuat vox χλιαρόμενοι: ex quo de vehementer vrente. πρὶ enim vim habet augendi. Atque vrens illa febris ferè continua est, quanquam & tertiana pura in ardentium numero quodammodo censetur. Postremò de ardore admodum rubente in pedibus. Febribus itaque intermittentibus aut etiam continuis id sæpe accidit, ut inaequaliter, hoc est perturbatis periodis, neque statis interuallis caleant, tepeant, frigeant, horreant. Id quod efficit varia natura materię, in qua febris incenditur, quæque paulatim & inaequaliter tum mouetur, tum putrescit. Ac sæpe fit, ut intus quidem vno, altero vel pluribus diebus ἀνωμαλία illa sese prodatur, postea desinat, putrefacta videlicet tota materia, vbi cōtinuitas febris sit manifesta. Quod autem subdit, κοιλίᾳ ἐμφυσωμένοις, ostendit mate-
riam

riam crassam, viscidam, quæ cum non cedit calori, in flatus resolvitur, unde flatuosus venter, quæque non facile putrescat, idque inæqualiter, quia videlicet pars partem crassitie, cruditate, lentore superat, & utraque loco disidet. Quæ enim calidior loco & igni vicina magis, celerius movetur, & ignem concipit. μικρὰ διαδιδύσκει. μικρὰ vel quia pauca, vel quia coacta & πυραδάδην. Vtrumque fit viis lenta illa crassaque materia interceptis, ex quo excrementa diutius cohibita & febre resiccata in pilulas cogantur, & capræ stercorei similia exeant. ἐσθναλγύσασσι. Inter signa perturbationis criticæ ventris lumborum dolor est. Lumbos dico non musculos lumbales solum & vicinum spinæ os, sed & renes, & intestina, colō, & cæcum, atque vincula, quibus hæc omnia inter se copulantur. Itaque ubi natura materiam è superiori ventre, visceribus, & venis concoxit, viasque sibi ad excretionem aperuit, humor ita comparatus è tenuioribus primùm intestinis in colon & cæcū sese colligit, ex quo & sensilia intestina dolent, & vincula, vicinæque corpora distrahunt gravantque, unde lumborum dolor. Natura ergo eò concurrens, ubi dolor est, ut videlicet laboranti corpori suppetias ferat, vires colligit exturbatque quicquid nocere videatur. Id quod appellat ἐκτάρασις παραχὴν aliter quoque aliis locis, hic autem eadem sententia. κοιλίαι κατατρέχονται, hoc est, καθυγραίνονται. Atque hæc omnia antea locis aliquot explicata. Hæc autem μετὰ κρίσις. κρίσις enim perturbatio est critica, quam sequitur vacuatio. οἱ δὲ περικαίει. Ita vocare solet ardentissimas febres, & quibus opponit in Epid. βλαγῆς debiles, in quibus videlicet non est ad manum calor vrens, sed languidus. Solet autem quod est morbi, aut symptomatis ægro, & rursus, quod horum est, morbo attribueret. καθρεῖ torpidi. De torpore iam antè dictum satis, ut de siti, & iis, quæ dicuntur ἀσάδης. ἀπέληψις autem δὲ κοιλίης in vrente febre manifestam causam habet flagrans incendium medio corpore, unde excrementorū humor exarescit, de quo prius, ubi πυραδάδην interpretabamur. βαρυνόμενοι duplici ratione graue torpidūque corpus efficitur egria. Initio morbi vel externa causa, laboribus, vigiliis, aliæque commotione corporis. Interna quia in corpus copia effusa id efficit progressu morbo, exolutis viribus, dissipato calore & spiritu, quod in hac coitione fuisse videri possit, cum sequatur exolutio, ἐκλυσις præcipuè in eo genere febris, quam perurentem dixit. Potest tamen conuersa parte virij ad os ventriculi, aut malignis vaporibus in cor sublatis id contigisse. Sed disparis spiritibus ardore febris fatiscit virtus corporis. ἐστὶ δὲ ἢ οὔτι. Dubitari potest, an velit ab accidentibus scriptis eiusmodi κατακάυματα sequi, an ab his ea accidentia. Fieri enim potest, ut in ardente febre, in quam incidant ea symptomata, abscessus fiat in crura, quomodo & livida & nigra crura fieri scripsit in Prognostico. Ac rursus cum hæc sint recurrense in corpus materia, febris ardens aliæque scripta moveantur. κατακάυματα autem intelligit perinde ac si igne quodam inardent crura. καυσώματα enim & κάυματα πυρώσεως velut incendia appellat Hippocrates, sed ad augendam vim mali καὶ additur, quomodo eadem ratione in voce ἐστὶ πυρὴ, ἐστὶ particula augendi addita est.

DESID. IACOTII COMMENT.

DVo potissimum speciem crisis præmonstrant: morbi species, & humorum inclinatio. Vtriusque obscurum exemplum videtur contineri hoc Aphorismo. In pituitosis enim morbis pituitosa excerni necesse est: in mixtis, mixta: in biliosis, biliosa. Humorū autem inclinatio intelligitur ex his signis, quæ apparent in ventre & infra diaphragma, si ad inferiora cursum inflectant: aut in crure & articulis, si ad abscessus conuertantur. Qui si mali sint, intro refluunt, & sæpe infirmata virtute hepatica profluuiū alui necant. Sic igitur quotidianæ febres cum vomitibus & deiectionibus pituitosis iudicantur: quartanæ digitorum & variorū excretionē: semitertianæ, biliosorum simul & pituitosorum. Ardentes legitimæ sudoribus, hæmorrhagia, deiectionibus, raro abscessu, nisi malo, aut in mixta materia, vel pituita falsa. In pituitosis ergo profluuiū alui hæc denunciant, ventris distensio, pauca excretio, & lumborum dolor. Febris autem species describitur obscurius. Intermittēs videlicet, quæ inæqualiter incalcescat. Est autem ἐννομαλία in vniuersum quidem diuersitas

diuersitas non in qualitatibus contrariis, vt calido & frigido, quæ ἀνόμοια sunt potius, quàm ἀνέμαλα, sed in gradibus partium variatarum, metaphora sumpta à superficie corporum. In febribus verò propriè dicitur inæqualitas illa frigoris & caloris in cute ac toto corpore, aut potius sensus molestus illius inæqualitatis, qui ante accessiōem febrilem exercet ægrum, vel inæqualiter ad interiora reuocato calore influente, vel humore pauco & minimè acri per corporis habitum disperso & leuiter moto. Febris ergo ἀνυμαλῶς χλιαρόμελος dicitur, quæ inæqualiter incalescit, vt vicissim perfrigescat, & caleseat æger. Hoc autem fieri potest pituita per corporis habitum diffusa; per suppurationem phlegmones, per feruorem humorum putrescentium, calorisque natui extinctionem: & in hæmittitæis, & in epialis febribus, & in quibus multi humores in aluo putrescunt. In semitertianis enim ἀνυμαλῶς ἀνάβασις dicitur, cùm per reduplicationem, aut per inæqualitatem, quæ sit brevioribus interuallis, in accessiōis incremento modò incalescit æger, modò perhorrescit ob humoris biliosi & pituitosi inæquales motus. In epialis autem Galenus scribit frigoris & caloris sensum eodem tempore eadèmq̃ parte contingere à pituita vitrea & acida, quæ moderatè, aut dimidio sui putret, ac parte quidem putrente calorem, integra verò frigus affert. Verùm species est quotidianæ continuæ: hic autem videtur intelligere de intermittentibus. Quamquam vox ἀσθενῶς veteribus dicitur duobus modis. Sæpius quidem de intermittētibus, quæ habent ἀλκιρινῶ ἀνεσις puram remissionem: aliquando verò de his, quarum accessio non redit, insignes tamen faciunt mutationes singularum accessiōum. Non enim perueniunt ad integritatem, sed manifestam habent remissionem. Ob idque cum synochis comparatæ intermittentes dicuntur: cùm intermittētibz συνεχῆς continuæ. De his locum intelligi suspicari licet ex eo, quòd ardētes opponit. Comparatio enim fieri debet inter ea, quæ sunt eiusdem generis. Vt cumque sit, ex his, quæ annectuntur, humores crudos in aluo putrere ostendit, ex quibus horroris & caloris vicissitudinem quandam fieri contingit. Horrescunt enim omnes, qui prauorum humorum copia redundant, dum repentè & plurimùm incalescunt, vt Galenus docet in illum Hippocratis locum, In concubitibus quidam horridi fiunt. In his ergo venter distenditur à flatu sine phlegmōne, & sine intemperie hæctica: flatus autem mouetur in humore frigido & aquoso κατὰ τὴν σύστασιν secundū consistentiā, vnde in Protrh. ἐμφύουσι θῆσα ἡ γαστήρ, venter inflatus ob imbecillitatem caloris & febrem flatuosum spiritum generantem. Quia autem bile carent deiectiones, ideo cohibentur. Nam ἀχολα excrementa bilis expertia cùm minimè sint acria, nec intestina irritant, nec faciliè exeunt. Pauca itaque reddunt ægri, id est, tennes & aquosas deiectiones, quæ restitant in ventre, nec eo modo penetrant, quo biliosæ. Dolor lumborum grauis copiam talium humorum & suppressionem denuntiat in intestinis, colo cæco, & mæssopolo, partibus diaphragmate inferioribus, vnde merito expectandum alui profluuium μετὰ κρίσιν, id est, post perturbationem criticam & morbi coctionem. Nam μετὰ cum gignendi casu idem valet, quod propositio σω: cum accusatiuo verò post crīsim, vel à crisi. Crīsis verò non est excretio, vel abscessus, sed repentina mutatio, quæ antecedit. His febribus deinde opponit acutas & ardentes, quarum quæ tantum acutæ sunt, calorem febrilem æquè diffusum habent per vniuersum corpus: quæ verò simul reuera causi dicuntur, interiora vrunt, vel exteriora refrigerāt. Omnium duo signa pathognomonica sunt, vtrens calor, & sitis inexhausta, quæ continuatione potius, quàm magnitudine iudicari debet, quòd ardentium, vt alibi exposuimus, multa sint genera. Hippocrates incendium καύμα & πῦρ dicere solet: hinc easdem febres ποθειναῖς πρὸς χεῖρα amburentes, si manu contigeris, vel partes extimas, vel si malignæ sint, hypochondria. Prodit etiam se æstus aspectu linguæ exustæ, siti, inquietudine. Addit ergo alterum signum pathognomicum, διψώδεις, quia siticulosi sunt ægri, nisi vel delirent, vel non sentiant affectionem sitiferam extincta facultate, quæ est portionis appetens. Cætera signa malignitatem indicant, vt καθέτης torpor propter cerebri humiditatem, vel frigus, vel vtrūque. Veteres etiam mouendi corporis difficultatem intellexerunt. In vrēte autem febre vel extinctionem caloris natui, vel frigus lethale

6. Epid. com. ment. 3.26

1. Epid. com. 3

3. Protrh. 6

4. de diata in
acut.

thale calido affectui succedens, vel diffusionem pituitæ, quæ in cerebro continebatur, denunciat. αὐτῶν δὲ αὐξίη sunt ægri aut ab oppressione virtutis: aut ab incendio in præcordiis concepto: aut cum nausea à prauis humoribus in ventriculo. κοιλίης ἀπαλαμμένης aluo suppressa. In ardente exquisita scribit Hippocrates ventrem morderi, atque biliosa, liquida, & cruda deiici. Quod perpetuum non est. Hoc enim tantum euenit, cum morbus vehemens est, & humiditates acres ac tenues in ventrem confluunt, aut in ventre & hepate causi sedes continetur. Nam pulmone primum affecto non admodum hæc fieri solent. In ardente à pituita salsa, quæ cum difficultate excernitur, aluus quidem respondet, non tamen secundum humoris alicuius formam ac speciem, sed ob corruptionem alimentorum, quæ liberalius offeruntur, quàm in ardente exquisita. Supprimitur ergo aluus, vel quia alibi focus febris est, quàm in ventre aut hepate: vel sit colliquatio per transpirationem sensum fugientem propter raritatem corporis, bilis tenuitatem & caloris acrimoniam: vel bilis mouetur sursum: vel hepar phlegmone obsessum excrementa facit σπυρῶδῆς, aliquando æruginosa: cum infirmitate, ichorosa, aut cruenta. Quæ subiciuntur, omnium grauissima sunt. Vt enim à multo spiritu naturali & integra facultate animali expeditum corpus redditur ad motum, & æger alacrior in assurgendo, & figuram decubitus mutando: ita his exolutis cum intemperie cerebri, aut cordis corpus proiectum, graue, torpidum, & quasi plumbeum iacet lethali signo, & natura fatiscēte. Quod si id contigerit incunte morbo, oppressiōem omnium virium significat, aut grauem intemperiem partium principum & viscerum nobilium, modò ne sit causa in peculiari vitio musculosi generis. Inde igitur ægri βαρύνονται sunt & ἀδύνατοι, graues & impotentes, proiecto corpore, præsertim manibus ac pedibus. Non enim differt corporis motus à motu naturali terræ deorsum, quæ corpus est: sed facultatibus ab animo erigitur, & in omnem figuram mouetur. Oppressæ autem vel resolutæ morbo, vel fatigatæ à causa externa vigiliis, laboribus, Venere & similibus collabuntur, indeque existit eiusmodi symptoma. Verbum autem ἐκλύονται ambiguum est. Nam veteres Hippocratis interpretes ἐκλύόμενα interpretantur ἐκκρινόμενα, quæ excernuntur. Alij, quæ exoluuntur, idque de corporis partibus dici intellexerunt: nonnulli de vniuerso corpore, quod sensu quidem torpeat, voluntaria verò motione exolutum sit. Galenus hepaticum verbum scribit, exolutionemque esse symptoma, quod immoderatas excretiones sequitur, non autem retentiones, vt secundo Epid. sanguine multo lassescere. Quomodo hæc aptissimè sumitur. Nam infirmis viribus si excretio etiam critica incidat, ægri exoluuntur. κατακλύματα significat rubores, quibus in modum erysipelatis ardent pedes, qualia postea dicit φλῶδις. Contingit autem vt & totum vitium humoris acri ac biliosi, & eiusdem tantum pars in crura deponatur. Nam partes diaphragmate inferiores, nisi excretionem iudicentur, in crura in coxam abscessus mouent, quia cum his communicant. Hi autem cum intro recurrunt, talia symptomata significant, qualia diximus, pro natura partis ad quam refluunt. Vnde profusum alui sæpe sequitur superata natura in illo irritato conatu, & facultate hepatis resoluta, non criticè, sed symptomaticè humores noxios excernente.

IX.

Οἱ χειμερινοὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ, ἐπιτελείας μεγίστης ἐς τὰς ὀξείας ἔχουσιν.

Hyberna quartana præter opinionem in acutos morbos transfert.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Estiuas quartanas & autumnales scripsit Hippocrates in legitimis libris, hybernas non ita. Quod efficit, vt non videatur hæc sententia Hippocratis. Docet enim

cet enim experientia rarò fieri hyeme quartanas, & si quæ autumnò fiunt, quæ in hyeme producantur, ne hæc quidem in acutos morbos desinunt, sed imperitia medicorum, & peccatis ab ægro in duplicem aut triplicem quartanam sæpius transcunt, non in acutam febrem, quæ bilem ferè materiam habet, aut puram, aut aliis humoribus permixtam. Scripsit fortasse hanc sententiam observatione, quam ex uno, aut altero ægro collegit, aut natura loci. Multiplex enim natura morborum ex natura regionum euariat. Neque tamen ignoramus quartanas, ut totum intermittentium genus, in continuas & acutas transire febres aliquando. Id autem in quartanis rarius contingit.

DESID. IACOTII COMMENT.

EPICRINUS quid significet, dictum est antea. Hic autem vel moderatam quartanarum constitutionem designat, vel neque necessariò, neque rarò fieri, quod dicitur, verùm medio quodam modo. Vtrunque autem sumatur, vera sententia esse non potest. Nam quemadmodum æstius quartanæ breues sunt facilitate excretionis, materiæ & pepasmi: ita autumnales longæ maximè quæ ad hyemen pertinent, eiusdem contumacia & suppressione. Siue autem aliis succedant, ut erraticis, siue lienis vitio aut hepatis nascantur, siue primigeniæ sint à crudis humoribus, ut in pueris, aut à melancholicis, ut in grandioribus, circuitibus potius iudicantur, quarto mense, sexto, octavo, duodecimo, vigesimo, vigesimoquarto, per hæmorrhagiam, crassas & nigras vrinas, aut deiectiones, aut per longam coctionem, quam in acutas febres transcant, nisi intempestiua victus ratione, aut medicamentorum præpostero usu pro simplici quartana duplex, triplex, aut continua oriatur, quod Galenus scribit contigisse usu theriacæ crudis adhuc humoribus. Ex acutis itaque per bilis vitione quartanas fieri certum est: ex quartanis acutas minimè. Quod si quando contigerit, vel vitium aliquod internum latet, vel prohibita vacuatione, quæ sudoribus moueri solet, & materia in venis putrescente, quartana continua oritur.

X.

Κεφαλῆς πόνος σύντομος μετ' ὀξέος πυρετοῦ, ἢ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων, θανάσιμος. αἰεὶ ὃ σμύεις φάουλόν, ὑπερβάλλον τὰς ἑικοσὶν ἡμέρας, αἵματος ῥύσιν, ὃ πῶτον ἐκ ῥῶδός, ἢ ἀποσάσις ἐς τὰ χεῖρα σημαίνει, μέγιστα μὲν νεώτεροι τοὺν ἑξηκονταετῶν, τὰς ῥύσις. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροις, τὰς ἀποσάσις προσδέχεται.

Capitis dolor vehemens cum acuta febre aliòque signo difficili, lethale. Citra verò signum malum, siquidem vicesimum diem superat, fluxum sanguinis, aut pus è naribus, vel abscessus in partes inferiores significat. Maxime verò iunioribus fluor sanguinis, quam qui trigintaquinque annos agunt, senioribus autem abscessus expectandi sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IDEM scripsit in Prognostico, ubi ὀδυνῶν ἐν κεφαλῇ dicit, quod hic σῶνταί τε πόνος. Addit autem καὶ ξυνίχτης & continui. Dolor autem capitis inter propria signa acutæ febris numeratur. Atque is ferè sinciput & frontem occupat, quia videlicet materia tenuior & calidior faciliè permeat angustias venarum, quæ è maioribus vasis occipitij in caput antèrius disperguntur. Frigida verò crassa pigraque putrima, aut quilibet alius humor eiusmodi amplioribus vasis occipitij restitant, atque hic ferè dolor inde commouetur. Vehemens autem dolor fit magnitudine & qualitate

causæ, hoc est, materiæ. Multa enim magis distendit gravatque, & quæ calidior acriorque, irritat gravius. Continuus verò, qui illic defixa causa est, neque dimouetur loco, aut vaporum instar in halitum celeriter dispergitur. Id autem indicat sanatio, hoc est, hæmorrhagia, aut in pus versa materia, quæ per aures naræve diffluit translata in abscessum materia, nisi ægrum mors occupet. Itaque ad ea, quæ eduntur, signa conuertenda mens est. Si enim cum vrgeat dolor eiusmodi, aliud signum lethale appareat, delirium vehemens, difficilis spiratio, pulsus intercidens, deficiens, urina nigra, aliæque id genus, quæ hic *ἄσκολα* in Prognostico *θανάτωδεις* appellat, *θανασίμους* lethales: vel in Prognostico *ὀλίθριον πάρεα*, admodum mortiferum. Si verò nihil tale existat, nec vllum mortale signum appareat, aut, ut hic *φάλλον* malum, at potius salutaria omnia, & morbus viginti tum diem superat, & capitis dolor non acquiescit, sanguinis fluorem è naribus & eruptione *ῥῆξιν* in Prognostico, vel puris vacuationem, vel denique abscessum expectabis. Quamquam ante vicesimum atque adeo septimo, vel prius, hæmorrhagiæ sunt magis post septimum sanguinis quoque & puris vacuatio: post secundum minus quidem hæmorrhagia expectari potest, suppuratio magis & abscessus. Ac dolor capitis autus circa frontem & tempora sanguinem aut pus prænunciat. Labor verò parte aliqua inferioris corporis illuc abscessum fore declarat. Addit autem ætatem. Florentibus quidem annis hæmorrhagiæ sunt magis & fluxus puris: declinantibus abscessus. Ac prius quidem anno trigesimoquinto florem ætatis circumscribebamus, ubi initium ætatis deflorescentis, & cur ita eueniat, eodem loco exposuimus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictum est hastenus de signis & symptomatis februm pathognomonicis, superuenientibus & criticis. Deinceps agitur de morbis *ἡ τῶν* singularum corporis partium exordio sumpto à capite & inde ad inferiores vsque sigillatim facta progressionem. Exposuimus autem antea dolorem capitis vel localem habere in capite per generationem, vel ex inferis partibus præsertim venoso genere vaporosum sursum ferri spiritum, qui tensionum dolorem facit: aut biliosum excrementum, ex quo dolor mordax oritur. Verum qui excitatur propter commune vitium totius corporis, aut à vapore vel fuligine febrili, dum adhuc est in motu, sublata illius causa, simul quoque cum ipsa deletur: facileque discernitur à primigenio affectu, quia propriis capitis symptomatis non constat, neque continuò manet, sed aliis affectionibus succedit. Contrà fit primigenio affectu laborante capite. Nam exactè discernitur propriis accidentibus, qualia sunt hoc Aphorif. deinde perpetuus est, neque aliis præcedentibus superuenit. Triplicem autem in his doloribus primigeniis distinctionem Hippocr. & Galenus observant. Vnam ab origine humoris prauis, qui continetur in capite. Aut enim aliunde in ipsum translatus est: aut in ipso genitus, ut si internus calor flauam illic bilem, aut crassum & atrum sanguinem superassauit. Alteram ab eiusdem humoris temperamento, quod calidum est, aut frigidum. Tertiam à partibus affectis. Nam in externis, ut cute, ferè fit à calore: in pericraneo à frigore. Interiores autem affectiones quæ interdum dolorem mouent, interdum sine dolore consistunt, aut sunt in ventriculis cerebri, aut in menyngibus, aut in vniuersis ipsius valis, aut in nervosis partibus, aut in humiditate dispersa per cerebri corpus, aut in ipso corpore cerebri, in quo absoluta impressio facta est. De singulis autem dicetur suo loco. Ex his ergo doloris genus primigenium & lethale describit cum febre acuta. non quòd febris acutæ succedat, sed quia febris acutæ causa sit, & inter morbos acutos ac magnos numeretur propter nobilitatem partis affectæ, affectus vehementiam ac celeritatem, & materiæ *καυρόθυνη*. Est itaque eiusmodi dolor lethalis, si tres conditiones in eo conuenerint. Prima est, si sit *συνεχόμενος*: in Prognostico interpretatur vehementem, continuū & pertinacem, id est, neque à vapore, aut fuligine, neque à perturbatione critica, sed ab inextinguibili calidissima, tensione & gravitate in menyngibus quam materia pertinax & acris mouet. Qualis est, in quo cerebrū inflammatione laborans ita sæpe intumescit, ut capitis suturæ disiungantur (authore Paulo) cū cruciati maximo ac diuturno angore multo rubore

rubore in facie multo, tumore molli, oculis emissitis, & apud Hippocr. secundo de morbis, Dolor caput corripit, & si paululum moueatur, bilem vomit, quandoque etiam urinam difficulter emittit, ac desipit, & septima die quandoque moritur & nona quoque, atque undecima. Septimam transgressus si sit non eruperit per aures aut nares: si verò eruperit, euadit. Fluit autem aqua subbiliofa: deinde temporis progressu pus fit. Est ergo dolor hoc modo ingens: continuus verò & sine intermissione, quia in venis, arteriis & menyngibus materia concluditur, & ibi continuo feruet. Vnde sequitur altera conditio, nimirum febris acuta, quæ calidum humorem ostendit, & auget affectum, cuius est consequens. Tertia cum igno aliquo *ἢ δυσκόλῳ*, ex his, quæ inter dubiam spem certum metum afferunt: vel, ut in Prognostico, ex his, quæ perniciofa sunt. Qualia autem sint, postea docebit, ut in cerebro priuationem vocis, dentium stridorem, oculi peruersionem, ruborem faciei cum tumore, vigilias, delirium: in ventriculo propter consensum, æruginosum vomitum aut atrabilarium flaua bile exusta in capite à febre vehemensissima: in thorace difficultatem spirandi oppressa animali facultate: in venoso genere, urinam confusam, rubrâ, aut aqueam, ut in Polyphanto & Eualcidæ famula septimo Epid. Ex his itaque si quædam appareant, morbus perniciosus est. Quod autem plura accesserint, eò mors propinquior & certior. Perichitantur autem ægri insania & convulsione, nisi celeriter occurratur medici artificio, sanguinis missione, cucurbitulis, secta frontis vena, embrochis vocatis, & similibus. Sin autem salutaria omnia signa affulgeant, ægri liberantur suppurato die vicesimo, hæmorrhagia aut purulentæ materiæ excretionem per os, aures & nares: aut abscessu ad partes inferiores. Sed adhibenda distinctio. Nam intra primam septimanam hæmorrhagia magis expectanda est, & in iunioribus propter virtutis robur, caloris copiam, & humorum tenuitatem. Proinde Galeus ita disponit vniuersam sententiam. Si verò ex his, quæ didicisti, de ægro tanquam conualituro speres, à principio quidem ad septimum diem sanguinis è naribus profluuium expectato. Procedente verò tempore id etiam eveniet. Pus autem exhibit è naribus, aut auribus in salutem ægri. Si verò viginti dies excesserit, tum etiam sanguinis eruptionem rariorem expectabis: magis verò suppurationem, aut abscessum ad inferas sedes. Per id verò tempus, quo sanguinis eruptionem speraueris, augebit tibi spem, si circa tempora & frontem dolor vehemens perseverauerit.

XI.

Περὶ μέτερον ὃ καὶ κρατάρους ὄντος τῷ πόνῳ, καὶ σωτόμῳ ῥύσας.

Si verò circa frontem ac tempora fueris dolor ille pertinax, fluxiones.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Id satis expositum est antè.

DESID. IACOTII COMMENT.

INsyncipite dolor per consensum acrior est, cum magna calidorum vaporum copia per arterias fertur vtrique per colli fornacem rectà ad anteriorum partem capitis. Eò enim venæ & arteriæ desinunt, & per sanitatem tenuia & vaporosa excrementa per synciput maximè transpirant ob futurarum raritatem, & cranij tenuem ac fistulosam constitutionem. Huc accedit, quòd illarum partium sensus exquisitissimus est, præsertim propter membranas & pelliculas quasdam, quibus panniculus crassior cum pericranio coniungitur, penetratque tenuium vasorum copia. Nam cum magnitudine æqualia fuerint, pathemata, partes, quæ suapte natura acrius sentiunt, acrius quoque dolent. Verum oppressio cerebro, & primigenio affectu laborante, grauitas in temporibus, fronte, & naribus cum vehementiore dolore duo significat, materiæ suppressæ appulsam ad extremas venarum

propagines, quæ à iugularibus & carotidibus ducuntur: & eiusdem tenuitatem atque acrimoniam, quæ per meatus angustissimos in frontem subit, qua parte venarum aperiri solent. Nam crassior pars manet in amplis venis ad occiput. Ausus itaque in his partibus dolor non immeritò hæmorrhagiæ signum est.

XII.

Οἱσι κεφαλαλγία καὶ ἤχοι ἐμπυρέτοισι, καὶ σκοτοδίνη καὶ φωνῆς βραδυ-
της, καὶ ἰάριον χειρῶν, ἢ ἀποπληκτικὸς, ἢ ἐπιληπτικὸς προσδέχου τούτους ἔστι-
δαι, ἢ καὶ ἐπιλησμονας.

*Quibus capitis dolor, sonitus aurium sine febre, tenebricosa ver-
tigo & vocis tarditas, manuumque torpor, hos vel apoplecticos,
vel epilepticos, vel denique obliuiosos fore expecta.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Describit symptomata, quæ affectum cerebri crassa viscidâque pituita conse-
quuntur, præsertim ventriculos, tum qui posterior est, quâque defluit in spinâ
spiritus, tum priores. Ac posteriore occupato epilepsia fit magis, anterioribus apo-
plexia: ab intemperie frigida, quam cerebrum irrigatum eo humore contrahit, obli-
uio. Ac fit aliquando. ut derepente memoria exoleat, cum nullus manifestus mor-
bus se prodât in corpore, refrigerato nimium cerebro. Quod certè malum vel epi-
lepsiâ, vel apoplexiâ denunciare non abs re veteres prodiderunt. Perfrigera-
tum enim semel cerebrum, & ideo imbecillum magnam vim pituitæ colligere ne-
cesse est materiam vtriusque mali. Quanquam ignorata causa, aut non ita com-
perta in pestilenti illa tempestate, cuius Thucydides meminit, multis, qui conua-
luerunt, sic oppressa fuit memoria, ut neque nominis proprii extaret memoria, ne-
que familiares ac domesticos agnoscerent. Sed ad rem. Capitis ergo dolor grauis
& somniculosus, & maximè qui derepente fit, inter præcipua signa ponitur futuri
mali grauioris, epilepsiæ, apoplexiæ, repentinæ obliuionis. Atque is ferè fit subito
concurrente in caput pituita, aut quod verisimilius in eo collecta, & iam primum
ventriculos occupante, ac præter modum intercipiente. Intemperies quoque idem
efficit, quam humor frigidior imprimit cerebro. Atque ἤχοι sonitus strepitusque
in aures distractus commotionem quandam materis, interiorémque perturbatio-
nem indicat, quomodo & σκοτόδινη. Perturbatus enim atque conuolutus spi-
ritus, velut turbo quidam in capite circumagitur, vnde tenebricosæ vertigines. Sic
autem vox tarda est & oratio, ut etiam balbutiant, neruis & instrumentis tum vo-
cis, tum sermonis immodico humore languentibus ac propè resolutis. Ex eadem
causa manuum torpor est iam irrigata spina, quæ cervicem habet & dorsi inhiem,
vnde nerui in manus deducuntur. ἀποπληκτικὸς non solum apoplexia peculiariter
dicta correptos dicit Hippocrates, sed medio corpore, vel parte aliqua resolutos,
quomodo ἀπρωλακτικὸς cras appellant. ἐπιλησμονες autem obliuione morbo cor-
reptos, quomodo in libro de morbo sacro, à pituita (inquit) ἡ αἰθρῶν ἐπιλησμονή.

DESID. IACOTII COMMENT.

L. Proth. 18

In febribus ab inflammatione cerebri, aut biliosa materia in venis feruente spi-
ritus flatuosi sæpe feruntur in caput, qui & vertiginis & aurium tinnitus causæ
sunt, vnde significatio fit melancholici delirii ab vltione bilis per Aphorismum
Prothetici, Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine fuerit, proueneritque
in naribus grauias, mente ex melancholia aberrant. Hanc causam, ut excluderet,
addidit ἀπυρέτοις. Nam hæc symptomata absque febre accedentia cerebrum
ostendunt, neque inflammatione obfessum, neque bile feruente, sed humore pitui-
toso, aut melancholico, aut sanguine copioso, cum multo flatulento spiritu per in-
teriores cerebri angustias agitato, qui si vniuersam cerebri substantiam oppleat,
aut

aut meatus ipsius cerebri & spinalis medullæ ita intercipiat, ut neque spiritui animali pateat ad inferiora exitus, neque vitali aditus ad superiora, apoplexiam non multò pòst sit allaturus, aut epilepsiam, si ventriculos tantùm afficiat. Etenim apoplexia ab humorum copia: epilepsia à qualitate & motu eorundem potius commouetur, id est, vel à pituita, vel à melancholico humore, vel ab aura venenata. Ob idque in senibus apoplexia frequentior est, tum ob humoris frigidi redundanti-
 am, tum ob facultatis infirmitatem, quæ nō irritatur ad expulsiōem, nisi à valida causa. In pueris contrà. Cephalalgia ergo caput affectū ostendit. Est enim nomen generale, quemadmodum cephalæa peculiare in dolore diuturno & inueterato, qui propter coniunctam capitis imbecillitatem per intervalla repetit, & facillè irritatur. Aurium verò sonitus humorem multum denuntiat, ex quo flatuosus spiritus commouetur à calore, neque vincente, neque victo, qui exitu prohibetur, vnde illius humoris agitatio & perturbatio significatur, modò ne sit à vaporibus è ventriculo, aut somno intempestiuo à cibo. Is autem spiritus flatulentus si non solùm in aurium meatus dispergitur, sed etiam ob humoris copiam per anteriores cerebri ventriculos circumuoluitur, vnà quoque spiritum animale inordinatè mouet, ex quo *δινῶ* nascitur, id est, vertigo, in qua videtur caput circumagi. Si verò simul crassus quidam humor, aut spiritus in oculos inuaserit, ac per purissimos illorum humores suffusus fuerit, *σκοτεινῶ* vertigo tenebrosa dicitur. Magnitudo autem affectus deprehenditur ex eo, quòd plures partes simul affectæ sint, caput, aures, ventriculi cerebri, & oculi. Nam si acervata in cerebro humiditas exitum haberet, ac in thoracem, guttur, asperam arteriam, os, aut nares expurgaretur, nullum afferret periculum, præterquam tussis, grauedinis, raucitatis, & similibus. Omnis autem spiritus flatuosi in capite generatio, siue ibi sit localis, siue ex imis partibus eò feratur, turbationem indicat, mediàque est affectio inter salutarem & perniciosam. Nam natura crassos humores aggressa soluit quidem in flatus, sed non dissoluit. Proinde vertigo tenebrosa parua quædam epilepsia dicitur, & apoplexiæ prænuntia est. Quia autem in magnis affectibus materia redundans communicatur ortis & vicinis partibus, addit vocis tarditatem, quæ diffusionem prauis humoris significat in vocalia instrumenta & in exortum spinalis medullæ. Nam cum nervos, qui vocem in articulos conformant, & linguam mouent, madefacit, linguæ tarditatem, aut paralytim, aut balbutiem, ut in ebriis, accerfit. Cum verò in musculos thoracis præsertim intercostales decubuit, aut neruum recurrentem diluit, vocis tarditas existit, impedito ab humiditate spiritus animalis exitu, & facultate oppressa, quæ motus thoracis & exsufflationis causa est. Eandem materiæ diffusionem in partes nervosas manuum stupor confirmat inchoata obstructione in cervicalis medullæ principio, vnde nerui ducuntur in manus: quæ si absoluantur, humiditas glutinosa & crassa facillè dissoluet neruorum robur, ac impeditam iam per stuporem spiritus animalis vim planè intercipiet, vnde in parte paraplegia, in toto apoplexia. Interdum etiam totius corporis vniuersalis conuulsio cum mentis & sensuum obliuione oritur, prout nimirum in hanc vel illam partem humor repserit, aut maiorem minoremve obstructionem spiritus animalis fecerit, aut æger paratior ad hanc vel illam affectionem fuerit. Nam in pueris, quibus acrior sensus est in cerebro ad percipiendam noxam, & in pauca materia, quæ quasi spumescit ac turgēt, familiaris est epilepsia. In aliis, præsertim quibus crassum caput est, & collum breue, apoplexia. Cum verò non solùm in corpus, sed etiam in mentem repit, *ἐπιλήσμονες* stupidi & obliuiosi fiunt, aut lethargici. Perit enim aut minuitur memoria à frigore, cui si coniuncta sit siccitas, stultitia: si humiditas, sopor existit.

XIII.

Οἱ κεφαλαλγίαι, κατόχως παρακρύβοντες κοιλίης ἀποληφθεὶς ὁ μῦς, ὄψιν θωπύτης, ἀνθρώποι, ἐπιδολεσθέντες γίνονται.

Qui capite dolent firmiter, delirantes, alius suppressa, feroci aspectu, rubore in facie efflorescente, in posteriorem partem conuelluntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non satis constat qua ratione dicat capite dolentes κατόχως. Siquidem κατόχως interpretamur cum Galeno, qui catoche morbo teneantur. His enim sensus motusque corporis nullus est. At sine sensu dolor non est. Itaque vel κατόχως firmiter & de dolore pertinacius hērente dici conuenit, quomodo quidam exponunt orationem Prorrhētica, in qua κατόχως legitur. Alioqui necesse est deinceps sequi capitis dolorem & κατόχως, quanquam hic morbus ferē derepentē hominē occupat. Vidi qui & subito cū integerrima fruerentur valetudine, eo malo deprehēsi, ut nisi interrogati non respondissent, non animaduēteretur vitium accumbentibus in mensa. Vidi qui ē delirio in catochen inciderunt, alius ē febre. Quibusdam, ut modō delirarent, nunc conuellerentur, nunc κατόχως iacerent. Oportet igitur hęc omnia in ægro vno aut altero authorem animaduētisse, atque adnotasse ad memoriam, ut si sæpius aut semper idem videre contingeret, vniuersalem inde sententiam colligeret. Ac varius is affectus est. Quidam enim ingemiscūt, alij iulsi, ut linguam exerant, utcunque intelligentes, ut id præstent, annitantur. Alij memoria retinent, quæ audiunt. Audiunt autem obtusē, præsentēs agnoscunt, sed nec loqui possunt, nec corpus mouent, quomodo condiscipulo Galeni contigit. Nonnullis sic auctum malum est, ut rigidi immortique iaceant, nec vllum signum edunt sensus, motus, memoriæ, aut intelligentiæ. ὧν κρείοντες autem non quia loquantur absurda, aut gestu delirium referant. Non loquuntur enim, neque mouentur. Oportet igitur interualla quædam esse, vbi & gestu & sermone delirium ostendāt, alia vbi κατόχοι iaceant, quod nos vidimus. ἀπλασθείας ποιῶν. Id sæpe fit quod ante diximus, ut materia in caput conuersa alius supprimatur, neque ob id tamen reliqua sequi necesse est. ὅµα ὑπαινωθέντες. Et hoc quoque perpetuum non est, neque proprium catochi, sed magis phreniticum signum. Est enim in catoccho aspectus, qualis intuentium & aliquid volentium ad mansuetudinem potius, quàm ad audaciam ferocem pertinens. Oculis enim sunt apertis & fixis magis, quomodo phreniticis exerti, inconstantes & varij. Hic ergo variē commutabatur affectio, ac modō quidem humor concitabatur, modō obtorpeſcebat. ἀνθρώποι inter signa propria catochi color est infacie floridus & admodum rubens, quomodo exercitatus & bene pascis esse consuevit. Est autem ἀνδρῶν ὀφεινυρόν, & quod admodum rubet à copia intercepti sanguinis & calore. Atque is color iam ad melancholiam vergere scripsit in Epid. multo magis si cum mœstitia iunctus est. ὀπιδοτονώδεις. Id eorum est, quæ iusta quidem ratione, sed non perpetuò consequantur, à graui capitis dolore & delirio: à catocche verò partium faciei conuulsio, sed eorum præcipuē musculorum, qui σιαγνίνης & κροταφίνης appellantur, vnde dentium stridor & buccarum contractio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Superiore Aphorismo docuit διάγνωσιν & πρόγνωσιν doloris capitis à multo humore & flatulento spiritu: hoc verò idem facit in eo, qui à siccitate & multo calore ortum habet. Capitis ergo symptoma est dolor: cerebri verò catocche ac delirium, oculus ferox & facies rubore suffusa tum affectus magnitudinem, tum verò materiæ motum, diffusionem, qualitatem & copiā demonstrant, vnde metus affertur conuulsionis, si in partes neruofas inuaserit, aut melancholicæ insanix, si sanguis vratur, & cerebri substantiam diluat. Copia affectum auget, & certiores facit mortis prædictionem, nisi parotide, hæmorrhagia, alui profluuio, aut artificio medici natura exoneretur. Alius autem suppressa capitis affecti haudquaquam signum proprium est, sed inferiorum partium in ægri perniciem conspirantium. Auget enim capitis affectus euaporatione, & materiæ ad superiora inclinatione. Ex
his

his præmoneri nos perspicimus, in cognitione, prædictione, & curatione morborum imprimis conspiciendum esse qualis sit materia, ubi, quanta, an maligna, an in motu. Ab his duobus timor iniicitur maior, quàm ab aliis. Deinde an partes alie in sympathiam trahantur, aut in eundem affectum conspirent. Nam quæ singulorum affectionum signa particularia opinionem tantùm faciunt & coniecturam, eadem cum aliis iuncta scientificam afferunt certitudinem. Hæc in vniuersum. Modus autem effectus in singulis symptomatis sic habet. Cephalalgiam parit aut intemperies, aut distensio, aut vtrumque (vt hoc loco) in meningibus, venis, arteriis, & nervosis partibus à copia materiæ calidæ. *κατοχὴ* verò aduerbium in catoche modum, significat & affectus affinitatem potius, quàm affectum ipsum. Propterea subiicit *κατακρίσεις*, quia stupent simul ac delirant, vt in melancholica insania. Nam in vera catoche & absoluta à concretionem sanguinis in venis cerebri & siccitate, propter quam ligni instar rigidi manent ægri eodem statu, quo deprehensi sunt sine sensu ac motu, delirium neque fieri, neque observari potest, neque oculus ferocitatis & audaciæ speciem præbet, sed apertus & immotus manet, vt in comatosi affectibus & cataphoricis clausus propter humiditatem, quæ nervorum firmitatem dissolvit. Catoche verò generalius sumpta, inter soporosos affectus numeratur, multosque gradus habet intensiōis ac remissionis, & initid cum leuissima est, loquelam non omnino adimit, neque principum facultatum actionem. Ob idque Galenus refert in Prorrhetico, vbi hæc sententia scripta est, condiscipulum hoc malo correptum ex assiduo studio, & vidisse, & audiuisse, & meminisse, quanquam obtusius. Iacebat tamen rigidus & immobilis, atque oculis apertis, eos, qui aderant, attentè intueri videbatur, vt ne conniueret quidem, mutus & sine voce. Horum igitur delirium deprehenditur, vel quia antecedit, vel quia sequitur catocchem, vel affectus leuior est, in quo licet attoniti ac stupidi videantur, aliquid tamen submurmurant, vt in melancholica & silente ecstasi. Tremulæ, obscuræ, blædæque & contrestabiles desipientiæ, valde phreniticæ. Ac videtur eadem hoc loco esse causa melancholicæ affectionis & catoches, vnde sequitur ferox aspectus, de quo Hippocrates, Oculi ferocitas delirium portendit, atque eiusdem inordinatus proiectus, peruersiōesque malum: & in Prorrhetico, Quibus conuulsis oculi fixi relucet, non apud se hi sunt. Eiusmodi est oculus exertus, toruus, & cum ferocitate quadam quasi scintilla relucens. Huic contraria est *ῥιπίς*, oculorum inordinatus proiectus, & instabilis ab infirmitate facultatis, quæ apertos oculos tenere non potest. *ἀνδαρὲς*, id est, florentes Galenus interpretatur *ἰσχυροὶ* impensè rubros, à copia sanguinis crassi in capite cum multo calore collecta. Minus saturatus rubor est à fuligine inflammati pulmonis, aut in perturbatione critica hæmorrhagiæ, aut in parotidum generatione cum salubriter cunctatus fuerit morbus, aut in febribus, in quibus vehementissimus quidem calor est, sed materia sanguis, vt in synochis quibusdam. Hic autem rubor obscurior apparet cum febre acuta & mæstitia, vnde melancholicus affectus præmonstratur. Rubescit etiam facies ante sudorem, multò magis circa statum ante eruptionem ecchymatum rubrorum, sed sine mæstitia & constantia. Hic ergo nisi natura morbo robustior inuenta copiam depleat per hæmorrhagiam, aut in glandulas reponat, aut alui profluuium, vel suppurationem facta excludat, cum capitis dolore manifestum conuulsionis periculum denunciat cum distensione ceruicis & scapularum, quam *πιδότοις* nominat. Rectius tamē, vt admonet Galenus, notam dubitandi *ἔρα* adiecisset. Quia non semper rigent in scapulas, sed interdum melancholici moriuntur, interdum aliter conuulsi in temporalibus musculis cum dentium stridore & buccarum contractione. Aluius autem suppressa, quod semper capitis symptomata cumulet atque adaugeat, inter signa conuulsionis recensetur.

XIIII.

Τὰ ὑποεἰσὶ κεφαλῆς, ὀμμάς, ἐξέρυθρα παρακρίσας (αφῶς, ἀλγύρια, & ξυκαποθήσκει τὸ τοῦ, ἀλλὰ παρ' οὗς δίδημα ποιεῖται.

*cephalgia
catoche*

2. Prorrh. 56

aspectus ferox

florere

distentionem

aluius suppressa

Qui morbi succussionem aut pulsationem inferunt capiti, & prarubros oculos reddunt, deliriumq; mouent manifestum, lethales sunt. At ha non commoriuntur, sed ad aures tumorem excitant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Yπόσχις & succussio capitis neruorum grauem iniuriam ostendunt, infirmitatemque eius animæ, quæ in cerebro sedem habet. Id autem efficit interna inflammatio membranarum cerebri, vnde & oculi prarubri sunt. ἱς enim in voce ἱςερυθρα, augendi vim habet. Atque cū eiusmodi rubor oculorum ab inflammatione vel stomachi vel cerebri oriatur, ad cerebrum potius referenda causa est. Nihil mirum igitur si manifestè, hoc est, valde delirant. Id enim παρῶς interdum significat. Recte igitur ἐλθρία lethalia pronuntiat. Absurdum autem quod sequitur ἡ ψωποθνήσκαι τῷ το. Quid enim velit, parum constat, nisi τῷ το dicat concursum eorum symptomatum non protinus, neque celeriter morte aboleri, sed prius parotidas mouere, vnde mors sequatur, recurrente materia, aut minus quàm conueniret, exclusa. ψωποθνήσκαι interdum morbos dicit Hippocrates, vt in Aphorismis, χονίσειν, ἢ συγχυράσκειν, qui vt non ita citò mortem adferant, non curantur tamen, & in totam vitam perdurant, quomodo comitialis morbus, qui neque puertatis annis, neque ante vigesimum quintum dissoluitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Symptomata sunt vehementis phrenitidis per inflammationem cerebri & bilis flauæ mutationem in atram, in cuius sympathiam dura menynx & pericranium adducuntur, & proxima ac prima coafficiuntur propter magnitudinem affectus, vt tempora, oculi & totum ipsum caput. Primum autem signum obscurius explicatur per hanc vocem τὰ ὑποσάκτα κεφαλῆς: in Prothetico τὰ σάκτα κεφαλῆς καὶ τὰ ἡρόδια, id est, quæ caput quatunt & tinnitum aurium mouent, inter signa hæmorrhagiæ ponit, vel mensium in mulieribus, cum æstu & ardore circa spinam: vel dysenterię. Ex veteribus interpretibus nonnulli capitis omnia symptomata eo nomine generali comprehendere existimarunt, vt antea vocem πονηρίους malè affici, de omni affectu ventris vsurpata diximus. Alij pro venarum & arteriarum in temporibus palpitatione, aut pulsatione vel quodammodo vibrante, vel tremula sumi aiunt cum motione quadam aspestabili totius capitis. Quam sententiam magis probat Galenus. Hoc autem fieri solet in vehementibus capitis doloribus cū multa caliditate, & à translatione critica, aut symptomatica multi, biliosi, & seruentis sanguinis in caput, aut ab inflammatione magna cerebri, cui cū oculi condolescent & consentiunt tanquam primæ origini, prarubri euadunt. Proinde addit ὁ ματα ἱςερυθρά. Ita enim dicere solet Hippocrates ἱςερυθρά, quæ saturato rubore suffusa sunt, & quæ aliquantulum exeunt ex ipso rubore: quod indicat præpositio τῷ ἱς. Sic in Epidemiis Galenus colores ἱςερυθράς interpretatur valde rubros à vehementissima quidē caliditate sed materia sanguine in febribus synochis. Oculi autem valde rubent in continuus & acutis aut vi perturbationis criticæ, quæ antecedit hæmorrhagiam, si rubor ille circa statū subito inciderit (magnam enim vim tum habent oculi prarubri inter signa hæmorrhagica, vt scribitur in Prothetico) aut magnitudine inflammationis cerebri, vel ventriculi per Aphorismum, A vomitu singultus & oculorum rubor, malum. Nam (ait Galenus) neruorum principium, vel ventriculum ingēti phlegmone obliteri significat, sed cerebrum magis: quemadmodum τέρσις conturbatio oculorum, aut varia motio, aut puluerulenta affectio & peruersio signa sunt principij cuiusdam phlegmones. Fit autem rubor ille in coniunctiua, quæ ortum habet à pericranio & dura menynge, vnde quoque venule descendunt, in quas pars sanguinis à parte inflāmata, aut translatione critica redundat, vt in temulentis & ophthalmicis fieri solet. Superiore ætate vidimus in febre cum delirio & conuulsione non solum coniunctiuam, sed & superiorem palpebræ

pebrae partem macula pupurea & nigrescente infici, in puella quæ præter spem conualuit. Oculorum alba (inquit Galenus) si rubra reddantur , sanguinis copiam indicant in cerebro & illius inuolucris, interdum etiam inflammationem, præsertim si ægri delirent manifestè. Ob idque addidit παρακρίοντα σαφές, manifesta deliria, ad differentiam obscuræ, tremulæ & silentis phrenitidis. Quod itaque horum signorum syndrome lethalis sit, manifestum est, nisi parotidibus, aut potius hæmorrhagia, aut alia insigni vacuatione cerebrum oppressum liberetur. Quare si pro diætione, ἀλλὰ, reponatur τὸ εἶ, aut aliquid simile, faciliior & apertior fuerit sententia, quasi diceret, non commoriantur, si circa aurem tumorem faciunt. Non enim hæc absolutè funesta sunt, sed ut plurimum. Verùm addere oportet, nisi hæmorrhagia, aut abscessus, aut puris abunde costi excreatio sequatur, ut in libro de dicta in acutis scribitur, commentario secundo. Hæc enim inflammationibus, & superfluenti sanguinis copiarum consequentia esse solent.

2. Progn.

XV.

Κεφαλαλγία μετ' ἔδρης, ἢ αἰδοῖται ἀλγῆματος, ἢ κωλύονται ἢ ἀκρυσταίνονται, ἢ φωνὴν παραλύει, ταῦτα ἢ χαλεπά. ὑπνώδεις δ' ἢ λυσώδεις γίνονται ἐν αὐτῷ μὴ δὲ τότε, φωνὴν λυθείσης ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν φύσιν.

Capitis dolores cum sedis pudendorumque doloribus, torporem impotentiæque corporis inducunt, & vocem resoluunt. Hæc quidem grauiora non sunt, somniculosi verò & singultuosi fiunt, nonoq; mense soluta voce in pristinam conditionem confirmantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Particularis sermo, sed parùm cohærens. Nihil enim habet commune capitis dolor cum dolore sedis aut pudendi. Nam & hæc dolēt incolumi capite, & hoc aliis bene valentibus, nisi siquando per spinam fiat communis iniuria. Vix enim per venas & arterias. Ac videtur hic affectum caput copia frigida materiarum, unde torpor, & quam ἀκρυσταίνω dicat, hoc est, ἀκρυσταίνω & motus impotentiæ. Irrigatis enim nervis atque refrigeratis torporem & impotentiæ motus ægro accidisse par est, unde & vocis resolutio vocalibus nervis eadem iniuria percussis. ταῦτα ἢ χαλεπά. hæc quidem grauiora non sunt, quia videlicet mortem non adferant, aut tardius adferant. ὑπνώδεις δ' εἰ. somniculosi & singultuosi fiunt. Iure quidē somniculosi frigidioris humidiorisq; cerebro: singultuosi nervis ad orificiū stomachi pertinentibus communi iniuria laequeantur. ἐν αὐτῷ μὴ. mirū cur nono mense, cū longiores morbi magis paribus mētib. soluantur. φωνὴν λυθείσης. restituta voce. λύω enim Hippocrati de morbi depulsiōe dicitur, ut ἀποπλησίαν λύω, & aliis locis ferè infinitis. Notata autē aut quia breuitate vocis restitutione motū quoq; redditū & torporē excitatū intelligit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc symptomata neque sunt ἁπλοῦς neque διμορφή, neque præstant, quod illis tribuitur. Itaque frustra horum omnium vniuersalis ratio queritur. De sedis dolore dictum est antea. Mouetur ab intemperie & solutione continui, quam mala colliquatio & labores multi in diuturnis morbis pariunt, aut ab abscessu pertinescentum, aut hæmorrhoidibus. Resolutio quoque ani in diuturno alui profluvio observatur tanquam signum lethale. De testibus ac pudendis ita scribit Hippocrates in Prognostico, Testes ac pudendum contracta fortes significant dolores, & periculum lethale. In affectibus enim capitis, & his, qui dolorē explicare nequeunt, ut in pueris ac phreniticis, quoties contrahuntur, naturam laborare, & mortem esse in propinquo denunciāt. Etenim qui moriuntur, ferè omnes cōuelli solent, idque aut conuulsione vera, aut respirationis interceptione, sub qua palpitant ægri, atque omnibus partibus præ labore ac dolore contrahuntur, aut actrium exhalationum morfu

morſu vellicantur, quas viſcix materia propter malignam putredinem in cerebrū & partes nequofas emittit. Præterea cū vitalis facultas emoritur, nec amplius ad extimas vſque partes promoueri poteſt, in cor, quaſi in arcem, quod ſuper eſt calor & ſpirituū, ſeſe recipit. Partes verò comitātur, & vnā in ſuam originem recurrunt, ſicuti & verſus locum dolentem contrahi ſolent tanquam ſubſidij cauſa, vt in his, qui torquentur, videre licet. Sic itaque teſtes ac pudenda reuelluntur vel propter dolorem, vel facultatis ad ſua principia reuſum. Modus verò etiam duplex. Prior eſt, quando conuelluntur cremæſteres muſculi, quibus teſtes appenſi ſunt, & alij, qui præſunt motui pudendi atque excretioni ſeminis, idque præſertim in febre à ſiccitate, aut proximè futura conuulſione in cerebro. Poſterior, quia cū multo ſtatu ac ſpiritu per arterias inſignes, quæ eò perueniunt, turgere ſoleant, ſimūque vitalem facultatem inde recipiant, hac intro recurrente ſimul quoque partes ipſæ rapiuntur. Maniſteſtior autem eſt & facilior contractio in his ob rugas, quibus à natura donantur ad dilatationē & tensionem. Sic ex leuiore conuulſione teſtium grauior in cerebro, aut toto corpore præmonſtratur. Addunt quidam in morbis infra ſeptum tranſuerſum lethale eſſe, ſi teſtium loculi flacceſcant & elangueſcant. Ex eo enim ſignificari facultates naturales cōcidiffe, omnēſque vitales ſpiritus, qui vitam faciunt, collapſos eſſe. In conualeſcentibus corrugatos eſſe debere, pudendūque rigidulum, quaſi reuiuſcat, & ad obeundas functiones denuo accingatur. Cæterū licet omnes ſerè partes principes conſenſum habeant cum teſtibus, cerebrum, hepar, & cor, quadamtenus etiam thorax, nunquam tamen cum torpore adferunt, aut vocis priuationem, quæ nono menſe ſoluatur, & Galenus docet, teſtibus ac pudendo non ita cerebrum condolere, aut conſentire, quia reuera partes neruoſæ non ſunt niſi ſubſtantiz ſimilitudine, quamuis per venas & arterias caput repleant. Cū tamen actionibus, quas ab animali facultate habent, deſtituūtur cum capitis dolore, affectum cerebrum denunciant, quemadmodum in dolore veſicæ, & ſuppreſſione vrinæ torpore vidimus affecto neruorum principio, vnde æger interit. Dictum enim eſt alibi periculum ſubeſſe grauius affecti cerebri, cū ad harum partium affectiones dolor capitis cum torpore acceſſerit.

3. Epil.

XVI.

Ασκαριδάδες ὅ γινόμενοι ἐν κεφαλῇ καὶ κόμα παρακολυθουῦσι, τὰ παρ' ὧς ἐπαίρει.

Qui tenues longosq, vermes gignunt in capitis dolore surdis soporēq, pressis tumores ad aures excitantur.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Ασκαριδάδες dicuntur, qui lumbricos ascarides colligunt. Sunt autem ascarides, interprete Galeno in Exegeſi vocum Hippocratis, ἰλμίνδεις ἰχναὶ & μακρὰς ὅτι ἐν ἀπενδύσιν γίνονται γινόμεναι, lumbrici tenues & longi, qui in poſtremo inteſtino generantur. Scripſit Hippocrates quarto de morbis, in muliebri ſinu, pudendūque gigni, & nos ſcimus ē meatibus vrinariis cum vrina excluſos. Sed rarum quod ſcribit in aſcaridibus ſurditatem factam & κόμα, quod profundum intelligere par eſt. Nihil enim ei긯ſmodi videre licuit, nec rationi cōſentaneum eſt. Qui fiat enim, vt collecta pituita putri in poſtremo inteſtino tanta viſ ſit vaporis, vt & ſurditatem & κόμα inuehat? Ac verſimile quidem eſt in eodem ægro affectum caput hæc intuliſſe, qui & aſcarides ex inteſtino excluſerit. τὰ παρ' ὧς ἐπαίρει. quid vox ἐπαίρει, cū ἱπαρμα prius exponeremus, ſatis declaratum. At parotides ægro contigiſſe par eſt non ab aſcaridibus, ſed pleno & laborante capite.

DESID. IACOTTII COMMENT.

3. Proth. ſub
ſinem. 4. 76.

IN Prothetico eadem ſerè ſententia legitur hoc modo, In capitis dolore coma & ſurditas abſceſſum aliquem poſt aures eructant. Vbi meritò nulla ſit mentio aſcari

ascaridum. Nihil enim conferunt ad præfagium parotidum. Tantum demuntiant crudiorum pituitam in intestinis colligi, unde generantur tum vermes alij, tum qui ascarides dicuntur, tenues & longi: morfu autem & pituitæ putredine ac vapore varia symptomata creant, de quibus dicitur alio loco. Ob idque Hippocrates non à vermibus, sed à vermium exclusione quid præfagiendum sit, docet. Etenim qui sine excrementis exeunt in acutis incunte morbo cruditatem significant, & malignam putredinem. Excrementorum enim absentia vermes quasi in fuga esse ostendit propter vim corruptionis. Contrà verò imminente crisi si cum excrementis descendant, spem salutis afferunt, quia inde & naturæ robur, & materiæ bonitas declaratur. Nunquam verò parotides aut significare, aut facere possunt, nec quicquid cum illis commune habent, quod in signis desideratur, multò minus ascarides, qui in postremo intestino generantur. Sine his ergo verior & artificiosior prædictio est, ut in Prorethico legitur. Etenim à calidis & tenuibus humoribus, qui ad caput feruntur, deliria aut hæmorrhagiæ fieri consueverunt: à frigidioribus & crassioribus comata aut parotides. Dolor autem ab utrisque movetur, sicuti & surditas. Sed à calidis quidem dolor capitis magis, à frigidis verò surditas. In quibus itaque febribus crassior humor est cum caloris copia, & signis abscessuum communibus, si circa iudicium dolor, coma, & surditas inciderint, vera sunt signa parotidum, de quibus dictum est antè copiosius.

XVII.

Οἱ κεφαλalgίαι, κατόχως ὀδυώδεις, ὄμμα ἐξέρρηται, αἰμόρροεῖ.

Qui caput dolent, stupore detenti, dolorosi, & prærubro oculo, sanguinem profundunt e naribus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Capitis dolor inter signa hæmorrhagiæ, quomodo prærubri oculi, censendus est. Sed κατόχως ὀδυώδεις qui dicantur, non ita manifestum, nisi vehementem & pertinacius hærentem dolorē intelligat, & qui nisi larga vacuatione exoluatur, aut cum catoches accidentibus. Sunt autem catoches propria symptomata vocis, sermonis, motusque priuatio, propria quidem, non quia soli accidant, sed quia omni & semper, ex quo & ἀφονίαν Diocles, Antigenes ἀνκυσίαν. Atque ἀφονίαν nomine ἐναιδνησις ἢ ἀκινησίαν intelligi Gale. testis est. Hæc autē omnia à copia sanguinis cērebro conclusi, unde hoc incalescit, tenditur, intercipitur, venæ temporum pulsant. Quæ omnia nisi vel vacuatione artificiali, quam scribit libro de ratione victus in acutis, vel naturali per hæmorrhagiam periculosa.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN his Aphorismis de dolore capitis meminisse oportet omnia ferè symptomata, quæ commemorantur, critica iterdum esse ante hæmorrhagiam, vomitum, parotidas, macularum rubrarum eruptionem, sudorem, & similia. Verum incunte morbo cum euenerint, nullis coctionis signis antegressis, talia esse nequeunt, siquidem in principio nihil bene iudicatur. Ergo vel delirium, atque inflammationem cerebri, vel conuulsionem, vel ecstasim melancholicam denunciant, nisi medici artificio occurratur. Non dissimilia etiam oriuntur oppresso ventriculo praua victus ratione, aut per inediam collecta bile quæ euaporat. Opus est itaque duplici distinctione: una cōmuni, per quam intelligamus num symptomaticā habeat generationem potius, quàm criticam. Altera propria, quæ tum abscessuum, tum criticarū excretionū propria signa doceat. De posteriore dictum antea copiosè. De priore verò res sic habet. Quoties enim natura ad crīsim accingitur, magna sit in corpore perturbatio, ob quā symptomata eiusmodi cum manifestissimis signis coctionis apparēt. Verum quoties similis perturbatio incidit nullo ad humorū excretionem facto apparatu, & pro coctionis signis grauius alia symptomata & signa se produnt, tunc in periculo

riculo versatur æger. Sic antea cephalalgiam in modum catoche cum facie rubra conuulsionis in scapulas signum esse docuit, & oculos impensè rubros inflammationis ac mortis. Nunc verò eadem facit hæmorrhagiæ criticæ signa. Verùm illic distinctionis ergo adiunxit signa praua & permanentia, mentis constantem perturbationem, oculi ferocitatem, melancholicum delirium: hic verò nullius horum meminit. Quantumuis ergo in catoche modum, aut, ut interpretatur Galenus, cum affectu quodam comatoso æger capite doleat, & oculos prærubros habeat, nihil metuendum, modò in salutari morbo & circa statum fieri cœperint. Non enim ab inflammatione cerebri, menyngum, aut pericranij, ut ante, nascuntur sed à perturbatione critica, & sanguinis in caput translatione, qui ibidem feruens venas & arterias distendit, ac in oculos diffunditur, vnde vel hæmorrhagia, vel parotis significatur. Nam ex catoche & conuulsivis comatosisque affectibus, qui repente incidunt, aut diu quidem perseverant, sed cum salutaribus signis in morbo diuturno parotidas fieri antea docuimus. Siquidem omnia capitis mala iudicare solent. Iudicium autem confirmant, anxietas, aurium affectus, & similia signa parotidum. Sed enim cum nihil horum sequutum fuerit, suppressa in capite materia symptomata inuehit, qualia diximus. In Prothetico pro cephalalgia catochos scripsit cervicis dolorem. Certius tamen omnibus signum est hæmorrhagiæ in rubore oculorum.

XVIII.

Τὰ σείοντα κεφαλὴν, τὰ ἡχώδεια αἰμορροεῖ. ἢ γυναικὶ τὰ γυναικεία χαλαροῦσά ἐστι, ἄλλως τε καὶ ἢ χαλὰ ράχιν καὶ ὕμνα παρακολουθεῖ. ἴσως ὃ καὶ δυσεντερικῶς.

Pulsationes capitis & aurium soni sanguinem profundunt, aut mulieri menstrua deducunt, multo magis si in spina ardor consequitur: fortasse & dysenterica profluvia commouentur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

TA σείοντα κεφαλὴν interpretes Hippocratis variè exponunt, sed ad pulsationem vasorum temporalium multi referunt. Alij ad tremorem cōcussionemque capitis, vel inde corporis conuertunt. Hic verisimilius de vehementi motione venarum temporalium, quod pleniori capiti calido feruidòque sanguine solet contingere, qui dum feruescit & spiritum commouet, tum hæc, tum sonos aurium inducit. Atque in ea agitatione & impetu spiritus venas aperit, aut etiam rumpit, quæ ad nares pertinent, vnde αἰμορροεῖ æger sanguinem profundit. Mulieribus autē reuocata deorsum materia, reclusisq; acetabulis vteri menstrua erumpunt. Ac tum quidem deducto vitio in magnam venam, vnde in vterum venæ propagantur, ardor quidam in spina fit, qui confluentibus mensuris conquiescit. Quod si naturæ providētia frugi sanguinis retinetur, bilis secreta ad intestina diuertit, profluvium dysentericum moueri potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

QUæ sint τὰ σείοντα κεφαλὴν, dictum est antea. Præterea conspicuam arteriarum pulsationem cum incitato ac vibrante motu à multo calido & feruente sanguine fieri, qui ad motum urgetur furens atque effervesceus, quod Hippocrati dicitur ὀργᾶν, aut multo flatu & calore venas & arterias distendit. His enim duabus qualitatibus turgescere humores cognoscimus, calore videlicet: & motu, quo vel citantur ad crism in statu, vel medicum inuitant ad purgationem in principio. Ut enim fermentatio in crasse materia cum leui quadam effervescencia & parte spirituosa motionem nata, tumorem quandam excitat, ita in sanguine multus calor cum facultate valida aspectabilem tum motionem, tum inflationem venarum & arteriarum facit. Corpulentiores enim sunt humores, non quòd extrinsecus aliquid accedat, sed quia magis concalescunt, & quasi tument attenuitatis partibus

tibus tenuioribus & spiritu concepto, qui cum stipatus abire nequeat, agitated in se reuertit, atque ita pulsationes capitis & aurium sonitus mouet. In temporibus autem & collo perspicue micare venæ & arteriæ conspiciuntur, tum quia locus excarnis est, tum quia eò fit humorum translatio critica quæ in hæmorrhagiâ, aut parotidas, aut dysenteriam, aut menses delinit. In tinnitu aurium calor dissoluit humorem in flatus, sed non resoluit. Hi ergo exitu prohibiti in meatu auditorio sonitum quendam representant leui appulsu, qui sine febre interdum à vetriculo: interdum ab humorum agitatione & copia in venis, aut in cerebro ortu habet, vnde tumor incipitur epilepsiz vel apoplexiæ, quemadmodum dictum est suprâ. Cum febre vero symptoma est inflammari cerebri, aut plethoricis causis oppressi. Aliquando tamen crîsim denunciat, aut naturam vegetam, quæ superflua discutiendo sese liberat oppressione. De eo itaque non est iudicandum, nisi ex aliorum signorum accessione. Hæc igitur caput concutientia mouent interdum & hæmorrhagiam, veluti & in mulieribus menses. Sperat autem id fore magis, si mulierensionem estus ardorisque circa spinam habuerit, vnde fit humorum ad caput impetus, nisi per vterum vacuetur, vel dysenteriam moueant. Distinctio autem speciei crîsis tum ex humorum inclinatione, tum ex specie morbi & ægri natura repetenda est. Nam in iuuenibus, biliosis, & temperamento calidis hæmorrhagia magis est in promptu: in grâdioribus & humore crassiore parotides: in senibus dysenterix: in mulieribus menses. Ardor verò & æstus circa spinam commune signum est. Fit enim à sanguine, qui cum bile mixtus per venam cauam & arteriam agitur, atque circa lumbos potissimum exæstuat.

XIX.

Οἱ κεφαλαίικοι, καὶ βρίγμοι ὑδνωδεις, ἀγρυπνοὶ, αἱμορραγέουσιν, ἄλλως τε καὶ ἢ τις ἐκ βέλους σωτήριον.

Qui in dolore & grauitate capitis anterioris vigilant, sanguinem profundunt, & maxime siquid in ceruice tenditur.

Dem. t. 49. com. 7. in p. 100.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Signa quædam ambigua. Nam ab iis alij sanguinem profundunt, alij non.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN hac syndrome, quæ ex critica perturbatione accesserit, sanguinem è naribus effundunt, sed non multi. Proinde addenda sunt alia signa, vt febrem valde æstiuam, cuiusmodi causi sunt, & symptomata tum capitis tum ceruicis, præsertim plethorica. Nam quæ febres ab ichoribus sanguinis mouentur, sudore potius iudicari solent. At cum sudoris absunt signa, bilisque tenuis est cum copia sanguinis in toto corpore, aut in hypochondriis phlegmone subest, magis expectanda est hæmorrhagia, multoque certius accedentibus his, quæ Galenus vocat τὸ ἀνω ῥοιῶς ὑπὸ ῥοιῶς, vnde humorum ad superiora inclinatio cognoscitur, qualia sunt in parte mittente & suscipiente, repentina spirandi difficultas, splendores ob oculos, rubor in facie, hypochondrij sine dolore ac inflammatione tensio. Nam vbi caloris sursum trahentis sanguinem, & iecoris impellentis coitio fit, hæmorrhagiam imminere haud dubium est. κεφαλαίικος autem affectus est capitis, non cerebri, καὶ ἀλγὲς βέλους appellat Hippocrates, vt in historia Metonis, quando membranæ cerebri distenduntur, præsertim dura meninx à copia sanguinis, aut humoris crassi, aut lenti, aut spiritus flatulenti & vaporis crassi. Sed hic maior tensio percipitur, quàm grauitas, quæ est multitudinis proprium signum, aut facultatis morticis resolutæ, vel impeditæ. Acris autem, tenuis, & mordax humor, vt bilis, dolorem potius mordacem facit, quàm grauem: præsertim in parte exquisito sensu prædita. Nam quia dura meninx vix sentit, nisi parte interiore, aut cum distenditur, vt videre licet in fracturis, in quibus detecta pungitur: idcirco in ea dolor grauis, distendens, & pul-

sanus potius excitatur, quàm mordax. Huius generis dolorem moueri austro flante, docet Hippocrates in Aphorismis, quia sub eo vento caput multo humore aquoso & spiritu caliginoso repletur. In febre vero ardente circa statum subito incidens copiam materię morbosę in caput ascendisse denuntiat, spemque affert hæmorrhagię, quę modum dolor mordax vomitus. Sic in Metone tertio die capitis grauitas notatur. quarto omnia exacerbata sunt, fluxus bis à dextra nate sanguis. Adidit autem *ἡ βριγμία*, quia in syncipite dolor maior est tribus de causis. Vna, quia multi vapores calidi in translatione sanguinis per arterias ad caput feruntur, quę ex colli appellata fornace utrinque ad synciput ascendunt, vnde temporales musculus & partes vicinę afficiuntur. Altera, quia omnes propē vena in cerebro à posteriore parte in anteriorem desinunt, per quas agitated sanguis, cū vltius progredi nequeat, sistitur instar aquę fluentis, quę fluctibus vehementioribus ripam alluit. Ob idque per sanitatem etiā vaporosa excrementa cerebri per synciput transpirare maximē consueuerunt, ad idque confert suturarum raras & cranij constitutio ibidem tenuior ac magis fistulosa. Tertia est propter exactiorem illius partis sensum. Sunt enim in illis futuris pelliculę quędam, quę duram meningem cum pericranio coniungunt, & per quas tenuium vasorum copia penetrat. Pericranium autem acrius dolet, quia maximē tensum, nec nisi vi à cranio diuelli potest. Quęcunque enim partes tensioni cedunt, minus dolent, & contrā. Quod in pleuritide apparet, & in tensione peritonęi, vbi dolor acerbissimus inuitur, in peripneumonia ferē nullus est ob laxitatem. Idem iudicium de durā meninge & pericranio. Pręterea vbi magnitudine æqualia fuerint pathemata, partes, quę exactiore sensu pręditę sunt, acrius sentiunt ac dolent. Addit deinde vigilias ab acrimonia bilis & agitatione critica, vt à vapore sanguinis somnus interdum conciliatur. Non est itaque somni priuatio hæmorrhagię signum proprium. Quod verò subiicitur de tensione in ceruice, inclinationem ad superiora ostendit, de qua diximus. Fit enim cū vasa, quę per collum in caput feruntur, distenduntur ascendente sanguine cum multo spiritu, cui coniuncta est spirandi difficultas.

XX.

Τὰ ἐν κεφαλαλγίᾳ ἰώδεια ἐμέσματα μὲν κυφώσως, ἀγρύπτοι ταχὺ ἐκμαίνεσι.

Qui in dolore capitis æruginosa vomunt accedente surditate & vigilia, celeriter in vebementem insaniam veniunt.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Vehemens capitis dolor sæpe delirium antecedit, vt longa vigilia, quanquam ab his non est necesse hominem insanire. Surditas quoque rarius insaniam præcedit. Vomitus æruginosa ambiguum quoque signum est. Itaque vni aut alteri hoc accidisse potuit, in quo æruginosa vomitio adusta bile accidit. Potest enim sine periculo, sine delirio & insaniam æruginosum quid euomi, tum alimenti, tum sanguinis vitio, & proprietate quadam venarum ventriculi: *ἐκμαίνεσθαι* autem dici ab Hippocrate de vehementi insaniam, qualis à feruida vstique bile commoueri solet, satis manifestum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Distingueret oportet diligenter bilem porraceam, quam Græci *παρραία* vocant porrorum colori similem, à bile æruginosa, quę in venoso genere per mutationē bilis flauę in atram generatur. Nam porracea in ventriculo ortū habet à corruptione cibi præsertim calidioris, & à cruditate ob caloris langorē. Propterea sæpe etiā per sanitatē vomitione redditur ab his, qui malē concoxerunt crudiores cibos, vt olera, betā, cæpas, brassicam. In pueris quoque deicitur ex lactis cruditate atque corruptione, aut calidiore substantia. Et quibus (ait Galen.) in ventre biliosum excrementū gignitur, id porri vitio ē refert. Præterea quibus in ventriculo bilis

bilis illa gignitur, debet omnino his cibis fuisse nō panis, non suilla caro, similēve aliquid, sed necessariō, quod his calidius fuerit, neque id boni succi. Alio verō loco de variis coloribus bilis agens, Nullam (inquit) ex his omnibus porracea excepta, nisi in corpore admodum ægrotante excerni videmus. Flaua vero, pallida, & porracea, valentibus etiam nobis vomuntur sæpenumero, ac deiciuntur. Ea autem bilis, quæ verē æruginosa est, vi febris generatur à vehementissimo calore: materia verō flaua bile. Nam bilis naturalis cum suo sero mista, pallida est. Vbi autem incendio febrili serum absumptum est, primū quidem flaua, aucta verō vitione, vitellinata, tum æruginosa, ac tandem atra efficitur. Id contingere solet in acutissimis febribus, aut phlegmone interiore, aut erysipelate in cerebro, pulmone, ventriculo, iecore. Siue ergo per vomitum, siue per ventrem inferiorem, siue per sputa, aut vrinas humor æruginosus exeat, & succum ex quo genitus est, & morbum vehementer tum calidum, tum siccum esse declarat. Verū ex sola excretionē æruginosa nondum iudicari potest, princepsne pars aliqua phlegmone aut erysipelate obfissa sit, an potius absque phlegmone à sola in venoso genere intemperie ortum habeat. Id autem ex aliorum signorum accessione distinguitur. Etenim in phlegmone hepatis præter gravitatem in dextro hypochondrio, aut tensionem cum duritate ac dolore, initio bilem synceram vomunt ægri, præsertim caua parte affecta, deinde vitellinam & æruginosam. At vigilia & capitis dolor, & surditas morbum esse in capite testantur. Perspicuum autem est grauius affecto cerebro ventriculi orificium in sympathiam trahi, ex eoque vomitum cieri propter insignes nervos, quos inde recipit. Vomitus ergo æruginosus præsertim frequens ac paucus cum dolore capitis per idiopathiam, eius partis inflammationem, aut grauem intemperiem calidam & siccam denunciat, & flauæ bilis vitionem, quæ paulò post in atrā degeneratura est. Hinc tria præfagienda: morbi celeritas: insania melancholica cum ferocitate: & interitus cum conuulsione, eodem die, aut post biduum, aut triduum, aut ad summum quinque dierum spatium pro virtutis robore & affectus magnitudine. Celeritatis tum morbi, tum mortis causa est affectus magnitudo cum humoris specie. Nam quæ ex frigidis, lentis, crasis, vel difficilè mobilibus humoribus affectiones oriuntur, tardissimè ad statum perueniunt. Humor autem substantia tenuis, temperamento calidus, acris qualitate celerrimè mouetur, & continenter naturam irritat. Ex eadem humoris specie ferox delirium futurum colligitur. Nam cum flaua bilis in phreniticis affectionibus cerebrum præhenderit, febrisque vehementia assatum hunc humorem atrabilarium reddiderit propter atræ bilis malignitatem vehementes sunt insanix, quas *μανία* in Epid. vocat Hippocrates, quod hic significat per vocem *ἐμμανία*. Sic Philista post diuturnum capitis dolorē cum sopore, primo die vomuit biliosa, pauca, flaua: mox æruginosa plura: accessit surditas secūdo die cum distensione hypochondrij, & vrinis tenuibus, pellucidis, & enzozemate genituræ simili paruo. Quarto conuulsiones. Quinto manè obiit. Primo verō Epid. Capitis cervicisq; dolores (ait Hippocrates) cum febribus & sine febribus sunt phreniticis quidem conuulsiones, sed æruginosa quoque vomūt, atque ex his aliqui citò moriuntur. Galenus interpretatur confestim à vomitu interire consistente ex flaua bile in cerebri membranarūque ipsius regionibus phrenitide. Nihil autem mirum esse, si desiccatis his partibus conuulsiones sequantur. Affici autem cerebrum primigenio affectu cum ex aliis, tum ex surditate & vigilis intelligimus. Nam surditas duplici de causa euenire solet. Interdū humore quodā meatum auditorium obstruente, qui vel firmiter adhærescit, vel in acutis eò translatus est criticè, aut symptomaticè. Quomodo Hippocrates scribit surditatem biliosorū deiectione finiri, & superuenientem surditatem biliosis deiectionibus, aluū sistere. Eadem etiam hæmorrhagia, vrinis, sudoribus, mensibus, abscessu, coxæ vel genuum dolore acquiescit. Altera causa est, vt hoc loco, à resolutione & extinctione facultatis: quæ surditas pertinax est, & cum prauis signis coniuncta, de qua Hippocrates scribit in Proorrh. Surditas in acutis & turbulentis succedens, mala. Vigiliæ verō ab intemperie cerebri calida, aut sicca, & ab exhalatione acris ac biliosa phrenitidē prænuntiant, comitantur, & augent. Exiccant enim, & sanguinē biliosiorē reddūt.

3. de dim. fac.
cul. cap. de
melle.

3. Epid.

4. Aph. 28.

Οἷσι κεφαλῆς καὶ βραχίονος πόνος, καὶ ὅλας δὲ τὰς ἀκρατὴς τομῆς αἱμορραγίαν
 λυεῖ. ἀτὰρ καὶ οὕτω χροὶν λυοῖ. αἱ δὲ κύστις ἐν τῷ τῷ λαμβάνει.

De m. 3. con. 6. p. 1.

Quibus capitis collique dolor & totius corporis tremula quaedam impotentia, sanguinis profluvium remedio est. Sed & tempore ita solvuntur. Atque tum vesica intercipiuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc idem scribitur in Prorrhetico, nisi quod non addit vesicæ, hoc est, urinx interceptionem. Videtur ergo hic æger ardente febre, & copia laborasse. Solet enim capitis collique gravitas, & dolor in ea coitione plenitudinis & febris existere, ut & faciei rubor, & prærubri oculi, & turgentes pulsantesque venæ, quæ in fronte ac temporibus apparent. Oppressa igitur natura ἀκράτεια προμύδης est, quomodo iis, qui sub pondere ingemiscunt, tremuntque. Capitis autem dolor & cervicis tensione efficitur. Sublata igitur causa & depleta copia omnia conquiescunt largiter effuso sanguine. ἀτὰρ ὅτι τοιοῦτον λυοῖται: hoc videtur velle, Optimum quidem fuerit hæc solui largiter effuso sanguine. Quod si non accidit, desperandum non est. Natura enim una cum febre partem redundantis materiæ in halitum dissolvit, partem coquet, ut ea ratione symptomata illa aboleantur. κύστις δὲ. Iam antè diximus ἀπολυσθαι κύστις dici, cum vrina intercipitur. Cur autem id fiat, parum manifestum. Scimus in abscessibus & excretionibus, quæ moventur sursum, aut ad ventrem conuertuntur, urinam interdum suppressi. Idem quoque accidere vesicæ imbecillitati, aut quia intercludantur viz, sed hæc qua ratione fiat, parum constar, cum sæpe videamus in morbis, qui paulatim concoquuntur aut solvuntur, urinx maiorem vim effluere.

DESID. IACOTII COMMENT.

PLethorica sunt symptomata affecti cerebri & principij nervorum in cervicali medulla, qualia antè docuit hæmorrhagia, aut abscessu, aut urinx stillicidio solui. Dolor autem capitis fit à distensione venarum, arteriarum, & membranarum. Cervicis autem dolor vel propter affectum cerebrum, vel spinalem medullam, vel ipsas cerebri membranas, de quo Hippocrates in Prorrhetico, Cervicis dolor malus quidem in febre omnis, sed pessimus, quibus insania speratur. Quod si affectus partibus externis circa vertebrae oriatur, malum non est. Omnis verò tremor continens causam habet virtutis motricis infirmitatem in musculis & nervis. Infirma autem est vel ab oppressione, ut in his, qui licet validi sint, tamen sub pondere tremunt & ingemiscunt, vel à resolutione. Verum quia vires consistunt in spiritibus, humoribus, & partibus solidis, his quoque tribus modis tremor incidit, ut per affectus animi dissipatis aut suffocatis spiritibus: per immoderatas vacuationes siue conspicuas, ut in alui profluvio, immoderata Venere, aut hæmorrhagia, siue obscuras ut in fame, lassitudine, vigiliis, curis: tertio per vehementem partium solidarum intemperiem, ut in vehementi phrenitide: qui postremus modus plane lethalis est in febre acuta exhausto humido primigenio, sique tantum progressio morbo. Incunte autem morbo gravem aliquam causam antecessisse oportet ex his, quas diximus, si per resolutionem tremor evenerit. In quo maxime cavendum est ab omni purgatione, aut sanguinis missione. Etenim virtus infirma, neque ullam excretionem, neque ullum generosius medicamentum ferre potest. Cum autem virtus valida est, onus tamen gravius opprimit, quam ut ferri queat, ut in Pythione, cui primò die tremor coepit à manibus cum febre acuta, ac delirio oppresso cerebro, & principio cervicalis medullæ, statim perspecto ægri periculo deplere copiam oportet misso sanguine, aut primo die, si nullus incoctus cibus in ventre contineatur, aut prorsus secundo. Ita enim eo, quo premebatur, onere leuata natura, facilius, quod reliquum est, vel concoquit, vel excernit, vel in abscessu

abscessus deponit. Hunc ergo tremorem optimè dixit Hippocrates vniuersi corporis tremulam quandam impotentiam, quæ hæmorrhagia solui debet tum naturali, tum artificio medici comparata. In omnibus enim morbis plethoricis commune remedium est & accommodatissimum, venæ sectio: vt in cacochymia & humorum corruptione, purgatio. Sanguinis autem è naribus liberales & profusæ eruptiones magna ex parte liberant. Quomodo autem, & ex quibus signis prælagiri debeant, ex superioribus Aphorismis perspicuum est. Quod subiicitur, deest in Prorrhæ. Videtur autem innuere, si hæmorrhagia non respondeat, abscessum expectandum esse, protracto longius morbo cum salutaribus signis, aut urinam multam & crassam, aut abscessum stranguriosum, in quo prauis humores, qui in venis continentur, secedunt per vesicam, quorum morsu & acrimonia stranguria oritur. Sic Pythion loco hæmorrhagiæ abscessu gemino liberatus est. Id enim videtur his verbis expressisse, αἱ δὲ κύστες ὅν τινα λαμβάνοντα, aut, vt in aliis exemplaribus legitur, ἀπολαμβάνοντα, id est, vesicæ in hoc intercipiuntur, non quod penitus urina cohibeatur, (id enim propriè significat ἀπολυσίς) sed quia vesicæ tentantur urinx stillicidio. Ita enim Græci loquuntur. λαμβάνειν πρόκειφαλαία, caput tentari, & πικρὸν λαμβάνειν noxam capere. Diximus autem alibi stranguriæ duplicem esse causam, imbecillitatem vesicæ, quæ à leui causa irritata cogitur excludere urinam, antequàm aceruetur: & urinx ac humorum simul cum urinis abeuntium acrimoniam. Hippocrates vocat abscessum stranguriosum, in historia Pythionis. Si verò ἀπολαμβάνοντα legeris pro retentione urinx, videbitur esse principium sequentis Aphorismi. Notat enim Hippocrates in Prorrhæ. ex urinx suppressione posse aliquando conuulsionem sequi, tracto in sympathiam cerebro, præsertim si dolor capitis, stupor, & grauitas accesserint. Quod aliter fieri non potest, quàm materiæ urinx ad superiora refluxu, aut vapore multo ex putredine in caput sublato, aut exolutis dolore spiritibus, aut agitatis, & sursum raptis humoribus.

XXII.

Εν τῇσι δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν λυγρῇ, καὶ τῇσι παρὰ τὴν μὲν βάρεος, ἰσχυρῇ
ἀπομύδια γίνεσθαι.

*In acutis doloribus capitis, iisdemque torpidis cum grauitate
conuulsiones fieri solent.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Notat duo genera doloris capitis, vbi conuulsio expectari possit. Neque enim perpetuum est. Acuti ergo capitis dolores, hoc est, vehementes ab acri & mordaci materia & intemperie calida fieri solent, vnde membranacea, nervosâque corpora cerebri lancinantur, & sese contrahunt. Ab iis igitur nihil mirum si conuulsio sequatur. παρὰ τὴν μὲν βάρεος autem μετὰ βάρεος alia ratione, quia à materiæ copia, quæ & frigida est, & vias spiritus concludit. Copia grauitate: qualitas corpore ostenditur. Frigidum ergo cerebro & nervis inimicum ea conuellit irritatque. Atque hinc contrahuntur, quomodo omnia ferè laceßita iniuria ad suam originem sese recipiunt. Alioqui calore febris & bile mora vnà pituita sursum rapitur, vnde & vehemens & grauis capitis dolor permiscetur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Acuti capitis dolores dicuntur à magnitudine, continuitate & celeritate: materia autem bile cum vehementi intemperie, punitione & distensione meningum, venarum, arteriarum, aut pericranij. Torpidi autem dispositiones potius esse videntur, quæ sensus ac motus difficultatem pariunt, quàm dolores. Nam stupor, vt alibi diximus, dolor non est, siquidem stupor mediocris dolorem soluit, vt scripsit Hippocrates. Quia tamen ægri vulgò eam dispositionem tanquam doloris

quandam speciem exprimunt, ad dolorem interdum medici referunt, licet ad motum magis, quàm ad sensum pertineat. Hoc itaque modo *ναρκώδης* dicit pro torpore sensificæ facultatis partis ipsius: *μὴ δὲ βαρὺ* autem pro motus difficultate, & causa quæ veluti ponderis sensum affert. Nam pars aliqua stupore correpta, quicquid tetigerit, aut à quacunque causa affecta fuerit, obscuro atque hebeti sensu affectionem percipit, vixque moveri potest. Si verò moveri cogatur, dolet. Etenim in quiete affectus ipse stuporis haud obscurè sentitur, sed sine dolore. Causa autem est in parte stupente, aut in principio nervorum, eaque duplex: refrigeratio insignis cum humore, aut sine humore, & nervorum angustia, atque compressio, ut à ligatura, vertebræ luxatione, inflammatione nervum aliquem astringente. Ex quibus efficitur, dolorem acutum cum stupore esse non posse, nisi acutus intelligatur ex solius causæ magnitudine, non etiam sensus. Præterea à dolore torpido cum gravitate haudquaquam fieri convulsionem, sed apoplexiam potius, vel paraplegiam. Est enim torpor siue stupor parva quidam paralyxis, in qua si à refrigeratione aut compressione nervi perfectè spiritus animalis ad partem intercipiatur, paraplegia: si ad totum corpus, apoplexia efficitur, non convulsio. Quamquam simul incidere queant convulsio & paraplegia, sed admodum rarò, ut semel tantum id visum sit à Galeno. Actum convulsio paraplegiæ remedio est, quia ad motionem agit naturali vehementiorem, ita ut partes affectæ violenter concutiantur, & obstructio, vel humorum, aut crassorum, aut glutinosorum impactio in nervis amoveatur. Præterea ex dolore acuto phrenitidem potius prælagiendam esse docent Hippocrates & Galenus. Verùm (inquit Galenus) convulsiones fiunt phreniticis, perseverantibus capitis collique doloribus & gravitatibus Et Hippocrates, Phreniticis quidem convulsiones, sed æruginosa quoque vomunt, atque ex his aliqui citò moriuntur. Neque verò si murò sibi succedant acutus dolor, & torpidus, convulsio fieri solet. Nam stupor acuto dolori succedens & calido affectui lethalis est, testaturque resolutionē facultatis & caloris nativi extinctionem. Stuporem autem acutus dolor sequi consuevit consumpto humore frigido, & vigēte bile, ut in phrenitide post lethargum, quod minus perniciosum est. Gravitationis autem in torpore duplex causa est, humoris multitudo, aut facultatis infirmitas & resolutio, vel interceptio, quæ torpens membrum sursum movere non potest. His ita constitutis rectius finis superioris Aphorismi principium fiet huius, ut in Prothetico, Vesica intercepta tum aliàs, tum cum capitis dolore convulsivum quidpiam habet. Quæ ex his cum stupore exoluntur, difficilia existunt, non tamen perniciofa. An & in mentis pellat vacillationem? Significat autem *ἀποκλεισθῆναι*, id est, interceptionem & retentionem tum urinarum, tum deiectionum posse aliquando convulsionem accersere, præsertim cùm dolor capiti advenit. Fuisse siquidem nervorum principium in societate vesicæ ostendit. Exolui autem cum stupore de universo corpore dictum quidam interpretes dixerunt, quasiensione quidem torpente ipso, voluntaria verò motione exoluto. Verùm inde alia difficultas exoritur. Nam Galenus commentario primo ad sextum Epid. vtero aut vesicæ principium nervorum condolescere negat. Etenim multò magis id fieret peritonæo & intestinis affectis, quæ neque minus nervosa, quàm uterus & vesica, & ipsi cerebro viciniora sunt. Quod etiam experientia confirmat. Nam per inflammationes vesicæ & uteri non admodum convulsiones fiunt: in hysteris maximè. At in eo loco agit de consensu, qui fit per generis societatem. Nam uterus & vesica non sunt partes nervosæ, quia facultatem nervorum habeant, & oriuntur à cerebro, aut spinali medulla: sed solius substantiæ similitudine nervosæ dicuntur, ut ligamenta & tendines, quorum illa magna ex parte ab ossibus, hi à musculis nascuntur. Substantiæ autem solius similitudo sympathiæ causa non est: neque oritur capitis dolor in podagra, quia tendines, aut ligamenta, aut membrorum afficiuntur, sed propter intemperiei communicationem, aut spirituum agitationem, aut humoris alicuius vel vaporis transmissionem. Eodem modo affectæ vesicæ cerebrum consentit, non per substantiæ aut generis societatem, sed materiæ alicuius translationem, aut alterationis continuitatem per venas & arterias, quæ insignes rectà in principia ascendunt. Vel enim vapores

3. Proth. 26

1. Epid. com. 2

tur: non enim sibi

vapores multi ex suppressæ materię putredine feruntur in caput: vel præ dolore spiritus & humores agitati diffiunt in cerebri substantiam, aut nervosarum partium: vel materia urinz refluit ad superiora, quod imminente epilepsia ex urinz tenuitate perspicue apparet.

XXIII.

Κεφαλαλγίην λύει τῶν διὰ ρανῶν, ἢ πύελου παχέα καὶ ἀνοσμία. λύει δὲ καὶ ἑλκίαν ἐκ θυγῆ. ποτὶ δὲ ὕπνος, καὶ κοιλῆς ῥίσις.

Capitis dolorem soluit pus per nares effluens: sputa crassa & sine odore: soluit quoque ulcerum eruptio: aliquando & somnus & alui profluuium.

IACOBI HOLIERII COMMENT.

Capitis dolor ut alij morbi, excretionem, coctionem, suppurationem, abscessum κατὰ πύελον exoluitur. At concoctio excretio quædam est quomodo & suppurationem, cum vacuatur. Pus ergo à suppuratione est, quam nativus calor & spiritus naturæque solidarum partium efficit. Sed non perpetuò per nares exit, quod in cerebro collectum pus est. Sæpius enim per aures diffiunt. Sputa verò crassa concocta materia eodem calore naturali opifice. Primum enim tenuior humor est, aut crassior. Ac tenuior per nares, oculos, palatum, aliasque vias crudior defluit, crassior retinetur. Quod autem mediocriter crassum iam est concoctum. ἀνοσμία autem addit, quia ea materia coquitur, in pus vertitur, aut putrescit. Hic grauter olet: in suppuratione non sine graui odore est: quæ cocta est, nihil grauius olet. λύνει δὲ καὶ ἑλκίαν. Et hoc abscessus rationem habet κατὰ πύελον, quod imitati medici in pertinaci dolore capitis impressis cauteriis materiam foras euocant, medicamentis vesicas & vlcuscula emouent, quæ inde ἀμυντικά φάρμακα nominant. Tumores quoque ad aures & in ceruice fiunt, unde dolor capitis dissoluitur. ποτὶ δὲ καὶ ὕπνος. Interdum & somnus quoque. Somnus enim interdum dolorem soluit, interdum auget. Itaque rectè addidit ποτὶ. Ac soluit quidem collecto intro calore & spiritu, unde materia concoquatur & dissoluta vis animæ recolligatur, nec id quidem perpetuò. Nam si materia crudior, quàm ut à calore euinci, si vitiosior, quàm ut corrigi possit, non tam soluat, quàm augeat morbum. Sic enim caput repletur magis atque perturbatur, ut inde excitatus grauior pavor, tristitia, conuulsio denique aliquando in acutis febribus oriatur. Neque perpetuò spiritum caloremque refouet. Vbi enim inopia est alimenti, & calor intro reuocatus somno nihil habet, quo nutriatur, ad instar ignis, qui pabulum non habet, emarcescit & seipsum cōfici. Rectè igitur ποτὶ vox addita orationi. καὶ κοιλῆς ῥίσις. Et alui profluuium. Excretio est, quæ notata & alia genera excretionis intelligit, sudores, vacuationes sanguinis per nares, vterum & ani venas, siquidem excitatur inde vacuatio & intemperies corrigitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc retro non commeant, qualia quæ Aristoteli ἀντισπρίφοντα dicuntur, Pus, sputa crassa, vlcus eruptio, somnus, & alui profluuium capitis dolorem solvunt: & Capitis dolor his soluitur. Nam multis alijs modis solui potest. Primum quidē ac maximē hæmorrhagia intra primum septenarium aut secundum: deinde verò parotidibus, aut alteratione & flatuum discussione, præsertim si intemperies aut flatulentus spiritus in causa sit. Ab humore verò vel crudo, vel corrupto, vel copia tantum vitioso, Laborante capite (ait Hippocrates) pus, vel aqua, vel sanguis, defluens per nares, vel os, vel aures, soluit morbum. Sunt enim hæc particula quædam remedia beneficio naturæ instituta in morbis capitis salutarijs, quæ medicum inuitant ad naturæ imitationem, ut communibus remedijs adhibitis, sectione venæ & purgatione, quod reliquum est per aures, os, nares, cutem, somnum,

6. Aphor. 10

7. Epid.

discutiat, concoquat, educat. Pus autem exit à suppurata inflammatione, maximè in senioribus hæmorrhagiæ loco, & post vicesimum diem. Echecratis cæci vehemens dolor in occipite & initio spinæ per aurem pure facto sanatus est. Aliis per os vel nares pus excluditur. Sanguis quoque ipse in vasis auctus, ut propter consueti exercitij intermissionem, aut victum pleniorum in pus aliquando verti putant & per vrinas, aut deiectionem expurgari. Loco puris à cruda pituita aquosa quædam substantia per os & nares exire solet, quemadmodum à copioso aut acriori sanguine & calido dolor obortus hæmorrhagia soluitur. Iuuant & parotides, & alij abscessus, itémque menses, & hæmorrhoides, & vrinæ copiosæ. Sputa verò crassa & concocta excluduntur vel à pectore, vel à capite, vel à partibus superioribus thoracis, quibus cum ultimis ceruicis vertebrae coniungitur sine difficultate spirandi, quod primum intercostale spatium parùm conferat ad functionem illam, & sine pleuritide, aut peripneumonia, sed pauca materia à ceruice in eas partes traducta, ut in Pythione. Crassa sunt, quia initio tenuior humor & crudior per nares, oculos, palatum diffluit; quod reliquum est, mediocriter crassescit coctione. Tenuia enim omnia cruda sunt: cocta verò crassa, quia æqualia. Non tamen quæ crassa sunt, cocta semper dici debent. Nam coctio nihil aliud est, quàm actio caloris naturalis partium solidarum ad æquandos succos, dum vel alere possint, ut in τῷ πύφῃ, vel commodè excludi, ut in τῷ πύφῃ. Sic tenuia incrassantur: crassiora deducuntur ad mediocritatem. Addit autem αἶσμα inodora, id est, odoris non mali, quia putrida à calore præter naturam malè olent: bene olentia temperatum calorem & materię bonitatem declarant: αἶσμα verò integritatem naturæ & caloris natiui, sed materię ineptitudinem denunciant, quæ ad excretionem æquata est, non ad alimentum. In his quoque doloribus critica est ἐλπίς ἐκδυσσεῖς pustularum eruptio & vircusculorum. Sunt enim in genere abscessuum. Sic pueros liberant ab epilepsia, præsertim ubi in capite multæ eruperint. Ostendunt autem acrimoniam materię & corruptionem, quam natura neque perfectè concoquere, neque ad suppurationem ducere potuit. Interdum symptomaticæ sunt in toto corpore, ut in phthisi effusa quædam sanie, quæ à pulmone purulento exudat. Aliquando etiam somnus criticus est, ut ante parotidas, & post immoderatas vigilias. Verum placidus, suavis & cum respiratione libera esse debet: siquidem cum stertore lethalis apoplecticis, conuulsione correptis, soporosis, & similibus. In inflammationis principio: in perturbatione critica, & ineunte accessione, aut exacerbatione non sine causa nocet, quia intro materiam compellit, caput replet, & orificium ventriculi lædit. vnde capitis dolor, pavor, conuulsio, labor, coma, delirium, iactatio. In remissione cum iuuare debet, si non modò non iuuat, sed etiam noceat, lethalis est. In summa alimenti inopia calor intro reuocatus, nec habens vnde nutriatur, ignis instar emarcescit, & seipsum conficit, ut Hippocrates docet sexto Epidemiæ. Vtilissimus autem somnus inter noscitur ex natura morbi & effectu. In materia enim biliosa, cerebri calida & sicca intemperie, & febre ardente metum conuulsionis adimit, atque phrenitidis, spiritus instaurat, mediocriter humidat ac refrigerat, materiam coquit crudam, paucam, spiritus flatulentos in capite discutit, quomodo in ebriis capitis dolorem soluit. Ex effectu verò prodesse intelligimus, si æger inde alleuatum se sentiat, quia materię morbificæ natura dominatur. Sic ergo somnus interdum nocet, interdum prodest: ob idque addidit πύφῃ. Postremum est alui profluuium, quo non solum expurgantur intestina, ventriculus, & partes circumpositæ, sed etiam vniuersum corpus, præsertim caput. Nam venter omnibus corporis partibus copulatur per medium hepatis, quod & sua ipsius excrementa, sanie, humores demittit in ventrem, & aliud æ affluentia transmittit. Interdum etiam per vesicam ac renes vniuersalis fit purgatio.

XXIII.

Κεφαλῆς ἀλγῆμα μέτεται μὲν διψῆς καὶ δίψης, ἢ μὲν ἰσχυρῶς μὴ λυοῦντος πύφῃ, ἀποστάσις ἐν ὄυλοις, ἢ παρ' ὧς σημαίνει, μὴ κοιλίης ἐκ τῆς ἀρχῆς.

Capitis

Capitis dolor mediocris cum siti inexhausta, vel cum sudore qui non soluat febrem, abscessum in gingiuis, vel ad aures significat, nisi venter exturbetur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Capitis dolor in febribus vehemens, moderatus, nullus ut materiz cum natura tum motus est, & caput purum, vel impurum, robustum & imbecillum est. Quid autem velit per vocem *διψης ενδύσης* incertum mihi est. Nam quæ sententia fuerit, si sitim cibum capientem vertas? At quod sequitur *μετ' ιδρωτες* hoc vult. Natura aliquando temere mouetur, nondum concocta paratave materia. Itaque neque sudor neque excretio vlla prodesse potest, nisi die critico, & parata prius materia moueatur. Natura ergo exclusa ea via iudicandi morbos, qua excretiones mouet, ad coctiones, suppurationes & abscessus se conuertit. Fiunt ergo abscessus in gingiuis eò deducta materia, vel ad aures. Nisi natura iam robustior cōtra morbum, materiam, quæ in abscessum coiret, exturbet alui profluuiio.

DESID. IACOTII COMMENT.

N*ενδύσης* vel *ενδύσης*, vel *ενδύσης* vox valde ambigua est. Potest enim à voce *ενδύς* deduci, quæ suauem significat, ut *ενδύς* suauē aquam: vel à *εν* priuante particula, & *δύω* subeo, quasi quā subire nequeas, aut vnde vix satiari possis: vel à *εν* particula augente significationem, ut sit sitis, quæ penitus subierit hominem: vel à nomine *ενδύς*, quod ventrem significat, ut apud Homerū *ενδύς* *ενδύς*, aut *ενδύς* quod est intestina. Quia tamen in vocibus obscuris eligere oportet eam significationem, ut Galenus scribit, quæ familiaris est Hippocrati, à ventre deducere satius est. *ενδύς* enim apud Hippocratem & ventrem inferiorem significat, & cavitatem omnem. Quod Erotianus ita testatur, *αὐτὸ καλῶ πάντων κοιλότητε, λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ μέλει ἔχει σάρκα περιφύειν, ἢ μὴ καλεῖται, πάντες ἐνδύς ἔχει. πᾶν γάρ τ' ἐνφυτόν ἢν τι δέματι ἢν τι σαρκὶ καλύπτει, κοιλόν ἐστι.* Id est, *ενδύς* vocat Hippocrates omnem cavitatem. Quæcunque enim partes carnem in orbem constitutam habent, quam musculum vocant, ea omnia *ενδύς* ventrem habent. Omne enim, quod non coaluit, siue pellicula, siue carne contegatur, cauum est. Locus est in libello de Arte, vbi paulo antè scribit, *ἐστὶ δὲ τὰ πάντα, ἃ προτι τὰ ὀστέα τετραπῆαι καὶ τὴν ἐνδύς. ἔχει δὲ τὸ σῶμα, ὃ μίαν, ἀλλὰ πλείους. δύο μὲν γὰρ αἱ τ' στήθεσσι δεχόμεναι τε καὶ ἀφίπτοι. ἀλλὰ δὲ τῶν πλείους, αἱ ἱσθμοί, οἱσι τῶν ἐμύλων.* Hoc est, Sunt autem morbi minus aperti, quique ad os, quique ad ventriculum sunt conuersi. Habet autem corpus non vnum ventriculum, sed plures. Duo enim sunt, qui cibum suscipiunt & demittunt, alique præter hos plures, quos norunt hi, quibus hæc res curæ fuit. In libro quoque de locis, aëre, & aquis, *ενδύς* *αὐτὰφρασις* dixit. His ita constitutis sitim triplicem esse ex variis Hippocratis locis intelligi potest. Vniuersalem à toto corpore, cum venulæ arefactæ calidas & acres ad se traxerint humiditates, quæ sitim mouent in febre ardente, ut vinum meracius in sanis. Alteram superficialiam, & leuem, Hippocrates *ἐπιπολαιὸν διψᾶν* vocat faucibus & œsophago arefcentibus, per quæ humidum ex ore defertur in ventrem. Hæc cum ante somnum euenerit, sedatur somno, contractio intus sanguine, & partes interiores madefaciente. Cum verò à somno, vigilia. Nam quæ cibi vapore incaluerunt, dum sit concoctio, refrigerantur & exhalant, per vigilias, præsertim depositis alui excrementis, & represso vapore calido. Tertia est particularis, quam partium omnium maximè parit ventriculi os, deinde ventriculus, atque ab eo pulmo, & subinde ieiunum intestinum. In pulmone aëte inspirato acquiescit magis, quàm potione. In ventre contrà accidit. Hanc itaque sitim ex ventre difficilem intelligi constat. Oritur autem non solum humidi inopia, cui portio necessaria est, sed etiam caloris copia. Quia autem calor immoderatus interdum cum siccitate coniunctus est, ut in ardentibus febribus ab æstu & laboribus:

interdum

4. de dieta in
acutis.

moderatus capitis dolor

sudor

4. de dieta in
acutis.

interdum verò cum humiditate quadam, eaque vel bile multa in ventriculo, vel falsa pituita, ut quæ in aquæ inter cutem affusionibus (παρεγχύσεις Græci vocant) circa ventrem continetur, aut quibus ventriculo illita adhærescit: illa eget refrigerantibus & humectantibus: hæc purgatione. Pituitæ autem falsæ medetur acrum exiccando, penetrando, refrigerando. Manifestum est igitur calidam & siccam affectionem abscessu aut alui profluvio non solui, ex qua phrenitis potius denuntiatur. De bile autem sic scribit Hippocrates, Fit quoque & lingua aspera, siccaque & valde nigra, ventrisque morsus ac dolor: deiectiones tum valde liquida, tum pallidæ fiunt, virgetque sitis vehemens & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio. Ex quibus perspicuum est ex ea siti non sequi abscessum. Iudicatur enim huiusmodi morbus hæmorrhagia, aut sudoribus, aut vomitibus, aut deiectionibus biliosis: aut liberali frigida potione bilis extinguitur. De pituita falsa paulo post, Causi genus aliud: alius soluta, sitis magna, lingua aspera, sicca, falsa. In hac abscessus interdum fiunt ad aures, & alui profluvia, & sudores, & quæ deinceps dicemus. Quoties ergo (inquit Hippocrates) moderatus capitis dolor est cum siti à pituita falsa, aut bile crassa, aut cum sudore febrem non solvente, sitis quidem ostendit febris fomitem in ventre: moderatus autem capitis dolor non qui moderatè cruciat (qualis interdum lethalis est) sed qui moderatâ habet causam neque facilem, neque planè perniciosam, morbum quoque moderatum, & materiam non ita acrem, aut calidam attestatur. Sudor autem est iudicatorium non iudicans, sed sine signis perniciosus. Tum igitur, quia febris focus & materia latent vel in aluo vel in capite, vel in utroque, maxime quidem quæ sunt in aluo & infra diaphragma per alui profluvia iudicari solent, nonnunquam etiam per vomitum. Ergo si neque sudore, neque ventris perturbatione materia morbifica excernatur, in morbo longo & salutari sperandus est abscessus ad aures, vel gingivas. Natura enim in propinquiorem locum, & commodiorem humores deponit, & quæ in ventre sunt, nisi descendant, contrario motu sursum recurrunt. Adiuvat calor, quem sitis ostendit, & acervatus vapor ex calore. Hoc tamen non est necessarium. Nam & vomitu, & cruris vel coxæ dolore, & sputis crassis, & urinis albis, crassis, ac copiosis talia sæpe iudicantur. Potest etiam (ait Hippocrates) pudendi livor superuenire. Testis quoque intensus indicatorius est, dum tensio sit ab inflammatione, non autem ab exulceratione alicuius partis earum, quæ superius inflammantur. Opus est ergo duplici distinctione. Una, quam obscurius involuit per moderatum dolorem, & sudorem non iudicantem, ex quibus significatio fit morbi quidem minimè lethalis, sed difficilis, quique excretionem vix solui possit ob materię crassitiem & copiam, ob quam abscessus spes est, nisi illius occasionem præcipiat urina multa & crassa, aut artificiosa purgatio. Altera ut observetur focus febris. Nam licet in venoso genere sanguis ferueat, maximè in magnis venis & arteriis circa viscera per febres ardentes, præcipuus tamen est locus aliquis quasi totius mali fons & origo, ut caput, si dolor capitis, aurium tinnitus, delirium continuum, gravitas & similia: pulmo, si difficultas spirandi: et, si tensio hypochondrij dextri, & alia singularum partium propria symptomata apparuerint. Quarum igitur febrium materia est in ichoribus humorum putrescentibus, hæc sudore & urinis solui consueverunt. In causis ergo, quorum sedes in pulmone existit, caput incalescit, sanguine repletur, effunditurque quod ex eo redundat tum ruptis, tum adaperitis. Ob eandem causam circa collum abscessus fiunt, & parotides, quæ omnia capitis mala indicant. Quosdam etiam eorum qui in pulmone afficiuntur, crassa expuere cõto iam morbo dictum est antè. In aliis verò partibus diaphragmate inferioribus, ut hepate, icuino intestino, ventriculo, liene deorsum magis sũt abscessus. Quomodo autem capitis morbi solvantur, superiore Aphorismo docuit. Est autem illud observandum in capite expectandum vel periculum, vel morbi solutionem, quoties caput ipsum & alius suppressa conspirant in eundem affectum à plenitudine.

XXV.

Κεφαλαλγία χαράδης μετὰ βάρους, ποιεῖ τί πασιμῶδες.

Dolor

Dolor capitis soporosus cum grauitate aliquid conuulsionis inuehit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HOc si fit, à repleto cerebro, frigidâque materia accidit. Hinc enim dolor, sopor, & grauitas. Accedit quoque imbecillior vis neruorum.

RESID. IACOTII COMMENT.

HAec tria symptomata cerebri valde oppressi propria sunt, cephalalgia, carus siue sopor veterinosus, & grauitas. Est autē cephalalgia *αἰσθητική*, in qua agri, *ἐπὶ τῇ κεφαλῇ* quoquomodo stupidi sine voce ac sensu repente manent, vt puncti excitari nequeant, vnde & *ἀφρονες* dicuntur ab vno symptomate, licet non solum voce, sed etiam sensu & motu priuentur, cum perfectus est, non inchoatus affectus. Ab apoplecticis enim tum discernuntur sola spirandi difficultate, quæ in caroticis libera est: in illis ita oppressa, vt vel magno conatu vix spirare queant, vt hi facere solent, qui per grauem somnum stertunt. Differunt quoque & à lethargicis, & à catalepticis, siue catoche correptis. Nam lethargici febriunt, dormitant, delirant, obliuione celeri corripiuntur, quia putrescit pituita & acrimoniam contrahit. Carotici immoti & sine sensu iacent oculis clausis propter humilitatem: cataleptici apertis & rigidis propter siccitatem & concretione. Pars affecta est anterior cerebri regio, cui supremus ventriculus consentit. Ob idque cogitandi actiones vitiantur, nec motus perinde laeditur, vt sensus. Contra fit in catoche. Causa est crassus vel lentus humor, aut refrigeratio vehemens, vt narcoticorum admotione, & hyosciami vsu contracta: interdum compressio musculorum temporalium ab ictu, aut caluariz, aut fracturæ, in qua dura membrana cum medio ventriculo opprimitur. Oritur quoque per sympathiam ab aliis partibus, vt à multis vaporibus in ebriis. Nam si ebrius quispiam (ait Hippocrates) derepente obmutescat, conuulsus moriatur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet. Præterea initis prauarum quarundam accessionum. Verum Aphorismus hic intelligitur de caro à causa interiore & primigenio cerebri affectu, quod ostendit antecedens cephalalgia. Etenim cum hac sopor dupliciter fieri potest. Vel cum humor cephalalgiz causa crassus, & lentus est, vel præ acerbitate doloris concidente robore spiritus animalis, vt Galenus docet de locis affectis. Grauitas autem indicat multitudinem materiz, & motus difficultatem. Quod autem superfluit, in vicinas partes, aut imbecilliores facile traducitur. Quare merito subiicit, *ποινὴ τὴν πρὸς μὲν δὲ*, conuulsium quidpiam facit, quod idem est cum hoc, posse aliquando conuulsionem facere, nimirum si humor in neruofas partes disfluat, nec adeo crassus sit, quin penetret in substantiam neruorum, quos replet & extendit, aut frigore vellicat. Est enim frigus conuulsificum. Sic in ebriis conuulsio interdum post soporem oritur à repletione neruofarum partium. Vinum enim ob calorem promptè subit ac penetrat, præsertim si non ex crassis partibus constet: substantiz autem copia replet & conuulsionem accersit. Quod si superuacua in ventriculos cerebri inuadant, & facultatem stimulent, epilepsia existit, media inter veterinū seu carum, & apoplexiam. Eademque ratione in apoplexiam transire affectus potest madefacta vniuersa cerebri substantia, aut exitu spiritus animalis intercepto ad partes inferiores. Id autem cognoscitur, cum ad veterinum stertor & spirandi difficultas accesserint.

1. Aphor. 5

4. de locis affectis. 2

XXVI.

Οἱ κεφαλαλγικοί, δριφύδες, ὑπάγρυπτοι, ἀσπίτες, ἀδύνατοι. ἐπὶ κοιλίῃ ὑργῶ κοιτώδεις, ἢ ῥά γε ἐξανίσταται.

Qui capite dolent, siticulosi, utcumque vigilantes, obscure delirantes, impotentes cum aluo liquida delassati animum in mente moriebuntur?

1. de Probat. 8.

Hæc

HAec sententia scripta in Prothetico paucis mutatis. Constat autem symptomatibus, quæ non vnius affectionis, sed multarum signa sunt, ἐντετυγμένῃ nominant. Nam capitis dolor, sitis, vigilia, obscuritas, impotentia, aluus liquida, lassitudo, ut in eodem xgro sint omnia, variam tamē affectionem corporis indicare possunt. Capitis dolor varias causas habet, quarum alix nihil habent commune cum siti. Potest enim esse frigida intemperies solutio quædam continui, & ab aliis partibus affectis, quàm capite sitis nasci solet. Vigilia esse potest à dolore alterius partis, quàm capitis. ὡς ἄρ' ὕπνοι scripsit. At in Prothetico, ἀγύπνοι. Vult ergo hoc loco non omnino esse vigiles, sed cum aliqua inclinatione in somnum, ut in quodam genere comatis, de quo antea, in quo genere non ita sitire solent. ἀσάφης autem dicuntur, vel qui sic delirant obscure, ut vulgo & imperitis artis, atque inexercitatis non appareat delirium. Multa enim loquuntur xgri, quæ coherent, sed gestu, quodam intuitu & aliis signis delirium produnt. Ac reuera ex obscuro eiusmodi delirio multi in vehementem insaniam transcunt. Alij ἀσαφῆς interpretantur, quibus adeo obscura vox est, ut vix exaudiantur virtute languida, læsis instrumentis, quæ φωνητικὰ, hoc est, vocalia appellant. Sed nec hinc delirium portenditur. ἀδυνάτοι, verò, qui ἀδύμωνοι & ἀκράτοι, qui impotes sunt motus oppressa natura, vel fatiscen- te. ἐπὶ κοιλῇ ὕπνῳ. Initium est huius sententiæ in Prothetico. ut videatur velle, si ab aluo liquida reliqua symptomata se prodant, metuendū esse, ut ne deliret xger. Est autem ὕπνῳ κοιλῇ quæ liquida fluxūque deiecit, siue ea aquosa sint, siue biliosa. Sed ab aquosis cruditas, à biliosis calida affectio & sicca magis ostenditur. Sunt mista, quæ ὑδατοχολία appellare solet. Sed fluente aluo deliria interdum conquiescunt iusta ratione, tantum abest, ut insaniam ea prænuntiet. κοπιώδες. neque lassitudo delirii signum est, quæ cum sit τονώλης, φλεγμονώδης, ἰλκώδης & quæ δσέωςτος ab ulcerosa quidem & inflammatoria delirium magis portenditur, ab aliis minus, aut nihil significatur. Quod igitur in Prothetico quasi dubitans ἑλπίς ἐκσπῆται, hic interrogans ἡράγι ἐφανίσκονται addita augendi particula ἰς, ut ἐκσπῆται vehementem notet, de qua voce prius dictū est.

DESID. IACOTII COMMENT.

ARistotelicum præceptum est in demonstratione generalem affectionem de genere, specialem de specie demonstrari debere. Etenim quæ generi conveniunt, licet in specie, quam genus suo ambitu continet, reperiantur: illius tamen propria non sunt neque per se, neque primò. Idem in morborum signis arte explicandis observandum, siue affectum declarent, siue affectus magnitudinem, siue mores, siue crisis speciem, vel tempus. Hac lege instructus Galenus sæpe authorem Prothetici reprehendit, qui signa generis tribuit speciei, & contrà: sæpe etiam adiicit, quæ neque generis, neque speciei propria sunt. Cuius rei exemplum est hoc Aphorismo, in quo ἐκσπῆται vehementis phrenitidis syndrome quædam describitur. Continetur enim phrenitis sub calida & sicca affectione, tanquam sub genere. Propria autem differentia constituitur, cum dicimus siccam esse affectionem cerebri à bile flava, aut inflammatione cum delirio continuo & febre acuta. Quæ igitur affectum hoc modo cerebrum ostendunt, vel futurum denuntiant, ea verè phrenitica signa sunt, ut capitis dolor acris cum vigiliis cōtinuis, verba turpia, oculi lucidi aut rubri, somnus turbulētus, & similia. At sitis, lassitudo, aluus liquida, neque locum affectū in phrenitide, neque phreniticā ipsam affectionem indicant, faciunt, aut prænuntiant. Ex his tamen quædam adhibita distinctione genus affectionis declarant, ut sitis, calidam & siccam intemperiem: liquida aluus à colliquatione, æstuatē bilem: lassitudo ulcerosa, humorē acrem & erodentem: phlegmonode, calidam affectionē. Quæcunque enim signa ostendunt magnam siccitatem in vicinis capiti partibus, aut quæcunque symptomata cum ea aliquam habēt societatem, ea quodammodo phrenitidem prænuntiant, quatenus generis illius propria sunt, non tamen propriè sunt phrenitica, qualia quæ à loco affecto & humoris specie sumuntur. Hæc autem ut vera sint, in leuiore tamen peccato utilitas maxima excusationem habet. Neque enim in his, quæ nobis paramus, tanquam ὑπομνήματα

in memo

in memoriz subsidium, qualia hæc sunt, hoc accuratum docendi genus aut seruamus, aut seruare debemus: neque omnia ex generali methodo licet consequi: neque prima inuentionis rudimenta vnquam exacta sunt, sed ab exiguis initis profecta, ac suis progressionibus vsa perficiuntur. Præstat autem in his exerceri, quia in ægris ita ferè contingit, vt diuersi generis signa complicata appareant, quæ facilius discernent, qui discernendi rationem ex his didicerint, quorum multa in aliis libris prætermissa sunt. Nec minorem mea quidem sententia vtilitatem afferunt, quæ Galenus in Prothetica scripsit, ad præfagiendi artem, quàm quæ alibi curiosius persequitur generali methodo: nec tantùm ex eo, quod rectum est, intelligitur contrarium, sed ex contrario etiam rectum. Adde quod tum in diagnosi, tum in prognosi ita omnia interdum ambigua sunt, vt nisi animo sensûque signa etiam dissimilis generis perlustres, & aliena quædam quasi in supplementum adducas, dum ex multis communibus tanquam vna proprietas efficiatur, in paucis exitus respondeat, non tantùm quod multa interueniant, quæ præfagium fallant, vt Aristoteles scribit, sed quia solus signorum omnium consensus & multitudo scientificam facit certitudinem. Sed hæc alibi. Hic igitur quædam signa sunt eiusdem generis, vt dolor capitis, vigilia & ἀσφάα, cum ægri obscurè loquuntur, vt vix intelligi aut exaudiri queant. Dolor enim capitis affectum locum demonstrat: vigilia verò affectus causam, nimirum siccitatem cerebri & biliosam acremque exhalationem: vnde ex causæ continuatione duplex periculum impendit conuulsionis à siccitate, & phrenitidis à biliosiore facto sanguine per Aphorismum, Propter vigiliam conuulsio aut desipientia, malum. ἀσφάα verò obscuritas in loquendo vel propter instrumentorum voci inservientium offensionem, quam ex neruorum vitio contraxerunt, vel propter mentem læsam. Verùm id fit dupliciter. Nam cum æger, qui natura taciturnus non est, tacet, aut obscurè loquitur nondum progressio valde morbo, neque facta phrenitide, huic veterinosus quidam marcor atque in somnum propensio accessit, aut melancholicæ principium. Cum verò post continuum delirium, aut vehemensissimum capitis dolorem quietus iacet, neque solùm non tumultuatur vt antea, sed nec prorsus loquitur, nisi pauca quædam mutila & hiantia, idque submissè & cum manuum quadam tremula motione, virtutem huius languere, & hecticam in cerebro factam esse impressionem phrenitidis, tanquam in lanis tinctis, quæ elui non possunt, conicere oportet. Ex quo mirum videri possit, cur Galenus hic neget esse vllum signum magnitudinis phrenitidis, nec ex his phrenitidem ὁσφάα significari, sed ex æruginoso vomitu, aut nigro, aut vrinis, aut deiectionibus, & similibus. Nam alibi scripserat ἀσφάαδης, hoc est, obscuras desipientias esse valde phreniticas: & Hippocrates, Tremulæ, obscuræ, blandæque & contrectabiles desipientiæ, valde phreniticæ. Verùm distinguere oportet, vt diximus. Nam obscuritas hæc posteriore modo sumpta signum est vehementis phrenitidis & ὁσφάα cum silentio. Galenus autem priore modo sumit, quanquam quæ sequuntur, hunc virtutis langorem in phreniticis exprimere videntur. Sunt enim, vt subiicitur, ἀδυνατοί, impotentes. Nam initio affectionis phreniticæ, plura, quàm consuetum sit, loqui solent ægri: mox aucta affectione iactari, exclamare, exilire, violenter quædam manu facere: denique verò vel conuelli, vel præ langore virium quiescere, vt neque insanire amplius, neque perniciosè habere multis etiam medicis videantur. Eiusmodi itaque phrenitide planè imbuti & obscurè loquuntur, & reuera sunt ἀδυνατοί, vt alibi exposuimus. Quod igitur etiam negat Galenus impotentiam quicquam conferre ad affectionis delirii prænotationem, aut ad magnitudinis ipsius cognitionem, de ea, quæ generationem phrenitidis antecedit, intellexit: quanquam conuenire magis videntur, quæ diximus. Sitis autem signum phreniticum non est, nisi quatenus calidam & siccam affectionem ostendit, sub qua continetur phrenitis. Nam cerebro æstuante & exiccato in sympathiam ventriculus trahitur, vel communicata intemperie, vel bile. Bibunt tamen parùm, quia obliuiscuntur læsa memoria, vnde βραχυπρότοι dicti. Alius quoque liquida neque genus phrenitidis, neque speciem ostendit, nisi qualitatem excuntium adiunxeris. Nam multis modis alius liquida est: aut corrupto alimento in ventriculo:

7. Aphor. 28.

2. Proth. 3

1. Proth. 33

aut non distributo, quòd hepar infirmum non trahat chylum, quomodo deiectione liquida cremoris specie refert, sicuti infirma vi sanguifica liquida & saniosa loturę recens macatz similia exeunt. Interdum etiam liquida est toto corpore, aut parte aliqua sese per medium hepar expurgante. Sed ex his nihil ad pręsagium, aut dignotionem phrenitidis rectè colligi potest, nisi quòd illam, quam diximus, impotentiam interdum sequitur facultatis hepaticę resolutio. Verè enim sunt *ἀδυνάτοι*, quibus facultates omnes collabuntur, animalis, quod ex gravitate corporis & obscuritate loquutionis dignoscitur: vitalis, ex languido, duro angusto & exiguo pulsu: naturalis ex aluo liquida, & immodicè fluente. Cùm verò aluus liquida est bile flava sincera exeunte, vel ex colliquatione de generatione phreniticę affectionis aliquid demonstrabit, magisque si spumosz fuerint deiectiones. Alioqui in phreniticis aluus solet esse astrictior vel obliuione, vel exustis excrementis, vel bile sursum raptā, quo efficitur, vt fęces biliosę tincturę expertes exeant, nec intestina stimulantur ad excretionem. Postremum symptoma est lassitudo, quę, vt cętera, distinctione opus habet. Nam cùm multis modis fiat, vel ob mordentes acrésque humores, quę ulcerationis: vel ob copiam, quę tensionis: vel ob utrumque, quę phlegmones sensum refert, sola vlcerosā, aut phlegmonodes ad pręsagium delirij futuri aliquid conferre potest. Dubitat ergo, an qui ita afficiuntur, mente moueantur. Dubitationis causa est, quia si hæc appareant in phrenitide iam affecta & absoluta, in qua ægri obscurè loquuntur, aut silent, & impotentes sunt virtute omnino prostrata, non modo *ἐκπνικτοί* vehementer phrenitici, sed ne phrenitici quidem vulgò videntur, vt alibi explicatum est. Si verò ante phrenitidem conspiciantur, non est necesse, vt sequatur phrenitis, quanquam magna ex parte sequitur adhibitis prædictis distinctionibus. Solet autem Author, in quibus morbis neque multos obseruauit ægros, neque certam naturę rei demonstrationē habet, aut nomen ægri adscribere in quo symptomata obseruauit: aut quærere, & dubitare, nunquid, quod dicitur, veritatem habeat. Huius autem dubitationis nota est coniunctio *ἄρα*.

XXVII.

Κεφαλαλγίαι, ὑπὲρ κωφοί, χεῖρας τρομάδες, πρᾶχλα ὀδυνώδεις, ὑρίωντες μέλαινα διδασμηδία, ἐμείοντες μέλαινα, ὀλέθριοι.

Capite dolentes, surdastris, intremiscentes manibus, dolentes à ceruice, meientes nigra cōdensata, uomētes nigra, lethaliter habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Colligit multa signa, quorum alia per se lethalia, alia verò non ita, nisi aliis accedant. Capitis ergo dolor non est lethalis per se, neque surditas. *ὑπὲρ κωφοί* autem non omnino surdi, sed qui surdastris, quod sæpe contingit in morbis. Ad crises vulgus non sine re inter salutaria numerat, quia plerosque vident inde conualescere, præcipuè vbi integra mente reliquisque sensibus hoc accidit. *χεῖρας τρομάδες*. Et hoc sæpius vidimus in salutari morbo, & Pythion ab hoc signo conualuit. *πρᾶχλα ὀδυνώδεις*. Inter signa acutę febris, inter signa hæmorrhagica in multis febribus cum distillatione hoc accidit. Nec inde temerè denuncianda mors est. *ὑρίοντες μέλαινα*. Et hoc quoque lethale interdum est, interdum salutare, quod in vrinis pluribus exponemus. *διδασμηδία* vocat densas, hoc est, crassas vrinas, nigras. Alię enim tenues, alię crassę. *ἐμείοντες μέλαινα*. Et hæc certè inter signa lethalia sunt, de quo in sermone de vomitione. Hęc ergo vbi coeunt omnia, nec à nigris vrinis & vomitu reliqua conquiescunt, iure quidem lethalia pronunciabis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc quoque phrenitica signa sunt, sed communia, ex quibus generica affectio intelligatur potius, quàm phreniticę affectionis proprietas. Horum autem alia partem affectam, alia affectus modum & magnitudinem denunciant. Est enim cephalalgia capitis ipsius affectus cum gravitate, tensione, aut morfu: surditas

verò

verò cerebri, vel à resolutione facultatis audiendi, quæ acutis & turbulentis febribus succedit: vel à meatus auditorij interceptione, aut momentanea à bile, aut firmata ab aliquo impedimento illic pertinaciter hærente. Tremulæ autem manus materiæ diffusionem ostendunt in principium nervorum, qui à cervicali medulla in manus feruntur, modò ne tremor inciderit ex antecedente aliqua insigni vacuatione, ut alui profluuiio, fame, immoderata venere: vel progressio iam morbo ex vehementi nervorum resiccatione cum virtutis infirmitate coniuncta, ut post magnam phrenitidem. Idem colligitur ex cervicis dolore. Nam cum duobus modis fiat, aut affectis partibus, quæ extrinsecus vertebra circumiacent: aut propter affectum cerebrum, vel spinalem medullam, vel ipsas cerebri membranas, hoc posterius modo oriri testantur cætera symptomata cerebri, à quo effusum aut liquidum humorem partes proximæ & communes excipiunt. Quod subiicitur de urinis nigris, alterius principij offensionem demonstrat. Sunt autem nigre substantia, contentis, aut verisque. Causa triplex, vehemens caliditas: humor niger, quem natura expurgat criticè, aut è parte aliqua ut liene: & frigiditas per extinctionem caloris nativi. Distinguitur hoc modo, quia cum ab immoderata frigiditate nigrescunt, aut partium mortificatione graueolent, & lividæ præcesserunt, morsque est in propinquo. Criticam ex alleuatione ægri, & symptomatum remissione intelligimus. Alio verò modo nigre pessimæ sunt. Nam & perniciosam materiam denunciant, serum videlicet bilis atræ, quod cum aquosis excrementis emittitur: & venarum atque arteriarum perniciosum affectum, febrem videlicet tum acrem, tum igneam: & causam periculosissimam, nimirum vehementem caliditatem, quæ humores exassat. Deteriores autem sunt, quæ per se totas nigrescunt, quàm quæ enzorema aut nebulam tantum nigram habent, aut subsidentiam solam, adeo ut nullum eorum, qui tales urinas minxissent, servatum viderit Galenus. Minus mala est eius duntaxat subsidentia nigra: minus verò hac ipsa sublimamentum nigrum. Adhuc verò minus mala, nebula nigra. Internoscitur autem ab aliis, quia igneæ & virides aut æruginosæ præcesserunt, aut vehementer fluxu, & alia signa lethalia apparent. Quid autem vocet *Adaruydia* urinas densas, meritò veteres Prothetici interpretes dubitarunt. Nam crassum Philosophi considerant in constitutione partium in toto: densum in constitutione totius in situ partium. Crassæ ergo & tenuis urinx meritò dicuntur, densæ aut raræ minimè. Nam aqua densissima est. Nihil tamen impedit à densis contentis *Adaruydia* dici, ut à grumis *θρομβώδης*: de quorum generatione & significatione copiosè dictum est in librum de urinis. Sufficiunt autem nigre urinx ad magnitudinem febris & perniciem declarandam. Quare ad vim prælagij neque densis contentis, neque deiectionibus, aut vomitionibus nigris est opus, cum urinx nigre sint perniciosiores. Vomitus nigra vel est atræ bilis per vitionem genitæ nota, tracto in sympathiam ventriculo cum inflammato cerebro, aut iecore: vel quod minus malum est, refluxus humoris melancholici à liene in ventriculum. Verum Hippocrates intelligit, quæ vi febris talis est. Hoc genus vomitionis in phreniticis perniciosissimum esse cum aliis multis locis testatur Galenus, tum in commentario ad illum locum, Sed æruginosa quoque vomunt, atque ex his aliqui citò moriuntur. Id est (inquit) confestim à vomitu intereunt. Suntque nonnulli, qui simul atque tum convulsi fuerint, tum æruginosa vomuerint, confestim moriantur: alij ob virtutis robur superuixerunt diem unum, aut duos, aut tres, aut interdum quinque. Idem iudicium de nigris, nisi quod eò perniciosiora sunt, quòd vehementiorem caliditatem denuntiant. Est enim æruginosus humor tanquam præludium nigri.

XXVIII.

Οἱ κεφαλαλγίαι ἐφιδροῦντες, καὶ λίαν ἀπελημμένον παρομοῦδες.

Capite dolentes, leuiter exudantes, intercepta aluo in convulsionem facile incidunt.

1. Proth. 32

1. Epid. com.
lib. 2.Gen. 1. 4. hinc. et
3. Parac. 6. 23.

Siquidem caput cruda materia plenius est, & intercepta aluo magis magisque repleatur, fieri quidem par est, ut & caput doleat, & tenuis sudor circa caput emanet, quæ *ἰσχυρὸς* est. Ac tum conuellitur æger, si materia diutius cohibita putrescit, & acrimonia putredinis lacepsit nervosum corpus capitis. Alioqui vel sopor grauis, vel resolutio potius fieri debet.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Prorrh. 55

Dictum est sæpe, materiz copiam in capite superfluentem facillimè vel pluribus locis communicari, vel transfluere in partes vicinas, aut imbecilliores. Cum itaque ex capitis dolore cum leui exudatione significatio fiat vel copiz, vel resolutionis partium solidarum, atque vtrumlibet horum in locis tum capitis, tum thoracis deterius sit signum, quàm si in alia quapiam parte fuerit, merito suspitio iniicitur magni alicuius mali futuri, accedente præsertim suppressa aluo, quæ oppressionem à copia humorum ad superiora recursum aut tractum, & prauæ exhalationis in caput ascensum significat. Aluus enim intercepta (ait Galenus) semper capitis symptomata exasperat. Verùm principio nervorum affecto, non est necesse conuulsionem fieri. Potest enim phrenitis aut coma, aut vocis priuatio, & quoduis aliud tale pathema inde sequi. Potest quoque & natura morbo robustior inuenta hæmorrhagiam moliri aut parotidas. Nihil igitur tutò definire licet, priusquam aliquod aliud signum conuulsionis se prodatur. Sequetur enim ex continuatione causæ & diffusionem materiz in nervosas partes, præsertim si infirmæ sint, ut in pueris.

XXIX.

Τὸ ὅπουδὲς πανταχὺ κακόν.

Sopor ubique malus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dubitans in Prorrhethico, Sopor an ubique malus? Sed de sopore lethali critico, dubio iam antè.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Prorrh. 19

1. Aphor. 1

5. Aphor. 5

Tribus modis vox Carus sumitur ab Hippocrate & Galeno. Interdum pro somno profundo & excitatu difficili à diuturnis vigiliis, qui criticus dici solet, atque utilis ut causa & signum. Videre enim licet ægros quosdam (ut Galenus scribit) tribus, vel quatuor continuis diebus vigiles permanere, quibus difficilis excitatu somnus superueniens, ac nocte dièque perseverans magnum afferat auxilium. Sæpius quoque & in pueris somnum eiusmodi superuenientem non vno die solùm, verùm quoque & duobus ex ordine diebus magno ipsis esse commodo. Altero modo carus dicitur profundus somnus ex humidi utilis copia oppresso cerebro, ut in ebrietate, qui neque absolutè bonus, neque malus dici potest, nisi adhibita distinctione quam Hippocrates tradit in Aphorismis, Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet. Tertius est carus morbosus, qui propriè carus dicitur, nimirum somnus profundus, è quo ægri tametsi pungantur, suscitari non possunt, cum sensus & motus priuatione, rationis & memoriæ læsione à copia materiz frigidæ, aut crassæ & lentæ sine putredine, quæ anteriorem cerebri partem occupat: aut à cōpressionem ventriculorū cerebri, aut multo vapore prauo, aut insigni refrigeratione, ut ex narcoticorū usu, manente sola respiratione libera ad differentiā apoplexiæ. Nomē habet à *καρὰ*, quod est caput, vel à verbo *καρπομαι*, aggrauor, capite sum attonitus. Hæc nominis confusio facit, ut in Prorrhethico, quærat, Sopor an ubique malus? hic verò affirmet, ubique malum esse. Illic enim in vniuersum de omni somno profundo & excitatu difficili quærit: hic solum morbosum soporem intelligit

intelligit, qui malus est, ut signum prauæ causæ, ac partis nobilis grauiter laborantis, & causa vel apoplexiæ, vel conuulsionis, si perseueret. Vt enim vigilia vigilæ causa est, ita sopor soporis, quia ipsa affectio suam causam fouet & auget. Distinguitur ab aliis difficultate expurgiscendi, causæ antecedentis natura, & cōiectura ex pulsu. Mouetur interdum & in febrilium morborum accessionibus (ait Galenus) in quibus neque stimulantes, neque ferientes, nedum inclamitantes sentiunt ægri.

XXX.

Οἱ κωματῶδες ἐν ἀρχῇ γινόμενοι, μὲν κεφαλῆς, δόρυς, τραχήλου, ὑποχονδρείου ὀδυνῶν, ἀγρυπνέοντες, ἢ ἄγε φρενιτικοί; μὲν τῶν ἐν τετάρτῳ ἡ ἀποσταζῶν, ὀλέθριον, ἄλλως τε καὶ τεταρταίῳς ἔτι ἢ ἀρχομένοις.

Qui in coma initio morbi incidunt cum capitis, lumborum, colli & hypochondrij doloribus & vigilant, an phrenitici fiant? Ac sanguis stillans iis e naribus letalis tum alias, tum si quarto die, vel morbi initio.

Item p. Barret. p.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Epidemiis mulier, quæ abortiuerat, statim initio κωματῶδες. ἀρχομένη κωματῶδες ἤρ', rursus vigil cum capitis grauitate & lumborū dolore. Obiit phrenitica. Et in ardoribus tertij status tertij Epid. κῶμα ἀγρυπνία κατὰ φθορά. stillatio sanguinis, phrenitis, mors. Sic inuenies in historiis Epid. quibus phreniticis hæc acciderunt, & quibus non. Rectè igitur addit ἄγε. In Protrhet. Gale. multa differit de contentione interpretū, quod alij legerent ἄγε φρενιτικοί εἰσι; alij ut hoc loco, εἰσι; vocem omitterent verisimiliore sententia ex his signis phrenitim præiudicari, nō si hæc sint, iam phrenitim manifestā esse. Quid autē coma Gale. libro vno satis explicauit, & nos antea breuiter perstrinximus. Quæ autē scribit cum capitis, colli, lumborū & hypochondrij dolore, hæc omnia quidem si grauitas dolori iuncta, & somniculosus morbus, est magis deliriū inualecente morbo significant: si cum vigilia & sine grauitate, phrenitidē idque magis, cum hæc mouet morbus, internūmq; vitiū, nō autem externa causa. Quæ enim ex certis laboribus, aliisque euidentibus causis cōmouentur, minimū viriū habent ad præfagium, quomodo nec ea, quæ integra valetudine consueta sunt. Hic ergo cū & κῶμα & ἀγρυπνία contrarij effectus incidant, duplex quoque materia subest, bilis & humor crudus, atque inualecente bile vigilia, pituita κῶμα manifestus est. Atque aliquando mista vtræque materia mistus quidam affectus ex phrenitide & lethargo, ex vigilia & cataphora generatur, τυφομανία, quidam appellant. Quæ vox etiam si notat furentem maniam, accommodatus tamen latentem oppressamque blandam & obscuram intelligas, & quæ non ita se prodat. μὲν τῶν ἀποσταζῶν. sanguinem stillare e naribus quarto die, vel quinto, quam vim habeat, prius est expositum. Quod autem dicitur ἀρχομένοις; in Protrhetico sine particula ἢ dicitur, ut videatur sensus. Si quarto primū die stillare incipiat. Quod si ἢ additur, verior sententia, quia & quarto die stillare malum, & ante quartum. Sileno, Philisco, Epaminonti primo Epid. tertio die stillauit primū, deinde quarto, & obierunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem sententia legitur initio Protrhetici addito verbo εἰσι, an phrenitici existant? Ex quo orta quæstio inter veteres Hippocratis interpretes, intelligendum ne sit, an qui ita afficiuntur, iam sint Phreniuci, an paulò post futuri. Ex hac altera, an cognitio primi insultus morbi pertineat ad διάγνωσιν, an ad πρόγνωσιν. Causa dubitationis, quia quod est in motu alterationis, diuersum diuersis temporibus apparet à seipso, ut infans, puer, adolescens, iuuenis, vir, senex: & plantæ atque arbores simul ac e terra existunt, propriam suæ speciei circumscriptionem

nondum habere videntur, ob idque non internoscuntur ab aliis, nisi à perito agricola qui sæpe ac diligenter illas contemplatus fuerit. Idem iudicium de morbis. Cum enim fieri incipiunt quo tempore nondum symptomata se produnt, vix medicis noti sunt, nisi admodum peritis & exercitatis, ut phrenitis cum comate primo die. An ergo phrenitis est, cum propria absint phrenitidis symptomata, vigiliæ, verba absurda, iactatio, *αἰαδιούρεια*, & similia? Quemadmodum an qui inæqualitate quadam quam *αἰομαλία* vocant, tentari cœperint, iam habent febrem? In promptu responsio est ex Aristotele. Omnis enim pars motus, motus est. Sic coctio simularque incipit, iam coctio est, & mutatio quælibet. Non idem dicendum de generatione propriè dicta, quia non fit in tractu temporis. Phrenitis ergo & omnis alius morbus, ubi incipit, iam phrenitis est. Accidentia autem nullam, ut Philosophi loquuntur, quiditatem habent, nisi substantiam subiectam à qua sunt, id quod sunt. Propterea dicuntur *ὑπὸ χόλῳ*, quia excipiuntur, *συμβεβηκότα*, quia contingunt, *συμπέματα*, quia simul accidunt. Medici tamen interdum crassiores sensum potius, quam rationis aciem sequuti, morbum non appellant, nisi morbi accidentia omnibus sint conspicua: & ne in *ἀνπαθήα* incidant, saltem volunt actionem insigniter lædi. Phrenitis est ergo, tamen si eius non nisi exiles quædam notæ & solis exercitatis conspicuæ appareant. Ita fit, ut his diagnosi, aliis prognosi videatur. Neque verò quicquam impedimento est, quominus coma & phrenitis simul inuadant. Non enim coma somnum profundum significat, sed inclinationem ad somnum, quam interdum vigilæ sequuntur, ut commissis palpebris dormire videantur, nec tamen dormiant: interdum somnus profundus: nonnunquam etiam levis, laboriosus & interruptus, quem dormitationem à somniculorum frequentia dicunt, unde tres comatis differentia, de quibus dictum est alibi copiosè. Cum autem sint etiam comatis tres causæ in vniuersum: humiditas multa primæ partis sensu præstantis in qua fit somnus: solum frigus, aut frigus cum humore: & virtutis imbecillitas calorisque natui resolutio à febrili, cum pulsu languidissimo, tardo, raro, paruo: primam intellexisse ex eo patet, quod scribit *ὑπὸ ἀρχῇ*, in principio morbi. Hæc autem rursus triplex est, præsertim si cum vigiliis coma coniunctum fuerit: nempe vel sanguis copiosus, cui bilis mista est: vel pituita cum bile: vel pituita sola cum putredine, & sine putredine. Etenim pituita, quæ non putrescit, comatis profundi causa est, & cari. Eadem cum locum, in quo princeps animæ pars residet, humectarit dilueritque cum putredine, lethargum efficit, quemadmodum copiosus sanguis, aut pituita cum bile coma somniculosum. Copia enim sanguinis facultatem grauat, & ad somnum inclinat: bilis irritat, pungit, & somnum prohibet. Vnde sic affecti nequeunt vigilantium munia subire. Palpebras enim committunt ac dormire sperant: mox excutiuntur somno. Idem iudicium de pituita & bile. Quia igitur adiecit *ὑπὸ ἀρχῇ*, ex eo intelligi voluit non agi de comate vigilante à resolutione facultatis, aut frigore, quod succedit calidis affectibus, & lethale est, aut de comate critico ante paroidas. Neque tamen adhuc responderi tutò quæstioni potest, propter homonymiam vocis principij. Nam & primum morbi insultum significare potest, & tractum temporis ad tertium vsque diem, & primum morbi tempus cum cruditis signis. In primo itaque morbi ingressu sanguine nōdum detractō, necdum imminuta aut mutificata bile, ægri sæpe in coma somniculosum incurrunt à copia sanguinis sine metu phrenitidis. Verum cum id fieri cœperit die quarto, quo tempore sanguinem detractum fuisse consentaneum est, & repressam aliquantulum bilem, ut tum cessare potius debeat, quam incipere, colligere oportet non sanguinis copiam, sed pituitam & bilem inuasisse in cerebrum. Merito ergo quæritur, an sint, vel futuri sint phreniuci, præsertim si simul accedant capitis, lumborum, colli & hypochondrij dolor, dum ne ab externa causa ortum habuerint, ut longo itinere, motu, sole, cibo, quæ ad prælagium nihil conferunt: sed vi febris, quod semper est intelligendum, & à plethoricis causis, quæ illas partes obsident, ac translationis in caput merum afferunt. Respondendum itaque hoc modo, vigilias cum his symptomatis sine cataphora haud dubiè phrenitidis timorem inicere. Nam & caput iam affici manifestum est, & à partibus diaphragmate inferioribus ad superas calidior

Triplex coma.
Triplex causa.
Triplex humor.

rem bilem & actiorem rapi per venam cavam & arteriam: vel colligationem quandam & fusionem à cerebro fieri in partes vicinas & inferiores. Id enim denuntiare solēt huiusmodi dolores, qui cum symptomatis capitis coniuncti fuerint. Sin verò vigilent quidem, sed cum inclinatione ad somnum & commissis palpebris, expectare vnum diem oportet, donec motus morbi conspicuus evadat. Nam cum alter humor alteri copia & multitudine fuerit æqualis, & ad finem vsque symptomata utriusque apparuerint, *τι φομαία* erit. Cum verò bilis superauerit, phrenitis: cum pituita, lethargus. Quod autem subiicit, stillicidium sanguinis in his malum esse, non solum in his, sed in omnibus semper malum est. Verum absolutam illius signi malitiam ostendunt, si die quarto, si meracum, si cum pravis signis in cerebro appareat, nec paucitatis causa in astrictionem meatuum referri possit, ut hyeme: de quibus omnibus alibi satis dictum est. Interdum autem fit resolutione & vito partis alicuius, ut lienis, vel hepatis: sæpius verò, quod hic intelligitur, symptomatico humorum motu, ex quo significatio fit vel oppressæ naturæ à copia & malignitate materię morbificæ: vel eiusdem fatiscētis, quæ collectam in cerebro copiam conatur excernere, sed nequit. Talium autem signorum genus deterrimum esse, quæ simulac fieri cœperint, statim desinunt, ut sudorum, pustularum, deiectionum, mensium & similium, sæpe docuimus, non solum propter significationem, quam diximus, sed etiam propter materię morbificæ frustra agitatæ ad nobilia viscera refluxum. Quod autem quarto die deterius sit, multæ sunt causæ. Primum quia est index septimi, qui proportioni signorum quarto die apparentium respondet. Deinde, quia quæ diebus criticis aut prænuntiis apparent, firmiora sunt, quàm aliis. Tertio quia morbi acuti imparibus & moveri, & iudicari debent. Malum tamen etiam est ante quartum, ob idque addit ἡ ἀρχομένησι, vel incunte morbo.

XXXI.

Κακὸν ὃ ἐκ καλῆς περιπλυσίς ἐξέρυθρος.

Malum verò ventris valde rubens proluuius.

Net. 2. Lib. 1. P. 100.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prothetico περιπλυσίς dicit, additque, ὅτι πᾶσι τοῖσι νοσήμασι καὶ ἐκ τῶν τοῖς προσημύνοις. Non meminit verò in prædictis. Verum si hæc addideris, permiscet ἐπερογνῆ, hoc est, signa, quæ affectum cerebrum indigent, cum signis affecti hepatis. Nam καῖμα, vigilia, capitis cervicisque dolor, phrenitis, stillatio sanguinis è naribus affecti cerebri indicia sunt. Valde rubens proluuius imbecillitatem iecoris ostendit, quanquam utroque principio sic habenti gravius denuntiandum periculum. Sed melius constituitur præsagium & artificiosius, ubi seorsum ἐμμεσὴ colliguntur signa eiusdem rationis & naturæ. Perturbatur verò ars & ratio, ubi quæ ἐπερογνῆ permiscetur, etiam si idem genere ostendant salutem vel exitium. Natura nervos omnes seorsum & vno cursu direxit, venas quoque arterias, & ossa. Quod si interciso cursu venas nervis, arterias ossibus, & hæc mediis musculis & carnibus interdum posuisset, pulcherrimam fabricam corporis æconomiāque totam confudisset. Est autem περιπλυσίς, quum liquida, quæ ὑγρὰ dicebamus, affatim multa deiiciuntur, effluuntque. Valde rubens, cum paucio sanguine immixto loturam carnis, vel aquam, in qua recens mastari animalis sanguis parte aliqua effusus sit, magnam imbecillitatem iecoris ostendens. Sunt qui dysenteriam ἐπικτίς appellant. Eodem modo περιπλυσίς χαλῶδης cum ὑδατοχόλα deiiciuntur, pauca bile, multis aquosis excrementis mista. At proluuius rubens retentricis & aliquando sanguificæ virtutis hepatis symptoma est. Rubent autem plus minúsve, ut vel magis, vel minus coctus sanguis est, ut multus, vel paucus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hic Aphorismus licet priori connectatur in Prothetico, seorsum tamen & per se verus est, adhibita distinctione, dum ne sit dysenteria cruenta critica & à τῷ

to corpore, ut quandoque in otiosis contingit, & quibus liberè non perspirat corpus, vel solemnis vacuatio suppressa est, aut pars mutilata, aut venæ melsaraicæ resudant. Est autem περίπλυσις, aut, ut alij legunt, περίπλευσις ἐφευβρὸς valde rubens proluuius hepatica dysenteria & ichorosa, id est, cum ichore sanguinis & tenuium humiditatum carnis loturæ recens maceratæ similis, aut sanguinis aqua diluti. Nam cum hepar non trahit à ventriculo, liquida defluunt ab alio cremoris specie, chylosa vulgò dicunt. Cum verò non retinet, unde ut plurimum sanguificæ facultatis symptoma comitatur, liquida & saniosa exeunt, venæque interdum resolvuntur, & sanguinem vel per aluum, vel per nares, aut uterum, aut hæmorrhoidas, aut sputa effundunt. Ut enim ventriculo copia alimenti, aut corruptione, aut pravis humoribus irritato, vomitus cietur: ita hepate oppresso proluuius rubra, à quo iccoris affectu proprie hepatici dici solent. Hepatica ergo excrementa cum infirmitate eiusdem duplicia sunt. Cruenta, qualia diximus, quia in venis melsaraicis inchoatus sanguis & rudis non perficitur ab hepate infirmo, sed effluit per intervalla, aut retentus crassescit, corrumpitur, & adurit, unde ex cruentis nigra & foetida excluduntur. Deinde ὑδατοχολα quasi ex aqua & pauca bile mixta. Nam calefactum hepar, sed robustum sicca, aut biliosa & lenta reddit, quia lentior est modus calefactionis ultra aquam citra siccitatem: liquor verò & tenuitas sine lentore, crudioris citra incrassationem. Sic libro quarto de victus ratione in acutis scribit Galenus hepate phlegmone oppresso vri excrementa & exiccari, veluti quæ πνευμάδι, appellantur, & σκύνεαλα, modò ne coniuncta sit imbecillitas. Cum imbecillitate autem liquida deici, quia ad se alimentum trahere nequeat. In commentario autem ad hunc locum imbecillitatē scribit proluuii rubræ causam infirma retentrice, quam ut plurimum sanguificæ symptoma sequitur. Ex quo intelligitur imbecillitatis hepatis multos esse: tanquam gradus, qui excrementorum species variat, nec ab omni imbecillitate hepaticos dici. Præterea rubentem proluuiem malam esse magnitudine causæ, nobilitate partis affectæ, materiæ, quæ alendo necessaria est, excretionē, & spirituum simul effluentium exolutione, unde verbum hepaticum ἐκλύειν.

XXXII.

Οἱ κοματώδεις ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώσαντες οὐροὶ πεποσι χυσιτικοί, ἀκρίτως δὲ περιψύχοντες, διὰ τῆς χύμης περιχέειν, κωτροί, κοματώδεις, πωσιμώδεις, ὀλιόριοι.

Qui comate oppressi ab initio exudarunt leuiter, urinis coctis ardentes citra iudicium refrigescentes breuibus interuallis ardore redeunte, torpidi, oppressi comate, conuulsione subinde capti perniciose habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

3. Prorrh. t. 10.

HAcc scribuntur in Prorrhethico, nisi quòd κοματώδεις alterius sententiæ, quæ proxima præcedit. Initium ergo sit ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώσαντες. Reclè quidem Galenus superuacaneum esse scribit ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώσαντες οὐροὶ πεποσι, quia reliqua satis sunt ad præsagium mortis, & perinde ac si quis scribat vulnera cerebri perforata membrana cum vnguium abscessu, cum vlcusculo in crure esse lethalia. Atque ἐφιδρώσις initio non ita metuenda, quia viribus integris copia, tempore, & diebus criticis in sequentibus percoqui posset, ubi largior sudor & salutaris expectandus erit. Urinæ verò coctæ omnino bonæ sunt. Atque hæc concoctio in febribus initio breuem securumque morbum certò ostendit. Oportet igitur vel urinas coctas dicere, ut vult Galenus, crassas & albas, vel reuera coctas, quod aliquando contingit ἀνωμαλῶς, hoc quia hodie coctæ, cras crudæ sunt. Alij videntur legisse ἐπιπνεύσει, ut urinas ἄρα ἐπιπνεύσει, laboriosas dicat, quæ cum dolore exeant. χυσιτικοί sunt qui videntur febre. χύμα enim πύρρις. ἀκρίτως περιψύχοντες. & frigus & rigor

& rigor sæpe incidunt in crīsim, à quibus excretio morbum absoluit. Si verò non sequatur salutaris excretio, quod ἀκρίτως dicit, malum. Etenim decretoria, quæ non decernunt, lethalia sunt aut difficilia ἀπὸ ταχέως πῶς καὶ. Siue ταχέως, siue ταχέως legas, nihil refert. Hoc enim fit, cū subita mutatio sit frigoris & caloris. Ac iam antè dictum est subitas eiusmodi alternasque mutationes periculosas, sitis, caloris, coloris, aliorumque id genus. Magna certè mutatio, quum quis iam frigidus statim vehementer inurit. ῥῥοὶ torpidi, hebetata vi animæ & corporis. Id autem fieri videtur à violento certamine morbi contra naturam, quod subinde euanians calor & frigus indicant, resolutio spiritus, & ita ægro obtorpescente, & ita fatisciente natura, quomodo moribundis impotentia quædam corporis, & quæ peculiariter impotentia vigilandi appellatur, quanquam aliquid materię sursum irreplisse potuit, unde κωμάσθης & ἀποκρίσθης, nisi conuulsio antecedente incendio resiccatis nervis acciderit.

DESID. IACOTII COMMENT.

INter tot symptomata vis prælagij repetenda est ex his, quæ mutuo sese consequuntur, ardere, refrigerari sine crisi, & celeriter iterum ardere. Voce autem καυστικοί æstus exprimitur, id est, excessus caloris febrilis, & ut Aristoteles loquitur, ἐπιβολὴ καὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Quod per se malignum non est benignis mansuetisque totum corpus æqualiter vrentibus. Galenus interpretatur καυσθῶς, quanquam causus malignitatis signum continet, quod sequitur. Nam πῶς φέροντες ἀκρίτως, hoc est, perfrigerantur sine crisi. Nempe quod vrentes hæc febres summas partes non calfaciant, malignæ existunt. Ac rectè πῶς φέροντες. Etenim circum & in extimis tantum perfrigescent magis aut minus, prout imbecillitas maior naturæ, & inflammationis materia crassior totum ad se sanguinem instar cucurbitulæ trahentis fuerit. Interius autem viscera vruntur, quod ex lingua exusta, iactatione, æstu circa præcordia cognoscitur. Perfrigerantur quoque frustra tentata crisi, unde periculosa materię translatio sequitur. Præterea & moribundi extincto calore natio, ut glacie frigidiores appareant: & in perturbatione critica natura intro accurrente ad excretionem, quem modum, ut excluderet, addidit ἀκρίτως sine crisi. Neque enim febris ardentissima solui potest sine crisi: neque in eam unquam perfrigeratio incidit utiliter sine excretionem. Quare perfrigerari ἀκρίτως symptoma est aut vehementis inflammationis, aut perniciosæ translationis in caput vel diaphragma, aut suppurationis, si caloris, & frigoris vicissitudo coniuncta sit, aut summæ imbecillitatis virium, & inopię caloris nativi in extimis partibus. Perinde igitur est ac si diceret, non remitti febrem, sed tantum extrinsecus perfrigerari, intus autem manere, nulla facta excretionem per hæmorrhagiam, aut sudorem, aut deiectionem. Propterea subiicit ἀπὸ ταχέως πῶς καὶ, celeriter iterum exstuant redeunte igne febrili. Hoc autem dupliciter evenire potest in febribus ardentissimis. (modò ne externo frigore, & pituitæ diffusionem à capite per corporis habitum leuiter perfrigescent ægri, quod non ita magnam vim habet ad prælagium) Primum calore nativo, qui primo impetu vincere non potuit, pugnam redintegrare, ut in imperfecta crisi, aut mala, aut suppuratione interna. Deinde eodem extincto, nec amplius pugnante. Tum enim humores inordinato motu feruent, quorum calor exhalans flammæ instar partes extimas seipsis frigidiores relinquit, per Aphorismum, Extremarum partium repentina in utramque partem mutatio mala. Nec verò semper repentina est, sed ut in Pythione secundo circa meridiem extremitatum refrigeratio, & magis manus & caput refrigerabantur, mutus & sine voce multo tempore, recaluit, sitiuit, nox quieta, sudavit capite parum. Et Hermocrates ab eadem caloris inchoata extinctione decimoquarto absque febre fuit, cessante videlicet natura, quo tempore moliri aliquid debuit, ex cuius concertatione dolores sunt & febres. Decimosextimo reuersus est morbus, putredine, quæ deferbuerat, redeunte. Iterum vigesimo sine febre, vel potius perfrigeratus est: 24 recaluit: 27 obiit. Quem modum incallescendi & refrigerandi intellexisse videtur, cū nullius signi meminerit, ex quo vel inflammationem internam, vel crīsim imperfectam, vel sup

2. Prorrh. 36

vel suppurationem colligere liceat. Quare illud *ἡ ταχέως* celeritatem potius feruoris significare videtur, qui flammę instar totum corpus breui peruat, quàm tractum temporis inter perfrigerationem & redeuntem feruorem, quod *ταχέως* ostendit. Hanc autem caloris & frigoris perniciosam vicissitudinem ab aliis modis distinguimus ex adiunctis & consequentibus. Nam calorem extinctioni proximum testantur pulsus languidi, parui, frigidus ex ore spiritus, aphonia, surditas, sitis nulla, aut non pro ratione febris, inexpugnabilis ciborum auersio, & similia. Ex his consequentia conicere non est difficile, tamen Hippocrates non diceret. Nam spiritu animali & vitali propè resoluti, totoque ferè corpore marasmo retortido laborante, cui frigida intemperies succedit tum aliarum partium, tum cerebri, manifestum est torporem sequuturum, & coma. Ille enim ab humiditate cerebri, aut frigore, aut utroque oritur: hoc verò initio morbi à sanguine. ut dixi, aut pituita: in calidissima autem febre post principium & incrementa ab imbecillitate facultatis & caloris extinctione. Atque hoc impotentia vigilandi potius dicitur, quàm somnus. Rectè ergo subiicit, torpidi, oppressi comate, conuulsione subinde capri perniciosè habent. Exempla sunt in iisdem historiis Hermocratis & Pythionis. Nam ille vndecimo & decimoquarto dormiuit, mente constitit, comatosus factus est, non ob pituitosum succum, quem in cerebrum peruenisse vndecimo die non est credibile in morbo sicco & calido statim inter initia inuadente, ut lingua vsta, vigilia, febris valida, excrementa assata testabantur, sed vel ob vehemens frigus in cerebro, vel imbecillitatem virtutis, quorum vtrumque summè perniciosum est. Hic verò eadem ratione octauo mane parùm dormiuit, nono comatosus, cum excitaretur, non valde sribundus: hinc delirium, nox mala, decimo sine voce manè, frigus multum, febris acuta, sudor multus, expirauit. Neuter tamen conuulsus est: neque necessariò conuulsio sequitur talia symptomata, nisi quam facit marasmus retortidus, aut quod diximus antea, omnes, qui intereunt, conuulsioni quandam speciem pati. Illud autem perniciosè habere, significat mortem esse in propinquo. Cetera ad præsagium nihil conferunt, vrinę coctę, coma, exudatio in primo morbi circuitu, nisi quia ex his affectus magnitudo, & pars primariò affecta deprehenditur. Vrinę coctas Galenus interpretatur, quę verè coctę non sunt, sed coctionis quandam speciem referunt, quales crassę, albę, turbatę subiugaliū instar, quanquam à coctis plurimū absunt. Propius accedunt, quę colliquamenta quædam, aut crudum succum continent. Alij vrinę laboriosas intelligunt. Certum tamen est in internis interdum inflammationibus, & sub mortem natura cessante, aut extremos conatus proferente, aut morbo in aliqua præcipua parte & extra venas existente, vrinę apparere vel melioris coloris, ut in Philisco: vel cū enaxoremate aut nebula laudabili: aut hypostasi æquali & alba, ut in Sileno à colliquatione, quę proximè accedit ad veram hypostasim, aut humoris alimentarij effusione natura resoluta. Præterea vrina in omni morbo celeriter & exiguè concocta, deinde verò cessans, semper vitiosum aliquid portendit, ut scribit Hippocrates in Prothetico, & nos exposuimus in libro de vrinis. Quod enim scribitur primo Epid. concoctiones celeritatem iudicij & securam sanitatem ostendere, de perfecta coctione, quęque sit per gradus & ordinato naturę motu accipiendum est, & in humore, cuius est concoctio.

3. Proth. 59

XXXIII.

Οἱ κωματῶδες ὕπνοι, καὶ αἱ χαλὰ ψύξεις, ὀλέθριαι.

Somni similes iis, qui comate laborant & perfrigerationes letales sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kωματῶδες ὕπνοι vel profundi, vel è quibus ægrè excitentur ægri, aut si excitentur quidem, statim in somnum redeant. Oportet igitur magnam vim frigidæ,

gidæ, crudæ & crassæ materiz cerebrum occupare, vnde natiuus calor consortio quodam extingatur, ex quo perfrigerantur ægri. Alioqui varium certamen morbi & naturæ, quomodo excursionibus perterritis contingit, vt modò in arcem confugiant, vbi firmiora præsidia collocantur, modò in urbem redeant dubij, quò se recipiant. Ita solet natura aliquando insidiis & velut excursionibus morbi perturbari, vnde variæ illæ mutationes, quarum paulò antè memini.

DESID. IACOTII COMMENT.

Nihil tutò de morte prælagiri potest ex comate & perfrigeratione, nisi adhibita distinctione in quo morbo, quo tempore, & à qua causa originem duxerint. In principio enim febrium coma à sanguine, aut pituita minimè lethale est. Perfrigerantur etiam ægri sæpe & soporati iacent in distillatione in cerebro. Potest quoque morbus calidus & siccus esse, copia tamen aliqua pituitæ cōtineri in cerebro, quæ liquata calore febrili diffuat cum sopore quodam & perfrigeratione periculoso, non tamen lethali signo per se, nisi aut alia signa consentiant, aut virtus valde sit imbecilla. Opus est itaque distinctione, multa etiam prudentia & exercitatione, vt intelligatur, ex quo affectu æger comatosus euadat, & perfrigeretur. Nam cum & propter humiditatem multam primæ partis sensu præstantis, in qua somnum fieri rectè Aristoteles docuit, vt in ebriis: & propter solum frigus: & propter imbecillitatem virtutis coma consequatur, his duobus modis planè mortiferum est. Ab ea autem affectione, quæ ob humiditatem fit & frigus, tertiam ab imbecillitate distinguunt maximè pulsus tum languidissimi, tum tardi, tum rari & parui facti. Præterea morbi natura & tempus. Nunquam enim eiusmodi coma incidit in principio. Solum autem frigus ostendunt signa caloris & siccitatis antecedentia, vt linguæ vstio, vigilia, febris valida existens, excrementa retorrida & biliosa, quæ igneam per totum corpus affectionem indicant. Atque hoc genus frigoris calidis & siccis affectibus succedens immedicabile est. Cum autem coma nihil aliud sit, quàm κατὰ φύσιν, in somnum delatio, cum vigilare quidem nequeunt ægri, verùm oculos claudunt, ac vel profundo somno occupantur, vel tenuibus somnis, vel vigiliis, hoc postremum intellexisse videtur Hippocrates his dictionibus in plurali numero vsus, ὕπνοι κατὰ φύσιν, quasi somnos diceret non comatosos reuera, sed similes comatosos, quales fiunt ab impotentia vigilandi, & virtutis imbecillitate ita ad extinctionem properantis, vt palpebras sublatas seruare non possint, contingitque, qui ita habent, vt postquam oculos clauserint, vel nullo pacto, vel parùm somno correpti vigilant, qui neque tunc palpebras attollere queant.

XXXIII.

Κατὰ φύσιν, κοπιώδεις, κεκαρωμένοις, κοιλῆς κατεργασίης, ἐρυθρὰ δαλγόντα περὶ κρῖνι, ὠφέλει.

Qui comate pressi, labore & lassitudine fracti obsurduerunt, erumpente aluo rubra deiciunt circa crisum, idq; iuuat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kατὰ aliquando imbecillitas virium, nonnunquam refrigeratio partis, in qua sensus communis & copia frigidi humoris cerebro inclusa gignit. κοπιώδεις autem, hoc est, qui similiter delassatis è via velut effractum aut contusum corpus persentiscunt, ex quo difficilius membra spinamque, si locus mutandus est, commouent, & si mouentur, dolent. Eius in morbis duplex causa. Altera magna vis crudi succi corpore collecta, aut biliosus humor, qui prius collectus & externis laboribus agitated in habitum corporis & articulos tenuem partem disperfit, quæ laboriosissimæ esse solent. In crudis ferè maior grauitas, in aliis ardor & punctio. Ac breuiter à causa externa vel interna. Interna ferè crudus viscidusque humor, quod comati respondet. κεκαρωμένοι. verissimile non ab extincta audiendi facultate, qualis

qualis aliquando fit in acutis & turbulentis febribus, & cuius meminit in Aphorismis, si æger non videat, audiat &c. Fit & impactis humoribus meatui auditorio, Quomodo enim nervo optico intercepto, sic meatu auditorio sensus vel perit, vel retunditur aut cessat, bile aliquando sursum lata, ex quo biliosis deiectionibus cessat surditas, & hæc surditate. Hæc autem capitis affecti, ut κῶμα, indicium est. καλὴν καὶ πρὸς γένεσιν. Resoluta alius criticè ac diffuens caput liberat, surditatem curat, lassitudinem absoluit. Sed quæ ἐρυθρὰ dicat, parùm manifestum. Neque enim rubræ deiectionis meminit Hippocrates in Prognostico, non in Epidemius, nisi quod in Prorethetico dicitur πρὸς πλεονεξίαν ἐξ ἐρυθροῦ, id est, αἵματόςδεσ affecto iecore. Sed hæc iuuare non potest, damnaturque ab authore Prorethetici in morbis, & præcipuè quibus κῶμα dolor & alia. Oportet ergo ἐρυθρὰ dici, ut ad rufam πύρεον extendatur, ut sit ea vacuatio rubræ bilis, quam Arabes statuunt, & Galenus ex Hippocrate agnoscit. Ecquis enim vidit κῶμα aliâque scripta in hac oratione absoluta rubris deiectionibus sanguineis?

DESID. IACOTII COMMENT.

I. Proreth.

T Res comatis species, seu differentias superioribus Aphorismis complexus est, profundum, quo carus continetur ab humiditate, aut frigore, aut ventriculorum compressione, aut, quod rarum est, concidente spirituum robore ob dolorem: somniculosum à pituita cum bile: & vigilans à resolutione facultatis. Quia autem secunda species aliam etiam causam habet, præter pituitam, nimirum, ut iam exposuimus, sanguinis copiam, eius speciem ac formam adumbrasse videtur in hoc sermone. Etenim à bile sola coma fieri non potest. At primo vel secundo die (ait Galenus) præ copia sanguinis propter bilis permissionem tum acris tum mordentis potest reddi idem æger tum comatosus, tum vigilans, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed à bile usque adeo irritata, ut somnus inhibeat. Huius symptomata præter dormiendi & vigilandi interruptam vicissitudinem, & assidentia signa duo sunt, surditas & lassitudo spontanea, quæ in comate profundo non sentitur, in vigilante non est, nisi fortasse diffusa bile acris ἰλκόςδεσ, aut colliquatione à febre, aut crasso vapore. Etenim idem facit calor febrilis, quod motus, aut plenitudo. Sed quibus facultas animalis extinguatur, horum nulla aut perexigua sensio est. In copia autem sanguinis cum bile consentaneum est lassitudinem & coniungi, & inter vigilandum integra facultate sentiri, vel eam, quæ τὸνόςδεσ appellatur, in qua ægri, simulatque mouentur, incendi tendique sibi videntur à salubri succo, aut crudo & plethoricis causis: vel aliam, quæ φλεγμονώδεσ à copioso sanguine calido cum bile mixto in venis & musculis, vnde usque ad ossa ferè contulæ, aut phlegmone obsessæ partes sentiuntur. Conueniunt enim hæc omnia in genere affectionis huius comatosæ, quamquam reuera non sunt ὁμοειδῆ. Præter hæc autem huic familiaris est surditas, non à resolutione facultatis audiendi, quæ morborum acutorum & turbulentorum est consequens, sed à translatione sanguinis copiosi & biliosi in cerebrum, & meatum auditorium. Hæc autem comatis species omnium mitissima est, ac minimè periculosa. Nam ferè quarto die, ut ibidem scribit Galenus, utrumque symptoma desinit, copia iam imminuta, præsertim si medicus eam vacuare præuertit. Sin minus, prodest circa statum conuersa deorsum materia rubris deiectionibus aluum ferri, id est, vel sanguineis, vel à bile rubra, quæ serum est sanguinis. Ita enim materia morbifica expurgatur per loca conuenientia. Crisis enim speciei morbi respondens optima est, & in biliosis morbis bilis, aut sanguis, in pituitosis pituita, in atrabiliariis atra & varia criticè excludi debent. Nec verò in hac materia benigniore à comate mutatio fit in lethargum, aut phrenitum, aut typhomaniam, ut in comate somniculoso à pituita, & bile dictum est, quod rarè accidat alterutro horum modorum, quos exposuimus, affectum non solui. Quod autem surditas profluuiio alui bilioso, aut rubro acquiescat, docetur in Aphorismis, Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant, & contrà, quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.

XXXV.

Κωματώδεις, ἀσιώδεις, ὑποχόνδριον ὕδνωδεις, σμικρὰ ἐμετώδεις, τὰ παρ' ὧς ἴχουσι. πρόδου δὲ περὶ τὸ πρόσωπον ἐπάργετα μὲν κώματα.

Comate pressi, fastidiosi, ab hypochondrio dolentes, pauca vomentes, in aures abscessus habent. Prius autem tumores circa faciem cum comate.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

INter signa parotidum coma est, quod fit sublata in caput materia, quæ cum frigidior sit & crassior, quàm ut à natura excretionē vacuari possit, in abscessum convertitur. ἀσὶν verò siue fastidium ciborum & nausea dicatur, siue iactatio illa, quæ fit medio corpore commotis humoribus, parotidum signum non est, nisi fortasse ἀσὶν ἔλκυσιν. Quomodo nec hypochondrii dolor, qui inflammationem ferè indicat. Hæc autem hæmorrhagia magis, aut alui profluuium, vel denique excretionē indicatur, nisi ex earum genere sit, quæ οἰδηματώδεις appellantur frigida materia calidæ permixta. Quod autem σμικρὰ ἐμετώδεις scribit, in Prorethetico αἵματώδεις μικρὰ legitur. Itaque verisimile est & à nausea pauca vomere, & è naribus pauca effluere, siquidem αἵματώδεις legas, quod in malignis inflammationibus viscerum contingit, & imbecillitate cerebri, quod comate habetur, sursum converſa materia. παρ' ὧς ἴχουσι. In Prorethetico ἐπ' αὐτῶν, hoc est, tumores circa aures exurgunt. πρόδου δὲ. In Prorethetico brevius πρόδου δὲ καὶ τὰ περὶ πρόσωπον, hîc ἐπάργετα μετὰ κώματι, faciei tumores cum comate, nisi καύματα quis legat. Iubet autem faciem cōsiderandam, ut certius de parotidibus pronuncies. Sunt autem ad hæc præcipua signa in facie rubor, tumor, oculus humidior, caligans visus, dolor in capite, & qui ad aures pervenit, surditas, aliæque notata in Prorethetico. Ac ubi dolor capitis, rubor, tumorque faciei, calidus humor indicatur magis: ubi somnus gravior & surditas maior, frigidioris materiæ indicium est. Quanquam parotides ferè fiunt à crassâ frigidâque materia, aliquando tamen longè latèque tumor is extenditur, rubet, dolet, calet, ut prodat calidam materiam frigidæ permisceri. κῶμα verò lethargum & similes affectus somniculosos videtur includere.

DESID. IACOTII COMMENT.

ADiungit ad superiores comatis differentias coma criticum. Nam si quod aliud symptoma parotidas antegreditur, id imprimis comatosum est cum surditate, capitis gravitate, & his, quæ in facie apparent, de quibus diximus antea copiosè. Verùm præmittere oportet communia abscessuum futurorum signa ad certitudinem: deinde propria morborum non valde diuturnorum. Tum si æger subito difficulter spirare cœperit, mox autem hæc spirandi difficultas desierit, & illam capitis gravitas & dolor, & coma, ac surditas exceperint, huic in glandulis post aures fieri abscessum necesse est. Nam hæc omnia motum humorum ad superiora denuntiant. Anxietas quoque & fastidium à perturbatione critica & humorum motu inter signa parotidum magnam vim habet. Surdis (ait in Prorethetico) mansuetè parotides fiunt, tum aliàs, tum si anxiosum quidpiam supervenerit, & comatosus magis. Verùm quia hæc tria, surditas, coma, anxietas communia signa sunt ἢ ἐπὶ τῷ κεφαλῷ ῥέπης, impetus humorū ad caput, in biliosis quidem humoribus & ab initio morbi phrenitidē potius, quàm parotidas præmonstrant. Procedente ergo morbo appareant, & in crudis crassioribusque humoribus, magisque, ubi iam parotidum generatio cœperit fieri, & æger impetum noxiorum humorum in caput ferri perceperit. Alioqui præsagium faller. Quæ sequuntur inflammati iecoris potius signa sunt, quàm parotidum, pauca vomitio,

3. Proreth. 64

2. Prog. 66

3. Protrh. 70

3. Protrh. 72

& hypochondrij dolor. Præterea Hippocrates in Prognostico voluit hypochondria sine dolore esse ac tumore, id est, sine erysipellate, aut inflammatione, & humores tendere sursum, antequàm tutò parotides prælagiri queant. Nam partium illarum inflammationes in primo circuitu hæmorrhagia iudicantur potius: progressio autem morbo suppurant, aut ad partes inferas abscessus faciunt. Fiunt autem hi quidem (ait Hippocrates) in locis inferioribus, quibus circa hypochondria phlegma fatiget: illi in superioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac sine dolore perseverat. Contrarium scribere videtur Galenus in commentario ad hunc locum, Dolentia verò hypochondria (inquit) phlegmonem habent, si quis animaduverterit. Cùm autem hæc ita habeant, ad generationem conferent & anxiosa, & vomitoria symptomata. Verùm ex sanguine & bile inflammationes, hæmorrhagia aut suppuratione opus habent, nec parotidas mouent, nisi serè ad perniciem ægri. Tumores verò ex crassiore materia, magis abscessus faciunt ad partes inferas. Non vult ergo Galenus hypochondria cum dolore signa esse parotidum. Sed si cum illarum signis talia sint, caloris vi & materiæ anadrome iuari parotidum generationem. Nausea autem cum paucò vomitu non solum fit exudante in ventriculum ichore à phlegmone, sed etiam turgente copiosa materia in venis, & sursum ascendente. Nam eius portio aliqua tenuior & veluti serum quoddam in ventrem interdum confluit, quod vel exiguum vomitionem concitat, vel in os ipsius ascendens cardialgiam. Sæpe etiam facta intro inclinatione per canalem naturalem effluit, quod tenuius est ex humoribus, qui parotidas faciunt, in ventriculum, vel oris capacitatem, & ita fit nausea, aut frequens sputum cum tussicula per Aphorismum, Tussiculæ cum frequenti sputo abscessum post aures tollunt. Hæc tamen signa parotidum propria non sunt. Sufficiunt enim quæ diximus initio, & si ante parotidum generationem faciei signa considerauerimus. Sunt autem hæc (ait Galenus) rubor, tumor præter naturam, oculorum humiditas, caliginosa visio, & quæcunque talia. Siquis verò nolit hæc omnia contemplari, saltem tumorem præter naturam intueri oportet. Ob idque addit, Prius autem tumores circa faciem cum comate.

XXXVI.

Τὰ ἐξ ἀκρίως παρακρούσθηαι ἀλυσμῶν ἀιμορραγία.

In quibus morbis ab anxietate delirium derepentè fit, profluvium sanguinis significatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Celeris morbi, quémque tenuis, acris, & feruens materia excitet, repenè commota deliria & corporis incontinentia indicia sunt. Nam cùm hæc ferueat medio corpore, efficit ut nullo loco æger possit consistere, sed perpetuò disturber corpus atque disiciat, quod malum ἀλυσμός vocare solet. Atque eiusmodi morbi ut sunt celeres, ita celerem crism habent. Hæc autem hæmorrhagia si non semper, aliquando tamen absoluitur. Commota enim materia acris & feruida, dum mouetur in capite, & impetu exitum sibi comparat, venas, quæ ad nares pertinent, aut aperit, aut dirumpit. Vnde larga sanguinis profluvia, quæque aliquando ægrè cohibentur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Εξ ἀκρίως, hoc est, repenè significare utrumque potest, & subitum horum duorum symptomatum exortum, quæ antea visa non fuerant, quod in perturbatione critica fieri solet, & quod aliquando dicit Hippocrates, αὐτίκα, id est, in principio nullis editis pepasmi signis. Quæ enim in melius iudicant, non statim apparere conuenit. Quod non solum intelligendum est de criticis excretionibus, ut hæmorrhagia, sudore, vomitu: sed etiam de signis, quæ antecedunt, in quibus eadem

eadem distinctione opus est, quando utique iuuent, & quando noceant, & quando non solum nihil iuuent, sed & signa sint pessima. Priore modo signa sunt vtilia, quæ crîsim in propinquo esse denunciant, non tamen per hæmorrhagiam semper, nisi alia magis propria signa circa faciem & vniuersum corpus appareant, speciësque morbi, tempus, & ætas consentiant. de quibus dictum est alibi. Nam & excretiones criticas, & abscessus antecedit non exigua in corpore laborantis perturbatio, vt inquietudo, vigilæ, deliria, coma, spirandi difficultas, oculorum caligo, difficilis sensus, dolor capitis, ceruicis, & stomachi, multarumque aliarum partium corporis. Nonnullis verò aurium sonitus, & ante oculos splendores apparent, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina supprimitur, & labrum agitur, & alia quædam pars tremula fit, & obliuio, & assidentium ignoratio, & vehemens incidit rigor, & accessio omnino consuetam anticipat horam, & multus æstus sitisque intolerabilis sequitur, clamantque & exiliunt, neque figuram decubitus seruare possunt. Post hæc verò repente multus sudor erumpit, aut vomitus aliquis non exiguus sequitur, aut venter confertim soluitur, aut liberaliter sanguis profluit, vel etiam omnia simul accidunt, quorum omnium distinctio superius à nobis exposita est. Non ergo ex sola inquietudine cum delirio turò quis hæmorrhagiam præfagiat, cum id aliis excretionibus sit commune, verbi gratia, sudori. Nam & iactantur ægri ante sudorem, & crescente accessione delirant, & partes exteriores calidiores ac rubicundiores habent. Absunt tamen propria hæmorrhagiæ signa sumpta à febris specie & plethoricis symptomatis: pro quibus vapor quidam calidus, qualis prius non aderat, exhalat: pulsus vndosus est & insigniter mollis: in hæmorrhagia verò simpliciter magnus: in vomitu durus. Altus autem omnis excretionis indicium est, veluti etiam, qui vehemens existit. Posteriore autem modo sumpta voce *ἡσυχίης* pessima hæc signa sunt, ac phrenitidis prænuntia. Dictum enim est *ἄλυσμος, ἀγρία ὑπὸ πνοῇ, δυσφορία, ἀσπία*, in quibus ægri nullam decubitus figuram ferre, nec vlllo stare loco possunt, interdum quidem minore periculo fieri oppresso, vel demorso ventriculo ab intempestiuo cibo, aut prauis humoribus, quam causam nausea quædam sine vomitu distinguit: interdum verò vi febris fatiscente, vel oppressa natura à corporis onere, humorum feruore, aut inflammatione interna fieri, quod signum valde perniciosum est cum refrigeratione extremitatum, & sine suspitione mollitiei in ægro. *ᾧ ἀκρίαντας* vocat *ᾧ ἀφρονιῶντας, ᾧ ἀπαίαντας, ἢ ᾧ ἀκρίαντας*, qui in febribus vehementioribus & vigore accessionum delirant: *φρενιτικὸς* verò, qui continuò delirant cum febre acuta, à quibus *μαυρίμενοι* differunt sola febris absentia.

Signa critica.

Causa critica.

XXXVII.

Τὰ κυματώδη, ἀσώδη, ὀδυνώδη ὑποχόνδρια, γαμψὰ σμικρὰ πλῆθῶς, τὰ παρ' ἑς ἑπάρμωζα.

In quibus morbis in somnum propensio, anxietas, hypochondriorum dolor, frequens & pauca sputatio, abscessus ad aures expectare oportet.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN iis *κύμα* quidpiam habet ad prælagium parotidum, inclinatio quædam in somnum. Nam reuera imminente abscessu ad aures solitò magis somniculosi ægri. Anxietas autem aut nausea bunda fastidia motum materiæ sursum possunt ostendere: parotidas autem propriè non possunt. Frequenter quoque pauca expuere phreniticum signum est magis, aut vomitorium. Communiter tamen parotidas significat, qua ratione materiam in caput verti ostendit. Dolor hypochondrij à tensione & frigore id quoque aliquando indicat.

ANte superiorem Aphorismum hic explicatus est, nisi quod addit *θάρσιν* *σμήκη πύοντα* paucam sputationem. Cum autem duplex affectus contineatur in hac syndrome, nimirum materia parotidum in caput rapta, quam coma ostendit: & iecoris inflammatio quædam per hypochondrij dolorem significata (nam hypochondriorum sine dolore tensio proprium est sanguinis ad superiora vergentis indicium: cum dolore verò phlegmones alicuius ibidem factæ symptoma) vtriusque soboles esse potest tum anxietudo, tum pauca sputatio. Nam turgente in præcordiis materia, sursumque ascendente, & in thoracem defluente in critica perturbatione anxij sunt ægri, ac difficulter spirant, quemadmodum & hypochondriis phlegmone obseisis. Materiz autem parotidum in capite contentæ portio tenuior inclinatione intro facta per canalem naturalem resudat in os, & ita frequentem facit sputationem, quæ si copiosior fuerit, eandem minuit & expurgat, vnde parotides detumescunt, aut non generantur. Nam quæ vacuantur, & contrahuntur & molliora sunt. Atque id est, quod in Prothetico scribitur, Tussiculæ cum frequenti sputo abscessum post aures tollunt. Sin autem iecoris phlegmone obseisi symptoma sit, ab affluente in ventriculum bile aut ichore oritur, ex quo imbuta & madefacta interiore tunica, quæ ori continua est, mouentur & nausea & frequens, aut exigua sputatio, quæ interdum etiam deprauati iudicii nota est, ut alibi exposuimus.

3. Proth. 71

XXXVIII.

Κοματώδεις, ἥρά τι ἔχει σπασμῶδες;

Vbi coma, expectandane conuulsio?

IACOB I HOLLERII COMMENT.

EXpectari quidem potest, sed non semper. Siquid enim materiz putrescat & nervis insideat, conuulsionem afferre potest. Largius quoque imbuti nervi ea materia conuelli possunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

CVM Hippocrates neque sumpta ex rei natura demonstratione in vniuersum affirmare aut negare aliquid potest, neque sæpius expertus est, & planè æquutus, quod semel aliquando obseruauit, coniunctionem dubitandi *ἄρα*, id est, vtrum ne, adiacere solet, ut hoc loco. Nam à comate conuulsionem sequi nemo in vniuersum pronuntiare audeat. Hoc enim fieri potest, & non fieri, veluti & alia omnia symptomata, quæ conuulsioni neque propria sunt, neque contraria. A comate quidem vigilante per resolutionem caloris natui, & naturæ imbecillitatem, mors potius expectanda est. Ab eo, quod somnulosum est, & intercisum, phrenitis, aut lethargus, aut typhomania. A veterioso apoplexia, epilepsia, & conuulsio, ut separatis Aphorismis antea explicatum fuit. Modus autem huius conuulsionis est, quia vel bilis pituitam superans partes nervosas tandem vellicat, vel pituita replet, ac distendit.

XXXIX.

Κοματώδεια, μεμυρωμένη, χάτυχα, ποικίλλοντα ὑποχόνδρια καὶ κοιλίαν ἐπιμυρῶσι, ἀπύρετα, ἀπολελεμυρῶσι, ἐφιδρουῦντες, ἥρα τὸ τέταρτον τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γοισιδὲς διελθὼν, λύγχα σημαίνει? κοιλίῃ δὲ ἥρα χολώδης προσδιέρχεται? τὸ λαμπρῶδες ὡς τὸ τέταρτον ἔρῃθαι ὠφελεῖται. καὶ κοιλίαν δὲ τέταρτον ἐπιπαρῶσθαι.

Quibus

Quibus somniculosi casus, quique fatuitatem inuehunt & catochem, varia permutaciones, tumores precordiorum & ventris, alienata ciborum appetentia, excrementorum interceptio, sudores tenues, an non iis perturbata spiratio & genitura simile prodians singultum significat? an non & venter iis biliosis procurreat? Atque hos urina splendens emicta iuuat, iisdemque aluus perturbatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAc oratione contexit varij generis symptomata . quæ vidit author in vno aut altero ægro. Atque aliter scribitur & connectitur iis, quæ sequuntur in Prothetico, vbi non *καματώδεια*, sed *καυματώδεια* legitur, quæ voce vel vrentem febrem, quæ eger ardeat, vel excrementa acrida & feruentia, qualia sunt meracæ bile expurgata. *μυμρυμμία* verò de ea fatuitate, quæ in quibusdam senibus apparet, & ætate nascitur, de quibus bis pueri senes. Aliis quoque ætatibus id accidit citra febrem, quibus vt delitiis principes vtuntur. Ea affectuo rara quidem in febribus, quæ tamen aliquando contingit, sed facili in phrenitidem transit. Quæti enim ridicula quædam pronuntiant fatuis similia, sed agitata materia inuolant in eos, qui adsunt, aut aliquid crudelius attentant. Quomodo haud ita pridem contigit, Febricitabat acuta febre sacrificus: rogauit præsentem amicum vt ad se accederet, velle confiteri peccata vitæ. Alter nihil tale cogitans aurem ægro admouet, quam hic mordicus præhensam turpiter lacerauit. Atque dum commorsus exclamat, æger manibus inuolat & omnes cubiculo excludit. Id fatuis vulgaribus præsertim concitata ira, aliis vino concalfactis accidit. *κάτοχα* vel pertinaciter hærentia, vel cum catochæ. Sed parùm conuenire videntur ardor, fatuitas, catochæ. Ardor enim ab humore calido: fatuitatis autem & catochæ causa frigiditas. Est enim *μάρωσις* abolitio rationis & cogitatricis animæ memoria quoque violata. Sequiturque morbos aliquando qui in abscessum declinant. Ea autem frigiditas siccitati, quàm humiditati sæpius coniuncta est. Catochæ verò frigidus & siccus affectus est, in quo omnes animæ functiones cessant, aut obrutius agunt. Secuta quoque fatuitati propinqua in pestilentia Thucydidis, *ἀγνοια* vocat. *ποιμῆλοντα*. Alij quia subinde in varias passionnes corporis permutentur è calore in frigus, ex hoc calore in alium ex fatuitate in catochen, hinc in ardorem. Alij consequenti oratione annectunt, quæ sic habent: *ὑποχόνδρια καὶ περιὰρ ἐπικρύνει ἀπόσιτοι*, hypochondriis ventre extumescente à cibis abhorrentes. Sunt qui euariantia hypochondria dicant, quæ scilicet variè commutantur, vt modò caleant, modò frigeant, tumeant, detumescant. Alij ad vocem *ἐπικρύνει* referunt, vt sit sententia, hypochondria ventremque extumescere. *ἀπόσιτοι*. Alij rursus ex eo, quòd cibos auersentur. Alij quia excrementa intercipientur. *σίτον* enim vsurpat Hippocrates pro cibis & excrementis, quæ inde relinquuntur in intestinis, quomodo cùm dixit *ἐκόντισι γὰρ σίτος αὐτίκα ἐγκατακλίσται*. Quibus igitur, verbi gratia, excrementum alui inclusum est. Ac in Prothetico loco vocis *ἀπόσιτοι* *σίτων ἀπολειλαμμένων* legitur. Sæpius autem *ἀποσίτες* dixit Hippocrates, qui cibos auersentur. Sequitur *ἀπολειλαμμένοι*, qua ratione fortasse vtrunque velit à cibis abhorretere, & aluo esse intercepta, nisi quis dicat *ἀπολειλαμμένοις* de venis dici, quam *ἢ φλεβῶν ἀπολῆψιν* dixit in libris de ratione vitæ in acutis, quo nomine *καταχλῦ* propriè dictam intelligit. *ἐμδρύντες* ea, quæ sæpius dicta est, significatione. *ἐραγι*. obscurum quid velit. In Exegeſi vocū Hippocratis *δολιρὸν πνεῦμα* interpretatur *μὲγα & διδωγμένον*, *δολιρὸν* *διρμὸν* ὡς *ἀπὸ ἰλιν παρὰ τὸ διρῆσαι*. Variè torlit ea vox Interpretes. Alij enim *δυσώδεις* grauiter olentem spiritū *πνεῦμα δολιρὸν* dicunt. alij *ἀτμώδεις*. alij ex vocabulo turbidum, quomodo aquam turbidam dicimus. Alij *θαλερὸν* per *α* legunt eadem obscuritate, velut *θάλλον* germinans, aut *ἐκμάζον* florens. καὶ τὸ γοναδὲς διελθόν. vel vt in Prothetico *ἐπιδθόν*. Neque constat an *γοναδὲς* dicat urinam, in qua genituræ

similia exeant, quod sæpe facit in Epid. Rarius autem de excrementis alui vsurpauit. *λύγχα σημαίνει*. singultum significat, obscura admodum via, qua intelligas, quæ antecesserint, turbidum spiritum, genituræ similia & singultum significare. Ac de singultu prius, qui ab inflammatione hepatis & vicinarum partium esse potest. *πολλὴ ἡ ἡρα χολώδης*. Et aluus fortasse biliosis exeuntibus prorumpit. In Protrhet. *καὶ πολλὴ δὲ ἐπαφρα καὶ χολώδεια πῶς δὲ ἴσχυται*. Alij *πῶς δὲ ἴσχυται* quasi antecendant. Ac de spumosis & biliosis deiectionibus alio loco. *τὸ λαμπρὸν δὲ οὐ τῶν τοιούτων*. & splendidum in iis emittum iuuat. Rectè Galenus hæc omnia ænigmatica dicit, quæ nec ex iis, quæ antecedunt, nec quæ sequuntur, aut experientia, quæ sæpius visendis ægris comparatur, intelligas. Ac satis intelligimus post variam morbi agitationem vrinas antea turbidas, vbi puræ apparent & splendide, salutare esse, vt & quod subdit, *καὶ πολλὰς δὲ τῶν τοιούτων ἐπιτάρασονται*. & alui iis exturbantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

NON vna eadēque ratione signa considerantur in ægris, & in libris artificiosè docentur. Hic enim singulorum vires seorsum hæ ab illis per genera & species suis quæque locis tractantur, quòdque alia simpliciter bona aut mala; alia meliora aut deteriora: alia verò optima & pessima sint, demonstratur: Illic verò animo sensuq; omnes corporis partes primùm lustrandę sunt, vt cognoscatur utrū præcipuè vna pars affecta sit, an morbus in solis humoribus consistat. Deinde vt duces in bello faciunt, considerandum, ex qua imprimis facultate periculum imminet ægro. Terriò illius facultatis signa bona & mala perpendenda & conferenda. Nam hæc præcipuam vim habent in præsagiendo, atque efficiunt vt intelligamus cur cum bonis signis ægri aliquando intereant, & cum prauis conualescant. Quocirca cogimur non solum vires signorum perpendere, vt in arte, sed etiam conferre inter se ac ex multis diuersi generis *ἱπποκράτης*, quas Galenus vocat, facere, vt colligendo & ratiocinando, concludamus, quàm perniciosè æger habeat. Verùm in arte huiusmodi permissiones diuersorum signorum nec tradi possunt propter infinitatem, nec debent propter inutilitatem. Quis enim nesciat minus male cum habere, cui solus pulmo afficitur, quàm cui pulmo, & cerebrum & iecur? In quo diuersi morbi complicantur, quàm in quo vnus est, simplex & mitis? Nam quòd plures partes & facultates afficiuntur, eò deterius habet æger, & contrà. Ob idque nullum symptoma aut signum negligendum, vel otiosè considerandum in ægris. In arte alia ab alijs separanda, nec temerè omnia confundenda, vt in hoc Aphorismo, in quo signa neque sunt eiusdem generis, neque eiusdem speciei, sed & diuersas partes affectas, & diuersas affectiones denunciant. Ex his ergo simul iunctis nihil vniuersale demonstrari potest. Quare Galenum sequuti, singulorum vires separatim exponemus quàm breuissimè fieri poterit, quòd ab Hollerio nihil ferè prætermisissimè sit. *καρμὰ τῶν δεινὰ* quæ sunt, dictum est antè. In Protrhetico legitur *καυστικὰ*, hoc est, vt interpretatur Galenus, vel affectus calidi & exurentes, vel eiusmodi deiectiones alui, quæ morbum & acutum & celeris iudicationis, & periculosum non solum ostendunt, sed etiam reddunt. Duo enim sunt genera symptomatum, quæ vires celerrimè prosterunt, *καὶ τὸ ὄντιον κενταυρικόν, καὶ τὸ ἱερθιστικόν*, id est, ventris immodica vacuatio, & quod proritat, nomine *τῶ ἱερθισμοῦ* comprehensis omnibus, quæ quouis modo virtutem ad infirmitatem agunt, morsu videlicet intestinorum, ventriculi, stomachi ab humore acri, aut lumbricis, itēque vigiliis, ira, mœrore, pruritu. Deurentia autem excrementa utroque modo infirmas vires faciunt, nec solum ob irritationem, sed etiam ob vigilias nocent. *μυμρωμένα* vocat, quæ menti fatuitatem inducunt, quam *μώροσις* dicunt Græci. Symptoma est, quo ægri citra delirium fatuis naturalibus similes redduntur, aut senibus repuerascētib. Locus affectus, cerebrum: causa frigiditas: affectio ipsa rationis & memoriæ amissio, aut imminutio ab eadem dispositione. Incipit enim rationis læsis: ea aucta læditur quoque memoria. Nōnunquam initium est à memoria læsa, cui deinde iungitur rationis defectus. Ea itaque mala iuncta fatuitatem siue stultitiam inducunt. Dixi, citra delirium. Nam hoc ex corrupta fit ratione, & proinde à calore: Fatuitas ex amissa

2. de dieta in acutis.

amissa aut diminuta, quod est opus frigoris. Nam frigus impedit ne spectra ad imaginationem deferantur, quæ morbo calore perficitur. Ita fit, ut frigus si imper actiones animales torpidas faciat: calor augeat, aut perturbet. Hoc autem frigus cum humiditate cari potius causa est: cum siccitate, stultitiae: cui similis est non tamen eadem ἀγνοια, id est, ignorantia, & ἰλίδ, obliuio. Sed hæc susceptorum abolitio est potius, quàm difficultas imprimendi. An autem cum frigore humiditas commixta sit in huiusmodi affectibus cerebri, an verò siccitas, discernitur ex somno, excrementis cerebri, & natura causæ, quæ morbo dedit originem. Sed quomodo affectus frigidi coniunguntur cum calidis & ventibus aut affectibus, aut excrementis? Nimirum calor extraneus primùm perturbat actiones animales: deinde abstinens pro humido primigenio, quod est caloris natui fundamentum, refrigerat, quale frigus lethale est: aut postquam exhalauit calor febribus, natuum ita imbecillum relinquit, & corpus cerebri intemperatum, ut eius imminuantur actiones. Sic Thucydides scripsit in his, qui ex peste seruari sunt, ἀγνοια factam. Ignoraueruntq: (aut) tum seipsos, tum familiares. Ex quibus etiam intelligitur distinctione egere, quod Galenus scribit in historiam Hermocratis, frigus, quod calidis affectibus succedit, esse insanabile. κέτοχα quæ sint, alibi dictum est. ποικίλονται variantia alij de permutatione symptomatum contrariorum, quam μεταπῆσις diximus appellari, interpretantur: alij de variantibus hypochondriis propter humorum μεταρρῶσις, transfluxionem, quam satis exposuimus in explicatione μεταπῆσις. Ventris tumor varias causas habet. Σίτην ἀπολειλαμένην cibis interclusis: vel quia ægri sunt ἀόριστοι, quasi à ciborum exhibitione exclusi: vel quia supprimatur alius. Nam & in libro de dieta in acutis vocem hanc de deiectionibus dictam esse aiunt ἰφίφθοσι vel sudorem exiguum totius corporis significat, vel eum, qui è thorace & capite solum manat, de cuius significatione multa dicta sunt. θολισμὸν πνιῦμα antè sumebatur pro expiratione impura: hic, ut quibusdam placet, pro rustibus, aut flatibus vel foetidis, vel crassis, & vaporosis. τὸ γονιδίον significat vel urinam, vel deiectionem genituræ similem. Quod autem colligit, neque demonstratione, neque experimento probari potest. Singultus fit cum venter ad excernenda ea humida, quæ tunicis pertinacius inhaerescunt, mordentesque vires habent, excitatur. Ceterum ubi multa recensuit symptomata, alia quidem summè pernitiola, ut satietatem inducentia, & catochem cum deurentibus: alia his minus: alia verò mediocria, ridiculè singultum prædicit. Deinceps splendidum (inquit) in his emictum iuvat, id est, ut volunt, spumofum. Nam album, quod in urinis innatat, splendet. Fit autem spuma cum flatuosa substantia permiscetur vel crudis pituitosisque humoribus, vel pinguedinis tabi. An autem hæc iuuent, ex communibus signis omnium bonarum excretionum potius discernere oportet, quæ sunt coctionis signa, ex quibus perpetuò boni quidpiam significatur: deinde ὑποφορία facilis tolerantia: tertio morbifici humoris vacuatio: quarto, dici, quo hæc fiunt, fiducia & securitas. In cæteris nulla utilitas.

XL

Εγχεφάλῳ σφακελίσματος, οἱ μὲν ἐν τῷ τεύχεῳ ἡμέρησα, οἱ δ' ἐν τῷ ἐν ἰβδόμῳ τελευτῶσι. ταύτας δ' διαφύγωντες, σώζονται. οἱ δ' ἀνατμυθεῖσι τῷ τοῦ τεύχους διεστῆκεν ἑυρεθῆναι τὸ ὅτι ἐκ ἀπόλλυται.

Quibus cerebrum in corruptelam vertitur, ij tertia die vel septima pereunt: quod tempus si effugerint, seruari possunt. Quod si sectione adhibita os separatim & intervallo distans appareat, moriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUAM ambigua vox sit σφακελὶς & σφακελίσμος, Galenus in ea oratione, quam contra Achigenem scribit, secundo libro de locis affectis ostendit. In

Exegesi vocum Hippocratis, σφακίς, inquit, φθόρα πάσα καὶ ἂν γίγνεται πρός
 πον, corruptio omnis quomodocunque fiat. Sed peculiariter in ossibus dici idem
 testis est cōmentario in librum de articulis, & in libro de locis, aëre, & aquis σφακί-
 λς, dicit Hippocrates τὰ ἐγκέφαλα cerebri inflammationes, quæ in corruptelam
 vertant. Libro de capitis vulneribus σφακίς de osse dicit, quod inopia alimen-
 ti marcescens decidit: quomodo Aristoteles σφακισμός in plantis scribit, quæ
 squalore & inopia alimenti emarcescant. Posteriores medici sic appellant, cum in-
 flammata pars oppresso calore & spiritu, vel vi pestilente materię corrupto extin-
 guitur, & è gangræna in perfectam corruptionem transit. Hic autem qui fiat, ut
 omnino putre cerebrum & corruptum statuas, inde tamen liberari ægrum speres.
 Quare de inflammatione dici, quæ minatur eam corruptionem, melius est, ὅτι τρι-
 τος. In Aphorismis tantum tertiz diei meminit: secundo & tertio de morbis, ubi
 plenius hunc morbum describit, quinto perire, & tertio atque septimo, quanquam
 ut hos effugerint, non protinus salus certa est: spes tamen maior affulget. οἱ σφακί-
 μωδοι. Desperatis aliis auxiliis, ut via putridis vaporibus & fumis, quos internus
 ignis excitat, puri quoque, si iam collectum est, pateat. Adde quod ea ratione re-
 media, quæ necessaria videantur, melius subeunt. Δυσπνοὶς ὀσίου. Sectione adhibi-
 ta necessarii distant inter se margines dissecti ossis. Sed distans os videtur appella-
 re, quod iam à membranis, quibus cerebro colligatur, separatum est. Ut enim ce-
 rebro inflammato è tumore propius os iungitur: ubi verò iam in corruptelam
 vergit, subsidet, & membranæ colliquatis longius ab osse dissidet. Alioqui Δυσπ-
 νοὶς, quia & hoc inflammatum, & saniosum diuortium fecit. At quibus notis in
 hoc malo mortem prænuuncies, docet Hippocrates lib. de capitis vulneribus, secun-
 do & tertio de morbis, inter quæ præcipua sunt aperto osse membranas nigresce-
 re, liuescere cerebrum, non moveri, quæ sub oculos veniunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. de fractur.
 rñ 20

4. Acut. 35. 7
 Aphor. 50

DVplex semper fuit in huius vocis (σφακισμός) difficultas. Vna de affectu,
 qui significatur: altera de parte affecta. Nam Galenus scribit sphaceli no-
 men reliquis medicis quamvis membri corruptionem significare, Hippocrati verò
 solam eam, quæ est in osse, ut gangræna propriè in carne sit, quod sphacelus in os-
 se. Alibi tamen ait etiam sphacelum dici carnosarum partium mortem, quæ in-
 flammationis sequitur magnitudinem, & quam medici gangrænam propriè nominant.
 Hoc modo Herodotus Cambylis femur syderari dixisse videtur. Qua sola ratione
 cerebrum syderari dicere possumus. Qualis autem affectus sit, ex origine vocis de-
 clarari potest. Dicitur enim σφακίς, πρὸς τὸ σφάττειν: quasi σφάγις, sicuti
 σφάγις, à iugulando. Est enim νέκρωσις mortificatio membri, quæ est gangræna
 non curatæ terminus. Quomodo sphacelus nullam curationem recipit, sed pars
 emortua mox recidenda est. Verum cum nomina, quæ mutationem aliquam signi-
 ficiant, interdum pro re facta sumantur: interdum verò pro ipso tractu efficiendi, ut
 generatio, coctio, & similia: & alteratio solidarum partium sit duplex, γένεσις,
 quæ est adhuc in motu, καὶ γιγνόμενα, iam facta. Sphacelus etiam significat transitum
 inflammationis magnæ in gangrænam & sphacelismum, quem dignoscimus ex
 stupore quodam sensus in parte laborante, & ex nigrore, aut mortifero alio colo-
 re. Ita fit ut σφακισμός tribus modis sumatur, propriè quidem pro corruptione
 ossis: communius pro gangræna termino: generalissimè pro magna inflammatio-
 ne, quæ corruptelæ & syderationis periculum minatur. Sic Archigenes cephalal-
 gias, quæ phlegmoni iunctæ nō essent, vinculis curandas dicebat: sphacelodes verò,
 id est, iunctas insigni phlegmoni, secto vase. Huius affectus multæ sunt causæ: qua-
 rum omnium effectus unus: ablatio aut extinctio, aut suffocatio, aut corruptio calo-
 ris nativi, quam sequitur putrefactio, quomodo differt à marasmo. Aufertur calor
 naturalis partis, cum pars arctius astringitur in fracturis aut luxationibus ab imperi-
 ro chirurgo. Extinguitur à frigore vehementi, ut quibus hyeme per niues iter fa-
 cientibus pedes syderantur. Suffocatur affluxu copiosioris sanguinis aut mali succi.
 Corruptitur ex vulnere & ulcere propter putrefactionem. Cum ergo affectio
 consue

2. de locis af-
 fectis. 2

ēousque progressa est siue in carne, siue in osse, vt pars emortua sit, sanari nullo modo potest: dum verò generatur, maximè. Perficitur autem curatio primùm vacuato plurimo sanguine parti affectæ impacto: deinde validè exiccātibus, quæ partem à putredine vindicant. Quòd igitur cerebri perfecta syderatio, statim interficiat, perspicuum est tum propter affectus grauitatem, tum propter præstantiam partitis. Sin verò tres primos dies superauerint, & ad quartum peruenerint, spes est salutis ex remissione morbi, & virium confirmatione, non tamen necessariò salus. Nam & septimo pereunt, & interdum post septimum. Ex quo intelligitur ridicula quorundam in hunc locum animaduersio. Sic autem describitur tum morbi progressio, tum curatio ab Hippocrate secundo de morbis. Si cerebrum (ait) syderatum fuerit, dolor ex ceruicis neruo ad spinam tendit, & ad cor frigus descendit, & derepentè nouus sudor adest, & per nares sanguis fluit. Vomunt quoque multi. Hic triduo moritur. Si verò septem dies transgrediatur: plerique autem non transgrediuntur: & si sanguinem vomat, aut è naribus fundat, neque calida ipsum lauato, neque calefactoria adhibito. Et paulò post, vbi curationem exposuit, verùm (inquit) pauci huiusmodi morbum effugiunt. Præterea ibidem, Si corruptio cerebrū inuaserit, dolor tenet maximè anteriorem capitis partem, & paulatim etiam intumescit, & liuida fit, & febris & rigor apprehendit. Cùm ita habuerit, secare oportet, qua parte intumuit, & perpurgato osse ipsum radere, donec ad secundam laminam perueniat: deinde velut fracturam curare. Verùm (ait hoc loco) quibus dissecta carne os *διεσπασμένον* separatum, vel à seipso disidens fuerit, quia videlicet tabo diffluat, nigrescat, vermiculatum sit ac prætumidum, moriuntur, quòd inde syderatio perfecta significetur, quæ est immedicabilis. Potest tamen parte emortua recisa, aut erasa, ne longius malum serpat, prohiberi antequam subiecta membrana ac cerebrum ipsum corrumpatur.

XLI.

Τοῖς κεφαλαλγικοῖς ὅτι αὖτε φαίνεται ἐκ τῶν ὀπίσθεν, ῥύσις ἐκ μικτῆρος λαῦρος, παχέια, κακὸν. ὁρθραλμὸν προαλγῶσθαι, οὗτοι ῥιγίσις ἔχουσιν αἱ κατὰ κράτος ὁρίων διαρραγαί, ἀποσιμῶντες.

Quibus capite dolentibus ossa posteriore parte externa vi derepente concussa sunt, iis è naribus defluens sanguis largus crassus, malo est. Atque antegresso oculi dolore incidit rigor. An non conuulsiones adferunt, os suum, quæ in temporibus, offensiones.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VOX *ῥαγίσις* libro de capitis vulneribus de ruptione dicitur. Aliter quoque secundo de morbis teste Galeno *ῥαγίσις*, inquit, *δ' αὐτοὶ ποτὶ τὴν ἀθρόον ὀσμὴν*, cùm derepentè impetum facit, quomodo *αἰμὸς ῥαγίσις* dicta est de confertim atque impetu quodam erumpente sanguine. Sic Latini eruptiones aquarum hostiūque dicunt, & in hoc opere *κοιλίᾳ κατεφθῆναι*. Videtur itaque intelligere de impetu facto in occiput, impetu quidem à duro, graui, acuto, incidente telo, vnde si actum ruptūque os est, quod in posteriori capite situm est. Ac caput posterius aures usque & tempora extenditur, & à futura λ referente circumscribitur. Vbi ergo graui concussione aut vulnere venæ quoque interiores iniuriam persentiscunt, præsertim quæ membranis intexuntur, hæmorrhagia sequitur ferè lethali signo. Id enī inter lethalia indicia vulneris capitis numeratur. Quum itaque interiores venæ à posterioribus ducantur, concussis his & commoto spiritu eruptio fit in venas, quæ ad nares pertinent. Ac larga illa hæmorrhagia cerebrum perfrigeratum faciliè *καρὸς* appellatum, *κόμα*, delirium, conuulsionem denique inferet. *παχέια* fortasse *ταχέια*. Ac si *παχέια* an quòd posteriore cerebro, quod frigidius est, quòdque ampliores venas habet, crassior sanguis est, in angustiores venas & calidiorem partem capitis

pitit tenuior defluit. ταχία verò quia celeriter statimque à vulnere erumpit, aut cursu celeri defluit. ὀφθαλμοὶ προαλγύζαντες. In vulneribus capitis incidunt dolores & inflammationes oculi malo signo, quas Hippocrates alio biliosa deiciente curari scribit. Propterea verius προαλγύζαντες è natura rerum & experientia legeris. Membranarum vitia oculis faciliè sentiuntur iusta ratione, quia membranz vnà cum suis vasis in oculos tràscunt. Rigorem autem fieri excussa è capite in corpus materia, & vt in crisi bus fieri solet, vacuatione aliqua præcedēte. Sequitur enim alui profluuiū, aut alia quævis excretio, sudor, vomitus, vrinæ copia. ἤρα αἰ ἡτ' κροταφῶν. Sanè in os temporale eruptiones conuulsionem adferunt. Os temporale propriè, quod osse frontis, regione aurium, & finibus iugalis circumscribitur. Aliquando enim dicitur, vt ad confectū os scammis processus mammillares & auris foramen, quod illic est, vicināsque propagines extendatur. Illud ergo, quod propriè κροταφίτις dicitur, tenui musculo integitur, magnam vim vasorum neruorumque in se continet. Vicinū admodum cerebro partim situ, partim neruorū consortio, vt illic vulnera admodum lethalia libro de capitis vulneribus & articulis scripserit, vnde resolutio, sopor, conuulsio, mors. Atque non solo vulnere, sed graui concussione temporum mors repentina interdum sequitur. Sic enim fit, vt spiritus, qui in cerebro plurimus est, & animam corpori coniungit, noua subitāque iniuria constipetur, & velut in angusta præsidia sese contrahat, atque ita vinculum corporis & animæ dissoluatur. Laxum enim liberūque spiritum esse oportet, neque nimium effusum, neque angustius contractum, ne videlicet ea immoderatione corporis cum anima societas dissipetur. Qua de causa gaudio & graui metu subitæ mortes, hoc est, dissolutio corporis & animæ insequatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Non solum Hippocrates eorum capitis affectuum præsentia nos docet, qui ab humoribus & intemperie ortum habent: sed etiam eorum, qui sub ictu incidunt. Quod voce ῥαγῶσιν expressit. Significat enim in vniuersum quod affatim & cum impetu erumpit: & Galenus in Exegeſi vocum Hippocratis ῥαγῶσι interpretatur σκίσμασι, ῥήγμασι, hoc est scissuris, fracturis. Eo itaque verbo complexus videtur, quicquid cum impetu quodam ossa lædit, siue alter alterum vulneret, siue aliquid super hominem incidat, siue super aliquid homo ipse cadat, quod malum in osse dicitur fractura, cuius tres sunt simplices differētiæ, & duæ compositæ. Collisio, in qua os non frangitur, sed deprimitur sub telo graui ac retuso, ac plerumque accidit in tenera ætate: fissio siue fissura, quia os finditur, vt graui telo ac retuso, & ferè vbi ætas induruit. Semper cum collisione coniungitur, sed quæ ita interdum leuis est, vt ad solam rimam dirigatur curatio. Tertia est sectio. Nā inciditur os ita, vt in eo reli vestigium relinquatur. Causa est telum leue & acutum, quod interdum summam partem, interdum altè os diuidit, nonnūquam ita, vt testam resoluat. Ex compositis autem prior est, in qua os desidit. Fracturæ modus ex duplici constans collisione, & fissura, vel sectione. Nam & os deprimitur ita vt cerebri membranam vrgeat: & separatur ab eo, quod naturaliter habet, alioqui non premeret subiectam membranam. Premitt autem tripliciter κατ' ἐκπίεσμα, quando os, quod fractū desidit, in plura fragmenta diuisum est, quæ mēbranz pariter inhzrent: κατ' ἐκπίεσμα, cum illud os membranam vrget: κατ' ἐκμάρεσιν cum quod deorsum compellitur, simul cum telo reuertitur sursum. Posterior differentia composita est ex rimarum genere, cum pars vna vulneratur: altera fissa est, nec vllum plagæ vestigium apparet. Dicitur ἀποχίμα, siue ἀποκόπωμα, non quòd vt in vitro, ita in osse capitis, ictu partis vnus findatur altera contraria, vt voluit Soranus. Nam caluaria solida non est, sed cum multis suturis facta, ad quas terminatur noxa. Verūm quia pluribus partibus caput concutitur, nec omnibus se plaga ostendit. Ex partibus autem caluariæ anterior pars facilius finditur, colliditur, ac desidit, quàm posterior. Præterea periculum maius in anteriore, quia plus cerebri subest, vt ait Hippocrates, & quod subest, noxam magis ac celerius participat. Os posticum crassum est ac dēsum. Itaque diuturniore tempore pus contrahit, & ad cerebrum transmittit, nec ita faciliè vitiatur sanie

sanie defluente. Præterea minus cerebri subest, & quod subest ob crassitudinē ossis non æquē sub ictu violatur, neque ita periculosē læditur, atque in fronte. Sic ergo Hippocrates ex natura loci non modò vulneris dignotionem & curandi rationem colligit, sed etiam præsagium, ut & hoc loco. Ob id enim addidit *ἐκ τοῦ ὀπίσθου*, ab occipite. Eo enim aliqua ex prædictis fracturæ generibus vulnere si sanguis largus & crassus per nares exeat, pessimū est, quia inde & ictus gravitatem ac magnitudinem affectus conicimus, & magni alicuius valis ruptionē, aut contusionem. Et enim ictum vehementissimū esse oportet, quo os illud occipitis crassissimū ac densissimum intro compellatur. Sanguis autem quia copiosus & crassus, diuisam esse venarū tunicam ostēdit. Nam cum transcolatur siue transmittitur per *ἀνὰ σπινθύν* parcius fluit: per *ἀνὰ σπινθύν* verò reſerato venarū ore aut parcius est, si crassus: aut si copiosus, tenuior. Crassus autem & copiosus tum exitum liberum, tum valis magnitudinē denunciat. Sæpius tamen & per *ἀνὰ σπινθύν* in concussionibus fluit sanguis, quia illius expressi & concitati copia venarū oscula impetu, & reſerat minore periculo quā diuisa venarū tunica, aut arteriarū. Nec verò solū prauum signum est, sed etiā causa. Nam cum sanguis permanere talis non possit, quoties in proprio conceptaculo in aliam quamvis cavitatem exciderit, aut in spatia, quæ vasa circumstant, ut in contusionibus, vel suppuret necesse est, vel liuescat, vel in grumos concreſcat: maximè cum in magnam exciderit capacitatem præter naturā. His autem modis cerebri substantiam corripit, neruos imbuit & elaxat, ventriculos obstruit, membranas vellicat & putrefacit, unde apoplexiæ, paraplegiæ, conuulsiones, epilepsiæ, cephalalgæ graues ac similia, quæ mortem in propinquo denūciant. Quod autem addit *ἐκ μυχθῆρος* ex naribus, nō excludit, quod sæpe apparet ex auribus emanare sanguinem post ictum, aut casum, grauiore adhuc periculo, quā ex naribus, quanquam ab hoc signo cum veterno coniuncto puerum conualuisse vidimus. Sūt verò & alia signa, è quibus periculum & grauitas vulneris colligamus, ut vomitus indicium cerebri vel membranæ grauius læsæ, & veternosus affectus, cum nec mouetur homo, nec sentit: non secus atque ubi dormit cerebro violato, & compressis membranis. Leuiora sunt *σκότος*, cum caligant oculi tenebris suffusi, deinde vertigo, ex quibus homo concidit, quæ omnia inordinatum spirituum & humorum motum in cerebro ostendunt. Quod si oculi dolor antecedit, deinde subsequatur horror, duram meningem phlegmone obsessam & suppuratam inde conicimus, quæ ad oculorū radices peruenit: vel in fronte inflammationem fieri. Siquidem (ait Hippocrates) reliquum caput frontē vniuersam continet: vlceræ autem vbicunque fuerint, ob sanguinis cursum ex his, quæ continent, inflammantur, intumentur. Sic igitur frons humores recipit à reliquo capite transmissos, ob idque Hippocrates eodē loco vinculum & cataplasma tantū ad frontem admouet, cuius partes duæ sunt: ea, quæ caret pilis: & quæ est ad supercilia atque oculos. Si itaque membrana phlegmone obsidetur, periculum mortis imminet, præſertim sanguine multo & crasso antecedente. Nam (ait Hippocrates) Quodcūque os à suo statu recedēs delidit, vel quod petruptum sit, vel quod latè omnino præcisum, minus periculosum est membrana inuiolata. Vbi autem os fractum est, neque à medico ſecatur, aut raditur, quasi integrum sit, sanies in membrana cerebri colligitur, quæ cum exitum non habeat, primum febris accedit æstate post septimum diem, hyeme ante quartumdecimum. Nam febris initio minus metuenda est, quæ doloris causa & loci, qui inflammari cœpit, excitatur. At post septimum, quo tempore quiescere debuit, cerebrū vel eius membranas inflammari denūciat, caput & oculi dolent, & facta suppuratione ac vellicatis membranis rigent. Præterea vlceris color, si vlcus adsit, non amplius rubicundus apparet, quod & succi biliosi concurrant, & naturalis calor paulatim extinguatur. Pauca sanies effluit facultatis nutriētis infirmitate, & humorum ad interiora recurſu. Sanies cruda est & tenuis, ut lachrymæ ab oculis. Caro tabescit, & quasi in glutem vertitur: siccatur vlcus, fitque primò rufum, deinde subliuidum: pustulæ in lingua nascuntur, sanie à cerebro ad palatum & linguam defluente, mens non constat. Quæ cum superueniunt vel omnia, vel pleraque, vel grauiora, mors præſagienda est, & conuulsio in parte contraria, in qua non adest emissarium sanici. Sic ergo

de vul cap.

ergo in affectibus capitis qui sub ictu incidunt, duobus modis mortem præfagientem Hippocrates docet. Vno statim à principio, vt cum æger attonitus concidit, biliosa vomit, sanguinem multum & crassum per aures & nares fundit: altero, vbi post primum circuitum ex nata & aucta inflammatione superueniunt, quæ diximus. Quod si de tumore rubicundo, & erysipelæ naturam referente locum hunc intelligas, qui (ait Hippocrates) in facie atque oculis, vel vtrisque, vel alterutro oriri solet, isque tactus dolet, febris item superuenit, & grauis horror, vlcere, quod ad carnem pertinet, rectè habente, & osse, nullòque vitio alio apparente, excepto faciei tumore, modò ne error in victus ratione adiciatur, periculum mortis non est, sed purgatione opus flauæ bilis, quæ putrescens febrem & grauem horrorem mouet. Trasmittitur autem ad faciem atque oculos à facultate cerebri validiore, quæ prauos humores non admittit. Quanquam si os ipsum & vlcus erysipelæ cortipiantur, valde malum est. Hæc sunt præfagia vulnerû capitis, quasi signo hic notata ab Hippocrate. Ad extremum autem quærit, Num affectus, qui sub ictu in tempora incidunt, conuulsionem afferant? Cui respondemus, omnes quidem periculosissimos esse, non tamen in omnibus fieri conuulsionem, sed interdum etiam resolutionem, interdum soporem grauem, sæpius repentinam mortem sequi. Causa periculi est, quia (ait Hippocrates) Ex cæteris os temporum infirmissimum est, quod maxilla in tempore cum caluaria committatur, & sursum ac deorsum moueatur articuli modo, quod iuxta sit iter, per quod facultas audiendi est, quod vena caua & valida per tempus intendar. Et secundo de articulis, Si reuerti (maxilla luxata) nequeat, mortis periculum instat propter febres continentes, atque marcorem, & inexpugnabilem dormiendi necessitatē. Huiusmodi enim musculi inexpugnabilem dormiendi necessitatem inducunt, cum alienantur, & præter naturam extenduntur. His solet alius bilem puram, atque exiguam reddere, ac si euomant, vomitus purus est. Decedunt autem hi maximè decimo die. Hæc Hippocrates. Locus itaque in temporibus infirmissimus est, à cuius omnibus partibus periculum mortis impendet. Primum ab osse infirmissimo & tenuissimo, quod proinde & periculosius & facilius vulneratur. Deinde ab auris foramine, in quo os ictui minus resistit, & neruius, per quem audiendi facultas distribuitur, periculum auget. Tertio quia commissuram habet cum motu maxillæ. Quarto à vena magna & arteria, quam cauam vocat: in quibus spiritus interceptus ab ictu perfrigeraturque, & quasi suffocatus, vt vult Aphrodisæus, tum soporis, tum mortis causa est. Nam illius venæ particula propè maxillæ commissuram intro ad cerebrum fertur. Læsa igitur & propter consortium cum cerebro, & propter suam magnitudinem, periculum minatur. Quinto à musculis temporalibus, quos *νεοταφίτας* vocat Hippocrates, qui & tenuissimi sunt, & præcipui, & cerebro proximi, vt qui nervos ex cerebro habeant à tertia coniugatione, quæ non longè ab ipso principio sita est. Celerrimè ergo afficiunt cerebrum, siue eorum natura alienetur ab intemperie calida, frigida humida, sicca, inflammatione, erysipelate, aut putredine: siue patiantur distentionem fibræ eorum, quæ prius laxæ erant, omnibus ad rectam lineam extensis. Nam proximæ communèsque partes primum potissimumque afficiuntur. Simili autem vitio cerebrum afficiunt, vnde sic vt inflammati febres acutas, tensi soporem, conuulsionem, aut resolutionem accersant. Quare alio loco scribit Hippocrates carnem & cutim, quæ tegitur caput, vbique tutò secari, præterquam in tempore, & regione, quæ suprà est, per quam vena procedit. Hic enim locus scalpello (ait) attingi non debet. Eum enim qui incisus fuerit, nervorum distentio præhendit: ac si tempus sinistrum inciditur, dextrum nervorum distentione occupatur: si dextrum, nerui distenduntur in sinistro. Nam vbi musculi vnus partis præcisi aut resoluti sunt, nequeunt amplius prohibere, quomodus musculi alterius ad suum principium contrahantur, quæ propriè natura est omnium musculorum. Ob id.

que resolutio vnus facit alterius
conuulsionem.

IACOBI HOLLE-
RII STEMPANI COMMEN-
TARII SECVNDI IN COACA HIP-
POCRATIS Prælagia libri quinque.

LIBER PRIMVS.

I.

QΙ ὁ κρῖνος περὶ ψυχόμενοι, κεφαλαλγίαι, τράχηλοι ὀδυνώδεις, ἀφρο-
νι, ἐφιδρῶντες ἐπ' ἀνέγκαρτες γήσκουσιν.

QUæ ex rigore perfrigerantur, caput ac collum dolentes, vo-
ce destituti, insuper exudantes, postquam se recollegerint,
moriuntur. Hic fol. p. in 8. fol. 423.



AVCAS quidem sententias vniuersales, ex quibus artem constituas, in iis Coacis prælagiis inuenire licet: sed quæ in vno aut aliquot ægris obseruauit Hippocrates, aut quisquis author fuerit huius operis, ea vna sententia sæpenumero complectitur. Ac non protinus reiiciendum, quod rarius accidat, siquidem sermo verus est, & ad prælagium conferre possit. Qualia signa quædam sunt, quæ vt rarius edantur, tamen eiusmodi sunt, vt iis positis vel necessariò, vel magna ex parte insequatur id, quod signi-

ficant: qualia quæ nunc describuntur. Rarum quidem est, vt oborto rigore insequatur refrigeratio, capitis collique dolor, munitas, leuis sudatio. At si ea omnia cõsequi videas, rectè prælagias fore, si accesserit singultuosa respiratio, vt æger moriatur, quanquam & citra hanc, periculum graue immineat, id quod tota oratione clarius intelligas.

Itaque in hoc ægro extitit rigor naturæ & morbi concertatione, sed vincente morbo: vbi enim natura superior, & salutaris morbus est, vehementi illa cõcussione, qui rigor appellatur, incitato calore & spiritû foras mouête, corpus emollescit, calet, laxantur vix & spiramenta corporis, sudor aliâve excretio vel abscessus sequitur, ex quo liberatur æger, vel certè leuatur morbo. At contrà natura succumbente materia restitat, neque excretio vlla commouetur. Verum rigorem in ardente febre ægro iam debili lethale scripsit Hippocrates. Refrigerescit enim corpus, indurefcit, atque astringitur cùm riger. Et ab eo rigore, quem refrigeratio sequitur, torpor succedit, obliuio, vocis priuatio, aliâque id genus, quæ in Prothetico & hoc opere partim mala, partim lethalia annotantur. Quæ omnia aucta intemperie frigida, infirmitate naturæ & iam pereunte insito calore fiunt. Sed eò grauior casus est, quò tardius à rigore & perfrigeratione recalescit æger. Ac non redeunte calore desperatio est. Idēoque in Prothetico non simpliciter ἐκ ριγῆς καταψύ-
ξας damnauit, sed addidit μὴ ἀναθερμανομένους. quæ non recalescant. Eadem ratio ne rigor ἐκ πολυποσιος ex multa vini portione, quem notauit in Aphorismis, lethala-

Aphorif. 48.
lib. 4.

lis sit: nisi æger recalescat. Ac non recalescit improbitate morbi viſta natura atque ſuffocato inſito calore, vt in peſtilentibus & malignis febribus: vel certè copia interceptis viis caloris & ſpiritus, vt inde vita extingatur: id quod accidit in ebrietate & eo genere morborum, quibus humor multus crudus lentuſque materia eſt, qualis qui *υαλώδης* vitreus appellatur. Ac nos vidimus in eo rigore, qui initiū erat quartanæ acceſſionis, ægram mulierem extingui. Itaque rigorem medici Græci rectè diſtinxerunt, vt inde fieret præſagium, & curædi ratio teneretur. *ῥύγῃ* hoc *ὑπεκθέρματόν* vnde faciliè recalescit æger: illud *ἀντεκθέρματόν*, cū inde non redit calor, aliud *δυσεκθέρματόν*, quando ægerrimè. Atque in ſalutaribus morbis & criſibus rigor quidem vehemens & ferè *ὑπεκθέρματός*, quia in breui calor redeat. Eodem modo in puris tertianis. In lethalibus morbis criſibus *ἀντεκθέρματός* peſtilente morbo calorem extinguente. Vbi verò cruda frigida craſſa multa & glutinoſa materia *δυσεκθέρματός*: quanquam non ſolū æqualitate & copia materiæ breuius aut tardius recaleſcunt ægri, ſed robore & infirmitate naturæ, viarum anguſtia atque laxitate, loci cœlique conditione, aliis quoque id genus.

Κεφαλάλγυες τραχὺλὸν ὀδυώδεις.

In acutis febribus ferè à capite & ceruice dolor eſt acri exhalatione, ſanguinis feruore, tenſione, intemperie calida, tenui colliquatione in neruoſa corpora decurrēte & inflammatione. Hic à refrigeratione dolor eſt, quæ cū inualuit vnà cum dolore infirmitas partium eſt, *κώμα* fit appellatum, obliuio, torpor motus & ſenſus *ἄγνοια* deprauata vel corrupta cognoscendi poteſtas, & vt hoc loco, *ἄφωια* modò ſimplex, modò *πασμῶδης* iuncta conuulſione. *ἄφωνοι* muti. Hippocrates nomine *ἄφωιας* epileſiam, apoplexiam, catalepiſm, ſyncopem, cardiacam, aliòſque id genus affectus complectitur, ſit quibus non ſolius vocis, ſed ſenſus motuſque, qui arbitrio fit, priuatio eſt. Fiunt autem *ἄφωιας* peculiari vitio partium vocalium eorum neruorum maximè, qui inde *φωνητικοί* dicantur, ac tum quidem vt nullum vocalem ſonum edant, nihilominus corpus mouet, ſentiunt, & concepta animo ſignis enunciant. Fiunt quoque læſa ea cerebri parte, vnde ſexta neruorū cōiugatio naſcitur, & vocales nerui deducuntur, aut violato toto cerebro, quia copia ſic premitur, vt non diffuiat ſpiritus: quia refrigeratur ſupra modum, quia in eo venæ & arteriæ intercipiuntur, vt voluit Hippocrates. Sed aliquando extrema caloris extinctio diſſolutioque ſpiritus id efficit, quod contingit moribundis. Nonnunquam vox adedò obſcura & infirma, vt vix audiantur defectus ægri viribus & faſcente natura. Nonnunquam fracta, & interrupta & *ἄφωια* quoque *πασμῶδης*, vt in hoc ægro omnia lethalia. Minus malum eſt *ἄφωια* in angina & quodocunque ſolo inſtrumentorum vocalium vitio nata eſt. Acceſſio verò grauis mali eſt, ſi cum mutitate conuulſio modò totius corporis, modò ſpiritualis inſtrumenti, aut alterius partis incidit. Vbi in mutitate exoluitur, natura & vires concidunt, quæ omnia in Prorethetis notata ſunt, quomodo & obſcurè deſipere, de quo poſtea. At quàm ſit grauis *ἄφωια* hitoriis Hippocratis intelligas, quanquam vidimus, qui in acutis febribus ab eo caſu reualuerunt. Itaque Philini vxor decimoſeptimo *ἄφωια*, vicesimo obiit, Silenus ſeptimo & 8 *ἄφωια*, vndecimo expirauit. Philuſcus quinto *ἄφωια*, ſexto mortuus. Pythioni *ἄφωια* frequens, decimo mors. Phreniticus ſecundo die *ἄφωια*, quarto obiit. Atque vt in aliis malis quò tardius vox redditur, eò deterior caſus eſt: atque in hoc ægro occupato cerebro magna vi frigida materiæ & infirmitate naturæ *ἄφωια* contigit, quomodo & *ἰσθμιας*.

ἰσθμιας & de ſudore, & de eo qui breuioribus interuallis moueatur, dici interdum ſolet: peculiariter in Prorethetis de pauca tenuique ſudatione, quæ vel exit toto corpore, vel ſuperioribus corporis, vel ceruice ſola & capite, exolutæ & marceſcentis viræ inditio. Sic enim qua parte prodeat, copia materiæ, infirmitas naturæ quæ retinet, oſtenditur. Nihil autem confert eiufmodi ſudor, & vires diſſoluit. Ac tum quidem metus eſt, vt ne defectio virium & ſyncope iam inſtet, vel paulò poſt accidat, multò etiam magis ſi à ſolo collo manet & capite: qui ſi frigidus eſt, in propinquo ipſa mors eſt, quod in Prognostico ſcripſit ipſe Hippocrates. *ἰσθμιας* videtur appellatſe in Chartade, quæ ab eiufmodi tenuibus ſudoribus tertia die obiit.

obit. In legitimis libris Epidemiōn σμικρὰ addere consuevit, ut in adolescentulo tertio libro, qui secundo die σμικρὰ ἐφίδρυσεν mortuus undecimo.

πτανηγναυτες. Nos obscuram vocem hac ratione de singultuosa respiratione vertimus, quod ἀναφίρην, & ἱπαναφίρην Hippocrati ita vsurpetur, & rei propositæ ea interpretatio magis coheret. Sic ergo Galenus in expositione vocum Hippocratis, ἀναφίρην δὲ αὐτὸ ποτὶ καὶ τὸ ὑπὸ λυγρῇ ἀναπνέοντα, ὡς γὰρ ὑπὸ πρώτῃ πρὸς τὴν ὑπὸ μικρῇ καὶ ἀναφίρην ὁππότε ταυτὰ πτανηγναυτες καὶ αἱ τὰς εἰσὶ ἀνέλκοντα τὸ πνέμα. ὅτε πρὸς τὸ πνέμα πτανηγναυτες γὰρ τὴν ἐν φρεσὶ ἱσχυρίαν τὴν διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἱπανακλίαν. Qua oratione vult ἀναφίρην dici ut reuocato celerius spiritu, idque proponit in lugentibus pueris, qui his sæpe foras spiritum reuocant, & naribus trahunt, atque in mediis lachrymis speciem quandam singultus eo genere spirationis referunt, ex aduerso poni alteri vitio spirationis, cum duplex intro spiritus accidit reuocatio. Ac de his plura capite de respiratione. Singultum mortis autem vitium hoc vulgus appellat. Fit autem conualsione nervorum, qui expirationem efficiunt. ac quam facillè lædatur respiratio copia frigida materię oppresso cerebro, satis indicat apoplexia, in qua periculum est vitio respirationis autem colligit Galenus.

II.

Αἱ μὲν κατὰ φύσιν δυσφορίαι, κακίσται.

Molestæ ferre morbum cum perfrigeratione, pessimum est.

Refrigeratio in calidis & siccis morbis inter desperationis indicia censetur. Eiusmodi autem frigus est, quale hyeme vigente & initiis accessionum. videndum tamen prius est, quàm præfagias, num sit ea refrigeratio à rigore critica, & quod alijs signis adhibitis distinguas. Vnde autem ea refrigeratio, alio loco exponemus. Quod autem δυσφορίαν dicit, idem ratione est quod in Prognostico δυσπνέτω φέρει τὴν νόσον. Atque id est, cum æger in varias formas decubitus vertitur, nec vllò consistit loco, sed variè se iactat, κατὰ φύσιν inde aliquando appellat, ut βλασφημία, quia æger in ea commotione cumbat excruciatque corpus. Alijs quoque vocibus idem significatur Hippocrati, de quibus postea. δυσφορίαν ergo facit coitio malorum, sitis, vigilia, dolores, æstus, & ubi actis materia in medio corpore, stomacho & visceribus feruet. Idem interdum efficit imbecillitas virium, quæ morbum non ferat, & æstus quidem sacer ignis, aut inflammatio conclusa in præcordiis, insigne vitium stomachi. Minus formidabilis casus est, si mollitie, consuetudine, vigore febris, perturbatione critica, dolore grauius excruciente accidit. δυσφορίαν scripsit Galenus consequens esse febris, quam μόνιμον & καυσθὴν vocant, quia certa sede firmata & æstuosa est. Ita Philiscus in lienis inflammatione 3 die noctu δυσφορὸς, & quarto nox δυσφορῶντις: sic enim pari die, qui ægro acerbior erat, pronitatis omnibus, huicque coniunctæ extremarum partium perfrigeratio: mortuus est sexto. Idem Sileno in præcordiorum inflammatione perfrigeratio sæpius accidit. Nam statim secundo nox δυσφορῶντις, & sexto πολὺν βλασφημῶς, quo nomine δυσφορίαν sæpe significat. Obit undecimo. In Herophonte δυσφορίαν signum bonum annotauit. Is (etiam si mala signa accidisset) conualuit. Ac profecto vidimus aliquando in vehementi febre & grauib. casibus, qui medicis desperationem ostendebant, sola tamen quiete illa, quæ εὐφορία dicitur, spem salutis, nec frustra quidem ostentasse. In hepate vulnerato s. Epid. αἰσμος (inquit) δυσφορίαν: paulò post obiit. In Erasino, cui mors quinto, & inflammata hypochondria, sæpius δυσφορίαν inculcat. Primo die (inquit) νύκτα παραχρῆς nocte turbatus. Ea enim voce anxietatis vitium interdum ostenditur, ut secundo νύκτα ἐπιπνέως nocte laboriosè habuit. Similiter τρίτῃ ἐπιπνέως tertio die labores & τετάρτῃ δυσφορῶντα. Et eodem die paulò post δυσφορίαν, & quinto die quo obiit κατὰ φύσιν καὶ ἀδύνατον αἶμα φρεσὶ καὶ ὑποπλῆμα. Rectè igitur

spectra, quæ metu & tristitiâ incutiât ægro. Sed hæc suppressis puerperij purgamentis altera menstruis ea passa est. At cum purior serè sit mēstruus sanguis, impurius autem, qui in puerperio vacuatur, vitiosus omnino & veluti relictæ feces atque recrementum purioris sanguinis, non abs re febres alióque casus excitat maiore periculo. Ac magna ex parte melancholicus est, quanquam & sanguis omnis diutius cohibitus loco nec liberè transfluens melancholicam naturam trahit. Atque inde emotus vapor tenebrarum modo animū offundit variis spectris, metu, tristitia, desperatione perturbat. Sanguis verò is vitiosus & melancholicus, si relictò loco, caput appetat, aut idem in capite proueniat, melancholicos morbos & casus inuehit, qui vt in genere quidem natura differt, & suas habet differentias, ita hos tristes atque taciturnos reddit, vaticinia quædam mouet, aut ferina quadam dementia ægros perturbat. Conuulsio quoque sequitur violato neruorum principio, quia vel copia premitur, vel acrimonia vellicatur, vel supra modum exarescit.

V.

Αἰὲν χαλὰ ψύξις ὕρην ἀπολήψης, κακίστην.

Ex perfrigeratione urinam intercipi pessimum est.

IN muliere, quæ gemellas puellas ægrè pepererat, in fine historiz ἀκρια ψυχὰ ὕρην ἀπύσσει, extrema frigida: urinæ substituerunt. hæc quidem 14. Sequitur in quibusdam codicibus 15 ἀφωσσει: 13 ἀπιδανί: 16 priuata voce: 17 obiit. In Anginosa vtrumque scribit. 3. Inquit, ἀκρια ψυχὰ πιλιδίνα, paulò post ἀσχυρήματα καὶ ὕρην ἀπύσσει. mortua 5. Videndum tamen, vt ne appetente crisi, siquidem rigor, frigus, urinæ suppressio accidat, temere mortem præfagias. Salus enim potius & salutaris excretiō enuncianda est. Itaque monet Hippocrates 6. Epidem. considerandas esse πρὸ ψύξεως ἐπιχρίσας τῇ ὕρην ἢ ἐκ χύσων ἰωσι. Si igitur vrina suppressa rigore moto refrigerescat corpus, ac tum quidem vrina subsistat antegressis salutaribus inditiis, neque frigore, neque urinæ retentione terri oportet. ac non multum dissident vrina cohibita frigus esse, aut refrigerescente corpore urinam sisti. Hæc sententia de morbis acutis est. Propterea in Protrheticis, vbi eadem scribitur, additum ὅτι ὄψισι. Fit autem eiusmodi urinæ suppressio in lethali morbo calore proprio vesicæ à febre dissoluto, aut neruo, qui musculum claudit, resolutio à virtute emortua vesicæ, quæ ab excernendo ἰκκρητικὰ nominatur.

VI.

Μετὰ ψύξεως ἀγνοία, κακὸν. κακὸν δὲ καὶ λήθη.

Ignorantia cum rigore, malum: malum item obliuio.

A Rigore corpus incallescere melius est: refrigerari nec recalescere, incidere in affectiones quasdam frigidas, iam antè deterrimum esse diuū est. Etenim extinctio caloris insiti & perfrigeratio cerebri inde ostenditur. Alij μετὰ ψύξεως legunt non ita dissidende sententia. Est igitur ἀγνοία, vbi quis non agnoscit familiares, atque domesticos, quæ si temporaria est, perturbata mente & in perturbatione critica, sine periculo esse potest. Firma verò, quia æger non redit ad mentem & cognoscendi potestatem, lethalis est. Scribitur in Protrheticis.

VII.

Τὰ κυματώδεια ῥίγητα ὑπολέθρια, καὶ τὸ φλογώδες ἐν πρὸσώτῳ μετ' ἰδρωτός ἐν τέτοιαις κακότητι. ἐπὶ τέτοιαις ψύξις τῶν ὀπίσθιων σπασμὸν ἐπικαλέεται. καὶ ὅλως δὲ ψύξις τῶν ὀπίσθιων σπασμῶδες.

Soporosi rigores aliquatenus perniciosi: Et flammæ in facie

color, cum sudore, in his malignus est. In his frigiditas posteriorum partium conuulsionem accersit. Et in summa posteriorum partium frigiditas, conuulsoria est.

Conitio est multorum, quæ etiam si parùm natura cohæreant, & sint ἐπιγονῆ, iuncta tamen grauem difficilēque morbum significant. Alij καματώδεια propter multam somni inclinationem, dum rigent: alij καματώδεια, quia æstuosi sint, vel à rigore exæstuent. Sed in somnum inclinatio familiarior rigoribus: rarius ut rigore iam abeunte ea somni sequatur inclinatio, sæpius æstus. Verùm vitruuius sequatur, nisi excretio critica succedat, damnari debet, quia videlicet lex illa Hippocratis perpetua est, τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν δὲ σκρίτα, τὰ δὲ ἀλέθρια: quæ iudicare nata sunt, & non iudicant, ea partim difficilē, partim lethalem morbum significant. Ac κρίσιμα duorum sunt generum. Alia enim signa, quæ iudicium præ nuntiant: alia causæ rationem habent, quia morbum dissoluunt. In signis rigor est, à quo excretio aliqua vel abscessus expectari debet, siquidem salutaris est. Similiter alia, quæ in vocata perturbatione critica existunt. In causis sudor, vomitio, profluuium sanguinis, alui solutio, vrinæ abscessus. Si igitur à rigore, qui criticus esse debeat, κάμα vel καῦμα sequitur, neque succedit excretio vel abscessus, id difficilē lethalemve morbum ostēdit. ὑπὸ λήθρια, alij ὑπὸ τὴν ἀλήθρια, quibus vocibus periculum quidem ostenditur, verùm minus, quanquam reuera deterrimus casus est. Meminisse tamen conuenit rigores statim morborum initio, aut non multò post, certis quoque diebus dum exacerbantur febres, moueri posse, à quibus non est expectandum iudicium. Sed in ardente febre rigor post initia vel criticus, vel lethalis est. Criticus, quia inde febrem solui scripsit Hippocrates. Lethalis ægro iam debili, & vnde non sequitur excretio, aut ea sequitur, quam æger per virium langorem non perferat. Philini vxori rigor statim initio & acuta febris, quod nihil dum præ nuntiat. Etenim febrium acutarum initio, sæpe rigor incidit. At scribit ὁ γδὲν ἐπιεξέγνωσε πυρετὸς ὀξύς. πασμοὶ πολλοί, octauo subinde riguit, acuta febris, conuulsiones multæ, vbi in vitio sunt hæc omnia, quod octauo rigor, qui dies criticus non est: quod sæpius, sed parùm vehemens rigor. Fortis enim & semel incidens, iudicatorius rigor est: quod à rigore febris incanduit, & conuulsio oborta est: obiit 20. Sciendum quoque quasdam febres acutas quidem esse, sed quæ in diuturna transceant, pituita cruda bili permixta, in quibus subinde rigor incidat sine excretionē, κάμα quoque accedat, & somnus longior, à quibus ægri tandem liberentur, quod contigit Epicratis vxori. Sæpius id obseruari potest in genere febrium, quæ apud nos autumnō fiunt. Illa ergo collecto crudo succo, duobus diebus antequam pareret, riguit vehementer, nec incaluit. Secundo à partu die febricitare cœpit: octauo superriguit, & plus solito dormiuit: 14. superriguit, acuta febris sequuta est. Circiter viceesimum, aliquantum riguit, & κάμα τῶς, paulatim victo crudo succo: 80. tandem liberata est. Atque ideo fortasse ὑπὸ λήθρια, vel ὑπὸ τὴν ἀλήθρια scripsit. In Dro meadæ vxore rigor 1. 3. 6. riguit modò vigil, modò sopita refrixit, conuulsa mortua est. Altera mulier sæpe riguit modò sopita, modò vigil, sine cōuulsione obiit. Ergo rigor initio febrium sæpe mouetur nondum præfagio bono, vel malo. Incidit aliquando 2. 3. 4. aut nondum maturo morbo, sed constante virtute dubio præfagio. Omnis enim motus naturæ excrementorum nondum cocto morbo inutilis est. Sub crīsim aliquando, sed ægro vel debili vel robusto succedente excretionē, coctione, abscessu, vel horum nullo, ægro debili periculosus & sæpe lethalis, ut non consequente excretionē. Aegro robusto & cum excretionē salutaris, ut superioribus exemplis confirmari potest.

καὶ τὸ φλογώδες. Hac voce calor & rubor concluditur: φλογίαι πυρᾶν, μετὰ ἐρυθρίματος & φλογίαι ἐρυθραί in Exegesi vocum Hippocratis lib. de capitis vulneribus φλογμὸν dixit αὐτὶ φλογώσεσθαι, vbi & calor igneus, & rubor est. Id in igne sacro recente in pueris, vbi cursu concaluerunt, in vigoribus febrium, in quibusdam phreniticis, vbi materia feruet, in capite apparet. Eiusmodi color ruborque igneam caliditatem

caliditatem copiamque cerebrum occupare indicat, ut postea pluribus dicitur. *μηδ' ἰδρώτες*. Non explicat an toto corpore, an in sola facie. At in facie verissimilius est, quia videlicet in capite præcipuum malum est, & ubi morbus, ibi sudor est, aut si sudor est, quacunque parte corporis appareat, si non iudicat, malo est. Etenim à virium infirmitate aut natura copia oppressa est. Et omnis excretio, quæ non iudicat, difficilis, aut lethalis est.

Ἀπὸ τούτοις. Refrigerantur celerius partes corporis posteriores, quia natura frigidiores pluribus quidem nervis & exanguibus corporibus: ut anteriores calidiores, quia venis scatent magis. Sic eiusmodi accidens non coheret cum rigore, aut ardente facie. Sed si id fiat, & frigus in originem nervorum penetret, convulsionem sequi par est. Frigidum (inquit) inimicum nervis &c.

καὶ ὅλως. Omnino (inquit) posteriora perfrigerata in acutis convulsionem inferre solent. *παραμυδὲς* enim est, quod convulsionem inferre natum est, aliquando non convulsionem, sed resolutionem nervorum perfrigeratio inferre solet.

VIII.

Αἱ ἐκ τούτου φρίχαι πυκναὶ, καὶ ὀξέως μεταπίπτουσαι, δύσφοροι. ὅρως γὰρ ἀπόληψιν καὶ ἐπώδυνον σημαίνουν. τὸ ἰφιδρῶν τέτοις κακίως.

Ex dorso horrores frequentes & citò transeuntes, agrè tolerari possunt. Urina enim interceptionem eamque dolorosam significans. Insuper exudare, his pessimum est.

IN Prothetis, γὰρ, particula omittitur, & à voce *ἀπόληψιν* καὶ: finis quoque orationis καὶ τὸ ἰφιδρῶν. Hic ergo notatur æger, qui inflammatione dorsi, qua parte articulantur lumbi, malè habeat. Ei horror frequens incidit, multò magis dum vel membranas & nervosa corpora agitated humor vaporque acris, vel denique confecta suppuratio attingit. Atque in omni interna inflammatione siquidem magna est, facillè *δυσφορία* descripta accedit. Et in lumbis grauis ea inflammatio, quia nervosus membranaceus & motioni obnoxius locus est. Ac facillè malum inuehit renibus qui lumbis insidēt, & vesicæ, quæ inde & è proximo nervos accipit, unde urina intercipitur. Atque inflammato articulo succensa febre, urina cohibita par est *ἐπώδυνον* sequi. *ἰφιδρῶν* verò hoc tenuis levisque sudor naturam dissolui ostendit. Grauibz ergo casibus accedens lethale, vel certe difficile iudicium efficit, ut *κακίως* optimo iure ab Hippocrate adscribatur.

IX.

Πῦρος ἐν συνεχείᾳ τοῦ σώματος ἀσθενὲς ἢ δὲ ἔσθλως, θανάσιμον.

Rigor in continua febre corpore iam debili existente, lethalis est.

IAm antè rigorem malum diximus, si progressio morbo fiat, nec inde sequatur excretio critica, vel abscessus. Quòd si repugnante materia id accadat, minus quidem periculosum est: si verò infirmitate naturæ, quæ excernit, lethalis omnino est. Id scripsit in Aphorism. & quod γὰρ *συνεχῆς* hoc loco, dixit in Aphorism. *πυρεὶς μὴ διαλείποντι*. Illic *ἐμπύρετον* natura infirma subinde enitente excretionem materiz, sed eo modo, quo prostratum, oppressumque corpus dum hoc agit, ut quod premit, amoliantur, & se excitet eleuetq; vel gravitate ponderis vel infirmitate cuius recidit atque omnino succumbit. Ita natura morbo pressa & gravius laborante accedit. Interdum quidem maiore nixu natura rigorem mouet, sed maiore vi morbi depellitur atque consternitur, aut excretionem mota præ infirmitate concidit. Sic vxori Dromeadz in febre continua sexto die manè rigor, sudor per totum corpus, extrema frigida, convulsionem, à quibus celeriter ea defuncta est. Et alteri

rigor, octavo sudor multus: vndecimo obiit. In aliis multis rigores subinde legas eiusmodi lethales quidem, quia vel non fuerit consequuta excretio: aut si sequuta, non pertulerunt ægri, sed à sudore perfrigescentibus extremis partibus corporis expirarunt.

X.

Οἱ πυκνὰ ἐφιδρῶντες καὶ ἐπιρριγέοντες ὀλέθριοι. καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ ἀναφαινοῦται ἐμπύημα ἔχοντες, καὶ κοιλίας τετραχόδιαι.

Qui subinde exudantrigéntq, perniciosum hoc est: Et in fine suppurationem habere comperiuntur, ventrésq, perturbatos.

Eφιδρώσεις de sudatiunculis & iis sudoribus qui sæpius redeant, de iis quoque, qui tenues leuésque manant aut toto corpore, aut ceruice & capite, vsurpantur Hippocrati. Atque ij sudores vt subinde incidens rigor, materiæ vel copiam vel parum sequacem naturam, alioqui virium imbecillitatem ostédunt. Subinde enim natura exurgit contra morbum, sed à morbo superatur. Alioqui præ imbecillitate non retinet. Quod autem dicit, καὶ τῇ τελευτῇ, hoc idem est ac si dicat, iam inclinante morbo in exitium, cum iam ægri moriuntur. τελευτῇ enim mors est Hippocrati, vt τελευτῇ mori.

ἀναφαίνονται. Non necessariò: nam in copia crudæ materiæ permista bile aliqua id quidem esse potest, vt subinde & sudet & rigeat æger sine suppuratione. At in suppuratione horror, rigor, sudor sæpius incidunt. Ac verior sermo fuisse, quibus vomica interna est, iis & sudor & rigor sæpius accidit, & in morte alui his perturbantur. Etenim inter signa suppurationis rigor est. Mouetur is acrimonia puris, quod vicina corpora, neruos & membranas commotum lædit. Atque quod scribit πυκνὰ ἐφιδρῶντες, idem quod in Prognostico, ἰσχυρὸς πολεὶς sudor multus. Sudor autem multus est aut quia sæpe vel copiosè effluit, vt in febribus, quæ inde ἰσχυρὸς, τυφώδης, ἐλώδης appellantur. Febres quidem ἰσχυρὸς ὑγρὰ propter copiam humoris, vel quia paucus & tenuis humor subinde redit, quod in signis est suppurationis. Ergo in febribus horrificis, quas multus humor frigidus, crassus, crudusque facit, initio sudores pauci: postea verò iam concalfacta materia & incisa sudor maior est. In calidis & siccis febribus sudor paucus, nisi cum morbus iudicatur. At si iis siccis febribus sæpius incidit, infirmitas naturæ & virium exolutio significatur, quomodo & in suppurationis accidit. Viribus enim fatiscentibus leue quid ac tenue sæpius exudant. Quòd si perturbata alius accesserit, in desperatis æger est infirmitate naturæ nihil continente, colliquatione corporis & parte aliqua puris eò conuersa, atque mordente. Appellat autem aliud τετραχόδια, vbi & profluens vitio materiæ conuellitur, atque condolefcit.

XI.

Τὰ ἐκ νώτου ρίγητα δυσφορώτερα. ὅς δ' ἀν' ἐπταχθιδεχθῇ ριγέας, τετάρτη καὶ εἰκοστῇ ἐπιρριγοῖ, δύσκολον.

Rigores ex dorso molestiores sunt. Qui verò decima septima rigorem habuit, Et quarta ac vicesima insuper riguerit, malignum hoc est.

Observatio particularis est. Rigorem enim ferè à dorso, nec hoc ipso morbus difficillior est. In Epidemiis igitur & Aphorism. rigores fieri magis à dorso, quàm partibus anterioribus scribit, vnde mirum videri possit, quòd adiecerit δυσφορώτερα. Ac quius enim est neruosas partes & frigidas, quales sunt posteriores, celerius

terius affici rigore & dolore, quàm anteriores frigore, quia imbecillæ & exangues: dolore, quia acriore sensu præditi. Quod ἀπὲ subdit, qui riguit 17, siquidem 24 insuper rigeat, δύσκολον extra rationem dierum criticorum videri possit. Si enim riguit 17, & inde consequuta excretio, utilis ea est. Nam vel liberare vel leuare ægrum consuevit. Et si quid reliquum sit, id ipsum natura absoluet 20. 21. vel 27. Nam à 20. die perit vis quartanarij, septenarij verò languescit. Ac 24 vel nulla: vel admodum exigua virtus est critica: maior 27. 34. & 40. δύσκολον autem dicit ὅτι ἴσῃ τῇ ἀκινδυνῇ, ἢ μὴν ἐλθρίῃ, perinde ac si dicas, quod difficile quidem, sed periculo vacans & non lethale. Sic enim ex interpretibus Hippocratis Galenus. quanquam fortasse ἐκ ἀκινδυνῇ non sine periculo legendum est. Atque aliquando δύσκολον scribit, subditque ἢ μὴν ἐλθρίον, nonnunquam ἵκνται δύσκολον, quod ὡς scribit, parùm subesse periculi significat.

XII.

Οἱ φρικώδεις κεφαλαλγικοὶ ἐφιδρῦντες χροῖθεις.

Horrore affecti caput dolentes, exudantes, malignum id est.

Φρικώδεις dicit, qui sæpius inhorrescunt. Atque hæc suppurationis esse possunt. Possunt esse & acutæ febris à copia crudæ frigidæque materiæ, vnde & φρικώδεις horrificæ febres eiusmodi appellantur, quibus exudatio frequens familiaris est. Capitis dolor communis aliis quoque febribus acutis. Atque in statu primo primi Epid. malignæ quædam febres horrificæ, in quibus ut aliis, sudores perpetui, neque tamen per vniuersum corpus. κακοῦθια autem intelligitur ex iis, quæ ἐπιγνῶμενα, quæ videlicet maligna accidentia malignis morbis superueniunt, & ut non certum, aliquod tamen periculum denunciant.

XIII.

Οἱ φρικώδεις ἐφιδρουῦντες πολλὰ, δύσκολοι.

Qui sæpius inhorrescunt multumque sudant, agrè sanescunt.

Φρικώδεις dicuntur non qui semel initio accessions inhorrescunt, sed quibus initio, incremento & reliqua accessione sæpius horror repetit. Quod si brevioribus intervallis ἀναμάλια: si longioribus, ut iam desinente incremento, ἀναδύπλωσις appellatur. Id accidit febribus quibusdam autumnalibus, quæ multis in hyemem, aliis quoque longius producuntur graui periculo, nisi robore naturæ conseruentur. In eiusmodi febribus frequens sudor à copia, nonnunquam ab infirmitate naturæ: quanquam aliquando in vehementi concussione corporis sudor extringitur. πολλῶ addidit, quia sæpe perpetuò aut sæpius desudant, aut χροῖθι. Ac multus sudor quàm variè dicatur, prius definitum.

XIII.

Τὰ πολλὰ τογρωδία ῥίγνα, χροῖθια.

Rigores multi torporem inferentes, maligni.

IN febribus, quas multus frigidusque humor generat, rigor, horror, frigus subinde commouetur, vel parte bilis mista agitataque, vnàque secum frigidam materiam excitante. In ea commotione quasi sentina agitata magna vis vaporis excitatur, cerebrumque appetit, vnde & sopor maximè initiis accessionum & torpor, qui sequitur frigus, & obscura quædam dementia, ut in Prothetis ex ῥίγος τογρωδίας

σφοδρῆς ἢ πάνυ περ' αὐτοῖσι. Si cui ex rigore torpores fiunt, is non valde apud se est. Similiter obliuio interdum sequitur frigiditatis argumento. Incidunt autem hæc magis finiente accessione, & ad decrementum inclinante. Tum enim in rigore materia agitur & vapor effertur, deinde ubi in medium corpus cōcurrit calor, extremæ partes perfrigescunt. Itaque & vapore & veluti commigratione corporis è capite in corpus medium, cerebrum perfrigeratur: ex quo affectiones frigida, sopor, obliuio, obscura dementia, torpor consequi solent. Est autem torpor ῥάδιος non solius corporis signis motus sensusque, sed animæ, qua iudicat, meminit, opinatur, ratiocinatur, aliæque obit eiusmodi. Vt verò breuiores aut longiores sunt casus eiusmodi, torpor, obliuio, sopor, ita grauius malum est, vel leuius. Quodd si pertinacius firmatur, desperatio est. Neque is morbus solum κακός, sed omnino lethalis est. Nam ἀπαιδής morbus est, qui vt periculū ostendit, nondū tamen desperatus est.

XV.

Οἱ τὸ ἑξῆς τοῖς ῥίγας γίνονται, δὲ σφοδρῶς.

Quibus sexto die rigores fiunt, iis agrè iudicatur.

IN Dromeadz vxore notauit rigorem sexto die Hippocrates, à quo sudor è toto corpore, sed extremis frigescentibus, oborto delirio, anhelitu raro, magno & conuulsionibus celeriter mortua est. Hoc idem scriptum in Aphorismis. Celsus à sexto die cœpisse inhorrescere malum non eadem sententia. Neque enim idem horror & rigor. Nec vult Hippocrates rigorem, qui cœperit 6, malum esse, sed qui sit 6. Nam etiam si rigor initio mouetur primo die, si 6 repetat, nihilominus malus est. Nam vxori Dromeadz primo die & 3 rigor. idem 6, quo die etiam si non cœperit rigere, obiit tamen. Obseruatum ergo à medicis rigores, excretiones omnesq; criticas motiones sexto periculosas esse, à quibus vel mors, vel recidua, vel certe valetudo non sine grauibz malis consequitur. Id quod voce δὲ σφοδρῶς significatur. Sed de vi sextæ diei & criticorum alio loco pluribus dicemus.

XVI.

Οἱ τὸ ἑξῆς τοῖς ῥίγας γίνονται, δὲ σφοδρῶς.

Quibus etiamdum sanis horrores sæpius incidunt, ij profluvio sanguinis purulenti fiunt.

QVIBUSDAM è capite paulatim distillat humor, qui vel natura sua acris est, vel longa mora putrescit, & putredine acrimoniam contrahit. Sed hi tussunt magis. Aliis vitio atque infirmitate pulmonis idem humor colligitur. Nonnullis è seruiore sanguinis commotus humor in pulmones ægros influit. Atque ea materia dum mouetur, siquidem membranas obiter vel in thorace mordeat, horror sequitur eo modo, quo iam purulentis acrior sanies & pus horrorem facit. Ac tandē metus est, vt ne erosa aperta aut aliter violata vena sanguis expuatur. Ac reiecto sanguine è pulmonibus nisi maturrimè occurratur, priusquam & febris ægrum & inflammatio pulmones occupet, suppuratio fiet. Id quod videtur voluisse Hippocrates hoc loco.

XVII.

Τὸ σφοδρὸς καὶ τὸ δύσπνοον ἐν τοῖς πόνοις, σημεῖα φθώδεα.

Horror & spirandi difficultas in doloribus, tabis indicia sunt.

CONECTENDA priori hæc sententia, vt res sese consequuntur. Humoris acris commotio: sanguinis reiectio è pulmonibus: suppuratio: retentū pus, atq; inde horror, &

ror, & pulmonis exulceratio, difficultas spiritus, ac tandē tabes. Ac iā horror fit pure actiore membranas conuellicante: difficultas spiritus copia puris in arteriis feruēte, diaphragma & interiorem thoracem opprimente, pulmonum denique infirmitate.

XVIII.

Ἐκ ἐμπυήσιος πλέυμονος, καὶ καὶ κοιλίᾳ ἐνίστη ἀλγύματα καὶ κληίδα, καὶ τὸ ὑπορεγγχεῖν ἀσώδεια, σημαίνει πύελον παλῆγον ἐν τῷ πλέυμονι.

Ex pulmonis suppuratione & circa ventrem aliquando ac clauiculam dolores, & anxie stertere, sputi copiam in pulmone significat.

Quomodo in magnis vlceribus externis, etiam si quotidie vel sæpius expurgetur, sordes prouenit tamē, puris sanieque copia partim ē reliquiis alimentis, partim ē colliquatione partis: eodem modo pulmonibus exulceratis. Et quamquam reiicitur tulsī multum pus, regeneratur tamen, & pulmo nouis vlceribus colliquatur. Id ergo iam præ copia feruens, nec satis expurgatum pulmonis tunicam, quæ circumducta est, & mēbranas pectoris suo pondere detrahit, & acrimonia conuellit. Atque quemadmodum in pleuritide, latere laborāte, ea quoque membrana, quæ clauiculæ insidet, cōmunitate dolet: ita & in magna suppuratione. Tenuis autem sanies resudans & inferiorem ventrem appetens mordicat, aluique profluuia interdum mouet. Potest quoque & pars puris eō deduci. Siquidem suppurationes pectoris, etiam si rarē, interdum tamen per intestina expurgantur: feruor autem & veluti concertatio puris & spiritus in arteriis asperis stertorem facit. Aestus verō interior dolorque iunctus, colliquatio & distillatio ασπῆ anxietatem mouet, quæ & ασπῆ duplici, interdum appellatur. Est autem Galeno interprete ῥιπῆσμος τῆ σώματος ἀσώδεια καὶ δισφριγνῶτος ὡς τῇ κατεκλίσει, καὶ μεταβάλλοντος ἐαυτὸν, vbi videlicet corpus æstuans & omnia fastidiens ægerrimē fert decubitus, & seipsum subinde transmutat. Corpus enim ἀσώδεια vel æstuans dicitur, vel nausea ac veluti satietate anxium, quomodo in Chartade ασπῆ πᾶν καὶ ἀλυσμός ῥιπῆσμός πολεῖ καὶ ἐπὶ τα δριφκ, καὶ ἐπὶ τὰ ἀριστέρα μεταρῥιπῶν ἐν τῷ ὕδατι χρονον ἀπρὸ μίσηρ δυνάτος ἔν. Multa anxietas, inquietudo & corporis iactatio modō in dextrā partem, modō in sinistram seipsum euibrans, nec vllō loco poterat quiescere, tandem obiit. In exegesi vocum Hippocratis ἀσπῆται interpretatur τοῖσι πυρῶται καὶ προσκίρως καὶ ἐπ' αἵματι διατίθεται febre ardere & anxie molestēque habere similiter iis, qui præ satietate graues sunt ac nauseant. Nam & de nausea grauique fastidio interdum dicitur, vt in Chartade ασπῆ πρὸ τῆς καρδίας & ἀσώδης γλώσσας dixit hic author, quæ omnes cibos repudiet, vel quæ perpetuō moueatur. Hinc etiā ἀσώδης febres, in quibus nausea grauis est, & ea veluti satietate torquetur æger, vt venter disrumpi videatur, ex quo δυσφορία ῥιπῆσμός & quæ proximē in Chartade scribantur. Sequitur interdum vitium ventriculi, maximē vbi acris colliquatione lancinatur, & vbi acris humor medio corpore feruet, aut erysipelas magnāque viscerum inflammatio febrem incendit. Hoc interdum imbecillitas nimia efficit. Omnino autem malignus morbus est, in quo ασπῆ illa viget perpetuō. Id quod in Epidemiiis sæpius annotabis, vbi ἐπίπονον dixit, δυσφορότερον ἀσώδης. ἀπορίαν βλαστισμῶν, aliāque id genus in Philisco, Sileno, Erasino, Critone, Dromeada vxore & aliis. Hic autem æstuantibus partibus & maiore naturæ contentione, vt id excludat, quod premit, anxietas est; ac multitudinem pituitæ aut etiam puris æstus sequitur: æstum motio assidua & anxietas. Nam cū πύελον dicitur, pus quoque audiendum est, quod ramos asperæ arteriæ intercipit, & in thoracē diffusum est, sed ab eo quod in arteriis est & stertor magis, & æstus, & anxietas est. Nam pulmonis nomine arteriam quoque & guttur comprehendit. Notauit vitium in Prognostico, vbi intercepta repurgatione sputi stertor fit, de quo alio loco.

XIX.

Οἱ φρικώδεις, ἀσώδεις, κοπιώδεις, ὀσφυαλγείς, κοιλίας καθυγραίνονται.

Inhorrescentes, anxij, lassitudine pressi, lumbis dolentes in profluuium alui incidunt.

IN ardoribus, quos Epid. 3. describit Hippocrates, anni constitutione austrina humida, molli, horror frequens, anxietas, alui turbatio. Neque dubitandum quin & doluerint lumbis, & lassitudine quasi contractis membris. Nam hæc ardorum propria sunt. Fuit autem ea constitutio admodum lethalis. Ac iam expositum qui φρικώδεις, qui ἀσώδεις dicantur. κοπιώδεις autem quibus ea corporis lassitudo est, ut vniuersum corpus vel contusum, vel contractum videatur. Gravitationem enim, & si commouentur, tensionem quandam molestam ægri sentiunt, vel perinde ac si configerentur, acu aut compungerentur. Nascitur ea lassitudo longo itinere multoque exercitio & labore. Sed ita causa manifesta est, minusque periculi denunciat, nisi & interius vitium accesserit. At nulla antegressa causa, periculosior lassitudo est, quam si sola illa est. κοποὶ ἀντόματοι (inquit Hippocrates) φράσσι νόσους. Spontaneæ lassitudines, quæ videlicet nulla antegressa causa manifesta ortæ sunt, morbos prænuntiant. Atque inde febres κοπιώδεις, quarum duplex genus est è materiæ differentia. Aliis enim bilis tenuis acrisque humor in corpus sparsus est. Aliis humor copia premens lassitudinem inuehit, atque is sæpe crudus est. Adde si vis, tertium genus, quod permixta utraque materia nascitur. Hinc ergo κοπιώδεις ægri dicuntur. ὀσφυαλγίαι siue causa externa antecesserit, siue vrgeat interna, articulis præsertim maioribus, sed lumbis maximè lassitudo ea grauis est. Nam in articulum maiorem, quo vniuersum corpus flexitur, atque dimouetur, maior vis materiæ confluit. Nec temere videas in febribus acutis & ardentibus, qui non à lumbis dolcant.

κοιλίας καθυγραίνονται non omnibus, sed quibusdam accidit, ut in ea tempestate tertij Epidem. καθυγραίνονται καταρρηγνύονται Galeno interprete. At in Prorethetis καταρρηγνύονται interpretatur ἀθρόως ἐκκρίθῃ πολλὰ, multa semel atque vniuersim excernere, quod est καθυγραίνονται. Profluuij antecedens signum lumborum dolor est. Fit autem eiusmodi profluuium aliquando vitrice natura, materiam quæ horrorem, anxietatem dolorémque incitabat, ad intestina deturbante. Interdum natura irritata, nec iam continente, ex quo labefactis viribus ægri interdum in eo profluuiio breui intereunt.

XX.

Τὰ ἐπιρρηγνύοντα, ἐς νύκτα μάλιστα παροξυνώμενα, ἀγρυπνια, πνευματώδεα, ἐν τοῖσι ὕπνῳ ὅτε οὖρον ὑπ' ἐαυτοῦ χαλῶντα, φλεβοδονώδεα ἐς πᾶσι μὲν ἀποτελεῦται.

Affectiões insuper rigentes, & quæ ad noctem aliquantò magis exacerbantur, cum vigiliis ac delirio, in somnis aliquando urinas inuoluntariè emittentes, in conuulsionem desinunt.

Videtur hoc loco notare febrem, quæ quia noctu magis vrget, νυκτερινὴς nocturna appellatur, quo nomine quotidianam aliquando intelligit. Ac reuera pituita, & inde morbi noctu mouentur magis. Atque in hoc ægro videri possit ἐπερρηγνύοντα reduplicatio febris, bile interdum concitata, in noctem pituita ἐπιρρηγνύοντα enim dixit, quasi rigor antecesserit, bile prius quidem mota, deinde iterum incitata, vnâque putrem pituitam commouente. Rigor enim, vigilix & æstus vehemens à bile magis: frigus, sopor, torpidus calor à pituita. Ergo bile mota & vnâ pituitam mouente verisimile est hæc omnia accidisse. πνευματώδεια dicere videtur, quasi incendio

incendiosa. Quomodo enim ligna quædam viridia cōcepto igne semel incensa calorem edunt vehementem: ita pituita igne incensa que bile agitata. Ac φλίγμα ab Hippoc. φλεγυσιν dici aliquando, & ex Progn. & ex aliis locis manifestum. Gale. in expositione vocū Hippoc. φλίγμα ἢ μονοῦ τ' ἢ χυμὸν αἷος τ' λευκὸν ἢ ψυχρὸν, ἀλλὰ ὃ φλέγυσιν δὲλεῖ. Et inde φλεγματώδεια, quasi incendiosa. Scimus tamen ab Hippo. ἀναγωγὴν φλεγματώδους intelligi repurgationem pituitæ à thorace. Ac nihil repugnat quominus hoc loco φλεγματώδεια intelligas, quæ pituitæ naturā referūt, modò addas aliquid bilis esse, vnde rigor & vigilia. ὅτι τοῖσιν ὕπνοις. Diuulsam & malè cohzrentē orationē à rei natura ita conuertimus. Sunt qui φλέγος ἢ φλέγος verisimiliter addant. Itaque hæc oratio videtur antecedenti cōnecti posse, vt audiat in febribus, quæ bilem pituitæ permixtam habent, sed vincenē eam agitationē, quæ à bile est & calore. In eiusmodi febribus facilis fit resolutio eius musculi, qui vesicā claudit, vt in corpore quicquid neruosum est. Itaque vel acrimonia putridæ bilis & falsuginosæ pituitæ irritato musculo, vel certè resolutio præter voluntatem vrina emingitur. Res in senibus manifesta est, quibus vrina cōtineri non potest, irritato à pituita falsa & infirmo reddito eo musculo. φλεβοδυώδεια autem dicit perturbationem venarum, agitationem arteriarum, & dolorem earum partium, quæ venis & arteriis connexæ sunt. Atque in eiusmodi febribus magnæ perturbationis inditio est vrina, quæ ὑπερυγία. Crudus enim humor à calore funditur, & vt ita dicam fermentatur: eo agitato plurimum crassi flatus in cerebrum fertur, vnde vehemens capitis dolor, delirium & conuulsio.

XXI.

Τὰ ξυτεχέα ῥήγια ἐν ὀξείῃ, πικρὰ.

Continui rigores in acutis prauis sunt.

Non facillè concipi potest continuus rigor. Itaque continuum rigorem frequentiore intelligit. Is autem fit natura sæpius concitata, vt excernat id quod molestum est. Verùm quia cruda etiam dum materia id fit, prauum est vt omnis motio, quæ iudicare nata est, si non iudicat, vel difficilis vel lethalis est. Imbecillitas ergo naturæ & malè sequax materia necdum satis elaxatæ viz, per quas natura excernat, ostēduntur. ὀξείῃ τεχνῇ. Est autē acutus morbus celer, magnus, vehemens, qui ad vigorem celeriter properat, & sua tēpora vniuersalia breui trāscurrit.

XXII.

Αἱ ἐκ ῥήγος μὲν κεφαλαλγίαι ἐκλύσεις, ὑλέθρια. τὰ αἱματώδεια ὕδα ἐν τέτοις πικρὰ.

Ex rigore cum capitis dolore exolutiones perniciose. Cruenta in his vrina praua.

Exolutio fit, quam ἐκλυσιν dicit, dissoluto spiritu vitali. Dissoluti autem immoderata vacuatione & hæmorrhagiis, aut maligna quadam qualitate, vt in pestilentibus. Adhæc interceptione venarum & meatuum corporis, idque magis initis accessionum. Atque quocunque modo accidat, infirmam vim vitalem ostendit. Ergo à rigore & capitis dolore si fit exolutio, mala est. Particulare exemplum est, quod ex vno aut altero obseruauit. Quod autē sequitur, parum cohzret. Quid enim vrinis cruētis cum exolutione, capitis dolore & rigore? Αἱματώδεια ὕδα sunt vel ὀξέεσθαι prærubra, vel quæ cruorē permixtū habēt, de quibus capite de vrinis.

XXIII.

Ῥίγος ὁποῖα δολοῦσθαι κτείνεῖ.

Rigor cum tensione neruorum à tergo, interficit.

Rigorem fieri à posterioribus partibus antea scripsit. Atque ubi rigor, ibi materiz vis maior est. Hæc ergo vel copia vel qualitate spinam neruósque lædēs conuulsionē mouere potest, & quia eos neruos musculósque fatigat magis, qui caput & spinā retrofleciūt, ideo ἐπιστροφὴν conuulsionē in posteriōrē partē inuehit.

XXIII.

Τὰ φρικώδη καὶ ἀνδρώδη χρισίμους, ἐς ὃ τιμὴ αὐτοῖσι φρεσὶν παραλόγως, μὴ ἀγριπνέωται, μὴτε πεπαιγμένοι, αἱμορραγῆσαι οἶμαι.

Qui inhorruerunt & exudarunt indicatorio modo, & postridie præter rationem horruerunt, si quis non vigiliis infestetur, neque concoxerit, ei sanguinem erupturum esse puto.

Aliter scripsit in Protrheticis τὰ γὰρ φρικώδη αἱμα ἰσχυρὰ καὶ χρισίμους ἐς δὲ τῶν αὐτοῖσι φρεσὶν παραλόγως ἀγριπνέοντα τὰ πεπαιγμένα αἱμορραγῆσαι οἶμαι. In exemplari Aldino initio, γὰρ, omittitur: ἀγριπνέοντα τὰ πεπαιγμένα αἱμορραγῆσαι οἶμαι. In exemplari Aldino initio, γὰρ, omittitur: ἀγριπνέοντα τὰ πεπαιγμένα αἱμορραγῆσαι οἶμαι. Atque hic fortasse καὶ αὐτὸς ἰσχυρὰ, vel αἱμα ἰσχυρὰ legeret oportet. Sed omnino obscura oratio & quæ nihil doceat. Pone ergo qui inhorruerit, & ab horrore sudauerit criticē. Siquidē postridie inhorruit, imperfecti iudicii signum est: si ab eo non sudauit, nullius. Παραλόγως quia & sponte & à causa externa horror, rigor, frigus proueniunt. Vigilauerit, non vigilauerit, concocta sit materia morbi, non sit concocta, utrūlibet statuas non potes inde profluuiū sanguinis artificiosè prædicere. Artificiosè quod videlicet ea signa vel semper vel magna ex parte consequuntur. Solet autem hic author, quæ morbi sunt, ægro, quæ ægri morbo attribuere, vnde obscurior redditur oratio.

XXV.

Τὰ μὲν ῥήγας ἐπιχρόμματα οὖρα, πονηρὰ καὶ πνευματικά, ἄλλως τε, καὶ προχωρηθέντι. ἐλπίς δὲ ἐπὶ τέτοιαι καὶ τὰ παρὰ τὰ ὤτα.

Intercepta cum rigore urina praua & conuulsionem inuehunt, tum alias, tum si antea sopor inuasit. Expectari verò potest ut in his abscessus ad aures fiant.

In Protrheticis non ἐπιχρόμματα, sed ἐπιχρόμματα legitur. Omittitur πνευματικά. Προχωρηθέντα τὰ παρὰ τὰ ὤτα legitur. Sequitur autem ἄρα ἐπὶ τέτοιαι ἐλπίς obscure nimis. Nihil autē docet hæc oratio. Nam in rigoribus criticis urina interdum retinetur nullo periculo, sed euentu salutari, siquidē iusta sequatur excretio. Si verò rigor criticus non est, urina subsistat, materiz cursus in cerebrum rapiatur, fieri potest, ut & sopor ægrū occupet & periculosa conuulsio. Quæ si superueniat, mors in breui potius, quàm ad aures abscessus, aut is quidem, sed qui postea dispareat intro recurrētē materia & ægrum iugulante, expectari debet. Ac καὶ ὅτι, hoc est, profundus, longus & vix excitabilis somnus κατὰ φύσιν, καὶ αἱμα aliàque id genus abscessuum ad aures ferè antecedunt, sæpius tamen somnus minus grauis, quàm καὶ ὅτι, propriè appellatus. At fortasse corpore pleniore, frigido humore, hocque in caput à calore moto, quod multis & iis amplis venis apertum est reliquo corpore, caros, conuulsio & urinz suppressio.

XXVI.

Τριταυρία ῥήγας, ἢ ὅς μιν παροξυνόμενα πυρετῷ ἀτάκτως, πᾶν καὶ κοήθεια. τὰναντία δὲ παροξυνόμενα τῶν πᾶντων, τὸν μὲν ῥήγας καὶ πυρετῷ, δλέθριον.

Rigores

Rigores, qui ad rigorem tertianæ accedunt, siquidem in medio exacerbantur febre quidem nullum ordinem retinente, admodum maligni sunt. At qui contrario conuellentibus modo exacerbantur, cum rigore & febre perniciosum est.

A Ut rudius hic sermo in tabulas exceptus priusquā ederetur: aut ab alio quā Hippoc. scriptus videtur. Ac quæ dicantur τριταύγεια ab Hippoc. ex Epid. constare potest. Sunt enim quæ tertianæ febris naturam referunt. Febres enim τριταύγεις neque tertianæ, neque semitertianæ, sed mediæ inter utramque ad naturam intermittentium semitertianæ tum nocturnæ tertianæ accedunt, quas Hippocrates descripsit secunda tempestate primi Epidem. ἢ γὰρ μίση παρεξωόμενα quod in Epidem. σμικρὰ διακομίζοντας & ταχὺ πάλιν δὲ ἐπισχίσσιος βιαστέρας παρεξωόμενοι breui tempore remittentes, aut rursus celeriter ex remissione vehementius inuadentes. Id efficit crudus humor permixtus bilibilis celerius ignem concipit, putrescit & permouetur. Crudus humor tardius ea patitur. Atque hinc febris ἀπακτὴ, hoc est, quod scribit in Epid. ῥίγαι ἢ πᾶσι ἀτάκτως πικλασμένως. Rigores omnibus nullo ordine, sed erraticè rigore modò rariore & tardiore, modò frequentiore & celeriore ut in medio accessions repeteret rediretque cum declinare febris videretur. Reliqua quæ ad naturam harum febrium pertinent, eo loco Epid. inuenias. τὰνάντια δὲ παρεξωόμενα. Quid hac oratione voluerit, obscurum. Si enim genus febris aliud opponit, in quo neque erraticus motus, neque in medio accessions repetens rigor, sensus erit. Siquidem in rigore & febre sine erratica motione conuulsiones fiunt, lethale. Quomodo quibusdam quotidianis & nocturnis accidisse conuulsiones scribit in Epid. Eodem loco, sed sine noxa, nisi alia signa lethalia coniuncta essent.

XXVII.

Αἱ ἐκ ῥίγους ἀφωνίαι, ῥόμος λύου. καὶ τὸς ἐπιρρηγόντας ῥομάδια γινόμενα κρῖναι.

Vocis interceptiones ex rigore, solvuntur tremore: & insuper rigentes tremores succedentes iudicant.

A λύνειν & κρῖναι soluerē & iudicare malè vsurpantur. Nam λύου in longis, κρῖναι in acutis dici consuevit, ubi absoluto morbo & iudicato æger liberatur: non autem alio nouo morbo corripitur. Itaque καταχρηστικῶς utrumque dictum, propriè verò hæc morbi in morbum commutatio ἀποσπῆσις ἢ μεταθέσις appellatur. Atque ut res clarior sit, pone acutam febrem, in qua rigor moueatur. Hic si salutaris est, mouebit excretionem: si malignus, materiam quidem concutiet non excludet, sed hæc in cerebrum versa, quod magnis vasis corpori patet, ἀφωνίαν inferet. Ac iam vis robusta cerebri aliò excludet, & siquidem in nervos, intremiscet æger & ἀφωνία desinet. Nondum tamen hostis domo exclusus est, sed loco motus quidem meliori ægri cōditione, quia minus nobilis pars corporis, quā antè, obsidetur. Eadem ratio eius quod sequitur. Nam si quis subinde rigeat & ad nervos cōuerſa materia tremor sequatur, nihilò meliore sorte ægri rigor quidem soluitur, nisi ea concussione vitium excludatur. Simile est quod scribit in Aphorismis ardentem febrem tremore solui & delirio, aut tremorem delirio.

XXVIII.

Οἱ ἐκ ῥίγους μὲν κεφαλαλγίης ἐκλυόμενοι, σφαλῆσαι.

Qui ex rigore cum capitis dolore exoluuntur, in periculo sunt.

Cvidam accidit, ut ex rigore cum capitis dolore non fuerit subsecuta excre-
tio critica natura imbecilliore, vel parùm sequaci materia aut subsecura va-
cuatio, sed maior, quàm ut æger sustineat. Hinc ergo natura frustra contendente
excretionē materiz, aut temere mouente, atque præcipitante, siquidem spiritus vi-
talis dissoluitur, quod eclysin dicit, non abs re in dubium vitæ æger incurrit.

XXIX.

Τὸ αἰματώδες ὕρον τέλει χακόν.

Cruenta urina iis mala.

Nihil habet commune urina prærubra cum rigore, capitis dolore, & exolu-
tione, sed accessio quædam mali est urina eiusmodi, unde meritò malum
esse dicit.

XXX.

Οἱσι ῥίγος, ὕρον ἐπίσταται.

Quibus rigor, his urina suppressio.

In quibusdam crisis dum rigor fit & prius urina subsistit inditio excretionis
vel abscessus. Sed non proutus artificiosum est, quod scribit, quia multis rigor
fit, quibus urina non supprimitur.

XXXI.

Σπασμὸς ἐν πυρετῷ, χειρῶν καὶ ποδῶν πόνοι, χακόντες. χακόντες ὅ καὶ ἐν
μυρῷ ὁρμὴ ἀλγύματος. ἀλλ' ὅδε γυνάτων πόνος, κρήγυον. ἀτὰρ καὶ γαστρο-
χημῶν πόνοι, χακόντες, καὶ γνάμης παραφορῇ. ἄλλως τε, καὶ οὖρον ἢ ἐπεωρηθῇ.

*Convulsio in febre, manuum ac pedum dolores, maligni sunt.
Malignus est & doloris ex femore progressus: neque genuum do-
lor bonus: sed & surarum dolores maligni sunt, mentemque emo-
uent, tum alias, tum si urina subsidentia in medio innatet.*

Convulsionem quæ superveniat febribus, semper damnavit Hippocrates. Ea
autem si ardore febris siccatis nervis, aut immoderata vacuatione oriatur.
lethalis est: si præ copia, aut in caput versa materia, non lethalis, sed κακόντης ma-
ligna est: periculo quidem non vacat, sed nondum lethalis est. Multis enim con-
vulsiones secunda tempestate primi Epidem. eæque diuturnæ quales sunt à copia,
sed innocuæ. Atque cùm fuisset ea tempestatas frigida, humida, borealis, & inde morbi
frequentes erant. Convulsio quoque minus periculosa fuit, ut quæ tempestatæ con-
veniret, nisi alia accederent, quæ perniciem ostenderent. At in siccis & calidis mor-
bis, sicca & calida anni conditione omnino periculosa convulsio est, quia aliis gra-
vibus casibus coniuncta est.

Χακῶν καὶ ποδῶν πόνοι. Quibusdam accidit in difficili morbo ut pedes manûsque,
artus utriusque condoluerint, ideo ex observatione κακόντης scripsit. Ac fit aliquâdo,
ut id salutare sit inditium, quia videlicet hoc ipso materia, quæ caput & viscera oc-
cupabat, ed vertitur. In Herophonte surditas, delirium, omnia acerba dolore facto
in cruribus levata sunt. Eodem modo in Clazomenio cruribus dolentibus & coxa
mitiora deliria & alia cerebri mala. Dolor quiescente graviora. Itaque artuum
dolor bono esse potest, neque ex se κακόντης.

Καὶ ἐκ μυρῷ ὁρμὴ ἀλγύματος. ὁρμὴν ἀλγύματος dicit, cùm derepente materia,
quæ

quæ dolorem in femore faciebat, aliò rapitur, in corpus videlicet & caput. Eius rei exemplum historia Calui, qui in Larissa decubebat, cui statim initio *μυρόν δεινόν* *ἐπένυσεν θλίψιν*, dextrum femur de repente doluit. Secundo remissus dolor, ex quo febris inualuit, tertio die placatus femoris dolor. Sequitur, *ὁ θάκοπν δὲ ἐπὶ γυνάμιν, καὶ ταραχὴ καὶ πολὺς βλησις μὲς*. Mortuus quarto acutissimè. Conuersa enim materia in corpus, conquieuit dolor femoris, sed alia grauiora contigerunt. Sic Heropyto dolente coxa grauius, surditas leuior, febrisque minor. Atque in his partium inferiorum doloribus animaduertendum, num alia mala superueniant. Vbi illi conquiescunt sopor, deliria, anxietas, difficilis spiritus, febris vehementior: idque maius est. Si verò omnia leuiora fiunt, & concoctio appareat, bono est: quomodo & o. omnia remissa, cum Heropytus minxisset vrinas bene coloratas cum sedimento copioso conualuit centesimo.

ἀλλὰ ἔστι γὰρ καὶ &c. *κρέγνον* dicit Hippocrates τὸ ἀγαθὸν bonum. Genuum autem dolor eandem cum aliis rationem habet. In eo, qui in Dealcis hortu iacebat, femoris, genuum & tibie dolor annotantur: ægrè quidem, quadragesimo tamen iudicatus est. Sed in iis omnibus alia multa legas, vnde firmitus prælagium statuatur.

Eadem ratio posterioris tibie & carnosæ, quæ *γαστρικαμὴ* supra appellatur: quod autem scribit delirium adferre, id quidem non necessariò, sed in caput recurrentem materia, cuius rei inditium coniungit *γναίωμα*. Ac reuera eiusmodi *γναίωμα* vrinis bene coloratis & aliis signis salutaribus progressæ coctionis signum est. Alio qui in affectionibus thoracis, vbi delirium imminet, sæpe attollitur in vrinis. In Nacodemo 4 die ἔρα λεπτὰ γναίωμα περίκρυσσι πολλα, vrinx tenues, sublimamentum, delirauit multum. In Heropyto similiter γναίωμα μετῴρον circa initia, & 14: postea 20, πολλα περίκρυσσι, καὶ τὰς ἐπομβλίας. In utroque postea vrinx sedimentum posuerunt, vbi quieuit, aut leuius delirium. In Hermocrate quinto ἔρασι λεπτὰ ἄχρη γναίωμα ἐν νύκτι περίκρυσσι. In hoc non deposuit vrina sedimentum, sed, ut scribit in fine historię τὴν ὅλην τέλειος ἔρα παχία καὶ ἐνυθρὰ ὁ καθιπνύμενα, ἢ λευκὰ καὶ ἄχρη καὶ ἐναιώρμα ἔχοντα. In hoc delirium, surditas, κῶμα, capitis dolor & alia annotantur, quæ in caput versam materiam declarabant, obiit 17. Et qui in Dealcis hortu decubebat initio & 16 ἔρα λεπτὰ ποικίλα ἐναιώρμα ἔχοντα, & 16, ἔρα λεπτὰ ἀχρη δὲ ἐναιώρμα ἐπὶ νύκτι φέλον, περίκρυσσι. Seruatus æger, sed robore naturæ & frequenti certamine contra morbum. In Philiste secundo die ἔρα λεπτὰ διαφανή ἄχρη ἐναιώρμα γοισιὲς σμικρὰν θέρμασιν πρὶ μύσον ἡμέρας, quinto obiit. In Chyrione manifestum exemplum est sublimamenti & sedimenti, vnde vel delirium oriatur, vel desinat, huic ad 7 diem, vbi imperfectum iudicium, ἔρα λεπτὰ ἐνυθρὰ ἐναιώρμα ἐπὶ νύκτι φέλον ἔχοντα: delirauit ergo sæpius. Sequitur πρὶ ὀγδόνω ἔρσι ἐνυθρὰ ἔχοντα ὑπόκασιν λευκὴν ὀλίγην κατὰ νύκτι ἀπύρετον. Sed cum imperfectum fuisset iudicium, ἐλάττω ὑπόκασιν. Addit 17 vrinas cum sedimento. ἔρα, ἰσχυρὰ, περίκρυσσι, decimoοκταυο ἔρα λεπτὰ ἐναιώρμα ἐπὶ νύκτι φέλον σμικρὰ περίκρυσσι: decimonono ἔρσι ἐνυθρὰ ὑπόκασιν. Vicesimo perfectè iudicatus. In Phrenitico γναίωμα scribit cum signis lethalibus, obiit 40. In Larissæa virgine cū bonis 6 liberata. Hæc ergo pluribus, ut intelligatur firmitus & distinctio eiusmodi sublimamenti, quod sæpissime apparet in vrinis.

XXXII.

Οἱ ἐξ ὑποχονδρίων ἀλγήμενός πυρετοί, κακοί θες. τὸ καρῶδες ἐπὶ τέτοις, χάκιστο.

Febres ex hypochondriorum dolore malignæ. Multus sopor in iis pessimus.

HYPochondriorum nomine non solidæ externæ ventris partes super vmbilicum & in latera conuersæ, quæ propriè hypochondria appellantur, sed & in-

ternæ iecur, lien, ventriculus, & septum transversum continentur. Ac ex professo Galenus in comm. 2. 3. Epid. & in Prorrh. hunc sermonem refellit, quia non sit universalis, nec oporteat ex doloribus hypochondriorum febres esse malignas: ac nec acutas quidem. Leues enim inflammationes quædam sunt viscerum, unde levis, non ita acuta, nullo modo maligna febris est. Ergo in magnis viscerum inflammationibus & erysipelate acutæ sunt febres, sæpe etiam malignæ. lethales quoque multas annotavit in Epid. ut in Philiste δέξιον ὑποχονδρίου σωτηρία ἐξήρπεν ἐ: τὰ ἰσθ: hypochondrium dextrum contendebatur & vergebat intro: quanquam in Philiste ex aliis orta febris, & cum aliis malignis accidentibus: tenuibus enim acris, fetidisque humoribus prius collectis & largiore potu usus in malignam febrem incidit, & 5 manē obiit. Eadem ratio in Sileno diaphragmate inflammato ὑποχονδρίου σωτηρία ἐξ ἀμφοτέρων ὁρμαίνως πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολάπαρ: Hypochondrij contentio utrinque oblonga ad umbilicum subflaccida. Hunc δὲ ἀρχῆς διατίλει: ὑποχονδρίου πάλμους ξυνοχῆς, & primum ex laboribus, potationibus, exercitiis febris excanduit. In aliis multis ὑποχονδρίου ξυνοχῆς ὑπολάπαρος notatur. Verum omnino in vitio est hypochondrium dolens, inflammatum, flaccidum, scabrum, concavum, tensum, renitens, & præter naturam affectum, ut ex Aph. & Progno. intelligere licet. Nec si in Epid. vel observatione ægrotum inuenias, quibus ex eo malo mors, ideo lethale aut κακοῦθις existimandum. Sed coniunctis signis, quæ in Sileno, Philisco & aliis inuenias, de salute, morte, ancipiti exitu morbi pronuncian- dum. Philiscus 6 obiit: ei σωλὴν ἐπὶ ἑβραῖα παρὰ φρεσὶ κερτῶματι ab inflammatione, sed non propterea obiit 6: sed si urinas nigras, spiritum rarum magnum, sudores frigidos, deliria, anxietatem, stillas meri sanguinis, aliâque collegeris, tum quidem malignum morbum atque adeo lethalem rectè enunciaueris. Eodem modo in alius. Ei qui in Dealcis horto iacebat ὑποχονδρίου δέξιον ξυνοχῆς ὑπολάπαρ: ab interna inflammatione. Atque ut is conualuerit, non propterea ambiguum signum facies internam hypochondrij inflammationem, sed malum quidem, neque tam malum, ut non vincatur robore naturæ & medicorum remediis, multò magis si alia signa salutaria accesserint. Omnia ergo signa & scorsim singula & iuncta, atque inter se comparata ad præsagium conferenda sunt. Neque unico signo ex historis Epid. & observatione ægrotum vulgi consuetudine, sed pluribus atque adeo omnibus conficiendum est præsagium. Rectè igitur reprehenditur anchor Prorrhetici & huius operis à Galeno, qui ex hypochondrij dolore febres malignas dixit, nulla adhibita distinctione, nec aliis connexis indicis, translata temerè sententia ex morbo Philisti, Sileni, Philisci & aliorum id genus.

καὶ τὸ κακοῦθις omittitur ab auctore Prorrhetici. In Philisco nihil κακοῦθις. In eo qui in Dealcis horto iacebat κακοῦθις scribitur & ὑποκαρῶτε. Ille obiit, hic conualuit. Philistes initio ὑποκαρῶθις, & in alius similiter somnus, vigilia annotantur. Sed tum demum è sopore edendum pessimum præsagium, si infirmitate virium, si pestilenti exhalatione & è maligna causa est. Alioqui sopor non ubique malus est, ut alio loco dicitur, quem tamen κακοῦθις dicit.

XXXIII.

Οἱ μὴ διαλείποντες, ἰφιδροῦντες πυκνὰ μὲν ὑποχονδρίῳ ἐντάσεις, ὡς ἐπιτο- πολὺ χροχῶθις. καὶ ἐκ τῆς ἀκρόμιοι καὶ κλυδα σπρίζοντα ἀλγύματα, ἐν τῶτοις πονηρά.

Quibus non intermittit febris & frequens desudatio cum hypochondrij tensione, ut plurimum malignus morbus est. Et qui dolores pertinaciores inuadunt & summum humerum & claviculam in iis prauis sunt.

Que

Quæ sunt morbi ægro, & quæ ægri morbo sæpe attribuit, ac *μὴ διαλείποντας* cum dixit, de febre, quæ non intermittat, intellexit: & frequentem desudationem iam antè diximus vel infirmitate naturæ, vel copia premente nasci, & quomodo *ἰφίθουσι* ab Hippocrate soleat usurpari. Hypochondrij intensio inflammatio est hoc loco, de qua proximè dictū est, quod genus febris, quidve periculi inde oriatur. Quod subiicit de doloribus claviculæ & summi humeri, hoc est, eius partis, ubi articulatio est scapulæ cum humero, ad inflammationem membranz interioris & vicinæ partis referendum puto. Itaque qua ratione hypochondrium intendatur, explicandū, ut inde consortium claviculæ & summi humeri intelligatur. Intenditur hypochondriū aliquando natura hepatis sursum cōtendente, seseque contrahente, ut hæmorrhagiā moveat: sed tum neque dolor, neque periculū. Nonnunquā proprio vitio hypochondrij maiore metu, siquidem vel inflammatio magna, aut aliud id genus. Interdum quoque diaphragmate vel membranis thoracis similiter affectis, aut iis quidem vel nervis æstu squalentibus & inflammatis, qui à cervice in medium diaphragma triangulo inseruntur. His ergo nervis & membranis ita laborantibus diaphragma primum, deinde consortio modò alterum, modò utrumque hypochondrium non solum contenditur, sed sursum trahitur, atque reuellit. At in hoc sermone verisimile sit superiores membranas ad claviculā & scapulæ cum humero articulationem, quod *ἐκράμει* dicit, fuisse inflammatas atque inde inferiores reuulsas, diaphragma & hypochondrium. Argumentum inflammationis earum partium, quod scribit *σπρίζοντα ἀλγύματα* pertinaciter hærentem dolorem. Sic enim *ἰδωὴν ἰσχυρὰν* in Prorethico *σπρίζοντα δυσλύντας* argumento inflammationis, ut vult Galenus. Quanquam non ignoramus dolores firmatos parte aliqua aliis de causis enasci posse. Ergo ad claviculam & articulationem dolor pertinax, unde hypochondrium intenditur, inflammationem illic esse indicat. Prauū igitur rectè scribit. Cæterū *ἀλγύματα* ab Hippocrate & *νοσήματα* dici constat *ἰδωὴς*. Præuitas autem propterea quod dolor pertinacior vires deicit & magnitudinem inflammationis ostendit. Dolor autem ab inflammatione, & quia dolens membrana insidet.

XXXIII.

Οἱ τε τριτοφύεις ἀσώδεις πυρετοὶ χρονοῦνται.

Quæ tertiana modum febres referunt, & anxie sunt, malignæ.

Sive *τριτοφύεις* dicantur mediæ inter semitertianam continuam & tertianam. Intermittemtes siue quæ in Aphor. scribuntur, quæcunque tertio die fortiores sunt, siquidem *ἀσπ* accesserit, malignæ sunt, quia rebelles, quia malignis quibusdam casibus ingrauescunt, etiam si non sunt lethales.

XXXV.

Αἱ ἐν πυρετῷ ἀναυδία χρονοῦνται.

Sermonis defectio in febre mala est.

Aναυδὲς *ἀσπ* λέγεται ἀσυνάκτος, ἀδιάλεκτος, ἄλογος, qui loqui non potest ut Eurypædis filia *σιγῶσα ἐκ διελύγῃς*. In Pythione Thasio *ἀναυδὲς, ἄφρονες*. Est igitur *ἀνδρὸς μὲν* & *αὐθράπε φωνὴ καὶ* ἢ *ἀσπ* λέγεται πρὸς ἀνάκτας, quanquam in equo poëta fabulosè usurpauit. Maius vitium est *ἀφρονία*, minus *ἀναυδία*. Qui enim *ἄφρονες*, idem *ἀναυδὲς*. nō contrā. Licet enim clamare, lugere, plangere seruata voce, ut non loquaris articulata voce: vitium ergo peculiare linguæ & instrumentorum, quibus vox in sermonem conformatur.

Οἱ κοπιῶδες, ἀχλυῶδες, ἄγρυπνοι, κωμαῶδες, ἐφιδρούτες, ἀναθερμαίνοντες, καὶ ἄλλοι.

Delassati, caliginosi, per uigiles in somnum inclinati desudantes, recalescentes, malum.

Coitis est multorum in eodem agro febricitante, quorum nullum alteri necessario connexum est. Ceterum si cui hæc omnia accidunt, non solum malum, sed pessimum existimandum est. κοπιῶς igitur dicitur de affectione corporis, in qua si vel leuiter æger moueatur, statim sentiat dolorem, vel tensionem dictam, vel ulcerosum, quomodo Cleonastidæ ποῖσι κοπιῶδες πρόπον. Atque antè diximus febres, quæ κοπιῶδες nominantur, à causa externa sæpe nasci, laboribus immoderatis, atque in exercitiis, in æstu & sole. Atque hæc ferè biliosissimæ sunt. Aliæ lassitudines ægrotorum nulla antegressa causa manifesta κόποι κινήματα ab Hippocrate morbos prænunciant. Habent autem & magna ex parte multitudinem crudi crassique succi, & in abscessum desinunt, aut urinis multis crassisque iudicantur. Potest quoque febris κοπιῶδες utrâque habere materiam bilem crudumque succum, ut hoc loco videri possit ex symptomatum descriptione. ἀχλυῶδες autem qui dicuntur, parum constat. ἀχλὺς enim & ἀχλὺς aëris est perturbatio, quam θόλωση dicunt, & ὁμίχλην. At quia spiritus internus naturam trahit aëris, & ut aër impurus est & perturbatus, idem in corpus sese insinuat, ex quo spiritus internus concepto aëri similis euadit: aliquando idem efficit morbus, quod aër. Et quemadmodum interni spiritus commotio multum & vicia reliqua: ita concitatus in venis calor sanguinem perturbat. Id in genere febrium accidit magis, in quibus multus humor crudus bile permixtus est. Atque ab ea agitatione capitis dolores, conuulsiones, κώματα, urinx subiugaliū fieri solent. Ac fortasse eo modo ἀχλυῶδες dicuntur. Alioqui ad oculum referri potest, quomodo in Protrhet. ὁμμα ἀχλυῶδες κακόν, oculus perturbatus malus. Nam in oculo, qui ἀχλυῶδες est, nitor ille purus & pellucidus splendor corrumpitur, quomodo nube atque caligine, aëris splendor. Hilari lætōque homini nitor quidam & fulgor oculis elucet: longa cura, morbo & mœrore tabescentibus obscurus intuitus & quasi nubilosus apparet: in moribundis ac iam mortuis sine splendore oculi marcescunt. Atque in acutis ita obscurari oculum vel vulgi sensu atque experientia pessimum est, siquidem vi morbi acuti, non peculiari natura ægri vel oculi vitio acciderit. Iam verò id duobus modis accidit, vel quia intuenti medico, & iis qui ægro adsunt, oculi ægri obscuri & perturbati apparent: aut quia æger perpetuò se veluti per offusam caliginem intueri putat. Ergo purior spiritus, purior humor vegetiorem & nitentem magis oculum facit. Vtroque verò perturbato atque dissoluto iners languet, hebes & obscura est oculi acies quod ὁμμα ἀχλυῶδες appellat Hippocrates.

ἄγρυπνοι κωμαῶδες. Mirum fortasse videri possit, quòd vigilias soporēmq; iungit res contrarias, & quæ à causis contrariis generari solent. Labor enim & siccitas vigilias gignunt: somnolentos ægros faciunt frigiditas & humiditas. Verum quod experientia certum est & ratione constat, ac denique historiis Epidimion confirmari potest, nulli dubium esse debet. κώμα igitur in genere inclinatio est in somnum: καταφορὰν appellant. Estque aliquando cum profundè dormiunt, idque κῆρος est, quod καὶ βαρὺ κώμα profundum & graue dixit in Epidem. Nonnunquam somni sunt leues & intereundi, ut in eodem libro διαπαντὸς (inquit) τοῖσι πλείστοις ἢ βαρὺ κώμα παρῆντο, ἢ μικρὸς καὶ λιπτὸς ὕπνος κώμας. Est κώμα, quod καὶ ὑπνώδες dixit in Epid. in quo ægri commissis palpebris, etiam si non dormiant reuera, sunt tamen similes dormientibus, media quædam affectio in specie inter vigilias & somnum. Est & κώμα quoddam ὑπνώδες in quo reuera dormiunt, sed leui somno, ut in Hermocrate κατὰ κώματο μικρὸν κωμαῶδες. Ergo κώμα omne inclinatio est in somnum, sed quod βαρὺ à multa pituita cruda & frigida, quod ad κακόν aut κα-

τοχὴν accedit. κῶμα ἐκ ὑπνώδεις sæpe fit imbecillitate virtutis & iam languescente vita potius, quàm humectato nimis aut refrigerato communi sensu. ὑπνώδεις medium est. Est quum acris humor crudo permistus, aut quod in crudo tenuis est, putredine incalescens κῶμα ἐκ ὑπνώδεις efficiat. Nonnunquam immoderata perfrigeratio cerebri κῶμα ὑπνώδεις facit, aut iuncta humiditati βαρὺ. Accidit phreniticis & ardente febre laborantibus, ut & vigilent & in κῶμα incidant duplici ratione: altera quidem manifesta cum remediis narcoticis inuecta cerebro immoderata refrigeratio. Altera latente, cum videlicet calor febrilis sursum, quæ cruda sunt & frigida, in cerebrum rapit, quod certè in biliosis morbis, qualis phrenitis & ardens febris est, mirum videri possit. Scribit ergo in ea constitutione austrina molli & humida κωματώδης (inquit) μέλισσι οἱ φρενιτικοί, καὶ οἱ καυσώδεις. Atque ij de repente è vigiliis somniculosi fiunt, & rursus incalescente, putrescente aliò conuersa materia è somniculosis vigilantes. Ut Parius initio morbi κωματώδης καὶ αὐθις ἀγρυπνός. Idem cum multis diebus peruigil egisset, 18 ἀγρυπνός κωματώδης. atque utrumque in fine coniungit ἀγρυπνόν fuisse & κωματώδεια. Idem in muliere Thasia aliis que multis inuenias. In Sileno post longas vigilias iam fatisciente vita ὑπνοὶ λιπτοὶ κωματώδεις: & paulò post κωματώδης οἱ δὲ ὑπνοὶ λιπτοί. In muliere, quæ phrenitica obiit, initio κωματώδης καὶ πάλιν ἀγρυπνός. Ita utrumque in phreniticis & ardentibus febribus sæpe inuenias, maximè ubi eiusmodi morbi non omnino biliosi sunt. ἐφιδρῶντες id, ut ante diximus, vel copiam crudæ materiæ, vel imbecillitatem virium ostendit. ἀναδιερμαίνοντο, recalescentes. Id autem duobus modis fit. Nam vel frigescente corpore calor rediit, vel tepescente febris. In Sileno post frigiditatem extremarum partium ἀκρεῖα, inquit, ἐκ ἔτι ἀναδιερμαίνοντα: & paulò post ἀκρεῖα μικρὰ ἀναδιερμαίνοντο. Idem in Dromeada uxore & aliis. Hic autem aliter intelligitur de eo, qui cum sudasset, & eo sudore mitius & tepidius habuisset, rursus febricitauit, quomodo in Prorrhæ. οἱ ἐφιδρῶντες ἀγρυπνοὶ ἀναδιερμαίνοντο κακόν. Eodem opere duabus deinceps sententiis ambiguitatem vocis ἀναδιερμαίνοντα altera de calore, qui frigiditati succedit, et si is calor febrilis non sit ἐκ ῥίγιος κατὰ φύσιν, καὶ ἀναδιερμαίνοντα κακὰ: altera de febre καὶ ἐφιδρῶντες ἀγρυπνοὶ ἀναδιερμαίνοντο κακόν. Ergo à frigore non recalescere lethale, extincto videlicet nativo calore ut in Philisco, Sileno & aliis, ἀκρεῖα πάντοθεν ψυχρὰ, καὶ ἐκ ἔτι ἐπαναδιερμαίνοντα. Alterum verò maligni morbi vel longi, in quo quæ iudicare nata sunt, non iudicant, & materiæ copia vel maligna qualitas est, ut in Pythodoro & genere februm, quæ ἐφιδρῶντες 7. Epid. describuntur.

XXXVII.

Οἱ κοπιώδεις μὲν φρίκης ἐφιδράσαντες κρίσιμος διὰ θερμότητες ἐν ὧσιν ἔχουσιν, ἄλλως τε καὶ ἢ αἷμα ἐπιστάζουσι περὶ τῶν.

Delassati cum horrore iudicij modò exudantes, siquidem recaluerint celeriter, malum tum aliàs, tum si inter ea sanguis stillauerit è naribus.

Concurfus est Empiricus ex iis, quæ inter se non coherent, sed ut in ægro visa, ita scripta sunt. Laborauit hic æger crudis humoribus putrefactis, unde κοπιώδης, φρικώδης, ἐφιδρῶν & alia. Hæc autem omnia quam vim habeant, satis, explicatum. Hic ἀναδιερμαίνοντα de febre recurrente audiendum. ὅν ὄψα vel celeriter, vel in acuta febre intelligendum. At quod in fine scribit, ἐπιστάζουσι magni momenti est ad præsagium in acutis. Atq; omnino damnata ab Hippocrate stillatio sanguinis è naribus, multò magis si nigrior & crassior is est, & 4. vel 5. die morbi extillat, unde morbi malignitas & virium langor intelligitur. Omnis enim cœpta excretio statim desinens, omnia tubercula, exanthemata, pustulæ foras excitatæ, quæ statim disappearant, periculose sunt. Ac de stillatione sanguinis postea pluribus.

XXXVIII.

Ικτερώδεις χαλκορές, θήσκουσιν λευκὸν διαχώρημα τῷ τῷ αὐτῷ ἀποδέρχεται.

E regio morbo abunde colorati, moriuntur: alba verò in his alui egestio praeceat.

Ικτερώδεις, qui regio morbo laborant. Ac verisimile est hanc orationem priori connec̃ti, ut sit accessio quaedam mali ad priora, non necessaria quidem sed quae in vno ægro, quem suspicari licet scirrho splenis & malè affectis visceribus fuisse, atque inde natam materiam febris, unde lassitudo, horror, sudatio, varia commutatio corporis, ut modò frigeat, modò recalescat, stillatio è naribus, coloris scedatio, alba deiectio, quae omnia vomicosis, scirrho habitis & malè affectis visceribus familiaria sunt. Quod autem κατακόρης dicit, ambigua vox est: κατακόρης enim interdum dicuntur ἀκρατοχολὰ διαχωρήματα deiectiones meracae bilis: τὰ αὖ κατακόρης, quae multum eiusmodi bilis generant. Sic homines κατακωρῆς, qui πικροχολοὶ & medicamentum κατακόρης, vel quia eum humorem vacuet, aut quia bilis colore intinctum sit. Ab Hippocrate βίη κατακωρῆς, δὲ αὖ κατακωρῆς, vel quia ab eo humore moueatur, vel, quod verisimilius, vehementissimae sint. Aristoteli in coloribus κατακόρης dicitur, quod saturatum à Latinis, ut πεινώδεις κατακόρης saturatus color herbacens. Hic quia ex colore regio multum intenso æger scedatus esset, vel meraca bile plurimum abundaret, quod accidit æruginosis, quomodo & alba deiectio: alba quidem manifestò, vel minus colorata, quam quae naturae excrementi respondeat. Etenim bile intingi oportet, ut rufescat. At intercepta bili via & iam non decurrēte ad intestina in venas refunditur, & corpus atq; inde stercora exalbescunt.

XXXIX.

Οἱ τεταγοφύεις πλανώδεις, ἰς ἀπρίας μὲν πεσόντες, δύσκολοι.

Quaecunque febres tertiana naturam referunt, & sunt erraticae, in pares dies translapsae, difficiles.

Τριταγοφύεις, quae dicantur antea expositum. πλανώδεις autem erraticae sunt quae omnem rationem formae & circuitus febrium perturbant, ut modò tertio quoque die, modò quarto, interdum quotidie nullo ordine inuadant. Varia enim & multiplici materia, eaque inaequaliter putrescente motusque constant. Atque hoc loco de genere tertianarum videtur dicere, quae æstate inclinante & autumnii initio vigent. Pertinaces hae in erraticas desinunt: erraticae in quartanas tandem firman-
tur, quae longae ac difficiles sunt. Δυσκολὰν enim quod ut periculo vacet, neque sit pernitiosum, tamen ægrè discutitur, qualis quartana est, quae paribus accessiones habet, ut tertianas imparibus.

Hæc ferè sunt, quae scripsit in
Protrhetico.

COM

COMMENTARII SE-
CVNDI IN COACA HIPPO-
CRATIS PRAESAGIA
LIBER SECVNDVS

Jacobo Hollerio Stempano Medico auctore.

I.

Οἱ ἐν κρίσεσιν ἄλυστοι ἀνδρῶν τε περὶ ψυχῶν, καὶ ἄπαντες δὲ οἱ ἀν-
δρῶν περὶ ψυχῶν ἀκρίτως, καὶ ἄλλοι.

*Anxietudines in diebus indicatoriis si in his sine sudore perfri-
gerentur & omnes, qui sine sudore perfrigerantur citra indicatio-
nem, male habent. v. d. ad q. lib. 1. hic f. 57. in 8. f. 424*



N praelagio dierum criticorum observatio est, in quibus ma-
gnæ mutationes fieri solent. Observamus autem signa, caus-
sas & euenta omnia critica, & quid ostendatur indicibus, quos
διωρίτας & ἐπιδόλους nominant. Dies criticos ferè statuunt
impares 3. 5. 7. 9. 11. 13. 17. 21. 27. 31. 37. pares, sed qui in ra-
tionem quādam septenarij aut coitionem septenariorum ca-
dunt 14. 20. 34. 40. deinde 60. 80. 100. 120. qui reuera pa-
res sunt, quia in duos numeros æquales diuidi possunt. Quaternariis vis attributa
est designandi edendique signa, ex quibus coniicias, quid septenariis eueniat. In in-
dicibus maxima vix quarto, deinde 11. & 17. Post vicesimū quaternariis nulla vis,
septenariis iam languida est: post 40, nulla septenariis, & in vicanarios observatio
recidit. In septenariis præcipua virtus est septimi, deinde 14, postea 20. Secundus
septenarius, qui in 14 incidit, primo septenario ἢ διζύσιον disunctionem. Tertius,
qui in vigesimum cadit, secundo, hoc est, 14, ἢ συνάφην coaptatur. In indice vt
quarto, qui & διωρίτας & ἐπιδόλος dicitur, quæ signa edantur, observamus vrinas
coloris melioris, nubes in iis & sedimēta, ex quibus salutare iudicium septimo ex-
pectamus ἢ ἐπὶ τὰ τέταρτον ἐπιδόλος, inquit Hippocr. Itaq; in morbis, qui κριτικοί,
hoc est, subita magnæque mutatione dissoluuntur, septimo expectabitur perturbatio
critica ταραχὴ κριτική, in qua, quæ accidunt symptomata, annorantur, & ea quæ
signa κριτικά dicuntur, ex quibus & ratio indicij & euentus colligitur. Talia sunt ri-
gor, oculorum affectio, quia tenebrosa, fulgurantia, aliæque id genus oculis obser-
uantur, pulsus differentia, labri inferioris tremor, aliæque scripta ab Hippocrate in
Prognost. & lib. de Cris. à Galeno. Sequuntur hæc signa, quæ κριτικά dicuntur, sed
alia à prioribus, quia non solum signa sunt, sed causæ rationem habent, & iam λυ-
τήρια nominantur, quia reuera morbos soluunt, excretiones primū, sudor, alui
profluuium, vomitio & sanguis è naribus, deinde abscessus. Atque vt ad rē venia-
mus, ἄλυστος die critico inter signa critica esse potest, quia videlicet in perturba-
tione illa natura contra morbum incitata, iactatio magna & incontinentia corporis
esse solet. Sed ambiguo euentu, nisi & quæ die indice oblata sunt, recognoscas &
alia inditia coniungas. Atque omnino perturbatio illa in diem criticū incidens ma-
la, nisi sequatur excretio salutaris, vel abscessus. Salutarem dico, quæ maior non sit,
quàm vt vires sustineant, vel minor quàm vt soluendo morbo satis esse possit: quo-
modo contingit quibusdam constitutione humida frigida boreali primo Epid. Ac
iam ante

iam antè dictum est, κρίσιμα μὴ κρίνοντα τὰ μὲν θανατάδια; τὰ δὲ δύσκριτα. Id enim sæpius inculcandum est. Ergo subiicit ἀνισθῆντες, ut alysmo exprimat perturbationem criticam: voce ἀνισθῆντες non consecutum sudorem, aut aliam excretionem. Quod si præterquam quod à perturbatione nulla successerit excretio, etiam refrigerescat æger, id quidem malo est. Nam vel extinctionem significat, vel id à natura est, quæ commota noua accessione nouum certamen contra morbum ingeminat: ac πόριψιν videtur dicere, ut rigor intelligatur, à quo ut signo critico debeat sequi sudor vel excretio. Solet enim Hippocrates connexa pro connexis, anteceditia pro consequentibus usurpare, frigus pro rigore, rigorem pro excretionem, quæ rigorem criticum sequitur. A febre ardente habito rigor (inquit) superueniens solutio, nomine rigoris sudorem & alia id genus λυτάρια signa intelligens. Αλυσμος autem vox est frequens Hippocrati: ἀλύζειν interpretatur ἀπορρέειν καὶ ριπαίεσθαι & ἀλύειν verbum γὰρ ἀλφ δυσφορεῖν. Sic ἀλυσμόν dicit ὅτι καὶ ἀλυσιν τινα καὶ ἀπορίαν, καὶ ὁ δὲ καὶ ριπασμόν καλεῖται, καὶ ἡ ἀλυσίς ταυτὶ ἔστω. Alij ἀλύνειν aspiratum lætitia gestire. Alij tenui nota consignat ἀλύνειν. Sunt qui utroque significato aspirant. Sed hæc grammaticorum, qui aliter quoque vocabulum exponunt, ac sit satis eam vocem ab Hippocr. usurpari pro iactatione & molesta commotione totius corporis. Id in Chartade in vulnerato hepate, & Dromeadz vxore: omnes obierunt. Nam inter signa saluberrima quies est & continentia corporis: inter lethalia incontinentia, iactatio & assidua corporis commotio. Qui si non succedit sudor, nihilo grauius malum est; aut si succedit, nihilò melius, nisi ex iactatione rigor & è rigore critica excretio, sudor, vomitio, alui deiectio insequatur. Scripta hæc sententia in Protrhet. paucis immutatis, ὁκόσα γὰρ κρίσιμοισιν αλυσμός ἀνισθῶτι πόριψύχεται κακόν, καὶ τὰ ἐπιξήγασαυτα ἐκ ταύτων κακὰ. Vbi ἐπιξήγασαυτα intelligere oportet, nisi sequatur excretio critica. Hic ergo clarius, quàm in Protrhet. ἀκρίτως, hoc est, si frigus & rigorem non consequuntur sudor, vomitio, alui deiectio aut critica vacuatio, vnde liberetur vel certè leuetur æger.

II.

Καὶ οἱ ἐπιξήγασαντες ἐκ τούτων, ἐμίσθοντες ἀκρίτως, ἀσώδεις, τρομώδεις ἐν πυρετῷ, γαστρὶ καὶ φωνῇ ὃ ἐκ πύλως.

Et qui in super riguerunt ex his, ubi vomuerunt meraca, anxij, tremuli in febre malum.

Eπιξήγασαντες vel de eo rigore, qui subinde repetebat, vel de eo qui de repente nec expectatus moueatur, quem hic videtur intelligere. Author Protrhetici priori sententiæ hæc coniunxit. At utcumque res habeat, repentinus rigor in acutus inutilis lethale signum aliquando vbi die critico mouetur & non sequitur excretio. Vomitus autem syncerus lethalis est. Atque omnis syncera excretio damnatur ab Hippocrate. ἀκρίτοι autem & κακόκρατοι & ἀμικτοι dicitur, aut ἀμικτον ὑγρότης ὕδατος. Sed hoc loco χολώδεις, hoc est vbi meraca bilis euomitur. ἀκρίτοι enim in vomitionibus & deiectionibus de meraca bile dicitur: non omni quidem, sed ruffa aut flaua. æruginosa enim non solet Hippoc. ἀκρίτα dicere. Ακρίτον in sanguine fluente aut stillante è naribus de crasso nigroque admodum sanguine usurpauit in Philisco & aliis. Itaq; natura constante flaua bilis aquea humiditate temperatur, qua dissoluta ardore febris, relicta bilis crassior coloratior acriorque redditur, atque ideo non permista aut malè temperata appellatur ἀμικτος, ἀκρίτος, κακόκρατος. Ασώδεις utroq; modo. Etenim meraca bilis, vbi primis venis & circa ventriculum efferuescit exagitatq; corpus & ἄσκη facit: eadem qua parte tenuior est, tunica ventriculi combibitur, & fastidia perpetua nauseamq; facit ac denique vomitiones excitat, vnde ἀσώδεις ἐμετικοὶ ab assidua vomendi libidine appellantur. Τρομώδεις bile ad os ventriculi excurrente, eaque acri, acribus inde vaporibus in caput euntibus, siccato denique ea ratione & ardentissima febre nervorum genere tremores

mores fiunt, & septemnumero è tremoribus convulsiones, quod non solum malum, sed pessimum iudicandum est. Additur nulla ratione *καὶ φάνη ἔκ τινος*, nisi *ἐκ τινος* *ἐκ τινος* legatur, mutitas è rigore, quod certe deterrimum est.

III.

Τα ἑκ τινος μικροῖσι ἰδρῶσι περὶ λύχοντα, κακόν.

Qui ex rigoribus parvis sudoribus refrigescunt, malum.

A Rigore incalescere oportet non perfrigerari: sic enim extinctio caloris nativi intelligitur. Quod si & tenuis sudor existat, *ἰσχυρόν* & *ἰσχυρόν* aliquando appellat, dissolutionis vitæ indicium est.

IIII.

Οἱ ἰδρῶντις ἀγρυπνοῦντες, ἀναθερμαίνοντο, κακόν.

Exudantes, vigiles, recalescentes malum.

IAm antè expositum. à sudore vigilia & repetens febris mala est, malo quoque in soporem incidere, perfrigerari non recalescere. Hic *ἀναθερμαίνοντο* *ἐκ τινος* *ἐκ τινος*, qui in febrilem accessionem recidunt.

V.

Οἱ ἰδρῶντις ἐν πυρετῷ, κακόν.

Qui in super exudant in febre, malignè habent.

Svdor in febre siquidem die critico & antegressis inditiis crisis salutaris febrem soluit, vel certè imminuit. Qui crudo etiamdum morbo vel copia vel infirmitate naturæ extinguitur, aut difficilis aut lethalis est. Idq; toti generi excretionum commune est. At tenuis sudor aut semel existens, aut sæpius repetens, crudi morbi, inutilis copiz, vel infirmitatis signum est.

VI.

Οἱσι χολώδης διαχωρήσιος ἔσται, περὶ στήθος δὲ ξὺν καὶ πικρότης κακόν.

Quibus deiectio biliosa est, circa pectus mordicatio & amaror, malum.

Difficile fit, vt commota bile è corpore in ventrem non regurgitet aliquid in ventriculum. Atque vt nihil influat, quemadmodum tamen continuitate corporum & interioris membranz è ventriculo redit in os sapor, sic ex proximo intestino in ventriculum. Ergo & amaror & mordicatio inde esse possunt. *καὶ* *καὶ* autem dicit os ventriculi. Nam pectori amaroris sensus inesse non potest. Melius autem hæc sententia seorsum scribitur, quàm priori coniungitur.

VII.

Εἰ πυρετῷσι κοιλίας ἐμφυσώμεναι, τινὲς μὲν δὲ καὶ πικρὸς, κακόν.

In febribus flatulentus venter malo est, siquidem inclusus flatus non excidit.

Quas iniurias corpori inuehat spiritus conclusus, satis ostendit Hippoc. libello *περὶ φρενῶν*, de flatibus, & qui colico dolore cruciantur, satis testari possunt.

Appellat autem ἐμφύσμα, vbi concluso spiritu locus extuberat. φύσαν autem & πνύμα eadem significatione usurpare solet, & φυσώδεις πνύματώδεις, qui & quodam loco πνύματαδίντες. Cæterum spiritus eiusmodi crassior perfrigerationem partium, quibus concipitur, ostendit. Id autem in ventre inferiore plurimum contingit. Sed præter refrigerationem loci etiam naturæ infirmitas est. Vbi enim viget calor, natura primum tenuat inciditque flatus, atque ita dissipat excluditque. Contrà verò accidit, vbi crassior flatus & languidior calor est. Et quemadmodum humorum, ita flatuum sua cruditas est, atque sua maturatio. At maturatio calore perficitur, quæ si neque natiuo, neque febrili calore confici potest, & malum diutius perseveret, ab hydrope sicco metus est.

VIII.

Κοπιώδεις, λυγρώδεις, κατόχοι, κακοί.

Delassati, singultuosi, soporosi in malo sunt.

Qui κοπιώδεις & vnde, prius definitum. At singultuosi λυγρώδεις non qui semel, sed sæpius singultiunt. Id quod accidit in quodam genere febris, quæ inde λυγρώδης nominatur, in qua singultus ferè continuus & vnà cum febre viget atque remittitur. Atque is casus λυγρὴ παροξυσμώδης, κρίσις τομάχου commotio oris ventriculi similis cōuulsioni ab inanitione, repletione & si vis, alteratione. Sed plurimum inflammato ventriculo tenui intestino & hepate singultuosæ nascuntur febres: herniosis acutè febricitantibus id sæpe accidit. In hepatis inflammatione & ileo damnatur singultus ab Hippoc. in Aphor. Acri enim sanie lancinante stomachum frequens singultus mouetur. Aliquando reuulsis fibris intestini, quæ ventriculo communitate respondent. Interdum consortio neruorum, qui ab hepate ad os ventriculi pertinent, quorum Hippocrates meminit 2. Epid. Atque omnino lethalis acuta febris est, in qua frequentior singultus ac propè continuus vrget, vnde rarò conualescat æger. κακοί veteres medici, vt Archigenes & Philippus, κακοὶν vicinum malum sopori, quod καμα βαθὺ dicitur, statuerunt. Sed in catoche tensi, fixi & aperti manent oculi, in graui & profundo somno clausi, resolutis immodica humiditate partibus. Vtrique commune est, quòd vel nullo modo, vel ægerimè excitantur, aut excitati statim in idem vitium recidunt. In comate graui subtumida facies pallet: in catoche similis est sanæ, nisi quòd coloratior est colore quidem, quem αὐθαρὴν & ἀφαιρῶν καμα appellant. Is in pueris & virginibus exercitio concalfactis apparet. Eiusmodi malum est, vnde rarissimè euadant ægri. In multis, quos ego vidi, paucissimi reualuerunt. Is affectus aliquando simplex: nonnunquam modò tensis, fixis & apertis oculis: modò grauib. & clausis: qui adueniente stertore & difficili spiritu suffocantur. Vidi in quo comatis, epilepsiae, catoches, cōuulsioni mutatis vicibus signa se proderēt. Idem genus morbi sunt, qui κατάληψιν vocent, vt Asclepiades. Quidam ἀφασίαν, vt Diocles, & Hippo. Alij multis verbis circumscribunt τὴν φλεβωμένην πνεύματων ἀπόληψιν, vt Hippoc. Praxagoras καθόδαν, Antigenes Cleophantes, ἀνωδίαν κατοχὴν Philipp. Archigenes. Idque fieri melancholico sanguine crassiore eas venas, quæ ab occipitio rectà procedunt ad synciput, intercipiente, eoque concrecente. Nos in mortuis catalepticis sanguinem in venis illis concretum vidimus, & posterius cerebrum plenum seroso excremento. Atque hoc malum posteriori parti capitis magis attribuunt. Sic vt in omni morborum genere alij leuiiores sunt, alij grauiiores: ita in catoche. Galenus leuioris catoches meminit in condiscipulo, qui inde conualuit. Coeuntibus ergo lassitudine, singultu continuo & catoche κακὸς ὄν potius, quàm κακὸν promuntiabis.

IX.

Ἐκ τούτου πυκνοῖσι καὶ λεπτοῖσι φρεσίν ἐφιδραυνῶντες, δύσποροι.

Qui

Qui frequentibus è dorso leuibisq[ue] horroribus defudant, difficili morbo laborant.

EX dorso horrorem nasci, rigorem & frigus, ad præfagium nihil pertinet. At frequens horror & levis, temerarius motus est multitudinem materię, aut naturam malè sequacem, virium quoque infirmitatem indicans, à quibus causis ἰατρικῶς fieri iam ante diximus. δυσφορία verò difficultatem molestiamque morbi potius hinc significat, quàm ψυχασμός, hoc est, corporis iactationem & variam loci commutationem.

X.

Ὅτις ἀπὸ λαφύσιν παδύων σημάσει, τὸ ἐφιδροῦν τέτοιαι, κακόν.

Vrina intercepta dolorem significat: si sudor accedat, malum.

VRina multis modis intercipitur. Interceptio in renibus & meatibus vrinariis ἐρεθράς & ἐρεθρῶν appellant. Hæc per penem ducitur, illi à renibus ad vesicam pertinent. Itaque vrina intercepta vel calculo, vel tuberculo, vel contractis viis tensio præ copia, sæpe etiam inflammatio nascitur, vnde dolor fit, ac præ dolore aut iam inclinante ægro ad exitum ἰατρικῶς tenuis sudor, qui non solum malum, sed dissolutionem naturæ sæpe denuntiat.

XI.

Τὸ παρὰ τὸ ἔθος ποιεῖν τι, οἷοι προθυμείσθαι τι πρότεροι μὴ εἶθις, ἢ τὴν αὐτίαν, πομπῶν, καὶ πλῆστοι παρακοπῆς.

Præter consuetudinem quid facere, velut est, proponere sibi aliquid, & expectare aliquid prius non consuetum, aut contrarium, malum est, & mentis emotioni proximum.

Tanta vis est consuetudinis, ut quæ alioqui mala sunt, si ea fiant in morbis, mala non sint. Hic ore, dormire in ventrem, apertis oculis, manum admoovere ori & naribus, iacere disiectis cruribus & manibus, stridere dentibus, aliæque id genus. At quæ præter consuetudinem faciunt ægri, omnia damnanda sunt, ut si quis natura loquax fileat in morbo, aut taciturnus loquacior sit, ferrox moribus moderatè agat, aut moderatus ferociat. Multa sunt eiusmodi in Prognosticor. libris conscripta, quæ hanc vniuersalem sententiam corroborarent. In Epid. vbi locos compendio colligit, vnde præfagia ducantur, ἰατρικῶς scripsit Hippocrates. τὴν αὐτίαν, hoc est, non facere quæ consuevit. Admodum sollicitus rei familiaris omnia negligit: qui liberorum aspectu carere non poterat, eosdem abesse subducique iubet. Hæc ergo praua sunt, & portendunt delirium. Hic autem ὁ δεικνύων quæ peculiariter de eo delirio, quod vigor febris commouet, de alienatione mentis communius intelligenda est.

XII.

Τὰ ἐν πομπῶσι σημεῖοις καφίζοντα, καὶ τὰ ἐν χερτοῖσι μὴ ἰνδιδόντα, δύσκολα.

Qui morbi in malis signis leuantur, & qui in bonis non remittunt, difficiles sunt.

Non absurdus sententia Hippocr. in Aphorif. τοῖς μὴ ἢ λόγον κριθεῖσιν, ὃ δὲ πιστεύειν &c. His, vnde citra rationem ægri leuius habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala, quæ nulla ratione eueniunt. Horum enim multa infirma sunt: & quod in Protrhet. τὰ ὀλίγη αἰσῶν ἡσυχία θανάτου συμμείνει. Si cui à lethalibus signis nulla ratione leuius fuerit, mors significatur. Quæ omnia ad præsagium magnum momentum habent, vt ne medicus vulgi more vel salutem temerè promittat, vel exitium temerè præpunniet. Hermocrati in febre ardente & hepatis inflammatione die vndecimo omnia, quæ antea fuerant grauiora, remissa sunt: sed αἰσῶν. Nulla enim excretionem iudiciali mota leuius habuit, ex quo omnia paulò post proritata: 14 absque febre, dormiuit, mēte constitit, sed ἀκρίτως. Addit enim Hippoc. non sudauit: 17 rediit febris, & alia: 20 sine febre, sed ἀλόγως, non sudauit (inquit Hippoc.) 24. febris & alia. Repetuit 27. robustus iuuenis obiit. Hæc eadem multis historiis Epid. sed & quotidiana experientia confirmantur. ἀλόγως igitur αἰσῶν, ἀκρίτως ab Hippoc. in eandem sententiam multis locis adduntur, quibus vocibus intelligit nulla ratione, hoc est, non antegressis salutaribus signis, non hæc insequentibus aliis signis, quæ λυθῆναι dicebamus, sudore, vomitione, alui profluvio, sanguinis fluore è naribus, vel abscessu, vtina multa, coctione & aliis id genus. Si (inquam) cum nihil tale antecesserit, æger leuius habeat, expectandum breui, vt omnia deteriora redeant. Quod si ostentatis bonis inditiis sudore, excretionem & aliis, nihilò melius ægro sit, reuocanda sententia sæpius inculcata, τὰ κρίσιμα μὴ &c. Tertium addi potest, si prægressis salutaribus inditiis coctione & aliis, graues casus nulla ratione, nullo peccato ægri, medici, coru qui ægro inseruiunt & medico, nulla denique externa causa ea commouente, detereri non oportet. Finge enim 4 die vrinas coloris melioris, nube alba insidente: 7 die delirium, difficilem spiritum, & alia, quæ in perturbatione critica. hæc quidem vulgus ac non ita peritum medicum deterrebunt. Atque hoc loco signorum & accidentium ratio permiscetur, quanquam satis intelligimus signa bona, perpetuò bona, & mala, mala: accidentia non ita, ac reuera vtraque distingui posse.

XIII.

Οἱ ἐφιδρουῦντες καὶ μάλιστα κεφαλῇ εἰ ὀξείῃ ὑποδύσφοροι, κακὸν. ἄλλως τε, καὶ ἐπ' ὅροις μέλει, καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ ταῖσι πινέμασι, κακόν.

Qui exudant & maxime capite in morbis acutis submoleste ferentes, malum: tum aliàs tum si vrinae sunt nigrae, & turbidus spiritus in his, malus.

Describit multa, quæ nulla necessitate cohzrent, & sunt ἐπιτρογινῶ. Quæ si in ægro vno apparent, non malum, sed planè lethale iudicandum est. Nam vel sola ἐφιδρωσις leuis sudatio circa caput, exolutionem virium in breui denunciat, quæ certè graue periculum. Quod si vrinae nigrae sunt, accessio mali est, vnde exitium magis confirmari possit. Ac de vi vrinae nigrae in acutis suo loco plura scribentur. At πινόμενα θολερὰ turbidus spiritus in genere malum est. Quid autem propriè significet, parum intellectum interpretibus Hippocratis. Alij δυσώδεις grauius olentem spiritum. Alij μέγα magnum: nonnulli ἀτμώδεις vaporis plenum exponunt. Potest quoque de intereisa, offensante & foras intròue reuocata respiratio dici. Atque omnino vitiosa respiratio est quæ magnā vim habet ad exitium.

XIIII.

Ἀχρεα ταχὺ ἐπ' ἀμφοτέρω μετακίπτονται, καὶ δέ τε ὁ τοιαύτη, πομπή.

Extrema partes si in utramque conditionem citò transmutentur, malum est: sed & sitis huiusmodi mala est

ἄχρεα

Aκρτα dicit manus & pedes, extremum nasum & aures molliculas, quæ in accessionibus febrium prima frigescent: ἀπ' ἀμφοτέρω, hoc est, quia breuibus intervallis calent frigentque. Intervalla autem illa horæ vnius plus minusve permūtantur. Id accidit in malignis febribus, in quibus multiplex morbus est, & calor igneus medio corpore sæuiens insitum calorem languescens depascitur, externumque calorem ad instar cucurbitulæ intro pertrahit, unde extrema perfrigerantur. Ac rursus calor loco motus & sese explicans, halitumque in corpus externum demittens, atque sic transpirans extremas partes calefacit. Sic alternante motione modò calent extrema, modò frigent, donec dissoluto calore & exhalatione, omni calore cassæ externæ partes ita frigeant, ut iam non recalescant. Potest quoque id fieri minori periculo, sed ancipiti victoria naturæ & morbi. Dum enim febrilis calor in initis viget, viscera naturamque obsidet, extrema frigent. Sed aliquando naturæ viribus febrilis calor foras excluditur & in halitum dispergitur, unde extrema calent. Rursus noua collecta materia morbus pugnam redintegrat, & qui fusus quasi fugisse videbatur, denuo pugnat, donec diu utrinque commisso prælio vel extrema omnino frigeant in exitum ægri, vel salutari euentu suo calori blando & familiari restituantur. Sed hæc diuturna esse non possunt, ubi breuioribus spatiis ut in horas redeunt. Contrà ubi longioribus intervallis ea fiunt, ut non caleat æger, non frigeat, longitudo morbi significatur. Alioqui mutationes hæc in utramque conditionem in acuta malignaque febre mortem in breui significant, in mitiore morbo longitudinem. Δίψα δὲ τοιαύτη ποικίλη τοιαύτη, hoc est, subinde permutata, ut æger modò vehementer sitiat, modò vel non sitiat, vel minus quàm affectio exposculet. Sic in Hermoptolemi vxore δίψα μὲν ὅτι καταπορὺς ὅτι δὲ μετρίη. Obiit tamen variè affecta: modò delirans, modò compos mentis, quieta modò, modò variè corpus commouens. Fit autem eiusmodi sitis variatio, vel quia vis sentiendi hebetior redditur, aut quod verisimilius, in celeribus mutationibus, quæ in horas alternant, occupata mente, quomodo in phrenitide accidit, qui inde βραχύποτος. Vbi enim languente ea potestate, quæ inopiam humidi persentiscit, permanens malum est, neque tam breui tempore sitiunt & non sitiunt, ut pestilente statu 3. Epid. ἀδίψοι ἢ πάντες ὄντες. Erant autem ij admodum sine siti. Atque omnino soluta sitis nulla ratione, hoc est, ut scribit in Protrh. ὁ δὲ λόγος mala est. Soluitur enim soluta febre criticè sed ἡ δὲ λόγος. Mitigatur potionibus medicis & remediis, quæ sitim temperant vel extinguunt, idque κατὰ λόγον. Contrà verò vigente febre neque adhibitis remediis, quæ contra sitim faciunt, soluta sitis vel delirium, vel extinctam sentiendi potestatem indicat.

XV.

Ἐκ κοσμίης θρασύτητος ἀπόκρισις, κακὴν.

Modesti hominis audax responsio mala.

Iam ante ποικίλιν dixit ὁ παρ' ἑαυτοῦ ποιῆσαι τί. Eius sententiæ vniuersalis particulare exemplum est, si quis moribus compositus & modestus audacius respondeat. Malum igitur id est, aut prauum fortasse, unde infaniz metus est, at omnino naturæ morum & ingenij permutatio in morbis damnanda est. Atque ubi è taciturno loquax, è modesto audax, è clemente ferox, è mansucto iracundus, è torpido viuacior acriorque æger est, phrenitidis & vesaniz signum est. At contraria immutatio si è loquace taciturnus, ex audace modestus fit, aut melancholici delirij, aut somniculosi morbi inditium est.

XVI.

Οἱσι φωνὴ ὀξεία, κακὴν. ὑποχόνδρια τὰ πόσιον ἔισσι εἰσβάται.

Quibus vox acuta, iis hypochondrium intro retrahitur.

IN natura rerum alie antecedunt, alie consequuntur. Vox acuta reuulsionem hypochondrij sequi magis. Quare melius scripsisset author huius operis: Quibus hypochondrium intro reuellit, iis vox interdum acui solet: neque hoc quidē perpetuū, sed vbi magna est hypochondrij inflammatio & inde febris. Itaque hypochondrij nomine diaphragma, ventriculum, & quæ in latera super vmbilicum extenduntur continentur. Vbi ergo diaphragma inflammatur & inde dolor est, sequitur vt contrahatur. Quomodo enim in lætitia anima sese ac secum corpus explicat, ita in tristi sensu, qui dolor est, sese contrahit. Communicat diaphragma parte qualem inferiore peritonæo & fibris quibusdam hypochondriis connexum: hæc eadem, quibus alligatur, intro reuellit: vtraque quidem hypochondria, si vtraque diaphragmatis parte dolor. Alterum si altera parte. In Philiste altera δὲξίον, inquit, ὑποχονδρίον συντάβη ἑξέπειν, ἐς τὰ ἰσὺν dextrum hypochondrium cōtendebatur, & intro procedebat. Hoc idē est ac si dixisset ἄσυν ἁρύνεσθαι. Vtraque in Sileno ὑποχονδρίον συντάσσει δὲ ἀμφοτέρωι πῶς μάλιστα πρὸς ὀμφαλον ὑπολάπαρ. Superiore parte inductum diaphragma tunica quæ & mediæ thoracis & succingentis costas membranæ continua est. Contractum ergo mediam & succingentem tunicam trahit. Pulmonē quoque atque inde arteriam, ex quo angustior via spiritus & inde vox acuta. Quanquam siccatis iisdem partibus eadem angustia esse potest. Siccatur autem ē febre & inflammatione. Itaque angustia, inopia materiæ efflationis infirmis spirationis vocisque instrumentis vox & acuta & languida est. Ergo eiusmodi intro reuulsio hypochondrij subflaccido & inani loco ad vmbilicum à diaphragmate magis est. Vbi verò viscera sub diaphragmate inflammantur, locus sæpius extuberat: vt in Philisco σωλὴν ἐπὶ ἥρθε πῶς φερὶ κυρτόματι, lien extumuit rotūdo tuberculo, & in Herophōte σωλὴν ἐπὶ ἥρθε ὑποχονδρίον συντάσσει. Vtrumque notauit in eo, qui in Dealcis horto iacebat, ὑποχονδρίον δὲξίον συντάσσει ὑπολάπαρ, dextra parte diaphragmatis laborāte. Paulò pōst σωλὴν ἐπὶ ἥρθε. Ceterum reuulsio hypochondrij non tam acutæ vocis, quàm phrenitidis & insanis signum est. Quod ab interpretibus Hippo. annotatum & in historiis Philistæ, Sileni, eius quoque qui in Dealcis horto iacebat. Ab eo hypochondriorum vitio insania & delirium notata sunt. Nam in Philiste θηριώμενος In Sileno λόγοι πολλοὶ γέλας ᾤοντο. In postremo delirium scripsit. In nullo vocem acui. ἁρύνεσθαι autem πῶς ἁρύνεσθαι est & πῶς ἁρύνεσθαι.

XVII.

Τὰ ἐκ χαλάρυξίος ἰδρώδους & χυδία γε μὴ ποδῶν, & χυδία.

Qui ex perfrigeratione sudorosa citò recalescunt, malum.

O ἰδρώδεις ἀναθερμαίνοντες in Prorrh. Sed hic quæ morbi sunt ægro, quæ ægri morbo sæpe attribuit. Est autem ambigua oratio. Nam vel æger à rigore, qui nomine καταλύει, intelligitur, sudauit, & à sudore statim febricitauit. Alius sensus, qui sudauit in morbo, & à sudore refriguit magis, quàm secundum naturam, quomodo solent initiis quarundam accessionum, si quidem repetit febris, malum. Hoc enim loco ἀναθερμαίνοντες ἐπὶ παραφρονέοντες. Id autem sæpius accidit in febribus, in quibus sudor nondum maturata materia extringitur. At omnis & excretio & abscessus damnatur, antequam morbus fuerit concoctus. Nam etiā si sudore & intempestua excretionē pars materiæ excluditur & vapor exhalat: inde tamen vel deterius, vel nihilo melius ægro esse solet: aut si quidem leuius impresentia, paulò pōst tamen febris repetet. Intempestua excretio omnis est nondum maturato morbo. Concoctio enim naturæ ordine præit, excretio sequitur. At concoctio aliquando semel apparet, & semel mota excretio ægrum in totum liberat. Aliquando paulatim materia tum coquitur tum excernitur, vnde æger non liberatur quidem, sed leuius habet. At temeraria excretio, quæ fit in totum crudo morbo, vires deicit & periculum portendit. Addit in Prothetice. quod malè coheret, ἐπὶ

ἐπὶ τοῖς πλείους καὶ μακροῦ χρόνου ἔχοντες ἐπιβροῦσαι κακόν. Ex his quoque laterum ætus cum dolore & superueniens rigor malum. Quod si fit, accessio mali est à dolore æstuante interiore phlegmone, vehemens à rigore suppuratio intelligitur, quæ nisi breui repurgetur, exitium denunciat.

XVIII.

Οἱ δὲ ἐν ἐφιδροῦντις ὑποδύσφοροι, χακόν.

Qui in acutis subinde sudant, & viscumque morbum male ferunt, in malo sunt.

IAm sæpius dictum & subinde sudare ægros præ copia vel infirmitate naturæ, & quæ vis sit ἐφιδρώσας. Acrursus quid ὑποδύσφορος, quæ sæpe infirmitate virium, aut oppressa natura fiat. Vbi ergo hæc coeunt, vel morbi longitudo vel mors expectanda est.

XIX.

Οἱ παραλόγως, καὶ ἀγυῖας μὴ ἔχοντες, ἀδύνατοι, χακόν.

Qui præter rationem nulla existente vasorum, impotentes sunt, malum.

Hoc modo in Prothet. αὖτε λόγος καὶ ἀγυῖας ἀδυναμία, ἐκ τούτων καὶ ἀγυῖας, κακόν, eadem sententia. Habet autem maximam vim hæc oratio non solum ad præfagium, sed ad consilium quoque remediorum. Caput igitur præfagii est in comparatione virium ægri & naturæ morbi. Neque prius de remediis statuas, quàm diligens questio de viribus ægri & natura morbi habita fuerit. Iubet igitur Hippocrates initio Prognost. γινώσκων τὴν φύσιν τοῦ κακοῦ τὴν φύσιν τῆς φύσεως ἐκείνου ὑπὲρ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ. ὁ δὲ σώματος. Medicum (inquit) oportet naturas nosse morborum eiusmodi quantò superiores sint virtute corporis, aut certè quantò superior sit natura morbo. Sic enim medicus quasi spectator certaminis in ancipiti pugna anceps edit præfagium, naturam confirmat, contra vim morbi remedia excogitat, atque omnino agit, ut vincat natura. Maiore vi vitur ubi superiorem morbum percognoscit, nisi eò ventum sit, ut iam nulla spes, nullus remediis locus reliquus sit. Superiore natura salutem enunciat & hoc procurat, ut ne natura designata victoria insidiis morbi & externis iniuriis interturbetur. Ceterùm quod ad vires attinet, siquidem pulsus languidus est & imbecillitate proiectum corpus dissoluto spiritu, quo confirmatur, prius de causa querendum, quàm præfagias. Quomodo hoc loco ἀδυναμία ponitur, quæ non sit ἐ vacuatione & vasorum inanitione. Minus enim formidabilis est imbecillitas virium quæ ἐ manifesta causa sit, quàm latente. Ac manifestas causas voce παραλόγως &c. μὴ ἔχοντες καὶ ἀγυῖας, excludit. Si quidem παραλόγως nomine sæpe idem intelligit, quod ἀνὸν προφάσις, hoc est, citra causam manifestam. Est autem καὶ ἀγυῖας peculiariter quidem ἀσπίς inedia, communiter omnis vasorum inanitio, quæ vacuationibus tum manifestis sit, tum occultis. Hic autem de manifestis audiendum est, quale alui profluuium, vomitio multa; sudor, hæmorrhagia immoderata, vena secta, vacuatio & purgatio tum naturalis & sponte mota, tum artificiosa. In Aphorism. καὶ ἀγυῖας vniuersaliter quidem dixit de sectione venæ & purgatione per intestina & vomitum, sed quæ arte fiant. Tertio de morbis ἀποκαταστάσεων ἢ κατὰ τὴν φύσιν ἢ κατὰ τὴν τέχνην de purgationibus artificialibus videtur intellexisse. Si igitur antecedente manifesta vacuatione, quam vel natura vel medicus commouerit, ἀδυναμία est, minus gravis ea est, quàm si latente nec satis aperta, quanquam eò progredi potest, ut sit exitiosa. Est autem ἀδυναμία virtutis opposita, quæ δυνάμις appellatur. δυνάμις αὐτῆς ἢ ἐν ἑαυτῇ.

γνῆς causa actionis corporis videlicet. Ea autem causa in genere duplex, anima & natura. Ac δυνάμεις proprietate magis intelligitur, quæ est τὸ σῶζεν τὸ αὐτὸν ἔχειν, conseruare id in quo est, ut ex Platone scripsit Proclus. Vbi ergo vel natura, vel anima iam non conseruat, id in quo est, ἀδυναμία locum habet. Ac medici triplicem eam cum Platonice vel animam vel facultatem statuunt, sed inferioris animæ potestates naturæ attribuunt. At quæ ψυχὰ vocatur, efficit ut æger sentiat, moueatur, imaginetur, comprehendat, iudicet, memoriam rerum faciat & recorderetur. Si ergo æger non videat, non audiat, malè odoretur, gustet, tangat ἀδυναμία virtutis animæ, quæ in genere ἄλογος, in specie αἰσθητικὴ appellatur. Eiusdem sunt rationis, quæ phantasiam ἄλογον δυνάμιν corrumpunt. Hic tibicines abigendos iubet, spectris quibusdam exterretur, complui se frigida imaginatur, gratie pondus sibi incumbens auferri postulat, obstipat nares, quia grauius olere quid affirmat, cum tamen nihil sit horum omnium læso sensu & phantasia, quæ κριτικὴ ἄλογος est. Et quemadmodum in sensu & phantasia ἀδυναμίαι quædam sunt, sic in altera potestate animæ, quod κριτικὸν λογικὸν appellatur. Atque ut res clarior sit, in vi animæ, quæ ψυχικὴ appellatur & in cerebro sita est, ἀδυναμίαι incidunt, vel quia κριτικὸν ἰμποτέες redditum sit, vel πρακτικὸν. Et si κριτικὸν, videndum an quod γνωστικὸν, an quod ἐρετικὸν. In illo vis cognoscendi, in altero appetendi sita est. Et si γνωστικὸν, an ἄλογον, an λογικὸν. Et similiter ἐρετικὸν, an ἐβλασιν ἢ λογισμὸν ἔχον, an ἀπὸ λογισμοῦ. In eo quod γνωστικὸν δυνάμεις λογικὴ αἰ περὶ τῆς διαίτησιν ἔχει. Ἀλογοὶ verò sensus & imaginatio, quæ φαντασία appellatur. πρακτικὸν quod & κινητικὸν est, in arbitrario motu corporis continetur. Sed hoc vel sola natura duce, vel certè phantastica potestate incitatur, ut in brutis, vel ratione regitur. Nam vtrumque προαιρετικὸν arbitrarium motum medici statuunt. Ergo circa hæc omnia deliramenta & ἀδυναμίαι sunt.

IN EVNDEM APHORISMVM.

IN Prothet. eadem sententia αἱ περὶ λόγον κινητικὸν ἀδυναμίαι, δι' ἵσους κινητήριος, καὶ οὐκ. Itaque virium in ægris ratio præcipua est, ut inde præfagias & statuas de remediis, nec sine re initio Prognost. scriptum ab Hippocrate γινώθαι ἐν τῇ περὶ τῶν τοιούτων τὰς φύσεις ἵσους ὅπερ τῇ δυνάμει αἰσθητικῇ τοῦ σώματος. Nofse, inquit, oportet naturas eiusmodi morborum, quæ videlicet celeriter hominem interficiant, quantò superent virtutem corporis. Quæ certè oratione, ut est φιλοσόφου, vult quoque medicum sedulo obseruare in morbis salutaribus quantò sit superior natura morbo. Et id quoque an natura & morbus sic paria faciant, ut sit anceps pugna & euentus, ex quo dubium sit præfagium & consilium remediorum. Ergo cum ars vniuersa, ut idem scribit, constet natura, medico & morbo, medicus quidem primùm spectator est, obseruatque diligenter quid natura valeat, quæ vis sit morbi, ut cum sit locus remediis, naturæ se coniungat, & morbum depellat. Omnino enim desperatis ægris, aut certa salute nullus aut certè exiguus locus est remedii. Ἀδύνατοι peculiariter de ægris, qui per imbecillitatem virtutis, qua mouemur, proiecti iacent, & non possunt aut ægerrimè loco moueri. Communiter de affectis viribus triplicis facultatis, qua regitur corpus, sed præcipuè vitalis & naturalis, dein de animalis. Pone igitur vel sponte naturæ, vel vi morbi, vel denique medicamentis tantam vim fuisse vacuationis tantumque spiritus exhalasse, ut cum ad ægrum venias, comperias pulsu languente, obscura respiratione, quod πνεῦμα ἄσπερον Hippocrates appellat, quia vix appareat. Proiecto corpore, frigescente corpore, mente parùm constante, somnuculoso, frigidum spiritum ore & naribus excludente, ac denique facie illa, quæ νεκρώδης, quia mortis similis sit: is certè triplici ratione ἐδύνατος. Atque is casus quidem formidabilis, minus tamen, quàm si nulla antegressa causa, manifesta vacuatione, vigilia, inedia longiore id accidat, quod versiculo παραλογὸς κινητήριος μὴ ἵσους significat. παραλογὸς enim ἐστὶν προφάσις. Pone alterum, in quo nulla antecedente causa manifesta similiter labefactæ sunt vires. Nōdum desperandum. Potest enim copia id efficere, quæ cum naturam opprimat, suffocet calorem, vias spiritus intercipiat, facit ut iners torpeat virtus corporis, quæ δυνάμεις

δύναμις appellatur. Atque ita impedita causa non sequatur effectus. Causa autem *δύναμις* est *αἶλον* videlicet *ἡ ἐνέργεια*. Effectus actio est. Et cum *δύναμις* propriū sit, ut inquit Proclus ex Platone, τὸ σῶζεν τὸ αὐτὸν ἔχει conservare id in quo est, *ἀδυναμίας* vitium erit, quod animal corrumpat. Verūm *ἀδυναμία* primūm periculosa in vitali potestate, quæ *ζωτικὴ* appellatur, & in corde sita est; deinde naturali, quæ *φυσικὴ*, & in hepate est. Postremum locum habet, quod ad vsum præfagij attinet *ψυχικὴ*, quam cerebro assignant. Atque cum hæ tres potestates multiplici ratione distingantur, habebunt quoque varias *ἀδυναμίας* differentias. Atque ut compendio eas explicemus, omnis actio animati corporis vel ab anima, vel natura est. Et ut ad rem accommodatius: Causa actionum corporis in animata, vitali vel naturali potestate statuenda est. At quod *ψυχικὸν* vel *κριτικόν* est, vel *πρακτικόν*, quod *κριτικὸν γνωστικόν*, vel *δριτικόν*. Vtrunque *λογικόν* vel *ἄλογον*. Duo igitur iudicandi instrumenta, quæ *κριτήρια* appellant, intellectus proprius hominis, sensus communis homini cum brutis animantibus. Quod *γνωστικόν λογικόν* memem habet *νῦν διάνοιαν* diiudicandi potestatem, & *δόξαν* opinionem. Quod *ἄλογον* imaginationem & sensum. Memoria verò *γενικὰ τύπωσιν* *τῇ ψυχῇ* γενικῶς μὲν καὶ αὐτὸ μὲν *τὰ πρῶτα αἰδέσις* *τῇ δὲ νοεῖν* *ἢ συμβιβητός*. Ac quæ *λογικῇ δυνάμει* sint, quarum simulachra *ἄλογοι*, *αἰσθητικὰ δόξαστοι*, *φανταστικὰ νοηματικῆς*. Sed & aliis potestatibus, quæ ratione quadam differūt, anima, quæ in cerebro est Platonicis & Hippocrat. distinguitur. At quæ *θυμοειδὲς* imago quædam *τῇ αἰσθητῇ ἔστι* *ἡ ψυχή*, eius quæ animum ad divina attollit: quomodo *ἐπιθυμητικὴ* *τῇ γενεσὶ* *γενῆς*, quæ corporis curam gerit & generationis est appetens, unde *φιλογόνος*. Multa eiusmodi in lib. Philosophorum, ex quibus *ἀδυναμίας* intelligas, siquidem lubet eas curiosius persequi. *πρακτικὸν* autem partim *φρονητικὸν* *πρὸς τὰ πρακτὰ* prudentiæ est, partim *ἐνιστικόν*, quod magis observatur medicis. Medicus enim ad præfagiū integritatem mentis & phantasie, ac ex aduerso deliramenta virtutem & vitia sensus & motus maximè observat. Ac siue ratio, siue simulachrum rationis phantasia perturbetur, delirium id appellat, ac in acutis sæpius utraque potestas læditur. Quod si phrenitidem, maniam, delirium distinguere lubet, id quidem liceat. In vitali facultate potestas primūm quæ *σφυγματώδης*: deinde, quæ *θυμοειδὲς*. Caloris qualitas iniecta manui, qua parte cor pulsar, expirationis natura & sudoris, animi deliquias & alia id genus annotantur. Ac ratio pulsus ab aliis omissa, à quibusdam repudiata, à nonnullis diligenter observata. Ab Hippocrat. omissam scribit Galenus, quanquā inuenias sed alio authore, quod verisimile est, pulsum tardum & languidū 4 Epid. 2 de morbis, & in his Coacis præfagiis. Celsus ut multa nullo interposito iudicio ex aliorum libris transcribit, venis (inquit) fallacissimæ rei credimus. Herophylus Medicus interpretes Hippocra. arteriarum pulsus indices morborum miro artificio expressit, quæ res propter nimiam subtilitatem à posteritate deserta est. Galenus post Herophylum modulos omnes & quasi metricas leges partim ratione atque intelligentia comprehensas, partim vñu cognitās descripsit. Ac reuera fallit sæpe arteria, nili summa ratio prius adhibeatur, quā præfagium edas. Primūm enim peculiaris natura ægri cognoscenda, qua cuique ratione pulset arteria, dum integra valetudo est: deinde morbi tempus & accessiones, causæque pulsus observari debet, quia ab arteria à cōmotione corporis & animi, à rebus externis immutari potest. Aliis copia, aliis interceptio, nonnullis qualitas & alteratio modò manifesta & elementaris, modò latens, ut in venenis & pestilenti conditione. Et in arteriis primūm leuibz, deinde asperis, angustia, ut Antipatro medico. Sed à leuium angustia pulsus, ab asperarū obstructione respiratio magis immutatur. Quibusdam peculiaris natura & latens vitium in causa est. Aliis enim pulsus adeo obscurus est, ut vix percipias, fallatq; medicos, nisi quibus is cognitus fuerit. Nā è pulsu vires colligit & in obscuritate pulsus, neque phlebotomiā neq; alia maiora auxilia instituit, alioqui necessaria. Ac reuera magni refert habere amicū & familiarem prudentem medicum, qui naturam ægri percognoscat, & quali pulsu sit, dū integra valetudine perfruitur. Noui quibus sanis & malè valētibus pulsus deficit. Noui quibus intercidit, quibusdā initio accessionis & ea parte quæ *ανωμαλία* dicitur, pulsus admodū inæqualis, & sæpe præcipitans. In

tans. In vigore æquabili cursu mouetur. Sūt quibus in carpo nullus percipiat pul-
sus, aliis utroque: aliis tantum altero, & qua parte captari solet, nullus anteriore par-
te supra pollicem percipitur. Aliis nulla parte carpi, sed interiore pollice inter duos
articulos. Aliis quoque sic obscurus est, ut ad arterias tēporum & pedum sit recurren-
dum. Ac secta vulnere arteria, quæ per brachiū decurrit, pulsus in carpo multis abo-
letur. Aliis interno vitio, inflammatione, obstructione, oppressione, imbecillitate cor-
dis, arteteriarum & vicinarū partium pulsus admodum euariatur, paruus, languidus, in-
termittēs, inæqualiter pulsans magno periculo. At inter inæquales motiones inter-
missio grauis est. & maximè in iuuenibus & media ætate. Ac senes ferè vidimus,
quod & Galenus obseruauit, ab eo pulsu in acuta febre conualuisse: & sine morbo,
& in morbo multis senibus præcipitat, offensus, deficit, ut in senili corpore eiusmodi
pulsus inter ambigua signa numeretur, aliisque signis confirmare præsagiū opor-
teat. Pueris periculosus, quàm senibus pulsus deficit. Iuuenibus (inquit Galen.) exi-
tiosus est omnino, quanquam adolescētes aliquot vidimus in acutis febribus & de-
lirio ab eo pulsu euasisse. Neque certè raritas erat, quæ falleret, sed verè intermittēs
pulsus. Quibusdā sanis id vitium pulsus familiare est, quod à nobis in aliquot ægris
annotatum minus formidabile fuit. Vidi aliis signis salutaribus decumbentem ado-
lescentem, cui pulsus intermitteret. Itaque cum eiusmodi signum suspectū esset, con-
tigi sororis pulsum, quæ tum sana aderat, atque idem pulsus inuentus fuit. Multis in
parte accessione, quæ ἀνυμμία vocatur, pulsus præcipitat, & altera motio alteram
anteuertit. In vigore redit æquabilis motio & rhythmus pulsus. Sed & animi affe-
ctio, & alia plurima pulsum immutant, quæ si quis diligenter ediscat ex commen-
to Gale. de pulsibus, facillè intelliget, quàm temerè pronuntiauerit Celsus, venis falla-
cissimæ rei credi. E virtute, quæ θυμοειδής, annotat ἀδυναμίαν Hippoc. quam ἀθυ-
μίαν & δυσθυμίαν appellat. Et quia cor fons est infiniti caloris, qui vitalis dicitur, &
spiritū sequitur, & è perfrigeratione totius corporis ex eo halitu, qui naribus & ore
excluditur, è tarditate, raritate, langore, & paruitate pulsus, è frequentibus exolutio-
nibus, quas ἐκλυσις in hoc opere sæpe nominat, ἀδυναμίας ζωτικῆς annotamus: fa-
cies quoque mortifera νεκρώδης ab Hippoc. in Prog. consignata eò referri debet. In
ea, quæ φυσικὰ ἐπιθυμίαν quoque notatur vulgò. Sed præcipua ratio in morbis cō-
coctionis est, quæ in vrinis siquidem venæ, in excrementis alui cum venter, in sputis,
si thorax particulatim excrementis, quæ per meatus corporis excluduntur, mucco,
salina, lachrymis & aliis id genus magis spectatur. Sic non nutriti corpus, sed mar-
cescere appetentia naturali partium & sustu ventriculi emortuis. Nam quæ in ore
ventriculi appetentia sita est & inopiæ sensum edit, ad ψυχικὴν refertur. Caloris quo-
que, qui in hepate & sanguine est, quo nutritur corpus, vim & imbecillitatē naturæ
ostendit. Atque is transpiratione per poros corporis reperatur, quomodo qui e cor-
de & inspiratu & respiratione. Genitalibus quoque partibus flaccidis & emortua li-
bidine, gignendique cupiditate, oppressaque omnis voluptatis illecebra, quæ ab
ea, quam ἐπιθυμίαν vocant, ἀδυναμία φυσικῆς intelligitur. Color quoque ad id cō-
fert, qui naturam humorum sequitur. Humor autem δύναμιν & ἀδυναμίαν natura-
lis potestatis. Ergo ut ad rem redeamus, vbi nulla antegressa vacuatione vires cōci-
dunt, non solum malum, sed sæpius lethale est. Solet autem id incidere, in graui in-
temperie principis visceris, sed magis vitalis, vbi mors celerior syncope præcun-
te, pulsu deficiente, præcipitante aut inæqualiter variante, paruo, languido, vndoso,
formicante, vermiculante, obscuro, nullo, vbi mors. Tardior mors à naturali & ani-
mali. Nonnunquam pestilens halitus inspiratione conceptus id inuehit: nonnun-
quam sublatus vapor è gangræna, putri vlcere, & vomica interiore. Nonnunquam
adeo premitur copia tota natura, ut sub pondere concidat, quæ omnia distinguen-
da κινησις autem ut prius.

XX.

Εἰ πυρετῷ ἔλθῃς οἷον ἀπὸ ἐμέτερος ἀνὰ χρεμίσαν τελευτῶσα, κακόν.

In febre tractus velut à vomitu, in scrotationē desinens, malum.

A vomiti

A Vomitu tractus quidem per fibras rectas gulę sursum est, quia aliquid vitiosę materię obiter restitit, quod cum natura enutritur, tractus fit. Si quid ergo illic imbibitum, aut pertinacius hærens tum gulę, tum faucibus, tractus quidam fit & screatus, quādo iam aliquid in fauces transmissum est. Sed id ad præsagium nihil confert, neque malum pronuntiandum est. Malum verò si neque destillatione vrgente, neque aliqua re hærente gulę, vel faucibus æger gulā reucllit, & sæpius screat, nihil tamen expuit. Id quod appetente phrenitide & iam instante accedit. Trahunt enim, screant, sputant certissima significatione læsę animę, quę in cerebro est: quomodo gesticulantur, dimouent crus, manū. lecto exurgunt sæpius, ambulant, sedēt, iacent, manum ori & naribus admouent, aliąque absurdē faciunt, etiam si sermo delirium non ostendat, læsa sed obscurius mēte. Paulò post enim sese prodet manifesta dementia. Scripsit enim in Protrh. ἀνάγκη μὲν πυκνὸν, ἂν δὲ τι καὶ ἀποσπασμὸν προσῇ, φρενιτικῶς. Ac nos sæpe vidimus ab eo screatu secutam phrenitidē multo magis, vt scribit, si quod aliud signum phreniticū accesserit, turbulenta vigilia, somnus variis spectris perturbatus, squalidi exerrique oculi, lingua scabra, si non sitiunt pro ratione febris, gesticulatio manuum, captura floccorum & alia id genus. Est autem ἀνάγκη μὲν, quę & ἐπὶ ὀφθαλμοῖς, vt Phauorinus interpretatur ἐπὶ ὀφθαλμοῖς, vel vt Galenus, κάθαρσις ὅς τε φάρμακος. Addit Philotheus ἡ δὲ τραχὺς ἐρετρία. Propriè tamen de eo perstreperente conatu, qui fit dum è faucibus aliquid renitens expurgare conamur. Sed & in aliis expuitionibus vsurpatur ab Hippocrate in Aphor.

XXI.

Νάρκω ἰς ἀμφοτέρω τὰ καὶ μετὰ πικρὸν & χυκρόν.

Torpor in utrumque citò translatus, malum.

E ἰς ἀμφοτέρω vel in utrąque partem dextram & sinistram, aut quia modò desinat torpor, modò redeat. Est autem νάρκω hebes obscurąque potestas sensus & motus astricto, compresso, aut obstrueto neruo, aliquando quoque refrigerato, ex quo spiritus animalis parum liberè in corpus diffuit. Id in morbis resolutionem sæpe portendit.

XXII.

Στάξεις αἱ ἐλάχιται, καλῶς.

Pusilla stillæ malæ.

I Am antè stillas sanguinis è naribus (αἵμας dicit) cum aliis signis damnavit: nunc solas sed pusillas. Sanguis in acutis febribus, sed magis ardentibus stillat, erumpit & paulatim atque intervallis è naribus fluit. Erumpit quidem interdum ad salutem, interdum ad exitium: ad salutem cum sanguis fetuens calore, spiritu & natura sese contrahente sursum rapitur, aperitque venas, quę ad nares pertinent, atque ita aperta via vnà cum vaporibus erūpit, vnde soluitur morbus, aut certè parte aliqua vincitur. Nam quibusdam sudor sequitur, aut alui perturbatio, quod iudicium absoluit. Sed aliquando in vitio est erumpens sanguis non tam natura, quàm morbo motionem incitante, aut ita concitato cursu, vt plus effluat, quàm vires sustineant. Atque utrumque certis legibus distinguitur. Salutare ergo profluvium sanguinis, quale in Epid. scribitur ἡ δὲ (inquit) παρόμαρτα τῶν καύσων, εἰσι μὲν καλῶς καὶ δαψιλῶς ἐκ φωνῶν αἰμορραγῆσαι, ὅς τε τῶν μάλιστα σὺν ἰσθμῶ, καὶ ὅτι οἱ δαψιλῶς αἰμορραγῶσιν ὅν ταῦτα κατὰ πρῶτον ἀποθάνονται. Erant autem affectiones hæ in febribus ardentibus. Quibus bene & largiter è naribus sanguis, ob id illi maximè seruari sunt, neminēque noui ea tempestate peruisse, cui bene profluxisset. καλῶς igitur dicit & δαψιλῶς. καλῶς quidem si die critico & antegressis indiciis coctionis, si à profluvio sanguinis æstus, sitis, deliria, iactatio corporis acquiescunt, ac denique febris

febris extinguitur. In legibus quoque salutaris hæmorrhagiæ scripsit Hippocras. oportere sanguinem *κατ' ἴσιν* profluere, vsus voce Ionica. ἴσιν enim Ionibus *ἰσθύνου-
ρια* recta via, vt si hepate & latere dextro inflammatis. è dextra nare profluat san-
guis. Liene & sinistro latere, è sinistra. Ac mirum est Hippocratem tantum attribuisse
eiusmodi profluuium, vt cum scripserit morbum regium lethalem ante septimum,
subiciat tamen multis sexto die auriginem extitisse, qui tamen copiosa sanguinis
eruptione conualuerint, quomodo & alui perturbatione, & vrina multa, quod He-
racliidi obtigit. Phanagoreon ab eo morbo regio interiit in ardente febre, cui nihil
vacuationis criticæ obuenerit. Ac plurimos periisse scribit, quibus non erupit san-
guis, neminem cui eruperit. Nos certe vidimus largas & die critico moras hæmor-
rhagias, sed vi morbi à quibus febris grauior, phrenitides, cōuulsiones, mortes. Nec
vllum vidi ea tempestate, quæ admodum inæqualis fuerat, adiutum profluuium san-
guinis. Multis mouebatur sanguis, parorides aliis nihilo magis salutes. Cuidam
sexto die largiter profluxit sanguis, sedata febris: Alteri die octauo idem contigit,
sed vtrique sæpius rediit febris cum grauibz & periculosis casibus, ac tandem va-
letudo. Itaque & morborum naturæ, & anni cœlique differentię ad prælagium ad-
hibendæ sunt, animaduertendæque omnia, quæ consequantur. *δαψιλώς* autem
largiter, quia si paucus defecta aut mala crisis est. Ac largiter quidem, vt inde sol-
uatur, nec redeat morbus. Sed nec ultra quàm vires perferant. Familiaris hæmor-
rhagia adolescentibus & ætate vigentibus, expectanda magis in ardente febre, in-
terna inflammatione viscerum, præterquam pulmonis. Scillare sanguinē è naribus
omnino damnatum ab Hippocra. vnde morbi malignitas & viriū infirmitas osten-
ditur. Atque is casus grauior est, si in quartum aut quintum diem incidit, quod ini-
tio Prorrhēt. annotatum est. In Philisco addit *ἄκρην*, valde nigrum intelligens.
Stilla enim rubens non ita grauis est. *ἄκρην* ergo *αἷμα* merus sanguis est, *κακό-
κρην* est, malè permixtus atque temperatus. Is naturali crassior & nigrior est, ac
veluti exulta fœx sanguinis. Itaque iam crassior & infirma natura parum mouente
astringendæque viæ extillat periculosius æstate & autumno, in ardoribus, quibus fami-
liaris est eruptio sanguinis, vbi magis fluxilis sanguis esse debeat, & maligniores
morbi commouentur. Sic ergo in ea constitutione Epid. *φιλίσκου ἢ ἐπαμίνου ἢ
σίλων περταίου ἢ περσηίου σμικρὸν αἷμα ἔκρινεν ἢ ἀπὸ θανάτου*. Philisco Epami-
noni & Sileno quarta & quinta die parum stillauit è naribus, & obierunt. Et in ca-
thologo signorum lethaliū *εἰ δ' αἰμορρᾶ γὰρ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ σμικρὰ ἔκρινεν*. Moritu-
ris, inquit, non profluxit sanguis è naribus, sed paucum stillauit ac sine recidiua, sex-
to die cum sudore perierunt. Alius neque semel, neque erumpit vniuersim, sed pau-
latim atque intervallis effluit ancipiti prælagio, vt Metoni omnibus ingrauescenti-
bus quarta die *ἐξ ὧν αὖθις μὲν αἷμα δι' ὀλίγον*, effluxit bis è dextra nare
paucus sanguis: *ἐξ ὧν λαύρον ἐξ ἀριστερῶ ἄκρην* effluxit largiter è sinistra merus.
Addit in fine historię *ἀπορραγὴ πολλάνισ ἢ μετὰ κρίσιν*. Erupit sanguis sæpius
etiam post iudiciū. Conualuit Meton sine recidiua. Quarto igitur natura iam mo-
liebatur iudicium, sed crassior erat sanguis, *ἄκρην* enim scribit. Quinto tenuatum
magna ex parte exclusit: deinde quod erat reliquum, paulatim vacuauit. Ei verd,
qui in Dealcis horto decumbebat, *δι' ὅτι ἐξ ἀριστερῶ ὀλίγον ἄκρην ἐξ ὧν αἷμα*. Se-
cunda die paucus merus sanguis è sinistra nare effluxit. Idem quarto contigit. Ae-
que is non sine periculo quarto liberatus euasit. Sic ergo de eruptione sanguinis,
stillatione, subinde repetita fluxione, additis quoque aliis signis, prælagies.

XXIII.

Καὶ οἱ ὅ πάντες οὗ ὁξεί διψα παραλόγως λυγέει.

In acuto morbo sitis præter rationem soluta, malum.

IAm antè sitim, quæ modò inualescar, modò torpeat, damnauit: nunc autem
quæ nulla ratione dissoluatur. Sitis inter accidentia acutæ & præcipuè ardentis
febris

febris est. Si igitur nulla ratione vel leuior, vel nulla est, periculum denūtiat, & tum inter signa phrenitica numeratur. vnde βραχυπότες phreniticos dixit Hippo. quia parū & longioribus interuallis bibant, læsa videlicet mente & violato sensu, qui à cerebro ori ventriculi insunt. At malo sunt omnia, quæ cōnexa morbo nec eo quidem dissoluto nō apparent. Ardētī febri æstus vehemēs atq; vrēs calor, in exhausta sitis cōnexa sunt. Si igitur nō caleat externū corpus, nec æger sitiat, sequat tamē conclusus ardor, pernicies ostenditur. Quod autē ἀσφαλγύς dicit, & nulla ratione, hoc est, si nulla vacuatione, nullis remediis medicis, nulla distillatione præsertim frigida id cōtingat, cum vigeat incendiū, lingua sicca sit & scabra, labra obarida, vrinx tenues, crudæ & multa bile tinctæ. Ita igitur soluta fixis signū phreniticū est & lethale.

XXIII.

Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναισθητοί, κακοί.

Qui ad manum resiliunt, in malo sunt

Nemo faciliē intelligat, quos dicat πρὸς χεῖρα ἀναισθητοί, nisi qui in ægris id diligenter obseruauerit. Eiusmodi vitium aliquando ita manifestum vt coniecto oculo in manum ægri, videas quasi intremiscentem reuelli: aliquando contingenti manum id deprehenditur. Et is motus tremulus ac resultans ex tremore & conuulsione mistus est, propterea ἀσμοτρομήδης ab Hippocr. in Prothet. appellatur. Ac tremor deposita manu & subnixa conquiescit, non ita ἀσμοτρομήδης. Periculosa quidem eiusmodi tremula reuulsio, sed eget distinctione. Multos enim vidi inde reualuisse. Est autem eiusmodi distinctio. In longis febribus, quibus multa cruditas materix est, id accidit minore periculo non tam siccatibus, quā humore madentibus nervis. In acutis verò & ardentibus, vbi incendio resiccati nerui, infirma potestas, quæ mouet, lethale signum est: ac ferè delirium sequitur & cōuulsio, vnde moriuntur. E multis phreniticū vidi & aliū, qui acuta febre & delirio laborabat, inde conualuisse. Tertium, qui cum sanus videretur ex acuta febre & delirio, recidiua facta trigesimo obiit. Noui quibus id etiam sanis peculia re est, quod in præfagio recognoscendum. Vidi qui apoplectico modo capti effusa in neruos materia priore malo liberati & febre & eo symptomate conualuerunt.

XXV.

Οἷον αἷμα πυρετῷ χυμώδει, διδύμαζα ὑπώδεια πυρετικὰ ἰς πλευρὸν ὀδυνῇ ἐπελθοῦσα παραπληκτικῶς κτείνει.

Quibus vnà cum ardente febre tumores sunt soporosi, torpidi, iis dolor in latus transiens resolutionis modo necat.

EX obseruatione scripta hæc, quæ videlicet in vno ægro annotauit. διδύμαζα more suo plenius intelligit, vt omne genus tumoris præter naturam contineat. Tumores igitur in ardentibus, vt plurimum existunt in alis, inguinibus & ad auriculas. Atque ij interdum pestilētes sunt, & magna ex parte somniculosos ægros torpidosque reddunt. Pestilens enim halitus communem sensum illigat, & cerebri potestatem corrumpit. Parotidibus sopor ferè cōiunctus est, ac somni immoderati comes torpor est. Contigit ergo vt in latera conuersa materia, & violatis nervis æger resolutus obierit. Atque hoc inter ea, quæ rarò accidunt, & propterea non cadunt in artem, reponendum est.

XXVI.

Πρῶτος ἐν ὀξείᾳ ἰλθοῦσι ἰχθυοῖσιν, ὑλέρια.

Suffocatio in acutis iis qui extenuati sunt, lethalis.

ΠΝυγμός, interprete Galeno, ἀναφύας γιγνομένη ἀπόλαα δὲ πνέσας ἀναπνέας
 subitus interitus ex indigētia respirationis. Hic de periculo præclusa via eun-
 tis redeuntisque spiritus. Præcluditur autem, ubi copia puræ, aut pituitæ occurrit,
 aut tumor aliquis eundem spiritum intercipit. Atque is tumor laryngem, fauces, &
 annexas laryngi partes occupat. Isque nunc sub aspectum venit, interdū latet. Do-
 lor nonnunquam vias contrahit & instrumentorum ariditas. Resoluntur aliquan-
 do, qui guttur aperiunt, muscoli, aut qui claudunt, conuelluntur. Est autem calus is
 omnino difficilis & periculi plenus. Idem scripsit Hippoc. in Aphor. sed clarius ὡ-
 ὡς πύριτοι ἐχομένη οἰδήματα μὴ ἴοντα ὅτι τῇ φαρυγγί πνύξ ἀναφύας ἐπὶ τῇ θα-
 νάσει μιν, Si à febre habito nullo tumore existente in faucibus suffocatio derepente
 superueniat, lethale. Quod hic author ἰχνην, Hippoc. dixit οἰδήματα μὴ ἴοντα: &
 in Protrhet. φαρυγγί πνύξ ἰχνην μετὰ δυσφορίας πνυγμῶς ἐλθέρων ὀφείας, Fau-
 ces dolentes nec tumentes cum anxietate suffocantes, celeriter interficiunt. ἰχνην,
 inquit, ταῦτον τὸ μὴ εἶναι οὐδ' αὖλον ἔχει idem significat, quod nihil conspicuum ha-
 bere. Idem scripsit in Prognost. οὐδ' αὖλον colore, calore & tumore definitur: tumore
 magis, maximè inflammatio, quæ colorem erubescens & calorem manifestò
 prodit. Atque ideo οἰδήματα dixit in Aphor. Itaque obfessa extrema arteria statim
 difficilis spiritus mouetur, in quo scapulæ vehementer attolluntur, excitanturque
 muscoli, qui violentam faciunt respirationem. Ac iam confectis viribus pinnæ na-
 rium amplius mouentur, sequiturque suffocatio & interitus. Ceterum fit aliquando,
 ut commotis sursum flatibus & diaphragma attollentibus genus quoddam suffo-
 cationis ostendatur minore periculo. Atque id celerius disciuitur.

XXVII.

Ἐπὶ τοῖσι ἤδη ὀλέθριοις τὰ σμικρὰ ῥομώδεα, καὶ ἰσθὺς ἔμμετος.

Signis lethalibus iā editis tremores parui & vomitus æruginosus.

Addendum videtur κατὰ ὀλέθριον, aut aliquid tale. Si igitur signis lethalibus
 iam editis, spiratione difficili, pulsu admodum vitioso, & vrina nigra, scabri-
 tie cutis frigido sudori superueniat leuis tremor siccatis nervis & infirma cerebri
 virtute: adhuc æruginosus vomitus exusta bile, desperatio est. Quò enim plura si-
 gna lethalia coeunt, eò certius exitum ægri denunciari potest. Hæc autem in mali-
 gnis febribus ardentibus.

XXVIII.

Οἱ δὲ τοῖσι ποτοῖσι ὑποφορῶντες, καὶ ὑποβορβορῶντες ξυροῖσι, καὶ οἱ χαλε-
 πὸς χαλὰ βρωχίζοντες πτύματι βηχῶδες, ὀλέθριοι ἐν ὅτεσι χατὰφυγμῶσι.

*Quibus inter bibendum strepitus auditur & murmur quod-
 dam fit in siccis, & qui agere deglutiunt ruficuloso spiritu, lethale in
 acutis, quibus refrigeratio accidit.*

Inter signa lethalia vulgus ponit strepitum potus descendens. Idque hoc loco
 & in quibusdam historicis Epid. annotauit Hippocr. In vxore Theodori, quæ se-
 ptimo obiit, οἱ φθοῖ ἢ πινόντες μεγάλοι ἐγένοντο, Strepitus magni dum biberet. In
 Cydis filia καὶ ὅποτε πίει κατὶόντος ἐς τὰ στήθεα καὶ τὴν κοιλίαν φέρος αἶμα καὶ κατὰ
 τὰ δόξα, Ac dum biberet, descendens potus in pectora & ventrem strepitus erat ut
 Chartadi. Paulò post in Chartadis historia idem scribit. Ac fortasse in Protrhet.
 ubi scribit διφρενιτικοὶ δεαχύνοντες φέρος καθαπτόμενοι τρομώδεις, Phrenitici raro
 parumque bibentes, strepitum facili sentientes tremuli, ad strepitum descendens
 potus referri potest. Quanquam non ignoto aliter exponi ab interpretibus Hippo.
 Galenus enim φέρος καθαπτόμενος ῥαδῶς αἰσθητομένης interpretatur, qui strepitum
 facile

facile sentiunt & timent, aut certe sic afficiuntur expauescuntque ac si exaudito strepitu mouerentur. Quid autem velit voce *ἡρσις* parum constat, nisi febres siccas intelligat, vel ardente febre siccata corpora & gulam magis. Duplici enim causa eiusmodi strepitus ac fortasse tertia addi potest. Vna quidem occurrentis potui spiritus. Quomodo enim is in eructantibus sonitum facit, ita dum bibimus occurrens & exagitant descendentem potum, strepitum mouet. Sed id sanis quidem contingit aliquādo: aegris quoque nullo periculo. Aliera causa lethalis est, cum incendio febris gula siccata & contracta est imbecilliorque facta, ac iam languidius febris attrahit. Tertia causa contractio gulæ & angustia, unde etiā sanis strepitus & sonitus glorienti similis. Ea tamen contractio in morbis à siccitate ferè est. *Καὶ ἐν χαλεπῶν καὶ ἀρρυθμίων.* Et hoc quoque interdum omnino lethale est, nonnumquam non ita periculosum. Lethale quidem, si resoluta virtute gulæ accidit. Interdum nimia humiditate madente œsophago & ventriculo vsque adeo natura abhorret à cibo, ut nihil aut æger timè cibus transglutiat, minore periculo. Nonnumquam aliis de causis & extincta propè natura, ut quibusdam propinquis morti accidit, nihil transmittitur in gulam: Aliis nec liquida quidem transluunt maiore periculo: Aliis illa quidem, sed neque panis, neque caro, nec aliud quod sit crassius, minus formidabili casu. Sunt quibus tumor aliquis id efficiat, ut etiā resuat potus per nares, siquidem ad fauces tumor est. Ac breuiter in acutissima febre periculosissimum est. *πνῦμα διχόδον* spiritus tussiculosus accidit vel tenui distillatione in arteriam, quæ modum respirationis commota tussi perturbaret: vel quia cum transglutire æger non posset, aliquid in eandem arteriam è potu & cibo incideret. *ὅτι οἱ σίματα τυχάνουσιν.* In acutis in quibus vel extinctione caloris æger perfrigescit, vel subinde rigor, horror, frigus incidit. Ac multos legas in historis Epidem. quibus vtrunque acciderit.

XXIX.

Τὰ ἐν χερσὶ καὶ ποσὶν ἐρυθρήματα, θάνατα.

Rubores in manibus & pedibus lethales.

E*ρυθρήματα* abscessus in morbis, sed cum inflammatione aut erysipelate: vidi id contingere in maligno morbo. Deposita enim materia in crura, acerbissimus dolor extitit, qui nullis auxiliis cōcederet, ac rubor primū apparuit, ex quo nigror & syderatio partis: deinde inualefcere morbo & tertio halitu excitato, animi deliquia, leuia deliria, mors. Potest tamē abscessus esse salutaris die critico & prius editis salutaribus inditiis, unde soluitur febris, aut certè mitior euadat. Itaque *ἐρυθρήματα* rubentes abscessus non omnino lethales censendi sunt.

XXX.

Οἱ ἐκφυῶντες καὶ ἀνόγκαστοι, ἐν τοῖς ὑπτοῖς ἐκφυῶντες, ἐκφυῶντες καὶ ἀνόγκαστοι. λευκὸν διαχώραμα τῶν τοῖς (ἐκφυῶντες).

Efflantes & refracti, in somnis leuiter suspicientes, morbo regio abunde colorati moriuntur: alba alui egestio in his pracedit.

E*κφυῶν* est, cum semel multum spiritus foras excluditur intercostalibus musculis, magis extimis, iunctis diaphragmati dum expirant, ut in Polycrate & Theodori vxore *ἄλυσιν* πνῦμα πάλιν ἀθροῖς *ἐκφυῶν* moderanter spiritu attrahendo rursus vniuersum expirabat. vterque conuuluit. Sed hic an de efflatione in somnis intelligat, dubium esse potest. quanquam parum verisimile, cum id multis sine morbo familiare sit, ut per somnum exufflent etiam cum stertore: sed in vigiliis exufflare, hoc est *πνῦμα μέγα* edere, in delirii signis ponitur ab Hippocrate: quanquam aliis moeror & grauior cura, aliis particularis morbus thoracis & partium spiritualium id efficit. Quod autem sequitur καὶ

κατακλασμένοι, ad oculos refertur, aut verius ad palpebras. Nam & κατακλαστί & κατακλάσις de palpebrarum vitio dicitur, quod καμπύλον βλέφαρον dixit in Prognost. Sic enim Galenus in Epidemius, κατακλάσις αἰσι τῶν ὀφθαλμῶν ὅταν ἀσθενήσῃ τὸ βλέφαρον καθάπερ γὰρ τῶν προγνυστικῶν διήλθον, ἔπειτα ἢ καὶ καμπύλον γίνεται τὸ βλέφαρον, Effractio oculi dicitur, quando palpebra peruertitur, quomodo in Prognosticis dixit, Quod si palpebrae reuertentur. Sed de vitis oculorum, causis & praesagio alio loco. Ἐν τοῖσι ὀφθαλμοῖσι δὲ ad κατακλαστίαν & κατακλάσιν referri potest. Dicit autem ὑποβλήνῃς, quod in Prognosticis scripsit, σκίπτειν δὲ καὶ τὰς ὑποφάσεις, & quae sequuntur: quod & suo loco exponetur. Hae autem & exsufflare multumque spiritum semel excludere & palpebras distorqueri, & in somnis non commissis palpebris iacere calidi sicci que morbi sunt, in quo vehemens aestus efflationem cogit, palpebras natura siccas atrefacit, corrugat, virtutem conficit, & parum sequaces musculos palpebrarum reddit. Frontem quoque exuccam & minus mobilem facit. Nam frons mobilis est, ut palpebras iuuet, quod melius oculos claudant & aperiant. ἰατρῶδες & quae sequuntur, prius exposita, omnia biliosi morbi & male affecti hepatis indicia.

XXXI.

Αἰσὲς πυρετῶν ἐκείνης σιγῶσαι μὴ ἀφῶν, ἐλγίαι.

In febribus mentis emotiones taciturnae, in eo qui voce priuatus non est, perniciose sunt.

Εκείνης de vehementi insania ab Hippocr. dicitur. Est autem modò cum silentio, modò cum loquacitate, cum priuatione vocis, cum integra voce. Et quae cum silentio melancholici vitij aut aegri in veterum inclinantis inditium est. Intercepta voce suspitio fit vitij eorum instrumentorum, quae vel afflationi vel voci designata sunt. Coeunt aliquando omnia in eodem agro, ut in Dealcis vxore ἡ λόγος πολλοί, ἡ σιγῶσα, multa loquebatur aut silebat. Primis diebus αὐτὴ σιγῶσα silebat perpenid. Vicissimo λόγος πολλοί καὶ πάλιν ἀφῶν. In eadem historia πολλὰ παρίλας καὶ πάλιν σιγῶσα. 21. obiit. Idem legas in vxore Theodoti, quae tandem obiit. ἰατρῶδες μιλαρχικῶν dixit in Progn. quae & vehementia iam θρηνηδὲς ferina est exusta bile flaua & iam cerebri corpus imbuente. Et ἀφῶν, quae in acutis febribus accidunt conuulsis vocalibus instrumentis transire in ἰατρῶσιν cum silentio, eodem libro scripsit. Primum enim febris incendio commouetur bilis & ignis naturam retinens calore feruidòque spiritu incitante rapitur in caput. Fitque ea agitatione ἰατρῶσις, ex quo pertinaci malo phrenitis. Ac progressio malo & vires acquirēti exurit bilis, vbi iam κατὰ θρηνηδὲς, cum videlicet ea bilis in cerebrum rept. Sed ut vis omnis atque impetus tandem languescit, ita & calor ille exagitans & feruens spiritus tandem torpescit ex quo quiescit bilis desidet, cumque σιγῶσιν ἰατρῶσις quae intelligitur, non quia iam aegri vociferentur, nugentur, clament, exilient, sed ea deprehenditur ex fixis oculis, intuitu feroci, gesticatione manuum aliisque id genus. Nec in hoc agro minus fuisset mortiferum, siquidem ἀφῶν, vocis interceptio accessisset. At μὴ ἀφῶν dixit, quia etiam si eger taciturnus esset, gemitu tamen, querelis, sibilo & aliis eiusmodi vocem aliquam ediderit.

XXXII.

Τὰ πελιδνὰ γυμνά ἐν πυρετῇ, συντόμος θάνατος σημεῖον.

Liuida facta corpora in febre mortem in breui denunciant.

Aliquando fit ut subito motu materiae à superficie corporis in viscera & maiores venas, frigeat liuescantque corpus, ex quo nemo propinquum exitium denunciet. Sed & multis aegris partes quaedam liuescunt genae & palpebrae, qui tamen ali

men aliquot diebus superueniunt. Id quod in febribus, quibus insignis vacuatio coniuncta est videas. Sed in acutis ubi liuor, pallor, nigror in facie & extremis corporis partibus, atque adeo toto ferè corpore existit, & alia quæ in Prognost. describit Hippocra. in facie cadauerosa existunt, mors in propinquo expectanda est. Sic enim extinctio caloris insiti notatur. Liuor autem eiusmodi extremis partibus naturâ frigidis, & à fontibus caloris ac spiritus longius positus magis apparet, vnguib, extremis digitis, genis &c. Fontes dico cor & iecur. Vtrique enim suus sanguis, suus calor est & spiritus.

XXXIII.

Ὅταν ἐν πυρετῷ ἀλγὴν μέγας πλάτῃ γρομφύς, κοιλίῃ ὑδατόχροα πολλὰ διαδίδουσι, ῥηίσι.

Quibus in febre, dolore lateris accedente, aluius multa aquosa ac biliosa egerit, hi alleuantur.

Aλγῆμα νόσημα dicit, sed cui dolor coniunctus est, ut in pleuritide, quæ sæpe à seroso est sanguine & bile. Si ergo quæ materia prius in latus influebat, ad alium conuertitur, iusta ratione dolor remittetur. Videndum tamen est priusquam præfagias commoto eiusmodi profluvio, an dolor mitescat ac leuior febris euadat, nec inde vires laxantur. In pleuriticis enim omne alui profluvium dubium habet euentum, ac sæpius exitio est, siquidem vires non leuat, sed deiecit, nec morbum immittit. Atque omnino affectis partibus superioribus corporis, perniciosum alui profluvium, siquidem inde non leuatur ægri & morbi illi nihilò leuiores fiunt veterum, delirium, aurium & oculorum inflammatio. Eadem ratio in pleuriticis, peripneumoniacis, inflammationibus aliorum viscerum & febribus. Deiectiones enim non copia in laude sunt, sed si qualia oportet, effluunt, & inde ægri leuius habent.

XXXIIII.

Ἀσπίτιαι δὲ παρακαλυθῆσι καὶ ἰδρώτις μὲν προσώτῳ ἐν χροῖσι, καὶ κοιλίῃς ἡγρῇ, καὶ τὶ καὶ καρδιαλγίῃ, οὗτοι μακροτέρως νοσήσαντες, περιπνευμονικῶς τελευτῶσι.

Quibus verò inedia consequenter accedunt, ac sudores, cum bono faciei colore, & aluo liquida, ita ut adsit etiam aliquis cordis, seu potius oris ventris dolor, hi ubi longius agrotarunt, peripneumonicorum modo moriuntur.

Hæc sententia priori conneetenda. Pleuriticus ergo è crudiore & bile tincto sanguine, soluta aluo, quæque serosa quædam permixta bile reddidit, potuit leuari, sed non protinus liberari morbo. Argumento fuit, quod cibos auersaretur. Recidit enim nec soluti morbi argumentum id est. Quomodo ergo in morbis acutis δὲ ἔχον πρὸς τὰς προσφορὰς bonum annotauit in morbis, ita, malum ἀσπίτιαι est. In Epid. monet medicum ad præfagium videre, quomodo habeat æger πρὸς τὰ προσφιρόμενα ad cibos primum, deinde medicamenta. Ac certè maximum pessimumque signum est, ubi æger omnino cibos repudiat. Sed in ratione appetentæ quædam sunt differentię, quas obiter annotare lubet. Perniciosissimum est, ubi sic abhorrent à cibo, ut nihil appetant, & immixta in os non transglutiant, sed statim reuincant, quomodo in Euryanactis filia ἀπίσι τὸ πᾶν τῶν παρὰ πάντα τὸ χροῖον, ὅτε ἐπιθύμασιν ἔσθλ' ἔσθλ', omnia fastidiebat toto morbi tempore, nullumque cibum concupiuit. Alij enim minore malo à quibusdam cibis abhorrent, alios appetunt. Quidam desiderant, sed ad oblata statim nauscant. Ergo δὲ ἔχον πρὸς τὰς

προσφάς, hoc est, *ἰσχυρὸν* stomachum, & quæ circa ventriculum sunt, bene habere significat. Contra verò violata aut extincta appetentia læsam vel collapsam virtutem naturalem & vitia circa ventriculum ostendit. Ac grauior iniuria est *ἀσυχία*, vbi nec æger appetit quicquam, nec transglutit. *ἐσυχία* verò minus malum est, vbi etiam si auersatur cibos, aliquid tamen quasi coactus ingerit. Sed interdum *ἀσυχία* & *ἐσυχία* permiscetur. In Hermocrate *ἀποσυχία* vti signum malum notat. *γίνεσθαι δὲ ἐκ ἀσυχίας*, hoc est, *ἀπόσιτον*, & paulo antè *ἀπόσιτον* πᾶντα ἔχοντα, obiit. Est autem *ἀπόσιτον* ἐκ ὀρίαντος non appetens cibos. In maiore malo est, qui appetit quidem, sed oblata statim repudiat. Iam ad perniciem ventum est, cum nihil omnino concupiscit: & siquid apponitur, vehementer reiecit & ad omnia nauscat, nihilque potest transglutire. At in præsentē sententia ex eo quod *ἐσυχία* scribit, reliquias morbi ostendit & metum recidivæ. Cæterum nec ex integra aut parum violata appetentia de salute, nec ex deiecta de morte statim prælagies. Alia enim signa adhibenda sunt, quanquam ferè inclinante vitio ad exitum paulatim elanguescit appetendi vis, ut tandè nec quid apperant, nec immissa in os deglutiant. Contrà progrediente morbo ad salutē vis illa paulatim reuiuiscit. *ἰσχυρὸς* plurali numero dixit, quia sæpius defudauerit, quod à copia, imbecillitate totius naturæ, vitio interdum ventriculi accidit. Hinc igitur labefactantur vires, nec leuatur æger. Eiusmodi sudores multos, qui vires labefactant, nec ægros leuant, damnavit in Epid. *μετὰ πρὸς ὅπτε ὀρχοίαις*. *ὀρχοίαι* est quod aliis locis *ἰσχυρὸς* & *αὐθιγόν* *ἡδύα* appellauit, quando viuido & rubente colore facies efflorescit, quod pulmonariis aliquando accidit & phreniticis, & catalepticis. Sed in pulmonariis ferè saturator color est & vocatis pomis magis insidet. Quibusdam quoque phreniticis hoc idem accidit. Quod si vicinæ partes expalleant, lethale signum est. Aliis autem viuידus color in totam faciem extenditur. Hæc autem dicuntur extra vigorem accessionum & sudores. Albis corporibus facies celerius erubescit, eaque reliquo corpore facilius, quia in summo sita est, & eò magis attollitur sanguis, calor, & spiritus. Deinde quia, ut voluit Aristote. & rara & laxa facies est, vel ut alij voluerunt, quia cutis ea parte sic coaliuit carni, ut separari non possit, & ideo minus transpiret, firmiter autem insideat, quicquid illic halitus & vaporum est. Atque ut *ὀρχοίαι* melius exploretur, color quidem floridus est, qualis candidis puellis bene valentibus. Alius iam saturator iisdem, vbi pudore suffunduntur, is in morbis *ὀρχοίαι* appellatur, qui & cursu incalescentibus elucet existitque vigente accessione, & calido sudore phreniticis quibusdam, catalepticis, plethoricis imminentibus hæmorrhagiis criticis, aut abscessibus interdum post aures. Fit autem cum calor superiores partes appetit. Sequitur quod *ἡέρυθρον* appellauit & *φλογώδες*. Is color iam saturatus rubor est nimium concalfacto sanguine, quomodo Dypodi in Prothet. qui si adeo incalescit, ut iam in liuorem & asperitatem color faciei deuerget, melancholiæ argumentem est. Id eòque notatum à veteribus medicis, qui eo colore præditi sunt, propensos esse in melancholiam. Id ferè accidit hepatis apice & pulmonibus nimium concalfactis. Quibusdam quoque mulieribus suppressa diutius menstrua purgatione & in copia sanguinis non vacuata sed diutius retenta in corpore. Omnis enim redundans sanguis nisi vacuetur in tempore, faciliè in melancholicum succum degenerat. Mœrorem cōiunctum habet, qui & oculis proditur, & ingenio ægri. Præuū dixit in Prothet. *πρὸς ὅπτε ὀρχοίαι καὶ τὸ λίαν σκυθρωπὸν πόνηρον*. Faciei color bonus cum tetrica mœstitia præuū. Nam sanguinis vstura quædam & in melancholiam transitus ostenditur. Atque ut ad coitionem signum in ægro, qui nunc describitur, redeamus, *ὀρχοίαι* capite plenior. & concalfacto sanguine extitit. Id quod inflammatis pulmonibus accidere consuevit. Accidit autem sæpe ut pleuritis transeat in peripneumoniam, quod hic contigisse patet. Liquida autem aliis hoc loco multis de causis esse potest. Distillatione acriè capite in ventrem, liquatione calfacti sanguinis resudante, sanie è thorace in ventriculum imbecillitate naturæ & ventriculi, quæ omnia coire possunt in hoc ægro: *πρὸς ὅπτε ὀρχοίαι* verò iisdem de causis esse potest, distillatione, liquamentis acribus, imbecillitate stomachi. *πρὸς ὅπτε ὀρχοίαι* angustia spiritus more pulmonariorum, in quibus

quibus cum instat exitium, virium imbecillitas efficit, ut cum diaphragmate intercostales & superiores musculi ad motum respirationis excitentur, quanquam & interceptæ arteriæ pulmonis ad id conferant.

XXXV.

Πυρίσσοι ἐν ἀρχῇ, μέλαινα χολὰ αἶμα ἢ χράτω διεληγμένα, θανάσιμον.

Febrienti si atra bilis in principio sursum aut deorsum prodierit, lethale.

HOc modo in Aphorif. νοσημάτων ὁκόντων ἀρχομένων αἱ μέλαινα χολὰ ἢ αἶμα ἢ χράτω ἐπιλθόν, θανασιμόν. At quod illic in morbis, in febre hoc loco. Itaque distinguere oportet τὰ μέλαινα & τὴν μέλαιναν χολὰν nigras deiectiones & atrā bilem. Hæc enim acris mordax colore in nigro splendente effusa nec concreta est, similiter aceto radit, inieciāque terræ eam veluti abradit fermentatque, quorum nihil aliis nigris deiectionibus inest. Damnat igitur Hippocrat. excretiones atræ bilis, siquidem initio fiant, hoc est, priusquam natura concoxerit & noxia ab utilibus separauerit, αἶμα autem vomitione, χράτω deiectione: quanquam scio χράτω ab Hippocrate de urinis, hæmorrhoidibus, mensibus & deiectionibus communiter usurpari. διελθῆναι verò vox vim habet, ut inde intelligas non semel atque iterum, sed multis deinceps diebus. Itaque crudo etiam dum morbo quæ sponte excernuntur vi morbi non naturæ, prodeunt, omniāque in vitio censenda sunt, multò magis atra bilis, quæ interno æstu atque incendio genita vi morbi exclusa, dum per anfractus intestini decurrat, abradit, exulcerat & cancerosa vitia imprimat. Exemplum scripsit Galenus in pestilenti Asiæ constitutione, in qua primis quidem diebus ægri fetida admodum vitelli modo tineta, spumantia, actia, crassa excernebant 7. 9. 11. exusta bile & maligno modo putrefacta nigra. Atque idem scribit neminem unquam posse iam ab ineunte ætate confirmata cum Pelope præceptore experiētia, qui exacta ea atra bile vacuata euaserit. Scimus enim qui è nigris aliis deiectionibus & in febre & citra febrem conuauerint. Potest quoque criticè vel medicamento atra bilis expurgari, vnde cōualescat æger. Est autē in atra bile velut serum quoddam, vnde urinx & in febre & citra febrem intinguntur lienosis, & melancholia morbo detentis: ac cum duplex sit atræ bilis generatio, quæ exusta bile crudelius sequit, quàm quæ affato crassiore sanguine. Rarius quidē vidimus eiusmodi atram bilem excerni, qualem Galenus pingit: vitellinam bilem, quæ iam in atram vergat, sæpius vidimus. Ac prius rapiuntur ægri, quàm in atram bilem vitellina transeat.

XXXVI.

Οἱ μὲν χρεῖσιν ἐν ἀπύρῳ ἐφιδρύντες αἶμα, δύσφοροι, φρενιτικοί τε καὶ δαίθυροι εἰς ὄψιν.

Qui cum perfrigerationibus non sine febre, supernè exudant, moleste ferentes, & phrenitici, in acuto morbo perniciosè habent.

COitio est omnino mortifera, in qua ex ancipiti pugna lethalibus signis editis natura morbo succumbere intelligitur. Ac sæpius quidem de perfrigeratione, quam κατὰ φύσιν, & sudatione, quam ἐφιδρύνειν appellat, dictum est. Vtrumque hoc loco extinctionem insiti caloris ostendit. Ac verisimile fit interno vitio partis principis ægros, vnde hanc sententiam collegit, periisse. Hinc enim serè κατὰ φύσιν multo magis, vbi interno incendio natiuus calor extinguitur. Eadem ratione & in superiore parte sudatio αἶμα enim hoc loco caput cervicemque intelligit. Ab eiusmodi enim sudore abolitio naturæ intelligitur, qui si frigidus est, mors est in foribus. δύσφοριαν verò imbecillitas virium aliquando efficit, quæ iam non sustinent

corpus, quanquam & laesa mente & interna flamma, acri quoque materia intus feruente commoueri potest. Vulgus certamen mortiferum appellat, vbi vita in praecepti est. Phrenitis autem siue obscura sit siue manifesta, graui intemperie cerebri fieri solet, violata anima & humore acri in cerebro feruente. Hæc omnia vbi coeunt, mors in breui expectanda est. γὰρ ὅτι enim sic potius interpreter, quàm in acuto morbo. Quod autem ἐκ πυρετοῦ dicit non sine febre, vel leuem quidem febrem intelligit, vel febrem simpliciter, vel denique, vt accidit, quæ manu vix percipiat, sed pulsu crebro & frequenti, lingua scabra, interiore flamma intelligatur.

XXXVII.

Τὰ ἐπὶ ὀλίγον ὄξεια ἀλγύματα ἰς κληΐδα, καὶ τὰ ἀνω πτερύοντα, ὀλέθρια.

Dolores modicè acuti ad clauiculam, ac sursum transeuntes, perniciosi.

Εἰς ὀλίγον voci ὅτις connecti potest, vt sit hæc sententia: Qui paulatim acuntur, hoc est, crescunt dolores, siquidem in clauiculas & superiora transeunt, sunt lethales. Alioqui de doloribus sermo, qui paulatim ex inferioribus partibus corporis in superiores transferuntur. Atque vtrunque verisimilius videtur, quàm si ἐπὶ ὀλίγον ὅτις modicè acutos intelligas. Leuis enim dolor, etiãsi superioribus partibus insidet, nondum lethalis est. Cæterùm omnis humorum transpositio ἀποστασις ἢ μεταθesis appellant, siquidem infernè sursum mouetur, periculosa est, & vi morbi non naturæ fieri consuevit. Nam & parotides, quæ ita fiunt, lethales sunt aut difficiles. Ergo videtur reprobrare quod damnauit sæpius, trãslatum vitium ex inferiore corpore in superius. Qua verò ratione dolor existat in clauiculis, prius expositum.

XXXVIII.

Εἰ μακροῦ χρόνου ὀλεθρίος, ἔδρης ἀλγύμα θανάσιμα.

In longis perniciosis morbis, sedis dolor lethalis est.

SI morbus longus lethalis est, hydrops, tabes, putris abscessus interior aut cancerosus, etiãsi sedis dolor non accesserit, poterit ægrum conficere. Sed per dolores viribus aliquid decedit, somnus interturbatur, vnde mors celerior esse possit. At in quibusdam morbis diuturnus dolor sedis adueniens salutaris est. In melancholia, mania, in longo dolore renum, in quartana febre, in splenicis concursus sanguinis ad venas, quæ in sedem desinunt, dolorem etiam acerbissimum mouere potest. In quibusdam crasibus dysentericis fiunt, atque obiter humor sedi dolorem inuehit. Eget ergo hæc oratio distinctione.

XXXIX.

Τοῖς ἐν ἀσθενείᾳ ἤδη διακεκομμένοις, μὴ βλέπειν, ἢ μὴ ἀκέειν, ἢ διαστρέφειν χεῖλος, ἢ ὀφθαλμὸν, ἢ ῥίνα, θανάσιμα.

Si debiliter iam affecti non videant, aut non audiant, aut labium, aut oculus, aut nasus ipsis distorqueatur, lethale.

Hæc sententia paucis immutatis scripta in Aphor. & aliqua ex parte in Prognost. annotata. Refertur autem ad eam potestatem, quæ è cerebro defluit. Solet autem ἡ δὲ particula addi, vt præceptum virium augeat. Itaque si iam præ langore eius virtutis, qua videmus vel audimus, non peculiari vitio instrumenti æger

ager neque videt neque audit, & is iam debiliior est, lethale quidem non solum, sed ut in Aphor. ἡ γὰρ ὁ θάνατος, mors in propinquo est. Emarcescit enim potestas, quæ sensum facit, evanescitque spiritus, qui ad sensum partibus influit. Peruersiones autem partium ex eodem loco vitium trahunt, & ad mouentem facultatē pertinent. Ponimus autem non fieri peculiari vitio instrumenti & utrunque labrum quidem quatuor musculis, octo mouetur formis. Vno quidem motu oblique in latera: duobus superioribus à malo sursum recta: duobus inferioribus à menti lateribus deorsum: recta interioribus fibris intro replicatur: exterioribus foras evertitur. Itaque altero tantum superno vel inferno motu distorquetur labrum: & ut alij sunt in vitio, ita labra variè deformantur. Accedente quoque vitio lati musculi eadem accidunt. Tertia verò coniugatione laxa, quæ parte aliqua musculos labiorum mouet, peruersione accidit. Annotandum tamen quod Pythioni accidit, cui os septimo distortum materia cerebrum relincente & eos musculos impetente, aut quia remediis adiutus cōualuit, raro exēplo. Oculum autem peruerri duobus modis intelligimus, vel musculis oculū mouētib, vel palpebris, quomodo distortis labris distorqueri os dicimus. Itaque grauior casus est, ubi musculis oculi cōuulsis id accidit. Vixini enim admodum sunt principio & secundo coniugio neruorum, vnde motum accipiunt. Sunt autem & qui in angulos & qui sursum deorsumque mouent, & qui agūt in circulum. Itaque & conuulsione & resolutione id contingit, vel altero coniuge neruo resoluta & altero conuulso, vel tantum altero resoluta, vel utroque conuulso. Eadem ratio in palpebris conuulsis aut resolutis musculis, qui ad angulum trahunt clauduntque oculum, & qui à supercilio sursum retrahunt palpebrā & oculum aperiant. Sed & palpebra natura sicca tarso constans cute & membrana in ardentibus febribus faciliè exarescit & rugas trahit atque contrahitur. Atque superiora vitia in oculis & palpebris κατὰ κλάσιν, ἰσχυρίαν, καμπύλῳ, ῥικτῶν & ῥικτῶσιν vocat Hippocrates. Nam in Epid. κατακλάσις ἢ ὀφθαλμῶν intelligit Galeno interprete ὅτι διασπρίσται τὸ βλίφαρον. In Prog. διασπρίσιν, ut hoc loco, μίμνῳσιν in Epid. & in hoc opere εὐλαφιδῶν καμπυλῶν. In Oeceti vxore δισίῳ ἰσχυρίαν ab abortu 14 periit. In eo, qui in Dealcis horro iacebat, δισίῳ ἰσχυρίαν, is æger timè conuuluit. Sic in hoc opere ἰσχυρίαν ὀφθαλμῶν. In Prothet. verò ἰσχυρίαν ὀφθαλμῶν, alij εὐλασίῳ scribunt. Id quoque notat ἰσχυρίαν διασπρίσιν. Eadem ratio narium, pinna-rum scilicet, quæ tenues musculos à malis oblique excipiunt neruos à tertia cerebri coniugatione. Sed lati musculi vitia tota propè facies sentit, ut supercilia frontis & labiorum nasus, non multo minore periculo, quàm si proprio vitio laborent.

XL

Εν πυρετοῖσι βυβώτος ἀλγῆμα, καὶ ἡ χροὶς σημαίνει.

In febribus inguinis dolor, morbum diuturnum significat.

Bύβων bubo τόπος ἢ πάθος, locus & morbus est Phavorino. Locus quidem qui in flexu femoris est ad genitales partes. Morbus φλεγμονὴ ἀδένος glandulæ inflammatio ἐκ τῆς ἀριστερῆς ἢ μεγάλης βέντης ἐκ δόγματος, quia assurgit & in magnū tumorem attollitur. Existit ergo locis glandulosis. Est autem glandula ἀδὴν σφῆμα σπογγώδες spongiosum corpus, vnde & quæ ad fauces attinent, glandulas σπῆγες appellat aliquando, ut 4 Epid. Assurgit autem bubo plurimum quidem in inguinibus, ubi glandulæ sunt, quæ decurrentes venæ diuisionem cōfirment: deinde in alis, collo, & ut testatur Galenus, in cubiti flexu, quod & nos in pestilente cōditione vidimus. Possunt quoque & in poplite existere. In his ergo ut quæ neruo sensuque careant, & vi excretice tum aliis naturalibus potestatibus imbecilli reiecta è visceribus & corpore excrementa faciliè combibunt, vnde exturgent atque aliquando inflammantur, aut certè dolent improprie quidem, cum neruo, ut dictum fuit, & sensu careant. Sed ut bubo locus est, non solis glandulis constat, sed & neruo, vena, arteria, membranis & carne, quorum quædā sentiunt & dolent per se, vel affectus glandulis consentiunt. Quod autem scribit longum morbū significari, id certè perpetuū esse

esse non potest. Ex inguinum tumoribus febres omnes malas scripsit Hippocrat. præter diarias. Atq; hoc loco non tumorem bubonis simpliciter, sed ambiguè ἀλγυνον scripsit, qua voce & dolor & morbus significatur. Sed faciliè tumor exurgit in inguinibus dolore facto, quia spongiosæ partes raræ decliues, imbecilles, & articulus magnus prope est, quod & experientia confirmatur. Nam & in pene & extremo pede dolor factus tumorem excitat in inguinibus ac visceribus malè dolentibus & inguina & fere crura condolescunt, corpore quoque pleniore, quod adolescentibus & masculis, sæpius quoque puellis non satis exeunte menstruo sanguine accidit, idque sæpius vere. Nam medio vere plures ducentas vno anno vidimus. At id sine febre sæpius est. In visceris inflammatione & maligna inde febre fere lethalis eiusmodi bubo est, magis etiam in pestilente, quamquam annotauit Hippocrat. in pestilente conditione 3. Epid. Φύματα γὰρ τῆς βαβῶνος tumores circa bubones, in qua constitutione alij celerius, alij tardius moriebantur & conualescebant. Aristocrates à bubonis tumore & dolore sub alis celeriter mortuus. Fullones à bubonibus duris indolentibus mortui tardissimè. Itaque parum artificiosè dixit inguinum dolores longum morbum significare. Nam qui ex maligna viscerum inflammatione oriuntur, celerem mortem adferunt. Pestilentes 2, 4 6, 8, die existunt, vt Ruffus annotauit & vsus docet. Aliis vnà cum febre, quibusdam ante febrem. Sūt quibus nihil tale cogitantibus derepente dolor quasi euibrante iaculo in inguinibus & alis percipitur. Quibusdam carbunculus antecedit, bubo sequitur. Nonnullis bubo sine carbunculo, & carbunculus sine bubone est. Nec desunt qui incurrente in metum pestis trasiore tendunt, qui ad inguina decurrunt & tumente & dolente. Atque, vt breuiter dicam, non temerè in febre pronunciandum à bubonum doloribus longum morbum significari. At fieri potest, vt deposita cruda frigidæque materia febris in inguina morbus trahatur, neq; tamen ex eo videlicet, vniuersaliter pronunciandum est.

X L I.

Αἱ δὲ πυρετοὶ τῆς ἀκρίσιαι, χρόνους μὲν ἐμπούουσι, ἀλλὰ οὐχὶ ὀλέθρια.

In febribus iudicationes impedita ac sublata, temporis quidem diuturnitatem inducunt, non autem perniciose sunt.

IN quibusdam ἀκρίσιαι, non ἀκρίσιαι legitur. Est autem ἀκρίσιαι quali δυσκίνησις, vbi præ copia grauatum corpus vix potest incitare articulos ad motum. Ita ἀκρίσιαι γλώσσα ab Hippoc. non incontinens, vt quidam voluerūt, sed quæ impotentia quadam ægrius mouetur, vt vocem articulatam & sermonem exprimat. Contingit id, quomodo linguae imbibitur nimio humore in ebriis, sic toti corpori, vbi laboriosa febre laborat, quam multus humor crudus musculus & articulis conceptus gignit. Quod febrium genus longum est, neque crisi soluitur, rarè concoctione, vel tardius & paulatim, interdum abscessu ad articulos, vt voluit Hippocrat. Itaque in eo genere febrium statim initio commota hæc materia perups, membranas & articulos irrigante lassitudo quidem grauis, & laboriosa atq; difficilis motio corporis, quam ἀκρίσιαι dicit, percipitur. Eadem sententia ἀκρίσιαι notantur, quia vel nulla vel levis quidem excretio fit, & aut multa quidem, sed inutilis, vnde nec soluitur morbus, nec leuatur æger. Vtrūvis igitur legas, ἀκρίσιαι vel ἀκρίσιαι verus sermo est, & conuenit febribus laboriosis, quas κοπιώδεις nominare solet à copia crudi succi. In his enim & cruda materia est, & eadem sunt excremēta, deiectio, vrina, sudor. Ac rectè quidem scripsit ὅμα καὶ ἀπεπτα ἀκρίσιαι σημαίναν cruda & nō maturata priuationem difficultatēque iudicij significant. Nam ἀκρίσιαι sæpius accidunt, quia læta, viscida, frigida, cruda materia morbi est, vbi certè minus periculi est, quàm vbi vel infirmitate naturæ, vel malignitate morbi accidunt. Cruditas enim non ἀκρίσιαι solūm, sed, vt addit, καὶ πόνος, ἢ χρόνος, ἢ θανάτος, ἢ τὴν αὐτὴν ὑποστροφάς. Propterea non simpliciter, sed adhibita prius distinctione, scribere oportuit ἢ ὀλέθρια. Nam longo morbo imbecillior natura succumbit, & eodem maligno dum nulla

nulla vel defecta iudicia incidunt,extingui potest. Sic ergo hyberna illa cōditione, quam 1. Epid. describit anno toto frigido humido boreali ἀκρίσιας, morbi longitu- *sub. 2. 4. 1.*
do laboriosa, recidit, ut paucis admodum, quod erat brevissimum, octuagesimo *4. 33.*
die febres iudicarentur. In ea historia facillè videas labores, quibus longius ægri as-
fligerentur. Eaque iusta expositio esse potest huius sententiæ. Et tertio Epid. pesti-
lente tempestate ἀκρίσιας notavit, in qua alij brevius moriebantur, alij tardius, qui-
dam ægrè conualescebant. Hoc autem ut intelligas & ἀκρίσιας & ακράσιας non so-
lùm morbi longitudinem, sed & alia interdum significare, atque ita egere distin-
ctione quod scripsit hic author.

XLII.

Οἱ ἐξ ἀλγημάτων ἰσχυροὶ πυρετοὶ, πολυχρόνιοι.

. *E fortibus doloribus febres diuturna.*

Dolor fortis à magnitudine causæ, qualitate materiæ & natura partiū est. Cau-
sa in genere intemperies & solutio continui. Vtraque verò magnitudine dif-
fert, & alia intemperies plus minùsve recedit à moderatione. Maior quoque vel
minor solutio est. Maius vulnus & minus, maior minòrve distensio. Deinde calida
intemperies, acris & feruens materia grauiorem dolorem commouet. Deinde ea-
dem frigida. Et multùm paucò magis excruciat. At natura partium duplex. Altera
communis: altera propria. Ac natura communi nerui vegetius sentiūt, & hi quidem
aliis partibus affecti magis excruciant. Propria verò, quia quibusdam vegetior sen-
sus est, intestini, stomachi, & aliarum partium. Ex his ergo dolor fortis, quia vbi
coeunt magnitudo causæ, qualitas materiæ, sensus acrior, tum certè crudelissimus
dolor excitatur. At quod scribit, inde febres diuturnas nasci, perpetuum non est.
Critoni enim è dolore pollicis pedis vehementi febris acuta 4 die, paulò post ex-
pirauit. Et è neruo dolor & inde febris, nisi maturrimè occurramus, conuellit, bre-
ui insaniam mouet & interficit.



IACOBI HOLLERII STEMPANI MEDICI COM.

MENTARII SECVNDI IN COACA

Hippocr. Prælagia liber tertius.

I.

Αἱ τρεμάδεις ψαλφάδεις παρακρούσεις, φρενιτικαί.

Tremula palpantes desipientia phrenitica. Hic. fol. iij. 8. fol 425.



ADDITVR huic sententiæ ab authore ἀσέφεις, & πάνυ φρενι-
τικαί scribit valde phreniticas. Ac certè verissima hæc sententia, &
quam sæpius liceat obseruari ægris cōfirmare in malignis & admo-
dum acutis febribus. Primū enim tremulus quidā motus est: deinde,
qui prius ἀσφρότρομος descriptus est, ex quo palpitatio, quæ omnia
paulatim crescūt & in conuulsionē sæpe transeunt. Ψαλφάδεις autē dicuntur, quia
absurdè manū dimouent, palpant quasi aliquid capient & veniunt. Sic enim ἡ ψα-
λαφα vox ab Hipp. in Epid. intelligitur. Additur in Prorrh. ὡς ἐν τῷ δίδυμῳ ἀρχῇ ὅτι
κῶ, ut Didymarcho in Co. Quod autē author Prorrh. ἀσέφεις addit, alterū genus
phrenitidis ostendit. Alij enim phrenitici exiliunt, clamant, vociferantur, cōtineri
loco nequeunt: alij iacent taciturni de missis palpebris quasi dormiant, interdum ob-
murmur

murmurant, sed palpitatione, gesticatione manuum & aliis signis phrenitidem produnt. Ac sæpe ex obscura phrenitide turbulenta insania sequitur: nonnunquā hæc in obscurā transit. Idq; duplici ratione. Nā aliquando rudimenta quædā sunt delirii, & humor crudus multus & frigidus euincit opprimiq; , ac veluti suffocat latentē bilem & putrē materiam acriorem. Quomodo ignis oppressus aliquando vi maiore euolat & flāma altius erumpit: sic in obscura phrenitide manifesta & turbulenta latet, quod sæpius notat Hipp. obscuram dementiā notare vehementem insaniam. Ac rursus vbi exhalat flāma & violēta motione dissoluitur, vis crude materiæ frigidæ, quæ inualefcit, vt è phreniticis lethargici fiant & in cataphorā degenerent graui periculo. Quomodo in pestilēti conditione 3. Epid. ἔστι θνητῶν τὸ φρενιτικὸν ὅστις ὁσπῆσι ἀποσινῇ, ἀλλὰ ἄλλοι δὲ κατὰ φύσιν καὶ καθ' ἑαυτὸν βαρύνει ἀπόμωτον. Ac nec phreniticorum vllus valde insaniuit, vt in aliis: Sed alia quadam cataphora mala torpida grauiter interibant. Fit quoque commutatio ea alia ratione, vt è turbulentis & vociferantibus quieti & taciturni euadant, quia prius quidem cūm bilis acrisque materia exturgeret, agitaretur atque excurreret, manifestissima se proderet dementia. Edomita verò bile & compressa motione substantiæ cerebri illa imbibitur, & fit veluti ἐν τῇ dementia malo irremediabili.

II.

Καὶ οἱ κατὰ φύσιν πόνοι, οἱ τῶν γινόμενων παράφοροι.

Et in his dolores circa suram, mentem emouent.

Femoris aut suræ dolor deliriū adferre nō potest, nisi recurrat inde in caput materia. Quomodo Caluo Larissæ è femoris dolore quiescēte perturbatio mētis & multa iactatio accidit, & inde mors. Atq; aliquando trāslata materia in crura & suras deliria conquiescūt & vitia, quæ circa caput cōsistunt, quod Herophonti contigit 1. Epid. Dolor autem in suris fit effusa parte materiæ, copia tendente, & qualitate lancināte in musculos, qui illic sunt. Ac mirū fortè, quod nos bis aut ter obseruauimus, dolores suræ intolerabiles in febre, qui neque fotu, neque litu, neque cataplasmatibus cesserunt. Mortuis ergo ægris iussimus crura & suras aperiri nouacula, inuentūque pus album, pallidum, læue, æquale, spacijs inanibus diffusum, & maiore vena conclusum. Atque vt notaretur locus, vnde pus eiusmodi aperto ventre vomicosum hepar & putre inuentum est. Itaque verisimiliter loco sanguinis pus per maiorem venam in crura & suras, quæ admodum venosæ sunt, transmissum. Hæc sententia prius exposita.

III.

Ὁ ὅστις ζῶντις ἀφαινοὶ καὶ ἰσχυροὶ μύες σκαρδαμύσσουσιν, ἢ αἵματος ῥύσας ἐν ῥῶνι μένοντες φθέγγονται, καὶ παρ' αὐτοῖς γίνονται, σὺζονται μὴ γενομένην δὲ τῶν δυνάμεων, γήσκουσιν σωτόμενοι.

Quicumque in febre continua, voce destituti iacentes, oculis conuiuentes nictant, hi si postquam sanguis ipsis ex naribus fluxit, & vbi vomuerunt, loquantur, & ad seipsos redeant, seruantur. Si verò hæc non fiant, difficulter spirantes facti, breui moriuntur.

IN ægris, ex quorum obseruatione hæc scripsit, materiam febris sursum erupisse oportuit: atque ita occupato cerebro priuationem motus, sensus & vocis extitisse, quam ἀφαινοὶ appellare consuevit. καί μιν non de ægris simpliciter dixit, sed iis qui proiecta virtute similiter mortuis, aut catalepticis iacent. Quod autem sequitur μύες σκαρδαμύσσουσιν eiusmodi est. Aliis ægris omnino clausi oculi permanent, quod in acutis malum scripsit author Prorrh. & postea exponetur. Quibusdam aperti, exerti, fixi elucent, atque, vt idem author scribit, ἀτινέως ἐκλάμπουσιν, argumento insaniz. Vtriusque vitij participes sunt σκαρδαμύσσοντες. Hi enim oculos clausos leuiter motitant, subinde aperiunt, atque nictantur, vbi oppressa natura

tota atque ideo imbecilla excitat quidem aperientes oculum musculos, sed parum promouere potest. Itaque sic constituto ægro, si quidem natura collectis viribus exurgit, & opprimentem materiam per nares & vomitum excludit, salutis spes ostenditur, multo melior, si quidem à vacuatione æger loquatur & ad mentem redeat. Usurpat enim παρ' αὐτοῖσι ἢ παρ' ἑνὶ τοῖσι παρὰ σφίσι αὐτοῖς de iis, quibus & sensus & intelligentia integra est. At si nihil horum acciderit, neque iuuetur arte secunda vena, frictione, vinculis, cucurbitula aliisque id genus obortis grauibz iniuriis, celeriter moriuntur. Inter quas difficilis est spiritus materiz parte in pulmones irritante, læsa nervorum origine, à qua nervi sunt, qui respirationis musculos & instrumenta mouent, ac denique natura deficiente. Aliis quoque & dentium stridor & distensiones manuum, & oculorum vitiosa motio, aliæque id genus, quæ ab interceptione venarum sequi scripsit Hippoc. libro de victus ratione in acutis.

IIII.

Οἱ λεβόντις ἐς τὴν αὐτὴν παροξυνθέντες, ἔρχονται.

Qui hodie accessione capti, postridie acerbius capiuntur, in malo sunt.

Obscura vox hæc λεβόντις, nisi quod Hippoc. teste Galeno, ἐπισπασία est μάστιξ ἢ ἡ ἐν ποσὶ ἀσπασία accessio quæ è circuitu repetit. Si cui ergo significatio quædam febris, aut accessio ipsa est, expectari potest ut tertio vel quarto die ea redeat. Si verò postridie recurrit, & grauius ægrum habet, metus incidit, ut ne in continuam febrem transeat morbus, & ne accessiones aut exacerbationes in dies pares incidant, quorum vtrumque malum est, inualecente causa & malignitate morbi sese proferente.

V.

Τρίτην ἐπιχρόντες τετάρτην παροξυνθέντες, ἔρχονται. ἄρα γε καὶ φρενιτικοὶ οἱ τοῦτοι παροξυσμοί;

Si tertia die cohibiti, quarta exacerbentur, malum est. Num tales exacerbationes phreniticae sunt?

Sunt qui ἐπιχρόντες remittentes legant. Ac sic quidem malignæ febris argumentum est. Acuta enim febris paribus remittit, imparibus augetur. Quod si paribus diebus inualescunt accessiones, omnino morbus malignus est. Nec si ἐπιχρόντες legas, hoc est, ἐπιπαροξυνόμενοι caret oratio veritate: cum sequatur τετάρτην παροξυνθέντες, quæ quarta die exacerbât: monet locis aliquot, idemq; annotat Hippo. ut diligenter animaduertamus in acutis febribus, quæ quarto die accidunt, quia videlicet grauius morbi argumentum est, cum vel eadem, vel grauior febris est quarto atque tertio. Oportet enim ex natura acuti morbi tertium diem grauiorem esse, quartum verò leuiorem: & hoc quoque signa edi, quæ salutare iudicium septimo prænuncient. Alioqui si quarto omnia grauiora ostenduntur, metuendum ut ne sexto moriatur æger. Philisco omnia quarto grauiora, sexto obiit. Iubet ergo Hippoc. in opere περὶ αἰμάτων τῶν ὀφθαλμῶν ut quæ alternis diebus fiunt & accidunt tertio die, annotemus: quæ si grauiora superueniunt tertio die, καὶ ἔτι, inquit, ἢ τετάρτην τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ ὁμοίως ἔχουσι τῶν αὐτῶν τῶντοι κωδωνίδης ὁ κάμνων γίνεται, Et quarta die aliquid simile adferat tertio diei, in periculo æger est. Et paulò post quarto die turbatam linguam, & alium liquidam signa delirij annotat, quia ut appareant quidem aliis diebus, grauiora tamen, quia in quartum incidunt. Atque ut quarta dies vel eadem vel grauior superueniat, nondum tamen de morte pronunciandum: sed

quod iubet Hippo. considerandū. quid aliis diebus 5.6.7. accidat. Vbi enim in dies malū ingrauescit, & deteriora edūtur signa, exitiū portēditur. Ac melioribus omnibus spes aliqua necdū certa ostēditur. Nam difficilis morbus est futurus, vbi quartus dies grauior extitit. Initio Prorrh. dānauit stillas sanguinis ē naribus tum aliās, tum maximē, si 4. die extillauerit. Sileno adolefcēti omnia 3. die grauiora, 4. eadem. Sustinuit robore ætatis ad vndecimū, quo die obiit. Erasino omnia 4. quanquā tertio deteriora, 5. ad occasum solis interit. Hæc autē & aliis historiis Epid. & quotidiana experiētia cōfirmare potes. Appellat autē *προφυσμός φρενιτικός*, vel in quibus phrenitis incandescit, vel moueatur, vt phrenitidis nomine omne delirii genus includat, quod Philisco, Sileno, Erasino contigit. Atque vt quarto omnia deteriora grauem metum incutiunt, ita meliora spem magnam ostentant.

VI.

Ὅσοισιν ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ μὴ καὶ κρίσιμους, ὑποβοηθοῦν.

Quibuscunque desinunt febres, non in diebus iudicatoriis, his recidua fiunt.

Idem scriptū in Aph. & 2. Epid. nisi quodd hīc *κρίσιμους*, illic *πρόφυστους* dixit, quia videlicet prima ratio critica imparibus ab Hipp. attributa est, atq; adeo solos impares criticos iudicauit. Impares quidē nō Arithmetica ratione, qui videlicet in duos pares numeros diuidi non possunt: sed impares quidē, quomodo 7. impar est, vel quia in rationē septenarij critici incidūt, qualis 14. 20. 34. 40. hoc idē cōfirmat quod lib. de morbis scribit nō oportere diebus imparibus medicari ægros, tum qui laborent febre, tum qui vlcere. Et febres & vlcera 3. 5. 7. 9. 11. dissolui: subdit τὰ 5 μίγναι τὴν αὐτὴν τριῶν αἰσχυρὰ καὶ παρὰ τὰ ἀπὸ λεγόμενα ὅτι ὁ λόγος ἐστὶ τὰ νοσήματα κρίνειν, ὅτι τὰς πρὸς αὐτῶν τὴν αὐτὴν, Maximē verō vlcera 14. die ab inflāmatione liberātur. Atque eiusmodi ratio ostendit morbos in imparibus diebus iudicari. Sic ergo 14. par arithmetica ratione, quia in duos pares numeros diuidi potest. Impar quia incidit in rationē septenarij. Alioqui parū sibi cōstaret Hip. & vsus docet plurimos morbos 14. integrē dissolui, potētissimūq; hunc diē in morborū iudicijs. Nec ignoro alio loco 14. inter pares ab Hipp. censerī. Sed sit par & impar diuersa ratione. Asclepiades ē controuerso rabula factus medicus, vt omnia propē placita medicorū atque etiam Philosophorū voluit euertere, sic & hanc verissimā sententiā & quotidiana experientia corroboratā reprobauit. Atq; vt res clarius iudicetur, morbi certis periodis terminātur. Periodi criticæ duæ annotantur, quaternariæ, septenariæ, & tertia ex iis, quæ vicenaria est. Sed quaternaria ostenditur, quid septenaria accidat. Atque iis diebus quaternariis, septenariis, vicenariis mutationes in morbis existūt. Ac particulatim de iis initio 2. lib. Et vt pares quidem sint eorū plurimi, ab aliis tamen paribus differunt, quia alij nullam rationē suscipiūt septenarij, critici verō ex septenariis coalescūt. Pares sunt 6. 10. 16. sed qui nihil retineāt naturæ criticæ septenariorū. Pares sunt 14. sed ex duobus septenariis: 20. ex tribus: 27. ex quatuor: 34. ex quinque septenariis: 40. ex duobus vicenariis. quas, vt dictū est, tres septenariæ periodi cōstituunt. Atque eodem modo in 60. 80. 100. 120. Atque interdum cōitioni septenariorū accedit quaternaria ratio 17. vel 18. 24. 30. vel 31. 37. simplici septenaria quaternaria periodus iungitur, 11. 3. 5. 9 & quibudam aliis imparitas sola est, & natura intercidens: sed iis minor vis, quā septenariis, & iis qui ex septenariis coeūt. Firmissima sunt igitur ea signa & euenta, quæ eiusmodi periodis incidunt, siue ea salutaria sint, siue lethalia. Infirma verō, quæ extra has periodos, nisi quodd accessiones & exacerbationes paribus diebus, qui nullam rationem retinēt septenarij, ferē exitiosi sunt, quæ verō iisdem diebus melius cōtingunt inutilia putantur ad præsagium. Intercidentibus vocatis media natura est. Atque hæc vt vsu quotidiano, sic multis historiis ex Epid. Hippo. cōfirmantur. Sed nec dubitamus à deficiētibus febribus die critico & impari, reciduas esse, sed hæc & periculosa minus, & rarius eueniunt. Herophoti die 9. febris desit, & 14. redit. 17. liberatus is est. Gravidæ mulieri,

liet, quæ in litore habnabat, 7 defuit. iterum reversa est, 14 iudicata. Hermocrati & 14. & 20 febribus quieuit: 17 & 24 rediit. obiit 27. Ei quoque, qui in Dealeis hortis iacebat, 11 febribus defuit. recidiva 14. 20 quoque sine febre. 40 tandem iudicatus. Cherioni circa octavum febribus defuit, 9 rediit, & circa 19 defuit. 20 perfecte iudicatus. Euryanatus filius defuit 6, postea rediit nullo prope ordine: tandem defuncta. Paris 34, & 40 defuit: postea erraticè rediit: 120 obiit. Mulieri Thasiæ defuit & febribus 27: postea rediit: obiit 80. Pericli 4 iudicium, neque reversa febris est. Abderitæ virgini 20 defuit: rediit 24: 27 febre iudicata est. Anaxioni 20 defuit, rediit 27: 34 liberatus. Heropytū circiter centesimū febris reliquit: 100 liberatus omnino. Ita nemo ex paucis particularibus vniuersale colligat. ὑποπροπικόν, quod ὑποπροφύδης. Est autem ὑποπροπικόν, quæ ὑποπροφύδης, cum, qui morbus videtur absolutus, postea reperit. Ac recidivæ ferè fiunt diebus criticis insequentibus. Ac nos ferè vidimus ea indicia, quæ 6. 8. 10. fiunt, aut exitiosa, aut ὑποπροφύδης, quia inde recidiva & difficilis exitus. Cur autem ita contingat, difficilis quidem quaestio est. Hipp. interturbato motui naturæ attribueri videtur. Vt enim in mari manifestè fluxus est & refluxus & in visceribus terræ modò calor & humor in ea ipsa viscera recipitur, modò sese foras explicat: sic in nobis motio quædam est foras: quædam intro. Tertiā addit Hipp. quæ in circuitu. Itaque imparibus diebus corpus dimittit excluditque, quod noxium est: trahit verò paribus. Vbi attractum occurrit sano & utili humori spiritui & natura agitatur: siquidē quod est sanum superat, excluditur noxium, si superatur exhalat vitalis spiritus, & quod est noxium, corrumpitur. Ea autem commotio imparibus, sed maxime fit in indicatione morbi: quod cum contingit, homo melius aut deterius habet, sanus evadit, vel extinguitur. At si relinquitur die pari humor noxius & permixtus sano non movetur, recidiva fit: si excluditur, contra naturā motionis id est: propterea insalubre est. Ac de recidivæ causis alio loco. Hic enim tunc recidiva fiat, si paribus febris relinquatur.

VII.

Ὅτι ἀρχὴ λεπτοὶ καὶ κεφαλῆς πρυμνὸς καὶ ἄρσ λεπτὴ πρὸς χρεῖαν παρα-
ξύνη, καὶ αὐτὸς ὁ ἄρσ ἐξ καὶ παρακοπὴ καὶ ἄρσ ἀγρυπνία γίνεται.

Qui initio morbi leuiter habent, accedente capitis pulsatione. Et vrina tenui ad iudicium deterius habent: neque mirum est, si et delirium, et praterea vigilia acciderit.

Λεπτοὶ Hippo. variè vsurpat, propriè quidem, vt in Aph. τὰ γὰρ περὶ αὐτῶν καὶ λεπτοὶ καὶ πρυμνοὶ σώματα. Aliquando ἀρσιν intelligit, vt libro de locis in homine. Interdū leue quoddam facillè dissoluitur, καὶ λεπτοὶ leues somni. Et λεπτοὶ πρυμνοὶ leues febres, quæ vehementibus opponuntur, in qua significatione nunc λεπτοί, qui leuiter febricitant, quomodo & fortes febres, & imbecillas dicimus. Nam λεπτοί, αὐτοὶ, & λεπτοὶ αὐτοὶ teste Phauorino. Vsurpauit autē ἀγρυπνία pro morbo, tenuem ἀγρυπνία pro leui febre laborante. Sic & λεπτοὶ ἄρσιν vrina tenuis, quæ crassæ opponitur. Hic ergo verisimile fit ægrum crudiore materia laborasse quæ circa ventrē, & in capite plurimū colligitur. Ea ergo vel leui febre concalfacta in crassos statūs resoluitur, vnde πυγμός pulsatio. πυγμὸν enim vsurpat Hippocr. ἀντὶ τῆς περὶ αὐτῶν in Progn. Aph. & lib. de ratione victus in acutis. Sed ea pulsatio interdū accidit interna cerebri inflammatione, aut vbi flatus & spiritus via præclusa in ambibus locis cohibentur, & exitū enituntur. Postremò concalfactis spiritibus feruidoque sanguine commotis arteriis. Hic etgo & concalfacto capite, & multo spiritu feruente pulsatio illa fit. At vrina tenuis crudam materiam sequitur, priusquam ea minus incaleseat, & febrili calore moueatur. Sic enim è tenui, turbida emingitur. Sed & in quibusdā febribus biliosis vrina pallida, tenuis & nō abfimilis lotio saniorū. Quæ si per febres eiusmodi est, & accesserit grauis capitis dolor, vigilia, pulsatio, delirium vel phrenitis prænuncianda sunt. Quod in plurimis vidimus, qui ab iis phrenitici euaserunt. Scimus aliquādo imminere delirium aut phrenitide vrinas è coloratis pallidas & tenues

euadere. Id quoque fieri in crisiibus, & aliò conuerfa criticè materia, vt in dysenteria critica Bionis & Critiæ. Sed de iis alio loco pluribus. Quòd autè ad iudicium *περὶ κρίσεως*, & grauius habent, nihil mirum. Tum enim pugna critica est, vbi acerrimum certamen naturæ contra morbum committitur. ac tum quidem existunt, quæ perturbatio critica adferre solet. Ac nihil mirum, si tum quidem delirent, putri materia exagitata, & vapore multo atque fluctuante arcem animæ caput appetente, calfaciente, & siccante, ex quo & vigilia.

VIII.

Ἐν ὧ ἐσι κίνησις ῥιπασμὸς, ὕπνος ταραχώδης, ἀσπασμοὶ ἐνίοτε ἐπιμαρτυρεῖται.

In morbis acutis, motus, iactatio, somnus turbulentus; quibusdam conuulsionem significat.

KINOSIS dicit motionem non simpliciter, sed quæ præter naturam est & consuetudinem. Nam sæpius iacent quieti, aut leuius commouentur, nisi fortasse per integram valetudinem omnia soleant, impatienter ferre, aut molliuscule viuunt. Id ergo in hysto. Epid. inter *ἐπιγνώσεις*, & ea quæ agris mala superueniunt, annotat. Eaque commotio alius ferè vocibus explicatur ab Hippoc. *ἀσπασμός*, enim *ἐλυσμός*, *βλασπισμός*, *ῥιπασμός* sæpe annotat in Epidem. quorum omnium vim clarè exponit in Alipia apud Harpalidem 7. Epid. Ac de iis omnibus antea. *ὑπὸ ταραχῆς* ferè delirium antecedit, atque acri materia & putri commorssi membranis & nervis conuulsio sequitur. Ac ferè fit, vbi maligna materia exestuant, atque inde natis vaporibus, qui caput repleant, spectra quædam & varia simulachra animæ prætenduntur, vnde turbulenta somnia, ex quo ægri tetriculamentis perculsi exclamant, & similiter vigilantibus loquuntur. Qui somnus necessario laborem inuehit, vires labefactat, perturbat mentem, distillationes & aliquando inflammationem inuehit, quod mortale scripsit in Apho. Atque hic somnus conuulsionem adferre potest, multo magis, quàm vel *κίνησις*, vel *ῥιπασμός*. Hæc enim ferè circa ventriculum æstuantem: *ὑπὸ ταραχῆς* in cerebro feruenti materia commouetur.

IX.

Αἱ ταραχώδεις θρασύνονται ἐγίρεισι παράφοροι, πονηροί, καὶ ἀσπασμώδεις, ἄλλως τε καὶ μὲθ' ἰδρώτων. ἀσπασμώδεις δὲ καὶ θαλάσσης καὶ μετὰ φρενὸς δοκεῖσι ψύξεις, ἀτὰρ καὶ ὅλα τὸ σῶμα. οἱ τοῖσι δὲ ὑμνωδὲς ἐρῶσι.

Turbulenta cum ferocia excitationes mentem emouentes, mala sunt, itémque conuulsoria, tum alias, tum cum sudoribus. Conuulsoria etiam videntur colli ac dorsi perfrigerationes, imò etiam totius corporis: in his mictiones sunt pelliculosa.

AUT θρασύνονται legendum, quomodo in Proth. aut θρασύνονται more suo sine aduerbio *ἄθροισι* vel simili dixit. Et in Proth. non *παράφοροι*, sed *ἀσπασμώδεις* tantum. Atque vtrumque esse potest à turbulente excitatione somni, violata mente delirium, violatis neruis conuulsio. Vis enim illa actuum vaporum tum animæ, tum neruis incumbit. Itaque vel alterum conuulsio, aut delirium: vel vtrumque sequi potest. *ἐπιγίσεις* autem, vel *ἐγίσεις ταραχῆς* turbulentæ excitationes è somno, vt est verisimile, somnorum turbulentum insequuntur. Intelliguntur autem, quia expergefactus eger vacillat mente, & visis facile perturbatur, vel inualecente malo exclamat, vociferatur, interminatur, temeraria quædam loquitur, vel quasi attonitus hæret. Ex quibus delirium, phrenitis, & conuulsio excitari possunt. Ac breuiter

breuiter somnus, excitatio è somno, vigilia, turbulencia, omnia phrenitica sunt. Sequitur autem *πονηρὸν καὶ ἀσθενέστερον αἰσθεῖν τε καὶ μετ' ἑσθιόν* cum aliàs, cum si sudauerit æger. At nec sudor periculum augebit conuulsionis, quin interdum auertet. Quod sequitur *ἀσθενέστερον ἢ καὶ τραχὺς καὶ μεταφρίνῃ δ' ἐκείνῃ φύειν ἀτὰρ καὶ ὅλῳ τῷ σώματι* τὰ τοιαῦτα ὑμῶν δ' ἐστὶν ἔρσεις. Hoc est, conuulsionem quoque ostendunt cervicis dorsique manifestæ perfrictiones. atque adeo totius corporis. Urinæ in iis membranaceæ. In Protrhet. non *ἀσθενέστερον*, sed *ἀσθενέστερον ἐγγὺς σπένει* nec ὑμῶν δ' ἐστὶν, sed ἀφ' ἑωδ' ἐστὶν sputosæ: additque *ἅμα ἀφύχιν ἢ ὁμμάτων ἀμύρωσις* animi deliquium & oculorum obscuratio. Hæc, inquam, iuncta omnia in breui conuulsionem significant. Galenus δ' ἐκείνῃ ad vniuersum corpus, quod manifestè refrigescit, retulit in Protrhet. Nam alio loco quàm in his Coacis, scribitur. Hic enim antecedit *ψύχιν* in Protrh. sequitur. Itaque hoc loco ad vniuersum corpus referri non potest. Perfrigeratis ergo partibus, vnde nervi in corpus distribuuntur, ceruice & dorso, conuulsio quidem sequi potest, sed non necessariò. Neque enim in rigoribus criticis, iniuriis accessionum intermittentium febrium, refrigeratio earum partium corpus conuellit. Sed diutius insidens frigus iis partibus, quod certè nervis inimicissimum est, conuulsionem adferre potest. De urinis autem membranaceis, quas ὑμῶν δ' ἐστὶν appellat ἔρσεις, non video quid intelligat, nisi fortasse eadem sint, atque ἔρς illa πεταλώδεια Prognostici, inditia colliquationis potius, quàm conuulsionis. At si ἀφ' ἑωδ' ἐστὶν, ex quoque colliquationis & vehementis perturbationis, in venis agitata bile, & calore effervescente in cruda materia vbi reuera conuulsionis metus est. Alibi quoque legitur *ἐπὶ ἑωδ' ἐστὶν*, quæ cum crudæ sint, & ostendant caput repleti frigido humore, metum faciunt conuulsionis. *πυώδεις* quoque legitur purulentæ. Duplex autem earum genus est. Alterum, quia reuera purulentæ sunt abscessu rupto & pure per urinas decurrente. Quod si accidit, nihil adferent periculi conuulsionis, ac potius conuulsionem auertent. Alterum genus, quia purulentis similia sedimèta sunt, aut urinæ totæ crassæ, & turbidæ quasi permixto pure, quæ neque propria conuulsionis signa sunt, quanquam turbidas & inmentorum urinis similes inter conuulsionis signa notauit Hippocr. in Aphorif. Galenus magis probat, vt ἀφ' ἑωδ' ἐστὶν legamus. ἀφύχιν quoque & ἀμύρωσις animi deliquium & impedimentū lucis author Protrh. conuulsi signorum conuulsionis addidit. Atque hæc omnia propè inter ἀμείβεσθαι & ambigua signa censenda sunt.

X.

Αἱ ἐν κοίμῃ παρακρίσεις, ἀσθενέστερες.

In sopore mentis alienationes conuulsionem demunciant.

Kοίμῃ aliter κοίματι, quod multis locis Hippocratis ambigua lectione accidit. Nos κοίματι verisimilius legimus ratione ducti & experientia. Ratione quidem, quia propior & magis continens causa est conuulsionis affecto cerebro, quod in comate sit, quàm æstuantibus venis & corde in ardente febre. Experientia, quia aliquot ægros vidimus sopore occupatos, sed obmurmurantes & deliria quædam loquentes summissa voce. alio astricta, quibus primùm tremula quædam motio, deinde grauis conuulsio, quæ ægros rapuit. Nam in eo comate aliquid bilis permixtum pituitæ: ac bilis celerius ignem concipit, putrescit vtraque, & vapore putri membranas & nervos conuellit: & vt augetur vitium, & putredo inualefcit, ita ingrauescit conuulsio. Paulatim autem ea inualefcit, quia pituita tenuis & salsa prius putrescit: deinde quæ crassior & frigidior est. Et ex varietate materiae varia sunt symptomata. Nam vapor frigidus & crassus, eademque materia soporē facit: intemperies magna & vapor acris deliria commouet. Ea omnia, vbi membranas & nervos lædunt, conuulsionem accersunt. Et vt in ardente febre & deliria & conuulsionem fiant, in nullo tamen genere febrium sæpius ea omnia coeunt, sopor, delirium, conuulsio, quàm in quo multus crudus humor permixtus bili computrescit.

XI.

Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασυαὶ παρακρέσεις, θηριώδεις καὶ απομώδεις προσημαίνουσιν.

Qua feroces desipientia in breui desinunt, in ferinam inuadunt, & conuulsionem prænunciant.

Eπ' ὀλίγον dicit hoc loco, quia in breui conquiescunt. Si cui igitur alioqui modesto delirium in febre nascitur, in quo ferox quædam temeritas existat, ac breui eiusmodi delirium conquiescat, iudicabis delirium quidem vi febris excitatum, quoddamque remissa febre desit, sed è feroci illa temeritate, nescio quid phreniticum latere, quod postea se proferat. Nam paulò post inualecente febre, & causam phrenitidis, quæ in cerebro est, vel aliunde in cerebrum influat, excitante θηριώδης ferina insania se proder. Scribitur hæc sententia in Protrhet. αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασυαὶ τῶ παρακρέσεως θηριώδους ἔσι. Additur autem in quibusdam codicibus καὶ μὲν ἐπ' ὀλίγον χρόνον γίνονται, vel solùm si breui tēpore perseuerent. In Aphor. ordine scripsit pericula desipientiæ. Longius enim à periculo, quæ cum risu, deinde quæ μετὰ αὐτοῦς ferit, quia etiam absurda loquantur, quædam tamen spes prudentiæ permiscetur delirio. Sequitur autem παρὰ τὸ σφαλιχόταται θρασυαὶ reliquis periculoliores, quæ cum feroci temeritate accidunt. Atque hæc aliquando manitæ & longius perseuerant, nec minus in ferinas degenerant, quàm quæ & obscuræ & breuius eiusmodi sunt. Verùm illæ extra prælagiendi artem ponendæ sunt, cum satis se prodant. Obscuræ verò & breues non nisi ab artifice cognosci possunt, neque intelligi, quid in posterum portendant. Ceterùm, ut scribit Galenus, omnem mentis alienationem, quæ ἐργυλῆ sit, θρασυαὶ θηριώδους, quæ cum iracundia, temeritate & audacia, aut feritate sit, melancholiæ attribuit. Sed ut febris & bilis accenduntur, ita deliria leuiora in grauiora degenerant. Ac grauissima dementia est, quæ θηριώδους appellatur iam vltima bile flaua, & in atram versa, ubi ægri iam temerè feriunt, exclamant, mordent, calcitrant, vix vinculis retinentur, & ad instar feræ rabie percitæ omnino sequunt. θηριώδους quoque alia ratione, quia κακοῦδους: sed de ambiguitate vocis alio loco pluribus. αὐτὸν πρὸς τὸ μαινέσθαι & inflammatione cerebri inde orta, & acti materia mordente, & arefactus nervis.

XII.

Ἐν τοῖς μακροῖς κοιλῶσι ἀλογίαι ἐπάρσεις, απομώδεις.

In longis morbis tumores ventris citra rationem orti conuulsionem significant.

Conuulsio & acutus morbus, & acutos morbos magis sequitur: & si in longo morbo tumor aliquis in ventre existit, non ideo conuulsio in metu est. Tumor is aut scirrhus aut oedema ferè est, vel genus aliquod hydropis, à quibus nulla conuulsionis suspitio est. Quòd si tumor is euanesceat, & in nervos materia transferatur, resolutio potius, quàm conuulsio expectari potest. ἐπάρσεις dicit, quæ sæpe ἐπάρματα vocat Hippoc. in Protrhet. & Epid. ut ἐπάρματα αὐτὸν ἐπὶ τῷ, lien extumuit in Philisco, & aliis. Ac de omni tumore vsurpatur, peculiariter de iis, qui ad aures existunt. Nam ἐπάρματα interdum sic appellat, alia adiciens καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς, ut primo Epid. ἀλογίαι, quia nullà antegressa causilla manifesta, nullis signis editis, nulla denique ratione præuisa existant.

XIII.

Τὰ ἐν τῷ τραχώδῳ, ἀγρυπνῶν, ἐπὶ τῷ ζῶντι ἐκ ῥινοῦ, ἐκ τῶν καυμάτων, ἐκ τῶν ῥυτίων, ποήσονται ὅς ἐστι τὸ αὐριον, ἐφιδρώσονται, χαττιχθεία, παρακρέσονται, αἱμορροεῖ λάρυγας, καὶ λυεῖ τὰ παθῖα. τὸ ὑδατοῦδες ὕρον τοῦ αὐτοῦ σημαίνει.

Affectiones

Affectiões statim turbulenta, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, sexta die alleuantes per noctem, verum postridie rursus affligentes, exudantes in somnum delata, mentem emouentes, large sanguinem fundunt, & morbos solvunt. Aquosa urina talia significat.

EX vno xgro vel pluribus signa collegit, quæ profluuiū sanguinis prænuntiant. Sed statim initio alij *ιὺθὺ*, quod est, vel statim ineunte morbo, vel nec opinantibus xgris, quale ferè contingit in perturbatione critica. Alij *ιὺθὺτα* modesta & cōposita. Vt autem solet aliquando, quæ sunt xgrorum, morbi: & quæ morbi, xgris attribuit, vt sit sensus, Qui compositi, hoc est, animo & corpore quieti, euadunt turbulenti. Est autem *παράχῃ*, vnde *παράχῃ δὲ* præludium dementiæ, quasi dicas, leuis dementia. Neque enim ideo dicuntur, quia insigniter anima perturbatur, sed leuiter. *ἄγρυπνα* verò, qui sine somno diem noctemque agunt, phrenitidis aut delirij potius, quàm profluuij sanguinis argumento. *ἐπισκίζοντα*, aliàs *ἀποσκίζοντα* de stillis sanguinis è naribus dictum. Neque hoc firmum signum est hæmorrhagiæ. Aliis enim extillat sanguis, nec hæmorrhagia salutaris insequitur. Aliis antecedit stilla, profluuium salutare è naribus succedit. Sed quam vim & stilla, & fluxus leuis, & largum profluuium sanguinis habeant, alio loco exponemus. *ἐπισκίζοντα* & de stillatione sanguinis simpliciter, & de ea, quæ subinde redeat, vt in Proorrh. *ἐνδὲ ταῖσι σάφης δύσκολαι, ἄλλως τε καὶ ἢ ἐπισκίσεις*, Vndecimo stillæ sanguinis difficile, tum aliàs, tum si subinde stillauerit. Ac ferè damnatur Hippocratum aliàs, tum si diebus indicibus & iudicatorijs acciderint, multò etiam magis, si crassus est & niger, qui extillat sanguis. *ἐκρίνων* in Proorrh. omittitur, & raro verbo *ἐπισκίζον* addit. *ἐπὶ τὰ πρὸ ἰδεντα* sexto leuius habentia. Sæpe fit imminente crisi, vt hæc ordine sequantur, leuiora omnia, paulò post ingrauescētia excitata perturbatione critica: deinde vacuatio, quæ morbū soluat. Ac verisimile est in hoc xgro quarto aut quinto extillasse sanguinem puriorem non crassum & nigrum, qui iis diebus ferè lethalis est. Præterea in dies pares incidisse accessiones sexto in salutari morbo naturam vires collegisse, nec irritatam morbo nocte, quæ intercedit sextum & septimum, commissa pugna naturæ contra morbum perturbationem criticam extitisse. Quibus enim crisis fit, iis nox grauius ante accessionem. Ex quo *ἐς τὴν αὐριον* postridie, septimo videlicet, materiam in caput conuersam, ex quo occupato cerebro, plenior capite, exudatio quædam, quam *ἰφίθουσι* appellare solet, in somnum delatio, delirium. In vehementi concertatione ac tandem victrice natura materia tenuata, apertis viis sanguinem salutariter erupisse & largiter profluxisse. *Τὸ ἰδαν δὲ ἔστιν* &c. Tenuis urina de repente apparens, non hæmorrhagiæ, sed versæ bilis in caput aut alias partes signum est. Nam & parotides & sine his phrenitides, & alia vitia cerebri inde consequuntur, de quibus plura alio loco.

XIIII.

Μετὰ τὸν εἰρημύον τὸν ἰξισμύον μελαγχολαῖς, οἱ βομώδεις γετόμνοι, χακοήδεις.

Qui cum relatis, ab atra bile mente moti, tremuli fiunt, malignè habent.

E*πισκίζον* solet usurpare pro *ἐξουσίῃ σφοδρῶς*, & inde *ἐκστασις* vehemens delirium est, & veluti turor. Quod autē *μελαγχολικῶς* addit, malum ingeminar, vt inde *θυρίδης* ferina insania significetur. Versa enim flaua bile in atram, & iam cerebri corpus imbuente. & inde mentem violante, eiusmodi insania mouetur. Iam verò æstuante febre bile feruida & iam in atram versa, exhausta vi & infuso

neruorum succo tremores fiunt; ac certè mirum nisi etiam conuulsiones insequantur. Vnde non κακὸς θάνατος malignitas, sed certum exitium ostenditur. κακὸς θάνατος enim ut periculum denuntiet, neque tamen omni spe ægrum deponit. Illud autem cum sit, certa desperatio est. Scribitur initio huius sententiæ μετὰ τῶν ἀρρυθμίων, quod melius priori sententiæ ascribatur. Alioqui si quis ascribat, sciat omnem sanguinem angustius compressum trahere naturam melancholicam: atque accedente æstu facile in atram bilem degenerare, ex quo & ἰσχυρὸς μελαγχολικὸς, & inde tremor, postremò interitus.

XV.

Παραπροσώη ἐν πνεύματι καὶ ἰδρωτί θανάτου.

Desipientia suppuratis & sudantibus lethalis.

IN quibusdam codicibus πνεύματι, in aliis ἐμπνεύματι: πνεύμα Hippocr. genus est respirationis, in quo æger cogitur frequentius spiritum reddere, & attrahere, vnde πνευματώδεις, πνευματικοί anhelosi, & qui crebrius spiritum agunt. Atque in ea difficili respiratione facile exudant ægri infirmitate naturæ, & molestia respirationis. Ac plerosque videas agentes animam, delirantes, pressos angustia spiritus ita interire. Ea verò difficultas spiritus nascitur natura iam fatisciente, læsa animæ potestate, quæ respirationem facit. Itaque languente natura, vi tracto spiritu, vita in sudorem expirante, quid aliud, quàm breue exitiū expectes? Purulentis plurimùm exhalat è putri & iam grauitè olente materia, quæ cum in pulmonibus caleat, & moueatur, magnam vim gignit putris & calidæ exhalationis, quæ cum natura sua caput appetat, malas saturato rubore tingit, cerebrum violat, & mentem, vnde deliria. Exudatio autem familiaris est purulentis. Ea autem non vi naturæ, sed morbi & vita languesciente accidit. Vtunque igitur reuera θανατώδης, lethale.

XVI.

Θανατώδης ὁ καὶ ἐν πνεύματι καὶ λυγμῷ.

Lethalis quoque in crebriore anhelatione & singultu.

QVia hîc πνεύματι scribitur, ut vitium repetitionis declinetur, verisimilius quis arbitretur proxima sententia legendum ἐμπνεύματι. Singultus autem ad difficilem spiritum accedens in acuto morbo, iam lethale est. At λυγμῷ dicit propriè, aut, ut solet multis in locis, popularibus & vulgo vsitatis vocibus uti, singultuosam respirationem, hoc est, offensantem, quæ accedens difficili spirationi in breui mortem portendit.

XVII.

Ενύπνια τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆ, ἀγαθὰ.

Insomnia conspicua in phrenitide bono sunt.

QUæ sint insomnia ἐναργῆ torfit interpretes Hippocratis Satyrum, Galenum & alios. Ac si conspicua dicas, quæ ab intelligentibus medicis & domesticis videntur, obambulans in somno phreniticus apertis oculis quædam enuncians ordine, ea insomnia nihil ad prælagium conferunt. Id quod & sanis quibusdam accidit nullo incitante morbo. Alij phrenitidis signum faciunt, si in morbo conspicua, hoc est, veris aptisque formis rerum designata insomnia fiunt. Sed & hoc sanis & ægris accidit nullo phrenitidis argumento. Melius itaque fortasse phreniticorum insomnia visa interpretari, quæ dormientibus prætenduntur, & excitatos somno exturbant

exturbant, coguntque ut sui insomnij inditia quædam vel gestu vel sermone exponant. Sed & phreniticis vigilantibus multa offeruntur, aut recens excitatis somno, quæ abigi iubent, aut quibus etiam delectantur. Angeli, dæmones, amicorum forma, diuorum imagines, quæ somnia visæque bono esse possunt. Conspicua enim spectra integra, apta, quæta perturbatis, monstruosis & mutilis meliora, quomodo & sanis. At æger qui similia sanis habet, ea bono sunt, si dormit in latus bene composito corpore clausis ore & oculis. Multa sunt eiusmodi notata ab Hippocrate. In sanis igitur qui salubri victu & cultu corporis vtuntur, omnique perturbatione vacui somno se dedunt, anima nec inopia languens nec satietate pressa. Scripta hæc sententia in Prorrh. hoc modo, *ἐν πρὸρρησι τὰ πρὸ φρενιτικῆς ψυχῆς*. quæ non abs re torsit interpretes Hippocratis. Primum enim dubitari potest qua ratione somniat phrenitici. Vigilant enim; & inter præcipua signa phrenitidis & antegressa & connexa vigilia est. Deinde ut somnient, qui fiat ut agitata bile, perturbata mente & vehementius commota, conspicua fiant insomnia, hoc est quæta & non perturbata. Postremo ut sint eiusmodi, quis intelligat & insomnia esse, & ea conspicua. Non phreniticus expers intelligentiæ & omnino conturbata animæ potestate, quæ *φρενιτικὴ δύναμις* appellatur. Non medicus, & multo minus rudes artis & ægro familiares. Insomnia enim neque sub sensum cadunt, & non nisi ab eo, qui somniat ratione vlla comprehendendi possunt. At quomodo somnians phreniticus violata ratione & imaginandi potestate sua insomnia concipiat? aut ut concipiat, qua ratione exponat non nisi absurda effutens? Alij ergo de insomniis, quæ phrenitidem antecedunt, atque denunciant. In phrenitide enim imminente, etiam si vigilia ferè præcedit, somnus tamen aliquis aliquando intercedit, in quo somnia quædam efficiunt, ut ægri exclament, perturbentur; atque ita excitati quid somniauerint, possint exponere; quod ad præsagium medicus assumit, qui intelligit & turbulentas vigilias, & somnos denunciare phrenitidem. Et de visis quoque aut spectris, quæ omnia insanientibus apparent, ab iisque clarè exponuntur, intelligi potest. Hic enim angelos, dæmones se videre ait: alius hoc genus animalis abigendum iubet. Vidi qui in phrenitide mediis ignibus, quos purgatorios vocant, versari sese affirmaret, ac sese mortuum diceret: cumque refutaretur, quoddam ederet, loqueretur, respondebat, quem videremus edentem & loquentem, se non esse, sed fratrem. Ac cum multis diebus febre inarisset, eaque dementia perseverasset, beneficio ætatis adiutus remediis conualuit. Sunt qui se frigida complui affirmant: ac propè infinita sunt exempla, varia quoque genera eorū ludibriorum, quæ phreniticis occurrunt. Cæterum phreniticis quæta bile neque iam concitata magis conspicua sunt insomnia: & spectra vigilantibus prætenduntur. Nam & ij, quod aiunt, vigilantes somniant. In natura enim sicca eodemque morbo magis conspicua sunt insomnia: propterea & melancholicis ea euidentiora sunt, quomodo phlegmaticis naturis intemperanter viuentibus, morbis frigidis, & pituitosis, comati, lethargo, aut nulla insomnia sunt, aut ea confusa atque perturbata. Quod & sanis accidit. Nam, ut ait Socrates apud Platonem, in sanis qui salubri vtuntur victu & cultu corporis, siquidem anima nec inopia langueat, nec satietate prematur, nulla perturbatione distracta somnia fiunt non nefaria, non perturbata, sed vera. Actum quidem *αὐτὰ ἑαυτῆς*, ut Hippoc. loquitur, & sui iuris nec obstricta officiis corporis se colligit, & in quietiora somnia incurrit. At contra intemperanter viuentibus, inopia languentibus perturbatione distractis, vitio aliquo corporis male affectis nefaria, deformia & perturbata insomnia fiunt. Sed de iis Hippoc. lib. de insomniis. Is enim medico insomnia cognoscenda iubet non eo solo lib. sed in Epid. Ac diuina quædam ponit, quanquam summis placuit Philosophis diuinationem esse, neque pertinacius denegandum, neque temere assentiendum. Cõstat certè multa diuinitus inspirari, qualia fortasse credita, quæ in Epidauri tēplo Aesculapij dormientibus ægris offerebantur ad morborū remedia, & quod Gale. fuit de secunda vena, quæ media est inter pollicem & indicem. Multa sunt eiusmodi in iis qui aliquid diuinationis & artificij statuunt in somniis diuersi ab eo quod in lib. de insomniis Hipp. cõscripsit.

XVIII.

Εν φρενίτιδι διαχωρῆσις λευκῆς, καὶ τοῦ ῥότου, κακόν. ῥῖγος τυτέοις κακίστον.
In phre

*In phrenitide egestiones alui alba, & torpor, malum. Rigor his
pessimus est.*

Alba deiectio fit interclusa via, quæ à conceptaculo fellis bilem deducit ad intestinum, ut in morbo regio interdum contingit, & febribus quibusdam malignis. Fit & nimis concalfacta superiore parte iecoris, nimirum quoque concalfacto cerebro. Sic enim una cum sanguine bilis sursum facillime rapitur. Ab alimentis quoque & aliis, de quibus capite de deiectionibus. Vtrumque graui periculo illud quidem si ante septimum effusa bilis in corpus morbum regum induxit. Hoc verò omnino malum maligni & crudi morbi inditium. *Νωθρότης* verò non perpetuò, sed aliquando quidem, ubi exagitata bilis secum rapit in cerebrum, frigidam crassamque materiam, unde torpor mentis & ignauia nascitur, quæ ratione phrenitici in lethargum & frigidos morbos è vigilis in soporem incidunt. Aliter quoque maiore periculo atque adeo imminente exitio extincto calore nativo, & iam natura marcescere. Rigor autem per se quidem criticus esse potest in phreniticis, quem sudor aut insignis vacuatio insequens ægrum liberet: sed cum ignauia, cum albis deiectionibus rapta sursum bile cum sanguine omnino malus est, quia crudo etiam morbo incidit. Hæc author Proth. videtur annotasse in Archicrate.

XIX.

*Εν τοῖς φρενιτικοῖς ἐν ἀρχῇ τὰ ἐπιεικέως ἔχοντα, πικρὰ τε μεταπίπτειν
τε, καὶ ὀνύχια.*

*In phreniticis initio cum omnia moderatè habeant, & subinde
commutantur, malum.*

Aρχῇ dicit principium, quod ferè triduo circumscribitur. Siquis igitur primo die omnia clementer habet, secundo aut tertio die vel eò tardius concitata materia, & subinde loco mota, quæ vel copia premit, vel maligna qualitate scruat, variè corpus efficiat, ut hoc casu nato eòque protinus deficiente aliud atque aliud subnascatur malum. Hoc autem *μεταπίπτειν* dicere consuevit. Differt autem ab eo, quod *ἐπιγίγνεται*. Nam *ἐπιγίγνεται* dicitur cum priore malo non cessante nouum malum subsequitur: *μεταπίπτειν* verò, quando soluto priore morbo vel symptomate nouus morbus aut casus incidit. Verum natura *μεταπίπτειν* consideranda, & quæ ex quibus fiunt. Potest enim grauius malum in leuius commutari vel contrà. Illud tolerabile: hoc verò damnum est. Sed eiusmodi metaptosis in phreniticis ferè est, quia è vigilia sopor: & contrà, è clementi delirio turbulenta aut etiam ferina dementia sequitur: ex quiete turbulenta iactatio: è loquacitate taciturnitas, aliæque id genus. Fit quoque *μεταπίπτειν* cum materia mutato loco aliò transfluxu. *μεταρρυσιν* appellant. Ac breuiter omnino transmutatio in deterius, qualis phrenitidis in lethargum, deliræ loquacitatis in taciturnam insaniam in vitio est. In prauis autem *μεταπίπτειν* usurpatur. Neque enim si quis è siti vehementer iam non sitis, *μεταπίπτειν* est, nisi extinctio sitis sequatur extinctionem naturæ sentiens. Et cum in phrenitide transfluxus è corpore in cerebrum extiterit, nunc quidem visus offenditur, ut æger floccos decerpat, venetur muscas, & in vanum admoueat manus parieti, & stragulos capratis quod abest & sensum fallit, paulò post tubicines abigi iubet audiendi læsa potestate, aut cum nihil sit, quod oleat grauius, tamen grauius olens summouendum præcipit: ardere se mediis ignibus affirmat, & alius frigida cõpluit: ridet, canit, eiulat, lachrymatur, membra contrahit, paulò post exportigit, multorum meminit, omnium vel multorum obliuiscitur. Sunt & alia propè infinita, in quæ è clementi primùm & simplici initio incurrunt phrenitici. Author Proth. eiusmodi *μεταπίπτειν* in phreniticis conuulsionem denunciare scribit *τὰ ὅτι φρενιτικοῖς πικρὰ καὶ μεταπίπτειν αὐτοῖς*. Siquidè vi morbi nimium siccantur nerui, aut acrimonia

monia humoris irriterentur, vel prementur copia. Id author sentētiā hoc modo scripsit, ὅτι τοῖσι φρενιτικοῖσι ὅν ἀρχή, τὸ ἐπιεικὲς πυνεῖ δὲ μεταπίπτει, καὶ τοῖς τοῦτον, καὶ πυνεῖσμός ἐκείνους. Atque in quocunque morbo qui initio simplex sit & clemens varia & frequens malorum symptomatum commutatio damnanda est. Atque si nec simplex initio aut morbus alius, aut phrenitis μεταπίπτει, tamen & malorum symptomatum varia commotio grauis est, qualis in Dealcis vxore & alius describitur ab Hippocrate.

XX.

Τῶν ἐξισταμένων μελαγχολικῶς, οἷς φόμοι ἐπιγίνονται, καὶ χεῖρον.

Insanientibus melancholicè siquidem tremores superueniant, malum.

Eκείσις μελαγχολικὰ vehemens & ferina intelligitur. Tolerabilior enim phrenitis est, quæ à bilie pallida, grauior quæ à flaua, perniciosissima, quæ iam ea visa & in atram versa commouetur, hēctica, vt ita dicam, cū eo humore delibutum fuerit cerebri corpus. At tremores quidem consequi atque adeo conuulsiones verisimile est febre æstiuante, & maligna qualitate materię valde siccatis neruis, atque commotis. καὶ αὐτὸν dicere non debuit, ac nec satis periculum explicat author Protrh. à quo eadem sententia est, cū id κακὸς θῆς scribit. θανατώδης enim aut aliquid tale verius scribatur.

XXI.

Οἱ ἐξισταμένοι μελαγχολικῶς, φόμοι γινώσκονται, καὶ πυνεῖσμός, ἢ φρενιτικοί.

Qui melancholica insania tenentur & tremuli fiunt, & subinde sputant, an non phrenitici?

Cætera quidem exposita. πυνεῖσμός autem inter signa phrenitica sæpe scribitur ab Hippocrat. & experientia, quæ fit sæpius obseruatis ægris ea res confirmatur. Est autem cū tenuem pituitam sæpius expuunt, quomodo & alij subinde screant, propterea & ἀναγκήν τις inter ea signa phrenitica ab Hippocrat. notantur. Fit autem sputatio illa frequens in sanis quidem ore ventriculi multa tenui pituita languente, vel cerebro eandē materiam in os demittente. Fit autem in phrenitide calido & sicco morbo laxa vi imaginatrice, aut quia ab inflammata & imbecilla parte tenue quid in os defluit, quomodo lachrymatio inflammatis & iam infirmis oculis. Quærit autem, an ij phrenitici? Communiter quidem phrenitici sunt, aut certè de ea re dubitari potest vulgari sensu, quia iam refrigerante feruore bilis & calore exhalante ægri muti, taciti, quieti iacent, qui antea vehementer perturbantur, multa verba effutiebant, vociferabantur. Hæc autem fiunt instante morte.

XXII.

Οἱ ἐκείνους, ὅς τις ἐπιπυρεξάντης, φρενιτικοὶ γίνονται.

Mente moti, acutè in super febricitantes, phrenitici fiunt.

Vox ὅς τις acutè & insanientibus & superfebricitantibus connecti potest. Sed & author Protrh. vocem ἐπιπυρεξάντης subicit σὺν ἰσχυρί, quod & ad antecedentem vocem & consequentem aptari potest. Ac iam putet quis ἰσχυρί, quæ vehemens insania est, distinctū vitium esse à phrenitide. Ac profectò hic author videtur

& hac & superiore sententia separasse. Sit ergo cui primùm concitata bilis ardens caput violauerit: febricitabit is & vehemēter insaniet. Verùm beneficio naturæ exclusa bile & insania conquiescet, & extinguetur febris. Ac rursus vel bile aliqua relicta, vel noua nata repetit febris, sudor sequitur, sed inutilis & phrenitis. ἐπιπυρί-
farris enim de repetente febre, quæ vel intermiserat, vel remissior euaserat, dicitur: nonnunquam vbi id subinde accidit.

XXIII.

Οἱ φρενιτικοὶ βραχύποτοι, ψόφῳ χαθ' ἀπὸ μύθου, φομῶδες ἢ αὐασμῶδες.

Phrenitici pauco utentes potu, strepitu facile perculsi, & expauescentes in tremorem, vel conuulsionem incidunt

Bραχύποτος dicit, quia parùm & ex longioribus interuallis bibunt. Alij parùm quidem semel bibunt, sed id ferè assiduè, quos μετὰ βραχὺ πίνοντας appellāt. Illud inter phrenitica signa numeratur. Contingit enim violata mēte, quæ non sentiat corpus reficcatum indigere succo & potu. ψόφῳ verò κατὰ πῶλον interpretē Galeno ψόφῳ ῥαδίως αἰδαιόμενοι, ἢ μὲν τοὶ κατὰ πῶλον, qui strepitum facillè sentiunt, atque adeo expauescunt, ψόφῳ δὲ vna voce appellati, ac κατὰ πῶλον αἰδαιόμενοι σφοδρῶς qui vehementer sentiunt. Impropiè scriptā orationem putat Galenus, sed quod ad præsagium nihil faciat. Hoc magis quod ab Hippocra. in ægris ψόφῳ duobus modis annotatur: vno quidē vt hoc loco, de iis qui leuissima causa externa, aut certè nulla perterrentur. Id quod melancholicum est. Videmus enim melancholicos etiam sanos, qui insibilante vento, commotione instrumēti domestici celeriter expauescant. In phreniticis pavor is bilem flauam iam transire in atram & sanguinem crassiorem in melancholiam ostendit. ψόφῳ aliter strepitus notatur in bibentibus cū auditur, dum perstreper descendens potus. Id Hippo. sæpius annotauit & vulgus doctum experientia lethale signum pronuntiat. Eius autem strepitus duplex causa, ariditas palæ, quale est si in vesicam aut canalem sicca, angusta liquor aliquis diffunditur. Altera causa occurfus flatus potui, id quod flatulentis corporibus accidit & audius potum ingargitantibus. Incurrit enim spiritus liquori, & strepitum facit. In Cydis filio καὶ ὅποτε πίει κατὶόντος ἐς τὰ σάβια, ἢ καὶ κοιλίῃ ψόφῳ δῖος καὶ χαράσσει, & cū biberet, exaudiebatur strepitus descendētis potus in pectus & ventrem, quod & Chartadi accidit. Vbi populari consuetudine loquendi abusus (quod sæpe facit) σάβια gulam dixit. Plato quidem potū credidit in pulmones delabi, sed contra eam opinionem Hippocrat. disputat 4. de morbis & libello, quem de corde inscripsit. Idem in Chartade paulò post, & Theodori vxore. At in phreniticis & ardēte febre is casus celerius accidit, quia utroque morbo plurimùm corpus exarescit. Quod autem subiicit φομῶδες ἢ αὐασμῶδες vtriusque causa tremoris & conuulsionis in phreniticis imbecillitas neruorum & ariditas.

XXIII.

Τὰ ἐν φρενιτικῷ γενναῖα φομῶδες θανάσιμα.

In vehementi phrenitide tremores mortiferi.

Galenus γενναῖα phrenitidi cōiungit, quia solas vehemētissimas phrenitides tremor soleat cōsequi, & σφοδρῶς vehementer, γενναῖα insigniter, vel ισχυρῶς fortiter interpretatur. Alio loco κατὰ ψόφῳ γενναῖα perfrigerationes vehemētes dicuntur Hippo. vehementia autē phrenitidis intelligitur, quia vehementius insaniant, tumultuantur, ferociant. In qua vigiliis, inedia, assidua cōmotione corporis, æstu febris virtus exoluitur. Nerui autem supra modum inarescunt, ex quo tremor & interitus. In Protrh. non θανάσιμῳ lethale, sed εὐλαγῇ scribitur. Atque vtrūque verum vehemētissimas phrenitides in tremorem incutere, & inde ægras interire.

XXV.

Αἱ περὶ διαγῆϊα παραφροσύαι, κακίσται.

Quæ circa necessaria deliria fiunt, ea pessima.

Aναγκαῖα quæ dicat, parùm liquet. Neque enim verisimile sit Philosophorum more ἀναγκαῖα intelligere, quæ opponuntur iis, quæ vel opinione vel phantasia capiuntur. Loquitur enim Hippo. populari consuetudine. Et quanquam grauior error est circa æterna & necessaria, quàm circa δέξασθαι opinabilia, non videtur tamen ea interpretatio apta huic loco. Hippo. ἀναγκαῖα violenta interdum appellat, ut in opere de fracturis. Ac fortasse necessaria intelligit necessarias actiones naturæ: potum, cibum, excretiones eorum, quæ inutilia sunt, quia nec esse volunt nec bibere, à suavi potu quasi veneno abhorrent, & scetere dicunt, quæ affertur. Excrementa verò alui & vesicæ nullo sensu egerunt. At nec hoc mihi potest satisfacere, quanquam reuera id pessimum est, quia is error graue malum exolutionem virium accersit. Coniciat ergo qui volet, quid ea voce intelligatur.

XXVI.

Αἱ δὲ τῶν παροξυνώμεναι, ὀλέθρια.

Quæ ex his ingrauescunt, lethalia.

Sive quis legat δὲ ἐκ τῶν παροξυνώμεναι parui refert. Nam de ingrauescentibus deliriis intelligit, quod certè lethale, quia videlicet iam lethali vitio accessio fit grauioris mali.

XXVII.

Αἱ παρακρίσεις, φωνὴ κλαγγώδης, γλώσση ἀσπασμώδης, καὶ αὐτοὶ ἱσμοὶ δεινοὶ, γινώμενοι, ἐξίεται. σκληρυσμὸς τῆς τῆς ὀλέθριος.

Errores mentis cum voce clangosa & lingua conuulsa, siquidem egri in tremorem incidunt, vehementer insaniunt. Durities quoque iis lethalis.

IN Prorrh. αἱ παρὰ κρείττους σὺ φωνὴ κλαγγώδης γλώσσης ἀσπασμοὶ τρομώδεις, καὶ αὐτὰι τρομώδεις ἡρομελναι &c. hoc est, Errores mentis cum voce clangosa, lingua tremula, conuulsionibus & hæc tremulæ factæ &c. At in Prorrh. nescio qua ratione αὐτὰς ad voces refert Galenus, nisi αὐτὴ τρομώδης legatur, aut αὐδὴ, quæ vox articulata est & sermo. Ceterùm hæc conuulsio pestifera est, summam cerebri siccitatē ostēdens, nec solius cerebri, sed vniuersi corporis. Ac primùm vox κλαγγώδης, quæ fit ariditate asperæ arteriæ. Aspera enim arteria interiori parte membrana leui humiditate irrigata inducitur, quæ si nimio humore imbuatur, raucedo fit asperior quædam vox: si exarescit, clangor. Est autem ea vox subrauca, sed acuta ferè, quanquam interdum grauis: utroque modo non aspera sed potius lenis, non obscura sed sonora, quibus distinguitur à raucedine. Ea vox & citra delirium malignis febribus accidit, neminēque vici ab eo clāgore cōualuisse. δὲ φωνὴν κλαγγώδην in vxore Hermozige scripsit author Prorrh. in Epi. Theodori filio ea vox fuit, uterque obiit. Aucto vitio, hoc est, ariditate vox fit κλαυθμώδης efflationis & respirationis instrumentis præ ariditate laborantibus & conuulsis. Est autem eadem, quæ ἀναπνεῖν κλαυθμώδης respiratio luctuosa, quia si quando vocem edunt, ea interumpitur, & incurrit genus respirationis, quod προσκοπήν πνέυμα offensionis respiratio dicitur, de qua postea. γλώσση ἀσπασμώδης. Lingua conuelli potest variè, ut varij motus eius. Exeritur, intro reuocatur, mouetur sursum, deorsum, in latera, ac ferè intro reuellit, ut vix excludi possit. balbutient quoque egri eadē ratione, nec iam

liberè sese commouente lingua restitantes neruis, musculis & infirma mouendi potestate. καὶ αὐτοὶ τρεμάδεις. Ad ægros referendum erit. In Prorrh. ad voces vbi αὐτὰι legitur. Sed ad vocē, linguam, & ægros referas licet. Potest enim tremulus esse motus musculorum, tum qui voci inferuiunt, tum qui linguam mouent infirma cōmuni potestate, & peculiari neruorum tonus corporis. Linguas tremulas phreniticas scripsit alio loco, & in Prorrh. ac de causis tremoris prius multa: nunc infirmitas naturæ mouentis, & instrumentorum ariditas id efficit. σπληνισμός quid sit, & quam vim habeat, prius expositum. ὁρίσκειντο iam antè dictum ὁρίσκειν de vehementi infania dici, quæ in ardentissima febre commouetur, vbi enim bilis non ita feruet, sed è pallida flauescit, primis venis agitur, deliria fiunt vapore bilis & exhalatione: postea verò inualecente febre illa inardescit, & igneo calore agitur, tumque cerebri venas peruadit, membranas inflamat, & cerebri corpus imbuat. Atque dum hæc fiunt, lingua, vox atque adeò vniuersum corpus patitur, acriorque bilis crudelius sequitur, & in atram bilem conuertitur, à quibus ἰαπεσις vehemens atque aliquando ferina dementia cōcitatur. Hæc ergo vbi cōeunt, certum exitium ægro denunciandum est.

XXVIII.

Αἱ προεξαδυνατισάντων παραφροσύαι, χέκισται.

Qui iam affectis viribus delirant, pessimè habent.

Aδυναμία in morbis fiunt, & aliis temporibus periculosa, & initio periculossime, siquidem non copia premere, sed maligna vi morbi id iniitiis accidat. Eius autem rei signa sunt, quod proiecto corpore, disiectis manibus & cruribus iacent, delirant, cruda sunt omnia, pulsus adeo parvus est & languidus, vt perito medico statim ostendatur desperatio. A copia multo minus periculi est, aut vbi longitudine morbi affectis viribus alia signa salutaria spem ostendunt. In Epid. malignissimas febres annotauit, in quibus initio scribit ἀδύμνες, quod etiam si ad potestatem, quæ mouet, magis referatur, languor tamen viriū in reliquis duabus vitali & naturali virtute considerandus est. Ac triplici illo virium fundamento labascente nulla spes vitæ reliqua est. Quod si fit, vt natura primo certamine succumbat, confectæque vires suis signis. Addidit ὁ particulam, vt occasum viriū magis explicaret. Si ergo confectis prius viribus incidat, & vel translata in cerebrum materia (quod infirma natura & superiore morbo accidit) vel intemperie atque imbecillitate cerebri, quam à morbo, non à causâ externa contraxit: si, inquam vel phrenitis, vel delirium sequitur, pessima conditio vitæ est. Nam phrenitis vt omnis grauior morbus viribus opus habet, quas iam confectas posuit. Author Prorrh. addidit id Thrasinonti contigisse.

XXIX.

Τὰ ἐν φρενιτικοῖς πυκνὰ μεταπίπτωσα, παρομοῖδια, ποιηρά.

Ubi varij casus subinde incidunt phreniticis, prauum & conuulsionem denunciat.

Quam vim habeat μεταπίπτειν, prius expositum. Id autem non ideo, quia varij casus subinde incidant, conuulsionem significat. Sed hæc phrenitidi familiaris est.

XXX.

Οἱ ἐν φρενιτικοῖς μετὰ χροῖός τις πηυαλξορτες, μέλαινα ἔμετοι δηλῶσι.

Quibus phreniticis frequens sputatio cum refrigeratione accidit, iis nigra vomitio significatur.

πηυαλξορ

Πτυαλισμός prius inter signa phrenitica scriptus est. Nūc autem ponitur inditium vomitionis. Est autē quia os plenū tenui pituita subinde expuit. Itaque natura hoc agente, vt materiam morbi vomitu expurget, primū quidem pituita quædam tenuis in ventriculum decurrit. Et quia cōtinuitas est tunice, quæ ventriculo, gulæ & toti ori interiori inducitur, pars eius pituitæ in os repit fibris gulæ iam eò trahentibus, quò natura contendit. Labrum quoque inferius concutitur, atque intremiscit. Tum enim quodammodo duplex naturæ motus est. Nam commorsus ventriculus sese contrahit, & vt excludat, colligit. At quo iam tempore excernitur humor natura prius contracta elaxatur, & se explicat. Cæterum ea sputatio vomitus flauī pariter & nigri signum est: sed flauum rigor, nigrum refrigeratio antecedit, refrigeratio quidem corporis. Nam vomitus commune signum refrigeratio præcordiorum scribitur, & si euometur bilis. Hæc autem sunt concitata materia & natura è corpore in ventrem concurrente, quam vis sanguinis & spiritus insequitur. Sunt & alia signa vomitionis de quibus suo loco.

XXXI.

Τὸ ὅτι ποικίλως διανοσέει, καὶ παρακρύουσι πυκνὰ κυματώδεϊ, προσδέχεται λέγει μέλατα ἔμετον.

Qui variè agrotant delirantque ac sæpius somniculosi fiunt, iis nigram vomitionem prænuncia.

Varia materia & ea variè commota efficit, vt ægri variè ægrarent, variis quoque casibus affligantur. In hoc ægro incitata bilis delirium, pituita coma generauit, sed aliquid quoque latuisse melancholiz verisimile est, quæ metum fortasse, tristitiam, pauores, silentium, aliâque id genus inuexerit. Sequuta inde nigra vomitio, quam tamen ex iis, quæ scribit, nemo certò prælagiat. Particularis ergo observatio, non vniuersalis sermo est.

XXXII.

Τὰ παραξυνόμενα ῥῶπον ἀσπασμάδια, καὶ τοχα.

Quibus subinde mota cōuulsione accessiones fiunt, iis catoche fit.

Videtur legendum, quomodo in Protrh. τὰ ἀσπασμάδια πρόπον παραξυνόμενα κατόχως τὸ πρὸς αὐτίκῃσι, vbi alij non κατόχως, sed ταχίως legūt, alij quoque aliter. Galenus κατόχως legit. Sunt autem παραξυνόμενα ἀσπασμάδια πρόπον morbi, in quibus statim initid vniuersum corpus conuellitur, subindēque redit ea conuulsio. Id quod in morbis accidit, quos plenitudo commouit iis ægris magis, quibus infirma neruorum natura est, & caput magis laborat. κατόχα verò dupliciter intelligas licet, pertinacia & firmiter inherencia, atque ideo diuturna, quales ferè morbi sunt, qui à multa frigida crassaque materia generantur, & qui in abscessum, vt parotides desinunt, de quibus in Protrh. Aliter κατόχα, quæ κατόχῃ morbum inferunt. At quid κατόχῃ prius expositum. Cæterum observatio particularis est. Neque enim aut semper, aut sæpius accidit, vt qui frequenti conuulsione capiuntur, iidem vel catoche laborent, vel in eam incurrant.

XXXIII.

Τὰ πρὸς οὐς ἐπάρματα ὅς μακροῖσι μικρά. αἱμορρώδια καὶ σκοτώδια ἐπιφανόμενα, δλεθρία.

Tumores ad aures in longis morbis, siquidem parum & sæpe sanguis effluat, tenebraeque oculis offundantur, lethalia.

Melius erit coniungere priori sententiae τὰ παρ' ἑσὶ πέρμα. Ita eadem erit sententia, quae in Prothetico. Sitque initium huius consequentis orationis ὅτι μακροῖσι μικρά. Ac quod dicitur αἰμορροῦν μικρά eam vim habet, ut significet saepius id accidere, & paucum sanguinem effluere è naribus. Id in sanis, ægris, acuto morbo vel diuturno in vitio est. Sanis enim siquidem nulla externa causa moueatur, insolatione, perfrigerio, titillatione narium, meraciore vino & similibus, vitium quoddam internum significat praesertim hepatis & lienis, unde morbus regius pallidus, aut niger, hydrops, marcor, aliæque id genus metuantur. Eadē in longis morbis in acutis infirmitas naturæ, malignitas morbi, & vitium sanguinis inde colliguntur. At cum omnis motus atque agitatio sanguinis multum vaporem & exhalationem gignat, multo magis ex perturbato sanguine vitioso vitiosus fumus exhalabit. Motus autem à natura, morbo, & externis & à natura quidem in perturbatione critica. Prius dolet caput, splendor & alia oculis prætenduntur. At ubi morbus exagitat, & vitiosus est sanguis, caligo quædam oculis & vertigo commouetur, unde σκοτώλια. Accedit quoque imbecillitas capitis. Ergo imbecillitate naturæ, infirmitate capitis, vitio materię & vertigo & praua sanguinis per nares excretio fiunt.

XXXIII.

Οἱ λυγρόδεις πυρετοὶ καὶ αἰὲν ἰλίω, καὶ μὲν ἰλίω, ὁλεθριοί.

Febres vertiginosæ, & cum voluulis, & sine voluulis perniciosæ.

Sunt qui λυγρόδεις legunt, hoc est, singultuosæ. Præterea alij ἰλίων aut αἰλιῶν, id est voluulorum, alij ἰδίων, sudorum. Ac siue λυγρόδεις, siue λυγρόδεις πύρετοι scribatur, intelligimus genus febrium, in quo ab initio morbi vel post initium diutius atque vehementius urget, vel verugo, vel singultus. ἰλιγὶ igitur & ἰλιγὸς nihil aliud est, quàm quæ σκοτώσις vertiginosa quædam obtenebratio, cum videlicet offusis tenebris omnia circumagi videntur, σκοτόδιον & σκοτόδινον alij appellant. Itaque concitatis humoribus spiritus quoque crassior conturbatur, fluctuat, & in circulum mouetur. Ea autem perturbatio non est à causa externa, sed ab igneo calore crudum succum frigidumque agitante. Hinc ergo tenebræ & lucis impedimentum oculis prætenduntur, ut omnia circulo moueri egri existiment. Sic autem à Galeno describitur ἀτακτὸς κίνησις τῷ θυμῷ πνεύματι ἢ ἢ τῷ κεφαλῇ ἔχοντος τοπικὰ γίνεσθαι, ἢ κάτωθεν ἀναρριπῶν, Varia nullumque ordinem retinens flatuosi spiritus commotio, qui vel in capite gignitur, vel ab inferioribus partibus attollitur. Atque vitrumque esse potest, ut & plenum sit caput, & ferueat sanguis in maioribus venis. In utrisque materia cruda incalescat, & magnam vim eiusmodi spiritus progignat. Hippoc. genus hoc febrium descripsit in lib. περὶ αἵματος ὁρίων νοσημάτων, ὁμοιοῖσι ἢ τῷ πυρετῶν δίοι τι ἀπ' ἀρχῆς καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσι καὶ ἔρα λιπρὰ τοῖσι προσηχῶς πρὸς τὰς κρίσεις προσημαίνει τὸ πυρετὸν, Quibus febribus vertigines & pulsatio capitis, utinam tenues, us expectandum est, ut ad iudicia febris ingrauescat, additq; nihil mirū esse, si præterea dehrent. At λυγρόδης febris à singultibus ita dicta est, quos λύγες & λυγες appellat, quia ab initio morbi vel inualefcētibus accessionibus febrium urgeat singultus diutius & vehementius quod molestissimum ægris esse consuevit. Sed non vnum genus est singultuosæ febris. Alia vacuationem, alia inanitionem, quædam inflammationem internam. Nonnulli coniunctam habent partium naturalium reuulsionem, ut in herniosis. Aliis venenata qualitas id efficit. Et quæ à repletionem, minus periculosa est, eaque sudoribus, ut Hippocrati placet, & alius vacuationibus dissolui potest: quæ ab inflammatione hepatis, mesenterij, intestini, omnino grauis est, nouique multos inde obuisse. Nam & magnam & perniciosam inflammationem esse oportet, quæ singultum moueat, vel breuissimorum neruorum consortio, qui hepatis & oxi ventriculi sunt communes: aut sanie quadam, vel acri materia è parte inflammata in os ventriculi influente,

influyente, atque illud ipsum commordente: vel quia tumoris magnitudo ventriculū premit, viamque conclusis spiritibus intercipit: vel denique quia acri exhalatione stomachus incalefcit, irritatur, & siccescit. Atque hæc inflammationes & inde febres parū sudoribus leuantur. Qui ab hernia & inde febre singultus sunt, duplicem causam habent, reuulsionem quandam peritonæi & intestini minore periculo. Nam expurgatis fecibus, & in locum molliter reposito intestino, liberari possunt. Vis enim declinanda est. Altera causa, quia diutius cohibitum excrementum putredinem trahit, magis conualefcit, inflammationem & febrem inuehit. ubi desperatio est. In quo genere mali, si quis vim adferat reponendo intestino, paulò pòst aucto morbo ægri intereunt. Sequitur αὐτὸ ἰδίον καὶ μετὰ ἰδίον, vel ut alij, ἰλίον. Itaque vertiginosa febris, ut antè dictum ex Hippoc. sudoribus leuari potest, siquidem is sudor circumscribatur legibus criticis, emanetque die critico iam cocto morbo, & aliis signis salutaribus editis. In singultuosa febre eadem ratio teneri debet. Si verò ἰλίον legas, vertiginosæ febri non congruit, singultuosæ conuenire potest. Singultus enim ileo morbo familiaris est. quomodo & alia, quæ in muliere ex ileo morbo iacente apud Tifaneum scripsit Hippocr. Ac de hoc morbo variè scripserūt veteres. Sed opus est paucis. Ileus ἰλὶς morbus est, quem φραγμὴν medici Pythagorici appellarunt, quia reuera oppilatio quædam, & viæ, quæ per intestina ducitur, impedimentum est: voluulum alij: nonnulli vorticem, quidam tormentum vertunt. Periculosior, qui in ieiuno & tenui intestino. Statim enim vicinas partes hepar & ventriculū contagione inficit. Tolerabilior, qui in crassioribus est intestinis: inflammatio earum partium & præclusio, vnde insequuntur, quæ à medicis plenius scribuntur. Atque ut ad rem, vertiginosa febris accessione voluuli lethalis est. Similiter & quæ singultuosa dicebatur. Sine voluulo eget distinctione. In vertiginosa magna concertatio est naturæ & morbi, ubi natura superior est, ut crassio rem materiam concoquat, & crassio rem spiritum tenuet, spes salutis est. Alioqui infirma natura, pertinace morbo, lethalis febris censeatur. Itaque rectè Galenus in medio collocat earum febrium, quæ salutare, & quæ lethales sunt. Ac verè Hippocrates dixit ad iudicationem morbi febrem inualefcere, qui ante iudicium noctem grauem scripsit. Singultuosa cum voluulo lethalis est: sine voluulo distinctio prius scripta adhibeatur. Nemo ergo temerè pronuntiet lethales esse tum vertiginosas febres, tum quibus singultus est molestior.

XXXV.

Τοῦ πνεύματος ἐν τῇ πυρετῷ ὑπερὸν ὄχλῳ.

Spirituosos febris sequitur acuta.

Πνευματὶς anhelosos dicit, qui crebrius & difficilius spirant, quos πνευματικὸς πνευμάτης & πνευματικὸς idem appellat. Nam illi πνεῦμα & πνευματῖα vitium respirationis, in quo æger cogitur crebrius trahere spiritum, atque excludere: quod ubi increfcit, ἄδμα nominatur. Sed aliquando materia pulmonibus conclusa putrescit, quia intercepta via, nec se fuligine repurgat nec externo aëre refouetur, vnde acuta febris & periculosa inflammatio.

XXXVI.

Μετὰ ὑποχονδρίῃς ξωπῶντος χαλεπὴν χρεῖαν, παρ' οὗς μέγα ἔπαρμα.

Perfrigeratis cum hypochondrij contentione magnus ad aures tumor.

IN Protrh. hoc modo, ὑποχονδρίῃς σωπῶντος μετὰ κήματ' ἀσώδους, καὶ κεφαλῆς λαλγίης τὰ περ' ὧν ἐπείρεα, hoc est, contentio hypochondrij, si & in somnum inclinatio & difficultas ferendi morbi accesserit, tumorem ad aures attollit. Alij

non *ἐπαίρει*, sed *ἐπὶ ῥῆ* legunt. Signa igitur critica, quæ genus vacuationis, vel abscessus critici prænuntiant, alia communia, alia propria sunt. Et aliquando è multis communibus proprietas quædam constituitur. Hic hypochondrii contentio commune signum est naturæ concitatæ ad excretionem. Nam & profluvia sanguinis, & vomitiones, & parotides antecedit. Perfrigeratio quoque commune signum est. At si dolorem capitis coma, surditatem, difficilem spiritum, & alia, quæ postea scribentur, adicias; magis propriè circumscribes præsagium parotidum. Eadem ratione, si quæ propria sunt profluuij sanguinis, cõmunibus annexas; melius designabis euentum profluxuri sanguinis. *σωτὸς* hoc loco contentum intellexit; alio loco de vehementi affectione dixit. Est autem eiusmodi contentio citra dolorem, & propriè dictam duritiem; alioqui subesset inflammatio. Quod autem de perfrigeratione scribit author Prorrhetici in præsagio parotidum ad febres refert, quia vel remissa febris vel partes inferiores corporis cum superioribus comparatæ minus caleant, quia videlicet liberatæ materia febris illæ sunt, & iam virium superioribus incumbit. *μὴ γὰρ ἴσχυει*. Sic in quadam Prorrhet. sententia, cuius pars quædam est, quæ nunc ab hoc authore scribitur. Verùm nō magni perpetuò, sed quod vni aut alteri accidit, quasi verisimile scripsit.

XXXVII.

Οὐκ ἂν εἰς πυρετῶν ὁδὸν αἰ γενόμεναι περὶ ὀσφυῶν καὶ τὰ κατωτέρω, φρενῶν ἀπλῶν. ἐκλείπτουσι τὰ κατωτέρω, ὀλίθρια, ἄλλως τι κ' ἢ ἄλλο τι σημεῖον προσγίγνῃ ποτηρὸν. ἢ ὅ τ' ἄλλα σημεῖα μὴ ποτηρὰ γίνονται, ἔμπυον γενήσεται ἑλπίς.

Quibus in febre dolores, qui circa lumbos & infernas partes sunt, septum transversum cõtینگunt, infernas partes relinquentes, perniciosi sunt, tum aliàs, tum si aliud quoddam signum prauum accedat. Si verò alia signa non fuerint praua, suppuratum fore timor est.

Scripta hæc sententia à Prognostici. sed melius ἢ τὸ φρενῶν ἀπλῶν; quomodo Snos vertimus. Itaque alij interpretes de septo transverso φρενῶν dicunt: alij de mente, quia inde delirium moueatur. Melius de diaphragmate Galenus putat. Porro non hæc sola materiæ secessio è lumbis & partibus inferioribus in diaphragma & thoracem, sed & in caput perniciosa est, atque omnino maligni morbi motus est, ubi è partibus inferioribus sursum recurrit materia. Siquidem crudo etiamdum morbo id accidat. Cocto enim atque maturato natura victrix in crisis aliquando ad hæmorrhagias & parotidas materiam sursum transponit. Author Prorrhet. aliquot locis è lumbis recursiones pestiferas annotauit, quomodo *ὅς ὀσφυῶν ἀναστροφῆς ὀφθαλμῶν ἰλλασίς κακὸν*, Ex lumborum recursione oculorum peruersio mala. Oculorum peruersione notata, deliria, conuulsiones, catalepses, & alia id genus intelligens. Et paulò post idem author è reuulsione lumborum ad os ventriculi & caput deliria, mutitates, vomitiones lethales scripsit. In Prognostico non simpliciter *ὀλίθρια*, sed *κατὰ* addidit, magnitudinem periculi significans. Quod autem sequitur *ἄλλως τι* non inde vult excludere periculum mortis. Nam si praua signa connexa sunt, delirium, catalepsis, conuulsio, mutitas, peruersio oculi, crebrior anhelitus, atque suffocatio, lethales vomitiones, aliàque id genus *ἀνέλπιστος*, inquit, desperatus æger est. At si sine signis prauis id accidat, vt è lumbis in thoracem recurrit materia, purulentus æger euadet, quod in quibusdam codicibus Prognostici omittitur. At hic scribitur. Sequitur enim ἢ ὅ τ' ἄλλα σημεῖα μὴ ποτηρὰ γίνονται, ἔμπυον γενήσεται ἑλπίς, hoc est, si verò alia signa non praua existent, spes est purulentum ægrum fieri.

XXXVIII.

Παιδίασι δὲ πύρετος καὶ κοιλίης ὑπόστασις μὲν ἀγρυπνίης, καὶ τὸ ἐκλακτίζεσθαι, καὶ τὸ χρώμα μεταβάλλεσθαι, καὶ ἔχειν ἔρευνος, πασμοῦδες.

Pueris acuta febris, aluius suppressa cum vigiliis. Adhæc exaltatio est color euarians interdum multum rubens conuulsionem denunciant.

Hæc sententia scripta in Progn. paucis immutatis, & quibusdam additis. Nam quod hic ἐκλακτίζου, in Prognost. ἐκπλάγισσι καὶ κλαυθμοῖσι, & coloris mutationem plenius explicat, καὶ τὸ χρώμα μεταβάλλεσθαι, καὶ χλοροὺν καὶ πελιδνόν, ἢ ἐρυθρόν, ἔχειν. Additur autem in Progn. γίνεται δὲ ταῦτα ὅτε ἱτοιματά τε μὲν τοῖσι παιδίοισι τοῖσι πνευματοῖσι καὶ τὰ ἱππία ἰτία τὰ δὲ πρὸς βύπερα τῶν παιδίων, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκ ἐπὶ τοῖσι πυρετοῖσι καὶ ὑπὸ τῶν πασμοῦν ἀλίσκοιται, καὶ μὴ ἔτι συμμάτων προσγίνεται τῶν ἰχθυεμάτων τε καὶ κακίστων, οἷς ἀπὸ τῶν τοῖσι φρενίταισι γίνεται. Qua sententia vult pueris ad annum vsque septimum familiarem esse eam conuulsionem: minus aduolentibus & viris, nisi qualia phreniticis accidunt, eaque grauissima. Pueritia ergo 14 anno circumscribitur: ea verò conuulsio iis, qui iam dentire incipiunt. Eiusmodi verò tempus certo circumscribi non potest, quia alij tardius dentunt, alij celerius. Ferè tamen septimo mense, vt multis Græcis medicis placuit. Expletur dentitium tempus anno 7, sed aliis multò celerius. Ergo eo tempore conuulsionis pericula incidunt, quo pueri dentunt, sed iis maximè, vt ait Hippoc. qui crassissimi sunt & alio alitriore. Hic author ὑπόπνοιαν κοιλίης suppressam aluium scripsit, quod in Prognost. καὶ ἡ γαστήρ μὴ ἀσχερεῖν & venter non deiecit. Ac nihil propè est, quod adeo caput repleat, atque alui alitritio, & quo modo terræ & aeris vicissitudo est, sic ventris inferioris & capitis. Altero enim incalescente alterum frigesceat: altero humefcente alterum siccus euadit. Febre igitur sanguis commouetur atque corrumpitur. Commotio autem, calor & corruptela efficiunt, vt cum humor in nervorum originem infirmam & mollem pueris incidat, conuulsio insequatur. Sed vigilie antecedunt, quæ pueruli naturæ maximè repugnant. Etenim copia humoris ferè somnulosi sunt pueri. Sed vapor acris efficit vt vigilent. Additur καὶ τὸ ἐκλακτίζου. Melius enim ita legitur, quàm ἐκλύειν. Est autem ἐκλακτισμός saltationis genus, in quo vincebant, qui supra humerum exaltitrassent. Qua ratione ἐκλακτίζου dictum in pueris, qui vi morbi exagitant corpus, dimouent crura, & exaltitrant. ἐκλύειν verò de vehemēti singultu dicitur, vel quia exagitatione corporis sese fasciis euoluunt. ἐκλακτισμός autem videtur usurpare, quasi ἱππασμός intelligat. Adde quòd ex praua humorum corruptela tetri vapores animæ præferuntur, vnde velut oblatris spectris & terribilamentis vehementer expauescunt non modò dormientes, sed somno excitati, atque ideo exclamant, quod in Prognost. ἐκπλάγισσι καὶ κλαυθμοῖσι dixit. Ab iis igitur sequitur ἐκλακτισμός & urgente eadem praua corruptela, atque in nervos incumbente, conuulsio. Coloris quoque mutatio vitium humorum indicat, liuor maximè & flauities. Rubor autem inflammationes cerebri & copiam sanguinis sequitur magis: ab utroque verò conuulsio.

XXXIX.

Τὰ ἐκ τῶν ζαραχώδεα ἀγρυπνία, μέλανα δὲ τὰ σπύγγεα, αἱμορροεῖ ἔνια.

Qui statim turbulenti, vigilantes nigra est compacta egerunt, quibusdam horum sanguis e naribus effluit.

Initium huius sententiæ superiore libro expositum. μέλανα σπύγγεα appellat, quæ σπυγγώδεια, hoc est, caprillo stercori similia, diuulsa, nigra, compacta, & in duos globulos coacta, quæ interdum σπικρὰ μέλανα. Hæc autem parum firma sunt

signa hæmorrhagiæ quibus positis alia multa consequi possint. Propterea rectè addidit *νία*. Damnauit autem in *Prorrh.* interceptam aluum, quæ nonnisi vi & ope mediciparua, nigra & stercori caprillo similia excernat, siquidem eruptio sanguinis è naribus inde fiat. *κοιλία* (inquit) ἀπολαμψάσθαι σμικρὰ δὲ μέλανα πυρεθμένα πρὸς ἀνάγκην χαλῆσαι μυκτὰρ ἐπὶ ταῖσι ρινοῦ μέσος, καὶ οὐκ. In hac igitur concursione bile multa & æstuantē febre circa præcordia siccatum corpus & affectæ vires iustam vacuationem sustinere non possunt. Atque si contingat magna vacuatio, succumbunt: si exigua, non soluit morbum, καὶ οὐκ igitur malum.

XL.

Τὰ ἀγρυπνήσασθαι ἐξαίφνης ἀλυσμὸς αἰμορροεῖ, ἄλλως τε καὶ ἢ τι προερύθη. ἤραγε ἔμετ' ἀφρίξαντες οἱ ἐπ' ὀλίγον περιψύχοντες;

Qui è peruigiliis anxietate repente capiuntur, sanguinem fundunt è naribus tum aliàs, tum siquid antea effluxeris. Num igitur qui modicè perfrigerati postea horruerunt?

SEquitur ἔραγε καὶ μετ' ἀφρίξαντες, an & vbi perfrixerint, in *Prorrh.* ἔραγε καὶ ἀφρίξαντες ἐξαίφνης & quia repente anxietate capiuntur, & quia vnà cum mora anxietate sanguinem profundunt. Cæterum neque peruigilia, neque anxietates propria signa sunt hæmorrhagiæ. Nam ab iis hæc sequitur, & non sequitur. Magis urget quod scribit *πρὸς ἐνν.* Vt enim sudatio frequens per sudores, irritationes alui per iudicationes morbum iudicatum iri ostendunt. Sic, quod Metoni in *Epid.* contigit, vbi diebus criticis aliquid sanguinis effluit, motus naturæ eò contententis intelligitur, vt inde profluuium criticum sequatur. Idque natura satis valente. Oppressa enim natura, vbi semel excludere morbum non potest, paulatim vincit. Atque in hoc ægro natura oppressa anxietate significatur. Ἀλυσμὸς enim fit & imbecillitate naturæ non sustentis morbum, & oppressione, quia etiam si robusta est, exurgit tamen sæpius, & materiam commouet: vel certè acri materia medio corpore conclusa, & ibi conseruescente, ἐξ ἑνὸς autem dixit, quia, vt antè dictum est, *παραγμὸς* stillationem, ἐξ ἑνὸς effluxum, & αἰμορροαγίαν sæpe distinxit Hippocr. Hæc enim de largo profluuiio vsurpatur: ἐξ ἑνὸς de paucis; de paucis stillis *παραγμὸς*. Dubitat autem, si perfrixerint an magis sequatur sanguis? Perfrigeratio quidem antecedere potest, aut rigor magis potest antecedere, vt non sequatur αἰμορροαγία.

XLI.

Περὶ τῶν παροξυσμῶν βήσοντας, καὶ ἐφιδρουῦντες μικρὸν, χαλεπήτε.

Qui circa accessiones tussiuunt igitur leuiter desudant, malignè habent.

ΠΑροξυσμὸς simpliciter accessiones interdum appellat: aliquando verò grauissimam illam, quæ fit in iudiciis & perturbationibus criticis. Ac multis familiare est, vt initiis accessionum extussiant, quia vel eadem periodo redit distillatio atque febris: vel quia commotione febrilis materiz distillatio incitatur. Hinc ergo tussis. Ac materia distillationis siquidè in pulmonibus retinetur, febrem inauget, difficiliorémque spiritum reddit, & periculum infert inflammationis. Adde quòd contentio vehemens tussis vires deiecit, somnos interturbat, & alia inuehit, vnde malignior morbus euadit. Quod autem sequitur ἐφιδρουῦντες μικρὸν omnino maligni morbi est. Est enim pauca & tenuis sudatio aut ea circa solum caput & cervicem, ex quo vt sæpius diximus, vel maior copia materiz, quàm natura conficiat, aut quàm nonnisi ægrè euincat. Alioqui languor virium ostenditur. Ab iis ergo vt non sit desperandum, periculum tamen denunciatur, quod vox *καυώδης* includit.

XLII.

Ες πλευρὸν ὀδύνη καὶ πνεύμα προσγαστρίδος, οὗτοι ἐμπνοῶνται.

Si latus doleat & accedat suffocatio, iis suppuratio expectanda est.

A Lateris dolore suffocatio virgens sæpe hominem rapit, neque sequitur suppuratio. Atque ut hæc prænunciatur, signis utendum erit, quæ scripsit Hippocrates in Prognost. Cæterum quod in ægro uno aut altero observavit, id nulla adhibita ratione scripsit: fieri enim potest, ut quo tempore pus conficitur dolores, febres, suffocatio magis virgeant, ex quo vomica rupta firmioribus viribus pus excludatur in thoracem: postea per arteriam expurgetur, atque ita sanescat æger. Languidiore verò virtute & maligna suppuratione vel statim, vel paulò post suffocatio sequitur: in media conditione paulatim contabescet & morietur. πνεύμα δὲ dicit angustiam spiritus, ut homo non suffocetur quidem, sed proximus suffocationi videatur.



IACOBI HOLLERII
STEMPANI IN COACA
HIPPOCRATIS PRAESAGIA

COMMENTARII SECUNDI

LIBER QUARTUS.

I.

Οἷον ἐν συνεχείᾳ φλυζάνται καὶ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφέει, θανάσιμον, μὴ γινώσκουσιν πυνδὺς ἀποστήματος. μάλιστα δὲ εἴηται τέτοιον γινώσκαι παρ' ἑσ.

Quibus in febre continua feruida pustula toto corpore enascuntur, lethale, nisi superveniat purulentus abscessus. Atque iis tumor ad aures plurimum excitatur. Sic fol. 175. in 8. fol. 126.



IN febribus continuis vere maximè, & æstate in autumnum inclinante papulæ, pustulæ, carbunculi modò critici, modò malignitate morbi excitantur. Ac pueris vulgares papulæ sæpe accidunt diebus criticis, & primis serè periodis, quâquam & 17 & 40 primùm extitisse vidi 123. 124. &c. antecedente acutissima febre & aliis symptomatibus, idque, quæ vulgus terreant, ex quo vere quidem initio æstatis, quàm autumno sæpius liberantur. Nam maligniores autumnales esse solent.

Accedit quoque anni conditio, in qua aliquando adeo ferinx sunt eiusmodi pustulæ, ut Telepho & Chirone digna viscera relinquant, ossa quoque arrodant: quod nos semel observavimus, qualia fortasse pestilenti illa conditione 3. Epid & 2. in Cranoæ, quod & sequente pestilentia liceat observare. Ac extra eiusmodi pestilentie conditionem aliquando vidimus in febre continua furunculos, qui ad naturam carbunculi proximè accederent, toto corpore extitisse. Quæ cum accidunt, alia signa ad præfagiū coniungenda sunt. Cæterum quæ hic φλυζάναι scribitur καὶ φλύειν, ἢ φλύζειν, quod est ebullire vel feruere, nomen habent. Sunt autem φλυζάναι, interprete Galeno,

Galeno, ψυδάκια. ψυδάξ autem & ψυδάκιον τὸ ἐπὶ σώματος ἐκάνθημα. Est autem pustula summa cute efflorescens similis iis, quæ ab igne ambustis excitantur. Eiusdem generis φλύκταινα est in Prognost. Hippocrat. & φλυκτίς Dioscoridi, & φλυκταριδίον in Epid. Fiunt autem ab efferuescente in cutem bile mista interdum & serosa parte bilis atræ & salæ pituitæ. Eiusmodi pustulas descripsit Hippocrat. in Andrea, cui 25 per totum corpus extiterunt ἐκάνθηματα κνισμαῖδια διερμὰ αὐτοῦ πριγεύον pruriginosa, calida qualia ambustis igne. Huic Andree etiam tumores ad vitæque autem enati nono vel decimo. Is vix tertio mense conualuit. In Critone φλυκταριδία μέλανα scripsit sine parotidibus. Nam 2 ab initio morbi expirauit. Nascuntur pustulæ eiusmodi in lingua exitiali præfagio in capitis vulneribus. Nascuntur in oculis magno periculo. Ac Phlyzaciis par aut certè maius periculum denunciant liuentes & purpurascences papulæ (purpuram vulgus inde appellat) quæ malignis & pestilentibus febribus superueniunt. Rubentes quoque interdum existunt minori periculo. τινάδια ἐποσάματα purulenti abscessus, vt à crudis distinguantur. Pustularum enim materia aliò conuersa, aliis conuulsiones & comitiales morbos inuehūt, aliis parotides, quas suppurare melius est. Vidi cui post exanthemata puerilia parotis orta suppurauit, ex quo ægerrimè conualuit. Ac melius est de abscessu purulento intelligere, qui sit collectus materia pustularū eò conuersa, quàm de pustulis in pus versis. In puerilibus enim exanthematis & pustulis purulentis sæpius quidem salus, rarius mors insequitur. μάλιπ' ἂν &c. περ' οὗς dicit, subaudiens ἐπάρματα. Sic enim, vt ante dictum est, sæpe loquitur. In eiusmodi pustulis multum est bilis & calidæ materiz à qua crassior pars & frigidior euehitur sursum: vnde si non perpetuò, vel magna ex parte, aliquando tamen parotides existunt.

LJ.

Εἰδὲξαι τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχειν, τὰ δ' εἴσωθεν καλεῖσθαι, καὶ δρῆναι, κακόν.

In acuta febre partes exteriores frigere & interiores calere accedente siti malum.

IN ardente febre peculiariter attribuit Hipp. primo de morbis, & lib. πρὶ παθῶν, in qua æstuans bilis medio corpore & venis succum è reliquo corpore attrahit, vnde hoc siccat, multò magis extremis partibus, quibus & sanguinis & infiti humoris minus datum est. Itaque resiccatum corpus minus humoris habet, qui calori pabulum est, ex quo fit, vel vt calor alimento destitutus extinguatur, aut intro recurrat, natura vnūquodque ad id, vnde conseruatur, fouetur, alitur impellente, vel quia ad instar cucurbitulæ internis ignis ad se calorem, humorem & spiritum attrahit. Atque quemadmodum sæpe fit, vt oleo in ignem coniecto, aqua quoque in fornaces ardentes ignis incendium augetur: ita nouo sanguine & succo in flammam intus conclusam corriuante inualefcit ignis, vnde vruntur ægri partibus internis, gula & fauces exasperantur, scabrescit lingua & nigra fuligine intingitur. Externæ verò partes squalescunt & frigent. Ac frigent quidem quia non calent, quantum vehementia febris exigit: aut certè frigent, verum moderato frigore, ac tādē ita inualefcit frigus, vt glaciale videatur. Atque hæc accidunt magis, vbi internum viscus magna inflammatione vel erysipelate laborat. Frigus autem manifestius partibus extremis manu, pede, naso, aure, deinde etiam tota cute. Id in anginosa muliere, Pythione, adolescente, Theodori vxore & aliis notauit Hippocrat. Omnino igitur malum est atque adeo lethale in acuta febre extremas corporis partes frigere, cum ea sit natura acutarum febrium, vt extremis ardeant, aut supra modum caleant. Scimus quoque in graui cruciatu interno colicis & stomachicis doloribus minore aliquando periculo externas partes frigescere, quia videlicet vnà cum sanguine, calore & spiritu natura suppetias latente obsesse parti intro contrahitur. Animi quoque defectio idem frigus inuehit, & crassior frigidiorque materia calorem opprimens, & vias exhalationi intercludens, quæ ab interno corpore progressa foras

foras externum calefacit. Hæc ex Hippocrate & Galeno. καὶ διψῆν ἔχον. Conceptus ignis mediis visceribus pulmone, hepate, ventriculo & primis intestinis, suum mouet. Siccat enim pulmonem, exhauritque succum, quo prius calor temperabatur. Sitis autem appetentia est humidi. Sed tum accedit iactatio corporis, nudant pedes & manus, vtrique frigida disiciunt vestes, ac iam appetente interitu tenuis sudor frigidus exoritur, atque ita paulatim extinguuntur. Scripta hæc sententia in Aphor. ὅτι τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢ τὰ μὲν ἔσω ψυχὰ ἢ τὰ δὲ ἐνδον κένται καὶ διψῆν ἔχον θάνατον μὲν. eadem sæpe in Prorrh.

III.

Οἱ συνεχεῖς διὰ τρίτης ἐπιτείνοντες, ἐπικίνδυνοι οἶσι ἂν ποτε πυρετὸς διαλείπῃ ἀκίνδυνον.

Quæ febres continue tertio quoque die inualescunt, periculosa. Quibus verò febris aliquando intermittit, periculo vacant.

HOC modo in Aphorif. ὅτι πυρετοὶ ἐκόςοι μὴ διαλείπουσες δὲ τρίτης ἰχυρῶνται γίνονται, ἐπικίνδυνοι ὅταν δὲ αὐτὸν τρόπον διαλείπουσι, συμβαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι. Falluntur multi, qui δὲ τρίτης de tertio die interpretantur. Vsurpat enim Hippocrat. δὲ τρίτης & δὲ τρίτης, vt intelligatur diebus imparibus, quod aliter παρὰ μίαν alternis scilicet diebus 3. 5. 7. 9. 11. & aliis id genus. Sic δὲ τετάρτης non 4 die, sed quarto quoque, 4. 8. 12. 16. Ac ex professo Hippocrat. ostendit febres moueri diebus imparibus & res ostendit. Imparibus autem motus δὲ τρίτης motus est, & ita res fere ostendit. Nam præter naturam febrium non intermittentium est paribus moueri. Fallitur item qui de ardentibus non intelligi ab Hippoc. quia ardentes secunda die ingrauescant. Philotheus de ardentibus intelligi voluit. Cæterum nec de ardentibus solum intellexit Hippocr. sed acutis, quarum maxima pars alternis diebus & imparibus mouetur, nisi distillatione, aut alia re periodi & exacerbationes interturbentur. Ac febres ardentes iudicari 9. 11. scripsit lib. πρὸ πρῶτον. Phrenitidem 7. 9. 11. Sic enim bilis motus est imparibus, & quibus diebus mouentur morbi, iisdem iudicantur. Iisdem enim & iudicia & accessiones, & si hæc imparibus, iisdem iudicia fiunt. Quanquam satis intelligimus primo Epid. & 3, ardores annotasse, qui paribus mouerentur. Sed motus illi cum sint contra naturam morbi, ferè sunt lethales. Ergo nec febris ardens 2 die ex natura propria mouetur, nec ea sola δὲ τρίτης fortior est. Nam tertiana continua, quæ ab ardente hoc vno differt, quod ardens vehementior est, & quia semitertianæ continuæ tertio die vehementius urgent. ἐπιτείνοντες, quod ἰχυρῶνται in Aphorif. Melius enim ita legitur, quàm ἰχυροὶ παροξυσμοὶ, quia reuera ita natura est febris biliosæ continuæ, ardentis, & semitertianæ vt 3. 5. 7. 9. 11. 13. 14. 17. & aliis id genus imparibus vehementius inuadant. ἐπικίνδυνοι. Id autem vt cum iis, quæ intermittunt, compares. Neque periculum (quod tamen Philotheus putat) quia inflammatione interna moueantur. Nā sine inflammatione consistunt, & febres non dicuntur à veteribus medicis, quas interna inflammatio, vel erysipelas commouit: verum proprio nomine inflammatae partis nominantur, peripneumonia, pleuritis. Nec item periculum, vt idem voluit, quia materiæ crassities. Nam in ardente febre, quam intelligit (teste Philotheo) Hippoc. non ea materiæ crassities, ac potius tenuior ea est, nec in continua tertiana, in semitertiana periculum inde esse potest. Addit idem propter virium infirmitatē, quæ non necessariò adest. Legas enim in Epid. qui robore virium ardentissimis febribus restiterunt, vt Heropyrus, qui febrem ardentem centum dies sustinuit, & virgo Abderitana, quæ 27. perfectè iudicata, & alij. Sed nec cum non datur nutriendi occasio: remissio enim quædam est. Sequitur autem οἷσιν αὖ ποτε πυρετὸς διαλείπῃ, ἀκίνδυνον. Quibus autem febris aliquando intermittit, nullum subesse periculum significatur. Hæc opponit iis, quæ non intermittunt, quæ quia ferè tertio quoque die inualescunt, ideo δὲ τρίτης addidit. Ac primum quidem de iis,

quæ

quæ δὲ τρίτης inuadunt : deinde aliis quæ vel quotidianæ sunt & quartanæ : ac δὲ τρίτης febres sunt , quæ intermittunt tertianæ puræ ad summū horarū duodecim habentes accessiōem : deinde tertiana simplex horarum quindecim quæ ad horas 20, 24, iam extensa & longior tertiana est. Reliquæ verò continuæ τριπικνοφύνης semitertiana, tertiana continua & febris ardens. Periculosissima ardens & semitertiana, paulominus τριταμοφύνης & tertiana continua. Ergo δὲ τρίτης παροξυσμίων aliz intermittunt tertiana pura, tertiana simplex, & extensa tertiana , quæ periculo vacant , vt vult Hippocrates. Aliz non intermittunt sed remittunt τριταμοφύνης tertiana continua, febris ardens. τριταμοφύνης ferè materiam habet bilem permistam pituitæ autumnō familiaris , & anni conditioni humidiori , quales cœlo humido, frigido boreali in Epidemiis. Continua febris tertiana differentiis tertianæ respondet , & ardens duplici differentia lib. de ratione victus in acutis διαλείπων autem vox est ambigua. Nam vt Gale. 3.1. Epidem. comment. & Philotheus ex veterum vsu διάλυμα & ἀπυρεξία & μωπυρεξία , hoc est , intermissio februm est, quando omnino ab accessiōe eger febre vacuus est, vt in tertiana pura & quartana intermissio, rursus vbi etiam si non omnino sine febre æger est, sed à vigore particulari exacerbationis ita remittitur, & minuitur febris, vt propè in integrum corpus restituatur , & febre carere videatur: neque tamen omnino careat , hoc est, per discēssiones, vt loquitur Celsus. Nec vnquam integrum corpus relinquitur. Hoc loco oportet cum Galeno λήπιδα ἢ ἀπυρεξία, παύεσθαι interpretari integrum corpus & sine febre certo interuallo dimittere. Sed quòd omnino careat periculo febris intermittens, id quidem perpetuum nō est. Duos fratres gemellos vidi. Vterque ætatis initio tertiana correptus, quæ plurimūm intermittebat, sed violentis accessiōibus cum pulsu admodum inæquali intercidente , deficiente , viribus paulatim faiscentibus , paucis accessiōibus extincti sunt. Natus vterque annos 72. Alter iuuenis admodum bile redundans ætate ardente tertiana correptus, cum longiori inedia vsus, accessiōe vehementi correptus esset, dissolutis viribus obiit: alios quoque mœrore cōfectos, vsos intempestiua Venere in tertiana obiisse cōstat,

III.

Εἰ μακροῖς πυρετοῖσι, ἢ φύμασι, ἢ ἐν ἄρθροις πόνοι ἐγγίνοται, καὶ ἢ γίνονται, οὐκ ἄχρηστοι.

In longis febribus vel tubercula, vel in articulos labores fiunt: Et siquidem fiunt, non inutiles.

Diuturnas febres copia, crassities, frigiditas materiæ efficit: magis quoque si infirmitas naturæ, intemperans vita, & externa quædam vitia loci, cœli & aliorum accesserint. Atque vt acutæ excretionē magis, ita diuturnæ sæpius coctione & abscessu iudicatur. φύματα in genere quidem ἀπὸ τῶν γὰρ φουμίων, vt ait Galenus. Nam quæcunque foras enascuntur, extumescuntque sine caussa manifesta, φύματα dicuntur. Multi tubercula conuertunt. φύμα item ἀπόσπσις, vel ἀπόσκημμα, vbi abscedit in partem aliquam materia, vel decumbit, vel quouis loco aliter colligitur. Nonnunquam ἐμπύημα parte interna , quomodo in Aphorif. ἐπὶ φύματος εἶναι ῥίσις ἐκλυσις ἐμετος, καὶ ληποφυχὴ γίνεται, à vomica intro rupta exolutio fit, vomitio, & animi defectio. φύμα, inquit, αὐτὶ ἐμπύματος. Peculiariter posterioribus medicis glandularum inflammatio feruens, quæ celeriter augetur, & in pus vertitur. Hippocrat. in Epid. de frigidis tuberculis & calidis communiter vsurpauit, & ἐκφύματα appellat. Sunt qui legunt ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι, abscessus in articulos vel labores. Alij ἄρθρων non ita euariante sententia. Sunt autē πόνοι ἢ ὀδύνη καὶ βλάβαι dolores & iniuriæ, quæ fiunt in articulis. Ac dolor quidem aliquando ab abscessu manifesto, aliquando à latente defluxione , & quæ sub oculos non cadit. καὶ ἄχρηστοι non inutiles. Finis hic non scribitur in Aphorif. vbi legitur hæc sententia.

sentia. Sed subiicit, quod ad hunc locum pertinet, ὁποῖοις ὅματα ἐστὶ τὰ ἀσθρὰ ἢ πόνοι, ἢ πυρετῶν γίνονται, ἢ τοις σιτεῖσι πλείοσι χέοντ', Quibus tubercula in articulos vel dolores existunt è febris, ij largiore utuntur cibo, ut intelligas duplicem esse causam eiusmodi abscessus & dolorum. Altera quidē, quia materia morbi eò secedit: Altera quia plenius ægri nutriuntur, quàm natura infirma & calor nodum instauratus conficiat. Ex quo & recidiva, & diuturnitas morborum, & exitium ægri aliquando contingunt, magno errore vulgi, quòd multo alimento vires confirmari putent, cùm nulla re pariter natura conturbetur, ut ne morbum conficiat, quàm pleniore cibo, qui ut sano robur, ita febricitanti accessio morbi est. Sed de iis satis multa Hippocrates. Ergo non inutiles: quanquam melius erat materiam concoqui, & paulatim expurgari. Quæ si concoqui non potest, putrescere necesse est, nisi in partes ignobiles transferatur. Et eò translatam dissolui oportet, vel in pus verti: alioqui putredo & gangrena sequitur: contingit maligniore materia & aliquando largiore. Vtroque enim modo aliquando corruptela fit, quod in Prog. notavit Hippocr. & postea exponetur. Dixit itaque τὰ ἀσθρὰ, non simpliciter, vel χέουσι, vel λυσίταις, vel aliquid tale.

V.

Κεφαλαλγία ἐστὶ δέξι, ὑποχόνδρια δὲ σπασμῶδες, μὴ ρύιτος αἵματος ἐκ ριπίων, ἐστὶ φρενιτικὸν περιίτα).

Capitis dolor, reuulsa præcordia, nisi effluat sanguis è naribus, in phrenisidem procedunt.

Inter signa futuri profluvij sanguinis κεφαλαλγία, capitis dolorem & τὸ ὑποχόνδριον φωνάσθαι τι μετὰ ξυῖ ὀδυνῶν, μετὰ ξυῖ φλεγμονῶν, In præcordiis aliquid contendi citra dolorem & inflammationem scripsit Hippo. in Progno. Eadem in Protrh. sed obscurius. Itaq; in salutari morbo superior natura è mediis visceribus & venis sanguinem, qui materia morbo est, vehementer excitat, & in caput emouet. In qua contentione naturæ & agitatione sanguinis multa vis spiritus & halitus concurrat. Copia verò venarum capitis distenduntur, distentæque membranas cerebri contrahunt. Atque hinc κεφαλαλγία, multo magis si acrior sanguis & inde vapor est. Hic ergo robusta vis naturæ vias sequitur, quæ ferventem noxiūque sanguinem excludat. Apertis itaque vel ruptis venis, quæ ad nares pertinent, sanguis profluit, materia oscula venarum irritante & natura foras excitante. Iam verò hypochondrij contentio & reuulsio hac fit ratione. Natura comparatum est, ut si quid conamur aut ammoliamur, colligamus corpus & contrahamus. Sic enim collectæ vires melius excernunt & abigunt, quod excludendum est. Eodem modo hepatis origo venarum & fons sanguinis, alix quoque vicinæ partes vires suas colligunt, ac sese contrahunt, ut noxia molestæque materia sese liberent. Ac contracto hepate hypochondrium quoque contrahitur. Sursum verò reuellit atque intenditur, quia eò naturæ impetus est. Cæterum ea reuulsio ab inflammatione partium, quæ hypochondriorum nomine continentur, aliquando fit, sed ea cum dolore & calore est. Propterea rectè Hippocr. μετὰ ξυῖ ὀδυνῶν μετὰ ξυῖ φλεγμονῶν. Iam verò si sanguis in caput excitatus imbecillitate naturæ vel malignitate morbi subsistit, aut vocatam ἀπέλυσιν & ἀφυσίαν, dementiam quoque, vel denique orta inflammatione phrenisidem inuehit.

VI.

Τὰ λειπυρικά μὴ χολέρας ἐπιγνοµένης, ἐλύει).

Lipyria febres non solvuntur, nisi cholera superueniente.

Variè scribunt λειπυρικά. Ferè inuenitur scriptum λιπυρικά, alij λυπυρικά ab anxietate, grauitate, & molestia. Sunt autem febres quædam ardentes & ma-

lignæ, in quibus igne exæstuant interna, externa verò frigent, excrementa resistunt, sius est vehemens, fauces, lingua exasperantur, atque inarescunt, pulsus debilis & parvus & calor nativus emarcescit. Ac ferè fit inflammatis summis partibus hepatis. Aëtius ab igne sacro ventriculū incendente lipyriam facit. Iisdem quoque partibus crasso humore interceptus cauo hepate, & quæ ad folliculum fellis pertinent. Intercipiuntur autem fere à crudis humoribus, unde intercepta bilis putrescit, & cruda corrumpitur, retinentur excrementa, ex quibus incendium quoddam nascitur, & λοιπυρίη. At cur cholera morbus ὁ χολῆς πάθος lipyrica soluat. Cholera enim seorsum acutissimus morbus, & qui vna die aut altera sæpe hominem interficiat. In lipyricis viæ, quæ bilis & excrementum corporis in intestina decurrit, præclusæ sunt. Præclusæ quoque quæ alimentum à ventriculo & mesenterio in portas hepatis transfluat. Vtrinque ergo plurimum excrementi colligitur. Bilis, quæ non expurgatur, & eius succi, qui corruptela alimenti in excrementum vertitur. Itaque naturæ contentionem, siquidem salutaris morbus est, & vires impetum cōcitæ materiz sustinent, liberatis viis cruda corrupta: bilis multa, pallida, flaua, aliquando vitellina & æruginosa vomitione & alui profluvio expurgatur, quæ certè vacuatio, cum sit ferè cōtinua & vehemens, χολέρα appellatur. ἡ λυίται non soluitur. λυίται pro κρίνεται usurpat. Verum non protinus cholera superueniente æger liberatur. Fieri enim potest, ut in ea perturbatione æger moriatur. Viribus ergo opus est, quæ insignem eam perturbationem sustineant. Cuius rei argumentum est, si pulsus vegetior exurgat, si facies melior, lingua & fauces humescant, si somnus blandus influat, & moderatus calor recurrat in partes exteriores.

VII.

Ἰσχυρὸς πρὸ μὲν τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἐπιγινώσκουσιν, καὶ ἐβδόμῃ ἢ ὀνάτῃ, καὶ ἐνδεκάτῃ, καὶ τισσάρῃ καὶ δεκάτῃ, κρῖσιμον μὴ σκληρύνειν ὑποχόνδρια. ἢ ὅ μὴ, ὀνδοιαστὸν.

Morbus regius ante septimum quidem diem malus est. 7. verò 9. 11. 14. iudicialis est, nisi hypochondria dura sint. Si verò non, ambiguum.

EX duobus Aph. Hippo. constat hæc oratio, quam sententiam multi reprobant. Scimus (inquit Plinius) ab hoc mortifero signo multos reuixisse. Alij in regionibus calidis & temperamentis, tum etiam morbis bile feruentibus, morbum regium vel ante septimum salutarem esse volunt. Galenus semel, bis Archigenes, Auerrois sæpius salutarem auruginem ante septimum annotarunt, ut s. Ego certè ea controuersia ambigens diligentius obseruavi, sed maxime anno vno, in quo is modus fuit febrium acutarum, ut aurugine ægri fœdarentur ante septimum. Comperique iusta obseruatione eum casum sæpius lethalem, aut vnde vix ægri reualecant. Quidam 6. factus auruginosus commota aluo bitiosa deiecit, vrinæ minxit, quales auruginosis, nigras, & multo intinctas felle: febris intermisit, ambulauit, qui sibi omnino liberatus videretur. 14. recidiua. 17. obiit. Aliis duobus idē accidit. Alij sine excretionem & recidiua obierunt. Quidam admodū robustus inde reualuit, sed diutius laborauit, multis interpositis recidiuis, multis casibus isque grauibz & periculosis subinde interiectis. Phanagoras apud Hippo. 3. die auruginosus, cum nihil excreuisset, mortuus est. Hermippus ab ea aurugine multum excreuit, sed viribus non sustentibus vim vacationis interiit. Hermocrates 6. auruginosus multis incidentibus recidiuis 27. obiit. Heraclides & alij permulti 6 die auruginosi: seruati sunt quibus aut sanguis à naribus profluxit, aut vomitus, vel deiectio, vel vrina multa fuit. Itaque plurimi quidem ab aurugine ante 7. moriuntur: pauci conualescunt. Et qui cōualescunt, iis superuenit aliqua vacuatio, nec omnibus quidem, ut à vacuatione

vacuatione sanescerent: sed quibus & ea vacuatio iusta contigit, & vires firmiores fuerint. Atque vacuatione quosdam euasisse argumento est, quod in multis exemplaribus legimus additum Aph. *αὐτὰρ μὴ συνδραμεῖς ἢ τὰ καλὴν γίνανται*, nisi reddatur & vacuatio bilis per aluum: vna deiectione notata, reliquas, ut solet φιλοσώτες μὲν, intelligas: quomodo & antecedentia pro consequentibus in libro de ratione victus in acutis, ubi morbum regium ante septimum salutarem facit cum horrore, sine horrore lethalem: horrore rigorem quoque intelligens, & vacuationes, quæ ab eiusmodi motionibus insequuntur. Morbus autem regius abscessus quidam est ἢ μεταρρυσίῃ, aut ἢ μεταθήσει, aliò transfluente vel transposita materia & magis in superficiem corporis, ubi quomodo in reliquis abscessibus & excretionibus criticis ad iudicium, quæ consequantur, obseruanda. Si inde soluitur febris, si remittitur, si cætera leuius æger habet. Ac de legibus salutaris abscessus & excretionis alio loco pluribus. Cur autem malum dicat, quod alij mortiferum dicunt, Gale. in Comm. Aph. ostendit: quia cum vel tumore duro, vel inflammatione, vel obstructione aurigo fiat, fieri non potest, ut ante 7. natura salutarem bilis excretionem moueat, idque doctus experientia Hippo. Apho. conscripsit. Sed qui à scirrho fit, ferè hydroperem gignit, & longus morbus est. Hic ergo de ea aurigine, quæ fit in febre continua, biliosa obstructo hepate vel inflammato. Sed nec post 7. statim salutaris est. Potest enim, ut reliqui abscessus & excretiones, vi morbi & vitio hepatis commoueri, potest & robore naturæ incitari. quæ contendit quidem excernere per cutem, quomodo sudores mouet, sed vel materia crassiore, vel astringiore cute; vel certe non ita potente vi naturæ resistit in cute bilis: quod fieri consuevit in reliquis abscessibus. Post 7. verò Diocles ex toto prodesse scripsit, etiam si non substem mollia præcordia. Occidere verò si sequatur febris. Verisimile quidem, si die critico moueatur & inde extinguatur febris. Alioqui non potest prodesse, propterea notat Hippo. 7. 9. 11. 14. quanquam alij codices 9. alij 11. omittunt, & Philotheus tres dies notatos ab Hippo. scribit, ut sit verisimile vsum codice in quo vel nonus, vel vndecimus omitteretur. Ferè tamen & hoc loco, & libro περὶ κρίσεων quatuor illi scribuntur. *τὰ σκληρῶν ὑποχόνδρια. σκληρῶν* vocem ambiguam apud Hippocr. Galenus de tumore duro inflammatione & obstructione communiter interpretatur, hoc est, nisi aliquod eorum vitiorum accesserit, hoc est, mota aurigine, vel quod ante vitium extitit, relinquatur, vel recens appareat: sed illud verisimilius. Quomodo enim in crisiibus oportet mota excretionem vel abscessu extinguere febrem & symptomata deleri, quæ vel obstructio vel inflammatio inuehebat, sic in morbo regio. Propterea Celsus ex Hipp. ut verisimile est, periculosum est (inquit) post auriginem febrem oriri, utique si præcordia dextra parte dura mæserint, ac dolentibus his læua. Nec certe minus periculi est, si vel prius orta febris & se prodēs vitium hepatis vel lienis utrinque permaneat, iam commota aurigine. Aliter quoque vsurpauit Hipp. verbum *σκληρῶν* pro *σκληρύνων*, quod est asficare & arefacere. Hic simpliciter hypochondria in Aph. & lib. περὶ κρίσεων ὑποχόνδρια τὴν κρίσιν legitur.

εἰ δὲ μὴ hoc est, si alius diebus, quàm criticis. Aliter si dextro tumente hypochondrio non succedit morbus regius, ut Oribasius, Philotheus, si existente morbo regio diebus illis criticis dextrum hypochondrium obduruerit, non bonum. Sic enim inflammatio visceris significatur. Non bonum autem, quia oportuerit abscessu facto ægrum liberari. Ac sæpius notatum fuit, quid denuncient periculi τὰ κρίσιμα μὴ κρίνεται nata iudicare, si non iudicent. Quod autem hic & lib. περὶ κρίσεων φησὶ δόξασον, hoc est, ἀμφιβόλον ambiguum, in Aph. *τὰ ἀγαθὰ* non bonum. Hæc autem sententia in febribus ardentibus & continuis, quibus materia bilis est, quas febres author περὶ κρίσεων ἐφορέτας appellat, quia teruente bile in medio corpore δυσφορίᾳ difficilis tolerantia morbi insequitur.

VIII.

Αἱ πυκναὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὑποτροφαί, περὶ κρίσεως αἱματώδεις, μελάντι ἰμε-
τον αὐτῶν (γίνονται) ὁ καὶ βορμώδεις.

Frequentes iisdem circuitibus recidiva, in quibus circa iudicium sanguis saepius effluit, nigrorum vomitionem efficiunt. Fiunt, autem & tremuli.

Δ *τὰ ἴα αὐτῶν* dicit vel de periodis, vel diebus criticis. Recidivæ enim aliis certis intervallis, aliis si non statis periodis, at certè diebus criticis, iisque festè imparibus. Quomodo prima illa constitutione primo Epid. natura febrium exposita, quæ modò præhdebant, intermittebant, revertebantur. *ἐκ τῆς ὑποστροφῆς ὅτι τὰς αὐτὰς περιόδους ἐκείναις.* Ex recidiviis (inquit) iisdem circuitibus iudicabantur. Eodem modo in consequenti tempestate frigida, humida, boreali, *ἐκ τῆς ὑποστροφῆς ὅτι τὰς αὐτὰς περιόδους ἐκείναις.* Iudicabantur febres iis iusto admodum ordine, ac plerisque fiebant intermissiones in diebus septemdecim. Qua sententia vult quidem moderatas febres acutas quæ tum grassabantur, diebus imparibus iudicatas, sed imperfectè, vnde intermissio aliqua & recidiva die critico, ubi iterum iudicabatur morbus. Idque ad 17. hoc enim *ἐκ τῆς αὐτῆς* includit. Et in eodem opere recidivarum exempla & iudiciorum, quæ inciderent diebus criticis, in duobus fratribus & aliis. Itaque melius fuerit *ἐκ τῆς αὐτῆς* ita interpretari. Quanquam non ignorandum aliquando erraticè & *ἐκ τῆς αὐτῆς* nullo ordine & iudicia fieri, & recidivas. Iam verò frequentes eiusmodi recidivæ causam habent vel internam, vel externam. Internam breviter complexus est Hippo. in Aph. hac sententia *τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάμνησιν ὅτι τὰς αὐτὰς περιόδους ἐκείναις.* Quæ relinquuntur in morbis recidivas facere consueverunt. Eadem sententia 6. & 2. Epid. scripta est. Iam verò *ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάμνησιν* duorum sunt generum. Primum quidem materia quædam ab imperfecto iudicio relicta, quæ putredinem trahit & intermissam febrem denuo excitat: deinde *ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάμνησιν* dispositio quædam relicta, vnde facilè ignem concipiat, vel incolumis materia. Externæ causæ plenior cibus & intempestivus, ira, & reliquæ perturbationes animæ, loci commutatio, coeli iniuria, Venus, & alia id genus. Ac recidivæ certè fiunt, ubi nondum maturata materia vel excretio aliqua sit, vel abscessus. Sic enim febris aliquando intermittit, sed paulò post redit. Nam & in Epidemi. III scripsit. Ab excretionē & abscessu crudo etiamdum morbo neque maturato, mala iudicia, vel nulla, dolores, longitudinem morbi, mortes & recidivas significari. Fiunt quoque, ubi diebus non criticis ea commoventur excretio, & abscessus. Et in Epid. descriptis diebus criticis *ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάμνησιν* (inquit) *ὅτι ἂν ἄλλως κριθῇ ἴσθι τῆς ὑποστροφῆς ἀμείνων ἰσχυρίας ὑποστροφῆς συμπίπτει.* Scire (inquit) oportet futuras recidivas significari, siquidem aliter iudicentur morbi, quàm prescriptis diebus criticis. Et quanquam Hippo. eo loco scripsit communiter impares criticos & pares, rarius impares recidivas faciunt: sed quæ iudicia paribus fiunt, vel lethalia sunt, vel recidivas difficilèmq; morbum portendunt. At quibus signis perfecta iudicia ab imperfectis distingues ex iis, quæ antecedunt, quæ connexa crisi & quæ consequuntur. Si enim antecesserit cruditas, nulla verò vel obscura maturatio, urinx tenues, pallidæ sine contentis: quæ sequetur crisis, ea vel lethalis, vel difficilis, vel opportuna recidivæ. Connexa verò quia die non critico, vel critico, si vis, sed pari soluta febris. Adhæc excretionis conditio, quia minor quàm ut febrem soluat, quia non è directo, ut hepate affecto profluvium sanguinis è nare sinistra, quia morbo parùm conveniat in peripneumonia profluvium sanguinis. Consequitur autem vigilia, somnus turbulentus, siccitas oris & linguæ, dolores partium, ciborum fastidia, urinx crudæ & malè coloratæ, sputa, deiectiones eiusmodi. Adhæc cum æger ægrè fert morbum. Contrà verò ubi omnia his contraria sese offerunt, perfecta est iudicatio, neque reuertitur febris. Indicata crisis die indice, signis editis concoctionis & salutaribus. Si crisis incidit die critico, si noxius humor & qui febrem fouet, vacuatur, si iusta quantitate, si è directo. Si à crisi leuiter morbum tolerat, extincta febris est, æger reconciliatur somno blando, non sitit, lingua est molli & humida, redit ciborum appetentia & suauitas, urinx bene coloratæ, similia excrementa, cocta omnia

omnia. Hæc autem nosse oportet, ut nequid moueas perfecta crisi, quia quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, in quiete tenenda sunt, nihilque mouendum iubet Hippo. Contrà verò imperfecta crisi, vitæ ratio, quæ nouam putredinem prohibeat, instituenda, apparanda, concoquenda, expurganda reliqua materia sit. Genus quoque morbi aliquando coniecturam auget recidivæ, quia videlicet è crudis humoribus & bile mistis, non è simplici bile. Hæc pluribus, quæ tamen iuuare possunt. *Περὶ κρίσεως αἱματώδους.* αἱματώδης non quòd multus semel efflueret sanguis, sed quomodo scripsit in Cleonactide *πεπλοινμένως καὶ ὀλίγον μετὰ κρίσεως*, Nullo ordine paulatim ad iudicium vsque. æger enim, ex quo descripta fuit hæc sententia laborauit febre non tam acuta, quam meraca bilis excitat, sed multa frigida crassa, variæque materia intermixta, vnde & nigra euomuit, & tremor affecto cerebro & neruis. Etenim longitudine morbi & parte materiæ putrescentis violante neruos tremor consequi potest. Adde quòd diuturnitas efficit, ut plurimum spiritus dissoluantur, siccetur corpus, quod ad imbecillitatem naturæ mouentis & instrumentorum, quæ motioni subserviunt, magnopere facit. Inter particulares igitur censeatur, non vniuersales hæc oratio.

IX.

Τὰ ἐν τριταίοις πυρετοῖς ἀλγύματα παροξυνόμενα τριταγενῆ ποίει,
καὶ θρομβώδεια ἀμύματα διαχωρεῖ.

Qui in tertianis febribus dolores exacerbantur, naturam tertiani circuitus retinent, & grumos sanguinis egerunt.

Particularis hæc quoque oratio. Vocat autem *τριταγενῆ*, quæ aliquando *τριταγενῆ* appellat, quia videlicet naturam tertiani circuitus retinent. At quæ ea sint dubitari potest. In re obscura dicam quod sentio. Alij melius coniciant. *ἀλγύματα* hoc loco videtur intelligere symptomata dolorifica, quæ vnà cum accessione tertianæ febris ægrum malè habent. Ea verò partim propria, partim aduentitia. Propria capitis dolor, anxietas, sitis, æstus, lassitudo quædam cum dolore in lumbis & cruribus. Aduentitia, qualia nos vidimus. Cuidam vnà cum accessione acerbissimus coli dolor mouebatur. Alteri lateris cruciatus. Vtrunque vnà cum accessione dissoluebatur. Alios tussis, distillatio, vomitio præter morem febris exagitat. Licuit alijs alia obseruasse. Itaque de proprijs intelligi non potest. Melius enim de aduentitijs. Ac fortasse vidit cui grumi sanguinis deicerentur, malo certè signo. In eo enim suspitio esse potuit malè affecti hepatis. Alioqui ex alia parte corporis commota sanguis & exagitatus vi febris in intestinum effluxit, & in inuolucris eius concreuit, vnde grumi sanguinis postea exierunt.

X.

Εἰ πυρετοῖς καὶ φλέβα τιμὴ ἐν τῇ σαχίλῃ σφιγμὸς καὶ πόνος, ἐς δυσεντηρίαν ἐποτιλιωτῆ.

In febribus pulsatio & dolor motus qua parte collum vena percurrit, in dysenteriam desinit.

*Φ*λέβς Hippoc. & vena & arteria est. Ac verisimile est & iugulares venas carotides & arterias dicere, hâsque magis, quibus pulsatio propria est. Aut ius, si voles, addamus & eam venam, quæ vertebrae cervicis perreptat, & in cerebrum tendit. Pulsatio ergo eiusmodi perturbationem in venis aut arteriis magis ostendit, qualis ferè mouetur in febribus, in quibus humor crudus est, quam permixta bilis & intus squiens febris commouet. Atque ea agitatione diuisis fibris & membra-

nis, quæ venis colligantur, dolor fit. Cæterùm palpitatio & pulsatio naturæ sursum mouentis magis, quàm deorsum signa sunt. Omnis enim calor & spiritus exagitant magis ad superiora, quàm inferiora contendit. Itaque eiusmodi palpitationes pulsationes ceruicis magis & huius dolores inter signa profluvij sanguinis non dysenteriz notantur ab Hippo. Fieri tamen potuit, quod raram est, ut concitata sursum materia aliqua de causa deorsum recurrit, unde quod aliquando fit, in acuta febre & ardente dysenteria critica nata fuerit. Id tamen in iis, quæ rarius contingunt, censendum est, ut videlicet in febribus pulsante vena colli & dolente dysenteria sequatur, cum sæpius hæmorrhagia è naribus expectanda sit.

XI.

Τὸ μεταβάλλει πολλάκις χρώμα, καὶ θερμασίν, καὶ ψύχει.

Vbi in morbo color calorque sæpius euariat, utile.

Sunt qui non καί, sed καὶ θερμασίν legant, velintque hanc esse sententiam, Colorem immutari ex caloris ratione utile esse, quia videlicet alius color incuntis accessionis, alius vigentis & inclinantis. Atque hæc quidem naturæ rerum consentiunt. Intro enim concurrente calore expalescit corpus, et rubescit autem cum is foras sese explicat: inclinatione & remissione mediam rationem tenent. Contrà verò si vigente morbo exalbescit facies, si inuadente incenditur, maligni morbi argumentum est. Cæterùm videtur supposititia vox χροσινόν, & χροσινόν potius legendum est. Nam hæc eadem sententia in Aph. scripta, & libr. πρὶ χροσινόν, vbi eiusmodi mutationes sunt. μήνα ὅτι τὰς σημαίνειν significare longitudinem morbi. Alioqui χροσινόν legatur, ut ostendat repentè alternantibus calore, frigore, rubore, pallore, imminentem crisin significari. Multæ enim eiusmodi mutationes fiunt in critica perturbatione, in qua natura modò victrix, modò resurgit morbus, & altero oppugnato alterum inualescit. Est autem calor, qualis æstate: frigus, ut hyeme. Atque in eo certamine, vbi in horas hæc contingunt, siquidem malignus morbus est, & vires infirmæ, mors bene verò cum agro agitur, si inde protrahatur morbus, nec est lethalis. Ostenditur autè ea varietate vel naturam laborare dum oppugnat morbum, vel multiplicem esse affectionem, ut vna oppugnata altera se prodar, ex quo natura laboret atque conturbetur. Omnino verò, ut scripsit in Protrh. mala est subita in contraria mutatio à calore in frigus, à colore rubro in pallidum & contrà, similiter si qui sitiebat vehementer, iam non sitiat. Hinc igitur, ut breuiter dicam, vel mors in propinquo, vel morbi longitudo pronuntianda est.

XII.

Τοῖς χαλάδεις πνεῦμα μέγα, καὶ πυρετὸς ὀξύς μετ' ὑποχονδρίῳ ὀντάσιος, παρ' οὓς ἀφίστησι.

In redundantibus bile spiritus magnus & acuta febris cum tensione hypochondrij abscessum ad aures denunciat.

Χολάδες, quos aliter πικροχολάδες appellant: in quibus redundat multa bilis. In iis igitur siquidem acuta febre laborant, quæ nondum ardeat, parotides expectari possunt. Cæterùm coniungenda sunt & alia signa, quæ scripsit in Prognosti. surditas, capitis grauitas, in somnum inclinatio, deinde quæ hæmorrhagiæ communia sunt, tensio hypochondrij, refrigeratio inferiorum partium, & alia prius conscripta, & quæ legas in Protrh. Quod autem πνεῦμα μέγα spiritum magnum dicit, respirationem intelligit, quæ & magna & frequens est: πνευματικὸς dixit, qui ita respirant. Atque de repente mota ea respiratio naturæ sursum mouentis signum est: deinde vel hæmorrhagiæ, vel parotidum. Acuta febris est, quæ ut remittat, neque tamen

tamen intermittit, eadēque *συνέχεια* continua appellatur, sed à celeritate *ὄψις*. Ardente febre, quæ pura sit, profluvium sanguinis magis accidit.

XIII.

Οἱ ἐκ μακρῶν ἀναλαμβάνοντες ἔντοιοι, μὴδὲν ἐπιδιδόντες, ἐπιστρέφουσιν ἰσχυροί.

Qui ex longis morbis renalescunt, & bene utuntur cibis, nihil tamen proficiunt, ij recurrente morbo malignè habent.

IN morbis longis plurimum decedit insito calori & virtuti ventriculi. Itaque paulatim renutriendos iubet Hippocrat. verum plurimis *ἰσότης* appetentia multa est, & multo cibo appetentia inseruiunt. Siquis igitur bene appetens, & liberaliter edens non confirmatur, non recorporatur, alterum duorum necesse est. Aut enim reliquæ morbi sunt, aut largius ingeritur cibus. Ab utroque novum excrementum, nova materia morbi colligitur, ex quo recidiva, nisi, quod voluit Hippoc. ita reformetur vita, ut frugalius æger nutriatur, & quod iam collectum excrementum medicamento detrahas. vitium denique relictum attemperes, ne vel moderatum cibum corruptat, & de integro excrementum colligat.

XIIII.

Οἷον ἐν πυρετοῖσι φλέβες αἱ ἐν προτάφοις σφυγματώδεις, καὶ πρόσωπον ἱερρωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρόν, χροῖον, καὶ ὅ πάντοτε χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλῆς, ἢ λιγυρῆς, ἢ πασσμῦ, ἢ ὀδυώδους ἰσχυρῶς.

Quibus in febribus vena, quæ sunt in temporibus pulsant, & facies bene habitata est, hypochondrium verò molle non est, diuturnitas morbi significatur, qui non desinat, nisi multus sanguis à naribus effluat, singultus, convulsio, vel coxarius dolor accedat.

ARterias venarum nomine complectitur Hippocr. Palpitationes autem hypochondrij & magis partium superiorum colli, cervicis, & temporum profluvia sanguinis ferè antecedunt. Itaque concitato sanguine in magna vena & arteria faciliè insequitur motus in iugularibus venis, & carotidibus arteriis, atq; is motus manifestius se prodit, ubi locus extremus est & nudatus carne. Illic enim arteriæ magis emicant. Appellat autem *πρόσωπον ἱερρωμένον*, quod aliquando *θαλερὸν*. Ea facies est bene corpulenta & viuido rubore tineta. Atque eiusmodi signum ut & multum rubentes oculi inter hæmorrhagiæ indicia magnam vim habet. Est autem eiusmodi, quia natura sursum concurrit, secumque subuehit calorem, sanguinem & spiritum. Atque eadem ratione motione accedente pulsant & cervicis & temporū arteriæ. *ὑποχόνδριον μὴ λαπαρόν*. *λαπαρόν* Galen. *μαλθαρόν* interpretatur, *μαλθαρόν* autem molle, *κενόν* vacuum intelligit, *κενόν* verò neque tumidum, neque durum, neque tensum. Erit igitur *μὴ λαπαρόν*, quod vel tensum, vel durū & tumens, τὸ μετὰ ὄγκου ἢ φούσκου, quod vel tumet, vel contentum est, quanquam in Herimocrate & aliis locis *ὑποχόνδριον ἔντασις λαπαρῶς* intensum molliter hypochondrium, quia videlicet ea tensio sine tumore & duritie esset. Dixit idem in Epidem. tumores *λαπαρόσιντα*, hoc est, *προστίλλεσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι* contrahi, subsidere atque evanescere. Hæc tria igitur pulsatio in temporibus, corpulenta facies & rubens, intensio hypochondrij citra dolorem & inflammationem inter efficacia signa profluvij sanguinis à febribus censenda sunt. Quod autem *χροῖον* dicit, parū convenit. Illa enim acuti morbi & celeris inditia sunt. Absurdum quoque magna ex parte, quod sequitur *ὁ πένεισθαι* &c. Conquiescunt quidem illa pulsatio in tempori-

bus, & alia si largiter profunditur sanguis: si verò singultus & conuulsio superueniunt, præ copia quidem esse possunt, sed inter λυτῆρια non ponuntur mala malis addita, nisi quis dicat ea concussione quomodo & rigore & calore, epilepsiam dissolui. Sic vomitus, sudor & alia vacationes conuulsione vehementi & concussione moueantur. Abscessus autem in coxas λυτῆριον esse potest, sed minus acutis morbis, longis magis conuenit.

XV.

Εν χύμῳ κοιλὴν χαλάραισι, γαστρίμῳ.

In febre ardente multa semel effundens aluus, lethale

Κανσος febris ardens, quo nomine & omnis acutior febris sæpe intelligitur. Sic πῦρ in Epid. κάνσωμα, πύρωσις in lib. Hippo. usurpatur, ubi videlicet acuta febris igneum calorem manifestius edit. Ac de eius differentiis in lib. de ratione victus in acutis. Vox autem καταχάλασα scribitur ab Hippocrate, ubi æger ἀθροὺς ἐκρίνα πολλά, ubi æger semel excernit multa. Id autem non protinus lethale pronuntiandum est. Nam inter signa λυτῆρια, quibus in ardoribus seruabantur ægri, Hippocra. in Epid. 3. tempest. p. scribit ἢ κοιλὴν παραχόλα χολάδα ἐπιπαίρων καὶ δυσεντερίας seruatos maximè, tum aliis vacationibus, tum soluta aluo, perturbata multam bilem egerente & superueniente dysenteria. In Aphorif. distinxit salutaris perturbationes alui, siquidem & noxia materia morbi expurgatur, & ægri inde leuius habent. Clazomenius multis aquosis & qualia dysentericis in iudicio per aluum expurgatis conualuit. Sed id pluribus confirmandum non est. Coniungenda tamen & alia signa sunt salutaria, lethalia, antecedentia, præsentia, consequentia, priusquam de euentu profluentis alui præstigas.

XVI.

Εἰ κοιλὴς ἀλγήμετος ἐπιπόνῳ, πυρετὸς καυσώδης, δλεῖρησι.

Ex laborioso dolore ventris febris ardens lethalis.

Αλγημα ἐπιπόνου dicit, vnde æger δυσφορῶς habeat, atq; anxie perferat morbum. Huiusmodi dolor esse potest voluuli, quod εἰλεον appellat, interioris inflammationis ventris, vel erysipelatis, à quibus febris ardens. Dolor ergo sæpius reprensus & inualescens ἐπιπόνου vocat, vires dissoluit ac nouo adiuncto hoste graui febre, qualis ardens est, exitium ægri denunciari potest.

XVII.

Εἰ τοῦδε χυμώδεϊν ἦχῳ προσγενομένην μὲ ἀμβλυισμόν, ἔχῃ ῥῖνας βάρυν, ἐξίςται μελαγχολικός, μὴ αἰμορραγώδης.

In febre ardente aurium sonitus superueniens cum obscuratone visus & grauitate in nares incumbente vehemētem insaniam firmamque denunciat, nisi largiter profluat sanguis è naribus.

Ηχῳ non tam curiosè, quàm Philosophi solent, definiendus est. Sed sit satis perturbato fursúmque concitato spiritu & sanguine magnam vim flatus progigni, qui dum conclusus est in cerebro, & exitum querit, anfractibus aurium sese insinuat occurratque & ossi duro, & externo aëri. Illic ergo restitans, vagus, inuolutus strepitum facit, qui ἦχῳ appellatur. Fieri quoque potest, vt inflammatione cerebri febris ardens incendatur. Eiusmodi verò flatus tum à reliquo corpore in caput assurgit, tum

git, tum etiam in capite generatur. Atque is siquidem per vasa, quæ ad oculos pertinent, excurrat, obscurat hebetatque visionem, ἀμβλυγμὸν appellat. Si verò in nares incumbit, grauitas quædam percipitur. Itaque concitatus sanguis incalcescit, atque exitu negato melancholicam naturam trahit, putrescit, & malignam qualiterem concipit, atque corrumpitur, vnde ἰκτερίσις μελαγχολική, de qua antea pluribus. Ac certè nihil mirum videatur, cum in sanis sanguis diutius loco conclusus parùm liberè fluens ac refluens in melancholiam vertatur, quod viduis mulieribus & adultis virginibus suppressa vteri purgatione accidit. Copia quoque sanguinis melancholiz naturam trahit, nisi matura vacuetur. Et in acutis febribus ommissa venæ sectio melancholicos morbos aliquando efficit. Contrà verò si vel ruptis, vel apertis vasis, quæ ad nervos pertinent, sanguis largitèr profluit, melancholicæ dementiæ periculum aueritur, & alia conquiescunt. Rectè igitur addidit μὴ αἷμος ἐκγίνεσθαι, ac profluuij sanguinis signa sunt in febribus ardentibus hebetudo visus, perstrepeus in auribus sonus, in frontem incumbens supercilia & nares grauitas.

XVIII.

Τὸς ἐν χόρῳσι φόβος, παρακοπὴ λύει.

In febribus ardentibus tremores delirium soluit.

E Tiam si hæc sententia non hoc solùm loco, sed in Aphorism. & lib. πρὸς τὸν Ἱπποκράτην scripta est, spuria tamen indignaque Hippoc. videri possit. Est enim in iis, quæ rarissimè accidunt. Pythion tertio Epid. tremuit, delirauit, ac nec tremore febris, nec tremor delirio conquieuit. Ac tremoris causas requirenti non facilè occurret quamobrem tremor delirio dissolui possit. Tremor enim fit animi perturbatione, graui copia neruis incumbente, intemperie, vt vi morbi nimium resiccatis neruis, exoluta virtute multis vigiliis, motionibus corporis, quales ἐπιπνεύματα dictus adferre solet, lassitudine, & multa Venere, multo vino, fame longiore ac breuiter nimio humore solutis neruis, aut contrà nimium siccatis; infirma denique potestate, quæ è cerebro est, & violato spiritu qui insluit. Contra quæ omnia nulla vis delirij esse potest. At contrà in Protrh. φρενιτικὰ νευρῶς προμάδια πλεοντᾶ, phrenitides vehementes in tremores desinunt. Similiter multis delirijs in ardoribus tremor succedit lethali ferè przsagio, quia paulò post conuulsio insequitur. Deinde λύειν verbum malè vsurpatur, cum sublato priore malo grauius malum insequitur. Pone igitur materiam febris, quæ venis inclusa est, transfluere in nervos: hic tremor fit. Iniuriam verò neruorum cerebrum statim persentiscit, & partem concitatæ materiæ excipit, vnde delirium. Quodd si cui accidit, vt ea materia relictis neruis in caput concurrerit, non solius delirij, sed cōuulsionis aut tremoris grauioris peticulum incidit. Hæc autem μὴτάδιδα verbo significantur. Eiusmodique transpositio humoris ἀπέπσις ἢ μεταέσις potius dicatur, quàm λύσις. Atque vno verbo, si quis in ardente febre intremiscētē aegrum videat, qui per integram valetudinem non sit tremulus, & à tremore delirium superueniat, conuulsionem verius przsagiat, quàm tremoris dissolutionem.

XIX.

Ἐν χόρῳσι ῥύξις ἐκ μυκτῆρις πταρταία, χαλὸν. ἢ μὴτι ἄλλο ἀγαθὸν συμπίση. πέμπαια ὅ ἥσσοι κινδυνώδεις.

In febre ardente sanguinem è naribus fluere quarto die malum, nisi bonum aliquod signū incidat: quinto verò minus periculosum.

IN ardentibus, qui sanguis aut stillat aut fluit, ferè niger est, quod ἀπρὸς τοῦ αἵματος scribit Hippocr. vt ei, qui in Dealcis horto iacebat, cui & 2. & 4. paucus meracus effluxit

effluxit è sinistra nare, vnde conualuit quidem, sed ægettimè insequentibus salutaribus vacuationibus & abscessu. Idem accidit stillationibus sanguinis maiore periculo, vt niger exeat. Metoni 4. bis è dextra nare paucus effluxit sanguis, sequuta die quinto larga sanguinis vacuatio è sinistra nare & iudicialis sudatio. Sed & post iudicium quædam reliquæ morbi, vigilia, delirium, vrina mala. Omnino liberatus, quia à iudicio sæpius è naribus erupit sanguis. Nec è particularibus exemplis præsigium concludi potest, nisi ratio vniuersalis accedat. Pauci enim ab eo fluore sanguinis, qui in diem quartum incidit, conualescunt, aut ægrè quidem conualescunt. Nam febris ardens aut imparibus mouetur, aut paribus. Si paribus, ferè lethalis est: si imparibus, inutilia omnia quæcunque quarto moueantur, sudor, fluxio sanguinis, vacuatio, abscessus. At quia iudicia, & quæ ea imitantur, magis incidunt in dies accessionum, si cui quarto die fluit sanguis, argumento est morbum paribus moueri. Quod si fit, duplici ratione periculofum, & quia accessio paribus, & quarto effluxit sanguis. Adde quòd omnis vacuatio & infra modum & supra modum mala est. Itaque stillatio pessima, fluxio mala est, vt & eruptio, quæ vires ægri superat, ex qua vix ægri releuentur.

X X.

Οἱ δὲ τοῖς χροσώδεσιν ὑποπεριφύχεσσι διαχωρήμασι ὑδατοχόλοισι συχοῖσι, ὀφθαλμοῖς κακοῖς. ἄλλως τε, καὶ ἢ χροσχοὶ γίνονται.

Qui in febribus ardentibus leuiter refrigescunt deiiciuntque aquosa bili mista densis oculis malum, tum alias, tum si catoche capiantur.

CORrupta hæc sententia restituenda est ex Protrhet. vbi non ὀφθαλμοῖς, sed ὀφθαλμοῦ ἰλασις legitur. Vox autem συχοῖσι ad deiectiones referenda est. Hic ergo diuersi generis symptomata colliguntur, quæ tamen iuncta pernitiæ ægro denunciant. Itaque febris ardens periculo non vacat. In ea verò æstare corpus, & velut ignem in cutem & extremas partes expirari oportet. At contrà si vel leuiter refrigescant, malo est: si plurimum, lethale. Sic enim vitalis potestatis & insiti caloris extinctio significatur. Quòd si liquida pallida, quæ ὑδατοχόλα appellat, subinde deiiciant, cruditas multa & fortasse infirmitas virtutis naturalis iudicatur, efficiuntque tam multa deiectione, vt vires totius corporis exolescant. Tertia potestas superest, quæ in cerebro sita est, in qua manifesta vitia se produnt ἰλασις, & fortasse catoche. Est autem ἰλασις peruersio palpebrarum. Inter lethalia signa notauit in yxore Oeceti δ' ἐπὶ ἰλαίνειν, quia dextri oculi palpebra distorta est. Sed de ea peruersione alio loco pluribus: & quid ἰλαίνειν verbum, & quæ inde deducuntur Galenus copiose scripsit in Epid. non aliud esse, quàm διασπῆσαι & ἰλασις διάσπασιν peruersio palpebrarum. De catoche verò sæpius diximus, neque hoc loco repetere opus est. Hoc autem semel dicendum est in ægro, vnde hæc transtulit, omnes potestates, quibus vita sustinetur, grauiter laborasse atque verisimile esse inde periisse.

X X I.

Καὶ ὅς ῥίγος ἐπιγνομένης λύεται.

Febris ardens rigore superueniente soluitur.

IN Aph. & lib. πρὶ κρίσεων ἐπὶ καύσῃ ἰχυμὴν ἐπιγενόμενῃ ῥίγι. λύσις. Qua sententia vehementem ardorem rigore solui intelligit, voce ἰχυμὴν rem augente. Idque author libri πρὶ κρίσεων reliquis febribus attribuit ὅσοις πυρετοῖς ῥίγι ἐπιγίνεται, πυρετὸς λύεται. Quibuscunque febribus superuenit rigor, febris soluitur. At cum varius sit febrium modus, variæque materia, paulò liberius scripta ea sententia

tentia videri possit. Celsus eam sententiam ita conuertit, Febrem ardētem subito horror exoluit, horrorem à rigore non distinguens. Rectè autem subitum dicit, qui videlicet derepente nec opinantibus ægris accidit. Eiusmodi autem rigor signum quidem criticum, sed non λύσιον. Sed, vt solet Hippocrat. id quod antecedit pro consequentibus ponit. Rigor enim, vt reliqua omnia signa critica, quæ tantum signa sunt, solent antecedere, & in salutari morbo consequuntur alia quæ & signa sunt, & causæ rationem suscipiunt, quia reuera morbos dissolunt, vnde λύσις, sudor, & causæ rationem suscipiunt, quia reuera morbos dissolunt, vnde λύσις, sudor, deiectio, profusum sanguinis, vrina multa, abscessus. Id autem plenius exposuit author πρὶ κρίσεως. Ἐν κώσῃ ἀνὰ πικρὰς ῥίγος, φιλήϊσθαι, quia oratione derepente correptum ægrum liberatum iri vult largis ortis sudoribus: quanquam sudorum nomine non excluduntur reliqua genera vacuationum. Neque tamen falli oportet incidente rigore. Sed nec ambiguitate vocis ἐπιγινώσκει, aut ἐπιλαμβάνει. Atque relicta vocum disputatione de re differendum. Contingit aliquando in febribus vt infirma virtute sæpius rigor moueatur, sed celeriter subsistat. Ab eo rigore aliquando sequitur excretio, sed quæ naturam expletam dissoluat. Nonnunquam non sequitur excretio, sed in vanum concitata rigore materia intro recurrit, & naturam opprimit, utrunque ægri exitio. Rigor autem salutaris antegressa concoctione die critico, salutaribus signis prius eductis, derepente & vehementer commouetur. Rigorem sequitur sudor, deiectio alui, vomitio, profusum sanguinis, vnde subito exoluitur morbus, quæ propriè crisis appellatur. Alterū genus rigoris, qui subinde incidit, celeriter resistit, damnatur ab Hippoc. ἢ ῥίγος ἐμπύου πυρίῳ μὴ διαλύοις ἢ οὐκ ἔδιδναι ἰούσι θανάσιμον. Si rigor subinde incidit nec inde intermitat febris, egro iam debili lethale. Alij ἐπιπύου, alij ἐπιπύου. Ac breuiter hanc sententiam experientia confirmabis in veris ardoribus, ætate media, florente ætate. Rigore enim vehementi septimio apud nos concitato sudor vehemens ferè, aliquando aliud genus deiectionis febrem exoluit.

X XII.

Καὶ οὕτως ὑποδοχάσει εἰς ὕδατι, καὶ ἡμέρας θίσταρας ἐπιστημάτων, ἐπεὶ
ταῖς ἐφεδρῆς. Εἰ ὅ μὴ, τὸ ἐβδόμη καὶ δεκάτη.

Febres ardentes recidiva opportuna esse solent. Atque ubi dies quatuor inualuerunt, desudant. Alioqui septimo vel decimo.

Febri ardens utriusque generis, quod libro de ratione victus in acutis describitur, recidivæ opportuna est. Tum quæ salutaris, ut Cherioni, tum quæ lethalis, ut Euryanactis filiz. Idem quoque in eodem opere scripsit Hippocrat. quod historiis Epid. & quotidiana experientia confirmare licet. Quod autē *ἡπισυμμετρίως* scribit, de accessiombus dici tum videtur, quæ prima periodo inualescunt. Ac de ratione *ἡπισυμμετρίως* prius diximus. Si igitur cum quatuor dies inualuerint, levis sudor effluit, poterit quidem remitti febris, aut intermittere quidem, sed vnde recidiva expectetur insequentibus criticis diebus. Aliquando quoque oborto sudore multo recidiva fit. Quod Cherioni cōtigit, cui septimo rigor, sudor toto corpore, & iudicium, intermisit febris octavo, nono reversa est. Id quoque aliis exemplis intelligas. Cæterum siquidem prima periodo non incidit sudor, septimo quidem moveri potest: potest & nono, non decimo, quia criticus non est. Potest 11. 14. 17. 20. 21. & aliis diebus iudicialibus. Propterea melius *ἡσάκατε*, quàm *Ἀκάτε* legas. Ac notatis duobus criticis diebus alios complectitur, atque hæc sententia in ardentibus à copia bilis. *ἡσάκατε* enim cum ab imbecillitate naturæ & morbi malignitate vel copia fit, ab imbecillitate lethalis est, à copia reversionem demuntiat.

XXIII.

Τὴς χειροτέρας διακρίνει αἱ ποταριοκαίδικα ἡμέραι, χαρίζουσα ἢ ἀπα-
ρῶσα.

Quibus febris ardens, ij 14. diebus iudicantur, leuius habent, aut intereunt.

Vniuersalis est sermo Hippocr. 14. diebus acutos morbos iudicari. Hic in ardoribus, qui sæpius acutissimi sunt, eisdem fines¹ circumscripsit, quam multis ante quartumdecimum, aliis post 14. Illis robustior vis & clementia morbi salutem, infirmitas naturæ & malignitas morbi interitum breui attulit, ut quibusdam prima periodo, aut reddita valetudo, aut consequuta mors. Nota est sententia Hippocrat. in Prog. de simplicissimis & malignissimis febribus, quæ vel prima periodo exoluuntur, vel interficiunt. Aliæ his proximæ, quæ sexto interimunt, ut tempestate 2. primi Epid. quibus prius editis signis lethalibus nulla recidiva, sed sexto die mors. Accessiones enim paribus diebus. Mirum quod Pericles quarto iudicatus sine recidiva. Calvus Larissæus quarto periit acutissimè. Nec minus mirū, quod Parius in Epid. 120. obierit: Heropytus 100. iudicatus. Vtrique febris ardens. Itaque ut acutorum, ita ardentium iudicatio magna ex parte 14. definitur. Aliis celerius, aliis tardius. Id quod vniuersalem sententiam non abrogat. Vis enim vniuersalis orationis est, ut si non perpetuū, magna tamen ex parte vera probetur.

XXIIII

Εἰ γὰρ οὖν, μὴ γινώσκουσιν πῶς οὖν παρ' ὧς ἀποστήματα, ὅτι πᾶσι συζῶνται.

Si ex ardente febre abscessus facti non suppurent, non multum seruantur.

VT constet hæc oratio, distinguenda febrium ardentium natura & materia abscessuum qui in glandulis consistunt. Febris ergo ardens alia clementior est, qualis ea tempestate austrina & squalida, quam describit primo Epid. ubi ante ver pauca febres ardentes, ex quibus nemo interiit. Eadem ratio fuit tempestate boreali humida frigida, in qua neminem periisse nouit Hippocrates ardente febre, neminem in phrenitidem incurrisse. Hæc autem vere ubi salubriores morbi esse solent, ut æstate media, autumno ferè exitiosæ. Nam eadem tempestate autumno ab æquinoctio ad occasum Vergiliatum alius modus febrium ardentium, vnde phrenitici, & ex iis plurimi moriebantur. Ac rursus alie febres simplices, aliis inflammatio viscerum, aut sacer ignis incendium fouet. Clementia verò & malignitas, distinguitur iis, quæ quia superueniunt ἐπιγινώματα nominant, qualia sunt constantia mentis atque perturbatio, facilis aut difficilis spiratio, excretionum varietas, ac breuiter iis quæ toto corpore apparent. Parotidum similiter alie clementiores, alie magis malignæ. Ac vere clementiores, æstate & autumno magis periculosæ. Materia interdum simplex, vnde laxæ, fusæ, magnæ, sine inflammatione, sine dolore parotides. Aliis pestilens & maligna materia est, vnde dolor, inflammatio, vnde neque difficilis respiratio, neque delirium, neque aliud quicquam in meliorem conditionem permutatur. Itaque sic distinctis & ardente febre & parotide, certius præfagium constitui potest, vtrum oporteat ægros non seruari nisi suppurent. Ego quidem in malignis ardoribus excitatione primis periodis parotides ferè lethales vidi, nec suppurantes, sed sub exitium euanescentes. Et si quæ suppurent, ægettimè tamen persanantur. In ardoribus autem simplicibus, quæ tempestate illa prima ante ver extiterunt, quomodo & sanis plurimis parotides motæ sunt, quæ minimè suppurarunt, sed euanuerunt. Et tertia tempestate parotides multis extiterunt. Atque aliter sudore, excretionem, soluta febre die critico persisterunt parotides, quæ non suppurarunt. Verum postea perturbata aluo & bilem expurgante dysenteria commota, vrinis

nis crassis euntibus, nullo ægri periculo parotides dissolutæ sunt. Et in eadem tempestate multis parotides non suppurarunt, facta transpositione materiæ ad vesicam. Cratistonastræ & Pictoris ancillæ suppurarunt: uterque obiit. Ac rarum quidem, parotides sanescere sine suppuratione. Rarius quoque si nulla commota vacuatione, alui profluuium, vel urinis dissoluantur, nec inde exstinguatur æger. Nam sæpe fit, ut evanescentibus moriantur ægri. Id maximè contingit initus morborum, & ubi crudo etiam dum morbo existunt. Vbi verò suppurent, distinguendum. Potest enim fieri ut materia in venis conclusa nondum maturata parotides suppurent, unde ægri moriantur. Ergo parotides prius maturata materia febris, quæ in venis est, extumescant. Tumque vel suppurent, vel aliò conuersa materia commota aluo, urinis crassis multis, aut alio genere vacuationis dissoluantur. Alioqui ferè sunt lethales.

XXV.

Οἱ ληθαργικοὶ, τρομαδῆες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνωδῆες, δυσχρότες, ὑδρωγ. τώδεις, σφυγμοὶ ἐκ τοῦ ποῦ, καὶ μετὰ τὰ ὑπογάλματα, καὶ ἰδρωδῆες ἐκ τῶν ποῦ, καὶ κοιλίας ὑπιδίοντες, χολαδῆες, καὶ ἀκρατίαι.

Lethargici tremuli à manibus, somniculosi, male colorati, subtumidi, torpido pulsu, inflatis genis, sudores iis superueniunt, & subtumidum ventrem habent, deiciuntque bilem meracam.

Lethargi signa describit non tam prognostica, quàm ἀγνῶστια. Lethargus multiplex, quia, ut Archigenes & Posidonius voluerunt, vitio earum partium quæ in hypochondriis, peculiari iniuria cerebri nascitur. Deinde quia primum inuadit, aut morbum alium insequitur, phrenitidem exitiali transmutatione. Alii qui rursus perpetuo somno tenentur: alij per morborum accessiones quotidianæ, semitertianæ, quartanæ in contumaciorem somnum ferri solent. Atque ut plus minusve bilis est, aut pituitæ, ita grauior somnus & morbus leuior quoque is est. Familiaris morbus est senibus multum saluantibus autumnis, & iis qui intemperatam vitam agunt, vario genere alimentorum nullo discrimine vescuntur, multæ venerei incumbunt, meracioribus vtuntur vinis, pomeridianum somnum dormiunt, & in omni genere incontinentis vitæ valetudinem exercent. ἀγνῶστια non omnes quidem, sed quibus vel natura, vel in multo vino & venere antea vita nervosum genus exoletum est. Aliis ergo saltus quidam membrorum: Aliis tremor: quibusdam ἀσμέτρομος ex tremore & conuulsione permixtum vitium motus, nonnullis conuulsio. καὶ χειρῶν quia cum porrectis manibus iaceant supini, motus illi saltus, tremor, conuulsio ea parte magis se prodant. Nam aliquando dentes contrahuntur & strident, labrum inferius intremiscit, & alie partes modò conuulsiuntur, modò resoluuntur. ὑπνωδῆες. Commune est omnibus lethargicis, sed aliis grauior, & unde vix excitantur maiore malo, aliis leuior. δυσχρότες. Color is pallidus similis iis, qui edormita crapula exurgunt plumbeus, lividus contractis superciliis, tristi vultu & moerorem quandam præferente. Nam id peculiare lethargicis. ὑδρωγ. τώδεις subtumida facies magna vi vaporis crassi, quem permixta bilis & febris excitat è frigida pituita. σφυγμοὶ ἐκ τοῦ ποῦ. Mirum quòd hic meminit pulsus, qui ferè omittitur ab Hippocrate. Est autem pulsus lethargicorum magnus, rarus, inflatus, quomodo in gemitu respiratio maior, sed tardior, nisi ubi imminet exitum: quia tum crebrior est, stertor quoque accedit: quanquam lethargo qui accessiones febrium sequitur pulsus facit manifestiorem, alius minus, & motui repugnanti. Sic enim ex Archigene & Posidonio Aëtius.

ἡ μὲν γὰρ ἡ πρὸς τοὺς ὑπὲρ βαπτίζονται βαρύτεροι τὸ σφυγμὸν ἔχουσιν. ἡ δὲ αὖτις παρὰ τοὺς ἐχόντας μικρότατον καὶ δυσκίνητον, Alij tursus pullum annotant minorem, sed frequentiore[m] iis, qui ex dementia in lethargum inciderunt. Ac profecto ex natura & temporibus morbi febris & ægri euariare pullum aliquando necesse est. καὶ μετὰ τοιαῦτα ὑποφθάλμια. ὑποφθάλμιοι genam inferiorem dicit, quæ vel sanis profundiore somno exurgentibus flatuoso spiritu sceta exturgescit. καὶ ἰσχυρῶς ἐπιγίνονται. Sudores eiusmodi ferè frigidi & glutinosi à facie & ceruice existunt. Aliis declinatione accessionum mador quidam tenuis diffunditur. καὶ κοιλίας ὑποδαρσι. Torquet me hic locus, ut qui corruptus videatur. Primum enim convenit lethargicos aluo esse astrictiore, quod ferè fit in humidioribus morbis capitis, adeo ut etiam irritata aluo clysteribus, materia in ventrem & os recurrat, & quod in apoplexia vidimus, clysteres vomitione reddantur. Et quamquam in lethargo ferè & vrina & aluus supprimatur, ut inde aliquando soluto morbo confirmata disuetudine ægri nihil meiant, & ita moriantur: contingit tamen inclinante in mortem ægro, ac iam exoluta natura, ut præter voluntatem nullòque sensu & meiant ægri, & aluum deiciant. Nec ignoro scriptum ab Hippocrate libro de morbis κατὰ ὑποχρῆσιν ἐπὶ πολλῷ ὑγρῷ, Aluum deicere multa & liquida iam morituris. καλὸς δὲ τις decurrente bile ē malè affectis visceribus. Nam si aluo liquida sunt ex vitio ventris magis, quàm natura morbi accidit. Cur autem ἀκαρτίως dicat, an meracæ, an incontinentes, dubitari potest, quia nullo sensu & præter voluntatem excrementa reddant. Id enim contingit aliquando lethargicis, ut antè diximus.

X X V I.

Ἡ δὲ χαλεχὴ ἔχουσα, ὕρα καὶ διαχωρήματα προίοντα λαθραῖα.

At si admodum siccas aluos habeant, vrina & alui excrementa clam nullòque sensu prodeunt.

Hæc oratio ostendit voluisse proximo sermone intumescere ventrem lethargicis, multaque bile tincta liquidaque egerere. Opponit enim κατὰ φύσιν aluos, iis qui multa liquidaque deiciunt. Quod ferè accidere lethargicis dicebamus, nisi vel peculiari vitio præcordiorum, vel resoluta natura multa liquidaque effluant. λαθραῖως, hoc est, ἐκκαρτίως præter voluntatem, quod omnino damnatur ab ipso Hippocrate. Quamquam λαθραῖως in Prothetico de iis dictum sit, qui nec opinantibus quidem ægris, nec iis, qui ægro inserviunt, de repente moriuntur.

Τὸ οὖρον ὑποζυγίον.

Vrina qualis iumentorum.

Author Prothet. τὰ ἐν μέλει μὴ ἐκφρασσέσθαι ἐλάττω; ἔργα τῶν τοιούτων ὅτι οἱ αὖτις ὑποπνέου ἀκαρτίως. Generalior quidem oratio est, quam tamen de phreniticis Galenus interpretatur, qui violata mente non moniti quidem urinam reddunt, sed nullo sensu effundunt in lectum. Ac lethargicis magis proprium est, quàm phreniticis, ut non nisi admoniti & incienti urinam reddant: & si petiverint matulam; offeranturque, oblatam quidem datamque nesciant. Et si quidem meiant, turbulentam meiant. Est enim phreniticis vrina ferè tenuis, lethargicis perturbata, qualis ὑποζυγίον iumentorum, aut, ut in Prothetico οἱ αὖτις ὑποπνέου ἀκαρτίως; perinde ac si sodimentum crassum videlicet, multum

multumque cum reliqua vrina perturbaueris. Ea verò vrina fit, quia crudus humor, qualis plurimus lethargicis febre & bile agitato magnam vini flatuosi crassique spiritus commouet in venis. Ac de eo louo plura alibi, vbi de vrinis egimus.

Πεῖρρε ὡς ἀπὲς τὴν ὕδρ' ἀπὲς τὸν ὕδρ'.

Neque potum neque aliud quicquam expetunt.

Obluio, ignauia, atque segnitie sensus, peculiaria sunt lethargicis. Nam ab iis nomen lethargo inditum est. λῆθ' enim obluio est, ἀγγία vero ignauia atque segnitie, quam is morbus corpori & animo inuehit. Ac si occupata mēs est, ut cōpuncti, excitati, interrogati, ægrè tardèque respondeant, ac verbo vno edito, loqui desinant, quæ contineant manu, nullo sensu dimittant, iaceant supini, inertes, expansis cruribus & manibus, saliuā multa, qua perpetuò madescit os, mentum, vicina linrea, & stragulas contaminent, siquidem expuere contendunt, oscitent aliquando, nonnunquam delirent, atque etiam phrenitici euadant meliore conditione, quàm vbi phrenitis in lethargum commutatur, singultiunt, gemunt, suspirant, stertunt, guttur iis extat atque prominet, respiratio aliquando naturalis, interdum grauis & difficilis, atque sublimis quàm ἐπὶ πνεύματι dicit. Hæc omnia quidem ἀσθενεία, sed ut vel inualescunt, vel mitiora fiunt, ita de magnitudine & clementia morbi, de euentu quoque prælagire licet.

Ἐμφρονες δὲ γενόμενοι, βέλτεροι ἐπὶ δύναμι φασὶν ἔχεν, καὶ διὰ τῶν οὐκ ἔχοντων διαίσασθαι.

At iam compotes mentis collum se dolere dicunt & sonitum per aures egredi.

IN lethargo non solum memoria læsa, sed & ratio aliquando violatur: cuius rei manifestum argumētum est, quod cū loquuntur, vno verbo edito silent, & paulò post obliui prioris verbi, in aliud defultant, & aliena quædam adiiciunt. Sæpe enim ex lethargo & phrenitide mistus morbus est, quàm quidam τυφομανία appellarunt, quanquam lethargus plus pituitæ habet, quàm cerebri corpus imbibit. Itaque euictō morbo redduntur menti, aiuntque iusta ratione dolere collum & sonitus per aures egredi. Nam qui fiat, ut læso cerebro & copia grauato non decurrat aliquid per foramen amplum, quo ceruix capiti postica parte committitur, multò magis si, quod quidam voluerunt, lethargus est posteriore parte cerebri, vbi memoriam locant, quanquam alii imaginatricis vitium faciunt. Satis sit, in lethargo memoriam lædi & rationem. Ergo decurrente parte materiæ in nervos, musculos, & tendines colli, quibus collum capiti colligatum est, dolere collum par est. Ac colore iam euincente flatus fiunt, qui exitu dato per aures impetum faciunt, vnde sonitus.

Ὅμοι' ὅς σῶζον τῶν ληθαργικῶν, ἔμπροσθεν ἐπὶ πτωχὸν γὰρ.

Qui verò lethargici reualescunt, magna ex parte purulenti fiunt.

Conualescunt ægrè lethargici, & si qui lethargo liberantur, alij in medianā quandam conditionem inter lethargum atque phrenitidem: alij in phrenitidem incidunt, sed non protinus certa valetudo est. Quod autem dicit, ἐμπροσθεν γίνονται, variè legitur in opere de morbis secundo lib. Si (inquit) septem dies

lethargicus effugeret, ὅστις γίνεται sanus euadit. Tertio verò libro de morbis notatis lethalibus indiciis ἢ δὲ ἐκ φύσιν ἐμπίπτει γίνεται. Si verò periculum, quod ea signa ostendunt, effugerit, purulentus euadit. Hic addidit ὅτι ἐπιτοπλὺ, quia id perpetuum esse non potest. Iam verò ἐμπύον purulentus in genere quidem quacunque parte vomica colligatur, peculiariter in pulmonibus. Hic verisimilius in capite. Multos enim vidimus, qui à desperatis & diuturnis malis fuerūt liberati pure multo per aures magis, interdum quoque per nares expurgato. At rursus inter signa lethargica distillatio & tussis ponuntur à veteribus medicis. Quod si cui contingit, ut in pulmones secedens materia in pus vertatur, an debeat eger conualescere ambiguum est, & ad signa, quæ scripsit Hippocrates in Prognost. de purulentis decurrendum.

XXVII.

Ὅσοις ἐν πυρετοῖς ἀκρίτως τὰ σωματικά πύκναι, καὶ τὴν χεῖρα ἐργά ἀπόστασις ὀδυώδης ἐκπύεται, καὶ κύστις ἐπιδύουσα.

Quibus in febribus tremores subinde incidentes acquiescunt, his tandem in articulos abscessus dolens suppurat, & vesica laborat.

Pythioni frequens tremor, abscessus in sede suppuravit, & stranguria vesicam exercuit. Mulieri, quæ in littore habitabat, tremor 7.14. sine abscessu & stranguria, quod urinx stillitium appellamus, sed vomitione & sudore liberata est. Et nos tremores in ægris sæpe vidimus neutro horum non abscessu, non urinx stillitio consequente. Potest igitur eiusmodi tremor effusa materia è venis & facessente nervos commoueri. Atque in ea concitatione in articulum tandem decumbere. Quia verò non iudicat is tremor, reliquæ materiæ venis cōcluduntur, putrescunt, & maiorem acrimoniam contrahunt, atque aliquando ad intestina, vnde dysenterix, nonnunquam ad vesicam, vnde strangurix, aut si in cutem secesserint, pustulas, carbunculos, & varia tuberculorum genera excitant, qualia pestilenti conditione 3. Epid. describuntur ab Hippo. Sed hæc omnia sine tremore antecedente esse possunt. Iam verò tremor inter critica signa, ut rigor, numeratur. Si ergo sit ἀκρίτως hoc, neque vacatione, neque abscessu consequente, malo est, ut critica omnia, quæ non decernunt. Ergo ut seruetur æger, quando morbus diuturnior est, cōcoctione materiæ opus est, vel abscessu. Et abscessu quidem simpliciter, vel aliter. Est enim ἀπόστασις multiplex κατ' ἐξῆς, hoc est, καὶ κίνωσις, per excretionem, vel vacationem, quale est cum materia in ventrem secedente, vel vesicam, dysenteria & stranguria commouentur. Est & καὶ ἀπόθεσις, cum materia loco mota alia parte corporis colligitur, ut si è venis in articulos in glândulas, è pulmonibus in testiculos. Quod si materia collecta in pus vertitur, ἀπόστασις δ' ἐμπύεται appellatur & κατ' ἐμπύημα. Est & μεταστάσις abscedente materia, quæ morbum facit, ut inde novus morbus generetur è pleuritide, peripneumonia, è phrenitide, lethargus & similia. In genere abscessuum συστροφάι collectiones quædam, quæ sunt extante tuberculo, pustulæ φλυζάνια, carbunculi, morbus regius, & alia id genus καὶ κύστις ἐπιδύουσα, quia in urinaria instrumenta conuersa acri materia stranguria fit. Id enim potius intelligas, quàm inflammationem vesicæ.

XXVIII.

Τοῖς πυρεσσόντων οἷς μὲν ἐρυθμήματα, ἐπὶ πρῶτον, καὶ πῶτος κεφαλῆς ἰσχυρὸς, καὶ σφυγμὸς φλεβῶν, ἄμεγρος ὢν (ὅς τὰ πολλὰ γίνεται).

Febricitantibus siquidem rubores in facie, & vehemens capitis dolor, & venarum pulsatio profluvium sanguinis sæpe prænunciant.

Iam

IAm antè notata sunt quædam inditia profluij sanguinis, inter quæ ἐρυθμάτα rubores, præsertim in facie & oculis. Sic enim hoc loco ἐρυθμάτα vocem ambigam interpretamur: Aliter enim lib. 2. & postea quinto usurpatur. Adhæc vehemens capitis dolor, qui ferè grauis est: ac sæpius venarum pulsationes idem significat, venarum quidem, vt arterias comprehendas in spina tum dorso, tum ceruicis, & collo & temporibus. Ac vna communisque omnium causa est, feruens & concitatus sanguis in caput. Addit autem τὰ πολλὰ, quia aliquando retinetur, nec sequitur profluvium sanguinis, sed, vt antè, ἑκτασις μελαγχολικὴ furor quidam & extinguitio naturæ consequitur.

XXIX.

Οὗτος ἄσσυ, καὶ καρδιωγμοί, καὶ πνευλισμοί, ἐμετός.

Quibus verò anxietas & cordis mordicatio, frequensque salinatio, vomitus accidit.

IN multis signis vomitionis, quæ scripsit Hippo. in Progno. hæc certè magnam vim habent, ἄσσυ, καρδιωγμός, πνευλισμός. Est autem ἄσσυ nō fastidium ciborum, sed molesta quædam nausea & anxietas, quæ contingit vomituris, quia humor acris & vitiosus inclusus venis quæ ad ventriculum pertinent, illic feruet, & vt exeat, à natura commouetur, vnde ἀσώδης ἐμετός in Protrh. ab acriore bile. Atque eadem ratione καρδιωγμός, vbi ea agitatione bilis affurgit & vellicat os ventriculi, quod καρδία, veteres appellabant: Cor quoque vulgus nominat. πνευλισμός tenuis quædam & liquida sputatio, de quo prius. Addit Hippo. in Prog. capitis dolorem & veluti tenebras quasdam prætentas oculis ἐμφανέες τι πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Hisdem os amaricat, inferius labrum contremiscit, quibusdam reuellitur hypochondrium, & frigescit. Interdum rigor præcedit, vrina & alui excrementum retinetur, quæ omnia pluribus persequitur Gal. ex Hippo. 3. libro de Crisibus.

XXX.

Οὗτος ἔρρυγμοί, φύσσις, ψόφοι κοιλίης καὶ ἐπάρσις, καὶ ἐκτάραξις κοιλίης.

At quibus ructus, flatus, strepitus ventris, iis extuberas venter, atque conturbatur.

BRenius in Prog. & Aph. perturbationis ventris inditium βορβορύμην dixit. Atque horum omnium, murmuris, strepitus, ructus, communis causa est flatulentus spiritus, qui vbi agitur & caua parte revoluitur, murmur strepitumque facit. Sed aliquando è ventre per gulam excussus ructus est ἐρυγμός, per anum cum sonitu exclusus πύρσις crepitus. Atque quemadmodum materia calida & feruido sanguine ad excretionem sursum commotis palpitationes pulsationesque gi-gnuntur, ita vbi crassior, nec ita calens materia circa ventrem commouetur, generatur flatus, qui vnà cum humoribus agitur & circumuolutus demurmurat, ac ferè lumbis incumbit, donec aperta via excludatur. ἐπάρσις κοιλίης, hoc loco quæ in Progno. κυρώματα & μετέωρα ὑποχονδρία, non ideo quia inflammatione aliqua aut alio tumore eiusdem generis extuberent, sed, vt ait Gale. ἐμπνευσώματα, flatu exturgentia, φύσσις καὶ ὅ ἐκ τῆς μήτρας γινόμενα, flatuosa & magis, quàm naturæ conueniat, tumentia. Nam & antè dictum est ἐπάρσις & ἐπάρματα aliquando tumores ad aures dici, aut qui aliis partibus existunt. Hic ergo sit quod ἐμφύσιμα. Addit in Progno. vt sententiam magis explicet, τὸς δὲ (inquit) ἐκ τῆς ὑποχονδρίου πόντος τι καὶ κυρώματα ὡς ἑνίαρα, καὶ μὴ φωφλεγμονῇ λυτὴ βορβορύμης &c. recedens natos dolores & tumores ex hypochondriis, quæ sunt sine inflammatione obmurmuratio soluit. Addit, vt in Aph. & alui excrementum & vrinas & fla-

tus vñ egredi, sed optanda magis per alium vacuatio. Alioqui relictis hypocho-
ndris materiam cum flaubus deorsum euolui ἐκ ταραξίης in Aph. κοιλίαι καθυγρύν-
ονται. Est autem ταραξίης ταραχὴ γαστρός, ut in Aph. cum videlicet multa & ex
abrupto deferuntur, quæ obiter intestina mordicant, & dolorem mouent. Hunc κοί-
λαι ταραχάδεις ab Hippo. & ὕρα ταραχάδεια. Hæc autem in febribus.

XXXI.

Τοῖς χρονίζουσιν ἀσφαλίως ἐν πυρετῇ ξυνιχθεῖ, χωρὶς πόνου, ἢ φλεγμονῆς, ἢ
ἄλλης προφάσεως, ἀπόστασιν προσδέχεσθαι πόνου καὶ οἰδήματος, καὶ μᾶλλον ἐς τὰ
χρότω χωρία.

*Qui in febre continua diutius agrotant, nullo tamen periculo
sine dolore vel inflammatione & alia externa causa, iis abscessus
expectandus est cum dolore & tumore & magis in partes corporis
inferiores.*

Hæc sententia scripta in Prog. paucis mutatis. Vbi enim hic χρονίζουσιν ἀσφα-
λίως, eadem sententia in Prog. μεκικῶν πόριστικῶς διακειμένων τῷ αὐθρόντι. Sed
& melius, quod sequitur eodem libro μεκικῶν πόριστικῶς ἐχέοντες δὲ φλεγμονὴν τινὰ, μά-
τη δὲ προφασιν ἄλλαν μηδὲ μίαν ἐμφανίαν. Nullo dolore habente ægrum, neque pro-
pter inflammationem quandam, neque propter causam ullam manifestam. Subi-
cit expectandum esse abscessum εἰς τι τῶν ἀρθρῶν, καὶ ἐχέοντων ἐν τῷ κάτω, In ali-
quem articulorum & eorum maximè, qui sunt inferiores: & vbi hic πόνον, illic οἰδῶν
scribit. Itaque in Progn. melius. Nam verisimile non est febrem longam conti-
nuam esse sine dolore & offensione alicuius partis. Sed esse sine dolore quidem,
quem vel inflammatio moueat, vel causa manifesta. Iam verò lōgitudinis morbi
aliæ causæ sunt internæ, aliæ externæ. Internæ natura materię, locus vbi contine-
tur, pars corporis affecta, viarum excretionis astrictio. Externæ, quæ peccantur ab
ægris, medicis, & ministris, locus, ætas, regio, ætis constitutio, animi affectus. Ac quæ-
admodum pauca calida & tenuis materia breuem morbum facit & ferè iudicatur
per excretionem, ita multa crassa frigida longius morbum trahit, & concoctione
vel abscessu magis terminatur. Alia pars minus caloris habet, minorem vim habet
& concoquendi, & excernendi, & transponendi quod nocet, ut quæ exanguis est, &
longius posita est ab utroque fonte caloris & naturalis, & vitalis. Sunt & quædam
partes affectæ intemperie, imbecillitate, vbi febris focus est. Aliis quoque astrictius
& densius corpus est, viz quæ angustiores, per quas natura excernat. Atque febres,
quas describit, salutare, benignas, non malignam materiam habent, sed crassam &
frigida, quam natura alioqui integra in articulos reponit, coxam, genua, & pedem,
quia neque excernere potest, neque concoquere. Pōnit autem sine dolore & in-
flammatione, quia sic non transponeretur materia, sed ferè qua parte dolor infide-
ret atque inflammatio, concoqueretur, & vbi dolor, illic abscessus fiunt. Excludit
quoque causas externas, quia tum abscessus non fit, sed si reformes corrigasque,
quæ ab ægro & aliis peccantur, si arte frigidiorē locum humidiorē temperes, si
cura, sollicitudine, & aliis perturbationibus animi ægrum liberes, æger sine abscessu
poterit conualefcere. In articulos aut quia laxi, ampli, commoti & excernendi po-
testate imbecillius, ἢ more suo omnem tumorem intelligit.

XXXII.

Προσδέχεσθαι ὃ δέτ τὰς ἀποστάσεις, τοῖς ὑπερτείνοντα ἔτη μᾶλλον.

Abscessus autē expectandi in iis, qui triginta annos superarunt.

Parum

Parum convenit hic locus cum Prognostico, ubi hoc modo scribitur, μάλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονα χρόναι τοιαύται ἀποστάσεις τοῖσι νεώτεροις τριήκοντα ἔτη. Fiunt autem magis & celerius eiusmodi abscessus iis, qui nondum triginta annos attigerunt. Et paulò post τοῖσι δὲ γραιτέροις ἥσσον γίνεσθαι, scilicet senioribus autem, hoc est, qui triginta annos superarunt, fiunt minus. Itaque vel corruptus hic locus, & ὑπὸ legendum, aut aliter non ὑπάρχει. Ceterum abscessus fiunt hoc modo, ubi calida materia est & firmissima natura celeriter dissolvitur morbus excretionem, idque die critico. Vbi verò non ita robusta natura est & materia calida, potest quidem morbus iudicari excretionem, sed interpellata, ut 7. die pars sudoribus excludatur vomitione, deiectione, sanguinis profusione: reliqua pars undecimo, decimoquarto, & aliis deinceps criticis diebus. Idem efficitur ubi maior materiae copia est. At labefactatis viribus natura succumbit. Iam verò frigida materia robore naturae concoquitur, quia crassior & frigidior est: integra natura in abscessum deponitur. Infirma verò & languente potestate quae excernit, concoquit, loco movet, & transponit in abscessum, ea materia corrumpitur, ac tandè æger conficitur. Sic ergo cōparatis viribus naturae & conditione materiae de celeritate, tarditate excretionis, concoctionis, & abscessus, de salute & morte ægri iudicabis. Aliquando malignus morbus est, ubi die nō critico vel excretio, vel abscessus commouetur, utrumque vel maius, quàm ut natura sustineat, vel minus, quàm vel ut levet, vel dissolvat morbum. Omnino verò lethale utrumque est, si iam arefacto corpore & languentibus viribus excitatur. Utrumque inutile, nisi die critico moveatur. Ab ætate verò virium iudicium esse potest. In pueris potestas naturalis plurimum viget, ex quo sola exhalatione febres sæpe iudicantur. Adolescentibus & ætate florentibus integra ea potestas est. Florens ætas iam inclinat anno tricesimo, aut certè tricesimoquinto. Ea verò ut multam bilem per ætatem, ita multam pituitam per intemperantem vitam colligit. Ac tum quidem plurimi febricitant. At quod solet contingere in multiplici materia, bilis quidem excernitur: pituita verò concoquitur, vel in abscessum reponitur, idque per virium robur magis & celerius. Senibus autem per infirmitatem virium multo minus, multò tardius. In media conditione consistens ætas, quae tricesimoquinto & sexagesimo circumscribitur. Atque ut ætas longius relinquit florem ætatis, & propius ad senectutem accedit, ita minor vis est infirmi caloris, minus ac tardius fiunt excretio, concoctio, abscessus.

*Crisis p. lxxxv
rationem, et in
senilem præstat*

XXXIII.

Ὑποσκέπτεσθαι ὃ τῷτοῖσι τὰς ἀποστάσεις, ἢν τὰς εἴκοσι ἡμέρας πυρετὸς ὑπερβάλῃ.

Considerare oportet in ijs abscessus ipsos, siquidem vicesimum diem febris excefferit.

Melius in Progno. ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ ἐνθύμως τὰ περὶ τῆς ἀποστάσεως ἢν εἴκοσι ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχωρ ὑπερβάλῃ. Ac protinus considerare oportet, quæ ad abscessum pertinent, siquidem pertinax febris viginti dies excefferit. Alij legunt eadem sententia τὰ τῆς ἀποστάσεως. Itaque morbi acuti quatuordecim diebus iudicantur, neque qui si ad vicesimum perveniant, non statim diuturni sunt. Ad quadragesimum enim extenduntur, ubi acutorum finis & diuturnorum principium est. Ac primis quidem periodis, quæ decimoquarto circumscribuntur, excretionibus magnis solvuntur morbi: quanquam & post 14. ad 20 vsque. Ex quo si excretio fit, ea ferè defecta & intervallis redit 27. 34. 40. 60. 80. &c. quanquam iisdem periodis & coctio dissolvit morbos & abscessus fiunt. Nos autem rarò videmus morbos, etiam si vicesimum excefferint diem, abscessu iudicari: sed fere coctione & excretionem. Id autem fieri arbitror, quòd sæpius iniectis clysteribus, mistis medicamentis, detracto sanguine materia crassior, quæ alioqui abscederet, paulatim vacuatur, ex quo natura copia oppressa, pigra ita excitatur & confirmatur, ut reliquias

partim concoquat, partim excernat. Quæ res efficit quoque ut raræ crises videantur, in quibus commota perturbatione critica derepente mota excretionē ægri liberentur. Hæc autem, quia paulatim aurita vi morbi dubio certamine committere naturam non ita tutum iudicamus: & qui in subsidium naturæ designatur medicus, fomitem morbi & veluti comitatum subducit, & naturam confirmat. Sed ad rem. Speculari (inquit) oportet τὰς ὑποστάσεις, hoc est, τὰ τῶν ὑποστάσεων signa quæ abscessum prænūnciant. Qualia sunt urinae diutius crudæ, spuræ, alii excrementa, cruda omnia: adde pigram naturam in concoquendo & excernendo, vires integras, ætatem, anni tempus, locum, regionem, dolores quosdam partium, & lassitudinem in articulis, copiam crudæ materiæ, quæ longius morbum trahit. Nam quæ κενώδεις febres sunt, citius ad aures abscessum faciunt, ut quæcunque calida constant materia. Ea enim & celeriter & faciliè attollitur, ut vel hæmorrhagia, vel parotis insequatur, & ubi hypochondria incalescunt. Hæc ergo speculari oportet, quantum, ut antè diximus, aliquando editis signis abscessus, liberat ab abscessu urina multa &c.

XXXIII.

Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἥσων γίνεσθαι, καὶ πόλιν χρόνον γυνομένην τῶν πυρετῶν.

Maioribus ætate minus fiunt abscessus in febribus, quia trahuntur diutius.

Πρεσβύτεροι, & quos in Prognostico dixit γηραιότεροι, intellige maiores natu, quàm qui tricesimum annum agunt. Neque enim πρεσβύτεροι hoc loco qui proprie senes & ἐμογόντες, qui scilicet crudam viridēque senectutem agunt. Itaque ab anno trigésimo plerique inclinatur ætas, aliis 35. quod tardissimum est quadragesimo. Ac ut firmior natura, qualis ætatis flore, ita celerius promouet abscessus. Iam inclinans & minus & tardius promouebit, ex quo longius trahitur morbus, & paulatim concoquetur, καὶ πόλιν χρόνον, etiam si reuera tardius abscessus ætate inclinante fiant, ad febrem tamen referendum. Nam in Progn. πολλὸν χρόνον ἵστανται πύρετ, longius prorogata febre. Atque hæc in continuis febribus.

XXXV.

Οἱ δὲ διαλείποντες καὶ λαμβάνοντες πεπληρωμένους, φθινοπώρῃ μάλιστα τῶν τετραετίων ἐπιστεῖος μεθίστανται, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὑπὲρ τὰ ἴστανται ἔτια γεγονόσιν.

Quibus verò febris intermittit præhenditque erraticè, autumno maxime, in quartanam faciliè transit, ijs magis, qui triginta annos superant.

DVbitari potest, quos διαλείποντας intelligat. Nam & de continuis, quæ in intermittentes desinant, & de iis quæ primum intermittunt, nec è continuis relinquantur. At res sic habet. In febribus continuis longioribus speratur abscessus, siquidem continuæ perseverent, nec excretio aliqua superueniens abscessum antevertat. Quod si, ut sæpe fit, è continua fiat intermittens, eaque, ut contingit, tertiana, aut erratica, metus est ne in quartanam transeat, idque autumno, vel appertente vel instante. Fit quoque eadem anni parte Augusto & Septembri ut genus quoddam tertianarum vigeat, sed paulatim oberret: nec iam tertianæ ordinē retineat, eamque quartana ferè consequitur. Hæc faciliè observes anno maxime in quo inclinante ætate febres cōtinuæ & pertinaces tertianæ & erraticæ vigeant, atque ex iis quartanæ.

In Prog.

In Prog. non φθινόπωρον, sed τὸ φθινόπωρον προσπλάσσει aduētante autūno. Atque utrunque verum. Quanquam sepius eiusmodi permutationes fiant, antequam artorius oriatur, quàm ubi autumni initium Hippocrati. Videas enim multas eiusmodi febres inclinante Augusto, ubi dies caniculares desinunt, tepescit æstas, & matutina frigora oriuntur. ἱπποκράτης autem dupliciter intelligas, vel quod obscuris & clementibus initiis. Primum enim ita febris intermittit, ut omnino desuisse imperitis artibus videatur. Ac diligentius obseruanti deterior valetudinis conditio quarto quoque die apparet, & è leuibus initiis & obscuris tandem confirmatur. ἢ μᾶλλον in Prog. τοῖσι τριήκοντα ἔτην ἢ γεραίτεροις annū agentibus tricesimū, vel etiā senioribus. Sunt qui in Prog. legant τρεῖς ἀρκούσα, sed τριήκοντα melius. Itaque reliquis febris, hoc est, siccæ sanguinis diutius calefacta, ut videlicet ignis, quod tenuius & humidius depascitur, fomes sit & materia quartanæ. Atque ea ætas, quæ 30. annū aut 35. superat (nec enim satis de limiibus ætatis conuenit) siccior iam ac frigidior est. Nam cum vita duobus maximè constet, ut voluit Hippoc. igne & aqua, calido & humido, humidissima quidem & calidissima ætas pueritia est: At quia humidum calido alimentum est, ignis perpetuo motu aquā depascitur, partemque eius in incrementum corporis conuerit. Accedunt quoque ætatis exercitia corporis, sic inualefcit ignis & minus aquæ relinquitur. Atque ea ratione ut plurimum humidi & caloris habet pueritia, proxima genitura, ita ut procedat ætas & longius genituram relinquit, propius ad corruptelam accedit. Nam ut generatio & vita in calore & humore est, ita corruptela & mors in frigido & sicco. Quomodo enim lucerna ardens oleo alitur & externo spiritu conseruatur, ita calor insitus corpori humido nutritur & conseruatur aëre. Itaque magna parte insiti succi absumpta à calore, calor alimentum minus fruitur & languescit, ex quo siccus & minus calens corpus relinquitur, ubi initium ætatis inclinantis. Initium verò scdè anno 30. quāquam aliis tardius. Ergo coeunte natura & temperatura ægri, quæ tum in melancholiam vergit, accedente autūno, præeunte febre, quæ plurimum humidi dissoluit, facilis in quartanam via est.

ἱπποκράτης τριήκοντα ἔτην ἢ γεραίτεροις annū agentibus tricesimū, vel etiā senioribus. Sunt qui in Prog. legant τρεῖς ἀρκούσα, sed τριήκοντα melius. Itaque reliquis febris, hoc est, siccæ sanguinis diutius calefacta, ut videlicet ignis, quod tenuius & humidius depascitur, fomes sit & materia quartanæ. Atque ea ætas, quæ 30. annū aut 35. superat (nec enim satis de limiibus ætatis conuenit) siccior iam ac frigidior est. Nam cum vita duobus maximè constet, ut voluit Hippoc. igne & aqua, calido & humido, humidissima quidem & calidissima ætas pueritia est: At quia humidum calido alimentum est, ignis perpetuo motu aquā depascitur, partemque eius in incrementum corporis conuerit. Accedunt quoque ætatis exercitia corporis, sic inualefcit ignis & minus aquæ relinquitur. Atque ea ratione ut plurimum humidi & caloris habet pueritia, proxima genitura, ita ut procedat ætas & longius genituram relinquit, propius ad corruptelam accedit. Nam ut generatio & vita in calore & humore est, ita corruptela & mors in frigido & sicco. Quomodo enim lucerna ardens oleo alitur & externo spiritu conseruatur, ita calor insitus corpori humido nutritur & conseruatur aëre. Itaque magna parte insiti succi absumpta à calore, calor alimentum minus fruitur & languescit, ex quo siccus & minus calens corpus relinquitur, ubi initium ætatis inclinantis. Initium verò scdè anno 30. quāquam aliis tardius. Ergo coeunte natura & temperatura ægri, quæ tum in melancholiam vergit, accedente autūno, præeunte febre, quæ plurimum humidi dissoluit, facilis in quartanam via est.

Αἱ δὲ ἀποστήσεις τῆ χειμῶνος γίνονται μᾶλλον, καὶ παρὰ τὸ βραδύτερον, ἢ τὸν καλοκαίριον.

Abscessus autem hyeme fiunt magis, desinunt tardius, & minus recurrunt.

Aestas rarius, laxius, & solutum magis corpus habet: hyems densius, astrictius & magis cogit vires, æstas tenuiorem, calidiorem & magis fluxilem materiam: hyems crassiorem, frigidiorem, & minus sequacem gignit. Aestas externo calore foras euocat, laxat, rarefacit, & vias aperit: hyems externo frigore intro comprimit, densat, astringit, & vias intercipit. Quas ob res æstate excretionēs, hyeme abscessus magis expectandi. Ac per hyemen ventres quidem non modò, qui ventriculus peculiariter appellatur, sed & conceptacula sanguinis, atque adeo caua omnia plus insiti caloris continent, in quo naturæ robur est. Sed ob id non excernitur materia morbi, quia etsi natura firma est, repugnat tamē crassa pigraque. Accedit viarum corporis & cutis astrictio & naturæ foras excludere frigidior occurat. Ex quo multò rarius hybernæ febres sudoribus, sæpius æstus indicantur. Quæ cum ita habeant, materia crassa & frigida à natura partim concoquitur, partim reponitur in abscessum. Concoquitur quidē, quæ minus crassa minùsq; frigida est. At quæ cōcoqui nō potest, secedit in abscessū: abscessus autem is tardius desinit iisdē argumētis. Videas enim æstate abscessus, qui primis periodis mouentur, & rursus cōmota loco materia per vrinas, alui deiectiones, vomitiones aut aliter excludatur. Aut si retinetur loco, ut ad aures celerius vel suppurat vel dissoluitur. Hæc autē quia fluxilis magis, & sequax æstate materia est. Contrā habent omnia hyeme. Nam & tardius mouentur abscessus, & moti tardius desinunt. Ac vel resolui in halitū, vel in pus vort

necesse

neceffe est priusquam deficiat. At quanto frigidior & crassior materia est, tanto tardius & discutitur, & maturatur. Contra vero abscessus omnis quo materia constat calidior & tenuior, qualia *φύματα* à posterioribus medicis vocata celeriter cre-
scunt, & suppurant. *ἀσσοῦ παλινδρομήσει*, hoc efficit pigra nec facile mouenda lo-
co materia. Deinde quia natura vigens eam partem, quæ pertinacior sit, in absces-
sum reiecit & paulatim discutit, vel maturat, minus repugnantem concoquit, & fecit
per urinas vacuat.

XXXVII.

Τοῖς ὅ πολλὰς ὑποβοηθῶσι (ὅτι, ἡ ἐξάμηνος ὑπερβάλλει, ἰσχυρὰ δὲ φέ-
ρεται ἐπὶ τὴν γινέσθαι).

*Quibus saepius recidius fiunt, siquidem sextum mensem supe-
rent, in coxariam tabem facile incidunt.*

Y *περὶ ἀλγῶν* & de recidiis dictum ab Hipp. & de recurrentibus casibus per
recidias, quomodo si in singulas redit sopor, delirium, singultus, sudor, aliq;
id genus. *ὑπὸ σφοδρῶν*, inquit Gal. in expositione vocum Hippocr. *ἡ μόνον ὑπὸ σφοδρῶν*,
ἀλλὰ καὶ ἐν ἀλλὰς μετὰ βλάβην αὐτῆς τῶν ὑποβοηθῶν. Itaque non modò
redeunte morbo, sed & alternantibus per recidias quibusdam symptomatibus, &
cum intermissione febris intermittentibus *ὑπὸ σφοδρῶν* fit, qui *ὑποβοηθῶν* alio lo-
co appellatur. Nunc autem *πολλὰς ὑποβοηθῶν* de febribus cōtinuis, sed quæ
non in typos & periodos intermittant, intermittant tamen eo modo, quo in multis
historiis Epid. videas acutas & *φλυπτόσφοι* ardentes à defecto iudicio intermit-
tere & redire, vno verbo *φλυπτόσφοι* scripsit in hoc opere. Ac prius quidem ex-
positum de causis frequentis recidiaz. Ceterum in aegris docta hæc sententia, qui
firmis quidem viribus pertinaci febre & acuta quidem laborarunt è multa cruda,
crassa, frigidāq; materia, quæ nec excerni potuit à natura, nec semel concoqui, nec
deniq; loco transmutari, aut certè oportuit, quod sæpe fit, ea exclusa, concocta vel
in abscessum reposita vitio corporis novā materiam regenerari, quæ diutius fouerit
morbum. Alioqui peccatis ægri, medici & eorum, qui ægro inserviant, fomitem ma-
li in integrū colligi, vnde tam pertinax febris, tamq; opportuna recidiis. Iam ve-
rò quæstione dignum est, cur sextum mensem potius, quàm quintū, septimum vel
aliū scripserit. In quo liceat mihi breuiter interponere iudiciū. Multa sunt & in to-
ta natura rerum & in re medica, quorū iusta ratio, aut certa quidem reddi non po-
test, potest quidem verisimilis. Eius generis est, ut multis placuit, dicrum criticorum
observatio, quòdqi acuti morbi imparibus mouentur, & qui paribus, ferè sunt lethali-
es. Diurni magna ex parte paribus desinunt tum diebus, tum mēsis: ac rursus in-
terpoles morbi epilepsia septimo mense, anno vel septimo, vel 14. dissoluitur. Atq;
hæc quidem observatione rerū constant fortasse magis, quàm ratione. Quorum cu-
riosa inuestigatio, nec si è celo ratio repetatur, ad curationē morborū magnopere
conferre potest, ut nec de annis, quos *κλιματιστικὸς* appellant, genethliaci fabu-
lantur. Porro constat observatione diuturnos morbos, & qui ex acutis longi re-
linquuntur, 60. 80. 100. 120. paribus numeris iudicari. Quartanas 4. mense, 6. 8.
12. 16. 20. 24. 30, aliquando & deinceps paribus mensibus desiniri, ut non sit mirum
hoc loco ex observatione in aliquot ægris sextū scripsisse mensem, quasi limitē, in-
tra quem vel excretionē, vel concretionē, vel deniq; abscessu longius ac saepius re-
uertēs morbus debeat iudicari. *ισχυρὰ δὲ φέρεται* dicitur eo modo, quo *κτῆρας* & *θι-
σις*, tabes dorsalis 2. de morbis, familiaris iis, qui nimia venere sese cōficiunt, Vena-
turatos vulgus nostrum appellat. Et in lib. *περὶ τῶν τοσ πάθῶν* meminit tabis rena-
lis, quam *θβισίαν* *καρπιτῖδα* appellat. Atq; eodem libro alia quædā tabis genera de-
scribit. Nunc autem tabes coxaria fit confecto corpore longitudine morbi, depōsi-
ta materia cruda, crassa, & frigida in articulum, laxum & magnū. Atque ea materia
cum etiamdum firmo corpore, calidiorē loco non fuerit maturata, iam frigidiorē articu-

articulo & fractis viribus concoquetur. Articulus enim osse multo & nervo cōstans natura frigidior est. Hic ergo deposita materia nervos distendit & vellicat, multò magis cū iam putrescit atque corrumpitur. Hoc enim necesse est, si neque resoluitur, neque suppurat, ex quo articulationis quoque vitium tandem faciet dolor, vigilia, febris, inflammatio, à quibus celerius æger intabescet. *ἐπιπικίως* variè vsurpatur ab Hippoc. Nam in hoc opere & Proth. vbi scribit *ἐκ κοφώσεως ἐπιπικίως τὰ παρὰ τα* interprete Galeno vox *ἐπιπικίως* hunc sensum facit, è surditate mediocriter sperandum vt parotides existant. Itaque hoc loco ea ratione *ἰχιαδίκῃ φθίσει ἐπιπικίως γίνεσθαι* expectādum fortasse vel mediocriter, vt coxaria tabes fiat: quod est perinde ac si dicas, id aliquando contingere. In iis ergo, quæ neq; rarò *ὡς ἐλάττω*, neque *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ* vt plurimū, sed *ὡς ἐπίσης*, quia in vtrunque euentum vt fiant, vel non fiant, ambigunt.

XXXVIII.

Ὅ κόσα πυρετῶ ἀντιδίδου, καὶ μὴ ἀποσηματωδία σημεῖα, χαχοῦδια.

Quacunque signa abscessum enunciant, si ab ijs non sequitur abscessus, malignum.

Obscura hæc oratio propter vocem, *ἀντιδίδουτα*. Nam cū ea vox de retributione & mutuis vicibus officij vsurpetur, nunc autem quid velit, non satis intelligo, nisi *ἀντιδίδουτα* dicat, quæ signis in febre editis ostēdunt abscessum futurum, à quibus non sequatur abscessus, quod communi sententia malignū est, quia quibusve signis editis, si quod salutare significant, non sequitur, malignū. *ἀποσηματωδία* σημα sunt, quæ abscessum significant, vt *ἰμετικά*, *αἰμορραγικά*, & alia id genus.

XXXIX.

Τῶν πυρετῶν οἱ μὴτε ἐν ἡμέρῃ κρισίμῃ, μὴτε μετ' σημεῖων λυτρίων ἀφίρτες, ὑποβοηθίζου.

Febres quacunque neque diebus criticis, neque cum signis solutionis decedunt, in recidivam incurrunt.

Qvod in Apho. scripsit τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κριθῆσιν ἢ λυτρίων non esse credendum morbis, qui sine ratione leuiiores fiunt, hoc loco plenius explicat. Nam quod illic *μὴ κατὰ λόγον*, hic *μὴτε ἐν ἡμέρῃ κρισίμῃ, κατε μετὰ σημείων λυτρίων*. Atq; vt morbus iusta ratione & fideliter exoluatur, vel mitior euadat, id quidē fieri die critico necesse est & cum signis, quæ *λυτρία* appellat. Ac de diebus criticis iam sæpe disputatū fuit. *λυτρία* verò signa sunt, quæ morbos exolunt, excretio, concoctio, abscessus, quibus & signi & causæ ratio attributa est. Hanc eandem sententiā scripsit in Prog. quæ inter vniuersales & Hippocrate dignas censei debet. Contingit quoq; vt die critico febris definat, sed sine excretionē, coctione, vel abscessu, vbi recidiva quoque expectari potest, quomodo si die non critico moueatur horum aliquod. Sed tum certissima recidivæ expectatio, cū vtrunque deficit. Atque vt vtrunq; coeat, non protinus excluditur metus recidivæ. Ad perfectum enim iudicium alia quoq; desiderantur iudicata prius, concoctio antegressa, iustus excretionis modus, vel abscessus, quæq; alio loco pluribus explicata.

XL.

Θ' ξυφοῖα χλαγγώδης ποιεῖται.

Vox acuta clangosa praua.

Vtrunque scriptum in Proth. & prius expositum.

Ὁδόντων τεύξις ὀλέθρια οἷσι μὴ συνθῆς καὶ ὑγιαίνουσιν πνεύμας ἐν τέτοις πανυ χειρόν.

Dentium stridor lethalis siquidem per integram valetudinem non sit assuetus. Suffocatio in his valde mala est.

Convulsione musculorum temporalium & maxillarum stridor fit, de quo plura in prælagio è dentibus Suffocatio quoque eadem de causa nervis, qui efflationem faciunt, & qui ad laryngem pertinent, eodem malo correptis.

XLII.

Προσώπου εὐχροία καὶ τὸ λίαν σκῶδρωπον πομπόν.

Facies bene colorata est valde tetrica prava.

Quid εὐχροία, & quam vim habeat, prius expositum, ubi & σκῶδρωπον, quæ in hunc locum referri possunt.

XLIII.

Τὰ δέξια τῶν νοσημάτων, ἐν ἡμέρῃσι κρίνεται τεσσαρσὶ καὶ δεκά.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

Oportet à celeritate & vehementia usurpatur in morbis. Itaque acutus morbus, qui celeriter properat ad statum, & cui magna ex parte febris coniuncta est. Apoplexia enim celer morbus est & vehemens, sed sine febre esse potest, ut angina, convulsio, cholera. Cæterum quod scribit in quatuordecim diebus iudicari, varîe expositum fuit ab interpretibus Hippocræ. Alij enim quatuordecim numero esse dies, in quibus acuti soluerentur, tertium fortasse 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 21. 27. 30. 34. 37. 40. quæ sententia à Galeno reprobatur. Is enim morbos acutos 14. vel diebus criticis, qui infra 14. numerantur, iudicari ex mente Hippocræ. existimavit. Idque multò magis in morbis, quos bilis excitat calida regione, ætate, & anni tempore, ac breviter quæcumque pleno cursu, nec intermisso ad iudicium properant. Neque ignorandum acutum morbum ultra hos limites interdum progredi ad 17. 20. 27. & 40. Vbi acutorum finis est: sed eorum, qui in 40. diebus iudicantur vel loquitur Hippoc. vel ut alij ὁρίσιν ἐκ μεταπτώσεως, quosdam etiam ad 120. extendi. Hæc autem in acutis, quos ἐκ μεταπτώσεως, quia ex acutis & celeribus tardiores & longiores evaserunt, & aliis quos à varia conversione in melius aut deterius τροπικῶς è frequentibus recidiis ὑποσφοδῶδες nominant. In libr. περὶ κρίσεων addit ὅς ἐστι τὸ πολὺν, quia reuera multi acuti morbi his finibus exolvuntur. Aliquando tamen ad 17. & 20. aut eo longius procedunt. Quare non potest ratio iudiciorum certis limitibus definiri. Propterea in Apho. statim subiicit 17. debere observari. Ac sæpius in Prog. & Epid. vicesimi meminit, atque adeo quadragesimi. Vix tamen fieri potest in acutis, quin vel 14. vel prius iudicatio aliqua fiat. Ea autem interdum perfecta, nōnunquam imperfecta est, quia ut conversio sit in melius aut deterius, aliquid tamen nōnunquam iudicio relinquitur, qui non simpliciter acuti dicuntur ab Hippocræ. sed acuti, qui in 40. diebus iudicantur. Ab aliis ὁρίσιν ἐκ μεταπτώσεως à quibusdam, ut antè dictum fuit, ὁρίσιν τροπικῶς & ὑποσφοδῶδες, in quibus & ἀνέματα, quæ aliquot diebus vehementius urgent, postea remittuntur, ac denuo veluti inita pugna inualescunt. His ergo 40. dies terminus est, intra quem soleant iudicari, quem si superent, iam longis annumerantur. At qui simpliciter acuti, ij intra 14. aut 14. insignem permutationem incurrunt, quæ crisis propriè appellatur.

Τριτάτος ἀκριβὴς ἐν πάντε, ἢ ἐν ἐπὶ ἀ περιόδῳ, ἢ τὸ μακρότατον, ἐν ἐνία κρῖν).

Tertiana exquisita quinque circuitibus, aut septem, vel quod longissimum est, novem indicatur.

TERTIANÆ nomen ἡδωρίστως sine distinctione pronuntiatum notham quoque includit. Sed ubi ἀκριβὴς addidit, excludit. Ea autem fit à meraca bile, æstate fetuida regione plurimum calente, ætatis florē, ac breviter coeuntibus omnibus, quæ bilem flauam gignant. Accessiones habet violentissimas, sed quæ horas duodecim non superant. Initio rigor vehemens, ex quo ardor, sitis, iactatio corporis, delirium aliquando, ac postremo sudor, vomitus, ac larga deiectionio. Horis duabus, quatuor, & eò pluribus anticipat, & septem circuitibus, ut voluit Hippocr. in Aphor. dissolvitur. Postrema autem circuitus 13, aliquando tribus aut quinque definit, ratioque iudicium in 14. extenditur. Hic autem novam periodum adiecit, ubi quod longissimum est, iudicatur. Nostro cælo brevissimæ Martio tertianæ, ineunte æstate sæpe longiores. Eadem inclināte, & autumnō longissimæ: sed hæ illegitimæ sunt. Quanquam & illegitimas videas propè omnes nostro cælo, sed in quibus alia proprius ad descriptionem legitimæ tertianæ accedunt, quæque & tertia accessione, & quinta, & septima desinant. πρὸς ὁδοῖσι totum pro parte, circuitus pro accessione. Est enim παροξυσμὸς τὸ χεῖρον μᾶλλον καὶ σφοδρώτερον ἢ ὅλας περιόδους deterior pars & vehementior totius circuitus, quod Gale. definit τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀσβολῆς ἀπὸ τῆς ἀκμῆς, quod est ab initio accessioneis ad vigorem usque. πρὸς ὁδὸς autem ἡ ὁδὸς τὸ αὐτὸ ὁμοίᾳ ἐπ' αὐτὸ ὅμοιος similis in idē recursus, vel, ut Prochus, ἡ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐς τὸ αὐτὸ κίνησις ab eodem in idem motus, quale tempus est ab initio accessioneis ad initium alterius, & huius ad initium consequentis accessioneis. Ab ineunte morbo ad primum, quartum, & hinc ad secundum. Ad primum septenarium, & hinc ad 14. In tertiana purā circuitus duobus diebus totidemque noctibus absolvitur, sed non integris quidem, quia anticipatione aliquid detrahitur.

XLV.

Ὁδὸς ἀρχομένης πυρίσσει αἵματος εἰς τὴν ἐν ῥινὶ πύλινον γινόμενῃ, λευκὴν ὑπόστασιν τὸ οὖρον ἔχει ἐν τῇ πέταρτῃ, λευκὴν δὲ τῇ ἐβδόμῃ συμμεινέ.

Febrium initio siquidem à sternutatione extillat sanguis è naribus, urinæque quarto die album habeat sedimentum, solutio morbi in septimum indicatur.

Hæc in febre acuta. Cæterum neque sternutatio, neque stillatio sanguinis hoc loco ad præsagium faciunt. Nisi si quis dicat sternutationem scribi salutarem ab Hippocr. In aliis morbis quamplurimis stillatio sanguinis alioqui salutaris nullam vim habet, quia non malignitate morbi aut infirmitate naturæ, sed violenta motione extitit. Iam verò album sedimentum quarto die potentissimum est, quia septenariorum quartus est index, & concoctio celeritatem iudicii atque securitatem pollicetur. Rectè igitur septimo salutarem iudicium expectandum est.

XLVI.

Τὰ δὲ ὀξεία κρῖν) αἵματος ἐν ῥινὶ ῥυτίσσει, ἐν κρυσίμῳ, καὶ ἰδρώτι πολλῇ γινόμενῃ, καὶ οὖρον πυκνὸν καὶ ὑαλίνον γινόμενῃ, ὑπόστασιν λευκὴν ἔχοντος, καὶ ἀρθρῶν γινόμενῃ, καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου, καὶ κοιλίης μυζώδεος καὶ αἵματῶδεος καὶ ἐξαπίνης χαλαρὰ γενέσθαι, & ἐμέτων ἢ μοχθηρῶν καὶ κρίσθαι.

*Acuti morbi iudicantur die critico effluente sanguine è nari-
bus, sudore multo, urina purulenta, vitrea, quæ optimum sedi-
mentum habeat & confertim effundatur, abscessu quoque iusto,
ventre muccosa, sanguinolenta & derepente profundente, vom-
itione quoque, qua circa iudicium mala non sit.*

Compendio signa colligit, quæ λυτήρια nominantur. Ea triplici genere conti-
neri diximus, excretionem, cōcoctionem, & abscessu. Et apud nos rarius incide-
re repentina illa & perturbationis plena iudicia, quas κρίσις propriè appellant:
sæpius autem exolui morbos alternantibus coctione & excretionibus. Idquæ fieri
vel natura cœli nostri, vel intemperante vita, vel denique medicorum arte, qui na-
turam sæpius leuant parte materiæ, datis subinde pharmacis, & secta vena detra-
cto sanguine. Adhæc quod nostra consuetudine plenius nutriantur ægri. Ac breui-
ter, quia his omnibus materia colligitur cruda & frigida, quæ parùm sequax sit, vt
excretionem moueatur, & pars eius arte, quàm natura potius excluditur, ac denique
multis modis iudicium vel interturbatur, vel omnino antevertitur. Commune est
omnibus, vt die critico existant, vt antegressis iudiciis, diebus, quos ἐπιδύλας &
θωπεύας nominant, vt iusta ratione & modo, ne videlicet plus iusto minúsue ex-
cernatur, quàm morbus exoptulet, & vires ferant. Quæ ratio in abscessibus lo-
cum habet. Et in coctione accidit, vt in multiplici morbo vnius materia concoqua-
tur, alter integer relinquatur: in multiplici materia similiter. Sed de iis alio loco.

αἵματ' ἐκ ρινῶν ῥέειν. De hæmorrhagia sæpius dictum est, in qua præter ea,
quæ cōmunia dicebamus, κατ' ἴσιν, vt loquitur Hippoc. esse oportet. Est autem ἴσις
vox Ionica ἰσθὺς significans. ἰσθυρία Galenus interpretatur. Atque ideo scriptum
in Proorrh. τὰ ἀναπαλιν αἰμορραγίαι τα κακὰ εἶσι ἐπὶ πολλῇ μεγάλῃ ἐκ δεξιῆς
ῥινῇ καὶ τὰ κατὰ ὑποχονδρίον δὲ αὐτῆς. Sanguinem ex opposita parte effluere malum.
Quale est si liene magno è dextra nare effluat. Atque eadem ratio malè affectis
præcordiis. Sed & lateribus quoque, & aliis partibus corporis. Nam in Epidem.
κατ' ἴσιν καὶ πλεῖον ἰσθύνει καὶ φωτιάσις ὑποχονδρίων καὶ πολλὰς ἐκρῖσις, καὶ
ἐκ ρινῶν ῥέειν, qua ratione & ea quæ consequitur, profluvia critica sanguinis, in la-
terum præcordiorum & aliarum partium inflammationibus è directo fieri vult. Id
quod ars imitatur in detrahendo sanguine. Etenim è vena, quæ lateri dolenti aut
visceri è directo respondeat, sanguinem detrahut, & narem è directo sitam irritat, vt
vnde sanguis profluat: καὶ κρίσις die vel paroxysmo criticis, quod & aliis cōmu-
ne sit. καὶ ἰσθύνει πολλὰ. Sudor is diebus criticis, quos describit in Aph. moueri
debet, semelque multus antegressis coctionis signis, vnde extinguatur febris aut
certè plurimum minuat. Alioqui sudor multus sæpe inutilis, qualis in genere fe-
brium, quas ἰσθύνεις sæpe appellat in Epid. & in præhumidis, qualis τυφώδης &
ἐλκώδης. In quibus nulla cōmoditate ægri ferè perpetuò exudatur, & in Epid. i. tem-
pestate frigida, humida boreali, ἰσθύνεις πολλοὶ περὶζόντες εἶναι, ἀλλὰ ὑπεραντίον
βλάβας φέρουσιν, Sudores multi, vnde ægri nihilo magis leuabantur, sed contrà
deterius habebant. Ac de sudore suo loco pluribus. καὶ ἔστι πυώδης & ὑαλώδης.
Parùm vsitata voces Hippocrati Herachidæ filio ἔστι πυώδης & ὑαλώδης. Est
autem urina purulenta vel puri simili sedimento, vel reuera putulento: quale for-
tasse secunda tempestate primi Epid. vbi scribit multis critica fuisse ἔστι πολλὰ πα-
χία, καὶ ποικίλα & ἰσθύνει μυσκοπία κατ' ἰσθύνεις urinas multas, crassas, varias, rubras,
nunc purulentas, vbi alij legunt μυσκοπία. Verùm non eo solo sedimento morbi iu-
dicantur, sed albo leui & æquabili. Et quod σπαγγυρώδης ab Hipp. scribitur ea tem-
pestate, & in Psychionis historia, parùm criticum est, quia non similiter sudori, pro-
fluvio sanguinis, urinis bene coctis morbos exoluit. Illa enim subito & nullo do-
lore. Hoc verò diutius excruciat, ac paulatim varia genera excrementorum cor-
poris & materiam febris expurgat. Qua quidem ratione sæpe videas morbos pau-
latim

latim solui commotis vrinis multis, crassis, nigris, quasi reliqua fecce aut cineribus morbi per renes & vesicam ductis. Hippocrates aliquando sedimentum album & leue notat, vt in Melidia: aliquando rubrum & leue, vt in Cleonactide, sed in iudiciis vrinis coctis ferè aliud accedit: sudor, alui perturbatio, & alia id genus, quod ex historiis Epid. intelligas. Cæterùm supra vomica interiore ab interna inflammatione potest quidem pus album, leue & æquabile excerni per vrinas in salutem ægri: verùm rarissimum id est in acutis febribus. Quare πνώδες melius quoddam puri sit simile, intelligas: quomodo & ὑαλώδεια non vitrea, sed quæ fuso vitro similia. Ea autem sunt γονοειδία genituræ similia, quæ voce sæpius vtitur Hippocr. Vtraque verò dupliciter fiunt. Alia quidem colliquationis sunt pestiferæ, de quibus postea: Alia verò critica, quæ ratione γονοειδεις κρισιμόν dixit in Peryntho. Itaque crassa viscidâque pituita elaborata, & per vrinas ducta & ὑαλώδεις & γονοειδεις apparet. Ac si ἀβρόως, vt vult, criticum est: si paulatim & interuallis, ὑποσφαιώδεις καὶ τροπιῶν, vt antè dictum est. Quomodo enim excretio quædam repentina semelque multa critica est: alia verò quæ sit interuallis, ita concoctio nonnunquam semel perficitur, vnde vrina semel multa: aliquando verò paulatim & interuallis absoluitur. Καὶ ἐρτάματ' ἑμῶν ἀφ' ἡμεῶν ἀπόσυμα editis signis concoctionis. κατ' ἴσιν, vt voluit in Epid. Neque minor, quàm morbus postulet, neque maior, quàm vires ferant, à quo æger morbo absoluitur, aut certè plurimùm leuatur. Καὶ κοιλίης μυξώδεις καὶ αἱματώδεις. μυξώδεια Galenus interpretatur γλυχρὰ καὶ λιπαρὰ viscida, & alba. Quomodo igitur in vrinis sedimenta alba, leuia γονοειδία quædam sunt: alia verò nigra, rubra, aut aliter colorata, & vrinæ naturali colore tinctæ interdum multum flauæ, nigrae, & aliter coloratæ: ita contingit in excrementis alui quæ crises consequuntur. Ea autem fiunt, quia natura pituitam quidem concoquere & maturare potest, maturatam verò, sed inutilem alimento per vrinas & aluum excludere. Alios humores bilem varij generis non ita conficit, sed ab utili materia sepositam excernit. Vnde σφαγγειώδεις & vrinæ variz: vnde φυματώδεια δυσεντερειώδεια & σφαγγήματα notantur in Epid. historiis. Itaque multa pituitam crassam viscidâque maturatam incitata natura semel aliquando excludit, vnde μυξώδεια interdum cum excernuntur, acria sunt, & clausulas venarum aperiunt, vnde αἱματώδεια, qualia fortasse in iudicio Clazomeni σφαγγία παλοῖσιν ὑδατώδεις μετὰ δυσεντερειδίων profluxit aluius multis aquosis cum strigmentis, qualia dysentericis. Nam δυσεντερειώδεια φυματώδεια interpretatur Galenus. Ei verò, qui in Dealcis horto iacebat, τισαρακοστὶ διαχέρουσι φλεγματώδεια λευκὰ ὑπόσυχνα, qualia fortasse μυξώδεια appellat. Sed Heropyti iudicio πρὶ ἱκατοστὴν κοιλίᾳ πολλοῖσι χολώδεις ἐπεπράχθη, καὶ οὐ χόλον ὑπέλγον πολλα τοῖαυτα καὶ πάλιν δυσεντερειώδεια. Ac δυσεντερειώδεια illa fiunt & pituita falsa putrique & acri bile per aluum decurrente. Quod cum sit irritatis venis, sequuntur quoque αἱματώδεια, qualia in dysenteria morbo contingunt. Addit autem σφαγγίης καταρράγματος, quia ea derepentè erumpant. Subiti sunt enim crismus motus. καὶ ἐμμένων ἐκ μοχθηρῶν. Quæ vomitiones bonæ, quæ non bonæ & lethales, suo loco exponemus. Ac lethalia quidem vomuit mulier illa in Epid. quæ 13. μέλαινα δυσώδεια πολλὰ ἤμειν, & 14. obiit. Mulier verò, quæ in littore iacebat, 14. ἤμειν χολώδεια ξανθὰ ὑπόσυχνα, atque accedente sudore liberata fuit. Paucos enim videas solo vomitu iudicatos.

IACOBI HOLLERII
STEMPANI MEDICI IN
COACA HIPPOCR. PRAESAGIA
COMMENTARII SECUNDI
LIBER QUINTVS.

I.

Ἵπποκράτης, μὴ τεραχέδης, βέλαιον κριτικὸν σημαίνει.

Somni profundi nec turbulenti quidem, firmam iudicationem significant. Sic. fol. 241. in 4. 27



OMNVS in morbis variè notatur: vt παθογνωμονικόν, vt in morbis, qui αματώδης, lethargo, & aliis generis eiusdem; vt ἐπιγινώσκον, quomodo scriptum ab Hippocrate ὅτι ἡ νόσος ματι ὑπνῶ ποιεῖ ποίαν θανάσιμόν, & quæ consequuntur, quæque de somno scripsit in Prognostico: vt criticum κριτικόν & hoc quidem, vt signum, quod iudicium prænuntiet: vt signum, quod vim causæ habeat. Hoc autem loco utramque vim habet & signi & causæ, siquidem levis & profundus somnus est. Nam per somnum & placidum & profundum neque morbo, neque vitio corporis, neque perturbatione vlla anima commouetur, sed iam αὐτὴ ἑαυτῆς, vt loquitur Hippocrat. omnia perlustrat, coquit, separat, quæ abeunte somno excludat, alia quidem in hæmum, alia in sudores, quædam per aluum & vrinas. Multis itaque excitatis somno hoc contingit, vt vel sponte de certa valetudine pronuntient, bene iam appetant, redeant ad mentem, qui prius delirabant, alacres ad sensum omnémque motum redeant. Id pueris magis contingit, qui edormito die vno atque altero cōualescunt. Aliis longa vigilia fractus obrepens somnus, levis, longus & profundus integram valetudinem restituit. Sed is somnus in diem criticum incidat antegressis indiciis, quæ salutem polliceantur. Neque enim qui vel malignitate morbi, vel multa pituita delibuto cerebro aliter accidit, salutaris est. Propterea interrogat in Protrhet. τὸ κεραιῶδες ἔραγι πενταχῶ κακόν, quia interdum quidem bonus & salutaris, interdum malus, atque adeo exitialis est.

II.

Οἱ δὲ τεραχέδης μὴ ἀλγύμωτος σώματος, ἀβέλαιοι.

Qui verò turbulenti, siquidem corporis offensio accesserit, infirmum iudicium denuntiant.

QVI somnus dicatur τεραχέδης, & vnde moueatur, prius definitum: quæ si tenueris memoria, faciliè intelligas non solum infirmum iudicium inde prælagiri, sed deliria, phrenitidas, conuulsiones, aliæque id genus. ἀλγύμα dicere videtur, quem πόνοι dixit in Aph. hoc est, βλάβην offensionem corporis. Eiusmodi autem offensio in iis, quæ dicta sunt, deliriis, conuulsionibus, doloribus, distillationibus, aucta febre, & inflammatione, & virium labefactione.

III.

Ἐδμυγίον, ἢ ἐναζαίον, ἢ πσσαρισσινδεκαζαίον ρύγες ἐκ ῥιτίων λύουσιν ὥστε πιπλὺ τὰς πυριτὰς

Septimo, nono, decimoquarto fluxus sanguinis è naribus vniplurimum febres exoluit.

Fluxus

Fluxus sanguinis familiaris febribus ardentibus, quas meraca bilis gignit, non ita moderatis nothisque ardoribus. Ille igitur in breui indicatur, quomodo & quæ σωχοὶ dicuntur. Itaque 14. diem definit, intra quem is fluxus moveatur. Potest tamen, sed multò rarius, aliis diebus, quàm imparibus excitari, ut sexto Lariffæ virginì, unde conualuit: nisi si quis dicat ad maturatum iudicium, quod in febre, & à iudicio menstrua primùm profluxerint. Nec si undecimū scripsit, is prout excludendus est, nec alij critici.

III.

Ὁμοίως ὃ καὶ κοιλίης ῥύσις χαλῶδης καὶ δυσεντεριάδης.

Similiter & alui fluoris, in quo reddatur bilis, & qualia dysentericis.

Excretionēs fieri die critico oportet, siquidem futuræ sint salutarēs. Multis iudicia die undecimo secunda tempestate primi Epid. profluvia sanguinis urinae copia, perturbata aluus, & δυσεντεριάδης: alius verò post 14. perturbatur aluus, quod ex historiis prius notatis intelligas. δυσεντεριάδης verò ψυσματώδης intelligas, qualia in dysenteria. Nam excrementis ramenta multa intermixta videas.

V.

Καὶ πόσος γυνάτεω, ἢ ἰχθύω.

Dolor quoque genuum & coxarum.

Hoc est, Si natura deponit materiam in articulos, & abscessus aliquis existit, id certe debet cōtingere diebus criticis. Arque antè dictum est abscessus in articulos inferiores plurimùm fieri post vigesimum. Debet quoque & abscessus esse καὶ ἴσθμῳ.

VI.

Καὶ οὗτος πεπρωγὴν πρὸς τὴν κρίσιν.

Et urina cocta circa iudicium.

Brevius aut tardius concoctio se prodit in urinis, & ea in colore, sedimentis, nubibus captari solet, de quibus suo loco. Atque inter firmissima signa brevis & salutaris iudicij in febribus urina cocta est.

VII.

Εν γυναικὶ ὃ καὶ ἐπιμηνίον ῥύσις.

In muliere autem & menstruorum fluxus.

Per uterum non solus sanguis menstruus intervallis naturæ legibus collectus ad eas venas multas & amplas, quæ ad uterum pertinent, expurgatur, sed interdum uniuersum corpus eo deponit, quod noxium est. Atque inter λυτάρια censetur per uterum purgatio, quale contingit tertia tempestate primi Epid. τῇσι μὲν δὲ πλεονεξίᾳ ὅτι τοῖσιν πνευμάτοισιν γυναικῶνα ἐπιφάνητο. δὲ δὲ ἡσιν ἐκ τῶν αἰμωρῶν γίνονται, καὶ πλεονεξίᾳ πολλῇσι τότε πρῶτον γίνονται, hoc est, Multis mulieribus in febribus menstrua apparuerunt. Aliis quoque è naribus profluxit sanguis. Multis quoque virginibus id primùm accidit, quibusdam etiam sanguis è naribus profluxit, ut Dætharhis filiz. Subiicit autem καὶ ὅτι αἱματὶν οἶδα ἀφ' ὧν αἱσιν ἡσιν τότε τὴν τι κα-

λῶς ἡβοῖτο, nullamque petiisse noui, cui aliquid horum ritè contigerit, hoc est, vel menstrua purgatio, vel largum profluuium sanguinis e naribus, vel vtrunque. καλῶς autem ea ratione, quæ antea præscripta est, ubi communes leges crisis salutaris posuimus. Ac die quidem critico non solo 7.9.14. sed & tertio, vt Thasiz mulieri, cui tertio die sudor multus & multa menstrua descenderunt. Ex quo è graui morbo conualuit. Larissæ virgini sudor multus sexto die, ante & post iudicium muliebria primùm profluxerunt, vnde conualuit, nec sequuta recidiua raro exemplo. Nam & paribus accessiones, & sexto iudicium. Adde si vis hæmorrhoidas, quæ inter λυτῆρις à Galeno numerantur. Et, quod rarum quidem, venas quasdam apertas sponte naturæ, aliis ad hypochondria, quibusdam in pectore, nonnullis eas, quæ è iugularibus propagantur in capitis superficiem, quæ interdum quasi phlebotomo punctæ sanguinem reddunt.

VIII.

Οἱ ἐν πυρετοῖς (ἐν αἱμορραγῇ) ὄντες ἰσχυρὸς ὀκνοῦνται, ἐν τῷ (ἐν ἀναλύσει) κοιλίας καθυφαίνοντες.

Quibus per febres sanguis largiter effluxit ex quacunque parte, iis dum recorporantur, alui profluunt.

HAec eadem sententia scripta in Aph. & Protrh. Aliis igitur à multa sanguinis eruptione perturbantur alui, non tam imbecillitate infiti caloris, quàm robore, quale contigit sæpius citata tempestate primi Epid. τίσι, inquit, ὅτι θάνατοι οἱσι καὶ αἱμορραγία ἰγίνοντο ἐς δυσιντερίαν καὶ ἐτελεύτησι εἶεν τὸ ἰσχυρὸν. ὅτι πᾶσι δὲ, καὶ μὴ τῇ τομῇ αἱμορραγίης ἡρομένης ἐς δυσιντερίαν καὶ πᾶσι περὶ γίνοντο. Aliis quoque accidit eadem tempestate, vt parte materiz per nares vacuata reliqua per vterum, per aluum, per vrinas, per sudores denique excluderetur, quod efficiebat naturæ robur & copia materiz. Aliis autem largo sanguine effuso aliquid virium calori infito & naturæ, quæ concoquit & alimentum distribuit, detrahatur. Ex quo non tam excrementi febris reliquæ, quàm alimenti alios conturbat, de quibus hoc loco. ἰκανὸς autem superatam copiam indicat, vox πλῆθος in Aph. & πλεῖς in Protrh. Neque enim à moderata hæmorrhagia alui profluuium sequitur ὀκνοῦνται primùm quidem è naribus, deinde è viis naturalibus, ex vtero & mariscis, quanquam quomodocumque & è quauis parte sanguis largius effluat, calorem inde lædi necesse est: vnde & vrina ferè cruda est, atque inualescente malo hydrops consequitur. ἀναλύσει in Protrh. περιελάβοντες ὁ χρόνος. Neque enim vnà cum hæmorrhagia, aut paulò post, quomodo Myllo & filio Eratonis. Aliisque ea tempestate dysenteria accidit, sed infirmitate naturæ, collecto excremento, quod cum copia ledit irritatque, aluus profluit. καθυφαίνοντες in Protrhet. ποιεῖν, hoc est, malè afficiuntur alui, quas tormina & flatus, ructus quoque acidi exercent. Hæc autem vt in Protrhet. ὡς μὰ τὰ ὄρα πεπνευθῶ. Vrinæ enim coctæ vel integri, vel iam instaurati caloris signa sunt. Atque ideo vel non profluat aluus, vel quæ profluxit comprimetur.

IX.

Οἱ ἐν πυρετοῖς (ἐν ἐφιδρώσει) κεφαλαλγίαις, κοιλίᾳ ἀπολελυμένην, σπασμοῦδεις.

Qui in febre subinde sudant, capite dolent, aluo sunt suppressa in conuulsionem incurrunt.

P Articulare est quod scribit, & eorum quæ rarius accidunt. Si cui igitur præ copia caput dolet, & exudat (id enim ἐκιδρώσις significat) & præterea alius supprimatur, fieri quidē potest, ut inde sequatur conuulsio, sed multò sæpius ut non sequatur. ἀπὸ αὐτῆς autem sæpius usurpat de vrina intercepta & suppressa alio.

X.

Αἰ ἐπὶ ὀλίγον θρασύως παρακρίβεις, καὶ θυριώδη, καὶ ἀπαισμοὶ σημαίνουσιν.

Quæ feroces desipientia in breui desinūt, in ferinam dementia[m] euadunt & conuulsionem prænunciant.

Expōsita prius hæc sententia.

XI.

Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γινόμενος, καὶ παύομενος αὐτὴν ἡμέραν, ἀγαθόν.

Conuulsio in febre siquidem eodem die & fit & desinit, bonum.

Conuulsio bona esse non potest in febre. Quæ si accidit, bono est, si in breui desinit. Infirma enim causa est, quæ eam commouit. In morbis autem cōtra bonæ existunt vrina cocta, mentis constantia, facilis spiritus, firma esse oportet: infirma verò quæ mala sunt, quæ quæ celeriter desinant, deliria, animi deliquia & alia id genus.

XII.

Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γινόμενος, πάντεϊ τῷ πυρετῷ αὐτὴν ἡμέραν, ἢ τῷ ὑστέρῳ, ἢ τῷ τρίτῳ, ὑπερβάλλων ὅ τ' ὥρῃ ἐν ἢ ἤρξατο, καὶ μὴ παύομενος, κακόν.

Conuulsio in febre mota febrem soluit eadem die, aut certè altera vel tertia. Si verò horam superat, quā primum inuasit, neque conquiescit, malum.

DAnnat multis locis Hippoc. eam conuulsionem, quæ febri superuenit. Ac reuera ferè lethalis ea est in ardoribus calidis & siccis morbis. Sed nec in aliis periculo vacat. Est enim conuulsio acutissimus morbus, qui vel sine febre in breui hominem interficiat. Iam verò oportuit in paucis ægris id obseruasse, qui cūm præ copia frigida[m] materis febricitarent, per accessiones conuulsione tenerentur effusa è venis in nervos materia. Succesit autem ea concussione & violenta motione, quam conuulsio intulit, ut concalfacta, tenuata, incisaque materia partim exhalaret, partim sudoribus excluderetur. Ac si pauca & sequax illa fuit, vna accessione dissoluta febris est: si multa & pigra, altera vel certè tertia: si plurima & tenax, processit longius, quod malo est, neque quarta neque quinta accessione febrem exolvens. Maior enim visputrentis materis, quàm ut conuulsione agitatione dissolui possit. Dissolutio verò febris à concussione illa fit, quomodo quartanæ rigor epilepsia[m] medicina est, & febris aliquando conuulsionem soluit. Ut enim motus, ita febrilis calor commouet, tenuat, incidit & discutit.

XIII.

Οἱ διαλειπόντες, ἀνισομάλως ὃ χλιαροίμοι, καὶ λῆες ἐμφυσωμένης, μικρὰ διαδιδύσκουσιν, ὁσφραλγόντες μὲν κρίνουν, τῶν τοιούτων καὶ αἰα καὶ ἀρρήγνυνται.

Febres intermittentes inæqualiter verò intepescentes flatulentæ.

alio & quæ pauca reddat, dolore è lumbis præeunte à iudicio venter ijs perturbatur.

Coïtio est ex observatione naturæ in febre, quam multiplex materia putrescens inæqualiter commouebat. Voce enim *χλιανομοιοι* significatur febris, quæ inæqualiter tepesceret, & recalesceret. Tempus autem is declinationis est atque remissionis: quomodo calor vrgentis accessions. *κοιλίη* verò *ἰμφοσσιδίων* naturam materię ostendit, quæ cum frigida sit & tenax, calore nondum vincente, sed tenuitate quidem & concoquente in flatu parte aliqua resoluitur. At quia ut humoris, ita flatuum sua cruditas sua maturitas est, flatu quidem etiamdum crassi in ventre retinentur, vnde inflatus venter qui alio loco *πνευματώδης*. Humor autem ille parte sui tenacior & frigidior, parte minus frigidus & tenax primas venas occupat, & quæ ventri & hepati vicina sunt, & partim ex natura propria, partim è loci, quem occupat, tardius & celerius & putrescit & maturatur, vnde *ἀνωμαλία* inæqualitas febris est. Ac tandem edomita ea materia cocta incisaq; insurgit calor naturalis ut excludat. Atque ubi in colum & cœcum progressus factus est, dolent lumbi, ac tandem impetu facto & natura auctis viribus exturbante *κοιλίαι καταρριγνύνται*. Atque inter signa perturbationis ventris lumborum dolor est. Lumbos dico non solum musculos lumbares, & vicinum spinæ os, sed & renes & intestina cœcū, colum, vincula denique, quibus omnia inter se copulantur. Iam verò cruda etiamdum materia aliud reddit *μικρά*, hoc est, vel pauca, vel quæ *σπυραθώδεια*, quia caprillo stercorei similia. Hippocrates enim quæ alio loco *σπυραθώδεια*, in Epid. *σ μικρά μέλανα* sepe appellat. Id autem sit lenta pituita vias præcludente, atque ita diutius cohibitum excrementum interiore febre siccatur magis, siccatum verò in pillulas nigras caprillo stercorei similes conformatur. Sunt qui legant *διιδύσας*, non *διαδιιδύσας καταρριγνύνται*, hoc est, *καθυγραίνονται*, quod prius definitum est.

XIIII.

Οἱ ὁ περιγίεις πρὸς χεῖρα, καθροὶ, διφώδες, ἀσώδες, κοιλίης ἀπειλημμένους βαρυνόμενοι ἐκλύον. ἔτι δ' ὅτι καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἐν ποσὶ χαλαγόμενα, τὰ αὐτὰ συγκρίει.

Amburentes autem si manu contigeris, torpidi, siticulosi, anxij, intercepta aluo inducta gravitate corporis exoluuntur. Est autem cum velut ambusta in pedibus valde rubentia talia significant.

Pericaeus ardentissimæ febris, quomodo Epid. 6. *πρὸς χεῖρα* verò & *τὴ χεῖρ* quia si manu cōtigeris manum ægri, frons, thoracē, hypochondria vehemens ardor se prodat, quibus opponuntur in Epid. *οἱ δὲ πρὸς βλαχέοι καθροὶ* propriè de obtorpescente motu & sensu infirmitate potestatis, quæ à cerebro defluit. Interdum tamen, ut hoc loco, de proiectis viribus qualescunque hæ fuerint, quod contingit us, qui inde *ἀδύμους* in Epid. de quibus antea. *διφώδες* inter præcipua accidentia febris ardens sitis est, quæ caliditatem & ariditatem maximè sequi consuevit. *ἀσώδες* dupliciter cum oppressa virtus corpus non sustinet, nullumque figuræ genus facillè sustinet, ut æger variè moueatur, quod voci *καθροὶ* hoc loco respondet. Aliter cōmorso ore ventriculi ab acri materia, quæ in ventriculo & primis venis effervescebat sursum repit, & os ventriculi sæpius conuellit. Atque ij quoque deficiunt corpus & figuram subinde mutant: sed præterea nauscant. Ac de us sæpius iam dictum fuit. *κοιλίης ἀπαλημμένους*. Omnia enim excrementa internum incendium perurit, vnde excernunt ferè *σ μικρά μέλανα*, quæ *σπυραθώδεια* dicebamus. *πρὸς ἀνάγκην* nisi imbecillitas magna totius naturæ, aut certè iccoris accesserit, colliquatioque corporis: tum enim bilem feruidam, ruffam, spumantem deficiunt.

βαρυνόμενοι. hac voce significatur δυσανασία difficultas motus totius corporis. vult autem Hippocr. αλγίοντα ῥηιδίως τρέφεσθαι ἢ ἐν τοῖσι μεταωρισμοῖσι ἐλαφρότερα ἢ δὲ βαρύνειν φαίνεται, ἢ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢ τὰς χεῖρας, ἢ τὰς πόδας ἐπικινδυνότερον. Facile igitur & alacriter sese conuertat æger à latere in latus, exurgatq; similiter, si fuerit opus. At contrà graue corpus esse, vt nec exurgere possit, nec facile commoueat corpus pedes & manus, egeatq; ministris, periculosum est, & quando grauior, quando difficilius se mouet quo denique pluribus ministris eget, vt loco aliquo moueatur, tantò periculo propior est. Itaque multo frugiq; spiritu ciúsque libero discursu per corpus libera consuetudine cum externo spiritu & aëre expeditus & agilis æger est. Huic enim vigent sensus & alacre ad motum corpus est. Diocles, qui propter gloriam artis Athenis nomen promeruit Iunioris Hippocratis, naturam animalium constare dixit ἐκ τῆ φέροντος ἢ τῆ φερόμενης ex virtute, quæ sustinet corpus, & corpore quod à virtute sustinetur & mouetur loco. Ac motus omnis animalis partim ab anima, partim à natura est. Ergo quā animal est, ab anima mouetur, quā graue corpus à natura. Ac dum assurgit ἀνάψωπον animal natura quidē renitente maior vis animæ mouet. Cum verò κατάψωπον in decliue agitur, aliquando quidem sola grauitate & natura agente corruit, & præceps rapitur. Aliquando verò maior quidem naturæ vis est, sed quam animæ potestas moderatur. In extenso corpore & membris anima sic agit, vt anima quiescere videatur: & quæ κίνησις τοῦ σώματος solius animæ est. Eodem modo in decubitu quem quidam τοῦ σώματος κατὰ τὰς πλευράς esse volunt, molliter inflexo corpore & membris in latera conuersis. Itaq; soluta animæ potestate graue corpus in dorsum iacet, proiectis cruribus & manibus ad pedes deuoluitur, vel extāte mento & gutture caput in posteriorem partem recidit, vel quasi annuens clauiculis incumbit. Hæc autem omnia grauitas corporis inuehit. Grauitas autem exoluto spiritu & dissipata animæ potestate. Quod cum accedit, desperatio vitæ est. Quid enim aliud vita est, quàm animæ & corporis firma copulatio? Mors autem animæ à corpore disiectio. Ac nihil mirum si ardentissima febre scruiente in corpore spiritumque in halitum dissipante, insitum calorem oppugnate, indēque graui torpidōque corpore interiore flamma exagitante sequatur ἐκλυσις, ἐκλυσις autem exolutio primū vitæ, quæ in corde sita est: deinde reliquarum potestatum animæ, quibus vita conseruatur. Hæc ergo omnia non eopia, quod initus morborum sit, vbi ea in corpus effusa hebetē torpidūmq; motum efficit, non antegressis laboribus & longis itineribus, nulla denique externa causa, sed vel interno vitio, vel grauiore febre vires exolvente, vel vtroque coeunte. ἔστι γὰρ ἢ ὅτι. Dubitari potest an posita ea accidentia rubores, quales ambustis, significant, an hi ea accidentia. Sed prius verisimilius est. Potest enim exagitata bilis acrior & tenuior secedere in crura, & pedes, vnde ἐξήνθησεν κατὰ τὰ καῖματα. Sunt autem κατὰ τὰ καῖματα & καυσώματα πυρρός & exquisiti ignes facti, in quibus ita pars rubet & calet, vt quasi concepta flamma partes inardeant. Augendæ rei κατὰ & ἵψ addidisse videtur, vt voci περικαίσις ac rei ipsi potius respōdeant φλόγῃ alio loco dici videntur, quæ hic κατὰ τὰ καῖματα.

XV.

Οἱ χειμῆρες οἱ τετραταῖοι πυρετοὶ, ἐπὶ ἐκείνῳ μάλιστα ἐστὶ τὰς ὀξείας νόσους.

Hyberna febres quartana fortasse transeunt in morbos acutos.

A Estuas quartanas dixit breues esse Hippocrat. autumnales longas & maximè si ad hyemem vsque protraxerint. Hybernarum rarius meminuit. Ac omnium consensus est, quod reipsa confirmatur, autumnno magis quartanas commoueri. Quanquam apud nos, vbi celerius æstiuus calor languescit, inclinante ætate, nec expectato autumnno multæ quartanæ fiant. Et si quæ autumnno magna ex parte eius initus. Hyeme verò, cuius principium occasu vergiliarum definitur, ad circiter Nonas Nouēbris rarissimæ sunt quartanæ. Ac contrà fit, vt autūno & ætate declinante

nante genitæ solstitio hyberno vel desinant, vel leuiiores fiant. Id apud nos accidit inclinante Decembri. ἱπικίως autem dixit in re ambigua, quanquam id in iis, quæ ὡς ἑλαττορ, quia rarò eueniunt, quàm quæ ὡς ἐπίσης. Transmutationes autē quartanæ sunt in duplicem & triplicem quartanam. Rarum quod semel vidi, vt in quintanam transeant. Ac factum fortasse, vt prohibitis sudoribus, inclinante febre, culpa ægri, latente vitio corporis quibusdam quartana in acutum morbum transierit. Sed nec definit quod genus acuti morbi. Verisimilius tamen est febres acutas dici.

XVI.

Κεφαλῆς πόνος συντόνος μετ' ὀξείας πυρετοῦ, καὶ ἄλλα σημεῖα τῶν δυσκόλων, θανάσιμος. ἀνθ' ὃ σημεῖα φαύλα, ὑπερβάλλων τὰς εἰκοτὶ ἡμέρας, αἵματος ῥύξις, ἢ πύον ἐκ ῥινός, ἢ ἀποστύξις, ἐς τὰ χεῖρα σημαίνει.

Vehemens capitis dolor cum acuta febre alióque difficili signo, lethale. Citra verò signum malum, siquidem vigesimum diem superat, fluxum sanguinis aut puris è nare, vel abscessus in partes inferiores significat.

Ἀτακτότερον, inquit Galenus in Progno. vbi hæc sententia scripta est, præsagium hoc describitur. Parum enim definiunt dies, intra quos sanguinis fluor sæpius, aut pus magis vel abscessus incidat. Nam sanguinis fluor sæpius intra septimum, rarius post vigesimū. Abscessus contra post vicesimum magis. Pus à 7. expectari potest ad 20: quanquam & post vigesimum, sed minus, quàm abscessus. Is autem abscessus inferiores partes magis appetit. In Prognostico ὁ δ' αὖτε ἰσχυραὶ τε καὶ ἡφανίστιαι. Vult enim dolorem esse vehementem & continuum. Ac vehemens quidem dolor est, quia materia magna parte acris est & mordax, magisque antè caput occupat. Continuum, quia illic materia conclusa est, neq; interuallis, aut cum accessionibus febrium redeunt. ὁ δ' αὖτε omittit in Progno. quanquam eiusmodi febris intelligenda est. Quæ hic δύσκολα in Progno. θανάσιμα melius, quanquam in multis locis δύσκολον dici videtur non modò de ambigentibus ad salutem & mortem, sed de pernitiolis, vt hoc loco. θανασιμὴν hic in Progno. ὁ δ' αὖτε κατὰ adiecta voce Ionica, vt magnitudinem periculi ostendat. Galenus τιλίως ὁ δ' αὖτε, ἀνθ' ὃ σημεῖα φαύλα. Hoc vult in Prog. Hippo. si sine lethalibus indiciis. Galenus autem si salutaria indicia existunt, non lethalia, & qualia in conualituris eueniunt. ὑπερβάλλων τὰς εἰκοτὶ ἡμέρας, non hoc modo diiudicandum putat Galenus, sed distinguendum ea ratione, quæ iam dicta est. ante 7. sanguinis profluuium magis. Post 7. suppuration: post 20. abscessus. Superet autem vigesimū & dolor & febris, vt expectetur abscessus primū, deinde suppuration, aut quod rarius sanguinis profluuium ἢ πύον, alij πύον legunt. ἐκ πύον. Hippoc. suppurationem capite collectam, quæ per nares vel aures expurgetur. Sæpius tamen per aures, aliis quoque in os pus defluit, quod fortasse è radice narum relabitur.

XVII.

Μάλιστα μὲν νεώτεροις τῶν τελευτῶν πύοντι, τὰς ῥύξεις. τοῖς δ' πρεσβυτέροις, τὰς ἀποστύξεις προσδέχεσθαι.

Maximè quidem iunioribus trigintaquinque annis profluuium sanguinis expectabis: senioribus verò abscessus.

Vo efficiunt, vt facilius natura excitet profluuium è naribus, copia sanguinis & feruor. Vtrunq; coit ea ætate, quæ à 18. ad 25. annum extenditur. Addit in Progno. ἢ ὁ δ' αὖτε ἡ νεότης, si dolor recēs, quod est ante septimum, & is plurimūm vigeat

geat circa frontem & tempora. Vbi enim dolor est à copia sanguinis & feruore, sollicitantur magis ex partes, in quas propagines vasorum delinunt, quæ à iugularibus & carotidibus propagantur. Contrà verò occipitio insistit dolor, vbi frigidior & crassior materia est. Et rursus vbi diutius traxit dolor, & sanguis quidem effluit, & suppuratio colligitur. Vtitur in Prognosticis distinctione, scribitque αἷματος ἐν-
φυσσεῖν ἢ ἐκπύουσι. Sed suppuratio tardius, eruptio sanguinis è naribus maturius accidit. Quod autem scribit τοῖσι πρὸς πυλῶσι τὰς ἀποσκῖας in Progn. τὸν
ἐκ πύουσι τοῖσι γρησῖν. Sed hæc ambiguitas ista, quæ prius scripta sunt, facile dissoluitur.

XVIII.

Περὶ μέτωπον δὲ καὶ κροτάφους ὅντος τῷ πόνῳ, καὶ σωτόμεν βύζιας.

Atque vbi dolor frontem & tempora sollicitat, isque vehemens est, fluorem sanguinis expectare oportet

Sive natura excretionem per nares, siue suppurationem moliat, necesse est ea parte, qua illa calore & spiritu stipata contra morbum vehementius contendit, vehementem dolorem commoueri: augeri que, qui prius vehemens fuit. Atque in syncipite materiam restitisse par est, quæ paulò post euicta per nares expurgetur: & ut prius dictum est, siquidē materia tenuis, calida & feruida est, facillè subit propagines vasorum, quæ in synciput disperguntur, vbi crassior & frigidior restitit in occipitio. In Prothet. Iunioribus quidem 35. annis profluvium sanguinis, senioribus suppurationem expectari magis.

XIX.

Οἱ δὲ κεφαλαλγία καὶ ἤχοι ἐμπυρῖτοι, καὶ σκοποδίν, & φωνῆς βραδύνει, καὶ
ἄρκυ χειρῶν, ἢ ἀποπληκτικὸς, ἢ ἐπιληπτικὸς προσέχου τῶν ἐσθλα, ἢ καὶ
ἐπιληπτικὸς.

Quibus capitis dolores, sonitus aurium, tenebrosa vertigines, vocis tarditas, manuumque torpor, hos vel apoplecticos vel epilepticos, vel denique obliuiosos fore expecta.

Oppleto capite crassa viscidâque pituita hæc consequuntur, capitis dolor intemperiem, flatus, & distensionem causas habet, sonitus & tinnitus aurium commotionem flatulenti spiritus, dum à natura excutitur, & is sponte sua ex angustiis laxum liberumque spatium & familiarem aërem petit. Nam etiam si calor est qui mouet, omni tamen spiritui sua natura subest, ut huc atque illuc moueatur. Externus enim aër ad humorem, vnde nascitur, propius accedit, & trahentem ignem sequitur, in latera se dispergit, & circulo conuoluitur. σκοποδίν δὲ à perturbato & fluctuante spiritu fiunt, sed quia is spiritus crassior est & turbidus, se quæ ocularibus nervis insinuat, tenebras offundit. Itaque à varia motione omnia in orbem verti & circumagi videntur ægro: à turbida natura spiritus tenebræ oculis prætenduntur. Nimiùm vicens epilepsiam denunciat, vnde parua epilepsia καὶ φωνῆς βραδύνει non tam vocis, quàm articulationis & motus linguæ tarditas, sæpe etiam balbuties nimio humore madefcente lingua & nervis, qui in articulos conformant, quod ebriis quoque cōtingit. ἢ νάρκη χειρῶν. Irrigato & imbibito principio nervorū spinæ & à ceruice primùm facillè partem humoris combibit, ex quo torpor significatio quædam imminentis resolutionis. Hæc ergo vbi coeunt, omni ratione procurandum, ut quæ deinceps scripta sunt, auertantur, alioqui inualescēte malo apoplexia, epilepsia, & obliuio in breui existent: vbi enim vel maiore copia collecta, vel loco mota pituita & humor alioqui crassius ventriculos cerebri occupat, siquidem
posterior

posteriores, epilepsia: si anteriores, apoplexia sequitur. Αποπληκτός autem dicit non solum qui vniuerso corpore resoluitur, sed & παραλυσιν dictam & εθρηπληγίαν, quomodo cras αποπληκτὸν dixit, & αποπληξίαν γλώσσας ἐπιλάσμοις obliuione captos, vel lethargicos. Contingit enim multis, vt insueta quadā obliuione capiantur: quod vbi contingit, metus est, vt ne apoplexia, epilepsia, lethargus, aliāque id genus insequantur, sitque interdum nullo se prodente morbo refrigerato prater modum cerebro, ex quo infirmitas partis inualescit, magna vis frigidi excrementi generatur, quod postea prescriptis morbis materia sit. At obliuionis & frigus & pituitam causas esse constat, & libro de morbo sacro à pituita, inquit, ὁ ἀνθρώπος ἐπιλάθεται, hoc est, ἐπιλάσμευ γίνεται. Hæc autem ἀπυρετοῖσι non febriçantibus, quanquam in quibusdam codicibus non legitur, sed legi melius est. Febricitantibus enim ea signa alia prænunciant, vt prius exposita sunt.

XX.

Οἱ κεφαλαλγίαις κατόχως παρακρύοντες κοιλίαις ἀποληφθείσης, ὄμμα θρασυθέτης, ἀγριοί, ὀπισθοτονώδεις γίνονται.

Capite dolentes cum catoche delirantes suppressa alio, feroci oculo, erubescete facie, in scapulas conuellantur.

Nisi me moueret interpretatio Gal. κατόχος non cū catoche morbo interpretarer, sed pertinaciter. Etenim quæ pertinacius hærent, κατόχᾳ interdū appellat Hippoc. In catoche morbo sensus aut nullus, aut torpidus. At sine integritate sensus dolor esse non potest, qui in κεφαλαλγίαις morbo esse consuevit. In catoche mutitas est, vnde & ἀναυδία ab Antigene, ἀφωνία à Diocle & Hippoc. non modò quia non loquantur, non vocem edant, sed quia neque sentiunt, neque mouentur. Vnde igitur delirium intelligas, si neq; gestu, motione corporis, neque sermone id prodant? In catoche non ferox oculus, sed clemens & modestus. Ergo ea voce vel pertinaciter vrgeri capitis dolorem intelligas, vel catochē non stabilem, sed quæ in periodos incideret, quales veteres medici annotarūt Asclepiades & Archigenes. Atque hæc omnia oppleto capite, accedente caliditate nasci oportuit in vno aut altero, ex quibus hanc sententiam descripsit. Alius autē suppressa nullo modo denunciat conuulsionē in scapulas, sed eam vim habet, vt iam laborans caput grauius afficiat. Contuitus ferox vesanix & phrenitidis potius est, quàm catoches, vbi iam sanguis nimium concalescit, & in atrā bilem conuertitur. αἰθροί. αἰθροὶ ἐξέρυθροι interpretatur Galenus. Est autem color is magis, quàm floridus & viuus, qualis ab exercitio pueris & virginibus quibusdam esse solet. Ac in morbis color is floridus & viuus quidem non illaudatus moderati caloris inditio. Aliquando vè τὸ ἐρυθρὸν κατὰ πᾶν saturatus rubor auctæ caliditatis & copia in cerebro argumento. Nonnunquam ἐπιεικὲς αἰθροὶ moderanter floridum. Id quod in Poly-cratis vxore scripsit in Epidem. πρόσμικτον ἰσχυρὸν ἐπὶ γνάθοις ἐρυθρὸν, ὃ κατὰ πᾶν, ἀλλὰ ἐπιεικὲς αἰθροὶ. Atque vt is rubor magis saturatus est, ita periculosior esse consuevit: quanquam nec qui moderatè rubet, suspicionem caret, siquidem prater naturam ægri est. Ac fere sequitur inflammatos pulmones, aut cerebrum. ὀπισθοτονώδεις non solum in scapulas rigent, & aliis quoq; generibus conuulsions rapiuntur. Et à catoche temporalium musculorum ferè conuulsio est, vnde stridor dentium & buccarum contractio. Alioqui materia, vnde capitis dolor, delirium, ferox contuitus, & rubor in occipitium versa conuulsio in scapulas esse potest.

XXI.

Τὰ ὑποσείοντα κεφαλῆς, ὄμματ' ἐξέρυθρα παρακρύοντα. ὄφθαλμοι, δλέθρια. ὁ ξυμπονήσκει τῷ τοῦ, ἀλλὰ παρ' οὗς οἶδμα ποιεῖ.

Quæ caput succussant, oculi prærubri manifestè deliria lethalia. Sed hoc non commoritur, sed circa aurem tumorem faciunt.

Abfurda

Absurda hæc oratio & obscura. Nam quæ ὑποσείοντα κεφαλῆς dicat, & paulo post κεφαλῇ σείοντα ne veteres quidem Græci interpretes Hippocra. satis cognouerunt. Alij enim pulsationem temporum: alij tremorem & veluti succussionem capitis atque adeo totius corporis: nonnulli omnia, quæcunque caput malè afficiunt. Atque temporalium venarum pulsatio quid significet, prius expositum. Tremor autem & succussio capitis infirmos nervos & potestatem, quæ mouet, apertè ostendit. At quæcunque omnia caput malè afficiunt, seorsum singula prius distinguenda, quàm inde præsagium colligas. Hic autem cum sequatur οἰµατα θρίνυρα & σέροι σθρακύνοντα, ad palpitationem venarum temporalium, aut etiam tremulam motionem capitis potius ea vox ὑποσείοντα referri debet. Omnia enim eò conspirant, vt intelligatur caput copia feruentis materiz inardescere. Oculi enim prærubri aut stomachi inflammationem, aut cerebri significabunt sed cum nulla connectantur signa, quæ vitium stomachi ostendant, in cerebro potius inflammatio ponenda est. Hinc etiam venarum totius capitis, sed apertè temporalium vehemens agitatio. His subscribit, quod sequitur σφῆς σθρακύνοντα, manifestè delirantia. Est enim Hippocrati alia desipientia manifesta, cum ægri exclamant, exiliunt, feriunt, nugantur. Alia obscura, in qua non solum idiotæ, sed medici quoque decipiantur. Nam & taciti iacent, & quieti, aut si loquuntur, ita composita est oratio, vt non faciliè delirium deprehendas. ἀσφῆς σθρακύνοντες dicuntur ab authore Prorrhæ. At quod sequitur & absurdus & obscurus videri possit. ἐλάθει enim dicit. Subiicit autem ὅτι ἀποθνήσκουσιν non commoritur hoc nisi fortasse hoc velit, posita concussione capitis, prærubris oculis, manifesto delirio mors quidem sequitur, sed non proximus ubi hoc accidit, sed prius committitur parotidibus, vnde iam moriantur, recurrente intro materia, aut parum rite commota parotide.

XXII.

Κεφαλαλγία μὴ ἴσως, καὶ αἰδοῖαν ἀλγύνετος, καὶ τερβόντα καὶ ἀκρυσίην παρέχει, καὶ φωνὴν παραλύει, τὴν δὲ ἢ χαλιπὰ ὑπνώδεις ὃ καὶ λυγρόδεις γίνουσι) ὅτι αὐτὸ μὴ ἴσως, φωνὴν λυθεῖ (ἵς τὸ αὐτὸ γὰρ ἔστιν).

Capitis dolor cum sedis & pudendorum dolore, & torporem & impotentiam inducit, & vocem resoluit, hac horrenda non sunt: verum somnolenti ac singultientes fiunt nono mense: ex quibus soluta voce in idem restituantur.

Malè cohzrens & inepta oratio. Nihil enim dolori sedis & pudendi cū capitis dolore & aliis commune est. Nec omnis dolor capitis torporem & impotentiam corpori inuehit, aut linguam resoluit. Et vbi ea omnia coeunt, nescio qua ratione dicat ἢ χαλιπὰ, cum reuera periculo non careant, læso grauitè cerebro & imbibitis noxio humore nervis, vnde torpor & impotentia corporis, vt vix sentiat æger, neque possit corpus commoueri. Est enim ἀκρυσία quasi dicas ἀκρυσία. Accedit quoque linguæ resolutio & musculorum gutturis, vt nec vocem edant, aut siquidem edant, non exarticulant. φωνὴν enim & αὐδὴν aliquando permiscet Hippoc. Accessio quoque mali est, quod imbecilliore cerebro frigidiorè iam & humidiorè ὑπνώδεις, quia breuibus intervalis singultiant nervis oris ventriculi consortio mali violatis. Absurdum quoque quod nono mense liberari scribit. Morbi enim longi paribus mensibus soluntur magis. λυθεῖν φωνὴν intelligit liberatam, & expeditam, similiter iis, qui colligat exoluuntur.

XXIII.

Ασχεδωδὲς ὃ γαστροί.

Vermiculosis vero facti.

Imperfecta oratio, quæ neque priori iungi, neque insequenti connecti debet. Sunt autem ἀσκαριδῶδες, qui ascaridas dictos vel subinde excludunt, vel colligunt. Ascarides verò ἐλμίνθες ἰχνοὶ καὶ μακροὶ ὧν τὸ ἀπυθυσμὸς γίγνεται, γρόμμοι, lumbrici tenues & longi, qui in postremo intestino generantur.

XXIII.

Εἰ κεφαλαλγὴ κόφωσι καὶ κῶμα παρακολουθεῖ τὰ παρ' οὗς ἐπαίρει.

Si in capitis dolore surditas sequitur, frequens somnus, parotides exurgunt.

Ita scripta in Protrh. hæc sententia, nec habet initio ἀσκαριδῶδες δὲ γρόμμοι. Iam verò inter præcipua signa parotidum capitis dolor est, surditas, & frequens somnus, quæ omnia prius satis exposita sunt.

XXV.

Οἱ κεφαλαλγίαι, κατὰ τὴν ὀδυνώδεις ὁρμήν, ἐξέρχονται, αἱμορροεῖ.

Capite dolentes & pertinaciter dolentes, prærubri oculi signa profluvij sanguinis.

In Protrh. πρᾶξις ὀδυνώδεις ὁρμήν, ἐξέρχονται αἱμορροεῖ. Cervice dolentes, prærubri oculi, profluvium sanguinis è naribus prænuntiant, quanquam & capitis dolor in Progn. & Protrh. inter signa hæmorrhagiæ scribitur. Inter ea verò maximam vim habet, quod scribit, admodum rubentes oculos copia sanguinis parte aliqua corruante in venas oculi. At κατὰ τὴν ὀδυνώδεις intelligi non potest eorum modo, qui catoche laborant. Non dolent enim cataleptici. Itaque mallem pertinaciter dolentes interpretari. Quandiu enim ea copia virgeat, distendat, calefaciat, tandiu dolor confirmabitur, donec videlicet ruptis aut apertis narium venis excludatur. Sed quid κατὰ τὴν, prius expositum.

XXVI.

Τὰ σείοντα κεφαλὴν, τὰ ἠχώδεια αἱμορροεῖ. ἢ γυναικὶ τὰ γυναικεία κατὰ βλάβαν, ἄλλως τε ἢ ἢ κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὸ πύθιον. ἴσως ὅτι καὶ δυσεντερία.

Pulsationes in capite, sonitus aurium, profluvium sanguinis è naribus significant. Alioqui mulieribus purgationes uteri deducunt tum alias, tum si secundum spinam urens calor sequatur. Sed fortasse res in dysenteriam conuertitur.

Pulsationes venarum capitis τὰ σείοντα cum Galeno verisimilius interpretamur. Neque enim tremor aut concussio signa sunt hæmorrhagiæ. At ea micatio venarum & agitatio ferventis & concitati ad exitum sanguinis inditium est, quomodo & ἠχώδεια. Etenim commotione sanguinis nari spiritus angustis anfractibus aurium sese insinuant, unde sonitus & tinnitus. Mulieribus autem, ut prius dictum fuit, & è naribus quidem sanguis profluit, vel recurrente materia per uterum sanguis excluditur. Addit autem significationem recurrentis sanguinis, ardorem secundum spinam, tota magna vena, quæ spinam perreptat, sed ad lumbos maximè fervida motione sanguinis æstuant. Est enim καὶ τὸ πύθιον igni propinquus ardor. Eum ardorem actor bilis permista sanguini gignit. Quæ si relictis venis in intestinum ruit, dysenteria fit. Scribitur hæc sententia in Protrh.

XXVII.

Οἱ καρδιακοὶ, καὶ βρέγμα, ὀδυνώδεις, ἀγρυπνοὶ, αἱμορροεῖ, ἄλλως τε καὶ ἢ τῆς ἐν ῥάχιν σπινθῆρας.

Qui

Qui gravitate capitis laborant dolentque syncipite, vigiles, sanguinem e naribus fundunt tum alias, tum si quis tendi aliquid in collo sentiat.

Eodem modo in Prorrheticis, nisi quod in fine ἢ τὴν τῆς τραχέως γὰρ τῆς. Est autem καρβαρία gravitas capitis & perturbatio quædam, qualis ebriis contingit. Fitque e copia & agitatione spiritus, quod accidit, ubi natura febrilem materiam e mediis venis in caput sustulit. Quod si accedit syncipitis dolor, materiam calidæ signum est & sequacis, quæ relictis venis occipitij in angustiores venas syncipitis perineant. à posteriore enim capite in antierius venarum rami disperguntur. Ac febrè calidus dolor in syncipite: frigidus in vertrice & occipitio. Vigiliæ à calore & agitatione materiam, ut somnus à frigiditate & quiete magis est. Tensionem in collo utrunque efficit plenitudo & spirituum motus. Atque iis positis profluuium quidem sanguinis esse potest, quanquam id necessarium non est, neque sæpius accidit.

XXVIII.

Τὰ δὲ κεφαλαλγία ἢ ἰσθία ἢ ἰσθία μὲν κωφώσιος ἀγρύπναι, ἢ χυλὸν ἐκμύσει.

Qui in capitis dolore æruginosa vomant accedente surditate, & vigilia, celeriter in vehementem insaniam incurrunt.

Nequè capitis dolor, nequè vigilia, multò minus surditas & æruginosa vomita firma sunt indicia futuræ vesaniæ. Fieri tamē potuit, ut ea bilis, quæ vomitu reddebatur, in caput excurreret, à qua capitis dolor & reliqua, quæ scribuntur: ac tandem vehementer æger insaniat: quod ἐκμαίνεσθαι dicere consuevit.

XXIX.

Οἱ κεφαλῆς καὶ τραχέως πόρος, καὶ ὅλα δὲ τὰ ἀπατίν βομώδη, αἱμορραγία λύει. ἀτὰρ καὶ ἔτι χροὶ λυοῖ. αἱ δὲ κύστις οἱ τῆς λαμβάνου.

Quibus capitis collique dolor & totius corporis tremula quedam impotentia sanguinis profluuium remedio est. Sed & tempora ita solvuntur. Atque tum vesica intercipiuntur.

IN Prorrhetico non scribitur finis huius sententiæ de intercepta vesica: quam & suppressa alius, & vesica excretionis critica signa quædam sunt. Peculiariter autem hæmorrhagiæ capitis dolor, venarum pulsatio, iugularium palpitatio, prærubri oculi, eadem facies, splendores obuersantes oculis, subita difficultas spiritus, hypochondrij contentio sine dolore, & ad præcordia levis refrigeratio, aliæque hoc opere dispersa & in Prorrh. Idque magis accidit verè & ætate febrilibus æstivis & ardentibus internis inflammationibus ætate, quæ à 18. ad 30. extenditur. At cum redundans copia sanguinis & feruor ætate firma & viribus profluuium sanguinis maximè excitent, notavit hoc loco copiam magis, quàm feruorem: quam & facile is intelligi possit. Copia ergo dolore capitis & colli plenioribus tensisque venis explicatur: magis quoque tremula quædam impotentia. Corpus enim plenius graue est, nec facile movetur, torpidum est, quod hoc loco ἀκατὶς nomine continetur. Tremor autem non tam nervorum infirmitate, quàm oppressione fit. At hæc tempore solui æquum est paulatim depleta & in halitum discussa plenitudine, nisi semel largiter effuso sanguine derepente febris extinguatur. Aegri igitur, unde hæc sententiā translata est, febre à copia sanguinis laborarunt. Ea verò

febris ferè salutaris est. Soluitur autem larga eruptione sanguinis, vel paulatim ut interualis effluat sanguis, & alia genera excretionum moueantur.

XXX.

Εἰ τῆς δ' εἰς κεφαλαλγίης, καὶ τῆς παρκώδεϊ μὲν βάριος, ἐγέλαι παρ-
μάδεα γίνεσθαι.

*In acutia doloribus capitis & cum grauitate torpidis conuulsio-
nes fieri solent.*

Omnis vehemens repugnat torpido. Itaque melius est cōstituerē duo genera do-
lorum capitis. à quibus metuenda sit conuulsio. Alterum, vbi humor acris
est & mordax, qualis est bilis. Alterum vbi copia crudæ materiæ, quæ neruorum
principium opprimit. In priore genere commotis membranis: in altero oppresso
neruorum principio sequitur conuulsio. Potest quoque frigidus humor febrili ha-
litu concalescere, & putrescere, vnde conuulsio. Hæc autem verisimilius, quàm co-
pia sanguinis calore fusa ea commoueri, quanquam ea ratione dolor, grauitas, tor-
por excitari possint, & aliquando, sed rarius conuulsio. Nimum enim concalfactio
sanguine & in atram bilem verso melancholicæ vesanix primùm quidem fiunt, in
quibus aliquando existit conuulsio,

XXXI.

Κεφαλαλγίην λύει πύον διὰ ῥῶσιν, ὃ πύον παχέα καὶ ἄοσμα. λύει δ' καὶ
ἐλκίων ἐκ θυγῆς. ποτὲ δ' καὶ ὕπνος, καὶ κοιλῆς ῥύγῃς.

*Capitis dolorem soluit pus per nares effluens, sputa crassa &
sine odore. Soluit quoque ulcerum eruptio, aliquando etiam som-
nus & alui profluuium.*

Non omnem capitis dolorem solunt, quæ hic scribuntur, sed eum quem co-
pia cerebro conclusa gignit: quanquam & huius alia quoque remedia sunt
profluuium sanguinis, parouides & alij abscessus, multa pituita per nares ducta, vri-
natum copia, menses, hæmorrhoides, & alia id genus. Hæc autem omnia sponte na-
turæ fiunt. Itaque pus vomitum certò designat collectam in capite, cuius materia
sanguis & pituita ea, quæ tempore maturata & in pus versa calore & spiritu id
agente, eaque natura, quæ solidis partibus insita est. Ac nec per nares semper: sæpius
enim per aures, interdum quoque per os palati pus foras deducitur. Aliquando ve-
rò non suppurat materia, sed concoquitur ea ratione, qua pituita, quæ per vrinas in
sedimentum deposita excernitur, eaque & per os palati & per nares vacuatur.
ἄοσμα verò dicit inodora: quia quæ bene concocta odore carent, quæ putria gra-
uius olent: pus medium locum tenet. λύνει δ' καὶ ἐλκίων ἐκ θυγῆς. Pueris in exteriorē
capite, ore & facie, aliis quoque locis, ut est impetus materiæ. Ea verò vlcera alie-
num genus acris materiæ ostendit, quam natura neque in pus vertit, neque conco-
xit. ἐκ θυγῆς autem vox est familiaris Hippocrati in erumpentibus pustulis & vl-
cusculis. Nam 3. Epid. pestilenti conuulsiōe ἐκθύματα μεγάλα de eruptione ma-
gnarum pustularum dixit. 6. verò ἐκθυγῆν κατὰ ἐκθύσιν dixit, quomodo hoc lo-
co. Estque ἐκθύσις, ut ita dicam ὁρμησις, & ἐκθύσιν ὁρμηῶν, cum videlicet vi na-
turæ vel morbi impetu facta in pustulas, vel vlcera foras erūpit. ποτὲ δ' καὶ ὕπνος.
Somnum dolores sedare & deliria, eadem quoque interdum inuehere & augere
ex iis sunt, quæ scripsit Hippocr. & experientia confirmauit. Sedat quidem spiritum
& calore intro collectis, vnde materia coquitur atque interdū discuitur. Ac si per-
tinacior materia est, si vitiosa tum quæ in capite, tum quæ in reliquo corpore: ac-
cidit:

cidit quidem ut somno caput repleatur magis & irritetur. ποτὶ igitur rectè addi-
dit, καὶ καλὸς ῥύσις deturbata materia è capite ventrem perturbat. Atque ita pars
fomite doloris liberata dolere desinit. Eodem modo & alus excretionibus sudore,
vomitione, vrina multa, & aliis.

XXXII.

Κεφαλῆς ἀλγυν μετρίῳ μὲν δόξας ἡδύσους, ἢ μὲν ἰδρώτος μὴ λυό-
τος τοῦ πυρετοῦ, ἀποτάσσας ὅν ἔλκει, ἢ παρ' οὗς σημαίνει, μὴ κοιλίης ἐκταρα-
χθεῖσιν.

*Capitis dolor mediocris cum siti inexhausta vel sudore, qui fe-
brem non exoluat, abscessus in gingivis vel ad aures significat, nisi
venter exturbetur.*

Moderatus capitis dolor, quia neque frigidior, neque calidior, neque deni-
que multa materia est. Hic enim ad intemperiem dolor referri non potest.
Sed quid velit μετρίῳ δόξας ἡδύσους diuinatrice opus habet. Satis intelligimus vā ha-
bere vim augendi & fortasse ἡδύσους legendum esse, ut sit sensus, magnatē esse
situm & quæ intro subeat, & præcordia malè habeat, illic æstuate febre. Et quo-
modo ἡδύσους ὕπνῳ placidus & profundus, ita ἡδύσους δόξαν, quæ magna sit
& profunda. Nolim tamen aliquid in re tam obscura constituere. μετρίῳ ἰδρώτῳ.
Sudor malus est, qui non soluit febrem, aut imminuit τὸ κρισίμην μὴ κρινόν. Solet
eiusmodi sudor cruda etiamdum materia, & aliquando non die critico emoueri.
Ergo cum natura excretionem nihil efficiat, ad concoctionem, suppurationem, &
abscessum conuertitur. Abscessus rarus in gingivis, sæpius ad aures colligitur. Ali-
quando verò natura vicens materiam exturbat excluditque per alium, quæ alio-
qui secederet in abscessum. At quid ἐκτάρῃς prius definitum.

XXXIII.

Κεφαλαλγία χθρόνη μὲν βαρέως ποιεῖ τι σπασμώδες.

*Soporosus capitis dolor cum gravitate nescio quid periculi con-
vulsionis denunciat.*

Dolor is à multa frigida materia, quæ cerebrum imbuat, eaque & soporem
invehit & gravitatem non modò capitis, sed totius corporis: multo enim hu-
more potestas, quæ movet, elanguescit, & irrigati nervi relaxati que resolvuntur.
Copia igitur & vitij qualitas nervorumque infirmitas convolutionem aliquando
æccersunt.

XXXIII.

Οἱ κεφαλαλγικοὶ, διψῶντες, ὑπάρχοντες, ἀσάφεις, ἀδυνάτοι, ἐπὶ κοιλίῳ
ὕψῳ κοπιῶντες, ἢ γὰρ ἐξ ἀνίπνου.

*Qui capite dolent siticulosi utique vigiles, obscure delirantes
impotentes cum alio liquida delassati, an non ij mente move-
buntur?*

IN Protrh. hoc modo ἐπὶ κοιλίῳ ὕψῳ κοπιῶντες κεφαλαλγικῶς διψῶντες ἀδύνατοι
ἐκταρῇ ἀδυνάτῳ δίδωσι τὰ τοιαῦτα ἑλπίς ἐκτάρῃς. Ab alio liquida delassato, do-
M m 3

lente capite, siticulis, vigili, obscurè deliranti, impotenti, cuiusque id accadat, mentus esse debet, ut ne moueatur mente. Vbi videtur initium fecisse morbi ab alio liquida & profluente. Atque ut hæc omnia vim habeant, denunciandæ insanie materiam acrem mordentemque habere necesse est, ut aliis deiciat acrem bilem, & magis si ea expuunt, capitis dolor vehemens sit, mordax, & cum caliditate manifesta, sitis similiter & vigilia. Lassitudo verò vel ulcerosa, vel vocata φλεγμονώδης. εἰσαφύς Gale. dici putat vel de iis, qui adeo obscurè delirant ut vix appareat delirium, vel iis quibus adeo summissa vox languidaque est, ut vix exaudiri possint, & virtute & vocalibus instrumentis. ἀδύνατοι ἀδύνατοι & ἀκράτοι exoluta virtute, qua sustinetur moueri & corpus: ἰατρικὴν & ἰατρικὴν utrunque de vehementi insania usurpatur.

XXXV.

Κεφαλαλγίες, ὑπόκωφοι, χεῖρας ὀδυνοδύεις, ὁ ἰσχυρὸς μέλας δαδασυμύζα, ἰμείοντες μέλας, ὀλεθριοί.

Capite dolentes, surda tri. intremiscentes manibus, dolentes cervice, meietes nigra condensata, vomentes nigra lethaliter habent.

DVo coeant oportet, ut hæc existant, febris ardentissima & cerebrum malè affectum. Hinc dolor capitis & cervicis, surditas quædam, manuumque tremor, illinc nigra vrina & vomitus. A quibus reuera mors expectanda est. Αἰδαν. συμμικτὰ variè exponunt interpretes Hippocratis. Melior interpretatio videtur mihi si de crasis & turbidis intelligatur, quales in quibusdam febribus ardentibus, in quibus multa perturbatio est bile multa, permista crudis humoribus. Scripta in Protrh. εἰς τὴν ταύτην ἢ μέλας προσδιδότω ἤβη. Ex quo dubitat Galenus vira vel deiectione, vel vomitio nigra expectanda: quam dubitationem locus hic absoluit.

XXXVI.

Οἱ κεφαλαλγίαι, ἐφιδρῦντες, κοιλίᾳ ἀπειλημυροί, παρομώδεις.

Qui capite dolent, leuiter desudant, alio sunt suppressa, facile in conuulsionem incurrunt.

Exposita prius hæc sententia.

XXXVII.

Τὸ κεφαλαλγίαι παρὰ χεῖρας κακίαι
Sopor ubique malus.

IN Protrh. τὸ κεφαλαλγίαι παρὰ χεῖρας κακίαι. Iam ante soporem in morbis diximus notari, ut παρονομονικόν, ut ἐπιγινώσκον, ut κριτικόν. Propterea melius in Protrh. quia rem putauit egere distinctione, ἐράγει addidit, quod vim habet interrogandi, non affirmandi. καὶ ὅτι ergo profundus est somnus & vnde vix ægrum excites. Hippocr. damnauit ὑπνόν μίσην μᾶλλον ὕπνον. Somnum, qui nondum excedit, quia videlicet & longior est & sæpius redit. Differt tamen somnus longior ab ἐρᾳ, quod κεφαλαλγίαι, quia è somno longo facile excitantur ægri: non ita è caro aut comate, lethargo, apoplexia & catalepsi, aliisque id genus morbis. Atque omnino παρονομονικὸς ὕπνος ἐπιγινώσκον in vicio est. In laude verò κριτικὸς παρονομονικὸς in soporosis morbis, caro & alius: ἐπιγινώσκον in phrenitide & genere quodam febrium quæ inde κεφαλαλγίαι & κοματώδεις: κριτικὸς in pueris & aliis, ut prius exposuimus, cum λυτὰ vocata percurreremus. Sunt itaque febres quædam κοματώδεις, quales Roms annotauit Asclepiades ex semitextianarum genere. Diocles & Archigenes non modo continuas quasdam, sed intermittentes, in quibus

rum accessione soporofus aliquis affectus incideret. In morbis calidis & siccis phrenitide, ardere febre, sopor is periculosus, nisi salutaribus signis prius editis sub iudicium incidat, antequam parotides exurgant. *κῶμα* enim ut lignum criticum saepe notatur ab Hippocr. Sed & ex consequentibus notare, quanquam artificio caret, ad multa tamen annotasse iuvat. Lassitudo quaedam totius corporis, dormientibus autem varia perturbatio. Neque minus nocet sequente inflammatione in visceribus, si grauis somnus initio accessionis accidat. Galenus testis est se vidisse adiutos plurimum, qui cum tribus & quatuor diebus vigilassent, dormissent postea diem integrum & noctem: pueris quoque id interdum accidisse, ut duos dies integros salutariter dormierint. Itaque naturalibus causis & præter naturam necessitate multa, vel nulla consequente euentu, sopor aut est malus aut salutaris est. Naturalis causa blandus suavisque vapor, & moderata cerebri cordisque refrigeratio. Longius petita quidem lunæ vis, ut voluit Hippoc. quæ humorem intro compellit. Sed enim humorem frangi esse oportet. Præter naturam vapor viciosus cerebrum refrigeratum & multa pituita madens. Necessitas est, quia refouendus spiritus animalis. Atque ea non horarum numero modum habet, sed longiorem aliquando, nonnunquam breuiorem somnum exigit.

XXXVIII.

Οἱ κωματώδεις ἐν ἀρχῇ ἡμυδροὶ, μὲν κεφαλῆς, ὑσφύος, θάχη, ὑποχονδρίῃ ὀδυνοῦντες, ἀγρυπνῶντες, ἡράγε φρενιτικοί, μυκτῆρ ἐν ταῖσι (ὡς ἀποφάζω, ὁλίγριον, ἄλλως τε καὶ περὶ ταρταρίοις ἐστὶ, ἢ ἀρχομυδροί).

Qui in coma initio morbi incidunt cum capitis, lumborum, colli & præcordiorum doloribus vigiles an phrenitidem incurrant? Atque iis extillans sanguis e naribus lethalis tum alias, tum si vel quarto vel morbi principio.

ID scripsit in Protrh. Iam verò *κῶμα* seorsim, vigilia seorsim ægrum habet. Aliquando verò & somniculosi ægri sunt, & vigiles. Ac rursus *κῶμα* quoddam ἐκ ὑπνῶδης, ut vigilia quædam somniculoso malo permixta sit: interdum vicissitudine coma, vigilas; vigilas rursus *κῶμα* insequuntur. Hæc omnia e multiplici materia vel simul, vel deinceps putrescente. Ac de iis abunde libro primo, ubi res multis historis confirmatur. Contendunt interpretes Hippocratis, an his positis iam sit, an solum denunciatur phrenitis. Idque quia in aliis exemplis ἄσιν vox scribitur: in aliis, ut hoc loco, omittitur. At prænunciari, nondum esse, verisimilius est. Ac rursus non sine re ἑρᾶν dixit. Eget enim distinctione. Distinctio verò est eiusmodi. A comate sine vigiliis, quod vel profundum, vel certè somniculosum, phrenitis non est. Atque ij putrescente materia potius fiunt lethargici. Si verò initio vigilia est: & accedat cervicis, capitis, lumborum & hypochondrij dolor, ij in phrenitidem incurrant, multò celerius si reliqua signa phrenitica se prodant. Ea verò prius conscripsimus. At capitis dolor grauis & aliarum partium sine vigilia, delirium cum vigilia phrenitidem denunciat. At ubi vigilia & coma coeunt, aut vicissim incidunt, res quidem ambigu. Modò enim phrenitici fiunt, modò sine phrenitide morbum transigunt. In Pythodoro delirij meminit, non phrenitidis, de quo ὅτι μὲν μίαν, ὅτι δὲ δύο νοσήσας ἀγρυπνῶν, τὴν δὲ λοιπὴν ἀπαντὸν χρόνον κατακορῆς ὑπνῶντες ἔχουσιν ἔργον. Sileno modò *κῶμα*, modò vigilia, lumborum dolor, capitis grauitas, hypochondrij distensio, à quibus delirium non phrenitidem. Pario *κῶμα* initio, deinde vigilia, nec phrenitis sequuta est. At contra mulieri, quæ abortiuerat, accidit, de qua κωματώδης (inquit) τῆς κεφαλῆς καὶ ἀγρυπνῶν πάλιν ὁσφύος ὀδυνοῦ καὶ θάλης θέρου delirauit, ac tandem obiit phrenitica. Et in ardoribus tertiz tempestatis tertij Epid. *κῶμα ἀγρυπνία κατὰ φρενα* stillæ sanguinis, phrenitides, mortēs. Rectè igitur vigilas *κῶματι* adiunxit, & ἑρᾶν scripsit. A comate enim sine vigi-

liis phrenitis non est, & utrisque mistis non statim phrenitis denuncianda est, sed, ut prius, adhibenda distinctio. Atque hæc omnia, dolores, & alia, somnus, vigilia, ut ad prælagium valeant, vi morbi non externa causa, commota esse oportet. Iam verò καμα initio morbi copiam frigidæ materiæ ostendit. Post initia verò iam progressu morbo & idem significat, siquidem ante extitit. Si verò qui prius non fuit, iam incidit, exolutio virium ostenditur: aut externa causa id inuexit, perfrigeratio ab aere medicamentis, aliisque id genus. Fit autem capitis, cervicis, & lumborum dolor, quomodo & corpus κομῶδες multa cruda materia eas partes irrigante, acri interdum materia vellicante & colliquate. Hypochondrium autem dolet graui obstructione, flatu, tumore præter naturam, sed in acutis magis inflammatione, quàm aliis differentiis tumoris præter naturam μυκτικῆς ὑποσάζου sanguinem stillare in naribus quarto die & quinto, quam vim habeant ad lethale prælagium prius expositum, & multò magis, si is sanguis & crassus & niger est. Ceterum varia lectio est Prorrh. & Coaci operis. In Prorrh. enim τὴν ἀρχαίαν ἀρχήν sine distinctionis particula, ἢ in Coacis ἢ interponitur. Illic sensus est, quod primum quarto die extillat: hic quòd vel quarto, vel ante quartum, quod est morbi principio. ἀρχὴ enim in hac sententia pro principio ἢ πλάτθ, quod tertio die vel quarto circumscribitur, Sileno, Philisco, Epaminonti tertio die primum stillauit, deinde quarto omnes obierunt.

XXXIX.

Κακὸν ὃ καὶ κοιλίης περιπλυσίς ἐξέρυθρος.

Mala quoque ventris valde rubens proluuiis.

IN Prorrh. hoc modo κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος, κακὸν μὲν ὅτι πᾶσι τοῖσι νοσήμασι ὃ ἀκίσε δὲ ἐπὶ τοῖς προσημνύοις. Et in quibusdam exēplis περίπλυσις legitur, ut in Coacis. Est autem περίπλυσις, cum tenuia liquidæque deiciuntur. Atque ea aliquando flauo tincta, quia videlicet aquosa serosæque humiditas bile tingitur. Interdum cruenta proluuiis eadem humiditate, paucio sanguine, neque satis elaborato coloratur. Est autem hepatica eiusmodi deiectione retentrice eius potestate læsa, aut ea quæ sanguinem conficit. Atque ut paucus vel multus minus magisve crudus, ita vel dilutior excrementorum rubor, vel minus dilutus. Itaque principie viscere pessimè habito eiusmodi proluuiis, cuiusque morbo accesserit, malo est, cum & seorsum mala sit. Quòd si alius malis coierit comati, doloribus capitis, cervicis, lumborum & hypochondrij, stillationi sanguinis iam admodum lethale est cerebro & hepate affectis in maligna febre. Ceterum hic seorsum scripta sententia. In Prorrheticis priori utcumque connexa, quanquam oporteat in prælagiis seorsum signa conscribere, quæ idem malum eiusdemque potestatis affectum ostendant, & quæ in idem ad prælagium coeant, quæ ὁμογενῆ appellant, non quæ diuersa mala, diuersas potestates affectas significent, diuersa prælagia efficiant. Qualia hoc loco si hanc proluuiem prioribus casibus annexas. Proluuiis enim hepatis, illa cerebri viuum ostendunt.

XL.

Οἱ κομῶδες ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώοντες ὕροι πέποσι χυψτικοί, ἀκρίτως δὲ περιψύχοντες, διὰ τῆς χειρὸς περιψύξης, κωφροί, κομῶδες, ἀσπασμώδες, ὀλέθριοι.

Somniculosi qui ab initio leuiter desudarunt urinis coctis, vehementi febre ardentes & citra iudicium refrigerantes ac breui maxime recalescentes torpidi, somniculosi, conuulsi lethaliter habent.

Non legitur κομῶδες initio sententiæ in Prorrh. Est autem coitio lethalis, nec erat opus addere sudationes & urinas coctas, cum reliqua satis esse possint, unde

sint, vnde præfagium mortis conficias. τίποσι verò aliqui interpretes Hippocratis non admittunt, quia vrinæ initio coctæ breuem securamque valetudinem prænuntiant. Propterea ἐπιπνοιῖσι legunt, qua voce intelligunt vrinas acres & mordentes, quæ obiter dolorem inuehant. Alij τίποσι non quia reuera coctæ, sed crassæ & albæ similes concoctus. Potest & hoc addi coctas quidem initio, sed ἀνωμαλῶς inæqualiter, quia hodie coctæ, postridie crudæ sint. Ac ἐπισφουσι initio non ita metuenda. Tum enim copiam magis ostendit, quàm vim morbi. Pessimum verò quod sequitur, ardere vehementer, refrigerescere celeriter, magis quàm antè inardescere, obtorpescere, somniculosum esse, conuelli. καυστικοὶ enim de his, qui ardentissima tenentur febre, dictum est, & πρὸς αἵματι particulam augmenti habet. Et quam vim habeat à calore refrigerescere, & rursus incalescere, prius definitum. Quid præterea torpor significet, quid κῶμα progressio morbo. Hic autem exolutionem virium & torpor ostendit. Conuulsio verò subinde incidens, quod innuit voce ἀσμάδες, idque in ardentissima febre, certissimæ desperationis argumētum est. Ἀκρίτως addit, quia interdum circa iudicium rigores & frigora, quæ imminētē excretionem prænuntiant, vel iam absoluto iudicio refrigerescunt ægri, hoc est, febricitare desinunt. Vtroque enim modo πρὸς ψύξει ab Hippocrate vsurpatur.

XLI.

Οἱ κατωτάδες ὕπνοι, καὶ αἱ χαλὰ ψύξεις, ὀλέθριαι.

Somni similes iis, qui comate laborant, & perfrigerationes lethales sunt.

Kατωτάδες ὕπνοι vel profundi, vel è quibus excitati celeriter redormiunt. Id autem accidit, vbi cerebrum multa frigidæque materia delibutum est, & corpus vniuersum eodem vitio laborat, vnde oppresso calore insito nihil in superficiei corporis exhalat, aut parùm quidem exhalat & interuallis. Itaque κατὰ ψύξιν perfrigeratio frequens, atque ita extincto calore mors.

XLII.

Κωμωτάδες, κοπιώδες, κεκυρωμένοι, κοιλίης χατάρρυξις, ἐρυθρὰ δειλὴ πρὸς κριθίον, ὠφέλιμα.

Somniculosi delassati obsurdescentes iuuari solent, si circa iudicium alius erumpat & iubra prodeant.

Coitis hæc videtur esse in febre, cui materia bilis pituitæ mista. Neque enim κῶμα est sine pituita. Hæc ergo à bile sursum euecta & calore febris caput imbuat, vnde somniculosi ægri. Eadem quoque materia cùm multum effumet & magna parte colliquescat, musculos & articulos duplici ratione lædit. Nam & ab eiusmodi vaporibus & colliquatione κόπῃ lassitudo est. Ea verò pars, quæ cerebro concluditur, auditorios nervos violat & intercipit, ex quo surditas. Iam verò natura concitata & è cerebro, & à reliquo corpore materiam morbi excutit, & in ventrem deturbat, vnde κοιλίης χατάρρυξις, quia perturbata alio semel confertimque multa exeunt. Id quod optima ratione iuuat. Primum quidem, quia inde surditas desinit. Scriptum enim ab Hippocrate ἐπισφουσι, καὶ φουσι χαλὰ δὲ γινώσκον πάντες. dein de κῶμα & reliqua conquiescunt, aut certè leuiora fiunt. Siquid enim pituitæ parùm sequacis relinquatur, breui maturatur, & cum vrinis excluditur, aut in sudores dissoluitur. ἐρυθρὰ verò hoc loco non oportet interpretari αἱματώδη sanguinolenta. Etenim multus sanguis semel erumpens tantum abest, vt iuuet, vt etiam breue atque adeo præsens exitium sæpe adferat. ἐρυθρὰ ergo dicit ruffa, quia vi-

delicet rubra bilis multumque ruffa excernitur. Bilem enim rubram non modò Arabes, sed Galenus ex Hippocrate agnoscit.

XLIII.

Κυματώδεις, δσωδεις, υποχονδριον οδυνώδεις, σμικρά ιμετώδεις, τὰ παρ' ἑς ἑχουσι. προάδει ὅ περὶ τὸ πρόσωπον ἐπάρματα μὲν κύματος.

Somniculosi anxij prae cordiis dolentes pauca euomentes in parotidas incurrunt: prius tamen circa faciem tumores cum inclinatione in somnum.

P Arotidas multa significant, inter quae duo ferè præcipua, insueta propensio in somnum, surditas & capitis dolor: deinde urinae vel interceptae, vel utcumque coctae, & quae sublimamentum album ostendant. Atque hæc ferè aquosae sunt & tenues. Præter hæc calidum morbum esse oportet, sed qui non solum tenui materia, sed crassa quoque & frigida constet. A tenui & calida delirat æger, à frigida coma & surditas inde parotides: ab utraque materia dolor capitis, ceruices dolent, humidiores sunt oculi & rubent, iisque caligo quædam offunditur, facies rubet tumetque, alius retinetur, fastidia incidunt, aliaque id genus varie hoc opere dispersa. Sed ὁσάκις scorsum, ut & hypochondria dolentia, parum conferunt ad iudicium parotydum, nisi aliis firmioribus coniungantur. At quod sequitur σμικρά ιμετώδεις, ambiguum lectionem facit. Nam in Protrhet. αἱματώδεια μικρά legitur. Galenus αἱματώδεια συμψώματα intelligit, nec satis explicat qualia ea sint. Fortasse enim ea, quae profluvia sanguinis denunciant. Quædam enim utrisque communia & parotidibus & profluvio sanguinis, qualia oculorum rubor, faciei tumor & rubor, ceruicis & capitis dolor, caligines offusae, difficilis spiratio, inferiorum partium refrigeratio superiorum auctus calor, suppressae vacuationes infernae, hypochondrij contentio, & alia id genus. Addit autem μικρά quia manifestius se produnt in profluvio sanguinis, obscurius in parotidibus. Eadem ratione exponi potest ιμετώδεις σμικρά, aut quia vomant pauca, aut edant obscura signa criticæ vomitionis. Sed pauca vomere inter parotidum signa censendum non est. ἑχουσι in Protrh. ἐπανίσκινται exurgunt, προάδει δὲ in Protrh. brevius προσθιὲν δὲ ἐν τὰ πρὶ πρόσωπον. Prius autem spectanda signa sunt, quae in facie existant. Ea autem paulò ante perstrinximus. Hic autem μετὰ κύματος omitti potuit, cum initio sententiae κυματώδεις scripserit. ἐπάρματα verò faciei tumorem dicit. Nam qui tumores enatis parotidibus sub malis ad buccas & mentum existunt, non signa quidem parotydum dici possunt, quia parotidas nimium auctas fortassisque materia consequantur.

XLIIII.

Τὰ ἐξαίφνης παρὰ χρέος ἄλυσμὸς αἱμορραγία.

In quibus morbis ab anxietate delirium de repente fit, profluvium sanguinis significatur.

VEL ἑω, vel ἐπὶ, vel aliquid eiusdem rationis voci ἄλυσμῳ præponendum videri possit. Poterò ut ἄλυσμὸς in febre moveatur & inde delirium, non protinus sanguinis profluvium expectandum, quanquam aliquando id possit contingere. Est autem ἄλυσμὸς, interprete Galeno, ὅπῃ καὶ ἄλυσιν καὶ ἀπορίαν δὲ καὶ ἑπασμὸν καλεῖται, καὶ ἡ ἄλυσις ταυτὸν τῷτα. Sed idem prius definitum. At cum duplex sit causa eiusmodi incontinentiae corporis, acris humor feruens in medio corpore, & vi morbi pressa & prope euicta natura, hoc loco ad feruentem motionem tenuis acrisque materiae referendum. In qua commotione febre & calore sursum excitante deliria fiunt, & inde ruptis aut apertis venis, quae ad nares pertinent, proflu-

profusiva sanguinis. *ἡ αἷφρος* autem dicit, quia in acutissimis morbis derepente & *ταραχή* κριτικῆ, quæ *ἀλυσμῶ*, & repentino delirio significatur, & vacuationes criticæ, quod ostendit *αἰμώδης γυναι* commouentur.

XLV.

Τὰ κεματώδεια, ἀσώδεια, ὀδυνώδεια ὑποχόνδρια, γαμινὰ σμικρὰ πύλονα, & ἐπάρμαλα.

In quibus morbis in somnum propensio, anxietas, hypochondriorum dolor frequens & pauca sputatio abscessus ad aures expectare oportet.

IN hac coitione *κῆμα* magnam vim habet ad præfagium parotidum. Reliqua verò ambigua sunt, quia & iis positis & non positis parotides modò exurgunt, modò non exurgunt.

XLVI.

Κεματώδεις, ἢ ἂν τι ἔχει ἀσπασμώδεις,

Vbi coma, expectanda ne convulsio?

EXpectari quidem potest, sed non semper. Nam si materia, quæ *κῆμα* facit, vel multa vel admodum frigida, vel putredine acrimoniam trahit, convulsionem quidem inferre potest.

XLVII.

Κεματώδεια, μεμωρημένα, χότοχα, ποικίλωτα ὑποχόνδρια καὶ κοιλίᾳ ἐπηρεμήσι, ἀπόστοι, ἀπολεσμενῶσι, ἰφιδρῶντι, ἢ ἡ τῆς τῆς τοῦ γαστρὸς πύλου καὶ τὸ γαστρὸς διελθὼν λύγλα σημαίνει, κοιλίᾳ δὲ ἢ ἡ χολώδης προσδέρχεται; τὸ λαμπρὸς ἐν τῇ τῆς ὕλης ὡφελείῃ, καὶ κοιλίᾳ ὅ τῆς τῆς ἐπὶ τῇ γαστρῷ.

Quibus somniculosi casus, quique fatuitatem inuebunt & catochen, varia permutationes, tumores præcordiorum & vètris, alienata ciborum appetentia, excrementorum interceptio, sudores venues, an non iis perturbata spiratio & genitura simile prodiens singultum significat? An non & venter iis biliosis procurret? Atque hos urina splendens emicta iuuat, iisdemq. alius perturbatur.

OPortet quidem ad præfagium omnia percurrere, eaque diligenter æstimare, quæ toto corpore existunt, & quæ hinc excernuntur. Postea verò seiungere, quæ ad potestatem animalem, quæ ad vitalem & naturalem pertinent: ut omnia quasi in ordinem cogantur, & inde artificiosa præfagia conficiantur. Nam ex iis, quæ *ἐπὶ τῇ γυνῇ*, perturbatiō nascitur: ars verò esse non potest. Quomodo neque architectus ædificet, nisi cæmenta, lapides, ligna, lateres, reliquaque materiam suo quæque loco constituat, coaptetque; neque perturbatis omnibus ædificium extare potest. Eadem res fabrica corporis humani atque adeo vniuersitatis rerum conformatio. Ars verò naturam imitatur, atque hæc *ἐπὶ τῇ γυνῇ* separat diuidit, & *ὁμοειδὲς* ita coniungit, ut iam eadem diuersis coaptata dissimilibus similia copulata per

lata perfectum naturæ opus ostendant: quod est sequutus Hippoc. in Prognostico. In Prothetico & Coacis præfagis multa perturbata nulloque ordine collocata inuenias, quale hoc loco. Alia enim potestatis animalis, alia naturalis, omnia permista. Primum igitur *κυματώδεια* cerebri vitium ostendunt. Quod si *κυσικά* legas, vt in Prothet. ardentissima febris intelligitur, vnde commune malum totius corporis, sed peculiare cordis aut fortasse alterius visceris. Alij *κυσικά* ad extremæta ardore quadam vrentia, qualia à meraca bile, vnde celer morbus & periculosus designatur. Ac fortasse *κυματώδεια* hoc loco legendum erit, vt Prothetico consentiat. *μοιρομυρία* siquidem propriè vox exponenda est, ad cogitantem intelligentemque animam vitium referri debet, cuius deprauata vis & defecta *μύρωσις* appellatur. Ea senibus familiaris, & inde vetus sententia, *δὲ παῖδες οἱ γέροντες*, his pueri senes. Temulentis quoque aliquando id accidit, vt puerorum more & fatuorum ridicula effutiant, saltent, pudenda nudent. Sed is morbus in reliquis quoque ætates incidit. Rarò tamen in febribus fatuitas illa est, quanquam videre licet qui fatuis similiter rideant, ridicula loquantur. Sacrificus quidam cum hæc scriberemus, ex acuta febre decumbebat perpetuò subridens, & risu digna effutiens, moderanter cætera agebat. Inter nugas ex iis qui aderant, sacrificum amicum rogat, vt propius accedat: esse aliquid, quod vni illi videret detegere. Amicus accedit: aurem admouet. Aeger hanc mordicus præhendit, & turpiter lacerauit. Eaque fatuitas aut desipientia fatuitati similis in phrenitidem abiit. Etenim sanguis calidus quidem tempore putrescit, & ignem concipit vnde è moderata desipientia phrenitis & vesania. *κατοχὰ* vel firmiter hærentia & quasi pertinacia, vel quæ *κατοχὴν* inferant. *ποικίλοντα* ad corpus & hypochondria referri potest. Id autem quia modò caleant, modò frigeant, aut quia deinceps sese consequantur. *κῆμα* fatuitas *κατοχὴ*: quomodo in non ita dissidentibus morbis contingit. Vidienim qui iaceret apoplecticus, paulò post comitiali conuulsione rapiebatur, ex quo incurrebat in *κατοχὴν* vocatam. *ὕποχόνδρια ἢ κοιλίαν ἐπικρύνει* inflatione aut inflammatione. *ἀποσιτοί* in Prothet. *σίου ἀπολελαμμένον*, qua ratione velle videatur intelligere, vel eos, qui cibos fastidiant & auersentur, vel quibus intercepta aluo excrementum retinetur. Primo enim libro de ratione victus, & in Epid. *σίου* pro excremento alimenti dixit *ἐκόςιοις γὰρ* (inquit) *σίτος κῆμα ἐγκατακλείεται*, quibus enim excrementum intestino retinetur, atque includitur. Et in Epidem. de nephriticis *λύουσι δὲ ὅταν σίτος κινωθῶσι*, Soluitur autem vacuato excremento, quod intestino concludebatur. *ἀπολελαμμένοι*, si de intercepta aluo, *ἀποσίτος* interpretari oportebit qui cibos auersantur. Alioqui de ea quam *τῷ φλεβῶν ἀπόλαψιν* medici appellant, *ἐφιδρύντες* quia vel è toto corpore, vel superiore parte, capite, ceruice, & thorace tenæ & paucum exudant. *ἢ τὰ πέντε ὀστέα θολερὸν πνεῦμα*. Galenus in expositione vocum Hippocratis *θολερὸν πνεῦμα* *μόγα ἢ διειδυμένα*. *θολερὸν* *θερμὸν*. *ὡς ἐπὶ ἀλγὸς παρὰ τὸ θερμαίνει γὰρ οὖν τὸ νομα*. Et de dissentione interpretum in expositione eius vocis antea disputatum. *καὶ τὸ γοναδὲν διελθεῖν*, Et hoc obscurum vnde prodeat genituræ simile, an per vrinam, an per aluum. Sæpe in vrinis ea voce vsus est Hippoc. quod quam vim habeat suo dicitur loco. *λόγῳ σημαίνει*. vnde singultus prius definitum. Hic autem non video vnde significetur. Non à spiritu, quod *πνεῦμα τοῦ λειρῶν*: non ab eo quod genituræ simile prodiit, nec aliis. *κοιλίαν δὲ ἢ ἢ χαλῶδες πρόσθι διερχεται*. alij *πρόσθι διερχεται*, quasi antecedant & *θολερὸν πνεῦμα*, & genituræ similia & in Prothet. *ἰσχυρὰ χαλῶδεια*. Sunt autem ea colliquationis indicia & magis incendij, de quibus suo loco. *τὸ λαμνῶδες*. ænigmaticum rectè putat Galenus, quiaquam vrinam turbidam & impuram bonum est commutari in eam, quæ puritate quadam aurea cluceat. Sed id neque antecedentibus neque consequentibus intelligitur. At alium conturbari bonum, vacuatis quæ morbum fouent.

XLVIII.

Ἐγκεφάλῳ σφακελίσαντες, οἱ μὲν ἐν τῷ περὶ τῆς ἡμέρας, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐβδόμῃ τελευτῶσι. τὰς δὲ διαφύγοντες, σῶζονται. οἱ δὲ ἀνατμηθεῖς τῷ τοῦ σώματος διστοχῶς ὡς γῆ δὲ ὅτιον ἀπόλυνται.

Quibus

Quibus cerebrum syderatur, alij quidem in tribus diebus, alij in septem moriuntur. Atque si hoc tempus effugerint, seruari solent. At si adhibita sectione inueniatur os separatū, moriuntur.

IN Aphorismis hoc modo ὁκόσοι σφακιλίδῃ δ' ἐγκέφαλος ὃν τρεῖς ἡμέρας ἐπέμνηται: ἢ ὃν τεύχας ἀσφύγισιν, ὑγιὲς γίνονται. Galenus non sine re dubitat quid velit vox σφακίλισμος. Si enim, vt in expositione vocum Hippocratis σφακίλος φθορὰ πᾶσα καὶ ὅκα ὡ γίγνεται προπῶν, vel vt in Aphorism. comment. φθορὰ τ' ὁσίας ὅλης ἐκείνῃ σφακιλίζονται μορίων. Ea autem corruptio fit interdum cum putredine, vt cum ab inflammatione gangræna σφακίλος propriè appellatur: interdum extincto calore partis, exhaustaque insita humiditate, quale contingit ossibus deciduis inopia alimenti. Sic enim vsurpatur ab Hippocrate libro de capitis vulneribus, & libro de articulis peculiariter dici in ossibus testis est Galenus. Libro de locis aëre & aquis σφακίλος ἔχει φάλας intellexit de corruptela, quæ inflammationem sequitur. Et in ossibus quidem aliquando nascitur quid simile inflammationi & gangræna. Calor primū igneus concipitur: deinde sequitur nigror & corruptela. Quomodo igitur in carne inflammatio primū nascitur, deinde inualecente malo gangræna, ac postremo syderatio, quam σφακίλισμὸν appellant: ita in cerebro esse potest. Quæ omnia sunt, quia primū calor igneus insitam humiditatem absorbit, & calorem natium dissipat: deinde quia multitudine materiæ oppressæ arteriæ, venæ quoque & quæcunque caux partes frugi spiritum & calorem continent, oppressæ (inquam) neque suo calore, neque spiritu vegetantur. Liberum enim motum foras intro & in circulum esse oportet, vt vult Hippocr. Sic ὁκοσμία corporis naturalis, & cū anima copulatio conseruatur. Itaque tum corrupta pars est, cū iam extinctus calor est, & insita humiditas, quibus vivebat in durioribus corporibus, vt ossibus, non ita manifesta ea progressio ad corruptelam, atque in carnibus quomodo in arboribus & plantis ἀσβεβόλισμὸν & σφακίλισμὸν carbunculatīs & quasi exustis ardore solis. Atque ita notata ratione σφακίλισμῷ, qui fiat vt corruptum cerebrum reparetur, & inde æger reualeseat, cū sæpe à gangræna & corruptione partis ignobilis cruris, aut manuste ter habitus inde prodians vitam extingat, quid in cerebro? Itaque vel imminente gangræna & σφακίλισμῷ res audienda est, & vt Philoth. ἀρχομένη νόσος καὶ σφίσις incipiens depasci & putrescere σφακίλος definiendus est. Alioqui decurrendum ad descriptionem σφακίλος ἔχει φάλας, quem 2 de morb. & 3 describit. Cuius ea videtur esse natura. Sanguis aut bilis feruens aut pituita madens putrescit: putredine calor accenditur, & inflammatio, ex quo & medulla spinæ, & consortio membranæ omnia è cerebro deducta dolent. Et per arterias magis cor, per neruos officium ventriculi irritatur, inde animi deliquia. Sudor natura laborante. In certamine natura vincit aut vincitur. Si vincit, sunt sanguis è naribus: idem euomitur, aut per eas venas, quæ ex interiore cerebro in caluariam abeunt, tumor in syncipite paulatim nascitur, qui suppurat & secatur, vt via pateat materiæ. Si vincitur, inualescit malum, maius incendium, gangræna, & qui σφακίλισμὸς dicitur. Atque dum hæc sunt, rigor, febris & alia suboriuntur. Ac victa natura 3 die, vt in Aphor. 3, aut 5, vt in libro de morbis, ægri moriuntur. Hic ad 7 diem mortem extendit. Atque vt materiæ vis & copia, atque in putredinem malignam procliuitas, &c. vt naturæ robur & imbecillitas, ita celerius mors & salus, aut tardius cōtingit. In vuneribus capitis suppressis grumis & sanie idem contingit, vt cerebrum ignescat & corruptatur. Atque hæc ordine sunt: inflammatio, gangræna, quæ ad corruptionem via est. σφακίλισμὸς cerebri, deinde oſsis, & huius ἀπέκσις ὁσίς, cū os corruptum & syderatum à vicino osse secedit, vt eximendum sit. Horum igitur periculum 7 die definit: quem si effugit æger, magna ex parte seruari solet. Sed ferè sectione opus est. Ferè quidem, quia aliquando vacuatione per nares æger liberatur. Aliquando verò abscedit materia in synciput, quod rarius est, tenuius, & plures vias habet, qua se cerebrum expurget. Plurimæ enim venæ illinc è cerebro transcur

transcurreunt. Sic ergo sectio fit: expurganda sanies, radendum os est ad διπλείδα ut vult Hippoc. quanquam & altius, si vitium altius descendit, exterebrandum os est, ut ad membranam usque excindatur. Quod si sectione facta iam os ab osse separatum videatur, multum progressæ corruptelæ signum est. Est autem naturalis quædam ossium structura & copulatio, quæ corrumpitur, ubi os præter naturam ab osse secedit. Ergo non moritur æger, quia interior lamina ab exteriori parte aliqua longius distat, sed quia inde corruptela interior cognoscitur. Quæ fiat enim ut sanie diutius cohibita, & quæ os interius corrumpit, nulla data via priusquam videlicet secaretur os, non refluxerit intro & membranam violauerit? Aperta quidem via diu superesse & euadere potest, ut is cui in annum sanies effluxit per vulnus in syn- cipite sagitta factum. Sed in vulneribus capitis & fracturis occlusa via & non exterebrato osse graues casus tandem existunt, quod & hic contingere par est.

XLIX.

Τοῖς κεφαλαλγικοῖς ὅτι φαγεῖν ἐκ τῶν ὀπίσθεν, ῥύς ἐκ μυκτῆ-
ρος λαῦρος, παχῆα, κακόν. ὀφθαλμοὶ προαλγῶσθαι, οὗτοι ριγῆς. ἤρα αἱ
καὶ κροτάφον ὕψιον διαβραγαὶ ἀσσομῶδες.

*Quibus capite dolentibus ossa posteriore parte externa vi-
derepente concussa sunt, iis è naribus defluens sanguis largus
& crassus malo est. Atque antegresso oculi dolore incidit ri-
gor. An non conuulsiones adferunt ossium, quæ in temporibus
offensiones?*

Verisimilius est vim prius occipitio illatam duro telo, deinde consequutum capitis dolorem, & quæ postea scribuntur. Est autem φαγεῖν vox ambi-
gua & φαγῆν. Nam & de ruptione & fractura in rimas dicitur, & de aluo semel multa exturbante, aut sanguine magno impetu è naribus erumpente. Inde enim nomen αἰμορραγία translatus est. φαγεῖν (inquit Galenus in expositione vocum Hippocratis) δὲλοι πότε καὶ ἀθρόως δερμῖα, cum derepente impetus fit, qua ratione eruptiones hostium & aquarum dicimus. Sit ergo, cui ab occipitio vis il-
lata sit telo aliquo, vnde fracturæ ruptio, contusio aut grauis concussio. Ex quo facile sequitur capitis dolor, concitato inde atque perturbato spiritu & sanguine, soluta quoque continuitate. Alia quoque consequuntur, altus sopor, caligo offusa oculis, vertigo, vomitio sanguinis, fluor è naribus. Effluit autem sanguis illata vi ruptis aut apertis venis, quanquam graui concussione irritatæ maiores venæ, qua-
les in occipite sanguine & spiritu commouente subitus motus fit in minores venas, quæ sunt in occipitio, vnde fluor sanguinis. Sic enim naturæ expellentis motus est à maioribus profundisque venis in minores, quæque in superficiem expositæ sunt, aut in extremas partes desinunt. Ac larga effluxione sanguinis refrigeratum cere-
brum celerius καρὸν inducit: quanquam orta phlegmone, dum contusæ partes sup-
purant, & effusus sanguis corrumpitur, καῶμα, aliquando delirium, conuulsio, mors. παχῆα alij ταχῆα: ac si παχῆα legas, crassior sanguis intelligitur qualis is est, qui in occipitio desidet. Frigidior enim ea est pars capitis, & crassiorem sanguinem con-
tinet. Synciput calidius est, & tenuiore sanguine præditum est. ταχῆα verò vel quia celeri cursu defluit, vel quia celeriter excurrit illato vulnere. ὀφθαλμοὶ προαλ-
γῶσθαι non est perpetuum, sed id aliquando accidere scripsit Hippocrates libro πρὶ τῷ ἐν κεφαλῇ πρῶματι, ubi scribit in vulneribus capitis, tumorem nasci, qui & rubeat, & ignis sacri speciem referat. εἶδημα ἐρυθρὸν καὶ ἐρυσιπιλωδὲς. Id autem in facie, vtroque vel altero oculo, vnde dolor, febris, & rigor. Videtur ergo ἀλγῆμα hoc loco dolorem intelligere, quem is tumor commouet. Soluitur
tumor

tumor bile per aluum sponte naturæ, vel medicamento ducta, atque id ægro salutare, siquidem vulnus capitis cætera bene habeat. ἤρα αἰ ἡλ κρόταφον διαφθαῖαι. Ex eadem ratione διαφθαῖαι, qua antea φάγαι. Sunt enim offensæ & iniuriæ vi illatæ, quæ in temporibus periculosissimæ sunt. Ac peculiariter dicere videtur ossa temporalia, quæ osse frontis, regione aurium, inferiore maxilla, & iugali circumscribuntur. αἰ δὲ νεύρατα rectè dicit Hippocrates ossa, quæ in temporibus. Tenuia enim & tenui musculo contacta, & inferiori maxillæ commissa sursum deorsumque permouentur: nervos multos locus is excipit, venam cauam, & habet cauam quidem, quia magna, magna verò ἀριθμῶ numero, ut libro de carnibus, de venis capitis scripsit Hippocrates. Sunt autem omnes iniuriæ vi illatæ temporibus admodum periculosæ, quæ aliquando subitam mortem inferunt. Ac multitudo nervorum, qui illic coeunt, à ceruice & cerebro, facilis inde convulsio & resolutio. Sed concluso spiritu in venis, atque intercepto perfrigeratōque, torpor, sopor & alia id genus. Alexander Aphrodisæus id eò mortiferas concussiones temporum esse putat, quia spiritus, qui in cerebro plurimus est, noua subitæque iniuria obstipetur, & velut in angusta præsidia sese contrahat. Liberum verò & commotum spiritum esse oportet, non angustius conclusum, non nimium effusum, ut in gaudio, neque angustius contractum, ut in mœrore, & quod grauius hac temporum offensione, ne videlicet immoderatione corporis cum anima societas dissoluatur. Hæc enim spiritu omnia permeante & vegetante, quasi vinculo inter se copulantur. Atque vbi hoc vinculum vitium insigne fecerit, necesse est animam exhalare & dissolui à corpore.



HIPPOCRATIS

MAGNI COACORVM PRAE-

SAGIORVM SECTIO

SECVNDA,

CVM

IACOBI HOLLERII

STEMPANI; MEDICI PARI-

SIENSIS, INTERPRETATIONE, ET

COMMENTARIIS

1677. M. D. C. LXXVII. M. D. C. LXXVII.

*Desiderij Iacotij Vandoperani Medici, in eandem sectionem
Commentariorum libri septem, in quibus omnium signo-
rum, qua in morbis particularibus à capite ad pedes
apparent, causa, vires, & significa-
tiones explicantur.*



Nº

DE HOLLERIO ET
IACOTIO MEDD. C. C.

Francisci Le fort Andini.

*Abstulit Holerium nuper fera Parca: Poëta
Fundite non parca plurima dona manu.
Æternum-ne vale miserabilis insonat Echo?
Signat & æternis funera funeribus?
Fallor, & ipsa mihi falsò iactatur imago.
Vivit: & id cupiunt qui monumenta legunt.
Nam si morte carens vacuas volat altus in auras
Spiritus: & Samij sint rata dicta senis:
Crediderim Holerium rursus potuisse renasci,
Atque in Iacotio vivere posse putem.
Ex animoque animum nasci, de nomine nomen.
Scripta animum: nomen namque anagramma sonat.
Scripta dedere viam scriptis: & nomina nomen.
OLERIVS sic iam datque deditque vias.*

DESIDERIVS IACOTIVS.

Anagramma,

Olerius sic dedit vias.





IACOBI HOLLE-

RII STEMPANI, MEDICI

PARISIENSIS INTERPRETATIO ET

Commentarius primus in secun-
dam sectionem Coacorum
præfagiorum.

Liber I.

APHORISMVS PRIMVS.

Ὁ τὸς πῶτος σῶτος, μὲν πυρετὸς ὀξείος; καὶ ἄλλαι τὲ σημεῖα τῶν ὑπο-
δυσκόλων, τὰς μὲν πῶτος ἰσδομαίους κτείνει, καὶ συντομώτεροι παραφρονήσαν-
τας, μὴ φύντος πολλῶ πύς ἐκ τῆ αἰτός, ἢ ἐκ ῥοδὶ αἵματος, μηδὲ ἄλλαι τὲ
σημεῖα χειρῶν γενομένων. *Α. hoc idē videretur. Sic fol. 1077. 18. fol. 428*

*2. Aurium dolor pertinax cum febre acuta & alio signo eorum
qua leuiter difficilia sunt, iuuenes quidem septimo die interficit, &
multò celerius adfert delirium, nisi pus multum ex aure, aut san-
guis è naribus effluat, aut aliud quoddam bonū signum compareat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.



V AE vicina & principio de proximo colligata,
siquidem semel violantur, ea periculosa sunt, quo-
modo tempora proximè dicebamus summo peri-
culo concuti atque vulnerari. Sic & auris interior,
quæ in cerebrum definit, & per neruum è quarta
coniugatione cerebro proximè consentit. Ac reue-
ra quantum licuit cognoscere experiētia, grauis do-
lor auris interioris in acutis admodum periculosus
est. Hoc idem scripsit in Prognostico, vbi quod hic
πῶτον σῶτον, ὀξίον ὀδυνῶν dicit; & loco πυρετῶ
ὀξείας, ἰχνηρῶ, καὶ ἄλλαι σημεῖα, fallax hoc signum di-

3. Progn. 1. 11.

cit in Prognostico, & adiungenda alia signa, priusquàm ex aurium dolore mor-
tem prænuncies. ὑποδυσκόλων. videtur in hac voce, ὑπὸ, habere vim minuendi,
quanquam parùm consentiat. Siquid enim leuioris signi ad fallax iudicium acces-
serit, non protinus mors pronuncianda est. ἰσδομαίους. non solum septimo die, sed
ut in Prognostico, καὶ ἔτι θάσσον, & citius. καὶ συντομώτερον παραφρονήσαντας.
Delirant, quia in iuuenibus maior vis febris esse solet: dolor quoque acrior, tum
quia vegetior in iis sensus est, tum quia idem humorem mordaciorem colligunt
subtilioremque. Itaque ex aure interiore facilè is humor in proximum cerebrum
trasfluit, vnde delirium & mors aliquando paulò post, siquidem derepente maior
copia humoris in cerebrum irruit. Ac iuuenes quidem potius moriuntur seniori-
bus propter magnitudinem morbi & symptomatum. Senibus id aliquando accidit
imbecillitate virium. μὴ φύντος. Solius puris meminit in Prognostico, neque
αἵματος addit. Hoc autem vult, iuuenes magnitudine morbi & accidentium sæpe

2. Progn. 69.

rapuntur, antequam materia vertatur in pus. Si quid tamen salutarium signorum accesserit, & pus ex auribus effluat, seruari possunt: si verò nihil horum euenerit, non salutaria signa, non pus, celeriter moriuntur. μηδὲ ἄλλος σμῆνος ἔχει γινόμενος. Ut nec aliud signum bonum appareat, id est, si neque signum bonum, neque pus, neque sanguis, moriuntur. Hoc modo in Prognostico, ἐπὶ παντὶ ῥυθμῷ πύον λευκὸν ἐκ τῶν ἀτόων, ἐλπίς ἐστὶν νεωτέρῳ πρὸς γενεάς, ἢ γὰρ καὶ ἄλλο τι αὐτῶν ἐπιγίνεται χρεῖον σιμῆον. Id est, Nam si pus album effluerit ex aure, spes est iuuenem superstitem euasurum esse, si sane & aliud quoddam bonum signum ipsi accedat.

DESIDERII IACOTII COMMENTARIORVM IN SECVNDAM SECTI- onem Coac. præfagiorum Liber primus.

TARIORVM IN SECVNDAM SECTI-

onem Coac. præfagiorum Liber primus.

6. Epid. c. 6.



ἰ δὲ αὐτῶν, ὃς δὲ αὐτῶν τὰ πολλὰ θνήσκουσι τριταῖα, (inquit Hippocr.) Id est, Per aures, ex auribus plerumque tertio die moriuntur. Quod enim aut (ex auribus) significat, interdum primario aurium affectu id accidere: propter aures verò, ex consensu. Etenim sæpe grauis morbus aures inuadit, qui continuatione quadam ac serie altius per neruum & membranas ad cerebrum vsque manans nec-opina morte perdit ægrum. Sæpe etiam cōtingit, vt cū magna materiz copia cerebrum obsidet, eam natura ad aures amandet, ægrotantique perniciem afferat. Siue ergo pars ipsa proprio affectu laboret, siue neruus, qui ad eam ē cerebrum fertur, siue ipsum etiam cerebrum, magnam vim habet ad præfagium, si quis accuratè & locū affectum & causæ magnitudinem, & symptomatum vehementiam obseruet. Locus autem affectus interdum visu conspicuus est, vt in parte externa, quam auriculam vocant: interdum altius reconditus. Vbi itaque præter auditoriam facultatem nihil læsum est, neruum proprium affectum esse, coniecere oportet; vbi verò reliquæ faciei partes simul cum ipsa læduntur, in cerebro dispositionem præter naturam esse existimandum, ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte, affecto. Inter omnes autem affectus grauissima est phlegmone; parte intima & imo meatu audiendi sub dura ac tenui membrana intus ossa ambiente, aut inter crassioremeningem & membranam, quæ audiendi meatui prætenditur, aut in musculo paruo mallei, & vicinis partibus ab acri tenuissimoque sanguine per interiores meningum venas eò irrudente, ac tandem putrescente. Tunc enim neruus ipse, quem auditorium appellant, afficitur, qui cum cerebro non parūm coheret adeo, vt plurimi non præter rationem præ vehementia doloris aurium intenerint, cerebro in doloris consortium perducto. Conueniunt enim doloris grauissimi omnes in vniuersum causæ: sensus illius partis exquisitissimus: humoris acrimonia membranas pungens: calor vehementissimus: & copia distendens ac diuellens. Quare multi ægri & delirant, & derepentē quidam etiam moriuntur, perinde atque apoplectici, vbi fluxio, quæ dolorem aurium concitabat, cerebrum confertim peruaferit. In externa autem parte phlegmone obsessa nunquam magnus dolor inuadit, nec si quando inuasit, periculi quicquam habet, quòd particula hæc nullius penè dignitatis sit, nec vlli principi parti continua esse videatur, nisi fortè geminato malo interna in consensum trahantur. Docet ergo Hippocrates huiusmodi inflammationes finiri hæmorrhagia, suppuratione, aut morte, atque ex symptomatum vehementia iuniores septimo die, vel etiam celerius mori, quia vehementius febricitant, & phrenitide facilius præhenduntur propter biliosum calidūque temperamentum, vnde mors antè accedit, quàm aures suppurent. Senibus verò hæc quidem minus adferre periculum: morbum verò reuerti, quoniam humor, qui parit dolorem, non absolutè concoquitur, propter temperamenti frigiditatem.

ῥέος σφοδρότερος. Pulsans & vehementer lancinans dolor excruciat, qualis & per phlegmonas omnes, quæ circum arterias & membranas accenduntur. Nam sensus partis exquisitus cum incendio & humoris acrimonia dolorem facit: arteriz vicinæ

cinæ pulsationem. Quia autem magnæ inflammationes non resolutione terminantur, sed suppuratione, ipsa accedente pulsatio maior percipitur, commissa inter naturam & humorem pugna, quam dolores & febres sequuntur. Nam & augetur calor, & humor ex fusione magis implet, ac minus cedit, unde pressæ & intentæ membranæ atque arteriæ grauius dolent. Ob idque Galenus differentiam quandam magnitudinis dolorum faciens iuxta locos, in quibus fiunt, colicam omnibus præferit; mox auris; deinde oculi: post, dentis. Plinius id non probat, quod suus cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. De hoc tamen auos iudicasse experientia, asperitimos cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ: proximum stomachi: tertium eorum, qui capite doleant, non ob alios ferè morte confecta. Hoc postremum Galenus negat in dolore capitis, nisi in eo, quem auri phlegmone tentata mouet.

Σωίτονες μετὰ πυρετῷ ὄφιος. Hæc distinguunt auris inflammationem ab omni alio dolore, ut à flatulento spiritu, frigore, serosis ac saniosis humoribus, mordacium humorum prolapsione, animalculo. Sic in Prorrhetico dolor pectoris ἰσχυρὸς, id est ἐκρηχθὲς δυσλύτως, firmatus & constans phlegmones signum esse dicitur, & alibi addit Galenus cum æstu & calore. Licet itaque dolor acerbus fiat à flatulento spiritu exitum non reperiente, & membranas distendente ac diuellente ab osse, neque tamen ardor est, ut in hac inflammatione, neque grauitas, sed sola distentio cum tinnitu aut strepitu valido. Præterea dolor à flatu per interualla intenditur ac remittitur. Attenuatus enim ac discussus dolorem lenit, deinceps verò excitatus alius eundem auget. In aliis verò multò leuior dolor existit, maximè quem frigidus crassusque humor intimæ auri impactus ciet. Neque verò σωίτονες idem, quod continuò vrgens. Nam accedente delirio non ita percipitur. Metus autem est à febre, dolore, inflammatione, ex quibus phrenitis, conuulsio, & mors tracto in consensum cerebro propter vicinitatem, & societatem per duas neruorum propagines insignes à quinta coniugatione. Febris autem illa & symptoma est, & morbus. Nam cum febris omnis sine medio lædat functiones, morbus est, nec idcirco symptoma inflammationis non erit. Quicquid enim præter naturam morbum sequitur, symptoma est, siue semper sequatur, siue aliquando. Præterea inflammationis nomine non solum sanguinis immodicam copiam in locum inanem collectam intelligimus, sed quamuis excedentem etiam in paruis membri vasis. Etenim experimento in dissectione pleuritico rarè tumere pleuram obseruamus, tametsi phlegmone antecesserit.

καὶ αὐτὸ τὸ σῆμα. De morte pronuntiandum antè non est, quàm alia signa in exitum ægri conspirent, quæ videlicet ostendant humoris, febris, & inflammationis cachectiam, ut vires præter rationem infirmæ, urinx crudæ aut confusæ, vigiliæ, deliria, dolor, totius capitis, & similia.

Τὸς μὲν νῆες. Pueruli, si ætatis temperamentum spectemus, calidissimi & valde humidi, plurimum habent sanguinis: si victus rationem, quia & affatum & sine ordine cibos ingerunt, aliquos etiam humores crudos reponunt. Adolescentes paulò sicciores, non tamen frigidiores, siquidem melius educati victu vtantur bono, solo sanguine redundant: sin prauo, cumulara humorum crudorum copia, asiduis & vehementibus morbis conflantur. Iuuenes à vigesimoquinto anno ad trigessimum, vel trigessimumquintum biliosum humorem gignunt, hi potissimum, qui prauis cibis victitant adeo, ut non modò sanguis redundet, sed bilis etià pallida & flaua. Primus enim terminus conuersionis ad habitum frigidiorum anno trigesimo incipit: extremus trigesimoquinto. Neque enim certò constitui potest vnus omnium communis modus, quòd aliæ aliis mutationes incidant tum propter naturam ab ipso ortu contractam, tum propter alia omnia, quæ circumstantiis, aut consuetudinum, vel studiorum varietate adolescentiam ac iuuentutem immutant, & caloris in frigus mutationem adferunt. Hinc sensim frigidius fit corpus, sed multò siccius perpetuò, humidus primigenij consumptione: humidius verò excrementis. In iuuenibus ergo temperamentum calidius, humores tenuiores, calidiores & actiores, sensus vegetior periculum augent, & morbum ac mortem accele-

2. 171 τό-
πας.
25. cap. 3.

2. Prorrh. 36.

4. de rat. uict.
in ac. 21.

1. Epid. 2.

rant. Nam doloris vehementia, humorum feruor atque agitatio, & cerebri facili-
 or inflammatio phlegmonem ad suppurationem peruenire non sinunt. Quomo-
 do Hippocrates alibi scribit, in febre continua maximè interuisse adolescentes, iu-
 uenes, ætate florentes.

1. Epid. sect. 2.
84.

το μὲ πύς. Non ex quantitate puris, sed ex qualitate iudicandum est, si album, læ-
 ue, & æquale fuerit. Propterea in Prognostico dictionem (το μὲ) prætermisit. Sed
 nec inde certa salutis spes est, nisi alia signa salutaria consentiant, ut delirij ac febris
 remissio, somnus arctus & suavis, urinx coctæ, pulsus constans, spiratio libera. Po-
 test enim quapiam in parte priuatim coctio fieri, toto morbo incocto. Sic Crati-
 stonæ & Pictoris ancillæ suppurarunt parotides, nec tamen euaserunt crudo
 adhuc, aut putrente vasorum humore. Pus autem rupta vel excelsa audiendi mem-
 brana foras per auris anfractum manat, magna doloris lenitione, quale in quibus-
 dam diu diffluit imbecillo cerebro, & excrementis abundante. Liberantur & co-
 piofa sanguinis è naribus profusione, quanquam nec ipsa omnino tuta est, quòd
 sæpe symptomatica sit vi febris, aut inflammationis. Proderit ergo tantùm ineun-
 te morbo sanguinem reuellendo, aut in statu die critico & antegressus coctionis si-
 guis, vnde sequatur omnium symptomatum allevatio.

II.

Τὸς ὁ πρεσβύτερος βραδύτερον, καὶ ἥσων ἀναίρει. τὰ τε γὰρ ὅσα φθάνει
 ἐκπύεσθαι, καὶ παραφρονέουσιν ἥσων. ὑποσφύρουσι δὲ οἱ πολλοὶ τῶτων, καὶ οὕτως
 ἀπόλλυνται.

*Seniores autem tardius & minus interficit. Nam & aures sup-
 puratione praeueniunt, & minus delirant. Verum ex his multi re-
 labuntur, atque sic pereunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Seniores dicit, qui ὁμογύροντες & μεσαιπόλοις cruda viridique senectute, & qui
 iam canescunt. Decrepitis enim & extremam vitæ fabulam agentibus virium
 imbecillitate mors accidit celerior, & minus suppurant. Iuvenes verò prius ra-
 piuntur magnitudine febris, & doloris & delirij, quàm suppuret auris. Hæc autem
 omnia in senioribus leuiora dant inducias naturæ, ut tempore concoquat, & in pus
 materiam conuertat. Itaque ut doceat leuius habere, παραφρονέουσιν ἥσων (in-
 quit) id est, minus delirant. In Prognostico verò, οἱ τε γὰρ πυρετοὶ καὶ αἱ παραφρο-
 σύναι, ἥσων αὐτέοισιν ἐπιγίνονται. ὑποσφύρουσι δὲ οἱ πολλοὶ τῶτων καὶ οὕτως ἀπόλ-
 λυνται. Recidivæ autem multis horum fiunt. Senes intelligit quibus iam languet-
 cit calor, qui ut partem materiæ concoquat, partem crudam relinquit. Hinc igitur
 recidiva, quæ cum corripit ægrum parùm firma ætate tractum prius dolore,
 vigilia, & febre, faciliè interit, inter dum malis recidiva reuocatis. Iuvenes ergo vi
 morbi prius intereunt, quàm suppuret auris. Senes verò recidiva præ virium im-
 becillitate interimit.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN membris senilibus mixta est quodammodo temperatura ex partium siccita-
 te & pituitæ humiditate, quam multam, crassam, & sæpe propter moram in
 corpore, salsam acervant, quia vniuersum alimentum non conficiunt, sed inco-
 cta manent nonnulla paulo crassiora, quæ vim & efficientiam caloris concoquen-
 tis effugiunt. Is enim inefficacior est conseruando humidum primigenium ali-
 menti affluxu, quàm id ipsum consumendo. Ob idque ratione subiecti, id est, calo-
 ris nativi minor aptitudo est ad habitum intemperiei calidæ contra naturam fla-
 grantis in corde & cerebro: ratione vero materiæ ad inflammationem membra-
 narum, quæ non nisi tenuissimum succum admittunt. Cum autem tres sint gra-
 dus se

duis senectutis, in primo periculum ab inflammatione paulò minus est, quàm in adolescentibus, & ætate florentibus. In tertio vires infirmæ gravitatem morbi non sistent. In secundo à quadragesimo anno ad sexagesimū sanguis defertur, & calor nativus, qui subiectum febris est, minus accenditur. Quæ tamen omnia non tam annorum numero, quàm temperamenti qualitate, & vitæ instituto definienda sunt. Morbum autem reuertere solet, quoniam humor, qui parit dolorem, totus ab exiguo calore cum infirmitate naturæ coniuncto non concoquitur. Quod relinquitur, recidivam facit, quæ fractis viribus lethalis esse solet.

III.

Κώφωσις ἐν ὀξείῃ καὶ τραχώδεϊ παρακολούθῃ, χακόν, χακόν ὃ καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι. ἀγχι ὃ τετέλει καὶ ἐς ἰσχία πόνης.

Surditas in acutis & turbulentis febribus consequens, mala. Mala quoque in longis, excitatque dolores in coxas.

Re. 2. p. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Surditas fit temporaria, fit quoque contumax. Temporaria quidem modò brevior, ut in quibusdam crisi- bus, quæ subita excretionem absoluntur: modò paulò longior, ut in quibusdam febribus continuis quidem, sed frigidiore materia, ubi salutaris signo surdastri fiunt, pluribusque diebus obtusius audiunt. Idem quoque solet contingere imminentibus parotidibus, humore quidem auditorio meatui impa- cto. Contumacior autem, ubi longius insidente vitio nervus auditorius violatur, & firmiorem intemperiem contrahit, refrigeratus immodicè aut siccat. Id quod etiam sanis solet contingere. Atque surditates eiusmodi temporariæ quidem, sed vel longiores, vel contumaciores longioribus & non ita acutis fiunt. Quæ verò brevior, acutus morbis accidit, dum vel subita movetur crisis, vel perniciosus immi- net, idque magis turbulentis, hoc est, in quibus ægri τραχώδεις. Ac iam antè di- ctum est ita appellari, qui spectris visisque perterrentur, exclamant, exiliunt, vixque domesticos agnoscunt, atque adeo vehementer insaniunt. Id quod contingit agita- ta bile, fursumque appetente, ac iam sedem principis animæ occupante, meatum- que auditorium violante. Ex quo nisi sequatur excretio critica, largior sanguinis, aut sudoris vel per alium vacuatio natura ita commouente non κακόν, ut hic, sed κακιστόν. Quod si ut in Aphorismis scripsit, κακόν, καὶ ἀδυνάτου τοῦ σώματος, ἢ γὰρ ὁ δαιμόνιος resoluta virtute. Robusto verò ægro sequitur, quod alio loco scripsit, ἐκείνοις ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὅσα καὶ φωνῇ, αἵμα ἐκ τοῦ ἐνὶ θυμῷ, καὶ ποιλίᾳ ἐκ ταραχῆς ἀνατρεφόμενα. Atque hæc quidem in acutis. In longis, ἀγχι (inquit) ἐς ἰσχία πόνης. Alio loco in coxam & genua, communiter quidem in partes inferio- res. Ac constat longos morbos abscessu, acutos excretionem sæpius iudicari. Hæc autem omnia, ubi nondum firmatum vitium in instrumentis auditoriis. Sic enim neque excretionem, neque abscessu solvetur morbus. Hæc quidem sententia in Protrhetico scripta est.

4. Aphor. 49. 60.

4. Aph. 68.

DESID. IACOTII COMMENT.

Παντὴν βλάβην τῆς ἀκοῆς κώφωσιν ὀνομάζουσι (ait Trallianus) id est, auditio- nem in totum offensam, surditatem nominant. Nihil tamen prohibet hæc grauem etiam auditionem intelligi, sola magnitudine à surditate disiunctā, quam ἀνεκκοῖαν vocant, vel cerebro, vel primo audiendi organo vel aures anfractu aut laxo, aut impedito. Vtræque si ab ipso ortu contracta sit conformationis instru- mentorum vitio, vel etiam post primam natalem diem, sed longissima iam & ab- soluta, ut post duos annos, nulli remedio cedit. Quæ verò non absoluta quidem, diuturna tamen ab humore frigido, crasso, & pituitoso nascitur penitus impa- cto in auditorio meatu, ne ipsa quidem curationem recipit, nisi admodum difficilem. Im- pedimenta sunt, quæcunque auris anfractum obstruunt, vapor crassus, concretæ

lib. 3. cap. 9.

comment. 2. de
humo.

3. Protrb. 7.

3. Epid. com-
ment. 3. f. 80.

1. Protrb. 31.

4. Aphorif.
60. 28.

1. Protrb. 31.

4. Aph. 49.

sordes, pus, tuberculum carnosum, callus, scirrhus, & quæcunque incidentia tenacius inhaerescunt. Verùm in febre ea intelligitur surditas, quæ nondum inueterata est, nec in habitum firmata, sed repente, aut aliter vi ipsius febris superuenit, cuiusque est *ἐπιγίνεσθαι*. lubet ergo Hippocrates diligenter considerandum esse per febres, an æger acutè audiat, quòd surditas cerebri affecti signum sit certissimum, quæ parte in aurem desinit. Ea autem accidit & criticè, & symptomaticè. Est enim critica surditas in diuturnioribus morbis, & materia paulò frigidior, si spem abscessus afferat, parotidum prænuncia, præsertim accedente comate, per Aphorismum, In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures eructant. In calidioribus verò ac tenuioribus humoribus, hæmorrhagiam, aut profluuium alui, aut abscessum ad coxam, aut omnia simul denunciat, vt in historia Heropyti in Abderis. Ac certè constat experimento, in acutis febribus sæpius liberari, quibus obtusior audiendi vis sub iudicium apparet, tametsi diebus aliquot permaneat. Symptomaticæ verò triplex generatio est. Nam quibusdam à febre, quanquam rarò, stabilis firmaque manet, quod è tertiana febre doctissimo poetæ Ronfardo contigit affecto grauitè instrumento auditus. Aliis surditas obuenit, humore aliquo in auditorio meatu infixò atque impaeto, nihil, quod malignum sit, habens, vt scribit Galenus. Eum humorem, bilem esse vult Hippocrates, quæ per suppressionem in caput rapta sit absque villo peculiari aut insigni vitio instrumenti auditus, aut facultatis. Nam bilis ad inferiora translatione & vacuatione facillè conquiescit. Quibus (inquit) deiectiones biliosæ exeunt, eæ surditate superueniente sistuntur, & quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur. Et alibi, Quibus per febres aures obsurduerint, iis sanguis è naribus profluens, aut aluius perturbata soluit morbum. Addit autem hoc loco, in longis morbis surditatem à crassiore materia finiri etiam abscessu, ad coxam, quod ex historia Heropyti sumptum videtur. Et libro de morborum decretorio huius surditatis solutionem fieri prodidit non solum perturbata aluo, aut hæmorrhagia, sed etiam coxæ genūque doloribus excitatis, vel communiter vt alio loco, abscessu ad inferas partes. Sed & vrinis, & sudoribus, & mensibus commotis reuulsio naturalis esse potest. Tertia surditatis symptomaticæ differentia omnium deterrima est, & maxime lethalis, extincta audiendi facultate, quæ est acuti morbi ac turbulenti cōsequens, id est, in quo iam leuiter mens offenditur, vires infirmæ collabuntur, & sentiendi facultas extinguatur. His enim notis ab aliis distingui docet Hippocrates, vt in Aphorismo, In febre non intermittente si labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors est. Vbi rectè additum est (imbecillo iam corpore) quòd virtute valida in perturbationibus criticis eadem interdum vtiliter appareant.

III.

Εἰ πυρετοῖσι κόφουσιν, κοιλίην ἐφίστησιν.

In febribus surditas aluum sistit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Pars est Aphorismi vigesimioctavi libri quarti, quod Herophontis historia in Epidemius explicat. Hoc autem ita audiendum est, nisi parte materiæ sursum reuocata pars aliqua supersit, quomodo Herophonti, cui non omnino restitit aluius à surditate, sed vt è liene sursum aut deorsum materia mouebatur, ita surditas maior & minor.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Surditas ab extincta audiendi facultate planè lethalis est. Inueterata non curatur: firmata neque aluum sistit, neque alui biliosis deiectionibus tollitur. Temporaria translatam bilem ad aures, hoc est, ad meatus auditórios ostendit, vnde aluius

alvus sistitur, & conuulsionis, aut delirii periculum impendet, nisi humor è cerebro excludatur, hæmorrhagia, vel parotidibus: aut ad inferiora recurrat, vt in Herophonte, in quo varius humorum motus surditatem fecit, imminuit. reuocauit, sustulit. Hoc autem non solum ad præsagium annotandum est, sed etiam ad curationem. Etenim (inquit Paulus) quæ ob biliosum humorem sursum vergentem surditates nascuntur, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam sua sponte affectu liberantur, bile inferius descendente. At ex crassis & crudis humoribus natas surditates, vel grauem auditum, vena incisione curato, aut omnino purgatione.

lib. 3. cap. 23.

V.

Ὡς ψυχρὰ, καὶ διαφανέα, καὶ συσταλμῆα, ἐλεήριον.

Aures frigida, pellucida, contracta lethales sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aures frigidas & contractas damnauit in Prognostico cōnexuque mortiferis signis, quæ è facie captantur. Cartilagineæ aures inter ελιγάμα, quæque pauci sunt sanguinis & carnis numerantur, longiusque à caloris fonte posita sunt. Vbi ergo paulatim conficitur calor natiuus, primum quidem extremis partibus extinguuntur, & quicquid reliquum est, ad sua principia quasi arcem confugit. Merito ergo ignobiles partes extinguuntur frigentque. Languent autem & flaccidæ sunt, destitutæ suo calore & spiritu, à quibus omnes partes vegetiores existunt. Quomodo enim corpus vniuersum exhausto calore & spiritu, inedia, vigilis, laboribus languens & flaccidum apparet: ita partibus singulis accidit. Contrahuntur autem tum cartilagineo corpore, tum imis partibus, quæ λοβὸν ἀπὲς τραπεζῆς in Hippocrate dicuntur. At contrahitur corpus hac auricula durior & cartilaginea natura frigida & sicca iam sua sponte contracta aduentitia frigidityte & siccitate. Siccitas exhausto paucò humore ardore febris. Lobi autem molliores partes auriculæ inuertuntur, quomodo coria molliora, quæ vi ignis resiccantur, ita vt ea pars auriculæ mollior sit, tamen exsiccatur, ex quo, vt vult Celsus, exiguo humore resiccato inuertuntur, quàmque & frigus contrahit. Et nervorum quoque reuulsio contrahit corpus cui inferuntur. Trahunt enim ad suum principium. Aures autem sensorios nervos habent à mistura quintæ & tertiæ coniugationis, atque quæ subit intro carotis arteria, mistura illa foras prodit, & propagines ex occipitio ad aures mittit. Quid autem διαφανέα pellucidæ aures dicantur, non ita conuenit. Nam si adiectiuum aduerbij loco positum, clara est oratio, quæ significet aures insigniter frigidas lethales esse. Si verò pellucidæ parùm constat. Scimus enim Philosophos pellucida & diaphana corpora dicere æthera, ignem, aërem, aquam, vitra, aliæque id genus, quæ cum facili lumen concipiant, facili transmittant aut excipiant radios emissos oculis. Neque ignoramus quosdam Philosophos terrā quoque ipsam diaphanum corpus posuisse. Nihil tamen repugnat magis diaphano, quàm quod frigore inalsit siccitate contractum & natura propria terreum est. An quod siccatum iam pellucidum magis, laterna magis pellucidos dicunt admodum extenuatos? Et reuera aures quibusdam transpirant vitri crassioris modo.

DESID. IACOTII COMMENT.

In morbis diuturnis, & laboribus, & animi deliquiis, & morte potissimum, non solum aures frigida, & contractæ, & imis partibus inuolutæ, & pellucidæ apparent, sed etiam oculi concaui, tempora collapsa, cutis circa frontem dura, intenta, & arida, colorque totius faciei niger, aut etiam pallidus, & lividus, aut plumbeus. Horum omnium duæ sunt in vniuersum causæ, Intemperies in illis partibus exhauriens spiritus, humores, & humidum primigenium: deinde nervosarum partium propter breuitatem versus suum principium contractio. Singularum autem multæ sunt species. Nam intemperies illa prouenit aut ab aliquo, quod excedit, &

carnosas

carnosas animalium partes absumit : aut imbecillitate caloris nativi, qui ad extremas usque corporis partes proferre se, & exerere non potest, sed solis in visceribus exiguus remanet. Quod fit, ut tantum sanguinis ac spiritus in extremas corporis partes amplius non influat, quantum antea, quum secundum naturam se habebant, influebat. Cum enim partes tum ossæ, tum humidiores, tum carnosæ sibi mutuò adiaceant, ac ossæ quidem, quod terrena earum substantia sit, sibi similes perpetuò existant, humidiores autem, atque carnosæ absumi facillimè possint, & spiritus atque sanguinis inopia concidere, affectus evidentissimus est. In morte enim & animi deliquis inopia caloris vel contractio ad interiora partes extimas extenuat & graciles reddit : in acutis caloris extranei acrimonia : in diuturnis morbis refrigeratio & humorum consumptio. Verum neque calor nativus, quia paucus & intro conuersus : neque extraneus, quia actis : aut frigus, quia frigus, aut syncope, quia ipsa : sed quia tanta & tali intemperie afficiunt humidum primigenium, extenuationem conciliant partibus solidis in facie. Idem iudicium de contractione, cuius composita causa est, repletio, inanitio, vellicatio. Sed hic muscoli & partes cartilagineæ retrahuntur, & quàm maximiè possunt, ad originem nervorum recurrunt, à quibus sensum acceperunt propter siccitatem & astrictionem. Conuelli namque coriaceis omnibus exsiccatis commune est. Ad partem autem illam reflecti potius, & reuerti, unde nervi, qui in ipsam inseruntur, originem ducunt, proprium est singularum corporis partium. Hoc nanque etiam in digitis apertissimè potest videri. Nam si tendo internus aliqua de causa malè affectus fuerit, videas apertè digitos inflecti : si verò externus, distendi. Sed cum causa ita exsiccans insit primò & per se cordi, tanquam subiecto in febre acuta, in qua hoc præsagium veritatem habet, quomodo in facie, maximè verò in auribus eiusmodi affectus apparent? Nimirum in causa est *διέθσις*, & aptitudo quædam, gratia cuius ita est auris *ὀυμετέβλητος* in hanc dispositionem contra naturam. Nam aures cartilagineæ sunt, & sine carne, parùmque sanguinis habent. Itaque ocysimè refrigerantur, ad affectum sua natura propensæ, quod còmune est his omnibus, quæ Græcis *ἀλγυαία* dicuntur. Pellucet verò, non quòd transmittant lumen, quod propriè dicitur *σφαγὰς*, sed quia cum læuore quodam exalbescunt destitutæ sanguine, quo efflorescere solent, ut scribit Aristoteles. Verum cum hæc refrigeratio, vel à qualitate refrigerante esse queat, ut in regione frigida, aut hyeme, aut frigido cæli statu; vel à caloris paucitate, ut in senectute, aut morbis diuturnis : vel à caloris ad interiora contractione, ut in rigore ac deliquis animi : vel denique à caloris extinctione, ut initio morbi maximè acuti, aut progressu, siue euidētē aliqua causa, ut immoderata vigilia, aut inædia, aut alui profluuium ; hoc postremo modo periculosissima est, & prorsus incurabilis aurium perfrigeratio, & maximam morbi malignitatem ostendit, cum facultratis imbecillitate, humorum tenuium acrimonia, & vehementi febris incendio intra præcordia, quæ instar cucurbitulæ sanguinem ac spiritum trahunt intro, ac dissipant. In cæteris tantum est periculi, quanta est causæ efficientis magnitudo. Aurium autem lobi & partes imæ inuertiuntur consumpto humore, quem habent exiguum ; nervis exsiccatis, quos accipiunt à mixtura fibrarum quintæ coniugationis ac tertiæ & substantia propter spiritus & sanguinis inopiam refrigerata, quæ mollior est, quàm reliquarum partium, cum non aliud sit auris exterior, quàm tenuissima cartilago, tenui cute obducta. Ob has igitur causas infimæ aurium partes extenuantur, inuertuntur, sicciores densioresque euadunt in acutis, signo maximè lethali.

V I.

Βόμβος ἐν ὀξείῃ, ἔνυχος ἐν ὤσι, παράμυος.

Bombus in acutis, & sonitus aurium, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Neutrum lethale esse potest, sed tantum indicium cuiusdam perturbationis spirituum in materia, quæ capite includitur, quæ dum dimittit flatus à loco amplo

amplo in angustias, & hinc in amplum locum, alij in bombum sonant, alij in longiorem tinnitum aures euerberant. A quibus rectè quis delirium aut excretionem denunciaret, non statim mortem. Videtur autem utrumque & bombum & sonitum aurium in capite dici vel à pituita, quæ in flatu resolutur, vel ab agitata bile. Sunt qui inde iam læsa mente & via auditus, tibicines abigi contendunt, aut alius sonis falsò eludantur. *Βομβος* fit amplo loco conuoluto flatu, & in angustias irrumpente, atque ita prohibito.

DESID. IACOTII COMMENT.

TAmetsi non sine vaporibus sonitus aurium fiunt, non tamen quævis vaporum copia horum causa est, cum alioqui in sanis caloris nativi opera multi excitentur, ac ferè in caput efferantur, sine huiusmodi sonitu. Opus est ergo & agitatione, & angustia. Nam si causa interior, quæcunque ea sit, conquiescat, aut liberè expiret, sonitus nullus obauditur, nisi quomodo Aristoteles scribit, incolumitatis aurium indicium esse, si aures admota manu tinniant. Duplex enim aer ex ipsius sententia in auribus sonum facit: externus ad aures delatus, & internus externum suscipiens. Aer autem id insitum est, ut suapte natura & impetu semper moueatur, & huc illuc impellatur (Id enim insectilia corpuscula, quæ per Solis radios fluitare semper conspiciamus, testantur) eodemque modo & internus ille aurium aer, si incolumis est, nunquam non dimouetur: commotus verò leuem quandam sonitum facit, quem tamen non sentimus, nisi admota ad aures vel manu, vel re aliqua præsertim concava & læui. Quæ ratione salubre indicium est, quo intelligimus propriam interni aeris naturam seruari. Proximus est, sed iam morbosus, tinnitus ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipsas, quomodo in oculis symptomata suffusis similia oboriri solent. Deterior multò ex humore crasso, qui intumam aurem occupat. In febribus autem præsertim acutis, aliæ causæ sunt, ex quibus variè præfagia instituuntur. Est enim symptoma malè affecti cerebri à flatulento spiritu, qui amplo loco coercitus per meatum auditorium, potissimum secundum eius extremitatem, ubi dilatatum neruum attingit, variè agitur, nec exitum repens propter copiam, aut continentis corporis densitatem, aut angustiam *Βομβος* facit, aut *ἤχος* strepitum, si per angustias peruens, refrangitur. In utroque enim soni incerti sunt, & deprauata auditio, non ablata, vel imminuta, ut in superioribus Aphorismis. Verùm in *Βομβος* graues sunt, in strepitu acuti. Alij ita distinguunt, ut *ὁ τρισημῆς* sibilus ex flatu tenui exiliter illabente fiat: *ὁ Βομβος* tinnitus, ex illius cursu interrupto, *ὁ φέφας* sonitus, ex crassiore plenius erumpente: *ὁ ἤχος* strepitus ex impulsu valido, quibus interdum coniungitur fluctuatio ex humoris iactatione. Primum ergo discernere oportet, sit ne symptoma febris, an ventriculi intempestiuè exhibito cibo, propter eos, qui à ventre sursum feruntur, vapores. Quod si vi febris excitatus fuerit, tempus ipsius obseruare oportet. Nam huiusmodi sonis implentur aures in perturbatione critica propter humorum in venis agitationem, ut ex his repente obortiturò crìsim præfagire liceat, modò cætera consentiant, dies triticus, vires, edna coctionis signa, & similia. Præterea in declinatione, & his, qui ex morbo reficiuntur, propter aurium imbecillitatem, & resolutionem humorum, strepitus obaudiri solet. Atque his duobus modis nihil inest periculi. His ergo remotis vel febris acuta est: vel à cruditate. Hic flatulentus spiritus agitata in cerebro pituita, aut in partibus inferioribus sonitum edit, qui si crassus glutinosusque fuerit, non subito, sed paulatim soni crescunt, eodemque modo, quo de vertigine tenebrosa alibi diximus, maximam circa statum morbi futuram perturbationem præmonstrant. At in acuta febre, vel ex biliosa materia, quæ per venas fertur, inibique est condita, nascuntur soni, cuius motu & agitatione flatuosus spiritus ad caput peruenit: vel ex inflammato cerebro, & vehementius commoto habitu ab incendio intus concluso. Utroque modo huiusmodi *ἐπιγίννα* lethale est, præsertim prauis aliis signis coniunctis, qualia sunt vrinae crudæ, confusæ, mentis leuis perturbatio, & similia. Inde enim significatio fit phrenitidis & melancholiz, ut scribit Hippocrates

Aphorismo

2 de animo.

Paul. li. 3. ca. 3.
1. Prorrh. 18.
2. de uict. rat.
in acutis.

Aphorismo sequente. Non abs re ergo addidit hoc loco ἐν ὀφθαλμοῖς, in acutis. Interdum per summum februm ardorem, nec non sine febre citra ullam auris offensionem, sed capitis consensu, levis sonitus accidit, cum è subditis visceribus calida copiosaque exspiratio in caput effertur. Etenim tum hac, tum flatuoso spiritu distentæ arteriæ vehementius pulsant. multumque calidi spiritus in cerebrum & aures effundunt, atque tum maximè, cum impura sunt viscera. Sic adhibita limitatione statuendum est de periculo, & alia signa coniungenda.

VII.

Ἦχος μὲν ἀμβλυωσμός, καὶ τῶν ῥίνας βαρὺς, παρακρυστικὸν, καὶ αἱμορραγίαν.

Sonitus aurium cum hebetudine visus & gravitate narium, mentem mouet, & sanguinem è naribus significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia in Prothetico scripta, & antè in hoc opere paucis immutatis. Addit enim locis illis in febribus ardentibus hæc fieri. Deinde loco vocis παρακρυστικόν, scriptum illic ἐξίσταται μελαγχολικῶς. Neque addit καὶ αἱμορραγίαν, sed conditionem ponit μὴ αἱμορραγίασάντες. Est autem ἦχος propriè refractus, aut reciprocus spiritus, & velut aures reuerberans, de quo multa apud Philosophos. Fit autem commoto è capite spiritu, qui cum in solidum, non molle auris corpus incurrat, non dissolvitur quidem, sed reciprocatur, atque ita resonat, quod ἦχος est, & nec alia ratione ἀμβλωσμός oculis mouetur, nisi quod quum spiritus in oculos molle corpus incidat, non resonat, sed illic circumagitur & perturbat visum, consuetudinemque aëris externi & spiritus visorij. Reliqua prius satis exposita.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX hac symptomatum syndrome in febre acuta superuenientium significatio fit vel cerebri phlegmone obsessi, si succedat ex propriis phrenitidis signis continuum delirium: vel biliosæ materiæ, quæ per venas fertur, atque in ipsis exaltuat, ex qua flatuosi spiritus excitati transmittuntur ad caput: humorum verò copia ad aures, oculos, & nares. Nam ἀμβλωσμός oculorum caligo, quam Plinius hebetationem vocat paulò infra ἀμύρωσιν, quia repentè incidit, ac vi febrilis materiæ nascitur, crasso quodam humore, vel halitu constat qui è cerebro per opticum neruum in oculos delatus crystalloidem humorem inficit. Gravitas verò in naribus percepta, ab humoris copia ortum habet, quæ in eas partes irrumpit, atque in angustis densata veluti ponderis cuiusdam incumbentis sensum refert. Siue autem ardentis febris focus sit in cerebro, siue in venoso genere, manifestum est ex his bilem incendi atque aduri, ob idque mutari in atram bilem, & in cerebrum rapivnde insanix & phrenitidis melancholicæ, vel etiam hecticæ periculum impendet, nisi copiosa sanguinis profusione cerebrum ab oppressione liberetur. Conveniunt enim omnes phrenitidis causæ. Nam & afficitur anterior pars cerebri: & visus atque acris humor, aut inflammatio feruens facultatem ac sensus interiores exagitat. Cum ergo atra bilis visione genita fuerit. si acrimonia sua, tanquam æstro quodam cerebrum stimulet, ac spirituum turbulentam concursionem faciat, ferina exorietur phrenitis: sin indelebili impressione evertat mentem, hectica, & cum palpo. Periculum & affictum auertit copiosa hæmorrhagia vacuato humore: pauca lethalis est. Sed hæc ex superiore Aphorismo intelligi possunt. Scribitur prioris sectionis Prothetici commentario primo, Aphorismo decimo octavo.

VIII.

Οἷον καὶ ῥίνας μὲν χαρνακίης, καὶ ὑποχονδρίου σπτάσιος, καὶ πρὸς αὐγὰς ἐνοχλεῖν, αἱμορροεῖ.

Quibus

Quibus surditas cum capitis gravitate & hypochondrij tensione, & ad splendorem oculi perturbatione profluvium sanguinis significatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec omnia saepius exposita, signa quaedam haemorrhagica, hypochondrij quidem tensio citra dolorem materia sursum lata, & ad expulsionem materiae hepate, diaphragmate quoque sursum tendente, aut se contrahente. πρὸς αὐγὰς ὀφθαλμῶν idem, quod in Prognostico, ἀμβλυγμὸν γίνεσθαι, & μαρμαρίζεσθαι προσφασίεσθαι, ex quibus ad splendorem perturbatur oculus. Sed inter haec signa surditas minus congruit haemorrhagiae.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN febre non lethali, quae vacatione iudicari debet, haec maxima sunt & praecipua πρὸς τὴν κεφαλὴν ῥοπῆς, humoris sursum in caput ascendentis documenta, qui si calidus ac tenuis fuerit, vel delirium, vel haemorrhagiam denunciat: si crassus ac frigidus, comata & parotidas. Vtriusque communis est capitis dolor, quem κεφαλαίαν vocat (vox enim κέφα Græcis caput est, unde κεφαλαία gravitas perturbati capitis, ut ebriosus à crapula parum discussa: hinc κέρ, crapula, capitis grauedo, & somnus profundus) communis quoque est & surditas. Sed in calidis humoribus capitis dolor: in frigidis surditas magis superuenire solet. In Prognostico haemorrhagiae signa propria exactius persequitur, & à notis vomitum indicantibus distinguit. Primum enim febris speciem constituit non lethalem, sed salutarem, biliosam, & acutam, aut quae inflammationem in praecordiis coniunctam habet. Deinde addit ætatem, in qua sanguis decretorie profundi solet, nimirum in iunioribus, in quibus sanguinis abundantia est, atque etiam vomitus biliosos esse in ipso ætatis vigore. Tum (inquit) qui dolore capitis conflantur, si pro nigris, quae ante oculos apparent, ipsi oculi hebescant, aut splendores quosdam cernere videantur, proque cordis dolore hypochondria citra dolorem, citraque inflammationem dextra, vel sinistra parte distendantur, non vomitus, sed sanguinis è naribus profusio expectanda, praesertim si iuvenes sunt. Non æquè, si triginta annos iam attigere, aut proejecta magis est ætas. Hi namque vomere magis solent. Est autem ὑποχονδρῶς ὀφθαλμῶν hypochondrij tensio, sine dolore maximum inter cætera signum sanguinis ad superiora ascendentis sicuti & spirandi difficultas subito exorta sanguine per thoracem transcurrente. Nam cum simul concurrunt, caliditas sursum sanguinem trahens: & iecur impellens, sanguinis profusionem expectare oportet. Quod si illa hypochondrij tensio cum dolore coniuncta sit, haemorrhagiae proprium signum non est, sed inflammationis internæ; quanquam inde haemorrhagia saepe consequatur. Praeterea quidam fulgoris motus ob oculos obuersatur, quoniam humor flavus est: atque oculi etiam ipsi caligant, quia multus & totus simul elatus ad superiora spiritus meatus obsecrit. Vtrumque expressit his verbis, πρὸς αὐγὰς ὀφθαλμῶν. Nam ante vomitum quaedam etiam ob oculos versari putat æger, sed ea nigra sunt, quae Hippocrates ἐφ' ὀφθαλμοῖς dixit, flava bile sincera, supra modum æstuante, & superadusta atrum quendam vaporem non dissimilem fuligini exhalante in caput, & humorem oculorum splendentem purumque offuscante adeo, ut præ fumo aut fuligine obscuretur, quem vaporem ille videndi spiritus, qui à cerebro in oculos proficiscitur, hauriens nigra illa, sicut per suffusiones, imaginatur. Sed cum vapor ille tum splendens in haemorrhagia, tum niger in vomitu, possit etiam ex pulmone effertur, hic cordis dolore discernitur ab eo, quem ventriculus mittit: ille hypochondrij tensione. Nam neque dolor est in pulmone, quia non facile sentit, neque ex conatu in praecordiis tensio. Rectè autem dixit μετὰ κεφαλαίαν, cum capitis gravitate. Nam & vomitus & haemorrhagiam capitis dolores antecedunt, qui ab illis vaporibus proveniunt. Verùm ante vomitum quasi mordax est: ante haemorrhagiam quodammodo gravis, extendens ac pulsans. Accedunt etiam interdum oculorum lachrymarum ob fluxionis multitudinem, & rubor, quo etiam saepe

genæ cum naribus suffusæ conspiciuntur. Quæ omnia si componas, atque his præterea adiungas, quæ alibi in hoc opere prodita sunt, futurum sanguinis profusum nunquam non prælagies, & maximè si vacuationis signum, quod pulsus exhibent, quòdque semper decretorias sanguinis profusiones præcedit eo tempore deprehenderis.

I X.

Εἰ δὲ πύριτόν ὅτι κωφὸν δαίματιον.

In acuta febre aures surdescere furiosum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

6. Aph. 21. 56.

Quod signum ὡς ἑλάντορ raturum est, quasi ὡς αὐτὸ πάλιν, quòdque plurimùm tale, quid significet, malè scripsit. Furor enim sine surditate, & hæc sine furore sæpe visa est. *μανικὸν* autem dicere consuevit Hippocrates de insania vehementi, quomodo & verbum *μανῆναι*, & *μαίνεσθαι* & *πρᾶξασθαι*, *μανῶδες* in Epidemiis ab assata bile in phreniticorum febribus. Quamquam non ignoro *μανίαν* dici de delirio sine febre, qualem quibusdam senibus fieri dixit in Epidem. imbecillitate naturæ, & iam languescente insito calore. Ac ut arte ratio vocis constringatur, Mania, ut diuidit Plato in Phædro, altera diuinitus inspirata, αὐθυσιασμοῦ vocant, qualis vatibus & Sibyllis. Furor, ecce furor, inquit Poëta. Altera vitio corporis contrahitur. Hanc continens delirium sine febre definiunt. Quæ contagio corporis nascitur, ferè à bile est, ut in Isagoge, quæ Galeno attribuitur, notatum est, & aliis locis *ἐκπεσις τοῦ λογισμῦ ἀπὸ ξανθῆς χολᾶς*. Id Philotheus. Hæc tamen aliquando ab Hippocrate ad eam melancholiam, quæ sine febre, & alteram, quæ atra bile concitatur in phreniticis. In Aphorismis, *τοῖσι μαννομένοισι κίρτων ἢ αἰμορροΐδων γρηγορήσας μανίας λύσις*. Maniacis varices aut hæmorrhoides excitatæ maniaæ solutio. Vbi Philotheus *μανίαν* vsurpatam dicit pro ea, quæ propriè *μελαγχολία* appellatur. Et hæc est delirium siue febre. Et in quindecimosexto libri sexti maniam nunquam fieri à pituita, sed ab humore irritante & mordaci, qualis est flaua bilis & aliquando melancholia, vbi videlicet vel præter modum incaluit, vel malignam qualitatem aut putredinem concepit. Videtur quoque maniaæ genus esse ex puro sanguine, vbi incaluit, aut nescio quid ineffabilis vitij contraxit, quod accidit quibusdam virginibus, mensibus diu suppreßis. Viduis enim & senioribus ea ratione magis melancholica mania illa ferè, cum risu, quæ à bile seria magis est & crudelior: quæ ab atra bile iam furiosa est. Has tres differentias vna sententia complexus Hippocrates, *πρᾶξασθαι αἱ μὲν μετὰ γέλωτ' ὁ γινόμεναι ἀσφαλίστραι: αἱ δὲ μετὰ πόνου ὡς ἀσφαλίστραι. σφαλιώτεραι πρᾶξαι θρασίαι*. Quamquam loco *πρᾶξαι* alij *κλαυθμῶ* legunt, & postremam partem sententiæ omittunt. *σφαλιώτεραι πρᾶξαι θρασίαι*. Sed in Prorethico & Epid. *μανῶδες* desipere in febribus phreniticorum dicitur. Quomodo vxori Hermozygi, quæ in acutissima febre *ἐκμανῆν* & muta obiit. In Prorethico & alio loco eiusdem operis, vnde videtur hæc sententia translata, *ἐκμάναι* dicit de vehementi insania. *μανῶδες* enim *πρᾶξασθαι*, σφωδρῶς interpretatur Galenus, & *ἐκμανῆναι* *πρᾶξασθαι* *ἰχυρῶς* tertio Epid. vnde *ἐκμανομένους* similiter appellant. *μανῶδες* igitur desipientias dicere consuevit vehementissimas assata flaua bile, & iam imbuta maligna qualitate. Itaque mania quædam diuinitus inspirata *αὐθυσιασμός*: quædam vitio corporis contracta. Hæc sine febre & cum febre. Quæ sine febre, aliquando à frigiditate & imbecillitate virtutis peculiariter *μῶρις*, ut senibus in Epid. Aliquando à cohibito puriore sanguine, sed qui mora ineffabilem quandam & malè conuenientem animali qualitatem contraxit, ut in virginibus. Aliter quod sit sapius à bile: postremò à melancholico succo, qui iam acrior sit factus. Cum febre verò in phreniticis assata bile aut melancholico sanguine, vnde in febribus *πρᾶξασθαι* *μανῶδες*.

DESID.

Hippocrates *μανῆναι & ἱπμανῆναι* semper ferè pro vehementi delirio ab acti & calido humore excitato vsurpat, interdum cum febre, interdum sine febre, vt docemus alio loco, quanquam mania propriè dicta febris causa non est, vt phrenitis. Fit & per consensum à vaporibus atrabilaris, & à quouis humore exusto, sed præcipuè melancholico & bilioso. Vno tantùm loco pro ea mentis abalienatione vsurpatur, quæ propriè *μελαγχολία* appellatur, Aphorismo nimirum vicesimo primo libri sexti. Alio verò, pro ea, quæ *μῆρισις*, quem notat Hollerius. Ab omnibus tamen propriè differt feritate & importuna immanitate. Nam mania ita propria est feritas, vt si in phrenitide appareat, ea dicatur *μανία δὲ*. Aëtius ex Archigene & Posidonio maniam prodidit nonnunquam fieri à sanguine copioso nec putrente, sed bene temperato, solâque copia, vt in temulentis, molesto, cuius propria sint signa ac symptomata, risus, vultus hilaris, & perpetuus cantus. Verùm generalius vsurpant nomen *μανίας*, & præter morem Hippocratis. Nam quod à copia sanguinis fieri Hippocrates scripsit Aphorismo quadragésimo libri quinti, Galenus interpretatur de sanguine feruidiore & iam adusto. Insania ergo symptoma sit affecti cerebri, vt genus. Subiectum, cerebrum ipsum. Causa, vel actis humor facultatem ac sensum internum lædens: vel inflammatio cum febre & humoris putredine. Nam cùm nondum putret contentus alicubi humor, nec corpori calorem impertit, erysipelas est, aut oedema, aut scyrrihus, non pleuritis, aut phrenitis. Ob idque Paulus separat erysipelata cerebri à phrenitide. Vbi ergo vel bilis cum putredine ac febre continua feruet in substantia cerebri (non in meningibus, vt recentiores volunt) vel phlegmon subest, phrenitis dicitur Hippocrati. Vbi sine putredine mania, si atra bilis, tanquam cæstro quodam internos sensus exagitet. Alia deliria fiunt à sanguine, aut succo melancholico, aut defectu & inopia humorum ac spirituum, de quibus alibi dictum est. Mania autem interdum ipsa per se oritur: interdum phrenitidi succedit manente febre. Præterea maniacy sæpe febre tarda laborant, sed non mania causa. Itaque non sola febre distinguuntur phrenitici à maniacy, sed ea acuta, vt quæ ab inflammatione oriatur. Adde quòd in maniacy delirium antecedit: in phrenitico sequitur febrem, & quia phrenitici pulsus parvus est & densus, interdum etiam non valde inæqualis: in maniacy quandoque magnus. Postremò, vt dixi, propria est mania ferocitas cum immanitate, vt nisi vinciantur ægri, in proximos quosque ferarum more insiliant. Sed vt ad præsagium veniamus, ex surditate in acuta febre superueniente nemo tutò prælagire potest maniam, nisi adhibita multiplici limitatione. Nam dictum est antè, hanc surditatem interdum criticam esse: interdum mortis prænunciam extincta audiendi facultate, vt in acutis ac turbulentis febribus. Quæ verò ex bile nascitur meatus auditorios occupante, atque ibidem coercita, bilis eiusdem vacuatione per hæmorrhagiam, aut deiectionem biliosam, finitur: vel translatione ad partes infimas, in quibus abscessum facit. Sola ergo ea vehementis phrenitidis & ferina signum esse potest, quæ ab inflammatione cerebri ducit originem, & à bile exæstuan- te, quam natura imbecillior nec reuulsione, nec vacuatione, nec abscessu excludere potest à cerebro. Nam vitione & mora flaua bilis in atram degenerat, quod *μανικὸν* esse scribit.

X.

*Οἱ δῦσκιτοι, ἐν τῷ λαμβάνειν τρομάδας, γλωσσὴν παραλελυμένην, κω-
ττοί, χαλκοί.*

*Valde surdi, in prahendendo tremuli, lingua resoluti, torpidi,
malum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Surditas, tremor, resoluta lingua, torpor omnia malè affecti capitis indicia sunt. Affectio autem ex coeuntibus id genus indicis à frigida materia, quæ & ner-

uos imbuunt, & meatui auditorio infarcta sit, *δύσκηφοι*, vel surda stri, vel qui valde obsurduerunt. *Δύς* enim in compositione aliquid de priuatione in totum minuit, aliquando malè significat, vt in voce *δυσώδης*, malè olens. Interdum difficultatem ostendit, vt in verbo *δυσκλειμαίνεσθαι*. *Δυσκρινόν* autem & quod malè, & quod ægrè atque periculosè iudicatur. *ὃν ἔπ' λαμβάνειν*. vocem *προφήν* audire oportet. Reliqua prius exposita, nisi *ὃν ἔπ' λαμβάνειν* pro initio accesssionis intelligas.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

7. Epid.

HAec symptomata ineunte morbo oppressiōem in cerebro, & origine dorsalis medullæ indicant ab humore multo: progresso verò aut frigus nunquam sanabile, quod calori febrili per resolutionem natiui succedit: aut facultatis animalis infirmitatem vel extinctionem, quorum vtrunque lethale est, illud minus. In voce autem (*δύσκηφοι*) *δύς* significationem augere potius, quàm minuere videtur. Nam hic deprauatam actionem minimè significare potest. Intelligere ergo conuenit (vt in dictione *δυσάνθη*) firmatam iam surditatem & pertinacem vel ab humore crasso penitus impacto, vel ab extinctione facultatis audiendi lasso temperamento cerebri & exhausto humido primigenio ipsius à calore febrili. *ὃν ἔπ' λαμβάνειν προμώδεις*. Tremorem in capiēdo cibo significat hoc loco, non accesssionem febris, vt in Hermoptolemi vxore, *τρέμοι δὲ πρὶ τὰς χεῖρας ἰγίνοντο*, tremores circa manus fiebant: & paulò pòst, *καὶ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρων αὐτῆς τὸ σόμφοίρυσσεν ἑαυτῇ, προμώδεις ἰῦσα*, & ambas manus admouens manducabat, cum tremula esset. Causa tremoris vna est generalis, tonicæ facultatis imbecillitas, quæ grauitati membri liberè dominari non potest. Particulares quatuor: oppressio ab humore multo, vt in his qui iniusto onere opprimuntur: agitatio, aut resolutio, aut ex vniuerso corpore ad cor, vel cerebrum spirituum reuocatio, qui membra firmata & erecta continebant, vt in iratis, timore perterritis, animo deficientibus: intemperies nervosarum partium, vt in nimio vini vsu marcescentibus: extinctio facultatis motricis, in moribundis. Quia autem paralysis motus & sensus, aut alterutrius ablatio est, stupor amissum sensum: tremor motum perditum antecedit. Ex tremore ergo colligit paralysem maximè in parte cerebro affecto proxima, vt lingua. Sola enim magnitudine differunt stupor, tremor, resolutio. Propterea subiicit, *γλώττης ἀρρωδελιμῆς*, lingua resoluti, vel humore nimio madefactis nervis septimæ coniugationis: vel facultate animali ad extinctionem properante. Nam obstructio alterutrius foraminum dorsalis medullæ (duo enim esse septo intermedio distincta, morborum euectus, & diligens exploratio ostendunt) paraplegias & hemiplegias facit, id est, dimidij corporis resolutiones: tenuis autem humor non extendens poros, sed nervi substantiam emolliens, aut crassus obstruens foramen, vel poros *ἀναιδουτῆς*, per quos defertur animalis spiritus ad peculiare aliquod membrum: aut aliquid aliud nervum condensans, vt frigus, vel siccitas: aut comprimens & facultatis com meatum in totum nervi ductum impediens, particularis resolutionis author est. Sed vt tremor ablationis motus: sic torpor vel stupor, ablationis sensus prænūcius est. Subiicit ergo: *τυθροί*, torpidi scilicet fiunt, vel iam sunt. Nam *τυθρότης* torpor cerebri affectus est ab humiditate, vel frigore, vel vtroque, vt stupor membri alicuius à valida refrigeratione, aut nervi angustia, vel compressione. *τυθρότης* (inquit Galenus) ex frigidis crassisque & glutinosis, & omnino moveri contumacibus humoribus nascitur, non autem ex calidis, tenuibus, & acerbis, cuiusmodi est flaua bilis, nisi æger ita morti propinquus sit, vt iam propter extinctionem virtutis conquiescat. Nam desidia huiusmodi non propter humorem sed propter virtutis extinctionem accessit. Fieri autem nequit, vt qui ita torpidi euaserunt, seruentur. Est enim symptoma commune omnium ob immoderatam intemperiem morientium, nec proprium phreniticorum. Quod ergo tandem scribit *κακός*, idem est, ac si diceret, ex his vel paralysem, vel mortem esse in propinquo.

X I.

Προσπύσσει ἀρρωστῆος κίρκυς, καὶ ἔροι ὑπέρθυροι, ἀχαλῶται, ἐκωρδύ

μυοί

μῦθον παρὰ χρεῖστας.

Progresso morbo surditas cum urina subrubra appareant, quæ nihil deponant sedimenti, sed sublimamentum habeant, emouenda mentis signum est. Hem p. Homer. 25. 31.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IAm progressu morbo, quo tempore concoctio expectari potest, si urinz subrubrae sunt, & quæ nihil deponant sedimenti, imbecillitas quidem naturæ, aut repugnans concoctioni materia ostenditur. At quid urina eiusmodi cum sublimamento significet, in sermone de urinis pluribus dicitur. Hæc autem omnia materiæ sursum latæ, quam videlicet crudior flatus est materia frigida euehit. Atque ea ratione ἀκατέστω duplici ratione locutum est, tum quia velut seditio quædam à permisto flatu commouetur, qui ne deorsum subeat, quod crassum est, prohibet, utroque contra alterum certante: tum quia nihil deponatur. Ac verisimile est in ea urina aliquid fuisse perturbationis acri crudæque materia mistis. ψαυγόμενοι autem non necessario delirii signum est: sæpe tamen motum materiæ sursum indicat, & inde delirium, quod in Larissa virgine & Prorrhethico annotauit.

DESID. IACOTII COMMENT.

VRinz præsentem materiæ dispositionem, naturæ victoriam aut expugnationem, partium hepatis, renum & vesicæ affectus tantum indicant: præterea vasorum sanguinem continentium, & virtutis humores generantis tum robur, tum imbecillitatem. Urinas tamen inter phrenitica signa hîc recenset, ut aliis multis locis, tametsi neque partem affectâ, neque affectum per se ostendere queant, sed ὡς συμπεσόντες tantum. In Prorrhethico pro ὕρον ὑμέρουρον urina subrubra, scribitur ὕρον ὀφειρόν, prærubra. Sunt enim tres rubentis urinæ gradus. Subrubra laudatur tanquam salutaris, & solius diurnitatis index. Prærubra, quæ videlicet impensè rubra est, dicitur ἀπύρνη, cruda & sine coctione: & αἵματιώδης cruenta, qualis in nephriticis multis excernitur à labore, exercitio, vehementiore motu, ut affecto iecore rubens proluuies, ὀφειρόν verò, id est, urina rubens in medio est, ob idque medium obtinet tum laudis, tum vituperij. Rubent ergo urinæ vel ubi cōcalfactus sanguis quodammodo colliquatur in febre: colliquatio enim in bilem rubrâ, quæ reuera serum sanguinis est ita eliquati, degenerat: vel propter rarefactâ renum substantiam, vasorū apertionem, & imbecillitatē renum, ut in senibus, quando tenuis sanies sanguinis mingitur, similis excrementis, quæ in hepatici affectus initio excernuntur, nisi quodd magis videtur cruenta: vel cum ora, aut meatus, per quos, ex caua vena in renes urina percolatur, supra modum dilatantur, aut vas rumpitur. Nam duo vasa ingrediuntur renem dextrum in quinque ramos distributum, & in totidem sinistrum, quæ circumdant renis molem, & extremis oris mutuò coeunt. Per hæc vasa serum paucissimo sanguini mistum destillat in renum carnem, non per ora, quæ mutuò coierunt, sed per laterum poros. Ren ergo suscipiens, quicquid sanguinis permistum labitur, serum demittit in sinum. Hinc fit, ut scissum vnum ex his vasis non per poros serum sanguinem destillet in renem, sed per vulnus purum sanguinem cum sero reni affundat, unde in vteras delapsus multo sanguine urinam inficit, quæ reuera est αἵματιώδης cruenta. Sed cum neque bilis rubra, quæ urinam rubram facit, & permistione flatus est crudior materia per agitationem geniti, enzorema attollit, phrenitidem prænunciare possit, sed solius morbi diurnitatem: neque urina cruenta affectis renibus, aliud genus subrubentis urinæ intellexisse videtur. Docuimus autem in librum huius operis de Urinis, ut rubram bilem, ita flavam co-

piofam, aut in atram degenerantem cum magno incendio, in vrinis igneum ruborem acuere, & in auruginosis rubere vrinas præ copia bilis experimentum docet, quanquam rubor is à cruento non parùm distat. Cum ergo longius progrediente morbo (quod his verbis *προσθηκός τις ἀφ' ὧσ' ἔστι* significauit) non modò incalcescat sanguis, ed etiam aduratur, siquidem vrina subrubra & flammea appareat, eaque fuerit *ἀνεπείρητος* sine crassamento subsidente, cuius quidem loco crassiora quædam per totam substantiam vrinæ sursum ferri videantur, vtrunque conicere oportet, & maximam in venis perturbationem vnà cum calore præter naturam non paucò congesto acuatòque spiritu flatuoso: & in hac perturbatione crudorum humorum impetum in caput ferri, accedente præsertim surditate, quæ iam cerebrum à bile oppugnari testatur. Flaua autem bilis & quodammodo vsta, tum propter calorem, acrimoniam & substantiæ tenuitatem, tum propter admixtum copiosum flatum, in sublime celerrimè rapitur, & cerebrum inuadit, ex quo significatio conficitur futuræ phrenitidis. Non tamen simpliciter præfagiendum delirium, quoties in ea vrina encephorema conspicitur, sed cum prauum est, aut lotium confusum. Etenim optimum semper encephorema est album, læue atque æquale. Ac ne id quidem fidum adhuc satis est, nisi & morbo, vt scribit, incrementum præuam illud encephorema superuenerit, & cum surditate coniunctum sit, aut, quod certiorum multò fidem facturum est, cum aliquo signo ex his, quæ phrenitidis propria sunt. Magna autem ad id significandum vis est encephorematis diuulsi, nigri, rotundi, & genituræ similis. Sic in historia virginis in Larissa, causo cum vigiliis laborantis, postquam scripsit ipsam quarto die minxisse tenue paucum, & in illius vrina apparuisse encephorema sublime, statim infert, ipsam delirasse. Eoque ostendit (ait Galenus) ex his encephorematis delirium sequi, quanquam in Prognostico vrinarum differentias omnes percurrens, nullius omnino mentionem facit, quæ phrenitidem præmonstret. Etenim signum hoc per se nunquam vllum insanix genus denunciat, sed interdum per accidens eam clarè & apertè ostendit, quoniam flatuosum continet encephorema. Nam in eo, quod omni flatu destituitur, encephoremata ad fundum vasis subsidunt.

1. Epl. comment. 3.

XII.

Τὸ ἰκτεροῦσθαι ἐν τούτοις κακόν. κακὸν δὲ καὶ ἐπὶ ἰκτέρῳ μάλιστα. τῶν ἀπίων, αἰσθητομένων συμβαίνει πίνεσθαι. τάχα δὲ καὶ κοιλίᾳ ποτηρεύεται τούτοις.

De p. Tract. 31.

Fædavi colore regio in iis, malum. Et fatuitas à morbo regio mala. Hos quidem mutos, sentientes tamen, præfocari contingit. Fortasse verò Et alius male afficitur his.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

MAli accessio est. Quod si expurgata bile in superficiem die conuenienti & tempestiuo fiat, malum non est. Si interna viscerum iniuria commoueatur & intempestiuè, pessimum. Fit ergo morbus regius in hac coitione tenuiore bile separata à crasso frigidòque succo, & in cutem effusa. *μέρος* autem antea diximus fieri refrigerato cerebro, quomodo quibusdam senibus, de quibus dici solet, Bis pueri senes. Est autem non solum refrigeratio, sed qualitas quædam animæ impressa, quæ vix oratione exprimi possit. Hæc autem affectio cur sequatur morbum regium, parùm constat, & eorum est, quæ *ἀς ἐλαττεῖν*. In sequenti oratione verbum *πινέσθαι* non legitur in Prothetico, quomodo neque *προσθηκός τις ἀφ' ὧσ' ἔστι* sed loco *πινέσθαι*, *γινέσθαι*, & loco vocis *ἐπερθερὸν*, *ἐξερθερὸν*, & Galenus eam lectionem agnoscit. Cæterùm *ἀφονία* fit læso communi principio, vnde commune malum omnium actionum, quæ inde procedunt, vt neque sentiat, neque moueatur.

αργεῖ.

æger : vel tantum læsis vocalibus instrumentis , atque ita sentiunt quidem ægri , & aliquando signo edito quid velint , explicant. Alij quoque consignant literis sensa mentis , quod minus periculosum , neque tamen sine periculo est. Nam & quibusdam moribundis id accidit. αἰδαιουμένους autem dicit ἀπαρτύντας , quomodo cogitata animo Latini sæpe sensa dicunt , & illud longius viuens vidensque morior , & quæ prospicimus animo , videre dicimus. πύγιδος autem inde contingit , quod affecti vocales nerui , & qui in laringem disperguntur , contracti , laringem contrahunt : atque inde via spiritus intercepta præfocari ægros oporteat. πονέμενός generalis voce usurpatur Hippocrati , & in ventre , & in capite , & in aliis denique corporis partibus. In ventre quia diffluit , torquetur , commordetur , excruciat flatibus , aut non concoquit , aut breuiter malè afficitur. Hic tamen καθυγραίνεις , vel ut in Prorrhethico , vbi hæc sententia scribitur , vox πονέμενός , hoc est , καί τις καθυγρύνεται , quæ vox sæpius exposita est. Addit autem in Prorrhethico , ut Hermippo contigit , qui ex eo obiit. Vbi enim rarius obseruata res est , aut non ita cōprehendi potest , certa demonstratōne , nomen ægri adicere consuevit Hippocr.

DESID. IACOTII COMMENT.

PARS est superioris Aphorismi , vt ex Prorrhethico perspicuum est. Sententia autem vera quidem est , sed sine exquisito illo artificio scripta , quo vti solet Hippocrates. Quod enim plures partes , aut facultates afficiuntur , cō periculum grauius. At signa sunt ἰκτερίων. Icterus autem in febribus tantum vtiliter & ad salutem apparet , cum die impari & antegressis coctionis signis exoritur , vt die septimo , aut post septimum , bile affatum in vniuersi corporis habitum per crasim diffusa. Paulò deterior , sed ratiō , ex nimia bilis copia , quam venæ præcalidæ sensim gignunt , ac sensim diffundunt. Non enim facultatis secrettricis tantum , sed & alteratricis symptoma est. In vtroque alui & vesicæ excrementa secundum naturam habentia , nullum visceris affectum subesse declarant. Deterior multò , cuius ex fellea vesica origo est , quæ vel non trahit bilem , vel plenior est , vel impedita obstructo alterutro meatu , aut vtroq. In hac quòd vrina magis tincta est , cō salubrior. Conatur enim natura non retinere ad aquam intercutem , sed pellere , quā potest , superfluentem bilem. Hepaticus autem icterus ab inflammatione , aut scirrho lethalis , de quibus dictum est alibi copiosè. μώρσιον autem Galenus hic interpretatur νωρότητα , cum tamen νωρότης id est , torpor , aut ignauia , aut δυσκίνησις mouendi corporis difficultas , oblectio sit facultatis eius , quæ sentit , ac mouet : μώρσις verò ratiocinationis & memoriæ vitium , à frigore citra delirium ægros naturaliter fatuis similes reddens , quales sæpe euadūt senes , cum ad vltimam senectutem ventum est. Huic symptomati similia sunt , non tamen eadem , ἀγνοία καὶ λήθη. Nam duo mala iuncta , ab eadem tamen orta dispositio , μώρσιον stulticiam aut fatuitatem constituunt , rationis , videlicet , & memoriæ lapsus ingens. Interdum enim , explicante Paulo , rationis læsio incipit , quæ accersit memoriæ læsionem , vbi incrementum acceperit : nonnunquam verò initium est à læsa memoria , cui deinde coniungitur rationis defectus. Vnius tamen dispositionis effectus est , frigida nimirum intemperiei cum siccitate coniunctæ , aut sine magna humiditate. Frigus enim intensus animales actiones torpidas facit , obtundit , atque etiam tandem perimit. Ad quod adiuncta humiditas exuperans , soporem ac stuporem affert. Ex quibus etiam intelligitur , neque μώρσιον , neque νωρότητα in ictero cum febre fieri posse , nisi cum æger media iam morte tenetur , vt propter extinctam virtutem conquiescat. Etenim bilis calida , tenuis , & acris , vt calor omnis immoderatio , mobilitatis omnis ac delirij author est , non torporis aut ignauia. Sic in Aphorismis scribit , regio morbo laborantes non ita flatibus abundare natura morbi & materiæ quæ biliosa est , quanquam ratione imbecillitatis partium ad ventrem attinentium flatus generari queant. Nisi fortasse , vt apud nos , sic tempore Hippocratis , icterum ex copia crudi humoris aliquando natum suspicari liceat , qui imbecillitate caloris colligitur , & obstruit. Nam hi & πινυμένους semper sunt , & aliquando pituitam multam in cerebro colligunt , ac perfrigerantur imbecillo calore nativo. Non

I. Prorrh. 31.

I. Prorrh. 31.

5. Aphor. ult.

enim tantum frigus, ut qualitas agens, consideratur à medico, sed per comparisonem remissior natiuus calor, frigus est. Qua ratione non tantum torpor superuenire potest moribundis in ictero, sed quandoque etiam, licet rarissime, ante mortem. & sine morte. Ob eam enim causam dicere videtur & malam in his fatuitatem esse, tracto in consortium cerebro cum ventre: & fortasse alios male affici, quod Hermippo contigit: & aphoniam ac suffocationem seruatō sensu ad hæc omnia interdum accidere. Ceterum cum ἀφωρία, id est, vocis priuatio fiat vel laxis organis vocis, quæ sunt guttur, musculi ipsum mouentes, & nervi, ij præsertim quos recurrentes vocant; vel ipso neruorum principio affecto, vnde facultas mouendi thoracem prodit: vel denegata vocis materia, quæ est exsufflatio, aut cessantibus musculis intercostalibus per resolutionem, vel conuulsionem, aut spiritu vitali suffocato vel resolutō; siquidem in acutis æger neque vocem edat, neque sentiat, cerebrum ipsum & spinalis medullæ originem lædi necesse est, siue opprimatur, ut in apoplexia, morbo comitiali, venarum interceptione; siue spiritus vitalis denegetur, ut in syncope, stragulatione vteri, læsione carotidum: siue facultas ipsa iam extingatur, ut in moribundis. At cum sensus manet cum aliis actionibus voluntariis, solæque vox læditur, in ipsis musculis intercostalibus vitium est, qui exsufflationem efficere nequeunt, aut in laringis meatu, vel musculis eius, vel neruo recurrente, ut cum incisus est, aut refrigeratus. Quia autem cum vocis priuatione suffocationem coniungit hoc loco, rationi consentaneum est in hoc ægro angustiam laringis interceptam fuisse à fluxione confertim in pulmones irruente: aut conuulsos musculos, qui guttur claudunt, vel thoracem mouent. Galenus tamen ἀφωρίαν hic intelligit eam, quæ tandem incidit, cum ad vltima ventum est, quia in Prothetico γινέσθαι legitur pro πνίγειν. Quod subiicitur, καὶ ἰν' ἀποπνεύσει, Galenus scribit fortè hac voce completi voluisse & fluxionem alui lientericam, & egestionis albiæ difficilem excretionem, & quæcunque in ventre contra naturam fiunt, quia alij morsum sentiunt, alij inflantur, vel ructu acido præhenduntur, vel prorsus non concoquunt, quæ in ictero euenire solent propter bilis absentiam, & caloris natiui infirmitatem. Geminatur enim tandem malum, & contrariis causis affectus constat, bile in venosum genus & corporis habitum diffusa: cruditate verò & pituita multa in aluo congesta, quæ nec concoquitur, nec detergetur. Optimè autem ex aluo malè affecta de ictero symptomatico felleo, vel hepatico iudicandum docet, quod in critico excrementa secundum naturam habeant.

3. Proth. 40.

XIII.

Τὰ δὲ ὀδυνηρὰ παρ' οὗς ἀντίρρονα, ὀλέθρια.

Quæ verò ad aures dolenter exurgunt, lethalia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non omnia quidem lethalia; sed quæ proximè scriptis casibus vel omnibus, vel pluribus superueniunt. Nam salutare sunt parotides aliquando. Vnde Διοσκουρίδης dici Celsius testis est, à fausto salutis omine. At viribus collapsis ferè sunt lethales, & vbi importunè excitantur, ut antè dictum est. Particula δὲ interiecta, videtur hæc priori sententiæ connectere.

DESID. IACOTII COMMENT.

Præfagia ex parotidibus superiore sectione copiosè explicata sunt: hic differentias quasdam repetit. In vniuersum in febribus acutis omnis parotis locum dat suspicioni alicuius mali, & metum iniicit erudito medico duabus de causis. Vna propter febrem antecedentem & coniunctam. Nam ferè superueniunt fractis iam viribus, ac videntur nouam morbi historiam ordiri, causasque attexere lethi, ut ait Propertius. Etenim fessus æger magnos abscessus, qui tempore ac virium robore opus habent ad coctionem & suppurationem, vix sustinet: parui non soluunt morbum. Sic Hippocrates in Epidemiis conqueritur, cum tempora longa fuissent, laborèsq̃ue

1. Epid. 2.

borésque multi, & colliquatio mala, in ægris, quos curabat, abscessus extitisse, vel maiores, quàm ferri possent, vel minores, quàm conferrent, sed celeriter recurre-
rent, & in deterius abirent. Altera ratio est, propter naturam loci, in quo consistunt
& vnde manant. Siquidem ut supra exposuimus, ex auribus, & propter aures ple-
rique moriuntur, idémque iudicium de parotidibus, quæ & cerebro vicinæ sunt,
& in eo germen habent, interdum etiam in vniuerso genere venoso. Ob idque ne
ipsarum quidem suppurationi fidendum est, quòd frustra fiat quapiam in parte pri-
uatim coctio, toto morbo incocto, aut reliquo vasorum humore perniciosè affe-
cto. Nam Cratistonastræ & pictoris ancillæ suppurarunt parotides, nec tamen eua-
serunt curante Hippocrate. Sola igitur parotis periculi metu liberat, quæ modera-
ta est, sine dolore, & integris viribus erumpit: præterea die critico, antegressis co-
ctionis signis tum in toto venoso genere, tum in parte, quæque aut ad suppuratio-
nem sine molestia ducitur, aut faciliè resoluuntur propter materiam caliginosam: aut
citra hæc, superueniente biliosorum excrementorum excretionem per aluum, vel
vrinas, materiam morbificam expurgat, ac symptomatum omnium remissionem
affert. Sic enim Calsio rectè *διόσκαροι*, aut *διόσκαροι* dicuntur, quo nomine Castor
& Pollux nautis affulgent, & procellas, turbines ac tempestates leniunt, quasi τῷ
διόσκαρος. Aliæ omnes aut in cerebrum resiliunt, aut vehementia symptomatum
ægros conficiunt, aut diffusa in thoracem & pulmones materia præfocant. Quo-
circa rectè monet hoc loco Hippoc. quæ ad aures cum dolore exurgunt, lethalia
esse, necessitate videlicet medica, idque τὸ καὶ ὅλῳ continet, non καὶ ὅλῳ in icte-
ro. Tales sunt parotides, quæ ex aduersa valetudine accidunt, morbosam materiam
in corpore relinquunt, magnam phlegmonem concitant, & ab acriori materia pro-
ueniunt. Nam dolorem inferunt, quia & repentiè influunt, & copia materiz vehe-
mentem tensionem, acrimonia morsum acerrimum, inflammatione calidam at-
que inæqualem intemperiem concitant, quæ grauissimi doloris causæ iuuenes po-
tissimum celeriter rapiunt. Nam vigiliis, inquietatione, spirituum omnium motu
& agitatione dolor sanguinem biliosorem reddit, febrem auget, conuulsionem ac-
cercit, & quasi momento vires prostermit. Tensio etiam fit (inquit Galenus) propter
crassos lentosque humores, qui pertinacissimè afflictis partibus infarcti sunt: vali-
da verò intemperies, quia valde calidi aut frigidi existant, vnde geminatur peri-
culum. Nam præter doloris acerbiteriam, calidi quidem humores, tenues & acres
promptissimè ad cerebrum referuntur: crassi verò & lenti, in doloribus à calore
concoquente domari non possunt. Sola igitur spes est in viribus, alui profluuium, &
vrinæ crassæ copia. Tumores (inquit Hippocrates) qui circa aures fiunt, & in feбри-
bus cum dolore exurgunt, quibusdam cessante iudicatoriè febre, neque sedati
sunt, neque suppuraerunt. Factum his biliosorum profluuium, vel dysenteria, vel
crassarum vrinarum sedimentum soluit, quod Hermippo Clazomenio contigit.

1 Epid. sect. 2. 84.

1 Epid. 1.

1 Epid. sect. 2.

XIIII.

Τὰ παρ' ὧν ἐκ τῆ ἐμπροσθεν ἀλγύματος ἐρυθήματα ἐν πυρετοῖσι γινώ-
μμεθα, σημεῖον μὲν ἐρυσιπέλατος ἐπὶ προσώπῳ ἰσομὲν ἂν ἔσθ' ἢ πάσμοι ἐν
τῶν τοιαύτων γίνονται μὲν ἀφαιεῖς ἢ ἐκλύσιος.

Rubores qui ad aures ex priori dolore commouentur in febrilibus, signum quidem sacri ignis, qui in facie eueniat. Sed & conuulsiones ex his cum priuatione vocis & virium exolutione.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eρυθῆματα rubores, qui effuso sanguine fiunt, intelligit. Sanguis enim effun-
ditur primum: deinde putrescit, & fit vel inflammatio, vbi purior, vel erysi-
pelas, vbi multa bilis sanguini permixta est. Ut ergo ἐρυθρὸν ἰναίμεν dicitur Hippo-
crati, ita ἐρυθῆματα, vbi parte aliqua peculiariter sanguis suffunditur. Aliquando
tamen

tamen & inde phlegmones, & erysipelata *ἱρυσίματα* appellat. Fiunt autem ad aures, quæ pluribus venis ab occipite & temporibus cinguntur decumbente sanguine in caua illâ & glandulosa corpora, quæ auribus vicina sunt, verum occupatis venis iis & locis, in faciem quoque præ copia rubor extenditur. Sæpius enim videas parotidibus excitatis ruborem spargi in regionem, quæ mento subiacet, & faciem, ut malæ, buccæ, genæ quoque & labra rubra extumeant. *τὸ ἔμπροσθεν ἄλγος*. vel quod antecessit, vel quod ex anteriore parte corporis excitatum fuit. Sed prior sententia melior est. Cum enim in capite venæ anteriores è posterioribus propagentur, à maioribus in minores venas ferè tranfluxio est. *συμῆεν μὲν ἱρυσίματος*. Tenuior acriorque sanguis in minores venas tranfluit: crassior maioribus retinetur. Itaque in faciem, ubi minores venæ sunt à maioribus propagatæ, faciliè transfluens humor actis tenuis, quæ bilis est, erysipelas in facie commovebit. Sanies enim & velut *ἰχὲρ* sanguinis innatans bilis est, quam nonnulli veterum *ἱρὸν χαλκόν*, bilem rubram appellarunt. *ἀτὲρ ἢ πᾶσμός*. Ex iisdem quasi tunicis venarum, hoc est, è iugularibus propagines in caput interius, exterius, & faciem variè disperguntur. Si ergo iam plenioribus venis exterioribus materia cursum teneat in caput, aut quæ exteriora occupat, maligna vi morbi relicta sede ignobili transcurrat in nobilem, optimo iure conuulsio à copia & acrimonia vitij movebitur, & *ἀφονία* lèso vocis principio & exolutio. Grauius enim affecto vno è tribus principiis, reliqua facile consentiunt. Itaque mori ægrum par est.

DESID. IACOTII COMMENT.

De const. 4.
lib. 18.

6. Aphor. 25.

3. Protr. 19.
6. Epid. 29.

4. 27.

Phlegmones dictio, quæ pro fetuore & sine humore à prisca usurpata est, interdum ex benigno & naturali sanguine propriam exquisitamque inflammationem significat: latius verò erysipelata complectitur: sæpius ex omni fit humore. Non tamen erysipelas sub phlegmone tertio modo sumpta comprehenditur. Nam & Paulus separat erysipelas cerebri ab inflammatione phreniticorum, & Galenus scribit in pleura erysipelas fieri, quandoque pleuritim, licet pleuritis ex omni fiat humore. Est ergo inflammatio, cum humor contentus alicubi putret, atque incalescit, siue suapte natura calidus iam sit, siue frigidus, vnde inflammatio dicitur erysipelatodes, vel œdematodes. At ubi humor ille nondum putredinem concepit, nec calorem extraneum impertit corpori, erysipelas est, aut œdema, aut scyrrhus. Erysipelas itaque fit à bilioso sanguine nondum putrente intra tumorem, sed integro adhuc & fluctuante, licet non ita multò post corrumpatur. Quo fit, ut erysipelatis tum ad exteriora, tum ad interiora conuersio prompta sit ac facilis, quam Hippocrates diligenter obseruari debere sæpe admonet. Nam (ait in Aphorismis) erysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum. Hoc ergo loco ex rubore ponè aures, qui dolorem capitis in febribus consequatur, præsa-giendum erysipelas & parotidas docet Hippocrates, humoribus calidis ab intimis partibus capitis eò confluentibus, in quibus præsertim caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur. Tum subicit, in his metum esse à conuulsione cum priuatione vocis & virium exolutione. Nam humor tenuis & calidus, necdum in parte putrescens faciliè refluit, suæque acrimonia neruos vellicans conuulsionem accersit, & *ἀφονία*. Verum improprie voce *ἐκλύσις* vsus esse videtur. Nam exolutio immoderatam excretionem, non suppressionem sequitur, & exolutum corpus cum molli & resolutio similitudinem habet, licet non eadem sit affectio. Languente enim facultate, quæ mouet musculos, corpora ægrotum iacentia *ἐκλυτα ἢ πάρετα* dicuntur, exoluta ac defecta, cuiusque exolutionis signum est decubitus supinus, aut ad pedes prolapsus, cui omnino contraria est conuulsio, quæ motus ciet naturalibus etiam vehementiores, & paralyfi sæpe remedio est. Nisi dicamus exolutionis nomen pro resolutione & facultatis motricis defectu usurpari. Etenim conuulsio resolutioni superueniens interdum utilis esse potest. At cum antecedit, non rarò in resolutionem desinit, frequentique & violento motu interrupta vires dissipato spiritu exoluit. Quod Hippocrates docet de victus ratione in acutis. Vbi Galenus, Conuulsiones (inquit) quæ totum corpus concutiunt, vniuersas cal

fas calc faciunt partes, adeò vt ex multitudine aliud per cutim digeratur, aliud ad aliquam ex non præcipuis expellatur partem, vbi cum periuaciter impactum fuerit, paraplexiam facit. Ex quibus intelligitur ex sententia Hippocratis, periculosas esse omnes parotides cum dolore, vt superiore Aphorismo docuit. Periculum autem esse aliud in aliis. Nam quæ ex crasis & lenis humoribus constant, neque resolui, neque ad suppurationem duci possunt: quæ vero ex tenuibus & acerbis, in cerebrum refluyente materia conuulsiones asserre solent, à φωνία & resolutionem tum corporis, tum virium. Sic in Epidemiis parotidum alias molles & laxas facie Hippocrates ex substantia caliginosa, quæ siue suppuratione facile discutitur alias cedematis participes ex crassiore pituita: quasdam cum rubore & phlogosi aut à flaua bile, vt erysipelarodes, aut à sanguine, vt phlegmonodes, quas ἐρυθματώδης καὶ ἀλγυμώδης nomine hic expresit. Quod autem eas ex priori dolore commoueri ait, ex consensu fieri intelligit, quod alibi propter aures dixit. Quando videlicet copiosa & acris materia cerebrum obsidet, ac dolorem capitis aut phrenitum concitat, deinde tenuior pars in aurium glandulas diffunditur. Plenior enim locus, nec totius materię capax partem in nervosas partes extrudit, partem in faciem, aut natura infirma motui humorum dominari non potens, ab exterioribus ad interiora ipsos recurrere sinit. Hinc enim erysipelas in facie: illinc conuulsio, ἀφονία, ἐκλεισις: quæ omnia ancillæ contigisse obseruavi, paulò antequam hæc scriberem, unde tamen conualuit.

1. Epid. sect. 1.

6. Epid. sect. 6.

X V.

Τὰ παρ' οὗς ἐπὶ πλείοσι δυσώδεις πυρετοὶ ὄξεί, ὑποχονδρία σιωτόντα χρονιώτερος ἀρθεύει, καὶ εἰς ἐκεί.

Tumores circa aures post expurgata plurima grauius olentia: acuta febre, hypochondrio intento, tardius excitati interficiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID in vno ægro obseruavi, qui acuta febre correptus & contento vtroque hypochondrio, plurima per aluum deiecit, nigra, porracea, cruenta biliosa, grauius olentia. Atque in morbis aliquādo breuis κατὰ φύσιν, surditas leuis, breue delirium, è quibus parotides expectabantur. Sub finē morbi eò vergente natura, sed per imbecillitatem succumbente, graui orta spirandi difficultate obiit trigesimo. In altero eadem ferè omnia, & eò grauiora singultus, animi deliquium, frequens ἀφονία, pulsus deficiens interuallis: sed parotidas non audio sub mortem excitatas. Obiit & is eodem modo difficili spiritu. Obiit autem ad trigesimum. Plurima ergo excreta grauius olentia magnam putredinem indicant, & interdum corrupta viscera. Nam dissectis cadaueribus vtriusque nihil viscerum integrum inuentum est, sed abscessu & marcore confecta omnia, lien, hepar, pulmo. ὑποχονδρία σιωτόντα. Et hinc quoque sæpius præsagium fecit in hoc opere futurarum parotidum, maximè, vbi non ita acris materia est, & paulò inde longior morbus est. σιωτόντα autem, quia inflammatum. Ac de intensione hypochondrij multa prius. χρονιώτερος ἀρθεύει. Quia materia frigidior, quia natura imbecillior. Ac in parotidibus hæc obseruavi primo septenario ortas graues esse: deinde quæ tardius excitantur. Ac rarissimè vidimus salutare.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prothetico eadem ferè sententia legitur, nisi quod pro πλείοσι, scribitur, ἡλικίᾳ, hoc modo, ἐπὶ ἀλγυμώδεις δυσώδεις πυρετοὶ ὄξεί, ὑποχονδρία μετὰ χρονιώτερος, τὰ παρ' οὗς ἐπαρθεύει κατὰ φύσιν. Ex voluulis male olentibus cum febre acuta hypochondriūque sublimi diutius perseverante parotides exurgentes perimunt. Quasi dicat, In ileo, qui fit vel à duro stercore, quod à crasis, quibus vicinum est, obdurescens ileum intestinum excipit: vel ab inflammatione, cui ex tenuibus ileon ob

vasorum

vasorum sugentium copiam maximè pater, parotidas interdum fieri : & si fiant, lethales esse, si ileus coniunctus sit cum febre acuta, & hypochondrij tensione firma, quòd illa inflammationis signum sit, hæc hepatis per consensum grauitè laborantis ob vicinitatem & inflammationis magnitudinem : maxime verò mortem insequi, si ileus ille δυσώδης, foetidus & graueolens fuerit, id est, vt Galenus interpretatur, si in illo ileo stercus reddatur vomitu, aduersa naturæ via, & inuerso cōtractionis intestinorum ordine ab infernis ad superna: vel expirationis foeteat, vel ructus, vel flatus, vel totius corporis habitus. Deterrimus enim est stercoris vomitus : imior aliquantò foetens sudor per totum corpus fusus : soli expirationi communicatus leuior : eructatione tantò facilior, quantò magis consentit ventriculus intestinis, quàm pectus. Crepitus autem purus magnitudinem obstructionis intestinorum arguit, ob idque Aurelianus, foetidum commendat, quem tamen hic Galenus vituperat propter immoderatum foetorem, qui caloris præter naturam & ingentis putredinis soboles est. Sed cum hæc affectio toto genere sit exitialis, non propter parotidas, quæ tardius excitatæ sint, sed propter febrem acutam, & lethalem tum hypochondrij, tum intestinorum affectionem intèreunt ægri. Quid enim magnū aut ex parotidibus, aut ex bonis etiam urinis in tam graui morbo speres? aut quæ relinquitur mortis dubitatio, si particularis morbi extremo discrimini accedat viscerum nobilium cōsensus & facultatum omnium resolutio, quam expurgata plurima grauitè olentia denunciant? Rationi ergo & experimentis cōuenientius scribitur hoc loco, ἐπὶ πλείοσι δυσώδεσι, in multis graueolentibus, & foetidis excrementis alui. Nam hæc cum tensione hypochondrij & febre acuta coniuncta febrilis affectionis focum in hepate consistere significant. hypochondrij enim, vox numero singulari posita dextrum designat, authore Galeno, propter excellentiam, qua alteri præstat. Modus ipse febris, quæ acuta est, & linguam exurit, comeduram confirmat. Tensio autem hypochondrij (cuius differentias & præfagia exposuimus alio loco) quæ momentanea non est, aut interrupta per intervalla, sed pertinax ac dolorifica, ceruissimum signum est inflammationis subiectæ siue cum tumore fuerit, siue sine tumore. Nam parua phlegmone hepatis, aut in concaua tantum parte tensionem sine tumore facit: magna autem, aut in parte gibba, cum tumore, cuius moles per intermedios musculos abdominis tactu facilius deprehenditur. In omnibus autem excrementa alui robusto adhuc viscere sicca & exusta sunt, veluti quæ σφραδύδα appellantur: eodem verò infirmo liquida & chylosa sunt, quando non trahit è ventriculo: aut foetida, corrupta, digra, porracea, cruentas, quando propter resolutionem caloris natui neque sanguinem probum conficit, & qui confectus est, febrili incendio ac mora mirandum in modum corrumpit. Sic vt in pure, ita in excrementis alui & foetoris absentiam improbat Hippocrates, & immoderantiam, de qua copiosè dictum est in vltimum librum tertie sectionis huius operis. Parotides ergo in huiusmodi inflammationibus tardius oboriuntur, quàm vt tam grauem morbum soluere queant, resolutio iam hepate. Oriuntur tamen interdum impetu quodam incitato, & quasi vltimo naturæ conatu ad humoris excretionem, sed frustra & symptomatis ratione.

3. Epid. sect. 1.

XVI.

Τὰ παρ' οὗς, παῦλα τοῖς παραπληκτικοῖς.

Parotides male paraplecticis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Paraplectici fiunt aliquando quidem soluta apoplexia, eiusque materia in partem aliquam corporis, vel dimidium eius conuersa, quæ paralysis dicitur. Peculiariter partis alicuius, vt brachij, lingue, & id genus. Ea sit nonnunquam nec antecedente apoplexia. Nascitur autem serè à frigidiore materia, quæ è capite in partem aliquam defluit, quomodo pluribus accidit Thalsis statu aquilonio, australi

australi autumno, hyeme frigida & aquilonia exprimere humorem è capite, quem antegressa autumni conditio collegerat. Aliquando refrigerata insigniter parte, ut sphynxtere iis, qui diutius consistunt aqua frigida. At vudecunque fiant parotides inutiles, quæ morbi magnitudini non respondeant. Deinde videntur eiusmodi parotides fieri in paraplecticis, non recurrit è nervis resolutæ partis ad aures materia, sed noua materia è capite in glandulas aurium dilabente. Hoc modo legitur in Prothetico, τα περ' ατα φλάγδα ὡς παραπληγικοῖς.

DESID. IACOTII COMMENT.

Nerui actio duplex est, sentiendi videlicet, & mouendi. Omni enim neruo vis sentiendi inest; nempe tangendi, non tamen mouendi, nisi duris. Cum ergo actio quævis vel auferatur, vel imminuatur, vel deprauetur; si auferatur sensus tactus, resolutio dici potest: si imminuatur, torpor & stupor dicitur. Idem iudicium de motu. Nam si imminuatur, torpor etiamnum ut imminutus sensus, nuncupatur: si auferatur, vel id in toto accidit corpore, & apoplexia est: vel in totius corporis medietate dextra vel sinistra; vel in parte aliqua corporis tantum, ut brachio, crure, lingua. Prior affectus ὡς παραπληγία & aliquando ἱμπαργία, vel paralysis dicitur: posterior verò improprie quidem, sed & is latius sumpto vocabuli significatu paralysis nuncupari solet, interdum etiam Hippocrati apoplexia, ut cum appellatur cras apoplecticon. Galenus autem paralyim potissimum appellat, cum aufertur motus manente etiam sensu. Vbi verò sensus perit solus, non contendit, sitne paralysis, quanquam vulgarem verbi usum esse ait, ut motus perditus simpliciter resolutio siue paralysis dicatur: sensus verò non simpliciter. Vtrumque autem fieri potest. Nam coacta natura à mouendi vehementia alios nervos ad profunda ossa in musculos adaugendos mandauit, alios extrorsum ad eum, cui externæ molestiæ sensum impertiunt. Accidit itaque, ut causa, quæ morbum gignit, modò hos, modò alios obsideat. Est ergo (ait Galenus) ὡς παραπληγία affectio vnius partis corporis talis, qualis ὡς παραπληγία totius, vel, ut alio loco, qualis est totius corporis apoplexia. Et eas, quæ ex apoplexia, vel epilepsia ad aliquam ex non præcipuis partem irruunt paralyses, Hippocrates paraplexias dicere consuevit. Causa autem, quam vulgo formalem vocant Philosophi, impedimentum est comitatus facultatis animalis. Non enim oportet, quod quidam putant, nervosam longitudinem humore occupari, sed obstrui tantum foramen, quo vel facultatis irradiatio, vel spiritus ipse animalis penetrat in partem, quæ mouetur & sentit. Quoties autem principium spinalis medullæ in ceruice obstruitur, densatur, aut comprimitur altera parte, quæ medio septo diuisa est, fiunt paraplegiæ, tumque illæ faciei partes manent. Quod si faciei pars aliqua simul cum toto corpore resoluta sit, resolutionis dispositio in ipso cerebro consistit, quia nervi, qui per faciei partes disperguntur, à cerebro ortum habent. Accidit itaque nonnullis, ut faciei partes duntaxat afficiantur, quemadmodum & vna aliqua particula, ut lingua, oculus, mandibula, labrum. Etenim non omnibus ab vno loco principium insluit, ut pote quæ ex diuersis cerebri partibus nervos suscipiant. Ex quo intelligitur, cur parotides paraplecticis semper malæ sint. Ex his enim manifestum est non solum partes inferiores, quæ resolutæ sunt, sed etiam cerebrum ipsum ab humore occupari. Nam cum particularis est resolutio, humor (de ea enim resolutione locus hic intelligitur, qui fit ab humore, non à solo frigore, aut compressione nervi) aut crassus, aut glutinosus in nervo impactus est, qui sensum motumque partibus, quibus inferitur, aut minuit, aut prorsus aufert, unde nervosæ partes relaxantur, atque exoluuntur, membræque interdum otio humidiora fiunt & refrigerantur, interdum etiam extenuantur, & atrophia, extabescunt. Prohibita nempe spirituum transmissione nutrum partius resolutam partem & refrigerari necesse est. Is igitur humor temperamento frigidus, substantia crassior, & sine acrimonia haudquaquam recurrere in caput potest, ut inde parotides fiant, nisi cum adhuc est in motu, ut alibi docuimus. Quod si recurrat, abscessus perniciosus est, quia morbo impar, & in superiorem sit partem. Optimorum enim

3. de locis aff.
sect. cap. 10.

3. Proth. 26

4. de med. rat.
in ac. 27

1. Prop. 2.
2. Epid.

abscessuum notas duas Hippocrates docet, ut respondeant magnitudini morbi, ac deorsum & longissimè à morbo discedant. Altera parotidibus perpetuò deest: hic vtraque, cum & morbo sint inferiores, & per locum nobilem materia morbifica diffundatur.

XVII.

Τὰ παρ' οὗς ἐν μακροῖσι μὴ ἐκπνέουσιν, ἰσχυράκιμον, κοιλία δὲ τοῖσι τετέτοις
(τάχα φέρον). ἄραγε οἱ δὲ παρ' ὧν κεφαλολυγικοῖσι; ἢρά τι ἐφιδρῶσι τὰ
ἄνω; ἢρά τι καὶ ἐπὶ ῥιγέσιν; ἢράγα αἱ κοιλίαι χαλάρηγυνται; καί τι καὶ κω-
ματώδες; ἄρα καὶ τὸ ὕδατος οὖρον ἐναυρῆν μὲν λυκοῖσι, καὶ τὰ ὑποποί-
κιλα, ἐκλυγῆ, δυσώδεα;

Tumores circa aures in longis morbis non suppurantes, lethales. alui verò his deorsum feruntur. An non capite doleant, quibus parotides excitantur? num 5 è superioribus partibus exudant? num 5 subinde leuiter rigent? an non 5 alui erumpent? num utcumque comate tenentur? an non 5 urinam aquosam mingunt albis sublimamentis, 5 subuaria, subalbida, grauiter olentia?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IAm ante dixit in ardentibus si non suppurent parotides, rarè ægros sanescere: nunc in longis morbis. Si ergo non vertuntur in pus, infirmitas caloris infiti & partium similiarium intelligitur. Confectis ergo longo morbo viribus, exigua spes est. *Alui verò. τάχα, fortasse κατὰ.* Sed rectè τάχα, quia id contingit aliquando, ut excitatis parotidibus, quæ non suppurent, aut aliter resoluantur, natura ad ventrem deturbet materiam, quod prius annotatum est. Itaque robusta virtute æger sanari potest soluta aluo. At iam confectis metus est, ut ne natura vim solutionis alui sustineat. *κοιλίαν verò φέροντα* dicit pro eo, quod sæpius dixit ἐκπαράχιδτα, κατὰ ῥιγέσιν &c. *An non capite doleant.* Inter signa parotidum capitis dolor & grauitas. Ac excitatis parotidibus si nihil reliquum sit in capite, neque materia, neque qualitas illa dolorifica, non dolebit caput. Alioqui dolere par est. Sudabunt autem præ copia natura oppressa parte superiore, quia qua parte morbus, inde ferè exudatur. *Num 5 subinde leuiter.* Sæpius commota ad excretionem materia, sed recurrens celerius rigores eiusmodi commouet. *An non 5 alui 5c.* Si sæpius concitata materia, & ex atriæ regione mota ad ventrem decurrit, exturbatur aluus. *Num utcumque comate.* Hoc quoque inter signa parotidum plenius caput frigiditate materia indicans. Aliquando quoque à parotidibus coma lethale excitatum vidimus. *An non 5 urinam.* Quisquis author fuit huius operis, obseruasse in ægris multa necesse est. Plurima enim quæ & hoc loco & aliis scribit, cuius medico non quæstuario, sed humanæ salutis studioso liceat cognoscere. Hic ergo omnia complectitur, quæ ad parotidum rationem pertineant, quæ antecedunt, quæ connexa, quæ consequuntur. At non facilè intelligas urinam aquosam esse, hoc est, albam, tenuem, pellucidam, quæ album habeat sublimamentum. Nam quæ aquosa omnino cruda est; quæ album sublimamentum habeat, cocta est. Oportet igitur partem materię coctam, unde sublimamentum; partem incoctam, quæ vertatur in abscessum. Et quomodo in quibusdam excretionibus criticis vrina manet tenuis aliò conueria materia ad excretionem, ita fieri potest in abscessu. *Et subuaria, subalbida.* Hæc in Prothetico ad vrinas refert Galenus. Hic autem commutatur numerus. *ἄροι enim ὕδατος* dixit numero singulari. Nunc autem ὑποποίικιλα numero plurali

plurali: quod ad alui deiectiones conuerterem, nisi aliter Galenus exposuisset. Nam ad urinas refert in Protrhetico, ubi alia quoque addit stillationes è naribus & linguam leuem.

DESID. IACOTII COMMENT.

Parotides neque in valde acutis morbis, neque in diuturnis fieri solent, sed mediis inter utrumque genus. Nam morbi acuti, quos calidus & tenuis humor excitauit, per vacationem iudicantur. In vetustis autem multum morbis tum propter frigiditatem crassitiei humoris, tum naturæ imbecillitatem longo iam spatio fatigatæ, in inferioribus partibus oriuntur. In acutioribus iuxta aures. In his enim & humor minus crassus, & caliditas multa, & virtus robustior est. Qui proxime ad hos & illos accedunt, abscessus indifferentes committunt, nec in his ex tempore coniectura esse potest, sursumne, an deorsum potius erumpent, sed ex aliis signis id oportet diiudicare. Parotides ergo in morbis valde diuturnis merito lethales sunt, præsertim quæ non suppurant fractis iam morbi diuturnitate viribus, & ut Hippocrates scribit, prægressis multis laboribus ac colliquatione mala. Nam ubi multorum humorum incoctorum copia fuerit, abscessus fiunt, qui si exigui sint, nihil conferant: si magni, à virtute sustineri nequaquam possint. Diuturnitatis autem morborum causa est per se duplex, tertia per accidens. Vna quidem eaque frequentissima, visceris alicuius latens vitium unde perennis est, ac perpetua noui humoris generatio. Altera, copia, vel crassities, vel lentor, vel frigiditas materiz. Tertia, ignorantia medici, aut ægri negligentia. His autem, quibus parotides sunt, nec suppurant, interdum remedio est alui profluuium, aut urina crassa, & multa. Interdum autem impetu inani facto natura imbecilla eò humorem noxium cum deponere nequaquam possit, *ἢ τὸ πλεονεξομίας* abunde fluente aluo exoluitur. Num autem recurrentes parotides eo profluuiio vacuentur, an natura, non iudicationis ratione, sed propter hepaticæ facultatis infirmitatem noxios humores deorsum excernat, ex aliis signis sæpius expositis sectione prima diiudicandum fuerit. Quæ sequuntur, dubitandi notam (*ἔφα*) præpositam habent ambiguitatis euentus argumentum. Etenim cum ex rei essentia fieri non potest, ut per demonstrationem aliquid affirmetur, neque ad id quicquam probabile experimento ipso habet auctor, quod non sæpe res ipsa visa sit, ea coniunctione vititur. Nos autem ad interrogata singula breuiter sic respondere possumus. Ad primum, Neque cephalalgicis parotidas semper euenire, neque cephalalgiam signum esse parotidum proprium. Nam capitis dolor parotidibus quidem, vomitui & hæmorrhagiæ commune signum est, cum repente circastatum inciderit: sed in calidioribus succis capitis dolor potius commouetur: in frigidioribus coma & surditas, unde parotides. Ferè tamen à capite oriuntur parotides, aliàs sine febre, aliàs in acuta febre, in qua præsertim caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur. Sed in præsagio primum illud constituendum est, num abscessu morbus iudicari debeat. In quo hoc caput est, morbum ægrè quidem concoqui posse, nec tamen esse mortiferum. Nam si faciliè concoquatur, non per abscessum, sed per excretionem, aut paulatim concoctus desinet: si verò lethalis est, non potest ullus abscessus bonus exoriri. Itaque illum inter faciles, & perniciosos medium esse oportet. Hoc ita constituto, obseruanda est humorum inclinatio, ad quam videlicet fiat partem, cuius signa copiose exposuimus in prima sectione. Cephalalgia autem ex eorum est numero, quæ humores ad superas partes cursum inflectere denunciant. Ad secundum constat *ἰσχυρὸς* id est, sudorem tenuem in toto corpore, aut in capite & thorace tantum, siquidem à virium resolutione, aut spirituum vitalium moru & agitatione fiat, nihil minus quàm parotidas præmonstrare: si ab oppressione, parum momenti habere ad parotidum præsagium. Ad tertium, rigorem experimenta docent multis de causis fieri. Est enim vehementior corporis concussio cum refrigeratione dolorifica neruolarum partium, cuius causa est inæqualis contra-

I. Epit. sed. 2.

Ratio caloris nativi à contrariæ materiæ motu & occurfu. Illa autem materia est vel acris humor, ut bilis, motu suo vellicans nervosas partes: vel frigidi & crudi humores (qui si extra venas excreti putrescant, febrem quoque inferunt: sin absque putredine moveantur, rigorem sine febre pariunt) vel suppurans vapor aut sanies membranas & suppurante materia per morsum afficiens. Inde enim fit, ut sanguinis ac spiritus impetu quodam facto versus interiora partes extimæ & nervosæ exangues quodammodo frigore afficiantur, quæ postea refrigeratio unâ cum horrore, calore naturali & febrili ab internis versus exteriora, quasi postliminio prorumpentibus & recalsactis nervis discutitur, atque aliquando sequitur excretio, aliquando nulla est. Cum ergo illius frigoris causæ efficientes multæ sint, rigoris quoque species multas esse necesse est, nec ex omni rigore idem significatur. Quare in parotidibus & rigor antecedere potest, cum fit subita materiæ translatio in caput: & consequi, cum suppuratum concipiunt, aut intro recurrunt. Ad quartum, profusa alius humorum inclinationem ad partes infimas potius præmonstrat, quàm parotidas. At si parotidibus profluuium alui superuenerit, interdum illâc vacuata materia ægrum periculo subducit: interdum resolutam hepatis & ventris facultatem consequitur. Ad quintum coma cum surditate, in quibus & quotempore spes est abscessus, parotidum certissimum signum est: superueniens verò, mortis, utpote quod cerebrum copia humoris opprimi, aut resolui, aut refrigerari ostendit. Ad sextum, aquosæ urinx cum encephalate albo ad parotidum prænotionem per accidens conferunt, quia neque omnino crudum esse morbum indicant, ut aquosæ sine sedimento atque encephalate: neque coctum, ut quæ sedimentum album, læue, & æquale continent. Mediæ igitur sunt inter planè crudas & coctas, & medium quoque, atque semicoctum esse morbum declarant, qualis eorum morborum natura est, in quibus expectandi sunt abscessus. Alba verò & graecolens urina, aut vlcus in meatibus urinariis, aut malignum & pestiferum morbum denunciat potius, quàm abscessum: qui si cueniat, prauus omnino futurus est. Puris autem foetidi per urinas excreti causa vel in renibus est, uteribus, aut vesica: vel in superioribus partibus, ut in thorace, de quo postea: vel etiam in ipsis valis ut sanguis excrefcens & versus in pus, qui ad meatus urinx salubriter à natura pellitur. Frequentissima tamen causa est vlcus renum dolentium, quanquam neque necesse est vlcerosos renes dolere, cum eorum substantia nervorum sit expers: neque si doleant, & pus excernatur, vlcerari, qua de re exactius alibi.

XVIII.

Τὰ παρ' οὗς λαπαύσκει βηχία μετὰ πτυαλισμῶν ἰόντα.

Abscessus ad aures solvunt tussicula cum sputationibus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πτυαλισμὸν & πτυλισμὸν dicunt: λαπαύσκει & ἐπαλλάσσει in Protrhetico. ὄντα in Protrhetico, ἰόντα hic. Aliò conuersa materia per palatum in os & asperam arteriam verisimile est deleri, hoc est, vacuari parotidas, non quia parotidum materia eò decurrat: sed quòd eas fouebat, eò conuertitur. Fontem enim squalescere videmus deducta aliò aqua, quæ in fontem decurrebat. Saliuatio autem, quam πτυλισμὸν dicit, & tussicula à tenui materia in os defluente, & irritante fauces & arteriam, excitantur. λαπαύσκει dicit mollescere. Quod enim plenitudine tensum est, durum apparet: vacuata parte mollescit: quia iam non tenetur & cedit. Idem igitur est, quod ἐπαλλάσσει dixit in Protrhetico. ἐπαλλάσσει enim idem quod κενῶν vacuare. Atqui vacuari sequitur & dissolui, & mollius fieri. In exegeſi vocum Hippocratis λαπαύσκειν κυρίως τὸ κενῶναι ἢ τὸ τοῦ δὲ καὶ μαλακτῆσαι.

DESID.

Idem 3. Protrhet. 75.

IN Prothetico pro, λαπάσει, legitur ἀπκλάσει, id est; ut explicat Galenus, propriè quidem vacuantur, inde verò mollescunt. Ex eo enim, quòd vacuentur parotides, sequitur, ut & contrahantur & molliores fiant. Et in Epid. λαπάσεται interpretatur προέλλαται & ἀφανίσει de tumore omni, qui quouis modo depletur & ad æqualitatem reducitur. In Prognostico λαπάσει τῶν γαστέρας dixit κινεῖν καὶ προσελλατὰ τὰ γαστρός οἰδήματα. Dicitur ἀπ τῷ λαπάσει, cui vis inest emolliendæ alui & laxandæ, ut vult Erotianus. Sic enim scribit, λαπάσσαι, idem, quod μαλάττωσαι, κινῆσαι. ἀπὸς δὲ ἀπ τῷ λαπάσει ἀρῆσθαι τὸ λείπειν, ὅπερ ἐστὶ τῇ κοιλίας μαλακτικόν. Ex quibus etiam intelligitur parotidas, ut omnem alium tumorem, interdum subsidere, quia finiuntur depleta ac digesta materia, quod semper salutare est: interdum quasi derepente evanescere, humoribus, qui eas pariunt, refluentibus in eadem loca, unde venerant (id quod Hippocrates παλινδρομεῖν propriè reuerti appellat) vel in quædam alia, quæ imò in corpore habentur, loca, unde affectus grauioris metus imminet, vitiosis humoribus in principes partes remeantibus. Hunc modum explicat in Prognostico, Si quæ etiam abcessere (inquit) subsidunt, & reuertuntur, sputo non exeunte, & manente adhuc febre, ingens malum est. Periculum enim afferunt delirii, atque interitus. Alterum hoc loco, sed sputo exeunte cum tussicula, quæ parotidas discutiunt, diffusa earum materia in asperam arteriam, ac thoracem. Nam facta intro inclinatione per meatum naturalem effluit pars materiæ tenuior in oris capacitatem, unde fit ptychismus. Tussiculæ verò ob eandem causam mouentur leuiter irritata asperæ arteriæ summa parte. Nec verò solum parotidas discutiunt, sed pulmonem quoque liberant à fluxione. Nam ab instinctu natura incitata, quàm primùm in pulmone (non enim tussis excitatur ante pulmonis offensam & arteriarum, quæ in solo pulmone visuntur) vndecunque noxam persentiscit, contractus volūtario motu & pectoris & septi musculis, celeritè multum aërem & confertum per asperam emittit, quo expurgat, quicquid noxium obstructumve in ea vasa inciderit. Ut enim cartilaginea asperæ arteriæ substantia attenuatoriæ obstructionem prohibet: ita tussis coarctatoriæ, cuius motus à voluntate est, & instinctu. Illa cum electione thoracem mouet: hic cogit, quia vis quædam est, quæ seruit naturæ ad corporis commoda, & habet connatam speciem suæ conseruationis. Ex hoc etiam loco perspicuum est, ptychismum, id est, frequentem expuitionem, duplicem esse à destillatione à capite cum tussicula: & ab humore aquoso multo in ventriculo innatante, aut ventriculi tunicis impaeto, unde salua multa in os exurgit sine tussi.

3. Proth. 72.

6. Epid. 4.

2. Progn.

XIX.

Οὐρά τοῦτι παρ' ὧν τὰ χυμὸν ὀλίγον πεπαρόμενα, φλαῦρα καὶ τὸ χυμὸν ψυχρὰ καὶ δευτερογενή.

Urina in abscessibus ad aures citò & parùm cocta, mala, & sic perfrigerari laboriosum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

URINÆ celeriter concoquuntur, quæ prima periodo: ἐπ' ὀλίγον autem quæ breui tempore cocta perseverat, ut quæ tertia die cocta apparuit, iam quarta & quinta cruda videatur. Hic enim ἀνωμαλία, quæ in omni genere concoctionis damnatur. Rectè igitur φλαῦρον. Ac refrigerari quoque malo est. In febribus enim & in aliis ardentibus æqualiter corpus incalescere, mansuetæ febris indicium est. Neque dampnandus ardor est partium extremarum, siquidem æquabilis est in artoribus. At in iis pestiferum extremas partes frigesce. ποικίλοι ergo laboriosum. In his enim ferè ἄλυσμος, ἐνυψασμός, & alia id genus.

6. Aphorif. 25

Quod Hippocrates scripsit, ex coctionibus celeritatem iudicii & securam san-
nitatem ostendi, de vera, continua, & propria ac totius materiae morbificae
coctione accipiendum est. Nam falsa & simulata coctio speciem verae coctionis
saepe representat, ac medicum decipit, ut crudus succus in vrina subsidens,
vero sedimento haud ablimilis. Interrupta verò aut naturam exoluit, calorem-
que natium extingui, aut materiam contumacem esse & inaequalem denunciat,
cuius pars quaedam coquitur, alia incocta manet. Potest etiam, ut diximus, coctio in
parte aliqua fieri, toto morbo incocto. Praeterea interdum accidit, ut quae firmo ad-
huc calore nativo cocta sunt, animali vi infirma, expelli nequeant, ut in pulmo-
nia, pleuritide, & aliis morbis thoracis, qui praeter materiae morbificae coctionem
in tussiendo & expectorando facultatis motricis robur & firmitatem laterum re-
quirunt. Non igitur in solis parotidibus damnanda est vrina ταχὺ καὶ ἐπ' ἐλίγον
citò & paulisper cocta, deinde verò cessans, quae videlicet modò cocta, modò cru-
da apparet: sed in omni alio affectu, omnibusque aliis coctionis signis idem iudican-
dum. Ordinatus enim est & compositus naturae vincentis progressus, non repenti-
nus, non interruptus, aut intercisus noui mali occurfu. Sed & alia multa tum in hoc
opere, tum in Aphorismis, atque aliis libris Hippocrates particulatim efferre solet,
quae vniuersalium theorematum & praceptorum exempla sunt, à quibus eviden-
torem rei euentus experientiam habere possumus. Eiusmodi enim esse debent
exempla. Ex quo etiam intelligitur semel conspecta vrina praua, aut bona, statim
de periculo, aut salutē, aut alio morbi euentu pronuntiandum non esse: nec solum
manē, sed etiam vesperi vrinas diligenter obseruandas, quod Hippocratem fecisse
in librum huius operis de vrinis docuimus. Praeterea cocta excrementa in his tan-
tū coctionem esse factam, testari, à quibus secernuntur. Dignoscitur verò
coctio in tenuibus ex superueniente crassitie: in crassis accedente mediocritate,
quia concoctio humorum duobus inest, nempe humoribus crudis tenuibus, quoad
à calore nativo & καύσει inspissantur: & crassis contra naturam, quoad eodem per
crasin naturalem liquefcunt, fiuntque aequabiles & apti ad excretionem, cui tum
crassa resistunt, tum tenuia, in quibus fieri compressio non potest. Est enim coctio
caloris nativi actio ad aequandos succos, tum in substantia, tum in qualitate. Eadem
est ratio symptomaticae perfrigerationis aut corporis, aut extimarum corporis par-
tium. Nam non solum in parotidibus, sed in omni febre ardente maligni & pessimi
morbi nota est: quemadmodum totum corpus equaliter vri, benigni morbi ac mi-
tis argumentum est. Perfrigerantur enim in febre non intermittente, sine crisi, &
oppressione ventriculi, quibus interiora viscera phlegmone obfessa sunt: aut qui-
bus calor nativus extinguitur. De quibus dictum est alibi copiosè.

X X.

Τὰ παρ' οὗς ἐν τοῖσι χρόνοις ἐκπύουται μὴ λευκῶ, σφοδρὰ καὶ ἀνόδμου
κρίνεται, καὶ μάλιστα γυναῖκας.

*Tumores circa aures in diuturnis morbis suppurati pure quidem
non albo vehementer & sine dolore interficiunt, & maxime
mulieres*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Alij σφοδρὰ omittunt & ἀνόδμου odore carentia, non ἀνόδμου legunt, ut ve-
lit pus esse sine odore In longis ergo morbis parotidas fieri a quando con-
stat, ac prius dixit lethales esse, quae non suppurent, nisi aliò conuersa materia dis-
soluantur. Nunc autem quae suppurent, lethales esse scribit, siquidem pus neque al-
bum neque laeue sui simile est. Solet enim albi nomine laeue & sui simile complecti
in pure

in pure & sedimētis. Pus ergo, quod eiusmodi non est, imbecillitatem naturę ostendit, vel malignam putredinem. Ac mirum est, si inodorum eiusmodi pus est, cum & quod naturali calore confectū, & album est, non omnino careat odore graui. Si verò dolore careat, id esse potest extincta vi sentiendi, quod admodum lethale est. *σφοδρὰ* magna dicit. Quodd autem mulieres magis interficit, imbecillitati naturę potius quàm magnitudini morbi tribuendum. Interficiet ergo fractos longo morbo, sed imbecilliores citius. Quodd si diutius perseueret morbus, vix fieri potest, quin parotides in fistulas ducantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictum est antea, in morbis diuturnis à materię contumacia, rarò parotidas fieri, tum propter frigus & crassitiem humoris: tum propter virium spatio temporis languentium infirmitatem: sed in his tantum, in quibus humor minus crassus est, copia caloris maior, valentior facultas. In valde ergo diuturnis parotides lethales sunt, quę non suppurant, nisi profluuium alui ægri liberentur periculo, vt ante docuit, sed & quę suppurant, pure tamen crudo, aut corrupto, quod videlicet minimè album est, ægros interficiunt. Nam partes solidę, quę proprio calore & insito, vitali adiuto concoquunt, succorum elaborationem mixtionis probitate perficiunt, & temperatione quadam vel ad nutritionem, vel ad excretionem, eadēque ratione colorem inducunt, rubra, vt hepar, rubrum, cętera, quia alba, album, dum illos sua induunt similitudine non temperamento tantum qualitaturn primarum, sed & in iis, quę eas sequuntur, inter quas color numeratur. Ita fit, vt in pure color albus, solidarum partium integritatē: æqualitas, materię bonitatem: læuitas, caloris natiui robur denunciet. Sublato ergo colore albo, antecedentia, quorum est consequens, tolli necesse est, ac vel partes solidas minimè sanas esse, vel materiam valde contumacem. Ob idque artificiosè puris non albi voce cętera puris vitia comprehendit. Nam si album non est, neque aptè temperatum erit. Ex eo igitur vel corruptio partis, vnde manat: vel *μελυσσις*, inconcoctio ob defectum caloris in circumfuso humido; vel putredo ipsius humoris significatur. Primum vitium detegunt ipsius puris substantia & colliquationis signa: secundum, odoris priuatio: tertium fœtor, qui in colliquatione etiam maior est. Iure itaque Hippocrates & odoris absentiam vituperat in excrementis & immoderationem, quia vt fœtor putredinis & caloris extranei nota est, ita moderatus odor coctionis. Propterea rectius legitur *ὡς ἀνόδμη* sine odore, quàm *ἀνόδμη*, quam etiam lectionem habent vulgata exemplaria. Pus autem crudum & inodorum, siue ex negata in totam coctione tale sit, siue ex coctionis inopia propter frigus humoris, aut copiam, aut caloris concoquentis infirmitatem, simpliciter, vt nec alia cruda excrementa, mortis signum non est, aut salutis, sed ex adiuncto virium robore, vel infirmitate. Ob idque ex virium statu in morbis diuturnis inde mortem colligit Hippocrates. Nam cruditas in morborum principiis diuturnitatem solum eorundem ostendit: in progressu verò & fractis iam viribus, mortem. Longiori enim tempore morbo crudo perseuerante, periculum est, ne æger intereat, nisi robustissima sit illi natura, quę morbo repugnet, quod in Aphorismis ipse prodidit, considerandumque quantum sit robur facultatis, & quantam postulet morbus concoctionem. Itemque an æger ad summum vigorem morbi sufficiet. Idem scribit Hippocrates de vrina ruffa, & tenui, quę cruditatis morbi indicium est. Si verò (inquit) & morbus longus sit, & vrina talis, periculum est, ne sufficere æger nō possit, quoad concoctus sit morbus. Et alio loco Galenus admonet, tametsi æger sufficere queat, multa interuenire, quę mortem præcipitent, & ægrum de medio tollant ante tempus, vt ægri ipsius, vel famulorum errata, vel aliquid eorum, quę exterius posita sunt, vt tempus anni, regionem, temporis constitutionem, habitationem malam, molestias, curas, tristitiam, & similia, vt in morbis diuturnis cum cruditate nusquam sit tuta salus. Quodd autem subiicit, celerius mulieres inde interire, quàm viros, in causa videntur esse, temperamentum frigidius & humidius, calor imbecillior, & corpus minus perspirabile, vnde humores cruditati & putredini sunt magis

2. Prog. 31.

3. Prog. 23.

De generat.
animal. 2.

obnoxij. Nam quod nonnulli probare conantur, mulieres viris calidiores ex sanguinis copia, & venarum cauarum amplitudine, ea in mulieribus caloris maioris effectus non sunt primò atque per se: sed formæ sui domicilij architectricis, quæ in finem agens sibi & fortui prospicit. Constat enim multa in corpore fieri, & finis cuiusdam gratia, & quia non possunt non fieri propter necessitatem materiæ. Sic Aristoteles generationis membranarum docet καὶ ὁ ἀνάγκης, καὶ ἕνεκα τινός, ut ipse loquitur.

X X I.

Τὰ παρ' οὖς μέλιστα ἐκ τῶν δέξιων ἐν τοῖς καυσώδεσι γίνεται. καὶ μὴ χρῆσθαι ποίησιν, καὶ ἐκπεπαίνεται, καὶ ἐκ ῥινῶν αἷμα ῥυῖ, καὶ οὖρα ὑπὸ στασι παχέϊαι λαβῇ, ἀπολλύονται. ὅτι πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων οἰδημάτων προαποκαθίστανται.

Tumores circa aures maximè ex acutis in febribus ardentibus sunt. Quòd si morbum non solvunt, neque maturantur, aut ex naribus sanguis fluat, vel urina deponant sedimentum crassum, moriuntur agri. Vt plurimum verò antequam moriantur, eiusmodi tumores subsident atque abolentur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ACuta febris, quæ ardens appellatur, siquidem hyberna est & materiam habet pituitam salfam permistam bili, parotidibus opportuna est. Sed quod ante dictum est, rarò fit, ut eiusmodi abscessus fiant salutes. Nam neque solvunt morbum, sed deliria relinquunt & comata, ac paulatim recurrentes suffocant ægros. Recte ergo ex observatione dixit, ut plurimum evanescere, antequam ægri moriantur. Hoc enim significat προαποκαθίστανται, hoc est, προαποφάνιζονται. καί τινι autem ποιῆσιν dixit, ubi inde soluitur morbus, quod à laudabili & salutari abscessu contingit. καὶ ἐκπεπαίνεται. maturatur tumore verso in pus laudabile. πικρομύος enim celeritatem iudicii & securitatem pollicetur non modò in urinis, sputis, & deiectionibus, sed abscessibus. καὶ ἐκ ῥινῶν αἷμα. Hoc prius dictum est, ubi robusta natura & abscessum frustra ammolita est veluti providentia quadam relicto veluti priore consilio vitium aliud reuocat, unde aliquando sanguis è naribus profluit, exturbatur alius, aut conuersa ad vesicam materia urinae multum crassumque sedimentum habent. Quorum si nihil accadat, imbecillitas naturæ ostenditur, quæ ut reuocet intro materiam, præ langore virium excludere non potest. Itaque opprimatur, atque extinguatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. de rat. viſ.
lib. 4. c. 17.

Ibidem.

MAteria parotidum interdum à toto corpore prouenit, quæ vi quadam sursum euehitur, præsertim cum minus crassa est: sæpius verò à capite, è quo facile decumbit in glandulas ponè aures. Ob idque lethargos potius, & cætera capitis mala parotides indicant, quàm febres ardentes, nisi spuria sint: ac minus legitimæ. Spuria verò, quæ focum habent & quasi fomitem mali in pulmone, per hæmorrhagiam solvuntur magis: in hepate verò & ieiuno per abscessus ad partes inferas, unde & coxæ dolor, & pudendi liuor, & testis tēſio ita affectis potius euenit, ut scribit Hippocrates. Abscessus itaque pituitæ putrescenti imprimis conueniunt. In caſu autem non legitimo (inquit Galenus) non abscessus tantum memorat Hippocrates, verum quoque & sanguinis profusionem adiecit, magisque in his caſis, quorum sedes in pulmone exiſtit. Nam in eiusmodi affectionibus caput incalēſcit, sanguine repletur, effunditque quod ex eo redundat tum ruptis, tum adaperſis venis. Omnibus aliis ardentibus parotides conueniunt, in quibus caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur: aut humores neque tenues & acres omnino sunt,

sunt, ut in legitimo causo, neque crassi planè ac frigidi, ut in diuturnis. Quanquam nihil vetat, quominus multi etiam crassi & crudi humores propter caloris febrilis vehementiam, copiam, atque acrimoniam sursum in caput effertantur, ac parotidas faciant oedematis participes. quemadmodum biliosi, erysipelatis. Verùm ut optimæ sint & sine periculo, ea conditione exoriantur, ut crisin afferant nimirum circa statum, non autem in principio, in quo nihil bene iudicari potest: idque cum signis coctionis tum vniuersalis, tum particularis, & cum remissione symptomatum omnium, delirii, febris, comatis & similium. Quæ enim contrario modo se habent, omnes sunt periculosæ; malignæ, ac sæpius lethales. Præterea suppurato perfecto est opus, ut dictum est ante, vel eius loco materiæ morbificæ expurgatione per alia loca, ut hæmorrhagiam, multam & crassam urinam, dysenteriam vel diarrhoeam. Nam interdum seorsum febris, & seorsum parotides iudicantur, ut illa sudoribus, hæc dictis vacuationibus per materiæ translationem. Non enim semper & coctionis & symptomatum vigor aut status simul fit, nisi morbus sit vniuersalis. Nam in particulari, ut pulmonis vel pleuræ, cum vniuersali iuncto sæpius affectio, qua laborant ægri, mitior est, symptomata tamen augentur, ut in parotidibus, & phlegmone obfessis partibus, quia cum pus conficitur, dolores fiunt & febres magis, quàm ubi confectum fuerit. Sæpius autem inuicè augètur & minuuntur tum affectionis, tum symptomatum vires, ut in his phlegmonibus vulnere, in quibus pus effluit, quod iam confectum est, & in febribus, quæ totius corporis sunt morbi, status tum incidit, cum symptomatum summa sunt omnia, & manifesta proferuntur coctionis signa. At in pleuritide statim in principio cum cruditate vehementia sunt symptomata, quæ remittuntur apparentibus signis coctionis, ut sputo albo, læui, & æquali. Habèda ergo ratio & morbi particularis & vniuersalis, ut particulari coctioni & remissioni symptomatum nequaquàm fidamus, nisi morbus vniuersalis in summam proficiat. Sic nec parotides sine suppuratione permanentes, perpetuò prauæ sunt: nec cum suppuratione semper tutæ. Quomodo in Hermippo Clazomenio & quibusdam aliis scribit Hippocrætes, febres iudicatorie delisse, id est, die critico, & cum sudore vel alia excretionem, permansisse tamen parotidas: deinde processu temporis subsedisse per urinas, deiectiones, dysenterias, expurgatis morbum parientibus causis: contra Cratisonædem & Scymni pectoris ancillam periisse suppuratis parotidibus, quia febrium, quæ in venis continebantur, causæ non prius concoctæ erant. Potest enim, ut sæpe iam dictum est, particularis in parte aliqua fieri coactio; morbo toto haudquaquam concocto. Vbi ergo parotides neque remittunt febrem, neque suppurato finiuntur, aut materiæ translatione, vel vacuatione per inferiora, moriuntur ægri, recurrente humore aut in cerebrum, unde deliria, comata, conuulsiones: aut in thoracem, unde suffocatio, dyspnoea, peripneumonia, & si alia. Proinde subiicit, ut plurimum, antequam moriantur, parotidas eiusmodi residere, atque euanescere, quod mortis significationem confirmat. Ex quibus etiam efficitur parotidas tribus modis sine suppuratione subsidere, ac detumescere; qui diligentissimè distinguendi sunt à medico, tum ad prælagium, tum ad curationem. Primus est, quem Hippocrates posuit primo Epidemion, per resolutionem materiæ contentæ in parotidibus, si caliginosa & spirituosâ fuerit, facile discutitur, ac transpirat. Id dignoscere licebit, si paulatim, non repente, minuatur tumor, isque digitis cedat, mollis & laxus appareat, atque appressi digiti vestigia seruet sine calore ac dolore. Eiusmodi enim parotides consistunt & euanescent sine suppuratione, & sine periculo. Alter est paulò periculiosior, non omnino tamen inutilis, per diffusionem materiæ in os & asperam arteriam, quam tussi ægri expectorant, de quo dictum est paulò ante, cum de parotidibus cum ptyelismo & tussicula ageremus: aut per translationem eiusdem materiæ in alui vel urinz meatus, cuius hic & aliis multis locis Hippocrætes meminit. Tertius pessimus ac planè lethalis, humoribus, qui parotidas pariunt, propter copiam & feritatem in cerebrum, unde venerant, refluuntibus, quod hic προαρκαναδισαυρα, in Prognostico, πάλιν διαπορεύειν, id est, reuerti propriè appellat. Quod intelligere licebit, si non paulatim, neque artificio medici, sed repente ferè subsistant,

1. Epid. sect. 2.

1. Epid. sect. 1.

dant, sputum non exeat, neque urinae crassae & multae fundantur, neque copiosae aluus feratur: quin potius maneat adhuc febris, & infesta symptomata urgeant. Nam tum minimè dubium est, quin parotides corpus in imum ad partes nobiles se receperint. Si enim per halitum digestae essent, febris quoque nulla esset, & facile expuerent. Quare probabile est fluxionem totam in cerebrum aut pulmonem reuertisse, unde futurum etiam delirium rationi consentaneum videtur, praesertim cum unum id sit ex illis, quae sic affecto pulmone accidere consueverunt. Tutò itaque praesagias mortem, nisi excretio aliqua per urinas & aluum succedat. Sed & modum mortis eadem ratione praesagire licebit. Quod enim delirabunt, & spiritum difficulter trahentes morientur, facile ex praedictis cognoscetur. Si verò ex reuersione parotidum ad interiora, imminuantur symptomata, neque tamen tollantur, recidua expectanda est, de qua sequente Aphorismo.

X XII.

Προσπρωπίειν ὃ καὶ τὰς πυρετὶς, ἢτε ἐκπύουσι, ἢ τε ἀνωγί, καὶ οὐ-
τως ἀποφύεσθαι.

Ac priusquam praesagium edatur, spectare oportet, num febres inualecant, aut remittantur, atque ita praesagium definire.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Communis haec ratio in omnibus excretionibus & abscessibus, quae in naturalibus & spontaneis posuit in Aphorismis tum sanis, tum aegris hominibus conferre & leuiter ferre. Hoc vult igitur non omnino desperandum, si nihil horum accidat, quae dicta sunt, fieri posse, ut beneficio naturae resoluatur materia parotidis, & siquae febris reliquae paulatim concoquantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Prolog.

EX his, quae scripsimus in superiorem Aphorismum, sententia perspicua est, & ex illo loco Prognostici, Si quae etiam abscessere, subsidunt & reuertuntur. Sputo non exeunte, & manente adhuc febre, ingens malum est. Periculum enim afferunt delirij, atque interitus. Cum ergo à causis contrariis parotides subsidant, aliae quidem, quia discutiuntur ut molles & laxae ex caliginosa & flatuosa substantia: aliae verò, quia per alios ductus expurgantur, ut per haemorrhagiam, aluum, & urinas: quaedam denique per recursum humoris in nobilia viscera, maximè certe contrarios exitus sortientur, quos ex consequentibus symptomatis diiudicare oportet, additis etiam antecedentibus, & coniunctis. Cum enim digeruntur, paulatim subsidunt, febris & infesta omnia symptomata discutiuntur, atque ex his aut omnia aut plurima antecesserunt, quae humorem facile digeri ostendunt, qualia sunt, humoris tenuitas, partis raritas, circumfusi nobis aëris caliditas, admoti medicamenti potentia, & aegri virium robur. Haec enim omnia si concurrunt, tumor, qui praeter naturam ortus est, protinus digeretur. Quoniam autem excretio omnis humoris inutilis vel robore naturae fit, vel vi morbi propter materiei morbificae feritatem & facultatis retentricis imbecillitatem, vel pharmaci trahentis efficacia, primo ac tertio modo si parotides subsidant, perspicuum id fuerit ex facili tolerantia, quam Hippocrates ἐυφροσίναν vocat, & ex remissione symptomatum ac febris, maximè cum signa coctionis apparuerint. In παλινδρομίᾳ & recurso humoris ad interiora contraria sunt omnia. Vel enim augentur symptomata, ut coma, delirium, capitis dolor, febris, quae mortem in propinquo esse denunciant, maximè cum urinis prauis: vel neque augentur, neque valde minuuntur, ex quibus recidua praesagienda est, ut alibi scribit Hippocrates. Quibus enim (ait) tumores secundum aures circa iudicationem facti, non suppurant, appressis his & euanescentibus reuersiones sunt iuxta rationem reuersionum. Reuersione facta rursus attolluntur, & permanent, quemadmodum febrium reuersiones in circuitu simili. In his spes est, ut in articulos

6. Epid. sect. 4

articulos collectio fiat. In libello de crisi bus addit, aut vrina crassa, qualis est alba in quartanis delassatoris, liberat ab abscessu. Ex quibus intelligitur cur hoc loco ad euentus ambigui presagium obseruare iubeat febris magnitudinem ac motum, & symptomatum vel remissionem, vel incrementum. Quod praeceptum commune est omnibus abscessibus criticis & omnibus excretionibus. Iudicatoria enim quae non iudicant, aut lethalia sunt, aut difficilis iudicij.

XXIII.

Ἐὰν κωφώσῃ καὶ τωρπὴ ἐν ῥινὶ ὑποτάξῃ, ἔχει τι δύσκολον. ἔμπας τῶν αἰσθητικῶν, καὶ κοιλίᾳ ταραχῇ.

A surditate et torpore substillare sanguinem è naribus, nescio quid habet difficile: vomitus in iis et perturbatio ventris confert.

*Pl. 3. Rhet. 119.
De lib. 1. 1. 9.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Surditas & torpor frigiditatem indicant. Atqui frigiditas non iuuatur sanguine vacuato, in quo caloris & spiritus vis posita est. Hæmorrhagiæ enim ardentibus febribus & internis incendiis partium magis conueniunt. am verò stillare sanguinem cum omnino damnatum sit ab Hippocrate, magis quidem damnandum est in ardoribus. minus in frigida materia. Illic naturæ infirmitas & malignitas morbi: hic adstrictio quædam & violèta expressio pauci sanguinis iudicatur, quam frigiditas & venarum oppressio extrahit. Sic enim solet contingere iis, qui perfrixerunt. Rectè igitur non δύσκολον, sed ἔχει τι δύσκολον. Et quemadmodum tenuis feruidusque humor summa appetit, vnde phrenitis, hæmorrhagia; ita crassæ frigidaque materiae vel in abscessus imarum partium coeunt, vel in vrinis crassiora sedimenta colligunt, vel ad ventrem commouentur. Itaque aliquando robustiore fundo ventriculi, & imbecilliore orificio, suscitantibus quoque vaporibus, permixta interdum bile vomitionibus expurgatur; in contraria conditione per aluum exturbatur. In parotidibus maior vis calidæ materiae & caloris partium frigidam materiam sursum euehit. Hoc idem efficit, vt phrenitis in lethargum, καῶμα, κάρων & alia id genus degenerent. ταραχὴν κοιλίᾳ, vt in Aphorismis dixit, & vnde alij ταραχῶδης, de quibus antea. Vt igitur his via sit & frigidis & calidis humoribus, quæ per ventrem sit expurgatio, magis tamen peculiaris frigidis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Stillicidij sanguinis causæ & presagia alia loco exposita sunt, nec repetitione est opus. Tantùm annotabimus, quod Galenus scribit in hanc sententiam tertio Protrhetici, minus rectè illud dictum esse: ἔχει τι δύσκολον. Nam vox (δύσκολον) in his symptomatis vsurpari solet, quæ exigua sunt, nec magni mouenti. Stillicidium autem non paruum malum est, sed malignum, vt & omnes excretiones, aut abscessus, qui morbos non iudicant. Deteriores enim multò sunt, quàm si nullo pacto apparerent, quodd aut partium resolutionem significent, à quibus manant: aut naturæ infirmitatem, quæ infesta abigere conatur, nec potest: aut humoris copiam ac feritatem ante tempus naturam ad excretionem irritantis. Eiusmodi sunt sudores, tubercula, pustulæ, parotides, deiectiones, hæmorrhagiæ, menses, quæ vbi fieri cœperunt, protinus desinunt refluxente intro materia. Augetur autem huius signi malignitas, si sanguis, qui excernitur, meracius sit ac niger: absoluta est, si quarto die fiat, quo omnia signa firmitiora sunt: lethalis planè, si cum symptomatis coniungatur, quæ grauiter affectum cerebrum testantur, qualia sunt surditas ac torpor. Illa enim in acutis superueniens aut meatum auditorium à bile occupari denunciat, aut facultatem animalem extinguere: hic verò à frigiditate tantùm fit, aut extinctione caloris natui, siue animalium omnium actionum inertiam & rationalis, & sensutricis, & morticis significet, siue ad tactum referatur, vbi quis non sentiat toto corpore. Nam in parte obstructio, frigus, compressio, materia præsertim pituitosa

*41.
3. Protrh. 42.*

pituitosa aut melancholica, prohibito spirituum sentiendi vim afferentium transi-
tu, stupidum ac torpidum membrum reddunt: toto verò corpore ita affecto cere-
brum grauius offendi necesse est, quod & surditas ostendit. In febre ergo acuta,
quæ ex calidioribus succis & acrioribus ducit originem, torpor cum surditate con-
iunctus, ipsam à bile non fieri declarat, quia bilis mobilitatem ac delirium inducit,
non autem torporem: febris verò acuta pituitæ redundantis suspicionem tollit.
Vtrumque ergo ab extinctione caloris natui, & facultatis animalis ac cerebri re-
solutione provenit, nec solum aliquid difficile id habet, sed mortis imminens cer-
tissimum est signum. Nisi fortasse dicas surditatem cum torpore significari, quæ
ineunte morbo, aut non multum progresso euenit bile fermentante pituitam. At
hoc etiam pessimi morbi signum est, cum vterque dictus humor redundat, cui se-
mitertianam superuenire vult Hippocrates, ut scribit Galenus in historiam vxor-
is Philini. Quod igitur stillicidum sanguinis difficile quid habeat, aut exiguum
malum sit, in eo tantum verum est, in quo non propter naturæ infirmitatem, aut
materiæ malignitatem sanguis restitit, sed vel propter sanguinis pituitosi crassitiem
sine vitione; vel partium densitatem, ut hyeme: vel loci naturâ, unde effluit. Quan-
doque enim ex ipsarum narium venis ex ore & palato ad ipsas excurrentibus pro-
dit: quandoque è superioribus partibus, venis scilicet, vel arteriis capitis ipsius
internis. Illic stillatim ferè manat: hic confertim naturæ robore redundantem &
calidiorē sanguinem excernentis: aut stillatim quidem eiusdem infirmitate & vi
morbi. Vtrum verò sectio venæ, an ventris perturbatio his vtilis futura sit, distin-
ctione quoque ac limitatione habet opus. Nam in cacochymia pituitæ, vel alter-
narius bilis medicus & vomitionem, & purgationem alui mouere debet in pletho-
ra venæ sectionem facere, siquidem vires valeant, nec excretionēs naturales rectè
procedant. Verum sub finem morbi collapsis iam viribus & cerebri facultate reso-
luta vtrumuis horum factum fuerit, vel arte, vel natura, planè perniciosum est.

XXIIII

Ἐκ κωφότητος ἐκείνης τὰ παρ' ὅτα ἄλλως τε καὶ ἐν ἀσθενείᾳ τὴ γυναικί. ἀπὸ
καὶ τοῦ κωφότητος ἐπὶ τῶν τοῦ καὶ μάλιστα τὴ παρ' ὅτα.

*Ex surditate mansueta parotides, tum alias, tum siquid fastidio-
si superueniat. Sed & comate adueniente magis fiunt parotides.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ἐκείνης & ἐκείνης dictum, quia neque sunt malignæ, ut quæ intempestiuè
nullis editis signis, nihil leuata febre non suppurat, neque tam certa spe, quàm
quæ criticè excitantur & breui suppurant albo pure, omnemque febrem extingunt.
Medic ergo ἐκείνης parotides inter eas, quæ in certa, aut certè magna spe salutis,
vel in nulla aut pauca ægros habent. Aliter Galenus. Nam ἐκείνης dici scribit, ut
sit hæc sententia, Surditas ἀμείδιον & ambiguum parotidum signum est, quia
inde neque omnino sperandæ parotides, neque omnino desperandæ. Aliter quo-
que, quia inde moderanter doleant. Ut enim à calore capitis dolor & aliarum par-
tium maior est, ita à frigidityte moderata minor. At surditas frigiditytem, dolor ca-
liditatem sequitur magis. ἄλλως τε καὶ. Inter signa parotidum & surditas & κώμα,
tum quia hæc præcedant magna ex parte, & vbi hæc accidunt in acutis, sæpe pa-
rotides insequantur. ἄσθ. verò nihil habet ad generationem parotidum. Itaque si-
quam vim habet hoc signum, habet ex particulari obseruatione, & quia aliis con-
nexum, quæ propria sunt. Ac rectè Galenus commune quidem signum esse & sur-
ditatem, & κώμα desipientiæ & parotidum, quia in materia calida & acutiore ma-
gis desipientiæ, in non ita acuta & cruda materia magis parotides. Vtrumque ve-
rò proprium signum translationis materiæ in caput, multò magis si æger sentiat
manifestè eò materiam ferri.

EPICRATES Hippocrates dicere consuevit in his symptomatis, quæ medium locum tenent inter salutaria & perniciofa. Sic hominem Græci vocant *ἀδυνατὸν* modestum, à quo in vita nihil fit nimis. Vel ergo ad parotidas refertur, vel ad euentum rei. Priore modo significat parotidas moderatas, quæ nec maiores sunt, quàm sustineri queant, nec minores, quàm morbo cōueniant. Posteriore verò perinde est ac si diceret, posita surditate, præsertim cui annexa sit inquietatio, neque semper, neque rarò sequi parotidas, sed aliquando. Si itaque surditas incidat, futuras parotidas mediocriter, expectandum. Idque iusta ratione. Nam surditas repentè oborta, itémque anxietas aut inquietatio non magis parotidum signa sunt, quàm phrenitidis. Tannim enim declarant humorum impetum in caput. Quocirca limitatione est opus. In biliosis enim humoribus circa principium apparentia phrenitidis denunciant: in crassioribus & crudis, morboque diutius trahente, parotidas. Certius verò prælagium fuerit, si generationis parotidum signa quædam iam in facie conspiciantur. Ante hæc verò considerandum, num morbus ad abscessum conuertatur per signa omnium abscessuum communia, qualia sunt, morbum diuturnum esse, aut non valde acutum: abesse perniciofa signa, nec tamen cum salutaribus solui, nec vrinam multam & cum crasso sedimento effundi, sed mediocriter coctam ac tenuem esse. Ad hæc deinceps propria parotidum signa adiungenda sunt, vt si morbus calidior sit, quàm qui abscessum ad partes imas mouere soleat, & ceruicis atque capitis grauitas cum dolore & faciei rubore quodam coniungatur. Tum enim surditas & inquietatio, maximè superueniente subita spirandi difficultate, quæ breui tempore desinat, & graui somno parotidas in propinquo esse doceat. Humor siquidem, qui transfertur, meatum auditorium inuadens, surditatis causa est: euaporatio autem copiosa, & in cerebrum humoris illapsus, grauis somni & comatis. *ἀσώδης* verò, hoc est, anxij in voluntariis motibus sunt ægri in generatione tum parotidum, tum phrenitidis, feruente excitatæve sursum materia, & agitata cerebri spiritibus. Ea enim agitatio proxima est inquietationis causa.

X X V.

Κόψουσιν ἐκ πυρετῶν, ὅς τις ἢ ῥινοδὶ λύει, καὶ κοιλίῃς ταραχῇ.

Surditatē ex febribus fluor è naribus soluit, ac alui perturbatio.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SURDITAS, vt ante dictum est, sæpius ab impacta pituita meatus auditorio nascitur: interdum à bile. Si ergo accesserint ad surditatem signa hæmorrhagiæ, sperabis quidem solutionem surditatis. Signa autem superius scripta. Rarò autem ea signa se produnt in frigida materia. Ac de iis, quæ surditatem soluant, antea pluribus. Alui turbatio accidit, materia, vt in parotidibus dictum est, ad ventrem versa.

DESID. IACOTII COMMENT.

REPENTINAM ac temporariam surditatem intelligi perspicuum est, quæque nec vilo instrumenti auditorij peculiari vicio inciderit, nec sit perturbatæ menti consequens, qualem à bile fieri sæpe dictum est. Bilis autem, quæ non solum meatum auditorium perfundit, sed etiam in cerebro feruet, ex surditate insaniam prænunciat, nisi alicunde vacuetur, vt Hippocrates scribit in libello de Crisibus. Quibus (inquit) in febribus aures obsurduerunt, his non soluta febre insanire necesse est. Vacuatur autem vel sanguinis è naribus profluuiio, vel alui perturbatione, vel abscessu. Proinde subiicit Hippocrates, Soluit enim sanguis ex naribus erum-

pens, aut alius biliosa egerens, aut dysenteria accedens, aut coxarum, aut genuum dolor. Sed hæc iam ante explicata sunt, & in Aphorismorum libro quarto, Aphorismo 28. docentur.

XXVI.

DE FACIE.

Πρόσωπον ἐκ μετέωρου ταπεινούμενον, καὶ φωνὴ λειότερη καὶ ἀσθενέστερη γινώσκῃ, καὶ πιδύμεναι μολύπτερον, καὶ λειότερον, ἀνέστω ἐς τὴν ἐπιούσαν σημαίνει.

Facies, quæ ex tumente subsidet, & vox leuior atque imbecillior facta, spiritus quoque rarior & leuior remissionem in posterum diem significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur, qui hæc scripsit captus obscuritate sermonis. Hippocrates enim vocibus & vſitatis, & popularibus suæ Ionæ vti consuevit. Quòd autem scribit, eiusmodi est, Aegro facies extumet ab inflammatione, quantum licet cōiicere, quæ faciem non solum, sed & partes vocales & spiritales occupabat. Vnde vox asperior & fortior, quæ violentius edebatur, respiratio quoque frequentior & asperior viis inæqualiter occupatis. Natura deorsum mota materia effecit, vt quæ facies extumebat, subsideret, vox aspera leuigaretur, violenta languidior esset, spiritus rarior & purior esset. Ex quibus non solum in posterum diem, sed ante hoc tempus remissio quædam & quies expectetur. Ac μετέωρον dici in tumoribus præter naturam constat ex iis, quæ in hypochondriis scribit Hippocrates.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

6. Epid.

in 1. 4. p.

Deinceps agit Hippocrates de signis, quæ in facie conspiciuntur, quòd ea tum cernantur primum, tum vires magnas habeant. Proinde faciem vocat in Prognostico πρῶτον φαινόμενον, primum quod medico obiicitur, iubetque ante omnia eam in ægris considerandam esse, similisne sit, an dissimilis ab ea, quam gerebant cùm essent sani. Illius enim facies optima est, quæ sibi ipsi quàm similima perseuerat. Pessima verò, quæ ab ea longissimè distat. Optimam quoque faciem in magnis morbis ac vehementibus optimum esse signum scribit in Epidemius: pessimam verò in paruis, exitiolissimum. Quòd autem in facie affectionum corporis & humorum superfluentium signa maximè eluceant, ex eo accidit, quòd omnium corporis partium sola cutim obtineat à subiecta carne minimè diuulsam, & quæ non aliud esse deprehendatur, quàm subiectæ carnis portio quædam resiccata. Inde enim fit, vt quæcunque in corporis molem effunduntur, aut præter naturam abſunt, conspectius ac dilucidius in facie, quàm in reliqua corporis cute efflorescant. Accedit partis nuditas, & quòd aëri exposita est, ac cerebro proxima, à cuius anteriore parte nervos habet, vt partes facie inferiores à posteriore, præter linguam; cuius musculi voluntario motu cidentur per nervos, quos à parte posteriore accipiunt à septima coniugatione non longè à spinalis medullæ initio. Prima ergo & cerebri iniurias perſentiscit, & totius corporis affectus representat. In ictero prima flauescit: in arquato nigro, liuescit: in elephantiasi cum luore crassescit & extuberrat, pilique decidunt: in lue venerea pustulis sordatur: in leucophlegmatia, palleſcit ac tumet: in pulmonum inflammatione, rubore perfunditur: in iecinoris aut lienis obstructione scirrhoue obscuro colore n. arcescit: in phthisi cadauerosa est. Eadèmq. ratione in acutis omnium ferè prima imminentis mortis signa refert, vt & motionum ac pathematum animi, omniumque commutationum, quæ crises antecedunt

cedunt. Exorditur autem ab ipsius mole quæ vel intumescit, vel extenuatur. Tumor siue inflatio significat vel feruentem in vasis sanguinem, qui venas distendit propter plenitudinem ac vapores, vnde etiam totius corporis grauitas existit, vt in synochis febribus: vel inflammationem cum humoris affluxu vt in parotidibus: vel cruditatem vaporosam refrigerato hepate, & vitiosa sanguificatione, vt in pituitosis febribus & leucophlegmatia. Extenuatio verò signum est interdum celeritatis morbi ac malignitatis in acutis febribus ab humorum tenuitate, spirituum vitalium paucitate cum imbecillitate facultatis retentricis totius habitus corporis coniuncta, vnde intra biduum aut triduum facies subsidet, quod lethale est. Interdum quoque minore periculo extenuatur facies propter euidentem causam, vt immoderatam vigiliam, aut mediam, aut alui profluvium: aliquando etiam propter resolutionem materię ibidem contentę. Quoties itaque ex tumente facies subsidet, quia id tribus modis fieri potest, in duobus sanitatem significari docet hoc Aphorismo: in tertio mortem, vt in Aphorismo sequenti. Nam in febre non maligna à sanguine feruente, qui in sublime fertur, ob caliditatē & spiritus copiam inflata facies si detumescat cum aliis signis salutaribus, indicat calorem febrilem euaporari: natuum verò propter inopiam sanguinis & spirituum seipso imbecilliorē reliquum efficere, vt spiratio minor ac rarior euadat, quomodo fit in his, quos Hippocrates *δραχύνει* vocat. Vox quoque lenior est & imbecillior debilitata facultate animali, & vocali materia deficiente, quæ omnia sæpe in conualescentibus ex graui morbo manifesta sunt. In certamine enim naturę & morbi omnia grauiora sunt, & vehementissimi motus apparent: eadem victa aut victrice quiescunt ac remittuntur. Quò fit, vt hæc symptomata in moribundis extinctionem caloris natui significant, præsertim si frigidum ex ore & naribus ægri expirent. Quodd si tumor ille ex parotidibus factus fuerit, de quibus superioribus Aphorismis dictum est, vera quoque & experimento consentanea sententia est. Nam voce hac (*μυρίων*) Hippocrates vt solet tum in sublimi respiratione, in qua scapulę mouentur: tum in tumoribus præter naturam, vt sit sensus, Quibus facies ex tumente & inflata propter parotidas humore discusso, aut vacuato, aut aliò translato subsidet: & vox, quæ ante asperior erat ob diffusionem humoris in asperam arteriam, iam facta est lenior: spiratio quoque ex crebra & inæquali rarior & æqualis, in his à refluxu materię ad interiora metuendum non esse, quoniam hæc symptomata resolutione materię & naturę vincentis signa sunt. Contrà verò tumore subsidente cum difficultate vocis ac respirationis, maximè verò cum stertore, materia in pulmōnes conuersa ostenditur, vnde suffocationis periculum imminet. Eandem sententiam Hippocrates repetit initio libri de crisi, vbi signa exponit, quibus ægrum sanatum iri statim à principio conicere liceat. Ex his enim hoc primum est ac maximum, si febris ardens, aut quouis alius morbus nulla symptomata secum afferat præter ea, quæ ipsi propria sunt & familiaria. Alterum verò, si constitutio temporis sit salubris aut contrà. Quoties enim & morbus quantumuis mitis, & aeris circumfusi morbida vis simul oppugnant ægrum, periculum mortis impendet, quia plerunque hominis natura vniuersi vim non suppurat. Tertium est, Si (inquit) partes circa faciem gracilescant, & venę in manibus, & in oculorum angulis, & superciliis quietem habeant, cum prius non quieuisent. Huic si vox fuerit debilior, & sit lenior, & spiritus rarior ac tenuior, sequenti die remissio contingit.

XXVII.

Προσώπου διαφθορὴ, θανάσιμος. ἴσως δ', εἰ δὲ ἀγρυπνίῃ, ἢ λιμῶν, ἢ κοιλίῃς ἐκπύραξαι γίνονται. ἀγγίγματα δὲ ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ τὰντα διαφθαίει.

Facies corruptio lethalis: verum minus, si ob vigiliam, in ediam,

Q 9 2

2. de diebus indicat.

Lib. de crisi.

vel solutionem aluum id acciderit. Restituitur autem die ac nocte, quæ ab eiusmodi causis facies corrupta fuit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

△ *ταφθονήν προσώπου* dicit, quum similiter iis, qui mortui sunt, subidet forma illa viventis hominis, permutata, collapsa mole, caractere, & colore viuo in demortuū degenerāte, vnde *νεκρῶδες προσώπου* cadauerosam, & vulgus Hippocraticam faciem appellat, quia sit descripta primū ab Hippocrate. Fit ergo ea facies intro reuocato calore & spiritu, vt in quibusdam vehementi metu percussis. Fit exoluto spiritu & calore non insito quidem, sed subuentitio, qui videlicet fouendo primigenio quotidie regeneratur & exhalat. Fit dissoluto hoc, & eo iam prope extincto, qui congenitus appellatur. Itaque in animi deliquis & syncope aliquando exoluto spiritu, aliquando nimium compresso & in angustias contracto, facies apparet collapsa, pallida & cadauerosa. Et quemadmodum in vehementi metu, in concussis temporibus coactus in angustias & constipatus spiritus mortem adferre potest, aut aliquid, quod morti propinquum sit: ita subita gestiens lætitia, subita spirituum dissolutione, exhalatio idem efficit. Id aliquando paulatim efficit vigilia, inedia, dolor, labor, aliāque id genus non irreparabili malo. Sed vbi in ardente febre tenuior spiritus exhalat, tenuior acrisque materia est, & corpus rarius, febris denique ex earum genere, quæ *σωτακτικῆ* & *ἀσφορτικῆ* *πυρετοῖ* dicuntur, breui natiuus calor ab igneo euincitur, breui exhalat quicquid caloris & spiritus in corpus sparsum, atque ita irremediabili vitio facies cadauerosa contrahitur. Recte igitur *διορισμῶν* vsus addit, minus lethalem esse, si ob vigiliam, inediam, vel solutionem aluum id acciderit. In Prognostico quoque eadem aliis verbis. Recte etiam *ἡσυχίας*. Nam etiam si grauiora omnia, quæ vi morbi & intus latente causa excitantur, quā quæ externa occasione, vt vigilia, fame. Fieri tamen potest, vt & hæc externa communicent internis, simulque lateat internum vitium, & externa in perniciem accedant. Fieri quoque potest, vt vigilia internam causam habeat, quæ & vigiliam inferat, & resoluat corpus. In ardentium genere, quæ *ἀσφορτικῆ* & *σωτακτικῆ*, vigilia est, auersantur cibos, sæpe etiam alui liquidis, spumantibus, acris & mordentibus, flauisque admodum deiectionibus profluit. Coitio hæc & sigillatim & vniuersim corpus resoluit, & cadauerosam faciem inducit. Hæc autem, vt nequis putet externam causam positam, internam excludere. *ἡσυχίας* igitur, si tantum causa externa id effecerit. Longam quoque inediam id efficere certum est. Quod etiam contingit nec febricitantibus sanis. Fames enim acriorem calorem reddit, vnde & iracundior homo, & grauis ira, quam fames excitauit, lingua amaricat, sitis & alia. Et quia vicissitudinem quandam esse oportet regeneratæ substantiæ & effluentis, nisi quod perpetuū effluit, constantissima naturæ lege, id ipsum nouo alimento repares, intabescere corpus necesse est. *ἡσυχίας* *ἐν τῇ ἀσθενείᾳ*. In Prognostico *ἡ τῇ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἡσυχία* idem vitioque significante. *ἡσυχία* enim *ἡσυχία* *ἐν τῇ ἀσθενείᾳ* est, & alui vehemens exturbatio. *καθίσταται* autem dixit, quod *κρίνεται* in Prognostico, hoc est, reformatur. *κρίνεται* etenim hoc loco Prognostici *ἡσυχίας* Galenus interpretatur. Reformatur ergo, & pristina constitutioni restituitur corrupta facies die vna atque nocte, siquidem vigilæ, somnus: fami cibus: solutæ alui constrictæ suppressæque succedat. Notatis autem tribus generibus vacationis alia quoque intelligere necesse est, vacationes, hæmorrhagias, aliāque eiusmodi.

DESID. IACOTII COMMENT.

△ *ταφθονήν* faciei corruptionem vocat, quam in Prognostico *προσώπου νεκρῶδους* faciem exitalem & cadauerosam dixit, affectum videlicet, quo facies à natura

à naturali permultum immutata manifestò cernitur, nimirum & à bene valentium facie, & imprimis à seipsa in colore, substantia, habitu ac mole. Is affectus extenuationem sequitur, non criticam, de qua dictum est superiore Aphorismo, sed symptomaticam & vi morbi inductam. Ea duplex est. Imperfecta cum laxa cute, in qua spiritus tantum & humores dissipati sunt vacuatione, ut alui profluuium: alimenti defectu, ut in fame: exiccatione, ut vigiliis: aut consumpti, ut in diuturnis morbis & laboribus: aut ad interiora contracti præ ca. oris natiui imbecillitate, qui ad extremas usque corporis partes proferte se, & exerere non potest, sed solis in visceribus exiguus remanet, ut in moribundis, & animi deliquiis. Altera est perfecta cum ariditate & tensione cutis, in qua non modò spiritus & humores, sed etiam carnosæ animalium partes absumuntur, & humidum primigenium solidarum partium aut sensum exiccatur, ut in marasmo, ac tabe: aut intra biduum vel triduum colliquatur propter occultam totius corporis expirationem, quæ sensui evidens non est: ut in febre acuta colliquante, pestilente, & diaphoretica, quam planè lethalem esse scribit hoc Aphorismo. Ea igitur fit intra primum quaternarium morbi acuti, in quo tria hæc concurrunt, ἀρρώστια καὶ κατεκτινῆς τὸ ζῶν δυνάμεις: λιπὴρταται χυμοί: πυρετός διήρητος, infirmitas facultatis retentricis totius habitus corporis: humores biliosi, tenues & acres: febrilis calor, qui ignis instar obuia quæque depascitur. Nam propter infirmitatem illam semper aliquid extra cutem vacuatur, quod propter paruitatem oculis cerni non potest, effluentibus nimirum tenuibus humoribus. Febris verò tenuissimos quidem humores etiam magis absumit, crassos autem extenuat, adeo, ut mora nulla vacuationi interponatur, nec multum differat ab assiduis vomitibus, aut profluuiis alui, aut immoderata per vrinas, menses, hæmorrhoidas & similes excretiones vacuatione, nisi quòd hæc sensu deprehendi possunt, & humores tantum initid dissipant, licet etiam tandem ad humidum primigenium perveniant: illa autem de qua modò dixi, propter eorum, quæ vacuantur tenuitatem, visum fugit, in qua celerrimè partes carnosas depascitur calor acrior, qui instar flammæ sursum conscendit. Atque ob id nunquam facies talis ab initio contingit in morbo pituitoso, uti nec in plethorico propter sanguinis redundantiam: sed in bilioso tantum, præsertim cum indigentia in corpore inest, & labores curæque præcesserunt. Sic enim aliquis plurimum biliosi humoris accumulatur. Adiuuant regio calida, tempus anni æstivum, cæli status calidus, & siccus, temperamentum biliosius, rara habitus textura, propter quam corpus resolvitur, atque diffatur perfacile, ventriculi os imbecillum, victus, & similia. In quibus enim hæc conveniunt, eos hoc affectu corripit facillimum est, à quo lethalis hic vultus nascitur, nisi prius opportunè alantur. Quoties ergo eam faciei corruptionem cernimus, ad intelligendum, sitne mortifera, iubet Hippocrates considerare, primum in quo morbo talis euaserit. Nam in diuturno progressu temporis absumi corpus, ac partes extimas perfrigerari haud mirum est, sicuti nec in deliquiis animi, & senectute. Plurimos enim videre licet quasi effossos terra, ut vulgus loquitur, & præ macie planè osseos citra periculum. Vbi autem constiterit morbum acutum esse, tum altera distinctio adhibenda est, ac videndum num à sola aliqua evidente causa & externa cadauerosa facies extiterit, ut vigilia, inedia, aut alui profluuium. In his enim (modò ne simul coniuncta sit causa aliqua interior exedens) minus inest periculi, quanquam præstaret nec ab his quidem causis vires per initia morborum exolui. His absentibus febris malignitatem causari oportet, quæ primis diebus faciem mortiferam reddiderit. Tribus autem illis causis externis inedia, vigiliis, & alui resolutioni addere oportet alia ipsis similia, ut immodicam sanguinis è naribus, aut utero, aut hæmorrhoidibus, aut vulnere, aut alio quouis modo, vacuationem. Nam alius plurimum profluens, omnis immoderate vacuationis exemplum est. Præterea tristitiam magnam, quæcunque eam occasio inuexerit. Sed hanc forte sub vigiliis ab Hippocrate comprehensam, non absurdè existimari possit. Nanque ut alias ob causas, sic solent etiam & multò quidem frequentius, à tristitia excitari. Quòd autem minus lethalis sit extenuatio, & facies cadauerosa, quam huiusmodi causæ induxerint, ex facilitate

restitutionis ad integritatem perspicuum est. Ea enim fit intra diei vnius & noctis spatium; quia quæ à causa externa inferuntur, celeriter abeunt, & extenuatio illa imperfecta est. Sola ergo exitiosa est in acuto morbo, intra biduum aut triduum, à malignitate febris & colliquatione: interdum etiam post primum quaternarium nondum iudicata febre. Nam post crismum tum in acutis, tum in diuturnis extra periculum est victrice natura, & marcescente morbo.

XXVIII.

Γένετο δ' αὖ τοῦτο. ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, ρῖς ὀξεία, κρόταφοι συμπεπλακότες, ὤτα ψυχρὰ καὶ συσπασμένα, δέρμα σκληρὸν, χροῖμα ὠχρὸν, ἢ μέλαν.

Est autem ea facies eiusmodi. Oculi concavi, acuta nares, tempora collapsa, aures frigida ac contractæ, cutis dura, color pallidus, aut niger.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Oculus suo thalamo comprehensus moderanter eminet beneficio caloris & spiritus, qui humori circumfusus hoc efficit. Itaque resolutio spiritus subleuat oculus, quomodo mœrore confectis, quibusdam vigilibus & famelicis, aut longitudine morbi confectis. Id in cadaueribus, & iam aliquot diebus mortuis avibus, quadrupedibus, & piscibus. Recens enim mortuis elucet etiam dum oculus. At paulatim evanescente spiritu & humore marcescente cavi oculi & obscuri fiunt. Neque inficiandum est humorem quoque resiccati, sed spiritus tenuis admodum in oculis, homini præcipuè, celerius dissipatur. Sed & musculis mouentibus & confirmantibus oculum intabescentibus, & ariditate contractis, nervis quoque & membranis reuulsis ad principium idem effici potest.

Acute nares. Nares cartilagine constant, pauca quidem carne in exiguis musculis, qui è malis obliquè ducti nasi pinnis inseruntur. In quibus vis retentrix imbecillior, calor acris efficiunt, ut tenuis spiritus, & humor tum insitus, tum conspersus ad instar toris, faciliè in halitum disperdatur. Ex quo concidit pinnarum corpus, ut tenuis, gracilisque nasus extrema parte appareat. Non omittendum, quod non temerè vulgo notatur lethali signo, nares fodere: siquidem neque à lumbricis, quod vermiculosis pueris accidit, neque consuetudine, aut humore salso influente, vel pilo titillante, aut imminente hæmorrhagia. Sic enim sine periculo est. Alioqui graue delirium & melancholicum portendit. *ῥίνας σκάλανη* notauit melancholicum signum author postremæ partis operis *πρὶ δὲ τῆς ὁψέως*. Est aliud quoque è naribus ad præsagium annotandum, spirare commotis vehementer & ampliatas naribus formidabili signo. Aperiantur nares & ampliantur inspirantibus musculis ad sua capita & malas commotis. Mobiles autem pinnae nasi necessitate quadam, ut necessitati respirationis, quæ per nares editur, inseruiant, in angina, peripneumonia, pleuritide, graui asthma, purulenta, inflammatione cerebri, ac breuiter, ubi respiratione thoracis nimium laboratur, ubi interceptæ viæ, incendium vehemens, aut proiectæ vires efficiunt, ut ne necessitati respondeat spiratio. Id genus respirationis spectari potest in sanis, ubi diutius & contento spiritu sese confecerunt. In iis ergo omnibus delassatis instrumentis spiritus nares quasi subsidio dehiscent. Nec id quidem suo robore concitatis musculis (vis enim ut plurimum languida est) sed impetu irrudentis spiritus, quem musculi insequuntur. Id quod ira perturbatis, feruente spiritu, nares, labra, oculi, atque adeo vniuersum corpus commouetur & intremiscit. Itaque cum præter consuetudinem nares spirantes ampliantur, metus est suffocationis, multò magis sicui natura & adstrictiores sint nares, & angustiores. Itaque athletas legimus ea de causa in certaminibus suffocatos, quibus videlicet spirituales viæ per nares essent angustiores. Quod adstrictioribus quoque

vis ab ore ad pulmones celerius accedit. Eiusque rei consilij veterinarij suis equis nares diuidunt, ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Eadem quoque vrinatores & spongiarios solitos sibi nares discindere scripsit Aristoteles. Efficit ergo naturalis aut parata arte narium amplitudo, ut ne tam celeriter suffocentur aegri. Ceterum defecta natura viribus celerrimè succumbit ab eiusmodi respiratione: deinde ab interno incendio tardius interceptis viis quidem iis, sed non omnibus. Atque his quidem interdum refluit potus per nares ingeminante periculo, ubi viæ, quæ ad fauces pertinent, occluduntur.

Collapsa tempora. Tempora plurimis venis & arteriis contexta & calidiora & rariora sunt, illicque ferè vis maior feruentis spiritus & sanguinis manifestè deprehenditur. At tenuis admodum musculus ossi insidet. Quæ omnia efficiunt, ut celeriter eliquefcat pars, atque ita absumpta & tabefacta tempora collabuntur. Quod subiicitur de auribus, prius expositum est. αἶμα σκληρόν. Quid σκληρόν & σκληρομερές, quàmque vim habeat, abunde definitum est antea. κρῶμα ὠχρόν. Quod ὠχρόν dicit, χλωρόν scripsit in Prognostico. Is autem color & moribundis, & cadaveribus familiaris. Color enim floridus à spirituoso sanguine. Iam verò exhalant spiritus, sanguis autem corruptus, torpidus, ac ferè ad sua principia, qui iam paucum erat, refugit. Color autem niger rarius apparet, nisi præfocatis, sanguine in faciem verso, astrictis iugularibus, ne refluat, atque ita concrefcente, nec se mouente, cohibito motu caloris & spiritus. Alioqui μᾶλλον colore terracco, & qualis aurugine è liene corpori inducitur. Quibusdam enim quasi conspersa terra è ruffa nigricante, facies nigrescit squalescitque, vulgus terraceam faciem appellat, notatque lethali signo.

DESID. IACOTII COMMENT.

HAbitus faciei periculosissimi, & planè lethalis, quo extenuatur eius substantia subito intra biduum, aut triduum, τεκμήρια signa sunt, quorum tamen quædam non solam illam colliquationem febrilem sequuntur, aut vacationem insignem, ac manifestam, sed etiam sanguinis & caloris penuriam, aut victa natura, ut morte imminente: aut eadem victrice, ut post diuturnum morbum. Itaque diligenter causæ distinguendæ sunt, antequam præsagium edatur, videndumque num aegro facies ea peculiaris sit, vel vitio manifestæ, aut externæ causæ fiat, vel non ab initio morbi. Iure autem illud queritur, cur carnosarum partium consumptionem hinc ex partibus faciei tantùm exquirat: in tabidis verò febribus, ex aduncis unguitibus: & in elephantiasi confirmata, ex detumescente media carne inter pollicem & indicem ubi ad se inuicem ambo adducuntur. Non enim sine iudicio eam varietatem à veteribus medicis factam esse verissimile est. Causam afferunt acuti morbi calorem multò acriorem, & instar flammæ sursum conscendentem, qui absumit exiguas illas carunculas, cartilaginibus & ossibus incumbentes, quoniam minus, quàm musculorum tori renituntur & durant. Tabidorum calor æquè vniuersa, tamen multò & tardius & imbecillius extenuat: cumque æqualiter sese in omnes exiguas carnes insinuet, euidentius digitorum extrema tabefacit, quia extranei caloris vi & diuturnitate tandem extinguatur innatus calor carnes reparaturus. Is ergo prius in extremis deficit, quàm aut in facie, aut in medio corpore locis cordi vicinioribus. In elephantiasi ea est morbi proprietas, ut ad extremos digitos atra bilis crassitiem amandet, ex qua extuberant ac deformantur, nec extenuari permittuntur, & ungues inflectere. Sunt autem sex signa huius mortiferæ faciei. Primum est, oculorum cavitas, qui cum sint humidiores atque molliores cæteris partibus, plurimùmque animalis spiritus, & calorem non exiguum contineant, facillimè absumuntur à calore febrili, aut contrahuntur & excavantur consumptis, resolutis, vel ad viscera propter paucitatem reuocatis spiritibus: aut convulsis musculis subsidunt. Secundum signum est πῖς ὀφθαλμοί, id est, ut Galenus interpretatur, ἰχὺς καὶ αἶμας, vel πῖς πῖρας, extrema sui parte tenuis, non limius natura, aut aquilinus, aut rectus, sed vi morbi talis effectus, & à naturali forma mutatus, atque præter naturam astrictus, ut in moribundis, ex diuturno morbo

macie tabefactos, nimio labore accisis, aut alio quouis modo exolutis, aut animo deficientibus, atque adeo mortuis omnibus. Cum enim nasus, tantum quā alas habet, carnosus sit, reliquis autem omnibus partibus ossis & cartilagineus, carnositas eius portio tabefacta, vel vacuata concidit. Ad eundem modum, si sit vehementer refrigeratus, sicut illis accidit, qui vita functi sunt. Namque carnosae partes frigore densatae, summis partibus extenuantur. Ossea vero & cartilaginea substantia manet eadem, propter terrenam substantiam, quae non facile, ut carnositas, absumitur, aut astringitur, aut vacuatur. Tertium est, *κρεταφοι συμπεπτονίτης*, collapsa tempora, consumptis musculis temporalibus, quos *κρεταφίτας* vocat Hippocrates. Cum enim multis venis & arteriis consent, nervis quoque mollioribus à tertia coniugatione, & durioribus à quinta, rariorem & molliorem habent substantiam, quae facile & astringitur à frigore, & siccatur à colligatione, & vacuatur ab immodica aliqua fluxione. Absumpta autem carne reliquae partes collabuntur, & cauae manifestò apparent. Quartum est in auribus, quae (ait Celsus) frigidae languidaeque sunt, & imis partibus leuiter versae. Quia enim cartilagineae sunt, ex carnes & exangues, celerrimè perfrigerantur tum à frigore externo, tum caloris & sanguinis penuria, ut antè dictum est. Leuiter inuertuntur vel siccato humore, quem habent exiguum: vel refrigerata carnositas parte: vel nervis ad suam originem reuulsis. Quintum est, *δίγμα σκληρόν*, cutis dura in Prognostico, *τὸ δὲ ῥίμα τὸ πρὶ τὸ πρόσωπον πᾶν σκληρόν τε καὶ πᾶσι ταυμάσιον*, cutis circa frontem dura, intenta, & arida, ob eandem siccitatem & stipationem: qui affectus manifestius cernitur in fronte, quod carnositas substantia tenuior hac in parte cuti subtendatur. Tensio autem cum duritate sine plenitudine indicat non solum humores ac spiritus dissipatos, ut in extenuatione inchoata, sed etiam humidum primigenium solidarum partium. Nam integris adhuc solidis partibus cutis laxa est, & in rugas contracta: consumptis vero tensa ac dura, ut scribit Hippocrates sexto Epid. Sextum & extremum signum est color pallidus, aut niger. Notatis enim extremis pallido & nigro medios intelligit. Expalescunt vero, ut & mortui, extincto calore ac spiritu, & inopia sanguinis, à quibus color floridus est. Nigrescunt autem sanguine in faciem diffuso atque ibidem concreto, quia refrigeratur & à vitali spiritu destituitur, ut iam non diffuset: interdum etiam à crassiore fuligine aut sanguine atro, quae cutis color humorum naturam indicat, nisi in profundum recesserint, potissimum ubi pars cute nudata est, quales sunt oculi: aut cute tegitur tenui, ut facies & lingua, quoniam intra os condita est. In Prognostico addit colorem lividum aut plumbeum.

X X I X.

Πελοπόμορον ὃ ἐπὶ τοῖσι βλέφαροι, ἢ χεῖλος, ἢ ῥίς, σωτόμιος γινώσκουσιν.

Quod si vel labrum, vel palpebra, vel nasus liueat, in propinquo mors est.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Livor nisi morerore, aut peculiari natura insit, vel externa causa, extinctionis nota est, quae celerius apparet cartilagineis palpebris & genis, deinde naribus & labris.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico damnat venulas rubras in oculorum albo, multò magis lividas, vel nigras. Rubor enim vel copiae signum est, vel inflammationis cerebri: nigror ac livor refrigerationis. Refrigerantur autem (ait Galenus) quod mors sit in propinquo. Quare colores eiusmodi nunquam non exitiales sunt. Paulò post, Si verò (inquit Hippocrates) palpebrae, aut labra, aut nares una cum cuiusdam alterius signi accessione pervertantur, aut liuescant, aut pallescant, mortem non longè abesse

abesse scito. Mortale verò est, & labra resoluta, suspensa, frigida albâque videri. Vbi Galenus scribit liuidum colorem signum esse extincti emortuiq; caloris: peruerfionem verò palpebrarum, vel tensionis cuiusdam conuulsoriz, vel resolutionis vnius, aut alterius muscoli, qui oculum claudit. Et si autem vtrumque horum perniciosum sit, vult tamen Hippocrates aliorum etiam signorum testimoniis confirmari præsagium mortis: qualia sunt sudor ac spiritus frigidus: non videre, non audire: deficientem, crebriorem, & minorem pulsum apparere: quasi vnum ex his signis mortem non possit certò denunciare. Idque non sine causa. Nam liuidus color vnâ habet communem causam, nimirum vehemens frigus: particulares verò multas. Si enim constiterit subesse cacochymiam in vasis, liuor merus vel albo permixtus significat abundantiam pituitæ in corpore non cuiusuis, sed valde refrigeratæ, quales sunt vitrea & crudus succus. Præterea vitata hepatis coctio ex frigoris vehementia gignit liuorem. Tertio pauca atra bilis mixta, liuidam facit deiectionem, vt multa, nigram. At hoc loco neque frigus, vt qualitas est positua, quam vocant, neque mixtio liuoris causa est, sed caloris natiui defectus aut in parte liuente, aut in toto. Nam extinctio caloris innati, quæ extremis communicat, vel visceris ingens inflammatio, quæ sanguinem ad se instar cucurbitulæ trahit, atque partes extimas calore ac spiritu destituit, liuorem tum in facie, tum in extremis inducit, quod lethale est, quia affectus malignus. Sic tertio Epid. frigus extremorum cum liuore ascribit, vel vehementi intestinorum inflammationi, vel extinctioni innati caloris. Vulgò quoque genarum colorem liuidum obseruant in signis lethalibus, quoties quasi contusæ & suggillatæ apparent, vt in moribundis iam frigidum sudantibus contingit, modò ne id peculiari natura ægri, aut mœrore & lachrymis eueniant.

4. de sent. tuen.

5. de locis aff. sect.

2. Prog.

3. Epid. sect. 2. comment. 5.

X X X.

Προσώπου εὐχρῶς, καὶ σκυθρωπὸς ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ χροὶ μετὰ πρὸς ξυμπαγῶν ἐπὶ τῆς φρενιτικῆς.

Faciei color bonus cum tetrico aspectu in acutis, malum. In iis contracta frons phrenitidis signum est.

de t. it. 2. Pract.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quid color bonus faciei & tetricus aspectus significet, prius expositum. Cur autem corrugatio frontis phrenitidis signum sit, requirendum. Atque ea ferè quæ sequitur tetricum aspectum, phrenitidi non omnino iuncta est. Plurimos enim phreniticos videas exporrecta fronte, non contracta. Sicui tamen natura explicata frons est, & sine animi mœrore & tristitia contrahatur, mutata ea facies phrenitidem potest portendere. Sed quæ ab animi affectu, celeriter potest restitui. Reuulsis quoque nervis frons potest corrugari. Mouetur autem sursum intertextæ nervis à primis vertebrae cervicis & fibræ periostrij. Itaque etiam sanis ex voluntate corrugatur frons. Conuulsio autem similis motui naturali, nisi quoddam violenta est. Morbi quoque natura hoc efficit, vt in muliere, quæ δυσάμνος, vbi austera tetricaque facies è mœrore & signa omnia melancholica. Quomodo enim exporrige frontem ex hilaritate dicimus, ita corrugare frontem & contrahere de mœrore, & frons inde caperata. Aliter quoque corrugatur frons ariditate, vt ante dictum est. Id in pueris, quos vulgus hæcicos appellat, in senibus quoque videas. Siccatio autem duplex, tum quia subiaccens humor absumitur, tum quia infusa humiditas. Ita φρενιτικὸς ὁ ὄφθαλμος oculos corrugatos damnat Hippocrates in Epid. tum quia siccior extrema oculi mēbrana, tum quia inani parte interiori oculi & vacua laxior & solutior euadit, neque iam distenditur. Quomodo vesica suis siccata rugas trahit & caperatur. Humectata siquidem plena, leuis, & tensa: si vacua, contrahitur in rugas. Ergo vt ad rem, vel animi affectus, vel siccitas, vel conuulsio hoc efficit, vt frons caperetur: & in delirantibus ac mente læsis, vt est materia & natura infla-

6. Epid.

niz,

niz, ita ve lexporrecta, vel contracta frons est. Sed in melancholica infania magis in aridi tate & conuulsione nihil aut parum, indicant phrenitidem.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Proth. 14.

Solidæ partes, quæ ex probè concocto semine prodeunt, vt cutis, exactè albæ sunt, vnde alimentum ipsarum exactè concoctum candet, tantumque à perfectione deficit, quantum ab albedinis integritate. Sanguis verò exactè percoctus, nulla viriatus cacochymia, ruborem floridum ex hepatis carne repræsentat, qui ad cutem accedens alimenti gratia pulchro rubore faciem suffundit ex albo & rubro permixto. Nam vbi cutis exactè concocta cum sanguinis accedentis puritate iungitur, color euadit modicè ex albo rubroque constans, vt candor seminis integritatè, rubor sanguinis ostendat. Tantum ergo in sanguine intelligitur esse præui succi, quantum ab exacto rubore relinquitur. Vt enim vase secto in tria resoluitur, aquam, rubrum, & nigrum subsidens: refrigeratúsque in aquam abit, & grumum, sic in corpore extra vasa grumescit, aut corrumpitur: intra vasa refrigeratus exalbescit magis, ac pituit osus & aquosus euadit: vbi verò excoctus supra modum fuerit & ab immodico calore exassatus, primum quidem ichores aquosi putrescunt, aut consumuntur: deinde partes optimi sanguinis tenuiores in bilem abeunt: tandem crassiores in atram. In qua mutatione tantò magis augetur rubor ille floridus, quantò propius accedit ad nigrum. Rubor ergo intensior sanguinem crassiorem denunciat, & ad melancholicum humorem atque atram bilem maximè idoneum, vnde melancholia morbus, cuius proprium ac pathognomonicum signum est citra occasionem manifestam mœstitia cum timore, aut si ex occasione diutius, quàm pro causæ ratione durauerit. Proinde in Prothetico scribit Hippocrates, faciei colorem bonum & mœstitiam multam, malum esse. Nam cum faciei cutis rara sit, atque tenella, caro autem subiecta laxa, & mollis: illa ceu per vitrum oculis representat colorem: hæc substantiam tum sanguinis, tum fuliginis & vaporum crassiorum faciliè combibit, vt ex faciei colore manifestum sit, qualis sit in corpore sanguis, maximè verò in capite. Fieri autem non potest, vt in morbo bene colorentur ægri secundum naturam, quòd morbus decolores faciat. Quare subesse causam aliquam præter naturam necesse est, quæ ægros bene coloratis similes reddat, & rubore aliquo suffundat. Ea in febribus multiplex est. Sanguinis in pulmone putrentis fuligo, in affectibus thoracis: in plenitudine capitis, copia cum grauitate: in accensione & vigore, vapor natura sua sursum latus, & in faciei superficie diffusus, nec exhalans propter epidermidis densitatem: imminente crisi & in febre acutiore, instans hæmorrhagia: in diuturniore, parotis: extra crisin in lethalibus febribus modò cum mœrore, modò cum risu, insaniz principium. Quoties ergo sine crisco expectatione florida ac rubens facies apparuerit in febre essentiali, idque præter naturam peculiarem ægri, siquidem æger valde tristis deprehendatur cum tetrico vultu & perturbato, quædam in cerebro valde calida affectio esse videtur, quæ sanguinem exurit, eamque ob causam bilem atram generat, vnde certò phrenitidem in acuis, & melancholiam prælagire licet. Frons autem contracta & corrugata mœroris prænuncia est, vt exporrecta, hilaritatis, nisi vel reuulsis fibris nervorum, quos recipit à ceruice, contrahatur, vt in conuulsione vel ariditate, vt in senibus & conualescentibus. Tetricus verò aspectus ostendit magis vstam materiam, vt & taciturnitas, ac mœror. Licet enim mœstitia proprium signum sit & inseparabile melancholiz, quædam tamen in ipsis deliria interdum apparent cum risu, cantu, iocis, tripudiis, vbi permiscetur sanguis, qui dum vritur, multò, quàm ante, magis splendet, vnde animo spes, vigor, & alacritas per intervalla oriuntur, licet non absoluantur à communi melancholiz mœrore. Vt enim sanguis splendore imprimat in animum: ita melancholicus humor & atra bilis obscuritate. Illinc lætitia sanguinei humoris soboles: hinc tristitia & tetricus aspectus. Dum enim animalis spiritus simul cum cerebri substantia nigredine inficitur, fit, vt quæcunque externam speciem horridè & corrugata fronte recipiat, atque cum mœrore, non secus, quàm si triste esset, quod recipitur. Particulares autem imagina

imaginationis quædam ex humoris aut vaporis qualitate originem trahunt: aliæ ex specie, quæ aut primùm, aut maximè infanienti impressa est: quædam etiam ab occulta ratione.

XXXI.

Περὶ πρόσωπον εὐχροία, καὶ ἰδρωτὲς ἀπυρέτοις, κόπρανα παλαιὰ ὑπάρχοντα οἱ σημαίνει, ἢ διάτρυς ἀλγέειν.

Circa faciem color bonus & sudores non febricitantibus, stercore vetusta subire significant, aut inordinatum victum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eὐχροία color est rubeus & floridus, qui aliquando naturalis est, aliquando aduentitius vaporibus & humoribus fit. At diutius cohibito stercore necesse est caput vaporibus & humoribus repleri, qui si actiores sint & calidi, ruborem faciei inducunt, sudores quoque mouere possunt. Et intemperata inordinatæque vita vapores in caput: cruda, in corpus feruntur. Cruditas in ventre, quæ dum diffluit, vetus excrementum depellit.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN febre, quid faciei rubor prælagendum esse indicet, superiore Aphorismo dictum est. Absque febre verò, multis de causis fieri potest. Nam pustulæ rubentes tum in naso, tum in reliqua facie tenuis biliosique sanguinis immodicè aucti, aut consuetæ eius vacuationis suppressæ in eas sedes impetum denunciat: rubor verò sine pustulis perpetuus ac constans, feruidioris sanguinis nota est: ex interuallis recurrens, solius vaporis eò sublatis, aut tenuis humoris nondum impacti, præsertim in ætate media. Nam in pueris ac senibus non insalubris. In inuenibus verò color ille viuidus sæpe ex viscerum internorum impuritate ortum habet. Quòd si malæ suffundantur rubore saturato & utcumque nigricante, partes autem vicinæ ad tempora, nasum, & buccas expallescant, vomicolū visceris alicuius argumētum, est non contemnendum: sæpe malè affecti pulmonis, aut inflammati, cum insignis rubor ambas maxillas inuadit. At si præter consuetudinem facies rubeat cum sudoribus, humorum copiam ac plenitudinem in capite, sanguinisque calidi sursum impetum denunciari certum est, ex quo conicere licet in calidiore hepate immodicè sanguinem augeri, aut consuetam aliquam vacuationem supprimi, aut egrum praua victus ratione uti. Omnis enim rubor vel sanguinis copiam, vel interiorem phlegmonem, vel calidam intemperiem sanguinem exurentem, vel visceris corruptelam, vel sanguineos vapores ostendit. Duriorem autem aluum in his esse, qui plus æquo rubent ac sudant, rationi consentaneum est tum propter humorum motum sursum: tum propter hepatis immodicum calorem, cum raritate habitus corporis coniunctum. Sudor enim humorum copiam, tenuitatem, & cutis raritatem sequitur. Sic in Aphorismis, ex sudore noctu plurimo absque manifesta causa corpus plurimo cibo uti colligit Hippocrates. Si verò cibum non assumens eger idem patiatur, significat, quòd vacuatione indiget. Etenim sudor ab imbecillitate sola & corporis raritate esse potest: multus verò semper immodicam copiam ciborum testatur, qui vel assumuntur, vel assumpti sunt. Illud inordinatam victus rationem sequitur: hoc stercore vetusta significat. Perinde igitur est, ac si diceret, faciei colorem bonum cum multis sudoribus absque febre, ostendere hominem vel plurimo cibo uti: vel purgatione opus habere, aut vacuatione per venæ sectionem.

XXXII.

Τὰ καὶ πῦας ἐρυθρήματα, κοιλίης ὑπερβολικῆς σημεῖα.

Rubo

Rubores in naribus soluta alui signa sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Absurdus hic sermo, cum sæpius aliter eueniat, ut astrictiore sint aluo, qui ita è naso rubeant. Sicuti verò id ipsum non est, & concitatus humor ad excretionem vapore sursum moto id efficiat, neque tamen id ipsum, quod ratum est, scribi oportuit. At contrà experientia docet, quibus humor ad aluum commouetur, & subita nascitur egerendi cupiditas, ut expalleant. Hinc Forisolorum faciem vulgus dicit, expallescentem.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vena iugularis in malis ita diuiditur, ut pars ad anteriorem angulum nasi, alia ad tempora feratur. Ramus autem exterioris nasi partis iuxta angulum lachrymalem procedens maximus est ac manifestus, ut faciliè conspiciatur, cum plenus sanguine distenditur, maximè qua parte diuiditur, ubi latior est. Hinc fit, ut & nasus ipse, & genæ vicinæ, quæ tenuissima cute integuntur, contenti in illis venis sanguinis colorem referant, ac sæpe ruborem contrahant, quoties sanguis vel tenuior est, ac feruidior, vel copiosior, quàm conueniat. Duo enim humores rubri sunt, bilis cum sanguine tenui, & sanguis ipsi. Ex quo intelligitur ruborem narium aut calidi sanguinis notam esse, qui ex cerebro & partibus inferioribus decumbit in nares: aut si grauitatem habeat coniunctam, copiosi, & sæpe serosi. Considerandum ergo, num rubor ille perpetuus sit ac constans. Nam sic solutæ alui signum esse non potest, sed suppressæ potius, per Aphorismum superiorem. Sin verò per interualla recurrat, nec à solis vaporibus oriatur, ipsum & serosum esse ac tenue, cum ita per caput circumfluat, & copiosiore, quàm par sit, artificiosa coniectura affirmare licebit. Quare cum nondum sit impactus in illis partibus, & cerebrum tum copia, tum qualitate opprimat, deorsum conuersione facta haud mirum est aluum humectari. Solet enim cerebrum humorum nondum firmatorum impetum, quo opprimitur, ad inferiores partes transmittere. Serosus autem sanguis sine calore magno, humiditatem hepatis testatur, cui aluus mollior conuenit, ut durior calidæ intemperiei.

XXXIII.

Τοῖς τε τὰ ὑποχόνδρια ἢ τὰ πλάματα πύλαι ἐμπυσιδύοις γὰρ.

Si dolores in hypochondriis & pulmonibus suppurent, malo est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Pύραι νεύματα ἰδυνώδεια intelligit. ὑποχόνδρια, quæ viscera peculiariter appellantur, & notato pulmone thoracem quoque anteriorem comprehendit, proprius tamen pulmonem, ubi suppuratio, quæ vlcus facit, periculosior est. Ergo omnem internam externamque inflammationem, siquidem id præstari potest, neque inde grauior casus metuitur, resolui aut aliter vacuari melius est, suppurari deterius. Neque enim faciliè fit, nisi summa virtute & robore, ut pure albo & laudabili vacuato viscera interna coalescant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Cum tumores omnes præter naturam multis modis dissolui queant, resolutione videlicet, materiz ad interiora recurfu, suppuratione, scirrho, aut putredine, optimum semper est, ut attenuata, & in trahum discussa materia finiantur: proximum, ut suppurent. Excipit modò pulmonis atque hypochondriorum tumores & morbos omnes, quòd in his suppuratio semper sit periculosa, nisi in anteriorem partem eruptio fiat, exigua sit, cum integra partium solidarum natura, meatus atque exitus facilitate, & materiz perfecta coctione. Magna verò, quæ in
partes

partes interiores multò cute nobiliores rumpitur, perpetuò inuisa & suspecta est multis de causis. Primum propter subitam eruptionem, quam sequitur rigor inordinatus, virium debilitatio, animi deliquium, spiritus vitalis oppressio, vel dissipatio per Aphorismum, A tuberculi introrsum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit. Deinde propter partium nobilium, per quas pus transit, offensam. Nam pus cum ex hypochondriis per intestina vacuatur, ea mordet & abradit, dysenteriamque concitat. Ac si fortè per ieiunum, aut tenuia intestina feratur, cibi in corpus digestionem viriat: si verò per ventriculum, etiam ipsi concoctioni detrimentum adfert. In affectibus autem thoracis pus in medio spatio inter pectus & pulmonem collectum rupta vomica, aut in pulmone ipso, nisi ad summum intra quadraginta dies expectoretur, pulmonem necessariò exedit, quia temporis progressu putrescit. In pleuritide enim purgationis tempus quartodecimo die circumscribitur: in empyemate, quadragesimo. Tertium periculum est *συσπικνῶσις* difficultas, tum quia quæ curent medicamenta, intus ruptis æquè admonere non possumus: tum quia ulcera contra se cutem afficiunt, ut nullam tunc habeat natura sedem, nullumque principium renutritionis, ut ita dicam, quò ulceri possit opitulari, & veluti in solo quodam firma iacere regenerandæ carnis fundamenta. Ob idque omnium pessimæ sunt suppurationes, quæ in partem utramque tum internam, tum externam erupere. Sic enim geminatur malum. Peculiare autem est suppurationi in thorace, ut præter hæc celeriter vires deiciat, quibus imprimis opus habet. Validissima enim thoracis constrictio, eademque celerrima & frequentissima tussim concitat, sine qua nihil ex illis locis excludi potest. Hinc spirationis difficultas, suffocatio, aut phthisis accisis tandem viribus existunt. Quòd si pus fortissimum ac putre excernatur, mors est in propinquo. Vix ergo quisquam servari potest, nisi exiguus sit abscessus, vires consent, pus laudabile liberè & sine molestia excludatur sputo, vomitione, aut vacuatione per aluum, vel urinas nullo superstitere ulcere in parte nobili, ut hepate, aut pulmone, quorum solida substantia reparari non potest. Nam si ex abscessu relinquitur vicus, tamen si eger magnam puris quantitatem reddat, sensim contabescit, & in colliquationem incurrit. Putrida quoque interdum & saniosa, aut cruenta deiecit, quasi ex cadauere. Urina etiam plerisque sanie perfunditur, aut in abdominis spatio materia coercita, hydrops cum inguinum & pubis gravitate omnium gravissimus exoritur, siquidem tandiu vires persistant, quod rarissimè accidit.

7. Aph. 8

1. Progn.

5. Aphorif. 8.
et 15.

XXXIII. DE OCVLIS.

Ὁφθαλμῶν καθαρότης, καὶ τὰ λευκὰ αὐτῶν ἐκ μελάνων ἢ πελίκων καθαρὰ γίνεσθαι, κρείττιστον. Ταχέως μὲν ἢ ὑπερβαρυνθῶσι, ταχέϊ δὲ σημαίνει πρὶν ἢ βραδέως δὲ, βραδυτέρως.

Puritas oculorum, & horum candida ex nigris aut lividis restituta pristino nitore, utile. Ac id quidè breui fieri breue iudicium, tardius tardio rem solutionem fore ostendit.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Quomodo in aëre & καθαρότης est, quæ αἰθρία dicitur, & quod ἀχλὺς αὐτῶν, sic in oculis purus est, ubi splendore puro nitent oculi, qua parte pupilla suo circulo circumscribitur, & candidum, quod ferè λευκὸν appellat, purum lacteumque candorem retinet. σφινδόναι sunt, qui appellant. ἀλαμπῆς οὖτος leguntur in quibusdam codicibus Prognostici, qua voce obscuros & sine splendore oculos intelligit. Itaque cum splendor oculis insit puriore spiritu, & veluti æthereo diffuso in oculo, purioribus quoque humoribus & membranis, eo præsertim humore circa coronam suo candore nitet. Siquidem perturbatio quædam

R r

& nubes incidat in spiritum humoribus intermisceatur, vel macula quædam membranæ inducatur, ἀλαμπής οὐμα sine splendore, aut eò certè impuro redditur. In aëre ἀχνός & θολός est. Quomodo enim aër externus & caliginosus & nubilus vaporum copia redditur, & limpida aqua commota & aliis confusa perturbatur, eodem modo & spiritus corporis & humores pati necesse est. Est & aliud vitium ē venis, quas notat in Prognostico, ἡ λευκὰ ἐρυθρὰ ἡ φλέβια πύλια, ἡ μέλαινα, unde & καθαρότης puritas oculi viro atur. Itaque extrema tunica supernata musculis, qui oculum mouent, ὑμῶν ἀντιφύκτου vocat, quæque copula est reliquarum membranarum ē pericraneo vnā cum venis deducitur, & ad coronam vsque pertinet. Atque eiusmodi venæ, nisi pleniores existant, vix apparent, quomodo in ebriis, temulentis, iratis, inflammationibus & suggillatis. Sed hæc sine periculo ferè sunt. Quod si maculantur rubro, neque eorum quicquam in causa est, inflammatio vel cerebri, vel ventriculi significatur, ab utroque periculum graue est, nisi deterfo rubore sua oculo puritas reddatur. Ex eo in capitis vulneribus lethale signum facit rubere oculos Hippocrates, unde videlicet inflammatio cerebri cognoscitur. Facile enim per futuras incuntibus exeuntibusque venis, & ē pericraneo ad eam tunicam adductis cerebri iniuria se prodit. At quomodo in externis inflammationibus, quæ in gangliam abeunt, rubor in nigrorem & luorem permutatur: ita ē rubro color venularum in nigrum, aut liuidum transit extincto calore & spiritu, vbi iam quasi emortui oculi impurique languent. Atque hæc, quod ad oculum attinet, quæ quidem à medico conspiciuntur. Nam & ægro impuritas quædam & obtenebratio sentitur aliquando quidem purissimo, quæ quidem intueri licet, oculo. Sed de hoc paulò post. Ergo si quidem eiusmodi oculus vel rubens, vel turbidus, vel à venulis luens & niger in integrum restituitur, salutare indicium expectatur: breuius quidem: si ea omnia celeriter: tardius, si lentè reuocatur ad naturalem colorem & splendorem. Ex eo enim interna vitia sanescere, & perturbationes cōquiescere intelligimus.

DESID. IACOTII COMMENT.

8. Epil. **A**D affectus oculorum transit Hippocrates, quos non immeritò vulgò aiunt primos omnium interire ac senescere, cor vltimum. Oculi enim ut valent (inquit Hippocrates) ita & totum corpus. Cum enim cutis color succi naturam indicet, nisi in profundo occubuerit, potissimum id efficitur, vbi pars cute nudata est, quales oculi sunt. Præterea oculus & mundissimus est, & tam mollis, ut vitri instar contentum colorem latere non permittat. Splendet quoque, quia multo spiritu ex cerebro repletur: ob idque totius corporis dispositionem omnium ferè primus recipit ac repræsentat, maximè verò humorum, spirituum, cerebri, meningum, & omnium facultatum. In his enim, qui in animi deliquium incurrunt, vel vires aliter exolutas habent, nemo manum, vel crur, vel aliam faciei partem relietis oculis contemplatus, de virtutis robore, vel debilitate quidpiam inuenire poterit, quomodo faciet, si oculos conspexerit. Etenim in ipsis tanquam in speculo quodam perspicuè elucet ac leguntur tum robur facultatis, tum imbecillitas, cum alij palpebris apertis clarè videant, alij verò ipsas aperire nequeant. Ex colore quoque ipsorum ac mole de viribus coniecturam facimus, quod his imbecillis concavi oculi appareant, & squalidi, & malè colorati; firmis verò & constantibus colorentur, tumescant, & splendidam habeant humiditatem. Illic enim spirituum inopia, hic verò copia horum effectuum maxima causa est. Sic igitur oculi & robur atque debilitatem, & bonum ac malum colorem mutant ex consequio dispositionis totius corporis. Nam si boni coloris fuerint oculi, τὸ γῆρ (ait Hippocrates) id est, totum corpus salubriter habere ostendunt. Si verò malum quendam colorem contraxerint, confestim & corpus totum læsum esse indicant. Meritò ergo Hippocrates in his præfagiis, quæ ab oculis sumuntur, obseruandam imprimis iubet puritatem illam & nitorem admirabilem, quem καθαρότητα vocat, atque ex eo colorem, quem venulæ in ipsorum albo similem humoribus intus contentis inducunt, cum in oculis celerius quàm aliis partibus, colorum mutatio appareat propter munditiem ac splendorem. Est autem καθαρότης puritas perfecta & integra, quoties neque in spiritu,

spiritu, qui mucus affluere debet & æthereus; neque in pupilla & humoribus cristalloide, albugineo, ac vitreo; neque in membranis vlla obscuritas, perturbatio, tētio, corrugatio conspicitur. Sic enim oculi natura duplex est. Vna ætherea, propter quam ignei dicuntur Platoni, ignis nomine non pro flamma, aut pruna, sed pro splendore sumpto. Altera aquea propter humores & membranas, quæ sunt frigido & humido temperamento. Puritas ad vtramque pertinet, cum & albū lacteo candore nitidum est, & e pupilla serena acies emicat, suoque splendore nitet sine aliena mixtione, vnde certissimum argumentum sumitur integritatis facultatis animæ, vitalis, & naturalis in ea dispositione, in qua alia signa totius iunguntur ad eandem significationem. Ita enim audiendus est Hippocrates, cum ex oculorum temperamento totius temperamentum colligit, nempe in tēperatura corporis æquali, in qua iudicium de vna parte habet locum in reliquis, aut alia signa non repugnāt; idēque iudicandum de intemperie & affectibus præter naturam tum in visione, tum in oculorum motu. Impuritas verò ex contrariis dignoscitur, causamque habet vel aduentitium humorem aut vaporem: vel spirituum animalium perturbationem & inflammationem, vt in febribus acutis à bile, cerebri inflammatione, calore totius igneo, critica agitatione: vel eorundem spirituum & sanguinis inopiam, vt in deliquis animi, vacuationibus manifestis ac morte. Cur autem venulæ liuescant, aut nigrescāt, dictum est paulò ante. Sed si, vt ibi exposuimus, liuor aut nigror à refrigeratione est, & caloris natui extinctione, quomodo pristino colori ac nitore restitui possunt? Præterea si restituantur, quomodo id signum criticum erit, cum in agitatione critica nitidi etiam ac puri oculi variè perturbentur & colores mutant? Nimirum nigror non semper sequitur ad auctā calidi extinctionem, sed etiam ad decumbentem humorem ex vasis in partē nigrescentē: liuor verò tametsi ad solam extinctionem sequi dicatur in pedibus ab Hippocrate: alibi tamen etiam fit in transitu à nigro ad album. Nam secundo de fracturis duplex liuidi coloris generatio traditur: vna dum à floridis caloribus flauo, vel rubro peruenitur ad nigrū per extinctionem caloris: altera, dum à nigro ad album per eiusdem caloris actionem. Primæ mutationis exemplum est, dum sanguis extractus à vasis continētis frigore primum liuescit, tandem ater euadit: secundæ, dum quod nigrū est, suppuratur, tendensque ad puris albi generationem, vel ad resolutionem, liuescit. Ita ergo venulæ nigrae ac liuidæ restitui possunt, quādo fuligo aut humor nigroris causa est, non caloris absoluta extinctio. Id autem κρίσιμον (ita enim legendum est, non κρίσιμους; quia sequitur, σμαίνει κρίσιν) dixit Hippocrates, non quod criticam perturbationem significet, sed mutationem in melius. Hippocr. enim verbum κρίσις variè usurpare solet, propriè quidē pro eo, quod est, morbum omnino solui, vel efficere mutationem insignem in melius, vt primo de victus ratione in acutis: interdum etiam pro, minui, aut degenerare in alium morbum, vt πρὶ παθῶν, κρίσις (inquit) ἐστὶν ὅταν τοῖσι νοσήσιν ὅταν αἱ νόσοι ἢ ἀφύντῃ, ἢ μακράνυνται, ἢ μεταπίπτουσιν εἰς ἕτερον νόσημα, ἢ τελευτῶσιν, id est, iudicari in morbis dicitur, cum morbi augentur, minuantur, aut degenerant in alium morbum, aut terminantur. Perspicuum autem est, quod puritas & color celerius redierint, eò celerius futuram crīsim, & contrā. Nam inde naturæ victoria, & humoris aut vaporis resolutio significantur.

2. Prog. 9

X X X V.

Τὸ ἀχνύδες τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ λευκὸν ἐρυθραρόμενον, ἢ πελιαρόμενον, ἢ φλεβῶν μελέων πληρόμενον, οὐκ ἀγαθόν.

Caligo oculis, aut si album rubeſcat, vel liueſcat, vel venis nigris impleatur, non est bonum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Τὸ ἀχνύδες dixit, quia vel hebetior est oculus, vel quia velut umbra quadam & caligine suffusus. In Aphorismis Austrū dixit ἀχνύδες, quia tardet pertur-

R r 2

bētque sensus. Ergo in oculo laudatur λαμπρόν lucidum : damnatur ἀλαμπής. In laude καθαρόν purum: in vitio ἐρυθραίνεμενοι, παλαινοίμενοι, μελαινοίμενοι, quia sic oculos commaculent. Probatur αἰθρίον serenū: vituperatur ἀχλὺς, & quod alio loco ἀμυρεμενον, obscurum est. Est autem ἀχλὺ duplex, quia crassior & caliginosus spiritus, & quia ad instar commotæ aquæ perturbatus. Itaque spiritus, qui antea blanda leuīque exhalatione sanguinis fouebatur, aut mediocriter humido tepidōque vapore, nunc crassiore fuligine, obscuris fumis, & vaporibus perturbatur, orbatusque suo calore elanguescit & splendorem suum omittit. Quomodo enim purus aër est & serenus, ubi calor cœli, qui non vrat, sed omnia foueat, illustratur, & nihil crassioris frigidiorisque vaporis, aut fuliginosæ expirationis aliunde recipit. Contrā verò vtens calor excitat fumos vaporesque crassos, & σπῆδος, & ἰμυχλῶδες, & οὐρανῶδες, & νεφελῶδες, aliāque id genus fiunt. Neque enim alia ratio aëris & vniuersi, alia spiritus in nobis. ἐρυθραίνεμενοι & cetera proximè exposita. ἀσπορ intelligi signum bonū & facile, quomodo ἐχθρὸν pessimū & ferinū dicit aliquando.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Proth. 11.

IN Prothetico, ὁ μὲν ἀμυρεμενον, φλαυρόν, καὶ τὸ πεπυγός, καὶ ἀχλὺς, καὶ κακός. Hebetatus oculus, malum: & cōcretus immobilisque & tenebrosus si fuerit, malum. Galenus ἀμυρεμενον genus facit ἀχλὺς ὁψις. Etenim in utroque affectu obscure cernit æger, verūm in amaurosi (offuscationem, seu hebetationem visus appellant, recentiores guttam serenam, cūm morbus est per se, non febris symptoma, vt hoc loco) nihil turbulenti aut caliginosi obuersatur ob oculos. Est enim ἀμυρεμενος, vt ibidem scribit Galenus, obscura imbecillāque instrumentorum sensio, sine turbidæ imaginis conspectu, in qua oculi mortuorum, aut morientium similes cernuntur, aut eorum, qui ad extremam senectutem perueniunt, interdum cum febre, nonnunquam sine febre: peculiari oculorum vitio: aut etiam cerebri & facultatum. Nam quæ sit repente, in opticorum neruorum affectum reicitur, qui humorum crassorum defluxione cum grauitate capitis laboranti aut resolutione, in qua vel tardè, vel nihil omnino mouetur oculus: aut ruptura ab ictu vel casu, in qua oculus initio prominet, deinde excauatur, nec alitur. Interdum etiam nerui optici vel inflammatione, vel scirrho intercipiuntur, aut quomodolibet aliter obturantur, vnde animales spiritus ad cristallinū humorem ferri prohibentur continuata serie. Potest enim obstructio optico distendi cornea & spiritu visorio turgere, nec tamen facere visionem, quia vis animalis ita in musculis sensorijs per spiritus præsentiam operatur, si continuitate ad principium non priuetur, idēque iudicium est de arterijs & neruis, quibus ligatis, aut compressis, illic non fit pulsatio, hic motus. Sed cūm cristalloidi ab interna quidem parte retiformis, choroides, sclirotica, & cōiunctiua tunica: ab externa verò, arachnoides, vvea, & cornea circūstet: adsit etiā & vitreus humor, quo nutritur, & aqueus, à quo cornea sustinetur, ne in illum collabatur, perspicuum est non in opticis tantūm neruis, sed etiam inter vitreum & cristallinum, retiformem & vitreum, choroidem & retiformem, scleroticam & choroidem, posse aliquam esse obstructionem, à qua deferri iudem visorij spiritus prohibeantur. Verūm quoties aliquid interponitur inter cristalloidem & corneam, visa apparent suffusis similia, quod assueta cristallois externæ visioni, quæcūq; intus sentit, extra sita esse iudicat. Ante glaciale verò opacū si in totū obstruit, visio tollitur: si partē, ob exiguū spiritū delatū exiliter vident ægri, & omnia obscura discernūt: imagines tamē nullas in obiectis fingūt, quod est amaurosis proprium. Quod si non repētē, sed sensim incidat amaurosis, vel humorū oculi inopia, aut crassities & lentor in causa est: vel membranarum corrugatio aut densitas: vel spirituum paucitas, aut crassities. At in caligine, quam ἀχλὺ vocat Hippocrates, & τὸ ἀχλὺς, præter visionis hebetudinē ægri se veluti per caliginē quandā mediā inter nubē ac nebulā cernere putāt. Si tamē quis oculū diligenter intueatur, ipsum quidē acie hebetiorē deprehendet, absque tamen vllius humoris præter naturam cōcretionē, nisi quod humidū in pupilla obscuritate quadā suffusū & caliginosū cernitur, quod sanitatis tempore lucidum ac nitidum esse solet. Hoc autem fieri potest mutato

mutato propter substantiæ arefactionem colore albescens glacialis, aut intra albuginem recepto crasso & opaco humoris halitu, necdum ut in suffusis, concreto: aut vaporibus à cerebro, vel ventriculo ad cerebri membranam ascendentibus, & ob vitæ cum illa cerebri continuitatem mox ad oculi pupillam delapsis, & substantiæ suæ opacitate intra albugineum iudicium visilium interturbantibus, ut ante bilis vomitionem contingere solet. Visorum enim duo genera sunt: quædam delirantium propria, & propè omnium, qui vita funguntur. Hi enim clausis oculis propter idolorum vagum & incertum motum videre se credunt, quibus cum loquuntur, à quibus terrentur, & exiliunt. Alia sunt qualia suffusis, nempe apparitiones, ut ita dicam, externæ propter opacum vaporem interpositum cristalloidi, & corneæ, quæ intuenti sese offerunt, quasi ante oculos sitæ sint, cum nihil minus reipsa consent. Is autem vapor aut è ventriculo, aut è cerebro in eum locum fertur, aut è pulmone, vel totius valis, ut in phrenitide, cephalalgia, pulmonia, acuta febre, exustis humoribus, & capitis intercessu ad oculos accedente halitu, in quo non suffusionis periculum est, sed vitæ ex significata humorum vitione. Cum enim non quivis halitus visum ita obscuret, & impediat, nisi præ vitione crassescat, multa intelligitur corporis inflammatio simul cum vaporis copia, quæ intra caput contineri non potuit. Veteres Hippocratis interpretes ita ἀχλὺσις acceperunt, ut caliginem quandam in oculis concreuisse putarent ob affectus siccitatem & calorem. Alij causam dicebant esse in spiritu animali, quem vapor teter caliginosum reddidisset, aut humorem à cerebro per nervum opticum in oculos irruentem. Quod subiicitur, τὸ λευκὸν ἐρυθραίνονται, album oculorum rubens, distinctione opus habet. Interdum enim is rubor à causa externa excitatur, ut ab ictu, casu, calore, propter quem spiritus & sanguinis fit concursus, & ex his rubor, cuius rei argumento est frictio, quod ad præsagium nihil confert: interdum verò signum est criticæ hæmorrhagiæ, quomodo scribit in Prorethico, Cervicis dolores, impensè rubros oculos, eruptionis, sanguinis prænuncia. In ophthalmiis quoque quibusdā & ebriis ac suggillatis oculi rubescunt. In febribus verò symptomaticè accedens rubor, aut copiam sanguinis ostendit in capite, aut inflammationem cerebri, vel ventriculi. Ac cerebri quidem & membranarum inflammationes, aut in cerebro feruentissimæ bilis motus sanguinem ad oculorum venulas exprimunt præ copia, atque effundunt in extimam tunicam oculi, quam adnatā vocant, quæque ad coronam protenditur, & reliquarum membranarum copula est. Etenim venas habet à pericranio: pericranium verò propagines quasdam recipit eorum vasculi, quæ foris intro subeunt, & ab anteriore cerebro foras disperguntur per futuras. Ita fit, ut affectus cerebri & meningum inde dignoscantur, qua parte extremum pericraniæ unā cum venis ad eam membranam pertinet. Ventriculi quoque inflammationes is rubor interdum denunciat, præsertim cum singultu, modò ne ob vehementiam motus & conatum ad vomendum inductus sit per Aphorismum, A vomitu singultus & oculi rubentes malum. Observatum quoque est, quibus hepar aut pulmo dextra parte nimium incaluit, aliquot diebus ante mortem dextrum oculum erubescere, ac dolere: & aliis dextrum, aliis sinistram oculum emarcescere in morbo exitioso, quod vulgus annotat. Lior autem in oculorum albo, semper caloris extinctionem significat refrigerato sanguine cum spiritu, aut intercepto, nisi quando fit transitus à nigro in album, aut colorem medium, ut ante exposuimus. Nigror verò in iisdem venulis, vel ad eam causam sequitur, vel ad sanguinem corruptum aut atrum ab inflammatione meningum. Quod autem signa hæc maligna sint, & cæteris consentientibus lethalia, ex gravitate & magnitudine causæ intelligitur semper excipiendo eos rubores, qui in perturbatione critica, aut peculiari oculorum vitio sine consensu cerebri exoriuntur, quod perpetuò in his præsagiis subaudiendum est.

3. Protr. 44.

7. Aphor. 3.

XXXVI.

Φλαυρὸν ὃ καὶ τὸ τιμὴν αὐγλὴν φέρειν, ἢ δακρύειν, ἢ διασπρέσσειν. καὶ τὸ ἔπρην ἐλάσσει γίνεσθαι, ποταρὸν. καὶ τὸ τὰς ὀφθάλμους πυκνὰ διαρριπίζειν. ἢ λιμία

μικρὰ περὶ αὐτὰς, ἢ αἰγίδα λεπτὴν ἴχεν. ἢ δ' ἄλυστον μέζον γίνεσθαι, δ' ὃ μέλαν ἐλάσσει. ἢ κρύπτεσθαι δ' μέλαν ὑπὸ δ' αἰῶ βλεφαρόν.

Malus est oculus, qui refugit lumen, aut lachrymatur, aut distorquetur, & alterum minorem fieri, malum est: & oculos frequenter agitare ac iactare, aut paruas lemas ac sordes circa ipsos, aut concretionem tenuem albicantem habere, aut albam partem maiorem fieri, nigram verò minorem: aut nigram sub palpebram supernam occultari.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Refugiunt lumen xgri peculiari vitio oculi nullo periculo, nisi commune malum à principio, hoc est, cerebro connectatur, aut quia viscus aliquod malè affectum, vnde aliis tantum dexter, aliis tantum sinister oculus ante obitum emarcescit, & obscuratur lethali signo, vel plebeculæ annotato. Idque vel viscerum internorum contagione, vel peculiariter oculi morbo & infirmitate. Est autem naturale gaudere luce & tenebras fugere. Sequentium symptomatum causæ in Prognostico expositæ sunt. Αἰγίδα verò quid intelligat, parum constat, nisi vel τέρας quendam morbum oculi, vel agitationem oculorum, qualem procellæ turbinisque terra marique commouent aut concrementum quoddam implexis ciliorum pilis lentore pituitæ, vel denique vlcuscula quædam, aut abscessus in angulis. Quæ omnia perturbationem animæ, aut excrementorum copiam, quam imbecillitas contrahit, ostendunt. λεπτὴν autem leuem intelligit, quomodo antea. ἢ τὸ λευκόν. Aut album quidem maius, nigrum minus. Hippocrates multum vtitur vocibus popularibus, & Ionica vulgò vtitatis. Itaque oculum ferè partitur εἰς τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, in candidum & nigrum, ac album quidem manifestum. Nigrum autem peculiariter pupilla est, deinde quicquid iride circumscribitur. Ergo nigrum minus apparet dissoluto spiritu, qui antea in eum humorem fusus, qui inter cristalloidem & rhagoidem medius est, pupillam ampliabat. Aut etiam humoris eius medij inopia atque consumptio. Alioqui concidens & elaxata rhagoïdes, vel extensa. Ac ferè in humore & spiritu vitium est, quia vterque consumitur, φθίσιν Paulus appellat. Est cum sublata in genam superiorem pupilla album cernitur maius, nigrum minus, quod ὑποφασίας alij vocant in hoc opere. Sed de hoc alio loco. At ut album maius appareat, corneam tendi & rhagoidem contrahi oportet. ἢ τὸ μέλαν. Si pupilla superiore gena occultatur, quod in Prognostico ἢ γὰρ τὸ ὑποφασίαι τὸ λευκὸν ἢ βλεφαρόν. Id autem aliquando resolutis viribus multa vacuatione, vel consuetudine. Præterea addit in Prognostico, μὴ ἐκ διαφθορῆς ἢ φαρμακοποσίας, ἢ μὴ εὐθισμένω. Hoc ergo sic apparet vel palpebris non commissis imbecillitate musculorum claudientium & coniungentium, vel reuulso nigro cum rhagoïde versus principium (nascitur autem rhagoïdes à tenui meninge) aut reuulsis iis, qui oculum fursum adducunt. Hoc vulgus torquere oculos in caput.

DESID. IACOTII COMMENT.

Lumen refugere Galenus interpretatur ἀποφύγεσθαι auersari, nec posse ferre. Causa communis est imbecillitas facultatis videndi, quæ à cerebro in pupillam affluens obiecti vehementioris occursum offenditur. Ea autem vel ob instrumentorum affectionem laborat: vel per seipsam affecta est. Illud non ita periculosum est, quod oculi potius, quàm facultatis vitium sit, ut in ophthalmia. Oculi enim (ait Galenus) vlcere laborantes, aut suppuratione, aut staphylomate, aut phlegmone insigni, aut denique acri fluxione, ex quocunque vel paruo lumine offenduntur quàm maximè. Interdum etiam ex multa vini potatione, aut vomitione vehementi, aut ventriculi inflammatione incute morbo lucem auersantur oculi, lachry-

mantur

mantur peruertuntur, exeruntur, extumescunt, rubent signo per se non lethali. At in febribus cum facultas per seipsam laborat, & grauius symptomata cerebrum inuadunt, aut phrenitidis prænuncia est illa lucis auersio, aut mortis. Nam cum visus spiritus ex luce excitentur, ubi per incrementa febris vel ex calore, vel ex dolore capitis, aut partis in eo alicuius concitati iam sunt, lumen refugit æger, quod ab hac spiritus agitentur etiam violentius. Ex hac itaque summa spirituum animalium commotione phrenitidis suspicio iniicitur, quanquam & hoc ipsum in Cepheale accidit ob eandem causam. Sin verò remisso iam certamine natura expugnata taceat, oculorum autem splendidum instrumentum collabatur, & aqueus humor absumatur, tunc quidem lucis auersio exitiale omnino signum est, & ægri iam iam morituri certissimum argumentum.

ἢ δακρύου. aut illachryment: in Prognostico addit ἀπροαίρετως, sine voluntate. Lachrymæ enim, quæ præ dolore, misericordia, aut animi alia affectione exprimuntur, nihil mali denunciant. Quæ verò inuoluntariæ sunt, licet in oculis ipsis videantur habere generationem, atque ideo ipsis, non cerebro, aut toti corpori attestari, interdum tamen à cerebro deriuantur, & à toto corpore interuentu cerebri, ut possint illius statum indicare. Sed & in ipsis oculis obortæ, indicia quoque sunt similitum affectionum in reliquo corpore. Primum ergo ad præsagium distinguere diligenter oportet, num illæ lachrymæ inflammatis oculis decendant, aut ex fluxione aliqua è capite oriantur, an verò ab imbecillitate facultatis retentricis exsint. Primis enim duobus modis contra naturam quidē sunt, non tamen prorsus mortiferæ, quin interdum etiam non inutiles. Nam circa statum morbi antegressis conditionis signis perturbationem criticam adesse ostendunt, & hæmorrhagiam potissimum denunciant. Sæpe etiam per morborum initia ex multa vini potatione, aut vomitione violēta, aut ophthalmia, vel antiqua destillatione lachrymæ funduntur periculo non admodum metuendo. Deteriores multò sunt in vehementi phrenitide, ut in Dealcis uxore, sanie tenui ex inflammato cerebro in oculos redundante. Omnium autem exitiosissimæ sunt in acutis δι' ἀπρόσβιας ἢ καὶ ἰατρικῆς ἀνωμαλίας exoluta & extincta facultate retentrice insita ipsius oculi substantiæ, musculis ac carunculis, quas angulis oculorum natura obduxit, quasi præsidia quædam arcentis lachrymis. His ergo partibus contabefactis, & musculis resolutis lachrymæ nolentibus efluunt, quarum materia in nares diuertere debuit, haud secus atque resolutio sphinctere vrinæ & fæces. Quam causam à cæteris discernere licet ex oculorum cavitae & extenuatione. Quod si itaque retentrix in membro natura humidissimo deficiat, proximum exitium inde præsagiendum esse docet Hippocrates, & in reliquis partibus iam iam defecturam similiter retentricem.

ἢ διασπείσας, aut distorqueri. Διασπασίς in oculis duplex. Vna, cum ipse oculus peruertitur: altera, cum palpebræ tantum. Oculi autem motores musculi sex numerantur à Galeno, quibus accedit septimus opticum circundans. Primi quatuor sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, oculum mouent, quæ motus differentiarum reliquis etiam corporis partibus communes sunt: duo verò adduntur circumuoluentes, ad angulum minorem unus: ad maiorem alter. Hi ergo musculi conuulsi ad se præter naturam oculum trahunt: resoluti verò vna parte in oppositum situm adduci sinunt. In musculis enim, qui alternis agunt ac cedunt, resolutio vno trahit alter, ut pars immobilis maneat, quæ resolutio frequentissima est absque febre: ut cum febre, conuulsio. Quod si voluentium musculorum alter resoluatur, obliqua erit totius oculi peruersio, ita ut secundum sanæ pupillæ rectitudinem collocetur, sed inclinet infra minorem angulum in conuulsione voluentis musculi in eo angulo constituti: vel infra maiorem, ubi voluens angulum maiorem conuulsus est. Qui verò circumdat opticum, ut oculus in opere suo tendatur, & animalis spiritus per rectos ac tensores opticos defluat, si resoluatur, quoniam non commodè sustinet oculum, ipsum foras exeri, & quasi procidere sinit: si verò conuellatur, prohibet, ne circumducatur oculus, & in varios situs deflectat. Quoties ergo oculi peruertuntur his musculis conuulsis, si affectus illorum tantum est peculiaris ac proprius, non magnopere metuendum: si verò à principio neruorum, id est, cerebro proue-

niat, extrema perniciēs significatur. Siquidem principij passionēs proximi nervi ante alios sentiunt, modò quidem illi, qui ad hos oculorum musculos feruntur: modò verò temporales, qui à Græcis *κρταφίτοι* dicuntur. Porro alterum oculum minorem fieri, quàm natura factus sit, symptoma quoque mortiferum est, ut quod indicet spiritum, calorem insitum, humorem tum nativum, tum alimentarium deficere, & facultates principes extinguere humoribus ac tunicis præ siccitate concidentibus. Alterum autem non utrumque dixit, quòd non similiter facultas animalis in utrumque descendat vel ob maiorem unius, quàm alterius infirmitatem: vel ob visceris interni, cui è directo situs est, latens vitium, ut ante diximus.

καὶ τὸ τὰς ὀφθαλμοῦν πικρὰ διαβιβάζειν. Id est, oculos subinde, & assidue dimovere. In Prognostico oculi sublimes & *ἐναεωρέμλοι* dicuntur ab Hippocrate. Galenus interpretatur *ἀσταβεροὶ καὶ κινεούμενοι διαπαντός* instabiles & perpetuo motu agitato à musculorum tremore propter siccitatem, quæ prorsus est incurabilis: aut à delirio propter inflammationem cerebri, aut bilis feruorem, qua parte nervi in oculos perveniunt, aut propter defectum maiore periculo imbecillioribus tum virtute, tum instrumentis. Deliria nanque gravissima sunt, quæ ob defectum proveniunt. Oculi autem ad eum affectum aptissimi sunt, quia mobilissimi. Nam & levissimi sunt, & à pluribus, nisque validis musculis moventur, & vaporibus ac spiritibus peruij. Ea etiam frequens oculorum agitatio ab ortu quibusdam tributa est ex imbecillitate nativa musculi moventis: aut calore cerebri. Ut enim quidam oriuntur debili inter membra capite, alij ventriculo, aut articulis: ita musculorum quosdam alius alio habet ab ortu debiliores, aut firmiores. Vnde fit, ut qui infirmos habent palpebrarum nervos, assidue nictent, & vocatur ea affectio Græcis *ἵππος*, nobis equus: qui oculorum, oculos perpetuo agitent, quidam Petos vocant: qui mandibularum, per somnum dentibus strideant: qui reuersiuos, somniantes loquantur, & ita de cæteris. Verùm quia ea mobilitas oculorum frequens est caloris indicium, iudicantur eiusmodi homines inconstantes aut temerarij, quia calor cerebri in sanis opinionum mobilitatem facit: in febrientibus deliria.

ἡ λεμμία μικρὰ, αὐτὴ λεμμία παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν. Sordes circum oculos & lemæ excrementa sunt crudioris alimenti & semicocti, aut pituita concreta. Harum generatio triplex. Una instrumentis ipsis affectis, ut inflammatis oculis, aut alio morbi genere laborantibus, tam propter humoris, qui præter naturam est, copiam, quàm organa ipsa malè affecta, alimento ipsorum haud probè concocto, & tunc quidem nihil habet periculi. Altera est, ubi caput pituita plenum fuerit, cutis verò frigore astricta, ut in secundo statu primi Epidemici, in quo scribit ægros exercuisse *λεμμίας ἐπὶ δυνάμει σμικρὰς*. Frigido enim statu humido & boreali in capite multa pituita coaceruatur, cuius tenuis fluxio per angulos & poros quosdam tenuissimos irrui, qua exeunt ciliorum pili: astricta verò cure vi frigoris ob densitatem & moram concretescens, Lemas genuit. Tertia est ab imbecillitate naturalis, quæ oculos moderatur, facultatis, non qualibet, sed tali ac tanta, ut ne modicum quidem oculorum alimentum concoquere possit. Hanc à duabus reliquis discernimus, tum quia post tertium, aut quartum diem, non ante, vi morbi incidit: tum quia simul concavi sunt oculi. Cùm enim penuria, quam cavitatis prodit, manifesta sit, ad copiam causa referri nullo modo potest, sola autem superest facultatis imbecillitas, & ea quidem non levis: proindeque signum est prorsus lethale. Paulò post, *ἀχνιδίς* damnabit, quod fit lemæ exarescentibus circa oculos: & *ἐπὶ χυλὸν ἐπὶ παγὸν χυλὸς δὲ* in Exegeſi, quia humor concretus sic inaruit, ut abierit in pulvisculum. In eo quod sequitur, alij *λεμμίαν* legunt, alij *λεμμίαν*. Et suspicari licet pro *αἰγίδια*, *αἰγίδια* legendum, vel *αἰγίδια*, de qua Galenus in Exegeſi, ut *λεμμία* sint concretæ lemæ: *λεμμία, αἰγίδια, ἀχνίς*, lemæ in pulverem redacta. Aut *αἰγίδια* in substantia oculi, lemæ circa oculos. *αἰγίδια* (ait Galenus ibidem) *ἡ γὰρ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπὶ λευκὸς ὀφθαλμὸς, καθ' ὃν τὸ μύλονι προσέρεται. καὶ οἱ λευκανθίζοντες ἐπὶ παγὸι, ὡς γὰρ κατακαῖς προγνώσισιν.* Alij legunt *αἰγίδια*. Significat ergo apud Hippocratem in oculis albicantem cicatricem, ut in Protrhetico: & albescentes humores concretos in his Coacis prædictionibus.

ἡ τὸ λευκὸν μύλον, αὐτὸ λευκὸν μύλον, &c. In moribundis, adnata tunica, quæ à pericra

à pericranio ortum habet, ob immodicam siccitatem tenditur ac dilatatur in latera: vnea verò siue *παγονιδίς*, quæ corneæ subiecta est, & vnà cum nervo optico ex tenui cerebri meninge ad oculum peruenit, ad suam contrahitur originem, & in angustum cum nervo adducitur. Musculo quoque, qui opticum circumdat, resiccato, aut conuulso album oculi maius, nigrum verò minus apparet, quia pupilla imminuitur. Album etiam vndiquaque distenditur ad suas apophyses, nigrum verò contrahitur, & intro reuellit magis, aut concidit, dissipato calore ac spiritu, qui multus affluens dilatat pupillam. Idem fit vitreo humore quauis de causa consumpto, vt in oculi phthisi & atrophia. Tum enim contracta rugatæque vnea, & in sese quasi concidens foramen coarctat. Eodémque modo, paulò ante mortem, & in deliquiis animi, ac quibusdam conuulsionibus oculi in caput conuellantur lethali signo, ita vt nigrum sub palpebra superiore ferè lateat toto oculo, aut musculis, qui sursum mouent, ad suam originem conuulsis, quomodo conuulsis, qui deorsum retrahunt, aut superioribus resolutis, pupilla in inferiorem genam detrahitur. Atque ab hoc signo vix quisquam euadit.

XXXVII.

Ποιηρὸν ὃ καὶ κοιλότης ὀμμάτων, καὶ ἐκγλήφας ἔξω σφοδρὰ, ἔλαμπρόντος ἐκθλίψις, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν κόρην ἐκτείνειν αὐτά.

Mala est oculorum cauitas, & vehemens foras euibratio, & splendoris expressio, ut pupilla extendi non possit.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

Aτροφίαν dicunt, quia quasi destitutus alimento oculus emarescit, nec iam copia spiritus & humore secro eminet. Damnantur in Prognostico *ὀφθαλμοὶ ἐκθλίψις*. Prominulos esse oculos oportet, neque exertos nimium, vt in quibusdam furiosis, neque nimium cauos. At qua ratione id fiat, in facie cadauerosa dictum est. καὶ ἐκθλίψις. Videre licet in iratis & ad vindictam properantibus, in quibusdam quoque phreniticis, quibus videlicet temeritas quædam & plurima corporis motio coniuncta est, eiusmodi oculos: iratus quoque animalibus, & ad ultionem percitis id accidit. Id autem concitato foras multo spiritu. Ergo in phreniticis cum tota vis sanguinis & spiritus rapiatur in caput, atque ea ratione ferueant in cerebro, magna vis quoque fertur in oculos, vnde euibratio illa. Quibusdam non euibrant oculi, sed exerti & quasi fixi manent, quod furorem melancholicum ostendit. Atque hæc omnia videre licet in perturbationibus animi. Quò enim anima, eò spiritus & sanguis. Itaque in metu & tristitia concidentibus oculos, externa omnia contracta & pallida, quia videlicet anima ad sua principia reuocatur. Contrà verò in ira & lætitia gestiente. In phreniticis incitata vis animæ spectris quibusdam foras vertitur, atque ita secum rapit, quasi satellitum quoddam sanguinem & spiritum, vnde exerti, & vt in quibusdam codicibus Prognostici, *ἐκγλήφοντες*, valde exerti & prominentes oculi. *Euibratio splendorum*. Id in felibus domesticis & iratis quibusdam animantibus videas, in temulentis & furiosis. Spiritus enim motu incalescit, tenuiorque redditur, ac propius ad igneam naturam accedit, atque is quò feruet magis, eò celerius mouetur. Multus ergo in conum actus atque in angustias pupillæ irruens eliditur, atque ita scintillas quasdam emittit. Quæ res efficit, vt quidam Philosophi igneos oculos esse dixerint. *Vt pupillam extendere non possit* Pupilla ad splendorem moderatum sese explicat: ad id, quod immoderatum, tenebras & nimium splendorem se contrahit.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE oculorum concauitate dictum est antea. Causa triplex. Externa aut euiciens, vt immoderata vigilia, inedia, alui profluuium: interna exedens, & carnosas partes absumens, humores tres, & septem musculos, aut eosdem conuellens

uellens ac retrahens ad suam originem, quod non nisi triduo, aut quatrinduo fieri potest. Tertia, caloris natui imbecillitas, qui in solis partibus interioribus exiguus manet, nec ad extimas usque diffundi potest. In morte enim coeunt spiritus cum calore in corde, qui ubi deficiunt, alia putrescunt, alia resiccantur. Prominet autem & foras exeritur oculus interdum peculiari vitio musculi circumdatis neruum opticum, siue vnus sit, siue plures. Cum enim oculi pondus sustineat, ne cum noxa mollissimi nerui procidat suaque collectione dum agit, dirigat pupillam, per quam rectè per meatum feratur spiritus, resolutus prociduum oculum facit, quia extenditur opticus. Quod quidem visum non laedit, nisi magna sit resolutio, ut etiam opticum coafficiat. Conuulsus autem idem musculus dirigit quidem opticum, & inde pupillam, ut recto tramite celerius descendat spiritus, acutiùque procedat visio; quomodo in priapismo ferè contingit meatum dirigi, sed prohibet, ne facile, ut alibi diximus, oculus voluatur, & in varios situs mutetur. Altera causa est, spiritus multus, aut halitus confertim foras delatus in phrenitide & validis capitis doloribus, adeo ut vapor aut fuligo per oculos exiens sentiat ab ægro in aëre representans figuram & colorem vaporis. Ut enim cum oculus in sanis comprimitur, ita, ut cogatur confertim exilire spiritus splendidus, vel etiam cum caput percutitur violenter, vel quispiam à somno expergiscitur post aceruatum per somnum spiritum, fit, ut exiens splendor ab oculo sentiat in aëre, & inde foras oculus exeratur: sic ab inflammatione interiore spiritus cum calido halitu extruditur, aut vehementi agitatione, aut imminente obstructione optici & cæcitate, quod Galenus refert accidisse homini cuidam per multas noctes ante cæcitatis aduentum. Ita ergo in phreniticis, vel imminente phrenitide prominent oculi foras commoto spiritu & calore, aut spectris in aëre interiorum spiritum quasi allicientibus, ad quorum amplexum effunduntur. Idemque contingit in vomentibus ex crapula, quibusdam anginosus, iracundis, lætitia gestientibus, & similibus. Per fulgoris τὴν ἐκβαλτικὴν elisionem, vel expressionem, alterutrum intelligit, vel fulgorem quendam & lucis imaginem, quæ ex oculis emicat, ut in iratis diximus, furentibus, phreniticis, in quibus oculi ferè ardent: vel attritionem & corrugationem pupillæ non amplius spiritum animale admitterentis. Hoc resoluti spiritus visorii, absumpti humoris vitrei, nerui optici resiccati, & contractæ vix signum est, quæ omnia prohibent, quominus pupilla dilatari possit, quæ sese ad spiritum copiosè affluentem explicare solet: illud verò copiosi luminis ex spiritu animali plurimo inflammato, ut ante diximus, argumentum est. Sic quod oculi interdum luceant, veteres Philosophi tum in spiritus referunt, tum in humorem oculi, qui in medio continetur. Aliquid enim fulgoris emittere potest etiam in tenebris: primum, quia aqua cum sit perspicua plana que, ubi in oculo inspissatur, aliquid habet lucis: est enim lux actus perspicui. Deinde, quia lumen receptum à continente non statim euanescebat ab oculo, sicut nec visibilis species, sed aliquid illius in oculo seruatur. Postremò copiosum lumen ex spiritu animali plurimo ex perforatione opticorum agnoscitur, & ex eo, quod clauso altero oculorum altera pupilla dilatatur. Nec ideo sequitur, debere à quiescente oculo perpetuò videri eam lucem. Nam cum recipiatur in cristalloide, ubi fit externorum visio, interna non percipit, cum nec vix circumdantis colores percipiat, quæ tamen distat à cristalloide magis, quàm fulgor ipsius cristalloidis. Ob eamque causam non ineptè veteres habita huius luminis ratione oculos igneos dixerunt, licet humorum ratione magis sint aquei, id est, frigidi atque humidi. Eadem ratione horridum aspectum & veluti exterriti hominis vulgè notant inter lethalia signa. Qualis interdum fit in colliquantibus febribus, & in elephante absumptis angulis & musculis oculorum. Idem contingit in febribus cum melancholica phrenitide spectris quibusdam & terribilamentis animæ obiectis. Aliis θράσος ὀμματος, ferox, minax, impudens oculus desipientiæ signum in Epid. In quibus omnibus signis multam intelligimus corporis inflammationem cum vaporis halituosi copia, quæ intra caput contineri non potest. Quod verò cerebrum natura frigidum in eum feruorem adducatur, arteriarum & venarum multitudo cum

7. de plex. 8.

eum infirmitate membri ac mollitie in causa est. Quæ enim tenerrima sunt, non minus intra corpus, quàm extra, & gelantur faciliè, & vruntur.

XXXVIII.

Καὶ ἐλεφάριδων καμπύλότης, καὶ πῆξις ὀμμάτων, συνεχίως τι μύειν, καὶ χρώματι μὲν βάλλειν, καὶ βλέφαρα μὴ συμβάλλειν ὅτε τῷ χεῖρει δύνει, ὁ δὲ θύει. καὶ ὅτε καὶ ἰδὼν ὁφθαλμοῦ.

Et extremitatum palpebrarum curvitas, & oculi fixi, & assidue nictare, & colores permutare, & palpebras inter dormiendum non committere, perniciosum est. Malus est & oculus peruersus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc est, quod in Prognostico scribit, ἡ καμπύλωση, ἡ ῥύγις βλέφαρον. Vbi lege annotata, ut & in ea, quæ sequuntur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Palpebrarum occulti affectus solo motionis vitio spectantur, quarum inferior immobilis est: superior verò ad elevationem & apertionem (quæ gravitatis ratione maiore robore opus habet, quàm clausio) non solum musculum accipit, à nasi vertice ad tarsi medium prodeuntem, cuius contractione suspenditur; sed etià in fronte musculum oppositum carentem habet, cuius munere cutis illa non fronti hærens, sed nutans sursum conuelleretur, ne palpebra superna in se tota plicaretur, sed maxima ex parte in frontem, & parum ad supercilium retracta sine noxa faciliè officium præstaret. Ita conficitur duorum ministerio elevatio. vnius depressio. Si ergo resolvuntur aperientes musculi, descendit palpebra: si claudens, hiat, & supina est. Si conuellitur alteruter ex dictis musculis, contrà fit: si ambo, palpebra intorta apparet, & fracta. Dum enim sursum conuellitur palpebra, quæ ad nares est: deorsum reliqua medietas ad angulum minorem intorquetur, & fracta apparet. Conuulsio autem in febribus acutis à siccitate est: resolutio à colliquatione. Aliud verò significat καμπύλωση, hoc est recuruum, peruersumque: aliud ῥύγις, rigidum. Nam rigida fit palpebra à frigore densata cute, membrana & cartilagine, ex quibus constat: quòd extincti, emortuique caloris signum est equè ac liuidum. Peruertitur verò musculorum, ut dixi, claudentium & apparientium conuulsione, vel resolutione vnius aut alterius. Tensio autem illa conuulsifica, quæ resolutione in acutis multò frequentior est, aut accidit peculiari vitio ipsorum musculorū, quod minus habet periculi: aut reuulsa fronte & corrugata præ siccitate, quæ vnà palpebram eleuat, maiore metu: aut, quod planè perniciosum est, cerebri consensu & nervorum immodica resiccatione à calore febrili, quos palpebræ habent à tertia coniugatione. Proinde in Prognostico antequam hinc mortem præfagiamus, vult Hippocrates aliorum signorum testimonia adiungi, dicens, Vnà cum cuiusdam alterius signi accensione, quasi vnum ex his solum mortem non possit certò denunciare.

Et oculi fixi & assidue nictare. Mobilitas oculorum vel in palpebris est, quas quidam à natura, alij vi febris aut alia occasione perpetuò motitant: vel in oculis, quos etiam tum ab ortu, tum à calore febrili quidam perpetuò agitant. Hæc affectio Græcis ἰππος, nobis equus dicitur, quam diximus in sanis vel calidi cerebri & inconstantis signum esse, vel natiuæ imbecillitatis musculorum mouentium. Accidit etiam in re venerea, & temulētibus quibusdam, eamque, cum ab ortu contracta est, Galenus stridori dentium naturali & congenito comparat. Quæ verò febris acuta ἀπὸ πυρίμα est, vel à bile in cerebro feruente excitatur, quæ variè agitantur animales spiritus, & nervi, qui in musculos oculorum inferuntur, acriter vellicantur, ut in phreniticis: vel à tremore & imbecillitate musculi firmantis & corroborantis oculum, qui comprehendit basim visorij instrumenti: vel à nimij fulgoris occurso. Quæ

2. Protr. 11.

omnia

2. Proth. II.

omnia, quid portendant, ex superioribus intelligi potest. Atque id est, quod hoc loco *συνίχτης μύη*, continenter nictare dixit. Sic in Epidemius, in Cydis filio notatur *ἢ ἰσθαλμῶν πυκνὰ κίνησις καὶ ἔμβλεψις*, & quædam alia, quæ ex hoc loco intelligi possunt. Huic affectioni contraria est *πᾶσις ὀμμάτων*, non ubi aliqua substantia in oculo concreuit, quod aliquando significat; sed ubi oculus constans est, immobilis, & quasi concretus, unde in Prothetico *ὀμμα πιπηγὸς* dicitur. Causa est musculorum, qui oculos mouent, immobilitas vel propter omnium ipsius musculorum resolutionem: vel æqualem conuulsionem: vel exactam facultatis, quæ musculos mouet, imbecillitatem. Interdum etiam melancholiz atque insaniz signum est, vsta iam materia, & natura in exitium inclinate: interdum verò catalepticos virtute torpida, & oculis præ siccitate rigidis. Clauduntur autem perpetuò oculi conuulsis cludentibus musculis, & ad maiorem angulum contractis, aut resolutis aperientibus, aut facultate non amplius potente palpebram attollere. Perpetuò verò aperiantur, vel aperientium insigni conuulsione, vel cludentium imbecillitate, aut resolutione.

Καὶ χρώματα μεταβάλλειν. Mutatio coloris tum in tota facie, tum in oculis dupliciter intelligi potest. Aut quia color natiuus vi febris valde sit à naturali immutatus: aut quia frequentes varizque coloris & caloris vicissitudines fiant. Priore modo per communem epilogismum omnem colorem perniciosum esse putare oportet, qui naturali sit aduersissimus: prout verò magis minùsve aduersus fuerit, etiam magis minùsve perniciosum esse. Itaque in Prognostico colorem totius faciei nigrum, aut liuidum maximè damnat, tanquam omnium pessimum, ut qui sanguine refrigerato proueniat, non aliter, quàm cum extra vasa effusus, in grumos concreuit. Pallidum verò & plumbeum initium quoddam esse nigrifici & liuoris à frigiditytate. In oculorum autem albis ruborem apparere propter copiam aut inflammationem ibidem scribit, atque in iisdem venulas liuidas, vel nigras esse, quia extincto calore nativo refrigerentur, ex quo mors in propinquo denuncietur. Posteriore autè modo varia coloris mutatio alternatim facta cordis in vniuersum symptoma est. Cum enim operatio cordis in corpore sit calorem totius moderari, simul & toti impartiri colorem, splendorem, & viuendum quendam ex spiritu florem: meritò in cordis affectibus illa mutantur ceu cordis opera. Sic calor totius & color immodicè augmentur in febris generatione à sanguine: vel immodicè remittuntur in rigoribus retrahente corde à toto calore. Similiter & in animi per sanitatem affectibus, ut & in cardiacis alterato corde frequens est caloris & coloris vicissitudo. In morbis ergo, cordis oppressione, & magnam ac frequentem variz multiplicisque materiz inde colligimus tantò deteriorem, quantò illa mutatio longius à natura discesserit; interdum etiam, ut alibi exposuimus, caloris natui extinctionem. Particulatim verò squalescere & obscurari oculos sine criseos significatione, & sine causa externa, aut peculiari vitio instrumentorum, deterrimum signum est. In Prognostico *αἱ ὀφθαλμοὶ κωχῶσιν καὶ ἀλαμπῆς*, squalentes & obscuri oculi dicuntur. Splendet enim oculus, cum multus & æthereus spiritus in ipsum diffunditur, humoresque yna cum membranis puri nitent, is præsertim, qui circa coronam & splendens & albicans cernitur, quem proinde albugineum vocant. Hoc splendore mutato, aut extincto visus iners, obscurus & squalidus euadit. Ac siquidem nihil, quod nebulosum sit, impedimento esse dicat æger erit *ἀμάρωσις*, de qua antea: sicut tanquam per fumum aut vaporem sibi videatur intueri *ἀχλὺ ὁδὸς* affectus. Obscuratur autem in vniuersum color oculorum ac splendor labefactatis videndi instrumentis: sed in posteriore affectus humore, qui in pupilla est, crassiore facto & impuro.

καὶ βλέφαρα μὴ συνάλλειν. Id sit, quoties palpebræ per somnum non bene committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet. In Prognostico *ὑποφαίνεσις* vocat à verbo *ὑποφαίνω*. Causa est interdum perturbatio critica, interdum etiam peculiare vitium & ab ortu contractum in musculis oculum cludentibus, quorum vtrumque sine periculo est. In morbis verò symptoma est facultatis imbecillæ, quæ palpebras mouet; imbecilla est autem propter immodicam siccitatem

& con

& conuulsionem musculorum superioris palpebræ. Siccata enim cartilagine rigida cute frontis, & conuulsis musculis, non bene committi potest, præsertim cum palpebræ facilius ac celerius, quam cæteræ partes, exiccentur, quia ipsæ sunt natura sicca. Quemadmodum enim coriacea omnia exiccata ægrè tendi possunt, sic nec corporis partes ita affectæ. Quinetiam quod viribus laborantibus, ut in crisi, aut collapsis, ut in morte non solum oculos, sed os etiam exactè claudere nequeant (unde hianse ore dormiunt) unicuique naturam diligentius contemplanti manifestum est. Huius autem siccitatis & imbecillitatis causa duplex. Vna euident & externa, quæ non adeo perniciosa est, quanquam melius esset vires non ita exolui, ut ventris resolutio, quam vel profuuium, vel medicamentum actius inuexit, aut tristitia ingens, aut vigilæ, aut alimenti penuria, aut copiosa sanguinis profusio, aut alia breuiter immoderata vacuatio. Altera est interna & mortifera, calor videlicet igneus febris & malignitas morbi, quibus humidum omne absumitur, & vires resoluuntur. Quod sequitur de peruersione oculi, iam explicatum est.

XXXIX.

Ὄφθαλμοι ἔρυθροι ἐν πυρετῇ γινόμενος κοιλίης ποταρὴν χροίαν σημαίνει.

Oculorum rubor in febre motus diuturnum ventris vitium significat.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

ANtea diximus ruborem oculorum fieri peculiari vitio oculi: sæpius autem in morbis, quia vel cerebrum, vel orificium ventriculi inflammatum est. Nonnunquam quoque viscere & pulmonibus exalfectis. Paulò ante mortem obseruatum dicebamus alterum oculum erubescere. At qua ratione id significet diuturnum ventris malum, parum constat. Diuturna enim vitia ferè materia frigida fouet, ruborem calor excitat. Aut certè id animaduertit, in eo, cui pleniore cerebro diarrhoea longa commota fuit, pars in oculos delapsa ruborem excitauit. Poterunt ergo & oculi rubor, & longa ventris affectio communi vitio oculi diutius exercere ægros. ποταρὴν autem eadem ratione intelligas, qua antea ποταρὴν εἶπα.

DESID. IACOTII COMMENT.

Obseruat Galenus in Aphorismis vocem hanc (κοιλίης) cum articulo de ventre tantum inferiore dici: sine articulo verò de omni cauitate in profundo posita, ut cerebri, cordis, iecinoris, & reliquarum partium. Idem confirmat Philotheus in Aphorismum decimum quintum libri primi, & vigesimum sexti, ubi sic scribit Hippocrates, Si in ventrem sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuet necesse est. Vox autem ποταρὴν τῷ ποταρὴν εἶναι deducta in vniuersum complectitur, quæcunque in his cauitatibus perperam fiunt. Hoc modo sententia erit, ruborem oculorum ortum in febre, non antiquum, aut ab ortu, nec criticum (eum enim excipit vox ὃν πυρετῷ γινόμενος) signum esse prauæ alicuius ac diuturnæ affectionis in aliquo viscere, ut cerebro, ventriculo, hepate, pulmone, nimirum vel corruptelæ, vel inflammationis, vel plenitudinis, ut suppressa solenni vacuatione, vel intemperiei calidæ. Sic Auicenna etiam ipse, & Galenus ruborem oculorum sine febre cum ariditate cutis coniunctum calidæ intemperiei signum faciunt. Tametsi enim copiam sanguinis potissimum significet cum album ipsum rubescit, non solæ venulæ à causa externa, ad intemperiem tamen immodicè calidam sequitur, quia fit spirituum & sanguinis bilioli concursus ad partes superiores & laxas. Eadem ratione quando vi febris superuenit, neque criticus est. Criticus enim celerem solutionem morbi denunciat: vi febris motus, aut internam inflammationem cerebri, ut in phreniticis: aut copiam in cerebro ac meningibus: aut latens visceris alicuius vitium, quod diuturni morbi causa esse solet. Non enim morbi diuturnitas ex solius materiæ frigore, lentore, & crassitie provenit, sed etià ex interno vitio

6. Aphor. 10

Pen. 1. libro 3.
Meth. cap. 19
Gal. 2. de corp.
med. sec. loc.
cap. 1. et 2

nobilium partium, & errore ægri, vel medici. Impressio enim facta, aut relictæ similis priori humorem continenter regenerat. Sin per vocem *ῥινοιλίας*, ventrem inferiorem acceperis, per *πυρεσίαν* verò, eiusdem profluuium, perinde erit, ac si diceret, per inflammationes oculorum, vel viscerum corruptionem, aut sanguinis copiam, quæ rubore quodam oculos inficere solet, sæpe superuenire alui fluxum, vel translata in ventrem materia: quod vtile est, vel resoluta facultate hepatica, quod perniciosum. In quo cavendum est ab illo errore vulgari, quo plerique medici in prælagiando labuntur, & quem recenset in præmio acutorum Galenus, ut sumantur frequentia pro perpetuis. Sunt qui legant *ἀπυρεσίαν*, ut significetur rubor sine febre constans ac perpetuus, certiore prælagio. Nam & faciei, & oculorū talis rubor diuturnum ventris, præsertim hepatis & pulmonis vitium semper significat. Notandum autem venulas rubras oculorum sæpius vitio ipsius oculi fieri: candida verò interno & latente rubescere.

XL.

Αἱ περ' ὀφθαλμοῖν ἐπαναστάσεις ἐκ τῶν ἀνακομιδῶν, κοιλίῃ χατάρτηνται.

Circa oculos pustularum eruptiones in virium refectionibus, aluum prorumpere faciunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπαναστάσεις dicit, quum membranæ imbibito humore extuberant pleniore cerebro. Ac sæpe fit plenior cerebro & inde læsis oculis, ut materia in ventrem mota profluuium gignat. Id quod ante ex Hippocrate in capitis vulneribus, & inde dolentibus oculis fieri salutare est. *ἀνακομιδῶν* appellat, qui reualescunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Περ' ὀφθαλμῶν ἐπαναστάσεις prominentem oculi molem significat, aut pustulas, quæ (sed rarius) in cornea tunica & coherente membrana extuberant, quales exanthematum phlyctenæ dictæ, quibus ruptis vlcera exigua remanent, sed varia & sordida. Oriuntur autem ex corruptis & acris humoribus per venas pericranij in eum locum diffusis, quemadmodum foraminis pupillæ dilatatio præter naturam ex humore in vasa tunica concluso, quo ipsa distenditur. Quod si eodem humore non acris, sed multo membranæ impleantur, interdum ita contenduntur, ut non solum totus oculus infletur ac tumeat, sed etiam pupillam obtegat, ut in magnis oculorum inflammationibus videre licet. Quoties enim in oculis irruit humor, quod in eo tenue est, ophthalmias humidas parit, id est, cum fluxione humida & aquosa: crassius verò affectis partibus infarctum in tumorem oculum attollit. Ob eamque causam Hippocrates ophthalmias ab humore acris curat balneo: à crassiore & plethora, viui meracioris potu. Solet autem oculorum dolor interdum abscessus ratione salutaris esse, ut primo Epid. & tertio in Clazomenio, & eo, qui in Dealcis horro iacebat. Cum ergo illud eueniret ægro iam conualecente & restituto, corruptos adhuc humores subesse conicere licet, qui ex morbo relictæ sunt, aut cibos, qui in refectione assumuntur, nec probè concoqui, nec assimilari propter solidarum partium infirmitatem. Ad utrumque autem diarrhœa sequi solet, aut henteria, quia facultas imbecilla prauos succos euincere haudquaquam potest: robustior facta excretionem per aluum molitur. Sic alibi scribit Hippoc. ophthalmiam diarrhœa sanari, quibus in ventrem superflui humores conuertuntur. Huius autem cacochymiz causa & generatio tum in hepate est, à quo humiditas alendo utilis corpusque irrigatura manat, ut calor febrilis in toto à solo corde: tum in partibus remotis ac solidis. Nam abundantia humoris licet potissimum sequatur temperamentum hepatis, frequenter tamen tertiz etiam coctionis vitium causa est cacochymiz, & illius interuentu tumorem præter naturam, ac profluuij alui. Vbi enim natura membrorum euincere nequit totam materiam accedentem, nec per-

mixta

mixta excrementa sanguini emendat, permittit manere in vasis abundantem ex hepate cacochymiam, quæ paulatim augetur in tumores abire præter naturam. Hi autem si totius materię capaces non sint, ut in oculis, quasi postliminio ad interiora materiam remittunt adstricta præsertim parte externa, aut aëre refrigerata, aut providentia naturę quadam abundantiam humorum ampliorem per ventrem expurgantis, quoniam ille locus excrementorum capacior est, & declivis, naturęque sua & consuetudine excipiendis corporis excrementis comparatus,

XLI.

Ἐπὶ ὁμύτῳ διαστροφῇ, κοπῶδες, πυρετῶδες, ῥίγος ὀλέθριον. καὶ οἱ κομῶδεις οἱ τετίοι, κακοί.

Ab oculorum peruersione cum lassitudine & febre rigor lethalis. Coma quoque in iis accidere, malum. Ac 2. Procr. 1. 57.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE peruersione oculi lege annotata in Prognostica. An autē velit κοπῶδες referri ad oculum constat. Est enim oculus κοπῶδες languidus, qualis est longa via delassatis, & qualem Theodori uxori fuisse scribit in Epid. πυρετῶδες quoque oculus dici potest, cui inest calor multus. Alioqui ad corpus referatur. Ab iis autem rigor & criticus & exitiosus esse potest. Propterea non statim lethalis. Coma verò omnino malum est, quod iam ante satis expositum est.

7. Epid.

DESID. IACOTII COMMENT.

SAepe dictum est rigorem symptomaticum, aut suppurationis internę notam esse: aut translationis materię in caput, causam: aut extinctionis caloris nativi in pugna superati principium. Præterea Hippocratem modò postremam iniuriam expressisse in suis operibus, ut cum scribit, Ex rigore vocis interceptiones non recalcrescentes, malum. Et, Si rigor inciderit febre non deficiente, ægro iam debili existente, lethale: modò & hanc, & secundam simul, ut hoc loco. Oculorum enim peruersio à conuulsione musculorum mouentium, aut vnius resolutione materiam in caput ascendisse denunciat. Lassitudo verò siquidem antecesserit vel comitetur febrem, firmaque sit (quia parùm durans nec morbi præsentis, nec futuri indicium est) aut copiam materię ostendit, si grauatos se esse ægri querantur: aut cacochymiam, si moueri conati horrent, & per corpus morsus quosdam percipiunt instar vlceroꝝ, ac se veluti spinis confixos sentiant: aut plethoram cacochymię coniunctam, si musculos vniuersos habere se contusos & calentes dicant. Prima enim vlcerosa est: secunda, tensiva: tertia phlegmonosa. Sed omnium paratissima est ad materię translationem in caput vlcerosa, propter bilem acrem, calidam & tenuem. Quæ verò lassitudo sequitur ex rigore, fractas in pugna vires ostendit, & squalens contractumque corpus propter siccitatem immoderatam & caloris resolutionem, quam vulgò arefactiuam lassitudinem vocant à superioribus distinctam, qualis nonnullos exercitatorum occupare solet ab ariditate musculorum. Similis est oculorum lassitudo à calore multo & siccitate. Ut enim qui validè oculum claudunt, minorem oculi angulum dolent: qui verò aperiunt, narium radicem, quia ex illis locis nervi operantes oriuntur: sic iisdem nervis resiccatis vi febris, tum in aperiendo, tum in claudendo oculo noxa quædam percipitur, idemque iudicium de musculis oculum ipsum mouentibus. Atque hæc est oculi lassitudo, quanquam Galenus interdum reiecit hunc affectum ab ea appellatione, qua tres tantum illas lassitudinis species vult comprehendere. Præter hæc verò ad hunc symptomaticum rigorem coma accedens vel multum humorem sine acrimonia ostendit in prima parte sentiente, incunte morbo: vel eodem progressu, frigus, vel resolutio iam caloris virium imbecillitatem. Quòd si hæc symptomata non ex rigore sequantur, sed rigorem

antecedant & comitentur, ne tum quidem rigor is criticus esse potest, quod cum prauis signis & virtute imbecilla nihil bene iudicari queat.

XLII.

Ὁφθαλμῶντι δὲ δρι, πυρετῷ ἐπιγενομένῳ, λύσις. Εἰ δὲ μὴ, κίνδυνος τυφλω-
θῆναι, ἢ ἀπολείδῃ, ἢ ἀμφοτέρω.

*Ophthalmia laboranti viro febris superueniens solutio. nisi ve-
rò solvatur, periculum est, ne vel cacus fiat, vel moriatur, vel
utrumque accadat.*

IACUBI HOLLERII COMMENT.

ID parùm constat. Nam inflammato oculo in cornea, ὀφθαλμίαν vocant. Mali enim accessio est febris, nisi dicas calore febris materiam coqui discutique, unde inflammatio. Quomodo morbos frigidos aliquando curat: sed ophthalmia calidus morbus. Si ergo curat, id per accidens. Eorum, quæ sequuntur, nihil esse est. Imò rarius id contingit, nisi maligna febris, cerebri inflammatio, quæ foueant inflammacionem oculi. Ac fortasse quod vni accidit, id vniuersale scribit.

DESID. IACOTII COMMENT.

QValis sit affectus, & ex quibus causis, ophthalmia, distinguere oportet, vt veritas aliqua è prælagio eruatur. Non est ergo epiphora, in qua tenuis humor lachrymarum specie in oculos irruit ex sincipite & summo vertice, aut aquosus & frigidus sine dolore ac rubore; aut acris & salsus cum rubore & palpebrarum exulceratione quarum solum cilium rubescit. Neque verò ophthalmia illa est, quam author introductorij distinguit ab inflammatione oculi, maioris & minoris ratione; sed vera inflammatio à causa interna, quæ in adnata tunica incipiens affluentibus è cerebro ac toto corpore humoribus vniuersum oculum exercet, qui propter imbecillitatem recipit, vel propter dolorem aut calorem trahit per venas, aut arterias, aut vtrasque fluxionem. Ea autem fluxio nonnunquam propter aëris frigus superficiem densans, aut propter humoris crassitiem foras non effluit, unde ophthalmiæ siccæ: nonnunquam verò pars tenuis & aquosa excernitur tenui lachrymæ similis, crassa intus relinquitur, Hippocrati humida, dicta & ῥεώδης, manans, quæ solet in humida aëris constitutione generari. Vtriusque speciei causæ diuersæ, quæque non eandem curationis rationem requirant, vt ex Aphorismo illo intelligi potest, in quo Hippocrates scribit, Oculorum dolores meri potionem, aut balneo, aut foru, aut sectione venæ, aut purgatione solui. Interdum enim humor affluens tenuis est, calidus, acris, & mordax: interdum verò sanguis crassus, qui oculorum venulas distendit. Prior non modò febre superueniente non soluitur, sed etiam augetur. Exiccantur enim ægri, & quicquid humidissimum est atque aquosissimum, absumitur: crassissimum verò & acerrimum remanet, unde febre tum acutæ, tum diuturnæ, quibusdam etiam bilis atra cum ophthalmia sicca. Hanc speciem Galenus Hippocratem sequutus initio curat foru, tentandi causa, num corpus totum plethoricum sit, aut cacochymum: deinde purgatione, aut venæ sectione: tandem balneo aquæ dulcis, suspecta habēs emplastica & narcotica, quæ vehementes fluxiones non reprimunt, sed ne excernantur, prohibent, & coercito intus humore intolerabiles dolores creant, exulcerationem inducunt, ac visum minuunt, aut tollunt. In posteriore specie, in qua oculi squalidi sunt, & venulæ supra modum extumescunt à sanguine crasso vini meracioris potionem imperat, atque inde somnum, quia vinum & attenuat, & vacuat, & motus vehementia obstructions liberat. Eadem ergo ratione huius doloris febris remedium est, modò nulla in corpore plethorica affectio subsit, quod ex foru, qui dolorem & fluxionem non auget, agnoscitur. Nam febris sanguinē crassū attenuat, ac discutit, vti & flatus, materiamque antecedentem ophthalmiæ crassæ coctione & crisi expurgat, ratione calor non admodum sicci. Nam vt calor per se attenuat & rarefacit: sic calor admodum
siccus

siccus sanguinem gignit crassiores, sicciorémque moderato. Proinde subiicit à febre perseverante, nec solvente morbum, metum esse vel à morte, vel à cæcitate, vel ab utroque. Etenim febris illa, accessio mali est periculosa, ut signum, & causa. Acrior enim redditus calor extraneus exiccat, morfu dolorem auget, humorem in oculo sparsum exasperat, & calorem nativum resoluit. Hinc mors: illinc cæcitas in metu est. Signum verò est corporis imputi, & viscerum interiorum graviter laborantium, cum perenni biliosi humoris affluxu in oculos imbecillos, unde & facultas ipsa, & videndi instrumenta corrumpuntur. Potest quoque iudicata febre, & ophthalmia contumacius perseverare cæcitas tandem sequi, ut experimentis constat. Præterea ophthalmia non solum biliosa est, aut sanguinea, sed etiam pituitosa interdum, aut melancholica ac flatuosa, quarum omnium signa alio loco exponuntur.

X L I I I.

Οἱ σὶν ὀφθαλμῶν (κεφαλαλγίῃ προσγίνεσθαι), καὶ παρακολυθεῖ χεῖρον πάλιν, κινδυνὸς τυφλωθῆναι.

Lippienti siquidem capitis dolor accedit, idemque diutius comitatur, cæcitatis periculum denunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI pauca materia est, quæ capitis dolorem moueat, eaque secedat in oculum, unde lippitudo, conquiescet capitis dolor: Quod si noua materia in caput feratur, iam lippiente ægro ea materia inflammationi oculi fomitem sufficiet, longiusque perseverabit, nisi arte vel beneficio naturæ aliò conuertatur. Ac ferè docet experientia rebelles eiusmodi lippitudines adferre cæcitatem. Concrescit enim in pupilla & tunicis materia, unde cæcitas, aut nervus intercipitur, aut is longo morbo intabescit, ætiorque in se concidit desperato malo, συμψήμασιν appellant.

DESID. IACOTII COMMENT.

OPhtalmiam veteres non solum ex materiæ varietate distinxerunt, quæ aut biliosa est & acris: aut sanguinea, pituitosa, melancholica & flatuosa: sed etiam ex locorum affectorum natura. Nam alia exterior tantum est à fluxione è partibus externis & pericranio in obscuras & latentes oculorum venas irruente cum tensione in fronte, palpebrarum inflatione, rubore ac pulsatione. Alia verò interior, cuius origo ab intimis cerebri sedibus ducitur per interiores venas ac nervum opticum cum plethora totius capitis, aut cacochymia, quæ à superiore discernitur, quia partes oculorum ac frontis externæ non ita tument, sternutationis cupiditas adest, & pruritus quidam percipitur tum in naribus, tum in faucibus cum dolore capitis & gravitate. Interdum etiam accidit, ut cum fluxio in adnatam tunicam, quam Græci ἐπιπεφυκοῦν vocant, recipiatur, eaque ex pericranio originem ducat, graui ophthalmia tentata, non modò dolorem sentiat, sed etiam & capiti, & genis, & reliquis partibus communicet. In his ergo duabus differentiis grauis cephalalgia ostendit non solum in consortium mali adduci pericranium, sed etiam durā meningē & cerebri intimas partes fluxionis copia utrâque partē & externā, & internam occupare, cuius non solum curatio & remediis & vti ratione variat, sed etiā præfagiū. Nam hic nisi summa cura provideatur, cæcitatis periculū impendet à materiæ copiosæ ac corruptæ cōtinuo affluxu & diuturno, quo tandē nervus obticus obstruitur, humores tum in venoso genere tum in oculis vitiatur: ac membranz aut exulceratur, aut crassescunt, aut cicatrice obducuntur, aut nubecula inficiuntur, ac tandem albugineprehenduntur, quæ est humor crassus & albus in vuca, aut etiam supra hanc ita cōcretus ac densatus, ut omnē plerumque videndi aciem perstringat. Fluentis enim continenter humoris cōmercio tēperies euertitur membri, ac tandem vnitas soluitur. Ad debilem autem ex solutione locum, maximè verò perpetuò dolentē, confluxio fit ab vniuerso corpore. Præterea & calor totius capitis

communi nomine caloris trahit, si febris vrgcat: quod intelligere videtur Hippocrates: & meatus in calido patentes facile excipiunt ascendentem halitum, qui cephalalgiam auget. Adiuuat capitis situs. Nam & sursum conscendunt calidi humores, & vasa ad caput terminantur, quæ contentum superfluum humorem in oculos exprimunt, ut rihum non sit eiusmodi ophthalmias summa cum difficultate curari, ac persepe cecitatem adferre. Ob idque ab Hippocrate alibi scriptum est, instar cucurbitulæ calidum caput à toto trahere.

XLIIII.

Ὀφθαλμοὶ διὰ ῥοία ἀπὸ ταῦτομάτου, χεῖνται.

Lippienti profluvium alui sponte natura motum, utile.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

6. Aph. 17

1. Aphor. 2. 5

6. Aphor. 14

7. Aph. 78

13. meth.

Abscessus omnes laudat Hippocrates, qui relictis partibus superioribus, deorsum vergunt. *διὰ ῥοία* abscessus quidam est *ἢ ἐκκρίσιν* excretionem. Hoc idem scribit in Aphorismis, *ὀφθαλμοὶ διὰ ῥοίας ἀπὸ ταῦτομάτου ἀγαθόν*. Eadem sententia *ἀπὸ ταῦτομάτου* apud Hippocratem sæpius quidem *ἀνὲν φανεῖς αἰτίας*, vel *φανερᾶς*, sine causa externa; sed maximè ubi vi naturæ potius, quàm morbi ut in Aphorismis *πρὶ παραχῆς ἀπὸ ταῦτομάτου* *ἢ γαστρός* de perturbatione spontina ventris. Galenus *αὐτόματα* definit *ἃ μὴ γενόμενα ἢ χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ χωρὶς αἰτίας*. Aliter quoque *ἀνὲν φανεῖς αἰτίας* *τέττοις* *ἀμείβας αἰτίας* *ἀπὸ τοῦ ἰατρῆς ἡγεμένους, ἀλλὰ προγνοία φύσεως*. Atque eo modo sæpe usurpavit Hippocrates in Aphorismis. Aliter quoque pro *ῥοίᾳ* *φύσιν* repente, ut in iis, qui sponte, hoc est, repente sanguinem mingunt. Itaque quemadmodum libro de capitis vulneribus inflammatos oculos diarrhoia solui scribit, ita & extra ea vulnera. Neque tamen si arte fiat, damnandum est. Natura enim velut exemplum quoddam nobis positum est, quod ars imitetur. Itaque ut naturalis illa & *αὐτόματου αὐτίπασις* reuulsio salutaris est, ita quæ paratur arte. Scripsit enim inter remedia doloris oculorum, qualis in lippitudine *φαρμακοποίησιν*, & multos se vidisse Galenus scribit laborantes lippitudine, medicamento dato percuratos, quod & nos & alij, quibus datum est multis in ægris remedia experiri, sæpius probauimus, multò maximè, ubi vehemens dolor est, & acris materia.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Repulsionem humorum in oculos affluentium multa initidè impediunt, corporis plenitudo; humoris in parte contenti copia, crassities, tenuitas; & dolor oculorum acerbissimus. Crassities enim medicamenti non obsequitur, sicuti nec copia: tenuitas compressionem eludit, præterlabitur, & in parte figitur. Dolor ab astringentibus & repressa materia augetur: visio periclitatur ex narcoticis. Præstantissimum ergo remedium est, à termino fluxionis ad originem, & inde per partem communem ac remotissimam reuellere simul & vacuare, quod ea reuulsio exactissima sit, quæ simul vacuat, ut extra corpus humor trahatur. Id efficit diarrhœa ophthalmiæ superueniens sponte naturæ. Nam tumor ille externus non sola constat meatuum plenitudine, sed vasorum etiam internorum distentione, quæ cum sibi continua sint, partim descendentem sanguinem mutudè excipiunt, partim per meatus & poros internos latiores humorem excludunt. Ob id ergo Hippocrates de vulneribus capitis scribit quibusdā vulnerato capite ophthalmias superuenire, quæ purgatione conquiescunt, idque magis ubi acrior humor est, quia in plethoricis sectio venæ præcedere debet. Solet enim medicus naturales reuulsiones, quæ vilitatis aliquid secum ferunt, & obseruare & imitari. Illud itaque (*ἀπὸ ταῦτομάτου*) non excludit, quæ artificio medici, clysmatum, purgantium medicamentorum, & aliorum ope repulsiones fiunt. Verum summa cura utilissimum illud Galeni præceptum vulgò ignotum obseruare oportet, ne toto fluxionis tempore in his reuul-

6. Epid. sect. 28.

fortis

foris acquiescamus: sed interponatur medium tempus in vacuatione humoris, qui in parte affecta continetur: habeamusque rationem & in reuultione, & ante reuultionem, doloris sedandi. Sic enim facillimè ac sine periculo auertetur materia confluens, & dolor calorque partis, quæ sunt fluxionis causæ, utraque illa tum vniuersali, tum particulari vacuatione tollentur. Ex quibus exactissima omnium fluxionum præsertim in oculos, curandi methodus perspicua est. Quod autem *αὐτὸματὸς* dixit, vsitato verbo vitur, & medicis ac Philosophis recepto in his, quæ naturæ soli debent sua principia, licet ἡ φύσις οὐδὲρ μάτην, ex Aristotelis sententia. Vulgus tamen τὸ μάτην vsurpat etiam in naturæ opere prodeuntibus, quia causa manifesta non est, nec externa & euident, quasi sit αὐτὸ ἀπ' αὐτῶ.

XLV.

Ὀμμάτων ἀμάυρωσις, καὶ τὸ πεπηγὸς, ἀχλυώδεις, φακόν.

Holler light
axvmd's.

Oculus obscurius videns, fixus, & lemulis siccis aspersus, malus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Scripta hæc sententia in Prothetico & Epidem. In Prothetico quidem ὁμαλὸς ὁ οὖλος, ὁ φλαῦρος, καὶ τὸ πικνὸς, καὶ ἀχλὺς, καὶ μακρὸς. Obscuratus oculus, malus: malus quoque, qui concretus & turbulentus. In Epid. κακοὶ δὲ καὶ τὸ ἐπιφθαινομένοις βλέφαρον, οἷον ἄγχι, καὶ τὸ ἀμαυρὸς, καὶ ἀσχυρὸν καὶ εἰς ῥυτίδας πλεῖστοι ἰσθμιοὶ καὶ οὐ πικνότες, καὶ εἰ μολὶς σπασμένοι, καὶ εἰ φθισθέντες οἱ ἰσθμοὶ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα παρῶνται. Hoc est, malum quoque si palpebra exarescit velut spuma, & quod obscuratum est, quodque squalidum & rugatum interiori parte, & concreti oculi & vix commoti, & qui inuicem obtorquentur, quæque talia adsunt. Est igitur ἀμαυρωσις ἡ τὴν βλέφαρον ὀφθαλμοῦ ἀνὰ αἰτίαν φανερὰς. Atque in his aliquando nullum in oculo vitium conspicuum est, sed tantum iners hebesque sensus est. Aliquando apparet, quod vocat ἀχλὺς, ut & ægro & conspicientibus amicis obscurus nubiūque oculus appareat, qualis natura ipsa quibusdam est, & moribundis, ac iam mortuis. Illic quidem communi iudicio ægri: hic medici, quod vulgus annotat, & iam alterum oculum, vel alterum emortuum dicunt, ubi splendor ille naturalis oculi extinctus est, & oculus obnubilatus. Est autem duplex splendidum in oculis. Alterum quidem spiritus, qui micans & splendidus eustratur foras integrè, acutèque cernentibus. Alterum huius or, & is maximè, qui & crystallinus, & inter rhagoidem & pupillam est. In his, qui ἀχλὺς, vitiusque perturbatio est. ἀμαυρῶμενς tantum habet imbecillum languidumque fulgorem illum spiritus, aut omnino abolitum. Propterea cæcos videas senes, moribundos, mortuos, & alioqui sanos, quibus quasi acutè cernentium oculus est. Sic ergo ἀμαυρωσις, hoc est, obscuracionem non oculi quidem, sed spiritus visorij & ex eo hebetudinem visus, & ἀχλὺν perturbationem humoris & obnubilum oculi corpus inertiūque sensum distinguere oportet. καὶ τὸ πικνὸς ἀκίνητον interpretatur. Erit igitur πῆξις (sic enim appellat aliquando) ἀκίνησις, quam τᾶσιν nominant in libris de ratione victus in acutis, in descriptione ἀπολύφειος ἢ φλεβῶν, quæ ab eo ἀφωρία, à multis καταλύφεις appellatur. Apparet enim eiusmodi vitium in eo morbo. Confixis enim sunt oculis cataleptici. Contingit autem eiusmodi constantia resoluta, imbecilla, extincta musculorum virtute, qui oculos mouent, aut quia hi æqualiter in sua capita continentur, τᾶσιν ἰσόρροπον appellant insignis conuulsionis argumento. Quæ constitutio ei repugnat, quam ἰππον appellant, ubi instabiles atque inconuientes oculi assidue mouentur, neque vlla parte temporis conquiescunt. Quod vitium multis ab initio & ortu ipso inest, aliis è morbo, ut quibusdam phreniticis tremor quidem perpetuus palpebrarum & musculorum, qui oculos mouent, sed eius præcipuè, qui interiori parte oculum confirmat, neruūque visorium ad basim. Id aliquando quoque infirma virtute & præcipiti spirituum agitatione. Eiusmodi oculos νεφελῶδες videtur appellasse Hippocrates ἀσθριντὲς καὶ κινημένους διαπαντός. Galen. interpretatur instabiles, & qui assidue moueantur, quanquam acie pupillæ & pupil-

En Isagoa.

la sursum ad superiorem genam mota *φαιωρμύνης* videtur intelligere, qui hæc scripsit, quum loco eius vocis *φαιωρμύνης* in sententia, quam videtur ex Prognostico transcripsisse, scribat *ἢ κρύψιδαι τὸ μέλαν ἐπὶ τὸ αἷον βλάβαν*, nisi quis legendum putet *κρύψιδαι*. Atque eiusmodi affectus communi genere inclusos, variis nominibus appellant. *πιπιγότες* oculi *ἐναυρμύνοι* *ἐσπικτοὶ* *διαπαντὸς κινύμενοι* *πυκνὸν κινέοντες* *συνεχίως μύοντες*. Sic & *πυκνὰ διαφύψιν* *ῥίψιν*, & *ῥίψιν*, *ῖππον* quoque in sanis. In quibus commune est, quod assidue mouentur, sed in aliis tremula quædam imbecilla motio est, in aliis temeraria & præcipitans. In re venerea concitatis quibusdam temulentis aliis id à natura inest, argumento impudentiæ & animi inconstantis. *ἄχνωδες*, hoc est, quod in Epid. *ἔτι φανερόμενον οἷον ἄχνη*. Est autem res eiusmodi. In morbis, vbi caput redundat excrementis, ad angulos & palpebras pituita quædam colligitur, quæ appellatur *λημὴ* lema. Hæc autem ardore febris inarescit, & pars eius, quæ inaruit, consistit hæretque firmius, pars pulueratur, & ita tum palpebris, tum ciliis inspergitur. Hoc *ἄχνη* est, vnde *ἄχνωδες μικρῶν παντὶ λεμυδρίων* paruis admodum lemulis in oculos incidentibus, atq; exarescentibus. In phreniticis damnat *ὄμματα ἐπιχρὴν ἔχοντα* oculos puluerulentos, nihil aliud ea voce intelligens, quàm quod hîc *ἄχνωδες*, & in Protrhetico, vbi *ἄχλυώδες*, alij Hippocratis interpretes legerunt *ἄχνωδες* admodum verisimile, cùm in eadem sententia author huius Coaci prælagij *ἄχνωδες* scribat: prius autem scripserit *τὸ ἄχλυώδες*.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. de locis affect. cap. 1.

1. de loc. affect. cap. 2.

2. Protrh. II.

HAcc & superius exposita sunt, & ita copiosè tractantur à præceptore Holletio, nihil vt addi possit. Tantùm apponam Galeni sententiam. Visum hebescere scribit ac languere tribus in vniuersum de causis, quæ particulares multas comprehendunt, humorum oculi inopia: membranarum corrugatione aut densitate: & visorij spiritus paucitate, qui vel intercipitur in neruo optico ab inflammatione, scirrho, humorum defluxione, aut alia obstructione: vel nullus transmittitur omnino, aut perexiguus à principio: quod in cerebro consistit. Alio verò loco oculorum status tres recenset, per quos videndi actio vitatur, cristalloidis albescentis colorem mutatum propter substantiæ arefactionem: suffusionem veram concreto intra albuginem crasso & opaco humoris vapore: & imaginum visionem propter vapores à ventriculo ad cerebri membranam ascendentes, & ob vuez cum illa cerebri continuitatem mox ad oculi pupillam delapsos, ac substantiæ suæ opacitate intra albugineum iudicium de obiectis interturbantes. Ex quibus primus ferè curationem non admittit: alter difficillimus est: tertius facillimè sedatur bilis vomitu. In Protrhetico verò ita scribit in hunc Aphorismum: Oculus *ἀμεινόμενος*, id est, hebes obtususque: & *ἄχλυώδης* turbulentus ac tenebrosus, tum ipsi ægro, tum videntibus fit manifestus. Aegro quidem, quum non amplius conspicuè videt, quomodo antea in hebetibus conspectibus: veluti in turbulentis, præter id, quod obtusè respicit, adhuc per quandam turbulentiam videre putat. Vocant autem *ἄχλυν* ætæis *δόλωσιν*, id est, turbationem, quæ medium tum nubis, tum nebulae habet crassamentum, ita vt quàm nebula quidem magis concreuerit, quàm nubes verò minus. Fit autem tale in oculis pathema & non paucis, qui febre carent: veluti & *ἐμεινόμενος*, quæ obscura imbecillaque instrumentorum sensio existit, sine turbulentiae apparitione: iam verò & laborantibus multis. Est autem *ἀμεινόμενος*, *ἄχλυώδης ὁψις*, id est, turbulento aspectu generalior. Nempe cùm in vitroque obscure cernatur, ægris tamen ipsis sensio veluti turbationis cuiusdam in turbulentis conspectibus euenit: extrinsecus verò videntibus oculus acie inertior hebesque, nullam humidi præter naturam habere videtur substantiam. Perit autem ex eorum tum splendidum, tum lucidum, quod in acutè videntibus oculis inest. Hebetes item imbecillique mortuorum oculis similes existunt: multisque morientium, atque adhuc tamen viventium tales oculi videntur, veluti & iis quos extrema habet senectus. Turbulentis verò non omnibus, sed solis iis, quibus turbatum in pupilla videtur humidum: quod sanitatis tempore tum lucidum, tum candicans erat. Hæc Galenus

Galenus. Erotianus verò, Ἀχλὺς δὲ ita interpretatur. ἀχλὺς λέγεται ποικίτης ἀμύ-
ρωσις ἢ σκοτία πρὶ τὸς ὀφθαλμούς, ὥς ἢ ὁμαρὸς ἐν τῇ ε. τῇ Ἰλιάδῳ, Ἀχλὺν δ' αὐτοὶ
ἐπ' ὀφθαλμῶν ἔλθον, ἢ πρὶν ἰπᾶν. In hoc affectu cristalloidis aut vitrei humoris co-
lor natiuus in glaucum, aut fuscum mutatur propter crassitiem ex siccitate & fe-
bre, aut turbulentum spiritum, aut humorem crassum. πῶς αὖτε in oculo Ga-
lenus intelligit non coagulationem, aut concretionem humidi ab exiccatione, sed
immobilitatem à conuulsione æquali musculorum oculos mouentium, aut à reso-
lutione eorundem, aut absoluto defectu facultatis mouentis, vel torpore quodam
functionem in neruorum principio. Quòd si ægrè tantum mobilis sit oculus, indi-
cat ad hunc affectum proximè ventum esse. Eadem affectio, sed temporaria qui-
busdam phreniticis superuenit fixis in conum stabilem spiritibus. Et Hippocra. na-
turam melancholicam describens, Balbi (inquit) iracundi, oculis non micantes, ce-
leri lingua præditi. Vbi per illa verba, non micare, immobilitatem oculorum in-
telligit. Nam melancholici ex quinque causis balbutici, linguæ breuitate, quæ an-
teriores dentes premere non potest ad prolationem r. post t. aut ariditate, aut lar-
go cerebri humore, aut imbecillitate caloris musculorum linguæ formatricis, aut
calore cerebri præ velocitate imaginandi linguam impediēte, aut flatu velociter
impellente linguam, propter hanc postremam potissimum balbutiunt: non micant
verò, propter siccitatem, aut mentem in spectris occupatam. Ἀχλὺς δὲ αὖτε ἐπιχ-
ρῶσι. ἐπιπύκνυν, χυμὸς δ' ὅτι in exegeſi, quia concretus humor sic exaruit, vt abierit
in puluisculum. Manifestum autem est, singula hæc symptomata, cum vi febris in-
ciderint, non solum mala, sed etiam lethalia esse.

2. Epid. sect.
5.6.

XLVI.

Ὀμμάτωι ἀμάρωσις ἅμα ἀψυχία, πασμάδες συντόμως.

Oculorum obscuratio cum animi deliquio conuulsionem accersit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Observatio est particularis. Nihil enim habet commune visus hebes, & animi
deliquium cum conuulsione. Quare conuulsionem adferre nata non sunt, sed
variis causis commotis hæc conuulsionem, aliæ obscuritatem visus & animi deli-
quium alicui ægro attulerunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prothetico eadem ferè sententia legitur quibusdam additis, quæ simul iun-
cta minus dubiam faciunt conuulsionis expectationem hoc modo, Cervicis
dorsique perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & spumolæ urinarum
excretiones cum animi deliquio, atque in oculis totius lucis impedimentum con-
uulsionem prope esse indicant. In quibus signis animi deliquium, quod ἀψυχίαν di-
xit αὐτὶ τῆς λαποψυχίας, & ἀμάρωσις, quam interpretes vertit totius lucis impe-
dimentum in oculis, facultatis animalis imbecillæ signa sunt, quæ per accidens
tantum conuulsionem portendunt, quòd neruorum principum affectum sit, aut
per resolutionem facultatis animalis & resiccationem totius oculi, ac neruosarum
partium, vt morte iam iam impendente: aut per oppressiōem in morbo incipien-
te vel aucto. In conuulsione tamen, quæ ex ariditate fit, id est, ex humidæ substan-
tiæ defectu inæqualiter ac dispersè exhaustæ à calore febrili, quia sæpe sensim in-
ducitur, non fit ἀψυχία deliquium animi, nec syncope, nisi rarò aut per accidens.
Nam cum paulatim deficiunt vires, deliquium non sequitur, sed cum repenti col-
labuntur. Quare hæc duo symptomata antecedunt magis conuulsionem à plenitu-
dine neruosarum partium, quæ semper repentiprehendit, vel eam, quam bilis
ventriculi os erodens inuehit. Affecto enim ore ventriculi conuulsio accidit con-
sentiente cerebro propter insignes neruos, qui ex ipso ad stomachum perueniunt:
consentiente verò corde, deliquium, aut syncope. Illic fit euaporatio ac doloris
sensus, proindeque adsunt duæ conuulsionis causæ, sensus actimonia in illis neruis,
& com

3. Proth. 20.

& communio, ac commeatus ad neruorum originem. Inde enim excitatur vis animalis, quæ infestam qualitatem deuittans neruum conuellendo contrahit. Hic verò dolor proprietate quadam potius, quàm magnitudine, aut intemperies ad cor peruenit. Conuulsionem ergo stomachicam, vt sic dicam, antecedunt ventriculi morsus quidam ac nausea, aut æruginosæ, vel porraceæ bilis vomitus, qui etiam aliquando succedit, & conuulsionem soluit: imminens verò iam, & aduenientem amaurosis, & deliquium animi ostendunt ex contractione inæquali & subita spirituum ad cor, & caloris innati defectu, aut suffocatione. In exolutione enim concidit animalis facultas, quia spiritus vitalis ingreditur in illius opera. Quò fit, vt affecto corde, aut constrictis arteriis refrigerentur partes cerebri, & inhabiles reddantur tum ad motum, tum ad sensum, quia densati nerui cerebri vim non deducunt, aut animalis spiritus materia deest. Sic videre licet plerosque antequam conuellantur, repente queri de oculorum obscuracione, totius lucis impedimento, & virium exolutione. Hoc tamen signum conuulsionis proprium non est, cum & syncopen, vt dixi, tum cardiacam, tum stomachicam præcurrat, & præfocationem vteri. Idem iudicium de conuulsione à plenitudine, quæ vel sine febre incidit, vel post febrem à colliquatione pituitæ, aut acrimonia humorum. Nam in turbatione humorum & recurso caloris repentinò ad interiora, fiunt & amaurosis, & virium exolutio, quam hic Galenus refert inter signa facultatis animalis, licet syncope proprius sit cordis affectus. Rectè autem dixit *συνέπαις*. Non enim ex his signis certò prælagiri conuulsio potest, sed vbi alia conuulsionis signa edita fuerint, hæc superaddita iam ipsam adesse docent. Quare optimum fuerit addere, quæ citato Prothetici loco ponuntur, spumosas videlicet vrinas, aut crudas, aut incoctas: & ceruicis dorsique perfrigerationem vnà cum toto corpore. Nam spumosæ vrinæ, siue ob colliquationem, siue ob perturbationem quandam, flatuosumque spiritum oriantur, suspectæ vtroque modo ad conuulsionem existunt: perfrigerantur autem ceruix ac dorsum vel caloris innati absentia, vel pituitæ in nervosas partes & corporis habitum diffusæ præsentia. Eiusmodi enim partes & nervosæ sunt ac frigidæ suapte natura, & propter crassitiem interpositam muscutorum atque ossium minus incalescunt à corde, licet in medio thoracis locato. Ideo tum in conuulsione, tum in rigore primæ omnium refrigerantur, sicut sudores multò magis urgent pectore, quàm dorso. Per apichiam autem intelligit animi deliquium. Dioscorides in Prothetico apoplychiam scripsit, quæ est exolutio à syncope distans. Hæc enim semper cū sudore symptomatico coniuncta est, deficiente præ magnitudine symptomatis retentrice: illa citra sudorem. Multò autem certiora hæc futura sunt, si dentes strideant, oculi aut immoti sint, aut palpitent, vel peruertantur. Immobilitas enim factæ iam in illis partibus conuulsionis argumentum est: mobilitas verò & contractio motibus interrupta contra naturam, eius quæ adhuc fit, aut fieri incipit, de quibus sequente Aphorismo agit.

XLVII.

Ὅμματα ὀρθότες ἐν ὀξεί, καὶ κίνησις ὀξείη, καὶ ὕπνος ταχυρότης, ἀγρυπνία, ποτὶ τὴν ὀξείην ἐκ παλαιῶν.

Oculus rectus in acuto morbo celer motus, somnūque turbulentus, vigilia, interdum quoque stillatio è naribus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sunt qui in duas sententias diuidant, quæ sequuntur. Posterioris initium faciunt *πρὸς τὴν ἀγρυπνίαν*: huius verò fini *ὅτι ἀγρυπνία* inducunt. Cæterum oculum rectum dicit, qualis ferè est in eo vitio, quam proximè *ἀκίνητος* dicebamus. Oculis enim sursum, deorsum, in latera motus est. Ad hæc omnia muscoli à natura positi. Si igitur quies est omnium muscutorum resolutio quædam, aut tensio illa *ισορροπία* recta pupil

Et pupilla constat, nec in vilam partem dimouetur. καὶ κίνησις ἐστὶν. Parum constat an ad oculum, an ad vniuersum corpus referatur. Si ad oculum tantum, quies erat statuenda recti musculi. Ac statim commota materia & naturam excitante, musculi quoque commouentur, & contraria oculorum affectio nascitur, quæ ὑπὸ τῆς dicebatur. Nec id magis mirum esse debet, quàm quòd ægri modo somnulosi, modò vigiles, modò loquaciores, statim silentes atque taciturni, nunc rident, cantant, statim lachrymant, modò calere, modo frigent. Si ad corpus, ad δυσφορίαν dictam pertinebit. Nam κίνησις aliquando in Epide. cò referri videri possit. ὑπὸ τῆς παραχρῆναι, ἀγρυπνίᾳ. Prius de turbulento somno, & vigilia cum comate. πρὸς τὴν καὶ τῆς αἵματις. cò legendum puto, ac quam vim habeat stillatio sanguinis, satis expositum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Rectius hic Aphorismus ad antecedentem referetur, quàm ad consequentem, vt intelligatur ad finem, πρὸς μὲν δὲ τὸ. Quanquam & per se ac sepe ratum legi potest, atque intelligi, κακόν, vel φρενίτιον, aut aliquid simile. Causa est, dubia significatio vocis illius ἀφθόρως. Nam cum rectus oculus maneat, aut quia moueri non potest; aut quia non mouetur, quanquam possit: aut quia difficulter mouetur. Primo quidem modo conuulsionem æqualem musculorum mouentium, aut omnium resolutionem significat, vt dictum est; atque hæc immobilitas firma est, non temporaria. Huic tertius modus similis est, nisi quòd non solum fit ab his causis remissis, sed etiam à conuulsione circumdantis opticum musculi, qui oculum dirigit, & illius pondus sustinet, vt exposuimus. Eo enim musculo conuulso, & proinde directo optico, & pupillæ directæ constituuntur, & non nisi cum difficultate circumducitur oculus, aut in varios situs deflectit. Proinde Arabes docent conuulsionem huius musculi non solum non officere visioni, sed prodesse etiam, quia animalis spiritus per rectos & tensores opticos facilius ac celerius descendat: acutiòrque procedit visio, nisi intemperies à conuulsione, oculo, optico, aut cerebro communicata visum minuat. Si itaque propter hanc causam rectus sit oculus, sententia erit: Præter signa conuulsionis superiore Aphorismo posita, directum oculum & immotum factæ conuulsionis argumentum esse: celerem verò motum oculi & immodicam palpitationem, eius, quæ adhuc fit, aut fieri incipit. Cum autem conuulsionis fiant aut citra febrem à vehementi admodum refrigeratione & copia crudorum crassorumque humorum: præterea nervorum atque tendinum inflammationibus, si quando malum ad ipsum principium ascenderit, hoc loco ostendit se verba facere de his conuulsionibus, quæ per febres generantur, quia addit ὅτι οὐκ, id est, in acutis, aut iis, qui ex ipsis degenerant. Conuulsiones igitur, quæ in talibus morbis proueniunt, in adultis quidem notæ illæ testantur potissimum, tum quæ per graues phrenitidas apparent: tum quæ partium faciei deprauatum motum indicant. Prioris generis sunt vigilæ immodicæ, somni nulli, aut exigui ac turbulenti interdum quoque stillatio sanguinis natura infirma, quæ cum non possit collectam in capite copiam excernere, humore in nervosas partes recurrente, conuulsionem accersit: aut infirma retentrice, quæ amplius humores continere non potest. In pueris verò ad prælagendam hanc conuulsionem vigilare modò satis est, interdum verò & clamare, & supra modum expauescere, & flere magna cum vehementia, & alium non descendere, quæ non solum signi, sed etiam causæ rationem habent in nervis maximè imbecillis puerorum. Posterioris autem generis notæ sunt peruersio musculorum faciei, stridor dentium, & hæc oculorum directæ acies, aut mobilitas, vel inuersio. Hippocrates ad hæc signa addit colores præter naturam in facie. Nam colores mutant & in fyncope & in conuulsione duobus modis. Aut enim viridescunt, vel liuescunt, qui colores sunt defecti caloris innati: aut rubent, vel nigrescunt, vel pallent ex humorum prauitate, qui conuulsionem afferre solent. Hac itaque ratione hic Aphorismus & aptissimè coniungitur cum superiore, & illum tertij Prognostici explicat, in quo Hippocrates ita scribit, Pueri conuulsionibus corripiuntur, si febris acuta est, si alius nihil reddit, si vigilat, si expauescit, si

3. Progn.

ciulant,

eiulant, si color pallidus, lividus aut ruber euadit. His quidem facillimè obnoxij sunt pueruli recentissimi, ad annos septem. Grandiores autem pueros, atque viros non item conuulsiones in febribusprehendunt, nisi signum aliquod valentissimum, deterrimūque accesserit, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur. Quòd si ὁ μάλιστα ὁρθέως oculorum illa rectitudo temporaria sit, ita ut æger modò fixis & intentis oculis intueatur, modò celeriter oculos moueat, possunt quidem & hæc omnia conuulsione esse prænuncia, sed magis & immediatè phrenitidis. Non enim à conuulsione est ita immobilis oculus, sed ἐκ τινὸς fixus & intentus, id est, ut interpretatur Galenus, θρασὺς, ferox & audax. Nam cum oculi ἐκλάμπουσιν supra modum relucunt, signum est per se hominis ira perciti & incipientis phrenitidis, quia propter sanguinis feruorem bilis augetur, ac spiritus confertim in caput & extra feruntur. Quòd si id fiat ἐκ τινὸς accedente ferino quodam aspectu, vehementior in acutis præmonstratur insania. Auget periculum velox oculi motus, quòd videlicet quieta bile, & spectris accedentibus, quæ animam retinent, feroces & immoti oculi cernantur: eadem mota & formis deletis, variè agitentur. Hos Hippocrates interdum vocat ἐν δὲ δυνάμει intus agitados, quod etiam à tremore musculorum propter siccitatem fieri potest. Ab hoc autem signo non simpliciter scribit Hippocrates delirium significari, sed vehementem insaniã vsta bile. Sic enim scribit, Quòd si in præcordiis pulsus quoque insit, perturbationis vel delirij indicium est. Verùm oculos eorum intueri oportet. Si nanque crebrò moueantur, hos μαρῆναι, id est, vehementer insanire expectandum est. Creber ergo ille oculorum motus delirij suspicionem affert, quia illorum musculi affectiones cerebri primi sentiunt. Cerebrum verò ipsum aut per se laborat, aut ab aliis nervosis partibus, maximè à septo transuerso & ore ventriculi afficitur. Huic affectui contraria est oculorum abiectio, quæ ostendit oculos diu apertos teneri non posse propter imbecillitatem facultatis palpebras mouentis. Turbulenti quoque somni ac tumultuosi & insomnia inter phrenitica signa numerantur ab Hippocrate: & in Prorethetico παραχέδης vocat, id est, turbulentos, qui non insigniter adhuc turbantur, quod leuiter offensa mente fieri solet. Adausta autem, quæ initid exigua erat, affectione, non παραχέδης simpliciter, sed iam ἀγχοφρονίτις deliri dicuntur. Fiant autem huiusmodi somni vel propter bilem acrem, quæ cerebrum diluit: vel propter halitus è venoso genere, qui membranas cerebri vellicant, & varia spectra animo offerunt: vel propter vitiosum humorem in ore ventriculi aceruatum. Propterea inter pueriles morbos referuntur ab Hippocrate insomnia & pavores ex ventriculi cruditate: & in adultis, qui cruditate laborant, tumultuosi somni & mentis terricula quædam, ut ex cibo melancholico, oriuntur, quia mens per somnum quasi soluta sensibus ociatur, & tanquam ex specula corporea sæpe exactius percipit, unde vermibus obnoxij exclamant, mastificant, denubus strident: sicut communicato suavi vapore ridont. Deliria autem fiunt etiam à ventriculo, quia cum à cerebro nervi omnes oriantur, quæ partes nervos plures, aut maximos recipiunt, illæ principium suum in consortium mali haud sine ratione pertrahunt. Vigiliæ verò, quæ à siccitate & bile ducunt originem, non solum in signis phreniticis habentur, sed etiam causæ sunt, quia exsiccant & sanguinem biliosorem reddunt. De stillicidio sanguinis dictum est.

XLVIII.

Πρὸς τὴν ἀρὰν μὴ πύρεξις, φρενιτικοὶ γίνονται, καὶ μάλιστα ἢ αἷμα ρυῖ.

Qui ad manum parùm ardentè febricitant, phrenitici fiunt magis, etiam si sanguis fluat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HOc est, quod in Epid. πύρετοι ἢ μὴ δυνάμει τῇ χειρὶ, εἰ δὲ πύρετοι. Nam ubi τῇ χειρὶ πύρετοι dixit, hic πύρετοι εἰ μὴ δὲ πύρετοι. Atque eiusmodi ferè genus

genus pestilens est. Calor enim neque mordax, neque vrens, si manum aut latera contigeris, quum tamen cetera interni incendij & pestiferæ conditionis indicia præ se ferant. *Φρενιτικοὶ γινώσκουσι* & hoc maligni morbi, cum materia in caput versa phrenitidem indicat. *καὶ μάλα*. Vidi quibus tantum stillavit: vidi, quibus largiter eruperit; nec hoc tamen perpetuum est. Nisi enim admodum pestilens morbus est, aut in pestilentia effluat, phrenitidē febrēque potest dissolvere larga sanguinis effusio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictum est sæpe, calorem febrilem in omnes corporis partes æqualiter diffundi, febris esse signum, cui nulla inflammatio maligna coniuncta sit: interiora verò vti, & exteriora perfrigescere, aut non calere pro ratione febris, malignæ ac lethalis, quales sunt lypitiæ, & quædam ardentes à phlegmone visceris alicuius nobilis ex crassis succis orta. Quò autem frigus extimarum partium vehementius fuerit, eò imbecillio rem virtutem significari, quia calor natiuus aut suffocetur, aut extinctioni sit proximus, nec amplius in corporis habitum diffundi queat. Hoc itaque phreniticis fieri consentaneum est. Venim bilis in venis magnis feruens et leriter rapitur in cerebrum: vel focus febris ardentis est in cerebro, ut inflammatio. Confirmatur expectatio, si sanguis à naribus symptomaticè fluxerit, non criticiè. Nam cerebrum oppressum copiosa sanguinis profusione liberari solet à periculi phrenitidis. Sed hæc alibi copiosè explicata sunt.



SECTIONIS SECVN

DAE COACORVM PRAE-

SAGIORVM HIPPOCRATIS

LIBER SECVNDVS.

I.

Γλώσσα δὲ καὶ ἀρχὴς μὲν πεφρικυῖα, τοῦ δὲ χρώματι διαμύνῃ, προϊόντος δὲ τοῦ χροῖος, βαχνομένη, καὶ πελαγομένη, καὶ ῥηγνυμένη, θανάσιμος.

Lingua, quæ in principio quidem inhorruit, in colore verò permanet: progressu autem temporis exasperatur, & luescit, & rumpitur, lethalis est. §. 8. f. 129.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



PER SE QUITVR præfagium è facie eiusque partibus. Ac linguam videtur omisisse in Progn. quia inde parum firma præfagia sunt. Scriptum autem in Epid. *γλώσσα δὲ μόχθος πῶς προβάσσει διὰ τῶν τῶν γινώσκουσι τὸς χυμῶς*, vinceti in corpore materiæ concolor est. Hinc ergo humores diiudicamus. Ac primum quidem venarum & arteriarum indicia præ se fert lingua: deinde totius corporis. Quanquā prius distinguendū, unde lingua immutetur, quàm inde edatur præ-

fagium. Lingua igitur immutatur potu, cibo, medicamento, quæ extra rationē præfagij censenda sunt. Immutatur vapore è venis, arteriis & corpore, quod præfagio accommodatur. Immutatur quoque destillatione è capite. Quæ omnia inter se conferenda prius, quàm inde prognosticum instituat. Intingitur autem celerius ea pars corporis, quia mollis & spongiosa est, quia eò extremæ venæ plurimæ perti-

T I

neant. Eo denique loco sita est, ubi magna vis exhalationum totius corporis suspirantis coëat, serosusque humor tenuis & sequax colligatur. Hinc ergo, hoc est, serosa materia, & suspirius totius corporis lingua immutatur. Ex quo redundans materia non solum intelligitur, sed natura morbi, & ex his præsagium colligitur. Omnia autem suo loco explicabuntur. *Lingua igitur initio.* Initia morbi intelligit prima periodo & quaternario definita. Quæ autem *πρῶτον* dicatur, non satis constat. Ea enim vox inusitata in linguæ vitus, unde vel tremorem intelligere oportet. Sæpe enim *πρῶτον*: lingua hic, & in Prorrhethico legitur, vel *πρῶτον* legendum est, quod retorridam sonat, quomodo *πρῶτον* de marasmo, hoc est, marcote usurpatur. Horror igitur aut tremor non alia ratione fit in lingua, atque in reliquo corpore. Mistra enim frigida materia cum acris & calida *πρῶτον* febres fieri iam ante dictum est. Ergo & eadem materia lingua imbibita, eaque mota levis quædam concussio horrore similis poterit excitari. At tremor imbecillitate virtutis & nervorum, qui in linguam sparsi sunt à tercia quidem ad gustum & tactum, à septima vero conjugatione ad motum. Retorrida autem magnam siccitatem totius venosæ naturæ indicat. *Colorem suum retinens.* Color naturalis linguæ rubidus est, atque initio quidem nondum putri materia etiam dum languente febre vix colorem alienum trahit. At hoc retorridæ linguæ parum conuenit. *Procedente tempore.* hoc est, post primam periodon inualecente febre. *Exasperata.* Siccatur primum lingua, deinde exasperatur & nigrescit. Siccatur ergo in sicco morbo vaporibus aut exhalationibus potius: deinde quia exhalatio saluatrices glandulas exsiccatur, *σπασμὸς* dicitur, à quibus lingua humiditate quadam irrigatur. Sed ab immoderata siccitate scabrescit & exasperatur: ab immodica caliditate nigrescit. *Livida.* extinctionis signum est. Ac maximè liuere potest copia, quia videlicet humor linguæ imbibitus oppressis & interceptis venis, per quas refuit, ut gutturis & faucium vitus extincto calore & spiritu corrumpitur, & liuorem trahit: deinde quia totius corporis communis extinctio est. *Et rumpitur.* Præ ariditate lingua interdum rimas quasdam & fissuras trahit. *Lethale.* Non est pronunciandum lethale esse, nisi prius alia signa coniunxeris. Videas enim linguas perpetuò rubentes, nec ita squalidas in morbo, unde moriuntur ægri. Per multos videas cum eiusmodi lingua, qui conualescant.

DESIDERII IACOTII VAN-
DOPERANI COMMENTARIORVM. LI-
ber secundus in Coac. præsagiorum sectio-
nem secundam.

6. Epid. 5



NON solum in acutis, sed etiam in diuturnis morbis præsagium ex lingua ab Hippocrate in *Prognostico* prætermisum, in *Epidemiis* diligenter annotatum, vim haud minorem habere, quam ex vrina, authoritas Hippocratis, ratio, & experimenta docent. *γλῶσσα* (inquit in *Epidemiis*) *ἁμολυγὲς τῇσι προσάσει, διὸ καὶ τῶν τῇσι γινώσκων τὴν χυμῶν.* Lingua vincenti materiz, aut coniunctæ, quæ scilicet morbum facit, concolor est. Hinc ergo de humoribus iudicium facimus. Et paulò ante, Lingua humorum serum indicat, linguæ virides biliosæ: biliosum autem à pingui: rubræ à sanguine: nigræ ab atra bile, valde aridæ à fuliginosa exustione & materna parte: albæ autem à pruita. Ratio sic habet. Cutis color succi naturam indicat (ait Galenus) nisi ad profundum recesserit, potissimum ubi pars cutis nudata est, quales oculi sunt, de quibus superiore libro: aut cute tegitur tenui, ut lingua, quoniam intra os condita est. Accedit & illa ratio, cur manifestiora indicia lingua præbeat, quia flaccida est, laxa, & mollis cum vasorum amplitudine. Habet enim insignes venas, & instat lanæ, aut spongiæ serosos humores combibit, & ex aliis partibus in se excipit longè facilius ac promptius cæteris membris, quæ dura sunt ac densa. Indicio est, quòd facillimè intingitur potu, cibo, ac medicamento

Secl. 4. 27.
sect. 14. 16.
4. de Janitate
tuen 7

camento. Præterea cum articulata vocis & gustus sit instrumentum, non solum cerebro à medico spectanda est, sed etiam qua ratione voces informet, quosque sapores referat, diligenter observandum. Modus autem est eiusmodi. Per continuitatem tunicæ interioris pulmonum ac ventriculi, colorem, substantiam, & exhalationem humorum refert, qui in illis partibus continentur, aut præ calore extraneo fusi, atque in fumum versi feruntur in sublime. Per venas verò & arterias tum succum nutritioni dicatum, tum humorum serum ac vapores è venoso genere ac toto corpore & suscipit, & oculis representat. Ob idque ut est vapor & humor venarum atque arteriarum, sic affectus linguæ & totius corporis. Ratione autem substantiæ spongiosæ & facultatis gustatoris, cum impura fuerit, excrementisque imbuta, pro ipsius excrementi natura in cibus saporem redundantium humorum percipit, tametsi expertes sint saporis vehementioris. Præsentem bilem in lingua amara omnia videntur: falsa, ubi obtinet linguam falsa pituita, quæ affectio Galeno corrupta sensatio dicitur, tametsi sensatio obiecti vera est. Lingua enim tertia laborantis ideo corruptè gustat, quia iudicat sensibile non externum, cum eius proprium sit externa, non interna sentire. Præterea in infecta lingua percipitur imbutus humor etiam absente obiecto externo: aliquando non nisi præsentem tantum. Nam tertianarius sentit amarorem: quinetiam præsentem obiecto dulci externo falsò iudicat in eo amarorem, aut saltem multò minus dulce esse putat, quàm re ipsa sit, quia multus humor (ait Auerrois) contentus mouere sufficit, paucus requirit externum gustabile, quod concutiat paucam quiescentemque materiam. Cum verò naturali corporum statu vasa sanguine dulci pinguique oppleantur, fit, ut propter assuetudinem sensum non inferant linguæ interni hi sapores, sed aduersi insolitique, falsus & amarus auctore Aristotele. Atque hæc origo est symptomatum gustatoris facultatis. In motu autem, tremore & convulsione tentatur eorum musculorum, quos sibi proprios habet lingua, atque per hæc cerebri affectus & vicinarum partium ostendit, quia proximè à cerebro hi muscoli nervos recipiunt. Quatenus verò loquutionis etiam instrumentum est, lingua oblæsa balburies oritur, vel quia breuior est, quàm ut possit anteriores dentes premere ad prolationem & post & quod vitium Græcis *πρωλίσσις* dicitur: vel quia siccior, quod iis evenit, quibus longa oratione lingua exaruit, ut tendi nequeat: vel ex largo cerebri humore, propter quem etiam & infantes, & ebrii balbutiunt: vel quia ex primo Epid. frigidum natura temperamentum est, quoniam imbecillitas caloris in osculos linguæ formantis vim premendi linguæ roburque tribuere non potuit: vel denique propter caloris, & magis in capite incrementum, quoniam præ velocitate imaginandi lingua concepta assequi nequeunt, unde præpediuntur in loquendo, & ob eam causam balbutiunt adulti melancholici auctore Aristotele. Aëtius verò ait, quoniam flatus velociter impellit linguam, sicut & ad Venerè, & appetitus quosvis immodicè feruntur melancholici, quia flatibus abundant. Præter hæc verò humorem è cerebro defluentem, & calorem in eo feruentem refert propter glandulas quæ saluam affundunt, & humiditatem unà cum vasis ipsi linguæ suppeditant, Græci *σικλῶσις* vocant, quæ si officio defuit, lingua exarescit, scabrescit, & exasperatur. Tot igitur ac tanta ex lingua minimo corporis membro, ad præfagium & morborum diagnosim annotantur ab Hippocrate. Sed hoc admonere etiam oportet, ne fallamur, ut positis in lingua horum omnium signis, ea quæ significantur, in corpore contineri necessarium esse putemus, non tamen contrà. Neque enim bilem in ventre aut venoso genere præsertim inferioribus ramis venæ cauz feruente necesse statim linguam immutari, ut inde nigrum colorem aut pallidum trahat. At si nigra sit, atram bilem, fuliginem, & iecinoris calidam affectionem necessariò ostendit. His ita constitutis sequentium de præfagiis ex lingua Aphorismorum ratio facilius explicabitur. *Lingua quam principio inhorruit.* In principio morbi, quod primo quaternario, aut signis cruditatis definitur, lingua dicitur *πεφικῆα*, quasi horrens *ἐκ τοῦ φρίττειν*, quo significari videtur inæqualitas quædam, vel in motu ab agitatione humorum ac spirituum, quomodo Græci dicunt, *φρίττειν γλῶσσαν ἐν νοσήσει* *ἢ φρίττειν*: vel in superficie à leui quadam asperitate horridè cuti simili. Quod

3. collect. 35.

34. probl. 5.

6. Aphor. 32.

lib. 2. 78

11. probl. 38.

duobus modis fieri potest: contracto introrsum humido & calore (huius enim illud vehiculum est) propter penuriam & extinctionem: & inæqualiter ac dispersè exhausto à calore igneo febris, unde exarescit lingua, nec ita liberè extrà exeritur. Priore modo frigus coniunctum est, quod in exploranda digito asperitate percipitur, estque omnino lethale signum, nec nisi in magnis viscerum inflammationibus, aut sub mortè, aut in febre pestilente talis lingua apparet. Posteriore verò & aspera est, & calida sentitur minore periculo: sed in principio deterior: quia inde febris celeritas, vehementia, & malignitas significantur. Sic in Sileno secundo die lingua superavit: & in Philisco, tertio, quorum uterque accedentibus pravis aliis signis obiit. Nam ad faciendam fidem alia signa adiungi oportet. Primum enim à calore febrili, & calida sicca totius corporis dispositione exhauritur humor & glândulis affluens, & attenuatus exhalat: deinde superficies exasperatur absumpto humido, quo partes continuatæ æquantur aucta immodiçè siccitate, quæ est caloris ignei effectus. Causa igitur est febris acuta, & frequentius inflammatio viscerum nobilium, maxime iecinoris, diaphragmatis, aut lienis. Ex his tum caloris cõmunicatio, tum fuliginosus halitus per oesophagum ascendens linguam exiccant, exiccata exasperant primum quidem leuiter, & in superficie tantum, deinde inualecente morbo altius, ut etiam findatur in rimas, & quandoque extrema parte sursum torqueatur ac reuellatur cum tremore quodam. Hæc autè inæqualitas distinguenda est ab ea, quam fuligo linguam operiens inuexit, ex cibo aut humore corrupto in ventriculo, vel cerebro aut siti, quæ nihil ferè per se, aut certè minus habet periculi. Illa perniciosissima, maxime in principio, quod circa statum minus mirum sit humores absumi. Quod enim calor acerrimus breui intervallo efficit, id etiam non valde immoderatus, longo. Addidit autem sine mutatione coloris, vel quia nondum morbi initio proluitur sero humoris morbifici: vel quia in interiorè inflammatione totus collectus est, ut solo calore exasperata sit, necdum exusta: vel quia causus nothus est, in quo lingua quidem sicca & aspera redditur, non tamè nigra, sed salsa, quia huius causi materia est pituita salsa. Qualem intellexisse ex eo suspicari licet, quod statim opponat linguam nigram, ut in hoc Aphorismo ex lingua in causo notho lethale signum colligat: in sequente agat de causo legitimo. Proinde addit, *Progressu temporis*, & (cum ad statum morbi ventum est) *exasperari*, & *liuescere* & *rumpi*, nulla coloris tacta mentione: quasi diceret in causo notho certissimam mortem portendi, in quo hæc gradatim fiant, ab incendio in vasis concluso, interdum etiam à corruptione & marcore interiorum viscerum. L. uescit autem lingua vel in mutatione à flauo aut rubro in nigrum propter ingentem visceris alicuius inflammationem & caloris extranei abundantiam cum defectu innati: vel in extinctione caloris nativi. Etenim diximus has esse causas liuoris, quibus interdum Galenus addit abundantiam pituitæ in corpore valde refrigeratæ, ut vitreæ, aut crudi succi, & mutationem à nigro in album per suppurationem. Cum autè liuor in acutis semper indicet caloris defectum in parte luente, non tamen semper in toto. Nam in toto extinctionis absolutæ nota est, quæ extremis communicatur, in parte ingentis inflammationis intus latentis, ad quam tracto sanguine relinquitur caloris nativi extinctio in extremis. Sic Hippoc. in Prognost. liuorè pedum dānat, nigrorem non semper, quod liuor ad solam sequatur calidi extinctionem: nigrior verò interdum ad eā auctam, interdum etiā ad decubentem humorem ad imos pedes. Proinde diximus, si digito eiusmodi lingua cōtingatur, frigidā sentiri, idque esse mortiferū. In rimas autè finditur ob eādem causam. Etenim instar pinguis terræ siccata ardoribus diuiditur, atque abruptitur aucta siccitate à calore igneo, ex quo tantum nativus minuitur, quantum febrilis augetur.

II.

Σφοδρὰ ὁ μελαρμύνη, ὅτι τοσσοῦτον καὶ δέκα τῶν κρίσιν γινώσκειν δηλοῖ. χαλεπωτάτη ὁ ἐστὶν ἡ μέλαρις, καὶ χλωρὴ.

Qua verò valde nigrescit, iudicium fieri in quatuordecim diebus significat. Periculosissima autem nigra & pallida.

Quomodo acutos morbos in quatuordecim diebus iudicari scribit, sic hoc loco à nigra lingua eo tempore iudiciū fore pronūciat. Vbi enim lingua admodū nigra est, magnū incendium intelligendū, & quod ex bile feruida ac fuliginosa moueatur. Celer igitur & acutus is morbus est: quique primis periodis, vel ad summum decimoquarto iudicetur. Nigra melancholici atque succi: pallida redundantis bilis indicia sunt. Atque febres acutæ ex his humoribus periculosissimæ, atque celerrimè hominem rapiunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Restè addidit *σφοδρὰ* ad distinctionem nigræ humidæ, vel fuliginosæ, quæ videlicet colorata est veluti quadam fuligine, & sicca propter exhalationem, nec ita periculosa, vt nigra. Est autem lingua nigra, causi legitimi à bile vsta indicium, vt scribitur li. acutorum quarto. Cum enim eius causi propriū sit inexplibilis sitis, ea primū aridam constituit linguam: post asperam: tandem atram. Proinde subiicit ex ea intra decimumquartum diem iudicationem significari, quia hic terminus est morborum verè acutorum, vt prima sectione expositum est. Periculosissima autem est nigra, modò ne sit humida. Nigrescit enim ex vrente febre, quæ veluti ignis sanguinem exūrens fumo magis, quàm vaporī similem reddit euaporationem. Quod si cum asperitate, & veluti quodam liuore coniuncta sit, non solum fuliginis, aut feri atræ bilis soboles est, sed extincti caloris consumpto ferè humido. *χλωρὰν* verò appellat eū virore pallidam, cuius color ad biliolius transierit, nimirum quod pallida & crocea bile tingatur. Hæc autem valde praua est, si conferatur cum rubra à sero sanguinis aut eum alba à pituita, tum propter bilis ipsius acrimoniam & calorem, quæ ardentissimam febrem gignit, tum propter eius motum sursum, ex quo periculum est translationis materię in cerebrum.

COMMENT. 4.

III.

Γλώσσης παρὰ τὸ δικερὺν, ὡς περὶ βιάλου λαχὼν χαλὰ λείπειται, σημεῖον ἀνίσταται πυρετῶ, παχέος μένοντος τῷ ἐπιγενήματος αὐτῇμεροι. λεπιοτέρῃ δ', ἐστὶ ὑστεραίη. ἢ τι λεπιοτέρῃ, τεταμένη. τὰ δ' αὐτὰ σημαίνει καὶ τ' ἄκριπ' ἢ γλῶσσοιο γαστρίδα, ἥσσον δέ.

Linguam, qua parte diuiditur, velut saliuā alba obduci signum remissionis, siquidem id quod superinductum est, crassum fuerit eadem die: si verò tenuius, in sequentem diem. Quod si eò tenuior ea saliuā, in tertiam diem. Eadem autem significant, siquidem extrema fiant lingua, sed minus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Δικερὺν in Exegeſi vocum Hippocratis τὸ οἶον δικερὺν ὑπὲρ καὶ δίχιδες ἐναμάχουσι τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἡ δίκερὸν δ' αὖτοῖ, hoc est, velut biceps, quod idem bifidum dicitur, & ἡ δίκερὸν. Hoc autem loco lineam mediam, quæ rectā duas linguæ partes dextram ac sinistram diuidit, *δικερὺν* appellauit. Ac lingua quidem albida & mucosa à pituita, quæ aliquando insidet linguæ lateribus, aliquando medio, qua scilicet parte incaua lingua est. Vbi igitur materia è pulmonibus, ventriculo & faucibus linguam intringit, ferè ad radicē eius, qua epiglottis est, humor insidet: vbi à venis & cerebro reliqua magis. Sed in morbis pituitosis initio quidem serosa ferè & cruda pituita est, quæ diffluit, nec inhæret linguæ: vbi cocta iam crassior fit & paulò viscidior, atque sic inhæret. Desidet autem magis qua parte lingua caua est. Quomodo aqua atque humor omnis in ripis in alueum magis decurrit. Atqui concoctio remissionem facit. *πυρετῶ παχέῃ* &c. Non *πυρετῶ*, sed *καὶ τῷ*, vel ali-

quid tale, ut sit hæc sententia. Et si crassum perseveraverit id quod in lingua genitum est eadem die. Nam ut λεπτὴ πυρετὸς dicatur tenuis febris, παχὴα tamen non dicitur. Deinde sequitur λεπτότης quod opponit voci παχέος. Quomodo igitur in sputis tenuitas cruditatem, crassities coctionem indicat, & in iis, quæ oculis defluunt, lachrymis similiter: ita in urinis & pituita, quæ linguae inhaeret, & tota salivæ oris, quanquam, ut postea dicitur, eiusmodi crassitie modus est. Quantò igitur magis processerit concoctio, quam salivæ indicat crassitudo, tantò celerius remissio febris expectanda est. *Tenuiore quidem in diem seq.* Tenuior quidem, ut ad crassitiem comparatur. λεπτότερον enim, quasi crassum minus intelligit. Quòd si còtenuior. Quod ad instar aquæ tenue est, crudum est. Quod paulò crassius, obscurè, eò etiam crassius manifestè, quòd iam crassum perfectæ coctionis indicium est. At constat perfectæ coctione remissiones febrium & declinationes fieri, obscura & manifesta etiamdum incrementum. *Eadem autem significant.* Extrema lingua est, qua turbinata desinit, quòdque dentibus imminere solet. προγλωσσίδα vocant, quæ & ipsa aliquando pituita obducitur. Inde idem præsagium est, sed minus firmum.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Lingua in febribus interdum non mutatur, aut quia morbosus humor inferioribus ramis venarum cauarum continetur, ubi sanguis crassior, minus calidus, & longius distans eò neque serum transmittit, neque halitum: aut quia humor è cerebro defluens linguam proluit, ut etiam interdum cibus, potus, medicamentum. In his ex lingua certi nihil ad præsagium sumi potest. Nam tametsi media sui parte, quæ bifida est, velut saliva alba obducatur, febris interdum perseverat, ac tandem interficit. Vbi autem sine his naturali colori atque humiditati restituitur, non abs re febris remissionem promittit, præsertim cum latera secundum naturam iam habere videntur, ac summa & extima pars deterfa est; media verò, quæ caua apparet, & media linea diuiditur, pituita mediocriter crassa imbuitur. Id enim in febre acuta remissi servoris indicium est, & restituti temperamenti glandulis, quæ salivam affundunt linguae, quòd amplius neque halitu exiissent, neque humorum viscerum sero imbuantur. In ea autem febre, cui origo est à pituita, deterfio laterum tum materiam ipsam, tum vaporem eiusdem imminui declarat, quia à lateribus ad centrum via est, quomodo in ulceribus latera primùm naturæ redduntur, postea centrum. Crassities autem moderata è tenui, aut è maximè crassa & viscida materia coctionis perfectæ signum est. Nam calor, ut calor, attenuat: ut coctionis opifex æquat succos ad nutritionem, aut excretionem. Crassa ergo dum coquit, attenuat moderatè: tenuia incrassat & constantia reddit, & quia resolvit aqueum tenue, & quia permiscet illi terreum, cuius permissione crassescit. Crassi autem humores generantur in corpore, vel à plurimo frigore congelante, vel à plurimo calore resolvente. Ob idque pituita crassescit præter naturam à calore extraneo & vehementi exsiccata, unde πρὶ γλῶσσης Hippocrati in Aphorismis, id est, lentor ac sordes, quæ dentibus obhærent, aut pituita glutinosa ac viscida, quæ neque aceto, neque vino ore colluto detergeri potest, quod est vehementioris febris argumentum. Ea ratione & laterum linguae deterfio, & moderata in medio humiditas remissionem febris præmonstrant tantò celeriore, quantò coctio perfectior fuerit, quam ex gradibus tenuitatis ad crassitiem distinguit. Ac nos empiricum vidimus in pestilente aëris constitutione, qui peste correptos certissimè ex his signis deprehenderet, & morituros prædiceret, quibus lingua cernebatur operta in superficie, ad latera, & mucronem quocunque colore aut humore: conualituros verò, quibus bifida tantum linguae pars nigrore, aut alio colore obduceretur, præterquam purpureo, quem maximè lethalem experimentis affirmabat. Minus certum præsagium, si hæc circa extremam linguae partem appareant, quam ἀκρὴ vocat, alij προγλωσσίδα, quæ medios dentes contingit. Frequentius autè præsertim cum materia morbifica continetur in ventre, lingua obducta albo vel nigro, primùm quidem extremo, ac tandem ad radicem, & alborem & nigrorem amittit.

4. Aphor. 53

IIII

Γλώσσα τρομάδης μὲν ἐρυθήματος καὶ ῥίνας, καὶ κοιλίας ὑγρῆς. τὰ δ' ἄλλα ἀσήμεν ἐχόντα καὶ πλέυμονα, πνεύμα, καὶ ὀξείας καὶ γάρβιας ὀλεθρίας σημαίνει.

Lingua tremula cum robore circa nasum & aluo liquida, siquidem in ceteris nulla eduntur signa, circa pulmonem vitium est, & celeres purgationes lethales significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Concursus est varius, in quo linguae tremor imbecillitatem facultatis animae ita indicat, atque ea imbecillitas saepe à siccitate est. Ac quibusdam intremiscit lingua, siquidem iubentur exerere. Sed hi ita iussi vix linguam excludunt, aut extremam eius partem tantum produnt. Aliis etiam si non educant linguam, ore tamen aperto manifestè videntur intremiscere. Phrenitidis aut parum constantis mentis indicium facit author Prorrhetici. Rubor autem circa nares aliquando copia caput calfaciente, nonnunquam pulmonibus aut aliis visceribus malè affectis. Pulmonis autem inflammatis signa magis se produnt genis rubentibus. καὶ κοιλίας ὑγρῆς. liquida aluus pulmonibus inflammatis perniciofa est. καὶ τ' ἄλλα ἀσήμεν. ἀσήμεν saepe dicit Hippocrates ἀκρίτως, quia videlicet nulla signa melioris valetudinis offerantur. Αλλὰ autem maximè, quæ ad concoctionem, excretionem criticas, abscessus eiusdem generis & ἐπιγινώσκοντα pertinent. καὶ πλέυμονα. Lingua colore rubens, genæ, maxillæ, nasus, similiter colorata omnia pulmonem affectum indicare possunt. Alia signa non ita. ὀξείας καὶ γάρβιας. Nec illa quidem celeres repurgationes lethales indicant. Nam in lethali peripneumonia sputa saepe retinentur, aut tardius exeunt. Itaque quod vni aut alteri contigit, quasi vniuersale scripsit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Lingua contremiscit, dum exeritur, aut sermonis gratia mouetur per sympathiam cum cerebro vel resoluta ipsius facultate motrice, vel oppressa humorum mole, aut qualitate, vel propter calidam affectionem, quæ linguam quiescere non sinit. Ut enim frigus immobilitatem facit, ita calor diutius manens semper mouet. Ob eam causam in Prorrhetico contremiscentem linguam scribit signum esse non constantis mentis. Rubor autem circa nares, modò ne sit criticus, calidæ quoque affectionis nota est à biliosi feri affluxu, quod propter copiam ac tenuitatem à cerebro inflammato cò redundat, aut à sanguinis putrentis fuligine in pulmone, siquidem vnà coniuncta sit spirandi difficultas. Sursum enim conticendens euaporatio ambas maxillas insigni rubore suffundit, ut postea fusius explicabitur. Quod si cerebri inflammatio pulmonis inflammationi superuenerit, & grauissimum pulmonis affectum esse necesse est, (Alioqui enim cerebro in consortiū mali haudquaquam adduceretur) & calidum subesse humorem, qui copioso & acri halitu cerebrum inuadens phrenitidis affert periculum per Aphorismum. A peripneumonia, phrenitis malum. Ad hæc tam graua symptomata alui profluvium accedens necessariò symptomaticum est, quod & vires celeriter prosternit & aliam, quàm à parte affecta, materiam cum periculo educit. Hepar enim in consensum pulmonis, aut cerebri propter grauitatem primigenij affectus trahitur, & naturæ vires collabuntur. Confirmabit iudicium, si quæ vtiliter circa pulmonem fieri solent, non appareant, ut expectoratio facilis, liberior, quàm ante, spiratio, vrinæ meliores, parotides, hæmorrhagia, quæ interdum tamen si raro, peripneumoniam soluit. Ad quæ etiam referri possunt hæc verba, τὰ δ' ἄλλα ἀσήμεν ἐχόντα. His omnibus in perniciem ægri consentientibus, ac tribus principibus facultatibus affectis non solum malum, sed etiam lethale malum est. Ex quibus intelligitur tremorem linguae non tanquam pulmonis signum hic annotari, sed ἐπιγινώσκοντα perniciosum. Solet enim in hoc affectu lingua fieri ὀχθαλινὸς ex pallore albicans, ut in Cydis filio septimo

1. Prorrh. 10.

7. Aph. 11

Epidemiδr: aut valde rubens, vel quia multus per venas linguæ consensus est cum pulmonibus: vel quia inspiratio inspirato aëre refringitur: vel quia materia peripneumoniz sanguis est. Per καδάρσις autem, si ea, quæ pulmonibus repurgantur, intelligas, sententia erit, Ex his signis significationem confici perniciosæ in pulmone suppurationis, quæ & celeri eruptione, & expectorationis difficultate perniciem minatur. Si verò purgationem alui acceperis, constat quidem à medico tentari non debere. Etenim purgandi occasio in principio tantum est in acutis, atque adeò in his solis, in quibus conueniunt humor turgens, corpus non imparatum purgationi, & æstimata vtilitas maior ex vacuatione, quàm ex calore noxa. Quæ tria simul concurrere rarissimum est. Quinetiam in febre intermittente leuius & cauius purgandum est, quàm in pari cacochymia morbi sine febre propter calidissimorum viscerum cordis & hepatis feruorem; propter calorem humorum ex motu contractum: & propter deleteriam qualitatem, qua principes partes medicamentis purgantibus inficiuntur. Quocirca expectat magis Hippocrates languescētem humorum ebullitionem, & digesta parte tenuiore decrementum, in quo cum maiore usu, minore dāmino peragatur, vt ex Aphorismis, Prorrh. & libro acutorum intelligi potest. Sponte autem facta purgatio propter eas causas, quas diximus lethalis est per Aphorismum, Pleuritide, aut peripneumonia detento diarrhoea superueniens, malum: quanquam moderate peripneumoniz aut pleuritidi vtilis esse queat in principio ad reuulsionem, aut editis coctionis signis circa statum, vel in declinatione.

a. Prorrh. 37.

V.

Γλῶσσα παρὰ λόγον ἀπαλωμένη, καὶ ἀσώδης μετ' ἰδρωτός ψυχρῆ ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ, μελάιναι ἐμέτων ἐστὶ σημεῖον τὸ κοπιῶδες ἐν ταῖσι χροῖσι.

Lingua præter rationem mollis & fastidiosa cum sudore frigido ab aluo liquida, nigrarum vomitionum signum est. Lassitudo in iis mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lingua vt siccitate durior, ita multa humiditate intincta mollior efficitur, quæ res efficit, vt in magna humiditate ventriculi & cerebri lingua præter modum humecta agrè moueatur, & sermonem suis articulis confingat. καὶ ἀσώδης. Nimum irrigatis neruis qui à tertia coniugatione prodeunt ad gustum, voluptas illa, quæ lingua percipitur, perit. Propterea humidior ventriculo & lingua ferè deiecta est appetentia, donec cibo siccior siccata parte humiditatis melius auidiusq; cibis perfruamur. In quam rem panis optimus, siccus maximè conuenit, salsamenta, vinum meracius, aliæque id genus. Dixit autem ἀσώδης, quæ vox magis accomodat ventriculo. μετ' ἰδρωτός ψυχρῆ. Sudor frigidus, lingua ἀσώδης & præter rationem mollis magnam vim pituitæ crudæ & frigidæ commonstrat. Quid autem sudor frigidus notet in febribus ex sententia Hippocratis, Frigidi sudores in acuta febre mortem &c. prius expositum fuit. ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ: & hoc quoque respondet. Cerebro quidem plenior ea pituita sæpe sicca adstrictaque aluus est. Id quod experientia ferè docet, & naturali lege prius demonstratum. Cæterum fieri potest, vt decurrente pituita è cerebro & venis in ventrem aluus liquida reddatur. Potest quoque & ventriculus esse humidior atque imbecillior. Aëre enim humidior & auctis fluminibus fieri potest, vt terra larga longaque pluvia combibatur, & in viscera eius è fluminibus aliquid recurrat. μελάιναι ἐμέτων. Non satis constat corpore humidior vomitiones nigras fieri. Oporteret enim serosas potius & pituitosas. Sed in ægro fortasse, ex quo hæc annotata, colluies quædam nigra è liene in ventriculum erupit, vnde vomitiones nigræ. At reuera, quæ prius scriptæ, nulla ratione vomitiones nigras significant. καὶ τὸ κοπιῶδες. Lassitudo in li-

quatis

quatis fusisque in corpus crudis humoribus esse potest. Funduntur autem à febre, & id quidem accessio quædam mali est. Malum igitur rectè adiecit.

RESID. IACOTII COMMENT.

Πλωσα ἀπλωματι eodē modo dici videtur, quo ἀπαλὸς σφυγμὸς, mollis pullus, quæ vel laxam mollēque habet substantiam, calorē ac spiritum intra se exolutum, & motum imbecilliorē ab humore multo è cerebro, aut nervo è septima coniugatione prodeunte: vel, quod huic loco magis conuenit, quæ ex dura, arida, & aspera, tenerescit, reditque ad molliem naturali similem, sed ὡς ἀλογον, id est, sine crisi consentanea, aut artificio medici, aut præter naturam morbi calidi & sicci, & manentibus prauis signis. Mollities enim tactu percepta non semper significat membrorum humiditatem, quibus inest, quia potest mollem tactum efficere humiditas per superficiem, aut poros sparsa, vbi plurima fuerit & tenuis: quemadmodum crassior ac minor membra sicciora ostendit. Exempla sunt in cachecticis & senibus, in quibus mollities tactu deprehenditur propter copiam pituitosi alimenti in poris membrorum contenti à frigidity hepatis morbida, aut ex senio minore facta alimenti sanguificatione, tametsi partes solidæ exarescāt. Idem iudicium de lingua resiccata, quæ repente & sine causa manifesta mollescit, quia madescit à tenui humore in ventriculo innatante per continuitatem membranæ, quam cum ventriculo habet cōmunem. Falsum enim est, quod à quibusdam scribitur, pituitam ex ore profluentem & inde sputum, nisi vomitu, aut tussi reddatur, semper ex capite effluere, cum in nauseante paulò ante vomitionem interna ventriculi tunica à bile demorsa labri inferioris motum quendam concitet: humectata πρὸς τὸν στόμαχον. Coacta enim in viscera calore tenue sputum, quo os assidue plenum est in vomituris, linguam imbuat ex compressione ventriculi per continuitatem membranæ (ait Galenus) quæ toti ori interno, faucibus & stomacho communis est. Et alio loco, Didicimus, inquit ex anatome hanc totam tunicam omni ex parte continuam esse tum vniuerso ventriculo, tum gulæ, tum linguæ, tum palato, tum toti ori. Hæc igitur est, quæ labra motu exagitat, si quando ab acri bile in ore ventriculi collecta mordeatur. Solet enim his humor præ læuitate emergere. Eamque ob causam relicto ventriculi fundo in os ipsius conscendit, & vomitu facile educitur. In Prothetico verò scribit hoc tenue sputum in phreniticis maximè idoneum signum esse ad vomitum præmonstrandum, Si (inquit) in phreniticis trequens cum refrigeratione sit secretus nigra reuomuntur. Idem ergo significari per linguam tenerescentem rationi & experimentis consentaneum est. Non enim aliter in febre calida & sicca, quæ linguam siccissimam efficere solet, tenui humore proliui lingua potest, nisi è cerebro defluat, quod hic minimè fieri antecedens ariditas ostendit. Adiungit ad eandem significationem fastidium & iactationem ab eodem humore os ventriculi vellicante, non autem ab oppressione virtutis in toto corpore, aut inflammatione interna. Nam ventriculi os (quod etiam cor vulgò dici solet) propter nervorum, quos habet, sentientium magnitudinem, nihil non percipit, quod in ipso est. Itaque demorsum ab humore bilioso cordis dolores inuehit, cum bilis vomitus procedunt: fastidium verò & inquietationē cum alius humor. Refrigeratio verò ac sudor frigidus eius humoris, quem æger vomitione excludere debet, qualitatem ac malignitatem prænunciant, quod in eo conatur calor langueat, ac partes solidæ resoluantur. Quod si bilis tunc ventriculum infestet, horror hominem inuadit, ex quò non modo citius, verum etiam abundantius euomet. Horror enim sæpe vomitum bilis prouocat, ut Hippocrates in Prognostico ostendit. Ab eodem humore atrabilario alius irritata humescit, ut in cholera morbo. Supra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi & gula congesta fuerat: infra deiiciuntur humores, qui in intestino ac ventriculo superfluunt. Ex his itaq; vomitionem nigrorum expectandam esse merito scripsit Hippocrates, maximè si, ut ponere videtur, febris fuerit acuta, & à bile, quæ mora, suppressione, calore immodico conuertitur in atram: atque à venoso genere & hepate in gulam, ventriculum, & intestina retro fluens, vomitum facit lethalem, ut causam & signum, de quo

in ore per.

1. Proth. 30.
3. Prog.

3. Progn.

quo dictum est alibi. Verum ad certitudinem impendentis huius vomitionis aliorum signorum testimoniis uti oportet, quæ Hippocrates tanquam nota prætermisit, cuiusmodi sunt labri; ut dixi, inferioris agitatio: κατ' ὠγμὸς. capitis dolor, & atra quædam oculis obiecta: de quibus citato loco Prognostici, Sicui, ait, in febre non lethali caput dolet, & nigra quædam ante oculos apparent, cordisque dolor insuper accedit, ille bilem euomet, multoque citius, si & horrere cæpit, & hypochondria refrixerint. Quod si aliquid sub hoc tempus ederit, vel biberit, quàm citissime vomitus subsequetur. Lassitudo autem in his pessima est, vel quia ostendit colliquamentum in solidis partibus ex superfluo vomitu: vel arefactionem dissipata tum per febrem, tum per vomitionem media humiditate carniū & partium solidarum, ut densitas quædam percipiatur, quemadmodum in lassitudine vlcerosa inæqualitas molesta est; in lassitudine nervosæ partis torpor: in phlegmônosa, grauitas: in tensiva, tensio, à cacochoymia, plethora, vitio mixto, arefactione. Tantò autem perniciosior est ea lassitudo, quantò fractæ vires magis, quantoque diutius continuantur nigrogum generatio, ad superiora impetus, & symptomatica vomitio à toto corpore, unde lassitudo, lypothimia, & breui mors sequi solet, ut à vomitu critico alleuatio & ὑπορσία.

V L

Αἱ τρομάδες γλῶσσαι τισὶ καὶ κοιλίῃ ἵζηται ποτὲ ποίοντι. μελαιθεῖσαι δ' ὅν τε τέλει, ταχὺ θάνατον σημαίνουσιν. ἤρά γε τρομάδης γλῶσσα σημαίνει οὐχ ἰδρυμένη γνώμη.

Tremula lingua quibusdam aluum liquidam reddunt: nigra verò in his facta celerem mortem denunciant. Nonne lingua tremula non constantem mentem significat?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tremor omnis concussio quædam est, quæ à commota materia in nervos excitatur, à qua aliquando excretio aliqua per aluum sequi potest. Si verò à sola imbecillitate nervorum, qui à radice cerebri in linguam ducuntur, nihil est, quodd inde liquidior aluus euadat. *Nigra verò in his facta.* Lingua nigra nō protinus mortem denunciat. Sed si linguæ tremulæ & nigræ coeant cum aluo liquidiore, periculum graue est. Oportuit enim citata aluo & liquida ea delici, quæ linguam inungerent, & interdum incendium extingui materia foras exturbata, quorum nihil efficitur. Nam liquidiore aluo vires ea ratione labefactantur, tremor imbecillitatem ostendit, nigredo vigere febrem, necnon reuocatam deorsum materiam. Recte igitur ex iis mors in breui denunciabitur. *Nonne lingua tremula, &c.* In Prothetico affirmat tremulam linguam signum esse non constantis mentis. Est autem signum, è quo non proximè & continenter delirium colligas. Primum enim imbecillitatem nervorum & virtutis, quæ linguam mouent: deinde commune vitium animatæ virtutis & cerebri, ex quibus delirium colligi potest. Neque hoc perpetuò, quum affecto cerebro sensu motuque laxis, aliquando γνῶμη, hoc est, διακρίτικὰ animæ potestas, quæ διαίτεια vocatur, integra perseveret. Hic ergo melius dubitanter scripsit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Lingua tremulo motu agitur, ut diximus, propter facultatis animalis & tonicz infirmitatem, cuius causa triplex: oppressio: resolutio: animi grauior affectus. Cerebrum enim, musculi ac nerui opprimuntur humorum copia, tanquam pondere: resolvuntur à graui intemperie: ut siccitate: intercidunt vel contractione, immodica spirituum, vel fusione præter modum, quorum vtrumque ex æquo noxium est, ac sæpe lethale. Quorum enim duratio constat vicissitudine contrariorum

riorum motuum, ut ignis & spirituum: pereunte alterutro eorum, aboleri ipsa necesse est. Contractus enim ultra modum spiritus exurit, aut suffocatur: dissipatus refrigeratur. Primo modo collectam in cerebro copiam natura victrix interdum per alium excernit, quod criticum est antegressa coctione, & comitante *ὑπόκρισις*: interdum verò conatur quidem, sed nequid propter cruditatem, copiam, & propriam imbecillitatem. Apparet enim naturæ quidam impetus, quem *ἡγμέλιος* vocant, in quo tamen præ infirmitate ipsa succumbit, quod signum deterrimum est. Secundo modo ex lingua tremula profusa alius lethalis est, natura scilicet non ratione criscoos, sed propter hepaticæ facultatis resolutionem humorem & alimentis deorsum excernente. Tertius modus tremoris per accidens, & raro alium movet laxato spiritui. Atque hac ratione lingua tremula quandoque & quibusdam signum est profusum alui. Verum autem cum hæc duo simul euenerint, in periculo versetur æger, postea exponit per distinctionem. Nam si præter tremorem nigro colore suffusa sit, mortifera signa sunt: liquidem neque crudo morbo, neque fractis viribus, neque cum pravis ignis crisis villa vultus incidere potest. Crudus autem est non per absentiam solam coctionis, sed per contrariam coctioni dispositionem, in quo bilis flava cum sanguine in atram à calore extraneo mutatur, ac sursum cursum inflectit, quocumque tempore id incidit. Periculum augetur, si caloris extranei copia in cerebro collecta cum virium infirmitate fuerit, quam testatur tremor cum saturato nigrore. Merito ergo subiicit in his celerem mortem denunciari. Quod autem addubitans quaerit, Nunquid lingua tremula mentem infirmam significet, in Prothetico affirmat hoc modo, Linguae obtremiscentes signum non constantis mentis. Galenus tamen cum limitatione respondet, Signum quidem esse phrenitidis, at non proprium, sed per sympathiam partium, quæ alteri cuidam primogenio affectu laboranti consentiunt propter vicinitatem, vel societatem, vel virumque. Ut enim frigus corporis & quietis, ita calor motionis author est. Eamque ob causam laborante cerebro, & calida existente affectione lingua quiescere non potest, cum propter vehementiam affectus & vicinitatem facile in consortium mali adducatur.

I. 103.0

I. Proth. 20

VII.

Αἱ δασύαι καὶ ἄγροι, φρενιτικαί.

Lingua densa squalida phrenitica.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Galenus *πραχταί* legit, non *δασαί*. Quæ enim densa est, aliquid madoris retinet. Non potest igitur utcumque madens exaruisse. *καταψρόν* enim valde siccum significat. Primum igitur est, ut exhausta parte humiditatis, quam ad naturalem temperaturam lingua recipit partim è vasis, partim è glandulis salivantibus (*σπλοχός* inde vocant) densitas sit: aucta siccitate squabrics, atque asperitas: eo quoque inualecente magis squalore *ῥυγνός*, quia videlicet in rimas quasdam lingua diffinditur. Fiunt eiusmodi linguae in febribus ardentibus, à quibus phrenitis facile succedit.

Addita quædam ad præsagium è lingua.

Aya notantur linguae ab Hippocrate *καὶ λιγυρόδους ὑγρόδους* interprete Galeno, *καὶ ἰκανὸς ψρόν*, hoc est, quæ interno incendio veluti fuliginem edente, & fuliginis colorem trahunt, & exarescunt. *ἄναι* enim *καταψρόν* & *αυασμὸν* dixit Hippocrates de squalore corporis. *λυγρόδους* autem *καὶ ψρόν* notata ab Hippocrate magna ex parte lethali signo. Quamquam Larissæ virginis in Epidem. ab ea lingua reddita valetudo. Minus periculosa, quæ quum nigra sit, humida tamen perseverat. Nihil autem ad præsagium confert, si ab alimento, vel medica-

mento

mento eiusmodi est, quomodo à punico malo, prunis, pharmaco nigro tingentibus. Eadem ratio in aliis coloribus. Est hoc quoque obseruandum de balbutie, difficili sermone & obscuro, in quibus notantur signa interdum lethalia. Eiusmodi enim vitia naturalia quidem breuitate linguae & musculorum innato vitio, qui linguam mouent. Sed in febre siccatis nervis, & vtrumque contractis, vel resolutis id accidit. In gultu vitia sunt vel ab imbibito humore, vel delirio. Scriptum igitur ab Hippocrate ἢ ἀλμυραὶ σάρκες γινώσκουσιν περίστωσις σημεῖον. Si salz carnes gustanti appareant, redundantis vitij signum est, hoc est, pituitæ salz: si amaræ, bilis flauæ, vt in morbo regio & febribus biliosis, aliæque eadem ratione. Quod indicium si modò relictum non fuit ab alimentis & pharmacis, certius diiudicandis humoribus, quàm color, quanquam vniuersalius idem Hippocrates scripsit. γλωσσὴ ὁμοχρὸς &c. id est, Lingua vincenti materiæ, quæ videlicet morbum fouet, concolor est. Hinc ergo redundantem humorem diiudicamus. Itaque χλωρὰ, hoc est, ὄχρα, pallida, bilis redundantis signum est: ἐρυθρὰ rubra, sanguinis: μέλαινα, nigra, λευκὰ pituitæ indicium est. Ac mirum videri possit quod multis peripneumonicis lingua rubra est, multis quoque maligna lethali & acuta febre habitis rubra est. Ac pulmone inflammato nullus per venas cum lingua pulmoni consensus est, & exspiratio acris inspiratione frigida refringitur. Et peripneumoniz materia ferè sanguis est. At in quibusdam febribus nulla in lingua eduntur signa, quia vel ex leues sunt, vel in venis, quæ ad inferius corpus pertinent, aut non ita linguae consentiunt, qualis lien & vterus. Intinguntur linguae, vbi copiosa materia incaluit, vbi æstuosa febris sanguinem exagitat, & ab agitatione vapor multus & serosa materia sursum euehitur, vel in ventre materia febris inclusa est.

DESID. IACOTII COMMENT.

L. Prorrh.

IN Prorrhethico eadem sententia legitur hoc modo, αἱ δασύαι γλῶσσαι, καὶ κατὰσφοί, φρενιτικῇ, vbi vox κατὰσφοί immoderatam siccitatem significat, quod το ἦ ostendit. Ex quo efficit Galenus non bene densam linguam dici κατὰσφοί. Nam cum lingua natuam & congenitam humiditatem habeat tum à valē, tum à glandulis, quas σιαλῶς Græci vocant, primus quidem (inquit) ipsius defectus densam linguam facit: maior verò asperam. Immoderatio adhuc siccitas eam perumpit & hiulcam reddit, sed madentem, non secus quàm pingue solum diuturni squalores propter imbrium defectum & solis ardorem. Lingua itaque κατὰσφοί valde sicca in secundo gradu continetur, & principio tertij: densa verò in primo. Sicca enim non habet humoris copiam: siccissima nullum, nisi fortasse primigenium: densa verò in poris adhuc aliquem retinet, quo partes vniuntur, & internum vacuum, quod est in laxitate, repletur. Nam densatio est compositio partium, vt fiant propiores: cuius effectus est stipatio, quia succus ex ea partium coactione compingitur. Causa est frigus cogens, aut calor, quod tenue est, exurens. Ob easque causas pro densa lingua scribendum fuisse videtur, aspera. Dicit tamen potest δασύ etiam pro aspero sumi ab Hippocrate, quomodo de articulis δασύ πνύμα pro aspero usurpauit. Hæc asperitas vehementis siccitatis effectus est: siccitas caloris ignei, qui humidum omne depascitur. Talis ergo lingua non nisi in ardentibus febribus aparet, & in phrenitide propter viciniam ac societatem cum cerebro, in quo bilis æstuat, & calor extraneus feruet. Proinde id phrenitidis proprium signum non est, quia & aliis morbis conuenit: & à phrenitide abesse potest. Verùm quoniam phrenitica affectio valde sicca est, quæcunque siccitatis symptomata in vicinis cerebro instrumentis existunt, aut quamlibet cum eo societatem habent, ea quoque & futuram dementia ostendunt, vt sitis, lingua aspera, aut tremula, aut conuulsa, vox clangosa, aut tremula. Etenim hæc omnia ob immodicam in capite siccitatem fieri consentaneum est, quæ mentem emouere consuevit. Sed multa similia iungi debent, vt certa instituatur prædictio, quemadmodum in his, quæ ad diagnosim pertinent, nisi multa iungantur, nunquam efficiant certam scientiam.

DE DENTIBVS.

Ὁδόντας σωμαρίζει, ἢ πρίειν, ὃ μὴ σωμαίηται ἐκ παιδὶς, μακρὸν καὶ γαστρί-
μον. ἢ δὲ ὃ παραφρονεῖν ἢ ποιεῖν τῷτο, παρὶτελὺς ὀλέθριον. ὀλέθριον ὃ καὶ ξηραί-
νειται τὸς ὀδόντας.

Collidi & stridere dentibus, quod nec inde à pueritia solemne est, insaniam ostendit, mortemque denunciat. Si verò iam delirans hoc efficiat ager, omnino lethale est. Lethale quoque siccari dentes.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico eadem sententia omiſſa voce σωμαρίζειν. In Prothetico ὀδόντων πρίσις ὀλέθριον οἷσι μὴ σωμαίηται καὶ ὑγιαίνεισι πνιγμὸς ὃ τῷτοισι πάντι κακόν. Stridor dentium lethalis, quibus per integram valetudinem consuetum non est. Suffocatio in his admodum mala est, ubi videlicet non solum temporalium musculorum conuulsio est, sed eorum qui ad guttur pertinent. Sunt qui in Prognostico πρί-
ζειν legant eadem sententia. Quamquam eam vocem ad lugubrem miserabilem-
que vocem alij referunt. Stridor ergo tremula quædam motio est, qualis ἰπα in oculis. Fit autem primum è maxilla inferiore, deinde dentibus, musculis tum tem-
poralibus, tum masticatoriis in conuulsionem motis. Atque iam inualeſcente malo fit σωμαίηται collisio atque adstrictio dentium, ut ægerrimè disjungi laxarique pos-
sint. μακρὸν autem vehementem insaniam denotat. Vidi in vulneribus capitis insa-
niam vehementem cum stridore. Ac stridor inter signa inualeſcētis catalepsis scri-
bitur ab Hippocrate, in qua ferè latus musculus, & qui ad maxillas & tempora per-
tinent, conuelluntur. Si verò iam delirans. Vidi qui ab utroque & delirio & stridore
aliquot diebus conualuisse videbatur, sed postea ad conuulsionem rapto ægro exi-
tium breui consequutum fuit. ἢ μὴ σωμαίηται. Id quibusdam sanis familiare est, &
ea de re sæpius à nobis petitum cōsiliū. Excludenda autem præſagio non solum
consuetudo, sed & externa causa frigus, & quædam accessionum initia.

Lethale quoque siccari. Dentes saliva tenui aluntur, quæ è cerebro defluit. Si ergo morbo admodum sicco cerebrum reficcatur, & iam nihil defluat, lethale esse dicit. In Aphorismis lentorem, qui insideat dentibus, pertinacis morbi indicium scribit, fortisque febris, πῶς γλυχρὰ vocat. Vbi enim in materia cruda crassaque æstus suc-
cēditur, fortis ignis & pertinax esse solet. In calida & sicca celeriter quidem accen-
ditur, & vehemens est, sed celerrimè intabescit. Difficilis lethalisque morbi signum
est, ubi glutinosa illa interstitiis dentium nigricant. Sexto Epid. mulieris meminit,
cui inquit γένις σωμαίηται καὶ ὀδόντας πλεον ἢ μάλα περιεῖναι, cui maxillæ
constrixtæ & dentes ipsi magis, quàm ut specillū admitterent, conualuit. Erat enim
id vitio peculiari è destillatione, quæ cervicem totamque spinam occupabat. Et in
Anginosa ὀδόντων σωμαίηται, dentium collisio: obiit quinta, aut sexta. Distinctio
quædam adhibenda.

DESID. IACOTII COMMENT.

EDentibus præſagia ſumuntur non solum propter vicinitatem cum cerebro, sed etiam propter consensum, quem habent cum principibus partibus, cere-
bro, corde, hepate. Nervos enim accipiunt molles, quibus sentiunt, à tertia coniun-
gatione præter naturam aliorum ossium, quæ ideo nervis carere dicuntur, quia in
ossa ipsa haudquaquam inferuntur, tamen per periostium sensu præditum sit, ac nervos
recipiat. Quod autem nervi dentibus inserantur, aut, ut quidam volunt, in præse-
piola dentium insigantur, sæpe testatur Galenus. Cordi verò & hepati consentiunt
per venas & arterias, quæ penitiori ipsorum sedi inferuntur alimenti causa, & ca-
loris vitalis ac naturalis, sine quo haudquaquam conservarentur. Hinc & pulsatio-

4. Aph. 55. c.
4. Epid.11. de usu part.
cap. 8. c. 5. de
medic. comp.
ἢ τῷτο
cap. 8.

9. de plac. cap.
8. et de humo.

7. de compo.
med. loc. cap. 8
et 9.

2. probl. 116.
3. Prob. 34

5. Aphor. 18.

nis sensum habere sentiuntur non propter spiritum variè concitatum, qui sensum interdum pulsationi non absimilem inuehit, vt in auribus, sed propter arteriam, quæ perforato dente sæpe tantum sanguinis fundit, vt vitæ imminere periculum. Etenim ex alimento ferè per omnem animæ ætatem incrementum accipiunt: sed quantum augescunt, tantum mandendo atteruntur. Hippocrates quoque in lib. de carnibus scribit solas ex ossibus maxillas ipsas in seipsis venas habere: ob idque alimentum amplius ad ipsas, quàm ad alia ossa trahi: quanquam Galenus ad ossa singula, quæ trecentis plura sunt, venas pertingere, quæ alimentum deferant, aliquando scribit. Præterea dentes saliuæ irrigantur, & inopiæ ac redundantis alimenti obnoxij sunt, vnde attenuantur & mobiles fiunt in senili ætate, cui vitio parum auxilij præbent adstringentia. Quinetiam aliquid inflammationi simile, haudsecus ac partes carnosæ, interdum patiuntur, & quod admirabilius est, cum substantia constent durissima, promptissimè tamen à frigidis, calidis, & exasperantibus afficiuntur, celeriusque externarum iniuriarum vim sentiunt, quàm gingivæ molliores, non ob id tantum, quod terreni ac frigidi, frigidaque qualitatis excessum quemlibet ferre non possint, vt vult Alexander: aut quod meatibus contineantur tenuibus, quibus calor inditus exiguus est, vt prodidit Aristoteles, cum illius impressionis facilitas in aliis etiam, quàm frigidis appareat: sed quia nervos mollissimos habent, qui & maximè sentiunt, & ab omni excessu, sed magis à frigido offenduntur, quod est (ait Hippocrates) ossibus, dentibus, nervis, cerebro, & spinali medullæ inimicum. Ob has igitur causas interiorum affectuum signa quædam, eaque conspicua leguntur in dentibus, è quibus deinceps Hippocrates, vt ex aliis capitis partibus præsagia docet, quorum causæ breuiter explicandæ sunt.

Collidi & stridere dentibus. Non sine causa vtrumque dixisse videtur *συμπίπτειν, ἢ πρίειν*, quanquam in Prognostico alterius tantum meminerit. Nam illud constrictionem dentium significat, vt ægrè disungi, aut laxari queant, sitque à conuulsione musculorum temporalium, qui maxillam inferiorem mouent: Hoc verò collisionem eorundem & conflictationem notat cum stridore, perinde ac si ferra, quam *πρίειν* Græci dicunt, diuiderentur, musculis tum temporum, tum maxillarum conuulsorie motis, aut propter imbecillitatem tremētib. Hi autem muscoli extra febrem conuelluntur, aut tremunt, interdum quidem ab oppressione, vt in epilepsia, conuulsione, capitis vulneribus: interdum verò propter natiuam imbecillitatem muscoli mouentis. Vt enim quidam oriuntur debili inter membra capite, alij ventriculo, aut articulis: ita musculosam partem alius alio habet ab ortu debiliorem, aut firmiorem. Vnde fit, vt qui infirmos palpebrarum nervos, assiduò nistent: qui oculorum, assiduò moueant: qui mandibularum, per somnum dentibus strideant: qui reuersiuos, somniantes loquantur: qui infirma habent labra, facillè illis tremunt, alij manibus, quidam sphinctere, vt sonoros flatu, aut urinam retinere diu non possint. Dentibus ergo à natura, & peculiari vitio instrumentorum stridere nihil aliud mali denūciat, quia leuissima de causa homo ita cōstitutus afficitur, vt à solo vapore incluso, & in principiis accessionum, quemadmodum in oscitatione, aut à putri eua poratione è vermibus, aut facultatis animalis contractione ad interiora inter dormiendum. At per febriles morbos eos malè affecta sua origine conuelli, perniciosum signum est, quia effectus exhausti humidi primigenij, & immoderate siccitatis cerebri, aut oppressionis. Exiccati enim nerui contrahuntur ad suam originem, & imbecilla facultas motrix mouere, vt ante, liberè non potest. Sunt enim corpora quædam, in quibus oculorum muscoli procliuus affecta prima origine noxam participant: alia verò, in quibus temporum aut maxillarum. Dentium ergo stridor, qui præter morem est in febre acuta, symptoma est futuri delirij, non cuiuslibet, sed vehementis. Etenim in cerebro calidissimam affectionem & siccissimam ostendit, ac febris malignitatem natiuum humorem solidarum partium absumentis, & bilem exurentis. Propterea dixit, *μακρὸν*: quia duæ vehementis phrēnitidis causæ coeunt, humoris malignitas, & calida ac sicca cerebri intemperies, quarum signa conspicua sunt in parubus cerebro vicinis. De morte autem sic statuit Hippocrates in Pro

2. Prob.

in Prognostico, quia quando xger nondum delirans stridet dentibus, id solum simpliciter indicatur, insaniam nimirum, mortemque significari. Quum verò iam delirat, simulque stridet dentibus, haud procul abesse mortem. Vtriusque causa est præstantia partis affectæ, quæ nervorum est origo, & magnitudo affectus, quia convulsio à consumptione humidi nativi curationem non recipit. Dubium tamen non est minus periculosæ hæc fieri interdum ab exhalatione humoris biliosi, aut, quod nos vidimus, eiusdem erosione in orificio ventriculi, ex qua multi evadunt. Considerandum verò num stridori delirium supervenerit, aut stridor delirio, quia priore modo xger diutius vitam trahit, & adhuc in alteratione est: posteriore mors est in propinquo ab hecetica intemperie cerebri, quæ elui amplius non potest. Quò fit, ut non nisi per vehementissimas phrenitides xgros stridere, aut collidi dentibus, aut aliis partibus contremiscere ab exoluta virtute tum vigiliis, tum variis agitationibus & nervis planè resiccatis.

Lethale quoque siccat dentem. Quia dentes, ut diximus, non solum saliva irrigantur, sed redundantiæ etiam & inopie alimenti sunt obnoxij, mirum non est reliquis partibus vi febris planè resiccatis dentes quoque siccescere ac nigrescere, & in cerebri laborantis consortium adduci, quòd in acutis lethale est, quemadmodum cum nigra fuligine copiatæ, aut glutinosam substantiam suis interstitiis contraxerunt. Nam utrumque & calorem febris acerrimum, & bilis sursum impetum, & cerebri immodicè auctam siccitatem denunciat. Eadem ratione scripsit in Aphorismis, Quibus per febres circa dentes lentior quidam obnascitur, his vehementiores esse febres. Neque enim eiusmodi sordes dentibus obhzrent sine multo calore humiditatem pituitosiorum exliccante.

IX.

Ὁδόντος σφακελισμὸς, ἀπὸ σήμα παρὰ ἑλόν γινόμενος λύσις.

Dentis corruptio abscessum factum ad gingivas solvit.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Σφακελισμὸν dici de corruptela partium omnium corporis, sed ossium magis prius annotatum est. Ac dens ferè corruptiur destillatione mala, salsa, acri è cerebro defluente. Ac magna pars excrementorum eò decurrit. Et in gingivarum abscessu genarum quoque & partium faciei, ossium maximè & internorum musculorum dentes, violari contingit sanie eò decumbente, aut parùm liberata via, quæ à maxillis & gingivis ad dentes pertinet. Itaque corruptio efficit, ut dens excidat atque ea ratione repurgatur liber è abscessu, & repurgatus facilius potest sanescere. Atque hoc imitati medici in metu corruptionis maxillarum suppresso pure in pleniori cerebro vel dentes sæpius laccunt, conscalpunt, euellunt denique, ubi gravius malum, quod ipso metu.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dentes multis affectibus obnoxij sunt propter causas communes, quas exposuimus. Nam vehementissimo dolore cruciantur, & commouentur loco, & eroduntur, aut perforantur, aut franguntur, & ob humiditatem vario colore inficiuntur, & vermibus squantur, aut stupent, aut præter naturam crescunt: interdum etiam in σφακελισμὸν incurrunt, quem alibi diximus esse νέκρωσιν cum putrefactione. Fit enim è gangræna per ablationem, aut extinctionem, aut corruptionem caloris nativi, πρὸς τὸ σφάττειν, quasi σφάγις. In partibus carnis gangræna terminus est, quæ in medio consistit magis phlegmones, & sphaceli. In ossibus vero σφακελισμὸς est Hippocrati ipsius ossis ex toto corruptio: idque accidit, cum à superiecta carne sanies perniciofa in os ipsum defluit, quamquam nihil vel in dente sphacelum eodem modo usurpari, quo in partibus carnis, pro magis phlegmones & gangræna termino. Nam Galenus testatur se non dolentem modò, sed & pulsantem dentem manifestè percepisse ab inflammatione in ipsius dentis substan-

s. de comp.
med. loc. cap. 8

4. Epil.
tia, quam tamen duram & lapideam alibi scribit. Hippocrates quoque evidentem tumorem præter naturam in substantia dentis agnouit. Nam in Hegeſistrati poſtremo dente duos nodos ſupra gingiuam notat, vnum iuxta cauernam: alterum ex alia parte: & quintum dentem ex medio nodum habuiſſe vnum, duos autem anterieus. Ibidem quoque ſcribit circa tertium dentem ſuppurationes plures, quàm iuxta alios omnes. Eroduntur verò tum præ molliſſie, in quam degenerant (Ob eam cauſam Galenus ſcribit expedire, vt duriores reddantur) tum propter humorum actiuum influxum aſſiduum è capite & venoſo genere, vnde variis modis putrefcunt. Ob idque miratur Plinius dentes, quos nec ignis cremat, nec flamma domat, tabe pituitæ excauari. Quoties ergo in his affectibus vitalis & naturalis calor, quo integri dentes conſeruantur, extinguitur propter magnitudinem affectus, ſphacellus eſt, qui ſi vitio aut inflammatione primigenia ipſius dentis ortus fuerit, in principio abſceſſum circa gingiuam facere conſueuit, tractus in conſenſum vicinis & ſociatis partibus. Hunc abſceſſum ſolui corrupto dente, aut extracto conſentaneum eſt, quia aufertur cauſa. At ſi primario affectu gingiuæ aut maxilla abſceſſu laborent à defluxione è cerebro, id non eſt neceſſarium, quamquam ſæpe vtile exitu puri dato. Omnium enim affectionum, qui in dentibus ſunt, origo triplex eſt, à propria denus ſubſtantia: à neruis: ab offeſſis gingiuis. Materia verò antecedens tum ex toto corpore: tum ex ventriculo, & frequentius è cerebro manat. Appellat autem gingiuam *ελεον* ex τῷ ἐλέει, quod eſt inuoluere. Nam continendosum dentium grauiſ, ipſis inuoluntur: vel à cicatrice vulneris, quod ex ortu dentium factum & ſanatum eſt. Ea enim Græcè *ελα* dicitur.

X.

Ἐπὶ ὀδόντος σφακελισμῷ πυρετὸς ἐπιγινώσκος σφοδρὸς, καὶ παραφροσύνη, θανάσιμος. ἢ ὁ σῶζον, ἑλκία ἐκφυήσῃ, καὶ ὅτ' ἐὰν ἀφίσταται.

A corrupto dente febris vehemens & delirium superueniens, lethale. Quod si seruentur, ulcera purulenta sunt, absceduntq; ossa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

COrrupto dente non eſt neceſſe incluſam materiã & ſaniem in abſceſſu totam eò verti, ſed & neruòs proximos violare poteſt, & corruptis vaporibus principes partes infeſcere, qui vbi cor malè afficiunt, febris naſcitur ex eo putrefcente ſanguine. Vbi cerebrum læditur, delirium fit: ac mirum, quòd non addiderit conuulſionem. A febre igitur vehemente & delirio vtrumque principium grauius affici conſtat, vnde lethale dixit, niſi viceribus factis purulentis liberentur exu dato materiæ, vnde corruptelæ & malefici, initium fuit. Atque oſſa abſcedere æquum eſt, quibus ſanies illa viroſa diutius infeſedit. & *φίσιον* dicit, quia ſaniem reddunt, ſuppurant, parte aliqua corrumpuntur, & ſquamulas reddunt modò ſponte, modò cauteriſ inuſta, aut aliis ferramentis incitata: Id quod in maxillarum viceribus & abſceſſibus ſæpius experiri licuit.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN magnis dentium inflammationibus febrem interdum & delirium ſuperuenire non magis mirum eſt, quàm in inflammationibus aliarum partium faciei & oris propter conſenſum, quem expoſuimus. Itaque ſphaeceliſmi vocem hoc loco ita accipi puto, vt principium affectus, & terminum à quo, ſignificet potius, quàm abſolutam ipſius conſtitutionem, quæ eſt totius ſubſtantię corruptio, & caloris natuæ mortificatio. Hæc enim nullum doloris ſenſum infert, & abſceſſum in gingiuam ſoluit, vt ſuperiore Aphoriſmo dictum eſt. Vt ergo gangræna, quia ſit in tractu temporis, non eodem modo periculofa eſt in principio ſui ortus, & termino: ſic nec ſphaeceliſmus, quem, dum adhuc generatur, ſanari poſſe in cerebro, parte recondita & nobili, author eſt Hippocrates. Tractus autem ille generationis triplex eſt. Nam aut ita

Ita à causa oritur, ut causa ablata confestim cesset affectio, non requirens ullam ad factum providentiam: quomodo sublata inflammatione intercipitur sphacelismi generatio: aut non solum causæ sed etiam facti indicationem præbet, quia neque ex toto producta est affectio, neque omnino non orta, sed eius aliquod effectum iam apparet, aliquod in posterum expectatur: qua ratione sphacelismus non curatur, nisi vita, aut secta parte, quæ cõputruit, aut iam facta est affectio, licet nondum ad terminum ad quæ, quomodo sphacelismus est incurabilis, tamen si alij morbi, qui in motu sunt nondum ad terminum & hecticum habitum, curentur. Ob eam causam de sphacelismo cerebri ita scribit Hippocr. Quibus cerebrum sphacelo laborat, intra tres dies intereunt: si verò hos superauerint, sani fiunt. Porro eiusmodi inflammationem in dente, quæ in sphacelum abit, & cui febris ac delirium superueniunt, lethalem esse ostendunt affectus magnitudo, qui cerebro ac toti corpori comunicatur, & partis præstantia, ac nobilitas, quæ coarctatur. Quod si seruetur eger, vlcera purulenta fiunt, suppurata inflammatione. Vt enim in aurium dolore inflammatorio iuvenes periculo mortis liberantur beneficio puris albi lauis & æqualis, cuius excretio febre remittit: sic & in hac dentium vehementi inflammatione. Vlcers autem relinquuntur in parte carnosa, & substantia tum calida, tum humida: ossa verò, quæ laxa est mollis & cavernosa, facile putrescit, præsertim exiit puri non dato: unde etiam abscedit, & squamas ac testulas relinquit. Omne enim vlcus, cui os non profundè subest, ubi inueterauit, contenti puris acrimonia os exedit, & vitiat durissimam corporis partem ad summum intra annum, ut docuit Hippocrates, qui exsectionem mollissimi visceris pulmonis à collecto pure intra quadragesimum diem præscribit. Tantiò autem celerius id accidit in dente, quando facilius per dentis anfractum sinuosum retecta sanies ipsius substantia corrumpit, quia, ut alibi scribit, Ab sphacelismo, ossis abscessus superuenit, siue ossis corruptionem eiusdem abscessus sequatur, siue carnis circumpolitæ gangrenam. Vtrumque enim verè dici potest.

7. Aphor. 50.

6. Aph. 45.

5. Aphor. 15.

7. Aph. 77.

XI.

Ὅτι περὶ τῆς ὑπερώου ὑγρῆς οὐκ ἔστι (ἢ γινῆται). ὥς τὰ πολλὰ πύεται.

Quibus circa palatum humor colligitur, ut plurimum suppurat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Totum os calidum & humidum est, atque in eo vlcera ea ratione celerius suppurant, aut certe corrumpuntur. οὐκ ἔστι ὑγρῆ dixit ἀπὸ τῆς ἡμῶν.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

IN partibus oris interioribus abscessus colliguntur interdum quidē ob confluxum à capite: interdum citra defluxum ex paulatim congesto partis excremento. Vbi tamen inflammatio cõiuncta est, defluxum aliquē subesse necesse est, quoniam sanguis, ubi aceruatim vnitus est, confestim putret, nec patitur moram paulatim factæ adustum tumorem congestionis. Argumento est βαρυνῶ, tumor sub lingua, qui aliquando phlegmones, sæpius oedematis mollis & laxi speciei refert, è quo aperto mucosus prodit ovi candido non ablimilis. Oriuntur quoque pustulæ in ore ob cerebri vitium, vel corruptam ciborum in vetriculo coctionem: nonnunquam & ob totius corporis æstum, ut in febribus. Præterea in pueris propter ciborum prauos & acres succos, aut corruptum in ventre alimentum aut tenuem affluxionem aphthæ à gingiuis incipiunt, deinde palatum, totumque os occupant: tum ad vnam, faucibusque descendunt, quibus obsessis non facile fit, ut puer conualescat. Sæpius etiam tum in his, tum in adultis cõsillæ tumet imbutæ destillatione frigida, quæ sub maxilla tumore tacite conspicuum, ac mole sua fauces premit, ut vix cibus, potus & salua vorentur. Sed & easdem partes interdum vera phlegmone exercet, quæ post coctionem materię vomica facit, & in os ac fauces eruptione facta vlcus relinquit cum graueolente expiratione. Vlculcula quoque oboriuntur in palato ab halitu calidiore è rectore, & ex bilis feruore per œsophagum, aut etiã per cæca spiracula exurgētis: interdum etiã à destil-

4. 4. 11

latione pituitæ salæ, & in mulieribus à mensiū suppressione. Hæc omnia *ὕψαισι* nomine completi videtur, cui coniuncta sit defluxio. Nam *ὕψαισι* constitutio est materię aliunde affluens, vel collectio, aut concretio sub certa forma, ita dicta *ὕψαισι*, quia ante absolutam constitutionem multi sūt motus: collectio-
ne autem facta accedit quies qui & status dicitur. Quapropter acutorum *συρροφαι* vocat omnes inflammationes, atque vniuersas morborum collectiones, quæ ab iniu-
mescentibus fiunt partibus, quoniam in Asia tumores omnes præter naturam ita vocabantur. Vbi ergo sanguis, aut humor quilibet alius collectus est in ore, cum
vltimum suppurati affirmat tum ob naturam loci calidam & humidam: tum
ob vapores: & calorem è ventre, capite, & venoso genere. Calor enim externus, &
influens innatum fouent ac roborant, vt in maturacione fructuum solis calor cum
calore nativo, vnde, in nutritione, sensu & motu membrorum, atque etiam in sup-
puratione functio naturę facilius ac celerius perficitur.

XII.

Τὰ περὶ γέννας ἀλγύνοντα σφοδρὰ, κίνδυνος εἰς ὅτι τὸ ἀνάπλευσιν ἐλθεῖν.
Fortes dolores ad maxillas periculum minatur, ne os demergatur.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Dolores fortes in maxillis intelligit ab inflammatione. Soler autem contingere, vt inde curato vitio neque satis dissoluto ossa emineant, & , vt ita dicam, enascent, *ἀνέπλευσιν* Græci dicunt, hic *ἀνάπλευσιν*. Id quod aliquando contingit reuera loco motis ossibus, atque ita extantibus, nonnunquam accremento quodam, vt os amplius, quàm pro natura euadat. Alioqui *ἀνάπλευσιν* intelligit cauum relictum exempto osse.

DESID. IACOTII COMMENT.

Inus maxillam tam inferiorem, quàm superiorem significat, nisi addatur distinctionis causa *ἡ αὐτὴ*, vel *ἡ κατὰ*. Superior autem non vno osse constat, sed pluribus, exquisita harmonia iunctis, vt suturæ vix appareant, his in quibusdam cadaueribus valde siccatis, aut ossibus coctura fatiscantibus. Inferior verò geminū etiam os continet, cuius distinctio in medio mento est, vbi sutura apparet, in pueris quidem euidentius, in aliis paulò obscurius, quòd inter se *τῇ συμφύσει* coaluerint. Vtraque autem sinum possidet medulla refertum cum foraminibus, per quæ vasa & nervorum fibræ ad dentes feruntur, quibus & alimentum, & sensus ipsis suppeditetur. Ex quo etiam fit, vt in illis partibus dolores grauissimi interdum oboriantur ab inflammatione, aut humorum tenuium & acrium affluxu per venas, quæ è suturis verticis ad pericranium, & per faciem ac tempora disperguntur: vel per venas intra caluam, quæ sero, aut humore multo turgent. Destillatio autem interdum in maxillæ membranam, aut articulum ad auriculæ radicem influit, ac immobilem inferiorem plerumque reddit, loci quidem dolore duro atque conspicuo: interdum in dentium nervum, vel etiam corpus decumbit, præsertim si quis dens excusus est, in quem iam via pateat. Quia autem fluxio tenuis est, rarò malarum tumorem inuehit, qui frigida sæpe comes est. Siue ergo ex inflammatione suppurata actis sanies diu has partes obsideat, siue fluxio actis eò irruere pergat, dentes quidem sæpius excavat, exedit, putrefacitque ac nonnunquam ab alueolis exturbat: interdum etiam, quod nos vidimus, ossa maxillæ superioris licet durissima corrumpit, vt squamulæ decendant. Potest quoque per rimulas ac suturas ossium serpere rosio, vt ipsa inter se diiungantur, fluctuent ac veluti dehiscant, quod per vocem (*ἀνάπλευσιν*) significasse videtur.

XIII.

Χεῖλος συσπείρωται σημαίνει κοιλίης χολάδιος χατάρρηξιν.

Labium

Labium contractum alui bilioſæ eruptionem ſignificat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vidi cui in graui morbo id contigerit. Laborabat è febre hyberna, maligna quales erant, quæ eo anno graſſabantur. Frigebant crura, delirium intercurrerebat, labrum contrahatur primum, deinde reliquæ partes, ἀφωρία, vacillatio mentis, deſperatio. Inieſto clyſtere molli, quem ad tertiam horam retinuit, deiecit bilioſa omnia in melius. Sed neque exemplo vno omnia concludenda. Fieri po- teſt, vt ſuſum rapta materia labrum contrahatur imbecillius fortasſe, quàm partes reliquæ, ex quo deturbata per aluum bile malum conquieſcat. Sic autem κατὰ τὴν κοιλίης χολάδας appellat. Commune enim remedium omnibus morbis partium ſuperiorum alui perturbatio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Labrum tunicam habet oris interioris amplitudini, faucibus, ſtomacho & ventriculo continuam, ac præterea ſuſum, deorſum, intro, foras, obliquè in latera per quatuor muſculos proprios mouetur, adiuuante muſculo lato, quem μνάδης πλάτυσμα vocant, & quem ab aurium radice occipite, ſpinis omnibus cervicalis, ſpina omoplate, acromio, clauis, ſterno exoriri, ac fibris variis à tam diuerſa origine inferi anatome oſtendit. Inde fit, vt in conuulſionibus febrium ardentium à tenſione ipſius lati muſculi labrum peruertatur, vt & in Cynico ſpaſmo. Po- teſt quoque & aliis muſculis propriis vel conuulſis, vel reſolutis hanc eandem iniuriam pari. Idquæ interdum in criſibus accidit ſine periculo, materia ſuſum erū- pente, & ſubinde vi naturæ deorſum remigrante, vel exitum moliente per nares: 3. Epid. ſect. 1. quomodo in Pythione os diſtortum eſt nō increſcente circa cerebrum morbi ma- lixia, ſed humore deorſum tranſeunte. Propter tunicam autem, quam diximus ab ore in ventrem portendi, labrum præſertim inferius leuiter mouetur & palpitatur, quoties ea ab humore aliquo, qui in ventriculo continetur, præſertim circa eius oriſicium, mordetur, aut vellicatur, aut concutitur. Poſteſt quoque motus labri ac tremor ex imbecillitate natua muſculorum mouentium oriri, vt de ſtridore den- tium diximus. Labri ergo peruerſio vel tremor præter morē & vomitionis ſignum eſt, & acrium humorum in ventre contentorum aut vermium, & conuulſionis at- que affectu grauius cerebri, vt in Chætrione tertio Epid. Quæ omnia ex aliis ſignis inter ſe diſtinguenda ſunt. Nam primo modo tenue ſputum coniunctum eſt, quo os in vomituris aſidue plenum eſt: ſecundo καρδιωγμός: tertio grauia alia in ca- pite ſymptomata. Ex quibus etiam intelligitur duobus modis aluum bilioſam in- de ſequi, quanquam non neceſſariò. Vno, quando humores, qui in venis continen- tur, relictis ſuperioribus partibus per aluum ſecedunt, veluti interdum per urinam. Altero, cum membrana ventriculi ab humore bilioſo ita vellicatur, vt non ſolum ſuſum ad oriſicium ventriculi, ſed etiam deorſum curſum inſectet. Craſſeſcit au- tem labrum, vt in melancholicis, propter ſanguinis redundantiam à natura ad ex- tremas partes tranſmiſſam.

XIIII.

Τὰ ἀπὸ οὐλῶν αἵματι ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρὰ, ὀλέθρια.

Sanguis de gingiuis ab aluo liquida lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aἵματα dixit numero plurali, vt indicaret, & frequens, & multum ſanguinis fluxum in gingiuis. Vidi lethalem eiufmodi fluxum, quique multis auxiliis potuit cohiberi. Atque is multò periculoſior futurus eſt, ſi ſoluta aluo, & inde fractis viribus, aut affectis incidat. Exemplum eſt particulare.

Αἵματα, vel quia multus sanguis, & continuò fluens: vel multus & per intervalla: vel paucus, sed ferè continuus. Primo modo apertam venam, aut arteriam ostendit, cui si accedat alui profluuium, vires celestimè deiciuntur. Secundo copiam sanguinis tenuis indicat à plethora cum quadam cacochymia coniuncta, quæ si sursum ac deorsum viam affectet, perniciofa est, quia rarò accidit toto in corpore duas partes æqualiter imbecillas esse. Tertio denique virtutis infirmitatem in venoso genere, & in ipso sanguine vitium aliquod fluor ille è gingivis declarat. Hunc postremum modum intellexisse videtur Hippocrates, in quo sanguis tenuis est, acris, erodens & malignus, qualem in Epidemiis vocat ichoroidem. Quia enim coniungitur alius liquida, origo mali in origine sanguinis, id est, hepatis affectu querenda significatur, cuius functio non solùm depravatur, sed etiam resolvitur. Sic in hepaticis, cùm ad extrema ventum est, & sanguis corruptus, aut serosus effluit, & symptomaticè alius soluitur. Cùm enim propter intemperiem vel corruptelam propriæ substantiæ ita hepar imbecillum est, ut ad se attrahere alimentum non possit, aut adducta retinere: illic quidem liquida ab alio defluunt cremoris speciei, etiam sine ventriculi offensa, aut mesenterij obstructione: hic verò ichorosa, liquida, ac saniosa. Quemadmodum autem nervi cerebro malè affecto, utpote suæ origini, condolebunt & consentiunt: ita venæ iecori. Ob eamque causam adaucta iecoris infirmitate sanguis sponte profluit è venis, idque vel per nares, vel per uterum, vel per hæmorrhoidas, vel per sputa è gingivis, quæ molliores sunt, & superfluente prava humiditate faciliè laxantur, eroduntur, aut putrescunt.

X V.

Πυῶν ἀναχρίμψις ἐν πυρετῷ, πηλιδναί, μέλαιναί, χολώδεις ἐπιτῶσαι μὴ χακόν, ἀποχωρεύσαι ὅτι λόγον, χρεῖσμοι.

Sputi excreationes in febre liuida, nigra, biliosa si supprimantur, malum: si pro ratione repurgentur, utile.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quid ἀναχρίμψις prius definitum. Est igitur axioma medicum, bonum esse vel naturæ sponte, vel arte, quæ vel qualitate nocente, vel copia vacuanda, non supprimenda, & quod natura constans præstare solet, adiungiturque imbecilliori naturæ artem medicus, nequid eiusmodi supprimatur. Ea ergo vacuari iusta ratione ὅτι λόγον dicit utile: supprimi malum. ὅτι λόγον, hoc est, ut inde reparentur, vires non concidant, inde æger melius habeat omnino depulso malo, aut certè remisso ea vacuatione.

DESID. IACOTII COMMENT.

3. de crisi. **G**alenus πύελον & πύσμα ita distinguit, ut illud simpliciter bonum, hoc malum & crudum sit. πύελα verò Hippocrates appellat in univertum, quæ repurgantur è thorace cum tussi: ἀποπύσματα autem & πύελισμός, quum cerebro nimio humore fatiscente, & ventriculo inde laxiore atque humidiorè liquida tenuisque pituita in os redundat, unde multa salivatio, & frequens sputatio. Quæ igitur sputa expectorantur, ac propriè πύελα sunt, thoracis ipsius & partium respirationis inferuentium affectiones, in iisque materiæ naturam, coctionem, aut cruditatem ostendunt, ut fæces ventriculi, atque intestinorum: urinæ venosi generis, renum vtererum, & vesicæ. Attestantur autem loco, non solùm quia quod expuendo cum tussi educitur, spiritalem ventrem affectum esse indicet: sed etiam, quia si spumofum sit, pulmones: si flauum, pleuram magis demonstrat, quia pulmonis laxitas biliosæ fluxioni cedit: pleuræ durities ac densitas crassitiem pituitæ non admittit. In sputis autem cùm & coloris, & consistentiæ, & figuræ, atque expectorationis ratio habenda sit, hoc loco facilitatem repurgationis ante omnia commēdat, quam ἀναχρίμψις

ἐνέχοντες, vocat, & ἀποχέοντες, id est, καθέροντες ἢ ἀφαιρούμεντες, ἢ ἀπαχύνοντες. Neque enim tantum potest prauitas sputi ad signi-
candam mortem, quan-
tum prompta & facilis educio ad salutem, cum ex sputis nigris multos euadere,
cuius obseruare liceat: ex suppressis sputis, etiam coctis neminem, siue quia spu-
tum per se vnius tantum partis non principis dispositionem declarat, siue quia ali-
quid de intingitur, quam vi morbi, aut robore naturæ sese expurgante pellitur. Si itaque
colorem atque consistentiā sputorum liuidorum, nigrotum, biliosorum per se con-
sideres, perpetuò praua sunt, quia sincera & impermixta sero planè consumptio &
calore immadico. Putum etiam exit excrementum, cum natura otiatur, nec cum
extraneo calore putrefacere, aut virescere pugnat: valde verò impurum, cum
plurimum obtinet extraneus. Præterea biliosum sputum est flauum, aut viride ab
vita bile pallida: liuidum & nigrum aut ab atra, quam calor acris & viens ex flaua
vel crasso sanguine genuit: aut ab extrinsecus caloris naturæ, & partus, vnde manat,
mortificatione. Vtiliter tamen & ad salutem hæc interdum excluduntur, quia com-
mune est axioma, In omni materia, quæ excernitur à corpore, laudabilem esse
ἐὐφροσύνην, educationis facilitatem, & euacuationis tolerantiam. Nam sæpe natura
profligato morbo corpus expurgat, idque multis ætorem incutit, qui cum excre-
torum prauitatem intueantur, incerti sunt, an symptomatis modo vacuatio illa
cōtingat, an natura vitiosos humores pellente: quæ ex ferendi facilitate distinxit
in Aphorismis Hippocrates. Qui itaque eiusmodi sputa simpliciter mala dixerit,
verum dicit. Nam quæ ita offeruntur, cum eo, quod secundum naturam est, com-
parantur omnia. Respectu verò eorum, quæ supprimuntur, vitia sunt. Superest,
ut suppressionis causas exponamus, deinde eius educationis, quæ ἐστὶ λῶγος. Sis
enim cur illa semper lethalis, hæc semper bona sit, intelligetur. Supprimuntur ergo
sputum doloris vehementis sensu: facultatis animalis imbecillitate: materię vitio:
& bronchiorum obstructione auentatoria, vel coarctatoria vel membranę den-
sitate. Dolor enim vehemens, quæ thoracem affligit, in tussiendo interpellat, nec
permittit thoracem opus, quod adhuc agit, absolueret. Imbecilla autem facultas
medio quoque in opere desistit, opusque imperfectum relinquit. Quod autem edu-
citur, si admodum lenium est, ita bronchiis pulmonis adhaerescit, ut inde non pos-
sit eximi: ac sæpe sublatum, iuxta pulmonis fistulas, glutinis modo adhaerens, deri-
netur: si verò crassum, valde est, non nisi magna difficultate attollitur, ac tum lon-
giorem affectum necessariò inducit, tum in angustis quibusdam viis sic inextru-
ditur, ut quosdam ad suffocationē adegerit. Quod si tenue multum est, quia aquo-
sum, spiritus occurrentis vehementia subleuatum circum diffundit, relabiturque in
pulmones. Obstructio verò à crassis, viscidis, copia puris & tuberculo impedit ma-
terię ascensum, aut egressum. His ergo omnibus vicia finitur, denegato cordis ful-
gini exiit & aëni spiritum vitalem alendi commeat. Contrariis de causis sputa ex-
purgantur ἐστὶ λῶγος, sed additis quibusdam ad certitudinem euentus. Primum qui-
dem quod expuitur, cuius, id est, primo morbi tempore, & facile educitur, id est, sine
dolorē, viriū debilitate, interpellatione in opere medio, & ut postea docebit, cum
spasmate. Vehemens enim compressio thoracis ab animali facultate principium
habens, spiritum violenter foras abire compellit. Sic verò ille, abiens, ea secum di-
cit, quæ in pulmonis fistulis, quæ asperæ arteriæ sunt, continentur. Itaque si thorax
robustus est, & humor, qui fistulis pulmonis inest, modicè crassus, facile expuitur.
Secundum rationem verò, si febris, dolor, spirandi difficultas, sitis, vigilæ, excre-
mentorū prauitas, inde remittantur, quæ simul iuncta certissimæ salutis fidē faciunt.

XVI

Ὅταν ἀλμυρὰ σπύγη, καὶ ἐν ὑφίσταται, τότε οὕτως ἐρυθραίνεται οἷον
ἐξ ἀργισματῶ. πρό ὃ ἔτι λυτὴς τραχυνέται.

Quibus /alsuginosa sputa, & tussis supprimuntur, his corpus
erubescit, quasi exstantibus papulis. At ante mortem exasperatur.

Xp̄r̄, ambigūe & colorem & corpus dicit. Sed colorem intelligere melius est, & clarius. Itaque saluginosa sputa pituitam salfam & ideo mordacem indicant. Si ergo ea conclusa pulmonibus supprimuntur, magis incalescit replētque caput, & hoc quum iam nihil dimittat in pulmonē, vnde fortasse tussis acquiescit, efficitur, vt caput humore calido plenum magis incalecat, & inde faciei partes. Salsa enim pituita propria qualitate iam actis est, & mordax. Itaque siquid in cutem corporis, sed præcipue faciei defluit, præ crassitie exhalare non potest, atque pruriginem mouet: inde papulæ, scabies, vicerationes. Asperitas autem tum demum est, quum materia magis incalescit, & inde siccior & actior euadit. Ac tum fit scabrities quædam, aut alperas scabies, qualis plora & lepra contaminatis. Mors autem fit pulmonibus læsis diutius retento nec vacuato excremento.

DESID. IACOTII COMMENT.

32 Problem. 4

Terrena substantia adusta, & cum humido aqueo mixta salsum saporem facit, vt sal ex eorum omnium cinere, quæ vruntur, elici queat affuso humore aquoso. Præterea exhalationes calidæ & siccæ si magna copia fuerint mixtæ cum aqua, salfam ipsam efficiunt. Ex quibus experimēto intelligitur saluginosa sputa duobus modis sentiri: aut quia talia esse credantur, cum non sint; propter linguam, quæ impuro corpore & vitioso humore, atque inde euaporatione redundante, salugine quadam imbutur: aut quia reuera talia sunt ex pituita putrida, vel vitiata bile cum serosi humoris mixtione. Hæc autem per moram etiam amarescunt: vnde Aristoteles opinatur aurum sordem ex vapore earum partium per moram idcirco amarescere, quoniam sudor, qui in eam sordem abit, salus est. Quod autem sputa reuera salia propter acrimoniam & crassitiem erodant, ac vias contrahant, per quas spiritus euadit, manifestum etiam est: quemadmodum quod propter leniorem, pulmonem bronchiis pertinaciter inhaerescant, aut propter membranae densitatem, non penetrent. Sunt ergo & causæ, & signa praua. Causæ quidem exulcerationis pulmonum: signa verò materiae contumacis, & caloris vrentis, & si retineantur mortis imminētis, maximè si vnâ quoque tussis supprimatur. Nam materia ad excretionem commota, & dum defluit, spiritui occurrente fit tussis: contrahitis verò de causis cessat, aut quia materia omnis exclusa est, aut quia non amplius vehemēti illa thoracis compressione commoueri potest emoriente facultate, quæ nihil mouet; magis, quàm quiescente fluxione. Vtriusque igitur suppressus sputo ac tussi, mors necessarîo sequitur: diutius autem trahentibus, aut non pro ratione expurgantibus, quod intus est, corpus omne contabescit, ac pustulæ quædam erumpunt effusa quadam sanie à pulmonibus exulceratis, aut à salii humoris ichore atri & erodente. Talem autem *ἰσχυρὴν* generationem, quæ & *φλογία*, & *φλυκταίνουσα*, & *φλυκταίνουσα* dicuntur, Hippocrates docet secundo Epidemia, vbi sic scribit, Sanies in cute existit, ibique comprehensa calcfit. Hæc enim sanies in reliquam cutem, quæcumque laxior est, se insinuans, in exteriori eius superficie, vt potest deniori subleuit. Porro hanc dirimit, & ab interna absterere facit scede, atque in ea collecta pustulas gignit. Contrahitur autem corpus in his, & scabritiem uocat cum inæquali asperitate colligatis absumptisque non modò humiditatibus, sed solidis etiam partibus supra modum reticcatis, aut partibus tenuioribus exhalantibus. Verum signa, quibus tabidi à ruptura vasorum, aut serina destillatione, aut pleuritide, vel peripneumonia agnoscantur, accuratius postea explicabuntur.

XVII.

Ανάγκη μὲν πικρὸν, ἢ δῆτι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῆ, φρενιτικόν.

Screatio frequens siquidem aliud signū accesserit, phreniticum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VIdi & priusquam in phrenitidem inciderent, frequenti screatu & sæpe inani, phrenitidem denunciasse. Alteri iam phrenitico id accidit. Cæterum læta

monie

He p. Promet. 6.

mente id aliquando accidit. Scretio enim arbitraria virtute fit. Quomodo igitur motus omnis eius virtutis deprauatur, ita scretio delirium ostendit. Sed quia infarcta quadam pituita faucibus eiusmodi scretio frequens esse potest, non omnino in eo vno signo firmandum præsagium, sed alia adiungenda sunt, somnus & vigilia, utraque turbulenta, oculi micantes & humidi, aliæque superius annotata. Hæc eadem sententia scripta in Protrhetico. φρενιτικὸν autem, quia vel signum phrenitidis est, vel à phrenitide symptoma. Ad morbum quoque referri posse Galenus existimat; quanquam hanc sententiam non ita probat, quæ tamen experientia comprobari potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN hac frequenti screatione, de qua iam alibi dictum est, vel sputum excluditur: vel inanis est tantum naturæ conatus. Priore modo quia multis de causis fit, multiplicem quoque habet significationem. Nam interdum à destillatione è cerebro ducit originem, aut à materia in pulmonibus, vel aspera arteria, vel canalibus infarcta, qui à naribus ad os pertingunt: interdum verò in acutis frequens sputatio cum tenui sputo cerebri inflammaati soboles est, & copiosi humoris, unde ichor quidam manat in os lachrymæ tenui haud absimilis, quæ ex inflammatis oculis exprimitur, per Aphorismum Protrhetici, In phreniticis principio simpliciter & elementer habere, sed crebro permutari, malum est: mala quoque & frequens sputatio. His autem absentibus in morbo calido & sicco sine inflammatione cerebri vomitionis signum est certissimum, quia indicat membranam, quæ ab ore in ventriculum protenditur, ab humore vellicari, cuius portio sursum iam per œsophagum conscendens os sputo tenui implet, per alium Aphorismum, Si in phreniticis frequens cum refrigeratione sit scretus, nigra reuomuntur. At si inanis tantum excreandi conatus est, sæpiusque indecore iteratur sputatio, nec quicquam excluditur, oblata mentem, & phreniticam affectionem ostendit. Perinde enim est, ac si quis sine ratione manum dimoueat, vel crus, vel aliquid simile incompotè faciat, aut dicat, quia mens ægrotat. Est enim axioma medicum, Omnes actiones voluntarias, quæ præter modum ac decorum vel deficiunt, vel exuperant, phrenitidis esse signa. Hoc tamen non ita firmum est, ut quæ phreniticorum propria sunt, ut turbulenta vigilia, & somnus spectris quibusdam interturbatus, ex quo ægri exclamant, vel exiliunt, & familiares non agnoscunt. Propterea adiecit, Et si quod aliud signum accesserit.

I. Protrh. 12.

I. Protrh. 30

XVIII.

Αἰ μετ' ἐκλύσιος ἀφωνία, χείριςται.

Quæ cum exolutione mutitates sunt, pessimæ.

Item infra t. 23. huius.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia scripta in Protrhetico, nisi quod catochen addit. ἐκλυσις appellat manifestam ἀδίναν, ἢ ἀφροσύαν è vitio pulsus, sensus, motus animæ ratiocinantis, cogitantis, memoratricis, imaginatricis, eiusque, unde nutritur corpus. Duplici ergo nomine periclitatur æger, quia morbus omnis cum virium exolutione lethalis est: sed multò magis si qua interna inflammatio, aut vehemens morbus. Deinde accessio mali est, si ἀφωνία, κατὰ, & alia eiusmodi, insignes iniuriæ virtutis animæ, si pulsus deficiens, & inæqualis, si soluta alius, aliæque id genus. Atque eadem ratione scripsit, προεφάδωατῶσαντων ὡς ἀφροσύαι καί τι. ἀφωνία verò quid & qua ratione fiat, prius expositum, quam in Prognostico manifestè distinguit à catoche. Quòd si ἐκλυσις προεφάδωατῶσαντας intelligas cum Galeno, non solum ἀδίναν, sed insignis ac manifesta virium infirmitas inde intelligitur. ὃ enim in voce προεφάδωατῶσαντων eam vim habet, qualis in animo delinquentibus, de qua in Aphorismis & prius.

DESID

Quemadmodum per vehementes cerebri affectus, ut apoplexiam, homines pereunt sæpissimè intercepta respiratione: & per affectus iecoris atrophiz: sic in syncopa stomachi vitio eueniente, & vehementi dolore, & timore graui, & voluptate maxima, præterea in omni immoderata vacuatione, ac febre dissipante spiritus vitales, aut contrahente ultra modum, ut à multa fuligine exurantur, mortis modus est *καλυσίς*, quasi resolutio virium. Vulgò autem separant exolutionem, *Aphor. 41.* hypothymiam, casum virtutis repentinum, syncopen, cum tamen secundo Aphorismorum tantum exolutio à syncope distinguatur. Nam nec à hypothymia exolutio differt, nisi minoris maiorisque ratione, nec à syncope præceps virium lapsus. Sic exolutionem à hypothymia distinximus *Aphor. 2. libri 1. sectionis 1.* Exolutionem proinde Galenus interpretatur magnam virium infirmitatem in *Prothetico*, ubi hæc sententia ita scribitur, Quæ cum exolutione fiunt, & catocha, aphoniz, perniciosæ sunt. Est autem particularis sententia, quæ hoc generali axioma continetur, Omnes affectus, qui magni sunt, fractis iam viribus lethales esse. Sic in omni morbo grauiore, ut peripneumonia, pleuritide, phrenitide, ac similibus, qui cum virtutis imbecillitate coniuncti sunt, mors expectanda. Etenim si ex his, qui viribus valent, pauci seruantur, infirmos valde euadere non posse perspicuum est. Aphoniam autem hanc fieri constat, non impeditis vocalibus instrumentis: sed nervorum principio grauius affecto, & calore vitali ad extinctionem properante, cuius signum est paruus pulsus, ac languidus. Sic enim & materia vocalis deficit, & musculi intercostales cessant ab officio, ut alibi expositum est.

XIX.

Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασυὶς παραφρένεις, ποταρδί καὶ θηριώδεις.

Quæ parum durabiles feroces desipientia sunt, male & ferina.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπ' ὀλίγον de breuitate temporis dicitur, qua durat semel ferox illa desipientia, sed quæ postea redeat. Cui opponitur ἐπὶ πολὺ. Hoc autem ostendit, quod in quibusdam exemplis *Prothetici*, καὶ μόνον ἐὰν ἀπ' ὀλίγον χρόνον γίνονται. Siquis igitur in delirio breui ferox apparet, & paulò post redeat ad mentem & mansuetudinem, ne existimato tutum ægrotum esse à delirio. Nam brevis illa feroxque desipientia imminentis ferinæ insaniz signum editum putato, neque existimato esse à febre. Nam quæ in vigore febrium deliria mouentur, ferocia esse non solent. Rudimentum ergo ferinæ phrenitidis illud est, à qua calcitret æger, exclamet, pedibus impetat, feriat, mordeat quosque, & hostes comuratos familiares atque domesticos putet, atque ideo vehementer excandescat. Hæc enim descriptio est insaniz, quæ *θηριώδης* appellatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Ferocitatem Galeni autoritate & experimento constat nunquam in paraphrenitide apparere, siue ea ferocitas levis sit, aut brevis, siue magna. *Θρασυὶς* enim ferox est, & *θηριώδης* efferatus, qui temerariam propensionem habet ad excessum. Quoties ergo præter ægri consuetudinem audax aliquod ac temerarium dictum factumve in ipso deprehendimus, tametsi paulò post ad se redeat, eam ferociam suspectam habere oportet, nec fidendum, quasi non esset reuersura. Neque enim ab aucta febris accessione prouenit, quemadmodum leuia quædam deliria & symptomata in vigore febrium, sed in cerebro phrenitica alitur affectio, quæ postea, cum adaucta fuerit, ferina videbitur. Differt autem melancholicum delirium à ferino. Nam illic prompti sunt ægri ad inferenda propinquis mala: ut habetur lib. 1. *Prothetici*. 25. hic verò, nisi vinculis contineantur, grauissima perpetrant

trant, calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetunt, excandescunt, & eos, qui ingrediuntur tanquam hostes habent: quemadmodum scribitur 3. Protrhetic. 31.

XX.

Οἱσι φωνὴ ἅμα πύρετος ἐκλείπει μὲν ἀκρίσις, Σομάδιος θήσκει.

Quibus vox in febre intercepta sine iudicatione cum tremore moriuntur.

H. t. 59. com. 2. Protr.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Potest in accessione febris, qua iudicium expectatur. Nam πύρετον nunc ita intelligit, quomodo aliquando πύρετον pro accessione critica, in qua videlicet perturbatio critica fit. Vbi grauisimo certamine commisso plurima symptomata mouentur, atque ut inclinat victoria, ita vel lethalia, vel salutaria sese offerunt. Itaque ἀφασία, ἀσφύσια, aliāque id genus nihil deterrent exercitatum medicum, nisi quoddam certaminis spectator euentum expectat, aliquando quidem certò salutarem, vbi & concoctio, & salutis signa antegressa: nonnunquam certò mortalem, vbi lethalia, & crudelitatis signa: interdum ambigua. Si ergo ab aphonia nulla sequatur crisis, vel mala, quam ἀκρίσιν dicit, hoc est, nulla salutaris excretio, abscessus aut concoctio, materia, quæ ἀφασίαν intulit, conclusa cerebro alios, quàm vocales nervos occupans, & motricem potestatem violans, tremorem adfert, vnde mors.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico sic scriptus est hic Aph. οἱσι φωνὴ ἅμα πύρετος ἐκλείπει μετὰ κρίσιν, προμώδις, καὶ κυματῶδεις τελιυτῶσιν. Vbi μετὰ κρίσιν dixit, id est, à crisi, pro μετὰ ἀκρίσις sine crisi, vel cum mala crisi. Nam his duobus modis ἀκρίσις dici Galenus testatur. Malam verò crīsim appellat, quæ cum naturalibus vacationibus, vel abscessibus facta non solum ægros nihil iuuat, verum etiam facit, ut deterius, quàm antea habeat, trāslata in nobilē partem materia, aut natura in pugna superata. Quodd enim ex morbis mortiferis alij non iudicatur: alij perperam, id humorum malignitati, & virium infirmitati adscribendum est. Vbi enim natura vel parum superat, vel superatur à morbo, interdū quidem sine crisi & sine pugna obruitur: interdū verò per momenta quædā vires vniuersas colligit, & facto agmine adortitur morbificas causas, atque interdū, licet debilis, propter virium vniōnem & conatum vincit: nonnunquam contrā, quæ propter conatum robusta apparebat, in certamine concidens propria infirmitate succumbit, ut medicus in opposita iudicia trahatur, nec facillē prælagire queat, quò tandem res euasura sit. Ob idque sanitas sæpe certò prædici potest, mors multò rarius, incertiūsq. Monet ergo Hippoc. vno grauisimo symptomate ἀφασίας notato, non statim affirmandū mortem futuram, quòd in multis lethalia symptomata videre liceat, ut ἀφασίαν, casum pulsus, sudorem frigidum, & similia, ex quibus sanitas sit insequuta. Videndum igitur, num hæc fiant μετὰ ἀκρίσις. Nam quoties vel sine naturæ conflictu, id est, sine crisi: vel post malam crīsim lethalia symptomata, quæ quieuisse debuerunt, superueniunt aut ingrauescunt, ut vocis priuatio, vtrumque significatur, & ægrotum moriturum per generale illud axioma, iudicatoria non iudicantia, siue causæ sint, siue signa, aut lethalia esse, aut difficilis iudicij: & materiam in cerebrum conuersam, quæ facultatem animalem, qua muscoli intercostales mouentur ad materiam vocis præparandam, interceperit. Nonnunquam etiam in conflictu calor natiuus extinguitur, aut suffocatus aphoniæ causa est, maximè si vnà quoque defecisse febris videatur cum perfrigeratione ægri, & pulsū omnino languescente. Vtrumque enim intelligere licet & vocem ac febrem simul deficere: & vocem in febre non iudicata. Cum tremore autem moriuntur vel translata à cerebro ad nervos materia, vel facultate resoluta, vnde tremor & conuulsio.

2. Progn. 59.

1. Epi. sed. 2.

Αἱ οἱ πυρετοὶ ἀφανίαι, ἀπομώδεια ὅπως ἐκείνη σὺν ἁγῶ, ὀλέθριοι.

De com. a. Pyret. 19.

Qua cum febre mutitates sunt conuulsorio modo, in mētis emotionem cum silentio transeuntes, lethales sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Σπασμὸς πρῶτον intelligit in morbis, cum vel initio morbi, vel non multo post conuulsio subinde hominem habet, quanquam ad instrumenta vocalia conuulsio referri potest. Itaque qui in febre muti fiunt, & ἀτάκτως conuelluntur, affectionem grauem in cerebro indicant. Vnde putrescente materia & membranas irritante inflammatio esse potest, ab inflammatione ἐκείνη vehemens insania. Sed ea insania absurdis sermonibus & clamoribus, vociferationibusque non proditur. Sunt enim ἀφνοί. Solo igitur motu alieno à natura & cōsuetudine quoddam exiliant, quoddam interrogati neque scripto, neque signo respōdeant quoddam excrementa sine voluntate effundant, quoddam in graui febre non sitiant, quoddam neque cibum capiant, neque aliquid petant scripto & signo, & oblata reiciant, aliisque id genus suam produnt insaniam. σιγῇ vel verbo ἡσυχία iungitur commodius, vt sit silens & taciturna insania: vel ad perniciosum, quia nec opinantibus amicis moriuntur.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

A Phoniz causam saepe diximus vel in cerebro esse: vel in larynge & eius musculis aut neruis: vel in musculis thoracis: vel in spiritu vitali, cuius contractione, vt in metu, homo interdum obmutescit, aut certe tremulam ac imbecillam vocem reddit. Idemque iudicium de eiusdem dissolutione, aut suffocatione vt in syncope, & hystericis affectibus. Cerebrum autem grauitè affectum tribus modis voce hominem priuat, aut quia opprimitur, vt in apoplexia & comitiali morbo: aut quia venæ crasso sanguine intercipiuntur & organa valde resiccata sunt, vt in melancholicis, & catalepticis: aut quia ipsum cerebrum resolutum est, vt in his qui vita funguntur. Agnoscimus autem cerebrum in causa esse, aut primas partes spinalis medullæ, quia tum vnà cum voce aliz functiones obleduntur: vt sensus motus. In larynge verò & eius musculis ac neruis tumor, angustia, musculorum aut nerui recurrentis conuulsio, vel paralyfis, vel valida refrigeratio, vel causa externa, vt vulnus, aphoniam inferunt integris aliis cerebri functionibus. Idem fit musculis intercostalibus aut resolutis, vt in magnis vulneribus, aut conuulsis. In spiritus vitalis vehementiore contractione, aut dissipatione, aut refrigeratione vt in strangulatu vteri color pallet, aut liuet, quoniam colores sunt defecti caloris innati: pulsus nullus, aut languidus est: torpent sensus ac motus: collum intorquetur, quia rectitudo non fit citra facultatis functionem, quæ ex arbitrio mouet. In valido quoque dolore externo resolutio spiritus, vt & in lætitia (licet seratur extorsum copiosus) cor quasi indignum repētè retrahit ad se ex toto, vnde destitutis externis membris, sequitur impotentia, aut deliquium, & interdum aponia. Cum itaque tot modis aphoniz fiant, nunc eam, quæ conuulsorio modo fit, in ecstasim cum silentio finiri scribit. Perinde enim est, ac si diceret, Si in febre aphoniz, quæ conuulsionis in modum fiunt, desinant in eam, quæ est cum silentio, ecstasim, perniciosum. Quibus intelligit conuulsorium quendam affectum musculorum, qui voci inseruiunt, quando ex arbitrio moueri nequeunt affecto neruorum principio, & resiccato, aut vellicato à bile feruente. Transeunt autem in ecstasim cum silentio, id est, vehementem insaniam, quæ cum silentio esse potest duobus modis. Vno quia humor exustus à neruoso genere in substantiam cerebri diffusus intemperiem inuexit, quæ cerebri partes omnes æqualiter obsidet, vt in lana, quæ eò vsque imbibit turgentem succum, vt nulla parte colorem pristinum seruet. Hi enim, vt alibi expositum est, delirant cum silentio, palpo, nullo aut obscuro & interrupto sermone, languente omnino

nino facultate. Altero quia cum delirio conuulsa sunt instrumenta, quæ voci inferuiunt. Etenim hoc genus conuulsionis sine tumultu & clamore accidit, quod qui ita afficiuntur, vociferari nequeant. Quærebant veteres Hippocratis interpretes, qua ratione phrenitici agnoscantur, si vox, quæ phrenitidem maximè detegit, amissa est. Quibus Galenus respondet, ridiculam quæstionem esse, quasi ex solo sermone phrenitis deprehendatur. Alia enim signa sunt, eaque permulta, ut familiares non agnoscere: cum interrogantur, qua parte doleant, neque nutu, neque scripto significare: præter honestum ac decorum variè dimoueri in lecto, exilire, conuelli, & alia eiusmodi. Hæc enim omnia manifestè hominem aberrare mentearguunt, ac si vehementer id fiat, non iam delirium simpliciter, sed ecstasis dicitur. Hos autem affectus ἀρχόμενος σπασμῶδης, cum formari incipiunt, vix solui, & ὑστέρητες δὲ ἀπριβῶς καὶ ἐκπλαρωθῆσας, exquisitè constantes atque absolutos non amplius solui veterum medicorum consensu & experimentis constat, quod Galenus explicat proposito exemplo de lana, & de ligno, quod ita ardet, ut exemptum à foco nulla parte representet lignum, sed totum abeat in prunam, & cineres. Proinde addit Hippocrates, lethale. Omnis enim intemperies hæctica ab interna causa incurabilis est, quia deficit internum agens.

1. Proth. 2. p. 47.

6. Epid. sec. 2.

47.

1. Proth. 33.

XXII.

Αἱ ἐκ πόνου ἀφωνίαι, θανάτοι.

Qui ex dolore muti fiunt agri, moriuntur.

1. Proth. 2. p. 47.

IACOBI HOELLERII COMMENT.

ΔΥΘΑΤΟΙ dicuntur, qui diutius enitentes, animam vix tandem expirant, & qui grauius cruciati moriuntur. Ergo si à dolore mutitas & inde conuulsio, cuius proximè meminit, ægros quidem contingit diutius cruciatos iam tandem exungui.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX dolore aphoniz tribus modis fieri possunt, aut quia acerrimus doloris sensus ut in nervo, conuulsionem & inde aphoniam inferat: aut quia præ magnitudine doloris succedat aphonia propter immodicam spirituum contractionem, vel dissipationem: aut denique quia dolor signum sit partis primariè affectæ, cuius iniuria aphoniam accersit. Quomodo Hippocrates interdum addit partis dolentis nomen, ut capitis, in illo Aphorismo, Si ex capitis dolore aphoniz fiant, atque cum sudoribus febrientes soluantur, & mala repetant, diutius perdurant. Vbi capitis dolorem signum esse vult affecti nervorum principij & inde aphoniz: interdum verò sine adiectione, ut hoc loco, ad indicandum localem ipsius aphoniz affectionem, quæ fit cum dolore, qualis est aphonia, quam superiore Aphorismo in conuulsionis modum fieri scribit. Conuulsio enim (ait Galenus) doloris plena est affectio: idque non sine causa, cum fiat in nervoso genere, quod & exactissimo sensu præditum est, & magnam habet cum cerebro communionem. Proinde subicit vocem (δυσθάτατοι) qua significat eos, qui tardius, aut cum dolore moriuntur. Causa mortis est præter virium infirmitatem intercepta respiratio. Intelligendum autem est, in febre acuta: aut si moriantur, cum dolore mortem euenire, quia ab aphoniz ex effectu dolorifico partium vocalium multi euadunt.

3. Proth. 2.

XXIII.

Αἱ μὲν ἐκλύσιος κατόχως ἀφωνίαι, ὀλέθριοι.

Quæ cum exolutione catochō modo fiunt aphoniz, lethales sunt.

1. Proth. 2. p. 47.

XX 2

Catochem quidam è veteribus ἀφωρία, vt antè dictum est: alij αἰκνύδιον eadem ferè ratione τὸν ἀφωρίαν, vt catoschem describit author postremæ partis operis de ratione victus in acutis. Siue igitur κατόχως dicat cum symptomatibus catosche, siue catoschem morbum dicat, siue κατόχως, quia firma & perunax ea tum ἀφωρία, tum exolutio, manifestum est graues affectus principij cum virium languore perniciosos esse.

HESID. IACOTII COMMENT.

Hæc paulò antè explicata sunt, nisi quòd κατόχως hic addidit, qua voce affectum grauius cerebrum demonstratur. In eo enim affectu attoniti manent ægri seruata secundum naturam spiratione, & oculis apertis ac tensis propter siccitatem & sanguinis concretionem in venis posterioris partis cerebri, quæ concretio nihil aliud est, quàm humorum in substantiam quandam terream migrantium incrassatio à calore extraneo, quo exhalat serosus humor: aut à frigore non quidem maximo illo, quo aqua concrefcit in glaciem, sed à remissione calore, qui frigoris nomine intelligitur, vt cum dicimus alias partes aliis frigidiores, id est, minus calidas. Quæ enim in viuente corpore tanta frigiditas esse potest, vt sanguinem cogere in glaciem possit? Frigus itaque illud non simpliciter tale dicitur, sed remissior calor, quo densari & concrefcere sanguis in venis potest per absentiam caloris & spirituum vitalium, qui suo motu, suæque tenuitate sanguinem liquidum reddunt; qua etiam ratione liquidum plumbum concrefcit summotum ab igne, vt non sine periculo vstionis possit attingi. Aliud enim est aliquid liquidum esse propter aqueam humiditatem: aliud verò propter calorem, vt Aristoteles docet. Nam illud densando, aut euaporando fit solidius, rursusque liquatur affusa aqua: hoc verò solo calore liquatur, & solo frigore concrefcit. Quocirca mirum videri non debet, quod alibi diximus, catochi causam sanguinis concretionem esse in magnis venis posterioris partis cerebri, siue calor influens propter copiam sanguinis, aut obstructionem vasorum interceptus sit, siue ad extinctionem agatur. Qui affectus quàm perniciosus sit, cuius perspicuum est. Quorum enim duratio constat, vt ignis & spirituum vicissitudine motuum contrariorum, pereunte alterutro eorum, aboleri ipsa necesse est. Sic contractus ultra modum, & à multa fuligine exustus vitalis spiritus, aut dissipatus, vel refrigeratus mortem accersit. Potest autem etiam aphonia fieri cum catoscho melancholiæ vitio. Ea autem taciturnitas, vt non careat periculo, multò minus tamen pertimescenda, quàm mutitas ab exoluta vi, quæ vocem exprimit, & ab instrumentis vocalibus languentibus, aut reficcatis. Præterea nonnullis vox haudquaquam omnino perit, sed ita languet, vt vix audiat sermo, defectis viribus, & iam imminente exitio. Alij ex industria & medici cōsilio id faciūt, vt ne cōiecta voce & pleno sermone spiritalia cōcalescāt.

XXIIII.

Αἱ χεῖρες καὶ ὠτὶς φωνὰ μὲν φαρμακείῃ, ἢ ῥα πομπῶν? τὰ τέων οἱ πλείστοι ἐφιδρῶσι, καὶ κοιλίας καὶ θυρεαύοντα.

Effractæ voces à medicamento nonne malum est? Horum plerique exudant, & aluo soluta diffluunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kατάλασιν dixit in Epid. in distortis perversisque palp: bris. Nunc autem in voce quum media intercitur: id quod ab imbecillitate naturæ, quæ efflatione facit, contingere par est. Quomodo enim in follibus, quæ musica organa spiritu implēt, si imbecillior is est, qui folles mouet, sonus interrumpitur: eodem modo si ea virtus, quæ thoracem, & ex eo pulmonē mouet ad efflationem, quæ materia vocis est, imbecilla est, restitat, neque cursum suum tenet spiritus, vnde vox refringitur. Quod etiam si à conuulsione laryngis id possit accidere, verisimilior tamen prior ratio est. Quæ enim à medicamento sequitur conuulsio, alias quoque partes occupat, & has potius, quàm laryngem. At reuera malum est, neque dubitandum

tandum. Quod si præterea sequeretur *ἰσθμωσις*, eo ipso imbecillitas indicatur. Neque enim à copia tum fieri par est, quam depleuit medicamentum. Et soluta aliis eandem imbecillitatem retentricis indicat. Natura enim constans modum facit purgationis à medicamentis. Ea verò dissoluta *ὑπερκαθάρσις* fuit, quod dicit, *κοιλίας καθυγραίνοντα*. Sed ut hæc omnia accidant, breui momento cibo, potu, somno, quiete, medicamentis vires reparantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aἰ κατακλῦμαι φωνὰς dici videntur fauces in vocibus cōfractæ eliso quodammodo spiritu, ut in perterritis, & abrupta ac ferè præcipitata voce, aut articulatione, qualis inter signa phrenitica numeratur, si confidentia quædam coniuncta sit. Hi enim etiam interdum balbutiunt, ut & melancholici propter calorem auctum, & magis in capite: de quibus est apud Aristotelem problema: Cur adusti melancholici balbutiant. Solutionem verò affert, quoniam præ velocitate imaginandi lingua concepta assequi nequeunt, quare præpediuntur in loquendo. Quamquam, in phreniticis grauior causa est huius symptomatis, semperque exitium portendit multò magis, quàm si constante mente sibi metuerent ægri atque exterrerentur, in quo minus est periculi. Possumus quoque eiusmodi voces intelligere, quales sunt *κλαυθμώδεις* querulæ ac luctuosæ. Nam in Aphorismis Galenus *κλαυθμώδεις ἀναπνοάς* respirationes luctuosas ad intercisum & offensantem spiritum refert, ut non solum respiratio, sed etiam exsufflatio elidatur in faucibus: quomodo in querulis & plorantibus, præsertim pueris in mediis lachrymis tum respiratio, tum vox ipsa intercipi consuevit. Ac certè hoc genus interruptæ vocis & cōfractæ perniciosissimum est, & à maiore resiccatione provenit, quàm vox clangosa. Vocis enim mutatio aut destillationem è capite sequitur, ut in tabidis: aut virtutis infirmitatem: aut siccitatem vocalium partium. Sic enim vox clangosa redditur & acuta propter resiccationem: rauca verò propter humiditatem. Quamquam & calor liquefaciendo, & frigus exprimendo raucedinis etiam causæ sunt. At vox *κλαυθμώδης*, aut *κατακλῦμα* grauioris iniuriæ prænuncia est, interrupto videlicet spiritu, ac subsistente inter respirandum & loquendum pectore, rursusque quod ad integram vocem deest, adiciende, vel propter infirmitatem virium: vel duritatem instrumentorum: vel utrumque simul: vel incipientem musculorum intercostalium conuulsionem. Durities autem & motio conuulsoria à frigore fieri possunt, quod in musculos pectoris & nervos penetrauit: quam affectionem & febris suapte natura, & calida auxilia sanare solent. Vbi verò coniuncta est febris acuta, ad hanc perfrigerationem causa referri non potest: sed vel ad duritiem ex siccitate contractam, vel virium imbecillitatem, vel affectionem conuulsioni similem, quæ febribus acutis interdum superuenit. Ac languente quidem virtute atque defessa, durioribusque & malè cedentibus instrumentis præ siccitate, opus tum respirationis, tum exsufflationis intermittitur. Excitata autem, & iam virgente usu, maiore vi mouet. Rursus renitentibus instrumentis, aut quodammodo reuulsis *ἀνωμαλία* quædam & inæqualitas intercidit, quæ vocem in faucibus elidit, ac veluti cōfractam aut tremulam & infirmam reddit, non aliter quàm quæ de stridore dentium, & cerebro palpebrarum, vel oculorum motu superius dicta sunt. Sed cur medicamento sumpto, & inde sequuta *ὑπερκαθάρσις* quasi addubitans quaerit, num ea vox superueniens praua sit, præsertim cum imminere exitium denunciaret? An quia interdum ægri sic ad tempus afficiuntur, dum sibi metuunt, & copiosiore purgatione perterrentur? An potius, quod in *ὑπερκαθάρσει*, id est, superpurgatione multis modis conuulsio fieri queat tum musculorum thoracis, tum aliarum partium variante discrimine? Ea enim conuulsio, quam acrimonia humoris in ventriculo, vel medicamento, aut quam conatus in vomendo inuexit cōsentientibus nervis, omnium mitissima est, & exclusa è ventriculo materia breui conquiescit, ut in adolescente, quem Gale. refert in vomitione æruginosæ bilis toto corpore conuulsam, & mox tum febre, tū conuulsione liberatū ab euacuato humore. Deterior multò, cui origo est ab ipsa vacuatione, dum ægri ultra modū purgātur, ut in cholera morbo, in quo mus-

II. probl. 38.

6. Aphor. 54.

5. Aphorif. 1.

6. Epid.
sect. 3

3. Simp. 26.

culi præsertim in suris contrahuntur. Medium locum obtinet, quæ propter pharmaci efficaciam ex nervis humores vehementius ad se attrahentis accidit, ut ex labore potius & vexatione ægri conuellantur, quàm resiccatione. Omnium verò maxime perniciosa est, in qua vi medicamenti, ut hellebori, ad distributionem vehementius concitata, nervorum humidum violenter & inæqualiter absumitur. Ut igitur aliæ causæ aliis grauiore sunt, & quædam etiam leuissimæ, ita periculum maius, aut minus. Ob eamque causam affirmare non est ausus, tanquam καθολα, voces omnes effractas à medicamēto malas esse. Nam & nos quoque vidimus inde breui conualuisse nobilem quendam Arelatæ, qui à sumpto medicamento conuelli, & in discrimine vitæ versari omnibus videbatur, quanquam id simpliciter bonum esse nunquam potest. Verùm (ait Galenus) antiqui & recentiores ita loqui solent, ut minus malum appellent, vel bonum, vel utile, vel alio simili nomine, maxime cum magna quædam fuerit valde mali exuperantia ad id quod mediocriter à natura recessit. Quoties ergo medicamentum intestinis hærens acrimonia sua melsaraicarum venarum ora adaperuit, unde superpurgationes sequi author est Galenus, si vasorum vires dissoluantur, eaque educantur, quæ sunt naturæ charissima, atque inde nervi resiccati in tremorem, aut conuulsionem incurrant (quod voce in faucibus elisa declaratur) dubium esse non potest ad extrema ventum esse. Curationem autem recipiunt, qui propter metum, aut medicamenti morsum, vel à flatu perturbationem, aut propter contentionem in vomendo in eam affectionem inciderunt. Proinde dubitandi particulam adiecit, ut in his, quorum euentus vel varius est, vel dubius. Quod autem plerique eorum, qui ita affecti sunt, leui madore exudent toto corpore, aut circa frontem, & alio resoluantur, consentaneum est propter extinctionem retentricis facultatis tum in habitu corporis, tum in hepate.

X X V.

Εν ἀφωνίᾳ πνέοντες οἷον τοῖς πνιγομένοισι, πρόχειρον, πονηρόν. ἤράγε καὶ παραχρῆστιχόν;

De 1. et p. Inmet.

In vocis interceptione spiritus velut iis, qui suffocantur, commotis sursum scoptulis redditus, malus. Num etiam delirium accedit?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quid sibi velit πνέοντες, satis explicat addita voce οἷον πνιγομένοισι, si quis eos animaduertit, qui angina aut peripneumonia suffocantur. Et in sanis, qui diutius cucurrerunt, magis & si perterriti fuga se contento cursu dederint. In iis enim videas manifestam respirationem, in qua scapulæ partēsque thoracis superiores euidenter attollantur, pinnæ narium dimoucantur ampliatur videlicet, dum inspirant. Itaque πρόχειρον dixit, ut ex opposito ponatur τῷ ἀπαρριμένῳ καὶ μὴ φαινομένῳ, abdito latenti, nec satis manifesto. Respirant enim sani, dum quies est, ut vix inspiratio ab expiratione distinguatur. Commotis iam manifesta editur: à cursu & contento exercitio iam sublimis est. In ægris siquidem incolumes sunt, nec dolent partes spiritales. sublimis respiratio fit, sed rara & magna, hoc est, multum semel expiratur, etiam sublatis scoptulis, sed id longioribus intervallis. Contrà verò malè affectis angustia pressis atque dolentibus instrumentis respirationis parua & frequens ea est sublimis respiratio. πρόχειρον igitur dicitur, quasi φαινόμενον, quia videlicet sic exposita est euidentisque videntibus medico & aliis, qui adsunt, respiratio, ut & stragula, & indumenta iniecta ægro manifestè moucantur. μετέωρον dixit in anginosa muliere tertio Epid. & secundo, quia in eo genere respirationis quasi sursum contendente spiritu superiores partes thoracis manifestius moucantur. Interrogat autem, an delirium sequatur, quod non est necesse, nisi cerebrum ipsum patia

patitur. Etenim videre licet, qui in ea respiratione prudentes, & ut dici solet, viui
videntisque moriantur, & auxilium contra angustiam spiritus implorent.

DESID. YACOTII COMMENT.

IN strangulatione aëris copia deest, vt nec expiratione fuliginosa sanguinis excremēta possint excludi, nec inspiratione calor natiuus refrigerari. Totus proinde thorax inter inspirandum attollitur, parte quidem anteriore ad iugulum: posteriore ad scapulas: lateribus ad ceruicem cum dilatactione pinnarum nasi, vt in angina lethali, in peripneumonia, empyemate, orthopnoea, asthma: in quibus aër ad proportionem dilatationis haudquaquā introducitur, cum id prohibeat obstructio. Hunc spiritum interdum *φαινοπύλον* conspicuum & aspectabilem vocat Hippocrates, quia manifestè videntur ægri inspirando scapulas attollere, ita vt sub vestibus motio in altum ferri conspicuè appareat, quod validè superiores thoracis partes laborent. Nonnunquam etiam, vt hoc loco, spiritum *πρόχρον* dicit, quasi in promptu positum, vel, vt interpretatur Galenus, *ετοιμὸς ὑπὸ πύλου* promptè ac faciliè apparentem his, qui ægrum intuentur. Secundo Epidemiorum, *μετίωρον* sublimen & elatum appellat, quod qui ita respirant, sublimes thoracis partes ad omoplatas vsque mouere videantur. Nam cum inspirando diaphragma satis esse non potest, thoracis muscoli & abdominis à natura adhibentur. Quod si ne hi quidem sufficiant, quasi in subsidium accedunt muscoli superiores, qui è collo in thoracem protenduntur. Hinc respiratio sublimis, quæ non semper est, vt quidam putant, magna: sed interdum parua ac densa, quoniam paucus aër inspiratus non videtur posse pertingere ad inferiores vsque thoracis partes, sed in sublimibus tantum eius partibus consistere. In magna autem respiratione semper multus trahitur aër. Causæ, verò sunt, angustia in larynge, pulmone, aut thorace, vt in anginosis, & asthmaticis: æstus vehemens, vt in sanis à velociore cursu, vel motu: infirmitas facultatis animalis ab oppressione, vt in phreniticis, aut resolutione, vt in moribundis. Siue igitur partium thoracis vitio, siue principio neruorum laborante tale symptoma cum aphonia inciderit, mors est in propinquo propter causæ magnitudinem, & spirationis necessitatem. An verò inde præagere delirium liceat, adhibita distinctione intelligetur. Nam si læso neruorum principio magna & sublimis est respiratio sine angustia partium thoracis, delirium vel adest, vel mox aderit: sin ita oblata sunt instrumenta tum respirationis, tum vocis, vt illa sublimis euadat, hæc intercipiatur, strangulatio proxima est, non delirium. De magna autē respiratione dicetur postea.

In Proverb.

XXV L.

Αἱ δὲ κεφαλολγίαι ἀφανίαι ἅμα ἰδρῶτι πυρετώδεις, χαλῶντα ἐπ' αὐτὸς, ἀνιέντα χροιάπτερα. ἐπὶ ῥέγουσιν τατέουσι, ὅ ποικρόν.

Mutitates ex capitis dolore cum sudore febriculosi siquidem remittunt ea, & subinde redeant, diuturniora, & identsidem rigorem reuocantia his non prauum.

W. A. Brown
L. A. King

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Obscura hæc oratio ex diuersi generis accidentibus conscripta, & commutata ex his, quæ ad affectus, ad symptomata pertinent, ad alia, quæ ægris conueniant. Videtur ergo quisquis is æger fuit, plenior cerebri & corpore laborasse. Copia verò & cruditas multa, quæ cerebro primùm inclusa & commota capitis dolores & aphomias occupatis vocalibus instrumentis effecerit. Sudor autem frequens eiusmodi morbis, qui oppressa natura extinguunt magis, quàm criticè vacuentur. *πυρετώδεις* dicit non qui perpetuò, sed qui identidem febricitant, quomodo *ιδιόθιμωδεις*, *λυχνώδεις*, *πρεϊκώδεις*, aliæque id genus. Tardius enim ea materia putrescit, quanquam ferè in ea condicione aliquid assidux febris apparet: sed aliquando manifestior multò, aliquando obscurior, quàm vt dignosci possit. Ideòque *χαλῶντα ἐπ'*

ἐν τῷ ἀνέντα, quasi velit laxari remittique tum febres, tum accidentia : neque firma esse, sed aliquando sese prodere, aliquando desistere. ἡσυχώτερα optimo iure, ut quæ inde commouentur. Cruditas enim multa tum qualitatibus ratione, tum copię longiori eget tempore ut maturetur & ad excretionem comparetur. ἐπιβήγυντα quod ægrotum est, ad morbum & symptomata conuertit. Itaque ubi iam materia diuturnitate morbi à natura incisa, tenuata, maturata, subinde rigor incidit, quia videlicet natura iam excretionem ammoliatur, & materia, quæ tum frigus aut horrorem inferebat, putris iam & concalsceta rigorem facit. His ergo non malum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quoniam aphoniz generatio vel localis est affectus vocis instrumentis, vel per consensum cum cerebro, ad distinctionem adiecit ἐκ κεφαλαλγίας, ex capitis dolore, quo intelligatur aphonia propter affectum principij neruorum exorta, cuius signum est capitis dolor. Vtrumque autem symptoma à copia humorum ducit originem, quæ non solum membranas distendit, atque propriis qualitatibus immutat: sed etiam cerebri substantiam imbuat. Facile enim à membranis cerebri præsertim tenui in ipsum cerebrum transit vel humor ipse, vel qualitas, & contrà, ex quo etiam fit, ut apud Galenum definiatur nonnunquam phrenitis, cerebri & membranz inflammatio. Illinc capitis dolor: hinc aphonia. Quod autem dixit, ἀμα ἰσχυρῶς, cum sudoribus, vel tenuis humiditatis copiam: vel retentricis facultatis infirmitatem testatur. Nam sudores, qui febrem non finiunt, à malo sunt, nec critici esse possunt, nisi quandoque imperfectè. Illud verò χαλδόντα ἐφ' ἑαυτῶς, laxantur in seipsos, duplicem habet interpretationem. Aut enim intelligit ægros, qui præter voluntatem excrementa alui deiciunt: χαλῶν dixit de morbo, qui moderatior quidem fit, ac quodammodo remittit: verum paulò post reuertitur. Propterea in Protrhetico nonnulli scripserunt in eo, quod sequitur, ἐπανιόντα, id est, ἐπανερχόμενα, non autem ἐπανιόντα, quod est, & mala repetant. Alioqui bis idem dicere cogerentur. In verbo enim χαλῶν id contineri manifestum est. Priore autem modo inuoluntaria deiectio aut mentem læsam indicat: aut musculorum ac neruorum, qui sphincterem claudunt, resolutionem, vel infirmitatem: interdum etiam excrementi acrimoniam, aut tenuitatem. Nam si animalis operatio contrahendo neruum retinet excrementa, non excernit: resolutio, quæ est animalis facultatis ablatio, retentionem vitiat, non expulsionem. Expultrix autem licet naturalis, & naturali quodam appetitu noxium abigens, feratur ad se exonerandam, ubi intestina plena sunt, multò tamen vehementius incitatur accedente per neruum vi sentiente, cuius ministerio vel ab excrementi acrimonia morsus intestina, vel à copia distenta in excretionis opus excitantur: & qua deficiente plurimum deficiunt à pristina vehementia. Ita fit, ut paralysis sphincteris, aut sensus communis oblatfus inuoluntariæ excretionis causa sit. Tenuitas verò excrementi sine morfu facile elabitur, quia non sentitur: acrimonia cogit ad festinam excretionem. Sic huius Aphorismi sententia erit, Si ex cephalalgia aphonia fiat, febriente ægro cum sudore, & præter voluntatem excrementa alui deiciente, ita ut repetitio quædam ac reuersio horum symptomatum appareat, in longius tempus morbum productum iri. Verum graua illa symptomata, inuoluntaria excretio, aphonia, cephalalgia, quæ sudori (qui est iudicatorium non iudicans) superueniunt, mortem potius, quàm morbi diuturnitatem præmonstrant, præsertim cum vires collabantur, nec diu morbi vim & symptomatum vehementiam ferre queant. Posteriore autem significatione sumpta voce χαλῶν, sensus erit, Si à cephalalgia aphonia incidat, & vnà cum sudore æger febricitet, atque his sudor febrem remittat, & mala repetant, diutius ægrotat. Nam sudores, qui febrī finem non imponunt, cum prauis signis mortem: cum mitioribus morbi longitudinem ostendunt. Quod verò subiicitur (Superperrigere his malum non esse) variam quoque habuit interpretationem. Nam ex antiquis Hippocratis interpretibus alij negationem detraxerunt, alij admisērunt. Quia tamen in omnibus exemplaribus legitur, ob eam causam, rigorem, qui superuenit,

uenerit, non inutilem opinati sunt, quod exolutam naturam excitaret. Exolutam autem esse ea symptomata satis declarant, sudores videlicet, aphonia, & inuoluntaria deiectio. Sed hæc interpretatio rationi & experimentis repugnat. Siquidem constat, rigorem ægro iam debili lethalem esse: in diuturnis verò tantum prodesse, cum excretionem affert laudabilem.

XXVII.

Αἱ μὲν ἀφρονίαι ἐκείναι, ὁλέθριαι.

In sania vehementes cum vocis interceptione lethales.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

I Am antè dixit ἐκείναι μὴ ἀφρονίαι infanias vehementes non etiam intercepta voce lethales esse: nunc cum suppressa voce, ubi de differentiis ἐκείναις abundè dictum est, qua voce non delirium, sed vehemens delirium indicatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Εκείναι in vniuersum corruptionem quandā significat, & cuiuslibet rei egressionem è natura sua: hic verò secessum mentis & alienationem, aut vehementes delirium. Causa huius est flava bilis vsta, ac per cerebrum diffusa, quæ vigilias coniunctas habet propter siccitatem, acrimoniam, & morsum: ob idque comati contraria est. In ea igitur grauissima affectione aphoniam perniciosum esse symptomata perspicuum est, maximè verò si reuera ægri sint ἀφρονίαι. Nam per sæpe tacent, & in silentio ægri continentur melancholiz vitio, quod tametsi periculo non caret, minus tamè lethale est. Sic Hippocrates in Epidemiis multa verba sæpius annotat phrenitidis signa: σιγήν verò, id est, silentium aut taciturnitatem melancholiz, quanquam & in veterinosos affectus incidat. Ex quibus intelligitur veram aphoniam cum vehementi delirio coniunctam ab exoluta facultate animali provenire, emortuis iam, aut languentibus instrumentis, quæ vocem edunt, ut in phrenitide cum silèrio, tremore, & palpo, & ut in Pythione, qui in febre acuta propter refrigerationem, & νέκρωσιν caloris nativi factus est ἀφρωνος. Atque hoc mortis iam iam impendentis certissimum argumentum est, tametsi vox non omnino pereat. Est tamen quibusdam coercenda limitibus, & temperanda sententia. Nam incipiente morbo veterinosum affectum cum delirio coniunctum, non mortem proximā, duo illa symptomata significant. Sic Hippocrates in tertio Epidemiā phreniticos describit cum comate, & silentio. Nullus enim (ait) ex phreniticis vehementer insanit, veluti aliis vsu venit: sed alia quadam veterinosa ad somnum inclinatione capite grauati peribant. Quare hæc phrenitis cum comate ab illa hectica cum silentio & palpo ita distinguatur, primum quòd hectica phrenitis progressu iam morbo, & natura extinctioni proxima accidat: veterinosa verò (addi potest & melancholica cum silentio) circa principia vel incrementa. Deinde quòd veterinosi obscuram quietem non habeant, cum validè mouere se possint: hi verò maximè conquiescant, languida iam virtute reddita, quæ nullos amplius motus, aut eos valde obscuros ciet cum pulsu languido, duro, angusto, & exiguo.

XXVIII.

Αἱ τοῖς ἐπιρρηγίοις ἀφρονίαι, θανάσιμα· εἰσὶ δὲ κεφαλαλγίαι οἱ τοιοῦτοι ἐπιεχέουσ.

Subinde rigentibus mutitates lethales sunt, iis verò moderatus capitis dolor est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

P Articularis sermo est, & ἐπιρρηγίος. Nihil enim cōmune habet mutitas cum rigoribus, & cum his grauis, leuis & nullus capitis dolor esse potest.

DESID

EX his, quæ sæpius de causis & signis criticis repetita sunt, manifesta est huius loci explicatio. Continentur enim hæc omnia generali axiomate, quo scribit Hippocrates, iudicatoria non iudicantia aut lethalia esse, aut difficilis iudicii. Nam rigor, cui superuenit aphonia, iudicatorium est non iudicans. In his autem caput moderatè dolet, quoniam aphonia vel translatæ in cerebrum materiz, vel refrigerati in cerebro caloris natiui signum est, quorum utrumque moderatus sequitur dolor, maximè verò posterius.

XXIX.

Αἱ μετ' ἐκλύσεως ἀφονίαι, οἱ πυρετοὶ δὲ εἰ ἀνιδρώτι, εἰσὶ μὲν γὰρ ἅμολοι, ἥσσον ὅ τῶ ἐφιδρωῦντι. καὶ οἱ ὅ σημαίνει.

Mutitates in febre acuta cum exolutione non sudanti quidem lethales, minus autem exudanti: sed diuturnitatem significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Febri acuta omnis periculosa, siquidem accesserint grauiora symptomata, quæ vocant ἐπιγινόμενα. In iis primæ notæ sunt ἐκλυσις & ἀφονία. ἐκλυσις virium exolutio, trium facultatum languor, aut certè vitalis & animatz, quæ in cerebro sedem habet. ἀφονία eiusdem virtutis vitium indicat, sed quod manifestè in vocalibus instrumentis apparet. Quia tamen utrumque vitium ἐκλυσις & ἀφονία oppressa natura eiusque instrumentis esse potest: potest quoque dissoluta animæ natura, calore & spiritu languescentibus incidere, grauior omnis iniuria corporis ab inopia, quàm copia. Itaque si nihil sudoribus vacuatur, quod voce ἀνιδρώτι, significat, periculum est, ut ne natura oppressa prius succumbat, quàm materia morbi maturetur. Si verò sudor subinde fiat, natura parte oneris & copiz leuata poterit reliquum tandem euincere. Atqui crudi succi copia sudores eiusmodi tenues & interuallis redeuntés paucos quidem semel excitare solent, quam ἐφιδρωσιν dicere consuevit. Rectè igitur addit καὶ οἱ σημαίνει. Pertinax enim copia cget tempore, ut à natura conficiatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aφονίαν cum exolutione in febre acuta lethalem esse & cum sudore, & extra sudorem sæpe dictum est, quoniam magnæ & vchementes omnes affectiones in summo virium langore, quem ἐκλυσιν vocat, morte finire solent. Minus tamen lethales esse cum sudore verum est, modò sudor ille natura criticè mouente, non autem resoluta facultate excludatur. Sed nec in tam grauibz symptomatibus turgens æger esse potest ab imperfecta crisi per sudorem, quia periculum est, ne non sufficere virtus queat. Proinde non negat esse lethalem, sed minus lethalem tantum affirmat. Non enim eadem est certitudo optimæ crisis & imperfectæ. Nam cum optima crisis fiat natura valde superante, nec quicquam incidat, quod interturbet motus naturæ, sed omnia ipsam vincentem ostendant, minimè fallitur in præsagiendo medicus. In crisi autem imperfecta parùm superat: in mala planè superatur. Utrobique per intervalla temporum, conflictus, & quietis, variè afficitur æger trahens in opposita iudicia medicum. Natura tamen, quæ non docta doctissimè omnia facit, ut scribit Hippocrates, quasi agnoscat se in discrimine versari, per momenta quædam virium vniuersarum facta subitò collectione & vnione nonnunquam vincit, nonnunquam præ magnitudine morbi succumbit. Quando verò nihil mouet, vel contumaciæ humoris & malignitati ita succumbit, ut pugnare non audeat, vel adhuc ad coctionem intenta est. Priore modo calidum, quo instrumento vitur ad alias functiones, ab humore morbifico diuertit retrahitque. Sic neque sudorem mouet, neque grauiæ per tempus symptomata infert, donec repentè opprimatur,

primatur, aut resoluitur. Quomodo pars inflammata, quam præ tensione & calore valde dolere oportuit, dum in totum dolore priuatur, in gāgrānam abit: & dum febris, aut aphonia cum exolutione sine sudore, aut vlla alia causa cessare videtur, mors timenda est. Vbi etiam vlcus insignē nihil puris, aut foetoris emittit, præceptum periculum est. Vbi in grāni febre vrina cruda non est, sed ab initio cocta, aut ex perniciosa repente cocta, malum penitus latet naturæ intentatum. In vniuersum quoties humor propter suramam cruditatem, aut substantiæ ineptam coctioni conditionem, naturæ elaborationem suscipere non potest, contemnitur à natura quasi perterrita, nec applicatione caloris agitur: quod sit, vt non semper verum sit, quod ex Galeno initio Prorethetici dici vulgò solet, satius esse naturam nihil moliri, quàm frustra. Nam si nihil natura mouet, quia superatur, & pugna se subtrahit, vt in Hæmocrate, mors expectanda est. Atque hac ratione aphonia exolutioni iuncta minus lethalis est cum sudore, quàm sine sudore. Sin verò adhuc circa coctionem occupata est, satius est ipsam nihil moliri. Verum in aphonia cum exolutione id suspicari non possumus. Exolutio enim victam naturam, non autem vincentem ostendit. Proinde tamen illa aphonia cessare videatur sine sudore, lethalis est in febre acuta. Ex quo intelligitur, hæc omnia, quæ sæpe Hippocrates repetere solet in Epidemiis, non sudauit, non profluxit sanguis, non parotidas habuit, aut naturæ extinctionem, aut solutionis morbi, vel symptomatum infidelitatem ostendere. Quod ergo subiicit de sudoribus, qui diuturnitatem morbi denunciant, confirmat, quod diximus, sudorem criticum hic intelligendum esse, sed imperfectum. Nam διαφρορετικὸς à resolutione proprii vltimique alimenti solidarum partium, aut earundem colliquatione, & dissoluta natura cum aphonia plane lethalis est: vt & symptomaticus cum materiæ in cerebri translatione, de quo dictum est initio prioris sectionis huius operis. Sed & illud obseruandum in illa diuturnitate, quam crisis imperfecta per sudorem præmonstrat, mortis sæpe latere periculum propter virium infirmitatem, aut errata, quæ vndique circumstant. Vt enim cruditatis signa, ita crises imperfectæ in se quidem solam morbi longitudinem declarant: exitus tamen varios habent pro virtutis tenore: in validis quidem viribus salutē: in lapsis, mortem.

1. Protrh. 2.

3. Epid.

X X X.

Ἰσως ὅτι οἱ ἐκ ἐπιπροφῆς παθόντες τι τοιοῦτον, ἀσφαλίσαντο. ὀλιθριώσαντο ὅ τινι τοιούτων, οἷα τὰ ἐκ ῥαίων, καὶ οἷα κοιλίαι χυθυσάινονται.

Fortasse qui è recidiua aliquid eiusmodi patiuntur, maxime periculo vacant. Perniciosissime autem ex talibus habent, quibus sanguis ex naribus fluit, & quibus ventres humectantur.

IACOBI MOLLERII COMMENT.

MOrbi, qui ex dissimili materia bile videlicet & pituita, & qui rursus ex eadem quidem genere & crassitie, malignitate, frigiditate, cruditate differente, hi recidiuis patent magis, locus quoque vbi desidet materia. Ac breuiter parte corporis calidiore, succo generis eiusdem non ita crasso, crudo, frigido celerior à natura maturatio & expurgatio, in contraria conditione tardior. Sed quid velit τὸ τοιοῦτον παθόντες. Si enim ad ἐπιπροφῆς referatur, verum quidem esse potest, nisi ea non tam copia, quàm virium infirmitate moueatur. Prior enim morbus tantum materiam incidit, tenuauit, comparauit ad excretionem. Sed quia πρὸς λόγον & ἀσάμω, vt loquitur, solutus fuit & desit, recidiua sequitur, quæ paratiorem materiam nata sudores mouet, & hos quidem sic esse oportet, vt natura inde leuetur, non exoluatur. Alioqui non possunt ægri esse ἀσφαλίσαντο. Si verò ad ἐκλυσις ἀφωρίαν, ἐκλυσις referas, verum esse non potest, qui sic habeant, maxime carere periculo. Vires enim fractæ priore morbo vix ea perferant. In protensa autem febre eius

bre eiusmodi ex crudorum succorum copia non iuuat, quin potius laedit sanguis è naribus fluens. Iuuat enim ea excretio ardentes febres & internas inflammationes, siquidem largiter effluit, & ut prius dictum est, tempestiuè. Sed in proposita conditione vires potius dissoluat, quàm confirmet. Scribit autem τὰ ἐκ πυλῶν, qua oratione videtur velle sanguinem sæpius & parcius è naribus effluere aut stillare. Alius autem, vbi liquidis & crudis profluit, vires deicit, quæ excretio biliosæ febri magis familiaris est, ut his concoctio, & quæ per urinas fit, expurgatio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dvo significasse voluisse videtur, sed obscure admodum & confusè. Primum ex imperfectis crisi- bus, de quibus superiore aphorismo dictum est, recidivas fieri solere. Deinde recidivas tutiores esse, quæ cum symptomatis & excretionibus morbo priori convenientibus fiunt, quàm cum alienis & minimè convenientibus: aut cum signis plenitudinis & copię, quàm inopię ac resolutionis. Omnis enim febris ἀσβολὰ ingressus cum sudore siue ab initio, siue in recidiva plenitudinem significat; hæmorrhagia verò exhausto diuturnitate morbi sanguine resolutionem hepaticę facultatis, ut & profluvium alui, cuius causa non est ventriculi infirmitas, aut alimenti copiosioris corruptio, aut critica totius corporis expurgatio. Quòd igitur recidivæ ex mala, nulla, imperfecta crisi sequantur, multis locis docet Hippocrates, & nos alibi exposuimus. Nam & imperfectæ aut malæ crisis & recidivæ una causa est, quia prius humores erumpunt, aut prius excernuntur, quàm à natura euicti sint: & quia intus relinquuntur, ideo repetunt. Sic enim docet Hippocrates, quæ post crisin relinquuntur, recidivas facere. Pravi enim humores in corpore relictī, aut alij à morbosa dispositione regenerati morbos pariunt, ac temporis progressu putredine concepta febres excitant. Quinetiam in præsagiis ita scribit, Febres, quæ neque salutaribus signis apparentibus, neque criticis diebus desierunt, serè reuerti. Nam quæ sine ratione leuata sunt, ea solent repetere, licet id in die critico euenerit. Crises verò ipsæ in omnibus quidem diebus fiunt, sed neque pari numero dicuntur, neque ita fidæ, aut certæ. Differunt autem, quòd quædam bonæ, quædam malæ sunt: & quædam cum multis grauiusque coniunctæ symptomatis, & maiore angore, quatum exemplum posuisse videtur aphoniam cum exolutione, & inde sudore. Præueniunt verò nec opportunè fiunt circa principia noxiis humoribus cum bonis abeuntibus, quoniam natura irritatur vel à causa quadam externa, ut à medico, aut ægro, aut absidentibus non rectè aliquid molientibus: vel ab his, quæ in corpore ipso continentur, cuiusmodi sunt morbi, aut causæ, aut exacerbationes. Exacerbatio enim naturam irritat, ac tanquam lacestat, nec quieti dat locum, nec moram concedit, sed excitat, & veluti ad pugnam prouocat. Quoniam igitur natura non semper accommodatis aptisque temporibus impulsæ morbos indicat, sed sæpe aliter ab aliis, atque aliis causis stimulat, ideo meritiò, sit ut præsumant humores, nec perfecta fiat indicatio. Atque vbi id factum sit, ibi expectare recidivas oportet. Adiuuant temporis constitutio, praua victus ratio, & similia. Est & aliud recidivæ genus lethale, in quo natura non redintegrat bellum, sed extincta iam aut penè superata dum quiescit, feruor putrentium humorum, qui remissus videbatur, acrius exæstuat, & victam ac nihil amplius molientem naturam vel opprimit, ut in Hermocrate: vel in periculosum certamen reuocat. In utroque recidivæ genere tutiores sunt ægri cum sudore, qui sit criticus, quamquam imperfectus, ut in priore morbo: non tamen maximè periculo vacant, nisi quatenus conferuntur cum his, in quibus signa resolutæ facultatis hepaticę apparent ex profluvio alui & hæmorrhagia. Hi enim perniciosissimè habent. In illis paulatim concoquitur humor, & paulatim excluditur per sudorem. Sed alia signa addenda sunt, ex quibus iudicamus excretiones omnes fidæ esse, & salutare: & infidas, vel mortiferas, de quibus sæpius dictum est. Vbi idque, quia incertum est prælagium, rectè dixit iuss.

Ἡ δ' ὀξυφωνία κλαυθιμώδης, καὶ ὁμιλέται ἀμαύρωσις, ἀσπασμώδης. οἱ ἴς τὰ
κάτω πόνοι, τῆς τοῦ δ' ὀξυφωνίας.

*Acuta vox & lugubris & oculorum obscuratio conuulsionem
accerfunt. Laboribus autem ad inferiora uersis fit, ut egri facile
ferant.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

VOx acuta graui opponitur. Grauem efficit amplitudo viæ spiritalis, acutam,
angustia. Quomodo enim in fistulis & tubulis musicis organorumque musi-
corum, quibus in sacris ædibus vtuntur, vt amplitudo canalium maior, ita sonus
grauior, quòque angustiores fistulae, eò acutior: eadem in natura ratio est. Ea enim
naturæ imitatione ars reperit. Imitatio ex follium è pulmonibus, fistularum ex ar-
teriis, reliqua ex mirabili laryngis artificio translata sunt. At in morbis cum è graui
aut moderata voce acutior hæc efficitur, angustia arguenda est. Hæc autem vel in-
tercepta via pure, crassiore pituita, vel tuberculo fit. In febribus ardentibus & ma-
lignis ab immoderata siccitate vitium est. Primum ergo acuta, deinde aucta siccita-
te κλαυθώδης, quæ si eò magis etiam inualeſcat, κλαυθιμώδης, qualis plorantium
& querulorum vox est, non solum acuta, sed offensus & tremula. Sed de iis antea.
καὶ ὁμιλέται ἀμαύρωσις, resolutis spiritibus & languida inde virtute, cuius potestas
in sanguine & spiritu sita est. At hæc pati necesse est à morbo, qui plurimum ex-
siccet corpus. De amaurosi iam ante. ἀσπασμώδης, quæ immodicam siccitatem se-
quitur. οἱ ἴς τὰ κάτω πόνοι. Non est magna spes posita ea coitione, vt natura ma-
teriam exturbet in crura ventrem & partes inferiores, vnde sequatur ἐνφροσύνη, quæ
videlicet liberatus eius prioribus symptomatibus facile morbi reliquias ferat.
Omnis enim dolor, etiam si grauis, leuis tamen iis est, qui grauioribus liberati
sunt.

DESID. JACOTII COMMENT.

HUMIDitate irrigata arteria vocem raucam facit: siccitate exarescens primum
quidem claram: deinde acutam reddit, quia in angustum coguntur vocalia
instrumēta. Hinc si magis adhuc intendatur siccitas, κλαυθώδης clangosa ac stridu-
la exauditur, qualis est gruum, aut qualis à graui tono inchoata in acutum desinit,
vt in cantu plerumque fit, authore Exotiano: quanquam Bacchius interpretatur
συναχὴν καὶ ἀδελφικὴν: Apollonius, intercisam, inæqualem, & obscuram, eique
maximè similem, quam temulenti edunt. Postremò auctiore adhuc siccitate κλαυ-
θιμώδης euadit, lugubris, aut flebilis & quasi suspiciosa, qualem in fletu pueri edunt.
Siccitas autem illa contrahitur interdum quidem diuturnitate febrium minori
periculo: interdum verò igneo ardore resiccatis faucibus, quod maximè lethale est.
Quanquam obseruauimus sæpe in ægris lugubrem vocem sine periculo, sed quæ
mollitia ægri & deiectione animi talis potius fingeretur, quàm reuera esset. Alio-
qui enim siccitas vehemēs perniciosissimū signum est tum in œsophago, quæ se ex
difficili deglutione & strepitu porionis descendētis prodit, tum in aspera arteria &
larynge, quam vox clangosa, aut lugubris detegit. Tandem ergo flebilis periculosior
est, quàm acuta, aut clangosa, quantò maiorem indicat affectionem, nimirum & vi-
rium imbecillitatem, & inchoatam conuulsionem in musculis thoracis ac laryngis
ab extrema siccitate. Est enim siccitas quadruplex. à sanguine in vasis ferè exhau-
sto, qui est alimentum carniū: ab humiditatis carnez consumptione: deinde toris
solida membra alentis: postremò primigenij humidi solida componentis, vnde
conuulsio, caloris natiui extinctio, & mors. ἀμαύρωσις autem conferre ad conuul-
sionis prænotionem dictum iam est. Verum illud minus conuenire videtur, in his
dolores ad partes inferas tolerari faciles esse. Neque enim in acutis eiusmodi ab-

1. Prorrh. 6.

scellus fieri solent : neque si fiant , facile tolerari possunt in valde resiccatis. Est enim axioma medicum , Bilis vacuationem (ait Galenus) tanquam turbationem vehementem , atque in multis morbis vtiliter superuenientem haudquaquam sustineri posse à resiccatis , neque rigorem , neque alui excretionem , neque sudores , neque parotidas insignes , aut aliam quamlibet materiam ex aliqua parte in aliam transeuntem . Ita enim eos , qui in acutis sunt , abscessus non probat Hippocrates , quia vel minores sint , quàm conueniant morbo , nec proinde quidquam conferant : vel maiores , quàm vt sustineri queant . Abscessus ergo leuiter ferre non possunt , qui vi febris ita exaruerunt , vt suspiriosam vocem edant , nisi ea affectio diuturnitate morbi longi aut ex acuto decidui inducta fuerit potius , quàm vehementi incendio febris acutæ . Sic enim tantùm vera est sententia ,

XXXII.

Ἄμα φωνῇ βομώδει, λυγρὴς κοιλίης παράλογος, καὶ τρεῖς ἡμέρας διετηκότι χροῖσι-
σιν ὀλέθριον.

Cum voce tremula alui præter rationem solutio in iis longiore tempore corpus male habentibus lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VOx tremula imbecillitate musculorum laryngis ferè fit. Fit & imbecillius mouente natura , vt inæqualiter & dissolutoriè transcurrat spiritus . Nonnunquam conuulsio quædam & neruorum vel breuitas vel adstrictio , vt liberè non moveant , sed cum quadam veluti trepidatione . Si ergo tantùm incidat alui solutio παράλογος , vires deficiantur magis , & quò diutius durabit profluuium , eò plus decidetur viribus . παράλογος autem , id est , ἀκριτος , vel ἄσχημος nulla coctione , nullis salutaribus signis antegressis , de quo antea . ὅτι τῆς αἰτίας &c. Videtur esse hæc sententia , Si hæc mala diutius seditionem moueāt in ægro , perturbentque corpus .

DESID. IACOTII COMMENT.

AD euentus ex voce tremula prænotionem , imprimis distinguere oportet , in quo morbo appareat . Nam si acutus est admodum , calidissimus videlicet & siccissimus , imbecillitas virium , vel inchoata quædam conuulsio inde præmonstratur eadem ratione , qua ex voce in faucibus elisa , de qua dictum est ante . Sin verò affectio , quæ huic tremori dedit originem , diuturna , nec acuta fuerit , copiosa humiditas ab hoc signo ostenditur . Nimius enim humor superficiem tantùm madefaciens instrumentorum vocalium , vocem tantùm raucam facit , quoniam in ipsis ictum ab exsufflatione retundit , nec initio musculorum morionem impedit . Vbi verò aut copiosior est , aut altius sese in musculos vocales insinuat , quominus liberè moveantur , impedimento est , vnde vox contremiscit , instrumentis præ mollicitudine titubantibus & vacillantibus : ac tandem etiam crescente supra modum affectione vox in totum destruitur musculis paralyti quædam correptis . Hoc autem accidit , vel propter propriam ac peculiarem laryngis imbecillitatem , vel neruorum ac cerebri superfluam humiditatem , propter quam etiam ebrij & balbutiunt , & vocem quandam tremulam edunt , quoniam in ipsis cerebrum non solum multa humiditate madescit , sed etiam præ copia grauatur , atque opprimitur . Quocirca vsu venit , vt quibus tremula vox est , hi vel cerebrum humidius habeant , vel linguam & summam arteriam , vel vtrumque . Cerebrum autem ita intemperatum humidorum excrementorum copiam demittit in ventriculum . Is enim & vicinus est , & palato subest , per quod expurgatur cerebrum , quò fit , vt longis alui profluuiis hominem obnoxium esse consentaneum sit . Præterea partibus oris plus æquo humescentibus , ventriculum quoque similiter affici par est , vtpote qui tunicam alteram

alteram habeat cum illis communem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Vtriusque enim consentit ventriculus, faucibus quidem ac linguæ per illam tunicam: cerebro verò tum per nervos insignes, tum propter viciniam ac situm. Ventriculi verò imbecilli familiaris est affectio, diuturna diarrhoea. Cum igitur παράλογος est, id est, præter rationem perseverat, aut præter opinionem, vel proportionem (παράλογος enim Græci dicunt πρὸς λόγον, πρὸς λόγον καὶ πρὸς ἔλ-
πίδα, καὶ τὸ ἀλόγως γινόμενον, καὶ μὴ ἀναλογον, καὶ ἀπροσδοκῆτον) indelebilem tandem intemperiem in ventriculo creat, quam sequitur imbecillitas & resolutio tum ipsius ventriculi, tum vicinarum partium, intestinorum, & hepatis. Quod mortis-
rum esse merito scribit, præsertim cum, ut ait Hippocrates, tempora longa sint, labores multi, & colliquatio mala. Hoc autem ita accipiendum est, ne opinemur profluuium illud necessarîo fieri: sed si fiat, diuturnum esse magna ex parte, ac difficile: tandemque perseverans propter imbecillitatem & perennem materię generationem mortem adferre. Non absimilis est Aphorismus ille, quo Hippocrates scribit, Balbos longo alui profluuium maximè corripi.

6. Aph. 32.

XXXIII.

Αἱ πικραι ὑπογράδες ἀφωνίαι ξυστάται, φθινύδεια προσήματα.

Frequentes vocis interceptiones cum quadam in soporem inclinatione coeunt, prænunciant tabidum quid.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Qua ratione & levis sopor & vocis interceptio tabem significant, non constat. Prius enim morietur æger & multus eo sopore pressus, quàm intabescat. Frequentes enim coitiones utriusque mali cerebri vitium ostendunt, quod frigido humore combibitum ea invehit. Quæ si diutius perseverent, & pars in pulmonem defluat, tussis moveat, rodar, exulceret, tabefaciat pulmonem. Sic quidem tabes esse possit, aut si occipitio conclusus humor, & qua parte nervorum origo est, vocales nervos violet, & per spinam defluat. Sic quoque dorsalis appellata tabes moveatur. Sed hæc parùm consentiunt experientię rerum. Malè igitur videtur ex vno particulari exemplo universale collegisse. Quòd si plenior primùm pulmone caput repleatur, & vocalia instrumenta violentur, unde ἀφωρία & ὑποκαρδία. Nec sic quidem expectabitur tempus, ut æger intabescat, sed prius morietur. Et si φθινύδεια intelligit marcorem, qualis in facie cadauerosi descripta, nec ea quidem in morbis soporosis est, sed colliquantibus & ardentibus bile.

DESID. IACOTTII COMMENT.

Vox minuitur, corrumpitur vel aufertur cum per alios multos affectus, ut laryngis, faucium, nervorum recurrentium, cerebri, diaphragmatis, ventriculi, tum verò maxime per affectus pulmonum. Immodicus enim in ipsis calor exsiccando vocem asperam & acutam reddit; dilatando magnam; liquefaciendo raucam. Frigiditas quoque astringendo acutam, exprimendo raucam, mortificando imbecillam reddit. Quoties verò humore vel sanie redundant, aut destillatione è cerebro impleantur, primùm quidem obscurari & rauescere vox solet: commota verò materia, & inde euaporatione, aut catarrho præfocante subito intercipitur. Sic plerisque observauimus, quibus sanies in pulmone continebatur, aut asperæ arteriæ ductus comprimebantur tuberculis, alioue impedimento cum leui destillatione è cerebro, subito incurrere solitos in aphoniam, vel propter præcipuam vi-
rium lapsum adducto in consortium mali corde ipso, vel propter euaporationem in cerebrum, aut meatuum interceptionem, aut subitam & confertim factam è cerebro defluxionem: cuiusmodi aphoniæ genus intelligere videtur hoc loco. Ea enim frequenter recurrere solet, & in veterum affectus modum sensu mori-
que.

hominem priuat sine conuulsiuis motibus, ita tamen, vt liberatis meatibus facile affectio consistat. Vidimus, qui inde repente obierint, tamen si sæpe aliàs id mali perpeffos conuenientibus auxiliis periculum subterfugisse constaret. Alios, qui restituta voce, sed oborta difficili spiratione præfocati sint: Quosdam etiam agitata à medicamento purgante materia, & suppresso sputo interfectos. Omnes certe aut iam phthisi laborant, aut phthisi tandemprehenduntur, quia vel suppurationis illuue pulmo immergitur, vel corruptelam patitur, vel ferina destillatione obruitur, quæ sunt tabis & causæ, & signa, de quibus postea fusius.

XXXIII.

De præfagiis ex respiratione.

Πνεῦμα πικρὸν μὲν καὶ σμικρὸν ἔστι, φλεγμονὴ καὶ πόνοι ἐν τοῖς καρπίοις τοῖσι σημαίνει.

Spiritus frequens & paruus inflammationem & dolorem in locis principibus significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πνεῦμα vocare solet Hippocrates respirationem, vt hoc loco, & in Prognostico aliisque operibus. Interdum spiritum internum diffusum in corpus, vt ab externo aëre distinguat, vt in libro πρὶ φουσῶν, quanquam vterque tum externus, tum internus spiritus ea voce sæpissimè continetur. In Epidemiis aliquando ponit pro ea spirandi difficultate, quæ frequenter est naturalis. At hic duplex est: paruus & magnus. Paruum igitur & frequentem dicit notare inflammationem, & laborem in partibus principalibus. Qualis autem is spiritus, quid phlegmone, labor, quæ partes principes, explicandum. φλεγμονὴν autem dicit plenius ab Hippocrate, quàm posteritate medicorum constat, vt etiam φλόγῳσι ita appelletur, ardor quidam, qualis in acutissimis febribus, & tumores præter naturam, in quibus is ardor est. πόνος autem propriè quidem dolor est: communiter autem & βλάβη offensio, & κακοπάθεια mala quæuis afflictio corporis hic dolor. Quod hic γὰρ τοῖς καρπίοις τόποισι, videtur esse corruptum. & melius legitur in Prognostico γὰρ τοῖσι καὶ τῷ φρενὶ καρπίοις. Nam principes partes appellamus cerebrum, cor, hepat, testes, à quibus non necessariò parua & frequens respiratio, & ab ignobilibus eiusmodi spiritus esse potest à membrana succingente & medium thoracem diuidente, à musculis epigastrij, & qui costis intercedunt. Propterea verior sententia Prognostici. Spiritus ergo frequens est ὅταν προίτιρον ἀπὸ τῶν διωτίσαν ἀσπνοῖαν ἐκ τῆς προτίρας ἀκροῖ, quando à priore inspiratione ad sequentem citius properant, πρὸς πνεύματι dixit Hippocrates vna voce puellam Agesion. Fit autem primùm quidem inflammatis atque dolentibus partibus thoracis, corde, pulmone, membranis, quæ vel succingunt, vel medium thoracem diuidunt, deinde diaphragmate, ventriculi, hepatis, lienis parte superiore: postremò quæ iis connexa sunt, vel ad respirationem aliquid conferunt, quales sunt musculi abdominis. At liberis instrumentis dolore, nec interceptis magna & frequens respiratio esse consuevit: contrà verò parua. Quanquam aliquando diaphragma opprimi potest multitudine aut flatu ex inferioribus partibus, vt nihilominus thorax ampliter moueatur, vbi frequens & magna respiratio. Astricta alio vaporibus sublati, & thoracis morbum irritantibus, vt pleuriticorum, frequentior fit spiritus, qui serè succedit defectui, vt quia vsus & necessitas celerem desiderat, sed vel virtute, vel instrumentis læsis, quando id, quod oportet, non fit, fit quod licet, frequens. At celeritas in motu, frequentia in quiete est. καὶ σμικρὸν. Paruas est parum liberis instrumentis, quæq; ad motum naturæ & incitantem vsum necessitatemq; torpescunt. In dolore enim contrahuntur, nec ad solum motum sese explicant, quia videlicet indole

indoleſcant motu, & ad quietem, quum licet, inclinentur. Paruus autem eſt in eo, quòd thorax parùm ampliatur. Fit tamen aliquando, vt non ita graui inflammatione & urgente delirio non paruus, ſed magnus, non frequens, ſed rarus ſit ſpiritus, vt Sileno, diaphragmate: Philifco, liene inflammatis.

DESID. IACOTII COMMENT.

De reſpiratione breuis diſputatio ad præſagium vtiliſſima.

NOſtro more pauca in vniuerſum de reſpiratione ſubiicienda ſunt, quibus præſagia, quæ inde multa & certa ſumuntur, facilius demonſtrari queant. Spirationem veteres πνεῦμα dixerunt, eamque diſtinxerūt ἐκ τοῦ πνεύματος, quòd πνεῦμα ſpiritus cunctis in animantibus ineſſet, πνεῦμα minimè, ſed eius vice διαπνεῦμα tranſpirationo Ariſtotelei etiam nota. Vtraque ſpirandi ratio hominibus tributa eſt à natura, atque vnius functio pulmonibus: alterius per arteriarum oſcula perficitur, quod ἀναπνῆν dicitur: cuius ſolius beneficio quædam animalia, ſed & homo ipſe interdum vitam aliquandiu tuetur nullo etiam reſpirationis indicio, vt in hyſtericis affectibus & ſyncope frigida apparet. Hippocrates autem vbique ſerè πνεῦμα ſpirationem præſertim difficilem vocat, vnde & πνευμασία, & πνευμαθέντης: quam ſæpe aliter ea voce vtitur, vt cùm ſcribit, πάντας ἰχθύας ἀναπνῆν, καὶ τὸ πνεῦμα πνέειν ἐν κινήσει, &, ὅσους γὰρ τοῖς πνεύματινι, ὅτε καὶ τοῖς ἀλλοιοῖς πᾶσι. Obſeruat autem in reſpiratione Hippocrates modulos quosdam: ſpiritus, qui eſſatur: & instrumenta, quæ mouentur. Moduli illi ſunt, ne ſit rator, frequentior, tardior, velocior, maior, minor, inæqualis, intercifa, ſublimis: ſed ſuis intervallis iuſtòque interpoſito ſpatio redeant inſpiration, expiration, iuſta quies. Spiritum verò calore temperatum eſſe vult, ne aut egelidus, aut calidus ac ſeruens è thorace prodeat. Instrumenta quoque mouenti animali facultati cedere, & hanc ſuis numeris mouere, vt caloris inſiti modus foueatur. Quæ in iis immutantur, tantò periculoſiora ſunt, quantò cauſa grauior, magiſque aduerſa naturæ videbitur. Quæ omnia breuiter deſcripſit Hippocrates ſecundo & ſexto Epidemiῶn, vnde videlicet vitioſa reſpiratio intelligi poſſit. Spiritus enim (inquit) parui crebri: magni rari: parui rari: magni crebri: extra magni, intro parui: intro magni, foras parui: tardantes hiſſi ſeſtinantes. Duplex intro reuocatio velut ſuperinſpirantibus: calidi frigidi. Quibus ſi addas διπλὴν ἰσχυρὰν ἀλάσιν, duplicem foras euocationem, difficilis ſpirationis (vt Hollerius ſcribit) capita omnia fueris complexus. Cauſæ in tribus cauſis continentibus totius reſpirationis quærendæ ſunt, quarum prima & maxima facultas eſt animalis in cerebro & muſculis thoracis, quæ voluntario motu agit, ſed duplici. Vno cum electione & cognitione tum finis, tum instrumenti, vt in homine ſapiente: altero ab inſtinctu, qualis infanti recens nato ineſt, verbi gratia, ad ſuggendum lac. Eſt enim vis eadem, quæ ſeruit animæ ad corporis commoda, & habet connatam ſpeciem ſuæ conſervationis. Anima enim & mouet muſculos, & propterea mouet, licet muſculorum officia lateant. Altera cauſa eſt inſtrumētum, idque non vnum. Multa enim cum pulmone conſociata ſunt, quæ ſpirandi officium implerent, vt ſeptum, thorax, ſcapularum muſculi: quæ ita mutuò ſibi conſentiunt, vt in naturali ſpiratione ſolus ſepti diſtentione moueatur pulmo, non pectoris: in violenta & urgente vſu pectus quoque dilatetur, & quali in ſubſidium accerſantur primùm quidem muſculi intercoſtales: deinde verò ſuperiores, quorum maximi ſcapulas ſecum manifeſtè mouent. Tertia cauſa vſus eſt, ſiue neceſſitas. Galenus triplicem facit: primam eamque maximam innati caloris refrigerationem, vel potius moderationem: minorem ſed maximè neceſſariam ſpiritus animalis alitionem cum fuliginum purgatione: ita vt inſpiratione refrigeratio illa cum alitione comparetur: tertia expiratione. Refrigeratio enim omni viuenti, imò & mixto & elementis, quotquot viuifico calore prædita ſunt, neceſſaria eſt, ita vt etiam in terra & aqua per ventos expetatur Hippocrati: exuſta verò pellenda in animantibus

lib. de flat. 2.
de uic. rat. in
acut.

lib. nat. pur.

lib. de spirit.

natura calentibus. Addunt nonnulli & humectationem & veram nutritionem spirituum. Nam si (inquiunt) spiritus nostri partes sunt, quod restituitur, spiritus est, partes ipsæ restituentur. At restitutio est corpulentæ suffectio in defecti locum. Vera tamen nutritio non est, sed instauratio, cuius etiam meminit Aristoteles, τὸ γὰρ ὅλον (inquit) ἐκ ἀέρος, ἀλλὰ συμβαλλόμενον πρὸς τὰ ὅλα τὸ διωκμινὸν αἶρ. Non est spiritus, aër: sed tamen affert aër aliquid naturæ spiritibus ipsis. Hæ autem utilitates à diæis non abscedunt. Nam commistus frigidus aër spiritibus internis excalescentis, temperat ipsos frigore conuenienti attractus introrsum videlicet, cuius parte inutili atque concalescentia, impuræque reddita ex eunte liberantur ij, qui relictæ sunt, fumis igneis: quod fit ut calor cordis ac spiritus & refrigerentur, & purificentur, & instaurantur, atque etiam quodammodo humectentur, dum prohibetur exustio, aut aër humectatus inspiratur. Crebrescit autem respiratio. ut à valido exercitio, non propter auctum calorem cordis, quem non percipiunt: sed magis reparandi spiritus animalis gratia, qui præualido naturæ conatu dissipatus est. Horum ergo trium interuentu respiratio mutatur à naturali. Nam cerebrum tanquam agens respirationem mutat penes robur, imbecillitatem, vel conatum, quem facultas assumit, ut cum humorem criticè pellit. Mutat pectus tanquam instrumentum penes dolorem, angustiam, conuulsionem, paralysem, duritiem, siccitatem. Mutat & cor refrigeratum, calefactum, impeditum, in cuius gratiam priora illa operantur. Ob idque ex varia spirandi ratione de his omnibus iudicium facit medicus, num naturaliter, an contra naturam habeant. Ex quibus nonnulli conficiunt maiorem vim in præfagiendo spirationem habere, quàm arteriarum & cordis pulsationem. Sed cum in tribus conueniant spiratio & pulsatio, quia constant ambo ex duplici quiete, & eiusdem usus, saltem proportionalis gratia comparantur, refrigerandi cordis, alendi spiritus animalis, & expurgandarum fuliginum: tertio quia utrobique quies sequens distentionem minor est, interna verò post contractionem maior: tamen in aliis tribus distant, nimirum subiecto, quod in respiratione est pectus cum pulmone, in pulsu cor cum arteriis: deinde in numero motuum, quia ferè quinquies cor pulsat intervallo vnius respirationis: tertio in agente, quod in respiratione facultas est animalis: in pulsu vitalis, quam etiam Galenus naturalem vocat, quia thoracis motus fit ab anima: cordis à natura. Ex his ergo efficitur, ut ambæ operationes supra usum æquè significant: supra facultatem etiam ex æquo, videlicet respiratio supra animalem, pulsus supra vitalem: excedat tamen pulsus signum, tum quia facultas vitalis, vitæ scilicet, magis necessaria est prædictioni: tum quia cum sint motus, & plura de motu tactu sentiantur, quàm visu, merito plura ex pulsu, qui tactu diiudicatur, quàm ex spiratione, quæ visu deprehenditur. Tantâ tamen vim habere in acutis, ut sine ipsius accurata obseruatione pulsatio sepe fallat, tum ratio, tum experimenta docent, & in affectibus partium spiritalium, aut quæ cum his connexa sunt, sola sepe mortis, aut salutis discrimen facit. Est enim & causa, & signum, verbi gratia, cum à naturali quàm minimùm abscedit in febre acuta, signum est animalis facultatis integritæ, instrumentorum naturaliter habentium, & mediocritatis usus: causa verò, quia refrigerationi cordis satisfacit, cuius usum auget febris. De differentiis autem omnibus respirationis accuratissimè hoc loco agit Hippocrates, ut veluti compendio quodam complexus videatur, quæcunque in aliis libris scripta sunt, ut ex interpretatione perspicuum erit.

Spiritus frequens & parvus. Dispnoea omnis aut æqualis est, aut inæqualis. Aequalis quadruplex: magna rara, signum delirii: magna frequens, caloris in thorace: parua rara, frigoris: parua frequens, doloris. Ab hac exorditur: cæteras deinde ordine persequitur, inde transiens ad inæqualem. Frequens ergo siue densa ex breuibus intervallis & quiete agnoscitur, quam proinde Hippocrates interdum exprimit his verbis, πνέειν αἰγὴν κατὰ πῖπιν, spiritum intus relinqui, quia vix perficitur altera pars, cum altera succedit. Frequentiæ generalis causa est auctus usus, siue is sit exhaustus animalis spiritus, ut in faugatis euenit: siue calor auctus, ut in diariis: siue purganda fuligo, ut in putredine. Augetur autem vel à calore redundante, vel à causa aliqua impediente sufficientem thoracis motum. Priore modo magna est, & frequens

frequens spiratio: posteriore parua & frequens. Etenim aucto usu, & reliquis duabus causis facultatis & instrumentorum, non valde mutatis, primum magnitudo acquiritur: paulò post celeritas: quæ si non satisfacit usui, adicitur & frequentia. Quocirca frequens & magna, quæ plurimus spiritus trahitur, & calidus ac feruens ex ore & naribus efflatur, ingentem calorem sine obstructione, & φλογωσι incendium subesse declarat in his partibus quæ sunt supra septum transversum collocata: nimirum vel in corde, ut per febres, vel in pulmone, ut in peripneumonia, in qua nondum magna est angustia, aut in causo, quæ focum habet in pulmone. Parua autem spiratio dolori peculiaris est ac propria, quia motum membrum dolens, magis cruciatur, & inceptum motum non absoluit, quasi alligatum sit pedus membro dolenti. Idem facit quodcunque impedimentum siue pulmonibus insideat, ut in peripneumonia: siue thoraci, ut in phrenitide: siue diaphragmati, ut cum ventriculi, iecoris, lienis, aut stomachi mole premitur: siue musculus abdominalis, qui omnes respirationi subseruiunt. Rectè igitur scribit, ex paruo & frequente spiritu dolorem significari, aut laborem. In dolore autem illud primum obseruandum, quodd si grauius affectæ sint partes enumeratæ, dolent, vel non morantur: si verò leuius, quando mouentur tantum: atque hoc pertinet ad loci affecti dignotionem: sicut & illud, spiritum minus frequentem esse dolore hypochondria obsidente, quàm si in his, quæ cum thorace coniuncta sunt, doloris causa contineretur. Sic Hippocrates in historia Scopi ipsum habuisse scribit spiritum εσπορικόν subdensum potius, quàm densum, quodd hypochondria affecta essent. Nam si thorax doluisset, spiritus fuisset absolutè densus. Doloris autem causæ varix sunt, inflammatio, erysipelas, vlcus abscessus, inæqualis intemperies, crudus flatuosusque spiritus, qui cohibitus partes ambientes distendit, aut violenter erumpens, dolorem infert. Præterea calidi & acris, aut frigidi & lenti humoris abundantia similiter distendens, aut vi erumpens. Sic tertio de dyspnœa Galenus omnem frequentem spiritum gigni scribit vel à dolore, vel ab angustia, vel à caloris copia. In postremo apparent velocitas pulsus cum frequentia, & efflatio in expirando. In primo percipitur dolor aliquis: in secundo stertor quidam & orthopnœa. Nam omnibus propter angustiam aut sputi retentionem difficili spiratione laborantibus non solum parua respiratio editur, sed etiam duo necessaria symptomata accedunt, orthopnœa, & sonus quidam ac strepitus, qui stertendo fit, atque Hippocrati dicitur aliàs nomine σίγχοις ἢ σίγχις: aliàs αἰγχοις. alibi vtrumque coniungit. Sic quinto Epidemion, cum Hippocrates æger in solum luctans cecidisset, ab aduersario incumbente pressus, atque inde postridie febricitasset, cum spiritu denso, tussis arida, & pectoris ac dorsi dolore, Medici peripneumonicum putarunt, Hippocrates negat, quia stertorem non habuit, quæ nota est peripneumoniæ non fuisse.

1. Epid.

XX XV.

Μείγα δὲ καὶ διὰ πολλῶν παραφροσύνων ἢ σπασμῶν.

Magnus autem & rarus delirium vel conuulsionem significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ σίγχι πολλῶν καὶ παραφροσύνων δὲ αἰσῶν. Ac rectè quidem σπασμῶν omisit. Eiusmodi enim respiratio sine conuulsione, & conuulsio sine eo spiritu esse potest. Est autem delirii signum proprium magnus & rarus, ut conuulsionis offensus spiritus. Sed ambiguum est πνεῦμα μέγα, magna spiratio. Magna quidem, cum incitante usu, quia videlicet calor motus exæstuat, & magna vis est expurgandæ fuliginis: quia robusta virtus multum excitat thoracem, & hic liberè sese amplificat, quæ propriè magna respiratio est, quæ à thoracis motu, quia ampliter distenditur, respirando colligitur. Aliter μέγα πολὺ multum, quia videlicet semel plurimum trahitur spiritus, & vicissim plurimum excluditur. Atque

ut hic multum ampliter moueatur thorax, quia tamen inspirando & expirando plurimum spiritus introducit, plurimus vapor excluditur, μέγα πνεῦμα magis appellatur. Qua ratione magnus spiritus phreniticorum & delirantium intelligitur, quem plenius expressit libro πρὶ τῶν πρὸς παθῶν, ἀναπνεῶν πολλὸν πνεῦμα, ἄθροον, respirans multum semel, atque vniuersum spiritum. μέγα quoque μακρόν, hoc est longum dixit in Epidemiis ἐν τῇ πρώτῃ σιωπῇ χασμέων μακρόπνευς, Continuarum oscitationum remedium longa spiratio, hoc est, magna & rara. Sic enim μακρόπνευς à Galeno intelligitur. In oscitantibus longa est respiratio, quæ longiore tempore perdurat, tum inspiratio, tum ea magis, expiratio: ac diutius cohibita anima, ut intermitat respiratio, quod accidit iis, qui cum defixa mente intentis oculis aliquid intuentur, quasi respirationis immemores, tandem excitari usu atque necessitate longiorem spiritum trahunt, excluduntque. Quæ profectò respirandi forma non alia est, quàm phreniticorum, qui intervallis magnum respirant, & longum. Hoc autem quia in motu & quiete tali est: in motu quidem magnum, in quiete rarum includit. At oritur dubitatio, an eiusmodi spiritus sit proprium atque inseparabile signum delirii. Ac proprium quidem esse constat, proprium quidem καὶ ἐπὶ θάλασσαν, nec hoc simpliciter, sed, ut aiunt, μετὰ διορισμὸν, id quod ad rationem signorum, & inde iudicium maximè pertinet. Ut enim in ratione necessariorum quædam necessitas est simplex: quædam ἢ ἐπὶ θάλασσαν: quædam αὐτὴν διορισμὸν: quædam μετὰ διορισμὸν: sic in signis ex quibus differentiarum demonstratio- num διορισμὸν, & ὅτι ἐστὶν: & earum, quæ θεμελιώδεις reperiuntur. Id intelligas exem- plis in iis, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ, demonstrationes, & necessitas simplex, æterna, immutabilis: in mathematicis ἢ ἐπὶ θάλασσαν. Ex iis enim, quæ nō sunt, sed ponuntur esse, demonstrationes conficiuntur. In rebus caducis, etiam si res sunt, tamen neque sunt æternæ, neque immutabiles: atque ideo in his non scientia simplex, sed tamen umbra, quia & simulachrum scientiæ, atque adeo sola opinio est. In signis similis ratio est, quæ ab homine captantur de ventis, de mutationibus temporū & even- tis rerum. In quibus tamen, ut res ferunt, alia necessaria & propria. Natura enim orationum, naturam rerum sequitur, de quibus suscipiuntur. Itaque gratia exem- pli, spiritus rarus & magnus signum est ambiguum, & non propinquum conuul- sionis, quia posito eo signo conuulsio sequi & non sequi potest: non propinquum, quia primum indicat affectam mentem, deinde sedem eius, quæ cum sit nervorum principium, metus est, ut ne ante afficiatur, & affecta conuuellatur. Delirii verò proprium signum est, sed καὶ ἐπὶ θάλασσαν ἢ μετὰ διορισμὸν. καὶ ἐπὶ θάλασσαν, quia tem- porarium hoc est, neque esse necesse est, sed si est, delirium est, idque μετὰ διορισ- μὸν, adhibita distinctione, siquidem vi morbi, non quia consilio medici aut ægri arbitrio, anima diutius cohibita contra singultum, oscitationem, & internam à flatibus perturbationem eiusmodi sit spiritus, aut quia ægro cogitabundo, tristi imaginatione, aut alia re alius occupato. Et rursus proprium non est, quia posito delirio hoc respirationis genus sequatur. Multi enim delirantium aliter respirant, sed quia adhibita priore distinctione si æger ita respirat, idem delirat. An autem sit inseparabile, id quidem ambiguum est: inseparabile quidē, quia tamen delirii signū est, & ideo à delirio separari non potest, quanquam delirium sine eo est. Itaque ea ratione à delirio inseparabile: delirium verò ab eo separari potest: quomodo pro- prii ratio est apud Philosophos, quod soli quidem, non omni tamen, neque sem- per conuenit. Hoc ego dico, quia Galenus libro secundo de difficultate respirandi proprium quidem, sed non inseparabile signum delirii contendit. In Protrhetico ἰδίον, inquit, ἢ ἀχώριστον σημεῖον τῆς θανάτου. An autem mortem denunciet, ex Epid. intelligas. Sileno ergo ἐξ ἀρχῆς & ὅτε τέλειος πνεῦμα μέγα ἀραιόν, obiit unde- cimo inflammato diaphragmate, neque inde conuulsio. Philisco, qui sexto obiit, lie- ne inflammato πνεῦμα ὅτε τέλειος ὅσπερ ἀνακαλυμμένη ἀραιόν μέγα, neque hinc conuulsio, sed vehemens delirium. Dromadæ uxori πνεῦμα μέγα ἀραιόν, delira- uit hæc, ac tandem conuulsa sexto obiit. Idem uxori Dealcis πνεῦμα ἀραιόν μέγα ὅτε χρόνιον, & πάλιν βραχυπνὸς, mortua vigesimo primo sine conuulsione. In phre- nitico adolescente πνεῦμα μέγα ἀραιόν ἢ ὅτε χρόνιον vigesimo quarto obiit non con- uulsus.

nulsus. Hæc autem ut intelligas ab eo genere respirationis delirium & phrenitidem mortem quoque excitari, non conuulsionem. Mortis autem non meminit hoc loco, neque in Prognostico. In Aphorismis autem ἐκείνοις ὅτι πνεῦμα μὴ ἀλάττειται δύσπνοια γίνεται ἢ πρὸς φρεσὶν θάνατον. δύσπνοια Philotheus raro & magno spiritu, quanquam & alia genera sunt respirationis, quæ iuncta delirio nihilominus periculosa sunt, aut certè periculosiora, de quibus postea. Solet autem Hippocrates aliquando scribere μέγα πνεῦμα ἀραιὸν in Dealcis vxore, Sileno, & Philisco: nonnumquam loco vocis ἀραιὸν, ὅτι πολλὸν χρόνον scribit, ut in Prognostico: nonnumquam solum ὅτι πολλὸν, ut hoc loco: interdum ὅτι χρόνον addit, vel ὅτι πολλὸν χρόνον, atque hoc ἡ ἐπίστασις, quasi ὅτι καὶ πολλὸν χρόνον, quia videlicet non solum rara est respiratio, sed quies admodum longa est, & tardius redit respirationis motus. In Dealcis vxore & adolescente ἀραιὸν μέγα ὅτι χρόνον.

DESID. IACOTII COMMENT.

Magna & rara respiratio sine distinctione vnam tantum dispositionem ostendit. Verum ad magnitudinis diagnosis distinctione est opus. Nam cum duobus modis magna dici queat: vel propter dilatationis thoracis magnitudinem; vel propter inspirati aeris copiam, priore modo magna & rara esse potest nulla significatione delirii. Nam quibus vel tumor, vel angustia sine flammeo calore spiritalibus membris insidet, in his thoracis quidem dilatatio maxima est: id verò, quod inspiratur, non solum dilatationem proportionem non assequitur, verum etiā minus, quàm secundum naturam inspirari solet, attrahitur. Meatum autem angustiam illam multa efficere possunt, ut angina, copiosa defusio pulmonis artérias opplens, tuberculum durum pulmonis, suppuratio, & similia. Præterea propter virium imbecillitatem hoc etiam modo magna sit respiratio omnibus agentibus musculis. Monet ergo Galenus animaduertendum esse diligenter, ne aliquando in hac decipiamur, putantes magnam esse, quæ reuera magna non est. Itaque ne homonymia errorem pariat, sublimem vocari ab Hippocrate scribit, quia in ipsa sublimes etiam musculus pectoris operantur, qui thoracem & scapulas plurimum attollunt, licet aer non multus ingrediatur. Posteriores verò modo reuera magna est, quia plurimus spiritus trahitur sine obstructione, aut angustia, & sine virium magna imbecillitate. Itaque constat magnum spiritum pro multo dici. Adde dum etiam, hanc posteriorem magnitudinem bifariam fieri posse, vel sine superiorum musculorum actione: vel ipsa quoque concurrente. Nam plerumque intercostales muscoli, vnà cum septo, ad multam thoracis eleuationem, qua multus spiritus alliciat, superiorum musculorum auxilio non indigent. Cum ergo tribus de causis thorax plurimum distendatur, aut quia augetur calor viribus constantibus: aut quia angustia impedimento est, ne multus aer subeat: aut quia vires deficiunt, ut imminente morte, prima thoracem dilatate maxime potest: secunda minus: tertia minimum, licet operentur omnes muscoli. Ob idque hæc spiratio etiam maior apparet, quàm sit, quia non amplius septum tenditur, quantum ante solebat, in cuius subsidium naturæ instinctu intercostales & sublimes veniunt. Omnium deterrima, in qua iunguntur omnes causæ, ut in pulmonia, calor, angustia, infirmitas. Quod si ad veram magnitudinem cum distentione pectoris, & multo aeris ingressu accedat raritas, quæ ad quietem pertinet, ut illa ad motum, certissimum est magni delirii aut præsentis, aut iam iam adfuturi argumentum, nec quicquid aliud significare potest. Raritas enim hæc solius obliuionis affectus est, non oppressionis, quia aucto usu & liberis instrumentis sola mens in vitio est. Quoniam enim animalis facultatis opus est respiratio, qui delirant, in ea deficiunt non secus, quàm in reliquis functionibus arbitrariis propter occupationem in spectris obliuione detenti. Sic mingere, bibere, deicere longo tempore cessant, quia obliuiscuntur, aut non apprehendunt impressionem in sensibus factam. Aucta ergo necessitate cum iam valde urgentur, exercent animales operationes ex longis intervalis, ideo magnas: inter quas respiratio numeratur. Quando autem hanc dicimus proprium esse signum delirii, ita intelligendum est, ut proprium duplex distinguatur.

Vnum

4. de locis aff.
sect. cap. 8.

ibidem.

Vnum quidem, quod necessario rem significatam sequitur, nec ab ea separari potest quia, ut Philosophi vulgo loquuntur, formale est ut ratio in homine: alterum, quod necessario quidem rem significat, non tamen necessario sequitur, quia accidens proprium est, ut architectum esse. Hoc tantum posteriore modo magna & rara spiratio lignum proprium est delirii. Nam cui ipsa inest, is necessario delirat, non contra. Neque enim necesse est, ut omnes magnum & rarum spiritum ducant, qui delirant. Cuius rei causa est, quia complicari alius affectus potest delirio maior in deprauando spirandi ordine, ut caloris extinctio, aut angustia in spiritualibus membris, aut dolor. Exempli causa, si solum delirium urget, spiritus magnus est & rarus: si solus dolor, parvus & frequens. At cum utraque simul concurrunt, minus à maiore superatur. Nam si dolor superat, obscura est mutatio, quam delirium asferre solet, & contra. Delirium enim vitare non potest mutationem à dolore illatam, nisi vehemens admodum sit, dolor vero parvus & obscurus. Vehementior autem dolor mutationem à delirio fieri solitam vincit. Sic Hippocrates in Epidemias scribit, Nicostrati uxori spiritum paruum ac densum fuisse. Id enim apponit, quod cum illa deliraret, magnum & raro spirare debuerit. Quamquam enim caput ipsum afficeretur (nam & desipuit parum, & ceruix, os ac nares peruersa atque conuulsa sunt) maiorem tamen affectum patiebatur circa regionem hepatis. Ex eo enim quod cibus intus conclusus retineretur ad decimum usque diem, & etuorum speciem vrinx sedimentum referret, colligit Galenus non paruum fuisse in hepate phlegmonem, quæ, utpote multo superior delirio & affectibus capitis respirationem modo sibi proprio ac peculiari immutauit, præsertim cum non ita magnum delirium urgeret. Num vero conuulsio quoque ex hac respirationis differentia significetur, limitatione eget, ut affirmetur. Sine febre enim magna propter dilatationem thoracis, & rara, vel potius intermittens propter oppressum cerebrum conuulsionis & apoplexiæ nota est, in cuius prima differentia parum impeditur spirandi ordo, ut etiam deuorare cibum ægri possint: in secunda intermittitur, sed sine magna violentia: in tertia & violentissima est, & intermittens: in quarta simul cum vita planè intercipitur. In febre vero neque necessario, neque semper is spiritus conuulsionem ostendit, sed aliquando, nimirum in phrenitide vehementi, cui conuulsio superuenire solet. Quod si raritas cum paruitate coniungatur, calor natiuus extinctioni proximus est, de quo agitur Aphorismo sequente.

4. Epid.

2. de dyspnœa.

XXXVI.

Ψυχὸν μὲν θανάσιμον.

Et spiritus quidem frigidus lethalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico *Ψυχὸν δὲ ἐκπνέον ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ τὸ σῶμα τῷ ἀλεθρίῳ κάρτα ἡδὲ γινέσθαι.* Ex naribus quidem, quæ viæ sunt respirationis peculiaris spiritus animalis ex ore, qua respiratio fit communis confirmando calori natiuo vitæque spiritui, & nutriendo animali. Vtroque igitur spiritu extincto, quæ spes salutis esse potest? Nec certè *θανέσιμον* lethale solum est, sed *κάρτα ἡδὲ*. Vox *ἡδὲ* additur, quia mors in foribus est, & iam iam æger moriturus sit. *κάρτα* verò vox Ionica, quæ quum additur, firmitatem fidemque iudicii adauget. *Ψυχὸν* autem dicit pro parua & rara respiratione, quia videlicet frigiditas sensui magis patet, quàm paruitas & raritas. Hinc ergo præsens exitium denunciandum est. Notauit hoc genus respirationis in Dealcis uxore, καὶ πάλιν *βραχύπν*, quia videlicet parum attolleretur thorax, paucum & inspiraret & expiraret: idque longioribus interuallis, quæ reuera *βραχύπνοια* est, quamquam ægra illa post breuem spiritum dies vixit septem. *βραχύπν* enim decimoquarto, obiit vigesimo primo: & Pythion secundo *βραχύπν*, obiit decimo. Iam secundo die hic *βραχύπν* à putrido calore sic affecto eo, qui natiuus dicitur, ut prope extingueretur: octauo *πνῦμα λεπτόν καὶ μωβόν*, spiritus tenuis & imminutus, quia videlicet ad extinctionem maiorem vitalem

vitali potestate declinante paucus iam semel spiritus trahebatur excludebatúrque, idque longioribus intervallis. Contingit ergo ea respiratio febrili calore in exhalationem dissoluto, nativo verò malignitate febris relicto adeo imbecillo, ut non ita egeat refrigeratione, quod in quibusdam moribundis sic apparet, ut vix intelligas an respiret xger.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hippocrates in Prognostico pro raro & parvo spiritu frigidum dixit, cumque solum perniciosum esse affirmavit. Ut enim magnus & frequens nimium calorem ostendit, atque idem est calidum dicere, quodd magnum & frequentem: sic parvus & rarus non alius est, quam frigidus. Quia tamen frigus facilius admota manu percipitur, quam raritas & parvitas visu, continetque frigidus spiritus causam, propter quam perniciosus est, ideo frigidum dicere maluit Hippocrates, quam parvum & rarum. Tamen si enim alix dyspnœe differentia periculo non carent: nusquam tamen tam certò, quam hæc, perniciosæ sunt, quoniam constat permultos è delirio, pectoris angustia, dolore, calore immodico, & similibus evadere: è frigido spiritu neminem. Tria ergo signa sunt certissima non solum mortis, sed mortis præsentis, frigida naribus & ore exspiratio: pinnarum nasi motus: & pectoris prolapsus, quorum causas & vires hic annotare ad præsagium non erit inutile. Primum instrumentorum respirationi inserviētium & cordis frigus denunciat in acutis per extinctionem caloris nativi, & humidi primigenij ipsius cordis consumptionem à marasmo, quem Galenus vocat *παραφυγῆν*. Nam marcescente vita, nativa cordis temperies in frigidam mutatur, subtracto ab vrente calore humido: ob idque in Prognostico addidit *κάρτα*, quod vim augendi habet, & *ἡδύ*, quia ad extrema ventum est. Per marasum verò *συκοπνῶδῆν*, aut cum, qui *γῆρας πρὸς φύσιν* dicitur, hunc spiritum iam lethalem esse non est necesse: nec in morbis longis, veteri præfocatione, interceptione spiritus, quæ viris etiam (tamen si rarò) contingere potest, nec in principiis quarundam accessionum. Cum enim perfrigerationis duplex sit differentia: una ab extinctione caloris insiti ipsius cordis: altera perfrigeratis partibus circa cor & pulmonem, vel etiam perfrigerato toto corpore in morbis quibusdam absque febre: illa semper lethalis est, hæc minimè. Idem enim cordi evenire solet, quod igni ac flammæ, quæ vel omni materia cōsumpta marcescit, ut spiritus in acutis: vel multis viridibus lignis superiniectis suffocari periclitatur, sæpius tamen ea vincit, ut spiritus aliis in morbis perfrigeratus. Proinde Hippocrates alibi addit in acutis, & sexto Epidemiā post eiusmodi symptoma, aliud ægro iam moriente superuenire scribit, nimirum vaporis calidi per cutem effluuium, qui admota manu percipitur. Signa enim (ait) mortifera per cutem vapor calidus, si naris frigidum spiritum prius reddiderit. Etenim in frigida intemperie cordis, & pituitosis crassisque humoribus nullus talis vapor effluit ante mortem, sed sudores multi cum syncope propter redundantes in corpore humores effunduntur. At quibus febris acuta caloris *ῥίγνους* antecedit, eiusque causa est, quia cordis corpus torrefaciendo tandem perfrigerationem inuexit, pro sudoribus vapor calidus, si quis tetigerit, perspirare videbitur, non omni quidem morbi tempore, sed in progressu, cure iam refrigerata, per quam euacuatur halituosa substantia, ab vrente febre, cum tenuarentur humores, collecta. Ob eamque causam hoc signum, non modò mortem, sed & mortis modum, & tempus etiam eiusdem perspicuè præmonstrat, si hæc tria mutuo sibi succedant, febris vrens, experitio frigida cum raritate, & vapor in cute calidus. Pinnarum autem nasi motio, quæ etiam coniungi solet, duplicem habet generationem. Aut enim superuenit ebulliente intra pectus calore propter validum aeris tractum, ut in equis ex cursu anhelantibus, & hominibus ira percitis, in quibus facta vehemēti spirituum & caloris agitatione veluti consequutione quadam hæc alæ moveri videntur, quod per se lethale non est, nisi in convulsione, sed nec *ἡδύ*, aut *κάρτα*. Aut eiusmodi symptoma in acutis ad absolutam virium infirmitatem sequitur. Progresso enim ad deterius morbo, nec iam septo ad respirandum

6. Epid. sect. 4

in aliquo

dum sufficiente accedunt musculi intercostales, & si ne hi quidem sufficiant vsui, conatusque anhelandi ad extremum perueniant, cartilagine illæ à natura tandem diducuntur, non quòd per has motas amplior aër trahatur, quàm per immotas: sed quia emoriens natura, quasi ita plus aëris intra pectus receptura esset, nares contrahit, haud secus atque nonnulli morti proximi hiare conspiciuntur. Collapsus verò pectoris, vel repentinus casus, quando videlicet non amplius, vt ante, paulatim demittitur, sed acervatim totus thorax collabitur, proportionem respondet prolapsui corporis ad pedes, qui fit ægrotante facultate motrice. Thorax enim tensionem, quam ante circa inspirationes simul cum septo transverso obrinuit, omnem acervatim deponit, tanquam repente mortificatus.

X X X V I I.

Θανάσιμος ὁ καὶ πυρετώδης καὶ λιγνυῶδης πνεῦμα ἥσσον ὁ τῷ ψυχρῷ.

Lethalis autem est & febrilis, & fuliginosus: verum minus quàm frigidus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Opponit æstuosum & acris fuliginis instar commordentem spiritum ei qui frigidus est. Id autem fit, quia intus lateat incendium, quòd non ita liberè effumeret, sed cohibitum diutius incandescat. Quid ergo inde expectes, quàm extinctionem infiti caloris & spiritus? Extinguetur autem ab incumbente hoste, qui iam vitæ præsidia occupat fontem vitalis spiritus & caloris. Hinc quoque animalem spiritum laborare oportet interceptis viis, vastato commeatu, vnde nutriatur. Inspirato enim aëre & vitali spiritu nutritur. Inspiratus aër occurrente fuligine corrumpitur, vtraque verò ratione vita extinguitur. Ac profectò videtur hac ratione magnum frequentemque spiritum intelligere. Constat enim aucta multum caliditate maiorem incurrere necessitatem, tum inspirationis, tum expirationis. At hinc auctæ multum caliditatis signum est, quòd expirat ignem & fuliginosum. Itaque integra virtute liberis instrumentis magna, celer, & frequens erit respiratio, aut certe celer & magna. ἥσσον δὲ τῷ ψυχρῷ. Nondum enim extinctus calor est, quod cum accidit, desperatio est. Facilius enim extinguetur incendium, quàm extinctis calor natiuus quasi rediuius ad vitam reuocetur. Et omne frigidum morti vicinius est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aliam difficilis spirationis differentiam comprehendit, quā interdum etiam calidam vocat, vt superiorem frigidam. In hac & plurimus spiritus trahitur, & ingens copia fuliginis calidæ ac feruentis ab ore & naribus efflatur, propter quam spiratio simul & frequens est, & magna. Illud voce πυρετώδης expressit: hoc verò voce λιγνυῶδης. πυρετώδης enim dixit, quod in Epidemiis, καυσώδης, cum ita scribit, Si venula sanguinis multitudine calidior fuerit, contrahit quidem causodes, & statim excernit. Et quibus pingue quidem, bilis flava: quibus verò sanguis, atra. Vbi Hippocrates scribente Galeno, in febribus spirationis vsum demonstrat, nomine spirationis complexus non solum eam, quæ fit per expirationem ex ore: sed etiam διαπνοήν, & spiritus delationem per totum corpus ex arteriis ad exteriora. Etenim vena (quæ & arteriam significat) sanguinis copia incalescens καυσώδης, aut πυρετώδης contrahit, ac statim excernit λιγνυῶδης. Nam causodes vocat, quod ex immodico calore genitum est, quòdque veluti fuligo quædam est humoris accensi ac vehementius æstuantis. Hoc autem quia temperamento calidum est, & substantia tenue, faciliè excernitur. Cum enim à calore præsertim extraneo & immodico fuliginosum excrementum in sanguine necessariò generetur, natura sagax ita eius excretioni prouidit, vt è corde quidem per expirationem: ex toto verò

to verò corpore per arteriarum contractionem excluderetur. Ad huius autem excrementi generationem aptissima est bilis tum flava, tum atra. Quò fit, ut magna fiat inspiratio frigidi aëris, & fuliginis exustæ longa expiratio in febribus ardentibus. Vbi autem magnopere increfcit hoc symptoma, putredinis humorum, caloris in corde ac pulmone acerrimi, & malignitatis febris signum est manifestum. Nam propter calorem intus feruentem magna fit inspiratio, qualis est *πυρετα δ' ας*, aëris trahendi causa, quo incendium in corde conceptum aliqua ratione temperari queat, pectus in omnem dimensionem distenditur. Propter verò fuliginum ex eodem calore, & humorum vitione abundantiam expiratio longa succedit, *καὶ λιγυρῶδες*, cum feruente efflatione. Præterea addidit *λιγυρῶδες*, quia in expirando certius colligitur caloris excessus, quàm in inspirando, quoniam vbi multum & confertim (quod est exsufflando) expiratur, colligitur necessariò exustarum fuliginum aceruus, solius excellentis caloris soboles. Multa verò inspiratio potest & ex aucto calore, & ex imminuto spiritu oriri, ut in his, qui laboribus & exercitiis fracti sunt. Mortiferum autem signum esse ex eo intelligimus, quòd focum febris circa thoracem latere ostendat, & nobilia viscera vti tum à calore febrili & maligno, tum à fuliginum copia, à quibus retentis natiuus calor magis periclitatur, quàm à frigidi aëris inopia. Ob eam etiam causam cum expiratione coniungitur vehemens efflatio, non autem cum inspiratione, ut in his, qui præfocantur, obseruare licet. Hi enim suffocatis spiritibus & exustis à retenta fuligine, quàm maximè fieri potest, expirare conantur. Quocirca Galenus scribit etiam extra febrem ex vehementi expiratione copiam caloris extranei significari magis quàm natiui, quoniam natiuus auctus exigit plurimam inspirationem, qua alatur: extraneus verò purgationem, quæ expirando peragitur. Nec enim natiuus, eo modo, quo extraneus, exurit. Cùm ergo magna spiratio tribus ex causis originem ducat, & hæc magna sit, duo separant calorem igneum à reliquis duabus causis, fuliginum exitus inter expirandum aspectabilis, aut admota manu perceptus: & pulsus cum celeritate frequens. Neque enim qui ita affecti sunt, ex pectoris obstructione, aut virium infirmitate per caloris extinctionem laborant. Nam in his spiritus, qui ex ore & naribus efflatur, frigidus est: in illis non exustus. Quòd autem subdit, hunc spiritum minus lethalem esse, quàm frigidum, ex eo perspicuum est, quòd mutatio adhuc in via est, ut vulgò Philosophi loquuntur, ad marasimum *πρὸς φευγὴν*. Nam apparente frigida expiratione alteratum iam est, atque adeo à seipso alienatum cordis temperamentum in calida verò & feruente adhuc est in alterationis tractu. Est & aliud signum huic non absimile ex multis spiritus afflatu per utramque nares, ex quo Hippocrates præfagiendam conuulsionem docet. Nares quoque (inquit) inspiciendæ. Nam si per utramque spiritus æqualiter trahatur, & si multus ex ipsis feratur, conuulsio fieri consuevit. Quæ si fiat, magnus est mortis metus, quam prædicere pulchrum fuerit. In causis, in quibus humor inferiores partes obsidet sine magno in ore ventris & respirationis organo incendio, eiusmodi signa non apparent, quales Hippocrates secundo morborum vulgarium describit.

lib. I. de dys-
spnoea 23.

4. aut.

XXXVIII.

Καὶ τὸ μέγα ἔξω πνεόμενον, μικρὸν δὲ εἴσω, καὶ τὸ μικρὸν ἔξω, μέγα δὲ εἴσω.

Quique foras magnus excluditur, intro paruus redit, & qui foras paruus, intro magnus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NOtauit iam duas oppositiones pulsuum. Primum quidem frequenti & paruo rarum & magnum opposuit: paruo & raro nomine frigidi magnum & frequentem, quod *πυρετα δ' ας καὶ λιγυρῶδες* appellauit. Sic enim febris, quæ febris, proprius est, præsertim vbi acuta & vehemens ea est. Clarius secundo & sexto

Epid. has quatuor differentias respirationis descripsit πνεύματα σμικρὰ πικρὰ: μεγάλα ἀραιὰ: σμικρὰ ἀραιὰ: πνεύματα μεγάλα. A quibus, ut hoc loco magis particulares differentias profequitur, quæ ex altera differentia motus & partibus respirationis deducuntur. Duæ autem sunt partes respirationis, exspiratio, cum spiritus astricto thorace foras excluditur: inspiratio, cum idem intro trahitur thorace ampliato: motus foras, motus intro magnum & paruum. Prima igitur differentia cum magna est exspiratio, parua inspiratio. Cuius rei causa non aliunde petenda est, atque è causis inspirationis & expirationis. Actriplex in genere causa est, anima quæ mouet: instrumenta, quæ animæ mouent: cedunt, musculi videlicet & nerui: postrema causa, sed præcipua incitans vsus. At quum vsus prius sit, seruandum robur vitalis spiritus & caloris insiti, in quibus vita animalis sita est: deinde etiam nutritio spiritus animalis, ut hæc laborabunt magis, ita magis incitabit vsus tum mouentem animam, tum instrumenta, quæ inde ad respirationem moueantur. Et quia ut robur illud conseruetur introducto aëre externo, qui veluti ventulo facto refoveat recreetque spiritum vitalem non solum opus est, sed expurgatione quoque fuliginosi recrementi. Quod si diutius illic moram trahat, violet insitum calorem & spiritum conturbet. Huic exspiratio, illi inspiratio à natura destinata est. Nam ut nutrias corpus optimo & bene succulento cibo, nisi tamen secedat alui, fæces, vrina, fuligo quædam sparsa in corpus, cuius gratia transpirat vniuersum corpus, naturam laborare necesse est. Sic & vitam & animam, nisi ea excrementa partim per os, partim per nares expirent. Sed aliquando magis vrget expirandi, quam inspirandi necessitas, ubi vincit motus foras minor eum, qui intro procedat, siquidem instrumenta libera sint. Læso enim diaphragmate & musculis costalibus internis non ita libera inspiratio. Itaque tum minor intro, maior foras spiratio est, aut contrà externis musculis costarum & abdominis laborantibus pigrior erit exspiratio. Itaque si coeat necessitas expirationis & infirmitas diaphragmatis eorumque musculorum, qui intercedunt costis, maior erit exspiratio, minor inspiratio. Eadem ratione si maior vsus inspirationis, doceatque venter, & exteriores costarum musculi, maior erit inspiratio, exspiratio minor. Hinc ergo intelligas, unde μέγα ἔξω, σμικρὸν εἰσὶν & quod sequitur, καὶ τὸ μικρὸν ἔξω, μέγα δὲ εἰσὶν.

DESID. IACOTII COMMENT.

HActenus è quatuor primis difficilis spirationis coniugationibus præfagia docuit Hippocrates. Non enim plures, quàm quatuor, ex duabus contrariis ori ri possunt. Nam vel spiritus paruus est, & frequens, ut in dolore: vel paruus & rarus, ut imminente morte ab extinctione: vel magnus & frequens in vehementi incendio cordis & pulmonis: vel magnus & rarus in delirio. Sunt & aliæ differentie, in quibus exspiratio cum inspiratione comparatur, de quibus agitur modò. Differunt autem à superioribus, quod in illis tota spirandi functio consideratur secundum magnitudinem, paruitatem, frequentiam, & raritatem. Hic verò partes spirationis conferuntur inter se: inspiratio videlicet, quam sequi diximus ad cordis & pulmonis calorem: & exspiratio, quæ aut sola, aut cum efflatione fuliginum ex eodem calore abundantiam expurgat. Cum ergo actio ita composita sit ex spiritus intra, & extra meatu, extra magnus est, qui multus expiratur: intro paruus, qui paucus inspirando trahitur, & contrà. Est autem opus multa inspiratione tum in magnis exercitiis ac febribus ardentibus: tum in his, quibus organa respirationis angustia laborant: expiratione verò in copiosis excrementis fuliginosis. Quocirca in somno exspiratio inspiratione maior est ac celerior: semperque vsus & necessitas aliàs inspirare aliàs expirare multum & confertim cogunt. Exempli causa, si parua & tarda sit inspiratio, exspiratio verò magna & velox, calorem imminutum dicemus: autum verò fuliginosum excrementum. Si contrà fiat, contrarium affirmabimus. Intelligendum autem est coniunctas hoc modo differentias à simplicibus nihil diuersum significare: quoniam vtraque suam seorsim significationem veram retinet. Ut si parua & tarda sit inspiratio, calor natiuus imminutus indicatur. Quod si etiam exspiratio eodem modo se habeat, idem adhuc significatur: sin verò magna sit & velox

velox, natiuus quidem calor, ut prius, imminutus est: verum præter hæc fuliginosa excrementa redundant. In Prognostico has differentias prætermisit, ac tres tantum recensuit, nempe spiritum frequentem: magnum rarum: & frigidum. Quod fecisse videtur tum propter sibi propriam ac familiarem breuitatem: tum propter peculiarem quandam animi altitudinem, qua quæ aliis nota sunt, præterire solet: tum vero propter exactam horum omnium in aliis libris explicationem.

XXXIX.

Κάκιστον δὲ καὶ πλησίον θανάτου, καὶ τὸ ἐκτείνον ἐχθροῦ γὰρ, ἔσθ' ἀμυνον.
Pessimus autem est morti propinquus, extendens, vrgens, est obscurus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eκτείνον quid significet, parum constat. Nam si tardantem interpretamur, qui fiat, ut iam proximam mortem denunciet, ut nec κατεπείγων, si celerem spirationem significat. Itaque quoniam nos docuit experientia, vidimus in morbis lethaliibus subinde incidere, aut intervallis extensum spiritum, qualis est eorum, qui morrote aliquo pressi integra quoque valetudine longa productaque edunt suspiria. At in morbis vulgus rude, ubi eam respirationem audiunt, ad latentem animi ægritudinem, non morbum referre solent. Longus is est & protensus spiritus. Atque idem fortasse respirationi, quæ in Aphorismis κλυθμώδης ἀναπνοή, luctuosa respiratio dicitur, quanquam de offensante spiritu interpretatur Galenus. Sed nihil repugnat in ea respiratione, quæ luctuosa dicitur, & spiritum offendere, & protendi. Lugentibus enim utrumque accidit. Ac vrgente luctu magis offensat respiratio: consenscente luctu suspiria longa emittuntur. Et si quis diligenter animaduertat, obseruabit in multis moribundis, qui angustia spiritus suffocantur, intercedere aliquando media quædam suspiria, longiorisque protensiones spiritus, quasi natura velit in medio cursu respirare, animamque concitatam tantisper sistere, unde rursus vrgens reuocatur spiratio, qualis in asthma & orthopnoea solet contingere. Frequens enim spiritus, ubi inualefcit magis atque incitatur, in asthma transit. Hæc autem ubi accidunt, concitata vrgenteque respiratione longa suspiria intercidant, reuera in propinquo mors est. Atque ita explicare sententiam Hippocratis iustius, & naturæ rerum euentisque conuenientius esse puto, quam ἐκτείνον βραδύ, τὸ κατεπείγων ταχὺ interpretari. Nam neque velox, neque tardus tam perniciosus est, ut de his pronuntiari κάκιστον ἢ καὶ πλησίον θανάτου debeat. In libro de ratione videtur in acutis προέσσις, vel ut alij, προέσσις πνεύματος de offensante spiritu dici putat Galenus: & inde προστάμνα πνεύματα ὑποπνέμενα καὶ προπνέοντα intercisæ & offendentiæ, de quibus paulò post. ἀμυνον. Quod solet oculis attribui, iam assignat respirationi. Est autem πνέυμα ἀμυνον, vel quod prius θελεδον, vel quod ἀσθενον dixit in Epidemiis. Est autem ἀσθενον, quod vsque adeo paruum est, ut vix appareat, iam accedens ad intercisam respirationem, quam ἀπνοίαν appellant. Id quibusdam vteri suffocationibus, deliquis animi, & interdum moribundis accidit, ut quia ægri non respirant, de vita & morte quæstio habeatur, donec edito suspirio, aut redeunte spiritu viuere intelligantur. Quid autem πνέυμα θελεδον prius expositum est.

6. Aph. 34.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc differentia alterius tantum partis respirationis propriæ sunt, si ad morum referantur, cuius propria est velocitas aut tarditas, quemadmodum magnitudo eius, quod mouetur. Itaque si quis animum attendat ad differentias difficultatis spirationis, rectè, ut Galenus, per spiritum extendentem, tardum: per vrgentem, velocem intelliget. Sin ad præsagium, nulla ex his mortis aut salutis certa prænotio

simpliciter sumi potest. Etenim per se velocitas & tarditas respirationis nihil certi significant. Semper enim aut parvitatem, aut magnitudinem coniunctam habent, quæ cum frequentia & raritate, quantum satis est, significant, tametsi nulla velocitatis, aut tarditatis habeatur ratio. Proinde sat est, quid velocitas & tarditas significant, cognoscere. Illa enim usum urgere: hæc virtutem imminui testatur. Velocitas enim tum in pulsu, tum in respiratione oritur, quando usus, aut necessitas augetur: instrumenta sequacia sunt, & virtus valet vel multum, vel quantum sufficit. Nam urgente usu, sed virtute valde infirma, non amplius velox, sed frequens fit motus. Contrà verò, ut tardus sit motus, non omnes contrariæ causæ simul necessariæ sunt, quia interdum duæ sufficiunt, una (quod minimum est) semper requiritur. Vel enim usus non urget: vel virtus nimis infirma est: vel instrumenta affectu aliquo laborant. Ut igitur in febribus calor parum auctus spiritum maiorem facit, non tamen celeriores: plurimum verò auctus, maximum, celerem & frequentem: ita imminutus solus sine aliis causis spiritum inducit minorem paulò, & multò tardiores, imprimis verò rarum. Sin verò calor quidem igneus urgeat, tardus tamen sit admodum spiritus, facultas mouens collabitur, estque signum mortis proximæ. Quod si dolor simpliciter sit citra thoracem, nec inflammatio & ardor urgeant, manifestè tardior erit spiratio: sin urgeant ista, velocior quidem, sed parua admodum, idcircoque frequens etiam fiet. Ex quibus intelligitur ex tarditate cum spiritu frigido in acutis mortem: cum calido animalis facultatis defectum: sine febre acuta, dolorem interiore significari. Sola tarditas innoxia resolutio calore febrili, facultate valida, & instrumentis integris. Idem iudicium de celeritate, quam non est necesse lethalem esse, nisi in his, qui præfocantur. In omnibus enim febribus, modò absit impedimentum, respiratio magna est, velox, & frequens. Vbi verò calor natius extinguitur, contrario modo se habet. Caloris enim refrigeratio spiritum producit paruum, tardum & rarum. Aut igitur celeritas cum magnitudine coniuncta est, qualis omni febre, quatenus febris, communis est: aut cum paruitate & frequentia: quomodo phlegmonem ostendit, vel obstructionem, indurationem, compressionem, vel angustiam quamlibet siue internam, siue externam, ut cum thorax à vicinis partibus tumentibus, ventre, hepate, splene, colo opprimatur. Ut enim solus dolor paruum, tardum, ac frequentem spiritum facit, sic calor simul ac dolor, ut in phlegmone, paruum, frequentem, ac celerem. Densior enim est illo, qui fit à solo calore, & aliquantò celerior: magnitudo verò plurimum remissa est, quia cum ad usum non sufficiat, utpote minor iustò, celeritas accedit: quæ si nondum satisfaciat, frequentia adiungitur tam in pulsu, quam in respiratione. Angustia nanque, vndeunque sit, parui spiritus causa continens est. In subsidium paruitatis frequentia & celeritas accedunt, ut in pulmonicis affectibus, vnde præfocationis metus est. Atque hoc modo neque tarditas, neque velocitas mortem præsentem significant, nisi aliæ differentiæ cōiungantur. Sapius ergo fuerit vel Hollerij interpretatione recipere: vel differentiæ respirationis hic intelligere, quæ in morientibus variè cernuntur. Nam interdum extendens apparet, ut in conuulsis & apoplecticis: interdum urgens, qualis est sublimis moribundis ab angustia, vel infirmitate virium: interdum obscura extincto iam calore nativo. πνέσμα enim ἀμικρὸν rectius dicetur ἄσχυρον, quam θολαῖον, de quo alibi dictum est. Talem esse paruum spiritum docet Hippocrates sexto Epid. Quia enim parvus est, ideo non apparet, ut in syncope frigida: & præfocatione vteri. De quo sic Hippocrates, Et spiritus tabescentibus obscuri mali, & non parientibus, & quicunque alij tales ab eadem constitutione. Mulieres enim, quæ non pariunt, quia non conuenienter purgantur, sæpe spiritus interceptione prehendantur, ut & quæ diutius viduæ manserunt. Sed ne hoc quidem modo spiritus obscurus proximæ mortis signum est, nisi in febre acuta per marasimum πνέσμα. Nam sola pulsatio in morbis frigidis aliquandiu vitam tueri potest, nullo etiam respirationis indicio, quem affectum apnoeam vocant, siue spiratio præ exiguitate lateat, ut Galenus scribit libro primo de dyspnœa: siue solus pulsus sit à vita inseparabilis, non respiratio, ut voluit sexto de locis affectis. Neque enim

nim viuerent, si in totum periret cordis & arteriarum motus, ait in libro de differentiis pulsum. Quare prudenter tales aliquandiu seruantur propter eos, qui domum ex sepulchro relati sunt, aut ex tumultu auditi, quorum exempla non solum leguntur apud Valerium maximum, & Plinium, sed etiam nostris temporibus visa sunt.

XL

Καὶ διπλὴ εἶσιν ἐπανέκλησις, ὅποιον ἐπεσιπνέουσιν.

Et duplex intro reuocatio, qualis superinspirantibus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HOC genus respirationis cognosci potest in plorantibus pueris, quibus in mediis lachrymis & querelis ingeminat inspiratio. Quod & singultientibus, ubi malum vrget, interdum accidit. Huic respirationi contraria est, quæ offensans foras appellatur, πνέυμα πρὸς κνήσιν ἔξω. Sic enim Gale. libro de ratione vietus in acutis. Τούτῳ δὲ πνέματι φάσιν ὅτι ἐπὶ δούτερον καὶ ἐντὺ βιβλίου τῶν ἐπιδαιμόνων αὐτὸς διαλθεῖν ἔπυν διπλῶν ἄσθμα ἐπανέκλησιν οἷον ἐπνεύσεις. Quamquam in quibusdam codicibus ἂν ἐπνεύσει, in aliis ἐπιπνέσει: optimè verò ἐπεπνέσει, quasi superinspirantibus, quod est ingeminare inspirationem. Contrarium ergo πνέυμα πρὸς κνήσιν ἔξω τῇ ἔξω φέρεται, ut loquitur Hippocrates, ei respirationi, in qua διπλὴ ἄσθμα ἐπανέκλησις. Vocatur quoque ἀνακαλύμενον πνέυμα voce ambigua. Nam magno & raro spiritui videtur accommodare Hippocrates in Philisco, τούτῳ πνέυμα δὲ τίλει ἄσθμα ἀνακαλύμενον ἀραιὸν μέγα. Huic ad finem vsque spiritus veluti reuocanti, rarus magnus. Nam veluti ab obliuione reuocata memoria respirandi, qui sine respiratione videbatur, semel multum efflat spiritus, & attrahit. Similiter is, qui in re spectanda animam & oculos altius defigunt, aperto ore, suppressio spiritus, ac tandem excitante vsu, atque necessitate respirationis magnam respirationem edunt. Id quoque amantibus accidit, & iis, qui grauioribus cōmentationibus occupantur. Itaque ἀνακαλύμενον Galenus interpretatur ἀναμνηστικὴν, quasi reminiscenti & in memoriam reuocanti vsu spirationis. Aliquando ἀνακαλύμενον πνέυμα idem; atque διπλὴ ἄσθμα ἀνάκλησις. Erit igitur & hæc duplex intro reuocatio, & πρὸς κνήσιν ἔξω τῇ πρὸς κνήσιν ἔξω φέρεται, & offensans in expirando respirationis, utraque quidem ab eadem causa in genere, idemque significans. Quomodo igitur equi respirant imbecilla virtute, infirmis pedibus, & externa quadam causa occurrente, eodem modo spiritus. Sed hic ferè angustia interceptis & inæqualibus viis spiritus & conuulsione spiratio offendit atque reuocatur. Sic enim Galenus δὲ ἡ σινοκρίσις καὶ σπασμὸς γινώσκειται πρὸς κνήσιν καὶ οἷον ἰσχυρὰ δὲ πνέυμα καὶ τὴν ἐπνεύσει. Nec si φεράν ἔξω dicas αἶον, ut quidam legunt, & αἶον κάτω, sententia rerum commutabitur. Et si πρὸς κνήσιν πνέυμα commune facias τῇ ἔξω φέρεται καὶ τῇ ἄσθμα, nec id quidem magni intererit. ἐπιπνέσεις δὲ ἀνωμαλία πνέυμα δὲ in genere dicitur. Elisum spiritum in faucibus Celsus conuertit. Oribasius à materiæ copia & virium imbecillitate, ab acutiori febre. Galenus ex vitio musculorum, qui respirationi seruiunt, ἢ δὲ σπασμὸς δὲ σπασμὸς. Huic generi respirationis pulsus respondet, qui δὲ ἐκρότη δὲ δισκρότη δὲ καλὸν δὲ μοῖον dicitur in Aphorismis, ὅτι τοῖσι πυρετοῖσι πνέυμα πρὸς κνήσιν καὶ σπασμὸν γὰρ σημαίνει. Est enim moderatio quædam motus, & iusta quies expirationis & inspirationis, quæ si violentur, alterque motus anteuertit & quietem interturbat, πρὸς κνήσιν, πρὸς κνήσιν πνέυμα dicitur. Quamquam aliquando infirma virtute siccatis & malè cedentibus instrumentis tremula quædam motio spiritus infirmæque, qua ratione φόνος prius προμῶδες, stridor dentium, micatio frequens palpebrarum, & ἐξ ὧν οὖς oculorum, à quibus manifesta conuulsio sequitur, & ἀνωμαλία spiritus. In Lycia muliere, quæ ante partum obiit, πνέυμα ἐν δὲ πλασιάζετο scripsit, spiritus intro duplicabatur. ἀναδιπλώσεις enim ἐπὲπνεύσεις δὲ πρὸς κνήσιν. vel πρὸς κνήσιν πνέυμα δὲ dicta est: πρὸς κνήσιν πνέυματα ἐγνοήθησαν interiecta interpretatur Galenus, & κλαυθμός τις ἀνά-

πνoια in Aphorismis ἐπνοπνίσι: alij ἐπιπνίσει, quod generalius est: alij ἐπιπνίσει, eodem significato.

DESID. IACOTII COMMENT.

6. Aphor. 34.

Haec differentia, ad inaequalem respirationem pertinet, quae duobus fit modis. Nam vel una eademque inspiratio aut expiratio ab initio sui motus tarda est, ac mox in celeritatem transit, aut contra: vel quies aliqua interpellat inspirationem, aut expirationem, aliquando (quanquam rarius) utramque, obstructis, aut compressis arteriis, ut & in pulsu inaequali, aut virtute valde infirma, quomodo senes in itinere saepe propter imbecillitatem cespitant: unde praefocationis metus impendit. Priorem vocat duplicem reuocationem, quia veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis, idque nonnunquam inspirando, nonnunquam verò expirando. Causam duplicem affert quarto de locis affectis, nempe convulsuum musculorum spiritalium motum, aut immodicum calorem, qui laborantem cogit continenter vel inspirare, vel expirare. In Aphorismis verò convulsioni addit instrumenti duritiem: calori verò facultatis imbecillitatem. Nam nisi calor multus cum imbecillitate motricis coniungeretur, semel integrum motum perficeret. Calor enim solus magnam respirationem efficit: debilitas verò sola citò quiescit ab opere, non tamen iterat coeptum motum. Eodem ferè modo pueri inspirant inter plorandum, quia cum maximè ducantur affectibus, nimius moeror ob spirituum turbationem (ut à viro doctissimo scriptum est) nervos concutit, quod iratis accidit: vel liquata à cerebro humiditas pra anxietate, & ad nervos septi defluens interturbat spirationem. Verùm in expirando, cum sit cessatio, non intersecant, ut aliquando in convulsione inchoata aut duritie musculorum thoracis. Suspiriosa autem spiratio oritur in phreniticis, quia haerentes imaginationi respirare obliviscuntur, quemadmodum qui plorant, finito fletu per intervalla suspirant ex immensa ad causam flendi cogitatione. Sed haec & ab Hollerio, & à nobis alibi copiosius explicata sunt.

XLI.

Ευπνοια δ' ἐν πᾶσι ὁκότα ἐν πυρετῇ ὀξεῖ, καὶ ἐν πνεύματι ἀμείνῳ (κρίν), μεγάλην ἔχει βοήθειαν εἰς σωτηρίαν.

Spiratio facilis in omnibus, qui cum febre acuta sunt, & in quadraginta diebus iudicantur, magnum momentum habet ad salutem.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EAdem in Prognostico, sed καὶ τα μεγάλην δύναμιν. ὅτι πᾶσι, ὅτι ἀπὸ τῶν ὀξείων καὶ πυρετῶν ὅσα φαὶ πυρετοῖσιν ἔστι. Itaque hoc vult in Prognostico perquam magnam vim habere. καὶ τα enim, ut ante dixi, additur, ubi & firmitatem, & vim signi annotat. Id autem in acutis non omnibus, sed quibus febris coniuncta est, & intra quadagesimum diem iudicantur. Alij enim acuti sunt καὶ μετακρίνουσιν, qui ad quadagesimum diem extenduntur. Cur autem hoc signum tantam vim habeat ad salutem, manifesta ratio est. Nam servatis modulis naturalis respirationis partes, quae virtutem cum animatam, tum naturalem, & vitalem continent, omni carere inflammatione, angustia, insigni vitio necesse est. Eas potestates valere, instrumenta esse libera, nativum calorem esse incolumem, febrilem non invalescere, spiritum animale non egere insolito subsidio. Nam si virtus, quae movet thoracem, imbecillior, si impediti muscoli, qui mouenti animae inserviunt, si malignus & incendiosus febrilis calor est, si inde nativus calor immutatus, si spiritus animalis inopia alimenti laborat, immutabitur respiratio. Si igitur integra & omni vitio

rio caret, illa quoque vitio carere oportet. Immutant spiritum immutata, quæ conseruant, virtus, instrumenta, & instrumentis alligata, & cuius gratia spiritus est calor natiuus & animalis spiritus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Galenus in Prognostico ἰνπναι, id est, spirandi facilitatem interpretatur respirationem, quæ naturali modo obitur, nec à naturali abscedit in expiratione, inspiratione, quiete, motu, dilatactione, compressione. Quæ enim ita habet, non solum signum est optimum, sed etiam causa in febre acuta, vel ex acutis decidua. Nam & vsui ac necessitati satisfacit, quam calor febrilis auxit, & thoracem, cor, pulmonem, hypochondria, & alias partes, quæ ipsis connexæ sunt, nullo insigni dolore vexari ostendit. Siue enim teneantur phlegmone, siue alio quouis dolorifico affectu teneantur, dolent, quum per respirationem mouentur. Hæ autem sunt, ventriculus, lien, & iecur. Si quando igitur nulla earum laborat, nec caloris copia tanta est, vt exuri atque ardere videantur, nec contrà penuria tanta, vt iam extinguatur natiuus calor, iam necesse est permultum ægro spei esse ad recuperandam ab acutis morbis sanitatem, quia in his vel ob magnitudinem febris, vel dictam propriè phlegmonem pericula imminet. Solos autem morbos acutos nominatim expressit Hippocrates, vt exciperet diuturnos. In diuturnis enim facilis spiratio salutem polliceri non potest, quia cum phlegmones & vehementissimi caloris expertes sint, ab his nullum mortis periculum afferunt, sed paulatim vires dissolunt. Præterea addidit cum febre, vt excipiantur acuti febris expertes, quales sunt distentio, cholera, apoplexia, conuulsio: in quibus totum periculum non imminet ab extraneo calore, aut phlegmone, vt in acutis cum febre. Cum autem acutorum duplex sit differentia, atque alij simpliciter primūque acuti sint; alij ex acutis decidui, quos vulgò acutos ex decidentia nuncupant, vtrosque complexus est, cum scribit acutos se intelligere, quibus coniuncta febris est, quique diebus quadraginta iudicantur. Nam qui simpliciter & propriè acuti dicuntur, intra decimumquartum diem iudicantur, ex quo ipsorum acumen apparuit. In acutos verò ex decidentia abeunt propter imperfectam crism, quæ in priores quaternarios aut septenarios incidit. Sunt enim hi initio quidem acuti: postea verò decimo & quarto die, vel etiam maturius, crism imperfectam experiuntur, atque ex ea reliquæ quædam morbi ad diem quadagesimum supersunt. Morbi nanque acuti, qui imperfectè iudicati fuere, non in eos modò, sed etiam in diuturnos, & maximè in marasum, quartanam, suppurationem, phthoem, atque hydropas degenerant. Sed hos tamen impræsentiarum Hippocrates excludit, asserens solis simpliciter acutis, quibus coniuncta febris est, atque aliis pariter deciduis, qui ad quadagesimū diem perueniunt, signum optimum esse spirandi facilitatem: non autem acutis omnibus, qui febre carent, nec item longis. Ex quo intelligitur tria esse omnia morborum genera temporum spatii differentia. Acutum quidem vnum, quod diebus quatuordecim iudicatur, cui ex aduerso oppositi sunt diuturni. Tertium verò ambiguum, & veluti in virtusque confinio positum, cuius extremus inter eos, qui iudicandi vi pollent, quadagesimus dies est.

XLII.

Τράχυλος σκληρὸς καὶ ἰσχυρὸς, καὶ γενναῖο σιῶδεϊς, καὶ φλεβῶν σφαιγγίδων παλμὸς ἰσχυρὸς, καὶ πόντον ξυῶδεϊς, ὀλέθριον.

Collum durum & dolens maxillarum astrictio & colligatio, venarum iugularium pulsatio vehemens, tendinūque consensio lethalis est.

Φλεγμονὴν à posteritate medicorum intelligit, quem dolore & duritie multis locis distinguit ab aliis tumorum præter naturam differentiis. Ea autem inflammatio rectos, obliquos, & qui è radice aurium enascuntur, musculos occupat. καὶ γένων σωΐσις. Colligatio astrictioque maxillarum fieri potest conuulsis temporalibus musculis, resolutis aut impeditis masticatoriis. Hic à masticatoriis vitium est, non quia conuellantur: sic enim aperiretur os, vel in latera obduceretur: sed quia colligantur & materiae copia oppressi prohibentur motu, quod in aliis membris accidit. Alioqui conuelli nervos, qui è ceruice ad tempora feruntur. Venarum autem pulsatio, hoc est, arteriarum similiter & venarum, quæ solet esse in magnis inflammationibus, multò magis ubi oppressa natura, quæ latet in vasis, exurgit, amolitur vitium, vel ad suppurationem contendit. ἰχυρὸς magnitudinem inflammationis ostendit. τινόντων ξυώπειν. Eos musculos exangues, & qui naturam tendinum referunt, ab aurium radice ducti ad clauiculam & inferiores partes. ἀλῆθιν propter magnitudinem inflammationis, & consortium insigne partium.

DESID. IACOTII COMMENT.

Τράχυλος & ἀνχῶ Hippocrati propriè ea est pars τὸ θάχιν, quæ proximè subiicitur capiti, eique est annexa, spondylis septem constans, cum quibus æqualia sunt nervorum paria, quæ à ceruice in musculos proximos inferuntur, omoplatam videlicet, musculum œsophago substratum caput & collum flectentem: cutem capitis, genam, brachia, diaphragma, thoracem. Latius tamen sumpta voce interiorem etiam partem comprehendit, vt in sequentibus explicabitur in dictione hypochondrij. Qua ratione ceruicis dolor bifariam fieri potest. Nam vel ab affecto cerebro, aut spinali medulla, aut ipsius cerebri membranis ducit originem: vel ab externis & circumpositis partibus, quæ vertebrae ambiunt. Priore modo semper graue aliquod malum portendit: posteriore inter mala signa haudquaquam numeratur. Offensum autem nervorum principium ex eo intelligemus, si aliæ quoque partes, quæ inde nervos habent, coafficiantur, verbi gratia, si manuum tremor, aut surditas, aut aliquid aliud simile accedat. Ob eamque causam hoc loco multarum partium affectus coniunxit, inter quos duritas ac dolor phlegmones signa sunt à magna è cerebro defluxione. Sic enim solet Hippocrates duritatis & doloris complexu inflammationem circumscribere: quo modo hypochondrij, veram phlegmonem composita dictione vocat œdema durum ac dolens. Fit autem ea duritas tum à plenitudine, tum à tensione: dolor verò & ab his, & ab intemperie vehementiore. Appellat autem γένων σωΐσις firmam ἀσάνque connexionem & quasi colligationem maxillæ inferioris, vt aperiri non possit propter tensionem à fluxionis diffusionem, aut conuulsionem musculorum temporalium, qui homine firmante dentes, & os claudente tenduntur, aperiente verò laxantur. Idem fieri potest læsis nervis, qui à tertio spondylo in musculos ceruicem extendentes, genam mouentes, & collum totum, caputque retro erigentes: aut in cutem capitis absumuntur. Quod in magnis inflammationibus ac sæpe in parotidibus: in tetano verò & opisthotono semper accidit, ita vt immotum collum rigidumque maneat. Verum illic copia crassorum humorum, qui musculorum fibras distendunt, in causa est: hic verò conuulsio, quæ multò plus habet periculi, quia non solum musculi afficiuntur: sed etiam nervorum substantia impleta aut refrigerata ad suam originem contrahitur. Sic in Sileno Hippocrates notat colli tensionem cum capitis grauitate, quæ progrediente in deterius morbo delirium prænunciat, sed cum quadam limitatione. Nam si grauitas capitis coniuncta est, comatosi affectus potius metum affert, quia grauitas humorum non admodum calidorum vel biliosorum nota est. Sin verò vigilæ vrgeant sine capitis grauitate, phrenitis potius expectanda est. Per venarum autem iugularium palpitationem fortem, quam πέλμαρ vocat, aut arteriarum aspectabilem pulsum intelligit, qualis in magnis inflammationibus apparet: aut propriè dictam palpitationem, quæ oritur ex congesto propter frigus spiritu flatuoso in parte aliqua, vnde exitum non habet, vt in cute, musculis, ventriculo, vesica, vtero, cæterisque omnibus partibus suapte natura mollibus, quæ distendi

stendi dilatarique possunt. Quæ motio non naturæ, ut in pulsu, sed solius morbi opus est, & flatuosi spiritus, qui inflat attollitque partes eo modo, quo arteriæ dilatari solent, cum quadam concussione, ut in tremore, sed maiore intervallo. Constat autem παλμὸς priore modo hîc sumi, ut & in Prognostico, quo loco scribit palpitationem hypochondrij delirij vel perturbationis esse signum: & in historia Sileni, palpitationem continuam ab inflammatione diaphragmatis. Hoc ergo symptoma in vehementibus capitis doloribus excitari consuevit. Nā in his, præsertim ubi multus calor coniunctus fuerit, pulsare videtur, & quasi vibrari temporum venarum. Sæpius autem & colli iugulares, quæ in superficie collocatæ sunt, motione quadam conspicua, nec à pulsatione dissimili agitantur: nec non in temporibus ex subiacentibus arteriis motio accidere videtur, quo tempore illæ maximè pulsant, urgente refrigerationis usu, facultate valida, & instrumentis obsequentibus. Tendinum autem contentione intelligitur, quæ fit in musculis illis exanguibus & naturam tendinum referentibus, quos ab aurium radicibus ad claviculas deorsum ferri docet anatome: aut in musculis temporalibus, qui à tota temporum cavitare exorti innituntur ossi iugali, quo solo à cerebro ipsiusque membranis separantur. Ob idque per tensionem aut alterationem oblaxi tum ob exquisitum sensum, tum ob societatem & viciniam cum cerebro, convulsiones, stuporem, biliosum alui profluvium, vomitiones synceras accersere solent, ut Hippocrates scribit. Ex quibus intelligitur huius phlegmōnes perniciem non ex sola magnitudine pendere, sed ex eo, quod symptomata coniuncta ostendant simul cum partibus externis faciei ac cervicis, ipsum nervorum principium graviter affectum esse. Quæ observatio in omnibus affectibus circa caput, magnam vim habet ad præsagium. Nam si solæ partes externæ, ut musculi, illæso cerebro laborant, non ita magnum periculum impendet, nisi materia intro recurrat. Sin vnà cum his cerebrum oblaxum sit, convulsio, phrenitis, coma, apoplexia, paralyxis, aut aliquis alius similis affectus expectandus est, nisi medici artificio occurratur: aut naturæ beneficio mota excretionis cerebrum ab oppressione liberetur.

2. de art.

XLIII.

Τὰ ἐν φάρυγγι ἰχνοὶ ἀλγύνεσθαι πινυόμενα, ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγύνδους ὀσμῶντα, πναισμάδια.

Faucium dolores sine tumore suffocantes, siquidem à capitis dolore ortum habent, convulsionem accersunt.

H. 3. Prorrh. in.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prorrhethico non πναισμάδια, sed ἰχνη τὴν πναισμάδεσσι, ἄλλως τὴν καὶ ἐν κεφαλῇ ὀσμῶντα. Addit exemplum Thrasyontis fratris filiam. φάρυγξ vox est ambigua, quia & præiacentem amplitudinem gulæ significat, quas fauces dicimus, & laryngem extremam partem asperæ arteriæ significat, & pro interiore collo, vel gula, quam οἰσόφαγγι Græci dicunt, videtur intellexisse. Philoxenus Erixius, qui τὸν φάρυγα, hoc est, collum gruis à diis exoptabat sibi concedi. Grammatici Græci τὴν φάρυγα dicunt fauces: τὸν φάρυγα, λάρυγα: & propterea Artemidorus & Dioscorides hoc præsagio in Prorrhethico ἰχνη, non ἰχνη legunt. Et in Aphorismis γὰρ ἐν φάρυγγι legitur, quanquam aliis locis Hippocratis Galenus sceminino genere usurpet. Quid autem vox ἰχνη significet prius expositum est, ubi videlicet aperto ore, depressa lingua, nihil omnino tumens apparet in faucibus. Quibusdam enim interni gutturis muscoli inflammantur. Aliis qui arteriam œsophago connectunt, colligunt abscessum, & inde oppressa via spiritali difficilius spirant: atque ita de strangulatu periclitantur. Ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγύνδους ὀσμῶντα. Potest quidem à capitis dolore esse, idque fit magna ex parte, quia inde ferè initium fluxionum. πναισμάδια. Rarè vidi conuelli: sæpius suffocari. Interdum stridor dentium paulò ante mortem corripit ægrum, quod convulsorium est.

Φ *Αρυγῆ* & laryngem significat, quam guttur appellamus, vel caput asperæ arteriæ proprium vocis organum : & nonnumquam fauces, id est, spatium inter gulam & arteriam conspectui aperto ore obuium. Vox autem *ἰχὴν* idem significat, quod nihil conspicuum, aut aspectabile habere, & neque in collo, neque in faucibus tumorem apparere. Tamen si enim à faucibus dolere se æger conqueratur, & plurimum hiando os diducat, nihil tamen diligenter conspiciente medico cerni potest, quod rubeat, aut intumescat. Interea ob summam laryngis angustiam suspiriosus exoritur spiritus, ut non nisi recta ceruice spirare possit. Ob idque addit *ἀλγύματα πνιγώδεια* strangulatorios dolores rectius, quàm in Protrhetico, fauces stranguantes. Neque enim fauces strangulant, sed angustia, quæ extremam arteriæ partem intercludit : neque fauces sunt partes affectæ, cum nihil mali perpetiantur. Hippocrates in Prognostico pro doloribus suffocantibus proprio differentiarum nomine usus dolores orthopnoeam inferentes dixit. Vocat enim ipse, ut & cæteri omnes, orthopnoeam, illam difficultatis spirandi speciem, in qua decumbens æger præfocatur, & vix erecto thorace sufficit dorso ad nullum fulcrum innitente. Nam cum aspera arteria principium habens à summo gutture, in pulmonem diuidatur, quoties quidem thorax cum collo rectè extenditur, arteriam ipsam dilatari contingit unà cum propaginibus omnibus, quæ ex ea in pulmones distribuuntur, eoque fit, ut meatus interior augeatur, & bronchia pulmonis magis hient erecto ægro, qui pectoris angustiam patitur. Sed & altera causa est, cur hi conentur surgere ; quoniam minore difficultate distenditur erecto, quàm decumbenti. Nam supino homini venter ascendit inter inspirandum : prono prohibetur attolli ab incumbente corpore : in latus decumbenti ab opposito latere impeditur : erecto sine impedimento ad latus mouetur. Ex quo etiam constat supinum decubitum, qui diutius durat, infirmare vires propter difficultatem eleuati corporis ; quanquam eadem figura decubitus per exiguum tempus durans in fatigatis vires quodammodo conseruet ex otio musculorum omnium corpus sustentium, præsertim cum ex opere thoracis non laborant. Propter quam etiã causam supinus decubitus in febriente improbatur ab Hippocrate, quia fractas vires ostendit, quæ quasi à laboriosis motionibus otium quaerunt, & corpus sustinere recusant. In angustia autem pectoris non ut signum, sed ut causa vituperatur, quod inde augeatur affectio. Atque ob id & in peripneumoniis, & in anginis, atque adeo in omnibus asthmaticis affectibus fiunt *ἀλγύματα πνιγώδεια*, siue orthopnoæ, ita dictæ, quod non nisi recta ceruice spirent, fortè, ait Aurelianus, nomine à sensu contrario imposito, rectæ, quia sint pessimæ : qua figura fel dulce dicitur, Aethiops albus. Suspiriosam etiam respirationem quidam vocant : quo affectu cum vexaretur Seneca, Satis apè (inquit) dici suspirium potest, atque hoc valetudinis genus esse, animam agere. Dolor autem adiunctus à duabus causis oriri potest : una, à phlegmone paruos laryngis musculos (sunt autem proprii duodecim) obsidente, quorum venulas angustissimas superatis venis latioribus, quæ sunt ad fauces, humor tenuissimus & acerrimus à capite defluens implet, atque inflamat. ut ea tamen inflammatio neque visu, neque tactu percipi possit, quod tertiaræ anginæ speciei proprium est, de qua dicitur postea. Altera primigenio affectu laborante cerebro ; quam intelligit hoc loco. Propterea enim dixit, *ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγυδόνος ὀρμημένα*, dolores strangulatorios, qui à capitis dolore originem ducunt. His enim verbis innuit capitis dolorem signum esse affecti neruorum principij, non autem localem anginæ affectionem esse in larynge. Ut enim in affectibus partium externarum tumor, aut inflammatio tota simul non sit, nec in tota parte affecta initio apparet : tractu autem temporis incrementum capit, & materia aucta ac diffusa maiorem locum occupat, modò hanc, modò illam partem inuadens : sic & in his, quæ oriuntur imis corporis partibus. Cum itaque cerebrum insignem habeat magnitudinem, multasque neruorum propagines, consentaneum est, affectus ipsius, ut phlegmonem, aliàs ab aliis partibus primùm exordiri. Qua verò parte cerebrum affectum fuerit, ea & neruorum propagines affectæ musculos, quibus inseruntur, mouere non possunt. Ita fit, ut ad musculos laryngis

ryngis perueniēte malo, quorum alij claudunt, alij aperiunt, siquidē in aperiētium nervis affectio consistat, larynx aperiiri vix possit: si in claudētium, non faciliē claudatur. Ita igitur instituendum est præsagium, ut si eiusmodi musculi peculiari affectu ac topico laborent absque cerebri offensione, ut in angina tertix speciei, præfocationis periculum impendeat secundo die, vel tertio, vel quarto ad summum: si origo mali sit in cerebro & nervis inflammatis (quod ex dolore capitis deprehenditur) merito dixeris propter principij nervorum affectum, symptomata hæc evenire, sæpēque contingit, ut ægri inter hæc os neque claudere, neque aperire queāt. Ex quo utrumque præsagendum, & gravissimam esse affectionem, & convulsionem futuram, quoniam à musculorum tensione, quæ propter affectum principium incidit, convulsionem sequi omnibus perspicuum est.

X L I I I.

Αἱ τραχήλῳ καὶ μετὰ πρὸς ψύξεις δοκίουνσαι, καὶ ὅλῳ τῷ σώματι σπασμώδεις, ὡς τῶν κριμνῶδεις ὑγρῶν.

Perfrictiones colli & dorsi manifestæ, totiūque corporis convulsionē interminantur. in iis miētiones sūt crassiori farina similes.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

HÆC sententia prius exposita est.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prothetico eadem sententia scribitur hoc modo, Cervicis dorsiūque perfrigerationes apparentes per totum corpus, in his & spumosa vrinarum excretionem cum animæ deliquio, atque in oculis totius lucis impedimentum convulsionem prope esse significant. Vbi merito per totum corpus apparere dixit, quod fieri nequeat, ut totum corpus simul perfrigeretur. Hic verò vox illa (δοκίουνσαι) referri videtur ad perfrictiones dorsi ac cervicis: convulsionem verò ad totum corpus minus probabili ratione. Non enim eiusmodi perfrictiones solummodo apparent, sed reuera sunt, & fiunt. Nam partes illæ suapte natura iam frigidae sunt, primum quia venæ & arteriæ in anteriores partes, nervi in posteriores feruntur magis. Deinde quia licet cor in medio thorace locetur, prohibetur tamē retro operari ob crassitiem interpositorum musculorum, & ossium. Accedit, quod à frigore spinalis & vertebrarum impugnatur cordis calor eò accedens & instingitur, & quod cordis mucro antrosum vergit. Ideo rigores per dorsum, inuadunt, sicut sudores multò magis urgent pectore, quàm dorso. Idemque iudicium de omni perfrigeratione siue sit caloris absentia, siue formæ priuatio, siue qualitas agens. Vbi verò per febrem acutam vel rigor, vel frigus (quæ sola serè magnitudine differunt) illas partes prehenderit, modò absit suppuratio interior, nec vlla sequatur excretio, in caput materiam transferri, aut in diaphragma & partes vicinas, dictum est alibi. unde significatio quædam conficitur futuræ convulsionis. Diximus autem per febrem acutam distinctionis causa. Sæpe enim quarundam febrium initio horror vel frigus oboritur humore à supernis partibus defluente, ac per corporis habitum disperso, quando præter solitū in hominibus defluxioni obnoxiiis, aut iis febribus, quas insolatio concitavit, susus ac liquatus fuerit, vel etiam adhuc liquatur, ut in epiala febre: aut quando cruda pituita, vel frigidior cibo grauatur ventriculus, aut febrilis accessio inuadit. Huiusmodi enim perfrictiones signa non sunt convulsionis, nisi si quando in nervosas partes fluxio affatim irruat. At ex rigore aut frigore symptomatice acutæ febris superueniente per materiam in caput translationem interdum convulsio: interdum natui caloris extinctio sequi consuevit. Docuit enim initio huius operis Hippocrates posteriorum partium frigus esse convulsificum. Quod verò subiicitur ὡς τῶν κριμνῶδεις ὑγρῶν, in his vrinas farinam crassiorē refert, in Prothetico à

3. Proth. 20.

rico à quibusdam ἀφροδῖτες legitur, quæ sunt spumosa: ab aliis πνύδῖτες, purulentæ. Urinæ enim omnes vel colorem ac substantiam referunt potionis, cibis neque immutatis, neque in sanguinem probè conuersis, cum quibus potio ipsa mutatur: vel humorum, qui in venoso genere continentur, idæam representant: vel colliquatarum partium, aut purulentarum excrementa quædam continent. At purulentæ siue reuera tales sint colore videlicet cineritio, & substantia in partes facili secedente: siue à pituita putrefacta, quæ alba est, & lenta, tantùm abest, ut conuulsionem interminetur, ut à conuulsione non rarò liberent, cum morbum concoqui ostendunt. Sic enim interdum totum corpus expurgatur in morbis diuturnioribus: aut è thorace putredo, aut sanguis excrefcens (ut ob assueti exercitij abstinentiam, aut victum solito indulgentiorem) in vasis conuertitur in pus, atque ad excretionum ductus à natura salubriter pellitur. Frequentes causæ sunt colliquata pinguedo, aut superflua quædam circa calculum ex pituita minus viscida, quæ nondum cōcreuit, aut recremento alimenti non probè confecti in vesica imbecilla: frequentiores adhuc renum, aut vesicæ vlcera: quorum omnium distinctionem docuimus in librum de urinis. Spumosa verò urinæ siue propter colliquationem, siue propter perturbationem quandam & flatuosum spiritum tales sint, viroque modo suspicione & coniectura quadam conuulsionem coarguunt, maximè ubi aliorum signorum testimonio accesserint. Colliquatarum autem partium tum colorem tum substantiam indicant probea, & pultacea, quæ κριμνοειδῆ Hippocrates vocat, simul cum urinis excreta. Quæ enim sunt eiusmodi in acutis tum magnitudine, tum duritie, nec alba apparent, colliquatæ substantiæ hepatis signa existunt, ut nigra, lienis. Eodem modo carnosa à renibus: laminea, à vesica: pinguis, à pinguedine excerni solent. Quod si pultacea illi colore albo cernantur, & genituræ similia sint, idque in morbo diuturno & sub finem, ut in Perintho vitrei humoris excretio, & morbi iude solutio denunciatur, ut Hippocrates docuit sexto Epidemiōn, sectione quinta.

XLIIII.

Οἱς καὶ φάργγα ἐρεθισμοὶ, ἐπιτεκίως τὰ παρ' ὧς ἐπάματα.

Quibus irritamenta in faucibus, his clemētes ad aures tumores.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eρεθισμὸς aliàs, & ἐρύθημα phlegmonem & erysipelas complectitur, à quibus in faucibus excitatis abscessus ad aures non necessariò, aliquando tamen excitari possunt. Quid autem Hippocrates per ἐπάματα intelligat, prius definitum Alij ἐρεθισμὸς irritamenta legunt, non ἐρύθημα.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. Aphor. 54.
3. Protrh. 72.
75

Eρεθισμὸς pruritum quendam, & irritamentum significat, interdum etiam erosionem, ut apud Dioscoridem, ἐρεθισμοὶ καὶ γὰρ γίνονται. Videtur itaque intelligere tussis, quas in Aphorismis vocat βραχία ἐρεθίζουσας, leuiter irritantes, ut sit eadē sententia cum illa Protrhetici, βραχία μετὰ πνευλισμῷ ὄντα, καὶ παρ' ὧς ἀπαλάσσει, *Tussicula cum frequenti sputo abcessum post aures tollunt.* Nam tussis irritans fauces, quæ non est à ferina defluxione, non solum sitim minuit in febribus ardentibus, sed etiam humiditatem ex capite trahit. Facta ergo materiæ ad interiora inclinatione per ductus naturales, tenuior humoris portio, qui parotidas concitat, in oris capacitatem decumbit, vnde frequens accidit sputum, ac tussis increfcit, siue iam ab initio originem duxerit, siue à nimia faucium & asperæ arteriæ siccitate exasperante, & inæqualiter partes illas afficiente. Inde igitur subsidunt parotides, contrahuntur, & molliores fiunt vacuata sensim materia, quod verbum ἀπαλάσσει propriè significat, idque videtur esse intelligendum hoc loco, aut aliud simile. Nam quod scribit, ἐπιτεκίως τὰ παρ' ὧς ἐπάματα, perinde est ac si diceret, Quibus circa fauces irritatio est à tussi, his leuiore fieri parotidas, quoniam videlicet vel quæ iā adsunt, vacuantur: vel futuræ prohibentur aliò diffusa materia. Quod si irritamenta

in fauci

in faucibus acceperis, quæ à destillatione acri, vel salsa sunt, aut ab habitu calidiorè è iecore, aut à bile feruente & per œsophagum vel alios meatus exurgente (qualis aphthas, aut inflammationes alias concitare solet) inde nullum certum parotidum signum constitui potest.

XLV.

Φάρυγγις ἐπιδιδυμός, ἰχθυήσῃ, δυσφορίας, δλεῖ γριον δξείως

Fauces dolorosa, graciles, cum inquietatione, perniciose acutè sunt.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Addit in Protrhetico πινυῶδες. Anginam autem periculosissimam describit, quam Hippocrates in Prognostico scripsit, nihil conspicuum habere in faucibus & ceruice. Nam quod illic pluribus verbis explicat, hic ἰχθυήσῃ, πλῆτον πόνον περιχέων: quod hic πινυῶδες, infert ἐρεθόπνοισι illic: quod δλεῖ γριον δξείως hic, illic τάχιστα ἀναίρω, quia videlicet eodem die, secundo, tertio, aut quarto strangulat. Neque tamen seruari ægrum spes est, siquid ruboris in faucibus & ceruice appareat. Potest enim tanta vis esse fluxionis, ut interna externaque faucium & gutturis spatia, quin & collum exterius occupet, ut anginosæ mulieri tertio Epid. quæ cum externo rubore obuit celeriter interioribus occupatis, ut potum redderet per nares. μετὰ δυσφορίας quanquam videatur esse alterius generis, præ dolore tamen excitari potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Paulò ante præsagium expositum est ex faucium dolore sine tumore aspectabili, qui similiter anginx cruciat, & orthopnoeam accersit, non tamen angina est, sed affecti grauius cerebri symptoma. Hic de eo agitur dolore, qui à musculorum propriorum laryngis inflammatione ortum habet, ac tertiam anginx speciem constituit. Fluxiones enim, quæ è cerebro descendunt, alix (ait Galenus) substantia tenues existunt: alix ex crassis & viscosis humoribus constant. Tenuis amplioribus venis superatis in angustiores penetrant, atque in his retinentur, quæ guttur & laryngem ambiunt. Crassæ verò in venas illas strictiores ingredi non possunt, ob idque priusquam eò peruenerint, in capacioribus infarctæ cohibentur. Eò fit, ut cum crassior humor in externas colli sedes irrui, non solum faucibus intumescant, sed etiam colli muscoli, qui per latera œsophagi ad cartilaginem scutiformem feruntur. Hinc prima anginx species, cæteris quidem diuturnior, sed curatu facilius multò ac tutior, ut propè nullum præfocationis periculum impendeat. Altera huic proxima à materia paulò tenuiore & acriore, obsessis inflammatione faucium musculis cum tumore ac rubore, qui ore aperto conspicuè cernitur, vnde & dolor maior, & periculum grauius insequuntur. Tertia omnium exitiosissima & sæuissima, quæque (ait Hippocrates) citissimè hominem è vita tollit, cum nec in faucibus, nec in ceruice quidquam apparet, & tamen ingens dolor est, eaque spirandi difficultas, ut non nisi recta ceruice spiritus trahi possit. Hæc nanque vno, & altero, & tertio, quartoque die iugulat. Sedes affecta, muscoli sunt laryngis exigui, in quibus tumor præter naturam neque tactu, neque aspectu percipi potest. Affectus, phlegmone, quæ spiritus viam naturaliter angustam occludit, ut hominem tandem stragulari contingat, ubi circumposita corpora penitus occupauerit. Materia, tenuissimus & acerrimus sanguis in angustissimas venas irruiens. Ex his & dolor ingens, & orthopnoea, in qua propter angustiam recta ceruice spiritum trahunt, quò vel tantillum meatum patefaciant. Φάρυγγα ergo haud dubiè hic appellat spatium illud, quod ante gulam, gutturque situm est. ἰχθυήσῃ verò æqualitatè naturalem capacitatis totius oris, ut neque πρὸ τῆς φάρυγγις, in faucibus, neque πρὸ τῆς ἀνίνας, in collo, vel color, vel calor, vel tumor præter naturam appareat. Ad aperto enim ore linguæque depressa libera cernuntur duo ostia, vnum gulæ, alterum gutturis, ac nihilominus ægri nec spirare, nec cibum

AA

deuorare possunt. δυσφορία verò, id est, inquietatio comitatur tum propter dolo-
rem à phlegmone: tum propter spirandi difficultatem, & summam meatus angu-
stiam, quæ citissimè iugulare solet. Propterea subiicit ἀλθριον ὄρεως. Aliæ enim
strangulationis species sensim euenire & interficere solent, vt in pulmonia, abscessu
vel tuberculo pulmonis, aut thoracis, aut membranz costas succingentis. Inflam-
matio autem internæ membranz asperæ arteriæ nunquam ita increfcit, vt meatus
obturando strangulet, quoniā tenuis est, exanguis, & pauci sanguinis. Quartā angu-
inæ speciem addit Hippocrates non minus perniciosam, sed multò rariorem ex col-
li vertebri in anteriorem partē luxatis, quæ ad hanc reuocari potest, quòd in ipsa
gutturis quoque musculi inflammari videantur, de qua agitur Aphorismo sequēte.

XLVI.

Οἱ τὶ πῶς ἀνέλκει, καὶ φωνὴ πνιγμώδης, ἀσπίδυλος ἐγκάθῃ, τῷ τέτοιῳ
ἐπὶ τῇ τελευτῇ (ὡς οἱ σὺν πᾶσι τινος τὸ πῶμα γινέ).

*Quibus spiritus retrahitur & vox strangulabūda est, vertebra
intro desidet, his in morte spiritus quasi trahente aliquo redditur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Varia lectio, quia alij ἀνέλκει cohibetur: alij ἀνέλκει: quidam ἀνέλκει. Et
qui ἀνέλκει spiritum cohiberi angustia viæ spiritalis: qui ἀνέλκει & ἀνέλ-
κει spiritum, quem πρόχρηρον & μετίωρον interpretantur. Est autem spiritus eius-
modi suffocantibus morbis familiaris, de quo antea. Fit autem spiritus eiusmodi
thorace vehementer trahente ad inspirationem violentam concurrente motu
musculorum, qui in sima parte scapularum & internis costis. Angustia verò viæ
spiritalis cohibito spiritu. Oportet ergo tuberculum quoddam interiore gutture
fuisse, aut musculus qui guttur œsophago coniungunt. Inflammatio ergo copulas
intro trahebat, copulæ vertebrae, ex quo angustior via spiritus reddebatur, & in-
de spiritus sublimis & sursum tractus. Est autem in eiusmodi affectibus modò vio-
lentior, vt hoc loco, modò minus violentus, vt in anginis, quas describit secundo
Epidem. quibus spiritum non admodum sublimem fuisse scribit. καὶ φωνὴ πνι-
γμώδης. siue hoc modo, siue πνιγμώδης legat: vt in Prothetico, non ita refert. Est
autem vox eiusmodi, qualis eorum, qui ὑψίφωνοι, & λεπτόφωνοι ob angustiam mea-
tum acuta quidem voce & tenui, interdumque vitio laryngis hæsitans, fracta, in-
continens, qualis eorum qui ἰχνόφωνοι, καὶ ἀσπίδυλοι ἐγκάθῃ. Hac ratione no-
tat rarum genus anginæ, quod describitur secundo Epid. in qua vertebra intro lu-
xarentur. ὅτι τῇ τελευτῇ, ad mortem, appetente morte. Sic enim sæpe vsurpat
Hippocrates. οἷον σὺν πᾶσι τινος. Iam conuulsio est musculorum: deinde cū
vi maiore trahant, & per angustiam spiritus refringatur, eiusmodi spiratio & ve-
luti singultuosa redditur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Spinalis medullæ affectus alij proprij sunt, vt sola intēperies, vel humor aliquis
saffluens, vt in erysipellate, inflammatione, atque vlcere putri. Alij ad vertebrae
pertinēt, quæ suo loco commouentur. Priore modo siue dextra, siue sinistra pars
laboret, citra tamen vertebrarum luxationem, omnium inferiorum corporis par-
tium, quæ è regione nocumenti constituuntur, tam sensus, quàm motus læditur, & si
vtraque spinæ pars affecta sit, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra par-
te, ei, quæ læditur subiectæ, similiter resoluuntur. Posteriore verò siue vertebra in
gibbum, siue in cauū, siue etiam in transuersum luxentur, fieri potest, vt nulla om-
nino partiū inferiorum vel in sentiendi, vel in mouendi facultate vitium percipiat.
Nam cū non paulatim, sed affatim, perinde ac si frangeretur, pars aliqua curua-
tur, subiectas partes omnes lædi necesse est: paulatim verò facta luxatione, atque in
orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebrae sup-
ponuntur.

ponuntur. In obliquum luxatio lædit omnino partes eas, ad quas nervi luxatæ vertebrae perueniunt, idque magis in ceruice: in thorace minus: multò minus adhuc in lumbis. Nam ob tenuitatem vertebrarum ceruicis, timuit natura eas per medium ad exortum nervorum perforare, ideo ex fine superioris & initio inferioris æquè prodeunt: quò fit, ut in torra ceruicis vertebra insigniter comprimat ex altero latere nervum progredientem, ex altero tendat. Id quod minus in thorace, adhuc minus lumbis contingit, quia in thorace superior vertebra magis, inferior minus confert foramini, unde nervus prodit: in lumbis totus nervus ex superiori excidit vertebra. Quoties autem nervi à luxatis vertebrais tenduntur, si vnà quoque inflammatio accedat, convulsio comitatur: quoties verò opprimuntur sine tensione, paralysis sequitur. Luxationis autem vertebrarum externæ causæ sunt casus aut ictus: internæ verò immodica siccitas, aut humor vincula laxans, aut tumores præter naturam, qui nervosa corpora vertebrais ipsis atque spinali medullæ insira extendunt. Hi sunt duplices: aut enim ipsi muscoli intumuerunt: aut genitum tuberculum vertebrae à suis evertit sedibus, licet partes ipsæ similes nullum tumorem patiatur. Quoties ergo vel ictus aut casus præcessit, vel ceruicis vertebrais adiacentes muscoli à fluxione afficiuntur, id si circa primas ceruicis vertebrae contigerit, & inter œsophagum ac spinam, aut in musculis mediis inter laryngem & gulam cum oppressione laryngis, quarta anginae species exoritur, quæ hoc loco describitur, & quam interdum Galenus ad tertiam revocat, quòd laryngis muscoli simul inflammari videantur. Quanquàm non est necesse, ut angina morbus constituatur, guttur proprio affectu vexari. Sunt enim duo tantùm signa pathognomonica, quæ anginam constituunt, & ab aliis omnibus morbis separant, nimirum difficultas respirationis nullo existente vel in thorace, vel in pulmone vitio (quomodo differt à pleuritide & peripneumonia) & angustia sensus in gutture. Quinetiam Hippocrates in Prognostico videtur anginae nomine appellare omnes affectus, qui huic loco accidunt si vnà spirandi difficultas accedat. Hæc autem species anginae cæteris multò rarior & pueris magis quàm adultis familiaris, duplex est ex varietate loci affecti. Nam vel fit circa secundam vertebrae: vel sub secunda, circa dentem, id est, partem quandam denti canino similem, quæ à secunda vertebra procedit, aut potius processum secundæ vertebrae ad caput extantem. Sub hac dentali vertebra tumore exorto & luxatione cum cautate tactu percepta in ceruice, angina fit minus acuta, quàm circa secundam vertebrae, quia spinalis medullæ partes quò altiores fuerint, eò sunt præstantiores, ob idque quò inferior primis duabus vertebrais fuerit dispositio, eò minorem inferet noxam, præsertim cum septi nervi sub quarta & quinta vertebra prodeant. Hippocrates secundo Epide. exactissimè utramque hanc anginae ex luxatione vertebrae speciem describit, atque obseruat, cum morbus esset popularis ex constitutione temporis, eos omnes, quorùm tumor erat rectus, id est, luxatio non ad latera, sed antrosum tantùm, nec febris laborasse, nec periisse, nec in paralysim incidisse, quòd ea non premerentur nervorum exortus. Quorum verò tumor, siue luxatio obliqua esset, & ad latera, paralyticos euasisse, id est, media parte resolutos: ex quibus qui febricitarunt, perierunt omnes. Erant (inquit) anginosorum affectiones huiusmodi. Ceruicis vertebrae ad interna conuersæ sunt: aliis quidem plus, aliis verò minus, atque in partibus exterioribus manifesta videbatur in ceruice concavitas: dolorem æger, vbi illic tangebatur, sentiebat. Accidit etiam angina cuicdam sub ea vertebra, quam dentem nominant, verùm non adeò acuta: quibusdam verò ob rotunditatis magnitudinem, omnino conspicua. Hactenus Hippocrates. Deinceps verò symptomata recenset, quæ hoc genus anginae sunt insequuta. Ea sunt faucium molestia quædam sine inflammatione: sub mento tumor inflammationis quoque expers: adenes sub mento sine dolore, & sine tumore: lingua exerta, & in motu laborans, quoniam à compressa vertebra premebatur: deglutio magno cum labore, & si vi quadam deuorare conarentur, ingestorum per nares refluxus: ex naribus loquela: sublimis spiritus, vel elatus, id est, parvus & densus: vena quibusdam in capite, temporibus, atque ceruice in tumore sublatæ: angustia spiritus & strangulatio, cum vel spiritum, vel aliud quippiam deuorare ceptarent: quibusdam

3. Prog. 18

1. Epid. sect. 2
ad finem.

4. Aphor. 35.

paralysis, & similia. Modus omnium sic habet. Luxantur vertebrae, cum adiacentes partibus interioribus muscoli gulæ substrati, aut gulæ ipsius vel inflammantur, vel quouis modo distenduntur, ut à tuberculo, aut immodica siccitate. Sic enim vertebrae totam præsertim secundam ad se trahunt, ut locus in posteriore parte cauius cum dolore relinquatur, in angustum adducto summo guttore, unde primum egri vix deuorare possunt, ac tandem crescente malo strangulantur. Nam partibus illis per nervos & ligamenta communio quædam & societas est cum dorsali medulla, & meningibus ipsam ambientibus, & vertebrais. Quod fit, ut cum ad partes inflammatas ligamenta & nervi tenduntur, vertebrae quoque vel intro, vel ad latus trahi necesse sit, quæ fauces, gulam, & gutturis introitum premunt, atque arctius coangustant. Proinde ceruix ponè excavatur, ægræque & cum dolore inflectitur, quibus notis distinguitur à primogenia inflammatione laryngis. Quod si musculi vnius lateris vehementius conuellantur, in id latus inclinabit vertebra, accedetque deglutiendi difficultas, & quandoque potionis reiectio per nares. Quanquam sola inflammatio musculorum gulam circumdantium vehementer deglutionem impedit, quæ non solum naturale, sed & animale opus est. Cum enim inter laryngis numerosos musculos, quidam gulam circumdant & gutturi coniungant, eorū ope appositè animal, ubi placet, detrudit alimētum. Quod verò gulæ inferius est, & detrusione impetu, & gravitate propria, & naturali villi ope peragitur. Dolor autem cruciat, quoties tensionis causa est inflammatio: minor est, aut planè nullus ab immodica siccitate, quæ sensum euenit, tametsi mortifera magis sit, quàm ab inflammatione. Ob idque hic doloris non meminit: & in Aphorismis de lethali agens adiecit, febre detento. Quasi dicat eam luxationem, quæ ab immodica siccitate, quam febris induxit, oborta est cum difficultate deglutiendi, lethalem esse ratione febris, quæ est & concausa mortis, & signum siccitatis immedicabilis. Eum Aphorismum ita reddidit Celsus. Cui in febre nullo tumore apparente in faucibus ceruix conuertitur sic, ut deuorare æquè non possit, seruari non potest. Hic verò aliud periculū posuit ex strangulatione. Nam initio & gula magis oppressa, quàm larynge, maior est deglutiendi difficultas: in progressu aucta febre, & grauius laborante larynge, maior est respirandi, quanquā oppressio œsophago arteria quoque clauditur. Ex quibus intelligitur in hoc affectu mortis periculū pendere à febre, siccitate, & difficultate tum deglutiendi, tum respirandi: non autē ab inflammatione, aut luxata vertebra, quæ per se lethalia non sunt. Hanc spirandi difficultatem expressit his verbis, πνέμα ἀνέλκει, spiritus retrahitur: vel ἀνω ἐλκει, sursum trahitur eodē sensu: vel ἀνέχεται, cohibetur spiritus per angustum foramen violenter inspirato: quod postremum in nullo exemplari reperitur. Spiritum autem retrahi, vel sursum trahi idē est, quod spirationem sublimem apparere, in qua thorax inter inspirandum partibus superioribus valde dilatatur, ut scapulæ moueri videantur, quomodo omnes, qui præfocantur, respirant. Et si autē spiritus sit sublimis, vel elatus, nō est tamē (quod quidā opinantur) magna spiratio, sed parua & densa: ita dicta, quoniam paucus aër inspiratus nō videtur posse pertingere ad inferas thoracis partes, sed in sublimibus tantum eius partibus consistere. Rectè autē dixit in morte spiritū quasi trahēte aliquo reddi. Nā initio spiratio nō est admodū parua, quia per cōsensum, nō proprietate, fauces afficiuntur. At cum ad extrema ventū est, vsu magis ac magis virgēte conuulsiva respiratio apparet, thorace quidē vehemēter trahēte cum motu quodā conuulsiuo: spiritus verò meatū sufficientē non habēte, sed per summā angustiam quadā & summo conatu inspirato. Vox autē redditur πνιγμός, id est, cum strangulatione & orthopnoea, aut qualis in his, qui strāgulantur intercepto motu laryngis. πνιξ enim strāgulationē designat, ad quam recta ceruice spirare coguntur. Atque hæc fusius, quod à paucis locus ille Hippocratis intelligatur.

XLVII.

Φάρυγξ ἡνωθεὶς ἐπ' ὀλίγοι, καὶ κοιλία κατὰ τὴν διαστάσιν, μετώπῳ ἀλγύματι, φιλὰς πώδεις, ὀδυνώδεις. Ἐὰν τὸ πνεῦμα ἀνέλασθαι, δύσκολον.

Quæ fauces paulò exasperatæ sunt in eo, qui inani desidendi cu-

piditate sapinus desurgit, & a fronte dolet, & quasi aliquid venans palpat, doletque: quæ ex iis inualescunt, difficilia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Descriptio est ex observatione empirica alicuius ægri, cui è pleniore cerebro aliquid acris materię partim in fauces, partim in ventrē deflueret. Illinc exasperatæ fauces: hinc inanis desidenda libido. Dolor autē frontis ferē comes est plenioris cerebri, aut exuperanti qualitate læsi, ut aliarū quoque partiū, maximē brachiorum, cervicis, lateris, in quas aliquid vitij decurrit. Palpare verō delirii signum est, de quo antea. Atque hæc si inualescūt, reuera difficilia, quia difficilior solvatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem sententia in Prothetico scribitur, sed additis quibusdam de somno convulsifico, mictione difficili, dolore ex stragulis, ac vestimentis, qui significat vel præ lassitudine contactum eorum, quæ substernuntur, aut circumferuntur, ferri non posse, vel oblata mente dura videri, aut mordentia, quæ reuera talia non sunt. Est autem diversorum symptomatum parū artificiosa congeries, & ex his coaceruata, quæ sunt *ἰσχυρῶν*. In eandem tamen affectionem omnia quodammodo convenire possunt, nimirum in phrenitidem, in qua per *μετάπνοσιν* aut *μεταρρῶσιν* humorum nondum in vna parte obfirmatorum trāsfluxionem diversa & in diversis partibus ac facultatibus symptomata mutuo sese excipiunt. Nam humoribus firmatis iam, & aliquo in loco infarctis vna species symptomatum sequitur naturæ partis affectæ, & humoris qualitati conveniens. Aut igitur æger falsò sibi hæc omnia persuadet, vel interdum de his conqueritur, interdū verò non (quòd vox, *ἢ ἐλπίς*, significare videtur) aut reuera hæc patitur. Priore modo signa sunt phrenitica. Duobus siquidem modis in iudicādo falluntur phrenitici, quoniam vel quæ sub sensum cadunt, non percipiunt, tamen si dolorem persæpe inferant: vel quæ non sunt, aut sensui non obviuntur, esse putant, ac se sentire constanter affirmant, quemadmodum qui tibi cines abigi iubent læso cum iudicio auditu: aut pondus auferri: quod sibi incumbere putant corrupto sensu tactus. Atque hæc visorum species pēdet etiam ex cōsensu ventriculi, vel pulmonis, vel vasorum totius ad cerebrum, exustis vaporibus & intercessu capitis ad oculos accedentibus, vnde interdum crisis, interdum mortis periculum præmonstratur ex significata humorum vitione. Cū enim non quivis hāitus sensus, imprimis verò visum impediāt, nisi præ vitione crassescat, multam subesse corporis inflammationem simul cum vaporis copia necesse est, quæ intra caput contineri non potuit. Sed & morituri propè omnes etiam clausis oculis propter idolorum vagum & incertum motum videre se credunt, quibuscum loquantur, à quibus terreantur, & exiliant. Quòd si reuera horum omnium symptomatum concursus patiat æger nec in iudicādo sibi imponat, humorum migratio ab vna parte in aliam significatur. Cū enim phrenitis facta iam, & absoluta est, humor eius causa firmatus hæret in cerebro, ibique diffusus vnam quidem affectionem concitat, nempe phrenitidem: variis tamen modis & motum, & sensus omnes afficit, prout hanc, vel illam partem magis inuasit, vnde quædam etiam fit variorum symptomatum permutatio, sed in vna communia affectione. Antequam verò firmetur, sursum deorsumque oberrans, modò in capite, modò in partibus inferioribus consentanea sibi symptomata edit, qualibet parte in aliam à se, quod molestum est, detrudente. Ea ratione fit, ut si æger modò de asperitate faucium conqueratur, modò se nihil sentire dicat, vel mens aberret, vel humores transfluant. Ita enim loquitur Hippocrates. Idem iudicium de alui irrito conatu ad egerendum. Aut enim surgunt ægri egerendi causa, cū tamen nulla causa sit, quæ ipsos urgeat, nec quicquam infra descendat læsa mente: aut reuera ab humoribus eò transfluentibus irritantur. Eodémque modo circa frontem dolent *ψαλαρώδεις* palpano contredantes, aut cum palpo inani opera aliquid querentes, quod in Prognostico dixit *προειδῆναι*, atque *καρφολογῆναι*, quæ significant comentium & festucas legere. Hos manuum gestus, id est, actiones & motus eodém modo, atque in his, qui suffusione, quam *ὑποχύσις* Græci dicunt, laborant, ab

3. Proth. 16.

I. Prog. imaginatione prouenire scribit Galenus. Cuncta enim, quæ inter crystallo similem humorem, & corneam, quæ pupillam ambit, tunicam, huius vident, foris posita esse arbitrantur, propterea quod dum rectè valent, omnia soliti semper erant in aduerso aere conspiciere. In febre autem acuta, pulmonis inflammatione, phrenitide, & capitis dolore absque cruditate ventriculi & suffusionis suspitione hæc indicant humorem aliquem nigrum, aut crassum medium sese oppositum vetare, quominus visui splendor foras exeat, unde imagines nascuntur pro natura impacti humoris, & vaporis eiusdem. Siquidem interdum velut pilos quosdam, vel tomentum, vel stamen, interdum nigros culices, aut muscas præteruolantes videre se imaginantur, aliquando verò alia lentibus milisue similia. Cæterum graues sunt merito affectus illi, qui pariunt eiusmodi symptomata. Nam febris quidem acuta, & pulmonis inflammatio, & dolor capitis propter humorum abundantiam, capitis repletionem, & humorum in oculos conscensum illa inducunt, phrenitis verò propter affectus partis dignitatem. Hæc enim toto genere perniciofa est: febres autem & pulmonis, capitisque dolores ob magnitudinem. Siqua ergo ex his augeantur, inquit Hippocrates, firmata affectione, & natura in eo quasi conflictu superata, difficilia sunt, vel potius lethalia.

XLVIII.

Τὰ καὶ φάρυγες ἰσχυρὰ ἀλγύματα, τὸ παρ' οὗς ἔπαρμα, καὶ σπασμοὶς ἐργάζονται καὶ σαχίλη καὶ τῶν ἀλγύματα.

Vehemens faucium dolor tumorem ad aures & conuulsiones excitat, adhuc colli dolores ac dorfi.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vehemens faucium dolor à vehementi inflammatione commouetur, à qua metus est, ne occupata via spiritus æger suffocetur. Quod si vi naturæ in aurium regionem materia diuertit, τάρως dicta existit. Si foras vertitur materia, dorfi collique dolor mouebitur. Si in cerebrum recurrit, aut nervos habeat, conuellitur æger. Quæ omnia in vno aut altero ægro obseruata scripsisse verisimile est.

DESID. IACOTII COMMENT.

lib. de gland.

Ισχυρὰ ἀλγύματα dolores grauissimi in faucibus mouentur ab inflammatione graui, aut humore acri, qui in musculos illarum partiū decumbit. Ab his tamen neque conuulsionis, neque parotidum certum præsagium sumi potest. Caput enim (ait Hippocrates) supra situm est, sursum cauum ac rotundum existens, & humiditatem ex reliquo corpore complectens. Corpus verò simul vapores omnis generis sursum in caput demittit, quos caput rursus retro demittit. Non enim immorari ac manere potest id, quod influit, non habens vbi sedem firmet, nisi sanè caput ægrotet. Tunc enim non remittit, sed istuc retinet. Fluxiones autem sunt ad aures, oculos, nares, guttur, fauces, dorsalem medullam, venosum genus. Similiter in febribus translatæ in cerebrum materia caput replet, atque opprimit, indeque diffusa in aurium glandulas, parotidas facit: in partes nervosas, conuulsionem: in collum ac dorsum, dolores: in substantiam cerebri, deliria. Sed & oppresso à fluxione œsophagi, difficultas deglutiendi: impedito laryngis motu, vel rupta vomica, suffocatio sequi consuevit. Est enim axioma medicū, pleno & grauiter affecto cerebro posse quodvis symptoma vel in sensibus, vel in arbitrariis motionibus, vel in vicinis & sociatis partibus exoriri, prout humor redundans huic vel illi parti communicatur. Potest quoque natura morbo robustior inuenta vel hæmorrhagiam moliri, vel salutes parotidas, vel suppurationem.

XLIX.

Μετὰ πυρετῇ ὀξείᾳ πᾶσι μοῖ, δλίθρον.

Cum acuta febre conuulsio lethalis.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

HAEC sententia frequens est in libris Hippocratis, & quotidiana experientia confirmatur. Conuulsio autem aut particularis aut vniuersalis. Atque hæc lethalis omnino est, illa non omnino vacat periculo. Qualis est in gesticulatione manuum, in offensante respiratione, in blefa voce labri, nasi, oculi & palpebra perversione. Iam verò in febre conuulsio esse potest ab inanitione, quæ omnino lethalis est, & à multitudine crudæ frigidæque materiæ, quod in autumnalibus febribus, hæmorrhæis, & aliis eiusdem generis videre est. Hic vt non ita sit lethalis conuulsio, neque tamen sine periculo esse potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

CONVULSIO, vt alibi dictum est, tribus modis fieri potest vario discrimine. Est enim conuulsio quædam per proprietatem nervorum perpetua, non interrupta motibus prodiens à causa morbifica parùm agente natura, quam Hippocrates scribit ortum habere vel à replente humore, vel à deficiente. Illius exemplum est in opisthotono, emprosthotono, tetano, & in vulneribus, in quibus occluso foramine, & aucto intus dolore, copia humoris, quam dolor allicit, cohibita nervum inflamat & replet, aut humor quiuus etiam sanguis siue inflammer, siue tantùm nervum occupet, propter crassitiem aut repletionem nervos in latum extendit, in longum coarctat. Huius verò in febre vrente, & post inanitionem aut conspicuam, aut insensilem, in qua non à frigore mordente, sed ab ingenti deformique ariditate propter humidæ substantiæ inæqualem defectum, fit partium concursus propter vacui fugam. Tertia conuulsionis differentia, aut verius conuellens motus per consensum partis alicuius affectæ ac demorsæ oritur, nec facta est, & quiescens, sed fit tantùm, & in motu est, atque ab agente natura ac pellente noxam, non à solo morbo peragitur. Verbi gratia, in partibus nervosis, quæ & exactum sensum habent, & societatem per nervos cum cerebro, puris, aut humoris, aut medicamenti vapor, aut noxia qualitas nervum, vel cerebrum per nervum offendens excitat vim animalem, quæ inimicam qualitatem deuitans nervum conuellendo contrahit. Differunt autè & curandi ratione, & euentu, quia ex siccitate humectationem, ex humiditate vacuationem, ex morfu lenientia, ex frigore calefacientia postulat. Prima verò species semper difficilis est, sæpius lethalis: secunda incurabilis, nisi cum fieri incipit: tertia ambiguum habet euentum. Docet ergo Hippocrates neque à plenitudine, neque à morfu conuulsionem semper esse lethalem, præsertim si eodem die desinat, vel altero, & si materiam è cerebro, aut parte alia nobili excutiat. Et enim conuulsio motus ciet naturalibus vehementiores, ita vt partes violenter concutiantur. Proinde si obstructio, vel copia humorum crassorum aut glutinosorum, vel impactio fuerit in partibus nervosis, vel materiæ in caput translatio facta sit, aut critica motio, iuuare aliquando potest. In pueris quoque minus habet periculi, quia propter nervosi generis infirmitatem leui de causa conuelluntur. Hippocrates quoque in statu frigido & humido conuulsiones scribit multis, & pueris magis ab initio contigisse, & febriisse, atque in febribus conuulsiones factas fuisse: quæ omnia (inquit) plerisque horum diuturniora quidem, sed innocua erant, nisi his, qui ex aliis omnibus perniciosè haberent. Idem iudicium de conuulsione propter morsum ventriculi ab acrimonia humoris, aut medicamenti, aut à contentione in vomendo. Præterea spasmo, aut tetano febris superueniens morbum soluit, quoniam (ait Galenus) febrilis calor partim superfluum digerit humiditatem: partim frigiditatem concoquit. In febre autem acuta conuulsio cum dupliciter oriri queat, aut à morfu & acrimonia biliosi humoris, vel vaporis: aut ab humidi innati defectu, hoc quo-

11. meth. ult.

1. Epi. sect. 2.

in Aphon.

4. Aphor. 66.

1. Aphor. 26.

que, quod hic scribitur, sine limitatione recipiendum non est. Priore enim modo in febre acuta prava est admodum convulsio doloris acerbitate, & causæ magnitudine: non tamen planè lethalis, ut posterius à siccitate, & humidi consumptione, quam vrentis febris calor extraneus inuexit. Etenim cum febris acuta & vehemens, ignis instar, nervos atrefecit, ut inde eisdem tendi, conuelli que necesse sit, nulla iam salutis spes superesse potest. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectum dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiam, quod eadem ratione perniciosum est, idque multò magis, si graues dolores accesserint per Aphorismum, In acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores vehementes malum. Et alibi, Propter vigiliam convulsio aut desipientia malum. Galenus causam affert, quia vigilie exsiccant, & sanguinem biliosorem reddunt. Ex quibus intelligitur quomodo & quando convulsio in febre, aut à febre sit lethalis: ante febre verò, aut initio febris minimè, quoniam illius siccitatem, huius repletionem causam esse consentaneum est. Ob quam etiam causam scribit Hippocrates, convulsioni febrem accedere satius esse, quàm convulsionem febri. Meritoque non κακόν, ut in Aphorismis, sed ἀλγέθριον dixit hoc loco quia de sola convulsione à siccitate loquitur. Nervi enim & multum temporis ad siccitatis emendationem postulant, & celeritè conuellantur reficcati, nec morbi vehementer inducias admittit.

L.

Τραχήλις καὶ πῆχυν ἀλγύματα πασμάδια. ἀπὸ προσώπου ὁ ζυγὸς, καὶ
καὶ φάρυγγα.

Ne. ni. u. 3. Inuit.

Cervicis & cubitorum dolores convulsiones accersunt. Sed à facie, & iis, quæ circa fauces talia excitantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prothetico πῆχος ἀλγύματα μετὰ τραχήλι, ubi variè se corfisse interpretes Galenus ostendit. Ac iam materia è cerebro in cervicem & cubitos defluente dolores fieri sæpissimè constat, à quibus non sequatur convulsio. προσ-πον autem κεφάλου dicit, ut sit hæc sententia, Dolores qui, &c. Convulsio ergo si quando his accadat, eorum erit, quæ rarius accidunt. καὶ καὶ φάρυγγα. Non est finis huius sententiæ, sed initium sequentis, καὶ καὶ φάρυγγα ὡχοι, ἰχνοι, πηλίζοντες.

DESID. IACOTII COMMENT.

6. Aph. 22.

Cervicis dolor affectis partibus externis nihil mali portendit in febre acuta, ut Galibi dictum est. Qui verò ab oppressione partium posteriorum cerebri, & humorum diffusionem in spinalem medullam, aut membranas eius ducit originem, valde perniciosus est, & convulsiones prænuncius, accedente præsertim graviore aliquo symptomate in cerebro, ex quo certius intelligatur morbosam in ipso affectionem contineri, cuius consensu cervix doleat. Est enim cervix pars nervosa, ac prope cerebrum sita spinalem medullam continens, quæ per nervos partibus inferioribus mouendi facultatem impertit. Ostendit ergo illius partis dolor copiam materię in cerebro, aut malignam quandam qualitatem, quæ cum nec à natura evinci possit, nec loco contineri, in eas partes redundans nervos implet, ac spiritui animali præcludit exitum, unde convulsio aut paralytis sequi consuevit. Dolente autem cervice ac dorso, & quandoque musculis, qui sunt ad omoplatas, lassitudinis speciem perpensis dolor ad cubitum descendit, & nonnunquam ad manum usque, quoniam eò nervi perveniunt à quinto, sexto, & septimo pari nervorum cervicis. In quo affectu siue per defluxionem fiat, siue per doloris communicationem, Hippocrates sectionem venæ imperat in eo Aphorismo, Quæcunque rupta à dorso in cubitum descendunt, venæ sectio soluit. Vbi Galenus pro ruptis rectius dolores legi scribit. Præterea eos dolores, qui locum mutant, ex defluente humore fieri, aliquando

quando solo, magna verò ex parte crassum & flauosum spiritum coniunctum habente, quem humorem excipere & vacuare oportet secta in cubito vena, ad quem fluxio decumbit, quia eò ducendum sit, quò natura inclinat, & humores repunt per loca conuenientia. Quamquam fluxionis initio nihil impedimento est, quominus ex altero brachio, aut crure directo sanguis mittatur reuulsionis ergo. Addidit autem à facie, & secundum fauces, id est, à capite, vt ostenderet inde esse totius mali originem, & fluxionis continuationem.

L I.

Παλκοί, ἰχνοί, πτυαλίζοντες, οἱ τετέοιεν ἐν ὕπνῳ ἰδρωτίσιν ἀγαθοί. ἤραγε καὶ τῶν ἰδρωτίσιν ἐκφύειν, τοῖς παλκοῖς ἐν πύρρῳ; οἱ ἐς τὰ κατωτέρω τετέοιεν ἐν ὕπνῳ.

Pallidi, graciles, sputantes, in iis per somnū sudores boni. An ex sudoribus leuari plurimis non malum? Siquidem dolores iis ad infernas partes transferentur, facile perferri possunt.

Not. n. de ar. cum 3. Bonis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prorrhetico ἡ ἡ φάρυγξ αἰχοι συχνοί σπυλίζοντες. Sic enim multi interpretati sunt. Sed qui ita separant, tollunt particulam αἰ. Alij non αἰχοι legunt, sed ὄχλοι tumultus, vt Dioscorides capito, quomodo in his Coacis αἰχοι. At omnes ferè συχνοί, non ἰχνοί legunt. Sunt autem hæc omnia diuersi generis symptomata. Atque hæc posteriora ἡ φάρυγξ, & quæ sequuntur, nihil ad conuulsionis præsagium conferre volunt. Atque in hoc opere eiusmodi sonitus hæmorrhagiæ potius signum fecit. Siue autem πτυαλίζοντες legas, siue σπυλίζοντες, non magni refert. Est enim sputatio illa & saliuæ frequens eadem prope quæ vt secretus inter signa phrenitica numerantur. Quid autem per hæc intelligat, non faciliè colligas. Nam strepitus quidam in faucibus esse potest, qualis in secretu, aut materia illic feruente à spiritu concitata. Nec si αἰχοι legeris, & ἰχνοί, quare ad alia transire melius est.

In iis per somnum. Sudor non quia fit in somno, bonus est: sed quia antegressa coctione, die critico, calidus effluit per vniuersum corpus, & morbum soluit. Nisi quis dicat per somnum tepido calore relaxata cute corporis robustam naturam, excitasse sudores, atque ea ratione periculo conuulsionis ægros liberasse, quod quidam interpretes Prorrhetici voluerunt.

An ex sudoribus leuari plurimu. à sudoribus leuari & bonum, & non bonum. Bonum quidem si seruat is legibus vtilis sudor, qui proximè scribebatur: non bonum, si πρὸς λόγους. his enim, quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere. Sic igitur sudor is bonus, si rectè effluxerit: non bonus, si præter leges sudorum.

Siquidem dolores iis ad infernas partes. Mirum quod interpretes ambiguitate verbi ἐς τὰ κατωτέρω αἰχοι alij quidem ἐν ὕπνῳ, qui videlicet crura intellexerunt: alij δ' ἐν ὕπνῳ, qui contraria sententia, qui thoracem & ventriculum infernas partes intellexerunt. Sed homini non controuerso τὰ κατωτέρω hoc loco faciliè intelligentur, quomodo sæpius vsurpatum ab Hippocrate crura intelligit in abscessibus ἡ μεταδίσει. Quamquam non ignoro τὰ αἰχοι, καὶ τὰ κατωτέρω dici aliquando per relationem, vt caput ut superius, thorax inferior: thorax superior, venter inferior. Ac rursus quæ supra diaphragma gibba hepatis & os ventriculi superiora dici, quæ subsunt his, inferiora. Ac rursus ἐν ὕπνῳ si è ceruice & cubitis in thoracem & ventrem. Non protinus ἐν ὕπνῳ, si in crura. Quibusdam enim contingit, vt abscessus in gangrænam transeat, liuescant partes & nigrescant, vnde vel exitium, vel parus detrimentum imminet ægro.

DESID. IACOTII COMMENT.

HAec sententia cum priore coniungitur in Prorrheticò. Capito vetus Hippocratis interpres (αἰχοι, id est, pallidi) legebat, vt hinc scriptum est. Galenus id repre-

3. Prorrh. 11.

id reprehendit, quod exemplaria omnia tum scriptum haberēt vel ἤχοι, sonitus: vel rectius adhuc ὄχλοι, tumultus, aut irritamenta, quæ excitantur à defluxione è cerebro, & perturbationem ægro pariunt. Hi autem à sudore per somnum iuuantur, modò ne sit à nimio cibo, aut copia grauante, quod humiditates tenues & acres, quæ fluxionem promouent, aliò auertantur & exeant, multaque fiat distributio. Per somnum verò, quia tum coctio, tum secretio melior fit, corpus intus relaxatur, nec vi morbi sudor exprimitur, qui sub finem somni in his, qui sudandi causas habent, frequentior esse solet. Quare cum sudorem accipere oportet, qui naturæ robore excluditur cum venarum, arteriarum, & pororum laxitate: non autem, qui vel retentricis imbecillitate, vel alimentorum, aut humorum copia effunditur. Nam sudor ex somno plurimus absque manifesta causa, significat corpus plurimo cibo uti. Si verò cibum non assumens id patiatur, ostendit purgatione opus esse. Cur verò somnus sudorem moueat, & alias omnes vacuationes retineat, multæ sunt causæ. Nam torpesciente sensu minus irritatur expultrix, corpus non turbatur motu ut in vigiliis, contentas materias intro figit & firmat, nec moueri patitur. Multus tamen sudor prodit, primùm quia alimenti halitus, qui in vigilia occurrit raræ calidæque cuti, ut faciliè & citra sensum perspiret, per somnum à carniū dēsitatē cohibetur, & per moram concrefcens in sudorem abit. Deinde quia ille halitus à visceribus ad extimas vsque carnes tantò copiosior funditur, quantò amplius alimētum dormienti coquitur, quàm vigilianti. Tertio quia (inquit Aristoteles) vapor corporis, si liberè diffatur, impingens in locum, ubi non moretur, euanescit: cohibitus per moram abit in sudorem ut in alis, inguinibus, & aliis cauitatibus, ex quibus non citò discutitur vaporosa humiditas: eodēque modo in somno, per quem non diffatur, nec motu corporis dissipatur sudor. Præterea aliarum expurgationum inopiam natura copioso sudore compensat, & multis iuxta cutem serum in vasis continetur, quod confestim exudant per somnum, vel expresso ob substantiæ tenuitatem sero in recurſu humorum: vel dēsitatē ipsa carniū exprimente: vel potius retentrice propter innati caloris absentiam deficiente. Quod si in febre sudores hi fluant, copiam humorum designant, & ex communi vtilium sudorum lege diiudicandi sunt. Sunt autē in vniuersum eiusmodi, vtilis esse sudores omnes, & in omni morbo, qui calidi sunt, humore morbifico concocto fluunt, diebus criticis, per vniuersum corpus, & cum febris ac symptomatum remissione. Sudore autē quàm plurimos leuari, bonum esse, aut certè non malum, perspicuum est, modò vera sit alleuatio, nec à vieta natura. Sic enim interdum à sudoribus, cum refici videntur ægri, intereunt, ut alibi demonstratum est. Ob idque dubitandi notam apposuisse videtur. Dolores autem ad inferas partes his toleratu faciles sunt, in quibus humores relictis partibus superioribus quàm longissimè ad inferiora abscedunt, ut ad crura. Si enim in thoracem, aut ventriculi os conuertantur, difficiliore multò sunt, quàm cum essent, verbi gratia, in ceruice, aut cubito.

LII.

Ἐν ἀλγῆματι νότῳ καὶ τῇ τοῦ αἵματόςδε ἐρηκτοῦ ἐπιπύρεσι, ὀλέθριος ἐπιπόνοος.

In dorsi dolore & pectoris prarubra urina subsistens cum dolore mortalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dolores dorsi & pectoris intelligit vel pleuritidem eas partes occupantem vel alium simile affectum: quomodo in lib. de morbis, lethalis morbi dorsalis, & pleuritidis è pectore meminit, in quibus urina αἱματώδης, & mors primis diebus accidit. Ac multò magis si ea urina suppressa materia sursum in caput rapitur, aut diuertit in thoracem, quanquam aliquando robore naturæ urina suppressa profluuiū sanguinis, aut alia excretio critica sequi potest, quod aliis signis, quàm urinx suppressione distingui debet.

Saepe solet Hippocrates notata parte exteriori interiora intelligere. Sic ὀσφύς pro renibus: φάρυγξ pro gutture interiori: πᾶχος pro spinali medulla, aut eius membranis in ceruice: ὑποχόνδριον pro hepate: λαγῶνις pro intestinis, & hoc loco ac sequentibus νῆτος καὶ σῆθος dorsum ac pectus pro interioribus usurpantur. Notata enim parte, quae sensibus patet, interiori affectionem medico relinquit inuestigandam. Cum autem in dorso ac pectore multae partes sint, quoniam ex his patitur, in cuius dolore urinam cruentam perniciosè suppressi, aut cum labore, scribit, non liquet. Itaque id ex aliis signis perscrutari conuenit. Nam si in musculis consistat affectus, tactu ferè deprehenditur, & ex eo, quod excrementa alui, vesicae, & pectoris pura cernantur. Si verò in dorsali medulla, his in partibus torpor percipitur, quae ex affecto loco enascuntur, & in nervis tremor, convulsio, aut resolutio. Si in renibus, ex urinis: in pectore, ex sputis certissima erit diagnosi. Cum autem nullius horum meminerit, praeterquam urinae cruentae, affectos renes coniecere oportet, qui percolandae urinae à sanguine instrumenta sunt, idque aut primigenio affectu, aut per consensum. Dictum est autem urinas valde rubras, quas Hippocrates εἰς ἱερὺς vocat, & αἱματώδεις, cruentas esse, quae carnis recentis loturam, aut puriorem sanguinem repraesentant, ac planè refrigeratae quasi grumum concreti sanguinis ferè deponunt. Aliae enim rubent, sed perspicuae sunt, & quodammodo ardent à calore renum, qui avidius & vberius ferro permixtum sanguinem trahunt, nec propter imbecillitatem ex eodem calore extraneo secernunt, aut bile multa serum tingunt, quod fit, ut coloratius ad vesicam confluat, & corpus paucius alatur. Aliae etiam crassae, obscurae, & saturato quodam, sed impuro rubore inficiuntur à multa bile rubra, aut vetellina, vel flava copiosiore, ut in auruginosis. At quae reuera cruentae sunt, nec casu, aut ictu in dorsum tales euaserunt: aut imbecillitatem renum, aut nephritidem testantur, affectionem videlicet reni propriam, quae est lapidis & arenularum generatio. Ut enim hepaticum dicimus eum, qui sanguificando labitur, & celiacum, qui chylicando, sic & nephriticum. Cum autem renum actio sit sanguinis expurgatio, & feri ab eo secretio, ubi id non agunt, vel quia imbecilliter, vel quia corruptè, nimirum copiosius trahunt, vel quia attractum non expurgant, debilitati dicuntur, quod ad varia morborum genera, variasque causas sequitur, maximè verò ad magnam aliquam intemperiem: extenuationem: meatuum dilatationem, & carnis relaxationem. Sed in his nullus dolor percipitur, nisi rarò & per accidens. Atque hoc modo urinae cruentae proportionem respondent valde rubenti alui proluuii. Ut enim deiectio carnis recens macerata loturae similis, quam Hippocrates valde rubentem proluuiem vocat, affecti iecinoris proprium symptomata est: ita praerubra urinae renum suo munere perperam functorum, ut Galenus docet. Quia autem imbecillitas sola, ut dixi, doloris experta est: hic verò doloris meminit, constat vel phlegmonem renum, vel calculum ex urinis praerubris cum dorsii dolore significari. Dolor enim renum à calculo, arenulis, pituita, grumo, flatu: aut in febre ab inflammatione, vel calore immodico oriri solet. Phlegmones autem signa sunt febris inordinata, initio & in phlegmone non insigni levis: transacto verò principio, atque inflammatione in peius proficiscente, aut in grauiori inflammatione vehemens, cum remissione & exacerbatione, horrore quodam & refrigeratione manuum ac pedum. Dolor etiam percipitur cum grauitate circa renem inflammatum, si ipsius caro laborat: & pulsatorius est: si inflammatio magna sit, ut arteriae inde comprimantur. In calculo verò dolor non semper sentitur, ut cum iam intra carnem renis concretus est: aut ad sinum peruenit, aut ex vreticibus in capacitatem vesicae lapsus est. Contrà verò cum in sinu oritur: solo descensus tempore acer dolor urget, reliquo sola grauitas: & si in media carne gignatur, acerbus dolor concretionis tempore excitatur: uicemque cum à media carne ad sinum trahitur, ut in vnuersum tribus modis dolor in nephriticis fiat, totidemque mitescat sine excretionem calculi. Praeterea supra renes non ascendit, ut in dolore intestini, nec à suo loco vsquam ex toto discedit, & ferè dextrorsum vergit. Adde quod vacuatione sursum

L. Proth.

sum ac deorsum is nunquam ita lenitur, aut integrè cessat, ut colicus, sed inanitionis etiam tempore manent, constante adhuc lapidis stimulo, doloris causa. Accedunt vomitus initio pituitosi, quoniam pituita in ventriculo & continetur, & gignitur, deinde biliosi, quia à iecore bilis vellicatione quadam conuellitur, & propter cruditatem ex inedia, vigiliis, doloribus, sæpe vomitus etiam æruginosi sequuntur. Postremò frequentes in vrina arenæ apparent, ex quibus tamen non necessariò calculus colligitur, sed exigua propensio in lapidem, quia humor adest, & is affatus, & qui paruo momento lapidescat, nisi renes valeant expultrice, & paucus sit humor, nec lentus. Hippocrates adiecit cruris recti stuporem, Alexandrinus etiam testis è regione siti contractionem, quia caua descendens parte tendit ad renem, alia in crus, tertia ad testes. Quò sit, ut ad plenitudinem alentis crus stupor sequatur, tumente verò ea, quæ testem adit, & ideo brevior facta testis contrahatur. Hæc igitur signa sunt tum phlegmones renum, tum calculi. Atq; reuera in utroque vrina subsistens cum dolore lethalis est. Verùm in phlegmone vrina prærubra suppressa & mortis signum est, & causa, ut ad hanc respexisse Hippocrates videatur hoc loco. Perinde enim est, ac si diceret, Si in febre ardor ingens, dolor grauis ac pulsans tum in dorso, ea nimirum inanitate, quæ est inter extremam costam & coxendicem, tum in ventriculi regione (quam ὤθος interdum appellari ab Hippocrate docuimus) distensio, nausea, ructatio, crebrâq; vomitio percipiantur: in vicinis autem partibus circum præcordia, lumbos, coxendicem & pubem distensio cum extremorum frigore, cruris è directo siti stupore, & aluo pigra, ex his, inquam, coniiciendum renes phlegmone obsideri à defluxione per emulgentes venas, licet ægrè firma & prædura renum caro fluxionem admittat. Quia autem comitari solet mitio cum ardore atque labore frequens, principio tenuis & cruda, deinde crassa, rûbens, & muccosa, perniciosum est prærubram vrinam suppressi, ut signum & causa. Ac signum quidem magnitudinis inflammationis, obstructionis meatuum, & interdum extinctæ facultatis excreticis vesicæ. Causa verò doloris vehementioris, refluxus humoris ad superiora, & incrementi phlegmones. Quòd si ea inflammatio spinalem medullam, vel eius membranas obsideat, frequens ex dorso horror concitabitur cum inquietatione & anxietudine, quæ vrinæ ἀπόρριψις, id est, ἰπίσχυσις suppressionem minatur cum dolore grauissimo. Vrinæ autem prærubræ in eo affectu in consortium mali renes adduci ostendunt, ut hepar in comate, quemadmodum alibi docuimus.

LIII.

Τραχὺς πόνος, καὶ μὴ ἐπὶ πυρετῷ παρὶ, κακίστος δ' ἐν οἷσι καὶ ἀκμαῖαι ἐλπίς.

Colli dolor in omni febre malus, pessimus autem, ubi in metu ager est, ut ne insaniat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Colli dolor, ut lumborum & capitis, familiaris est febribus acutis. Si verò insaniz signa se prodant, & cum his colli dolor inualefcit, deterior casus est, non quia collum dolet, sed quia insania in foribus est.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Proth. 41.

Explicatus est hic Aphorismus alio loco, & in Prothetico scribitur. Nam si dolor (ait Galenus) vel propter affectum cerebrum, vel spinalem medullam, vel ipsas cerebri membranas oriatur (ut cum inflammatione, aut materiæ ad superiora translatione tentantur) prauum est signum. Si verò affectis his partibus oriatur, quæ extrinsecus vertebrae ambiunt, malum non est. Quoties ergo ad illam doloris cervicis causam alia quædā signa vehementis phrenitidis accedunt, ut indecora corpora

ra corporis motio, verba multa, vigiliæ, oculi perturbati, urinx albæ, aut cum enco-
temate nigro, quæ humores vri ac sursum rapi denūciāt, signū planè perniciosū est.

LIIII.

Ἐπὶ τῆθις ἀλγύματι πυρετῶδες, καὶ καλὴν ταραχάδης, ναρκώδης, σημεῖα
μελαίνων ὑποχωρησίων.

*In febriculoso pectoris dolore aluus perturbata & torpida signa
nigrarum deiectionum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PECTORIS dolor cum febre periculosus in quo robore virium opus est: quæ si per-
turbata aluo exoluuntur, maior metus est. Cur autem inde nigra deiectio si-
gnificetur, non satis constat, ut nec quid aluus torpida, nisi quod parum sentiat ea,
quæ excernantur, & imbecillius excernat, intelligat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aλγυμα τῆθις vel propriè pectoris inflammationem significat: vel quod ali-
bi dixit, πρὶ τῆθις δᾶειν mordicationem circa pectus ambigua voce regio-
nem orificij ventriculi significans, & cardialgiā. Priore modo diarrhœa cum tor-
pore superuenit pleuritidi aut peripneumoniæ non simpliciter aut semper, sed cū
affectus grauisimus est consentiente hepate, & extincta facultate intestinorum. In-
de tamen nigrorum deiectio haudquaquam præmonstratur, nisi vel lien vnà resol-
uatur, vel hepar crassum sanguinem & sæculentum præ imbecillitate excernat,
vel ardore febris bilis flaua in atram conuertatur. Posteriore autem modo, In fe-
bribus circa ventriculum vehemens æstus & cordis morsus malum: non febrici-
tanti verò cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo pur-
gatione per superiora opus esse significant. Ex quibus intelligitur dolorem circa
pectus febriculolum, aut cum vehementi æstu, siquidem sit oris ventriculi mordi-
catio, à flaua bile ortum habere, qui in ventriculi tunicis feruet. Si verò sit καρδιογ-
μὸς verus, id est, cordis ipsius motio palpitationi similis, eam ab inflammatione &
feruore cordis esse, in qua summi vitæ discrimen vertitur, quia cor vitæ princi-
pium est, quod quidem dolores crebrò patitur, intemperies, tremores, deliquia, &
inflammationum initia, sed in quibus mors ante rapit, quàm morbus ad summum
peruenierit, multò magis, vbi manifesta occasio non est, id est, causa externa, aut in-
terna cognita. Hanc motionem cordis duplicem veteres faciunt, pulsum & saltum.
Alius enim est affectus, in quo pulsus cordis redditur tantum celerior, vel tardior
moderato, alius per quem totum viscus tremulè concutitur. Siue autem oris ven-
triculi morsum, siue καρδιογμὸν verum intelligas, ad vtrumque affectū nigrorum
deiectio sequi potest, sed non necessariò. Hæc enim omnia symptomata omnium
humorum communia sunt, qui vim mordendi habent, in quibus est atra bilis per
vltionem ex flaua, aut crasso sanguine genita. Torpor verò alui intelligitur, vel ex
eo, quòd excrementa permeantia non sentiat æger mente læsa, aut excrementis
morsu carentibus, ut quando iam biliosi humores propter imbecillitatem caloris
hepatis non amplius generantur, aut ad ventrem non confluunt: vel ex eo, quòd
iam corpus vix moueri queat, aut facultas sentiendi in intestinis extinguatur. Ex
crassis enim & frigidis humoribus torpor hic fieri non potest.

4. Aphor. 65.
C 17.

LV.

Τὰ εἰ ὀξεία καὶ φάρυγξ ἰσχυρὴν μικρὰ ὀδυνώδης, ὅτε χεῖροι μὴ ῥηδίως συνά-
γῃσι ἰσχυρῶ, παρακρυπτικά. ὣς τῶν φρενιτικῶν, ὀλέθριοι.

In acutis circa fauces non tumentes, irritationes parua dolorosa

B B

cum os hiat, non facile committi gracili delirium significat: ex his phrenitis lethalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Enigmatica hæc & è quibus pauca colligas, quæ ad prælagium & curæ rationem pertineant. Ac primum quidem, quam *φάρυγγα ἰχνην* dicat, prius expōitū est. At quæ *σμικρὰ* dicat, non video. Nam tuberculis repugnat *ἰχνην*. Itaque irritamenta potius intelligere melius est. Quod autem sequitur, *ὅτι χανοί*, & hoc inter signa delirii est, nisi conuulsis musculis, qui os aperiunt, aut resolutis, qui claudunt, id accidar. Quod si eiusmodi delirium in phrenitidem transeat, accessio morbi lethalis ad grauem morbum optima ratione lethalem morbum efficit.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

I. PRONT. II.

I Am de faucium gracilium, id est, tumoris expertium doloribus dictum est antea, quodque interdum peculiari vitio, ut siccitate & inflammatione laryngis, aut œsophagi, vel musculorum eorundem accidant: interdū verò per consensum cum cerebro inflammatione laborante. Priore modo anginae fiunt: posteriore conuulsionem & phrenitidem denunciant. Ex eo enim, quod æger cum febre acutissima malè in faucibus afficitur absque tumore, nec ore hianti, aut cum oscitauerit, facillè tum maxillam reducere, tum os claudere potest, conicere oportet principium neruorum laborare phlegmone ea parte, qua nerui in temporales musculos deducuntur. Cum enim (ait Galenus in hunc locum) cerebrum ipsum magnitudinem insignem habeat, multasque neruorum propagines, phlegmonem ipsius alias ab aliis partibus exordiri par est. Qua verò parte cerebrū affectum fuerit, ea & neruorum propagines affectæ musculos, quibus inferuntur, mouere non possunt. Musculis ergo maxillam inferiorem aperiuntibus læsis, ipsa aperiri non potest: nec læsis claudentibus reduci. Addit autem in febribus acutis, ut intelligatur vi febris & inflammationis cerebri id fieri oportere, non autem peculiari vitio ipsius maxillæ, ut cum luxata est in oscitando; aut particulari humoris alicuius destillatione in eum sinum, in quo processus breuior maxillæ cardinis modo versatur, propter quam immobilis redditur. Nam & febris abest, nisi ea parua sit admodum, ac symptomatica; & loci dolore atque tumore duro & conspicuo facillè discernitur: & externarum defluxionum more deriuatur è vertice. Hæc verò claudendi os atque aperiendi grauior difficultas in febribus acutis altius ducit originem, nimirum à principio neruorum inflammato, quod fit, ut nullus tumor sit in faucibus conspicuus, aut in ceruice, nec dolor sit grauissimus, qualis inflammatis musculis laryngis oritur, nec ceruix ponè excauata percipitur, ut in angina à luxatione vertebræ. Quæ omnia his verbis obscure significauit, *μικρὰ ὀδυνώδεια, & μὴ ἐνδύς ἰχνην*. Etenim neque musculi maxillam mouentes, neque hi, qui in summa gutturis parte existunt, villam tumoris aut inflammationis speciem videndam præbent, quia origo mali aliunde est. Quod autem non solum deliriū, sed & conuulsio, & perniciēs inde immineat, perspicuum est. Intemperiem enim atque inflammationem cerebri phrenitis sequitur: tensionē verò musculorum, quæ affecto cerebro facta est, cōuulsio. Perniciēs à magnitudine morbi pendet, partis affectæ dignitate, & strangulationis periculo contracto gutture. Ex quo harū triū affectionū signa (anginae scilicet tertie speciei, à luxatione vertebræ, & difficultatis aperiendi oris ab inflāmato cerebro) ita distinguere cōuenit, ut prima dolorem acerbissimū moueat: secūda cavitatē in ceruice faciat cum colli rigore: tertia maxillæ inferioris conuulsionem ac phrenitidē. In omnibus verò febris est acutissima, nec ullus tumor in faucibus, aut externis partibus conspicuus est.

L V I.

Φάρυγξ ἐλκωμένη ὅτ' πυρετῷ μὴ ἄλλῳ συμείν τῶν δυσκόλων, κινδυνώδης.

Fauces exulcerata in febre cum alio signo difficili periculosum.

IACOBI

EXulcerantur fauces in febribus acri fluxione è cerebro defluente, idque sæpius, quàm ab aliis partibus. Itaque præter periculum inflammationis, quæ inde im-
pendet, vitium quoque febrilis materiæ indicatur. Sed alia signa coniungenda. Et si
quod difficile accesserit, res non caret periculo. *δύσκολα* autē dicit, ut ante dictum
est, quæ etiam si non ita periculosa sint, tamen difficilia. Nam *δύσκολα* ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ
interpretantur, sed ita ut non sint perniciofa, tamen difficilia sunt. Alia signa sunt dif-
ficultas spirandi, delirium & similia.

DESID. IACOTII COMMENT.

FAucium exulcerationem interdum gignit pituita falsa è capite profluens, quem-
admodum aphthas morbum præsertim infantium cōtactus atque qualitas fe-
rosi lactis & acris, aut corruptum in ventriculo alimentum, aut sanguis ichoroides.
Interdum verò grauior affectio intus latens horū causa est, ut lues venerea, vel san-
guis corruptus ex mensiū suppressione sursum reuertens. At in febre, id est, vi febris
excitari solet ea affectio halitu calidiore è iecore, & ex bilis feruore per venosum
genus, aut œsophagum exurgente, vel ex pulmonis vehementi incendio. Iisdē de
causis pituita præ siccitate & calore glutinosa reddita dentibus agglutinatur, (*πρί-
γλιχρα* vocat Hippocrates) quæ nonnunquā summo gutturi ita obhærescit, ut non
solum summa deglutendi difficultate laborent ægri, sed interdū in præfocationis
periculum agantur. Verūm *πρίγλιχρα* magis fiunt febre in materia illa viscida ac-
censa, ut in viridi ligno, dēso atque compacto, vnde febris vehementiam ac longi-
tudinem cum periculo cōiunctam colligimus. Fauciū verò exulceratio in materia
tenui, acri & feruente, aut propter viscus aliquod inflammatum oboritur, ac sæpe ex
halitu vltæ bilis lentor quidam niger dentium interstitiis interdū concrefcit signo
valde pernicioso. Hæc itaque vbi perseverant, vehemētis inflammationis, & materiæ
acris ac malignæ signa sunt in febre acuta; quod fit, ut non nisi in periculosissimo af-
fectu superueniant, nec faciliē curētur in parte præsertim laxiore & fungosiore, quæ
propterea omne excrementi genus faciliē excipit, vnde & eius vlcera faciliē depas-
cuntur, præsertimq; oris calore dilatante. Vidimus in puella febriente cum variolis
mortem inde sequutā, cum febris remissa videretur. A gingiuis incœperunt vlcus-
cula, deinde palatum totūque os occuparūt: tum ad vñā faucēque descenderunt:
quibus obfessis in cancrū delierunt, ex quo excitata dysenteria mors est insequuta.
Verūm ad prænotionem periculi aliorum signorū testimonia concurrere oportet,
qualia sunt vrina cruda aut vitiosa, delirium, difficilis spiritus, pulsus infirmus, inter-
cepta deglutitio, & similia. Nam cum signa praua & causæ morbificæ non solum
perseverant, sed in idem periculum consentiunt cum vehemētium symptomatum
accessione, perniciēs ægro impēdet, & morbi malignitas significatur. Ob eam cau-
sam Hippocr. in Aph. præcipit, vbi fauces ægrotarint, aut tubercula in corpore o-
borta fuerint, considerandas esse excretionēs: quæ si biliosæ fuerint, corpus vñā ægro-
tare: si verò sanis similes, tutū corpus ali. Vbi Philotheus *μετάδοσιν* appellat, quia
pars tantū materiæ transfertur à corpore & parte nobiliore in ignobiliore: sicuti
μετάδοσιν, cum tota abscedit. Vfus autem est voce (*φάρυγξ*) in feminino genere
Hippocrates, ut cavitatem illam *ἀχανίαν* significaret, quæ secundum radicē linguæ
conspicitur. Nam in masculino laryngem designat, extremam partē asperæ arteriæ,
quæ tribus illis cartilaginibus constat, ut annotat Suidas. In Epistola tamen demo-
criti de natura hominis pro œsophago sumpsit in masculino genere, & Philoxenus
apud Aristotelem in Ethicis, qui sibi dari expetebat *φάρυγγα* instar gruis. Home-
rus quoque *φάρυγγα* ἢ *δύστυτος* οἶνον *φάρυγγα* τὸν *φάρυγγα*, id est, per fauces au-
tem vinum impellebatur, & cibi percurrabant. In libro etiam de carnibus *φάρυγγα*
Hippocrates pro aspera arteria dixit.

2. Aphor. 15.

LVII

Εἰ πυρετοὶ ἐξ ἀπὸ τοῦ πύρετος, καὶ γὰρ πύρετος μὴ δυνάμεται, χυρὸς οἰδήμα-
τος, κακόν.

In febribus derepentè suffocari, neque posse deglutire, citra tumorem, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Suffocatio fit conuulsis musculis laryngis, aut resolutis, qui aperiunt. Deglutitio prohibetur resoluta gula & impedita via. Hæc autè omnia lethalia, non solum mala. Sed quod dicit *χερὶς οἰδήματ'*, sine tumore præter naturam *ενδύλα* manifestò fortasse audiendum. Contingit enim musculis, qui laryngem gulæ colligant, tuberculo teneri, vnde & stragulatio & impedita deglutitio. Sed tumor signa quædam edat, ac ferè in dolore est. *πνιγέδς* autem intelligere oportet, incidere in eam difficultatem spirandi, qua solent qui suffocantur, *μετέωρον πνέμα* soler appellare.

DESID. IACOTTI COMMENT.

4. Aphor. 34

Cum multis de causis in febribus ægrî præfocari queât, repentè tamen id fieri, solius anginæ tertix speciei proprium est, de qua iam diximus. In Aphorismis pro *ἢ πυρετοῖσι*, in febribus, scribitur *ἐπὶ πυρετῷ ἐχομένῳ*, febre detento cum auxeli quadam, quasi habito, & vehementi febre implicito. Tamen si enim absque magna febre hominè interire contingat superueniente repentina præfocatione: in vehemènti tamen febre mors est & celerior & certior propter defectum spirationis. Nam cum eius vsum febris maximè augeat, non modò copiosa est, vt esse debet, sed ita exigua, vt præfocationis afferat periculum. Duobus enim modis respiratio deficit in moribundis. Vno propter facultatis animalis, quæ thoracem mouet, infirmitatem, aut vitalis principij vehementem refrigerationem. Altero propter angustiam meatuum, per quos spiritus euadit. Atque hic posterior tantùm strangulationem facit. Angustia rursus aut fit à plenitudine inter thoracem & pulmonem: aut in cauernis ac fistulis pulmonis: aut toto pulmone inflâmato: aut musculis propriis laryngis phlegmone obseisis sine tumore in faucibus conspicuo. Ex quibus omnibus postremum hoc solum repentè strangulat, ob idque addidit *ἐπὶ φνίγς*. Etenim in pulmonia spirandi difficultas paulatim increfcens tandè suffocat, vt & in tuberculo, aut abscessu pulmonum, aut pleuritide rupta vomica. Nam hi omnes affectus diuturni esse solent, & paulatim ad strangulationem deducere. Soli itaque gutturi accidit repentina suffocatio eius interioribus musculis inflammatis cum tunica ambiète, quæ affectio, si dolor adsit, angina est. Absque dolore enim suffocatio incidere potest propter pituitæ copiam, quæ interiorē gutturis tunicam madefacit, aut tumore interno anodino viam intercipit, aut paralyfim affert musculorū aperiētium laryngem. Interdum etiam idē euenire potest internis & claudentibus musculis præ siccitate conuulsis. Quod autem subiicit, *καὶ καταπίνειν μὴ δύνασθαι*, in Aphorismis deest. Celsus tamen ita legisse videtur, veritque hoc modo, *Aut deuorare saluam non potest*. Causa est tumor gulam opprimens, aut inflammatio musculorū gulam circumdantium, qui cum apprimè per sanitatem deglutitioni cōducant, in hoc affectu ipsam vehemèter impediūt. Transglutitio enim tamet si similis dicatur renum attractioni ex vena caua, solius tamē naturæ opus non est, sed musculorū etiā & animati ope peragitur, haudsecus atque cibi sumptio, masticatio, & ad gulæ initiū applicatio. Nam inter multos laryngis musculos, quidam gulam circumdāt & gutturi coniūgunt, quorū opera appositè animal, vbi placet, detrudat alimētū. Quod autem gula inferius est, & detrusione impetu, & grauitate propria, & naturali villi ope peragitur. Quò fit, vt vel resolutis his musculis, vel conuulsis, vel tumore præter naturam obseisis, integris licet facultatibus naturalibus aliis, quidā deglutire vix possint, alij pereant. Addit autem in Progn. ad hæc symptomata, orthopnoeā, & paulo ante sublimè spiritū. Gale. in cōmentario, potionis refluxū per nares: alibi pinnarū nasi motū. Quod verò in Progn. scribitur, neq; in faucibus, neq; in ceruice tumore existere, hic *χερὶς οἰδήματ'*, in Apho. *οἰδήματ' μὴ ἐντ' ἢ τῇ φάρυγγι*, sūpto cœdematis nomine pro omni tumore. Nam recēiores postea distinxerūt in tumore cū dolore, & sine dolore. Illū phlegmonē appellāt: hunc, si mollis sit, œdema: si durus, scirrhum. Rectius quoque in Aphorismis, *θρόσιμον* scriptum est quàm hic *κακόν*.

LVIII.

Gale. de diff.
nocal. instr.
de locis af-
fectus.

Τράχλον ἐπιστραφῆναι μὴ δύνασθαι, μηδὲ χαλᾶ πίνειν, θανάσιμον ὡς τὰ πολλὰ.

Collum conuerti non posse, & deglutionem prohiberi, lethale ferè est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Aphorismis collum perueri & ægrum non posse deglutire in febre graui lethale scribit, additque οἱ δὲ μάλα μὴ ὄντι. Celsus sententiam Hippocratis hoc modo vertit, Cui in febre nullo tumore apparente in faucibus collum conuertitur, sic vt deuorare aquè non possit, seruari non potest. Atque vt prior sententia de larynge, sic hæc de gula. Quanquam per medios musculos & ea corpora, quibus gula spinæ cervicali alligatur, commune vitium est, & alterum affectum alterum in consortium mali contrahit. Sed affecta magis gula maior difficultas deglutiendi, larynge respirandi nascitur. Quod igitur scribit ἐπιστραφῆναι μὴ δύνασθαι, idem quod in Aphorismis, ἀποστραφῆναι, quia videlicet peruersum collum conuerti non potest. Peruertitur intro ἔσω, in profundum & interiorē partem, quæ λόρδωσις est, foras ἔξω κέφαλις, in alterum latus σκολίωσις. Id ferè à tuberculo & tumore præter naturam, ex quo nerui contracti vicina & alligata corpora contrahunt, vnde angustia viarum alimenti & spiritus. Quanquam aliquando contingit frigore & fluxione colli musculos & tendines ita occupari, vt æger ceruicem nequeat conuvertere, neque satis possit deglutire. Sed hæc etiam extra febrem. Propterea in Aphorismis non solum in febre, sed ἐκ πυρετοῦ ἰχθυήσας. Quod si nullus dolor est, neque manifestus tumor in faucibus, aut in collo, ad immodicam siccitatem referenda res est, quæ febrem vehementem sequitur. Ergo hic lethale multò, magis quàm in inflammatione, vbi seruari possunt, quomodo in angina secundo Epid. & ex commento Galeni in Aphorismis.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE angina à luxatione vertebræ ad interiora, in qua non modò ægrè collum inflectitur, sed etiam ponè excuatur, dictum est antea. Hic iterum de eadem agitur, nisi fortasse generalius peruersionem colli intelligat, quæ fit intro, foras ad latera, & gulæ ipsius inflammationem affectis musculis, quæ œsophagum spinæ, aut illum laryngi connectunt cum membranis, collo, neruis spinæ adiacentibus, & ossibus ruptis, vel distortis. Collum enim peruertitur interdum à causis procatarcticis, vt in solutione continui à casu aut ictu: interdum conuulsis neruis, vt in empisthotono & prosthotono: nonnunquam etiam à tuberculis, tumoribus præter naturam, & humoribus eò defluentibus, à pituita etiam crassa, tuberculo, musculorum œsophagi resolutione, & ingenti resiccatione deglutiendi potestas tollitur, de qua superiore Aphorismo dictum est. Ex his autem siccitatem tum in œsophago, tum in partibus vicinis valde lethalem esse docuit Hippocrates multis locis, vt de potu cum strepitu descendente, de resiccatis faucibus ac tensis fibris in collo: de voce clangosa resiccata arteria, ac de duplici spiritus intro reuocatione. Ex tot igitur causis difficultatis deglutiendi & collum inflectendi cum aliæ aliis sint periculosiores, non absolutè, sed cum conditione (ὡς τὰ πολλὰ) id est, vt plurimum lethale esse dixit, pro magnitudine causæ videlicet, & difficultatis varietate tum in respirando, tum in deglutiendo. Maximè autem periculosus affectus est, cuius origo localis non est in parte affecta, sed per consensum & materiæ μεταδίδωσιν à cerebro.



IACOBI HOLLERII

STEMPANI MEDICI COM-

MENTARIORVM IN SECVNDAM

Coacorum præfagiorum sectionem

Liber tertius.

DE HYPOCHONDRIIS.

I.

Ἵποχόνδριοι ὅ γε μαλακὸν εἶναι, καὶ ἄπονον, καὶ ὁμαλές. φλεγμῶν δέ, ἢ δυνάμει ἔχον, ἢ ἀλγύμενοι, σημεῖον ἀρρώστιας εἶναι εὐκαλεῖται.

Præcordia oportet mollia esse, sine dolore & æquabilia. Quod verò exæstuat, inæqualiter habet, & dolet, morbi non clementis signum est. In 8. fol. 43i.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



IN Prognostico eadem scripta sententia verbis commutatis, in qua lege quæ annotauimus. δύναμις ἀρρώστιας, quæ nullam desperationem habet, & omnia signa edat salutaria. καὶ δύναμις perinde ac si κακοῦθης.

DESIDERII IACOTII VAN-

DOPERANI MEDICI IN EANDEM

sectionem liber tertius.

3. Epid. sec. 2.



HYPOCHONDRIUM propriè dicitur de partibus externis in abdomine, quæ nothis costis & ilibus continentur supra umbilicum, & in latus vtrumque, aut partes subcartilagineæ supra loca inania sitæ, quæ occupantur ab hepate, dextra, ab splene verò sinistra. Latius verò sumpta voce interiora omnia sub hac regione comprehenduntur, ventriculus, hepar, lien, & septum transversum. Quarum omnium partium dispositio animo tactuque admota manu quærenda est, dum conspicuum sit, num præter naturam habeant, & num in aliqua earum partium febris fomes consistat, idque quia & causæ sunt, & signa, præ cæteris tum certissima, tum maxima, & ferè præcipua. Ex his enim earum partium, quas diximus, atque etiam intestinorum superiorum, & mesenterij affectus deprehendimus, ac nonnunquam etiam dandi, vel subtrahendi cibi occasionem, purgandique, aut non purgandi indicationem captamus. Causæ verò sunt, cum naturaliter habent, optimæ concoctionis, distributionis, respirationis, & purgationis tum naturalis, tum artificiosæ. Quod Galenus annotat in eum Aphorismum, In omnibus morbis partes circum umbilicum & imum ventrem crassitudinem habere melius est: valde tamen tenuis & cōtabefactus, malum. Periculosum verò ad infernas purgationes, quod tale est. Etsi enim duas tantum partes ventris complecti eo loco videtur Hippocrates, umbilicarem, & quæ umbilico ac pudendo interiacer, Galenus tamen ad hypochondrium etiam refert. Exorditur autem hic Hippocrates ab hypochondrio

2. Aco.

2. Aph. 35.

hypochondrio optimè, & secundum naturam constituto, quoniam rectum index est sui & alieni, & quæ naturalibus quàm simillima sunt, eadē & saluberrima. Tres autem in vniuersum notas optimi hypochondrij ponit his verbis, μαλακόν, alibi λάπρην, απονεν, καὶ ὁμαλές, molle, dolorum expers, æquale. Molle ex moderato renixu cognoscitur. Huic enim contrarium, quod scilicet vehemēter renititur, durum est. Tale igitur fuerit, quod nec substantia durum est, nec præter modum renititur: id est, quod cum tangitur, immune ac liberum reperitur à flatu, obstructione, phlegmone, duritie, immodica resiccatione, tumore musculorum hypochondrij, reuulsione ad superiora, aut inanitate. Tenditur enim plerumque hypochondrium, ut tamen propriè dicta phlegmone nulla sit, idque vel ob insignem quandā siccitatem, non ipsius modò hypochondrij, sed etiam membranz costas succingentis, & septi transuersi, vel quòd muscoli hypochondrij phlegmone, quæ tumorem excitet, nec tamen propriè phlegmone sit, quæ dolorificus tumor est, afficiantur. Absque his moderatè renititur, succulētum est, & moderatè corpulentum, sua crassitudine, non tamen prominula, subiecta viscera fouens, validèque purgationes iuuans. Hypochondria verò ac ventrem intabescere, exarescere, subsidere, excuari, ut vacua & reuulsa videantur, tum pessimi morbi signum est, ut febris colliquantis & insignis vacuationis imbecilliore iam ventrē: tum causa, ut dixi, deprauatz coctionis, sanguificationis, & excretionis. Doloris autem expers est per absentiam causarum, quæ dolorem hypochondriorum mouere solent, ut inflammationis, flatulenti spiritus, vehementis incendij, obstructionis, resiccationis, conuulsionis. Aequale verò, id est, dextra parte ac sinistra æqualiter constitutum in substantia, qualitate, quantitate, partium situ. Ac in substantia quidem, ut non sit hæc pars durior, altera mollior: in qualitate ne aliqua parte doloris sit expers, alia verò dolore afficiatur, vel alio loco calidius, alio frigidius, quàm debeat: in quantitate ne sublimius vno, & altero magis depressum, aut alterutrum latus magis minúsve altero distentum: in situ, ut non hic aridum, exuccum, asperum, squalidum, & ita excauatum, ut plerumque medicum fallat, tanquam retractedum videatur, alibi leue & prominulum. Contrà verò (ait Galenus) inæqualiter affectum esse dicitur, quoties totum hypochondrium eandem non habet vel caloris, vel frigoris, vel doloris, vel indolentiz, vel gracilitatis, vel laxitatis, vel tensionis affectionē. Proinde superioribus notis opponit φλεγμῶν ardore igneo flagrans, quo significatur incendium in maioribus vasis & visceribus, atque etiam, si durities cum dolore accedat, phlegmone vera. Deinde αὐτὸ μάλιστ' ἔχον inæqualiter habens, ut singulæ partes inter se comparentur. Tertio ἀλγύμενον, quod dolorem affert sponte videlicet, vel ad tactum medici, ob eas causas, quas diximus. Hæc igitur signa sunt morbi non leuis, sed sæpius maligni, qui dubiam spem affert cum certo metu. Morbus enim ἐν ὅθρῳ dicitur, ut ad mores referas, qui ex superuenientibus symptomatis diiudicantur, non magnitudine aut paruitate morbi. Debiles enim & exiguæ febres interdum valde malignæ sunt: & contrà, calidæ ac deurentes cum inquietatione, æstu, siti intolerabili, aliquando nihil habent periculi.

L. Prog.

II.

Οἰδημα ὃ ἐν ὑποχοδρίῳ σκληρόντι ἐστὶν Ἐπιδιῶναι, καὶ κίττω μὲν, εἰ παρὰ πάντων εἴη τῶν μερίων. τὸν δ' ἐκ τῆς ἑνὸς μέρους, ἀκινδυνώτερον τὸ ἐκ τῶν ἀριστερῶν.

Tumor verò in hypochondriis durus ac dolens, pessimus, si quidem omnium hypochondriorum partes occupat. Quòd si tantum alteram partem, minus periculosus, qui sinistram.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VIDE annotata in Prognosticon.

BB 4

6. Epl.

De facul. simo
plic. med.
+ acut.

Φλεγμονὴν pro phlogosi dicere consuevit, & phlegmone laborare idem esse, quod vri, inflammarī, & succendi sine materiæ affluxu. οἶδμα verò ἵπαγμα, vel κύρτωμα omnem tumorem præter naturam. Cui cum addit σκληρὸν καὶ ἰσχυρὸν, durum ac dolorificum, phlegmonem intelligit ex materiæ affluxu, aut collectione, cum calore, tensione, dolore ac renixu, ut hîc in hypochondrio, ex cuius dolore ac duritie internam inflammationem colligit. Duritiem autem generalius appellat non illam veram, quæ sit à frigore, aut scirrho, aut siccitate: sed quod ἀντίτητον renitens dicitur, quomodo vtres repleti humida substantia, vel aëre. Verum quia duro simile apparet, quod contrā nititur, & non cedit, durum quoque vulgò dici solet. Ob idque Galenus in vniuersum scribit durum fieri siccitate, concretionē, & distensione. Quia autem tumor à flatu renititur, & dolorem affert, distinguitur tamen à phlegmone, quòd quasi suspensus percipitur & sine magno calore. Proinde quarto acutorum non solum scribit durum esse oportere hypochondrium cum dolore, ut inde phlegmone significetur, sed etiam cum magno calore. Nec tamen è conuerso dicere licet omnes hypochondriorum inflammationes ex duritate, dolore, & calore deprehendi: siquidem inflammato diaphragmate sursum sine tumore ac duritie reucllitur. Fieri etiam potest, ut in sola parte concaua hepatis sit inflammatio: potest etiam in gibbis partibus, sed non in omnibus existere, ac sub nothis costis latere, vbi certius indicium ex aliis signis repetendum est, ut si æger respiret vehementius, & grauem in latere dolorem sentiat propter obtusum hepatis sensum, qui in pleuriticis acrior est ac punctorius. Accedit veluti ponderis cuiusdam sensus, cum inflammatio partem concauam obsidet: cum verò gibbam, grauitatis cuiusdam musculis ventris incumbētis. Eadem ratione sæpe falluntur, qui immunem ab obstructione pronunciant, cuius contactum hepar, aut lien non percipitur obduruisse. Nec enim obstructio, nec inflammatio tactu percipitur, nisi magna sit, aut musculi valde extenuati: aut nisi sit in latere sinistro, in quo lienis inflammationes tactu facilius deprehenduntur, quàm iecoris propter ipsarum duritiem. Intumescit autē hepar atque induratur, quoties humor affluens, vel obstruens, tenuiora visceris vasa primū implet & infarcit: auctus deinde in omnem eius substantiam se diffundit, & eam perinde ac vasa obstruit. Quòd si adhuc plenior multò cumuletur, in amplam molem iecur totum distendit, ac tumidum admodum reddit. Nec verò absolutè scribit Hippocrates inflammationem hypochondriorum pessimam esse. Duplici enim limitatione est opus: vna à partē phlegmone obfessa: altera à magnitudine & natura febris ipsius atque inflammationis. Oboritur enim sæpe in musculis abdominis sine febre, aut ea mitissima. In diaphragmate verò, hepate, ventriculo, febrem quidem acutam concitat, non tamen semper malignam, imò nec interdum acutam. Nam à sanguine haud absimilis est diarus ex adenum phlegmone, nisi vel fluxio magna sit, vel putredine sanguis malignam qualitatem contrahat. Exquisitè biliosa est, & ardens ab erysipelate: à pituita cum bile mixta, aut crasso humore difficilior. Ab atra bile exitiosissima. Ita igitur febres symptomaticæ ab hypochondriorum inflammationibus diuersæ sunt pro magnitudine inflammationis, qualitate humoris, & natura loci affecti. Ob idque rectè ad κακίστην cōditionem addidit, si iuxta omnes partes fuerit, aut si in altera tantum, dextram periculosiorem propter hepar, cui lien & partium vicinarum consensu, & officij præstantia cedit. In conuexa quoque hepatis periculosior, quàm in concaua, quòd inde diaphragma faciliè coafficiatur. Quò etiam fit, ut illam maiora circa thoracem symptomata comitentur, dolor ad iugulum, sicca tussis, spirandi difficultas, tumor durus ac dolens: hanc verò circa ventriculum maius cibi fastidium, nausea, sitis, vomitus bilis synceræ, deinde vitellinæ, tandem æruginosæ: aluus astricta, aut ex imbecillitate liquida: quanquam in substantia hepatis continua rarò vna pars absque altera inflammetur. Quòd si inflammatio fuerit erysipelatodes, febris, ardor, vomitio, reliquaque signa grauiora enadunt, ac tandem in marcorem deducunt. Distinguitur autem locus affectus, quia in hepate tumor circumscriptus est: in liene interdum sublongus: in musculo recto, qui iecori prætenditur, superior

superiorum notarum nulla quidem, nisi fortè febris adest, lancinans dolor magis affligit, tumor oblongus foras prominet visu tactuque conspicuus, ac denique cutis circumtenfa rubescit, atque calet.

III.

Σημαίνει δὲ, ὅτι ἀρχὴ μὴ τῆ τοιαύτης θάνατον συντόμου. ὑπερβάλλοντα δὲ τὰς εἴκοσι, τὴ πεντήκοντον μάλιστα, ἐμπύησιν. γίνεται δὲ τούτοις ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ.

Significat autem tumor is initio quidem mortem in breui. At si vicesimum diem superat & perseverat febris, suppuratio ex eo expectatur. Id autem fit prima circuitione.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec pars postrema insequenti orationi annectitur in Prognostico, & loco τῆς τριτῆς, legendum est. Quae ad hæc pertinent in Prognostico.

DESID. IACENTII COMMENT.

FAlsum esse scribit Galenus à tumoribus illis duris & dolorem cientibus, quos recentiores medici proprio nomine phlegmonas appellant, mortem breui futuram portendi, nisi internarum quoque partium aliqua simul affecta fuerit. Internas verò esse iecur, ventriculum, lienem, & septum transversum. Musculos nanque præcordiorum phlegmone obfessos tollere hominem è vita non posse, nisi, quod rarò accidit, vel phlegmones magnitudo eximia fuerit, vel vires admodum imbecillæ, vel perperam curetur à medicis, vel ipse etiam æger deliquerit. Per inflammationes autem viscerum subiectorum, urgente gravius morbo, natura infirma, materia contumaci, meatuum angustia, visceribus vicinis in consortium mali adductis, ægris celerrimè intereunt, nisi periculo mortis defungantur vel suppuratione post vigesimum diem, vel hæmorrhagia primo circuitu, qui septenario definitur: quanquam secundo etiam septenario interdum sanguis vtiliter effluat, sed paucis nono & vndecimo, rarissimis decimoquarto. Quòd autem vigesimū diem suppurationis initium esse vult, ex febris natura & tumorum omnium præter naturam ratio repetenda est. Nam morbi acutiores excretionem ferè iudicantur ante vigesimum diem: minus acuti post vigesimum coctione vel abscessu. Omnes autem præter naturam tumores, resolutis, à quibus fiunt, humoribus, curantur atque confidunt. Quare si non confederint, humores proculdubio remanent, eosque tandem secundum qualitatem immutari necesse est, & vel putrescere, si natura, veluti in morticinio corpore, nullam eorum coctionem præ imbecillitate molitur: aut si valida est, in pus conuerti: aut exiccare & indurari. Quamobrem rectissimè dixit Hippocrates, Si partes phlegmone laborantes non resederint, simulque febris detineat, in pus mutari. Sedata nanque febre, videndum ne phlegmone aliqua scirrhus oboriat. Sic enim plerumque accidere solet, quum tenuior quidam humorum portio, qui phlegmonem excitauit, in ambientem euanuerit, crassa verò lentæque in ipsis affectorum corporum maioribus spatiis minutatim impacta est, unde morbus regius, cacexia, hydrops, ac tandem mors proueniunt. Adiuuant suppurationem, anni tempus, locus, ætas, & similia: faciunt caloris robur, materis aptitudo, quæ nec coctione excerni, nec partiū attenuatione discuti potuit.

IIII.

Γίνεται δὲ τούτοις ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ ῥῆξις αἱματος διὰ πύλης, καὶ χεῖρας ὡφέλιται. τὰ γὰρ πολλὰ κεφαλὴν ὕτοι πονέει, καὶ ὅψις ἀμαυρῆται, καὶ μάλα εἰς ταύτην προσγίνεσθαι προσδέχεται ἡ ῥῆξις.

Fit au

Fit autem iis in prima periodo fluor sanguinis è naribus, qui plurimum prodest. Atque ij ferè capite dolent, hebetantur oculis. Ad eaque expecta magis adfore fluorem sanguinis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAE C ex Prognostico diiudica, & lege annotata.

DESID. IACOTII COMMENT.

6. Epid. sect. 2
12.

IN illis præsertim phlegmonibus, quæ iecur & lienem occupant, sanguis è naribus profluuiâ eueniunt, & inde nuuantur plurimum, modò κατ' ἴσιν, hoc est, è directo fluxio fiat. Eam enim, quæ ἀνέπαλιν, hoc est, è contrario accidit, vituperat Hippocra. sicut cùm in magno liene sanguis è dextra nare diffluit. Tamen si enim vna tantum ad nasi radices ab iecinore vena pertingat, nec lien ullam ad sinistra venam mandet, nisi per hepar, tantum tamen potest in corpore reëtudo, vt morborum omnium permutationes, & crises, & abscessus per rectum fiant auctore Hippocrate. Nec solum intra vas sanguis, sed humor quilibet, adde etiam vapores & alterationes promptius deferuntur multò per rectum, quàm ad aduersum latus, quoniam, vt verisimile est, corporis nostri longitudinem multi oblongi meatus, & cæca spiracula perreptant ac distinguunt, perque sursum deorsum promptus est omnium in corpore contentorum commeatu, qui tamen non perinde per latera distribuuntur: vel facultatis pellentis ea natura est, vt rectâ tantum deferatur: vel in trunco venæ caux sanguinis partes suos situs, fluxusque obseruant, vt in fluente aqua: vel igneus calor in sanguine abundans rectâ in sublimè euehit humores, nec obliquè ascendit. Quæcunque enim causa sit, reëtudinem plurimum posse frequentia docet experimenta. Scribit autem in primo circuitu dierum videlicet criticorum, sanguinis accidere profluuium, intelligens vel septenarium circuitum, quia dixit in primo circuitu, non in primis circuitibus: vel si in plurali legatur, quaternarios circuitus. Siquidem plurimis sanguis profluit primis septem diebus, paucis nono, atque vndecimo, paucissimis decimoquarto. Porro quòd sursum humores ferantur, ex quo sanguinis fluxiones fieri solent, notas adiicit, tum capitis dolorem, tum oculorum hebetudinem, de quibus absolutius dictum est alibi. Cæterum non sola hæmorrhagia & suppuratio eiusmodi phlegmonas indicant, sed & sudores boni, & multæ vrinæ, cùm inflammatio connexâ iecinoris partem occupat: cùm verò concavam, deiectiones etiam biliosæ, & sudores: nonnunquam etiam vomitus, vt Galenus docet tertio de crisi.

V.

Ἡλικίῃσι δ' ἄλ. ἰτίαι τοῖς δ' πρεσβυτέροις, ἴσως.

In ætatibus autem annorum triginta quinque: senioribus verò minus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur, quod in fine prioris orationis μάλα γάρ, huic connectendum. Lege Prognostic.

DESID. IACOTII COMMENT.

DOcet quomodo ex ætate fluxio sanguinis prævideri possit. Sperandas videlicet magis esse sanguinis fluxiones in iunioribus, qui quinque & triginta annos agunt. Siquidem id ætatis omnes hæmorrhagiæ causæ conueniunt, sanguinis copia cum tenuitate & acrimonia coniuncta: calor exuberans, qui sursum moueri & vires valentissimæ. Eò fit, vt in febre vrente sursum sanguis elatus venarum oscula irriter, quæ sunt ad nares. Desinit autem ætatem florentem & firmissimam vigesimo

simoquinto, & trigesimoquinto. Idem iudicandum de adolescentibus, qui quo tempore venæ stimulantur, & hircire incipiunt, sanguinem profundunt, ut scribit Hippocrates. Pubertas enim ab anno duodecimo, aut decimoquarto incipiens iuxta sexuum varietatem, & adolescentia à decimo octavo in viginti quinque finiunt, à quibus iuventus trigesimoquinto circumscribitur, qui primus terminus est conuersionis ad frigidiores habitum.

VI

Τὰ μαλακὰ ὃ ἔστω ἀνάδυνα τῶν οἰδημάτων, χειρότερα ὃ τὰς κρίσεις ποιεῖται, ἥσόν ἐστιν ἐπικίνδυνα. τὰς ὃ ἐξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα ὑπερβάλλοντα, τὴ πυρετῷ μάλιστα, ἐμπύεται.

Atqui tumores molles, & indolentes tardius iudicantur, & minus periculi denunciant. Quod si sexaginta dies superauerint, & permaneat febris, in pus conuertuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Confer cum Prognostico, ubi addit καὶ ἐπὶ δακτυλῷ ὑπάρκοντα. Alij πικρὸν μύελον. In libro πρὶ κρίσεων ὑπάρκοντα ἐπὶ δακτυλῷ αὐτῶν, cedentes ad contactū.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tumores duri ac dolorifici Hippocrati phlegmonas significant: molles verò & doloris expertes, œdemata. Phlegmone autem propria est & exquisita ex benigno & naturali sanguine: latius verò etiam erysipelata complectitur: latissimè ex omni fit humore. Præterea erysipelata, œdemata, & scirrhos duobus modis sumit Galenus. Vno quidem, cum humor contentus nondum concepta putredine extraneum calorem impertit corpori: quomodo Paulus separat erysipelas cerebri à phrenitide, & Galenus erysipelata, œdemata, scirrhosque pleuræ, à pleuritide. Altero, cum humor iam putredinem concepit, calefactusque febrem affert: qua significatione ex quouis humore tumor & est, & dicitur inflammatio simpliciter, aut cum adiectione erysipelatodes, vel œdematodes. Proprium enim inflammationis siue phlegmones est ex putrente calefactoque humore fieri, quod calidis natura humoribus frequentius, frigidis etiam non rarò accidit. Hoc modo sumitur œdema hoc loco, ut sit species phlegmones ab humore pituitoso, qui putrescens febrem accendit symptomaticam propter cordis viciniam, quia interna viscera obsidet. Nam humorum impactio, quæ locum diffusi prohibet, breui putredinem inuehit, & statim calorem quendam malignum accendit, qualis etiam in omnibus aliis, quæ putrescunt, generatur. Quod si modus caloris simplex fuerit, alicui earum febrium, quæ primigeniæ dicuntur, sit similis, vel potius una ex illis est aut biliosa, aut melancholica, aut pituitosa. Nam si fluxio, quæ phlegmonem ac febrem facit, à sincera, multa, & flaua bile fuerit, tunc erysipelata & herpetas adfert, febrem verò ardenti legitimæ & essentiali simillimam. Si verò ab atra bile, caneros, phagedænas, aut elephantiam, aut eorum malorum aliquod, quæ vix vnquam sanari possunt, cum febre diuturna, & quartanæ continuæ haud absimili. Quæcunque verò à pituita in tumorem attolluntur, œdemata & febrem pituitosam concitant. Præterea interdum simplex humor ex his, quos diximus, tumores illos exquisitos facit: interdum sanguini permixtus phlegmopas œdematis, erysipelatis, aut scirrhii participes. Nōnunquam etiam duo aut tres humores commiscuntur, in quibus febres symptomaticæ discernuntur ex humorum natura, motu, & loco putredinis. Quemadmodum ergo biliosæ febres, vrentes & peracutæ intra septimum circuitum iudicantur, ita & erysipelas interius, quod exquisitum fuerit. Eodem modo phlegmone & febris eius symptomatica synocho similis, celeriter dissoluuntur, aut suppurationem faciunt pro natura humoris vel simplicis, vel mixti. Alij verò tumores à pituita, aut mate-

ria crassa, vt oedemata, scirrhii, cancri, multò sunt contumaciores. Quocirca scribit hoc loco omnes tumores pituitosos iccirco & diutius perseverare, & minus habere periculi. Ac diuturniores quidè esse, quia frigidiores. Calore namque concoctio perficitur. Minus verò periculosos, quia nihil habent doloris. Dolor enim vires exoluit. Hoc autè ideo accidit, quòd ex his, quæ dolorem movent, neutrum inesse deprehendatur. Ea sunt tensio, & vehemens intemperies subito adueniēs, vt à materia calida, acri, & compacta. Inter oedemata verò, quæ caliginosa & spiritiuosa substantia constāt, discuti sine suppurato solent, quod eius substantia facile exhalet. Quæ verò à pituita proueniunt, tardius ac difficiliter resoluuntur & suppurāt propter humoris crassitiæ & frigus. Ob quam etiam causam diuturniores faciūt iudicationes, quia minor est irritatio, coctio operosior, meatuum angustia maior. Verùm nec dolor adest, vt dixi, nec febris similiter, vt in phlegmone, acuta, quibus duobus vires celeriter superantur. Oedemata autè hic describit Hippocrates mollitiæ ad differentiam scirrhii, & doloris vacuitate ad differentiam phlegmonis, erysipelatis, cancri. Addit in Prognostico τοῖ δακτύλοι ὑπέκονται, digitis cedentia, quod molliis nomine comprehendere vult Galenus. Quanquam non omne oedema molle digitis eodem modo cedit. Nam cum humor manibus spatii continetur, digitorum quidem compressu cauatur tumor, verùm digito remoto in suam reuertitur molem. Vbi verò cutis ipsa humore imbuta est ac perfusa, impressi digiti vestigia relinquit.

Quòd si sexaginta dies superauerint. In Prognostico futuram suppurationem scribit in oedematis phlegmonosis, si febris post vigesimum diem non desierit, vt quæ calidiora sint. Nunc verò in frigidioribus, suppurationis terminum, sexagesimum diem statuit. Quemadmodum enim pituita intra venosum genus aut coctione conuertitur in sanguinem, aut qua parte refugit caloris natui operam, in sedimenta vrinæ deponitur: sic extra vasa calor vegetus ipsam putrescere non sinit, sed quoad fieri potest, in pus conuertit. Triplex enim est humorum alteratio. Vna à calore extraneo per putredinem cum graui odore. Altera à calore nativo per coctionem, cuius terminus est partium corporis nutritio. Tertia inter vtramque media in semiuitiosa fit (vt ita dicam) materia, in qua partim à calore nativo, partim ab eo, qui præter naturam est, suppuratio conficitur. Proprius enim, vt Galenus scribit, inflammationis calor ex utroque mixtus est quodammodo. Huius ergo suppurationis in tumoribus pituitosis terminum circumscribit sexagesimum diem ad summum. Sunt enim & alij quidam inter istos medij, quorum terminus est quadragesimus dies, prout materia minus crassa & frigida, calor copiosior, ætas vegetior, constitutio temporis aprior. Addit autem alterationis ad suppurationem signum euident, πυρετὸν μόνον, si febris maneat: in Prognostico cum anxeli, πυρετὸν ἔχοντες, si pertinacior febris perseveret. Nam febrilis calor suppurationem auuat, eiusdemq; signum est: quia cum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis, quàm confectio. Præterea tumor interdum residet resoluta materia, vel expurgata per vrinas, aut intestina. Ob idque in Prognostico non solum dixit tumorem in suppurationem verti, si febris ultra sexagesimum diem detineat, sed etiam addidit, nec tumor interim resideat. Sed & ibidem etiam scripsit, non eos modò tumores, qui diutius in præcordiis immorantur, in pus vertendos esse, verùm illos quoque, qui in reliquo ventre constiterint, quasi secundum aliquam significationem etiam hypochondria inter ventris partes censeantur, de quo sequenti Aphorismo agitur.

V I I.

Παραπλήσια ὃ σημαίνει τοῖς ἐν ὑποχοδρίοις, καὶ τὰ περὶ κοιλίαν. πλὴν ἴσως ἐκπύεται ταῦτα ἐκείνων ἥκιστα, ὃ ὑπὲρ ὀμφαλον.

Eadem ratio in tumoribus, qui circa ventrem excitantur, atq; præscripta in hypochondriis. Sed hæc, quàm illa, minus suppurant, minimum verò, quæ sub umbilico.

LEGE Prognosticon.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Norat Hippocrates in Prognostico triplicem ventris regionem, hypochondria supra umbilicum in latera diducta: inferiorem partem, quæ umbilico subiicitur, Græcis ἡ ἡσπὴν, aut ἡ ἡσπὴν, pubes, fumen, aut imus venter, cui sunt à latere λαγόνες, ilia: hypogastrium in vniuersum vocant & aqualiculum. Postremò eam, quæ medium ventrem occupat circa umbilicum appellatum Græcis ομφαλόν. In his omnibus partibus tumorum omnium genera oboriri possunt quæ si per tactus differentias diuidantur, tria sunt, durum dolens: durum indolens: molle indolens. Molle enim dolens nullum est, eò quòd doloris continens & magna in tumoribus causa tensio est, quæ cum molli tumore non iungitur. Si verò per contenti humoris qualitatem, à quo originem trahunt, secuntur, quatuor sunt, quæ tamen tribus illis comprehenduntur. Ex his duo genera ad suppurationem apta sunt, durum dolens, ac molle indolens: quorum scribit eandem esse rationem, siue in ventre, siue in hypochondriis orta sint. Nam & eundem modum suppurationis habent, & idem ferè denunciant adeo, vt musculorum etiam rectorum abdominis inflammationes hæmorrhagia interdù iudicentur, siquod aliud hæmorrhagiæ proprium signum accesserit. In eo tantùm discrimen est, quòd tumorum, qui digesti non sunt, suppurationes non modò citius, sed etiam magis in hypochondrio contingūt, quàm circa umbilicum: & hæ, quæ circa umbilicum, frequentius ac celerius, quàm quæ in imo ventre consistunt. Causa est loci calor maior, à quo quicunque tumores longius ad infernas partes recedunt, etiam serius minùsque suppurant: quòd fit, vt qui sub umbilico sunt, rardè in pus conuertantur. In hypochondriis verò caloris infici vis maior est, siue partes continentes spectentur, siue contenta viscera. Sub umbilico inanitas quædam & frigidior locus, vbi non nisi hypochondriorum beneficio cōcoctio peragitur. Ob eamque causam scribit Hippocrates in Epidemiis, suppurationum umbilicum terminum esse. Quo etiam loco signum addit, ex quo suppurationes ruptū iri conicere oporteat. Quibus enim (inquit) suppurationes erumpi debent, ventres turbantur. In causa est tenuis sanies, quæ primùm exudat, & ad excretionem irritat, vnde etiam sæpe dolor colico similis excitatur. Tum verò maximè turbatur aluus, cùm pus ambientia corpora rupit, quo tempore obseruauimus multoties horrore ac sudore præhensum ægrum cum frequenti animi deliquio, & extimarum partium perfrigeratione breui interiisse, qui parùm febrile, & mediocriter habere paulò ante videbatur, effusa sanie supra ventriculum & intestina. Quod autem scribit, ἡκιστα, non ex toto negat suppurationes in ventre fieri, sed multò minus, quàm in hypochondriis, vt loca inferiora cum superioribus conferantur. Aduerbiū enim ἡκιστα non omnino negat, sed minuit, idemque est, authore Galeno, quod ἐλάχις, id est, minimum, vel perrardè, non autem (vt quidam aiunt) ἰδὲ αὐτῶς, nullo pacto. Deprehenduntur verò tumores ventris & inflammationes omnes potissimùm tactu. Nam hepate phlegmone obfesso tumor omnino circūscriptus est, nimirū totus simul elatus, nec amplius extēditur. Liene verò affecto interdum sublongus. In musculo: quia totus sibi cōtinuus est, protēditur tumor secundū ipsius musculi situm. In omnibus fixus percipitur. Qui verò nutat & mouetur, vel omentum obsidet, vel vterum. In mesenterio, & eò, quod pancreas appellatur, quæ sunt totius corporis tanquā sentina, è iccore & liene superflua bilis & pituita per ramos venarum portarum, qui illuc defluunt, deponuntur in glandulas, in quibus humores tempore exaggerati primùm laxum mollémque tumorem ingenerant: deinde siccescentes renitentem, durū, ac verè scirrhum, vt penitioribus sub umbilico partibus vel os, vel calculus concreuisse videatur. Cùm ergo venter intumescit citra fluctuationem, citra alui suppressionē diutinā, citra hydropis suspicionē, id si ab adipis copia sit, manu totus separatur à musculis abdominis, & reliquus corporis habitus obesior est. Tumor autē musculorum abdominis primo contactui occurrit, & pressu ac contactu, aut etiā sine his dolet, quòd pars ea sensu prædita sit. At mesen-

1. Prog. 33

3. Progn. 16

6. Epid. sect. 1

3. de mē.

terij tumor altè sepultus est, nec nisi pressu animadvertitur, nullo dolore affligit, quia pars ipsa doloris expers est. & sua mole intestina coarctans aliu pigriore facit.

VIII.

Καὶ γινέσθαι τὰ αὐτὰ μὲν ἐν χιτῶνι, τὰ δὲ ἄνω κεκυμῶσα.

Fiunt autem hac atque colliguntur, alia quidem tunica inclusa, alia in superficiem effusa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Omnis abscessus melior, quando longius recedit à partibus principibus. Atque ideo omnis exterior abscessus interiore melior est. Adde quòd inde & facilitas sequacis materiz, & robur excludentis naturæ intelligitur. ὅτι χιτῶνι dixit pro membrana interiore, quod peritonæum dicimus. ἄνω verò superiores partes, hoc est, superficiales. Exteriora enim superiora dicuntur, & interiora inferiora. ἄνω, ἔξω, κάτω, ἔσω vt in respiratione.

DESID. IACOTII COMMENT.

Illud (τῶντα) non solùm ad tumores in ventre, sed etiam ad suppurationem. eorundem tumorum refertur, de qua hic agitur, & quam in Prognostico ἐκπύημα & δρεπύημα vomicam, siue puris in loco angustissimo collectionem concocto tumore præter naturam, appellat. Hanc non semper fieri vtiliter à natura, vt nec hæmorrhagiam, innuit hoc loco. Nam pus colligitur quandoque sursum in superficiem, id est, sub cute in partibus exterioribus: aliquando verò in profundo, & in tunica, nimirum intra peritonæum, aut in interiore superficie ventris, vbi abdomen à peritonæo succingitur, & vacuum spatium est, quod omento & peritonæo interiacet, siue pars ipsa verè purulenta sit, siue musculus ipse, in cuius tunacula aliqua pus includatur, nec foras in superficiem diffundi queat propter lentorem materiz & crassitiem, aut propter continentis tunicæ densitatem. Etenim natura pro viribus semper nititur ex affecto loco pus excernere post coctionem. Id verò interdum assequitur nata meatum aliquem excretioni idoneum, tãquam emissarium. Nonnunquam verò nullo patente emissario pus in vicinas partes & spatiola inania dispergitur, sedem dilatat, & vel corrumpitur, vel in scirrhum abit, vel eroso peritonæo supra intestina effunditur, quod lethale esse antea diximus. Ipsum enim, quod interponitur, duplici nomine prohibet vnionem: & quia caro, nisi carni vniri nequit, & quia pus in loco calido humido putrescens erodendo vlcus amplificat. In Aphorismis similem distinctionem scribit in tumoribus viscerum, vt hepatis. Nam vel suppuratio fit in tunica, id est, in membrana succingente hepar, quæ est pars peritonæi: vel in substantia ipsius visceris. Illic illæsa substantia iecinoris vomica rumpitur intra peritonæum, atque ibi fluctuat, vnde seruari possunt ægri, si secentur, aut vrantur, aut pus effluat album, læue, & æquale. Hic nullis medicamentis liberantur, quibus pus cœnosum & amurcæ simile post vstionem, vel sectionem redditur. Nam in corruptela substantiæ hepatis putrens sanies scæcem olei representat.

IX.

Θανάσιμα δ' ἐστὶν αὐτῶν, ὅτε ἂν εἴσω ῥαγῇ. τῶν δ' λοιπῶν ἐμπυμύματα, τὰ μὲν ἔξω ῥηγνύμενα, βέλτερον μὲν ὥς ἐλάχιστον καὶ ὀξύτατον συλλέγεσθαι.

Inter abscessus lethales sunt, è quibus intro pus erumpit. Reliquorum verò suppurationes ex iis, quæ foras erumpunt, maxime laudabiles, si quam minimum loci occupent, & si in acutissimum conum colligantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEG E Prognosticon.

DESID.

IN suppurationibus naturæ progressus eiusmodi est, ut cum humor prauus in pus conuertitur, dolores ac febres augeantur propter ebullitionem humoris, & innati caloris conatum commissâ inter naturam & humorem pugna: & siquidē externus sit tumor, vehementer pulsatur propter arteriarū motū, aucto calore, & aucta ex fusione humoris copia, quæ quod magis implet, ac minus cedit, eò magis premit ac dolore afficit intentam arteriam: si verò internus est, non necessariò pulsatur, tum quoniā viscera rara abūdant arteriis, cum externi muscoli vniuersi habeant: tum quoniam internæ inanitates, & circumdantiū laxitas facit, ut pulsatio, siqua sit, citra dolorem fiat. Ad suppurationem deinde accedunt rigores interdū quidē sine ordine, dum suppurans vapor morsum concitat: interdū verò rupta vomica ab acrimonia puris partes sensiles vellicatis. Confecto iam pure omnia quidē remittuntur: verum puris abscessione facta in profundo vires relinquuntur multò imbecilliores, pulsus frequens, paruus ac languidus, crebræque animi defectio. Vbi verò rupto abscessu puris illuues ad interiora prorūpit, vix quisquā seruatur. Rigor, vomitio, nausea, animi defectio, sudor frigidus succedunt effusa sanie in capacitātē abdominis, quod & hydropicorū aqua confluit, & in viscera nobilia redūdante. Itaque cor eius tetto vapore obruitur, venter breui intumescit, extrema perfrigerantur, sudore frigido frōs madet cū inquietatione & dolore, donec æger de medio tollatur. Ex his Arelatæ intra anni spatiū in tribus ægris & mortē prædiximus, & mortis tēpus ac modum, & quæcūque cadauere dissecto inuenta sunt, ut nihil nos latere assidētes circūferrent. Cum itaque puris abscessio interdū quidē sub cute fiat, sepe verò in profundo: idque geminam ob causam, quod vel pars, quæ suppurat intra peritonæum posita sit, vel pus ipsum, etiā si musculus sit, qui laborat, sub inuolucris eius detineatur, nec possit foras propter lentorem, aut crassitiem, aut tunicæ, quæ ipsum cōprehēdit, densitatē egredi, hoc loco docet Hippoc. illa multò leuiora esse, quæ foras, & non intro abscedunt. Quæcunque enim suppurationes intro erūpunt, non modò in superiore vētre, sed etiā in inferiore, si magnæ sint, lethales meritò sunt propter difficultatem curationis, grauium symptomatum accessiōem, partium interiorū nobilitatē, & puri denegatū exitum. Cum enim pus per crassiora intestina vacuatur, ea mordet & abradit, dysenteriamque concitat: cum verò per ieiunum, aut tenuia intestina fertur, cibi in corpus digestiōne vitiat: cum per ventriculū, etiā ipsi concoctioni detrimentum adfert. Hollerius ita distinguit, ut rumpi intro significet, vel in abdominis internā regionē, quod minus malum est: vel in medios musculos, quod est deterius. Tum addit, si in mediā regionē & vacuam pus dponatur, & superiores partes inuadat, lethale esse, præsertim dextra parte propter hepar. Et Hippocr. si (inquit) abdominis vomica dextra parte supra vmbilicum effusa fuerint, ἐδυνώδεις, ἀσώδεις, κοπρίμυτοι, dolorosæ sunt, & iactationes inconstantes corporis, stercoreisque vomitiones excitant. Circa pubem verò τὰ πᾶσα ἀσινίς ferè innoxie. Ac rectè dixit τὰ πᾶσα. Nam sæpe ex his mors ferè repentina contingit, ut superiore ætate ostendimus in puellæ dissecto cadauere, quæ cum optimè habita omnibus videretur, in læuem quandam febrem incidit tertianæ intermittenti non ab similem sine dolore in ventre. Ad eam circa mediā noctē vocati, quod leui animi deliquio laborasset cum rigore quodam, quem paroxysmi principiū esse putabant, prædiximus abscessum in ventre ruptū, ex quo breui interitura esset. Id cum alteri medico absurdū videretur, ac breui illa obiisset, dissecto corpore magna puris quantitas circa vterum inuenta est, quæ ad superiores vsque partes redundabat cum intestinorum colore subnigro. Fieri tamē potest, si exiguus sit abscessus, & vires constet, ut pus vomitione prorumpat, aut per aluum, aut per vrinas profundatur, natura sibi viā faciente, quæ per media ossa ipsum etiā nonnunquā excludit, ut testatur Galen. Peissimæ autem omniū sunt illæ suppurationes, quæ in partem utrāque tum internā, tum externā erupere. Sic enim geminatur malū, quoniā nullam tunc habet natura sedem, nullūque, ut ita loquar, principium renutritionis, quod ruptis possit opitulari, & veluti in solo quodā firma iacere regenerandæ carnis fundamenta. Ea sunt in vlceribus caro integra, in fracturis os sanū, è quo callus producit. Tametsi

1. Epid.

7. Aphor. 55

ergo pus è corpore excernatur, vlcus tamen ex abscessu contractu perpetuo multa colluue sordescit, neque vnquam potest sanescere. Tum igitur sensim æger contabescit, putrida, saniosa, & interdum cruenta est alui deiection, ac sæpe quasi ex caduere colliquatio, aut inguinum & pubis manifestus tumor oboritur. Vidimus, cui cum testes intumuiscent, nec ullis remediis acquiescerent, vlcus in musculis abdominis supra pubem inuentum est. Sequitur altera Aph. pars, in qua docet suppurationum, quæ foras, & non intro abscedunt, quæcumque partem obfideant, duo signa optima esse. Vnum, vt non magnū occupet locum, nec latè extendatur. Alterum, vt in fastigiū tendat, & coniformem figuram representent. Hæc enim robustam esse facultatem ostendunt, quæ pus foras propellit, copiosumque calorem nativum, & materiam obsequentem, quod fit, vt pus non magis corporum, quæ exedit, partem corrumpat. In abdomine vero præter hæc deinde præferant à nobiliori parte ad ignobiliorem materiam transferri. Quoties enim materia cruda est, ferè huc atque illuc dispersa manet. Per coctionem verò & æquatur, & vnum in locum cogitur, vbi acrimonia sua viam sibi parat ad exitum. Paruus ergo tumor angustius collectam materiam indicat: foras prominens, roboris facultatis, materię obsequiosæ, & copiosi caloris nota est, qui ignis instar in pyramidem contendit. Aequaliter maturatus materiam simplicem esse testatur, & calorem in omnes partes æqualiter sese insinuare. Crassior verò materia & frigidior, aut non suppurat, aut ægrè, ac sæpe in astrictam cutem incidens, in latum se explicat, sæpe diuturnitate corrumpitur, aut in scirrhum abit. Inæqualitas vel materię heterogeneæ, vel infirmæ naturæ soboles est, vt cum duobus locis apices veluti cornua proferuntur. Ob easdem causas in ambitum durus tumor, quia etiamdum crudus, percipitur. κατὰ ῥῶπιν [Ⓢ] dicitur, qui vel inferiore parte tuberculi apicem edat, quod pus effluat per decliue, quod optimum est: vel inferiore parte ventris pus deponit longius à visceribus. De quibus omnibus sic breuiter scripsit Hippocrates, Tubercula, quæ tumorem suum foras proferunt, acuta & in conum adducta, atque æqualiter maturata, nec in ambitum dura, ac infernè apicem edentia, non diuisa, meliora. Contraria verò mala: & quod magis contraria, eò deteriora.

6. Epid.

X.

Τὰ δὲ ἔσω, μήτε ὄγκω, μήτε πόνω, μήτε χρώματι διάδηλον ἔξω ποιεῖ. τὸ δὲ ἐνδόν ἡ γὰρ κίτριον.

At in his, quæ rapiuntur intro, optima sunt, siquidem nihil tumoris, doloris, & coloris alieni foras edat in superficiem. Quæ verò suppurationes his contrariæ sunt, pessimæ.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEG E Prognosticon.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico ita scribitur, Quæ verò interius rumpuntur, optimæ quidem illæ sunt, quibus cum externo loco communicatio nulla est. Sunt autem ea contracta, & doloris expertia, totaque loci facies exterior concolor apparet. Licet ergo nulla suppuratio simpliciter bona sit, quæ interius rumpitur, quod in multo nobiliores præcordiorum cute partes eruptio fiat, quia tamē in malis multis minimum aliquod malum est, eam tanquam minus perniciosam commendat, cui nulla est cum exteriori parte communicatio, quando videlicet illa substantia partis affectæ, nullisque factis cuniculis pus totum in spatium vacuum diffunditur, nec putredinem in musculis, aut membranis abdominis relinquit, vnde carnis regenerandæ fundamentum tollatur, de quo diximus paulò ante. Hoc autem manifestum fiet, si neque tumor in abdomine exteriori appareat, neque dolor sentiatur, neque color cutis immutetur. Ea enim coloris mutatio exteriori apprens, latentis vomice & saniei nota est, quæ in mediis musculis relicta dispergitur longius, vt ad cutem perueniat, aut eā praua euaporatione corrumpat: sicut pericranio pallido, flauo, aut aliter, quam pro natura colorato, pus intus contineri, vel in diploe, vel in cerebro, aut in superficie cranij deprehendimus.

XI.

Τὰ δὲ τέτωρ διὰ πᾶχος τούτου, ὃ διασημαίνῃ.

Quidam verò horum præ crassitudine puris non apparent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Pur omne duplici ratione crassius est: è propria natura, quia frigidius & è frigidior materia natum est. Præterea quòd à calore soluta in vaporem parte tenuiore, quod relinquitur, crassescit, quomodo quæ in pulmonibus hærent diutius, & in articulis pituita interdum lapidescit. Hic vtrius de causa crassius redditum sit, non prodit se foras, neque vllum signum edit, quod verbo διασημαίνει significat. Signa verò tumor, dolor, color, quibus & calor, & cutis scabrities adiungi possunt, quibus interdum subesse pus intelligimus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quidam suppurationes esse, quæ nec citò rumpantur ad interiora, nec ad exteriora diffundi queant, nec ex colore, tumore, aut dolore externarum partium facile deprehendantur, in Aphorismis quoque docet Hippocrates, causamque affert loci densitatem, & puris crassitiem. Quibus enim (inquit) pus in corpore nullam sui dat significationem, ob crassitiem sui, aut loci non se prodit. Exemplum est in abscessibus, qui intra musculos ventris, aut ossis cruris latet. Crassities autem puris siue sit à materia frigidior, siue à resolutione tenuioris partis impedit diagnosim, quia à natura ad superficiem propelli non potest, nec digitorum contactu & impressione fluctuat, quanquam inundatio non semper suppurationem ostendit, cum ad abscessum pituitosum, nec purulentum etiam sequatur. Loci autem densitas tum propter duritiem, tum propter intervallum tactui occultat notitiam puris. Signa verò, quæ sumi solent ab antecedente inflammatione, ut febris remissio, itemque doloris, duritiei, & pulsationis, tum quoque fallunt, cum suppuratio sit in abscessu frigido. Ignoratio autem loci suppurati, & temporis suppurationis quantum detrimenti afferat, vel ex eo perspicuum est, quòd si sectio profundior, aut vitio differatur, partes vicinæ corruptelam contrahant, ut his remediis locus postea nullus relinquatur. Interea ad debilem ex continui solutione locum, frequenter etiam dolentem confluxio fit tum à partibus vicinis, tum à toto corpore, ipsaque contentrix partis facultas infirmatur, quia multæ fibræ in retentione contrahendæ sectæ sunt, & à continentis commercio temperies evertitur membri. Sed & concoctio, quæ solutionis vitio oblata est, cum alimentum assimilare non possit, excrementi copiam auget. His de causis & multis excrementis viceratæ partes squarent, & corpus paulatim contabescit. Prouidendum igitur diligenter, antequam hæc incidant, ne vel loci, vel temporis diagnosi nos decipiat. Aristoteles ergo tumoris locum perfundit aqua, qui si immutatur, purulentus est: si non, crudus. Hippocrates primo de morbis argilla tegit, quæ si celerius resiccatur, quàm quæ alteri loco minimè suspecto affigitur, suppurationem latere ostendit. In Prognostico idem venatur ex pondere in parte affecta percepto, & ex inordinato rigore. Paulus mollietiem cum inundatione quadam certissimum signum esse vult: verum loci densitas plerumque contactum perturbat. Propterea iubet Auicennas pluribus digitis locum premendum, ut inundatio deprehendatur, & colorem cutis observandum, qui suppurato concepto corruptus apparet, & cum splendore quodam cutis albicantis, ut à vicinarum partium colore plurimum distet. De duritie quoque interrogandus æger, ubi inflammatiō non præcessit, & utrū pōdus ac pruritū alicubi sentiat.

6. Aphor. 41.

3. Prob. sect. 3.

XII.

Τὰ δὲ πρόσφατα τῶν δὲ τοῖς ὑποχοδρίοις ἐπαρμύτων, ἢ μὴ σὺν φλεγμονῇ ᾗ, καὶ τῶς ἀπ' αὐτῶν πόντες λυεῖ βορβορυγμὸς γενόμενος ἐν ὑποχοδρίῳ, ἢ

μάλιστα, μὴ διακτείναν δι' ὕρον, καὶ διαχωρημάτων. Εἰ δὲ μὴ, καὶ ἄλλος διαπυρρωθεὶς. ὠφελεῖ δὲ καὶ ὑποχολέως ἐς τὰ κάτω χεῖρα.

Qui verò tumor recens excitatus in hypochondriis, siquidem sine inflammatione est, ac dolores inde natos soluit murmur in hypochondriis factum, & maxime si exciderit per urinas & deiectiones alui. Atque ut is exclusus ea transferit, iuuat tamen deuolutus ad inferiores sedes ventris.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc sententia in Aphorismis scripta, & in Prognostico, aliis tamen verbis. Nam quæ hic ἐπάρματα, in Prognostico κυρτώματα, in Aphorismis ὑποχόνδρια μετίμρα dixit. Atque aliquando οἰδήματα vocauit in Prognostico, & ἀκυρτώματα οἰδήματα. Hæc autem omnia generalius dici solent ab Hippocrate in omni tumore præter naturam. Peculiariter hoc loco intelligit, quæ ἐμπυροσώματα, πυρώδης, πνευμασικά, & πνευμάτωδης ὑποχόνδρια aliis locis appellat. Hæc autem à flatibus, qui angustiiis intestini atque inuolucris cohibentur. Ac generatio quidem eiusmodi flatus ab infirmo calore, qui frigidam materiam imbecillius coquens in flatum conuertit. Cohibetur autem, quia crassior & crudior est. Sua enim flatibus, ut humoribus, & cruditas, & maturatio est. Deinde quia vis excretrix imbecillior. postremò quia anfractuosis locis nec rectè patentibus includuntur. Ac malum quidem esse iam ante scripsit, si quò sit flatuosus venter, flatus non excidit. At ut tempore crudus humor tales facit, inciditur, tenuatur, sic & flatus crudior. Atque ita inualescens natura, ut excludat, contendit: tumque βορβορυγμός exauditur spiritu videlicet cum humore agitato. Ac sic quidem aluo profuente, aut humore ad urinas verso, aut vnà cum flatibus deuolutis omnibus ad intestina, quæ crassa sunt, & infimam sedem alui tenent, prior tumor subsidet, & acquiescit dolor, quem excitabat vehemens à flatibus distensio. πρόσφατα dicit, quæ in Prognostico ἥρα, quia videlicet eiusmodi flatuosus tumor celeriter excitatur ac subsidet. Alij tumores phlegmone, scirrhus, œdema peculiariter appellati, tardius accrescunt atque dissoluuntur. ἢ μὴ σὺν φλεγμονῇ, & quia recentia, & celeriter excitata sineque phlegmone, hoc est, æstuoso calore. βορβορυγμός vox est fictitia, quam potius è re ipsa, quàm descriptione longiore intelligas. καὶ μάλιστα. In Prognostico καὶ μάλιστα διεξίαν ξυν κοπῇ τε καὶ ὕρῳ καὶ φύσει: In Aphorismis, αἱ κεῖλαι καθυγραίνονται ἢ μὴ φύσαι κατὰ γράμιν, ἢ ὅτε πληθὺ ἐπὶ λθῶ γὰρ πυρετῇσι ἢ πῶτα. Nam quum hæc affectio spiritui flatulento aliquid humoris habeat permistum, si via distributionis excluditur, humor aliquando cum spiritu per vias urinae exit, aliquando humor per urinas, spiritus per aluum, ac sæpius vtrumque per intestina. ἐς τὰ κάτω χεῖρα, quia sic relictis superioribus partibus, vbi sunt viscera ad amplitudinem crassi intestini protuunt, vnde facilius excludantur, & vbi noceant minus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vetus hypochondriorum tumor cum duritate, & sine dolore, ab obstructione, aut scirrho ducit originem, aut ab humore crasso & lento, quem validum iecur à se in proprias ambientes membranas deposuit: recens verò cum dolore & febre symptomatice ab inflammatione. Quoties autem hypochondria ita intumuerunt, ut sine duritie suspensa videantur, ὑποχόνδρια μετίμρα dicuntur, id est, sublimia, non profunda, pensilia, & ἐμπυροσώματα καὶ πυρώδης, flatuosa, aut flatu extumescencia: alibi in hoc opere ἐπάρσεις: in Prognostico, κυρτώματα: hic τὰ πρόσφατα τῶν ἐπαρμάτων, recentes tumores, ut opponat veteribus. Quia verò recentiores distensiones alix sunt, ut dixi, ab inflammatione, alix à flatu, quædam etiam ab viro

ab utroque, ad distinctionem addit *μὴ σὺν φλεγμονῇ*, non à phlegmone: ergo à flatuoso spiritu. Is autem generatur, ubicumque humida materia est, & calor neque planè igneus, neque planè emortuus, ut innuit Hippocrates lib. de natura pueri. Sunt enim hæc duæ flatuum causæ, calor imbecillus, & materia humida: quanquam necesse non est in utroque, calore videlicet & materia, vitium esse, præsertim cum sæpe solus calor imbecillitate flatus excitetur in materia temperata, neque admodum humida; & contrà, sæpe calore moderatè se habente, solius materiz vitio, quæ nimis est humida & flatui generando apra. Imbecillus autem calor est, non tantum qui refrigeratur, ut potione aquæ frigidæ, aut aëris frigidi inspiratu, sed etiam qui ab extraneo feruente resoluitur. Omnis enim immoderata intemperies, omnium corporis partium robur deiecit. Quod sit, ut partibus, quæ ad hypochondria pertinent, ab extraneo & immodico calore imbecillioribus redditus alimentorum coctio lædatur, & cruditates fiant plurimæ, unde & flatus, & ructus, & distensiones gigni necesse sit, quomodo in hypochondriaca melancholia, quam feruor in venis & inflammatio circa ventericulum parit, & in hydrope sicco ex morbo acuto, atque etiam in voluulo à phlegmone intestinorum flatus multos gigni experimenta docent. Locus autem generationis cum omnibus partibus sit communis, maxime verò in ventriculo aptissimus est, in quo flatus ij non semper vel frigiditatis, vel alicuius intemperiei, vel ciborum vitio fiunt, quin sæpe ob malam ventriculi figuram, cibi paucitatem, intempestiuum motum, somnum interruptum. Aptissimus quoque est & in intestinis, præsertim tenuibus, quanquam in colo anfractuoso crassius membranis tecto, & multo intus, atque inæquali adipe referto, exitu magis prohibentur, & dolorem colicum dictum mouent, quoniam in tenuibus intestinis tum flatus crassior, tum humor propter membranarum tenuitatem & adipis inopiam facile aut dissipantur, aut descendunt. Interdum quoque is flatus à tenui cruditate iecoris membranas obsidet, quem immoderata frigidæ potio, intempestiuus fructuum esus, crapula & satietas ingenerant, quique non grauitatis, sed tensionis sensum infert, minus renititur, quam scirrhus, & breuiori tempore genitus est, ac tantus plerumque apparet, ut vniuersum hypochondrium repleat, sine iecoris vlla figura, aut circumscriptione. Præterea hæc flatuosa affectio in intestinis duplex constituitur ab Hippocrate ex generali omnis intemperiei diuisione, quæ est aut hectica, aut temporaria. Interdum enim ab intestinorum intemperie firmata & soluta difficili oritur: interdum verò à recenti aliqua occasione. Prior fit sine murmure, licet in ipsa inflentur hypochondria ac distendantur ut vis instar, unde hydrops siccus nascitur, de quo sic scribit Hippocrates in Aphorismis, Quibus tormina adfunt & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluitur, in siccum hydropem firmatur. Posterior cum murmure ac sonitu, quem hic vocat *βορβορυμὸν*, id est, strepitum à flatu cum modica quadam humiditate agitato, quo differt *ἰσὺς* & *σπέρμα* & *βομβὺς*. Nam *βομβὺς* flatus est siccior cum sono prodiens: *σπέρμα* verò tormina cum dolore intestinorum. In *βορβορυμῷ* verò flatus per intestina descendit cum strepitu quodam humoris permixti & agitati. Quoties ergo à recenti occasione, quam vox *πρόσφατος*, aut *πρόσφατος* exprimit, non autem ab intemperie intestinorum hectica hypochondria flatu distendantur, dolorque lumborum accedit cum sonitu in intestinis excitato, significatur flatus cum humore solidoque corpore permixtos deorsum per tenuia intestina anfractuosa & angusta transire, quorum excretionem natura molitur. Vtramque ergo affectionem nimirum tumorem à flatu, & dolorem à tensione soluz superueniens *βορβορυμὸς*. Simul enim cum ipso causa vtriusque descendit in eam ventris regionem, quæ est ad lumbos, ubi in his, quæ in lumbis nascuntur, doloris alicuius sensum mouet. Humor itaque ibi inclusus, & permixto flatu agitatus vel in corpus distribuitur, ut soli flatus supersint, qui per aluum erumpant: vel per urinas vacuantur: vel vnà cum flatibus ex angustis tenuium intestinorum in cecum & colom euadit, tandemque per aluum expurgatur. Nihil autem refert, siue serosa illa & flatulenta materia per intestina excludatur: siue per mesereon in hepar refluat, atque inde per conuexam partem deducatur ad renes. Vtroque enim modo & do-

4. Aphor. II.

1. Progn.

4. Aphor. 73

lor, & tumor præcordiis adimuntur, quia tales vacuationes nihil prorsus superflui relinquunt. Alioqui prodest, quanquam non æquè, humoris in corpus distributione facta, solum flatum per aluum prodire, aut utrumque humorem scilicet & flatum relictis partibus superioribus ad inferiores descendere, è quibus clysmate, aut alio medici artificio facillè proliciantur. Hæc autem symptomata interdum eveniunt in febribus à cruda materia, quæ agitata calore soluitur in flatum, & in hypochondriis movetur. In Prognostico sic scribitur hæc sententia, Dolores tumorésque hypochondriorum, qui recentes sunt, & sine inflammatione, sonus in præcordiis excitationis dissolvitur, magisque, si cum stercore & urina excessit: sin autem ipse non excessit, at prodest tamen ad inferiores partes evolutus. In Aphorismis verò, Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum superveniente dolore, alvus humectatur, nisi infernè flatus erumpant, aut urinx multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

XIII.

Σφυγμὸς ἐν ὑποχοδρίῳ μὲν θορύβος, παρακρυστικὸν, καὶ μᾶλλον ὅφιν πυκνὰ κινεῖται.

Pulsus in hypochondriis cum perturbatione delirium portendit, magis etiam, si oculi crebrius moveantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Σφυγμὸν dici ab Hippocrate non de eo motu, qui peculiaris est arteriis, constat, quum is motus sit omissus, aut certè neglectus Hippocrati. Sed de vehementi motu, qui cum dolore excitatur in partibus inflammatis. Oppressus enim spiritus, qui inclusus est arteriis, à tumore, vel omnino intercipitur, ut sit ἀσφυξία, atque hinc extinctio caloris & spiritus, ex quo gangræna: vel vi maiore exurgit, ut se ea mole liberet, simulque affines partes dolentes quidem ab inflammatione commouet, vnde ingrauescit dolor, & ita commouet, ut ægro quidem & aliquando medico atque iis, qui adsunt, manifesta sit motio. Id autem familiare magnis inflammationibus, multò magis, quum vel natura pus conficit, vel in aliam sedem materiam excludit: πάλμον interpretatur Galenus, qui nonnunquam à spiritu movetur, qui inanibus spatiis & cauis locis corporis exultat, & ad exitum contendit. Sunt qui σφυγμὸν commotionem vehementem spinalis arteriæ interpretentur. Sed hic de palpitatione manifesta, quam inflammatio excitat. Excitat autem in crisi, quo tempore ea ferè existunt, quæ medicum & ægrum conturbent, vigilia, delirium, & ea, quæ ταραχὴ κριτικὴ complectitur. θορύβον ergo dixit in Prognostico significare, hic σφυγμὸν μετὰ θορύβου enunciare delirium. Est autem θορύβος animi perturbatio, quæ ægro & iis, qui adsunt, accidere consuevit, ubi casus illi perturbationis criticæ sese proferunt. παρακρυστικὸν multò magis inde delirium expectandum, quum vel diaphragma, vel os ventriculi inflammatur, quæ includi hypochondriorum nomine diximus. Et qui in Dealcis horto iacebat ὑποχοδρίῳ πόνος ἢ περὶ ὀμφαλὸν πάλμος ἢ τέλειος: conualuit ægrè. Delirant, & aliis casibus laborant, quæ meritò ægrum, medicum & alios perturbent. Sed in Sileno, cui inflammatum diaphragma, ὃς ἀρχῆς, ἢ ἢ τέλειος ὑποχοδρίῳ πάλμος συνηκός, in quo & perturbatio gravis, & delirium perpetuum. Mirum tamen, quod author Prorethetici αἰμειδῆσιν ἀγινὰ dicat πάλμος ἢ τῷ κοιλίῳ ὑποχοδρίῳ ἐντάσσει ὑπερμάχου ὀγκώδην, cum neque illi, qui conualuit, neque Sileno, qui obiit, hæmorrhagia inde successerit. καὶ μᾶλλον. Ab ore ventriculi & diaphragmate neruorum consortio celerius iniuriam persentiscit cerebrum. Cerebri verò iniuriam muscoli oculorum, priusquam alij, produnt. Ergo πυκνὰ κινεῖται, hoc est, ἀσθητικὸν instabiles sunt, & perpetuò dimouentur. De quibus antea in oculis. Atque ab eo signo non solum παρακρυστικόν, sed in Prognostico, μανικὸν pronuntiandum, hoc est, vehemens delirium.

IN Prognostico rectius scribit *θόρυβον σημαίνει, ἢ ἀσθενήσαντα*, perturbatio-
nem significat, aut delirium, quàm, ut hic, *σφυγμὸν μετὰ θόρυβον*, pulsus cum
perturbatione. Præterea illic usus est verbo *σφύειν*, insit, in quo *ἐν*, in profundo si-
gnificat, ne quis putet pulsus omnem in hypochondriis signum esse perturbationis,
aut delirii. Etenim muscoli hypochondriorum nec pulsantes, nec palpitantes deli-
rium, aut periculum necessariò accersunt, sed ea tantum, quæ in ima præcordio-
rum sede pulsant. Appellat autem *θόρυβον, ταραχὴν*, perturbationem quandam ex-
citatis multis casibus, qui & ægrum, & eos, qui adsunt, perturbent, atque exter-
reant: *σφυγμὸν* verò vel motionem, quæ in membris inflammatis dolorem ex-
citat: vel vehementem atque insignem arteriarum motum, qui aspectu percipi po-
test, aut ab ægro sentitur nondum admota manu: vel palpitationem à spiritu fla-
tuoso conclusa, & exitum enitente. His enim tribus modis *σφυγμὸν* à veteribus ac-
cipi author est Galenus. Constat autem pulsus, qui à flatulento spiritu generatur,
neque delirii (nisi fortasse circa diaphragma, ut alibi dictum est, moueatur) ne-
que perturbationis esse signum. Quare vel intelligere oportet motum arteriæ ma-
gnæ, quæ spinam perrepat, ita magnum ac vehementem, ut æger, aut qui illi ad-
sistunt, non admota etiam manu percipiant: vel dolorem pulsatorium, qui magnas
inflammationes comitatur. Is ex dolore constat, & pulsatione, ob idque doloris
nomine sensum partis requirit, pulsationis arteriam: ita ut vel ipsis insit arteriis, vel
partibus aliis, sed arteriarum contentarum gratia. Contingit autem in solis magnis
inflammationibus præsertim musculorum, quæ non resolutione terminantur, sed
suppuratione, ex quo dolore etiam plerumque imminentem proximamque sup-
purationem deprehendimus, si cum non adesset, repenti superuenerit, vel vhe-
mentior factus fuerit, quàm ante. Augetur enim calor commissa inter naturam, &
humorem pugna, ob idque maiore refrigerio & distensione opus habet: humor
verò fusus ex calore magis implet, premitque, & dolore afficit arteriam. Eodem
igitur modo per inflammationes magnæ arteriæ, iecoris, diaphragmatis, aut ven-
triculi, quo per aliarum partium phlegmonas, pulsus arteriarum sentiunt ægri
præsertim in hypochondrio dextro. Sed quicquid horum acciderit, in periculo
versatur æger, siquidem tum magna arteria, tum ventriculus, tum iecur, atque ipsum
adeo transversum septum, inter partes principes habentur, quorum vnum necessa-
riò affectum esse oportet, siue palpitationem, siue pulsus intellexeris. Diaphra-
gma enim (de reliquis partibus nulla dubitatio est) à sterni oblique ductum, &
lumbis connexum, magnam partem interioris hypochondrii occupat. Verumta-
men non idem est ab his omnibus inflammationibus periculum. Nam in iecore &
liene perturbationem magis & periculum portendunt, quàm delirium. In diaphra-
gmate verò, & ore ventriculi, si quando magna ipsum phlegmone inuadat, prom-
ptissimè delirium suscitant, quoniam hæc partes nervorum consortio magis cerebro
consentiunt. Cum enim ab eo nervi omnes oriantur, quæ partes nervos plures, aut
maiores recipiunt, illarum principium suum in consortium mali haud sine ratione per-
trahunt. Merito ergo dixit Hippocrates perturbationem è variis casibus, aut deli-
rium ab eo accidente significari, quod non cuiusvis inflammationis, sed magnæ
tantum, aut ad suppurationem tendentis argumentum est. Exemplum autem posuit in
eo, qui in Dealcis hortu iacebat, & in Sileno, cui phlegmone obfusus erat septum.
Sed & libro secundo Epidemiarum scribit, Cum vena, quæ in cubito est, pulsauerit,
insanum furibundumque est. Verum ut discernere liceat, quando delirium, quan-
do perturbatio consequatur, oculorum motum intueri iubet, quos non nunc mo-
dò, sed aliis omnibus in symptomatibus, à quibus delirium fore metuis, diligentissi-
me contemplare. Ipsum enim instabilis illi certò præsagiunt. Nam & vicini cere-
bro, & cum ipso venis ac nervis sociati, omnium ferè primi ipsius iniuriam per sen-
tiscunt. Quò fit, ut affectis ore ventriculi & septo cerebrum celeriter in consor-
tium mali adducatur: affecto cerebro, oculi, qui imminente delirio crebrò huc
atque illuc moventur. Atque hæc ut vera sint, hæmorrhagiam tamen & antecede-
re, &

re, & prae monstrare possunt, ut alibi demonstratum est, & in Protrhetico scribitur, Palpitationes ventris cum tensione oblonga & tumente hypochondrij profluuium sanguinis e naribus significant, atque hi inhorrescunt.

XIII.

Καρδίας πόνος & σφυγμὸς ὑποχονδρίαν, πυρετὸς περιψυχτήριος, κακὸν, ἀλλὰ
τε καὶ ἐφιδρωτικόν.

Oris ventriculi dolor cum hypochondrij pulsatione, refrigerata febre, malum, tum aliàs, tum si tenuis sequatur sudor.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kαρδίας consuetudine Hippocratis os ventriculi dici manifestum. Dolet autem facile, quia nervosum & acerrimo sensu praeditum est. Sed unde doleat, & hypochondrium pulset, refrigerata febre, rectè quidem dubitari potest. Solet enim palpitatio commoueri, natura vel iudicium per excretionem, vel concoctionem per suppurationem moliente, quo tempore non refrigeratur febris, sed incandesceat. Etenim dum pus conficitur, dum natura in crisin incumbit, dolores ac febres fiunt magis. Oportet ergo refrigeratam febrem dicere, quae ad manum quidem nulla videatur, quum tamen intus vigeat incendium. Solet enim in febribus malignis, quales saepe sunt, quae ab inflammatione viscerum fiunt, febres ad manum mites esse; quum ardeant interanea. Sic in Sileno, cui perpetuò palpitabat hypochondrium, extrema saepe frigida & ἐφιδρωσις. Atque hæc serè sequitur, ubi natura dissoluitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Os ventriculi καρδίας veteres dixerunt, ab accidentibus, quae inferre videtur propter mutuum consensum, & maximam affinitatem, quam habet cum corde. Ventriculo quoque caput, & capiti ventriculum consentire argumento est delirium ex ventriculi bile, & ex capite vulnerato vomitus, de quo in Aphorismis scribit Hippocrates, Quibus cerebrum praescinditur, necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. Nec modica est reliquarum partium iecoris, lienis, intestinorum, imò totius corporis ad idem ventriculi os communio. Ex eo enim affectu tumores ad omne opus oriuntur, & extremorum frigus, & in Protrhetico scribit corporis iactationem, anxietatem, inquietudinem, & pedum nuditatem eius affecti interdum sobolem esse. In vniuersum tria affectuum genera in ipso notantur. Nam alij ipsius proprii sunt, ut appetentiam deicere, & natantes cibos corrumpere. Alij per consensum cum iecore, cerebro, liene, intestinis, vtero. Tertium genus eorum, quos aliae partes huius consensu patiuntur, ut cerebrum & cor. Eiusmodi sunt conuulsio, sopor, morbus comitialis, melancholia hypochondriaca, visa suffusis similia, iactatio, syncopis, somnus turbulentus, insomnia, deliria: quae omnia saepe medicum praesagientem fallunt, quod vi febris fieri putentur, cum causa sit in ore ventriculi, ut cibus intempestiuè sumptus, acris humor erodens, aut multus opprimens, vermes ab intestinis eò progressi, sensus ita exquisitus, ut quauis animi intensione vehementiore confestim bilis affluxum & ab ea symptomata tum ipse stomachus patiatur, tum vicinis & sociatis partibus communicet vel per euaporationem, ut oculis: vel per doloris proprietatem aut intemperiem, ut cordi: vel per vasorum communionem, ut cerebro. Sic per febres quasdam videre licet ægros repente conuelli, nullo, quod conuulsionem denunciatet, praegresso signo, eosdemque vomitu bilioso superueniente protinus ab omni noxa liberari. Idem iudicium de comate, sopore, ac similibus, quorum exempla quaedam scribit Hippocrates sequentibus Aphorismis. Inter hæc verò tum per interiorum viscerum inflammationes, tum per alios etiam affectus hepatis ac lieni ventriculus frequentissimè condolenscit, quomodo in Aphorismis scribitur, propter iecoris inflammatio-

nem

6. Aphor. 60.
2. acut. 29.

1. Protrh. 19.

nem singultum malum esse, communione facta per exiles quosdam & exiguos nervos, quorum meminit secundo Epidemiân, aut per feruorem peruenientem ad stomachum, aut resudantem bilem, aut compressionem à tumore, ut ne flatus quidem vel spiritus exeat. Non tamen semper, neque quouis modo propter iccoris inflammationem coarctatur os ventriculi, sed tum demum, cum ita aucta est, ut & ventriculum immodicè calefaciat, & bilis calidioris, quæ continenter generatur, aut feri cuiusdam copiam ad principium intestinorum (unde sæpe dolor colico similis) transmittat. ex quo ad ventriculum facilis est ascensus. In eo itaque innatans stomachum vellicat, ex quo semper cardialgia, sæpe singultus oriuntur. Quoties ergo oris ventriculi dolor cum hypochondriorum pulsatione incidit, talem inflammationem subesse certum est, argumento à pulsu hypochondriorum sumpto, de quo diximus Aphorismo superiore. Ad huius autem cacoethiam & magnitudinem cardialgia accedit, quoniam affectionis iccoris communicatio cum stomacho non fit, nisi maxima & pessima phlegmone virgeat. Perfrigeratio verò febris eodem modo signum est malignarum inflammationum ἐπιγινώσκον, præsertim cum extimis partibus refrigeratis interiora vruntur. Minus malum, ubi partes inferiores corporis, si cum aliis conferantur, minus calentes: de quibus omnibus dictum est alibi copiosè. Quod si ad cardialgiam, & hanc perfrigerationem levis sudatio, quam ἐφιδρωσιν vocat, sequatur vel circa frontem tantum ac thoracem: vel per totum corpus sine remissione febris, non solum κακόν, sed etiam θανάσιμον. Inde enim & naturæ vehemens oppressio, & virium summa infirmitas significatur ab inflammationis magnitudine, quæ instar cucurbitulæ totum ad se sanguinem rapit. Ad hæc si vehemens frigus fuerit, virtutem valde imbecillam esse iam conueniendum. Ob idque qui ita laborant, plurimum custodia tum diligentia indigent, ut scribit quarto acutorum. Quo etiam loco nihil ab ipsis præter oxymel crassius glutinosiusque humoribus commodum attingi vult, idque aquosum, quia tale statim ad hypochondria peruenit, quale epotum est, cum in affectibus pulmonis propter distributionis intervallum, quo alimenti & medicamenti vires remittuntur, acidius esse debeat. Præterea omni sorbitione interdicit, donec morbus ad maturitatem perductus fuerit, modò æger ferre queat, ut interpretatur Galenus.

X V.

Εἰς ὑποχόνδριον ἐμπίπλοντα ἀλγύματα, ἄλλως τε ποικίλον, καὶ ἢ κοιλίας καὶ θυλάου καὶ χολῆς εἰς ὀλίγον γινώσκον. καὶ τὰ παρ' ὧν τε ἀντιόμωρα ἐκ τοῦτων, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῶν αὐτῶν.

Dolores, qui in hypochondria incidunt, tum aliàs pravi sunt, tum si inde alius profluit. Deteriores autem, qui breui tempore commouentur. Et qui tumores existunt ad aures, in iis maligni, aliaq, suppuraciones.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Concursus est ex emptyrica obseruatione. Nam si derepente materia irruit in hypochondrium, hoc est, è corpore per hepar in intestina, unde moueatur dolor, & alius perturbetur, non protinus prauum est. Id enim criticè commoueri potest. Neque perturbationes ventris damnat Hippocrates, si qualia oportet, expurgentur, & paulò ante borborygmo & soluta aluo tumores hypochondrij & dolores perfanari scripsit. Prauum igitur esse non potest, nisi cruda vi morbi, non naturæ prouidentia moueantur, & qualia non oportet, aut is sit impetus exeuntis materię, qui vires dissoluat. Nec quod scribit, κακόν δὲ ὃν ὀλίγον. Nam νύκτα & προσφωτὰ ἐπ' αἵματι quæ vocabat, ὃν ὀλίγον breui tempore existunt. At παρ' ὧν ἀντιόμωρα mala, quia cum natura ad intestina depelleret morbum, ut excluderet, si sursum rec

sum recurrit materia, malignum est. Abscessus enim longè colligi à principibus partibus corporis oportet. Cur autem dicat *ὃ τὰ ἄλλα ἐκ πύμας*, non satis constat. Nam vt parotides suppurare possint, nondum tamen suppurationes dici possunt, neque damnanda sunt omnino, quæ foris suppurent. Quare parùm conuenit hæc sententia maiestari Hippocratis.

DESID. IACOTII COMMENT.

HYPochondrium singulari numero positum alterum tantum, maximè verò dextrum significare solet apud Hippocratem, propter excellentiam, qua alteri antecellit. *τὰ γὰρ τοιαῦτα* (ait Galenus in historiam Hermocratis) *χωρὶς προσθήκης τῆς διορίσεως λέγεται*. Qua ratione significatur hoc loco hepatis phlegmone, quæ vel febris superuenit, vel ipsa febrem excitat. Vox enim (*ἀλγύματα*) idem testatur. Eiusmodi autem inflammationes prauæ quidem sunt per se, non tamen semper malignæ, nisi magnæ sint à copiosa materia, & maligna putredine. Leues enim interdum febrem mouent acutam quidem, non tamen malignam: interdum verò nec acutam, nec malignam. Quocirca hoc Aphorismo, vt & superiore, innuere videtur Hippocrates de periculo pronunciandum non esse, nisi per symptomata superuenientia, qualia sunt extimarum partium perfrigeratio, cardialgia, epiphrosis, de quibus suprâ: hic verò *ἡ κοιλίας καθυγραίνει*, si aluos humectet, vel quia *κάτω*, vel, quod verius est, quia *ἵλη*, id est, valde & immodicè, quasi symptomaticè, & supra vires. Potest enim alui profluuium criticum esse, præsertim phlegmone concavam iecinoris partem obsidente. Tales enim inflammationes non solum morte, hæmorrhagia, aut suppuratione finiuntur, sed etiam vomitionibus, sudoribus, & deiectionibus biliosis ob connexionem cum intestinis, sicuti quæ conuexam partem occupant, magis per vrinas, quàm per secessum iudicantur propter cõmunionem cum vena cava. Obseruatum etiam est, sæpenumero, quæ concavum occupant inflammationes, per vrinas & sudores, & quæ conuexum, per aluum expurgari, cuius rei causam nonnulli viri docti referunt ad materiæ grauitatem, vel tenuitatem. Non igitur omnes eiusmodi dolores praui sunt, si inde aluus profluat, nisi id fiat symptomaticè, quod voce *καθυγραίνει* significasse videtur. Illa ergo generali distinctione opus est, qua dicimus, Omne alui profluuium malum esse, quod nihil iuuat: pessimum, quod non modò nihil iuuat, sed etiam ægrum auget symptomatis. Contrà verò criticum esse atque vtile, quod antegressis coctionis signis exoritur, humorem noxium vacuat, & ægrum leuat: multoque adhuc certius, quod die critico incidit, & die indice præmonstratum est. In phlegmone tamen hepatis magna ex parte suspectum esse solet. Nam hepar inflammatum, quandiu firmum adhuc est, & robustum, immodicè fugit alimentum, & adurit. Propterea excrementa alui his vel biliosa, adusta, nec modum exuperantia excernuntur: vel potius sicca, veluti quæ *σπυράδες* appellantur, quasi in gyrum voluta, spirosaque dixeris, combustis scilicet à visceris phlegmone siccioribus, & quasi in nucleum formatis excrementis, quæ *σύνβαλα* Græci vocant. Verùm accedente ad phlegmonem imbecillitate liquida deiciuntur, eaque varia. Nam si alimentum hepar non trahit, chyli speciem referunt: quomodo differunt ab excrementis ventriculi affecti, quæ in chylum haudquaquam mutantur: si verò trahit quidem, sed non retinet, saniosa sunt & ichoroidea, interdum verò cruenta reſeratis venis mesaraicis, aut factò in sanguificando momentaneo lapsu. Hoc ergo genus profluuij alui maximè prauum est: omnino verò lethale redditur à colliuatione, & resolutione hepaticæ facultatis propter flammicam dispositionem in ventriculi ore, & simis iecinoris, quæ partes omnium maximè cordi communicant, alimenta vrunt, & marasimum *πρόφρυγν* inducunt. Quod autem subiicitur, *καταίει δὲ ὃ ὀλίγον γινόμενα*, & ad profluuium alui, & ad dolores, hypochondriorum referri potest. Ac de profluuiò alui perspicuū est, quò iudicatoria non iudicantia magis anticipant morbi statum, cò deteriora esse. Inflammationes verò interiorum viscerum, quæ celeriter generantur, materiæ copiam, & naturæ infirmitatem ostendunt, quæ superatur à fluxione confertim irruente. Quod enim celerius fit, agentis vim ostendit cum

eum dispositione patientis. Sic multi & repente in hos dolores incidunt, & in his sine crisi moriuntur, ut in accessionum principis, potissimum qui propter materie multitudinem, vel crassitiam, vel phlegmones magnitudinem perniciosè habent: nonnunquam in statu aut incremento propter morbi vehementiam interdum etiam, quanquam rarius, in remissione accessionis propter virtutis imbecillitatem & caloris ac spirituum dissipationem. Repentinus ergo humorum motus in phlegmonis generatione quasi suffocat, & extinguit naturam, spirituumque meatus intercipit haudsecus (ait Galenus) ac si quis viridium lignorum copiam confectum flammæ superiniiciat. Sed & parotidas in his inflammationibus pravas esse sæpius dictum est, præsertim quæ naturæ ἑρμῆ & conatū irritum sequuntur per morbi principia, in quibus nihil bene iudicari potest. Ad ultima autem ventum est, si prava signa cum virtutis infirmitate coniungantur. Idem iudicium de aliis suppurationibus, quia frustra fit in parte concoctio morbo adhuc crudo in toto corpore. Quæ verò suppurant in partibus principibus, periculum in eruptione minantur, & vlcus plerumque relinquunt immedicabile, ut alibi exposuimus.

3. de crisi

XVI.

Καρδιαλγικά καὶ μὲν τρυφερά, κοιλίης θύρετρα καὶ ἀρρήγνυ.

Ovis ventriculi dolores cum tormine ventris animalcula erumpere faciunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Melior esset oratio ita scripta, εἰσι θύρετρα, τῶν εἰσι καρδιαλγικά, καὶ μετὰ τρυφῆν κοιλίης καταρρήγνυ. Quibus lumbrici insunt, iis & cordis morbus, & cum torminibus venter dissolvitur. Constat enim vermiculosos pueros sæpe liquidiore aluo esse, torminibus angi, dolere à stomacho. Neque tamen si quis hoc patitur, protinus excernet vermes. τρυφὴς autem torsio est ab acri materia vel flatibus, quæ per intestinorum ambages circumvolvuntur. θύρετρα verò lumbrici sunt, ut antiè annotatum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Galenus τὸ θύρετρα varîè à veteribus Hippocratis interpretibus expositum esse scribit. Quidam enim τὴν φθίσιν interpretabantur, quod qui eo morbo laborant, propter vnguium curvitatē feris similes esse videantur. Alij θύρετρα propriè dici existimarunt pulmonis vlcus: alij elephantem: quidam cancerum: multi τὰς ἀσκαρίδας καὶ τὰς ἑλμινθας, lumbricos rotundos, & ascaridas. Quodam loco Galenus interpretatur κακόνθις, malignum. Ac reuera quicquid malignum est, meritiò θύρετρα dicitur. Hic tamen de lumbricis agi videtur rotundis & oblongis, qui ab Hippocrate ἑλμινθες προχίλαι appellantur. Nam ascarides, id est, lumbrici parvi & exiles, cascique vermibus similes (ἐκ τῶ ἐσκαρίζαν, quod pungere est, quia perpetuò pungunt, nec quiescere permittunt) ad ventriculi os non perveniunt, sed recto intestino familiares sine deiectione ferè descendunt. ἑλμινθες verò πλατύαι lati lumbrici (Tenias quidam vocant) rarè admodum conspiciuntur, quanquam horum etiam Hippocrates meminit & de morbis, & de affectionibus libro quarto. Extenduntur autem sæpe per vniuersa intestina, atque atrophiam pariunt, quorum signa sunt cucurbitæ seminibus excrementa similia, quia huiusmodi segmentis constant, quæ vel putredinis vitio, vel agente natura secernuntur à toto, & à corpore secedunt. Tertium genus rotundorum ac teretium, qui in superiore intestino generantur, & in cæco magna ex parte, ubi fæces & pituita diu retinentur, indeque ad ventriculum conscendunt. In ipso igitur cardialgiā & in aliis partibus varia alia symptomata accersere solent tum morsu, tum fumis putridis ad cor & cerebrum transmissis, ut tormina, animi deliquia, anxietudinem, mentis perturbationem.

6. Epid. sect. 1.

6. Epid. sect. 2.

nem, conuulsiones, epilepsiam, febrem, fluxum alui, fastidium, colicam, famem caninam, palpitationem & fluctuationem ventris inde aliquando assurgens ac tumens, ut in grauidis foetu robustiore. Vetriculi ergo dolores cum torminibus sepe lumbricos exturbant, non tamen semper, aut necessario, cum eiusmodi symptomata à multis aliis causis ortum habere queant. Generantur autem à cruditate, putredine in primis venis accirca ventrem, & magno calore. Nam solam putredinem non sufficere, nisi multo calore materia foueatur, indicat excrementorum foetor & halitus in pueris vermiculosis, & quod in tenella ætate non generentur calore nondum potente materiz dominari. In pueris autem cum ex aliis signis, tum familiari illo deprehenduntur, quod per somnum concipientes lumbricorum in ventre morsum mastitent musculus masticatoriis imaginata, ut volunt, exprimentibus. Rectius autem alibi Hippocrates ex lumbricis præfagia instituit, ut, Malum esse, cum superius ascendunt: utile, si in fine morbi ac sub iudicium prodeant cum fecibus naturæ robore expulsi. Deterius in principio, quia vi morbi excernuntur, & magnam crudæ putrisque materiz copiam, ac putridi caloris vim in superiore intestino indicant, præsertim si viui & soli excludantur, aut interfecti, à materiz malignitate. Alia tamen signa coniungenda sunt. Pueris familiare est, ut excretis vermibus conualescant. Alij vomunt maiore periculo. Aliis viui robur & cruditatem denunciant, mortui corruptionem.

XVII.

Καρδίας ἀλγος πρεσβυτέρω πυκνῷ ἐπιφορτίῳ, θάνατον ἐξ ἀπώγων σημαίνει.

Cordis dolor seniori sapius consuescens repentinam mortem significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Septuagenario dolor is cepit esse frequens & familiaris, in quo ea angustia spiritus premebatur, ut sæpe suffocationis periculum incurreret. Viuebat autem abstemius: & crudis fructibus plurimum vescabatur tam integra ad eam ætatem valetudine, ut qua parte ventriculus esset, profiteretur se nunquam intellexisse, donec conquestus didicit à medicis, quos ad consilium adhibuit. Itaque quum à nobis & aliis medicis, quos adiunxerat, monitus esset, ut inita ratione senectutis crudos fructus relinqueret, tanta vis tamen fuit consuetudinis, ut ne iis quidem abstineret. Eo anno, cum rus petiisset & largius persica iniecisset, ex equo domum rediens concidit ac detrepente obiit. Id autem à persicis celerius cõgigit, quod hoc genus fructus non sola frigiditate damnatus sit, sed à veteribus medicis annotatus, qui ἐφωρίας morbos, κατὰ λήθην, lethargos, aliòsque id genus inuehat. Dolorem autem cruditas & inde status marcescente vi caloris & spiritus.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. Aphor. 65.

Καρδίας vocem non de corde, sed de ventriculi ore usurpatam à veteribus diximus, unde sunt adhuc in medicorum Græcorum usu καρδιαλγία & καρδιόσπον, & καρδιωγμὸς, quibus oris ventris dolores & affectiones significantur, non ipsius cordis. Galenus tamen cardialgiā etiam interpretatur cordis propriè dicti, ipsius scilicet visceris cardiogmon, id est, πλμὸν, motionem quandam crebram, celcrem & palpitationi similem. Priore ergo modo καρδίας ἀλγος, cordis dolor oris ventriculi morsum significat, qui prouenire solet à putrefacta bile & eius vaporibus aut à cruditate, vel tenuium humiditatum, quæ illuc confluunt, acrimonia. ex quibus leuia animi deliquia sequuntur, non ob dissolutionem, aut corruptionem, aut coarctationem, & impeditum transitum spirituum, unde mouendi & sentiendi vires collabuntur, sed ob acrium humorum ad ventriculum, vel alias partes exquisito sensu præditas affluxum. Mordicantibus enim iis & conuel-

lentibus

lentibus calor ad interna statim reuocatur, & externæ partes refrigerantur, tametsi non omni sensu & motu distituantur, ut in syncope. Dolor autem vrget & ab his causis, & ab intemperie. Posteriore autem modo *παλμός*, siue cordis palpitatio in febris principium inflammationis in corde significat, quæ ubi paululum aucta fuerit, desperata est salus. Aliàs verò intemptius est motus, quo extra corpus cor proflire ægri clamant. Conatur enim quod noxium est, eo motu expellere, siue sit aura venenata, aut teter vapor opprimens: siue cordis intemperies, calida, frigida, humida, sicca: siue humorum vel vaporum confluxus, vel obstructio, & spirituum interceptio, aut paucitas, ex quibus viribus insigniter deiectis syncope, atque etiam mors interdum sequi consuevit. Vtram autem affectionem intelligat hoc loco, non facile dici potest, nisi quia Aphorismorum continuatio de affectibus orifici, ventriculi agi manifestè indicat, licet cordis dolor virio stomachi minus perniciosus sit, quàm cordis ipsius. Quocunque tamen modo fiat, cor affici certum est aut primario affectu, aut alterius partis consensu. Quocirca meritò hic dictum est, à cordis dolore senioribus repentinæ mortis periculum impendere dissipato tandem vitali spiritu, qui in illis paucus est, & semel extincto calore à repentino affluxu prauis humoris. Affecto enim ventriculi ore in sympathiam cor vitæ principium statim adducitur proprietate quadam doloris, aut intemperiei communicatione, & vicinitate. Primigenio autem affectu cor ita laborare præsertim sine occasione externa, vel sine causa cognita planè perniciosum est, tum aliàs, tum in febris ab intemperie, vel inflammatione, vel erysipelate. Etenim hos affectus, dum fieri incipiunt, cardiaca sequitur syncope, qua subitò æger de medio tollitur, antequam augeantur. Frequens verò repetitio eiusdem symptomatis ostendit firmatam iam & fixam esse causam, quæque & leui occasione educatur in actum, & non nisi summa cum difficultate amoueri queat. Minus periculi subest, si affectio sequatur oris ventriculi vel imbecillitatem, vel nimis exquisitum sensum potius, quàm causæ ipsius magnitudinem. Eadem ratione repentina tandem morte obire eos scripsit in Aphorismis, qui cum his tribus conditionibus, sæpe vehementer, & sine manifesta causa, animo deficiunt. Quemadmodum ergo ex cognita cordis debilitate repentinam mortem metuemus, quia periculum est, ne sicut in reliquis partes infirmas, ita in cor imbecillum decumbat repentina excrementi congeries, aut spiritus vitalis subitò exoluatur: sic ex cognita oris ventriculi infirmitate in senibus subitam mortem pertimescimus, quod & in senibus facilis sit præceps virium lapsus, & ex ore ventriculi similia symptomata sequantur iis, quæ ex corde proueniunt. Debilitatem autem cordis ostendunt deliquia animi frequentia & valida sine causa manifesta, quæ sit vel externa, ut teter vapor, aut affectus animi: vel interna sed praua, ut vitium vteri. Oris autem ventriculi infirmitas ex frequenti cardialgia significatur. Imbecillitas autem illa mortis causa non est, sed occasio. Non enim interficit, nisi frequenter dolor recurrat.

υποχον. 41.

XVIII.

Οἱ ὑποχόνδρια μετὰ πρὸς τὴν κοιλίαν ὑπόστασις, καὶ ἄλλοι μάλιστα ὅτε φθάνει τὸν μακρὸν, καὶ οἱ κοιλίας ὑγχαίον.

Quibus extumescunt hypochondria, alui adstrictio mala, maxime iis, qui longo morbo contabescunt, & quibus venter solutus est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hypochondria μετὰ πρὸς τὴν κοιλίαν dicitur quod ὅταν μάλιστα γίνονται, quia videlicet tumore præter naturam turgent. Sed tum ventrem sisti utile esse potest, & inutile. Vile quidem, si, gratia exempli, inflammatio hepatis est cum robusto

viscere. Sic enim aluus adstringitur, nec nisi pauca compacta & *συσπνυμένα* reddere consuevit. Contra verò imbecilliore viscere flaua, acrida, spumantia, grauius olentia deliciuntur multò maiore periculo, quàm si aluus supprimatur, & colliquatione corporis aliisque causis aluus solutior vires disperdit. Quòd si interceptis viis, quæ ad intestina pertinent, excrementa sursum euehantur, malum & hoc censendum, nihil iam in aluum descendente. Aluum itaque sisti utile & inuile esse potest. *ἢ φθινύσκει*. Siue longas tabes, siue eos, qui è longo morbo contabescunt, intelligat, par ferè malum est aluo suppressa & fluente. Nam colliquamenta, male confecta alimenta, tenuia quoque excrementa, quæ in tabidis colliguntur, excerni bonum est, non retineri. Sed dum exeunt, irritantque intestina, profluuiocitato vires disperdunt. *καὶ οἱ κοιλίας ὑγραινόνται*. Si inflammatis hypochondriis aluus liquidior est, non tam suppuratio, quàm virium casus expectandus est. In internis enim inflammationibus profluens aluus in vitio potius, quàm in laude censenda est imitatione artis. Damnat enim Hippocrates medicamenta, quæ aluum mouent, obsecsis inflammatione hypochondriis. Quomodo enim ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte recte malèue fiunt, conueniens & inutilis naturæ motus intelligi potest. Et in suppuratione naturam colligi, non dispergi oportet, aluo liquidiore necesse aliquid naturæ dissolui. *τὰ μέλαινα* *σκληρὰ* bile & sanguine vltus.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

6. Epid. sect. 1

CVM hoc Aphorismo sequentem Hollerius coniunxit, quanquam, vt in codice impresso, rectius distingui videatur propter sententiæ in vtroque varietatem. Cùm enim hypochondria multis de causis intumescant, vt flatu, obstructione, inflammatione, scirrho, hic in vniuersum docet aluum supprimi in omnibus malum esse, vt signum & causam. Ac signum quidem causarum, à quibus solet supprimi, siue multæ sint, siue vna tantum. Ex autem Hippocrati in vniuersum quinque sunt, immodicus calor excrementa vrens, vt in phlegmone hepatis: exitus excrementorum interceptio, vt in abscessu intestinorum, aut mesenterij, aut stercore duro retento, aut cruditatibus retentis & corruptis: raritas pororum cutis, immodicè corpus vacuans: motus intestinorum *πυρεστικὸς*, in quo frustra tentata à superiore parte contractione, qua detrudantur deorsum excrementa siue sicca fuerint, siue humida, inuerso ordine ab infernis natura inchoans multa vi ipsa sursum regerit, vt in voluulo, & dum ex arbitrio quispiam propter præsentem occupationem excrementa cohibet: denique muscoli sphincteris refrigeratio, quæ est causa contractionis, contractio moræ excrementorum in intestinis, mora siccitatis, siccitas duritiei, vt in illo Aphorismo, Refrigeratio, quæ in ventre sunt indurata: quanquam non à sola refrigeratione indurantur excrementa, & retinentur, sed etiam ab imbecillitate *πυρεστικῆς δυνάμεως*, & à robore contentricis, & eius, quæ cibum ad hepar distribuit, & à difficultate sentiendi intestinorum, sæpe etiam ab excrementis morfu carentibus, vt in aurugine. Astringentes quoque cibi ac potus idem præstant: verum sub his continentur, quæ ad robur contentricis facultatis pertinent. Totidem ergo modis aluus adstringitur, quorum plures in eundem affectum sæpe conspirant. Omnium autem pessima est alui suppressio, quæ in tumores hypochondriorum incidit, eos maximè, qui cum torminibus coniuncti sunt propter phlegmonem, hæticam intemperiem, aut morsum vehemètem, aut hærentem pituitam, vel flatum crassum, qui in colo anfractuoso retinetur crassis membranis secto, multo intus & iuxta quali adipe infarcto, & per interualla quædam secto contractionibus quibusdam cavitatis amplitudinem angustantibus. In his enim præter dolorem, qui plerumque interficit, & causæ efficientis difficultatem, flatuum & humilitatum ad dolentem locum decumbentium copia magis ac magis increfcit, vomitus superueniunt propter consentientem intestinis ventriculum, singultus, deliria, conuulsiones, quia plenitudo deorsum exhaurienda sursum vergit. Sicque hæc suppressio etiam causa est

aut

aut mortis, aut, ut scribit Hippocrates, cōfusionis omnium & impuritatis vasorum. Quinetiam in sanis cohibita excrementa multorum morborum causæ sunt, bile ad superiora delata, & multo halitu caput replente ac ventriculum lædente. Adde quod in omnibus humores ac spiritus tetræ vaporibus corrumpuntur. Ex quibus etiam efficitur suppressam aluum omnibus quidem noxiam esse, verum potissimum duobus hominum generibus. Primum his, qui longo morbo contabuerunt: deinde quibus liberè solebat profluere, quoniam morbi alicuius futuri, aut præsentis aucti certissimum argumentum est, modò ne occasione aliqua externa id contigerit. Potest quoque hic locus ita accipi, ut in morbis tabidis, longis, & alui suppressionem, & eiusdem immoderatam solutionem condemnet. Eiusmodi sunt thoracis affectus à destillatione in pulmonem, aut ruptura venæ, aut empyemate, in quibus capitis ac totius corporis cacoehymia maximè augetur suppressa aluo, atque alimentum corrumpitur. Interdum etiam dolore inde commoto accedit infirmitas, & ab infirmitate humorum impuritas, quomodo in coli dolore ac renum generari solet æruginosus humor. In iisdem immodicè profluens aluus corruptionem alimenti, coctionis ac distributionis defectum, vel, quod pessimum est, facultatis hepaticæ resolutionem ostendit, quia, ut scribit Hippocrates, tempora longa sunt, labores multi, & colliquatio mala. Atque id est, quod subiicitur *καὶ εἰς κοιλίας ἐκχέουσιν*. In vniuersum verò profluuium alui in laude ducitur, quod moderatum est, & naturam leuat, de quo sæpius alibi.

6. Epid.

1. Epid.

XIX.

Εἰ ὑποχονδρίῳ φλεγμονὴ ἀποπυσθῇ ἔσθ', οἷα πρὸ τοῦ θανάτου, μέλαινα διαχέεται

In hypochondrio inflammatio ad suppurationem vergit, quibus ante mortem nigra deiciuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HÆC superiore Aphorismo explicata sunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

NON satis constat, utrum intelligat nigrorum deiectione ante mortem inflammationem in hypochondrio suppuratam significari, an ægros, quibus suppuratoria est phlegmone, sub mortem nigra deicere. Posterius tamen probabilius est. Nigrorum enim deiectio à multis aliis causis esse potest, quàm à phlegmone hepatis, quæ ad suppurationem tendit, neque ex hac phlegmone aut semper, aut frequenter illa sequitur. At suppurato in phlegmone concepto, tametsi omnia remitti videantur, duo genera symptomatum superuenire solent, exolutio virium rupto abscessu à puris illuue, quæ tetro vapore cor obruit, & ægrum sæpe de medio tollit, deinde corruptio partium, ex quibus & per quas pus illud manat. Nam cum substantia hepatis (phlegmonem enim illius partis *ὑποχονδρίον* in singulati numero designat, ut ante docuimus) ab eruptione fissa, vel exesa, vel alio modo corrupta ferè semper maneat, nec reparari possit, vitari sanguinis confectionem necesse est, omnesque visceris facultates labefactari, & hepaticam imbecillitatem accedere, nisi ita exiguus sit abscessus & salutaris, ut pus omne vomitione proruperit, aut per aluum, aut per vrinas, integris partibus omnibus interioribus, quod raro contingit. Tum igitur corpus non alitur, sed verè contabescit æger, ac tandem ex corrupto in hepate sanguine, & resoluta vi ipsaque substantia visceris putrida saniosa cruenta & nigra: siquidem vires tandiu persistant, deiecit, qualia diximus alibi hepaticorum esse excrementa. Quibus accedunt vrinx sanie perfusæ, aut rubræ, impuræ & crassæ: interdum etiam colici dolores, aut hydrops grauissimus à sanie in abdominis capacitatem profusa, qui inguinum pubisque grauitate & manifesto tumore se pro-

dit. Hoc igitur est, quod scribit, quibus phlegmone ad suppurationem tendit. *ἢ* sub mortem nigra deorsum prodire. Dictum est autem alibi triplicem esse nigram à corpore deiectionem: primam sanguinis nigrescentis, quem *ἢ* μέλαιν αἷμα Græci vocant: alteram melancholici succi crasso atróque sanguini similis, μέλαιν χολικόν χυμὸν dicunt: tertiam atræ bilis, quam μέλαιναν χολὴν peculiari nomine semper appellant. Discernuntur mutuò manifestis signis. Nam sanguis solus inter humores concrevit vel propter fibras, ut vult Aristoteles, vel propter pinguedinem, quæ refrigerata gelascit. Reliqua duo genera liquida & fusa permanent etiam extra corpus: verum atræ bilis propriè dicta splendet vehementer, astringit, exulcerat, acidum foetet, terram fermentat, ampullas excitat, muscas fugat. Melancholicus humor naturalis multò mitior est, & his notis caret: per moram tamen corrumpitur & putret in corpore, ac tandem in atram desciscere potest: in quo tractu varios malitiæ gradus acquirit, & quasdam notas paulò ante explicatas: quò sit, ut non modò egri, qui sanari possunt, sed & sani euomant nonnunquã quiddam, quod est sicut acetum, ex quo ebullit terra, quia licet mole portionis terreæ frigidus sit humor, instat tamen cineris vel aceti caloris expers non est, dum per vstionem in atram mutatur. Etsi autem tum plurimum accedat ad atram, non tamen iam exatrat: atræ est, quæ vno, vel altero indicio atræ spectatur, sed quæ omnibus, ut scribit Galenus lib. de plenitudine. Proinde non atræ, nisi improprie, sed innaturalis dicitur, & in confinio atræ, in qua non idem periculum est, dum ægroramus & per sanitatis tēpus, quòd ut in sanis sæpe citra noxam spectatur præsina bilis, sic & atræ, quæ est in confinio atræ exquilitæ, cum in ægris ex utroq; genere malignus morbus & maleficus oriatur, quoniam quæ valentem naturam non lædunt, sæpe ægrotanti exitiosa sunt. Atque hac ratione senes quosdam atræ bile laborare videmus sine periculo. Modus autem corruptionis horum humorum, ut & aliorum omnium varius est ex quantitate, qualitate, & substantia. Peccant enim interdum quantitate aucta vel deficiente, minore periculo. Deteriora vitia sunt qualitatibus tum primæ, ut frigoris aucti, vel caloris: tum secundæ, ut lentoris, crassitiei, seri, tenuitatis, & similibus. Deterrima vitia sunt substantiæ vel vniuersalis mixti, quæ putredo est, vel particularis, quæ est deleteria quædam qualitas, ut in atræ bile.

XX.

Ἐποχονδρίων συνῶσις μὲν καὶ μάλα ἀσώδης, κεφαλῆ λυγρῶ τὰ παρ' οὐς ἐπαίρει.

Hypochondrij contensio cum æstu anxio, capite quidem dolente parotidas excitat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Mετὰ καύμασις ἀσώδης si legimus, inflammatio hypochondrij intelligitur, quam verbo συνῶσις hypochondrij sæpe designat Hippocrates. Sed aliquando sine inflammatione in indicibus morborum hypochondrium contrahitur natura hepatis in angustias viscus contrahente, ut sursum excludat quod lædit, sed tum neque dolor, neque æstus, aut anxietas. Hæc enim inflammationem consequuntur. Quare melius est non καύμασις legere, sed καύμασις. Ac tensio hypochondrij sine dolore, cum æstu, & anxietate modò sanguinis, modò abscessus ad aures signum est. Alia igitur signa vtriusque coniungenda, ut vtrum sit futurum, prænuncies. καύμα igitur parotidum, capitis dolor vtriusque signum est. ἀσώδης autem neque sanguinis, neque parotidis signum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hypochondrium valde interdum deprimitur propter exuberantem corporis siccitatem, ut retractū videatur: interdum verò retrahitur intro à diaphragmate,

mate, vel succingente membrana inflammatis, aut valde resiccatissimis: nonnunquam etiam à phlegmone superiorem iecinoris partem obsidente. Præter hæc ad superiora etiam reuellitur in vehementi phrenitide per nervos, qui à cerebro ad diaphragma feruntur. Tenditur autem cum dolore in phlegmone hepatis, vel lienis: sine dolore verò calore sursum mouente sanguinem & iccore impellente, cum quo quasi in subsidium accurrunt intro vicinæ partes. Ex quibus efficitur ex tensione hypochondrij, quam *συντάσις* vocat, perpetuò significari vel *τὴν ἀνεξέλεστον*, raptum humorum ad superiores partes: vel phlegmonem aliquam interiorem. Distinctio autem sumitur cum ex aliis signis, tum ex dolore coniuncto aut absente, cuius quia non meminit, utroque modo facere interpretationem quilibet potest. Videtur tamen intellexisse tensionem doloris expertem, quæ fit in humorum motu & ad superiores partes inclinatione, ex quo signum notatu dignum sumitur ad parotidum generationem, quanquam hæmorrhagiæ magis proprium existat. Quòd autem coma siue sopor in his, in quibus speratur abscessus, præsertim cum capitis dolore, aut grauitate & surditate, parotidas certò portendat, alibi explicatum est, nimirum si, ubi æger subito cum difficultate spirare cœperit ac desierit, eiusmodi symptomata superuenerint, quod anxietatis voce intellexisse videtur. Anxietas enim per se quidem parotidas nullo modo indicat, sed ad hanc syndromen accedens, fidem confirmat. Vide sub finem Prorrhetici.

X X I.

Μετὰ ὑποχονδρίων ἑπαρσιν, τοῖς χολαῶδεις πνεῦμα μέγα, καὶ πυρετὸς ὀξὺς, τὰ παρ' ὧν ἐπαίρει.

Ab hypochondriorum tumore biliosus spiritus magnus & febris acuta parotidas emouent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia mutatis verbis scripta in Prorrhetico, οἷον πνευματώδεις ἔσονται ἱκτίες καὶ πυρετοὶ ὀξεῖς μετὰ ὑποχονδρίων συλῆθαι κατέφαχθαι ἐς τὰ παρ' ὧν μεγάλα ἵστανται. *παρσιν* dicere consuevit in genere tumorem præter naturam. Hic autem è frigidioris sanguine potius, quàm bilioso audire melius est, quia hi sanguinis fluore è naribus, illi parotidibus sæpius indicentur. *χολαῶδεις* autem non tam *πικροχολοί*, quàm *ιντερικοί* ex Prorrhetici loco videtur intelligere, parte tenuiore sanguinis effusa in corpus, crassiore collecta in parotidas. *πνεῦμα μέγα* spiritus magnus multum ampliato thorace, qui idem frequēs. Nam *πνευματώδεις* intelligit in Prorrhetico, quibus magnus est & frequens spiritus, quanquam aliquando *συνίμα* specialiter & inde *πνευματώδεις* de spiritu frequenti dixit. Fit autem angustus prelsis spiritalibus instrumentis. Opprimuntur autem obiter dum materia relicto viscere sursum per thoracem subuchitur. Febris acutior fit quandoque natura aliquid molitur, ut in crisis. Atque inde parotides.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hic Aphorismus prima sectione explicatus est, quo loco parotidum signa traduntur. Eadem enim hic repetit, sed addita particulari natura eorum, in quibus humores sursum faciliè rapiuntur, quales sunt biliosi, id est, calidi temperamento, ætate, aut vitæ instituto. Nam & calidiores succi in omnibus ægris, & moderatè frigidi in calidioribus ad superas corporis partes magis feruntur: frigidiores verò ad inferas. Quòd fit, ut in biliosis parotides excitari soleant, in quibus minus crassi sunt humores, copia caloris maior, & facultas valentior: quemadmodum contrà in morbis diuturnis propter frigus & crassitiem materię, vitiumque spatio temporis languentium infirmitatem abscessus ad partes inferiores magis oriuntur. Sic Hippocrates in Epidemius scribit humore subfrigido & flatuoso redundante, ac mediā obueniente naturam tum eorum, quæ faciliè sursum mouentur, tum eorum,

1. Epistola 1.

1. Progn. 66

quæ deorsum, solis adolescentibus, iuuenibus, ætate florentibus, atque inter hōi
luctatoribus, athletisquæ quā plurimis, mulieribus verò paucis parotidas euenif-
se, adolescentium & ætate florentium nomine eos intelligens, qui biliosi sunt & ca-
lidi ratione ætatis: athletarum verò, qui vitæ instituto. Mulieres autem paucas ad-
dit, quæ iuuenes essent, & temperamento calidiores. Atque hos omnes hac voce,
τοῖς χολώδεσι complexus est. Vt autem calidius temperamentum in frigidioribus
humoribus parotidum exortum iuuat: sic in tenuibus & calidis hæmorrhagiam.
Nam febribus acutis & ardentibus à bile tenui, acri & calida sanguinis à naribus
profluuium conuenit, aut sudor, aut biliosorum vomitus, vel deiection, non au-
tem parotis. Ardentes tamen à pituita falsa, aut bile crassa parotidibus interdum
iudicantur. Idem iudicium de phlegmone hypochondriorum. Nam cum in bilio-
sis excitata est ab humore crassiore, parotidibus iudicari potest, periculosius tamē,
quā abscessu ad inferiora. Propterea scribit in Prognostico de his morbis, qui
abscessu iudicari debent, præfagium ita instituendum esse, vt si circa hypochondria
ardor aliquis sentiatur (hunc autem vel erysipelas, vel propriè dicta phlegmone
accendit) in partibus inferioribus abscessum expectandum esse. Si verò contrā ac-
ciderit, & hypochondria quidem gracilia dolorisque expertia sint, humores autem
sursum efferantur, (quod oborta repente spirandi difficultas, atque rursus subito
conquiescens sine euidenti causa ostendit) in superioribus partibus ipsum futurum.
Quocirca his verbis μετὰ ὑποχονδρίων ἰκέρειν vel phlegmonem significat, quæ
disparuit versa in cerebrum materia: vel tensionem hypochondrij à feruente intus
humore per agitationem criticam, cui statim spirandi difficultas, quæ ante non erat,
succedit cum incremento febris humoribus per venam cauam & ramos ipsius in
thoracis musculos dispersos ascendentibus cum multa fuligine, flatuoso spiritu, &
calore exæstuante, vnde febris acutior, & motus diaphragmatis atque thoracis im-
pedimentum per oppressionem. Vbi autem hæc spirandi difficultas, quam πνῦμα
μύα vocat, subito conquieuerit, atque vt cœpit, sic etiam sine euidenti causa desie-
rit, id est, sine manifesta excretionem, vt scretu, vomitu, aut sanguinis profluuium, hu-
mores in caput repere, atque ad parotidas conuerti argumentum est certissimum.

X XII.

Εἰ ὑποχονδρίων ἀλγῆματι ὑποβορβορίζῃσι, ὁσφίος ἀλγῆμα ἐπυρόμενον,
ἐν πυρετοῖς, κοιλίας ἐπιτοπολὺ χεθυσμένης, ἢ μὴ φῦλα καταρραγῆ, ἢ ὕρρι πλῆ-
θος ἔλθῃ.

*In dolore hypochondriorum, cui subauditur murmur, lumborum
dolor superueniens in febribus aluum soluit, nisi flatus erumpant,
aut vrina multitudo proueniat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia prius exposita. Fit enim quum flatus humori mistus hypochō-
drium distendit, atque hinc emotus submurmurat, in angustiis verò intestini,
quæ ad lumbos pertinent, dolorem facit, ex quo in amplius intestinum euolutus,
modò erumpit solus, modò cum humore: & cū solus flatus excidit, humor ad
vias vrinae diducitur, vnde vrinae multitudo.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Protrh. 22.

Dictum est antè recentem hypochondriorum distentionem vel tumore, quem
μετιωρισμὸν vocat, cum dolore ab inflammatione esse: sine dolore à flatu.
Hic tamen etiam doloris meminit in flatulento hypochondrio, sed longè ab eo di-
uersi, qui inflammationem comitatur. Nam dolor à flatu sine duritie est, sine graui-
tate, & ἀραιός (sic enim vocatur in Protrhetico) rarus ac per intervalla. Cū enim
flatus attenuatur ac discutitur, dolor acquiescit: cū verò rursus excitatur, increfcit
& augetur.

& augetur. Præterea spiritus dolores inducunt tenuiores, qui idcirco sic vocati sunt, quod extensionis sensum inducant: biliosa excrementa dolore mordaci afficiunt, quanquam quarto Simplicio ostensum est à frigido tenuique flatu morsum etiam prodire. Dolores verò à plenitudine provenientes gravitatis sensum afferunt: quibus si rubor accedat atque calor, calidos: sed sine iis non calidos humores significant. In phlegmone verò & durities cum renixu adest, & cum calore dolor, ἰσχυρὸς, ut loquitur Hippocrates, id est, σφιχθὲς δύσλυντος, firmatus, & qui ægrè auferri potest. Hic ergo dolor tametsi accedat βορβορῆς, hoc est, murmur in intestinis, à flatulento spiritu cum humore & solidiore corpore, nimirum cum sero & fecibus descendente, non tamen dissolvitur. Alter verò maximè, si vel flatus per aluum solus erumpat distributo seroso humore, aut per urinas excreto: vel alius medici artificio, aut naturæ beneficio subducatur. Sic enim tollitur materia tum doloris, tum strepitus illius. Excipere oportet hydropem siccum ab hætica intemperie tenuium intestinorum, qui ab illo differt, quia neque recens obortus est, & graviore dolore cruciat, quem σπῆρον vocat Hippocrates, non βορβορῆς. Adde quod nullis cedit remediis. Quoties ergo in flatuosa distensione hypochondriorum sine phlegmone & cum strepitu dolor ad lumbos deuolvitur, materia in crassa intestina transeunte. idque in febre, quæ primigenia sit à cruda materia, ut plurimum alui humectantur, quoniam murmur illud & flatuum & fecum humidiorum agitationem ac descensum ostendit, nisi flatus solus excernatur sero conuerso in alimentum, aut urinx copia prodeat eodem in hepar refluyente, atque inde ad renes deducto.

1. Prorrh. 36.

X X I I I.

Ἐπὶ ὑποχονδρῖα χρονία, καὶ κοιλίη δυσώδει, παρ' ὧς ἀπόστημα κτείνεται.

Hypochondrio diutius afflicto & aluo grauiter olente abscessus ad aures interficit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

FRigidior materia conclusa præcordiis longiorem morbum trahit. Atque ideo parte aliqua corrumpitur, & per aluum corruptelæ iudicio grauiter olens secedit, reliquum, ut in longioribus morbis interdum accidit, in abscessum ad aures vertitur. Ac omnes abscessus à materia quidem vel corrupta, vel elaborata, malus est: deterior si iam confectis viribus longo morbo id accidit. Itaque quum ea materia parùm idonea sit suppurationi, & natura infirma est, optimo iure interficitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quem affectum hypochondrii diuturnum intelligat, parùm constat. Cum tamen morbi diuturnitas aut materiz contumaciam, aut visceris alicuius vitium & corruptelam (modò absint errata medici vel ægri) sequatur, vitrius modo abscessus ad aures oriantur, periculo non carent. Etenim priore modo cum tempora longa sunt, labores multi, & colliquatio mala, abscessus sunt vel maiores, quàm sustineri queant fractis iam viribus: vel minores, quàm conferant in magna crudorum succorum copia. Posteriore autem ad hæc omnia accedit perennis corruptæ materiz generatio, qua alius perpetuò sordescit, facultates omnes labefactantur, & cruditates fiunt, quibus pedes, deinde facies & cæteræ partes intumescunt. Ob idque factus inde abscessus, quia (ut Hippocrates loquitur) germen habet, difficile sanescit, ac etiam breui interficit, nisi corrupto humori exius alicunde pateat, atque inde tanquam per emissarium natura continuò sese exonerās aliquantulum alleuetur. Alius autem graueolens colliquationis, aut ingentis putredinis nota est, quorum vitrumque intemperiei calidioris soboles est, veluti in phthisi, hætica febre, & pestiferis febribus videre licet. In Prorrhethico pro ὑποχονδρία χρονία scribitur ὑποχονδρία μετὰ χρόνιον, hypochondria sublimia diutius perseuerantia,

66.
1. Prorrh. 63.

3. Epid. sect. 2.

Aetius.

3. Protr. 63.

rantia, & pro κοιλίᾳ δυσώδῃ aluo graueolenti ἀλὶδὲς δυσώδης, voluulus graueolēs, additurque cum febre acuta: ex quibus omnibus significatur inflammatio tenuium intestinorum peracuta ac dolorifica nihil permittens deorsum descendere: aut (quia diuturnus affectus est) in crassiore intestino obstructio minus quidem acuta, dolorifica tamen, & perinde periculosa, atque ea, quæ in tenuibus intestinis consistit. *μιστρωα* autem ὑποχόνδρια dixit, quia hypochondria cum ventre inflantur, unde alio nomine χορδαψὸς appellatur, quod qui manum loco dolenti admouerit, τὸ χορδᾷ ἀπτεται, chordam attingere videatur propter partis affectæ tensionem: aut ἀπὸ τῆς χορδᾷ, implicare, quoniam opinabantur eo malo affecti intestinum involui. Latini ileon vocant ab illo intestino, cui ea passio familiaris est; quanquam Galenus ad historiam ileosæ mulieris scribit ileosos affectus, qui omnes periculosi sunt, aliquando in sublimibus intestinis oriri, aliquando verò in crassis: illisque his deteriores esse propter sympathiam tum hepatis, tum lienis. Dignosci verò ex vomitionis assiduitate & vehementia, & quod neque potum continere possint, atque adhuc magis, quod nihil infra deiciant: tormina verò ac dolores commonstrare, ubi hi superiores partes occupant. Quod si stercus etiam per os reddant, euidentissimum esse signum tenuium intestinorum affectorum. Alij ita distinguunt tum causas, tum signa, ut non solum ab inflammatione, aut obstructione siccæ stercoris fiant, sed ab aliis omnibus, quæ ad eam viam exitus intercludunt, tantamque faciunt loci angustiam, ut nihil possit ad inferiora transmitti, qualis est continua ciborum corruptio, præsertim si multi & varij accepti sint, & non assueti, maximèque ex pinguibus carnibus: similiter & ex plagis quibusdam, frigore vehementi, & acervata frigida potione, præsertim si ab exudantibus accipiantur, & ab intestini in scrotum prolapsione, aut veneno hausto hi affectus excitari possunt, in quibus initio ab ægris dolor circumvolutus percipitur, stomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil levantes, murmura intestinorum, cohibitio perfecta stercoris & flatuum. Si verò intendatur affectio, omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas. Morituris autem præter hæc omnia sudor frigidus superuenit, urinæ difficultas, podex ita astrictus, ut ne specilli quidem extremum ingredi queat, stercoris vomitus. Ergo huius acutissimi morbi proprium est & inseparabile, nihil infra descendere, nisi fortè liquida quædam, pauca & serosa, cum torminibus ventris, & ructu inani, ut in ileosa muliere Epid. tertio. ἐπιγινώμμενα verò sunt, id est, ingrauescente malo superuenientia, vomitus & singultus. Lethalia, cum stercus in os usque ascendit & frigidum sudant. Mortis iam iam imminens propria, cum voluulus graueolet, id est, ut interpretatur Galenus, non solum stercus vomitione redditur, sed etiam respiratio, ructus, flatus ventris, & vniuersum corpus grauitè foetent. Qualem voluulum se vidisse testatur, & nos his diebus Areletæ obseruauimus, in iuvene nobilissimo ac ditissimo domino du Baron, in quo secundo die vocati (mortuus autem est septimo) mortis modum ac tempus prædiximus, quæque dissecto corpore inuenta sunt, sigillatim omnia multo antè præmonstrauimus. Hic itaque Aphorismus ita scribitur loco citato Protrhetici, *Ex voluulu graueolentibus, in febre acuta, præcordiis sublimibus diutius permanentibus, abscessus circa aures oborti occidunt*, quanquam horum symptomatum syndrome ad parotidum prænotionem nihil conducatur. Si tamen parotides oboriantur, harum vi ægri haudquaquam intereunt, sed quia & febris acuta urget non sine periculo, & affectio ipsa per se lethalis est, ut ibidem docet Galenus.

X X I I I.

Τοῖς ἀπὸ ὑποχονδρίων ἀλγύμασι καὶ κοιλίᾳ καὶ μικρὸν ὑπὸ γαστέρα διαδιδύ-
 α, βραχέα κορπύδια ὀκχέοι, ἅρα τὸ αἰμορραγεῖ?

*Quibus ab hypochondrij doloribus aluus paulatim subuiscida
 pauca stercoracea egerit, num est sanguinem profundunt?*

Nihil commune habet excrementum alui, quod describit, cum hæmorrhagia. Sed nec omnis hypochondrij dolor hæmorrhagicus est. At qui cum inflammatione *ἢ μικρὸν* dicit breuibus interuallis & quasi assiduè, quod in Prorethico dicit *πυκνὰ καὶ ἢ μικρὰ ἱπαναστάσεις*, quum videlicet frequenter & breuibus interuallis defurgit æger. Et quod hoc loco *βραχία* dixit pauca semel, sed ferè assiduè, ut quum scribit *μετὰ βραχία πίνοντας*, qui parùm quidem, sed ferè assiduè bibunt. *κοπράδια* sunt, quæ iam in formam stercoris compinguntur: *ὑπόγλυχρον* in Prorethico *γλυχρὸν ὑπόφαται*. Sed hæc omnia, & quæ adduntur in Prorethico, observatio sunt empirica.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hippocrates in Prognostico deiectiones pingues viscidis deteriores facit: Galenus primo de crisis viscidas pinguibus. Nimirum quia, ut in librum de febribus explicauimus, *γλυχρὸν* multiplex est. Nam excrementa alui & ab alimento viscida esse possunt; & à pituita multa in intestinis collecta, nec suo tempore deterfa: & à colliquatione solidarum partium ac pinguedinis vetustioris, quæ paucitate & fœtore ab aliis discernuntur. Fœtor enim ille tum putredinis, tum febrilis caloris malignitatem potius, quàm magnitudinem ostendit. Vbi autem apud Hippocratem viscida deiectio in acutis damnatur, prima nusquam: secunda interdum: tertia sæpius intelligitur. Hoc itaque loco secundam ac tertiam differentiam accipere licet, quanquam non absolute *γλυχρὸν* scribit, sed addita præpositione *ὑπὲρ*, quæ inferius superioris nomine comprehendit. Perinde igitur est ac si diceret, In hypochondriorum doloribus, id est, ut sæpe alias, magnis inflammationibus, ut hepatis, interdum subuiscosa egeri, vel à pituita intestinis hærente, quam bilis non deterget, quia ad locum inflammatum rapitur, & ad superiores partes transfertur: vel à colliquatione, & maligna putredine, quæ dissoluit naturalem pinguedinis & membrorum concretionem. Paucitas verò in colliquatione subiectâ materiam paucam, quæ liquatur, demonstrat, & calorem non valde acrem in stercore verò distributionem valentem, aut à parte inflammata consumptum humidum quo excrementa diffuunt: unde pars crassior & terrena magis, quasi exusta & nigra relinquitur. Frequentia autem defurgendi irritamenti ab acrimonia, aut læsæ mentis, aut perennis materiz affluxus nota est. Merito ergo dubitat, utrum qui ita affecti sunt, sanguinem effundant. Nam si à colliquatione talia sint excrementa, non effundunt, aut si effundant, moriuntur, quoniam bilis euacuationem multam (ait Galenus) tanquam perturbationem vehementem, atque multis in morbis vtiliter fieri solitam non sustinent resiccati aut imbecilli, neque rigorem, neque alui excretionem, neque sudores, neque parotidas insignes, neque hæmorrhagiam, neque vilius materiz ab una parte in aliam transitum, per Aphorismum Prorethici, Si intercepta aluius parua, nigra, velut caprarum stercorea, ad necessitatem demiserit, & per nares eruptio fiat, malum. Pro hæmorrhagia verò stillicidium accedens resolutionem visceris phlegmone obsessi denunciat, & mortem. Quod si ea deiectio à pituita viscida stercori exusto mixta duxerit originem, hæmorrhagiz spem affert, quia inde significatio fit & bilis sursum ascendentis, nec, ut ante, ad intestina confluentis, & robusti adhuc visceris, cuius imbecillitatem excrementa liquida comitantur. An verò ea hæmorrhagia utilis futura sit, necne, ex aliis signis distinguendum, ut coctionis, virium, temporis & motus morbi.

3. Crif.
1. Progn.

1. Progn.

1. Progn. 6.

X X V.

Οἷον ἐξαίφνης ἀπυρέτοιον ἔσται, ὑποχονδρίῳ καὶ καρδίῳ πόνος, καὶ περὶ σκέλη
καὶ τὰ χεῖρα μέρεα, καὶ κοιλίῃ ἐπύρται, λύσι φλεβοτομίῃ, & κοιλίῃς ῥύσι. πυρέξαι
βλαβερόν τέτοιον. μακροὶ γὰρ οἱ πυρετοὶ καὶ ἰσχυροὶ γίνονται, καὶ ὄνυχες, καὶ πνεῦμα,
καὶ λυγμ

καὶ λυγμοὶ γίνονται. λέγει δὲ ὅτι μάλιστα τότε, πρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸν, ἢ σκελετῶν, ἢ πύλιν πύλιν, ἢ ὀφθαλμῶν τέρψιν ἐπιγίνεται.

Quibus sine febre agentibus derepentè præcordia, ventrisque dolor, crurum quoque & partium infernarum, adhuc venter in tumorem attollitur, phlebotomia & alius fluens remedio est. At si febricitauerint, noxium. Febris enim magna longa & vehemens ea est: sequiturque tussis, creber spiritus, & singultus. Quòd si soluantur, dolor vehemens in coxa aut cruribus mouetur, vel pus ex-puitur, aliòquì cecitas fit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non in vno, sed pluribus hæc obseruasse remediorum & euentus varietas ostendunt. Oportuit ergo magnam vim excrementorum collegisse, quæ semel effusa irruerit in ventrem & inferas partes. At frigidiorē fuisse materiam ostendit, quòd non febricitent, aut si febricitent, longior febris ea sit, quanquam præ copia materiz vehemens, quòdque abscessu tandem iudicetur. καὶ λιν ἐπὶ πύλιν. Verbum pro extuberare tumore aliquo præter naturam, vnde φλεβοτομία, quæ febrem inflammationēque prohibeat, & partem materiz euacuet, soluta alius, qua tumor dolorque deleatur. πύλιν δὲ λέγει. Nam febris nascitur ab inflammatione & putredine. Quum autem materia non ita calcat, aut maligna sit, sed multa, longa & vehemens febris accenditur. καὶ δὲ τὸν. tussis, spiritus frequens, singultus. Tussis & difficultas spiritus oppresso & malè affecto diaphragmate, quanquam & exhalatione, & alia de causa destillatio eadem excitare potest. πνέυμα dicit, veterum consuetudine pro respiratione crebra, quæ interdum quoque magna est liberis instrumentis, vsu incitante, & robusta virtute, singultus affecto ore ventriculi. Afficitur autem vel intemperie, vel sanie regurgitante, vel consortio partium inflammatione eò procedente. Quæ sequuntur, ostendunt materiam vel deorsum abscedere, vel in oculos irruentem cæcitatem adferre. Cæcos autem factos crûibus morborum constat.

DE ID. IACOTII COMMENT.

4. am.

. idem.

Per hanc orationem ὅτι αὐτὸς ἐπὶ τῷ πρῶτῳ primum agrotationis diem significat, quem diligenter obseruari debere Hippocrates iubet, quòd in eo morbi causam ac principium, ὅτι καὶ ὅτι, vnde & quando, cognoscere necessarium sit, vt de venæ sectione aut purgatione (quæ initio prætermittitur, aut intempestiuè adhibita subita clade ægrum ac medicum turbant) artificiosè & prudenter statuatur. Existimatur siquidem (ait Hippocrates alio loco) vt id sciatur, præcipuum. Aeger autem interrogandus est, primum quidem quonam modo caput habeat, si doloris sit expertus, nihilque graue in se percipiat: deinde si hypochondria latiusque dolor infestet, si videlicet hypochondrium laboret, vel attollatur, vel obliquitatem habeat, vel satietatem, aut lacus doleat, simulque cum dolore tussicula sit, vel tormina dolorque ventris. Nam quoties repentè, dum sine febre est homo, hypochondrij & oris ventriculi, deinde crurum ac partium inferiorum dolor inuadit cum tumore alui, siquidem à flatu aut satietate ea symptomata prouenerint, clysmis soluendam aluum Hippocrates eodem loco nos docet: Sin autem à vitiosis humoribus duxerint originem, qui in eas partes cōfluunt, atque in hypochondriis acervantur (quod σπέρμα colligi dicit, & συσπέρμα, morborum collectiones, quæ ab intumescētibz sunt partibus) in his priusquam sanguis mittatur, purgationem magnopere cauendam esse scribit. Eiusmodi enim collectiones sanguinis missione opus habent statim ab initio fluxionis: deinde ab ea purgationem requirunt. Atque hoc est, quod in principio huius Aphorismi nos docet Hippocrates, quasi dicat, omnes in vniuersum mor-

sum morborum συσφοάς mox à primo exortu sectione venæ ante purgationem curandas esse, non solum quæ in hepate phlegmonem excitât, sed & quæ diaphragmatis tensionem inducunt, & spiritum offendentem, & orthopnoeam siccam, in qua pus collectum non est, & lienis, ventris, crurum, inferiorumque partium dolores ac repente obortos tumores. Quicumque enim (ait idem Hippocrates) inflammata statim per morborum initia medicamento soluere conantur, ij non solum ab intenta inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat nec obsequatur, quæ adhuc cruda est, affectio: verum quoque & quæ morbo resistentia ac sana sunt, absumunt & contabefaciunt. Ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit, qui ubi corpus vicerit, remedium non habet. Et paulò ante, Morborum collectiones (inquit) solui non possunt, si quis primum purgante vii medicamento aggressus fuerit. Nam venæ sectio in his præferenda venit. Deinde clysmis est opus, si vehemens & magnus fuerit morbus: si verò non, & postea medicamento opus sit, sanè id post sanguinis missionem tutò & mediocriter porrigendum. Nam (ut scribit hoc loco) λυσιφλεβοτομία, καὶ κοιλίης ῥύσις, soluunt hæc venæ sectio, & alui fluxio, siue sponte, siue artificio medici succedat. Repentinus ergo hypochondriorum dolor in non febricitantibus, modò ne sit à flatu aut satietate, fluxionem humorum denunciat, quæ cum diuiditur, atque incresecēte affectione plures occupat locos, varia symptomata in singulis edit, verbi gratia, cardialgiâ, cum à copia in venis acervata tenue quoddam serum in ventrem confluens ad os ipsius ascendit, quod omnibus aliis partibus sentiendi vi ferè antecellit. Bona autem abundantiz portio ad inferas partes irtuens, in quas primum ferri consueuerat, ventris tumorem, lumborum, crurum & inferiorum partium dolores accersit, quia inter has partes & inflammata hypochondria communio quædam intercedit, ut Hippocrates docet secundo Prognostici. Verum huic singulari præcepto repugnare videtur, quod alio loco vetat, ne protinus initio fluxionis etiam sanguineæ & internæ properet medicus ad venæ sectionē, nisi prius experiatur, num molliatur fotu, cedatque dolor. Ea enim ratione sæpe accidit, ut citra sanguinis vacationem collectio morbi sanetur. Sin autem non remittitur dolor, sed magis exacerbatur & acrior fit, ad missionem sanguinis venire iubet. Nec verò solum vir ille diuinus hoc commendat artem exercētibus, sed etiâ maximè dānat eos, qui secus fecerint, tanquam aberrantes. Verum hic loquitur de magnis defluxionibus, ac doloribus, in quibus ex symptomatum varietate & partium affectarum multitudine & plenitudo corporis nobis citra experimentum per fotū explorata est, & impetus celeritas moram non patitur, quin potius à nobis remedium citissimè reuellens pariter & vacuans, collectionēque cohibens exigit. Ob idque tot tantæque symptomata congerit ad id significandum. In illo autem loco de his collectionibus agit, in quibus nobis nondum satis perspecta est morbi causa, aut magnitudo, quoniam (ait Galenus Hippocratis interpres) sæpe flatus, sæpe inflammatio ex sanguine, sed non ita magna dolorem mouet, quæ mala non rarò solus fotus tollit. Eò igitur tendit illa fomenti admotio, non solum (quod quidam putant) ut experimento colligatur, sitne inflammatio, an flatus doloris causa: sed etiam, ut quæ exiguæ sunt fluxiones, citra sanguinis missionem curentur, quod Galenus obseruans in moderata pleuritide cum sanguinis sputo sanguinem non misit, quia aliis pleuritidis auxiliis absque venæ sectione sanari posset æger, nec ad generosum illud remedium veniendum esse putauit, nisi necessitate cogente: quomodo etiam Hippocrates scribit sanguinis missionem impediri cruento sputo, anni tempore, pleuritide, bile. Quemadmodum enim sæpe accidit, ut cutis tumeat, subsideatque tumor citra corporis vacationem, sic in internis in inflammationibus nihil prohibet solo fotu malum remitti, præsertim cum partium interiorum vis ad prohibendam defluxionem validior sit, & calor resolutioni potentior. Præterea ex fotu ea vtilitas comparatur, quod cum dolorem remittat discutiendo & laxando (quanquam paulo post in pleno aut cacochoymo corpore inuitata noua fluxione augeat) liberio remissionem reddit, non impeditam dolore in contrariū trahente. Sic enim iubet Galenus dolorem membri sedari ante reuulsionem, quod ea ratione fluxio reuulsioni magis obsequatur. His de causis

E E

2. acut. 1.

6. Eptl. scd. 3

13. Meth. 2

4. Aphor. 66

7. Aphor. 43

evaporans, mite, leniensque medicamentum prodest ante venæ sectionem. Ex quibus etiam manifestum est hinc agi neque de febribus cum exigua inflammatione coniunctis, neque de essentialibus, quæ ortum habent à putredine in vasis sine cuiusmodi defluxionibus & collectionibus. In his tamen, quæ sequuntur, (*at si febricitaverint; noxium*) febrem, quæ morbus est, non autem symptoma inflammationis, accepisse videtur, siquidem veteres, imprimis verò Hippoc. febrem intelligunt essentialem, quæ nullam particulam læsam sequitur, sed ab humorum putredine ortum habet. Hæc verò interdum sibi adiungit partis alicuius inflammationem, quemadmodum ad inflammationem & inde febrem symptomaticam sæpe accedit febris essentialis. Damnat ergo febrem essentialem, quæ his collectionibus superuenit, quod & magnam vel potius malignam esse necesse sit propter multiplicem putredinem ac humorum motum in nobiliores partes, & diuturnam, aut primo circuitu lethalem propter materiam copiam, & crassitiam. Copia enim intelligitur ex repentina fluxione, & partium simul affectarum multitudine: crassities verò ex decubitu ad partes inferiores. Periculū verò mortis impendet tum ex his, tum ex viscere affecto, & sæpe erratis ægri, vel medici, qui dum expectandum putant, quod res evasura sit, sanguinis missionem illam necessariam vel differunt, vel prætermittunt, unde humor turgens, qua data porta ruit, modò ab hepate in thoracem, unde tussis & spiritus, id est, spirandi difficultas: modò in ventriculū, unde singultus. Num verò ad solutionem tēdat febris, ex tribus collectionis gradibus per dies indices contemplari oportet, & iis, quæ ex parte affecta excernuntur. Imperfecta enim collectio apparet incipiente incremento: media substatum: perfecta imminente crisi. In morbis verò longis abscessus declaratur, si & signa absint lethalia, & vrina mediocris diu perseveret. Quocirca subiicit Hippoc. ita affectis solui febrē aliàs alio modo, pro vario humorum decubitu in partes inferiores aut superas, unde in quibusdā dolor coxarū vehemens existat, aut crurū: in aliis puris sputum, aut excreta. Ratio autē est eiusmodi. Quibus febris focus & sedes est in superioribus partibus, ut pulmone, caput incalescit, sanguine repletur, effunditque quod redūdat ruptis, aut apertis venis, aut circa cervicē deponit, & ad parotidas, vel oculos, vel fauces. Quod verò in ductibus spiritalium membrorum, vel thoris cavitate continetur, cum tussi expectoratur cocto iam morbo. Affecto autem hepate, vel ieiuno intestino deorsum magis dolores fiunt & abscessus. Quocirca (inquit Gale.) & coxæ dolor, & pudendi livor, & testis intensio accidunt frequentius non ab inflammatione tantum, sed & ab ulcere eorum, quæ superius inflammata sunt. Cum ergo ex variis corporis partibus affectis huiusmodi febres oriantur, non idē in omnibus eventus, neque eadem solutionis ratio sequitur, quod hinc per variorum symptomatum enumerationem significasse videtur. Ardentium autē febrium origo est ab inflammationibus tum phlegmonosis, tum erysipelatosis iccoris, vetriculi, pulmonis: aut à fervore immodico in venoso genere circa præcordia: inter quas vehementissimæ sunt, & magna ex parte in marcorē trāsēūt, quæ à iecore, aut vetriculo oriuntur, quod hæc partes præ cæteris maximè cum corde communicent, & ardor cordi proximus alimentum deurat.

X X V I.

Οἱ ποιοὶ ὑποχονδρίων, καρδίας, ἥπατος, τῶν περὶ ὀμφαλὸν μερῶν, διὰ τοὺς
διαχωρῆ(αἷος, σπλῆνος). μὴ διαχωρῆ(αἷος ὁ, θηήσκω(α).

Quibus dolores hypochondrii, oris ventriculi, hepatis, & earum, quæ circa umbilicum sunt, partium, excreta per alium sanguine servantur non excreta pereunt.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Parum firmum est, quod scribit, nisi distinctio adhibeatur. Omne enim excretionem sanguinis, quæ vel vomitu fit, vel deiectione, damnauit Hippocrates in Aphor. Et nos sæpe vidimus lethales esse deiectiones sanguinis, fierique abscessu erodente venas hepatis, aut mesenterij, eosque mori extincto calore, frigidis exter-

nis &c

nis & natura paulatim marcescente. Quanquā non ignoramus integris viribus collectam copiam nullo ægri periculo vomī sanguinem, quibusdā aliis deici. Qui si retinetur, ut sanguis omnis extra vasa vel putrescit, vel concrevit in grumos. At veneni vim concipere eiusmodi sanguinē quocunque loco grumescat, consensus est medicorum siue in ventre, intestino, utero, thorace, capite includatur, siue medius musculus, qua inania quædam sunt spatia, retineatur. Hic enim gangrænam, illic animi deliquia & alios casus grauiore excitat. *Θαυμάσιον* igitur recte dixit.

DESID. IACOTII COMMENT.

DOlores hypochondriorum & hepatis eam partē affici declarant, in qua percipiuntur. Affectionis verò speciem ac magnitudinem ostendunt in dextro hypochondrio & ad nothas costas grauitatis tensio, quæ augetur, cum ægri magnā trahunt respirationem, dolor totum hypochondrium retrahens, & ad iugulum usque protensus, ubi præ magnitudine inflammatio grauat, exigua tussis, linguæ color primū quidem ruber, deinde niger, ingens cibi fastidium, sitis inexhausta, vomitus bilis syncera, vitellina, tandem æruginosa, aluus astrictior, nisi coniuncta sit hepatica imbecillitas. Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt, & insuper febris acrior cum vehemētissima siti cruciat. Verū cum duæ sint iecinoris partes, siquādo caua, quæ ventriculū & intestina attingit, phlegmone obfessa fuerit, grauius urgent illarum partium symptomata, quibus affectus proximè cōmunicatur per exiles quosdam nervos, aut contactum, aut bilis & feri affluxum, ut in ventriculo cibi fastidium, nausea, vomitus biliosus, sitis ingens, singultus: in intestinis tormina: in lateribus grauis & laboriosus decubitus sinister, tumor tactui minimè obuius. Conuexa verò parte inflammata thorax, cui pars illa cōmunicat, magis afficitur, ac respiratio læditur per oppressionem diaphragmatis & membranz succingēris tensionem, ut inter respirandū ægri ponderis sensum percipiant, tussiant, nec tamē quicquam excreant, ac dextræ partis iugulū detrahi sibi putent. Sed & his quoque difficilis est decubitus dexter, ut quo pars affecta premitur, tumorque durus ac dolorificus subest, tamen in exigua phlegmone dolor & grauitas magna respiratione potius, quā tactu se prodant. Quamuis ergo inflammatio in neutra partium exquisitè distincta possit consistere, quod tota visceris substantia continua sit, quia tamen ferè sit, ut vnā magis, quā alterā obsideat, ea distinctione, quam dixi, opus est. Ex quibus intelligitur causæ partis iecinoris phlegmonē intelligi hoc loco, præsertim cum aliis symptomatis prætermisissis, laboris ventriculi, & partiū circa vmbilicum meminerit, quæ prima & proxima primū & maximè afficiuntur. Verū minus conuenire videtur, quod subiicit, excreto per aluū sanguine sic affectos feruari, non excreto perire. Eiusmodi enim inflammationes biliosis deiectionibus, & sudoribus, & vomitu, aut abscessu in coxa vel cruribus iudicari consueuerūt. Interdum tamē contingit, ut quemadmodū in gibba inflāmata hæmorrhagiæ profusa, sanguine ad superiores partes propter feruorē ascendente: ita in caua per mesenterij venas, aut hæmorrhoidas ē vena caua sanguis deponatur in aluum. Cruentorum enim excrementorum quatuor sunt differētiæ. Vna scilicet quantitate peccantis sanguinis, ut suppressis mēsis, & in mutilatis, aut ex laboriosa vita ad otium conuersis. Altera proluuiei loturę carnis recēs mastatę similis ab intēperie hepatis frigidiore. Tertia vlcera sequitur intestinorū. Quarta faci splendēti similis est ex iecoris calore, qui vel mora exurit sanguinē, qui non distribuitur, vel excessu vitiat facultatē concoctricem. Hinc excrementa cruenta prodeunt per morborum crises, exitioso colore, fœtore, substantia, quę propter prauitatē inemendabilem (ut Fabius loquitur) pelli vtiliter solent, retenta interficere, ut & hepatica vitiata coctione ab excessu calidi, vel frigidi, quæ media sunt inter cruenta critica, & ea, quæ sanis ob plethoram eueniunt. Proinde Hippoc. scribit excretiones liuidas, cruentas fœtidas, si bene excant, bonas esse: si contrā, malas. Ex quibus etiā intelligitur in doloribus hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, & partium circa vmbilicū non esse necesse cgrum interire non excreto sanguine, sed suppresso eo, qui iam extra venas effusus præ imbecillitate, aut meatuū interceptione excerni non potest, aut qui semicoctus in ve-

4. Aphor. 47.

nis melsaricis cohibetur, nec ab hepate conficitur, aut distribuitur. Tum enim præ copia venæ aperiuntur, aut sanguis exudat, qui retentus in deterrimâ vitatur qualitate, & grumû exitiale, quoniâ elaboratissima est alimēti pars, & summo opere ab elementorû simplicitate recedēs, quæ est causa ne res putrescat, sicuti multa mixtio ingētis putredinis occasionē cōtinet. Quocirca per inflāmationes hepatis cruenta delectio ab imbecillitate non modò non liberat ægrû, sed morbû & periculû graviter auget. A natura autē criticè pellēte, ut in mēlācholica diarrhœa, è liene, aut mesenterio, semper utilis est, quoniâ sanguis vitiosus, vel melancholicus, vel atra bilis in aluû reicitur, quæ extremēta reddit pici, vel castæ dissolutæ similia. Idē cōtingit, quoties aperta, rupta vel exesa hypochondriorum vena sanguis effunditur, qui dolorem hepatis, ventriculo, & partibus circa umbilicum adferre gravissimum solet, nisi in intestina incidens brevi excernatur. In quo affectu sanguis in anfractibus sinuosis intestinorum ita præassatur ac nigrescit, ut etiam picem planè referat. Is autem discernitur à melancholico humore, quòd intincta lintea rubescant, quòdque cruenta vel comitetur, vel præcesserit vomitio.

XXVII.

Οὗτοι ὑποχόνδρια λαπαρὰ, πρόσσωπον ἔρρωμένα, ὃ λῶσι) χαρὶς αἷματος πύ-
Cias ἐκ ρινῶν πολλῶν, ἢ ἀσπασμῶν, ἢ ὀδυνησὶ ἰσχύει.

Quibus flaccida hypochondria & facies bona & valens, non solvuntur nisi sanguis è naribus fluxerit abunde, vel convulsio vel dolor coxarius acciderit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur legendum μὴ λαπαρὰ, quomodo prius, ubi hæc sententia exposita est.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

3. Epid. sect. I.
in Hermo-
stat.

Υποχόνδρια λαπαρὰ dixit hoc loco, quod in Epidemiis ὑποχόνδριον ἰταται λαπαρῶς. Nam λαπαρὸν inane & vacuû significat, opponiturque τῷ μετὰ ὄγκῳ, ei, quod est cum tumore. Inanitas autem illa duplex est. Una sine tensione, quæ hypochondriû sanum vel depressum significat sine flatu, inflammatione, aut alia affectione præter naturâ, nisi deprimatur propter ingentē siccitatē totius corporis. Altera cum tensione, ut quādo hypochondriû intro revellitur ab inflāmatione aut siccitate diaphragmatis, succingētis costas mēbranz, vel cerebri, nonnunquā etiam hepatis, quando exigua phlegmone laborat, vel in parte caua tantûm, qua vētrem cōplectitur, gibba nondû cum ipsis tumefacta. In his enim omnibus affectibus tenditur hypochondriû sine tumore, quanquam non vno in omnibus modo. Sursum enim reuelli hypochondriû statim ab initio septi transversî laborantis nota est: id quod affecto cerebro posterius accidit, non incipiēte videlicet affectu, sed cū iam multûm auctus ac progressus fuerit. Est & alius modus huius tensionis sine tumore, vel duritie, quādo hæmorrhagia & humorum ad superiora motus criticus est in procinctu. Tum enim hypochondriû ad expulsionem comprimitur, & quasi in sub sidiû accurrit intro. His duobus modis posterioribus hypochondriû molliter contentû, intra signa hæmorrhagiæ ponitur ab Hippoc. Nam partiû superiorû inflāmationes, quarum gracilis illa tensio signum est, hæmorrhagia iudicari solent, quæ admodum quæ ex crassis humoribus constant, & cum vētre cōmunicant, abscessu ad inferiores. Sic enim scribit in Prognostico hypochondrium λαπαρὸν gracile & doloris expertes apparere per abscessus, qui fiunt ad superiores partes: in inferiorum autem abscessu φλίγμα ibidem præsentiri. Quòd si accedat πρόσσωπον ἔρρωμένον, facies sana, bene habita, subtumida, aut, ut sexto Epidemiûn, impēsè rubra, confirmabit indicium ascendētis ad superiora sanguinis. Vbi itaq; hæc duo symptomata simul repētè oborta fuerint, maximè verò tētio mollis hypochōdrii ad interiora per cōpressionē viscerû, trāslatio humorû in caput apertè præmōstratur, nec æger libe-
rari

rari poterit, nisi vel apertis ruptisve naris venis per hemorrhagiam copia depleatur, vel denegato exitu sub aures ad parotidas deponatur, aut in partes nervosas delapsa convulsivo motu deorsum excutiat, aut naturæ expellentis robore ad inferiores partes extrusa, abscessum in coxæ dice faciat. Tondē enim modis in motu humorū critico-cerebrū ab oppressione liberatur: alioqui æger interficitur, vel phrenitide corripitur. Addidi autem parotidas, quarum hic non meminit, quoniam in multis abscessum quendam habituris in morbis salubriter longis, rubens permanet facies, maximē ubi decubitus ad aures futurus est, & æger suapte natura albus. In eo etiam cum exiguum aliquid dissimilis coloris in faciem irrepsit, multo, quā in aliis, evidentius id deprehenditur. Quæ de re sic Galenus scribit sexto Epidemion, Qui faciem impensē rubram habent, his cum salubriter cunctatus fuerit morbus, per abscessum crisis expectetur, nisi facta sanguinis per nares fluxione, superabundans sanguis in articulum aliquem lapsurus prius vacuetur. Qui autem ita habent, & nullo pacto sanguinem profundunt, vel paucum & morbi exuperantia indignum, hoc habent abscessus modo.

XXVIII.

Αἱ πρὸς ὑποχόνδρια καὶ πρὸς τὴν ὀπίσθιαν ἀκμήν, ἀνίστησι λύβηλαι, κακὰ. οὐλομένης ἰσχυρᾶ ἀλγῆματι.

Dolores ad hypochondria in febre agro quidem impositente sermonis citra sudorem soluti malum. His in coxas dolores transeunt.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Particularis est observatio, cui dolor citra rationem solutus in coxam transiit. Ac verisimile est primū quidem relicto hypochondrio in caput versa materia loquendi potestatem ademptam ægro. Hinc verò natura imbecilla, quæ videlicet neque sudorem, neque aliud genus excretionis mouerit, depulsam in coxam materiam, atque hic abscessum de sedisse.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc sententia sub his generalibus præceptis continetur, Perniciosa siue signis leuantia, lethalia. Et, Quæ cum prauis signis remittunt, nec cum salutaribus cedunt, aut lethalia sunt, aut difficilis iudicii. Ex his alia sequuntur magis particularia, ut, Affectiones omnes dolorificas, quæ repente occultantur, in febre absque manifesta excretionē aut abscessu, *μὴ τῆς κριτῆς* humorum in viscera nobilia significant, quod semper quidem valde prauum est, sæpius verò lethale, nisi periculo liberet abscessus ad inferiora, per Aphorismum illum Prothetici, Dolores absque iudicatione soluti inutiles. In ea autem doloris solutione fallaci, novorum symptomatum accessio partem, in quam facta est commigratio, declarat, ut si cataphora, delirium, aut convulsio superuenerint, in cerebrum translatam materiam denunciant: aphonia tum in cerebrum, tum in partes voci, aut sermoni dicatas. Hoc ergo significauit his verbis *ἀνίστησι λύβηλαι. ἀνίστησι* autem dicere solet Hippocrates *ἀνίστησι καὶ ἀνίστησι*, qui fatinequit: ἀφωνίαν verò, qui nullo modo vocem emittere potest, ut alibi diximus. Ex quibus intelligitur, sermonis interceptionem, quæ in febre superuenit doloribus ad hypochondria, morus humorum ad superiores partes, quam anadromen vocant, signum esse, & si utrumque symptoma absque sudore soluat, (sudoris nomine tum excretionem aliam, tum abscessum comprehendit. Hippocrates, vniuersale in particulari notare solitus) his palindromiam fieri, id est, humorum ad partes inferiores reuersionem, unde abscessum in coxendicem expectare oporteat, modò natura humoris potens cerebrum & alia viscera nobilia ab oppressione liberare queat. Sic *ἀνίστησι* ex symptomatis in capite & ceruice superuenientibus deprehenditur: *παλινδρομία* ex

3. Prothet. ad finem.

eorundem cessatione, & doloris occultatione absque coctione, aut manifesta crisi. Quò autem fiat *ἀνοδος*, symptomata superuenientia ostendunt, vt in coxendice dolor recens obortus. In quo illud quæstione dignum, Si verum est, quod de facultatibus membrorum traditur à medicis; exonerare se membra omnia in partem omnium infirmisimam, qua ratione eueniet, vt à dolente parte, aut minus nobili, in viscera non solum sana, sed natura sua multò, quàm externa sint, robustiora, excrementa mandentur? aut quomodo ab affecto loco commigrare humor potest ad valentem robustumque, quod vbiq; in hoc admirando opere pestilentissimum esse obseruat Hippocrates? Horum causæ externæ duæ, internæ tres esse videntur. Externæ sunt remedia adstringentia parti affectæ adhibita, quorum vi materia intro pellitur: aut casu frigidum accedens, vt si acri exponatur, qui exanthematis scatet. Internæ verò, vel sympathia visceris alicuius cum parte afflicta & grauitèr offensa, ad quod natura de nobilibus membris sollicita conuertit sanguinis impetum prauis refertum humoribus, vt dum subuenire conatur, grauius opprimat: vel acce irritamentum, quo pars affecta, licet languida, incitatur ad abigendum à se noxia, assumptisque ex conatu viribus, & confertim facto impetu ea regerit in viscera, quæ ita interdum premuntur, vt suffocatis viribus amplius colligere se non possint, quia prohibentur contendendi ab irruente humorum contumacium agmine: vel, quod credibilis est, noxius humor, qui ex putredine vim deleteriam sumit haud absimilem externis venenis, cuius ratione naturæ dominatu contineri non potest, sed peculiari quadam & abstrusa facultate relictis ignobilibus membris vitæ primordia & origines inficit. Eadem sunt translationis materis causæ à principibus partibus ad alias æquè principes, siue simul omnes coeant, sympathia, irritamentum, ac deleteria qualitas: siue quædam, aut vna tantum, vt prima, vel secunda, quæ minus multò periculose sunt, quàm tertia. Sed & illud de solutione doloris absque crisi aut manifesta occasione notandum est, non semper in causa esse hanc humorum commigrationem, sed interdum sensus extinctionem in parte dolente, vt in sphacelismo, interdum etiam delirium per Aphorismum, Qui ab aliqua parte dolentes, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.

XXIX.

Οἱ καὶ κοιλίᾳ ἐν πυρὶ πυλμοὶ ἐκείνων ποιεῖται, αἱμορροίᾳ δὲ φρικώδης.

Ventris palpitaciones in febre insanias mouent. At agro inhorrescente sanguis è naribus effluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc modo in Prothetico καὶ εἰ καὶ καλὴν πυλμοὶ ἐκείνων ποιεῖται αἱμορροίᾳ δὲ φρικώδης ἐν πυρὶ. Palpitaciones in ventre cum tensione oblonga & tumore hypochondrij, sanguinis eruptionem è naribus significant. Inhorrescunt autem ægri. Siquidem inflammatio est in ventre, & magis quæ orificium ventriculi attingat, vel diaphragma, *ἐκείνων* expectari potest. Si in visceribus aut vicinis musculis alia signa hæmorrhagiæ prius coniungenda, quàm profluvium sanguinis pronuncies. Signa autem capitis cervicisque dolor, oculorum caligo, pulsantes arteriæ in collo & temporibus, aliæque prius annotata ex Prognostico & Prothetico. Inhorrescunt autem aliquando, sed nec perpetuò, nec magna ex parte, quod in legibus signi Prognostici continetur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Παλμὸς propriè palpitatio est, & veluti concussio cum dilatazione & contractione à sola causa præter naturam nihil ad eius generationem conferente facultate, qua differentia à tremore & pulsû discernitur. Euenit autem in omnibus partibus, quæ distendi, & rursus in se sidere possunt, vt cute, musculis, corde, ventri

ventriculo, vesica, utero, intestinis diaphragmate, sed nec eodem modo, nec eadem de causa. Nam flatibus in angustia meatuum musculorum attenuatis & obfessis tota interdum membra dissiliunt, & in cute, aut partibus subiectis flatu intus concepto & cōcluso attolluntur partes obsidentes ipsum, dum conatur eruptionem: deprimuntur verò naturali musculorum motu, qui cutem retrahunt ad pristinae superficiei statum. Hoc genus palpitacionis ut plurimum refrigeratis partibus accidit. Nam frigore, quod concoctum erat, redditur halituosius, & crassiorum partium, nec facile, sicut prius perspirans. Ob idque scribit Galenus palpitacionem flatuosum ob spiritum fieri, congesto scilicet propter frigus spiritu flatuoso. At in corde palpitatio, quam saltum vocant, (ea differt à pulsu, siquidem alius est affectus, in quo pulsus cordis redditur tantum celerior, vel tardior moderato, alius per quem totum viscus tremule concutitur) duabus potissimum de causis incidit, idque alio modo, quam musculorum palpitatio. Interdum enim per se subito inuadit sine alio manifesto accidente propter sanguinis feruor, qualis saepe conspicitur in sanis tum adulescentibus, tum adultis, cuius singulare remedium est sanguinis missio cum victu & medicamentis extenuantibus, auctore Galeno, quoniam plenitudinem sanguinis & vaporum exhaurit lactescentem cor: idque citra communicatam prauam qualitatem purgantis medicamenti. Interdum verò fit cum significatione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur. Nam aquae magna copia in pericardio saepe cumulat, quae cor ipsum, ne moueatur, impediens palpitacionem mouet, siue à serosis humoribus aqua illa colligatur, siue à calore colliquante, & in aquam vertente, quod pingue est. Ergo palpitatio primo modo sumpta neque mentis emotionem ullam significat, neque calidam affectionem, nisi fortasse spiritus ille flatuosus, quem diximus huius esse causam, circa septum collectus & agitatus fuerit. Nam tum laetis nonnihil & mentem, quia nervosis partibus principium condolefcit, de qua palpitacione dicitur postea. Secundo autem modo accepta, ut sanguinis feruorem indicet, nihil tamen horum portendit, sed mortem prematuram denunciat. Scribit enim Galenus loco citato, omnes, quos vidit, aut ex syncope repente mortuos, aut per acutam febrem, aut alia specie mortis ante quinquagesimum annum, velut attonitos affectos, ut ait cum Aëtio Paulus. Super est itaque, ut palpitacionis vox hoc loco pulsationem significet à vehementi arteriarum spinam perreptantis motione, aut magna inflammatione visceris alicuius interioris, de qua diximus paulò ante. Ea enim sola delirium praemonstrat, aut ex variis casibus perturbationem. Proinde rectè omisit, quod in Prothetico scribitur, ex ea pulsatione sanguinis fluxionem significari, si cum hypochondrij tensione sublonga ac tumente coniuncta fuerit. Nō enim inter haemorrhagica signa numerantur ab Hippocrate, tamen si haemorrhagia saepe hypochondrij inflammationes iudicentur. Nam alia signa accedere oportet, ut capitis dolorem, oculorum caliginem & similia. Quod autem subiicitur, haemorrhagiam horrificam esse, plerumque verum est, non semper. Nam moderatus rigor interdum antecedit haemorrhagiam in corporis plenitudine, quae perturbationem in ipso faciens, naturam ad excernendum, quod noxium est, incitat. Verum magna ex parte ex rigore sudores sequuntur, aut biliosorum vomitus, aut deiectiones: rarius haemorrhagia. Sed & interdum horror, vel rigor copiosae haemorrhagiae superuenit, ipsamque reuellit. Excitatur enim dissipato calore nativo, & refrigerato corporis habitu, sicuti & conuulsio per τρεῖς καὶ ὅμιον, aut immodicum refrigerantium vsum.

1. Proth. 29.

5. de locis aff. sect. cap. 1.

X X X.

Αἰ ἰς ὑποχόνδρια ἐν πυρετῇ ὀδυῖναι ἐκείσιν, ἀνδρατὶ λυόμεναι καὶ καὶ
γυναι. τὸ τοῦτο ἰς ἰσχία ἀλγύματα, ἀμὰ πυρετῇ καὶ σπασμῶδεϊ, κοιλίᾳ καὶ ῥέ-
γειναι, ὀλέθρια.

Subsultans dolor ad hypochondria in febre siquidem citra sudo-

E.E. 4

25. 58. com. 2. 1. 1. 1.

rem solutus est; malignus esse solet. Atque iis in coxas dolor cum ardente febre, & soluta aluo lethalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DOlores, qui *ἀραιότεροι* dicuntur, vel à flatibus, vel à magnitudine inflammationis esse solent, non alij, quàm qui vel *παλμώδης*, vel *σφυμώδης* à pulsatione quadam appellantur. Sed qui à flatu, sine febre esse possunt, neque maligni sunt. Qui ab inflammatione coniunctam febrem, atque eam ferè ardentem habent, & sunt maligni, quia videlicet, ut non omnino spem vitæ adimant, periculum tamen creare ægro consueverint. At solui quidem citra sudorem, vel excretionem criticam *παράλογον* & *παρὰ φύσιν*, *ἀνιδρώσιν* enim citra sudorem dici, ut notato genere vno excretionis alia intelligas. Nam & hæmorrhagia & deiectionibus solui possunt. Si verò dolor quasi abscessu facto in coxas transit, siquidem salutaris is abscessus est, soluet febrem: si malignus, eadem aut grauior febris permanebit. Si verò neque soluta aluo mitescat febris, tum triplici ratione æger suis vinibus cadet dolore, fluente aluo, & febre. Bene igitur *ἀλιδρώσιν* scribit.

DE IIS. IACOBI COMMENT.

A*ραιότερον*, vel *ἀραιότερον* exilire significat, & ad medici manum tangentis subsultare, quod est, vel dissilire motu quodam convulsivo: vel attolli ad depri- mi palpitatorio, quorum motuum uterque à tremore plurimum differt, ut alio loco copiose explicatum est. Causa ex morbi natura, & febris specie inuestiganda est. Nam in diuturnis symptoma illud oritur flatibus in meatuum angustia attenuatis & obstrictis. In acutis verò nervosis partibus à fuliginis & caloris febrilis actione vellicatis, si circa principium morbi & incrementum apparere cœperit: si verò circa statum & ingrauescente morbo, immodica resiccationis nervosarum partium nota est, quæ contremiscendo reuelluntur signo planè lethali. Interdum quoque in agitatione critica subsiliunt ægri, & quibusdam partibus, ut cruribus, convulsivis motibus tentantur sine periculo. Potest quoque illigi pulsatio illa magnæ arteriæ circa spinam propter phlegmonem aliquam interiorem, de qua dictum est superiore Aphorismo. Verum quomodocunque accipias, eadem ratione prauum est hypochondriorum dolores cum subsultu solui citra sudorē, quæ paulò ante docuit, Omnes affectiones dolorificas malignas esse, quæ vel sine excretionem aut abscessu repente solvantur, vel neque cum his, neque cum medici artificio se remittunt. Illic enim *μετέσσωσις* humorum in nobilia viscera significatur, aut natura non amplius pugnantis afflicta & prostrata vis: aut mens læsa. Hic verò morbi malignitas ostenditur, quæ cum pravis aliis signis coniuncta morbum facit lethalem: cum mitioribus, difficilis iudicii. Etenim non potest æger ex periculosissima affectione, qualis hæc est, confestim in meliorem statum diduci, manente causa morbifica, & humorum cruditate. Manet autem, cum nec sudavit æger, nec sanguinem profudit, nec parotidas habuit, nec cocti morbi signa edidit, aut medici artificio levatus est. Etenim in febre acuta nunquam certamen finitur absque crisi, quia perpetuò natura irritatur, & quasi prouocatur ad pugnam morbi vehementia. Quocirca addidit, *πύρετον*. His autem interdum ad coxendicem dolores sunt per materiam in eam partem translationem, quia inflammationes hypochondriorum cum partibus inferioribus communicant, ut Hippocrates docet in Prognostico. Id verò salutare est, si cætera signa consentiant, lethale, si eiusmodi dolores deleantur cum pravis urinis & nouis in capite symptomatis, quæ humoris morbifici *παλινδρομίαν* significant per Aphorismum illum Prothetici. Si quidpiam in urina sublimè petierit, occultato coxæ dolore, delirium portendit, & quæ circa aurium sonitus talia existunt. In his quoque aluum immodicè ferri manente febre, vel etià aucta, nimirum symptomaticè, perniciosum est, quod iudicantia, quæ non iudicant, vel lethalia sunt, vel difficilis iudicii. Provenire autè solet id profluvium à corruptione alimentorum, aut materię biliosæ perenni generatione, aut facultatum hepatis & alui resolutione.

X X X L

XXXI.

Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεις, ἔχει μὲν τὴν γνάμην παράφορον περὶ
κρίσιν δ' ὅτε τοιοῦτον φλέγμα ἄλλος συχνὸν σὺν πόνοι διέρχεται.

Circa umbilicum dolores palpitantes aliquid habet, quod mentem turbet. At circa crifim his pituita valde multa cum dolore excernitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN hoc ægro excretio satis ostendit pituitam crassam & viscidam inhaesisse intestino quod ad umbilicum pertinet. Ea igitur, ubi incaluit, & in flatus resolvitur, dolores ad umbilicum palpitantes movet, quæ siquid putredinis traxit, & febrem fecit, vapor inde excitatus delirium leve generare potuit, non vehemens, idcircoque particulam adiecit. Solet autem excreta eiusmodi pituita excitare tormina, dum vi maiore hærens intestinorum rugis & anfractibus eueritur atque excluditur. φλέγμα autem dicit hoc loco frigidum humorem & albicantem, non, ut solet aliquando, φλόγην.

DESID. IACOTII COMMENT.

DICTUM est antea palpitatorij doloris causam flatuosum esse spiritum, qui vel frigore excitatus est in materia tenui aut cocta densata cute, & minus perspirabili reddita: vel à calore in humoribus crassioribus attenuatis. In quacunque autem parte is spiritus contineatur, iecore, ventriculo, liene, corde, intestinis, musculis, mentem oblaedere minimè potest, nisi circa diaphragma colligatur, in eoque dolorem moueat. Tum enim solum leve delirium oboritur, agitata putri pituita propter maximum consensum cerebri cum diaphragmate, licet aliàs delirium, quia corrupta ratio est, magis à calidis humoribus fiat. Ob eam causam septum transversum antiqui phrenas, id est, mentem vocauerunt, tanquam φρενῶν, id est, sapienti parti conferat aliquid. Præterea nervosis partibus cerebrum consentire ac condolere consuevit, quod fit, ut circa diaphragma perturbatio etiam à flatuoso spiritu mentem aliquantulum moueat. Quod si inflammatione laboret, quæ propter magnitudinem palpitationem in hypochondrio & circa umbilicum faciat, non solum leve delirium, sed etiam continuum excitabitur, quale nequaquam in remissione febris, ut paraphrenitis, sedari solet, sed ita ad veram phrenitidem accedit, vix ut separari queat, nisi fortasse respiratione, quæ in vera phrenitide magna est & rara: in septo parua, densa, deinde magna & angustiosa: aut phreniticis signis, quæ impendente phrenitide apparent in cerebro, in septo verò minimè: sed statim à principio hypochondrium ad superiora reuellit, & interdum arteriæ magna pulsatio percipitur. Rectè ergo dictum est, circa umbilicum dolores palpitantes, habere aliquid, quod mentem turbet, siue palpitationis voce pulsatio arteriæ, aut diaphragmatis accipiat, siue palpitatio propriè dicta. Verum hoc interest, quod pulsatio tum vehementius delirium, tum in omnibus æquè visceribus existens portendit: palpitatio & leve, & in solo diaphragmate. Aliis enim partibus à flatuoso spiritu palpitantibus mēs quidem immota manet, sed circa crifim pituita glutinosa & multa cum labore egeritur, sicuti & septo obfesso. Proinde subdit φλέγμα ἄλλος συχνὸν σὺν πόνοι διέρχεται. ἄλλος enim idem significat, quod ἀθρόον, συχνὸν verò multum. σὺν πόνοι quidam legunt cum labore: alij non dissimili sententia σὺν τόνῳ, siue μετὰ τόνον, id est, μετὰ προθυμίας ἰσχυράς, cum vehementi cupiditate, qualis in tenelms fieri solet, cum pituita deorsum agitur, aut cum magno conatu excrementa alui deponuntur contenta valida vtrinque pressione, extra musculorum abdominis: intro septi multa ad ventrem tensione. Tenditur enim venter antrosum in inspirando sed modicè & vi tantum propria: immodicè verò tenditur, cum oppositi intercostales musculi suo munere funguntur: quod fit, ut excrementis parum sequacibus, validè antrosum septum tendatur contractis simul intercostalibus, & clauso
etiam

etiam larynge, ut contenta aëris intra pulmones vis antrosum septum deprimat. Atque hoc est *συνὸν πόνον διήρχεσθαι*. Huiusmodi tensiones sunt crassae lentisque humoribus alicubi impactis, qui quia bile non detergantur, aut valde glutinosi sunt, per interiores intestinorum anfractus vix commeant, aut ex putredine aciores & calidiores facti intestina abradunt ac dolorem inferunt. Nonnulli quoque ex veteribus Hippocratis interpretibus legerunt *γονὴν ἄκρον* geniturae simile excrementum vel substantia, vel colore, vel viroque, quale est pituita vitrea, quae per intestinorum tunicas pervadens, acerbissimos dolores movet. Cum ergo spiritus flatuosus palpitans doloris author ex crassioribus humoribus ortum habeat, eo obsessis partibus interioribus pituitam cum labore & conatu maximo circa iudicium deici consentaneum est. In Prorrhetico additur, qui suram infestant dolores, in ipsis delirii signa esse, minus convenienter: quod ea *μετάτασις* humorum propria sit, qui propter tenuitatem, calorem, & acrimoniam huc atque illuc facile transferuntur.

XXXII.

*Μετὰ κοιλίης ὑπόστασιν ὑπόχονδρια μετέωρα, καὶ μάλιστα τῶν φθινού-
σιν τῶν μακρῶν, ἔστι κοιλία ἡγεμονία.*

Post aluum suppressam hypochondria eleuata in tumorem, mala sunt: maximè tabescentibus iam diu, & quibus alui humectantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Mετέωρα ὑπόχονδρια quae nominet, iam antè dictum est. Ac suppressa aluo malum esse ventrem intumescere malum, neque omnino malum, siquidem tantum, id est, quia maior excrementi copia retinetur. Repurgata enim materia subsidebit venter, si ab inflammatione omnino malum. Et siquid è longo morbo contabescit, eò grauior accessio mali est. Quod autem subiicit, καὶ οἷσι &c. omnino malum fluente aluo tumorem ventris non desidere, quia ea ratione vires concidunt, nec leuatur malum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum in sanis venter corporis collatione magnus, ferè causam habet in hepatis magnitudine: sic in ægris intumescit obstructione, scirrho, inflammatione, flatu. Post aluum verò suppressam attollitur quatuor ferè modis. Vno à retentis excrementis praesertim humidis ac flatulentis, qualia sunt, quae bile carent a frigidis humoribus substantia aquosis, & cum flatuoso spiritu permixtis. Absente enim bile, quae excretionem irritando accelerat, retinentur, atque, ut scribitur in Prorrhetico, ad necessitatem, hoc est, cum medici auxilio vix excernuntur. Neque enim eo modo permeare possunt, quo biliosa & mordentia excrementa. Quia verò humores substantia tenues sunt, temperamento frigidi, & qualitate flatuosi, flatuosam molem ventris pariunt, quam *μετεωρισμὸν* vocat. Author Prorrhetici inde conuulsionis suspicionem afferri scribit, aut ecstaseos, quod Galenus reprehendit, tametsi saepe affectus ipse à destillatione è capite & ceruice in ventrem proueniat. Altero modo ab aluo suppressa venter intumescit per accidens, propter inflammationem visceris alicuius instar cucurbitulae bilem ad se rapientem, & faeces intestinorum exurentem, quod prauum est ratione causae potius, quam signi, quia inde significatur inflammatum quidem viscus, sed robustum. Progresso enim morbo, & ægro in marcorem deducto accedit imbecillitas, quae aluos humectat signo longè deteriore. Tertio modo in hydrope sicco ab intemperie frigida intestinorum calidae succedente, aut hectica, aut à phlegmone, aut stercore sicco, aut crudis crassisque humoribus, ut in voluulo. In his enim omnibus & cohibetur aluus, &

flatulen

flatulentus spiritus generatur, ut & in colico dolore, quorum vterque occasio est status crassus, aut hærens pituita, unde venter in tumorem attollitur, grauissimæque tormina inuadunt, quæ in intemperie hæctica, abscessu, vel scirrho, neque fotu ventris, neque clysmatis, aut discutientium usu, aut vini Hippoc. potione alleuari possunt. Postremo sæpe vidimus post alui fluxionem aut febrem intermittente repente obortum tumorem ventris cum excrementorum suppressione rupto tuberculo, & effusa sanie supra intestina, sæpe etiam idem contingit ob sphacelismum in intestinis subito materiz malignæ transitu excitatum, signo maximè lethali. Quocunque igitur modo ex his post suppressam aluum intumescant hypochondria, magni semper aliquid mali subesse coniiciendum, ac de periculo pronuntiandum pro causæ magnitudine, & symptomatum vehementia. Ob idque præcipiunt veteres medici tumores omnes ventris omni ingenio discutiendos esse, nec vnquam, præsertim in internis visceribus ad pus ducendos, quod nisi discutiantur, aut mortem repentnam afferant, aut aliud morbi genus accersant, priori longè interdum grauius, ipsam scilicet vlcerationem, & hydropem perniciosissimum, ut quando vel medici incuria, vel multitudine aut crassitudine materiz, velimus nolimus, abscessus, suppuration, & vlceratio mutuo sibi succedunt. Quod verò in tabescentibus id sit deterius, manifestum est, tum propter mali grauis ad malum graue accessiorem, tum propter virium languentium infirmitatem. His enim simul iunctis facultates omnes labefactari, omnesque partes principes, cerebrum, cor, ventrem, thoracem, iecur, grauissimè affici perspicuum est. Nam tabes siue à destillatione ferina oriatur, siue ab empyemate, aut vlcere, aut venæ ruptura, pulmonis, cerebri, & cordis dispositionem præter naturam sequitur: hypochondriorum verò tumor cum aluo suppressa, iecoris, ventriculi mesenterici, & intestinorum. Quod fit, ut trium facultatum oppugnata arce, inter quas summa dignitas est cordis proxima, si ordinem spectemus, cerebri si robur in sanandis morbis, hepatis, interitus tandem sequatur. Sunt ergo signa *ἰντρογινῶ*. Quod subiicitur, *καὶ οἱ σπληνὲς ὑγχαίνονται*, duplicem sensum habere potest. Vel quibus alui humectantur non relidente tumore, unde imbecillitas hepatis cum tumore coniuncta significatur: vel quibus tabidis id accidit. Ad extremum enim, qui contabescunt, resoluta facultate ventris, aut tenui & acri sanie non confluyente, in alui profluuium incurrunt, & inde moriuntur, nisi ante intercipiatur respiratio. Ea enim est ad interitum via, ut cordis affectus citissimè hominem tollant: proximè, qui in cerebro arbitrium motum intercipiunt, quo deficiente cessat respiratio simul cum vita: tardius labefactata sanguificatio. Sic tabidi interdum tanquam attoniti repente moriuntur suffocato, aut extincto cordis calore: interdum anhelantes & suspiriosi intercepta respiratione: nonnunquam etiam, sed tardius, paulatim absuntur colliquatione, & resolutione alui. In morborum tamen coctione & curatione ad humoris morbosæ victoriam vis hepatis maior requiritur, quàm cerebri, quia vis animalis, quamuis infirma, sufficere potest, cum nec validæ ab ægris motiones, nec sensuum munia robusta requirantur. Ita fit, ut aliquando in præfagiendo naturalis facultatis robur maiorem vim habeat, quàm animalis: aliquando contrà: quod obscurè hic innuere videtur.

XXXIII.

Τοῖς ἀλυσμῶδες ἐν ὑποχοδρίᾳ τὰ παρ' ἑς ἐπαρτήν τε κτείνε.

Anxietate vexatos in præcordis abscessus ad aures interficit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aλυσμῶδες anxietas ferè nascitur feruente acri materia in hypochondriis. Atque ex eo verisimile est dicere ἀλυσμῶδες τὸ ὑποχοδρίᾳ, quibus anxietas ex feruente in hypochondriis vitio nascitur. Quibus si abscessus ad aures commouetur & vires valent, non est desperanda salus, siquidem die critico & rectè moueatur. Contrà verò interficit.

DESID

3. Prorrh. 67.
70. & 74.

IN Prorrhethico anxietatem inter signa parotidum saepe reponit, non quodd pro-
ptium ipsarum signum sit, sed quia cum cæteris iunctum confirmat iudicium.
Quocirca non est necesse inde ægrum interfici, nisi crudo adhuc morbo, & ma-
nente in hypochondriis praua affectione (cuius anxietas nota sit) parotides oboriā-
tur propter irritum naturæ conatum, aut humoris maligni symptomaticam diffu-
sionem. Tum enim & cum suppuratione, & sine suppuratione necāt. quia nec quic-
quam conferunt, & dolores grauissimos mouent, vnde vigilæ, virium delectio, ce-
rebrī sympathia, materiæ in pulmones διαδοχῇ, quibus omnibus modis sympto-
maticæ parotides lethales esse solent. Præterea in virium infirmitate cum anxietate
coniuncta abscessus aut maiores fiunt, quàm sustineri queant, aut minores, quàm
conueniant, vnde rebellis materiæ reditus ad viscera, isque lethalis insequitur. Ma-
nifestum est igitur ἀλυσμὸν hic accipiendum esse, non pro inquietatione, quæ an-
tecedit crīsim, vt in citatis locis Prorrhethici, neque pro ea, quæ cum nausea ventri-
culi propria est: sed pro iactatione & anxitudine, quam parit feruor bilis acris, aut
inflammatio grauis in hypochondriis.

X X X I I I I.

Τὰ κατὰ κοιλίαν σκληρύνματα μετὰ πόνη, πυρετοῖσι φρικώδισιν, ἀποστρίτοις
σπικρὰ ἐφυγαγονόμενης, καὶ γὰρ σιν ἔδιδόντα, ἐς ἐμπύην ἤξει.

*Durities circa ventrem cum dolore in febribus horrificis agro ci-
bos auersante, Et aluo parum soluta, siquidem non expurgantur,
ad suppurationem veniunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Σκληρύνματα aliæque id genus quam vim habeant apud Hippocratem, prius est
definitum. Hic autem inflammationem intelligit, quam οἶδμα σκληρὸν καὶ
ἐπὶ δυνάμει appellare consuevit. Propterea & hoc loco μετὰ πόνη dolorem signifi-
cans. Ac constat tumoribus ad abscessum vergentibus horrificas febres fieri, quæ
si vnâ cum tumore fiunt, materiam redundantem in corpore ostendūt permixtam
bili. Sed & suppurantibus tumoribus, & iis maxime, qui in ventre sunt, iure quidē ci-
bos auersantur, lzso videlicet vētriculo. At quia nonnunquam vi naturæ inflamma-
tionis materia repurgatur satis soluta aluo, hic non ita liquida, maior cōiectura sup-
purationis, siquidem non repurgatur. καθαρίσιν autem vocem ambiguam expur-
gationis à medicamentis, quæ inde καθαριστικά, ab vtero, menstruis, hæmorrhagiis,
nunc vsurpat de purgatione, quæ fit per resudationem, & tandem vacuationem ma-
teriæ, quæ inde resudat, quomodo in morbis thoracis vsurpatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Durities ventris multis modis intelligi potest. Indurescit enim interdū à siccitate
simplici, quando præ squalore atque ariditate ita deprimitur hypochon-
drium, vt retractum videatur: interdum ab humorum in visceribus, aut musculis
abdominis concretionem, quia vel calore siccantur exhalante aqueo humido, vel
frigore proprio, aut externo admoto occalescunt. Tertius modus à repletionem cum
tensione & renixu, vt in phlegmone interiore, quam hic significasse verba illa
ostendunt μετὰ πόνη πυρετοῖσι φρικώδισιν, quod antea dixit tumorem durum
ac dolorificum cum calore & febre. Horrificas autem febres vocat, non intermit-
tentes, sed symptomaticas, & phlegmonū interiorum proprias, quibus horror duo-
bus modis superuenire consuevit. Vno propter exacerbationem, quam habent, &
interdum typum à varia putredine humoris, cuius pars in venis continetur: pars ex-
tra venas iam collecta est, & intra abscessum aceruata, vnde Hippocrates de pleuri-
tide

tide agens in libro de victus ratione in acutis, meminit frigoris pedum. Altero ratione ipsius phlegmones, idque tripliciter. Initio quidem fluxionis ad interiora, quæ habitum corporis refrigerat, & inæqualis spirituum calorisque natiui ad viscera contractionis causa est. Deinde concepto iam abscessu & ad suppurationem tendente, quo tempore suppurans vapor per morsum rigorem concitat, aut ad suppurandum congregatus calor in reliquis membris horrorem parit. Postremo sanie effusa & membranas vellicante. Ex quo efficit Hippocrates horrorem, qui sine ratione inuadit, vñ cum febre, inflammationis interioris notam esse, & suppurationis. Et primo Epidemiū, in semitertiana appellata fieri scribit morbos acutos, ipsamque esse inter ceteras maximè lethalem; quod, ut alibi docemus, in inflammationibus principum partium, & interius suppurationibus fieri solet. Non enim rigor, vel horror vno sit modo: sed alius à cacoehymia vasorum, alius ab vlcere, alius ab abscessu in pus transeunte concitatur: nonnunquam etiam sine febre à frigidorum & crudorum siccorum copia circa ventericulum. Has quoque inflammationes & comitatur, & vi adaucti morbi sequitur, tanquam ἐπιγίγνηται prauum, ἐκσίνια, ciborum fastidium. αὐτοκτείνους enim & ἀσίτους Græci vocant, qui cibos non ingerunt: qui verò etiam ciborum sumptionem auersantur & fastidiunt, ἀπισίτους. Cuius symptomatis totidem sunt causæ, quot in fame coire necesse est, minima inanitio, ut in frigido sicco habitu senum: languidus venarum succus ut resoluta aut imbecilla facultate nutrice hepatis: laxatio ventriculi ab humore calido in ipsum effuso: extinctus suctionis sensus in ore ventriculi, ut in moribundis: & deprauatus animalis appetitus, ut in phreniticis. In inflammationibus autē internis cibos auersantur ægri tum in principio collectionis, ac fluxionis, cuius pars in ventrē confluit: tum in suppuratione resudante sero & sanie ex partibus inflammatis in ventericulum, atque ad stomachum vsque ascendente, vnde nausea quoque torquere solet ita affectos & propter hanc causam, & propter affectionis alicuius complicationem, quæ suapte natura nauseam mouere potest, ut Gale, scribit in Protrh. Deterrimum autem τὸ ἀπισίτιος genus est, hepate validè affecto (quod est principium nutricis ac naturalis facultatis) in quo æger mori potius velit, quàm aliquid eorum, quæ offeruntur, gustare, quale in Hermocrate describit Hippocrates. In his enim os ventris, in quo suctionis sensus viget, afficitur non propter alienam quādam humorum qualitatem, sed propter virtutis extinctionem & τὴν ἐκσίνιαν, cuius, cum æger valeret, minus erat corpus alere, indigētiā sentire, & quæ ipsam curatura essent, appetere. Quod sub iicitur de alio parum soluta confirmat expectationem suppurationis, quia ostendit necdum superuenisse hepatis imbecillitatem, nec materiam phlegmones deiectionibus biliosis expurgari, ut interdum solet. Idem iudicium de hæmorrhagia & sudoribus. Nam cum primo circuitu non apparent, nec signa accedunt lethalia, suppurationem expectandam docet Hippocrates in Prognostico: in cuius tamen eruptione fatentur veteres ægrum desperationi, quàm spei esse propinquiorem, nempe quod (ait Hippocrates) à tuberculi introitam ruptione virium deiectio, aut vomitio, aut animi defectio fieri consueuerit.

1. Epid. sect. 3.

6. Epid.

3. Protrh. 25.

2. Prog.

7. Aphor. 8.

XXXV.

Ὅτι περὶ ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἀλγυμα, φαρμακείῃ μὴ λυόμενα, ἐς ὑδρῶ-
πιῶδες ξηρὸν ἀποτελθεῖ.

*Supra umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui medicamen-
tis non soluantur, in hydropem siccum desinunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia scripta in Aphorismis hoc modo, ὁσφύος πόνοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἀλγυμα μὴ λυόμενα, τότε ἀπὸ φαρμακείας, μὴτι
ἄλλως, ἐς ὑδρῶπα ξηρὸν ἰσθύνει. Quibus tormina & circa umbilicū labores ac lum-
borum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter soluantur, in hydropē siccum

F F

firmantur. Nascitur dolor ab intemperie confirmata, quam *ἐκτενὴν* vocat. Hæc autem frigiditas est impressa ventri, quæ in flatu materiam humidam resolut. Ea ubi inualuit, non in flatu, sed aqua humiditas vertitur. Hinc ascites, illinc tympanites hydrops, in quo percussus ventris crasso aëre plenus sonum ad instar tympani reddere consuevit. Sed *σπασμὸς* tormina hoc loco non ab acri & mordente materia, sed tendente variæque intestina & membranas distorquente fiunt. Atque eadē ratione dolor ad umbilicum, ubi anfractus sunt tenuioris intestini & ad lumbos, ubi angustia coli & male peruium cæcum est, nexuque membranacei, per quæ ea intestina vicinis partibus colligantur. At cum in ea querela medicus medicamenta instituit, clysteres, foras, vi materiam flatuum expurget, disperdat flatu, quia firmiter radices egit ea intemperie, depulsa priore materia, noua renascitur, & intemperie conspirante perpetuat dolorem & tumorem hydropemque confirmat, qui Tympanites dicitur. Quod autem *ἀποτελευτῶν* & *ἰσχυρῶν* dicitur, stabile nec facile curabile morbum ostendit. Omnis enim dolor & morbus, qui a confirmata intemperie nascitur, ægeritumè percuratur.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. Aphor. 11.

IN Aphorismis scribit *πρὸς τὸ ὀμφαλὸν*, non *ἐντὸς*, atque addit *σπασμὸς*, tormina. Fiunt autem eiusmodi dolores vel ab acri humore intestina mordente: vel à spiritu flatulento intercluso nec exitum habente: vel à cancro, aut abscessu dolorifico in intestinis. Flatulentus autē spiritus interdū ab humore crasso aut refrigeratione generatur: interdum verò ab intemperie intestinorum non ita frigida, ut in ascite; sed cum calore languido materiam in spiritum flatuosum resolvente. Sunt enim flatuum causæ, calor imbecillus, & materia humida. Imbecillus verò dicitur vel paucus & refrigeratus, qui in materia etiam temperata flatu gignit, siue sit alimentum, siue humor: vel moderatus quidem per se, sed quoad materiam, quæ nimis humida est, aut flatui gignendo apta, infirmus: vel à calore extraneo resolutus, ut in hydropico qui acuto morbo succedit. Omnis enim alteratio solidarum partium corporis, ipsarum robur deiecit: calor autem, immoderatus præter naturam est. Cum autē illa alteratio duplex sit, *γινώσκω*, καὶ *γίγνομαι*, fiens, ut vulgò dicitur, & facta, illa breui cessat vacuata causa: hæc minimè. Omnis enim alteratio facta & absoluta, tanquam lanatum tinctura, indelebilis est, sit *ἐκ τῆς καὶ διαδοσὶς* & καὶ *ἴσχυρ*, sub qua nō solum mutatur, sed etiam alienatur temperamentum proprium partis affectæ, ut Galenus docet in Protrhetico. Tamen si ergo & causa tollatur, & humor vacuetur, manet impressio, ut lignum, ait Galenus, quod in ignem coniectum valde quidē incaluit, nec tamen adhuc exustum est, si subtrahatur, celeriter calorem deponit: si tantum caloris ignei conceperit, ut iam accensum sit totumque abeat in prunam & cineres, tamen si ab igne remoueatur, nihilominus vritur. Aut ut in lana, quæ eò usque imbibiturgentem succum, ut nulla parte colorem pristinum seruet, nec conceptum deponere queat. Sic enim in intemperie hectica, verbi gratia, intestinorum contingit, siue primaria sit, siue secundaria. Est enim intemperies æqualis, quæ partes omnes temperati occupat, ita ut nulla inter eas actio pugnaue sequatur: unde fit, ut non vincatur, deficiente scilicet interno agente. Ob idque omnis hectica intemperies ab interna causa incurabilis est, quia partes omnes mixti etiā minimæ, sicut vna forma, ita & vno temperamento possidentur, quarum altera non agit in alteram, sed omnes mutuò sese tuentur: nec amplius alteratio in motu est, sed ad terminum, perfectionem æqualitatemque perducta, opponiturque intemperiei fiendi, non quatenus fiens ita à causa oritur, ut ablata causa confestim cesset, sed quatenus in motu est, atque aliud fit, aliud factum est, ut in intemperie inæquali. Sic dolores intestinorum à flatu, quem in temperies inæqualis & frigus accidentarium, vel materia gignunt, curationem recipiunt purgantibus medicamentis, clysteribus, fomentis, sacculis, vnguētis, potionibus flatu discutientibus, & similibus. Qui verò ab intemperie hectica intestinorum originem ducunt, nullis cedunt medicamentis, ut nec quorum cancer in causa est. Mouentur autem tormina circa umbilicum propter anfractus tenuium intestinorum sensus vegetioris, & circa lumbos propter cæcum & colon, quod illic sæpe angustius: deinde quia illic vincula neruacea sunt, quibus colon & renes inter se, renes

1. Prot. 33. C
2. 17.

renes lumbis alligantur, ut scribitur 6. Epidem. n. Lumbos enim intelligit Hippoc. partes interiores intra quinque vertebrae comprehensas. Perseuerantibus ergo his doloribus, nec ullis remediis acquiescentibus hydrops siccus in propinquo est omnium periculosissimus, quem Tympaniam vocant, à flatu perenni generatione, qui cohibitus peritonaeum distendit, unde instar tympani percussus venter sonitum edit per circumtensam pellem aëre verberato. Si tamen cancer subsit, non hydrops, sed marcor insequitur. Ad hanc hecticam intemperiem multi alij morbi referuntur, ut aqua intercutem, hydrophobia, vitiligo, phrenitis, mania, & plurimi capitis morbi, atque hoc loco tormina, quos vulgus medicorum purgationibus saepe exacerbat, ut & eos, qui ex relicta morbosa dispositione nascuntur. Talium enim purgationes perpetuo damnandae sunt, nisi facta intemperies accedens alimentum vitans caco-chymiam acervauerit: tumque etiam cum iudicio purgationes adhibendae, quoniam hi morbi à plenitudine non oriuntur.

XXXVI.

Τὰ ὅτι ἐξ ὀσφύος ἀλγύμεθα χροιώτερα, πυρετῶ, παροξυνόμενα τριταγενέος, ποιεῖ τὰ θρομβώδη αἵματα διαχωρεῖν.

Dolores lumbis incumbentes diuturni, siquidem exasperantur febre, quae tertiana formam teneat, grumosum sanguinem egerere faciunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lumborum nomine muscoli lumbares spinæ, quæ illic est, renes, intestina renibus alligata, & quæ hæc omnia connectunt, membranæ continentur. Sed à musculis & spina dolor sursum ac deorsum recta protenditur, & per nervos longius aliquando in crura & thoracem superiorem dispergitur à renibus in nothas costas, & eas partes alui, quæ decurrunt urinarum meatus: in crura, quæ venæ descendunt, extenditur ab intestinis, vel fixus, vel antrorsum magis inclinatur à membranis dissiliens, & longè latèque sparsus est. Hic autem non facile intelligas ab aliis partibus, quàm intestinis, dolorem intelligi. Quæ enim ratione ex aliis sanguis is defluat. Sed nec eum sanguinem in intestinis esse, quæ dolent, verisimile est. Sed ab hepate ferè descendit. Verisimile ergo alia de causa dolorem esse, alia sanguinem ægri. Ac in febribus acutis, quæ ferè tertio quoque die exacerbant, lumborum dolor est, quia videlicet sanguinis copia venis inclusa febre eliquatur, ac pars quædam serosa in os ventriculi repit, unde *μεγάλην*, maior vis in lumbos, quæ articulatio & maior vena delabitur, sese confert, unde lumborum dolor. Ac constat in articulos laxos, patentes, commotos, & quibus infirma virtus est, quæ excernit, excrementum facilius colligi. Sed unde procedat sanguis antegresso eo dolore diuturno, & febre, quæ exacerbet in modum tertianæ, non constat. Ex observatione igitur empirica scriptum videri potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Cum multæ sint partes in lumbis, quarum alia continent, ut muscoli spinæ & spina ipsa: alia continentur, ut nervi, renes, vena cava, intestina, mesenterium: alia à renibus procedunt, ut ureteres, vasa spermatica, vel hæc omnia connectunt, ut membranæ, mesocolon, & colon, cui continentur renes, non facile in dolore renum pars peculiariter affecta deprehendi potest, nisi propria singularum signa nobis sint in promptu. Affectus ergo renum ex urinis potissimum dignoscuntur: musculorum externorum ex dolore, qui tactu pressuque sentitur: spinæ ex eo, qui sursum deorsumque recta protensus sensum stuporis, interdum tremorem quandam movet in his partibus, quæ ex affecto loco nervos accipiunt, licet à renibus quoque in crura dolor extendatur, quæ venæ descendunt. Idem iudicium de membranis & intestinis, quod in illis dolor extensivus, dilacerans, horrificus in intestinis

6. *Epist. 1.*1. *de artic. 4.*

magis fixus & antrorsum inclinans percipiatur. Inflammatio aut renum dolorem pulsatorium, ut aliae partes inflammatae, quae sensu pollent, & arteriis refertae sunt, haudquaquam facit, quia renes sensus sunt expertes. Verum intra membranam sentientem contenti ipsam ostendunt, quod fit, ut quemadmodum manus sentiens à contento pondere grauat, ita non solum renum membrana, sed aliae quoque à contentis visceribus tumore obfessis extensae gravitatem sentiant. Ob idque Hippocrates scribit, In rene dolorem grauem esse. Sine qua distinctione, quae posthac de dolore lumborum scribuntur, intelligi nequeunt. Qui nam autem dolores ex lumbis diurni, grumosi sanguinis excretionem denuncient, accedente febre in tertianae modum exacerbante, per enumerationem inuestigandum, atque imprimis statuendum cruentam omnem deiectionem aut hepatis sanguinem generantis vitio fieri: aut lienis faecem recipientis: aut haemorrhoidum apertione: aut intestinorum ulcere, vel aperta, rupta, aut exesa mesenterij vena. Discernuntur haec partes affectae, quia ex superiore mesenterio sanguis in intestina incidens, longo sinuosoque prolapsu ita praesatur ac nigrescit, ut picem planè referat. In dysenteria coniungitur dolor cum torminibus ventris. Sine dysenteria ac tenasmo raro sanguis ab hepate imbecillo provenit, estque dilutus & recentis carnis loturae per similis, quem etiam interdum sequitur crassus & faeculentus, ubi diutius retinetur. Saepius ex internis haemorrhoidibus apertis prodit, qui tum extra, tum intus con crescit in grumum, quo à melancholico humore & atra bile differt. Purus autem ac rutilus exit modò egestionis initio, modò in fine & in ipso egerendi conatu ex aperta haemorrhoides, quae hunc proximè è vena caua profundit. Quoties autem haemorrhoides stillat in recti intestini capacitatem, in ea sanguis omnino coit, & grumus rubens hinc interdum procidit. In his praecurrit lumborum dolor, ut explicabitur Aphorismo sequente, non tamen necessariò, vel semper, vel magna ex parte febris tertianae generis comitatur. Praeterea nec dolor reuera diurnus est, quoniam fluente haemorrhoides statim conquiescit, nec nisi certo tempore vrget. Videtur ergo illud esse intelligendum, quod Hippocrates scribit in libro de articulis, nonnulla mala, quae infra thoracem exorta sunt, nimirum ad lumbos, ut Galenus interpretatur, varicibus ac dysenteria solui. Quando enim humores, qui fluxiones, aut tubercula ad lumbos concitant, primùm in maximam venam, quae spinæ adhaeret, deinde in ramos eius in cruribus transferuntur, tumores in inguine, aut in poplite varices, aut dysenteriam cruentam inuehunt, ex quibus & dolores diurni fiunt, & febres quae tertianae formam tenent, cum ad suppurationem venerint. Hi enim humores tametsi lenti sint & crassi, excipi facillè possunt propter vasorum capacitatem circa lumbos: circa thoracem minimè, quo loco venae sunt minores, quàm ut in ipsas penetrare valeant, aut si penetrent, ab ipsis excerni. At vena circa lumbos cum sit latissima, omnibusque inferioribus sanguinem suppediter, à lumbis affectis humores omnes qui tubercula dura ac diurnos dolores efficiebant, facillimè excipit: exceptos robore facultatis expultricis deponit in ramos vicinos. Quocirca si crassi sint admodum, in inguine bubonem: si mediocres, in poplite tumorem varicibus à crasso & melancholico, aut crasso & crudo alimento similem faciunt, & earum venarum distentionem, in quibus praecraesitudine ac lentore haerent, nec ulterius progredi valent. Possunt quoque & per haemorrhoides eiusmodi humores vacuari, & per intestina. Cum enim attenuati à vena caua & lumbis in colon facillè permeent (ut in his videre licet, quibus oborto in colo dolore articulorum dolores remittuntur) dysenteria interdum oboritur, interdum etiam febris tertianae generis, quando tumor lumborum diurnus ad suppurationem peruenit. Ac febris quidem causa est, ex commissa inter naturam & humorem pugna, accensus calor, unde dolor quoque increfcit propter intemperiem ac distentionem ab humore ex fusione maiorem locum occupante. Febris autem illa grauiorum symptomatum experta est, quia longius à corde bilis & sanguis mouentur; tertianas verò exacerbationes habet, ut febres ferè omnes symptomaticae inflammationum interiorum, ut quae ab erysipelate, phlegmone, herpete,

herpete, diuturnioribus etiā tumoribus, mouetur in quibus tenuior pars primò putrescit. Dysenteria autem existit cum grumosi sanguinis excretionē coniuncta, quoties in suppuratione crassi humores extenuantur, atque in intestina transeunt, eaque abradunt, & exasperant. Tria enim in omni suppuratione interiore apparet: febris aucto feruore: attenuatio humoris crassi ex coctione: & excretio eiusdem à facultate excretrice, quam in affecto loco puris acrimonia perpetuò irritat. Confirmat iudiciū de suppuratione horroris vel rigoris frequens vicissitudo, & puris per anum excretio. Ex quo etiam intelligitur pus per sedem sine sensu doloris excretum non semper ab affecto mesenterio dimanare, quod à viro doctissimo scriptū legimus. Nam licet neque ab inflammatis intestinis, neque à ventriculo sine dolore vehemēti excerni queat, neque ex iccoris, aut lienis inflammatione sine vehemētissima febre & grauissimis symptomatis, non tamen solum mesenterium relinquatur, cum idem à lumbis prouenire posse ex Hippocrate manifestum sit.

XXXVII.

Τὰ ἐν ὀσφὺι ἀλγύματα, αἱμορροία.

Dolores in lumbis eruptionem sanguinis significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aιμορροία etiam si communiter de omni eruptione sanguinis dicatur, peculiariter tamen de ea, quæ sit per nares, ab Hippocrate usurpari solet. At inter signa hæmorrhagica non solet lumborum dolor annotari in legitimis operibus Hippocratis, sed dolor, grauitas, tensio earum partium, vnde nascitur vena magna, quæ sursum repit, & per quas transit, vt ad nares ramos tandem distribuatur, thoracem, ceruicem capitis. Cæterum extra febres multis quidem lumborum dolor mouetur vehemens, viris, hæmorrhoidibus: mulieribus, mensibus suppressis, quibus vel sponte naturæ, vel arte excitata sanguinis vacuatio remedio fuit. Cuidam in intolerabili cruciatu lumborum aperta hæmorrhoidis præsentis fuit remedio. Id melancholicis temperatura, & quibus consuetæ sunt hæmorrhoides, magis accidit, vt lumborum dolor hæmorrhagiam per venas sedis enunciet, quanquam & citra eam significationem lumborum dolor esse potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Rationi consentaneum est in his Aphorismum intelligi, qui absque febre & absque vlla alia manifesta causa (præsertim cum neque morbi acuti neque febris meminerit) dolores in lumbis patiuntur. Quoties enim sine his per multorum dierum spatium lumbi dolent, & oris ventriculi dolor accedit, copiam sanguinis in vena cava redundare, quæ lumbos opprimat, verisimile est. Vnde conicere licet vacationem futuram per hæmorrhoidas in viris, aut per menses in mulieribus, multoque id certius, si horum suppressio facta fuerit, aut æger huiusmodi vacationibus sit obnoxius, aut temperamentum appareat melancholicum. Tum enim hæc sententia conferet non solum ad affectus præsentis dignotionem, sed etiam ad euentus tum futuri, tum præteriti prænotionem, vt Galenus docet in Protrhetico. Nam ea distinctione adhibita, quod neque febris adsit, neque ex manifesta causa, vt decubitu, aut labore, aut calculo, vel arenulis dolor obortus sit, antea ægrum hæmorrhoidibus laborasse, nec ita multò post laboraturum artificiosa coniectura veritati proxima deprehendes, quas, nisi sponte ac liberè profluant, arte iuuare oporteat. Præsentis autem affectionis certa sunt & perspicua symptomata. Siquidem conspicuè declarant copiam in venoso genere redundantem ad partes inferas conuerti, ad quas ante ferri consueuerat, quæ circa lumbos remorata, dolores illos mouet. Ex ea autem serum tenue in ventriculum confluens, cardialgiam

26. infert, ubi ad os ipsius exactissimo sensu prædictum peruenit. Scribitur hæc senten-
 3-Præf. 37. tia in Procrhetico hoc modo, Lumbis dolentibus stomachi dolores accedentes si
 gna eruptionis sanguinis puto, notamque prægressam.

XXXVIII.

Αἰ ἐξ ὀσφύος ἀλγήμελος αἰμορροῖαι, λαύραι.

Ex lumborum dolore larga sanguinis effluxio.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Scripsit in Prognostico lumborum dolores, si sursum tendant, interficere, aut
 Suppurationem prædicere, nec meminit hæmorrhagiæ. Itaque verisimilius est
 eas vacuationes sanguinis intelligere, quæ per uterum sunt & hæmorrhoidas.

DESID. IACOTII COMMENT.

Merito sanè superiori sententiæ subiicit ex lumborum dolore, qualem expo-
 sumus, copiosam sanguinis profusionem significari. Nec enim in amplis
 venis copia sanguinis nimia distensione & vicinarum partium oppressione dolo-
 rem mouet, nisi maximè redundet. Consentaneum autem est vacuationem copię
 in valis contentæ respondere. Dolor autem hic venarum grauis esse debet, quo-
 niam corpus plenæ grauant. Ita enim per synochos ægri referunt graues se esse to-
 to corpore, potissimum dorso, licet venæ & arteriæ per se etiam exiliter sentiant,
 & interdum distenta continente membrana validè doleant, ut vteretæ. Vbi autem
 cacochymia magis premit, delata per vasa bilis horrorem inuehit exiguum qui-
 dem illum, sed tamè cum molestia quadam coniunctū, ut in annotationibus etiam
 non intermittentium febrium videre licet.

XXXIX.

Οὗτοι ἐξ ὀσφύος ἀλγήμελος, ἀναδρομὴ ἐς κεφαλὴν, καὶ χεῖρες παρὰ ὤμους, καὶ
 καρδιαλγία, καὶ ἡχώδεια, αἰμορροὶ καὶ λείβρωσις. καὶ κοιλία καὶ ῥήγνυσται
 τῆσι, καὶ γινώμει ταραχὴς ἐπιπολύ.

*Quibus ex lumborum doloribus recursus fit in caput, & ma-
 nus torpida sunt, doletque ventriculi os, & aures sonant, sanguis
 largiter erumpit, & soluta aluus diffluit, his turbulenta mens est
 magna ex parte.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aναδρομὴν appellat, quia materia, quæ dolorem in lumbis commouebat, re-
 lieta sede inferiore in caput translata est. Damnauit id in Prognostico, quia
 inde mors, aut si thoracem appetit, suppuratio. In Procrhetico ἵλασις ὀφθαλμῶν
 inde malam iudicauit peruersionem oculi, vnde notatur conuulsio. Et paulò post
 hunc ἀναδρομὴν εἰς καρδίαν πυρετῶδεις, φρικτῶδεις, αἰέμενσαι ὑδ᾽ αἰμάδια &c. mo-
 riuntur. Ac breuiter sursum translata è lumbis materia malo est, sed in mesente-
 rium, in ventriculum, in thoracem, in caput mota sua signa edit, quæ defecerit, &
 aliquando interficit, quod annotat alio loco Procrhetici, quum è diuturno lumbo-
 rum dolore hypochondrij & oris ventriculi vehemens dolor in caput transiens
 citò interficit conuulsione. Idque nisi robusta virtus vel hæmorrhagia se liberet, vel
 in parotidas materiam deponat, aut returbet in aluum. Ac manus torpidæ resolu-
 tionis initia sunt affecto principio neruorum: καρδιαλγία verò vel quia è lumbis
 aliquid in mesenterium & ventriculum diffluit, vel quia febre eliquate materiam
 serosa.

serosa pars eò resilit, vel denique quia è capite aut aliis partibus aliquid recipit, aut peculiari vitio. ἡχώδεια ostendunt materiam capite inclusam parte aliqua solui in flatus, vnde echo, de qua prius, αἰμορροϊκὴ non semper. Nam imbecilla virtute resolutio, conuulsio, mors: cum robusta non statim hæmorrhagia, sed vt est natura materię & impetus, interdum paroxides fiunt, aut alui profluunt, quanquam & capitis dolor & ἡχώ inter signa communia hæmorrhagię ab hoc authore statuantur. λαβρὸς cum impetu non necessariò, quia materia minus feruere potest, minus cedit, & naturę minor impetus. ἡ κοιλία κατὰ ῥῆγιν γινώται. non semper, sed aliquando eò conuersa materia. ἡ γινώματι παραχῶδες. Sic appellantur, qui non ita turbati sunt, vt iam delirent. Nam παραχῶδες initium quoddam & significatio delirii, vbi videlicet mens hebes, & velut conuoluta nubibus, quę aciem eius obscurent, idque vel commotis spiritibus, vt in vertigine, vel non adeo conuolutis.

DESID. IACOTII COMMENT.

A Partibus inferis & ignobilibus ad superas & nobiles humorum translationem fieri in febre, nisi vi naturę & agitationis criticę id incidat, pessimum esse tum signum, tum causam Hippocrates docet multis locis. Ac signum quidem maligni humoris, vehementis perturbationis in vena cava atque arteria, & naturę infirmę, quę morbo dominari non potest. Causam verò prauarum affectionum, quę partes nobiles inuadunt, thoracem, diaphragma, cerebrum, spinalis medullę exortum. Hanc autem translationem vocat hoc loco ἀναστροφὴν, quia à partibus, quę sunt infra diaphragma, incipiens sursum humores rapit, cuius certissimum signum est doloris in lumbis repentina & sine causa manifesta occultatio, cui noua in superioribus partibus symptomata succedunt. In Prognostico scribit morbo in thoracem conscendente vel hominem repente interiturum, vel si spes melior affulgeat, suppurationem prorsus perpeffurum esse: quod ex aliis signis distinguendum docet. Nam si non mala sunt, excitabitur suppuratio: si verò aliquod malum interuenit, mors minimè dubia esse potest. Aliquando censet naturam suis vsam viribus excretionē aliqua, aut abscessu sese exonerare posse. Vincitur enim natura à morbo per huiusmodi translationes dupliciter. Nam aliquando causa morbifica ita deiecit naturam, vt labefactet integritatem operum non solum manifesta, sed insigni lésione & oppressione, in qua natura variè afficitur, trahitque in opposita iudicia medicum, dum per momenta quędam vniuersas vires colligit, & facto agmine adoritur morbum. Ex eo enim dubius euentus proponitur medico, quia inter conandum propter virium vnionem vincere potest: & contrà, quę propter conatum robusta apparebat, in certamine concidens propria infirmitate succumbere. Nonnūquam verò natura ita vincitur, vt ab aduersa causa facultates prosternantur, in totumque functiones auferantur, quarum priuationem mortem appellamus. Manifestum autem est doloris lumborum nomine haudquaquam cum esse intelligendum, qui vel à flatu incluso, vel alia causa in lumbis firmata, vt phlegmone, vel à crasso & frigido humore prouenit, quodd huiusmodi causę erratico illo motu per corpus variè dimoueri nequeant. Eadem ratione scribit in Protrhetico, Ex lumborum recursione oculi peruersionem malam esse: & sexto Epidemiā, Lumbis dolentibus recursus ad latus, & extuberantias cum putredine & suppuratione: in Prognostico, è duobus alterum, vt dixi, inde significari docet, aut repente moriturum ægrotum: aut si cum ipso optimè agatur, futurum purulentum. Hic verò symptomata numerat, quę humorum ἀναστροφὴν in varias partes sequuntur, & modum ostendit, quo liberari queant ægri. Manus ergo torpent humore, qui transfertur, in cervicem, vnde neruos accipiunt, transeunte, & facultatis animalis comitum intercipientē. Copia autem feruente in venis renue quoddam serum in os ventriculi confluens, cardialgiā excitat. In ea verò, quę caput inuadit, humiditate spiritus flatuosus à calore præter naturam excitatus aurium tinnitum facit. Quibus omnibus liberari possunt, si natura in cerebro valens vel sanguinem è naribus copiosum profundat, vel materiam ad inferiora deuoluens profluuium alui moueat. Quodd autem vtr plurimum animo hi perturbentur, in causa est spirituum

3. Progn.

animalium agitatio à calore & humorum motu cum humoris ipsius fervore in substantia cerebri, ex qua plerūq; phrenitis aut convulsio insequitur signo lethali.

X L.

Αἱ ἐν ῥάτῃ ἀλγύματος ἀρρώστιας ἀρχαί, δύσκολοι.

Ex dorsi dolore initia morborum difficilia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

CUr difficilia, nisi quod materia frigidior sit, & contumacior, non video. Posteriori enim parte capitis serè materia frigidior acervatur, quæ effusa dorsi dolorem creat, atque hinc & febris, si putrescat, si tuberculum colligat. Potest & resolutio aliqua inde gigni. Quam vim autem habeat δύσκολοι, antè expositum satis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aρχὴ hoc loco haudquaquam significat primam illam vel portionem, vel momentum cuiusque rei, id est, principium motus, quem init mobile, quomodo medici morbi initium dicunt τῷ ἀσβελλῷ, & caloris initium calorem esse: sed τὸ ὄδει, πρὶν τὸ ἀρχεῖν ἢ ἔχειν, causam efficientem, quæ prior est, & capit, siue continet morbum ipsum. Principium ergo morbi ex dorsi dolore dicitur, quia localem habet in dorso generationem, & quia dorsi dolor ipsius causa est, nec aliunde in dorsum inuadit, quemadmodum qui ex rigore, aut destillatione è cerebro ortum habet propter propriam ipsius partis naturam. & cum cerebro communionem. Præterea observandum etiam illud est ῥάτῃ partem esse posteriorem, quæ uniuersum thoracem comprehendit. Nam ceruix capiti annectitur: hinc deinceps dorsum, cui æqualis est cum pectore longitudo. Quod subest reliquum, lumborum nomen complectitur, quorum pars vitima sacro latóque ossè finitur. Dorsi ergo proprii & peculiare morbi sunt, tubercula magna, dura, ac diuturna, quæ circa vertebrae oriuntur, & cum in tumorem sublata sunt, ligamenta ad se trahunt, ligamenta verò ipsas vertebrae, unde luxationis vertebrarum & distorsionis spinæ tres differentia numerantur ab Hippocrate, κύφωσις, λόρδωσις, & σκολίωσις, in posteriorem partem, anteriorem, & in latus, quæ gibberositatis tres species constituunt. Accidunt quoque & huic parti dolores ab ictu, aut casu, aut refrigeratione, inflammationes spinæ & membranarum eius, σπῆσις, quam quassationem, & totius spinæ concussionem appellant, quia uniuersa ipsius structura dimouetur loco cum diuulsionis & contusionis periculo, sed absque villo vertebrarum excessu. Præterea obstructions tum attenuatoris ob conuenientia à compressione meatuum latera, tum coarctatoris ob aliunde impleta, quibus facultatis comitatus ad partes inferiores intercipitur. Nam cum nervi omnes, qui ex medulla dorsi oriuntur, introrsum tendant, ab obstructione impleti, vel contusi, vel dimotione vertebrarum in anteriorem partem compressi, omnes spinæ adiacentes partes simul afficiunt, ut crurum & manuum resolutio, aut totius corporis stupor inde sequatur. Superior quoque vesicæ extremitas compressionem inde perpeffa, & vicina partes ex consensu inflammatione obsessæ impedimento sunt, quominus urina & excrementa alui reddantur. Nam urinae & deiectionis suppressio & naturalem facultatem, quæ excernit, referenda est. Stupor verò ac torpor earum partium insignem in nervis lationem testantur, & circa intestina atque vesicam inflammationem, quæ mortis periculum minatur. Sphincter enim tum in contagium mali cum nervis adductus, tum ex compressione census excrementa effluere non permittit. Hos igitur morbos omnes potissimū ex dorso difficiles esse scribit hoc Aphorismus: idque duabus de causis. Vna propter sanationis difficultatem. In lumbis enim propter magnæ venæ & arteriæ capacitatem transfluxio humoris facilis est, ut ante docuimus, & varicibus in inguine, aut poplite, vel dysenteria morbus finitur, aut remittitur,

tametsi

3. de art. 48.
6. Aphor. 46.
4. de loc. affe.

tametsi inde etiam morbi per consensum interdum accedant, qui pristina mala non tollunt. Ac in dorso nulla vena est satis ampla, quæ humores crassiores excipere, exceptos excernere valeat, quia vna sola ex utraque parte ad costas octo fertur, duæ aliæ ad reliquas, quæ propter paruitatem & angustiam crudis tuberculis, ut ille, remedium nullum afferre possunt. Altera causa est cum principibus partibus maximus consensus. Nam grauiora semper ea sunt, in quibus maior vis contagij, & mali communicatio facilior. Etenim quæ cum principibus partibus non consentiunt, per seipsas solvuntur sine aliorum incommodo. Dorsum autem non solum cum partibus inferioribus, quibus nervos distribuit, sed & cum thorace, & cum cerebro communicat tum propter vicinitatem, tum propter naturæ communionem. Ob idque ex eo materiæ translatio incipiens cerebrum sæpius grauissimè lædit, thoracem verò empyemate afficit aut vertebrarum dimotione, vel distortionem in anteriorem partem acuit, unde ægri (ait Hippocrates) difficulter spirant, & stridulam faucium asperitatem patiuntur, eò quod ventriculi, qui spiritum & excipiunt, & reddunt, minores euadant. Sæpius etiam intus innascuntur tubercula circa pulmonem cum grauib. symptomatibus. Idem iudicium de vulneribus harum partium. Nam discissa spinæ medulla subditæ partes resolvuntur, earumque motus ac sensus intercidunt, ut etiam modò stercus, modò vrina, modò semen præter voluntatem exeat. Cæterum non modò ad præmotionem, sed & ad dignotionem affectuum tum dorsalis, tum multarum aliarum partium nervorum dissectio necessaria est, ut intelligatur, qui nervi à qua vertebra prodeant, & qualis inde noxa sequatur.

X L I.

Εἰ ὁσφύος ἀλγὴν μακρὴν συνῶνται, καὶ ὑποφορῇ πλεονί, ἀπ' ἐλλεβορίου ἐμίσαι ἀφροδισιασυχρὰ, ὠφελεῖ.

In dolore lumborum vehemente, & alui subductione multa, ab elleboro vomere multa spumantia iuuat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non aliud docet, quàm quod antea dixit, aliquando à dolore renum aluos erumpere. Nam quod καὶ λίαν κατακτρεῖν γινύται, hic ὑποφορῇ πλεονί scribit. Ac constat aluo nimium fluente reuulsorio auxilio vomitionem esse, quam elleboro moueri vult, albo quidem, à quo si multa spumantia euomuntur, iuuat. Sic enim vacuata materia & represso naturæ impetu æger iuuatur. Constat autem Hippocratem & æquales eius plurimum fuisse vsos elleboro, ut huius pharmaci sæpius, aliorum rarius in suis libris meminerit, eiusque laudes ex professo in epistola, quam ad Democritum scriptam reliquit, exposuit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Pertinacem lumborum dolorem non nisi à graui aliqua occasione ortum habere constat, ut à calculo vel abscessu in renibus, aut à tuberculo in membranis spinæ, aut ab inflammatione, aut vertebrarum distortionem. Malum autem quod grauius, eò & celerius & facilius communicatur ortis & coniunctis, nimirum partibus inferioribus, ut vesicæ aut inguini, & interioribus, ut intestinis ac mesocolo. Nam per consensum (ait Galenus) primò & maximè afficiuntur cognata ac propinqua, quia maximè communicant. Eadem vicinitatis ratione dictum est ante, in diuturno & pertinaci lumborum dolore à tuberculo dysentericos fluxus & varices prodesse, quando ex translatione humorum, qui tubercula pariunt, gignuntur. Contra verò morbi, qui per consensum & alterius mali communicationem orti sunt, nec primigenium tollunt, priore solent esse grauiore. Ob eamque causam monet hoc loco Hippocrates in profluvio alui, quod pro remissione doloris lumborum, quam afferre debuit, malum auget aliorum symptomatum accessione, & frequen-

tia de

6. Epid. sect. 1.

7. Aphor. 62
2. sect. 17

tia defurgendi atque modica excrementorum effusione ægri vires prostermit, vomitionem esse prouocandam exhibito veratro, non purgandi causa tantum, sed multò magis retrahendi atque auertendi, quia profluuium illud antiquum, symptomaticum, & periculosum est. Licet enim veteres medici trium vacuationum occasiones ita definiant, ut recenti fluxioni, quia vehemens est, reuulsio conueniant, diuturnæ, quia languidior, deriuatio satisfaciât; cessanti iam & finitæ vacuatio ex parte, frequentiam tamen, non perpetuum aliquid & fixum significasse ex eo intelligi potest, quod antiquas etiam fluxiones, quæ rebelles sunt, & in habitum versæ, retractione ad remota sanandas præcipiant. Ita Hippocrates scribit diuturnum ventris profluuium vomitu sanari, & antiquas oculorum defluxiones occipitis sectione. In omni enim fluxione non solum, quæ superflua sunt, vacuare, verum etiam ea ipsa in contrarias partes ab affectis locis auertere maximè prodest. Suo autem more veratrum ad vomendum præscribens Hippocrates, album semper intelligit, cuius ea vis est, ut vomitus egregiè cieat, ac prius ex toto corpore in superiorem ventrem humores alliciat, quàm in intestinorum anfractus deferatur, auctore Galeno. Eo autem utitur & in sanis, & in febrientibus, modò ne febris admodum acuta sit, ac vehemens. Tum enim tenuissimum imperat victum, ut neque cibum, neque sorbitiones concedat, sola portione contentus ex hydromellite partibus nervosis affectis, aut oxymellite in acutis. Iuuenes quoque doloribus renum affectos elleborismo purgat, siquidem longus admodum fuerit affectus, atque, ut Græci dicunt, *μολύβδας διομβρος*, concussione, quæ per ventrem fiat, indigens. Nobis autem veratri vtriusque albi usus suspectus verè est etiam in sanis, quia sæpius strangulationis periculum accersit, præsertim in corpore duro, multisque crassis & lentis humoribus referto. Partes enim, per quas vomitiones fiunt, propter duritatem contrahuntur in distensione, atque vellicatione, unde ægri aut in conuulsionem incidunt, aut vasis alicuius rupturam patiuntur. Humoribus autem crassities periculum suffocationis affert, dum vehementius agitata in flatus vertitur, & meatus obturat. Ob idque ante veratri, aut similis alicuius medicamenti sumptionem præparandum esse corpus iubet Hippocrates, & partes solidas emolliendas, ut ductiles fiant, & aptæ reddantur tum ad distensiones & vellicationes, quas inter vomendum patiuntur, tum ad humorum penetrationem, qui etiam attenuari debent ad purgationis securitatem. Alioqui elleborismo uti, antequam corpus victu præparatum sit, valde periculosum, quod in multis obscurum sit, quanta qualisque humorum colluies in corpore redundet. Adde quod pauci sunt admodum eo robore, ut vomitionem violentam ferre, eiusque accidentibus resistere queant. Hippocratis autem temporibus tutiorè fuisse veratri usum ex eo conicit Galenus, quod victu vterentur haudquaquam molli & voluptuoso, sed multis laboribus occupato, cibisque paucissimis, ut crassitudo humorum acervari minimè posset, quam otium & satietas efficiunt. Vniuersam enim conseruandæ sanitatis & roboris naturalis retinendi rationem hac sententia complexi sunt, *ἀσκησις ὑγιής, ἀκορίη τροφή, ἀσκήσις πόσις*, id est, neque impleri ad satietatem, neque segniter exerceri. Ex qua victus ratione multò vegetiores facti casibus omnibus ex veratro & vomitu obsistere potuerunt. Addunt recentiores medici multò magis oportere nostram ætatem, quàm illam Hippocratis, vomitoriis, tanquam suspectis abstinere, ob varias, nec contemnendas causas, quarum nonnullas Mesues recenset. Prima est, humores innata gravitate descendere ad intestina facilius, quàm ad ventriculum conscendere. Altera, multò plures latiorésque meseraicas venas à porta ad intestina, quàm ad ventriculum deferri, atque intestina à natura ad excrementorum susceptionem præparata esse, quia cum membra sint ventriculo ignobiliora, incolumius eò deferantur noxia. Tertia, quod breuior via sit à corporis mole per meseraica vasa ad intestina, quàm ad ventriculum: tractus verò humor cum medicamenti vi extrà pelli non possit, sed recipientis membri, tantò maiore facilitate ab intestinis excernatur, quàm à ventriculo, quantò maiore commoditate intestina in excernendo præstant ob duplicem, qua pollent excretoria vtrique membrana. Postrema ratio vel validissima est, quod etiam Hippocrate ipso teste, robustiorem naturam requirit vomitio de-
icctione

iectione. Scribit enim purgandos esse robustos quidem supra, debiles verò infra. Sed & Galenus cautior in vomitoriis fuit, & meticulosior, quia, ut dixi, vomituum afflictiones metuit, quare consulit commutari in medicamenta deorsum purgantia. Nobis ergo multò quàm Hippocratis & Galeni tēpore, infirmioribus merito reuocanda sunt vehemensissima illa vomitoria ab elleboro, & similibus, nec nūi cautiſimè aggredienda, de quibus fufius agemus in Methodo curandi.

X L I I.

Πάχυν διασπορὴ καὶ δύσπνοια, ἑμῶδες πύξις λέγεται.

Peruersionem spinae & spirandi difficultatem sanguinis fluxus soluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non omnē spinæ peruersionem difficultatēque spiritus fluxus sanguinis è naribus soluit. Nam si vel casu, vel ictu, vel paulatim spina peruertitur, nihil omnino conferet sanguinis fluxus, si difficilis est spiritus à virium imbecillitate, à cruda pituita spiritales vias occupante, nec sic quidem sanguis effluens conferet. At si ab inflammatione contractis neruis & tendinibus spina intro distorquetur, vel in obliquum, & inde spiratio difficilis, hæmorrhagia commota à natura criticè inflammationem & inde peruersionem difficilēque spiritum iuuare potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Spinæ διασπορὴ distortio multis modis fieri potest. Vno *ἡ σπῆν*, quando vertebrarum iuncturæ ita concutuntur, ut vertebrae ipsæ in sua sede maneant, in contusionis tamen ac diuulsionis incidunt periculum, quod multò deterius est, quàm si absque concussione distortionem fierent. Altero cum luxatione in anteriorem partem, aut posteriorem, aut latus à tuberculis duris, aut à causa externa, ut ictu vel casu, qui affectus difficillimè solvuntur, nisi naturæ beneficio humor in intestina, aut inguina, aut hæmorrhoidas transferatur, ut docuimus antea. Arque id tamen commodè fiat, vertebrae tamen loco motæ reponi vix vnquam possunt propter multiplices in singulis processus & cavitates. Tertius modus est ab inflammatione, præsertim musculorum circa œsophagum, qui præ tumore tenſi, ac contracti vertebra in intro trahunt, ex quo fit quarta Anginæ species, cuius causas & generationis modum ante exposuimus. Nonnunquam etiam per morbos quosdam ex decubitu frequenti in aliquam partem spina peruertitur, tum quia in locum declinorem humores magis confluunt, tum quia pars illa, in quam cubat æger, comprimitur, tamen si prima præcipuèque causa fluxionum omnium censenda sit membri imbecillitas. Harum itaque omnium affectionum non est idem solutionis modus. Nam lumbis affectis deorsum magis, dorso ac ceruicē sursum feruntur humores. Quocirca meminisse videtur difficultatis spirandi, quia hæc potissimū sequitur superiorum partium distortionem ab inflammatione, de qua hic locus intelligendus est. Ipsa enim ex partium compressione spiritalium membrorum ductus facit angustiores, & hæmorrhagia potius, quàm hæmorrhoidibus aut dysenteria soluitur. Quod medici insequuti, partes, quæ sunt supra iecur, sanguinis missionem ex cubito exigere docent; quæ verò infra iecur, ex cruribus & venis in poplite aut malleolo: quod Galenus in affectibus renum obseruat: quanquam præcautionis gratia vertigini & epilepsie obnoxios ex cruribus, podagræ verò ex cubito vacuat, ut assueta natura distantissimæ parti mandare, desuescat à priore, prauæque consuetudine, & consuetudo consuetudine, sicut clauus clauo pellatur. Inanita enim pars ob inanitionem à toto trahit magis, & ad partem secari assuetā exonerat se corpus, ubi simili plenitudine grauatur, exēplo Aethiopum, quod Auerrous scribit, ubi sanguine redundat, frontis pruritu infestari, quia sæpius frontem scarificare solent.

Εν ὁσφοῖ ἐπιδιώσῃ καρδιαλγίᾳ προσελθόντα, σημεῖα αἱμορροαδῶν, ἢ καὶ προγεγεννημένα.

In lumborum doloribus oris ventriculi dolores accedentes signa sunt fluxionis sanguinis, etiamsi antecefferint.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN non febrientibus copia sanguinis oppressis, temperatura melancholicis, opportunis fluori sanguinis per hæmorrhoidas hic sermo locum habet. Itaque collecta copia fetosam partem natura reicit in ventriculum, unde καρδιαλγία. Magna autem pars crassioris sanguinis ex hæmorrhoidum consuetudine ad lumbos descendit, illicque restitat occlusa via, nec, ut ante, aperta per venas sedis. Vbi ergo diu perseverat dolor, & copia accrescit, natura corrumpitur quidem aliquando, aut malignam qualitatem contrahit, unde varia morborum genera. Nonnunquam sursum in caput rapitur, unde mania & melancholia. Ac robusta natura nonnunquam vias quasdam aperit, quæ excludat, hæmorrhoidas venas narium, unde αἱμορροαδῶν προσέθοντα igitur σημεῖα, quia futuram hæmorrhagiam significant; προγεγεννημένα, quia suppressas solitas hæmorrhoidas significant. Quod hic προσελθόντα σημεῖα, in Prothetico προσίοντα: quod προγεγεννημένα, in Prothetico, προγεγεννημένον σημεῖον, ubi σ delendum videtur, vel hic potius addendum, ut sit sensus signum esse succedens suppressis hæmorrhoidibus, ubi lumbi dolent.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dolorem lumborum intelligit, qui per multorum dierum spatium perseverat absque febre & manifesta causa, ex quo hæmorrhoidum significatio fit præsertim in melancholicis, & citrino quodam colore ad viriditatem inclinante affectis, aut mensium in mulieribus. Nam copix in magna vena & arteria acervatur per suppressionem consuetæ vacationis pars crassior deorsum, quod deferri consuevit, affluens dolorem lumborum concitat: tenuis verò & fetosa in ventrem redundans cardialgiam parit. Addidit autem καὶ προγεγεννημένα, quod inde non solum futuras hæmorrhoidas prælagire liceat, sed & antegressas, & nunc suppressas. Qui locus antea explicatus est, & à Galeno sectione tertia prioris Prothetici commentario ad Aphorismum trigessimumseptimum. 38.

XLIII.

Τὰ ἐξ ὁσφύος ἐς θάχην, ἔκ κεφαλῇ ἀναδιδόντα, παραλύοντα παραπληκτικὸν ῥόπον, σπασμωδία, παρακρυσία. Ἄρα καὶ λύνται τὰ τοιαῦτα σπασμοί; ἢ τῶν τοιούτων κοιλία νοσέει διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντων.

Qui ex lumbis dolor in cervicem & caput redundat, ex quo resoluitur ager more particularis resolutionis, conuellit, aberrat mente. An num hæc solvuntur conuulsionibus, aut agrorum alui laborant, dum per ea symptomata aguntur?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prothetico hæc sententia scribitur, nisi quod finis hoc modo, ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσέουσι, καὶ δὲ τῶν αὐτῶν ἰόντες. Quam lectionem sua experientia confirmat Galenus. Itaque recursus à lumbis ad caput & cervicem resolutionem afferre posse certum est, quæ partem aliquam occupet. Sic enim intelligas, quod dicit, παραλύοντα παραπληκτικὸν ῥόπον. Paraplegia enim partis alicuius resolutio est.

est. Sed aliquando impasta effarctaque nervis materia convulsionem adferre potest, & commovere mentem, ac rursus redire paraplegiam. Exempli gratia, torporem hebetudinemque sensus & motus in manibus, ex quo rursus convulsio, quæ aliquando vehementi concussione materiam discutere potest, unde alia solvantur. Quomodo enim febris leuior convulsionem solvere non potest, maior autem tum rigore, tum calore id efficit: ita prior convulsio resolutionem & alia solvere non potuit, quia leuior. Vbi verò vehementior, vel frequentior id præstat. Quod sequitur, siquidem de aluo laborante ab humoribus, qui illac transsuant, excretionis solutio est. Si *ποικίλως* de eiusmodi casibus, qui deinceps sese consequantur, intelligere oportet, quod in vno se vidisse Galenus scribit.

DESID. IACOTTII COMMENT.

DE humorum infestantium diffusionem & symptomaticam translationem à lumbis in partes superiores dictum est sæpius. Ea cognoscitur, dum adhuc sit, per doloris cessationem præter rationem & sine manifesta causa, repente apparentem, id est, sine excretionem, abscessu, aut artificio medici, quod humores, qui in parte dolente inerant, aliò ferantur. In quam autem partem abeant, & quid inde sequuturum sit, prælagire non licet prius quàm peculiaris parti recipienti symptomata superuenerint, quoniam non solum in caput, verùm quoque & in quamlibet aliam partem, ut hepar, mesenterium, diaphragma, thoracem ferri possunt, unde ægri variorum symptomatum sibi mutuò succedentium vicissitudine propter humores, qui locum mutant, afficiuntur. Hoc autem loco in collum & caput transferri significauit. Perinde enim est ac si diceret, doloribus lumborum repente occultatis dolorem superuenientem in capite & ceruice manifestum esse signum, in eas partes *μετάσσειν* fieri. Nondum tamen ex eo prædici posse, quid illa factura sit, antequam signum aliquod appareat vel cataphoræ, vel delirii, vel convulsionis, vel paralyseos. Hæc enim omnia fieri possunt. Sed & natura robustior inuenta hæmorrhagiam moliri, vel parotidas excitare, vel iterum ad partes inferiores turgentem materiam deuoluere interdum solet. Nonnunquam etiam ex his ad superiores partes quasi cæstro quodam percita humorum copia reuertitur, ac dolores in collo, clauicula, humeris, pectore transeundo mouet, ut in ægris ita affectis varia symptomatum sese mutuò excipientium permutatio cuius sit manifesta. Ponamus ergo in ea humorum agitatione ac distributione partes quasdam, verbi gratia, manum totam ægrè moueri, nec exactè sentire, impedito spirituum animalium comœatu in ceruice, qua parte nervi feruntur in manus, ita ut paraplegico modo resoluta videatur, quanquam non sit exacta paraplegia. Mox superuenire convulsionem ac delirium haudquaquam absurdum erit, quia humoris à nervis & musculis ad nervorum principium facilis est translatio. Vbi ergo ad inchoatam illam & leuem paralysem convulsio accesserit, ipsam soluet, quoniam paraplegiæ (quæ est vnius partis talis affectio, qualis paraplexia totius) maximè contraria est secundum motum convulsio. Cum enim partes affectas motu priuet paraplegia, easdem convulsio ad motionem agit naturali vehementiorem, ita ut violenter concutiantur. Ob eam ergo causam paraplegiam sanare videbitur, obstructionem, vel humorum crassorum, aut glutinosorum infarctam in nervis copiam discutens. Hac ratione Galenus testatur se paraplegiam semel vidisse, quæ in crebra illa symptomatum vicissitudine per convulsivos motus soluebatur: & Hippocrates in Protrhetico idem docet, cum scribit ægros per eadem profectos variè ægrotare. Hic verò addit *ἢ τῶν ποικίλων νοσίων, ἢ τῶν αὐτῶν ἰόντων*, talium aluos ægrotare, dum per ea symptomata aguntur, quod humores interdum per aluum tandem excernantur criticè, vel symptomaticè; vel quod aluos ipsorum malè affici necesse sit. Verùm, ut initio admonui, quandiu humor morbosus ita irrequietus est, ac dissolutus, tutò nihil prædici potest. Nam ex commigratione ad locum nobiliorem levis morbus ingrauescit: ex transitu ad ignobilem sanatur gravissimus. Et quoniam eiusmodi

3. Protrh. 26.

turgentiz, motusque humorum acutis morbis familiares sunt, in illis certus euentus non est, nec proinde predictio; quod oraculo illo docet Hippocrates, Acutorum morborum non omnino certas esse predictiones aut salutis, aut mortis. Quanquam sunt & aliz cause, quæ medicis etiam docti ac prudentis præfagia interturbant, & inconstantia faciunt, quales sunt, externæ & fortuitæ. Non enim predictio futurorum diuinatio est, qualem profitentur vates fatidici: sed præsentis constitutionis cognitio, cuius effectum in posterum prædicimus. Quæ autem extrinsecus originem ducunt, nullam habent in corpore suæ generationis causam, nec igitur predictionis. Præterea ut humor firmus sit, nec turgat, exitus non semper prædicendus. Nam licet modò quiescat, in posterum moueri potest, & aliquando nondum ita cum natura confluit, ut indicia victoriæ medicus explorata habere queat. Quo tempore suspendendum est iudicium, & ut iurisperiti solent, formula illa vtendum, nondum liquet. His accedunt, quæ Auerrois doctissimè scribit ex Hippocrate: naturam, quæ format corpus, eam ipsam esse, quæ sanat. Sicut ergo in formando nonnunquam errans monstra producit, ita & in morborum sanatione. Monstra autem superant vniuersam præfagiendi artem. Contrà verò multi deficiente vna ex facultatibus insperatò intereunt, quomodo Rasis scribit periisse sibi curanti, & nihil minus speranti, ægrotum nullo antecedente lethali signorum: tantum animaduertisse pridè ante diem obitus, decumbenti leuatum brachium instar inanimis decidisse, collapsa facultate animali, licet dux reliquæ nondum magnopere concidissent, propter quam etiam causam prudenter admonet Hippocrates medicos, nihil superuenientium negligere. Obseruato ergo humorum motu, vbi certus iam & constans manifesta ac perseverantia signa vincentis aut victæ naturæ exhibuerit, exitum certò præfagiemus, non secus, quàm luctæ periti post aliquot conflictus agnoscunt, vter ex luctatoribus victurus sit. In cæteris, id est, in erratico humorum motu, aut incerta ante pugnam quiete sub periculi nomine predictio tegenda est, vel paululum expectandum. In quo tantum situm esse putat Galenus, ut idcirco credat se in prædicendo nunquam deceptum, quòd semper sine festinatione diligentiam, & sine tarditate grauitatem adhibuerit, quanquam rutò prædiceret, quæ singulis diebus futura essent, vbi constitisset de morbi specie, parte affecta, humorum motu, trium facultatum robore, & dierum numero.

31. Con.

6. Epid. sect.
2. 25.

XL V.

Ἐξ ὀσφύος διάδρομῆς πόνος, ὀφθαλμοὶ ἄλλοις, κακόν.

Ex doloris lumborum recursu peruersio oculi malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc eadem in Protrhetico omiſſa voce πόνος, quæ videtur collegiſſe, ut ſæpe ſolet, à particulari exemplo vxoris Oeceti, qui in abortu & febre ardente obiit ſeptimo. Huic initio lumborum dolor, quarto die, inquit, Ἀγρίῳ ἵλαεν, dextro oculo diſtorta eſt. Cæterum neque conſtat an malè purgata muliere ab abortiuo puerperio, an antè collecto vitio aliquid recurret à lumbis in caput. Sed ſiue id acciderit, ſiue non acciderit, oculi peruerſio omnino mala eſt. Eſt autem ἵλασις, ἀμφοτέρῃ, & ἱλαίνην, ἀμφοτέρῃ τὰς ὀφθαλμοὺς, ut & oculorum nomine palpebræ includantur. Eſt autem conuulſionis manifeſtum indicium.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eodem modo, quo ſuperiore Aphoriſmo, ἀπὸ δόξης doloris lumborum oſtendit humoris tenuis & acris μεταſτασιν in cerebrum, cuius ſymptoma eſt oculi ἀμφοτέρῃ à conuulſione mufculorum, qui oculos mouent. Nam partes, quarum,

motus

Camin. Protr. 35.

motus laeditur, sine peculiari vicio instrumenti, siquidem à cerebro nervos acci-
pant, illius affectum ostendunt: sin à spinali medulla, locus spinæ affectus signa sunt,
modò illæz maneat partium superiorum actiones. Oculorum ergo perversio
cerebrum affici indicat, quia motus ipsorum depravatur sine offensione primi ge-
nia in partibus oculum constituentibus. Non idem iudicium de colore, tumore,
fulgore, & similibus, quia aliunde causas habent, & virtutis in toto corpore ro-
bur, aut debilitatem declarant, ut alibi explicatum est. Galenus autem in Epi-
demus sententiam hanc, tanquam minus artificiosam notat, quòd oculorum
perversio in vniuersum mala sit, siue ex lumborum recurso, siue quouis alio mo-
do facta fuerit. Præterea affectatam loquutionem reprehendit, atque ab Hippo-
cratis dictione alienam esse scribit, quia in Prognostico non dixit, ex lumborum
recurso, sed rectius, Si dolor cum febre lumbos & infernas partes diuexarit, eas
que postea deferens, transversum septum occupet, valde perniciosum esse. Reu-
ta tamen signum de perversione oculi adiunctum est, ut manifestius intelligamus
humorum in lumbis redundantium raptum in caput. Quemadmodum enim in
his, qui animi deliquio laborant, aut virtutem aliter exolutam habent, nemo
manum, vel crur, vel aliam faciei partem omisis oculis contemplatus de vir-
tutis robore, vel infirmitate tam certò quicquam inuenire potest, quàm si ocu-
los diligenter obseruet: ita in hac humorum translatione cerebri oppressio, non
ex alio signo facilius, aut citius, quàm ex oculorum læso motu deprehendetur,
quoniam oculi cerebri iniurias primi ferè omnium per sentiscunt, ac præ se ferunt,
propter vicinitatem & communionem, quam cum ipso habent.

3. Epid. lib. 2.

3. Prog. 1.

XLVI.

Πόνος ἐς στήθος ἰσχυρότερος τοῦ θρόνου, καὶ ἐπὶ πυρετῷ. οὗτοι δὲ ξίως
ἀπόλλυνται.

*Dolor in pectus firmatus cum torpore malus in febre. Atque
ij acutè moriuntur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prothetico hoc modo, ὁ πόνος ἐς τὸ στήθος ἰσχυρότερος τοῦ θρόνου καὶ ἐπὶ
πυρετῷ, ὁ πόνος ἐς τὸ στήθος ἰσχυρότερος τοῦ θρόνου καὶ ἐπὶ πυρετῷ, Volor firmatus in pectus
cum torpore malus, superfebrientes hi cum ardore acutè moriuntur. Sympto-
mata sunt diuersi generis cerebri affecti & thoracis. Nam dolor ἰσχυρότερος, id est,
ut interpretatur Galenus, σφιχτός δυσλύτος, qui ita confirmatus est, ut ægrè
dissolui possit, inflammationem in concursione significat. Torpor autem cere-
bri vel humiditatem, vel refrigerationem, vel vtrumque, vnde hebetior ratio &
sensus, difficiliórque motus corporis. καυσικὸι autem καυσικὸι, qui videlicet fe-
bre ardeant. Galenus ἰξίως vocat καυσικὸι connectit, quanquam & verbo ἐπὶ θρό-
νου, ut videtur hoc loco, adiungi posset, ut ἰξίως vel celeriter morituros, vel
crudeliter præ vehementia morbi significet. Atque posito eo dolore in thorace,
torpore & febre, ut grauiter periclitetur æger, mori tamen necesse non est.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

IN Prothetico legitur σὺν θρόνῳ, cum torpore. Præterea pro ἐπὶ πυρετῷ
scribitur ὑπὲρ πυρετῷ, quasi dicat, Superfebrientes hi si acutè ardent, mo-
riuntur. Vbi Galenus notat symptomata duarum affectionum. Nam dolor pecto-
ris ἰσχυρότερος, id est, σφιχτός δυσλύτος, firmatus, & qui ægrè dissolui queat,
thoracis indicat phlegmonem, modò, ut alibi explicat, continuus sit, & cum
æstu. Firmos enim & stables humores in vna parte species vna symptomatis tum
naturæ partis, tum humoris qualitati peculiaris subsequitur: fluxos verò & huc at-

1. Proth. 36.

que illuc errantes multorum dissimilium varia permutatio, ut paulò ante ostensum est. *καρπός* verò, hoc est, torpor cerebri affectus est ab humiditate, vel frigore, vel utroque. Quidam mouendi corporis difficultatem interpretantur. His ita constitutis verisimile non est in febre acuta, morbo videlicet calido ac sicco, & phlegmone in thorace iam confirmata pituitosum humorem in cerebrum peruenisse, qui torporem illum induxerit, multò minus si statim per initia morbi, ut fieri solet, valida fuerit febris cum vitione linguæ, vigiliis, excrementis biliosis, quæ calidam in toto corpore affectionem denunciant. Et si autem in eiusmodi affectu copia aliqua pituitæ in capite solo contineri queat, quæ ab initio torporis cuiusdam occasionem afferat, quia tamen huius rei signum nullum posuit, quin potius ex dolore firmo iam & remediis non cedente contrarium coniciendum significauit, relinquitur vel vehemens frigus, vel infirmitatem virtutis esse in causa. Vtrumvis fuerit, maximè perniciosum esse constat. Frigus enim vehemens, quod calido & sicco morbo superuenit, prorsus lethale est: lethale quoque & quod propter inflammationis magnitudinem instar cucurbitulæ calorem & sanguinem ad se trahentis oboritur, præsertim in cerebro. Iure igitur subiicit hos celeriter interire concidentibus omnibus facultatibus. Quod si ab initio morbi duo illa symptomata simul apparere inceperint, duplex quidem affectus significatur, vnus in cerebro, alter in thorace: minus tamen perniciosè habet æger, nec ita artificiosè scripta esset sententia.

X L V I I.

Ἐξ ὀσφύος ἀλγύντος ἀναδραμαί ἐς καρδίαν πυρετώδης, φρενώδης, διτ-
μήνης λεπτὰ ὑδατώδης, παρσιχηρής, ἀφανής, ἐμὲν τῆς μέλαινας, τελευτῶν.

*Ex lumborum doloris recursione in os ventriculi febriculosi, in-
horrescentes, euomentes tenuia, aquosa, mente aberrantes, muti,
ubi nigra euomuerint, moriuntur.*

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Hæc eadem sententia in Prothetico collectis varij generis symptomatibus, ubi quæ ægri sunt, morbo, ut solet, multa attribuit, febres, horrores, vomitiones. Et quæ cerebri sunt vitia, oris ventriculi, reliquæ corporis symptomatibus permixta. Ac qua ratione fiat lumborum dolor & oris ventriculi, prius dictum est. Ille copia illic congesta: serosa verò parte à febre eliquata, & in os ventriculi transmissa, aut tenuiore parte è lumbis in mesenterium & ventriculum recurrens, *καρδίας ἀλγύντος*. *πυρετώδης* autem & *φρενώδης* parùm constantem naturam febris declarant. Id quod vel varia materia, vel inæqualiter putrescens efficit. *πλεον* addit in Prothetico. Itaque copiosa, tenuis, & aquosa vomitio magnam vim cruditatis ostendit, unde inæqualis horror & febris. *καρδιώδης* verò, quomodo *καρδιώδης*, *καρδιώδης*, & *καρδιώδης* dicitur de eo delitio, quod mouetur vehementia accessione, iam in commune vitium tracto cerebro. Eiusdem partis vitium esse videtur hoc loco *ἀφανής*, de qua multa ante. Niger autem vomitus, ut omnis nigra excretio, crudo morbo lethalis est. Contingit enim aliquando id ferè naturæ motu declinante morbo, quod est salutare.

DESID. IACOTII COMMENT.

Sæpe contingit, ut ex antecedente morbo, aut latente obstructione, vel putredine, vel visceris interioris corruptela prauus humor & sanguis corruptus in præcordiis exaggeretur, quam natura valens & robusta, quandiu potest, sustinet, aut in pancreas & in mesenterium totius corporis veluti sentinam deponit: ubi tractu temporis putrescens tandem febrem leuem initio excitat sine statis periodis, quæ medicos plerūque fallit, quorū opinione celerius de medio tollitur æger,

ut mortem, quam periculum citius deprehendant. Nam oborto leui dolore lumborum aut ventris, cum horrore inconstante modo venter subito intumescit, modo nigra vomitione redduntur, aut per aluum subeunt cum omnium symptomatum, quorum hic meminit, syndrome, & repentina ferè morte, quod nos sæpius obseruauimus. Interdum quoque in febre humor deleterius, & veneno similis generatur per corruptionem propriæ substantiæ, aut malignus per adustionem bilis, vel sanguinis, cuius excretionem natura non aggreditur, donec copia, aut malignitate aucta grauius sæuientem huc atque illuc exturbare cogatur, vnde subito lethalia signa eduntur etiam his, qui sani ante putabantur. Id Galenus docet in Prothetico, exemplo sumpto à canis rabidi morsu, cuius venenum, vbi diu latuit, repente se profert, & in historiam phrenitici tertio Epidemiæ, quem cum inculpate haberet, primo statim die phrenitis inuasit cum febre horrida, ætuginosorum multorum, & tenuium vomitu, sudoribus, aphonia, & similibus. Non enim, ut subita est horum symptomatum generatio, ita & generatio ipsorum causa. Siue ergo hoc modo fiant ex lumborum dolore recursiones ad os ventriculi & superiora: siue per translationem materiæ symptomaticam, quæ & substantiæ tenuitate atque calore faciliè sursum rapitur, & acrimonia naturam vehementius irritat ad excretionem, siue per affluxum feri in os ventriculi ab inflammatione hepatis vel mesenterij, manifestum est & grauissimum esse affectum, & cum graui periculo corruptum humorem è lumbis ferri in partes nobiles. In stomachum enim irruens lypothymiam, cardiogmon, vertiginem tenebrosam infert: agitatus autem per corporis habitum, aut etiam per vasa non omnino sensus expertia horrorem symptomaticum, aut periodicum mouet in febre continua, in qua pars extra venas extruditur, alia in venis putrescit, quomodo semitertianæ febres & horridæ generari solent. Vomitu autem redduntur tenuia & aquosa à serosis recrementis inflammationis, vel ab humore putri & corrupto. Mente verò aberrant, vel quia leuiter delirant propter defectum, eadem ratione, qua tremores membrorum sunt deprauata cerebri actio, & facultate animali imbecilla, quod genus delirij nūquam vehemens esse solet, diciturque *ἡδονή*: vel propter siccitatem cerebri & vigilias, quæ sanguinē biliosiorē reddunt: vel propter cerebri inflammationē, vel flauibilis visionem, quod cæteris delirij generibus multò perniciosius est. De aphonia sæpius dictum est: nec non de nigrorum vomitione ab atra bile per visionem genita, aut à succo melancholico: aut corrupto sanguine vitio hepatis generantis: vel lienis expurgantis. Incipit affectus interdum à frigida intemperie sine febre, quæ superueniens exurit & corrumpit sanguinem: interdum à calore & incendio, quo generatur atra bilis, quia euanescente ignea parte plurima manet exustum terream plurimum. Has autem excretiones symptomaticas, & propter viscerum imbecillitatem vel ardorem factas discernere ab aliis oportet, quæ integra valetudine, sed plenitudinis ratione, & facultatis expultricis robore accidunt, aut parte aliqua affecta per iccur sese expurgante viribus ipsius iam restitutis. Concoctis enim in ipsa vitiosis humoribus nigra excernuntur, ita tamen, ut humores viles retineantur, inutiles expellantur. Quod cruentæ dysentericæ otiosiorum, aut eorum, quibus membrum aliquod mutilum est, aut quibus solennis vacuatio mensium, vel hæmorrhoidum suppressa est, ostendunt. Per erysipelata quoque & phlegmonas interiores accedente concoctione vitiosus, coctus & putris sanguis excernitur sine periculo. Quorum omnium distinctio repetenda est ex signis coctionis antegressis, & facili tolerantia ægri, quam *ὑποφύλαξ* vocat Hippocrates.

2. Proth. 17.

3. Epid. sect. 3.

XLVIII.

Τὰ καὶ ὁσφύϊ καὶ τὸ λεπτόν χροῖα ἀλγύματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδρια πόντοι, ἀπό τῶν αἵμα πυρετῶν, τῶν δὲ ἐκ κεφαλῆς ἀλγύματα συνίστανται ἐλγόν, κίτρινά δὲ εἰς ῥόπον ποταμῶδεα.

Dolores circa lumbos & tenue, & labores ad hypochondria sine appetentia cibi una cum febre, his progressus dolor in caput interficit celeriter conuulsionis modo.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

3 Sumet. an. 4. 8.

HAec sententia paucis mutatis scribitur in Protrhetico. Non enim καὶ τὸ λεπθόν, sed καὶ λεπθόν sine particula καὶ, additque γρυφόμενα verbo πρὸς ὑποχονδρία & ἀποσιτικά. Itaque variè legitur ὑπὸ λεπθόν, καὶ λεπθόν, καὶ τὸ λεπθόν. Alij quoque non ὑπὸ λεπθόν, sed ὑπὸ πλευρὸν legunt. Interpretes autem alij tenue intestinum, alij os sacrum latumque, quidam vtrumque. In re enim obscura serè interpretum mos est, ut variis sententiis dissentiant. καὶ λεπθόν alij breuibus intervallicis recurrentes dolores, ut modò à lumbis ad mesenterium & portas hepatis, vnde venæ in mesenterium & tenue intestinum dispescuntur, commutatio sit recurrentis doloris, & ex eo γρυφόμενα scripsisse in Protrhetico, quia gryphi modo, quod re te piscarium est, erant: alij quoque aliter, quæ parùm ad præsagium conferant. Sciendum tamen communem migrationem humorum ex ignobili parte in ignobilem damnari. Ex lumbis ergo in portas hepatis, thoracem & caput commutatio facta signis iudicatur, tensione hypochondrij & dolore: deiecta appetentia in iecur: difficultate spirandi in thoracem: dolore capitis, cataphora, delirio, conuulsione in caput: quæ omnia distinguenda. Qui ἀπόσιτοι dicantur, prius est dictum, quisque ὑπὸ πρὸς ἀσπασμόν.

RESID. IACOTII COMMENT.

Dissentientes veterum Protrhetici interpretum opiniones locus hic conciliare potuit, in quo neque ὑπὸ λεπθόν, neque καὶ λεπθόν, neque ὑπὸ πλευρὸν, id est, sub tenue, iuxta tenue, sub costam scribitur, sed rectius κατ' ὄσφυν καὶ τὸ λεπθόν, circa lumbos & tenue intestinum, quibus significatur inflammatio, aut alius affectus dolorificus in tenuibus intestinis: vel, ut quibusdam placuit, in mesenterio. A iecoris enim externa parte & superficie venæ propaggines scissuræque plurimas in mesenterio fieri aiunt, quibus affectus lumborum dolores non continui, sed breuibus quibusdam intervallicis urgentes succedant: quos ad dextrum hypochondrium in iecoris portas tum reduci, tum contrahi & veluti conuelli afferunt, ubi velut radicem esse affectionis vena hac, una cum propaginibus omnibus, inflammata admonent. Portas autem iecinoris pati, & hepar ipsum ex ciborum fastidio confirmant, quia illud symptoma non semper ad os ventriculi ob alienam quandam humorum qualitatem affectum pertineat, aut ad extinctionem facultatis in ipso sentientis, ut imminente morte, aut ad mentem læsam, ut in phrenitide: sed etiam ad hepar grauer affectum, quod facultatis alētis & naturalis principium est, quæ cum per venas meleraticas, quibus tanquam manibus iecur vitur, alimentum amplius non trahat, nec suctus scensionem ullam mouet, grauissimæ inappetentiæ insequuntur, ut mori malint ægri, quàm, eorum, quæ offeruntur, quidquam attingere. Atque hæc fuit veterum interpretum sententia. Ac certè continuatio & series præsagiorum ex lumborum recursum in varias hypochondriorum partes id confirmare videtur. Non enim solum prauorum humorum copia è lumbis transfertur in superiores partes, caput, thoracem, diaphragma: sed etiam in iecur, lienem, & inde in mesenterium, per eos venæ portæ ramos, qui non in intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt, in quibus tumores præter naturam & inflammationes sæpe oriuntur, aut propter assiduam ingluuiem magnus vtriusque bilis & pituitæ proventus aceruatur, qui tempestiuè non expurgatus cholera, melancholia, diarrhœa, dysenteria, cachexia, atrophia, languoris, lentarum errantiumque febrium, latentium denique morborum causas sæpe continet. Sæpe etiam non expurgata tempestiuè copia laxum & mollem tumorem in ipso mesenterio & glandulis eius, deinde siccescens renitētem, durum ac verè scirrhum ingenerat, qui quia alitè se-
pukus

pultus est, neque manu totus comprehendi secernique potest à musculis abdominis, ut adipis copia: neque primo tactui occurrit, & pressu, aut etiam citra pressum dolore afficit, ut tumor insertus musculis abdominis: sed firmo tantum validoque pressu animadvertitur, sine doloris sensu, quod pars ipsa doloris sit expers. Quinetiam sua mole intestina premens atque coarctans saepe efficit pigriorem aluum. Inflammatio autem vera in venas mesenterio-intestinas incidit cum dolore quodam, vel potius grauitatis sensu, tensione, ciborum fastidio, & febre, leui ac lenta, sine sititi, sine grauibz symptomatibz, nec omnino ægrum prosteruens, nec interdum quotidianas functiones interpellans. Dignoscitur, si alui excrementa diligenter consideres, quoniam liquida quidem sunt & in chylum versa, ut in attractricis hepatis imbecillitate aut meleraicarum obstructione: sed præter hæc saniem quandam rubram admixtam habent initio, qualis ab omni parte inflammata, cui spissum crassumque tegmen non inest, defluere solet, quæ concocta deinde inflammatione crassior & puri similior redditur, defluitque ab aluo modò permista fecibus, modò seorsum & syncera, ut quum inflammatio in postrema intestina demergit. Tum enim pus per venam proximam in recti aut colli intestini capacitatem influit, syncerumque magna interdum copia redditur nullo sensu doloris. Quod si dolores intelligere placet in sublimioribus tenuium intestinorum partibus, nihil moror. Verum multò vehementiores sunt, & cum symptomatibz longè grauioribus, vomitu, singultu, & similibz: quem affectum αἰόη, id est, Voluulum Græci vocant, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris (quanquam rarò in intestinis tenuibus stercus appareat) vel à cruditatibus retentis & corruptis, aut veneno hausto, aut intestinis in scrotum descendentibus. Totidem enim modis excrementorum alui exitum intercipi in voluulo veteres scripserunt, quò fit, ut vomitio grauis cruciet, adeo ut nonnulli sub finem stercus quoque euomere conspiciantur, nec quicquam interea subeat per inferiora, quod est huius morbi signum proprium & inseparabile. Siue ergo ex recurso dolorum circa lumbos facta fuerit in mesenterio inflammatio, siue in tenuibus intestinis, siue in vtriusque sedibus, labores in hypochondriis percipiuntur, febris urget, ciborum auersio & fastidia inuadunt, atque in his dolor in caput progressus celeriter interficit, quia grauem morbum esse oportet, in quo per consensum caput afficitur, & materia morbifica in cerebrum, partem nobilem, rapitur. Sic in ileo damnat Hippocrates vomitum, singultum, desipientiam, & conuulsionem, neruorum principio in consortium mali, quod stomachum obsidet, pertracto, aut humoribus & excrementis, quæ deorsum propter meatuum angustiam ferri non possunt, retroacto naturæ impetu violenter sursum impulsis, & caput appetentibus. In quo multa symptomata superuenire ex hac translatione possunt, phrenitis, cataphora, dolor, paraplegia, conuulsio, & similia. Solus tamen conuulsionis huc loco meminit.

7. April. 10

X L I X.

Οἱ τοὶ δοφύος ἀλγύμα, ἔτοι χακοί. ἀρα τέτοις ζομύδια γίνεταί, καὶ φαίδος ἐοργεῖ; ἀρα τοῖς δοφύαλγίς, ἀσώδεις, ἀνιμέτοις, ὀλίγα θρασέως παρακρέσσιν. ἐλπίς μέλας δαλγείη

Quibus lumborum dolor, ij malè habent. Num iis tremores incidunt, & pustula circulo rubentes in rigore? Nonne & à lumbis dolentibus, anxiiis, non vomentibus, leui ferocia delirantibus spes est, ut nigra prodeant?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EMpyrica symptomatum coitio est. Ac non est obscurum lumbis dolentibus malè habere ægrum: sed tremores inde fieri deterius materia ad neruos con-

uerfa. Oportet ergo naturam aut vim morbi concitasse materiam, quæ nervis insidens tremorem tegerit, ac parte aliqua restitans in cute *φωίδας* mouerit. Sunt autem *φωίδας* Hippocrati, quæ & *φάσιγγες* dicuntur, *κυρίως μὲν οἱ ἀπὸ τῆς πυρρῆς τῆς πρὸς τῶν νῦνταις ἐπαντῶν ἀμφοὶ κύβοι ἐρυθροὶ κατὰ χροίαν* & ἢ οἱ λοιποὶ. Alij quoque fissuras pedum interpretantur. Quod autem dubitat, an lumbis dolentibus & aliis, spes sit, ut ruga prodeant, prodire quidem & non prodire possunt.

RESID. IACHTII COMMENT.

IN febribus dolor plerumque circa renes oboritur, quia incalescunt propter decubitus, aut partibus pinguioribus incenduntur à calore febrili. Interdum verò idem prouenit à lassitudine phlegmonde, sanguine calido in magna vena & arteria redundante, cuius translatione, quam incendium & copia moluntur, vicinum diaphragma facillimè inflammatur, ut in Sileno, tertio Epidem. Nonnunquam etiam & à musculis, & à spinali medulla, & ab ipsis renibus, dolor originem trahit. Itaque non idem periculum in omnibus, neque ex omnibus eadem symptomata existunt. Primum ergo in vniuersum affirmat malè habere, quibus lumbi dolent, à quacunque causa id inciderit, modò ne ab externa, ut decubitu. Nam is dolor vel præsentem morbum, vel paulò post futurum, vel plenitudinem significat. In febribus verò lumborum dolor atque grauitas tum maximè fit, cum peccantis materię pondus in venam cauam, aut in maiorem lumborum arteriam illabatur. Ea si pariter vehementius incenditur, renum lumborumque suscitatur ardor: quumque eius portio in tenues venas, quæ per summa sunt corporis, atque etiã in musculos excurrit, lassitudines, membrorum grauitates, actuumque dolores excruciant. Periculosissimus autem is dolor est, quem inflammatio spinæ, aut sanguinis ingens æstus in maioribus vasis concitat propter viscerum proximorum sympathiam, & symptomaticæ translationis periculum, de quo hætenus multa dicta sunt. Accedit ex hac oppressione, & ex lumborum æstu magna corporis iactatio, qua id subinde modò in alterutrum latus, modò in pedes inquietum deuoluitur: quemadmodum & cum morbi materia in venis turgat, atque huc illucque fertur, aut cum cæca malignitas cor, ut in pestilente febre, obsidet. Inflammatio quoque renum peracuta est affectio, quia simul inflammantur & venæ à iecore in renes discurrentes, & cum illis iecur. Præterea urinx suppressio inflammationi superuenire solet, quæ ipsius vehementiam auget, unde vel mortis periculum impendet, vel concoctione phlegmones, abscessus, à cuius eruptione pus cum urina defertur, & interdum sordes aut corrupta caro ex putri renum substantia. Vacuato expurgatòque abscessu vicus manet diuturnum admodum, ac ferè immedicabile. Sic ergo malè habere scribit, quos lumborum dolor cruciat. Postea verò addubitanter interrogat, num in his tremores fiant. Quod ex aliis signis diiudicandum. Etenim affecta spinali medulla sensus torporis inest his partibus, quæ ex affecto loco nascuntur. Vbi ergo aliquod symptoma affectæ spinæ proprium apparuerit, non solum tremor, sed & omnis alia similis neruolarum partium affectio metuenda erit, sicuti & vox tremula, per Aphorismum Protrhetici, Quibus lumborum dolor diu perseverans cum æstu fastidioso fit, si sudent, malum. An & his tremor fit, & vox, ut in rigore, videtur? Per *μετάστασιν* quoque à lumbis in caput & cervicem fieri tremor potest, ut ante docuit. *φωίδας*, verò, vel *φωίδας* vox Dorica est idem significans, quod *φάσιγγες*. Sunt autem papulæ, pustulæ, vel maculæ rubentes in cruribus ex ignis propinquitate nimia inductæ. Per abusum etiam & aliæ maculæ significantur, ut phlyctenæ & phlyctides & τῶν φλογῶν. ut scribit Pollux. De quibus ita scribit Erotianus, *φώιδας ἐστὶ μὲν ἡ λέξις δὲ αἰνὰ καλῶσι δὲ φώιδας τὰ ἐκ τῆς πυρρῆς γινόμενα, μάλιστα δὲ ὅταν ἐκ τῆς πυρρῆς κατὰ τὴν σπονδυλὰν ἐκ τῶν φλογίσματα ἐκ τῆς αἵματός τε καὶ τῆς λέξις ἀπὸ φώιδας καὶ ἐρυθρῆς*. Fiunt huiusmodi pustulæ his, quibus subest humor à vitioso succo, quem vel antecedens victus collegit, vel febris ardor corruptit, & à feruentibus atque acerrimis humoribus, interdum toto corpore, interdum in parte aliqua, sed nullibi periculosius, quàm in oculi membrana cornea, quæ primum quidem vesiculæ in morem attollitur ab acri quodam humore, deinde verò excoarctatur, & oculum

lum purulentum reddit. Rubicundæ verò maculæ, quæ *τὶςματα* vocant, instar pulicum morsus in pestilenti constitutione, & aliis signis consentientibus pestilentem febrem, sine his synochum & ardentem arguunt, suntque interdum criticæ, interdum symptomaticæ & lethales. Nonnunquam etiam in febrium exacerbatione, & intermittentium tertianarum paroxysmis à seruire sanguinis erumpunt, paululumque extuberant, ut cum acri medicamento cutis exasperatur. Quod igitur dubitat, num in dolore lumborum maculæ rubentes appareant in rigore, fieri aliquando id potest in eo rigore potissimum, qui à valis incipiens ex centro corporis & vena cava cacochymiam per sensibiles partes ad circumferentiam extrudit, & in cutem deponit. Nam tenuis materiæ portio sudoribus per rigorem vacuatur: crassior per vomitum biliosorum aut detractionem. Medio modo se habens per hæmorrhagiam, aut harum macularum eruptionem reicitur à natura, non sine periculo convulsionis, dum per nervosas partes transit. Quæ sequuntur symptomatica ab oppressione fieri solent, quum vel iecur, vel lienem magna phlegmone exercet, vel incendio exasuat vena cava cum arteria, vel materia in venis turget, ut lumborum dolor, anxietas, cibi fastidium ingens, nausea sine vomitu (eam enim voce ἀνμίτοις significavit) quia tenues & serosæ humiditates ex inflammatis partibus in interiorem ventriculi partem confluunt, ibique collectæ os ipsius perpetuò vellicant. Possunt & intelligi ἀσθὲν ἀνμίτους, de quibus in Prothetico, Qui cum anxietate & sine vomitu exacerbantur, malè habent. Duobus enim modis, ait Galenus, ægri sunt ἀσθὲν. Vno cum virtus à corpore ita grauatur, ut nullam decubitus figuram facile sustineat. Altero, cum os ventriculi à pravis mordetur humoribus. Priores sine nausea perniciosè habent. Posteriores nausea laborant. Ferocitas autem cum delirio licet moderata sit, breuique desinat, aut per quædam tantum intervalla appareat, phreniticam ali in cerebro affectionem ostendit ab atra bile, nec unquam in paraphrenitidem incidit. In his ergo nigrorum vomitionem futuram comicere quodammodo possumus, tum quia ex hac syndrome visio sanguinis & bilis flauæ significatur, tum quia & symptomaticè, & interdum criticè sanguis ater, putris, & coenosus per huiusmodi inflammationes hepatis reicitur.

2. Proth. 44

L

Ὅσους πόνους ἔχοντες ἀναχέμεν, μὴ ἀναχέμεν, ἔχει τι παρὰ τοὺς πόρους.

Lumborum dolor in eo, cui ventriculi os dolet, cum excreatione violenta habet aliquid, quod convulsionem denunciaret.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NEquè lumborum dolor & ventriculi, neque excreatio vehemens, aut scorsum, aut iuncta omnia convulsionem denunciant. Potuit tamen ab iis cuiuspiam ægro convulsio accidere.

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem sententia legitur in Prothetico, hoc modo, Lumborum dolor cum capitis & stomachi dolore, atque excreatu violento convulsivum quidpiam habet, submutumque cum iudicatione rigorem. Vbi Galenus ex varietate exemplarium duobus modis locum ab interpretibus explicatum refert. Vno quidem in hanc sententiam, Lumborum dolor siue & capite quis doluerit, siue & stomacho, vel cum scretu violento, convulsivum quidpiam habet. Altero, quem minus probat, Lumborum dolor capite & stomacho dolenti, &c. Hic verò prætermittit cephalalgiam. Illud autem *τι παρὰ τοὺς πόρους*, convulsivum absolute haudquaquam significat, sed quod vel rarè, vel leuiter convulsionem inferre potest. Vnde etiam colligit Galenus prælagij falsitatem, ac negat se aut experientia, aut ratione à rei essentia asserere posse convulsionem sequi. Quid verò scretus in acutis præmonstret, alibi explicatum est.

1. Proth. 44

L. I.

Ἵπὸδεῖται ἅμα καὶ ὁ ρίγος.

Rigor una cum indicatione aliquatenus horrendus est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Alij legunt ἐπὶ ἀφρονος ῥίγος: alij ἐπὶ δαδοναλῆς ἐπὶ φρονος, quibus verbis quid velit, parum constat, de quibus lege locum Prothetici.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX interpretibus Prothetici alij hunc Aphorismum coniungunt cum superiore. Alij separant. Rursus nec inter hos convenit. Nam quidam legunt separatim hoc modo, Cum indicatione rigor, quasi diceret multas fieri crises cum rigore. Alij, ut hoc loco. Nonnulli aliter. Ex omnibus autem eligit Galenus hanc sententiam, quod & vera sit, & sæpe accidat, Rigorem videlicet coniungi quovis modo cum crisi, bonum non esse, ut cum hæmorrhagia, aut vomitu, aut alui profluio, aut sudore, aut hæmorrhoidibus, aut menstrua purgatione. Nam quum antecedit excretionem, sæpius bonus est, nimirum antegressis coctionis signis, & die critico. Cum verò iam excretio apparet, rigorem incipere malum est. Nam & reuellit, & infirmitatem caloris significat excretioni superueniens, aut interiorem inflammationem, aut materię in viscera nobilia recursum. Horrendus ergo rigor est cum crisi: ante crisin minimè.

LII.

Ὁσφύος ἀλγῆμα, αἰὲς προφάσις πυκνὰ ἐπιφοιτῶν, χαλεπὸς ἀρρῶν ἐν σπλῆνι.

Lumborum dolor sine causa eidente sæpius impetens maligni morbi signum est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur hoc collegisse ex ægro, cui vitium aliquod lateret in lumbis, quod ut aliis partibus accidere solet, brevioribus intervallis repetens magnitudinem & pertinaciam impressi mali præ se ferret. Ac omne malum eò gravius est, quò sæpius redit, & magis videtur consuescere ægro.

DESID. IACOTII COMMENT.

Numerus partium, quibus affectis lumborum dolor concitatur, dictus est antea. Inter affectus verò difficillimi sunt tuberculū in spina, abscessus renum, calculus, obstructio insignis, vlcus sinuosum. Aliquando quoque observauimus grauissimum renum dolorem per intervalla recurrentem cum arenulis rubentibus in urinis, ex quo æger tandem interiit. Corpore dissecto integri renes inuenti, tuberculū verò in corde durum calculi instar apparuit, cum hydropo thoracis, de quo alibi dictum est. Coniecimus per arteriam emulgentem bilis aliquid & putris materię confluisse in renes tum ex corde, tum ex pulmone. Levis enim arteria pulmonis, quantum humoris ex pulmone suscipit, id in sinistram cordis sinum deferre potest, quod inde in magnam ipsius arteriam incidens, per renes transit in vesicam. In alio dolor vehementissimus, qui nullis remediis cesserat, aperta hæmorrhoidē planè quieuit. Calor quoque vel immodicus, vel naturalis longa mora exasset atque arefacit crassum & viscosum humorem, ut in duram substantiam concrefcat, quæ cum latet in renis cavitatē, aut in ipsius substantia iam genita est, dolorem gravem ponderis instar mouet, sicuti & obstructio, aut moderata phlegmone: dum verò generatur, vel per vterque permeat, miris modis cruciat ægrum, præsertim

praesertim cum cibo impletur, ex quo in vena caua sanguinis copia colligitur, & intestina excrementis scatent, quae renes opprimunt. Horum διαγνωσις tum ex urinis, tum ex vomitu primum pituitoso, deinde æruginoso corrupto sanguine per dolores, febres, & vigilias, perspicua est. Siue ergo hos dolores intelligat, siue insignem earum partium intemperiem, siue latens aliud vitium, frequens horum dolorum recursus maligni & pertinacis morbi nota est. Nam frequentia causæ stabilitatem & magnitudinem ostendit: dolor verò, qui remediis conuenienter adhibitis non alleuatur, malignitatem. Vocat autem πρόσασιν, causam eundem & manifestam, siue externam, vt decubitum, laborem, prauam victus rationem, suppressionem alui, vehementem motum corporis, & similia, quæ faciliè remediis acquiescunt.

LIII.

Ὁσπῖος ἀλγῆμα μὲν κῆματος ἀσώδιος, ποτηρόν.

Lumborum dolor cum astu anxio prauum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Sine dolore lumborum prauum est incendium internum, praua est anxietas. Iure igitur prauum scribit, cum ea omnia coeunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prorrhethico similis sententia legitur, nisi quoddam adduntur, & pro κῆματος ἀσώδιος, quod in quibusdam exemplaribus legitur, κῆματος ἀσώδιος scribitur hoc modo. Quibus lumborum dolor diu perseverans cum astu fastidioso sit, si sudent, malum. An & his tremor sit, & vox, vt in rigore, videtur? Vtrouis autem modo legas, manifestum est praua admodum esse eiusmodi symptomata. Tametsi enim ex solo lumborum dolore nondum constet, quænam pars afficiatur, in qua dolor perseveret cum anxietate, hæc tamen duo simul iuncta in vena caua & maiore lumborum arteria summum incendium, aut in partibus vicinis inflammationem indicant, ex cuius oppressione, & ex lumborum artuumque dolore atque astu magna incidit corporis iactatio. Quum verò neque à dolore, neque ab his causis impellentibus corpus perturbatione iactatur, vel morbi materiam in venis turgere, & huc illucque ferri, vel cæca malignitate cor, vt in pestilente febre, obsideri putandum est, modò absit nausea. Quoddam verò in his sudor, qui non soluit æstum, pessimus sit, perspicuum est. Non æquè, qui dolorem lumborum non soluit. Pro κῆματος autem, si, vt in omnibus impressis codicibus scriptum est, κῆματος legeris, duarum affectionum symptomata erunt. Nam dolor lumborum cum astu & anxietate, phlegmonem, vt dixi, vel incendium illarum partium declarat: Coma verò cum profundo somno humiditatem in cerebro, vel frigus, vel utrumque: cum tenuibus somnis pituitam cum bile permixtam: cum vigiliis, sed palpebris commissis, virtutis imbecillitatem & caloris extinctionem: quam differentiam à duabus reliquis distinguunt pulsus languidissimi, tardi, rari, parui, & quoddam non circa principia, sed fractis iam viribus & progressu morbi incidit.

LIIII.

Ὁσπῖος συνῆλκεν ὅκα γυναικείων πλήθειος, ὀκνητικόν. καὶ τὰ ποικίλως ἰόντα γλίχρα, δυσώδεα, πινυγύδι ἐπὶ τοῖς προεξηγημένοις, ὀκνητικόν. οἷμαι δὲ καὶ παρὰ τὰς τοιαύτας.

Lumborum tensio ex muliebrium multitudine suppurationem denunciat. Et quæ variè prodeunt, viscida, grauiter olentia, strangulato

gulatoria ex prædictis suppurationem significant. Ac fortasse vtrumque delirabunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Γυναικῆνα variè appellat Hippocrates. Nam & ea voce sæpius intelligitur ἰπικῆνιος καθαρισμός, quæ καθαρισμός aliquando simpliciter dicitur, quomodo hoc loco intelligere oportet. Muliebres morbos γυναικῆνα intelligit libro πρὶ γυναικῶν. In libro de locis, aëre & aquis officia muliebria dicit de Scythis effœminatis, γυναικῆνα, inquit, ἐργάζονται. Statis ergo ac ferè menstruis interuallis naturæ lege qua ætate concipiant mulieres, per vterum repurgantur. Alioqui præclusis acetabulis vasa, quæ ad vterum pertinent, implentur, imbibunturque vincula, per quæ vterus vicinis partibus alligatur, ex quo lumbi maximè laborant. Dolent inguina, sæpius quoque & os ventriculi, & caput afficiuntur. Sed & vinculis & vasis plurimùm consentit vterus cum lumbis, vnde venæ diducuntur. Hic ergo recurrente copia dolor, tensio, vinculis presso vtero contractis. Quod si illic inflammatio nascitur & inde febris, suppuratio esse potest, nec ea tamen necessaria est. Aut aliquando acrimonia materiarum vasa quædam referantur, & viscida, quæ vias occupabant, mora corrupta descendunt in vterum & repurgantur. δυσώδεια à corruptela, quæ suffocationem quoque inferunt. πνιγώδης autem vel à difficultate spirandi, vel à suffocatione vteri. Sed & ab his suppuratio esse potest. Delirabunt autem parùm liberis viis, sed vaporibus inde excitatis.

DESID. IACINTII COMMENT.

Τα γυναικῆνα, muliebria dicuntur, quæ vel singulis mensibus repurgantur in mulieribus: vel post sæctum & secundas, propriè λοχῆνα appellata. Hæc à purgatione menstrua differunt, non sola ratione, vt à quibusdam scribitur, quod τα κατὰ μήνηα ante partum: λοχῆνα post partum vocentur. sed etiam prauitate & qualitate succi. Etenim menstruus sanguis tametsi à toto prodiens excrementi rationem habeat, & in longo transitu nonnihil vitietur (purus enim sanguis effluens è proximo vtero, aut eius ceruice exire censendus est, aut aperto vase aliquo, si pus abest aut eroso, si pus sanguini accidit) quantitate tamen & copia magis peccat, quàm qualitate, nisi vel totius corporis vitio, vel alterius humiditatis admixta colluie, vel suppressiois mora, aut partibus vteri malè affectis, vt acetabulis ac tunicis inficiatur & corruptatur. λοχῆνα verò seu purgamenta à partu, nunquam sola quantitate sunt in vitio. Nam quod ex his dulcissimum erat atque optimum, in partus alimentum absumptum est. Impuri verò & sæculenti portio quædam in vbera & ventriculum ante partum reponitur propter naturalem earum partium consensum, vnde corrupta in grauidis appetentia. Quod reliquum est, reicitur in partu. Quod fit, vt his purgamentis suppressis difficillima symptomata insequantur. Siquidem multæ mulieres in summum mortis discrimen adducuntur: perpaucæ mediocriter ægrotant, quia plurimis quidem vterus inflammatur: aliis pro varia corruptione sanguinis suppressi, aut qualitate varij affectus accidunt. Cum enim vitiosus semper sit, in quibusdam magis biliosus est, in aliis vel melancholicus, vel æruginosus, vel pituitosus, vel mixtus. Verùm id ex superuenientibus symptomatibus discernere facillimum est. Verbi gratia, sitis, rigor, febris acuta, calida excreta, deliria, vigilie, sanguinem, qui retinetur, biliosum esse testantur: convulsiones, palpitationes, vrinæ subiugalium similes crudum & crassum: metus, tristitia, silentium melancholicum: ferocitas, impetus, feruor, atrabilarium. Sanguinis autem menstrui præter naturam suppressio varios quidem etiam affectus inuehit, mitiores tamen, nisi ex longa mora, aut peculiari vteri vitio in substantiam frigidam vitæ aduersam, aut deleteriam qualitatem conuertatur. In vniuersum verò omnium causæ ad copiam, aut vaporem, aut qualitatem substantiæ referuntur. Imprimis enim quia vel propter crassitiem, vel propter acetabulorum, & osculorum in vasis obstructionem ad vterum quidem peruenit, verùm in interiores eius partes penetrare non potest, totus

totus sanguis paulatim in vasis aceruatur, acceditq; lumborum dolor à distensione *ἢ πλῆθος*, ex quo periculum imminet inflammationis, & inde suppurationis, vel empyematis à plenitudine in thoracem recurrente: vel purulentæ excretionis ab erosione vasorum. Quod his verbis significauit, *ὁσφύος συντάσις ἢ γυναικῶν πλῆθος ἐλπυστικόν*. Sed & sine his sæpe ex hac plenitudine venæ distenduntur in latum, & secundum longitudinem contrahuntur, vicinæq; ipsis vincula madefaciunt, ad quorum omnium tensionem vterum retrahi necesse est, aut æqualiter, aut inæqualiter ad partem vehementius trahentem, vel sursum, vel ad latus, haud secus, atque poplitis articulus contrahitur luxato coxæ articulo, quia vterus suis ligamentis consentit, vt articulus poplitis, coxæ. De quo Hippocrates, Si in posteriorem partem caput femoris exciderit, quanquam hoc rarò fit, extendi non potest crus, neque secundum luxatum articulum, neque adeo secundum poplitem quoque, atque id minus, quàm quibus ex vetusto idem contingit: hi enim magis & inguinis & poplitis articulum extendere possunt. Et paulo post, multa alia quoque iis haud dissimilia in corpore inueniuntur, & secundum neruorum distensiones, & musculorum figuras, quinetiam plurima notatu fortasse digniora, quàm quis putauerit, contingere solent & secundum intestinorum naturam, & vniuersum ventriculum, atque vteri tum errores, tum extensiones. Galenus aliquando vocat conuulsionem vteri, quòd conuulsio etiam à veteribus extra neruos appelletur, præsertim cum vterus à suis ligamentis sine proprio affectu reuellatur, fiatq; affectus vteri per solum consensum. Non enim in hac plenitudine vasorum & vinculorum vterus proprie patitur, sed ab alio trahitur, & peruertitur. Quòd si propter moram aut corporis vitium præter plenitudinem adsit cacochymia & sanguinis menstrui (cuius nomine reliquos etià humores complectitur Hippocrates, quorum mixtione constat) insignis aliqua corruptio, varia (inquit hoc loco) prodeunt, viscida, grauiter olentia, strangulatoria. In quibus præter exeuntium varietatem notare etiam oportet varietatem affectuū. Nam si sanguis, qui cohibetur, melancholicus sit, atque in cerebrū conuertatur, melancholiam inferet: si biliosus, delirium, aut aliquod aliud symptoma bilis proprium: si pituitosus, cataphoram vel lethargum. Dum verò vaporem vitæ principiis contrarium ad cor & cerebrum transmittit, multorum & admirandorum symptomatum causa est, vbi in sui consensum principia illa traxerit. Non ergo ex his suppuratio sola expectanda est, nisi quatenus per corruptionem acquisita acrimonia continuo affluxu vterum tandem exulcerant, aut cancerum vel tumorem alium generant. Quia enim membri illius infirmi natura totam accedentem materiam euincere nequit, nec permixta excrementa sanguinis commercio emendare, permittit manere in vasis, aut in proprio sinu abundantem ex partibus superioribus materiam, quæ paulatim augescens tandem abit in tumores præter naturam. Praua autem sunt corruptione propriæ substantiæ, colorum varietate, & exitu. Vocat enim *τὰ ποικίλως ἰόντα*, variegata, quæ varios colores referunt, variegq; exeunt, nullis scilicet statis periodis, in quibus colorum varietas humores heterogeneos, affectus corporis diuersos, & varias partes affectas ostendit, vt & in aliis excrementis, quæ medici artificio aut naturæ beneficio non expurgantur. *ποικίλως* verò & *ἀτακῶς* exeunt, id est, inæquali, & quasi fluctuante motu, prout natura variè irritatur, aut opprimitur. Incertis enim & inæqualibus intervallis conatur expellere, quod nocet, nec præ imbecillitate potest. Ob idque nec ordinem, nec mensuram moderatur. Contrà fit in excretionibus, quarum principium potens est. Exeunt enim *ἀθρόως*, cum signis bonis, & ordinato progressu. Ex his duobus morbi tum diuturnitas, tum malignitas indicatur. Illa, quia multi humores coquendi sunt, multiq; affectus superadi: hæc, quia tempore, quod requiritur ad victoriam, imbecilla naturæ vis haudquaquam sufficit. *γλίσχρα* verò & *δυσώδια*, viscida & malè olentia colliquationem & putredinem vel vteri, vel superiorum partium denunciant. Nam visciditas crudi & pituitosi humoris nota est, absente fœtore: cum fœtore verò colliquationis, & caloris maligni. Hæc lethalis est: illa propter crassitiem ac frigiditatem coctioni atque excretioni resistit, propter lentorem resolutioni, vt videre licet in oleo cum aqua buliente. Præ-

terea grauius olentia vituperantur non solum ut signa, sed etiam, ut causæ. Nam cum partes corporis serè omnes, imprimis verò cor, venter, & vterus (qui quia externa & validam spirituum humorumque agitationem maxime sentit, animalis nomine donatur à Platone) recreantur vehementer odoribus, quoniam vapor boni odoris materia accommodatum est, & familiare alimentum spiritibus, quibus partes illæ abundant, contraria de causa fetidis imprimis læduntur, ut inde suffocatis aut resolutis spiritibus totum corpus contabescat, cordis palpitatio, cachexia, vteri strangulatus, & similia symptomata lethalia insequantur. Proinde subiicit *πυγώδης*, quia eiusmodi excrementa, vel colliquamenta strangulatum vteri affectant, id est, malorum congeriem quandam ex deleteria vteri proprietate, & semine, vel menstruo sanguine retento. Non enim vteri strangulatus vnius aut symptomatis, aut morbi nomen est, sed multorum ab una communi que origine ortorum, praua videlicet, ac deleteria vteri qualitate, quomodo pestem dicimus non morbum aliquem particularem, sed omnem affectum ex continentis deleteria qualitate profectum. Sic veteres quandam strangulationem vteri epilepsiam esse aiunt vteri consensu, aliam melancholiam, aut syncopen. Nam ex vtero sublatus teret vapor ventriculum feruens nauseam mouet: in diaphragma & thoracis partes elatus, respirationem breuem & crebram facit tanquam compresso pectore; cor obsidens leue animi deliquium inducit: in fauces inuadens eas quasi vinculo constringit, ac tanquam manu precludit magno suffocationis metu, vnde *πυγώδης*. Vbi autem cerebri arcem conscenderit, aliàs furorem vterinum cum garrulitate, iracundia & inquietudine mouet: aliàs quasi soporem quandam ac vterinum inducit sine sensu, motu & respiratione, nisi adeo parua, ut nulla esse credatur. Quod igitur hæc excrementa in vtero suppurationem ostendant, tum ratione, tum experimentis constat. Non tamen mulieres inde delirant nisi raro, aut in strangulatu vteri, sed paulatim contabescunt, & moriuntur.

L V.

Οἷον ὁσφύος ἀλγυναιὴ, πλάγῃ ἀνὰ προπύλινος, ἰκτερίωδες γίνονται.

Quibus lumborum & lateris dolor sine causa manifesta, ijs morbus regius accidit.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Morbus regius fieri consuevit, vbi iam in ventrem & intestina bilis non defluit, sed intercepta vesica fellis & canalibus, qua deorsum excurrit, in vniuersum corpus spargitur, vel superiore iccore æstuante ardor efficit, ut vnà cum sanguine rapiatur bilis, quæ si capite aut parte aliqua includitur, phrenitidem quidem in capite, alia parte mali genus inuehit. Si spargitur in corpus, auruginem efficit. At lumbis & latere dolentibus à bile inde quidem & refundi & non refundi potest. Propterea hæc sententia earum dicitur, quæ ἀμφιδόσος.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN hepatis magnis inflammationibus, quæ connexam partem obsident, sanguis vnà cum bile à superiorum partium vehementi incendio sursum rapitur: ibique exæstuans partes extimas auruginoso colore inficit, nec in intestina, ut ante, confluit, quorum proinde excrementa alba conspiciuntur. Interdum quoque eiusdem bilis illapsus in intestina intercipitur obstructo meatu ad ipsius cystim pertinente. Quorum affectuum vterque sine manifesta causa feri dicitur, id est, sine crisi, qua in biliosis febribus noxiam materiam natura ex alto corpore in summum forasque propellit: & sine causa externa, ut epoto veneno, aut virulentarum bestiarum demorsu, quorum vi sanguis totus pristinam amittit puritatem, & in citrinum ac biliosum humorem corrumpitur. Causam etiam manifestam habet icterus à scirrho, aut phlegmone tumente in hypochondrio.

Remouere

Remouere ergo videtur causam omnem euidentem, ut intelligamus eam tantum phlegmonem quæ in superioribus partibus iecoris, & sub costis latet. In hac enim præter alia inflammati iecoris signa, quæ tanquam nota prætermittit Hippocrates, maxime vrget lumborum, & lateris dolor, vix ut à pleuritide discerni possit. Volent enim lumbi propter plenitudinem & vehemens incendium in vena caua, communi & propria. Dextro verò hypochondrio & lateri grauitas dolorque subest tum propter oppressionem ac distensionem diaphragmatis à tumore & materiz congerie, cum quo superiores membranæ infra conuelluntur: tum propter ligamenta, quibus in plerisque iecur alligatur nothis costis, vnde & sicca tussis, & dolor potissimum inter respirandum, qui ad dextræ partis iugulum vsque protenditur adeo, ut retrahi videatur. Consentaneum enim est, ut quemadmodum in sinistra cauaque parte quæ ventriculum ambit, inflammata, partium ad ventrem pertinentium symptomata magis vrgeant singultus, nausea, vomitus, sitis ingens, ciborum fastidium: sic in conuexa & superiore, quæ ad thoracem & lumbos pertinet, ut tussis, lateris dolor, ictus, æstus in lumbis. Atque hæc quidem minus vulgus terrent, quàm superiora: periculi tamen plus habent, quia nobilior pars iecinoris phlegmone laborat, in qua videlicet coctus iam purgatusque sanguis continetur, & quæ magis thoraci ac cordi communicat. Differt verò hic lateris dolor à pleuritico, situ, doloris specie, & magnitudine. Nam in phlegmone hepatis grauis est, tensius, & magna respiratione potius, quàm vehementia notus. In pleuritide acris, punctorius, & in superiore parte. Quod igitur ex his ictum præfagire liceat, præsertim cum magna est inflammatio (nam in parua vix horum quicquam apparet) manifestum est. Qua de re sic scribit Galenus in Protrhetico, ubi rationem reddit, cur in phreniticis interdum excrementa alui appareant alba & bilis expertia. Fit autem id, inquit, cum bilis non amplius in ventrem confluit, sed vnà cum sanguine, qui in vniuersum corpus distribuitur, sursum fertur, idque vel propter adstrictionem quandam eius, qui bilem ad ventrem defert, canalis, veluti in morbo regio laborantibus vsu venit: vel propter vehementem ardorem, qui in superioribus iecinoris partibus existens sanguinem vnà cum

L. Protrh. 13.

bile sursum rapit. Priore modo emergente in totum corpus bile, cerebrum læditur, iam & antea bile ipsa affectum. Posteriore bilis distributio non solum causa noxia, verum quoque & caliditatis multæ, quæ in ipso esse demonstratur, signum erit.



HIPPOCRATIS MAGNI COACORVM PRAESAGIO-

RVM SECVNDAE SECTIONIS

LIBER QVARTVS,

Cum Commentariis Iacobi Hollerij Stempani,
medici Parisiensis.

I.

Αἱ δὲ κρίσιμοι ἐκ τῶν αἱμορραγιῶν περιφύξεις, καὶ κρίται.

*Qua diebus criticis perfrictiones sunt vehementes à profluvio
sanguinis, pessima. In 8. fol. 432.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.



LITER & obscurius in Prothetico, ὅτι κρίσιμοις περιφύ-
ξεσι τῶν αἱμορραγιῶν αἱ νεανικαὶ καὶ κρίται, hoc est, In perfric-
tionibus indicatoris sanguinis eruptiones vehementes pes-
simae. Alij non καὶ κρίται, sed καὶ κρίται, id est, optimae, legunt,
quia videlicet largius profluentis sanguinis remedium sit per-
frigeratio. Ac verum quidem quocunque die largius profun-
datur sanguis, sisti perfrigeratione, quia videlicet concitati
sanguinis impetum compescit frigus. Sed verisimilior haec sententia, A larga pro-
fusione sanguinis corpus ad caloris modum reuocari convenit, inde soluta extin-
ctaque febre. Si verò longius procedat haemorrhagia, & inde vehementer per-
frigeratur corpus, calore & spiritu dissipatis vnà cum sanguine, extinctionis me-
tus est. Metus quoque ut non facile resoueat calor, & spiritus regeneretur. νε-
ανικαὶ autem καταφύξεις, id est, σφοδραὶ καὶ γενναίαι, insignes & vehementes,
quomodo antea νεανικῶς τρομώδεια dixit. καὶ κρίται igitur, quàm κράτισται melius
legatur. Neque enim ab haemorrhagia vehemens perfrigeratio bono esse potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

6. Epid. sect. 3.

IN sanguinis profusione, quae ex aliis fit partibus, Hippocrates locum semper
ascribere solet. Eam verò, quae fit ex naribus absolutè & citra partis appella-
tionem vocat αἱμορραγίαν, triplicemque facit. Naturalem vnā in sanis & ado-
lescentibus, qui & sanguine redundant, ut pueri, & ipsum calidiorem habent,
cū ad id tempus ventum est, in quo hircire, ut loquitur, incipiunt, & vene-
rem experiri possunt. Alteram symptomaticam, eāque duplicem, à resolutione
aut imbecillitate partium sanguinem generantium, vel expurgantium, ut he-
patis ac lienis; & frustra tentata crisi. Illic enim principiis suis malè affectis, con-
dolescent, & consentiunt venae, ut & nerui cerebro. Quò fit, ut ex his sanguis
spontè profluat, idque vel per nares, vel per vterum, vel per haemorrhoidas, vel
per sputa. Hic verò natura irritò motu crislis aggressa propter oppressionem, vel
imbecillitatem proprium opus inchoatum perficere non potest, vnde σάξις, vel
παραγμός, paruae stultae: & ἐρρησις, fluxio pauca, sed iterata, aut modò pauca,
modò largior. Tertia optima, & critica est, καλῶς, καὶ διαφιλάως, bene, atque
largiter fluens, nimirum die critico, antegressis coctionis signis, & in febribus ex-
quisitè

quisitè ardentibus tum symptomaticis à phlegmone interiore, tum essentialibus ab humore tenui, acri & calido in venis, aut ab humore mitiore, sed qui circa ventriculum, maximè os ipsius, iecorisque partem cauam accendatur & putrescat. In his enim nihil mirum est venas aperiri, aut rumpi à sanguine, qui propter immodicum calorem sursum rapitur, venasque necessariò inflat propter spirituum copiam, qui vtres, & dolia dirumpit, quoties feruente musto acervatur. In omnibus damnatur ab Hippocrate perfrigeratio non solùm ea, quæ ex immodica vacuatione superuenit, sed etiam quæ euenit in die iudiciali, & hæmorrhagiam vel comitatur, vel sequitur, eadem nimirum ratione, qua superiore libro dictum est, rigorem quouis modo coniungi cum crisi bonum non esse. Nam perfrigerari ante hæmorrhagiam, nihil absurdum portendit. Cùm verò sanguis profluit, perfrigeratio accedens si moderata sit, vt in extremis tantùm partibus, reuellendo caloris & spirituum immodicam effusionem vtiliter cohibet per Aphorismum Prothetici, Quibus principiò largum sanguinis profluuium, rigor fluxionem sistit: si verò magna ac vehemens, vt vniuersi corporis, & in qua vix redit calor, pessima est, vt signum, & causa. Ac signum quidem extinctionis caloris natiui, & dissipationis spirituum: causa verò interdum quidem mortis propinquæ, semper verò imbecillitatis virium, & eorum symptomatum, quæ immoderatas sanguinis vacuationes siue ex hæmorrhoidæ, siue alio fluore sequi consueuerunt. Nam cùm sanguinis profluuium corpus necessariò sanguine priuetur, & spiritu, frigus & ariditas succedant, oportet. In his autem accidentariò propter frustratam coctionem cruditates cum humiditate sunt, per Aphorismum Prothetici, Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, nisi vrina cocta fuerit. Præterea (ait alio loco Hippocrates) inopiam sanguinis sequitur frigiditas carniū, quæ acquisitam caliditatem ex sanguine habent, non propriam, neque naturalem, vt hepar & cor. Hinc igitur appetentiæ delectio, scædus faciei color, vitiosa ciborum coctio, pedum ac reliqui corporis œdematosus tumor, alui profluuium, & quod nos vidimus, aliquando cæcitas. Sic hæmorrhagia etiam die critico tribus modis inutilis esse potest, nimirum, si vel profusior sit, vel non finiat febrem, vel grauiora symptomata inducat, quod postremum lethale est. In Prothetico eadem sententia legitur hoc modo, In iudicatoriis perfrictionibus sanguinis eruptiones vehementes pessimæ, quia videlicet refrigeratione non cohibentur. Alij *κρίται* in hanc sententiam, Quæcunque sanguinis eruptiones vehementes refrigerantur in iudicatoriis diebus, optimæ sunt, quia refrigeratione sistuntur. Verùm frustra additur, In iudicatoriis diebus. Nam quocunque die sanguinis immoderatus eruptionibus perfrigeratio superuenerit, eas sistit.

3. Proth. 36.

3. Proth. 40.

6. Epid.

3. Proth. 41.

II.

Τὸ δὲ ἀπάλιν αἰμορραγέειν, ποτὶρον, οἷον ἐπὶ ἀσληνὶ μεγάλῳ ἐκ τῶν δεξιῶν, καὶ ὑποχόνδρια ὠσάλις.

Siquis non è directo sanguinem profundit, prauum, quale est, si à liene magno è dextris. Similiter res habet in hypochondriis.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

ADdit in Prothetico ἐπὶ δεξιῇ καὶ κακίον, id esse deterius, si quis leuiter exudet. Sed id hoc loco omittitur. Cæterùm ἀπάλιν ex aduerso ponit καὶ ἰσιν ita appellans Ionica voce, quam alij *ἀδυνάριαν* nominant. Id ergo experientia, quàm ratione magis constat. Oportere sanguinem criticè effundi ex ea nare, quæ è directo parti laboranti respondet, liene inflammato è sinistra nare, hepate è dextra, dextris hypochondriis, ilibus, vtro, latere, pulmone è dextra: sinistris contrà è sinistra. Atque ea res sic experientia confirmata est, vt indubitata medicis habeatur. *ἀπὸ ἀσληνὶ μεγάλῳ*. Aliis splen maior, aliis minor, ex quo interpretes Hippo-

cratis, qui parùm intellexerunt vsum vocum eius, de magnitudine naturali intellexerunt. Nos cum Galeno de magnitudine *παρὰ φύσιν*, & aduentitia ab inflammatione, aliisque id genus tumoribus. *μέγα* enim sic vsurpat Hippocrates, vnde *μεγαλοπλάγχυνος* voce ambigua dixit libro de ratione victus in acutis, non quibus natura magna sunt viscera, sed quibus inflammatione, scirrhus, vel oedemate occupata *ἢ ὑποχόνδρια ὡσάντως*, siue de hypochondriis peculiariter appellatis, siue communiter, vt & viscera inclusa comprehendant, intelligas, vera est oratio.

D E S I D E R I I I A C O T I I C O M M E N T.

3. Prorrh. 33.

6. Epid. sect. 2
12.

6. Epid. 2.

14. de usu. 7.

3. de fract.

Inter signa vitiosæ & lethalis hæmorrhagiæ hoc ferè principatum tenet, si sanguis non fluat *κατ' ἴσιν* per rectum, vel à directo partis affectu, vt hepate phlegmone obfesso è dextra nare: liene, è sinistra. Causam Galenus refert ad experientiam potius, quàm rationem. Neque enim, vt ex hepate caua vena sursum per thoracem fertur, ita & ex liene alia enascens partibus sinistris distribuitur, vt veteres Interpretes Hippocratis censuerunt. Nam nullam ad sinistra venam lien mandat, nisi per hepar. Nec verò solùm reëtitudo hæc plurimum potest in hæmorrhagia, sed etiam in omni opere naturæ, & omni mutatione. Per rectum enim (ait Hippocrates alio loco) sunt morborum permutationes, & crises, & abscessus. Si hepar incaluit, dextra manus, pēsque exulcerantur, & magis ardent: si lien, sinistra. Si caput ex vtero dolet, vertice dolet, quoniam à regione rectà supraponitur vtero: si ex ventriculo, frons: ex iecore dextrum latus vigetur: ex liene sinistrum: ex renibus occiput, brachia, crura. Partes omnes dextræ calidiores, maiores, robustiores propter iecoris reëtitudinem. Vteri (ait Galenus) pars dextra tantò est sinistro calidior, vt caloris aucti nomine mares formet, sinistra scæminas. Idem iudicium de dextro teste ad sinistrum collato. Causa est reëtitudo hepatis, quoniam vicinitas, & per vasa communicatio vtrique parti non sunt disparia. Secta in cubito sinistro vena sinister cordis ventriculus vacuatur, & repletio illius vaporosa: lien inflammatus, plena sinistra sectione venæ è sinistro latere iuuantur, sinistra tamen, si communiter spectes, non nisi interuentu iecinoris, ex sinistro exhaurit. Huic reëtitudini, quam Hippocrates *ἴσιν* vocat, & *ἐνθυμία*, interdum etiam *φορὰν καὶ ἀρίστην* reëtam larionem, opponitur hoc loco *ἡ ἀνὰ πάλιν*. Galenus prætermissa ratione in vniuersum pronuntiat à natura obseruari directionem quandam meatuum, per quos humorum deductiones commodè fieri queant, qui in hæmorrhagiis secundum longitudinem corporis extenduntur, vt & in abscessibus. Quinam autem sint illi meatus, non explicat. Non enim, vt quidam volunt, ex vasis filamentis, vel partium sanguinis ductu pendent, quia experientia docet, non modò sanguinem, qui est in vasis, sed humorem quemlibet, vapores quoque, & alterationes promptius deferri multò per rectum, quàm ad latus aduersum. Recentiores viri doctissimi meatuum oblongorum seriem, & vasis aperti ramos interpretantur. Aiunt enim per corporis nostri longitudinem multos oblongos meatus latere, per quos sursum, deorsum promptus est omnium in corpore contentorum commeatus, qui tamen non perinde per latera distribuuntur. Galenus tamen scribit reëtitudinem non per lōgitudinem modò corporis, sed per latitudinem etiam intelligi, eosque meatus non vnius generis à natura factos, sed multiformes, alios secundum longitudinē, alios secundū latitudinē, alios verò ab anterioribus ad posteriora tendentes. Quicquid sit, in eo, quod cōmuni veterū omniū cōsensu iudicariū est, experimentis-que comprobatū, stare oportet, atque id, quod passim docet Hippocrates, arctè tenere, licet sola caua ex partibus septo transuerso inferioribus ascendat, eius tamen ramos in hæmorrhagiis criticis aperiri è directo virtutis robore: & cōtrà, symptomatis ratione ex cōtraria parte, nimirū vel propter naturæ infirmitatē, quæ inordinatū & effrenē materiæ motum moderari non potest: vel propter contrariarū partium resolutionem; vel humorum *μεταβασιν* transitum & mutationem à viscere in viscus, vt à splene in hepar, & contrà. Ac ne quis putet ex his tantūm visceribus affectis directas sanguinis eruptiones bonas esse, malas verò, quæ per cōtrarium

latus

latus erumpunt, addidit in hypochondriis quoque rem ita habere, quacunque in parte febris focus lateat, siue in musculis abdominis, siue in renibus, ventriculo, mesenterio, diaphragmate, ieiuno intestino. Splenem ergo scripsit pro exemplo, siquidem præceptum hoc generale est. Magnum verò addidit, ut tumorem omnem comprehenderet. Lien enim cum substantia rarus sit & laxus, occasione leui distenditur, & sanguinis faciem admittens, ea imbutus tumet, multò, quàm iecur, frequentius, ac plerumque sine scirrho, aut phlegmone, spiritu flatuoso inflatur, & obstructione, aut humorum sursum, deorsumve agitatione turget. Magnus ergo hic ad tumorem præter naturam refertur, non quia natura sit magnus, quomodo in libro de ratione victus in acutis *μεγαλοπλῆγνός* melicrato Iædi scribit, quamquam ea vox alibi de magnis natura visceribus, & in his vigentibus facultatibus, quæ corpus regunt, accipitur.

de plac. Plat.
et Hipp.

III.

Τὰ αἰμορραγιῶντα, ἐπιρρηγοῦντα ῥώματα, κακοῦθια. διαλεγόμενοι λαθραῖως πλῆγνός.

Si quibus sanguis effluxit, rigor superueniat, & ulcera maligna sunt, ij vel loquentes inopinanter moriuntur. lib. 3. Procr. 36.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia scripta in Protrhetico, nisi quod αἰμορραγιῶντα legitur & ἐπιρρηγοῦντα, non ἐπιρρηγοῦντα, quomodo alij τραύματα, hoc est, vulnera, alij προμήδια. Videtur ergo hoc loco notare hæmorrhagias, quæ è vulneribus fiunt, aut si voles, alias quoque, si febres ratione eueniant. At vndecunque fiant, siquidem ab hæmorrhagia rigor est, vel tenuis pauculusque sudor, vtrumque malum: rigor qui indicet nihil profuisse hæmorrhagiam, quæ critica esse debet. Nam si ea, quæ tantum signa sunt critica, nihil iuuant, malo id esse diximus, multò magis si & ea, & præterea quæ vim signi & causæ habent, excretiones & abscessus. Ac rigor nouum certamen atque ingeminans ostendit, quum iam quies & integra valetudo promittebatur ægro. ἐπιρρηγοῦντα autem imbecilli natura est, quæ multò deterior est, si circa thoracem fiat & caput. τραύματα autem dixit eadem, quæ τραύματα Galenus scribit. Sunt autem τραύματα communiter quidem βλάβαι, offensiones corporum à causa externa. In Epid. Galenus interpretatur τραύματα μεγάλας βλάβας ἐκ τινος ἢ ἐκ πολλῆς. In libro de articulis τετραμῖον βεβλαμμένον, & in Exegesi vocum Hippocratis τραῦμα βλαβή, καὶ κακοῦθόν, lædit & malè afficit. καὶ τραῦμα βλάβη. Sed vulneribus accommodatur. Quidam etiam caluarie vulneribus astringunt. διαλεγόμενοι λαθραῖως. Id contingit multis, ut dum loquuntur, prudentesque & propinqui sanis videantur idiotis, & iis, qui præfagiendi artis rudes sunt, ex insperato paulatim exhalante spiritu moriantur. λαθραῖως enim hoc loco occultè, nec opinantibus iis, qui asideant ægro. Aliter in hoc opere ἀπροαγέτως.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quidam legunt τραύματα vulnera. Alij προμήδια cum tremore coniuncta. Rectius τραύματα, id est, vulnera, scissuras detectas, & offensiones, quæ ab externis accipiuntur causis, vel quaslibet in corpore noxas. Nam Hippocrates τετραμῖον appellat eum, qui quouis modo offensus est. Et Galenus in Exegesi, τραῦθι interpretatur βλαβή, κακοῦθόν, & τραῦμα, τὸν βλάβην. Parùm tamen refert, quomodo legas, quia præceptum generale est, & verum non solum in vulneribus, quæ tamen sola sanguinem fundunt, sed etiam in febribus, abscessibus, exanthematibus, scissuris, luxationibus. Siquidem in omnibus sanguinis profusio, cui rigor superuenit, & quod addit in Protrhetico, ἐπιρρηγοῦντα, maligna est, ut causa & signum. Causa quidem, quia inde corporis habitus magis refrigeratur, vulnerum curatio impeditur, febris protrahitur. In eo enim rigore difficulter recalescunt ægri, nec

3. Prorr. 56

humores probè vacuantur. Præterea si circa statum fieri coeperit, iudicatorium est non iudicans: si post statum, ægro iam debili, lethalis est: si periodicus, aut erraticus, in longum temporis spatium morbum producit per Aphorismum Prorrhæticum, Ex hæmorrhagia rigores longi. Signum verò est dissipationis caloris natui, & inæqualis contractionis eius, quod reliquum est, cum materiz recurſu ad interiora: interdum etiam suppurationis internæ, aut si periodicus est, febris intermittens continuz iuncta. Iisdem de causis *ἐπισφουσι* vituperat in Prorrhætico, quæ vel hæmorrhagiam comitatur, quæ non sit κατ' ἐξιν, vel rigorem superuenientem hæmorrhagiæ. Huius enim causam esse humorum copiam, aut retentricis imbecillitatem in sudantibus partibus sæpe dictum est. Sed & in his mortis modum expressit, quia, inquit, inter loquendum moriuntur λαθραίως, occultè. Cum enim nihil mali grauioris perpeti videantur, omnium opinione celerius tolluntur in medio, vel repente oppresso corde à materia, quæ in illo rigore symptomatico ad interiora confertim refluit: vel dissipato spiritu & calore natuo tum in pugna, tum in hæmorrhagia. Sic nonnulli pereunt integra adhuc facultate vitali per respirationis interceptionem, vt in pulmonia: alij repente dissipato, aut suffocato cordis spiritu, vt in syncope, & hæmorrhagiis immoderatis. Nonnullis sensim id accidit, idque dupliciter. Nam interdum paulatim febris vrens exiccat ægrum & cordis substantiam torrefacit, tandemque absumpto humido refrigerat, in quibus paulò ante mortem frigida è naribus & ore expiratio apparet: deinde refrigerata cute pro sudoribus vapor calidus tactu deprehenditur à vaporosa substantia, quæ, cum ab incendio febrili humores tenuarentur, collecta fuit. Interdum verò soluto vitali cordis robore sudores cum syncope manant in his, qui ob redundantes in corpore humores intereunt. Qui primo loco dicti sunt, λαθραίως interire dicuntur: alij ἀραιώς. Sic à præstanti medico non solùm mors interdum præſagienda, sed & mortis tempus, & modus, vt *ἐναιτιος, καὶ ἀντίθιος* habeatur.

IIII.

Τὰ πεμπταία αἱμορραγουῦντα λάβρως, ἔκτω, ἐπιρρηγνύοντα, ἐξόδῳ περιφθίνοντα, ἀναθρημαίνοντα ὀξείως, τῷ τε καὶ κοιλίας πομπρεύοντα.

Quibus quinto die copiosus sanguis effunditur, sexto rigor incidit, septimo refrigeratio & rursus vehemens calor, his alui male afficiuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Larga sanguinis effusione caloris imbecillitate sæpe quidem perturbari alium scripsit Hippocrates in Aphorismis, & Prorrhætico. Quòd autem peculiariter hoc loco scribit, obseruationis est empiricæ, quia videlicet, quod vni aut alteri contigit, quasi vniuersale describit. Ac quinto die largiter sanguinem profundere aliquando criticum est, vt in historia Metonis notauit Hippocrates. At hoc loco recidiua notatur, à qua liberatus æger alui profluvio. πομπρεύοντα, verbum hoc innuit. Nec hoc solùm aluum solui, sed flatu, strepitu, morsu conturbari. Quid autem ἀναθρημαίνοντα prius est dictum. Et hic non tam de eo calore, qui refrigerationi succedit, quàm de febrili, quod ἔξιν, ostendit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Q Voniàm vnà cum sanguine plurimùm spiritus & caloris effunditur, facultates lædi non solùm cordis, sed etiam ventriculi, hepatis, & totius corporis per immoderatas sanguinis fluxiones oportet, frigus etiam & ariditatem succrescere, nisi siquando accidentariò ob frustratam coctionem humiditas supersit. Quia enim calor natuius multò, quàm ante, imbecillior factus est, quacunque ex parte sanguis fluxerit, liquida in refectione deiectio succedit, quòd cibus in ventriculo neque probè concoqui, neque in hepate in sanguinem mutari, neque in venoso

venoso genere convenienter distribui possit, multò magis, si plurimùm edant ægri, aut quæ ægrè concoquantur. Quibus omnibus aluum humidiores fieri par est, & urinam aquosam reddi, donec vires cum tempore natura receperit. Proinde in Prorrhetico additur *nisi urina concocta appareat*. Vltus autè est verbo *πανερίενται*, id est, malè afficiuntur, pro eo, quod in Aphorismis scribitur, *κατιγραινόνται*, humectantur. Quanquam illud latius pater, ut cætera etiam omnia comprehendat, quæ in ventre perperam fiunt, ventriculi molim, molem flatuosam, ut in hydrope, ructus acidus, & quæcunque ex cruditate & caloris natiui inopia sequi solent. Quocirca non est necesse antecedere, quæ hîc scribuntur, nisi quòd si antecedant, malum augent, quia geminatur causa dissipationis caloris natiui, in rigore, & copiosa hæmorrhagia. Illic enim propter conflictum & vehementem concussione calor in pugna aut copiosæ materiæ affluxu suffocatus minuitur, aut præ infirmitate resolvitur, unde, ut & in hæmorrhagia, perfrigerantur ægri. Quòd verò quinto die copiosum sanguinem effundi scribit, id in acutis per se haudquaquam malum est, quia incidit in diem criticum. Sexto verò rigorem moueri, pessimum, tum ratione diei, qui tyranni instar iudicare solet, tum hæmorrhagiæ antecedentis quam rigor ille & reuellit, & iudicatorium esse non iudicans ostendit. Ea autem reuulsio à perfrigeratione in rigore inducta, plurimùm nocet, quoties sanguis minus, quàm morbo conueniat, profluxit, ita ut febris maneat, nec symptomata quiescant, verbi gratia, deliria & vigilæ. Cuius hæmorrhagiæ imperfectæ maximum remedium docuit Hippocrates capitis lotionem, in historia Metonis, quoniam còducere oportet, quò natura inclinatur, per loca conferentia. Septimo verò die refrigeratio, quam calor statim sequatur cum excretionem, prodest, si inde remittantur febris symptomata. Non tamen necesse est his aluum malè affici, quoniam à rigoribus criticis sæpius sudores, interdum etiam vomitiones biliosæ, rarius sanguinis ex naribus profluvia fieri solent.

4. Aph 27. C

3. Prorrh. 40.

41.

V.

Μετ' αἱμορραγίην, μελάνιον διαχώρησις, κακόν. κομητὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἰώδεια. περὶ τῶν αἰ τοιαῦται αἱμορραγίαι. καματώδεις δὲ τοιαῦται πασθεύουσιν. γήσκοντι, μελάνιον προδιελθόντων, καὶ κοιλίης ἐπαρθεύουσιν.

De Honor. 35.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

AB hæmorrhagia, ut omni excretionem & abscessu liquidem ritè fiat, die critico, antegressa concoctione & aliis, quæ in legibus salutaris indicij includuntur, solutio morbi expectanda est. Alioqui morituros ægros, liquidem res in deterius veritur, & lethalia signa appareant. Aegrè conualituros, ut non existant ab excretionem & abscessu signa lethalia, nec inde æger grauius habeat, nihilò tamen melius habere videatur. Hæc autem, quia *κρίσιμα μακρύνοντα τὰ μὴ θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα*. Itaque cum hæmorrhagia inter κρίσιμα vim habeat signi & causæ, si ab hæmorrhagia æger deterius habet, deicit nigra, cruenta, æruginosa, delirat, anxius est, vigil, ardet præter modum, sitit, extremis aut toto corpore perfrigeratur, nec facilè recalescit, difficulter spirat, tremulus est, oculo malo, urinis & vomitionibus prauis, tenuiter sudat à capite, malè decumbit, parte aliqua peruertitur, ac breuiter & deterius habet, & mortalibus signis condemnatur, moriturum, ægrum prænunciare oportet. Si verò non adsunt quidem signa lethalia, sed nihilò leuius habeat, *δύσκριτον* morbum iudicare conuenit. At quid *δύσκριτον νοσημα* appellet, prius est definitum. Ac is æger, ex quo hæc describit, ab hæmorrhagia grauius habuisse constat perniciosus deiectionibus, de quibus suo loco. *τῆς τῆς αἱμορραγίας*. In Prorrhetico dubitans *ἀραγί* scripsit. Ac excretionem non tam quarto, quàm quinto, septimo, nono, vndecimo expectari debent, quia acuti imparibus moueantur, quos peculiariter criticos appellat Hippocrates, ut antè dictum est. Quartus autem indicat quidem, sed non iudicat, aut rarissimè. Aegro igitur, ex quo hæc annotauit

annotauit, conuulsio, nigra deiectio, alius extuberans signa omnia praua in morte extiterunt. Sed in Prothetico addubitanz & a particulam ascripsit.

DESID. IACOTII COMMENT.

HAec sententia sub generali illo axiomate continetur, quod Hippocrates scripsit, τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα, id est, iudicatoria, quæ non iudicant, alia quidem lethalia sunt, alia verò difficilem faciunt iudicationem, vel, ut alibi scribit, ἀκριτα ποιεῖν τὰ νοσήματα, morbos iudicationis expertes faciunt. Cum autem iudicatoria multa sint, ut sanguinis eruptio, sudor, copia vrinx, deiectiones vomitus, hæmorrhoides, menses, parotides, & omnes alij abscessus, de singulis verè effertur illud ὁ πρῶτον καθόλου. Rectè enim dixeris, sanguinis fluxionem, vel sudorem, vel copiam vrinx, vel abscessum interdum quidem lethalem esse, interdum verò difficilis iudicij. Ex his enim constitutum est præceptum κοινώτατον, καὶ καθολικώτατον, καὶ γενικώτατον, suo ambitu singularia omnia continens, ut qui illud exaetè nouerit, his particularibus sententiis non habeat opus. Addit alio loco Hippocrates, non solum hoc verum esse in his, quæ iudicatoria sunt, ut signa & causæ, quales sunt omnes excretiones & abscessus, sed etiam in aliis, quæ tantum signi rationem habent, qualis est rigor, & omnis perturbatio critica. Quomodo autem distinguere oporteat, quando hæc lethalia sunt, & quando difficilis iudicij, ipse etiam Hippocrates omnium bonorum author, & quasi natura loquens, demonstrauit. Nam τὰ ἐπὶ τοῖς κρίσιμοις ἔδεν ὠφελύμενα, δύσκριτα; τὰ δὲ καὶ πρὸς τ' ἐναντίον εἰπόντα, θανατώδεια, id est, Quæ ex iudicatorijs nihil iuuant, sunt iudicatu difficilia: quæ verò etiam in contrarium inclinant, nimirum quia non modò non iuuant, sed etiam nocent, & in contrariam naturæ affectionem transeunt, lethalia, cuiusmodi sunt vomitus prauus & malignus sine vlla febris remissione, deiectiones prauæ & nigrae, ut hoc loco, vrinx pessimæ, περίψυξίς δυσκρίματος, perfrigeratio vel totius corporis (quod perniciosus est) vel extimarum partium, in qua vix ægri recalescere possunt, δίψος, ὁρὴ βέβης, sitis profunda & inexplebilis, καῦμα, ἀχλὺς, δυσφορία, æstus, caligo, anxietas, & similia, quoties post frustra tentatam crisin superueniunt. Cum enim crisis repentina sit ad salutem, vel mortem mutatio, repentina facta purgatione confestim cessare morbus debet cum omnibus symptomatis in crisi perfecta: in imperfecta verò, saltem non augeri. Confestim dixi, id est, ut interpretatur Galenus in Prothetico, intra vnum plus minus diem. Nam eodem die, & tantisper dum sit crisis, vehementia symptomatum, in quam præcedens continua integræque coctio desinit, terri non oportet, præsertim constantibus viribus. Hac ergo ratione damnat hoc loco deiectiones nigras, quæ post sanguinis è naribus fluxionem superueniunt. Etenim quoties post morbi coctionem humor aliquis vitiosus excernitur, tunc à natura corpus expurgatur. Ob idque atra etiam bilis & quilibet alius eiusmodi humor: si quidem coctionis signa apparuerint, quæ naturæ victoriam indicent, progressu iam morbo optimam vacationem significat. Aliàs si excernantur sine coctionis signis, aut in principio morbi, in quo bene nihil excerni potest, aut post frustra tentatam crisin, aut ad extremum extenuatus ægro, & imbecillo, omnis eiusmodi deiectio perniciosa est, qualem hic scribit ἡ μείλαν, à corrupto sanguine labefactata vi hepatis: vel à melancholico humore vitio lienis: vel ab atra bile, quæ per adustionem aut malignam putredinem genita est. Propriè tamen ea voce Hippocrates significare consuevit succum melancholicum, qui à sanguine in anfractu intestinorum denigrato differt, quia fusus est, & liquidus, non, ut ille, concretus. Eiusmodi deiectio conspicitur, cum lien non probè expurgat iecur & sanguinem, vnde cœnosa illa materia diu retenta in hepate aut mesenterio aliquando quidem corrumpitur mora, & fit exquisitè atra bilis: aliquando verò ante eiusmodi corruptionem à facultate oppressa & irritata, quod superflua amplius continere nequeat, excernitur. Atra verò bilis exquisita nunquam excerni è corpore potest sine exitio ægri, ne in crisi quidem, nisi aliis humoribus permista mitescat. Distinguenda est igitur diligenter

diligenter in præfagiendo tum à succo melancholico, tum à sanguine nigro: Cum illo enim conuenit, quia non concrefcit: differt verò substantia, temperamento, qualitate, & colore. Est enim substantia multò, quàm fax sanguinis tenuior: temperamento calida propter vstionem, licet mole terreæ portionis frigida dici queat: qualitate acerrima, & instar aceti mordax & erodens, vt terram excutiat, ac fermet: colore denique nigra ac splendens. Alij notas ita describunt, quibus ab alijs omnibus humoribus separatur: vt splendeat, vehementer astringat, acidum sceteat, terram fermentet, muscas abigat. Quæ vno aut altero indicio ex his spectatur, nondum exactè atra est, sed in confinio, vt scribit Galenus lib. de plenitudine. Sanguis verò niger ab utroque facile discernitur, quia solus concrefcit, siue ea concretio ad fibras referenda sit, quibus detractis manifestò liquefcere conspicitur, vt vult Aristoteles: siue, quod manifestius est, ob pinguedinem, quæ refrigerata gelascit. Is aperta, rupta, vel exesa vena in intestina prolapsus longo sinuosoq; lapsu ita præfatur ac nigrescit, vt picem plane reserat. Cuiusmodi deiectio post sanguinis deiectionem criticam, aut fluxionem è naribus, aut vomitionem non ita magno periculo interdum apparet, aliqua sanguinis portione diutius retenta & in grumum versa, qui tamen aliquando putrescens symptomata infert veneni, quia multa mixtio in ipso ingētis putredinis occasio est. Ab eodem sanguine deiectiones rubræ fiunt, de quibus hic etiam agit Hippocrates, quibus intincta lintea rubescunt. Causæ multiplices esse possunt. Primum in hepate intemperamentum frigidius, loturæ similia reddens, aut calidius feci splendenti, coctrice facultate læsa cum retentrice, quæ sinit primùm tenuem sanguinem, aucto verò vitio etiam crassum exire. Deinde facultatis expultricis robur in sanis, quæ si sanguis sola copia peccat, benignum sanguinem confertim expurgat: si vitiatum per morbum est aut totius, aut partis, post integram coctionem resumptis viribus salubriter ipsum expellit. Tertia causa est intestinorum rosio cum torminibus, vt in dysenteria vera. Quarta internæ hæmorrhoides apertæ. In quibus diligenter animaduertendum, ne sola mali specie delusi perpetuò prauas eiusmodi deiectiones reprobemus. Vt enim memoria retinentes, quæ præcesserunt omnia, ex omniū collatione, & coctionis signis imperterriti prauis symptomatis subito exortis, confidimus, atque imminentem crisin bono animo expectandam esse iubemus: sic vbi iam vacuatio adest, post naturæ victoriam, perniciosa excreta spem augēt. propinquæ salutis, quoniam ab expultricis robore corpus purgantis prodire intelligimus ex antegressis coctionis signis, ægri robore, & facili tolerantia, quam Hippocrates *διωρεσιαν* appellat. Addit deinde æruginosam deiectionem, cuius origo vel à bile est, vel à colliquatione. A bile quidem æruginosa, quæ est ad atram bilem quasi præludium quoddam, habetque semper præter calorem & acrimoniam malignitatem coniunctam. Quò fit, vt siue per vomitum, siue per aluum, siue per vrinas excernatur, & humorem, ex quo ortum habet, & morbum vehementer tum calidum, tum siccū esse ostendat. Perniciosissimus omnium, qui præter hæc parte aliqua nobili affecta, aut viscere erysipelate obfesso, è corpore excernitur. Colliquatio verò, quam syntexim vocant, significatur, cum per ventrem aliquid non ex esculentis, poculentisque, verum ex ipsius corporis substantia deiicitur, humore in aluum ipsam confluente. Qui quidem fluxus bili continuè per vomitum & infra erumpētī similis est, odoris autem foeditate ab ipsa differt, tum quòd deiectus rufus magis, & crassitie glutinosus, interim verò olcosus appareat: tunc nimitum, cum caro pinguis & recēs coacta ab ardenti febre resoluitur, & eliquefcit. Malo inueterante nonnihil etiam ex ipsis solidis partibus absumitur. Hæc genera deiectionum in pestilentibus morbis sæpe conspiciuntur, præcipuè qualia refert Galenus in peste insigni se obseruasse, initio flaua & fulua colore, ramentaq; colliquefacta, deinde nigra instar facis sanguinis, vel ipso sanguine per adustionem denigrato, vel ex contracta extranea aliqua putredine. Quod post hæc subiicit, quarto die tales fieri sanguinis eruptiones, necessarium non est. Si tamen id euenerit, absoluta harum deiectionum malitia præmonstratur, quia quarto die natura cum morbo nondū certamen

turbatio mouebatur. Subdit ergo dubitaret, an vrina aquosa tale quid significet. Vrina aquosa cruditatis, cruditas infirmi caloris signum. Atqui ab hæmorrhagia caloris inopia imbecilliorē retentricem efficit: hæc imbecillior non retinet, sed effluere sinit, quæcunque per aluum dolenter exeunt. τοῦτον δὲ, hoc est, πολλὴν πορρῆυσαν. Omittitur postrema hæc oratio ἐργῆς, in Prothetico, quanquā in commento Galenus agnoscere videtur, ac malè adscribi priori sententiæ Prothetici. Videri possit, cuius initium, τὰ δὲ ταραχῶδῃ.

DESID. IACOTII COMMENT.

AD finem libri superioris, & in prima sectione huius operis hic aphorismus explicatus est. Addidit verò πλάσι, quia quò aut profusior est hæmorrhagia, aut crebrior, eo plus caloris ac spiritus effunditur: maiorque consequitur refrigeratio cordis, ventriculi, hepatis, & habitus totius corporis. In exigua enim, aut moderata sanguinis fluxione, aut semel tantum facta, nec admodum superfluente non est necesse calorem natiuum ita languere, vt hæc consequantur. Huius ergo immodicæ vacuationis, quacunque ex parte fiat, & quocunque modo, siue secta vena, siue sponte naturæ, signum est virium imbecillitas: effectus verò, intemperies frigida & sicca, per accidens humida: sudor frigidus, syncope, conuulsio, inappetentia, cruditas, scædus faciei color, pedum ac deinde reliqui corporis tumor œdematosus. Cùm verò ægti refici cœperint, alius malè afficitur, liquidæque & cruda per solam absentiam coctionis, tandem etiam per putrefactionem, & contrariam coctioni dispositionem reddit, quia alimentum neque concoquitur, neque distribuitur. Addidit autem, nisi vrina concocta fuerit, quia quæ concocta est substantia & contentis, optimam humorum habitudinem, naturæ victoriam, patium coquentium robur, & caloris natiui copiam declarat, quibus præsentibus illa symptomatum series à cruditate metuenda non est. Contrà verò cruda & incocta, quæ substantiæ tenuitate & colore aquam refert, horum omnium expectationem confirmat, maximè si odoris sit expers, quod summæ frigiditatis indicium est. Aquea autem vrina omnis procul abest à coctione, quæ tenues succos intransit: crassos ad mediocritatem deducit. Non tamē vnā causam habet. Nam & in diabete, & in cruditate, & in magnis obstructionibus viscerum interiorum, & in biliosi humoris translatione in caput, aut derivatione in intestina tenues vrinæ & aquosæ conspiciuntur. Pessima est exquisitè aquosa, à mortificatione alteratricis & retentricis facultatis, quæ est desperatæ coctionis symptoma, & venosi generis pathos simile exquisitæ cruditati & lyenteriae in ventriculo. Altera est aquosa, priori similis, quatenus cruda: minus tamen perniciofa, quatenus nullum aliud malum commonstrat, præter solius alteratricis infirmitatem, vt hoc loco. Cruda enim est, vt dixi, sed coqui potest, per participationem solam durationem morbi ostendens. Illa verò in contrariam coctioni dispositionem abiit, vt omnem illius actum refugiat. Tertia aquosæ vrinæ differentia huic proxima, in multis morbis apparet, vini abunde tenuis & albi formam referens. Oritur autem ex prædicta vrina tenui & aquosa, quæ parum bilis tenuis suscepit, & principium quoddam coctionis significat. His ita distinctis non solum præsagium instituere licebit, sed etiam conuenientem vietus rationem præscribere, cibosque offerre, non quos ventriculus propter frigus appetet, sed quos exiguus calor superare poterit, paucos videlicet, facili coctionis, & sensim, quandiu vrinæ aquosæ videbuntur. Qua de re sic scribit Galenus in Epid. Fluxit persæpe copiosus sanguis: cuiusque fuit tanta vis, vt facies sit facta pallidior, ea coloris priuatio in pallidioribus faciliè deprehenditur: in rubris verò, non pari modo. Quocirca si totum corpus vacuatum sit, alendum esset carnibus iis, quæ multum sanguinis gignunt, & item pane. Sed ipsa edulia per se non concoqueret: imò verò potius ei dolorem afferrent. Quamobrè quæ faciliè & concoquuntur, & distribuuntur, danda erunt. Eiusmodi autem, censetur vinum, nisi fortè capitis dolorem vereamur. Siquidem tunc dilutius ei præberemus. 6. Epid. sect. 6.

Ὅτι ἐπὶ αἰμορραγίᾳ λαβρῇ πυκνῇ, μὲν μέγαν συγὴν διαχώρησιν, ἐπιστά-
 ρος δ' αἰμορροῖς, οὗτοι κοιλίας ὀδυνάδεις, ἅμα δ' τισὶ φύσιν, εὐφοροί. ἄρα οἱ τοι-
 οῦτοι ἐφιδρῦσι πολλοῖς ψυχροῖς; τὸ διατεταραγμένοι ὕρσι ἐν τέτοιον, ὅς ποτε-
 ρα, ὅς δ' ἐφιδρῦσιν γαστρίδεις. ἐπιπολὺν δ' ὕτοι ὕδατα δειὰ ὑρέσιν.

*Quibus ab eruptione sanguinis magna est frequenti cum mul-
 ta nigrorum deiectione, astrictione sanguis effunditur, hi à ventre
 dolentes excretis simul flatibus leuiter ferunt. An non est et multa
 frigida desudant? Returbata urina in iis non mala, ut nec
 quæ sedimentum genitura simile continet, ut plurimum autem
 aquosa et meiunt.*

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Empyrica hæc sententia & particularis obseruatio, quæ scripsit Author Pror-
 rhæti, nisi quoddam hic ἐπίστασις, illic ἐπίτασις. Hic γὰρ τῇσι φύσιν, illic τινὶ
 ῥύσιν sensum commutare possunt. Itaque à larga hæmorrhagia nigrorum de-
 iectio multa, ut & alia, lethalia sunt, quum oporteat ab hæmorrhagia salutaria
 omnia ostendi. ἐπίστασις & ὑπόστασις de suppressione excretionis naturalis sæpe
 usurpatur. Ac videtur huic post multas deiectiones nigras aluum restitisse, ex
 quo mutato cursu materiz, & impetu vel morbi, quod est verisimilius, vel natu-
 ræ mouentis aliò verso sanguinem iterum effluxisse è naribus. ἐπίτασις autem
 intensio non alia intelligi potest, quàm in flatu alui, vnde doleant à ventre, sed
 exclusis flatibus leuius morbum ferant, quod voce φύσιν declaratur. Verbo
 autem τινὶ ῥύσιν significatur fluore è naribus, aut quod fluente aluo intelligatur
 ægros melius ferre morbum. Quod autem sequitur, prauum signum est, sudare
 multa frigida. Sudor enim multus ac redundans, sed magis frigidus ab Hippocra-
 te damnatus est. Quæ de vrinis scribit, returbatam vrinam non esse prauam,
 eget distinctione. Nam in quibusdam initium quoddam coctionis est, vrina
 quæ pura antea returbatur. Aliquando à morbo concitata bile in cruda materia,
 quod pestilentibus & malignis quibusdam febribus contingit, à quibus grauitas
 corporis, vehemens dolor capitis perturbati somni, torpida mens & sensus, deli-
 rium, conuulsio atque exitium tandem expectari potest. Atque hoc loco vide-
 tur notare genus vrinæ returbatæ, quod natura concoquente eiusmodi existat.
 γαστρίδεις autem quum sit duplex, alterum lethale à colliquatione: alterum non
 reprobandum ab excretionē pituitæ vitreæ, hoc certè, quàm illud magis audien-
 dum. ἐπιπολὺν, quod ἐπίσχυρος in Prorrhætico. Natura dissoluta tam multis hæ-
 morrhagiis, profluuiis alui, sudoribus multis, & iis frigidis, vnde & materiz co-
 pia intelligitur æger laborasse, calor natiuus admodum imbecillus esse solet. Ita-
 que magna ex parte vbi ea omnia coeunt, valde crudæ sunt vrinæ, qualia sunt,
 quæ ὑδατώδεις ὕρσι appellat. Sed de vrinis plura suo loco.

DESID. IACOTII COMMENT.

48
3. Prorrh. 47

Galenus in Prorrhætico hunc aphorismum non interpretatur, quod sympto-
 mata ἐπιρρογῇ, & ex pugnantibus causis orta contineat, quarum vires au-
 thor ignorasse videtur. Sunt autem ferè eiusmodi. Profusionis sanguinis immo-
 deratæ, quæ animæ fomitem, atque adeo animam ipsam è corpore educit, causa
 est interdum ipsius sanguinis copia, vel acrimonia. Nam sanguis multus, te-
 nuis, acer, aut multo calore turgens violenter erumpit. Interdum vena aliqua
 aperta, rupta, vel exarsa. Nonnunquàm etiam facultatis hepaticæ robur, quæ no-
 xia excernit, aut resolutio, propter quam amplius non continet. μέγαν διαχώ-
 ρασιν.

παισι, nigrorum deiectionem antea docuimus à sanguine denigrato in intestinis, aut à melancholico humore, aut ab atra bile fieri. Primis duobus modis non semper inutilis est. Tertio semper exitiosa, quoniam & intestina afficit vlcere immedicabili, & insignem calorem, ac malignam humorum corruptionem testatur cum resolutione facultatum & mortificatione partium coniunctam, ex quibus manat. Suppressa nigrorum excretionis sanguinis fluxio accidit eadem ratione, quia in hypercarthasi, natura videlicet familiarem sibi succum non amplius continere propter infirmitatem, aut meseraicarum venarum apertionem ab acrimonia nigrorum, quæ deficiuntur. His alui dolent à cruditate, quam caloris penuria simul cum effuso sanguine dissipari inuexit, unde alui profluuium, tormina, distensio, inflatio, ructus acidus, ciborum corruptio. Multa autem frigida sudant vel à copia in sudantibus partibus: vel à facultatis contenticis resolutione. Urinæ verò perturbantur aut à calore aggrediente coctionem & crassam ac densam materiam agitante: aut à bile, quæ perturbationem in venis concitat cum calore præter naturam, & multo flatuoso spiritu. Genituræ similes sunt interdum colore solo à crudo succo, vel vitrea pituita in morbis longis: interdum & colore & substantia, quæ in semine similis est, alba, & lactescens. Harum causa est colliquatio, in qua naturalis partium solidarum concretio dissoluitur, de quibus fusius agitur in librum huius operis de urinis. Quod tandem concludit, ut plurimum in his aquosam urinam prodire, qui immoderatas sanguinis fluxiones perpepsi sunt, cruditas in causa est, de qua iam sæpius.

IX.

Ὅταν ἐκ ρινῶν ἐπὶ καρφίῳ καὶ νοθρόντι μικρὰ ἀπορρέῃ, ἔχει τι δύσκολον. ἐμπεστέλοισι συμφέρει, καὶ κοιλίᾳ ταράχῃ.

Quibus è naribus sanguis paucus extillat cum surditate & torpore, id difficile quid habent. Vomitus iis confert, & alui perturbatio.

De 3. Acor. 1. 49. et hi 6. p. 1. 23.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

MITUM quod δύσκολον & scribit. δύσκολον enim leue malum ostendit: τὶ additum minuit vim mali. Vbi enim τὶ additur, vel minuit, vel raro & leuiter accidere ostendit, ut in verbo πᾶσιν ἐξ ἡμῶν καὶ ἔχον παρασκευαστικόν τι. Sic enim significatur raro inde cōuulsionem aut delirium expectari, quæ si acciderent, leuia quidem esse. Ita δύσκολον τι difficultatem quandam notat, sed eam leuem. At in morbis stillatio sanguinis perniciofa notatur ab Hippocrate, ut quæ infirmitatem naturæ & malignitatem morbi ostendat. Huic igitur ægro affectum caput intelligitur plenioribus venis, crassiore sanguine astrictis viis, nec ita patentibus. Omnis autem viarum naturalium astrictio, narium, renum, ventris & pororum totius corporis damnanda est, laudaturque moderata laxitas. Ac ferè victrix natura, quæ prius collecta sese contrahebat, iam sese explicat, effunditque. Atque ut natura sese colligit, ita vniuersum corpus contrahitur: ut sese diffundit, ita viz omnes corporis elaxantur, quod liceat videre natura bene constituta initis accessionum & declinationibus, & in toto morbo. Nihil enim initio effluit. Declinante accessione & morbo excretiones promouentur. Quanquam non negandum dissoluta natura, victa que morbo, & iam expirante sudores & alia genera excretionis posse moueri. Interdumque initus morborum irritata natura vi morbi multa excerni, sed nos, ut ante, quæ integra fiant & bene constituta natura scribimus, quæ suis signis firmanda sunt, ut ne quæ fiant, profligatis naturæ viribus similitudine fallant. ἐμεῖς, & vomitus & alia perturbatio confert, siquidem vi naturæ fiant. Soler enim aliquando natura præclusis quibusdam viis, qua materiam excitabat, aliò conuerti, & quasi mutato consilio, quæ

providentia: quædam est occulta, alias vias consecrari. Itaque quum non possit materiam inclusam cerebro per nares excludere relicto sanguine, qui magis familiaris est, permistum vitium sanguini, foras deturbat in ventrem, unde & vomitio, & alui perturbatio, hoc est, profluuium cum dolore, strepitu, mordicatione. Id enim *ταραχή* significat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Sanguinis stillicidium perpetuò prauum esse, cum ab interiore causa mouetur, sæpius dictum est. Natura enim conatur, quod superfluit, excernere: verum non potest, vel quia infirma admodum est; vel quia impeditur propter sanguinis crassitiem, aut partium densitatem, aut utrumque. Omnium ergo mitissimum est stillicidium, in quo sola partium densitas, ut hyeme, fluxionem non admittit. Deterius multò, quod in acutis, aut primis æstatis vel autumnii temporibus incidit, quoniam in his flaua bilis redundat, ambiensque nos aer calidus est, ut duplici de causa sanguis ad fluxionem sit aptissimus. Quò fit, ut si restiter, causa in solam naturæ infirmitatem, & sanguinis crassitiem referenda sit, qui per excessum febrilis incendij exurit ita, ut euanescente iam parte tenui abeat in atram bilem, quæ & coctioni resistit propter siccitatem atque vstionem, & excretioni propter crassitiem, atque acrimoniam, qua partibus adhæret. Cum enim coctio sit caloris actio ad æquandos succos, humidi ad æquabilem siccitatem reducuntur facilius: sicci & concreti non admittunt coctionem, nisi aduentitij humoris adiumento. Siccescent enim magis. Inter hæc natura collectam in cerebro copiam expellere non potest, tamen ab ea valde & irritetur, & opprimatur. Quocirca de hoc stillicidij genere ineptè dicitur *ἔχει τὸ δύσκολον*. Nam similitum omnium signorum genus deterrimum esse constat. Omnis enim excretio, vel abscessus, qui ubi moueri cœperit, statim desinit, multò deterius est, quàm si nullo modo appareret. Sunt & aliz quædam conditiones, quæ huius signi perniciem augent, ut si quarto cœperit die: si sanguis, qui stillat, syncerus & meracus conspiciatur absumpto sero ab incendio febrili: multò magis, si cum symptomatis coniungatur, quæ grauiter offensum cerebrum ostendant: qualia sunt hoc loco, surditas & torpor. Cum enim surditas in acutis oriatur aut resoluta audiendi facultate, aut meatus auditorij obstructione: torpor verò à cerebri humiditate, vel frigore, vel utroque, vtriusque symptomatis coniunctio præsertim in morbo acuto, magnam affert coniecturam cerebri resoluti potius, quàm ab humore frigido, aut vaporoso oppressi. Quò magis Galeno assentiri oportet orationem illam *ἔχει τὸ δύσκολον*, acriter reprehendenti, cum valde lethale dicere debuerit. Difficile enim quid habere, in his malis usurpari solet, quæ exigua sunt, nec magnopere nos terrent. Ex his autem significatio fit naturæ iam iam fatiscentis, ut exigua vitæ spes relicta sit. An verò vomitus, vel ventris perturbatio his conferat, distinctione est opus. Etenim initio, quo tempore facultas animalis nondum collapsa est, sed oppressa, nimiam pituitæ vel alterius bilis redundantiam vomitione, aut alui subductione expurgare oportet: plethoram verò vacuare sectione venæ. At fractis iam viribus, ut sub his symptomatis, neque vomitioni, neque purgationi, nec sanguinis missioni locus est.

3. Prorrh. 48.

X.

Αἱ ἐν ἀρχῇ μεγάλαι αἱμορραγίαι, πρὶν διακομιδῇ κοιλίας καὶ πυλινῆς.

Quibus multus sanguis initio effunditur, iis dum reualescunt, alui profluunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc sententia scripta ab Hippocrate in Aphorismis paulò plenius. Nam vndeunque sanguis largior effluerit, dum conualescunt ægri, alui his profluunt

fluunt, atque id in febribus, & prius quoque id expositum est. At quia cum sanguine multum spiritus & caloris influit, natura verò in conualescentibus neque tam multa concoquit, quam appetit, neque ritè sanguinem conficit, & alimentum distribuit. Ideo vis excrementorum colligitur, quæ per aluum distillat. Contrà natura iam satis valida, & suo munere ritè fungente alui astringi solèt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum ex retentione morbi plethorici, tumores, obstructions, vlcera nascuntur: ita ex vacuatione immodica siue sponte naturæ euenit, siue initio morbi copiosius missio sanguine, frigidi sicci affectus prodeunt. Nam cum sanguinis profusione corpus necessariò sanguine priuetur & spiritu, frigus & siccitas succedant, oportet. Per accidens tamen ob frustratam coctionem excrementa multa cruda, & liquida colligi necesse est, quia alimenta neque probe concoqui, nec in sanguinem mutari, imò verò nec distribui possunt. Quorum omnium ratione ventrem humescere consentaneum est, præsertim cum ægri circa refectiorem plenius aluuntur, idque tantisper dum vires natura cum tempore receperit. Quæ omnia copiosius ante explicata sunt. In Aphorismis scribitur hoc modo, Quibus per febres sanguinis vndeunque eruperit copia, conualescentibus ventres humectantur. Sic initio vulnerum, sanguinis immodica profusio maximè nocet: suppressio inflammationem parit: moderata fluxio, aut frequenter iterata, eandem prohibet. Quam rationem in febrium & interiorum inflammationum initiis obseruare oportet, cum vena secatur, aut sanguis è naribus fluit. Quod Aphorismo sequente significat.

4. Aphor. 27

II.

Τὰ ἐκ τῶν ῥινῶν λαβρὰ εἰς ἀπληρωθῆντα, ἔστι ὅτε σπασμὸν ἐπιγαλῆται. φλεβοτομία λύει.

Quibus è naribus larga & violenta sanguinis eruptio vi suppressitur, interdum in conuulsionem incurrunt. Soluit autem Phlebotomia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aliter hæc sententia scripta in Prothetico, ἐκ τῶν ῥινῶν λαβρὰ βιάια πολλὰ ῥέοντα ἔτοιμον, ἐκ σπασμὸν προσάγει. Φλεβοτομία λύει. Si è naribus larga, violenta, multa sanguinis effluxio conuulsiones aliquando incurrunt, sanatio vena secta. In re obscura interpretem oportet ratione uti atque experientia, ut sententiam authoris exponat. Itaque conuulsio sequitur inanitionem & repletionem. Quod cum dicitur ab Hippocrate, de inanitione & repletionem non totius quidem corporis, aut venarum, sed neruosi generis. Neque enim πλεθρὰ dicta conuulsiones facit, neque ea inanitio, quæ fit longa inedia & morbo. Sed tum demum conuellitur corpus, quum vel copia nerui premuntur, vel æstu febrium resiccantur, vel denique quum qualitate aliqua vellicantur, qualis est acris sanies in vulneribus neruorum & nudatis neruis occurrans frigus, vel non nudatis quidem, sed per medium corpus altius penetrans. Quale solet contingere in largis profuuiis sanguinis. Nam dum retunditur impetus erumpentis sanguinis frigidis auxiliis, quæ vel sæpius adhibeantur, vel vehementia sunt, contingit aliquando conuelli neruos vi illata neruis, dum prohibetur, quod hic βιάια ἀπληρωθῆντα appellat. Neque id perpetuò. Propterea ἔστιν ὅτι scribit. Itaque non à multa vacuatione, aut etiam superflua, quam ὑπερπένους dicunt, sed à violatis immodica frigiditate neruis id contingit, dum fronti & temporibus vicinis neruorum principio remedia refrigerantia sæpius & immoderatè exhibentur. Nos tamen vidimus, qui à largissima hæmorrhagia citra refrigeratio-

nem illam in conuulsionem incidit, quod ut rarum annorauimus. Nam longa largaque sanguinis per uterum vacuatio conuulsionem non accersit. Aliis non conuulsio, sed suffocatio recurrere sanguine in thoracē, quod & nos vidimus. Nā quū criticē sanguis erūperet, essetque prohibitū, ut ne prius cohiberetur, quā moueremus, temerē interclusis naribus sanguinis impetus in thoracem refluxit, atque inde suborta graui spirandi difficultate in breui suffocatus fuit. Sed non repugnat vi prohibitum in caput refundi, vnde conuulsio sequatur exclusa ē venis in corpus cerebri parte sanguinis tenuiore & actiore. φλεβοτομία λυα. Consectam venæ sectionem intelligit, quæ humeralis est, ē directo nari respondens, quæ sanguinem profundit, vtriusque cephalicæ, si vtræque naris. Quid autem velit, parū constat. Sed ita res habet, Vbi hæmorrhagia illa metuitur, anteuerti potest atque prohiberi phlebotomia. Si iam erupit, aperta vena humeralis impetum reuellit & sanguinem sistit. Si vi præclusis naribus repressus sanguis iniuriam corpori inuehit, suffocationem, eam conuulsionem, & alia id genus, venæ sectio remedio est, quæ partem copia occupatam alia data via sanguini liberat.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

3. Prorrh. 29.

IN larga sanguinis effusione tribus modis conuulsionem superuenire posse diuersis locis docuit Hippocrates. Vno propter contractam ex vacuatione immoderata (quam Galenus *ὑπερέκκλισην* vocat) refrigerationem, quæ subito neruis aduenit multo sanguine cum spiritu abeunte, quod puellæ cuidam contigisse vidimus, secta malleoli vena, vnde remediis à nobis adhibitis restituta est. Altero eoque frequentiore propter medicamenta refrigerantia capiti, maximè verò ceruici admotā, ad sistendam fluxionem. De quibus duobus modis sic Galenus scribit in Prorrhethico, De sanguinis autem eruptione (inquit) quod conuulsio à repletionem fiat, vel vacuatione, non autem totius corporis, sed neruorum ipsorum Hippocrates dixit. Quod fit, ut ex sanguinis eruptione haudquaquam contrahantur, nisi refrigerentur, vel propter præsentium incuriam, vel quod sedare velint fluxionem sanguinis per refrigerantia remedia. Tertius est frequentissimus in suppressione sanguinis, quæ vi tentatur. Nam copia, quæ iam collecta in cerebro introrsum repellitur, vel conuertitur in thoracem, vnde repentina suffocatio interdum accidit: vel in partes neruofas, vnde periculosissima conuulsio. Rectè autem addidit aliquando, quia non semper. Quæ sententia nos admonet Hippocrates his medicamentis, quæ sanguinem refrigerando sistunt, prudenter & cum iudicio vtendum esse, nec temerè criticam hæmorrhagiam intercipiendam. Præterea remedium etiam tutissimum docet, quo vtrunque periculum vitare liceat, nimirum venæ sectionem, quæ neque nocet nimium refrigerando, neque copiam sanguinis intempestiue supprimit. Etenim quod scribit, venæ sectionem soluere, tribus modis verum est. Nam initio & antequam hæmorrhagia immoderata accedat, ei conuenienter occurritur detractō copioso sanguine in iecoraria, quo plethoricus affectus vel minuitur, vel omnino tollatur. Cum verò ea prætermittā à sanguinis copia natura opprimitur, atque ad eius vacuationem excitata neque modum, neque mensuram moderari potest, *ὑπερέκκλισην*, quasi superuacuationem dicas, inducit, cui nullum præstantius remedium est, quā venæ sectio ē brachio eiusdem lateris, aut vtroque, si ex vtroque latere sanguis fundatur. Eadem ratione cucurbitulis in hypochondriis, & vinculis tutius pugnatur contra superfluum impetum sanguinis, quā frigidis auxiliis fronti ac temporibus adhibitis. Tertio verò modo à temere suppressā in cerebro per admotā frigida redundantia ortā conuulsionē venæ sectio soluit, quoniam quæ ex humiditate conuulsiones fiunt, vacuatione soluuntur, & quod factum est, suo, quod adhuc fit, causæ suæ tollitur contrario, per aphorismum, Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur & qui ab inanitione proficiunt, sanantur plenitudine, cæterorumque contraria sunt remedia. Cæteræ verò conuulsionis species aliis remediis opus habent, ut ex siccitate, humidis: ex morfu, lenientibus: ex frigore, calorificis.

XII.

Αἱ ἐν δέκατῃ καὶ ῥαξίς, δύσκολοι, ἄλλως τε καὶ ἢ δὲ ἐπὶ τῷ ἔξῃ, καὶ ἢ ἐπὶ τῷ ἑξῇ.

Undecimo die stillatio sanguinis difficilis tum aliàs, tum si bis, & postea quoque stillauerit. *Pl. 3. Nonet. 56.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Brevius in Prothetico, ubi versiculus omittitur, καὶ ἢ δὲ ἐπὶ τῷ ἑξῇ. Damna-
tur ab Hippocrate stillatio sanguinis crassi nigri. Sed ut firmiora signa sint
tum lethalia, tum salutaria, quæ vel diebus indicibus, vel iudicatoriis eduntur, ita
& hæc stillatio tantò vim maiorem habet ad perniciem ægri, quantò die fir-
miore existit. Secundas autem partes tenet inter indices vndecimus. At quarto
die stillare sanguinem è naribus sæpius damnavit Hippocrates, cui in indicibus
maxima vis est. Ac δύσκολοι non solum, sed κακὸς δὲ iudicandum, ut quod in
decimumquartum aliquid perniciosum indicet. Galenus in Prothetico ἐπίσπασιν
superuacue addi putat, quia etiamsi non superstillauerit, satis malum. ἐπίσπασιν
autem mali accessio est. Et quod δὲ ἐπὶ τῷ ἑξῇ καὶ ἐπὶ τῷ ἑξῇ additur, sæpius rediisse
stillationem indicare videtur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum quartus index est septimi, sic vndecimus decimiquarti.
Eam enim vim habet, ut qualis decimus septimus futurus sit, præmōstret.
Cum ergo signum aliquod prauum vndecimo die apparet, malum necessariò
decimum septimum expectare oportet vel minus, vel magis, pro ratione & vi
illius signi. Stillicidium itaque sanguinis quàm prauum signum sit, sicuti & alia
omnis excretio pauca, dictum est antea. Absoluta verò morbi malitia significa-
tur, si vel quarto, vel vndecimo die fieri cœperit. Conatur siquidem natura col-
lectam in cerebro copiam expellere, sed non potest, vel propter nimiam oppres-
sionem tanquam gravitati oneri succumbens: vel propter propriam infirmita-
tem resoluta facultate cerebri, vel propter vtrumque. Imprimis verò pernicio-
sæ sunt stillæ crassæ & nigrae absumpto per incendium sero & sanguine exusto,
idque magis, si diebus criticis, aut indicibus appareant, à quibus eiusmodi signa
firmitatem accipiunt. Quare his ita consentientibus ad mortis prænotationem
non est necesse & bis superstillare, & rursus stillare, nisi quod pravi signi conti-
nuatio iudicium confirmat. Potest tamen incoepta vndecimo hæmorrhagia, de-
cimo septimo perfici, quemadmodum si quarto cœperit die, quinto, ut in Metro-
ne, aut septimo interdum absolvitur. Ut enim sanguinis è naribus profusæ &
copiosæ eruptiones sæpius à magnis morbis liberant, ita & à periculo, quod stil-
licidium minatur, si cetera conveniant, ut virium robur, & antegressa coctio-
nis signa.

XIII.

Ἐπὶ αἵματος ῥιξίς πολλή, ἢ λυγμός, ἢ σπασμὸς, κακόν.

A multa sanguinis fluxione singultus aut convulsio, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Qua ratione & singultus fiat, & convulsio multa sanguinis vacatione, pa-
rùm constat. Sed id experientia comprobat, & ratione firmari potest ea
quidem, quæ naturali lege statuta est. Venæ exhaustæ à vicinis partibus trahunt,
& velut beneficium mutuum reposcunt. Itaque quum integra natura alimentū
nervis & partibus aliis distribuunt, exiccatae larga effusione sanguinis inde ali-
mentum repetunt, ex quo siccatis nervis & contractis ad suum principium, quasi

suppetias petant, conuulsio incidit. Insitum enim vnicuique parti, vt cum laborat, recurrat ad principium quasi opem queritans.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictū est paulò ante, in effusione sanguinis immodica siue spontanea sit, siue ab externa iniuria, non solum animi deliquium, sed etiā cōuulsionem fieri aliquando non semper, vel ab inanitione venarum ac neruosarum partium, vel qualitate remediorum, quibus nimium refrigeratur cerebrum (inde enim humidum aut exprimitur, aut congelatur, aut cerebri neruosae partes vellicantur) vel suppressa copia, & in neruosas partes irruente, quae iam ad cerebrum peruenerat. Singultum autem, qui oris ventriculi affectus est, iisdem de causis fieri alibi exposuimus. Nam cum ventriculus copia humorum opprimitur, aut acrimonia morderetur, aut distenditur flatu, aut à frigore aliāue qualitate irritatur, aut resiccatur, vel reuellitur, eo motu cōuulsioni haud absimili noxam nititur expellere. Id verò non solum prauum signum est cum in haemorrhagia exuperante, tum in omni acuto morbo, sed etiam causa. Etenim vires iam fractae singultus laboriosum motum ferre non possunt, qui naturam quiescere non permittit, & vniuersum corpus grauissimè concutit. Proinde Galenus. hic κακόν interpreta- tur paulò minus, quàm θανάσιμον, id est, lethale. θανάσιμον verò idem, quod periculofum, & saepe (non necessariò ac semper) morte terminandum. Ceterum eiusmodi conuulsio haudquaquam intelligitur, quae perpetua sit, non interrupta motibus, à sola causa praeter naturam, parum in id agente natura, vt in tetano: sed motus potius conuellens, ex morfu ab agente natura, & noxam ex inanitione pellente. Nam citius intereat eger exhausto vniuerso sanguine, quàm in primum conuulsionis genus incurrat.

XIIII.

Τοῖς ἔως ἑτῶν ἑβδόμων διώαμι μὲν ἀρχοῖς, καὶ πέντα ἀλιζόμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ γῆς ἐπιθυμίᾳ, αἱματος φθορῇ καὶ ἐκλυτῇ σωμαίνεσι.

Quibus usque ad septimum annum vires cum colore malo, & spiritus anxius in viis, cupiditasque terra, corruptionem sanguinis atque exolutionem significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aenigmata sunt plena solæcismo, quæque egeant Apolline. Multa enim connectit accusandi casu, quæ verbum non habeant, quod referantur. Et quid appellet ἀλιζόμενον πένταμα non video. Inusitata enim ea vox Hippocrati, & ἀλίζω verbi significatio respirationi malè conuenit. Quod si ἀλυζόμενον legas, anxium, variè commotum difficilèque spiritum significabit, aut ἀναλιζόμενον lugubre simile fortasse ei, quæ κλαυθριώδης ἀναπνοή luctuosa respiratio dicta ab Hippocrate, de qua antea. ἀρχοῖα autem & ἐπιθυμία τῇ γῆς color malus & cupiditas edendæ terræ magnum succi vitium indicant, vt in pica mulierum. Atque inde corruptella sanguinis, ex quo virium quoque exolutio significatur. Corrupto enim sanguine, in quo natura caloris & spiritus sita est, hæc exolui necesse est, à quibus vires foueri oporteat. At quid ἐκλυσις, iam ante dictum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Locum hunc corruptum esse ex eo suspicari licet, quod solæcismis scateat, atque in eo signa quædam complecti voluisse, quæ maximam tum in venis, tum in habitu corporis cruditatem ostendant, & cacochymiam, vnde purgandi corporis, & si cruditatē sanguis superet, venæ secundæ indicatio sumatur. Quoties enim ventrem & primas venas cruditas occupat, ea ex nausea, ructu, torminibus, frequenti borborismo, hypochondrij inflatione cognoscitur: quoties verò habitum

habitum corporis, ex colore prauo: vt si meatus spirituum & caloris obsideat, tum ex pulsus inæqualitate, quam prætermittit Hippocrates, tum ex difficili respiratione. Ex cruditate cacochymia oboritur à serosis humoribus, qui infra sanguinem subsistunt, aut supra, nec à natura eiuſdē sunt in solidis autem partibus cachexia, id est, deprauatio, qua alimentum omne corrumpunt, vnde permultorum morborum origo est. Quia verò cruditas & cacochymia vel ex alimento pendent, vel ex partium coquentium vitio, vtriusque signa quædam ponit. Galenus libro de plenitudine breuius, qualis in corpore cacochymia abundet, ex capitis operibus, nempe vigilia ac somno, & ex ventriculi fame atque siti, aut horum contrariis internotionem petendam esse docet. Quod ergo initio scribit, τοῖς νέεσι βόρην δύναν, si de prima ætate accipiat, vel intelligit inde cruditatem incœpisse: vel ad id vsque tempus pueros cæteris antecellere duarum facultatum robore, naturali & vitali: vna verò infirmiores esse, quæ est in nervosis partibus, vt in his cruditas ex voracitate potius oriatur, quàm caloris & corporis vitio: quod ostendit crudus succus, id est, illa pituitæ species, quæ vel tenuis est, vel crassa, & cum grauitate multa coniuncta, sine flatulentia pituitæ familiari. Potest quoque locus intelligi, ac si diceret, In his, qui decolores vsque ad septem annos vires colligunt, vtpote in pueris, quibus eo tempore nervosum genus vigere incipit: vel in his, qui per septennium decolores manserunt. Fiunt autem decolores ægri duobus modis. Nam propriè sic dicuntur, quos Hippocrates vocat ἀχρόους, id est, ἀχρόαιους, qui sanguine carent, & quos purgatione haudquaquàm opus habere scribit quarto de victus ratione in acutis, sed calefactione per exercitationem, vini calidi potu, & cibis eiusedē facultatis. Alii sunt κακοχρόοι, mali coloris, quibus corpus aliter, quàm secundum naturam affectum est. Causæ sunt alimenti corruptio in partibus solidis, venarum & arteriarum astrictio, cordis intemperies, & sanguinis boni penuria, cuius proportionem color ad melius aut deterius mutatur. Iustum enim est (ait Hippocrates) vt quomodo alimentum (nempe sanguis) habuerit, ita & quod extra est, consequatur. Sanguinis autem vitium alias causas habet antecedentes, vt cordis, vel hepatis, vel splenis affectum quendam præter naturam. Vt enim cor totius corporis moderatur calorem: sic & toti impartitur colorem, splendorem, & viuidum quendam ex spiritu florem, vnde in cordis affectibus mutatur color, quoties vehementer incalescit, vt in vigore febrium, aut refrigeratur, vt in rigore. In affectibus quoque animi, & cardiacis, agitato spiritu & calore cordis frequentes fiunt coloris & caloris in corpore vicissitudines, quod (inquit Hippocrates de ossibus) laxatis venis ex corde fiant rubicundi colores ac lucidi: astrictis subuitrides cum pallore, ac liuidi. Hepatis autem vitio interdum vniuersum corpus herbis albicanti pallore infectis simile videtur: interdum plumbeum, aut etiam magis fuscum referre colorem: nonnūquam etiam alias quasdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iccore suo munere non probè fungente sine tumoribus præter naturam accidere solent. Sic & propter lienis vitia eiusmodi colores fieri solent, multò tamen nigriores, quàm qui ab hepate proueniunt. Sequitur quoque aliquando color cutis intemperie musculorum, non reliquarum partium: nec semper succi naturam indicat, præsertim cum humores in profundum recesserint, vt scribit Galenus. Præterea mutatur à voracitate corporis color, quoniam (authore Hippocrate) si corpus superat cibos ingestos, floret, id est, corroboratur ac bene coloratur: si verò superatur, atq; succumbit, ipsi quidem cibi per aluum secedunt, & alia mala faciunt: corpus verò gracile redditur. His igitur de causis ægri fiunt decolores, id est, sine sanguine, aut mali coloris in diuturna cruditate, quæ si praua sit, plumbeus color est, aut croceus, aut viridis: sin tantum infra sanguinem à crudo succo, pallidus ἀλυσόμενός, autem πιδύμα dicere videtur spiritum densum & quasi congregatum, qualis à cursu in sanis: aut ab exercitio & ambulatione leui pulmonibus affectis: aut sine motu pulmone obstructo, vel thorace angustiore, vel diaphragmate oppresso, vt solet esse in his, quibus multa crudorum succorum copia aceruata est in medio corpore, & quibus spiritus meatibus occupatis libera non est expiration.

Addit.

6. Epid. sect. 5

Sect. 4. 27
De locis in homine.

Addit deinde γῆς ἐπιθυμίαν terræ concupiscentiam, quod deprauata ac vitiosa appetentia symptoma est, idque duplex. Nam alij immodicam cibi ac potus copiam requirunt canum more. Alij qualitatium alienarum desiderio tenentur eadem ratione, qua grauidarum mulierum κίτται fiunt aut malacia. In quo affectu sæpe vidimus & puerulos, & puellas etiam grandiores, quæ foedis coloribus laborarent, magna cum auiditate terram edere, malè scilicet affecto ventriculi ore propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium. Ventriculus enim alimentum appetit pro ratione eius, quod exaustum est: qualitatem verò contrariam cacochymiae, qua primum ipse, deinde vasa laborant. Quod ergo grauidis accidit suppressis mensibus à vitioso quodam recremento ventriculi tunicis impacto secundo aut tertio mense, & à magno in humoribus à natura recessu: idè his à cruditate & corruptione in toto corpore, quæ ori ventriculi communicatur. Pro diuersis autem qualitatibus, quæ vix explicari possunt, varia appetunt ægri, sed imprimis acida, acerbæ, atque etiam acria: aliquando etiam terram, testas, carbonem, pannos veteres, putria coria & alia eiusmodi à natura abhorrentia. Ab his autem excrementis vel frigidis, vel mordentibus, siue ex cibi corruptione, aut praua qualitate ortum habeant, siue ex corpore eò confluerint, rigores interdum etiam concitantur, vbi per stomachum partem exacto sensu præditam agitari coeperint. Interdum etiam febris sine rigore oboritur, cum corruptus cibus ad inferiorem venter delatus fuerit, quia locus ille minus, quam stomachus, morsum sensu percipit. Quod igitur hæc sanguinis corruptionem significant, quodque inde virium exolutio & infirmitas accedat propter spirituum & humorum paucitatem ac prauitatem manifestum est. Sunt enim vires in spiritu, sanguine, & partibus solidis, nihilque ferè aliud est natura, quam partium solidarum virtus. Sanguinem autem nunc dicunt totum humorem, qui in vasis continetur, & quo bilis, pituita, ac serum comprehendi solent. His etiam de causis febris, quam syncopalem, vulgò humorosam vocant, oboriri consuevit cum animi deliquio & exolutione, quam vocat ἐκλυσις, ad syncopem quasi præludium quoddam, multo & crasso humore ex multis cruditatibus in ventriculo redundante, qui caloris meatus intercipit, difficilèque curationem reddit virtute necessariæ purgationi repugnante. Qua de re dicetur postea exactius.

X V.

Εἰ τοῖς μακροῖς τὰ μικρὰ ἐπιφανόμενα αἱμορροῶδες, ὀλέθρια.

In longis morbis si parua fluxiones sanguinis superueniant, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

OMnis eiusmodi fluxio parua, quum videlicet interuallis purus sanguis è naribus fluit, malo est, non in diuturnis tantum morbis, sed acutis, neque his solum, sed sanis. In sanis quidem vitio sanguinis: in ægris & eodem vitio, & imbecillitate retentricis. Sed iam exhausto ferè sanguine lōgitudine morbi, si quod est reliquum, vitiosum est, & natura infirma est & languida, lethale id est.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN longis morbis cum alix omnes partes interiores, tum maximè iecur grauissimè lædi solet, ex cuius viribus de exitu morbi iudicium repetendum est. Nam si trium facultatum absolutus ordo spectetur, summa dignitas est in corde, cuius vulnus, inflammatio, intemperies, morbos acutissimos creant, ac celerimè hominem de medio tollunt. Proxima verò in cerebro, ex quo morbi paulò minus acuti proueniunt, quorum vi sublato in totum motu arbitratio cessat respiratio, cuius idem finis est, & vitæ. Morbi verò diuturniores sequuntur læsis facultatibus hepatis. Huius tamen robur plus potest in sanandis morbis, quam robur cerebri: quoniam firma coëctrice ad humoris morborum victoriam magis egemus

egemus, quàm animali facultate, quæ etiam infirma sufficere potest ad salutem in his, in quibus validæ corporis motiones, & sensuum robusta officia haudquam requiruntur. Quò fit, ut Galenus in inquirendo ordine dignitatis trium principiorum, semper cordi principatum tribuat: secundum verò locum modò cerebro, modò hepati: Hippocrates verò ex affectibus hepatis, quos proximè cōsequitur imbecillitas, morborum diuturnorum exitum exploret. Ergo in his si vis sanguifica imbecilla est, cruditates fiunt, de quibus dictū est superiore Aphorismo, ut iis, qui à morbo graui conualescunt, pedes intumescant: aliis verò grauius laborantibus cæteræ etiā partes, ut & hydropicis, scirrhis, ictericis, aliisque hepaticis. Si verò retinendi vis languet, primūm liquida & saniosa reddit alius: tandem etiam, quum hæc imbecillitas increuit, & facultas hepatica resoluitur, sanguis sponte profluit è venis, idque vel per nares, vel per vterum, vel per aluum, vel per spura. Etenim venæ iecori malè affecto, utpote suæ origini, condolentur & consentiunt, ut & nerui cerebro. Hac itaque ratione paræ sanguinis fluxiones, quæ vi morbi longi aduerti (id enim significat vox *ἐπιφαινόμενα*) superueniunt, lethales esse solent, id est, admodum prauæ, & sæpe non semper, morte terminandæ. Splene enim obstructionem aut duritiem patiente sanguis sæpè è naribus fluit sine periculo mortis, quando sanguine crassiore intus cohibito tenuior ad superiora fertur. Aliam tamen huius loci interpretationem afferre licet ex lib. 3. Protrhetici, vbi similis ferè sententiā legitur, in qua per vocem *τα μικρά* parotidas intelligit hoc modo, *τὰ παρ' ἑς ἰσχυράτα καὶ μακροῖσι μικρά. αἰμορροῦντα καὶ σκοτώδεια ἐπιφαινόμενα, ὀλέθρια*. Tumores iuxta aurem in morbis longis parui sunt. Sanguinolenti & vertigines insuper apparentes, perniciosæ. Qui locus facit, ut hic quoque de parotidibus agi videatur. Etenim in febribus oboriuntur, neque valde diuturnis, neque omnino acutis, sed mediis tum inter longas & acutas, tum inter lethales & mitiores. Nam morbus cōctu facilis per coctionem sensim, aut per excretionem confertim soluitur. Exitiosus aut abscessus non facit, aut prauum. Diuturnior parotidas concitat paruas, id est, ut Galenus interpretatur, mites, quasi viribus, non mole exiguas. Quæ enim quantitate siue mole parue sunt, nihil conferunt: magnas virtus non sustinet. Parue autem viribus, hoc est, essentia ac symptomatis dicuntur, quæ nec germen habent, nec cum dolore, aut inflammatione coniunctæ sunt, nec metum incutiunt refluxus materiæ in caput, aut diffusionis eiusdem in thoracem: sed aut discutiuntur, aut faciliè ad suppurationem perducuntur. His opponit *αἰμορροῦντα*, sanguineas, nimirum phlegmones ac doloris participes à sanguine acris & bilioso, aut imperfectæ hæmorrhagiæ superuenientes. Sunt enim eiusmodi parotides magna ex parte lethales in morbis longis, in quibus, ut vult Hippocrates, tempora longa sunt, labores multi, & colliquatio mala, ut hoc genus abscessus vires ferre non possint. Præterea cum cerebro communicare solent, & germen habere, ut enāsī suppurent, nihilominus interficiant, superstiti in capite, aut toto corpore cruditate.

XVI.

Τὰ σκοτώδεια ἐξ ἀρχῆς αἰμορροῦν πρὸς λύσιν.

Vertigines, quæ ab initio fiunt, sanguis è naribus fluens soluit.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Perturbatio commoti spiritus & sanguinis vertiginem facit. Spiritus enim variè commotus & venis inclusus aut capite, exitu dato per nares vnà cum sanguine erumpit. Quomodo flatibus exclusis è ventre cessat murmur, quod inerat intestinis, & aurium strepitus simili ratione.

DESID.

4. de uict. rat.
in ac.

Cum caput circumagi, & in orbem conuerti videtur, *δῖν*, ait Galenus, id est, vertigo appellatur. Cum verò præter vertiginem tenebræ quoque accedunt, aded, ut æger & omnia circumagi putet, & visu quasi obiectis tenebris, destituatur, composito nomine *σκότο δῖν* vocatur, hoc est, tenebricosa vertigo. Quod enim aliis non nisi à graui causa, ut multiplici rotatione contingit, ut nisi aliquo fulciatur, in terram concidant, id promptissimè, & à parua occasione in hoc affectu euenire solet, ut ab insolatione, vel aliter calefacto capite, aut leui in gyrum motu, aut aquarum, vel rotæ, & similium aspectu, propter inordinatam spiritus flatusi motionem, qui vel in capite localem habet generationem, vel sursum ex infernis fertur partibus. Vbi verò vapor oculorū aciem perstringit propter crassitiem, tenebras & caliginem menti inducit: vnde geminatur symptoma, quia & vertigo inuadit corrupta imaginatione, quasi moueantur quiescentia, quæ oculis etiam clausis vrget: & scotoma, in quo adduntur tenebræ cum obscuritate, prout mali causa magis in capite residet, vel in oculos inclinat. Symptoma ergo multiplex est, ad videndi, imaginandi, & mouendi potestatem pertinens. Locus affectus cerebrum ipsum, in cuius ventriculis & meatibus spirituum circumlatio & humorum inordinatus motus obstructionis causa est, & deprauata illius tum imaginandi, tum videndi actionis, siue primigenio affectu cerebrum ipsum laboret, siue secundario. Agnoscimus autem vaporosum illum calidumque spiritum localem habere in cerebro generationem, nimirum ab intemperie inæquali cerebri, quando aurium soni, & capitis grauitas, dolorque coniunguntur, itémque olfactus, vel alterius alicuius sensus inde prodeuntis oblatio comitatur. Ab inferioribus verò partibus, ut ventriculo, si cordis morsum & nauseam: ab utero, si strangulatum uteri antè percipiant, à venoso genere, maximè verò arteriarum vitio, quæ calidum & spirituosum sanguinem gignunt, si nulla in singulis partibus, ut ventriculo, utero, capite apparente insigni & continua affectione, venæ inflatæ conspiciantur, aut arteriæ vehementer pulsant, quarum motu leuiter cohibito, alleuatio aliqua consequatur. Cum enim ab omni humore vertigo fieri possit, frequentius tamen inde originem habet, còque fit, ut ab arteriarum sectione multi curati sint, quibus videlicet totæ arteriæ pone aures ad tantam altitudinem sectæ sunt, ut medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Hoc tamen præsidij genus non semper respondet, quia aliæ arteriæ iis maiores ad cerebrum ex ipsius basi per retiformem plexum ascendunt, per quas effertur vaporosus calidusque spiritus, qui cerebrum implet. Adde quòd arteriis pone aures sectis Hippocra. timet sterilitatem, neque negat Galen. bona feminis parte à cerebro per eas delabente, quamuis in curando difficili morbo sterilitatis exiguam habet rationem. Tutius secantur raso capite calidiores & magis pulsantes, quòd per eas defluxionem decumbere consentaneū sit. Iisdem de causis scribit hoc loco vertiginem tenebricosam sanguinis è naribus fluxione solui, quoniam sanguis ea vacuatione refrigeratur, conscendens halitus discutitur, & inflammatio cerebri restinguitur. Dixit autem in principio, ut significaret vertigines, quæ à principio apparent in febribus, easque excluderet, quæ circa statum vomitionem criticam portendunt, aut in sanis, id est, sine febre, apoplexiam, vel epilepsiā præsignificant. Nam quæ per morbi principia crudis adhuc vrinis oboriuntur, crisin cum periculo ac tumultuosis symptomatis denunciant, morbumque ipsum ostendunt, neque omnino lethalem, neque salutarem, tametsi febris moderata videatur. Spiritus enim flatusosus & calidus propter humorū prauitatem ad caput fertur. Natura verò haudquaquam quiescit, sed humores tum effundere, tum dissoluere conatur. Attenuare tamē ipsos, & per insensibiles meatus excernere frustra aggressa, nec vincit, nec planè vincitur. At ubi languescere cœperit, crises fiunt aliæ ad mortem, aliæ ad salutem. Si ergo in his liberaliter sanguis effundatur è naribus, aut quouis modo humor excernatur, vel ad eam, quæ minus præcipua est, partem reiciatur, liberatur æger periculo, coctionis signis antegressis.

regressis. Hæmorrhagia verò tum maximè incidet, cum vertigo illa ab inflammatione cerebri originem duxerit, cuius signa posuimus.

XVII.

Τὰ ἐκ τῶν σιμυρῶν ἰδρῶς περιψυχόμενα, κακοῦτα.

Ex naribus erumpente sanguine cum sudore paucio perfrigerationes malignæ.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Addit author Prorrhetici *μοχθηρὰ*, quanquàm satis fuisse videri possit *κακοῦτα* scripsisse. *ἐκ τῶν* autem breuitatis sermonis causa dixit, ubi subaudias *αἱμορραγικὰ*, aut aliquid tale. Eadem ratione & *σὺν* particulam omittit. Res autem eiusmodi est, Ab hæmorrhagia, siquidem naturæ motu, non vi morbi, virtutem robustiorem, calorem moderatiorem, omnia denique in melius versa esse oportet. At contrà si vi morbi excitata fuit. Sic enim vinum projectio, quam sudor paucus indicat, multò magis si frigidus, si vniuersum corpus perfrigeratur: minus si tantum extremæ partes. *κακοῦτα* igitur atque adeò mortiferum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Galenus locum hunc ita interpretatur in Prorrhetico, vt si ex naribus sanguis profluat, postquàm sudores vel fuerint, vel superuenierint, ex perfrigeratione malus significetur morbus. At cum duplex sit perfrigeratio, aut partium extimarum tantum, aut totius corporis, grauior multò ac difficilior ea sit, quæ totum corpus inuadit. Alij legunt *ἐκ τῶν*, ex rigoribus, non dissimili sententia. Vtrunque enim sub generali illo axiomate continetur, iudicatoria, quæ non iudicant, alia quidem lethalia sunt, alia difficilis iudicij: siquidem illud verum est, tum in causis criticis, qualis est hæmorrhagia, tum in signis, qualis est rigor. Siue ergo hæmorrhagiæ, siue rigori sudor exiguus cum perfrigeratione superuenierit, frustra tentatam crîsim ostendit. Vocat autem exiguum sudorem, vel qui circa caput tantum ac thoracem manat, affectis partibus illis per materiæ translationem, aut facultatis animalis resolutionem, vel quo totum corpus leuiter madet. Is enim paucus quidem ac inutilis est, minus tamen, quàm superior, lethalis. Simul iunctis omnibus naturam resolui, aut multitudini humorum succumbere constat. Idem iudicium de perfrigeratione symptomatica à dissipatione caloris natui, aut humorum ad interiora refluxu, & oppressione.

Præterea notandum in febre continua tria hæc, perfrigerationem, rigorem, & sudorem exiguum, periodicè interdum sibi succedere, vt in quibusdam hæmitritæis, minore periculo, quanquam graui, nec contemnendo. Addendum quoque & illud, cum symptomaticus sudor & inutilis rigorem, vel hæmorrhagiam exceperit, siue grauiorum symptomatum accessione, morbi malignitatem, non mortem præmonstrari: cum accessione verò perfrigerationis, quæ grauissimum symptoma est, morbum esse lethalem. Sic in Pario stillicidium sanguinis notatur octauo die: sudor vndecimo, sed non à toto corpore: à sudore perfrigeratio, ex qua mox recaluit. Hinc sudor per totum corpus cum remissione febris, sed cui superuenit affectus comatosus. Deinceps modò cum febre, modò sine febre, manente tamen atque etiam crescente ciborum fastidio, cum somnis prauis, yrinis returbatis, & perpetuò

K K

3. Prorrh. 34.

3. Epidem.

malis. Centesimo vigesimo die obiit. Quòd si à copiosa sanguinis effusione cum sudore exiguo corpus perfrigeretur, caloris quidem natiui dissipatio maxima significatur: vidimus tamen multos inde conuenientibus remediis restitutos.

XVIII.

Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν χαλαρῶν πενθερωμένη, χαλόν.

Sanguinis ablatio in perfrigeratione torpida, mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aφαίρεσις αἵματος videtur intelligere non eam vacuationem quæ fit selecta vena, sed apertis naribus. νεωθρευμένη utrum ad ἀφαίρεσιν, an ad κατάψυξιν referri debeat, ambiguum. Quòd si ad ἀφαίρεσιν, vel pigram fluxionem sanguinis, vel à qua ager obtorpescat, intelligere conuenit. Si ad κατάψυξιν potius ea audienda est, quæ torpidum sensum motumque reddat. Ceterum vacuationes criticas eiusmodi melius fieri declinante morbo, iam calentibus pedibus, ut Hippocrates notat, atque adeo corpore vniuerso iam laxato & calente.

DESID. IACOTII COMMENT.

Non sine causa addidisse videtur ὃν κατάψυξιν νεωθρευμένη, in perfrigeratione cum torpore coniuncta. In ea enim, quæ ab inflammatione interiore instar cucurbitulae sanguinem ad se trahente oritur, sanguinis detrahatio haudquaquam mala est, præsertim initio fluxionis. At cum eò iam ventum est, ut vel sanguis in phlegmone acervatus nec reuelli amplius possit, nec vacuari (quo tempore qui detrahitur, purior esse solet, impuro intus manente) vel frigus adeò augeatur, ut inde accedat torpor, siue naturæ sponte, siue medici artificio sanguis effundatur, mali semper aliquid adfert, præsertim cum ex his significetur summa naturæ imbecillitas, quam augeat sanguinis vacuatio. In torpore verò à frigore calori febrili succedente, aut facultatis animalis resolutione, non modò malum id est, sed etiam lethale, quia quod reliquum est caloris ac spiritus extinguitur, ut mors necessariò consequatur. Quòd si torporis causa sit humor frigidus, tantum augeatur cruditas, tantumque virtus imminuitur, quantum de sanguine detrahitur. Ex quibus perspicuum est in febre cum torpore nunquam secandam esse venam, nisi in principio illius, in qua primo vel secundo die præ copia sanguinis cerebri facultas grauatur, vnde coma interdum existit cum vigiliis coniunctum propter bilem permixtam. Sed hoc à torpore distinguendum esse Galenus docet in Prothetico.

l. Proth. 1

XIX.

Οἷον κοιλίης ἐπιστάσις αἰμορρέει, καὶ ἐπιρρίγχει αἷμα τῶν αἰμορρέων, τῶν τοιῶν κοιλίῳ λειπτερώδεα ποιεῖ, καὶ ἐπίσκληρον, καὶ ἀσχαρίδας, καὶ ἀμφοτέρω.

Quibus

Quibus aluus supprimitur, sanguis è naribus erumpit, & quo tempore sanguinem effundunt, incidunt in rigorem, his ventrem laeuore intestinorum affici, & durum, & lumbricis scatentem, vel vtrumque.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Legendum puto ἀσκαριδία. Est autem confusus sermo. Aluum supprimi inter signa communia, non propria hæmorrhagiæ, quanquam ferè supprimi solet imminente non solùm αἰμορραγία, sed & aliis excretionibus criticis. Quod autem rigor vnà cum sanguinis profluuiò incidit, maligni morbi signum est. Est enim, vt ceteris in rebus, ita in crisi morborum ordo. Rigor enim præcedit, sequitur excretio, à qua ægtum leuius habere, aut omnino liberari oportet, siquidem excretio salutaris est. Perturbata verò omnia, vt quum sequitur, quod antecedit, malum inualefcere significat. τέτοις κοιλίῃς. Id sæpè accidit in morbis, vt cruda & malè confecta alimenta, qualia ferè sumpta, excernantur. Accedit aliquando odor grauis, index corruptelæ ac putrilaginis. Oportet ergo sic inualuisse morbum, sic affectum calorem insitum, vt hic nihil cōcoquat, ille etiā corrumpat. ἐπισκλῆρος, non tam ab inflammatione, quàm flatuū copia, quæ infirmitate caloris insiti tympanitem internunciet. ἀσκαριδία iam corruptelæ signum est. De ascaridibus prius dictum satis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aluus in febribus supprimi solet interdum meatu à duriore stercore intercepto, sæpius hepate calidiore, & phlegmone obfesso, vel circa statum materiæ ad superiora translatione. Hic vtrumque esse potest, & cum vtroque hæmorrhagia sæpe coniungitur, cum qua rigore simul incidente, aut superueniente, perfrigerationis, ac dissipationis caloris natui causa geminatur. Quòd itaque eiusmodi perfrigeratio lyentericam in aluo affectionem excitatura sit, maximè vbi æger refici cœperit, ratione non caret. Nam quibus in febribus (ait Hippocrates in Aphorismis) sanguinis quacunque ex parte copia eruperit, cum reficiuntur, alui his humectantur. Sed quòd aluus cum intestinorum læuore induruerit, controuersiam habet manifestam. Ob idque veteres Hippocratis interpretes in Prorrhetico diuersa censuerunt. Alij duritiem in ipso ventris corpore intellexerunt cum liquidis excrementis coniunctam. Alij nihil impedimento esse dixerunt, vt quibus multus effunditur sanguis, hi interdum in duritiem alui postea incurrant: interdum verò in intestinorum læuitatem, cum ascaridibus coniunctam. Nonnulli quoque lyenteriam duram interpretati sunt, id est, in qua quæ excernuntur, non solùm secundum qualitatem immutata manent, sed etiam secundum substantiam, quia dura, qualia ingesta sunt, apparent citra vllam madefactionem. Dioscorides sententiam in duas diuisit, quarum prior sit huiusmodi, Quibus venter sistitur, sanguinem hi profundunt, & superperrigent. An ad sanguinis profusionem tale consequatur? Posterior verò, venter intestinorum læuitate correptus, vel durus, vel ascarides, vel vtrumque: per vocem hanc ἐπισκλῆρος ventrem induratum significans. Verùm & indurescere ventrem posse, & lyenterico affectu simul laborare perspicuum est ei, qui lyentericæ causas diligenter perspexerit. Non enim semper læuitas est internæ superficiæ intestinorum, quæ cum rugosa esse debeat, à pituita hærente lubrica reddatur, sed velox potius à ventriculo & intestinis alimenti incocti, nec liquati exitus. Qua ratione differt & à diarrhœa, in qua syncerior humor deiicitur, vt biliosus, aut pituitosus: & à coeliaca per anadoseos interceptio;

46.
3. Prorrh. 45

nem facta, in qua semichylosa est deiectionio. Neque verò huius festini exitus cruditas, sed festinus exitus cruditatis causa est, siquidem coqui alimentum non potest, quia conuenienti tempore non retinetur. Deficientis autem retentricis causæ, quæ lyenteriam faciunt, tres sunt in vniuersum. Pituita vel è cerebro defluens, vel in ventriculo cõgesta. Ea enim vētriculi tunicis obhærescens cõciliata frigida intēperie lædit retentionē, quæ siccitatis, & cuiusdā caloris tēperamento, quocum villi cõtrahuntur, perficitur: fortè verò etiam lubrica, fluxaque substantiæ conditione delabi facit alimentū. In fluxione pituitæ ructus acidus lyenteriam antecedit, eamque præsignificat: ipsa iam cõgesta, idem ructus breuem quandam cibi moram iam in ventriculo fieri, & cõctionis rudimentū quoddam esse ostendit per aphorismū, In diuturna læuitate intestinorū, si ructus acidus superueniat, qui prius non extiterit, bonū est signum. Altera causa est ventriculi, vel intestinorum exulceratio ab humorū acrimonia & morsu. Fugiens enim natura dolorem ab alimentorum permeantium cõtactū, ipsa deorsum celeriter excutit, nec morari patitur, non aliter quàm vesica vlcerata stranguriam facit, quia festinat excernere, nec expectat, donec vrina coaceruetur. Distinguitur à priore ex dolore, quem æger circa vmbilicum percipit à morsu labentis alimenti, vnde periculum dysenterici impendet. Præterea curatur his, quæ detergent, exsiccant, & astringunt, vt humorum acrium serum absumatur. Illa verò, quam fluxio pituitæ concitat, purgantibus opus habet: quam verò superficiiei ventriculi læuitas inuexit, incidentibus, abstergentibus, & astringentibus. Tertia causa est frigida ventriculi atque intestinorum intemperies, quæ peculiari retentricis temperamento opponitur. Cum enim omnis excedens intemperies operationem exoluat, frequentissimè refrigeratæ vehementer hæ partes, indeque imbecillæ redditæ cibis assumptis grauantur, ipsosq; proinde abs se quàm celerrimè excutunt. Cuius lyentericæ curatio calefacientibus & ventriculum roborantibus perficitur, tum exterius admotis, tum interius sumptis. Eam autem intemperiem a libi duplicem esse docuimus, vnā, quæ adhuc fit: alteram factam iam, & hecticam. Præterea in hectica ventrē intumescere, atque indurari à flatuoso spiritu per caloris natiui inchoatam extinctionem genito. Ex his patet sententia Aphorif. Nam qui sæpius sanguinē effundunt, atque insuper rigent, in lyenteriam ab alui intemperie frigida incurrere solent, qua diutius perseverante hecticus fit affectus, & in hydropem siccum desinit cum duritie ventris à flatuosa distensione. Fortasse quoque & ex corruptione ciborum ac pituitæ ascarides generantur, aut ambo simul eueniunt. Neutrum tamen necessarium est, & vtrique faciliè conuenientibus auxiliis occurrì potest.

X X.

Τὰ τεταγμένους χρόνους αἰμορρώδεια, δισώδεια, μὴ αἰμορράγοντα, ἐπιληπτικῶς θνήσκει.

Qui statis interuallis sanguinem fundunt, siticulosi, siquidem non effuderint sanguinem, epileptici moriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Prorrh. 39.

IN Prorrh. δύσκολα ἐκλυόμενα addūtur post δισώδεια. aliis vomitione, aliis deiectione statis interuallis vacuatur sanguis. Rarissimū est, vt apertis quibusdā venis è thorace & ventre exiliat sanguis plurimus per hæmorrhoidas & nares: mulieribus quoque per vterum naturali lege sanguis profluit. Atque in illis con-

suet

fuetudo naturæ vim habet. Itaque si præter consuetudinem sanguis retinetur, nascitur morbus. Neque tamen necesse est, ut epileptici moriatur. Ac iam sæpius dictum est sanguinem suppressum, qui prius fluere solebat, corrumpi, malignam qualitatem contrahere, aut in melancholiam verti. Itaque si in capite vitium est, epilepses, melancholias, catalepsim, aliâque id genus. Sæpe etiam tabē, hydropem, quartanas, scyrrhos, elephantiam, varices, caneros, maligna vlcera procreat. ἐπιληπτικῶς θνήσκουσιν. In Prothetico ἐπιληπτικὰ τελευτᾷ. Quod vni, aut paucis contigit, quasi vniuersale scribit, aut quia regionum sorte, aut illi morbi magis sunt familiares homini. Itaque ex obseruatione loci, in quo medicinam fecit, hoc, ut alia multa, conscribere oportuit.

DESID. IACOTII COMMENT.

OMnis consuetudo sanguinis euacuatio, ut per menses, nares, hæmorrhoidas, dysenteriam cruentam in mutilatis, aut plethoricis, quæ præter rationē suppressitur, id est, nec misso sanguine, nec aliter imminuta aut vacuata copia, necessarium morbum aliquem plethoricum accersit, quoniam sanguis plurimus nunquam non naturam molestat & irritat. Qui enim sui copia & necessitate ad membrorum nutritionem extorsum pelli non potest, intra vasa prohibita distensione putrescens, febrem continuam, quam medici synochum vocant, vna accessione citra periodos, vel morte, vel salute terminandam committit. Reliqua portio excrementicia innato naturæ instinctu extra venas pelli assueta recurrit intro, atque vel in partes propinquiores, vel in imbecilliores irruens tumores, obstructions, vlcera, conuulsiones, & similes affectus concitat: sæpe etiam distenta sanguine vasa distumpuntur, quæ antea statim temporibus dehiscere solebant, aut vniuersalis obstructio insitum calorem extinguit, vnde syncope, aut apoplexiæ per venarum interceptionem prohibito spiritus aditu ad cerebrum, nec inueniente locum natura, in quem copię affluxum deponat. Sic suppressis hæmorrhoidibus, ut in his, qui bilis atræ excrementa alunt, melancholia morbus, phthisis, varices, cancri, elephantiasis, & similia oboriri solent, eaque pars imprimis affici, quæ cæteris imbecillior fuerit. Quibus ergo neruosum genus, aut cerebrum infirmum est, ut epileptico modo intercant, verisimile est, quoniam in conuulsionem incidunt frequenti motu interruptam agente natura, & ad eius, quod nocet, expulsionem incitata, quæ conuulsiones species epilepsiæ similis est. Per interceptionem quoque spirituum, quam Hippocrates vocat ἀπόληψιν, à sanguinis copia facies rubet: oculi immoti manent, veluti torpore quodam functionum neruorum principium occupante: manuum porrectiones & stridores dentium oriuntur vitiosa motione neruorum: pulsus, maxillarum contractio conuulsionis symptoma, ἀσφύξια, extremorum perfrictio calore nativo ab humorum multitudine oppresso superueniunt. Fluxionibus autem, quas dolor concitat, partes principes tentantur, in quibus corrumpitur quidem imprimis sanguis, deinde vasa opplentur, ut omnes spirituum meatus intercipi necesse sit, vnde infrigidaiones fiunt, aphoniæ, capitis grauitates & conuulsiones: quibus succedunt paraplexiæ, & epilepsiæ, cum in locos oppletas venas continentes deciderint fluxiones, ut Hippocrates docet quarto, de Viæ ratione in acutis, vbi scribit, cum quis repente mutus redditur, venarum interceptione corpus laborare: & alibi, aphoniam febris expectem solui venæ sectione. Verum non rectè addidit hoc loco sitim, ut nec in Prothetico, sitim, & exolutionem. Nam sitis nullo modo suppressionis sanguinis propria est, authore Galeno, ut nec earum febrium, quas σφοδρὰς vocant, sed ardentium potius, & biliosarum, quæ tamē non semper respondent siti, ut cum in inflammatione iuxta ventriculi os, ardeat magis os ventriculi, quàm cor exuratur. Sicuti in nonnullis febribus, vbi venter abundat humiditate, aut facultas sentiēs extinguitur, minor est sitis quàm pro febris ratione. ἐκλυσις quoque, id est, exolutio ad immoderatas excretiones sanguinis sequitur,

non ad retentiones. Quo sensu rectè dictum est secundo Epidemiôn, sanguine multo fluente γογγλῆσαι, καὶ ἐκλύειν, lassescere, & exolui. Exolutionem enim caloris & spirituum dissipatio inducit, ut in venere, hæmorrhagia, cordis intemperie vehementi, tuberculi ruptione, & similibus.

X X I.

Ἐξ αἱμορροΐδος ὅσον ἐπιφανείῃς, σκοτώδεια ἐλθόντα, παραπληγικὸν μικρὸν καὶ ἐπ' ὀλίγον σημαίνει, λύει φλεβοτομία. καὶ πᾶν τὸ οὕτως ἐπιφανόμενον, χαχόντι σημαίνει.

Ex hæmorrhoidæ parùm apparente vertigines provenientes paruum, & quæ paulatim fiat, syderationem significant. Id autem phlebotomia soluit. Ac quicquid huiusmodi apparuerit, aliquid mali significat.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

P Articulate exēplum est proximę sententię in hæmorrhoidibus. Sunt autē hæmorrhoides proprię venę, quę ad finem recti intestini pertinent. Nam etiam si ex intestinis interioribus aliquando largius sanguis profundatur, neque tamen hæmorrhoides appellantur. Est autem sanguis ferè crassior, quanquam aliquando purior & tenuior effluit. Quomodo igitur profluentes hæmorrhoides melancholiam, epilepsiam, pleuritidem, vlcera maligna, & quę φαρύδινα, furunculos, lepram, pforam, vitiligenes, vertigines & sanant, & ne fiant, prohibent: ita si consuetę supprimantur, eadem mala possunt inuehere. Hic autem solas vertigines annotat, alia quoque vitia inaudiens, ut epilepsiam, cuius prænuncia vertigo. Quomodo in Aphorismis insaniam & melancholiam & renum passiones hæmorrhoidibus fluentibus sanari dixit, ea solùm enumerans, quum tamen & alias affectiones curent. Ad quod παραπληγικὸν μικρὸν καὶ ἐπ' ὀλίγον σημαίνει scribit, id quidem fieri posse negandum non est. At id vel necessariò, vel ut plurimum fieri pernegandum. Nisi enim neruorum initia vitium occupet, paraplegiam non inferet. Rectè verò dictum phlebotomia solui, quam vel è brachio, vel malleolo, vel utroque fieri licere arbitramur, ut vacuetur redundans vitium, & vaporibus via atque exitus pateat. Atque amplo foramine venam aperiri melius est, quā sanguis crassior euadat, & vapores excant. καὶ πᾶν τὸ &c. Hoc vult omnia accidentia, quę malè purgatas hæmorrhagias sequantur, esse mala, Qualia autem illa sint, prius dictum est.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

EX suppressa sanguinis solita vacuatione plethoricos affectus aut in toto aut in parte oriri, demonstratum est in vniuersum superiore Aphorismo. Exemplum modò ponit in hæmorrhoidibus, quę in rectum intestinum desinunt. Siquidem venis intra intestina apertis dysenterię cruentę fiunt, non hæmorrhoides. Harum quędam sponte naturę cacochymiam melancholicam expurgantis fluunt, quas Hippocrates perpetuò laudat: alię aliqua occasione supprimuntur, quas medici artificio reserare oportere scribit. Nonnullę malignitatem morbi alicuius sequuntur, quibus debetur curatio, vna tamen perpetuò relicta, aut ægris alia ratione expurgatis. Cum ergo prauitas humorum vel copia per hæmorrhoidas excernitur, cachexia quidem aliqua totius corporis interdum consequitur, ex qua ægri fiunt decolores: verum neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagædena, neque furunculis, neque terminthis, forsitan neque lepra, & forsitan neque aliis corripuntur, ut Hippocrates scripsit, quoniam per hæmorrhoidas horum omnium morborum materia expurgatur. Nec verò solū

lūm in his morbis vacuationis ratione profunt, sed etiam materię vacuandę qualitate, vt & in melancholia, ac phrenitide. Melancholiam enim (ait Galenus) non solum incipientem hæmorrhoids sæpius prohibuisse visa est: sed etiam iam factam curasse, & lienem induratum. Imò & varices talia curant, podagrāsque & arthritidas. Ex quo fit, vt rarò sine grauioris incommodi metu hæmorrhoides supprimantur. Curati importunè (inquit ibidem Hippocrates) multi subito his morbis correpti sunt & grauissimè, quibus videlicet neque sanguinis detractione per interualla prouisum est, neque medicamentis purgantibus, vel exercitationibus, aut cūm ne vna quidem ex ipsis relicta est, sed omnes simul sublatę. Idemque iudicium de aliis omnibus abscessibus, quialiorum remedia sunt, vt de fistulis quibusdam. Duo tamen sunt affectuum genera, quibus neque hæmorrhoides, neque purgationes artificiosę medicorū possunt mederi, quod Hippocrates in citato loco voce (forsan) significasse videtur. Vnū est, in quo habitus intemperiei partibus impressus sanguinem vitiat, & accedens alimentum corrumpit, vnde perennis corruptę materię generatio sequitur, vt in Elephantiasi. Etenim cūm fieri incipit, hæmorrhoides profunt, quia à superficie & centro corporis melancholicum & atrabilarium humorem in venas recti intestini deriuāt. Cūm verò facta est, & penitus infixa, hæmorrhoidum fluxio morbi malignitatem sequitur potius, quàm naturę expellentis robur. Alterū est visceris alicuius corruptelę, aut prauī humoris sęx, & infixus, ceu in spongia vapor aduenientem sanguinem corrumpens, haud secus atque modicum fermentum alimoniam inficit. In quo, vt hæmorrhoides aliquid vitiosę materię educant, affectū tamen sanare haudquaquam possunt, manente totius mali fomite. In priore alterantia magis profunt. In posteriore euaporantia, sudorifica, deobstruentia, quę materiam parti affixam hærentemque discutiant. In aliis si nonnihil hæmorrhoides appareant, nec tamen pro ratione fluant, aut intempestiuè curatę redeant, superueniens vertigo tenebricosa flatuosum sanguinem in caput referri ostendit, qui si in partes nervosas decumbat, leuem paraplegiam, id est, alterius brachij, aut cruris resolutionem adferet. Dictum enim est antea paraplegię nomine eam significari: ἡ ἀλγία verò idem esse, quod paulisper, quasi diceret paraplegiam modicè factam, mox desinentē: quod est symptoma humoris adhuc fluentis, necdum firmati in partibus nervosis. Proinde subiicit eiusmodi affectus sectione venę solui, cum quia habitus intemperiei nondum vllus est, nec materia fixa, aut vitio partis fluens, tum quia suppressus sanguis exitum non habet, & grauioris periculi metu venę sectionem exigit. Verūm vtile quoque fuerit hæmorrhoidas aperire, & medicamento, victusque ratione, atque etiam exercitationibus corpus expurgare, præsertim cūm non omnes hæmorrhoides ab eadem causa proueniant. Per eas enim interdum natura cacochymiam melancholicam expurgat: interdum verò & copiam excernit, vt in his, qui sanguinem è naribus stasis interuallis profundere solent. Nonnunquā etiam reclusa vena ab acrimonia sanguinis citra facultatis excernentis opus profluunt. Ex quo etiam fit, vt qui vacuatur sanguis, non semper nigrescat. Contingit etiam aliquando, vt eo humore, qui prauus est, excluso, sanguis utilis & naturę familiaris sequatur, vbi vena tempestiuè non clauditur, sed diutius aperta manet. In quibus omnibus ita curatio instituenda est, vt plethorę, venę sectio: cacochymię, purgatio: fluxioni, reuulsio: vacuationi exuperanti, astrictio: partibus, quę gignunt, transmittunt, & suscipiunt, corroboratio præscribarur. Illud quoque annotandum, neque vertiginem sanguinis suppressioni: neque vertigini paraplegiam semper superuenire. Multò plures enim videre liceat suppressis hæmorrhoidibus melancholicos, quàm vertiginosos, præsertim quibus nigra excernuntur: alios in conuulsionem, plures in totius corporis cacochymiam, vel hydropem, vel tabem incurtere, quoniam à copia melancholici sanguinis verisimilius est repleti totum, quàm partē: & iecur ac pulmonem, quàm brachium aut crus. Nam cūm iecur sanguinem sculentum in venas illas reiciat propter exuperantiam, & prauitatem: hac via præclusa, illum in suam originem primū referri probabilius est, vnde iecur in-

6. Epid. sect. 6

duratur copia & crassitie, calorque ipsius nativus debilitatur, haud secus atque si modico igni multa simul ligna superiniiciantur, quā affectionem sequitur hydrops. Quod si quando hepar aliò plenitudinem regerere possit, sæpe quidem in caput propellit, unde vertigo, melancholia, convulsio, paraplegia: non rarò etiā in pulmonis venas ubi rupto vase aliquo alteram tabis speciem facit. Ob eāque causam ad finem huius Aphorismi rectè additum est, quicquid eiusmodi apparuerit, aliquid mali significare.

XXII.

Οἱ παλμώδεις δι' ὅλην, ἄρα καὶ ἄφωνοι τελευτῶσι;

Palpitantes toto corpore num muti moriantur?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sive δὲ ὅλην σῶματ', siue μέρει, siue ἰσχύματ' intelligat, hæc sententia *ἰμπυρικά* est. Sed est melius, ut de toto corpore dicatur. *παλμῶδες* igitur fit aliquando commotis arteriis, ut id expellant, quod vel gravius incumbit, vel lædit, ut in magnis inflammationibus, sed tum maximè, quum in suppurationem res conuertitur. Fit & incluso crassiore flatu, cui non satis patet exitus. Ac crassioris flatus generatio ab imbecillo calore est refrigeratis partibus. Potest igitur fieri, ut refrigeratis quoque vocalibus instrumentis vox intercipiatur, & inualecente frigiditate æger moriatur, extincto insito calore.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictum est antea copiose tum de pulsatione hypochondriorum, tum de palpitatione: quòdque illa à multo calore, & vehementi inflammatione viscerum interiorum, hæc à flatuoso spiritu propter frigidam intemperiem congesto oriatur. Siquis itaque toto corpore palpitet, huic *ἄφωια* duobus modis superuenire potest. Vno quidem propter vocalis materiz defectum, & facultatis animalis infirmitatem, ut imminente morte. Altero propter vocalium instrumentorum immoderatam perfrigerationem, ut musculorum laryngem mouentium & nervi recurrentis. Quibus enim totius corporis palpitatione accidit, has quoque partes simul affici verisimile est, tametsi particulari alicui instrumento palpitanti non consentiant. Cùm ergo frigus immobilitatem faciat, musculis laryngis immotis vox intercipitur. Verùm palpitationis causam ingentem esse oportet, quæ consortij lege musculos illos afficiat. Proinde interrogandi notam addidit, qua ambiguitatem euentus ostenderet.

XXIII.

Τὰ ζομώδεα σπασμώδεα γενόμενα ἐφιδρῶσι, φιλυπότροφα. τότε τι κρίσις ἐπιρρίγνυσθαι. ἐπιρρίγνῃ δ' οὗτοι ἐπὶ κοιλίῃ καύμῃ προκληθέντες. ὕπνος πολὺς ἐν τότε σπασμῶδες, καὶ τὰς μέτωποι βάρεα, καὶ ἔρηξις δυσκολαίνεσθαι.

Qui in tremoribus conuelluntur, exudant, & hac sapius reuertuntur, iudicatio iis accidit, ubi superriguerint. Superrigent autem, cùm prouocati ardore in ventre somnus longus in iis convulsionem facit, & in frontem grauitas, & mictio difficilis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Conkursio est empyrica, quam distinxit author in Prothetico. Prior pars enim seorsum scripta ad eum locum, qui incipit, *ὑπὸ*. Hæc autem pars atque altera sententia interposita sententia connectitur, cuius initium *φάρυξ*
πρᾶξι

πρῶτον δὲ ἴσως ἐπ' ἀλίγον. Alij rursus in varias sentētiās diuidunt. Ac primū quidem scribunt τὰ τρομώδη πασμάδια, γινόμενα, ἐλθῆναι. Tremores lethales, qui in conuulsiones degenerant. Vera quidem oratio est. Sequitur alia sententia, τὰ ἐφ' ἰσοῦσι φιλυπέρροφα, hoc est, si quibus cum sudoribus videntur desistere affectiones, quæ tamen subinde redeant, iis iudicatio fit, vbi insuper riguerint. Insuper verò rigent prouocato in ventre incendio. Quasi velit rigorem eiusmodi concussione corporis efficaciorē mouere excretionem ad absolutam iudicationem. Incendium autem illud internum, quia quum à sudore videretur affectio conuiescere, φιλυπέρροφα ea tamen redit, & calor incandescit, ex quo rigor criticus commotus excretionem mouet, vt inde morbus omnino dissoluatur. Atque hoc loco φιλυπέρροφα dicit ὑπέρροφάδια, καὶ πολλάκις ὑποτραπιάδονται, vt prius. At quod sequitur ὕπνῳ πολὺς, somnus quidem multus lædere potest, vt scripsit in Aphorismis: sed conuulsionem adferre non oportet, sed vel dolorem capitis, vel grauiorem febrem, distillationem, delirium, à quibus quoque conuulsio sequi potest. ἔρσις autem δυσκολάινσσα, quæ vel cum dolore fit, vel ægrè excernitur, quam partem quidam interpretes subsequenti orationi in Prothetico connectunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX omnibus veterum interpretationibus, quas Galenus in Prothetico recēset, duæ rationi & experientię consentiunt, tertia repugnat. Ea est eiusmodi, Tremores conuulsiones facti cum sudoribus redire consueuerunt. Tremor enim in conuulsionem mutatus planè lethalis est, nec redire vnquam consuevit, quod ab humidi primigenij resolutione, & partium neruosarum resiccatione, quæ est priuatio, à qua non fit regressus ad habitum, proueniat. Aliæ verò sic habent, Tremores conuulsiones facti mortem inferunt. Et, Tremores, vel conuulsiones si fuerint, praua existunt. In priore sententia perfecta planè, absolutaque ex tremoribus in conuulsiones degeneratio docetur ante hominis mortem. In posteriore degeneratio illa tanquàm nondum facta ponitur, sed vbi facta fuerit, mortem sequi ostenditur. Quod autem sequitur, hunc habere sensum dixerūt, Affectiones, quæ cum sudore cessare visæ sunt, si redierint, iterumque accensa febre sudoribus solui videantur, absolutam certamque habituras crīsim, vbi superriguerint. Hi autem superrigent, cum ventris ardore prouocati fuerint, quia ventris æstus antecedit superuenientem rigorem. Causæ horum omnium sæpius expositæ sunt. Nam cum tremor, vel à copia humorū & oppressione oriatur, vt morborum initio: vel à spirituum agitatione & collectione, vt in affectibus animi: vel ab intemperie magna partium neruosarum, vt in statu febrium ardentium, eum, qui in conuulsionem degeneret, ab intemperie esse manifestum est, & febrili calore, qui partes neruosas arefecit. Quomodo in vehemēti phrenitide egri vel cum tremoribus moriuntur exoluta virtute & neruis resiccatis per vigilias: vel si diutius trahant, conuulsione tandemprehenduntur, per Aphorismū Prothetici, Phrenitica vehementer, tremoribus finiuntur. Omnis autem febris ἐσθὲς ἢ ἀλά siue ab initio, siue cum reuersione sudorem habeat coniunctum, naturæ oppressionem ab immoderatione humorum declarat. Ex quo fit, vt tremores, quibus conuulsio superuenit, cum sudoribus esse nequeant, nisi quis improprie sumptas esse voces tremoris & conuulsionis dixerit, vt pro eo motu, quo ægri ad manum medici subsultant, aut quo in perturbatione critica subsiliunt, de quo symptomate dictum est alibi copiosè. Quod autem crebra febris solutio cum sudore, ex quo relapsus consequatur, imperfectam crīsim ostendat, Hippocrates quoque docuit: nec non & illud, crīses eiusmodi fieri, quia natura ante tempus irritatur vehemētia morbi, vel à crīsi aliquid relinquitur, ex quo fit recidiva. Vt enim in multis periodicis morbis tum febrilibus, tum febris expertibus sæculentū quiddam remanens corpore iam puro purgatoque conseruat periodum affectus sæpius repetentis, vt nephritidis, podagræ, asthmatis, tertianæ, aut quartanæ febris, in quibus purgationes plus sæpe incommodi, quàm vtilitatis afferunt, cum sola

3. Protrb. 132

discussi

discussione materiae parti affixæ, & deobstructione sit opus: sic post crisin humoris fixæ & infixus, seu in spongia vapor, adueniens alimentum corrumpit, ac recidivæ locum dat, collectis humoribus, qui eodem, quo prius, modo moveri solent, cum similes ferè sint, & eandem originem habeant, atque etiam per easdè partes ferri, quæ in priore morbo afficiebantur, quod propter antecedentem imbecillitatem superfluentium impetum facilius excipiant. Ita fit, ut in frequenti reuersione febris cum rigore, & sudore imperfectè soluta, perfecta tandem solutio per rigorem & sudorem expectanda sit, & si ante recidivam caput affectum fuerit, in recidiva iterum afficiatur, licet non necessariò, per illum Aphorismum Prothetici, Mente aberrantes, acutè superfebrientes cum sudore phrenitici fiunt. Per ardorem autem circa ventrem, quo ante redeuntem rigorem prouocantur, vel fomitem febris relictum intelligit, ex quo natura incitatur ad redintegrandam pugnam: vel rigoris modum exprimit, in quo frigus à lumbis ac dorso incipit, calor à ventre, in quem contrahitur, & ubi materia febrilis accensa perturbationem excitat, naturamque cogit ad excernendum, quod infestat. Licet enim cor in medio thorace collocatum sit, non æquè tamen posteriora & anteriora calefacit, quia ipsius calor retro infringitur tum propter crassitiem interpositorum musculorum & ossium, tum propter frigiditatem spinalis medullæ & vertebrarum: ideoque fit, ut rigores per dorsum inuadant, calor & sudor in pectore, & ventre magis urgeant. Accedit quod mucro cordis antrosum vergit. Quod deinceps sequitur de multo somno, in Prothetico alteri Aphorismo annectitur. Somnus verò multus non necessariò conuulsionem adfert, sed interdum nocet, ut in principio accessionum, & inflammationum interiorum, aut in crisi, in qua à centro ad circumferentiam humores cum spiritu & calore moveri oportet, interdum etiam in statu periculosus est, ut signum, siquidem laborem faciat, febrem irriter, dolorem augeat, coma inducat, fluxiones multiplicet, deliria excitet, quo maximè tempore prodesse debuit. Ex eo enim significatur humorum κακότης cum naturæ oppressione, cui calor natiuus dominari non potest. Sed nec in Epidemiis, quo loco incommoda refert, quæ ex somno interdum existunt, conuulsionis meminit. Sic enim scribit, In iis erant veterinosi ac deliri multi, qui ex somno tales euaserant. Fieri tamen potest, ut materia intro per somnum cōpulsa, quæ cruda & vitiosa sit, caput & ventriculi orificium repleat, unde pavor, & conuulsio, ut in pueris quibusdam, insequantur. Ut enim propter coctionem somnus utilis est: ita propter crudæ materiæ copiosiore euaporationem, noxius. τὰς μετὰ τὴν βαρῖα, id est, in frontem grauitas, quæ eò humorem decumbere indicat, ex quo nec semper, nec magna ex parte conuulsio fieri solet, sicuti nec ex mictione difficili, siue urinx supressionem intelligas, siue difficilem exitum, siue cum dolore excretionem.

3. Proth. 16.

XXIII.

Οἱ δὲ ὑπερικοί, ἢ ἀπείροι σπασμοί, ἔχρησις.

De 3. Proth. 27.

In uterino morbo in experta conuulsiones, faciles sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Υπερικά uteri morbos significant, sed ferè pro eo, qui πρὶς ὑπερικών appellatur. Ea ferè fit suppressis mensibus, eoque turgentibus amplis & multis vasis, quæ ad uterum pertinent, inde quoque combibitis vinculis, quibus ille vicinis partibus alligatur. Hæc ergo omnia plena turgidaque, ut in molem ampliatur, breuiora tamen fiunt, ac sese contrahunt. Ex quo variè uterus peruertitur, varia commouentur symptomata, sed præcipuè ἀπνοία, id est, cessans respiratio, quo inde nomine uterina suffocatio appellatur. Sed quæ symptomata ea uteri suffocato inuehit, ferè per venas excitantur, materia & vapore illac in corpus transcurrente, unde deliria, quibusdam animi deliquia, emortuus calor corporis, aliæque

aliâque id genus. Rarius autem ab vtero conuulsio mouetur. Nec enim tam insignes habet nervos, ut inde conuulsio facillè creatur. Quòd si vinculis & membranis contractis nervosa corpora, quibus cohærent, afficiantur, aut è venis aliquid vitij transfluat in nervos, conuulsiones, quæ inde fiunt, faciliores esse scribit. Aut enim à repletione, aut halitu maligno, quorum vtrumque facillè discutitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Conuulsio alia permanens est, & sine motu conspicuo ab humore nervos implente ac distendente, aut siccitate contrahente, humido videlicet primigenio vel à calore resiccato: vel à frigore concreto. Alia cum crebro motu & interrupto à morfu & vellicatione nervosarum partium: aut violenta contentione ac labore, qualis inter vomendum sæpe contingit. Hinc fit ut pro causarum varietate conuulsiones aliæ aliis faciliores sint. Nam immedicabilis ea est, quæ nervis incēdio febrili resiccatis, & planè arefactis sensim inducitur. Proxima, quæ ad febrem sequitur liquata pituita. A repletione per vacuationem curatur, sed nec semper, nec sine magna difficultate. Omnium facillima est, tum quæ pueris accidit propter nervosi generis infirmitatem, tum quæ per consensum à morfu, aut vehementi contentione oboritur, ut in his, qui in vomendo plus æquò laborant, & in hystericis mulieribus, ac strangulatu vteri. Vapor enim ex semine concluso, vel mēstruo sanguine, vel alio quouis humore venenatam malignamque qualitatem ex corruptione & loci natura trahens per venas, aut arterias, aut per spiracula cæca & latentia in varias partes dispergitur, earumque facultates miris modis offendit, ut sæpe suffocatio, & ingens spirandi difficultas accedant intermisso aliquandiu respirationis usu: interdum sopor, deliria, conuulsiones, epilepsia etiam in prægnantibus suscitentur, quæ facillè conquiescant discussio eo vapore, ut per sternutamenta, aut edito partu, aut vitioso humore ex vtero excreto. Nonnunquam etiam mala hæc per intervalla & circuitu quodam repetūt aliis crebrius, aliis rarius. Symptomata autem cum levia sunt, melancholicis & cardiacis non admodum dissimilia videntur. In ascensu verò vteri, qui instar globi sæpe percipitur, eadem ferè eueniunt: sed pro multitudinis qualitatisve ratione rum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer infrigidatur corpus, ut nec spiratio, nec arteriarum pulsus sensu deprehendi queat. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones: si verò atræ bilis naturam habuerit, mœstitiam inducet: quemadmodum animi quoque deliquia & ad fortes extentiones, & refrigerationes, & stomachi æstuationem sequi consueverunt. Ex quibus perspicuum euadit, conuulsiones, in hystericis, & totius corporis contractiones non idem habere cum aliis conuulsionum differentiis periculum, nec propter nervorum cōmunionem incitari, qui ad vterum perexigui feruntur. Ob idque eas vocat *ὀλιγῆς*, qua voce & moderata ipsarum generatio, & securitas, atque à periculo recessus significatur, ut Galenus docet. Quod autem vulgò legitur *ἀπρη*, ad rem nihil pertinere videtur. Rectius *ἀπρη*, ut in Protrhetico, aut *ἀπρη ἀσθενεί*, conuulsiones absque febre, ad distinctionem earum, quæ magnis vteri inflammationibus nonnunquam superueniunt, & febrem semper coniunctam habent. Etenim hæc tametsi rarius eueniant, periculosæ sunt admodum, non, ut illæ, *ὀλιγῆς*. Quoniam autem conuulsio extra nervos interdum vocatur, vteri conuulsionem quidam dixerunt eiusdem peruerfionem, quando vterus retrahitur vel sursum, vel ad latus propter vasorum, quæ ad ipsum perueniunt, & vinculorum plenitudinem cohibito sanguine, qui ob crassitiem, aut in osculis vasorum angustiam in vteri sinum penetrare non potest. Tensis enim à copia venis, vicinisque vinculis madefactis, vterum retrahi necesse est, quòd plenitudo repletum corpus in latus & profundum extendens longitudinem contrahat.

3. Protrh. 27

Τὰ σπασμώδεια ἀνιδρώντι πύελα παραρρέοντα πυριτωδὲς ἔσονται, ὧν ἕντα τέτοις (ἔτι καὶ λίαν τι καθυγραίνον). τάχα ὅτι καὶ ἐς ἄρθρα ἀποστῆσεται.

Qua cum conuulsionibus & citra sudorem sputa praterfluunt, febricitante agro facilia sunt. His postea leuiter alui humectantur, & fortassis in articulos abscessus colligunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Diuersa hæc omnia in vno agro aceruata, cui febricitanti in multa expuitio-
ne multus sudor, sed conuulsiones à copia insidente neruis, aut neruorum
origini subinde mouebantur. Ex quo materia relictis superius partibus partim
ad aluū transfluxit, partim in articulos decubuit salutari euentu. Propterea ἐνύθια
empyricè dixit ab euentu. Nam multis exitium adferre potest ea concursio.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

3. Protrh.
29. 30.

IN Protrhetico censet Galenus illud, τὰ σπασμώδεια, à quibusdam hic additū
fuisse, quod ad alterum Aphorismum pertinet, in quo scribitur copiosam san-
guinis fluxionem quandoque conuulsificam esse. Præterea pro ὃν ἰδρώτι, ab im-
peritis quibusdam scriptum esse, ἀνιδρώτι, id est, absque sudore. Prius enim ni-
hil ad præfagium confert: posterius omnino falsum est. Quocirca locus ita resti-
tuendus videtur, ὃν ἰδρώτι πύελα παραρρέοντα, & cætera. hoc est, In sudore spu-
ta præterfluentia febrienti agro leuia. Quibus significatur in febribus cum su-
doribus non iudicatoris sputa præter modum, siue sæpe, ac multum fluentia
ab immoderata copia humorum in cerebro, aut ventriculo prouenire, aut à vir-
tutis imbecillitate, quæ tum propriam ac familiarem, tum excrementitiam humi-
ditatem finit effluere. Ideo autem ἐνύθια esse, id est, leuia, quasi εὐτροπία, boni
moris, quod nullum ex his tale periculum significetur, quale si è ferina distilla-
tione, aut pulmonis corruptela, aut thoracis vitio cum tussi prodirent, quæ
πύσματα potius, quàm πύελα dici debent. Nam sudor in febre apparens, qui
febrem non finit, iudicatorium est non iudicans, id est, vel lethalis, vel difficilis
iudicij. Lethalis est, cui post vehementem crisim (quam Galenus ἀγωνισικὴν, qua-
si concertatoriam vocat) superueniunt signa praua, & quæ in contrariam naturæ
affectionem transeunt, qualia sunt delirium, conuulsio, perfrigeratio totius cor-
poris, & similia: difficilis verò ac diuturni morbi index, quoties cum mediocri
naturæ certamine sæpius sudor recurrit, manente febre sine grauiorum sympto-
matum accessione. Ex eo enim significantur, humiditatis copia, & naturæ infir-
mitas, quæ morbum necessariò produciunt. Signum tamen hoc ἐντροπία boni
moris dicitur, per comparisonem cum his, quæ lethalia sunt. Vt enim magnitu-
do morbi ex vehementia symptomatum agnoscitur, ita malignitas ex his, quæ
superueniunt, nec necessariò morbo assident. Obseruandum quoque est sputi
copiam maiorem sæpe effluere sine periculo mortis, quàm vt tota in cerebro, vel
thorace, vel ventriculo cōtineri potuisse videatur. Cuius immoderationis triplex
est causa, concretio vaporum in cerebro: excrementi copia ex alimento, quod
in cerebro imbecillo coqui non potest; & vacui necessitas. Nam in locum humi-
di, quod exhauritur, vicinum subit, continuaturque successio, donec ex toto hu-
miditas ad locum defluxionis perveniat, haud secus atque cum per madidam
lanam humor aliquis destillatur. Atque inde fit, vt in omni fluxione diutius per-
seuerante vniuersum corpus extabescere & colliquari sæpe videatur. Quod au-
tem subiicit, his postea aluos aliquantulum humectari, & fortasse ad articulos
aliquid abscedere, Galeno non placet, quod ex superioribus signis nihil certi in
his definiri queat. Ratione tamen sententia non caret, nec ab experientia aliena
est. Etenim morbi longi & salutare aut coctione, aut abscessu ad articulos iudi-
cari

cari solent, ut alibi demonstratum est. Tenuēs ergo ichores per sudorē discutuntur: crassior pars deorsum inclinans aut in aluum deponitur, aut in articulos abscedit, eadem ratione, qua sudoribus iudicantur febres quotidianæ cōtinuæ cum vomitionibus ac deiectionibus pituitosis: quartanæ cum atris & variis: semitertianæ cum biliosis simul ac pituitosis. Adde quod pituita ē cerebro in ventriculum defluens lyenteriam facit.

X X V I.

Οὐκ ἐν σπασμῷδεσιν ὀφθαλμοὶ ἐκλαμπάνουσιν ἀτίνοις, ὅτε παρ' ἐωτοῖσιν εἰσι, διδυοσέσσι τε μακροτέρως.

Quibus in convulsionibus intenti oculi relucēt, ij apud se non sunt, & diutius agrotant. Idem 3. Prover. 32.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Οφθαλμοὶ ἀτίνοις dicitur rigidus, fixus ac immotus ferociam quandam interdum pre se ferens, ut in quodam genere phrenitidis, de quo in Epidem. Oculi feroces desipientiam significant, aliquando austeritatem quandam præ se ferunt in melancholicis quibusdam affectibus: nonnunquā quasi hilariter compellentium & aliquid volentiū, ut in quibusdam catalepticis. Contrarius affectus est σπασμῷδεσιν, & oculus inde σπασμῷδης, cuius antea meminit. Hic ergo occupatæ mentis indicium est virtute mouente læsa, aut convulsis instrumētis, quæ oculis mouent. Sed plura antea in oculis. Atque omnis immoderata motio & quies earum partiū, quæ arbitrio mouentur, citra causam evidentem, delirium portendit. λαμπάνουσι verò dicit, quū micant insolito fulgore oculi, quod & antea furoris indicium notatum est. ὅτε παρ' ἐωτοῖσιν, vel, ut alij legunt, παρὰ σφῖσιν αὐτοῖς dici solet de iis, quibus mens iam non constat, sed errans vagaque distrahitur, & transversa agitur, ac breviter delirant. In utraq; lectione aliquid Ionismi servatur. σφῖσιν enim & ἐωτοῖσιν idiomatis est Ionici. Quod autem additur, διδυοσέσσι μακροτέρως, id experientiæ repugnat, quia ferè moriuntur in breui. Vidi qui ab eiusmodi oculis conualescentes tardissimè in integrum restituti sunt, Quod fortasse intelligit, ut sit eiusmodi sermo, aut in breui moriuntur, aut diutius agrotant, priusquam in totum conualescant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Opiosum lumē in oculis esse ex spiritu animali plurimo & perforatio opti corum testatur, & quod clauso altero oculorum altera pupilla dilatatur. Ex quo fit, ut cū oculus comprimitur ita ut cogatur confertim exire splendidus spiritus, vel etiā caput violenter percutitur, vel quispiam à somno expergiscitur post acervatum per somnum spiritum, vel ubi imminēte obstructione optici & cæcitare ab humore decumbente extruditur, exiens spiritus & splendor in aëre sentiat ab oculo, quemadmodum accidit in phrenitide & validis capitis doloribus, ut vapor per oculos exiens sentiat in aëre representans figurā & colorē vaporis. Eadem ratione oculi supra modum relucere conspiciuntur in iracundis, & omni animi perturbatione, quæ foras est, propter spirituum animalium violentum motū, & affluxum ad exteriora. Quod enim anima fertur, eò sequitur materia fluxioni apta, qualis est sanguis tenuis & spiritus, ut exeri quodāmodo oculi ac prominere videantur in lætitia gestiētibus, aut furore percitis: in mœrore verò ac metu recurrente anima subsidere & excauari. Idem cōtingit in febre acuta à bilis feruore, & sanguinis incendio in cerebro, ex quo certa delirij significatio conficitur. Cū enim oculi propter viciniam, & nervorum, membranarum, atque vasorum cōmunionem primi ferè omnium cerebri iniurias persentiscant: propter splendorem verò, humorū vitia conspicuè representent, fit, ut cerebri inflāmati

signa in illis statim se prodant. Sic in Epidem. Hippocr. scribit oculi ferocitatem delirij signum esse, atque eius inordinatum proiectum, perversionesque malum. Galen. addit, certius ex ea ferocitate delirium præmonstrari, si impudens fuerit, cui affectioni contraria est *ῥίσις*, inordinatus videlicet proiectus, quo significatur ægrum amplius apertis oculis manere non posse propter imbecillitatem. Quod si oculi *ἀτίταις* quoque fuerint, id est, immoti, vehemētior futura est desipientia, aut conuulsi sunt æqualiter muscoli, qui palpebras mouent, ut alibi exposuimus. Ad prælagium ergo nihil opus fuit illud addere, *ὅτι πρὸς μὲν δέσσιν*. Nam & sine conuulsione delirium fieri potest, & ea accidente non fieri. Quidam pro *παρ' αὐτοῖσι* scribunt *παρὰ σφίσι αὐτοῖσι*, eadem sententia. Etenim apud se esse, nihil est aliud, quàm mente constare, intelligere, & sentire. Contrà verò *ὅτι ἐν παρ' αὐτοῖσιν*, delirare, non intelligere, iudicium distrahi, ut scribit Galen. Diutius autem in his morbum produci, haudquaquam rectè scriptum videtur. Nam in quibus simul & conuulsio, & aspectus oculorum micantium ferrox ac immotus apparent, in his acutum morbum esse, non diuturnum, rationi consentaneum est. Horridum tamen aspectum & veluti exterriti hominis vulgò obseruare licet in colliquantibus febribus, & eadem ratione in Elephante morbo colliquatis angulis & musculis oculorum, qui morbi inter diuturnos recensentur. Quod si idem fiat spectris quibusdam & terculamentis animæ obiectis in febribus, melancholici humoris, & atræ bilis signum est, idque valde lethale à vulgo etiam annotatur. Ex quibus efficitur ab hoc signo, aut diuturnitatem indicari in remissione morbo, aut delirium vel mortem, in acuto.

XXVII.

Τὰ πρὸς μὲν δέσσιν τρόποι παροξυνόμενα κατὰ χάριν, τὰ παρ' οὗς ἐπαίρει.

De. 4. 69. Proth. 3.
et ex: 19. lib. 3. huius excitant.

Qui conuulsionis modo exacerbantur, firmiter parotidas excitant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAEC sententia prius exposita, & in Prothetico *ἐπαίρει* omittitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quoniam aduerbium *κατὰ χάριν*, & quæ similiter effertur, propriè morbum ipsum haudquaquam significant, sed affinitatem potius quandam, sicuti & quod scribitur, *τα πρὸς μὲν δέσσιν τρόποι παροξυνόμενα*, neque veram conuulsionem, quæ plenis aut resiccatis neruis accidit, neque veram catochem intellexisse videtur, à siccitate & sanguinis concretionem quadam cum tensione, & oculorum immobilitate. Similia autem tum conuulsioni, tum catoeche symptomata aliquando sunt per humorum *μετάξιψιν*, quasi dicas transfluxionem ab vna cerebri parte in aliam. Sub hac enim variè agitati earum partium functionibus incommodant, per quas transeunt, ac symptomata partibus potius, quàm suæ naturæ propria excitant. Affici ergo cerebrum ab humorum copia, quæ loco moueatur, conuulsiui motus toto corpore excitati circa febris exacerbationem indicant, idemque confirmat oculorum tensio cum sopore quodam, qualis in catoeche cernitur. Nam quæ à principio morbi, aut non multò post, conuulsiones incidunt, & perseverant, ipsas à repletionem esse docuit Hippo. Ab inanitione verò, quæ progressu iam morbo, post sudores multos, aut vomitiones, aut deiectiones aut immoderatas sanguinis fluxiones, aut inedia, vigiliis, motiones multas, & vehemētes superueniunt. Ita fit, ut parotidum spem aliquā eiusmodi symptomata polliceatur, tum quia humores natura à partibus nobilibus reicere nititur: tum quia comata, lethargum, & omnia capitis mala parotides iudicare solent. Addenda tamen sunt alia abscessuum signa, de quibus sæpè dictum

dictum est: ut si diutius egrotat eger cum signis salutaribus, si urinae neque multae, aut cum crasso sedimine, neque omnino coctae funduntur, neque deiectiones copiosae, aut sudores finiunt morbum. Tum enim capitis grauitas, dolor, coma, surditas, conuulsui motus initio facti abscessum post aures denunciant. Quibus interdum Galen. addit pedum refrigerationem. Quo loco rectè Galenus admonet nullius euentus praesagium turè institui posse, nulliusque affectus curatione adhiberi, nisi & natura rei, in qua illa versantur, penitus cognita, & singulorum signorum viribus exactè perspectis atque consideratis, quae in ægro apparēt, quod rei essentia demonstrationis omnis principium sit certissimum.

XXVIII.

Τρομάδιον, ἀσώδιον μικρὰ τὰ παρ' ὧν ἐπάρματα πάσματος σημαίνει κοιλίης πονηρομένης.

Tremulis, anxiis, parui abscessus ad aures conuulsionem significant malè affecta aluo.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Tremore quidem vitio neruorum conuulsio significari potest: non ita ab anxietate, nisi materia, vnde anxius eger est, in neruos transluat. Quid autem velit malè affecta aluo, non satis constat. Solet enim κοιλίη πονηρομένη dici, cum à transitu materiae cruciatur. Atqui conuulsio suppressam & indolentē aluum magis sequitur, quàm fluentem & dolentem.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Protrhet. eadem sententia legitur quibusdam additis hoc modo, Ex conuulsione, tremore, anxietate cum carocha, exigui post aures abscessus prortantur. Vbi parotidum signa quaedam continentur, & symptomatum επιπλοκα eiusdem quidem generis, verum περιττα. Quòd enim ex carochae parotides interdum fiant, dictum est superiore aphor. Anxietas verò, & magna corporis iactatio, quae neque ex viscerum oppressione, neque ex lumborum artuumque dolore, atque ex aestu ortum habet, sed criticæ perturbationis ratione incidit, parotidum expectationē auget, maximè ubi aurium affectiones quaedam accesserint. Verum tremor simul & conuulsio fieri in eodem ægro nequeunt, nisi conuulsioni succedat tremor, neque ferè apparent in conuulsione tremoris symptomata. Ob idq; à quibusdam mutata sententia est, quasi diceret, In parotidum generatione interdum tremorē & anxietatem fieri per materiae translationem à venoso genere in neruos. Quo tempore si abscessus parui oboriantur, hoc est, minores, quàm morbo conueniant, parte materię in cerebro relicta, aut intro refluenta (nō enim μικρόν pro miti, ut antè, hic interpretari licet) conuulsionem praesignificari, vel aliud simile symptoma, vel mortem. Etenim oppressio cerebri ingens à materiae refluxu ad interiora, quodlibet symptoma excitare potest, vel in sensibus, vel in voluntariis motionibus, praesertim aluo malè affecta. Dictum autē est verbo τῶν πονηριότηδ' ab Hippocr. comprehendì, quaecunque in aluo perperam fiunt, ut alui profluuium immoderatum, eiusdem suppressionem praeter naturam, flatus, tormina, cruditates, & similia. Inter quae suppressio affectionū quidem cerebri proprium signum non est: ipsas tamen auget, ac deteriores facit. Possumus & ea voce superstitem febris focum in aluo intelligere, ex quo parotides illae symptomatice prouenerint, quae proinde maximè lethales sunt, ut & omnes abscessus, qui germen habent.

20.
3 Protrh. 67

2. Protrh. 56

XXIX.

Τὰ ασυμώδεια, καὶ πεζωδία πυριτὸς ἐπιγεγόμενος λύει.

LL 2

Conuulsa & rigentia superueniens febris dissoluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Febbris rigore & concussione materiam exagitat insidentem nervis, eandem calore tenuat, incidit, coquit, comparatque excretioni: inde liberatis nervis conuulsio acquiescit, & rigor, id est, in utramque partem anteriorem & posteriorem æquabiliter rigens cōuulsūque corpus. Hoc enim *τῆρας*. Ceterum conuulsionem, apoplexiam, aliāque id genus, quæ insident nervis, pituita crassa frigidāque mouet. Hac ratione solui à febre audiendum est, siquidem conuulsio à pituita materia crassa & frigida, si febris non est grauior, quàm ut æger sustineat, si non leuior, quàm ut sit satis discutiendo vitio.

DESID. IACOTII COMMENT.

Spasmus appellat eam conuulsionem, quæ non est interrupta motibus, & accessibus distincta, sed firma iam, & cum distensione, in qua contracti seruantur muscoli ab infarcto humore in ipsorum villis, aut nervis. Vera tamē etiā est sententia in conuulsis motibus, epilepsia, apoplexia, atque serè in omni nervorum dolore à pituitoso humore ac frigido, quia in causa cōueniunt. Tetanus verò eius conuulsionis species est, in qua vniuersum corpus, maximè verò caput in neutram partem inclinat, id est, neque antrorsum, ut in emprostotono, neque in scapulas, ut in opistotono, contractis æqualiter ad suum principium nervis & musculis tum interioribus, qui flexioni præsumt, tum externis, qui extensioni: nonnunquam etiam aliis, maximè qui spinam dorsi mouet. In emprostotono enim flectentes tantum conuelluntur; in opistotono tendentes. Interdum, quantum rarissimè, dextro interno cum dextro externo conuulso ad dextrum inclinat caput, idemque fit in sinistro. Quæ differentia propter raritatem euentus omitti solent. Has omnes conuulsionum species à repletionem, aut vacuationem partium nervosarum fieri sæpius docuit Hippocr. atque ita inter se discerni, ut quæ febribus ardentibus superueniunt, ab ariditate magis: quæ verò ab initio inuadunt, à repletionem ducant originem. Prius genus serè curationem non recipit: posterius tum vacuationem, tum febre superueniente sanatur. Etenim febris & humidum superfluum discutit attenuando, resoluendo, excretionem promouendo, ut sudorem, vomitum, deiectionem, & frigiditatem (ait Gale.) concoquit, id est, intemperiem frigidam & humidam, quæ pituitæ fomes est, & origo, ad æquabilitatem reducit. Sic enim humores copia absumpta, & nervosarum partium intemperie restituta cōuulsio soluitur, quod hæc duæ sint medicis remediorum indicationes, ad quas tãquam scopos totam curandi spasmi ex plenitudine orti rationem dirigere soleant. Atque ob eam causam alio loco scribit Hippocr. satius esse febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri. Et, qui quartana corripuntur, non admodum conuulsionibus tentari: Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberari. Quæ enim propter vacuationem incidunt conuulsionem, acutissimæ sunt ac perniciosissimæ. Quæ verò ob nervosarum partium repletionem, qualis est epileptica, neque acutissimæ sunt, neque perinde periculosa. Has ergo fieri quartana non solum prohibet, sed etiā factas iam soluit. Lentis enim & pituitosis humoribus partes nervosas infarciuntibus & obstruentibus duplex (inquit Galen.) comparata ratio est, excretio videlicet, & coctio. Utramque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiusmodi enim concussio & conuulsio sola potest crassum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis. Ita enim coctio sæpè tribuitur his omnibus, quæcunque vel calorem nativum verè concoquentem fouent, vel materiam coctioni parant, quia coctioni auxiliantur. Non tamen febris omnis hoc modo in conuulsionibus iuuat, sed moderata tantum, id est, nec ita debilis, ut nihil, vel parum efficiat, nec ita vehemens, aut maligna, ut vires exoluat. Ob idque in Prothetico scribitur, Numenij filio obortam apoplexiam febrem non acutam & calidam,

4. Aphor. 57.

1. Aphor. 70.

2. Protrh. 50.

& calida, sed debili ac diuturna subsecuta, haudquaquam solutam esse. Eadem ratione, Si ebrius quispiam repente obmutescat (inquit Hippocrates) conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet. Repetitur hic aphorif. multis locis, vt aphorif. 26. libri 2. & 57. quarti: de morborum decretorio, & secundo ac sexto Epidem.

X X X.

σπασμὸς ἐπὶ τραύματι, θανάσιμος.

Conuulsio è vulnere lethalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Θανασιμὸν dicere consuevit, quòd mors si non semper, at certè magna ex parte consequatur. τραύματι, alij τραύματι. Philotheus nescio qua ratione τραῦμα in carne vulnus, τραύμα in neruo esse dicit. Aliter enim video ab Hippocrate vsurpari, & Galenus, vt antè dictum est, τραύμα & τραῦμα confundit. Arque hoc loco τραύμα audiendum est μεγάλη βλάβη, insignis offensio à causa externa, vulnus, contusio, luxatio, inustio, ad quæ inflammatio, & hinc conuulsio primùm earum partium, quæ parti læsæ & inflammatae respondent, deinde affecto principio reliquarum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quid voce τραύματι significetur, dictum est antè. In Aphorif. scribitur τραύματι. Vera autem sententia est in omni offensione graui à causa externa, vt luxatione, vstione, offensione digiti in pede, vt alio loco legitur apud Hippocratem, vulnere partis principis, aut neruosa, punctura nerui, & similibus. In his enim omnibus ocluso, vel non satis patente foramine, vel aucto intus dolore, copia humoris, quam dolor allicit, cohibita neruum inflammat, & replet, ex quo sequitur conuulsio primùm quidem partium, quæ è directo inflammationi respondent, deinde totius corporis, vbi ad principium intemperies, vel humor peruenerit, tum propter acrem sensum neruosarum partium, tum propter magnam, quam habent cum cerebro, communionem. Sequitur tamen alias etiam causas ea conuulsio, pro quarum varietate discrimen quoque variatur, vt immoderatam hæmorrhagiam, exhaustam neruosarum partium natiuam humiditatem, dolorem vehementem, intemperiei solius communicationem. Potest & humoris ad interiora refluxus, & quod minus lethale est, puris vel vapor, vel noxia qualitas, vel acrimonia neruum, aut cerebrum, per neruum offendens, excitare vim animalem, quæ inimicam qualitatem deuitans neruum conuellendo contrahit. Potest quoque & ab externa causa idem fieri, vt medicamentis acrioribus, quale est euphorbium, intempestiuè admotis, aut neruo nudo refrigerato, aut incautè clauso vulnere, & exitu negato sanici, aut vehementi dolore excitato, etiam sine inflammatione nerui. Ex quo fit, vt non omnis conuulsio à vulnere planè sit lethalis. Proinde vsus est voce θανάσιμος, quam vsurpare solet Hippocrates in his, quæ periculosa sunt, ac sæpe, non semper, morte finiuntur. Sed & partis vulneratae præstantia plurimùm potest ad periculi præsagium. Lethalis enim planè est conuulsio capitibus musculorum vulneratis, vel euanescente tumore, qui prius in vlcere parte postica apparuerat, vel læsis violentius musculis temporum, aut etiam capite ipso. Sic in Aphorismis praua vulnera appellat, quæ in capite, aut sine musculorum eum omnium, tum maximè neruosorum sunt accepta. Nam in ipsorum principium atque originem nerui inferuntur: ex fine verò tendones enascuntur. Quemadmodum ergo omnes in vulneribus repente euanescentes tumores in dorso conuulsionem & tetanum minantur: in partibus anterioribus insaniam, lateris dolorem acutum, empyema per humorum refluxum in partem aliquam principem: ita in his vul-

s. Aphor. 2.

s. Aphor. 66

neribus si tumores nullo modo superuenerint, suspicari oportet humores ad partes principes transferri, maximè quibus dolor adest, propter quem aliquid omnino in partem læsam ferri necesse est. Ob eamque causam ex his conuulsiones maximè lethales esse solent.

X X X I.

ασπασμός ἐπὶ τῷ πυρετῷ γινόμενος, ὀλέθριος. ἥκιστα δὲ παίδισιν.

Conuulsio in febre lethalis, minimè verò pueris.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Conuulsionem damnat Hippocrates, quæ fiat è febre. Siccatis enim nimium: que concalfactis neruis, aut acrimonia demorsis id accidit. Pueris autem minus lethalis, tum quia & ætati magis est familiaris, sed lactantibus præcipuè & dentientibus: deinde quia in pueris ea conuulsio ferè accidit crudo succo irrigatis neruis. At quia pueri calore insito & spiritu atque ex eo virtute naturali plurimum valent, infirmitate & mollitie neruorum faciliè conuelluntur, robore verò naturali celeriter liberantur insito calore multo materiam coquente, excludente neruis atque discutiente. Aliæ ætates neque faciliè in conuulsionem incidunt, & semel capti eo morbo vix vnquam è febre liberantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum quæ per morborum principia incidunt conuulsiones humorum copiam ac frigiditatem arguunt in partibus neruosis, aut vellicationem quandam ab acrimonia & morsu, aut contentione aliquam & insignem laborem, vt inter vomendum: ita quæ febribus ardentibus tandem superueniunt, summam ariditatem ostendunt, non solum propter humidi neruorum vacationem & refrigerationem, quæ naturam ad conuulsionis motum excitat, vt post immoderationem excretionis alicuius, verbi gratia, multorum sudorum, fluxionis alui, hæmorrhagiæ, vigiliarum, vomitus: sed etiam propter ingentem resiccationem ac tensionem, quam febris ignis instar adurens inuexit, quod omnino perniciosum est, ac dolorificum. In quo etiam affectu sæpe viscera ipsa grauiter cruciantur arefactis ambientibus membranis vi siccitatis & inflammationis vehementia, haud secus atque in phlegmone interiore, aut erysipelate, aut vehemēti obstructione, aut abscessu, tametsi cum his non necessariò coniuncta sit conuulsio per Aphorismum, In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum. Excipit autem puerorum conuulsionem, vt antè, hysteriarum mulierum, non quòd à resiccatione illa vehementi non sit etiam in pueris lethalis, sed quia antè ferè moriuntur, quàm eò peruenerint propter humidi copiam, qua diutius resistunt. Ideo enim fit, vt puerorum conuulsiones in febre ab alia occasione oriri verisimile sit, quàm à summa illa neruosarum partium ariditate, tametsi nondum consumpto humido corripì possint conuulsione sicca propter debilitatem, quæ non resistit causis morbificis. Excitatur ergo conuulsio etiam citra febrem à vehementi admodum refrigeratione, & copia crudorū, crassorumque humorum, præterea neruorum atque tendinum inflammationibus, si quando malum ad ipsum principium ascenderit. Cæterum hoc loco verba ipse facit de conuulsionibus, quæ per febres generantur, quarum duplex ratio est. Nam in adultis, & post septimum annum, quando iam omne genus neruosum firmum est, non nisi graui de causa conuulsiones eiusmodi proueniunt, eaque symptomatica antecedunt, quæ per graues phrenitidas apparent, sed maximè partium faciei tortura, stridor dentium, oculorum mobilitas, vel inuersio, vel immobilitas. Hæc enim factæ conuulsionis argumentum est: illa eius, quæ adhuc fit. In pueris verò, & antè septimum annum, quibus facultas in neruis valde imbecilla est (duabus enim aliis adultos vincunt) leuissima occasio conuulsionem inducit, vt vigilare

ut vigilare modò sufficiat, interdum verò & supra modum timuisse, & fleuisse magna cum vehementia, & alium non descendisse. Atque hæc causarū rationem obtinent, quibus accedit lac ipsum præsertim crassius, tum quòd multo atque intempestiuo utantur alimento, quippe qui non aliud ex his, quæ in vita aguntur, norint, quàm manducare. Sic causæ omnes conuulsionis in his simul coeunt. Nam victus excrementorum copiam suppeditat: humiditas neruorum & laxitas, quæ spiritus animales vix admittit, subiecto dispositionem adfert: febris, & quæ diximus, materiæ præparationem. Tria enim hæc, calor febrilis, motus, & vigilæ pituitam colliquant, quæ in neruos decumbit, quibus addendus est dolor ex dentitione. Ex quibus etiam illud intelligitur, conuulsiones, quæ ad acutam febrem sequuntur, vel ad diurnam, licet non acutam, non semper ex siccitate esse, & cum inanitione, sed interdum ex materia & liquata pituita, vel bile mordente. Atque hæc semper repenti, illa sæpe sensim inducitur. Signa autem, quæ eiusmodi conuulsiones in pueris produnt, ac præmonstrant, ex coloribus præter naturam petuntur, quòd ex his humorum prauitas, qui conuulsionē adferre solent, maximè significetur. Nam pallidus quidem, aut liuidus humorem maligna imbutum qualitate denunciat: ruber verò sanguinis abundantiam patet facit. Ex quibus efficitur pueros facillimè in febribus conuelli, rursūque in statum naturalem haud difficulter redire: quibus verò iam ætas integra est, neque facillè conuulsionē superuenire, neque discedere, propter robur in neruis sitæ facultatis. Quæ sententia generali illo axiomate continetur, In morbis minus periclitari, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ipsorum nihil conuenit. De his conuulsionibus ita scribit Aristoteles, Solent (inquit) pueri plurimi conuulsione excipi, & præcipuè corpulentiores, & lacte vescentes copiosiore & crassiore, ac nutricem lactentes succi plenam & corpulentam. Nocet etiam ad hoc morbi genus vinum, magisque nigrum, quàm album, & quod minus dilutum est: atque etiam ex cibis, qui inflent, plurimi obfunt: & si alius substituerit, noxium est. Plurimi ante septimum diem intereunt, vnde fit, ut septimo die nomina imponantur, tanquā saluti pueri iam magis credamus. Plenilunio etiam infestantur hoc malo periculosius: & si à scapulis conuulsio oritur, in angusto spes. Hætenus Aristoteles. Quod autem hic ἐπιγινώσκου dixit, malum malo superuenire ostendit, quanquam ea vox in bonis quandoque usurpatur, ut aphorif. 78. & 64. lib. 4.

2. Aphor. 24

3. de hist. ania
mal. cap. 12.

Παιδιά
conuulsionibus
ἐκ νεότητος
ἀνίσταται.

XXXII.

Οἱ πρεσβύτεροι ἐπὶ τὰ ἐτέων ὅτι πυρετῶ ἔχ ἀλίχονται ὑπὸ πιασμῶ. Εἰ δὲ μὴ, ὀλέθριον.

Seniores annis septem in febre non corripiuntur conuulsione. Alioqui lethale est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NON omnino quidem tuti sunt ea conuulsione in febre, qui septimum annum superarunt, sed multò minus corripiuntur eo morbo, quàm qui caninos dentes edunt, qui alioqui dentiunt aut lactant. Iam enim firmiores nerui sunt. Quòd si conuelluntur, id lethale magis, quòd quisque morbus periculosior, quòd minus ætati familiaris est. ἀλύσκοις autem verbum dicere consuevit in magnitudine affectus.

DESID. IACOTII COMMENT.

CUM tres existant facultates, quibus corpus regitur, duas quidè pueri, quàm alij, magis validas possident: vnam autem, quæ per neruos est, habent imbecilliore. Et eam quidem ob causam facillimè pueros cōuelli, rursūque in sta-

tum naturalem haud difficulter redire dictum est superiore Aphorismo. Licet enim nervos humidos habeant, in febre tamen convulsione etiam sicca, ut multi volunt, corripuntur, quia causis morbificis minus resistunt. Plus enim potest virtutis imbecillitas in patiendo, quam subiecti dispositio in resistendo. Quae etiam ratione pueri ipsi, licet abundant innato calido, facilius in frigidos affectus incidunt propter eandem debilitatem: & conualecens, licet calidus, crebrius læditur à quouis frigore, quam sanus robustus. Contrà verò naturæ robur non solum ad actionem, sed etiam ad repugnandum multum potest. Ideo enim fir, ut in hyeme rarius ægrotent homines etiam à frigida causa, & temperati non nisi à valida causa præter naturam afficiantur, quod vires integras habeant. Idem iudicium de convulsionibus in adultis, & his, qui septimum iam annum excesserunt, in quibus nervi sicciore facilius resiccantur, quam in pueris: sed propter robur in nervis sitæ facultatis, & firmam constitutionem neque facile convulsio superuenit, neque discedit. Ob idque & gravissimas utriusque convulsionis tum humidæ, tum siccæ causas subesse oportet, & in febribus quædam signa antecedere pessima ac vehementissima, qualia quæ per graues phrenitidas apparent. Vtriusque enim affectus phrenitidis, inquam, & convulsionis in grandioribus per febres potissimum ardentes eadem ferè signa sunt. Nam cum intemperies vel humor cerebri temperamentum læserit, actio mentis læditur, sitque phrenitis: cum verò partes nervosas prehenderit, motus depravatur, & convulsio sequitur, quam meritò hic scribit lethalem esse, quod vi febris & per eius incrementa superueniat, pessimamque symptomata comitentur. Nam in quarundam febrium principiis, & imminente crisi convulsionem interdum innoxiam sunt, per quas pravi humores agente natura deorsum excutuntur, ut in Pythione, cui septimo die os distortum est, non incrementum morbi malignitatis, sed aliud transcuntibus humoribus, & alio loco, Convulsionem (ait Hippocrates) multis ac pueris magis ab initio contigerunt (in statu humido & frigido) & febriebant, atque in febribus convulsionem fiebant. Erant autem hæc plerisque horum diuturniora quidem, sed innocua, nisi his, qui ex aliis omnibus perniciosè haberent. Ex quo intelligitur ne in grandioribus quidem convulsionem in febre semper lethalem esse, sed tum demum, cum vel à nimia nervorum resiccatione ortum habet, vel ab humorum in caput translatione cum aliis signis perniciosis coniuncta. Innoxiam contrariæ notæ testantur, ut si initio incidat, ac brevi desinat, & si salutaria signa, vel minime lethalia appareant.

1. Epid. sect. 2

XXXIII.

απαραισθητικὸν, πυρετὸς ἐπιγενόμενος ὁξὺς μὴ πρότερον γενοίης. Εἰ δὲ εἴη πρότερον γενοίης, παροξυνθεῖς. ὠφελεῖται καὶ ἔρως διέξοδος ὑαλοειδὴς πολλή, καὶ ῥύσις κοιλίας, καὶ ὕπνοι.

Convulsionis remedium est acuta febris superueniens, quæ prius non fuit, aut si quidem prius extitit, iam inualecens. Iuvat quoque vitrea urina multa effluens, & fluxus alui & somnus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Convulsionem hoc loco dicit, quam frigidus humor insidens nervis emouet. Id autem intelligas è remediis. Primum quidem febre, cuius calore materia coquitur, absoluiturque nervis, multoque magis, si inualecat. Leuior enim febris nihil conferre potest, ut in historia Numenij constat in Prothetico. At, ut ante dictum est, maior febris periculosa, quam non sustineant vires. Urina verò, quæ ὑαλοειδής, non alia, quam quæ γοτεινός, quæ indicat, ut ante dictum est, vitream pituitam excerni, quæ quia multa, morbi causam integrè vacuari ostendit, &

dit, & non esse à colliquatione. Eadem ratione alui profluuium, in quo muccosa multa exire necesse est, & somni, hoc est, frequens somnus, & ideo multus, quia videlicet concoquit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Conuulsionis & apoplexiæ, quæ in causa conueniunt, à frigore, & crudis crassisque humoribus remedia complectitur, siue absque febre inciderint, siue cum febre lenta. In his enim iudicationes duas esse, humoris videlicet superflui consumptionem, & frigoris coctionem dictum est paulò ante. Præterea & illud, Superueniente acuta febre utramque optimè perfici, modò ne vel ita lenta sit, ut nihil iuuat, vel adeo acuta, ut vires exoluat. Eam enim conuulsionem sanat febris, quæ ante non fuit: aut si prius fuerit, sed ita exigua, ut conuulsionis materiam mouere, non etiam discutere potuerit, acutior facta prodest. Quamuis enim sola natura concoquat, cuius est alimentum in membra commutare instrumentum, innatus calor: quæcunque tamen aut leui quodam calore cum humiditate iuncto coquentem natium calorem fouent, ut balnea, fotus, quies, vinum, cataplasmata, operimenta: aut materiam coctioni parant, & ab ea noxas impedimentaque inducendæ coctioni tollunt, ut medicamenta, syrapi, calor febrilis in materia frigida & crassa, ea etiam concoquere dicuntur. Is enim calor, quanquam extraneus, nervos calefacit, & exsiccatur: humorem attenuando euaporat, & frigidam atque humidam intemperiem, quæ pituitosi humoris effectus est & causa, ad calidiorem permutat. Quòd si rigor quoque accesserit, geminatur utilitas, quia vehementi illa concussione excutitur humor, & calore febri totum corpus occupante excretionem promouentur, ut sudores quidem sæpius, sed interdum etià & vomitiones, & deiectiones, quæ vniuersum corpus expurgant. Sic quartana Hippocrati & Galeno à magnis morbis liberat, futuram epilepsiam arcet, præsentem curat, quòd humoris crudi, aut melancholici noxas caloris accessu tollat, rigoris violento motu, tanquam veste, eundem promoueat, præcipitatumque ex imo corpore deuoluat. Idem iudicium de aphonia ab ebrietate. Eandem conuulsionis speciem, (quæ videlicet non fit ex euentu per resolutionem partis oppositæ, aut per translationem causæ morbificæ, sed cuius causam cerebrum, vel pars alia intra se continet, repletionem, non inanitionem) iuuat vrina *υαλοειδής*, vitrea, cum pituitosis contentis & copiosa. Est autem *υαλοειδής*, quæ vitri speciem refert, & cristalli, aut *γυνοειδής*, in qua veluti grandines quædam & simile quid genituræ pendere, aut subsidere videtur, qualis sæpenumero accidit iis, quibus calculus est in vesica, aut quos grauisissimi dolores nephritici cruciant. Huius materia duplex. Interdum vitrea pituita, crudus humor, & veluti mucor albugineus: interdum solidarum partium colliquamentum. Humor enim tertia coctione confectus, qui solidas partes actu nutrit, albus est, crassus, & subiecto cum semine idem. Priore modo non ita lethalis est, sed interdum etiam critica in morbis longis, & conuulsionibus, ut in Perintho notat Hippocrates sexto Epidemian. Posteriore verò valdè perniciosa est, præsertim in acuta febre, quæ à pituita originem haudquaquam duxit, ut in Philisco. Atque hæc, ut illa, copiosa esse non potest: sed pauca, malè olens, & biliosis ac nigris superueniens. Ob idque addidit *ρομβή*. Præterea recte dictum est, *αφελών*, iuuat, non, ut de febre, *λύει*, soluit. Nam ex duabus iudicationibus, quas diximus, alteram tantum absoluit vrina vitrea copiosa, humoris videlicet morbifici excretionem. Eadem ratione prodest alui profluuium, si pituita excludatur, & inde leuius habeat æger. Quæ enim sua sponte fiunt ac prosunt, ea facile serunt ægri. De somno verò maxima est dubitatio. Non modò enim non concoquit frigus, aut superfluentem humorem è cerebro expurgat, sed contrarium omnino facit. Nam *■*, ut Galenus arbitratur, per somnum refrigerantur spiritus animales in cerebro, & cerebrum opprimitur frigida humiditate magis, quam in vigilia, unde coctio sperabitur? Præterea si cerebrum initio somni concretum intra se humorem concipit obstruendum aditum spirituum, & ad cerebri substantiam, & ad motus sensusque instru-

6. Epid.

5. Aphor. 70

menta,

menta, qui poterit abundantem in capite pituitam absumere, cum potius materiz crudæ ad interiora contractione & multa euaporatione ad caput, plurimum noceat. Repugnat etiam euentus. Nam in conuulsionibus, apoplexiis, & omnibus soporiferis affectibus, quorum sanatio posita est in crudi humoris concoctione in capite, somno medici interdiciunt. Verum distinctione est opus. Et enim initio tantum somnus refrigerat, idque in viis, per quas spiritus influunt potius quam in interiori sede. Vbi enim spiritus calidi sese ad cerebrum collegerint, & ad interiora receperint, progressu paululum somno, plus reliquis partibus cerebrum calet, quod maior vis soleat esse cuiusque qualitatibus in agendo unitæ, quam eiusdem diuisæ; qua ratione etiam scribit Hippocrates, ventres hyeme natura calidiores. Præterea reparantur spiritus per somnum, qui violento motu, ac vigiliis exhausti fuerant. Ab his ergo tum unitis, tum multiplicatis præclare promouebitur coctio. Humor autem, & multa euaporatio iniuncta quidem somno meatus vniuersos præcludunt, & grauant: interea tamen spiritus in ventriculis auctus & corroboratus circumstantem materiam non modo cōcoquit, sed etiam dissipat, aut eius malitiam emendat ac temperat, quacunque corporis parte contineatur, sed euidentius multo, si caput obsideat. Quod fit, ut hemitranicis affectibus, cephalalgicis, & remulentiz nullum sit somno præstantius subsidium. Ob eandem causam in conuulsionibus, apoplexiis, & comatosi morbis medici haud quaquam absolute somnum prohibent, sed cum tantum, qui præter naturam est, nimirum multum, profundum, cum stertore, ac difficultate expergiscendi. Multus enim perpetuo sequitur humiditatis copiam. Profundus vero à materia tenaci ducit originem, sicuti stertor à meatuum obstructione, & difficultas expergiscendi (quæ propria differentia est somni præter naturam) à morbificæ causæ contumacia. Proinde non ineptè Arabes somnum distinxerunt in naturalem ex moderato exercitio, cibo, potu, diuturnis per morbum vigiliis: non naturalem ex humidi utilis copia, quod quidem naturale est, sed excedit mediocritatis terminos, qualis ebreriorum somnus: & tertium morbosum cum difficultate maxima expergiscendi. Ita igitur moderari auxilium oportet, ut in comatosi affectibus per interualla quædam breues somni ad coctionem concedantur, multi & frequentes propter euidentem infrigidationis, & humectationis noxam interdiciantur: profundi & cum difficultate expergiscendi coniuncti conuenientibus remediis curantur. In conuulsionibus autem & apoplexiis naturalis, & placidus somnus cum respiratione libera multo plus utilitatis affert, antegressa præsertim purgatione, sensim coquendo ac discutiendo, quam noxæ, externas sensuum vias refrigerando, euaporando, & materiam intro colligendo. Eadem ratione conuulsiones repentinas, quæ videlicet causam habent repletionem sine febre antecedente, & sine causa manifesta, coquendo, discutiendo, & vacuando febris acuta, & alui profluuium soluunt.

XXXIII.

Τὸν δὲ ἐξαπίνης παρομῶν λυτικὸν πυρετὸς, καὶ λῆξ ῥύσις.

Repentinarum conuulsionum remedium febris est & alui fluor.

ut dicitur in Hippocrate

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Repentinæ conuulsiones, quæ neque antegresso morbo, neque externa causa, atque euidente fiunt. Atque ita à repletionem fieri, cuius remedium est vacuatio. Febris autem, quæ tenuat & in halitum digerit, vacuatorium remedium est. Alui fluor manifestè vacuat.

DESID. IACOTII COMMENT.

H A E C sententia superiore Aphorismo explicata est.

XXXV.

Εἰ τοῖς ἀσπομοῖς ἀναυδῆται πολὺ, κακόν. τὸ δ' ἐπὶ μικρὸν, ἥτοι γλῶσσης ἀποπληξίην, ἢ βραχίονος, καὶ τῶν ἐπὶ δεξιὰ σημαίνει. λύεται δ' ἔρως ἐξ ἀπίης ἐλγῆς πολλοῖς ἀγρόοις.

In conuulsionibus sermonis interceptio diutius durans, malum. Quae durat breuius, vel lingua resolutionem, vel brachij & partium dextrarum significat. Soluitur autem derepentè prodeuntibus urinis multis affatim.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aναυδῆ & ἀναυδία, vt ante dictum est, de priuatione sermonis dicitur, cuius opifex lingua est. At quia articulo sermoni varia motione linguae opus est, vt hæc ampliatur, contrahatur, & mediis dentibus consuescat. At conuulsa intro retrahitur vi, & naturali motione prohibetur: ideo ἀναυδῆ, quanquam & virtute læsa, nec iam spiritum ad motum transmittente ἀναυδία esse potest, quod certè deterius est. Omne enim vitium in communi principio, quàm particulari instrumento grauius est. Atque vt diuturnum malum omne seipso breuiore grauius est, ita & vocis sermonisque interceptio, vnde causæ magnitudo intelligitur. Sed quod breuius in resolutionem linguae commutatur, iam nō reuulsis, sed irrigatis neruis & musculis, qui linguam mouent. Nam ἀπληξίην dici ab Hippocrate de particulari resolutione constat, quod ante dictum est. Et quia ceruix transfluente materia combibitur, ideo & brachium resoluitur. Dextras autē magis, quàm sinistras non tam ratione, quàm experientia constare potest. Ac sæpius quidem dextras resolui comperias. *Soluitur autem.* Materia naturæ robore verfa ad vesicam, vel aluo fluente, vel largiore sudore, ea possunt conquiescere.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Hippocrati non idem esse vocem, & διάλεκτον καὶ τὸ αὐδῆν, loquelam, & sermonem, dictum est alibi. Est enim vox instrumentorum vocalium munus, quæ sunt guttur, ac musculi ipsum mouentes, itémque nerui omnes, qui ad eos vim à cerebro afferunt. Sermo verò non omne id est, quod propriè sub sensum auditus cadit, quales sunt soni, neque id solùm, quod ore emittitur, in quo genere ploratus, sibilus, fletus, tussis & similia continentur: sed sola hominis vox, qua inter se colloquuntur, cuius instrumentum primarium est lingua, tum nares, & labra, & dentes. ἀναυδῆν ergo vocat ὁ ἀπληξίης ἀδυνάτορ, qui fari nequit: ἀφρονὲν verò, qui nullo modo vocem emittere potest læsis vocis instrumentis, aut denegata exsufflatione. Atque interdum vtrumque coniungit, vt in historia Pythionis in Thaso. Præterea ἀναυδῆν, impotentia loquendi à silentio distinguitur, quòd illa fiat, vel facultate animali oppressa, vt in conuulsis: vel ad extinctionem properante, vt in moribundis: vel solius linguae musculis & neruis septimæ coniugationis peculiari vitio laborantibus, vt in paralyfi linguae: silentium verò aut sponte vel obliuione, vt in melancholicis, aut præ nimia siccitate, vel vulnere, vt in phreniticis, qui linguam exertam non rarò mordent. Præterea apoplexiam, & paralyfim, quia in causa consentiunt, veteres confundere solent. Nam Hippocrati apoplexia duplex est: vniuersalis obstructis ventriculis cerebri, aut arteris & venis carotidibus: & particularis, sensus motusque repentina ablatio cōseruatis principibus facultatibus, aut medijs corporis, vel alicuius partis resolutione ab obstructione spinæ in ceruice, aut peculiaris alicuius nerui, quam inuexit, vel frigus densando, & facultatis mearum intercipiendo: vel humor obstruendo: vel compressio ab ictu: vel, vt quidam obseruarunt, calor & ariditas. Hunc paralyfim, hemiplegiam, & paraplegiam. Sic alibi Hippocrates de paraplegia, siue particu-

lari

lari paralyfi agens crux scribit apoplectum factum esse, & hoc loco paralyfim linguæ vocat apoplexiam. Sed & paralyseos nomine conuulsiones etiam à veteribus comprehendi constat ex commentario Erasistrati πρὶ τῶν ἀλυσίμων, vbi scribit resolutiones duobus fieri modis: quia alix membrorum τὰς διαρρήσεις συνάγουσι καὶ συντάττουσιν, membrorum coniunctiones naturales contrahunt, contenduntque: alix verò ἐκλύουσιν, καὶ καλῶσι, resoluunt & relaxant. Quamquam non eodem modo fiant conuulsio, & paralyfis. In illa enim neruorum ac musculorum fibræ aut plenæ, vel resiccatae tenduntur, aut lacescit distrahuntur. In hac verò laxantur nerui, & otio languent madefacti, vel potius ita obstructi, vt facultatis & spirituum animalium cōmeatus in totum nerui ductum impediatur. Atque hi omnes neruosi affectus magna ex parte à frigidis pituitosisque humoribus ortum habent. His ita distinctis non in omnibus conuulsiones eodem modo finire docet Hippocrates, nec similiter malas esse. Quædam enim lethales sunt. Alix toto corpore excitantur salubriter & commodè. Etenim (ait Galenus) corpus totum quatientes, vniuersas calfaciunt partes, adeo vt multitudo partim per cutim digeratur, partim ad aliquam ex non præcipuis expellatur partem: vbi quum indissolubiler impacta fuerit, paraplexiam facit, id est, particularem paralyfim apoplexiæ vel epilepsiæ succedentem. Præterea conuulsio paraplegiæ superueniens eam soluit. Siquidem paraplegia partes affectas motu priuat: conuulsio verò ad motionem agit naturali vehementiorem, ita vt violenter concutiantur. Quod si obstructio vel humorum, aut crassorum, aut glutinosorum impactio in neruis fuerit, ob id paraplegiam iuuare videbitur. Quæ igitur conuulsio sit lethalis, & contrà, ex sermonis interceptione inuestigandum esse docetur hoc Aphorismo. Nam cum ἀναῤῥία sola, manente voce, in conuulsione incidit, eam cerebri partem opprimi constat à pituitosis & frigidis humoribus, ex qua nerui ad linguam feruntur. Cum autem humores motu conuulsio ad partes inferiores deuoluuntur, siquidem neruos madefecerint, & facultatis ac spirituum comœatum, vel irradiationem in ceruice & exortu spinæ relicto cerebro interceperint, partes illas relaxant atque exoluunt, ad quas nerui affecti perueniunt. Quod vitium κατὰ γένεσιν apoplexiam, propriè paralyfim aut paraplegiam vocat, in qua ad partium aliquarum immobilitatem sensusque priuationem decumbit morbus. Ex quibus etiam illud intelligitur, ἀναῤῥίαν, quæ diutius per conuulsiones durat, prauum admodum signum esse, quod ex ea significetur virtutis animalis infirmitas cum materiæ morbificæ contumacia & affectus magnitudine in cerebro, vnde expectanda est apoplexia, quod infirma vis cerebri sese ab oppressione liberare non possit, quantumuis moribus conuulsiuis enitatur. Contrà verò sermonis interceptio breui restituta minus quidem periculosa est, quia humor morbificus non per diffusionem aut communicationem cum ortis & coniunctis plures occupat locos, sed naturæ robore ad partes inferiores cerebro liberato transmittitur. Inde tamen periculum impendet paralyseos linguæ, vel brachij, vel dextrarum partium, humore, vt dixi, è cerebro excussò & in neruis linguæ infarctò, aut in exortu spinali medullæ ad ceruicem herēte, aut dextram spinæ partem, (quæ medio septo à sinistra separata est, non aliter quàm cerebri ventriculi) imbuente. Sed cur dextram partem potius resolui dixit, quàm sinistram? An quia, vt nonnulli volunt, sinistram debilius magis repletur excrementis dextro, & quod plenum est, excutit, & à se propellit in dextrum vacuum? At hac ratione quælibet pars corporis maximè imbecilla minus frequenter laboraret, quod est absurdum. An quia calor dextri allicit humorem, ac proinde repletur potius & prius, quàm sinistram? Verùm nerui moderatè frigidi ab attrahendo, quod valde calidum est, plurimum absunt. Præterea dextra sinistris robustiora esse docet Hippocrates de morbis, quò fit vt rarius succumbat morbo: & Aristoteles scribit calidiora esse, & sicciora dextra in omnibus animalibus, maximè omnium in homine, ob idque frigido humido morbo minus corripitur. Quocirca dextræ hemiplegiæ meminisse videtur, non vt frequentioris, sed periculosioris, quia minus proportionalis est parti dextræ, quàm sinistræ, quam

4. de Dieta in
oculis, sect. 27

lib. 3.
3. Part. 4

quàm in sinistra tardius curatur frigida intemperies propter vim ipsius debilitatem, à qua speratur curatio. Nisi dicas materiam morificam per conuulsuos motus facilius pelli in amplitudinem meatuum partis dextræ. Nam si obstructio spectetur, quæ paralyfim constituit compositionis morbum, per congestionem facilius & frequentius repletur angustia meatuum, quæ in sinistris neruis spectatur. At per conuulsionem humores vi agitati, quæ data porta ruunt, & meatus patentiores, aut propinquiore inuadunt. Postea subiicit hanc affectionem urinis multis repente & affatim prodeuntibus solui. Urinarum enim copia, & crassities, præsertim in morbis longis, aut pituitosis, Hippocrati sæpe critica est: interdum nihil iudicatorij, nihil commodi habet, ut tertio Epidemio. scribitur. Ratio in omni excretionem generalis est. Siquidem omnium excretionum multitudo interdum symptoma est redundantia prauorum humorum, quam natura partium continentium propter immoderatam copiam ferre non potest, ut in sudoribus & urinis à copia serosæ humiditatis: interdum verò partium ipsarum affectionem aliquam sequitur, quæ propter imbecillitatem, aut morsum ad excretionem incitantur. Nonnunquam etiam critica est natura expurgante corpus, & excernente, quæ molesta sunt cum facili tolerantia ægri. In his naturæ vis non impeditur ordinato motu & valido progreditur, cuiusmodi paulatim materiam simul, & cum impetu tandem excernit, unde in morbi pituitosi solutione sæpe urinx repente multæ, & affatim prodeunt. Vbi verò inordinata sunt omnia, ut si interdum multæ fluant, interdum pauca, nec simul & cum impetu, natura opprimitur, aut vincitur. Ob idque criticam excretionem his veluti notis circumscriptis Hippocr. *ἡπαίσις, πηλαίσις, ἀθρόοισι*, & excretionis paucitatem à crisi perpetuò reiecit.

XXXVI.

Ἰδρωτες δὲ, οἱ μὲν κατὰ μικρὸν, ὠφελέουσιν. οἱ δὲ ἀθρόοι, καὶ αἱ τῶν αἱμάτων ἀφαιρέσεις αἱ ἀθρόοι, βλάπτουσιν.

Sudores autem, siquidem paulatim sunt, iuuant. Qui verò subito affatimque sunt, & quæ detractiones sanguinis similes, nocent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

KΑτὰ μικρὸν & ἀθρόως opponit. Hæc autem, quia eam materiam paulatim coqui, paulatimque excerni conuenit. Vires enim fractæ non ferunt vniuersam vacuationem. Sed cur urina subito & confertim effluens laudatur, damnatur sudor eiusmodi, & hæmorrhagia? An quod per urinas *ὑαλῶδεις* crassæ viscidæque exeant, per sudores & hæmorrhagias non ita? An id experientia fretus dicat? *ἀφαιρέσεις* autem sanguinis spontaneas hæmorrhagias, ut antè, dicit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Superiore Aphorismo excretionem laudat, quæ repente, & affatim prodeunt, præsertim in urinis. Hic sudores excipit, & sanguinis detractiones. Quo verò sensu id accipere oporteat, accurata sudorum distinctione inuestigandum. Sudor ergo interdum febris ipsius proprium symptoma est, in qua videlicet suppressa vis humoris concepto intus incendio in perpetuum vaporem & sudorem resoluitur: cuiusmodi sunt febres *τυφώδεις*, *ελῶδεις*, *πιμφογῶδεις*, vapore humido, & humiditate plenz: febres etiam quædam erraticæ, quæ tertianum typum referunt: quales post humidam & frigidam constitutionem

2, Prorrh. 23

aëris, & in Autumno fieri solent. Interdum verò sudor in acutis superuenit, vel symptomaticè propter humoris copiam, aut virtutis imbecillitatem: vel periodicè, vt in semitertianis quibusdam: vel criticè, ex quo liberatur æger, aut melius habet. Nonnunquam etiam artificio medici prouocatur sudor ad deriuationem humorum attenuatorum per coctionem, aut medicamenta, aut ad resolutionem & euacuationem eorum, qui in habitu corporis inhærescunt. Sudoris primum genus perpetuè & inutile est, & vires resoluit, vt pote qui causam habeat præter naturam in excrementi tenuitate, serosi humoris, aut crassi attenuati copia, & cutis raritate. De secundo scribit Hippocrates in Prorrhethico, Sudorem multum, malum esse. Quod etiam distinctione eget. Siquidem multus sudor esse potest, aut propter copiam vna vice prodeuntem, aut propter temporis diuturnitatem, quanquam paucus singulis vicibus prodeat, aut propter vtrunque. Primus valde perniciosus est, quoties febrem non soluit, quòd vires celeriter prosterнат, & mortem imminentem denunciet. Tertius in acutis nullus est, quòd fieri nequeat, vt in his diu multum sudorem, id est, assatim & assiduè effusum vires perferant. Secundus morbi longitudinem portendit, non tamen mortem, nisi simul cum ipso aliquod aliud signum lethale superuenerit. Sed & interdum paulatim effluens iuuat, tamen si febrem perfectè non iudicet. Ex his enim quæ non iudicant, alia lethalia sunt, quæ symptomatis augent ægrum: alia difficilis iudicii, quæ nec augent, nec minuiunt. Quæ verò aliquantulum remittunt morbum, licet perfectè non iudicent, in bonis numerantur ab Hippocrate. Sic enim in Prognostico sudores laudat, qui leuationem afferunt, quanquam morbum ex alto non tollant. In his ergo sudoribus verus est hic Aphorismus. Quoties enim crisis cum vehementi certamine incidit, sudor multus aut necat, aut liberat. Cum mediocri verò pugna accedens, materia videlicet non valde irritante naturam, neque facultate vniuersæ vacuationi sufficiente, concoctam paulatim materiam paulatim & per vices excernit. Ea enim apta quidem est coctioni, quia facilè patitur à calore. Coctionem tamen remoraturum copia, tum crassities. Ob idque natura diu restitat in opere coctionis, & particulatim excernit, quod vno impetu non potest. Sic sudores, qui paulatim fiunt, per imperfectas crises iuuant. Quod vox, κατὰ μικρὸν, significare videtur, quæ opponitur dictioni ἀθρόως. Nam ἀθρόως vtrunque designat & simul totum, & cum impetu. Priori significationi respondet κατὰ μέγαν, in parte post partem: posteriori κατὰ μικρὸν, paulatim, aut lentè. Verùm quod subicitur de sanguinis artificiosa detractione, quam vocat ἀφαίρεσιν, & quæ superiore Aphorismo dicta sunt de solutione conuulsionis, & paralyses, coniecturam faciunt locum hunc ad sudores pertinere, quos artificiosè in pituitosis morbis medici prolicere solent. His enim sudoribus humores crassi, ac visceri educi non possunt, nisi prius paulatim attenuentur, & sensim foras educantur. Quemadmodum enim tenues serososque humores per initia medicamento cathartico purgare licet: crassos verò & glutinosos, cuiusmodi sunt pituita & atrabilis, minimè, priusquam medicamentis attenuati & cōcocti fuerint, vt corpora fluida fiāt, & in acutis, in quibus materia turgēt, non expectata cōcoctione statim in principio, vel etiam primo die purgante medicamento vtendum est: in diuturnis humorum expectanda concoctio, cūm id morbus concedat, quòd horum περσμοὶ ἐκ τῶν γόνων, (vt Hippocrates loqui solet) pendeant: sic sudoribus non nisi serosa & attenuata excrementa mouere conuenit, non cruda & crassa, quæ propter crassitiem, & viscositatem per exiles poros ad cutim elici promoueri que nequeunt, præsertim cūm à pectoris regione plurimū distant. Ob idque in paralyti & conuulsione, de qua agitur, sudores ἀθρόως confertim & copiosè moti nocent: κατὰ μικρὸν verò paulatim, & sensim profunt. Etenim illi per expressionem violentam, vt Paulus loquitur, exeunt, ac non solum vires maximè deiciunt, sed etiam cum maiore periculo tenues humiditates resoluunt, tum partium solidarum, tum humorum glutinosorum. Ex quo fit,

vt quòd

ut quod intus relinquitur, magis ac magis crassescat, glutinosiusque reddatur: nonnunquam etiam ita exiccetur, ut in tophaceâ duritiem abeat, quod post luis veneræ curationem per sudatorias vñctiones æstuaria, & immoderatū aperiendum vsum videre licet. Lentus enim, crassus, & glutinosus humor per meatus cutis non exudat, nisi paulatim ac sensim tum concoctus, tum attenuatus. Præterea verat Hippocrates humores, qui extrâ sunt, intro: & eos, qui intus sunt, foras reuocare: sed qui extra sunt, per halitum digerere sensim. Siquidem quæ vehementius id faciunt, etiam aliquid attrahunt ex iis, qui intus consistunt. Qui verò sunt intus, hi attenuandi, concoquendique sunt, tumque per eam, quam expedit, viam, ut in libro de humoribus iubet, erunt educendi, hac tamen obseruatione, si ægrotus ad eiusmodi purgationem sit idoneus. Nam qui cruditatibus ex multis, aut glutinosis, aut crassis eduliis abundant, aut quibus hypochondria flatibus distenduntur, aut vrina supra modum calida est, & ignea, aut aliqua est ibi inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Quibus angustior thorax, ad vomitū, idemque de cæteris. Foras autem ferunt, & per sudores euacuant, aut per insensibilem transpirationem, exercitationes, frictiones, balnea, sotos calidi, vñctiones sudatoriæ, & quæcunque humores, qui altè in corpore merfi sunt, ad motum in omnem partem irritant. Sed nec magnam sanguinis vacuationem simul & confertim factam probat Hippocrates, nisi & necessitas aliqua urgeat, & vires ferre possint, propter caloris natui præcipitem dissipationem, quam natura auersatur. Ob idque alio loco præcipit, effuso immoderatus sanguine, humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam alimentis liquidis celeriter refarciendam esse, priusquam infirmitas ad partes solidas peruenerit: & contrâ, sensim reficiendum corpus longo tempore extenuatum, cuius partes solidæ (quæ concoquunt, distribuunt, sanguinem conficiunt, & nutriunt) propter infirmitatem & colliquationem tantum cibi conficere nequeunt, quanto opus est ad refectionem & recreationem corporum defectorum. Eadem serè ratione in Aphorismis de vñctione eorum agens, quibus inter pulmonem ac thoracem cum spirandi difficultate, & expectorationis desperatione pus collectum est, periculosam esse vacuationem confertim factam docet, quod ex ea animi deliquium, & virium debilitatio sequantur, quæ postea non faciliè restitui possint multo spiritu vnâ cum pure excreto. Idem iudicium de sectione in hydrope, & paracentesi: de qua scripsit Erasistratus se experientia compertum habere, vniuersim factam vacuationem febres, ac mortem afferre, tum ob detrimentum, quod diximus, tum etiam interdum ob visceris scirrhum non amplius sustentatum ab aquosa substantia, unde fit, ut diaphragma & viscera in thorace contenta retrahat. In vniuersum vehementes vasorum inanitiones intempestiuè haudquaquam fieri debent: eademque ratione cauendum, ne viscera, & quæ in toto corpore sunt vasa, immodicè repleantur, quod illic naturalis spiritus effundatur: hic ipsius aditus, ac motus intercludatur.

XXXVII.

ὅτι τοῖς πελάτοις, καὶ ὀπισθοπόνοις γίνεται λυμῖμα, θανάσιμον. θανάσιμον δὲ καὶ ἰδρῶν ἐν ὀπισθοπόνοισι, καὶ τὸ σῶμα διαλύεσθαι, καὶ ἀπεῖν ὀπισθοπόνοισι διὰ βρωτῶν, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἀφροσι ἐνὶ τῷ βόσκι, ἢ φλησιεῖν. ἐς γὰρ τὴν ὑπερταίην θάνατον σημαίνει.

Ex rigore & in dorsum conuulsione maxillas solui lethale est. Lethale quoque sudare in dorsum conuulsis, & corpus dissolui, & reuomere per nares, & ab initio intercepta voce iam reboare, nugarique. Nam in posterum diem mortem significant.

Λύειν & διαλύειν peculiariter quidem de ea relaxatione, quæ fit nervis irrigatis & madentibus, flaccidis & inde ineptis ad motum & sensum, vel quum spiritum animale non recipiunt, ut in paraplegiis vocatis & paralyfi. Communiter autem ubi soluitur continuitas partis, ut in conuulsis, luxatis & loco motis diuisisque partibus. Ac verisimilius est hoc loco communius dici λύειν & διαλύειν. At quantò pars vicinior est principio, tantò eius noxa grauior putatur. Propterea graues oculorum conuulsiones, & musculorum temporalium in stridore & constrictione dentium, maxillarum, labiorum, aliarumque partium faciei. Sudant in conuulsione præ dolore & morbo magis, quam natura mouente, vnde virtus dissoluitur. Quòd si quieta conuulsione corpus resoluitur, dispersa in nervos, & his imbibita materia, id quoque perniciosum censendum est. Reuomere per nares & præcluso conuulsione, & laxato resolutione œsophago contingit. Quòd si qui prius sine voce fuit, conuulsis vocalibus instrumentis, deinde soluta conuulsione reboat, nugatur, delirij signum est materia in cerebrum versa, ubi exagitata mentem conturbat. Sæpe enim contingit conuulsos in delirium incidere, ex quo in breui mors expectanda. Nam incidens delirium inter signa lethalis conuulsionis notatur ab antiquis. Tetanos rectam immotamque ceruicem intendit. Opisthotonos caput scapulis, emprosthotonos mentum pectori annectit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Spasmi, quem nervorum distensionem vocat Celsus, tres in omnibus partibus differentias esse multis locis docet Hippocrates, exemplo diuisionis huius à capite sumpto, in quo manifestius apparent. Tetanus, siue rigor dicitur, cum partes æqualiter tenduntur, conuulsis ad principium suum utrisque musculis & nervis, tum inclinantibus & erigentibus, tum flectentibus & tendentibus, ut nullam in partem ceruix inflecti queat. ἐμπροδόντων[Ⓢ] verò, in anteriora tensio est è conuulsione flectentium, ἐπισθόντων[Ⓢ] in posteriora, à conuulsione tendentium. Causa singularum duplex: particularis in musculis ipsiis, ac nervis: vniuersalis in cerebro. Distinguitur principij affectus offensione communi tum sensibus, tum totius corporis motui, imprimis verò earum partium, quæ maximè cerebro vicinæ sunt, & cum ipso coniunctæ, quales sunt musculi crotaphitæ, qui à superiori parte exorti sursum tantum maxillam adducunt, & μαστήρες, siue manfortij, qui ipsam in latera mouent. Vbi enim vniuersum corpus, sine musculorum faciei oblæsione conuellitur, omnium nervorum, qui infra faciem sunt, originem affici consentaneum est, quæ primis spinalis medullæ partibus continentur. Quòd fit, ut in tetano & opisthotono maxillam inferiorem solui, id est, luxari, aut ita affici, ut vel claudi nequeat, vel aperiri, signum sit maximè lethale, quòd ex eo intelligamus affectum esse nervorum principium. Etenim cum vtrumque incidat, ut soli musculi maxillam claudentes, vel aperientes causam affectus intra se contineant aut ipsa etià maxilla luxetur per violentum hiatum, aut oscitationem, nondum oblæso nervorum principio: interdum etiam, ut iudicemus musculi sine peculiari affectione in consortium mali, quod est in cerebro, adducantur, ratione optima maxillæ solutio tum in tetano, tum in opisthotono lethale signum est, quia nervorum principium grauius offendi ostendit. Quemadmodum enim in iis partibus, quæ extra sunt, affectiones, accepto ex aliqua parte principio, circum dilatantur, ac paulatim crescunt, ut breui partibus vicinis communicentur: sic locis interioribus laborantibus, ubi se intenderit affectus, promptissimè communicatur ortis & coniunctis. Idque tantò facilius ac manifestius in cerebro apparet, quantò magnitudinem habet excellentiorem, pluresque nervorum propagines, per quas alias ab aliis partibus malum oriri, & in vicina diffundi consentaneum est. Quæ verò parte cerebrum affectum fuerit, ea ipsa nervorum propagines mali participes, musculos, quibus inseruntur, mouere non possunt. Cum itaque

maxillam

maxillam inferiorem alij muscoli aperiant, alij claudant, malo in musculorum aperientium nervos inuadente, maxilla ipsa aperiri, in claudentium nervos, claudendi non potest. Quorum vtrunque lethale est propter affectus magnitudinē, partis affectus præstantiā, doloris grauitatem, & communis officij interceptionem. Quinetiam ab utroque malo per se mortis periculum impendet, tetano, inquā, & maxillæ solutione. Nam tetanus, quia ex emprosthotono, & opisthotono conflat, morbus est peracutus, primāque periodo, id est, intra quatuor dies neceat loci patientis ratione, & doloris acerbitate, diuturniorem tensionis laborem non ferente natura, tametsi ultra primum quaternarium progressu malo natura interdum sese colligere, & causam morbificā paulatim vincere queat, adiuta præsertim conuenientibus auxiliis, aut febre superueniente. Maxillæ autem luxatio, quæ celeriter non restituitur, sola etiam periculum minatur. Vt enim propter viciniam & cum cerebro coniunctionem per nervos, quos habet à tertia præsertim coniugatione, affectus ipsius facili excipit: ita cum peculiari vitio laborat, cerebrum promptissimè in consensum trahit. Dolo enim & inflammatione correpta febres acutas excitat, phrenitidem, conuulsionem, soporem, & inexpugnabilem dormiendi cupiditatem accersit, idque tensis præter modum fibris musculorum, aut alterata eorundem substantia, vel propter intemperiem calidam, frigidam, humidam, siccam: vel propter inflammationem, aut putredinem aliquam. Sed & biliosa syncera vomunt ac deiciunt ægri, tum quia per febrem acutam recens pinguedo liquatur, & sanguis adurit: tum quia os ventriculi cum cerebro consensum habet maximum, ob quem tenuiores omnes humores celeriter eò confluunt. Ob idque nono die, aut vndecimo, ut per tetanum, quarto, moriuntur. Cum igitur morbus omnis tribus modis vehemens valensque efficiatur, aut propter eius partis, quæ afficitur, nobilitatem: aut propter affectus magnitudinē: aut propter ipsius malitiā, his omnibus tetanus & opisthotonos cum maxillæ solutione morbi sunt, & vehementes, & lethales. Addit deinde alia signa in conuulsione *ἰπὶ γινώμενα*, & lethalia, ut sudorem in opisthotono ab oppressione, dolore, & violenta expressione: aut, ut alibi dictum est, rigorem: deinde corporis dissolutionem concidentibus viribus, & calore ac spiritu præ dolore, & affectus vehementia dissipatis. Vt enim dum facultas operatur, vel contrahit, vel contractas seruat musculorum fibras: cum verò oriatur, membra concidere, ac veluti dissolui sinit: ita in cerebro & distento membro à morbosa conuulsione tandem fatiscentes ac dissoluta, facit, ut vniuersum corpus dissoluatur. Quartum *ἰπὶ γινώμενον* est, si æger per nares reuomat, quod ingeritur. Quod superuenire solet, cum ad extrema ventum est, propter angustiam oesophagi à conuulsione magnitudine, & propter respirationis necessitatem, obstructo tum oesophagi, tum asperæ arteriæ superiore meatu. Postremum est, vocis interceptio, quam excipiunt clamor & nugæ. Illud enim accidit conuulsis intercostalibus musculis, qui exsufflationem faciunt, aut nervo recurrente refrigerato, aut impedita musculorum laryngis facultate: hoc verò per refluxum materiæ ad cerebrum, & eiusdem agitationem. Interdum etiam vociferantur & clamant præ dolore, quia, ut scribit Galenus, conuulsio doloris plena est affectio, & Hippocrates in Prorethico, Quibus ex dolore aphonix, hi cum dolore moriuntur. Quocirca rectè subiicit, ex his in posterum diem mortem præmonstrari, calore aut per oppressionem suffocato, aut per dolorem resoluta, cum interceptione vsus respirationis.

XXXVIII

πυρετώδεια ὀπισθοτόνωδεια, γονοειδὲς ἐπὶ τῆς λύγῃ.

Conuulsiones in dorsum cum febre, urina genitura similes soluant.

IN febre ardente conuulsiones aliquādo incidunt siccatō & eliquatō corpore: à siccitate conuulsio, ab eliquatione vrina genituræ similis esse potest irremediabili vitio. At si à plenitudine & copia pituitæ crassæ & viscidæ conuulsio est cum febre, materia illa coqui excitarique potest, & ad vrinas conuerti, vnde solutio. Duplicem enim generationem eiusmodi vrinæ iam ante diximus.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Epid. com. 3

6. Epid. co. 2

Idem paulò ante dictum est de vrina vitrea, quæ ὑαλοειδὴς appellatur, vbi hanc sententiam exposuimus. Erotianus γονοειδὲς ὄρεν interpretatur τὸ λιυκὸν καὶ παχύν, vrinam genituræ similem, crassiore, candidiorem, rotundiorem, magisque compactam, vt in Philisco febre acuta & lethali correpto, in quo inter perniciofa signa notantur ὄρεα ποικιλαῖς χεῖρσι γινώσκόμενα σφραγύλα, γονοειδία, διασπαρμένα, vrinæ variae, quæ quinto die haberent encephalata rotunda, genituræ similia, dispersa, vnde sexto die ad meridiem obiit aliis signis in mortem conspirantibus. In Perintho verò ὄρεν γονοειδὲς scribit in morbo pituitoso fuisse κριτικόν. Tum enim constat ex humore vitreo vocato, & albugineo muccore, qui cum vrina euacuatur. Ita fit, vt sine febre hoc genus vrinæ affectum aliquem nephriticum, aut vesicæ calculum significet: in febre acuta proprii alimenti solidatum partium (quod subiecto idem est cum semine) colliquationem, modò biliosæ, nigrae, aut ardentes præcesserint: in morbis pituitosis ac diuturnioribus pituitæ solutionem, quæ liquori vrinæ tenui permiscetur. Idemque iudicium de deiectione genituræ referente, vt fusius exposuimus tertia sectione huius operis. Consentaneum est ergo opisthotonon, cuius causa est frigida, crassa, lentâque pituita neruos implens, vrinis eiusmodi, quæ repenti & affatim funduntur, aliquando solus, humore per calorem febrilem attenuato, & ad renes, atque venteras conuerso. Qua ratione morbi diuturni solui plerumque solent, hyeme potissimum, aut in senibus, in quibus ad humorum frigidorum copiam accedit facultatum omnium infirmitas. In quo etiam Hippocrates suo more tacite admonet, per quæta locum humores in hoc morborum genere euacuari commodè possint, vt cum vniuersum corpus expurgatum fuerit medicamento, quod vniuerso expurgando accommodatum sit, quò natura ferat, per eam partem educamus, atque ad crassos humores incidendos, & vt vrina procedat, etiam medicamenta, quæ incidendi vim habent, vsurpemus. Censet enim perpetuò, vt quæcunque ab ipsa natura rectè fiunt, quæque sponte fieri dicere solet, ea medicus imitetur. Quòd autem etiam febris hanc conuulsionis speciem mouet, quòdque nimium lenta conuulsionis causam tantum

... moueat & exagitet, acuta verò eandem discutiat,

... & intemperiem frigidam concoquat,

... copiose explicatum est

... paulò ante.

IACOBI

I I I V X X X

Iacobus Hollerius

Iacobus Hollerius



IACOBI HOLLERII

STEMPANI MEDICI COM-

MENTARIORVM IN SECVNDAM

Coacorum Præfagiorum sectionem

Liber quintus.

APHORISMVS PRIMVS.

Τὰ χυαγγικά τὰ μήτε ἐν τῷ βραχίλῳ, μήτε ἐν τῇ φάρυγγι, μηδὲν εὐδην ποιῶντα, πηγμὸν δὲ ιεσμικὸν καὶ δύσπνοια παρέρχοντα, ἀντημέρας καὶ σκεπταλὺς κτείνει.

Angina, qua neque in ceruice, neque in faucibus quicquā conspicuum edunt, suffocationem vehementem & spirandi difficultatem inferunt, atque eodem die, aut tertio occidunt. i 8. fol. 4-33.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



Oc genus anginae fieri inflammatis interioribus musculis laryngis constat, ex quo & œsophagus, & arteria contrahuntur, neque transuorant, neque faciliè spirant, de quibus iam antè in sermone de faucibus. Eadem est sententia, que tertio Prognostici scripta est, nisi quòd mutatis quibusdam vocibus describit, additque secunda aut quarta mori.

DESIDERII IACOTII VANDO,

PERANI MEDICI COMMENTARIORVM IN

candem sectionem liber quintus.



Anginae nomine Hippocra. cōplectitur eos omnes gutturis affectus, quorum spiratio difficilis comes est assidua, nullo vel thoracem vel pulmonem occupante vitio, sed angustiae sensu percepto in summis gulæ, & faucium partibus, per quas spiritus introitus est. Atque his duabus differentiis à peripneumonia, & morbo laterali distinguitur, tametsi cum utroque affectu in eo conueniat, quòd spirationem quoquo modo efficiat deteriozem. Præterea neque ex locorum affectorū varietate anginae species distinxit eo modo, quo posteriores medici: neque curiosius neglectis rebus Cynanchen per C, aut Synanchen per S, nominauit, tantum abest, vt Paracynanches, aut Parasynanches meminerit. Etenim recentiores in nominibus occupati anxie admodum initio quærun, num ab ἀρχόντις, id est, suspendio morbus dictus sit, quòd instar suspendij strangulet: an ἀπὸ τῆς σπινίχης, continendo spiritu, quòd respirationem prohibeat: vel à canibus potius, qui id genus symptomatis crebrò perpeti solent, aut quoniam eo malo correpti similiter canibus linguam exerunt. Deinde iuxta nomina quatuor, totidem anginae species constituunt, Cynanchen grauissimam, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet: Paracynanchen, quum solæ fauces manifesta phlegmone tentantur: Synanchen faciliorem, in qua vnà cum faucibus ceruix attollitur, ac foris tu-

mor atque rubor est conspicuus: Postremam omnium leuissimam, atque tutissimam Parasyanchem, quæ non interiores fauces, sed cervicis solius ac pectoris musculosprehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis muscoli comprimuntur, introitusque coarctatur. In qua diuisione illud primum animaduersione dignum est, quod plura membra contineat, quàm conueniant: Deinde quod ea Anginæ species prætermittitur sit, quæ nullo quidem sit proprio faucium affectu, sed quum cervicis vertebræ intro luxatæ sunt, aut gutturis fractura artius meatum spiritus coangustat. Præterea eiusmodi doctrina, quæ per morborum nomina artem curandi tradit, nonnunquam non ambiguitatibus plena est, cum docendi ratio, quæ ab eo, quod generalissimum est, progressa, per singulas differentias ad imas species deducitur, multò sit & certior, & exactior. Ob idque diuinus Hippocrates nominibus neglectis, quibus ad curationem opus non est, affectus omnes, qui gutturi accidunt, si spirationem quoque deteriore reddant, & febrem coniunctam habeant, vno Cynanches nomine comprehendit: deinde à rei essentia, & periculi magnitudine exorsus ipsam in tria membra distinguit, quibus tandem quartum adiicit ex vertebræ luxatione. Etenim cum Angina fluxionis sit soboles, eius, quæ à capite illabatur, species duas obseruat. Vna enim substantia tenuis est, alia ex crassis viscosisque humoribus constat. Quæ igitur fluxiones tenuiores sunt, per latiores venas faciliè penetrant, sed in angustioribus detinentur, cuiusmodi sunt venæ, quæ guttur ambiunt. Contrà fit in crassis fluxionibus, quod in venas angustiores penetrare nequeant. Prima ergo species Anginæ existit, quoties tenuissima acerrimæque fluxio superatis faucium venis thoracis & musculorum interiorum laryngis venulas sese insinuat, quorù vel erysipelas, vel inflammatio penitus abstrusa est, vt neque tactu, neque aspectu deprehendi possit. Secunda verò exoritur, quum fluxio paulò crassior in faucium venis consistit, atque illic impacta, partem, quam obsecit, in tumorem adaperito ore conspicuum attollit, quod earum partium, quàm laryngis, venæ latiores sint, & muscoli phlegmone tentati manifesto se tumore proferant. Tertia ex crassa & viscosa fluxione constat, quæ tum in cervicem & partem exteriorem sterni influit, tum in colli musculos, qui per latera oesophagi ad cartilagine scutiformem descendunt. Ex quo etiam fit, vt modò inter Autumni morbos, modò Veris, Anginam Hippocrates numeret. Vere enim ex humoribus magis pituitosis oritur, quod excrementorum magna vis tum in fauces irruat, aut destillatio è capite prolapsa, in faucibus infarcta obfirmataque hæreat. Autumno verò humorum biliosorum prolapsio magis in causa est. Quia autem periculi vis tum à vehementia doloris, tum à difficili spiratione & strangulatu pendet, ea species merito periculosissima censetur, in qua vtrique coeunt, qualis est prima. Mitior aliquàto, vbi citra vehementem spirandi difficultatem, quam orthopneam vocat in Prognostico, dolor cruciat, vt in secunda differentia. Omnium leuissima atque tutissima tertia, quæ vtroque symptomate sæua non est, ac partes tantùm exteriore inflammata. Quarta species rarius contingit: euenire tamen potest, quum primæ vertebræ afficiuntur, idque in pueris magis, quàm in adultis, de qua plura diximus suo loco. Rectè igitur de prima specie scribit hoc loco, Anginas sœuissimas esse, & citissimè hominem è vita tollere, cum nec in faucibus, nec in ceruice quicquam apparet, & tamen ingens dolor est, eaque spirandi difficultas, vt non nisi recta ceruice spiritus trahi possit. Hæ nanque vno, & altero, & tertio, quartoque die iugulant. In quo periculosissimæ Anginæ tria signa sunt, quorum vnum maximè proprium est, nimirum, neque tumorem vllum, neque calorem, aut ruborem in faucibus, vel ceruice conspici. Reliqua duo ex his, quæ *σπασμὸν* Græci vocant, dolor ingens, & strangulatus. Verùm dolore prætermisso, quem in Prognostico posuit, strangulatus vehementis, & spirationis difficilis tantùm meminit hoc loco. Præterea in Prognostico *καὶ τὸ ἀνίκα* dixit, pro *ὅτι τὸ πρὸς τὸ χέλιον*, eadem sententia. Vtrique enim voce collum intelligit, illud nempe spatiū à capite in thoracem, quod septem vertebris comprehenditur, & quod ante gulam gutturque situm est. *φάρυγγα* verò eam capacitatem vocat, quæ adaperito ore, lin

4. de Dieta
in acutis.

Gal. com. in li.
de humoribus

ore, linguâque depressa cernitur: in qua ostiola duo, vnum gulæ alterum gutturis apparent. Itaque si nec in faucibus, nec in ceruice aliquid præter naturam se videndum præbeat initio morbi (nam aucto periculo sæpe extra quoque materia propter copiam effunditur) interiores laryngis musculos proprios duodecim, aut communes octo, qui neque sub aspectum cadunt, neque tactu noscuntur, putare oportet phlegmone tentari, quæ & spiritum elidit, præclusis gutturis partibus, per quas spiritus introitus est, & acerbissimum dolorem mouet propter materię tenuitatem & acrimoniam, subitam ac præcipitem defluxionem, exquisitum loci affecti sensum, intemperiem denique calidissimã, cum tensione ipsorum musculorum, articularum pulsatione, & pressu spinalis medullæ ac circumpositorum corporum. Ex quo etiam duo alia symptomata nascuntur. Nam cum illius meatus per angusta naturaliter via sit, si eam phlegmone prorsus occludat, strangulari necesse est. Quamobrem coguntur ægri recta ceruice spiritum trahere, quod vel tantillum meatum patefaciant. Supinus enim decubitus cum penitus obturat prioribus corporibus (ait Galenus) in colli vertebrae procumbentibus. Omnibus enim, qui propter partium respirationi seruientium difficultate spirant, paruus etiam fit spiritus, indeque necessario duo symptomata, ceu accessoria mala consequuntur, spiratio cum stertore quodam, & orthopnoea, cuius meminit in Prognostico. Nam cum aspera arteria principium habens à summo guttore, in pulmones distribuatur, quoties thoracem cum collo rectè extendunt ægri, arteriam ipsam dilatari contingit, simulque cum ipsa propagines omnes, quæ pulmonibus inseruntur, aucta interim capacitate interiore. Ob eamque causam tum in hac specie Anginæ, tum in affectibus quibusdam pectoris ac pulmonum, ut in peripneumonicis, & asthmaticis à tuberculo, catharro, suppuratione, hydrope thoracis, ægri fieri solent orthopnoici. Hic difficilem spirationem, & suffocationem dixit: alibi sublimem spiritum, in quo etiam narium pinnae dilatantur, vel quia totum thoracem mouent ægri ad externum aërem attrahendum, vel quia sese erigunt ad respirandum, vel potius quoniam paucus aër inspiratus ad imas thoracis partes propter obstructionem non videtur posse pertingere, sed in sublimibus eius partibus consistit. Non enim est, quod quidam putant, magna spiratio, sed parua & densa, nisi magnitudinem metiaris non multa inspirati aëris essentia, sed sola thoracis dilatatione, ut Hippocrates interdum facit. Mortis autem terminum in morbo omnium acutissimo, peste & apoplexia exceptis, primo circuitu circumscribit. Quo verò die, primo videlicet, an secundo, vel tertio, vel quarto moriturus sit æger, tutò definiri non potest. Nam febris & phlegmones ratione quarto crisis incidere solet. Sæpe tamen ante hunc diem in pestilente statu, aut doloris acerbitate, & superueniente strangulatu, vel intra horas octodecim, è medio tollitur æger, præsertim cui infirmæ sunt vires, & pectus angustius. Hippocrates tertio Epid. Anginosam quinto mortuam scribit. Verum tumor in illa apparuit subruber ac durus in collo & pectore, ut ad tertiam speciem referri queat. Cæterum anginam præcedere solet vox minus clara cum rubore linguæ & siccitate. Etenim cum in raucedine lingua resiccata conspicitur, faucium humiditas vix in causa esse potest. Metuenda ergo latens defluxio in laryngē, ex qua angina nascitur, præsertim in eo, qui multum sit loquutus, cuique guttur redditum sit imbecillius, quod illuc potius, quam aliò fluxio feratur, multoque magis, si quis riguit, aut frigido in loco, ubi guttur malè affectum sit, orationē habuerit.

2. Protrb. 54.

6. Epid. sect. 7

I I.

Τὰ δὲ ἐπάρματα καὶ ἑρπύλας ἐν τῷ σαχίλει λαμβάνονται, τὰ μὲν λοιπὰ παρὰ πλῆθρα, χρονιώτερα δὲ.

Quæ verò in ceruice tumorem edunt, & ruborem, cætera quidem priori similiter habent, sed sunt longiores.

JACOBI

IN Prognostico non ὡς πρᾶξις, sed φάρμακον legitur. ὅθεν πάλαι τὰ λοιπὰ dicit, quod ad periculum & molestiam attinet, quæ esse nequeant, si tumor in ceruice & rubor est liberis interioribus oris partibus.

DESID. IACOTII COMMENT.

3. Progn. 11

Alteram Anginæ speciem exponit, in qua & fauces manifesta phlegmonē rubent, & ceruix intumescit. Quanquam in Prognostico ceruicis non meminit, & quædam vtiliter addidit hoc modo, Quæ verò dolorem quidem æquē afferunt, sed tumorem, & in faucibus ruborem excitant, pestiferæ hæc quidē sunt, sed tantò prædictis longiores, quantò rubor maior fuerit. Proprium itaque signum huius speciei faucium rubor est ab inflammatione, quæ proprios faucium musculos, vel octo communes laryngisprehendit. Quod si vnā quoque ceruix intumescat, vt Galenus censet, id eò non fit, quia inflammatio sit externa, sed quia ab interiore in tumorem attollitur. Conuenit ergo cum superiore, quod & æquē dolorem afferat, & ad mortem sæpius ducat: differt verò mortis tempore, & spirandi difficultate. Non enim tanta premuntur spirandi difficultate, vt recta ceruice spirare cogantur, quod muscoli laryngis per consensum potius laborēt, quàm proprio affectu, aut non ita vehementi phlegmone vrgeantur, vt introitū aëris, & fuliginum egressum intercipient. Quinetiam humore in faucium capacitatem diffuso maior sæpe deglutiendi, quàm spirandi difficultas inuadit. Ob quā etiam causam vitam diutius trahunt, ac plerique euadūt, idque si rubor magnus fuerit. Ex eo enim significatur materiam crassiore esse, ac foras prosilire, vnde euocari digerique facilius potest, & conuenientibus remediis in os expurgari. Præterea quod tumor ad exteriores partes magis inclinatur, eò spiratio liberior est, nec suffocationis metum concitat. Quod etiam fit, vt paruus in faucibus tumor cum orthopnœa coniunctus ad primam speciem referri possit. Hippocrates in Epidemiis mortis modum, & signa, præsertim in pestilenti constitutione, in qua frequens esse solet, accuratè exposuit, simulque remediorum, quibus vti solebat, varietatē nos docuit. Angina, inquit, excitabatur: quæ circa thoracem sunt, distendebantur: atque inde caput quoque tendebatur, itēque venæ temporum, & ceruicis. Quæ omnia significant, cum morbus malignus esset factus, ad extrimas partes trāsmisisse suam malignitatē. Ac si quādo magna spiratio facta esset, id erat mortis signū. Sic enim vocat sublimem spiritū. Nam thorax in hac spiratione sublimiorū musculorū motu mirū in modum dilaturatur, aër tamē ad dilationis proportionē non subit propter angustiam & obstructionē, ex quo mors insequitur. Addit deinde, qui ita spirarent, tepidos fuisse. Cuius symptomatis causa fuit calor intimas partes obsidens cum materiæ copia easdem suffocante. Mortis autem modum expressit, cum scribit, si fortē cum febre riguissent, repente obuisse, quod calor dissoluens satis esse non posset ad mortem afferendam, nisi etiā rigor superuenisset, cui ferendo vires non sufficiebant. Fortasse etiam illud indicare volens, in febre non intermittente extremorum refrigerationem in malis esse. Sed in illis anginosiis cum natura ob suffocationē penē esset dissoluta, in imas partes recesserat, vnde extremæ partes à sanguine destitutæ refrigerabantur: ipseque eam, quæ absolutè perfrictio est, rigorem appellauit. Tandē subiicit, omnes, qui ita affecti essent, interiisse, non artis medicæ culpa, aut medicamentorū penuria (nihil enim Hippocrates non fecit, vt remedium tentaret) sed morbi malignitate, quæ omnium vim contemneret. Imprimis venæ sectionem adhibuit tum in cubito, si corpus plenum apparuisset, ne ad locum affectum materiam transmitteret, tum sub lingua, vt quod influxerat, foras euocaret. Si verò corpus cacoehymia quandam ad locum amandaret, purgatione ventrem perturbabat, & peracta vniuersali curatione ad topica accedebat, & compressionis vsum. Etenim interdum penna locum inungebat, cum propter oris angustiam imponi digitus non posset; interdum contrā digito comprimebat, vt materiam extrudendo eliceret. idque

compref

6. Epid. sect.
7. & 2. Epid.
sect. 1.Gal. in eundē
locum.Vide 4. de die
ta in acutis,
aphorism. 30

compressionem vocat. Sed & gargarismatis, & his, quæ pituitam educerent, usus est, cum scribit se per superiora purgatione adhibuisse. Non enim vomitionem intellexit, cum ipsemet iubeat, ne per locum affectum unquam euacuemus; alioqui futurum, ut imbecillus ad se trahat omnia. Quarto de dextra in acutis addit medicamenta attractoria parti exteriori cervicis admota, & collo circumposita ad humorum reuulsionem. Negat tamen hic quicquam horum profuisse. Nam quæ rumpebantur, quæque symptomata superueniebant, maligniora erant, quam ut remediis cederent. Vbi illud quoque observandum, eruptionem materię in Angina plerunque lethalem esse, quando videlicet materia, quæ discuti progressu temporis non potuit, acrior effecta erodendo cutim & asperam arteriam exulcerat, aut etiam in pus commutata à natura, abscessum facit, qui suffocationem inuehit. Hactenus de lethali & pestilente Anginę specie. Sed quid est, quod eodem loco scribit Hippocrates inter Anginosos, qui solum deglutire non poterant, iis morbum fuisse admodum mitem ac facilem ad tolerandum: qui autem simul etiam obscurius loquerentur, iis molestiam maiorem accessisse, ut etiam diutius vexarentur? An quia sola deglutienti difficultas sine raucedine & vocis obscuritate circa œsophagum tantum humorem cumulari ostendit, manente libera spiratione, in qua vis morbi, & mortis periculum consistit? Quod si ad eam difficultatem accedat vocis offensus atque impedimentum, copia materię significatur, quæ non solum summas gulę partes præcludit, per quas cibi potusque introitus est, sed etiam guttur, laryngem, & vocis ac respirationis instrumenta offendit, unde suffocationis metus. Sic igitur Hippocrates signa Anginæ tum perniciosa, tum mitiora persequitur, simulque ostendit pro ratione constitutionis temporis anginas modò salubriores esse, modò planè lethales, quæ omnia accuratè in præfagiendo observanda sunt.

III.

Ὅσοις ὁ σπινθὴρ ἐρῶσθαι ἢ τε φάρυγξ, καὶ ὁ ἀυχὴν, καὶ τὸ στήθος, χροιάται, καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν σάζονται, ἢ μὴ παλιπδρομένη τὰ ἐρυθρήματα.

At quibus & fauces, & cervix similiter rubent, pectus quoque, longior morbus est, & præcipue ex iis servantur, siquidem rubor non recurrat intro.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VARIè quidem & differentias annotavit Anginæ, & nomina instituit. Ac differentiarum quidem ex loco affecto ferè transferuntur. Aut enim interiores muscoli laryngis, hoc est, extremæ partis asperæ arteriæ inflammantur, unde dolor grauis, difficilis spiritus, & periculum suffocationis: neque tamen tumor vllus, aut rubor in aspectum venit. *κωάγχη* hanc alij appellant, alij carere nomine voluerunt. Ac nomen quidem inde factum volunt, quia canes eo morbo sæpius strangulentur, quam & *λυπάγχη* alij à lupis eadem ratione nominant. Altera differentia est, quum fauces, spacium in ore extremo gutturi & gulæ interiectum inflammantur, quam alij quoque *κωάγχην* esse dicunt, qui videlicet primum genus sine nomine reliquerunt, in qua difficilis spiritus & deglutitio est, prominent oculi, lingua exeritur. Quod si tantum altera faucium parte inflammatio est, *σπινθὴρ κωάγχης* nominatur. Tertia differentia, vbi exterior pars cervicis, quæ faucibus respondet, inflammatur: *σπινθὴρ ἀυχῆς* alij, alij *ὄγχην* à suis oportunis ei morbo. Nam Synanchen dicunt, quum interna & externa utraque parte inflammantur: si tantum altera, *σπινθὴρ σπινθῆρος* vocant. Alij rursus inflammatione interiorum musculorum laryngis & exteriorum in differentias separant, & quæ in exterioribus *Parasynanchen*, quæ in interioribus *Cynāchen*. Sed rerum non verborum

verborum suscipienda ratio est. Ad rem igitur. Ponit tertiam differētiā, in qua fauces, ceruix, & pectus rubescit: diuturniorem quidem, quia non ita vrget dolor, & periculum suffocationis. Ac seruari præcipue, quibus non recurrit intro dolor & inflammatio. Erysipelata enim foras verti melius est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tertiam Anginæ speciem proponit, in qua & ceruix & fauces simul rubent. In omnibus dolor, spiratio difficilis, febris, periculū mortis: sed in prima specie periculosissima omnia: paulo minus in secunda: multo leuiora in tertia. Et enim in hac ægri nec magnopere dolent, nec difficilē adeo respirationem habēt, nulla in re affecto gutture, sed vniuersa fluxione, vel in fauces, vel in ceruicem, vel in vtrumque decumbente. Tamen enim in superiore, vt diximus, guttur quoque faucibus condolescat & consentiat, atque etiam interdum ceruicis tumor accedat, inflammatio tamen non ita foris conspicua est. Sub hac verò specie fluxio crassior nequaquam penetrat ad guttur vsque, sed aut foras profilit, aut in faucibus impacta hæret. Si qua tamen subsit fluxionis portio biliosior ac tenuior, in exteriores sedes influens vel erysipelas, vel phlegmonem erysipelati similem parit cum calore, rubore ac dolore in collo, & superioribus partibus ster ni. Qua de re ipse dixit, siquidem rubor non recurrit intro: In Prognostico verò, nec se erysipelas intro recipiat. Potest quoque pituitosus tumor, aut œdema phlegmonodes foris oboriri: verum celerrimè curatur, nec à principio morbus acutus est. Siquidem periculum non vrget, nec à refluxu materiæ ad interiora metus est, quem humoris crassities nō admittit, nec breui iudicatur, nisi fortasse humor superficiarias partes sine profunditate occupet. His igitur de causis leuior multo ac tutior est hæc Anginæ species, quàm superiores: quibus addere oportet curationis opportunitatem. Nam & remedia promptè admittit, & in os expurgari potest. Proinde subiicit morbum quidem longiorem esse, verum ex eo ægros sæpissimè euadere, si rubor ceruicem ac pectus obsideat, nec se erysipelas intro recipiat. Longitudinis causa est absentia eorum symptomatum, quæ in duabus reliquis differentiis mortem accelerāt, nimirum acerbioris doloris, & orthopnoæ. Illæ enim, qui à calidis & acerbis humoribus ortum habent (Hippocrates picrocholam, biliosam, & nitrosam fluxionem vocat) morfu cruciant, vlcerāt, spiritu implent, orthopnoeam pariunt, & siccitatem multam. Talibus (inquit Hippocrates) arteria vlceratur (ab humoris acrimonia) incenditur pulmo (calore natuius refrigerio, tum ventilatione destituto) neque externum aerem admittere intro queunt propter gutturis angustiam. Aestare quoque & Autumno is morbus grassari solet, quibus temporibus & bilis viget, & vires æstu vel inæqualitate caloris & frigoris prosternuntur. Ob idque nisi malum ad exteriores colli partes sponte perferatur, tum grauiiores, tum vitatu difficiliiores erunt et propter anni tempus, & quod à calida sint & nitrosa fluxione. Hæc verò pituitosa magis est, & hyeme ac vere oriri solet sine laryngis magna angustia, & sine graui dolore, partibus laxioribus, quales sunt externæ & adenosæ, humores excipientibus, nec proinde tantum molestiæ parientibus. Securitatem etiam habere scribit addita conditione, ne erysipelas intro recurrat. Causam ipsemet exposuit in Aphorismis, Nam ab Angina (inquit) habito tumor & rubor in pectore superuenientia, bonum: extra enim vertitur morbus. Vbi tamen contigerit intro conuerti, malum. Et alio loco, Angina correpto, si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit. Nempe (ait Galenus) colli superficiarias partes, quàm imas affici, est melius, quod spiritus quidem, cum inspirationes fiunt, ad fauces gutturque irruat, & cum expirationes fiunt, per ea foras deferatur. Verum distinctione est opus. Interdum enim humores sese ad exteriora manifesto tumore proferunt, non quod interna sese eo quasi onere liberent, sed quia morbus malignior redditus ad partes extimas partem cacochymiae transmittit, natura vi exprimente, quod acius irritat, aut continere præ copia non potest. Quomodo antea diximus ex Hippocrate, tumorem in pectore cum tensione capitis & venarum in temporibus

4. de Dieta
in acutis 31.

7. Apho. 49

6. Apho. 37

4. de Dieta
in acutis 30

ribus ac ceruice, & cum sublimi spiritu mortem in propinquo denūtiare. Oportet ergo, ut externus tumor salutem polliceatur, cetera omnia symptomata, quæ circa guttur apparent, manifestè remitti, ut dolorem, ac difficilem respirationem. Proinde sexto Epidemion ex superuenientibus symptomatis ita huius morbi malignitatem distinguit, ut in maximè lethali, orthopnoea appareat: in secunda, vocis impedimentum & rauco: in tertia difficilis tantum deglutitio, ut potius etiam per nares reddatur, sed sine vocis offensione. Et tertio eiusdem operis in anginosa muliere notat vocem obscuram, spiritum sublimem, potionis per nares recursum, deglutitionem interceptam, ac tandem die quinto mortem cum vrinx & alui suppressione, & extremarum partium frigore ac li-
dore. In ea tamen tumor subruber ac durus, tum in collo, tum in utraque parte pectoris apparuit. Fuit autem tumor ille lethalis, tum propter lethaliū signorum circa guttur concursum, tum propter duritiem, quæ materiam multam, concretam, & melancholicam ostendit. Ex quo etiam intelligitur huiusmodi differentias, quæ à tumore sumuntur, interdum in ægris permisceri, ut multi cum prima secundam, atque etiam tertiam patiuntur, ut cum propriis musculis laryngis laborantibus accedit quoque faucium, & externarum partium inflammatio. Ceterum quarto de dicta in acutis, quia Hippocrates tantum spectat fluxionis duplicis naturam sine distinctione loci affecti, duas tantum anginae species constituit, vnam quidem à glutinosa frigidaque fluxione, quam pituitosam vocare possis: alteram verò, à calida & acri. Deinde subiicit priorem in latiores venas influere è capite, maximè hyeme & vere: biliosam verò ad tenuiores usque peruenire, idque autumno, vel æstate.

IIII.

ἢ ἡ ἀφαιρίζεται, μήτε φύματος συστροφίης ἔξω, μήτε πύα διαχρημιζομένην πρήνως, καὶ ἀπόνως, μήτε ἐν ἡμέρῃ κρίσεως, ὁλέθρια γίνεσθαι. ἤρα γε ἔμπυοι γίνονται, ἀσφαλίστατον δὲ τὸ ἐρῶδες, καὶ τὰς ἀποστάσεις ὅτι μάλιστα ἔξω βέβηται.

Si verò euanescent is, nec foras tuberculum se colligit, neque pus excreatur facile & sine dolore, neque diebus criticis, lethalia ea sunt. An non purulenti fiant? Tutissimus autem rubor est, & abscessus, siquidem plurimum foras conuertitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Si euauerit tumor (inquit) & iam sub oculos non veniat, considerata, & quæ insequuntur. Si enim grauis spiritus & dolor, aliæque id genus superueniant, lethale. Si nihil horum, aut sequatur sine his excreatio, vel alui profluuium, salutare id est. μήτε φύματ'· φύμα dicit tumorem præter naturam: συστροφίη· autem peculiariter. Nam συστροφίη in Asia omnes tumores præter naturam dicuntur: peculiariter τὰς ἐπὶ τοῖς ὀγκυμένους γινομένης, hoc est, collectiones seu vomicas, quæ succedunt tumentibus partibus. Aliquando φύματα & σκληρίαι, tumores & dura tubercula, & præcipuè qui pori in articulis & aliis locis colliguntur. Vbi igitur materia colligitur exteriori parte, duplici nomine salutare putandum est, tum quia relicto interiore corpore foras extat, tum quia robore naturæ colligitur, quod, quàm dispergi melius est. μήτε πύα. Quibusdam in angina tumor suppurat, idque sæpè contingit, atque excreato pure celeriter liberantur. πρήνως, εὐαίως, facile, καὶ ἀπόνως citra difficultatem. μήτε ἐν κρίσεσιν. Quæ firma sunt ad salutem, edī criticis diebus perpetuò insinuat Hippocr. ὁλίθρια addit ὑποστροφίην, ἢ θανάτον σημαίνου. ἤρα γε ἔμπυοι. Conuersa in pulmonem materia mortem aliis attulit, aliis suppurationem. Propterea in Prognost. καὶ ἔμπυοι δὲ αὐτίκ' ὅτι τινες ὡς τὰ πολλὰ γίνονται. Hic ἤρα γε dubitante. Ac ante mortem πικρὸν delirium, quod sine morte addita scripsit in Prognost.

stico. ἀσφαλίσαι. Manifesta ratio est, quia sic via spiritus liberatur, & glutinatio expeditur, & minus dolet eger. Quod autē ἀσφαλίς dicit, in Prognostico.

DESID. IACOTII COMMENT.

2. Progn. 24

IN Prognostico, eadem sententia scribitur. Si enim nec in diebus criticis erysipelas aboletur, sine aspectabili vacuatione, nec tumor ad exteriores partes se se collegerit, nec pus expectoraret, facilius autem atque alacrius morbum ferre videatur, vel mors imminet, vel rubor reuertetur. Quibus nos admonet Hippocrates in tertia specie Anginae, quae alioqui per se tuta est, accuratè nobis prospiciendum esse, quomodo finiatur, & quò euadat erysipelas, vel inflammatio orta in ceruice, & parte superiore sterni. Nam interdum victrice natura in abscessum colligitur, ac foras euacuatur per exteriorem cutem: interdum sputis facilibus aboletur: quorum utrumque utile est, atque ægrum tum à relapsu, tum à mortis periculo vindicat. Verùm quoties sine his quasi derepente subsidit & euanescit, nullo videlicet apparète vel tuberculo ad suppurationem collecto, vel excretionis facili, credere non oportet humores, qui tumorem externum pariebant, diffusos esse, tametsi æger alacrius quodammodo ferre morbum, & sine dolore esse videatur. Refluxerunt ergo in eadem loca, unde venerant (id quod Hippocrates παλινδρομῆν, id est, reuerti propriè appellat) vel in quædam alia, quæ imo in corpore habentur. Cuius rei præter suppurationis & sputorum absentiam certissimum signum est manens febris. Si enim per halitum digesti essent, febris quoque nulla esset, & faciliè expuerent. Fluxio itaque in angustis venis hærens, propter acrimoniam morsum, substantiæ tenuitatem & copiam intro rapitur ab incendio viscerum. Quod autem dolore liberari, & melius spirare videantur, indicio est non quidem melius habere, sed fluxionem totam à faucibus & collo in pulmonem transmissam esse propter morbi malignitatem. Idque non sine ratione. Nam pulmo & loco primariò affecto vicinus est, & in perpetuo motu. Præterea incenditur, quia propter faucium angustiam liberè aërem non admittit, & quod maximum est, substantia mollis atque ad spongiæ similitudinem factus extrusam tum à cerebro, tum ex faucibus materiam facillimè excipit. Plerique autem lætantur, putantque morbo se liberatos, quod doloris & angustiae gutturis facta sit mutatio. At qui verè medicus est, pulmonem affici intelligit, magnūque subesse malum pronuntiat. Etenim si in aliam partem, quàm pulmonem, conuersa esset fluxio, dolorem in ipsa excitaret. Verùm pulmo nervis caret, quibus sentiat, ob idque non dolent, ut antea, & paulò liberius spirant liberatis faucibus. Hanc ergo παλινδρομίαν (quam verbo ἀσφαλίς expressit, quasi derepente aboletur, ut distingatur ab ea, quæ per halitum fit, digestionem, in qua subitò tumor non subsidit) Hippocrates hoc loco lethalem esse vult. In Prognostico tamen alterum è duobus expectandum esse scribit, vel mortem, vel si melius cum ægro agatur, ruboris, id est, inflammationis reditum. Nam conceptò in pulmone vitio, & pulmonia oborta robore naturæ & medici artificio foras euocari, & ad pristinum locum reuerti potest. Atque ob eam causam Galenus admonet in Methodo à frigidis & repellentibus hic abstinendum esse, quæ subitam mortem plerumque inferunt: & Hippocrates præcipit medicamentis quibusdam uti ἱλατοῖσι, attractorijs, calida exhibere gargarismata, caput abradere, ceratūque tum collo, tum capiti circumponere, lanisque circumuoluere, & molli spongia ex aqua calida expressa fouere. Sed & cucurbitulas ad mouere licet, & quæcunque medicamenta calore, aut proprietate quadam materiam in collum trahunt, ne vel strangulet, vel in pulmones couertatur. Conuersa ergo in pulmones materia vel in summam virium imbecillitate mors imminet, vel naturæ robore rubor reuertitur. His tamen duobus positis non excludit modos alios, quibus morbus finire possit. Nam morbificus humor & in pectore resolui potest sine tuberculo ac sputis, & in pulmone ad suppurationem duci. Illud fieri solet propter humoris tenuitatem, partis raritatem, circumfusi nobis aëris caliditatem, admoti medicamenti potentiam, & ægi virium robur. Hæc enim omnia si concurrerint, tumor, qui præter naturam est, prætinus digeretur. Potest quoque materia in venas transferri, ac per alium, aut per

urinas

de Dieta in
cutis 30.

vrinas excerni. Quinetiam ad crura diuturni dolores oboriuntur interdum, aut Parotides, in affectibus pulmonis. Verum nec resolutio illa per halitum decerpente fit, ut in palyndromia, nec infestis symptomatis ægrum auget, sed ea prorsus discutit, sicut & abscessus boni. Suppurationē quoque fieri obfesso pulmone non negat Hippocra. cum humores calidos, qui non excreantur, ad suppurationem conuerti necesse sit. Proinde scribit in Aphorif. Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem verti, & in septem diebus perire: si verò hos effugerint, ad suppurationē deuenire. Atque hoc est, quod hic subiicit addubitans, Num purulenti fiant? Cui quæstioni ipsemet responder in Prognost. Tutius quidem esse tumorem ruboremque quàm maximè in exteriorē partem prorumpere. Sin autem in pulmonē procedant, insaniā excitari per sympathiam cerebri, aut suppurationem accidere, ac magna ex parte purulentos fieri, ex purulentis tabidos, quæ deteriorum morborū successio affectus reddit perniciosos, & immedicabiles. Soluitur ergo vtiliter angina sputis, externi abscessus suppuratione, & resolutione per halitū: alioqui finitur morte, tabe, recidua. Quare ut in aliis omnibus, quæ sua sponte fiunt, quomodo desinant, spectandū esse iubet Hippoc. ita in tumore anginae ferè subito euanescente, utrum, inquam, morbum soluat, an verò alium affectum quendam pariat. Quod autē scribit, nec diebus criticis, ad singulorum euentum referri debet, qui firmior est multò, ac certior, si quæ dicta sunt tum bona, tum mala, die critico, ut septimo, aut etiā quarto fieri cōperint, quàm si aliis diebus, quod in utranque partem plus sit in illis fiduciæ. Verbi gratia, si in diebus criticis materia in pulmonē transferatur, recurrente intro erysipelate, non discussio per sputa, aut exteriorē cutem, non modò non bonum est, sed ingens etiam malum, quod ex fiducia, quam ex ipso die haberi oportuit, malitiam suam cōfirmat. Cōtrā verò si in aliquo ex diebus criticis tuberculum foras prodeat, & facile extulsus æger, ipsūque erysipelas euascat, salutis spes multò certior fuerit, quàm si illa in alios dies inciderint. Est enim theorema medicū, signorum omnium, siue bona, siue mala sint, firmitatē ac fiduciam, ex diei critici ratione, & eius, quod factum est, constantia haberi, quod naturæ rectè agentis motus illis tantum diebus conspicuè elucescat, & certamen contra morbum instituat ad salutem, vel ad perniciem.

1. Aphor. 10.

3. Progn.

Lib. de humo.

V.

Ερυσιπέλας ὃ ἐξωθεν μὲν ἐπιγίνεται, καὶ ἔξωθεν. Εἴσω ὃ βέβαιον, γὰρ ἀ-
 ριστον. βέβαιον ὃ, ὅταν ἀφαιρῶμεν τὸ ἐρυθήματος βαρύνεται τὸ σῆθος καὶ δύ-
 σπνοότερος γίνεται.

*Erysipelas foras conuerti utile: intro verò decurrere lethale. At intro decurrere intelliges, quando euanescente rubore grauius pe-
 ctus redditur & difficilius spirat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ερυσιπέλας, ἐρύθημα, ἐρυθρὸς confundit, quibus nominibus vel inflammatio-
 nem, vel erysipelas, vel ex utroque mustum vitium intelligit. Est autem clara
 oratio & manifesta ratio, quæ non eget expositione.

DESID. IACOTII COMMENT.

CONstat hæc sententia in generali theoremate, quod quemadmodum à no-
 bili parte ad ignobiliorem fieri decubitū, perpetuò laudamus: ita ab ignobili
 ad nobiliorem fieri recursum vel doloris, vel alterius mali, in malis ducimus. Par-
 tes autem superiores, quæ supra iecur sitæ sunt (est enim iecur Hippocrati supe-
 rarum omnium inferarumque partium terminus) ut cor, pulmo, pectus, collum,
 caput, inferioribus nobiliores sunt, & interiores exterioribus. Ob idque humorū

co. 2. de humo.

μετάστασις, quæ sit ad exteriora relictis interioribus salutaris est, ut signis, & causa. Siquidem & naturæ robur, victoriam atque rectam rationem significat, & principes partes à morbo liberat. Contrà sit in conuersione humorum ab exterioribus ad interiora. Huius ergo salubris & insalubris μεταστάσις exemplum particulare ponit in erysipelate, præsertim cum de eo dictum sit, tutius esse in angina tumorem ruboremque quam maximè in exteriorem partem prorumpere, & ab angina habito, si tumor fiat in collo, (qui sæpius erysipelatis naturam refert) bonum esse. Nam materię decubitus ad cutem nullo in visceribus superstitie foco mediocri naturæ dominatus supra materiam signum est, ut excretio, perfecti. Cur ergo, dicit quispiam, in erysipelate faciei, & pectoris non solum purgamus, sed etiam frigida atque humida admouemus? Et certè plerique hac ratione persuasi non horum solum usum reiciunt, sed etiam purgatione interdiciunt, quandiu sit fluxio, quod naturæ motum aliò conuertat. Itaque sanguinis missionem tanquam conuenientiorē laudant, idque refrigerationis potius, quam vacuationis gratia. Præterea tutius esse putant admotis cum scarificatu cucurbitulis naturæ motum iuuare, atque intrus sumere, quæ sanguinem ac bilem tum refrigerando, tum humectando temperent, ut aquam lactis cum tamarindis. Verum frigidis & humidis in erysipelate utimur, non tam ut repellamus, quam temperemus: deinde non necessario fit repulsus in partes interiores, nisi in morbo maligno, natura infirma, & materia tum acris, tum copiosa cum viscerum incendio coniuncta. Affecto etiam spiritali ventre repellentia nonnunquam dissuadet Galenus, quandoque timidè concedit, quæ moderatione utendum videtur. Nam in pulmone affecto, siue pulmonia, siue hæmoptoisi, sæpè egregiè læserunt externa repellentia, quoniam ob intervalli magnitudinem pressus à thorace sanguis pulmonis plenitudinem auget: sin thorax ipse, pleura, musculive, parcius utendum esse ait: & si pleura inflammatione tentatur, præstat abstinere: si hæmoptoisi, adhibere. Purgamus autem in erysipelate, non ut quod in cute est, purgetur, sed quod reliquum in venis. Neque omnino reformidatur reuocatio intro, si sequatur vacuatio, ut in Parotidibus dictum est. In refluxu ad interiora difficilius est per medicamenta retractio, quia & à morbo natura vincitur, & materia contumax medicamento non cedit. Tantò autem conuersio intro periculosior est, quantò membrum, in quod refluxus ille fertur, nobilius. Non tamen omnino lethalis, nisi praua symptomata superueniant, quæ & humoris malignitatem, & summam naturę infirmitatem testentur. Addit deinde Hippocrates hoc loco τὸ παλινδρομίας signum, si euanescente rubore grauius pectus reddatur, & difficilius spiret. Nimirum quoniam μεταστάσις distinguimus ab ea, quæ per halitum fit, digestionem, tum ex occultatione ferè repentina, tum ex signis superuenientibus, horum signorum alia materiam non esse discussam ostendunt, ut quod maneat adhuc febris: alia periculum denunciant, ut superueniens delirium: alia denique partibus refluentem materiam excipientibus peculiaria sunt. Priora ergo duo genera complexus est in Prognostico, ubi sic scriptum est, Si quæ etiam abscessere subsidunt, & reuertuntur, sputo non exeunte, & manente adhuc febre, ingens malum est. Periculū enim afferunt delirii, atque interitus. Postremum verò expressit hoc loco. Nam quia fluxio tota in angina ad pulmones conuertitur, grauius (inquit) pectus redditur, ac difficilius redditur spiratio. At hoc pugnare videtur cum his, quæ paulò antè dicta sunt: & in Prognostico scribit in illo ad pulmones refluxu ægrum sine dolore esse, & facilius atque alacrius videri ferre morbum liberata faucium angustia. An quia quandiu durat ea translatio, & est in motu, ut per diem vnum aut alterum, ægri alleuari videntur priore morbo defuncti? At ubi tota fluxio pulmonem obsest, in eoque cumlata est, graua circa thoracem existunt symptomata, morbusque oritur secundarius, priore deterior, & planè lethalis, quod vires antecedente malo fractæ morbum succedentem non ferant. Porro an in pulmones angina migrauerit, non ex his tantum signis noscitur, sed etiam ex pulsu ab Hippocrate prætermisso.

De constit. ar.
tis 21.
11. Theria. 17

2. Progn. 68

3. Progn. 24

prætermisso. Durus enim inordinatus & inæqualis in membrum princeps translatus esse humorem denunciat: mollis autem ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione aliud deriuatum esse ostendit.

V I.

Οἷς δὲ κυάγῃ ἐς τὸ πλεύμονα ῥέπεται, οἱ μὲν ἐν τῇ αἰετῇ ἡμέρῃ αὖ ἀπὸ λυγῶνται. οἱ δὲ διαφυγόντες, ἔμπυοι γίνονται, μὴ γνομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματοειδούς.

At quibus angina in pulmonem vertitur, alij quidem in septem diebus intereunt, alij sunt suppurati, ubi has effugerint, nisi educio fiat pituita.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Colligit breuiter, quæ sequantur translata in pulmonem materia. Hæc enim vel putrescens, vel intercludens vias spiritus in breui suffocat ægros, idque primis periodis, vel in pus vertitur, vnde suppurati, vel expurgatur, quæ ἀναγωγὴ φλεγματοειδούς, quia videlicet pituita repurgatur. Sic enim hoc loco φλεγματοειδὲς vocem ambiguum melius fuerit interpretari. Nam & æstuantia atque ædentia interdum significat, vt φλίγμα, φλόγῃσιν, & pituitam.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

DE anginæ in pulmonem conuersione satis antè dictum est. Eam nunc antè septimum diem plerunque diem interimere scribit suffocato scilicet ægro, quod & in Aphor. reperitur, in quibus Philotheus sententiã refert ad anginam primæ speciei, in qua muscoli, qui laryngem claudunt, phlegmone tentantur. Hic tamen, vt & in Prognostico, secundam ac tertiam differentiã comprehendit. Nimirum quodd in singulis verus sit Aphor. tametsi ex internis laryngis musculis facilior videatur esse μετασσις. Hæc enim conuersio fit vel effuso pure in pulmonem: vel materiz adhuc crudæ symptomatico ad eundem motu, ex quo peripneumonia oboritur. Illud in prima specie promptissimè accidit: hoc in duabus reliquis frequētius apparet. Ab utroque equale periculum, sed in priore celerius. Quodd si septem dies eger superare queat, per fluxionis in pus mutationē empycus euadet, quia pus quodd expectorari non potest, tum intra thoracē effundi incipit. Quodd temporis spatium ab eo die computare oportet, quo trāslatio facta est, non, vt Philotheus, à primo die morbi: idque ex criticorū dierum natura perspicuum esse potest, in quibus naturæ ac morbi certamē solet institui. Præterea hæc pulmonia, cum morbus sit acutissimus acutissimo succedens, prætergredi septimum vix vnquam potest: quin sæpè multò antè necat, tum propter virium ex duplici morbo cōtractam infirmitatē, tum propter calorem loci, & cordis propinquitatem. Quodd autem conditionem addit, nisi educio fiat pituitæ, ea in Aphor. prætermissa est, ac vix vnquam locum habet, nisi in morbo leuissimo, & materia admodum benigna. Cæterum rectè, quæ è pulmone educuntur, φλεγματοειδὲς dixit, quodd ea omnia excrementa vel reuera pituitosa sint, vel pituitā referre soleant. Nam siue pulmo laxissima pars, ex capite fluxionem excipiat, siue ex vicinis partibus & vasis, cum nec ex thorace pateat ad inferiorem ventrem facilis commeatus, nec præ copia diffilari queat, ipsam expectorari ac tussi reuici necesse est. Hæc igitur qualiscunque sit, ideo in pituitæ imaginem commutatur, quia ex permixto plurimo aëre, quem pulmo humori perpetuo motu necessariò permiscet, redditur quodammodo alba, spumosa, ac tumida, qualis est frequentissima scæarus imago.

5. Aphor. 10.

Οἱ διὰ σφοδρότητος σφυγμῶν, κόπριον ἐξ αἵματος διαχωρεῖται, θανάσιμον.

Quibus pra vehementia pulsus stercus excernitur, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ambigua hæc oratio è voce σφυγμῶν, quæ & pulsum, & palpitationem significat. Igitur palpitatio vehemens vehementem inflammationem ostendit. Atque illa forti cōmotione arteriarum ut plurimum fit. A quibus periculum imminet, nec ideo videtur lethale, quia stercus excernatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. de Dietâ
in acutis 26.
com. 1. de huius
moribus.

6. Epid. sect. 7

Quod veteres σφυγμῶν vsurparre consueverint, tum in motionibus dolorē in membris inflammatis excitantibus: tum in palpitationibus, & præterea in vehemēti arteriarum motione dictum est alibi. Veteres (ait Galenus) non iam omnem motum arteriarum, sed eum solūm qui sensibilis esset, atque ipsi homini prorsus vehemens, pulsum vocabant: quanquam Hippocrates primus motum arteriarum omnium, qualiscunque is esset, aliquando pulsum appellauit. Hoc enim pulsationis in quibusdam Anginis circa tempora & ceruicem apparere propter malignitatem morbi, præsertim si coniunctum sit vocis impedimentū, idem Hippocrates testatur. Angina, inquit, excitabatur: quæ circa thoracem sunt, distēdebantur: atque inde caput quoque tendebatur, itēque venæ temporum ac ceruicis. Postea subiicit, eos omnes in rigore, aut perfrigeratione cum sublimi spiritu mortuos esse. Illa itaque venarum atque arteriarum circum tempora & ceruicem tensio & aspectabilis pulsatio malignitatis signum est ἐπιγινώσκον, & caloris vehementis symptoma, propter quem sæpe deliria fiunt, atque in Angina à materiæ diffusionē ortum habet, quæ propter copiam & κακὸν θάλασσαν à gutture & faucibus in venas maiores redundat. Solet quoque in vehementibus quibusdā capitis doloribus concitari à multo calore, & animalium spirituum agitatione, motu, & interceptione, ut in his, qui strangulantur, aut apoplexia laborant, videre licet. Quoties itaque præ vehementia pulsationis illius ac tensionis stercus derepente secedit, ut in his, qui præter voluntatem excernunt, id vel mentis læsionem ostendit: vel neruorum & musculorum, qui sedem claudunt, resolutionē per interceptionem facultatis animalis: vel, quod huic loco magis conuenire videtur, imminētem strangulationem. In Anginosi enim, cū iam ventum est ad sublimem spiritum & præfocationem, contrahuntur musculi abdominis ad perceptæ offensionis expulsiōnem, quæ contractio tanta est, ut compressione sua cogat interdum & vesicam & intestina contenta excrementa reddere. Accedit multa ad ventrem septi tensio, cū oppositi intercostales musculi validè operantur. Nam utraque valida pressione, extra musculorum abdominis: intro diaphragmatis contenta in ventre deponi solent. Cū ergo clauso larynge aër intra pulmones inclusus & violenter agitur antrorsum septum deprimat accedente musculorum intercostalium & musculorum abdominis vehemēti cōtractione, cū infirmitate facultatis retentricis; mirum non est alui excrementa derepente excerni, quod signum maximè lethale esse constat, ac non nisi imminente morte fieri. Præterea copia caloris præter naturam excretionem adiuuat. Omnibus enim aliis facultatibus extinctis opera quædam expultricis, quæ per calorem & villos agit, apparere solent etiam interdum post interitum dum corpus adhuc calet. Sic ex cadauere adhuc tepido stercus repente excerni, aut sanguinem, aut saniem exire rupto abscessu, aut pustulas toto corpore erumpere sæpe obseruamus calore præter naturam id agente.

VIII.

Εν τοῖς κυναγχοῖς τὰ ὑπόξηρα πύσματα ἰχθύν, κακόν.

In Angi

In anginosi subarida sputa gracilium, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sputa subarida à calore multo serosam partem pituitæ resiccante. Atque melius est, ut ne inualecente incendio adeo exarescant, ut non expurgentur, quomodo videmus in pulmonibus pituitam aliquando sic exarescere, ut in poros concreseat. ἰχθυῖς autem more suo videtur appellare, quibus nullo tumore manifesto fauces & interiores oris partes extuberant. Quomodo φάρυγξ ἰχθυῖς ab auctore Prothetici ἡ μὲν δὲ ἰνὸν δὲ πλὴν ἔχουσα. Quod si de toto corpore dicas, id quoque malum calore contabefacto corpore. Si de voce angustia spiritalis organi intelligitur, mala omnia.

DESID. IACOTII COMMENT.

Anginæ primam speciem ἰχθυῖς, id est, gracilem & sine tumore conspicuo appellare solet Hippocrates, ut alibi demonstratum est. Ea cum suapte natura sit perniciosissima, aliud ad mortis prædictionem signum serè non requirit præter doloris acerbiteriam & orthopnoeam. Quia tamen constat anginas quasdam finiri ad salutem per collectionem puris in collo, & sputi expectorationem, ne fallat præsagium, non omni sputo fidendum esse docet hoc loco. Quod enim subaridum est, non modò in angina, sed ne in villo quidem thoracis morbo, criticum usquam esse potest. Vocat autem sputa ὑποξήρα, non quæ mediocriter resiccata sunt, qualia coctionem interdum significant, sed quæ parùm absunt à siccitate absoluta, quæque os humectare nequeunt. Etenim quæcunque ad coctionem alterantur à calore nativo, siue sputa, siue humores, temporis progressu, & in illo coctionis tractu quandam acquirunt crassitiem & viscositatem permixto exactè liquidiore succo cum crasso, licet ab initio nullam habuerint. Ob idque vniuntur magis, & consistentiam quandam concretionem contrahunt. Quod fit, ut alui excrementa crassa reddantur in iis, qui rectè coctionem in ventriculo obeunt, itemque sputa in pulmonis & thoracis inflammationibus, atque etiam pituita in destillationibus, grauedine & lippitudine, nec non pus in vlceribus. Quæ verò immodicè aut lenta sunt, aut crassa & sicca, ea ut concoquantur, ab eodem calore æquari & ad mediocritatem duci oportet. Contrà fit in his, quæ calore præter naturam resiccantur, quod non modò non permisceatur liquidius serum crasso, sed febrili incendio penitus absumatur, ut terrenæ substantiæ plurimum maneat, aquosæ parùm, nec viscositas incidatur, aut crassities attenuetur, sed exiccetur potius, atque ad duritiem conuertatur. Proinde Hippocrates sputum laudat, quod neque liquidum sit admodum, aut aquosum, neque valde crassum, aut lentum, sed moderatum sine utroque excessu, quale & vegetum calorem ostendit, & faciliè ac citò expectoratur, maximè ubi validæ vires fuerint. Tenuis enim humor crudus est, necdum calefactus, aut permixtus crasso. Itaque cum inter tussendum subleuatur, à spiritu diuisus refluit. Crassus verò & valde lentus difficulter attollitur, utpote qui non tam faciliè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neque etià à quavis occurrentis spiritus violentia propulsari queat. Nihil enim spiritus, qui tussiendo effertur, secum educit, nisi inultus ac vehemens fuerit. Ex quo intelligitur subaridum sputum à substantia exarsata fieri, & si album fuerit, pituitam, si nigrum, atram bilem significare. Præterea constat idem aucto incendio & glutinosum, & rotundum euadere, nec os humectare posse. Ac glutinosum quidem, quia densatur calore præter naturam & siccitate concrevit diu retentum: rotundum verò, quia humor in aspera arteria contentus, atque ibidem multas horas moratus eandem cum illa formam acquirit (globosa enim est, & in orbem formata) aut quia vndique latera æqualiter à calore febrili torrentur, ut quicquid promineat, consumatur, qua de re postea dicetur accuratius. Horum in vniuersum sputorum materia est crassities & viscositas humorum in bronchiis pulmonum collectorum: efficiens verò causa, loci caliditas vel præter naturam, vel mo-

derata quidem, sed diu agens in materiam retentam. Nunquam enim eam figuram contraheret humor, nisi calor ibi esset, qui eum quasi perfrictum redderet. Ex quo efficitur, ut rotundum sputum caloris omnino signum sit. Quod si caput quandoque tale inueniatur, ut facile patiatur, facileque sentiat, cum eiusmodi vapores recipit, tunc delirium exorietur. His ita constitutis sputum moderate siccum, album, & glutinosum coctionis signum esse potest: quomodo Aurelianus scribit, si in statu in crassitudinem coactus humor est, mala portendere: si post statum salutaria. Illic enim praefocatio metuenda est urgente malo & adstrictis viis: hic coctio significatur, neque suppressionis metus est declinante affectu & laxato corpore. Sic Hippocrates alibi damnat sputum, quod valde glutinosum est, & καταγλιχραίνοντον ἀσπίως, quasi vitra coctionis opus sine coctione, & citra potentiam & aptitudinem ad coctionem. Ex eo enim, ut & ex sputo subarido, morbi malignitas, partium laborantium infirmitas, humoris prauitas, & caloris vehementis impressio significantur. Quia autem ab euacuatione arcentur, infarctaque partibus affectis pertinacius adhaerescunt, violenter trahuntur, vires deiciunt, & pulmonem lacerant.

1. de Die in
acutis.

IX.

Τὰ κυμαγχικά ἐν γλώσσῃς οἰδήματα, ἀσήμεως ἀφανιζόμενα, ὀλέθρια. καὶ τὰ ἀλγύματ' ἀφανιζόμενα χωρίς προφάσις, ὀλέθρια.

Qui in angina tumores linguae sine ulla ratione repente evanescent, lethales sunt, & dolores repente conquiescentes sine manifesta causa lethales sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non omnino linguae tument in angina, sed aliquantulum. Si igitur tumoris repente non apparet, quod ἀφανιζόμενα dicit, idque ἀσήμεως, hoc est, nulla ope medica, nulla excretionem aut in sedem exteriorem conuersa materia, lethale est. Sic enim vel in pulmones, vel eas partes gutturis & cervicis, quae non veniunt sub oculos, materia deflexit. Similiter in doloribus anginae res habet. Quod autem prius ἀσήμεως, eadem significatione χωρίς προφάσις dicit.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Protrh. 17

Continetur Aphorismus generali axiomate, Infida esse omnia, quae absque ratione, aut cum pravis signis defuisse videntur, aut cum bonis nihil concedunt. De quo in Protrhetico, Perniciosa sine signis leuantia mortem indicant: & alio loco, Quae cum pravis signis alleuantur, aut cum salutaribus nihil remittunt, vel lethalia sunt, vel difficilis iudicij, ἀσήμεως autem aliquid leuius fieri, idem est, quod sine signis, nimirum coctionis, excretionis materiae, aut resolutionis à natura, vel artificio medici. Aut si horum quidem aliquid antecesserit, non tamen respondeat morbi magnitudini. Nunquam itaque prava, aut perniciosa signa repente & ἀσήμεως abolentur, tunc, maxime vero perniciosa, quia sunt ἀπιστότερα. Ipsa enim temporis progressu, dum quiescere videntur, βλέβλυ ἐκτικλύνει καὶ ἀλυτον inuehunt, deinde reuertuntur, & pro malitiae suae magnitudine periculi magnitudinem afferunt. Si quando igitur linguae tumor in Angina derepente subsidere videatur ἀσήμεως, & ut Galenus interpretatur, χωρίς ἐπιφανῶν σημείων: nimirum quia neque resolutus sit tumor (id enim derepente non fit) neque coctus & excretus, ut debuit, per sputa: tumoris collectionem in collo, alui deiectionem, urinas, aut medicamenta: μετὰ τὰς αἰσιν humoris noxij in pulmones factam esse constat, idque lethale est, ut ante doquimus. Dolores quoque eodem modo sine causa manifesta soluti, perniciosi sunt in angina. Dixit autem in angina, quod in leuiore

uiore affectu subita doloris occultatio per materiz translationem in nobiliorem partem, ut caput, non semper sit lethalis. Natura enim robustior facta humoris impetum ferociamque interdum comprimit, ac per hæmorrhagiam, parotidas, aut alium abscessum, vel excretionem sese exonerat. Verum in Angina vix unquam id expectare possimus, cum & suapte natura perniciosissima sit, & pulmoniam morbum acutissimum in suum locum substituat. Præterea illud quoque distinctione eget, quod subita doloris occultatio non semper hanc *μπατασι* denunciet, sed vel delirium, ut superueniente phrenitide: vel partis affectæ mortificationem, ut in sphacelismo: vel summam virium imbecillitatem, & naturæ extinctionem, ut cum Hippocrates scribit, Spirationes obscuras in tabidis & sterilibus malas: & item cætera, quæ ab eadem constitutione huiusmodi proueniunt. Quorum omnium veluti exemplum præclare docet Galenus, simulque monere ex pulsu confirmandum iudicium hoc modo. Sæpe (inquit) ægrotum quispiam adiit, eiusque magnam ac frequentem spirationem vidit: paulò post verò iterum ad eum ingressus, eum sine ullo signo, & vlla, quam animo cōcipere possit, causa alleuatum comperit cum parua respiratione. Plerique autem lætantur, ac putant se morbo liberatos, quia difficilis spirationis facta sit mutatio. At qui verè medicus est, pulsus attingit, eumque & exilem & inæqualem inuenit, magnamque subesse malum pronuntiat. Non enim imminuta est respiratio, quod morbus soluitur: sed quia vires fractæ morbum iam ferre non possunt. Idem iudicium de dolore, & tumore linguz in Angina subito euanescentibus. Cæterum *πρόφασι* interdum Hippocrates vocat eam, quæ falsò causa appellatur: sæpe etiam ita manifestas causas nominat, ut hoc loco.

6. Epid. sect. 7

X.

Εἰ τοῖς κυμαγχοῖς οἱ μὴ ταχὺ ἀναπύοντες πίπονα, ὀλέθριοι.

In anginosi qui non celeriter expuunt cocta, lethaliter habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

TΑΧΥ, non ΠΑΧΥ legendum est. Est autem ΤΑΧΥ, quod αὐτίκα, εὐθύ, & ὅν ἀρχὴ dicere consuevit, quibus vocibus initium morbi, quod prima periodo, hoc est, quaternario circumscribitur. Celerrimus enim morbus Angina est, & qui breues inducias in quartum diem dare solet. Propterea celeriter elaboranda cōcoquendaque materia est, & concocta repurganda. Initio igitur saluatio plurima est, tenuis liquidaque materia. Inualecente inflammatione & febre crassescit aliquantum, & admodum viscosa efficitur, vnde periculum suffocationis imminet, quia pertinacius hærens moueri loco non potest. Est mediocriter crassa, & lentore moderato, quæ faciliè citràque molestiam excluditur, eaque cocta est.

DESID. IACOTII COMMENT.

VT in aliis morbis, ita & in Angina ex signis quædam speciem affectus indicant, ut pathognomonica: alia simul absident, ac interdum, aut perpetuò. causis insunt, quæ *συνεπύοντα* vocantur, & de quibus omnibus iam dictum est. Alia sunt *ἐπιφαινόμενα*, quæ postea apparent, suntque multorum generum. Nam *ἐπιπρόμνη*, superuenientia morbi malignitatem, aut benignitatem ostendunt: *κρίσιμα*, naturæ & morbi certamen ac motus criticos: cætera, coctionē, aut cruditatem. Ac signa quidem coctionis bona semper sunt, quia & firmam salutem per crisin, aut coctionem pollicentur, & metu recidui liberant: cruditatis verò, non bona, ex quibus vel morbus producit, vel mors sequitur, vel relapsus expectatur. De his ergo agitur hoc Aphorismo. Cum enim Angina omnis (ob id enim numero multitudinis vsus ὅν τοῖς κυμαγχοῖς dixit) morbus sit acutus, ut liberetur æger, coctionis signa statim apparere oportet, nimirum primo die, si celeriter ad statum morbus fertur, & quarto iudicari debet: aut secundo, vel ter-

tio, vel

rio, vel ad summum quarto, si ad septimum progressurus est. Vt enim signa critica in bonis tantum numerantur, cum circa statum, & antegressis coctionis signis superueniunt: in malis vero, cum festinant, ac statim apparent, id est, in principio morbi sine *πρωτον*, irritata ante coctionis tempus natura humoris copia, aut prava qualitate: sic coctionis signa, quod celerius conspiciuntur, eò morbum & tutiorem, & breviorē portendunt. Sumuntur autem in morbis venosi generis ab urinis: in affectibus alui & ventriculi, à deiectionibus: in his, quæ ad cerebrum pertinent, ut destillationibus, ab his, quæ per nares, palatum, oculos, aures excernuntur: in pulmonis, gutturis, & thoracis inflammationibus à sputis, quæ sedimentis urinarum respondent. Quæ ut intelligantur, imprimis illud statuendum est, totius morbi quatuor esse tempora, principium, incrementum, statum, ac declinationem, si æger superstes sit futurus. Verbi gratia in inflammatione, ut Angina, principium in toto eo tempore fuerit, in quo particula morbi magnitudini subiecta, sanguineo impletur humore. Cum verò influxus cessarit, idque, quod in particula inflammata inest, putrefieri incœperit, hoc secundum tempus esto, & inflammationis incrementum. Status verò dum pus conficitur, & dolores maximi hominem corripunt. Si verò fluxio ad suppurationem ducatur, aut per halitum digeratur, tumorque minor euadat, tunc est declinationis initium. Eodemque modo in febribus principium statuendum est tempus illud, in quo noxij humores crudi sunt. Cum verò concoqui cœperint, cessat tum principium, & secundum tempus subsequitur. Cum efficitur concoctio, status est, quem excipit declinatio. Hæc omnia signis coctionis obscuræ, manifestæ, perfectæ, & eius, quæ omnino cruditas est, distinguuntur. In urinis enim si qua est aquosa & colore & substantia, in sputis si nihil omnino excernatur cum sicca tussi, id absolutam cruditatem significat. Imbecillam verò & obscuram coctionem demonstrant in urinis turbatio, aut ad meliorem colorem mutatio, aut rufus color ac tenuis: in sputis, si iam æger expuere aliquid incipiat, sed humidum ac omnino crudum: actum nondum desit morbi principium. Tertius gradus eorum est, quæ mediam quandam ac manifestam coctionem declarant, licet adhuc imperfectam, ut alba nebula, aut sublimamentum æquale, aut rubra nubes cum bono colore & mediocri crassitie: itémque sputa pauca quidem, sed concocta: quibus principium desuisse significatur, atque ad incrementum morbum peruenisse, in quo ad vigorem usque plura semper, meliora, & facilia expectorantur. Quartus & postremus gradus eorum signorum est, quæ perfectam & absolutam coctionem ostendunt, qualia sunt sedimenta alba, leuia & æqualia: aut sputa exquisitè cocta, multa, in expectorâdo facilia, aut purulenta facilè & sine dolore excrementa cum moderata viscositate. Ex his enim statum adesse, atque crîsim primo quaternario futuram intelligimus: sicuti declinationem, ubi similiter exquisitè cocta, & sine molestia educuntur, multitudo tamen imminuitur, ac dolor remittitur. Ponamus ergo in Angina primæ speciei nihil excreari primo die, tenuemque urinam esse: secundo verò quædam expui, sed humida & cruda: tum ægrum interiturum prælagire licebit, quia inde perspicuum est morbum adhuc esse in principio, nec ad quartum usque (qui huius periculosissimæ Anginæ terminus est) integram coctionem perfici posse. In aliis verò differentis Anginæ longioribus si perfectè cocta excreantur die quarto, crîsis seprimo, aut quinto expectanda est: sin minus, longius produci morbus debet. In quo temporis tractu accuratè considerandum, num æger ad statum usque superesse possit. Alioquin enim si prava signa coniungantur, in fine principij, aut in incremento interiturus est. Etenim cruditatis, aut imperfectæ coctionis signa, non simpliciter mortis, aut salutis signa sunt, sed ex adiuncto virium robore, aut infirmitate. Viribus enim valentibus, & periculo suffocationis absente, morbi diuturnitatem præmonstrant: cum infirmitate, mortem in propinquo. Verum cum motus Anginæ celerissimus huic diuturnitati opponatur, nisi cocta statim à principio excernantur, periculum mortis impendet. Idem ferè iudicium de aliis morbis pulmonis ac thoracis. Sputum enim (ait in Prorrhetico) in omni dolore, qui pulmonem & latera infestat, citò & facile

facile excreari debet, id est, ut Galenus interpretatur, primo totius morbi tempore, & promptè ac facile, nimirum sine dolore, facultatis imbecillitate, & tussis vehementia. Tamen verò qui in Angina citò non expuunt cocta, lethaler habent, non tamen retro convertere licet, ut qui citò cocta expuunt, euasuri sint. Nam in morbis thoracis, ubi expulsio alterius generis est à coquente, quia sufficiens cerebri opem, & morricis facultatis robur desiderat, non semper fida sunt perfectæ, continuæ, nec intercisæ coctionis signa. Quod duobus modis contingit. Vno, quando insita solidis partibus facultas concoxit quidem, verum animalis infirma ita thoracem mouere non potest, ut vehementi compressione, spiritum violenter foras abire, & coctum humorem sursum efferri compellat, ut in senibus, aut diu laborantibus. Nam in his facultatem animalem, ut quæ perpetuo copiosoque spiritu indigeat, amplius duabus reliquis deici experientia & Galenus testantur. Altero propter purgationis difficultatem, ut in inflammationibus internis, quæ nec meatus promptos habent, per quos expurgari queant, nec incutem erumpere possunt, nec diu sustineri. Quomodo Angina suppurata interdum perimit, etiam si rumpatur accedente strangulatu. Ob idque Aphrodisæus Hippocratem contra præscriptum reliquorum morborum consuluisse putat, ut apparente in Pleuritide coctione visus augeatur, quo vires ad pellendum sufficiant: & declinante iam morbo, pleuriticum esu adstringentium interuisse Galenus auctor est.

2. Aphor. 29

1. Probl. 9.

1. Acut. 27.

XI.

Εν πυρετῇ ἀσθμῇ εἰς κεφαλὴν ἀλγύματα μὲν πυρετῇ, ὀλίγρια.

In Angina sine signis in caput dolores versi cum febre, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUOD *ἀσθμῇ* dicit, idem significat, quod *ἀκρίτως*, sine iudicio & solutione Anginæ. Accessio igitur mali ad graue malum est capitis dolor & febris. Nam *ἀλγύματα* dolor est, aut morbus: sed hic verisimilius dolor.

DESID. IACOTII COMMENT.

SI quando in Angina à musculis laryngis in caput fluxionis translatio incidit, id non semper inutile putandum est. Sic enim strangulatus periculo, & *μὲν τὰς ἀσθμῇ* ad pulmones metu æger vindicatur, multoque facilius aut naturæ beneficio, aut medici artificio materia superatur. Verum ubi nihil concedente faucium & laryngis inflammatione dolores in caput vertuntur per diffusionem humoris acris, & cerebri sympathiam, augei fluxionem, & à morbo maligniore effecto in partes vicinas & extimas malitiam, ut Galenus loquitur, transmitti credere oportet, idque summè exitiosum esse: quia quod plures partes & facultates offenduntur, eò periculum & grauius, & celerius. Præterea tamen *τὰ ἰγνῆς, καὶ τὰ κοίτῃ τῶν παθήμασι πρῶτα ἢ μάλα ἀκακῆς*, ut scribit Hippocrates, nunquā tamen quæ propinqua sunt, & cum partibus ægris societate coniuncta, in affectus, dolorisque consensum veniunt, nisi primogenius affectus intēdatur. Quin etiam magnum ac vehementem eum esse oportet, quia nobilia viscera in consortium mali adducat, ut in Aphor. demonstratur. Quoties igitur in Angina capitis dolor exoritur sine vlla crisis significatione, & sine materię translatione, manente videlicet gutturi angustia & difficili spiratione, æger morte periclitatur propter fluxionis copiam, humorum malignitatem, facultatis animalis graue offensionem, & respirationis interceptionem. Ex quibus intelligitur eorum affectuum, qui ex secessu humorum ab vna parte in aliam gignuntur, duplicem esse differentiam. Alij enim priorem morbum tollunt, quomodo Hippocrates scribit spinæ tuberculum dysenteria curari, & stranguria febrem. Alij verò, qui ex contagione,

lib. de humo.

6. Aph. 16

gionē, & mali communicatione existunt, priora mala non modò non imminuunt, sed & augent, & aucta esse demonstrant. Quo genere capitis dolor Anginæ superueniens continetur, maximè si vnà quoque temporum & ceruicis venæ extollantur, vt antea ex Hippocrate dictum est. Idem iudicium de dolore in pleuritide cessante sine iudicatione, & abscessu, quorum loco oculi perturbantur, & signa delinij superueniunt.

XII

Εἰ κυνάγχη ἀσήμεως ἐς σκέλη ἀλγήμεθα. μετὰ πυρετὸν καὶ ἀσήμεως.

In angina dolores in crura decumbentes cum febre lethales, si quidem sine signis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Astèmeως, vt ante, non soluta angina. Itaque crurum dolor accessio mali est, & maiorem vim redundantis virij ostendit. Alioqui lethale non est.

DESID. IACOTII COMMENT.

An te Hippocrates docuit Anginam solui resolutione per halitum, excretionem, & suppurationem in collo. Quoniam verò præter hæc, morborum vicissitudines fieri solent & ad perniciem, & ad iudicationem tum pro affectu, tum verò pro locorum affectuum differentia, idem quoque in Angina euenire posse ostendit, nisi quòd morbus acutissimus est, qui excretionis potius, quàm abscessu iudicari debet. Itaque cum ea ex morbo in morbum mutatio aliàs salutaris sit, vt quæ in leuiorem, partēque ignobiliorem transsit: aliàs perniciofa, quæ in grauiorem affectum ac locos præstantiores: posteriore quidem modo dolores cum Angina in caput versos maximè lethales esse Aphorismo superiore demonstrant: nunc verò etiam docet priori non esse fidendum. Non tamen negat humoris morbifici ad venas transmutationi locum esse, vt per aluum & vrinas excretatur, aut in crura abscedat, idque vtile esse posse, modò die critico fiat, antegressis coctionis signis, & ægro morbum alacrius ferente. Ea enim est abscessuum ratio in vniuersum, vt meliores sint, qui per effluxum, minus incommodi, qui per decubitus accidunt: atque ex his omnium optimi censeantur, qui longissimè ab affecto loco, & in partes ignobiliiores discedunt, præsertim si cum his concoctio accessit, cuius signum est sputi mutatio, & facilis largaque vacuatio. Si verò etiā minimè cocto morbo, & manente febre abscessus oriatur, mali semper aliquid prænuntiat, ac materiæ copiam, aut feritatem & κακὸν θάνατον ostendit. Propter copiam enim humores, qui contineri non possunt, transmittuntur, aut diuiduntur, aut incrementum affectione plures occupant locos. Propter feritatem verò, qua partes solidas stimulant, ab vna parte in aliam transfluunt, interdum quidem in principem, interdum verò in non principem, maximè per morborum principia, & cum turgent. Damnat ergo hac ratione Hippocrates dolores & abscessus, qui per vehementes & periculosas Anginas in crura erumpunt μετὰ πυρετὸν καὶ ἀσήμεως, manente febre, & sine signis. Atque ἀσήμεως quidem, cum neque in vrinis, neque in sputis coctio apparuit, neque suppuratio facta est, neque excretio, aut resolutio per halitum. μετὰ πυρετὸν verò cum febre tum symptomatice, tum primægenia, quæ & materiam morbificam intus relictam ostendit, & respirationis auget usum, quam Angina propter angustiam intercipit, quomodo tum in Anginosis, tum in peripneumonicis febres lethales esse solent. Verùm si per vehementes peripneumonias bonum semper esse docet Hippocrates aliquid in crura abscedere, siue coctio apparuerit in sputis, & vrinis, quod omnium optimum est: siue crudo adhuc morbo (abscedente enim ad inferiora humore eget à periculo suffocationis eximitur, quod peripneumonia minabatur, licet articulus inde claudicaret, vel plurimum negotij facessat) cur non idem fieri potest in Angina, cum sit eadem

eadem periculatio? An & hoc quoque recipiendum est, satius esse etiam sine particulari coctione Anginæ superuenire abscessum ad crura, quàm in larynge humorem retineri? At Hippocrates non vult id ἀσήμεν fieri, atque ad interiora refluxum & per cordis partes effreni humoris transitum metuit. Etenim sæpe interitus derepente sequitur, cum humor, qui amplius loco contineri non potest, relictis faucibus in asperam arteriam effunditur, & in vasa, quæ ad cordis ventriculos pertinent, affatim irruit, ex quibus portio aliqua elabatur, & ad partes inferiores abscedit, reliqua paulò post necat. Cuius rei exemplum posuit in vxore Polemarchi, hyeme Anginosa, cum tumore in ceruice, & febre multa. Vena (inquit) secta est: cessauit suffocatio ex faucibus: febris comitabatur. Circa quintum diem genu dolor ac tumor sinistri, & circa cor videbatur ipsi aliquid colligi: & respirabat velut ij, qui submersi fuerunt, respirant, & ex pectore substrepebat, velut qui concluso ore loquuntur. Circa septimum aut nonum ad noctem alius deorsum prorupit, & multa liquida, quæ mala putantur, egressit. Ipsa verò voce intercepta mortua est.

s. Epid.

XIII.

Ἐκ κυανόχικῶν ἀκρίτως ὑποχοδρίῃς ἀλγῆμα, μὲν ἀκράσις καὶ τῷ θρόνῳ γερόμῃον, κτείνετ λαθραῖος, εἰ καὶ πάντ' δοκοῖεν ἐπιεικῶς ἔχειν.

Ex Angina citra iudicium hypochondrij dolor cum impotentia & torpore insidiosè occidit, etiamsi valde modeste habere videantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eiusdem rationis cum aliis hæc sententia est, quia non soluta Angina, aut soluta quidem, sed sine ratione hypochondrij dolor fit, & ἀκράσις, quia hebes sensus & motus, imbecillitasque totius corporis. Idque accidere magis in inflammatione interna laryngis nullo tumore se prodente veteres annotarunt. Torpor autem maximè in articulis. λαθραῖος autem dicit, quia nec opinantibus ægris & idiotis mors superueniat. ἐπιεικῶς hoc loco in propria significatione dixit, quia videlicet bene habere æger videatur, quo tempore in mortem declinat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hoc quoque loco monet Hippocrates Anginæ fidendum non esse, quæ sine crisi euauerit, id est, sine excreatione, suppuratione, aut resolutione per halitum. Præpositio enim, τὸ ἐκ, significat ex Angina, quæ ante fuit, ex qua si oboriatur in hypochondris dolor, quæ videlicet parte costis diaphragma annectitur, cum impotentia & torpore, clam æger interit, tametsi melius habere paulò ante videretur. Sunt ergo tria hæc symptomata ὑποχοδρίῃς ἀλγῆμα, καθρέτης, καὶ ἀκράσις, Anginè subito necantis post falsò creditam morbi remissionem signa ἐπιγεγνημένα, quæ vi adacti morbi superueniunt. Quorum causæ vt intelligantur, initid ponendum est in his, qui rectè habere videntur, subito vires concidere, atque inde interdum interitum sequi grauitè tantum affecto corde, aut cerebro, primogenio affectu, aut per consensum. Nam in corde solutio, inflammatio, intemperies citissimè hominem tollunt: In cerebri obstructionibus abolito in totum arbitrario motu cessat respiratio simul cum vita. Tardior ex deficientè naturali facultate & sanguificatione succedit interitus. Cerebri affectus, qui subito valentem prosternt, vel apoplexia est cum difficili spiratione & præfocatione: vel epilepsia cum vniuersali conuulsione, vel fluxio confertim arterias opplens, aut pulmonis bronchia, quòd illa vitalis spiritus aditum ad cerebrum, & animalis exitum prohibeat: hæc aeris externi ingressum, & fuliginum exitum, sed cum difficili spiratione, pectoris grauitate, faciei nigrore & venarum tensione circa

ceruicem, vt in his, qui præfocantur. Cor verò in consortium mali celerimè adducitur affecto ventriculi ore in syncope stomachica, aut vterò laborante, vt in præfocatione vteri: per se verò cum vulneratur, aut in humore intra pericardium contento mouetur, vnde palpitatio: aut inflammari incipit, vnde syncope cardiaca: aut cum per validam intemperiem & organicam magnarum arteriarum cavitates vel cordis sinus occupantur à fluxione, vel effusa alicunde sanie ex rupto abscessu. Quod postremum hic adesse testatur post solutam Anginam repente obortus hypochondriorum dolor cum impotentia ac torpore, absentibus præsertim reliquarum affectionum signis. Diffusa enim, aut translata in pulmonis bronchia Anginæ materia, nec ibi consistens per sinus cordis & cavitates transit ad hypochondria, in quibus non solum dolorem excitat, sed etiam in transitu duo illa symptomata, quæ Auicennas refert, syncopis ac tremoris subito inducit eo ipso temporis momento, quo æger remissa gutturis angustia alleuatus videbatur. Quocirca ferè derepente pulsus languescit, ac paruus & rarus percipitur, calor natiuus dissipatur, vitalis spiritus resoluitur, cordis motus deprauatur, ac facultates omnes concidunt, vnde ἀδυναμία, ἀκρασία, νωβρότης. Languent enim ægri, & exoluuntur, vt ij, qui subito & affatim præter modum vacuantur, tametsi nulla vacuatio antecesserit. Cum enim cerebrum earum functionū, quæ voluntate suscipiuntur, principium sit, cor vitalium, iecur naturalium, vitalis facultas imbecilla animale celeriter in consensum trahit, qua languescente in musculis per quos mouet, corpora ægrorum iacentia tum exoluta, tum defecta videntur: Hippocrates ἀγλειλυμία vocat, & affectum ipsum ἐξήφιν: in facultatibus animalibus νωβρότητα, quam etiā nonnulli δυσκίνησιν interpretati sunt, id est, mouendi corporis difficultatem. Eius causam triplicem alibi exposuimus, humiditatem cerebri, vel frigus, vel vtrumque: ac frigus oriri non semper à qualitate, quam positiuam vulgò dicunt, sed etiam sæpe ab extinctione virtutis absoluta ægro conquiescente & morti propinquo, vt hoc loco. Est enim symptoma eorum omnium, qui propter immoderatam intemperiem moriuntur. ἀκρασίαν verò dicunt cuiusque partis imbecillitatem, quanquam propriè ad vitium stomachi non continentis, quæ sumpserit, referatur. Rectè igitur subiicit ita affectos necari λαθραίως, quasi per insidias præter opinionem, & sine mortis sensu, quod (ait Galenus) nihil mali pati videantur, sed tanquam extra periculum positi, & Angina liberati inter loquendum subito intereant, vt ij, quibus sanguis vniuersus profunditur. Cæterùm Anginæ materiam non in cor, sed in pulmonem transferri ex hoc noscitur, quod tussis increseat, grauitas in thorace percipiatur, & quorundam vaporum resolutione pulsus vndosus, & magnus appareat sine subita virium resolutione, nisi vnà cor afficiatur. In cerebrum conuertitur, si dolor capitis accedat, & cerebri actiones primùm offendantur. In ventriculum prolapsa nauseam parit, & propriè dictam ἀκρασίαν, de quibus Aphorismo sequente.

p. Protrh. 35.

XIIII.

Ἐκ κυανόγχιον ἀσήμεν ἰχιδυ γέντων ἐς στήθος ἀλγῆμα καὶ ἐς κοιλίαν ἐλθὼν σπύγγιον, ποιεῖ πύδεις διαχωρίζειν, ἄλλως δὲ λιμνὴν τὸ τοῦτον.

Ex Angina nulla ratione detumescente in pectus dolor & vehemens in ventrem progressus efficit, ut purulenta excernantur. Aliàs verò soluitur eiusmodi.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ἰσχυανθίντων de faucibus & larynge tumentibus dicere verisimile est. Materia ergo conuersa in pectus & ventrem dolor, sed in ventre vehemens ab acrimonia purulentæ materiæ, vnde πύδεις σπῆγμα. Sed quod sequitur, λιμνὴν, obscurum

obscurum est, ac *ἀσύνετον* legendum puto, ut sit sententia, dolores solui eiusmodi deiectionibus. *ἀσύνετος* autem sine propria vacuatione, quæ fit excreando & sine auxiliis medicis.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Τεχνάβητες *ἀσύνετος* attenuati sunt sine signis Anginosi, quibus tumor subsidit sine sanguinis missione, resolutione per halitum, puris collectione, & excretionem. Vbi enim tumor antea conspicuus sine his aboletur, symptomaticam fieri humoris *μετέτασιν*, & Anginæ permutationem ex superioribus perspicuum est. Quod autem diffusus humor inclinet, ex his signis noscitur, quæ sunt vicinis partibus, coniunctis, & excipientibus peculiaria. Id autem nunc Hippocrates speciatim in instrumentis ad respirationem pertinentibus docuit distinguere. Nam si dolor ad pectus grauis cum tussi ac difficili spiratione superueniat, in thoracem ac pulmonem fit conuersio: si nausea, in ventriculum: si cordis tremor cum virium languore, & animi deliquio, vitæ principium oppugnatur: si conuulsiva respiratioprehendit, in nervosas partes fit impetus. *ἄλγος* ergo ἐς τὴν θώρακα dolor circum pectus ab oppressione pulmonum concitatur, qui tamen vehemens esse non solet, quia pulmo, præterquam in tunica, sensus est expers, sed *συνέτον*, remisso oppositus & continenter vrgens. Vel ut in renibus diuersis temporibus dolor modò vehemens concitatur, cum generantur & permeant calculi: modò grauis & instar ponderis, cum per sensibiles partes non mouentur: ita & in pulmone aceruata materia sensum velut ponderis cuiusdam incumbentis refert: transfluens verò per interiores sinus, membranas violenter distendit ac flatu implet, quæ vehementem dolorem mouent. Progressus autem in aluum tumorem in hypochondriis concitat, & intestina vellicat, atque exasperat sanie eò redundante, ex quo tormina colico dolori haud absimilia, ut & in corruptela substantiæ hepatis aut eiusdem inflammatione euenire solent: nonnunquam etiam deiectiones purulentæ, aut abscessus ad vrinas stranguriosi. Quemadmodum enim in Pleuritide aliquando, quanquam rarò, à vena caua materia suscipitur ac per vrinas effertur: & pulmonis vomica per vrinam, thoracis per intestina expurgatur: ita & in hac Anginæ permutatione contingere solet. Verùm qua via, quòue ductu à pulmone in hypochondria & aluum purulenta materia trāsferatur, quod Galenus ex rupta pulmonis vomica se vidisse testatur, & nos experimento deprehendimus, haud faciliè dici potest. Scimus enim naturam sibi parare vias, quod Hippocrates in Aphorismis fatetur. Quas tamen & quales, ignoramus, ac comminisci cogimur cœca quædam & latentia spiracula, per quæ totum corpus vndique sit conflatile. Galenus putat sanie à pulmone in arteriam ipsius lēuē, ac deinceps in sinistrum cordis ventrem influere, indeque in magnam ipsius cordis arteriam ferri, ex qua per renes transit in vesicam. Eandem verò materiam è thorace in ventrem ferri vult, cum ad venam cauam subiit, è qua in intestina propellitur per vas medium, quo caua portæ in quibusdam raris constitutionibus committitur, in quibus etiam interdum naturalia nonnullis per vrinam purgantur. Verùm quoniam ambiguum est, quomodo cor, dum sanie excipit, non vehementer offendatur, aut eius materiæ prauitate corruptis spiritibus non extingatur calor vitalis, ut superiore Aphorismo dictum est, præsertim cum ex quauis oris ventriculi offensa consentiente corde animi deliquium sequi soleat, idcirco hæc ratio multis improbabilis visa est. Itaque alij peculiarem quandam corporis naturam causantur, quæ aliquid habeat, quod in cæteris non reperiatur. Differte enim naturam à natura, & corpus à corpore, vel docente Hippocrate. Ergo in quibusdam venam magnam, vbi diaphragma excessit, prius, quàm se in cor insinuet, ramulum quendam rectà ad pulmones mittere aiunt, quo itinere vomica, quam Galenus vidit, expurgata est: atque hanc venæ magnæ propaginem iis inesse, qui id excretionis genus experiuntur, neque in cor ipsum temerè alioqui pleuritidis sanie suscipi. Verùm cum Hippocrates tum superiore Aphorismo,

7. Aph. 1
6. de loc. aff. 4

6. Epid.

tum hoc loco aperte & in vniuersum scribat materiam Anginæ purulentæ per vnaas & secessum interdum expurgari commodè: interdum verò interficere λαθραίως, dum transit, vtrumque fieri posse in omnibus hominibus non dubitamus, nec semper saniem in sinistram cordis ventriculum ingressam syncopes causam esse. Causa videtur puris transumptio, quæ paulatim fit. Nam repentina effusio vel bilis in ventriculum, vel puris in cor, deliquium animi adfert, aut in mortem præcipitat: opere tamen naturæ tutò excernitur, quæ per se ἐφ' ὅδ' εἰς, id est, impetus motionesque reperit, ut tum nictare, tum ea, quibus lingua subseruit, & quæuis alia similia. Natura enim non docta citra disciplinam, quæ oportet, facit. Est ergo vis naturæ validior, omnique arte excellentior in iis peragendis, quæ animalibus conferunt, ut mirum non sit ab effusione puris repentina fieri, quod superius dictum est: à natura nihil non ad rationem & tanquam attem dirigere, quod hic scribitur. Idque ita esse testantur, quæ subiicit, ἄλλως δὲ λυομένη τὸ τοῦτον: quasi dicat aliàs eius, qui exoluitur, tale esse vel pathema, vel aliquid aliud. In eo enim, qui exoluitur, tale quiddam fit, sed dissimili euentu, quia ἀθρόως, & sine artificioso naturæ motu, nisi λυομένην de solutione morbi accipiendum quis censeat, quam hac ratione fieri concludit. Nec verò eo modo, quo Galenus scribit, per venam mediam in aluum humorem transferri semper necesse est. Nam si in communi constitutione vasorum hepatis per radices tenuium venarum tam portæ, quàm cauæ (licet mutuò non coeant) tum in diarrhœis, tum in destillatione è cerebro migratio humorum fit à cauâ in portam, cur non idem hoc loco fieri possit? Præterea in suppuratione attenuatur materia, & à partibus singulis expellitur propter acrimoniam, haud secus atque in purgationibus humor à pectore in venterem deriuatur, per poros quosdam, vbi fuerit attenuatus. In gravidis quoque haud absimili ratione menses ad vbera per medias carnes colantur, aut per venam cauam cò transcunt. Cur enim non defluet coctus humor & attenuatus à cauâ ad portam, si crudior crassiorque à porta ad cauam permeat? Quòd autem à pulmonis venis ad dextrum cordis ventriculum materia purulenta non fertur, in causa est, quia per eam venam trahitur ad pulmonem sanguis: per lœuem verò arteriam pellitur à pulmone.

XV.

Ἐκ κυανγχιῶν πάντα ὀλέθρια, ὅσα μὴ ἐκδηλὸν ἐπὶ τῇ αἰσθησίᾳ ἄλγος. ἀτὰρ καὶ ἐκ σκέλεα ἀλγύματ' ἔχοντα ποτὶς, καὶ ἐκ πύθ' δυσκόλως.

Ex Angina omnia lethalia, quæcunque non produnt manifeste morbum. Sed & in crura dolores diuturni procedunt, & difficulter suppurantur.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Mὴ ἐκδηλὸν ἄλγος, dicit, vbi neque tumore, neque rubore proditur, quod in Angina propriè dicta contingit. Ea autem internos latentésque musculos laryngis occupat. Cur autem abscessus in crura diuturnior sit, & tardius suppuret, è natura loci, & interdum materiz contingit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quòd omnia, quæ Anginam manifesto dolore non produnt, siue ἀλγύματ' vocem pro symptomate accipias, siue pro affectu dolorifico, id est inflammatione, periculum mortis intendunt ægro, ex superioribus perspicuum est. Nam phlegmone in musculis propriis laryngis penitus abstrusa primo die, aut secundo, vel tertio, ad summum quarto die necat. Quando autem dolor in gutture symptomaticè, ac sine signis obscuratur & evanescit, vel delirium hominem, vel partem ipsam affectam, sphacelismus inuasit, vel materiz ad interiores partes refluxus factus est, quæ omnia haud dubiè lethalia sunt.

sunt. Ob eamque causam Anginosum dolere satius est, quàm nullum esse dolo-
rem, non quia aliquid dolor conferat, sed quia eorum, quæ diximus, suspicionem
dimouet. Est enim proprium & inseparabile Anginæ symptoma, ex quo de mor-
bi malignitate iudicium non fit, sed de magnitudine ac differentiis, prout maior
aut minor fuerit. Doloris verò obscuratio malignitatis signum est, nisi vel medici
artificio, vel naturæ beneficio conquiescat. Etenim si excreatio, aut alia vacuatio
tum innoxia, tum copiosa appareat, indeque dolor in cruribus oboriatur, absces-
sum optimum atque vtilem iudicare licet, in quo tenuior pars expuitur ac re-
soluitur, crassior & semicocta in crura abscedit. Neque planè perniciosum, etiam
si hæc absint. Vt enim in Pulmonia, abscessus in crura vtilis quidem omnes
sunt, sed pure mutationem iam adepto multò salubriores, ita & in Angina, nisi
quod refluxus ad interiora magis in metu est, & affatim sanie in cordis partes ef-
fusa syncope imminet. Alioqui si tumor dolorque in crure proueniat, antequam
sputum probè extusciatur, nec bona sint, quæ in vrinis subsident, æger quidem
humoribus à larynge & pulmone in partes ignobiles translatis liberatur strangu-
latus periculo: verùm periculum est, ne vel articulus claudicet, vel plurimum ne-
gotij facessat. Ab humore enim crudo & crasso, qui è pulmone ac toto corpore
in articulos propter laxitatem ipsorum, & motum influit, vel pars ipsa corruptu-
ritur, vel non nisi longo tempore suppuratio aut coctio expectanda est. Siqui-
dem illic materię corruptela articulum dissoluens claudicationem affert: hic
eiusdem crassities cum caloris inopia in loco affecto, diuturnitatem. Idemque fe-
rè contingit in particulari materia, etiam cum vrinis bonis. Verùm hæc pugnare
videntur cum eo, quod paulò ante docuit, aliquid in crura abscedere in Angino-
sis cum febre & sine signis lethale esse: Nisi quòd illic intelligit, Angina non so-
luta, aut eos abscessus comprehendit, qui refluere solent, & circa cordis sedes ali-
quid relinquunt, quorum origo ex diffusione materię fluxit potius, quàm ex
naturæ motu sese exonerantis. Vt enim illi abscessus omnium oprimi censentur,
qui maximè deorsum, & longissimè à morbo discedunt, præsertim si cum his
concoctio accessit: ita perniciosissimi sunt contrarij. Inter vtrumque extremum
medij plures reperiuntur, quorum alij à periculo eximunt, quod prior morbus
minabatur, vt hoc loco: alij noua symptomata inuehunt prioribus grauiora, aut
non inferiora, vt febrem, animi deliquium, diaphragmatis oppressiorem, & simi-
lia, de quibus antea. Hi itaque etiam perniciosi sunt, præsertim in cruditate hu-
morum, quæ, auctore Hippocrate, abscessus prauos, reuersiones & mortem affer-
re solet. Illi non omnino inutiles, sed diuturnitatem morbi & suppurationis dif-
ficultatem portendunt. Tanta enim vis est conuersionis materię ad partes igno-
biles, vt in morbo pessimo cum prauis sputis & vrinis æger interdum euadat.
Quod Hippocrates testatur secundo Epid.

2. Prog. 67

2. Epid. sect.
2. 25.

XVI.

Τὰ ἐκ κινάγχης πύαλα γλίχρα, παχέα, ἐκλυτὰ, βίαιος διάγόμενα,
κακὰ. καὶ πᾶς ὁ τοῦτο πεπυσμὸς, κακός. χεῖρας πολλὰ χεῖρα τὸς τοῦτο
παραπληροῦς ἀπόλλυσι.

*Ex angina sputa viscida, crassa, admodum alba, vi repurgata,
malum. Atque omnis eiusmodi maturatio mala. Ac purgatio
multa deorsum particularis resolutionis modo eos interficit.*

IACOBI ROLLERII COMMENT.

Sputa mediocriter crassa, & viscida, albæque in laude sunt, eaq; faciliè excrea-
tur. At quæ præter modum crassa & κατὰ γλίσχρην & παχύνοντα vehementer viscida &
vi excreantur, in vicio ponuntur. πεπυσμὸν dicit, quo nomine humorum ma-
turationis in morbis intelligitur, quomodo alimenti τήψις. fit autem eiusmodi ma-

turatio à calore immodico & febrili. Quod subdit καὶ θερμὸς καὶ παρὸν parum consentaneum rationi. Vt enim ὁ ἀπλῆς fiat, materiam in neruos conuerti oportet, nisi multa vacuatione exolutum corpus viribus hebes immotumque æger moriatur. Nam in Angina & morbis thoracis viribus maximè opus est, quæ affecto morbo, alui profluuium faciliè dissoluuntur. Ferè enim conuersa destillatione in ventrem & liquefactione fiunt.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Sputa non solum colore, tenuitate, & crassitie morbi genus, coctionis gradus, & affectus malignitatem, aut benignitatem declarant, sed etiam tempore, in quo apparent, & facilitate extusendi. Cuius enim, id est, per initia morbi, & propter ac faciliè, sine dolore videlicet, & sine pertinace tussi educi debent: alioqui coctilicer, interficiunt intercepta spiratione. Ob idque ante diximus in morbis thoracis, in quibus expulsiōe præter coctionem, & facultatis animalis robore opus est, neque coctioni soli fidendum esse, neque expectorationi. Siquidem sæpe in pulmonia multum sputi educitur, quamuis crudus adhuc morbus sit, & nonnunquam morbus concoquitur, nec tamen sputi satis prodit, siue ob imbecillitatem facultatis thoracem mouentis, siue ob crassitiem & lentorem sputi, quæ duæ etiā causæ aliquando possunt concurrere. Itaque & concoctum esse morbum, & optime sputa extusari necesse est, antequam in his affectibus quicquam certi de secunda valetudine præfagiri queat. In contrariis autem affectibus id modò abunde fuerit ad mortis prænotationem, sputum non expectorari. Proinde hoc loco in Angina non solum sputa viscida & crassa damnat, sed etiam alba vi repurgata. Moderata enim crassities cum viscositate è calore concoquente prodit: immoderata ab vrente & exsiccante, vt paulò ante demonstratum est. Præterea hoc intelligendum est, vniuersam morbi coctionem in humorum alteratione positam esse, & à solidis partibus bene valentibus coctionem effici, per quas extensa est natura, quæ facultas illorum est, calore nativo & insito materiam aptam, vt isto modo queat moueri & perfici, promouens vel ad speciem aliquam & formam, qua noua substantia incipit & prior desinit, vt cum ex alimento coctione generatur sanguis: vel ad alicuius accidentis noxiæ mutationem, vt cum sanguis extra vasa permutatur in pus. Cum igitur partes solidæ naturalem statum conseruant, & naturæ familiaritas intercedit inter id, quod concoquit, & id, quod concoquitur, tunc omnis, aut certè maximæ partis eius materiæ, quæ concoquitur, fit mutatio, minimæque pars semicoctæ superest. Cum verò affectio præter naturam corpus obsidet, aut materia coctionis operam non suscipit, tum quod simile redditur, exiguum admodum est: excrementum verò semicoctum permultum. Illam coctionis speciem πῆλιν vocant Hippocrates & Aristoteles: hanc πικρομένη, quæ suapte quidem vi in omni morbo, cuius propria est, securitatem & celeritatem crisis denunciat, citamque valetudinem: per accidens verò mala est tum in his, quæ vi repurgantur, vt in sputis, quia expulsio cerebri opem requirit: tum in his, quorum expulsio impeditur à vicinis partibus, vt in phlegmone interna, quæ propter repurgationis difficultatem coctione & eruptione facta necat, aut partes contra se afficit. Nam per vasa facilis expurgatio est: ad cutem verò arte iuuatur. Vtrobique inflammationes internæ aliquando destituuntur. Omnè ergo eiusmodi πικρομένη malum esse scribit. Quinetiam coctio, quam vacuatio sequitur, non semper tuta est (ita in admiranda naturæ arcana quasi manu, nos ducit Hippocrates) quoniam incommodi alicuius coniuncti ratione post coctionem & eius, quod concoctum est, vacuationem, deterius habent, aut etiam intereunt ægri. Etenim rabidus, quod ad humores attinet, apparente cocto pure & facile exeunte aliquantulum alleuatur: ex aucto verò vlcere, & perenni è cerebro destillatione tandem moritur: & vicerati oculi pus sanitatem pollicetur, cicatrix ab vlcere residua visum tollit. Propterea subiicit, anginosos ita affectos purgatione multa deorsum superueniente levis syderationis modo interire. Nam licet & coctionis

coctionis signa appareant, & quod concoctum est, vacuetur, vitium tamen interdum relinquitur in ventre ab acrimonia puris, & cathartici in ventrem continuo prolapsu, quem mala colliquatio & labores multi insequuntur, indeque tractis in confortiū mali partibus naturalibus alui profluuium *αδελυκτικῶς* necans, non quod veram paralysem inferat (eiusmodi enim aduerbia similitudinē quandam, non veram morbi constitutionem significant) sed quoniam vigiliis, tussis, colliquatione, alui profluuiio vires collabuntur, retro vapore spiritus vitalis dissipatur, partes omnes præsertim nervosæ perfrigerantur, & facultas animalis resoluitur: unde ægri exoluto eadem corpore iacent prostrati, ac moriuntur. Cum itaque soleat appellari defectus animalis facultatis resolutio, eos in resolutionis modum interire scribit. Vel ex Angina ægri incidunt in difficultatem spirandi, non propter materię vitium, quæ repurgatur, sed propter debilitatem musculorum pectoris, quoniam primi intercostales receperunt à larynge & pulmone noxam, à quibus cum nervi ad brachia deriuentur, brachia & digiti sensu ac motu penè orbantur. Quomodo Galenus scribit in eo, qui à vehementi peripneumonia cōualescebat, brachij tam posteriores, quàm internas partes & cubiti maximam partem eodem modo ad summos vsque digitos, sensus difficultate laborasse, atque motum quoque aliquorum digitorum læsum esse, qui ex imposito auxilio intercostalibus restitutus est. Vel affecto corde ac tandem debilitato velut attoniti affecti pereunt citra syncopen, ut cum Hippocrate scribit Paulus. Sed qua ratione exhausto planè corpore in his *κάθαρσις πολλὴ καὶ καθα* purgatio multa deorsum esse potest? Nimirum tum in continuo cathartici prolapsu, tum in diuturna puris expectoratione, pars, ex qua discedit humor, prima exhauritur, in quam metu vacui ex longiore intervallo aliquid succedit, & post illius confluxum aliud remotius, quousque toti communicet ea necessitas, ut ex toto humiditates omnes ad locum defluxionis confluant. Qua ratione in diuturno abscessu puris copia maior multò colligitur, quàm assumptum sit alimentum, & in antiquo cathartico, mensium profluuiio, longa diarrhœa, aut lyenteria ex toto colliquatio influit in ventrem, propter quam etiam partes nervosæ contrahuntur, contractæ densantur, densatæ facultatis animalis delationem non rectè excipiunt, sicque intereunt *αδελυκτικῶς*.

4. de locis aff.

1. de Dieta acut. 35.

XVII.

Ἐκ κινάγχης ὑπὸ ξηρῶν πυκνὰ πύελα, βηχῶδεια, πλωρῶ δδυνάδεια, ὀλέθρια. καὶ εἰ ἐν τοῖς ποτοῖς ὑποβήσονται, καὶ κατὰ πόλιν βίαται, πομπόν.

Ex Angina subarida multa sputa, tusses mouentia cum lateris dolore lethalia. Et si inter potandum aliquid sursum in os redit. Et deglutitio violenta praua.

IACOBI NOLLERII COMMENT.

Quam vim habeat subarida sputa, iam ante dictum est. Multa verò, hoc est, frequentia, vel multitudinem materię, vel frequentem irritationem ostendunt. Unde *βηχῶδεια*, quia subinde tussim excitent. Dolor lateris & à fluxione eò decumbente, & à flatibus, & frequentiore maiorēque motione per tussis esse potest, sed ab inflammatione magis lethales. Quod autem scribit *ἐν τοῖς ποτοῖς ὑποβήσονται*, hoc vult, Intercepta via cibi & potus, ut angustia maior, aut minor aliis quidem solidi alimenti deglutitio omnino denegatur, aliis quoque liquidi & potus. Atque hic in os refluit, & redditur per nares: nonnullis potus in angustis, & pars eius regurgitat, & in os refunditur, pars transfluit, id quod voce *ὑποβήσονται* insinuat. Anginosæ mulieri tertio Epid. *ποτὸν δὲ φινῶν ἔχαιτο παταπίαν ἐκ ὀδύατο*, quinto obiit. Itaque inter signa imminētis exitij hoc est, multò magis si & grauis difficultas spirandi accesserit, quale *πνῶμα* illud *μετίμνον*,

extrema frigida, liuida facies, ἀγρία ὑδρότης, & alia commemorat.

DESID. IACOTII COMMENT.

Siccum in morbis Hippocrates usurpare solet non pro sicca intemperiei excessu, sed pro affectu, in quo nihil per loca conuenientia excernitur. Sic febres siccae, & morbi sicci, qui in venis & arteriis versantur, ex linguæ siccitate, totius corporis squalore, & sudoris absentia cognoscuntur. In externis quoque vlceribus siccae inflammationes oriuntur, cum nullus ex ipsis tenuis humor fluitat, & oculorum inflammationes saepenumero aridae sunt, de quibus nihil excernitur, & cerebri affectus, per quos nihil in nares, aut palatum deponitur. Eadem ratione & pleuritis, & Angina morbi sicci sunt, quoties nihil, aut pauca quaedam expectorantur propter virium imbecillitatem, aut dolorē, aut materiae crassitiam, vel lentorem, vel tenuitatem. Quod enim lentum est, ita partibus adhærescit, ut inde non possit eximi, ac saepe sublarum, intra pulmonis bronchia, glutinis modo adhærens, detinetur. Eodemque modo quod valde crassum est, non nisi magna difficultate attollitur, & longiorem affectum necessario inducit, tum in angustis quibusdam viis sic intercluditur, ut quibusdam suffocationem inferat. Tenuē vero multum, quia aquosum quoque est, ægrè expuitur circum spiritum diffuens, estque non malignitatis, ut illa, sed cruditatis signum. Sicca quoque sputa damnantur, ut signa & causæ. Ac signa quidem consumptæ humiditatis sunt propriæ ac serosæ, tum alienæ & excrementitiæ. Quod enim sui seri expers est, exustum esse humidum à nimio calore declarat. Alienæ autem materiae mixtione priuatum, ut flauum, materiae copiam, prauam qualitatem aut crassitiam, & virtutis imbecillitatem ostendit, quoniam illa misceri, hæc miscere non potuit. Neque verò sicca dicuntur, quod humore careant, sed humoris copia. Causæ verò sunt difficilis spirationis, quia liberè non expectorantur. Itaque intus retenta (ait Hippocrates) aëris ad interiora ingressum prohibent, coguntque ipsum celeriter egredi. Quod fit, ut mutuo in perniciem ægri conspirent suppressa expectoratio, & frequens respiratio. Illa enim frequentem spiritum reddit: hæc sputum adglutinat, atque expui prohibet. *πορυά* quoque in vitio sunt: non quia multa, sed quia frequentia. Nam quæ vno impetu educi nequeunt, iteratione opus habent, & natura copiosæ excreationis necessitatem extulsiendi frequentia compensare nititur. Causa est acris irritatio, & in bronchiis pulmonis obstructio, quæ naturam stimulat, nullam quietem, nullamque moram concedit, sed excitat mouetque, & tanquam ad pugnam prouocat. Adiuncta verò tussis in Angina humoris in guttur, & spiritalia membra diffusionem præmonstrat, quæ in ore & faucibus contineri non potest. Idemque confirmat lateris dolor ab inflammatione, aut à destillatione, quæ plures occupat locos propter copiam ac feritatem. Etenim Anginæ *μυρίαδ' αἰσ* gutture relicto pulmoniam inuehit, quæ aliarum principium habet accessionum & laborum, aliudque exigit tempus ad coctionem mali is locus, ad quem facta est humoris noxiæ translatio. Manente verò in gutture affectione, si alia æquè perniciofa in pulmone oboritur, geminato morbo, & obsessis duabus partibus nobilibus natura vincitur. Addit deinde potionem cum tussi sursum in os resiliētem, & summam deuorandi cibi difficultatem inter malignitatis morbi signa numerari debere, quod inde summarum gutturis partium, per quas cum cibi potusque, tum spiritus introitus est, præclusos esse meatus à magnitudine inflammationis intelligamus. In quo scriptoris voluntas cum scripto dissentire videtur, cum alibi doceat utrumque symptoma salutaris Anginæ argumentum fuisse in pestilento aëris constitutione. Viris (inquit) fiebant (Anginæ) qui partim euaserunt, partim perierunt. In summa qui solum deglutire non poterant, his valde mites ac toleratu faciles erant. Qui autem simul etiam obscurius loquebantur, iis molestiam maiorem afferebant, diutiusque vexabāt. Verum obiectionem ipsemet soluit, cum scribit, qui solum deglutire non poterant: deinde subiicit, Qui simul etiam obscurius loquerentur, quasi diceret, solam deglutiendi difficultatem, quæ omni speciei Anginæ communis est, prauum signum non esse, quoniam liberiore spirariō

1. Acut. 37

6. Epid.

spirationis ductu, & voce expedita angustiam tantum œsophagi denuntiat. Accedente verò impedimento vocis, uterque introitus tum cibi, tum aëris præcluditur à copia fluxionis. Nec simpliciter hic scribit prauum esse, si potus in os resiliat, sed addit *ὀψθίοντα*, per tussiculā, quæ simul cum illo symptomate eam esse materiæ copiam, ac malignitatem ostēdit, ut asperam arteriam, fauces, linguā, & œsophagi summas partes occupet. Quod si etiam ad hæc leue delirium accesserit cum faciei liuido colore, aut nigro, & oculorum cavitare, æger animam agit. Proinde in Anginosa muliere tertio Epidemiā, quæ potum per nares reddebat, nec deuorare poterat, alia signa lethalia notat, ut sublimem spiritum, obscuram vocem, extrema frigida, nigra, & excrementorum alui, atque vrinz suppressionē. Vox enim obscura cum difficili deglutitione, & sublimi spiritu morbi magnitudinem ac periculum: cætera mortis tempus demonstrarunt. Neque enim propter extimarum partium frigus, & excrementorum suppressionem interiit: sed cum interiret, functionesque ad extinctionem properarent, excremēta suppressa sunt, & extrema refrigerata iam in ipsis facta mortificatione.

XVIII.

Τῶν πλῆθειτικῶν οὖτις ἐν ἀρχῇ πάντες αἱ πύξις, τεταῖοι θήσονται, ἢ πεμπλῆοι. φυγόντες ὃ τάχως, μὴ πολὺ ῥᾶσι ἔχοντες, ζῆ. θ. ἢ ια. ἀρχοῦται ἔμπροσθεν.

Quibus pleuriticis initio sputationes tota purulenta sunt, ij tertia die moriuntur, aut quinta: quas si effugerint, neque tamē multo leuius habeant, septima, nona, fieri purulenti incipiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Purulentæ omnino expuitiones in principio, hoc est, prima accessione morbi esse non possunt, aut certè rarissimæ, nisi antegressio tumore præter naturam in lateribus, quæ in suppuratione cum dolore & febre pleuritidem excitant. Multi enim tumores paulatim colliguntur & maturantur. Alioqui oportuit in hoc egro admodum biliosum seruidumque sanguinem fuisse, qui tam breui tempore in pus sit conuersus. Ergo initio sanies virulenta expuitur: deinde vomica effunditur in thoracem, quo iam tempore fiunt *ἐμπύη*. Ac prius quidem virgente malo. Nam febrem à phymatibus grauem esse, & celerem oportet. Si euadunt, purulenti fiunt vomica erumpente diebus criticis. Ac pus in breui apparens, vomica celer eruptio credendum ostendit *ἰνσπεπλάτωδ*, esse phlegmonem, aut certè, id quod facilius est, primùm in pus vertitur, deinde longiore spatio reliquum; unde non habent leuius.

DESID. IACOTII COMMENT.

De morbis thoracis, & pleuritide.

DE thoracis affectibus deinceps agitur, totius videlicet illius amplitudinis, quæ pulmonem comprehendit, ad exteriores quidem partes costis terminata, ad inferiores verò septo. Partes affectæ ex quæ præcipue sunt muscoli, pleura, capacitas thoracis, pulmo, cor, mediastinum, diaphragma. Causa est destillatio è capite frequens, ut austrina constitutione repleto humoribus capite, quos aquilonia succedens constringendo exprimit, & frigore thoraci nocens ipsum ad excipiendum præparat, sed & interdum è toto corpore humorum affluxus, vel vaporosæ substantiæ copia, vel phlegmone, vel flatus interclusus, vel à partibus circumpositis compressio. Exorditur autem ab inflammationibus, quarum aliæ in musculis externis oriuntur, aliæ in intercostalibus: quæ dā in membrana costas succingente. Externorum phlegmone pressu contactūque deprehenditur, ac nothā pleuri

pleuriticū patit. Intercostalium inflammatio sub tactum non cadit, eorum maxi-
mè, qui in intumis partibus siti sunt. Hi & grauiore dolore cruciant, quàm exter-
ni, & fluxionis, quæ phlegmonem inuexit, aliquid per mediam membranam trās-
mittunt in thoracem ac pulmonem: quinetiam membranam ipsam in consortiū
mali adducunt, vnde pleuritis non exquisita existit, quæ à vera & exquisita vix
discernitur: idque paucitate sputi, & symptomatum omnium remissione: aut, quod
certius est, pulsuum minore duritie, & doloris in iugulo ac præcordiis absentia.
Siquidem muscoli minus, cingens verò membrana magis & tendit, & induræ
arteriam. Per consensum autem inflammata pleura doloris affectum extremis
suis partibus, iugulo & præcordiis non communicat. Idemque iudicium de aliis
affectibus per consensum obortis, quoniam soli primigenij, siquid mali paulò gra-
uioris accesserit, id impertiant omnibus ortis & coniunctis. Vera autem & ex-
quisita pleuritis eius membranæ, quæ costis subtenditur, phlegmone est, à fluxio-
ne è partibus superioribus, aut sanguinis è corde, vel pulmone, vel caua cordi
alsidente per venam intercostalem & mammariam, vel eam, quæ azygos nuncu-
patur. Succingens verò membrana tenuis sanguinis & calidi impetum propter
vasorum copiam, & propriam infirmitatem promptissimè excipit, quocunque
modo fluxio inciderit, siue ipsius humoris orgasmo: siue doloris acerbitate: siue
alterius morbi successione. Eius propria signa sunt, & pathognomonica dolor
pungens, quia pars neruosa: & distendens, quia membranæ: ad iugulum vsque
pertinens, affectis partibus superioribus: ad præcordia, inferioribus: ad vtrasque,
vtrisque laborantibus: febris deinde acuta, propter cordis viciniam, & cum pan-
niculo ipsum inuolvente, cumque diaphragmate connexionem: exigua densaq;
respiratio ab oppressione ac dolore: pulsus paruitas & durities, quæ in pulmonis
affectibus nulla prorsus apparet: in musculis autem inflammatis magnus est pul-
sus & frequens: denique tussis asperæ arteriæ & pulmonis proprium sympto-
ma. *ἐπιπνεύμονα* verò accedunt pro natura morbi, eiusque magnitudine, ac
more. Nam initid, & crudo adhuc morbo tenuis ichor & liquidus exudat, vt in
omni alia phlegmone, quam densa cutis non contegit. Deinde phlegmone iam
coctionem aliquam suscipiente, crassior humiditas in internam thoracis ampli-
tudinem effusa, in asperas arterias transumitur, quam tussis sublatam æger excreat
indiciū fluxionis eius, quæ morbum excitauit. Etenim si bilis redundat, sputū
pallidum est, aut flauum: si atra, nigrum: si pituita, album & spumosum: si sanguis,
rubrum. Magna tamen ex parte in vera & exquisita pleuritide, quæ expectoran-
tur, biliosa esse solent. Quemadmodum enim pulmo propter laxitatem biliosæ
fluxioni cedit, nec eam coaceruat: sic pleura pituitosum humorem non admittit,
quæ locis vicinis & amplis restitit, nisi permixta tenui sanguini penetret & diui-
dat tenuissimas venas, quæ eò pertinent. Iisdem signis pleuritidis tempora discer-
nuntur. Crudissimus enim morbus est, cum nihil expectoratur. In fine principij
liquida quædam, & cruda attolluntur: in incremento concocta, sed pauca: in sta-
tu, concocta, multa, facilia: in declinatione eadem, sed pauciora, & cum omnium
symptomatum remissione. Quoniam verò exquisita pleuritis morbus est acu-
tus, vt peripneumonia, phrenitis, angina, lethargus, causus, quorum vi plurimi
hominum intereunt, & quorum febres prorsus continuæ interficiunt, idcirco
breui iudicari debet, idque indicat symptomatum statim à principio vehemētia,
& motus celeritas. Mitissimæ autem febres (ait Hippocrates) & cum signis con-
iunctæ securissimis quarto die quiescunt, aut etiam tertio. Malignæ verò & cum
signis coniunctæ perniciosæ quarto die necant, aut etiam celerius. Quò fit, vt
pleuritis periculosissima sit, quæ statim à principio lethalia signa profert, æ mor-
tem primo quaternario denunciet marasmo cordis retorrido propter inflamma-
tionem: spirituum vitalium dissipatione, propter venenatam qualitatem: & respi-
rationis interceptione propter materiæ copiam ac suppressionē. Huius ergo spe-
ciei signa *ἐπιγινώσκοντα*, & maligna primo loco nos docet diuinus Hippocrates.
πᾶμπυοὶ αἱ πύσινες ἐν ἀρχῇ. πᾶμπυον, vel quod totum purulentum est, vt
Hollerius interpretatur: vel quasi *καμπόκοιλον*, varium, multiplex à materia,
quam

quam heterogeneam dicunt: neque πύρ, id est, pus propriè dictum, quod prima accessione apparere non potest, sed vel πύρ corruptum, vel πύρ, quasi quod primum post inceptam fluxionem è phlegmone coit, densaturque, ut primum hac post partum in animalibus. Ut enim in aliis excrementis, ita & in his, quæ è pectore educenda sunt, errata communia triplici de causa fieri observat Hippocrates. Vna est partium, quæ ipsorum expurgationi dicata sunt, imbecillitas ab intemperie aliqua. Altera, viarum, per quas fit expurgatio, angustia ab obstructione crassorum humorum, vel lentorum, aut ab aliquo tumore præter naturam. Tertia excrementorum ipsorum vitiū in multitudine, crassitie, & viscositate. γὰρ ἀρχῇ verò, id est, in primo morbi tempore, quod in acutissimis primo morbi die, aut minore etiam spatio circumscribitur, partes thoracis oppressæ sunt potius, quàm imbecillæ: nec angustæ tanta vis, quanta circa puris generationem: nec excrementa ita crassa, aut viscosa aut copiosa sunt, ut esse solent progressu morbo. Quocirca morbi absolutam cruditatem deprehendimus initio, ex omnimoda suppressione sputi: absolutam malignitatem ex omnimodi seri, aut puris corrupti sputo. De quo sic scribit tertio de morbis, Quibus statim sputa varia sunt, & dolores valde acuti, hi tertia die moriuntur. Eademque est huius loci sententia. Quia igitur tale sputum primo die apparet, crasim primo quaternario expectandam denunciat. Quod verò admodum prauū sit, eam crasim lethalem fore præmonstrat. Deterrimum autem esse ex eo intelligimus, quod optimo omni ex parte opponatur. Optimum enim sputum est permixtum vehementer flavo, mediocriter crassum, læve, æquale, quodque dolorem tollit & facili ac citò excreatur. In eo verò, quod πάμπαν vocat, varij & synceri humores cōspiciuntur seorsim, & sine sero, ut si in vna parte pituitæ aliquid frigore concretæ appareat, in altera biliosum quid exustum à calore immodico. Perspicuum enim est hoc genus excrementi nec moderatè crassum, nec probè mixtum esse, nec facili expectorari. Quinetiam propter celeritatem temporis, in quo apparet, naturam irritari ad pugnam ante tempus ostendit. Propter varietatem verò substantiæ, multiplices affectus subesse denunciat, qui temporis spatium requirunt ad coctionem, tum quoniam inter tam multos, quidam, ut verisimile est, diuturni sunt: tum quoniam etiam si nulli sint, contra multos adversarios naturæ pugnandum est, in quo plurimum temporis insumere necesse est. Si verò vnà cum his prauus color & substantiæ corruptio appareant, nihil deterius esse potest. Illinc enim vitiosa caloris extranei impressio significatur: hinc partium πύρ, è quibus sputum manat. Verum ut hæc sputa pessima sint, ad certitudinem tamen præsagij alia signa lethalia consentire oportet, imprimis verò virium infirmitatem, & spirationem difficilem. Quod si vnà quoque febris augeatur, & maligna sit, cum dolore graui, & prauis vrinis, ad extrema ventum esse constat. Sputa enim quantumvis praua, omnino tamen & necessariò lethalia nusquam sunt per se. Ob idque Hippocrates de sputis agēs non valde lethalia esse dicere nō solet, sed simpliciter mala, aut periculosa. Et hoc loco, cum vno nomine sputi genus perniciosissimum complexus esset, tamen subdit naturæ bonitate, & virium robore ex hoc periculo quosdam euadere, quibus videlicet ampla sunt, & firma latera, interiora loca humida, & febris minimè maligna. Hi (inquit) si tertium & quintum diem effugerint, neque tamen multò melius habeant, sequētibz quaternariis, ut septimo, nono, aut vndecimo die, quibus naturæ & morbi certamen instituitur, suppurationis, & puris in capacitatem thoracis eruptio expectanda est. Ex quibus constat vtrumque fieri posse, ut aut melius habeant, aut suppurati fiant. Cur autem cum pessimis sputis, ut τοῖς πάμπαν, vel nigris, plerique conualescant, quod experientia quoque testatur, multæ causæ esse possunt. Vna, quia vnus tantum partis, quæ inter principes non numeratur, affectus significant. Ob idque neque colore, neque substantia planè lethalia sunt, sed sola suppressione, quæ pulmonis opus atque officium intercipit, sine quo cordis calor diffusi non potest. Altera ἢ συνβιβάντες, quia sæpe prauo colore inficiuntur à defluxione è cerebro, aut accidente aliquo externo, verbi gratia, fumo, fuligine, cibo. Adde quod varè incerdum

terdum colorantur & nigrescunt non febrili incendio, sed melancholici humoris vapore, aut alterius ex cordis sinu exhalante. Quod autem ad suppurationis terminum attinet, eum alibi Hippocrates repurgationi per sputa decimumquartum, tanquam longissimum constituit. Hic, quia morbus acutissimus significatur, septimum, aut nonum aut undecimum. Quo die transmissio pus colligitur in loco phlegmone obfesso, & ab eo pure intra thoracem effuso empyema nascitur, indeque tabes, nisi pus intra quadraginta dies ab eruptione repurgetur. Suppurationis signa sunt, pondus non ante perceptum, rigor, & febris auctior. Proinde scribit, qui suppurantur, non multo leuius habere. Causa suppurationis, quoniam dolores harum partium, qui neque per sputa, neque per alui deiectionem, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem, neque per purgationem finiti sunt, suppurationem utique excitant.

XIX.

Οἱ δὲ ἂν ὡς ἑρπῆγος, τὰν πλευριτικῶν, καὶ ὁμοίως θερμαίνονται, καὶ κοιλῇ (αἰσθάνονται) χολώδεα, καὶ δυσώδεα, εἰκοστῆσι καὶ τεσσαρακοστῆσι κινδυνεύουσιν. φυγόντες δὲ τὰύτας, σώζονται.

Quibus pleuriticis super aures excitatur rubor, & similiter incalescunt, ventérque turbatur biliosis & grauius olentibus excrementis, vigesimo die, & quadragesimo periclitantur. Quos si effugerint, seruantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eρπῆγος, ἑρπῆγμα, ἑρπῆγος, quoque pro rubente tumore solet usurpare, quibus inflammatio est ἑρπῆγος. Si igitur Pleurítico abscessus eiusmodi ad aures commoueatur, sed nihilominus febricitet æger (θερμαίνεται enim πυρετός dicit, ut θερμασίαν πυρετόν) abscessus is malus est, quia κρίσιμον μὴ κρίνει, quod iudicare, solueréque morbum natum est, non soluit. Quod si alius exturbatur, & biliosa grauiusque olentia deiecit, inde metus est, ut ne vires exoluantur. Idque fieri potest reuocata ex aure materia, aut eo, quod putruit, prodeunte. Ac ἑρπῆγος nescio quid biliosum, ut deiectione, indicabat. Cur autem vigesimo, aut quadragesimo periclitetur, parum constat. Celerius enim pleuritides, & maximè biliosæ solent desinere. Atque in quatuordecim diebus terminari acutorum more peculiariter scribit Galenus cum Hippocrate, commentario duo decimo primi, & Hippocrates libro de morbis externis. Et in Aphorismis, repurgationis, quæ fit per sputa & ἀνακάθαρσιν appellare consuevit, terminum facit decimumquartum, quo die exacto suppuratio fieri consuevit. Ac vigesimo fortasse & quadragesimo, quo tempore inualecente febre & dolore periclitari possunt, cum pus videlicet conficitur. Sed ut suppurent iis diebus, non omnino tuti sunt. Pus enim in quadraginta diebus ab eruptione expurgari oportet, alioqui contabescunt. At si ad repurgandum sputum res conuertatur, tutiores sunt, ut si materia in abscessum versa μεταβῇ vel vacuetur, vel resoluatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Pleuritis, ut & ceteri thoracis morbi coctione, repurgatione per sputa, suppuratione, empyemate, profluuiio sanguinis ex naribus, permutatione, & abscessu finiri potest. Abscessus autem, qui tum Pleuriticis, tum Peripneumonicis superueniunt, interdum in glandulas, quæ sub aurbus sunt, interdum in partes thoraci subiectas erumpunt, idque vel per emissionem, vel per decubitus, de quibus hic agitur. Hippocrates hæmorrhoidas addit sexto Epidemiō, & in libello de humoribus. Qui enim (inquit) hæmorrhoidas habent, neque pleuritide, neque Peripn

Peripneumonia, neque aliis maximis morbis corripiuntur. Et paulo post, Consideratio quidem est, nempe quibus facta hæc sunt, liberant: quibus ante facta, prohibent euentum. Causa est, quia sanguis ad inferiora reuellit, & humorum cacochymia, ex qua eiusmodi morbi oriuntur, per hæmorrhoidas vacuatur. Neque verò mirum est tam procul Peripneumoniam aut pleuritidis materiam ablegari, non solum quia, ut scribit Hippocrates, confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia: sed etiam quia pulmo venas recipit à corde: pleura verò & costæ omnes tum dextræ tum sinistræ, à vena cava eam, quam ἀζυγον, quasi sine coniuge nuncupant. Ex quo fit, ut natura validior à pulmone per cor medium sanguinem regetur in venæ cavæ superiorem aut inferiorem partem: à pleura verò per venam azygon, quanquam multò rarius propter peculiarem ipsius membranæ imbecillitatem, quæ etiam causa est, ut frequentior sit pleuritis, quàm peripneumonia. Præterea febris, quæ huiusmodi inflammationes comitatur, non solum symptomatice est, sed etiam essentialis, quæque propriam crisin experitur. Atque ob id pleuritis interdum per ἀναξιδασιν, interdum per abscessus, nonnunquam etiam per excretionem soluitur. Scribit itaque Hippocrates si pleuritis rubor ab erysipellate, aut phlegmone pone aures obortus superueniat, neque febris imminuat, vel augeatur, diuturnitatem morbi significari. Cuius rei causam ipsemet in Aphorismis explicat, cum scribit, abscessus qui primis iudicationibus non solvunt, diuturnitatem morbi denuntiant. Rectè autem dixit, ὁμοίως διακρίνοσθαι. Nam si oborto illo rubore febris remittitur, abscessus in bonis est: sin valde augeatur, lethalis: quoniam iudicatoria, quæ non iudicant, aut lethalia sunt auctis symptomatis, aut difficilius iudicij, æqualiter se habentibus. Idem iudicium si venter turbetur biliosis & grauius olentibus excrementis, quæ videlicet humoris alicuius formam ac speciem cum fœtore referant, ex qua deprehendatur vi morbi & naturæ profluuium alui accidisse, non ab externo aliquo accidente, ut alimenti corruptione, quo plenius interdum vti solent. Eiusmodi ergo deiectio symptomatice est ab humorum copia, quam partes continentes ferre non possunt: vel ab acrimonia, quæ morfu naturam stimulat ad excretionem ante crisin. Calor enim febrilis acrimoniam parit, estque eius signum. Acrimonia verò, quæ in corpore aut particula naturalem suum statum seruante inest, dum fusa mouetur, sensum sui excitat: interna verò ac penitiora loca petens, turbationem affert, per Aphorismum, Caliditas acrimoniam signum est, turbationes, transitusque. Ex quibus efficimus quatuor modis aluum solui in pleuritis, qui omnes & causa, & euentu differunt. Primus est, cum à manifesta occasione, ut plenius cibo, vel potu diarrhoea quædam superuenit: quod genus excretionis nullam humoris morbifici certam aut definitam speciem repræsentat, nec pleuritidis morem vllum ostendit, sed id tantum, quod æger præposterè alatur. Cuiusmodi signa, quæ ab externa causa, non vi morbi incidunt, non magnopore conferunt ad præsagium, nisi ἡ συνάδουσα. Alter symptomaticus est circa principia, aut incrementa ante signa perfectæ coctionis, à natura mouente, sed coacta. De quo scribit hoc loco, quod si nec febrem remittat, nec augeat, morbi diuturnitas inde sit expectanda. Vtrunque enim fieri potest, ut & febre imminuat, licet coctio nulla sit, vacuationis & reuulsionis ratione, in moderata pleuritide: & eam ipsam augeat, accedente ex symptomatico motu virium infirmitate. Tertius est planè lethalis, cum pleuritis & peripneumonia ad summum peruenerint, ac naturæ dominantur, ita ut in consortium mali hepar & ventriculum adducant. Ex eo enim significatur neque amplius ab hepate alimentum trahi, neque probè in sanguinem conuerti, neque à ventriculo concoqui, quod non nisi progressu iam, & admodum aucto morbo fieri potest. De quo sic in Aphorism. scripsit, A pleuritide aut pulmonia habito, fluxu ventris superueniente malum. Quartus criticus est, viribus naturæ excitatus cum signis coctionis, & symptomatum omnium remissione. Quod autem scribit in secunda differentia ægros vigesimo die periclitari, & quadragesimo, rationi consentaneum est. Ille enim est acutorum terminus: hic diuturnorum ex acutis principium, qui sine crisi paulatim solvuntur.

6. Epid. sc. 6

6. Aphor. 16

In prima enim periodo vniuersali ad vigesimū vsque natura mouetur per quaternarios: in secunda ad quadragesimum, per septenarios bis numeratis intercalariis, quoniam à vigesimo ad quadragesimum perturbatio critica languescit. Hos itaque dies si effugerint, sensim liberantur. Tertiò de morbis hæc referre videtur ad pleuritim ex dorso, quibus videlicet dorsum dolet, velut ex plaga, & suspirant, & aceruatim respirant, vt in inflammatione mediastini, aut musculorum superiorum intercostalium. Si cui (inquit) in his pleuritidibus contingat dorsum rubescere, & humeros calefcere, & inter desidendum grauari, & venter exturbetur egestione cum virore pallida, ac valde graueolente, hic propter venteris egestionem vigesima prima die moritur. Has si effugerit, sanus sit.

X X.

Αἱ ξηραι τῶν πλευριτίδων καὶ ἀπυρετοί, χαλεπώτα. Φοβεραὶ δὲ ἐν οἷσιν αἶμα τὰ ἀλγύματα.

Sicca pleuritides, & in quibus nihil expuitur, periculosissima: formidabiles quoque, ubi superiores partes morbus occupat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Siccos morbos appellat Hippocrates, à quibus nihil excrementi per vias proprias singulis partibus redditur. Cerebro laborante si nihil mucci, aut eiusmodi excrementi per nares, aures, oculos redditur: inflammatis oculis si non lachrymantur, aut pituita effluit. Et inflammatio sicca, vlus siccum similiter appellatur, quum neque pus, neque saniem reddit. Partium cōclusarum ventre morbus siccus est astricta aluo, & nihil nisi durum, coactū, spyratodes, idque conatu magno & ope medici excernit. In thorace, quum nihil expuitur. Ac peculiariter pulmonis laterisque inflammatio sicca ἀπυρετος inde appellatur Hippocr. primo de Morbis, & hoc loco pleuritis. Id autem fieri scribit materia caliditate resiccata. Φοβεραὶ δὲ. Hippocr. duplex genus facit pleuritidis ex locis, in quæ dolor expanditur. vna iugulum, brachium, mammam, & partes septo transuerso superiores occupat, & dolorem deorsum intendit. Altera in costis, quæ partes inferiores septo transuerso. Etenim diaphragma superiores corporis partes ab inferioribus diuidit, quanquam alij & gibbas hepatis, & os ventriculi superioribus annumerant. Aut certe τὰ αἶμα, quæ relictis inferioribus superiora appetunt, atque ita ἀλγύματα & dolor, & morbus.

DESIDI. IACOTII COMMENT.

Quod aliquando admonuimus, id nūc memoria repetendum est, ne, quod vulgò faciunt, signa singulorum morborum, confusè & permixtè obseruentur, sed discretè, & electè in suum genus digerantur. Idque in Hippocr. interpretando tantam vim habet, vt quæ in hoc opere obscura occurrunt, aliter explicari nunquam possint, παθολογικὰ speciem morbi declarant, ab eaque sunt inseparabilia, qualia sunt in pleuritide lateris dolor pungens, difficilis spiratio, tussis, febris acuta: quibus interdum Galenus addit serrantem pulsum. συνδιδόντα, assidentia, quæ non semper quidem morbum comitantur, sed sæpe cum illo accidunt, ac differentias distinguunt ab affecto loco, vel affectus specie, vel affectionis natura, sūntque sere pathognomonicorū effecta, vt sputum cruentum, flauum, lingua arida, ad iugulum, vel ad hypochondria inclinans dolor, in hoc latus facilius, quàm in alterum decubitus. Tertio loco sunt ἐπιφαινόμενα, quæ postmodum apparent, æt triplici differentia cōtinentur πύκναι, καὶ ἀπύκναι coctionis, & cruditaris in sputis, deiectionibus, urinis: σπυραίνες καὶ ἐλίδες, salutaris, & mortis ex his, quæ toto corpore apparent, quæque cum excrementis conspiciuntur: καί τινα tum causæ, tum signa criscos. Nonnulla etiam vno eodémque tempore

5. de loc. aff. 3.
de cost. art. 15.

tempore & signa sunt, & symptomata, quæ neque crîsim prænunciant, neque planè fidâ sunt, neque omnino iufida, sed quædâ semper bona, alia mala. De quibus Hippocr. scribit, mentem constare, & rectè se habere ad ea, quæ offeruntur, itémque faciem esse spirationem, integrum pulsum, *ἐνσπείαν*, conuenientè decubitus, faciem bene valentium similem, caloris æqualitatem in bonis: contraria in malis numerari. His ita constitutis sicca pleuritis, *καὶ ἀπύσθις*, (quâ Hippocrate. ut & alios morbos materia constantes & siccos, perpetuò damnat, tanquâ vel celeriter lethales, vel difficilis iudicij) non sola sputi absentia talis dicitur, sed cum diu talis perseverat. Inicîo enim cum nihil expectorant ægri, id cruditatis signum est, nondum malignitatis. Cruditas enim tam ex negata in totum vacuatione, quàm ex coctionis inopia intelligitur, neque simpliciter mortis signû est, aut salutis, nisi duabus conditionibus adiunctis, vna ex virium statu, altera ex temporibus morbi. Infirmis enim viribus, & progresso iam morbo lethalis est. In principio verò oppressa potius, quàm infirma virtute tantum ostendit morbum longius tempus habiturum. Non itaque magnopere verendum est, si quis pleuritis initio nihil, aut pauca expuat, modò ne praua alia signa coniungantur. Vbi verò symptomata superueniunt, nec progrediente malo vllum principium expectorationis accedit, tum utique pleuritis *ἀπύσθις* est, ac periculosissima tum suapte natura, tum ex euentu. Ac suapte natura quidem, quòd suppressione materiz morbosiz, & grauitè laborante corde præfocari soleant ægri. Ex euentu verò, quia cum longo utique post spatio integram concoctionem fore ex negata anachartasi constet, in tanto temporis tractu, tametsi nulla alia signa lethalia appareant, multa sinistrè accidunt vel ægri errore, vel eorum, qui ipsi seruiunt, vel ab externis etiam rebus. quæ præter spem eueniunt, vel aliquando ab ipso etiam medico. Nam si ita affectis, ptisanam (ait Hippocr.) quis dederit antequàm os humefcat, vel antequam dolor soluat, secta vena, aut per aliu purgatione, prout vtrumque exigi videbitur, haud dubiè ad mortem præcipitem aget ægru. Sed ut nihil eorû interueniat, tamen periculum est, ne prius quàm morbus concoctus sit, vires exoluantur. Meritò itaque periculosissima Pleuritis ea dicitur hoc loco, in qua negata expectoratio in plures dies porrigitur. Huius autem suppressionis causæ esse solent facultatis animalis & musculorum thoracis infirmitas: doloris vehementia: humoris contumacia, & bronchiorum obstructio. Eadem sententia scribit in Prognostico malum esse, si nihil aut expurget pulmo, aut admittat, sed plenus ferueat in gutture cum stertore quodam, humore per vim diuiso ab aere inspirato, & fuligine exitum moliente. Et tertio de morbis in Pleuritide sicca ampliore per potum humectatione opus esse ait, quàm in aliis differentiis. Verùm in hoc præfagio diligenter attendendum est, ne nos similitudine fallant pleuritis notha in musculis externis: non exquisita in intercostalibus: & conuexæ partis iecoris phlegmone. In his enim omnibus lateris dolor siccus esse solet, non tamen *ἀπύσθις* nec sine ratione vtrumque ab Hippocrate dictum est *ἐν τῇ πλευρίδι οὐκ, καὶ ἀπύσθις*, quasi non omnem Pleuritidem siccam damnet, nisi etiam sit *ἀπύσθις*: in qua videlicet aliquid expectorari debet, nec expectoratur. Discernuntur verò, quòd in notha pleuritide tussis nulla est, nisi fortasse à destillatione è cerebro: pulsus nec durus, nec tensus: febris non æquè acuta, nec ita difficilis spiratio. Præterea dolor pressu contactu, que exacerbat, isque pulsans est, non pungens propter musculorum intercostalium inflammationem. Pleura enim, qua parte costis subest, arterias non habet: qua verò arterias recipit, ut in mediis costarum interuallis non comprimitur, nec proinde dolorem pulsationum facit. Ab hac igitur pleuritide nihil aut admodum pauca in thoracis spatium peruenire possunt, ut nec ab inflammatione hepatis. Ob idque licet tussis accedat, nec quicquam expectoretur, id malignitatis morbi adscribendum non est. Auicennas etiam excipit contenti humoris paucitatem in vera Pleuritide, quem natura per insensilem perspiratum dissolvere conatur. Trallianus cum Aërio addit lateris dolorem ex pituitoso humore aut flatu, quem febri iungi nihil impossibile est, in quo periculosissimè

1. Acat.

mitti sanguinem admonet. *ὅτι οἷον αὐτὸ τὰ ἀλγύματα.* Hoc symptoma inter *συμπτώματα* potius numerari debet, quàm inter *ἐπιγινώσκοντα*. Non enim vi adaucti morbi superuenit, sed locum affectum potius, & pleuritidis magnitudinem ostendit. Etenim oborta phlegmone in partibus thoracis inferioribus dolor circa praeordia virget, quia septum inter respirandum moueri cogitur, musculis, qui illic sunt, quiescentibus, ut in bene valentibus, quibus libera est respiratio. Ita fit, ut septum intentum magis doleat. Ad iugulum verò dolor peruenit inflammata supernè pleura, quia tensa hæret illi parti duræ, nec cedenti. Neque enim repugnat in aliqua parte doloris causam esse, in alia doloris sensum. Cuius rei causa est interdum varietas in sensus acrimonia, ut in pulmonia, in qua pulmo non dolet, sed pectus: & in ulcere, vel lapide vesicæ, pudendi extremum: interdum connexio partis cum duro nec cedente membro, qua efficitur, ut tum in Pleuritide, tum in hepatitis ascēdat ad iugulum dolor. Tertia est varietas partium in quiete & motu. Nam cum vna quiescens cum alia mota connectitur, quæ mouetur, magis dolet, ut in descendente ad praeordia dolore. Ali-
L. Acut.
bi Hippocrates grauem dolorem in carne & brachio ponit, qui plenitudinem & copiam humonis testatur. Verùm membranæ proprius non est, sed venarum, & carnis. Caro enim copia oppressa dolet: venæ autem plenæ corpus grauant, unde venarum dolores graues dicuntur. Sic in synocho ægri graues se esse toto corpore queruntur, potissimum dorso propter venæ causæ plenitudinem. Itaque ex eo dolore neque locum in Pleuritide affectum, neque affectus magnitudinē colligit Hippocrates: sed mittendi sanguinis indicationem. Dolor verò ad iugulum & loci affecti, & magnitudinis morbi indicium præbet. Parua enim ea est Pleuritis, quæ neutri termino communicat dolorem: magna, quæ utrique. Hic autem dolor opposito decubitu exasperatur, quia pendet inflammatio. Ex decubitu tamen supra dolentem locum magis offenduntur ægri, quando externa pleuræ superficies, quæ costis occurrit, phlegmone obsessa est, quod Galenus de cōstitutione artis docuit.

XXI.

Αἱ ἀντὶ ἀσπασμάτων πleuritides χαλεπότεραι τῶν μὲν ἀσπασμάτων.

Pleuritides sine diuulsione magis periculosa iis, quæ cum diuulsione.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Σπᾶσμα diuulsio est in fibris musculorum neruaceis, vbi citra vulnus extensio continuitatem dissoluit. Cur autem cum eiusmodi fibrarum diuulsione pleuritis minus periculosa sit, non video. Hinc enim causa grauior, cum extenduntur, & vehementior existit dolor. Quid si σπᾶσμα pro dolore, qui à tensione, & solutione continui mouetur intelligit? Fieri potest, ut Pleuritis sine eo dolore periculosior sit, quia ita accidat ægrotante mente, vel inflammatione in gangrænam & sphacelismum conuersa. At σπᾶσμα conuulsionem veterum eorum est, qui parùm intelligunt vsum veterum, qui σπασμὸν & σπᾶσμα distinxerunt. σπασμὸς enim in neruis, σπᾶσμα in fibris neruaceis & mēbranaceis, quæ si extensione distumpuntur, ῥήγμα posteriores medici appellant, 3. de articulis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Σπᾶσμα conuulsio non est, ut in vulgatis exemplaribus interpretes vertit, sed quædam continui solutio in parte neruosa citra vulnerationem, vel ab externa causa, ut ictu: vel ab interna, quæ fibras subitò & affatim intendit, ut si quis membra neque perfricata, neque calefacta, neque ad æqualitatem ducta, aut molliem repentino aliquo, inæquali, & vehementi motu concutiat. Sic enim immodicus ac inordinatus motus, & quædam humorum vitia, quæ vim habent

corrodendi,

corrodendi, spasma faciunt. Cum itaque duplex sit in thorace facultas expul-
trix: una animalis à cerebro, quæ neruorum ad se contractione musculos ten-
dit, per quos thoracem mouet, & eorundem laxitate otatur: altera naturalis par-
tium singularium propria, quæ a calore nativo fibrarum auxilio perficitur: inde
fit, ut per villos, fibras, & musculos substantia partis apta sit ad motum & ex-
pulsionem. Atque ob eam etiam causam celerius extinguatur coquendi facultas,
quàm expellendi, quòd illa solo partium solidarum calore infuso, & apta tempe-
rie agat: hæc tum fibris, tum calore externo adiuuetur. Diuinitus ergo, ut om-
nia, uos docet Hippocra. pleuritim cum spasmate quodam minus periculosam
esse, quàm sine spasmate, quòd vehemens ille thoracis motus cum diuulsione
fibrarum vtriusque facultatis integritatem denunciet, tum animalis, quæ vehe-
menti motu thoracem concutit ad tussim & expectorationem: tum naturalis, quæ
vegeta fibras omnes intendit, ac magno nixu materię morbosę noxam & acri-
moniam propulsare nititur. Contrarium accidit infirmis, aut emorientibus facul-
tatibus. Tametsi enim cocta sit materia, ægri nihilominus intereunt, si thorax ad
expulsionem amplius musculorum ac fibrarum diuulsione concuti non possit,
infirma animali facultate, & motrice, cuius vires auxiliares à concoquente requi-
runtur in hoc opere, aut labefacta substantia partium solidarum, in quibus, quod
excerni debet, pertinaciter adhærescit. Eadẽ ratione locus de septi spasmate ac-
cipi potest, quod, dum pleuritici respirant, necessariò mouetur, phlegmone præ-
sertim partem lateris inferiorem obsidente. Tum enim laborantes muscoli, in re-
spirando pigriores sunt. Quòd fit, ut soli septo transuerso natura respirationis of-
ficium committat, quemadmodum & in sanis, quorum libera est spiratio. Septum
ergo vehementiori motu & cum spasmate intenditur, magisque dolet: quod mi-
nus graue est, quàm si dolor cum parte superiore communicaret, ut superiore
Aphorismo demonstratum est. Verum bis idem eodem loco indecorè dicere nõ
solet Hippocr. & prior interpretatio tum rationi, tum experientię magis consen-
tanea est. Thoracis enim vehemens compressio, spiritum violenter foras abire
compellit. Sic verò ille abiens, quæ in pulmonis bronchia transumpta sunt ex
pleura, ea secum ducit. Itaque si thorax robustus est, & humor, qui fistulis pul-
monis inest, modicè crassus, facilè expuitur. Sin autem neutrum adsit, ægrè &
cum magna difficultate. In quo multò satius est violenter thoracem concuti,
quàm vel præ dolore, vel præ infirmitate vix dilatarı. Quemadmodum ergo in
Phrenitide, cum ægri iam fractis viribus quiescunt: & in omni morbo, cum ad
pedes prolabuntur, deterrimum signum est: sic in Pleuritide tussis remissio &
motus thoracis cessatio, suppressa intus materia, quæ expectorari debuit, mortem
in propinquo portendit. In his enim omnibus motus etiam violentus actio est:
prolapsus verò & cessatio, affectus, & resolutę facultatis nota, cuius robore mor-
bus superandus est. Atque id etiam in causa est, ut senes, quibus motrix infirma
est, per morbos thoracis celerius, quàm iuuenes, intereant. Proinde vulgus non
ineptè annorat eos, qui validè & enixè extussiunt, certò ferè euadere, & quibus
oculi, præ tussis vehementiam quodam modo exeri videntur, cum capitis dolo-
re, & violenta pectoris compressione, nisi fortasse corrupti sint pulmones, quod
hic etiam excipiendum est: contra verò in periculo versari, in quibus pectoris in-
teriora stridulo quodam motu cientur, & parum attollitur pectus. Eandem ob
causam Hippocrates alibi damnat πνύματα ἄσθημα γὰρ τοῖσι φθινύουσι, καὶ τοῖσι
ἀποκοισι: καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἀπὸ τῆς αὐτῆς κατὰ μέρος, id est, spirationes ob-
scuras in tabidis & viduis, quæ rebus venereis uti nolunt. Obscuras autem intel-
ligit, quæ cum antea magnę essent ac frequentes, mox parę conspiciuntur, &
ut hoc loco scribit, ἀνεπασμάτων. Minor enim efficitur respiratio, non quòd
morbus soluatur (quòd ex pulsu exili & inæquali deprehendes) sed quoniam vi-
res debilitate non amplius pectus dilatare possunt. In viduis enim semen con-
cretum coalescit, atque in vnum conducitur. Quare initio cum calor seminis
magnus est, magna quoque sit respiratio: progressu temporis, cum vis seminis re-
mititur, ferè succedit ἀπνοια. In iis quoque, qui suppurati sunt, pus initio facilius

6. Epid. sect. 7

extus situr, cum magna respiratione: verum facultate, quæ educebat, imbecilliore facta, nec liberè spiritum ducente, exigua respiratio inuadit signo maximè lethali. Idemque iudicium de omnibus symptomatis, quæ ab eadem constitutione ortum habent, ut eodem loco addit Hippocrates. Ob eandem etiam causam inter purulentorum bona signa tussim validam cum puris cocti expectoratione laudat, ut postea dicetur.

XXII.

Τῶν πλευριτικῶν οἱ τινὲς ἀρχῇ γλωσσᾷ χολώδης γίνεσθαι, ἐβδομαῖοι κρίνεται. οἱ δὲ γ. ἢ δ. περί τ' ἔ.

In quibus Pleuriticis initio lingua biliosa apparet, iudicium incidit septimo: quibus tertio, aut quarto die, circa nonum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Γλωσσᾷ χολώδης est tum quæ bile turget, atque amari car, tum quæ colore bilis intincta est. Eaque biliosæ Pleuritidis, quomodo & flaua sputa, indicio est. Si ergo celerius mouetur bilis, ut iam initio, hoc est, prima accessione linguam intingat, septimo iudicium expectandum: si secunda, quæ ferè in tertium diem incidit, aut quarta, paulo tardius, ut nono. Libro de locis in homine periculum instare ægro in biliosa Pleuritide scribit septima, aut nona, ubi γλωσσᾷ χλωρᾷ, quæ hic χολώδης.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hoc signum inter ea numeratur, quæ συνεισφέρουσα diximus. Affectus enim speciem distinguit, ex qua crisis quoque tempus conicimus, prout species morbi vel biliosa est, vel pituitosa, vel atrabilaria, vel mixta, ut alibi à nobis explicatum est. Quemadmodum itaque ex iis, quæ superueniunt, veluti in Pleuriticis, sputum si statim quidem incipiente morbo appareat, morbum brevius tempus habiturum denunciat: sin postea educi incipiat, longius: idemque si pallidum & flauum fuerit, biliosam Pleuritidem ostendit: si album & spumosum, pituitosam: si rubrum, sanguineam: si nigrum, atrabilariam: ita tum ex colore ac fuligine linguæ, tum ex saporis specie eosdè humores discernimus. Proinde Hippocrates de locis in homine χλωρῇ dixit, linguam, quam hic χολώδης, nominat, hoc modo, Cum humor fluxerit in thoracem, & bilis fuerit, ex hoc manifestum fit. Dolor lateris mollitudinem occupat & clauiculam eiusdem partis, & febris adest, & linguæ supernè χλωρῇ pallida, vel æruginosa, & excreat compacta. Huius morbi periculum septima, aut nona die instat. Vbi χλωρῇ de colore bilioso intelligit. χολώδης verò & ad colorem refertur, & ad amaræ bilis saporem. Siquidem viroque modo lingua solet plerumque iudicare, quinam succi vitiosi redundant in corpore. Sunt enim, quibus dulcia esse amara videantur: sunt, quibus insauia magis placeant. Nam ut in oculorum affectibus sæpe omnia flaua, aut alterius coloris videntur pro ea nimirum specie, quam gignit humor is, qui vitiatum est: ita in lingua usu venit. Quandoque enim in morbo regio tantam vim habet bilis in gustatu, ut omnia amara videantur: & si salso aut acido humore imbuta sit lingua, omnia, quæ offeruntur, eiusdè esse saporis creduntur. Sic χολώδης lingua est tum, quæ gustu amara omnia percipit, tum, quæ bile inficitur. Cum autè bilis flaua sit sero exusto, pallida immixto, æruginosa vehementer torrido, idcirco linguæ biliosæ, vel pallidæ apparent, vel flauæ, vel æruginosæ. Nigrescunt verò tum à bile nigra, tum à fuligine coloris febrilis sanguinem exurentis. Eademque ratione à sanguine rubescunt, à pituita magis albicant. Quoniam enim lingua insignes venas habet, & substantiam spongiosam, humorum sero & fuligine imbuitur, eorū potissimum, qui vel in ventre ac thorace continentur, vel per venas & arterias fusi ac fermentati à multo calore sursum feruntur. Atque interdum solus halitus, interdum humor ipse per venas nutriētes & aperta spiracula eò conscendit.

Non

Non enim necesse est partibus inferioribus obsessis, ut liene, utero, aut venis inferioribus colorem linguæ mutari, tamen si febris ardens appareat. Non solum ergo affectui, sed etiam loco affecto lingua testimonio est, ut ventriculo, cum simul nausea, vel καρδιαγμός vrget: thoraci, cum dolor lateris, aut gravitas premit. His enim duabus partibus malè habentibus promptissimè immutatur tum propter rectitudinem & amplitudinem ductuum asperæ arteriæ, & œsophagi, per quos fuligo, aut vapor sursum fertur: tum propter illarum partium tunicam, linguæ, faucibus & palato communem, per quam humorum diffusio facillima est. Quare mirum non est, iubere Hippocratem in Pleuritide linguam observari, ut de specie humoris iudicium fiat: nec rationi aut experientiæ dissencaneum est, si in Pleuriticis primo, aut secundo die biliosa lingua cernatur, septimo crasim futuram ad salutem, aut perniciem: si verò tertio, aut quarto, circa nonum, nimirum post duos quaternarios ad summum ab eo die, quo biliosa esse incœperit. Celeritatem enim iudicationis in omni morbo ex symptomatū magnitudine, & humoris redundantis peculiari natura deprehendimus. Nam quæ ex frigidis, vel crassis, vel lentis, vel omnino ad motum ineptis humoribus affectiones existunt, tardius ad statū perveniunt, in quo iudicari debent. Quæ verò ex tenuibus substantia, temperamento calidis, & qualitate acris oriuntur, cunctari diutius non possunt. Propterea in morbis admodum biliosis duobus tantum quaternariis opus est ad iudicationem, quia iterato naturæ & morbi certamine alterutrum superatur. Cæterum ex hoc etiam loco intelligitur non omnem Pleuritim exquisitam necessariò biliosam esse, cum diuersas differentias inter se comparet. Quamvis enim biliosus humor & tenuissimus sanguis sæpius ipsius sit materia, quod pleuræ durior substantia non facillè crassiores humores admittat, fieri tamen etiam ex aliis humoribus, qui in musculos mesopleurios incidunt, aut inter costas & succingentem membranam colliguntur, sputorum varietas in substantia & colore testatur, & Galenus confirmat. Neque repugnat, quod Hippocrates scribit, qui acidum eruant ab humore, vel intemperie, vel cibis frigidis, eos non valde Pleuritide corripi, quod pituita, vel etiam atra bilis, si acris sit, irritato ventre excernatur: si crassa, per densitatem membranæ non penetrer. Non enim rei euentum negat, sed rariorem affirmat. Affligitur (inquit libro primo de morbis) deinde calore tenuatur. Omnis enim Pleuritis oritur à calore liquefaciente, & frigore cutem densante. Multò autem frequentior est apud nos ex pituita, propter humidam naturam, & vitæ intemperantiam, &, quod rarum erat Galeno, à nobis frequentissimè cernitur sputum album ac sputosum. Nec pueri meliore conditione sunt, quàm viri, qui temporibus Hippocratis Pleuritide non corripiebantur.

1. Prorrh. 11

6. Aphor. 33
De cōst. art. 15

XXIII.

πομφόλυγος ὅτι ὑπὸ πηλίου γαστρὸς ἐπὶ τῇ γλώσσῃ οὐ ἀρχὴ οἶν (ὡς ἔλεγον) ἐλάσσει, χαλεπωτέρη ἢ ἀπόλυσις γίνεται, καὶ ἡ μὲν κρίσις ἐς τὴν ἰδ. ἀφικνέται. αἷμα δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλεονεχί.

Ubi bulla subliuida initio morbi in lingua existit, qualis à ferro in oleum intincto difficilior morbus abigitur, & iudicium in decimum quartum diem incidit. Eiicitur autem sanguis in sputis magna ex parte.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Linguam iubet Hippocrates tertio de morbis præ cæteris signis spectandam in Pleuritide, ubi hæc sententia paulò plenius scripta est. Nam præter bullam

g. de morbis. p. 44. 2. 1. 1.
p. 44.

προχῆα additur, aspera. Et distinguit, quia alia initio morbi, difficilior morbi ἀπαλαφίς, quam hīc ἀπόλυσιν: si iam progressio morbo, iudicium incidit in decimumquartum. Sed utrinque expectandam expuitionem sanguinis. At in eiusmodi bulla acrem subesse materiam necesse est, à qua eiusmodi bulla moueatur. Atque acrimonia materiz venas irritari, vnde & cruenta expuitio. Ac difficilior quidem solutio, quia is humor acrior iam, & longius à naturali recedit, maiorem febrem, dolorēque mouet, vigilias, deliria, aliāque id genus. Melius autem in decimumquartum crisis prorogatur, vbi non initio, hoc est, non in prima accessione, aut nō longē ab hac, sed progressio morbo ad septimum aut nonum. Si enim initio iam adeo efferbuit humor, & acrimoniam traxit, breuiorem solutionem expectari conuenit, quinto, septimo, nono. ἀπόλυσιν autem in vtrunque euentum hīc dicitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quam vim habeant in pleuritide signa ex lingua sumpta tum ad speciei διαγνωσιν, tum ad crisis προγνωσιν, ex superiore aphorismo intelligi potest. Quid verò pustulæ in ea parte portendant, Hippocrates hoc loco docet. In cæteris enim tubercula & pustulæ excitantur, cū natura partes corporis intimas expurgat, vt nonnunquam per excretionem, sic etiam per depositionem ad cutem. Subtiliores enim, dilutioresque humores extenuans per halitum digerit: ex crassioribus autem cuti, ac magis etiam pelliculæ, quæ densior est, inhaerentibus, pustulæ oriuntur, idque illis potius accidit, quorum densior est cutis, ac durior: siquidem per eam crassiores tenaciorēque humores difficilius pertranseunt. Quod verò & symptomaticæ & criticæ esse possint, alibi explicatum est, in quibus Hippocrates spectandam iubet figuram, latæne illæ sint, an rotundæ, an globosæ, an aliam figuram habeant. Etenim quæ ex calido humore oriuntur, citò iudicari solent, nec latæ sunt: quæ verò ex frigido, hæ & dilatantur in ambitum, & diutius persistunt. Ob idque scripsit, latas pustulas non admodum pruritus excitare. Verū in lingua, quæ cute nudata est, nisi ab acrimonia alimenti bulla, qualis in ambustis, excitetur, vitiosi succi soboles est & fuliginis aut distillationis acris, aut saniei. Qua ratione in vulneribus capitis osse suppurato, & sanie in cerebro effusa, cū mors in propinquo est, tum pustulæ in lingua propter connexionem ipsius & vicinitatem cum partibus superioribus, tum deliria superueniunt: itēque in pleuritide interdum à diffusionē sanguinis ichorosi, & fuliginis acris copia per membranā asperæ arteriæ, faucibus, & linguæ communem. Rectissimè enim ἰχώρ sanguinis Aristoteles ita distinxit, vt alius sit περιττωματικὸς, necessitate materiz: alius verò gratia finis, quo tanquā vehiculo per omne corpus vehitur sanguis, ὥς ὁ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἰχώρ, ὁ δ' αἷματ' ὁ χάριν ἐστίν: Et Hippocrates ichorosum sanguinem vocat non simpliciter tenuem & aquosum, sed qui prauam in se continet humiditatem, non solum substantia tenuem, sed qualitate acrem & erodentem, in quo si color aliquis prauus accesserit, vt liuidus, virulenta quædam, & maligna vis significatur. Ex eo pustulas eiusmodi oriri scribit secundo Epid. Fiebant (inquit) sub cutem ichores, intusque prehendentes calefiebant, ciebantque pruritus: deinde phlyctænidēs, veluti ex igne ambustis suscitabantur, atque sub cutem inuti videbantur. Ex quo loco hoc etiam perspicuum est non exigua esse symptomatica, quæ ichores infligere solent, à quibus etiam febres variæ existunt. Quod sexto Epidemiā confirmat, De sanguine ichoroso (ait) considerandum, quod in tumentibus talis sit, vel in peruigiliis, siue bonus, siue malus fuerit. Plato in Timæo malignitatis huius sanguinis gradus ita distinguit, vt ichor, qui sanguinis serum existit, sit mitis: nigra verò bilis & acidæ, agrestis. Galenus verò horum interpretes primū statuit eodem modo, quo in lacte serosa quædam est humiditas, crassioris partis colamentum, dum serefcit: ita & in succis omnibus atque humoribus tenuem inesse, & dilutam substantiam, tanquam serum. Deinde differentias eiusdem inter se comparans acerrimum & molestissimum esse scribit ichorem bilis nigra: minus

de partib. anis
mal. 2.

6. Epid.

ἰχώρ τῆς ἀνίας
ἰχώρ.

nus molestum, flauus: omnium mistissimum, sanguinis, eius videlicet, qui ex omnibus humoribus concretus in venoso genere continetur. Is cum in suo loco tantum redundat, ac putrescit, mentem perpetuo ferè metu turbat, ac vigilias inducit. Quoties verò non solum sanguinis, sed etiam prauis alicuius humoris serum accedit, malignæ febres, deliria, phrenitis, pleuritis, mania, & similes morbi oriuntur. Verùm pituitosum serum, quia frigidum est, pigrum & sine morfu ac malignitate, tumores sui generis potius concitat, quàm vigilias, vel perturbationem, nisi corruptione propriæ substantiæ, aut bilis mistione, vel calore immodico acere euadat, aut salsum. Quod enim dulce est, somnulosos potius ægros reddit: acidum, famelicos: salsum, siticulosos, & vigiles: crudum tum somnulosos, tum cibi potusque fastidiosos. Ob idque sanguis ichorosus omnis prauus est cum sanguine naturali comparatus. Vbi verò cum aliorum humorum ichoribus confectur, non malus dicitur. Pustulæ ergo & bullæ in lingua, velut ab exustione excitæ, quas aliquando Hippocrates vocat τὰς ἀπὸ καυμάτων ἐπιγαρόμενας φλέγας, ab ichore cum alio prauo humore coniuncto ortum habent, ac morbum difficilem testantur. Eadem propter materiæ acrimoniam, quam ipsa ex corruptione acquirit, naturam ad excretionem irritari significant haud secus quàm ab intus assumpto lactis sero. Ex quo conicit Hippocrates ab eo tempore, quo apparere cœperint, expectandam crasim sequente septenario, ut si ab initio morbi, decimo quarto: quo die pleuritis magna ex parte iudicari solet, quamquam ad vigesimum etiam porrigatur. Ex eo enim, quod eiusmodi pustulæ tenuè serum & acre redundare ostendunt, morbum acutum esse colligimus. Quoniam verò color liuidus coniungitur, qualis in ambustis, exustio humorum & atræ bilis permistio declaratur cum caloris natui extinctione in parte luente, ut alibi demonstratum est. Hæc autem simul iuncta, crassitie, difficultatis coctionis, & suppressionis sputi causæ esse solent, propter quæ morbus difficilior abigitur. Quod verò plerumque sanguinem expuant, duæ sunt causæ. Vna, quia sanguis serosus veluti transcolatus, aut sudoris modo transmissus, per rarefactas vasorum tunicas facillè effluit: Altera, quia propter acrimoniam ora gracilium vasorum promptissimè aperit, unde fit ἀσπιδυσία, in qua propriè sanguis non est, qui effunditur, sed feri species quædam, ut Galenus docet de symptomatum causis. Quo etiam modo in iecoris ac renum debilitate meitur, ac sæpe per aluum deicitur sanguinolentum serum: nonnunquam etiam expuitur, ut in scirrhus hepatis, venis suo principio condollescentibus, & in affectibus lienis, in quibus retinetur crassum (ait Alexandrinus) & tenue effluit, haudsecus, quàm in urinis calculosorum. Potest quoque eiusmodi serum propter corruptionem & acrem qualitatem, διαβρυσίη efficere, que est actis & mordentis succi soboles. Nam in anastomosi maioribus venis & arteriis apertis cum impetu & copia sanguis erumpit. Ex quo etiam efficitur, non semper ex sputo cruento sanguineam pleuritim & mitem significari: quin sæpe suppuratos euadere, & extenuari, in quibus sanguis ichorosus & corruptus thoracem inuadit.

Lib. de humo

XXIIII.

πύλας δὲ οὗ τοῦ πλευρίτισι, ἵκται μὲν ἀρχόμενοι πεπαισμένοι, καὶ πύλας γάστρως ποιεῖ τὰς ἀπολύσεις. ὕστερον δὲ βραδυτέρας.

Sputum verò in pleuriticis, siquidem tertia die incipit maturari, expuique, celerius absoluetur morbus, si post tertium diem, tardius.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Idem scribit tertio de Morbis. Sed in Aphorif. ἢ αὐτίκα ἐπιφαίνεται, ἀρχόμενος, βραχύνει, ἢ δ' ὕστερον ἐπιφαίνεται, μακύνει. Atque hoc αὐτίκα ἀρχόμενος, ἢ δ' ὕστερον

ἐν δὲ οὐν πρῶτον ἡμέραν : Alij interpretes Hippocr. prima accessione, quæ primo aut secundo die definitur. Quidam principium intelligunt, quod in quartum diem extenditur. Atque hic tertium diem rectè statuit, quasi medium, ut vel ante, vel non multò post, sputum coctum appareat, expuat. Eadem difficultas in voce ὕστερον. Alij enim μετὰ τὴν δέκατον τῆς ἡμέρας : alij quinto, septimo, nono, vñdecimo, decimoquarto. Atque ut longius à principio maturum sputum apparebit, ita longior morbus expectatur. At Anaxioni in Epidemius ut propius, ita breuior morbus est futurus. Quam rationem pluribus explicat Galenus comment. primo in Aphorismorum. ἀπόλυσις autem, & ἀπάλαψις propriè quidem in salutari morbo, impropriè in lethali. Hic autem in salutari.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Aphor. 12.
Gal. 3. de crin
si.

Breuitas & longitudo morbi tum ab alijs repetenda est, ut morbi specie, anni tempore, accessionum inter se comparatione, & similibus: tum in genere signorum ab us, quæ πείραξιν dicuntur. Horum enim tanta vis est, ut quocunque tempore apparuerint, celeritatem & securitatem iudicij præmonstrent: cruditis verò signa longitudinem morbi, nō necessariò mortem, nisi ex adiuncta virium infirmitate, ut ante docuimus. Torum igitur hoc signorum genus inter ἐπιφανόμμενα suapte natura bonum est, nec inde vel mors, vel recidua sequi potest, nisi ex accidente quodam. Non idem iudicium de signis crislimis, quæ crislis quidem, sed interdum bonam, interdum imperfectam, aut etiam pravam significant. Præterea nō est vnum proprium præcipuūque horum genus, sed alio in tempore, & in alio morbo erunt critica signa: in alio verò affectu, aut alio morbi tempore vel symptomata, vel prava signa, & μὴ κρίνοντα, quæ videlicet nullo modo, aut malè iudicant. Propterea Hippocrates scribit, Quæ in melius decernunt, αὐτίκα, id est, initio morbi, ut prima accessione, aut intra triduum apparere non debere, quò tempore coctio nondum perfecta esse potest: quòd critica signa nunquam sint in bonis, nisi cum signis coctionis. Nam præcedente coctione salutem: cruditate imperfectam, difficilem, aut lethalem crislis, vel mortem sine crislis denunciant. Contrà fit in signis coctionis. Siquidem & fida sunt, & tantò celerius pristinae sanitati restituendum ægrum pollicentur, quantò celerius apparuerint. Proinde in Aphorismis ea vult in pleuritide apparere αὐτίκα, id est, statim: hic verò ἐν δὲ οὐν πρῶτον ἡμέραν, id est, intra triduum, eadem sententia: quantum Galenus τὸ αὐτίκα sæpe de quatuor primis diebus interpretatur, præsertim vbi de sputorum coctione & cruditate agit. In pleuritide (ait Hippocrates) sputum si statim initio appareat, breuem fore denunciat: si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinae, alui fæces, sudores, & iudicatu faciles aut difficiles: & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant. Quem locum copiosè explicat Galenus de crislis. Illius autem celeritatis gradus ita distinguendi sunt, ut si coctum sputum apparuerit intra primum quaternarium, tertio videlicet, vel quarto, morbus non transcendat septimum: si tene sit, ad vñdecimum, vel decimumquartum perueniat. Anaxion quidem expuere coctum cœpit decimo septimo: trigesimoquarto iudicatus est, qui post vigesimum potentissimè iudicat. In coctione autem is ordo est, ut negata in totum expectoratio crudissimum morbum significet: incipiens verò, si quidem quod extulsitur, liquidum sit & aquosum, imperfectam & obscuram: si puri simile, sed paucum, manifestam: si coctum & multum, perfectam coctionem demonstret. Natura enim inclusam materiam primum cœgit, tenuat, & paulatim coquit: deinde laxat & rarefacit calore tepido membranam, intra quam materia collecta est: tandem viam sibi parat ad excludendum. Ex quibus intelligitur, optimum sputum esse illud, quod Hippocrates docuit, nempe citò apparens, ut tertio die, quia morbus hic moueri solet imparibus: deinde facilè, sine dolore videlicet, & sine multa tussi: tertio cum suo sero & naturali salua vehementer permistum: quòd tria hæc facultatis tum naturalis, tum animalis robur, materiae benignitatem, & venosæ arteriæ ac bronchiorū pulmonis liberis ductus denuntient, ut Galenus docet.

docet in Prognostico. Contrarium verò tantò deterius est, quantò pluribus conditionibus ab optimo recedit. Album enim, quod nihil de materia morbifica educi ostendit, inutile est. In aliis vitium materiz deprehenditur ex tenuitate, varietate, crassitie immoderata, & lentore: caloris febrilis excessus, & malignitas ex rotunditate, & colore, ut flauo, æruginoso, vel nigro: facultatis verò infirmitas ex pulsu, tum ex respirandi modo. Tussis multa, & expectorationis suppressio has causas consequuntur, modò addas bronchiorum obstructionem. Nec verò in optimo sputo significando hic Hippocrates sine ratione utrunque posuit, *πικρὰ καὶ γλυκύα*, maturari, & expui, quoniam in morbis thoracis frustra sit *πικρὰ* sine anacatharsi, ut antò explicatum est.

XXV.

Τὰ δὲ ἀλγύματα τοῖσι πλευριτικοῖσι, χρεῖσι μὲν κοιλίην μαλαίαν εἶναι, πύλας χρωματίζεσθαι, ψόφους ἐν τῷ στήθεϊ μὴ γίνεσθαι, δ' ὕρον ὀδύειν. τὰ δὲ τῶν ἐνδωμῶν δυσχερεῖα, καὶ πύλας γλυκύα εἶναι.

In doloribus pleuriticorum utile est aluum mollem esse, sputa colorari, urinam facile prodire, strepitum in pectore nō fieri. At contraria ijs difficilia, & sputum dulce factum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN pleuritide, ut omni morbo, aluum mollem esse iuuat, quia ea ratione vapor subducitur & excrementum, atque commodius nutriuntur ægri. Alioqui spiritus, flatus, exhalatio ab excrementis præcluso intestino sursum feruntur, atque ideo dolorem augent, respirationem excitant, unde augetur calor, siccantur partes & excrementa, quæ molli diluique oportet, ut celerius expurgentur. *χρωματίζεσθαι*. Sic enim elaxatæ rarefactæque membranæ indicium est, unde refudat materia, quæ sputum colorat. Contrà astricta ea membrana *ἀπλῶς* morbus est, & crudus, nihilque effluit, unde vel nulla sputa, vel non colorata. Colorantur autem, quæ salutaria sunt, & cruore & bile, quia ferè inde pleuritides consistunt. καὶ ψόφους ἐν τῷ στήθεϊ. *σῆθι* appellat, & quæ thorace continentur. Fit autem strepitus à seruore, vel fluxu exagitata materia, quæ multa in canalibus pulmonis & arteriæ inhæret, de quo paulò post. Urinam facile prodire. Liberas esse vias inferiores excrementorum oportet in omni morbo: alioqui superiora repleti & vaporibus & excrementis necesse est. Contraria sunt aluus adstricta, sputa cruda, nulla colorata, strepitus feruentis materiz, suppressa aut ægrè ducta lotia. *γλυκύα εἶναι*. In augium excrementis & sputis pleuriticorum ex amarore dulcia sputa fieri extinctionis indicia faciunt.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

HOC signorum genus diuersum est & à pepticiis, & à criticis, quòd vno eodemque tempore & signa sint, & symptomata. Neque enim crìsim per se afferunt, neque æquæ, atque illa, quæ ad coctiones pertinent, fida sunt, neque omnino infida, sed in hoc genere quædam semper bona sunt, quædam mala, quemadmodum alio loco docet Hippocrates, cum scribit, mentem constare, rectè se ad ea, quæ offeruntur, habere, facile spirare, pulsum integrum esse, facilem morbi tolerantiam, faciem bene valentium faciei similem, decentem decubitus, & caloris æqualitatem in bonis haberi: contraria in malis. Eodem enim modo scribit utile esse per dolores pleuriticos, si molliter aluus feratur nō propter corruptionem alimenti, aut naturæ irritum motum, aut ventriculi, vel hepatis in consortium mali adducti offensionem, quibus omnibus modis mollior aluus pleuriticorum periculosus est, & plerumque lethalis: sed initio morbi propter materiz deriuationem: in statu cum signis coctionis propter eiusdem criticam expur

2. Prog.

6. Epid.

4. Acut. 78.

7. Epid.

6. Epid. 5

expurgationem. Qua etiam ratione libro de locis, aëre, & aquis ante pleuritidem, & eiusdem initio aluum mollem laudat, ac scribit raro eo morbo corripit, quibus aluus liberè profluit, tum quia inde materię pars expurgatur, atque à loco affecto auertitur, tum quia fluxione in aliquam partem irruente ceterę liberę esse solent. Etenim rarissimum est (ait Galenus) in toto corpore partes quasdam duas similiter imbecillas esse, ut ex æquo fluxiones excipiant. Alterum benignitatis morbi signum est, sputa colorari. Absolutè enim laudabilia sunt matura & & puri similia in candore, æqualitate substantię, & læuore, modò quàm minimum graueoleant. Verùm talia quouis morbi tempore esse nequeunt, quoniam varios & coloris & consistentię modos sortiuntur pro temporum morbi varietate. Initio itaque laudatur biliosum, & valde permixtum, quòd album inutile sit, nihil morbifici humoris continens, syncerum verò torrefactum. Ac flauum pleurę affectę maximè proprium est, quia propter densitatem substantię raro admittit pituitam. Sit igitur in vera & exquisita pleuritide coloratum flauo propter paucam bilem exactè permixtam, non tamen exactè flauum sero consumpto. Nam sic declaratur biliosa inflammationis *δυσθμία*, bilis, quę miscetur, paucitas & naturę coquentis ac permiscentis robur, quę magnum momentum habent tum ad salutem, tum ad celeritatem crisis. Quod enim eo modo colorari incipit primo quaternario, septimo albū, læue & æquale esse solet. At vbi exquisitè bilis permixta non est cum sputo, aut salua, aut suo sero, & quod vacuatur, syncerum est, & purum, aut varium & *πάμπυον*, incendium febris vehemens significatur, multiplices affectus vrgent, & materia propter copiam, vel prauitatem *πειρασμὸν* ac permissionem cum naturalibus excrementis non suscipit. Quę omnia periculum minantur. Tertium signum est, commodum etiam esse, strepitū in pectore non fieri. Quanquam enim strepitus eiusmodi cum stertore quodam sine aliorum signorum testimonio lethalis non sit, semper tamen vel naturę infirmitatem, vel materię contumaciam aut copiam, quę ad laryngē redundat, vel bronchiorū obstructionem arguit. In Menone *ἀρτηρίῳ ὑποσφύρι* *ριγχοδῶς* arteria subsibilabat cum stertore. & In Theodori vxore, *ἀρτηρία μολὴς ἀναπνεύσας ὑποσφύρι*. Notat quoq; sapius *ὑποστερχαλίαν* arterię & pectoris stridulam quandam asperitatem: & strepitum ac fluctuationem puris, de quo postea. Postremum est, vrinam bene procedere, id est, & copiosam esse ad deriuationem atque expurgationem, & colore, substantia, contentis laudabilem. Etenim quantitas expurgat conuexas iecoris partes, atque omnes, quotquot sunt, his superiores: interdum etiam pulmonis abscessu. Qualitatis verò & contentorum assidua observatio non solum in febribus primigeniis, sed etiam in omnibus ferè capitis, pectoris & intestinorum morbis necessaria est, non quòd earum affectionū proprium signum sit in vrinis: sed quia ex bonis salutis spes confirmatur: ex malis certum exitium præmonstratur accedente ad particulare morbum vitioso totius corporis habitu. Quinetiam frustra cocta partis excrementa apparent manēte in toto cruditate, ut Galenus docet cōmentariō ad historiam ancillę pictoris, quę suppuratis parotidibus interiit. Verùm hæc accuratissimè in librum huius operis de vrinis explicata sunt. Quòd autem horū cōtraria mala sint, ut aluus restitans, sputa malè colorata, vrinæ prauæ, strepitus in pectore, ex illo Aristotelis axiomate intelligitur, contraria cōtrariorū esse consequentia. Verùm addit in prauis etiam ac difficilibus signis haberi, si sputum dulcescat, nimirū manētibus prauis signis, aut sine coctione. Quòd enim maturū est, & puri simile, dulcescit. Alioqui bilioso & colorato, quòd laudabile esse dixit, opponitur. Vel enim dulcescit ex amaro & salso, quia nihil amplius de materia inflammationem cōmittente expectatur: vel quia calore nativo in parte gustante extincto saporis veri speciem non amplius æger discernit: vel quia sensus communis laborat, ut in delirante. Hi enim, cum verum gustum non habeant, dulcia omnia putant esse, quoniam contrariorū saporum absentia dulcedinis speciem refert, quorū ipsa priuatio quædam dicitur. Est & alia dulcedinis causa in excrementis, quę suapte natura sunt amara, ut in sordibus aurium, de quibus Hippocrates, Sordes hominibus in auribus,

bus, dulcis quidem mortifera, amara verò non. Galenus ad colliquationem refert. Dulcescere enim non potest, nisi cerebrum ægrotet. Dulcescit ergo colliquata cerebri substantia: qua de re legendus Aristoteles in problematis. Idem iudicium de sputis dulcescentibus, quæ biliosa esse debent. Quod enim Hippocrates in vino, quasi pro exëplo sumpto docet, idè in aliis vult intelligi, ut cum vini, aut oxy mellitis, aut similiù facultates explicat, reliqua omnia eiusdè generis cõprehendit.

XXVI.

Λίγ' χολαΐδας ἄμα καὶ αἰμυκταΐδας πλῆθ' ἔτιδες, ὡς ἐπὶ θ' πολὺ κρίνεται
ὄνταϊα, ἢ ἐνδεκαταϊα, καὶ μάλιστ' ὑγιαῖνοντα.

Pleuritides biliosa simul & sanguinea, ut plurimum nona aut undecima iudicantur, & maxime conualescunt.

JACOB HOLLERIT COMMENT.

IN tertio de morbis, ubi vox ἀμα omittitur, & tamen, καὶ, interponitur. Iusta quidem ratione celerius iudicantur: bilis est, minus adstringit membranam, & tenuior facilius transfluit. Sanguis quoque naturæ familiaris celerius euinci potest, & qui morbi à calido sunt humore, celerius iudicantur. Hinc autem seruari ægros magis, experientia docet, & ratio consentit. A prurita enim viscida difficilis transfluxus est: à melancholia similiter. κρισις, autem Hippocrates interpretatur libro πρὸς πενθιν, ὅταν αἵφορξ αἱ νύκτι, ἢ καὶ μεραινόντι, ἢ μεσσηνίῃσιν ἐς ἴτερον νόσσημα, ἢ τελευτήσωι, quæ oratio communiter definit τὸ κρινιδνα. Quod secutus Galenus libro πρὸς κρίσιν mutationes morborum insignes in melius, aut deterius, ad salutem & mortem κρίσις appellat: quanquam propriè crisis est, quum subita mutatio sit ad salutem, quæ & antegressis signis prænunciata sit, & excretioni insigni, vel abscessu absoluat. Pleuritides autem, quum iudicentur sputorum repurgatione, paulatim solvuntur, neque eo modo, quo febris ardens, sudore, hæmorrhagia, alui profluuium brevi tempore extinguuntur. At septimo quoque iudicari possunt, siquidem initio maturatum sputum repurgatur: aliquando ad decimumquartū diē extenditur, ut primum quarto, quinto maturitas apparet.

DESID. YACOTII COMMENT.

MOrbos omnes, quod acutiores sunt, aut ex humoribus tenuioribus, acrioribus, & ad motum aptioribus constant, eò celerius ad statum, in quem optima crises incidunt, peruenire demonstratum est antea. Pleuritum autem in eo genere contineri constat, in qua cruenta pauca cum biliosis à sanguinea phlegmone, aut biliosa cum spūto exacte permista à bile superante expectorantur. Verùm illud minus convenire videtur, quod scribit, In Pleuritide, quam bilis concitat, minimum esse periculum. Nam Hippocrates alibi moderatissimas Pleuritides esse docet, in quibus cruentum expuitur, adeo ut in his plerumque sectione venę opus non sit, præsertim cum mites sunt, & cæteris Pleuritidis auxiliis facile cedunt. Impedimentum (inquies) his qui cruenta expuunt, tempus anni, pleuritidis, bilis. Quasi diceret, diligenter attendendum esse, num sanguis mitis utbeat, nec ne. Nam habita cruenti spuri ratione, venę sectio convenit: verum eam prohibet anni tempus valde calidum, ægri natura biliosa, & si morbus lætens adsit, in quo cruenta extulsione, quod nimirum ille admodum citis & placidi esse solet, nec semper valens illud remedium postulet: ut Galenus interpretatur. Præterea idem in Prognostico fluxiones in partes aliquas decumbentes inter se copians, post sanguineas, quar omnium facillimas esse vult, pituitosas collocat, etque biliosis antepont. Sæpe enim (inquit) ostendimus fluxiones, quas phlegmonas, & erysipelatas, & oedematosas, & scirrhos, & cancos excitant, pro humorum varietate, qui in ipsis superant, faciles, & malignas evadere. Nam sanguinetæ atque pituitosæ moderate sunt, quas autem fluxus, aut atra bilis parva moleste. Adde etiam ratione,

6. Epid. scA. 3
de humo. 3

2 Prog. 46

Cum enim utrique bili comune sit, ut corpus æquè erodatur, hoc tamen flava bilis habet peculiare, quod acutas febres accedat: atra autè, quod còtumacem affectum generet. Illa enim crassa cum sit, & terrena, partibus, quæ ipsam exceperint, adeo impingitur, ut ægrè detergeri possit. Verùm Galenus flavam bilē intelligit, Hippocrates pallidā: aut eam, quam sanguine tenuem interdum vocat Galenus. Ob idq; biliosam simul & sanguineā Pleuritim dixit hoc loco: in qua videlicet sputū biliosum cum sanguine paucō exquisitè permixtū excluditur, qua ratione scripsit in Prognostico, Sputū mixtū paucō sanguine & ruffo in peripneumonicis, (idē de Pleuriticis iudicium) si inter initia edatur, salutare esse, & valde conferre: si verò septimo die, vel etiā serius procedat, securitatis minus esse. Præterea exquisita Pleuritis à bile propter bilis ipsius paucitatē tutior est, quod membranæ tenuitas humoris copiā densitas crassitiē non admittat, tamen si muscoli, qui pleuræ cōnectuntur, magnā excipiant inflātionem. Adde quod brevior est multò, ac mitior morbus, quem bilis simplex, aut sanguis tenuis inuexit, tamen si vehemētiore initio appareat. Etenim plurimū inter se differunt morbi magnitudo, mos, & motus. Est enim magnitudo ipsa symptomatum vehementia: motus verò partiū morbi, principij videlicet, incrementi, status, aut declinationis tempus, quas partes febris tardius, aut celerius percurrit. Mos autē, malignitas aut benignitas, quæ in πικρὸν φαινομένη, ex postea apparētibus signis salutis, aut mortis, cruditis, aut coctionis noscitur. Itaq; sæpe euenire solet, ut debiles & exiguæ febres, valde malignæ sint: calidæ verò & vrentes, quæ inquietationem, æstū, sitim intolerabilē, & similia inferunt, nihil tamen habeāt periculi. In quo genere est Pleuritis exquisita, & biliosa, si cum aliis differentiis conferatur. Initio enim vehemētissima apparet, nec tamen maligna est, aut periculosa, nisi bilis ex propriæ substantiæ corruptione, & inflātionem malignā acquirat qualitatem, ut crassitiem, & synceritatem. Etenim propter substantiæ tenuitatem ac paucitatem citò & faciliè expectoratur biliosa fluxio. In pituitosa diutius coctionis signa cunctantur, & facultas animalis tum propter crassitiē, tum propter morbi diuturnitatē magis laborat. Ex eius autē robore, aut infirmitate morborū thoracis benignitas, aut malignitas maximè discernitur. Ita sit, ut hæc Pleuritis, quam sanguineam simul & biliosam meritò dixeris, ut plurimū nono, aut vndecimo, aut etiā celerius iudicetur, & maximè sub ea ægri conualescant. Cui sequēte Aphorismo opponit initio mollem, sed fallacem & quasi ex insidiis aggreddientem, ut huic tanquam aperto inimico obstitamus, illi tanquam insidioso non credamus.

X XVII.

Οἱ δὲ τῶν πλευριτικῶν ἐν ἀρχῇ μὴ οἱ πάντες μαλθακοί, ε. δὲ, ἢ γ. παροξύνονται, μᾶλλον πρὸς τὰς β. ἀφικνέονται, ἢ τὰς α. σώζονται. καὶ διὰ τὸ αὐτὸ ὁ μάλιστα ἐβδομάτῃ, καὶ δωδεκάτῃ. τὰς δὲ δὲ ἐπὶ τὴν φυγὴν σώζονται.

Quibus Pleuriticis initio quidem dolores molles sunt, quinta verò vel sexta exacerbantur, ad duodecesimum diem magis perveniunt, & raro servantur. Periclitantur autem maximè septimo & duodecimo. At ubi decimum quartum superaverint, servantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Familiaris est Pleuritidi, ut imparibus diebus inualeſcat, & noctu, quàm interdiu gravius ægros habeat. Quod si paribus viget, magis periculum denunciat. Mollis igitur dolor, hoc est, levis initio est, quia paucæ materia est, inflāmatio levis, & tensio; postea verò aucta atque incandescēte materia inflāmatio, tensio, febris, dolor, omnia inualeſcunt: sed id quinto fieri minus periculosum, sexto periculosius esse solet. Etenim magna vis sexto attributa à medicis, quia bonorū signorum virtus, quæ eo die edatur, infirma est; maiorū verò & lethaliū formidabilis iniuria. Quod scribit maximè periclitari septima, difficile est: siquidē morbus tantū inualeſcit quinta & sexta, remediāque tempeſtina acceſſerunt: duodecima

decima verò, siquidem sexta exacerbantur octava, & decima. Hæc autem omnia magis observatione, quam ratione constant.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum superiore Aphorismo morum initio vehementer in Pleuritide à pauca bile pallida, aut tenui sanguine probat propter celeritatem & securitatem morbi: sic hoc loco dolorem initio mollem, quinto verò die, aut sexto ingrauescentem tanquam insidiosum damnat. Ex eo enim maræzæ morbi: ex contumacia arguitur, & cœlitionis tarditas præmonstratur, quæ duo Pleuritim lethalem facere solent, quod facultatis animalis, & naturalis robur in illis prosternei soleat, antequam ad statum & anachartasim absolutam ventum sit: quæ etiam ratione senes per hos morbos iuuenibus celerius interire solent, quod in his curatio, quæ expuendo perficitur, vi magna indigeat, ut Galenus scribit. Dixit autem dolores initio molles eodem sensu, quo in Epidemius scribit, febrem confestim continuam esse quibusdam, quæ ab initio floret, & viget maximè, atque ad grauius deducit: circa verò iudicium, & simul cum iudicio attenuatur. Aliis molliter incipere latentèrque, sed diebus singulis incrementum, atque exacerbari: circa iudicium verò & in iudicio satis elucere. Aliis mansuetè incipere, incrementum, & exacerbari: & ubi quadamtenus viguerit, rursus ad iudicium vsque, & circa iudicium remitti. Quibus verbis morborum, ac symptomatum modos tres constituit, ut hic doloris ac pleuritidis. Nam sæpius quidem dolor vehementissimè aggreditur (ait Galenus) marcescit autem paulatim vsque ad perfectam solutionem. Interdum ubi molliter incipit & latentes, paulatim augetur, ac vehementissimus effectus celerem habet solutionem. Postremò aliquando post vigorem ad proportionem incrementi declinat. Periculosum autem esse vult eum maximè, qui molliter incipiens, & quasi ex insidiis, quinto vel sexto die exacerbatur, sed hoc imprimis, tum propter sexti diei naturam infidam, & tyranni instar iudicantis: tum propter accessiones parium, quæ malignæ esse solent in febribus præcipuè symptomatice. Hæc siquidem tertianæ naturam referre debent, & imparibus moueri humore, qui fluxionem & febrem committit, in naturam bilis transiente. Mollis autem & latens symptomatum accessio naturæ oppressionem ostendit, quæ vel morbificis causis occurrere, atque obsistere non audet propter malignitatem: vel nondum potest, propter copiam. Vbi enim eò ventum est, ut natura cum morbo certamen instituat, quia tum maximè morbi vehementiæ resistit, & quæ infesta sunt, euincere nititur, dolores fiunt, & febres. Atque hoc modo se habet concoctio. Horum igitur absentia interdum naturam opprimi denunciat, ut in principio: interdum verò succumbere, & extinguui, ut circa statum. Quoties autem natura opprimitur, tardius expugnat, eoque fit, ut morbus protrahatur, rariùsque seruetur æger. Verùm quod scribit, de duodecimo die, parum còuenire videtur. Liberantur enim ægri, aut intereunt potissimùm in die accessionis, aut crisis. Duodecimus autem criticus non est. Quia si cui eo die crisis euenisse visa est, ea certè vel imperfecta existit, vel infida, vel periculosa, & omnino mala. Proinde rectius in Prognostico tres doloris in tempore differentias exponit, totidèmq; præscribit dies, in quibus singulæ iudicantur. Quarum prima est doloris primo die, quo cœpit morbus, inuadentis: secunda tertio: tertia autem quinto. Horum igitur dolorum omnium commune est die serè septimo postquam corripuerint, desinere. Ergo qui primo die inchoat, septimum habet decretorium: qui tertio cœpit, decimum, si numerum quidem septenariū spectemus. At quia decimus non solet iudicare, nono, vel vndecimo iudicium fiet, vno scilicet die celerius, vel tardius definito illo per hebdomadas tempore. At verò tertia doloris differentia, die quinto exorians ad quattumdecimum protenditur, propterea quod nec caliditas magna est, nec vehementia. Perspicuum autem est, quod cum dolor die quinto prehenderit, & prioribus illis quinque diebus septem alij accedant, omnes effici duodecim, diem verò duodecimum non esse decretorium, nec verò posse iudiciū die vno maturius fieri: hoc enim acutissimis morbis pro-

1. Epid.

3. Prog.

primum est, Iure itaque ad quatuordecimum peruenit. Atque hæc Galenus. Ex quibus conuicere licet hic pro duodecimo legendum esse decimoquarto, nisi fortasse Hippocrates intelligat superari vndecimum ab his, qui die quinto, vel sexto dolere incœperint, atque duodecimum attingi, licet in eo morbus non iudicaretur. Aut nisi dierum criticorum numerum à diebus accessionis distinguere voluerit, quasi diceret, qui quinto exacerbantur, ad vndecimi exacerbationem peruenire: qui sexto ad duodecimi, in qua rarius seruantur ægri, quibus mors potissimum impendit diebus accessionum, vel crisis. Quoties enim simul cum morbo dolor inchoat, vt primo die, à bile esse solet, & imparibus moueri. Ob id, que tertio & quinto auctior, septimo iudicatur. Cum verò tertio superuenit, iudicium proteratur, sitque exacerbatio per tertianam circuitus, nono & vndecimo. At si ab exacerbatione quinti, vel sexti oritur, ad vndecimi & duodecimi diei exacerbationem peruenit, iudicaturque decimoquarto: quem si effugere possint ægri, magna ex parte seruantur. Et enim acce certamen naturæ & morbi ultra decimumquartum non producit, quod alibi demonstratum est.

וְיָבֹא אֵלַי בְּיָמֵי הַיָּדָוֶה וְיִשְׁמַח בְּכָל הַיָּדָוֶה וְיִשְׁמַח בְּכָל הַיָּדָוֶה וְיִשְׁמַח בְּכָל הַיָּדָוֶה

X X V I I I

Ὁμοιωτῶν πλάστικῶν φόρος τῷ πλούτῳ πολὺς ἐν τῇ γῇ ἐστίν, καὶ πρό-
στασις αὐτοῖς. καὶ ὁρθολογὸς ἐκπελάδων, καὶ ἀχλιδῶν, ἀπόληται.

Quibus pleuriticis strepitus in pectore multus & facies tristis,
oculus auruginosus & turbulentus moriuntur.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Sicutque, ut solet, quæ thorace continentur, intelligit: seruos autem materiz, unde spiritus in arteris pulmonis & aspera arteria à copia materiz concitatur & naturæ imbecillitate, concurrentibus spiritu externo & interno. Atque is, quod propius impendit interitus, eò magis urget. Vultus autem tristis dissoluto spiritu & calore, atque etiam colliquatione partium effingitur. Ac dolor quoque & intelligentia periculi hæc adferunt. Oculus autem pallidus, aut flavus, qualis in morbo regio, quia bile intingitur. Turbulentus, ut ait, dissoluto spiritu, & natura eius concidente, de quo plura in oculis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Signa sunt *ἰκίριον*, quæ vi adacti morbi superueniunt, & mortem in propinquo denunciant. Strepitus sputi multus feruorem & agitationem materiz testatur, quæ expectorari non potest propter copiam, aut contumaciam, vel propter facultatis imbecillitatem & bronchiorum obstructionem. Etenim pulmo plenus neque fuliginem, aut saniem liberè excludere, neque inspiratum aerem, aut irruentem destillationem admittere potest: ob idque in ima larynge feruet cum stertore, certo strangulatus argumento, nisi in causa sit humida è cerebro destillatio in asperam arteriam, quam aër ingrediens, aut exiens fuligo violenter diuidit. Verùm vt hanc causam exciperet, adiecit *ἡνάλια*. Per bonam valetudinē verò si quis difficulter spirare coeperit, augeaturq; accidens, neq; inter respirandum stertere videatur, neque aliunde prematur thorax, crudi tuberculi ortum suspicari oportet. Si verò stertendo strepitum fecerit, lentorum crassorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem in pulmonis brūchis contineri indicium est. Facies autem, quam ante reliquas corporis partes spectandam esse docet Hippocrates, ab affectibus cum cerebri propter viciniam & naturæ communionem: tum cordis, & partium reliquarum immutatur variis modis. Verùm quia per merorem calor ad centrum contrahitur, spiritus animalis crassescit, & substantia cerebri refrigeratur, ideo facies tristis aut caloris nativi & spirituum animalium resolutionem significat, aut humoris melancholici vel atrabilarij ad caput translationem. Quoniam verò color morbum plerumque indicat, adiungit etiam oculum ictoriosum à suffusione bilis, quam vel præcalida in venoso

In venoso genere intemperies continenter gignit: aut hepatis affectus cohiberi aut symptomatrica humoris morbifici ad cerebrum translatio sursum capit. Hoc vero postremum noscitur ex eo, quod dolor lateris absque iudicatione aut abscessu remittitur, moxque superueniunt delirij signa, qualia sunt oculi perturbati & ἀγνώδης. Cum enim materia ad cerebrum peruenoris, illis permanet, ab temporis progressu putrescens: fit nigrior: ideoque caliginosos vapores ad oculos mittit, ac spiritui, qui aspectum efficit, tenebras offundit. Verum de oculo, qui ἀγνώδης proprie dicitur, satis alibi dictum est. Ex his vero intelligitur Pleuritidis aliquando interficere spiritum & caloris naturam dissipatione, intendum in delirium permutari. Alioqui vel sudoribus finiri: vel per tussim expurgari: vel in suppuratorem, aut pulmoniam transire: vel ex multorum symptomatum perturbatione abscessum in cutem facere, praesertim si est falso humore excitata sit, ex quo cutis arida ac circumtenta efficietur.

6. Epid. sect. 6

XXIX.

Οἱ ἐκ πλευριτικῆς ἔμπυος γινόμενοι, ἐν ἑξήκοντι ἡμέραις ἀπαρτύνονται ἀπὸ τῆς πύξης.

Qui ex Pleuritide purulenti fiunt, in quadraginta diebus repurgantur pus a die, a quo fit ruptio.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Addit in Aphorismis, nisi in quadraginta diebus repurgentur, transire in tabem. Itaque Pleuritis ferè repurgatur in quattuordecim diebus. Alioqui vigesimo, vigesimo septimo, trigesimo, quadragesimo, sexagesimo pus collectum erumpit. Illud ἀνακάθαρσις ferè appellat, hoc ῥήξις, hoc ἔκχυσις πύξις, quum videlicet acrimonia etiosa & prius calore elaxata, rarefactaque membrana, ubi vomica est, rumpitur: atque ita pus inclusum effunditur in spatium thoracis, qui proprie purulenti ἔμπυος appellantur. Communiter enim ἔμπύημα est, quacunque parte pus collectum est: deinde in visceribus proprie, ubi in spatium thoracis effusum est. Hic ergo rursus ἀνακάθαρσις repurgatio puris, quæ nisi in quadraginta diebus absoluitur, in tabem transit pulmone vicerato, mora longiore, & puris acrimonia. Matroni quadragesimo pus erumpit, triginta quinque diebus absoluta repurgatio est.

7. Epid.

DESID. JACOTII COMMENT.

Eμπύημα, ut Galenus scribit de tumoribus præter naturam, in vniuersum veteres nominarunt in qualibet corporis parte factam puris collectionem, & suppurantia omnia alij quidem empyemata vocarunt, alij verò diapyemata (quemadmodum ipsum ἐμπύισκον & διαπύισκον) Nonnulli verò non sic, sed cum in viscere tale aliquid factum est, id solum empyema nominant, & qui sic affecti sunt, ἔμπυος. Rursus quidam alij medici eos solos ἔμπυος nominari rectè putant, quibus inter thoracem & pulmonem pus aggregatum est, quæ quidem magis propria, magisque vñtata est ἔμπυημακος significatio, eaque intelligitur hoc loco. Fiunt autem ἔμπυος, vel ἔμπυκοι, id est suppurati, quum magna ad costas inflammatio suppurat. Interim etiam comitatur peripneumonias, & anginas, in quibus rupto infernè abscessu pus in vacuum thoracis locum effunditur. Sed & sine inflammatione ἔμπυος euadunt nonnulli à destillatione ex capite in thoracem irruente, aut ex reliquo corpore eo loci delapso humore, ubi putredinem conceperit: Tertio etiam à ruptura venæ, & sanguinis educatione. Quoties ergo Pleuritidis materia digeritur, vel per sputa vacuari non potuit, intra decimum quartum diem, non ab eo die, quo æger expuere coepit, numerando ut quidam explicant (quanquam id perpetuum non sit, ut ex historia Anaxionis constat) sed ab ipsius Pleuritidis initio, tum empyema colligitur, quoniam natura, exclusa anacatharsi, suppurationem aggreditur, praesertim in materia crassiore, copiosiore, & frigidior. Remissa ergo inde febris vehementia intra latera grauias

in imo thoracis derelicta sentitur : ac ubi æger affatim à decubitu transmutatur (ait Galenus) idque maximè si ab vno latere in aliud se conuertat, defluere aliquid sentit ex quo puris multitudinem ibi contineri certa cōiectura est. Quinetiā in his fluctuatio sæpenumero haud obscurè exauditor. Quibus accedente signo illo non vulgari, quòd prægressa vehementi Pleuritide nihil penè æger expuerit, de suppuratione dubitare non possumus. Nostis tamen temporibus rarior illa esse consuevit propter multam sanguinis vacuationem, & alia auxilia, quam suo tempore frequentissimam docet Hippocrates in libris de morbis. Huius euentus quatuor sunt, duo ad salutem, puris videlicet per sputum expurgatio, & eiusdem excretio per vrinas, aut alium : in mulieribus rarius per vterum : totidem verò ad perniciem, suffocatio, & phthæ, siue Phthisis aut tabes. Illa fit propter materię multitudinem, & virium ex præcedente morbo deiectionem, quum calidus esse spiritus incipit, & exsufflādo emittitur, accedere febre adurente. Tanta enim angustia loci aërem recipientis cum febre calidū efflante diu durare non potest, quin suffocet. Itaque strangulatus trēs causæ cōcurrunt, puris copia, febris vrēs, & virium imbecillitas, cum suppuratio morbo succedat, cuius vi necessariò vires labefactaræ sunt. Tabes verò superuenit corrupto pulmone ob saniei moram. Vult ergo Hippocrates hoc Aphorismo, repurgationem puris intra quadraginta dies ad summum fieri, ab eo die inita subductaque ratione, quo rupta est vomica. Quod in Aphorismis quoque scripsit. Qui (inquit) ex Pleuritide Empyji fiunt, si à ruptione empyematis intra quadraginta dies repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem. Rumpuntur autem suppurationes vigesimo, trigesimo, quadragesimo, aut sexagesimo post inchoatam puris generationem. Quæ dum incipit, propter ebullitionem humoris, & innati caloris conatum, dolores & febres augeat. Rigor utrumque sequitur & suppurantem vaporem propter morsum: & puris effusi acrimoniam propter acrem membranarum sensum.

1. Aphor. 75

XXX.

πύλαοι ὃ χεὶν πᾶσι τοῖς πλεριπνευμονικοῖς, καὶ περιπνευμονικοῖς διπρετίως τε καὶ ταχέως διατείνεσθαι, μίχθαι τε ὃ ξυγόν τῷ πύλαοι. ὃ δ' ὕστερον πολλῶν ὃ ὀδυῶν διαγόμενοι ξυγόν, ἢ μὴ μιμνῆσθαι, & πολλὰ βῆχα παρέχει, ποικίλονται.

Sputum autem oportet in omni Pleuritide & Peripneumonia facile, ac celeriter repurgari, ac mixtum esse flauum sputo. Quod verò multò post dolorem excernitur, flauum aut non permixtum, multamque tussim inducens, prauum.

Desiderij Iacotij, de sputis.

QUæ per os exeunt, alia vomitu redduntur ex ventriculo & œsophago: alia excretionem sine tussi, ex faucibus & gutture: quædam simplici expuitione ex ore. Hæc Hippocrates ἀπὸ στόματος & ἀπὸ φάρυγγος dicere solet, cum humidior cerebro, & ventriculo inde laxiore liquida tenuisque pituita in os redundat, vnde multa saluatio. Illa verò ἀσπὴρ καὶ κατὰ σπῆν, ἢ ὁ φάρυγγος, ἢ ὁ πνευμονίας. Ab aspera autem arteria, pulmone & thorace nihil sine tussi excludi potest, quorum excrementa, quæ morbi illas partes obsidentis, proprietatem, euentum, coctionem, aut cruditatem maximè ostendunt, πύλαα dicuntur, & ἀπὸ στόματος, quæquam Galenus de crisi bus illa distinguit, & Philotheus ἀπὸ στόματος καὶ ἀπὸ πνεύμονος, quod non omnino obseruatur ab Hippocrate. Sed & sine Pleuritide, ac sine Peripneumonia, imò etiam sine lateris dolore, ac difficili spiratione Hippocrates in Pythione obseruat πύλαα ποικίλα, καὶ ὀδυῶν ὀπίπνεα, sputa primum varia & subrubra, tandem subcocta, ne quis putet talia in solis Pleuriticis, ac Peripneumonicis excludi in morbis acutis. Nec verò ab affecto

affectio capite visa aliquando sunt eiusmodi sputa. Proinde Galenus ostendit, confluisse ad pulmones prauum humorem, sed paucū prorsus, ita ut ex eo viscus inflammari non esset necesse. Primas verò thoracis partes, quibus cum vltimis cervicalibus vertebrae coniungitur, fluxionem non multam excepisse, ex qua ne spiratio quidem difficilis excitata est, quoniam primum intercostale spatium, quod solum afficiebatur, non magnopere confert ad functionem respirationis. Ex quo intelligitur, non in solis Peripneumonicis & Pleuriticis eiusmodi sputa, de quibus hic agitur, reperiri, tamen si horum tantum meminerit hoc loco inter morbos acutos. Quocirca fortasse rectius in Prognostico quidam legunt ἐπὶ πᾶσι ἐξαιρέτως, vel ὡς πᾶσι τοῖς ἀλγύμασι πρὸς τὸ πνεύμονα καὶ τὰς πλευράς, quàm hoc loco, πᾶσι τοῖς πλευριτικαῖς, καὶ πρὸς πνευμονικαῖς, nisi quod intelligit horum potissimum morborum inter acutos indicia è sputis sumi. Optimi ergo sputi in affectibus thoracis duo præcipua signa docet, ἐν πύλιν, καὶ ταχίως, si facile, & citò excreatur. Galenus ἐν πύλιν interpretatur, promptè, sine dolore villo vehementi, sine multa tussi, & sine difficultate. In eo enim, in quo minimo temporis spatio perficitur actio, ostenditur & robur agentis, & expedita esse instrumenta, & quod mouetur, facile obsequi. Itaque ex sputis, quæ promptè expectorantur, meritis colligimus tum vitalis facultatis, tum animalis robur in cerebro, & musculis, qui naturæ inseruntur in efflacione: neque ductus obstructio: ne, aut pressu impediri: neque materiam aut ita lentam, ut ex partibus eximi: aut ita crassam vel tenuem, ut sursum attolli non possit. Idemque iudicium de paucis tussi absente dolore. Nam dolor vehemens, cum thoracem affligit, interpellat, nec permittit thoracem opus, quod adhuc agit, absolvere. ταχίως vero siue ταχίως, id est, cito, idem significat, quod ante dixit ἐν ἀρχῇ: & in Aphorismis, οἷον πύλιν ἢ ἀδύνατον ἐπιφάνειν, id est, ὅτι οὐ τριῶν ἡμέρων, ut Philotheus interpretatur, vel τριῶν, ut Galenus: nimirum intra tertium, aut quartum diem morbi apparens. Etenim si (aut tertio de morbis) agra tertio coeperint cocta expuere: citò finietur morbus: si verò postea, in longius tempus prorogabitur crisis. Ac liberatio quidem morbi, cuius initio bona expectorantur, septimo, aut celerius expectanda est: Coctio verò naturæ robur & materis facilitatem ostendit, celeremque iudicationem, & securitatem pollicetur. Qua de re dictum est paulò ante.

μικτὸν δὲ τὸ φαίνεται ἐν πύλιν. In Prognostico, Et permixtum illi flauum vehementer videtur. Est autem tertia optimi sputi conditio potissimum in Pleuritide: in qua flauum sputum esse debet propter materiam ipsius vel suapte naturabiliosam, vel ex sanguine, qui loco feruente conclusus in bilem vertitur. Nam, ut in Aphorismo docetur, *Qui acidum eructant*, tardè est à pituita. Mixtionem autem in excrementis triplicem obseruat Hippocrates. Vnam materis vitiosæ cum vtili, perpetuò prauam à naturæ socernentis infirmitate. Alteram cum excrementitia, quam ideo laudat, quòd coctio mixtione perficiatur: tertiam ex variis constantem à multiplici affectu, quæ longitudinem morbi & difficultatem præmonstrat. Vehemens ergo mixtio flaua cum sputo ad secundam differentiam referenda est, ut intelligamus flauum cum suo sero, & cum sputo excrementitia vehementer permixtum esse debere, quod est coctionis inchoatæ, & naturæ valentis signum. Quæcunque enim in excrementis vel syncera sunt, vel seorsim expurgata, ut si vna parte à bile flauescant, alia à pituita albicent, ea facultatis, quæ coctionem mixtione perficit, imbecillitatem, & morbi malignitatem declarant. De mixtione verò sanguinis cum sputo, postea dicetur. Colores autem eiusmodi valde permixti potissimum apparent crescente iam malo. Nam primo morbi ingressu nihil extulsitur: postea verò resudat aliquid è parte inflammata, natura vias laxante, & materiam tenuante, quod paucum exactè permiscetur sputo. Eadem ratione in vomitionibus Hippocrates laudat pituitæ ac bilis mixtionem, nimirum bilem propriè pallidam, quæ pituitosum succum tenuem, aut æquosum aliquod excrementum per se totam remixtum habeat: cui statim opponit, quod purum est, qualis est bilis crassa, & admodum flaua, quam vitellinam

nuncupant, à vehementia caloris consumpto sero: aut pituita crassa, & frigore concreta. Hæc namque dux causæ sunt humoris crassi & synceri, calor & frigiditytas immodica, quarum hæc quidem cogit, & compingit: illa verò exsiccat.

τὸ δ' ὕστερον πάλιν. Tribus optimis sputi conditionibus tres prauas opponit, quarum vis ex eo intelligitur, quod contrariorum contraria sunt consequentia: Illud ergo ὕστερον opponitur τῷ τυχίῳ. Nam si multò postquam dolor & morbus cœperint, expectoratio appareat, absoluta scilicet iam prima periodo, ut scilicet primo, cum ante pleuritis sicca esset, expectandum iudicium non est ante decimumseptimum, aut vigesimum. Si tum tenue, etiamsi crudum: vñdecimo, vel decimoquarto expectari crisis potest. Quia verò Anaxion cœpit quid expuere cœtū decimoseptimo, & iudicatus est trigesimoquarto: ideo Philothems τὸ ὕστερον interpretatur μετὰ τὴν δακτύλου πύξιν. Atqui spatio in tanto, tametsi materia vitiosa nō sit, duobus modis periculum impendet. Vno ab his, quæ sinistrè accidere solent, vel ægri errore, vel eorum, qui ipsi seruiunt, vel ab externis etiam rebus, quæ præter spem eueniunt, vel aliquando ab ipso etiam medico. Altero verò à vitium exolutione. Etenim (inquit alibi Hippocrates) priusquam dolor solvatur, moriuntur: citò enim anhelosi fiunt. Præ multo autem ac denso spiritu valde viscosum citra concoctionem sit sputum, & egressum fieri prohibet. Imò stertorē inducit earthilaginosi pulmonis arteriarum partibus, bronchiis appellatis, impactum. Et vbi ad hoc deuenierit, lethale iam plerumque existit. Nam & ipsum sputum impactum prohibet quidem spiritum intro ferri, cogit autem cito extra ferri. Atque sic mutuam opem ad malum inter se conferunt, dum & sputum impactum densum spiritum facit, & hic cum densus sit, sputum insuper viscosum facit, & lubricum fieri ac elabi prohibet.

1. Act.

φαυδὲν ἢ μὴ μεμιγμένον. Flauum sputum sit propter flauam bilem: quemadmodum album, & lentum, & rotundum ab adusta pituita. Quod verò vehementer permixtum non est cum suo sero, vel pituita, purum est. Omnis autem purus humor, excepto sanguine, vitium quoddam subesse testatur, quippe qui ab inflammato calore ducat originem. Flauus enim humore ipso seroso torrefacto, pallidus immixto, æruginosus vehementer exusto generatur. Niger verò aut bile torrida in nigram pessimam & exedentissimam degenerante, aut crasso sanguine reficcato, aut propter extunctionem, atque frigiditatem provenit. Quæ omnia (excepta bile pallida) magis, aut minus, & copiā materię, & ingens febris incendiū, & naturæ infirmitatem denuntiant. Præterea febres inuehunt acutas, partes labefactant, per quas transeunt, ac dolorem grauiorem mouent. Nihil tamen prohibet interdum salutarium morborum initio pura excerni, vbi scilicet nondum naturæ actio in morbosam materiam cœpit, & eadem in crisi, aut vi medicamenti vtiliter exire, corpore ita expurgato. Quod verò multam tussim excitat, vitio materię, quæ cunctatur in pulmone, aut facultatis infirmitate, aut bronchiorū extruotione tale est. Duplex enim prima causa est educendi sputi, scilicet humoris vitium, & facultas, quæ thoracem mouet. Quod ergo educitur si admodum viscidum est, à partibus, quibus adhærescit, eximi non potest, ac sæpe sublatum, intra pulmonis fistulas, glutinis modo hærens detinetur: crassum verò non nisi magna difficultate atollitur, longiorem affectum inducit, & in angustis quibusdam sic intercluditur, ut quosdam ad suffocationem adegerit. Tenue denique circum spiritū diffusū ægrè expuiritur. Ex quibus omnibus multa sit tussis.

XXXI.

πονηρὲς δ' πάντως καὶ τὸ ξαυθὸν ἀκρητὸν, καὶ ὁ γλῆχος, καὶ λευκὸν, καὶ ὁ τρώγυλος, καὶ ὁ χλωρὸν σφόδρα, καὶ ὁ ἀφραδὲς, καὶ ὁ πελωδὲς, καὶ ἰωδὲς. Χεῖρον δὲ τὶ ὅστις ἀκρητὸν, ὥστε μέλαινα φαίνεται.

Omniino prauum, quod flauum syncerum est, & viscosum, & album,

album, & rotundum, & cum virore pallidum valde, & spumofum, & liuidum, & æruginosum. Peius autem aliquanto est, quod ita meracum, ut nigrum appareat.

JACOBI HEDLERII COMMENT.

Kvid videtur in Prognostico, ubi hæc omnia explicantur. Vbi de spumoso etiam & valde flauo dictum est, liuida verò extinctionem caloris nativæ, æruginosa vitionem ostendunt. Ac de genere æruginosæ bilis alio loco.

DESID. JACOTII COMMENT.

Iam sæpe dictum est, omnem synceram expurgationem vitiosam esse, imprimis verò flauam, æruginosam, nigram: quibus omnibus commune est, ut partes exedant, quas attigerint. Verum (ait Galenus) hoc flaua bilis habet peculiare, quod febres acutas inferat: atra autem contumacem affectum generet. Illa enim crassa nimirum & terrena partibus, per quas transit, adeo impingitur, ut ægè detergere possit. Et in librum de humoribus, Syncera (inquit) excrementa appellare cōsuevit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permixta, solo humore excreto, siue is biliosus sit, siue melancholicus, siue æruginosus, aut porri colorem representans: quæ omnia omnem nativam humiditatem à calore febris exustam indicat. Sed & pituitam in Prognostico synceram scribit, quæ vel adusta est, vel frigore concreta. Quæ verò sequuntur, & viscosa, & alba, & rotunda, coniungi debent. Album enim seorsim aut in laude est, aut inutile tantum, cum in pleuritide biliosa nihil de materia morbum committente educit. In pituitosa verò laudatur, & in statu, album puri simile. At quod album, glutinosum, & rotundum est, calore igneo adustam pituitam indicat. Eodémque modo glutinosum per se distinguendum est. Siquidem tum ab extraneo, tum à nativo, & concoquente calore glutinosum aliquid esse potest per concretionem, atque humidi tenuis & aërei cum crasso mixtionem. Ob idque sputa, & quæcunque coctione alterantur, quendam acquirunt temporis progressu lentorem, tamen si nullum ab initio habuerint. Permiscuntur enim, uniuntur, & concrescunt. Etenim inter ea, quæ sunt æquæ crassa, quod viscosius est, ad consistentiam & unionem aptius censetur. Verum supra modum viscosa, & ut Hippocrates loquitur, κατὰ γλίσχαι νόσους & τάραις, absolute lenta sine concoctione, & sine aptitudine ad eam suscipiendam, admodum perniciose sunt, tum signa incendij febrilis, quo pituita affatur, tum causæ obstructionis, tussis, & suppressionis anachartaseos. Itaque præter magnitudinem morbi, malignitatem quoque eiusdem testantur. In rotundis sputis Galenus observat primum materiam, crassitiem videlicet, & lentorem humorum in bronchiis pulmonis: deinde efficientem, loci nimirum caliditatem. Tertio figuram rotundam, tum quia latera à calore febrili, & loci æqualiter torrentur, ut quicquid promineat, consumatur: tum quia glutinosus humor in aspera arteria contentus, atque ibidem diutius cohibitus eandem cum illa formam acquirit, siquidem ipsa quoque & globosa est, & cavitate interiore in orbem circumducta. Eam tamen formam nunquam contraheret humor, nisi calor ingens adesset. Ex quo efficitur rotundum sputum caloris perpetuò signum esse. Quod si caput eiusmodi sit, ut promptè facileque patiat, atque fuliginis, aut materie tenuis sursum ascendens acrimoniam sentiat, aut iam resiccatum sit per vigilias & spirituum animalium vehementes motus, tum admissio halitus ferundo in delirium æger incurrit, sputumque reddit cum calore coniunctum. Cuius rei particulari observatione in Plintheo Hippocrates scribit à rotundis sputis delirium (quod à phrenitide diuersum est) protendilicet ipsa per se neque delirij, neque phrenitidis signa esse possint, nisi aliorum consentiente testimonio.

καὶ τὸ χλωρὸν σφόδρα. χλωρὸς translatione ab herbis, quæ dum arescunt, flavescere, variè decolorari & pallescere videntur, aliàs per pallidum, aliàs viride & quod

4. Acut.

6. Epid. 3. 6.

χλωρὸν.

quod à quibusdam æruginosum dicitur, significat, quomodo multi brassicam & lactucam virides appellant, qui certe color nigrior est, quàm ruber, & veluti initium quoddam nigritiei, & liuoris à frigidityte sumit. Sæpe autem quæ per nares emittuntur, aut à pulmonibus exeunt, diluto virore tincta cernuntur, ut pote adhuc cruda: idque etiam absque febre. Verùm hoc loco χλωρόν σφοδρῶς, sputum est æruginosum, aut flauum & saturatum colore pallido. Nam bilis, ubi naturaliter habet corpus, ob id pallida est, quod sero & tenui liquore aquo diluatur, à quo non solum colorem habet, sed etiam consistentiam quandam cum pauca acrimonia, haudsecus ac si quis meracam bilem è vesicula fellis expressam aqua diluat. Tum enim aquosior, & frigidior reddita, neque, ut ante, valde acris est, neque ita crassa, aut colorata. Calore porro accedente, & febrili incendio ἰχθυόεις, aquea scilicet illa, & naturalis humiditas consumitur. Quare tum calidior, tum densior euadit, & quò densior, eò coloratior. Ac primum quidem, quod erat pallidum, vel subpallidum, ὀχρὸν, vel ὑποχρὸν, magis flauo tingitur, ut sit χλωρόν, colore ad pallidum accedente, qualis in Chlorio auc, & quibusdam floribus, ut verbasci & genestæ, priusquam diutius euerberari sole rufescant. Quod enim calor febrilis in corpore, id solis ardor in eiusmodi floribus efficit. Bilis verò, quominus habet aqueæ illius substantiæ, eò minus resistit. In quo alterationis tractu varix bilis species existunt, ξανθὴ, πύρεα, χλωρὰ, λευκώδης, ἰσακώδης, μέλαινα, flaua, rufa, viridis, vitellina, glastea, nigra, ut est caloris gradus aut malignitas, aut mora, & materiæ, quæ patitur, proprietas. Quod igitur simpliciter χλωρόν est, pallidum & leuiter intinctum flauo, non ita metuendum, quia proximè ad naturalem bilis colorem accedit. At vehementer χλωρόν, nimirum viride nigricans, & iam serè æruginosum, vel, ut quibusdam placet, ex viridi & ferrugineo mixtum, exitiosum est, caloris vehementia tale redditum. Differt autem à bile, quæ πρᾶσις, ἢ πρᾶσις porracea nuncupatur. Etenim hæc in ventriculo citra morbum sæpe gignitur ex ciborum quorundam cruditate, aut calore præter naturam in venis excitato, ut in doloribus, vnde in ventriculum & intestina commigrat. Verùm illa vehementiore calore torrefacta acrior multò, crassior, & mordacior euadit, atræ bili iam serè consistentia, colore, & viribus proxima, præsertim ubi exactè æruginosa euasit, & glastea. Ob idque perpetuò Hippocrates lethale admodum signum esse statuit in omnibus excrementis alui, vesicæ, & thoracis, siquid atræ bilis appareat. Post eam verò sequi æruginosam bilem, & flauam, si sincera sit valde, ex qua malignitas morbi atque materiæ, vnde gignitur, & loci, vnde prodit, vehementissimus calor declaratur. At cæteri humores si vel seorsum, vel cum aliquo horum appareant, non ita noxij censentur.

ἀφρώδης,

ἀφρώδης. Galenus de crisi bus spumofum sputum pituitæ tribuit, quæ post sanguinem, mitissimam pleuritim inuehit. Hic contrà, idem sputum, valde perniciosum esse vult. Nimirum quia spumæ causa duplex: flatu permixtus, ut cum aqua hordeacea ex alto refunditur: & calor igneus, ut in lebece, dum feruet aqua. Illic materia glutinosior cum spirituosâ substantia agitata, siquidem crassior sit, spumas edit: sin tenuior, bullas. Hic verò feruet, & quodammodo incendio fermentatur. Vbi igitur biliosum, aut syncetrum sputum spumescit, aut calorem vehementem, atque exurentem testatur, aut colliquationem, quorum utrunque perniciosum est. Albicans verò à pituita, quia ex agitatione flatui permixta spumans est, nihil habet periculi: præsertim cum pulmo omnem serè humorem quem exceperit, album, spumofum, tumidumque reddere soleat, quoniam plurimum aëris, quo abundat, perpetuo motu humori necessario permiscet. Distinguntur hæc duæ spumæ differentiz tum ex colore, ut dixi: tum ex mixtionis cifferentia, & his, quæ in toto corpore apparent. Nam à calore immodico & colliquatione minuta est spuma ac diu durat: ideòque hoc loco, σφοδρῶς, ad vocem quoque ἀφρώδης referri debet, ut & ad id, quod antecedit: quasi dicat vehementer & chloron, & spumans. Ex quibus non solum incendium internum, sed & vehemens in corpore perturbatio, atque agitatio, aut etiam colliquatio significatur. Durat autem spuma vel ob spiritus contenti crassitiem, qui superius ferri, nec

crumpere

erumpere potest : vel ob lentorem humoris , qui vi continet spiritum , vel ob utrunque.

Τὸ πλιώδες. Quemadmodum lior in parte liuente caloris natiui extinctionem & νέκρωσιν quandam significat, calore extraneo, aut frigore, aut putredine contractam (quæcunque enim perfectè putrēt, liuida euadunt) sic in excrementis, quæ nigra sunt, ab atra bile pura eum colorem contrahunt : quæ verò liuida, ab eadem, sed modica. Ob idque statim subiicit, nullum aliud eo perniciosius esse, quod nigrum est, & meracum. Vt autem lior ex defectu innati caloris accedit, ita sctor omnis ex abundantia extranei in putredine. Quò fit, ut sputum liuidum, si vnà quoque forteat, maximè perniciosum sit. *ιδώδες* verò excreatio æruginosa est, vel potius violacea, valde mera, atque syncera, ut si quis optimam æruginem aqua perfunderet ad destruti crassitiam. Perspicuum autem est ex bile æruginosa oriri, quæ media est inter bilem flauam, & atram. Nam ex viridi colore noscitur, & immodico calore, quo supra modum exarsata est. Ob idque acerrima, erodens, & malignissima cum sit, semper & materiz, vnde gignitur, & loci, ex quo manat, vehementissimum calorem declarat, ut scribit Galenus in Prosthethico. Qui etiam de bilis speciebus docet, quò quæque ex illis crassior est & nigrior, eò esse calidiorē : quò tenuior, & magis alba, eò minus calidam. Ergo cum visionis terminus sit in bile atra, & bilis flauæ species omnes, media sint ad eum terminum, atram omnium perniciosissimam esse necesse est. Color autem inducitur varius & niger iuxta vehementiam caloris & malignitatem, & iuxta passiuarum qualitarum actu vincientium varietatem. Proinde rectè subiicit *χρῆν δὲ τὸ εἶναι ἀκρίτον, ὅτι μέλαν φαίνεται* : in Prognostico, nullum aliud eò perniciosius esse, quod syncerè nigrum editur. Rectè verò non solum *μέλαν* esse vult, ut perniciosissimum sputum dicatur, sed etiam *ἀκρίτον*. Vt enim nigror in parte corporis nigrescente, vel auctam ex liuore calidi natiui extinctionem significat : vel humorum è valis ad eam partem decubitorum (qua ratione pedes nigrescentes minus condemnat Hippocrates quàm liuidos) sic in excrementis aut bilem supra modum torrefactam, quæ atra pessima, & exedentissima euadit, testatur, ut hoc loco : aut extinctionem atque frigiditatem, ut in moribundis : aut crassum sanguinem æquè resiccatum. Denigratur autem sputum sæpe ex euentu quodam, ut à cibo, vel fumo, vel defluxione è capite, aut sanguinis grumo, vel humoris melancholici vapore & fuligine è corde. Quod ad præsagium distinguere oportet. Solum enim vel meracum ab atra bile : vel refrigeratum per νέκρωσιν, perniciosissimum est.

XXXII.

Αἷμα δὲ μὴ πολλὸν συμμιγνυμένον ὁ ἔκλυτος, ἐν ἀρχῇ μὲν σπληνέει, ἔσθδδ : μέλει δ' ὃ πλεονέκτης, ὅσον ἀσφαλές.

At sanguine non multo permixtum flauum, in principio quidem salutare est, septima verò die aut posterius, minus tutum.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico πλεονέκτης καὶ κέρτα ἀφελία, quod hic σπληνέει.

Desid. Jacotij, De sputo sanguinis.

QVoniā de sputo cruento deinceps agitur, cūlus διάγνωσις à quibusdam minus distinctè explicatur, πλεονέκτης signa singularum differentiarum paucis expediam, quò facilius Hippocratis ea de re sententia intelligatur. Imprimis ponendum illud, sanguinis per os reiectionem, vel inflammationi intertæ superuenire, ut peripneumoniz, & pleuritidi, de qua hic agitur, vel sine his, vti alicui interiori. Hic distinguendum, unde, & qua parte, quomodo. In vniuersum

Sect. 3. huius
operis, ubi de
nomine.

21501

versum à ventriculo, cerebro, pectore. Ac è ventriculo quidem ruptis, apertis, exesit tunicarum vasis, in quem locum ex partibus inferioribus, ut hepate, liene, utero confluit, de quo dicitur postea. E cerebro interdum paucus prodit cum secreto sine tussi, tubeus, venis membranarum cerebri frigoris vi compressis, aut nimio humore laxatis, aut calore & sanguinis tenuitate reseratis, non magno periculo altum dormientibus & capite declivi. Interdum multus atque etiam cum tussi, quod præclaris etiam medicis sæpe imposuit vehementer affectum pulmone ex tussi & copia falso coniicientibus, cum è cerebro confertum & multus in fauces & gutturis partes interiores intruens tussim etiam concitet. Internoscitur signorum, quæ primario affectum thoracem ostendant, absentia, titillatione palati, qualis per catharos euenire solet, cerebro secreto, imprimis verò palato, si os aperitur, eruento & sordido apparente, leuitate capitis post excretum sanguinem, antegressa frequenti è naribus hæmorrhagia, & si quid vnà è naribus destillet. Ex faucibus & gurgulione, secreto: ex ore & gingiuis rarefactis, nec serosum sanguinem ex gutture, pulmone, cerebro, hepate, liene è redundantem continentibus, simplici expuitione. E pectore verò multis modis prodit, & è variis ipsius locis, quibus omnibus hoc commune est, ut multam tussim excitet, & ponderis veluti sensum quandam afferat, cum difficili spiratione modò maiore, modò minore, pro cause magnitudine, sanguinis effusi copia, & locorum affectorum varietate. Ergo è pectoris cavo grumofus, cum multa tussi, & cum dolore excluditur. Nam sanguis extra vasa minus calens coit, nec concretus in asperam arteriam facile commigrat, nec semel excuti, nisi iterata tussi, potest, & per interualla recurrit. E membranis, ut succingente & mediastino paucus exit, tenuis, vehementer permixtus sputo, cum molesta tussi, & dolore membranarum proprio. Ab arteriis flauus, tenuis, spumofus, valde calens, cum pulsatione cordis, & inseparabili febre. E pulmone verò nullum dolorem affert, nisi qui effunditur, intra membranam, quæ sensus est particeps, collectus, ponderis cuiusdam sensum exiguum inferat: quod sit, ut in hæmaproisi dolor terribior sit, quàm periculosior, tametsi qui dolore carent, minus animum in grauiore periculo despondeant. Sanguis verò inde progressus aut ex toto spumescit ex visceris carne, cuius induit similitudinem (est enim pulmo coagulata spuma) aut plurimum spumat, non tamen tota substantia, ex pulmonis vasis aut spumæ permixtus est, ex thorace ipso, & gutture. Tertium signum pulmonici sanguinis est rotunditas spumæ, & quod per interualla interscissus separatusque egreditur. Quibus Paulus addit albidum colorem ac dilutum tum ex permixto plurimo aëre, tum ex transitu in abeuntis pulmonis similitudinem. Sed & à pulmonis vasis amplis copiosior prodit multò, quàm è thorace: à minoribus, paucus per interualla cum exigua spirationis difficultate, tussi non multa, calore exiguo intus percepto, qua parte colligitur: in senibus, in quibus sanguis etassior, glutinosior, frigidior ruptis venis potius, quàm apertis: in iunioribus, in quibus vel serosus magis, vel tenuis, acris, & biliosus, apertis, aut rarefactis. Ex magnis autem vasis prodire testantur non solum copia, ut dicitur, sed frequentia; spiratio difficilior, maior calor intus perceptus, feruor, pondus à sanguine effuso & suppresso. Quod si grauis dolor & extendens ad notharum costarum regionem sentiatur, portionem aliquam ad diaphragma peruenisse conicere licet, quæ in vapores & flatus conuersa molestiam affert, & inflammationis, aut putredinis & abscessus periculum. Tribus autem modis sanguis ex vasis egreditur. Per *anastomosis*, id est, oris vasorum apertionem sine dolore, inflammatione, febre exiguus serè, aquosusque non secus è pectore pulsus interdum, quàm multus è naribus, nullo tum periculo, ut etiam quosdam iuuet, quibus vel hæmorrhoides, vel menses restiterunt. Per *anastomosis* id est, erosionem exit, cum antegressa leui hæmaproisi cum tussi, mox absque causa manifesta, ut ictu, casu, grauiore genere, quæ rupturam venæ afferre poterit, sanguis multus exulsatur interdum cum sanie, interdum cum carunculis quibusdam, & ephelcidibus è substantia pulmonis, bronchiorum venæ, arteriæ. Atque hic modus omnium pessimus est, acris humoris soboles, in tabem cessans,

cessans, & immedicabilis propter imbecillitatem pulmonis, cōtinuum motum, & molliem: quanquam ab initio quidam restituantur, ut alibi demonstratum est. Tertius modus *ἢ ῥῆσι*, per ruptionem mediū inter utrumque. Nam ut nonnunquam iuvat eos, quibus suppressa est vacuatio: ita sæpe periculum infert vel ob fluxus immoderantiam, vel remanentis ulceris difficilem curationem. In inflammationibus autem interioribus, quæ cute densa non teguntur, ut in pleuritide, & peripneumonia, sanguis interdum permiscetur sputis, aut ea tingit, quia tenuis humiditas concoctionis initio ab illis exudat, haud dissimilis à sanie, quæ ex ulceribus, aut à tenui lachryma, quæ ex oculis phlegmone obfessis manat. Eam tussi sublata ægri excreant, indicium defluxionis eius, quæ peripneumoniam, aut pleuritim excitavit. Est enim illius veluti serum. Itaque si admodum biliosus humor est, ea flava tantum erit: si verò sanguineus, rubra: sin autem ex utroque mixtus, rubra simul & flava, quam Hippocrates laudat hoc loco, modò paucæ bili sanguis paucus, (cuius tenuior pars in phlegmone bilescit) optimè permisceatur. Nam sequente Aphorismo & purum sanguinem, & multum damnat. Causæ paucitatis, & vehementis commixtionis multæ concurrunt: sanguinis tenuitas, aut bilis, quæ phlegmonem inuexit: calor vehemens, qui attenuat, & expulsionem promouet: multitudo, quæ exprimit: raritas membranæ, quæ serum transmittit, & vehemens in tussi compressio thoracis. Dixit autem *ἢ ἀρχῇ*, in principio eiusmodi sputum cruentum expectorari. *καὶ φαθόν*. Hoc quidem, quia veræ pleuritides & peripneumoniz serè sunt à sanguine concalfacto, & bile; unde plurimum sputa biliosa, & trucea, quanquam apud nos pituitosa quoque, & spumosa. Rarius autem pleuritim fieri à pituita scripsit in Aphorismo, Qui acidum eructant. Illud verò quoniam in principio phlegmonum interiorum, eadem collectionis ratio est, quæ & cruditatis in febribus. Nam cum natura re tristi sese contrahere soleat, partes, quæ fluxionem excipiunt, eam intus cohibent intus, quia comprimuntur, nec quicquam ex inflammatione exudare sinunt: quod est absolutæ cruditatis signum. Vbi verò natura materiam aggreditur, hanc paulatim tenuat, eliquat, ex qua proinde laxatis poris & vis, quæ vapor exhalet, tenuior pars, ut dictum est, & vicina vaporis per raritatem pororum elabatur in interna & vicina spacia, ex qua tussi sublata & sputo exclusa initium coctionis, quam obscuram alibi diximus, & humoris morbifici qualitas deprehenditur. Si ergo in principio, nimirum intra primum morbi quaternarium aut certè ante septimum huiusmodi ichores excreantur, ij & salutem pollicentur, & morbi celeritatem, qui septimo serè iudicari debeat. Sin post septimum, aut tardius superuenerint, morbi in longius tempus prorogatio expectanda est, quod non nisi longo post spatio integra concoctio perfici possit. Atqui spatio in tanto duplicem metum esse alibi diximus, nimirum, ab iis, quæ sinistrè accidere solent, ut erratis ægri, aut medici, aut eorum, qui ægro inscrutiant, aut ab externis etiam rebus, quæ præter spem eueniunt: deinde ab exolutione vitium, quæ sæpe prius, quàm morbus concoctus sit, deficient. Eiusmodi autem sputum non solum in laude est, quia *ἢ ἀρχῇ* apparet, sed etiam quia *συμμετρικὸν αἵματι καὶ πύλινον*. Quoniam enim vehementer permixtum est, sinceritatem humorum ab incendio febrilis perpetuò periculosam abesse ostendit. Quoniam verò cum sanguine, sanguineam pleuritim & mitissimam declarat. Præterea adiecit *καὶ πύλινον*, quia multus sanguis, aut syncerus aliud vitij genus ostendit, de quo sequente Aphorismo *ἢ ὅταν* ob

XXXIII

Αἱματώδεις ὁ λήν, ἢ πύλινος ὁ ἀρχῇ, καὶ δύσπνοια. ποτὶ τὰ ἴσθια τὰ ἀφροδίσια, καὶ τὰ ἐκ τῶν μέλας, καὶ ἡδονὰς, καὶ ὅλα τὰ χεῖρα χεῖραί τεταται. τὰ ἴσθια καὶ ἀφροδίσια καὶ χεῖραί τεταται, καὶ ὅλα τὰ χεῖρα χεῖραί τεταται. τὰ ἴσθια καὶ ἀφροδίσια καὶ χεῖραί τεταται, καὶ ὅλα τὰ χεῖρα χεῖραί τεταται.

Sputum valde sanguinolentum, vel liuidum statim initio periculofum. Præua verò & ſpumofa, & flaua, & nigra, aruginofa viſco ſimilia, & quacunq; celeriter colorantur. At mucoſa, fuliginofa, celerius colorantur, & minus periculofa ſunt. Quæ verò intra quintum diem ad concoctionem colorantur, meliora.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sputum valde ſanguinolentum fit multo ſanguine pauca pituita mixto. Sputi enim materia pituita eſt, quæ aliis humoribus intingitur. Atque initio morbi, dum iſt crudus eſt, nihil expuitur, aut paucum admodum, & materia morbi aſtricta concluſa loco inflammato cohibetur, niſi ſiqua vena vel aperitur, vel eroditur, vel exeditur. Quod cum fit, admodum intingitur cruore ſputum ægri periculo. Sed liuidum extinctionis ſignum eſt. *πυρεὰ δὲ καὶ ἀφροδία*. de hiſ dicetur in Prognoftico. καὶ τὰ φαυλά. In Prognoftico damnat *φαυλὸν ἀκρῶν*, & ſimpliciter *φαυλόν*, quod multò poſt initium morbi excernitur. καὶ μίλανα. Idem in Prognoftico, καὶ ἰώδια, via eſt ad atram bilem. At an excretio æruginofa ſit lethalis, poſtea cū ratione eius plenius exponemus in vomitibus & deiectionibus. Quæ *ἰώδια* appellet, & vitio vertat, vt laudi *μυφώδια*, eiufmodi ſunt. Sputa cocta vtunque viſcida ſunt, qualia ſæpe videmus poſt repurgata liquida & cruda, eaque damnanda non ſunt. Mucco ſimilia, quod naturali concretione excrementorum cerebri per nares accidit, ideòque *μυφώδια*. Alia ſunt adeo viſcida & tenacia, vt excludi nequeant, viſco iam craſſo & tenaciſſimo ſimilia, vnde *ἰώδια*. Non igitur ſimpliciter reprobanda γλιχρὰ viſcida. Sed quæ in Prognoftico *λενκὰ, γλιχρὰ, σρόγυλα*, & in libro de ratione victus in acutis *καταγλιχραινόμενα ἀεπύως*, quæ adeo viſcida ſunt, vt concoctionis deſperationem faciant, quæque in Epidemiis *σρογυλόμεινα*. Vbi enim calor igneus inualeſcit, eiufmodi ſunt. Atque interdum ſic aſſantur, vt fuliginem quandam guſtu referant, vnde *λυγνυόμενα* paulò poſt appellauit. Ea ſunt, non quæ ad inſtar fuliginis atra ſunt, ſed quæ odore fuliginem referunt. Eiufmodi autem odor contrahitur & in mucco narium, & excrementis thoracis, quæ diutius quidem cohibita, & exhalationibus concalſacta cum odorem trahunt. Neque tamen in laude ponenda ſunt, vt ſit mirum cur ea laudet. καὶ χαματίſται παχίως. Damnabat *ὅλα χαματίſται παχίως*, vbi *ἰώδια* notabat, & initio colorem induci ſputis non probabat. Ac breuiter cocta eſſe, quæ colorentur, melius eſt, vt videlicet iam tenuata & comparata materia ad excretionem, iam laxata via vnà cum ſputis coctis reſudet humor, qui ſputa intingat. At *μυφώδια*, mediocriter viſcida craſſaque cocta ſunt media inter ea, quæ *ἰώδια*, & quæ *ὑδατώδια*, τὰ δὲ γένος πύμψης. Initio morbi, hoc eſt, prima acceſſione, & ante tertium diem cruda etiamdum materia colorari ſputa malum eſt. Colorem enim coctis induci præſtat. At ſi prima periodo, qua plerique ſolet ſignum edi concoctionis, ſputa colorantur, iam membrana laxari rareſciturque, vbi materia concluſa eſt, atque hæc reſudans intingit ſputa. Itaque pars materiæ, quæ deſluit è capite, aliquando certo loco includitur, aliquando in ventriculum & pulmonis bronchia decurrit. Ac ſimiliter natura hanc concoquit, ſimul elaxat, rareſcitque conceptaculum partis materiæ. Hanc autem incidit, tenuat, & ad exiguum comparat: id quod fit, dum molitur expurgationem. Nam crudo morbo omnia ſunt aſtricta, & quandiu maturantur, ac paulatim vt ſit concoctio, ita aſtrictio temperatur. Quintum diem notat, quia prima periodus quaternario includitur. In quo, vt ſcripſit in Aphoriſmis, Si ſputum appareat coctum videlicet, morbum breuiorem, & tutiorem facit. Melius igitur initio, hoc eſt, primo quaternario concoctionis edi initia.

R Eadè additum est *λίαν*. Nam interdum in pleuritide à sanguine tenui sputa rubra sunt initio, καὶ αἷμα ῥέον, non modò nullo periculi metu, sed etiam ita certo salutis argumento, ut in his secari venam non sit necesse: quod Hippocrates in libro de humoribus, & sexto Epidemiàn admonet. Impedimentum enim iis, qui cruenta expuunt, tempus anni, pleuritis, bilis. In quem locum Galenus, Interdum (inquit) pleuritis placida est, ac mitis, neque necesse est sanguinem mittere, etiamsi homo sanguinem expuat: sed aliis remediis ad pleuritidem accommodatis curare morbum prodest. Quocirca probabile est, venæ sectionem prohiberi in iis, qui sanguinem expuunt, si anni tempus valde calidum sit, si homo natura sit biliosa, & si morbus lateris adsit: cum is, qui cruenta excreat, propter pleuritida id facit, quòd nimirum parua mitisque pleuritis existat. Et alio loco se scribit in sanguinis sputo à pleuritide cum dolore exiguo lateris sanguinem non misisse, quod moderatissimæ pleuritides existant, in quibus sanguis expectoratur. Ex quibus intelligitur τὸ αἷμα ῥέον sputum cruentum absolute haudquaquam damnari ab Hippocrate, sed αἷμα ῥέον λίαν, valde cruentum ac syncerum. Nam serum sanguinis, quod superiore Aphorismo diximus coctionis initio exudare in phlegmone interiore, neque crassum est, neque multum, neque syncerum (quanquam etiam syncerus sanguis in laude sit, modò paucus, & à pleuritide sanguinea.) Ob idque aliud vitij genus ex illo sputo valde cruento denunciatur, nimirum vel vasorum quorundam διαβρωσις à bile acri & erodente, quæ sanguinem attenuat, & venas aperit: vel ῥίσις, à vehementiore thoracis compressione, quæ nihil ex phlegmone foras excludere potest. De quibus omnibus dictum est superiore Aphorismo. Præterea in phlegmone, cum pars sanguinis tenuior in bilem conuertatur, crassior tandem in atram, ubi ab initio flauum tantum cum pituita, aut graucolens excreatur, conicere licet à calore putrido in parte phlegmone obsessa vniuersum sanguinem iam corruptum: ubi verò solus sanguis multus, aut crassus exit, retinetur, quod putrescit. Proinde rectè cum hoc genere cruenti sputi coniunxit τὸ πηλιδόν, liuidum, quod antea diximus ab extinctione caloris natiui, aut paucæ bilis atræ mixtione provenire. Deinceps verò vtilem, atque admirabilem demonstrationem exorditur. Nam cum calor natiuus in mediocritate constitutus sit, vtrinque habet extrema pro contrariis. Iraque licet febrilis à natiuo specie non differat, excessu tamen, ac proinde vi & effectu distinguitur. Nam febrilis vrit humorum naturale serum, ac delet natiuum, resoluendo, aut consumendo humidum. Quò fit, ut vrendo & exiccando, quemlibet humorem calidiorem, crassiorem, sicciorémque reddat, atque ob eandem causam calorem inducat ad nigrum propius accedentem, donec ad bilem atram ventum sit, quæ vstionis est terminus: ut si quis ad ignem apponat porraceam bilim, in dies nigriorem & crassiorem reddi experietur. Contrà verò natiuus succos æquabiliter temperat, atque ad mediocritatem tum substantiæ, tum qualitatæ deducit, permiscendo humiditatem naturalem humorum cum terreo, qua permixtione quæ concoquuntur, & colorantur, & crassescunt. Color enim sequitur alterationem & mixtionem humorum. Ex quo efficit Hippocrates sputa spumosa, flaua, nigra, æruginosa, visco similia, & quæcunque celeriter colorantur, pessima esse, quia solius caloris ignei & extranei vrentis opera sint hæc omnia, qui serum relicto terreo acri & calido statim exurit, humorem fermentat, & præto colore inficit. Mucosa verò & fuliginosa, quæ celerius colorantur, tutiora esse, in quibus caloris concoquentis opus magis elucet, quàm ignei & febrilis. Nam & moderatè crassa sunt, ac viscosa, quia vniuntur ad coctionem, & à fuligine tincturam accipiunt potius, quàm ab humiditatis naturalis vstione. Ob quam etiam causam, quæ intra quintum diem à calore natiuo superante colorantur, cæteris meliora sunt, ac tutiora. Atque vtrunque verum est, bonum esse initio colorari sputa: & pessimum esse, si eadem initio colorentur, prode coloris mutatio vel ab vstione, vel à permixtione provenit. Non igitur inanis est differentiarum sputorum, quæ superius expositz sunt,

De humo. sectio. 3.

6. Epid. sect. 3.

ταυθελγία, sed comparatio effectuum utriusque caloris, ut in excrementis omnibus diligenter obseruemus, unde tum color, tum substantia immutentur, cum ab utroque calore & colorari, & crassescere singula possint, euentu maximè diuerso. Quznam ergo sint ἀφρώδια, ξανθὰ, μέλαινα, dictum est ante. Præterea ἰώδια ab ætuginosa bile esse, quæ in febribus ardentissimis, & Causis oriri solet, in quibus visceris alicuius vehemens inflammatio coniuncta est, aut bilis intra venas iecoris, ventriculi, pulmonis, ignis instar exardescit. ἰσώδια visco similia pessima sunt, quia permixtione aërei humidi talia non sunt, ut quæ ad coctionem vniuntur, sed exiccatione, & spiritus flatuosi à calore extraneo seruire extra omnem spem concoctionis. μύξαν verò Hippocrates vocat pituitosum excrementum per nates destillans, latini mucorem: vel humorem pituitosum, qui in articulis aceruatur, à quo madefacta articulationis ligamenta, laxiora redduntur: atque ideo facilè à cavitare articulus excidit, & rursus non cum difficultate incidit. Mucum verò interdum aqueum, crudumque videmus: interdum crassiorum: unde sputa μυξώδια mucosa, quæ si tenuia sint, cruditatem tantum, non malignitatem, ut illa syncera, ostendunt: si crassiora, coctionem sine vstione, ut in Coryza primùm tenuis fluxio exprimente frigore, aut calore liquante cernitur: deinde concocta materia, μυξώδης. λιγνυώδια, quæ à fuligine, & feruentium humorum halitu, veluti fumo, intinguntur potius, quàm ab vstione, & siccitate, aut bilis atræ mixtione. Nam ex eleuato vapore humido vsto nigricant lingua, dentes, sputa, & naturaliter pili. Sic lingua, quæ in ardentissimo causo, primùm siccessit, deinde exasperatur, tandem aucto incendio nigrescit, ut cutis sole exusta, malignitatem febris ostendit. Quæ verò ita coloratur quadam fuligine propter exhalationem, perniciofa non est, ut in virgine in Larissa tertio Epid. Sed & fuliginem quandam eiusmodi excrementa interdum sapore, atque odore referunt, quomodo diutius cohibitus narium muccus qualitatem, aut saporem odorèmq; alienum contrahit.

XXXIII.

πᾶν δὲ πτύον μὴ λύει τιμὸν ὀδυνῶν, πονερόν. λύει δὲ, χεῖριστον.

Omne verò sputum, quod dolorem non soluit, prauum: quod soluit, utile.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lege Prognosticon.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Sive natura corpus expurgetur, siue medicamento sumpto, optimam in omnibus excrementis notam præscribit Hippocrates ἐνφοσίαν, ferendi facilitatem, aut difficultatem. Nam cum æger vacuatur, ex coque se leuiorem factum percipit, atque alacrius fert morbum, siue cruda, siue fetida, siue liquida, siue syncera, siue sicca excludantur, in bonis ducenda sunt: si vires deici, aut dissolui cum molestia grauiore videantur, in malis. Arque hoc signum commune est vomitionibus, deiectionibus, sudoribus, hæmorrhagiis, purgationibus, sputis, omnibus denique aliis, quæ à corpore excernuntur. Sæpe enim natura profligato morbo corpus expurgat, idque multis terrorem incutit, qui cum excretorum prauitatem intueantur, incerti sunt, an symptomatis modo vacuatio illa contingat, an natura vitiosos humores pellente. Verum illud discernitur ex hac nota τῆς ἐνφοσίας, cui addit hoc loco doloris remissionem. Etenim sputa, siue prima specie bona appareant in substantia, colore, copia, mixtione, expectorandi modo: siue praua in his omnibus, aut quibusdam, siquidem dolorem tollant, omnium optima sunt: contraria verò pessima. Quoniam (ait in Aphorismis) cum

cum talia purgantur, qualia oportet, confecti, & leuiter ferunt. Quod autem reuera dolorem leuari oporteat, non falso, ut in translatione materię ad caput, aut sensus communis errore, aut sensus in parte extinctione, perspicuum est. At sputa, quibus ipse non leuatur dolor, quantumus prima specie bona appareant, omnia mala sunt, quoniam vel nihil de humore morbum committente educunt: vel cum eo aliquid, quod naturę familiare sit, continent: vel à perenni humoris destillatione è cerebro, aut sanguinis è corde per venam arteriosam affluxu ortum habent. Quod si sputum non modò dolorem non tollat, sed etiam suapte natura prauum sit, ut nigrum, natura à morbo vincatur, ac malum geminatur. Constat enim perniciosius esse, quod neque dolorem leuat, & nigrum est, quàm quod pallidum, aut rubrum, si æquè non proffit. Suapte verò natura bonum, & morbum sedans, primum bonitatis gradum obtinet, ac tum coctionem, tum fluxionis cessationem ostendit. Secundo loco est per se malum, ex quo tamen dolor desinit. In omnibus tamen aliorum signorum consensu firmandum est pręsagium, ac diligenter singulorum vires inter se conferendę, ut intelligatur, quantum vel in melius corpus profecerit, vel versum sit in deterius. Atque ob eam causam in eadem sententia Prognostici nigrosum sputorum meminit. Neque enim perseuerante anacatharsi desperandum, si quod excluditur, dolorem non tollit: aut certò pręsagienda salus, si dolor remittitur, & tamen sputum nigrum est: sed alia quoque symptomata considerare oportet, ut futura optime pręsagias.

XXXV.

Ὅσοι ὃ μὲν τῷ χολώδεος πυώδεος ἀνάγασσιν, ἢ χυρῖς, ἢ μεμεγμυρόν, ὥς ἐπὶ δὲ πολὺ τεσσαρεσκαίδεκα ἔτιοι γήσκησιν, ἢ μὴ κερκὸς ἢ ἀγαθὸν ἐπιγένηται τῶν προγεγραμμένων. Εἰ δὲ μὴ, καὶ δὲ λόγον. μάλιστα δὲ οἷσιν ἐβδουαίαισιν ἀρχήσιν δὲ τοῖσιν πέντε.

Quibus verò cum bilioso purulentum sputum expurgatur, siue pus seorsum exeat, siue permixtum bilioso, ut plurimum mors accidit decimoquarto, nisi signum malum, aut bonum superuenerit eorum, quę prius dicta sunt. Alioqui pro ratione moriuntur. maxime verò, quibus septima incipit eiusmodi sputum repurgari.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quomodo in arboribus & plantis alij fructus celerius maturantur, alij tardius, quidam etiam non maturescunt: ut in vite vitz quędam manent virides, etudę & omphax potius: ita in tumoribus corporis accidit. Et in plantis illud quidem fieri videtur, quia videlicet non omnibus plantis & solo eadem natura subest, nec similiter exponuntur soli, & maturanti aëri, qualis australis & tepescens, aut quia materia fructus non similiter cedit causę maturanti. Nam in eadem arbore aliud pomum putrescit, aliud vermiculosum est, & quasi vlcus trahit, aliud in totū, quoddam etiam in partem maturatur. Atque horum omnium causa non aliunde exquirenda, quàm iis, quę scripta sunt. Eadem ratio humorum, qui inclusi corpore suppurant, atque maturescunt. Vbi igitur eadem natura corporis, eadem vis spiritus & caloris concoquentis in totam materiam sese similiter insinuat, pars tamen naturę cedit, pars repugnat, nec in pus vertitur, ad pestilentem malignamque naturam materię causa referenda est. Atque id multò pestilentius esse solet, vbi interiore corpore, aut parte nobili vitium depositum est, ut pulmone & latere. Iis ergo mors incidit in decimumquartum, quo acuti ferè iudicantur, & pleuritides desinunt, ut ante dictum est, quanquam vel tardius, vel celerius. Si enim coeant alia signa lethalia, nono, vndecimo: si bona,

decimoseptimo, aut vigesimo mori ægros contingit. Atque id est, quod vult, *ἢ κατὰ κακὸν, ἢ ἀγαθόν*. Quibus signis ætas, temperatura, virtus & similia coniungi debent, ut quum omnia mediocriter habeant, decimoquarto: quum in deterius vergant, citius: si in meliori conditione tardius ægri moriantur. *ὃ δὲ μὴ, ἢ λέγον*, hoc est, quod dicebamus, ut omnia mediocriter, melius aut deterius offeruntur, ita ratio temporis servatur, quo moriuntur ægri. *μάλιπ δὲ*. Clarius hic, quàm in Prognostico. Hoc enim vult, si biliosum & purulentum sputum excerni incipit die septimo, moriuntur decimoquarto: & quia signum eiusmodi exitiosum admodum primum editur septimo, firmitus est ad prælagium. Mori autem decimoquarto omnibus mediocriter habentibus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Indammationes pectoris ac pulmonis, quæ remediis non cedunt, nec intra decimumquartum repurgantur, cum mortiferis signis exiium minantur: cum salutaribus vomitam. Suppuratio autem incipit ab eo die quo horror, febrisque multò, quàm quæ præcessit, vehementior, prehenderunt, cum gravitate manifesta. Rumpuntur verò vtiliter die vigesimo, aliàs trigesimo, aliàs quadragesimo, aliàs sexagesimo ab his diebus supputando, in quibus hæc primum acciderunt, gravitas videlicet, horror, & febris præcedente vehementior. Sed & interdum ante perfectam totius materię coctionem vomica erumpit, quando bilis sincera manens, nec coctione permixta, aut ad mediocritatem naturæ convenientem deducta, tunicam erodit: vel quando humoris copia ac putredo eandem lacerat: vel utraque simul conveniunt. Ex quo triplex periculum impendit. Primum à materia inæquali & heterogenea, quam bilis sincera, & puris expectoratio declarat, siue separatim, siue simul excludantur. Ex eo enim plures in corpore, gravésque esse morbos indicatur. Deinde ab ulcere post ruptionem residuo, quod curationem difficulter recipit. Postremò à corruptione materię, quæ partes sanas pulmonis erodit atque colliquat. Nam cum nativus calor à propria temperie multum recessit, sanguis, ut in morticinio corpore, putrescit, ac tum calorem extraneum, tum acrimoniam intra corpus acquirit. Quibus de causis reliqui tabidi diutius & per multos annos vitam trahunt: hi caloris nativi dissipatione & expectorationis suppressione decimoquarto die periclitantur de vita. Inæqualitas enim illa suppuratæ materię, non solum, ut dixi, humorum, qui phlegmonem excitarunt, malignitatem & multiplicem naturam ostendit: sed etiam affectæ partis imbecillitatem & caloris nativi, qui neque vincere, neque in humores contentos æqualiter sese insinuare potest. Idem verò cernere licet in suppurationibus, quæ manifestas corporis partes obsident. Nam interdum seorsum pus, & humorem crudum tenuemque seorsum continent: interdum hac quidem parte suppuratio perfecta est: reliquis verò omnibus nihil omnino puris confectum est. Hippocrates verò docet primum has cæteris citò ad suppurationem tendentibus esse diuturniores: deinde curatu multò difficiliore, quòd quæ ad suppurationem tendunt, aliis auxiliis opus habeant, quàm quæ suppurationi resistunt. Postremò si malignum aliquod signum præterea accedat, multò deteriores fieri. Quod si est, quid de his sentiendum, quæ intus latent, & nobiliores partes, ut thoracem ac pulmonem occuparunt? Dubium enim non est, quin illas malignitate longè superent. Est autem infestantis humoris ferocissimi indicium, si cum natura accinctam se ad concoctionem ostendat, ipsi tamen nullo modo ille cesserit. Qualis videlicet non solis manifestis qualitatibus, ut crassitie, viscositate, frigore coctionis operam refugit, sed occulta quadam alia ac maligna, quæ facile comprehendi non possit. Multò autem certius mortem præmonstrat suppurationis illius inæqualitas, si die septimo, aut alio decernente apparere coeperit, tum quia humor pepasmi minimè capax, diutius cunctando partem obsessam magis labefactat: tum quia dies criticus præcognitionem facit certiore. Signa enim mortis, aut salutis certissima sunt diebus criticis, incerta alioqui, aut non ita fida, si alio die accid

accidissent. Præterea si quid deterius ostendatur eo die, quo salutare signum expectari solet, quod euenturum est, multò grauius fore coniiciendum. Cum ergo dies septimus inter criticos mansueti regis in iudicando mores imitetur, ac salutem sapius aut afferat, aut promittat, si quid tum sinistri superuenerit, dubia spes est cum certo metu. Itaque seruari tantum possunt, in quibus alia omnia signa ad salutem conspirant. Alij intereunt, idque decimoquarto die frequentius pro virium ratione, & aliorum signorum natura. Est enim decimusquartus dies terminus mortis vtrique medius: quoniam si omnia signa moderata sint, illo die periturum hominem existimandum est. At si mala alia accesserint, mortem ante eum diem accelerant: sin bona, terminum mortis ulterius prorogant. Verum illud animaduertendum est, non omnibus signis, ut nec omnibus diebus, pares esse vires. Quæ enim Hippocrates valde salutaria, & valde lethalia dicere solet, aut in propinquo mortem significare scribit, aut magnam vim habere ad salutem, aut securitatem breuitatemque morbi polliceri, ea in suo genere primi ordinem tenent. Medio loco sunt, quæ lethalia simpliciter, aut simpliciter salutaria dicuntur. In confinio, quæ per comparisonem protulit, ut cum scribit hoc, vel illud perniciosius esse, aut magis salutare. Ergo si cum lethali illo sputo septimo die sese proferente malum quoque aliud prodierit primi ordinis (ut quod mortis causam includit, nimirum cum morbi magnitudine virium imbecillitatem) ad undecimum diem æger peruenire non poterit, maximèque si illa vno plura fuerint. Et contrà, si quædam admodum salutaria appareant, morbus in tertiam septimanam prorogabitur. Quod si alia lethalia, alia salutaria simul misceantur, aut ea, quæ in utroque genere plus habent virium cum iis, quæ imbecilliora sunt, aut alio quouis modo: si plura quidem, valentioraque sint bona signa, spes aliqua est ægrum tempus vitæ longius habiturum: sin autem contrà acciderit, interituum citius. Eadem ratione si senex est, aut imbecillus æger, aut tempus anni, & regio, & æris constitutio praua, atque distemperata, maturius mortem expectabis. Ex quibus efficitur cum salutaribus signis hoc, quo diximus, modo laborantem seruari ultra decimumquartum: cum lethalibus nono, aut undecimo interire: cum mediocribus, decimoquarto. Inter quæ plurimum valere credendum est illam, quæ à viribus sumitur, indicationem.

XXXVI.

Εἴ τι ὁ ἀγαθὸν μὲν καὶ τότοις ἔστι παρὰ τοῖς περὶ πλάμονα, φέρειν ῥηίδως ὁ νόσημα, ὃ ὀδυῖν καὶ ἀπληγὰς, ὃ πύλαον ὑπετίως ἀνάγειν, ἔμπροσθεν εἶναι, καὶ ἀδύσῃ, ὃ σάμα ἅπαν ὁμαλὸς θερμαίνεσθαι, καὶ μαλθακὸν εἶναι. καὶ πρὸς τοῖς ὑπὸ τοῖς, ἰδρῶσιν, ἔρῳ διαχώρησιν χεῖρτι γίνεσθαι. καὶ ὃ τ' ἀδύτῃα τῶν. Εἰ μὲν οὖν πάντα προσγένετο τῷ πύσματος τῶν τὰ χεῖρτι, σώζοιτ' αὖ. Εἰ δὲ τὰ μὲν τὰ ὃ μὴ, πλείους τῶν ἰδ. βιώσας. τῶν δ' ἀδύτῃα σημείων, σωτομύτερον.

Bonum autem atque salutare tum his, tum aliis omnibus, qui circa pulmonem laborant, facile ferre morbum, sine dolore esse, spiritum educi, bene spirare, non sitire, corpus uniuersum aquabiliter calere, & molle esse: & præterea somnos, sudores, urinas, alui excrementa probè fieri. At his contraria mala. Si igitur omnia eiusmodi sputo utiliter superuenerint, seruari æger potest. Si verò quadam utiliter, alia inutiliter, non plures dies, quam quatuordecim viuet æger. Contrariis verò signis aditis celerius morietur.

Litera Græca aliquot locis intercisa & corrupta, quæ faciliè è Prognostico restituitur. Quomodo vbi legitur ὕπνισι. Legendum enim ὕπνισι ἰσχυρῶς, ἄρον, ἀσχυρῶς, ἡσυχῶς γίνεσθαι. Et vbi πλείους ἐκ addenda est negatio. Porro hæc sententia non aliud colligit, quàm tres virtutes, quibus regitur corpus, habere salubriter. ὁμαλῶς, verbum accommodari debet verbo θερμαίνεσθαι, & μαλακῶς. Est autem μαλακὸν, quod neque scabrum, aridumque, neque mollitie diffluens ὑπὸ πύσματι τέτω, hoc est, purulento, & bilioso.

DESID. IACOTII COMMENT.

Praeter signa in singulis morbis παθονυμόνικα, συμφοίνοντα, πείψι, καὶ ἀπειρίας, & critica, aliud quoque genus refert Hippocrates eorum, quæ vno eodémque tempore & signa sunt, & symptomata: quæque nec iudicationem afferunt, nec æquè, atque illa, quæ in concoctionibus versantur, fida sunt, nec omnino infida. Sed in hoc genere alia semper bona sunt: alia semper mala. Horum autem accurata observatio qui mites, quique maligni morbi sint, declarat. Inter hæc verò alia sunt aspectabilia, hoc est, in toto corpore, maximè verò in facie leguntur. Alia initio quidem non videntur, postea verò sub aspectum cadunt. Cuiusmodi sunt omnia, quæ ab urinis, alui excrementis, sputis, sudoribus, sordibus aurium, mucò sumuntur, & quæ à corpore vel sponte, vel medicamentorum vi extruduntur. Quædam solum audimus, quo in numero sunt dolores, affectus animi, & sensuum. Vt ergo seruetur æger, de quo superiore Aphorismo dictum est, omnia bona signa adesse necesse est, quæ hic recensentur. At si vel vnum malum sit, certa mors esse potest, quæ maturius ne, an serius occupatura sit, ex multitudine, vel paucitate bonorum, aut malorum iudicatur. Quemadmodum enim ea fors est non modò hominum, sed etiam brutorum ac stirpium, ut multò facilius celeriusque corrumpantur, quàm edantur & valeant: sic vel vnum ex multis signum prauum in necando ægro plus virium habet, quàm plura simul bona in eodem liberando: quanquam inter signa graua, ac lethalia multos euadere Hippocrates obseruat in Epidemiis, quibus tria hæc potissimum integra, & inculcata fuerunt, pulsus, respiratio, & appetentia, quòd ad salutem magnam vim habere comperiantur, ut Galenus annotat in historia Heropyti. Ceterum hoc loco optima quæque notat, & maximè salutaria, quibus opponit pessima & valde exitiosa, ut media intelligantur. Singulorū causæ variis locis huius operis expositæ sunt: ob idque sat fuerit, paucis tantum præcipuas complecti, & omnium morborum communes; in suppuratis tamen maximè obseruandas. Facilitas ergo ferendi morbi firmitatem & robur virium ostendit tum in toto, tum in parte affecta: nec à morbo naturam superari: nec malignam esse materiã, cum inquietationem nullam moueat. Doloris allevatio deuictam morbificam causam testatur, maximè cum signis coctionis, & critica aliqua excretionem. Alioqui in materiæ translatione ad partem sensus expertem, aut in delirio, vel naturæ proxima extinctione lethali signo, aut graui periculo dolor allevatur. Intensus verò celerrimè vires prosternit, ut & vigilæ, atque prauos humores & habitus mordaces fouet, & procreat: quoniam tum corporis, tum spirituum motu siccat, humidum resoluit, & inflammat. Facilis expectoratio facultatis animalis integritatem musculorum intercostalium robur, humoris benignitatem, & bronchiorum liberos ductus arguit. Bona verò spiratio cum in omnibus morbis magnam vim habet ad salutem, tum maximè in iis, qui pulmonem ac thoracem occupant. Ea impeditur, non tamen densa est, ob dolorem: sublimis euadit ob angustiam: magna & frequens absente φλόγῳ in thorace, nec actò in angustiam diaphragmate, propter flatuum copiam, ut ab intempestiuè sumpto cibo. Quoties enim minus inspiratur aëris, quàm conueniat, natura sufficit magna, vel frequenti, vel vtraque respiratione. Absentia sitis in febre ardente, extincta in ventriculi ore vi sentiendi, planè lethalis est: còmuni sensu læso, prauæ optima; quæ

quæ neque biliosum esse humorem, neque calidum, quæ redundat, ostendit: neque humidum putrescere in ventre, aut pulmone denunciat, quale in hydrope fitim facit: neque pituita salsam destillare ex cerebro, quæ in thoracem irruens pulmonem erodit. In quo etiam obseruandum, non respondere febrem siti, quando in inflammatione iuxta ventriculi os arefcit magis os ventriculi, quam cor exuratur. Et contra, in nonnullis febribus, ubi venter abundat humiditate, minorem esse sitim, quam pro febris ratione. Totum verò corpus æquè calere, benigni morbi argumentum est, cui nec inflammatio interior, nec virium oppressio, aut extinctio, nec aliquis alius vehemens cordis affectus coniungitur. Totidem enim de causis cor impeditur, quominus & simul & toti calorem impertiatur. Corpus autem æqualiter molle vtramque duritiei causam, vehementem scilicet refrigerationem ab extinctione caloris, & partium solidatum extremam siccitatem ab incendio febrili abesse declarat, nec ullam febrilem accessione virgere, in qua durities moderatior esse solet. Contra verò durities perseverans admodum prava est: perpetua, planè lethalis. Somni suaues & moderati, quique laborem non faciunt, naturam materię ac morbo parem esse conuincunt, nec cerebrum villo halitu acri offendi, nec immodica siccitate arefactum esse, aut vehementer refrigeratum, aut immodico humore imbutum. Ex quo tum phrenitidis & inflammationis interioris: tum comatis & lethargi suspicio tollitur. Urinę substantia, qualitate, & contentis laudabiles partium hepatis, renum, vesicę sanitatem, vasorumque quatuor humores continentium robur, & virtutis eisdem generantis integritatem demonstrant. Eadem declarant alui laudabilia excrementa in partibus ventris & facultatibus, quæ cibos coquunt, discernunt, ac distribuunt. Sudores boni iudicandis omnibus febribus accommodati sunt, atque vtilis, maximè verò ardentibus. Sed & viscerum interiorum inflammationes feruentes non parum iuuant: & quotidianas febres cum vomitibus ac deiectionibus pituitosis: quartanas cum atris ac variis: semitertianas cum biliosis & pituitosis iudicant. Contraria ex contrariis causis intelliguntur. Horum igitur omnium vires potius, quam numerum obseruare oportet ad præsagium, atque in morbo periculoso ita inter se conferre, ut si omnia conueniant, seruari possit æger: sin quædam prava accesserint, mortis periculum confirmetur. In magnis enim morbis & suapte natura lethalibus vnicum ex his signum prauum multis bonis anteponendum est; in mitigationibus vnicum bonum multis prauis.

XXXVII.

Ὅσα ὃ τῶν ἀλγυμμάτων ἐν τοῖς τόποις τέτοις μὴ πᾶνται, μήτε πρὸς τὰς ἀναπύσεις, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ διαίτας, ἐμψύδαται.

Quicumque dolor in iis sedibus non conquiescit neque expurgatione sputi, neque phlebotomia, neque ratione vitæ, in suppurationem conuertuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Melius in Prognostico, ubi enumerat præcipua remedia pleuriticonum, & morborum pulmonis, ἐκκόπρωςιν & Φαρμακίας. Potest igitur & repurgatione sputorum, & phlebotomia, & clysteribus, medicamentisque lenientibus, acrioribus quoque, deinde etiam foru, litu, cataplasmate, emplastris, cucurbitulis, linctu, aliisque id genus oppugnari morbus, non expugnari, quia materia pertinacius hæret conclusa parte dolente, atque inflammata, quæ tandem vertatur in pus. Id autem in morbo salutari. Nam in lethali mortem anteuertere contingit suppurationem, & hanc quoque sequi.

Omnes

OMnes dolores pectoris ac pulmonis, qui remediis idoneis non cedunt, nec per sputa, alui deiectionem, sanguinis detractionem, conuenientem victus rationem & purgationem intra decimumquartum diem, aut vigesimum ad summum finiuntur, siquod aliud malum præterea appareat, antequam ad suppurationem ventum sit, necant: sin nullum perniciosum signum accedat, collecto pure in loco phlegmones vomicas excitant. Est autem decimusquartus dies terminus vtrique medius tum suppurationis, tum mortis, quemadmodum suppuratio quodammodo media est inter optimam crism, aut phlegmones digestionem, & affectionem insanabilem ac mortiferam: aut quemadmodum febres, quæ per abscessus fiunt, mediæ sunt inter eas quæ citò desinunt, & eas, quæ ad malas crises conuertuntur. Interior enim tumor, quia tenuiore superficie continetur, & à calore maiore alteratur, partim resoluitur, partim refundit *ἰχῆρα*, unde sputa colorantur, nisi sicca sit phlegmone, quæ vel celeriter hominem rapit, vel longo temporis spatio finitur. Nam cum materia discuti, aut repurgari non potest, & salutaris morbus est, ad concoctionem vertitur, & purulentos efficit: haud secus atque in magnis inflammationibus externarum partium, quæ quia resolutione terminari non possunt, suppurationem moluntur. Dispersam enim materiam natura colligit. Ipsa verò acrior reddua viam sibi facit, & à particulis subiectis expellitur, donec in spatium thoracis effundatur. In initio autem suppurationis commissa inter naturam & humorē pugna propter ebullitionem humoris & innati caloris conatum febres augentur per Aphorismum, Dum pus conficitur, dolores & febres fiunt magis, quàm factò pure. Præterea suppurans vapor per morsum rigorem concitat, & collecta vomica ponderis cuiusdam sensum representat. Vbi verò materia in cauum thoracis effusa est, orificiis ramorum asperæ arteriæ in tunicam pulmonis dehiscen-
tibus trahitur, atque ita per asperam arteriam transfertur in os, & intra quadraginta dies repurgatur. Alioqui vel ante id tempus iugulat, vel diutius illic persistens pulmones labefactat ac tabem inuehit. Verum quia viribus opus est, quibus vehementer pulmo ex omni parte à thorace comprimatur, & expectorandi puris gratia tussim excitet, crebrò euenire solet, vt per suppuratos affectus ægri intereant concidentibus tandem viribus, quæ iam antea imbecilliores in maximo & continuo tussiendo conatu euaserant. Rarò autē eiusmodi suppurationes apud nos fiunt, quia multo sanguine sæpius detracto, & iis remediis, quæ hoc loco recenset Hippocrates, conuenienter adhibitis prohibentur. Ea autem sunt expectoratorium sponte facta, tum medicamentorum vi adiuta: venæ sectio ad vacuationem, reuulsionem, deriuationem accommodata, præsertim cum partes superiores obsidet inflammatio. Dixit autem numero multitudinis *φλεβοτομίας*, quòd pro varia indicatione remedium hoc præstantissimum repeti interdum debeat, & ex variis locis. Tertia autem est recta victus ratio, in qua explicanda copiosus est Hippocrates primo de diætâ in acutis, quòd maximam vim habeat ad salutem, nimirum si initio, & pleuritide adhuc sicca manente, exquisitissima sit, vt inedia, aut solius melicrati vsus. Nam duntaxat ptisanam concedit apparente sputo, & ore humefcente, quòd sola ferè inter omnia alimenta sine viscositate sit, celeriter permeet, neque adhæreat, neque in recto thoracis ductu moretur, liquida, sine flatu, facilis admodum coctionis, & propter hordei temperamentum minimè sitifera. Præter hæc verò infirmissima cum sit (ait Galenus) modicum corpori præstat alimentum, nec vllam habet qualitatem qua vel neruos, vel mentem ferire possit, qualis in aceto & vino cernitur. Etenim, inquit Hippocrates, si lateris dolor assiduus est, & ad calidos foci non remittitur, sputumque non procedit, sed extremè citra coctionis spem viscidum sit, nisi quis dolorem vel secta vena, vel alui subductione pro vtriusque exigentia soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit, præcipitem ager in mortem. Ad hæc remedia Hippocrates addit ibidem purgationem, præsertim cum dolor in nobis costis, &
infra

infra diaphragma magis vrget : in Aphorismis verò in vniuersum aluum mollem esse vult vel natura , vel artificio medici , vt mollibus clysteribus. Nam in astrieta aluo perpetuò superiores partes implentur , siccantur verò leuanturque molliore ventre. Proinde paulò ante inter signa pleuritidis semper bonam scripsit *καὶ λυγρὰ μάλα σιδηρὰ*. Eodem loco de victus ratione in acutis, totus meminit: Celsus cucurbitularū. Vocat autem Hippocrates *ἐμπύημα* peculiariter τὰ μέγιστα θώρακος, καὶ πένμονος ἐκχυσιν ἢ πύον. Communiter enim definiunt ἐς πύον μίαν ἀλλὰ ἑκαστα.

XXXVIII.

Ὅσοις ὁ ἐκ περιπνευμονίας ἀποτάσσεται πρὸς ὕψος, ἢ ἐς τὰ κάτω γίνεται, καὶ ἐκπύσσει, καὶ ἐκσυνέχουται.

Quibus ex peripneumonia abscessus fiunt ad aures, vel inferas partes, his suppurant, & fistulas trahunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Addendum puto, ὅτι προγίνεται, ex Prognostico, id est, atque iis superstes vita est. Nam hic permutatur oratio nondū absoluta verbo ἐκσυνέχουται. Sequiturque alia oratio προγίνεται ὅτι οἶσιν, &c. qua oratione Hippocrates in Prognostico describit signa , non quibus superstitem ægrum fore enuncies, sed abscessum præfagias ad aures, aut inferas partes. Quod autem ἐκσυνέχουται in fistulas cauantur, id maximè contingit, vbi parū expeditus puris exitus est, & orificium vlceris superiore parte, alueus autem in decliui patet. Ac fistulas, vlcera profunda, angusta, callosa vocant: alij obliqua addunt, quæ vbi in articulos & osseas partes, cartilagineas , neruaceas , parū expositas incidunt, æger timè curantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico hunc locum ita partitur Hippocrates, vt primū doceat, Si ex peripneumonia abscessus circa aures excitatus est, & in inferiorem partem suppurat, fistulamque gignit, ægrum superstitem futurum. Deinde quomodo illi abscessus prævideri possint, explicat, diuisa rursus in duas partes demonstratione. Quarum priore quidem futurum abscessum ostendit, posteriore verò distinguit suprāne thoracem in adenas, qui sub auribus sunt, an subtransuerso septo debeat excitari. Hic verò absolutè peripneumoniz (quæ est pulmonis inflammatio cum acuta febre, ac spirandi difficultate, cui & angustia, & grauitas coniuncta est, à bile, aut pituitoso humore) solutionem per abscessus exponit, quam nec anacatharsis, nec digestio, nec suppuratio, aut materiz ad intestina, vel vesicam deriuatio finire potest. Hi autem abscessus, qui peripneumonicis superueniunt, alij sub auribus oriuntur, qui vtiliter suppurant, pure scilicet cocto & naturali, ex quo præter caloris robur significatur periculum abesse refluxus materiz in cerebrum, aut pulmones. Alij verò in partes thoraci subiectas, & inferas discedunt, ac in fistulam abeunt, quod longos sinus efficiant, per quos pus vix prodit, id est, vlcus angustū, cauum & sinuosum fistulæ modo. Hac enim perenni effluentia, veluti emissario quodam, non solū pulmonis morbi, sed & alij plerique tum prohibentur, tum curantur. Quicunque alij abscessus (inquit Hippocrates) vt fistulæ, aliorum medela. Causa vtriusque abscessus, in vniuersum est humorum copia, quæ tota extra corpus propelli nō potest. Ob idque à natura agitata in partem aliquam imbecilliolem, ampliolem, moram, aut calentem decumbit, vt in articulos & maxillas. Cur verò sursum, aut deorsum, id ad febris & humoris naturam referendum est. Nam propter calorem multum, magna copia humorum mediocriter crassorum sursum in caput effertur, quā inde fusa maxillarum glandulæ excipiunt: quemadmodum etiam euenire solet, cum è superioribus partibus in inguina & alas quidpiam descendit. In humoribus autem frigidioribus, aut febribus omnibus, quæ ex lassitudine ortum habent, quia peculiarem

de humo. 2. C
2. Prog.

culiarem quendam calorem in articulis excitatum continent, ad articulos potius abscessus hunt, quippe qui plus æquo laborauerint. Cæterum abscessus in partibus superioribus ut plurimum difficiliore sunt, quia ex illis locis, cum eodem affectu laborant, maius impendit periculum, quam ab inferioribus. Proinde Hippocrates frequenter scribit, abscessus, qui in partes infra umbilicum decumbunt, bonos esse: imò verò, qui per vehementes & periculosas peripneumonias in crura erumpunt, sputo etiam non probè procedente, nec bonis urinis, viles omnes haberi, quia hominem à periculo suffocationis eximunt, licet inde periculum sit, ne vel articulus claudicat, vel plurimum negotii facessat. Contrà, qui suprà oboriuntur, non bonos esse affirmat: malitià tamen ipsorum imminui docet, si sortè suppurauerint. Atque idem intelligit hoc loco. Nam cum pulmonis inflammatio vel morbi alterius successione, ut pleuritidis & angina, oriatur, vel à fluxione è cerebro, vel primigenio affectu, sanguine è dextro cordis sinu per venam arterialem in pulmones irruente, causam habet frequentissimè quidem pituitam, quod ut membranz propter densitatem sanguini bilioso magis patent, sic pulmonis laxa substantia pituoso: interdum tamen & bilem, licet ad elabendum faciliorem, ex qua erysipelas toto viscere effusum nascitur cum intolerabili incendio, sed angustia grauitatisque sensu minore, quam in phlegmone œdematode. Hæc igitur pulmonis species celerrimè iudicatur ad salutem, vel mortem propter bilem, quæ cordi vicina & aduersissima diu sustineri non potest. Illa verò à pituoso sanguine, quem pulmo cum cerebro facilius ac diutius continet, biliosa quidem salubrior est, diuturnior tamen multò: eoque fit, ut sæpe per abscessus iudicetur, quoties nimirum morbus coctu difficilis est, nec tamen cum signis lethaliibus coniunctus. Verum in eo abscessu, qui circa aures excitabitur, Hippocrates suppurationem requirit. In altero fistulosum vlcus metuit, quia articulus, in quem humor decumbit, curatu prorsus difficilis est, & ex eo sæpe homo claudicat. Vtroque tamen modo æger liberatur periculo, quod peripneumonia minabatur.

XXXIX.

περιγίνονται ὅ, οἷον ἀνὸς πυρετός, καὶ ὁ πότος παρακαλοῦν, καὶ ὁ πύλας χωρὲν ἡ λόγον. μηδὲ χαλῶδεις ἀι διαχωρήσεις, ἀλλοιοίτε καὶ ἀκρήλοι γίνονται, μηδὲ οὐρα παχύτε σφόδρα, καὶ πολλὰ ὑποστασιν ἔχον, τίτε ἀλλα σὺληπτις ἔχον.

Supersunt autem, quibus neque febris, neque dolor conquiescit, & sputum prodit pro ratione, neque alui excrementa biliosa, soluta, meraca exeunt, nec urina crassam admodum multamque habet subsidentiā, aliaque signa sese offerunt salutaria.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NON περιγίνονται, sed γίνονται legendum puto, & ἡ negatio addenda est verbo ἡ λόγον: vox σφόδρα vocibus παχύ & πολλὰ accommodanda. Φλεγμονὴν dicit, quod in Prognostico φλάγμα appellat, quo nomine vehemens calor intelligitur. λεπρὸν molle & alieno tumore carens. Notat igitur indicia primum quidem abscessus, deinde particulatim eius, qui ad inferas sedes, & qui in glandulis ad aures. Commune hoc est, si neque excretio, neque concoctio, & salutaris morbus est, suppuratio expectari debet, quod magis particulariter explicat, non prodeuntibus sputis, ut oportet, non concoctis urinis. Præterea & febris detinet non sublata causa. Dolor eadem ratione manet, atq; utrunque inualescere contingit, quo tempore pus à natura conficitur. μηδὲ χαλῶδεις. Hoc Galenus dici putat, quia si eiusmodi deiectiones iam biliosum morbum ostendunt, qui non trahitur diutius, neque abscessu terminatur, sed breuius excretionē. Morbum enim, qui abscessu soluitur, vel sola concoctione, materiam habere crudam, crassamque necesse est, esseque salutarem, aut certe in magna spē salutis. ἄλλοι.

Alij

Alij legunt *ἀλλὰ ὑλὺς καὶ ἀκρὺς*, & *ὑλὺς* iis dicuntur αἱ συμμέτρες *ἐπιχομί-
ται*, quæ mediocri profluuiio vacuantur, *ἀκρὺς ὑδ᾽ αἷδ' ὄρε*, καὶ μὴ συμμετριζέσθαι,
Atqui *ἀλλὰ* vocem non interponūt, *ὑλὺς* e, immoderatas & solutas ad copiam
referunt: *ἀκρὺς* ad metacam bilem. His itaque profluentibus tum ex natura
morbizum quia soluitur morbus excretionem, abscessus non est expectandus. *μὴ
π' ὄρε*. Sic enim coctio indicatur. Hanc vrinam prohibere abscessum scripsit in
Aphorismis. *πᾶν ἄλλα σφίγηται*. Nam in lethali morbo victa natura nihil mo-
uet. Et tum si quid mouetur, perniciosum esse solet, parotides, abscessus in
cruribus, excretiones. *ὑπὸ πύλινον*

DESIDERII IACOTII COMMENT.

CIVm dux sint peripneumoniz species, vt superiore Aphorismo dictum est,
Caleram à bile per abscessus non iudicari docet: alteram à pituitoso san-
guine, interdum, non semper. Nam cum morbi omnes vel concoctu faciles sint,
vel perniciosi, vel coctu quidem difficiles, non tamen perniciosi, in primo ordine
quidem per excretionem iudicantur, aut sensim coctione sine vehementi natu-
ræ certamine dissoluuntur: In secundo nullus abscessus vnquam bonus esse po-
test. In tertio ad salutem apparet. Præterea aliàs dictum est calidiores, tenuio-
résque corporis humores ad vacuationem esse quàm aptissimos: crudos autem,
& crassos naturam vel per abscessum, vel per cōcoctionem curare solitam. Nam
crudi crassique humores, nec tamen lethales si diutius trahant, abscessus com-
mittunt, nisi prius per concoctionem, quàm *σύνπτεσις* dicunt soluantur. Est au-
tem concoctio vacuatio quædam, quæ vt plurimùm per vrinas, rarius autem per
aluum succedit. Horum igitur omnium signa congerit hoc loco, vt intelligatur,
quando in pulmonia futurus sit abscessus. In quo hoc caput est, illam neque bi-
liosam esse oportere, neque lethalem, sed mediam inter facilem & perniciosam,
simulque diuturnam. Attendere ergo ad id primùm conuenit, si febris diutius
persistit, neque dolor finitur, id est, grauitatis sensus, & angustiz. Licet enim pul-
mo sensus sit expers, tumens tamen sentientem membranam, qua obuoluitur,
deprimit, & grauantem dolorem mouet, potissimùm extremis partibus, quibus
pectori & spinæ alligatur. Tantò autem maior est peripneumoniz, quàm pleu-
ritidis in thorace angustia, quantò pulmo inflammatus magis arctat bronchia
aëris conceptacula, quàm pleura. Hoc igitur dolore cum febre placidè perseue-
rante, vt integrum nunquam corpus dimittat, abscessus spes aliqua iamiam elu-
cere incipit. Hic enim si planè cessaret, vtique abscessu non esset opus. Si verò
celeri motu, & symptomatum vehementia vrgeret, ad crisin potius per excre-
tionem conuerteretur. Alterum signum est, si sputum pro ratione non editur
(sic enim legendum esse constat ex Prognostico) id est, si crudum, aut non faci-
lè, aut tardius prodit. Pulmo enim inflammatus propter laxitatem semper re-
mittit aliquid contenti humoris: in pleuritide non semper, propter crudi humo-
ris contumaciam, vel affecti loci distantiam, quia ab externis musculis affectis
humor ad pleuram non permeat, à pulmone tamen sputum non expectoratur
πρὸ λόγου, quando neque febrem, neque dolorem sedat. Tertium deinde subiicit,
si aluus biliosa, soluta, metaca non reddit. In morbis enim biliosis non nasci ab-
scessus antè demonstratum est: soluta aluus crisin per vacuationem potius,
quàm per abscessum expectandam demonstrat. Metaca verò sunt, quæ vel na-
turali sero priuantur ob incendium febris: vel alteri humori impermixta cernun-
tur, vt aquosa sine bile. Priore modo non potest vllus abscessus bonus exoriri,
Posteriore cruditas indicatur, quæ longo tempore eget ad coctionem, & absces-
sus spem affert. Ob idque duobus modis sententiam legi docet Galenus. Vno
quidem in hunc sensum, Neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque solutz:
altero verò, Neque biliosæ fuerint alui deiectiones, sed solutz atque synceræ.
Vtranque autem lectionem veram esse constat. Nam prior abscessus futuros
negat, vbi humores profluuiio alui vacuantur, sitque ad intestina deriuatio. Po-
sterior abscessus pollicetur, cum humores aquosi fuerint, nec cum bile permixti,

quales longo temporis spatio egent ad coctionem. Etenim vox ἐνυλῆ, cum ad copiam humorum, cum ad excretionis modum refertur potest, sicuti ἀραιὰ & ad bilem synceram, & ad aquosam, crudam, & impermixtam humiditatem. Quartum lignum est, urina copiosa, & quæ multa habet subsidentia. At in qua multa subsidunt, naturali utrique crassior est. Itaque copia cum crassitie concoctionis testimonium affert: multa verò subsidentia expurgationis, quæ materiam & occasionem abscessus præcipit, ac per dies aliquot perseverans morbum soluit paulatim excreto humore: per Aphorismum, Vbi spes est ad articulos abscessum iri, abscessu liberat urina multa, crassa, & alba reddita, qualis in laboriosis febribus quarto die fieri incipit. Ex quibus illud etiam intelligitur, quinque modis peripneumoniam finire: strangulatur ac morte per suppressionem sputi: coctione, qui modus tutissimus est ac perfectissimus: suppuratione, ex qua empyema, aut suffocatio, aut tabes: crisi, aut denudatione, & expurgatione humoris per vesicam, vel aluum: abscessu pone aures, aut in cruribus.

ἔξω μὲν X L.

γίνον) ὅ, αἱ μὲν ἐς τὸ κατω, οἷον αὖ περὶ ὑποχόνδρια φλεγμονὴ γίνον). αἱ δὲ ἐς τὰ ὀψώ, οἷον αὖ, ὅ μὲν ὑποχόνδριοι λαπαρότεροι καὶ ἀνιδνωτοὶ ἢ. δύσπνοιοι δὲ τὰ ἄνω γόνοι γόνοιοι, πάλιν ὡς τὰ ἡωρὶς ἀποφύσιν.

Sed abscessus quidem fiunt hi, in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria calor vehemens mouetur. In superioribus vero, quibus hypochondrium molle & indolens fuerit, difficilisque spiritus ad tempus citra causam evidentem acquiescit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

in Exegesi.

Signa, quibus distinguas, an abscessus in superioribus partibus, an inferioribus. Cōuersa ergo deorsum materia è thorace per hypochondria phlegmonē mouet: quomodo hinc per thoracem difficultatē spiritus. φλεγμονήν autē dicit, quod φλέγμα in Prognostico. φλέγμα verò in Prognostico ἢ μόνον τὸν χυμὸν τῶν τῶν λευκῶν, καὶ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν φλόγην δὲ αἵματι, quomodo φλέγρον πυρῶδες τὸ δυνάμει φλέγειν, ignem quoque utere natum est. ἐς δὲ τὰ ὀψώ, hoc est, ad aures. Vocat autem λαπαρόν, molle, vacuum, hoc est, sine tumore & tensione. λαπαρά verò illa & intercostalia, tertio de articulis. δύσπνοιοι, quo tempore materia sursum mouetur, obicit infert difficultatem spiritus, quæ sine causa euidente cessat, hoc est, sine ope medica, aut notabili vacuatione.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vbi per signa superiore Aphorismo explicata abscessum futurum esse constiterit, proximum est distinguere, suprāne thoracem in glandulas sub auribus, an sub transuerso septo, quod cum hepate superiores partes ab inferioribus diuidit, debeant excitari. Eius prænotionis signa sumuntur, potissimum à natura febris, ægri, & humorum, deinde ab his symptomatibus, quæ partibus superueniunt, per quas humores repunt. In febribus enim multum diuturnis cum propter frigiditatem crassitiemque humoris, tum naturæ imbecillitatem longo iam spatio fatigata in inferioribus partibus oriuntur: in acutioribus verò iuxta aures. Idem iudicium de ægris. Nam temperamento, aut vitæ instituto calidis sursum magis, quàm deorsum fit imperus: frigidioribus contrà, in quibus humor crassior, caliditas minor, & virtus imbecillior. Præterea calidiorem materiam, aut permixtam calidæ natura sursum mouet: minus calidam deorsum pellit. Vbi verò omnia medio quodam modo se habent, abscessus indifferentes committuntur, in quibus ex tempore coniectura esse non potest, sursumne an deorsum potius erumpent,

pent, sed ex aliis signis id oportet diiudicare, qualia sunt, Calor aliquis in hypochondriis aperte excitatus, & oborta repente in his affectibus spirandi difficultas sine ullo aestu, dolore, aut tumore hypochondriorum. Nam cum necesse sit eas partes offendi, quæ subitum abeuntium humorum impetum excipiunt, siquidem à pulmone in crura illi discedant, hypochondria, quæ in medio occurrunt, afficientur, & inualescent, vel erysipelate, aut propriè dicta phlegmone corripientur, siue per venam magnam humores descendant, siue per arteriam læuem & sinistram cordis ventriculum (à quo propter vitalis facultatis robur, cordis motum, & venarum capacitatem celerrimè depelluntur) siue denique per cæca quædam spiracula. Ac tum perspicuum est spirationis quoque difficultatem imminui, liberato thorace copia, qua veluti onere premebatur. Præterea non nisi, cum humores quasi in itinere restitant, in hypochondriis tumorem oboriri, eumque esse, vel erysipelas cum aestu, ac dolore sine tumore: vel propriè dictam phlegmonem cum dolore, tumore, ac renixu: vel phlegmonē ordematofam cum tumore sine magno dolore. Sin autem inde quoque eosdem humores ad partes inferas detrudi & compingi cōtigerit, ut ferè fit facultatis nobilium partium robore, tum hi per venā cauam & ipsius ramos in crura abscedunt, hypochondriorum dolore, aut tumore interea sedato. Quomodo Hippocrates scribit Herophonti prægressis lethalibus signis, ut nigris vrinis, biliofarum deiectionum suppressione, indeque ob factum in caput impetū, surditate ac delirio, lienem quinto die intumuisse, remeantibus humoribus à partibus superis ad inferas per medium hypochondrium. Octauo verò lienis quidem tumorem deletum fuisse, inguina tamen sinistra parte, quæ lienī ē directo respondet, doluisse, atque inde in utramque tibiam dolores commigrasse, fluxione videlicet ex hypochondriis ad partes inferiores sensim transeunte. Quo humorum secessu ægrum restitutum esse consentaneum est, propter abscessuum naturam, quos omnes in partibus inferioribus viles esse diximus. Si verò contrā acciderit, ut hypochondria videlicet gracilia, mollia, ac doloris expertia sint, spirandi autem difficultas repente oborietur, rursusque subito conquiescat, atque ut cœpit, sic etiam sine evidenti causa definat, ut sine copiosa excretionē sputi, vel vrinarum, vel sanguinis in naribus, vel excrementorum alui, humores in caput repere certum est, ac parotidas veluti in procinctu stare. Galenus tertio de crisi adiicit, quiescente illa difficultate spirandi mox accedere capitis grauitatem, dolorem, comam, & surditatem. Et contrā, post hypochondrij aestum, ac tumorem, in aliqua partium inferiorum vel grauitatem, vel tensionem, vel inflammationem exoriri. Hippocrates verò in libello de humoribus horum abscessuum distinctionem reperit à calore, vel frigore pedum. Nam si pedes calidi sint, abscessum ad partes inferas denunciant, quia humorum copia deorsum fertur, ac locum illum calore perfundit: sin verò frigidi, ad superas partes, quod tum omnia sursum in caput tendant, indeque partes extimæ, præsertim verò pedes, refrigerentur. Quod signum in *μεταπίσιος* ad caput metu diligentissimè obseruandum est. Neque verò hæc ita accipienda sunt, quasi in sola peripneumonia locum habeant, cum in omnibus morbis vera sint. Sed hoc est Hippocratis artificium, ut vno veluti exemplo proposito, quod manifestissimum sit, vniuersale theorema includat, atque idem in similibus omnibus intelligi velit. Spatium autem temporis, quo migratio illa absolui solet, plerunque vno die, interdum etiam tardius, aut celerius definitur: quo tempore æger melius habere putatur delecto priore morbo.

X L I.

Αἱ δὲ τὰ σκέλεα τῶν προφασίων, οἱ τῶν ἐπικινδυνῶν περιπλομήσεις, λευκὰ μὲν πᾶσαι. βέλτεται δὲ αἱ τῶν πύελος πυάδεος ἀντὶ ξαυρῆς γαστρομήνης. μὴ χαρίαντος δὲ τῶν πύελος καὶ λάρων, μὴ δὲ ἔρῃ χρεῖται ὑπὸ στασιῶν χαίλος, κινδυνὸς καὶ θάνατος τῶν ἡρώπων, καὶ πολλὰ ἀνέγμετα παραχρῆν.

At qua causa in crura conuertuntur, in periculosa peripneumonia utiles omnes sunt. Optima verò purulento spūto, loco flauī prodeunte. At non procedente spūto iusta ratione, neque urina optimam subsidētiā habente, periculum est ne homo claudicet, & in multā difficultatē incidat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Legendum puto ἀντιστοιχῶν, non παρὰ στοιχῶν ex Pronostico. Ceterūm ut in morbis excretionē sunt modò crudo morbo, modò cocto, ita abscessus. Sed difficilia sunt omnia, quæ crudo morbo accidunt. Abscessus igitur in crura, qua ratione deorsum longissimè à morbo & partibus nobilibus sunt, laudantur: sed multò magis, si coctione iam apparente. Propterea βίλην, vbi πύρεξ πύρεξ, hoc est, coctum, crassum videlicet, album, & leniter viscidum: quod πύρεξ, interdum appellat, non quia purulentum, sed quia simile puri laudabili appareat. Sic enim in Pronostico μεταβαλλῶν πύρεξ Galenus interpretatur, quam & propriè πύρεξ hic & in Pronostico exponi potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Qui morbi abscessus committant posito ex peripneumonia exemplo, & sursumne, an deorsum potius erumpent, ostensum est hactenus. Hic bonorum abscessuum notas complectitur eodem peripneumonia exemplo vsus. Fiant autem morborum vicissitudines tum ad perniciem, tum ad indicationem pro morborum & locorum affectuum differentia. Nam quæ in morbos leuiore, partēque ignobiliore transeunt, ea meritò salutaria censentur: quæ verò in grauiore affectus, ac loca præstantiora, pernicioſa. Eadem est abscessuum ratio. Meliores enim sunt, qui per effluxum, quàm qui per decubirum accedunt. Atque ex his omnium optimi iudicantur, qui longissimè ab affecto loco, & in partes ignobiliore erumpunt: contrarij verò, mali. Ob idque triplicem bonorum abscessuum ordinem complexus est hac sententia. Primo enim in ordine eos collocat, quibus hæc duo insunt, ut & deorsum ac longissimè à loco primigenio affectu laborante discedant: & cum signis alicuius concoctionis moueantur, tum vniuersalis in vrinis, tum particulis in excrementis loci affecti proprijs, ut si ante peripneumonicū abscessum sputum mutationem iam acceperit à flauo in purulentū, & copiose ac facili expectorari cœperit. Cōcoctiones enim indicij celeritatem, & salutis securitatē pollicentur. Medio loco sunt abscessus, qui signa quidem particularis coctionis referunt, vniuersalis verò minimè, quia pars crassior, quæ transponitur, in venis cruda manet, quanquam plerumque interficiant, maximè, si in partibus superioribus oriantur, quomodo Hippocrates scribit, Ancillam pictoris suppuratis Parotidibus interiisse. Omnium leuissimi neutram concoctionem habent, sed tamen ad inferiores partes erumpunt. Ex his ergo Hippocrates in Peripneumonia primum genus maximè laudat, sed & secundum, & tertium non inutile scribit esse, licet multum facessat negotij. Qui enim in cruribus oriuntur cum sputi mutatione, & facili largaque vacuatione, quæ est concoctionis argumentum, valetudinem minimè dubiam afferunt, & citra dolorem celeritè euasunt, præsertim si cum his vrinæ non male accesserunt. In quibus verò sputum non probè reuicitur, & quod malignius adhuc est, cruditas perseuerat, vnam tantum bonitatis notam agnoscit, quia maximè deorsum & quàm longissimè à foco morbi discedunt. Proinde ex his grauiorum symptomatum remissio insequitur, ægrotusque suffocationis periculo vindicatur. Attamen articulus, in quem humor procubuit, curatu prorsus difficilem abscessum sustinebit, & ex eo fortè homo ipse interdum claudicabit, tum propter articulorum peculiarem laxitatem, & motum, quæ fluxionem crudam trahunt, & excipiunt: tum propter itruentis materię corruptionem & copiam, quæ in rigidiore loco inclusa vincit à calore

lore non potest. Quibus addere oportet temporis diuturnitatem, in quo pars ante labefactatur, quàm ad concoctionem ventum sit. Hippocrates verò cruditatis duo signa refert, sputum videlicet non probè extussim, nec bona esse, quæ in urinis subsident, quibus perspicuum fiat non solum à pulmone, sed etiam à toto corpore materiam crudam in articulos deriuari, quod claudicationis, & vlcis sinuosi periculum augeat. Vnum autem coctionis signum posuit, quia rarissimè euenit, vt coctio in parte appareat, manente in toto cruditate: quanquam & hoc interdum fieri expertus fuerat. Præterea praua sputa describens, non dixit cruda esse, etiam si illa concoctis opponerentur, sed tantum, non probè reici. Quod enim probè reicitur, concoctum etiam quodammodo esse oportet: non contrà. Siue enim crudum sputum sit, siue coctum, interdum non bene expurgatur, ob imbecillitatem facultatis thoracem mouentis, vel ob crassitiem, lentorem, aut tenuitatem sputi: vel ob vtranque causam. Quare illud, sputum non ritè excludi, satis magnum est maligni morbi argumentum, quodque per se hominem sæpius interficit. Est autem horum abcessuum causa multiplex. Nam materia trahitur aut propter calorem, aut propter imbecillitatē, aut propter dolorem. Articulorum verò amplitudo irruentes fluxiones faciliè excipit.

XLII.

ἐν τῷ παλαιοδρομίῳ ὅτε αἱ ἀποστάσεις, πυρρὴν παρακολούτουσιν, καὶ τὸ πνεῦμα μὴ χωρεῖσιν, κίνδυνος θάμνηται καὶ παραφροσύνη.

Si verò recurrat abscessus, Et consequatur febris, neque repurgetur sputum, periculum mortis imminet atque delirij.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Παλαιοδρομὴν dicit communius, quod vel ἀφανισθῆναι, vel παύσασθαι supponit. Ac παύσασθαι quidem generalius dicitur morbus, vbi vel paulatim aboletur, vel repente euanescit. At ἀφανισθῆναι, quod breui momento disparet. παλαιοδρομὴν verò propriè, quum in eum locum recurrit materia, vnde secesserat: communiter, quum idem morbus, qui ante fuit, idem repetit, quod est ἀποσπασθῆναι. Itaque resoluta materia, vel aliò translata abscessus aboletur. Resoluitur autem celerius laxiore parte atque rariore, tenuiore & calidior materia, æstuantē cœlo, firmissima ægri virtute: tardius in contraria conditione. Transfertur autem in alium locum interdum robore naturæ, quod est salutare: ac tum serè deorsum in partes ignobiles conuertitur. Nonnunquam vi morbi, qui malignus est: ac tum metus est, vt ne principes partes occupet exitio ægri. Quod si exclusa materia è parte principe in eandem recurrat, quod παλαιοδρομὴν dicit, id admodum periculosum, vt materia peripneumoniz recurrente. Ac tum consequitur febris ac delirium, quod faciliè sequitur pulmonis inflammationes, vt & spiratio difficilis. Vbi ergo febris, delirium, difficilis spiritus, constat materiam in locum principem secessisse, atque ea è profundo commoueri.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tumores præter naturam ἀφανισθῆναι dicuntur Galeno, qui ὅτε ταχὺς καὶ οἶον ἐξαισθητός, protinus & quasi derepente euanescunt. παύσασθαι verò idem est, quod finitum esse, quouis modo id contigerit. Duobus autem modis tumor repente subsidit, ac detumescit: aut quia celeriter resoluitur, vt cum resolutionis per halitum causæ omnes simul concurrunt, humoris videlicet tenuitas, partis raritas, circumfusi aëris calor, admoti medicamenti potentia, & caloris natiui robur: aut quia humor tumorem efficiens ad partes interiores refluit. Illud faciliè ex eo nascitur, quod symptomata omnia prorsus discutiuntur, non vlla alia in toto corpore superueniant. Hoc verò, quia licet paulisper altuari æger videatur,

mox tamen affectus acerbioris notæ sese proferunt, quem humores recessu suo in principibus partibus concitant. Proinde in Prognostico utrumque dixit Hippocrates, ἀραιζοῦνται καὶ πλενθρομύουσιν, id est, subsidunt, & intro reuertuntur: quanquam πλενθρομύουσιν propriè dicuntur, quando refluunt in eadem loca, vnde venerant. Præterea interdum refluunt humores propter copiam, neque tamen subito tumor aboletur. Vtrum verò in easdem partes sese receperint, an in alias, quæ imo in corpore habentur, ex aliis signis distinguendum. Nam symptomata superueniunt, partibus, quæ refluxum excipiunt, aut quæ in transitu afficiuntur, peculiaria. Id autem Hippocrates nunc demonstrat in abscessibus, qui ad crura erumpunt, aut sub auribus, per vehementes peripneumonias. Etenim si quæ abscessere, subsidunt per πλενθρομύουσιν, febris vel augetur, vel eadem perseuerat, sputum supprimitur, & siquidem in pulmones reuersio facta sit, difficilis admodum spiratio euadit. Itaque ex his constat non solum fluxionem finitam non esse, sed etiam totam in pulmones sese recepisse. Nam si per halitum resolutus esset tumor, febris quoque defuisset, & facilius expuerent. Quod quàm prauum sit, grauissimorum affectuum euentus satis declarat. Etenim & deliria inuadunt propter calorem ac fuliginis copiam, aut cerebri sympathiam cum affecto pulmone: & ægri spiritum difficulter trahentes, moriuntur, maximè cum parotides euanuerint febre manente, ex quibus angina quoque, vel cataphora, vel strangulatus insequi solet. Signa itaque τῆς πλενθρομίας sunt hæc, subita doloris vel tumoris occultatio: febris vel aucta, vel eadem manens: humor nec concoctus, nec exclusus: & acerbiorum symptomatum successio. Causæ verò in vniuersum externæ quidem, astringentium medicamentorum admotio, & refrigerantis aëris occursum, ut si aëri exponatur, qui exanthematis scaret: internæ verò, extremus partis affectus conatus ob acrem irritationem, pars princeps condolens, ad quam natura conuertit sanguinis impetum prauis refertum humoribus, dum subuenire conatur: & humoris ferocissimi copia, aut deleteria qualitas, quæ loco contineri non potest. Haud secus atque in sanis humores se ad intimas corporis partes conuertunt propter frigus, aut rigorem, aut aliquam animi perturbationem, ut tumorem, magnam tristitiam, aut pudoris initium. Idem scribitur in Aphorismis de tumoribus, qui cum vlceribus coniunguntur. Quibus (inquit) cum vlceribus tumores sunt conspicui, ij non admodum conuelluntur, nec insaniunt. Quibus verò repentinè euanuerint, si quidem id postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte, infania, lateris dolor acutus, empyema, & dysenteria, si rubicundi fuerint tumores. Ex quibus intelligitur omnem abscessum detumescere aliter, quàm resolutione, prauum esse, nisi καὶ πλενθρομύουσιν humores vacuentur, & per diarrhoeam, aut vrinas.

X L I I I.

Οἱ δὲ τῶν περιπλευμονικῶν μὴ ἀνέχοντες ἄρῳ ἐν τῇ κυρίῳ ἡμέρῃ, ἀλλὰ παρακόλῳ διέφυγον τὰς τεσσαρτεσχίδας, κίνδυνος ἐμπύους γίνεσθαι.

Quicumque verò pulmonarij non repurgantur criticis diebus, sed ubi delirauerint, decimumquartum effugerint diem, periculum est, ut ne purulenti fiant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Decimusquartus ferè constituitur, intra quem oporteat & pulmonarios, & pleuriticos repurgari, quod *παρακόλῳ* dicere consuevit. *ἀνέχοντες* enim

enim *ἀναψύχους* dicuntur sæpius ab Hippocrate. Atque repurgationi dies critici destinati, quibus naturæ motus viget. Si ergo inclusa materia & putris non expurgatur, magis putrescit, atque incalescit, vnde exhalationum & vaporum vberior prouentus cerebrum appetit & delirium mouet. At natura quia expurgare non potest neque excoquere, in pus conuertit, quanquam suppurationis cōcoctio quædam est. Hæc eadem de pleuriticis prius dixit, quæ in Aphorismis quoque scripta sunt.

RESID. IACOTII COMMENT.

A Nacatharsi in pleuritide Hippocrates decimumquartum diem præscribit, quo transacto, & præterito vomica colligitur, sitque *ῥῆξις*, qua pus ad capacitatem thoracis effunditur. Idem de peripneumonia iudicium. Siquidem materia tenui existente, calore valido, & poris laxioribus ichores primùm è phlegmone exudant, deinde paulatim cocta reliqua materia sputum optimè coloratum prodit sine suppuratione. Vbi verò hæc absunt, aut humor crassior, viscosior, vel copiosior anacatharsi non cedit, intus conclusus colligitur, & sanem creat, donec suppuratione absoluta, purulenti fiant. Tempus repurgationis esse vult criticis diebus ad decimumquartum vsque: suppurationis signum, delirium à decimoquarto. Ac iure sanè criticos dies scripsit, non solum quia certiora ac firmiora sunt, quæ in illos dies incidunt, sed quia peripneumonici inter tussendum semper remittunt aliquid contenti humoris propter visceris affecti laxitatem, cui fidendum non est, nisi sputi mutatio, & facilis largaque vacuatio, quæ sunt concoctionis indicia, criticis diebus accedant. In pleuritide aliter habet. Siquidem non semper ægri expuunt, propter humoris contumaciam, vel facultatis imbecillitatem, vel locum affectum, à quo non facilè humor introrsum permeat, vt qui in musculis continetur: tamen in hoc quoque insignes mutationes diebus criticis & fieri soleant, & quàm diligentissimè obseruari debeant ad certiorẽ præcognitionem. Præterea illud quoque, *ὅταν ὁ πυρετός διαφύγῃ τὰς τριὰς ἡμέρας*, perinde est, ac si diceret, in illo spatio attendendum esse diligenter, num symptomata augeantur, aut eadem maneant, aut minuantur. Etenim aucta suppurationis coniecturam afferunt, quia commissa inter naturam & humorem pugna, dolores & febres fiunt magis, quàm confecto pure, aut tumore ad resolutionẽ tendente. Præterea in ipsa veluti humoris ebullitione, & innati caloris summo conatu delirium fieri rationi videtur consentaneum: cùm id vnum ex illis sit, quæ sic affecto pulmone accidere consueuerunt, propter cerebri vicini sympathiam, fuliginis copiam, & caloris extranei incendium vi inflammationis, angustiae, & cordis vicini excitatum. Tantò enim in peripneumonia, quàm in pleuritide, maior thoracis angustia percipitur, quantò pulmo phlegmone obsecus arctius comprimit bronchia, quàm pleura. Ob quam etiam causam & sputa expumant, & rubent genæ magis, quàm per alios quosuis thoracis morbos, in quibus neque tam calidi ac feruidi halitus sursum efferuntur, neque spiratio æquè impedita est: præsertim cùm in hoc affectu, si manum ori admoucas, calidum efflari spiritum, manifestum sit, maximè in ipso suppurationis tractu, aut in phlegmone erysipelato. Delirium autem circa decimumquartum accedens, suppurationis, non erysipelatis argumentum est, quo absente natura nondum certamen instituit cum morbo: remisso verò, vel tumor resolutus est, vel suppuratio absoluta. Sed & phrenitim interdum superuenire scripsit Hippocrates in eo Aphorismo, A peripneumonia phrenitis, malum. Quod contingere solet, cùm à calido humore morbus duxit originem. Is enim multo halitu putri & acri cerebrum implet, & calefacit. Vbi verò illud incaluit, non solum recipit, sed & attrahit, ex quo phrenitis. Suppuratione autem facta peripneumonici lenta, continua tamen febre, qualis tabidorum est, laborant. Quanquam sæpius ante suppurationem tussi, spirandi difficultate, angustia, & concidente virium robore ægri præfocantur.

τῶν περιπνευμονιῶν αἱ ἐν πλιδελοῦ μιζῶσαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς γενομένων ἀσφαλέστεραι.

Quae peripneumonia ex transmutatione pleuritidis fiunt, minus periculosa, quàm quae ab initio fiunt.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

NOtat duplicem peripneumoniam, quae ἐξ ἀρχῆς, hoc est, nullo antegresso morbo, & quae ἢ μετασπασιν. Est autem μετασπασις propriè, quando alio morbo quiescente translata aliò materia nouum morbum excitat, vt hoc fortasse loco, nisi communius dicat μετασπασιν. At periculosiorem facit, quae initio, minus periculosam, quae è pleuritide, quod distingui oportet. Potest enim pleuritide manente superuenire peripneumonia, quod ἐπιγίγνμα vocant, quia maligno morbo etiamdum seuiente, nouus malusque morbus superuenit, quod in Aphorismis damnatur. Potest & cessante pleuritide peripneumonia superuenire translata è latere in pulmones materia, quod deterius esset, quàm si è peripneumonia pleuritis fiat. Pulmo enim latere nobilior. Sed cur ea peripneumonia minus periculosa, parùm constat, quum incidat iam vexatis viribus & coacta respiratione per antecedentem pleuritidem inde lassato infirmoque pulmone. At vult fortasse obiter inflammationem pulmonis temporariam moueri, dum translata è latere mater. in pulmones vt repurgetur, excipitur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Peripneumoniz ortus triplex est. Interdum enim statim inuadit nullo antecedente affectu, sed sanguinis biliosi ac tenuis collectione per totum visceris corpus, qui è dextro cordis sinu continuo affluit per venam arteriosam. Interdum etiam à destillatione è cerebro confertim in pulmones illapsa ortum habet, quam pulmo tum propter laxitatem, tum propter trium facultatum imbecillitatem facillimè excipit. Sæpius verò alius morbis succedit, vt pleuritidi, anginæ, asthma, dum è faucibus, aut è latere humor repente fertur in pulmones. Hæc autem permutatio in vniuersum duplex est, μετασπασις siue μετασπασις, in qua priore morbo cessante nouus oboritur: & ἐπιγίγνμα, cum ad morbum morbus accedit: de quo ita aliquando scripsit Hippocrates, Siqua mala supra mala necessariò euenerint, eius rei causam qui ignorant, medicum arguunt. Peripneumonia ergo pleuritidi vel superuenit, vel succedit, idque multò frequètius, quàm pleuritis peripneumoniz, quia in facili peripneumonia humor ante expurgatur, quàm in latus diffundi queat: in vehemēti verò prius ægrotum suffocat, quàm costæ vnà afficiantur. At in pleuritide humoris ferocis materia, quæ costis contineri nequit, facillè pulmōni communicatur, aut tanquam ab ignobiliore parte ad nobiliorem & magis principem transfertur. Vtrumuis acciderit, ingens malum est duabus potissimū de causis. Vna, quia omnis eiusmodi humoris translatio, quæ fit à loco ignobili ad nobilem, nec paruos, nec faciles, sed magnos & malignos morbos subsequitur: satiusque esset multò pleuritim peripneumoniz succedere, quàm contrà. Altera, quia deiectis iam viribus, & coacta ac difficili spiratione fracto, atque admodum infirmo pulmone, humores noxij promptissimè eò feruntur, & pleuritide fatigata vires nouæ iniuriæ superuenienti succumbunt. De priore agens Galenus sexto Epidemiōu, sectione sexta, Vt (inquit) quartana epilepsiam sanat, & febris conuulsionem, vel etiam catharrum, & asthma: sic ophthalmiam quidem diarrhœa, lyenteriam rictus acidus, pleuritis peripneumoniam, & lethargum phrenitis. At contrà nec phrenitis in lethargum, nec pleuritis in peripneumoniam bene commutatur. De posteriore verò Hippocrates in libro de morbis, Omnium partium nobilium

nobilium morbos plerumque interficere scribit, qui vel celeriter reuertuntur, vel aliis succedunt, aut superueniunt. Itaque in Aphorismis rectius docuit, A pleuritide peripneumoniam malum esse: & ab Angina peripneumoniam intra septimum diem mortem adferre, vel suppurationem. Ex quo conicere licet locum hunc corruptè legi, ac fortasse pro *γινώσκων*, reponendum esse, *ἐπιγινώσκων*, ut comparatio fiat inter peripneumoniam, quæ statim ab initio pleuritidi superuenit per materię diffusionem in plures locos: & eam, quæ paulò post cessanti pleuritidi succedit *ἡ μεταστροφή*. Illic enim geminatur malum: hic verò augetur.

7. Aphor. 11
5. Aphor. 10

X L V.

Τὸν ὁσμάτων τὰ γυμνασμοῦ καὶ πυκνὰ, γᾶσσον ὑπὸ τῶν πλευριτικῶν καὶ περιπνευμονικῶν ἀπόλλυται τὸν ἀγυμνάτων.

Exercitata ac densa corpora citius à pleuriticis morbis & pulmonariis intereunt, quàm otiosa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quomodo exercitium moderatum elaxat corpus: ita immoderatum densat astringitque. Ac immoderatum vehemensque gymnastis exercitium est, unde siccantur carnes, & cutis astrictio efficitur. Ac febri quoque incendio accedente siccantur magis, ut plerisque & ante febrem & in febre scabra rugosæque cutis appareat. Otiosis mollior cutis est & densa quidem, sed quæ faciliè elaxetur rarescatque. Atqui ut densa corpora externis iniuriis minus læduntur, ita internas grauius ferunt. Nam quominus per astrictionem cutis exhalat, ita plus materię relinquitur putredini, & incendio. Contrà in aliis multa exhalant, quia ferè mollia sunt. Illi igitur citius intereunt. Adde quòd astricta cute destillationes potius in medium corpus, laxata in superficiem magis vertuntur. Ita per Aquilones fluxiones magis laceflunt interanea: per Austros exteriora. Itaque aucta fluxionis causa, & fomite mali malum grauius est, à quo quàm à leuiore, citius interire ægros necesse est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tum in moderatis exercitiis, tum etiam in contrariis sententia vera esse potest. Nam cum partes corporis eodem modo affectæ non sint ad ea, quæ irruunt, excipienda, & ad ea, quæ infesta sunt, repellenda: imprimis quidem carnes ac glandulæ aliis tribus facultatibus infirmis solam alteratricem haud ita multò cæteris partibus minorem possident. Post glandulas sequitur pulmo, qui quonià corpus laxum habet, & omnes facultates infirmas præter alteratricem, ideo est fluxioni excipiendæ aptissimus: deinde lien: tum cerebrum, vel æquè, ut illa, aut etiam magis aptum ad excipiendam fluxionem. Verùm cerebrum ad ea, quæ excipit, propellendâ hoc illis præstat, quòd magnos ventriculos habet, qui declin aliquo ductu euacuantur: ob idque sæpe videre licet in glandulas & carnes conuerti confluxiones in his, in quibus hæc instrumenta, pulmo scilicet, lien, & cerebrum, carnosio genere sunt robustiora: & contrà. Proinde in exercitatis, & iis, qui carnosum genus densum habent, ac robustum, pulmo non solum grauatur ab iis humoribus, quos continet, sed etiam ab aliis, quos partes circumpositæ robustiores eò detrudunt. Ipse verò vix in ullam aliam propellere potest, quod redundat. Quod omnibus aliis partibus potissimum euenit, quarum expultrix imbecilla est, atque etiam magis, si vicinæ partes robustiores sint. Tunc enim pars infirma repellere id, quod molestum est, in propinquas nequit, quòd hæc propter virium robur aliarum excrementa quantitate, aut qualitate infesta non excipiunt quin potius ea ipsa remittant, ac regerant in ea loca, unde profecta sunt. Idem iudicium de thorace, cuius morbi frequētissimi sunt propter sanguinis in corde

6. Epid. sect. 7

4. Aphor. 13

ac pulmone affluentiam: crebra enim à capite destillationem: & peculiarem quandam partium ipsius infirmitatem. Membranz enim superiores tum propter hanc, tum propter magna vasa, quæ sustinent, inflammationi maximè patent. Nam cor & iecur, sanguine referta sunt, sed virium robore facillè sese ab inflammatione tuentur. Reliqua membra ob vasorum angustiam rarius fluxiones excipiunt: membranz ventris inferioris crudiores & frigidiores continent sanguinem. Per immoderata verò exercitia humores fusi superueniente refrigeratione impinguntur, atque in has partes promptissimè inuadunt, quæ magis laborant, aut facilius fluxiones excipiunt. Quinetiam in morbosa aëris constitutione docet Hippocrates, hos, vel illos magis, aut minus affligi, prout quæque pars ad suscipiendum morbum præparata est, tametsi morborum omne genus excutitur. Quò fit, ut si quis multum sit locutus, gutturque redditum sit imbecillius, illuc potius, quàm aliò, materia impetum factura sit: multò magis si homo rigit, aut frigidus in loco, ubi guttur malè affectum sit, orationem habuerit. Si autem quis manus, aut pedes fatigarit, paraplegia, aut abscessus periculum incurret, quoniam quod prius erat commotum, id materiam attraxit. Trahitur enim materia propter calorem, vel imbecillitatem, vel dolorem. Idem iudicium de pulmone, ac thorace, quæ nimio motu per exercitia immoderata laborant. In vniuersum cutis astrictio, & carnosarum partium densitas non solum fluxiones ad interiora promouent, sed etiam liberè digeri, aut excludi prohibent. Nam quod densum est, neque liberè perspirat, neque motui thoracis cedit: tametsi quæ densa sunt, omnium minimè externas impressiones admittant. At corporis constitutio mollis ac fluida ad omnem expurgationem paratissima est. Cæterum densitas, quæ est duritatis causa, fit ab humido coacta. Hoc in luto fit à frigore: in fornace à calore. Eademque ferè ratione in corpore moderata densitas in laude est, quia calorem & humidum cohibet. At ubi vel à frigore exuperat, ut in valde otiosis, aut refrigeratis, vel cum siccitate coniungitur, ut in gymnasticis, qui se maximis in laboribus exercent, tum verò ad sanitatem valde incommoda est. Suffocat enim & obtundit, nec est, ut ita dicam, calor meabilis, nec pars ipsa ad motum, resolutionem, & transpirationem apta, quibus in inflammationibus internis digerendis aut expurgandis opus est. Huic verò contraria raritas, quæ videlicet nondum est in excessu, calidiora & humidiora temperamenta comitatur, qualia plurimo sanguine abundant, & calore copioso. Proinde quæ sunt eiusmodi, tum melius perspirant, tum molliores atque ad vacuationem aptiores ductus habent. Immodica tamen raritas exsiccat. Quò fit, ut si in pleuritide, vel peripneumonia pectus amplum sit, robustum, minimè densum, & loca interiora humida, hi magnam sputi etiam crudi quantitatem facillè extulsiant, modò ne febris auctior prohibeat. Contrà verò si densum, atque induratum corpus vel à siccitate per vehementiorem laborem, vel ab incendio febrili, in his sputum crassescit, nec facillè thoracis partes motui, & resolutioni obediunt. Ob idque conclusa flamma, & fumo sub hac constitutione celerius præfocantur ægri. Vtrumque autem dixisse videtur γιγνομαισμενοι, καὶ πυκνοί, ut intelligeretur quoque siccus, ac durus, quia densitas à frigore per arduos thoracis morbos emolliiri potest, & minus expectorationi resistit: à calore verò etiam augetur. Exercitiū verò tum carnis, tum adipis, atque adeo humorum redundantiam imminuit, & exsiccat: fibrarum autem substantiā pleniorē reddit ac firmiorem. Otium contrà graciliores fibras efficit, carneam molem auget. Eadem ferè ratione Hippocrates in libello de alimentis, corpora rariora salubriora esse existimat non simpliciter & absolutè, sed quatenus ad excrementorum vacuationem attinet, cum densioribus comparata. Raritas (inquit) corporis ad perspirationem, quibus amplius aufertur, salubrior. Densitas corporis ad perspirationem, quibus minus aufertur, morbida. Qui bene perspirant debiliores, & saniores, & à morbo facillè conualescunt. Qui malè perspirant, priusquàm ægotent, fortiores sunt: ubi verò ægrotarunt, difficilè à morbo conualescunt. Hæc autem & toti, & parti.

Κορύζας καὶ πταρμύς τοῖς περὶ πλάμονα καὶ προγινέσθαι καὶ ἐπτιγινέσθαι, ποικίλόν. τοῖς ὅλοιποις, πταρμὸς ἐκ ἀλυστέλης.

Grauedines & sternutamenta in morbis pulmonis siue antecedant, siue sequantur, prauum. In aliis vero morbis sternutationes utiles.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prognostico eadem sententia, nisi quod ἢ αἰσίοις τοῖς μάλιστα θανάτου δέσιν- τοις legitur hic simpliciter in aliis morbis.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN omnibus morbis, qui pulmonem exercent, grauedinem, quam κορύζαν Græcæ vocant, atque sternutamentum, praua esse docuit etiam in Prognostico, siue præcedant, siue superueniant. Nam si præcesserint, vitioso humore pulmonem implent: sin autem trahente iam morbo superuenerint, tum pulmonis vehementem affectum produnt, tum ab eo impletum esse caput testantur. Grauedinem verò sternutamenta sæpenumero consequuntur, & pulmonem offendunt, quoniam thoracem totum vehementer concutunt. Verum miratur Galenus, quomodo Hippocrates non distillationem per palatum, quam κατάρσιν Græci huncupant, sed grauedinem scripserit. Nam grauedo, in qua tenuis & crudus humor per nares excernitur, tantum praua est ratione signi, quia plenius cerebrum, vel aliunde perfrigeratum, vel vaporibus calidis è pulmonibus plenum ostēdit. Ut causa verò, etiam utilitatis aliquid afferat, quatenus à cerebro & pulmonibus humorem auerit, & excernit. At distillatio utroque modo noxia est, ut signum grauis affectus, à quo excitatur, & ut causa prauæ fluxionis in pulmones. Quæ tamen si vera sint, dici tamen potest κορύζας vocem esse ambiguam. Nam Celsus ex Græcorum medicorum, opinor, commentariis sub ea comprehendi ab Hippocrate scribit omnem distillationem, quocunque influat, in nares, fauces, pulmonem, quam postea medici κατάσχυμον dixerunt. In grauedine autem propriè dicta, humor, ut dixi, primùm tenuis & crudus calore liquante, aut frigore exprimente excernitur per nares, aut etiam sine causa externa copia effluit, quæ contineri non potest: deinde accedente concoctione μυσμάδες muccosus. Sternutamentum verò motus est symptomaticus cerebro vel qualitate noxia demorso, vel à flatu pituitæ distento, quo ad concussiones incitatur: rarissimè humore ventriculos obstruente. Proinde Hippocrates tria in sternutamento concurrere voluit, flatum in frigidioribus naturis cerebro concalescente, in calidioribus humectato: vim excretricem valentem: & ex angustius in ampliores sinus commotum spiritum. At quia flatuum generatio materiam habet frigidam: calorem, ut ad rationem materię, imbecilliores, ideo in sternutamenti materiam quoque subesse intelligimus, nisi qualitate mordente irritetur cerebrum, ut medicamenti, quæ φαρμικά dicuntur, penna, sole, vapore è pulmonibus. Hæc ut cerebrum à se depellat, geminam adhibet expirationem: vnā, quam per se facit, per ossa ethmoidea: alteram verò per nares, neruis (ait Galenus) cœu manibus prælongis in thoracem demissis vtens, & spiritum vnico impetu ex pulmone & capite vehementer & confertim emittens. In quo conatu abdominis muscoli intenti, appressique ventrem vnā comprimunt, quò plerumque fit, ut vnā quoque expellant, quæ in ventre & gula singultus causæ sunt: & in muliere ex utero laborante, aut difficulter pariente, & sætum, & secundas loco moueant. Alioqui nunquam sternutamentum cum quouis morbo inuadens, uti nec aliud vllum symptoma, salutare esse potest, quia & affectum cerebrum denunciat, & morbum adhuc

de humo.

adhuc crudum lædit, cum excitet materiam, quæ in partes nobiles defluat. Motus enim violentus eam exagitat, & hæc commota rapitur in partem imbecillam. Quocirca ut cephalalgias copia flatuum excitatas curet sternutamentum, aliud tamen malum inuehit, siquidem caput plenius est excrementis, & iam distillatio virget: omninoque videndum medico, ut ne sternutamenta moueat in copiosis, aut biliosis humoribus, quia (ait Galenus) perturbantur & augentur: multo minus in morbis pulmonis, cui omnino aduersa sunt, siue præcedant, siue subsequantur, eo quod pulmones moueant, atque exagitent, quos in quiete, ut & omnes, quæ laborant, particulas contineri expedit. In aliis autem morbis, qui iam aliquantulum processerint, ut signa, & causæ sternutamenta laudantur. Nam & alleuant caput, atque ab eo muccosa exhauriunt: & securitatem pollicentur: etiam si cum lethale esse alia signa declarent. Sunt enim concoctionis argumenta, quia natura calore opifice aliquid mouet, & partim vincit, partim repugnantem habet materiam. Cerebri quoque facultatem expultricem robustam esse ostendunt, quæ cum spiritu flatuoso humiditatem quandam interdum quidem sensu perceptibilem & manifestam, interdum vero obscuram & insensilem excernit. In Prognostico

ανσιτίλυσσι: hîc δὲ ἀνσιτίλυσ.

XLVII.

τοῖς περιπλευμονικοῖς οἷς γλῶσσαι πᾶσα λευκὴ καὶ βρυχία γίνεται, ἀμφοτέρω φλεγμαίνει τὰ μέρη τῆς πλευμῆος. οἷς δὲ τὰ ἡμισυ, ἐν κατ' ὄψιν φαίνεται. καὶ οἷς μὲν πρὸς τὴν πρώτην κλαυίδα ὁ πόνος γίνεται, ἢ ἀνω πτέρυξ τῆς πλευμῆος ἢ μία ποτεῖται. οἷς δὲ πρὸς ἄμφω τὰς κλαυίδας ὁ πόνος γίνεται, αἱ αἰὲς πτέρυγες τῆς πλευμῆος ἄμφω ποτεῖται. οἷς καὶ μέσην τὴν πλευρὴν, ἡ μέση. οἷς δὲ πρὸς τὴν διάτασιν, ἢ κάτω. οἷς δὲ πᾶν τὸ ἐν μέρῳ ποτεῖται, πάντες τὰ κατὰ τὸ μέρος ποτεῖται, ἢ μὲν ἐν σφόδρα φλεγμαίνονται αἱ ἀορταὶ, ὥστε προσεχθῆναι πρὸς τὴν πλευρὴν, παραλύονται δὲ καὶ τὸ τῆς μέσης τῆς στήθους, καὶ περὶ αὐτῆς περὶ τὴν πλευρὴν ἐξω γίνεται. τότε δὲ ἐν ἀλλοῖς οἱ ἀρχαῖοι ἐλπίτες, ἢ δὲ μὴ σφόδρα φλεγμαίνονται, ὥστε μὴ προσεχθῆναι, ἀλγυδὸν μὲν γίνεται παρ' ἑλπίδων, ἢ μὴν παραλύονται, ἢ δὲ περὶ αὐτῆς ἔχονται.

Quibus pulmonariis lingua tota albicat & aspera est, utraque pulmonis partes inflammatione laborant: quibus vero dimidium, ea pars, qua apparet. Et quibus morbus est ad alteram clauiculam, superior ala pulmonis una laborat: Quibus vero utraque clauicula laborant, superiores utraque pulmonis ala agrotant: quibus secundum mediam costam, media: quibus secundum septum transversum, inferior: quibus vero una tota pars laborat, omnia, quæ ei respondent parti, agrotant. Si igitur vehementer inflammantur appendentes utrinque pulmonis partes, ut in latus incumbat, resoluuntur ea parte corporis, quæ morbo respondet, & liuores secundum latus sunt. Hos autem veteres Ictos, siue Syderatos appellabant. Si vero non valde inflammantur, ut nec insideat lateribus, dolor quidem in totum fit, sed neque resolutio fit, neque liuor.

HAlituosus pulmo & vapore plenus non habet deorsum, quâ excrementa excludat, sola per asperam arteriam via est. Adde quod omnis aërea substantia, nisi qua ratione alimentum sequitur, superiora petit. Quum ergo incurrat vapor è pulmone motus in palatum & linguam, facillè eas partes siccet, exasperat, intingit. *Utræq. partes.* Nam ut duplex corpus, ita & pulmo, & cerebrum. *Ea pars, quæ apparet.* dextro pulmone, lingua dextra: sinistro, sinistra. *Superior ala.* Pulmonem in duas alas diuidit, quæ media membrana thoracis facillè distinguantur, per quam clauiculis consentiunt. Etenim tunica, quæ pulmonem vestit, media, & hæc ei, quæ clauiculis inducitur, continua est. *Quibus verò utræq. clauicula.* Superiores alas dicit, quia inferiore parte in lobos desinunt. *Quibus secundum mediam costam media.* *μὲσω πλῆθω* intelligit, qua parte sternum appellatum, & media membrana est. *Quibus septum transversum.* *διὰ πᾶσιν* appellat *διάφραγμα*, quod in finem thoracis inferiorem distenditur. *Quibus verò vna tota pars.* Vna tota pars est, dextra, vel sinistra parte superiore, & inferiore inflammata. *Si igitur vehementer.* *ἀσπρὸν & ἀσπρὸς, & ἀσπρὴ* dici oportet. Ac legendum *ἀσπρὰ*, non *ἀσπρὰ*. Aorta enim vena est. *ἀσπρὸν* verò & *ἀσπρὸς* in Exegesi vocum Hippocratis *τὸ ἀπρὸς τὸν πνεύμονα* & *πνεύμονα* *μὲς* *ἐκαστὴν*. Appensa vtrique pars pulmonis, dextra videlicet, & sinistra, quæ vicinâ lateribus iisdem interdum hæret. Libro de locis in homine *ἀσπρὰ* dicuntur *αἱ μὲν φωνήσασαι τὸν πνεύμονα, ὡς τὸν βρόγχον*, quæ committunt pulmonem & guttur, qua ratione videtur asperas arterias intelligere, in quas ubi humor influit ac detinetur, respiratio fit angustior. Angustius enim patent, atque perforatæ sunt, quæ omnia *ἀσπρὰς* dicit asperas arterias, quæ *βρόγchia* appellant. Et eodem libro paulò ante fluxionem per guttur & *ἀσπρὰν*, aliter *ἀσπρὰν* decidere in pulmonem, atque inde spongiosum viscus trahi, tumete, insidere lateri. Secundo de morbis *ἀσπρὰ*, vel, ut legitur, *ἀσπρὰ σπασμένη* pulmonem describit, ubi arterias asperas pulmonis intelligere videtur. Sic & hoc loco, ut in Exegesi, in expositione *ἀσπρὸν*, videtur aliquod deesse, legendumque sic, *τὸ ἀπρὸς τὸν πνεύμονα τῆς ἀσπρᾶς & πνεύμονα* *μὲς* *ἐκαστὴν*, diuisa vtrique pars arteriæ pulmonis, quæ aspera est. Nam ubi largius humorem concepit, in pulmones fit attractio, vnde turgent lobi, atque inflammantur, atque ita lateri incumbunt. *Ut in latus incumbat.* de pulmonis fibra dictum, non aortis. Illa enim attractio humore turgens premit latus. *Et liuores.* Inflammatis atque turgentibus fibris pulmonis facillè transfertur vitium in latus, & dolore factò fluxio in musculos & cutem dissoluitur. Sanguis igitur extincto calore refrigescit & liuorem trahit, cumque colorem inducit cuti, qua parte radix fuit inflammationis, ut percussis similes videantur & contusis. *Hos autem veteres iētos appellabant.* Idem libro de ratione victus in acutis, non alia ratione, quàm quod quasi percussum latus mortuis lueat concreto refrigeratòque sanguine, qua parte fuit inflammatio. Sed aliter *βλαῖς* interpretatur libro secundo & tertio de morbis in affectibus impuri cerebri.

Sanguis (inquit Alexander) cum in pulmone serueat, vaporem sibi similem sexhalat. Quod enim oritur, similitudinem suæ originis præ se ferat, necesse est. Hic autem vapor cum præ sua leuitate ad malas sese extulit, consistit: atque ita per cutis tenuitatem, veluti per vitrum, colorem suum ostēdit. Sed & linguam bifidam, ac pulmone rectâ superstantem tum per amplitudinem asperæ arteriæ, tum per membranæ continuitatem idem excrementum petit, ac per vasa sanguinis putrentis fuligo copiosior ac calidior, quàm in omnibus aliis thoracis morbis, conscendens eandem inficit. Quò fit, ut in peripneumoniæ principio rubeat lingua: deinde vaporum & feri redundantis copia intumescat, tandemque ita exasperetur, ut si à medico tangatur, digiti adhærescere videantur propter lentorem humoris per ipsius laxitatem raritatemque diffusi, aut propter siccitatem ab immoderata siccitate. Albicat autem & exasperatur, quibus phlegmone magis

2. Probl. 41.

pituitosa est, nec soli attestatur affectui, sed nonnihil etiam loco in pulmonibus affecto. Cum enim pulmo geminus sit, in duas fibras vngulæ cabalinæ modo diuiditur, quarum utraque in duos lobos dirempta, multis vasorum amplexibus sustinetur, & coheret. Pars autem dextra intersepientium membranarum interuentu disiuncta ab altera, dextram thoracis cavitatē implet: sinistra verò laeuem. At ubi sedes concauæ sunt, inibi gibbosus est: easque partes gibbas & extuberantes, quæ sunt ad clauiculam, superiores alas nominat Hippocrates: quæ verò ad nothas costas vergunt, inferiores. Quinetiam tunicam, qua tum obducitur, tum vertebris & pectoris ossi, tanquam vinculo, committitur, à succingente costas membrana accipit, cui è sexta coniugatione nerui inferuntur. Quò etiam fit, ut pulmo doloris sit expers, præterquam grauis, quem tumens excitat in membranis intersepientibus: potissimum extremis partibus, quibus pectori & spinæ alligantur. Ex his ergo duobus, linguæ videlicet colore, & doloris loco, partem pulmonis, quæ phlegmone obsessa est, perquirēdam esse docet, id plurimum conferre existimans tum ad curationem, tum ad prognosim. Verbi gratia, si utraque pars pulmonū phlegmone obsessa ad suppurationem peruenerit, utraque thoracis cavitatis effuso pure implebitur: si vna tantum, minimè. Præterea ex sinistra, quæ cordis cuspidi proxima est, maius periculum impēdet, quàm ex dextra, tamen si cum salutaris morbus est, celerius propter maiorem caloris innati vim curetur. Quamuis enim pars dextra in vniuersum nobilior sit & calidior altera, particulatim tamen qua parte cor residet, sinistra & nobilitate, & calore tum innato, tum influente antecedit. Ob idque ratione nobilitatis maius discrimen impendet, si hæc afficiatur: & celerior accedit cōcoctio, si morbus salutaris appareat. In sectione autem, & vitione purulentorum, quàm necessaria sit huius distinctionis diligens animaduersio, vel ex eo perspicui potest, quòd in Prognostico præcipit, ut sciatur, an pus utraque in parte sit, an modò in altera. Nanque ubi peripneumonia in suppurationem conuertitur, pus vel utraque in parte, vel in altera colligitur: per pleuritides autem alteram potius partem, quàm ambas occupat, ex qua in reliquam peruadere non potest, uti fieri in illis solet, quæ intra peritonæum constiterunt. Diuidit autem in duas partes demonstrationem, quarum priore signa ex lingua complectitur: posteriore verò ex doloris situ. Etenim si lingua (inquit) quæ, ut pulmo, in duas partes diuisa est, à pituitosi sanguinis putrentis fuligine tota albicet, aut à fuligine biliosi tota rubescat, pulmo utraque parte inflammatione laborat, quoniam vtriusque partis ortis & coniunctis affectio æquè communicatur. Sin verò dimidia tantum linguæ pars alteratur, eam duntaxat in pulmone inflammata esse ostendit, cui è directo superposita est. Num verò superior, an inferior, ex dolore rursus discernitur, quem tumens pulmo, ut dixi, membranas intersepientes premens in extremis suis partibus mouet ponderis cuiusdem sensum referentem, aut etiam interdum acerbissimum, & ad scapulas vel iugulum vsque pertingentem, quando ipsæ membranæ exquisito sensu præditæ simul cum pulmone phlegmone obsidentur. Eas dico, quæ à pectore ad spinam protensæ, thoracem sic distinguunt, ut geminos sinus producant. Nam cum à iugulo ad totam septi longitudinem perueniant, & à tota pectoris ossis longitudine ad thoracis vsque vertebrarum corpora exporrigantur, dorso, pectori, ac septo connascuntur. Eoque fit, ut si superior pulmonis ala inflammatione laboret, dolor vel tensionis, vel grauitatis, vel vtriusque perueniat ad iugulum, qua parte pectori & spinæ alligantur. Quocirca si vna tantum clauicula doleat, us vna tantum, eaque superior pulmonis ala ægrotat: in vtriusque iuguli dolore, utraque, quoniam, ut ipse alibi scripsit, ubi dolor, ibi morbus. Eadem ratio doloris in medio pectore percepti, qua parte sternum est, & media membrana, quam *μίσλη πλυσή* nuncupat. Ostendit enim mediam pulmonis partem affici, in qua pulmonia, & ut Arabes scribunt, mediastini pleuritidis grauissima est, quòd ad cordis basim incumbat, nobiliorem partem, quàm sit cuspis, utpote innati caloris sedem, propter quam & venas, & arterias coniunctas habet. At verò quibus ad septi transuersi regionem, & thoracis inferiorem terminum dolor descendit,

descendit, qua parte venter inferior à superiore dirimitur, in iis pulmonis inferiores lobos inflammari consentaneum est. Vnde, quasi concludendo efficit, non modò pulmonis venas & arterias, verumetiam totum ipsius corpus præter modum impleri atque ab inflammatione non aliarum more collecta, sed effusa distendi, quando dolor iugulum, medias costas, & septi transversi, regionem confedit. Quæ distinctio valet etiam ad dignotionem loci affecti in omnibus morbis thoracis. Num verò αἱ ἀρτηρίαι, an αἱ φλέβαι, legendum sit, meritò dubitatur. Est enim ἀρτηρία arteria maior, in corpus omne diffusa, quæ simulatque è cordis sinu laevo emerit, duplici propagine cordis basim cingit, ex qua ramuli per totam ipsius substantiam disperguntur. Caudex verò paulò supra cor in duas dissectus truncos, grandioremem sinistrorsum ad spinam inflectit, à quo utrinque rami ad octo costas humiliores exporriguntur. ἀρτηρίαν verò, καὶ ἀπὸ φλέβων τὸ πνεῦμα μίξαι ἐκείνου, ὡς γὰρ τὰ πόρι νότον τὰ μείζονι. ἐκ δὲ καὶ ἀρτηρίαν τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὅτι καὶ αἱ φλέβαι, ὡς αἰσχυροὶ δὲ δύναιτο. ὁ πᾶν δὲ λαφύει δὲ. pars videlicet utrinque à pulmone dependens, quam aliquando ἀρτηρίαν vocatam fuisse scriptum est à Dioscoride. Vtriusque tamen lectionis eadem ratio. Nam ubi phlegmones radix est, ibi tumor altior, & maior dolor. Incumbit ergo lateri tumor in magnis inflammationibus superiorum partium pulmonis, ibique arteriæ magnæ pulsatio percipitur, præsertim cùm inchoatur suppuratio propter auctum calorem, qui refrigerio, atque distentione eget, & propter humoris copiam ex fusione auctam, qui quò magis implet, minus cedit, magisque premit & dolore afficit intentam arteriam: quæ duæ sunt pulsationis causæ in omni inflammatione ad suppurationem tendente. Verùm quoniam interni illi tumores non necessariò pulsationem hanc excitant, propter inane thoracis spatium, & circundantium laxitatem, ideo colligit Hippocrates ex his & pulmonem lateri agglutinari, & eam partem, quæ morbo respondet, resolutam iri cum lateris liuore, multis de causis. Vna, quia primi intercostales recipiunt à pulmone noxam, & tumore premuntur. Quoniam autem ab illis ad brachia deriuantur nervi, ideo fit, ut eiusdem lateris brachium sensu & motu penè destituatur. Deinde, quia musculorum thoracem mouētium calor natius resoluatur, & facultas motrix labefactatur, cuius defectus resolutio est. Postremò, quia extincto cordis calore, aut suffocato morte repentina citrà syncopem tamen, velut attoniti affecti moriuntur denegata subito mouendi facultate. Exoluta enim animalium vis sensus motusque ablatione intelligitur. Quoniam verò sanguis tum propter dolorem, tum propter calorem igneum ad latus colligitur, atque etiam ab inflammata parte vi exprimitur, idcirco quicquid in cute diuisum est ac solutum, id in morte & ante mortem refrigeratum nigrorem & liuorem contrahit, qui externa in parte ad dorsum & costarum regionem loco affecto respōdentem perspicuè cernitur, haud secus atque in his, qui ex plaga ita affecti sunt. Omnis enim pars vel contusa, vel refrigerata, vel adusta liuore quodam decoloratur, ut in carbunculis, & magnis inflammationibus, quæ sphacellismum experiri incipiunt, videre licet. Hos proinde veteres attonitos & syderatos dixerunt, quoniam eodem modo sensus motusque repentina ablatio quibusdam fulmine afflatis (quod illi sydus esse opinabantur) euenire soleat. Si verò minor sit inflammatio, quàm ut pulmonem costas agglutinet, dolor quidem totam illam thoracis partem prehendit, neque tamen venarum atque arteriarum in angusto coarctatione, aut neruorum pressu ægri vlla in parte resoluuntur, neque liuent partes è directo loci phlegmone obfessi. Non enim faciliè & simpliciter, quæ propinqua sunt & coniuncta, coafficiuntur, sed tum de muni, cùm primarius affectus ad insignem peruenit magnitudinem.

In Exegesi.

XLVIII.

Οἱ δ' ἅπας ὁ πλάγιος φλεγμὴν μὲν τῆς καρδίας, ὥστε καὶ ἀποαιεῖται πρὸς τὴν πλάγιον, παραλύνει πᾶς ὁ νοσίων, καὶ κτείνει ψυχρὸς ὁ νοσίων ἀναισθητός. ἡ γὰρ καὶ ὁ δολιχόσκιος, ἢ τεταμένος. ἢ καὶ χωρὶς τῆς καρδίας συμβῇ, καὶ ἡσυχία πλείονα χρόνον ζῶσιν. ἔτι καὶ διασώζονται.

*Quibus verò totus pulmo vnà cum corde inflammatur, ut pro-
cidat in latus, resoluitur totus ager, iacet frigidus & sine sensu.
Moritur autem secundo aut tertio die. Si verò sine corde contigerit
& minus, diutius viuere possunt, quidam etiam seruantur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Manifesta hæc oratio, si quis intelligat & resolutionem, & priuationem sensus fieri iniuriam sentiente cerebro. Atque affecto principio, hoc est, corde, vnde spiritus animalis rudimentum & materiam magna ex parte recipit, vnde arteriæ, quæ retiformem plexum intexunt, oriuntur, vbi absoluitur spiritus animalis, sensum motumque faciliè violari. Secundo autem, aut tertio die moriuntur, quia nullam grauem iniuriam cor sustinet. Itaque in breui mori necesse est cum graui palpitatione, syncope, tenuique sudore. *ἄσπον* autem opponitur voci *σφόδρα*, neque referri debet ad *πλάονα χρόνον*. Qui verò seruari debeat, qui celerius, aut tardius ex arte prognostica discendum est, & peculiariter ex libro de morbis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Totus pulmo vnà cum corde afficitur duobus potissimum modis. Vno, cum ex pulmone humor, vel sanies, vel teter vapor per lenium arteriarum ductus ita in cor redundat, ut repelli præ copia, aut malignitate, aut vitalis facultatis infirmitate non possit: vel cum sanguis multus ac biliosus è dextro cordis sinu per venam arterialem in pulmones diffunditur, ac non modò venas & arterias, verùm etiam totum ipsius visceris corpus implet, ac distendit. Alterò, cum sine vilius materiz vtrunque diffusionem à tumente pulmone, aut humore putrente ita implentur, aut coarctantur bronchia, ut neque liberè thorax moueri, neque spiritus identidem recipiendo duci reddique possit. Vtroque modo siue arteriarum ductus intus obstruantur, siue extrinsecus angustentur, pulmonis pleni vel inflammari complexu cor magis aut minus pro magnitudine affectus opprimitur, fuligo retinetur, aëris inspirari penuria natiuus calor minuitur, & communicatione incendij tam valida intemperie magnarum arteriarum cavitates & cordis sinus occupantur, ut intercepto vitalis spiritus ad cerebrum aditu aboleatur motus arbitrarius. Itaque nonnulli pulmonici aliquandiu tanquam mortui iacent, ac paulò post restituuntur, idque per interualla, donec satisfecisse natura è medio tollantur. Alij subito cum syncope ac tremore intereunt: alij strangulantur. Plerique procidente in latus pulmone, & lateri adhærescente resoluuntur, frigidi iacent, & sine sensu. Ut enim iocinori ventriculus, iecur toti corpori præparat alimenta: ita pulmo haustum spiritum cordi conficit, cor cerebro. Quocirca resolutio, quæ sensus & motus ablatione intelligitur, non solum animalium spirituum impedito ad partes inferiores comœatu: sed etiam vitalium ad cerebrum ascensu consequitur. Hi autem prohibentur oppresso corde in peripneumonicis, haudsecus atque in quibusdam apoplecticis & catalepticis à plenitudine carotidum, aut sanguinis concretionem. Illi verò non permeant vel diffuso in ventriculos & substantiam cerebri humore, vel neruo partis resolutæ, aut spinalis medullæ principio obstructo ab humore, compresso ab ictu aut tuberculo, densato à frigore. Quomodo etiam tumens pulmo neruosas partes in spinali medulla afficere & coarctare potest, atque ita resolutionem partis alicuius, ut brachij, afferre, quemadmodum diximus superiore Aphorismo. Perfrigerantur autem ita affecti caloris inopia sub mortem, quia spiritus vitalis, qui caloris actum & perfectionem impertit corpori, contractus à multa fuligine exurit, dissipatus refrigeratur: in principio autem, vel incremento, quia vniuersus sanguis ad locum inflammatum accurrit. Non tamen derepente intereunt, ut in apoplexia vera. Nam post aliquot tempus superstes manet vis animalis, quan-
diu

diu in cerebro spirituum aliquod conseruari potest, & aeris externi momentum trahi. Propterea subicit, secundo, aut tertio. Quia mortem accedere: nimirum pro affectus magnitudine, & virium robore. Cor enim natura nobilissimum ac robustissimum tametsi cooptata humoris tumefacientis moramque tantam ut vomica absolueretur, minime sustineat, quoniam ante mors rapa, quam pateat morbus: dolores tamen, tubercula, pituitosos tumores, intemperiem, tremorem, deliquia, & phlegmones principia, aliquandiu perferre potest. Pro virum autem ratione, aut affectus magnitudine vires dissipantur, ita ut cor simul cum pulmone laborans tam graui symptomata, ultra tertium diem non toleret. Quod si pulmonis inflammatio sine cordis magno affectu inciderit, strangulantur aegri potius, quam marcescant, aut resoluantur: vel etiam diutius viuunt, siquidem minor sit phlegmone, quam ut lateri incumbat, aut nervosas partes opprimat, aut respirationem intercipiat. Quinetiam nonnulli seruantur expectorata materia, aut suppurata, & in spatium inane thoracis effusa. Mors enim, ut & vita, ad cor pertinet vel per se affectum, vel per consensum. Neque enim quisquam cerebro, aut hepate, aut pulmone laborante moritur, antequam cor in confortium mali adducatur.

X L I X

τοῖσι ἐμπύοις γαστρίοις, μάλιστα δὲ ἐκ πλευριτικῆς καὶ περιπνευμονικῆς, γέ-
μας παρακαλεῖται, ὅτι μὲν ἡμέραν λεπταί, ὅτι δὲ πύλα σωλομώτεροι, καὶ πῶς
ἔδωκεν ἄξιον λόγῳ, ἰδρῶσι τε περὶ θάλασσαν καὶ κλινίδα. καὶ τὴν μὲν ἀφθαλμοῖς
κοιταίνονταί, τὰς δὲ γὰρ τοὺς ἐπὶ τῶν ποδῶν. χεῖροι δὲ, θερμαίνονταί, μὲν δακτύλους
ἄκρας, καὶ θαχύνονται. γαστρίοις δὲ ὄνυχας, καὶ κατὰ ψύχουσι, περιτε τὴν ποδῶν
ἐπὶ τὰ μῆλα ἰχθυῶν, καὶ τὴν δὲ σῶμα φλυδαμίδιαι σίταν τε ἀφαιρῶν. τὰ μὲν οὖν
χεῖρας, τὰν οὐδὲ μὲν ἰχθὺς τὰ συμεία.

Qui suppurati sunt, maximè ex pleuritide ac peripneumonia, eos calores comitantur, interdum tenues, noctu vehementes, & nihil memoratu dignum expiunt, sudantque circa colum & claviculas. Et his oculi cauantur, maxilla vero rubent. Peius autem calenti digiti extremi, & exasperantur. Curuantur ungues, & refrigescunt, & circa pedes tumores excitantur, & circa corpus pustula. Abhorrent a cibis. Quae igitur longius edurāt suppurata, ea signa habent.

IACOBI HOLLESTII COMMENT.

HAec oratio scripta in Prognostico & exposita à Galeno, ἀποδιδόναι, non σωδιδόναι legendum. λέγειται vero, ut θερμοκαίαι, & θερμαίνονται de febribus dicitur ab Hippocrate. Hic ergo de purulentis, quibus vomica inclusum pus, vel effusum rupta vomica non repurgatur, unde eabes metuentur, nisi in quadraginta diebus repurgetur, ut scribit in Aphorismis. καὶ πῶς οὐ καὶ ἄξιον λόγῳ, nec quicquam effatū dignum expiunt, etiam si tussiendo cupiditas saepius incidat. *Sudantque.* ἰδρῶσι ποῖσι scriptum in Prognostico. Ceterum sudores multi dicuntur, quia pauci, sed continui: aut quia breuib. intervallis redeant. Hic videtur rectè annotasse circa caput, & claviculas. Nam eo sudor, & locus affectus superior, pars corporis redundans excrementis, & imbecillitas virtutis arguitur. Quamquā in virtutis imbecillitate parui, sed frequētes in toto corpore diffiunt. Galenus ex malè distributo alimento, & imbecillitate retentricis continuos fieri scribit. *Et iis oculi cauantur.* Siccatione & eliquatione. *Mala vero rubent.* Id malè affectis visceribus, & nimium calentibus concalfacto capite, sed praecipue aestuante pulmone, & inde moto calido vapore accidit. Ad id quoque vehementi

conculsione à tussi conferente. *Digitis extremi.* Quia illic solidior natura, ac ferè hecticarum calor extrema appetat, & qui inde vapor commouetur. Celsus pal-
lent, scribit, non calent, additque venas sub lingua inalbescere, ægrumque diffici-
lius trahere spiritum. & *exasperantur.* Scabrities siccitatem sequitur, siccitas ca-
lorem, & colliquationem. *Cumantur ungues & refrigerant.* *νεκροὶ ὄνυχες* non le-
gitur in Prognostico. A siccitate & colliquatione carniū, quibus firmantur in-
nixi ungues, recedunt: refrigerant autem extincto calore, qui in eis exiguus
à corpore recipitur. Nam unguium floridus color, & liuidus, ut vis est caloris,
quem recipiunt. *Et circa pedes tumores.* Iam pereunte natura, quæ partes nutrit,
concocto alimēto, idem alimentum non assimilatur, sed in aquam inutilem ver-
titur, unde *ἰκάρματα*, quæ *οἰδῆματα* vocat in Prognostico. Nonnunquam verò
humor eiusmodi acior *φλυκίδης* dictas commouit, & ad instar ignis in pustulas
sedat, nonnunquam quoque inflammationis & fiderationis metus est. Partes
enim hæc ed imbecilliores, quò à principio vitæ longius absunt. & *circa corpus
pustula.* Iam ante, quæ *φλυκίδης* in Prognostico, & *φλυκταίνουσα* hoc loco ex-
positum est. Serosus humor acrimonia contracta, ubi in cute densiore restitat,
exulcerare solet. Abhorrent à cibis extincta facultate appetitive, aut quia aliquid
in os ventriculi ex eliquatione & distillatione confluit. Nam plerisque dolor sto-
machi & velut inflatio fit. *Quæ igitur longius.* *ἐμπυμῆται* ex Prognostico, non
οἰδῆματα legendū puto. Nam ut vomica purulenta includatur in ratione *οἰδῆ-
ματι*, effusa tamen iam *οἰδῆμα* dici non potest. Cæterum *χερίζοντα* dicit, quæ
vel tardius rupta effunduntur, vel effusa non repurgantur. Vtriusque autem signa
proxima oratione descripta, quibus maximè credendum iubet in Prognostico.

DESID. IACOTII COMMENT.

EMPYUS communiter dici, qui pus cumulatum intra corpus habent, siue ad-
huc in parte phlegmone laborante detineatur, siue etiam iam rupta suppura-
tione effusum sit, dictum est antea. Propriè verò eos duntaxat, aut potissimū
ἐμπύους appellat Hippocrates hoc loco, quibus in thorace, & pulmone affectus
ille constitit. Signa verò, quibus deprehendi possint, ita partitur, ut alia pus col-
ligi, alia recens collectum esse, aut effusum, nonnulla inueterasse iam suppura-
tionem, & ad tabem accedere declarent. Colligitur enim pus, cum morbosus
humor intra quatuordecim dies repurgatus non est, si horror superuenerit, & se-
cundum hunc febris auctior facta sit, aut pro dolore grauitatem eius partis, quæ
affecta est, æger senserit. Vomica autem rumpitur ab his diebus si supputes, fre-
quentissimè quidem circa vigesimum diem, interdum circa trigesimum, aut cir-
ca quadragesimum: nonnunquam etiam circa sexagesimum pro natura partis
affectæ, & redundantis humoris qualitate, idque euenit cum horrore, febre, gra-
uitate, & maiore spirationis difficultate, quàm ante, propter pulmonis angustiam,
quam pus vacua thoracis spatia occupans, patit. Inueterata autem suppuratio
noscitur tum ex his signis integressis, tum ex aliis, quæ hoc loco recensentur,
quæque vel iam phthisim adesse, vel proximam restantur, maximè (inquit) si
suppuratio ex pleuritide, aut peripneumoniâ ortum habuerit. Multiplex enim
illius generatio distinguitur ab Hippocrate. Vna ex rupta vomica in angina,
pleuritide, aut peripneumonia, de qua potissimū hic agitur, quanquam aliæ
quoque differentie quibusdam ex his signis cognoscantur. Altera etiam nulla
febre aut ea leui prægressa ex seroso, aut pituitoso, aut acri humore è corde, vel
toto corpore in pulmonum substantiam mollem, tenellam, & corruptioni para-
tam irruente, aut frequentius multa è cerebro, nec expulsa fluxione, aut acri sal-
saque pituita ed loci prolapsa, in his præsertim, quorum (ait Hippocrates) *ἰσχυρὸν
ἢ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες*, ad phthisim vergebat natura propter thoracis angu-
stiam, capitis vitiosam constitutionem, imbecillitatem, repletionem, & multam
fluxionem ad spiritalia membra. Tertia ex aperto vase, rupto, vel, quod frequen-
tissimum est, croso ob visceris tum angustiam, tum imbecillitatem. Nam ruptis,
aut apertis venarum osculis corpus interdum non inutiliter sine suppuratione
expurgatur,

expurgatur, quibus menses, aut hæmorrhoides, aut alia vacuatio insignis suppressa est, modò ne accedentis vlcæis vitio, aut immoderato sanguinis profluvio periculum intercedat. Signa ergo veterum suppurationum, quibus multum fidei habendum esse scribit Hippocrates, quòd nullam dubitandi ansam relinquunt, sunt eiusmodi. *Calores comitantur interdum tennes, noctu vehementes.* In Prognostico, primùm si febris non dimittit, eaque interdum leuior est, noctu grauius affligit. Hic verò pro febre rectè *signum* dixit. Calores enim eiusmodi à suppuratione materia ortum habent, ac febres sui quodammodo generis insequuntur, quæ nec propriè continuæ sunt ab humore in venis putrescente: nec planè intermittentes ab humore extra venas certum typum referente: necdum etiam hæctica, præsertim cum à ruptione vomitæ ad quadragesimum vsque diem puris expectoratione æger restitui queat: verum quodammodo compositæ cum loco affecto, & semitertianis similes, de quibus Hippocrates, In semitertiana appellata (inquit) sunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras hæc maximè lethalis. Sed tabidi, & quicumque aliis longis infestantur morbis, ex hac maximè laborant. Horror autem inuadit & initio suppurationis à vaporis ex nascente pure acrimonia vicina corpora mordentis eo modo, quo solent acia medicamenta: & pure iam effuso tum propter eandem causam, tum propter caloris natui refrigerationem & inæqualem motum ad locum suppurationis. Od idque alibi in hoc opere scripsit, horrore affectos plerumque ad suppurationem perducì, & febres intermittentes à suppuratione plerumque sudorificas esse. Quòd autem noctu calores eiusmodi increſcant, Galenus id ad febris hæcticae naturam refert, in qua febrilis calor non vi noctis superuenientis, sed ex aliquo accidenti post vnam aut alteram horam à cibo sumpto incrementum accipit, quia partium solidarum calor siccus ab humida substantia, vt cibo & potu quasi nutritur, & exhalando euadit vehementior, haud secus atque calx, cui adfusa est aqua. Verum sine his, cum nondum hæctica partes solidas inuasit, frigore nocturno densata cute fuliginosa extremèta suppressa tñ in toto corpore, tum in loco suppurationis, & in arteriis febrē augent. Contrahitur quoque calor per somnū, & sanguis cum spiritu colligitur collectusque augetur. Quia autem actior est, fuliginosus, & vltioni proximus, ideo ad interiora accedens, alimenta & putrentem sanie inflammatur & ab iisdem inflammatur, quorum halitus vniuersum corporis habitum accendit, qui per diem dissoluebatur. Quod quibusdam etiam in somno accidere solet, quibus sanguis est eiusmodi, sine suppuratione interiore. *Nihil memoratu dignum expuunt.* In Prognostico, Cupiditas tussendi est, & penè nihil in tussi excreatur. Illud fit ab acrimonia saniei, quæ dolorem mouet, & expultricem concitat ad motum: hoc verò à lentore & crassitie ipsius puris, densitate membranae, quæ pulmonem complectitur, & præterea virium ægrotantis imbecillitate. Quòd si conuenienter expuerent, non fierent purulenti. Qua de re sic accuratissimè scribit Hippocrates de morbis: Post ruptum abscessum sanus esse sibi videtur, quoniam ex angustia in amplam capacitatem pus effusum est, & spiritus, quem inspirando trahimus, in pulmone locum inuenit. Verum temporis progressu pectus repletur pure, & tussis ac febres, aliique dolores magis ipsum premunt, ac morbus se manifestè profert. Hunc post eruptionem per quindecim dies sinere oportet, quò pus iterum matureſcat. Ex eo enim, quòd pus ad ampliorem capacitatem peruenit, refrigeratum est: atque id humidum, quod erat in thorace, ad seipsum traxit, ita vt ipsum sit semiputrefactum. Siquidem igitur sua sponte in hoc tempore expui cœperit, bene est: sin minus, medicamentis, aut potionibus ferre opem oportet in vltimis ex illis quindecim diebus. Hæc Hippocrates, quæ & locum hunc perspicuè explicant, & curationis rationem complectuntur, *Sudantque circa collum & claviculas.* Quoniam qua parte morbus est, ibi sudor. Est autem tenuis humiditas non solum ex ipsis humoribus profecta, sed etiam ex abeunte alimento, quod diductum discutitur, propter imbecillitatem virum, vt scribit Galenus. In principio tamen suppurationis oppressionem significare videtur, quia cor anxium, & calore quodam tepido bulens à multa materia hu-

1. Epid. sect. 3.

6. Epid. sect. 7

mida & spirituum agitatione opprimitur: ob idque vaporibus quibusdam crassis sudorem in superioribus partibus exprimit, ad quas etiam vitiosum spiritum transmittit. In moribundis autem frontis (ait Galenus) colli, & partium earum, quæ ad pectus pertinent, sudor facultatis animalis imbecillitatem, atque infirmitatem indicare plerumque videtur. Cum enim alicuius corpus per halitum digeritur, ac dissipari debeat, tum natiuus calor, qui submouere euaporationem cupit, ad faciem celeriter accurrit, sed si vinci se linat, cum vapor per superiores partes euacuat: atque ita sudor efficitur. Quod sit, ut eiusmodi sudor frigidus syncopem adesse: calidus futuram denunciet. In Prognostico generalius scripsit multos superuenire sudores, non quod una vice admodum copiosi sint, quales nimio alimento, aut superfluente humorum copia oriuntur, sed frequentes & parui partium solidarum resolutione, & alimenti, quod digestum fuit, per halitum dissipatione. *Et his oculi canantur.* Hoc febribus omnibus inueteratis commune est, & iis maximè, quæ vehementer exsiccant. Itaque initio morborum acutorum colliquationem significat propter habitus raritatem, humoris tenuitatem, & caloris acrimoniam: hic verò consumptionem humorum in membranis & musculis oculi, ex qua consentiente aliorum signorum testimonio principium hecticæ conicere licet, cuius vi non solum humidum alimentarium & adiposum absumitur, sed etiam natiuum ac primigenium in partibus solidis, cum quo simul calor exhalat, & spiritus animalis dissipatur signo maximè lethali. Nam tabidorum calor æqualiter in omnia grassatur, licet multò & tardius, & imbecillius extenuet partes solidas, & exsiccet: Acrior verò in acutis cum sit, flammæ instar sursum conscendens absumit primum exiguas illas carunculas, quæ cartilaginibus, atque ossibus iucumbunt, quoniam minus, quàm musculorum caro, resistunt. *Maxilla verò rubent.* A calore pulmonis & tussi, ait Galenus. Hæc enim ambo tum faciem, tum caput vniuersum exalfaciunt. Adhæc vapores in eas feruntur ex fluxione, quæ in pulmonem decubuit. Sed & ambarum maxillarum rubor insignis peripneumoniæ proprius est quodammodo à fuligine putrētis in pulmone sanguinis, quam genæ excipiunt propter situm, & raritatem, eiusque colorem per cutem tenuissimam, seu per vitrum (ait Alexander) oculis representant. Verum hoc discrimen est, quod vigente peripneumonia totæ genæ, vel maiori ex parte rubent. In suppuratis verò, maximè cum tabescere incipiunt, pars tantum media, cum subuiridi, flauo, & obscuro colore totius faciei à corruptione sanguinis, & spiritus extinctione. Quibus accedunt pupilla obscura, totius corporis extenuatio, collum longum & gracile, vultus tristis, tussicula per intervalla, ex quibus solo aspectu tabidi deprehendi possunt. Sed cur genæ tantum rubent, non etiam frons? An quia propter densitatem eos vapores non admittit? an potius propter distantiam rami vnius iugularis, quem in tabidis iuxta nares à sanguine, & spiritu calidiore tumescere cernimus? Ceterum ne ex hoc rubore prælagium fallat, animaduertendum est in longis parvisque febribus sæpe eam maxillam insigniter rubere, in quam æger decubuit, calore, qui exiguus est ac sepultus, ex decubitu retento, & malam pallidam rubefaciente. In principio quoque febrium quarundam id euenire fuso adhuc & ebulliente in toto corpore sanguine. Sed & faciei rubor interdum ostendit humorem sanguineum in bilem verti, & cum multa moestitia in febribus, calida admodum affectione, quæ sanguinem exurat, ideoque atram bilem gignat, cerebrum occupari. Alioqui bonus faciei color hæmorrhagiæ è natibus, aut parotidum prænuncius est. Quæ omnia signorum simul assidentium obseruatione distinguenda sunt futura prælagienti. *Petius autem calent digiti extremi & exasperantur.* Digiti (inquit Galenus) quamuis per omnes veteres morbos refrigerentur, attamen in omnibus febribus hecticis calidi permanent, propterea quod solidas corporis partes occupant. Illic enim spiritus & caloris inopia refrigerationis causa est: hic calor hecticus in solidis partibus hærens sentitur manifestè calidior non extra quidem, sed intra, ubi digitorum caro copiosior & humidior est, quia is calor ut in calce aqua superfusa, angitur, quo loco plus est humiditatis. Præterea fuliginosi halitus, qui è corde ac pulmone

pulmone per arterias ad extremos digitos affluunt, ea parte colliguntur, reflectuntur, & circumposita carne fouentur. Eodem calore fiunt adunci vngues absumpta, qua firmantur vtrunque carne. Nec verò sine causa Hippocrates in acutis febribus ex naribus acutis, oculis cauis, collapsis temporibus carnis colliquationem colligit: in suppuratis verò eiusdem tabefactionem ex aduncis vnguib. & digitis summis calentibus. Nam calor hecticus in exiguas omnes carnes æquè se insinuat, & solidas partes depascitur, in quibus diuturnitate extinguit calorem innatum carnes reparaturum. Id autem maximè apparet in extimis digitis, haudsecus atque in elephantice detumescens caro media inter pollicem & indicem morbum detegit, quia mediocri carne ea pars tegitur, vt facile appareat mutatio. At in acutis calor acris (vt dixi) flammæ instar sursum conscendens carunculas, quæ minus resistunt, absumit, quas insitus calor exhalante febrili facile reparat. *Circa pedes tumores excitantur.* Id accidit progressio iam longius morbo, quòd ab illis primùm totius corporis incipiat interitus, vt à partibus tum suapte natura frigidis & nervosis, tum longissimè à principio vitæ, & fonte caloris distantibus. Præterea vapor corruptus eò perueniens discuti non potest, nec humor crudus concoqui languescente partium solidarum calore. *Et circa corpus pustula.* Corrupto sanguine, seruire circa cor, & sanie acri in corpore coaceruata, atque à pulmonibus malè affectis in cutem effusa, ex qua etiam aphthæ in ore oriuntur. Hanc enim esse pustularum originem suprâ docuimus, & Hippocrates scribit hunc in modum, Sanies quidem in cute superuenit. Illic autem detenta incalescit. Hæc enim cum rarissimam cutis partem pertransierit, in extrema ipsius superficie, quæ densior est, impingitur. Hanc autem illa ab interna cute dirimit, & sciungit, atque in ea collecta pustulas suscitatur. *Abhorrent à cibis.* Extincta scilicet vnà cum aliis appetendi facultate in ventriculo, & sugendi in iecore. Hepate enim grauiter affecto, in quo inest naturalis facultatis ac nutritis principium, ita concidit appetitus, vt mori æger malit, quàm gustare aliquid. Quamquam tabidi ἀπὸ σίβης interdum fiunt leuiore de causa, vt cum fluxionis portio, quæ in pectus distillat, per œsophagum delabitur in ventriculum, aut ex pulmone vapor corruptus ventriculi os offendit.

Epid. 2.

L.

Τὰ ὅσους ὁμοίως ῥυγνύμεθα σημεῖα εἶναι τὸτοι τε τοῖσιν ἐπὶ γαστρομήλαισι, καὶ τοῖσιν ἐν ἀρχῇ νόσοισι, ἅμω δὲ καὶ ἢ δὲ δυσπιοτέρεος γίνονται.

Qua verò breuius rumpuntur, signis indicantur tum ijs, qua superueniunt, tum ijs, qua initio extiterunt laboribus: atque si æger vicinque difficiliter spiret.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Opponit vomicas, quæ celerius erumpunt, ijs quæ tardius. Ac signa quidem cedunt suppurationis duplicia. Alia quidem, quæ dicit ἐπιγνώμενα. Hic autem intelligit quæ maligna graui morbo, qualis est suppuratio interna, superueniunt. Eiusmodi sunt proximè scripta, febriculæ nocturnæ, nihil dignum ratione expuere, sudationes circa ceruicem, vngues curuati, oculi concaui, aliæque. Aliud signorum genus, quod editur in principio, rigor, febris, grauitas ea parte, quæ dolebat. Addit ex abundanti difficilem vtunque spiritum. Τὶ enim hoc indicat. Accidit autem vel extuberante vomica pressis pulmonibus, vel quia coguntur in angustias, neque liberè mouetur effuso pure in pulmone & thoracem.

DESID. IACOTII COMMENT.

Veterum suppurationum signis tum pathognomonicis, tum superuenientibus explicatis, ad breues transit, quæ videlicet aut breui erupturæ sunt, aut

aut non ita dudum eruperunt. Eas cognosci scribit in Prognostico primùm horrore, febre, & grauitate : deinde his signis, quæ iam de longis explicata sunt : de-
 mum ■ ager difficilior, quàm ante, spiritum trahat. Eadem autem ferè signa sunt
 & vomica collectæ, & effusæ, eaque aut *ἐπιπνέουσα*, aut dolores ab initio. Et
 enim dolores quò citius apparuerint, eò celeriores ostendunt vomicae colle-
 ctionem & effusionem. Crises enim adferunt, & accelerant morbi celer motus,
 symptomatum vehementia, & natura acri irritamento incitata. Manifestum au-
 tem est τὰν πόνων voce dolores intelligi, qui principium suppurationis detegunt,
 in quo propter humoris ebullitionem & caloris natui conatum tussis, febris, &
 spirationis difficultas perspicuè augentur, quia dum pus conficitur, dolores fiunt,
 & febres magis, quàm confecto pure. Horror verò antecedit vehementiorem il-
 lam febrem à vapore acri, aut pure genito mordente & exedente membranas eo
 modo, quo acria medicamenta, si quando malignis vlceribus admoueantur, hor-
 rorem & febrem inuehere solent. Quin & atri materia iam collecta pro dolore
 grauitatem manifestò sentiunt, quòd humor, qui per loca phlegmone obsessa
 multis & exiguis partibus sparsus erat, posteaquam in pus versus est, in vacuum
 aliquod spatium parti omni, in qua phlegmone est, continuum abscedat. Quod
 autem ait, *Si ager utrunque difficilior spiret*, distinctione eget. Nam interdum mi-
 nuatur aliquantulum spirandi difficultas, vt si pus à pulmone in spatium thora-
 cis vacuum effundatur. Interdum augetur non tam spirandi necessitate & vsu,
 quàm pulmonis oppressione, cuius alæ liberè explicari non possunt, vt cum à
 succingente pus in eadem spatia crumpit. Grauißima superuenit, cum bronchia
 pulmonis opplentur à ruptione, vt sæpe quasi derepente atri è medio tollantur.
 Atque in his interdum manifestus puris strepitus exauditur : in aliis fluctuatio,
 materiæque crassitiem acquirit. Sed & difficilior ager spirat, cum seruente humo-
 re suppuratio inchoatur. Ab his insequi solent febris lenta, sed continua, frequens
 horror, sputum tenue ac paucum, sudores, & quæ superiore Aphorismo explica-
 ta sunt. Præterea animaduertendum est sæpe in tabidis ac plerumque sine tabe ex
 aperta, rupta, aut excisa vena exiguam vomicam membranula propriæque cysti
 arctè adeo conclusam in pulmone colligi, vt nihil de se tetrum in cor expiret, nec
 proinde vllum grauius symptoma edat, cuius repentina disruptione non pauci
 inopinato è viuis horæ quadrante erepti sunt, pure in cordis arcem penetrante, &
 ipsius vim extinguente, atque obruente. Omnibus tamen sic affectis multo tem-
 pote antequam vomica rumpatur, cruenta excreatio præcedit è pulmonibus, eaque
 cum tussi : adestque spiritus grauis ac foetidus, corporis grauitas, pectoris le-
 uis oppressio, & spiritus difficultas.

L I.

ῥήνεται ὃ τὰ πλεῖστα τῶν ἐμπυμμάτων, τὰ μὲν εἰκοστῆα, τὰ δὲ τρισυρα-
 κοστῆα, τὰ δὲ πρὸς τὰ ἑξήκοντα.

*Plurima suppurationes rumpuntur die vigesimo: alia quadra-
 gesimo: quadam ad sexagesimum diem.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

RArè accidit, vt primis periodis suppurato tuberculo, ruptoque primis pe-
 riodis pus expuatur. Id quibusdam accidere septimo scripsit Hippocrates.
 Oportet igitur eos tumores esse in genere tuberculorum, quæ φύματι à poste-
 rioribus medicis fuerunt appellata. Ea sanguine constant bilioso & seruido, ce-
 leriter augentur ac suppurant, multò magis, vbi loco calido consistunt, qualis est
 thorax interior. Alia verò tubercula, quæ frigidioris materiam includunt, tar-
 dius & suppurant, & effunduntur rupta vomica. Ac ferè eiusmodi sunt, qui sup-
 purent, abscessus. Atque eduntur signa eius suppurationis antea dicta. Et ruptio
 quoque

quoque sua signa habet. Sed euidens signum est, cum iam pus expuitur. Addit in Prognostico, *τρινος αἷα*, & rectè. Nam & tricesimus in criticis censetur. Ut autem natura robustior, locus calidior, & materia minus pertinax, ita celerior fit suppuratio, tardior in conditione contraria.

DESID. IACOBII COMMENT.

EAm habet rationem ῥᾶσις ad ἰμπύσιον, quam habet in vigore morbi perfecta concoctio ad sequestrationem & vacuationem inutilis materię per sudores, urinas, & alias vacuationes criticas, aut certè abscessus, nisi quod in criticis extra corpus, hic extra locum, sed intra corpus humor expellitur. Proinde Hippocrates dies triticos numerat, quibus expectanda est puris eruptio: ac scribit, ut & in Prognostico, plurimas quidem rumpi vigesimo die: alias quadragesimo: quasdam etiam materia & loco frigidiores ad sexagesimum peruenire. In Prognostico addidit trigessimum, rectius fortasse vigesimumseptimum, aut trigessimumquartum. Quin & septimo quædam rumpuntur, ex quibus mors insequitur decimoquarto: quod rarius contingit, ac non nisi in quibus hæc simul conuenerint, tenuissimus & acerrimus humor, pars calidior ac mollior, in qua phlegmone rationem habet *τῶν φυμαίων*, & bile tineta sputa reddit, & causæ adiuvantes externæ, ætas videlicet, natura, tempus anni, regio, aëris constitutio, & ægri vires. His enim de causis nō est idem in omnibus suppurationibus ruptionis terminus, quod manifestum sit partes, quæ calidiores sunt, & molliores maturius suppurare: frigidiores autem siccioresque tardius: eadēque ratione humores calidos citius, frigidos serius in suppurationem conuerti. Quibus differentiis à rei natura sumptis causæ externæ, quas diximus, accedunt. Exempli gratia, si pleuriticus neque sputis, neque aliter repurgatus fuerit in quatuordecim diebus, obseruare conuenit 20. 30. 40. 60. Nam quo primum die critico rigor vehemens, febris, dolor, pondus mouebuntur, cognoscere oportet naturam vnā cum spiritu & calore vires colligere, ut materiam, quam nec expurgare, nec in alimentum vertere potuit, in pus cōuertat, & effundat ad inania spatia thoracis, in quo opere illa commouentur. Hæc autem supputatio ineunda est, non ab historia totius morbi, sed ab eo die, quo horror febrisque multò sanè, quàm quæ præcessit, vehementior, prehenderunt, si suppurationis principium spectes. Nam principium totius morbi febris est: phlegmones latentis dolor: suppurationis, dolor actior, quem sequitur rigor, vehementior febris, & pro dolore grauitas. A febre ergo, quæ ipsius suppurationis symptomata est, hos dies numerare oportet, quia intra decimumquartum diem inflammatio vel resoluitur, vel ad suppurationem conuertitur. Quod si primigenia febris fuerit, eique superuenerit phlegmone, quin ab huius non illius principio supputare oporteat, nemini dubium. Quamquam hi rarò seruantur, tum quia viribus iam fractis graui morbo grauior superadditur: tum quia ex humorum corruptione eiusmodi phlegmone ortum habet, ac victus rationem perturbat propter diuersa tempora febris ac phlegmones, cuius obseruatio in morbis thoracis exactissima esse debet, cum leuissimus error ægrum (ait Hippocrates) præcipitem agat in mortem.

L I I.

Ὅτι μὴ οὐκ ὁ πότος οὐ ἀρχὴ ἔγκειται σιῶτος, καὶ δύσπνοια, καὶ βῆξις μὲν πνευμασιμῶν, πρὸς τὰς εἴκοσι ἢ σιωπώμεντα προσδέχεται ῥῆξιν. οἷσι δὲ λαφρότερα ταῦτα ἵσιν, καὶ λόγῳ.

Quibus itaque dolor vehemens initio & difficultas spirandi, tuſſis cum ſputatione, ad diem vigesimum eruptionem, aut citius expectata. At quibus ea leuiora, pro ratione.

EN ἀρχῇ dici non potest de principio totius morbi, sed eo, quod tempus sequitur repurgationis spūti, & ubi primum eduntur signa suppurationis. Eiusmodi tempus quatuordecim diebus circumscribitur ab Hippocrate. Quod enim sequitur hoc tempus, suppurationem moliri solet, & à suppuratione ruptionem. Atque hinc vel salutem expurgatio pure celeriter, & in quadraginta diebus, vel tabem, si eo tempore non expurgatur pus, & pulmones longa mora exulceret. Vehementior dolor ex natura materiz, quia actior, ex intemperie, ut est calor æstuans, ex tensione maiore. δύσπνοια & ab angustis spiritalium partium, quas vel materia inclusa afficit, vel opprimens tumens. ἄλξ autem & ab iisdem, & à resudante tenui sanie, quæ expurganda est. Pars enim materiz crassior illic maturatur, neque per densitatem tunicz transmitti potest. πύαλις μὲν dicit frequentem tenuemque sputationem. ἐλαφρότερα ἰσχυρέρα in Prognostico. καὶ λόγῳ, ut ea omnia vehementius vrgent, ita celerius fit eruptio: ut leuiora tardius.

DESID. IACOTII COMMENT.

Ruptionis tempus ab eo tempore, quo primum suppurationis nascentis signa incipiunt, in vigesimum, trigesimalum, aut quadragesimalum diem expectare oportet. Inchoatur autem suppuratio, cum materia πύακα ἀναθάρσιν non repurgata, dolores & febres augentur ex commissa inter naturam, & humorem pugna. Nam & augetur calor ex seruore, & humoris copia ex fusione, & membranz tensio ex plenitudine, cui fusio occasionem dedit, quomodo plerisque morbos plenitudinis ex humoribus fufis, ut vernis tempore, oriri experimur. Quod igitur hæc citius appareat, & vehementius vrgent, eo maturius eruptio expectanda est, ut vigesimo die, vel ante. Doloris itaque aucta vehementia & principium suppurationis ostendit, & celerem eruptionem pollicetur. Cum enim (ait de locis in homine) natura permutatur & corrumpitur, dolores fiunt. Spiratio quoque difficilis est tum aucto usu, tum ex materiz serupre, & pulmonis angustia. Multo magis, si pulmonem phlegmone obsefferit, aut in thorace ea magna sit, & cum multa fluxione. Tussis verò perseverat, quia fluxio non expurgatur, & pulmo magis opprimitur. Atque hæc non modò signum est celeris eruptionis, sed etiam causa, quod violentia thoracis cōpressionē membrana acrimonia puris nascentis erosa dilaceretur. Quod verò addit μετὰ πύαλιν μὲν, cum sputatione, id ad tenues ichores referri debet, qui ex vomica suppurare exudant, antequam pus euomat. Ex his enim celeritas etiam eruptionis præmonstratur, quod materiam significant & tenuem esse, & à calore superari. Alioqui si sputi cocti & crassi copia expectoretur, ea dolori ac morbo finē impositura est. Quintum si ineunte thoracis morbo hæc omnia & perseverent, & celeriter interseant cum signis suppurationis, breuem fore eruptionem denunciant. Sin verò leuiora sint omnia, ut dolor quidem non intermittat, verum vno tenore vrgeat, nec ita vehementer naturam irritet ad pugnam, ex eo conicere licebit materiam minus tum calidam, tum acrem esse, nec tam breui attenuari, & concoqui posse, ut erosa tunica erumpat. Tardius ergo ruptum iri vomicam sperandum est pro ratione symptomatum, quæ initio accidunt, & pro natura ægri, quoniam quæ inflammationes materia & loco frigidiores sunt, aut membrana includuntur densiore, ad sexagesimum diem perueniunt ultimum frigidatum suppurationum terminum.

LIII.

λογίζεσθαι ὅ τ' χρόνον ἀφ' οὗ ἀρῶνται ἡ λήκη, ἡ ἐβαρυνθῇ, ἡ ἐκτρέξῃ, ἡ εἰ ποτὶ ῥήγος ἔλθῃ. ἀρογίνεσθαι ὅ ἀνάγκη καὶ πόσι, καὶ δύσπνοια, καὶ πύαλιν μὲν, ἀπὸ τῆς ῥήγος.

Animad

Animaduvertere autem conuenit primum tempus, à quo indoluit, pondus in dolente parte sensit, febricitauit, & cum rigor prehendit. At verò necesse est prius dolorem, difficultatem spiritus, & sputationem fieri, quam erumpat abscessus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic suppurationis & ruptionis loculi, quo pus includitur, signa perstringit, colligitque, & seorsum in Prognostico scripsit duabus sententiis. ἀφ' ὧν πρῶτον. Non simpliciter initium, aut primum tempus, quo cœpit agrotare æger, sed cùm primum febris solito vehementior, rigor præter rationem, hoc est, citra crisim subitam, quam sequatur excretio extra initia accessions, & causas externas. Ac febris fit & dolor, quia dum pus conficitur, dolores ac febres magis fiunt. Rigor irritatis acrimonia puris membranis. Pondus materia, quæ in varias partes dispersa in vnum locum, cùmque vt esse potest, angustissimum collecta. Cur autem difficultas spirandi, dolor, sputatio, proximè dictum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Primùm dies criticos, quibus vomica erumpere solet, exposuit: deinde quæ celerius, aut tardius eò perueniant. Hic quibus signis iam factæ aut ruptæ cognoscantur. Signa triplicia sunt, antecedentia, adiuncta, & consequentia. Antecedit ergo febris vomicam, febrem rigor, rigorem dolor. Per febrem verò intelligit, non eam, quæ ab historia totius morbi inuasit, sed eam, quæ & cum horrore superuenit, & multò quàm quæ præcessit, vehementior est. Idem iudicium de dolore. Initio enim suppurationis natura pugnat cum feruente materia, vnde dolores & febres, quæ pure iam confectò, quiescunt. Grauitatem autem, & tanquam pondus ægri manifestò sentiūt tum collecta vomica, tum rupta. Est enim signum & adiunctum & consequens, nisi quòd dolor & perturbatio critica obscurant grauitatem. Causa est, quia pus confectum ac dispersum in quantas potest angustias natura colligit, & quia spiritu, quo leuabatur, destitutum subsidit, & grauius est. Rigor quoque suppurationis principium detegit, quando suppurans vapor per morsum ipsum concitat cum inæquali & repentina caloris natui contractione ad locum inflammatum. Ex ruptione quoque & puris effusione consequitur acrimonia membranas vellicante. Proinde neque criticus est, vt qui febrem continuam soluit: neque periodicus, vt qui per intermittentium accessiones inuadit. Quin etiam is sæpe mortis prænuntius est, quoties è repentina vomicæ disruptione pus in cordis arcem penetrat illius vim extinguens atque obruens, quod tum ex pulsum inæqualitate ac paruitate, tum ex animi deliquio deprehenditur. Quæ deinde sequuntur, dolor, difficultas spiritus, & sputatio, non solum antecedunt, sed etiam consequuntur ῥᾶν. Nam quo tempore vomica rumpitur, agitati puris adhuc calentis portio excluditur, postea fit crassius, quia in loca inania effusum refrigeratur. Præterea dolor etiam aliquandiu excitatur, qui grauitatem, vt dixi, obscurat, ab acrimonia puris erodere membranas. Omnis enim acrimonia, quæ in corpore, aut particula naturalem suum statum seruante continetur, sensum sui excitat, & dolorem affert. Eadem cùm interna ac penitiora loca petit, intusque manet, turbationem efficit. Hoc Hippocrates ὅλοιον appellat: illud τὸν διῶδον. Sed & spirationis difficultas augetur effuso pure, quando propter copiam pulmones opprimuntur, nec libere alas explicare possunt.

6. Epid. sect. 6

LIIII.

Οἷσι μὲν ἔν ᾧ, τε πυρετὸς διγέως ἀπογίνεται, καὶ ῥῆξις, καὶ στίχων ἐπιθυμίουσι, καὶ τὸ πῦρ ἀνάγεται ῥηιδίως λαχόντων, καὶ ἀποσμον, καὶ λείπον, καὶ ἀμύχρον, καὶ ἀφλέγμων, κοιλίῃ τε μικρὰ συνισπάζει, ὑποχωρεῖ, ὥς ἐπὶ τὸ πάλιν σφίζονται συντήμεις.

Quibus itaque & febris statim desinit post eruptionem, & cibi appetentia redditur, pusque reijcitur album inodorum, leue & concolor sine igneo calore. Aluus autem pauca & concocta excernit, ut plurimum seruantur in breui.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VBi excessit tempus repurgationis in morbo salutari suppuratio & eruptio expectanda, quando & quibus editis indicis prius explicauit. At effuso pure quid futurum sit, medico expectandum. Futurum est enim, ut inde seruetur æger, ut moriatur. Et morietur quidem, antequam intabescat copia puris, quod non repurgatur, suffocatus. Excitatis etiam signis, quæ contraria sunt iis, quæ nunc salutaria describit. Alioqui diutius viuēs tabe consumitur. Hic αὐθις, in Prognostico αὐθυμερὸν μὲν τὴν ἡμέραν eadem die, additque inter signa salutaria, καὶ δὲ ἴσως ἀρταγυαίῃσι, & siti liberantur. Pus similiter salubre describit. Hic αὖσμις sine odore tetro addit, quia ea ratione nulla corruptela indicatur. In Prognostico, καὶ φλέγμα ἄρταγυαίῃσι: hic ἀφλέγματι eodem significato. Nam vomicosum latus sano calidius est, ut in signis affectus alterius lateris annotat Hippocrates, aut certè ad pus ipsum, quod dum reijcitur, calorem præ se ferat, & eo loco, in quem effusum est, æstum emoueat. Quod φλέγμα antea dici ab Hippocrate annotauimus. ἔτι δ' ἴσως autè, hoc est, ἀπὸ τοῦ & βῆχος ἰχυρῆς, sine dolore & tussi vehementi. Positis ergo his signis salubribus seruiabitur æger: positis contrariis morietur. In media conditione vel moriuntur, vel ægrè & diutius tracto morbo conualescunt, ut huc vel illuc inclinant magis, ita saluti propiores, vel exitio iudicandi sunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

MUtud sese consequuntur tum in Peripneumonia, tum in pleuritide κατὰ κέρτις δὲ τῶν ἀρτησμάτων, siquidem morbus sit maximè salutaris: sin difficilior, ἐμπύημα: hinc ὀφθαλμοί, hoc est, ἰκχυσις & πύξις, cum scilicet mollitis & elaxatis viis à natura pus acrimonia atrodit obiectum corpus, & à circumpositis partibus reiectum viam sibi ad exitum parat, atque in vacua thoracis spatia effunditur. Postremò sequitur ἀναβάθρις ἐμπύματι, expectoratio puris. Atque hæc necessaria sunt, ut seruetur æger. Alioqui si neque materia expectoratur, neque repurgatur, necessariò putrescit, ac malignam qualitatem contrahit, quæ vitalem facultatem obruens, paulò post necat, aut expectorationis difficultate vim animalem & morricem dissoluit. Quòd si pus factum effusumque est, neque in quadraginta diebus à ruptione expuitur, tabes, ἀπρωφία, κακία, φθίσις, & mors insequuntur. Horum omnium signa superius explicata sunt, præterquam salutis & mortis vomica collecta, aut effusa: de quibus modò agitur. Empyematis ergo, ut alibi exposuimus, euentus in vniuersum quatuor sunt, duo ad salutem, puris videlicet per sputa repurgatio, & per vrinas, aut aluum excretio: in mulieribus, sed rarissimè, per vterum. Totidem ad mortem, suffocatio propter puris copiam: & phthisis ac tabes corrupto pulmone propter moram. Vterque autem euentus tum ad salutem, tum ad mortem, iterum duplex. Etenim celeriter, aut tardè vel seruantur, vel moriuntur. Nam cum bonis omnibus signis breui liberantur: cum malis omnibus, breui intereunt. Permixtis vtrisque siquidem bona & valida superent, seruantur, sed ægrè. Sin mala, moriuntur, sed tardius. Quibus addere oportet temperamentum ægri, vires, tempus, locum, & similia. Quatuor itaque signa optima in suppuratis Hippocrates notat hoc loco, *Si febris statim desinat post eruptionem.* In Prognostico, si febris effuso pure eodem die conquiescat, nimirum sublata puris generatione, quod totum confectum est, & integris partibus solidis. Contrà, qui in discrimine versantur, his ad decimumquartum diem vsque omnia infesta augentur: aliis vlcus residuum paulatim sanescit. Perseuerante au-

tem febre vel tota sanies effusa non est, manetque vlcus cum aliquo tumore, cuius suppurationem natura molitur: vel effusa quidem est tota, sed corrupta, ac putris, aut non exactè suppurata, quæ tetrum vaporem in cor expirat. Quod si vrens quoque febris accesserit, hi celerrimè moriuntur, tum propter multitudinem puris, & corruptionem, tum propter virium imbecillitatem, quæ purulentis omnibus necessariò infirmæ sunt. Alterum est, *Si cibi appetentia reddatur.* In Prognostico, si defuerint virgere cibi fastidium, & potationis desiderium. Restitutis videlicet, aut certè non impeditis facultatibus coquendi & appetendi in ventriculo: trahendi verò, & sugendi in hepate. Nam quò deterius est in morbo diuturno cibi fastidium, quòd in eo auidius cibum appetere ægri debeant propter inanitionem, & damna ex abstinentia resarcire: eò salubrior appetentia, quæ & sentitur incommodum, & reficitur iactura. Quinetiam contra præscriptum reliquorum morborum apparente in morbis thoracis cōctione, aut puris expectoratione victus augendus est, quoniam viribus ab animali facultate ad expellendum, natura opus habet. Tertium, *Si pus reijciatur album, inodorum, leue; & contolor sine igneo calore.* In Prognostico, Si pus quoque album, leue, eiusdemque coloris sine pituita fuerit, & sine dolore, tussique valida reijciatur. Quo loco validam tussim laudat, ut ante, pleuritim cum spasmate. Hæc autem indicant facultatis tum animalis in expellendo, tum vitalis, & naturalis in concoquendo integritatem, materix benignitatem, & meatus liberos. Pus enim album redditur robore coctricis, & caloris natui partium solidarum, quæ succum obsequentem sibi similem faciunt. Inodorum est absente mala putredine, & caloris extranei victoria, à quo factor omnis, cum natium superauit. Proinde Hippocrates in peripneumonia & pleuritide sputum, quod valde foetidum est (nam si modicè foeteat, non improbandum accedente suppuratione) maximè damnat, quoniam ex eo significatur dolore vehementi, aut difficultate respirationis hominem conflictari. Idem iudicium de excretionibus in febribus non intermittentibus liuidis, cruentis, ac foetidis, quæ eo modo tales euadunt, quo ex putridis vlcerebus sanies profluit: nonnunquam verò, quo pus ex rupto abscessu. Leue autem & vnitum pus efficitur, cum omnes partes æqualiter euietæ sunt à calore concoquente, nec vllus humor extraneus permixtus est, qui ipsi resisterit. Eiusdem verò coloris, quia simplex, & vna materix conditio, ab vno calore æqualiter ad cōctionem alterata, nec bile, nec pituita, nec melancholico humore perfusa. Siquidem in cōctione à partibus solidis profecta duo sunt, succorum apta elaboratio, quæ mixtionis probitate, & temperatione quadam perficitur: & color albus, quem sua inducunt similitudine. Quòd si ab hoc sputo absit pituita, id vtile est, vò signum absentis omnis materix crudæ, & causa facilioris expectorationis. Pituita enim hærens impedit liberam vacationem, & locum refrigerat, qui calore eget ad sputum excludendum. Postremum signum est, *Si alium pauca & cōcta excernas.* In Prognostico, pauca & figurata. Paucitas enim cōuenientem fieri distributionem ostendit: cōctio, quam ex figura & forma deprehendimus, materiam ritè temperatam ex humido & sicco peruenisse ad *ἰσχυρόν*, nec infra substituisse, ut quæ cruda sunt, semicocta, & semialia à calore infirmo: nec ultra progressam esse, ut quæ à calore extraneo exsiccata, aut exusta sunt. Sed & inde certissimum est argumentum, nullo modo partes naturales cum spiritalibus in consortium mali adduci. Quòd verò in Prognostico etiam laudat vacuitatem sitis, inde significari vult nondum humidum vtile deesse, nec ex putredine vaporem vllum corruptum peruenire ad ventriculum. Verùm minimè conuenire videtur, quod subiicit, ita affectos plerunque, & *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ* seruari, cum in Prognostico certam salutem ex his sperandam affirmet. Quæ si etiam non omnia conueniant, liberari tamen, qui ista proximè fuerint consequuti. Nisi quòd hic metuit *τὰ ἅλ συνβεβηκός*. Nam cum ex his perspicuum sit cōcoctione perfecta humorem edomitum, & vacatione præsentem naturæ vim integram esse, quæ non solum vicit, sed etiam expellit noxia, in Prognostico nihil metuendum censet morbi ipsius ratione. Hic verò animaduertit ex euentu, & alterius mali occasione eisdem sæpe

periclitari, nimirum vlcere, quod relinquitur. Etenim quod ad vires, & humores attinet, tutissima sunt omnia. At ex aucto vlcere mors aliquando sequitur, cuius sanati nullum ex his certum argumētum sumi potest. Non enim partium thoracis vlcera æquè facilia sunt, quoniam in pectore maximam spem sanationis afferunt: minus in larynge: deteriora sunt ex vasis pulmonis: pessima ex substantia tum propter continuum motum, tum propter visceris molliem, ac tussim, quæ, cum necessariò ita expurgetur, exulceratio amplificatur. Sic pus vlcerati oculi sanitatem indicat: cicatrix ab vlcere residua sæpe numero visum tollit.

L V.

Οἱσι δὲ πυρετοὶ τε παρακολυθῆσι, καὶ δάψα, καὶ ἀποσιλῶ, καὶ δὲ πῦρ πέλει, ἢ χλωρόν, ἢ φλεγμονώδες, ἢ ἀφρώδες, κοιλίῃ τε ἐφυλαίνε, τελευτῶσι.

At quibus febris consequitur, sitis, & fastidium ciborum, pus quoque liuidum, viride, aut æstuosum, vel spumofum, aluus autem effluit, moriuntur.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Signa opponit certi exilij, siquidem febris non quiescit, aut si quiescisse quidem videatur, paulò post tamen redit. Iusto enim abscessu & excretionem extinguere febrem oportet, unde sitis quoque sedari debet, & redditur appetentia. In contraria conditione, mali abscessus & vigentis morbi naturæ quæ fatiscētis signa sunt. Liuidum sputum extinctionem, pallidum imperfectam maturationem, viride vstionem, φλογμονώδες latentem ignem, spumofum exagitatam interno incendio materiam indicant. Aluus autem soluta imbecillitatis naturæ indicium. Vnde autem soluat, prius dictum est, imbecilliore natura, acri sanie è thorace & colliquatione corporis, salsa pituita è cerebro decurrēte, quæ omnia dissoluunt ventriculum alioqui languentem, & profluuium mouent.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Contraria signa sunt iis, quæ superiore Aphorismo exposuimus, ex quo tota hæc sententia planè perspicua est, quòd à causis maximè contrariis fiant, ac proinde maximè contrarios exitus sortiantur. Sed & singulorum sputorum differentiarum ac significationes paulò ante explicatæ sunt, quòdque nigra cum colore ab atra bile pura contrahant, liuida ab eadem, sed modica, aut ab extinctione caloris: syncera vt flaua, & æruginosa, ab exustione, & sciti consumptione: æstuosa, & spumosa tum à pulmone, tum à perturbatione in pectore vnà cum calore præter naturam non paucò congesto acervatòque flatuoso spiritu. Hippocrates verò secundo de morbis scribit, Pulmone suppurato si album & purum pus effluat, fibris etiā cruentis intermistis, ægros conualescere: si vitello oui simile, & ὑπόχλωρον, subviride, crassum, foetidum, celeriter interire.

LVI.

Οἱ δὲ τὰ μὲν ἐπιγίνε) ἐκ τοῦ προεξηγημένου, τὰ δὲ μὴ, τότε οἱ μὲν ἀποθνήσκουσιν, οἱ δὲ πολλῶ χρόνῳ σώζονται.

Quibus verò ex præscriptis malis alia quidem accidunt, alia non, ij quidem intereunt, illi post multum tempus superstites euadunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QVomodo in arboribus & ædificiis, quæ eadem ventorum vi cōcutiuntur, alia concidunt, hæc quidem tardius, illa celerius: alia verò non corruunt, sed

sed diu sustinet vim atque impetuum flatum: ita corpora alia firmiora, alia minus firma, & robore viscerum, quæ vitæ veluti fundamenta sunt, euariant, & alij: ægri ex eodem morbo conualescunt, illi intereunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Repetendum est, quod alibi diximus, signorum vires non numero, sed viribus æstimandas esse, ac mortem simpliciter, sanitatem sub conditione sæpe prædici debere, quod illa vno modo perimat, hæc multa simul ad certitudinem requirat, ut victum convenientem, medicamentorum opportunitatem, ægri vires, medici & eorum, qui seruiunt, diligentiam & similia. Præterea in singulis morbis quædam signa firmissima esse, alia infirma, tametsi numero vincant: ut in hoc affectu, certius argumentum sumitur mortis, aut salutis, ex pectoris firmitate, vel infirmitate, suppressione sputi, aut facili largaque vacuatione, quàm ex febris magnitudine, vel paruitate, aut ex pulsuum robore. Plus etiam potest cibi appetentia cum vacuitate sitis, quàm alius dura, aut mollis, nisi coniuncta sit colliquatio. Adde quod signa lethalia, tametsi salutaribus æqualia sint numero & viribus, certius mortem præmonstrant, quàm illa salutem, in morbis suapte natura periculosis, quique medium quodammodo tenent inter salutem & mortem, qualis est suppuratio, tum propter causam expositâ, tum propter morbi naturam, virium diu laborantium statum, & pulmonum perpetuò metuentam corruptelam.

LVII.

Οἱ δὲ μέλλουσιν ἰμπύοι γίνεσθαι, πλύουσιν, μὴ πρῶτον ἀλμυρὸν, εἴτε γλυκύτερον.

Futuris purulentis sputa primum salsa, deinde dulcia.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Secundo de morbis longioris morbi & animi à suppuracione signum facit sputum dulcescere. Id autem iusta ratione accidere consuevit. Quod enim defluit, & falsum est, crudum necdum elaboratum ab alieno calore eiusmodi est. Pituita enim salsa immoderato calore gignitur. Atque ea angustis inclusa coquitur, atque maruratur. Maturatio à calore insito, cuius potestas est, ut quæ immoderata sunt, quantum licet per naturam materiam, quam concoquit, ad mediocritatem reuocet. Alioqui vel excernat, vel in pus conuertat. Quod cum accidit, siquidem excernit, sæpe eandem qualitatem relinquit: si concoquit, aut in pus vertit, quod concoctio quædam est, qualitatem quoque immutat. Ex quo quæ salsa erant, dulcescere incipiunt. Eo modo quædam aquæ vitiosa qualitate præditæ coctura vitium deponunt, ac dulcescunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Pituita naturalis insipida est: cruda propriè dicta, grauis sine flatu pituitæ familiaris: Dulcis magis cocta, quàm naturalis: acida crudior: vitrea frigidissima cum multo lentore: gypsea interdum in pulmone, frequentius in articulis calore exsiccante, aut frigore concrefcit. Sed & acerbam reddi pituitam aiunt frigoris vehementia, aut melancholici humoris permixtione: amaram perfusa bile: salsam vel putredine, vel adustione, vel permixtione bilis paucæ, aut exustæ. Neque hoc sine ratione. Nam constat vltis humoribus falsum saporem gigni permixtione aquosi liquoris, eo ferè modo, quo sal ex combustis omnibus rebus elicitur, siue duræ sint, atque aridæ, siue molles aut humidæ affuso cineribus humore liquido, & vi caloris euaporato. Quanquam enim bilis vltæ verè dici non potest, ut quæ extrinsecus igni comburuntur, proportionem tamen vltæ dicitur, & falsuginem quædam refert per admixtionem aquosi humoris in sputis, cum sincera sit ama-

3. de aliment.
facult.

risissima. Itaque pituitam putredine falsam esse redditam nosci Arabes aiunt ex febre, quam putrescens humor excitat: vltione verò, ex temperamento bilioso, hepate calidiore & sicciore, oris amaritudine, siti valida: ex bile, tum ex his, tum ex paroxysmis febrium aut exacerbationibus tertianis. Ac certè constat experimentis succos omnes, qui partes crassas, dulcissimas habent, vt mel, aut in quibus aqueo multo humido non diluitur dulcedo (eo enim abeunte per ignem subiectum fit dulcius, vt sapa) ex decoctione diuturniori solos ipsos per se primùm quidem falsiores, postea autem etiam magis amaros fieri, vt Galenus quoque docet. Quod humoribus etiam euenit tum à calidiore intemperie, tum à febrili. Itaque falsus humor est, in quo quidem partes aqueæ mole superant, ab intermixtis tamen adustis & acribus superantur: qualis est imprimis pituita falsa. Ob idque acrimoniam habet, exsiccatur, & erodit. Indicium est, quòd siticulosos reddat, vt dulcis, somniculosos, acida famelicos, cruda fastidiosos. Cùm igitur suppuratio omnis in thorace vel ruptum abscessum sequatur: vel vasis alicuius apertionem, sed frequentissimè erosionem: vel fluxionem è cerebro, aut toto corpore multam, nec expulsam, aut potius acrem & falsam, omnes serè purulenti propter putredinem, vel vltionem, vel bilis. mitionem, initio falsuginosa excreant, sed ij maximè, qui multum pituitæ falsæ congerunt, ex cuius etiam sputo in omni catharro erosionem in pulmone metumimus. Sub finem verò, loco falsi sputi, dulcia expectorant, vel coctione & apta temperie in his, qui sanantur: vel exulcerato pulmone, in aliis, qui ad phthisim transcunt: vel colliquatione partium solidarum, in moribundis. Totidem enim dulcedinis causas in excrementis corporis Hippocrates obseruat, qui euentus maximè contrarios sortiuntur. Proinde non dixit hoc loco sputa dulcia, quæ post falsa accedunt, in bonis, aut malis haberi: sed falsa, signa esse inchoatæ suppurationis, aut futuræ: dulcia, absolutæ. In peripneumonia tamen id malum esse scripsit tertio de morbis. Nam cùm sæpius propter visceris laxitatem non facilè tenuem bilem & fluxam retinentis à pituita oriatur, falsuginosa initio sputa sunt, deinde concepto pure dulci, aut eroso, aperto, vel rupto vase aliquo, pituitæ permixto sanguine, eadè dulcescunt. Pituita enim, quæ cùm naturaliter habet, aut insipida est, aut semidulcis, comparata cum sanguine, aut cū ipso mixta dulcis apparet, qualis ex ore sæpe excernitur in distillationibus è cerebro, & inchoata erosionem pulmonum. Iubet ergo Hippocrates eo loco, vt interrogemus ægrum, an dulcior sit saliuæ. Et si affirmauerit, Scito, inquit, pulmonem ipsi suppuratum esse, & morbum annum integrum duraturum, nisi in quadraginta diebus pus expectoretur. Si verò insuauem esse saliuam dixerit, status morbi lethalis est. Verùm in primis diebus hi manifesti fiunt. Si enim putrefactum ac purulentum expuerit in duobus diebus ac viginti, & non exulceratus fuerit, euadit: sin minus, moritur. Hæc Hippocrates. Nec absimilia contingunt in pleuritide, siue à pituitoso sanguine ortum habeat, siue à bilioso. Quòd autem etiam dulcedo colliquationem significet, idem Hippocrates docet, de excrementis aurium agens, quæ suapte natura amara, futurorum purulentorum falsa esse debent, sexto Epidemiôn.

LVIII.

Οἱ σι δ' ἐν πλάμοι φύματ' γίνεται, δ' πῦρ διάγουσιν ἐς μ. ἡμέρας μὲν ἢ ῥῆξιν. ταύτας δ' ὑπερβάλλουσιν, ὥς τὰ πολλὰ φθισικοὶ γίνονται.

At quibus in pulmone vomica est, in quadraginta diebus pus educitur ab eo die, qua illa erupit. Quòd si has superent, magna ex parte tabidi euadunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quod in Aphorismis de pleuritide scripsit, idem hoc loco de pulmonis inflammatione. Ac *φύμα αὐτὸ ἐμπύημα* usurpari constat, vt *ἐμπύημα* commun

communiter dicatur, & quod suo loculo inclusum, & quod iam rupta vomica effusum est. Hoc vult igitur annotandum esse diem, qua rumpi videatur abscessus. Annotabitur autem ex signis, quæ ante scripta sunt. Ex quo necesse est intra quadragessimum diem pus expurgari, ut Metoni septimo Epid. Alioqui mora pus acrimoniam & putredinem contrahit, & natura imbecillior redditur. Illud pulmonem exulcerat, unde tabes.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dictum est antea ἀπακάδαρσιν διὰ ἀρπυσμάτων fieri in quatuordecim diebus: alioqui vomicam existere 20.30.40.60. quam sequitur iisdem diebus ῥῆσις, hoc est, ἰχθυσις & πύξις. Hinc ἀπακάδαρσις ἐμπυήματι, repurgatio puris, vel expectoratio materię suppuratę, cui terminum præscribit quadragessimū diem à die ruptionis iuxta rationem dierum criticorum, siue peripneumonię, siue pleuritidis sit consequens. Nam idem purulentis ex pleuritide euenire scribit in Aphorismis. His ergo omnibus (ait Galenus) nisi ad summum intra quadraginta dies puris screeatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonem exedi est necesse, pure temporis longinquitate putrescente, unde φθίσις. Qua voce Hippocrates propriè vritur in tabidis, qui phthoë laborant, id est, quibus vlceratus est pulmo: generalius etiam in omnibus quacunque occasione colliquefactis & macilentis. Tabem vulgo dicunt, quæ tamen apud Celsum latius patet, quàm phthisis. Nam tabem diuidit in ἀτροφίαν, κακίαν, & φθίσιν. At phthisim constituit febris ex pulmonis vlcere, qua laborans consumitur. Nam neque necesse est in omni phthisi iungi purulentum sputum, cum interdum excreatio cesset ob puris crassitiem, aut expultricis infirmitatem: neque etiam omnem phthisim aut ex antecedente hæmoptoisi fieri, aut ex suppuratione, aut ex acri catharro, quæ frequentissimæ sunt tabescentium origines. Aliter enim, licet raro, phthisicos fieri ex Galeno intelligi potest, ut propter humiditatem cum calore quodam coniunctam, quæ ad putrefactionem visceris mollissimi satis esse potest: aut propter immodicum calorem ex corde, qui pituitam exacuit, & adurit, ut per moram erodant pulmones effluxu & excrementorum meatibus serè destitutos. Nonnulli tabem quoque quandam asthmaticam faciunt, in qua infarctis asperę arterię ramis glutinosissima pituita ob respirationis noxam consumptio totius corporis sequitur, modò cum febre, modò citra febre. Sed hæc ad alium locum pertinent. Cæterum, quod scribit, ὡς τὰ πάλαι, in Aphorismis affirmat, quoniam is dies vltimus est terminus. Verum propter varietatem puris in calore, acrimoniam, & erodendi vi, aut propter temporum constitutionem, vel ætatem multi ante eum diem phthisici fiunt.

5. Aphor. 15.

4. de loc. aff. fec. cap. vlti.

L I X.

Ἐπὶ πλάτῃ ἀλγήμενι, σφίξις ἀπὸ ῥινὸς αἵματος, χαλόν.

In dolore lateris stillatio sanguinis è naribus malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sæpius ante dictum est, quàm grauis ea distillatio sit in morbis acutis, unde malignitas morbi, & naturę infirmitas intelligatur. Dolorem autem lateris mortuum, pleuritidem dicit, quæ larga hæmorrhagia è naribus iudicari potest, stillatione non potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dvabus de causis stillicidium sanguinis in pleuritide ἐπὶ γένημα est non solum prauum, sed etiam lethale, modò ne vel ab externa causa incident, ut expressione à tussis vehementia: vel fluxio aëris frigore, aut narum densitate

impediatur, quanquam & hoc quoque malum admodum censetur. Vna communis est omni feбри acutæ, in qua sæpe dictum est sanguinem è naribus stillantem, præsertim nigrum & syncerum, aut quarto die incipientem, aut ex opposito, aut cum pravis cerebri symptomatis coniunctum, mortem denunciare. Altera pleuritidi propria, quæ hoc genere crisis rarè admodum soluitur. Etenim lethargus aut peripneumonia (ait Galenus) hæmorrhagia non delectantur. 3. de cris. Pleuritis autem in medio horum est. Minus enim, quàm ardens, & phrenitis: magis verò, quàm peripneumonia & lethargus profluuiio sanguinis è naribus iudicatur. Quod si copiosa hæmorrhagia, quæ à magnis morbis liberare solet, hic ambigua est, nec in Peripneumoniam vtiliter incidere solet, non solum propter diuersitatem duplicis materiæ, vt quidam scribunt, sed etiam propter locum, qui huic vacuandæ non conuenit, quantò deterius futurum est stillicidium suapte natura ferè semper lethale? Nam inde præmonstratur non modò cerebrum in cõsortium mali adduci, sed etiam naturam oppressam, aut penitus infirmam conari quidem aceruatam in cerebro abundantiam expellere, verùm operi succumbere. Quod genus signorum deterrimum esse passim docetur ab Hippocrate.

L X.

Ὅστι ἐμπύουσι ἐπιτελέτερον ἔχουσιν, διωδία τῷ πλυσμῷ τῷ παρακολουθεῖσι, τῶς ὑποδοπῇ κίεϊν.

Quibus purulentis initio morbus est, & grauis sputorum odor consequitur, recidiva lethalis est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

A Naturali suppuratione ægros leuius habere oportet, & quo tempore iusta ratione pus excluditur. Vbi verò vel noua materia influit in pulmonem, vel pus restitat, nec, vt solebat, repurgatur, putredo fit, vnde integratur febris atque inflammatio. Id autem *ἀνατροπὴν* dicit. Hæc ergo recidiva fractum ægrum longo morbo facilè interficit.

DESID. IACOTII COMMENT.

SPutum in phthisicis ex odore examinandum iubet Hippocrates, non solum tanquam signum pathognomonicum suppurationis, sed etiam tãquam *ἐπιγύμμα* comprimis lethale, si vehementer foetet (modici enim foetoris sputum purulentorum semper particeps est) idque maximè, si vnà accedat pilorum defluuium. Ex his enim duobus ita affectos perniciosè ægrotare certò deprehendimus, quia hoc vltimi alimenti defectum, atque etiam aliquando humorum corruptelam indicat: illud verò putrido vlcere pulmones laborare, ex quo veluti sanies corrupta prodit, ab ea, quæ ex rupto abscessu concocta effunditur, maximè diuersa. Nam pus sui generis odorem ingratum nec vituperandum habet à calore nativo in putredine superante. At vbi præter id vehemèter foetet, sphaucelismum, ingentem putredinem, caloris extranei abundantiam, & innati extinctionem in parte, vnde manat, semper testatur. Idem iudicandum de vrinis, & alui excrementis. Nam & vrina, quæ valde foetet, & pinguis est, quam oleosam vocant, perniciosa censetur: & excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, foetidæque malæ sunt. Quæ quidem (ait Galenus) plerumque fiunt eiusmodi eo modo, quo ex putridis vlceribus sanies profluit: nonnunquam verò, vt pus ex rupto abscessu prorumpit. Eadem ratio eorum, quæ vomitu redduntur. Ipsorum enim foetor, præsertim si vnà quoque atra existant, morbi magnitudinem indicat. Siquidem foetida semper perniciosa sunt: quemadmodum ipse quoque in Prognostico scripsit. Omnes (inquit) subputridi, foetidique odores in iis omnibus, quæ vomitu reiecta sunt, mali. Sed & in peripneumonia ac pleuritide

pleuritide sputum valde foetidum vehementi dolore, aut difficultate respirationis conflictari hominem indicat. Tanta igitur huius signi vis est, ut si omnia signa salutaria in purulentis simul repeniantur, nec vlla intercedant lethalia (qualia diximus esse inquietationem, dolorem vehementem, sputi suppressionem, spirationem difficilem, sitim, extimarum partium frigus, & similia) vnius tamen huius praesentia reciduat, & mortis praedicendae satis esse possit. In morbis enim thoracis non solum opus est ad salutem, humoris morbifici vera & continuata coctione, deinde facili largaque vacuatione, quae ex aliis bonis signis deprehenduntur, sed etiam partium, quae vomica obfessae sunt, integritate, sine qua duobus primis multo modo fidendum censet Hippocrates. Tametsi enim vis naturalis potuerit concoquere, & animalis expellere, vlcere tamen occasione, & puris inclusi putredine partes interiores corrumpuntur, atque etiam prauis succi nouo affluxu natiuus calor partis affectae, qui in suppuratis semper imbecillus est, extinguitur. Non enim morbos alios semper sequitur imbecillitas: suppurationem maximè, quia morbo, qui vires necessario labefactat, succedit. Hanc igitur & partium, & humoris, & caloris natiui corruptionem vehemens feitor detegit, etiam in his, qui ἐπιπνεύσειν, leuius ac moderatius habere videtur. Ita enim ἐπιπνεύσειν Galenus interpretatur medium eorum, quae magnam, & eorum, quae exiguam spem afferunt in omnibus symptomatis. Quomodo Graeci hominem vocant ἐπιπνεύσειν moderatum, à quo nihil in vita fit nimis. Ceterum ἐπιπνεύσειν reciduiam vocat, qualis in his accidit, quae prius prorumpunt, aut prius excernuntur, aut intus relinquantur. Ex eo enim, quod intus relinquitur, morbus repetit, in quo aegri saepe deterius ex recidui laborant, quando videlicet in principio non admodum malignus erat, quod vires adhuc valentes ei repugnarent: sed tamen cum intermiserit, iterum inuadit, viribusque iam prostratis inuentis, grauius affligit. Eiusmodi enim reciduae lethales esse solent.

1. Protrb. 64

LXI.

Οἱ ἐν πλευριτικοῖς διὰ πτύσεις πυώδεις, ὑπὸ χολᾶς, εὐροχύλας, ἢ πυώδεις ὑφάμας, προελλυθότες χροὺς δλέθριοι. δλέθριοι δὲ καὶ οἱ τὰ μέλαινα, λεγνύμενα πτύσεις, ἢ οἱ ἐν ἀπὸ ὄντος μέλδους γίνεσθαι πτύσματα.

Qui in morbo lateris expiunt purulenta leuiter biliosa, rotunda, vel purulenta subcruenta, perniciosè habet. Similiter & qui nigra, & qualia à nigro vino tincta sputa reijciunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IAm ante & in Prognostico damnauit, qui purulenta similiter & biliosa expiunt, inaequali videlicet opere naturae, & varietate materiae repugnante. Ac rotunditas quoque in vitio posita prius est, quae internum aestum arguat. Eadem ferè ratio puris, & cruoris simul excreci. Quomodo enim in externis abscessibus reprobatur pus cruentum, ita in internis. At nigra omnia exitialia esse scripsit in Prognostico, & paulò ante dictum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hippocrates in Prognostico sputa laudat facilia, & vehemèter permixta flavo: de dixta in acutis, cocta, quae puri similia fuerint. His opponit difficilia, ut grumosa, valde crassa, tenuia, viscosa: deinde malè permixta, ut purulenta leuiter biliosa, rotunda: tertio incocta, quorum alia per solam absentiam coctionis cruda sunt, ut subcruenta: alia per dispositionem coctioni contrariam, putrefactionem, videlicet aut exustionem, ut nigra, foetida, & similia. Vocat autem πυώδεις ὑπόχολα, sputa adhuc biliosa cum pure mixta. Quomodo in Prognostico valde perniciosas esse scribit, suppurationes, quae sputo adhuc bilioso suppu-

rant,

rant, siue biliosum sputum, atque pus seorsim, siue etiam inter se mixta excreantur. Inæqualitas enim illa bilis crudæ, & puris cocti, tum caloris nativi defectum ostendit, qui æqualiter agere in omnes partes haudquaquam potuit, tum materię ipsius varietatem, & malignitatem, cuius quædam partes naturę elaborationem & operam suscipere non possunt. Si ergo in manifestis externorum partium tumoribus suppuratio, quæ hac parte puris formam refert, illa materię crudæ, vix curationem admittit, eoque minus, si ad cruditatem accesserit substantię ipsius praua aliqua qualitas, quando deteriores esse censendum est eiusmodi suppuraciones, quæ interiores, & nobiles partes occupant, vt pulmonem ac thoracem? Absolutam autem ferocissimi humoris malignitatem detegit rotunda figura sputi, cuius materia crassities est, & viscositas humorum in bronchiis pulmonis, efficiens verò causa immoderatus calor loci, vnde manat. Nam cum glutinosus humor in aspera arteria colligitur, atque ibidem multas horas remoratur, eandem cum illa formam acquirit, siquidem ipsa quoque globosa est, & in orbem circumducta. Id tamen non contraheret humor, nisi calor ibi esset, qui cum quasi perfrictum redderet, quique vndique latera æqualiter torrefaciens, quicquid promineat, consumeret. Quia verò subiectum valde glutinosum est, idcirco vbi semel rotundam formam acceperit, eam retinet: sine viscositate amittit. Quomodo Aristoteles in mechanicis, omne, quod sensim circumcirca consumitur, rotundum euadere scribit. Ex quo efficitur rotundum sputum non solum difficilis expectorationis, sed etiam caloris extranei, & vehementis signum esse. Proinde si caput quandoque tale inueniatur, vt facile patiatur, facileque sentiat, cum eiusmodi vapores recipit, tunc delirium exorietur: & sputum omnino erit cum calore coniunctum, & omnino homo delirabit, præsertim si quod aliud signum phreniticum consenserit. Quinetiam qui rotunda excreant sine febre, quavis multo tempore nihil mali perpeti videantur, omnes tamen contabescunt, ac tandem phthisi consumuntur. Sputa verò subcruenta, vt alibi quoque ostensum est, à resudatione pauci feri sanguinis per initia laudantur: purulenta verò & subcruenta simul, erosionem venulæ alicuius, aut potius substantię pulmonis (nisi è cerebro, vel gingiuis sanguis exudet) aut cruditatem materię heterogeneæ testatur. Perniciosissimè habent, quibus vlcus pulmonis in causa est vel ab erosionem, vel à putredine, vt pote visceris, quod propter humiditatem & facile putrescere, & à vitiosis humoribus promptè erodi consuevit. Adde quòd bronchia in ipso admodum exigua sint, quorum pars, quæ putrescere non potest, membranosis vinculis solutis interdum integra simul reicitur. Talia autem vlcera propter excrementum & motus perpetuitatem vix vnquam curari possunt, præsertim accedente inflammatione, cuius febris est prænuncia. Nam sub hac frustra vera speratur consolidatio: sed arescente sanie, & in crustam versa, sanguinis expulio cessat, & sanus apparet, qui laborat: leuissima verò occasione crusta excutitur, & fluxus rectudescit. Ante inflammationem tamen primo, aut altero die sanari ex toto possunt obducta cicatrice. Verum vt in aliis vlceribus membra calida & sanguine plena infestantibus, ita in his facile succedit inflammatio post biduum, aut triduum. Humor autem accedens amplior, quàm pro alimento pulmonis ad locum imbecillum, & inflammatum necessariò conuertitur in pus. Cum ergo sanari vlcus nõ possit, nisi expurgata sanie, nec sanies expurgari nisi tussi, tussisque dilaniet & vulnus amplifcet, remediis vulgaribus non cedit malum, sed augetur. Quòd si sanguis cum pure è thorace prodeat, morbus planè perniciosus nõ est. Etenim non modò recens in eo vulnus agglutinari potest, sed & diuturnum veram admittit cicatricem, vt Galenus docet. Adde quòd thoracis motus multò minor est, quàm pulmonis: imò verò in naturali respiratione nullus: & auxiliorum prompta admotio, extra ad pectus: intrò, ad ventriculum: vnde ad cauam venam & ab ea ad costas delegatur: cum ad pulmonem, nisi in corde excoctum medicamentum non accedat. De sputis autem nigris dictum est alibi. Verum obseruandum est duplicem hic differentiam ipsorum annotari, quoniam quædam fuliginosa sunt: alia, vt à vino nigro tincta. Fuliginosa intelligit, quæ veluti qua-

dam

dam fuligine colorantur ab exhalatione è corde, & copioso excremento fuliginoso. Idque potissimum per febres accidit, quæ ignis instar sanguinē adurentes fumo magis quàm vaporī similem reddunt halitum, quo & sputa interdum, & sæpius lingua colorantur minore multò periculo, quàm ab atra bile. Sic in virgine in Larissa causo laborante à plethora, cui nulla malignitas coniuncta erat, Hippocrates scribit linguam fuliginosam apparuisse nullo periculi metu. At quibus velut à vino nigro sputa intinguntur, siquidem atræ bilis permistione talia sint, perniciem minantur: sin à grumoso sanguine, & nigro, cum dolore & multa tussi è thorace excluduntur. Sed & sanguis multis modis vertitur, ut in melancholicum, in biliosum, pituitosum: sicut in rubrum colorem, cum maior est puri sanguinis, quàm aliorum humorum copia: atque ægroti expuunt talia per sæpe, & interdum (ait Galen. de humo.) non ita facile est, humores, qui in sputis confusi sunt, discernere, nisi quis sit in arte exercenda diu, multumque versatus.

LXII.

Ὅσοι αἷμα ἀφροδες πλύνει, ποτέ τις ὑποχόνδριον δεξιόν, ἀπὸ τοῦ ἥπατος πλύνει, καὶ οἱ πολλοὶ ἀποθνύσκει.

Quicumque spumofum sanguinem expuunt, & à dextro hypochondrio laborant, ab hepate expuunt, ac ferè moriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PARUM verisimile quod scribit. Dixit enim in Aphorismis, ὅσοι αἷμα ἀφροδες πλύνει, ποτέ τις ὑποχόνδριον δεξιόν, ἀπὸ τοῦ ἥπατος πλύνει, καὶ οἱ πολλοὶ ἀποθνύσκει. Ac multis locis Galenus ponit reiectum sanguinem spumofum certissimum esse indicium exulcerati coporis pulmonis, aut, quod rarer est, è latere reicitur. Sed hoc à sanguine pulmonis facile distinguitur, quia crassior est & nigrior dolore antecedente loci. At sanguis, quo pulmo nutritur, quique inde reicitur, levis, tenuis, flavus, aërius, spumofus est. Ac nec facile intelligas, qua ratione sanguis ex hepate sputo repurgetur. Vomitione etenim & deiectione excludi solet, neque is spumofus est. At nec quo tempore si doleat dextrum hypochondrium, sanguis expuitur, ad hepar causa referenda, quia non repugnat alia de causa dolere hepar, alia pulmonem eodem tempore irritari.

DESID. IACOTII COMMENT.

SPUMAM in sanguine efficacissimum signum esse Galenus scribit, quod è pulmone efferatur. Et in Aphorismis Hippocrates, Si spumofus est sanguis, è pulmone prodit. Alio tamen loco docet Galenus pulmone exulcerato non necessario spumantem expectorari, nimirum cum è vasis effunditur, non ex ipsa substantia. Nam ab his, qui ex alto ceciderunt, aut calcibus cæsi sunt, aut in palæstra percussi, sanguinis coloratissimi magna copia extusiendo sæpe excluditur sine dolore ullo, quem non aliunde exire, præterquam ex rupto pulmonis vase aliquo verisimile est. Quod si ex ipsa visceris substantia aliquid vnà efferatur, sanguis sit spumofus. Præterea spumofum etiam pleuritici interdum expectorant, atque etiā peripneumonici (quanquam multo rarius) calore immodico & igneo in partibus affectis collecto. Quinetiam docet Paulus ex gutture spumofum sanguinem prodire propter commercium respirati aëris, & Avicenna ex pectore ob eandem causam: hic ex hepate. Quæ omnia accurata distinctione opus habent. Videndū itaque imprimis, num tussis, vomitu, scretu, simplici expuitione reiciatur. Deinde num confertim fluendo, an sensim manendo. Postremò qualis sit tum spuma, tum consistentia sanguinis. Tussis ergo, ut alibi exposuimus, perpetuò quidem indicat sanguinem ascendisse ex spiritalibus instrumētis, non tamen perpetuò vel è pulmone, vel è thorace manare, quoniam sæpe ex capite ad faucium partes interiores irruens, tussiendo excluditur, quia affatim descendit.

Cuius

4. de loc. aff.

5. Aph. 13.

7. Aph. 30.

Cuius fluxionis dignotio repetenda est ex illis signis, quæ iam exposuimus, & quæ tum in palato, tum in capite apparent. His absentibus tussis vehemens certissimum argumentum est affecti pulmonis, vel thoracis. Hæc ubi constiterint, ad copiam fluxionis, & sanguinis substantiam attendendum est. Nam ex amplis pulmonis vasis copiosus effunditur præcedere causa aliqua vel ruptionis, ut ictu, casu, & similibus: vel erosionis, ut distillatione acri. Ex substantia pulmonis exiguus trahitur: ex pectore paucus & serofus per initia inflammationum: sine his nunquam tantus è thorace prodit, quantus ex amplis vasis pulmonis: sed & crassus, & grumofus est, cum multa tussi, & cum dolore in aliqua parte thoracis. Grumofus quidem, quia sanguis coit extra vasa in loco tepidiore. Multam verò tussim concitat, quia concretus densatusque accedens, nec facillè vincens externorum pororum angustiam semel excuti, nisi iterata tussi, non potest. Cum dolore denique, quia pars sensus particeps. Nam pulmo parte membranæ dolorem aliquem sentire potest, sed languidum: interna nequaquam. Itaque dolor plus terroris affert, quàm periculi: quod in iugi excreatione maius est, quàm in interpollata, & in ea, quæ sine ordine accidit, quàm in seruante ordinem, cum semper sit insidiosa curationi temporis inordinata varietas. Quod ad spumam verò pertinet, vndeunque fluat, non nihil spumæ permixtum habere potest ex viscida & aërea substantia secum mixtis. At ex toto spumescere, solius substantiæ pulmonis proprium est. Itaque rectissimè spumam in tres veluti gradus distinguunt. Nam cum leuiter spumæ permiscetur sanguis, ex gutture, thorace, hepate prodire potest: cum verò plurimum spumat, pulmonis vasis effunditur: cum totus spuma est, ex visceris carne, cuius induit similitudinem. Est enim pulmo veluti coagulata spuma. Ad confirmationē *ἡγυρία* Aretæus addit rotunditatem, quæ è pulmone delatus sanguis contrahit, non continuò fluens, sed per intervalla interscissus, ac separatus. Sed & colorem refert magis dilutum & albidum ex permixto plurimo aëre, & pulmonis similitudine. Vbi ergo affecti thoracis, vel pulmonis signa absuerint, & sanguis ex ore reicitur simplici expuitione è gingiuis, & ore: screatu ex faucibus interioribus: vomitu ex ventriculo & gula: tum scaturigo prima, fomēsque mali quærendus, & omnes corporis partes præcipuæ, cerebrum, hepatis, lien, vterus, ratiocinando & colligendo lustrandæ sunt, dum signis conspicuum fiat, in qua is parte consistat. Huius verò generalis præcepti exemplum particulare suo more Hippocrates posuit hoc Aphorismo, ut de cæteris eodè modo iudicium instituat. Nam si dextrum hypochondrium (inquit) laborat, ab hepate prodit. Hoc autem vtiliter fieri potest, & criticè, ut in plethora, & suppressis menses, aut hæmorrhoidibus, aut in mutilatis, quemadmodum in cruenta dysenteria, de qua postea. Verùm tunc vomitu, aut è naribus copiose effunditur. Si verò *ῥίνοι* (inquit) id est, simpliciter expuunt, siue cum tussi, siue sine tussi, non solum inde significatur ex hepate sanguinem prodire, sed etiam mortis periculum impendere, maximè verò per vehementes inflammationes hepatis, & graues alios eiusdem affectus. Nam sine tussi excretus hepate phlegmone obfessus coniunctam imbecillitatem, eamque vehementem denuntiat, non secus, quàm rubēs proluuies. Tunc enim sanguis sponte profluit è venis apertis, idque interdum per nares, interdum per vterum, aut hæmorrhoidas, aut intestina: nonnunquam etiam per sputa, quoniam venæ iccori affecto, utpote suæ origini condolent & consentiunt, ut & nerui cerebro. Sed & interdum sanguis substantia tenuis in os profluit, gingiuæ verò rarefactæ sunt, ut cum cōtinere non possint. Nonnunquam verò eandem ob causam ex gutture serofus sanguis æquè exudat, ac si per diapedesim reiceretur. Quoties ergo hoc symptoma superuenit dolori hepatis, & inflammationi, resolutio visceris ipsius significatur. Idem iudicium si cum tussi, & spuma efferatur. Nam per ramos venæ caux effunditur in thoracem, atque inde cum tussi sursum ascendit. Rectè autem dixit, multos ita affectos perire, non omnes: nimirum si symptomatica sit excretio, non critica, & si alia signa imbecillitatem visceris, & venosi generis resolutionem confirment, aut si translatus in thoracem sanguis, ibique restitans corrumpatur, ex quo diffi-

cilis

cilis spiratio, & pulmonis erosio sequi solent. Nam alioqui Auicenna scribit sputum sanguinis frequenter cōferre ad sanationē phlegmones hepatis, vel splenis, quoniam sanguis auertitur, si modò inde alimentum consequatur. Eadem ratione à splene esse deprehendimus ex grauitate ac duritie sinistri hypochondrij: ab utero, ex grauitate ac tensione circa inferiorem partem spinæ, & mensium suppressione: ex cerebro, ab his, quæ alibi exposita sunt. Verùm in illis profluit è naribus, aut vomitu, vel tussi reicitur potius, quàm screatu, aut simplici expuitione. Cerebro verò affecto interdum cum tussi, interdum sine tussi & expuitur, & excreatur, ut diximus.

LXIII.

Οἱσι στοιμῆοισι πῦρ βορβορῶδες ἔρχεται καὶ δυσῶδες, ἀπὸ μωρῶν ὡς τὰ πολλά.

Quibus dum cōcutiuntur, pus limosum & olens grauius prodit, ut plurimum moriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID si in vlceribus externis dampnandum est, quantò magis in internis, maximè verò in parte principe, & quæ de proximo grauem halitum in cor vitæ principium inuehit, arque ita corrumpit spiritus vitales. Tale est in quibusdam malignis vlceribus externis & putridis. *δυσῶδες* autē contrarium ei, quod *στοιμῶδες* prius laudabat, ut in Prognostico *ὡς ἄνιστος στοιμῶδες*. Vix enim fieri potest, ut sine foetore leui pus etiam laudabile exeat. *βορβορῶδες* colore, odore, & crassitie cæno simile. *στοιμῶδες* autem concussus emouetur, quomodo cænum commotum exhalat suum virus.

DESID. IACOTII COMMENT.

QUAM graue signum sit sputi purulenti grauis odor, dictum est paulò ante. Sed & *βορβορῶδες* addit, notam optimo puri maximè contrariam. Etenim in Pronostico optimum definitur albedine, quam fibrarū, membranarum, & corporum seminalium integritas inducit: æqualitate materiæ, quæ est vniuf. modi in crassitie, tenuitate, colore, coctione: denique læuore, quem vis caloris naturæ se in omnes partes æqualiter insinuantis profert. Quibus cōditionibus addit minimum foetorem. Pessimum est qualitatibus contrariis aut omnibus, aut pluribus affectum, ut nigrum, asperum, inæquale, cænosum, valde foetidum. Etenim cum triplex in animalium corpore alteratio reperiatur: vna planè secundum naturam est, qua alimentum tum in ventriculo, tum in iocinore, tum in vasis concoquitur, & assimilatur. Altera planè præter naturam, in putrescentibus omnibus, superiori contraria: Tertia inter vtranque media, partim secundum naturam, partim contrà: vel potius concoctio secundum naturam, sed rerum, quæ præter naturam sunt. Per alterationem ergo primi ordinis humor planè superatur à calore nativo, fitque noua quodāmodo species, & actu alimentū. Per secundam verò corrumpitur omnino ac putrescit ab extraneo sine vlla concoctionis nota. In tertia natura humorem vincit, antequam corrumpatur, sed alendo ineptum, & superfluum expellit. Ex quo fit, ut humor ex phlegmone aut vlcere abiens medius esse debeat inter putrem, qui grauius foetet: & alimentarium, qui nihil graue expirat. Nam odor ingratus puris optimi in materiæ conditione pendet, in qua fit modica putredo à calore extraneo resistente coctioni. Quod verò *δυσῶδες*, grauius foetens, pessimum est, ut causa, & signum. Ac signum quidem eorum, quæ diximus. Nam extincta, aut superata mediocri concoctione, vltiori opera calor intēsus, aut extraneus addit, quod supra odorem proprium est. Causa verò, quia sua acrimonia partes ambientes exulcerat, & attrodit: humiditate nimia putrefacit: praua qualitate corrumpit, & halitu tetro deliquia, conuulsiones, &

graues casus affert. Cùm verò in pulmonetia contineantur: ipsa carnis substantia laxissima: ligamenta, quæ bronchia connectunt: & ipsa bronchia durissima, atque solidissima: ab eiusmodi pure promptissimè omnium & putrescit, & atroditur substantia: deinde verò & ligamenta ipsa robore ac soliditate media inter substantiam & bronchia. A puris enim acrimonia exeduntur, ab humiditatis copia putrēt. Quò fit, ut non solum pus graueolens per tales affectus prodeat, sed etiam interdum cum particulis bronchiorum intermixtum, quæ, ut vincula, non putrescunt: interdum *βερεβρωδες*, limosum ex corrupta carne, sanguine putri, & colliquatione partis alicuius solidioris, ut nervi, cartilaginis, membranz, quæ dum corrumuntur, varia puris foetidi genera representant. Hæc itaque duo, *δυσωδες*, καὶ *βερεβρωδες*, ut plurimum mortem minantur. Concuti autem ægrum dixit, cùm thoracem valido robore comprimit ad puris exclusionem, in qua commotione pus foedum odorem magis exhalat. Moriuntur verò vel foetore cordis vim obruente, atque extinguente: vel puris copia spirationem intercipiente: vel pulmonis sphacelismo: vel deficiente alimento. Addidit tamen *ὡς τὰ πολλά*, quòd vitione quosdam euadere compertum haberet in diuturnis etiam thoracis viceribus, ut alibi ostendit.

LXIIII.

Οἶον ἀπὸ τοῦ πύου ἢ μὲν χρομολίζεται, καὶ ἄπει ἀπὸ πυρὸς, ἀπὸ πολλῶν
ὡς τὰ πολλά.

*Quibus specillum puri iniectum, quomodo ab igne, coloratur,
ut plurimum moriuntur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Mala varia est, auricularis, ocularis, vulneraria, & quæ dilatat. Vulnerariam dicit *τραυματικὴ*, qua vulnerum natura tentari solet. Hæc ergo si in ignem extrema parte immittatur, nigrescit, & obscurum colorem contrahit. Si in pus iniecta eandem contrahat, malignitas puris inde arguitur, ex quo mortem ferè denuncies.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aliud signum est puris corrupti, & valde maligni, si eo intinctum parte extrema specillum liuescat, aut nigrescat. Ad corruptionem enim substantiæ & putredinem accedit summa acrimonia, quæ, ut diximus, utroque modo perniciosa est, & sicut signum, & tanquam causa. Signum quidem, quia grauis affectus eam saniem excitauit: causa verò, quia ab ea rursus malignus alius affectus oritur. Sic Hippocrates puris notas hic docet, quatenus mortem aut salutem denunciat. Postea signa explicabuntur, quibus distingui debet à pituita putrida.

LXV.

μετὰ πολλὰ πῦρ ἀλγήμελος, μὲν πῦρ πύου, καὶ παραχρῆν πύου ἐπιτε-
κῶν, ὅτοι φρενιτικοὶ ἀποβαίνουσιν.

*Qui citra inflammationem dolent à latere, turbulenti, tenuique,
Et moderato morbo laborant, hī phrenitici euadunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Empyrica hæc sententia, in qua nihil est, quod phrenitidem denunciet, nisi quòd turbulenti ægri sunt. At quos *παραχρῆν* appellet, sæpe iam definitum. *λεπὴν* autem & *ἐπιτεκῶν* ad febrem, vel morbum referenda sunt. Quid verò utrunque significet, prius expositum.

DESID. JACOTII COMMENT.

QUOD adiecit, *μὴ πλευριτικῇ*, inflammationem pleuræ excludit, quæ est vera pleuritis. Dolor autem lateris à flatu per intervalla, aut à pituitosa fluxione in musculos intercostales nequaquam leuem mentis offensionem mouet, quam *παραλυ'* vocat, delirii veluti præludium quoddam: multò minus phrenitum. Relinquitur ergo dolorem lateris hic accipiendum esse, in quo vel mediastinum vulgò dictum afficitur: vel septum inflammatur, aut detrahitur, aut opprimitur. Ac detrahitur quidē iecore phlegmone obsecso: opprimitur verò tum à tumoribus circumpositarum partium in hypochondriis: tum à flatuoso spiritu, qui circa ipsum colligitur. In his mentem lædi siue propter palpitationem, siue propter morsum Hippocrates quoq; docuit in Prorethico, quoniam cerebrum nervosis partibus, maximè verò diaphragmati, condolefcit. Verùm hi dolores deorsum magis, quàm sursum, & paulò supra vmbilicum atque ad hypochondria perueniunt, quæ parte septum alligatur, ac tenditur eadem ratione, quæ diximus ipsum dolere in vera pleuritide costarum inferiorum. Neque verò mirum est à flatu morsum excitari in diaphragmate. Licet enim morsus calidi & acris humoris magis, quàm frigidi sit soboles, à frigido tamen ac tenui flatu etiam fieri testatur Galenus. Manifestum autem est morbum hunc tenuem & moderatum videri, quia febris initio abest, & inflammatio, licet à calore flatus agitur. Itaque si hoc modo lateris dolorē accipias, eadem erit sententia cum illa Prorethici, Circa vmbilicum dolores palpitantes, quod mentis perturbationem ostendat, quidpiam habent. Verùm quia *πλευρῇ ἀλγῶν* sine pleuritide, scribit, ad intersepientes membranas affectas locus referri debere videtur, quæ mediastinum constituunt partem anteriorem pectoris contingens figuræ, Λ, literæ Græcæ, in cuius vacuitate humores & flatus contineri consuevere, & aliunde accedentes excipi, cum sonitu interdum manifesto, semper verò cum grauitate quadam, & ad latera distensione, absque tussi, anhelitus difficultate, aut alio dolore, propter partis amplam capacitatem, & membranarum tensionem à vapore crasso. Variatamen inde existit pulsus permutatio, atque interdum etiam intermissio, quoniam ad basim cordis peruenit affectus, nobiliorem partem, quàm sit cuspis, ex qua venæ & arteriæ multæ in partes principes feruntur. Hanc igitur partem fluxio obsidens morbum quidem lateralem concitat, non tamen pleuritidem, licet Arabes generalius sumpta pleuritidis voce hunc etiam affectum comprehendant. Initio leuius vrget, tamen si grauissimus sit morbus, & serè sine febre est. Progrediente malo, & concepta putredine difficultas respirationis oboritur, & graui symptomata accedunt. Cum enim mediastinum cartilaginea constet substantia, quæ carnis est expers, & suapte natura frigidior, siquid in ipsum influat, non ita facillè putrescit, aut accenditur, vt in pleura, quæ internis costarum musculis inhærens calidior est. Nam calor cordis ob continuam frigidi inspirationem, & partium densitatem minus loca illa attingit, præsertim nondum accensa febre. Vbi verò inflammatio accessit ex putredine, celerrimè cor contiguum, & diaphragma, cui membranæ illæ alligantur, in consortium mali adducuntur, unde summum incendium in totum corpus peruadit, interdum autem per exacerbationem febris cum pustulis quibusdam vel temporis momento per vniuersum corpus obortis, quales vtricæ crebro fricatu excitare solent in partibus mollioribus. Sed & cerebrum celerrimè afficitur propter vicinitatem, & connectionem ascendente fuligine & halitu acri per arterias, & partibus nervosis acrimonia vellicatis. Itaque si vel leuiter mens offendi videatur, in quibus videlicet caput facillè patitur, & acri sensu præditum est, non sine ratione phrenitis expectanda est. Quocirca rectissimè Auicennas de hoc dolore agens, quem etiam, vt dixi, pleuritidis nomine appellat, dolorem scribit ad ossa pectoris declinare, mentis offensionem superuenire, & vehementiora accidentia, cum dolore, ac difficultate anhelitus. Neque tamen febrem ita vehementem esse, aut velocem, vt in aliis: imò quandoque differri, donec putrescat superfluitas, quo tempore vehementissima accenditur. Quod autem veræ pleuritidi facili phrenitis su-

1. Proreth. 35.

4. simpl. & 2.
de loc. & aff.

perueniat, multis vaporibus sursum è calido humore sublatis, qui cerebrum replent, aut ipsis etiam humoribus translatis, dictum est alibi, & Hippocrates in Aphorismis docet, cum scribit, à pleuritide peripneumoniam malam esse, & à peripneumonia phrenitum.

LXVI.

Εἰ τοῖς καὶ πλεονα αἱ λίαν ἐξερυθροὶ ἀποτάξις, ποταρὸν.

In morbis pulmonis supra modum rubra stillationes sanguinis praua.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eξερυθρὸν vim habet augmenti à voce ἐξ. λίαν autem additum magis auget. Videtur ergo intelligere, quæ saturato colore ita rubent, ut iam nigricent. Eiusmodi enim stillæ sanguinis ò naribus damari solent, ut supra dictum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

Non solum sanguinis stillas, quæ in omni febre perniciosæ sunt, sed etiam hæmorrhagiam copiosam in morbis pulmonis grauiter suspectam esse, antea quoque dictum est, tum quia humor morbum committens sæpius à sanguine diuersus est, tum quia criticè ad nares vix propelli potest, cum nulla via subsit satis commoda à pulmone in venas narium. Sed augetur huius symptomatis malignitas imprimis, si stillæ valde prærubræ sint, in quibus videlicet rubor saturatus ad nigrorem iam inclinat. Tres enim ruboris gradus Hippocrates variis locis annotat tum in sanguine, tum in vrinis, quas interdum subrubras esse dicit: interdum rubras: nonnunquam etiam prærubras, aut impensè rubras. Addita autem voce λίαν, adhuc excessus maior significatur in rubore sanguinis, qualem videlicet Hippocrates vocat ἀκρατον, syncerum, non qui familiarem colorem, aut substantiam veram retinet, ut cum flauam, vel atram bilem synceram dicimus, sed quia κακὸν καὶ perperam mixtus est. Constat enim sanguinis colorem natium rubrum esse: vitiosum verò & alienum, cum vel nigrior apparet, vel quodammodo fuluus. Proinde λίαν ἐξερυθρὸν nigriorem dixit & crassiolem, cuius serum incendio febrili consumptum est. Magnum ergo pulmonis morbum esse oportet, in quo per sympathiam cor ita ferueat, & exæstuet, ut vniuersus sanguis in venoso genere iam exuratur, atque affectio calidissima ad cerebrum perueniat. Sed & ab atra bile metus est, quoties sanguis valde rubeus conspicitur, qui ad melancholiam idoneus est, præsertim mœstitia accedente, ut scribit Hippocrates secundo Epidemiôn. Quamquam pulmonarij in tam graui affectu celerius præfocantur, quàm ut melancholici euadant. Tribus itaque de causis eiusmodi cruentæ à naribus stillæ perniciosæ sunt, quia stillæ, quia in peripneumonia, quia valde rubicundæ.

LXVII.

μετὰ βράγχε πύελα γλίσχρα ἀλμυρώδεα, χαλόν. ἢ ὁ τι καὶ ἐπαίρηται καὶ σήφος, ἐπὶ τούτοις χαλόν. τὰ ἐν τράχηλον ἀλγύματα, τέταται ἰχθυογίντων, ὀλέθριον.

Cum

Cum raucedine sputa viscida falsuginosa, malum. Quod si aliquid exurgat ad pectus, in his malum. Dolores in collum nullo tumore manifesto, his lesiales.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Raucedo fit fluxione irrigata exasperatâque interiore tunica asperæ arteriæ, quâ laxæ & modicè humentē esse conuenit, vt vox laudabilis exeat. Viscida verò sputa sunt concalfacta pituita, quæ sæpe tenuis defluit, mora crassescit calente loco, & lentorem trahit. Similiter & falsuginosa calor iam alienus efficit. Calor naturalis crassa quidem & lenta reddit. Non naturalis eadem potest efficere, & præterea falsuginem & putredinē quandam inducit. ἢν δ' ἔτι καὶ ἐπ' αἰγάρῳ. Si fluxio, præterquam quod rectâ decurrit in pulmones per arteriā, etiam in pectus externum diffluit, & tumorem facit, malum. Omnis enim accessio mali damnanda est. Id autem copiam excrementi è capite ostendit. τὰ ἐς πρᾶχλον. Quod si fluxio iam arteria violata, tumore in exteriori pectore excitato, dolore in collo interiore, qui tamen nullum tumorem prodat, metus est, vt ne æger suffocetur, & anginosus pereat. ἰχθὺς enim interpretor, non quibus attenuata macie & morbo pars aliqua est corporis, sed cū nullus euidentis tumor existit.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Nulla serè ex parte frequentius homines laborant, quàm ex thorace & pulmone, qui mollis, & ad spongiz similitudinem factus non solum facili distillationes è cerebro excipit, sed ab exceptis promptissimè aut putrescit nimia humiditate, aut exulceratur acrimonia, aut exsiccatur, & flaccescit calore immoderato, aut induratur à pituita concreta. Sæpe enim videre licuit tophos exiguos lapilli instar duros & concretos tum per substantiam pulmonis, tum etiam in corde per consensum affecto, nimium resiccata pituita, quæ frequentissimè quoque pulmonis alas costis ita agglutinat, vt dissecto cadauere diuelli absque dilaceratione nullo modo queant. Sed & interdum (quod nos eo ipso die, quo hæc scribebamus, in pulmonico repentina morte abrepto vidimus) pars superior in cancrum abit, atque ad iuguli superiorem partē trahitur, vt sub alis lateat, vnde compressa aspera arteria stertor quidam obauditur non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia & interceptione meatus, in quo refractus & agitated humor aliquis in gutture feruet. Quemadmodum itaque Hippocrates superioribus Aphorismis pulmonum corruptionem & erosionem ex puris qualitate manifestam esse docuit: ita hoc loco eorundem resiccationem, inflammationem, & plenitudinem à fluxione pituitosa coniiciendam præcipit tum ex sputis, tum ex doloribus ad fauces, & tumoribus ad pectus. Si enim (inquit) cum raucedine sputa sint viscida, & falsuginosa, malum id est, quoniam calor immodicus significatur, & trachæ arteriæ summæ partes afficiuntur, vnde metus est anginae, aut strangulatus. Nam materia, quia viscosa est, pertinaciter adhæret: quia falsuginosa & adusta, exulcerat, aut inflamat. Raucedo verò ostendit locum affectum. Cuius causa est, eaque frequentior, vocalium instrumentorum humectatio ab ea, quæ deorsum fertur, humiditate: interdum humidior pulmonis & asperæ arteriæ intemperies: nonnunquam etiam faucium asperitas à siccitate modum excedente. Nam moderata siccitas vocem claram sonorâque reddit, immoderata duritiem quandam & inæqualitatem inducit, vnde primum vox asperior, deinde quodammodo rauca editur, vt post clamorem vehementiorem, aut calorem, aut frigus. Sed & in quibusdam pulmone immodicè resiccato cum faucium atque asperæ arteriæ duritie, exsufflatio, quæ vocis materia est, conuenienter allidi ad vocalia instrumenta non potest, vnde vox obscuratur, vt in Elephanticis. Ex quo etiam intelligi potest, quàm grauerentur, qui in huiusmodi fluxionibus falsuginosis, suffitu, ligni Indici decocto, & similibus vtuntur, quæ & fluxiones attenuando sæpius augent, & exsiccando ita pituitam crassam ac viscidam in-

durant, ut in tophos concresecat, quibus substantia pulmonis corrumpitur, & flaccescit. Nec minus ferè lædunt, qui lacte, & pituita ulcerum curationem in substantia pulmonis moliuntur, cum exsiccari, & ab excrementis mundari debeant. Post hæc exponit symptomata, quæ vi adauæti morbi superuenire solent post raucedinem, & sputa viscida sanguinolenta. Si quid enim (inquit) in ipsis attollatur ad pectus, malum est. Hoc autem interdum accidit à tumore pulmone & corrupto, qui costis agglutinator est: interdum à multa sanie partibus internis conclusa: nonnunquam etiam noua fluxione in musculos externos decumbente, quod pulmo propter plenitudinem, angustiam, aut obstructionem, nihil amplius admittat. Præterea ab immodica siccitate, quam in oesophago lethalem solemus experiri, aut ab inflammatione interiorum musculorum oesophagi, musculi, nerui, & ligamenta vertebrarum contrahuntur, unde ἐν τῷ θάλαττι λέγουσιν: ἐν κύφωσις: σκολίωσις in latus dextrum, vel sinistrum. In quo affectu oppresso oesophago arteria quoque clauditur, unde & deglutiendi, & respirandi labor, qui à siccitate etiam lethalis est. Proinde subiicit, animaduertendum esse, num dolores ad collum nullo tumore manifesto oboriantur, quod ex his certò mors expectanda sit. In voce autem (πράχλαθ-) non solum exteriorem partem, sed & interiorem comprehendit, ut solet Hippocrates: & illud, ἰχθυοθύτων, vel ad siccitatem refertur, vel ad inflammationem, quæ etiam si intus subsit, non tamen apparet, ut in Angina docuimus. Quod autem raucedo interdum Anginam prænuntiet, & strangulatus periculum, antea quoque dictum est. Et in Anginosa muliere obseruat Hippocrates primum à lingua cœpisse obscuram vocem, linguam rubentem, siccam. Quod si sine dolore illarum partium esse videantur, minus quidem periculi subest, non tamen prorsus in tuto est æger, quia humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorem gutturis tunicam madefaciente & raucedo & tumor (quanquam rarius) excitari potest, qui repente strangulet. Potest quoque aperientibus guttur musculis, vel resolutis, vel attenuatoria obstructione pressis meatus angustior reddi. Vtrisque etiam interdum simul iunctis idem accidit. Potest & tumor apparere in partibus externis ceruicis cum rubore ac dolore, quo per refluxum ad interiora repente subsidente, æger interficitur. Videtur autem author hoc Aphorismo exprimere voluisse, quod de Thasiis scribitur primo Epidemiôn. His enim cum tussi, raucedine, sputis paucis, spissis, coctis, ægrè reiectis, fauces (ait) à principio assidue dolebant, ruborem cum phlegmone habentes: fluxiones paruas, tenues, acres, citòque macie extenuabantur, & malè habebant. Quæ enim fluxiones è capite paruas, tenues & acres sunt, aut sanguinolentæ, propter malignitatem in faucibus dolorem excitant, & acri morfu ruborem ac phlegmonem inferunt, quoties calidæ sunt, unde ægri extenuantur, & contabescunt, quod voce, ἰχθυοθύτων, intellexisse dici potest.

LXVIII.

Βράγχος μὲν βροχὸς, καὶ κοιλίης ἰγρήσ, πῶς ἀνάγει.

Raucedo cum tussi & soluta aluo pus educit.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Non est necesse. Multis enim à fluxione & raucedo, & tussis commouetur, aluus quoque parte distillationis vetriculum dissolvente liquidior est, neque tamen purulenti fiunt.

DESID. JACOTII COMMENT.

Capitis distillationes, quæ tussim cum raucedine mouent, si diutius perseverant, periculum tabis afferunt, maximè quæ tenues & acres sunt erosio pulmone, aut vase aliquo: aut quæ intus cohibita & suppressa putredinem concipiunt. Humores enim, qui longo temporis spatio manent in pulmone, putrescere

scere necesse est, ut ad phthisim nihil desit, præsertim si status Austrinus fuerit, temperamentum calidius, caput tum à conformatione, tum peculiari quadam imbecillitate aptum, ut repleatur, thorax denique angustior, nec profundus in quo scapulæ alarum instar retro prominent. In his enim non solum fluxiones è capite ad pulmones transeunt, sed etiam vasa faciliè rumpuntur propter visceris angustiam & infirmitatem. Sed & alius quoque perturbatur, portione fluxionis in ventriculum conuersa, ex qua argumentum sumitur de qualitate humoris fluentis. A pituitoso enim, qui morsum non excitat, & crassior est, minus impendet periculi: Ab acri & tenui vires deiciuntur propter morsum, atque assiduam defurgendi laborem: pulmo autem in erosionis periculum incurrit. Quòd si incoctus sit, tenuis, & frigidus, robusta natura & temporis spatio opus est ad concoctionem. Verùm hæc alui perturbatio tribus modis euenire potest non eodem euentu. Nam initio morbi accedens fluentem è capite materiam per alnum vtiliter auertit, & euacuat: suppuratione verò iam facta, & viribus imbecillis ab acri sanie ortum habet, & resolutionem facultatum ventriculi & hepatis denunciat. Per incrementa verò copiam significat partim in thoracem, partim in aluum irruentem, ex qua tabem merito pertimescit, quoniam progressu temporis putrescens, aut atrodens pus educit. Rectè autem Hippocrates tum hoc loco, tum multis alius locis, ut primo & sexto de vulgaribus morbis, tabis & morborum thoracis initium à tussi & rauedine ducit, utpote quæ ostendat à superioribus partibus fluxionem in guttur fieri, & caput plenum esse, vnde postea angina, pleuritides, peripneumonia, tabes, pro natura humoris, & loci excipientis aptitudine.

LXIX.

Ὅταν ἐν περιπνευμονίᾳ ὕρα παχία ἐν ἀρχῇ, εἴτε πρὸ τῆς τετάρτης λεπύ-
νεται, θανάσιμον.

Quibus in peripneumonia initio urina crassa sunt, deinde ante quartum diem tenues fiunt, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN morbis thoracis leuior vinarum, maior sputorum observatio esse debet. Neque tamen negligenda urina est. Crassa igitur initium quoddam coctionis ostendit eius materię, quæ conclusa venis est, & febrem fouet. Si ergo interrupto opere naturæ, vincente morbo, cruda, qualis tenuis est, urina exeat, malignum hoc est. Fieri potest, ut in cerebrum versa materia vrinam tenuem relinquat, quod sæpe videas imminente delirio & phrenitide. Duplici itaque cocunte causa in phrenitidem materia emota venis & perpetua exhalatione è pulmone phrenitis magna & lethalis metuenda est. Atque initio, hoc est, prima accessione (sic enim ἀρχὴ sæpe usurpant) quasi prima concertatione causæ ægri victoria in salutem ægri inclinare videbatur, & ante quartum diem, hoc est, secunda accessione, quæ ferè in tertium diem incidit, victa est natura, aut certè detrectat pugnam, quam coeperat, malignissimum id est. Omnis enim naturæ conatus celeriter deficiens malus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Concoctionis opera, quæ est actio natui caloris ad æquandos succos crassiores vrinæ attenuantur, & tenuiores incrassantur, donec ad mediocritatem consistentiæ ventum sit. Tutius tamen est ex tenuibus crassas reddi, quàm ex crassis tenues, quòd in febribus maximam partem vrinæ initio tenues, morbo ad solutionem eunte crassescant. Observat itaque Hippocrates multis locis in morbis vrinæ attenuari tribus potissimum modis, qui diuersos exitus sortiuntur. Primus est ex inæquali & varia materię conditione, & facultatis conco-

3. Epid. 3

4. Aphor. 69

quentis imbecillitate, cuius, cum materiam superat, progressus nec repetitus est, nec interitus. Cum vero superatur, aut æque in omnes partes humoris non agit, coctionis ordo interrumpitur, ut hodie appareant, cras delitescant concoctionis signa, & interdum urinae moderatè crassæ, mox tenues & crudæ fundantur, ex quibus vel naturam à morbo vinci, ut diximus, vel variam & compositam esse ægritudinem colligimus, vel redundantis serosæ humiditatis symptomaticam fieri excretionem, si multæ sint, & inutiles. Ut enim sudores & deiectiones interdum copiosè excernuntur, ut symptomatica immoderatæ copiarum humorum: interdum verò naturæ vi sese expurgantis, cum faciliè tolerantur, & profunt: sic & urinae tenues multæ à superfluente sero humorum, cuius copiam continere, aut acrem & mordentem qualitatem ferre partes ipsæ non possunt, nihil (ait Hippocrates) indicatorij, nihil commodi habent. Secundus modus est primo adhuc deterior, cum subito urinae attenuantur humorum symptomatica translatione in caput, aut aliam partem phlegmone obsessam. Sic imminente phrenitide urinas interdum & attenuari, & expalescere cernimus signo admodum pernicioso, de quo accuratius agitur in commentario de urinis. Tertius modus optimus & criticus est, cum ex paucis & crassis tenues & copiosæ profluunt, natura per renes totius corporis superflua expurgante. Nonnunquam enim morbi initio, vel non multò post, urinae crassiores redditæ propter materiarum gravitatem sedimentum habent, idque signum malum est. Cum verò ab initio tenues extiterunt, deinde concoctionis totius morbi ratione sedimentum accipiunt, id optimum iure censetur. In illis itaque postquam maior eiusmodi cacochymiarum pars vacuata fuerit, & reliqua concocta, tum urinae prioribus tenuiores multò effluunt, atque etiam copiosiores. Nam prius retinebantur, quo tempore præ crassitie ægrè permeabant. Paucitas enim eiusmodi urinae, crassitiem sequitur, quia crassities per angustiora loca nequaquam faciliè transit. Tenues tamen dicuntur non absolute, sed comparatione cum crassioribus & grumosis, ut Galenus docet, nec in primo circuitu morbi sit illa in contrarium urinarum mutatio. Proinde Hippocrates hoc loco, ut hunc modum excluderet, quem in Aphorismis laudavit, πρὸ τῆς τριτῆς, ante quartum diem dixit, nimirum per initia morbi, quo tempore nondum crassities, quæ antè apparuit, concoctio perfecta esse potest. Nam si tum crassæ urinae subito attenuentur, cum in omnibus morbis prauum admodum signum est, tum in interioribus inflammationibus, ut iccoris, cerebri, pulmonis, maxime lethale, siue materiarum inæqualitas & morbi victoria in causa sit, ut in primo modo: siue humorum raptus ad locum inflammatum, ut in secundo. Nam & maxima cruditas ostenditur, & inflammationis vis ingens, quæ instar cucurbitulæ humores ad se trahit. Præterea cum in peripneumonia & pleuritide, aut aliis inflammationibus internis, & humoribus extra venas, urinae bonæ nihil magni polliceantur, quod ad statum morbi particularis attinet, vitiosæ tamen omnes lethales sunt, quia in vniuersum admouent vel hepatis & venosi generis morbum cum particulari commisceri: vel particularem præ malignitatis, aut magnitudinis vi in corpus vniuersum grassari, & in consensum (quod non nisi grauis morbus facit) vasa adduxisse, quæ duo magnam vim habent ad perniciem. Itaque Hippocrates suo more in particulari peripneumoniarum exemplo generale præceptum concludit.

LXX.

Οἱ δὲ ξηροὶ καὶ περιπνευμονικοὶ ὀλίγα πύματα ἀνὰ γούνης, φοβεροί.

Timendum iis est, qui in peripneumonia sicca pauca coctæ expiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Peripneumoniam siccam dicit, in qua nihil expuitur, quo tempore iam aliquid expui debet. Nam etiamsi initio nihil repurgatur, sperandum tamen, ut natura

ut natura concoquente, sorbitionibus humidis, & medicamentis sputum prodeat. Quod si adiunctis iustis auxiliis naturæ pauca, neque pro ratione morbi exeunt, etiam si cocta videantur, quia crassa, metus est tamen, ut ne magnitudine morbi prius extinguatur æger, quam reliquæ maturatæ excludantur.

DESID. IACOTII COMMENT.

PAUCA & concocta expectorare in morbis thoracis, ut pleuritide, nihil mali per se portendit, sed tantum ad incrementum ventum esse, in quo humida & omnino cruda per totum principij spatium extusuntur, siquidem morbus salutaris: deinde accedente incremento pauca & concocta: denique circa statum & crism, cocta exquisitè, multa, & facilia. Ex quo progressu firmo, atque ex ordine & gradatim facto vincentis naturæ robur, constantemque actionemprehendimus. At in pulmonia sicca paucitas omnis sputi etiam cocti horrenda est tribus de causis. Vna febribus omnibus communi, in quibus paucitas nunquam critica esse potest. Altera peripneumoniæ propria, quæ propter loci affecti laxitatem & raritatem semper aliquid contenti remittit humoris, pleuritis verò non semper. Itaque si nihil aut paucum ex pulmone reicitur, quia neque loci distantia, & vix unquam crudi humoris prauitas in causa est, facultatis vitalis & motricis imbecillitas cum summa pulmonis angustia arguitur, cuius ratione, tametsi coctionis signa appareant, à morte metus est. Dictum enim est alibi, in his morbis facili expecto rationi maiorem inesse vim ad salutem, quam signis coctionis, quod sine his beneficio animalis facultatis multi liberentur, qui eadem collapsa cum signis coctionis certo intereant. Tertia est, eaque præcipua, quia paucitas illa superuenit in morbo sicco. Et si enim pauca concocta utiliter appareant morbo existente humido, in sicco tamen minimè. Nam quemadmodum febrem nequaquam singultuosam esse dicimus, in qua sit singultus, sed in qua diutius permanet, vel etiam per totum morbum simul cum febre exacerbatur: ita morbus siccus non est, in quo primo die, aut in principio nihil excluditur humoris morbifici, sed qui cum multum iam progressus fuerit, idem perseverat, nec quicquam remittit, quo tempore debet per meatus proprios & proximos, ut circa incrementi principium & statum, aut circa primum, & secundum circuitum. Quare in peripneumonia sicca, concocta pauca ostendunt principium tantum incrementi adesse, quo tempore ad statum peruenisse oportuit, nec vires sufficere posse. Omnis enim cruditatis nota, aut obscuræ coctionis cum infirmitate virium perniciofa est, cum robore diurnitatem præmonstrat. Ceterum siccam peripneumoniā declarant non solum sputa nulla, sed etiam lingua sicca, os nondum humescens, difficilis spiratio. Quales thoracis morbos ἀνύσας antea dixit Hippocrates. Quomodo etiam de dixta in acutis orthopnoeam siccam appellat eam spirandi difficultatem, quæ sine sputis vel tussi adeo vehemens est, ut inclinari citra suffocationis periculum æger non possit, propter angustiam earum pulmonis capacitarum, quæ spiritum deferunt à crassis & lentis humoribus, aut aliquo tuberculo, si absque febre fuerit: aut à tumente pulmone, & bronchia morante, in peripneumonia. Quo tempore missione sanguinis opus est, & humectantibus, ut multa potu quemadmodum, cum pus iam collectum est, larga facilique expectoratione, & puris vacuatione.

L X X I.

τὰ ἐν τοῖσι στήθεσιν ἐρυθμήματα ὑποκρίματα, γίνεται τοῖς τοῖς ἐν ὀλίθρῳ.

Qui rubores leuiter in pectoribus extensi excitantur, in iis lethales sunt.

τὰ ἐν τοῖσι στήθεσιν ἐρυθμήματα ὑποκρίματα, γίνεται τοῖς τοῖς ἐν ὀλίθρῳ. IACOBI

IN morbis bono esse scripsit Hypocrates erysipelas foras cōverti. Addendum tamen, siquidem is abscessus *ἢ μεταθίσιν*. Hæc efficit, ut inde prior solvatur, aut certe leuior euadat morbus. At fit aliquando, ut eiusmodi rubores non tam habeant rationem *μετρίαν*, quàm *ἐπιγνώμας*, quia noua sunt accessio mali, & priorem morbum non absoluunt. Itaque si vi & copia feruentis materię aliquid redundet in pectus, nihilōque melius inde habeat pulmo, nec desistat feruor, inutilis rubor eiusmodi est. Id autem in siccis peripneumoniis, quarum materia acrior est, & siccior, contingit. *ὑποπλάγια* verò appellare videtur, non quomodo in pustulis *τὰ πλατὰ ἐφανθήματα*. Hæ enim leuiter extant. Rubores autem, quorum meminit, sæpe non extant manifesti, Sed *ὑποπλάγια*, quia parum loci occupant, ideoque parua, & quæ materię excludendæ nō respondeant: alioqui parum extantia.

DESID. IACOTII COMMENT.

Illud, *πῶς πινύσιν*, ad eos refertur, quos peripneumonia sicca laborare dixit superiore Aphorismo, & in periculo versari, si pauca cōcocta extulsiant. Nam in his morbis pulmonis, qui maximè maligni sunt, & in quibus mors est in propinquo, ne paulatim quidem concoquuntur, quæ expectorantur. In mediocribus, qui in longius tempus protrahuntur, gradatim naturæ elaborationem suscipit superuacaneus humor, & faciliè expectoratur. At in quibus nihil horū adest, sed aut prorsus incoctum expuitur, aut coctum quidem, sed paucum, & quod paulatim vix excludatur, horrenda res est, atque adeo lethalis, siquando rubores in pectore non in fastigium collecti, sed effusi oboriantur, qualia sunt erysipelata iuxta fauces ex tenui & acri sanguine. Hoc enim in morbo adhuc crudo, & circa principia & incrementa criticè fieri non potest nec notas habet salutis abscessus, quales sunt parotides, aut rubores in partibus inferioribus circa peripneumoniam statum. Est ergo symptomatrica excretio, & cum illo horrendo signo, de quo diximus, planè lethalis: cuius origo est à materia in pulmone, quæ propter copiam, aut suppressionem, aut ferociam in partes propinquas ac debiles diffunditur, & plures occupat locos: aut à distillatione acri ac tenui è cerebro, quam pulmo propter plenitudinē non admittit. In his enim, qui ita afficiuntur, malignitas fluxionis calidæ è cerebro doloris causa esse potest in partibus pectoris superioribus, & in faucibus, quæ quia acris est, & mordax, ruborem ac phlegmonē excitat. Potest quoque & materia è pulmonibus eò redundare, aut acri halitu, & calida euaporatione ruborem inducere. Videtur autem totus hic locus ex historia Thasiorum primo Epid. descriptus esse, inter quos, qui iam cōtabuerant, Hippocrates ait pauca & concocta cum tussi reddidisse, sed sensim & ægrè. Deinde subiicit plurimis horum fauces doluisse ab initio, ac ruborē cum phlegmone contraxisse. Postremò causam addit, quòd videlicet fluxiones paruæ essent, tenues, & acres. Nam propter malignitatem fluxionis fauces quidem doluerunt: sed quòd ab ipsis morderentur, ruborem & phlegmonem cōtraxerunt. Quia verò calida erat fluxio, nihil mirum, ita affectos in summam extenuationem incurrisse.

LXXII.

ὡλδρὲ ἀλγῆμα ἐν πύσσει χολώδεις ἀλόγως ἀφαινομένη, ἐξέρχεται.

Lateris dolor in sputo bilioso citra rationem euanescent insaniam mouet.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aλγῆμα vel addendum, vel subaudiendum est. Notat autem materiā pleuritidis biliosam, quæ faciliè quidē emouetur ac transfluit, quomodo pigra, crassa

crassa & terrena ægrè mouetur loco, alióque transponitur. Si ergo ea materia vi morbi, nec adeo repugnante vitij natura in caput rapitur, eam insaniam gignet, quæ à feruida bile est. Ea autem vehemēs & turbulenta esse solet. ἀλογως autem, hoc est, citra vacationem & opem medicam. Vacationem primùm quidem per sputa, deinde sudores, vomitiones, deiectiones, hæmorrhagias. Opem verò medicam, venæ sectionem, medicamenta, forus, cataplasmata, aliáque id genus.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prothetico eadem sententia legitur, nisi quòd pro ἱστῶται, scribitur ἱστῶται. In utraque tamen lectione solæcismum notat Galenus, quia fit ab affectibus ad ægros transitus. Sic autem intelligendum est, quasi diceret, Lateris dolore ex biliosis sputis absque ratione desinente, ægri ἱστῶται, id est, vehementer insaniunt, & manix quodammodo fiunt participes. Id enim significari voce ἱστῶται, alio loco dictum est. Ratio generali illo axiomate continetur, Omnia quæ sine ratione leuant, aut cum bonis signis nihil remittunt, magni alicuius mali initium quoddam ordiri. Verùm quodnam illud malum sit, particulatim explicat, vehementem scilicet dementiam & melancholicam ex biliosis sputis in pleuriticis repentè delitescētibus. Quod tamen neque perpetuum est, neque sæpius euenit. Etenim tum solùm in furorem aguntur, cùm biliosi humoris in cerebrum facta est translatio. Cuius suspicionem maximam afferunt sputa biliosa, quoniam bilis substantiæ tenuitate faciliè transluit, caloris vehementia sursum rapitur, & qualitatis acrimonia partes, in quibus inest, ad expulsionem irritat, donec partem aliquam principem, tanquam arcem, obsefferit. Quæ omnia à pituitosis humoribus abesse solent. Vox autem, ἀλογως, ea omnia excludit, quæ pleuritidi finem imponunt, & dolorem sedant, vt coctionis signa tum in urinis, tum in sputis: causas criticas, vt abscessus, sudores, ἀνακατάρσις, & auxilia medica, venæ sectionem, purgationem, forus, cataplasmata, & similia. Eadem ferè sententia scribitur sexto Epidemion ad hunc modum, Delirantibus laterum dolores cessant: quibusdam verò etiam febres: quibusdam non item, sed cum sudoribus: quibusdam etiam cum perturbatione: quibusdam cutis arida, circumtenta, falsa que efficitur. Qui locus indicat pleuritum interdum in delirium desinere: interdum per sudores excerni: quandoque etiam per tussim expurgari: nonnunquam ex multorum symptomatum perturbatione abscessum ad cutem facere, propter quem illa arida, circumtenta que efficitur: ac si interdum è falso humore excitata sit pleuritis, eundem ad cutem propelli. Vbi eleganter admodum Galenus monet, ne medicus repentè ad ægrum ingressus, & morbi, ac doloris leuationem esse factam, lætósque, qui adsunt, comperiens, temerè cum ipsis liberatum ægrum pronuntiet: verùm prius diligenter inquirat, factane sit iudicatio aliqua, aut abscessus. Quorum nullum si euenisse audierit, neque vllum remedium cōuenienter adhibitum, interea autem oculos ægri perturbatos & quædam delirii signa obseruet, tum magnum subesse malum prælagiat. Nam sedata quidem pleuritis est, sed in perniciem ægri, propterea quòd materia in cerebrum impetum fecit. Quicunque enim aliqua parte corporis dolent, ac plerunque dolorem non sentiunt, eorum mentem ægrotare constat.

3. Innet. c. 5.

6. Epid. 6.

LXXIII.

Οἱ δὲ ἐμπλησθέντες πύρροι διαλείποντες, ἐφιδρῶντες οἱ πολλοὶ εἰσι.

Febres in supuratione intermittētes, subinde exudātes ferè sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Suppurationibus salutaribus non adsunt febres. At semel effuso pure, quo maxime tempore dicuntur suppurati, febres conquiescunt. Si verò superest febris,

febris, & alia coniungantur, quæ prius dicta sunt, ut ne in rabem transeat morbus, periculum est, ubi ferè febris non intermittit, sed tantum remittit, à cibo vector, & noctu inrudesceit. Id ergo *διέλεμα* communiter quidem appellat. Nam propriè de intermissione, & ea, quæ *ἀπυρεξία* usurpatur. *ἐφίσσωσιν* autem dicit non solum paucum, tenuemque sudorem, sed qui subinde rediens vires offendit, de quo antea multis locis dictum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Acut.

E Arum febrium veluti idæam expressisse videtur, quæ ad interiores suppurationes sequi consueverunt. Nam nec propriè putridæ sunt concocto pure, quales ab humoribus in venis, aut extra venas putrescentibus oriuntur: nec planè hæcticæ, donec partes corporis solidas inuasent: sed quodammodo inter utrasque mediæ, neque continuæ, neque prorsus intermittentes. Quod enim scribit, *σπλάγχνοντες*, haudquaquam ita accipiendum est, quasi ad integritatem desinant. Etenim ex his, quæ eo modo intermittunt, nulla lethalis est, neque tertiana exquisita duodecim horarum accessionem habēs: neque tertiana simpliciter, neque extensa, neque quartana, ut in Aphorismis demonstratum est. At febris empyicorum peculiaris tandem lethalis esse solet. Dicitur tamen ob id intermittens, quod cum horrore, vel rigore accessionem habeat. Tertianarum enim febrium, quæ tamen ad *ἀπυρεξίαν* non desinunt, duæ sunt in vniuersum differentia. Nam aliæ simpliciter tertio quoque die inuadunt citra horrorem in principio accessionis, nisi quod interdum leue pedum frigus adferunt, quod etiam in pleuritide notat Hippocrates. Cuiusmodi febres *πριπαροφύες* dicuntur, ex bilioso humore, qui ad motum & concoctionem contumacior est. Aliæ verò semitertianæ dictæ vno die cum horrore inuadunt verè intermittentium more: sed cum remitti horror videtur, & ad incrementum accessio peruenire, is iterum corripit, idque eodem die bis aut ter accidit: die verò sequente alteram habent accessionem, sed priore minorē absque reduplicatione horroris. Hæ igitur, quoties eo ordine progrediuntur, ex humoris biliosi ac pituitosi vicissim mota putredine ortum habent. Verum si cum multis sudoribus coniunctæ sint, ita ut sæpius, & nullo ordine æger modò inhorrescat, modò sudet, suppurationem latere in corpore certò præfagiendum. Ob eamque causam primo Epid. scribit Hippocrates. In Semitertiana appellata fieri quidem & morbos acutos, & esse inter cæteras maximè lethalem, sed tabidos, & quicumque aliis longis infestantur morbis, ex hac maximè laborare. Videntur ergo hoc loco *σπλάγχνοντες* dici ad earum differentiam, quæ sunt *πριπαροφύες*, quod videlicet febres inflammationum interiorum symptomaticæ, ut pleuritidis & peripneumonix, continuæ sint, sed ad tertianæ naturam accedant: quæ verò absoluta suppuratione consequuntur, sub semitertianarum genere contineantur. Accedunt autem & comitantur sudores tum ab euaporatione & halitu puris cum cordis oppressione: tum ab infirmitate partium solidarum, quæ alimentum proprium, iam appositum, & in poris contentum effluere sinunt. Nam cum materia supputatur, horrida quidem etiam sit febris: sed vomica rupta multò magis, quo tempore ægri verè sunt *ἐφίσσωσιν*. Inualefcit autem noctu suppressa fuligine, & calore intro recurrente, ut alibi demonstratum est: à cibo verò, cum iam est hætica.

LXXIII.

τοῖς ἰμπύοις κάρωις γινώσκον, αἱματώδεα διαχώρησιν σημαίνει. τὸ τοῖς
πρὸς τὸ πέλδω μέλαμα διαχωρεῖται.

Surditas purulentis superueniens excretionem cruentam significat. Atque iis sub mortem nigra excernuntur.

IACOBI

Improprie dictum σημάδιον. Hoc enim verbo significatur, quod vel perpetuò, vel magna ex parte signo posito consequitur. Atqui surditas non est eiusmodi, ut inde vel necessarìò, vel ut plurimum concocta excrementa prodeant. Potuerunt vni aut alteri hæc accidere, sed nemo inde conficiat vniuersalem sententiam, quales sunt Prognosticæ.

DESID. IACOTII COMMENT.

Temporaliu dixit, quia sit temporaria, & in febre purulentorum ἐπιγόνιμα, non autem vetusta iam, & cōfirmata. Grauitas enim audiendi & surditas in vniuersum ortum habet aut ab aliqua aurium particula: aut à nervo, qui in cerebro in ipsas fertur: aut à cerebro in ea parte læso, vnde nervus exoritur. Ut si à primo ortu cōformatio vitiosa sit aut tumor aliquis in meatu, tophi vel carnis speciem referens facultatis commearum impediatur, aut sordes ibidem coaceruantur, aut humor crassus ac frigidus penitus impactus, aut vehemens intemperies, ut sicca vel frigida, & similia. Quæ verò in febribus superuenire solet (modò ne sola sit grauitas audiendi à vaporibus) interdum facultatis audiendi resolutionem significat, quæ est, ut scribitur in Prorrhetico, acuti morbi ac turbulenti consequens: interdum humoris translationem è partibus inferioribus in caput, præsertim biliosæ (pituita enim per congestionem magis, quàm per μετακίνησιν accruatur) qui meatum auditorium occupat. Illa lethalis est, atque interdum cruentas deiectiones antecedit, quando videlicet iam expugnatis cerebri facultatibus hepar quoque in consensum mali adducitur, in quo imbecillitas cruentas deiectiones, & progressu temporis nigras mouet. At hoc neque necessarium est, neque perpetuum, & celerius mors sæpe accedit, quàm eò ventum sit. Quanquam Galenus in talibus orationibus subaudiendum esse scribit, nisi hominem mors præcipiat. Hæc verò posterior, nihil, quod malignum sit, habet, fitque totius corporis consensu, vel partis alicuius, è qua κατὰ μίανσιν humor sursum effertur. Proinde vacuata causa, aut reuulsæ, ut per alui profluuium, aut hæmorrhagiam, faciliè soluitur, ut in Aphorismis docet Hippocrates. Quibus (inquit) in febribus aures obsorduerint, iis sanguis in naribus fluens, aut alius perturbata soluit morbum. Et alio loco, Quibus biliosæ sunt deiectiones, surditate facta cessant: & quibus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat. Ita mutua sit humoris transiectio motusque à cerebro in ventrem, & à ventre in caput. Quod Hippocrates in Herophonte obseruat, in quo varia illa μίανσις surditatem fecit, imminuit, reuocauit, sustulit. Si quando itaque surditas ea ratione purulentorum febris superuenerit absque peculiari & eximia instrumenti auditus affectione, fieri potest, ut transiectis in aluum noxiis humoribus biliosæ deiectiones, atque etiam interdum abrasis intestinis, aut apertis venis iecoris cruentæ consequantur. Verùm ne hoc quidem inter necessaria, aut frequentia reponi debet, multò minus, quod scribit, ab iis sub mortem nigra excerni. Nam & coxæ genūque doloribus excitatis, aut alio abscessu ad partes inferas, & vrinis, sudoribus, mensibus commotis, biliosis deiectionibus sine nigrorum educatione reuulsio naturalis esse potest, & in perturbatione critica sæpe fit surditas temporaria.

1. Prorrh. 32.

Ibidem.

7. Aph. 12.

4. Aph. 60.
C18.

1. Epid.

L X X V.

αλβερὸν ἄλγος μὲν πυρετῷ χρόνῳ, σημαίνει πῶς ἀνέξαι.

Lateralis dolor cum diuturna febre pus eductum iri significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Multis pleuriticorū, ubi longior morbus est, suppuratio accidit, non omnibus tamen. Materia enim partim resolui, partim concoqui potest; ut sine pure concoctum sputum tandem prodeat. Quomodo in longis febribus accidit, quæ non abscessu, sed partim excretionem, partim concretionem sæpius iudicantur.

YY

7. Aph. 22.

HOc ferè commune est doloribus omnibus tum diuturnis, tum in aliqua parte obfirmatis, siquidē neq; remediis cedāt, & cum febre perpetuò affligant. Quomodo in Aphorismis scriptum est, A diuturno partium ad ventrem pertinentium, dolore suppuratio. In exquisita autem pleuritide, in qua pleura primigenio affectu laborat, febris diuturna esse solet, sed acuta, quòd membranarum tenuitas, neque humoris copiam admittat, neque densitas crassitiem magnam, aut solam sine alterius humoris attenuantis permixtione. Quò fit, ut intra decimumquartum diem repurgetur, aut ad suppurationem conuertatur. In ea verò, quæ vel exquisita non est à phlegmone musculorum intercostalium: vel notha, ubi reliqui pectoris muscoli patiuntur, febris multò diuturnior interdum perseverat, & sputa pauca excluduntur, non solum propter humoris frigidioris crassitiem, quæ non faciliè expulsionì pareat, sed etiam propter locum, à quo humor interiorum aut nullo modo permeat, aut minus ac difficilìus. Hanc itaque pleuritidis speciē intellexisse videtur, quæ verius πλὴν ἄλγυμα est, quàm pleuritidis Hippocrati. In eo dolore, siue sanguinis fluxio fiat è vena cava cordi assidente in eam, quæ azygos dicitur, & inde in tenues costarum venas, ac musculos mesopleurios: siue in externos thoracis musculos irruat per ramum, qui à vena cava in alam emergens propagatur in partes thoracis externas: siue è summo capite per ceruicē in scapulas & omoplatas, tandēmq; in lateris externos musculos modò priores, modò posteriores, descendat humor frigidior: quocūque, inquam, modo excitatus sit is dolor, siquidem febris diutius perseveret, nec humor vel expectoretur, vel resoluatur propter cutis externæ densitatem, tandem ad suppurationem vertitur, cuius materia intro effusa empyema adfert: exterius propulsa (quod frequentius est) abscessum, è quo pus eductum in sperandum est: ut sæpe videre licet in his, qui nullo, aut parū idoneo remedio adiuti diutius agrotant. Tamen si enim fluxio in illis musculis contenta veram pleuritim, veramque suppurationem inuhere possit, ut cum altius penetrans sese tandem in succingentem membranā insinuat, aut præ dolore novam è venis fluxionem eo proritat, sæpius tamen multò vomitā exterius concitat, quod Hippocrates dixit hoc loco, πῶν ἀέξαι. Internoscuntur autē eiusmodi dolores his notis, quòd in externis musculis tactu pressūque augeātur, molestūque faciant in latus ægrum decubitus cum febre minus acuta, & sine pulsu tenso aut duro. In mesopleuriis omnia vehementiora, acutiora, ac propè similia his, quæ in exquisita pleuritide apparent, nisi quòd nec pulsus ita durus est acensus, nec dolor pungens, aut distendens, sed pulsatorius potius, quique ad iugulum, aut ad præcordia nō perveniat. His enim pleura affecta sui doloris affectum, suis videlicet partibus extremis communicat. Nam inter alia id separat affectum proprium à consentiente, quòd proprius communiceat omnibus ortis, vel coniunctis. Cæterum μετὰ πυρετὸν dixit ad eorum dolorum differentiam, qui sine febre excitantur in latere, vel à distillatione è cerebro vel à flatu inter membranas aut externas, aut interiores: vel à viscerum tumentium pondere, ut iccoris, aut lienis: vel à costarū luxatione, aut fractura, aut contusione. Ex his enim laterū dolores diuturni ac contumaces oriuntur, qui tamen non suppurant, nisi febris accedat, ac dolor continuus eadem sede persistat, nec vagus sit, ut à flatu: nec fotu & calore mitescat, ut ab humore, qui faciliè discutitur. Verū siue perfrigeratio, siue omnino inæqualis aliqua intemperies fuerit circa latus, aut ventrem, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia aliqua mordax, ut in longum protrahatur tempus fieri non potest, dummodò ritè & convenienter ad ægri curationem omnia adhibeantur. Hoc enim in omnibus eiusmodi orationibus subaudiri debet. Superest igitur ut si dolor cū diuturna febre perseveret, propter inflammationem à crassa materia id fiat, quæ tandem suppurabit temporis spatio, nisi hominem mors prætrahat (quod etiam in omnibus talibus orationibus supplere oportet) vel nisi erratum aliquid ab ægro, aut medico committatur.

LXXVI.

Οἱ φρικώδεις πυκνὰ ἐς ἐμπύην (ἢ ἐρχομαι. ἀλλὰ καὶ πυρετός) οἱ τοῖσιν ἄγχι ἐς ἐμπύην.

Qui identidem inhorrescunt, ad suppurationem deueniunt. Sed & febris ijs suppurationis est comes.

IACOBUS HOLLERIUS COMMENT.

INter signa suppurationis iam antè dixit horrorem esse, & febrem. Horrorem, quem acrimonia commotæ materiæ lancinans membranas emouet: febrem, quia dum pus conficitur, dolor ac febris.

RESID. IACOTII COMMENT.

SVperiore Aphorismo dolorem perseuerantem cum diuturna febre signum suppurationis posuit, nisi mors anteuerat, aut aliquid agatur, quod eam prohibeat. Hic aliud addit, quod & inchoatam suppurationem denunciat, & ruptam comitatur. Nam dictum est ante, symptomaticas interiorum inflammationum febres initio tertianæ continuæ naturam retinere, deinde suppuratione facta, semitertianæ cum horrore inordinato. Ex feruore enim & putredine humoris, qui suppurat, halitus membranas & musculos vellicans, aut etiam incepti puris acrimonia, partes contrahit, & horrorem inducit, quem sequitur febris multò, quàm quæ præcessit, vehementior, sine excretionē laudabili, quo maximè differt ab horrore periodico, aut critico. Idem verò inordinatus horror effusæ suppurationis comes est, sed cum multis sudoribus, & interdum leui animi deliquio, aut vera syncope in moribundis. Quod verò, πυκνὰ, id est, frequenter adiecit, non solum ad φρικώδεις referri potest: sed etiam ad verbum ἐρχομαι, vel quia qui ita horrent, non semper empyici fiant, quod pus repurgari queat: vel quia multi ante absolutam suppurationem, aut in ipsa ruptione intereunt: vel quia à cacoehymia plerique inordinatè rigent, affecto præsertim ventriculo, & in hora motus bilis sine suppuratione interna. Non enim soli horrore fidendum est ad suppurationis prædictionem, nisi alia signa antecesserint, de quibus satis ante dictū est. Sed & illud, καὶ πυρετός τῶν τοῖσιν ἄγχι ἐς ἐμπύην, non solum significat febrem ijs suppurationis esse comitem, sed etiam febrem horridam causam esse quodam modo, ut æger ad suppurationem deducatur, nimirum propter calorem febrilem & horrorem. In intermittentium enim accessionibus, aut ardentium crisi, ex horrore excretio sequitur materiæ commotæ, ut vomitio biliosa, aut deiectio, aut copiosus sudor. At in collectione interna natura quidem à causa morbifica ad motum violenter impellitur, sed quia fixa iam est, & vnum in locum cummulata, ipsam dissoluere aut excernere non potest. Calor itaque ad locum inflammatum contractus vnà cum sanguine, & iuuat, & sæpe excitat suppurationem. Præterea symptomaticus rigor, qui sequi solet humorem è supernis partibus defluentem, & per corporis habitum dispersum, ut in Epialis, collectam intus materiam ad suppurationem perducere potest, quia nouam fluxionem intro proliciter inæqualem contractionem caloris natui. Ac nos quidem ter superiore anno obseruauimus in febre tertiana cum rigore non ita ordinato exortam suppurationem in imo ventre, cuius nullum signum memoratu dignum præcesserat: vnde subito effuso pure supra intestina, aut intestinis ipsis ad sphacelismum perductis improuisa mors sequuta est cum rigore, sudore frigido, animi deliquio, dolore ventris, & inflatione.

LXXVII.

Οἱ τῶν πλεονέκτων ἀλγέματος ἀσπίται παρακολυθεῖσιν, ὑπὸ τῇ καρδιαλγίᾳ καὶ ἰσθμῶδεις.

*Quibus ex lateris dolore cibi fastidia superueniunt, utcumque
& corde dolent, & subinde sudant.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EX lateris dolore cum inflammatione ἀπὸ σίλης ægri fiunt, hoc est, cibos fastidiunt, & auersantur. Vbi verò increuit malum, ἀπορίσια dicta, & ἀσμία sequitur, quia nihil appetunt, & abstinēt à cibo. Sed ἀσμίαν quoque pro fastidio cibi & auersione dici, etiam si aliquid cibi capiat æger, manifestum est. Fiunt autem hæc omnia, ubi pars fluxionis orificium ventriculi violat, aut tota eò decumbit. Hinc quoque cardialgiæ & sudores tenuēs interdum moueri possunt, quomodo in stomachicis syncopis fieri consuevit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aπορίσιος καὶ ἀσμίος Græci vocant, qui non appetunt, & qui cibos non ingerunt. Qui verò cibos sumere auersantur, ἀπορίσιος. Hic tamen per ἀσμίαν intelligere videtur ἀπορίσιαν. Nam abstinētia cibi imperatur etiam à medico ante venæ sectionem, & purgationem in dolore pleuritico. ἀπορίσια verò, id est, ciborum fastidium perpetuū prauum est symptoma oris ventriculi. Cuius causa duplex. Vna per initia & incrementa morbi à fluxionis, quæ pulmonē, aut pleuram exercet, portione in ventrem decumbente. Quomodo primo Epidem. Hippocrates Thasios scribit, dum contabescerent, ad cibos omnes perpetuū vitiosam habuisse offensionem. Altera sub finem morbi extincta facultate ventriculi, ac iccoris, in quibus iam ad vltima ventum est. In illis ergo & oris ventriculi dolor ab acrimonia fluxionis, & frequens sudor ab oppressione cordis superuenire solet: haud secus, quàm in febribus quibusdam aliis, in quibus magna humorum copia in venis coaceruata est, & cum ipsa tenue quoddam serum in ventriculum confluit. Tunc enim cordis dolor excitari solet, isque os stomachi occupat, quod serè omnium partium maximè sentiendi facultate præditum est. Cor autem in consortium mali adducitur propter doloris proprietatem, potius, quàm propter magnitudinem. Sed & intemperies oris ventriculi ad cor vicinum, & connexum perueniens facit, vt vires interdum agminatum concidant, & sudores exprimantur, vt in syncope stomachica. Quinetiam à putri humore, ac fumis materiz suppuratz & ἀπορίσια, & sitis, & cardialgia, & sudor interdum commouentur.

LXXVIII.

Ἐχθρὸς ὁ προσώπου δι' ὅ, καὶ κοιλίης ἐνεδίρη, ἐκ πύμματος καὶ πλάμω-
ρα ἔχουσι.

At qui florulenta sunt facie cum aluo liquidiore, ijs suppurationes in pulmone colliguntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eχθρὸς αὖτε intelligit, quos ἀσθὲς dicit in Prothetico: ἐμφυδὲς interpretatur. Experientia docet multum concalfactis pulmonibus faciem plurimum rubere, qua parte vocatz malæ sunt. Atque id maximè accidit capite concalfacto impletoque, aliquandoque quidem primario, vt in Catalepsi: aliquando ab vniuerso corpore, aut parte corporis eò transmittente. Suppressis mensibus, hepate calidiore & pulmone id plurimum fit. Docet ergo experientia & in morbo, & extra morbum pulmonibus concalfactis id accidere, vnde non necessaria suppuratio. Nam signum eiusmodi, quod attinet ad ἐμπύημα, quid inde sequatur, ἀμφίδοξον. At pure in thorace vel nascente, vel iam collecto rubores illi vel perpetuū, vel magna ex parte fiunt.

QVoniam nunquam usu venit, ut is flos, & color viuidus in agrotantium facie appareat, quo quasi pigmento quodam, & succo suo ornantur per integram valetudinem, idcirco si præter morem erubuerint, ut faciei bonus color esse videatur, causam aliquam præter naturam subesse statim suspicari oportet, quæ cum colorem induxerit. Ea autem multiplex esse potest, ut perturbatio critica ante profluvium sanguinis è naribus, & ante parotidas: magna vis caloris in capite & sanguine, quæ cum molestia melancholiam denunciat, & sanguinem exurit, atque atram bilem gigni ostendit: serior sanguinis calidi in Synocho: latens interioris alicuius visceris, ut iecoris, vitium: decubitus in alteram faciei partem longo morbo exalbescens: & omnis calidus pulmonis affectus. Mouet ergo Hippocrates, ut per morbos thoracis accurate obseruetur, si qua coloris bonitas in vultu efflorescat. Nam si (inquit) veluti florem habere videantur in genis, cum alio liquidiore, suppurationem habent circa pulmones. Videtur autem ea oratione, *χρῆσθαι*, distinxisse Empyicorum ruborē, ab alio, qui per asthmata, & peripneumonias apparere consuevit. Nam in peripneumonia tota gena, aut maior ipsius pars rubet. At in phthisicis & suppuratis solum pars illa, quæ vulgò potum dicitur, reliqua tota facie pallida, flaua, & obscura existente. Quod fit, ut tabidus & purulentus ab exercitato medico solo fere aspectu deprehendi queat, ut si inter totius faciei colorē tuburidē, obscurū, cauos oculos, pupillā obscuram, corporis extenuationē, collum gracile, vultū tristem cum tussicula sæpius irritante, veluti flos quidam ruboris tenuis genas suffundat. Huius autem ruboris causam Galenus refert ad calorem pulmonis, & tussim, quia hæc ambo tum faciem, tum caput vniuersum exalfaciunt. Quibus accedunt vapores, qui in malās feruntur ex fluxione intra pulmones feruente. Alexander partis laxitatem, fuliginis ex putrente sanguine naturam, & cutis densitatem causatur, quæ ceu per vtrum vaporis suscepti colorem representat. Quod si est, cur non ita in pleuritide, distillatione acuti, & similibus affectibus genæ rubent? aut cur pars tantū illa exigua? aut quomodo vapor fuliginosus rubet? Præterea cur solæ genæ, non etiam frons? Respondent in pulmonia frontem eos vapores ob densitatem nō admittere: nec tam calidos, atq; feruidos vapores efferri per alios quosuis arduos thoracis morbos: nec spirationem æquē impediri, ut in hoc affectu, in quo calidus spiritus efflatur. Verū quia hæc nō ita conueniunt suppuratis, alij aliam causam comminiscuntur. Sanguinem enim aiunt efflorescere, ubi cutis tenuissima est, qua videlicet parte ossis iugalis extremum desinit, & iugularis vena diuiditur, cuius ramus ad exteriorem nasi partem iuxta angulum maiorem fertur, alter ad tempora. In suppuratis autem eas venas timere, maxime circa nares, ibique sanguinem efflorescere, quod pars sanguinis calidior per iugularem exteriorem efferatur ad faciem propter leuitatem. Alius autem liquida hunc ruborem comitatur per initia morbi, distillationis parte in ventrem conuersa: per incrementa, acuti sanie coalescente: in moribundis verò, ventriculo & hepate in consortium mali adductis, quorum facultates iam resolvuntur. Totidem enim huius profluvii causas esse diximus alibi.

L X X I X.

Τὰ ὀρθοπνοῦντα ποιεῖ ὑδρωπικὴ ἀσθμα.

Orthopnoeam adferunt hydropici affectus duri.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Oρθοπνοῦσα difficultas est spirandi, celer, frequens, parua, in qua præ angustia coguntur ægri erecta ceruicē rectē desiderare. Ea autem non ab omni hydropo, neque sicca sola, quæ tympanites dicitur (Quidam enim non *ὀρθοπνοῦσα*, sed *ἰσχυρὴ* legunt) sed ubi copia vel iam premit diaphragma, vel iam in thoracem transfluxit materia, difficultas spiritus nascitur. Atque aliquando fit, ut tumor

viscerum durus, qualis est scyrthus, quia viscus detrahit & intermediis fibris, per quas colligatio est cum diaphragmate, deorsum tractis non facile attollitur diaphragma, vnde difficilis spiratio, nondum tamen *ὑδρόπνοια*. Aliis quoque causis, ut imbecillitate virium, & malè liberis viis spiritus *ὑδρόπνοια* quidem esse potest. Atque ut vno verbo dicam, hydropicos videas omnis generis, quibus neque orthopnoea, neque insignis spirandi difficultas. Nisi *ὑδρωπικὸς σκληρὸς* dicat de tuberculo pulmonis, quod *ὑδρὸς πλῆυμον* hydrops pulmonis sequitur, cui accidens est *ὑδρόπνοια*. Quomodo enim in ventre, sic in thorace aqua colligitur, morbus non solius hominis, sed suis, canis, & bouis est. In hominibus aliquoties vidimus, quibus videbatur aqua contineri ventri. Mortuis & apertis in solo thorace largissima aqua, diffluit. Alteri sanies cruenta. His pulmo tabidus, & siccitate contractus. Cuidam etiam altera parte corruptus, vnde multa sanies contenta in thorace inuenta.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Act. 23.

TAmetsi Hippocrates hydropem à ventre peculiariter dicit, iecore primum, deinde liene, vetriculo, renibus, mesenterio, & tenui intestino grauitè affectis: generalius tamen vocem hanc vsurpat in omnibus partibus, in quibus aqua colligitur. Nam secundo de morbis hydropicis cerebri meminit, & eodem libro, hydropis thoracis, atque etiam hydropis ab vtero. *ἥνδ' ἔτι* verò, id est, siccum (ut rectè hic legitur, pro *σκληρὸν*) idem Hippocrates dicere solet non solum sicce intemperiei excessum, ut in marasmo, ventriculi ariditate, febre hectica, hydrope in ventre à multo flatu: sed etiam materialè morbum, in quo per proprios meatus & proximòs pars nulla materiæ excluditur. Sic antea pleuritim sicca, & orthopnoeam diximus, vbi nihil expuitur: sicuti in aluo siccos affectus vocant, vbi per sedem, aut per vesicam: in cerebro, vbi per palatum cum naribus: in inflammationibus per resudationem, nihil excrementi remittitur. Sed & febres siccas dicimus, in quibus cutis cum lingua exaruit, nec villo madet sudore. Propterea in libello de humoribus Hippocrates præcipit, spectare oportere *ὡσπερ*, quoniam corpus neque siccum, neque humidum immodicè esse debeat. Si verò sit, siccos, aut humidos affectus in ipso consistere certum esse. Cum igitur de suppuratione hoc loco agatur, non quidè eum, qui *τυμπανία* appellatur, sed *ὑδρὸς πλῆυμον* hydropem pulmonis intelligere conuenit, in quo nihil expectoratur. Nunquam enim tympanias per se orthopnoeæ causa esse potest, quòd venter ita intumescere nequeat, ut diaphragma premens pulmonis meatus in eam agat angustiam, qua laborant orthopnoici. Quòd enim in ascite quandoque vi adauæti morbi tussis superuenit, & sub mortem orthopnoea, in causa non est nimium extumescens ventris moles: sed aquosæ humiditatis copia, quæ eò redundat, & asperas arterias occupat, præsentè strangulatus periculo. Est ergo hic affectus suppurationi affinis, in quo magna thoracis capacitas, seroso humore ac tenui scater, qui aut è cerebro per asperam arteriam, & pulmònes tenuitate sua affatim irruit, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate in hydropicis cæcis ductibus eò penetravit. Tum enim suppurationis signa atque symptomata insunt, nisi quòd neque febris affligit, aut non adeo acuta, neque suppurationis efficientes causæ, ut rupta vomica, venæ erosio, acris distillatio: neque signa antecedentia, ut purulentum sputum, aut cruentum, præcesserunt. Sitis tamen interdum maior vrget, tussis, & difficultas spirandi. Accedunt & deliquia animi, & corrupta ciborum appetentia, exauditurque strepitus aquæ, & veluti fluctuatio, cum in alterum latus sese vertunt. Vidimus ex his alios non aliter extumuisse in ventrem, quàm qui hydropici appellantur: alios reuera hydropicos: omnes tamen mortuos cum orthopnoea. Occupato enim diaphragmate à ventris mole, & bronchiis pulmonis cum plenis, tum coangustatis à circumfuso quodam sero flauo, orthopnoea superuenit cum suffocatione. Est autem morbus siccus, quia nihil tussi educitur, nisi quòd in fauces è cerebro descendit. Nam nec facultas thoracis satis valida est, ut aquam sursum còpelli queat, nec quòd tenue mul-

tùm

tum est, & aquosum subleuari potest, quia circum spiritum diffiuit. Quod si *σκληρὰ*, non *σπυρὰ* quis legere malit (quanquam minus conueniat) tuberculum pulmonis intelligere licebit, grandinem, aut lapidem resiccata immodicè pituita & indurata vi caloris, vnde asthma, & ex asthma orthopnoea, qualis etiam absque febre fit ex crassis & lentis humoribus vias spiritus intercipientibus. Ea enim qui confluantur, vehementi angustia pressi propè suffocantur, alioque & suspirioso spiritu multum & frigidum aërem ducere contendunt, nec præ obstructiōne, aut pulmonum oppressione, quicquam, nisi paucum & refrigerio impar, quo plurimo cor indiget, inspirant. Cur autem non nisi recta ceruice spiritum ducant, eleganter docet Galenus in Proxhethico. Hippocrates & cæteri omnes (inquit) Orthopnoeam vocant illam difficilis spirationis speciem, in qua iacentes ægri suffocantur, & vix recto thorace sufficiunt dorso ad nullum fulcrum innixi. Nam cum aspera arteria principium ducens à summo gutture in pulmones distribuat, quoties quidem thoracem cum collo rectè extendimus, arteria ipsa dilaturatur, & simul cum ipsa propagines omnes, quas pulmonibus inserit. Ex quo fit, ut augeatur interior omnium capacitas. Ob idque tum in peripneumoniis, tum in asthmaticis affectibus orthopnoea superuenire solet: ut & in grauissima angina, in qua interni laryngis muscoli phlegmone obsessi viam præcludunt, qua spiritus introitus est. Intenditur verò eiusmodi affecto decubitu, aucta eorum ductuum angustia. Alio verò loco docet, ne inter dormiendum strangulentur, periculum esse, nisi thorax erigatur: & minus esse, quod inspirant, quàm pro usu respirationis, tametsi in ipsis thorax plurimum dilatari videatur. Ex quo perspicuum fiat interius coarctationem locorum factam esse præter naturam, quam etiam ægri sensu minimè obscuro percipiunt. Celsus verò ita distinguit spirandi difficultatem, ut hæc, dum modica est, neque ex toto strangulat, *δυσπνοια* appelletur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, *ἀδυνα*: cum accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, *ὀρθόπνοια*. Ex quibus, quod primum est, posse diutius trahi: duo insequentia, acuta esse. Quod igitur, qui ita laborant, surgere conentur, dux sunt in vniuersum causæ. Nam & bronchia pulmonis magis hiant erecto, quàm decumbenti: & minore difficultate distenditur pectus.

2. Proxrh. 14.

7. Πτόπας

LXXX.

τὰ σπασμὰ μὲν πάντα ὀχληρὰ γίνεσθαι, καὶ πόδας τε οἱ ἀρχῇ σωλόντες παρέρχονται, καὶ ἐξ ὑστέρου οἷος ὑπομνήσκονται. δύσκολά τε δὲ τὰ περὶ γόρητος, μέλαινα δὲ καὶ κυανώδης.

Diuisa omnia infesta sunt, atque initio quidem dolores vehementes inferunt, postea quoque alios fore denunciant. Difficillima verò qua circa thoracem incidunt, & maximum periculum creare solent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Spasmata, quæ diuisa vertimus, immoderata tensio fibrosi & membranacei generis efficit. Id autem & flatus, & intemperies, & tubercula inuehit, vnde quacunq; parte corporis, quæ plurimum habet eiusmodi generis fibrosi & membranacei, affectio ea nascitur, acerbissimos dolores inuehit in intestinis, vtero, quæ fibris eiusmodi vicinis partibus alligatur, thorace & cerebro. Mediis quoque musculis malum hoc interdum accidit, quia multiplici genere fibrarum intexuntur. Ac sæpe diuturni admodum & infesti dolores iis, etiam si febris non accesserit. Ac reuera grauis in thorace casus est à natura partium, quæ illic includuntur. Secundo libro *πρὸς νέκρωσιν* morbum describit *ἀσθμα ἀνὰ δόξαν πλείυμον*, vbi *ἀσθμα* legendum puto, vbi periculum explicat. Nam vel quarta, vel septima moriuntur ægri. Quæ autem *ἀσθμα πλείυμον* appellet, prius explicatum est.

IN affectibus thoracis dicitur sunt primæ causæ educendi sputi. Una est humor ipse, qui in fistulis pulmonis continetur. Nam si neque crassus, neque viscidus, neque tenuis admodum fuerit, promptè expuitur. Altera, id quod principium motus habet, nimirum facultas, quæ thoracem mouet tum in cerebro, tum in musculis & nervis à ceruicæ. Nisi enim vehementer admodum pulmonem omni ex parte nervorum & fibrarum beneficio thorax comprimatur, humor noxius neque in asperarum arteriarum ora recipi poterit, quæ cartilagineæ & semper patentia desinent in extremum pulmonis tenuissimam membranam obducti: neque ex ipsis arteriis vehementi spiritus efflatione, cuiusque erumpentis impetu sursum extrudi. Ob eam causam natura, quod robustius fieret compressio, & musculis, nervis ac fibris firmissimis thoracem muniuit: & tussi vocata donavit animalia, quæ cum naturale sit accidens, sternutamentum, & singultum, & nauseam similitudine quadam imitatur. Tussicula enim, quæ in gutturi ductum incidit, cum quodam irritantis acrimoniæ sensu sursum movet: vehemens autem tussis, quæ in pulmone, aut thorace educenda sunt. Ergo cum viribus opus sit, quibus eiusmodi accidens naturale exciteretur, frequentissimè contingit per affectus thoracis ægros mori propter imbecillitatem virium vel in cerebro, vel in musculis intercostalibus, vitio fibrarum & nervorum. Vbi enim dolor aliquis vehemens thoracem affligit, aut musculi aliquo affectu imbecilliores redditi sunt, interpellatur compressio, nec permittitur thoraci, ut opus, quod adhuc agit, absoluat. Mox itaque humor subleuatus relabitur in pulmones, atque aut intercepta respiratione interficit, aut acrimonia pulmones erodit, aut humiditatis copia putrefacit. Damnat ergo hoc loco *ασμα* generatim quidem, quia vehementes dolores inferunt, & alios fore denunciant: particulatim verò circa thoracem ut in pleuritide, cui concussio externa occasio fuit. Cum enim *ασμα*, ut ahihi ostensum est, species sit solutæ unitatis in nervosis partibus citra vulnerationem, in qua fibræ musculorum ac nervorum ex ictu aliquo subito & affatim colliduntur: aut immodico & inordinato motu: aut quibusdam humorum vitis, quæ corrodingi vim habent, diuelluntur: siquidem distractæ sint & convulsæ in musculis, qui thoracem mouent, nec respirationem rectè fieri, nec materiam è thorace probè expectorari manifestum est. Quocirca periculum impendet, ne æger inde intereat, etiamsi concoctus sit humor, qui intus continetur, nec morbus per se lethalis appareat. Dolor enim ac tensio motum impediunt, quo opus est in utraque functione. Verùm hæc pugnare videntur cum his, quæ ante docuit, tutiorè esse pleuritim cum spasmate, quam sine spasmate: nisi quod illic, ut exposuimus, *ασμα* accipit pro motu violento & beneficio musculorum excitato, quo thorax vehementius concutitur robore naturæ. Hic verò pro diuulsione à causa præter naturam incidente & frangente, aut exedente & tendente. Quod accidit in contusionibus, & violentis compressionibus, quibus thorax maximè obnoxius est, quia ossibus & musculis abundat. Præterea licet spasma incidat sine alteratione substantiæ musculorum & fibrarum, dolor tamen, & imbecillitas tum fluxionem augent, tum etiam nouam proritant è venis, unde sanguis extra venulas effusus putrescit, & phlegmone excitatur, aut augetur. Ex quo intelligitur tantò grauius periculum creari ex spasmate circa thoracem, quantò ipsius actio ad vitam & morborum propriorum sanationem magis necessaria est, quantòque plures partes intra se ac nobiliores continet, ut pulmonem, cor, ventriculum, diaphragma. In aliis enim partibus hæc tantum actiones grauius offenduntur, quæ ad expulsionem, & attractionem pertinent. Nam cum in omnibus attractio & expulsio reperiantur, nec vlla ex his fiat citra villorum beneficium, attractio quidem longorum, expulsio verò transversorum, tantum in his ex spasmate incommodi accidit, quantum ex læsione earum actionum, & ex dolore inde moto. Sed quod illud est, quod scribit, *καὶ ἐξ ὅτις ἐστὶν ἡ νόσος*? An fortasse intelligit imbecillitatem relictam & morbosam dispositionem ex spasmate, quæ progressu temporis

temporis alimento proprio partium non bene confecto, aut fluxione à circumpositis partibus validioribus excepta, dolores redintegrat, & morbos in illis partibus minatur? Dolor enim, calor, & imbecillitas partium excrementa ad se trahunt, & alias à fluxionibus liberant: & cum aliqua pars prædoluit, aut lassitudine fracta est, eam morbus accedens primam inuadit. Sic videre licet plerosque, qui ictu, aut casu aliqua parte contusi sunt, tametsi dolor iamdiu abierit, pro varia temporum & humorum constitutione in illis ipsis locis molestiam quandam sentire quod partes grauius aliquando læsæ, siqua deinceps fiat in corpore alteratio, primæ omnium & maxime iniuriam persentiscant. Ob idque scribit, dolores ex spasmate, alios futuros denunciare, & quasi ægros multo ante huius rei admonere. Sed & Hippocrates docet, eos, qui eiusmodi spasmata & contusiones neglexerunt, tametsi nihil aliud mali perpetiatur, illud tamen vitare non posse, ne locus affectus mucosiores carnem contrahat, quam quæ prius inerat. Vbi verò tale quid relictum est, nec curatione probè exprimitur, deterius quidem esse, si iuxta os mucosum illud relinquatur: quippe cum neque caro amplius eodem, quo prius, modo os attingat, & os ipsum morbosius reddatur. Quinetiã syderationes ossis diuturnas ex hac occasione multis iam contigisse. Quod si iuxta os minimè id fiat, sed ipsa caro sit mucosa, tum quoque recidiuas ac dolores interdum fieri, si quis fortè corpore laborarit. Proinde deligatione opus esse tum bona, tum conueniente, donec exsiccata atque absorpta fuerit hæc exuccatio, quæ in contusione extiterat, carnèque sana oppletus locus fuerit, & caro ossis aucta. Ex quibus efficitur post contusionem in parte affecta relinqui aliquid, quod progressu temporis quasi præteritam iniuriam in memoriam reuocat, & aliorum dolorum principium facit, siue sit sola imbecillitas ex intemperie: siue fæculentum quid, aut mucosum, quia non probè pars, vt ante, proprium alimentum conficit, sed quasi semicoctum quid relinquit, haudsecus atque oculus lippiens in membranis *λίμνι*. Id autem Hippocrates mucosum humorem vocat, quia lentore quodam cum candore præditus est, atque ad exangues partes, id est, ossa & cartilagine cogi consuevit. Non enim mucosus humor proprium est carnis excrementum, sed in carne colligitur, aut ex communicatione, quam cum illis partibus habet, aut ex copia succi, qui eò confluit, quando pituitosus & mucosus humor ibi collectus est. Ex quo Hippocratis loco admoniti superiore anno dolorem grauissimum circa malleolum, & iam ab annis septem breuibis interuallis recurrentem in nobilissimo Domino Arelatensi primùm illitu olei stillatitij, deinde conuenienti deligatione ex pelle canina curauimus, qui medicorum doctissimorum in Italia, & Gallia remedijs nunquam cesserat.

3. de Articulis

SECTIONIS SECVN-

DAE COACORVM PRAESAGIORVM LIBER

sextus, cum Iacobi Stempani Medici cele-

berrimi interpretatione &
commentariis.

APHORISMVS I.

Ὅταν ἔμετος αἵματος, πυρετὸς πολλὸς καὶ πότος περὶ μαζόν, καὶ θώρακα καὶ μετὰ φρενὸν οἷον γὰρ γίνῃ) πάντα ταῦτα, συντόμως γήσκουσιν. οἷον δὲ μὴ πάντα, μηδὲ σφοδρά, βραδύτερον, φλεγμαίνουσιν δὲ δὲ μακρότερον ἡμέρας ποσάρεσσι γίδουσιν. In 8. fol. 436.

Quibus vomitus sanguinis, febris multa & dolor circa mam-
mam, thoracem & dorsum, quibus, inquam, hæc omnia accidunt,
in breui

in breui moriuntur. At quibus nec omnia, nec ea vehementia, tardius intereunt. Suboritur autem, ut tardissimè, inflammatio in diebus quatuordecim.

IACOB. HOLLERII COMMENT.



Hμετὲν dici ab Hippocrate de sanguine, qui è pulmonibus largior reicitur, nemo dubitare potest, quanquā propriè de iis dicatur, quæ per gulam & os è ventre repurgantur. Sed hic de vitis pulmonum, & quæ adscribit dolorem ad mammam, thoracem, & dorsum hoc confirmant. In Aphorismis idem usurpauit, *ὁκίσοι αἷμα ἀφ' ὧδ' ἐμῆσι τυτίαισιν ἐκ τῆς πλύνου* & *τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται*, quanquam alij *ἀναβήτῃσι*, alij *ἀναπύσῃσι* legunt. Sed interpretes Hippocratis *ἐμῆσι* agnoscunt. Id autem populari usu, qui vomitiones quoque appellat largas subitâsque reiectiones sanguinis ex ore. Ac consuevit Hippocrates uti vocibus ex populari consuetudine. Eiusmodi ergo larga reiectio sanguinis sæpe à magna erosione & rupture visceris commouetur, quæ quàm sit difficile sanescere, satis euenta docet, & à Galeno pluribus prodictum est. Si igitur vlcus inflammatur, & inde nascatur febris magna, dolor multus illas partes afficiat, desperato est, & in breui æger morietur. Atque omnino à reiectione sanguinis à pulmone desperatur salus, nisi prius coalescat vlcus, quàm inflammatio & febris moueatur. Vbi verò nō omnia quidem ad sunt, dolor, febris, inflammatio, & quæ adsunt, leuia sunt, trahitur vita diutius. Præscribit autem quartumdecimum diem, citra quem inflammatio nascatur: multis prima aut secunda periodo & ante septimum: aliis septimo: æstare celerius, tardius hyeme.

DESIDERII IACOTII VANDO-

PERANI MEDICI COMMENTARIORVM IN
Coacorum Præfagiorum sectionem
secundam liber sextus.



DE MONSTRATVM est libro superiore sanguinem per os reici à gingiuis, lingua, palato, simplici expuitione: è faucibus & gurgulione, scilicet ex gutture, tussicula: ex pulmone & thorace, vehemētiore tussi: è gula, aut è ventriculo, vomitione. Præterea qui vomitione reicitur & cum nausea, tum ab hepate, tum à liene, tum ab utero esse posse, quod ex his locis sanguis *ἀνάβηται* in venas, quæ ventriculi membranis inseruntur, plerunque redundet, ut in plethoricis, mutilatis, otiosis, & in quibus vel suppressæ sunt hæmorrhoides, vel menses, vel affectus aliquis grauior iecur, aut lienem obsidet. Internoscitur autem locus affectus ab alio potissimum doloris proprietate, situ, & propriis cuiusque partis symptomatis. Nam licet affectus locus plerunque extrorsum communicet aut tumorem, aut dolorem: non tamen certò definiri potest ex loco externo tumente, aut dolente, quænam ex tam multis interioribus afficiatur. Verbi gratia, Dolente, aut tumente latere fieri potest, ut affecta pars sit, iecur, pulmo, cor, pleura, septum. Quoniam igitur hoc loco Hippocrates & voce ambigua, *ἐμῆς*, usus est, nec proprietatem doloris expressit, nec propria partis affectæ signa, posuit: idcirco ambiguum est, num inflammationem iecinoris intellexerit, an pulmonis, vel membranarum, aut musculorum thoracis. Si enim sanguis vomitione reiectus est, & dolor ex eadem ad glanululam, thoracem, & dorsum sentitur, pars connexa iecoris phlegmone ingenti obsessa esse videtur, quia tumens inter respirandum dolorem mouet, ac tussim siccam concitat. Dolor verò vsque ad dextræ partis iugulum extenditur, adeo ut detrahi videatur, quando videlicet præ magnitudine inflammatio grauat. Sed & vtrique parti iecinoris

noris inflammatae cum dolor adest, nothae costae consentiunt, in quibus potissimum iecur nothis costis vinculis ligamentosis haeret, ac pender. Verum his addenda sunt propria partis affectae signa, qualia sunt hypochondrium durum ac dolens, tumor totus simul elatus, nec amplius extensus sub nothis costis. Nam qui fixus non est, sed nutat, & mouetur circa ventrem, vel omentum obsidet, vel utrumque: qui extensus est, nec circumscriptus manu, sed multo submissior in vna, quam in altera parte, musculus occupat. Verum quoniam neque cuiusquam horum author meminit, & instituta in morbis thoracis praesagia adhuc persequitur, satius est τὸν ἐνὶ τῷ accipere vel pro sanguinis sputo, vel pro copiosa sanguinis expectoratione, in qua sanguis videtur euomi. Copia ostendit neque e substantia pulmonis esse, neque e tenuibus venulis, sed ex amplis pulmonis vasis. Nunquam enim tantus ex pectore prodit, quantum ex his. Sed & e thorace crassus, grumosus ac nigricans apparet, simulque pars quaedam dolitat. Ex capite vero ad gurgulionis partes internas, ut ad fauces, affatim descendens, tussiendo saepenumero educitur, quia subito gutturi irruens tussim mouet. Verum id facile internoscitur, si sanguis nuper fluxerit e naribus, unde saepe in fauces, pulmones, ventriculum relabitur, sed qui postea grumosus euadat, atque concresecat. Quinetiam titillatio palati adest, qualis per cathartos euenire solet, creber screatus, & inspectum palatum cruentum visitur & sordidum. Ex amplis autem vasis pulmonis erumpit interdum per ἀναστόμιον à vasorum imbecillitate, quae ne minimam quidem irruentis sanguinis vim sustinere possunt, aut à copia, vel ab acri eiusdem qualitate: quemadmodum e gracilibus venis per διαπύδιν serum sanguinis potius, quam sanguis transcolatur sudoris in modum tunica ipsa rarefacta, aut vbi serum maxime tenue fuerit. Interdum vero ὡς ῥήγι, per rptionem, exit, ut ab ictu, frigore, clamore, vomitu, copia in venis suppressa. Nonnunquam etiam ὡς διαρροία ab erosione materiae acris, tenuis, calidae, ut à pure, pituita falsa, bile, acri distillatione. Ergo etiam atque etiam animaduertendum est, quomodo effluxerit. Nam διαπύδιν omnium leuissima est. Sanguis autem ex anastomosi vasorum, in vniuersum (ait Paulus) nec inflammationem, nec febrem excitat, ferèque ex ea vacuatione leuius habent, qui purgantur. Potissimum vero ex ea iquantur, quibus menses, aut haemorrhoides sunt suppressae: & exiguus aquosusque interdum non secus e thorace pellitur, quam multus e naribus. Ruptura vero tametsi anastomosi deterior sit, nonnunquam tamen iuuat eos, quibus suppressa est vacuatio: sed periculum afferunt sanguinis effusi copia, curationis difficultas, & residui vlceris vitium. Omnium periculosissima erosio, quae nec vnquam praesidio fuit, & in tabem cessat, quia acris humoris materia breui corrigi non potest. Interim vero dum emendatur, longius progressa affectum reddit immedicabilem propter pulmonis mollitiem, & imbecillitatem. Licet enim vlcus sanari possit, vbi extrorsum pus expurgationem habet. quod in vulneratis secundum pectus & pulmonem visum est, integro tamen pectore propter excrementum & motus perpetuitatem non potest. Propterea Hippocrates in vniuersum sanguinis expectorationem lethalem esse non scribit: sed ex duobus iudicandum censet: Si videlicet erosio facta sit, aut inflammatio. Erosionem discernimus ex antecedente haemoptoisi, & absente omni rptione occasione. Nam cum iamdiu quis ex interuallis quotidie non ita multum sanguinem tussiendo excludere consuevit: deinde superuenit multi sanguinis inter tussendum eruptio, neque ab alto cecidit, neque grauiter vulneratus est, neque sub vilo graui pondere oppressus, insignem erosionem factam esse verisimile est, e qua interdum pulmonis quaedam particula simul cum sanguine educuntur. Si nulla subsit erosio, neque mortem, neque vllam tabem insequi necesse est, neque vllum aliud grauius incommodum, nisi inflammationis signa superuenerint, quae hoc Aphorismo Hippocrates complexus est. Ea sunt febris multa, & dolor circa mammam, thoracem ac dorsum. Verum praecipuam vim habet febris multa. Venim in manifestis vlceribus, quae partes calidas, & sanguine plenas occupant, facile superuenit inflammatio, ita & in internis pulmonis. Huius itaque inflammatio-

tionis febris certissimam dat significationem, quod fluxio sanguinis accedat ad locum affectum, aut sanguis ab ulcere in pulmonum substantiam dimanans inflammetur, ac putrescat. Locum verò affectum dolor indicat, nimirum vel pectus, vel pulmonem. Nam licet pulmo parte interna doloris sit expers, externa tamen & membranacea sensum habet, sed minorem ac languidiorem, quàm thorax, nisi membranis intersipientibus, quæ sterno, vertebri & septo alligantur, affectus communicetur. Itaque dolor ad mammam, thoracem ac dorsum magnitudinem inflammationis testatur, in qua vicinæ partes omnes occupantur à fluxione, & vniuersæ thoracis membranæ distenduntur, aut inflammantur. Ex his periculum mortis non ita multò post futuræ coniciendum scribit. Nam sub solo ulcere paulatim vitam trahunt ægri, & contabescunt. A leui inflammatione, & lenta febre ex putredine sanguinis extra locum suum, sensim quoque consumuntur, nec unquam sanescunt: sed interdum arescente sanie, & in crustam versa, sanguinis expuitio cessat: verùm excussa crusta leui occasione malum recrudescit, & propter inflammationem nouus humor accedens abit in pus, quod cum sola tussi expurgari possit, & tussis dilaniet, ac vulnus amplificet, nulli remedio cedit, præsertim cum vix curatio adhiberi queat, quia febris, frigida & humida: vlcus distantissimū, ad penetrationem calida, ad curationem sicca postulat. At in ingenti inflammatione, quæ febris multa, & dolores ostēdunt, *συντομος* (ait Hippocrates) *θνήσκεισιν*, breui moriuntur, vehementia doloris, respirationis interceptione, & febris vehementia. Quibus autem non omnia superueniunt, sed febris sola, aut lenta, aut dolor in thorace sine febre, aut febris, aut dolor, sed sine vehementia, tardius intereunt. Sed & nonnulli seruari possunt, vt in ulcere thoracis, & inflammatione, quoniam in pectore carnea constitutio, motus minor, quàm pulmonis, & auxiliorum prompta admotio efficiunt, vt non modò recens vlcus, sed etiam diuturnū sanetur: inflammatio verò minorem parit angustia. Quod verò subiicitur, *φλεγμαιοι, ἢ τὸ μὲν πρὶν ἡμέρας πέντε καὶ ἑκατὸν*, Hollerius legit, *φλεγμῶναι*, vt sit sensus, superuenire inflammationem, vt tardissimè, in diebus quatuordecim. Verùm cum ea ferè post biduum appareat, aut triduū à reiectione sanguinis, rectius scribitur, *φλεγμαιοι*, id est, inflammati manent, quia appetēte iam febre, & magna inflammatione intra decimumquartum diem moriuntur, qui terminus est acuminis morbi in acutis. Cæterum tamen si in copiosi sanguinis excreatione non necesse sit ægrum mori, aut in tabem transire, nisi erosio accedat, aut inflammatio, quod simplici venæ ruptione, vel apertione (modò reliqua pulmonis substantia integra sit) nemo contabescat, alio tamen loco, sanguinem supra ferri, qualiscunque sit, malum esse docuit Hippocrates, nisi critica excretionem excludatur. Itaque vndeunque prodeat, consideratè & maturè subueniendum est. Cum enim ex capite ferè incolumis habeatur, natura tamen assueta, & per palatum ad pulmones sanguine etiam dormienti defluente ac putrescente, sæpe (quod experientia testatur) febris & tabes insequuntur.

I I.

Τοῖσιν αἵμα, πλὴν ὅσιν ἀπυρέτοις εἶναι συμφέρει, καὶ βῆσσειν, καὶ πονέειν ἐλαφροῦς, καὶ ὁ πλὴν ὅσιν λεπιδώδεις πρὸς τὰς δὲ ἐπὶ πύρεσσιν, καὶ βῆσσειν, καὶ πονέειν σιμῶναι, καὶ αἵμα πρόσφατον εἰς πλὴν, ἀσύμφορον.

Quibus sanguis expuitur, confert, si neque febriant, neque nisi moderanter tussiant, doleantque, & sputum tenuetur ad dies quatuordecim. Febricitare verò, & præterea tum tussire, tum dolere, sanguinemque recentem expuere, inutile.

CLara est oratio, neque multa eget expositione. *ἐλαφρῶς* autem & verbo *ῥῆσιν*, & *ὅτι πρὶν* adiungere oportet, quomodo in opposita contrarietate utrique voci accommodandum *συνίπνους*. *ἀσπυῖς δὲ* dicit, non ut crudum sit, & aquosum sputum, sed minus crassum, quàm iis esse soleat, qui sanguinem reiciunt. Atque hic ferè reicitur ab acrimonia distillationis ulceratis pulmonibus, & interuallis reicitur. Pituita verò & reliqua materia, quæ influxit, quæque iam infirmitate & vitio pulmonis colligitur, crassescit, vnde sputa multa, crassa, viscida, sæpe etiam male colorata prodeunt. Atque interdum ea sputa lentore suo venas, qua parte vlcus est, infarciunt: vnde retinetur sanguis, eaque materia pertinacius hærens putrescit, acrimoniam contrahit, nouum vlcus excitat, larga reiectio sequitur, in qua interdum ægi extinguuntur. Lapidescit nonnunquam ea materia, & in scyrrhos vertitur. *ἀμα πρὸς ἄλλῳ* inualecente vlcere, & recens ulcerata parte, vnde subinde redit noua sanguinis expuitio.

Lethalem sanguinis excreationem faciunt erosio, febris, vehemens thoracis ac pulmonis inflammatio, & perennis fluxio, vt superiore Aphorismo dictum est. Contraria verò signa vel simul omnia, vel præcipua, tabis, & mortis periculum abesse declarant. Sed & minus periculi subest in interpollata, quàm in continuata expuitione, & ex seruante ordinem, quàm ex inordinata, quoniam varietas omnis, quæ ex ordine non procedit, curationi insidiosa est. Absentia ergo febris significat nec putredinem vlceris, aut sanguinis effusi ac suppressi, nec inflammationem vllam subesse, quorum illud tabem, hoc celerem mortem asserere solet. Verùm illud, quod sequitur, non simpliciter audiendum est, conferre vt tussiant ac doleant leuiter. Nam leuior tussis è pulmone multò periculosior est, quàm vehemens è thorace, è quo sanguis non nisi cum vehementi tussi efferri potest, quia in cauo thoracis concrefcens in grumum, non faciliè recipitur in asperas pulmonum arterias propter densitatem concretæ substantiæ, & ductuum angustiam. Qui verò è pulmone sanguis prodit, cum leuiore tussi effertur, & sine dolore est. Pulmo enim duos nervos per quàm tenues à sexta neruorum coniugatione tantùm recipit, qui extrinsecus per membranam, qua obuoluitur, dispersi in visceris substantiam non inseruntur. Præter ea pulmo latus est, mollis, & à compressione, atque contusione tutus. Thorax verò & musculis, ossibus, atque membranis abundat: & multos tum intus, tum extra nervos accipit, quibus exquisiti sensus est particeps. Ita fit vt eroso pulmone, aut in ipso exesa, aperta, vel rupta vena nulli sint dolores in carne, remissiores in membrana, quæ oppressa veluti ponderis cuiusdam sensum representat. Proinde rectè scripsit Aurelianus ægros minus despondere animum, quòd dolore careant, plus tamen terroris dolorem asserre, quàm periculi. Ob idque Hippocrates haudquaquam laudat absolutè moderatiorem tussim, & leuiorem dolorem, sed in comparatione, & habita ratione eiusdem loci affecti. Verbi gratia, satius est sanguinem è pulmone cum nullo dolore, & exigua tussi expectorari, quàm cum dolore ponderis instar, & vehementi tussi, aut irrita, & molesta. Idemque indicium de reiectione è thorace. Quantò enim minor tussis, & remissior dolor: tantò morbus leuior, & facilior expectoratio, in qua pulmo non admodum laceratur tussiendo. Sed pulmone alia etiam causa peculiaris inest. Nam è vasis sanguis profiliens nec dolorem mouet, nec vehementem tussim: è carne verò mole tussis vehementior est. Præterea vasis pulmonis ruptis propter liberum commercium sanguinis defluentis in asperam arteriam, expurgatio integra maximùm momentum habet ad sanationem. At in substantia retentus dum per ora asperarum arteriarum transcolatur, parte aliqua coit in grumum per moram putrescentem, & pulmonem putrefacientem.

5. Meth. 18.

Ex quo etiam fit, ut phthisici quidam euaserint sine sputo cruento, vicerata carne, quæ à bronchiis maximè distat. Ob eam causam Galenus scribit tutius esse, ut asperæ arteriæ ramus proximus simul cum vase sanguineo rumpatur, quàm si seruetur integer. Postremum ex salutaribus signis est, si sputum expurgetur, & tenue fiat usque ad decimum quartum diem, quia inde cõiicitur neque periculum esse à copia, neque ab ulcere, & sanguinis concretionem aut putredine. Decimum autem quartum diem præscribit expectorationi sanguinis, quod intra id tempus inflammatio superuenire solet, qua absente vlcus etiam in pulmone sanari potest. Cæterum illud, *συμπίπτει*, licet per comparationem dicatur, absolute tamen interdum confert sanguinis reiectio, ut per anastomosim, suppressa vacuatione aliqua, aut opprimente in venis copia, modo ne fluxus immodicus, aut viceris residuum periculi quidpiam afferat, quamquam perpetuò utilius est deorsum, quàm sursum sanguinem ferri. Præterea non solum ex consequentibus signis iudicium instituitur de utili, aut periculosa excreatione: sed etiam ex loci affecti differentia. Nam in pectore, ut dixi, facilior est sanatio, & remediorum opportunitas maior: in pulmone difficilia omnia, imbecillitas visceris, mollities, perpetuus motus, auxiliorum aditus, quæ non nisi in corde excocta ad pulmonem accedunt. In larynge & aspera arteria vlcus non multò deterius est, quàm in pectore, quia & vlcus breue est, & pus facile labitur, & membratæ trahunt præsertim ad laryngem non ita duræ, facile coalescit. Contraria signa ex his perspicua sunt. Febris enim superueniens ab ulcere, sanguinis putredine, aut inflammatione ortum habet: tussis vehemens à fluxione, grumoso sanguine, seruore materiæ, acrimonia, crassitie, aut tenuitate, & obstructione. Dolor pertinax ab ulcere, aut inflammatione. Sanguinem autem recentem continuò prodire quàm sit periculosum, causæ magnitudo ostendit, quæ est vel *ῥέσις*, vel *διήρσις*. Sed in ruptione magnorum vasorum continuata reiectio celerissimam mortem affert: In pulmonis erosione diutius vitam trahunt propter paucitatem sanguinis qui excernitur.

I I I. *μετέωρον*

*Ὅσα τὸ πλεῖστον μετέωρον καὶ θερμότερον, ὅταν ἐγκυκλιμῶσι ἐπὶ γά-
τερον, βάρος ἐξηρτησάτωι δοκέη, τῶτοι τὸ πῦρ ὅτι τὸ ἐνδὸς μέγας ἐστίν.*

Quibus latus sublatum est calidius est, cumque in alterum incumbens latus, quod sanum est, grauitas pendere videtur, ijs pus altera parte collectum est.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Mετέωρον dicere solet, quod in tumorem sublatum: quanquam suppurationis non videatur latus alterum, quia desidet pus, altero elatum magis: & in Prognostico, non addit μετέωρον, sed dolorem, calorem, & imponentem grauitatem, siquidem decumbat in latus sanum. His enim vitæ parte accidunt, ea indicant coisse suppurationem. Atque horum omnium causa satis manifesta.

DESID. IACOTII COMMENT.

Intersepientes membranz à pectore ad spinam protensæ, quæ mediastinū appellatū constituunt, thoracis vniuersam capacitatem in duos sinus ita dirimunt, ut ex vno in alterū pus influere non possit, uti fieri solet in his, quæ intra peritonæum suppurant, in quibus omnia intestina pus circūfundit. Eò fit, ut suppuratio

alias

aliàs alterutrum duntaxat latus, aliàs vtrumque occupet. Nam quæ in sinistro latere continetur, in sinistram capacitatem pus deponit: quæ in dextro, in dextrâ. Ab angina itaque, & peripneumonia pus vel in vtrumque latus, vel in alterum effunditur. Per pleuritides verò alterutrum potius, quàm ambo occupat, id quippe, quod dolore vexatum est. Idem iudicium de pulmonis erosione in conuexa parte. Nam in concava suppuratio sinus omnes tum dextros, tum sinistros pervidere potest per bronchia, quæ vtramque alam coniungunt. Quæ verò suppuraciones in conuexa vtramque capacitatem inuadunt, ex quoque vtramque pulmonis alam phlegmone tentatam fuisse indicant. In quo plerique decepti sunt, quòd tunicam pulmonum cum intersepientibus confunderent. Vomica autem pone os ventriculi, aut in vna ex intersepientibus (quanquam hoc rarum est) in vacuitatem, quæ illic est, rumpitur, in qua plerumque sonus à statu, aut strepitus ab humore exauditur, quem falsò putant in latere contineri. Præcipit itaque Hippocrates magna obseruatione discernendum esse, an pus vtraque in parte sit, an modò in altera, quippe cum id plurimum momenti habeat ad præsagium, & vniuersam curandi rationem, quæ sectione sit, aut vitione, complectatur. Latus autem, in quo vno suppuratio reconditur, deprehendi scribit tumore, dolore, calore, & pondere. Ac tumore quidem lateris pure obsessi, modò copia tanta sit, vt thoracem amplificet, præsertim qua parte sunt nothæ costæ. Tum enim sublimius quodammodo cernitur, & *μετέωρον*, quasi suspensum à multitudine puris, quod in cauo pectoris aceruatum, & intra pleuram ac mediastinum cohibitum, septum & nothas costas distendit, atque in tumorem attollit cum cutis exterioris liuore quodam & calore, quem corrupta inducit euaporatio. Sed & naturæ beneficio pus extrorsum interdum extruditur, atque in musculos externos abscessus erumpit, quo vacuata materia aliquantulum alleviatur ægri, sed manet vlcus prauum & sinuosum, cui vix adhiberi curatio potest. Verùm hoc signum necessarium non est, vt dixi, & in Prognostico prætermittitur. Alterum verò est, quia latus calidius existit, à putredine scilicet & halitu contenti puris. Proinde Hippocrates tertio de morbis, Terra Eretriade liquida, valde trita ac tepida linteam tenuem obliniri iubet, eoque thoracem circumcirca integri, vt qua parte primum resiccati incœperit, in ea sectio fiat, vel vitiatio. Quo etiam loco admonet hoc genus remedij in dextro latere periculosius esse, quàm sinistro, fortasse propter iocinoris & venæ causæ situm. Tertium est, quòd si æger in oppositum & sanum latus decumbat, illi pondus aliquod è superna parte pendere videatur, idque interdum angustia premit, & tussim exasperat. Nam pus illa parte collectum ponderis sensum refert, quem dolor vehementior antegressus est. Proinde rectè hic dolorem prætermisit, quia signum antecedens est, non coniunctum. Atque hoc internis ferè omnibus inflammationibus commune est, vt augeatur dolor ex decubitu supra sanum latus, quia pendens tumor magis grauat. In latus verò ægrum decumbenti pus in costas recumbit. Nonnunquam tamen tussis molestior est ex hoc decubitu in purulentam partem propter applicationem pulmonis ad sanam. Proinde ægri in latus obsessum dormire vix possunt, ob tussis frequentiam, quæ magis arcet somnum, quàm ponderis sensus. Quòd sit, vt hic ad pendentis inflammationis perceptionem attendere oporteat potius, quàm ad decubitum in hoc, vel alterum latus. Addit alio loco Hippocrates fluctuationem ac strepitum manifestum puris in affecto latere fieri, dum vertitur æger. Quod non semper necessarium est propter puris crassitiem. Perpetuò enim crassescit pus, ac refrigeratur post eruptionem, vt alibi dictum est. Qua ratione Hippocrates sectionem aut vitionem differri vult à ruptionis tempore in decimum quintum diem, donec iterum conuocetur. Atque etiam inde tussis sicca existit.

IIII.

τοῦ ἐκ πύου τοῦ ἐκ τῆς πύου καὶ τῆς πύου ἐκ τῆς πύου, θανάσιμος.

Suppuratis à pulmone pus per ventrem secedere lethale.

R Arum hoc est, ut pus è thorace per intestina foras depellatur, quod tamen aliquando contingere & hoc loco ostendit, & Galenus experientia fretus aliquot locis testatus est. Itaque quod pus effusum est in spatium thoracis, vel pulmonibus inclusum in venam cavam, & arteriam magnam traducitur, atque hinc in venas & arterias, quæ mesenterij dicuntur: postremò in intestina: & in statu pestilenti tertij Epid. multi tabidi purulenti, & inquit, *πρὶ πλείονα πάντων διάδοσις κατὰ κατὰ* verò dicit per intestina & vrinas, quibus plurimi perierunt. Mirabilis naturæ vis, quæ humorem, pûsque tenuat, viâsque sibi quaerit, qua se exoneret. Sæpius tamen, vbi relictâ solemni via per arteriam asperam ad inferiora natura materiam conuertit, ad vrinam, quàm ad intestina conuertitur. Cuidam mulieri suppurata pulpa cordis in multos dies vrina purulenta effluxit, eâque quarto mense mortua & dissecta, inuenti duo calculi & abscessus diuisi in corde. Cur autem *θανάσιμον*? quia natura malè iam constituta videatur, quæ consuetis viis relictis per partes nobiles materiam mouet. In testiculos quoque pulmo reiecit, quod infestat, per venas & arterias: quanquam è tronco venæ cauæ & magnæ arteriæ nullus ramus in pulmones distribuatur, sed alia vasorum genera, non deducta à magnis vena & arteria, sed à corde enata. Mirabilis tamen sit transfluxio, & quia fit, ideo à medicis requisita diligenter via est. Primùm igitur tenuari à natura, ut facilius subeat in angustas venas & arterias, atque hinc ad intestina & renes. Quomodo verò in hydropicis humor laxiore spatio abdominis conclusus transfuit in venas, & hinc in renes, atque per vesicam expurgatur: & quæ pituita inter septum & ventrem eodem spatio continetur, per venas ad vesicam viam sibi parat, ita pus effusum, à natura tenuatum transmittitur in venas & arterias, atque hinc modò ad renes, modò ad intestina demittitur mirabili naturæ prouidentia omnia moliente, ut salutem ægro quaerat.

DESID. IACOTII COMMENT.

T Horacis & pulmonis suppurationem aut quamlibet aliam materiam per aluum interdum expurgari antea iam demonstratum est, uti quæ in partibus infra septum positæ continentur, per vrinas. Verùm è pulmone ad vias vrinæ, & ex thoracis capacitate ad intestina facilius est aditus, quoniâ ut hinc à vena caua, ita illic è magna arteria rami descendunt ad renes. Læuis enim arteria (nam per venam dextri cordis ventriculi trahitur ad pulmonem sanguis, per læuam pellitur à pulmone) quantum puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistram cordis sinum deponit, quod inde in magnam arteriam incidens ad renes transit, & vesicam. Ac certè vidimus in doctore Arelateni vrinæ difficultatem cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus, cuius dissecto cadauere renes integri inuenti sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiâ in sinistram cordis ventriculum, & inde ad renes ferri solitam probabile est, quæ eo itinere præ calore in arenulas concresebat. Sed & feri ex pulmone ingens, copia in abdominis capacitate penetrauerat, haud secus atque sæpe cæcis ductibus ex abdominis capacitate in hydropicis redundat in thoracem. Suppuratio itaque è thorace in venam cauam recepta, per medium vas, quod in quibusdam cauam coniungit cum porta, in aluum faciliè reuocatur: & attenuatum pus non minus à caua in portam commigrare posse videtur, quàm in diarrhoeis & destillationibus è capite, præsertim cum crassior chylus & crudior à porta ad cauam faciliè permeet. Verùm à pulmone, ut dixi, facilius est ad renes transitus, quàm ad aluum. Nam quod ex ipso discedit, primùm quidem in ventriculos cordis recipi necesse est, quoniam ex magna vena, quæ spinæ incumbit, nullâ in pulmones deriuari videtur: deinde hinc abiens alteram ex duabus viam progreditur. Nam aut per venam cauam ad iecoris gibba, & inde ad sima, portas, & anfractus intestinorum peruenit: aut primùm quidem in magnam arteriam, deinde in eam, quæ mesenterio intexitur, penetrat. Ex quo fit, ut per vrinas pulmonis vomica citiùs expurgari

purgari possint: per alium minimè, nisi cum periculo mortis. Primum quia illud per naturæ peruium non est: deinde quia aut confertim in cordis arcem repentina vomitæ disructio irruit: aut sensim per cæcos ductus delabitur in cor, iecur, ventriculū, & intestina. Priore modo inopinatè syncopeprehenduntur, & intereunt ægri, puris copia vim cordis extinguente atque obruente. Posteriore verò, dum pus per partes nobiles vacuatur, eas vitiat, mordet, & abradit. Itaque in corde leuia animi deliquia interdum excitat: in iecore sanguinis generationem corrumpit, & vim trahendi chyli obruit: in vētriculo & intestinis tum concoctioni ac digestionī cibi detrimentum adfert: tum etiam sæpe dysenteriam concitat, aut lyenteriam, aut hydropem planè lethalem. Vidimus tamen ex tumore ventris, qui empyemati superuenerat, conualuisse mercatorem superiore anno, nostris auxilium adiutum præter omnium opinionem.

V.

Ὁ Κοιτῶν ἰσχυρὸς ὢν ἰσχυρῶς, ὁ μὲν ἐκ τῆς τρώγλης ὑγιαίνει, ὁ δὲ ἐκ τῆς κοιλίας μὴ, καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς ἐμπτῆς γίνεται. ὁ δὲ δὲ ἀνὰ τὴν ἐνδοχὴν ἰσχυρῶς γίνεται, πῶς δὲ ἀνὰ τὴν ἐνδοχὴν ἰσχυρῶς.

*Qui thorace vulnerato, exteriorē quidem partē sanescunt, interiorē verò non, ut ne suppurati fiant, periclitantur. At quibus interiorē parte infirma cicatrix ducta est, vulnus ea parte faciliè refri-
catur rupta cicatrice.*

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Idem scripsit primo de morbis, additque siquidem cicatrix interior aspera, liuida, infirmaque fuerit, interdum resoluti ægròsque euadere suppuratos. Et in libro de vlceribus immiscet medicamentis vulnèrū, quæ in caua penetrant, ea, quæ tenuitate partium permeant intro, ne videlicet coalescente exteriorē vulnere inglutinatum maneat, quod intus vulneratum est. Ac difficilius quoque membrana tum capitis, tum thoracis & ventris cicatricem ducunt, ut quæcunque ex angina. Itaque hæc oratio non soli thoraci propria est, sed & peritonæo, & abdomini, & capiti, ac sine membranis. Vbi profundum vulnus est, utrunque prouidendum, ut non minus firmiter interna, quàm externa glutinentur. Alioquin interiorē resoluta pus intro refunditur in cauitatem thoracis, nisi beneficio naturæ pus foras conuersum rumpat cicatricem exteriorē. Atque utrunque sæpe fit, ut & suppurati fiant, & exterior cicatrix resoluatur. Quod antequam fiat, exterior locus scaber & male coloratus apparet, calidiórque reliqua cure.

DESID. IACOTII COMMENT.

Omnibus vulneribus, & vlcenbus commune id est, ut regenerandæ carnis fundamentum, & cicatricis obducendæ principium ab ea parte, quæ sana, integra, & in imo maximè posita est, ducatur. Sed in his imprimis id obseruandū est, in quibus membrana à vicina carne disiuncta est, quod & difficilius agglutinetur, & ipsa etiam in causa sit, ne partes vicinæ, & cutis coeant, tanta vis est solutæ consuetudinis. Causa est in vniuersum, quod in omni curatione ardiendum est ab eo, quod causæ rationem habet vel vrgentioris, vel eius sine quo non. Ob idque in thoracis vulneribus nisi quàm diligentissimè interna mudentur, omnisque exhauriatur humiditas tum in vulnere contenta, tum aliunde effluens, ut dissidentium in fundo partium latera diuisa nullo impediēte medio coniungantur, sinus relinquitur, in quo regenerata sanies obductam exteriorē cicatricem refricat, aut intus partes vicinas artodens cuniculos agit, ut ossa ipsa tandem corrumpat, & serpente contagio suppurationem ac tabem tandem inuehat, cum sinuoso, longo, & putri vlcere, fistulæ modo. Ut enim per suppurationes crassi hu-

humores attenuantur, & natura in partibus affectis ad excernendum pus, quod acrimonia sua molestum est, excitatur: ita sordes & ichor diutius manens, nec liberum habens exitum, easdem partes corrumpit, & calorem natium extinguit, à quo expectantur nutritio, regeneratio, & unio. Vidimus aliquando adolescentem, cui testis cum vehementi dolore intumuerat. Is nullis auxiliis adiutus tandem obiit. Inuentum est vlcus exiguum circa peritonæum, è quo perennis saniei in testes fluxio causa tumoris fuit, & mortis. Inter obseruationes Hollerij, quas habemus, hæc ad hunc locum pertinere visa est, in qua scribit adolescenti sexdecim annorum crus dextrum vehementer doluisse, nullisque cecisse remediis. Acuta febris, urinae focculenta, sitis pauca, reliqua mediocra, nisi quod delirauit interuallis. Tribus ante mortem diebus obscuratum lumen & splendor oculorum, palpebrae liuidæ: postea quoque coepit & sinistrum crus dolere. Decimoquarto obiit. In mortuo abscessus cum pure albo in apice gibbae hepatis, & musculis obliquis. Dissectione cruris anteriore parte facta in mediis musculis pus album, & crassum inuentum, quod & in aliis visum fuerat. In corde sanguis, veluti mucosa pituita. Eidem abscessus purulentus sub ala dextra, & impotentia brachij dextri. Et certe spontanei longique dolores crurum, & partium inferiorum, ut hoc obiter dicam, vlcera quoque, & color malus viscerum latens vitium ostendunt. Ex quibus intelligitur pus intus suppressum non solum locum, in quo est, putredine corruptelæque deprauare, sed etiam partium circumpositarum, & earum omnium, in quas sese insinuare potest, temperiem, & naturam euertere. Propterea rectè iubet Hippocrates quamprimum vel sectione, vel vitione rescindendum, quod intus labefactatum est: & si angustius vulnus sit, amplificandum, donec sufficiat: si aliò pustulens ad ima deferatur, parandum in imo foramen: si aduersum petat, in opposito. Quicquid enim in vulnere interponitur, duabus de causis unionem prohibet: Vna, quia caro non nisi carni uniri potest: altera, quia dum in loco calido humido alienum continetur, ad putrescat, aut in pus vertatur necesse est, quorum utrumque tantum abest, ut unionem toleret, ut etiam erodendo & putrefaciendo vulnus undique augeat. Verum quaeri potest, qua ratione etiam ab exiguo vlcere tam multa in thoracem confluant, ut & suppurati aegri euadant, & ingentem puris copiam in dies expectorent quam nulla ferè alleuatio insequatur. Causae multae sunt. Primum locus ipse vulueris depressus, si lateribus conferatur, ad quem humores suapte natura graues delabuntur, & ex circumpositis grauia omnia. Deinde infirma partis affectæ retentrix tum propter fibrarum, quæ in retentione contrahuntur, solutionem: tum propter ambientis contactum, quo membri temperies eueritur. Quò fit, ut quæ humida utrinque contineri non possunt, in locum medium defluant. Tertio, concoctio solutionis vitio oblata, cum alimentum assimilare non possit, excrementi auget copiam. Postremo ad imbecillum ex solutione locum tum ob dolorem, tum ob calorem confluxio fit, & ex ipsa propter vacuum ab vniuerso corpore colliquatio. Ea ratione accidit, ut si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem in quibusdam suppuratis collegerit, interdum sex aut octo heminas (ait Galenus) interdum decem, atque etiam plures totam summam æquare inueniat. Cum ergo uncias decem hemina ferè contineat, heminae decem, puris, quod singulis diebus reicitur, uncias centum perficient: ex quibus partium affectarum summa imbecillitas, & è toto corpore colliquatio arguitur. Refert quoque Nicolaus vidisse suppuratam ex vlcere, quæ quondam libras octo puris expueret, persecutasseque in ea copia dies sex. Cæterum tum in thorace, tum frequentius in pulmone arescens sanies & calore in crustam versa cicatricis falso creditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum, & partis molliem leuissima occasione excussa crusta vlcus recrudescere animaduertimus maiore, quàm ante, periculo. Monet ergo Hippocrates, huic dubiæ & incertæ sanitati nusquam fidendum esse.

V I.

s. loc. affect. 2

Ἀπὸ μὲν δὲ ἐκ μὲν τοῦ περιπνευμονικῶν ἐμπυμμάτων οἱ γιραίτεροι μᾶλλον. ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, οἱ νεώτεροι.

Intereunt autem ex pulmonarijs suppurationibus seniores magis: ex alijs verò iuniores.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Pεραίτεροι dicuntur, qui ὁμογέροντες, & μεσαιπόλιοι cruda senectute, & ex dimidio canescente. Matura enim senectus, ubi ἡδὲ γέροντες & decrepiti, vix vllum vel leuem morbum sustinent, tantum abest, ut grauem abscessum facilius ferant, & inde periculum effugiant, quam iuuenes: sed ad instar nutantis arboris, cui radix infirma parum firmiter haeret, leui flatu ruit: ita silicernia. Exemplum alterius abscessus, in quo iuniores celerius intereunt, quam senes, positum ab Hippocrate in Prognostico, aurium inflammatio & suppuratio. Nam vehementia febris, doloris, & delirij, quae maximè inualescunt, quo tempore natura suppurationem molitur, iuuenes rapiuntur, priusquam absoluta sit ea suppuratio. In senibus ea leuiora esse solent, dolor, febris, deliria, ex quo expectare possunt, & superesse, donec materia in pus sit conuersa. In suppurationibus thoracis viribus est opus, ut pus excludatur, & ea vis in senibus languet, & iam dura instrumenta & contracta minus liberè inseruiunt: atque ita concluso pure, nec reiecto suffocari solent. Hippocrates primo de morbis multa differit, quae Galeno parum conuenire videantur. Nam densiorem pulmonem, angustiores arterias facit iunioribus, vnde minus puris trahitur motus pulmonibus in tenues arctasque arterias, atque ita celerius retento pure iuuenes suffocari. Senioribus rarior pulmo, cauius magis, ampliores arteriae, vnde celeriter & facilè pus trahitur in arterias, atque inde expuitur. Ac breuiter magnitudo febris & doloris, quodque difficilius in arterias trahitur atque expuitur, efficiunt, ut celerius intereant iuuenes. Contraria omnia vel seruant in totum, vel longius spatium seniores. Haec autem à pleuritide & peripneumonia. Sic ergo Hippocrates primo de morbis, (cuius operis, ut Hippocratis multis locis meminit Galenus) vtrique moriuntur, sed celerius iuuenes.

DESID. IACOTII COMMENT.

EAdem sententia scribit in Prognostico, ex his suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, seniores potius mori: ex cæteris iuniores. Quod fortasse cuiquam mirum videri possit. Nam cum morbus non nisi virium robore & constantia superetur, & iuuenes in his longè cæteris antecellant, cur non in omni morbo staturitur, senes prius interire? Quod si ad dolores causam referas, quid interest, antequam morbi initio vires imbecilliores sint, ut in senibus: an postea dolorum vehementia infirmetur, ut in iuuenibus? Adde quod tamen si fortasse dolor iuuenes affligat magis, quam seniores, si tamen virium lapsus in vtrisque conferatur, rationi consentaneum videbitur, ex leui lapsu senem magis affici: quam ex paulò maiore iuuenem. Præterea repugnat locus ille Hippocratis ab Hollerio citatus. Cum morbus conspicuus euaserit (inquit) & vel pus, vel sanguinem, vel vtrunque expuerint, qui quidem iuniores sunt, quia corpus robustum ac densum habent, æquè repurgari ab vlceribus non possunt, quorum pus in superiore ventre continetur. Nam neque pulmo valde trahit in arterias, ut qui densior sit, & arteriae tum tenues, tum arctæ non nisi pus modicum, idque rarò excipiunt. Necessè igitur est, in thorace atque in vlceribus coaceruari pus, & crassescere. Seniori autem non solum pulmo rarior est, minusque cauius, sed etiam arteriae ampliores sunt. Quo quidem fit, ut pus non diu moretur in ventre, & vlceribus, sed quicquid insuper eius generatum fuerit,

i. de morbis.

torum hoc necessariò sursum trahitur à pulmone in arterias, & expuitur. Hæstus Hippocrates. Verùm aliud est partis opportunitatem cū parte conferre: aliud verò facultatem educendi spuri cum infirmitate. Præterea Hippocrates interdum spectat aptitudinem ad tabem: interdum inflammationem suppurantem: nonnunquam etiam ἀνακάθαρσιν ἐμπύματι, puris repurgationem. Primo modo, ætas ad tabem appositior est à decimo octavo ad trigessimū quintum annum, quoniam simul concurrunt ruptionis venarum, & erosionis causæ, sanguinis videlicet copia ex cessante corporis incremento: eiusdem fusio ex calore feruente, quæ maxima plenitudinis causa est: fluxionis acrimonia: & errata in victu, cursus, luxu, arma, insolatio, crapula. Puerorum catharri humido multo hebetantur: senum, frigore torpent, nec præ crassitie vlceraunt, aut putrefaciunt. Secundo modo; per suppurantem inflammationem eorum partium, quæ exquisito sensu præditæ sunt, ut aurium, iuniores quoque magis periclitantur ob dolores, & febres, quorū vehementia ante suppurationē sæpe mortē infert, quia inflammationis causa acrior, temperamentum calidius, sensus magis exquisitus, ex quibus præ magnitudine febrium ac doloris, phrenitides & conuulsionēs insequi solent. Contraria omnia in senioribus, quos μελαιπολὺς & ὁμογρόσας vocant, à dimidia canicie, & cruda senectute (nam decrepiti ex nullo morbo facilius, quàm natu minores seruantur.) Neque enim dolor, neque febris acrior vires oppugnant, & prius inflammatio suppurat, quàm vires ad extremum venerint. Verùm in peripneumonia horum dolorum vi nemo interiit, quoniam pulmo nullo, aut languido sensu præditus est. Propterea in hac solius curationis habēda ratio est, quæ fit per anacatharsim vi facultatis morticis, quæ vegeta & valente opus est. Tussiendo ergo, atque expuendo iuniores potius euadunt, quàm seniores, quibus infirma vis animalis, excrementorum maior copia, humor suppurationis crassior, & infirmiora latera. Quòd si ductuum opportunitatem tantum spectes cæteris paribus, ut viribus thoracis, & cum adolescentibus iuvenes, aut in primam senectutem tantum ingressos conferas, tum vera erit sententia, quæ scribitur primo de morbis. Iuniorum enim nomine Hippocrates complectitur adolescētes à decimo octavo ad vigesimū quintū, & iuvenes à vigesimo quinto ad trigessimū quintum. In pueris autem, & adolescentibus viarum angustia aliquantulum remoratur curationem, in senioribus, id est, iis, qui ex adolescentia excesserunt, & ad declinantem ætatem perueniunt, laxitas plurimū iuuat, & quòd distillationes è capite, ac δυσανθείαι morbi sint illi ætati familiares. Verùm, ut dixi, comparatio fit in his, quibus à facultatis morticis infirmitate minus impendit periculi, quàm à mearum angustia. Hic verò Hippocrates spectat, quod in sanatione maximam vim habet, ἐμπύματι, videlicet ἀνακάθαρσιν, quæ valida thoracis compressione perficienda est & in iuuenibus, & in senioribus: sed in iunioribus tum signa, tum causæ robusti thoracis concurrunt. Siquidem vis cerebri mortis firma est, nervi musculorum intercostalium validi, calor pulmonum vegetus & copiosus. Ob idque thorax promptissimè ad opus accedit, citò actionem ipsam perficit, & validè ac violentè spiritum, & humorem, qui fistulis pulmonis inest, foras abire compellit. In senioribus contraria omnia: & præterea cerebrum humidius, excrementitium, fluxionibus obnoxium.

V I I.

τῶν ἐμπύων οἱ σφοδρότεροι, ἀπὸ τῶν ὧν πολὺς γίνεται ψόφος, ἑλασσον ἔχοντες πύον, ἢ ὅτε ὀλίγον, δυσανθώτεροι ἐσσι, καὶ ὀχρῶτεροι. Οἱ δὲ, ψόφος μὴ μὲν εἶς ἐκτελεῖται, δύσπνοια δὲ ἰσχυρὴ, καὶ ὀνυχες πέλιοι, πλήρεις ὄλοι εἰσι πύον, καὶ ὀλέθριοι.

Quibuscumque suppuratis concussis humeris multus è thorace strepitus auditur, ij minus puris habent, quàm qui paucum soni-
tum

tum edunt : ceterum difficilius spirant & facie rubent magis. At quibus nullus inauditur sonus, difficultas vero spirandi vehemens, & ungues liuidi, pleni y pure sunt, & perniciose habent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quemadmodum vtres aqua pleni vbi commouentur, nullum strepitum edunt: ferè pleni, paucum: ac tertia parte depleti manifestum strepitum faciunt: Ita contingit thoraci pleno, vt in hydrope à pulmonibus, & suppuratis. Commotis enim humeris exauditur sonus, vt simul thorax moueatur exagitata interiore materia. Ac pus illud partim ab effuso tuberculo, partim ab vlcere, quod reliquit abscessus. Et vt tuberculum & vlcus maiora sunt, ita plus colligunt puris, & magis vbi vtrinque carnosas partes occupauerit. Ac difficultas spiritus nascitur maior, quò magis spiritalia occupantur. Color autem rubentior, quod *ἰσχυρότερον* appellat, vaporibus calidis sursum motis à thorace, & inde pleniore capite. Sed & tussis idem adauget. *At quibus nullus inauditur sonus.* Facilis hæc oratio. Liuior vnguium extinctione calor natiui, & in propinquo mortem ostēdit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quemadmodum suppuratos deprehēdimus nouo grauitatis sensu post vehementiam febris remissam: tussi valida persequente, sed sicca: febricula perpetua, languida, inordinata: sudoribus: angina, peripneumonia, pleuritide prægressis, in quibus nihil penè laborans expuit, & similibus: ita puris quantitatem & locum coniciamus tum ex eo, quò decubitus mutans æger, maximè verò in alterutrum latus se conuoluens transfluere aliquid sentiāt: tum ex fluctuatione, quæ sæpenumero haud obscurè exauditur vehementius paulò concussis humeris, aut moto thorace: haud secus quàm in quibusdam rugitus à mediastino, splene, intestinis, vbi flatus arctius comprimitur, & quasi refrangitur. Proinde Hippocrates ante vitionem, aut sectionem præcipit, vt scapulæ commoueantur & vehementius concutiantur, quòd ea succussione, & inde strepitu tum qualitas, tum copia contenti puris innotescat. Inter tussendum quoque, dum natura sese colligit, ac thoracem vehementius comprimit, strepitus excitatur, siquidem & materia pauca sit, & liquida ac tenuis, vt liberè fluctuet, qualis est in hydrope thoracis. Id autem fieri vult exacto decimoquarto die à ruptione vomicae, donec iterum suppuratio concocta sit. Ac tum ægro lacte prius enutrito, aut secandum, aut vrendum quàm citissimè, antequam pituita corrumpatur, viscera corruptelam contrahant, & vires collabantur. Sed & illa fluctuatio locum indicat, quo id faciendum sit, nimirum inter quartam, & quintam costam, qua parte existit fluctuans materiae motus. Cætenim tametsi suppuratio subsit, interdum tamen non fluctuat vel propter crassitiem, vel propter copiam, quæ omnem capacitatem implet. Itaque rectissimè scribit hoc loco, quibus ab humeris commotis strepitus percipitur multus, iis minus puris inesse, quàm quibus paucus, quia multitudo replens impedit fluctuationem. Quòd autem difficilius quoque hos omnes spirare necesse sit, paucitas puris in causa non est, sed pulmonis oppressio, & diaphragmatis à circumfluente materia, quæ non vacuatur. Rubent quoque genæ ob eas causas, quas diximus libro superiore. Ex quo efficitur, (contraria enim contrariorum consequentia sunt) vt si nullus strepitus fluctuantis puris exaudiat, purulentus tamen sit æger, in causa sit vel materiae crassities: vel copia. Verùm copiam testantur vehemens spirandi difficultas, quòd pulmonum alæ liberè explicari non possint, & ungues liuidi extincto calore natiui ab extraneo & hecico, qui æquè in exiguas omnes carnes, & partes solidas agens, euidentius digitorum extrema tabefacit, tum quia à corde calor natiui fonte longissimè distant, tum quia vnguis (vt scribit Aristoteles) cutis est substratae carnis, cuius colorem repræsentat. Cùm enim nulla cutis media inter carnem & vnguem intercedat, vt subter reliquam carnem rami quidam nectui, venæ, arteriæ

teriz expanduntur : ita & subter vnguem. Quò fit , primùm vt vnguium color humorem indicet, haud secus ac reliqua cutis, nisi in profundum recesserit : siquidē in æthiope niger est, in fusco fuscus. Deinde, vt & à subiecta carne mutata vngues quoque alterentur : & ab vnguibus subiecta caro. Quomodo non ineptè sentire dicuntur, vt & dentes, quia ea mixtione elementorum ac temperie ambo donata sunt, vt faciliè communicent acceptam iniuriam nervo substrato , aut ad radicem accedenti, quanquam ipsorum soliditas sit sine sensu. Hunc igitur & liuescunt vngues, & incuruantur, & dolent, & varios colores contrahunt: sed liuor in suppuratis extinctum iam in extremis calorem denunciat. Proinde concludit Hippocrates hos perniciosè habere.

VIII.

Οἱ ἀφρώδες αἷμα ἐμέουσι, πόνος μὴ ἔστω κατὰ τὴ διαφράγματος, ἀπὸ τοῦ πλέυμονος ἐμέουσι καὶ οἱ μὴ ἡ μεγάλη φλέψ ὅτι αὐτῷ ῥήγνῃ, πολὺτε ἐμέουσι, καὶ εἰσὶν ἐπικίνδυνοι. οἱ δὲ ἡ ἑλασσὴν τι ἀνάγνῃ καὶ εἰσὶν ἀσφαλέςτεροι.

Qui spumofum sanguinem vomunt, nullo dolore in partibus, quæ sunt sub diaphragmate, iis è pulmone vomitio est. Et quibus magna vena in pulmone rupta multus euomitur sanguis, & in periculo versantur: quibus verò parua, minus reiciunt & minus periclitantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic locus satis ostendit, vt alij, ἐμέουσι dici interdum ab Hippocrate de larga reiectione sanguinis è pulmonibus. Addit autē nullo dolore sub diaphragmate, quia prius dixit tum sanguinem educi ex hepate, vbi, quomodo hoc loco, ἐμέουσι abusus, ita illo verbo πύσις. Sed ἀφρώδες diximus magis competere sanguini pulmonis, minus hepatis. *Et quibus magna vena.* Quæsitum olim à medicis, an omnis reiectione sanguinis è pulmonibus lethalis. Hic quidem distinguit, sed non satis. Constat enim multis magnam vim sanguiniseductam è pulmonibus, in breui tamen conualuisse, nec multus postea annis reieciisse. Aliis paucus sanguis inde deductus, qui paulatim contabuerunt, paulatim erosa vena & augescente vlcere. Noui, quibus iam à multis annis sanguis multus interdum tussi reicitur, nec inde emaciantur. Statim exhibitis auxiliis, quæ sanguinem retineant, venam astringant, febrem, atque inflammationem prohibeant. Ergo in eiusmodi expuitionibus apertis valis astringentia, ruptis glutinantia, excelsis sarcotica & boni succi alimenta statim adhibenda sunt. Deplenda plenitudo, & expurgandum vitium, sistenda fluxio, temperandus humor, omnia quidem prius, quàm vel febris, vel inflammatio, vel denique purulentum vlcus existat. Alioqui insanabile malum relinquatur. Galenus in libello, quem contra Erasistratæos, qui Romæ degebant, se vidisse scribit illata in cauum thoracem vulnera tribus diebus conglutinata, priusquam inflammatio oriretur, largo sanguine effuso, & vt per est, per os quoque reiecto. Cuidam in palæstra accepta graui plaga duæ heminae sanguinis statim reiectæ tussi, qui adhibitis iustis auxiliis, secta protinus vena, conualuit, & postea sanus superuixit. Videndum quoque vnde expuatur. Nam ab intercostalibus expuitur in pleuriticis nullo sæpe periculo. In duobus cum vterque subcruenta expueret & colore pallida, alteri diu perseverante spuito & supernata febre tabes: alteri paucis diebus, eo perseverante & sine febre liberatio. ῥήγνῃς verbum dictum ruptis, quanquam excelsis, & apertis maioribus venis maius periculum, quàm minoribus.

IN Aphorismis, Qui spumantem (inquit) sanguinem extulsiunt, is educitur de pulmone. Quo loco alij legunt ἀναβύσσει, extulsiunt: alij ἀναπύσει, expuunt: ceteri: ut hoc loco, ἐμίσει, pro ἀναπύσει, καταχυσμαί. Veteres eo verbo copiam, quasi quæ vomitione redditur, significari voluerunt. Verum, si generale hoc præceptum est, id experimentis repugnat. Nam & paucus sanguis, & multus à pulmone reiecitur. Proinde ex copia petiturum argumētum fallax est, nisi quoddam tanta è thorace exire non potest, quanta ex magnis pulmonis vasis. His autem distinctionibus, quas superius exposuimus, opus est, ut vera sit sententia. Nam spuma & cum sanguine simplici excreatione è gutture excreto coniungi potest: propter aëris respirati mixtionem atque agitationem, & cum pleuritico spūto è thorace, calore igneo in illis partibus collecto. Præterea ex pulmone non semper spumat, ut alibi docet Galenus, nempe ubi ex vasis prodit. Nisi enim agitatio quædam accesserit, spumam non concipit, & si agitatione concipiat, citò euanescet: & aqua iniecta baculo facile separabitur spuma. Dicendum itaque totum spumam esse ex visceris carne, cuius similitudinem refert: plurimum expuiscere ex vasis: nonnihil spumæ permisceri, ex thorace ipso, & gutture. Erit ergo efficacissimum sanguinis pulmonici signum distincta hoc modo spuma. Sed ad cōfirmationem alia signa adiungenda sunt, ut quoddam è carne exiguus sit, cum tussis, sine dolore, rotundus (quam figuram induit abscissus ac delatus ad superiora) albidus, & quodammodo dilutus. Certissimam verò διάγνωσιν reddunt, si carunculae, aut ramenta quædam vasorum simul excludantur, quæ etiā in ruptione pulmones iam violari ostendunt. Quoddam si è magnis vasis prodeat, copiosior est, ut & è gracilibus, quanquam hic paucus. Verum necesse non est, ut dixi, hunc spumofum esse, & si sit, nunquam totus spumat, nec, ut è thorace, crassus est, grumofus, ac nigricans: nec cum dolore coniunctus, nisi gravitatis sensus accedat ex suppressione. Profluit autem venis casu, labore, clamore, copia ruptis: aut acri destillatione exelisis: aut apertis & reſeratis suppressorū mensium eò confluentium, vel hæmorrhoidum multitudine, quam nulla tabes insequitur, nisi ad venæ anastomosim & ruptionem accedant erosio, putredo, inflammatio, febris. Quod verò subiicit, modò nullus sub septo dolor percipiatur, sanguinis spumofæ reiectionem hepatis grauer affecto superuenientem excludit, de qua dictum est ante. Illud etiam manifestum est ex ruptione magnorum vasorum pulmonis, ut venæ arteriosæ, multū sanguinis euomi, & egros in periculo versari: ex ruptione graciliū, minus. Copiæ causa manifesta est. Periculum verò multiplex. Nam perseverante profluuiο mors celeriter insequitur: suppresso, in amplis ductibus facile concreſcunt grumi, viscus vnà cum corde refrigeratur, male colorantur egri, intumescunt, cibos fastidiunt. Omnium verò deterrima est ex relicto vlcere, aut ex sanguinis effusi putredine tabes. In ruptura vasorum gracilium solum serè vlcus in metu est. Cæterum quoddam frequentius, quàm alibi, pulmonum vasa ruptantur, in causa sunt sanguinis copia & seruos ex cordis vicinia, & quoddam hac parte arteriosus sanguis vna, eaque tenui membrana clauditur.

I X.

τῶν φθιτικῶν οἷον ἐπὶ τῷ πυρὸς ὁ πύαλον κίσση βαρὺ, καὶ αἱ τρήξεις ἐκ τῆ κεφαλῆς πέσει, ἀπώλυσται.

Quibus tabidis sputum iniectum igni celeriter grauem nidorem edit, & capilli è capite defluunt, ij pereunt.

EXulceratis pulmonibus, & inde nata tabe multis halitus grauer olct, & contagio inficit. Alioqui sputum excipitur vitro: vitrum imponitur igni, aut carbonibus. Inde nidor foetēs & grauis exhalat indicio appetētis exitij. Nam
ca exhal

ea exhalatio putredinis indicium est, à qua spiritus grauis per arterias in cor permeat, & paulatim vitam extinguat. Efficit autem ignis, ut quæ vel alioqui non oleant, vel minus, suum odorem edant. Absumit enim, quod humidius obtundebat odorem, & è reliqua parte halitum mouet. Adde quod omnis motus insitum odorem excitat aëria natura mota. Aëre enim odor inuehitur. Eadem ratione & hyeme omnia minus odorē reddunt, quieto tum pigroque aëre, & quasi concreto. Capilli verò defluunt defectu alimento, aut quia tantum vitiosum alimentum eò fertur, aut imbecilliore natura non conficiunt alimentum.

DESID. IACETII COMMENT.

7. Apho. 44.

IN affectibus pulmonum, quos tabes insequitur, primū explorandum id, quod extus sit, sitne pus, an pituita, vel crudus humor. Deinde verò ubi pus esse contiterit, videndum ad præsagium, quale sit. Nam quod optimum est, intra quadraginta dies repurgatur, nec tabem inuehit, nisi aliquid peccetur ab ægro, vel medico. Contrarium optimo tantò deterius est, quantò plures corruptionis notas præ se fert. Proinde Hippocrates scribit in Aphorismis, Si empyis, cum vruntur aut secantur, purū & album pus effluat, ipsos euadere: si verò subcruentum, fœculentum, & fœtidum mori. Idem iudicium de eo, quod thorax tussi excludere contendit. Discretio ergo puris hoc Aphorismo non explicatur, sed ex puris malitia mortis, & tabis prænotio. Quia in re plerique decepti sunt. Proprie enim notæ, quibus pus deprehenditur, ex substantia, colore, & odore repetendæ sunt, non ex graui fœtore. Etenim color puris cineritius est: albus, pituitæ: odor verò ingratus, non tamen fœtidus, qualis à putredine. Substantia in pituita glutinosa est, nec se diuidi patitur: in pure secedit in partes, maximè si in aquam coniiciatur. Propterea Aræteus vir magnus solo aspectu pus à sputo distinguendum censet, nec multam suppurationis notitiam haberi ab eis, qui humiditates igne, vel aqua explorat. Quod verò de fœtore addunt, ex his est, quæ *ἐμπύριον* vocat Hippocrates. Non enim fœtor præsertim grauis (nam modici pus omne particeps est) peculiarem puris qualitatem, & propriam declarat, sed prauitatem, quia fœtor à putredine oritur, & extraneo calore tum puris ipsius, aut alterius humoris, tum vlceris, aut partis, vnde manat. Præcipit ergo Hippocrates, ut in suppuratis, & in tabidis, qui vlcere pulmonis, febricula, ac totius corporis extenuatione definiuntur, pus exploretur carbonibus iniectum, vel supra peluim argenteam igni impositum. Nam si grauiter fœtet, non modò pus est, sed aliquid deterius, quale pus liuidum, pallidum, viride, cœnosum, subcruentum. Proinde ex eo coniicimus perniciosè habere ægrum, propter pulmonum *ὑπόπυον*, & immedicabilem materię corruptelam. Euadunt (inquit Hippocrates) quorum pus album, & non fœtidum: quibus autem subcruentum & cœnosum, ij percuti. Et secundo de morbis, Si pus fœtis defluat instar lutei oui, aut crassum cum vitore, subpallidum, fœtus moriuntur, ubi pus effluxerit. Olet autem grauius iniectum pus carbonibus, & suum fœtorem detegit, quia ignis (ait Oribasius) humiditatem resoluit, quæ diluebat fœtorem sputi: vel potius, quia halitum ignis excitat odoris subiectum, & tanquam vehiculum. Philotheus excipit vitro, ac prunis vitrum imponit, ut incalescens vaporem edat. Hoc enim facit, ut plenius ac diutius odor feruetur, quomodo cineribus suffita, aut blando igne, suum odorem melius edunt, quàm carbonibus, aut igne, ut Aristoteles docet in Problematis. Verum quoniam pituita saniosa non solum super carbones, sed etiam per se fœtet, nec fœtor sputi absolutè lethalis est, aliorum signorum testimonio firmadum præsagium, si videlicet vnà cum pure fœtido capilli defluant. Iam enim tabidos morti vicinos esse tibi constabit, præsertim superueniente alui profluvio, quoniam huiusmodi symptomata praua sunt, ut causæ & signa. Defluunt autem capilli prohibita ipsorum generatione vltimi alimentī defectu: corrupto proprio alimento, prauis humoribus: & laxatis poris, per quos exeunt. Prohibent generationem virium imbecillitas, quæ non concoquit alimentum: & siccitas, quæ non admittit: corrumpunt verò pilorum radices vapor prauus, humiditas nimia, humorum

morum vitium, & capitis cacexia. Verum hoc loco causa ad ultimi alimenti defectum referenda est, licet etiam aliquando ad corruptelam. Præter hæc verò & ægro, & assidentibus manifesta gravitas & contagiosus halitus putredinem atque κακὸν θάλασσαν produunt, propter febrem in corde accensam, aërem inspiratum, qui tabificam qualitatem contrahit in pulmonibus, & ulceris malignitatem. Sed & in quibusdam os & gingivæ exulcerantur acri distillatione, & pituita corrupta descendit è cerebro, unde sputa graviter olent, quod distinguendum est ad præsagium.

X.

τῶν φθιτικῶν οἷσιν ἐπὶ θάλασσαν πρὸς τὴν πύλιν, ἐς δὲ πύλιν αὖ βαδίζει δὲ πύλιν, δάλεγμα σωστόμος. ἔγω δὲ ὅτι χαλκῶν ἢ θάλασσα.

Quibus tabidis expuentibus in marinam aquam pus in fundum desidet, lethale in breui. Sit autem marina abeno.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Θάλασσαν dicit marinam aquam, quæ si longius positis à mari desit, subduplico sale in aqua liquefacto effingi potest. Graue iam admodum, & omnino defectum spiritu esse oportet, quod ita descendit in fundum. Quod autem χαλκῶ scribit, sine religione esse debet. Nam & figulari, & vitreo, & staneo, aliisq; ex alia materia vasis contineri potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

HOc quoque signum purulenti sputi proprium non est, sed malignitatis, & corruptionis, atque adeo mortis σωστόμος, ut scribit Hippocrates. Decipiuntur itaque qui explorandi punis rationem sputo in aquam coniecto ex hoc loco fluxisse autumant, nec experimentis, aut rationi consentanea dicunt. Vulgò enim sputum à pure ita discernunt, ut in aquam pus descendat, & igni iniectum forteat: sputum per aquam innatet, nec naribus suffitum graviter oleat. Alij iubent, ægrum in aquam calentem expuere, nec frigus descensum prohibeat, sed admonent, (quod semper intelligendum est, cum de sputo loquimur) ex imo educi pectore oportere, ut inspiciatur, non quod modò è capite destillet, sed quid in ulcere contineatur. Si igitur descendit, purulentum esse inquirunt. Verum repugnat pituita, quæ & ipsa quoque descendit, quoties longa intercedente mora spectatur. Etenim concoctionis initio, in quo pituita generatur, flatus multi existunt, qui eadem perfecta discuti solent. Dissipato ergo calore, & succedente frigore densata pituita spiritum amittit, quo subleuabatur, nec minus, quàm purulentum, imò fortasse citius subsidit. Sed & humorem crudum statim ad fundum ferri tum in urinis, tum in vase æneo (quod cæteris aptius esse vult Hippocrates) quilibet experiri potest. Quocirca qui peritiores sunt, spectari sputa volunt non longo intercedente intervallo, ne per moram exhalante spiritu pituita gravis fiat. Sed ut hæc iuvare διάγνωσιν queant, tamen id nunc Hippocrates non agit: quin nec de quavis aqua, aut calente loquitur, sed de marina: nec exquirat si ne pus, aut sputum, quod extulsit, sed num breui interiturus sit æger. Nempe si descendit, graue id esse oportet, quod in pectore latet & sine flatu, calore, ac spiritu: multò verò gravius fuerit, si ne in marinam quidem aquam subsidat, quæ ferendo oneri aptior est. Quocirca sputum lethale est, ut signum, & causa. Ac signum quidem extinctionis caloris nativi, & resolutionis partium solidarum, è quibus sputum manat exustum, terreum, feculentum, & flatuoso spiritu destitutum. Causa verò, quia ἀνακάθαρσιν remoratur, vires cussis frequentia prostermit, & mora putrescens magis ac magis pulmones exculcerat, quæ omnia mortem accelerant, & eam iam in propinquo esse denuntiant. Quod verò æneum vas con-

ceptis verbis eligendum voluit Hippocrates, fortasse ad sympathiam quandam illius metalli, & marinæ aquæ respexit, aut ad ænei vasis naturam, quod pure magis inficitur: quanquam parum videtur referre, quo vase excipiatur.

X I.

Ὅσοι τῶν φθίχων αἱ τεῖχες ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥέουσιν, ὑπὸ διάρροιας ἀπόλλυνται. καὶ ὅσοι φθίχουσι ἐπὶ γυνὴν διάρροια, θνήσκουσιν.

*Quibus tabidis pili è capite defluunt, alui profluuium moriuntur:
Et quibus tabidis alui profluuium superuenerit, moriuntur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE profluuiio capillorum iam ante. Alui verò profluuium vires resoluit, & easdem iam languentes ostendit: quanquam & hoc fluxione ad ventrem versa, colliquatione saniei è thorace resudante & ad ventrem versa esse potest. Hippocrates secundo de morbis scribit, vbi pus circa cor putrilaginem trahit, & nidorem quendam iniectum puris exhalat, cerebrumque concalfacit, & hoc concalfactum saluginosum humorem colligit: hic autem defluit in ventrem, inde profluuium alui fieri, quod iam affectas vires labefactans hominem interimit, atque eo humore capillos defluere existimat. Siue autem collabente natura profluuium superuenerit, siue irritata iis, quæ dicta sunt, lethale: multò grauius tamen vbi concidente virtute id accidis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Pillis materiam humorum fuligo & spermatica quædam substantia cum certo temperamēto tribuit: calor natiuus moderatus fuliginem educit nec dissipat: alimentum præbet humidum pingue è capite: amplitudo pitorum modèrata exitum iuuat, & causa est sine qua non. Frigus externum accedens coagulat, & quasi sigillat omnia. Virium ergo imbecillitas ex frigore per fuliginis paucitatem pilorum generationem prohibet: calor immodicus per attenuationem fuliginem dissipat, aut acri excitato vapore, vel bilioso humore pilorum radicesurit, atque erodit. Siccitate & seminis effluxu, vltimum alimentum deficit: humiditate nimia, capitis cacexia, & humorum cacoehymia corrumpitur. Deficientibus poris non nascuntur, vt in infantibus: rarefactis decidunt, vt in quibusdam senibus. Ex tot causis Galenus in tabidis capillorum defluuium ad defectum vltimi alimenti, aut etiam interdum ad corruptelam humorum refert, quodd fere particulares illas omnes hæc dux complectantur. Sed alimenti vltimi defectus in tabe, à siccitate, & partium solidarum exhausto humido imminētis mortis argumentum est certissimum, colliquato iam corpore vi febris in corde accensæ, & malignitate vlcis inueteratæ, quod propriè θάσιμα à veteribus dictum Galenus docet, quia ægros θάσιμα similes, & ad uncis vnguibus reddat. Cum enim cæteris morbis vel proprietate quadam malignitas insit: vt carbunculis: vel accedat ex putredine humorum aut vstione, partiū corruptione, prauī humoris fluxione, & aeris cōstitutione, vt in quibusdam aphthis, erysipelatis, carbunculis, quæ iuxta consuetū modū non fiunt, sed cū partiū putredine: omnia hæc in tabidis cōcurrunt, quibus præ magnitudine morbi pili è capite defluūt. Principiū enim vehementer alteratis in consortiū adducūtur omnia, quæ ex illis vim habēt: succus satis largus, satisq; efficax summitti ad partes solidas ab hepate nō potest: calor cordis cū spiritu ineptus est, & tabificam quādam qualitatē acquirit: alimentarius humor intercedens in partibus solidis aptus non est ad vnionem. Colliquatur ergo corpus, & humor defluit, qui vitæ fundamentum est. Ex quo infert sic affectos cum
alui

alui profluuium interire. Dissoluta enim natura tum in principis suis, tum in iis, quæ longius distant ab effectus primarij origine, vt in cute capitis, hinc quidem pilorum defluuium, illinc alui profluuium superuenit, quod neque vllam allevationem affert, quia symptomaticum, neque cessat ad interitum vsque, quia facultatum ἐκλυσιν, & partium νύκτωρ insequitur. Paulò minus est à refudante acrisanie. Mitissimum omnium in principio morbi apparet, defluente à capite in fauces prauo humore, cuius portio per guttur in asperam arteriam & pulmonem perueniens tabidas facit affectiones: altera in ventrem illapsa, ac deorsum subiens cum morfu, ventris perturbationes affert, & in transitu per ventericuli partem, in qua vis appetendi consistit, ἀποσιτίσας. Quanquam hoc quoque, nisi tempore conquiescat, & rursus imminuatur, lethale est. Proinde subiicit Hippocra. quibus alui profluuiū superuenerit, etiam ante defluuium pilorum interire, non sustinente natura, donec noxa ad extrema peruenerit.

X I I.

αἱ ἐν φθινώδεσσι ἐπιχέουσιν πύλαων ἐξίτῃσι ληρωδῶς, αἱμορροῖδα τέ-
τωρ ἐλπίς ἐπιφάνηται.

In tabidis suppressio sputi mentem in nugacem insaniam emouet. Spes est, vt hamorrhoids iis appareat.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

Suppresso sputo omnia solent ingrauescere, difficilis spiritus, æstus, febris: ac stum mori ægros sæpius scripsit Hippocra. idque iusta ratione, quia inde sit necesse pus mora putrescere, exhalare grauius, vias spiritus intercipere, & expirationibus malignis caput appetere, vnde moueantur mente & nugas effutiant ægri, quod exeunte pure non solet accidere. Plerique enim tabidorum integro iudicio moriuntur. At hæmorrhoidem moueri contingit falsa pituita, vel alioqui humore acris venas sedis irritante, qua aperta & insania desinat, & leuetur æger, neque tamen sanescat. Vlcus enim manet in pulmone, quod incurabile est.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX suppressione sputi præsertim biliosi delirium insequi dictum quoque est antea: verum neque semper, neque sæpius, nisi vel biliosi humoris facta sit in caput translatio: vel caput ita in ægro affectum sit, vt faciliè patiat, facilièque sentiat, cum vigilis exsiccatum, & sanguine biliosiore refertum ex febre, puris acres halitus recipit. Quomodo sputa quoque rotunda nonnunquam deliria inferunt propter caliditatem, quæ caput replet, tamen calor immoderatus delirij præsertim phrenitici per se, & sine aliorum signorum consensu nequaquam signum esse queat. Coniunxit autem voces dissimiles ἐξίτῃσι, & ληρωδῶς. Nam illud delirare vehementer & cum furore quodam à bile vsta & atra significat: hoc verò μετρίαν τῶν ἀνομιῶν, ἢ τῶν ἀποσιτίσων leuem desipientiam, & mentis vacillationem quandam, qualis cerebro frigidior, vel exhausto ab immodica vacuatione sanguinis ontur, quæ cerebri actiones deprauat, eadem ratione, qua morticis infirmitas artuum actiones infirmas facit, & tremores inuehit. Quomodo ληρῶς (quanquam rarò) superuenire tabidis potest contracta cerebro intemperie ex inanitione: vel quia, vt scribitur primo de morbis, sanguis plurimam prudentiæ partem homini confert, quidam etiam totam. Ita eo in tabidis partim consumpto, partim corrupto, in quo prudentiæ & intelligendi vis inest, contrarium sequitur, maximè animali spiritu ex putri materia corrupto. Verum quod subiicit de hæmorrhoidibus vehementem insaniam ab vsto sanguine, & bile intelligendam esse ostendit. Ipse enim sæpe docuit, hæmorrhoidibus per humorum vacuationem & deriuationem thoracis

6. Epidem. 3.
de humor. 3.

morbos iam factos solui: & futuros prohiberi. Qui hæmorrhoidas habent (inquit) ij neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis (eminentiæ duræ sunt, ex vitioso humore in cute rotundæ, colore ex nigro & viridi, similes ciceris fructui) fortè verò etiam neque lepra, ac fortè neque aliis corripuntur. Et paulò post, Consideratio quidem est: nempe quibus facta hæc sunt, liberant: quibus ante facta, prohibent. Omni enim homini, ætati, tempori conueniunt hæmorrhoides, licet reuera affectus declinantis ætatis proprij sint, & melancholiæ. Fiunt enim rarius quidem à sanguine, sæpius ab atra bile & melancholico humore, qui ad venas sedis copiosius irruit. Ob idque duobus modis profunt: totidémque obesse possunt, ac profunt quidem, aut vacuationis ratione, vt in plethoricis, aut vacuatione simul, & humoris, qui vacuatur, qualitate, vt in vitio renum laborantibus, & melancholicis, quia effunditur crassus sanguis humoris melancholici plenus, qualem in vino fecem appellamus: & vt in varicibus, vitiosus humor ad partes ignobiliores reicitur. Quocirca non solum hoc loco, sed etiam multis aliis Hippocra. scribit melancholiam & insaniam hæmorrhoidibus superuenientibus leuari, atque adiumento esse hæmorrhoidas apertas: nocere verò, quæ suppressæ sunt, & aperientas, si claudantur. Melancholicis, inquit, hæmorrhoides superueniētes, bono sunt: & alibi, Infantis si varices, aut hæmorrhoides superuenerint, insanix solutio: Obsunt verò sanguinis immoderato profluuio, præsertim floridi, & in his, qui non multum humoris melancholici accumulanti: deinde suppressione, & ex toto astrictione, ne vna quidem seruata. Illic aut repentè homo tollitur è medio, aut in hydropem, vel malum habitum incurrit. Hic verò insanabiles morbi, & varij supetueniunt pro varietate partium, quas refluens sanguis appetit, & pro humoris melancholici varia putredine, vstione, acrimonia. Sed frequentius & facilius hydrops, & tabes insequi solent, quia cùm venæ illæ in sede propter plenitudinē aperiantur, ad quas sæculentus sanguis & melancholicus reicitur à iccore, si via illa præcludatur, iecur scirrhum cōtrahit, & multitudine ac crassitie opprimitur, vnde calore ipsius paulatim debilitato, & quasi extincto generari bonus sanguis non potest, cuius frustrata ymnis aquam intercurem facit. Eadem ratione cùm iecur plenitudinem in venas pulmonis protrudit, ex qua vas aliquod rumpitur, tabes generari solet. Proinde antequàm hi morbi euenerint, maturè occurrendum est artificiosa euacuatione, quæ fit aut venæ sectione, aut medicamento, aut (quod tutius est) hæmorrhoidibus reseratis Vbi verò iam facti sunt, liberantur ægri, si hæmorrhoides superueniant, aut etiā si vna aperta relicta sit. Quod igitur scribit hoc loco Hippocr. tum in insania, tum in tabe verum est, non quòd ex his hæmorrhoidas prælagire liceat, sed quòd hac ratione insani & tabidi rupto vase à plenitudine sanari queant. Ex quo etiam perspicuum est, nō omnem phthisim insanabilem esse etiam sine sectione & vstione: quoniam Hippocraticum axioma est, ex locis aliis in alios morborū vicissitudines fieri, & successiones, humoribus, qui ipsos efficiunt, translatis, siue propter robur partis aliò regerantur, siue propter grauitatē, siue propter aliam causam, vt medicamentū acre & mordens, aut frictionem, aut calorem quendam aduentitium, siue propter cōmunem partium naturam, vt testium, atque vteri, cum pectore & mammis. Quod autē tabidus aut superuenientibus hæmorrhoidibus, vel similibus auxiliis sanari queat, aut obdura crusta diu viuere, experimenta docent, & Auicenna refert durasse tabidam mulierem annos 23. Et Rhazius quoque ex Hippocra. affirmat sæpe phthisim, epilepsiam, maniam, reliquosque morbos grauissimos, ab eo tempore, quo pueri ablaquantur, ad pubertatem sanari, quòd eo tempore vires naturales ad coctionē dissolutionemque prauis excrementis maximè valeant, simul & corporis cōstitutio mollis ac fluida ad expurgationem sit paratissima. Vt enim ante ablaetationem propter humidam copiam calor innatus, etiam multus, parùm potest, ita vt debilis dicatur Galeno: sic post pubertatē minor iam quodammodo languescit. Hęc autem intelligenda sunt de tabidis, in quibus hectica nondum confirmata est, aut febris tantum vrget ex putrescente pure.

φθίσις επικινδυνότερη, αἵτε ἀπὸ ῥῆξις φλεβῶν τῶν παχέων, καὶ ἀπὸ χε-
ταρρῶν τε ἀπὸ κεφαλῆς.

*Tabes periculosissima, quæ à rupta vena crassa sunt, & destil-
latione è capite.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Φθίσις propriè & quæ φθῖς appellatur, exulceratio est pulmonis, quam se-
quitur emaciatio & extenuatio corporis. Eius duæ maximæ sunt & præci-
puz differentiz. Altera, qua acrimonia è cerebro decurrente pulmo vitium fa-
cit Altera propter vitium pulmonis aperta, erosa, vel rupta vena: idque vel copia,
vel qualitate sanguinis, qui vasis pulmonis continetur. Sunt & aliæ causæ, vt sup-
puratio effusa in thoracem, quæ diutius inclusa pulmonem exulcerat. Fit quoque
aliquando, vt aliunde transfluente materia in pulmones, initia eius mali fiant.
Communiter autem omnis extenuatio, siccatio, emaciatioque corporis, vnde-
cunque proueniat, tabes dicitur, & inde tabidi, & φθινώδης. Hinc vlceratis reni-
bus tabes renalis, affecta spina dorsalis. Sed & internis abscessibus malignis, qua-
cunque parte lateant, corpus intabescit, μάρασμον id appellant, quum totum cor-
pus exarescit. Vitio quoque totius corporis, quam κακίαν dicunt, febribus he-
cticis, grauibz curis animi emarcescit corpus. Sunt, qui tabis tria genera consti-
tuant, ἀρσενίαν, κακίαν, ἑλκυσιν & πλύνμον. Et quanquam nullum tabis ge-
nus caret periculo, vbi tamen insignis vena rupta est, vel multa acri cerebri distil-
latione erosa sunt, & inde iam contracta tabes, irremediabile malum est.

RESID. IACOTII COMMENT.

Φθίσις Hippocrates nuncupat, quam Athenienses φθῖς, ἀπὸ φθίνου, ab
extenuatione. Ea est vlcus in pulmone, ex quo febris lenta in corde accen-
ditur, cum totius corporis extenuatione & consumptione non modò humorum
arque carniū, sed etiam partium solidarum, vt æger paulatim intabescens, tan-
dem σκιάς potius, quàm homo videatur. Vlcus verò illud propter malignita-
tem à veteribus Hippocratis interpretibus θάσιμα dictū est, vel quia feræ cuius-
dam more grassatur in corpus: vel quia ægros aduncis vnguibus θάσις, id est, fe-
ris similes reddit. Galenus tamen interdum latius & impropriè phthisim vocat
corporis extenuationem à calida & sicca pulmonum intemperie, aut febre eius
hectica sine vlcere. Verum marasmus est potius, quàm phthisis, in quo quidem, vt
in phthisi, cū calore natiuo humidum solidarum partium consumitur febre ma-
rasmode aut penitus consumptum est, ac torrefactum, cui nulla curatio adhiberi
potest: aut exsiccatur sensim. In libello de marasmo ipsum definit corporis vnien-
tis corruptionem à sola siccitate: cui si adiuncta sit caliditas, cum additione febris
μαρσμοειδής vocabitur: sin frigiditas, affectus senectuti simillimus. Semper verò
est sine vlcere pulmonis arefacto corde, aut refrigerato, aut syncopæ præhenso,
vnde marasmus πρὸ φρυγῆς cum satuido anhelitu à febribz acutis vlcetum in-
tenorum symptomaticis: deinde συγκατάδης, in quo vehementi syncopæ de vi-
ta periclitantur: & marasmus, qui γῆρας πρὸ φύσιν appellatur, ab immodica re-
frigeratione: quem etiam distigunt in senium ex morbo, frigore calori extraneo
succedente tum sua spōte, tum immodico frigidorum usu: & senectutem ipsam
ætatis cursu accedentem, quæ nihil aliud est, quàm frigiditas & siccitas. Verum
marasmus πρὸ φρυγῆς, quo plerique intereunt in febribz acutis, interitum à cor-
de ipso principium ducit, interdum à certa quadā parte, vt ventriculo & iecino-
re, in quibus Galenus magna ex parte hecticas marasmodésque febres se cōtem-
platam scribit in pulmone rariis propter humiditatem & aeris inspirati refrige-
rationem: sed & in pectore, mesareo, ieiuno, colo, vterō, renibus; quorum maxime

4. de loc. aff.

5. Aphor. 25.

calor cordi proximus est, & alimenta deurit. Tabem verò Celsus communem facit atrophiam, cachexiam, & phthisin. Quanquam *κακία* ab atrophia maximè differt, quòd in hac extenuatum corpus sensim contabescat: in illa ampliorem molem sortiatur propter vitiosam nutritionem, quæ in phthisi & marasmo nulla est, Atque hoc modo horum nominum ambiguitas, quæ confusionem parit, rectè distinguitur. Phthiseos autem differentias tres distinguit Hippocr. vnam à destillatione è cerebro, vel multa, nec expulsa, quæ pulmones molles ac tenellos putrefacit, vel quod frequentius est, acri & exedente, vt salsa, aut biliosa. Alteram verò ex successione pleuritidis, anginae, aut peripneumoniae, in quibus vomica rupta intra quadraginta dies repurgari non potuit. Tertiã frequentissimam ex apertione, aut ruptione vasis alicuius, ex qua relinquitur vlcus, quo tunicae vasorum, & ipsius pulmonis caro eroduntur. In hac specie maximè verum est, quod dixit Hippocr. à sanguinis sputo puris sputum. Nam in secunda, contrà fit, à sputo puris sanguinis sputum. Nonnulli addunt hereditariam tabem ex vitiosa pulmonum constitutione, & corruptioni parata, qua tempore sensimque flaccescunt, ac sponte corrumpuntur interdum cum cruenta secretionem, interdum citra hanc. Verum preparatio potius est ad phthisim, quàm phthisis, quæ si accedat, causam, siue occasionem aliquam ex his, quas diximus, coniunctam habet. Quanquam Galen. raros quosdam casus recenset, in quibus phthisici euaserunt nulla antecedente hæmoptoe, aut suppuratione, aut acri destillatione, propter humiditatem cum aliquanto calore, quæ satis esse queat pulmoni putrefaciendo, visceri molliissimo, in quo pituita assatur, exulcerat, aut putrefacit per moram. Adiuuat, quòd effluxu, & excrementorum meatibus pulmo destituitur, habetque facultates naturales post glandulas maximè imbecilles, & cor vicinum, quo exuntur & acuitur pituita. Ex his ergo omnibus phthiseos differentijs periculosissimas facit Hippocr. quæ ruptis venis crassæ fiunt, & quæ ab acri fluxione originem ducunt. Nam in illis consentiunt ad perniciem fluxio immoderata, vlcus magnitudo, sanguinis acrimonia, & putredo, quæ vim cordis obruit, & confertim effuso pure per amplos ductus sæpe ex syncope mortem repentinam affert. Accedit curationis difficultas in erosione crassi vasis, vt arteriæ venosæ, quòd ad pulmonem medicamenta integris viribus peruenire nequeant. Quamquam ante febrem, & erosionem, vt alibi dictum est, sanguis assatur tussiendo reiectus sæpè curatus est nullo incommodo insequuto, quia simplici venæ ruptione, reliqua pulmonis substantia integra, non fit phthisis. At in thorace non admodum difficile est disrupta vasa, è quibus sanguis expuitur, conglutinare, quòd nec sit in perpetuo motu, vt pulmo, nec ita tenuem sanguinem, & ad siccissimam ineptam habeat, nec difficilem remedium ad motionem, nec vlcera ita rotunda. Ruptionis huius causæ sunt in vniuersum casus, ictus, & similia: item copia, aut vaciferatio, & frigus immodicum, quod ex Hippocr. pectori inimicum existit: siccitas mouet, distillationes, & venarum ruptiones efficit, fulgore nimirum colubina, astrictis vasorum osculis, induratis tunicis, & sanguinem distentis, vt dilatari nequeant. In phthisi autem, quam acris humor inuexit, periculum augent perennis, & inexhausta fluxio, tussis molestia, quæ pulmonem dilaniat, & vlcus amplificat, penitus impressa progressu temporis intemperies, in qua excrementorum colluvies, quasi herba irrigua (vt Plauti verbis utar) succrescit vberitè. Haec enim efficitur, vt non solum vera creatrix, sed ne crassa quidem (cuius beneficio interdum cruenta exputio aliquandiu cessat) obducere possit. Quibus addendæ sunt noxæ, quæ aliis partibus communicata distillatio inferre solet, vt hepati, ventriculo, intestinis. Quæ omnia ita eleganter & concinnè explicantur ab Hippocr. primo de Morbis, ut eius verba huc afferre non pigeat. Cum pus, inquit, in ventre moram traxerit, totum corpus ab ipso calefcit, tum maximè vicinissimæ partes: calefcite autem corpore humidum maximè eliquatur. Ea quod quidem à supernis partibus eliquatur in supernum ventriculum præcipuè confluit, si quæ pus, ad hoc quod iam in ipso est. Pars verò eius etiam in infernū ventriculum deferretur, & quandoque aliud ab ipsa turbatur, & hominem perimit. Nam cibi ingesti succedunt incocti, & alimentum ab

ipsis

ipsis corpori nō accedit. Et sputi sursum purgatio non æqualis cōtingit, alio nimirum calefacta, & omnia deorsum trahente in seipsam. Et à sputo quidem suffocatur, & stertit, dum non purgatur: à ventre verò fluente debilitatur, & plerunque perimitur. Paulò post, Cùm igitur caput fluere cœperit, & reliquum corpus colliquari, non amplius æqualiter ne vsti quidem evadunt. Superant enim supra pus influentia mala, ea quæ defluunt, & carnes magis ac magis liquefcunt, quàm nutriantur ab ingestis. Mortis verò tempus & modũ docet secundo libro eiusdem operis, Huic (inquit) si iam è capite pili defluant, & nudum sit caput, velut ex morbo, & si prunis inspuenti salivæ graucolens sit, intra breve tempus moriturum ipsum pronuncia. Id verò quod occidet, alui profluuium fore.

XIIII.

τῶν δ' ἡλικιῶν ἐπικινδυνόταται πρὸς φθίω ἀπὸ ιη. ἐτέρω, μέχρις ι, καὶ λ.

In ætatibus periculosissimè habet ad tabem à decimo octavo anno ad trigesimum quintum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tῶν ἡλικιῶν dixit, quia descriptis finibus annorum ætates duæ includuntur, adolescentia, & iuventus, in quibus copia sanguinis & feruor, immoderata exercitia, intemperans vita, clamor, aliæque id genus faciliè disrumpunt venas. Distillationibus quoque è vitæ peccatis laborant, vnde pulmo exulceratur. Scripsit igitur in Aphorismis, νεανίσκοισιν αἷμα ὁ πῦσις φθίσις. Iuuenibus familiares sanguinis spuitiones, & tabes: parum constante ratione vocis πανισχοισι. Nam adolescentes vertit Celsus parum vſitatè. Similiter Archigenes iuuenum ætatem notat magis opportunam tabi, quàm eorum, qui teneram ætatem agunt, & senes sunt. Id quod experiētia quotidiana intelligas. Dixit autem ἐπικινδυνότατοι, non quia in tabe aliis periclitentur magis, sed quia his ætatibus maximè tabes fiat. Nā in Aphorismis, φθίσις μάλιστα γίνεται ἡλικίῃσι τῶσιν ἀπ' ιη. μέχρις λ.

DESID. IACOTII COMMENT.

Tres sunt tabis differētiæ, de quibus dictum est hætenus. Triplex ad tabem præparatio: ex conformatione corporis vitiosa, de qua paulò post: ex constitutione aeris primum Austrina, deinde Aquilonia, de qua in Epidemiis: & ex ætate, de qua hoc loco. Sed & cōstitutionem corporis tabificam tres partes constituunt, pulmo, thorax, & caput: & in singulis triplex dispositio: in pulmone quidem mollior natiua, cavitates multæ excipiendis fluxionibus idoneæ, excernendis ineptæ, & ab ortu, quasi hæreditario iure acceptũ vitium. In thorace verò angustia in latum, ac profundum: collum oblongum & gracile: extantes scapulæ retrosum in modum alarum, & excarnes. In capite autem imbecillitas quacunque ex causa, propter quam faciliè impletur: intemperies, quæ calidior trahit ex toto instar cucurbitulæ communis nomine caloris, & meatus patentiores habet ad excipiendos vapores ascendentes, frigidiore multa excrementa cōgerit, & quæ ascendunt, cogit: vitiosa denique conformatio collo gracili respondens. Primum exorditur ab ætate: de cæteris suo loco. Scribit ergo eadem sententia in Aphorismis, Tabes fieri maximè in ætatibus à decimo octavo ad trigesimum quintum: & alibi, Iuuenibus fieri sanguinis expuitiones, tabes, febres acutas, morbum cōmittalem, & alios: sed præcipuè ante dictos. Galēnus occasionem esse vult errorum multitudinem tum in qualitate alimentorum, copia, & intemperstio vſutum in his, in quibus per eas ætates peccati solet, vt cursu, lucta, armis, insolatione, crapula, ex quibus facile est rupriōnem venarum sequi, & inde phthisim. Sed cū hæc occasio alijs omnibus morbis sit communis, & per hæc ætates forminx quoque contabescat, & viri etiam otiosi ac quieti, in quibus nihil minus, quàm errata

f. Apho. 9. C
3. 29

illa viuendi reperias, Philotheus addit copiam sanguinis, quæ in hac ætate abundat, & minus in corporis incrementum absumitur: alij cum his, acrimoniam, & ex calore fusionem propter vicinum cor, & vitæ institutum in laboribus & exercitiis. Est enim quidam *πλεονασμός κατ' ἔγχυσιν*, in quo effluuiescendo fit partium attenuatio, quibus necessariò maior locus occupatur, ut inde vtres rumpi cernantur. Quibus etiam causis in pectore faciliè rumpuntur vasa. Copia autem in otiosis, aut in quibus sanguis ad inferiora non trahitur, vel supprimitur, faciliè ad superiora remeat, atque in illis partibus redundat. Quò fit, ut suppressis mensibus, hæmorrhoidibus, aut alia solenni vacuatione, omisso etiam veneris usu in mulieribus, quæ ferè omnes malè purgantur, & in hæmoptoisim incidunt, is morbus affligere soleat, in quo proinde rectè imperamus victum tenuem, abstinentiam à vino, carnem parciolem, venæ sectionem in crure aut malloco, ineunte vere, ut sanguis assuetudine fiat *κατὰ φύσιν*. In pueris sanguis tum in alimētum, tum in incrementum abit, & si catharri vrgeant, humido multo acrimonia obtunditur. In senibus contraria omnia, sanguinis paucitas, calor exiguus, humores frigidiores, errata pauciora in victu. Galenus autem scribit Hippocratem ideo ætates expressisse, qui in eo annorum numero non vnà tantum continetur, sed duæ ætates: adolescentum à decimo octauo ad vigesimum quintum: iuuenum à vigesimo quinto ad trigessimum quintum.

X V.

τὰ κνημώδεια σώματα μὲν κοιλίῃς ἑαῖναι οἷον φθίσι καὶ χυλῶν, καὶ χολῆς.

Pruriginosa corpora post suppressam aluum in tabidis malum.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

PRURITUS materia pituita salsa est, qualis in multis tabidis abundat. Ea verò natura crassior & lentior angustias spiraculorum occupat, nec exhalat. Itaque in superficiem corporis aberrans concalescit, fortæque spiritu voluptatem quandam gignit, quæ prurigo est. Atque astrictiore cute cohibita non, exulcerat laxiore pustulas atque vlcuscula excitat. Ita senibus prurigo ferè sine vlcere & pustulis: pueris atque adolescentibus contra, & terga, non quia frigidiora, ut Aphrodisæus, sed quia astrictiora, quàm quæ anteriora sunt. Hæc enim Venus cōspersa magis expirant, & sunt laxiora. Cæterum vitiosi succi indicium est, qui præ copia in corpus spargitur. Sed inde deterius alitur corpus, & emaciatur, ut inde aliquândo vel sine tabe malus corporis habitus, quem inter genera tabis quidam ponunt, consequatur. Si ergo in marcorè & velut syderationem corporis vtrunque coit tabes & pruritus, celerius exarescit corpus, atque extinguitur.

DESID. TACOTII COMMENT.

PRURIGINOSA corpora sunt in scabie, psora, lepra, & aliquado in tabidis ab humore acri sub cute interdum tenuiore, interdum, ut in psora, crasso & lento, semper verò nitroso, salso, amaro: unde pruritus, & pruriginosus dolor, quem Archigenes dulciorem dicere solebat, quoniam est etiam voluptatis species dolori iuncta, ut Plato in Philebo. scribit. Calor enim scalpando excitatus voluptatem aucto spiritu affert, digeritque excutientibus vnguibus, nisi locus exulceretur. Is igitur affectus eodem modo tabidis superuenit, quo Phlæstænz, de quibus dictum est antea, ab erodente sanie in corpore collecta, & sanguine ichoroide, atque corrupto. Nam vlcere malignitate, puris putredine, & febre acris inspiratus, alimenta & sanguis corrumpuntur, atque in consortium mali hepar adducitur. Corrupta itaque sanies feruore cordis ebulliens exhalat à centro ad cutim, & in partibus solidis humor alens adurit, acrimoniamque & salsedinem vistarum partium mixtione acquirit. Quod si humor, qui ad cutem protruditur, tenuis admodum

modum fuerit, sola cuticula attollitur, unde sudamina vulgò dicta. Sin crassior, tumet cutis & exulceratur, unde pustulæ existunt, quæ à pituita salsa albicant: à bile magis rubent cum flauitie quadam: à sanguine & iccore saturatum ruborem edunt: ab atra bile nigrescunt, & perniciem portendunt. Sic verno tempore pruriginosa corpora Galenus fieri docet, quoniam aëris calor vere subit in vicem exercitationis, atque è profundo corporis humores euocans ad cutim educit, unde scabiei origo. Id etiam fit ex febre interdum criticè, & natura sese expurgante, quod deprehenditur, si insequatur alleuatio, & symptomatum remissio, & si alui excrementa pura, nec nimium biliosa videantur. In tabidis verò nunquam, nisi vi adaucti morbi & symptomaticè pruritus ac pustulæ excitantur: idque prauum est & vt signum, & tanquam causa. Ostendit enim ea, quæ diximus. Causa verò est maioris atrophie, vigiliarum, & febris, præsertim suppressa aluo, qua materia corrupta expurgari debuit, non diffundi in corporis habitum. Quoties verò cum dolore visceris alicuius interioris, vt hepatis, vrinæ acrimonia, & pustulis in extimis partibus pruritus signum admodum prauum est, quia inde significatur dolorem ab acri & erodente humore excitari: copiosum ipsum esse, qui partim in partes extimas redundet, partim in vias vrinæ. Naturam debiliari, quæ huic non dominatur.

3. Aph. 10.

XVI.

Ἐπὶ τοῦ φθινώδους ἔχει μὲν πυρετὸς ἐς ὕλην καὶ ὀδύνας ῥέματα ἐπιφαρμακῶνα, κακόν.

In habitu tabido cum febre apparentes fluxiones in gingivas & dentes, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Ἐπὶ τοῦ φθινώδους tabidos habitus appellat vel propriè quidem, cum exulcerato pulmone: communiter, quum aliis quoque de causis corpus marcescit. ῥέματα ἐπιφαρμακῶνα fluxiones, vel quæ superueniunt, vel quæ dolore, tumore, vlcere, manifestè se produnt. Sæpe etiam putrilagine quadam, & graui expiratione, quorum vnumquodque in vitio censendum est.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Ἐπὶ τοῦ φθινώδους habitus tabidos dixit Hippocrates vitiosas in corpore constitutiones, quibus ad tabem homines præparantur. Vt enim vitium illud ad subiectum corpus refertus, ἔστι: ad phthisim verò ἀρχή, vel ὁρμητικὴν aptitudo ac præparatio quædam, vel, vt de priuatione Philosophi aiunt, ἔστι antecedens alterius habitus ingressione. Is spectatur in pulmonis, thoracis, & capitis imbecillitate, & vitiosa cōformatione. De qua Hippocrates, Quibusdam (inquit) coepit primùm, vergebátque iis ad tabidum natura. Quales φθινώδους, καὶ πύρετους appellat, alatos, qui thorace vsque adeo angusto sunt, excarni, ac depressi, vt extent atque emineant scapulæ retrorsum in modum alarum: collo oblongo & gracili: capite pyramidalī, & imbecillo. His enim quauis ex causa caput facile repletur, ex quo fluxiones multæ feruntur in pulmonem mollem, cauernosum, & sæpius ingenito quodam vitio & quasi hæreditario tibi obnoxium. Fluxiones autem intus cohibitæ (nec enim illic, vt in cerebro, superuacuis expurgandis patent idonei meatus) aut humiditatis copia per moram pulmones putrefaciunt, aut acrimonia artodunt. Interdum etiam propter imbecillitatē visceris & angustiam vas aliquod rūpitur. Etenim is habitus prauus est, vt signū & causa. Ac signum quidē imbecillitatis formatricis ex defectu caloris in corde, pulmone, ac cerebro. Nam cum amplitudo costarū cordis & cerebri magnitudini respōdeat, siquidem thorax angustior sit, cor, & cerebrum, & in cordis vsum pulmo parua erunt.

1. Epid.

erunt. Principiorum autem prauitas ex imbecillitate formatricis, & natiui caloris defectu existit. Quia verò colli vertebræ parùm amplæ euaserunt, angustæ caluariæ coarticularæ, longitudinis proceritate latitudinis angustiam natura cōpensat, atque ita euadit collum gracile ac longū. Hæc verò etiam prauæ causæ sunt, quia ab ipsis rursus maligni affectus oriuntur. Nam ob capitis vitiosam conformationem, infirmum est neruosum genus, & in intercostalibus morrix facultas imbecilla: propter thoracis angustiam spiratio difficilis, nec cor suo refrigerio cōuenienter recreari potest. Pulmo verò contractior & imbecillior promptissimè fluxiones omnes excipit, nec dimittit. Eò fit, vt humores acres generentur, nec per os expurgatio commoda fieri queat, vnde computrescunt, & exulcerant. Quòd si vnà quoque corporis color albus sit, frigida significatur intemperies, quam mollities sequitur, & resolutionis imbecillitas. Sed & pulmo interdum solus, aut etiam cum his, hecticum quendam habitum ab ortu contraxit, in quo ignorantibus ægris morbi seminaria latent, qualia diu in pueris, aliisque quibusdum dissimulantur, donec experiamur vno è viuis crepro alios deinceps post multos etiam menses & annum ex eadem familia, quasi ex occulto, & per insidias tabe prehēdi propter pulmonum similitudinem: idque in pueris multis obseruare licet. Eo autem interuallo credendum est phthysicum contagium intra corpus delituisse, nec se statim signis manifestis proferre. Hos igitur *ἱστὸς φθινώδης* vocat Hippocrates, in quibus actu vtrique sani nusquam sunt, tamen si actu nondum phthysici euaserint. Quamobrem, si vnà cum febre fluxiones superuenierint ad gingiuas ac dentes, dubitare non possumus iamiam inchoari tabem, quoniam ad subiecti dispositionem accedit efficientis causæ vis præpotens, fluxionis videlicet acrimonia & corruptio è capite, ad os, & inde ad pulmonis, & partium nobilium habitum sanitatis integræ habitui contrarium, propter quem ægri sunt *φθινώδεις*. Gingiuas enim exedere solet humoris acrioris & falsi adhæsus, & vlcuscula dentium radices detegentia. Dentes quoque e. odit, & fædo lentore obducit crebra, sæpèque recurrens distillatio, vt pituitæ falsæ profluentis è capite, cui coniungitur halitus calidior è iecore, & ex bilis feruore in corde ac pulmone per œsophagum & asperam arteriam exurgens, cuius febris signum est, & causa. Non igitur hæ fluxiones in gingiuas & dentes leui de causa sunt *ἀνεν κακοθέας*, vt quædam aliæ assiduè in os superficiem tantum & partes molliissimas occupantes, quæ faciliè placantur, si quis mediocriter os astrinxerit, sed *κακοθώς*, quia malignæ omnino sunt, & vt Galenus loquitur, cū malignum aliquem affectum dicere vult, *μὴ ἢ τὸν σωὺν πρόπον*, non secundum consuetum modum, quia humor redundans *σπιρδινώδης*, *μὴ τὰ σπινθηρὰ τὰ μόρια, καὶ ποσλαβὸν τῇ συμφύτῃ κακοθώς* τὴν ἐκ τῆς κατὰσκέως, ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς ἑξέως: putredinosus, cum putredine partium, & cum natiua malignitate malignitatem etiam ex constitutione, aut corporis habitu accipiens. Potest etiam quis phthysicos habitus interpretari, in quibus iam confirmatam phthysim ostendunt febris non dimittens, interdum leuior, noctu densata cute, & calore à superficie ad centrum se recipiente ingrauescens, multus sudor, tussendi cupiditas sine vlllo penè sputo, oculi caui, malarum rubor, vngues adunci, extimorum digitorum calor, in pedibus tumores, difficilis spiratio, cibi fastidium, & pustulæ toto corpore. Verum inter tot, tantæque symptomata, quid maius expectari potest ex superuenientibus fluxionibus in gingiuas ac dentes? Nam distillationis ferinæ continuū affluxum & humorum corruptionem tantum ostendunt: cætera partium solidarum interitum. Itaque & rationi, & experimentis, & maiestati Hippocratis multò conuenientior est prior interpretatio.

XVII.

Ἐπὶ τῷ ὑποχόνδριᾳ μέτωρα, χακόν. χακιστὸν δ' ἐπὶ τοῖς φθινώδεις.

In om

In omnibus in tumorem eleuata hypochondria, mala sunt: in tabidis autem pessima.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUAE VOCET ὑποχόνδρια μετέωρα prius dictum: & quare κακίστην in tabe, causa manifesta, quia sic naturalia instrumenta, quibus alitur corpus laborant, cum tamen in tabidis probo alimento sit maximè opus: deinde quia sic augeatur difficultas spiritus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Υποχόνδρια μετέωρα, sublimia, & quasi in altum suspensa dicuntur, ex quibus quid praefagiendum, & unde attollantur, prius expositum. Dictum etiam est hoc modo affecta hypochondria perpetuò mala esse, aliàs magis, aliàs minus, pro causae varietate. In tabidis verò interdum hypochondria vehementer exarescunt, & squalida admodum existunt, qualia etiam in mortifera facie, quam Hippocrates describit in Prognostico, apparere solent: Deprimuntur enim ita hypochondrium, ut ab inexercitatis medicis retractum videatur à phlegmone interiore, quanuis in causa sit sine phlegmone exuberans siccitas, in qua humidum omne absumptum est, ut etiam interdum inde septo & hypochondrio tensio maior accedat. Nonnunquam etiam in eodem affectu hypochondria ad superiora reuelluntur, resiccatis immodicè, aut inflāmatis, aut vellicatis ab acrimonia puris membranarum, ut septo, & pleura, quae nothi costis alligantur. Quod si intumescat, & attollatur hypochondrium cum tumore ac rugitu, non solum pessimum est, ut causa difficilis spirationis, & deficientis alimentum, sed etiam ut signum maximè lethale. Videtur enim tale symptoma tabidis eodem modo superuenire, quo tumores pedum morbo trahente, quod ab illis primum totius corporis incipiat interitus, ut à partibus longissimè à principio distantibus. Verum tantò deterius id est in hypochondriis, quantò sub his partibus nobiliora viscera continentur, & cordi viciniora. Ac certè vndecunque sit is tumor (quod tactu, excrementis, & urinis discernendum est) ingentem pulmonum corruptionem, aut puris copiam esse oportet, in cuius consensum hepar, ventriculus, & lien adducantur. Nam partibus primigenio affectu laborantibus neque simpliciter, neque semper alix consentiunt praesertim nobiles, sed tum demum, cum morbo difficili ac vehementi tentantur. Is igitur meteorismus hypochondrij cum rugitu calorem natium iam in visceribus extingui denuntiat, morbo videlicet vehementer aucto, quod nec à iecore alimentum amplius in sanguinem probè conuertatur, nec pituita digeratur, nec ventriculus suum munus in concoquendo rite obire possit. Ex quibus sequitur flatuosus & corruptus spiritus, qui ventrem implet, ac distendit. Dixi autem morbo vehementer aucto, quoniam si alia occasione ille accidat, non vi morbi, ut à flatu humori permisto, aut alimento, quem deorsum natura vegeta propellit, minus est incommodi. Interdum sanies eò redundat è thorace symptomaticè prauo quidem signo, quoniam facultas naturalis ac nutritrix acrimoniae transitu perturbatur, nondum tamen lethali. Quinetiam vidimus criticè id fieri in suppurato, qui copiosa deiectione & remediis conuenientibus optimè habuit, antea ab aliis pro deplorato relictus. Causam itaque distinguere oportet, antequam praefagias.

XVIIII.

τῶν μεγάλων ἐπὶ τοῖς τέλει οὐδὲν ῥιγίζον, οἱ πρότερον τελευτῶν ἐπιρριγίζουσι.

Ex his, qui diutina tabe consumpti sunt, aliqui ante mortem rigoreprehenduntur.

IACOBI

Parum perspicua oratio, nisi ex vel aliquid tale adicias, ut sit hæc oratio. Ex longo tempore tracto morbo in iis, qui exitiosè colliquati sunt, nonnulli ante mortem subinde rigent. Id videtur dici de tabidis, qui longius viuunt, & paulatim conficiuntur, quibus maximè propria est σκωρσις, ut forma ossea, quam σκαλῆν sine carne & sola cute, eaque scabra & arida intestis ossibus, quibusdam etiam partibus decisa cutis appareat. Rigor verò frequens incidit putri febricula cum hætica mista, aut acriore pure subinde neruaceas membranas vellicante.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aliud est τήκεσθαι, aliud φθίνειν, καὶ μαραίνεσθαι. Nam illud propriè colliquationem & computrescentionem quandam designat: hoc consumptionem & extenuationem. Colliquari tamen corpora Galeno dicuntur, & Hippocrati, tum quæ celerrimè facta ex cute immoderata euacuatione per febris malignitatem, humorum tenuitatem, & raritatem texturæ concidunt & extenuantur: tum in quibus propria hominis substantia defluit. In ea verò, quæ propriè σκωρσις nominatur, colliquatione, propter caloris extranei malitiam potius, quàm propter magnitudinem eiusdem pinguedo & tenera caro primùm colliquantur, deinde, nisi ante præripiatur æger, naturalis partium solidarum concretio dissoluitur. Cuius principium imprimis urinx oleosæ, aut deiectiones pingues ostendunt: statum verò quæ in colore & consistentia veluti oleum representant, ab his, quæ dissoluta renum pinguedine oleosæ sunt, excretionis tarditate disiunctæ, ut in commentario de urinis copiosius exposuimus. Non ergo τήκεσις, tabe consumpti intelligendi sunt propriè, qui iamdiu extenuati sunt immoderata siccitate à calore torrefaciente, ut in marasmo πρὸς φρυγῇ, aut hætico, ut in quadam tabe: aut eo, cui resolutio succedit frigus, ut in senio ex morbo: sed ij præsertim, qui lenta & putrida febre ex ulcere pulmonis & puris colluue paulatim absumuntur, quique tandem verè hæctici euadunt accensa febre in ipsa substantia cordis propter malè ventilantis pulmonis imbecillitatem. Hi enim reuera diutius vitam trahunt, & proximè ante obitum identidem rigent, atque interdum in ipso rigore occumbunt, haud secus quàm qui in aliis prauis & diuturnis affectionibus semitertiana correpti, sub ea intereunt. Quod Hippocrates etiam admonuit primo Epidem. In semitertiana appellata (inquit) fiunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras hic maximè lethalis. Sed tabidi, & quicumque alius longis infestantur morbis, ex hac maximè laborant. Cuius rei causa videtur esse varij in ulcere humoris prauitas, cuius putredine febris, acrimonia, & motu rigor excitatur, quo tandem pereunt, ut alibi explicatum est copiosè. Potest & horror fieri eo modo, quo in libro de flatu scribitur, perfrigerato sanguine quacūque ex causa. Etenim collecta sanie sanguis refrigeratur, ac tandem calor inæqualiter ad locum puris contractus propter paucitatem extinguitur. Ex quo effici potest, cum tabidi ex hac febre ægrotant, sola hæctica non laborare, imo sæpe ante hæcticam in semitertiana rigoris vi identidem affligentis debilitatos ægros è medio tolli, quam voce ἐπερίγυρσι, expressit, ὅς ἐστι frequentiam & repetitionem consignificante. Nam rigor, qui per initia suppurationis, & rupta vomica inuadit, per se lethalis nō est. In his verò, qui diu perniciosè affecti iam contabuerunt, & aliquando lethalis rigor superuenit, & ubi superuenerit, mortis aduentū accelerat, extincto in pugna, aut dissipato calore exiguo tum ab inæquali concussione, tum à refrigeratione coniuncta, quam excretio inutilis & virium resolutio insequuntur. Est enim rigor omnis, præsertim sæpius repetens, sine solutione febris, ægro iam debili maximè lethalis, ut & refrigeratio, quæ per totam exacerbationem perseuerat, & è qua non redit calor à centro ad superficiem.

XIX.

τὰ ἀμυχώδια ἐξ ἀνθρώπων, φθίσι ἐξ ἑὸς σπυγνέει.

Quæ

Quae pustulis quasi vstulata efflorescunt, tabem confirmatam indicant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Magna iam putredo feruorque vitiosi succi, qui non pruriginem, sed dolo-
rem, quasi inustis igne inuehit, pustulasque, ut in ambustis, mouet indices
acrimonie humoris. Vocat autem ἀμυχώδης ἐξανθήματα, quae φλυσάκια, & φλυ-
σάκια prius duximus. Quae cur fiant prius expositum, & φλυσιγεναι in Progno-
stico inter signa suppurationis in tabem inclinantis significat. ἐξίη autem dicit,
quicquid extra ossa & interiora corporis est, quem habiitum corporis dicimus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eξίη φθινέδης antea dicebatur αὐτὸ τὸ σῶμα ἐκασπύον, vitiosa corpo-
ris constitutio ad phthisim maximè appositā. Hic verò φθίσις ἐξίη tabes
in habitu, id est, vel in habitu corporis: vel potius stabilis iam, confirmata, &, ut
loquitur Galenus, ὡς δυσλύτω φθίσις. Est enim extensa per solida corpora na-
tura, quae facultas illorum est, & humorum concoctio à solidis partibus bene va-
lentibus proficiscitur. Cùmque illae agrotant, iam morbus is in habitu est, & pe-
riculosus, quia prius, quàm solidae partes propriam vim receperint, nulla eis po-
test adhiberi curatio. Nunquam verò recipiunt, cùm alterationis tractus iam ab-
solutus est, & confirmata impressio. Ab ea alteratione incipiunt febres hecticæ,
in quibus neque primò spiritus, neque humores accensi sunt, sed partes ipsæ so-
lidæ, non solum quæ sunt in habitu corporis, & primæ sese nobis offerunt, ut
musculi, qui ossa vestiunt, sed etiam interiora viscera, cor, pulmo, ventriculus, ie-
cur, lièn, renes, ieiunum, colon, septum, vterus, ex quibus omnibus febres hecticæ
& varix oriuntur. Nam hectica aut febres ardentes sequitur, quæ in illis partibus
focum habent, aut phthisim. Ex quo verisimile est φθίσις ἐξίη appellari hoc lo-
co phthisim, quæ ad hecticam peruenit, nec dimoueri à subiecto iam à seipso al-
terato potest. Neque enim (quod ante admonuimus) necesse est phthisicos om-
nes hectica laborare ex Hippocratis sententiā. Scribit itaque hoc loco Hippo-
crates phthisim in habitu esse, & ad hecticam confirmatam peruenisse, si τὰ
ἐξανθήματα ἀμυχώδης, pustulae liuidæ & quasi vstulatae superuenerint. Alias
enim pustulas in suppurationis orici dictum est ante, ex saniei rodentis in corpore
coaceruatione, & sanguine ichoroso corrupto. Verùm hæc ortum habent à febre
hectica in partibus solidis accensa, in qua siccitate humores acuuntur, & humi-
dum primigenium vritur. Quò fit, ut & luescant calore nativo extincto subtra-
cto humido, & adustionem referant ex calore extraneo, tanquam igne, nec quic-
quam ferè reiciant. Quia verò more floris erumpunt ad cutem, ideo dicuntur à
Græcis vlcuscula talia ἐξανθήματα. Conuertere igitur animus oportet ad alia he-
cticæ & confirmatæ tabis signa, ut firmetur præsagium. Ex eo autem repetenda
sunt, quòd cùm alimentum vel non retērum, vel malè coctum, vel vitiatum par-
tes solidas humectare nequaquam possit, tum ipsum per se diffluit, aut corrup-
pitur, tum partes alimento destitutæ febrilem & acriorem calorem concipiunt,
incalescunt, resiccantur, & planè indurantur. Itaque oculi caui sunt, collapsa tem-
pora, squalor & siccitas totius corporis, & cutis pallida, tensa, dura, quæ in exte-
nuatione imperfecta à spirituum & humorum dissipatione partibus solidis in-
tegris laxa est, & pallida, ut scribit Hippocrates. Venter inferior depressus & ex-
tenuatus apparet: hypochondria versus thoracem vehementer contracta, pulsus
tenuis, durus, debilis, frequens. Calor tangenti primùm quidem mitis, mox acer
& mordens. Nec tamen se febrilem æger putat, non quidem propter caloris pau-
citatem, quippe qui mordax omnino sit, igneus, & tangenti molestus: sed quia
alteratio sensim impressa est, non subito & affatim, estque hectica intemperies
omnino æqualis. Alimento sumpto augetur calor, ut in calce, cui aqua affusa est,

pulsusque maior ac velocior percipitur, quandiu cor ab alimento humectatum, minus intemperatum est. Ob idque quidam scribunt robustius etiam inde aliquandiu euadere, magisque ad suos motus expeditum: atque hoc febris hectica maximum, indubitatum, & inseparabile signum esse, siue hectica sit primæ speciei, qua viretur humidum primigenium: siue tertix, quæ in fibras & solida grassatur: siue secundæ, quæ inter utranque mediū tenet. Cæterum hecticam etiam vocāt impropiè omnem febrem solutu difficilem, siue pituitosa sit, siue melancholica, quæ opponitur πῶς ὀκνητὴ solutu facili. Sed hic ip̄s est, non χίσις.

XX

Οἱ δὲ ἀσπυνοὶ ξηρῶσι πολλὰ ἀπεπία ἀμάγοντες ἐν φθίσει, ὀλέθριοι.

*Qui difficulter spirant à siccitate, & multa non cocta expuunt
in tabe, exitiāliter habent.*

JACOBI HOLLERII COMMENT.

MUltis suppuratis & tabidis contingit, ut pus intus cohibeatur, & iam liquida crudaque eiciant, quod aliquot locis annotat Hippocrates. Duplici igitur vitio periclitantur suppresso pure, unde difficilior spiratio, & quia iam nihil concoquitur. Prius enim quod defluebat, partim calore insiro, partim febrili crassius reddebatur. Nunc autem una cum corpore contabescente calore cruda rejiciunt, unde exitialiter habent. An autem *suppuratis* legendum, an *suppuratis* cum putredine, parum constat. At utrumque coit, putredo puris, & ulcerum, unde gravius expirant, & resiccatio à colliquatione.

DESID. IACOTII COMMENT.

Difficilem spirationem à putredine in suppuratis efficiunt puris crassities, virium imbecillitas & bronchiorum obstructio tum coarctatoria, tum quæ attenuatoria vulgò dicitur. Qui verò difficulter spirant à siccitate, in eâ serè dispnoeæ speciem incurrunt, quæ Hippocrati *πνέσιμα πνεύσθησι*, spiritus offensus dicitur, id est, ut interpretatur Celsus, elusus in faucibus spiritus: vel, ut ipsemet Hippocrates, reuocatus, superinspirantibus intercisus, interruptus, statim reuulsus, reduplicatus, intus deficiens, singultuosus, quibus vocibus variis locis offensantem spiritum exprimere solet, in quo virtus præ imbecillitate, aut instrumenta præ duritie, vel conuulsione vno veluti tenore inspirationem vel expirationem absoluerè non possunt, sed veluti in via cespitant offensantque, vnde gemina sit intro spiritus reuocatio, quasi superinspirantibus, aut extra expiratio. Hæc in febribus malignis, acutis, & hosticis tandem superuenire solet deiectis iam ac planè prostratis viribus, vel nervis, qui in musculos intercostales feruntur ex respondentibus vertebris, aut iisdem musculis à siccitate nimia induratis, vel vtrisque simul concurrentibus. Interdum etiam à simili affectu conuulsioni, quæ siccitatem instrumentorum vi febris contractam insequitur. Cui si accedat sonus aliquis, quasi qui in luctu, aut suspiriis editur, *κλαυμός* *ἢ ἀπνοία* nominatur, in qua præter causas expositas affectio aliqua cum dolore cõiuncta est, per quam quasi flierent, aut gement, aut mistum quendam ex vtrisque sonum funderent, ad eum respirant modum. Eadem durities instrumentorum & veluti morio cõuulsoria, à refrigeratione thoracis oriri potest, sed extra febrem, cui ipsa remedio est. Siue ergo *σπῆσι* legas, siue *σπῆσι* *σπῆσι*, notum est ex antecedentibus, quàm periculosum signum sit in tabidis omnibus, difficulter spirare, aut *κἀναδάσσει* supprimi, vel non conuenienter fieri. Nam tametsi coctionis tum particularis, tum vniuersalis signa appareant, hoc vnicum symptoma homini interficiendo satis est. Quòd si vnà etiam coniungantur *πολλὰ ἀπνῆα*, multa inconcocta, malum malo cumulat, maximè si illa cum pure putrefacto, aut etiam cocto prodeant.

deant. Dictum enim est ex cruditate, & putredinis varietate præmonstrati caloris natui proximam extinctionem, morbi victoriam, & nouæ materiæ motum ac synatrisimum, cuius interuentu altera corrumpitur. Præterea non solum prænum est, ut signum, crudum cocto misceri, velut purulentum purulento sputo, sed etiam tanquam causa, quod pituita meatibus hærens puris excretionem interceptat, & locum refrigeret, è quo per calorem fit repurgatio sputi. Potest quoque locus ita explicari, ut difficulter spirent ex putredine suppresso pure, cuius loco liquida crudaque prodeant. Cæterum cruda καὶ ἀπύρετα sunt Hippocrati, generali significato, quæcunque à natura cuncta non sunt, etiam bilis & serum. Verum hoc duobus contingit modis. Nam quædam reuera sunt ἀπύρετα per solam absentiam coctionis & mixtionis, ex quibus sola morbi duratio significatur adiuncto vitium robore: alia verè ἀπύρετα, quasi ἀμύαβλητα, quæ dispositionem habent coctioni planè repugnantem, ut à putredine summa, frigoris excessu, vehementi vitione, quæ nisi robore naturæ maturè excludantur, insanabiles morbos concitant, aut celeriter interficiunt. Siue ergo ἀπύρετα sint extra coctionem, ut pituitosa: siue ultra, ut biliosa: siue omnino à naturæ elaboratione aliena, ut corrupta cuiusque humoris substantia, cruditas omnis in morbo diuturno cum vitium infirmitate, ut in tæbe, lethalis est.

XXI. HEPATICA.

Ὅστις ὑπαλοκοῖται πολὺ πύμαλον αἱμαλωδες, εἴτε ἐν πύρετι, εἴτε χολῶδες ἀκρῆλον, ὀλέθριον εἰδήσει.

Quibus hepaticis multum sputum cruentum, siue subputridum, siue biliosum meracum, statim lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hπαλὴς hepaticos medici appellare solent, quibus infirmum hepar est, ut iam desit suo officio, neque sanguinem naturæ conuenientem gignit, nullo tumore, non scirrho, œdemate, aut inflammatione intercedente. Quod ubi incidit, vniuersum corpus pati necesse est, quia alatur deterius, ut ne sequatur hydrops metus est. Sed qua ratione è sputo de hepatico prælagiat, parum constat. Hepaticus enim non sputis, sed vrinis & deiectionibus, interdum quoque vomitionibus arguitur. Vrinis quidem sandaracis modo rubentibus, deiectionibus loturæ carnis similibus, post etiam, quæ picem liquidam referant. Atque interdum putrescente materia, quæ infirmitate visceris tardius excernatur, & inde erosa vena sanguis meracus per intestina deiicitur. Intemperies calidior, unde visceris imbecillitas, biliosa deiicit, ac multis statim temporibus profluvia commouentur. Nonnunquam infarcta bile angustius vasorum, quibus gibbis cauz committuntur, crassior bilis & grauius olens deiicitur: nonnullis euomitur. Melius igitur fuerit è deiectionibus, quàm sputis prælagire, nisi quis existimet grauissimum esse malum, ubi iam è viscere in viscus serpit. At per venas reliquo corpori hepar conspirat. Sic igitur iam affectis inde pulmonibus æger expuit cruenta multa, & alia. Oportet ergo in hac concursione hepar calidius esse, sed maximè parte superiore, ubi ferè multum exhalat, sursumque rapta materia caput repleri, quod cum natura frigidum, exhalatione calida multam pituitam salis colligit: bilem verò infernè recipit. Quæ cum defluant in pulmones, sputa eiusmodi faciunt, modò irritatis viis pulmonis, modò bile scæris & putrescente pituita. Atque ab eiusmodi hepate & bilis, & pituitæ salis multa generatio esse consuevit. Id ergo cum euenit, ut iam violatus pulmo ea reiiciat, vna cū naturalibus vitalibus quoque læsis, & animæ sede violata, ὀθίος, in breui mors expectanda est.

EX his affectibus, quibus icterus patet, præcipui sunt intemperies calidior, aut frigidior, substantiæ corruptela, vesicæ aqua plenæ in membrana extrema, imbecillitas, ceu ἀπείθεια ἀσθения, obstructio, scirrhus, vlcus, inflammatio. Ex his plerique extorsum dolorem ac tumorem communicant, de quibus ante dictum est, & paulò post etiam quædam adicientur. Alij neque dolorem, neque tumorem vllum proferunt exterius, quos ex symptomatis humoris morbifici, & patris affectus propriis discernimus. Huius generis est imbecillitas, qua qui laborant, propriè hepatici nominantur. Neque enim tumor vllus deprehenditur, neque dolor, nisi cum alio affectu coniungatur, aut interdum grauato iecore, aut flatu aliquo distento leuis cuiusdam molestiæ sensus ad nostras costas protensus percipitur. Imbecillitatis causa est intemperiei calidæ, aut frigidæ excessus, nò quidem omnis, sed sub quo humores, qui venis & arteriis continentur, qualitate aut copia plurimùm à natura recesserunt: & visceris integritas, vel propria substantia, quam πύξημα. Græci vocant, dissoluitur, labefactatur, vel corrumpitur. Huius enim proprium munus est αἱματώσις, in qua infirma attractrice chylosa deiciuntur: alteratrice & retentrice rubra alui proluuiæ, loturæ carniū, aut sanguinis aqua diluti similis. Cùm enim sanguinem conficere non possit, serosum & inelaboratum, qualem à mesenterio accepit, vbi inchoatur hæmatosis, ad intestina reiicere cogitur, aut etiam corruptum & denigratum per moram, cùm maturè excretus non est. Verùm in frigida intemperie, maximèque circa principia excrementa alui loturæ similia esse solent: in calidiore sæci, & olida, biliosa, crassa, crocea, mordacia, cum vomitu virulento, æruginoso, necnon his, quæ calidam affectionem insequi solent. In eodem tamen ægro vtræque apparent commutata temporis progressionem mali natura, quoniam in frigido affectu, accēsa per putredinem febre, assantur. Quò fit, vt omnes hepatici tandem nigra reddant. Assatur enim sanguis omnis vel excedente propter calorem coctrice: vel subsistente plus æquo sanguine in iecore, nec distributo, quoniam modicus etiam calor aucta mora exsiccat, vrit, & indurat. Affectus verò interdum simplex est, interdum cum alio coniunctus, vt cum phlegmone hepatis, scirrhus, & similibus. Ex quo intelligitur hepaticos duobus signorum generibus maximè deprehendi. Vno ex calore altero, ab excrementis alui, & vesicæ. Quia enim sanguis ex iecore prodiens impurus in totum corpus comportatur, ideo color apparet in cute albicans, subcitrinus, aut subuiridis & fuscus: in deiectionibus & urinis intemperiei excedenti proportionem respondet. Quemadmodum enim in ventriculo prauæ concoctiones fiunt, cùm ea, quæ sumpta sunt, aut magis pituitosa, aut magis biliosa redduntur, aut corruptelam quandam patiuntur, aut cruda, & mutationis expertia manent, & in flatum vertuntur: ita etiam vbi sanguis non gignitur, humorum in arteriis venisque affectiones haud absimiles sunt his, quæ à frustrata in ventriculo concoctione proueniunt. Ab his igitur, maximè verò ab excrementis alui hepatici affectus παθογνόνια καὶ συμπτώματα signa sumuntur, de quibus hic non agit Hippocrates, quòd ad διάγνωσιν potius, quàm ad πρόγνωσιν pertineant. ἐπὶ γνῶμαίᾳ verò, quæ vi adaucti morbi superueniunt, & è quibus de morte, aut salute præsagium instituitur, aliunde requirenda sunt, vt ab his, quæ cum excrementis alui ac vesicæ excernuntur: quæ in toto corpore apparent: & quæ partibus vicinis, ortis, & coniunctis mali primigenij cōtagio eueniūt. Quòd autem in his rectè sputa ponantur, præsertim cruenta, alibi explicatum iam est, & ratio cum experimentis confirmat. Nam cùm venæ iecori malè affecto, vt pote suæ origini condolescant, atque consentiant, vt & nerui cerebro: humores autem prauī per venas ferantur tum in omne corpus, tum maximè in partes vicinas, ideo fit, vt sanguis sponte profluat è venis, grauiter affecto hepate, resolutus, aut maximè imbecillo, idque vel per nares, vel per vterum, vel per hæmorrhoidas, vel per sputa. Sanguis verò in venis cùm semper in hoc affectu sit vitiosus, si serosior est, facillè transcolatur: si calidior, putrescit, aut vritur, facitque vt tum particula, in qua inest, tum quæ vicina sunt, calidiora sentiantur, & venas irritat, aut

tumorem

tumorem aliquem præter naturam, vel vlcus excitat. At vbi ad intestina præ imbecillitate reuerti totus non potest, partim circa iecur corrumpitur, partim in venas pulmonis regurgitat, & vasa imbecillia aperit, aut rumpit. Hippocrates *ἐπιπλεῖν* dicere solet, cum sanguis vitiosus, aut è venis effusus ad alias partes repit, nec iam per priorem locum euacuatur: vt si (ait Gal. de humo.) ex iecore in renes euacuetur, tum in thoracem, aut in pulmonem vertatur. Tunc enim neque cum vrina exit, neque per aluum secedit, sed expui solet. Venæ enim prominent, ac sanguine vitioso plenæ & liuidæ apparent, haud secus atque suppressis mensibus, vel hæmorrhoidibus, non quia multus sanguis generetur, sed quoniam in carnoso genere imbecilla virtus ex venis, & arteriis corruptum alimentum non trahit, ex quo habitus *λεπτέρους* insequitur. Qua ratione etiam in lienosis crassus interdum sanguis excreatur, & vlcera praua superueniunt. Ex quo efficitur tribus de causis sanguinem in hepaticis vi aduerti morbi expui, venarum videlicet infirmitate, sanguinis praua qualitate, & plenitudine ad vires in venis. Eum verò sanguinem etiam constat aut serosum esse & rubrum in frigida intemperie: aut putridum propter moram: aut biliosum meracum in intemperie præcalida & febre. Proinde diuinitus Hippocrates, vt solet, hic admonet, si multum cruentum, aut subputridum aut biliosum meracum in hepaticis expuatur, statim lethale esse. Magnum enim affectum esse oportet, in quo neque hepar per loca conuenientia expurgari potest, & partes supra septum omnes in cōsortium mali adductæ sunt. Addit autem *πολὺν* quia semel aut parum, aut rarefactis gingiuis sæpe resudat, non ita præsentente periculo. Idem iudicium, si cum inflammatione imbecillitas coniungatur, in qua facile est ab hepate in thoracem *διὰ δόσιν* fieri, vt à thorace in hepar. Cæterum hepatici etiam dici possunt, quicumque affectu aliquo hepatis laborant, vt hydrope, morbo regio, duritate & imbecillitate ex inflammatione, scirrho, obstructione: quomodo lienosos vocat in libro de humoribus, quorum lienem obsidet inflammatio, nec ad naturalem statum redit, nec abit inflammatio, sed duritas in eo manet, lienemque habent imbecillum, ex quo narius color corporis immutatur, ex quacunque causa, vt usu prauæ aquæ, ciborum, & similibus. In quibus eadem est prælagij ratio.

X X I I.

Ἐφ' ἡπατικῶν τῆς αἵμας βράγχει, καὶ αἵματι. ἄλλως τε ἢ ἐν ὑποχόνδρῳ.

In hepatico colliquatio cum raucedine malum, tum aliàs, tum si extus fiat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Colliquatur corpus in hepaticis, quia serius nutriatur. Neque enim iustum calendo corpori sanguinem conficit hepar. Paucum enim gignit eumque vitiosum. Itaque cassum corpus alimento intabescit. Raucedo accidens distillationis in arteriam, vnde hæc exasperationis signum est, vt & tussicula. Vtrumque vitio cerebri. Hoc autem maleficio iecoris accidit.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Aliud est *ἡπατικὴ* imbecillitatis hepaticæ, superueniens nimirum colliquatio, quæ tantò periculosior futura est, quanto maior, & ex causâ deteriore, quam distinguere necesse est ad prænotationem. τῆς ἡπατικῆς ergo Græci vocant affectionem præter naturam, in qua dissoluitur naturalis membri cōcretio, & humidum primigenium consumitur: vel euacuatio, in qua naturalis hominis substantia defluit, ad differentiam euacuationis excrementorum. Proinde generalius sumpta voce colliquari corpus scribit Hippocrates digestionem per halitum & perspirationem, quæ sensum nostrum fugit, quando magna est humorum tenuitas, & cor-

poris raritas. Corpora enim tum celerimè euacuuntur, vt nisi occurras, facilè colliquantur. Atque in febribus quidem vehementissimis colliquantur sæpe corpus, concidit, & extenuatur, plus quàm par sit, aut propter febris magnitudinem, aut propter morbi tempus, ætatem, regionem, anni tempus, aëris constitutionem, aut propter euacuationes, quæ sub sensum cadunt, aut vigilias, aut curas, aut inædiam, aut immoderatos motus. Nam & magnitudo & malitia febrium nulla antecedente fame, nullis vigilis, nullo profluvio alui intra primum quaternarium faciem illam ab Hippocrate in Prognostico descriptam inducit signo planè lethali. Aetas quoque tum puerorum, tum eorum, qui vltima sunt senectute, & morbi prolixitas idem faciunt: puerorum quidem, quia propter humiditatem & caliditatem plurimùm fluit, & corpus euacuatum extenuatur: senum verò, quia propter imbecillitatem corpus collabitur. Sed & vigilie multæ, quæ ex biliosis excrementis proueniunt, pinguedinem teneramque carnem colliquant, ac sanguinem corrumpunt. Idem contingit in fame, iracundia, luctu dolore, fastidio cibi, quia detrahitur alimentum, & calor auctior euadit. Verùm ex his non tantùm periculi, quia occasio externa est, & febris abest, nisi quòd nequaquam siccantur carnes, vt in his, qui artificiosa inædia tractantur, & frictionibus atque exercitationibus collectam ex colliquatione humiditatem resoluunt & absumunt. Nam licet extenuentur, in omnium partium habitu humidiores euadunt. Ob defectum enim alimenti (præsertim si dolor & curæ torquent, quæ cor vrunt, & membra exedunt) in ipsis carnibus adeps omnis, & quicquid molle, & recens coagulatum est, dissoluitur, cuius fusa & liquata substantia intus manēs, per moram carnes muccosas reddit. Quicquid enim tenue ac serosum in colliquatione inest, per halitum, si quis id solum procuret, abit, ac digeritur: quod verò crassius est, intus relictum temporis progressionem lentorem quandam contrahit, ac mucco simile euadit. In tristitia etiam & angore animi calor natius contrahitur, & frigidus, pituitosusque humor generatur. Hoc genus colliquationis in hepaticis fieri mirum non est, qui defectu alimenti, alui profluvio, & morbi diuturnitate intabescunt, & licet malum sit, morbis tamen omnibus commune est, in quibus calor imbecillior redditus ad extremas corporis partes equè diffundi nō potest, sed solis in visceribus exiguus manet. Quò fit, vt tantùm sanguinis spiritusque in extremas corporis partes non influat, quantum antea. Minus ergo periculi subesse arbitrandum, quia quicquid ab externa causa oritur, aut secundum aliorum morborum consuetum modum accidit, aut manifestam sui effectus causam habet, id inter maligna signa non ponitur ab Hippocrate. Quare hoc loco *ἡσυχία* accipiendam censeo, cuius causa abdita est ex vi febris colliquantis, quæque malignitate morbi superuenit, non à causa manifesta, aut natura propria ipsius affectus. Verbi gratia, cum non solum extenuatur, & concidit corpus in hepaticis alimenti defectu: sed pinguedo, aut etiam caro propter malignam febrem in toto corpore colliquantur, aut potius cum hepar ipsum affectum resoluatur, & in propria substantia contabescit: vnde duplex colliquatio. Veramque verò ex deiectionibus atque vrinis potissimùm deprehendimus, veramque colliquationem appellamus, quia fit ab extraneo calore vel acerrimo, vel potius maligno siue magno excessu in gradu. Is enim pinguedinis concretione colliquans in intestinis, deiectiones pingues facit, & aucto seruore, vel per moram carnes dissolvens, colliquationes excrementis permiscet pinguibus deiectionibus longè deteriores, vt in commentario ad vltimum librum tertiæ sectionis huius operis docuimus. Nam cum adeps & caro, quæ tenera est, diffuant, sanguis verò torreatur, metacabiosa à febre gigni mirum non est. Itaque venter humorem biliosum excernit è toto corpore defluentem, sulum, graueolentem, quasi ex cadavere, strigmentorum crassitie aut olei, aut adipis. Nam si substantia hominis ex colliquatione defluens tenuis sit in venis, & renes valeant, ad vrinas conuertitur, in quibus pinguedines araneorum telis similes innatant: sin crassior, & qualis à renibus trahi nequeat, tota in ventrem & intestina necessarìo confluit, ac maxime illis propria est ea fluxio, quibus neruosa partes dolent, quia ventriculi os maxime deriuosum,

illis

illis condoleſcit, nec moleſtiam ullam doloris quātumvis exiguam ferre poteſt, Itaque quæ in ipſum repunt, vomitione redduntur, quæ ad inteſtina deſcendūt, deiectione. Colliquari ergo hepaticos, & ad extrema veniſſe (non enim hoc ſim-
pliciter malum eſt) ex vrina pingui, aut ex deiectionibus cum febre & marcore
deprehendimus. Apparet enim vrina oleoſa, quæ principiū colliquationis ſigni-
ficat. Cū verò & in colore, & in conſiſtentia quid veluti oleum fuerit, tum af-
fectionis indicabit ſtatum. Verū ne huiusmodi vrinæ in præſagiendo fallant,
quoniam tales etiā ſerè excetni ſolent, cū retum pinguedo diſſolvitur, Hip-
pocrates ipſe in Aphoriſ. diſtinctionem docuit, quia in renibus celeriter fit, & v-
niuerſim excretio propter minus interuallum. At in pinguedine totius corpō-
ris, non celeriter, ſed tardè & paulatim, pingui colliquato per longos venarū an-
fractus tandem ad renes perueniente, quod copioſè in comment. de vrinis expo-
ſuimus. Idem iudicium de deiectione, nam exigua, tenax, & alba colliquationis
nota eſt, modò ne quid cuiusmodi æger comederit. Tū enim pinguedo ab igneo
calore, qui tamen non admodum malignus eſt, colliquatur. Quæ verò ſubpalli-
da leniſque eſt, cuiusdē eſt colliquationis indicium: ſed maioris, in qua pinguedo à
vehementiore calore conſumitur, aut quia pinguedo vetus, aut ſemiputris exi-
ſtit. Qua de re quoque ſuſius in comment. huius operis de ſecibus à nobis dictū
eſt. Quòd ſi particularis colliquatio fit in hepate, cum vrinis & orobea, & pul-
tea excernuntur, quia à febrili calore molliori carne in tenuem humorem ſolu-
ta partes ſolidæ ac duræ, perinde ac quæ in ſartagine torrentur, arefactæ contabe-
ſcunt. Ab hepate enim talia ſedimenta eſſe, velut à renibus, quæ carnem magis re-
preſentant aliò docemus. Nec verò mirū hepaticos hoc modo affectos, & tuſ-
ſiculofos, & raucos fieri ab eadem colliquatione, quāquam non neceſſarium, niſi
cum è ſupernis partibus colliquatio guttur, & aſperam arteriam irrigat, vel in-
flammatoria aſperitas tuſſiculam commouet vi febris excitata, vel thorax cum
iecore conſtricitur.

7. Aphor. 35.

XXIII.

Οἱ καὶ ἡπαρ ὀδυνοῦσιν, καρδιαλγικοί, χαρῶδες, ριγῶδες, κοιλία τε-
ραχῶδες, λεπτοί, ἀπρόσιτοι, ἐφιδρωτοὶ πολλῶ, πυώδεια κατὰ κοιλίαν προίειν).

*Qui circa hepar dolent, & os ventriculi, ſoporofi, rigore ſubinde
concuſſi, aluo turbata, macilenti, auerſantur cibos, & multum exu-
dant, uſ per alium purulenta prodeunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

D Eſcribit ſuppurationem hepatis, ſed maximè caua parte. Dolent ergo circa
hepar, quibus eo loco tuberculum eſt, quo maximè tēpore colligitur ſup-
puratio. Intumeſcit enim hepar, & tumore tunicam diſtendit, trahitque vincu-
la, quibus cum aliis vicinis partibus alligatur, ac denſum cū ſit & graue, nec fa-
cile cedat locum materiz dolorem commouenti, acerbior dolor fit, vt inde aſpe-
riore dolore hominem celeriter mori contingat. Atque dolor omnis circa hepar
à cōnexis partibus potius, quā corpore iccoris eſt. Fit autē ab obſtructione, ſed
leuior & cum pondere, à tumore præter naturam, ſed præcipue inflammatione
forti cum febre, & à flatibus, ſed ſine febre. Vehemens à ſuppuratione quoque,
Atque inde dolor. καρδιαλγία verò, quia aliquid ex inflammatione reſudat,
multò magis, ſi in cauis hepatis ac ſæpe ex hepate in ventriculum aliquid redun-
dat, vnde καρδιαλγία. χαρῶδες, difficile eſt, vt affecto hepate non multa effu-
ment in caput. Nam toto ventre malè affecto ſæpe iſ ſomnus, qui laborem facit.
κοιλία τεραχῶδες inflammato hepate ſæpe imbecillitas naſcitur, & bilis multa,
quæ in ventrem deſluens alium perturbat. λεπτοί emaciat, febre dolore, parū
conuenienti alimento. ἀπρόσιτοι eadem, qua cardialgici. ριγῶδες, cū natura

molitur suppurationem irritatis & venis, & membranis. *ἰφίσπουρις* imbecillitate, vel copia. *πυώδης* verò iam suppurato abscessu, quem verisimile est latuisse in cauis, qua portæ sunt hepatis. Nam gibba sæpe excludunt foras suos abscessus. Considerandum verò pus est. Si enim amurcæ & fæci olei, vel vini simile exierit, corruptio est visceris, ac ferè pereunt: si purum & album, euadunt, quia tuberculum in tunica hepatis, & inde pus defluit.

DESID. IACOTII COMMENT.

Circa hepar dolor mouetur compluribus modis, & locis variis, ut ab obstructione, flatu, scirrho grauante, velicis aqua plenis circa membranam in musculus, tunicis, venis, mesenterio, & eo, quod pancreas appellatur, quanquam tumor in his nullo dolore affligit, quod pars ipsa doloris sit experta. Quæ tamen symptomata recenset, hepatidis suppurationem præmonstrant in parte caua, & inde puris excretionem per aluum. Nam phlegmone fieri potest in gibba, caua, membranis, venis ipsius hepatis, pro quorum varietate symptomata quoque & signa variantur, tum quæ ad *διαγνώσιν*, tum quæ ad *πράγνυσιν* pertinent. Etenim in gibba, parte nobiliori, in qua costus iam purgatusque sanguis continetur, & quia magis cordi communicat, deterior est phlegmone, sed minor consensus cum ventriculo, cuius symptomata magis terrent, nausea, singultus, bilis assidua vomitio vitellina, post modum æruginosæ, sitis inextinguibilis, linguæ ariditas, scabrities & rubor. In gibba maior consensus cum corde ac thorace, vnde costarum notharum dolor similis pleuritidi, qui ad iugulum quoque interdum peruenit, tussis inanis, spiratio difficilis, tumor durus ac dolens, & hypochondrij in omni genere inæqualitas, quanquam in neutra partium phlegmone exquisitè distincta possit consilium, cum tota substantia ipsius sibi continuata sit. Variatur quoque & crisis & curandi ratio, quoniam caua hepatis per deiectiones, gibba per urinas expurgantur. Ob idque simulatque concocta inflammatio est, purgationem adhibemus, ac per inferiora quidem, cum cauam partem obsidet, præcipuè si natura id ipsum alui deiectionibus indicet: per urinas verò, cum partem conuexam magis occupat, modò neutra purgatio ex accidente aliquo sit incommoda. Exitus autem multiplex est pro natura inflammationis, copia humoris, & varietate loci, in quo præcipuè sanguis feruet, membranz videlicet, carnis, & venarum, portæ & cauz. Nam ex phlegmone præsertim erysipelatode febris vehementissima in marcorem desinit, quia ardor cordi proximus est, & alimenta deurit: frequentissimè per hæmorrhagiã crism habet, aut sudoribus, deiectionibus, urinis soluitur. Post vigesimum diem si febris maneat, nec resideat tumor, in suppurationem conuertitur, è qua pus, siquidem intra tunicas contineatur, nihil patiente substantia hepatis, vtiliter & superflue egro vacuari potest: sin ad carnem usque hepatis corruptio peruenerit, ex incocta putredine fæci olei pus simile exit, idque planè lethale est. Huius itaque suppurationis signa & præfagia sigillatim explicat Hippocrates hoc Aphorismo. Primum (inquit) si dolor est circa hepar, nimirum in tunica & membranis, quibus hepar alligatur partibus vicinis, siquidem ipsius caro sensus & proinde doloris experta est. Vocat autem dolorem, non qualis fuit ab initio inflammationis, sed auctum cum febre, & vehementiorem, quam qui præcessit. Initio enim inflammationis sanguis vel exuperantia, vel tenuitate, vel feruore & acrimonia, vel externarum causarum impulsu è venis immoderatus prorumpens in visceris corpus copiosior secedit. Tum vel infarctus, vel extra propria vasa putrescit & inflammatur. Sanies deinde caloris naturæ beneficio in pus abit, cumque dolores fiunt & febres magis, quam cōfecto pure. Dolet autem os ventriculi vel resudatione tenuis ichoris aut bilis, vel pressu, quia tumens caua iccoris opprimit ventriculum, vel feruoris communicatione, communium nonnunquam humorum ratione, quæ, ut in secundo Epidem. docet, perexigui sunt & exiles, vnde etiam singultus oritur. Hoc tamen non fit, nisi cum inflammatio maxima euaserit, & pessima, aut cum propter inchoatam suppurationem maximè feruere inceperit. Os enim ventriculi tum præcipuè in confor-

tium

tium mali adducitur, quod neruosum maximè existens, dolore etiam exiguo in maxima symptomata incurrat. Videre enim licet omnes ferè, qui circa os ventriculi laborant, animi deliquis, aut cardialgiis prehèdi, in quibus tenuia omnia excrementa in ventrem confluunt. Quin etiam si id non euenierit, nihilominus in ventriculi dolore ac tristitia talia excrementa in ventriculum & intestina irruūt: vnde vomitione, aut deiectione vacuantur, aut cardialgiæ graues superueniunt. Quòd verò subiicit, soporosos fieri, aliquando, non semper contingit, idque collecta vomica, & deferuescente ardore. Nam eo tempore omnia symptomata remittuntur, vires tamen relinquuntur multò imbecilliores cum pulsu frequenti, paruo, ac languido, & interdum crebra animi defectione. Atque tum ob eam causam, tum ob euaporationem multam minus acrem, quàm ante, somnus obrepit, qui delirium sedat, & tamen lethalis est, vt plerisque medicos vana spe fallat. Hi enim ex multis vigiliis somnum irrepere, deliriumque sedari, & febrem imminui obseruantes, temerè salutem pollicentur, cùm interea ratione abscessus collecti, & effusione puris sæpe æger derepente ferè à medio tollatur, vt sæpe obseruauimus, & Hippocrates admonet in historia vxoris Philini in Thaso, inflammatione vteri, vt videtur, laborantis, cum febre acuta, rigore, oris ventriculi dolore vteri, & dextri hypochondrij, vigiliis, extimis partibus frigidis, delirio, & similibus. Cùm enim vndecimo dormisset, omniumque meminisset, redeunte quadam mentis vacillatione, & cæteris, vigesimo obiit. Omnis enim somnus, in internis inflammationibus grauioribus, etiam initio, omnisque febris refrigeratio, aut remissio, periculosa est, sæpius lethalis, nisi in declinatione post crism, aut excretum pus laudabile. Hunc itaque somnum ex imbecillitate virium, caloris naturæ resolutione in cerebro, aut multa euaporatione putridi humoris soporem rectè appellat. Adde deinde rigores, quos sæpe admonuimus nullo ordine nullaque ratione inuadere per suppurationes internas à nascentis puris acrimonia, & putredinis motu. Alui verò παραχρῆς, fiunt non quidem initio, cùm calor adhuc exsiccat & exhaurit omne humidum intestinorum, sed superueniente infirmitate hepatis, aut interceptione αἰσδῶναις, aut potius resudante acri sanie per membranam tenuem in intestina, vnde plerumque dolor colico similis oritur, & aluus perturbatur. Illud autē, λιπῶν, ad paucitatem excrementorum refertur videtur, non autem ad extenuationem corporis, quæ necessariò nō insequitur nisi ex dissipatione spirituum, humorum, aut solidæ substantiæ in malignissima febre, aut longius affligente, aut cum fame, vigiliis, profluuiò alui immoderato coniuncta. Quæ voce etiam ad hanc significationem vtitur multis locis, vt cùm scribit ex aquis palustribus, crassis, glacie concretis lienes magnos fieri, plenos, ventresque duros, tenues & calidos. Nec Hippocrates perturbationem alui τάρῃς vocat, quia profluat, immodicè, quanquam sæpe ita accipitur, sed cùm aliquid seddi, vel intestinis, præsertim recto, molestiam affert, vt abscessus, medicamentum aliquod veneni vim habens, vlcus, humor aliquis ibidem compactus, & infixus, aut exortus alicuius rei & germinatio, aut flatus, cui exitus non patet, aut cibus nō confectus, aut lumbrici, aut æstus vexans, aut aliud mali genus, vt Galenus interpretatur. Præterea rarò suppurant hepatis inflammationes cum profluuiò alui coniunctæ, quoniam aut vacuatur humor, aut hepar imbecillum est, λιπῶν itaque ægri dicuntur, tametsi κοιλία sint παραχρῆς, quia tenuia & pauca reddunt, quòd tenuis tantum sanies resudet, aut bilis, quæ & ventriculum, & intestina irritat, vt & mordacia omnia excrementa, quæ vel à partibus noxam sentientibus reiciuntur, vel motu, aut æstu agitantur, vnde non modò horrorem, sed rigorem quoque & febrem afferre possunt. Cruda verò & tenuia, vt horrorem quidem & rigorem afferant, certè febrem non accendunt, nisi quædam copia notatu digna vtrisque accesserit. Quòd autem etiam fiant ἐπὶ σίτοι, perspicuum est, quia venæ in ventriculum malitiam succorum reiciunt, nec ab ipso trahunt. Sudor verò oritur interdum ab oppressione, interdum à resolutione, maximè, cùm rupto abscessu puris illuues prorumpit, cuius tetto vapore cor obruitur, qui sæpe graui orta animi defectione ægrum de medio tollit. Ex hoc enim vix quisquam seruari potest.

1. Epid. 3.

lib. de acre, lo
cis & aquis.

1. de hu. sect. 1

potest. At cum exiguus est abscessus, & inter tunicam, si vires satis constent, pus per aluum profunditur. Proinde subiicit, *πυώδεια ἢ καὶ αἷμα προίονται*, nimirum sæpius, quia nonnunquam etiam vomitione reduuntur, aut per urinas. Licet enim frequentius & facilius quæ cauam iecoris obsident inflammationes, per secessum expurgentur propter connexionem cum intestinis: ut per urinas, quæ gibbam occupant propter coniunctionem cum caua vena: interdum tamen contrarium accidit, ut è caua per urinas & sudores, è gibba per aluum fiat expurgatio propter tenuitatem, vel gravitatem humoris, vel continuitatem utriusque partis. Verum perturbatio ventris hoc loco ostendit humorum inclinationem propendere in aluum. Sed & interdum fissa, vel exesa iecoris substantia pus excidit in abdominis capacitatem, quod & hydropicorum aqua confluit. Præterea ulcera curati difficilia ob retentam diutius sanie acrem & putridam interdum relinquuntur, quæ perpetua colluie sordescunt, nec unquam possunt sanescere. Tum igitur vitiosa est sanguinis confectio, corpus non alitur, sed verè tabescit, putrida, saniosa, & interdum cruenta est alui deiectio, ac sæpe quasi ex cadauere facta colliquatio. Urina quoque sanie perfusa est, interdum etiam non mala, aut si ea in abdominis spatium penetret, hydrops omnium gravissimus exoritur, quoniam quibus iecur (ait Hippocrates) aqua plenum in omentum eruperit, is venter aqua repletur, & moriuntur. Proinde per initia prohibere suppurationem, quantum fieri potest, oportet avertentibus, imminuentibus, & discutientibus materiam. At quando id effici non potest, tum conandum saltem, ut materia, quam putrescere est necesse, citissimè in pus vertatur, & pus ipsum celestissime expurgetur, quæ cursum inflectere videbitur.

XXIII.

τοῖς ἡπαρ ἐξαπίνης περιωδῶσιν, πυρετὸς ἐπιγνοῖμος λύει.

Quibus hepar de repente vehementer dolet, ijs febris superueniens remedio est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eξαπίνης omittitur in Aphorismis. Atque hic rectè additur, quia dolor ab inflammatione, vel obstructione, vel denique suppuratione & fit tardius, & tardius dissolvitur, neque ea febre solvitur. Itaque materia crassa & viscida calore diffundente in flatus resolvitur, qui inclusi irruunt in membranam, distendunt vincula, distrahunt, unde vehemens dolor, quibus accedens calor è febre sufficit quod imbecillitas insiti caloris non præstitit. Coquit enim, incidit, & in halitum dispergit flatus, unde solvitur dolor. *περιωδῶσιν* autem dicit, ut *πᾶσι* vim habeat augendi, vel in ambitum iecoris significet dolorem spargi. Vox autem *ἐπιγνοῖμος* febrim, quæ non fuerat, superuenisse ostendit, atque inflammationem è dolorum causis excludit: vehemètia verò obstructionem. Ut enim prius dictum est, ab obstructione mediocris dolor est.

DESID. IACOTII COMMENT.

7. Aphor. 52.

Non solum dolentis loci situs, sed etiam doloris ipsius magnitudo, species, & proprietas diligenter observanda, cum in omnibus aliis partibus, tum maxime in iecore, ad diagnosim & præsagiū. Eius enim carnosa parte phlegmone obsessa gravis dolor est, qui videlicet ponderis cuiusdam sensum representat, ut in renibus quoque & pulmone, quoniam nullus per totum corpus ipsorum nervus dispersus est, ambientes verò membranz sensus participes à tumente viscere gravantur. Circa iecur verò (quod voce *περιωδῶσιν* expressit) sæpe vehemens est & acutus inflammatione membranas & vasa occupante, aut flatu distendente, quoniam nervi portio ex sexta serè nervorum cerebri coniugatione in eius

in eius tunica dispergitur. Maioris autem minorisve doloris in eadem parte causa est efficientis causae qualitas. Nam biliosus humor & acris dolorem intendit, ut & spirituosae seu flatulentiae distentiones: remittit vero pituitosus. Si igitur vehementer iecur circumdoleat, vel inflammatio vehemens intra membranam & vasa in causa est, vel in suppuratione phlegmones ebullitio, & spiritus flatuosus, qui tunicam obuoluentem violenter distendit. Abesse autem phlegmonem duo indicant, febris superueniens, & repentinus doloris exortus. Alioqui enim febris phlegmones auctae vi non superuenit, sed perpetua comes est, nec repentina doloris vehementia, sed initio mitior paulatim increfcit, dum vel ad suppurationem, vel ad magnitudinem ingentem phlegmone peruenerit. Consensitancum ergo est repentinum, vehementem, & sine febre dolorem circa iecur à flatu fieri. Propterea his duabus vocibus usus est, *ἰσχυρὸς*, & *πυρεσὶς ἐπὶ γαστρὶ*, non quodd in flatulentis distentionibus nunquam febris esse possit, aut quodd semper flatum dissoluat (Nam doloris à flatu vehementia saepe ephemeram parit, aut in putrida flatu à putrente humore excitatur) sed quia flatulenta distentio non incipit cum febre, ut phlegmone interior. Quoniam verò dolet etiam iecur propter obstructions à crassis & viscosis humoribus in extremis tenuium vasorum partibus ex vena porta, per visceris carnem dispersis, quae sanguinem percolant, ideo hunc dolorem à flatulenta distentione separat grauitatis sensus, quae per obstructions dextro hypochondrio incubat. Magis enim sub hac grauantur aegri, quàm doleant. Sit itaque flatulenta tensio, repentina, cum vehementi dolore, sine grauitatis sensu, vaga, nec eodem loco persistens, contactu pressuque mobilis interdum cum borborigmo, & sine febre, nisi ex euentu. Addit interdum Galenus distinctionem in scirrho, abscessu, & obstructione, ex consequentibus atrophia, & coloris mutatione. Atrophia enim insequitur in obstructione & scirrho propter impeditam alimenti delationem per hepar, & membra. Albus autem viridisque color obstructionem in venis, aut abscessum in iecinore ostendit, ut viridis & niger in liene, albus cum rubore genarum, in pulmone. Quae omnia absunt à flatulenta distentione, nisi interdum cum his affectibus coniungatur, quod etiam distinguendum est ad praesagium. Solum enim flatum ab imbecillitate caloris febris superueniens dissoluit tenuando, coquendo, dissoluendo, & interdum obstructions liberando. In voce *πυρεσὶς ἐπὶ γαστρὶ* Galenus notat *ὅτι πρὸς* vim augendi habere, quasi diceret, vehementer dolet.

5. de loc. aff.
de hum. 2.

7. Aprb. 92.

XXV.

Οἱ τοι οὐ φερόμεν αἴμα, τίς γὰρ ἀνέστης ὑποχρῆσθαι δέξαι, ἀπὸ τοῦ ἥπα-
τος τίς γὰρ, καὶ ἰησὺς γινώσκεις.

Quibus spumofus fanguis expuitur, & à dextro hypochondrio laborant, ab hepate expuitur, atque ij moriuntur.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Exposita est prius hæc sententia.

DESID. IACOTII COMMENT.

QUod sanguis vel ab hepate vel à liene effluens per ventriculum vomitur, aut per thoracem sputo reijci possit, de quo tempore Galeni non conueniebat inter medicos, experimētis constat, & ante expositum est. Duplex autem ratio est. Vna eadem serè, quæ in rubenti proluvie hepaticorum propria, retentricis videlicet, aut coëctricis infirmitas, quoniam illa iusto tempore ad concoctionem liquidiorē & rudiorē ex ventriculo & mesenterio succum cōtinere non potuit: hæc excrettricem irritat, quia perficere non potest. Venz autem suo principio consentiunt. Altera propter copiam, aut vitiosam qualitatem. Nam

iecur

5. de loc. effc.

Lib. de hum. 3.

iecur oppressum tum multitudine & crassitie sanguinis, quem continet, tum eo, quem aliunde, fluentem excipit, ut in phlegmone, ad eorum, quæ nocent, excretionem per venas, quæ in ipso sunt, seu per canales insurgit. Si verò id, quod influit, prauus sit sanguis, siue alius humor, tunc necesse est, ut in aliquam propinquam partem perueniat. Qui cum ibi constiterit, aut concoquetur, aut corrumpetur, aut neutrum horum fiet, sed in aliam aliquam partem dilabatur: tum ex illa in aliam transluet, donec in aliquam eiusmodi decumbat, quæ amplius in aliam propellere non possit, quod redundat. Quæ res illis potissimum accidere partibus solet, quarum vis expellens infirma est: atque etiam magis, si vicinæ partes robustiores sint. Tunc enim pars infirma repellere id, quod molestum est, in propinquas, quæ propter virium robur illud non excipiunt, non potest: imò verò illæ partes, utpote robustiores, id ipsum remittunt, & contrà repellunt. Talis verò est post glandulas omnium maximè pulmo, qui quoniam corpus laxum habet, tres facultates infirmas, cor vicinum, caput è directo situm, solam asperam arteriam, qua expurgetur, omni fluxioni excipiendæ promptissimus est. Quocirca iecur plenitudinem, aut cacochymiam in venas pulmonis aut thoracis protrudit, & sæpè aliquam ex his rumpit, idque maximè accidit affecta parte connexa, ubi ex vena caua cordi assidente, in eam, quæ azygo nuncupatur, ac deinde in tenues costarum venas peruenit, ac tussi excluditur. Proinde rectè dixit sputum sanguinis ab hepate esse, si dextrum hypochondrium ad nothas costas ex plenitudine, aut inflammatione doleat. Spumescit verò sanguis, ut docuimus alibi, non solum à spumosa pulmonis substantia, sed etià motu, aut calore vehementi, eadem ratione, qua in omni humido, cum vehementer feruet, aut flatu & aëre commotum frangitur, spuma oboritur. Proinde spuma interdum caloris extranei, & ignei argumentum est: interdum angustiae partium, & perturbationis à flatuoso spiritu intercluso, nec viam liberam habente. Spumofus ergo sanguis ab hepate alterutra de causa esse potest, sed illa perniciosior. Ob quam addidisse videtur, ὡς θρόμβος. Nam copia sæpe sine incòmodo grauiore illa parte expurgatur, aut tabes insequitur. Eiusmodi spumam concipiunt excrementa ferè omnia in his febribus, quæ colliquant, & ad tabem perducunt.

XXV.

Οἷον ἥπαρ χυθεῖσιν ὅν ἀμύργην ἔρχεται, θανάσιμον.

Quibus hepate inuisto velut amurca exit, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SVppuratio hepatis aliquando signa edit foras contendentis naturam, ut materiam excludat, tumque vitione, vel sectione opus est, ut detur exitus puri. Si ergo velut amurca exit, indicium est corruptæ, atque eliquatæ substantiæ, ubi irremediabile malum est. Si verò purum & album est, in tunica, inquit Hippocr. in Aphor. pus est, vnde indicatur robur alteratricis facultatis & caloris insiti, atque integritas substantiæ hepatis. Hepar enim tunica cingitur, quæ à peritonæo propagatur, in qua & pus, & ὑδατίδες vesiculæ aqua plenæ colliguntur, non in hominibus solum, sed cane, oue, boue, & aliis animantibus, ut antè dictum est. Est autem ἀμύργη sedimentum crassius olei, ac multis vel fæci liquidæ vini, vel amurcæ dictæ simile eiusmodi pus exit.

Aphor. 41.

DESID. IACOTII COMMENT.

7. Aphor. 41.

IN Aphorif. Quibus inquit, purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat & album, salui fiunt. In tunica enim ipsis pus continetur. Si verò qualis amurca profluat, intereunt. Quo loco causam etiam ipse affert, propter quam ex iis, qui ita affecti sunt, quidam euadant, alij intereant. Etenim quibus in tunica, qua iecur

quæ iecur obuoluitur, pus continetur, integra visceris ipsius substantia, seruatur: quibus verò ad carnem usque & solidam substantiam iecoris corruptio penetrat, iusta ratione moriuntur. Est autem ἀμύγμα sæx olei, cui corrupta substantia hepatis colore & consistentia respondet, ruffa videlicet, glutinosa, & sæculenta. Neque enim fieri potest, vt calor vllus eam substantiam in pus optimum mutare queat, neque vt ipsa vlla alteratione reparetur, spermatica cum sit, non magis, quam caro pulmonis, cerebri, aut etiam renum. Colliquatur autem à calore putrido, à quo corrupta diffluit, fitque seipsa humidior. Neque verò si pus album effluat, semper seruantur ægri, nisi simplex sit, & vndique sibi simile. Nam quibusdam vtrumque prodit, & amurcæ simile, & post amurcam, aut simul cum ipsa, album ac laudabile, qui tamen non euadunt. Est autem exemplum particulare, præcepti omnibus ferè visceribus communis. Etenim è thorace & ventre vltis, vel sectis quotiescunque pus album & æquale prorumpit, facultatis alteratricis robur, naturæ victoria, & viscerum integritas significatur. Vbi verò sanies ruffa, cruenta, & fædi odoris effunditur, colliquantur viscera, & corrupta sunt. Ob idque secundo de morbis scribit, pulmone suppurato siquidem album pus, & purum effluat, fibris etiam cruentis intermixtis, ægrum conualescere: sin vitello oui simile, ac subuinde (ὕπεχλωρον vocat) crassum, foetidum, ipsum mori. Idem in vniuersum scribit de suppuratis in Aphorismis. Secat autem & vnt Hippocrates, vt Philothæus scribit, in profundum etiam conuulnerata, aperta que membrana succingente. Vstionem tamen magis probat, quòd ignis finiat putredinem, non solum pus educendo, sed relictam etiam ex sanie impressionem corrigendo & exsiccando. Celsus locum ferro aperit non candenti, inde vomitum intus adurit. Hippocrates de internis affectionibus, cum maximum iecur euaserit, sic vt multum promineat, exurere ipsum iubet buxeis fusis oleo feruente intinctis, aut fungis. At cum educitur pus, candenti ferro exurendum scribit. Rhasis idem Galenum censuisse refert, sed non videri sibi tutum auxilium. Sed hæc in tertia sectione huius operis fusius explicantur.

7. Aph. 44.

X X V I.

Οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσησάντων, ἐπιπιοτοὶ γίνονται, καὶ ὀλέθριοι. ἀρχὴν δὲ οἱ πλείστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενέων, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος.

Hydrops, siquidem ex acutis morbis natus est, difficilis & lethalis: Incipiunt autem magna ex parte ab ilibus, quidam verò & ab hepate.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Prælagium colligitur ex iis, quæ antecesserunt, vt quòd acutus morbus hydropem præcessit: ex præsentibus, vt quòd colore fædo sunt, difficulter spirant, intolerabili vruntur siti: ex iis denique, quæ postea contingunt, vt profluenta aluo, tumore & dolore in hypochondrio permanente prælagimus fore, vt totus venter in pristinum tumorem resurgat. Omnia verò collecta prælagium futuri euentus conficiunt, qua ratione prælagium dici potest præsentium, præteritorum, & futurorum, quia videlicet ex iis omnibus prælagij materia colligatur. Aliter quoque, vt initio dictum est. Quod autem scribit incipere magna ex parte ab ilibus, in Prognostico addit & à lumbis. Vbi lege annotata.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quoniam prælagij vis omnis pendet ex dignotione exacta morbi, in quo euentus quæritur, qualem hydropem intelligat ducto ab essentia rei exordio inuestigandum. Non enim omnes idem sentiunt de generatione hydropis, & vulgò aliena ab Hippocrate sententia circumscribuntur. Erasmistrati sectatores

lib. de humo.

nulla alia ratione hydropem oriri posse putant, quàm viarum angustia sanguinis per iecur egressum prohibente: nec ipsum vnquam excitari vitio lienis, aut alterius membri: sed semper ex scirrho, qui iecur obsideat. Qui verò commentarios nuper ad hunc locum ediderunt, omnem hydropem (vix excipiunt anasarcam) ab intemperie calida fieri contendunt, putantque eam esse Hippocratis mentem. Experientia tamen docet, ex diuturnis hæmorrhoidibus suppressis, vel immodica euacuatione, quæ ad extremam refrigerationem hominem ducit, hydropem insequi. Mulieres quoque eo morbo prehendi per absolutam menstruz purgationis cessationem, & immoderatam eiusdem profusionem: imò verò fluorem, quem muliebrem vocant, in hunc affectum interdum desinere. Hippocrates verò docet, ex primis pluuiis, vbi post multam siccitatem, futura pluuia est, aquam inter cutem prædici debere, quia frigidus humidusque morbus sit, & ex frigidorum, humidorumque succorum redūdantia oriatur. Sed & ex immoderata etiam copia prauorum humorum nasci, & morbis acutis superuenire, vt hoc loco, perspicuum est. Ex quibus in vniuersum efficiamus in hydrope partē affectam perpetuò hepar esse, licet Paulus ex membrorum omnium vitio, & renum etiam non satis serum vasorum expurgantium fieri dicat: affectionis causam, quam immediatam vocant, refrigerationem: actionem verò læsam, viciatam sanguificationem, & frustratam. In his enim tribus omnes hydropis species conueniunt. Verum singula multis egent distinctionibus. Nam interdum hepar primariò & per se afficitur. interdum ab aliis partibus, propter vicinitatem, vel propter communionem vasorum. Refrigeratio quoque aut positio est, id est, qualitas ipsa præsens calori contraria, quæ vim agendi habet: aut caloris natiui & formæ priuatio quædam, siue resolutio: aut caloris absentia. Sed & in sanguificationem multiplex error cadit. Itaque in vniuersum ex causarum distinctione triplex hydrops constituitur, à scirrho hepatis, vt suppressa aliqua solenni euacuatione, aut grauiter affecto liene, sanguine in hepar refluente, qui tum multitudine, tum crassitie viscus ipsum opprimit, eiusque calorē paulatim minuit, & quasi extinguit: deinde ex intemperie frigida, & vt vulgò loquuntur, positua, quemadmodum diximus de frigidorum & humidorum copia, aut immoderato vsu: aut priuatiua per immoderatas euacuationes: tertio ex intemperie calida quidem calore extraneo, frigida verò priuatione natiui. Non enim solum frigus refrigerat, sed etiam calor extraneus subtracto humido, & natiuo resolutio. Itaque in hac specie hepar calore igneo torretur & exsiccatur, proprio destituitur. Quòd autem hoc modo quædam frigida dici soleant, in quibus cum defectu innati calor extraneus abundat, Aristoteles quoque docet, qui in Problematibus lachrymam frigidam vocat in ophthalmicis, quæ tamen præ calore exulcerat, & semen frigidū, quia destitutum postrema alimenti coctione. Ratio quoque non deest. Nam cum hepatis calor hæmatosim perficiat, non quia calor est, sed quia naturalis, & in mediocri temperie constitutus, vtrinque habet extrema pro contrariis, caloris excessum, & frigus. Parum ergo refrigeratus sanguinis boni loco pituitam multam generat: parum auctus, multam bilim. Iam verò languescens, & extinctioni proximus, ab excessu quidem frigoris accedente sanguificationis priuatione in carnosum genus pituitam diffundit, quæ assimilari non potest: ab excessu verò caloris humidum omne in flatus conuertitur, non aliter, quàm ignis aquam, aut ambientis calor cadauer tumefacit, vnde pro sanguine flatus generatur, quomodo sæpe videmus ex calore hepatis & ventriculi ructus serè perpetuos. Hic autem flatus à ventris frigore concrevit in ascitem: nonnunquam etiam serosus sanguis, & inconfectus in spatium, quod inter peritonæum est, & partes ipsi subiacentes, effunditur. Cum enim omentum peræ speciem habeat, & intra se caudicem portæ excipiat, facile est, vt per receptæ portæ ramos defluar in omentum aqua propter imbecillitatem expultricis hepatis, aut obstructionem, aut laxitatem venarum, aut infirmam renum secreticem, vel præclusam viam feri. Ita existunt tres alie hydropis species ex triplici sanguificationis errore, loco & materia distinctæ, anasarca, aqua inter cutem propriè dicta (quamuis Celsus tria hydropis genera eo nomine

nomine comprehendat) ascites, & tympanias. Ostendit ergo Hippocrates se non de omni hydropre agere, sed de eo tantum, qui acuto morbo superuenit. Modus autem huius *ἐπὶ πύρματι* est eiusmodi. In febre acuta, ut Caulo, aut coniungitur inflammatio vel flammea dispositio, alicuius visceris interioris, vulgè focum febris vocant, & mineram, ut pulmonis, iecoris, renum, lienis, ventriculi, intestinorum, maxime ieiuni & tenuis, mesocoli, vel totius mesenterij: aut bilis vbiuis intra vasa quidem putrescit, sed cum febris ardentior est, intra venas iecoris, ventriculi, pulmonis: cum longè ardentissima, in ventriculi ore, vel simis iecoris, quod ex partes omnium maxime cordi communicent. Ex eo immodico calore hepar primario, vel propter vicinitatem, aut propter commercium venarum incalcescit, exsiccatur, & exurit, tandemque resoluta humido frigidam & hecticam intemperiem contrahit simul cum venis, & partibus nutritioni dicatis, qualis immodico incendio superuenire solet per marasimum *πυρρὸν*. Hæ igitur febres, maxime quæ ardentissimæ sunt, & iecoris aut ventriculi occasione eueniunt, magna ex parte in marcorem transmutantur, quoniam ardor proximus est cordi & alimenta exurit, alix in hydropem transeunt, nisi ante crisi, suppuratione, morte finiantur. Vitatur enim sanguificatio, verique sanguinis loco humiditas multa nascitur, aut flatus. Hunc hydropem morbi acuti *ἐπὶ πύρματι* esse vult Hippocrates, quoniam vi adauctæ febris, malignæ, necdum extinctæ superuenit. Aliquando enim *ἢ μεταπύρματι* morbus in morbum transit, idque vel vtiliter, ut epilepsia in quartanam, cōuulsio, vel etiam catharrus & asthma in febrē, ophthalmia in diarrhoeam, lienteria in rictum acidum, peripneumonia in pleuritidem, lethargus in phrenitidem: vel inutiliter & cum periculo, ut phrenitis in lethargum, pleuritis in phrenitidem: vel inutiliter & cum periculo, ut phrenitis in lethargum, pleuritis in phrenitidem. Aliquando verò *ἢ μεταπύρματι* materia aliò depulsa, ut in crura, aut etiam conuersa in ventrem, hæmorrhoidas, varices, fistulas, prior morbus vtiliter desinit, & febris finem facit. Hic verò hydrops superueniens febrem (ait Hippocrates in Prognostico) non discutit, sed dolorem insuper vehementem concitat, & mortem. Etenim quod venter & crura intumescant, id non est ex febris materia loco mota, sed nouum excrementum malè affecti iecoris in causa est. Permanet enim visceris flammea dispositio quasi fomes febris, noua interim excitata putredine, nouoque cacochymicæ synarismis, per sanguificationis priuationem. Hos igitur hydropas si cum aliis conferas, sunt *ἐπιπνοεὶς καὶ ἀλβόχοι*, dolorifici, & lethales. Ac dolorifici quidem, primum, propter inflammationem partis nervosæ, medio corpore sitæ, & nutritioni dicatæ: deinde propter distensionem peritonæi à flatu, oppressionem diaphragmatis, & materis exustæ acrimoniam. Lethales verò, quia præter symptomatum vehementiam, & curationis difficultatem calore nativo penè extincto, in corpus liquatum alio morbo (ait Hippocr. *πρὸς τὸν*) incidunt, atque hominem iam confectis viribus celeriter extinguunt, aut, si aliis immoderate fluat, sentientem & loquentem, quasi derepentè à medio tollunt. Neque tamen proinde existimandum carere periculo hydropas, qui nullo antecedente morbo, deinde qui longo orti sunt, ut sentire videtur Celsus: sed ita potius distinguendum est, ut à refrigeratione sine febre, quam positivam vocant, aut etiam ab immoderata euacuatione, facilius restituantur ægri: à scirrho hepatis, solū symptoma vstione, aut sectione imminui possit, causa insanabili permanente, præsertim scirrho iam confirmato. Ab intemperie verò antecedente calida, præsentee frigida, aut frigida cum calore febrili iuncta ex morbo acuto, dolores & mortem insequi: quanquam per initia occurri potest, & in conualescentibus, ut paulò post docebitur, imbecillo quidem, sed nondum extincto calore insito. Hippocrates quarto de morbis, Omnem hydropem periculosum facit, sed grauiorem ex acuto morbo, & *ὑποσπληνικόν* subcutaneum, *ἀφυσὶν* inuitabile malum atque desperatum. Qui verò *μὴ ἀφυσὶν*, qualis tympanites, plenum esse periculi, nisi fortuna bona, & attenta cura depellatur. Verum, ut dixi, causæ ratio habenda est, cui etiam ætatem addere licet, quoniam parum affecto iecore facilius iuuenes seruantur, & multi sunt nostris auxilium restituti. Seniores verò, aut quibus grauius perfrigeratū viscus est, vel scirrho induratum, nusquam,

Hol. in Progn.

aut rarò admodum conualescunt. His ita constitutis duplicem originem hydro-
pis ex morbo acuto facit. Plurimi enim, inquit, incipiunt ἀπὸ τῆς περιώτων, ab ili-
bus: in Prognostico addit, ab ilibus, & lumbis. Alij verò hydro-
pes oriuntur ab ipso hepate. Vocat autem περιώτας omnes eas partes, ut Galen. scribit, quæ inter
extremam thoracis costam, & coxendicis ossa continentur, nimirum tenuia in-
testina, ieiunū, mesenteria, & mesocolon, quod à lumbis nascitur. Pars enim illa
ventris media inter thoracem, & ossa ilium inanis est, mollis, & sine subiectis os-
sibus, unde περιώται, ait Suidas, ὁ περιὸν λαγόνος τόπος, κινῆς γὰρ ἐστὶν ἐστὶν. Hip-
pocr. verò notata parte externa subiectas intelligit. Hæ ergo partes & vicinitate,
& venarum connexionione faciliè hepar in consensum trahunt, præsertim cum quæ-
dam annexæ sint, alix propemodum continuæ, ubi venæ plurimæ, alix dispersæ,
alix veluti in scalas directæ, per quas fit ἀνάδυσσις, & chylus è ventriculo in ca-
uam hepatis conuehitur. Illic focum habente causo, & putredine concepta ali-
mentum corrumpitur, & sanguificatio impeditur, unde hydro-
pis prima funda-
menta iaciuntur, qui tandem absolvitur, vel propter communicationem hæcticae
intemperiei, vel propter inflammationem tenuium intestinorum, quæ intercipit di-
stributionem cibi. Celsus scribit, ubi dolor in imo ventre, & coxis est, hydro-
pem ab ilibus firmandum esse. Et certè hoc genus, ut alibi scriptū est ab Hollerio, plu-
rimū flatus habet conclusum intestinis, & aquam colligit ab eo spatio, quod
omento & intestino medium est, quanquam aliquid refundi possit in abdomen
vacuum. Ab ilibus ergo oriri, idem est, quod ab inflammatione harum partium, ut
mesenterij, & ieiuni, aut ab intemperie hæctica frigida, primā hanc hydro-
pis speciem constitui, quoniam febris, ut dixi, refrigerat victo calore insito, exsiccat ab-
sumpto humido. Calor verò hepatis inde languidus ex humore subiecto flatus
generat, quem discutere non potest, unde σπῆραι, tormina, & ventris dolores, qui
si neque purgationi cedant, neque aliis auxiliis, firmatam & hæcticā intemperiem
denunciant. Sed & in renibus ferè dolor est, & calor per febres acutas aliquando
vehemens incendium, aut etiam inflammatio: nonnunquam etiam in mesocolo
ex lumbis orto. Proinde à lumbis quoque hæc species oriri potest, idque vel quia
renes imbecilli serum sanguinis non secernūt, qui in corpus redundans, nisi su-
doribus, aut aliter vacuetur, ascitem concitat: vel quia in meatu tuberculum ali-
quod innascitur, vel quia venæ hæctica intemperie concepta hepatis connexam
partem, indeque totam substantiam refrigerant, ubi hydro-
pis confirmatur. Pul-
monis quoque, septi transversi, ventriculi, lienis occasione idem euenire potest.
Verū ex pulmone hydro-
pis est à thorace, de quo alibi diximus. In ventriculo
autem febris ardentissima celeritè ad marcorem deducit, nec concoctionis of-
fensa in ventriculo per se tollit humorū in iecore generationem. Quare tametsi
propter vicinitatem, & venarum cōnexionem, inde quoque prima hydro-
pis rudi-
menta esse queant, rarius tamen id accidit: aut potius dicendū, ventriculū τῇ
περιώτων nomine cōtineri. Gale. verò scribit Hippoc. nullā lienis mentionē fecisse,
quod de morbis tantū acutis loquatur: quāquā in veteri morbo lien scirrho-
sa aliqua affectione cōtracta, tum iecur ipsum similiter afficiat: tum etiam hydro-
pas ea occasione in corpore vniuerso excitet. Altera verò species huius generis
hydro-
pis nascitur primario affectu laborante hepate. Eo enim ardore febrili sic-
cato per marasimum τῆς φρυγῆς, & calore insito resoluta perit vis sanguificatio-
nis, atque ita serosus humor & inconfectus, aut flatus implent spatium ventris
inter peritonæum, & epiploon.

XXVII.

τοῖσι μὲν οὖν ἀπὸ τῆς περιώτων ἀρχομένοισιν, οἱ πόδες οἰδέουσι καὶ διάφοροι πο-
λυήροισι πρὸς κοιλίᾳ, ἢ λαπαρῶσαι κοιλίᾳ, ἢ τὰς ὀδύνας λύσαι τὰς ἐξ
ἐσφύος, ἢ περιώτων.

Quibus igitur ex ilibus ortū habent hydro-
pes, iis pedes intumescunt, & diuturna alui
profluvia comitantur, quæ neque ventrem inaniant, neque dolores soluant, qui ex ilibus
& lumbis oriuntur.

IACOBI

HAE C in Prognostico.

DESID. IACOTII COMMENT.

EX duabus hydropis, qui morbo acuto superuenit, differentiis, alteram ex ilibus & lumbis tum communibus, tum propriis signis describit. Diligenter enim obseruandum est, vnde primum oriatur malum, non solum praesagij ratione, sed etiam curationis, quae ante omnia parti primario affectu prospicit. Frustra enim hepati adhibentur remedia, cum à renibus, ventriculo, liene, ieiuno intestino, mesenterio, causam, principiumque ducit hydrops. Primum signum est, pedum tumor oedematosus, sed aliis etiam differentiis commune, siue iecoris vitio primario, ut Hippocra. ipse postea docebit, siue lienis, aut aliarum partium occasione hydrops oriatur: nisi quod interdum non intumescunt in principio tympanitis, iecore nondum significationem penitus vitiant. Causa triplex. Primum pituitosus & excrementitius sanguis, qui suapte natura deorsum magis fertur, ut calidior & tenuior sursum. Deinde pedes in decliui loco positi, & partibus primario affectis vicini primi, & maxime noxam perferunt, & excrementa corporis facile excipiunt. Tertio & à caloris & spiritus fonte longissime absunt, & suapte natura frigidi, osse multo, neruis, cartilagine exanguis, maxime circa maleolum, ubi etiam tumor citius apparet. In iis ergo primis calor elanguescens sanguinem cruditiorem in flatus & vapores conuertit, nec assimilare potest. Idem de manibus dici non potest, quae & cordi viciniore sunt, & in loco sublimi posita, & à parte affecta longo intervallo disiunctae. Quo loco illud admonendum adhuc videtur, tumorem pedum intelligi, qui vi inflammationis ieiuni intestini, vel mesenterij, aut vi intemperiei hecticae earumdem partium excitatur. Nam saepe in conualescentibus, tum ex longo, tum ex acuto morbo pedes tument, atque etiam hydrops interdum nascitur, non admodum formidabili signo, si initio occurratur. Causa enim est non malignitas morbi, ut hoc loco, sed ciborum copia, aut occasio aliqua externa. Natius enim calor, tum in ventriculo, tum in hepate languens, & ex antecedente morbo ferè resolutus, tantum conficere non potest, quantum egri appetunt, aut etiam quantum alendo corpori opus est. Ideoque ex alimento vapores crassi, & cruda serosaque excrementa cogeruntur, quae viscera opprimendo facile hydropem gignere queant. Alterum signum est proprium ac peculiare huius speciei hydropis, longum & pertinax alui profluuium, quod tamen iudicatorium est non iudicans, perpetuo succrescente noua cacochymia. Ideoque nec ex lumbis & ilibus dolores soluit, manente causa, ut intemperie, vel inflammatione: nec tumorem ventris emollit, quod corrupta tantum alimenta, & bilem, quae generatur, non autem materiam morbificam expurget. Eius quoque causa triplex est. Imbecillitas venarum, quibus, tanquam manibus iecur ad se trahit alimentum adeo, ut nec viscera ad digestionem subserviant, nec alimentum in ieiuno, & tenuibus intestinis morari possit. Quae si infirma quoque fuerint, grauata alimento, id omne confestim deorsum propellunt. Huius autem imbecillitatis causa est intemperies hectica & frigida, & quod iecur iam in consortium mali adductum non conuenienter trahit, nec in mesenterio inchoatur amplius haematosi. Ob idque ad lyenteriam huiusmodi profluuium referendum est. Altera causa est, in quibusdam obstructio à putredine & phlegmone, quae intercipit *ad aduocum*, in qua praeter vim attractricem hepatis requiritur vasorum amplitudo. Tertia alimenti corruptio, & perennis biliosi excrementi coaceruatio, tum à putredine, tum ab inflammatione, & vehementi calore ieiuni, vel mesenterij, ex quibus vehementer morderi intestina, & irritari ad excretionem eorum, quae infestant, necesse est. Atque inde existit diarrhoea. Neque verò mirum est hoc profluuium symptomatico, nec dolores sedari, nec ventris tumorem subsidere, cum internus ardor, & intemperies hectica maneat, in qua medicorum vulgus, quasi morbus omnis, quem materialem vocant, è plenitudine esset, medicamentis cathar-

Aticis affectus sepe deteriores reddit, aut egrum precipitem agit in mortem. Ceterum λαπαγνῶν verbum, quo utitur Hippoc. utrumque significat, & vacuare, & ventris tumorem ad equalitatem redigere. λαπαγνῶν (ait Galen. in Exegeſi.) κυρίως μὲν κενώδυναι, ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ μαλαχθῆναι, propriè quidè vacuare est, & propterea mollire. Videtur autem vox rei accommodata, quia λαπαγνῶν κενώδυναι dicunt partes, quæ neque extuberant, aut duræ sunt: neque languent, aut flaccescunt. Ex quibus etiam verbis ostendit (ait Gale.) eos, qui sic affecti sunt, cum dolore reddere alui excrementa, & imum ventrem totum ipsis intumescere. Dolores enim excitant phlegmone, & actium humorum morsus: tumorem verò in imo vêtre flatuosi spiritus, quibus intestina plena sunt, ex cruditatibus orti, cum tensione ab inflammatione. Vidimus in febre tertianæ intermittentis naturam referente pleorisque cum dolore, ac tumore ventris quasi de repente oborto ex hac intestinorum inflammatione intra biduum præter omnium opinionem mortuos, ne quis putet, semper, quod in Prognostico scribitur, profluuium ventris diu detinere, aut sensim ventrem in tumorem attolli.

XXVIII.

Ὁ ὧς ὁ ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἐκτὸς ἐπ' ἐνύμους ἐγγίνεται, καὶ οἱ πόδες οἰδεῖται, καὶ ἡ κοιλία σκληρὰ διαδίδωται, καὶ πρὸς ἀνάγκην, οἰδήματά τε περὶ αὐτὴν γίνονται, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερᾷ, καὶ πάλιν κατὰπύεται.

At quibus ab hepate, tussis vel facile fit, pedes tument: alius dura reddit, & ea vi, tumores circa ventrem fiunt, modò dextra, modò sinistra, eaque rursus conquiescunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vbi δὲ ἐπ' ἐνύμους, in Prognostico δάχρυς τὴν ἐνύμους. Additque καὶ ἔλκεα ἐπὶ πύσιν ἄλλοις λόγοις. alia ferè similia. lege annotata.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quibus notis altera hydropis species à iccore orta, distinguatur à priore, modò explicat: non quidem eius, qui longis vitiis hepatis ut intemperie frigida, & scirrho nascitur, sed quem morbus acutus inuehit in hepate, veluti focum habens, ut phlegmone, flammea dispositio, erysipelas, in quibus substantia hepatis quasi torretur incendio, & sanguis in venis feruens in serum eliquatur, tandemque refrigeratus per extinctionem caloris natiui in pituitam quandam degenerat. Hinc totius corporis sequitur atrophia, & ascites sero in ventrem effuso: vel λευκοφλεγματία, siue anasarca, & φλέγμα λευκόν, quando membra vitiosum illud, & serosum, aut pituitosum alimentum trahunt, nec assimulant, cuius suffusione exalbescunt. Primum itaque signum est tussis, quæ hic inter pathognomonica signa reponitur, cum in aphorismis doceat tussim in hydropicis ἐπιγίνεσθαι esse perniciosissimum. Proinde distinguendum est, tribus de causis tussire hydropicos, non eodem euentu, neque eadem significatione. Vna est per accidens à destillatione è cerebro cum hydrope complicata, è qua multa repurgantur. Atque hæc neque affectum, neque affectus malignitatem indicat, ut nec ea omnia, quæ ab externa causa ortum habent. Quintum etiam symptoma est alterius morbi, quod abscessus quoque tales facit, aut in ceruice, aut in pulmone, aut in pectore, quales excitari à febribus solent. Altera tussis est vitiosi hepatis nota, & hydropis ab hepate propria. Discernitur ab aliis, quoniam irritamentum quoddam tussis est potius, quàm vera tussis. Ob eamque causam in Prognost. θυμὸν appellat, cupiditatem quandam & propensionem ad tussendum, ad quam ægri tanquam aduersus symptoma irritantur, sed confestim

confestim vix etiamnum tussire aggressi, cōquiescunt, experientia ipsa affectum suum certò agnoscens, & ex seipsis intelligentes frustra se tussire, quòd vacuari nequeat id, quod molestum est, quia in pectore non continetur. Ipsa tamen per se natura, nobis etiam non molientibus, tussiculam hanc sollicitat, ut sæpè difficile sit resistere, & ne accidat, prohibere. Verùm diu tussis non detinet, q̃ nihil dictu dignū expuant, nisi quantum vi & concussione aliquid serosi excremētī ex valis serosum sanguinem continentibus in asperam arteriam, sudoris cuiusdam instar exprimitur. Hæc igitur tussiendi cupiditas ab hepate originem habet vel opprimente diaphragma propter tumorem, vel detrahente propter grauitatem, cūm tuberculo grauius, & viribus languens deorsum vergit: quomodo scribit Hippocrates lienem, qui parte inferiore durus est, ac deorsum inclinat, κατὰ ῥέπον esse, aut qui prauos humores, quos in se continet, in partes corporis inferiores propellit. Alligatur enim hepar quibusdam fibris septo, quibus deorsum reuulsis vnà septum trahitur, & ab hoc membranæ, quæ thoracem interiorem comprehendunt, ex quo angustia spiritalibus instrumentis accidit, quæ hanc inanem tussiculam mouent. Quocirca siue hepar primario affectu laboret, siue etiam secundario, sed iam obfirmato, ut marasmo retorrido, durtie, scirrho, tumore, tussis, & eius cupiditas infestant, καὶ ὁ δὲ τὶ (ait Hippocrates) ἐποπτεύσει ἄξιον λόγῳ, de qua tussi hic locus accipiendus est. Tertia tussis differentia hydropis desperati ἐπιγίνωμα est, vndecunque ortus sit, nec iam tussicula, aut θυμὸς, aut, ut hic loquitur, βῆξ, ἢ ἐνύμνος ἰγνίεται, sed vera, vehemens, ac difficilis tussis à materia contenta in pulmone, quæ vi morbi & præ copia è capacitare ventris cæcis ductibus eò regurgitat, & præsidia vitæ ac spiritalis partes expugnat. Quam tussim Hippocrates in Protrhetico intelligit, cūm scribit in salutaribus signis hydropicorum βῆξα μὴ προσεῖναι, tussim non adesse: In Aphorismis, Hydropicis tussis superueniens, malum: alio loco seuerius, ἰὰν βῆξ ἔχῃ, αὐτοπύτος ἔτι, si tussis habeat (qua voce habendi notat vehementiam affectus, qui iam naturæ dominatur, pertinax est, & egrè medicabilis) desperatus est. Addit deinde aliud signum ex tumore pedum, de quo iam antea, quia commune etiam est hydropi primæ speciei. Ut enim aliquando diximus in iis, qui iamdiu contabescunt, totius corporis interitum incipere à pedum tumore, quia longissimè à principio distent: ita & in morbo acuto hepatis, qui hydropem inuehit, pedes primūm tumorem contrahunt, à quibus sursum conscendens malum, totum etiam ventrem similiter occupat adeo, ut si tumorem digito premas, locus ipse cauus, quasiq̃ defossus appareat, deinde paulò pòst in priorem sedem reuerti videatur, quoniam cutis vniuersa pituitoso sanguine alta tumet, cuius certissimum signum est impressi digiti vestigium. Neque enim tumentia flatu loca ita cedunt, neque vestigia appressi digiti aliquandiu retinent. Tertium signum est à paucitate & siccitate excrementorum alui. Venter enim, ait in Prognostico, nihil deiecit, nisi dura quædam, & necessitate coactus, quoniam absunt causæ lyentericæ, & diarrhœæ, quas diximus in priori specie hydropis, intestinorum scilicet vel mesenterij imbecillitas, alimentorum corruptio à phlegmone, ἀναδύσις interceptio. Hic verò dura admodum & retorrida sunt per initia, alui excrementa, qualia πυρρὰ ὠδὴ nigra ab incendio, aut magis albicantia à longiore mora in intestinis. Nam eorum, quæ per hunc affectum diu morantur in aluo, pars aquea in abdomen & epiploon immittitur: quod reliquum est à iecinoris phlegmone exustum induratur, ex quo etiam sitis fit in hydropicis, & os amaricat, non quidem semper à bile ex hepate, sed sæpè à putri humore, & fumis. Eiusmodi ergo excrementa non faciliè dimouentur loco, nec excernuntur, nisi πρὸς ἀνάγκην, id est, ὅκ ἀπλῶς (ait Galenus in Protrhetico) ἀλλὰ κατὰ πραγματευσάσαι τι τὸν ἰατρὸν, ἢ ὁστὶ κλύσῃς ἢ ὁστὶ βελανύς, non simpliciter quidem, sed medico aliquid moliente vel clystero, vel glande. Dixi verò talia esse excrementa per initia morbi, quia ipso diutius trahente hepatica imbecillitas sæpe accedit, aut hepar mesenterium, & intestina in consortium mali adducens facit, ut iam neque distribuatur chylus,

6. Aphor. 35.
C 7.47

neque retineatur. Consentaneum est enim nō minus partes ventris hepati grauius affecto consentire, quā illis hepar. Ob idque aucto malo, aut facta imbecillitate hepatica, venter, vt in priore specie, diffluit. Quod verò subdit, tumores circa ventrem fieri modò dextra, modò sinistra, eòque rursus conquiescere atque desinere, vel ad cavitatem digitorum compressu factam propter pituitæ suffusionem ad cutem de qua iam dictum est: vel ad tumores abdominis, qui in primo morbi ortu plerumque confidunt, vt prorsus delisse videantur, deinde verò exurgunt denuò, rursúmque confidunt, atque iterum postea renouantur. Verùm temporis spatio permanent, nec amplius sident. Natura enim valens suas vires interdum excitat, atque adiuta medicamentis, aut etiā per se citata aluo, vel pituita cum flatu in halitum discussa, aut sudore multo, aut vrina copiosa, aut vomitu, aut vlcere in cruribus modò sponte orto, modò arte comparato tumorem delet, & ventrem ad æqualitatem reuocat: verùm hepatis vitio manente, & noua materia regenerata, recrudescit malum, donec naturam superauerit. Proinde vt conualescant ægri, fidendum non est detumescenti aluo: quin vidimus, cui sub mortē multis vrinis prodeuntibus, & aqua in partes spiritales regurgitante venter subitò detumuerit, vnde paulò post præfocatus interit. Itaque optimè monet Author Prorrhætica, qui ex hydropse seruari & conualescere debeant, eos *σπαλάγγους* esse oportere, sanis firmisque visceribus. Alioqui neque vstionem, neque sectionem prodesse, nisi quia aliquandiu symptomati occurrendo vitam producant.

X X I X.

Ἐπὶ τοῖς ξηροῖς ὑδρωπικῶς τὰ τραγγελεῖ, μοχθυρὸν. φλαῦρα δὲ καὶ τὰ μικρὰς ὑποτάσας ἔχοντα.

In siccis morbis hydropicis stillicidia vrinae mala: praua quoque, ubi parua sedimenta habet.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quem siccum hydropem appellet, parùm constat, nisi vel tympanitem, vel eum, in quo dura aluus nihil reddit, quomodo siccā pleuritidem dicimus & peripneumoniam, in quibus nihil expuitur. Ita in passionibus partium, quæ ventre continentur, siccior morbus est, vbi aluus nihil excernit, aut dura & *σπυρσώδης*. Ac reuera in hydropicis molle & compactum esse oportet alui excrementum, non aridum & spirathodes, neque liquidiori natura perfluēs. Vrina verò omnibus ferè hydropicis paucior, quā vt potui conueniat, qui casus malus est. Quòd si stillatim effluit, multò deterius. Nam omnis stranguria, nisi aliquando critica, mala est. Parua verò subsidentia de vrinis videtur dici, quæ communiter damnatur, quia in morbo salutari, qui criticè per vrinas indicatur, multum subsidere album, leue, & æquale oporteret.

DESID. IACOTII COMMENT.

4. Aph. II.

Siccōs morbos dici ab Hippocrate non ab intemperiei siccae excessu, sed cū nihil de materia morbifica per idoneos meatus excernitur, dictum est alibi: præterea etiam morbos siccōs, qui in arteriis venisque consistunt, & ex linguae siccitate, & ex totius corporis squalore cognosci. Solet tamen *ὕδρωπξ ξηρὸν*, siccum hydropem dicere tympaniam: humidum verò ascitem ab ascite, id est, vtris similitudine, in quo materia collecta non est aer flatuosus, sed aquosus humor, vt in illo Aphorismo, Quibus tormina adsunt & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluantur, in siccum hydropem firmatur. Est enim ascites, in quo humoris tenuis & serosi copia inter epiploon,

ploon, peritonæum & intestina quasi in vtre aceruatur. Alter verò hydròps tenuia intestina, & vniuersum abdomen non aqua, sed flatu cum humidi momento plena implet, & ferè omnes superiores partes in eo intumescunt: huncq; tympaniam, à tympani similitudine, vocat. Alius autem totum habitum pituita plenum habet, quem hypofarcidion, anasarca, & leucophlegmatiam vocant. Quamquam Aretæus hanc ab anasarca distinguit, quoniam si ex alba pituita crassa & frigida est affectus, leucophlegmatiam appellat: si in humorem sanguineum, aquosum, tenuem, carnes liquatæ sint, anasarca. Verum Galenus in librum quartum de diæta in acutis, vbi author duas tantum hydropis species distinguit, hypofarcidion, & tympaniam, rectè errare eos scribit, qui vel duas tantum hydropis species, vel quatuor constituunt: & si in tota corporis mole frigidior ac pituitosior sanguis contineatur, partim è iecore accedens, partim è tota carne corporis velut in aquam resoluta, hypofarcidion esse, quam vt lubet, appellare possis, anasarca, aut leucophlegmatiam. In Aphorismis verò, leucophlegmatiam dici ait, quæ vel liuida quadam pituita, vel secundum suam certè ipsius rationem alba semper manente, sed propter alios quosdam humores admixtos verum exactumque colorem mutante constat, de qua dicetur exactius Aphor. 8. lib. 7. huius. In omnibus vrinæ suppressio præcedere solet, & comitari, quia vel magna subest obstructio, aut scirrhus, propter quem vrina vix percolari potest, vel infirmi sunt renes, vt serum superare nequeant, aut tuberculo obstructi, quo meatus intercipitur. Ideoque serosus humor ad superiora refluens modò in hanc, modò in illam partem pro naturæ impetu, & partis huius vel illius maiore aut minore imbecillitate, irruit, sæpius verò in abdominis spatia deponitur. Ita sero aliò conuerso, aut affectu renum coniuncto minuitur vrina in ascite, rubetque & propter paucitatem, quod multa bilis pauco sero misceatur, & propter secreticis facultatis imbecillitatem, & propter putredinem atque calorem, quomodo in colica frigida & sitis, & amaror oris, & vomitiones æruginosæ apparent. Paulò copiosior est in hypofarca, quæ à frigida intemperie semper ortu habet posituræ, aut calidæ succedente, quia sanguinis pituitosi & aquosæ substantiæ plurimum generatur, quam venæ trahunt, deinde renes, nisi in sudores abeat. At in tympania suppressionis vrinæ, aut difficultatis nulla causa est, nisi vel à renum marasmo principium causamque ducat, vel aucti in iecore morbi ratione renes grauitè laborent. Non enim serosus humor in omentum deponitur, vt in ascite, nisi fortasse paucus: neque in membra distribuitur, aut per sudores abir, vt in anasarca. Propterea vrinæ stillicidium in tympanite perpetuò malum est. Id etiam ex causis stranguriæ demonstrari potest. Nam vel vlcus est, aut debilitas in vesica (vt à frigore & siccitate) propter quam grauat, & ad excretionem proritat, antequam tota vrina coaceruata sit: vel in ipsa vrina acrimonia est, cuius morsum vesica ferre non potest, vt si biliosa sit, aut putridæ alicui materiæ permixta, quæ ex renum corruptela ducat originem, aut hepatis, pulmonis, vasorum sese expurgantium, quæ sæpe humorum suorum vitia & pus quoddam ad renes transmittunt tum criticè, tum symptomaticè. Stranguria ergo in tympania cum vesicæ affectu symptoma sit, nec criseos ratione accidere queat, nihil aliud denunciare potest, quàm putrilaginem quandam ab inflammatione interiore relictam in iecore, aut renibus, vel saltem tantum incendium intus feruere, aut sanguinem ita corruptum esse, vt fæcilem & acrem vrinam reddat. Quin interdum etiam ardor & corruptio viscera interiora ita occupant, vt quibusdam cadaveribus dissectis liuida, & admodum corij serpentis varia & siderata intestina appareant. Stranguria ergo in tympanite *ἐν τῷ τυμπα* semper est, ex quo per suppressionem seu morbus augeatur: per doloris autem accessionem vires iam morbo fractæ magis prosternuntur. Eadem ratione vrinæ, qua pauca sedimenta continent, vituperantur, quod crassa intus cohibita, nec transcolata propter obstructionem renum, vel hepatis, aut propter scirrhum, tum multitudine tum crassitie morbum augeant, interdum etiam cruditatem, & alimenti defectum in partibus solidis denuncient. Quod si vlcus quoque vesicæ præterea accedat, aut cum acrimonia vrinæ, oris & gingiua-

7. Aph. 29.

rum

rum vlcera infestent, mortem esse in propinquo Auicenna scribit. Magna enim copia putridi & acris halitus significatur, ex corrupto sanguine & ichoroide. Ille enim partes superiores appetens os intus exulcerat: hic morsus vrinx, & solutæ continuatæ in vesica causa est. Vtrinque cocochymiam in totum corpus iam peruasisse declaratur. In moribundis autem siccitas & refrigeratio circa vesicam stillicidij vrinx, atque etiam suppressiois causæ esse possunt.

X X X.

τοῖς ἐν ὑδρωπικῷ ἐπὶ ληθῆναι ἐπιγόνον, ὁ δὲ θάνατος, ἀλλήλων τε ση-
μεῖων μοχθηρῶν, καὶ κοιλίας ἐξηλαίνον.

*In affectionibus hydropicorum comitiales morbi incidentes le-
thales prauis signis sese cōsequentibus, & in solutas aluos incidunt.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Rarum hoc est, vt hydropicis superueniat caducus morbus. Quod vbi inci-
dit, graui morbo graue malum superueniens plus quàm satis est, vt ægrum
interficiat. Quæ autem signa sese consequentia dicat, parùm constat, nisi hydro-
pica & epileptica. Aluum verò solui in hydropicis malum est, nisi inde soluatür
morbus, atque aliis quidem soluitur, vt nec inde venter detumeat: alius ex eo sub-
sistet, sed iis quidem salubriter nondum corruptis visceribus: aliis nulla utilitate,
quibus manet interdum vitium, atque inde sæpe deterius habent scirrhus graui iam
non habente, quò innatet, & sese sustineat.

DESID. IACOTII COMMENT.

7. Apb. 5.

Hydrops conuersione cacochymiz à venis & superioribus partibus in ven-
triculus morbos capitis præcidere potius quàm inferre solet. Proinde Hippoc.
scribit in Aphorismis dysenteriam & hydropem translationis materiz ratione,
maniz remedio esse, à capite deorsum conuersis noxiis humoribus. Ab insania
(inquit) quam maniam vocant, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecsta-
sis, bonum. Quamobrem si quæ iuuare debent, non modò nō iuuant, sed etiam
in contrariam naturam transeunt, vt videlicet hydropi superueniat grauis ali-
quis capitis affectus, qualis est in cerebro epilepsia vel demorsio à praua qualitate,
vel pituitæ flatu distento, vnde abolentur ad tempus principes facultates cum
vniuersali conuulsione, & frequenti repetitione, id pessimum esse multis de caus-
sis constat. Primum communi illa, qua dicimus, quò plures partes, aut facultates
læsz sunt, eò perniciosius habere ægrum. Deinde, quia scribit Hippocrates πρὶ
πικρῶν, omnem accessionem mali grauioris ad graue malum lethalem esse. Præ-
terea symptomatum vehementia maximè pertimescenda est. Cum enim conuul-
sio dolorifica sit affectio, vt docet in Prorethetico, ad eam autem per epilepticos
insultus sensu & fuga, aut ex neruorum plenitudine transmissa ad ipsos materia
cerebrum incitetur, manifestum est à virium deiectione, quæ iam in hydropo
prostratz sunt, & vniuersali caloris extinctione tum in iecore, tum in cerebro
metum esse. Verùm non solum hoc nos terrere debet ratione causæ, sed multò
magis ratione signi. Ostendit enim cacochymiam iam irrumperet in principes
partes. Dorsū enim dolores locum mutant ex humore defluente fiunt, qui in-
terdum solus sit, magna tamen ex parte flatuosum crassumque spiritum conti-
neat, estque consentaneum hunc crassum humorem, cum in flatu versus fuerit,
& vias spiritus in cerebri ventriculis obstruxerit, comitalem morbum afferre,
maximè in anasarca, neruorum principio seipsum quatiente, vt quæ noxia sunt,
excutiat. In aliis verò hydropum differentis cerebrum non tam humorum mo-
le grauatum, quàm sanguinis & seri corrupti acrimonia à venis, aut aura vene-
nata ex corruptione in aluo demorsum & irritatū cōuulsiones epilepticas mouet.

Quoties

Quoties verò id, quod infestat, in ipso cerebro localem habet generationem, grauissimè vniuersum corpus conuellitur. Vbi verò ab acri mordentique humore in ventriculi ore noxium quidpiam cerebro communicatur, vt in suffusionibus, aut ab ignobili aliqua parte, vt tibia, veluti frigida quædam aura conscendit in caput, sine vehementi quidem conuulsione concidunt, & per interualla tantùm breuibus quibusdam motibus quatuntur: nihilominus magna & venenata corruptio in hydropici ventre significatur. Sed in vniuersum prauum est duarum principum facultatum graua symptomata mutuo sese consequi, vt nutricis in hepate, & animalis in cerebro. Naturalis enim facultatis (ait Galenus) vitalisque imbecillitas deterrima est, & citò hominem è medio tollit. Nempe & vnà cum ea, quæ est à cerebro, confestim exoluitur: Hæc verò si afficiatur, non protinus cor ipsum læditur. Eadem ratione ventris inflationem cum motu conuulsivo coniunctam, statim lethalem esse veteres dixerūt. Quòd verò hi in solutas aluos incidant, in causa est duarum facultatum resolutio: vel biliosorum ac tenuium excrementorum ad ventriculum & intestina symptomaticus confluxus, qualis fieri solet in animi deliquis, vehementi dolore, tristitia, & neruorum partium affectionibus, quibus ventriculi os maximè neruosum semper condolefcit. Interdum etiam profluuij alui causæ sunt eædem, quæ in hydrope siue epilepsia, nimirum imbecillitas intestinorum ab intemperie hectica: interceptio *ἀνασφάλσις* ab obstructione in mesenterio: aut alimentorum corruptio, & bilis perennis generatio ab incendio in illis partibus, in quibus hydropis iacta sunt fundamenta. In principio enim, constante natura, & ægro *ἀσφαλές*, citata aluo hydropici liberari possunt. Languescente verò iam natura, & principibus partibus expugnatis (vt iecore & cerebro superueniente epilepsia) omnis euacuatio symptomatica est. Leucophlegmariam tamen à forti, vel diuturna diarrhoea solui scribit in Aphorismis, siquidem conditiones adsint, quas dixi, saltem si alleuatio inde consequatur, & humor morbificus euacuetur. Nullam enim euacuationem laudat Hippocrates, quia euacuatio sit, sed quia humor, qui morbum committit, expurgatur. At vbi per aluum, aut hæmorrhagiam, aut sudores, aut vrinas, multa euacuantur, morbus verò perseverat, humorem, qui morbi causa est, non excerni verisimile est, aut perennem esse eiusdem generationem.

2. Prorrh. 5.

7. Aph. 29.

X X X I.

Εν τοῖς χολώδεσι κοιλίῃ παραχῶδες, διαδιδύχα μικρὰ, γονώδεια, μυσώδεια, καὶ πόνοι περὶ ἡττοῖ ἐμποκίοντα, καὶ οὖρα σὰν δαλύτως ἰόντα, ἐς ὕδρατα ἀποτελόμενα ἐκ τῶν τοῦτων.

In biliosis turbata aluus reddens parua genitura similia, mucosa, quæ ad aqualiculum dolorem faciant, urina quoque non facile prodeuntes, vt ne in hydropicum malum desinât, metuendum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Xολώδες dicit, vel ægros, vel vêtres. Ac constat experientia naturalis biliosis, quæ multum bilis colligunt intemperie hepatis, aluum interuallis biliosis deiectionibus conturbari, hoc est, & profluere, & mordicari, quæ κοιλίῃ παραχῶδες ab Hippocrate solet appellari. γονώδεια verò permisceri solent, quia in eiusmodi corporibus facilè pituita cruda colligitur, vnde eiusmodi excrementa pituitosa. Idque ferè efficit refrigeratio ventriculi, vt non temerè comperias hominem, cui hepar calidius æquò euaserit, cui non etiam ventriculus sit frigidior. Ac rectè Galenus eas naturas febribus è cruditate opportunas scripsit. Itaque cruda-cæa pituita ventriculo & intestinis collecta affluente bile detergetur. Atque hinc γονώδεια & crassiori semini similia, aut mucco egerunt. γονώδεια enim dicit, quomodo

modo *πυώδης* sedimenta, ubi concocta pituita cum urinis excernitur. Concocta enim pituita usque adeo puri similis est, ut sæpe medicos distrahat sententiis, qui hi pus, illi pituitam esse contendunt. Cæterum an ex eo hydropem sequi oporteat, distinguendum. Ac reuera metus est. Vidi enim, qui inde hydropem incurserunt. Alij rapti acuta febre cum eiusmodi alui perturbatione moriuntur. Noui quibus in multos menses perseverauit eiusmodi perturbatio biliosis & mucosifis euntibus, variis cæuentis, qui tandem superstites euaserunt moniti, ut iusta ratione vitæ periculum hydropis declinarent. Itaque tantum periculum denunciandum auertendūque, quoniam arte datum est. Interminandus hydrops, nisi legibus medicorum sese adstrinxerint.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hæc symptomata in biliosis & signa sunt, & causæ hydropis futuri, per resolutionem caloris in partibus nutritioni dicatis, aut bilis crassæ & vitellinæ suppressionem, quæ tenuiore parte abeunte scirrhum hepatis inuehit, ut in ictericis. Etenim impendentis hydropis significationem conficiunt ea omnia in vniuersum, quæ hepar immodicè refrigerant, aut velde obstruunt, aut febrili ardore torrent, aut multitudine & crassitie obruunt. Particulatim verò graues ipsius affectus iam inueterati, renum imbecilla secretrix, morbi acuti potissimum in ieiuno & mesenterio, qui neque suppuratione, neque crisi finem habent, marasmus eiusdem *πυοφυγῆς*, & extra febrem malus corporis habitus, quem cachexiam vocant, qualis hypofarcam semper antecedit, hydropem verò aquosum & flatulentum frequenter, nisi repente oboriatur transmissa in ventrem materia. Verum quid per *χολώδης*, intelligat, haud ita facile est explicatu. Nam cum duplex sit intemperies cum humore: vniuersalis in omnibus corporis partibus externis, aut toto venoso genere, ut in ictero, elephantiasi, hydrope, cachexia, vitiosis coleribus ab hepate & splene, quibusdam melancholicis: & ea, quæ vnam duntaxat partem occupat, quæ videlicet aut biliosum, aut pituitosum, aut melancholicum humorem aliunde excipit, vel generat in seipsa: *χολώδης* quidem dicere licebit & biliosos temperamento, & auruginosos, & *πικροκόλως αἷον*, quos Galenus scribit *χαλιπώτερον μοιροσίαν φέρον ἢ ἀσιτίαν*, quibus nimirum flaua bilis sursum fluctuat, cum ipsam à iecore ad id intestinum, quod ventris exortum vocant, meatus deferret. Interdum etiam in quibusdam particula quædam ab ipso ad ventrem progreditur, in quibus nimirum biliosum supernatat excrementum, quod in aliis deorsum omnino secedit. Num igitur biliosi sint à suffusione bilis in totum corporis habitum, aut bilioso totius temperamento, aut parte nobili bilem generante, vel aliunde excipiente, parum cõstat. Ac si quidem frequentiore vocis vsu spectes, *χολώδης*, hepate venisque præcalidis biliosi dicuntur: sin veritatē Aphorismi, magis conueniunt omnia *χολώδης*, id est, *χλωρὴ καὶ ἰκτερώδης*, quoniam in ictericis si mutuo sese hæc consequantur, de hydrope & morte dubitare nō possumus, ut sæpe, etiam cum hæc scriberemus, obseruare licuit. In omnibus tamen vna ratio communis est, quæ metum hydropis iniicit, humorum videlicet biliosorum inclinatio in ventrem cum colliuatione è toto corpore, & intestinorum rasura. Hi enim fusione & acrimonia sensum sui doloris que excitant, penetratione ad interna & penitiora loca aluum perturbant, diuturno denique & continuato transitu ex perenni generatione hæticam intemperiem intestinis & partibus nutritioni dicatis conciliant, vnde hydrops siccus. Dierum enim & affectionis progressu innatus calor emarcescit, qui neque concoctionem perficere, neque sanguificationem potest: quinetiam innato præsidio destitutus vehementer ab accedentibus humoribus inter se pugnantibus mutatur, bile videlicet, & pituita. Tandem verò etiam exhausta parte, per quam humor excernitur vicinæ, quasi vacui fuga, colliquantur, & ex toto corpore in ventrem confluit, quod liquatum est propter affectus perseverantiam & magnitudinem. Quæ omnia ex his symptomatis simul iunctis deprehenduntur. Particulatim verò in ictericis vera esse hæc ex eo patet, quod vel sola urinz tinctæ suppressio, aut excretio morbo

morbo impar hydropem denunciet bile refluyente ad iecur, in quo scirrhum concitat, quia pelli non potest. Præstat enim urinas in aurugine fellea (quam imbecillitas tractricis in vesicula fellea, aut meatuum obstructio attrahentium ab hepate, vel pellentium ad intestina, aut immodica plenitudo concitat) valde tinctas esse & crassas, quam puras, quia natura conatur non rerinere ad hydropem, sed pellere, quâ potest bilem superuacuum. Idem iudicium de ea, quæ ab inflammatione hepatis, aut scirrhu ortum habet. In critica enim pura debent esse excrementa tum vesicæ, tum alui, qualia nullum visceris affectum declarant. Quæcunque igitur signa in ictericis facultatem iecoris expultricem infirmam, aut multitudinem bilis crassæ suppressam, aut confirmatam iam intemperiem hecticam in partibus nutritioni dicatis ostendunt, ea etiam hydropem denunciant, nisi æger morte præripiatur. Biliosi autem, id est, valde calidi & siccissimi, quos Hippocrates in Epide. *πικροχέλεις* vocat, diarrhœis, acerbis deiectionibus & pinguibus obnoxij sunt, necnon febribus colliquantibus faciliè corripuntur: quemadmodum sanguinei ac rubri, qui videlicet crassum & calidum sanguinem habent, tamen si biliosis minus calidi sint, ad melancholiam, phrenitim, causum, & dysenterias cruentas propensiores sunt. Acres autem deiectiones à pallida, & flava bile ortum habent: pingues verò à colliquatione, in qua diarrhœa diutius perseverat propter redundantiam tum collectæ, tum succrescentis cacochymix. Hi igitur aut multo profluuium alui intabescunt sensim moriuntur: aut in hydropem incurrunt, si signa hoc Aphorismo comprehensa cōveniant, quorum generatio sigillatim nunc explicanda nobis est. Quid sit *πικρία παραχόλης*, ante demonstratum est. Hic verò eam perturbationem intelligit, quæ incidit aluo sæpius irritata ad excretionem à bile corrupta & acris, siue pauca ad intestina confluat, ut in ictericis, siue multa propter continuam ipsius generationem in hepate calidissimo, & siccissimo, ut in picrocholis. *σμικρά* verò parva, aut pauca exeunt propter obstructionem, aut imbecillitatem facultatis excrettricis, aut colliquationem. Nam paucitas deiectionis acris & pinguis cum viscositate & foedo odore certissimum est colliquationis argumentum: quanquam interdum vehemens etiam colliquatio per multa glutinosa excrementa pariat. *γενέδια* verò excrementa, id est, genituræ similia sunt in morbis longis & salutaribus à vitrea pituita: in acutis à colliquatione pinguedinis recentioris, in picrocholis, à pituita, quæ bile per intestina transeunte abraditur, unde principium dysenterix. Idem iudicium de his, quæ *μυφώδια* vocat, id est, muccosa ab eadem pituita. Cum enim viscida sit & crassa, pertinaciter adhærescit intestinis, nec celeriter, ut bilis, permeare potest, ob idque pauca est. Hæc igitur omnia si dolorem in aluo, maximè circa pubem concitant, aut dysenteriam in propinquo denunciant, aut, si tumor quoque in aqualiculo accedat, hydropem siccum, flatu, ex crudiore materia genito ab hectica intemperie intestinorum, quam, ut dixi, causæ alterantis perseverantia ac pertinacia tandem inuehit, per Aphorismum, Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter solvatur, in siccum hydropa firmatur. Tormina enim aut à morsu vehementi oriuntur, aut à spiritu flatuoso, qui exitum non habet, unde dolores & cruciatus circa umbilicum & lumbos obfirmati, hydropis prænuncij. Ad hanc hecticam intemperiem multi quoque alij morbi referuntur ab Hippocrate & Galeno, ut in Protrhetico, hydrophobia, vitiligo, interdum etiam phrenitis, mania, & plurimi capitis affectus, ne quorundam errorem sequamur morbum omnem ad plenitudinem referentium. In his frustra, atque adeo cum periculo purgationibus exagitantur ægri, quæ vel nullæ esse debent, vel raræ ad symptomatis tantum correctionem, ut cacochymia imminuatur, quam vitiatum alimentum perpetuò renouat. Inter hæc verò ad prænotationem hydropis magnam vim habet urina non faciliè effluens, quæ refluxus seri ad superiora causa est, & obstructionis signum, vel imbecillitatis secrettricis renum vesica vacua: ex quo solo vitio hydropem interdum nasci putat Paulus. Quod si vesica plena id inciderit, minus periculi est ab hydropem, quoniam ischurix huius causa pertinet ad vesicam aut nimium distentam à

3. Epidem. 3.

4. Aph. 11.

nimia vrinx quantitate, aut refrigeratam & torpescientem, qua parte neruus est, qui morsum, molem, & pondus vrinx percipit: aut obstructam circa collum à tumore, crassis humoribus, grumo, calculo, & similibus.

XXXII.

Υδρῶς πυρετώδης, ὕρον μικρὸν καὶ τετραγμῶν, ὀλέθριον.

Hydropico febriculofo vrina pauca turbat aque, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

OMnis vrina pauca in hydropicis admodum vitiosa est, quia & sponte, & arte multa meiere conueniat. Quòd si praterquam quòd pauca, etiam perturbata est, interioris in venis perturbationis, quam febris in cruda materia commouet, indicium est. Id quod etiam sine hydrope damnari solet.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quòd vrinx paucitas aut suppressio nullo tumore vesicam obsidente obstructionem in vtericibus, aut renibus, vel imbecillitatē renum non satis serum expurgantium significet in hydrope, dictum est antea. Idque in tympanite tantò deterius est, quàm in aliis differentiis, quantò in ipso infrequentior est huius paucitatis causa. In ascite enim semper minuitur, quòd serum in abdomen transeat: in anasarca paulò minus, sero ad membra cum sanguine pituitoso abeunte. At in tympanite grauem affectum esse oportet, per quem quæ propinqua sunt, & societate coniuncta in mali dolorisque consensum veniant. Sed & rubra quoque vrina est per eiusmodi affectus, præsertim si iecur initium dedit, mixta bile rubra, vel sanguine paucio sero, aut imbecilla facultate, quæ serum à sanguine secernit. Nam & sanguis, & bilis rubra, quæ in intestina, aut folliculum fellis propter obstructionem transire non potest, in morbis etiam frigidis vrinas tingunt, itémque dolores, vigilæ, calor ex putri humore, renibus potissimum in consortium mali adductis. Verùm prater hæc si returbata quoque sit in hydrope cum febre acuta ex inflammatione, aut lenta ex putri humore, qualis est vrina subiugaliū, in venis perturbationem ostendit cum calore prater naturam non paucio cōgesto acerruatōque flatuoso spiritu. Qua de re agitur acuratius in commentario de vrinis. Annotant quoque vulgo inter signa lethalia hydropis vrinarum colorem varium, vt si supra rubeant, infra liuescant, aut nigrescant, propter materix variam naturam, bilis adustionem, & partium *νίχθησιν*.

L. Proth. jr.

XXXIII.

Ἐπὶ τῷ ὑδρῶϊ ἀρχημῶς, διάρροια γαστρομύη ὑδατώδης, χυρὶς ἀπὸ φης, λύει τὸ νόσημα.

Incipienti hydropi alui profluuium aquosum sine cruditate morbum soluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

YAcetum alij eundem morbum faciunt in hydropem, alij *πρίχυσιν* effusio: nem aquei humoris in raritatem inanitatēque carnis, quod vitium à renibus nasci voluerunt, hydropem verò gigni ex durtie hepatis. Sed hæc parùm ad rem. Si ergo exhausta aqua non regeneratur alia, re corporatur æger, viuudum colorem recipit, integræ solutionis spes est à profluuiio: si contrà, desperatio. At qui fiat vt ὑδατώδης prodeant sine cruditate. ὑδατώδης sunt, quæ è ventre prodeunt, non eo quidem, vbi concoctio cibi elaboratur. Concoctio enim per excretionem

tionem alui non omnem, sed eam, quæ sit quo iam tempore distributionis tempus abiit, colligitur: deinde per vrinas. Si ergo vrinx coctæ sunt, & nutritur corpus, neque in excrementis aliquid signi existat malè confecti alimenti, non ruetus, inflatio ventris, nidor, aut aliquid tale, quod ἀπεψίας indicet, ὡς δ' αἴθ' ὅτι αὖτε χαρὶς ἀπεψίας esse dicantur, vnde solvatur morbus.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Aphorismis pro ὡς δ' αἴθ' ὅτι αὖτε χαρὶς ἀπεψίας legitur hoc modo, Si pituita alba detento fortis diarrhoea superuenerit, morbum soluit. Vbi Galenus scribit distributionem (λευκὸν) additam nullius distinctionis gratia, cum pituita alba sit. Verum Hippocrates πρὶ παθῶν, cur λευκὸν adiiciatur, rationem reddit, quod videlicet in eo morbo color corporis albidus cernatur pituitæ suffusione, quæ quamquam exactè alba non sit, sed vel liuida, vel quorundam humorum admistione à genuino colore immutata aquam intercutem propriè dictam cōstituit. In Epidemius Galenus cum Hippocrate ab hydero distinguere videtur leucophlegmatiam, atque ad genus quoddam intemperamenti referre. Leucophlegmatia enim (inquit) manifestò frigidæ sunt temperaturæ, siquid memores fuerimus eorum, quæ in libris de temperamētis diximus. Est autem ipsis mollis & tumidior quodammodo caro propemodum, ut hydero correptis, quem vocant λευκὸν φλεγμασίαν. Verum parùm refert, siue hyderum dicas, siue λευκὸν φλέγμα, aut λευκοφλεγμασίαν, siquidem sententia vera est in omni hydrope, maximè verò ascite, & anasarca. Siquidem experimenta docent, & alibi quoque docet Hollerius, in hydrope naturam contra morbum suas vires interdum excitare, atque alios profluuii alui liberari: alius & pituitam & flatus in halitum discuti, ut detumeat venter. Quosdam etiam sudore multo per laxiores poros abdominis & per foramina maioribus guttis effluente conualuisse. Idem interdum rectè medici artificio tētari. Nonnullis salutaris fuit nauigatio maritimo halitu vomitum sæpius concitante, siccante pituitam, atque resolvente, quod se in quodam obseruasse Hollerius scribit: Interdum quoque salutare fuisse vlcus in cruribus modò sponte ortum, modò igne comparatum. Verum hos omnes ἀσφαλῆς esse oportet, ut scribit Author Prorrhetici, id est, sanis firmisque visceribus. Alioqui tumore subsidente, & larga per aluum effusa aqua, siue sponte, siue arte paulò post moriuntur. Quocirca spes aut desperatio hydropis à visceribus captanda est, frustra que omnino tum natura, tum ars molitur vacuationem materiz, vbi desperata vitia latent in visceribus. Proinde tametsi hoc loco, & secundo de morbis Hippocrates hydropem à pituita sanari scribat alio sponte soluta, & nisi sponte solvatur, purgandum esse, conditiones tamen addit: vna hoc loco in voce (ἀρχομένη) alibi ἀρχομένη τῆς νόσου, inchoante adhuc morbo, nimirum antequam viscera grauius læsa sint, intemperies hæctica contracta, vires diuturnitate morbi fractæ. Alteram in Aphorismis, ut hæc διαζήνα circa principia accedens sit ἔχρησθαι, fortis. Philotheus ad longitudinem temporis refert: alij ad naturæ robur, nimirum ut aluus sponte fluat naturæ robore excrementa pellentis, quæ infestant, cuius signum est facilitas ferendi. Ac certè omnium vtilium vacuationum præter coctionis signa, & dierum criticorum vires, duæ sunt notæ certissimæ: ἀφροδία, ut etiam æger sentiat se factum leuiorem: & copia cum qualitate idonea. Proinde sic in Aphorismis loquitur, Si qualia oportet, confert: & passim alibi, si copiosè, & quantum opus sit, ne sit excretio morbo impar. Sed addit etiam in hoc hydrope tertiam conditionem maximè necessariam, ut diarrhoea sit ὡς δ' αἴθ' ὅτι αὖτε χαρὶς ἀπεψίας, deiectio aquosa sit, sine cruditate. Etenim quatenus aquosa est, materiam morbificam vacuari ostendit: quia verò χαρὶς ἀπεψίας, neque ab imbecillitate retentricis superuenit, neque ab interceptione anadoscos, aut alimentorum corruptione, ut in hydrope, qui ab ilibus incipit, dictum est. Ex quo generale axioma conficitur, nullam excretionem, quatenus excretio est, laudari, sed quia humorem, à quo morbus committitur, euacuet. Itaque vbi multa deiectio, quæ aquosa sit, in hydrope cernitur, morbum ipsum sanare poterit, quia morbificus humor excernitur.

vide Aph. 8.
lib. 7. hum.

3. Epid. 3.

lib. de hum. 1.

6. Epid. sec. 7.

Verum nihil absurdi est, & diarrhoeam longam esse, & hydropem perseverare. Potest quoque ea voce (χωρὶς ἀπεψίας) cuiusdam à natura serum intelligi, eo modo, quo evinci potest, ut sola collectæ materiæ expurgatione sit opus. Sit ergo profusio alui hydropicis utilis, ὅτι ἀρχῇ, ἰχυρῇ, ὑδατῶδης χωρὶς ἀπεψίας: ægri verò δὲσπλάγγου. Hoc verò non solum valet ad πρόγνωσην, sed etiam ad curationem, quæ in remotione causæ posita est, aut correctione symptomatis. Illic purgatione opus est: hic sectione. Utrobique ὅτι ἀρχῇ καὶ ἰχυρῶς. In hydropse quidem (ait Galenus) statim in principio adhibenda curatio est. Vbi verò constiterit, imprimis addenda erunt, quæ pituitam per sedem educant: deinde utemur his, quæ excitato vomitu euacuant: tum usus eorum erit accommodatus, quæ ad euocandam ex ore pituitam valent, ut à capite pituita detrahatur. At ubi humor pituitosus in totum sit corpus distributus, tum corpus erit eo expurgandum medicamento, quod illi vniuerso expurgando sit. Quanquam ad crassos humores incidendos, & ut urina procedat, etiam medicamenta, quæ incidendi vim habent, erunt nobis vsui. Et paulò post, Est etiam morbi genus spectandum. Qui enim aquam inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitæ educendæ postulat: ac primum quidem per inferiorem ventrem, deinde & per vomitus, & per ea, quæ pituitam per os euocant. Cum enim in toto corpore sit dispersa redundantia, omnia euacuationū genera adhibebimus. At hydropi ascitæ medicamenta dabimus, quibus aqua educatur. Hoc est igitur ὅτι ἀρχῇ, καὶ ἰχυρῶς, καὶ ὅτι ὑδατῶδης purgare. Idem iudicium de sectione, nisi quod non ἰχυρῶς, sed paulatim aqua effluere debet. Hydropse correptos (ait Hippocrates) citius incidere, tabidósque statim vrere, caputque secare conuenit. Quo loco scribit Galenus Hippocratem non docere curandi rationem, sed tempus: ut intelligas, quicquid agis, celeriter esse agendum. Cum igitur cutis in ascite perforanda est, iubet, nequid temporis interponas, sed confestim rem aggrediaris, ne humor ad internas partes confluat. Itémque in mulieribus hydropse correptis ex suppressis mensibus, aliis ex hæmorrhagia, hæmorrhoidibus, aut aliis euacuationibus consuetis festina (ait Galenus) adhibere remedium, priusquam robur deficiat, & vires prosternantur. Idem iudicium de vitione tabidorum, antequam vlcus ipsum putrescat, quo tempore omnis frustra suscipietur labor, & in similibus omnibus. Verum nec in omni hydropse sectio, ut nec diarrhoea, conuenit, sed ὅτι ὑδατῶδης, cum ita humor auctus est, ut vires ægri euertat. Tympanias enim secandus non est, quoniam propter flatum nemo ad opus manuum venerit: neque verò etiam anasarca, quia sparsus disseminatusque per carnē humor euacuari non potest: quemadmodum in tympania frustra purgatione exagitantur ægri, cum iam intemperies hæctica est. Sic naturæ legibus medici artificium respondere debet. Modus autem, quo aqua tum in ascite, tum in leucophlegmatia per ventrem expurgatur, sic habet. Serosus sanguis suppressus sine vitio substantiæ viscerum, aut hæctica intemperie à venis in ventrem (ait Hippocrates in Aphorismis) defluit, & morbum soluit. Nam in leucophlegmatia redditur aqua tenuata, quæ lenta erat & concreta, in venarum orificia. In ascite exugitur venarum orificiis, & per portas ab hepate in intestina defertur. Potest quoque exugī à venis mesenterij, & transferri ad intestina, ut non refluat ad hepar, & hinc ad intestina. In libro de iudicationibus addit solutionem etiam fieri per vrinas. In hydropse detento (inquit) si aqua ad ventrem, aut vesicam fluat, solutio. In leucophlegmatia alui profluvium vehemens solutio.

X X X I I I I.

τοῖς ξυροῖς ὑδρωπιδεῖς προσημαίνουσι, ἑρβόροι περὶ τὸ λεπτὸν ἐμπύκνωτες, καὶ αὐτοί.

Ubi eduntur signa hydropis sicci, tormina circa intestinum tenue incidentia malum.

Siccum hydropem dici ab Hippocrate, qui tympanias est, iam ante diximus. Atque is sui signa edit, quæ idem scripsit in Aphorismis. *ὁσπερ* (inquit) *σφοδρὸν καὶ πρὸ τοῦ ὀμφαλοῦ ποιοῖ, καὶ ὅς φνύσσει ἀλγυνμα μὴ λυόμενον μὴτε τὸ φάρμακόν, μὴτε ἄλλως, αἷς ὁδωτα ξυρὸν ἰσθύνειται.* Quibusdam cancrorum malignumque vlcus intestini diutius excruciat ægros, quod nulla spe leuatur, sed inde paulatim intabescens æger extinguitur. Alius intemperies quædam confirmata, aut certè maior, quàm vt à calore aut remediis euinci possit. Remedia dico medicamenta, clysteres, sotos, infusions, vnguenta atque reliqua, quæ topica nominantur. Diu itaque cruciante morbo, neque auxilium concedente significatio tympanicis hydropis est. Ac *σφοδρὸν*, hoc est, tormina, & in intestinis sæuens dolor fit infirmo calore materiam frigidam in flatus resolvente. Atque hi flatus insinuantur primum tenui intestino, quod *λεπτὸν* simpliciter dicit. Atque tenue intestinum prorsum incumbit in vmbilicum, multisque anfractibus conuoluitur, vnde difficilior exitus flatibus, & tensio vehementior. Dolor autem acrior, quia, vegetioris sensus tenue intestinum est. Et quod in Aphorismis *πρὸ τοῦ ὀμφαλοῦ* scripsit, tenue intestinum intelligit, quod procumbit in vmbilicum: quomodo lumborum nomine cæcum & colon significat, in quibus conclusi flatus dolores mouent non solius intestini ratione, sed vinculorum, quibus intestinum renibus & lumbis colligatur. His ergo malis diuturnis, neque auxilium medicis cedentibus tympanias significatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Sicci hydropis signa eduntur, vt & aliorum omnium morborum, cum ad partium interiorum dispositionem, quam Aristoteles *διάρθρωσις*, καὶ *σχηματισμός* appellat, causæ quædam efficientes accesserint: vt cum intestina tenuia & ventriculus refrigerata sunt immodicè, aut iecur calidius circumpositarum partium calorem natium resoluit, aut perennis fluxio partes nutritioni dicatas labefactat. Tum enim leui occasione hydrops siccus superuenit, cuius metum incutiunt cibi prope omnes in flatus conuersi, frequens ventriculi inflatio cum dolore colico simili. Quandiu enim flatus infra, supraue erumpunt, materiæque potius in causa est, quàm intemperies confirmata, ægri liberantur. At vbi alteratio eò progressa est, vt iam temperiem partium natiam alienauerit, subsistunt flatus imbecilla intestinorum & ventriculi facultate excretice, & obstructis meatibus, vt ab inflammatione, duro stercore, tumore. Tum dolores ventris ac tormina accedunt flatibus nouis continenter excitatis à calore nativo languido, aut extraneo vehementi, vt nec medicamento, nec soto, balneo, theriaca, aut similibus quicquam concedant, quoniam horum origo non tam ex materiæ suppressione, quàm ex hectica intemperie pendet. Distenditur ergo abdomen circa vmbilicum, cutisque contactu ac pressu durior est, tympani modo sonat, moles minor, & minus, quàm in ascite, renititur. Gravis nulla est, aut exigua: partes superiores graciliores sunt: crebri ructus urgent, & flatus deorsum erumpunt, ex quibus allevatio quidem aliqua, sed exigua insequitur. His ita constitutis de hydropis sicco dubitari non potest. Ad tam verissimum est, quod scribit Hippocrates, Quibus tormina circa vmbilicum fatigant, & labor atque lumborum dolor, qui nec medicamento, aut villo alio modo solui potest, in hydropem siccum firmatur. *σφοδρὸν* autem vocat Hippocrates dolores per anfractus tenuis intestini circumuolutos exquisito sensu præditi ab acti humore mordente, aut flatulento spiritu intercluso, nec exitum habente. Hi potissimum affligant circa vmbilicum & lumbos propter cæcum & colon, quod illic sæpè angustus est, & propter vincula neruacea, quibus collum & renes inter se colligantur. Huiusmodi validos intestinorum dolores vulgus colicos dicere solet, quanquam ab ea parte, quæ dolor sentitur, vix vllum indicium sumi potest, quod magis colon, quàm tenue intestinum, dolor afficiat. Verum colici doloris frequentissimæ causæ sunt flatus crassus, aut hærens

4. Aph. 11.

7. Epid.

pituita, quæ duo in tenuibus intestinis ob membranarum tenuitatem & adipis inopiam facile aut dissipantur, aut descendunt: in cæco ob eius paruitatem locum non habent, sicut nec in recto ob amplitudinem & facilem exitum. In colo verò anfractuoso, crassis membranis tecto, ac multo intus & inæquali adipe infarcto means excrementum moratur & retinetur. At hic tenuia intestina potissimum afficiuntur, ut & in ileo, causaque est inflammatio calorem nativum resoluens, aut hectica intemperies. Nam si critica vacuatione, aut sola refrigeratione, quam positivam vocant, aut ex humoribus frigidis & crassis dolores illi oborti essent, emendata intemperie per solum, atque interius assumpta, & vacuata materia per medicamenta purgantia facile conquiescerent. Obfirmatam ergo causam ostendunt perseverantia doloris, & pertinacia. Memini Hippocratem quodam loco referre, vocatum se ad horum dolorum curationem, admovisse deceptum caloricam: à quibus diu adhibitis cum nihil iuaretur æger, transisse ad frigida cum magna utilitate, & doloris allevatione.

X X X V.

Τὰ ἐξ ὑδρωπικῶν ἐπιληπτικὰ, δέλεθρα.

Ex morbis hydropicis comitiales lethales.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

H A E C prius exposita.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

V I D E Aphorismum trigessimum libri huius.

X X X V I.

Ὑδρῶς πρὸς θεραπεύειν ἐνδιδὼς παλινδρομεῖν, δὲ ληπτέον.

Hydrops, qui levatus remedijs integer renascitur, desperatus est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Efficitur non sola arte, sed sponte naturæ, ut exhausta aqua, resolutis flatibus videatur hydrops percuratus. Sed intus defixa causa tumore, intemperie, aliisque id genus paulo post renascitur vitium. Nam exhausto fontis alueo, siquidem scaturigo viua incolumis est, ille aqua facile repletur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Solum illum hydropem naturæ beneficio, vel medici artificio curari posse docet Hippocrates, qui ex sola seri collectione & suppressione, aut materiz flatuosa copia ortum habet sine scirrho hepatis confirmato, aut sine corruptela substantiæ eiusdem, aut marasmo retorrido, aut hectica intemperie intestinorum. Vbi enim ex his vitis aliquod in visceribus later, frustra flatus discutitur, aut aqua vacuatur, nisi urgenti symptomati tantum occurras, quod sæpe causa ipsa molestius est. Possunt enim aluo commota multa expurgari, indeque venter detumescere, ut melius habere per aliquod tempus videantur. Verum insanabili viscerum manente vitio recrudescit malum, eoque mortiferum magis, quam ante, quod & vires infirmiores sunt tum ex diuturnitate morbi, tum ex multa spiritus dissipatione in effusione aquæ, & viscera, quæ circumfusa vndique materia, tanquam fulcimento, subleuabatur, deorsum magis inclinant, simulque diaphragma & partes in thorace contentas reuellant, unde animi deliquia existunt, ac vires deiciuntur, quarum iactura refarciri non facile potest. Ob eam causam, simul ut seruetur virtutis tenor, qui dissolvitur vasis quibusdam arteriosis reclusis propter magnam

magnam corporum separationem à se inuicem, & puris acrimoniam, Hippocrates in Aphorismis præcipit, neque in suppuratis vitione, neque in hydropicis paracentesi vacuationem vniuersam & confertim fieri debere. Cum ergo hydrops aliquantulum alleuari videtur, postea redit, desperatio est, quia ex perenni materiae generatione pendet, nec ægri sunt *ἀσπαραγχοί*, de quibus iam dictum est ante.

6. Aph. 27.

XXXVII.

τῶν ὑδρωπικῶν καὶ φλέβας καὶ τὴν σπλῆνός τε ὑδατοῦ, λύει.

His qui hydropem circa venas collegerunt, erumpente aqua in ventrem soluitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET si hydrops reuera tū dicitur, quum aqua vel imbibita cuti, velut papyro, aut spongiz: vel inter peritonæum & intestina effunditur, tamen è venis quoque inclusa interdum aqua est, quæ si in ventrem, hoc est, intestina erumpit & excernitur, solutio fit, nisi vitium supersit in viscere & venis, quod de integro aquam regeneret.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aqua in hydropicis vel per venas in omne corpus permeat, vt in leucophlegmatia (quâquam hæc etiam habitus corporis refrigeratione sine magno hepatis vitio sæpe fieri videtur, quod vrinæ ostēdunt) vel angustis cæcisque poris, aut exeso, aperto, rupto, fissōve vase aliquo sine sanguine sola, vti solet per renes, excidit, & in abdominis capacitātē illabitur, vt in ascite. Interdū etiā ex hepate serum resudans (siue soluta sit ipsius continuitas, vt in vlcere suppurata phlegmone, aut exiguo vulnere: siue febre ardente, aut calidiorū præsertim vini meracionis liberaliore vsu exarescēta dehiscat) intra ambiētē membranā, quæ integra est, colligitur, & vesiculas aqua plenas (*ὕδατος* Græcis dicuntur) concitat, quales sæpe in pecudum bouūque iugulatorum iccore cernuntur, quæ in omentum (vt scribit Hippocrates) erumpunt, ventērque aqua repletur, atque moriuntur. Habet enim omentum peræ, & impertusi infundibuli speciem, quo intra se portæ caudicem excipit, per cuius ramos excidit aqua. In his omnibus si aqua circa venas colligatur, ex hisque in aluum erumpat, soluitur morbus. Er- enim quæ materia ab hepate manat, vel per venas, atque ita potius ad intestina: vel per superficiem & membranā in omentum exudat. Quibus verò meatibus id fiat, non faciliè dici potest. Vel enim serosa humiditas venis conclusa ita purgatur: vel aqua in medio peritonæi & intestinorum collecta, aut in omento exugitur à venis mesenterij, è quibus transfertur ad intestina. Hippocrates de internis affectionibus peculiare esse leucophlegmatiz scribit, vt pinguedo colliquescat, & à calore, qui in pituita est, fiat aqua: quæ si sensim distillet intra cutem & membranā carnosā, aquam inter cutem pariat: sin in venas meserzi absumatur, profluuium alui, quo liberatur æger. Verū experimenta docent, naturam, quemcunque liquorem concoxerit, stillatum colare, non per meatus manifestos, sed per angustos quosdam cæcosque poros. Sic mesaraica vasa ad intestinorum cavitatem non dehiscunt, sed per latera sugendo purius trahunt. A dextro in sinistrum cordis ventriculū cæcis ductibus sanguis permeat, & à venis ad arterias per occultas anastomoses. Vrina quoque per renum carnem excolatur: sanguis à porta ad cauam per hepar, animalis spiritus per cerebri substantiam: semen per testium molem: menstruus sanguis ad vbera conscendit non vasorum ductu, sed media per interstiria partium transcolatione. Sic aluntur ossa & membra maxima ex parte per inuisibiles meatus allicientia, non per apertos.

7. Aph. 55.

δυσεντερίαν ἀχρίως ἐπιστάσα, ἀπόστασιν ἐν πλάσσοις, ἢ σπλάγχνοις, ἢ
ἐν ἀρθροῖς ποιεῖται. ἢ μὲν χολαῖδος ἐν ἀρθροῖς, ἢ αἱματώδης ἐν πλά-
σσοις, ἢ σπλάγχνοις;

*Dysenteria intempestiue suppressa abscessum facit in lateribus,
visceribus vel articulis. An non biliosam in articulis, sanguineam
in lateribus & visceribus?*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Satis indicat Galenus contra Herodotum, quantum noceat intempestius
Astringentium usus in dysenteria, quæ exulcerationes sunt intestini cum alui
profluuiis. Supprimuntur quidem declinante morbo, & ne materia in partem no-
bilem versa iniuriam adferat, imperatur astringentia mistis aromatibus. & iis, quæ
vrinas moueant. Sic enim diuerso humore ad vrinas, vlcera possunt celerius sa-
nascere. Et quantum licuit cognoscere experientia, alios vidi suppressa intempe-
stiue dysenteria in epilepsiam incidisse, alios in pleuritidem. Cuidam quoque cõ-
uersa materia ad manus, fœdam densamque scabiem lepræ per similem pustulis
saniosis confertim inuexit. Nonnullis medicamentis astringentibus sic astrictis,
vt inde siccatis intestinis vix quarto quoque die postea deiecerint. Quod autem
dubitanter scribit, id quidem fecisse par est, quia eos abscessus biliosos in articulis,
sanguineos in lateribus & visceribus aliquando obseruant. Neque enim ratione
constare potest, cum bilis sursum potius moueatur.

DESID. IACOTII COMMENT.

Dysenteria nomen Hippocrati symptoma est, non morbus. Significat enim
διὰ χρίσεως τῆς αἵματός, vel τῶν διὰ τῆς ἐξ ἡπατος ἐκκρισιν αἱματώδης, excretionem
cruentam per sedem, quæ ab hæmorrhoidibus loci tantum affecti ratione distin-
guitur. Hæmorrhoides enim fiunt in ano: deiectiones vero cruentæ per vena-
rum orificia in intestinorum anfractibus aperta, aut exesa, vel in ipso etiam inte-
stino recto, longè tamen ab ano, & in superiore eius parte. Harum deiectionum
cruentatarum differentias quatuor numerat Galen. Vna est, quam venosam dicere
licet, ex immodico, sed minimè noxio sanguine, in qua repetè multum sanguinis
deiciitur, ad apertum nimirum vasis osculo, ob idque ab Hippocrate αἱματώδης
nuncupatur. Altera propriè dicta exulcerato intestino, vt plurimum à bile acri,
aut pituita salsa & corrupta, quæ præcedente hyeme Austrina, verè Aquilonio
grassari solet, aut æstate fieri, & autumnò, cum hyems Aquilonia fuerit, & ver au-
strinum ac pluuiosum. Tertia atrabilaria ex adusto in hepate sanguine, aut ad cri-
sim referuato. Quarta propriè hepatica, quoniam ex iccoris infirmitate, vt plu-
rimum οἷον κραιών πλύμα, tanquam carnis recens macerata lotura excernitur: &
quandoque purus sanguis non multus: interdum cum flaua bile commixtus:
nonnunquam etiam suppressione & æstu velut sæx sanguinis. Fieri quoque po-
test, vt dysenteria vtriusque affectus symptoma sit, hepaticæ videlicet imbecil-
litis, & vlceris intestinorum: aut plenitudinis, & hepatici affectus. Proinde Ga-
lenus merito reprehendit medicos, qui neglecto hepate solius vlceris in curan-
da dysenteria rationem habent. Videndum igitur in quibus dysenteria Aphorif-
mus hic verus sit. Prima oritur διὰ τὸ πλεονεξία αἱματός ὅτι τῆς φλεβίης,
propter plenitudinem sanguinis in venis, vt in rubris ad melancholiam paratis
propter crassum & calidum sanguinem: aut in mutilatis, & ex laboriosa vita ad
desidiam conuersis, anni cõstitutione calida & humida, verno tempore, suppressa
aliqua vacuatione, nec copia arte imminuta. Nam ex profusione sanguinis im-
moderata, aut frigore hyemali, aut temperamento præhumido corpus minus,
quàm

3. de sympto-
caus. & 4. de
artic.

3. Aph. 10.

quàm prius, per cutim perspirat. Quod ergo non exinanitur, intus cohibitum sanguinis copiam auget. Quò fit, ut acervata plenitudo statim rarisque temporibus, ut mulieribus menses, per intestina erumpat reſeratis venarum ostiis, interdum etiam per nares, aut sedem, idque *λαύρως καὶ ἰχυρῶς*. Nam repente sanguis multus deicitur, natura, quod infestabat, expurgante, si bene cum ægro agatur, & ut Galenus loquitur, *συνὸν ὑπὸ τυχίᾳ καὶ πλεθρῶν*. Hæc distinguitur ab utraque hepatica, quia citò desinit, nec cibi fastidio ægros conficit, cum hepatis nulla subsit infirmitas, sed plethora solvatur. Ob eamque causam dubium non est, quin suppressio, & sanguinis refluxus ad hepar & partos nobiles, graues morbos inferre possit, maximè plethoricos. Quoniam verò sæpius copia in pectus & pulmones conuertitur, alterum è duobus accidit (ait Galenus) ut aut in pulmonias & laterales morbos incurrant, aut in sanguinis excreationem, nisi arte plethora imminuatur, ut venæ sectione, cibi abstinentia, frequenti purgatione per aluum, exercitio, frictione, lotione ante cibum, & similibus. In vera autem dysenteria, quæ (ait Hippocrates *πρὶ παθῶν*) per totum ventrem tormina excitat, propter humoris acrimoniam, flatum, & vlcus, egeritque bilem, pituitam, & sanguinem, *μακρὴν καὶ πολὺν πύον*, ac tandem colliquato corpore *θανάσιδος*, maximè pertimescenda est eiusmodi suppressio, & symptomatica translatio. Ea enim cõstat ex fluxione, motu, & putredine humoris mordacis, frequētissimè quidem bilis flauæ aut salsæ pituitæ: interdum etiam cum certo mortis periculo, bilis atræ: nonnunquam etiam saniei ac puris ex rupto abscessu interiore, aut critica è venis vacuatione, quam dolores mordaces cum sanguinis pauci excretionem perpetuè & antecedunt, & comitantur. Ob idque si quis hanc fluxionem, antequam cõstiterit, medicamentis astringentibus cohibere aggressus fuerit, primùm quidem suppressione humoris morbifici & æstu inflammatio, febris, ventris inflatio, ac dolor colico similis inuadunt: deinde symptomatica translatione ad partes nobiles deliria, epilepsia, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, hydrops, vel arthritis, pro natura humoris translati, & partis excipientis, insequi solent. Hunc materiæ secessum præclusa via inferiore *ἀπὸ πύον* vocat, non quidem abscessum per emissionem, sed per alterius morbi in alterum transitum quomodo in Epid. scribit ex febribus, & aliis morbis *ἀπὸ πύον*, id est, digressiones in quartanas fieri. Alioqui humoris est *μίσξις*, aut *μίσξις*. Quod autem de abscessu ad articulos scribit, ex 6. Epid. intelligitur, quo loco docet ab arthritide ad dolorem intestinorū, & contrà, permutationem sæpe fieri per fluentium humorum translationem ab articulis in colon, aut à colo in articulos. Quanquam alibi Gal. interpretatur de doloribus articulorum, qui accedente coli intestini dolore vehemētiore alleuari videntur, quoniā in doloribus simul excitatis, non eundem tamen locum obsidentibus, vehementior alterū obscurat. Cur autem sanguis magis in thoracem refluat, in causa sunt hepar vicinū, venæ causæ situs ac distributio, & partium respirationi inferuentium peculiaris infirmitas, idque maximè fit in dysenteria *αἱμασίδα*, ut diximus. Bilis verò tametsi suapte natura sursum ferri soleat propter calorem, & substantiæ tenuitatem: propter acrimoniam tamen ab omnibus partibus, præsertim nobilibus, reiecta, quàm longissimè fieri potest, propellitur, ac tandem, ubi viscera robusta sunt, in imbecillioribus articulis obfirmatur, ad quos propter tenuitatem facillè penetrat, cum etiam pituitosis crassisque humoribus eò decumbentibus misceri, quasi pro vehiculo, soleat, idque potissimùm accidit suppressa dysenteria *χολάσι*. Nam hepaticis dysentericiis Aphorismus non conuenit.

4 de art. 40.

1. Epid. 2.

lib. de hum. 3.

XXXIX.

Δυσεντερικῶν ἐν ἑμῶς χολάσις ὅτι ἀρχὴν καὶ τέλος.

Dysentericis vomitus biliosus initio malus.

IACOBUS ROLLERII COMMENT.

AN quia magnam vim æstuantis bilis indicat, quæ superiorem ventrem pariter atque inferiorem turbet.

DESID.

^{de vom.}
^{2. vom.} **S**Acpe scribit Hippocrates vomitum alui profluuiio, & alui profluuium vomitu
 6. Aph. 15. scurari. Præterea in vomitu nō solū vim inesse astringendi aluum, sed etiam
 soluendi. Ventrem (inquit) compactum vomitus soluit, & egerentem magis,
 quā oportet, sistit, illum quidem humectans, hunc verò siccans. Cū igitur
 aluum quis sistere velit, auidē deuoratum cibum euomere oportet prius, quā
 humescat, & infra detrahatur, acerbisque cibis & austeris vti potius, quā alus.
 In Aphorismis quoque scribit Hippocrates longo alui profluuiio laboranti super-
 uenientem sponte vomitum, soluere morbum, propter reuulsionem materiæ, vt
 censet Galenus. Primo quoque de morbis, à profluuiio (inquit) alui valido cor-
 repto vomitus superueniens bonum. Et de locis in homine, Sic quidem vomitu
 vomitus sedatur. Rursus autem propterea quod sedatur, quia infernè deduxit
 id, ex quo vomitus fiebat, atque ita contrariis ambobus modis (scilicet à simili
 contrariōque) homo sanatur. Adde quod ὑπερσείρει vomitus remedio est, &
 infinita alia, quæ maximum fuisse apud veteres vsum vomitus docent, cū iis
 aliis morbis, tum maximè in profluuiio alui. Quod sit, vt non rectè dictum videat-
 ur in dysenteria vomitum biliosum initio malum esse. Verū idem Hippocra-
 tes sæpe etiam permagni refert scribit, scire, quibus vomitus cōferat, & quo tem-
 pore sit imperandus, & sæpēne an rarò hoc remedio vti oporteat, quineriā spon-
 te, an artificio medici superueniat, de quibus omnibus dicitur alio loco accura-
 tius. Itaque non absolutè dixit vomitum hic malum esse in dysenteria, sed bilio-
 sum, & initio. Quia enim biliosus est, neque à cibo, neque à medicamento ortum
 habere vult, sed à materiæ copia & feritate, quæ duas simul partes similiter im-
 becillas inuadit, quod alibi rarissimum esse voluit, vt cū scribit, minus lienosos
 6. Epid. 2. fieri, qui à capite coriza laborant. Nam si plethora, aut cacoachymia naturam irri-
 tet, in vnam aliquam partem aliis imbecilliozem superflua omnia confluunt, cæ-
 teræque partes liberantur. Vbi contrarium accidit, quia μὴ ἔστι τὸ σωμάτιον πρόπον,
 non secundum consuetum modum, idcirco malignum est. Proinde diximus an-
 tea quosdam esse πικροχολὺς αἷου, in quibus flaua bilis sursum fluctuat; in aliis ad
 aluum & intestina bilem omnino ferri. Vbi in eodem ægro vtrumque concurrat,
 vt bilis omnia interiora peruadat, malū est, maximè verò initio dysenteriz, tum
 quia humor sursum fertur, qui per inferiora vacuari debet: tum quia in principio
 nihil bene excernitur à natura, & semper prauum est stomachum per sympa-
 thia intestini affici in dysenteria. Symptomata est ergo excretio, qualis in cho-
 lera morbo, in quo vomitus profluuiio alui iungitur, propter acrimoniam & re-
 dundantiam humoris circa ventriculum, & è toto corpore ad ventriculum con-
 fluxum, quem colliquatio insequi solet. Alia ratio vomitus, qui robore naturæ,
 aut medici artificio sollicitatur, & diu iam trahente morbo, cuius materia aliò
 auertitur, & vacuatur. Quæ omnia in vomitu vtili Hippocrates requirit.

X L.

Οἷον ἐκ δυσεντερίας ὀξείης ἐς πυώδεια ἤκει δ' ὑγρὸν, δ' ἐπετάμηναι ἐκλευ-
 χοῖς ἐστὶ καὶ πολὺ.

*Quibus ex dysenteria acuta ad purulentam progressus est, ijs,
 quod superstat, admodum album erit & multum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DYsenteria alia acutior & celerior, alia tardior. Et quæ acutior, febrem acu-
 tam coniunctam habet, excrementa statim biliosa pingua. Alia sine febre
 est, aut cum ea quidem, sed leui: excrementa verò non ita acuta. Illa cum grauib.
 torminibus, doloribus, & vigiliis: hæc citra hæc, aut multò leuiores. Nam in dysen-
 teriis nonnunquam atra, nonnunquam flaua bilis meraca excernitur, feruens,
 despumans,

despumans, acris. Interdum aquosa, aut muccosa. Ac fieri potest, ut primum transcurrente liquida bile, & exulcerante certas intestini partes, πυώδεια, purulenta & foetulenta excernant, quod fit inualecente dysenteria. Et quia biliosis ætatibus per intemperantem vitam & genus alimentorum, aëre aliquando concurrente, multa cruditas colligitur, quæ inhæret sæpe intestinis lenta, viscidâque pituita: eâque à bile deraditur, apparéntque albida, muccosaque excrementa, quæ in media bile conspicias. Hæc experientia docere potest, & in generatione dysenteriarum meminit Galenus eius pituitæ, quæ intestino collecta putrescit, eraditur, & muccosa reddit excrementa. Eâque tam multa, ut mirum sit tantam vim aut ante colligi, aut in præsentia gigni.

DESID. IACOTII COMMENT.

Πυώδεια Hippocrates dicere solet (quod veteres interpretes Protrhetici annotarunt) vel reuera purulenta: vel similia puri, qualia sunt caro ac pinguedo colliquata, & pituita concreta ac putris. Totidem modis excrementa in dysenteria acutis progressu temporis purulenta reddi possunt, id est, iis, quæ ab acris humoribus oriuntur, non autem à plenitudine in venoso genere, aut hepatica imbecillitate. Eiusmodi enim dysenteriarum acutarum esse non solent, nec sæpe coniunctam febrem habent. Quæ verò acutæ sunt, interdum à venosi generis critica expurgatione ortum habent, aut ab abscessu rupto in superioribus partibus, vel intestinis, ex quo pus effusum, & putredine acris redditum intestina exasperat, & abradit: interdum verò à pituita salsa, aut bile acris, aut utrisque simul, quæ initio intestinorum mucum tantum, mox pinguedinem illis adhærescentem exiguo cruore perfusam deradunt, & in excrementis representant: progrediente malo interiorum etiam intestinorum tunicam exulcerant, cuius pelliculæ & fibræ deiectionibus permixtæ apparent: tandem verò altius penetrante, & depascente ulcere ipsam carnem propriamque intestini substantiam putrem, vel excusam simul educunt. Separat ergo Hippocrates excrementa reuera purulenta, aut per humoris alterationem purulentis similia, ab iis, quæ colliquationem carnis, & pinguedinis sequuntur, quod id maximam vim habeat tum ad διάγνωσιν, tum ad πρόγνωσιν, cum alia admodum periculosa sint, & moruifera, alia verò interdum etiam salutaria & critica. Distinctio autem potissimum sumitur à multitudine & colore. Nam si purulenta sunt per coctionem humoris & mutationem in pus, aut per abscessus interioris eruptionem, illic quidem id quod superstat, multum est, & admodum album: hic copiosum quidem, sed minus album, nec lentum, quoniam multum pituitæ purulentæ, aut puris effusi per inferiora excernitur. At in colliquatione pinguedinis, & carnis, excrementa quidem purulenta apparent, sed pauca, foetida, glutinosa, & minus alba, quoniam & pauca pinguedo est in intestinis, & vehementem colliquationem esse oportet, quæ multa glutinosa excrementa pariat. Verum etiam si vehemens adesset colliquatio, & inde multa prodirent excrementa puri similia, tamen neutiquam admodum alba apparerent. Nam pinguedo intestinorum recens corrasa, aut à calore igneo, sed non admodum maligno liquata, minus adhuc alba est, quam pituita in pus conuersa aut saltem minus copiosa: quæ verò vetus est, & semiputris, aut à calore vehementiore colliquatur, subpallida etiam apparet. Etenim non modò ipsa pinguedo, verum etiam seuum temporis spatio suum colorem mutant, & subpallida fieri manifestò videntur. Adde quod colliquatio omnis foedi odoris est, còque discernitur tum à reuera purulenta, tum à crudis humoribus, & pituitosis, qui vel exiguam, vel non tantam habent odoris foeditatem. Multitudo ergo purulentæ materis cum albedine sine magno foetore, ostendit pituitam esse, quæ in puris similitudinem mutata vtiliter sæpe excernitur.

X L I.

τὰ δυσεντερικά, ὑπέρυθρα, ἰλυώδεια, λεῖβρα διαχωρήματα ἐπὶ φλογώδεσσιν, ἐξερύθρουσι χρώματι λευκόμα, ἐλπίς ἔκμαϊται.

Dysenter

Dysenterica, subrubra, limosa, larga excrementa alui in flammeis, valde rubicundis coloribus soluta, insania timorem inducunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

H A E C ex sequentibus intelliges.

DESID. IACOTII COMMENT.

Aliarum dysenteriarum, quæ acutæ non sunt, excrementa, eorumque significationem docet, quales sunt hepatica, & venosa. Nam si repente sanguis multus deicitur, apertis venarum osculis naturam, quod noxium est, excernere coniiciendum, ex quo dysenteria αἱματώδης, vel αἱματηρὰ dicta existit, quæ veluti quodam impetu incitatur, & citò desinit sine vlllo cibi fastidio. Si verò excretio quidem cruenta sit sine torminibus, sed neque eo statim feratur impetu, & fastidiū cibi coniunctum habeat, hepatica dysenteria est, in qua vtplurimum quasi carniū lotura & sanies sanguinis tenuis ac diluti inter initia excludi solet. Interdum tamen accidit, vt cum eiusmodi repentino sanguinis profluuiū incipiat, siquidem ad hepatis infirmitatem plenitudinis quoque affectio accesserit. Verū post initia vtrius modo facta fuerit, vnā cum summo cibi fastidio sanguis purus, aliquando non multus, nonnunquam etiam flauæ permixtus bili, cum intestinorum adipe corraso deicitur. Tandem verò trahente morbo cum malè admodum iecur affectum est, quasi sanguinis sæx etiam apparet, & tanquā grumus, fluxusque nocte excitatur magis, & longioribus interuallis. In deiectionibus autem eiusmodi, præsertim in quibus bilis aliquid permixtum est, summa quoque intestinorum tunica humoris acris transitu abradi solet, vnde intestinorum ipsorum particule quædam, quas φύματι, id est, strigmenta Græci dicunt, simul deiciuntur. Ex quibus perspicuum est in vtraque hac dysenteria subrubra, cœnosa, & multa excrementa per aluum defluere, atque interdum vtramque simul inuadere, nonnunquam etiam alterutram cum ea, quæ propriè dysenteria est, coniungi. Neque enim in simplici intestinorum exulceratione cum dolore ac torsione ventris subrubrorum & cœnosorum excrementorum copia esse potest, sine alterius speciei accessione. Monet ergo Hippocrates, horum excrementorum suppressionem valde lethalem esse, & in his, qui sanguineo sunt temperamento, rubræque facie maniam polliceri. Quod ita distinguendū est. In hepaticis tamen si excrementa & subcruenta sint & cœnosa, quoniam ab integra coctione deficiūt pro intemperiei calidæ, aut frigidæ excessu, nunquam tamen ægri facies inflammatur aut valde rubet, cum sanguis cum spiritu deficiat. Suppressa itaque excrementa assantur quidem vel ab immodico æstu, vel per moram, quia modicus calor aucta mora non minus exurit, quā immodicus breui. Nunquam tamen per se maniam inuehere possunt, sed tandem resoluta hepatis vicolliquaræque substantia paulatim ægri contabescunt. Quoties verò cum his facies valde rubicūda apparet, aut venosa & critica est dysenteria, aut hepatica cum plethora coniungitur. Solent enim etiam interdum per morborum crises admodum praua excerni, cœnosa, exitioso calore, ac fortore propter inemendabilem pulsa malitiam, de quibus Hippocrates, cum scribit, excretiones liuidas, cruentas, foetidas, si bene exeant, bonas: si contrā, malas esse. Has itaque in ægris flammeo & valde rubicūdo colore suffusis bonum non est, solui, id est, suppressi ac desinere ante perfectam euacuationem. Ita enim Hippocrates has voces vsurpare solet λῦαν, καὶ κρῖναις, cum videlicet affectus augentur, minuuntur, terminantur, aut degenerāt in alium morbum, vt scribitur πρὶ παθῶν. Colores autem flammei & valde rubicundi in facie & suppressi ante tempus excretiones illas cruentas denuntiant, & plethoram in caput transferri, & maniae periculum impendere. Nam valde rubicundi esse non possunt, in quibus sanguis copiose per aluum deicitur. Facta autem in caput καλυδρομία, aut μετέσσω, propter calorem sanguinis vehementem, humorum motum, vasorum superiorum amplitudinem, & rectum capitis

4. de art.

4. Aph. 47

piris situm rubor faciei saturatus superuenit, qui per se quidem solam copiam ostendit: cum mœstitia verò & febre melancholiam à crasso & calido sanguine, aut etiam maniam ab atra bile, nisi vel hæmorrhagia, vel paratydis, vel cholera morbo superueniente liberentur. Neque enim fieri potest, ut ægri perinde colorentur, ut sani. Quare pro illa, quæ in ipsis est, affectione à calore extraneo & immodico impense rubri euadunt, & bene coloratis similes videntur. Quod autem valde rubrum est, id ad melancholiam idoneum esse scribit Hippocrates, cuius signum est mœstitia. Cum ergo (ait Galenus) florida & rutila facies apparuerit non solum in dysenteria cruenta, sed in omni febre calidiore: æger autem valde tristis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio esse videtur, quæ sanguinem adurit, ob eamque causam bilem atram gignit, ex qua periculum est ægros *ικμαιῆσαι*. Sic in Epidemiis Hippocrates *ἐξερυθρὰς* melancholicum genus & subsanguineum vocat: deinde docet ita constitutos, causis, phrenitidi, & dysenteriosis excretionibus maximè obnoxios esse, quemadmodum inuenies pituitosos, tinesmis: homines verò amaræ bilis longis diarrhoeis, & acerbis, ac pinguibus deiectionibus. Quòd si ex hac suppressione facies non ita rubescat, ad pectus & pulmones sanguis potius remeat, vnde laterales morbi, pulmonia, hemoptoïsis, cholera certo circuitu repetens collecta æquali in tempore sanguinis æquali copia in venis, ut alibi docet Hollerius, ut suprà exposuimus.

1. Prorrh.

3. Epid. 3.

X L I I.

Δυσεντερίη ἀσπλωδὲς μὴ μακρὴ, χεῖρμιον, μακρὴ δὲ πανήρῃ. ἀργὲς γὰρ, εἰ ὕδρωπις, ἢ λεϊσιντερίαι γίνωσται, θάναδ' ἔμμεν.

Dysenteria, quæ longa non sit, lienosis utilis: longa praua est. Ea enim desinente in hydropas, vel lienterias, lethale est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Lien imbecillior multam fœcem colligit sanguinis, & si refluit in corpus, varios morbos adferre solet, epilepsias, insanias, melancholias, caneros, vlcera maligna, elephantiam. Conclufa viscere sæpe scirrhos gignit, quod cum sit, *ασπλωδὲς* propriè dicti à Græcis. Id autem fit aliquando intemperie splenis, vnde imbecillitas, quæ *ῥωδὲς*, aliquando alimenti vitio, aut aliunde nato vitio & lienem opprimente. Hic ergo natura visceris exurgit, & sese liberat depulso excremento in intestina. Breui ergo tempore leuata natura utilis est ea dysenteria, vnde intelligitur nondum inualuisse malum, vitiūque visceris, ut perpetuò colligat excrementum, & vicissim nutriet alui profluuium. Quòd si longius perseverat malum, corrupta scaturigo, infectaque. Quomodo enim in scaturiginem alvei coniecto cœno alueum, & qui inde riui oriuntur, infici necesse est. At venis ipsis scaturiginis coinquinatis diutius maleficium trahitur. Ac inde hydrops vitio iam transeunte in hepar. Sæpe enim à liene hydrops quartanarum argumēto, & melancholix, quæ *φυσώδης* appellatur. Lienterix quoque dysenterias sequitur malo euentu, quod in Aphorismis notat Hippocrates. Lienteria fit intestinis longo cursu materiz læsis. Alia lege in com. Aph. 43. libri sexti.

Desid. Iacotij de splenicis.

EAdem sententia scribitur in Aphorismis hoc modo, Qui lienosi dysenteria corripuntur, iis superuenientem longam dysenteriam hydrops, aut lienteria excipit, & moriuntur. Paulò post verò, Lienosis dysenteria superueniens, bono est: nimirum quæ, ut hoc loco, longa non sit. Verùm lienem complures variique affectus occupant, ut imbecillitas, qua attrahere, aut concoquere melancholicum sanguinem non potest: tumor sine scirrho latus, nec admodum

6. Aph. 43. C
48.

renitens ex aquoso, & crudo humore, aut melancholico ac terreno, cum multo flatu: obstructio venarum & arteriarum ex crassiore humore cum solius gravitatis sensu, aut totius substantiæ, cum tumore durò: scirrhus durus, valde renitens, exitialis, ac diuturnus: inflammatio cum febre acuta, nigro linguae, siti implacabili, sinistri hypochondrii distensione, tumore ac dolore pulsante: atrabilis in liene vicinisque locis congesta, sine tumore, cum multo flatu, ructuque, quasi ex lebens aqua subdito igne, cordis palpitatione, faciei per intervalla rubore, metu, tristitia. Ex his autem tractis in sympathiam vicinis partibus & communis multi alij affectus oriuntur, ut ex hepatis sympathia hydrops, icterus nigrior, quasi flava bile fuligini permixta, vitiosus totius corporis color: ex ventriculi sympathia, vomitiones nigrae, & viciata concoctione, crudus aquosusque chylus fluctuans cum pyelismo, flatu sursum deorsumque necnon ructu quodam & murmure vel in ipso ventriculo, vel in colo visceri assidente collecto: præterea interdum vehementissima appetentia cibi, acido melancholicoque excremento eò confluyente, quod & sugit mordetque venarum instar, & ex vigiliis (ait Aretæus) famen inuehit: interdum contra ingens ad cibos omnes offensio, concepta in illo excremento horrida aliqua & naturam offendente qualitate, quæ subvertit appetentiam, natura interim in expellendo occupata, nec recipientem cibum, nec trahente. Ex cordis verò consensu vapore lacessiti palpitatione, leuiusculæ animi defectiones, ignavia, totius corporis inertia. Ex consensu cerebri metus, tristitia: sæpius capitis gravitas, inconsueta somnolentia, eaque turbulenta ac molesta. Sed & ab affectibus lienis oriuntur herniæ, calculi, deiectiones nigrae, colliquationes (ait Galenus) scirrhi, inflammationes, & omnino obstructions, tumores circa mesenterium, & pancreas, melancholiæ, & dyspnœæ per oppressiorem diaphragmatis, cui subiacer. Præterea lien post glandulas & pulmonem, aptissimus est ad excipiendas fluxiones propter laxitatem, & trium facultatum infirmitatem. Cum igitur tot tamque varios affectus lien vel ipse patiatur, vel in aliis partibus pariat, Hippocrates autem dicat absolute *σπληνῶδης*, meritò existit quæstio, quosnam hæc affectus velit intelligi. Galenus splenicos interpretatur, quibus longo tēpore lien obduruit ab infarctis humoribus crassis & melancholicis, quorum translatione & vacuatione per superuenientem dysenteriam durities soluitur, modò ne eiusmodi vacuationes supra modum protraxerint ægros affligant. Alibi sine distinctione *σπληνῶδης* intelligit, qui ex splene laborant. In illum autem locum, ubi Hippocrates docet ab aquis calculosos, lienososque fieri, idem scribit, si quando lien non rectè iecur expurget, & sanguis multum fæcis habeat, tunc illa, quæ nigra appellantur, excrementa deici, ac multos alios affectus fieri: progressu verò temporis eos, qui lienosi appellantur, consequi. Lienosos enim esse, quorum lienes obsidet inflammatio, nec ad naturalem statum redeunt, nec abit inflammatio, sed duritia in eis manet, & nativus corporis color immutatur: atque hos lienem habere imbecillum. Paulò post subiicit, Scito (inquit) hoc loco lienosos intelligendos esse omnes eos, quos prava aqua gignunt: & qui ex illarum tum potione, tum verò omni usu proveniunt: & qui ex hisce causis, atque occasionibus oriuntur: & omnes, qui ab affectibus lienis originem ducunt, cuiusmodi sunt hydropes, herniæ, calculi, morbus regius, & qui sunt eius generis: itēque scirrhi, inflammationes, & omnino obstructions, & colliquationes. Ex quibus locis intelligitur *σπληνῶδης* dici eos omnes, non solum, qui è phlegmone nec concocta, nec digesta durum lienem habent cum fædo corporis colore, & defluxionibus, ut vult author medicarum definitionum: sed etiam quibuscunque lien malè iamdiu affectus est, obstructus, tumens, durus, siue à fluxione externa, siue ex proprio excremento cum flatu, aut scirrhusa duritie. Is igitur tum symptomaticè, tum robore naturæ, aut medici artificio collecta excrementa per aluum, hæmorrhoidas, ventriculum, nonnunquam etiam utiliter per urinas excernere potest, ut docet Hippoc. de internis affect. Facta, ut quidam volunt, per coeliacā arteriā via, aut resurgente humore à liene ad hepar. Sed in quē locū inclinatio humorū fiat, ex figura tumoris, & situ

lib. de humo. 3

6. Aph. 43.

6. de locis
affect. 9.
τοπος.
lib. de hum. 3.

6. Epid.

situ Hippocrates deprehendit. Nam multi præter naturam tumores lienem obsidere solent, ut duricia in partibus inferioribus, ait Galenus, ut quidam sit rotundus, quidam latus, quidam in longitudinem auctus. Qui ergo parte inferiore durus est, quia deorsum vergit, aut quia prauos humores, quos in se continet, in partes corporis inferiores propellit, ideo ab Hippocrate vocatur κατάρροπος, quemadmodum rotundus simul & ἀνάρροπος est, & κατάρροπος. De quo Hippocrates agens scribit, in liene κατάρροπος genua & pedes calidos esse: nares verò & aures frigere. Itaque in splenicis ita affectis humor, quo intumuit lien, interdum abscessum facit in crure sinistro, sæpius per hæmorrhoidas, aut per intestina expurgatur. In Herophonte cum febre acuta lien quinto die intumuit: octauo imminutus est tumor: doluit inguem primum secundum lienis rectitudinem: deinde dolores in utramque tibiā transierunt. Quod autem lien induratus hæmorrhoidæ quoque sanetur, alibi demonstratum est. Frequenter quoque sub morbi finem criticè mouetur dysenteria αἱματώδης, aut deiectiono nigrorum à sanguine atro sine exulceratione intestinorum, quod salutare est, interdum etiam ex suppressione, mixtione, æstu contracta corruptela, cum exulceratione. Nam melancholici humoris transitus intestina non exulcerat, nisi post quadraginta dies, & adhuc serius, ut veteribus visum est. Atra autem bilis erodens & exulcerans planè mortifera est. Ea igitur dysenteria lienosis omnibus utilis est, quæ neque longa sit, & humorem crassum ac melancholicum vel seorsim, vel aliis mixtum euacuet, non autem bilem exquisitè atram, aut alios humores. Nam cum in longius tempus producit dysenteria, liquatur humor ex toto corpore, continuatòque cacochymia transitu intestinorum vires laborant peritque caloris nativi symmetria. Ergo propter iecoris, lienis, & totius venosi generis cōsensum in longa dysenteria hydrops superuenit: propter vitium intestinorum, lienteria, quæ magnitudine causæ, alimenti defectu, vigilis, & assiduo surgendi labore post dysenteriam planè lethalis est.

Lib. de humo.
2.6. epid. 2.

1. Epidem. 3.

X L I I I.

ὅτι λειπτεριοῖσι, μὲν θηρίων, ὀδύνας τρώσκει λυόμεναι, τὰ περὶ ἄρθρα μεταρίζουσιν, ἐκ τοιούτων λέπια ἐξέρυσσεν, φλυκταίνοντα, ἐφιδρώσκει οὗτοι διαφθίσσονται οἷα μάστιγι.

In lientericis cum vermibus dolores tormine soluti, quæ sunt, circa articulos in tumorem at tollunt, ex quibus squammulae prærubra, quasi inustis igne. At iis, ubi exudarunt, quasi flagris casi erubescunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID observatione particulari scriptum. Est autem leienteria, ubi sic profluit Ialius, ut immutatus, aut mutatus quidem, sed leuiter, tum cibus, tum potus excernitur. θέρια verò lumbricos dicere, qui è putredine gignantur, verisimile est. At quàm sit ambigua ea vox, prius expositum. Ac mirum est dolores solui torminibus, nisi ea tormina dicat pro eo, quod consequitur, excretionem, eorum, quæ dolorem commouebant, aut certè in alium locum transpositionem, ut in articulos, unde μεταρίζουσιν, ἐς ἄρθρα dixit, quia videlicet, eo decurrente materia extuberant. Ex quibus, inquit, λέπια extant, squammulae. Oportuit ergo humorem acrem efferbuissè, à quo intestinis & ventre læsis orta prius fuerat lienteria, quomodo à dysenteria nasci solet. Et quod sequitur, ἐξέρυσσεν, valde rubentia acrimoniā materiæ indicat. Tam vehemens enim rubor id confirmat: magis quoque φλυκταίνοντα, ambustis similia. φλυκταίναι enim pustulae sunt, quales ab igne ambustis fiunt. ἐφιδρώσκει de sudore, qui toto

exeat corpore, etiamsi tenuis est, & paucus, dictum videtur: à quo ampullæ phœniceæ & rubentes excitantur, quales iis, qui vel vertica confectis, aut verberibus caesis exoriri solent. Ac colorem phœniceum dixit, qualis est flori anemones, rubro papaveri, flori mali punici, & alteri anagallidi. Rutilus enim color is est, & igneus, qui quia sæpe accidit elephantiacis, inde & *φαινίκεον* ῥύσθον ab Hippocrate *ἐλεφαντίασις* dicitur, aut ut alij, quia in phœnicia & aliis orientalibus locis frequens est elephantiasis.

DESID. IACOTII COMMENT.

CAusas quasdam lienteriz raras & obscuras docet, simulq; vicissitudinē quādam esse doloris articulorū & ventris. Postremo addit *ἐπιγενήματα* quēdā ex viciata in ventre concoctione, & cacochymia in venis: omnia obscure, & per syndromen signorum, quæ sunt *ἐπιγενήματα*. Ob idque præstat singulorum vires expendere: ut intelligatur, num aliqua demonstratio ex his elici queat. Lienteria ergo Hippocrati non semper est *λεώτης* ἢ *ὀνείρων*, læuitas intestinorum, continua videlicet, æquabilis, & sine rugis vetriculi & intestinorum superficies, à glutinoso humore, qui internam tunicam obducens cibos incoctos celeriter elabi finit: sed retentrix facultatis debilitas, propter quā celex fit cibi nullo modo transmutati exclusio cum priuatione primæ cōcoctionis. Non enim cruditas festini exitus causa est, sed festinus exitus cruditatis, ex qua alui excrementa, ipsa alimēta sunt, neque consistentia, neque colore, neque odore, neque alia qualitate ferē immutata, sed subalbida, nulla cōmixta bile, aut sanguine. Hanc Paulus cum cœliaca affectione confundit, in qua tamen tanta cruditas non est, utimenti assumpti species apertē internoscatur, quoniam in Cœliacis alimentum quidem liquatur, sed nec integrē coquitur, nec distribuitur, ob idque per aluuiū ex medio chylosa descendunt. Huius imbecillitatis cōtinendi cibi Galenus ex Hippocrate tres causas præcipuas refert variis locis, intemperie frigidam humidam vetriculi, & intestinorum quasi hæcticam non aliam (quāquam omnis excedens intemperies operationem exoluit) deinde pituitosam è cerebro fluxionem: tertio exulcerationem superficiē vetriculi, & intestinorum, idque facultate nihil perpeffa. Ratio etiam conuenit. Nam si vetriculus villorum beneficio, & siccitatis atque caloris temperamento, quo villos contrahit, suum retinendi munus obit, potissimūm deficiet, aut impiedietur, primūm opposita intemperie frigiditatis & humiditatis, quæ vel adhuc fit, vel facta est, & hætica: secundo, pituitosæ defluxionis occasione acidæ, aut salis, quæ vel intemperiem illam imprimit, ex qua resoluitur facultas retentrix, vel acrimonia mixta irritat intestina ad præcipitem exclusionem, vel lubrica fluxaque substantiæ conditione delabi facit alimentum. Tertio, non obducta cicatrice, ut quidam volūt, sed vera exulceratione summas vetriculi partes occupante, ut à morsu, vermibus, acri sero, pituita salsa, quæ nō secus atque lac serosum in puerorū ore, sic in illis partibus aphthas veluti quasdam excitant, & ut in stranguria vesicam, in tenesmo vltimum intestinum, ad præcipitem exclusionem continuō irritant. Differunt autem & signis, & curandi ratione permultū inter se. Nam in prima specie nullus dolor est, nullus ructus acidus, nisi restitui intemperies coeperit, calorque natiuus quasi extinctus iterum excitari, per Aphorismum, In diuturna lienteria si ructus acidus superuenierit, qui prius non extiterit, bonum est signum. Neque verò purgatione opus est, sed sotu, cibo facili, vini meracioris, aut etiam Hippocratici potu, & similibus. In secunda verò specie ægri sunt ab initio *ὀνείρων*, quia acidum eructant, statimque sanantur purgatione humorum, & astringendi victus ratione adhibita. Tertia facillē noscitur dolore percepto ex morsu labentis alimēti, curaturq; detergentibus, & exsiccantibus. Hanc igitur significare voluisse Hippocrates videtur hoc loco, quum vermiū ac doloris mentionem facit. Vermes enim in intestinis ex cruditate geniti, ad vetriculum ascendunt, ut Aristoteles docet, qui

4. Aph. 12. C

3. Aph. 22. C

6. Aph. 1. C

1. Epid. 2. 36

6. Aphor. 1

4. meteo.

qui morfu & humorum corruptela flatus, ventrisque torsiones concitant, vnde lienteria cum dolore, accedente potissimum acri fluxione. Sed & cum fluxio diutius perseverat, tum vermium generandorum causa est, tum etiam incipientis hecticæ intemperiei ventriculi & intestinorum, vnde tormina à flatu, quem vel extraneus calor generat in materia humida: vel innatus deficiens in omni ferè obiecto. Hi dolores *σπόφω*, aut potius *συν σπόφω* soluti, siue mutati in *σπόφω*, in tormina, ac mox cum torminibus desinentes sine excretionem vlla, & sine causa manifesta, quæ sunt circa articulos, non quidem semper, sed interdum in tumorem attollunt, vel communi illa ratione, quòd duobus doloribus simul excitatis, non eundem tamen locum obsidentibus, vehementior alterum obscurat: vel fluentium humorum facta distributione, aut transpositione, qui ut ab articulis in colon, ita à colo in articulos *ἢ μίξασιν, ἢ διάδοσιν*, ferri possunt, per illum locum libri de humoribus, Cui intestinum in dextra parte, arthritico affectu laboravit: quietior erat: illo autem sanato magis doluit. Et sexto Epid. Cui intestinum in dextra parte arthriticus factus est, & quietior fuit: post curationem dolore magis fatigatus est. Hanc itaque *μίξασιν τῶν τριῶν χυμῶν* intellexit. Quòd verò facilius sit humorum impetum à ventre, capite, ac toto corpore in articulos fieri, quàm ex articulis in ventrem, manifestum est, quoniam humores cruditi suapte natura deorsum magis feruntur, tum bile attenuati in partes longinquas & imbecilliores facilè sese insinuant: pedes verò & genua, per affectus viscerum, quæ sunt infra diaphragma, facilè in sympathiam adducuntur: quemadmodum manus, facies, & aures per affectus superiorum partium, ut de liene *κατὰ τὸν* dictum est. Atque ob eam etiam causam tumorem pedum ac manuum in torminibus à tympania maximè lethalem esse observamus, communicata intemperie cordi, cuius influxus non amplius perficit alimentum. Sed & cacochymia ventrem occupante superiores partes, ut gingivæ, os, palatum halitus acrimonia corrumpi solent: inferiores humorum decubitu, quoniam ventris infirmitas in concoquendo cibo omnium (ait Hippocrates) confusio, quia omnium corporis affectuum causa est. Quod enim in aluo probè coctum non est, sæpius impuritatis vasorum occasio existit: & vitiosa vasorum concoctio primùm quidem impuritatem in venis facit, id est, pravorum humorum redundantiam: deinde multa in toto corpore perturbat, & confundit. Itaque subiicit Hippocrates, *ex tumoribus articulorum à ventre excitatis, scammulas prærubras, quasi ambustis igne superuenire*, nimirum quia non solum humor à ventre communicatur partibus extremis *ἢ μίξασιν*, sed etiam cacochymia, καὶ τῶν ἀγῶν ἀκαθαρσία, id est, vasorum impuritas *ἢ τῶν τῆς κοιλίας νάρκωσιν*, propter ventris segnitiam: quasi diceret Hippocrates non quidem certò prælagiri posse ex doloribus ventris cum lienteria articulorum dolores, & pustulas à calido & acri humore: sed utrūque sæpe insequi, *μίξασιν* videlicet, aut *διάδοσιν*, καὶ ἀκαθαρσίαν τῶν ἀγῶν, quæ sunt quasi effectus pravorum humorum in aluo putrescentium, per tumorem articulorum, & pustulas significati. Nam ut causa effectum indicat, sic quod effectum est, quæ fuerit causa, demonstrat. Vitiosa ergo in ventriculo concoctione per lienteriam, ac tormina à sero acri, vermibus, vlcere, incipiente hectica intemperie, impeditur concoctio in venis & aliis partibus, quoniam sanguis corrumpitur, fitque ichoroides, deinde partes solidæ labefactantur, nec proprium alimentum assimilare valent. Sanguis itaque extraneo calore concepto feruens sudamina, & pustulas concitat, de quibus dictum est alibi. Ex quo etiam intelligitur conversionem cibi in flatum, quam Hippocrates laudat in lienteria à frigida intemperie, metuentam esse maximè in ea lienteria, quæ fit à morfu, & exulceratione: quia inde tormina, & ex torminibus ea, quæ diximus, quæ si planè dolorem ventris solvant, in bonis ducenda sunt: sin tantum doloris maiore vehementia obscurant, mortem denunciant. Cæterum *δυσίωδης* in lienteria interpretari possumus scitum, malignum, mordens, vlcus, ut Galenus docet in Epidem. de quo adhuc sequente Aphorismo.

lib. de hum. 3.

6. Epid. 4.

6. Epid. 2.

6. Epid. 3.

6. Epi. 1. c. 2.

Οἱ δὲ λεῖστοι καὶ μακροὶ ἄμα θηλοὶ σφοδραῖς, ὀδυώδεις, λυο-
ιδύων ἐποδύνει. ὃ ἐπιρρηγνῶν τῷ τοῦ χυλόν.

*Qui in longis leuitatibus intestinorum cum lumbricis, tormi-
nibus, & doloribus male afficiuntur, solutis ijs extumescunt: atque
hic incidens rigor malus est.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET hæc particularis obseruatio est. Nam neq; frequens est verminatio lien-
tericis. Torquentur autem sæpius ac dolent, rarius lumbricos gignunt. Ac
solutis ijs, quia videlicet aliò materia conuersa, vel intemperies hepatis contracta
ἐποδύνει, quia pedes scè primum extumescunt, deinde crescente malo reliquum
corpus. Ac rigor incidens cruditate putredinem contrahente fit. Id quod ma-
lum esse manifestum est.

RESID. IACOTII COMMENT.

Hic locus facit, ut tum in hoc Aphorismo, tum in superiore *διὰ* non qui-
dem ventris animalia, aut lumbricos significare putem, sed malignam ali-
quam & venenatam causam in ventre, ut phlegmonem, hecticam intemperiem,
aut vlcus, vnde lienteria ducit originem. Ita enim loqui Hippocratem sæpe ob-
seruamus, ut cum scribit, Autumno *διὰ*, id est, serinum, & stomachi mor-
sus, & horridum, & melancholicum: per *διὰ* intelligēs, quicquid malignum
est, elephantem, cancrū, phthisim, destillationem malignam, quæ omnia autumno
magis grassantur, propter reseruatam & suppressam ex ætate cacochymiam, &
aeris inæqualem intemperiem. Eodem quoque libro sectione secunda tussis di-
stinguit in eas, quæ fiunt *ἐξ* *διὰ*, à serino: & *ἐξ* *πνέματι*, ab aere: quod illæ
malignæ sint à destillatione è cerebro, vlcere spiritualium partium, vel abscessu,
aut empyemate: hæc verò, quæ malignæ non sunt, ab intemperie & exasperatio-
ne sola partium respirationi seruientium, & faucium, quam vel cibus, aut potus,
vel aeris constitutio, ut Aquilonia, inuexit. Sed & *διὰ* *μαλὰ* *τετρα* vlcera, præse-
tim quæ pulmonis propria sunt, veteres interpretantur, ut Galenus ostendit, qui
etiam *διὰ* scribit *τῶν πῶν* vocari, καὶ τὸ ἀγρίον ἔλκος: *διὰ* verò *κακί-
ας*, quia ferarum more, quæ non solum sunt agrestes, sed etiam morsu, aut vene-
no lædunt, ita in viscera nostra hæc vitia grassantur, vnde Galli quoque tibi-
arum vlcus malignum, *lupum* vocant. Quatuor itaque in perniciosissima lienteria no-
tas hic posuit, diuturnitatem, malignitatem, tormina, dolores. Et quibus dolores
quidem separant lienteriam à catharro acri, aut vlcere, ab ea, quam frigida intem-
peries inuexit, ut superiore Aphorismo diximus: cætera sunt *ἐπιρρηγνῶν*, vi adau-
cti morbi. Nam diuturnitas ostendit causæ efficientis pertinaciam: tormina, fla-
tus exitum non habentes, & intestinorum flexuosis anfractibus ac gyris interce-
ptos, aut morsum vehementem: serinum verò, malignum subesse humorem, aut
inflammationem, aut exulcerationem ventriculi, & intestinorum denunciat. Per-
inde igitur est, ac si diceret, Ex lienteris, quæ cum dolore ventris accidunt, alias
malignas non esse, quæ videlicet à pituita salsa, aut acri humore oriuntur, facileque
purgatione, temperatione acrimoniæ, & astringendi victus ratione sanantur, ut
etiam Galenus docet in Aphorismis. Alias verò à serino, in quibus intestina in
superficie exulcerata sunt, inflammatione obsessæ, aut incipiente hectica intem-
perie, ab exustis partibus nutritioni dicatis. Hæc rursus aut abscessu ad partes in-
feras desinunt, per superiorem Aphorismum: aut tumefaciunt, & in hydropem
siccum firmanantur per hunc locum. Sic antea dictum est ieiuno intestino, vel me-
senterio phlegmone laborantibus hydropem excitari, cui ventris profluuium
peculiare est, ac proprium, quoniam per sympathiam iis imbecillæ venæ sunt,
quibus

quibus iecur ad se trahit alimentum adeo, ut nec visceri ad digestionem subseruiant, nec alimentum in ieiuno, & tenuibus intestinis morari possit. Quæ si infirma quoque fuerint, grauata alimento, id omne confestim deorsum propellant: sed & tormina fieri, quæ nulli remedio cedant, & hæticam accedere intemperiem, ac ventris tumorem solutis tandem doloribus, extincto sensu, auctaque intemperie, quæ non amplius tot flatus mouere queat. Ita nos Hippocrates, quasi natura loquens, magna reconditaque docet, ignota medicorum vulgo. Quod autem iis rigor superueniens malus sit, perspicuum est, quia cum vires fractæ sint, & morbus obfirmatus, criticus esse non potest. Ergo lethalis, ut causa extinctionis caloris natui, & signum suppurantis inflammationis, aut puris effusi, aut putredinis inæqualis, & infirmæ naturæ, quæ contumaciæ humoris succumbens, calorem exiguum, quo instrumento vitur ad alias functiones, ad centrum diuertit, retrahitque, ubi congregatus in reliquis membris rigorem parit, quem ægro iam debili lethalem esse alibi dictum est.

X L V.

Λιεντερικὰ μετὰ δυσπνοίᾳ, καὶ πλῆρῃ τῆ κνήσει, ἐς φθίσιν ἀποπαύεται.

Lienterica vitia cum difficili spiritu, & lateris punctura, in tabem desinunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Alij dysenterica. Sed ubi coeunt hæc omnia, metuendum, ut ne antequam intabescat æger, moriatur. Id vni aut alteri potuit accidere.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Quales exitus habeat lienteria maligna cum dolore, & ventris torsione, dictum est ante. Hic agitur de ea, quam catharrus excitat, ex humore acri & mordente, ut sero bilioso, aut pituita falsa. Nam per se quidem non admodum maligna est, quoniam (ait Galen.) lienteria, quæ propter humorum acrimoniam totius ventriculi & intestinorum abrasa sit superficie, siquidem humorum malignitas cessauerit, astringente tum cibo, tum potu curatur citissimè: si verò longiore tempore perseueret, in dysenteriam, id est, intestinorū difficultatem trāsīt, ac mutatur: quemadmodum dysenteria interdum in lienteriam confirmata intemperie, & contracto iam habitu solutu difficili. Verum quoties cum difficili spiratione, & lateris punctura coniungitur, in phthisim (inquit) desinit. Quoniam verò illud, μετὰ δυσπνοίᾳ καὶ πλῆρῃ τῆ κνήσει, significat vel lienteriam, difficilem spirationem, & pleuræ puncturam simul inuadere: vel lienteriam illis superuenire, duobus modis locus explicari potest. Etenim si simul inuadant, causa erit destillatio praua & acris è capite in fauces, in qua quod per guttur in asperam arteriam, pulmones, & pleuram illabitur, tabis veluti præludium quoddam est, ut alibi exposuimus: ut scribit Galenus, τὰς φθισίδας ἀγγάζει διαβίους, τὰ βιδόσας molitur affectiones. Quod verò in ventrem irruit, deorsum subiēs cum morfu, ventris ἐκτέτασις facit, & lienteriam. Nam humorum defluentium morfu & acrimonia punguntur membranz thoracis, copia pulmo opprimitur, vnde difficilis spiritus, & puncturæ: ac in superficie exasperatur intestina, ac veluti phthisas quasdam patiuntur, tametsi vires ipsorum non magnopere laborent. Tum ergo necessarium est, & aluum morfu perturbari: & permeantibus cibis partes exulceratas dolorem sentire, atque ob id ipsos deorsum propellere, & à seipsis quàm ocysimè excutere: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, ut sibi nullum coctionis rudimentum inchoationemve accipiant, cui lienteriz morfus cuiusdam inest sensus, quemadmodum ab initio ὀφθαλμίας.

6. Aph. 1.

3. Epid. 3.

rustus acidus, pituita præsertim acida in ventriculo abundante. Sic Hippocrates
 3. Epidem. 7. tabidos multos & lientericos euasisse scribit in austrina, humida, sine flatibus, &
 calida aëris constitutione, propter acres fluxiones in pulmones, & aluum, ingen-
 tēque putredinem. Quodd si primū quidem spiratio difficilis & dolor puncto-
 rius inuaserint, vt in pleuritide, mōxque sequatur lienteria, suppuratio interior
 significatur nondum rupta, ē qua exudat ichor quidam tenuis ex pure, propter
 quem demorsa intestina, ventris perturbationem quandam efficiunt, id est, mor-
 sus, quos vel continua egerendi cupiditas sequitur, vel præcepti cibi nondum
 mitigati exclusio. Ex quo intelligitur & initio morborum thoracis, & in pro-
 gressu, & confirmata iam tabe profluvia alui fieri neque iisdem de causis, neque
 eodem euentu. κνίσιν autem appellat morsum, aut veluti pruritum quandam,
 quem tenuis pituita in cavitare pectoris collecta ac putrefacta mouet, membra-
 nas vellicando, cuius acrimonia pulmones exulcerat, humiditas per moram pu-
 trefacit: vel punctorium dolorem propriè dictum, qui membranarum peculiaris
 est, siue intus sita sint, siue extra, qualis in exquisita pleuritide. Ad certitudinem
 autem præfagij necesse est, neque ex illo alui profluvio alleuationem vllam se-
 qui, neque finem defluxionis fieri.

X L V I.

Ελευθερίῳ ἑμῖλος, καὶ κάρωσις, κακόν.

Voluulosis vomitus, & surditas, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quid ἑμῖλος morbus, prius expositum. Inflammatio enim est tenuioris in-
 testini, grauis admodum morbus, in quo vomitus multus, & sæpe grauiter
 olens & stercoraceus lethali casu. Surditas autem fit aliquando in caput versa ma-
 teria, vnde parotidas lethales dixit in Prorrhetica. Alioqui iam emoriente natu-
 ra. Ac sic ferè & alij sensus emarcescunt.

ESSID. IACOTII COMMENT.

Ileum ab ileo intestino dici volunt, cui affectus ille peculiaris est: voluulum
 . Verò, quodd intestina in nodum conuolui videantur. Neutrum tamen simpli-
 citer verum est. Nam nec conuolutum in nodum intestinum semper est, licet
 perpetuò coniunctam habeat malam conformationem cum intemperie, & solu-
 tione continui: nec ileon semper locus affectus, licet magis inflammationi pateat
 3. Epid. 2. propter vasorum sugentium copiam, & stercus durum ex tenuibus intestinis ex-
 cipiat, quia crassis vicinum est. Galenus enim scribit interdum tenuia intestina,
 interdum crassa affici, vbi ita inquit, Existente omni ileo periculoso, qui in subli-
 mibus consistunt intestinis, his qui crassa occupant, deteriores sunt, quoniam fa-
 6. Aph. 44. cilius & citius tum hepar, tum lienem in sympathiam adducunt. Alio tamen lo-
 co quasi secum ipse pugnans, Quodd (inquit) intercluso inferiore transitu, in te-
 nuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat, omnibus ferè concessum est. Vbi
 vel strictius sumit ilei vocē, quàm in Epidemiis: vel intelligit colum intestinum,
 quod crassissimum est, ad differētiā colici doloris à pituita crassa & lenta, flatu,
 3. Aph. 22. humorum acrimonia, & inflammatione. Verū in vniuersum ileus est τῆς δι-
 ξόδου τῆς τῆς προφῆς πόδι τῶνμάτων ἐπίχρισις, retentio excrementorum cibi, que
 per aluum excludi debent, præclusa via inferiore, sæpissimè quidem ab inflam-
 matione modò tenuia & superiora intestina, modò crassa ipsa, aut crassis maxi-
 mè vicina occupante: interdum etiam ab abscessu, aut à duro stercore, aut ruptu-
 ra peritonæi: rarissimè à multitudine obstruente crudorum & crassorum humo-
 rum cum vehementi refrigeratione, cui febris remedio est, & retentæ vrinæ va-
 6. Aph. 44. cuatio. Rarius autem crassa intestina inflammatio inuadit, sæpius durum stercus,
 aut abscessus, aut prolapsus in scrotum ac distortio, aut flatus crassus, aut hærens
 pituita

pituita dolores graues concitat, qui colici rectius dicantur, quàm iliaci, nisi accedat illud symptoma, vt nihil omnino per initia deorsum subeat, quod est huius affectus propriū, & inseparabile signū. *σωιδόβινεῖσα* verò sunt dolores circa hypochondria, & tormina in ventre, vomitus assidui, vel nausea, febris symptomatica, quibus etiam discernuntur duæ species ilei, eius videlicet, in quo tenuia intestina inflammatione obfessa sunt: & alterius, in qua crassiora. Licet enim iliacus affectus omnis morbus sit acutissimus, in quo ægri, vt scribit Hippocrates in historia ileostæ mulieris, iuuari vix possunt, ac secundo die, aut plurimum tertio acerbitate doloris & febris acumine intereunt: periculosior tamen est multò in superioribus intestinis, quoniam & angustiores meatus difficiliter recluduntur, & nobilia viscera, hepar, ventriculus, lien magis consentiunt, ac condolentur. Proinde Galenus ad illam Hippocratis historiam scribit consistentem in intestinis superioribus, ab eo, qui crassa infestat, discerni vomitionum assiduitate & vehementia, quòdque retinere potum ægri non possint: atque adhuc magis ex eo, quòd nihil deiciatur per aluum, adsintque dolores, ac tormina. Quòd si stercus etiam vomitur, clarissimum esse argumētum, intestina gracilia affici. Ex quo intelligitur vomitum semper in ileo malum esse, quia *ἐπιγνώμα*: alium tamen alio longè deteriore, pro ratione temporis morbi, in quo superuenit, & eorum, quæ vomitu excluduntur. Nam si statim ab initio ægri vomant, tenuia intestina haud dubiè afficiuntur: si verò postea vomitiones superueniant, magnitudo affectionis declaratur. Vomunt autem primùm pituitosa: postea biliosa: tandem stercus, vt scribitur tertio de morbis. Venter enim (ait Hippocrates) superior incalescit, inferior cogitur & frigescit. Nonnulli sine vomitu sũnt, quibus minus impendet periculi. Grauis ergo censetur vomitus biliosus: lethalis, varius, niger, mali odoris. Mortis proximæ signum est, vbi vnà quoque stercus per os reicitur. Nam in his, qui perniciosè habent, vel phlegmone in causa est, vt nec pondus, nec acrimonia excrementorum sentiantur ab intestinis: vel tam arctè sedes clauditur, vt ne acus quidem possit adigi, clysteres verò citissimè absorbeantur, & glandes, nisi alligentur cruri. Facultas enim expultrix noxam retenti excrementi sentiens contractione vehementi aggreditur exclusionem: & primùm quidem seruatò cōsuetō motu, & ordine instituto à superiore parte inchoat contractionē: vbi nihil promouere potest propter coarctationem ductuū *πρὸς τὴν ἀνω δυνάμει* ordinem inuenit, atque multa vi sursum excrementa, bilēque cohibitam regerit. Ita ergo augetur exitus inferioris angustia, vt vomitione tum alimenta, tum bilis, tum etiam stercus reddantur, post diu cruciantem nauseam, & cardiogmon. Tum ad extrema ventum esse certum est, præsertim si ructus, foetens sudor aut frigidus, extimarum partium refrigeratio, anxietas, vniūx prauæ superuenerint. Hæc enim omnia *ἐπιγνώματα* sunt lethalia. Addit hoc loco surditatem, quæ est (vt scribit in Prorrhetico) morbi acuti consequens. Interdum etiam delirant, & conuelluntur neruorum principio propter stomachi vitium per sympathiam laborāte, & sursum pulsa bilis redundantia. Proinde scribit in Aphorismis, Ab ileo vomitum, & singultum, & desipientiam, & conuulsionem, mala. Vocatur autem *ἀλὺς δυσώδης* foetidus, virus resipiēs, in quo stercus vomitur, respiratio, ructus, flatus grauiter olent, & foetor vniuersum corpus occupat, vt in moribundis.

X L V I I.

κύστις ὁ σκληραῖτε καὶ ἐπώδυνοι, πάντως μὴ χεχὼν: χάκιςται ὁ πυρελὶς σωεχέι. καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτῶν πότοι, ἰχθυοὶ δύνειν. καὶ κοιλία τῶντοις ὁ παρὰ διαχωρέντι.

Vesica dura ac dolentes omnino mala: pessima verò cum febre continua. Nam qui dolor inde est, necando homini satis esse potest. Atque ijs alui non multum deijciunt.

IACOBI

KΥΣΙΣ dicit, quia duplex omnino corpus est, cerebrum, pulmo, venter, vterus, vesica sententia Hippocratis. Quod καὶ hoc loco, in Prognost. δ᾿ αὖτορ καὶ ἐλθόντων περιτλῶς : & quod hic κάκιστον, ἀλθριώτερον. Vocibus autem σκληραὶ καὶ ἐπὶ αὐτῷ, inflammationem, vt solet, intelligit. κοιλία ea ratione, qua κύσις. Subsistit autem alius vesicæ calore, qui intestino insidet, & excrementa alui indurat. Propterea in Prognostico addit aluum nihil reddere, nisi dura, & conatu magno, artificioque medici. Id enim est, quod illic πρὸς ἀνγκυλῶν. Nec solum subsistit aluus, sed vrina ferè ægettimè excluditur, dolorque & aliquando manifestus tumor est in pube. Itaque inflammatione partis, & febre continua doloréque excruciente ægrum, quanquam aliquando clementior est, periculum graue imminet ægro, ac paucissimi euadunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

6. de loc. affe.

4. Aph. 78.

VESICÆ morbi proprii sunt strāguria, dysuria, ischuria, de quibus paulò post: communes verò cæteris partibus tumor, dolor, intemperies. Frequentissimi, calculus, exulceratio: rariores, inflammatio, & abscessus: de quibus agitur hoc loco. Tamen si ergo vesica tenuis sit, frigida, & exanguis (ob idque à causis frigidis plus, quàm aliæ partes, labefactari soleat) venas tamen & arterias à meatibus (per quos serum quidem non trahit, sed villis rectis promouendæ materiæ idoneis excipit, vt menstruum sanguinem vterus) separatas habet, quarū ministerio alitur, & per quas tū sanguinem fundit erosione ex vlcere facta, cuius signa sunt partis dolor, pus, & veluti quædam corporis eiusdem minuta detrimenta: tum fluxionum excipere potest, ac vera phlegmone tentari: maximè verò in ipsius ceruicis musculo: idque aut ab interna fluxione: aut ictu in perinæo: aut luxatis introsum vertebris compressa vesica & inflammata. Huius phlegmones tria signa sunt pathognomonica tribus vocibus hoc loco significata, quæ sunt σκληρόν, ἐπὶ αὐτῷ, πυρετός, σωμαχός, duritas, dolor, febris continua, & acuta. Dura enim etiam fit vesica, dolorémque affert per alios affectus, vt suppressa vrina propter copiam, imbecillitatem, obstructionem à calculo, grumo, crassa pituita, tuberculo: sed neque dolor acerbus (ait Archigenes, more vulgi loquens, id est, lancinans, & in angustias agens) cum rubore & ardore excruciat, neque febris ardens est, & acuta, nisi vi adaucti morbi superuenerit. Hic autem durities adest tum à tensione, tum à plenitudine: dolor à vehementi intemperie, continui solutione, & vitiosa conformatione: febris ab inflammatione, & putredine. Hæc verò vt initio pathognomonica signa sunt phlegmones, ita vehementius aucta inter παρρημασία iure censentur. Nam febris acuta accessio mali est, quæ calorē nativum cordis, & vitales spiritus vrendo resoluit, actionésque omnes labefactat. Doloris verò magnitudo ingens est, & pertinax propter exquisitum sensum, & substantiam neruofam, aut, vt Galenus loquitur, substantiæ neruossæ similitudinem, quæ duabus membranis exteriori vna à peritonæo, & interiore, quæ crassior est, constat, tribusque fibrarum generibus rectarum, rotundarum, & obliquarum præter neruos quosdam non paruos, quos à sexta coniugatione accipit, & ab osse sacro. Quoniam enim vrina actior ac biliosior noxam vesicæ erat allatura, nisi celeriter excerneretur, ideo pluribus neruis, vnóque præcipuè magno donata est, ad exactiorem sensum. Hic ergo dolor graue prorsus malum est, periculúmque portendit, quin (ait Hippocrates) solus homini necando satis esse potest: primum quia nihil æquè vires prosternit, ac dolor: Deinde quia in sympathiam trahit cerebrum euaporatione, vigiliis, neruossæ substantiæ similitudine: cor arteriarum, hepar & renes venarum communione. Tertiò, quoniam præter intestini angustiam à tumore incumbentis vesicæ non solum vrinam, sed etiam excrementa alui suppressit. Nam vbi aluum ægri reddere aggrediuntur, si repenti dolo rem excitari contigerit, ipsi ab opere desistunt. Id quod est omnibus doloribus commune, qui ob phlegmonem instrumentorum, quæ actionem edunt, aut partium ipsis annexarum

annexarum prouenire solent: Sic enim, quibus phlegmone lienem, aut ventrem, aut iecur, aut præcordiorum musculos obsedit, respirando dolorem sentiunt, tamque ob rem spirandi illa difficultate necessario laborant, quæ spiritum paruum & frequentem trahit. Accedit, quod catheter immitti non potest, quia in primis periculosa est irritatio: & quod ingens dolor gangrænam prænunciat, in quam hic affectus sæpe vel sponte abit, è qua vix ullus vnquam seruatus est. Ob eas igitur causas scribit hoc loco Hippocrates vel ipsos vesicæ dolores necando homini satis esse. Interitus enim ratione vesicæ nequaquam sequitur, sed interceptione communis officij, & doloris vehementia. Rarò autem ex vesicæ distensione dolor tam grauis est, quàm ex phlegmone, quoniam partium vicinarum pressu atque complexu tensio prohibetur, sæpèque suppressa vrina in vtericibus, renibus, & venis manet, cuius copia distendens graues & acerbos dolores circa lumbos concitat, qua parte vtereres descendunt. Ob idq; sæpe medicus fallitur calculum renum, aut vlcus subesse arbitratus, vbi dolor est. In multis enim dissectis renes integri à nobis obseruari sunt, qui tamen, dum in viuis essent, de renum dolore pertinaci querebantur, vel ex venis, aut pulmonibus eò confluente acri sanie, vel sero renum vasa distendente. Visi etiam sunt, quibus per viginti dies vrina suppressa fuerit, quibus aquæ nihil quicquam deprehensum est in abdominis spatium refluxisse. Redundat enim serum in partes superiores, quæ per sympathiam cum vesica afficiuntur. Cur autem vesica dura & dolens affectus eiusmodi tam graues inuehat, præsertim si febris acuta superuenerit, id ipse aperte indicauit non solum in magnitudinem doloris causam referens, sed etiam in suppressas alui deiectiones. Hæ autem tum propter dolorem, vt iam exposuimus: tum ob recti intestini angustiam supprimuntur. Vesica enim incumbit recto intestino potissimum in viris (in mulieribus enim vterus interiectus est) vnde premitur intestinum, & ipsum vicissim intercepto stercore vesicam premit, ac dolorem auget. Proinde venter nihil eo tempore reddit, nisi dura quædam, & necessitate coactus. Cæterum Aetius phlegmones vesicæ signa accuratè exposuit hoc modo, Consequuntur autem ægros communia inflammationis signa: febre acuta infestantur, & vigilantes delirantes aliena loquuntur, & vomunt biliosa puræ, & locum eicere non possunt: durus fit pectus & pubes cum vehementi dolore, & egerendi appetentia, veluti in tenesmo fieri solent. Quod verò egeritur, tenue est, & subsidientiam non habet. Aliquando & inflationes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto ab inflammatione vesicæ compresso.

lib. 3. sect. 3.

X L V I I I.

λίγει ὁ πούρος οὖρον πυώδες ἐλθόν, λευκὴν καὶ λεῖψαν ἔχει ὑπόστασιν.

Soluit autem hac vrina purulenta, quæ album habeat, & leue sedimentum.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

ID perpetuum non est. Vidi enim aliquot, qui emissa vrina purulenta leuius quidem ad tempus habuerunt: sed postea reperta inflammatione, vrinæque iterum suppressa obierunt. Quomodo enim in exteriori corpore aliquando fit, vt pars quidem materiz concoquatur, & vertatur in pus, reliqua maneat cruda: sic in vesica, aut quia in locum inflammatum refluit noua materia, hoc est, sanguis, vt renascatur phlegmone, quæ materiam sanguinem habeat. Nam etiam si cruda pituita, aut pus crassius interdum adferat occasionem inflammationis vesicæ, continens tamen materia sanguis est. Ac dissectis mortuis vacua vesica visa, & nigricans: è gangræna, quibusdam etiam vlcerosa.

DESID. IACOTII COMMENT.

Periculum in vesicæ phlegmone ex febre, dolore, alui suppressione impendere docuit superiore Aphorismo. Exitus autem plures habere potest. Nam aut in

aut in gangrænam abit, aut induratur, aut sensim discutitur, aut repente oborto erysipellate in cutis superficie, aut multo lorio reiecto conualescit. Interdum ad suppurationem conuertitur, sitque abscessus, quo tempore omnia ingrauescunt, febris & sine ordine horror. Hoc ubi acciderit, vna salutis spes est in concoctione phlegmones, & puris eruptione albi, levis, & æqualis cum vrina laudabili. Concocti humores confluunt, & cum vrinis excernuntur, probæ concoctionis notas, ubi subsederint, præ se ferentes. Nam sic caloris natui robur, & materię benignitas significatur, & pure erumpente tumor subsidit profusa vrinæ exuperantia, vesica remolefcit, febris imminuitur, & excrementis alui patet exitus: quæ sunt salutis certissima signa. Verum aliis adhuc distinctionibus opus est. Non enim simpliciter scribit Hippocrates vrinam purulentam esse debere, sed etiam addit, λευκὴν καὶ λεῖαν ἔχειν ὑπόπεσιν, quod etiam ad vrinam referendum est, quæ in toto venoso genere concoctionē ostendit: quasi diceret, & pus laudabile esse debere, & in vrinis hypostasim albā apparere, & leuem, præsertim cū febris quoque coniuncta sit, morbus vniuersalis, ex quo etiam periculum impendere dixerat. Si enim cruda sit vrina, frustra sit in parte concoctio, manente in toto cruditate. Neque puris permixtio impedimento est, quominus ex venoso genere hypostasis internosci possit. Nam cū pus per vrinas è multis corporis partibus esse queat, è superioribus cum vrinæ liquore exactè permiscetur: à renibus per partes quasdam inæqualiter dispergitur: è vesica adeo parū commiscetur vrinæ, vt etiam sine ipsa exire possit. Quanquam solum pus sine vrina effluens purulentorum potius, quàm vesicæ abscessum declarat, referente Paulo. Dixit quoque Hippocrates λέγειν τῆς, numero multitudinis, vt intelligatur & dolorem, & febrem, & tumorē vesicæ solui oportere. Nam licet ex abscessu seruetur æger, si tamen pus corruptum appareat cum foedo odore, ac dolore, significatur vlcus in sphinctere cauum mansisse ac sordidum, aut in corpore vesicæ, è quo cum vrina crassa modò sanies, & modò pus copiosum, & graueolens excidit, tandemq; subsidet in imo. Vlcus verò in vesica consistentis ab erosione signa sunt partis dolor, pus non permixtum, & ipsius sæpe corporis vesicæ veluti minuta quædam detrimenta, vt Galenus docuit. Quinetiam interdum tunica frangitur, pusque in capacitatem ventris effunditur, & in rectum intestinum, aut perinæum penetrat vlcere immedicabili. Quò igitur æger ex suppuratione tutus sit, & pus ipsum particularis coctionis, & vrina vniuersalis notas proferat, omniæque illa, è quibus periculum imminebat, aboleantur, febris, tumor, dolor, recti intestini viciata conformatio. Quo etiam loco admonere non erit inutile, vrinas purulentas per se vlcus renum, aut vesicæ fallacissima esse signa. Vidimus enim sæpe sine his purulentas vrinas, atque etiam deiectiones & in crisi, & sine febre, aut ab affecto mesenterio, cuius tamen abscessus nullo sensu doloris per venam proximam in recti aut colli intestini capacitatem potius influit, syncerumque per deiectiones redditur: aut à thorace & pulmone, vel ab inflammatione iecoris, aut aliarum partium, in quibus vehemens dolor præcessit: aut à toto venoso genere: cuius interdum causa est sanguis excreescens, siue ob assueti exercitij abstinentiam, siue ob victum solito indulgentiorem. Vertitur enim in vasis in pus, & ad excretionem ductus à natura salubriter pellitur, vt scribit Auicenna. Sed & interdum in transitu dolorem mouet tum in renibus, tum in vesica propter acrimoniam, vt docet Galen. de abscessu strangurioso in Febribus. Quocirca neque dolor cum purulenta vrina semper vlcus renum ostendit, aut vesicæ: neque semper dolent vlcerati renes, quia renum substantia neruorum est expers: quanquam frequentior causa doloris & puris vlcus est renum, aut vesicæ. Cauendum ergo, ne ex falsa διαγνώσει, falsam πρόγνωσιν instituamus.

X L I X.

μη λιμοιμένων ὃ τέτων, μηδὲ τῆς κύριος λαπασσομένης ὅα τῆς πρώτης
περιοδοῖσιν, ἐλπίς ἀπολέσται, δι' ἡσυχίαν.

Atque

Atque ijs non cedentibus, neque mollita vesica expectandum, ut primis periodis moriatur ager.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ΠΡΩΤΕΣΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙΣΙ, hoc est, quaternario & septenario. κῦσις λαπαρο-
μύνης, in Prognostico, μήτε ἢ κῦσις μαλθακότης. Sed quid λαπαρομύνη
prius definitum.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

QUibus modis solvatur phlegmone vesicæ, dictum est superiore aphorismo: hic signa ponuntur mortis intra primum septenarium futuræ. Ea sunt dolor, febris, tumor, durities, tensio, urinx suppressio, quæ nihil remittunt: in univ-
ersum signorum concoctionis, & resolutionis phlegmones absentia. Inter hæc
tamen principatum tenet urinx suppressio: quoniam cætera, dum pus confici-
tur, ingrauescunt minore periculo. At cum simul cum vesicæ phlegmone urina
quoque suppressa est, morbus hic tum summam habet perniciem, & raro ex eo
servantur ægri. Proinde illud μὴ λυαμένον τῶν, ad urinas maximè referri de-
bet, quæ meliores non efficiuntur, neque purulentæ sunt, aut potius quæ ante
suppressæ non vacuantur, unde maior dolor, seri ad superiora refluxus, & gan-
græna. Ob idque in Prognostico cæteris omis-
sis tria signa maximè lethalia tan-
tùm posuit, urinam suppressam, duritiem vesicæ perseverantem, & febrem conti-
nuam, dixitque ὅσον μὴδ' ἂν ἴσται, urinam nihil remittere, pro eo, quod hic scri-
bitur, μὴ λυαμένων τῶν. Quod igitur Aetius ponit suppressionem urinx inter
signa, quæ ostendunt vesicæ inflammationem, falsum est, nisi eam intelligat, quæ
fit in ceruice & collo, aut difficilem mictum, non priuationem, quæ ἐπιθύμα est
vi adaucti morbi maximè lethale. Primos autem circuitus intelligit primum &
secundum quaternarium, in quo spatio interire solent ægri propter magnitudi-
nem morbi, & excrementorum alui, atque urinx suppressionem: quanquam alij
celerius, alij tardius pro naturæ robore, causæ magnitudine, symptomatum vehe-
mentia, & nobilium partium sympathia.

L.

μάλιστα ὃ γινέσθαι τῶτο τοῖς ἀπὸ ἐπὶ ἑπτὰ ἐτῶν μέχρι πεντηκιδεκά.

*Fit autem hoc maximè à septem annis usque ad decimum-
quintum.*

DESID. IACOTII COMMENT.

PVENILIS ætas eo ferè annorum numero definitur, nisi quod pubertas ab an-
no incipit vel undecimo, vel decimoquarto, iuxta sexuum varietatem: ado-
lescentia verò media est inter pubescentes ἡβούλας, & iuvenes. Pueri ergo pro-
pterea quod intempestivè & multùm comedunt, moventurque vehementius à
cibo, cum ludunt ac profluant, plurimùm crudi humoris cumulant, non quidem
illius, qui aqueus est, ac tenuis, sed crassi, qui in ventriculo ac venis nōdum con-
coctus continetur, puri ferè similis, nisi quod pus graueolens est, & glutinosum
crudus verò humor habet quidem crassitudinem, & colorem illi similem: sed ne-
que graueolens est, neque glutinosus. Cum igitur se cibis largius expleverint, pri-
mùm necesse est deterius in ventriculo venisque concoqui id quod plus est: de-
inde maiore copia in corporis molem subire, quia plus sit: præterea id citius fieri,
quàm par est, quoniam ventriculus venis, venæ autem cæteris omnibus anima-
lis partibus permittunt, ut quod nondum confectum est, rapiant. Hunc itaque
humorem, plerique pueri propter edacitatem plurimum coaceruant, qui cum per
renes quotidie expurgetur, & per vteretas dimissus in vesicam coaceruetur, mo-

dò calculos in ea parit, sæpe verò phlegmonas: propter communicationem venarum, quæ in renes ingrediuntur, cum his, quæ vesicam alunt in vena magna descendente. Nam si fusio humorum crassorum cum sanguine mixtorum in cavitatem vesicæ influat, calculum: si in corpus, inflammationem efficit, vbi vesica assiduo eiusmodi humorum transitu vehementius diuexata fuerit: aut ictus aliquis acceptus, vt in perineo inter testes & pudenda, vel in spina. Calculi autem *συνάγμα*, id est, collectio (vt vocat Hippocrates) de quo etiam agitur sequente Aphorismo, in senibus quidem fit ante mictum, nimirum prima generatione in renibus, propter expultricis imbecillitatem, meatuum siccitatem, vel angustiam in pinguibus, & multi ac lenti humoris cruditatem. Materix enim qualitas, ex qua calculus conformatur, concretionis ipsius causa est: mora adiuvat, calor perficit. Post mictum verò, in vesica, quia mictu lapides concresecunt in eius capacitate. Neque enim verum est, quod recentiores viri alioqui doctissimi scripserunt primam generationem calculi in vesica non fieri, cum Hippocrates experimentis fidens scribat lapidem à mictu pueris magis. In pueris enim, in quibus magna est natiui caloris copia, & validæ sunt actiones, materia crassa funditur, & in renes delata facilè ad vesicam percolatur. Quia verò vesica frigida est, utpote neruea, & paucò prædita sanguine, & quia in ea amplissima est cavititas, ideo humorum crassities in ipsam transmissa, ibi iterum cogitur ac concresecit, & subsistendo concretionis huius principium accipit, cum eo tempore non excreta, quo oportet, diutius manet intus. Facto itaque eiusmodi principio reliquum, quodcunque rursus in vesicam peruenit crassum, adformatur, fitque maior prorsus lapis. Neque verò solum naturalium omnium functionum robur, cum humorum crassorum fusione, calculorum in pueris causa est, sed etiam magna ipsa caloris copia, quæ materiam in vaporem digerens lapidem generat. Quod Hippocrates quasi addubitans, cum dixisset lapidem à mictu pueris magis, significasse videtur his verbis, utrùmne, quod calidiores? Tribus enim modis calor causa esse potest calculi, mora, excessu, copia. Nam per moram paulatim humidum tenue resoluit: excedens vrit & indurat: copiosus crassitiem humorum eliquat, liquatam ac dissolutam tandem etiam exhaurit relicto terreo, quod etiam subsistendo per se calculi causa esse potest.

L I.

Οἱ λιθιῶντες χρηματιζόμενοι, ὥστε τὸ λίθον μὴ προσιπτεῖν πρὸς τὸ ὑπὸ στήθα, πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς.

Calculosi ita figurati, ut ne lapis in meatum urinarium procidat, facile meiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Λιθιῶντες videtur intelligere, qui calculum habeant in vesica. Est autem duplex figura, qua docti experientia facilius meiunt calculosi. Nam vel plurimum inflexo corpore calculum seponunt in alveum vesicæ, qua pubem spectat: vrina in decliue fluens fistulam subit urinariam. Alioqui vel multum reducto dorso, & in lumbos reflexo in aduersam spinæ cavitatem calculus relabitur: ita libera via in propensam ceruicem vrina defluit. Idem efficitur supino decubitu sublatis femoribus & clunibus. Quod autem *ὑποστήθια* dicit, cōmuniter quidem audiendum est pro via urinx. Proprie enim meatus sunt, & veluti tubuli incani, qui è renibus obliquè in vesicam tendunt, qua vesicæ corpus in ceruicem desinit. Communiter autem & de fistula urinaria, quæ *ὑποθήρα* peculiariter appellatur, vsurpat Hippocrates. Quod si quis recta aut sedentaria figura constar, procidit calculus in os ceruicis, vbi sphincter musculus sese laxat & astringit. Occupat itaque viam, qua vrina decurrit.

DESID.

IN urinae suppressione, quam *ἰσχυρία* vocat Hippocrates, partes affectæ quatuor in uniuersum esse possunt, renes, vterus, vesica, colla vesicæ meatus, quem *ἰσχυρία*, urinae fistulam nuncupant. Dignotio tum ex præteritis, tum ex presentibus. Inter præsentia primum locum tenet peruræ tumor, aut inanitas. Si enim vesica tumet & plena est, sana sunt superiora, malique causa vel in ipsa vesica continetur, vel in colicis: si inanis est, & vacua, in superiore aliquo ad vesicam loco. Tumente vesica causa triplex: resolutio, siue imbecillitas facultatis naturalis vesicæ ut à nimia urinae quantitate, aut ab intemperie, (perficitur enim urinandæ actio vesicæ contractione naturali, otio sphincteris voluntario, concurrente musculorum abdominis auxilio, cum urina pauca est, aut vesica infirma) deinde nervi sensibiles, qui in vesicam disperguntur, refrigeratio: tertio obstructio in ceruice. Hæc iterum triplex. Attenuatoria à tumore corporis circumdantis meatum, ut inflammatione, scirrhus, abscessu: coarctatoria ob aliunde accedentia, quæ meatum replent, qualia sunt lapis, grumus, pus, crassus lentusque humor: carnosæ ob innascentem plenitudinem, ut carnem, verrucam, callum in medio meatu. In horum distinctione tria signorum genera, præcedentia, catheter immissus, concussio corporis decenter figurati (*χαλκῶσι* vocat hoc loco.) Exordiamur ergo ab his, quæ vesica plena præcesserunt. Ea sunt in infirmitate vesicæ urina diutius retenta, nimia refrigeratio, resolutio caloris nativi à febrili. Itaque si catheterem immittas, faciliè subit: ac si hominem ita figuraueris, ut declius sit ceruicis vesicæ situs, manibusque tumorem præsseris, prodibit urina: quædam etiam glandi colis imponuntur, quæ facultatem irritent, ut alij cortex. His nihil conferentibus obstructio est in meatu. In calculo prægrediuntur, urinae aquæ similes, in quibus subsident sabulosa quædam: pudendi vel laxi, vel intèri præter rationem pruritus: repentina urinae suppressio: oborto alicubi dolore. In calculo enim puerorum pudendum à pruritu ac tentigine inflatur, ac præter rationem tenditur: citra tentiginem verò pondere laborans flaccescit. In grumis sanguinis, quacunque corporis parte contineantur, animi deliquia, pallor, pulsus parui, obscuri, frequentes, anxietas, putredo partium & mortificatio aliquando fiunt: verum ex his, quæ de calculo diximus, nihil ante visum est, sed sanguis fluxit, cuius portio aliqua refrigerata concreuit in capacitate vesicæ. Quod si nullus sanguis exire visus est, nihilominus grumus esse potest aut ab ulcere, in quo exiguus sanguis ex erosione concreuit, aut à renibus. In puris obstructis dignotione præcessit vlcus vel renum, vel vesicæ maxime sordidum: aut in parte aliqua renibus superiore abscessus ruptus est, per quem tale tantumque pus colligi potuit, ut par sit meatum ab ipso fuisse obstructum. In crassi lentique humoris obstructione, nulla calculi signa antecesserunt: sanguis ex vesica nullus prodit: vlcus nulla suspicio: æger in otio educatus est, multisque cibis usus, qui crassos & viscosos humores cumulant. In caruncula vlcus antecessit: catheter inditus ingredi vix potest, & dolorem mouet, quæ parte fuit vlcus, fractaque sub eo carne urinae vacuatio, sed non repentina, ut in grumo, cruor aliquis, & carnis fragmenta insequuntur. Quod si citra vesicæ tumorem urina supprimitur, necesse est vel vterus, vel renes esse obstructos. Nam infirma tantum secretrice renum serum in vasis æteruatur, semperque urinae aliquid elabitur, quod sine facultatis impulsu feri sua etiam sponte fluētis delatio in totum non cesset. Attendere itaque animum oportet ad ea, quæ antecesserunt: num, antequam supprimeretur urina, aut lapidis, aut inflammationis, aut crassorum humorum signa apparuerint, neque negligenda est uniuersi corporis dispositio. Sæpe multi affectus simul complicantur, ut vlcus, calculus, caruncula. Ita igitur species affectus artificiosa coniectura veritati proxima, & inter exactam scientiam, atque ignorationem media progrediendum est: deinde ad catheterem veniendum, & *χαλκῶσιν*, vel palustrem iuncum præcunte molli radice, aut candelam ex cera ad resinam dupla, aut ex cera alba sola parte summa tenuiore adhibere oportet, ut ex eo, quod cuspidi adhæsit, coniectura in scientiam euadat. Quod si ex signis simul iunctis, quæ diximus, calculus in vesicæ

i. de loc. affect.

cervicem incidisse comperiat (*λιδιῶντα* : hic Hippocrates vocat) satagendum, ut lapis ex meatu recedat. Supinus ergo decumbat æger, & ita componatur, ut crura reliquo corpore multò sint sublimiora. Multifariam deinde concutatur, atque admoueat, ut urinam reddere cõteret. Nam si bene successerit, profluatque urina, præter exactam causæ notitiam, curationis quoque modus inuentus est. Quod si nihilominus urina supprimatur, rursus concutiendus vehemẽtius, quoniam calculus impactus, maxime sequente propter dolorem partis tumore, non facile cedit concussioni etiam repetitæ. Ac si ne ita quidem concussio ægro urina prodierit, cathetere explorandum est, simulque & lapidem à vesicæ ceruice repellere, & urinx iter præbebis, quia, (ait Hippocrates hoc loco) *Calculosi ita figurati, ut ne lapis in urina meatum precipitat, facile meunt*. Non tamen inde sequitur, ut si lapis sit in vesica, semper in cervicem incidere queat, & urinam suppressere. Quibusdam enim calculus vel pellicula supernata continetur, vel internata carne hæret vesicæ, in quibus urina liberè effluit, nisi quod sæpe coniungitur vlcus, ex quo stranguria. Atque eiusmodi calculus solo ferè cathetere dignosci potest. Ex his, ergo non solùm huius Aphorismi interpretatio perspicua est, sed etiam curationis ratio. Vult enim Hippocrates imprimis occurrẽdum esse symptomati urinx cohibiti, quod est causa ipsa perniciosius. Transferendus ergo calculus in vesicæ amplitudinem, ut commect urina, ne retenta perimat. Per otium deinde lapidi providendum vel medicamentis, vel chirurgia: quanquam rarum est, ut in vesica calculum confringentia prosint, tum ob loci intervallum, in quo languescit vis medicamenti: tum quia lapis in amplo loco ad immodicam augetur magnitudinem. Quod autem *ἐξήμα* dicit, hoc *ἐξήμα*, id est, urinx fistulam communiter comprehendat, vteretis, tamen etiam significare potest. Nam transpositio calculi de qua hic agitur, vel detrusio de fir lapidis ad unum, ubi vteretis impingitur: vel retrocessu ad superiora, ubi colem obturat, utrobique scilicet ad eum locum, qui amplissimus patet.

L I I.

Ὅτι ὁ φῦμα πρὸς τὴν κύστην, ὃ παρέχει τὴν δι' αὐτῆς, πολλὸς χυμῶν διὰ τὴν ὀχλίσαν. ὡς ὅτι τὸ τῆς γυναικὸς, αὐτὴ παρὰ τὸν...

At quibus tuberculum circa vesicam est, unde meiendi difficultas, in quamcunque partem se vertant, diuexantur: atque huius solutio sit erumpente pure.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Aphorismis melius *φύματα* q̃ t̃ *ἐξήμα*, tubercula in fistula urinaria. Nam si in vesica tubercula nō suppressunt urinam, nisi fistulam urinariam occupet. Neque tamen omnia eiusmodi tubercula suppurare possunt, quomodo nec exteriore corpore. Carunculæ enim duræ sæpe innascuntur, quæ vel, exedentibus medicamentis absumendæ vel lacerandæ atque diuellendæ sunt difficili omnino negotio, ubi altius in ceruice vesicæ natæ sunt. Alia verò reliqua in Aphorismis.

DESID. IACOTII COMMENT.

*Σ*χυμασμοῦ, quem in calculosis superiore Aphorismo valem docuit, nullius usus esse scribit in iis, qui dysuria laborant propter *φύμα*, cui puris eruptio remedio est. Vocant autem *φύματα*, propriè quidem phlegmonem, quæ in adenosa carne spontè oborta statim augetur, atque ad suppurationem citò peruenit: communiter verò omnes æquè tumores *ἐξήματα* dicit, qui præter naturam oborti sunt in quacunque corporis parte: interdum etiam omne tuberculum excrefcens extra corporis superficiem sine causa aliqua externa. Hic si priorem

priorem aphorismi partem tantum spectes, hoc postremo modo φῦμα accipi potest: si posteriorem, pro eo tantum, qui ἀρεσυματώδης est, & materiam suppurabilem continet. Dictum ergo est antea, tum ischuriam, tum dysuriam à triplici obstructione meatus vesicæ fieri posse. Prima est attenuatoria, cum corpus ipsius ad insignem tumorem attollitur, ut propter inflammationem, scirrhum, abscessum, vel alium quemvis tumorem: nam tumor corporis circumdantis meatum facit, ut accedant ad se mutuo meatus latera, nec seiungi possunt. Quod etiam à siccitate in febribus ardentibus fieri posse Galenus sentire videtur, & Rhasius à consumpta humiditate in coitu: quanquam vix unquam cum vita ad eam ariditatem venire possunt latera, ut coeant, neque urinae exitum præbeant. Altera est carnosa, quando videlicet caro fungosa in medio meatu supernascitur, aut verruca, aut callus. Tertia coarctatoria, in qua meatus aliunde impletur, ut à grumo, humore crasso, pure, calculo. In hac ergo χηματισμῷ opus est, ut ægro supino, & elatis cruribus urina liberè prodeat, sicuti in vesica infirma declivius esse debet cervicis ipsius positus. At in duabus reliquis quacunque figura collocentur ægri, urina liberius, quam antè, prodire non potest. Manet enim semper eodem statu, & loco causa morbifica, quæ meatum intercipientis dysuriæ causa est, neque sit transpositio, ut in calculo. Sola igitur spes est in puris eruptione, si tumor fuerit ἀρεσυματώδης: aut si tubercula, vel carunculae lateant in anfractu colli vesicæ, vel in reliqua fistula penis (à quibus & dysuria, & dolor gravis, dum micatur) consumptione eius, quod nimium excrevit. Rumpuntur enim, absumentur, purgantur, & cicatrice obducuntur. Sed & cæteri tumores, qui materiam suppurabilem continent, sæpissimè digeri possunt. Proinde simulatque cum periculo phlegmones, aut etiam in ipsius principio, ut ab ictu, vel casu urina restitatur, & vesica ipsa, utpote plena, manifestè secundum circumscriptionem intenditur, summopere cauendum iubet Galenus, ne irritetur inflammatio, ob idque catheterem adhibere non licet. Aqua igitur calida adfusa, oleo perungere satius est. Cumque tribus horis sic æger tractatus fuerit, tensione non parùm relaxata, & dolore non ita graviter infestante, imperandum ægro, ut urinam reddere tenter, interim manu vesicæ tumorem ad inferiores partes impellendo, & blandè ac sensim premendo. Nam sic urina sæpe redditur, atque interim tumor discutitur. Similis sententia est in Aphorismis, ubi ita scribit Hippocrates, Quibus in meatu urinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto, solutio. Vbi Galenus querit, utrum Hippocr. velit ortum tuberculum rumpi solum: an sæpissimè quidem, ut rumpatur, accidere, digeri tamen posse: an potius hoc unum solutionum esse exemplum, ruptionem scilicet? Hoc verò postremum magis probat, quia reliqua duo sunt manifesta. Neque enim semper tubercula suppurant, sed interdum digeruntur, interdum absumentur, ut diximus. Vocat autem dysuriam affectum ischuriæ proximum, vitio expultricis facultatis, in quo ægrè & vi urina redditur, interdum cum dolore à phlegmone, abscessu, vicere, inæquali intemperie spirituum flatuoso: interdum sine dolore difficilis tantum quædam motio est vesicæ, ab imbecillitate, aut tumore præter naturam.

6. de sympto.
causis.

4. Aphor. 81.
et 7. 57.

L I I I.

Οἷς λανθάνει δ' οὖρον προαπίπτει καὶ δ' αἰδοῖται ἐλκεῖναι, ἀνέλπτου.

Quibus incogitanter urina procidit, & pudendum trahitur, de spe depositi sunt.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Alij is τὸ αἰδοῖται legunt, ut voci προαπίπτει cōnectatur, sitque sensus, Urinam sine voluntate & imprudenter è vesica in penem defluere. Id autem solet contingere resolutio musculo, qui vesicam claudit, prohibetque, ut ne intempestivè urina exeat, quique arbitrio laxatur, atque astringitur. Aliis non tam

peculiari vitio muscoli, quàm communi iniuria totius corporis, resoluta virtute, quæ in cerebro est, id accidit. Alioqui nulla, aut incerta desperatio est. Quod autem *ἐλαύνται*, alij *ἐκλύονται*. Quod si *ἐλαύντου* legas, *ἀνασπῶνται* reuolluntur, trahunturque intro, ut ea omnia admodum imminuta videantur. *ἐκλύονται* autem, ut ante, de proiectis viribus, & valde marcescentibus dicetur, vel de flaccidis genitalibus. Sed hoc, nisi alia signa coniunxeris, infirmum est.

DESID. IACOTII COMMENT.

MOrbos vesicæ proprios persequitur, ischuriam, dysuriam, inuoluntariam urinx profusionem, stranguriam. Quod autem omnia facillima methodo comprehendi queant ad diagnosim & prognosim maximè necessaria, ponamus quasi ob oculos artificium naturæ in reddenda vrina. Est autem eiusmodi. Vesica urinam excipiens naturali facultate, & transuersis fibris agens, laxatis obliquis, & rectis, urinam exprimit: habetque neruum sensificum à lumbis, & osse sacro descendente, per quem urinx morsum, molem, & pondus sentiens excitatur ad hanc naturalem & inuoluntariam excretionem. In ceruice verò musculus est obliquus, obliquis fibris & arbitrario motu, meatum claudens, cuius actione, id est, contractione pendente ab electione vrina retinetur: otio verò & laxitate effluit, habetque neruum motorem præter sensificum, sic enim facilioris doctrinæ causa loqui liceat, è spinali medulla circa lumbos & os sacrum. Musculi verò abdominis maximè medi, iuuant compressionem, tum in egerendo, tum in meiando: ob idque nonnulli, ubi vrina, aut deiectio suppressa est, manibus huiusmodi musculos cōprimunt. Aliud igitur est urinx expulsio, aliud verò (ut ita dicam) urinatio. Nam vesica naturaliter & inuoluntariè urinam expellit. Urinatio verò compōsita functio est ex naturali vesicæ, animalis musculorum abdominis, & otio sphincteris. Ex his intelligi potest, quot modis vrina & retineatur, & inuoluntariè effluat. Retinetur enim (ischuriam nuncupant) vesica laborante, aut sensifico neruo. Vesica laborat ab intemperie, & hac quauis, frequentius frigida: aut à distensione valida cōtinentis membranæ ob nimiam urinx copiam, vnde veluti diuulsæ fibræ exprimere urinam non possunt: aut à tumore, aut ab obstructione, de quibus hætenus dictum est. Neruus autem sensificus frigore torpens, aut à calore febrili resolutus, aut contusus, primùm facit, ut lentè reddatur vrina propter obtusum sensum: deinde ut integrè retineatur ob immodicā membranæ distensionem, quam sequitur expultricis imbecillitas. Inuoluntarius ergo urinx exitus proprium symptoma est actionis resolutæ sphincteris, non tamen inseparabile, quia fieri potest, ut simul & musculus resolutus sit, & meatus obstructus, tūmq; vtræque dispositio cognitu difficilis est, nisi ex præteritis habeatur, quoniam deest resolutionis manifestum indicium, vrina inuoluntariè profluēs. Hæc autem resolutio interdum causam habet in neruo ipso, per quam animalis facultas fertur ad musculum, ut si propter extinctum calorem, vel penuriam spirituum relaxetur, flaccescat, nec amplius contrahi possit, nec urinam effluentem sentire: aut in spinali medulla luxata ad externas partes: aut in cerebro ipso perturbata mente, ut in Phreniticis. Hi duo posteriores modi curationem admittūt: primus verò est *ἀνίασις*, desperatus: siue musculus & neruus nimio humore, aut vlcere computruerint, vnde tamen mors nō sequitur: siue animalis facultas, quæ contrahit, sit extincta, quod lethale: modò id fiat nihil sentiente ægro, idque per hæc verba intelligit, *λανθάνει τὸ ὄρεον προσπίπτει*: quasi diceret, clam ægro, & sine sensu urinam delabi ad urinarium meatum. In pueris enim humidioribus inuoluntariè aliquando effluit vrina, & in senibus ab acrimonia irritante, & in vlcere vesicæ, qui tamen desperati non sunt. Nam morsum quidem urinx sentiunt: verum excretrix facultas acrius irritata, aut nimio pondere pressa, musculo imbecillo non expectat voluntatis imperium. Ex quibus etiam perspicuum est rectius hoc loco legi, *τὸ ὄρεον προσπίπτει ἢς πρὸ αὐθιγίου*, *urinam clam illabi ad pudendum, quàm pudendum trahi*. flaccescit enim potius, quàm trahatur, nisi musculus conuellatur, quod & vix fieri potest propter defluentis excrementi humiditatem:

etatem: & si fiat, urina potius prohibetur, nisi laesa facultate animali, & motu convulsifico urina effluat. Contractio verò testium & pudendi, aliam causam habet in moribundis, & capitis morbis, vitalis scilicet facultatis interitum, quæ ad extremas corporis partes extendi amplius non potest, sed perturbata se ad suum principium recipit, vnaque secum partes retrahit: aut dolores vehementissimos, propter quos delati spiritus ad locum dolentem secum rapiunt partes ipsas: aut musculorum convulsionem à siccitate ex ardore febrili. Ob idque etiam rectius scribitur, ἐκλύοντα, quia urina involuntarium exitum describit à resolutione vitium, & lapsu, quem ἐκλυσι appellari sæpe diximus.

L I I I I.

Ἐπὶ τραχηλῇ εἰλεὶς ἐπιγρομῶνος, ἐβδομαίης ἀπὸ λυγρῆς, ἢ μὴ πυρεστῆς ἐπιγρομῶντος, ἀθρόον ὕρον ἔλθῃ.

Stillicidio urina voluulus superveniens septimo die interimit, nisi accedente febre urina semel multa prodeat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Σ τραχηλῇ, quod urinae stillicidium & substillum malum appellant, siue acrimonia urinae moueatur, siue vlcere, aut imbecillitate vesicæ, raro solet à λειῶν morbum inuehere: neque magnopere consentit vesica cum tenui intestino, cuius ileus morbus est. Sed aliquando ex vniuerso corpore confluyente acrimonia urinae stillicidium & voluulus moveri possunt, aut inde laeso recto intestino, serpente malo, tenue quoque intestinum patitur. Ac de voluulo plura antea, qui inter lethales morbos & celeres numeratur. Vix enim septimum superant. Quod autem dicat, *nisi febre superveniente*, satis indicat non ab inflammatione, sic enim febris: non ab vlcere vesicæ, sic enim non curaretur urina multa. Ab affectu ergo, qui prohibeat liberum exitum urinae materia crassa, quam tenuet dissoluatque febris, atque ita aperta via cesset affectus. Quanquam non facile intelligo inflammationem tenuis intestini inde sedari, nisi aliter αλειῶν intelligat, quomodo Diocles Charistius, qui χερδ' αλειῶν tenuioris intestini morbum αλειῶν plenioris esse dixit. Alij quoque aliter. Quidam etiam αλειῶν tum plenioris, tum tenuioris intestini morbum esse voluerunt. Sed è pleniore stercus: è tenuiore cibus reuomitur. Ergo vesica plenior angustio rem meatum reddit, quia fistula urinaria in vesicam desinit, & quomodo anteriore parte in pubem extuberat, ita posteriore rectum intestinum opprimit. Hic ergo retento excremento obstructio, & inde voluulus. Prodeunte urina claxatur liberum intestinum, vnde melior aegri conditio. Si quid enim retentum in intestino, liberata via vel sponte, vel arte, foras prodibit.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE ischuria dictum est hactenus: modò ad stranguriam transit prætermissa dysuria, quæ tantum maioris & minoris ratione ab illa differt. Vtraque enim expultricis facultatis symptoma est, semperque affectus aut vesicæ, aut sensifici nerui. Verùm in ischuria urina suppressitur: in dysuria cum mieri vult aeger, non statim urinae excretio sequitur parum efficiente imbecilla vesica, sed magno cum conatu, & vel difficili tantum motu, vel etiam cum dolore. Sunt enim duæ species à μετ' ἰσχυρίας, ab inflammatione, abscessu, exulceratione, inæquali intemperie, & spiritu flatulento: & à μετὰ δυσχερείας, αἷς μόνις φάσιν τὴν κύστιν, à facultatis imbecillitate, aut tumore præter naturam. Ab utraque differt stranguria. Nam nec ab expultrice ortum habet, sed à retentrice: nec urinam suppressit, aut ægrè tantum & vi reddit, seruat alioqui naturalis excretionis modo: sed maturius, quam naturæ conveniat, idque intercisæ & guttatim, quod nomen

7. Aph. 48.

ipsum indicat, quasi *ἡ σπάγια τῆ ὀφύς ἀπὸ νεύρου*, guttatim vrina reddita: quāquam Paulus interdum stranguriam confundere videtur cum dysuria. Proprium ergo stranguriz, siue stillicidij vrinz hoc est, vt vesica ad excretionem vrinz irriteretur, priusquam insigniter ab ipsa repleatur. Quod duabus in vniuersum de causis accidere potest. Vna, cum vrinz acrioris, & nimium mordentis qualitatem vesica diu sustinere non potest, sed ipsam, tanquam noxiam, citissime à se propellit, tamen ipsa neque intemperie, neque obstructione laboret. Altera, cum vesica ita imbecilla est, vt grauata à pauca etiam vrina, eam confestim propellat, antequam tota coaceruetur, haud secus atque intestina alimentum nondum mutatum in lienteria. Priore modo accidens tantum vesicæ est, non etiam affectus, nisi generalius nomen affectus dicatur de omni parte, cuius actio laeditur. Posteriore verò ab vlcere, aut imbecillitate ipsius vesicæ procedit. Quod si sola vrinz acrimonia in causa sit, vel propter vitium renum talis est: vel propter mixtionem puris ab abscessu aliquo rupto in superioribus partibus, aut ab vlcere defluentis: vel etiam propter mixtionem humorum corruptorum è toto venoso genere. Sæpe enim humores prauis, qui in venis continebantur, non solum per intestina, sed etiam per vesicam expurgantur, quorum morsus stranguriz causa est, vt in crisis quarundam febrium: Hippocrates abscessum stranguriosum vocat. Ex quibus intelligitur ileum propriè dictum ab inflammatione, aut duro stercore, aut scirrho, aut abscessu ilei (quod est intestinum à ventriculo ordine tertium, incipiens vbi ieiunum definit) stranguriz superuenire non posse in modum *ἰσχυρῶς*, vi adacti morbi. Et Galenus in Aphorif. negat etiam ab inflammata vesica tantam angustiam in vicinis intestinis ex compressione fieri posse, vt inde sequatur ileus. Neminem enim à se visum vnquam, qui in vrinz suppressione, etiam cū maximo vesicæ tumore in ileon incidisset. Accidit enim, vt diximus de vesicæ phlegmone, excrementa dura, & vt tantum reddi propter angustiam recti intestini, cui vesica inflammata incumbit: verum ipsius tumor superius non ascendit, nec si ascenderet, ilei esset causa, cum in gravidis vterus multo alius intumescens, ad hypochondria vsque perueniat, prematque tenuia intestina absque periculo ilei. Præterea illud absurdus febre superueniente ileum iuuari. Nam cum ipsa inflammationis alicuius sit symptomatica, quod maior fuerit inflammatio, eò auctior futura est. Ileus autem ab inflammatione vnicam solutionis spem affert, si phlegmone remittatur, aut discutatur, cum qua febrem quoque cessare necessarium est. Quæ vt vera sint, minus tamen consentanea videntur Hippocratis sententiæ. Non enim putat Hippocrates omnem ileum fieri ab inflammatione. Quinetiam longè aliam genesis interdum illi tribuit. Scribit enim *ἡ σφύρα ἀδὸν*, & de locis in homine ileum intestinum pituita è cerebro, aut aliunde illapsa, id est, crudorum & crassorum humorum copia vnà cum vehemēti refrigeratione coniuncta impleri: quæ nullum dolorem cōcitāt priusquam vel in flatus dissoluatur, vel excrementorum alui transitum omnino præcludat. Ea initio vesicæ molestiam quandam affert in meiēdo, quod pars fluxionis tenuior ad vesicam conuertatur, vnde stranguria *ἡ δὲ σφύρα*, per morsum, eo modo, quo ipsam diximus fieri pure ex vlcere, aut abscessu renum, vel iecinoris vrinz mixto, aut vasis sese expurgantibus. Mox grauitas & frigiditas ventris superueniunt cum alui duritie, vnde coli dolor, & interdum, quanquam rarius, ileus. Si enim (inquit Hippocrates) fluxio retro processerit per palatum, & in ventrem pituita peruenerit, fluunt quidem horum ventres, non autem ægrotant. Si verò infernè maneat pituita, affectiones voluolosæ existunt diuturnæ. Recentiores addunt præter defluxionem à cruditatibus & continua ciborum corruptione colicum affectum fieri, & inde intercepto excrementorum exitu ileum: quod Galeno non admodum probabile videtur. Hac ratione ileus interdum *ἰσχυρῶς* est stranguriz, quibus simul iunctis duo remedia sunt, febris, & retentæ vrinz vacuatio. Nam ij duntaxat morbi à febribus iuuantur, qui refrigeratione constant, aliàs sola, aliàs cum crudis humoribus & pituitosis, aut cum spiritu flatuoso cōiuncta, quia calore aucto intemperie frigidam febrem emendat, crassos humores concoquit, & attenuat,

3. Epidem. 1.

6. Aph. 44.

lib. de gland.
et de loc. in
hom.

lib. de gland.

attenuat, obstructions denique liberat, unde urina crassa, & multa, & confertim vacuatur. Quod si febris quidem accedat, sed symptomatica internæ inflammationis sine hac urinarum profusione, intra primum septenarium doloris vehementia, & excrementorum æstu ac suppressione æger moriturus est. Est enim illeus morbus acutissimus, ut dictum est ante.



IACOBI HOLLERII

STEMPANI MEDICI IN SE-

cundam Coacorum Prasagiorum sectionem

Comment. liber postremus.

APHORISMVS I.

Νάρκη, καὶ ἀναιδυσία γινόμεναι παρὰ τὸ ἔθος, ἀποπληκτικὰ συμβέ-
 λουσιν θανάτῳ. *In. 8. fol. 4-37.*

*Torporēs & sensus priuationes præter consuetudinem orta fu-
 turas apoplexias denunciant. 4-37.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.



ERTISSIMUM signum hoc est futuræ resolutionis. ἀπληκτικὰ
 enim sæpe dicit Hippocrates pro peculiari resolutione. Ergo quamcū-
 que partem & torpor, & hebes sensus, vel nullus inciderit, resolutio
 metuenda est. Atque id quidem resolutio quædam est.

DESIDERII IACOTII VANDO-

PERANI MEDICI IN COACORVM PRAE-

sagiorum sectionem secundam

liber septimus.



UAE D A A intericiuntur de apoplexia, paralyfi, hydrope, &
 his, quæ circa vniuersum corpus apparēt, ut ex particulari mor-
 bo vniuersalem prælagire doceat, & in leui affectu interdum
 mortem, aut graue aliquod malum. Exempli gratia, in morbis
 vesicæ, de quibus modò egit, torpor & sensus priuatio mortis
 periculum afferunt, non solum quia trahitur in cōsortium mali
 cerebri, sed quia in vniuersum *ναρξὶς, καὶ ἀναιδυσία*, periculosa. Demonstra-
 tum enim est torporem à neruofarum partium læsione proficisci, quarum ser-
 uato motu, aut leuiter læso sensus amittitur, aut debiliior redditur propter hu-
 morem, aut frigus, aut vtrumque, impedito spiritus animalis trausitu, in cerebro,
 principio spinalis medullæ, aut parte aliqua, ut manu. *ἀναιδυσία* verò duplices
 sunt. Aliæ occupata, aut aliter læsa mente, de quibus Hippocrates, Qui parte ali-
 qua dolentes, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. Et multos obseruare licet,
 qui cū ad extrema iam venerint, nihil se sentire doloris affirmant, & benè va-
 lere putent, tamen nequaquam absurda loquantur. Aliæ verò morticis & sensifi-
 cæ facultatis læsionem sequuntur, ut in torpore grauiore, vel densato neruo à fri-
 gida intemperie: vel compresso, ut à ligatura, ictu, tumore circundante: vel ob-
 structo

structo à crassis & viscidis humoribus: vel exarido sensu, & partis infesto calore, ut in gangrena, & *νεκρωσι*, vel quia non amplius mittitur spiritus animalis à cerebro propter penuriam, aut pituitæ diffusionem in principium nervorum. In hac sensus privatione compuncta pars non sentit, aut ægrè, quoniam corpus resolutur: in illa maximè, quia animus læditur. Ex quibus etiam intelligitur, quid ex his prælagendum sit. Etenim *πάρεση, νιμφοσι*, paralytis, apoplexiæ prænuncia est pro causarum varietate, ex qua ducit originem, & locorum affectuum natura. *ἀναιδυσία* verò præter hæc mortem, aut phrenitim denunciat. Videtur autem his verbis, *παρὰ τὴν θέσιν*, repentinam, & interdum aliquam causam notasse, quasi diceret: si præter morem & quasi derèpente motus sensusque torpeat & hebescat, nec causa aliqua externa, aut manifesta appareat, ut compressio exterior, aut in crure stupor à calculo, aut frigus, aut aliquid simile; apoplexiam metuendam esse, quod consentaneum sit nervorum principium affici. Sin verò in parte aliqua stupor sensim augeatur sine offensione sensuum, capitis gravitate, & aliarum partium læsione, partis illius paralytis potius, quàm apoplexia, expectanda est, nisi occurratur. Nam apoplectici, nullis ferè aliis mali indicibus præcurrentibus præter brevissimum torporem & capitis gravitatem concidunt, quasi syderati, sine sensu, sine motu, sola servata respiracione, quæ & admodum difficilis mox euadit, & cum stertore gravissimo propter omnimodum privationem facultatis, quæ fluit ad nervos, sine spiritus vitalis in carotidibus ab ingressione ad cerebrum (quæ tamen species apoplexiæ *ἡλικία* subiacet) sine in communi nervorum principio ab exitu ad partes subiectas prohibeatur. At in particulari paralyti, cum pars aliqua non plenè excipit animales spiritus, sensim fit stupor, sensimque augetur, donec vel sensus perimatur, servato motu, vel motus incolumi sensu, vel utrumque simul, constantibus interea & integris cerebri functionibus sine gravitate capitis insigni, sine totius corporis inertia, aurium tintu, vocis tarditate, & similibus. Præsertim in senibus, pituitosis, crapulæ addictis, qui brevi, angustoque collo sunt. Vbi enim una cum stupore hæc quoque apparent, paralytis inchoata firmatur in apoplexiam, quæ admodum interdum debilis apoplexia in paralytim, quæ paraplegiæ propriè dicunt. Paralytis verò obstructo in totum principio dorsalis medullæ omnes, quæ sub capite sunt, partes resolutæ vno verò tantum ipsius foramine præcluso (duo enim sunt medio septo diuisa, non aliter, quàm in cerebri ventriculis) alterum saltem corporis latus occupat, & sitque propriè hemiplegia. Interdum tamen una tantum pars resolvitur, ut lingua, oculus, maxilla, labrum, brachium, manus, crus, pes, digitus, pudendum. Verum Hippoc. apoplexiæ nomen usurpat non solum in ea, quæ vniuersalis est, sed etiam in particulari, ut sequente Aphorismo, & cum scribit crus apoplecticon fieri, id est resoluti: utriusque in vniuersum hoc loco sensus motusque inchoata ablatione exolutionem animalis facultatis præmonstrari, unde nomen resolutio. Diximus autem prælagium sæpe fallere in stupore cruris, quoniam Hippocrates docet, & sæpe observauimus, eum à calculo fieri. Atque hac ratione puper nobilem curauimus, qui medicorum doctissimorum consilia communi consensu remedia ad paralytim accommodata præscribentium nobis attulit. Huic enim cum prædixissemus futurum, ut intra quattiduum calculi fragmentis excretis alleuaretur, subridens prænotationem contempsit, quod neque à quoquam ea de re esset admonitus, neque arenulas vnquam reddidisset. Tandem tamen vix persuasus magna omnium admiratione verum nos prædixisse expertus est. Causa autem est eiusmodi. Venæ caue descendens ramus vnus in renem: alius in crus: tertius in testes fertur. Ad plenitudinem itaque eius, qui crus alit, aut compressionem stupor sequitur: quemadmodum alio tumente, qui ad testem peruenit, & ideo breviorè factò testis contrahitur: qua de re copiosius alio loco.

I I.

Ὅσοι ἐν τρώματι ἀρπαγίτες γίνονται τῶ σώματος, πρὸς τὴν μὲν ἐπιγνο-
μὴν

μῖν χρεῖς ῥίγος, ὑγιᾶσθαι. μὴ γομομένης δ', ἀποπληκτικοὶ γίνεσθαι τὰ δεξιὰ, ἢ τὰ ἀριστερά.

Quibuscunque ex vulnere impotentes fiunt corpore, superueniente febre sine rigore conualescunt: non superueniente vero apoplectici euadunt dextris partibus, vel sinistris.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID solet accidere in vulneribus capitis, ut videlicet vel febricitent, vel resoluantur. Resoluuntur autem serè dextra parte, ubi in sinistro capite vulnus est: sinistra, ubi in dextro. Ac conualescere ægros in eiusmodi vulneribus superueniente febre, non omnino verum: sed febris quidem efficit, ut materia tenuetur dissoluaturque, unde minus facillè resoluuntur. Contrà verò apoplectici altera parte euadunt. Quod autem apoplexiam hoc loco resolutionem particularem dicat, manifestum. ἀκράτας autem non qui omnino motu priuatus est: sic enim iam resolutio esset: sed cum iam languet motio corporis, quomodo ἀκράτας dicuntur sine vlla resolutione confectis prope viribus, qui proiecti immotique iacent. Id autem initium est paralyseos affecto neruorum principio, materia non tam mordente, quàm premente vel alterante,

DESID. IACOTII COMMENT.

Τῷ πρώτῳ voce Ionica Hippocrates complecti solet quamlibet corporis offensam & plagam, maximè verò sub ictu, casu, contusione, ut in cerebro & spina, vulnus, percussione: vel potius, ut ipse loquitur, ἀποπλῶ, πλῆγῶ, σῆσις, quæ sit repentino aliquo è sublimi casu. Eiusmodi enim casus σῆσις, quasi dicas afflictationem & violationem adferre solet, modò spinæ, facta in vertebriis harmoniz commotione & deprauatione, ex qua contenta medulla dorsalis laborat, & ex dorsalis vehementiore concussione apophyses alix contrahuntur, alix tenduntur, & aliquando neruus disrumpitur: modò cerebri, in cuius ambitu spatium vacuum est, idque maius, quàm circa dorsalem, maximè in senibus. Vbi igitur vel caput ictu valido percussum est, vel æger ab alto cecidit, cōcussis cerebro, & spina, statim graui symptomata fieri solent, alia paulò post superueniunt, nonnulla septimo, quædam serius. Ea in vniuersum apparent vel in vniuerso corpore, ut ἀκράτια & σῆμα, impotentia corporis, nimirum totius corporis infirmitas, aut ἐκπληξις, stupor, & febris: vel circa cerebrum, ut ὀφθαλμοί, ἀφῶνια, oculorum inflammatio, sanguinis per aures, os, nares effusio, de quibus dicitur tertia sectio: quædam circa ventriculum, ut χολῆς ἔμεψ, vomitus biliosus. Sed inter hæc grauisimum est, cum homo sine sensu, quasi dormiens iacet, quod Hippocrates dicit κερῶθῆ, quia manifestum indicium est cerebri violati ob ictus grauitatem, ut vomitus biliosus, vel cerebri, vel duræ membranæ per sympathiam oris ventriculi. Hæc tamen omnia aliam vim significandi habent in principio, & cum duntaxat temporaria sunt: aliam verò, cum vel superueniunt, vel diutius perseverant. Videre enim licet sub his omnibus plerisque non multò post restitui: alios diutius trahere, & vel in apoplexiam incidere, aut paralytim: vel morti occumbere. Id autem euenit propter causarum varietatem, unde eiusmodi symptomata oriuntur. Nam in vniuersum magnam concussione, & partium interiorum affectionem grauem significant: sed neque affectionis speciem, neque locum, ut quòd cerebri substantia, aut meningum, vulnerata sit, certò declarant. Etenim (exempli causa) vomitus & à concussione sola excitatur, maximè postis ac bene potis: & membrana læsa, ac cerebro violato. Itémque per solam facultatis animalis contractionem, & inordinatum motum cum spiritu, cum humorum ex vehementia concussione sine læsione substantiæ partium contentarum ἐκπληξις accidit, in qua aliquandiu neque loquuntur ægri, neque agūt quicquam, sed

7. Aph. 14. § 8.
C 6. Aph. 10

de vul. cap.

7. Aph. § 8.

sed apertis oculis immoti manent iis, qui metu & pauore perculsi sunt, aut attoniti, similes: vnde sola offensæ magnitudo certò dignosci potest. Cum enim principatus animi, quatenus mouet & sentit, in cerebro sit, ad ipsum cerebrum facultas animalis retracta cogitur per eiusmodi affectiones, commotione vehementiore offensa, ob idque (ait Galenus) quietem agit, & feriat. Interea ex neruis obortis quidam valde tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quòd sit, ut quandiu animalis facultas in totum soluta ab officio cessat, mutus & immortus iaceat æger ita affectus: ea verò restituta ad se redeat, præcedente leui delirio. Quòd si neruosa corpora disrupta sint, aut cerebrum parte aliqua vulneratum, diuisum, aut auulsum fuerit, haudquaquam eiusmodi symptomata omnino conquiescunt: quin potius, quæ non adsunt, postea superueniunt. Ex quo generale axioma existit, ut, Quæcunque in vulneribus mox à principio fiunt, & apparent, ea minus terrere debeant, quàm quæ vel perseverant, vel postea superueniunt, siue febres sint, siue alia symptomata. Initio enim doloris causa, loci, hæmorrhagiæ, inordinati motus spirituum atque humorum, & facultatum contractione multa videntur esse lethalia, quæ non sunt, in quibus suspendere iudiciū oportet. Quæ verò vel permanent, vel quarto, septimo, aut deinceps accedunt, quo tempore omnia remitti oportuit, ingens aliquod malum portendunt, ut phlegmonem, putredinem, saniei collectionem, & similia. Huius generalis axiomatis exemplum ponit Hippoc. hoc loco, in *ἀρχαῖα* corporis, ut in Aphor. *α' φ' α'*, cum ita scribit, Quibus occasione aliqua cerebrum fuerit vehementer concussum, protinus fieri *α' φ' α'*, est necesse. Consuevit enim Hippocr. vno sæpè quàm maximè manifesto symptomate, aut medicamento (ut aphonia, & ptisanæ) exempli causa proposito, cætera omnia, quæ sunt eiusdem generis, intelligere, ut per aphoniam eos omnes affectus, in quibus motus voluntarij, aut sensus grauer oblectantur: per ptisanam, vinum, oxymel, quæcunque similes vires habent. Quocirca tum *ἀρχαῖα* corporis, tum *ἐκλυψις*, aut *ἀφονία* concussione & ictu intro ad cerebrum penetrasse significantia, definitum iudicium cum ex alijs, tum maximè ex febre accipiunt. Verum quo die, & qualis illa sit, quæque symptomata inferat, exactè cognoscere permultum interest. Superueniente enim febre, ait hoc loco, sine rigore conualescunt. Vbi etiam *πύρεξ* nomine intellige alia symptomata grauissima, nimirum sine delirio, sine syderatione, pustulis in lingua, conuulsione alterius partis & similia: Quæ mortem antè septimum portendunt. Nam siue his ab initio, ut primo, secundo, aut tertio die, febris superueniens ex agitatione, spirituum motu, perturbatione, leui putredine per arterias cordi communicata, esse solet: æger verò, maximè quod ad febrem pertinet (ex alijs enim periculum impendet, quorum vulnus causa est per accidens) in tuto est. Quinetiam maior ex illius febris præsentia vtilitas expectatur, quàm ex eiusdem absentia. Nam quia rigor abest, suppuratio nulla est: neque sanies, aut alia materiz acris effusio membranas mordentis & exedentis vicina corpora merum affert: neque vlla grauis inflammatio subest, ad quam congregatus calor in reliquis membris rigorem pariat: imò neque in ægro debili periculum à rigore imminet extinctionis caloris natui, translationis materiz in cerebrum, & resolutionis virium. Hæc enim omnia aut denunciat, aut inuehit rigor symptomaticus. Quoniam autem illa corporis impotentia, vel validam refrigerationem ex contractione caloris, & spirituum dissolutione in ictu sequitur: vel angustiam & compressionem neruosarum partium ab aliqua echymosi: vel obstructionem parotidum à grumo, quæ spiritum vitalem aditu ad cerebrum prohibet, ut illa animale exitu: vel denique pituitæ à cerebro diffusionem in principium dorsalis: his omnibus febrilis calor quodammodo remedio est. Primum vniuersum corpus in ea febre recalescit, spiritusque redeunt: deinde *ἐκχυμωμένα*, id est, effusa, excretiones videlicet ex vasculis, quæ fieri solent, cum venæ contenduntur, ac sanguis per ipsas contusas ad cutem, vel intro effunditur, calor febrilis discunt, antequàm nigrescant, & in grumos cocant (non enim cocunt, nisi longo post tempore, & grauissima tum inducunt symptomata) euacuando, videlicet

delicet calefaciendo, moderatè siccando. Nam quæcunque (ait Galenus) calefaciunt, parùm humectando relaxant, & ad siccus vergunt, neque tamen euidenter contrahunt, ἔκχυμασι, omnium remedia sunt. Et Hippocrates prohibet, ne humores effusi intro retrahantur: sed transitus exsiccantur. Postremò puitam, in cerebro ex vehementi commotione diffusam, febris illa minimè maligna absumit, tenuando, quod crassum est, incidendo viscidum, exsiccando humidum, quod facultatis delationem impedit. Contrà verò si nulla febris accesserit, aut septimo, vel post septimum inceperit: aut cum rigore, & prauis aliis symptomatis coniuncta sit, illinc quidem apoplexiæ, aut paralytis: hinc mortis certissimum argumentum sumitur, nisi robore naturæ, & aliis bonis signis, ægri adiuti (de quibus agitur tertia sectione huius operis) tantùm claudicent, aut diu trahente morbo vix tandem euadant. Nam refrigeratio interior, aut humores extra venas, vel in carotidibus grumi, qui nec exitum habent, nec alia ratione cessant, ex imperfecta obstructione tandem perfectam absolutamque efficiunt, ac planè spirituum transitum præcludunt dextris partibus, vel sinistris, nimirum qua parte impediatur facultatis delatio: quo modo malum omne diutius latens intus, quod naturæ certamine non tollitur, seipsum sensim auget. Obstructio autem in carotidibus & substantia cerebri apoplexiæ propriè dictam inuehit: in principio verò dorsalis, vniuersalem partium subiectarum paralytim: aut in alterutro foramine, vel alterutra parte hemiplegiam dextri, vel sinistri lateris. Cæterùm dissectionibus apoplecticorum constat, ex grumo ad carotidas delapso, vel ex humore alio eadem vasa premente & impediente, ne contentum cum spiritu sanguinem ad ventriculos effundant, attonitos reddi homines, non aliter quàm si externo vinculo premerentur. Idem iudicium de obstructione originis neruorum, cuius veluti præludium quoddam est ἀσθένεια καὶ σώματος; impotentia, quam Hippocrates ad animales operationes refert, quæ corpus mouent, non ad mentem, aut rationem, quomodo secundo de morbis imminente apoplexiæ æger esse scribitur ἀσθενὴς καὶ, impotens sui.

III.

Ἀποπληκτικοῖσιν ἀμφοῖνδε ἐπὶ τρυγόνεσσιν, χεῖμα: ψύξαι δὲ καὶ παρὰ τὰς, πομπότ.

Apoplecticis hemorrhoides supernatae, utile: perfrictiones vero & torpores prauum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non admodum verisimile est resolutas partes liberari hæmorrhoidibus. Resoluuntur enim materia ferè frigida insidente neruis. Hæmorrhoides autem multo eoque acri, & mordente sanguine per venas decurrente fiunt. Ac parùm constat materiam frigidam & crassam relictis neruis transfluere in venas. Itaque apoplecticos dicere oportet, qui interceptis venis copia sanguinis, quasi resoluti toto corpore iacent, quam nonnulli apoplexiæ sanguineam dicunt, Hippocrates καὶ φλέβων ἀπὸ λήθης. Itaque vbi natura robusta est, crassiorum illum sanguinem spiritu incitante ad hæmorrhoidas depellit, quomodo melancholicis accidit, quibus depulsus sanguis è capite, & per hæmorrhoidas fluens, morbum soluit. At si interceptis venis torpescit calor, sanguis & spiritus, refrigerant ægri & obtorpescunt prauo signo. Sed quid quod apoplectici non solum torpent, sed sine motuque iacent, vt illis obtorpescere mitionibus factis iniuriis illis sit vtile. Hoc videtur velle initio quidem mali calere corpus: deinde euictò calore refrigerescere magisque obtorpescere.

de diff. morb.

6. Aph. 16. 17

4. acut.

2. de dog. Plat.
Hipp.

Quod apoplexia propriè dicta morbus sit sine febre acutus, causa & loco cum epilepsia conueniens, sed cum omnimoda priuatione illius facultatis coniunctus, quæ fluit ad neruos (uis exceptis, qui thoracem mouent, licet cum difficultate quoque moueant, respirationis necessitate excitante vim ad functionem) nemo est, qui ignoret. Præterea nec illud, huius mali causam in cerebro omnis motus, atque sensus communi principio consistere, quæ vel cerebri ventriculos implet, vel arterias retis mirabilis, aut carotidas, per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit, repentè obstruit, aut coarctat. De causa non eadem omnium consensus. Putant enim plerique ex crassiore frigidiorèque pituita hanc semper gigni, nunquam verò à sanguine, aut à melancholico humore. Hippocrates tamen, cuius sententiæ experimenta consentiunt, neque hunc, neque illum humorem absolutè causam statuit, sed omnem crassiorem succum, siue sic pituita, siue humor melancholicus, siue crassius sanguis, aut multus, aut concretus & grumofus. In libello de flatibus addit flatus intercipientes vasa: aliquando abscessum, vel tumorum præter naturam: & vinum commouens materiam in cerebrum, vel vinum ipsum replens. Rarissima causa est fulmen, vnde tamen attoniti & syderati veteribus dicti apoplectici, quod fulmen sydus esse crederent. Addit etiam Galenus, ab externo & vehementissimo frigore apoplexiæ quippiam simile concitari, ita vt symptomatis à materiali non distet, quanquam eam affectionem catalepsi porius dicerem, in qua partes solidæ refrigerantur, humores in venis concresecunt, & spiritus præ siccitate immobiles redduntur. Melancholicus ergo humor, cui cum pituita crassities communis est, si cerebri substantiam imbuat, melancholiam morbum, assatus, acris, & malignam quandam qualitatem contrahens, maniam concitat: sin verò cerebri ventres obstruat, apoplexias, & epilepsias inuehit, vt scribit Hippocrates secundo de morbis: & in Aphorismis vere & autumno in declinante ætate à quadagesimo ad sexagesimum (cui atra bilis familiaris est, vt senioribus pituita) apoplexias fieri docet: Morbis melancholicis (inquit) per hæc tempora suspectæ ἀρσενίης (humorum videlicet transpositiones, aut decubitus) vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant. Et sequente Aphorismo, non omnem apoplexiam, sed eam solam, quæ (interprete Galeno) ex sola atra bile ortum habet, in dicta ætate fieri subiicit. De sanguine multo vel crassiore, & plenitudine in vasis, dubium non est, quoties carotidas, & arterias intercipit, quæ contexunt retiformem plexum: qualis apoplexia à frigida syncope parùm distat, & quarto de victus ratione in acutis (nonnulli falsò interpretantur catalepsi) describitur. Calor enim natiuus cum spiritu in illa plenitudine suffocatur, quia dissipari non potest, vt & in crapula, fitque ἡ ἀγῶν ἀπόλησις, venarum interceptio. Nam cum supra modum oppletæ fuerint, premi virtutem, grauarique est necesse, vnde extinctionis caloris natiui periculum, & propter multitudinem atque copiam suffocatio ei similis, qua omnes apoplectici laborant. In quo à syncope frigida maximè differt, quòd in hac dissipentur spiritus, aut ad cor contrahantur. Hic enim per naturales ductus intro foras, aut contrà, ferri non possunt, vt ante: proindeque torpent, ac refrigerantur, sanguisque coalescit & cōcrescit, vt in mortuo corpore, non à vehemēti frigore, aut siccitate, vt in catalepticis, sed suffocato calore, & intercepto spiritu, quo liquidus erat, ac fluxilis, vt cum sursum metallum ab igne remotum, licet adhuc calens, cogitur. Ob eamque causam quamplurimis horum hæc (ait Hippocrates) accedunt, faciei rubor à sanguinis copia: oculorum immobilitas & veluti quidam functionum torpor, læso neruorum principio: manuum porrectiones & stridores dentium, propter viciatam motionem conuulsionemque coniunctam: extrinsecum partium refrigeratio, oppresso calore ab humorum copia: denique spirituum in venis interceptiones impedito transitu. Quod autem Gal. aliquando negare videtur carotidū & iugulariū venarū vel sectione, vel cōpressionem (idem

(idem iudicium de obstructione) apoplexiam fieri, intelligere oportet statim, quod accidere oportebat, si iuxta Peripateticos animalis vis à corde per arterias cerebro & corpori influeret. Post aliquot enim horas vim animale exolui, & animal mori, non solum ibidem fatetur, sed & alibi sæpe. Spiritus enim animalis, vitalis, ex quo fit, in carotidibus intercepto, externo aëre recreatus aliquandiu ad motum & sensum satis esse potest. Vbi verò dissipari & contabescere incipit, alterius (ut corpus alimenti) penuria, veluti carus quidam hominem inuadit ablatum iam omni sensu, ac motu præter respirationem, qua tandem læsa & perturbata apoplexia constituitur. Galenus similes ex sanguine apoplexias intelligere videtur, cum præter pituitam ventriculos cerebri opplentem, alteram apoplexiæ causam scribit esse φλεγμώδη διάττω in ipso cerebro consistentem. De his ergo hic Aphorismus intelligitur, in quo superuenientes hæmorrhoidas laudat: perfrictiones verò & torpores, calore nativo iam penè suffocato & ad extinctionem properante, damnat. Dictum enim est alibi, hæmorrhoidibus interdum cacochymiam melancholicam reuelli & vacuari, quando sanguis niger effluit, de quibus Hippocrates, Bilis nigra simile per hæmorrhoidas effluens: interdum etiam plethoram, & sanguinis copiam vel natura expellente, vel resecatis venis ipsius sanguinis violento affluxu citra naturæ institutum opus. Euenit autem aliquando, ut vacuato eo, quod prauum est, consequatur sanguinis utilis immodica profusio, ubi vena diutius aperta manserit. Quomodo hæmorrhoides cachexiam inferunt, nec periculo vacant. Aliæ verò omnes & graues affectus solunt, ut apoplexiam, pleuritidem, vlcera, lepram, atque alios similes: & futuros prohibent ratione tum vacuationis, tum reuulsionis. Eodémque modo præter rationem suppressæ vel naturæ infirmitate, vel intempestiuo medici artificio, alios atrabiliarius morbis quotannis afficiunt, nisi occurratur aperta vna hæmorrhoidæ, aut bilis atræ purgatione: alios verò morbis plethoricis, & apoplecticis. Quibus Hippocrates nos quoque docet apoplexiæ, epilepsiæ, melancholiæ, mania, & similium morborum tum curationem, tum præcautionem, quod medicus naturæ rectè agentis æmulus & diligens imitator esse debeat. A sanguine ergo & atra bile apoplecticis fidem dexteramque porrigamus venæ sectione, hæmorrhoidum apertione, bilis atræ purgatione, reuulsionibus ad inferiora, successione, & calorificis. Aliis verò remedia parum conferunt, quod antequam pertinax malum euinci possit, ægri præfocentur.

6. Aph. 42.

6. Epid. sect. 5

IIII.

Εἰ τοῖς ἀποπληκτικοῖς ἐπὶ τῇ δυσφορίᾳ τὸ πνεῦμα ἰδρὸς ἐπιγίνεται, ἡ δὲ λύσις ἐκ τούτου. ὅταν αὖτοῖς ὁ πάλιν τῆτοις ἢ τοῦ αὐτοῦ ἐπιγένηται, λύσις.

Apoplecticis, siquidem à difficili motu spiritus, sudor superueniat, lethale. In ijs ipsis rursus, siquidem febris superuenit, solutio.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Apoplexia omnis, siquidem fortis, incurabilis, auctore Hippocrate, nec si superueniat febris, inde solutio fit. Leuior enim febris satis esse non potest, ut soluat eum morbum. Exemplo fuit filius Numeni in Prothreticis. Fortior vires exoluit, nec fit facile, ut seruetur iusta ratio febris ad morbum, atque moderatio. Atque ut superueniat febris, conditio ægri hoc solo melior, quia ex apoplectico paralyticus fit. Quod si accedat δυσφορία πνεύματος, hoc est, laboriosa motio thoracis inspirando & expirando, tum demum certum periculum imminet. Neque enim aliunde grauius, quam in respiratione periculum apoplectico imminet, & maximè, ubi iam sic viget, ut facies liuescat & nigrescat

quoque similiter iis, qui laqueo præfocantur. Ac sudor consequens exolutio: nis indicium est, & ad extremum laborantis naturæ. Ac fortis quidem apoplexia è respirationis ingrauescente vitio definitur. At quæ levis est, non facile curatur. Ac ferè apoplecticos vidimus derepentè mortuos. Alios intra duodecimam horam: nonnullos eodem die, secundo, tertio, aut quarto. Et qui excitantur graui illo somno, alij quidem resoluuntur, alij dementes fiunt & veluti fatui, qui inde quoque accedente febre moriuntur. Atque hæc omnia experti scribimus. Vox autem πάλιν hoc insinuat, siquidem neque grauis illa respiratio, neque sudor superveniat, sed febris, solutio. Ac more suo λέγει dicit plenius, quia sublato priore morbo alius succedat, resolutio partis alicuius, fatuitas, aut aliud id genus. Rarè enim videas apoplecticos sine nova iniuria excitari, nisi si vel flatu crasso, vel leuiter interceptis choroidis venis, & leuiore de causa moueatur: quomodo aliquando ebriis accidit, qui apoplecticorum more cum stertore & graui somno iacent, quos conuulsione mori scripsit Hippocrates, nisi febre corripiantur. Febris ergo crassos spiritus, crassam pituitam coquit, tenuat, resoluit. Id autem de apoplecticis scripsit in Aphorismus de conuulsione ab insidente materia nervis, aliisque similibus affectibus, quia videlicet febrilis rigor exagitat & loco mouet materiam, calor tenuat, incidit, coquit, resoluit: vtrumque ad excretionem materię conducit. Sed vt ante dictum est, febris sit non debiliior, quàm vt aliquid efficiat: non vehementior, quàm sustineant vires.

DESID. IACOTII COMMENT.

Apoplexiæ ἐπιπνύματα duo sunt lethalia διαφορῆς ἢ πένεσσι, grauis videlicet, inæqualis, intermittens, ac violenta spiratio cum stertore: & sudor symptomaticus: totidem salutis, horum videlicet absentia, & febris superveniens. Difficilis autem spiratio simpliciter ἐπιπνύματα non est, sed pathognomicum signum apoplexiæ, si coniungatur cum motus ac sensus in vniuerso corpore aut inchoata, aut integra priuatione. Atque hac ratione potissimum tum à soporosis affectibus, vt caro, tum à syncope frigida & apnœa vteri apoplexia distinguitur, quòd præter omnis animalis functionis ablationem cum omnium membrorum exolutione difficilem & perturbatam spirationem reddat. In caro enim planè libera est: vteri verò strangulatus cum solo vapore cerebrum ferat, multò minus respirationem impedit, nisi fauces præcludat. In syncope frigida (quam plerique cum apoplexia confundunt) nulla ferè est, nec pulsus percipitur, nisi obscurus admodum ac languidus: in apoplexia verò plenus ac validus existit: nisi cum iam in propinquo mors est. Vt ergo per sanitatem dormientes reliquis nervis obstruatis, solos eos, qui pectus mouent, seruant liberos, sollicita natura, ne vlla occasione respiratio pereat: ita in apoplexia omnium partium sensu motuque intercepto, sola spiratio naturæ quodam instinctu ad extremum vsque vitæ actum seruetur, sed non integra. Omnes enim apoplectici difficulter spirant, nec nisi strangulatione superveniente moriuntur, idque cum stertore quodam, denegata in totum facultate, quæ thoracem mouet. Quocirca tum hoc loco, tum in Aphorismis meritò de vita aut morte cognoscendum, iudicandumque docet Hippocrates ex maiore, minorève difficultate respirandi. Nam hæc magnitudinem causæ consequitur, cui si natura succumbat, vt amplius neque voluntate, neque instinctu thorax moveri queat, quasi derepentè strangulatur æger, tumque apoplexia maxima dicitur, & acutissima: in qua recentiores nonnulli frustra explorant lana carpta, aut gosapio, aut candela accensa, aut cyatho aqua pleno, vtrum apoplecticus respiret. Hoc enim tantum in apnœa vteri, aut syncope frigida faciendum est, in qua calor cordis ita refrigeratur, vt sola arteriarum pulsatio sine respiratione vitæ tueatur. Quocirca si æger adhuc viuit, nec spirat, vel apoplecticus non est: vel syncope coniungitur. Hanc proximè sequitur altera

altera apoplexiæ differentia, quam Hippocr. fortem ac vehementem appellat, in qua seruatur quidem respiratio, sed cum magna violentia procedit, ac cum stertore, ac intermissione. In tertia verò, quæ vehemens quoque est, sed minus, inæqualis quidem, inordinata, & intermittēs apparet, sed ab ea violentia abest. Omnium mitissima quendam iam ordinem seruat, sensusque quidam, aut motus inest, sed admodum stupidus & incertus, ita ut curam admittat. Ex quo intelligitur *δυσφορίῳ τοῦ πνεύματος*, violentam videlicet, & inæqualem spirationem lethalem esse: quoniam ait in aphorismis, apoplexiam fortem, cuius illa signum est, nullo prorsus modo, debilem ægrè curaueris. Sudor autem ab oppressione, & violento thoracis motu mortem ostendit in propinquo. Omnes enim muscoli qui thoracem mouent, agunt, non quia respirationis aucta sit necessitas, ut in vehementissimis corporis exercitationibus, sed quia propter virtutis imbecillitatem omnes, quasi subsidio venire naturæ laboranti coguntur: in quo conatu per expressionem, & partiū solidarum resolutionem sudor symptomaticus oboriri solet. Mortis signis ita definitis, subiicit in iis ipsis, si febris superueniat, solutionem fieri. Vbi vox illa, *ὅτι αὐτοῖσι*, de apoplecticis intelligenda est: non tamen, ut videtur, iis, qui difficilem motum spiritus trahunt cum violentia, stertore, & sudore, cum illam apoplexiam insanabilem faciat Hippocr. Debilis autem tum medici artificio, tum naturæ beneficio solui potest superueniente febre, quoniam febris, ut sæpè dictum est, eos omnes morbos iuuat, qui refrigeratione constant, aliàs sola, aliàs cum crudis humoribus, & pituitosis, aut spiritu flatuoso cōiuncta. Neque enim omnem apoplexiam febris sanare potest, sed eam tantum, quæ refrigeratio sanguinis, pituita, aut flatus concitant: neque omnis febris, sed quanta & qualis necessaria est. Proinde Numeni filio in Protrhenico febris nihil profuit, quòd minor esset, quàm ut apoplexiā soluere posset. Ob idque secundo de morbis septimanos penre ait, nisi ignis corripuerit, idemque repetit propè finem de morborum crisi. Dici quoque potest, *ὅτι αὐτοῖσι*, in ipsis, qui valida & forti apoplexia laborant, febrem hanc salutarem etiam esse, quia tametsi valida apoplexia arte sit insanabilis, beneficio tamen naturæ superueniente febre excitari quæcūq; ægri. Nam Galenus illum Aphorif. (Qui valentes, capitis repētè doloribus corripuntur, & prorsus muti fiunt, & stertunt, intra septem dies intereunt, nisi febris interuenierit) de valida apoplexia interpretatur, cuius stertor ab imbecilla nervorum actione signum est qualis profundo, grauique somno oppressis accidit secundum affectionis similitudinem. Verum neque hæc interpretatio conuenire videtur, neque quod scribit Hippocra. ita affectas ad septimum diem peruenire posse: cum apoplexia fortis morbus sit acutissimus, qui tandiu in parte nobilissima sustineri non potest. Partes enim principes, ut Galenus ipse scribit, diuturnos simul & vehementes morbos non ferunt. Et Aurelianus scribit, quod experimenta confirmant, in valida apoplexia longissimum diem esse tertium. Aut igitur dicendum est per validam apoplexiam Galenum eam intellexisse, quæ ad mitissimam accedit (Est enim, ut diximus, valida, validior, & validissima) aut antequàm valida apoplexia constituatur, præcurrere sæpe conuulsionem: interdum etiam *ἀνρέτην τῶ σώματος*, impotentiam corporis, de qua antè, & Carum, ut in ebrietate, cuius stertor comes est. Cum enim multus flatuosus spiritus excitatur, & calor natiuus penè suffocari incipit, dolor capitis inuadit cum sopore quodam, ad quem mox accedit materiæ confertim affluentis copia quæ tandem apoplecticum constituit. In illo itaque temporis tractu febris superueniens apoplexiæ fortis absolutionem prohibet, & mortem arcer, quæ alioqui imminet intra septem dies. Eam autem fuisse Hippocratis mentem Hippocrates ipse innuit secundo de morbis, & tercio, itémque sub finem de crisis: ubi his, quæ diximus, symptomatis positis, postridie scribit hominem fieri *ἀποπληγικόν* sanguine perfrigerato, quasi antè verè apoplecticus non esset. Ob idque stertor sine aliis signis apoplexiæ fortis vera nota non est. Et nos multis presentibus Procuratorem regium Arelatensem ieiunum, derepente sensu motuque priuatum cum magno stertore & violenta respiratione restitutum vidimus, sine paralyfi, aut alia noxa. Verum ea

2. Aph. 42

2. in p. 1. 50.

6. Aphorif. 51

ipsa hora, qua derepentè concidit, bona quadam fortuna præsens conuenientia auxilia statim exhibui, antequàm affluens materiz copia obfirmaretur: quo tempore spiritus flatuosi ex turgente materia grauissima symptomata, qualia in valèdissima apoplexia, aliquando mouent, quibus facilius occurri potest. Hanc igitur apoplexiã fortem, febris nec maior, quàm vt vires exoluat, nec minor, quàm vt nihil proffit, maximè iuuat, vt pote quæ tum spiritum illum flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet, & resoluat. Id autem fit tribus nonnunquàm diebus, aut quatuor, interdum etiam pluribus, non tamen vltra septimum procedit diem, propter morbi magnitudinem, & partis affectæ nobilitatem.

V.

τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως ἐπιπυρετήνδοντα χροίω, ὀλίθεια.

Qui derepentè apoplectici fiunt, siquidem cum intermissionibus febres accedentes habeant, tandem moriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Repentina ferè apoplexia est, atque inde nomen factum volunt, quia velut ictu graui percussi concidant. Et Aurelianus Victor in vita Marci Antonij, qui Antonino Pio successit, ictum sanguinis ἀποπληκτικὸν cōuertit. Et apud Eusebium sanguinis subita eruptio apoplexia dicitur: qua ratione & ἀπρωπληκτικὴ appellata, quicunque icti fulmine, quasi è cælo icti concidunt. Quod autem λελυμένος dicit, videtur intelligere de ratione febris, quæ vel mollis sit & soluta, vel quæ intermutat. Acutam enim febrem esse conuenit, & satis vehementem, quæ pertinacem hunc morbum discutiat. Ergo mollior febris vel intermittens, cum efficiat, vt diutius viuat æger, tandem tamen nō omnino soluit materiam, atque diutius superuiuentes moriuntur: diutius quidem, quàm soleant apoplectici, qui quod summum sit, non superant septimum. Mihi tamen verisimilis videtur interpretatio de molli febre.

DESID. IACOTII COMMENT.

Illud λελυμένος, id est, exolutionis in modum, aut mollitici, in medio duarum dictionum positum, cum vtrique coniungi potest: vt vel τὰ ἀποπληκτικὰ λελυμένως dicantur: vel τὰ ἐπιπυρετήνδοντα λελυμένως. Priore modo significari potest mitior apoplexia, in qua non est absoluta omnium functionum animalium priuatio, sed sensus aliquis, aut motus manet, admodum tamen stupidus, & incertus, exolutionis in modum, qualis in paralyfi, ex apoplexia debili, quæ sæpè progressu temporis in apoplexiam recurrit. Tūmq̃ue sensus erit, febrem diuturnam in debili apoplexia lethale esse. Posteriore verò leuis & soluta febris ostenditur, quasi diceret, in apoplexia repentina ægrum superfebrere mediocriter, lethale esse: quod posterius & experimentis, & alijs Hippocratis locis magis cōsentaneum est. Febris enim superueniens morbis frigidis, non modò non est lethalis, quantumuis diuturna sit, nisi forsan ex accidente virium imbecillitate, sed & securiorem, firmioremque coctionem facit, ita vt mitigata febre, quamuis ægri in aliquo mox delinquant, non tam facilè tamen relabantur in morbum: per illū Aphorismum Hippocr. Minus his, qui ex capite grauedine & rauedine febricitant, recidiunt. Quæ verò febris in repentina & valida apoplexia leuis est & mollis, ea humores & flatus mouet potius, quàm dissoluat, vt in febribus vertiginosis dictum est alibi. Cū ergo calor febrilis superueniens iuuat, aut quia intemperiem maximè frigidam emendat: aut quia flatus discutit: aut quia frigidos humores calefacit, crassos attenuat, & lentos incidit, atque absumit: aut quia omnia simul efficit, vt in apoplexia ex pituitæ repentino affluxu: nihil omnino horum lenta febris præstare potest. Idem igitur significat hic Aphorismus cum illo Priori rhetici, Subitaneis apoplexiis si febris mediocris solutæque, & diuturna superue-

nerit perniciosum, ut Numenij filio. Ea enim tantum apoplexiæ, paraplegiæ, grauedini, raucedini, conuulsioni, asthmati, & similibus morbis pituitosis ac frigidis remedio est, quæ acuta sit & calida, non debilis & soluta. Eodè pertinent ij aphorismi, Febrem à conuulsione fieri melius est, quàm à febre conuulsionem. Et, Si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febris prehenderit, vel ubi in horam, qua crapulæ soluuntur, venerit, loquatur.

2. Prorrh. 50.

2. Aphor. 26.

5. Aphor. 5

V L

Οἱς ἐκ τῶν ἀρρώστῳ ἐς ὑδῶρος περιστάται, τῶτοι (καὶ) κοιλίαι ξηραὶ αὐτῶν γὰρ ἔρχεται, μὲν περὶ τῆς μυστῆδος, καὶ ὕδρ, ὡς καλῶ.

Quibus è morbo aliquo hydrops euenit, iis alui sicca, & stercori caprillo similia egerunt, cum colliquatione muccosa, & urina non bona.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IAm antè diximus, minus formidabilem esse hydropem, qui nullo antecedente morbo nascitur: deinde qui longo: periculosissimum autem, qui acuto. Ac præterea qua ratione non nisi conatu magno & ope medica excernant. Solet autem Hippocræta diuulsa, disiuncta, dura ad instar caprilli stercoris excrementa *αυραδῶδες* vocare. *μυστῆς* verò colliquationis initia sunt partium solidarum, quam aliquando pituita in intestino collecta, aut aliunde affluere muccosa quidem per aluum excernuntur. *περίτῃς* autem efficiunt, tum febris subinde hectica, quæ interdum hydropicos absumit: tum quia non nutritur corpus, ut corpus similiter iis, qui colliquantur, intabescat.

DESID. IACOTII COMMENT.

TAmetsi citra vitiatam iecoris sanguificationem, ceu proximam mali causam, hydrops non nascitur, ut alibi demonstratum est: qui tamen ex acuto morbo coepit, semper ferè aut ex inflammatione partium intra lumbos & ilia principium ducit, qualis est frequentissimè hydrops siccus: aut ex duritie hepatis, vel marasmo retorrido, ut Ascites, & Anasarca. In vniuersum verò iecur insigni vitio laborans, vel suo, ut cum refrigeratur immodicè, humorum copia obruitur, obstruitur, scirrhusus est, exsiccatus consumpto natiuo humido: vel alieno, ut lienis, ventriculi, renum, ieiuni, tenuium intestinorum, vteri, quibus propter vicinitatem, & magnorum vasorum societatem cōsentit, tandem hydropis speciem aliquam inuehit, cuius periculum repetendum est ex causæ magnitudine, viscerum integritate, aut corruptela, & viriū infirmitate, quæ antecedente acuto morbo longè maior est, quàm nullo. De hoc agitur hoc loco, quia *ἐπιγίγνεται*, comparaturque is, qui iecur per se primum obsidet, cum altero ex consensu. Duo verò signorum genera sunt: vnum eorum, quibus alter ab altero nascitur: alter superuenientium, ex quibus de toto morbi euentu iudicium instituitur. Vtrumque genus promiscuè complectitur hoc aphorismo: in quo explicando singula tantum, tanquam signo notabimus: quodd superiore libro copiosè explicata sint. Paucitas ergo excrementorum alui cum duritie, & siccitate, separat hydropem primigenium iecoris ab altero ex lumbis, & iliis, ut & arida tussis. Nam initid, cum nondum iecur vicina intestina, & mesenterium in consortium mali adduxit, venter non fluit, quodd illic diutius alimentum reliquæ immorentur, partim ad intima peritonæi immittæ, partim verò à iecinors plegmone adustæ. Hinc excrementa *αυραδῶδες*, caprillo stercori similia, quorum tum in sanis, tum in morbis omnibus causa duplex: longa in intestinis mora: & si nigra sint, vitio ab immodicè æstuante hepate. Alterius autem speciei hydropis ab ilibus & lumbis profluuium alui ab initio (nam superiori tandem superuenire potest) propriū & peculiare

est, quia ieiuno intestino & mesenterio phlegmone laborantibus, imbecillæ venæ sunt, quibus iecur ad se trahit alimentum, nec quicquàm illic morari potest propter dolorem, & infirmitatem. Præterea cibus corrumpitur, & plurimum excrementi bilioli acervat, propter partium, quæ phlegmone torquentur, caliditatem, unde vehementer mordentur intestina, & irritantur ad excretionem. Urina autem in omni specie hydropis pauca est suppresso sero, & rubra ab inflammatione, excepto tympanite, in quo tamen non bona est, sed quàm in aliis, copiosior. Mucosa autem interdum sunt excrementa alui, vel ab acrimonia derafa pituita, quæ duriori stercorei inhaerescit: vel à colliquatione solidarum partiũ aucto malo. Quod si ob malignitatem caloris extranei, aut abundantiam, neque urinae bonæ sint, & excrementa alui colliquationis notas præ se ferant, desperatio est.

VII.

Διατάξις τε περὶ ὑποχόνδρια, καὶ πόνοι, καὶ ἐπάρματα περὶ καλὴν, καὶ πόνοι περὶ κοιλίας, καὶ περὶ τὰς ραχιαίας μύας προαιπίτης: πυρετοὶ τε, καὶ δίψαι, καὶ βῆχες ξηραὶ παρακολυψίς, καὶ δύσπνοια περὶ τὰς κοιλίας, καὶ σκελέων βαρύτης, ἑστίαι τε ἀρεταί, καὶ προσκεγκάμφοι μικρὰ πληροῦνται.

Ac circa hypochondria distensiones fiunt, & dolores, extumescit venter, dolent ilia, & qui musculi lumbis incumbunt, febres, sitis, sicca tusses insequuntur, & cum moventur, difficiliter spirant, grauitas crurum, abhorrent à cibis, & paucis ingestis expleri solent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE hydropicis ex antecedente morbo scripta hæc oratio, in qua coitio est signorum, quæ denuntiant exitium ægro, quibus si coniungas, quæ in Prothetis scripta sunt, facili præsagium colligas salutaris, & lethalis hydropis. Sunt & alia in Prognostico, quæ ad præsagium hydropis referri possunt. Augescente ergo passione ita distenduntur latera ventris, hypochondria & ilia, ut illic dolor necessario moueatur. Tensio enim vehemens id efficit, multò magis in lateribus, quia multis neruaceis partibus colligantur, & minus tensioni cedunt. In medio verò, quia videlicet magis cedunt, ideo magis extuberant, eoque quasi in concavam flatibus euecta extumescunt. Ac circa ilia & lumbos colligatione peritonæi ad vicina corpora neque cedentia dolores excruciant. Febres putredo excitat, utrumque sitim. At oppresso diaphragmate, & aliquando appendente grauiore hepate è scirrho sicca tussis, in qua videlicet nihil expuitur. Difficultas adhuc spirandi, ubi commouent corpus. Nam κίνησις ad corpus, non ad respirationem referendum puto. Commoto corpore materia commouetur, & in ea multus crassior spiritus ac fluctuans inæqualem motum infert diaphragmati. Grauitas crurum etiam sine hydrope malè affectis visceribus esse solet. Sed in hydrope malè nutriuntur & elanguescunt, ex quo vel marcescunt, vel aqua implentur. Sed & oppressis venis & neruis minus spiritus excipiunt. Abhorret autem à cibis læso orificio ventriculi. Quibusdam enim appetentia integra est duplici ratione, quia salutaris hydrops & ea pars incolumis est, vel quia à frigidioris potu refrigeratus stomachus & iecur, & inde hydrops natus est. Replentur autem paucis ingestis cibo, quomodo & sine hydrope, quibus angustior minorque ventriculus. Hic autem quomodo astringatur, manifestum.

DESID. IACOTII COMMENT.

Signa persequitur hydropis ex acuto morbo, quorum alia sunt αἰτιασθέντων, alia ἐπιγενήματα, de quibus superiore libro copiosius. Secundo Prothetici salutaris signa omnia accuratius & distinctius persequitur, ab Hollerio alibi explicat

Explicata sunt: *σπλάγχνοι* esse, quasi bonorum viscerum, quorum videlicet natura integra est, ut & concoquere, & conuenienter in reliquum corpus influere possit: quod ex colore non prauo, & succulento corpore dignoscitur. Nam pallidus viridisque color abscessus in iecinore nota est: viridis & niger, in liene: pallidus cum rubore genarum, in pulmone. Et in hydropico marcidum, squalidum, ac decoloratum corpus deploratum est. *ὑπνίον*, cum facili spiratione, neque oppresso diaphragmate à tumore: neque aqua redundante in thoracem. *ἀνώδυνος*, sine dolore, qui & vires exoluit, & intemperiem hecticam, aut inflammationem interiorē denunciat. *χλιαρόν ὁμαλὸς πᾶν τὸ σῶμα ἔχειν*, molle tepidumque corpus habere, nimirum calore insito adhuc vigente, sine febre hectica, aut maligniore, cuius signum est durities, & extimarum partium refrigeratio. *ὣ μὲν ποδὲς τιτνὸς περὶ τὰ ἔξωτα*, non exuccum colliquatumque partibus extremis, inopia alimenti, & visceribus parum fungentibus suo munere, aut colliquatione partiū solidarum vi malignae febris. *ἀρίστον, ἐπ' ἀρματὰ μᾶλλον ἔχειν ἐν τοῖσιν ἐκρωτηρίοις*, tumere potius extimas partes, quoniam videlicet ignobiliore, modò ne ingrauescente morbo id fiat, in quo ab his incipit interitus, ut alibi exposuimus. *βῆχα μὲν προσῆναι*, nec adesse tussim, quae vel symptoma est iecoris tumentis, aut languidi, vel *ἐπιγνώμα* hydropis lethalis, de qua paulò pòst. *μᾶλλον δ' ἰσθάν*, neque sitim, quae praua est, & ut signum resiccati ventriculi, iecoris, ac partium solidarum, aut putrentis aquae: & causa morbi vim augens, in quo non modò potu, sed etiam aquae conspectu, ait Auicenna, prohiberi debent aegri. *μὴ δὲ τὴν γλῶσσαν ἐπιφθράνιεναι*, linguam non resiccati, tum aliàs, tum à somno, ex putredine & aestu in visceribus ac venis, quae noctu contracto calore ad centrum magis ardent, & fuliginem ad superiores partes mittunt. *τὰ δ' εἰσὶν ἐσθίως δ' ἔχοντα, καὶ ἐσθίοντα ἐκὰ μὲν ποιεῖν*, cibos suauiter sumere, neque laborare à iusto cibo: integris partibus nutritioni dicatis, & suo munere probè fungentibus, sine scirrho, vehementi obstructione, imbecillitate ex intemperie frigidiore, quae vehementius appetentiam auget, aut calidiore, quae fastidium cibi parit, & sine corruptione alimentorum, aut humorum praua qualitate, quae ventriculi os grauer offendat. *τὴν δ' κοιλίαν, πρὸς τὰ φάρμακα ὀφείλει εἶναι*, ventrem cedentem medicamentis, natura conuenienter viente medicamentis, & materia facili cedente: illud quia corpus *ὑγρὸν*: hoc quia humor morbificus sine malignitate sit, & sine perenni generatione. Quod salutare signum reliquis etiam morbis commune est, atque ab Hippocrate inclusum in voce *ἔν ἔχει πρὸς τὰς προσφορὰς*. Commune quoque est quod sequitur, excrementa alui mollia, & bene figurata esse: exercitia corporis facili ferre, & sine lassitudine. Haec igitur ex Prothetico, quae hic quasi in tabula paucis proponere visum est, ut haberent studiosi tanquàm ob oculos, quid in iudicio de hydropicorum morte, aut vita spectandum sit. Addenda verò erunt cetera, quae communia sunt, ut aetas, tempus, vires, aegri mores, praeterita, & similia. Singulorum quoque symptomatum, quae hoc aphorismo comprehenduntur, causas distinguere oportebit, hoc modo. Circa *hypochondria distensiones, & dolores*. Hoc peculiare est tympaniti à lumbis, & ilibus. Nam & cum dolore reddunt alui excrementa, & imus venter totus ipsis intumescit. Quippe dolores excitari necesse est, tum propter phlegmonas, tum propter morsus: hypochondria autem & totum ventrem distendi, quòd intestina flatuoso spiritu plena sint ex cruditatibus. *ἐπ' ἀρματα, tumores circa ventrem*. Signum hydropis ex iecinote in quo venter extumescit interdum dextra, interdum sinistra parte: hi verò tumores, ait in Prognostico, consistunt & desinunt: aut propter oedematofum tumorem vniuersae cutis, quae impressi digiti vestigia retinet: aut propter tumorum ventris incòstantiam in primo ortu, qui modò subsidunt, modò reuertuntur, donec obfirmatus sit morbus. Differunt à tumoribus tympanitis ex ilibus, quia ex pituitoso humore constant, non autem ex flatuoso spiritu: ob idque digiti compressu excavantur: & à pedibus maximè incipiunt. *Dolent ilia, & qui muscoli lumbis incumbunt*. Hoc rursus proprium est hydropis *ἐκ τῶν πυλίων*, concepta flamma & putredine in mesenterio, ieiuno, & tenui intestino. Vbi enim febris focus est in renibus,

6. Epidem. 4

renibus, vel mesenterio, qua parte mesocolon est, circa lumborum musculos, & spinæ dolor urget. Nam cum mesenteria continua sint, & communia tum intestinis tenuibus, tum crassis, quod mesenterij nomen generale sit, mesocolon ad crassa intestina pertinet. Hoc autem in vnam quandam, ait Galenus, earum, quæ in lumbis sunt, pertingit vertebratum, à septo transuerso situm habens, iacētque hoc sub ventre. Proinde Hippocr. Cōla, inquit, homo habet, qualia canis, maiora verò ex mesocolis: dependent hæc ex venis à spina in ventrem. Ex quibus intelligitur, cur in dolore lumborum affecti loci dignotio accurata egeat distinctione, de qua exactè alibi. Interdum enim dolent externæ partes ab externa causa, aut humore defluente vel solo, vel cum flatu: interdum verò doloris causa est in spina, à luxatione, ictu, inflammatione: in membranis, renibus, vena caua & arteria, intestinis, mesenterio, quæ doloris proprietate, situ, contactu, exeuntibus, actione læsa, propriis symptomatis discernes. In tympanite ergo ex acuto morbo, primigenio affectu laborante tenui intestino dolores præcipuè & maximè urgent circa vmbilicum: mesenterio verò vel renibus, circa lumbos & flexum corporis, vbi spina & lumborum muscoli, quoniam nervosæ sunt partes, vehemens incendium, flatus, phlegmone, morsus à bile. Hæc discernenda sunt ad præsagium & curationem, ne, quod vulgus medicorum facit, neglecta parte primariò affecta, totam curandi rationem in hydropse ad hepar referamus. *Febres.* modò hæticæ circa finem, ex marasmo retortido partium nobilium in ventre contentarum, vt iecoris, quia ardor cordi proximus est, & humidum naturale deurit: modò symptomatice, vt initio, ab inflammatione interna, quæ sanguificationis opus vitiat in iecore: modò lentæ & diuturnæ ex corruptela viscerum, aut putredine aquæ, vel humorum circa iecur, aut continua prauis humoris generatione. *Sitis.* Ventriculi propria, vel primariò affecti, & plus æquò incalescentis, aut resiccati: vel per sympathiam circumpositarum partium, quæ præ incendio vicinum ventriculi os exalfaciunt, illiusque humorem ebibunt, quales maximè sunt, ieiunū intestinum, hepar, cor, pulmo. Ingentis enim sitis causa, quæ citra diabetem accidat, intemperies est calida, vel sicca, vel vtræque oris ventriculi. Huic proxima, ab hepate, sed maximè parte cōcaua, qua ventriculum complectitur, simul accensis, mesenterio, ieiuno, toto ventre, pulmone, qui etiā natiuo calore, motusque perpetuitate substratum ventriculi os exsiccat. Sævis autem inexpugnabilis radix ferè esse solet in flammea dispositione, & erysipelatis naturam referente, horum viscerum, in qua focus febris ardentis latet, vnde magna ex parte marcor aliàs alius insequitur. Sed & præter inflammationem viscerum in hydropse sitis est ex putredine aquæ, vel alimenti, ex qua halitus acris sursum conscendens, & oris amarorem, & sitim excitat, etiā si morbificus humor frigidus sit. Præterea humidum primigenium consumitur, & partes solidæ exarescunt deficiente alimento ex sanguificatione vitata, licet humor accedat aduentitius, vt in hypofarca & ascite. Ob idque omni hydropis speciei sitis communis est aliàs maior, aliàs minor, pro ratione causæ, & magnitudine morbi. Ex quibus efficitur, quod ad morborum & loci affecti dignotionem magnā vim habet, sitim sæpe neque febrì respondere, neque humori putrenti. Nam in flammea dispositione circa os ventriculi longè sitis intentior est, quàm febris, quia magis exarescit os ventriculi, quàm cor exuratur: & contrà, cum venter abundat humiditate, in vehementi febre sitis nulla est, aut exigua pro febris ratione. Neque verò semper fieri à bile sitim hydrops, & coli dolor frigidus testantur, vbi inedia, spirituum motus vehemens, putris humor & fumi partium oris, & ventriculi humidum exhauriunt, & alimenti humorem exsiccant. Idem iudicium de siccitate linguæ. Communis causa in omni febre siccitas partium, calor in venis, cordis incendium, quod nec liberè & conuenienter refrigerari potest, nec fuligine expurgari, vnde calor officio ventriculi faciliè communicatur. Sit igitur sitis modò inter *συνδεδρυμένη* signa, hydropis, modò inter *ὑπερδεδρυμένη*. *Sicca tussis insequuntur.* Triplicem alibi tussim in hydropse distinximus, *ἢ συνδεδρυμένη* ex destillatione è cerebro: morbi ausi ratione superuenientem, quæ est *ὑπερδεδρυμένη* ascitis imminente morte: & propriam ac pathognomonic

thognomonicā hydropis à iecore primariò affecto. Verùm hæc ab illa distinguitur, quòd sicca sit, & tussicula, aut verius propensio, vel irritamentum ad tussien dum, quàm vera tussis. Nulla enim est angustia vera, & propria pulmonis, sed oppressio à tumente iecore, vel κατὰ ῥέονα. Tumor enim septo incumbens pulmoni parit angustię verę similem affectionem: grauitas verò deorsum inclinans languente viscere, aut tuberculo oppresso per fibras quasdam septum, cui iecur alligatur, deorsum reuellit, & hoc membranas, quę thoracem interiorem comprehendunt, ex quo spiritalibus contractis siccæ tusses, quę diu non detinent, licet semper molestę sint, quòd ægri vixdum tussire aggressi, conquiescant, quia nihil effatu dignum expuunt, nisi quantum serosi tenuisque humoris ex vasis serosum sanguinem continentibus in asperam arteriam, sudoris instar, exprimitur. *Et cum mouentur, difficilius spirant.* Hoc symptoma omni speciei hydropis cõmune est, & inter σπυγίωμα. In ascite enim, & tympanite eandem causam habet, quam tussis sicca: in hypofarca verò, tum pituitam, quę carnes, membranas, cutemque imbuir, tum sanguinem incoctum, qui replet vasa. Inde thoracis partes grauatae liberè dilatari non possunt, præsertim cùm ægri mouentur, quia motus vsus respirationis auget, & fluctuationem facit. Quòd si in ascite ita dispnoea augeatur, vt sublimis appareat, aquę copia sursum redundante, quod Rhasius falsò negat, ἐπιγίωμα est valde lethale, ex quo, ait Auicenna, mors intra triduum impendit. *Grāuitas crurum.* Grauis doloris, tum in visceribus, iecore, pulmone, liene, renibus: tum in membris, vt brachio, crure, genu, duę sunt in vniuersum species. Vna, vbi sentitur suspensum viscus, aut membrum: altera, vbi incubans onus. Prior fit ab imbecillitate facultatis, quę membra sustinet, & à spirituum inopia in neruis, aut musculis, qui amplius neque mouere liberè, neque sustinere membra possunt. Quò fit, vt etiam ea partis imbecillitate, vt in genu, laborantes modò summum se frigus, modò calorem igneum sentire querantur, quòd iam inualida pars, & calore insito, quòd omni excessui resistit, destituta à quolibet contrario grauiter offendatur. Altera, in partibus externis, vt crure, humorum plenitudinem, aut cacochymiam sequitur: in visceribus, ex sentiente membrana oritur, & viscere indolente, ac tumente, vel humoris copia grauiore: haud secus atque manus sentiens à contento pondere insensibili grauatur. Priore modo grauitas crurum in hydropicis ἐπιγίωμα est lethale: posteriore pathognomonicum, vel assidens, quoniam humor frigidus & crudus deorsum inclinans cum vapore crasso & imbecillo calore pedes semper in principio hydropis, præterquam tympanitis, nõnunquàm etiam crura tumefacit. Pessimum, cùm duę simul causę concurrunt, facultatis motricis interitus, & humorum crudorum copia. *Abhorrent à cibis, & paucis ingestis expleri solent.* Iecinore affatim refrigerato sine tumore, aut obstructione, vt ab intempestiuo aquę frigida potu, vehemens ciborum desiderium ægros habet. Nec mirum, cùm ob refrigeratum os ventriculi eiusmodi cupiditates accidere soleant. at in hydrope ex morbo acuto, & cum morbo acuto, ingens ciborum fastidium vrget, facultate iecoris nutrice grauiter læsa, ventriculo estuante, impedita alimēti distributione, & oppresso vētre, vnde etiā paucis alimētis ingestis replentur, indeque deterius habent. Nam iecur languidum etiam sine tumore trahit alligatum sibi septū præsertim à cibo, ventriculus verò opprimit, vnde grauitas & spirandi difficultas. Vix hæc omittere, aut breuiori compendio explicare potuimus, sine magno studiosorū dispendio, qui exactam diagnosim, certamque præfagij constantiam requirunt.

VIII.

τὸς λευκοφλεγματοῦ τας διάρροιας πάντες.

Leucophlegmaticos alui profluuium soluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nomen habet ab alba pituita, quę & in vasis, & in habitu corporis collecta λευκοφλεγματιαν genus hydropis facit, vt in Aphorismis, ἐπὶ λευκῷ φλεγματι

7. Aphor. alt.
σ 29.

ματι ὕδρωι ἐπιγίνεται: quanquam simpliciter λευκὸν φλέγμα interdum λευκο-
φλεγματίαν intelligit, ut in Aphorif. ἢ ἐπὶ λευκῷ φλέγματι ἐχομένη διάφορος
ἐπιγίνεται ἰχυρὴ λευκῇ τῶν νῦσον. Si quis ab alba pituita detineatur, eique veho-
mens alui profluuium superueniat, morbum soluit. Atque id quidem integris
visceribus, nec iam contracto malo corporis habitu, κακίαν vocant. Id autem
communī ratione vacuationis, quæ & in hoc genere, & in ascite inutilis, nisi na-
tura mouente, integris visceribus, aut non ad eō læsis contingat. Ita & sudoribus
id accidit, & vrinis multis. Vult autem vehemens esse profluuium, reuera vehe-
mens, etiam si breue, aut certè diuturnum. Vtriusque enim scribitur in Aphorif.
Rectè autem addit secundò de Morbis, ἔτι ἢ μὲν ἂν γαστὴρ παραχθῇ αὐτομάτῃ
ἀρχομένης τῆς νόσου ἐκχυτά τῶν ὑγίης γίνεται. His siquidem morbi initio sponte tur-
batur aluus, proxima salus est. In libro περὶ παθῶν, ἢ μὲν ἔνθα θεραπευθῇ ἀρχομένης
τῆς νόσου ὑγίης γίνεται, ἢ δὲ μὴ ἐς ὕδρωα μεταστῇ αὐτὴ νόσος, καὶ διεφθέρῃ τὸ αὐ-
θροπον. Ac videtur quidem Hippocra. tantum duo genera facere hydropis, ascite-
tem, & tympanitem: leucophlegmatiam verò rudimentum hydropis. Curatio-
nem verò vel sponte naturæ, ut hīc, libro de Morbis, & in Aphorism. vel arte,
quam θεραπεύειν dicit, pituita & aqua medicamento purgatis, & siccante multum
ratione vitæ, ut libro περὶ παθῶν. Vbi, quod dubitat Galen. cur pituitam albam
vocet, cum alia genera pituitæ alba sint, & φλέγμα definiatur χυμὸς λευκὸς καὶ
ψυχρός. Ac Galenus quidem dici putat vel simplici adiectione, quomodo in libro
de Articulis vertebrae spinæ dicit, cum tamen non alia parte vertebrae sint, quàm
in spina: sic pituitam albam, cum non alia pituita sit, quàm alba: vel ut ab aliis di-
stinguatur, quæ permixta aliis humoribus colorem mutant. Hippocr. libro περὶ
παθῶν, aut Polybus Hippocra. discipulus (alteri enim horum assignat librum
περὶ παθῶν Galenus) hoc modo, καὶ λευκότερον μὲν ὕδρωι τὰ τοιαῦτα ἢ φλέγ-
ματι ἢ δὲ χῶς φαίνεται λευκότερος. τὸ γὰρ αἷμα ὑπὸ πλείους τῶν λίγματος
ὕδαρσις ἐστὶν γίνεται καὶ ὅτι ὁμοίως ὅτι αὐτῶν τὸ ὕψος, καὶ δὴ τὰ τοιαῦτα λευκότεροι τὸ
φαίνονται, καὶ καλεῖται ἡ νόσος φλέγμα λευκόν. Itaque non ad colorem pituitæ,
sed eum, quem corpori inducit, λευκὸν referendum.

DESID. IACOTII COMMENT.

HIS vocibus λευκὸν φλέγμα, & λευκοφλεγματίας non eodem semper signi-
ficatu Hippocr. utitur. Nam interdum cachexiam, phlegmaticam notat, ma-
lum videlicet habitum corporis, in quo plurima pituita alba, vel liuida aliis qui-
busdam admixtis humoribus, tum in vasis tum in toto corporis habitu acervata
est à frigida intemperie partium solidarum & hepatis, propter quam sanguis a-
quosus generatur, per carnosum genus suffunditur, nec assimilatur, vnde cutis
exalbescit, viuidi coloris flos deperditur, caro mollior est, & quodammodo tumi-
da. Sic λευκὸν φλέγμα sumitur, in illo Aphorismo, Albæ pituitæ hydrops super-
uenit. Semper enim antecedit hydropem anasarca vocatum, interdum etiā alias
species, quando sensim materia colligitur in abdomine. Eadem significatione in
Epidem. Leucophlegmatias dixit Hippocra. frigidi temperamenti homines, qui-
bus (ait Galen.) molle corpus, & tumidius quodammodo propemodum, ut aqua
inter cutem affectis, quam leucophlegmatia appellat. Altera significatio est pro
tertia specie hydropis, quæ tum magnitudine affectus, tum mole totius corporis
ac tumore œdematoso impressi digiti vestigia diu retinente differt à cachexia.
Quomodo hoc loco scribit leucophlegmaticos alui profluuiio solui. Et in Apho-
rismis, ὑπὸ λευκῷ φλέγματι, alba pituita detento fortem diarrhœam superue-
nientem, soluere morbum. Cum autem tumor siue inflatio omnis duobus mo-
dis fiat, vel collecto flatuoso spiritu, aut humore in cavitare aliqua sensui manife-
sta, vel eodem totam per carnem sparsim diffuso: hīc pituitosus humor per
carnem, sub carne, iuxta carnem & spargitur, & colligitur, vnde variis nomini-
bus exprimitur, ἀνάσκα, ὑπόσκα, καὶ σάκα, σαρκίτης, ἐπισαρκίδιον, & ὑπο-
σαρκίδιον. Celsus vertit aquam inter cutem, licet eo nomine generalius sum-
pto tria hydropis genera comprehendat. Huius semper causa est frigida intem-
peries,

7. Aphor. 74.

6. Epid. com-
mentar. 3. se-
ctio. 70.

7. Aphor. 19.

ἀνάσκα

peries, non tamen semper positiva, quam vocant: sed saepe per oppressionem caloris nativi à suppressa cacochymia, aut plethora, aut per extinctionem siue resolutionem in acuto morbo. Iccoris enim copia humorum & crassitie grauati calor paulatim minuitur, & quasi extinguitur, ob idque bonum generare sanguinem non potest. Proinde Hippocrates secundo πρὸ νόσων, & hoc loco diarrhoeam, quæ sponte naturæ accedat, maximè laudat, per quam & copia depleatur, & humor pituitosus è corporis habitu in ventrem & intestina per medium hepatis & venas melsaricas naturæ robore conuertatur. Verùm duas condiciones requirit. Vnam, vt id fiat ἀρεχόμενος τῆς νόσου (ait secundo de morbis) in principio morbi, alioqui purgandum iubet. Nam longitudine morbi fracto ægro ab imbecillitate retentricis profluuium alui lethale est: alteram, vt sit diarrhoea ἐχυσή, copiosa, & fortis, non impar morbo. Qua de re dictum est superiore libro copiosius. Galenus verò etiam venæ sectionem laudat in ea, quam suppressa plethora excirauit: deinde calefacientia, & exsiccantia. Principiò (inquit) scripsit hic author tolerantiam, fortum & temperantiam, calida & sicca comedere admonens: quod solius anasarca est, quem vt insanabilem prætermisit. Nempe hic solus, cùm incipit, eget interdum sanguinis detractione: cùm scilicet ex retentione vel hæmorrhoidis, vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita plethorica sit, causa inceperit. Tympaniam verò & ascitem nullus per sanguinis missionem sanare ausus est. In eo igitur, qui sanguinis detractione indiget, fiat, quæ subsequens est curatio, quæ scilicet calfacit, & siccatur. Paulò post verò eleganti similitudine rationem reddit. Vt enim ignis prope extinguitur immixtis lignis tum humidis, tum multis, nisi quis multitudinem sustulerit: sic & in frigidiore ob copiam sanguine, vbi calor nativus prope extinguitur, præsentissimum est remedium sanguinis missio, quo tempore periculum ita prehenderit. Eadem est ratio alui turbatæ tum sponte naturæ, tum medici artificio.

7. Aphor. 29.

4. acut. ad finem.

I X.

Αἱ μετὰ στυγῆς ἀθυμίας, καὶ ἀπαθρηπίας ἐπεικτικῶς αὐτῶν χεῖρ-
μασται.

Mærores cum silentio & auersationes hominum leniter eos interficiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc quidem nisi affecta mente esse non possunt, quæ refrigerato cerebro & inualecente succo melancholico fiunt. Neque tamen interficiunt, sed morbi in exitum vergentis indicia esse possunt. ἀπαθρηπίας autem sunt, quæ & μισανθρωπίας, cùm quis solitudines quærit, & consuetudinem hominum auersatur. Ex quo & silentia, desperatio vitæ, mæror, aliæque id genus. Videtur autem referre ad λευκοφλεγματῶνται.

Desid. Iacobi, de melancholicis affectibus.

DE præfagiis in melancholicis affectibus deinceps agitur, in quibus melancholicus humor ab hepate generatur, aut in liene colligitur, aut partis alicuius intemperie, febris vi, diæta, ætate acruatur. Horum vis ex moribus potissimum repetenda est, quod cerebri substantiam humor imbuat, & in mentem (ait Hippocrates) vt per epilepsiam in corpus, grassetur. Videtur tamen hanc sententiam ad leucophlegmaticos referre, quoniam scribit κατὰ κατὰ γὰρ

HHH

σινάι. Quos non alios intelligere potest, quàm eos, de quibus loquebatur. Quasi vero nō solū leucophlegmatia pituita suffusione totum corpus immutet, sed etiam cerebrum, & mores melancholico succo. Hæc enim symptomata, silentium, mœrores, odium pertinax hominum, vera sunt humoris melancholici symptomata, ut & metus, desperatio, seueritas vultus. Qui præter consuetudinem & naturam propriam tacent (ait Galenus) aut veteroso quodam marcore, & graui in somnum propensione tenentur, aut melancholiz principium habent. Et alio loco, Verba multa, phreniticum est: silentium, melancholicum. Idem iudicium de mœroribus. Videtur enim numero multitudinis uti, ut significaret harum affectionum perseverantiam, quoniam mutuo seipsa generant & augent tristitia, mœror, & melancholia. Nam quemadmodum timor & mœstitia sine occasione, & causæ alicuius externæ accessione melancholiz propria signa sunt, & pathognomonica: sic si ex occasione diutius, quàm pro causæ ratione perseverent, cerebri temperamentum immutant, & melancholiam significant. Proinde rectè Aretæus melancholiam definit animi angorem in vna cogitatione defixum atque inharrentem sine febre, demum furoris, vel maniz initium. In melancholia enim ratio in vna aliqua re labitur, ut in tristitia, metu eorum, quæ metui non debent, silentio, hominum odio, & similibus, ut mirabile sit, quàm variaz imagines rerum animis eorum obuersentur, quos hic humor vexat. Cum tamen semel aliquid apprehensum est, in reliquis ferè iudicium constat, quod in mania, aut furore non fit, in qua absoluta est insania. Hinc & *ἀναισθησία* in quibusdam, vitia videlicet infra hominis naturam, alienato corpore, & animo: & in aliis diuini nescio quid, quasi cum idem homo duorum extremorum sit subiectum, ad vtrumque extremum ab vno eodémque humore immutetur, heroicam videlicet quandam naturam: & *ἀγριότης*, siue feritatem, vnde *μυσαδονοί*, inhumani, & hominibus aduersi, qualis Timon Luciano. Horum affectuum, & harum imaginationum difficiles quidem cognitu causæ sunt: à philosophis tamen ac medicis in proprietatem humoris, temperamentum, qualitatem, & vapores atros relatæ. Cum enim substantia crassus sit, ac terreus: temperamento frigidus & siccus: qualitate niger & acidus, propter terrenam soliditatem, constantiam ac firmitatem tribuit (vnde Galenus scribit aciem animi atque intelligentiam à bilioso humore: constantiam & firmitatem à melancholico: simplicitatem & stoliditatem à sanguine gigni: pituitam verò, quæ in prima ciborum mutatione gignitur, ad mores conformandos inutilem) propter crassitatem autem, magnas calidi & frigidi differentias, variòsque gradus in se recipit. At frigiditate & siccitate calorem nostrum constringit: nigrore animum perturbat (ut explicabitur sequente aphorismo) acore famelicus facit: & flatulento spiritu in præcordiis concepto salaces. Ut ergo (ait Galenus) cogitare & videre, quæ iucunda sunt, animum lætitia perfundit, nativumque calorem dilatat: ita ab atro humore immutato temperamento obscuritas actiones animi offendit, metumque ac tristitiam inuehit, in quibus constrictus calor nativus inter vigilandum varia spectra: inter dormiendum terribilia, perspicua, formidinisque plena somnia excitat. Verùm neque furorem, neque maniam melancholicus humor facit, nisi irriter ac mordicet: non irritat autem, nisi exustus sit, aut putrefactus. Ex quibus intelligitur mœrores, silentium, odium hominum, hoc loco ad humorem melancholicum, non ad atram bilem referri debere. Superest igitur, ut exponamus, num leucophlegmatici in hæc incidere queant. Non enim absolute scribit Hippocrates in leucophlegmatia præfagiendam melancholiam: sed si superueniant mœrores cum silentio, & odia hominum, paulatim hominem ad mortem trahi: ut id sit *ἐμφύσιμα* quoddam lethale. Verùm si epilepsia pituitosa non mutatur in melancholiam morbi, quomodo in leucophlegmatia pituitosus & incoctus sanguis melancholica vitia excitabit? At ne hoc quidem dicit Hippoc. sed cū pituitoso & incocto sanguine in habitu, melancholicū succū in venoso genere coniungi

com. in lib. de
humo. 2.

2. de hum.

6. Epid. 8.

coniungi posse in leucophlegmatia ex acuto morbo: aut progressu temporis pituitam crassam & adustam absumpta portione humidissima & aquosissima similes affectus melancholicis inuehere. Vtrumque enim fieri potest. Nam pituita verè melancholicus succus non euadit, nisi coctione transeat in sanguinem, & à sanguine commigret in melancholicum humorem: crassescens tamen vitione & putredine melancholica vitia creat, vt elephasia, & quartanas in pueris ac virginitibus crudorum humorum copia refertis. Imò verò scribit Galenus per febiles morbos humorem melancholicum contrahi, & Aetius conualescentes melanogogo egere docet, quòd aucti melancholici humoris argumentum sit idoneum, febres diurnas fuisse. Tribus ergo modis melancholica symptomata leucophlegmaticis tandem superuenire possunt. Vno quidem pituitoso sanguine in venis & arteriis cerebri (quæ multæ sunt, & calorem cordis primæ ferè omnium & maximè experiuntur in febribus) crassiore per moram reddito atque etiam, si placet, febrili calore exassato. Omnis enim humor crassus quodammodo melancholicus est. Neque verò repugnat, quod Galenus scribit, epilepsiam pituitosam non mutari in melancholiam. Licet enim in cerebro extra venas propter caloris defectum non mutetur: in venis tamen & arteriis aduri, & migrare in alteram naturam nihil prohibet. Quin Hippocrates *ἡ ψὶ πᾶσι* ex febribus diurnis leucophlegmatiam oriri docet, & secundo de morbis, in ea faciem rubere ait (signum melancholiz certissimum, si sanguis expurgationes non habeat, quia corpus biliosum, sanguinemque, cui effluxus desunt, melancholicum redditur) & os siccum esse, itémque situm, spiritum frequentem, dolorem, vt se mori putent: quæ ostendunt crassum & melancholicum humorem ex corrupto sanguine & cerebro calefacto. Alter modus est per admixtionem humoris melancholici cum totius venosi generis pituitoso sanguine. Leucophlegmatia enim (ait Galenus) appellatur, tanquam quæ vel liuida quadam pituita, vel secundum suam certè ipsius rationem alba semper manente, sed propter alios quosdam humores admixtos verum exactumque colorem mutante constet. Miscetur autem melancholicus humor, aut cum ex suppressione plethoræ, vel cacochymiz leucophlegmatia ortum habet, vt superiore Aphorismo dictum est: aut cum hepar ob refrigerationem languens siccum melancholicum non separat, vel lien colligit, aut nō attrahit. Sanguis enim vel nimium refrigeratus, vel adustus, vel proprio excremento non expurgatus, melancholicus est. Adde quòd leucophlegmatia maiore habitus corporis refrigeratione constat, quàm hepatis, & venarum, in quibus non ita magnum vitium esse sæpe vrinæ ostēdunt. Tertius modus est, cum leucophlegmatia ex lumbis & ilibus ortum habet, ex inflammatione videlicet illarum partium, vt ante exposuimus, vnde vitatur in iccore sanguificatio, relicto circa lienem & ventriculum in venis mesaraicis, crasso, atro, & adusto sanguine, vel à liene collecto, qui per illas partes dispersus, & ex suppressione, vel febre incalescens fuliginosa & fumosa euaporatione ad cerebrum flatuosam, & hypochondriacam melancholiam inuehit, in qua rugitus, ructus omnisque generis flatus apparent. Cum ergo melancholicus humor in omnibus melancholicis aut localem in cerebro generationem habeat, aut ex toto venoso genere continenter affluat, aut circa hypochondria collectus sit, totidem quoque modis in leucophlegmaticis hæc symptomata interdum, quanquam rarius, superueniunt. Quod verò concluditur ex his *ἰναικῶς* præfagiendam mortem: duplicem sensum habere potest, quòd vel illud, *ἰναικῶς* ad symptomata præcedentia referatur: vel ad vocem *κατὰ τὴν φύσιν*. Priore modo significat mærores, silentium, & odia hominum moderate fieri in leucophlegmaticis: Posteriore, sensim & leuiter ipsos interire, siquidē illa euenerint. Atque vtrumque verum est. Neque enim vehemētia illa esse possunt cum pituitoso humore per totum corpus suffuso: & melancholici effecti xgi sensim exarescunt, & consumuntur (tamen si caro intumescat) partibus solidis relicta, & calore natiuo resoluta. Quoniam (ait Themistius non ineptè) corpora melancholicis ita affecta sunt, vt quo vescuntur, non fruuntur, nec eat in corpus: sed similia videantur infœlicibus lignis, & quæ in regione arida ac frigulosa na-

1. Prog.
2. lib. 22.

6. Epid. co. 6.

7. Aph. 29.

com. de som.
et nig. ca. 18.

scuntur. Nam bilis atra, quæ naturaliter frigida est, frigefacit vētrem & iecur, quæ conceptacula nutrimenti sunt, & alia loca, in quibus humor hic redundat.

X.

aliàs ei πέν-
ταυδοι.

Οἱ φόβος μὲν χροφύξιος ἐξ ἰσχυρίας, πυρετοὶ μὲν ἰδρώτων, καὶ ὕπνοι ὑπέρταυδοι, ταῦτα λυσιτελεῖ.

Quibus ex timore cum perfrigeratione vehemens insania mouetur, febres cum sudore, & somni solutionem eorum adferunt, in quibus nihil omnino loquantur acri.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Particularis hæc obseruatio. Pauor enim sequitur succum melancholicum. Refrigeratio quoque inde esse potest. Quod si inde insania vehemens moueatur, computruisse materiam frigidam, & à putredine concaluisse, calore verò in cerebrum excurrisse oportuit. Febris ergo inde merito nata est, quæ excitatam materiam in sudores dissoluit adiunctis viribus naturæ. Somnus autem maximum remedium est furoris, & præsertim si πένταυδοι, hoc est, tranquillus: ei oppositus, qui παραχύδης turbulētus antea dictus est. Dormiunt enim aliquando furiosi, sed in somno exclamant, nugantur, dimouent corpus. At contra videtur dicere πένταυδοι, quietum, sine clamore & voce, quæ certè dementiam, & alia liberare possunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

Hippocrates sequentibus Aphorismis varios modos explicat, quibus deliria finiuntur vel ad salutem, vel ad perniciem. Ea inter se loco affecto conueniunt, cerebro nimirum, siue primario, siue secundario, & per sympathiam cum venoso genere, hypochōdrio, diaphragmate, vētriculo. Causis verò efficientibus multum differunt: quia interdum solus calor sine prauo humore deliria excitat iis, quæ in ebriis apparent, haud absimilia: interdum verò flaua bilis, μίση αὐτῆς deliria cum studio inuehit, antequam vstione atræ bilis naturam induat: quandoque etiam sanguinis limus, aut sanguis ipse crassus, μίση γίγνηται, deliria cum risu. Ex his duæ atræ bilis species contracta venenata qualitate vel vstione, vel putredine maniam constituunt vehementissimam sine febre: ἐκπρηστική αὐτῆς φρενίτις, phrenitim ferinam & vehementem cum febre, quæ aliàs maior, aliàs minor est, prout ex bile, vel sanguine crasso, aut melancholico succo atra bilis magis, vel minus exusta est, aut aliter deprauata. Inter hæc duo sunt humores melancholici signa pathognomonica, φόβος, καὶ κατὰψυξις, metus, & perfrigeratio. Terrentur enim melancholici, vt in tenebris pueri, & ex adultis indocti, quod (ait Galenus) atræ bilis calor mentis sedem tenebris similem reddens, metum sine occasione inuehit. Nam & humores, & partium temperamenta animi actiones mutant. Calor autem humorum niger idem præstat, non quod qualitas sit actiua, aut quod priuatio (vt tenebræ) imprimat in visum, aut color, non temperamentum, mores variet, vt Galeno obicit Auerrois: sed quia ex temperamento tum humorum, tum partium solidarum sequitur: temperamentum verò humoris non solum prima qualitate, sed etiam secunda, vt splendore, vel obscuritate functionibus animi confert. Sic sanguis lætitiā inducit: melancholicus humor, metum. Dum enim animalis spiritus simul cum cerebri substantia nigrore inficitur, fit, vt speciem quamlibet externam horridè recipiat & cum mœrore, non secus, quàm si triste esset, quod recipitur, quasi animus è puro æthere, puro splendoreque spiritu gaudeat: impuro ac tenebricoso lædatur. Quod si permiscetur sanguis, per intervalla lætitiæ signa eduntur: interdumque dum sanguis vitur, quia

Quia magis, quàm ante splendet, spes animo, vigor, & alacritas oboriuntur: eadè-
 que ratione incalcescente melancholico humore profusi interdum risus erum-
 punt: raro tamen, & mox refugit (ut ait ille) sanguis metu, reditque sollicita suspi-
 cio. Ut autem metus partem affectam & humorem detegit, ita κατὰ φύσιν humo-
 ris qualitatem, quoniam & suapte natura frigidus est, & pituitæ frigidæ molem
 coaceruat. Ob idque melancholia febris est expers, quandiu humor non putret,
 aut plus æquo non incalcescit, nec exurit. In hoc enim terreæ quidem portionis
 moles superat: exigui tamen caloris vi in partibus tenuibus adustis relicta semper
 quoquomodo erodit: nunquam, ut prior, refrigerat: & aliquando, prout exustio-
 nis gradus est, excalfacit, & exulcerat. Melancholicus verò humor totus frigidus,
 corpus quidem refrigerat, sed multò magis vitalem spiritum, qui animali conti-
 nuus, ac re ipsa idem, sed in arteriis cerebri veluti formam quandam accipiens, in-
 fito partium solidarum calori conuenientem actum impertiri non potest. Sic ita-
 que melancholiam ex melancholico succo quantitate magis, quàm qualitate su-
 peruacando metus cum perfrigeratione constituit. Modo subiicit, si ægris ita affe-
 ctis ἐκαστος superuenerit, febre cum sudore & somno arcto, atque placido solui
 morbum. Vbi illud, ἐκαστος non qualitatem bilis acris & adustæ, ut cum ἐκασ-
 τος θύειν dicimus, sed magnitudinem dissipientiæ ex vehemēti causarum me-
 lancholiam efficientium motione significat. Illa enim agitatio & vehementer au-
 get morbi symptomata, & si sequatur febris μετ' ἰσχύος, cum sudoribus, nimi-
 rum cum sudore copioso, omnino critica est. Qua ratione Hippocrates scribit
 in Aphorismis, Ab infania, dysenteriam, aut hydropem, aut ἐκαστος bonum esse.
 Vbi Galenus etiam refert, se vidisse leuatos moderatè insanientes, vehemēti de-
 lirio repente oborto, ex quo solutio sequuta est, quoniam illa vehemens & re-
 pentina mentis emotio tantùm perturbatio est ex materiæ morbificæ agitatione:
 quomodo in morbis acutis vehementissima symptomata interdum bonas cri-
 ses adferunt: & perturbatio critica naturæ pugnam atque ἰσοδύναμιν ostendit, ex qua
 vel sanitas, vel in melius mutatio insequitur. Verùm quemadmodum aliis signis
 criticis fidendum non est, nisi & excretio sequatur, & affectus ipsius manifesta,
 nec falsò credita remissio, illud febris cum sudore declarat: hoc somnus tranquil-
 lus. Febris enim κατὰ φύσιν restituit, frigidos humores concoquit, & quicquid atre
 bilis feruet, sudore oborto digerit: idque magis cum rigore, tanquam veste, humo-
 rem melancholicū excuriente. Qua etiam ratione Hippocrates scripsit epilepsiam
 quartana sanari, & quotidie obseruamus iniecto vehemēti metu, aut moto è cra-
 pula vomitu, vel alui profluuiio, aut graui aliquo casu, quartanam, quasi excitatis
 naturæ pigræ viribus cocto humore solui. Melancholiam enim ἐκαστος, σφοδρό-
 τας τῆς κινήσεως τῶν πνευμάτων αἰτίαν, πυρὶς μετ' ἰσχύος, μελέπαις, ἔργος discu-
 tiunt. Quia verò morbo, aut febre cessante siquod ex symptomatis ipsius super-
 sit, qualis est ὀνιχοπαραχάδης, relictas intus reliquias ostendit, confirmant so-
 lutionem somni, vel εἰ παύσονται tranquilli, vel, ut alij legunt, ὀπαύσονται, ἀπὸ τῆς
 αἰτίας, cum silentio, & sine perturbatione mentis, qui & euaporationem atram
 discussam ostendunt, & cerebrum humectant, virēsque reficiunt. Etenim, si, qua-
 lis in corpore cacochymia abundet, ex cerebri operibus, somno & vigilia, & ex
 ventriculi fame ac siti, aut horum contrariis noscitur, ut Galenus docet: quantò
 magis id in cerebri affectibus exercere par est, & à somno vigiliæque ἀεὶ ἔργου
 σφύ ἀρcessere?

7. Aph. 5.

lib. de plenitudi-
dine.

X I.

Ἐκ μανίας ἐς βράγχον μετ' ἰσχύος ἀπόστασις.

Ex infania in raucedinem cum tussi sit abscessus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc quoque particulare est. Nec si quis insanit, cōmota tussi & raucedine
 liberatur. Potest enim concalfacto cerebro à materia, quæ insaniam mouit,

HHH 3

coeunte febre aliquid in fauces & asperam arteriam distillare, vnde exasperata arteria raucescat æger ac tussiat. Ac siue *βράχχορ*, siue *βρόγχορ* legas, patui refert. *ἀπόπνοις* autem cum & *κατ' ἐκκρίσειν*, excretionem: *κατ' ἀπόθεσιν*, decubitum. *ἢ μὴ ἀπνοίῃ* dicatur, hinc secundum transpositionem dici videri potest. Non addit autē an salutare, an lethale. Sed salutare esse non potest, cum transferatur maligna materia in partem nobilem, & maximè necessariā vitæ, hoc est, pulmones.

DESID. IACOTII COMMENT.

1. Progn. 23.

¶ 17.

6. Aphor. 21.

1. Protrh. 1.

MANIA vocem tribus modis Hippocrates vsurpat. Interdum enim maximam mentis desipientiam, & furentis animi incitationem in febre acuta significat, quomodo in Prognostico modò ex pulsu in præcordiis & crebro oculorum motu per febres acutas, modò ex stridore dentium præter cōsuetudinem præmōstrari mania scribit. Interdū etiā pro melācholia, ex crasso & melācholico sanguine, de qua superioribus aphorismis dictū est, accipitur, ut cum dixit, Mania correptis si varices aut hæmorrhoides superuenerint, maniam solui. Propriè verò furorem sine febre notat à calido, & mordaci humore cerebri substantiam imbuyente, qualis est atra bilis, maximè qua flauæ exustione, aut maligna putredine genita est, ex qua ferocius, quàm ex altera atræ specie insaniant. *μανια δὲ* enim (ait Galenus) insanire omnes homines dicunt eos, qui citra febre desipiunt: *φρενιτικὴν* verò, qui cum febre id patiuntur. In hac calor quidam est, aliàs maior, aliàs minor, tamen si febris absit. Nam bilis atræ materia, siue propriè atra sit, siue in confinio, vel bilis flaua est: vel crassus & præuber sanguis, vel melancholicus succus, qui dum adurit, aut putret actu præter naturā est, & in confinio atræ bilis. In illo autem tractu, in quo ad atram tendit, terreæ portionis mole adhuc frigidus est, ratione tamen partium quarūdam exustarum caloris extranei non expers, qualis in cinere & aceto: quia dum vritur, ut nunquam amittit propriam qualitatem, ita pro vitionis magnitudine habet veluti *ἐμπύρεσμα* quoddam coniunctum. Vbi verò intra corpus per moram magis corrumpitur, aut per febrem exurit, & putret, venenatæ qualitatis fit particeps, iamque propriè atra est, quæ extraneo calore acerrima terram fermentat, acidum foetet, exulcerat, & partis terreæ mole adhærescens, membra omnia arrodit, planeque exitialis est. Ex his varij mania gradus existunt, in quibus omnibus calor extraneus coniungitur, quo animi functiones interiores deprauantur. Nam rationis & mentis obliuio perturbatione notionum & phantasmatum perficitur: abolitio aut immutatio frigore, quòd caloris proprium sit mobilitatem (ait Galen. in Protrhetico) facere, perturbare, & vitare: frigoris extinguere, & tum motu, tum actione priuare. Ob eam etiā causam maniaci, tamen si mania causa non febriant, ut phrenitici, lenta tamen interdum & minimè acuta febre laborant, utpote quæ nullius inflammationis symptoma sit: nec in maniaco delirium insequitur febre, ut in Phrenitico, sed antecedit, atque vtrūque accidit, ut & in Phrenitide exustus humor, & in melancholia crassus ac frigidus suppressione, aut æstu reddatur *μανιακός*: ut nobis verè dicere liceat phrenitidis, aut melancholiæ intensiorem ad maiorem ferociam esse maniam, quæ ferocia nunquā in Paraphrenitide apparet, ut alibi exposuimus. In maniacis itaque propriè dictis calore extraneo, & humoris adusti acrimonia vellicatur cerebrum, spiritus variè agitantur, spectra horrenda mentem irritant, ut ferarum modo in eos insiliant, qui imprudentius ipsis occurrunt, vixque contineri vinculis possint. Ita fit, ut motu, clamore, vigiliis, æstu, non solum exhauriatur humidum cerebri, sed etiam naturalis partium cōcretio dissoluatur, quam malam colliquationem Hippocr. vocat. Ob idque vel colliquationis portio in faucibus expressa: vel inflammatoria gutturis atque asperæ arteriæ asperitas raucitatis ac tussis causa est, quam mox oregmone & mors excipiunt. Quod nobis, cum aliàs aliquando, tum hoc ipso anno in nobili muliere obseruare licuit, quæ cum suppressis mensibus granidam se falsò crederet, oborto leui dolore, quem ab imo ventre in fauces conscendere dicebar, derepentè admirabili mania correpta est, nec remediis adiuta, in *βράχχορ*, siue *ἐπὶ βράχχορ* incidit, vnde

dit, unde paulò post obiit. Ea raucitate persuasi parentes mulierem catarrho laborare, remedia maniae conuenientia adhiberi nunquàm passi sunt. Est & mania alia leuior, ut in senioribus capite grauatis, in quibus propter naturae imbecillitatem per vomitus, aut hæmorrhagiam collecta in capite materia excerni nequit: unde & interdum fit in oculos ἀπόσσεις, aut in fauces, de qua ita scribit Hippocrates in Epidem. Senioribus verò, & quibus iam calor vincitur, paraplegia, aut mania, aut oculorum cæcitates. Atque hæc multò minore periculo incidit: propter quam fortasse causam non adidit, malumne esset, an lethale, an salutare: quòd in ambiguo & vario euentu ex aliorum signorum collectione præsagium institui debeat. ἀπόσσεις tamen, ait Galenus, ægrum priore morbo, & omnibus molestiis liberare solet, & iudicatoria est: μετασσεις noua affert mala, & nonnunquam iudicium expostulat.

1. Epid. 2.

4. de morbo tunc.

XII.

Εἰ τοῖς μανικῶδες ἀπὸ πρὸς ποσὶν ὁ μὲν ἰσχυρὸς, ἀμείψουσιν ἴχθη.

Insanientes superueniens conuulsio ad nihilum reducit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Μανικῶδες vel ægros, vel morbos, quos appellet, prius expositum. De vehementi enim dementia dicere consuevit. Sed obscurius dixit ἀμείψουσιν, quæ vox oculis ferè attribuitur, ut in oculis diximus. Hic autem è natura rerum non aliud intelligimus, quàm exitium & extinctionem ægri. A mania enim, quam humor acris & feruens excitat, conuulsio superueniens omnino lethalis est. Itaque nomine ἀμείψουσιν obscuro mortem colligit.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE ἀπόσει in mania dictum est superiore aphorismo: hic μετασσεις explicatur. Duas ergo maniae species distinximus. Vnam mitiorem, cum grauitate capitis ex plenitudine humorum, qui per vomitum, aut hæmorrhagiam excerni non possunt propter naturae infirmitatem, ut in senibus. Alteram multò grauiorem ex atra bile cum ferocitate, & vehementi resiccatione cerebri. In hac conuulsio perpetuò lethalis est tum suapte natura, si à siccitate superuenerit, tum humoris morbifici ratione, si ab atra bilis propriè dictæ acrimonia nerui & membranae vellicentur, nec quidquàm ἀμείψουσιν facit ad præsagium. In plenitudine verò cerebri si crudi ac frigidi sint humores, & putrescentes acrimoniam caloremque extraneum contrahant, delirant quidem interdum ob acrimoniam ex putredine, sed leuiter, & sæpè cum cataphora graui propter frigiditatem & cruditatem: nullus tamen horum ἑρμανύεισιν ὅτι π' ἄλλοισιν, ait Hippocrates, vehementer insanit, quod μανῆναι, ἱκμανῆναι, ὀργαζέσθαι & ἰκτῆναι, valde insanire, furore percitum esse, mente moueri dicere solet: ut illud, λαθῆναι, ὀργαλαθῆναι, ὀργαπρογῆναι, περὶ νεχθῆναι, nugari, delirare, desipere, mente transferri. Nunquàm enim hæc maniae affectio ob pituitosum humorem conflat, quia, ait Galenus, ad ipsius γένεσιν requiritur ἰσχυρὸς καὶ δάκνυς χυμὸς, stimulans & mordens succus, quales sunt flaua bilis, & melancholicus humor, cum supra modum vel combustus, vel putrefactus malignam acrimoniam contraxerit. Ex hoc ergo humore cerebrum obsidente maniae inuid leuiiores existunt, fiuntque per decubitus, quam Hippoc. ἀπόσσειν vocat, id est, μετασσειν, translationem, siue transpositionem humorum, quasi μετασσειν: quæ fit vel fusione humoris collecti, & in partem imbecilliorē propter auctam copiam reiecti, à partibus fortioribus: vel cacochymia irritante facultatem excrettricem partium in quibus inest, donec in parte aliqua infirmiore obfirmetur. Videtur ergo has humoris melancholici ἀποσείας notare hac sententia, quas in Aphorismis suspectas esse dicit, verno tempore propter plenitudinem ex fusione auctam: vel autumno, super-

3. Epidem. 3

6. Aphor. 56.

ueniēte frigore propter suppressam ex æstate & opora cacochymiam. Quia enim humor stimulat, & cerebrum mordet, idcirco agitur & vehemens ex agitatione, ut ante demonstratum est, delirium excitatur. Quoniam verò neque vacuatur, ut per sudores, hæmorrhagiam, vomitum: neque è cerebro ad inferiores partes transmittitur, ut ad fauces, intestina, hæmorrhoidas: idcirco per cerebrum trāfluens, modò ventriculos obstruit: modò ad partes nervosas conuertitur: modò per venas & nervos in oculos illabitur, vnde apoplexiæ, epilepsiæ, manix, conuulsiones, cæcitates. Quòd si per venas & cerebri substantiam dispersus maniam exciter, indeque redundet in nervos tum anteriores, ut opticos: tum posteriores & medios, qui motui præsumt, cōuulsio superuenit, fiuntq; ut scribitur in Aphorismis, πρῶτος ἐφ' ὁφθαλμῶν, cæcitates, vel, ut hic, ἀμαυρώσεις per obstructionem nervorum opticorum. Hi enim affectus, quos humoris melancholici ἀπίσκητις concitat (quod mania ostendit) causis efficientibus non differunt, sed locis tantum affectis, quia in venis & substantia cerebri maniam: in ventriculis & meatibus, apoplexias & epilepsias: in nervosis partibus, conuulsiones: in opticis cæcitatem & amaurosim vnus, idēque humor facit. Potest quoque conuulsione mota visus in transitu transluentis humoris hebescere, sicque ad conuulsionem manix superuenientem accedere ἀμαυρώσει. Qua de re sic loco citato, morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant. Idem scribit primo Epidem. quem locum ante citauimus.

XIII.

Αἱ σιγῶσαι ἐκ τῶν σὺν ἡσυχάζειν, ὁμμαὶ περιβλέπονται, τινὲς μὲν ἔξω ἀναφύρονται, ὀλίγοι δὲ ποῖντι ὃ παραπληκτικὰ χρόνια. ἅταρ καὶ ἐκ μαίνονται, οὗτοι οἱ δὲ ἐπὶ ταρχῇ κοιλίης ὕψω παροξύνονται, περὶ κρίθιν μέλαινα δαίρχεται.

Moti mente cum silentio, non quiescentes contentis oculis vehementer spiritum foras euocantes, perniciosè habent: inducuntur quoque in resolutiones: sed & in vehementem insaniam ferri solent. Qui verò exturbata aluo ita exacerbantur, iis circa iudicium nigra prodeunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nisi quis obseruatione ægrotum id cognouerit, non facillè intelligat, quid velit Hippocrates. Describit enim melancholicam insaniam, in qua dum quieta materia est, & mentem occupat, efficit ut extra se ægri positi in silentio iaceant oculis confixis & similibus iis, qui magna admiratione capiuntur. πρῶτον ἔξω ἀναφύροντες, cum semel multum expirant, quomodo suspirantes. Atque hi quidem lethalter habent. Quod autem περιβλεπόντες χρόνια scribit, id obseruationis est particularis. Paucos enim videas inde resolui, quia mens potius, quam corpus cerebri afficitur. Rarius autem χρόνια. Moriuntur enim in breui, siquidem accesserit, quod scribit, μὲν ἡσυχάζουσαι, hoc est, perseverantes, non temporariæ. ἐκμαίνονται autem incalcescente commotæque materia, quæ prius immota erat. Ac ἐκμαίνονται de admodum vehementi insaniam dici constat adiectione ἐκ particulari. Qui verò exturbata aluo, hæc coitioni coniungenda sunt. Si quis ergo mente motus oculis confixis suspiciosus vehementer insaniens seruari debet, huic natura materiam è cerebro deturbabit aut aliis viis excludet. Si ergo ad ventrem naturæ impetus vertitur, turbatur venter, tumultuabitur, & in solutionem morbi nigra deiciet. ὕψω παροξύνονται cōmuniter dixit. Nam non solum de accessionibus & exacerbationibus febrium παροξυσμός dicitur, sed enascentibus casibus,

libus, quæ συμπτώματα medici appellant, qualia sunt *ἡσυχία*, *πρὸς ἀλγία ὄμμα*, *πρὸς ἰσχυρὰ ἀναγίγνεται*.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Quoniam antea docuimus *ἡσυχία* duo apud Hippocratem significare: interdum vehementem causarum maniam efficientium motionem, qualis crises antecedere solet: sæpius verò affectum ipsum, nimirum vehemens delirium ab humore acri, & mordente: duobus quoque modis interpretationem facere licet. Priore significabitur, in moderata mania superuenientem *ἡσυχία* cum silentio oculis exertis, expiratione calida, lethalem esse, si perseveret, nec excretionem mota conquiescat: & si qui seruentur, eos aut resoluatur, aut ex moderata mania vehementer maniacos fieri, aut si per exacerbationes ex motu humoris videretur perturbari solitus erat, nigra deicere: quanquam & vomitu, & hæmorrhagia, & sudoribus leuari etiam possint. Horum autem omnium vna ratio est omnibus criticis motionibus communis, in quibus necesse est mutationem fieri ad mortem, aut salutem, ad melius, aut deterius: excretiones autem ferri per ea sæpe loca, ad quæ in paroxysmis, humorum inclinationes fiebant. Posteriore verò modo, qui rationi & experimentis magis conuenit, *ἡσυχία* signa *ἰσχυρὰ* ponuntur, ex quibus maxime prælagire mortem licet, quod ex his non solum humoris motus copia, incendium, acrimonia, venenata qualitas declarentur, sed etiam affectus magnitudo, qui communicat ortis & coniunctis, ut oculis, linguis, faucibus, thoraci: unde sæpius mors: rarissime paralytis: sæpe absoluta mania: interdum per nigrorum deiectiones crisis. Ea autem diuidimus explicatis singulorum symptomatum viribus hoc modo. *Cum silentio*. Id in vehementi delirio triplex. Integra loquendi facultas, sed mente circa spectra occupata, & distractis spiritibus, ut in principio melancholicæ, de qua paulò antè. Deinde facultas animalis extinctioni proxima, ut in ecstasi cum silentio & manuum palpitante, ac tremula motione, de qua multa alibi. Tertiò, conuulsis musculis, qui ex sufflationem faciunt, aut guttur claudunt, & aperiunt. Ut enim musculorum pectoris, aut uentrorum ex frigore, vel febre contracta durities thoracis dilatationem impedit, animali præsertim facultate imbecilla, ut inter inspirandum ægri suspiria ducant, & plorantium more respirent: sic in phrenitide vehementi resiccatis incendiis neruosis partibus affectio quædam conuulsioni similis circa thoracem, & guttur interdum superuenit, propter quam fit *ἀφασία*, quoniam partes, quæ voci inserviunt, siue resoluantur, siue conuellantur, ad arbitrium moueri non possunt. Hæc in *ἡσυχία* cum silentio transit, estque maxime lethalis. Si, inquit in Prothetico, in febribus aphonicæ conuulsio modo in motionem mentis cum silentio transierant, perniciosum. Quod autem de hoc silentio locus hic accipi debeat, (vox *ἐκ ὑσυχίας*) ostendit, quæ referenda est ad inquietationem ægri, non ad persequentiam horum symptomatum. Nam, ut scribit Galenus, qui sic laborant, neque tumultuari, neque clamare possunt, sed insanendo & silendo huc atque illuc variè dimouentur. Licet enim non loquantur, ex eo tamen ipsorum deprehenditur insania, quod cum interrogantur, nixu, aut scripto affectum suum non produunt, sed motus ostendunt à ratione alienos, exiliunt, inordinate conuelluntur, ut facile conuulsui motus à perspicaci medico notari queant: quæ omnia hoc genus delirii ab aliis, quibus coniunctum est silentium, perspicue separant. Neque enim quicquam horum apparet in his, quorum spiritus spectris distracti, ut in *ἡσυχία*, membra destituunt inania: neque in veteris affectibus, neque in silentio ab hætica cerebri intemperie, & facultatis animalis inchoata extinctione. Quod si affectio valde augeatur, non iam insaniam, sed *ἡσυχία* vocat Hippocrates, in qua voce varij minoris maiorisque gradus norantur. *ὄμμα* *πρὸς ἀλγία*. Potest hoc cum sequentibus coniungi, quasi diceret, oculis circūspiciunt, spiritum extra efferentes. Potest & separari, ut spiritus de expiratione suspiriosa, vel magna & rara dicatur. Suspiriosam tamen & interiectam cum significare vult Hippocrates, aliquid addit, unde interruptio spiritus significetur,

etur, quia subsistit inter expirandum, aut inspirandum pectus, rursúmque quod ad integram respirationem deest, adicit: aut eam similitudine quadam plorantium exprimit, ut cum vocat *κλαυθμός, & πένιμα προσκόπη, ὅπως αἰσχυλόμενος, & δ' ἄλλω ἔσθ' ἐπὶ πένεσσι, οἷον ἐπὶ πένεσσι*. Certum tamen est utrumque symptomata in hac vehementi insania superuenire. Hoc quidem ex conuulsione musculorum, qui respirationi inserviunt, virtutis imbecillitate, nervorum duritie, aut affectu conuulsioni simili. Præterea spiritum, id est, spirationem (sic enim loqui solet Hippocrates) extra efferunt phrenitici in magna & rara respiratione, quæ soli delirio, licet non omni, propria est. Illud verò alterum accidit, cum incendio in cerebro cōcepto, & copiosa fuligine spiritus ex oculis foras quasi euiibratur, & oculi exeruntur, haud secus atque in iracundis, foras, ut sic dicam, commota anima. Quales alibi *ἰσχυροὺς* dicuntur, & in hoc opere, *ἰσχυροὺς ἐν σφοδρῇ*. Ut enim in morore ac metu & in accessionum principis contracto ad interiora fluxili ac tenui sanguine cum spiritu, oculi excauantur, subsidet facies, curisque pallet & contrahitur: sic in læticia, ira, mania, furore exeruntur oculi ac prominent cum rubore quodam faciei, & multo halitu bilioso. Et certè nihil æquè affectus cerebri magnitudinem ostendit, atque oculus proximus, & coniunctus, in quo particulæ omnes notam aliquam proferunt interni vitij: spiritus inflammati, & extrà effusi: venulæ à plenitudine, & inflammatione rubræ: aut nigræ vel liuidæ à refrigeratione & extinctione: facultas propter imbecillitatem lucem fugiens: in canthis lachrymæ ab infirmitate contentricis: musculorum distorsio laborante nervorum origine: alter altero minor emoriente facultate ipsum regente: membranæ & humores in tumorem sublatis ab humoris copia vel crasso spiritu: densati à refrigeratione interna vel externa: obscuri à fuligine. De quibus omnibus vitiis antea dictum est. Quodd ergo hæc symptomata lethalia sint, perspicuum est: parte principe grauissimè laborante: atra bile copiosa & maligna obsidente cerebrum, & iam inchoata in thorace conuulsione à siccitate.

Inducuntur quoque in resolutiones. Hoc vix fieri posse videtur. Primum quia ex febre siccitas eousque progressa, ut conuulsionem inferat, breui ad temperiem reduci non potest, sæpius nunquam. Deinde conuulsio affectui paralyseos omnino aduersatur, ipsamque potius in febre curat, quàm inducat, nisi fortasse in debili apoplexia. Præterea, vix bilis paralyseos causa esse potest, quod propter acrimoniam humoris nerui vellicari ipsam prius à se excutiant, quàm diutius morari & obstruere sinant. Constat tamen ex Hippocrate & bilem, & melancholicum humorem sæpe apoplexiæ, ac paralyseos esse causam, ut ante demonstratum est. Quinetiam alius quivis humor in spina infixus paralytim committere potest: ac sæpe flava bilis hanc infligit, quum sub finem intermittentium febrium in spinam dorsæ, & nervorum origines effunditur. Mouet quoque & attenuat crassos humores bilis, quorum ipsa vehiculum est. Et nos vidimus virum admodum biliosum, ira & furore percitum de repente in paralytim incidisse. Neque enim semper humor nervorum substantiam emolliens paralytis author est, sed quicquid obstruit foramen, & impedit facultatis comitatum in totum nerui ductum, ut nerui callus, tuberculum, tumor omnis præter naturam neruum aut musculus cōstringens, iniosum vinculum, contusio ex casu vel ictu, vertebrarum luxatio, & similia. Hæc verò aut in parte resoluta consistunt, aut in toto nerui processu, aut in eius parte aliqua, aut in origine solum, aut in ipso cerebro, vel medullæ principio. Laxitas itaque membri resoluti, & langor. orij soboles est, nō humoris morbifici. Imò sæpe aridum membrum apparet, quia non nutritur. Neque verò per solam bilis effusionem è cerebro in spinam paralytis manix succedere potest: sed etiam per interceptionem spirituum in valis à fluxione acri obstruente & refrigerante. Etenim (ait Galenus) repleta à fluxionibus particula aliqua, corrumpitur quidem imprimis sanguis: deinde vasa opplentur, quod cunctas spirituum vias impedit & cohibet, unde refrigerationes fiunt, vertigines, aphonia, capitis gravitates, conuulsiones, quibus succedunt paraplexiæ, & epilepsiæ, cum in cor, hepar, venam eam fluxiones exciderint. Idem eodem loco docet Hippocrates à dolore

lore fieri, qui (inquit) bilis atrae fluxionumque acrium destillationes commouet. Dolent morfa intestina, morfaeque atque admodum arefactae venae intenduntur, trahuntque inflammatae, quae influunt. Quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusque spiritibus in ipso naturales transire meatus, in frigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniae, capitis grauitas & conuulsiones, si iam ad cor, vel hepar, vel in venam peruenerint. Hinc epilepsiae, & paraplexiae, si continentes locos fluxiones inuaserint, atque spiritibus exire nequeuntibus exaruerint. Haecenus Hippocrates. Ex quibus duplex genesis paralytis intelligitur, nec semper causam in neruis consistere, sed & in vasis, quorum consensu nerui perfrigerantur, & spiritu influente destituuntur. Nec quod de conuulsione obieciimus, simpliciter verum est. Ipsa enim etiam maniae superueniens, & neruosas partes valide concutiens, easdem excoarctat, adeo ut factam paralytim soluat, non ante factam inducat, cum ex multitudine aliud per cutem digeritur, aliud in aliquam partem ex non praecipuis depellitur. Vbi cum tenaciter impactum fuerit, paraplexiam facit, resolutionem videlicet ex apoplexia, vel epilepsia. Tribus igitur modis *ἐκστρώσις* in resolutiones cadunt, effusa in spinam bile: conuulsuius motibus in cerebro excussa: interceptis fluxione spiritibus in vasis.

Sed & in vehementem insaniam ferri solent. *ἐκμανῶν* dixit, quod grauius est, quam *μανῶν*, facta videlicet, per suppressionem & aestum exquisita bile atra, quae in vehemente illa motione excerni non potuit. Nam *τὸ ἐκ*, interdum minuit, interdum auget significationem, ut in voce, *ἐκλυστος*. Notat enim naturam rei, à qua fit egressus.

Qui verò exturbata aluo, &c. Natura valde superante, ut in optima crisi, signa omnia ad victoriam inclinant, quia nihil est, quod naturae motus ordinatos interturbet. Vbi verò vel parùm superat, vel etiam à morbo superatur, incerta ferè sunt omnia, & ut Celsus ait, dubia spes inter certum metum: Natura enim in discrimine posita, per momenta quaedam vires vniuersas colligit, & facto agmine aggreditur morbificas causas. Ergo in illo conatu interdum, licet debilis, propter virium collectionem & extremum conatum vincit: nonnunquam contra, quae propter conatum robusta videbatur, in certamine succumbit. Itaque certò nihil hic definit Hippocrates, sed varios euentus docet, & modos, quibus in illa symptomatum vehementia aegri seruari possint. Si tamen excretio circa crisin insequatur, iis, quibus in exacerbatione aluius irritabatur, nigrore deiectionis superuenit, quia crises fieri solent per ea loca, ad quae humores inclinant: diebus, & horis exacerbationum: & per excretionem humori & morbo respondentem. Nec verò adhuc ex nigrore deiectione de vita aut morte quicquam decernit. Nam si collectionis signa apparuerint, faciliè ferat aeger, & symptomata remittantur, salutis spes confirmatur. Sin aeger iam admodum extenuatus, postmodum morietur propter imbecillitatem virium & humoris excreti malignitatem. Is enim deorsum excluditur, non robore naturae, sed quia nec ferri amplius, nec loco contineri potest, per Aphorismum, Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postmodum moriuntur.

4. Aphor. 23.

XIIII.

Οἱ δὲ ὑγιαίνοντες χειμῶνος ἔσθλ' ἐπεὶ τὸ ὄσφιον ψυχρότης καὶ βάρος ἀπὸ βραχέως προφάσιος, καὶ κοιλίας ἐπίστασις, ἢ δὲ καὶ χαλῶς ὑπερβύσις, ἢ χλας, ἢ ῥῆσιν πότος, ἢ τραχύς τὰ χαλὰ ἀν συμβαίνει.

Quibus per hyemem sanis frigus circa lumbos: & granitas ex parua occasione fit, & aluius retinetur ventriculo suo munere ritè fungente, coxarius, vel renalis dolor, aut urinae stillicidium fortasse contingit.

IACOBUS

HAec oratio nihil aliud docet, quàm quòd materia graui & frigida, qualis hyeme multa est, in lumbos ex occasione leui còuersa, siquidem alius sup-
primitur, integro ventriculo, non dissoluto & vomituriēte materia, inquam, vel
in coxam delabatur, vnde coxarius morbus, vel in renes vertitur, vnde renum
dolor. Alioqui in vesicam defluens stillicidium vrinae facit. Potest quoque & in
crura abscedere.

DESID. IACOTII COMMENT.

Rarius multò in hyeme homines aegrotant, quàm in aliis anni temporibus,
propter naturae virtutem robur, & humorum à frigore còcretionem, atque
quietem in vasis. Morborum tamen semina eo tempore intus includuntur,
suppressa ex vere & autumnò cacochymia, collecta plenitudine & accruata pi-
tuita. Vbi enim annus propriam seruat constitutionem, vere temperatissimo a-
bundat sanguis: aestate calida & sicca, bilis: autumnò inaequali, in quo siccum &
frigidum euincunt, atra bilis: hyeme frigida & humida, pituita. Particulatim verò,
cùm hyems aquilonia est, humor in corpore redundans non discutitur: cùm au-
strina, pituita: falsa, & putredinis fundamenta iaciuntur. Vere morbi incipiunt
ex fusione, motu, putredine humorum collectorum. Morbi autem variant pro
cuiusque hominis natura, aetate, diata, temperamento, imbecillitate partis alicuius,
quoniam patiens (aiunt Philosophi) recipit, non secundum modum agen-
tis, sed secundum propriam dispositionem. Ex his Hippocrates futurorum mor-
borum praenotionem passim repetit, quam necessariam esse vult, vt multò antè
medici praemoneant, incipientes morbos prohibeant, factos artificio curent. Hu-
ius vniuersalis doctrinae exemplum ponit in renali dolore, coxatio, & strangu-
rioso: quos affectus ex hyemis constitutione, partis imbecillitate grauitatis per-
cepto sensu, & excrementorum suppressione praedicere facile est. Frigoris ergo
sensus circa lumbos, humoris qualitatem: ex leui occasione aucta affectio, partis
imbecillitatem ostendit, quae in causa est, vt à quolibet humore accedente, siue
calidus sit, siue frigidus, pars imbecilla grauissimè laedatur, atque à pituita, quasi
à crystallo refrigeretur, ac penè suffingatur: à bile inflāmetur. Quia enim imbe-
cillitas intemperiei soboles est, vitata intemperie, & temporis progressu calore
insito languido, cuius proprium est vtrique contratio instanti obistere, facilis
est omnis impressio. Ob idque queruntur saepe aegri ex occipite, vel genu, vel
lumbis, vel quauis alia antiqua partis imbecillitate, percipere se noxam, per quorū-
dam temporum interualla *ἐκ βραχέως ἀποφύειν*. Est autem *πρόφασις*, non sim-
pliciter causa euidens aut manifesta, vt à quibusdam scriptum est, neque causa
morbi efficiens; sed quaecunque affectionis latentia intus semina excitat, &
quasi in actum deducit. Vt si quis concepto iam intus virio, quod tamen actio-
nes nondum laedit, leuiter ostendat in motu, cibo, potu, insolatione, venere, aëre,
vigiliis: indeque graui aliquo morbo corripitur, nihil horum per se morbi causa
est, sed occasio. Etenim nisi haec omnia praecurrisset intus morbi veluti quorū-
dam designatio & apparatus ex plenitudine, cacochymia, vel imbecillitate, nusquam
ita aegrotasset. Proinde Hippocrates *πρόφασις τὰ μικρὰ καὶ αἰτίων*, paruas causas
appellat, illam verò praeparationem ad morbum, in qua versatur praecautio, Ga-
lenus *πρόπαρασκευασμένη νοσῶσα καὶ ὑποκείμενη* dicit praexistentem morbosam praepa-
rationem, & *διαδοικὴ νοσῶσα*, morbosam affectionem: ad quam accedens parua
causa totius morbi causam continere videtur, cùm tamen illa per se morbum
committere nequeat, vt in historia eius, qui iacebat in Dealcis horto, declaratur.
Frigus verò in hyeme à pituita est, & ambiente. Nam pituita, vt scribit Hippocr.
hyems procreatrix est propter pluuiarum copiam, & noctium longitudinem. Il-
linc enim humidum, hinc frigus longius abscedente sole oritur: & animantium
corpora in aëre sicco exsiccantur, in humido humectantur, eodemque modo in
aëre. Nec obstat, quòd ventres hyeme calidissimi sint, & somni longissimi. Ha-
bent enim

bent enim certè plurimùm substantiæ innati calidi : minus tamen caloris , qui est qualitas. Nam externum frigus per omnes corporis meatus permeans , repulso ad interiora calore extrema refrigerat , vt manifestò subsidat carnis moles qualitatis frigida impressione. Particulæ itaque corporis refrigerantur, vt & venter ipse ex itinere, vestium penuria, studiorum genere , & similibus. Vbi verò frigus ad vasa, & intima sese insinuauit, ventriculi quoque superficiem refrigerat , vnde summa appetentia, sitis minima, calidiorum vsus iucundior : atque in eo licet cibi probè concoquantur , in iecinore tamen exactè mutari in sanguinem nequeunt, multò minus in refrigeratis totius corporis venis. Accedit ciborum copia vel manifestè pituitosorum, qualis est, ouilla caro : vel apertissimorum ad pituitæ generationem, nisi probè conficiantur, qualis suilla. Quin caseus, placentæ, & similia facillè in pituitam transcut, vt & mustum ac vinum recens, quo plerique vtuntur. Quòd si per hyemem alimenta temperamento calida sint, vt mel, aromata, caro, pituitosa tamen euadunt substantiæ crassæ, & difficulter coctilis ratione. Vt ergo in pueris propter edacitatem humores crudi magis, quàm in viris abundant, licet coctrice superent viros: sic plurimi ac difficiles coctu cibi à robustiore etiam calore confici nequeunt. Cùm, inquit Galenus primo de humor. homo se cibis largius expleuerit, necesse est crudi humoris plurimùm in corpus animantis rapi : idque multis de causis, & quòd deterius in ventriculo venisque concoquatur id, quod plus est : & quod plus in corporis molem subeat, quia plus sit : & quòd citius, quàm par est: propterea quòd ventriculus venis : venæ autem cæteris omnibus animalis partibus permittunt, vt quod nondum confectum est, rapiant. Hic igitur est apparatus ad morbum , ex temporis constitutione, frigus , & pituita : ex lumborum imbecillitate, prompta perpessio, & ex leui occasione impressio. Modò adicit collectæ iam materiæ signum grauitatem. Ea potest esse in musculis, rene, venis. Musculi & carnosa moles præ copia grauata dolent cum ponderis cuiusdam arenosi sensu ob densitatem impediens liberum copiarum transitum , idque cùm humores in habitu corporis continentur , vel plenitudo in vasis communicatur carni & partibus vicinis, quomodo Hippocrates in Pleuritide ex graui dolore in brachio, sectionis venæ indicationem sumit, Est & alia grauitas cùm propter imbecillitatem morricis corpus videtur plumbeum, quæ hic locum non habet. In visceribus verò grauatis sensus rerum duplex. Nam vtrouque excitatur dolor grauis, & vbi sentitur suspensum viscus, vt vacuata in hydropæ aqua, aut hepate marasmo retorrido languente : & vbi tumoris contenti pondus à tunica obuolvente, quæ sensu prædita est, percipitur. In rene ergo tum hoc modo grauis dolor est, quia renis corpus insensibile , neruique expers sentiente membrana obuoluitur : tum etiam interdum grauissimus, id est, acerrimus affectus vteris, quæ densæ & crassæ, maximè simul distenta continente membrana egregiè dolent. Ob idque cùm calculus in sinu oritur, solo descensus tempore dolorem vehementem mouet: reliquo sola grauitas molesta est. Cùm verò in carne localem habet generationem , genus solius grauatis sensum excitat: dum generatur, aut à carne in sinum trahitur , acer dolor cruciat. Durus enim & angulosus lapis densam renis carnem proscindens dolorem mouet propter communicatam ab externis neruulis modico carnis interuallo sentiendi vim, præsertim à tumente rene distenta membrana, vt Galenus docet. Concretus ergo lapis in carne, vel in sinu quiescens grauis doloris author est, vt & suppuratus tumor, aut humorum crassities. In venis autem & arteriis , quæ exiliter sentiunt , ob plenitudinem tensis grauis etiam dolor oboritur instar cuiusdam ponderis, sed extensus & equalis secundum longitudinem corporis , veluti chordæ speciem referens , nulla vtique profunditate simul apparente , aut arenosa inæqualitate. Ita enim per synochos ægri referunt graues se esse toto corpore, potissimùm dorso ac lumbis, & interdum ceu arenoso pondere confusos. Ex hac doloris grauis proprietate affectus, & loci affecti dignotionem vestigare oportet, cui situs addendus est, & vinarum status. Hæc enim duo maximè separant dolores intestinorum, ab iis, qui in reni-

De nat. huma.

1. de uis. rat.
in acut.

6. de usu. 17

bus causam habent. Vbi enim vrget supra renes dolor, certum est ad intestina pertinere, non ad renes. Præterea nephriticus serè dextrorsum vergit, nec ab eo loco vsquàm ex toto discedit: colicus sæpè locum mutat, & in pectinem inclinat: qui etiam quavis vacuatione & sursum & deorsum lenitur, quandoque integrè cessat: nephriticus verò etiam inanitionis tempore manet fortis, constante adhuc lapidis stimulo, doloris causa. Vrinæ verò aut tenues sunt ab obstructione vasis vrinarij, aut suppressæ cum dolore renum repentè oborto, aut frequentibus arenulis intermixtæ. Accedunt vomitus biliosus post pituitosum, & è directo cruris stupor. Horum omnium exortum præcurrit grauitas cum imbecillitate illarum partium: ex qua humorum copia, aut calculus ostenditur. Quid ergo inde prælagendum? Fortasse, ait Hippocrates, coxarius, vel renalis dolor, aut stranguria cōtinget, si ventriculus ritè suo munere fungatur, & aluus retineatur. Ac rectè has condiciones apposuit, τάχα καὶ ἢ κοιλίης ἐπίπαισι, καὶ αἰὼν καλῶς ἐνπριτόσους. Primum τάχα, quoniam grauitatem renum interdum nullus alius dolor sequitur, cum lapillus neque ad sinum trahitur, neque per vreteras descendit, sed concretus in carne vel sinu manet: copia verò in vena caua vrinis multis, mensibus, hæmorrhoidibus, translatione ad superiora, & febre cessare potest. Ventriculi autem robur propter vnitum calidum innatū, & propter temperamentum proprium, neque vasorum excrementa recipit, & sua ad renes expellit. Neque igitur vomitu, neque alui profluuio cacochymia à renibus reuelletur, aut vacuat: & rarò accidit, vt duæ simul partes similiter sint imbecillæ. Vnde fit, vt cum materia in partes aliquas, vt lumbos, incumbit, cæteræ liberæ sint, vt ventriculus, & intestina. Ob quam etiam causam alui suppressio confert ad generationem nephritidis, stranguriæ, & coxendici doloris: & impeditur calculi generatio, si nec ventriculus, nec iecur sua excrementa propter angusta venarum ora transmittant, nec renes propter densitatem recipiant. Deinde ex his constat lapidis occasionem, aut cuiuslibet doloris renalis plurimam esse ex agente imbecillitatem expultricis: ex materia multum lentūmque in renibus humorem. Præterea si quis arenulas non excernat, nihilominus fieri posse, vt ob renum imbecillitatem retineat multa, crassa, lenta, quæ paulò post in lapidem commigrent. Humores autem in lumbis superflui, frigidi hyeme, & quodam modo concreti, cum calore accedente liquantur, aut ex putredine contracta acrimonia stimulant, aut præ copia contineri amplius non possunt, laxatis viis ad vias vrinæ, aut ad articulos conuertuntur. In senibus circa renes supprimi solent propter caloris infirmitatem, quo crassities exactè liquari non potest: in pueris ad vesicam descendere, ibique subsistendo calculum procreare. In vtrisque stranguria sæpè contingit, vel tanquàm vesicæ affectus ab vlcere. vel sine ipsius affectu ab acrimonia vrinæ. Coxendicus autem dolor ad seniores pertinet. Fusi enim humores, attenuati, & expulsi ad ea loca semper feruntur, quæ faciliè excipiunt, aut propter dolorem, aut propter calorem, aut propter imbecillitatem ex ætate, vel morbo. Non enim hanc vel illam partem eligunt, sed eò decumbunt, quò facillimè possunt. Sic aperientia & diuretica coxendicum dolorem, arthritism, nonnunquàm etiam paralyfim infligunt, quia attenuati humores, nec vacuati præ copia in nervos, aut articulos secedunt. Quominus eorū ratio admitti debet, qui ad præcautionem morborum in articulis, se concessio vini albi vsu extra paroxysmum humores putant ad meatus vrinæ diuertere. Hoc enim tantum verum est in iis, qui his morbis nequaquàm sunt obnoxij.

X V.

Οἱ δὲ τὰ κάτω χερσὶν αἰσθάνονται τὴν ἐγγιστομένην ἐμπροσθεν ἰσχυρὰν, τοῦτο αἰσθάνονται ὅταν γινώσκωσι καὶ ἐφίσταται. τοῖς δὲ ὀλεθρίοις αὐτῶν, ὅ δὲ διάτοια ἀποσπᾶται.

Quibus inferiores partes in vitio sunt, antegressa forti prurigine, iis arenosa urina redditur, atque cohibetur. At iis ipsis, quibus exitium imminet, ratio obtorpescit.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

Dissoluta hæc omnia neque ratione, neque experientia cohærentia. Quid enim prurigini cum arenosa urina, aut cohibita, aut torpore rationis? Quod ergo in vno aut altero annotauit, quasi perpetuum esse scripsit. Alioqui hæc ad maiorem fidem reposita, ut videlicet experientia firmiora comprobaret. τὰ κάτω, & crura aliquando, & quæcunque sub diaphragmate. διανοῦν verò νομῶν dicit virtutem animæ, qua ratiocinamur. κακῶς verò malè habere & dolere.

DESID. IACOTII COMMENT.

Quomodo superiores, inferioresque partes in corpore intelligi debeant, Hippocrates ipse docet, ubi scribit sexto Epidem. & Galen. in libro de humo. An ea quoque, quæ infra iecur sunt, è supernis distributa sint? Ibi enim iecur esse terminum omnium superiorum, inferiorumque corporis partium statuit. Connexa enim eius pars septo transuerso annexa est. Itaque omnia, quæ supra iecur sita sunt, eadem etiam supra septum transuersum sunt collocata, ut cor, pulmo, pectus, collum, ac multò etiam magis caput: cætera omnia infra in corpore esse vult. Vel igitur lumbos, ut superiore Aphorismo: vel articulos intelligit, quos dixit κακῶς, eo modo, quo antè, grauitate & imbecillitate laborare, ut iam cacochymiam colligant, & aliarum partium excrementa excipiant. Itaque quemadmodum in crudis & frigidis humoribus circa lumbos, facilem esse docuit coxarij morbi, stranguriz, & nephritidis generationem, facta à superioribus partibus ad inferiores translatione: ita in calidis atque acris ostendit non minus facilem esse intro recursum ab extremis partibus & inferioribus ad renes, ubi arenulæ generentur, & urina cohibeatur. Non enim sola pituita crassa & viscosa arenularum & calculi materia est, sed etiam alterutra bilis terrea, quæ cum pituita communem habet crassitiem: quia crassities cum calore renum iuncta lapidi facit obnoxios. Sic à podagra in lythiasim, & à lythiasi in podagram facilis est μεταστροφis, modò vterque morbus per defluxionem fiat, à plenitudine & redundantia in vasis, ut ferè semper fit: non autem per congestionem, ut in morbi gallici podagra: aut ex recrementis aliarum partium, ut cerebri, quæ interdum intra tunicas tendonum per foramen dorsalis defluentia podagram accersunt, sed cum capitis grauitate & ceruicis coniunctam, & interdum cum frigore vel horrore paruo. Attenuatus autem, & acris humor facilè fluit, ac refluit, & cum sit in motu, modò ad hanc, modò ad illam partem imbecilliorè, calidiorè, magis dolentem, viam inflectit, cuius fluxionis, siue calida sit, siue frigida, certissimum argumentum est rubor partis, & venarum inflatio. Copia ergo humorum tenuium, & partium imbecillitas horum affectuum causa est: interdum etiam cacochymiz varietas, quæ in plures locos diffunditur ita ut tenuior per minores venas in articulos: crassior per maiores in renes & vesicam irruat. Nihil tamen horum fieri est necesse. Ponamus enim in quopiam partes inferas, ut pedes, malè affici, ut iam accedente imbecillitate partium superiorum excrementa excipiant: antegressum quoque esse magnū pruritum ab humore acri & salso, cuius portio intus maneat (quod τὸ ἐν in voce ἡγνῶσθαι indicat) iis arenosa urina esse potest: verum neque semper, neque sæpius, sed cum cacochymia in plures locos distribuitur, aut intro recurrit, aut calor renum immodicus est. Alia itaque signa coniungenda sunt, præsertim cum humor in pruritu è cute in alias partes, quàm renes, ferri queat. Quomodo vlceribus tiliarum malè curatis, aut intempestiuè conclusis fonticulis, qui diu aperti manserunt, aut erysipelate intro abeunte, podagra, cru-

4. Aphor. 79

ris tumor, difficilis spiratio, febris, hydrops, interdum mors succedunt. Quia tamen biliosi humores & falsi è locis iecori vicinis delabi solent, sæpius eò remeant, & ad renes vicinos ac sero expurgando comparatos transeunt, vbi in calculum concrefcunt, si lentor adsit, tanquam gluten, aut in arenulas, si desit. Quòd verò etiam inde vrina cohibeatur obstructione videlicet vtererum, aut meatus vesicæ à calculo, aut arenulis, multarum causarum συνδρομή conuenire oportet in tenui, aut acri humore, vt immoderatum calorem renum, qui per euaporationem materiam induret humoris copiam, magis crassitiem, maximè lentorē: expultricem facultatem languidiore, meatus angustiores, aluum durum, & suppressam hæreditariā quandam aptitudinem ad nephritim, quæ temperamentum sequitur, & adhuc magis compositionem, quorum vtrumque in genitos commigrat. Tum verum erit sabulosam vrinam reddi, & interdum à calculo suppressi, per Aphorismum, Quibus in vrina subsident sabulosa, iis vesica calculo, aut renes (quod addit Galenus) laborant. Quod igitur author libri de affectibus renum scribit, arenulas certum propriūque lapidis indicium esse, & Auicenna semper significare lapidem, qui vel gignitur, vel dissoluitur, id necessarium non est: & passim occurrunt, quibus vrinæ sunt sabulosæ sine calculo, vt ea etiam ratione magis tuti reddantur ab eius generatione, quòd crebra illa arenularum excretio valere renes expultrice ostendat, humorem verò neque multum esse, neque lentum. Præterea arenulæ, quæ faciliè atteruntur, nec scabritiem habent, sed vitro hærent, sæpius à bile in vasis ducunt originem. Ad morbum ergo constituendum præter causas expositas, concurrere calculi alia signa oportet, vt vrinas tenues, vel per intervalla suppressas, & inde quasi derepentè obortum dolorem, interdum stuporem cruris, arenulas cum tenui, & pura vrina per vices excretas. Frequentes enim sine his quandam, sed exiguam in lapidem propensionē declarant, quia humor adest, & is affatus, qui accedente lentore, & renum imbecillitate per moram, aut calorem faciliè lapidescat. Summè enim potest retentio materiæ in renibus aut vesica, siue eam efficiat expultrici imbecillitas, siue meatuum angustia. Tandem modum etiam mortis ex vrinæ suppressione his verbis exprimit, ἡ διάφοια ἀπονεκνύται. Torpor enim mentis, cum aliàs ab aliis causis fiat, in his, quibus exitium imminet, à summa vitium infirmitate, & caloris extinctione proficiscitur. Est enim, vt Galenus docet primo Protræticorum, commune symptoma omnium propter immoderatam intemperiem morientium. Particulatim verò suppressa pluribus diebus vrina, serum, quod in vtereras, aut vesicam permeare non potest, per vasa refluit ad superiora, iecur opprimit, sanguinem inficit, & refrigerat, tandemque tracto in consortium mali cerebro, & spiritibus tum refrigeratis, tum interceptis torporem lethalem inuehit. Quomodo paucis ab hinc diebus senem Arelatensem moriturum prædiximus, qui paulò pòst somnolentus factus, & vt assidentibus videbatur, suauiter quiescens, interit. Torpor enim huiusmodi, tum in his, tum in Phreniticis quibusdam somni specie imperitis imponit, quòd dolores, vigilæ, inquietatio, similiaque symptomata conquiescere videantur. Somnus tamen non est, sed νάρκη, & inde νύκτωρ, in qua caloris natui dissipatio, quæ summa refrigeratio est, non solum animi functiones tollit, sed etiam statim ab initio prohibet, ne spectra cerebri ad imaginationem moueantur, quia calore ea motio perficitur. Est & alius mortis modus ex dolore, & cum rigore, de quo in libro de Vrinis.

X V I.

Οἱ τὰ ἄρθρα φλυκταίνοντες ἐξερύθρουσι ἐκπολαίοις, ἐπιρρογασάντες, αὐτοὶ κοιλίας, καὶ βελόνας διαφρονίσσονται, οἷα πληγῇ ἐκιδύουσι, καὶ ἀποθνήσκουσι.

*Quibus articuli in superficiem rubentibus pustulis consper-
guntur,*

guntur, ubi riquerunt, ventre & inguinibus erubescunt, quasi inflictiis plagis dolentibus, & moriuntur.

JACOBI MELLERII COMMENT.

IN hoc acris igneque materia in articulos erupit, & ut ambustis accidit, pustulas rubentes in superficiem excitavit. Ex quo natura mota & materia rigor factus novas pustulas, ampullas quasi verberibus in ventrem & inguina induxit, ac tandem mortuus occasionem huic praeiuit hanc annotandi.

DESID. JACOTII COMMENT.

Pustularum materiam duplicem distinguere solet Hippocra. generationem verò triplicem. Quaedam enim ex humore frigido gignuntur, quae & latae sunt, & diutius perdurant: ob idque scribit latas pustulas non admodum pruritus excitare. Aliae ex calido humore ortum habent, nec latae sunt, citòque iudicantur. Quoniam verò calidus humor, aut bilis est, aut sanguis, aut ichor corruptus, idcirco interdum feruentis acerrimi; humoris sunt soboles: nonnunquam sanguinei praesertim melancholici per adustionem: tumque iis, quae ab igne, aut feruenti aqua oriuntur, non sunt absimiles. Solent autem exoriri, vel cum natura partes imas corporis expurgat, ut nonnunquam per excretionem, ita per decubitus ad cutem: vel cum viscus aliquod internum vehementi intemperie, & corruptela aliqua laborat, de quo alibi dictum est: vel in febre pestilente, cuius propria essentia est, qua à ceteris omnibus febribus distinguitur, τὸ σπυγδαῖς ἐστὶν τὸ δριμύδιν: calidum putre esse, ut Galenus scribit, nimirum putrescente & ebulliente sanguinis propria substantia, praesertim atrii, aut vitalis in corde, cum venenata quadam & contagiosa qualitate, pustulis, aut carbunculo, siue bubone externo, & cum flammea dispositione carbunculum referente in aliquo viscere, ut in pulmone, diaphragmate, cerebro, hepate, corde. His omnibus commune est, quod subtiliores dilutioresque humores per halitum extenuati digerantur: ex crassioribus autem cuti, ac magis etiam pelliculae, quae densior est, inhaerentibus nascantur: idque illis potius accidere, quorum densior sit cutis ac durior: quod per eam crassiores tenacioresque humores difficilius pertranseant. Proprium verò primae differentiae est, ut non modò non noceant, sed etiam iuvent, quoniam è vicinis iecinori venis ichores corrupti sanguinis excluduntur naturae robore, atque ob eam causam, tum urinae, tum alui excrementa naturaliter habent. Aliae ex vitio humorum, ac viscerum impuritate, febrium symptomata non sunt, nec mortem, nisi diuturni & affectus progressu inferunt. Superest itaque, ut de tertio genere in febre acuta ac pestilente haec accipienda sint, ac certè omnia optimè conueniunt. Haec enim propria, & pathognomonica signa sunt harum febrium: magna scilicet ac subita virium imbecillitas τὸ ἀγλαγὸς, sine occasione manifesta: phlyctenae cum cordis affectu, aut bubones maligni: sitis inexhausta, incendium maximum circa cor: & quod tertio Epid. symptoma inseparabile dicitur, colliquationis deiectio. Quinetiam scribit Galenus febres cum papulis, ac phlyctenis sumi ab Hippocrate pro pestilentibus. Cetera symptomata vel magnitudinem morbi sequuntur, vel locum, in quo focus febris est, vel utrumque, ut fluxus ventris, graecolens, vomitiones, delirium, si diaphragma, aut cerebrum magis laedatur: spiratio difficilis, si partes respirationi inservientes afficiantur, & similia. Praecipua tamen & maximè necessaria ad mortis praesagium, & pestis διάγνωσις complexus est hoc aphorismo. Primum phlyctenas in extimis partibus, ut in articulis, saepius stigmata per totum corpus dispersa à sanguine crasso putrente, & effervescente cum interna inflammatione viscerum, cuius portionem tenuiorem natura excernere aggressa in articulos detrudat, crassiorem per magnas venas in adenas. Ob eam causam febrem hanc Hippocra. à symptomate vocat πυμφιδῆ, ab essentia λοιμώδης, καὶ σπυγδαῖς ἐστὶν τὸ δριμύδιν, cum phlyctenibus, & ulceribus, & pestilentem, atque putrilaginosum calorem habentem. Addit

6 Epid. commentum. 1.

6 Epid. commentum. 1. 28.

etiā propter phlyctēnas ἰδὲν δὴν, aspectu grauē. Est autē ἡ πύμφη, οἷον ἐλαίης χλωρῆς ὡπὲρ ἀράχνης, tanquam olei viridis veluti tela aranea, vt in Gnidii sententiis, Mingit parū semper, vritque, atq; superstat πύμφη. Vocat enim πύμφοις nō totam phlyctēnam, sed id solū, quod ipsam circūscribit telæ aranæ simile. Proinde subiicit ἐξερύθρουν ἐπιπολαίους, rubentibus in superficiē, quia sunt tāquā stigmata, & vt alibi dictum est, pulicū morsus in superficie. Addit deinde superuenientem rigorem, nimirum neque criticum, neque periodicum, sed symptomaticum, vel à materiæ translatione, vel ab inflammatione interna, ad quam congregatus calor in reliquis membris rigorem parit, vel à defluxione in collectione bubonis, in qua per vasa delatus humor acris & venenatus horrorem quendam facit. Pro rigore verò semper in extimis partibus refrigeratio percipitur, sanguine & spiritu ad locum feruoris & putredinis contractis, quæ febriū malignarum nota est valde pernicioſa. Ex illo quoque sanguinis feruore, quem maligna putredo causatur, venter & inguina rubent, bubonēque sæpius exoriuntur, quales alibi germen habere diximus, & lethales esse, præsertim cum primis diebus oboriuntur. Sed & quasi plagis dolorificis cæsi maculis scatent, vt reuera febres eiusmodi sint πύμφη δὲ ἰδὲν δὴν, cum phlyctēnis & papulis aspectu grauē. Quanquā autem sæpè in febribus sine peste papulæ visæ sunt, si tamen hæc omnia simul concurrant, de peste dubitare non possumus. proinde subiicit sub his ægros mori veneni malignitate & humoris morbifici corruptione. Quinetiam hæc humorum ebullitio, quam facit putredo, ne in cadauere quidem deletur, quibusdāque superuenit in morte, vapore sanguinis corrupti refrigerato, & sub cute coaceruato, atque cōcreto. Licet ergo harum febrium præſagia difficillima sint, ex his tamen certa est mortis prænotio. Galenus eodem ferè modo ipsas describit, primūque docet neque calidos, neque exustos tangentibus videri pestilenti laborantes febre, tametsi interiora vrantur, deinde maculis & exanthematis scædari: confirmatque ex Thucydide, qui ita scribit, Extremum quidem corpus tangenti neque valde calidum erat, neque pallidum, sed subrubrum, luidum, phlyctēnis paruis, & vlceribus efflorescens. Interna vrebantur ita, vt neque valde tenues vestes, neque linteorum iniectiones, neque aliud quippiam vel nudi tolerarent.

6. Epidem.

XVII.

τὰ ἰκτερίδια, ὃ πάντα τὴν ἐπαγομένην, ὅτι λήγῃ, καὶ ἰαί καὶ ἰκτερίδι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ, οὗτοι ἐκχλωιῶνται.

Qui scædati morbo regio non adeò acriter sentiunt, siquidem singultiunt, alui ijs exturbantur, fortasse suppressuntur. Atque ij valde flauescunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non multū sentire referendum videtur ad id, quod etiā si aurugo existat, neque tamen dolorem inde insignem aut molestum ægri sentiant. Conuersa intro materia & singultus, & exturbata alui: suppressa merito ἐκχλωιῶνται, hoc est, auruginis colore plurimū intinguntur. ex enim particula addita augendi vim habet.

DESID. IACOTII COMMENT.

DE icteri exitu ex causæ varietate & magnitudine statim iudicandum potius, quā ex iis symptomatis, quæ postea superueniunt, qualia hic comprehenduntur, quod & ambigua sint, & interdum eiusmodi, vt iam in propinquo mortem denuncient, quod tempus expectandum non est, vt edatur præſagium. Cum ergo triplex sit, fellex ab immodica plenitudine vesiculæ fellis, aut imbecillit

imbecillitate facultatis attractricis eiusdem, aut meatuum obstructione, siue allicientium, siue pellentium bilem: deinde hepaticus ab obstructione, inflammatione, vel scirrho hepatis: Tertius criticus, in quo pura sunt vesicæ & alui excrementa: hic semper salutaris est post septimum: alij difficiles: nonnulli planè lethales, ut à scirrho, aut inflammatione hepatis. In nullo autem obtusum fieri sensum, aut, quod author Prothetici scribit, *ωπότης* torporem & segnitiam superuenire docet Galenus. Hæc enim symptomata ex frigidis, crassis, glutinosis, & planè ad motum contumacibus humoribus oriuntur, non autem ex calidis, tenuibus, aut acribus, qualis est flava bilis. Quoniam tamen pluribus locis Hippocrates horum meminit, cum de ictero agit, non sine causa factum id coniecere licet. Duobus ergo modis icterici torpidi ac veterinosi fieri posse videntur. Vno, quem Gale. ipse eodem loco explicat, extincta videlicet animali facultate, & refrigerato, aut resoluta nativo calore, aut bile crassa in venis spirituum transitum impediente. Cum enim æger morti iam proximus est, propter extinctam virtutem quiescit, nec valde sentit: cuiusmodi symptoma humori ascribendum non est, sed facultati & refrigerationi per priuationem caloris nativi, nec vnquam quisquam inde euasit. Altero inflammatis hypochondriis, siue quia phlegmone interior vniuersum sanguinem cum spiritu & calore cucurbitulæ instar ad se trahit: siue quia multa euaporatio, quam putredo excitat, stupefacit sensum. Vtrius autem modo non adeo acriter sentiant icterici, ad præsagium mortis, singultu, aut alui suppressione, vel profluuiio opus non est, cum id symptoma per se omnino sit lethale. Videtur tamen illa signa adiecisse, tanquam consequentia icteri ab inflammatione hepatis, quorum quædam sunt pathognomonica, alia *συμφορητικά*, aut *επιγνημιαία*. Singultiunt enim non quouis modo affecto hepate, sed ita pleno, aut inflammato, ut vel præ copia exundantis bilis totus ventriculus, aut stomachus grauetur, aut mordeatur: vel præ magnitudine inflammationis ac feruore opprimatur: quod tum demum euenire solet, cum affectus maximus est ac pessimus. Verùm ille singultus exclusis per vomitum, aut purgatis humoribus ventriculi os infestantibus conquiescit: hic verò à vomitu etiam perstat, quia causam firmam & constantem habet, scilicet inflammationem. Interdum utrumque accidit per graues hepatis inflammationes, ut non solum ventriculus tumore premente, aut exilium neruorum communione simul afficiatur: sed etiam bile admodum calida conuellatur, quam adeò copiosam generat phlegmone, ut & in habitum corporis effundatur, & in principium intestinorum redundet, ex quo in ventriculum conscendens, ibique fluitans singultum parit. Proinde mirum non est aluum iis profusè exturbari, tum propter acrimoniam ipsius bilis, tum propter hepaticam imbecillitatem, quæ ferè coniungi solet. Sistitur autem robusto adhuc viscere, & meatu obstructo, quo bilis fertur ad intestina. Cuius speciei icteri peculiare symptoma est alba deiectio, quia bilis flava non descendit: quinetiam sæpe accedente alui profluuiio soluitur refferatis locis obstructis. Quibus autem aluus suppressitur, ij (inquit) valde flauescunt, effusa tota bile in venosum genus, & per moram corrupta, ita ut tandem in atram mutetur pici liquatæ similem, atque hydropem acceriat, ut paucis ab hinc mensibus dissecto caduere hoc genere icteri interfecto obseruare licuit.

I. Proth. 13

XVIII.

τὰ κατὰ πλεονὸν ἀλγύματα, ἐν πυρετοῖσιν ἰσχυρῶς ἐτηκότα, ἀσπμα, φλεβοτόμῃ βλάπτει, καὶ ἀπόσιτος ἢ, καὶ ὑποχόδωσι μετέωροι, καὶ ἐν χαλῶ φηξί, ἐὰν ἀτύρως τοισωθρῶ μέγας αἵματος ἀφαίρεσις βλάπτει: καὶ δοκίοντες ὅτι περικέστερα ἔχουσιν, οὗτοι ἡνέστερα.

Dolores secundum latus in febribus tenuiter consistentibus, citra notas, vena sectio laedit: Et si auersantur cibos, atque hypo-

chondrium attollitur: & in perfrigeratione ac torpore non sine febre detractio sanguinis offendit, & cum melius habere se putent, moriuntur.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

TOta vis orationis in voce ἰχθῆς consistit, qua & moderatio & leuitas doloris intelligi potest, & quomodo sæpe vsurpatur, ut idem significet, quod citra tumorem. Primum igitur in moderata pleuritide, in qua videlicet parum virgescit respiratio, tussis, dolor, febris, phlebotomia inutilis est, aut certe non necessaria. Aliis enim auxiliis leuioribus curari potest, quomodo is à Galeno percuratus, qui in leui pleuritide sanguinem expuebat, & plurimi visi à nobis & aliis medicis citra eiusmodi auxilium conualuisse. Quod si tantum dolor est, non etiam inflammatio, pituita quadam crassa lentaque in lateribus hærente, & in status resoluta tendente, & ita discruciente ægros, aut intemperies sola, noxia venæ sectio est. Ac multò magis lædet, siquidem alius profluit, ætas, cœlum, & alia repugnet, hæcque oratio verisimilior, quàm quæ in Epidemiis, & libro de humoribus, ἀλυσίς ἐπὶ τοῖσι ἀμασίν δια τῶν ὕσιν ἄρην, πλεονεξίαν, χολάν. Phlebotomiam prohibent sanguinis excreatio, anni tempus, pleuritidis, bilis, quia in sanguinem expuentibus, & pleuritide sæpe necessaria phlebotomia est. In moderata pleuritide & lateris dolore citra inflammationem non necessaria, atque adeo sæpius noxia. Quæ deinde subiiciuntur, siue seorsim dicantur, siue orationi de pleuritide connectantur, parum cōuenire videri possunt. Nec enim si quis auersatur cibos, statim illi interdiciendum detractione sanguinis, ut nec si plurimum auidi ægri sint cibi, statim illis venæ sectio conuenit. Scimus quidem imbecilliore subuersioque & nauseante stomacho sectionem venæ non ita conuenire, sed roborari potest, detergeri atque expurgari. At si res virgeat, interna vehemensque inflammatio, suffocatio, aliæque id genus, neglecto stomacho ne pereat occasio, statim sanguinem detrahemus. Neque verum est, quod subdit, μὴ τὸν πόρον τῆς ἀποχέουσης lædi sectione venæ. Sæpe enim μὴ τὸν πόρον τῆς ἀποχέουσης dicit, quod inflammatum, ubi necessaria statim initio est sanguinis detractio. Potest quidem attolli flatibus, ubi non conueniat phlebotomia. Potest tumere laxo & indolente tuberculo, ubi nec ea tam prodesse, quàm nocere potest. In perfrigeratis inutilis, atque adeo exitiosa est, quia calore & spiritu vnà cum sanguine exhalante extinguitur vita. Ac detracto quidem sanguine, cum melius habere videantur, satisciente vita, infuso calore necopinantes moriuntur. Id quod in euacuatione sanguinis immoderata sæpe videas, ut nullo doloris sensu paulatim extinguantur.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Affectus quosdam recenset, qui sanguinis missione non egent, tametsi egerē videantur. Duo autem præcipua sunt, quæ de sectione venæ deliberari proposita esse debent, morbi magnitudo, cæque aut præsens, aut imminens: & virium robur. Sub his continentur constans ætas, plethora, temporis constitutio idonea. Contraria venæ sectionem suspectam atque sollicitam reddunt: idque duobus modis. Nam interdum habita affectionis ratione vena omnino esset secanda: eam tamen prohibent morbi paruitas, ut in miti pleuritide: ætas, ut puerilis, & summa senectus: tempus, ut caniculæ exortus, & rigida hyems: humor, ut bilis: virium deiectio, ut in refrigeratis, & facta in ventriculo concocti alimenti quadam corruptela. Quomodo Hippocrates scribit, Impedimentum iis, qui sanguinem expuunt, tempus anni, pleuritidis, bilis. Interdum verò affectus toto genere repugnat, ut cruditas, aut cacoehymia sola. In cruditate enim robur virium non adest, ut secta vena quidquid est probi sanguinis euacuatur, prauus verò (qui in primis potissimum venis, quæ sunt in iecore & mesenterio, consistit) in totum corpus trahitur. Vbi verò parum à forma sanguinis factus est ad utrumque excessum

cessum recessus, deliberatio non inciditur: vbi plurimum planè abstinendum. In cæteris cautius agendum, præsertim cum in alium humorem insigni mutatione sanguis conuersus fuerit. De his non agitur hoc loco, fortasse quòd facilis sit deliberatio. Illorum verò affectuum exempla ponit, in quibus non prohibetur omnino, sed impeditur sanguinis missio, vt à paruitate morbi in pleuritide. Dolores ergo lateris alij nullo modo sectionem venæ admittunt, vt quos flatus, & pituita crassa concitant. Alij non admodum requirunt, vt à phlegmone, quæ partes thoracis inferiores prope septum transversum infestat, & circa hypochondriâ dolorem concitat, quia vena, quæ inferiores thoracis partes alit, sub corde emergit, quod proinde medium occupat. Nonnulli etiam impediunt, quia neque necessaria est, & ægri læduntur, qualis est pleuritis placida, ac mitis cum sanguinis sputo: quam expressisse videtur his verbis, ὅτι περιθίσις ἰχθυὺς ἐστὶν ἡ νόσος, ἄσθμα. Nam febris, quæ est symptomatica, separat pleuritidem à dolore flatuoso: ἰχθυὺς, ostendit exiguum dolorem esse oportere, & pleuritidem quietam, vt in qua sanguis expuitur, qualis moderatissima esse solet, faciliq; aliis pleuritidis auxiliis cedit: ἄσθμα excludunt notas omnes, quæcunque sanguinis detractionē indicant. Nam quemadmodum in periculo fluxionis & inflammationis, etiam si copia non adsit, venam secamus, vt in principio inflammationis ex ictu, vel dolore, vel partium imbecillitate: sic in principio pleuritidis, cum dolor adhuc exiguus est, & morbus tolerabilis, si signa cōiuncta sint, quæ maiorem futurum denuncient, sanguinem mittimus. Tamen si enim tenuiter dolor infestet, non tamen est ἄσθμη, sine signo, aut sine certa alia significatione grauioris morbi. Hoc præcepto admonitus Galenus scribit sic in sanguinis sputo & exiguo dolore lateris sanguinem nō misisse adolescenti, qui tum habitu, tum virtute hoc remedij genus faciliè ferre poterat, si necessarium visum esset. Vt enim non sine periculo in secunda valetudine, aduersæ præsidia consumuntur: ita grauioribus remedijs offenduntur ægri, qui leuioribus curati potuerunt: ob idq; scripsit Βλάττειν. In pleuritide ergo (ait alio loco Galenus) si morbum attendas, venæ sectionem postulat: ipsa tamen non semper id exigit, nisi alia quoque adsint, quæcunque sanguinis detractionem indicant (nimirum morbi magnitudo & vires.) Interdum enim pleuritis placida est, ac mitis, neque necesse est sanguinem mittere, etiam si homo sanguinem expuat: sed aliis remedijs ad pleuritidem accommodatis curare morbum prodest. Quocirca probabile est venæ sectionem (ab Hippocrate) prohiberi in iis, qui sanguinem expuunt, si anni tempus valde calidum sit, si homo sit natura biliosa, & si morbus lateris adsit, cum is, qui cruenta expuit, propter pleuritida, id facit, quòd nimirum parua, mitisque pleuritis existat. Hactenus Galenus.

καὶ ἡ ἀπόσις. Alius affectus est, qui venæ sectionem per se non omnino prohibet, sed impedit, & remoratur. Vocat autē Hippocrates ἀποσίτις, ἢ ἀρέτις, qui, vt Galenus interpretatur, gustare non valent, ciborum assumptionem auersantur, atque ad eos offensionem habent, quemadmodum ἀσπερίτης καὶ ἀσίτους, qui non appetunt, aut à cibo abstinent, vel cibos non ingerunt. Symptoma est facultatis ventriculi, in qua inest appetitus. Duobus autem modis oritur. Nam interdum primariò afficitur ventriculus, vt cum crudo humore scaret, qui (ait Galenus) appetitum tollit, sicuti acidus famelicos homines reddit, salus siticulosos, dulcis somniculosos: aut quadam concocti alimenti corruptela opprimitur, aut cibum adhuc incoctum continet. Interdum verò per consensum offenditur, vt à defluxione è cerebro, aut ab humoris copia in venis coaceruata, ex qua tenue quoddam serum in ventriculum confluit, atque os ipsius exquisitissimo inter omnes partes sensu præditum offendit, vnde nausea, inappetentia, cordis dolor: aut validè affecto hepate, quod est principium tum nutritis, tum naturalis appellatæ animæ, ait Galenus, qua affecta graues prehendiunt inappetentia, vt mori potius æger velit, quàm aliquid gustare. Priore modo ἀσπίς venæ sectionem in febribus prohibet, cum à crudis humoribus existit: remoratur verò tantum, si cibum incoctus est, aut corruptus. Quomodo Galenus scribit, in his, quibus euacuatione opus est, maturandum esse euacuare, nisi sit quædam concocti alimēti in

ventric

2. Acut. 10.

6. Epid. 3.

3. de humor.

1. Epid. 3.

2. de humor.

3. Epid. 1.

1. de humor.

3. Epid. 1.

ventriculo facta corruptela, quam prius corrigere oporteat: & in commentario ad historiam Pythionis, febre acuta, cum tremore à manibus, ac delirio primo die laborantis, oportebat (inquit) Hippocratem intellecto hominis periculo ad venæ sectionem deuenire, aut primo die, si nullus incoctus cibus in ventre contineretur, aut prorsus secundo: quam prætermittere solet in narratione, tanquam manifestam, nisi quando præter consuetudinem ea vitur, ut cum in quodam ægro, tanquam rarum ita scribit, Octavo die cubitum secui, multumque, ut debebat, fluxit. Posteriore verò modo ciborum fastidium sanguinis missionem neque prohibet, neque retardat, modò morbi magnitudo præsens, aut futura eandem requirat, & vires consentiant. Itaque falluntur sæpe, qui in deliberatione, vtro auxilio vtendum sit, phlebotomia, an purgatione, hanc illi præferunt, siquidem nausea est, cum non intelligant eiusmodi nauseas & cardialgias esse à colliuatione materiz, quæ in venis est, putentque è ventriculo phlebotomia posse reuocari in venas. Sic Galenus Medicos quosdam sui temporis non ignobiles reprehendit, qui in muliere maximè extenuata, mensibus octo iam menses suppressis venæ sectionem, tanquam noxiam reiciebant, non solum propter mulieris extenuationem, sed etià propter inappetentiam: quam tamen se breui tempore ad naturalem habitum reduxisse idem testatur, detracta primo die sanguinis libra vna & dimidia: secundo, altera: tertio, vnciis octo: nec iudicationem sumpsisse ab inappetentia, aut extenuatione, cum multi sanguinis copiam non exiguam habeant, qui tamen summè graciles existant: & contra alij crassi obesi que sint, & pauci sanguinis: sed ex eo, quòd venæ illi prominere, sanguine refertæ, & liuidæ colore: dissecto autem vase pici liquidæ simulæ exisset, & crassus, ob idque longè plus vacuandum esse censisset.

6. Epid. co. 3.

4. acut. 21.

ὑποχόνδριον μεΐωρον. Hoc quoniam minus definitè scriptum est, accurata distinctione opus habet. Author quarti de acutis in catalogo morborum, qui sanguinis missione egent, imprimis numerat φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια μετὰ πνεύματων ἀρτέριων: Galenus interpretatur hypochondria τὰ ἐς ὄγρον ἀρτερίαν, in tumorem sublata, citra spirituum interclusionem, docetque iecinoris lienisque dolores, atque in vniuersum omnes inflammationes, omnesque morborum collectiones, quas Græcè σύστροφας vocat ab intumescantibus partibus secta vena iuari: cuius loco siquis (ut ibidem docet Hippocrates) inflammata statim per morborum initia medicamento soluere conetur, is non solum ab interna inflammataque parte nihil adiuuet, cum non cedat obsequaturque, quæ adhuc cruda est affectio: verum quoque & quæ morbo resistentia & sana sunt, absumet, ac contabefaciet. Ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadet, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet. Ex quo intelligitur hypochondrium, quod hic μεΐωρον appellat, intumescere interdum à flatu intercepto, interdum ab inflammatione: atque hoc sanguinis detractio egere statim ab initio, illud minimè, quoniam (ait Galenus) ὅ δὲ πῶτε ἢ τὸ πνεύματι ἀπὸ λήθης ἐπιφέρει φλογὸς διέθεσις ἢ ὑποχόνδριον. Hoc autem iterum distinguendum est. Nam tumor vel recens est, vel vetus. Recens à flatu interclusionem sine inflammatione dissoluitur sonitu in præcordiis excitato, qui flatus humoris permixti indicium est, itemque vrinis & deiectionibus vel sponte naturæ, vel clysmate, & medicamento purgante, ut scribitur in Prognostico. Recens verò sine sonitu, ὅς αὐτὸν πῆς π καὶ ὁδὸν ῥὸς ἔ, μετὰ θερμότητος πολλῆς, qui durus cum dolore & multa caliditate existit, sanguinis missione curatur. Vetus autē hypochondrij tumor aut cum sonitu, ac torminibus coniunctus est: aut cum duritie sine dolore ac sonitu. Ille sonitu, medicamento, clysteribus iuuatur, alioqui auxiliis nihil concedens hydropem siccum denunciat, ut scribitur in Aphorismis. Hic ab obstructione, aut scirrho ortum habet, atque interdum venæ sectionem postulat, ut suppressis mensibus, vel hæmorrhoidibus, quemadmodum dictum est de hydrope anasarca dicto: interdum verò minimè, ut scirrho confirmato, aut multis cruditatibus circa iecur collectis.

1. Prog. 16.

4. Aph. 11.

Et in perfrigeratione ac corpore non sine febre. κατὰ ψύξη vocat perfrigerationem quæ

quæ vel caloris & formæ veluti quædam priuatio est, vt in moribundis, extincto prope calore natiuo: vel caloris absentia in extremis partibus, vt per inflammationes vehementes alicuius visceris interioris: vel qualitas ipsa præsens calori contraria. Primo & tertio modo sanguinis missio nunquam conuenit, quia non solum particulis animantium (ait Galenus) suppeditatur à sanguine alimentum: sed etiam natiuus calor suam in sanguine sedem habet. Is autem calor, qui in corde est, tum minor seipso redditur propter magnam eiusdem inopiam: aut propter frigidam qualitatem: tum maior, vel propter calidam sanguinis qualitatem, vel propter inopiam exiguam. Interdum tamen caloris inchoata extinctio venæ sectione iuuatur per initia morbi, quando videlicet per oppressionem & suffocationem accidit, vt initio hydropis à suppressione hæmorrhoidum, mensium, aut solennis alicuius vacuationis. Vt enim ignis prope extinguitur immixtis lignis tum humidis, tum multis, nisi quis multitudinem sustulerit: sic & in frigidiore ob copiam sanguine, vbi calor natiuus prope extinguitur, præsentissimum est remedium sanguinis missio, quo tempore periculum ita prehenderit. In secundo autem perfrigerationis modo Hippocrates sectionem venæ imperat statim initio collectionis. Alioqui ipsi postea locus non est duabus de causis. Vna, quia cum illud extremarum partium frigus magnæ viscerum phlegmones nota sit ex crassis succis collectæ, quantò maius fuerit, tantò virtutem imbecilliolem denunciat. Altera, quia solus sanguis è venis externis educitur, reliquo, qui circa locum inflammatum collectus est, non cedente: vt pessimum signum sit in eiusmodi febribus purum ac floridum sanguinem secta vena exire. Ob quam etiam causam in pleuritide vacuandi sanguinis terminum Hippocrates constituit coloris mutationem: & alio loco, absolutissima tum diligētia, tum custodia indigere eos scribit, quibus febres *αὐτὸν*, cum hypochondriorum tensione, inquietudine, & extremorum omnium refrigeratione: ita vt nihil præter oxymel aquosum tangerent, nec sorbitione vtantur, donec sese malum remiserit, & vrinæ maturentur. Quod verò subiicit, perfrigeratos ac torpidos cum febre, tum interire, cum melius habere se putant, id duobus modis accidit: aut suppuratione collecta, in qua cum febris & omnia symptomata remittant, puris euaporatio torporem, effusio repentinam & inopinatam mortem affert: aut dissipato calore extraneo humoris putrentis, & natiuo ita imbecillo manente, vt restitui non possit. Tum enim ægri nec febrile videntur, nec dolent, sed comatosi sunt, & obtorpescent propter imbecillitatem naturæ superatæ, quæ est tanquam *νέκρωσις* in sphacelismo, vt Hippocrates docet in historia Hermocratis. Torpor enim, aut coma in febre calida & sicca, multum iam progressa, ab humido esse non potest. Ergo vel à frigido calori febrili succedente, vel ab imbecillitate virtutis, quorum vtrumque statim lethale est.

1. de humor.

4.4 cent. ad fin
8 cent.

2.4 cent. to.

4.6685.47.

3. Epid. 1.

XIX.

κεφαλῶν καὶ ποδῶν καὶ χεῖρας χαλεπύχθαι καὶ καλῶς καὶ πλῶρον, θερμῶν
ἰσχυρῶν, βέλτερον ὅ παρ' ὁμοίους ὅ σῶμα θερμὸν τε εἶναι καὶ μαλθακόν.

Caput & pedes, manúsque perfrigerari ventre ac lateribus
calentibus, malum. Optimum verò est, si totum corpus aqualiter
calidum ac molle est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

H A E C in Prognostico.

DESID. TACOTII COMMENT.

Quemadmodum alibi partes superiores ab inferioribus separat medio iecinore, ita hoc loco nominatim distinguit extremas & externas ab internis, quas

6. Epid.

quas τὰ ῥῆθρα καὶ μέλας ὁ σῶμα ⑤ dicere consuevit. Extremæ enim sunt caput, aut potius in capite nasus, auriculæ, labra, palpebræ: deinde manus & pedes: postremo cutis. Mediæ verò & internæ thorax, ac venter. Omnibus extremis commune est, ut minimè carnosæ sint, & longissimè absint à visceribus, ex quibus calor influens in omnes partes corporis diffunditur. Ob idque primæ omnium ac maximè refrigerantur, quomodocunque id fiat. Primum ergo distinguendum est, quo tempore, in quo morbo, & in qua ætate refrigerantur, ut quid inde præfagiendum sit, intelligas. In longis enim morbis, per hyemen præsertim, & senibus, non solum in principiis accessionum, verum etiam cum morbus intermisit, si extremæ corporis partes refrigerentur, non debet mirum videri. In acutis tantò id periculosius est, quantò causa grauior. Potest autem esse quadruplex. Caloris natiui extinctio, eiusdem oppressio, contractio ad interiora, & periodica accessio. Extinguitur calor imminente exitio, indeque extrema refrigerantur, sed cum liuore, tantòque interdum frigore, ut glaciem dicas, interdum etiam cum sudore frigido, qui cum superuenit, intra vicissimam horam mortem denunciat. Alioqui diutius trahunt. Sic in Sileno Hippocrates extrema frigida notat & liuida sexto die, quæ eadem septimo iam non recalescerent: ad vndecimum tamen vita producta est. Opprimitur autem idem calor, & oppressus minus extrema excalfacit à copia multorum ciborum grauato ventriculi ore, aut morso ab acerbis humoribus per inediam, ut scribitur secundo de dixta in acutis: ab humore crudo & frigido minore periculo, ut ei, qui in Dealcis horto iacebat. Etenim decimoseptimo manè in febre acuta extrema frigida habuit, idemque multis contingit crasso humore & crudo medio corpore collecto, qui vias aliquando intercipit, qua halitus calens in cutem & extrema corporis expiret: idque præcipue (aut Hollerius alibi) quo tempore exacerbantur febres, & redeunt. Sic ille tandem quadragesimo liberatus est pituita multa albâque per aluum expurgata, & moris sudoribus. Contrahitur autem ad centrum calor in dolore vehementissimo interiores partes occupante ab inæquali intemperie, pituita vitrea, flatu. Per aphorismum, A vehementi dolore partium, quæ in ventre sunt, extremarum partium frigus malum: deinde in febre pestilente cum phlyctænis (ut paulò ante diximus) summa vitium imbecillitate statim ab initio affectibus cordis, colliquatione alui: tertio in vehementi phlegmone, aut erysipelate interiore, quæ instar cucurbitulæ vniuersum sanguinem cum calore ad se trahunt. Postremo in accessione periodica aut critica. Verum hoc loco solam illam perfrigerationem intelligit, cuius phlegmone interior causa est. Hæc enim ab aliis omnibus causis discernitur illa nota, quæ his verbis expressit, καλὴς καὶ πλεονέχου θερμοῦ ἰσθμοῦ, ventre & lateribus calentibus, id est, ut Galenus interpretatur, longè calidioribus, quàm cum se haberent secundum naturam, concepto videlicet incendio æstuantibus, ut in febre, quæ à Græcis λεπρωδὴς dicitur. Hoc autem non solum tactu deprehenditur, sed etiam colore ac siccitate linguæ, siti vehementi, iactatione, hypochondrij tensione. Proindeque eiusmodi febres ἀσώδεις vocat, quia in iis ægri ἀσώνται, grauitè afficiuntur, atque inquieti sunt, quod etiam interdum contingit oppresso stomacho. Eam vehementem phlegmonem Galenus ex crassis succis oriri vult, cui si vehemens frigus coniunctum fuerit, coniuncta quoque est maxima virtutis imbecillitas. Ob idque solum oxymiel ita affectis cum Hippocrate concedit, quo crassi glutinosique humores attenuentur, incidantur, & detergeantur, omni alia sorbitione interdicta, donec morbus ad maturitatem peruenerit, modò æger sufficere queat. In aliis perfrigerationis extremorum differentiis, ut in accessione, quæ in acutis aliquando prehendit cum horrore, aut refrigeratione non extremum modò corpus, sed ipsa etiam thoracis, ventrisque cutis inalgescit: ob idque nullum in visceribus vitium arguit.

2 acut. 44.

4. acut. 47.

Aiq. 3. 3

Optimum verò est, si totum corpus equaliter calidum ac molle est. Quemadmodum in acutis pessimum est medio corpore æstuantè extrema refrigerari, & igneum calorem suas vires in visceribus colligere: ita optimum hic esse scribit eundem in superficiem corporis ita diffundi, ut totum corpus & calidum & equaliter & æqualiter

æqualiter etiam molle. Etenim caloris in omnes corporis partes æqualis diffusio (non autem æqualis intemperies, qualis in febre hæctica) primum ostendit, neque cor opprimat, ut calorem à toto retrahere cogatur, neque obstructions magnas esse, quæ caloris influentis motum ad extimas partes impediat. Præterea simplicem esse febrem sine naturæ infirmitate, dolore interiore, materia heterogenea, aut phlegmone, saltém quæ periculum mortis iniiciant. Quinetiam Galenus primo Prothet. & de Crisib. vehementissimum etiam calorem per vniuersum corpus æqualiter diffusum benigni morbi indicium esse vult. Non tamen id bonum est in ardentissimis febribus, in quibus corpus mordicans & aridum manifestò videtur. Proinde molle etiam æqualiter esse vult, in quo videlicet neque mordicatio, neque scabrities sentiat, contingenti, sed humidum blandumque exhalet. Etenim quemadmodum humidum calore superius extinctionis & putrefactionis causa est: ita calor humido potentior exurit, & magis inardescit, quia humore non temperatur. Optimum itaque corpus *μαλθακόν*, iusta ratione mistis humore, & calore, sine colliquatione, putredine, aut resolutione humidi primigenij. Videtur autem hoc referri ad illam rationem refrigerationis extremorū in acutis, quā affert primo de morbis. Eam enim fieri in ardoribus scribit, quòd igneus febris calor quicquid humoris est, absumat & conficiat, unde extremæ partes, quæ natura sicciores sunt, facilius atque celerius resiccantur. Siccitatem autem ac reuera squalorem frigus sequitur ab extinctione, quoniam caloris pabulum & vehiculum humor est.

X X.

ἐπείρασθαι δὲ πρὸς τὸν ποτόν, καὶ ὅτι τοῖς μάλιστα τοῖς ἐλαφροῖς εἶναι.

Conuertere autem facile agrum oportet, alacremque esse, dum se attollit, exurgitq̃.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in Prognostico.

DESID. IACOTII COMMENT.

Symptomata facultatis motricis, quæ in cerebro, musculis, & nervis vires suas habet, deinceps exponit, è quibus præfagia in morbis sumuntur. Cum enim tres genere virtutes sint in tribus positæ principiis, cerebro, corde & iecinore, earum tum infirmitatem, tum robur ex singularum actionibus deprehendimus. Nam totius præcognitionis eorum, qui ex morbo vel interire, vel seruari debent, caput est, magnitudinis morbi cum ægri viribus comparatio. Morbo siquidem prævalente, æger nullo modo effugere mortem potest. Sin autem vires illi sint morbo superiores, modò nulla in re peccet, certò effugiet. Non solùm ergo Hippocrates corpus neque calidum, neque siccum, neque humidum immodicè esse vult, sed neque graue, & veluti plumbeum in affurgendo, multò minus deiectum, modo inanimi corporis, cum iam robur vniuersum ex omni parte exolutum est. Rectè enim Diocles animalium corpora dicebat, *ἐκ τοῦ φέροντες, καὶ τὸ φερόμενα*, ex ferente, & eo, quod fertur, constare. Nam virtus quidem ipsa est, quæ fert: corpus autem id, quod fertur. Hoc naturaliter deorsum mouetur à gravitate: illa sursum, deorsum, antè, retro, in latus mouet ad arbitrium, aut quasi suspensa in aëre membra continet, dum musculos contrahit, tēdit, sistit, ne proprio & elemētari motu deorsum dilabantur. Motus ergo mēbri proprius, non est facultatis mouentis actio, sed passio, casus, prolapsus. Illa enim operatur, dum musculos contrahit, vel contractos seruat, (quam actionem Tonnicam Galenus vocat, non motum) eaque ratione aut mouet, aut motui ele-

K K K

menti renititur. Ergo eum, qui laborat, facile conuerti, in assurgendo alacrem esse, discumbere, stare, membra tensa sustinere, agere est: illaque actio prompta & expedita neruorum robur, spirituum copiam, & facultatis animalis integritatem denunciat, quæ repugnans grauitati, & vel corpus, vel membrum sustinens, aut erigens, non vnius musculi, sed omnium collectione operatur, idque validè, quod tonicè appellant. Contrà verò decidere deorsum, prolabi, tantquam inanimum corpus iacere, vel interiore motu liberè cieri non posse, nihil aliud est, quàm pati, & vires iam superari à morbo. Obseruandum itaque diligenter iubet Hippocrates tum ad præsagium, tum ad curationem, motum membri, & actionem facultatis membrum mouentis non perpetuò coire: sed fieri, vt pars moueatur otiante, aut emoriente facultate mortice, nempe in casu corporis, vel membri: fieri etiam, vt pars quiescat operante etiam validè facultate, vt in membritensione, vel hominis statione, quod sine facultate animali non fit. Si quis igitur alacriter assurgat, aut in lecto conuertatur, viget adhuc facultas motrix: si cum labore & grauitate imbecilla est: sin subinde ad pedes collabitur, prorsus deiecta, vt iam ad extrema ventum sit. Ob eam etiam causam Hippocrates vlceratos non modò ab exercitiis reliquis prohibet, sed à statione, cum scribit, stare vlceribus malum. Quoniam verò animalis vitali & naturali iuuatur, & quasi fouetur, illa integra non minima coniectura est, reliquas haudquaquàm multum lædi.

X X I.

Βαρύτης ὅ ἐστι τὸ σῶματος, καὶ χερῶν καὶ ποδῶν, πομπῶν.

At grauitas totius corporis, & manuum ac pedum mala est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VIDE Prognosticon.

DESID. IACOTII COMMENT.

DOcuit necessariam esse ad salutem facilem corporis conuersionem in lecto, & in assurgendo alacritatem. Nunc eidem opponit grauitatem, tum reliqui corporis, tum manuum & pedum, in qua maius periculum esse scribit. Quantum autem vim habeat ad præsagium, ex eo intelligitur, quod prædictionis summa continetur in comparatione trium facultatum cum morbo: ob idque antequàm de salute, aut morte ex particularibus signis quicquàm pronuncietur, ad singularum opera respiciendum est, vitalis quidem in motu arteriarum, & calore: naturalis, in sanguine & humoribus: animalis primùm in sensibus, imaginatione, memoria, ratiocinatione, somno, vigiliis: deinde in motu totius corporis, & singulorum membrorum. Idque eò diligentius faciendum est, quod plurimi morbi occurrant, quorum vehementia symptomata terrorem incutiant vulgo: quibus tamen generosus medicus nō mouetur, si principes omnes facultates vigent. Contrà nonnulli leuissimi apparent, qui sine vehementia symptomatum, nec opinatò interficiunt, deficiente vna ex his facultatibus, vt Galenus admonet. Rarius summus medicus huius præcepti vim se expertum scribit in ægro quodam non sine periculo famæ. Eum enim periisse sibi curanti, & nihil minus speranti nullo antecedente lethali signorum: tantùm animaduertisse pridè obitus, decumbenti leuatum brachium instar inanimis decidisse, deficiente vi animali, licet nondum dux reliquæ magnopere concidissent, vt intelligatur, quàm prudenter Hippocrates admonuerit, sexto Epidemiorum sectione 2.25. nihil superuenientium ægro negligendum. Verùm distinguere oportet, tum imbecillitatis illius, tum grauitatis causas, ne fallat præsagium. Nam oppressis musculis à plenitudine, aut peculiari aliquo vitio laborantibus non ita merus est:

sicue

sicut nec languente facultate subita aliqua vacuatione, aut occasione manifesta. Vbi verò sine his viſta malignitate morbi facultas sic exoluitur, vt corpus graue, plumbeum, ac torpidum appareat, vitium cerebro communicatur, & morbus superior eſſe incipit, quia cum cerebro ſerè reliqua principia fatiſcunt. Gravitatem autem totius corporis dixit, capitis, dorſi, ceruicis, lumborum & crurum, quæ ſe manifeſtò prodiit, inquit Galenus, cum æger voluntarias actiones obire conatur: crurum quidem, ægro ſurgere cupiente, vel ambulare, vel ipſa etiam, dum iacet, transferre. Et manuum ad eundem modum, cum accipere aliquid, & dimittere, & loco mouere contendit. Aequè verò & colli, & ſpinæ, dum molitur per has partes corpus in alium habitum inuerrere. Quod fit in vniuerſum oppreſſo, refrigerato, aut reſoluto cerebro, denegato commeatu ſpiritui animali, aut ſumma eiufdem inopia.

X X I I.

Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ ἑάρει πέλοι γίγνεται οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ ὄνυχες, πλησίον δὲ θάνατος.

Si verò etiam ad gravitatem liuidi accedant digiti & ungues, mors eſt in propinquo.

DESID. IACOTII COMMENT.

QVoniam ex principum facultatum ſtatu naturæ vel morbi victoria intelligitur, ſi ad animalis exolutæ teſtimonia alterius vitalis extinctæ peculiareſ notæ accedant, dubium eſſe non poteſt, duobus principiis expugnatis mortem eſſe in propinquo. Cerebrum autem in ſeipſo imaginationis, memoriz, & ratiocinationis opifex eſt: in membris & muſculis, ſenſuum ac motus voluntarij. Iecur verò in ſe cupiditatis, & ſanguificationis cauſa: in membris, nutritionis, delato per vaſa ſanguine. Cor denique in ſe irſcitur, diſtenditurque: in membris moderatur pulſum, & caloris nativæ poteſtatem. Inde fit, vt animalis facultatis, tum infirmitatem, tum robur ex motu, & cæteris functionibus deprehendamus: hepaticæ verò, ex ſanguine, humoribus, & ipſorum excrementis: vitalis autem, tum ex arteriarum pulſu, tum ex calore, aut frigore partium extimarum, quæ in magno lapſu, cordi tandem conſentiunt, vt ab illis etiam primum totius corporis incipiat interitus, tanquàm à partibus longiſſimè à principio vitæ diſtantibus. Proinde ſcribit, ſi præter gravitatem ungues digitiq; liuidi eualeſcant, non ſimpliciter amplius mortem portendi: ſed conſeſtim & abſque mora id futurum, quòd iam vtriuſque facultatis emortuæ manifeſta ſigna appareant, gravitas videlicet animalis, & liuiditas ſpiritus atque caloris, qui à corde proficiſcitur, deficientis per extinctionem, aut interceptionem. Cæterùm liuor pro varietate ſubiecti, cui ineſt, varia ſignificat. In cacoehymia enim albedini permixtus, & veluti plumbeus copiam pituitæ indicat in corpore, non cuiuſvis, ſed refrigeratæ, qualis vireæ, aut crudus ſuccus. In excrementis alui atque bilis paucam permixtionem, vt nigror, multam ſignificat. In vomitionibus fœtidis abundantiam extranei caloris cum defectu innati. Huius enim liuor: illius fœtor nota eſt. Vbi verò frigus extremorum, cum liuore ſuperuenit, id vel vehementi inteſtinorum inflammationi aſcribendum eſt, vel extinctioni caloris innati. In omnibus communis cauſa eſt frigiditas. Liuorem autem intellige imprimis quidem digitorum & unguium: deinde verò labiorum, genarum, & pedum.

4. de ſanitate tuen.

2. Progn. 40

3. Epid. ſect. 2. 54.

μελαρόμυα ὃ πασιελῶς, ὥσσοι ὀλέθρια τῶν πελίων. ἀλλὰ τὰ λοιπὰ γεω-
ρεῖν. ἢ γὰρ ἀπείλως φέρη ὃ νόσημα, καὶ ἄλλοι τῶν χρησίμων ὑποδεικνύη,
ὃ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τρέπεται, καὶ τὰ μελαρόμυα τῷ σώματι ἀποπίπτει.

*Si verò penitus nigrescant, minus perniciosi sunt liuidis. Verùm
ἔτι reliqua consideranda sunt. Si enim facile fert morbum, ἔτι ali-
quod aliud salutarium signorum ostendatur, in abscessum vertitur
morbus, ἔτι qua nigredinem traxerunt, concidunt.*

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico sic scribitur, Pedes autem digitique penitus nigri minus per-
niciosi sunt liuidis. Sed & alia signa considerare conuenit. Nam si æger ma-
lum leuiter ferre videatur, atque signum aliquod salubre præterea se ostenter,
morbum in abscessum versum iri spes est, ex quo homo quidem incolumis eua-
det, partes autem, quæ nigredinem contraxere, decident. Quo loco non vult
Hippocrates pedes ac digitos nigros minus absolute perniciosos esse liuidis: cum
interdum nequaquam perniciosi sint: interdum verò liuidis perniciosiores. Sed
quòd nigrescentes minus condemnari mereantur, quàm liuidi, quia liuor, vt di-
ctum est, hic ad solam sequitur calidi extinctionem: nigror verò quandoque ad
eandem auctam: nonnunquam etiam cum vtilitate ad decumbentem humorem
ex vasis ad imos pedes. Nigrescit enim pars aliqua interdum fluxione in eam
decumbente, quæ caloris natui commeatum intercipit: interdum verò extincto
in ea calore. Hoc proximæ mortis certissimum indicium est: Illud verò abscessus,
à quo non semper mortis periculum conflat, sed gangrænæ in parte ignobili,
quæ syderata decideret, quoniam vt omnis abscessus cruricus difficillimè curatur, ita
cum nigrore incipiens gangrænam denunciat, & corruptelam partis. Decidet ve-
rò quod syderatum est, quia mortuum viuo coherere non potest. Neque verò ex
hoc abscessu homo perpetuò euadit. Obseruare enim sæpe licet in diuturnis mor-
bis cum signis salutaribus dolorem cruris nonnunquam lethalem esse, vel spatiis
quibusdam multis & latis nigricantibus, vel sine his post summum cruciatum
paulatim sensu partis amisso propter caloris inopiam, aut materię multitudinem
opprimentis arterias, & pulsationis motum intercipientis. Iubet ergo Hippocra-
tes, antequam salutem pronuncies, alia signa consideranda esse, quòd abscessus,
vt excretiones critice, aliàs victrice natura & mouente: aliàs vi morbi exoriantur,
nonnunquam etiam natura quidem expellente, sed imbecillius, quàm conueniat.
Præterea pars, quæ excipit, totius materię eò accedentis non semper est capax. Ita
fit, vt vel humor refluat, vel calor natuius extinguatur. Quibus autem signis dis-
cernere oporteat an nigrescant ab extinctione caloris vitalis, an verò ab eiusdem
interceptione ob materię febrilis in eas partes decubitus: & vtrum inde homo
superstes sit futurus, necne, intelligitur, si deposita in abscessum materia soluat
febris, æger bene habeat, leuiter ferat abscessum, nullumque vitium appareat
neque in functionibus trium facultatum, neque in coctione, secretionem, & ex-
cretionem excrementorum, quæ morbi propria sunt. Hæc enim ostendunt totam
materiam depulsam esse: morbi focum intus extinctum: & partium redditam ac
restitutam propriam temperiem. Sin contrà nihilo leuius habet æger, summo
cruciatu tibia torquetur, vel obtorpescit, & accedant lethales casus, vt difficultas
spirandi, *νάυα*, nausea, deliquia animi, infania, pulsus vitiosus, vna cum parte
vita extinguetur.

XXIIII.

Ὅρχες καὶ ἰσθμοὶ ἀνισομετρεῖσθαι, πονηρὸν σημαίνει.

Testes & pudenta reuulsa, malum significant.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Πονηρὸν dixit, pro eo, quod in Prognostico scribitur, πόντος ἰσχυρὸς, καὶ χύ-
δαμος θανάσιμος, dolores fortes significant, & periculum lethale. In pu-
dendis autem duo considerare conuenit ad præsagium: musculos, quibus testes
appenduntur, mouentur, urinam, & semen emittunt: deinde neruos, venas, & ar-
terias, quibus non solum cum partibus principibus, vt corde, cerebro, hepate con-
ueniunt, sed etiam cum aliis, vt oculis, ac thorace. Vt enim inter mammas & vte-
rum communio quædam per venas intercedit: sic inter testes & thoracem, pro-
pter quam naturæ communionem humorum migrationes fiunt. Ex quo fit, vt
in morbis thoracis cum tussi testes intumescant, & interdum abscessum patian-
tur: in acutis verò contrahantur, propter conuulsionem, vel dolorem, vel faculta-
tis vitalis extinctionem. Ac propter conuulsionem quidem, in morbis capitis, in
quibus nerui ad suam originem trahuntur: in febribus verò ardentibus, cum mus-
culi præ siccitate immodicè exarescunt. Propter dolorem verò, quia dum se fa-
cultas cum spiritu in seipsam contrahit, secum etiam rapit partes illas. In dolore
enim omnia contrahi, & eò magis, quò atrocior dolor est, alibi explicatum. Idem
iudicium de emoriente facultate vitali. Quoniam enim amplius ad extremas cor-
poris partes extendi non potest, perturbata se ad suum principium recipit. Quin-
etiam partes principes inopes caloris, spiritus, & sanguinis, quicquid antea im-
partiebant reliquis, ad se reuocant. Hæc verò necessariò vnà cum eo intro se refe-
runt, & mediis corporis partibus, quasi opem requirentes, adiunguntur. Ex qui-
bus intelligitur citra dolorem testes conuelli exitij signum esse certissimum. Quo
etiam tempore sæpe obseruare licet non solum testes reuelli, & penem rugari: sed
etiam digitos & pollicem manifestò inflecti, curuari ungues, labra dissidere, mol-
liorem auriculam reflecti, aliàque id genus duobus tribusue diebus, interdum
pluribus ante mortem.

XXV.

Ἡ δὲ αὖτὴ ψόφος παρὰ τὸν σπλῆνός τε διεξέρχεται, βέλτερον. κρείσσον δὲ καὶ σιμὴ ψόφος
διελθὼν, ἢ αὐτὴ ἀνελίξασθαι, καὶ τοῦτο τὸν τρόπον διελθὼν, σημαίνει πονη-
ρὸν, καὶ παραφροσύνην, ἢ μὴ ἔχον τὸ τοιοῦτον ποιῆν. ἢ ἀφεῖναι τὸ φέρον.

*Flatus sine edito sono crepitus excludi oportet. Melius au-
tem cum sono exire, quàm circumuolui. Ac qui sic excernitur, ve-
xationem agri significat & delirium, nisi sponte hoc efficiat, emit-
tatque flatum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEge Prognosticon. παρὰ τὸν hoc loco dicit ἐπὶ δ' αὖτ' αὖ. In Prognostico π-
ρὸν αὖτ' αὖ.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

Flatus, quem in genere spirituum Hippocrates contineri vult, humor est at-
tenuatus à paruo calore, quem discutere non potuit. Natiuus autem calor
paruus est, vel quia resolutus ab extraneo, vt in hydrope ex morbo acuto, & in

Ἐλκος τιλίον καὶ ξηρόν, ἢ χλωρόν γαστρίδιον, θανάσιμον.

Ulcus liuidum & siccum, aut chloꝝon redditum, lethale est.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico, Nec verò ignorandum an ulcere, vel ante morbum, vel in ipso morbo nato laboret. Nam si æger moriturus est, liuidum & siccum, aut pallidum & siccum ante euadet. Celsus verò ita vertit, Vlcus quod aut ante, aut in ipso morbo natum est, aridum aut pallidum, aut liuidum factum est. Quo loco Hippocrates ad prænotionem vlcera in ægro inquirenda esse vult, diligentèrque considerandum qualia sint. Ea enim siue morbo superuenerint, siue ante morbum sponte, vel telo nata sint, vt in pede, manu, capite, aut alia parte, inclinante iam in manifestum exitium morbo puris inopia exarescunt, alimenti defectu & siccitate contrahuntur, calore natiuo extincto liuescunt, aut pro humorum affluentium varietate prauè colorantur. Idque signum adeo certum est, vt non modò talia facta vlcera vi febris hominem moriturum denuncient, sed etiam (ait Hippocrates) si moriturus sit, talia ante euadant, quod signum sit mortis inseparabile. Proinde statim initio dixit, ignorare nò oportere, quoties de morte præsagium instituitur, an aliquod subsit in ægri corpore vlcus, quasi medicus iusta reprehensione non careat, si hoc prætermittat. Quo præcepto admoniti sæpe mortis prædictionem confirmauimus inspectis fonticulis, quos ante in brachio, aut tibia multi sibi parant. Capita autem huius obseruationis duo sunt: mortificatio, quam liuor ostendit, & humorum prauitas, quorum qualitatem variatio coloris indicat. Vtrique autem in Prognostico iungit siccitatem. Quod Galenus in commentario de humoribus explicat, vbi scribit coloris suffusionem stabilem, & sine reciprocaione, nò solum humorum signa & notas, ex quibus temperaturam noscimus, ostendere, sed etiam noxæ magnitudinem declarare: vt si (inquit) vlcus omnino sit cum sit propter eius facultatis, qua corpus alicur, imbecillitatem, non vnus in eo calor erit perpetuò: sed pro humorum, qui in corpore sint, varietate, magnitudinèque noxæ, variabitur: vt exempli causa, si amaræ bilis humor in corpore redundarit, color pallidus apparebit: si humor sit melancholicus, tum aut liuidus, aut in alterutra ἢ χλωρὴ significatione: cum ὁ χλωρὸν modò idem quod pallidum, modò idem, quod æruginosum significet: vt interim maior noxa liuidum colorem, qui prope ad nigrum accedit, minor rubrum & viridem siue χλωρὸν efficiat. Deinde subiicit, hoc cum in singulis partibus clarè, tum verò in facie euidentius perspicui: siquidem pessima coloris commutatio habetur, quæ ad nigrum tendit, vt pote refrigerato iam sanguine: vt facere solet, cum foras effusus in grumos coit: moderatior verò, cum ad χλωρὸν vergit: ad quod diuturnis in morbis sæpe cernitur, sed tamen in principiis perarò. Quocirca eo tempore maximum periculum impendere significat. Etenim cum totius corporis color immutatus sit, tum & malum, & perniciosum putandum est, cuius rei fidem faciunt alia signa lethalia simul accedentia. Hactenus Galenus. Ex quo loco intelligimus & maius esse periculum in liuido ac sicco vlcere, quàm in pallido, aut æruginoso, quorum vtrumque voce ἢ χλωρὴ significatur: & colorem faciei huic mutationi consentire, quem ad confirmationem præsagij intueri oportet. Quid autem liuor significet, dictum est ante, & Galenus alibi, iam verò (inquit) & pili, & ungues liuidi & nigri quidpiam indicant, quod non est contemnendum: quemadmodum scimus ad uncòs reddi ungues tabescentibus, quòd carnes, quibus vtrinque insiguntur, colliquantur sint. Quamobrem ipse in præsagiis dixit, Si verò præter grauitatem ungues digitique liuidi sint, mors est continuo expectanda. Perspectum enim habemus liuorem nobis indicare, calorem natiuum extinctum esse. De siccitate autè vlcis non idem omnes sentiunt. Cum enim vlcus tripliciter siccum dicatur: propria sua substantia, excrementorum paucitate, & desorptione ac re-

1. Prog. 25.

lib. 2.

1. de humor.

ad fin. 1. de hum.

1. de edr. inq. m.

siccatione excrementorum, hoc tertio modo sicari debere omne vlcus dubium non est. Vtro autem aliorum modorum siccum vlcus mortem premonstret, quibusdam ambiguum. Nam alij sua substantia siccum intelligi volunt, non excrementis: alij excrementis potius. Vtrumque tamen accidit. Nam cum integra natura sanguis in omnes partes corporis necessario alimento diffuat, eadem extincta neque is gignitur quidem, tantum abest, ut dimittatur in corpus. Defecta ergo pars alimento tum vlceris partes solidæ exarescunt, tum sanies etiam pauca est, cum sanies alimenti vlcerum reliquæ quædam sint. Proinde Hippocrates optimè eiusmodi vlcera describit alibi, posito, quasi pro exemplo, vulnere capitis cum ossis fractura, in quo febris (inquit) per hyemem plerumque ante decimum-quartum diemprehendit: æstate verò post septimum: quo tempore decoloratur vulnus, saniesque non multa, & pars inflammata emoritur, glutinosaque efficitur: & apparet veluti caro salita, color rufus & subliuidus. Auicenna quoque inopiam puris condemnat, ceu indicantem abolitionem suppurantis innati caloris, cuius penuriam refrigeratio & sphacelus membri cum extinctione sequitur. Fieri tamen potest, ut cum siccitate substantiali vlceris & puris inopia iungatur extranea humiditas aut saniei copia ex colliquatione è toto corpore, quod non minus perniciosum est. Præter autem dictos siccitatis modos addere etiam possumus ab vlceratis partibus humoris refluxum in partem aliquam principem, quem deprehendimus ex loco repente detumescente. Ob idque Hippocrates in omni magno vulnere, à quo non potest non defluere à corpore humor, non solum pus laudat, sed etiam tumorem, sæpèque affectum compositum simplici meliorem esse vult, ut febrem cum rigore, quàm sine rigore, & epilepsiam cum quartana, quàm sine quartana, vlcus quoque cum tumore & pure, quàm tumoris, aut puris expers, quoniam & facultatis corpus alentis imbecillitatem metuit, & noxij humoris ad viscera deserto loco vulnerato *πλινθισμίας*, ut docet in Aphorismis. Cæterum Galenus vlceris liuorem non solum ad mortificationem partis refert, ut exposuimus, sed ad melancholici etià humoris affluxum. Si nanque (inquit) humores biliosi exuperent, color erit pallidus: si verò melancholici, aut liuidus, aut altero *χλωρὸν* significatu æruginosus.

XXVII.

Ανάχλωσις βελτίστη μὲν ὡς εἴ γινεται τις ὑγιαίνων.

Decubitus optimus est, velut quis sanus solitus fuit.

Desid. Iacotij πρὸς ἡγεκλίους.

DE decubitu duobus modis medici agunt. Aut enim quaerunt in vniuersum, quo situ dormienti tum sano, tum ægro cubandum sit: aut quomodo iacentem ægrum deprehendi à medico oporteat, quo tempore ipsum inuisit, ut talis decubitus non ex composito, neque de industria factus videatur. Priore modo rationem tantum habent suauitatis dormiendi, aut coctionis inter dormiendum. De suauitate ergo agens Aristoteles in dextrum latus arctius & iucundius homines dormire scribit: vel quoniam dextra pars, quæ est motionis omnis principium, diurno labore fatigata magis quiescit, quia nec pendet, ne mouetur: vel quoniam ita decumbenti dexter oculus occluditur, nec à lumine perturbatur, ob idque prorsus otio perfruitur, qui in videndo non secus, quàm dextra alia magis laborauit. Alij, sique viri doctissimi ad liquidos humores referunt, qui tum in ventriculo, tum in cavitatibus cordis continentur. Ventriculus enim oblique iacet ore in laeuam inclinato, ita ut si recumbatur in latus sinistrum, alimentum offendat grauetque ventriculi existim exquiritissimo sensu prædictum, unde turbatio & somni interruptio. Quod etiam fit, ut illi, qui cathartica sumpserunt, aut quauis ex causa facile vomunt, decubitus in latus sinistrum prohibeatque. Cordis

verò

lib. de anul. ca.

fen. 4. trac. 3. 1

5. Aph. 65.

1. Prog. 25.

6. Probl. 7.

Tbo. 2. Veg. in art. par.

verò duo sunt sinus, quorum sinister dignitate præstat dextro. Is ergo decumbenti in læuam à pendente ex dextro sanguine premitur, ex quo faculas vitalis laborat. Idque indicio est, quòd Cardiaci nullo modo cum decubitu ferre possunt, reliqui ferè omnes quodammodo offenduntur. Quod ad cōcoctionis utilitatem pertinet, Avicenna vult incipi à dextro, quò alimentum descendat, non innatet, aut fluctuet: progressu verò noctis in læuam conuertendum esse corpus, tum vt ea mutatione, haud secus atque in iis, quæ ad ignem coquuntur, facilius & æqualius conficiantur alimenta, tum vt incumbens iecur ventriculo potentius exalfaciat. Matutino verò elaborato iam in ventre alimento, si rursus in dextrum vertatur corpus, alimenti ductus ad intestina opportunior futurus est. Eòque fit, vt his mutationibus, vnde quaque ventriculo laborati opem feramus. Posteriore autem modo in vniuersum pronunciat Hippocra. probandum esse, si ægrum medicus deprehendat ea figura iacentem, qua plurimi sani cubare solent: sin aliter, interrogandum de consuetudine. Nam si eo decubitu iacere solitus sit, qui tamen videatur absurdus, non protinus, vt malum signum, dammandum est, quoniam quodcumque consuetum est, vim morbi præsentis non sequitur, nec quicquam confert ad præsagium. Sunt autem tres decubitus figuræ, quas Hippoc. hoc loco describit. Dux scilicet extremæ prorsus absurdæ & vitiosæ. Vna in excessu, in qua supra modum contrahuntur membra: altera in defectu, in qua proiiciuntur, & extenduntur. Inter has autem naturalis quædam & bene valentium propria est in mediocritate vehementis contractionis, & immodicæ projectionis artuum ac spinæ, qua figura etiam non cogitantes cubare solemus. Extremas figuras Galenus vocat *χάμα αὐπρεβολικά, καὶ ἀτονίας*: mediam verò Hippocrates *τὸ ὑγρὸν*, quòd totum corpus modicè humidum significet, sine siccitate, aut humiditate vlla præter naturam. Sic enim in Prognostico dixit, *ἢ ξύμπαρ σάμα ὑγρὸν πέλμενον*, totum corpus humidum quasi molliter iacens deprehendi debere, id est, media figura situm, & in latus firmatum. Quod enim moderatè humidum est, & sine dolore tendi non solet, sed in medio contractionis, siue flexus, & projectionis, siue longæ extensionis sese continet, ita, vt in dextrum aut sinistrum latus iaceat, manibus, collo, cruribusque parum reductis, & neque supra modum extensis nervis, neque nimium plexis: quorum hoc conuulsionem significat: illud resolutionem, vel summam infirmitatem facultatis eius, quæ corpus per musculos stabilit ac firmat. Interdum etiam si voluntaria sit, sed indecora corporis compositio, delirium præmonstrat. In media ergo & naturali figura tria concurrere debent: decubitus in alterutrum latus: erectum ac constans corpus, non prolapsum ad pedes: & moderata totius corporis reductio, id est, spinalis medullæ, cuius partes sunt ipsæ colli vertebrae, & quatuor artuum, manuum videlicet, atque crurum. Quo situ membrorum flexus ad obtusum angulum accedit, qui in prostratis ac proiectis nullus est: in inflexis acutus. Quòd igitur ex hac figura robur animalis facultatis significetur, perspicuum est. Sed & ex ea etiam intelligitur absentia doloris in ventre, & conuulsionis atque resolutionis in nervis. Proinde hanc solam figuram probat Hippocr. communi vsus epilogismo in Prognostico, quòd cubare similiter sanis saluberrimum sit: & sani ea figura cubare soleant. Ex quo efficit, eam saluberrimam esse. Quæ tamen accipienda sunt de tempore, quo medicus ad ægrum ingreditur. Neque enim ibi absolute scribit hominem in latus cubare oportere: sed hoc situ iacentem à medico deprehendi debere, vt intelligamus de decubitu priore modo sumpto hic non agi. Hoc verò loco ommissa mediæ figuræ descriptione in vniuersum scribit, cum decubitus optimum esse, velut quis sanus solitus fuit. Quòd verum est in his, qui exactè sani non sunt. Nam haudquaquàm absolute optimus est is, qui cuique familiaris est, & consuetus, sed qui sanis omnibus, aut plerisque. Multi enim in ventrem, aut dorsum iacere solent, quorum tamen decubitus nemo simpliciter probauerit, nisi hoc ipso, quòd per morbos acutos nihil vi morbi fieri ostendant, quia sunt ægro familiares.

1. Progn.

1. de humo.

Ἰπτιον ὃ καὶ διατὰ σκέλεα ἐκτεταμένον, καὶ ἀγέτω.

At supinum iacere cruribus extentis, bonum non est.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico, Supinum verò iacere manibus, collo, cruribusque porrectis, minus bonum. Vbi Galeno illud (minus bonum) non probatur, quòd hic decubitus nullo modo bonus sit. Habet tamen interdum suas etiam commoditates tum in sanis, tum in ægris, atque ex variis causis procedere potest, quas Hippocrates distinguere vult ad præsagium. Etenim ingenti labore fatigati, ut ex itinere, cum situm exigunt, quoniam tum musculi, qui corpus sustinent, nihil agunt, & planè omnes cessant, exceptis musculis thoracis, membræque omnia supino homine in partem imam atque grauissimam, ceu in navis carinam procumbunt. Præterea resolutas vires animales siue ex cerebri damno, siue ex interitu non alio situ tueri possis. Addit Auicenna in excludendo calculo vteribus vel renibus impacto conferre aliquid propter viarum laxitatem, calorem, & celeriorrem expulsionem. Quàquam in his omnibus aliis de causis nocet. Primum, quia in vniuersum musculi thoracis ascendentes inter inspirandum supino homine magis laborant, quàm erecto, aut alio modo decumbente. Quocirca tamen hic decubitus breui tempore vires foueat, easdem longiore infirmat, tollitque. Præterea multorum affectuum præter naturam causa est. Nam cerebri morbis obnoxios reddit deductis ad postremum ventericulum omnium dignissimum humoribus, unde epilepsiz & incubi frequens occasio. In supino quoque decubitu procliuiores sunt à capite in thoracem fluxiones: & humores ad renes deducuntur, qui immodicè ex eo situ calent, ut non minus nephriticis, quàm cephalalgicis, ac destillationibus obnoxios cauendus sit. Quod enim Auicenna scribit, id de solo tempore exitus calculi accipiendum, ad quem haud secus conferre potest, quàm festinus per scalas descensus, & inæqualis æqui vectio, quæ tamen ei morbo obnoxios maximè nocent extra paroxysmum. In febribus verò, in quibus non sit ex composito, perpetuò exhaustas vires insinuat, quæ corpus sustinere recusant, aut à laboriosis motionibus otium petunt. Quòd si æger ita cubare solitus sit, aut præ mollitie quadam & languore animi, vel præ mœrore, aut accessionis vehementia, aut insigni vacuatione ita iaceat, minus est periculi. Nunquam autem ratione causæ in febre acuta prodesse potest, quoniam ventrem ac pectus per inspirationem laboriosè in sublime eleuando, vel non satisfacit febre, quæ respirandi necessitatem auget: vel frequenti illo ac difficili thoracis ascensu vires magis prostermit. Cum igitur hic decubitus supinus consideretur ab Hippocrate, quatenus otium, aut impotentiam facultatis motricis significat, non quatenus causa mala est: varij autem illius otij, aut impotentiz gradus sint ex causarum varietate, ut electione, consuetudine, animi mollitie, mœrore, labore, resolutione: propterea ipsum reposuisse videtur inter signa ambigua, quæ nec ad salutem, nec ad perniciem magnopere pertinere possunt: sed vel exquisitè media sunt, vel non multum in alterutram partem propensa. Atque hoc est, quod in Prognostico dixit, minus bonum esse, supinum iacere, quàm in latus: peius tamen multò ad pedes prouolui, de quo dicitur sequente aphorismo. Quo nos admonet, ut deprehenso illo decubitu, ex causæ magnitudine de periculo præsagiamus, atque ex aliis signis confirmemus, num fatigata, languida, collapsa sit facultas animalis, aut vitalis, aut vtraque. Et si enim ad animalem maximè pertinet, quia tamen hæc vitali labefactata exoluitur, vitalis quoque noxam interdum significat. Sic ergo omnia hæc distinguere debent, ut si æger in summa lecti parte supinus iaceat membris non omnino deiectis, & pulsu constante, signum sit, ut vult Galenus, ὅδ' ἐπιζῇ. Sin verò propter impotentiam decumbendi in latus, præter arbitrium

bitrium corpus, quasi proiectum cadauer videatur, ita ut omnia membra prostrata sint, ipsumve caput in pulvinar erectum reflectatur, aut sublato mento quicquid est anterioris colli emineat, aut mentum claviculis contiguum sit, id iam proximæ mortis argumentum esse certissimum. Ac tum ferè aliarum facultatum, vitalis scilicet & naturalis perniciofa signa coniungi solent. Nam sola animali læsa, reliquis integris, non ita metuendum, licet omnis nota resolutæ facultatis animalis perniciofa esse soleat. Galenus ita alio loco ex horum Aphorismorum serie distinctionem adhibet, ut supinum iacere minus bonum sit: decliuem esse, & à lecto ad pedes prouolui, grauius: mortiferum verò hiantem ore dormire. Deinde subiicit, non posse stare, vel sedere, vel exurgere, minus graue esse: sed deiectum videri inanimis corporis instar, cum robur vniuersum omni ex parte exolutum est, grauissimum esse malum, & virium ad extremam imbecillitatem perductarum signum. præsertim cum æger præ grauitate, nihil amplius agente facultate, ad pedes prolabitur. Ac certè ea figura proiecti cadaueris peculiaris est, licetque ex morientibus permultos ita iacentes quotidie obseruare. Proinde Hippocrates hos appellare solet *ἀλαλόμενοι* dissolutos, & corpora *ἐκλυτα καὶ πέριστα*. Corporis (inquit) contentiones, artuum durities, & æger ipse dissolutus, atque articulorum contractiones, malum. Quo loco Galenus *συνίπταισι*, siue contractionem refert ad concretionem ex vehementi frigore, vel ad immodicam siccitatem, vel aliarum partium & continuarum trahentium consensum, ut netuorum, qui supra partem contractam resiccati sunt, aut inflammati, aut concreti, aut in prima sua origine conuulsi. Huic autem contraria membrorum relaxatio ac projectio vel à multa humiditate ortum habet, citra frigus membrum diluente (tuncque propriè corpus molle dicitur) vel ab exoluta robore facultatis: quod Hippocrates *ἐξρίφθαι* dicit, & affectum ipsum *ἐξρίφει*: κατὰ κλάσειν verò articulorum contractionem, quando vel nimium inflectuntur, vel planè disiuncti sunt.

1. de humor.

6. Epid. 1.

XXIX.

Εἰ δὲ καὶ κατὰ πόδας προπέλῃς ἐπὶ πόδας, χεῖρον.

Si verò etiam delabatur pronus ad pedes, deterius.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico, Quod si decliuus sit, & à culcitra ad pedes delabatur, peius. Galenus hoc symptoma ita cum antecedentibus comparat, ut iacere in latus, aliquid roboris præ se ferat: sicut & supinum decumbere in summa lecti parte: quod his duobus modis omnes cubare soleant. At perniciosissimum est signum, quodque facultatis corpus gubernantis interitum declaret, ad pedes cadauerum instar prouolui. Nam si in latus alterum cadauer collocetur, pronum tamen, aut supinum omnino recidet. Quemadmodum si summo quoque in lecto sublime statueretur, in pedes etiam sic relabatur. Eodémque modo caput nunc antrorsum, nunc in latera concidit, sicuti crura & manus, quia hic motus fit cessante omni in musculis actione propter infirmitatem, non autem propter electionem, aut mollitiem ægri, aut consuetudinem. In illa autem functionum musculorum cessatione membri motus elementaris ita inualefcit, ut totum corpus videatur plumbeum. Quæ omnia superius explicata sunt. Cæterum non minus perniciosum est alios in delirio, alios extra manifestum delirium, quod ex oratione intelligatur, prouoluere se ad margines lecti, ac primum pedes excludere, deinde quasi desurgere, corpus erigere, ac nisi cohibeantur, vel excidere, vel surgere. Ex quo obscuro delirio, & hoc signo edito Hollenus testatur se, qui conualuerit, vidisse neminem, quos tamen obseruauit plerumque satis erecto corpore decumbere. Appellat autem obscurum delirium, quia cum oratione coherente loquantur, gestu tamen, oculis, aut aliis sensibus aberrant, & quæ non adsunt, audire se,

se, odorari, aut alio sensu percipere affirmant. In quibus cute scabra apparente, pulsu languido, vigiliis, aut aliis signis perniciosis, mors est in propinquo. Eadem est ratio iactationis pedum non admodum calidorum pro ratione febris: & si te presente ager manus, collum, eturâque inæqualiter dispergat, ac protinus se in aliam figuram inuertat, eamque subinde mutet, quod situs omnis molestus illi sit & grauis. Tum enim sciendum est ipsum vel vitio oris ventriculi, vel propter virium imbecillitatem sic inquietum esse, modò prius diligenter expendere, num animo molli sit & delicato, & vel leuissima de causa statim remisso frætoque, de quo postea.

X X X.

Ἰαθάσιμον ὃ καὶ κεχημένα, καὶ χαθ' ὅσον ἂν εἴ. καὶ τὰ σκέλη ἐπὶ τὴν χειρὶν συγκεκαμμένα τε εἶναι ἰχυρῶς καὶ διαπεπλεγμένα.

Lethale autem est ἔσ' hiare, ἔσ' dormire semper, ἔσ' crura supinè iacentis valde incuruata esse ac complicata.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico simpliciter scripsit mortale esse ore hiati dormire: hinc vero separatim hiare dixit, deinde subiunxit, semper dormire, ut sint duo symptomata, hiatus oris, & sopor. Quod Celsus legisse quoque videtur. Ita enim vertit, Periculosum vbi hiat, vbi assidue dormit. Galen. tamen nulla habita ratione soporis (quod ipsum per se malum esse constet) solum illum hiatus oris inter dormiendum intelligit, eumque perniciosum esse vult, quia cum infirmos esse musculos testetur, qui os claudunt (ut de iis, qui palpebras committunt, alibi dictum est) facultatis animalis resolutæ manifesta nota est. Quod si quis non dormiens, nihilominus hiet, malum certè multò maius ostenditur. In vniuersum enim talia symptomata accidunt vel propter facultatis animalis imbecillitatem, vel propter ingens cordis incendium, vel (quod minus malum est) propter particularem resolutionem musculorum, qui maxillam inferiorem mobilem cum superiore immobili committunt. Qua de re sic scribit Galen. in Aphor. Quod viribus laborantibus & fatigatis non solum oculos, sed os etiâ exactè claudere nequeant (vnde hianti ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius considerare volenti. Possunt interdum plures causæ simul concurrere, maiore periculo, ut ingens æstus cordis, & virium imbecillitas. Potest quoque hoc symptoma ad σπώπσιμ, aut σκληροσμόν, aut κατὰ κλάσιν ἢ ἀπὸ θρασύ referri, id est, ad contentionem, atque duritiem articulorum, quæ siccitatem sequitur. Hæc enim omnia repugnant modicè inflexo, modicè clauso & cōmisso. Vt enim (ait Hollerius) articulos modicè inflexos esse conuenit, neque tēsos nimium, neque nimium incuruos, sic & os, & oculum mediocriter committi, non aperiri præter modum, neque contrahi, ut ore nimium compresso dentium stridor moueatur, & oculi claudantur. Quod etiam ea, quæ insequuntur, confirmant. Subiicit enim lethalem quoque esse crura supinè cubantis admodum inflexa videri ac complicata. Qui locus in Prognost. variè legitur. Quidam enim scribunt πεπλεγμένα, crura videlicet implicata, & retis in modum intexta, quod delirij manifestum signum est, quia αἰσθησις κατὰ κλάσιν, indecora corporis cōpositio, & à natura aliena. Alij διαπεπλεγμένα, disiecta. Et Galen. in Epid. docet quosdam legisse tantum συγκεκαμμένα: alios διαπεπλεγμένα. Siue enim (inquit) collecta atque intorta crura, siue disiecta scribas, utroque modo articulos distorquens, & à figura naturali recedere significatur. Vbi etiam διαπεπλεγμένα interpretatur διασπασμένα, id est, plurimum distantia disiectaque, ut hic ἰχυρῶς. Vtroque ergo modo decumbere perabsurdum est, & longè à nostro more abhorret, adeo ut delirium portendat, siue quis supinus iacens contrahat crura, sibi quæ inuicem implicet, siue extēdat, ac multum inter se distūgat, nisi quod in inflexis præter delirium cōuulsionis, aut resolutionis alterius generis musculorum suspitio esse potest, ut de extremis figuris dictum est ante. Hac autem distinctione utendum est, ut si inflexa

inflexa membra adhibita manu extendi queant, delirij vel resolutionis signum sit: sin autem rigeant, nec facile cedant manui vi quadam extendenti, conuulsionis. Vidimus interdum scire hæc omnia à vermibus ortum habuisse, usq; reiectis co- quieuisse: verum neque febris effatu digna antecesserat, neque villa alia signa ad- erant, quæ eiusmodi symptomata vi febris acutæ fieri testarentur, quod diligenter annotandum est ad prælagij distinctionem.

XXXI.

ὅς δ' ἐπὶ γαστέρα καὶ δυνάμει μὴ συνήθης, παραπροσώλῳ σημαίνει, καὶ πόνους περὶ κοιλίῳ.

In ventrem autem decumbere, si quis non sit adsuetus, delirium significat, & dolores circa ventrem.

DESID. IACOTII COMMENT.

NVllam decubitus figuram Hippocrates damnat, nisi indecoram corporis compositionem, & situm *πρὸς τὸ ἰθὺς*, præter morem. Proinde hanc etiam distinctionem adhibet in iis, qui in ventrem iacent. Quibus enim in secunda va- letudine ita decumbere consuetum est, in iis decubitus ille nihil mali portendere solet, quia vim morbi non sequitur. Vbi verò *πρὸς τὸ ἰθὺς*, vel delirij præsentis, aut iamiam futuri significatio conficitur, vel doloris alicuius, aut inflammationis partium, quæ sunt in ventre, ad quam sanguine & spiritu intro accurrente natura sese colligit. Alterutrum autem significari ex eo intelligitur, quòd & plurimis, qui- bus dolor ventrem occupat, eiusmodi situm placere videamus: & omnes absur- dos motus, aut decubitus, qui neque conuulsione, neque consuetudine, neq; do- lore, aut alia manifesta causa fiunt, ad delirium referre oporteat.

XXXII.

πόδας δ' γυμνὸς ἔχειν καὶ χεῖρας, μὴ θερμὸν ὄντα ἰσχυρῶς, καὶ τὰ σκέλη διαρρίσθαι, καὶ πόνοι. ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

At pedes nudos habere & manus, si quis non vehementer ca- lidus sit, & crura dissecta, malum est. Anxietatem enim significat.

DESID. IACOTII COMMENT.

IN Prognostico ita scribitur, Si verò nudis etiam pedibus deprehēdatur æger, nec tamen multum calidis, & manus, collum, cruræque inæqualiter dispergat, malum. Inquietudinem enim significat. Sunt autē duo symptomata seorsim ex- plicanda: nudare scilicet pedes minus calidos, quàm pro ratione febris: & manus, collum, cruræque inæqualiter dispergere, mutata scilicet subinde figura & forma, recta, obliqua, flexa, tensa, erecta, deiecta. Prius sit tribus potissimum de causis, pro quantum varietate diuersi sunt euentus. Nam interdum ægri pedes nudant, sed ca- lidos minore periculo, quando artus ac lumbi dolent, atq; ita exstuant, vt ardor febris æqualiter corpus, pedes, ac manus perurat. Interdum verò idem accidit, quia æger mollior est, ac delicatior, vt vel leuissima de causa statim deiciatur. At vbi corpus magna perturbatione iactatur, & exstuat, pedes tamen minus calidi sunt, quàm pro ratione febris, neque molliem ægri, neque solum febris æritum causari possumus: sed malignitas aliqua morbi subest, quam inuestigare oportet ex distin- ctione causarum, quæ *ἀλυσμὸς*, id est, inquietudinem inferunt, quales sæpe expo- sumus. Sunt autem in vniuersum, ventriculi morsus ab acrimonia humoris ali- cuius, aut oppressio à copia cum nausea: interioris alicuius visceris ingēs inflam- matio: virium imbecillitas, quæ non sustinent morbum: occulta malignitas cor-

ut in pestilente febre, obsidens: materia denique in venis, quæ sunt circa præcordia turgens, atque huc & illuc agitata. Quibus addere licet dolorem vehementem & perturbationem criticam. Proinde Hippocr. ad malignitatem causæ deprehendendam, apposit hoc loco notam distinctionis, si calor vehemens non fuerit, id est, ut in Prognost. ipsemet interpretatur, si interiora vrantur, pedes tamen & manus frigeant, aut minus caleant, quàm pro ratione febris. Nudare enim pedes frigidos perinde ac si ardentissima febre vrerentur, inflammationem malignam in visceribus, & inde inquietudinē significat, quam ἀλυσμόν, δυσφορίαν, ἀρεσίαν, ἀλυσιν, & ἀλυσιν appellare solet, ut sæpe dictum est. Et certè eiusmodi symptoma nō nisi in febres malignas, aut pestilentes incidit, in quibus imminente exitio & iam sudore tenui frigida, sæpe etiam viscido effluente ægri membra nudant, etiam si ad instar gelu frigeant. Ab his non longè absunt, qui subinde lectum commutare volunt, aut proiecta in terram stragula decumbere, quod in multis exitialibus morbis accidit.

XXXIII.

Ἀναγκάζειν ὃ βέλτερόν ἐστιν ἐν τοῖς ἀκροῖς. καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἐν τῇ πλάτῃ.
μονικοῖς καὶ πνευμονικοῖς.

Erectum verò sedere velle, malum est in acutis: pessimum autem peripneumoniciis ac pleuriticis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Spinum decubitū duobus modis molestum esse ex superioribus intelligi potest. Vno propter angustiam pulmonū, quam pectus ac pulmo quodammodo in spinam procumbentia, & anteriores colli partes in arteriam cōcidentes patiūt. Altero propter laborem musculorū, qui supino difficilius pectus attollunt, quàm erecto, ex quo infirmitas viriū sequitur. Ea ratione fit, ut si æger iacere nō possit, sed crebrò sese in spinam erigat, ac residere velit, is vel iam deliret, vel summa spirandi difficultate vrgeatur. Huius autē difficilis spirationis causæ sunt incendium vehemens febris, angustia viarum spiritalium, & viriū imbecillitas, interdum quædam, interdum omnia simul. Etenim ægri id maximè temporis, quo grauius affliguntur, immoti iacere solent, ac si quis eos excitet, indigari. Quāobrem si vigente morbo æger sedere conabitur, ab alterutra harum causarum, quas diximus, procedere coniiciendum. Eas autem ita distingues. Nam in vigoribus accessionum & febribus ardentibus, quæ in thorace fomitem non habent, si qua alia delirij signa coniuncta sint, ut vigilæ, verba absurda, ἀναιδυσία, morum dissimilitudo, hominem iam delirare certum est. Sin nihil horum, solum incendium cum inquietudine hominem ad sedendum compellit, quod pessimum est. In inflammationibus autem partiū thoracis, ut pleuræ, pulmonis, diaphragmatis, membranz, quæ thoracem diuidit, & arteriz. (Has enim omnes, quarū eadem est ratio, peripneumoniz & pleuritidis nomine comprehendit) non solum febris æstus, sed præter hunc angustia, & sæpenumero viriū imbecillitas ex hoc signo præmonstratur. Hoc verò tantò periculosius est, quantò causæ plures & grauiotes, præsertim in his morbis, in quibus vires & spirituum viz liberæ necessariæ sunt ad salutem.

XXXIII.

καθ' ὅσον ὃ καὶ τὸ κῆρ, τὸ ὅτι ἡμέραν ἐξεννοῦνται. ὃ δ' ὁ δὴ πῶς, πομπῶν. ἡμέρα δ' ἐν βλάβῃ τοῖς πρῶτοις καὶ μετέωρος ὡς τὸ τελευτῶν τὸ ἡμέρας. οἱ δ' μὲν ταῦτα ὕπνοι, πομπῶν.

Dormire verò oportet noctu: interdiu vigilare. contrarium autem malum est. Minimè verò ager ladi poterit, si dormiat manè ad tertiam diei partem: verum postea somni mali sunt.

DESID.

Omnium signorum vtilium causam vel ad naturalem habitum, vel ad consuetudinem, quæ est altera natura, refert solet Hippocrates, sicuti inutilium ad id, quod præter naturam est, aut præter consuetudinem. Est autem homini tum naturale, tum consuetum, somnum inire noctu, interdiu autem vigilare. Id igitur vtile est, contrarium verò malum. Sed consuetudinis vocem Galenus scribit accipiendam esse pro ea, quæ natura firmata est, non deprauata & ex libidine, ut non aliud sit secundum naturam, aliud ex consuetudine. Non enim Hippocra. seculo hæc duo seiuncta fuisse. Quamquam si id verum est, Hippocr. opinor, non diceret habendam esse consuetudinis rationem. Itaque consuetudinem videtur intelligere, quæ parum & sine incommodo recedit à naturæ legibus. Qui verò ipsas naturæ leges ita deprauant, ut præposterè agant, & præter naturam viuere consueverint, horum consuetudo nusquam probatur ab Hippocra. ut si, quod plerique diuites mulieres faciunt, interdiu dormiant, noctes verò insomnes ducant: idemque iudicium de cæteris omnibus, in quibus consuetudo maioris est momenti, quam natura. Cur autem naturale sit homini & consuetum noctu dormire, vigilare interdiu, causæ sunt in vniuersum noctis & tenebrarum natura, quietis necessaria vicissitudo, & corporis dispositio. Nam in nocte tenebræ, frigus, copiosum alimentum somno tum materiam, tum motionis principium afferunt. Ut enim lux mouet, ita tenebræ sistunt, & spiritus cum calore, & sanguine tenebras, quasi hostem (ait Auicenna) fugiens intro contrahitur. Frigus verò cutim astringit, exhalationes in cerebro cogit, spirituum meatus densat, eorumque motum, ac comæatum prohibet. Copiosius denique alimentum accedit ex fame, fames ex labore diurno, & inanitione. Ob easque causas Hippoc. somnum attribuere lunæ videtur, quæ intro humorem mouet: & Poëtæ somnum noctis ac cerebri filium esse fingunt. Interdiu autem contrarij sunt lucis & somni motus, multaque ex somno diurno incommoda sequuntur. Primum enim, cum somnus noctu concoquat, vigiliæ interdiu concoctionis excrementa resoluant, per somnum diurnum nocturno succedentem aliquid excrementi in corpore relinquitur, quod morbis plethoricis, auctore Hippoc. originem tribuit. Deinde diurnus somnus nec profundus, luce & continentis calore retrahente, nec quietus inter crebras excitantium voces, nec prolixus, nisi homo Endymionis somnum dormiat, esse potest. Tria tamen hæc ad exactam alimenti concoctionem necessaria esse Hippoc. & Galen. docet. Concoctionis ergo loco somnus moderato minor fluxus mouet, & cruditates gignit. Præterea vigente luce cerebri & neruorum meatus patent, ad quos exhalatio calens ascendit. Effeminatur ergo & emollitur neruosum omne genus cum cerebro, vnde membrorum laxitas, enervatio, capitisque grauitas interdiu dormientibus. Nocturno verò minus ab his metuendum, quod refrigeretur denseturque cum neruis omnibus cerebrum. Est autem de somno ita sentiendum est, Hippocr. tamen inter partes noctis quasdam vigiliis concedit, inter partes diei, quasdam somno. Expectare enim conuenit horas ferè noctis tres, ut eo spatio paulatim refrigeretur caput, & halius in ipso concreascit. Interdiu verò matutinus somnus non improbat, vespertinus semper noxus est, meridianus medius. De matutino ita censet Hippoc. hoc loco, ut homo dormire possit ad tertiam diei partem. Celsus interpretatur quartam diei horam: quæ in decimam nostro more incidit. Cum enim dies artificialis duodecim horis constet à sexta matutina, ad sextam vespertinam, nec ab ortu solis ad occasum horæ quatuor tertiam diei partem constituent. Toto autem eo tempore matutino dormire non licet, nisi insomnis noctu homo fuerit, aut nondum perfecta sit cōcoctio, ut multa pituita supersit in sanguinem conuertenda. Proinde hunc somnum non ita concedit Hippoc. quod cum absolute probet, sed minimum lædere ait, id est interprete Galeno, aliquid licet admodum parum. Celsus verò ita optime distinxit. Nam si per noctem non est alimentum integrè confectum, non solum non lædit, sed siquid aliud summo opere conducit, ut matutino dormiatur, saltem conquiescat in lecto calens is, qui cru-

lib. de dieta.

lib. 3. de diet.

1. Aliment. 1.
et 3. de diet.Tho. 4. Veg.
in art. par.

lib. de affect.

lib. 2. 4.

ditatem passus est, nec committat se aut aëri, aut negotiis. Quod præceptum tanti facit, ut etiam si urgente negotio ad publicum procedendum sit, oportere putet re confecta lectum reperire, & si fieri potest, ad integram usque coctionem redormire. At in iis, qui per noctem integrè coxerunt, præstat prima luce surgere. Alioqui per id tempus somnus excrementi copiam in capite aceruat, & crebris catarrhis occasionem præbet. Minus autem lædit, quàm vespertinus propter dormiendi continuitatem, & aëris matutini constitutionem, qui somnum conciliare solet. Ante solem enim refrigerat: exoriente sole multum & suauem halitum excitat in sanguine & pituita. Pomeridianum verò somnum Hippocrates aliquando concedit, & Celsus confirmat, nimirum ætate, ne corpus siccat, in his, qui natura biliosi sunt, & ubi ignis aquam superat: in debilibus longis diebus: magis in studiosis propter nocturnas lucubrationes. Galenus quoque ipsum permittit diaria laboranti ita assueto. Magis nocet celo frigido & humido, austris flantibus & pluuiis, quàm per æstus. In quo etiam videndum, nunquid vigilæ, crapula, prædium liberalius, animi mœror, cura, studium antecesserint. Semper verò vel nullum, vel paucum esse conuenit, sedendo potius, quàm decumbendo, quominus caput grauetur, pedibus nudatis, ut perspiratio retrahat conscendentem exhalationum copiam. Vespertini autem somni damnum referunt ad horæ malitiam, quia recedente sole, quo calor innatus mirum in modum recreatur, noxia omnia plus incommodant. Addunt incrementem frigiditatem, quæ facit ut diutius noxius ille somnus duret. Quod verò ad somnos febricitantium pertinet, præter hæc, quæ diximus, somnus omnis nocet, qui laborem facit, modum excedit, delirium non sedat, materiam intro cogit, prauam & multam euaporationem concitat, aut qui calore febrili agitante, vel commota materia in ore ventriculi accedit. In vniuersum enim ut calor, vapor, & cerebrum se habent, ita & somni.

lib. de diet.

3. Meth. 2.

X X X V.

ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν ὡς καὶ τὸ πρῶτον, μὴτε ἡμέρας, μὴτε νυκτός. ἢ γὰρ ὑπὸ δυνάμει τοῦ καὶ πρὸς ἀγρυπνίας αὐτῆς, ἢ παραφρονίᾳ (ἐκ ἀπὸ τῶν τῶ συμπίπτει).

Pessimum autem est non dormire, neque die, neque nocte: aut enim præ dolore & afflictione vigilaueris: aut ab hoc signo delirabis.

DESID. JACOTII COMMENT.

QVoties in febre acuta, in qua somnus imprimis necessarius est, ægri neque noctu, neque interdiu dormiunt, id ferè sine continuo dolore, ait Celsus, esse non potest: aut, quod Galenus addit, sine delirio, quod propter siccum cerebri temperamentum & acrem halitum vigilas excitare solet. Dolor enim & labor tum animi, tum corporis (πόνος καὶ κόπος vocat) somnum arcent: in delirio absunt somni causæ naturales, bona scilicet cerebri temperies, & suavis euaporatio. Perpetuæ ergo vigilæ pessimæ sunt, ut causæ, & signa. Ac causæ quidem cruditis (non modò enim non concoquitur crudum alimentum, sed crudius, quàm ingestum sit, relinquitur) deinde resiccationis totius corporis, biliosi sanguinis, delirii, & exolutionis virium. Signa, verò tum horum omnium, tum verò maxime, doloris, ut diximus, ac delirii. Ille ferè oritur ab incendio acri, interna inflammatione, erysipelate interiore, & similibus: hoc exoluto animali spiritu & siccato cerebro, in quo facultas animalis residet.

3. de rat. vict.
sub finem.

F I N I S.

COACORVM
P R A E S A G I O-
RVM MAGNI HIPPOCRA-
TIS SECTIO TERTIA,

JACOBO HOLLERIO STEM-
PANO MEDICO INTERPRETE, CVM
*eiusdem Hollerij, & Desiderij Iacotij Vando-
perani commentariis.*



LLL 3

COMPTON

P R A E S A G I O

RAM MAGNI HIPPOCR.

THE SECTIO TERTIA

JACOBO HELLERIO STEIN

et NO MEDICO INTERPRETE

linguae Persicae, Arabicae, Graecae, Latine

perit et commentum

1773

1773

H I P P O C R A T I S

COACORVM PRAESAGIO.

RVM SECTIO TERTIA,

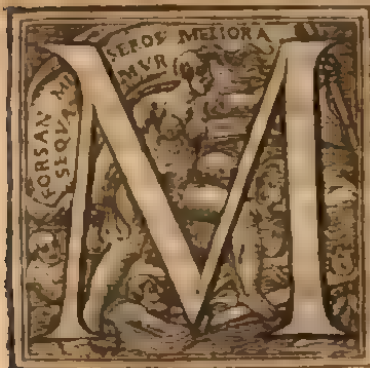
Jacobo Hollerio Stempano Medico interprete, cum eiusdem Hollerij & Desiderij Iaconij Vandoperrani commentariis. *

APHORISMVS. I.

Ο κόρος (κροταφος) τέμνεται, αψασμός εἰς τῶν ἐνδοντίων ἡ τομῆς ἐπιγίνεται:

Quibus tempora secantur, convulsio ex contrariis sectioni par-
tibus oboritur. * vide ej. i fine 2. & in. 8. fol. 438.

JACOBI HOLLERI COMMENT.



I R V M videri possit, cum natura cerebrum duplex, dextrum ac sinistrum, membrana quoque se inferente in mediū distinxerit:nerui quoque,non, vt quidam volunt,ita complexi , vt è sinistris partibus in dexteras, & contrā , decussatim excurrant: sed è dextris in dextra, è sinistris in sinistra abducantur, & os temporale cum aduerso nihil habeat tam commune, vt eo vulnerato altera parte z-grum conuelli oporteat. Sic tamen docet experientia, nec in temporibus solū , sed capitis reliqui vulneribus, vt altera parte,quā quē læsa sit, conuulsio aut resolutio accidat. Atque in conuulsione fieri potest, vt pars læsa sanam contrahat,& ita alterius partis cōuulsio sequatur.Sed in resolutione non ita manifesta causa est,cū oporteat potius contra quā docet experientia, dextra resolui dextris vulneraris.Atque idem scriptum lib.de vulneribus capitis.

DESIDERII IACOTII VANDO-

PERANI MEDICI IN TERTIAM SECTIONEM

Coacorum Præſagiorum Hippocratis com-
mentariorum liber primus.



DE morbis ad solutam continuitatem pertinentibus ita agit Hippocrates hoc loco, vt præfagiendi tantum rationem complectatur. In aliis tamen commentariis interdum facilioris præfagij causa curationem inserit, vt in Prognosti. gurgulionis, quod ea ignorata tunc præfagium explicari non posset: & cōtrā, in libello de vulneribus capitis, mortis signa quædam interponit, vt melius curandi ratio percipiatur. Quoniam verò præfagitio omnis ex signis & symptomatis repetenda est, exordium à capite sumpto, cuius vulnera, diligentiorē multo cōiecturam requirunt, quàm reliquarum partium, duo symptomatum genera in ipso obseruat:

tim interius, partim exterius per ossa temporum vario plexu disperguntur in cerebrum & eius panniculos, quæ tum sanguinem defecatiorem, tum spiritus vitalis copiam alendo cerebro deficiunt, eamque veluti materiam spiritui animali copulenter suppeditant. Præterea os temporale infirmissimum est, nec vlla alia in parte calua periculosius frangitur, quod, ait Hippocrates, maxilla in tempore cum caluaria committatur, & sursum ac deorsum moueatur articuli modo quod iuxta sit iter, per quod facultas audiendi est: quod vena caua & valida per tempus intendat. Ex quibus intelligitur, quàm facile ac celeriter affectus temporum communicentur cerebro in tam arcta connexionem, atque vicinitate; tamque expedita diadoche per venas, arterias, & nervos. Proinde mirum non est, sauciatis temporibus (quæ sic dicta sunt, quod sua canicie & macilentia ætatis annos prodant, unde homines apud Homerum *παλιανέτεροι*) febres, deliria, conuulsiones fieri: ob læsis verò vel còculis venis, quæ per tempora feruntur, cataphoram, vertiginem, apoplexiam, carum soporiferum inferri, propter spirituum dissolutionem vel collectionem, vel interceptionem, inflammationis magnitudinem, sanguinis gruum, saniei prauam & corruptam qualitatem, cerebri denique ab humore effusio, aut osse læso compressionem. Horum tamen symptomatum præagia ita moderanda esse Galenus docet, ut si euentura sint, magnas affectiones esse oporteat. Cerebrum enim (siquit) meningesque ac ceteræ capitis partes, si inflammate illæ sint, febricitent necesse est, ac delirent. Si alia, non necessarîo. Nam musculorum temporalium inflammationes febres, deliria, spasmos, sopores frequenter inducunt, si magnæ sint: neque tamen semper, neque cum paræ sunt, illa symptomata afferunt. Verum ut horum ratio constet, ita illa perobscura est, & controuersa, cum vna parte sola, in apposta, quæ ista non facit, conuulsionem fieri accidat. Id *ἐν γένει* maximè lethale esse vult alio loco Hippocrates, atque osse iam purulento superuenire. Etenim, ait, quum iam os purulentum est, pustula in lingua nascuntur, & laborans mente non constante consumitur. Plerisque etiam nervorum distentio in altera parte corporis supernascentur: siquidem vulnus in sinistra parte capitis fuerit, nervorum distentio dextram corporis occupat: si dextra capitis vulnerata sit, nervi in sinistra corporis distenduntur. Sunt & qui attoni fiunt. Dubium tamen non est idem interdum contingere solis muscularibus affectis sine læsione ossis. Proinde causa illa, quam nonnulli afferunt, quod sanies in alteram faciei medietatem confluens, & motorios nervos occupans partem oppositam conuellat, non semper vera est. Mule minus, quod Cassius scribit, nervos, qui ex cerebri basi originem suam trahunt, se inuicem decussare in modum literæ X, ita ut à dextra. basi parte exorti in lævum capitis sinum ferantur qui à læua, in aduersum: quod Hollerius merito reprehendit. Alij ex inanitione partem oppositam conuelli putant, vniuerso sanguine in eam, quæ sauciata est, confluente. Verum cum neque ex qualibet inanitione conuulsio oriatur, neque ex ea, quæ fit per venas, minus id probabile nobis videtur. Ob eamque causam primum illud ponamus, necesse non esse, ut conuulsa pars conuulsione causam in se semper contineat, repletionem, aut inanitionem. Quin etiam sepius fieri, ut doloris vi, aut vapore aliquo, aut noxia qualitate cerebrum offendente vis animalis excutetur, atque id, quod infestat, deuiciant, conuulsivos motus efficiat: sed & interdum resolutio vno musculo, alterum, qui ipsi opponitur, suapte natura contrahi ad suam originem, ut in Cynicò spasmò. Habent enim nervi motum, quo se retrahunt ad suum principium, non modò dum mouere tentant, sed & dum quiescunt. Ex quo fit, ut cum duo musculi sibi inuicem oppositi sunt æquales, vno resolutò, alter non aliter quàm conuulsus, in seipsum colligatur. Quin & in mortuo animali secti musculi partes in sese retrahi experimur. Hippocrates quoque scribit propter eas, quas appellat *ἀδελφίσιας*, quasi inter musculos oppositos fraternæ quædam necessitudo intercedat, id euenire, vni quæ nullam affectionis causam in se continentem alteri læso condolere. Nam si musculi (ait Galenus) ab altera maxillæ parte resoluantur, fit, ut altera breuior appareat, & quasi contracta: sed, quæ læsa est, eam sequuta, extēdi videatur. Cum enim musculi

lib. de ca. unl.

2. de art. 100

4. de præag. rat. ex puls.

lib. de unl. ca.

3. de artic.

3. de arti. 100

omnes

omnes vnā propriam habeant actionem, qua scilicet ad sua initia contrahuntur, quando illi, qui à sinistra parte maxillæ siti sunt, agendi potestate priuantur, qui à dextra sunt robusti ac naturaliter habentes agunt, dextram maxillam vniuersam, & labra ad se contrahentes, atque ita cōspicitur sinistrum labrum extensum & longius redditum: dextrum breuius & contractum. Ergo in hoc casu breuius fit, quod integrum est, attrahens ad seipsam maxillæ partem, quæ resoluta est. Alibi verò ab eo, quod affectum est, attrahitur, cōuelliturque id, quod sanum, sicut vbi museulus, vel chorda, cum induruit, nequit simul cum oppositis, dum agunt, extendi. Eadem ratio musculorum temporalium, qui maxillam sursum trahunt. Neque verò obest, quòd interdum in parte resoluta grauius humor plus possit ad trahendum, quàm sanæ vis in oppositum conuellar, cum illud rarissimè cōtingere soleat. Ex quo perspicuum est per resolutionem vnius musculi alterum oppositum contrahi, & tamen morbo vacare: aliquando etiam ægrum esse, quòd fieri etiam queat, vt humor alteram faciei medietatem resoluat defluxu in motorios nervos: in altera sensum tollat, quoniā nervos afficit extimos sensui dicatos. Conuulsio autem intelligitur ex corrugatione, resolutio verò ex sensus priuatione, nisi quòd potest, quanquam rarissimè, pars contracta simul & resoluta sensu priuari, quoniam humor immodicè grauius vtrosque partis vnius nervos occupauit. His ita cōstitutis manifestum est, sauciatis temporibus duobus modis conuulsionem in parte opposita superuenire. Vno quidem propter naturalem musculorum motum, etiam illæso ossè, eaque conuulsio in motu non est. Altero verò propter euaporationem & saniei suppressionem, quæ cerebrum petens spiritus animales dissipat, torporémque inducit: principia verò nervorum afficiēs in parte quidem oblata resolutionem: in ea verò, quæ integra est, conuulsiuos motus excitat. Hoc verò potissimum accidit ossè iam purulento, cum in contraria parte neque putrido vapor, neque saniei exitus patet, vt in ea, quæ læsa est. Huius ergo resolutionis causa est caloris extinctio propter putredinem: aut commearis facultatis in neruum interceptio: aut nervorum ipsorum integra sectio: aut à multo humore suppressio, madefactio. Conuulsionis verò, partis sanæ vellicatio, & morsus, vel oppressio. Vtrius autem modo pars sana conuellatur, signum est lethale: posteriore tamen desperatio est: Cum videlicet (quod ferè semper cōtingit) prius ægri lateris conuulsi manifesta signa se produnt, moxque in opposito conuulsiui motus superueniunt, vtraque capitis medietate iam expugnata à morbo. Ex quibus etiam intelligitur, summo opere cauendum esse, nequis ossa temporum læsa nudare vlcere exciso, aut carnem subsecare, aut musculum temporalem ab ossè separare audeat, quoties fractura medium occupat. Vbi caput incidendum sit (ait Hippocrates) ceteræ partes eius tutò inciduntur: tempus & regio superior supra venam, quæ per tempora fertur, hic, inquam, locus scalpello attingi non debet. Eum enim, qui incisus fuerit, nervorum distentio prehendit: ac si tempus sinistrum inciditur, dextrum nervorum distensione occupatur: si dextrum, nerui distenduntur in sinistro. Quanquam extrema parte & superiore, ne cerebrum deorsum excidat, paulatim musculum, si opus sit, ab ossè seiungere licet, ibique os aperire, modò venæ carotides, & partes nervosæ videntur. Eadem ratione magna syncipitis vulnera valde lethalia sunt, quòd sub ea parte cerebrum diuidant, vbi colligitur sanies.

I I.

Ὁμοῖα δὲ ὁ ἱγχιφαλὸς στέφανος καὶ ποσειδὼν ἀλεγεινῶς, ὃ ἄλλως κίπτεται, παραχρῆμα ἀφαιρῶν γινώσκει, καὶ ὅτε ὁρῶσιν, ὅτε ἀκούσιν, καὶ τὰ πολλὰ γινώσκουσιν.

Quibus cerebrum concussum fuerit, & doluerit percussis, aut aliter lapsis, statim priuantur voce, non vident, non audiunt, ac ferè moriuntur.

Concussio cerebri sæpè fit ex alto præcipitatis, aut ad durum corpus vehementius alliso capite, aut eodem percussio obtuso telo, quod non incidat, sed contundat. Ex eo ergo *σάνεις*, hoc est, concussio non disruptis, aut loco motis partibus, quod sub sensum cadat: sed elaxatis, quomodo in spina *σάνεις* est soluta compage vertebrarum, elaxatis vinculis, sed ut nec intro, nec foras, nec in latera dimotæ sint, aut luxatæ. In concussione sæpè fit, ut & ruptio, aliæque genera solutæ continuitatis adiungantur: & in vehementi concussione capitis nervi & venæ cerebri non satis confirmati vacuo loco, nec subnixi aliis corporibus disruptantur, à nervis ruptis sub mortem irremediabilis convulsio, à venis sanguis effunditur, ut mortuis execto cranio, tum membranæ, tum cerebrum contaminatum sanguine intinctumque appareant. *ἀφύρσι* verò fiunt, & apoplectico- rum modo sine sensu motumque iacent, quia in concussione spiritus, ubi natura integra est & libera, in corpus cerebri vacuumque fusus iam se colligit, & in angustias contrahit, nec in partes spargitur, ex quo *ἀφύρσι*, qua voce includebatur, non videre, non audire: sed hæc ad claritatem orationis adiunxit. Moriuntur autem primum quidem angustius contracto spiritu & obtorpesciente: deinde distractis nervis & fibris, quibus cerebri partes inter se cranioque copulantur: postremo effuso sanguine & concreto in grumos. Quod si accesserit ruptio nervi, membranæ, & aliarum partium cerebri, certior mors expectanda est. Alioqui si nulla alia iniuria à concussione accesserit, spiritus sese explicat, & quasi postliminio redit, seseque partibus ad redituum motum sensumque insinuat.

DESID. IACOTTII COMMENT.

EAdem sententia multis locis legitur, ut primo de Morbis, Si percussi cerebrum conquassatum dolebit, percussus obmutescet, nec videre, nec audire poterit: si verò vulneratum fuerit, febrem & cholera vomitum supervenire, ac aliquam corporis partem syderari, ac perire necesse est. Et in Aphorismis. Quibus occasione aliqua cerebrum vehementer concussum fuerit, mutos protinus fieri necesse est. Vbi *τινὰ πρὸς πρῶτον* intelligit causas manifestas, plagam videlicet aut casum, ut si quis ab alto in caput ceciderit, aut id paucum vel parietem ceciderit, aut lapide, fuste, aliòve telo gravi, & obtuso percussus fuerit, ex quibus vulnus & contusio, tanquam proximi effectus, relinquuntur. Præterea dictione *ἀφύρσι*, exempli tantum causa utitur, eaque functionum omnium voluntariarum læsionem comprehendit, motus videlicet, visus, auditus, quas hic sigillarim explicat. Appellat autem *σάνεις* Hippocrates conquassationem & perturbationem quandam interiorum partium, exempli causa, in spina vertebrarum afflictationem, quoties harmonia ipsarum tanta sit commotio ac depravatio, ut contenta ipsarum cavo dorsalis medulla vehementer laboret: in capite verò, quum cerebrum intra calvariam violenter plaga vel casu concutitur, quod tantò facilius evenit, quantum in ipsius ambitu vacuum spatium amplius est, & multò magis in senibus. Ex hac cerebri conquassatione euentum duplicem Hippocrates observat. Nam interdum sola virtus animalis, violenta commotione offenditur, ob idque sese in cerebrum colligit, atque otatur, aut propter validum dolorem ex toto spiritus in cerebrum reuocat, sine ossis fractura, aut vlla nervorum, venarum, vel membranarum ipsius cerebri disruptione. Interdum verò offensa per cranium ad cerebrum usque pervenit, ita ut ex nervis quidam valde tendantur, alij diuellantur, aut aliquid in calvaria, cerebro, vel ipsius membranis rumpatur. Utroque modo contingit ægros statim voce priuari, non videre, non audire, ac ferè mori. Priore tamen magna ex parte ad se redeunt, postquam facultas animalis sese receperit, nec vlla alia graviora symptomata insequuntur. Posteriores verò vel attoniti & soporati moriuntur: vel ubi ad se redierint, in gravissima symptomata incurrunt pro varia plagæ natura, & partium vulneratarum ratione, siue curis adhuc integra, aut parum vulnerata appareat, siue os nudatum sit, & conspicuum. Nam oborta inflammatione febris acuta, delirium, pulsatio vehemens, tandemque convulsio

1. de morb.

7. Aphor. 12.

conuulsio superueniunt: musculorum temporalium compressione, aut valida cerebri refrigeratione, aut plenitudine anteriorum ventriculorum, aut depresso ad cerebrum calua, vel tenui membrana, sopor, aphonia, linguæ & partium, ad quas nervi coarctati perueniunt, paralyfis, vel stupor: dehiscence verò calua, & sanguinis ichore ac sanie supra cerebri duriorem pelliculam per rimas defluente, cerebri phlegmone, eiusdem pelliculæ putredo, indeque febris acuta, deliria, conuulsui motus, ac tandem syderatio. Eadem disruptis venis eueniunt præter cruentationem per aures & nares. Sanguis enim extra vasa effusus, paulò post coagulatur, ac putrescens virulentis suis vaporibus cerebrum, illiusque arterias replet, & spiritum animale suam contagione inficit atque alterat. Inde fit, ut febris incrudescat, patiensque deliret, & spasmo epilepsie conuellatur. Omnibus ita affectis commune est, ut non solum initio, sed etiam tertio die & quarto bilem euomant stomacho lege consortij læso, tandemque ἀφρονι & syderati moriantur, nisi quidam euadant quibus confestim incisa cute os fracti crani vel perforatur, vel ferra inciditur, vel tripodis instrumenti cerebra eleuatur, ut foramine dilatato humores effluant, & foras pharmacis attractoriis eliciantur. Ex quibus intelligitur illud, τὰ πολλὰ θνήσκουσιν, non sine causa additum esse. Nam quibus sola facultas animalis grauius offensa laborat, non modò non necessariò, sed ne magna quidem ex parte moriuntur. Ex his verò, quibus cerebri ipsius partes quædam disruptæ sunt, multi seruari possunt, si opportunè tradita ab Hippocrate methodo curentur. Atque ex hac distinctione eleganter efficit Galenus, spiritum neque substantiam animi esse, neque domicilium, sed primum tantum ipsius instrumentum, ad sensus omnes & motus: quod videlicet per eiusmodi vehementes cerebri concussionem resolutus aut exinanitus, nequaquam animali vitam adimat, sed stupidum sensu motuque crepto tantisper reddat, quoad rursus collectus restituatur. Alioqui enim ipso ex vulnere dissipato animal necessariò interiret, quemadmodum cerebri corpore vehementer diuulso, quia in eo animus ipse residet, animal interire necesse est. Vtrum ergo solus is spiritus animalis laboret, an in calua, cerebro, vel ipsius membranarum aliquid ruptum sit, tum ex his symptomatibus, quæ diximus, tum ex aliis, quæ sequentibus aphorismis explicabuntur, coniiciendum. Quod verò hic dolorem addit, distinctione opus habet. Nam dolor vel extra caluariam percipitur, vel interior est, & cum aliis prauis signis coniunctus. Priore modo periculo caret, siue solas ipsas partes, quæ percussæ sunt, occupet: siue ad vicinas etiam propter continuitatem cutis & pericrani extendatur, quorum utrumque propriam substantiam habet, & continuam per omne corpus. Posteriore verò è pericranio, quod ex ligamentis productis à dura meninge nascitur, dolor per eadem ligamenta interioribus cerebri partibus communicatur, cum febre & pulsatione vehemente coniunctus, tumque inflammationem internam, & periculum manifestum denunciat. Quod si ex ruptione alicuius partis capitis obortus sit, grauius affligit, semperque ingrauescit, quod maximè lethale est.

7. de dogmat.
Plat. & Hipp.

I I I.

Οἷς δ' ἐγχείραλος τρωάκεται, πυρελὸς ὅς ἐστι δ' πολλὸν, καὶ χολῆς ἕμῃς ἐπιγίνεσθαι, καὶ ἀποταλάξιν σάμας, καὶ ὀλεθροὶ οἱ τοῦτοι.

Quibus cerebrum vulneratur, febris ut plurimum superuenit, & bilis vomitio, atque resolutio corporis, ubi agri lethales habent.

JACOB. HOLLERII COMMENT.

IN Aphorismis ὁμοπλῶν, & ὁμοῦ βάθος τοῦ μὲν profundam incisionem dixit hæc adferre, febrem & bilis vomitionem: πρῶτον dixit primo de morbis, ubi hæc eadem sententia scripta est, τραμάτωρ γὰρ τῇ κεφαλῇ θανάσιμα τὰ ἐς τὸν ἐγκέφαλον.

φαλον ὡς ἐπὶ τὸ πάλυ, quia sæpè arte, vacuatione, & ratione vitæ prohibetur inflammatio, & inde febris. Vomitiones autem fiunt, & febres aliquando initio, aliquando post initia 4. 7. 9. 11. 14. vel cò tardius. Atque initio vomitio fit concussione forti, ex quo agitata materia aquosa quidem, quia tenuis, & bilis eadem ratione, tum quia calida mobilisque esse solet, ad ventriculum confluit. Atque hinc vomitio biliosa quidem, non quia merata bilis, sed permixta aquosæ humiditati reuomitur. Syncera enim bilis rarius excluditur. Adde consensum cerebri cum ventriculo per nervos insignes membranarum cum interiore tunica eiusdem ventriculi. Post initia dolor ferè, & febres, & vomitiones commouet. Eliquat enim dolor atque exagitat: exagitata materia & eliquata facilius ad ventriculum decurrit. ἀπληξία resolutio partis alterius corporis. Ac si medio syncipiti & cerebro malum illatum est, utrinque tum conuulsio, tum resolutio fit, si altera parte dextra, aut sinistra iniuriæ illi oppositam partem corporis occupare solent. Ac iam formidabile præsignum est, ubi inuadit resolutio: desperatio, siquidem febris & inflammatio coniuncta sint. Rectè igitur ἀλὲθρῶς εἰ τοῦτο.

DESID. IACOTII COMMENT.

QUod hic τῆς πρῆς κεφαλῆς, primo de morbis πρῶτον, & in Aphorismis δῆλον πρῶτον scribitur. Est autem δῆλον πρῶτον in capite fracturæ species, sub qua os altè diuiditur, ut postea fusius explicabimus. In vniuersum capitis vulnus notat, aut conuulsationem, cuius offensa ad cerebrum vsque petuenerit, atque in ipso, vel eius membranæ aliquid ruperit. Dictum enim est superiore Aphorismo in plaga, vel casu solam interdum facultatem animalem grauiter offendi: interdum ossa caluarie frangi, membranas diuelli, venulas rumpi, cerebrum violari. Illic ægri statim voce priuātur, non vident, non audiunt: hic eadem interdum fiunt: verum & diutius permanent, & præterea alia accedunt febris acuta, biliosus vomitus, resolutio non solius animi, ut prius, sed corporis coarctatis nervis, qui ad partes inferiores feruntur. Celsus multa adiicit, sed quæ vel communia sunt, vel ad mortis prædictionem potius, quàm ad διάγνωσιν pertinent. Sin, inquit, cerebrum, membranæ eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam, etiam per aures exit, ferèque bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellatique ignorant. Quorundam trux vultus est, quorundam oculi quasi resoluti, huc atque illuc mouentur. Ferèque tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi distenduntur: antè mortem autem plerique fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obiciunt. Hippocrates ex grauitate plagæ, & superuenientium vi iudicium ita instituit, ut antè omnia quo telo, quali, quomodo, & à quo homo vulneratus fuerit, diligenter inquiratur. Deinde quæ statim & sub ipso istu sauciato acciderint, qualem vim habeant, & an perdurent. Ex his enim vehementiæ ictus & cerebri concussi signa potius, quàm ossis fracti petuntur: illius tamen vehementiæ cognitio ad aliquam coniecturam faciendam de fractura, aut disruptione in partibus interioribus plurimum habet momenti. Omnia hæc, inquit, præter id, quod in ossè oculis comprehenditur, requirenda sunt: grauioris enim vel leuioris plagæ indicia sunt. Ad hæc si offensus sine sensu, quasi dormiens iacuerit: si oculi obæcati fuerint: si vertigo ipsum occupauerit, si conciderit. Post hæc ad ea, quæ circa vulnus fiunt, aut apparent, veniendum est, de quibus dicitur Aphorismo sexto. Tandem ex his, quæ diebus criticis superueniunt, ut 4. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 40. iudicium absoluendum. Nos certè obseruauimus, quibus cerebri partes sauciatae essent, alios repentè mortuos: alios soporatos cruentatis etiam auribus & naribus diu mansisse, tandemque euasisse: quendam Arelatæ, cum diu obmutuisset, cerebrique conuulsionibus prehensus supremum, ut videbatur, diem conficeret, subito è lecto noctu exilientem, ac furore percitum in eos, qui aderant, impetum fecisse, prostratisque aliis, cum Franciscano valente & neruoso, diu pugnis, vnguibus, calcibus certasse, quem frustra cæterorum opem implorantem, ita mi-

6. Aphor. 10.

lib. de ca. vul.

M M M

seris tractauit modis, vt arrepta primum cruce, deinde matula, fuste, ferro etiam incredibili vi è fenestris detracto hominem non sine euulatu penè oppresserit: ac certè sublato lapide quadraginta pondo tandem oppressisset, nisi Frânciscanus in summa desperatione collectis viribus ictum grauem ægri pudendis impegisset, quo ille humi concidit. Hic tamen præter omnium opinionem nostris auxiliis adiuutus tandem conualuit. In vniuersum quoties ægri bilem vomunt, conuelluntur, lingua balbutiunt, pedibus obtorpescent, veterno laborant, brachio, vel crure resoluuntur, sensim febre lenta incalescunt, dubitare non possumus offensam per cranium ad cerebrum vsque penetrare, sauciátumque lethalter habere, nisi secto cranio statim occurratur. Proinde rectè Hippocrates hoc loco tria hæc tanquàm fracti cranei, & læsi cerebri certissima signa posuit, febrem, biliosum vomitum, & resolutionem corporis. In quibus tamen duplici distinctione opus est. Primum enim non est necesse semper hæc euenire, tametsi os fractum sit, & cerebrum, vel eius membranz percussæ. Cum enim multus sanguis effunditur, & ampla statim relinquitur via, qua puri, vaporis, & spiritui pateat exitus, nihil horum interdum superuenire obseruamus. Nam in magna concussione vehementius commotus sanguis & spiritus negata via multa excitant, aperta liberant. In fissura quoque cæca & parua, aut effuso pauco sanguine in diploem vel membranam, nullum interdum graue symptoma initid se prodit, quo tempore differendum iudicium, & ad ea signa confugiendum, quæ sequentibus Aphorismis explicabuntur. Præterea vt hæc omnia initid accesserint, febris, inquam, vomitio, & resolutio (soliis videlicet animi) non necessariò efficitur, cerebrum vulnerari. Febris enim à principio, vel paulò post (vt tertio die) superueniens non ita terrere debet, quia & dolens causa, & suppuratio- nis incipientis in loco vulnerato esse potest. Perniciosa autem est cerebro inflammato, in quo accensus calor ex phlegmone, vel putrente sanie per arterias communicatur cordi. Quinetiam tum in vulneribus, tum in aliis omnibus affectibus, nihil æquè ad prælagium conducit, quàm intelligere statim ab initio, non solum qualis sit febris species, aut magnitudo, sed multò magis, num sit primigenia in humoribus, an symptomatice partis alicuius principis phlegmone obsessæ, aut corruptæ, quòd hæc sepius interficiat, tametsi lenta, aut sine villo graui symptomate coniuncta videatur. Quæ in vulneribus capitis eiusmodi est, vel à principio accedens diutius perseverat, visceri contumaciter adhærescente, impactæque putredine, vel post primum quaternarium apparere incipit, quo videlicet tempore cessasse inflammatio, atque suppuratio loci affecti debuerunt, ætate quidem, ait Hippocrates libro de vulneribus capitis, post septimum: quia tum viget calor extraneus: hyeme verò ante decimumquartum, quòd calor nativus potentior diutius resistat putredini. Eiusmodi ergo febris (quæ reuera *ἐπιγενήσασα* est. vi audacti morbi, quæque hoc loco significatur ab Hippocrate) inflammationis gravitate cerebrum, vel eius membranas affici, nec materiam intus collectam ac suppressam exitum habere planè denunciat. Cui si alia prava signa accedant, homo peribit, qualia sunt (ait Hippocrates) delirium, syderatio, vulnus decoloratum, siccum, liuidum, quasi caro sale condita, & pustulæ sub lingua. Sin remissiora omnia, naturæ robore, & aliis signis bonis adiuutus euadere, quanquàm rarò, poterit. Eodem modo iudicandum est de superueniente vomitu. Nam aliquando in bene pastis concussione sola, & partium interiorum contusione, illæso etiam osse & cerebro excitatur. Nonnunquàm verò vel à principio superueniens diutius perseverat, aut intervallis redit: vel simul cum illa febre inflammationis cerebri symptomatice incipit. Prior nihil periculi portendit, facileque internoscitur, quòd neque diutius vrgeat, neque quicquàm ferè reddat, præter ea, quæ alio continebantur. Posterior vel cerebri oblæsi, vel duræ membranæ, quæ cerebro, cum quo multis partibus coheret, malum celerrimè communicat, exploratissimum signum est, omninoque biliosa, quæ reiciuntur, multo seroso excremento permixto apparent. Vt enim

in dolore

in dolore aliquo ingenti, aut vehementi mœrore, aut longa cibi abstinentia, maximè si homo sit *πικρόχολος* (quem, inquit Galenus, *χαλεπώτερον μνηστικῶς φέρει ἢ ἀσπιάν*) excrementum biliosum solet in ventriculum confluere, præsertim cum imbecillitate laborat, aut partes nervosæ afficiuntur: sic cerebro, vel membranis grauius laborantibus, cum ipsis os ventriculi, quod maximè nervosum est, & insignium nervorum coniugationem recipit, lædi necesse est: tum quoddam proximæ communēsque partes primùm potissimùmque afficiuntur: tum quoddam ad ea, quæ infirma sunt, vicinarum partium excrementa ferantur, præsertim quæ tenui substantia constant, qualis est humor biliosus, vnāque cum eo, quicquid est serosi excrementi, quod per vomitiones bili sæpè permiscetur. Rarè enim admodum bilem synceram, sine excremento seroso vomitione reijci videmus. Eadem distinctione opus est in voce, *ἀποπληξίς*. Non enim omnis resolutio sauciatae cerebri partes ostendit, sed inquit *τὸ σῶμα*, in qua videlicet corpus, aut corporis pars aliqua, non autem sola animalis facultas resoluitur. Vocat enim Hippocrates *ἀποπληξίῳ σῶμα*, paralytim: ad differentiam *τῆς ἀκράτους*, de qua dictum est secunda sectione huius operis. Eiusmodi autem resolutio non solum offensæ ad cerebrum penetrantis nota est, sed etiam periculi præsentanei, nisi quàm celestimè os depressum eleuetur, fractum aperiatur, sanie & vapor dilatato foramine exitus comparetur, partes corruptæ remoueantur. Sphacelismo oborto, aut diuiso altius cerebro insanabile malum est. Oritur enim hæc resolutio secto, aut rupto nervorum principio, inchoato sphacelismo cerebri, aut intercepto facultatis comiteu & coarctatis nervis, qui ad inferiores partes perueniunt, à sanie, sanguine effuso, osse depresso, vel tumore aliquo.

I I I I.

τῶν ῥηγνυμένων κεφαλῆς ὁρίαν, χαλεπώτατον γινώσκειν τὰ κατὰ τὰς ῥαφὰς ῥηγνύμενα.

Ossium, quæ sunt in capite, fractorum cognitu difficillima sunt, quæ circa suturas rumpuntur.

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Ossa capitis aliquando ita fracta sunt, ut nullam dubitationem adferant. Sed ubi dubitatur, nec fractura sub aspectum venit, atque ossis iniuria specillo, aliisque artibus cognoscenda est, difficilior quidē experimentū, quia specillum incidens in fissuram, aut suturam, similem asperitatem repræsentat. Extra verò suturas cum oporteat os esse leue atque æquabile, quod *ῥυόχορον* vocat Hippocr. libro de capitis vulneribus, si quid fissum ruptumve est, dissimilitudine à reliquo osse & asperitate facillè deprehenditur. Quot autem & quæ tum ossa, tum suturæ, ex eodem loco Hippocr. & libello Galeni de ossibus intelligas.

DESID. IACOTII COMMENT.

UT hæc omnia exactè intelligi queant, paucis solutionis continui in osse, quam fracturam generali nomine appellamus, species præcipuè explicandæ sunt ex eodem Hippocrate libro de capitis vulneribus. Sunt enim in vniuersum tres simplices, & duæ compositæ, quarum singulæ multas alias eiusdem generis suo ambitu comprehendunt. Ex simplicibus prima (licet cum parua collisione partium vicinarum ferè semper coniungatur) *ῥεγμα*, rima, siue fissio fit à graui telo ac retuso, in iis potissimùm, quibus ossa ætate iam induruerunt: sæpiusque in anterioribus partibus propter minorem ossis crassitiem, quàm in posterioribus. Propter duritiem enim os non cedit loco: quia verò non cedit, nec multo humido coherent partes, idcirco dissilit, hiat, & finditur. Hæc fra-

Œturæ species cū tenuissimā est, ac pili instar sub aspectum vix cadit, *τριχο-*
μὸς à Paulo nominatur, quibusdam cæca, quam ob id maximè lethalem vult
 Hippocrates, quòd medicum lateat, nisi cute prius transversis instar X. literæ
 lineis incisa locum cranei affectum detexeris interdum etiam infra petitra-
 nium. Altera est *φλάσις*, à Galeno, *θλάσις* dicta, collisio videlicet, vel contu-
 sio, in qua os nec finditur, nec deprimitur, sed in suo statu manet, ait Hip-
 ocrates, nimirum quia servato situ (quod à Paulo & Interpretibus recentiori-
 bus minus accuratè explicatur) in sua tantū substantia occultam patitur con-
 tinui solutionem, minimis ossis porosi partibus, quæ humido tanquā glutine
 colligantur, dissolutis, nec sensui apparentibus. Neque enim, inquit idem, ubi
 quid collisum est ab ictu, protinus, quod collisum est, & malum ipsum oculis
 patet: sicut etiam osse fisso nonnullæ ex rimis, quæ longius tendunt. Os ergo
 nudandum est, mōxque diligenter observandum, num inæqualitas aliqua in co-
 lore se prodar, maculis quibusdam candidis genuino colori intermixtis. Hac e-
 nim sola ratione collisio dignosci per initia potest. Progressu verò temporis os
 pallidum, exangue, & aliquando nigrum conspicuè cernitur. Occupat inter-
 dum connexam ossis superficiem: interdum ad diploem vsque, aut etiam ad
 laminam inferiorem pervenit, in qua ichor ex contuso loco manans membra-
 nam subiectam vitiat, vnde inflammatio, & mortis periculum. Solet verò po-
 tissimū fieri in corpore molliore, ut puerorum, quoniam mollia ex colliden-
 tibus minus finduntur, quā dura: molliora autem sunt primo ortui propin-
 quiora. Tertia species *ἰσθα* dicitur Hippocrati, quasi sedes, ab incisione relicto
 teli vestigio, ex quo innotescit. In osse enim apparet, inquit, qua telum insede-
 rit, quod leue & acutum esse oportuit, qualis est gladius. Hæc si altè os divi-
 dat, *διχοπῆ* nominatur: si excidat, nec separet, *ἐκκοπῆ*: sin testam, tanquam
 a sciam resoluat, *ἀποσκηπενισμὸς*. Quarta est *ἀπήχημα*, siue *ἀποχόπημα* dicta,
 species *τῆς ῥωγμῆς*, in qua alia parte ictus fuerit, altera intra eandem futuram
 os fiderit. In opposita enim parte fissio non potest fieri propter suturas, quæ
 caluariam diuidunt, & noxam terminant: nisi fortasse in raram aliquam capitis
 conformationem futuris carentem, aut easdem arctissimas habentem incidere
 queat, qualem semel vidimus. Quāquam sine ossis fractura concussio cerebro
 in opposita parte rumpi venulæ possunt, quæ os, vel membranas cerebri de-
 fluente sanie putrefacientes, falsam rimæ latentis suspicionem sæpè iniiciunt.
 Huius fracturæ causa ex definitione *τῷ χειρὶ* perspicua est. Est enim fissile A-
 rist. quod inchoata diuisione plus diuiditur postea per seipsum, quā diuidatur à
 diuidēte. Quod fit in iis, quæ habēt filamenta, propter ipsa filamenta, quæ suum
 tenorem seruant. Præterea in iis, quæ admodum solida sunt sine multo humi-
 do glutinante. Hanc fracturæ differentiam *τὴν συμφορὴν* vocat Hippocrates
 libro de vulneribus capitis. Quod infortunium, inquit, ubi accidit, nihil est,
 quod iuuare possis, quoniam ubi hoc malum sit, nulla via deprehendere licet,
 homōne id patiatur, aut qua parte caluarie. Quinta denique species *ἰσφλασις*
καὶ ἐκγίσσημα appellatur, in qua desidet os à suo loco, in interiorem partem adeò
 recedens, ut cerebri membranam premar: in quo casu etiam finditur, alioqui
 minimè desideret. Quod si in plura fragmenta pertumpatur, quæ membranæ pa-
 riter inhæreant, *ἐκπίσσημα* nominantur. Sin pars ossis fracti deorsum compella-
 tur, altera sursum attollatur, *καμάρωσις*. Possunt plures ex his, aut etiam omnes
 simul iungi, rima, collisio, incisio, *ἀπήχημα*, depressio. Ex quibus omnibus fra-
 cturæ generibus in vniuersum cognitu difficillimas esse cōstat simplices omnes
 præter incisionem, quæ seruat teli vestigium. Quāquam ne ipsa quidem circa su-
 turas semper nudato etiam osse manifesta sit. Quod enim *φλάσις* collisio nusquā
 sensui pateat, iam dictum est. *ῥωγμὴ* verò interdum apparet, interdum planè la-
 tet, aut propter tenuitatem, ut *τριχομὸς*: aut propter locum, ut *ἀπήχημα*. *ἰσθα*
 verò & *ἰσφλασις* oculis deprehenduntur. Omnibus tamen, præterquā *ἰσφλα-*
σις, commune est, ut sensui non apparere possint, ubi circa suturas inciderint.

Itaque

Itaque hoc loco τὰ ἢ τὰς ῥαφὰς ῥαγνύμενα, non solum rimam utramque tum simplicem, tum cōpositam, quæ ἀπὸ σχῆμα dicitur, interpretari conuenit, sed etiam sedem, siue incisionem. Quanquam verbum ῥαγνύται propriè in rima Hippocrates vsurpat, ut cū scribit, ὅτι οἱ ῥαγνύται πρὸς τὸ πόντον, ὡς τὸ πόντον ὅτι οἱ τὸν ῥαγνύται ἀπὸ τοῦ φλάσι προσγινώσκου ὑπὲρ ῥαγνῆ. Id est, Finditur os vulnere: vbi autem findatur, necesse est collidi id, quod iuxta rimam est, siquidem quo telo os finditur, eodem plus minúsue etiam colliditur, idque dum finditur. Præterea finditur sutura, vel cū inciditur, vel cū colliditur. Cū inciditur, quia non vna tantum futuræ pars inciditur, sed alia plerumque finditur & resoluitur. Quoniam enim os circa futuras tenue, infirmum, ac rarum est, ideo hac parte facile diuitur longius, quàm qua iactus fuerit: futuræ verò eodem iactu tum finduntur, tum dehiscunt, quòd præter rimam in osse futuræ nexus ille dissoluatur, quo vna ossis pars alteri inseritur: quam affectionem Hippocrates διαχάλασιν τῆς ῥαφῆς, quasi resolutionem futuræ appellat. Idem iudicium de collisione, cui facile fissio & resolutio coniunguntur. Tamen si ergo in reliquis partibus nudato osse facile incisio ex relicto teli vestigio deprehendatur, in futuris tamen plerumque latet, quia nō patet, siue teli sedes, an sutura, quod conspicitur, nisi sedes magna fuerit. Rima autem siue coniungatur cum sede siue cum collisione, difficilius adhuc noscitur, quòd diiudicare nequeas, rimane sit, an sutura. Atque hoc est, quod hic intelligit Hippocrates, cū scribit, ossium, quæ sunt in capite, fractorum, cognitu difficillima esse, quæ iuxta futuras franguntur, siue per incisionem, videlicet, siue per rimam, collisionem, ἀπὸ σχῆμα, vel διαχάλασιν. Et in libro de vulneribus capitis addit, in eiusmodi casibus medicos non solum aspectu, sed etiam mente falli, nisi teli sedes, aut rima per totum os penetrant, ac propter magnitudinem solutæ continuitatis sub aspectum cadant. Quinto quoque Epidem. ipsemet Hippocrates se à futuris deceptum memoriæ prodidit, eoque errore Antonomum quendam mortuum more scilicet (ait Cellus) magnorum virorum & fiduciam magnarum rerum habentium sua errata confessus. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro conuenit etiam simplex veri erroris cōfessio, præcipueque in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est. Cur autem eiusmodi fracturæ cognitu difficillimæ sint, causam etiam Hippocrates ipse reddidit. Nam (inquit) futuræ sunt ῥαγνυμέναι, καὶ τρηχύταται, & αὐτὰς ὁσὶς, fissuris ipsis similes, & reliquo osse asperiores. Propter similitudinem igitur nobis imponunt, idque commune est iis omnibus rebus, quæ aliquid, quod idem sit, in se habent, ut dubitationes & erroris causas etiam præclaris medicis afferre soleant. Ob eam causam non solum vulgares medicos, sed etiam præstantissimos quosque in similitudinibus decipi sæpe docet Hippocrates. Cū ergo calvariae superficies, qua parte futuræ non sunt, leuis sit & æquabilis, vel, ut Hippocrates loquitur, ὁμοιοῖν, futurarum asperitas eludit specillum, quo fracturas ossis exploramus, quia cū in sinus naturales futuræ inducitur, fissuræ opinionem frustra facit: cū in fissuram, futuræ. Quantum autem momenti hæc latentium fracturarum dignotio habeat tum ad curationem, tum ad præsagium, vel ex eo intelligi potest, quod Hippocrates præcipit medicum pati non debere, ut res tertium diem excedat, priusquam secet: sed intra id spatium secundum, præsertim vbi tempus calidum fuerit, & à principio ægrum inuaserit. Aestiuo enim tempore caro magis putrescit, & os gangræna periclitatur ob saniem defluentem. Ob idque post triduum inflammatio infestare hominem consuevit, quo tempore os tractari non potest. In depressione autem ossis nec dignotio admodum difficilis est, nec sectio semper necessaria, cū os vel demi, vel attolli potest, vel ab ipsa natura separari, ut nec in omnibus aliis leuioribus fracturis, in quibus nihil in diploem, vel membranam defluit, præsertim si nec os nudatum sit, nec vlla grauius symptomata urgeant. Calor enim sua cute, vel osse rectus per se digerit saniem, ossa solidat, & in nobis omnia efficit, qui ablato tanquam operculo expirat, & se ipso redditur imbecillior.

lib. de vul. ca.

lib. 4.

lib. de vul. ca.

2. de humor.

lib. de vul. ca.

ῥήνῃ) ὃ ὑπὸ τῶν βαρέων μάλιστα, καὶ ἐκ τῶν ἐξ ὑπερῶν τε φερομένων, καὶ μὴ ἐξ ἰσότητος.

Rumpuntur autem maximè à grauibus telis & rotundis, & ab his quæ ex subcontrario afferuntur, & non ex plano.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

GRaue leui, rotundum plano opponit. Ac graue quidem quid sit, faciliè intelligas. Rotundum verò plano, vt planum dicas, quod ἰσότητος dicunt, non ἀρτίσμοις. In eo enim, quod ἰσότητος æquabilis superficies est, & plana, nulla parte eminens, aut gibbosa: in eo verò, quod ἀρτίσμοις leuor quidam inest, & æquabilis vel rotunditas, vel planities. In aliis enim rotundis planities est, & leuor: in aliis scabrities, asperitas, inæqualitas, & vt caput massæ Herculeæ pingitur. Et rursus in rotundo, quod σφύγγιον dicitur, longitudo quædam est, vt in baculo rotundo, & columnis quibusdam & cylindris aliqua orbiculata sint, vt poma, lapides quidam, massæ ferreæ, æneæ, plumbeæ, quod πρυφίς, & extrema parte, quæ rotunda sunt, aliquando obtusa, aliquando acuta sunt. Hæc eadem libro de capitis vulneribus, alia mollia, alia dura.

καὶ ἐκ τῶν ὑπερῶν δ' ἴσ. ὑπερῶν τε intelligit, quæ vel ex alto, vel obliquè inferuntur cadentibus hominibus, vel inde cæsis: contrarium verò ἰσότητος.

DESID. IACOTII COMMENT.

Signa, quibus fracturas ossium capitis deprehendere liceat, eas præsertim, quæ sub aspectum non cadunt, & sola coniectura continentur, quales sunt collisio & fissura, deinceps explicantur. Etenim si os nudatum sit, nondum tamen conspicuum, specillo res explorari debet: si nudatum & conspicuum, scalpro, atramento, & similibus: si cute adhuc tectum, aut ictus circa futuras acceptus, interrogatione & mente noxa colligenda citra specilli admotionem, vt alibi docet Hippocrates. Etenim nudari os, aut aperiri vetat, multò magis secari, nisi fracti cranei, aut effusi in membranam sanguinis citra ossis fracturam (vt in concussionem cerebri plerumque euenit) manifesta signa se prodant. Quorsum enim proleuioris vulneris curatione, in quo nihil ad membranam confluit (qui est vnica sectionis scopus) periculum de industria intenditur ægro, lacerato pericranio, cuius exquisitissimo sensu dolores, societate cum menyngibus graua symptomata excitantur? Cur sine graui occasione caloris natiui sedes detegitur, vt pro vapore saniei, quæ nulla subest, ipse in ambientem dissipetur? Cum enim constet pericranium tum cranio firmiter adhærescere, tum è ligamenti à dura menynge produci, præsertim qua parte futuræ cōseruntur, non nisi cogente malo & cranei, caloris natiui, ac menyngum habita ratione, quarum noxa celeriter cerebro communicatur, ferro dilacerari debet: multò minus osse secto membrana detegi, vnde refrigeratio vulneris, ossis, & ipsarum membranarum insequitur, grauissimorum symptomatum maxima occasio. Nihil igitur horum temerè aggrediendum est, nisi statim initio planum sit os ita fractum esse, vt sanguis descendat, aut membranam vrgeat, aut saniem colligat, cui non pateat exitus, aut aliquid in membranis ruptum sit. Proinde Hippocrates latentium fracturarum signa omnia accuratissimè exquirat, eaque ita diuidit, vt quædam ex vulnerati responsis innotescant: alia ex his symptomatis, quæ vel sub ictu accesserunt, vel postea superueniunt: cætera ad chirurgi industriam pertineant. Primum genus notatur hoc loco. De secundo dictum iam est superioribus aphorismis. Tertium ad sequentem pertinet. Vt autem ratiocinando ex his, quæ æger respondet, certi aliquid colligi possit, interrogandi quoque ægritationem omnem, quæ, siquid aliud, plurimum artificij requirit, idem Hippocrates alibi nos docuit, eamque totam referri scripsit ad ictum, & telum, quorum

lib. de ca. vul.

lib. de ca. vul.

quorum differentia variant distinguuntque fracturae periculum. Ictum autem appellat, cum vel alter alterum vulnerat: vel homo ipse cadit: vel aliquid super caput incidit, quoniam his tribus modis os finditur, colliditur, aut aliter pertrahitur. Omnibus commune est, ut ex validiore ictu certior sit ossis, vel cerebri violati coniectura. Proinde in feriente homine, siue telum manu tenuerit, siue vi iecerit, habitum, robur, mentem spectare oportet. Etenim nervosus, exercitus, audax, violentius, quam infirmus, mollis, timidus, ferire solet: & qui de industria, quam qui imprudens facit. In ictu quoque modus notandus. Grauior enim omnis ictus est ex sublimi loco & ad perpendicularum: leuior obliquus & à latere. Casus quoque è sublimi super durissimum quidpiam & hebes, grauiissimus est: super mollius, aut non è sublimi, vel nullo modo offendit, vel quàm minimùm. Eodémque modo siquid decidat in caput graue, durum, & admodum hebes, maximè solet eiusmodi noxas afferre: minimè verò, quod leue, acutum, aut molle. In telo autem, quo alter alterum vulnerat, obseruamus substantiam, pondus, figuram. Substantiae durities plurimùm potest ad augendam noxam, quam mollities imminuit. Pondus quò grauius, eò maius periculum fissurae, collisionis & effractionis significat: in leuiori contraria omnia. Quod denique figura acuta est, carnem & os incidit: retusa collidit, findit, deprimit. Oblongum telum & acutum, si leue sit, incidit: si graue, non solum incidit, sed etiam collidit. In vniuersum (ait Gale.) secant, quae acuta sunt, collidunt, quae grauiora duraque: abrumpunt omnia, cum vehemens ictus fuerit: idem facit casus ab alto, vel graue quidpiam durumque incidens. Quòd autem hoc aphorismo vtrumque veluti exemplo quodam proposito expresserit, telum videlicet, & ictum, perspicuum est. Scribit enim capitis ossa findi, collidi, & sic pertrahi ut decidant (nam verbum *ῥήγνυνται* ea omnia comprehendit, ut paulò ante dictum est) maximè à grauibz telis & rotundis, teli nomine generaliter vsus pro eo, quod quomodocunque caput vulnerat, siue alter alterum percutiat, siue homo ipse super aliquid cadat: siue aliquid super caput incidat. Ictus autem modum significauit his vocibus, *ἢ ἐκ ὑψηλοῦ, καὶ ἐκ ἰσότητος*, quomodo in libro de capitis vulneribus scribit os potius frangi coniectione teli à superiori loco, quàm ab æquali: & eos omnes periclitari, qui ex loco maximè sublimi super durissimum quidpiam & valde hebes cadunt, non autem qui à loco æquali, vel plano super quidpiam mollius. Alio verò loco paucis complexus est duo illa prima genera signorum, quae exposuimus, vbi ita scribit, Si suspiceris, ne os fissum, collisum, vel vtroque modo violatum sit, de sermone hominis coniecturam facies: quòd vehementer ictus fuerit: quòd à valido vulnus acceperit: quòd telum, quo percussus fuerit, ex eorum numero sit, quae grauius laedunt: deinde quòd vertigo sequuta est, oculi obcaecati sunt, æger sine sensu quasi dormiens iacuit, concidit, &c.

s. Method.

lib. de ca. vul.

V I.

*τὰ δ' ἀπορρώμματα, ποῦτερον ἔρρηγχετ' ἢ οὐ, κείνῃ δέτ', διαμείσσειν διδόντα
ἐφ' ἐκτέλειον τιλὲ σιγῶνα, ἀν' ἡλικίαν, ἢ τὰ ῥήγνυνται, καὶ προσέχῃ κελύφῃ ἐστὶ
ψοφεῖν αὐτῶν δοκέει δ' ὅστις. τὰ γὰρ ἐκτελεῖται δοκέει ψοφεῖν.*

In quibus autem dubitatio, num ossa fregerint, hoc modo diiudicare oportet. Mandenda enim in utramque maxillam dabis caulem hastula regia, vel ferulam, tuncque iubebis agrum animaduertere, nunquid ossis strepere videatur. Quod enim fractum, ea ratione strepere videtur.

IACOBUS HOLLERII COMMENT.

SVnt & aliz artes, de quibus lege annotata in librum de capitis vulneribus, quibus intelligas, num os fractum sit, tum quod nudatum est, tum quod etià dum

opertum cute. *addicendy* autem caulem hastulæ regiz vertimus, etiamsi intelligamus eius herbæ florem ita dici à Dioscoride, quomodo *σινάβας* maxillas, quæ tamen propriè buccæ sunt.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

lib. de vul. ca.

Tertium signorū genus exponit, quod Chirurghi opera atque industria comparari diximus. Sunt autem huius duæ differentiæ. Nam quædam in vulnere obseruanda sunt ac prædicenda, antequam Chirurgus manum ipsi admoveat: alia verò postquam iam admouit. Priore genere continentur partis læsæ natura, & capillorum in vulnere relictorum situs. Vbi enim pars icta cæteris imbecillior suapte natura fuerit, quales sunt futuræ, tempora, & synciput, probabile est & prope verum, noxam in osse relictam. Nam à simili telo, ait Hippocrates, eiusdemque magnitudinis, aut etiam minori, ictu æquè graui, vel etiam leuiori, multò magis homo læditur, si telū futuras attingit, quàm si alias partes. Perspicuum etiam est ossa imbecillia, facilius findi, collidi, ac deprimi, quàm crassa ac dura. Quoties verò pilos, qui incisi sunt, in ipsa plaga contineri videmus, os nudatum esse certum est, nimirum vulnus ad os vsque penetrare, quia pili telo cedunt, donec ad os ventum sit, vbi secari solent, quòd propter ossis duritiem vltius pelli nequeant. Vbi igitur hoc euenierit, os violatum à telo prædicendum, tamen si iniuriæ species nondum nobis explorata sit, nec adhuc discerni queat, sitne fractura superficialia ita, vt sectionem non requirat, an profunda, aut exterius præclusa. His ita obseruatis Chirurgus vulneri manum admouens, id, siquidem magnum sit, dilatabit, vt os nudatum oculis appareat: deinde scalpro radet, atramentum inducet, nigritiem detrahet. Alioqui nudato quidem osse, necdum tamen conspicuo, specillo noxam explorabit. Quòd si hac industria nihil deprehendi queat, & symptomatica latentis fracturæ suspicionem iniiciant, aut sauciata pars ex his esse conspiciatur, quas scalpello attingere non licet, quales sunt muscoli temporales circa medium, & circa carotidas & futuræ, quæ nec propter asperitatem vtiliter specillo explorari possunt, nec ferro attingi, propter venas & ligamenta, quibus suspenditur dura membrana: aut si illæsa cute fissurâ latere metuimus, vel *απὸ ἡρώμα*, quòd neque mente, neque oculis deprehenditur, tum ad alteram signorum huius generis differentiam confugiendum, quæ etiam valent ad priorum cōfirmationem. Iubet ergo Hippocrat. exhibere ad mandendum asphodeli caulem, aut ferulam, vtrique maxillæ parte: tumque diligenter attendere ægrum, num strepitum aliquem intus persentiscat, qua parte os vulneratum putatur. Fracta enim ossa, quia solida & contigua, attritu inter mandendum strepere percipiuntur: neque absque ratione. Nam dum vehementi & omnium validissima musculorum contractione, qui ossibus temporalibus illigantur, maxilla inferior clauditur, ac dentes arctè inter se committuntur, eadem opera effracta capitis ossa distrahi & moueri loco necesse est, præsertim cum maxilla superior, quæ cum capite cohzret, vehementius pulsa, eadem ossa disiungat. Eò fit, vt strepitum leuem edant, modò ne fissio superficialia tantum sit, sed profunda, qualem potissimum inuestigamus, quòd sola sectionem requirat. Addidit autem vtrique maxillæ partē mādendum esse, quia necesse sit ex vtrique parte crotaphitas vehementius distrahi. Quòd à quibusdam minus accuratè animaduertsum est, qui à Guidone huius præcepti admoniti pro asphodeli caule, aut ferula, nodum palææ dentibus stringendum præbent. Tamen si enim parum referte videatur, palææne nodum, an asphodeli caulem, vel ferulam, vel telam, aut chartam triplicatam, vel aliquid aliud, quòd tenax sit, nec inter dentes frangatur, dentibus conterendum exhibeas, id tamen vtriusque partis maxillæ dentibus firmiter faciendum est. Qua in re deceptos puto, qui huius signi constantiam suis experimentis infirmare conantur. Alij, sed dubia & obscura coniectura filum cubitale crassiusculum inceratum altero extremo dentibus prehendant: alterum ægro stringendum porrigunt. Tum filum tensum valdè ter aut quater trahunt ac distorquent, aut virgula contundunt. Si enim fissura est, ictu stridorem, tractu violento dolorem sentire ægrum, qua parte ipsa læset: quòd

quod sauciatis tantum temporum ossibus verum esse videtur. Sed & auellanam eadem ratione frangere quidam iubent, aut bacillo è leui siccâque materia ægri caput molliter concutunt, quod os integrum naturalem sonum edat: fissum verò, vel obscurum, vel stridulum. Osse verò nudato & conspicuo, minus est negotij, quod collisio mutatione & varietate quadam coloris, fissura scalpro, & atramento paucio oleo adiecto melius deprehendatur, nisi vel inferior calvariz lamina sola noxam exceperit, vel suturis fissura obscurata sit: tumque ex symptomatis superuenientibus ratiocinandum est, atque imperandum ægro, ut nars digitis præcludat, & quantum potest, buccas diu inflet. Nam si os ad diploem usque, aut membranam fractum sit, exigue sanguinis stillæ, & veluti sudoris cuiusdam guttulæ per rimam exilient, quas magna illa compressione atque inflatione membranz cerebri sursum pulsæ, & venæ turgentes exprimunt, tum quæ membranæ conferuntur, tum quæ sunt in diploe inter duas laminas, quod multa vasa coeunt ex iis, quæ inferiore & interiore parte calvariz foras tendunt, & iis, quæ è superficie exteriori feruntur intro, ubi à graui casu aut ictu effusus sanguis, & in grumum coactus dolores, inflammationes, & alia grauiora adferre consuevit. Cera quoque indurata loco suspecto madescit hausto vapore & madore, quæ parte fissura latet, cum reliquis partibus non ita mutetur. Cætera, quæ vulgò produntur, minus habent firmitatis.

VII.

προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τὰ ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ ἄλλως διακινῶνται. τῆς τε γὰρ ἀρκῆς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ γίνεται, καὶ δὲ ὅτι περὶ πύλον, καὶ πόροι, ἰσχυροὶ ὑποβρίσσωσι. γίνεται δὲ τὰυτὰ ἤδη δυσκολῶς.

At progrediente tempore effracta ossa 7. 14. aut alijs diebus sui indicia produnt. Abscedit enim caro à suo osse, & os liuescit, dolores commouentur influente sanie. Ac tum quidem ea difficilem locum cedunt auxilijs.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EA res experientia constat. Nam dum aliquid ossis fissum fractumve est, & non est manifestum, quod contusum est aut confractum, paulatim putret & saniem facit. Ac corruptela quidem efficit, ut ea consuetudo, quæ carni est cum membranæ, & his cum osse, interstitis fibris dissoluatur, ac jam non hæreat caro membranæ, nec hæc ossi, id quod ἀποστασις ἀρκῆς ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ dicit. Atque insidens sanies ossa corumpit, & membranacea nervosæque pungens dolorem mouet. Quo tempore difficilior curatio est, siquidem per suturas aut fissuras sanies in diploem vocatum & membranas influxit. Ac non abs re fuerit historiam adscribere, quæ huic loco maximè conueniat. Ea verò scripta ab Hippocrate quinto Epide. Antonomus (inquit) ex vulnere capitis mortuus 16. Is media ætate lapide è manu vibrato percussus, quæ parte medium synciput est, & sunt suturæ. Atque offensio quidem in suturis, quæ me deceperunt. Postea verò prodita iniuria est. Dolor enim vehementissimus primùm in claviculas, deinde in latus, ex quo conuulsio utraq; manus habuit. Erat enim vulnus in medio capite ac syncipite. Sectio è ferra adhibita: 15. producit pus non multum. Membrana verò nōdum putrefacta apparuit. Multa ergo ex ea historia colligas. Vis enim teli magnitudinem vulneris ostendit. Quod ætate media, celerius exitium: medio syncipite, quæ δὲ βλάβη est. Ac in syncipite grauissimas esse iniurias multis de causis ex libro de capitis vulneribus intelligas, multò magis ubi sutura illa coit cum coronali. Atque fallitur interdum, ubi suturas vitium habet. Idem scripsit eodem libro: postea verò sese prodere iniuriam 7. 14. hoc loco annotauit. Addit autem ad ea signa, quæ

s. Epid.

produnt

produnt vitium, dolorem lateris & claviculæ, atque conuulsionem in vtramque partem. Nam vbi tantum altera pars capitis læsa est, tantum opposita conuulitur, vt famulæ in Onulo dextra parte læsa sinistra manus conuulsa est. Hæc autem clariora, si quis diligenter legetur librum de capitis vulneribus.

DESID. IACOTII COMMENT.

lib. de ca. uul.

Vbi os in capite fractum, quasi integrum esset, nec raditur, nec terebratur ante septimum, maxime verò tertio die, quem Hippocrates inter omnes eligendum esse vult, interdum quidem naturæ beneficio, & quia fissura non ita profunda est, pus in cutem vergit, separatque hanc ab osse, quæ mollitie & fluctuatione, si ea parte digitos compresseris, se prodit: sæpius verò sanie interiora putrefaciente grauißima symptomata progressu temporis infligit, ac tandem mortem affert, tametsi per initia nihil periculi subesse videretur. Primum enim inflammatur vlcus, & caro ab osse separatur: deinde verò ichor & sanies ex sanguinis extra venas effusi, vel ossis fracti putredine in membranam cerebri stillat, aut in eam partem, qua ossa capitis inter se connectuntur, ex cuius putredine in parte principe semper febris excitatur calore extraneo per arterias cordi communicato: cui deinde superueniunt deliria, sopor, cōuulsio, vel paralytis. Horum enim omnium symptomatum hanc esse causam Hippocrates Laconica breuitate docet, simulque curandi methodum explicat his verbis, ἢν δὲ τὸ ὀστέον ῥαγῇ, καὶ ῥωγμὴ ἐγγίγῃται, ἐπικινδύνην ὄντα πρίν, ὥς μὴ ἤτι τὴν ῥωγμὴν ἔσται ἰχὼρ ῥέων, τὴν μάλιστα σίπει. ὥς γὰρ ἤτι τὸν μὲν ἰσίων, ἐκ ἐφίων δὲ, λυπεία, καὶ μάλιστα ποῖα τὸν αὐθροπὴν ὄντα γὰρ ποιεῖν, ὥς ἐξ ὁδὸς ἢ τῶν ἰχθῶν, μὴ μὲν ἔσται ὁδὸς, ὁδὸς δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν καὶ φαρμακίῳ γρη῏δι, ὅσα ἐφ' ἑαυτὰ τὸ ὑγρὸν ἔλασσι, καὶ λείπει: quibus verbis monet, os fracti cranei ferra incidere, & foramen dilatare, vt humores, quibus cerebri pellicula putrescit, effluere possint, & hos pharmacis attractoriis eliciendos: quanquam hæc remedia post septimum exorta febre & aliis symptomatis non semper respondent, partibus interioribus cerebri iam expugnatis. Eodem etiam loco primum symptoma, quod latentem, nec suo tempore sectam fracturam denunciat, febre esse vult, non quidem eam, quæ à principio prehendit doloris causa & loci, qui inflammari incipit: sed quæ post septimum æstate, & ante decimum quartum hyeme superuenit, quo tempore inflammatio cessare debuit. Atque hoc est, quod scribit hoc aphorismo, progrediente tempore effracta ossa septimo, vel decimo quarto sui indicia prodere. His enim diebus, qui inter criticos principatum tenent, natura solet humorum concoctionem, aut eorum, quæ infecta sunt, excretionem aggredi. Quia tamen interdum celerius, interdum tardius, sæpius verò intermediis diebus eiusmodi indicia sese proferunt, vt æstate quarto, nono, & vndecimo: hyeme septimo, nono, & post decimum quartum, idcirco addidit hanc exceptionem, τὰ δὲ καὶ ἄλλως. Solet enim Hippocrates insignibus naturæ mutationibus septimum & decimum quartum, dies vtrique medios præstitueret, quos tamen symptomata, quæ diximus, antecurrunt, vel subsequuntur, prout vltius grauius, aut leuius fuerit, vel tempus ad æstatem magis, aut hyemem inclinauerit. Ex quo etiā sequitur capite sauciatos, qui ex vulnere interituri sunt, hyeme diutius, quàm æstate viuere: quoniam per hyemem, caloris natui, qui humores moderatur, & morbos sanat, robur augetur, humorumque ipsorum pigrior est motus: æstate verò idem ab ambiente dissoluitur, & humorum tum plenitudo ex fusione, tum celer motus ex tenuitate & acrimonia naturam vehementius irritant. Quæ verò symptomata vi huius grauißimæ febris, & putrentis intus saniei superueniant, postea explicat, eaque primum leuia videri innuit, mox incrementum, donec hominem è medio tollant, nisi quàm citissimè occurratur. Primum est τῆς θερμότητος ἀπόσπασις ἐκ τῆς σαρκὸς carnis ab osse discessio, calore natui, cuius dominatu omnia in naturali statu continentur, superato ab extraneo, & multa humiditate pueri natui partium concretionem dissolvente. Sed & collisionis vehemētia statim initio, aut putredine saniei intus cohibita post initia sæpe accidit, vt non solum caro propriè dicta, sed etiam membranæ interiores, aut peculiare πόνος καὶ καύριος caluarie

calvarie inuolucrum ab osse abscedat. Ob idque Hippocrates iubet diligenter cauendum esse, ne os à carne, quæ minus rectè curata sit, aliquo modo afficiatur, inflammatione videlicet & suppurato, ut cum vlcus fracturæ iungitur, nec consilium ad utrumque dirigitur. Cum verò membrana interior ad caluariam venis & arteriis quibusdam, maximè verò fibris & ligamentis per futuras in pteranium degenerantibus alligetur, tribus quoque modis ab osse discedit, vasorum, videlicet aut ligamentorum disruptione, sanie è purulento osse intro stillante, & sanguinis extra venulas disruptas effusi putredine. Primus modus fit subito & initio per vehementes ictus, sequiturque dolor tendens & grauis cum sopore, si vinctulis soluta cerebrum opprimat: vlcerosus, si ipsa dilaceretur: punctorius si ossiculi alicuius fracti stimulo fodiatur, aut frigido tenuique flatu intercluso vellicetur. Secundus verò accidit progressu temporis, cum os ipsum purulentum redditur, neglecta terebrandi occasione tertio die. Sanies enim, quæ exitum non habet, super ipsam membranam confluit, vnde (inquit Hippocrates) diutius madens hebes fit, & attollitur in tumorem, quæ cum accidunt, periculum est, ne putrescat. Idem iudicium de sanguinis extra venulas effusione. Nam suppressione & æstu putredinem concipiens inflammationem concitat & febrem diebus criticis, quos exposuimus, præsertim cum cerebrum opprimens impedimento sit, quominus liberè moueri queat. Cum igitur vox τῆς σαρκὸς non solum Hippocrati partem illam mollem ac rubicundam, quæ fibras musculorum complectitur, significet: sed etiam & propriam cuiusque visceris substantiam, quam Græci παρέγχυμα vocant, & eam, quæ viscerum fibris ac partibus membranaceis circumhæret, instarque munimēti circumnascitur, totidem quoque modis interpretari licet τῆς σαρκὸς ἀπόσπασιν ἀπὸ τῆς οὐσίας. Huic magna perniciosorum symptomatum series necitur, febres acutæ, deliria, vomitiones biliosæ, conuulsiones & similia. Commune autem omnium indicium est ossis ex contagione decoloratio. Nam siue caro demortua ossi incumbat, siue os à sua membrana, vnde alimentum capit, diuellatur, siue purulentum sit, ipsum decolorari necesse est, præsertim cum omnibus modis afficiatur, quibus caro vexatur. Ob idque addit os liuescere post discessionem carnis. Nam cum suapte natura non planè album sit, sed quodammodo subrubrum, in collisione ad superficiem, quibusdam veluti punctis albis intermixtis geminum colorem variat & mutat. In fissura verò sanie eructante nigrum fit (ait Hippocrates) læue existens, tandem subpallidum se ostendit, vel albidum. Liquata enim carne ac tabescente, qualem Hippocrates σαπνὴν καὶ μὲν δῶσαν, καὶ ἐκ πομίδιου dicere solet, pars ossis glutinosa & pinguis leuigatur: acri verò sanie exasperatur. His verò nigror accedit vel propter ingentem inflammationis calorem, vel propter sanguinem refrigeratum disruptis vasis, quibus alitur. Quod si purulentum sit, pallet & exalbescit sanguinis alentis penuria, & puris albidis suffusione. Ex his omnibus tandem sequitur liuor calore innato ex toto deficiente, quo tempore malum insanabile est, quia vitiatum est in tota sua substantia, quod vitium Hippocrates σφάκελον vocat. In vniuersum ita corrumpitur os, ut ex modicè albo palleat & liuescat: ex solido cariosum reddatur: ex perpolitato exaspereatur, totumque vlcus nimis inflammatum fiat δακρυδαίς, quia sanies cruda ac tenuis inde profluit, non secus, quàm ab oculis lachrymæ per vehementes inflammationes. Quod verò inflammatum est, tandem emoritur, & glutinosum redditur carne tabescente, & quasi in glutem versa. Id ubi euenerit, quia amplius alimentum non suscipitur carnem sale conditam vlcus representat & siccat, signo valde pernicioso. Addit postremò influente sanie dolores commoueri, τῶν πόνων nomine vel nocumenta omnia intelligens & symptomata graua, de quibus diximus, quomodo in illo aphorismo usurpatur, ὅτι ἡ τοῦ κρανίου ὕπερ πόνον ποιεῖ, δακρυδαίμων: vel dolores propriè dictos, quales oriuntur ex inflammatione, quam influxus humorum concitat, aut in disruptione membranz & ligamentorum eius: de quibus sic scribit Galenus, De capitis doloribus ex conspicua plaga abortis operæ precium est nosse nos, eiusmodi affectionem nullam aliam, quàm inflammationem esse, de qua scripsit Apollonius: quæ non ex plaga solum aut casu: sed

lib. de ca. vul.

lib. de ca. vul.

lib. de fract.

1. Prop.

2. Aph. 2.

2. 171 τὸ πῶς

etiam

etiā citra manifestā causam, iuxta omnes corporis partes propter humorū cōfluxionē fieri consuevit. Postea subiicit, si per cōmunionē pericranij, quā circa suturas habet cum dura menynge, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur, non absque periculo eiusmodi capitis dolorem existere. Præterea contingere non parū sæpe in casu præsertim ex sublimi factō, ut quædam circa cerebrum, aut membranas eius abrumpantur. Quod ubi contigit, etiam amplius capitis dolorem inualescere, ipsamque affectionem totam ægrè curabilem reddi, & periculum ingens ac præceps imminere. Aducit autem hoc loco ἰχθύν τῆς κεφαλῆς ad discrimen eius doloris, qui sub ictu, aut statim initio accidit, nondum concepta ossis putredine, nec oborta adhuc inflammatione. Is enim per se neque periculosus est admodum neque latentem fracturam detegit. Tandem verò rectè concludit, superuenientibus eiusmodi doloribus ex ichorum illapsu difficilem locum auxiliis relinqui. In libro tamen de vulneribus capitis, simulatque febris accedit, vel aliquod aliud signum ex iis, quæ dicta sunt, cunctandum esse non vult, quin os confestim ad membranam usque terebretur, vel scalpro radatur. Etsi enim id tertio die factum oportuit, quosdam tamen hac ratione seruari: alioqui cerebrum in sphacelismum transire, cui malo remedium non est. Interdum quoque robore naturæ humores prauos in faciem & oculos transferri, unde erysipelas oboritur cum febre & graui horrore: quo etiam modo nonnulli, quanquam pauci, euadunt dato medicamento, quod bilem moueat: modò error in visu nullus accedat: vlcus, quod ad carnem attinet, rectè habere videatur: & os, vlcerisque partes omnes rectè procedant excepto faciei tumore.

VIII.

Ὅσῳ ἐκίπλωσιν ἐκ πίπῃσι, ἀνάγκη ἀποτείναι.

Quibus omentum excidit, necessario putrescit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aνάγκη dixit, non ut summo iure voce necessarij vratur, sed quod rarissimè aliter euenit. Semper atque necessariò populari cōsuetudine dicimus. Nam celerrimè quidem reponi potest. Alioqui statim liuorem trahit: quod cū sit, cōtra profluvia sanguinis sana pars funiculo præligatur: quod liuescit, excinditur. Excidit autem in profundis vulueribus ventris, cum quo & intestina sæpe foras prouunt. Liuescit aliena consuetudine externi spiritus, quomodo caro sua cute, intestina suo abdomine, membranz cerebri suo osse, os sua carne & cute, cerebrum suis membranis, atque reliqua omnia consueto operculo nudata, & insueto aëri exposita facillè corrumpuntur. Tanta vis est mutatz naturæ & dissuetudinis.

DESID. IACOTII COMMENT.

Eπίπλωσιν, quod omentum Latini dicunt, sacculi modo extructum est, & instar circuli à dorsi medio sub ventriculi posteriori sede incipiens, per iecoris cauum ad fundum ventriculi (à cuius tertio inuolucro inibi pronascitur) ad lienis cauum, & hinc ad dorsi medium suo veluti initio defertur. Hinc verò sacculi instar deorsum protēsum, anteriori intestinorum sedi obuoluitur, innatāte, colum intestinum, qua ventriculo exporrigitur, mesenterij vice dorso committens. Eius vsus duplex est. Nam & vasis tutò deferendis adaptatur, præcipuè quæ ad colum pertinent: & venis atque arterijs, quæ ex maximis ortum habēt, multaque pinguedine illis affusa constans ventriculi atque intestinorum calori fouendo auxiliatur. Ex eo loco interdum procidit in scrotum, unde epiplocele: interdum verò per plagam excidit vulnerato abdomine & diuiso peritonæo, quod Hippocrates ἐκπίπῃσι dixit tum hoc loco, tum in Aphorismis: ut Galenus verò interpretatur nudari, & extra peritonæum prominere. Quod cū sit, necessarium esse vult

vult Hippocrates, ut putrescat, nisi statim, antequam liuorem contrahat, reponatur. Illud enim, *ανάγκη*, non ita inaudiendum est, quasi semper & necessario corrumpatur: sed quia ita usu venire solet, ut si vel minimo tempore nuderetur, repositum putrescat. Proinde præcidendum illud omne est, quod iam resiccatum liuet, aut nigricat, antequam intra peritonæum digito, vel specillo recondatur, ne corruptio vicinas partes peruadat. In qua sectione periculum nullum esse, præterquam hæmorrhagiæ, Gale. docet in 6. methodo medendi, quod pars membræneæ quidem sit, non tamen nervosa, nec absolute ad vitam necessaria proindeque neque cōuulsionem, neque mortem insequi. Vitari autem hæmorrhagiæ periculum, parte sana vinculo religata, ut filum per foramen vulneris propendeat, donec sponte vulnere curato, vel antè excidat. Quamquam relinquitur iniuria, quod admodum opportunus sit frigori externo venter, ut Galeni historia ostendit. Corruptionis tam expedite causa est partis humiditas, & caloris natui extinctio à frigore ambientis. In nulla enim parte interiore, quæ tegumento munita sit à natura, detectus calor ambientis vim sine noxa experiri potest, præsertim cum partes ipsæ corporis, quas ceteris frigidiores Medici dicunt, quouis aëre calidiores sint, etiam eo, qui in summo æstu nos immodicè calefacit. Proinde hoc omento proprium non est, ut aëri expositum alienetur, sed omnibus partibus interioribus commune, ut caluariæ, membranæ cerebri, intestinis, pulmone, omnibus denique, quæ externo & insueto spiritu circundantur, nisi quod omento tantò id celerius & facilius accidit, quantò humidius est. Ob eam etiā causam in fracturis ossis capitis Hippocra. vetat per initia excidere, aut terebrare totum os ad membranā usque, sed aliquam ossis testam relinquendam, tum ne membrana cerebri violetur, tum ne diutius sine ossis tegumento relicta intumescat, & putreat, quod inueterata iam fractura minus pertimescendum est. Intestina quoque diutius in ambientem exposita liuescunt, nigricant, sensu priuantur, ubi incurabile malum, ait Celsus. Diutius autem dixi, quod diu etiam perfrigerata ad pristinum statum reuerti queant post cicatricem obductam vulnere, quod de omento dici non potest.

6. Aphor. 18.
et 6. meth.

I X.

ὡς ἔντερον διακοπή τῶν λεπτόν, ἢ σωφύεται.

Si quid tenuium intestinorum vulnere discissum fuerit, non coalescit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Διακοπή magnum profundumque vulnus intelligit τὸν σὺν βάθει διαίρεσιν. Orribatius addit, cum aliquid è parte vulnerata excisum est, adempta parte multum iam dissidentibus labris vulneris. Ac reuera utrunque genus διακοπή dicitur. Tenue intestinum nervaceum est, hoc est membranaceum. Et quomodo scribit Aristoteles, ubicunque cutis sine carne est, vulnerata non coit in gena, bucca, præputio, palpebra. Eadem Hippocrates in Aphorism. Nam ut vulneratum coeat, necesse est aliquid simile ei, quod deperditum est, regenerari. Caro facile regeneratur. Seminales partes albæ, exangues, quale corpus est tenuis intestini, nihil habent, unde regenerentur. Itaque neque cerebri corpus, neque os, neque vesica, nec aliud genus nervosi generis, hoc est, excarnis alibi que corporis generari potest.

DESID. IACOTII COMMENT.

Vulnera omnia insanabilia sunt, & vel mortem afferunt, vel abeunt in fistulosum signum, quæ nec uniri possunt vnione, scilicet naturali, qua partes diuise sunt vnum sub vna forma: nec interuentu alterius substantiæ, tanquam vinculo connecti. Illud συμφύεται Hippocrati dicitur, quia fit ἐνωσις, vulgò uniri & coalescere prima intentione: hoc verò πρῶτον, id est, ut Celsus

NNN

interpretatur, conseruere, consolidari, vel ferruminari : vulgò secunda intentione, & interuentu pori sarcoidis agglutinari. Vtrunque opus naturæ esse nemo negat, cuius minister medicus ea tantum, quæ impedimento sunt, remouet, exsiccat, abluit, & abstergit. Ad naturæ autem actionem omnino eliciendam tria sunt necessaria : materia parata, quæ est proprium cuiusque partis alimentum, vt sanguis variè præparatus pro varia natura partis alendæ:agens validum, calor videlicet natiuus solidarum partium, qui trahit, alterat, agglutinat, assimilat, & vnit : aptè denique admotum, vt si nihil intercedat, & faciliè calor sese per omnes partes æqualiter insinuet. Ex quibus intelligitur totidem quoque modis huius coalitus opus impedin posse. Primum defectu materiæ, vt si non suppedietur sanguis, aut suppedietur quidem : verum idoneus non est ad formæ susceptionem, nec proportionem habet respondentem parti solidæ transmutanti. Deinde agentis ratione, id est, vel facultatis, quæ certum augescendi terminum, certumque commensum iam imposuit : vel instrumenti, coloris videlicet insiti, qui paucus est, aut à temperamento proprio alienatus, aut extraneus. Postremò interuentu materiæ alienæ, vñ puris, quod partium dissitarum applicationem & contactum impedit : aut defectu meatuum, per quos materia idonea intromittatur, mutetur, & vnietur. Ex quibus cum multa alia colligit Galenus, tum verò illud ad hunc locum maximè pertinens, sex in vniuersum particulares causas esse, cur quædam vulnera difficulter, alia nullo modo sanari queant. Prima est partium vulneratarum siccitas, densitas, vel durities, propter quam scribit ossa prima intentione coalescere non posse, nisi fortasse in pueris, in quibus molliora sunt, & agentis robore præstant ob propinquitatem suæ natiuitatis : consolidari tamen pori interuentu. In quo temerè à quibusdam reprehenditur. Nam si, vt rectè positum videtur, vnio fieri non potest, nisi per intromissionem, perfectam alterationem, & naturalem agglutinationem succi alimentarij, manifestum est siccas partes & duras, quæ diuisæ sunt, atque inuicem distant, præterquam quòd non habent succi copiam, nec commodos meatus, multa interpollatione substantiam idoneam colligere, alterare, assimilare, & vnire, quibus agens in corpore ossis frigido, duro, & morbofo sufficere nunquam potest, διὰ τὸ πλείονος ἢ μεταβελῶν, vt scribit Aristoteles. Nec verò solum hic coalitus in duris partibus operosus est ac difficilis, sed etiam interdum à φύσει. Cum enim ad vnionem naturalem non solum requiratur προσήκον, sed etiam μορφὴ (vt ex definitione vnionis patet, quæ non est, vt volunt, reductus ad vnum, cum id etiam vnioni mathematicæ conueniat, sed continuitatis in diuisis restitutio sub vna forma) ossis interiorem formam nequaquam extendere se constat supra id, quod ex alimento superfluum apponitur tantum secundum quantitatem, quam localem philosophi vocant, quòdque proportionem non habet facultati vnientis : os enim durissimum intra se partes peregrinas & crassas recipere non potest, quæ postea fiant propriæ : quod tamen in ossibus puerorum per harmoniā coeuntium propter molliem & facultatis robur fieri Gale. concedit, vt & in venis, arteriis ac nervis, quæ mediā sortiuntur naturam inter carnem & ossa, modò ne sectio magna sit, nec in corpore admodum duro. In osse ergo duro & fracto, vel aliter vulnerato, quod ex proprio, crasso ac terreo alimento redundat, in labris quidem fracturæ hærens concreuit, & suo interuentu partes dissitas glutinat : os tamen neque esse potest, neque ita appellatur ab Hippocrate, sed porus : neque, quod aiunt, ex carne anticipante regenerationē deperditæ substantiæ constat. Falsum enim est porum esse carnem, tametsi caro circumposita multum iuuat pori generationem, vulneris extrema applicando, firmando, & suo calore exsiccando : interdum etiam penitus abscissæ partis loco accrescat, vt partibus vesicæ discissis. Quòd verò dentes augeri dicunt cimento vtro, quia caro non adest, ea ratio non est : sed quia partes omnes seminales tandiu ita augentur, quandiu densari possunt, & materiam seminalem intra se recipere, quam postea sibi vniant. Secunda causa difficultatis huius vnionis naturalis est carnis paucitas, & tenuitas diuisæ partis, vt membranz neruosa ; ad quam

1. de genera.

5. metho. lib.
artis med.

paucus

paucus sanguis peruenit, quia multus ad oras tenuis membranæ descendere non potest: & calor infirmus in subiecto frigido ac tenui non sufficit veræ vnioni peragenda. Qua ratione Hippocr. scribit vesicam & tenue intestinum aut difficulter, & in parte carnosâ, vel superficialia tantum coalescere, aut nunquam ut in magna diuisione eius partis, quæ est *ἡ δὲ πρὸς τὴν λαγνὴν καὶ αὐτὴν*, ait Gale. Quatuor reliquæ causæ difficultatis huius vnionis pertinent ad agens non aptè ad motum. Aut enim vulneris labra aptè admoueri nequeunt: aut pars ipsa in continuo motu est: aut in profundo sita, meatus idoneos expurgando puri, vel admittendis medicamentis non habens: aut officio aliquo reliquis præstat, quo diu vita carere non potest. Primo modo præter eum, quem iam exposuimus, intestinorum tenuium *διὰ τὴν*, id est, *ἡ μεγάλη πρὸς τὴν καὶ μικρὴν* *βλάβος* magna difficultas usque ad finem perueniens non curatur, quod vulneris labra plurimum à se inuicem distantia arctè applicari nequeant. Quod verò cōtinua partis diuise motio eandem laborum adiunctionem impediatur, perspicuum est in vlcerebus septi ac pulmonis, quæ rarè admodum curantur. Propter situm quoque partium quædam vel commodè medicamenta admoueri nequeunt: vel quod alienum intercedit, exitum non habet, ut quæ ita conformatae sunt, ut effluxus sensibiles, atque ad alium locum foraminibus patentes à natura non obtinuerunt. In quibus numeratur thorax, cuius vlcera sola tussi expurgari possunt: tussis verò motu & compressione eadem amplificat. Postrema occasio vel partis insignis nobilitas est, cuius diuisione prius exhaurit spiritus, quàm vulnus vniri queat, ut cordis & cerebri: vel præstantia aliqua ad vitam necessaria, ut cum pars læsa magnitudinem multitudinemque vasorum continet, aut cum nobilibus partibus vicinitatem habet. Ex quibus manifestum est, pluribus de causis ieiunum intestinum alitè, vel orbiculatim ac transversim vulneratum vnionem naturalem, quæ *συμφύσις* vocatur, non admittere: quas breuiter Gale. cōplexus est, vbi hoc modo scribit, Crassa quidem, inquit, intestina facilia sunt sanatu. E contrariò difficilia, quæ tenuia. Ieiunum tamen omnino incurabile est, tum propter magnitudinem, multitudinemque vasorum: tum quod tunica ipsius prætenus sit ac neruosa. Adde quod tum bilem synceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum omnium maximè iocinori est vicinum. Ventriculi verò quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tentabis. Nam fieri potest etiā, ut bene cedat, non solum quod hæc crassiores sint, sed etiam quod sanantia medicamenta faciliè hoc loco ipsius subsistant. In Aphorismis. verò imprimis hunc coalitum impediri vult propter difficultatem in adhibendis remediis: atque hunc Aphorismum verum tantum esse, cum vulnus valde magnum est, quia vulnerata tenuia intestina parte superiore, vbi carnosum quid habent, vbi plurimum sanantur: vulnere verò ad fundum & cavitatē penetrante, minimè, præsertim vbi transversim secta sunt. Quanquàm practici, quod rem confici posse non diffidunt, ea etiam, ut crassa, consui iubent, præsertim cum frequentius ferè, quàm crassa, secto peritonæo procident, nec aliam curandi rationem admittant. Ceterum cōmunes ieiuni intestini & ventriculi vulnerati notas ita exponit Celsus. Nam cibus & potio, ait libro 5. per vulnus exeunt, præcordia indurescunt, nonnunquàm bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina ista vel stercus, vel odorem eius exhibent.

5. metho. 9

5. de loc. 2

6. metho.

X.

Νεῦρος διακοπὴν, ἢ γνάθου ὁ λείπῃσι, ἢ ἀκροποδίων, ἢ Συμφύσις.

Nervus dissectus aut gena pars tenuis, vel præputium non coalescit.

JACOBI HELLERII COMMENT.

Συμφύσις dicitur *ἡ διὰ τὴν χαλάν* *ἰνυσιν καὶ κόλλησιν*, vnitionem atque conglutinationem dissidentium laborum vulneris. Inde *συμφυτικὰ καλ-*

NNN 2

ἀντικὰ dicuntur. Horum ratio ex communi axioma ducitur, quia partes seminales non regenerantur, nisi fortasse in pueris, *λεπτὸν γὰρ τὸ μετὰ τὸ δέρμα* ἢ *τι ἐν γένει καὶ τὸ κατὰ κατὰ δὲ το μὲν δὲ πλατύσμα*. Cutis intermedia genæ superiori & inferiori. Inferior verò latus est musculus. Latus enim musculus suis finibus in neruaceam naturam multis faciei locis defunt, vbi coitio dissidentium partium esse non potest. *ἀκροποδὶς* extremitas cutis, quæ penem vestit, quod præputium vocamus, non, vt Philotheus vult, *τὸ ἀκροὶ τὸ βαλαῶν*, extremum glandis. Glans enim conglutinari potest, vt quæ carnosâ sit. Hæc ergo quia tenuia, quia discissa, nec solum diuisa, quia seminalia, plurimum inter se dissidentibus labris non coalescunt, etiam si interdum veluti callus interueniat, aut cicatrix durior, quæ speciem coitionis referant. Addit Hippocra. non augeri, hoc est, si quid de eorum substantia deperditum, non regenerari: id quod ossibus, cartilaginibus, vesicæ, & aliis similibus commune est.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

6. Aphor. 19

lib. artis med.
et s. meth.

IN Aphorismis hunc cum sequente coniunxit hoc modo, Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coalescit. Idem repetitur primo de Morbis. Quorum omnium ratio generalis pendet ex his, quæ superiore Aphorismo exposita sunt. Cum enim solidarum corporis partium alix ex sanguine, vt caro & glandes: alix ex semine, vt venæ, arteriæ, nerui, ligamenta, tendines, cartilagine, cutis, originem habeant: illæ regenerari & coalescere vnione naturali possunt propter caloris robur, sanguinis copiam, & intromissionis, alterationis, assimilationis, atque vnionis facilitatem in humidioris substantia. Hæ verò, quia duræ, exangues, frigidæ, tenues, alienæ tantum substantiæ interuentu, tanquam ferrumine consolidantur, poro videlicet, cartilagine, aut cicatrice, quæ est caro valde resiccata, densata, & veluti in callum versa, non autem vera cutis. Hoc autem potissimum verum est, tum in his partibus, quæ ex spermaticis durissimæ sunt, vt ossibus, tum in his, quæ carnem non habent substratam, vt in genæ parte tenui, vel præputio. Nam molliora ossa puerorum, etiam venas & arterias regenerari, & coalescere Galenus testatur. Et Hippocrates in tenui tantum parte cutis negans regenerationem atque coalitum, significare videtur in crassa, quæ videlicet carne vacua non est, dari vel regenerationem, vt in pueris, vel coalitum, vt quandoque in adultis. Nerui autem præter substantiæ duritiem, & seminalem naturam, alia etiam de causa vnionem non admittunt ad finem vsque dissecti. Nam motu quodam sibi à natura insito sese retrahunt ad sua principia, vt faciliè labra applicari nequeant. Quinetiam præ dolore, aut inflammatione vim animalem sæpè excitant, vt conuellendo se contrahat, nisi vel conuenientibus auxiliis, & sine cunctatione occurratur: vel integrè propter continuationem, quam cum cerebro habent, præcidantur. Quod tamen hic scribitur, non solum in neruo propriè dicto; vel tendine locum habet, sed etiam in ligamenti dearticulationum propriis, quæ sensus expertia sunt. Siquidem & valde sicca sunt, ac neruosa: & paulò altius diuisa retrahuntur, vt committi inter se nequeant. Proinde vocem hanc, *νέρων*, communiter interpretor de omni substantia neruosa, quæ substratam carnem nullam habet, cuius beneficio coalescat. Tribus enim modis vsurpari Galenus docet decimoquinto de vsu partium. Propriè quidem pro eo toto genere, quod à cerebro, aut spinali medulla originem trahens, sentiendi & mouendi facultatem partibus impertit, quibus inferitur. Deinde pro tendine, musculorum videlicet quorundam extremitate & enervatione, quam *ἐκνήρωσις* vocant, ceu coalitum quendam fibrarum citra carnis interuentum, qui in partem mouendam inferitur. Tertio pro ligamento ex osse, aut cartilagine principium ducente, quod *συνδισμὸς* Hippocrates nuncupare solet, & sensus propè omnis expertus est, nisi eo genere continetur, quod à periostio exacto sensu præditum ortum habet. Toridem igitur modis verum est neruum dissectum non coalescere. Vocat autem *γὰρ τὸ λεπτόν*, tenuem

tenuem illam buccarum partem, quæ carne vacua est, καὶ πῖς μύλοις subiecta, in quam muscoli lati fibræ colliguntur, membranz videlicet carnosæ fibræ adau-ctæ, & cum cute tota ferè neruacea coherentis. Eiusdem constitutionis & nature est ἀκροπόδια, siue ἀκροπόδιοι, non quidem totum præputium, sed ea tantum tunicz præputij pars, quæ prominet & glandem contegit, quasi ὁ ἔχων τῆς πόδης, quod Iudæi circumcidunt, de cuius vlceribus Galenus agit decimoquarto Methodi.

XI.

Ὅτι αὖ ἐν τῷ σώματι ὅσῃς ἀποκοπῆς, ἢ χόνδρος, οὐκ αὖξεται.

Quando os aut cartilago in corpore abscissa fuerint, non augentur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Addit in Aphorismis, ὅτι συμφύεται. αὖξεται autem dicit ἡ λέξις αὖξαι, πλάσσειν, & αὖξεται τὸ γυνᾶσθαι πινὰ ἔργον ὅσῃς ποιεῖται. Ea res manifesta in cauis vlceribus, quæ in carne sunt, vbi caro regeneratur & coalescit. In osse verò & cartilagine neutrum fieri constat. Nam qui callus, aut cicatrix durior intercedit, neque os est, neque cartilago, nec labra vlceris inter se coherent, sed intermedium est corpus alterius generis. ἀκροπόδιον autem manifestè dicit, excisa ac deperdita parte aliqua, cum subiūgit αὖξεται, quomodo ἀκροπόδιον συμφύεται.

DESID. IACOTII COMMENT.

CVM cauitas vlceris, quæ est defectus substantiæ morbus organicus: & solutio continui, morbus communis, duo sint affectus, cuius alter alterius species non est, vtrumque suo contrario curari necesse est: cauitatem quidem regeneratione (vt vult Galenus) portionis illius similis membri, quæ abscissa est, de qua modò agitur: solutionem verò continui, eiusdem vnitione, quæ superiore aphorismo explicata est. In qua distinctione ab Hippocrate Galenus dissentire videtur, Nam Hippocrates cauitati, quæ est diminutio, rectè hic opponit αὖξεται: Galenus verò regenerationem, quoniam (vt aiunt) diminutio substantiæ in cauitate, propria diminutio non est, quæ fit secundum tres dimensiones, qualis in tabidis & marcescentibus apparet, sed vnus tantum partis ablatio, cui non crementum verum aduersatur, sed absumptæ partis regeneratio. Verum hoc exactius explicandum, simulque causa docenda, cur ossa, aut cartilago non augeantur, vt loquitur Hippocrates, vel non regenerentur, vt Galenus. Ponendum est ergo initio αὖξεται generalissimè sumptam significare adiunctam cuiusque modi quantitatem. Quantitas autem continua tribus potissimum modis adiungi potest. Primò per solam appositionem materiæ ad externam superficiem, aut ad vnā tantum partem, quam Philosophi mathematicam & materialem auctiōem vocant, quia vnum sit corpus quantitate & materia, non autem natura & forma: quomodo lapides & metalla augeri dicuntur accrescente perpetuò humore, & in illorum concrescente substantiam. Secundò, per nutritionem, qua reponitur ex alimento supplementum in defectu partis loco. Fit enim accessio materiæ, quæ naturæ actione præparata post multas alterationes apponitur, agglutinatur, & assimilatur, nec tamen semper auget omnes dimensiones, sed internum tantum vacuum, quod est in laxitate, replet: quomodo etiam senes augeri dicuntur, quia aluntur. His duobus modis ossa diuisa aut cartilagine augeri Hippocrates non negat, nisi quæ penitus separata fuerint, ita, vt nec vlla propria substantia amplius intercedat, nec pori, seu meatus, per quos veluti per canales quosdam, alimentum, sensus, & vita, in partem abscissam diffundatur. Constat enim ossa diuisa, nec penitus separata, & augeri per additionem, cum poro ferruminantur, & ali vera nu-

tritione, quia ipsis vnitur naturaliter transmutatum alimentum. Quinetiam vidimus os orbiculatim fractum circa suturas capitis, quod separari propter ligamenta duræ membranæ non potuit, agglutinatum interuentu pori, licet nullam cum circumposito osse continuationem habere videretur. Tertius est augescendi modus, quo omnibus dimensionibus quantitas apponitur, & noua magnitudo in toto acquiritur. Veram accretionem, aut crementum verum Philosophi vocant, in quo tria concurrunt: naturæ videlicet actio, quæ alimentum trahit, transmutat, & vnitur: pars, quæ additur, recens generata, vt caro: & per huius partis adiunctionem secundum omnem partem, ipsiusque corporis naturalis dimensionem extensio, quæ post tricesimum annum cessat. Hanc in abscisso osse & cartilagine fieri Hippocrates negat, quoniam magnitudine diminuta nunquam possunt omnes dimensiones recipi, quot à natura debentur: exempli causa, in pueris mollioribus abscissa ossis alicuius extrema parte, quæ reliqua est, quandiu alitur, densari quidem potest: ablata verò nunquam per additionem nouæ substantiæ restituetur, quæ natura & forma eadem sit cum priore deperdita: multò minus in senibus, in quibus ossium etiam sanorum cessat verum incrementum. Quoniam verò pars, quæ additur, generatur, idcirco illius habita ratione Galen. regenerationem vocat. Non enim vera accretio sine generatione fieri potest, cum eius materiæ, quæ accedit, verbi gratia sanguinis, forma abolita post multas alterationes introducatur forma partis, quæ alitur & augetur. Non tamen accretio generatio est, quia accretio non est partis additiæ, quæ nō præexistebat, vt augeretur, sed eius, quæ præexistens adiunctionem portionis aduentitiæ recipit. Ob idque vtrumque & verum est, & propriè atque accuratè dictum, nimirum, Ossa dissecta & cartilagine non augeri, quod Hippocrates scribit: & Quod deest in cauitate vulneris ossium atque cartilaginum non regenerari, vt Galenus loquitur: nec ea distinctio, quam à quibusdam afferri diximus, recipienda est: cum Hippocrates partem præexistentem consideret: Galenus verò eam, quæ addenda est. Cur verò illa diminuta magnitudine non augeatur: aut hæc, quod idem valet, non regeneretur, causam ad materiæ seminalis defectum: alij ad facultatis informatricis corruptionem aut cessationem referunt, quorum neutrum probabile videtur. Nam & sperma quotidie, sanguisque seminalis gignitur, & facultas non solum carnes ac dentes reparat, sed etiam ipsis apponit figuram ad pristinæ figuræ eommesum atque proportionem. Quocirca cum ad generationem ossis multæ causæ concurrant, imprimis verò subiectum productile, materia seminalis, agens validum, & finis, satius est ad earum omnium naturam id referte, quia proportionem non habent respondentem facultati transmutanti. Primum enim in subiecto osse durities repugnat productioni. Nam si propter duritiem ossa non admittunt vnionem naturalem: quantò minus veram deperdita substantia accretionem multò difficiliorem, quæ & generatione nouæ substantiæ, & præexistentis productione absoluitur? Materia verò seminalis vel deficit, vt in senibus: vel ad susceptionem formæ ossis apta non est, qualis erat ex semine & menstruo. Quod si quis aliquam adhuc suppetere, & proportionem habere contendat, quæ respōdeat facultati conformanti, cō quod dentes regenerantur, finis tamen abest, qui est expletio figuræ & mensuræ certæ. Expleta enim conformatione in vtero, & mensura post tricesimum annum, nullus erit finis ad conformandum, vel augendum, tametsi portio aliqua abscissa sit: quia natura non appetit infinitum. Appeteret autem, si quod semel auctum est & conformatum, semper augetet, & conformaret. Carnis autem longè alia ratio est. Nam cum ipsam natura muniendis, fouendis, & alendis partibus solidioribus adaptauerit, de eius regeneratione maximè sollicita est, nec circumscriptionem tam exactè definitam habet, quàm ossa: præsertim cum ipsam magna ex parte à partibus mutuetur, quibus adnascitur. Præterea etiamsi in regenerando osse illa omnia conuenirent, subiectum productile, materia seminalis, & finis, agens tamen validum non est. Vt enim sufficiat alendo ossi, non tamen sufficere potest alteri regenerando, præsertim cum ex vulnere malè affectum imponere nequeat alimento ossis figuram & duritiem naturalem ad os perficiendum.

Aliud

Aliud enim est vnire & assimilare: aliud verò generare & conformare. Idem iudicium de cartilaginibus, quæ post ossa durissimæ aridissimæque totius corporis partes existunt, & ætatis decursu quandoque in os degenerant. Quòd verò caro regenerari facillè possit, ex contrariis causis perspicuum est. Cum enim nihil aliud sit, quàm sanguis mediocriter siccatus & densatus, subiectum productile est: materia idonea semper in promptu: agens validum: finis toto vitæ curriculo idem. Cum enim necessarium fuerit, vt continuò muniret, atque aleret cæteras partes, quæ corpori, tanquam stabilitatis firmamenta, à natura constitutæ sunt, sanguis, qui à carnosissimis partibus alimenti causa trahitur, ad vulneris superficiem continenter affusus, minimo negotio transmutatur à contiguis, atque vnitur: cuius appositione sensim producituro caro mollior ad partes dissitæ, & supra cutim vsque, vbi calli modo duratur cutis vice. Quò etiam fit, vt vulnera ossium & cartilagineum, è quibus portio aliqua similis ablata est, caua semper maneant: carnosarum partium minimè, nisi Chirurghi erratum sit.

XII.

Ἐπὶ τραύματι ἀσασμὸς ἐκ γυνέου, καὶ ἄλλου.

Convulsio ex vulnere mala.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

⊖ Ἀσασμὸν dicit, non καὶ in Aphorismis. Alij rursus ἐπὶ τραύματι legunt, vt de vulnere in carne dicatur. τραύμα verò de vulnere in dici volunt nullo vsu veterum. Oribasius de vulnere in parte principe, hepate, cerebro, & aliis id genus τραύμα interpretatur. Ac vulnus interpretari communiter melius est, eaque ratione, quam prius ex Hippocrate & Galeno exposuimus. Itaque à vulnere sequitur αἱματισμὸς, quæ αἱμορραγία aliter appellatur, largum sanguinis effluuium, ex quo interdum inflammatio, quæ si serpat in neruos, tum fit convulsione lethalis, hoc est, quæ vt plurimum mortem accersit. Alioqui hæmorrhagia rarò convulsionem gignit. Fit aliquando, vt neruus fuerit vulneratus, à vulnere dolor & inflammatio, vnde convulsio. Fieri potest, vt non satis libero exitu sanies dolor accidat, & convulsio, vt in punctis neruis non satis aperta via, qua sanies effluat, & remedia immittantur. Atque hæc omnia posita siquidem convulsionem gignunt, lethalia: quomodo si nudatus neruus violatur frigore, si acia medicamenta, qualia, quæ euphorbium capiunt, neruum attigerint ἐκ γυνέου, proprie dictum, quia malum malo non cessanti superueniat.

DESID. IACOTII COMMENT.

TAmetsi nulla pars absque neruorum affectu verè cõuelli possit, non eodem tamen modo, neque eadem de causa omnibus partibus vulneratis convulsio superuenit: & vbi superuenerit, semper quidem mala est, vt hoc loco scribitur, non tamen semper lethalis, quod in Aphorismis affirmatur. Proinde ad curationis rectam methodum inueniendam, & prælagij certitudinem convulsionum species ita distinguemus, vt in quibusdam musculi ac nerui causam cõuellentem intra se contineant, inanitionem videlicet, aut repletionem: in alijs verò noxia aliqua causa neruum contrahat, aut neruum, vel cerebrum per neruum offendens excitet vim animalem ad convulsuos motus, quibus propulsare iniuriam nititur. Huius iterum multæ sunt causæ, vt os luxatum, vel fractum musculos tendens, insignis refrigeratio, vel hæmorrhagia, puris vel vapor, vel noxia qualitas, inter appositos & æquales musculos alterius resolutio, & materię ex loco vulnerato in caput translatio: de quibus omnibus ordine dicendum. Primum ergo convulsionis genus accidere potissimum solet neruosis partibus vulneratis, nimirum vel neruis ipsis ex cerebro, aut medulla dorsali: vel membranis cerebri: vel ligamentis: vel etiam musculis, non quidem breuib. illis, qui vniuerso progressu carnei per-

- manent, nec in nullam notatu dignam enervationem degenerant, sed longioribus, qui in tendinem desinunt, ut circa iuncturas, quos Galen. nervosos vocat. In horum enim principium atque originem nervi insignes inferuntur: ad finem vero qua parte mouendæ parti alligantur, ex fibrarum circa carnis interuentum coalitu, aut ut vult Galenus, ex nervo ac ligamento tendines habent, in quibus vulnera non minus prava sunt, quàm in nervis ipsis, tametsi propter obtusiores sensum minus convulsionem accersant. In harum ergo partium vulneribus convulsio ferè ex plenitudine est. Interdum tamen, licet multò rarius, ex immoderata siccitate, quæ vel ad incendium febrile, vel ad plures & immodicas euacuationes consequitur. Hanc perpetuò lethalem esse Galenus docet, modò febris occasione contracta sit, aut exitiali phrenitidi superueniat, tum quòd solidorum corporum humidum primigenium instaurari non possit: tum quòd vires omnino prostratæ sint. Proinde eodem loco testatur se ex his, qui ita convulsi essent, sanarum vidisse neminem, nec à quoquam curatum ullum audiuisse. Ea verò, quam plenitudo concitat ex humoris affluentis, vel suppressi copia, omnium frequentissima est, ut huius tantum Galenus mentionem faciat in commentario ad hunc locum. Accidit autem ferè in punctura nervorum ac tendinum, in qua occluso foramine, & aucto intus dolore, copia humoris, quam dolor allicit, cohibita nervum inflamat ac replet: ferèque semper lethalis est, licet non necessariò. Eam enim subinde percurari posse idem Galenus auctor est in Methodo: & in Aphorismis *θανάσιμην* (quod hic *κακόν* dixit Hippocrates) periculosum interpretatur, quasi sæpe, non semper, morte terminandum. Hippocrates verò omnium bonorum auctor distinctionem etiam exposuit, qua intelligeremus ipsam certò lethalem esse *ἡ ἐν γγίσσι* videlicet, ut in osse calcis vitato: Febres (inquit) peracutæ eveniunt, tremulæ, singultuosæ, mentem attentantes, paucorumque dierum, & perimentes. Causa est nervorū, vel tendinū sensus exquisitus & cū superioribus partibus continuatio, quā noxam excipere necesse est, ubi inflammatione nervosæ partes tētantur vel primariò, vel per consensum cum osse subiecto & proximo. Ponamus enim exempli causa, calcem corrumpi ex plaga. Eius quidem vitium nullam superiorum partium afficiet, nisi ad partes, quæ ipsum cingunt, ipsique alligantur, perveniat. Chorda ergo, quæ calci inneditur, ubi inflammationem senserit, primum quidem musculos posterioris partis cruris, quæ carnosa prominet, propter consortium afficiet, cū ab ipsis oriatur: deinde iis musculis affectis, nervi, qui per eos distribuuntur, promptè læduntur, quemadmodum & arteriæ, per quas cor noxam sentit, sicut per nervos cerebrum. Quoniam igitur cor innati caloris fons est, cerebrum verò per se rationis domicilium habet, & per musculos partes movet voluntario motu, consequens est, ut propter cor febris: propter cerebrum, delirium propter musculos, tremor, nervorumque distentio: propter stomachum, qui plurimum nervosus est, singultus oriantur. Quæ omnia ubi simul in perniciem ægri conspiraverint, ad extrema ventum esse dubitari non potest. Magnum enim esse oportet vitium, cui partes omnes principes consentire videmus. Febrim verò acutam valde lethalem esse constat, in qua tria hæc conveniunt, inflammatio interiori *ἐν γγίσσι*, causæ videlicet morbificæ productio: & *μίσαισις* ad superiores atque nobiles partes, cū vel vnicui ex his mortis causa esse soleat in acutis. His tamen lethalibus signis Galenus addit totius corporis convulsionem. Primum enim (inquit) convelli videntur, quæ ex directo partibus respondent inflammatione laborantibus: deinde ubi ipsum etiam principium præhenderit inflammatio, in totum corpus convulsio extenditur. Sic ergo iudicandum est de convulsionibus, in quibus partes nervosæ convellentem causam intra se continent. Sequitur tertia species superiori proxima, eique ferè iuncta, quando videlicet nervus vel musculus contrahitur à causa externa, ut ab osse fracto, vel luxato. Quia enim membrum redditur brevius, cū fractum, vel luxatum os loco exciderit, eidem in suum locum reposito sua longitudo restituitur. In quo casu coguntur musculi vna cum toto membro distendi, quod sine convulsione fieri non potest, præsertim si iam musculi ob dolorem inflammatione obsessi fuerint. Cū enim singulorum

lorum musculorum propria actio contractione versus suum principium perficiatur: eaque quando inuitis nobis acciderit, conuulsio sit, sub illa repositione duabus de causis membrum conuelli necesse est, nimirum propter plenitudinem ex inflammatione, & propter distensionem, cum ad pristinam longitudinem musculi reuertunt. De hac conuulsionis specie ita statuit Hippocrates, ut repositionem aggredi oporteat eodem fracturæ, aut luxationis die, vel saltem sequenti, non autem tertio, multò minus quarto, aut quinto: quoniam (inquit) his diebus siue os restituas, siue restituere conatus, voti compos non sis, inflammatio superueniet, quæ tum leniri debuit, cum illis diebus maxime vigere soleat. Quinetiam multò magis conuulsio excitabitur, si os restitatur: quàm si restitui nequeat. Tandem subicit in angusto spem esse, si reposito osse neruorum distentio superueniat: ac præstare, ut iterum expellatur, si potest citra molestiam fieri, quod iis, quæ iustò laxiora sunt, neruorum distentio, aut rigor nequaquam supernascatur: sed iis, quæ ultra debitum intenduntur. Quarta conuulsionis differentia in vulneribus oritur propter insignem refrigerationem, quæ vel immoderatam hæmorrhagiam, vel medicamentorum frigidorum præposterum usum consequi solet. Vulneratis enim musculis, & magnis venis diuisis (quas αἱμορρῶς φλέβας Hippoc. appellat) si immodicè profluat sanguis, propter refrigerationem potius, quàm propter inanitionem corpus interdum conuellitur, quia in conuulsione, quæ ad superfluentem euacuationem sequi consuevit, sterui potius, quàm vasa exhauriri debent. De qua Hippocrates, Quibus (inquit) è natibus copiosa, violenta, & multa fluunt, ad conuulsiones ij interdum deducuntur: venæ autem sectio soluit. Et paulò ante, An & ossium, quæ in temporibus sita sunt, pertusiones disunctionesque conuulsionem accersant: vel temulentum sauciari, vel sanguinem valenter erumpere in principijs, an hoc facit conuulsionem? Quibus locus Galenus admonet conuulsionem quidem à repletione fieri, aut inanitione, non tamen quarumlibet partium corporis, sed neruorum tantum. Ideoque fieri, ut nerui ex sanguinis eruptione haudquaquam contrahantur, nisi refrigerentur, vel assidentium incuria, vel præpostera diligentia in compescendo sanguine per refrigerantia medicamenta. Eodem tamen libro huius conuulsionis causam etiam refert ad inanitionem, quia immoderata sanguinis profusio non solum vasa, sed etiam neruos per fugam vacui exhaurit. Nos (inquit) sæpius vidimus in hæmorrhagijs eiusmodi conuulsos aliquos non solum ob exuberantem purgationem, quam ὑπερκίνησις vocant, sed etiam propter refrigerationem, si medici caput refrigerauerint, dum sanguinis profusionem cohibere volunt. Idem iudicium de partibus, quæ circa neruos sauciata frigori exponuntur, aut alia ratione perfrigerantur, ut per admota frigida, siue actu talia sint, & ut Galenus loquitur, τῇ πρὸς τὴν ἀφ᾽ αὐτῶν πύεσι προσφύει: siue τῇ συμφύτῳ δυνάμει. Etenim vtrumque neruis à natura insitum est, ut & faciliè perfrigescant, cum suapte natura frigidi sint, atque exangues: & ubi patiuntur, in conuulsionem incurrant. Ob idque ab Hippocrate scriptum est, ψυχρὸν ὅτι τοῖσι τοῖς τοῖσι ἀσθενεῖς ἐπικαλεῖται. Hoc conuulsionis genus necessarium lethale non esse Galenus docet. Nam temerè (inquit) conuulsio, vel ex repletione neruosarum partium incidit (qua ratione eos, quos magna phlegmone premit, adurit) vel ex mordente & tenui humore, qui neruosa corpora rodar, vel ex ingenti frigore, quod tale quidpiam, quale gelu efficit. Atque hæ tres conuulsiones subinde percurantur. Sed quæ ex partium neruosarum siccitate provenit, insanabilis est. Ex quo etiam loco intelligitur quintam differentiam curari etiam posse, quam diximus oriri, cum puris suppressi vel vapor, vel acrimonia, vel medicamenti admoti noxia qualitas neruum, aut cerebrum per neruum offendens, conuulsivos motus excitat, qui recluso vulneris foramine, & exitu saniei dato, aut exsiccante & dolorem leniente medicamento admoto faciliè conquiescunt. Sextam autem speciem, in qua ex duobus musculis æqualibus vno resoluto alter contrahitur, ἢ τὴν ἀδελφίσιν, interdum lethalem esse, ut musculis temporum vulneratis: interdum verò sanabilem, ut in spasmo canino copiosè exposuimus antea, nec repetitione est opus. Superest postrema omnium serè difficilima, &

3. de fract. 40

3. Protrh. 29.

et 32.

1. Aph. 56.

3. Protrh. 32.

4. de art. 21.

Ibidem.

12. Method.

aut phlegmone obfessis aluus, inquit, bilem puram atque exiguam reddit, ac si euomant, vomitio pura est: nimirum quia per hos affectus non necessario bilis vomitione redditur: sed si vi adausi mali xgros vomere contingat, bilis propter morbi malignitatem reiiicitur: haud secus atque si quis acri dolore (quem ne leuissimum quidem ventriculi os sustinet) aut mœrore quodam, quasi morfu, cum imbecillitate ventriculi conficiatur: aut animo deficiat, quo tempore quæcunque tenuia sunt & superfluunt, in ventrem feruntur. Hanc autem bilem continenter generat febris acuta, quæ non solum sanguinem adurit, sed etiam adipem, & carnem recens concretam liquefacit. Huic enim proprium est, ut ea, quæ colliquefacta sunt, in aluum atque intestina confluant, quoties nervosæ partes afficiuntur, quoniam cum ipsis (ait Galenus) vitiatæ lædunturque os ventriculi maximè nervosum. Ita fit, ut quæ ad ventriculum coeunt, vomitu reiciantur: quæ ad intestina cursum inflectunt, deiectione. Posterior modus huic ferè similis est, nisi quod absente etiã colliquatione febrili os ventriculi cerebro condolens biliosum excrementum è partibus vicinis ad se trahit. Cerebrum verò afficitur contagione mali in musculos, indeque per nervos consueque pertinente, ut ostensum est superiore Aphorismo. Ex quibus manifestum bilis vomitionem non solum cerebro sauciato, sed etiam aliis partibus nervosis ex vulnere inflammatis superuenire, idque cum graui discrimine vitæ, quod non nisi in affectibus summum tum magnitudinis, tum malignitatis gradum adeptis principes partes ignobilium iniuriis condoliscant. Proinde κακίον hoc loco, ut ferè semper apud Hippocratem paulò minus significat, quàm θανασιμόν. Lethales enim casus, ait Galenus, Hippocrates quidem nominare consuevit, quos lethum sæpe subsequitur. Sed & malum pro lethali vsurpat. Maioris tamen & minoris ratione hæc nomina differre videntur, maiusque periculum per vocem, lethale, quàm per, malum, ostendi.

s. Aphor. 2.

X I I I I.

Ἡ ὥρα ὅτε παχέα τὸ βίρωσκε, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ χαλοῦται, καὶ λοξὰ τὸ βίρωσκε ἴδμεν μέγιστα, καὶ τῶν μυῶν αἱ κεφαλαὶ μέγιστα τῶν ὀνυχῶν.

Nervi quicumque vulnerantur, ut plurimum claudicationem afferunt. Et si quidem obliquè vulnus acceperint, id magis efficiunt, & in capitibus musculorum, maximè in femoribus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Q Vos nervos crassos appelleret, dubitari potest. Triplex enim nervorum genus, quorum vnum atque alterum crassum est, ligamentum συνδεσμός, quo inter se ossa coagmentantur, & è quibus permixtis nervo, dum se musculis inseruit alterum genus τὸ τενόν tendinum coalescit: ἐκ τούτων alij appellant, qui fines sunt musculorum, Tertium genus, quod peculiare nomen retinet, αἰδοῦν τικόν καὶ πρηνέλιον, quia videlicet sensum inuehit partibus, & accepta virtute è cerebro arbitrio mouet: quorum neutrum ligamento inest. Tendo verò quicquid eiusmodi potestatis obtinet, ad nervum referenda est. Ac profectò crassos nervos dicere videtur tendines & ligamenta, quibus vulneratis & malè curatis claudicatio, impotentia, motus, aut vitiosa motio sequi consuevit. Sic enim perit totius articulationis membri actio, flexio, extensio, cæso eo, quo flexilis & obsequens articulus prius mouebatur. Neque musculus suo vel capite, quod ligamentum est, quòque ossi copulatur, vel sine, qui tendo dicitur, destitutus non cedentibus quidem illis, ut prius commodè extendi cum insertis nervis, aut contrahi potest. Et quanquam claudicatio propriè dicitur in cruribus, si tamen tendines aut ligamenta manus graue quid patiantur, idem vitium adferunt, deprauatum quidem motum. Exempli quotidie sese offerunt in digitis manuum læsis tendinibus, qui vel inflectunt, vel extendunt. Sic in varia motione totius corporis: in femoribus

femoribus magis, vbi laxis magnis tendinibus & ligamentis, quæ in coxam veniunt, claudicatio etiam sine vulnere accidit. Obliqua verò vulneratio, quàm recta, magis id efficit. Sic enim maior dissolutio fibrarum maiorque dissipatio spiritus.

DESID. IACOTII COMMENT.

Primo de morbis præfagiendi rationem in vulneribus ita distinguit Hippocrates, ut in quibusdam mortem, in aliis salutem certò prædicere possis. Inter hæc verò quædam sunt suapte quidem natura nequaquam calamitosa, ἢ μὲν (ut ipse de morbis quibusdam scribit) αἰπῶσι προσήγουται : consequentium tamen ratione semper praua, quod etiam percurata malo aliquo ægrotum mulcent, & quod (ait Hippocrates) κακὸν ἐπὶ κακῷ ἀνάγκη γίνεσθαι, malum supra malum fieri necesse sit, cuius rei causam qui ignorant, medicum, ut alibi scribit, arguunt. Etenim ἀνάγκη (inquit) τὰ τοιαῦτα ἐχέειν, ὅτε γίνεσθαι, ἐκείναι γίνονται. Eiusmodi esse subiungit vulnera nervorum crassorum & capitum musculorum, ex quibus claudicatio semper consequitur, quoniam pars, cui inferuntur, mutila & quasi decurtata motu aliquo prohibetur. καλῶμας enim voce Hippocrates omnem distortionem significare solet, cuiuscunque partis ea sit, quando videlicet in partes tendas ex proximorum consecutione inclinationes fiunt propter nervi affectum aliquem, tumorem, resiccationem, plagam, duritiem, inflammationem, luxationem, aut fracturam. Eandem sententiam repetit hoc aphorismo, & secundo Prothetici: nisi quod hic ἐπὶ τὸ πολὺ, ut plurimum rem ita evenire scribit: primo verò de morbis absolutè affirmat id necessarium esse. In vulneribus (inquit) eos qui crassos nervos sauciatos habent, necesse est claudos fieri: itémque si musculorum capita saucia sint, præsertim eorum, qui sunt in femoribus. Verùm ipsemet in Prothetico ex plagæ magnitudine aut parvitate sententiam ita distinguit, ut non sit necesse levi inflicto vulnere claudicationem sequi. Vulnera enim (inquit) in articulis, quæ quidem magna sunt, & nervos coniungentes penitus persecant, clarum est, quod claudos efficiunt. Si verò ambiguum fuerit de nervis, quomodo se habeant, siquidem acutum telum, quod rectum vulnus fecit, melius est obliquo. Ex quo etiam loco perspicuum est, quid nervorum crassorum dictione accipiendum sit. Quoniam verò non solum nervum appellat Hippocrates genus illud totum, quod a cerebro, aut spinali medulla oritur, sed etiam tendinem, & ligamentum: non eodem modo in omnibus vulnera se habent. Etenim nervi omnes propriè dicti & exquisitissimo sensu præditi sunt, & cum cerebro vel proximè, vel dorsalis interuentu coherant. Tendines verò, quoniam compositam habent substantiam ex nervo & ligamento, eatenus cerebro communicant, quatenus nervi sunt participes: obtusiorē tamen sensum habent, quàm nervi. At ligamenta, quæ Græci σπαστήριον, ἢ ὀπίρα σπαστήριον, quasi nervos colligantes nuncupant, solam ferè substantiā & figuram obtinent nervis ac tendinibus similem, nisi quod durissima sunt. Cæterum neque ad cerebrum partem principem pertinent, cum ex osse deducantur, neque sensum participant, nisi è periostio membranam accipiant, ut quæ duorum ossium extrema externis connectunt. Ex quibus intelligitur nervorum propriè dictorum vulnera cæteris omnibus periculosiora esse nō solum propriæ actionis depravatione, aut interceptione, ut ligamentorum, sed etiam cerebri sympathia, & supervenientium symptomatum ratione. Puncti enim, ex sentiendi insigni facultate, quam habent, necessariò dolorem movent multò, quàm in reliquis partibus maiorem: ex quo post quartum diem phlegmone, febres acutæ, deliria, & convulsiones insequi solent, nisi quis dolori remedium inveniatur, & convenientibus auxiliis phlegmones prohibeat generationem. Quod si casim sauciati sint, siquidem transversim, maiorem convulsione metum afferunt, quàm si in longum, quod phlegmone fibrarum perfectarum aliis integris promptè communicetur, in quibus convulsio excutatur. Perfecto autem toto nervo metus quidem phlegmones & convulsione nullus iniicitur, mutilam tamen partem, quæ nervum recipiebat, perpetuò manere necesse est. Eadem ratio tendinum, nisi quod

minus

minus, quàm nerui, conuulsionem accersunt propter obtusiores sensum. Hanc ἐπιγνώσει, quam dolor tertio, aut plurimum quinto scruens inuehit, Damocra- tes elegantissimè exponit his verbis,

ΟΤΑΙ ΜΥΕΣ ΤΗΔΙΝΤΙ, ἢ ΝΕΥΡΟΙ ΤΙΝΩ
ἢ ΚΑΙ ΝΥΓΝΕΤΙ ὁ ΜΕΝ ὅΣΙΟ,
ΜΕΤΑ ΤΩ ΤΕΤΑΡΤΩ ἡΜΕΡΑ ΠΥΚΝΟΙ ΠΟΙΟΙ,
ΚΑΙ ΦΛΙΓΜΟΝΑΙ, ΠΥΡΕΤΟΙ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΜΑΤΑ,
ΠΟΛΛΗΣ ΑΓΓΡΥΠΝΙΑΣ, ὨΨΟΚΟΠΗΣ, ΔΙΨΗΣ ΣΦΟΔΡῆ
ἢ ΓΛΩΤΤΗΣ ΓΥΓΝΕΤΑΙ ΠΡΟΔΙΩΣΙΣ,
ἢ ἡΜΕΡΑΝ ΕΙΠΟΙΣΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΧΕΙΡΟΝΑ,
ΙΧΘΥΣ ΤΡΥΓΩΔΗΣ, ΛΕΠΤΟΣ, ΕΥΘΕΑ ΤΡΑΥΜΑΤΑ,
ΤΑΥΤ' ΙΧΘΥΣ ΑΥΤῷ ΠΑΝΤΑ ΙΧΘΥΣ ΣΩΜΑΤΑ
ΘΕΓΧΑΣ, ΔΙΑΤΑΨΙΣ, ΦΛΙΓΜΟΝΑΣ, ΕΙΔΗΜΑΤΑ.

Ligamentum verò sauciatur, aut disruptum, quod ab osse ad os accedit, ut in femore, periculum quidem conuulsionis nullum affert, quia & sensus est expers, nec cerebro continuatur: ossis tamen caput, siue processum, qui in alterius ossis cauitatem inseritur, & ἄρθρος, dicitur Hippocrati, elabi sinit, nisi validis grandio- ribusque musculis vndique firmum fiat, ut in genu & crassius partibus, aut ab exteriori parte nervosis quibusdam ligamentis contineatur. Idem euenire solet, cum humore glutinoso (muccum Hippocr. vocat partium exanguium extremen- tum præter naturam, ab intemperie aut humorum affluxu, ut ossium & cartilagi- num, quæ cōficere proprium alimentum nequeunt, instar læmarum infirmis ocu- lorum membranis) cum, inquam, eo humore madefactum ligamentum relaxatur: nisi quod disrupto ligamento os, quod excidit, repositum suo loco cōtineri non potest, præsertim in gracilioribus: eodem verò tantummodo relaxato firmiter sta- bilitur, ut naturalem situm etiam retineat, si siccantibus medicamentis, quæ com- missuram arctè ambient, diu utaris, aut vstione superfluentem humiditatem pla- nè absumas. Proinde 6. Aphorif. claudicationem propriè fieri scribit coxa pro- pter multitudinem muccorum extra proprium locum excidente, ubi malum diutius trahitur, indeque necessariò crus intabescere, ut alias omnes partes, quæ proprium & naturalem motum amittunt, nisi prius muccor vstione exhaustiatur. Ligamenta verò, quæ se in musculus inserunt, aut ipsi constituendo inseruiunt, qualia sunt lata, tantò utriusque ligamenti rotundis grauius tertere debent, nisi rectè curetur, quantò sunt neruo ac tendine securiora. His igitur neruis crassius grauiter saucia- tis præter aliorum symptomatum accessione, quæ semper in metu est, partem di- storqueri, eiusve motum aut perire, aut deprauari cōstat, cum potissimum, cuius proprium instrumentum lēsum est, ut extēSIONIS aut flexionis, si neruis, vel tendo iniuriā insignem acceperit: totius verò articulationis, si duorum ossium ligamentiū dissolutum sit, idque omnibus partibus cōmune est, quæ musculis nervosis quo- uis modo flectuntur, aut per articulationē cōuertuntur: maximè verò femori, ac tibi, quoties magnorum musculorum, quibus mouentur, capita siue principia vul- nerata sunt. His enim quatuor illi nerui magni inseruntur, qui per interiores sedes in femur abeunt, quorum quartus omnium corporis neruorum, qui ex pluribus ner- uis cōstruuntur, facile crassissimus est. Ob eam etiam causam hos Græci ἐπικεί- ρετς dicunt, quod eorum vsus in mouendo femore, genu, & pede sit pernecessa- rius, de quibus Gale. copiosè agit in lib. de anatomica administratione, & sub finē de vsu partium. Ceterum τὰς τῶν κεφαλῶν Hippocr. intelligit musculorum prin- cipium & originē, quæ parte neruos excipiunt: τὰς δὲ τελευτάς, tendines ipsos, qui in partē mouendam inseruntur. ἢ μὴ γὰρ τὰς κεφαλὰς τῶν μυῶν, ait Galenus, ἐμ- φνύεται τοῖς μυσὶ τὰ ὁρία: ἢ δὲ τὰς τελευτάς, αἱ τρέφοντες ἐκφύονται.

4. de art.

6. Aphor.

5. Aphor. 66

X V.

ἀποθήσκουσι δὲ μάλιστα ἐκ τῶν ῥαμάτων, ἢ τις ἐγκέφαλον ῥωθῇ. ἢ ῥα-
χίτιν, μυελόν, ἢ ἥπαρ, ἢ φρένας, ἢ καρδίαν, ἢ κύστην, ἢ φλέβα τῶν παχέων.

○○○

Moriuntur autem maximè ex vulneribus si cui cerebrum, vulneratum fuerit, aut medulla spinalis., aut hepar, aut diaphragma, aut cor, aut vesica, aut aliqua ex iis venis, qua crassiores sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic describit lethalia vulnera corporis, ac de cerebro & aliis lege annotata in Aphorismos. Quòd autem *ἐν κέφαλον* dicit, & *ἐν στήθω μύελον*, hoc ideo dicit, quia vulnera capitis etiam laxis membranis & spina, siquidem tantum tunicas, quæ medullam tegunt attigerint, non autem in medullam permeant, non aded lethalia sunt, nisi còsortio cerebrum, & medulla inflammationem trahat. Vis enim animalis non in membranis, & tunicis spinæ sita est, sed cerebri substantia atque corpore, similiter & medulla spinæ. Eadem enim ratio membranarum ad cerebrum & tunicarum ad medullam, quæ etiam in nervis retinetur, qui etiam si simplices putentur, duabustamen tunicis, & interna quadam substantia constant, ac naturam menyngum & cerebri referunt. Crassæ venæ sunt, & quæ caua dicitur, & iugulares, & maiores venæ femoris ac breuiter quas *αἱμοφόροι* vocat Hippocrates, quia vulneratz multum sanguinem profundunt. Contingit tamen aliquando, vt & mediocres, & tenues, sed profundè vulneratz mortem adferant parùm libera via data sanguini, sed intus retento & grumescēte, unde gangrena & corruptela partis, cui nisi occurratur, mors succedit.

DESID. IACOTII COMMENT.

5. Aph. 22

Quemadmodum ceterarum rerum natura ita distincta est, vt aliz necessitate fiant, aliz sine necessitate contingant, quædam fortuitò accidunt, ita vulnere & aliorum morborum euentus, quos longè ante prospicere oportet, alij absolutè tales sunt: alij vt plurimùm, & vt Hippocrates loquitur, *ἐν τὸ πολὺ*: nonnulli etiam *ἢ συμβεβηκός* sequuntur. Proinde Hippocrates lethalem affectum esse cùm scribit, sexto aphor. 18. interdum quidem hominem ex ipso necessariò moriturum intelligit: sæpius verò non necessariò, nec semper, sed vt plurimùm & magna ex parte. Sic in Aphorismis conuelli ab elleboro *θανάσιμον* dixit, pro eo quod est, ait Galenus, periculosum, & sæpè non semper morte terminandum: itemque conuelli ex vulnere, de quo antea. Proinde hoc loco ambiguè loqui videtur, cùm scribit *ἀποθνήσκουσι δὲ μάλιστα*. Incertum enim est, vtum omnino & necessariò his partibus sauciatis, quas nominat, sequituram mortem velit ostendere: an in quibusdam quidem hominem seruari, sed rarò, in aliis verò interire. Cuius ambiguitatis distinctionem, quia magnam vim habet ad præsagium, explanare necesse est. Etenim in vulneribus, ait Celsus libro 5. ante omnia scire Medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis primùm eum, qui seruari non potest, non attingere, nec subire speciem eius, vt occisi, quem fors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarii periclitantis, in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Vulnera ergo multis modis mortifera esse possunt. Vno quidem *ἢ ἐπιγίνωσκον, ἢ μεταστασιν*, superuenientibus videlicet grauissimis symptomatis in cerebro per causæ morbificæ productionem, aut materiæ translationem: qualia sunt vulnera articularum & nervosarum partium, quibus accedunt inflammatio ingens, delirium, conuulsio, apoplexia, & similia. Hæc enim vt nō est necesse superuenire, ita vbi superuenerint, certa serè desperatio est. Altero propter partiū vulneratarum insignentem nobilitatē, aut officij ad vitam necessarij interceptionem. Sauciatis enim partibus principibus insigni plaga, prius exhauriuntur spiritus vitæ instrumenta, quàm cōtinuitas soluta vniri possit, vt in vulneribus cordis, ac cerebri perspicuum est. Interdum etiam homo interficitur impedita, aut planè intercepta aliqua actione, cuius idem est finis, & vitæ: vt spirandi

ut spirandi actione, grauitur vulnerato pulmone: concoquendi verò distribuendi, & excernendi, ventriculo aut intestinis similiter affectis. Tertius modus est ex adiunctis, cum videlicet vel hæmorrhagia ingens coniungitur, vel curandi *ἀσθενεία*. Etenim vulneratione hæmorrhagica existente (ait Galenus) prius moritur æger, quam soluta continuitas restituatur, ut sauciato iecore, vel ciassis venis perfectis. Eodémque modo sauciatas partibus, quæ intus conditæ sunt, aut osse crasso integuntur, quia remedia admoueri nequeunt, mors consequitur. Postremo vulnera, quæ alioqui suapte natura sanari possunt, ex euentu sæpe fiunt insanabilia, ut cum telum venenatum est, aut cacoehymia ingens subest, aut in dicta grauitur peccatur. Quomodo author secundi Prothetici scribit mori homines ab omni generis vulneribus: multas enim venas esse, & tenues & crassas, quæ sanguinem profundunt & necant, si eò contigerit humorum *ὑγρότων* ferri: quas alia temporis occasione si quis pertundat, corporibus prodesse sentiat: multa quoque vulnera in locis vilibus ac non malis esse, & nulla re graua videri, & tamen sic dolore affligere, ut respirare ægri non possint. Alios verò præ vulneris dolore, quod sanè graue nulla reerat, spiritum quidem duxisse: verum delirasse, & cum febre interiisse: quòd, ut paulo post subiicit, & animi, & corpora hominum plurimum inter se differant, maximamque vim habeant. Quò verò plures mortis causæ simul cocunt, eò periculum grauius. Ex quibus perspicuum est sola vulnera partium principum, cæque ampla & magna necessariò lethalia esse, aut quæ vel protinus, vel non multò post hominem absumunt, ut si cerebri basis altè vulneretur, aut vena caua vel arteria cum profusione sanguinis, quæ ad syncopem ducat, diuidatur. Quòd si nec ampla sint, nec profunda, lethalia quidem etiam sunt, sed posteriore modo, quia non tanquam ex necessitate & semper, sed crebrò admodum mortem adferunt. Qua distinctione opus est in partium omnium vulneribus, quæ nobilitate cæteris antecellunt, excepto corde, cuius vulnera omnia necessariò necant, idque vel repenti, vel non ita multò post. Atque hæc in vniuersum. Singula autem seorsim sic habent.

6. Aphor. 18.

2. Proth.

Ex plaga vel casu aliàs ossa capitis sola franguntur: aliàs membranæ, vasa, nerui, humor per cerebrum dispersus, ipsius etiam cerebri substantia violantur. Omnibus nudato osse occurritur, præterquam substantiæ corruptæ, aut grauitur vulneratæ. Hac enim parte vulnus duabus de causis lethale est: nimirum propter superuenientium symptomatum grauitatem, & partis principis nobilitatem. Etenim quia pars princeps, celerrimè exhaustiuntur spiritus, noxæque toti corpori communicatur per priuationem, aut deprauationem facultatis animalis. Imprimis verò sequitur læsio, & interdum abolitio actionis musculorum thoracis, & aliorum membrorum respirationi inseruientium: qua actione deperdita perire hominem simul cum respiratione necesse est. Symptomata autem grauisima superueniunt, tum ex inflammatione, tum ex interceptione comæatus facultatis animalis, ut conuulsio, paralytis, delirium, sopor, & similia, siue cerebrum primigenio affectu laboret, siue membranæ. Nam tenuis membrana quæ proximè cerebrum obuoluit, sola nunquam lædi potest, quin vnà quoque cerebrum afficiatur, ut nec cerebrum ipsum citra membranæ illius sympathiam. Siue enim intemperies citra fluxionem, siue etiam fluxio alterutrum horum inuaserit, statim affectum alteri communicari necesse est. At dura membrana, quonià longissimè à cerebro distat, affecta esse sola potest. Ongo autem horum symptomatum sic habet. Inflammato cerebro, aut menyngibus, vel aliis partibus hominem delirare ac febricitare necesse est. Reliqua morbosæ intemperiei exuperanti, aut obstructioni meatuum respondent. Nam immodicus calor & solus, delirium: coniunctus cum siccitate, delirium ac vigilias: cum humiditate, aut ventriculorū compressione soporem vigilantem & deliria inferre solet. Refrigerationis verò perpetuū symptoma est fatuitas, cui altus sopor accedit, si humiditas motus verò in vniuerso corpore priuatio, si siccitas coniungatur. Paralytis verò apoplexia, motus conuulsiui ex obstructionum varietate originem habent. Tamen si autem etià sine his vulnera cerebri maximè lethalia sunt, Galen. tamen scribit ex iis, quibus

Cerebri membra.

telum summam cerebri partem duntaxat attigerat, aliquot conualuisse. Quinetiā adolescentem quendam Smyrnæ, quæ vrbs est Ioniæ, sanatū, cui telum vsque ad alterum ventriculorum anteriorū penetrauerat, nulla tamen substantiæ cerebri detractiōe. Musa verò duorum meminit, quibus abscissa parte cerebri salus, sed stupidi manserunt. Alter capitis ferè dimidio cum sua cerebri portione ablato non intelligebat, mutus erat, sine voluntate meiebat: edebat tamen quod indebatur in os. Alter cui tanta substantiæ cerebri portio abscissa fuit, vt oui gallinæ magnitudinem æquaret, triennio superuixit stupidus, ineptus, sine voce. Guido quoque se quendam vidisse affirmat, cui ex vulnere parte capitis postica accepto parua quædam portio substantiæ cerebri exierat, vt ex memoriæ læsione cognitum est, & tamen is à tali vulnere conualuit, restitutaque est illi ex integro post curationem memoria. Non tamē asserit illum superstitem permanere potuisse, si totus ventriculus per vulnus exiisset, vt de quodam Cellario refert Theodoricus. Verūm his exemplis, quæ rarissima sunt, quæque Dei potius voluntate, quàm arte eueniunt, non eueritur vniuersalis sententia. Addit verò Hippocrates libro de capitis vulnere. plures mori ex iis, qui priori parte capitis vulnerantur, quàm ex iis qui in posteriori.

Spinalis medulla

(Aut medulla spinalis.) νωτιαία μνῆλον siue ῥαχίτης, ab ossiū medulla plurimum distans in partibus sub capite locatis cerebri vices gerit, atque cum ipso omnia ferè communia habet, substantiam, neruorum principium, sentiendi vim propè parem, menyngas duas à duabus cerebri menyngebis productas: quibus præterea tertia tunica fortis atque neruosa circumiicitur, & vertebrarū nodi vinculis suis inter se connexi, atque coniugati: quos demum vniuersos alia tunica extrinsecus integit, & firmissimè colligat. Hanc enim, vt cerebrum, variis, duris, & promptè iniurias repellentibus munimentis custodiri oportuit, quod noxæ, quæ hac affecta hominemprehendunt, illis similes esse soleant, quæ cerebro laborante oboriuntur. Motus siquidem, & sensus earum omnium partium, quæ loco lauciato subsunt, vitiantur: ibique vulnera, haud secus atque cerebri, lethalia sunt, non solum propter partis nobilitatem, ac naturam nerueam: sed etiam propter superuenientium symptomatum magnitudinem, cerebri partiumque vicinarum sympathiam, & curandi difficultatem. Tantò autem celerius in periculum atque discrimen vocatur æger, quantò eiusmodi vulnera sublimiore spinæ parte accepta fuerint, quod supremæ vertebræ omnium sint præstantissimæ. Proinde (ait Galenus) quò inferior primis vertebris fuerit dispositio, eò minorem infert noxam, & contrā. Verūm vt necessariò lethalia eiusmodi vulnera dicantur, magna quoque esse oportet, quod hominem seruari interdum, quāquā rarò, contingat, vbi telum dorsalis substantiam altè non diuiserit. Idem iudicium de his, quibus vna tantum vertebra ex cæterarum compage ita dimouetur, vt dorsalem valde inflectat, cōprimat, aut etiam distrumpat. Circularem enim euersionē multis vertebris simul sua sede declinantibus tolerabilem esse scribit Hippoc. angularem minimè, in qua vehemens est subita, & acuta flexio. Interdum illæsa dorsalis substantia sub plaga vel casu sunt tubercula, ὄζοις, phlegmone, contusio, vertebrarum luxatio, de quibus ex superuenientibus symptomatis iudicandū, vt & de neruorum omnium partium vulneribus, quæ omnia absolute quidem lethalia Hippocrati non dicuntur, sed praua, magna, & cæcœthe. Vbi enim tendines, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt, hic doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirij periculum impendit, vt Gale. scribit. Præterea, inquit, vbi quis ab alto cecidit, aut vehementem, fortemque ictum spina subiit, inflammatio oboritur, quæ non solum occupat ictus locū, sed ad plures partes simul extenditur: ob idque musculis, cerebro, neruis, vesicæ, intestinis iniuriam infert. Tensiones enim, cum ingens inflammatio fuerit, conuulsio comitatur: compressiones verò, earum partium resolutio, ad quas oppressus neruus peruenit. Quoniā verò malum vesicæ & intestinis cōmunicatur, inflammationis quidem ratione villorum contractionem, qua proprium excrementum excernunt, ferre nequeunt: aut intercepto vel amisso sensu eiusdem morsum non sentiunt: quò fit, vt & vrinx & fæces supprimantur.

4. de loc. aff.

4. melbo.

2. de locis aff.

supprimantur. Prohibito autem spiritus animalis commeatu indèque musculis resolutis earundem partium excrementa præter voluntatem effluunt. Quod genus symptomatis si statim ab initia appareat, quo tempore nondum inflammatio urget, percussæ medullæ, quæ in spina est, signum erit certissimum. Ea enim (inquit Celsus) discussa nervi resolvuntur, aut distenduntur, sensus intercidit. Interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt. Cæterum medulla ipsa à telo diuidi vix potest, nisi sub ictu vehementi, aut vulnere collo inflicto, præsertim parte anteriore, qua vertebræ inter se quidem sunt æquales propter arctam colligationem, soliditatem atque crassitiem, quodammodo tamen disiunctæ, quia altè admodum in unitatem non coeunt, sed tanquam vinculo quodam mucoso nervosoque ad faciliorem motum alligantur, quod à cartilagine orsum ad medullam vsque spinæ progreditur. Ex quo fit, ut dum vulneratur collum, medulla ipsa attingi queat, idque vel punctum, vel transversum. Quod ergo transversum medullam diuidit, necessariò mortem adfert, quia statim partes omnes inferiores resolvuntur, nec conuenienter remedia admoueri possunt, præsertim cum os nudare, ut in vulneribus cerebri, nequaquam liceat. Quod verò punctum, non semper necat, modò vulnus exiguum sit, tamen si pauci admodum euadant.

Aut hepar. Huius partis vulnera alia necessariò mortem, alia grauem metum sine certa tamen desperatione afferunt pro varietate partium læsarum, aut vulnorum magnitudine & paruitate. Ut enim interest vulnus in summa parte sit, an penitus penetrauerit: ita quodcumque hepatis portas, venas crassas, cõuexam partem, aut cõcauam offendit, certius multò ac celerius necat, quàm quod fibras tantùm lobosue attingit. Quinetiam Galenus refert quosdam dicere in lobis extremis non solum vulnus profundum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse: quamquam id Galenus veritati nequaquam consentaneum esse putat. Celsus verò hepatis vulnera in portis tantùm lethalia facit: tum subiicit vix ad sanitatem peruenire, quibus iecinoris crassum vulneratum est. Cum tamen Hippocratis sit sententia per abscessus & vlcera hepatis, omnes seruari, quibus iecur adurit, si illæsa ipsius substantia pus intra tunicam tantùm contineatur: interire verò quibus in carnem vsque iecoris corruptio penetrat: eadem ratione vulnerata quolibet modo hepatis substantia affectus meritiò lethalis cõsebitur, præsertim cum inde viscus inflammari, & abscessu facto exulcerari necesse sit. Proinde rectè scriptum est hoc loco ex vulneribus hepatis omnes interire, non tamen semper & necessariò, nec eodem genere mortis. Nam exiguum in fibris vulnus sine corruptione substantiæ hepatis sanari potest: accedente corruptione & vlcere perpetuò destillate propter defectum nutritionis & tetram exhalationem corpus paulatim marcescit, decoloratur, ac tandem emoritur. Vbi enim iecur affectum est, ait Galenus, propter inedia moriuntur animalia: verùm per longa temporum spatia, in huiusmodi affectibus vitam protrahere possunt. Sin autem vulnus magnum ac profundum sit, aut telum venas crassiores, aut gibbum cauumve diuiderit, vbi multarum venarum implexu propria hepatis substantia concreto nuper sanguini similis cunctifunditur, profusione sanguinis exhauritur homo prius, quàm vulnus conglutinari possit. Ob idque Galenus verè docuit, qui profunda iecinoris vulnera sese curasse, aut qui fibras siue lobos abstulisse dicunt, haudquaquam veritati consentanea protulisse. Iecinoris autem vulnerati, ait Celsus, notæ sunt multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrè cubandi dulcedo, punctiones dolorisque vsque ad iugulum iunctumque ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit. Hippocrates verò quinto Epid. in hepate vulneratum describit cauis oculis, facie cadauerosa, anxium, mortuum eodem die.

Aut diaphragma. Septum transversum musculus est orbicularis, ad amplam latitudinem exactè membraneus, in medio ac tanquam centro caput suum principiumque habens, à quo ad partes thoracis inferiores exporrectus paulatim in progressu densior carnosiorque redditur, donec in finem pectoris ossis & spuriarum

lib. 5.

Hepatis vulnera.

lib. 5. cap. 26.

5. de loc. aff.

6. Aph. 18.

1. Epid.

Vulnere diaphragmatis.

5. Metho. 9.

5. Aphorif. 18

libro 5.
3. de part. an.
mal. 10.

5. Epid.

costarum cartilaginibus, vertebrisque lumborum superioribus inseratur. Quibus locis inuertitur reflectiturque sursum, ut supra quintam costam manifestò ascendat: nonnunquam etiam, ut in suffocatis, concidente pulmone ad superiora attractum distentumque in thoracis amplitudinem iecur & ventriculum trahat. Ex hac substantiæ varietate efficitur, ut quò vulnera ad cētrum & medullum propius accedunt, eò mortifera magis habenda sint: quò verò remotiora, minus. Ea autem Galenus ita distinguere videtur, ut alia foras non perueniant, cum videlicet vas aliquod in diaphragmate ruptum est ex casu aut contusione: Alia telo facta sint, quibus non solum septum, sed etiam partes ventris aut thoracis externæ diuiduntur. Vtrobique carnosæ partes sauciatae coalescere possunt septi motu perpetuo agglutinationem non impediēte, quanquam difficilis grauisque curatio est, si has iam phlegmone occupauerit. Quæ verò in neruosis eius hærent, insanabilia esse constat, quoniam ad perpetuum septi motum accedit substantia neruosa, quam coalescere non posse antea demonstratum est. In Aphorismis tamen neruosarum etiam partium vulnus, quod nec magnum sit, nec profundum, interdum, quanquam rarò, sanari non negat. Scribit enim solam *σπανίω*, quæ est magna & profunda diuisio, ut totius tunicæ, in vesica, intestinis tenuibus & septi neruosa parte lethalem esse, quasi exciperet leuiorem vulnerationem. Carnosas autem partes perfectas curari non solum ratio & authoritas, sed etiam experientia frequētia docent. Tribus abhinc annis iuuenem Arelatē curauimus, viuum adhuc & valentem, cui vulnere inflicto in dorsum circa medias vertebrae thoracis non longè à spina totus thorax perforatus est telo per dextrum hypochondrium exeunte: tamen si præter ingentem sanguinis profusionem multus spiritus cum strepitu per vulnus prodiret, nec dubitari posset septum vtrinque confossum: de hepatis etiā læsione signa quædam apparent. Hollerius quoque in Aphorismis annotauit se in suspendioso quodam, cuius dissectioni in Academia Parisiensi præfuit, obductum cicatrice diaphragma parte carnosâ reperisse. Quòd autem curatio multò difficilior grauiorque sit in parte carnosâ, si vulnus foras non perueniat, aut phlegmone iam oborta sit, manifesta ratio est. Ut enim phlegmone suppuratum concipiat, sanies tamen liberum exitum non semper habens per pulmones, intra vulneris labra cohibetur, atque impedimento est, ne coalescant. Ex concaua verò parte intra peritonæum defluens dolores & nocumenta periculosa inuehit, non ipsi modò diaphragmati, verum etiam omnibus, quæ intra peritonæum continentur, & ad quas sanies peruenit. At verò inflammatio non solum respirandi munus deprauat: sed etiam cor, iecur, & vetriculi os propter viciniam: cerebrum verò propter insignium neruorum communionem & continuam habitum euaporationem in consortium mali pròptissimè adducit. Hinc perpetuum ferè delirium, spiratio difficilis, tussis sonora cōcussio vehementius thorace à septo trāsuerso, febris ardēs, dolor & grauitas circa extremas cartilagineas spuriarū costarum, nausea, cibi fastidium. Ex quibus etiam intelligitur non solum naturæ nerueæ & perpetui motus ratione hæc vulnera insanabilia sæpè reddi, sed etiam symptomatum superuenientium vehementia, & curandi *ἀσθενεία*. Septi autem transuersi percussis signa sunt, ait Celsus, præcordiorum sursum contractio, spinæ dolor, spiritus rarus, sanguinis spumantis profusio. Aristoteles addit ictu trajectum diaphragma in præliis risum attulisse, cuiusque causam esse scribit calorem, quem mouet vulnus. Calefactum enim, inquit, vel leuiter septum, ut sola alarum tirillatione, aperit & mentem mouet præter voluntatem. Verum cum risus sit sardonicus, & septo sauciato plerique ita ridendo moriantur, causa potius referenda videtur ad diaphragmatis neruos ex tertia & quarta ceruicis vertebra. Hi enim cum ramulis in musculos, qui maxillas & labia mouent, propagatis permisceantur, vbi quæ parte ad diaphragma perueniunt, fuerint cōuulsi, vnà quoque secum ramulos illos musculorum faciei contrahunt, quibus maxillæ & labia hinc inde præter arbitrium agitata risum quandam repræsentant. Quod genus symptomatis inter signa lethalia reponendum est. Sic Hippocra. Tichoni referebat in obsidione circa Datū à catapultâ percussio in pectus, paulò post superuenisse risum

risum tumultuosum cum molesta nocte, quod septum percussum esset, in eoque spiculum relictum. Die sequenti melius habere visus est: erat enim quietus. Prædixit breui hominem interiturum, ubi conuulsio incidisset. Sequenti itaque nocte molestè habens, insomnis, plerumque in ventrem decumbens, tertia exoriente die conuellebatur, tumque mortuus est.

Cor. Nullius partis vulnus absolutè & necessariò lethale dici debet, præterquam cordis, ut Galenus rectè docet. Tamen si eum cætera omnia, quæ intra thoracem, aut peritonæum penetrant, non exiguum periculum adferunt, præsertim si qua pars interior unà vulnerata sit, magnum tamen vulnus esse oportet, ac profundum, aut cum grauisimis symptomatis coniunctum, antequàm necessariò lethale censeatur. At in cordis substantia quod magnum est & profundum, repente necat: exiguum non ita multò post: idque necessariò & semper, venis & arteriis languescentibus, pallecente vultu, & frigido malique odoris oborto sudore: extremis denique partibus frigidis apparentibus. Neque enim visus est unquam quisquam, sauciato corde euasisse. Nos quidem obseruauimus & callum in corde durum instar calculi, & vlcus non exiguum in duobus pulmonariis, idemque se obseruasse multi præclari viri testantur. Addit Beueuenius quendam cor gessisse pilis refertum: in alio pituitosum abscessum ad sinistram cordis ventriculum. Verùm ut hæc rarissima sunt, ita multum refert aliquidne fiat sensim, & naturæ sponte: an vi & subito. Illud enim natura ferre aliquandiu potest, ut & multa alia sponte nata: hoc verò minimè. Quod verò Galenus refert victimas erepto corde in quibusdam solitis sacrificiis arisque iam imposito respirare, intentè clamare, fugere, donec per sanguinis profluium conciderint, inter portèra referendum est. Addunt ceruam inuentam, quæ sagittæ aculeum ex longo tempore infixum gereret. Quæ ut vera sint, de corde tamen humano idem iudicium fieri non debet, cuius caro multo mollior est, sanguis copiosior & calidior, vasa denique crassiora, authore Aristotele. Quod autem cordis vulnera non coalescant, Galenus causam refert in perpetuum ipsius motum. Verùm addere oportet carnis duritiem, sanguinis profluium, spirituum subitam resolutionem, meatuum & ventriculorum cordis à sanguinis collectione obstructionem, & necessariò superuenientem inflammationem. Etenim si ad ventrem cordis vulnus penetraverit, statim exhauritur homo sanguinis profusione necessariò consequente: idque præcipuè vulnerato sinistrae partis ventriculo, qui multo puriorem sanguinem & vitalem spiritum continet. Quod si ictus in cordis substantia constitit, nec ad ventriculos usque peruenit, tum æger non solum toto die, quo vulneratus est, sed etiam nocte sequente superstes esse potest. Mox verò inflammationis vi, quæ tum in loco calidissimo & multo sanguine turgente prohiberi nequit, sine delirio extinguitur. Proinde Galenus scribit inflammato manifestè corde gladiatores se vidisse, haud aliter, quàm qui cardiaca syncope percuti, obisse. Cordis autem percussi signa præcipua sunt præceps virium lapsus, & sanguinis nigri exitus, præsertim si telum dextrum ventriculum attigerit, vel sanguis multus, ait Celsus, pulsus languidi, color pallidissimus, sudores frigidi malique odoris tanquam in rotato corpore, extremæ partes frigidae, mors ferè repentina.

Aut vesica. Duplici distinctione opus est in vulneribus vesicæ. Vna ut tota ipsius tunica ad interiorè usque capacitatem diuisa perfectaque sit vulnere axiologo, quale in Aphorismis *σπασμένη* appellatur. Exiguum enim vulnus tum coalescere carnis interuentu, tum exactè sanari scribit Galenus, & experimenta confirmant. Celsus quoque distinguens vulnera necessariò lethalia ab his, quæ vix ad sanitatem perueniunt, in posteriore genere vesicam vulneratam recenset. Altera est, ut vulnus in alveo & nervosa parte, eaque media, aut circa fundum acceptum sit. Nam collum ipsius, quod maximè carnosum est, quotidie sanari videmus in iis, quibus calculus extrahitur, modò ne vi hærens forcipibus euellatur, indeque discindatur vesica & phlegmonem contrahat. Rarius quoque vulnera sanantur inflicta, quæ parte alligatur ossi sacro: sanari tamen possunt, quia liga-

*Cordis vulne-
ra.
6. Aph. 18.*

*1. admirand.
81. 83. 89.*

*2. de dog. Pla.
& Hipp. 4.*

*1. Hist. 17.
6. Aph. 18.
4. de loc. aff. 2*

4. de loc. aff. 1.

lib. 5.

*Vesicæ vulne-
ra.*

*6. Aph. 18.
lib. 5.*

3. Prog. 2.3.4
lib. 5.

menti interuentu ferruminantur partes diuifæ : quod Fallopius fe scribit obferuaffe in milite cui per vulnus in femore vrina reddebatur. Cæterum aliud eft veficæ vulnera non coalefcere, quod in Aphorifmis fcribitur: aliud verò, quod hoc loco, ex vulneribus veficæ hominem mori. Etenim tametfi vefica neque coalefcit, neque ferruminetur, diu tamen homo fuperftes effe poteft & vitæ munia obire. Viſum enim eft in multis (quod Hollerius quoque annotauit) ex diſciſſione veficæ exempto calculo, aut alio modo vlcere contracto, laſo quoque inteſtino recto fæces & vrinas per vlcus deſluere. Vefica tamen grauiter vulnerata doloris acerbitate, & ſuperueniētis inflammationis vi interficit, ſi hæc tria ſimul concurrant, febris continua perpetuò detinens, nulla malè per vrinas alleuatio, & perſeueras in perinzo durities, vt Hippocrates docet in Prognoftico. Porro vulnerata veficæ ſigna ſic exponit Celfus : Dolent inguina, ait, quod ſuper pubem eſt, intenditur: pro vrina ſanguis, aut ex ipſo vulnere vrina deſcendit: ſtomachus afficitur. Itaque aut bilem vomunt, aut ſingultuant: frigus, & ex eo mors ſequitur. Quo loco ſuo more ſigna ἐμφανέδια cum propriis & pathognomonis confundit. Sola enim duo illa percuffæ veficæ propria ſunt : locus in pube, aut circa ſedem vulneratus, & vrinæ per vulnus, vel ſanguinis per meatū veficæ excretio. Reliqua inflammationem, aut inflammationis magnitudinem, aut mortem denunciant. Galenus διέγνωσιν, & curationis modum eleganter explicat initio de locis affectis adoleſcentis cuiusdam exemplo Mitylenis : qui circa ſedem gladio ſauciatus vulnere ſatis profundo, tribus primis diebus neque cibum neque potum ingeſſit. Quarto verò remediis prius adhibitis cibum ſumpſit ac bibit. Deinde occidente ſole iterum adhibita curatione vrinæ circiter quatuor cotylas (continent verò ſerè libras tres) per vulnus excreuit, cum antea, ex quo vulneratus erat, nihil vrinæ reddidiſſet. Etenim etiam in homine nec cibum, nec potum ſumentæ facultates, quæ vrinam trahunt & ad veficam mandant, nequaquam otiantur. Tum verò ab onere, quo circa pubem grauabatur, ſe perfectè liberatum dixit. Paulò poſt verò idem Galenus ſcribit inflammatione ſuborta in vulnere perinzi adoleſcentem (eundem videlicet intelligens) vrinam reddere non potuiſſe: veficam verò ipſam vtpote plenam, manifeſtè ſecundum circumſcriptionem intentam apparuiſſe. Cui ne irritaretur inflammatio, æneam ſiſtulam adhibere noluit, ſed aqua calida adfuſa, oleo perungere ſatius eſſe putauit. Cumque tribus horis ſic eum tractaſſet, tenſione non parùm relaxata, ac dolore, vt ipſemet æger fatebatur, non ita grauiter infeſtante, iuſſit vt vrinam reddere tentaret: interdum cum ipſe veficæ tumore ad inferiores partes impellendo, ſenſim premeret, iuuenis vrinā reddidit. Ex quo etiam loco perſpicuum eſt vulnera veficæ neque neceſſariò, neque ſemper lethalia eſſe.

2. de fract. 24

Aut aliqua ex ijs venis, quæ craſſiores ſunt. φλέβας παχέας appellat venas & arterias grandes intusque cõditas, alibi αἰμορροῖς, quæ plurimum ſanguinem fundunt. Tales ſunt vena cava, magna arteria, & grandes venæ atque arteriæ, quæ ſunt circa fauces, vel in crure. Præterea venæ maiores in alis, poplitibus, & iis, quæ ad anum teſticulosque perueniunt, auctore Celfo. In illis vulnera magna neceſſariò lethalia eſſe conſtat propter immoderatum ſanguinis profluuium, naturam nerueam, arteriarum motum, & ſitum profundiorum, quòd nec integris vinbus medicamenta eò peruenire: nec ligatura venæ conſtringi ſiſtendo ſanguini neceſſaria, aut manibus tractari queant. In aliis verò altius percuffis nonnulli ſeruātur, ſed pauci admodum, idque, vt Galenus loquitur, bona quadam fortuna præſtantibus præſentaneisque medicamentis adiuti. Venæ autem minores quomodocumque vulnerentur, larga quidem ſanguinis profuſione, vt illæ, hominem vitali ſpiritu exhaurire non poſſunt, tum quia paucus ex his effunditur: tum quia celeriter & citra noxam in ſuperficie & oſculo plagæ concreſcit: καὶ συμβιβανδὸς tamen interdum etiam periculum aſſerunt, ſiue ſectæ ſint, ſiue cõtulæ: idque duobus potiſſimum modis: ſuppreſſi videlicet intus grumi, & ſuperuenientium ratione, quando πελιδνός, νασιώσις, ἢ γαγγραινώσις incidunt. Vbi enim ſanguis è venis excidit, nec exitum habet, ſtatim quidem in grumos non coit: verum vbi

2. de fract. 24

iam

iam concreuit, mox qualitatem contrahit tantò deteriore, quàm maior mixtio maioris putredinis occasio est. Ex quo fit, ut grumus in capite, intestinis, ventriculo, thorace & vesica exitiosus, planèque vitæ aduersus reddatur: veneni autem naturam inducens grauisissima symptomata perpetuò infligit: sæpe etiam mortem inducit. Animi, ait Galen. defectio & pallor sequi solent: pulsus verò parvus, obscurus, frequens apparet: & laborans ipse cum anxietate resoluitur, quemadmodum in magnis musculorum vulneribus sæpe numero accidit: ut mirari aliquis possit, quænam sit huius euentus causa, quippe cum omnium, quæ in corpore sunt, sanguis maximè nobis sit familiaris: quomodo ex vasis suis effusus tanti mali authorem se præstet, ut & putredo partium, & mortificatio ipsum sequi possit. Etenim vidimus vesicæ meatu grumo obstrueto eadem accidentia consequi. Grumum verò adesse coniecimus hoc argumento, quòd plurimum antea cruorem laborantes cum urina reddidissent. Itaque medicamentum, quod lapidem terere posset ex oxymellite, atque ipsum quoque ex ymel per se in potu dedimus. At nihilominus alij quidem perierunt, vno quodam seruatō solutis grumis, quos paulatim cum urina excreuit. Hæc Galenus. Quòd verò alia etiam ratione venæ omnes grandiores percussæ, aut praua vincendi ratione compressæ modò mortem, modò partis vulneratæ sphacelismum inferant, Hippocrates docuit, quia superuenit *κατάνοσις*, quasi nausea cum vomitu ipsarum venarum, quam alibi vocat *εχέμωσις*. Etenim venæ sanguinem expuunt, & quasi vomunt, tum sua imbecillitate, quam inflammatio affert: tum multo vitiosoque sanguine oppressæ, quem constat sub huiusmodi affectibus vitari. Hinc *γαγγραιώσις*, siue *νεκρώσις*, venis propter magnitudinem inflammationis emorientibus. Tamen si verò *φλέβων* nomine tum venas, quæ non pulsant, tum pulsantes suo more comprehendat Hippocrates: in pulsantibus tamen tantò grauius est periculum, quàm & celerior vitæ extinctio effuso vitali spiritu cum tenui, flauo, calidoque sanguine, qui *σφυγμοδὼς* quodam veluti saltu cūpit: & curatio difficilior propter positum ipsarum magis à natura reconditum, agitationem perpetuam, substantiam solidiorem, duriorem, atque ex pluribus tunicis conformatam. Adde quòd incisa arteria, etiamsi supprimatur sanguis, aneurysma tamen aliis maius, aliis minus superuenire solet.

6. de loc. aff. 4

2. de fract. 24

XVI.

θήσκει ὁ κὺν ἐς ἀρτηρίαν καὶ πλάμονα μεγάλαι σφόδρα αἱ πληγαὶ γίνωσι, ὥστε τῷ πλάμονος πληγῆτος, ἔλασθαι προερχόμενοι πνέοντες, καὶ τὸ μὲν γίνωσθαι, ἢ δὲ ἐκπίπτει ἐκ τῷ τραύματι.

Moriuntur autem & si in arteriam & pulmonem magna admodum vulnera illata sunt, ut pulmone sauciato minus spiritus per os prodeat, quàm excidat è vulnere.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Arteriam asperam intelligit. Etenim *φλέβων* nomine arterias pulsatiles comprehendere solitus est. Et qui magna admodum vulnera esse vult, ut interficiant, satis ostendit de aspera arteria dici. In arteriis enim pulsatilibus etiam non magnis vulnera mediocria magnis magnarum venarum grauiora sunt, & vnde non facile sistatur sanguis, maximè vbi in profundo sita est. At constat leuia vulnera asperæ arteriæ & pulmonis percutata, magna verò & maximè, quæ medium pulmonem habent, lethalia esse. Neque tamen moriuntur, quòd spiritus cauo thorace clausus expiret per vulnus, sed quia sic magnitudinem vulneris ostendit.

DESID.

Cum in pulmonibus tria contineantur, ipsa carnis substantia, vasa sanguinea, & asperæ arteriæ, duo illa pulmonis nomine complexus est: hoc verò tertium arteriam vocat. Hippocratis enim Platonis & Aristotelis temporibus arteria dicebatur, qua inspirantes è naribus & ore aërè in pulmones attrahimus, quæque rursus expirantes è pulmonibus fuliginosa excrementa educimus, *παρα τὸν αἶρα τρεῖς*, quodd aërem siue spiritum conseruet & contineat. Nobis verò vocatas arterias illi venas appellabant, donec successu temporis illam *τραχηίαν* nuncupare cœperunt propter substantiæ inæqualitatem: vasa verò pulsantia, arterias læues. Verùm nunc sola, quæ ab ore in pulmones diffunditur, suum nomen seruauit, quæque veluti canalis quidam magnus laryngæ, cartilaginibus & membranis constans frequentes ramos per pulmonem diffundit. Eò fit, vt pro varietate partium, quibus cõstat, & vulnorum magnitudine periculum non semper idem prælagendum sit. Etenim percussa interdum certò mortem affert: interdum periculum ingens sine certa tamen desperatione: nonnunquam etiam, si conuenienter vulnus tractetur, sanari potest, vt veterum *λαρυγγασμία* probat. In Synanchicis enim ore & gargareone inflammatione obsessis, aut etiam tonsillis asperæ arteriæ os aperientibus, cùm strangulatus periculum imminet, cui alia ratione occurrì nō potest, infra arteriæ incolumis caput spatio trium ipsius quatuorve circulorum secant scalpello arteriæ mēbranosa vincula inter duas cartilagines, donec spiritus per vulnus cum murmure quodam erumpat, & vox intercідatur, imprimis cauendo, ne vasa & tunica cartilaginum exquisitissimo sensu prædita diuidantur. Tum declinato strangulatus periculo oras vulneris renouant: mox futuris cutim citra cartilaginem committunt, & cōuenientibus remediis glutinant. Simili curatione vtuntur, si quis mortis desiderio aut aliter iugulum sibi inciderit. Id confirmat Paulus ex Antyllo: Auicenna præcipit: Albuchrasis foelici cum successu se expertum scribit in ancilla. Rhafius, Abynozar, Haly idem docent. Galenus quoque bronchiorum in pulmone ligamenta diuidi sæpe testatur vel à puris acrimonia exesa, vel ab humiditatis copia putrentia, quorum abscissione bronchiorū decidere & expui contingit, vnde nec necessariò, nec nisi post longum interuallum mors consequitur. Quinetiam alio loco scribit satis esse, vt simul cum vena vel arteria pulmonis rupta ramus asperæ proximus diuidatur, quàm si seruetur integer, quia fluenti sanguini exitus facilius est per asperam, quo integra expurgatio speratur. Vbi enim bronchiorum vincula illæsa manent, per solas anastomoses asperæ sanguis transcolatus retinetur, atque in grumum concrefcens per moram putrescit, pulmones vitiat, tandēque interficit. Ex his intelligitur asperæ arteriæ vulnera neque necessariò, neque semper esse lethalia, nisi, vt rectè adiecit, *μεγάλη σφόδρα αἰ γλαυαὶ θήνῃται*, magna admodum fuerint: nimirum vel ampla ac profunda, vt si tota arteria simul cum œsophagi contigui parte aliqua præcisa sit: vel maligna, vt si bronchia maiora inter pharyngem & pulmonem percussa sint, duriora multò crassioraque iis, quæ per pulmones in multam exiguitatem degenerant: vel præstantiori loco totius asperæ inflicta, vt circa gulæ gutturisque partes summas, vbi nerui, venæ & arteriæ iugulares periculum augent, & phlegmone superueniens spirandi munus intercipit, nisi spiritus per vulnus egrediatur: vbi verò egreditur, impedimento est, quo minus labra coalescāt. Totidem igitur modis vulnera admodū magna sunt: siquidem magnum Hippocrates tum in vulneribus atque vlcenibus, tum etiam in aliis vitis ita vsurpare solet, vt cùm in omnibus vulneribus, quæ magna sunt purgationem imperat. Quoties itaque in vulnere asperæ tria illa simul conueniunt, id necessariò lethale est: in duobus tarò euadunt, quanquam diutius manēt superstites. Vno tantūm accedente fistulæ insanabilis metus iniicitur. Minus periculi subest ligamenti, quæ bronchia connectunt, strictiore vulnere diuisis vel infra guttur, vbi vox intercідitur, vixque glutinari vlcus potest: vel in pulmonibus, quanquam mors tandem ex phthisi impendat. Difficultatis consolidati-

Paul. 6. 34.
Auic. sen 9. 3.
cap. 11.
Haly 3. Pract.
28.
Raf. 3. cont.
Auen. 10. 174.
Ga. 14.
Gal. 1. de locis
affect. 1. & 5.
Meth. 8.

lib. de vlcenib.
& 4. Meth. 6

tionis

tionis & periculi causa multiplex est, locus excarnis, nervi & vasa lateribus iuncta, quæ profusione sanguinis hominem exhaurire possunt, nec ligaturâ propter strangulatus periculum sustinent, tunica interior exquisitissimo sensu prædita, laryngis & œsophagi consensus, quæ partes cibi, potus, spiritus, & medicamentorum introitum non ferunt, motus necessarius; & spiritus exitus inter loquendum, respirandum ac deglutiendum. Hæc enim vel hominem absumunt: vel si feruetur, quod vix unquam in magnis vulneribus accidit, impediunt, quominus labra vulneris coalescere possint. Ulcera autem tum gutturis, tum asperæ arteriæ, quæ sputum purulentum reddunt (minore licet quantitate, quam pulmo) quæque dolorem exiguum in affecto loco mouet, qualis ulcerato pulmone non sentitur, ob eam causam securiora iudicantur, quod breuiora esse soleant, pus facilius labatur, & membranz crassities præsertim ad laryngem non ita dure coalescat.

Et pulmonum. Pulmonis vulnera recentia, aut etiam ulcera, in quibus non solum vasorum anastomoses apertæ sunt, sed etiam ipsa substantia dilacerata, duorum sunt generum. Alia enim incidunt citra dolorem integro pectore, ut cum vas aliquod rumpitur, aut exeditur acri destillatione, casu ex alto, thoracis percussione, ira cum clamore, acuta vehementique voce, sanguinis copia, frigoris occurso densantis & angustiores reddentis venas, ut modicum etiam sanguinem continere vix possint, vehementi motu, multo & flatuoso spiritu, calidis alimentis, potionibus, balneis. Alia verò foras perueniunt diuiso thorace & pulmonis carne. Vtraque cum exigua sunt, & statim ab initio cruenta adhuc ruptura conuenientibus auxiliis, prius quam phlegmone inuadat, curantur, ad perfectam sanitatem perducì possunt imperato silentio, quiete, exiguo respiratu, venæ sæpius repetita sectione, frictione, vinculis, posca, medicamentis emplasticis atque astringentibus, cibi abstinencia, & similibus, ut Galenus docet in Methodo. Curatio verò magis expedita est, ubi pus extrorsum per vulnus expurgationem habet. Magna verò vulnera, aut exigua quidem, sed vel serius, vel minus artificiose tractata necessariò mortem inferunt, idque tribus modis. Primò subito ac necessariò in profunda continuitatis solutione, quæ non solum pulmonis carnem, sed etiam magnorum vasorum, ut venæ arteriosæ, & arteriæ venosæ insignes ramos diuidit. Tum enim non solum spiritus vitalis dissipatione & sanguinis profusione homo exhauritur, sed etiam eiusdem copia vel grumo pulmones opprimente & spiritus conceptacula intercipientem strangulatur. Altero modo necessariò quidem, non tamen subito intereunt, quibus magna illa vasa sanguinea percussa non sunt, sed asperæ arteriæ membranz, vel bronchia tanto vulnere, ut propter amplitudinem ipsius tum in thorace, tum in illis partibus è corde copiosior fuligo per vulnus erumpat, quam per os, quo naturæ lege expurgari debuit. Tum enim multæ mortis causæ simul concurrunt, ingens continui solutio in parte ad vitam necessaria, cordis sympathia, spiritus vitalis dissipatio, pulmonum putredo, curandi difficultas, continuus pulmonum motus, & tussis vulnus amplificas. Præterea pulmo vim ambientis nunquam expertus plurimum & repente alteratur, interiorumque partium quas extraneus aer attingit, robur & insita temperies exhalante calore nativo necessariò offenditur: quod vulneribus omnibus, quæ intro penetrant, commune est. Quoniam verò pus nec expurgari, nec detergeri commodè potest, tametsi partes interiores integræ mancant, ulcera tamen in fistulas degenerant, & empyemata fiunt, propter quæ vulneratis mors demum accidit. Quòd verò scribit pulmone sanciato si minus spiritus per os prodeat, quam per vulnus, hominem moriturum, id de fuligine & aere in pulmone contento accipiendum est. Nam thorace tantum aperto minus multò periculi subest, si solum spiritus pectoris cauo contentus cum strepitu mixto sanguine erumpat, unde multos cõualuisse vidimus. Sed & septimo Epidemiòn thoracis vulnera quædam describuntur in dorso accepta & in cauum penetrantia, ut stridor audiretur extensque flatus, quæ tamen auxiliis cõuenienter adhibitis sanata sunt. Tertium mortis genus ex paruis pulmonum vulneribus cõsequitur, sed neque necessariò,

neque

s. Meth. 8.

1. Method. 18.

signa.

lib. 5.

neque subito, quando vel vasa quidem sanguinea, sed minora rupta sunt: vel caro ipsa pulmonis diuisa. In his etiam variat periculum. Peiora enim multò sunt ex substantia, quàm ex vasis. Etenim licet ex substantia parcius ferè sit sanguinis expectoratio, insanabile tamen vulnus est, quod ad firmam cicatricem attinet. Ex vasis autem copia quidem magisterret: sed si ante inflammationem subuenitur, glutinantur non raro: multòsque à se percuratos Galenus testatur, ad quos statim vt malum senserunt, accesserat. Eiusmodi ergo vulnera neque suapte natura lethalia sunt, neque propter perpetuum pulmonum morum vniioni repugnant, sed superuenientis phlegmones ratione paulatim hominem absumunt. Vbi enim semel inuaserit & sanguis intus putredinem conceperit, pulmones quoque vnà putrescunt, aut empyema ex vlcere superuenit, cuius postea glutinandi spes exigua relinquitur, maximè vbi vulnus foras non penetrat. Nam phlegmone soluta expurgare pus vlceris & saniem oportet: quod cum duobus tantum modis fieri queat, nimirum si sua sponte delabatur, & medicamenta detergentia immixti possint, neutrum in pulmone integro præsertim thorace assequi licet. Proinde omnibus, quæ huic loco hærent, vlceribus, vna superest expurgatio, quæ per tussis perficitur. Atqui tussis neque prorsus totam saniem ex spatiis pulmonis expellit, & ægras ipsius partes planè lacerat, & vlcus amplificat, vt difficilis incertaq; semper sit curatio. Sanari tamen visi sunt secundum pectus & pulmonem sauciari, vbi extrorsum pus habet expurgationem. Signa autem rupri, aperti, aut erosi vasis, alibi exposita sunt. Pulmonis verò isti diuiso pectore hæc sunt: Sanguinis spumosi effusio interdum rubicundi, interdum nigri, quia vasa pulmonis vtrumque sanguinem continent: perpetua ferè tussis siue sicca sit, siue humida, nisi tussendi quidem cupiditas aliqua infestet, verum præ imbecillitate virium aut pulmonum oppressione à sanguine tussure æger nō possit, aut nisi leue admodum & in superficie connexæ partis vulnus acceptum sit, cui statim superuenire tussim non est necesse, quanquam progressu temporis necessario accedit. Adde expectorationem sanguinis cruēti, præsertim cum venæ arteriosæ rami percussi sunt. Alioqui sola carne diuisa sanguis in cauum pectoris destillat. Præterea caloris & frigoris vicissitudinem propter halitus in corde, qui statim discutiuntur: difficilem admodum spirationem: coloris & characteris faciei mutationem pulsu tamen constante, propter vtriusque partis maximum consensum. In thoracis autem cauo sæpe sanguis cohibetur, periculumque empyematis inuehit, siue ex pulmone eò illapsus sit, siue ex thorace. Id enim fieri semper necesse est, quoties inferiorem costæ partem, qua venæ & arteriæ perreptat, telum attigerit. Ob eamque causam vbi constiterit vulnus penetrare, atque vtramque ex costis istam esse, intus sanguinem contineri certum est, periculumque esse, ne vel in grumum coeat, vel putrescat, accedentibus præsertim aliis signis, vt gravitate circa inferiorem thoracis partem, sanguinis in osculo vulneris spumantis exitu, ponderis sensu inter inspirandum aut cum in sanam partem æger decumbit, strepitu exeuntis spiritus, & molesta tussi. Celsus autem pulmonis vulnerati signa sic posuit: Spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur. In vulnus inclinari iuvat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinari sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt. Verum experimenta docent neque necessario, neque semper hæc adesse, & suo more superuenientia cum pathognomonicis confundit.

XVII.

ἡθροὺν δὲ καὶ οἱ ἐς τὰ εἴδος νεύρα, ἢ τε τὰς λεπτοὺς τρωγῶνας, ἢ τε τὰς παχέας, ἢ ἐπικαρδίως ἢ πλαγὴ γίνεται καὶ μεγάλη. Εἰ δὲ μικρὴ καὶ ἀγρία, περὶ γύρωται ἐναι.

Moriuntur & quibus interiores nervi (vel potius intestina)
vulneran

vulnerantur, siue ea tenuia sint vulnerata, siue crassa: siquidem, transversa magnaque plaga sit. Super sunt autem nonnulli, cum paruum vulnus idque rectum fuerit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quos interiores nervos dicat, parum constat. Videtur tamen dicere, qui ad motum mediis musculis inseruntur. Interiores enim illi sunt & maiores, ut in superficiem expositi, minoresque, per quos sensus partibus inest. Sunt & neutra quidam interiores nervi, ut vocales, & qui à basi cerebri septem coniugiis in varias partes diuiduntur. Grauior quoque iniuria in singulis nervis, ubi pars interior, quæ medullæ spinæ & cerebro respōdet, violata est. Superficies enim minor cum periculo est, quomodo superficiales medullæ tunicæ minus periculosa, quàm medulla interior. Sed legendum *ῥῆμα*, non *ῥῆμα*. In intestinis autem gracilibus ieiuno & ileo, quæ superiorem hypogastrii regionem & anteriorem ad umbilicum tenent, vulnera, ut antè dictum est, periculosa: siue id fitus, siue substantia efficiat. In crassis quæ magis carnosæ sunt cæco, colo, recto faciliior curatio. Vbi tamen magna vulnera sunt, dimittuntque per os vulneris alimentum, aut excrementum, & ea transversa magis dissidentibus labris periculosiora, quanquàm nondum desperatio est, ubi excidit stercus è vulnere. Inde enim quidam reualescunt. In recto & paruo vulnere spes maior est, quia propiores oræ & propè cohærentes facilius consuescunt & conglutinantur, quod in externis vulneribus videre est, ubi recta diuisio multò celerius coit, transversa tardius.

DESID. IACOTII COMMENT.

Rectius multò *τὰ ῥῆμα* legas, quàm *τὰ ῥῆμα*, quanquàm in neutra parte vulnera necessariò lethalia sint. Ut autem de nervis primùm dicatur, aliter antè scriptum est, ubi docuit eos, qui crassos nervos sauciatos habent, necessariò claudos fieri: ut & quibus musculorum capita, præsertim eorum, qui sunt in femoribus, vulnerata sunt. Illi enim nervi & crassi sunt & interiores, quorum tamen vulnera (licet, quàm in tenuibus periculosiora) nequaquàm per se mortem afferunt, sed læsæ tantùm partis impotentiam perpetuam & inexpugnabilem claudicationem. Præterea Galenus nervorum vulnera haudquaquàm inter lethalia reponit, sed inter ea tantùm, quæ cacoethe, aut magna, & vulgò malefica nuncupantur. Vbi enim, inquit, tendines & nervi, & carne vacua atque ossa loca sunt, hic doloris, vigiliarum, convulsionis & delirii periculum instat: nisi quis, ait alibi, & medelam dolori inuenerit, & phlegmones generationem prohibuerit. Idem iudicandum de vulneribus, quæ tribus digitis à iunctura distant, Sed de periculo aliter statuendum est ex figura plagæ, quàm hic doceatur. Vulnerantur enim nervi aut punctim, aut casim: & casim quidem vel per longitudinem, vel per transversum: interdum etiam contunduntur. Punctura omnium ferè difficillima est, quoniam propter sensus vehementiam, nervi cum cerebro continuationem, phlegmones malignitatem, & saniei acris suppressionem promptissimè convulsionem affert. Quam tamen diximus necessariò non superuenire, nisi aliquod erratum inciderit. Nemo enim, ait Galenus sexto metho. cap. 2. statim ab initio iis usus, quæ nos inuenimus, ex nervi vulnere in convulsionem incidit. Alio verò loco convulsionis duo remediorum genera tradit, quorum alterum convenienter adhibitum semper à convulsione liberat. Si enim, inquit, puncto musculi capite convulsio, quæ nulla convenientium medicamentorum vi remittatur, superuenerit, præciso per transversum toto musculo, convulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particula motibus vitaueris. Et paulò post, iam nervum punctum sæpè cogimur transversum præcidere, quoties vel convulsionem, vel deliria, vel ambo, magna, ægrèque sanabilia, superuenire vulnerationi cernimus. Transversum autem vulnus, maiorem, quàm

4. Metho.

6. Metho. 2

3. Metho. 9

6. Meibo.
6. Pan 42
5. de usu part.

per directum conuulsionis metum affert propter phlegmonem, quæ à defectis fibris ad non sectas communicatur. Ex quibus intelligitur pertinacia tantum, periculosa & cacoethe esse neruorum vulnera, nihilque aliud certò prælagiri posse, præter periculum, ingentem dolorem, claudicationem, & similia. Proinde satius est totum hunc locum ad vulnera intestinorum referre, licet nec necessariò, nec in omnibus, nec omnia sint lethalia. Ieiunum enim intestinum, omnium maxime inter tenuia insanabile esse traditur propter vasorum magnitudinem, tunicæ tenuitatem, nerueam naturam, iccoris viciniam, bilis susceptionem, & curandi difficultatem: aliquando tamen sanari visum est vulnere, præsertim summa parte accepto. Reliquorum verò leuior vulneratio agglutinatur, quia plurimum carnosæ substantiæ habent, nec ad mortem perducit, nisi phlegmone & ileus superuenierint. At magna vulnera & per transversum inflicta ob eam causam lethalia rectè hæc asseruntur, quòd labra tum per se multum dissideant, tum etiam continuò vitiosarum humiditatum transitu disungantur, nec medicamenta conuenienter admittant. Eadem ratio ventriculi. Nam exterior tunicæ tantum læsa facile sanescit: vulnere verò ad sinum usque interiorem penetrante difficilior est curatio, quòd etiam circa fundum minus habet periculi. At in ore neruoso insignis vulnus desperatum est propter partis præstantiam, singularem quandam sympathiam cum corde ac cerebro, naturam exanguem, & medicamentorum difficilem admotionem. De quibus omnibus iam dictum est alibi. His annumeranda sunt renum & lienis vulnera, quorum illa ob id lethalia sunt ut plurimum, quòd renes multa vasa contineant, perpetuumque extremètorum illapsus excipiant, usumque habeant vitæ conseruandæ necessarium: hæc verò, quòd lien munus habeat toti corpori apprimè utile ac prope necessarium, sitque (ut nonnullis visum est) veluti alterum hepar. Ideo autem prætermissa videntur, quòd non adeò periculosa sint, ut aliarum modò dictarum particularum.

XVIII.

ἥκιστα δὲ θνήσκουσιν οἱ τῶν χρομῶν ἐν αὐτῇ τοῦ σώματος μὴ ἐν τῶν τῶ σώματος μέρει ἢ τέτοιον προστάτεια.

Minimè verò moriuntur vulnerati in partibus corporis, ubi hæc non sunt, aut ab his, quàm longissimè absunt.

IACOB. HOLLERII COMMENT.

CLARA est oratio.

DESID. IACOTII COMMENT.

VVulnerum, quæ sanari possunt, alia parua sunt & tutissima, ut in locis carnosissimis, euclymo corpore, & ubi nerui pauci, venæ & arteriæ nec multæ, nec magnæ. Alia verò difficilia, eaque non vniuersimodi. Nam quædam propter ingentem diuisionis magnitudinem, ut plurimum tantum sanabilia sunt, ut quæ suturis egent, deligatura, & purgatione: alia verò propter partis naturam non omnino tuta sunt, ut in capite musculorum carnosorum longè à iuncturis, & temporibus: aut in caluaria, thorace, & ventre. His omnibus commune est, ut si ritè atque ex arte tractentur, adhibeaturque diligens cura, & æger obedientem se præstet, exteriora denique omnia ritè sint apparatus, curationem haud dubiè recipiant: sin verò vel corpus valde infirmum sit & cacochymum, vel grauius alicubi erratum, mors sæpe consequitur. Hollerius refert quendam leui punctura cultelli in thoracis superficiem ictum derepentè mortuum, arteria fortasse quadam percussa, qua impetu facto exhalauit statim spiritus. Author verò secundi Prorrhæctici plurimum posse scribit ad mortem, aut salutem τὸ τοῦ αὐτοῦ σώματος σῶμα.

ἐκ παντός ὅπου ἂν ᾖ: & ex omnis generis vulneribus homines mori, periculo imminente a venis, dolore, febre superueniente, ac similibus. Nam tum animi, tum corpora hominū plurimū inter se differunt, & multa incidunt, quæ morbos suapte natura sanabiles, ex euentu insanabiles efficiunt.

XIX.

τὴν ὃ ὄψο ἀμυροῦνται ἐν τοῖς ῥώμασι τοῖς ἐν τῇ ὀφρῇ, καὶ μικρὸν ἐπ' αὐτῇ. ὅσοι δ' αὖ τὸ ῥῶμα νεώτερον ἢ, μάλιστα βλέπουσι. χρωτίζομενος ὃ τ' ἔλθῃ, ἀμυροῦνται μᾶλλον (ὀμπιπῇ).

At verò obscuratur visus in vulneribus, quæ vel supercilio, vel paulò altius infliguntur. At quantò vulnus fuerit recentius, eò magis vident: ac tardius enascente cicatrice magis obscurari visum contingit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

OS frontis, quæ definit in supercilia, magis cauum est, quæ parte duo ossa caluariz separantur, estque vocata diploe. Atque suppressa vacuatione per nares repleti solent, & dolore graui, qui videlicet grauitatē quandā præferat, tentantur, vbi oculi vel sine vulnere hebetiores fiunt parte excrementi in oculos diuertente. In vulnere autem propter viciniam & consensum cum vicino osse, communibus membranis & quibusdam venis laborant oculi atque obscurantur. Nam & in vulneribus capitis, quæ altius illata sunt in sincipite sæpè inflammationes & labores oculis commouentur. Sequentium manifesta ratio est, quia initio neque febris, neque inflammatio, neque pus: procedente morbo, & iam vlcerē difficiliore: tardiusque cicatricem ducente partes offenduntur magis, atque corrumpuntur, & quæ de proximo vulneratis consentiunt.

DESID. IACOTII COMMENT.

EXemplum est eorum vulnere, quæ lethalia quidem non sunt suapte natura, noxam tamen insignem relinquunt, & vt Hippocrates loquitur, κακὸν ἐστὶ κακόν, qualia vulgò malefica vocant. Vbi enim inferior frontis pars, cui subsunt oculi, superciliis veluti eminentibus pilisque confitis terminis circumscripta, altius percussa fuerit, vt vulneris labra futuris egeant, aut ad ossis frontis cauum ictus peruenerit, tria insequi necesse est, fluxionem in membranas oculi, partium circumpositarum intemperiem, & cicatricem. Fluxio autem superuenit, tum propter diffusionem saniei in pericranio collectæ, quæ quia exitum non habet, in tunicam vulgò adnatam dictam, & ex eodem pericranio deductam illabitur: tum propter exquisitum oculorum sensum, & musculorum inflammationem, qui in consortium mali faciliè adducuntur. Intemperies verò & à sanie vlceris per moram generatur, & saniem ipsam acriorem reddit, vlcusque conseruat. Cicatrix denique partes vicinas contrahens ferè semper impedimento est, quominus exactè palpebræ committi possint. Quod vbi euenerit, cornea tunica detecta durior atque aridior in dies redditur, tandèmq; visus obscuratur. Hæc ergo omnia recenti adhuc vulnere, vel abesse, vel parui momenti videri constat, ægrumque nullam aut exiguam noxam in visu percipere, quandiu per vulnus exitus saniei patet. Progressu verò temporis ita afficitur oculus, vt non iam in loci icti consensum tractus videatur, sed proprio affectu laborans pristinam constitutionem & genuinum nitorem amittat. Quò fit, vt inueterascente morbo, & cicatrice diutius tardante visus magis hebescat. Id verò statim ab initio prædicendum esse vult Hippocr. quia (ait alibi) si qua mala supra mala necessariò euenerint, eius rei causam qui ignorant, medicum arguunt.

Αἱ σφίγγες χαλεπώταται εἶναι, ὅσαι ἐν τοῖς χονδρώδεσι τε καὶ ἀσάρκοις τοποῖς πεφύχαται, εἰσὶ τε κοῖλαι, μάλῃνται τε, καὶ ἰχωροῦσιν αἶμα, σαρκίον τε ἐπὶ τῷ στόματι ἔπειν αὐταῖς. Ἀθεραπεύωτεραι δ' ὅσαι ἐν τοῖς μεγάλοις τοποῖς καὶ ἀρκώδεσι τε καὶ ἀνέυροις πεφύχαται.

Fistula difficillima sunt, quaecunque cartilagineis & excarnibus locis enata sunt. Atque ea caua sunt, cuniculos agunt, tenui sanie semper diffluunt, & caruncula ori fistula adnascitur. Facilius autem curantur quaecunque mollibus & carnosiss, quaeq, nervo careant, locis excitantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Fistulas antea diximus vlcera alta, angusta, callosa, & ut alij addunt, obliqua, quae ex abscessibus & ex aliis vlcerum generibus oriuntur. Fiunt autem in omnibus ferè partibus corporis simplices, duplices, vel eò plures ex vno ore, rectae, transuersae, obliquae, flexae & tortuosae in suos singulas cuniculos intus feruntur. Atque hae magis, aliae minus profundae sunt. Hic differentias annotat, quae e partibus, quas habent, transferuntur: quia aliae intra carnem desinunt minus periculosae, aliae ad ossa & cartilaginem pertinent, quas difficillimas rectè scribit. Sunt & quae in neruacea corpora incidunt, in magnas venas, articulos, vesicam, vterum, pulmonem, intestinum, asperam arteriam, & inania quaedam spatia corporis, qualia in gula, ventriculo, abdomine, thorace, gutture, quorum vniuersum genus periculosum ac saepe pestiferum est. Ventri nullum os subest, in quotamen insanabiles fistulas Sosstratus credidit, quod non ex toto sic habere vsus ostendit. Itaque quibus partibus nullo periculo callus rescindi, & quod excisum fuit, regenerari potest, fistula tutior est. Id ferè in carne datum est, vbi declinetur ferramentum, aut medicamentum, quod à perdendo callo ἐκτιλοπικόν appellant, à magnis venis, neruis, tendinibus, & ligamentis. Aliis partibus neruosis, cartilagineis, osseis, & profundis, ut quae in inania corporis permeant, periculotior difficiliorque ferramentorum & medicamentorum vsus est. μολῃδων autem dicere videtur de iis, quae in altum procedunt & cuniculos agunt, in flexus & veluti ramulos sese dispergunt. ἰχωροῦσιν saniem reddunt. Hic autem ἰχώρ communius. ἰχώρ enim propriè sanies est, non tam crassa sordes, quam pus est, tenuior sanguine, quae nec recenti, nec iam sanescente vlcere, sed inter vtrumque tempus effluit, variè tamen crassa, glutinosa, atque colorata, saepe tenuior est, subalbida, & ex malo vlcere, & maximè vbi nervo laeso inflammatio sequuta est. Communius autem & pus, & μελικερία, quae sordes subalbida, crassa, glutinosa, & melli albo similis est. ἀθεραπεύωτεραι, nisi fistula incurrat in magnas venas & arterias, e quibus periculum est ne sanie arrodat, nisi e molli & carnosio loco, ut ventre, in inania, membranas, tunicas, nisi in intestinum in viscus &c. atque plus saniei, vel etiam varij generis reddit fistula, ut plures maioresque sinus habet, & varias partes, membranas, tunicas, nervos, ossa, cartilagineas, pingua occupat. Pus ergo album, leue, & aquabile ex maturatis abscessibus effluit. Quod autem πύον ἐλαϊώδες, tenue, subalbidum, quasi vinctū colore atque pinguitudine oleo albo nō dissimile, quod apparet in magnis vlceribus sanescētib. Celsus genera sordū facit sanguinē, pus, sanie, & haec in suas species distinguit. Sanguis, alius in laude, alius in vitio. In laude rubens, modicè crassus, nō glutinosus, qui vbi ex vlcere fluit, qui nō ante fluxit, melior spes & magis expedita curatio. In vitio nimis aut tenuis, aut crassus, colore vel luidus, vel niger aut puita mixtus, aut varius. Sanies alia ἰχώρ, alia μελικερία. Atque in genere sanies melior est

lior est non multa, modica, crassa, subrubicunda, aut subalbida. Malaverò multa, nimis tenuis, liuida, nigra, pallida, glutinosa, fetida, quæq; & vlcus ipsum, & cõiunctam ei cutem erodit. ἰχθὺς tolerabilior, subalbidus, paucus, non crassus, non subliuidus, aut subpallidus, non glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Contrarius peior est. *μικροτέρα* melior tenuior & minus copiosa: peior præcrassa & multa. Pus inter hæc optimum est album, læue, æquabile, neque copiosius, quàm abscessui vel vlceri conueniat. Peius tenue, dilutum, multum, magisque si ab initio tale est. Itẽmque si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si sæculentum est. Præter hæc si malè olet, nec è loco is odor excutitur. Melius quò minus, crassius & albidius, si leue, si nihil olet, si æquale est. Modo tamen conuenire debet magnitudini vlcis & tempori. Nam plus ex maiore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. ἰλαρώδες peius est multum & parum pingue quò minus, quòque pinguius, eò melius est. E carne pus copiosius & leue, & album. E neruoso loco album quidem, sed tenuius & minus neruosa loca, membranaea, & vbi tunicae sunt. Ex neruo pingue & oleo non dissimile.

DESIDERII IACOTII COMMENT.

CELsus fistulam definit vlcus altum, angustum, callosum. Paulus sinum callo obductum, aliquatenus indolentem, in pluribus nascentem particulis, magna verò parte ex abscessibus ortum parum dextra curatis. Callum verò (quem Hippocrates *χρῆμα τῆς σφύγιος* vocat, & Celsus vetustate fieri scribit) solidam quandam carnem, albidam, madoris expertem, eoque etiam doloris, neque vena, neque neruo (quorum illa humiditatem, hic sensum suppeditat) ad ipsum pertinente. Et alio loco, Fistula sinus est callosus, qui magna parte ex abscessibus nascens ab arundinearum fistularum similitudine appellatur. Quæ omnia ex variis Hippocratis & Galeni locis deprompta sunt. Hippocrates enim in Prognostico verbum *σφίγγου* vsurpat pro cavitatibus oblongis, quæ in corporibus animantium oboriuntur, quæque musicorum fistulis similes sunt. Galenus verò sinum appellari scribit, cum pus in abscessibus sic excoquat particulam, vt continentia à subiectis separet ac diducat: quo quomodocumque euacuato distantia inter se pristinum statum recipere nequeunt. Hunc etiam, si quis non statim curet, callo obduci subiicit, durumque temporis progressu fieri, vt conglutinari cum sibi subiectis nequeat, quem affectum propriè fistulam nuncupat. Origo fistulae Hippocrati vna communis est, sanguis videlicet putrescens, qui extra venas necessariò corrumpitur, rodendoque sinuat ac fistulam efficit. Celsus addit malam vlcis alti & angusti curationem, propter quam occalescit, & in fistulam conuertitur. Sanguis autem ille vel ex abscessu putrescit, quem Phyma vocat Hippocr. vel ex contusione, quæ fit ictu, casu, vulnere, remigatione, equitatu.

Differentiæ fistularum plures sunt. Aliæ, ait Celsus, simplices, aliæ duplices, triplicesve ab vno ore intus orsz, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur. Singulæ rursus ex loco, intra quem desinunt, aut in quo fiunt (habent enim quædam in singulis locis propria) ita distribuuntur, vt quædam sint in locis ex-carnibus, vt articulis: aliæ in mollioribus, vt arto. Rursus aliæ intra carnem desinant: aliæ ad ossa, aut cartilaginem, aut neruum, aut tendinem notatu dignum, aut membranam succingentem, aut medullam spinalem penetrent: aut vbi nihil horum subest, ad interiora perueniant, vt ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad intestina, aut inania, vt guttur, stomachum, thoracem. Altera differentia ex figura & spatio repetitur. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectæ intus feruntur, aliæ multoque plures transuersæ, flexæ, tortuosæ sunt. Tertia ex modo puris & genere. Ac ex modo quidem, quia interdum sinus siccus est: interdum humidus: & nunc humor incontinentem fluit, nunc certis quibusdam temporibus remittit, ore ipsius oppleto, iterumque adaperto. Ex genere verò, quia ex carne pus leue, album, copiosius fertur: ex neruoso loco eiusdem quidem coloris, sed tenuius & minus: ex neruo pingue & oleo non dissimile. Proinde in præfagiendo hæc omnia diligen-

lib. 5.

6. Paul. 77.

lib. de fist.

4. lib. 49.

de tumorib.
præter nat.

lib. de fist.

ter sunt attendenda: nēpe, morbi species, fistulæ natura, locus in quo & ad quem, figura, altitudo, puris modus & genus: quæ omnia, hoc Aphorismo sigillatim, sed ὡς τὸ πρῶτον, Hippocrates complexus est. Celsus addit naturam ægri. Etenim ut in aliis omnibus affectibus, ita & in fistulis multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est.

De loco igitur sic statuit Hippocrates, Cum maxima difficultate curari, quæcunque in cartilaginosis & excarnibus partibus nascuntur. Cartilaginofas partes appellat non solum eas, quæ totæ ex cartilagine constant, ut laryngem, epiglottida, palpebrarum extrema, asperæ bronchia, cordis basim mediam: sed etiam cartilagineas, quæ ossibus connascuntur, aut ea inuicem connectunt, aut ossibus appenduntur, ut nasi alas, costarum fines, *σπονδυλῖαι*, articulorum & spondylorum spinæ commissuras, coccygis extremum, & similia. Idem iudicium de fistulis, quæ intra partes carne vacuas desinunt, aut in ipsis oriuntur, quia ferè nervosæ sunt, cum tendinibus, nervis, ligamentis, & membranis. Difficultatis curationis causa prima est loci exanguis & nervosus natura. Etenim in artificiosa curatione fistularum, quæ altius penetrant, tortuosæ sunt, aut multiplices, quæque maius in manu, quàm in medicamentis præsidium habent, cutis, quæ supra fistulam est, abscindi debet, callus emolliri & absumi, pus tum expurgari, tum detergeri, pars in imo vitata corrigi, cauum impleri, labra glutinari. At hæc non nisi sectione, lino, igne, adurentibus & exedentibus medicamentis, vinculis denique perfici possunt, quorum quædam sine periculo in locis nervosis tentare non possumus: alia verò vix unquam consequimur. Præterea dictum est antea, ubi tendines & nervi, & carne vacua atque ossea loca subhærent, ibi doloris, vigiliarum, convulsionis & delirij periculum impendere, quæ his remediorum generibus aut excitantur, aut exacerbantur, præsertim cum (ait Celsus) ferè quæ circa fistulam sunt, habeant aliquid inflammationis. Siccitas autem & durities horum locorum vlcerata carne impleri aut glutinari non permittunt, ut merito eiusmodi fistulæ non solum perdifficiliter curentur, sed etiam sæpe sint insanabiles. De quibus omnibus sic censet Paulus, Femoris caput aut coxa, aut spinalis medullæ vertebra affecta attingi nō debet, periculi, quod ex articulis adiacentibus accidit, evitandi gratia. Et paulò ante, Quæ in grandes arterias, aut nervos, aut tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentem, aut aliquam principem particulam deueniunt, vel nequaquam, vel certè cum multa artificiosaque diligentia attingere debemus chirurgia fistularum. Sequenti verò capite eiusdem libri, Fistula (inquit) insanabilis est, quæ vesicæ cervicem perforauerit, aut quæ ad femoris articulum sit, aut quæ ad ipsum lōganonem tēdar. Aegrè verò consanescit, quæ orificio caret, tum quæ delitescit & in os terminatur, multifariamque fissæ est. Reliquæ in vniuersum facillè curantur. Idem ferè Celsus his verbis, Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem, adiuuatque ipsum corpus, si iuvenile, si firmum est. Inimica, contraria his sunt. Itēque si fistula os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriasque, vel ad inania, ut guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Galenus verò ita censet, sine opera chirurgi nullo modo curari posse fistulam, quæ in os desinat. Si tamen ad os vsq; peruenerit, & progressu temporis squama sua sponte, aut etiam os abscesserit, tum medicamēta prodesse. Reliquas verò, quæ in os non desinant, iis medicamentis, quæ callos adimunt, & quibus agglutinandi vis inest, sanari.

Atque ea causa sunt. Non est necesse cauas esse fistulas, quæ in cartilagineis & excarnibus locis oriuntur. Vbi tamen id contigerit, geminatur malum, quia cavitatis curationis difficultatem auget. Ob idque separatim hanc differentiam fistularum explicabimus, quæ ex figura & spatio sumitur, ut prior ex loci natura. Cavitatis itaque per se frequenter in causa est, cur fistulæ aut penitus insanabiles sint, aut curatu perdifficiles. Causam accuratè, ut pleraque alia, exponit Auicēna, quo loco

lib. 6. cap. 77.

3. de humor.

Pen 4 lib. 4.
tra 3. cap. 11

loco fistulas diuidit in recētes curatu faciliores, & inueteratas difficillimas. Quod enim in carne concava admodum altitudo difficillimam recipiat curationem, ex eo (inquit) perspicuum est, quia ut perficiatur, necessarium est totum cauum, quem fistula intus fecerit, cultro excisorio, aut aliis orbiculatim auferri, aut candente ferro aduri, ut crustæ inducantur, aut validioribus medicamentis erodi, quibus, victa tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, tota exeat, infraque vlcus purum sit. At hæc grauissima symptomata infligunt dolorem, febrem, inquietudinem, maxime cum iuxta fuerit nervus aliquis, aut pars præstabilis. Ob eamque causam incuratum malum, quàm curationem facilius perferunt ægri, tutiusque & ad plures annos cum morbo viuunt. Eadem ratione eius fistulæ ardua & anceps est curatio, quæ longius excurrit (quod verbo *μολῦδαι* significat) id est, quæ vicinas partes inficit, & cuniculos agit, aut longior est, transversa, multiplex, vel plures intus sinus continet. Hoc autem accidit, quando sanies suppressa aut corrupta diuersa intus corpora petrosit. Proinde præter superiora incommoda, arduum est admodum, atque interdum *ἐδωαίον* demisso specillo principium huius incidi, & medicamenta intus compellere, quæ duo sunt ad curationem necessaria. In quo frequenter euenire solet, ut dum vna pars curatur, omittatur reliqua, quia vel interiores sinus latent, vel ad vltimas demitti collyrium nō potest. Adde quod cum malum altius serpit, id vix vnquam esse potest absque insigni noxa partium nobilium, quas intus natura condidit.

Tenuis sanies semper diffluens. Tertia differentia est fistularum curatu difficilem à natura puris exeuntis. Vbi verbo *ἰχωροειδὲς* & puris modum exprimit, cum sanies continenter effunditur, & genus eiusdem, quia tenuis, quæ reuera est ichor, aut ichori similis. Vtroque enim modo vera est sententia. Priore significatur plures intus, esse sinus, aut continenter partes interiores arrodi, quia sanies plus fertur, quàm quod simplici spatio conueniat. In posteriore distinctione est opus. Nam ichor interdum significat serum humorum è venis tum naturale, tum præter naturam: interdum verò excrementum à tertia concoctione tenuius, quod in vlceribus relinquitur, eaque reddit humidiora: quemadmodum *ῥύπ* sordes crassior & viscosior, sordidiora. Hoc modo ichor à calore naturali alteratus optimus est: ab eo, qui præter naturā, pessimus & maxime foetidus. Interdum etiam crudus & sine perfecta alteratione prodit. Vtriusque autem excrementi natura varia est pro ratione subiectæ partis, ex qua redundat. Siquidem propriè *πύον* est, quod ex optimo sanguine & carne læue, album & copiosius fertur. Ex nervoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius & minus effluit, ac generis nomine ichor Celso nominatur, cum scribit *ἰχωρ* saniei speciem esse tenuis, subalbida, & ex malo vlcere exeūtis, maximeque vbi nervo læso inflammatio sequuta est. Et alio loco, ex nervo pingue & oleo non dissimile emanare. Quanquam Aëtius humorem hunc, qui è nervo in fistula eroso prodit, tenuiorem esse vult, eique similem, qui ab ossibus defluit, nō tamen oleagineum, aut pinguem, sed saniosum & glutinosum. His ita constitutis qualis sit ichor continenter è fistula manans considerandum. Nam primo modo sumptus, siquidem crudus sit & incoctus, venas subesse, easque vel arrodi, vel *ἰμμοσιν* laborare (de quo symptomate dictū est antea) denunciat. Sin verò sanguis est ichorosus & corruptus, è toto corpore esse potest, aut viscere aliquo interiore male affecto, cuius superflua per fistulam abscessus in modum continenter expurgantur. Etenim ab eiusmodi fistulis, ut & ab hæmorrhoidibus redundantiam humorum in corpore animantis vacuari, ac plerosque huius euacuationis beneficio, hæud secus atque hæmorrhoidum, valetudine integra perfiri Hippocrates docet. In neutro harum fistularum genere curatio facile perficitur propter perennem humorum affluxum. In posteriore periculosa est, quia suppressis humoribus dolores & morbos ipsi congeneres fieri necesse est. Vbi verò talis ichor continenter effunditur, quale diximus in vlceribus tenue & humidum excrementum, prauum admodum est, ut signum & causa. Id enim euenit cohibita intus crassiore sanie, nec satis purgatis vlceribus, in quibus alueus patet in decliue, aut flexus est ac tortuosus, aut

lib. 5. cap. 25.

3. de humor.
6. Epid. 3.

malè versus, ut os videlicet sit superius. Quod enim tenuius est, effluit: crassior sordes in callum transit. Tertium autem ichoris genus, ex nervo in fistula erosio curationis quoque difficultatem augere manifestum est, ut & naturam loci mollioris, qui superfluente humiditate continuò maderet, qualis est anus. Nam præterquam quòd locus in ano facillè sinuatur, alieno humore perpetuò alluitur, quòd sit, ut fistula, quæ iuxta oritur, penetrare soleat ad imum usque recti intestini, ac tum per fistulam deiectio reddatur cum sœtore & spiritu. Continenter quoque sanies inde effluit malo sæpius insanabili. In uniuersum curatu difficillimas esse fistulas omnes Hippocrates concludit, quarum orificio σαρκιδὴ superadditur, id est, caruncula, siue callus durior, aut quæ orificio carent, tum quòd in his exitu sanies, ingressu collyria prohibeantur, tum quòd sanari aliter nequeant, quàm medicamentis actionibus & callum exterentibus, aut incisione sinus & vitione: aut incisione citra vitionem: quorum auxiliorum nullum sine periculo & ingenti molestia adhiberi potest. Quòd verò facilius curentur quæcunque mollibus locis, carnosiss, & nervis carentibus: aut, ut Avicennas addit, quæ recentes sunt, nec profundæ: itémque (ait Celsus) quæ simplices, recentes, intra carnem, ex superioribus satis est perspicuum.



TERTIAE SECTIONIS

COACORVM PRAESAGIORVM

Hippocratis liber secundus, Iacobo Hollerio

Stempano Medico interprete.

APHORISMVS I.

τὰ ὅ πρό ἥλως ἔ γινεται τοσύνματ', περιπλωμαίχ', περιπλωεὶ καὶ ποδαγρίχ', νεφρίτις, κνίς περὶ κνήμην, ῥῆς αἱματηρὸς, καρκίνος μὴ σύμφυτος, λέχων μὴ συστῆς, χαλάρῆς ὡλ. αἶος, αἱμορροῖς, μὴ σύμφυτος χορδαψός. τὸ τῶν τῶν τοσύνματ' τῶν πρό ἥλως ἔ χεὶν προσδέχεται γεννούμενα ἔδεν.

Hi autem morbi non fiunt ante pubertatem, peripneumoniae, pleuritides, podagra, nephritides, varix circa tibiā, fluxus sanguinis, cancer non congenitus, vitiligo non innata, fluxio dorsalis, haemorrhoids non congenitus, chordapsus. Horum morborum nullum fore expectabis ante pubertatem. In 8. fol. 439

IACOBI HOLLERII COMMENT.



pubertas primo coitu & menstruis serè definitur. Id serè in decimumquartum annum incidit citius tardiùs, ut natura corporis euariat. Multa autem annotat ante pubertatem non fieri contra experientiam nostrorum hominum. At fortasse quomodo in Aphorismis eunuchos, mulieres, pueros ante usum venerorum podagra non laborare scripsit Iretus sua suæque ætatis & memoria experientia, ita hoc loco. Nam eunuchos, mulieres, & pueros videre licet, qui podagra laborent, quomodo nihil

nihil frequentius videre licet, quàm quæ πλευρικά dicit in pueris, & aliquando, licet rarius, πνευμονικά. νεφρικά verò siquidem calculos intelligit, qui co-
gantur in renibus, neque id omnino nostra memoria certum est. Calculi enim
in vesica sæpius, in renibus aliquando pueris concreſcunt, & calculum puerilem
morbum facit in Aphorismis. Sed neque repugnat collecta cruda materia in re-
nibus atque putrescente, & per angustias & imbecillio-rem vim excreticem non
repurgata, renum inflammationem gigni in pueris. Varix certè rarò visus in pue-
rorum tibiis, in scroto aliquando. Parùm enim colligunt crassioris sanguinis.
Fluor autem sanguinis è naribus rarissimè videtur, sæpe per aluum. Cæcro quo-
que, nisi ex utero id habeat puer, rarissimè tenentur, ut nec vitiligine. κατὰ ξύς
νυλαίς non satis constat, quid velit. Si enim defluxionem in spinam intelligit,
parùm verisimile. Cerebro enim pleno sunt & humido, nihilque ferè emingunt
aut expuunt, & spina sunt infirma. Videtur fortasse intelligere defluxionem illam,
quæ è cerebro in spinam est, ut velut fornicatum motio sentiat, cuius memi-
nit secundo de morbis in tabe dorsali, quæ familiaris est recens spolis & effreni
venere utentibus. Hæmorrhoids, ut peripneumonia, pleuritis, varix, cancer, leuce,
aliæque id genus ætatis sunt inclinantis & melancholicæ. χροάκτις quomodo
distingatur ab ileo, prius ex Diocle Charistio dictum est.

I I.

Ἀπὸ ἰδ. μέχρι β. καὶ μ. ἐτίω, πᾶμφορος ἡ φύσις τοῦ σώματος τῆς ἡδὴ τῆς σώμα-
τος γίγνεται. πάλαι δ' ἀπὸ ταύτης τῆς ἡλικίας μέχρι ξγ. ἐτίω, ὃ γίγνεται χοιράδες, ὃδὲ
λίθος οἱ κύστες, ἢ μὴ τύχη πρότερον, ὑπαρχοῦν, ὃδὲ χαλάρους κατὰ τοῦ σώματος, οὐδὲ νε-
φρίτις, ἢ μὴ παραχολύθωσι ἐξ ἄλλης ἡλικίας οὐδὲ αἰμορροΐδες, οὐδὲ ῥῆς αἵμα-
τος, ἢ μὴ πρότερον τύχη γενησιν. ταῦτα μέχρι γήρας ἀπέρχεται νο-
σήματα.

*At à 14. ad 42. annum natura ferax est huius generis mor-
borum corporis. Rursus ab ea ætate ad annos tres & sexaginta ne-
que struma fiunt, neque lapis in vesica, nisi fortasse prius fuerit, ne-
que dorsalis distillatio, neque renalis morbus, nisi consequantur ex
alia ætate, neque hæmorrhoides, neque fluxio sanguinis, nisi fortasse
prius fuerit. Hi igitur morbi pariunt homini ad senectutem usque.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Manifestè ostendit hoc loco præscripsisse initium pubertatis anno 14. quæ
ἰφιβία vocatur. παιδία enim pueritia eò extenditur. Pubertatis annos
sequitur ætas τῶν παρακίων adolescentum ad 25. annum, ut multi volunt. Hinc
νεανίσκων & ἀνδρῶν ad 35. & ut alij, 40. quia videlicet aliis tardius aliis cele-
rius maturantur anni, naturæque corporis. Ex quo ἀφ' οὗ viri, qui à quibusdam
ἀνδράσιν intelliguntur. Ea ætas quibusdam ἀπεσφύλα ἐλικία, aliis ἀνδρα-
γῶν, in qua pauca resoluuntur, iam defervescit sanguis, maturatur ratio & iu-
diciū. Ex quo minimè obnoxiam morbis esse voluerunt. Alij quoque aliter
ætates distinguunt. Cæterùm ferax adolescentum & iuuenum ætas morborum
omne genus, quia tum sanguis feruidus multa concitatur bile, & intemperatissi-
mè viuitur.

Rursus ab ea ætate. Videtur hoc loco virilem ætatem, quæ iam declinat ad 63.
annum extendere, qui à multis κλῆμασις ἐκτὸς annotatur, quia in eum annum
septimum nouenarius, & nonus septenarius cecunt, ubi maxima vitæ pericula
imminent, & veluti autumnus vitæ est. Hic ergo senectutis initium est, quæ cru-
da dicitur, unde ὁμογίεσι. Strumæ ergo cum sint soboles vitiosæ multitudinis,
quæ

quæ redundare solet, pituitæ scilicet frigidioris, quæ ideo pueritiæ familiaris est, ei videlicet, quæ à 7. ad 14. extenditur, omnino ei opposita, quæ virilis dicitur. Lapis in vesica multis ea ætate accidit, sed prius collecta, ac multis in renibus in vesicam decurrit, hincque nouo accremento ita augetur, vt non excludatur nisi chirurgia. Cuius rei argumentum est, quod in lapidibus quibusdam, qui ferramento incisus extrahuntur, lapillus quidam medius inuenitur, cui videlicet crustæ adnatæ sunt. Et non defuerunt, qui calculum in vesica nasci negauerint, tantum in renibus, accrescere quidem accessione materiæ in vesica. *νυλῶν καὶ ἀφῶν* morbus aliquoties annotatus ab Hippocrate, vnde tabes. De nephritide prius dictum est. Hæmorrhoides autem familiares esse dixit in Aphorismis ætatis, quæ 35. annum superat. Fluxio sanguinis iam deferuescente sanguine & crassiore iure quidem non fit. *μῆξι γέροντι*, quidam interpretes Hippocratis *γέροντι* dici voluerunt, qui extremam senectutem agerent, & postremam vitæ fabulam, quasi *ἐς γλῶττιν*, vel vt Plutarchus, quasi *πυλῶν*, terrestres. Alij *ὁμογέροντι* senectutis ingressu, à quibus *γέροντι*, & postremo vitæ actu *ἄλγος γέροντι*, decrepiti ac silicernia, de quibus bis pueri senes. In Aphorismis *ὁ πρεσβύτερος*, qui extremam vitæ ætatem agerent, dixit, progressa iam senectute, cuius ætatis morbos describit, vt tertij libri fine. Hic autē non qui ætatibus familiares morbi sunt, sed qui nō fiant, describitur.

I I I. *πρὶ γυναικῶν.*

Ἐν γυναικείοις τὰ πρὸ τῶν τοκῶν ἰόντα ὑδατώδεια, κακόν.

Muliebris purgatio siquidem ante partum aquosa est, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUAM sit varia vox *γυναικῶν*, prius est explicatum. Nunc purgationes muliebres ita appellat non menstruas quidem: subsistunt enim in grauidis: sed quæ concepto fœtu colliguntur, ac sub partum & in partu repurgantur. Constat autem experientia aliis plus aquæ colligi, aliis minus: plus vbi fœminam gestant & imbecillum fœtum: minus vbi marem & robustum, vt aliquando copia aquarum abortiant. Eiusmodi autem aquam aut serum verius natura mouet appetente partu, atque euntibus aquis proximum partum enunciant obstetrices, vnde lubricæ viæ & emollitæ faciliorem partum reddunt. Quod si aliquot ante partum diebus, aut longius à partu prodeunt aquæ eiusmodi, difficilis omnino partus sequitur. Qui enim fœtus prius eiusmodi aquis molliter sustinebatur, decidit, & vincula vteri totusque vterus habent deterius, nec iam est, vnde viæ fœtui excludendo moliantur. Est autem aqua duplex concepta vtero, dum gestatur fœtus, velut sudor animo inclusus, cui infidet fœtus subuehiturque nec ita gravitate distrahit vincula vteri. Altera atlantoide velut vrina acrior & mordacior, & paulò remotior à fœtu,

I I I I.

τῶματ᾽ ἀφθώδεια, τῇσιν ἐπιφοροῦσιν οὐ χεῖρτιν. ἀρα καὶ κοιλίας καὶ θυγαύονται.

Ora aphthis ulcerata in mulieribus, quæ vterum gerunt, mala. Nam & ijs alui diffluunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aφθώδεια quæ dicat intelliges ex iis, quæ annotauimus in Commentar. 24. Aphorif. 3. Mulier autem *ἐπιφορεῖ* dicitur, & quæ vterum gestat, & quæ partui vicina est, *νύστα* & *γῆ γαστρί* *ἔχουσα* ferè ab Hippocrate. Aphthæ igitur cum sint vlcerata maligna serpentina, viriosi succi certissima indicia sunt, quæ si intestina quoque

quoque appetant, alium exturbant. Itaque non nutritur foetus imbecilliorque redditur, & mater quoque intabescit, unde metus abortus.

V.

Ἐκ κενώσεως μηδὲς ὡς ἀλγύματα ἐστὶν λεπτοί, ἐν μακροῖς δὲ διαφθορῆς καὶ μὴ λίαν καθαροῖς (ὡς, ὁ λέγει).

Ex ilium inanitate in tenue intestinum translatus dolor in longis morbis ex abortione, & infra modum purgatis puerperij excrementis, lethale.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Vterus suis corniculis ad utraque ilia in latum porrigitur in gravidis: replet ilia, inferiorem ventrem ferè totum occupat, & multa iam attingit intestina. In aliis siquidem magnitudo eius iusta atque mediocris est, ad tenuia quoque intestina pervenit. In minori vtero non ita. Itaque transmutatio est à corniculis & lateribus uteri, ubi ilia sunt, in fundum, & hinc in tenuia intestina. ὅτι μακροῖσι, siue longos morbos dicat, qui abortionem sequantur & defectam purgationem, siue longos morbos, quibus abortio succedat, parùm refert. In utrisque enim pessimè affecta mulier est, multò magis si non externa causa, sed intus latente vitio abortiit mulier. Est autem διαφθορὰ nomen generalius, quàm ἐκρυσις, effluxio, quæ sit ante 7. diē, & ἐκρυσμός, quæ incidit intra 40. & rursus ἀμβλωσις φθωρὰ ἐκβλῶ, & ut Hippocrates, ἀφθορὰ, unde ἀφθάρματα foetus abortiui in Epidemiis. Sive autem ante iustum tempus, siue natali mense pariat mulier, secundas purgari & conclusa vtero excrementa necesse est. In abortione sæpius secundæ ad aliquot diēs retinentur, sed excrementa abeunt. In maturo partu statim exeunt secundæ, & umbilicum sequuntur, nisi imprudentia obstetricis ante incidatur umbilicus, quàm secundæ exeant. κἀδαρσις autem vocem ambiguum de purgationibus menstruis dici iam antè dictum est. Ergo coeunte abortione, defectu purgationum puerperij, longitudine morbi, vagis doloribus lethale.

VI.

τὰ ἐκ τόκου καὶ διαφθορῆς πολλὰ δέξις ὁ μήτρας, ἐπιστάλας, δύσκαλα. ῥῆγος ταύτης πολέμιος, καὶ κοιλίης ταραχή. ἄλλως τε καὶ ὑποχοδρίε ὀδυνώδεις.

Si ex partu & corruptione foetus multa celeri impetu mota supprimuntur, difficilia sunt. Rigor ijs inimicus & alui exturbatio tum aliàs, tum si doleant ab hypochondrio.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Cvidam ab abortione multa ex vtero confertim profluxerunt facto impetu, & in venas materia versa habitumque corporis rigor & febris infesto casu. Ac rursus vitio in ventrem decurrente per alium multa mordicantia & dolorem inferentia decurrerunt, quam παραχλὺ κοιλίης solet appellare. Quòd si hypochondrij dolor accesserit, deterior casus est, loco videlicet inflammato, aut multum obstructo. Observatio ergo peculiaris est, & eorum, quæ rarius accidunt.

VII.

τῷ ἐπιφόρῳ κεφαλῶν καὶ καρδιάς, βάρος γυμνὰ καὶ ἀσασμὲ, πλάγρᾳ ὡς ἐπὶ ὁπολύ.

Vtero

Utero gerentibus dolores capitis soporosi accedente grauitate & conuulsione ut plurimum prauis sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sive utrum gerant, siue non habeant in utero, mala sunt ea omnia: sed in grauidis periculum maius est, quia ex iis vitium vel uteri, vel totius corporis concitatur, unde caput plenius dolet, in soporem mulier deiicitur, grauis est, conuulsi- tur. A quibus, sed maximè conuulsione tum uterus, tum corpora, quibus alliga- tur, vehementius concussa periculum adferunt, ut ne vincula uteri disrumpan- tur, & commotione excutiatu foetus. Ac certè dubitari potest, unde in grauidis mulieribus capitis grauitas, sopor, conuulsio, grauitas oriantur. Atque siquidem è reliquo corpore, nihil iam commune res habet cum grauidis: si ab utero, res eiusmodi est. Uterus inter reliquas partes corporis tum plurimas, tum maximas ve- nas habet & arterias. Atque iis plenioribus & vitioso succo redundatibus, multò magis si calor motione aliqua accesserit, vapores multi, humores quoque aliquà- do tum in stomachum, tum in caput attolluntur. Cõsentit enim uterus cum sto- macho & syncipite primo de morbis muliebribus. Per venas ergo communes utero & mãm̃is multa antrosum per arterias colli, & quæ è fornace dicta, *χρῆσις* vocant, ad anteriores partes capitis feruntur, ex quo grauitas, sopor, dolor. Ac grauitatis copia, soporis qualitas, doloris tum qualitas, tum tensio in syncipi- te magis, quia illic, quæ sunt futuræ, multa neruacea vincula, quæ cranium me- nyingibus copulant. Ac dolor grauior siquæ futuræ illic raræ, si pori & spiracula fistulosa sorde intercepta sunt, ut nihil expiret, quod plurimis mulieribus accidit, sed iis maximè, quæ multis capitalibus vinculis & integumentis caput oppri- munt. Conuulsio verò parùm familiaris est uteri vitio, quia paruis admodum ner- uis pro sua magnitudine prædita est, ut eo inflammato rarò incidat conuulsio. Itaque hæc omnia vel capitis vitio primario, vel qua vniuerso corpori, vel deni- que qua utero consentit, in grauidis accidere possunt.

VIII.

Η(ν ὁκ γυναικείων περὶ τῷ αἵματι καὶ τῷ λεπτῷ ποτὶ σωλῶτοι κοιλίας καὶ θυλάκων, ὑπασώδεις. ταύτης περὶ καὶ (ν καὶ διαφοραὶ, καὶ ἀδυνάτοι κεφα- λαλγικαὶ ἐφιδρῶς, καὶ πεινύχες (ν αἱ τοιαῦται) ὑποσφοαὶ, τῇ κλείσῃ γε- νόμενα μὲν ἂν φεῖται, ταχέως κλείσῃ.

Quibus ex purgationibus menstruis superiore parte & ad in- testinum tenue dolores fortes, ijs exturbatur alui, & levis anxietas ijs circa iudicium in somnum inclinationes fiunt, & impotentes ex capitis dolore exsudant, ac perfrigerantur. Eiusmodi recidiva ple- risque fiunt post remissionem, qua celeriter interimunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Particularis oratio, in qua nomine *γυναικείων* purgatio vel mēstrua, vel puer- perij intelligitur, alioqui communis uteri morbus. Hunc ergo parùm apertis acetabulis, aut apertis quidem & ritè fluentibus mensibus uterus, & quæ ei con- sentiunt, refrigerat. Ex utrisque dolores fortes in tenui intestino & parte supe- riore ventris commoueri possunt. τῷ αἵματι verò vel locum, qui ad vētriculum per- tinet, vel qui ad vmbilicum intelligere videtur, vbi tenuiorum intestinorum va- rij anfractus. Alioqui τὰ αἵματι dicit, quæ τὰ καὶ τῷ καὶ δὲ μέρει dixit in Apho- rismis, quæ videlicet abdominis musculos, & fortasse peritonæum continent, ut μὲν μέρει τὰ κάτω, quæ in profundo sita membrana peritonæo includuntur.

Refriger

Refrigerato vtero, & frigore acerabilis concepto, dum in muliebri fluxu hiant, aperta exterior tunica vteri refrigeratur pars peritonæi, & inde peritonæum. Sed dolores leuiiores eiusmodi dicit iis, quæ in profūdo. τὸ ἐργὸν αἶμα & μεταρρεν secundum longitudinem sæpius, interdum secundum profunditatem intelliguntur. Vnde autem alui exturbentur, quæstio esse potest. Ac experientia docet ab algore & frigore alui profluvia sæpe concitari. Potest quoque & non satis cunctibus mensibus pars vicij ad intestina conuerti, & inde alui profluuium commoueri. κατὰ σφοδρὰν verò vaporibus in iudicio ad caput latis: quo tempore materia vehementer mouetur, multò magis si frigida materia est. ἀδυνάτοι verò pigriore motu torpidòque affecto principio, aut in neruos sparsa materia. Quid velit κενεαλγίαν parum liquet, & an ea vox voci ἀδυναμία, aut sequenti orationi coniungi oporteat. κενεαλγία ergo ex vocabulo vel manuum dolores, vel dolores inanes significat. Inania verò in corpore dicimus, quæ solo aëre, non solido corpore plena sunt, qualia anteriore thorace & cerebro inuenias, ac ferè toto corpore sparsa sunt inania quædam spatia, sed alia ampliora sub sensum manifestè veniunt: alia vix conspici possunt, solaque ratione continentur. Sed quis sit inanis dolor, parum constat, aut fortasse κενεαλγίαν dicit genus affectionis, in quo ægri quasi vacuum anima & spiritu corpus queruntur, proximum animi deliquio, spiritum exire dicunt, quod ἐκλειψέσθαι non repugnat, vt nec dolori, nec vacationi. Perfrigerari autem commota intro materia, & vt Hippocrates, pugna calidi & frigidi. Eiusmodi recidiuas. Recidiuas dicere videtur, quæ sudatione, perfrigerationem, κενεαλγίαν aliàque supradicta inuehunt.

I X.

τὰ μετὰ μυχθισμῷ ἔξω ἀναφερόμενα πνύμενα, καὶ τῆς παραλόγου, τῆς ἐπιφόρου, ἐκτιβάσκει.

Spiritus foras elatus cum suspirio, & colliquatio præter rationem in grauidis aborsionem denunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quid intelligat voce μυχθισμῷ parum constat. Suspirium vertunt alij interpretes. At verò grauidis mulieribus difficilior spiratio oppresso diaphragmate instrumento liberæ respirationis. At vnde fiat violenta respiratio in eo, quod foras, prius in sermone de respiratione expositum. Colliquatio verò interno vitio. Ac ferè grauiore vitio partium internarum accidit. Contingit autem aliquando matres vehemèter extenuari sortu incolumi, quia attrahat sortus tantum alimenti, vt minus quàm conueniat, super sit matri. Periculum tamen est ne defecta matre viribus, vires quoque deficient sortum. Sed ab interno vitio malè nutrita matre, malè educato sortu aborsio certior est. ἐκτρώσμον Aristoteles appellauit speciem σταφύρας, vbi intra quadragesimum diem perditur sortus: sed plenius ἐκτρωσμός etiam si postea mater abortiat.

X.

Ὁδὴν κοιλίας μετὰ πόρον, ἐπὶ ταύτῃ πυνόδια κατὰίρει.

Dolor ventris post partum in iis purulenta purgat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dolor ventris familiaris puerperis partim ab vtero, partim ab intestinis. In vtraque parte perfrigeratio, flatuosus spiritus & inclusa materia excruciat. Sed quæ πυνόδια dicit vel purulenta, quæ abscessum arguunt, vel puri similia, quæ pituitosa. Hæc enim & intestino & vtero hærentia, dum calore fusa extur-

QQQ

gent, & in flatus abeunt, dolores inuadunt. Cocta verò excernuntur, vbi iam puri similia & πνώδια interdum appellantur ab Hippocra. καθάρων autem ut καθάρσις vtriusque partis intestini & vteri purgationibus accommodatur. Est autem sermo hic particularis.

XI.

Αἱ παρκώδεις καὶ μάλιστα ἐν τῇσι κινήσει μὲν ἀδυναμίαι καὶ ἀκεκλασμέται, περὶ κρίσιν ὀνοχληθεῖσαι, ἀσώδεις, ἐφιδρῦσαι πολλὰ. καὶ λίαν καθυστερεῖσαι ταύτησι, κακόν.

Quae E magis dum mouentur, torpida sunt cum impotentia contracta circa iudicium perturbati anxie, multum exudant. Atque his alui profluuium malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Conkursio est empyrica. Quas autem παρκώδεις vocet, saepius explicatum pigris motionibus & sensibus corporis. Læso igitur cerebro, spina & nervis, qui inde propagantur in corpus, languescente vi, quæ inde & per hæc diffluit in corpus, non solus torpor, sed ἀδυναμία, quia iam aucto torpore impotentes fiunt ad motiones & sensus. Quas autem dicat κατὰ κλάσιν, parum constat. Dictum enim prius κατὰ κλάσιν dici ab Hippocrate de distorsione palpebræ. Nunc autem videtur dicere genus lassitudinis, quod ὀστικοπον appellant, in quo ægri quasi contractis ossibus dolentes iacent. Alioqui κατὰ κλάσιν, quasi ἐκλυτὸς legendum, exolutis viribus corporis. Nec satis apertum est, quod vox ἐνεχθῆναι significet, quod ad obscuritatem & perturbationem oculi interdum referri solet. Hic ad mentem perturbatam referendum videtur. Anxietas crisi bus familiaris concitata vehementius materia, quæ morbum facit. ἐφιδρῦσαι πολλὰ ambiguum, ut vox πολλὰ intelligatur, vel de multo sudore, eoque vel breui, vel longo, vel paucio quidem & tenui, sed diutius eunte. Atque hic magis consentit, quia in mulieribus, quarum meminit, oppressa natura & imbecillis satis ostenditur. Quibus si profluuium alui accidat, malum, quia languentem virtutem deiecit. Videtur autem de mulieribus vterum gerentibus intelligere.

XII.

τὰ δὲ γυναικεία μὴ ἐπιτίμειν, καὶ ἐπιληπτικὰ. ὅτι τῶν τοιούτων, οἶμαι. ὀλίγη δὲ ὑποφορὰ μαχαί, ὅτι δὲ αἱμορροΐδες.

Menstrua non supprimi utile. Comitiales morbi ex iis fiunt, ut arbitror. Quibusdam longa alui subductiones: aliis verò hamorrhoides.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE gravidis non potest dici, in quibus menstrua naturæ lege subsistere oportet. In aliis, quæ non gerunt vterum, quandiu concipiendo idoneæ sunt per annos suis intervallis expurgari necesse est, ut sit incolumis valetudo corporis, quæ si cohibentur, tum alios morbos, tum comitiales maniacos, melancholicosq: interdum gignunt, quia præclusis acetabulis sursum in caput, tum vapor melancholicus, tum sanguis eiusdem naturæ excurrit. Eiusmodi enim sanguis colligitur, vbi sanguis diutius insistit loco, & copia vacuanda retinetur, quæ omnia in libris de morbis

de morbis muliebribus pluribus describit. ἐκ τῶν ταύτων non exētibz, sed suppressis mensibus, ἡμαε addit, quia ἀμφιδόρον. αὐτὰφορὰι μακρὰι quæ sint, patum liquet. Nam ex vocabulo quæ deorsum feruntur. Medici pro cauernosis viceribus vsurpant, ut in ebulo, Dioscorides, κολλὰ ὑποφορὰς glutinat vlcera profunda & cauernosa. Ac verisimilius est, magisque vsu probatum suppressis mensibus & recurren- in corpus sanguine vlcera profunda gigni, qualia ab atra bile. Multis enim canceri & phagedænz inde subnascuntur, maximè in mammis & cruribus. αἰμαξείδης. Cùm ex eodem trunco proximo renibus venæ in vterum & sedem producantur, suppressis mensibus facilis est transcursus ad sedem. Id multis vidimus, & quo tempore cessant naturali sorte menstrua, id accidit, varices quoque.

XIII.

τῇσιν ἐπιφόροις ὑποχονδρίεσσι ἀλγυνες, χακόν. καὶ κοιλίαι ταύταις φερόμεναι, χακόν, καὶ δ' ἐπιρίγιον ταύτης χακόν.

In grauidis hypochondrij dolor malum, & alui soluta iis malum: insuper iisdem rigere malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non solis grauidis, sed aliis quoque mala hæc omnia. Vtero gerentibus eò deteriora, quò maius periculum creare possunt violentum partum, vnde mater vnà cum foetu extingui possit.

XIIII.

Ὁδύνη κοιλίης ἐκ τῇσιν ταύταις ἴσσω χακόν, ἢ ἰλυοδία χαγυλόν.

Dolor ventris in iis minus malus est, siquidem limo similia purgauerint.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Deposito toto vitio, quod limum refert, nec relicta causa, vnde nouum regeretur, melior conditio est. Alioqui manente causa nouum vitium nouum dolorem integrabit.

XV.

Ἡσὶς βῆιδίος τῶν τοσούτων τίχεται, μετὰ τόκῳ δύσφορα σφοδρὰ.

Quæ ex iis facile pariunt, post partum valde difficilia commouentur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non quia facilius partus, grauioribus casus excitantur à partu: sed quia fortasse relicta sunt, quæ neque limosis deiectionibus, neque soluta aluo, neque aliis præscriptis exierint.

XVI.

τῇσιν κυήσας φθινούσας, ἢσιν ἔρως ἐπὶ τῶν σπλάχνων γίνεσθαι, αὐτὰ ἀπὸ βῆιδίος ἀπορροήσας τὸ ἀπορροήσας γινώσκουσαι.

Quibus pregnantibus ad tabem opportunis faciei rubor fit, hunc extillans sanguis è naribus auerit.

℞℞℞

Φειρόμεναι sunt opportuni tibi, quibus caput calidius. Nam destillationibus idonei collo longo, thorace angusto, pulmonibus infirmis. Iis autem ut plurimum faciei malæ erubescunt rubore non eo quidem, qui in virginibus & pueris conspicitur, sed vel igneo, vel saturato. Excitatur autem concalfacto & pleniore capite. Si ergo quod in pulmones defluat, & faciem magis coloret, per nares excernitur, & inde caput copia leuetur, & minus incalcat, faciei rubor inde delebitur.

XVII.

Ἡ ὅτι ἐν τῷ κεφαλῇ, ἐπιστάσιον ὅ, ἄμα πυρετῶ καὶ φώβῳ, καὶ ἐν πλάτῃ οἰδῶν ὀξεία, ἐξίσταται, ὁλέθρια.

Quibus ex partu alba prodeunt, & iis suppressis una cum febre surditas accidit, & dolor lateris vehemens insania lethalis fit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Puerperis alba primùm, deinde rubra prodeunt. Scrofa quoque ante partum. Si ergo ante iustam purgationem illa supprimuntur, refluunt in corpus, putrescunt, & commota imbecilliores partes inuadunt. A putredine febris, surditas & insania, quia pars in caput rapitur, lateris dolor, quia aliquid vitij eò transfluxit. Ex his omnibus exitium puerperæ denuntiatur.

XVIII.

τὰ ἐν τῇ ἐπιφόρῳ ἀλμυρώδεα, σημαίνει μετὰ τὸν δύσκολον λαοὶ καὶ δακνωδὲν. αἱ τοιαῦται χαθάρσεις ἀποσκληρύνει. λυγρὴ ἐπὶ τῷ φλαύρον, καὶ πύξις ὑπερῶν καὶ συνκλιθεῖ.

Salsuginosa in gravidis molestias post partum denunciant, ab albis purgationibus mordacibus. Eiusmodi purgationes inducant. Singultus ex iis malus, & utero uterorum rugatio & contendit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Salsuginosa iudicantur prurigine in scabie, morfu in intestinis & faucibus, sapore in lingua & ore. Hic videtur salsuginosa dicere, quæ lingua discernuntur. Est autem eiusmodi pituita salsa: iam adedò vitiosa, ut non quomodo dulcis aut acida in alimentum conuerti possit, sed repurganda est calorem vitiosum inclusum corpore significans, à quo eiusmodi pituitæ generatio est. Est autem & ea crassior natura & lentior, calore quoque acrior, & magis ubi mora computruit. In partu igitur alba quæ prodeunt, acris molestias adferunt. Cur autem dicat ἀποσκληρύνει parùm constat. Reuera durior cutis est & ficior redeunte ea salsugine, quod in scabie, lepra, psora, elephantiasi. Sed & tubercula duragignit, qualis grando in elephantiasi, & trophi in articularibus morbis, in aliis scirrhu, quæ & utero cogitur, aliquando in pulmonibus & aliis partibus. Singultus autem minus hæc consequitur, qui si incidit, læso stomacho & irritato fieri potest. Quæ sequuntur, videntur interiecta, & voce πύξις, vel rugationem vel reduplicationem vteri significat, quam contentio sequitur familiaris siccitati.

XIX.

XIX.

Ἐς πόδας καὶ ἐς ὀσφίω συνῴζουσιν ἐκ γυναικείων, ἐκ πυελικῶν, καὶ τὰ ἀπὸ κοιλίας γλίσχρα δυσώδεα ἐπιπόκους ἰόντα. πνιγμοὶ ἐπὶ τοῖσι προγεγραμμένοις ἐκ πυελικῶν.

In pedes & lumbos cōtentiones ex muliebribus suppurationem adferunt, & ubi ab alio viscida grauer olentia prodeunt cum dolore: suffocationes quoque ex iis, quae praedicta sunt, suppurationem adferunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUAS συνῴζουσιν dicat, parum liquet, nisi vel conuulsiones vel dolores ten-
sivos intelligat. Verūm utcumque intelligas, non necessariò neque magna ex parte suppuratio inde expectanda est. Neque reliqua omnia necessariò con-
nexa sunt, aut magna ex parte suppurationi.

XX.

τὰ ὑστερηθῆναι ἐν κοιλίᾳ σκληρύνματα ἐπώδυνα ὀξείως, ὀλέθρεια.

Uterina in ventriculis durities cum dolore celeriter mortem adferunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Obscura hæc oratio. Etenim quid fiat, ut durities vteri intelligatur in ventri-
culis, nisi quod vteri ventre continetur? Sed serè γαστήρ non κοιλία dici-
tur, quæ parte vterus continetur. Et propterea sæpe γαστήρ ἔχουσα grauida mulier
ab Hippo. dicitur in legitimis operibus, non ita γυνήκοιλία ἔχουσα. κοιλία enim sæpius
σπλῆν, & quæ inde cavitæ ducitur per intestina, nominatur. Sed utcumque
vsurpetur, nisi σκληρύνματα ἐπώδυνα intelligas eam, quæ peculiariter φλεγμονή
dicitur, non ita celeriter interficiet. Durities enim vteri, ut in scirrho, non ita
breui, sed tardius interficit. Eò verò vteri inflammatio periculosior, quò grauior
inde, ardentiorque febris, quæque caput plurimùm afficiat, & linguam inurat, na-
sci consuevit. Sed nec inde celeriter mors sequitur.

XXI.

τῇ ἐπιφόρῳ ὕδρι ἀφθόδια βόμματα ἐπώδυνα πνιγμὸν αἰμορροῖς τάν-
τῃ χρίσιν.

*Vterum iam gerentibus fluxiones in aphthas verse dolorosa,
prauum: hamorrhoids ijs pessimum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hæc videtur adieciisse, ut progressam impregnationem ostendat, quomodo
ἡδὲ γαστήρας progressa senectute de silicerniis & decrepitis. ἐπιφόρος enim
alij interpretes Hippocratis, quæ recens vterum gerebant, nec longè a conceptu
intelligunt. Alij quæ fecundissimæ faciliè concipiunt, ac nulla prope intermis-
sione vterum gerunt. At quid ostendat ἀφθα, prius explicatum. αἰμορροῖς autem
siue de quibus profluuium sanguinis dicatur, siue eo, quod est è venis ani in mu-
lieribus multum grauidis, pessimum. Sic enim diuertitur aliò materia, quæ sortum
nutriat, sed eò deterior casus est, quæ febris grandior & liberaliore eget alimento.

XXII.

ἢ (α) κοιλίῃς ἐπαρθεῖς (α) ἐς αἰδοῖον ἔρδθος ἦλθε, γυναικεῖον λαλῶν ἔχων
καθελθόντων ἐξ ἀπύνης, ὅς μακροῦς πυρετοῦς τελευτᾷ.

*Quibus extumescence ventre rubor ad pudendum usque pro-
cedit, mulieribus albis liquidis prodeuntibus, de repente in longis fe-
bribus moriuntur.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Scribit quod in vna aut altera muliere obseruauit, quibus in longa febre malè
Saffecto ventre inferiore natura internum vitium foras amolita est, ex quo in-
flammatiō in ventre, quod ὑπογάστριον vocant sub vmbilico. Id quod rubore si-
gnificatur. Magnitudine verò ostenditur, quia ad pudendum inflammatiō per-
uasit. Aliud quoque natura frustra contendit, dum excludit alba & liquida per
vterum. Fractis ergo viribus longitudine febrium, orta inflammatione, & inuitili
purgatione mors consequuta est.

XXIII.

σπασμῶς, γυναικεῖον ἐν ἀρχῇ φαινέται, πυρετὸς μὲν ἐπιγαστρομήριον,
λύγξ.

*Conuulsioni solutio est, si muliebria principio appareant, neque
febris accesserit.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eν ἀρχῇσι vel quia initio conuulsionis, vel quia primū in pubertate pro-
deunt. Itaque inter vitia, quæ creare solet vterorum suppressa purgatio, sus-
focatio est vteri, vnde ὑστερικῆς mulieres appellatæ, in qua contrahuntur, disten-
duntur, & similiter conuulsis laborant. Apertis igitur acetabulis vteri, & prodeun-
te purgatione liberari verisimile est. Virgines autem & conuulsione tum comi-
tiali, tum propriè dicta, aliis quoque morbis pueritiæ vindicari, quo tempore pri-
mū menstrua erumpunt, Hippocrates scripsit, & experientia confirmata res est.
Sed cur febrem accedere non vult, quæ sæpe conuulsiones soluit à copia? An
quoddam metuit infirmos nervos accessione febris violari, aut inde caput repleri,
aut corruptam purgationem suppressi, atque inde caput vaporibus repleri, mulieres
fieri soporosas, graues, & alia, quæ paulò ante scribebantur. Est & conuulsio quæ-
dam aliunde nata, quam non curent menstrua.

XXIII.

ὕρα λεπτὰ ὑπονεφέλα ἐν μέσῳ ἔρδ' ἔχοντα, ῥίγος σημαίνει.

Vrina tenues subnebulosa in medio rigorem significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Υπονεφέλα dicit vel quæ tenues nebulas ostēdant, vel quæ colore medio sunt
& corpore inter album nigrūque. Sic ὑπονεφέλα γυναικεία in Pythione
media colore inter album nigrūque. Cur autem rigorem significant, non vi-
deo, siue rigorem cum febre, siue citra febrem intelligat. Tenuis enim vrina, qua
cruda est, non necessariò rigorem antecedit. Coqui enim potest, & quod ὑπονε-
φέλων rudimentum quoddam concoctionis ostendit. Itaque si putrescat mate-
ria, rigor sequi potest cum febre: si non putrescat, sed feratur in corpus, aut neruo-
sa lædat, rigorem quidem moueat, sed neque necessariò neque vtplurimū.

XXV.

Ἡ ἀπὸ τῆς τετραδὸς αἱμολογία (ὅς γινῆ), χροῖα συμβαίνει, καὶ κοιλία χαλάρη
ῥήγνυται, καὶ σκελέων οἰδήματα.

Si à quaternario fluor sanguinis mouetur, diuturnitatem significat: alius male erumpit & tumores in pedibus oriuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE quibus, viris an mulieribus, & si de his, an gravidis parùm explicat, ut nec si in acutis, vel aliis morbis. Neque ἡ τετραδὸς parùm manifestum, utrum à die quarto, an quarto mense intelligat. Ac de fluore sanguinis è naribus, qui quarto die fit, satis dictum prius. Nec inde certè χροῖα, diuturnitas, alui fluor, pedum tumor expectatur, nisi largiore aut diuturniore profluuiio sanguinis calor nativus imbecillior, concoctio alimenti deterior euadat, & iecur refrigescat. Hæc enim asperiora mala inuehunt. In gravidis abortionem potius significabit inopia alimenti, aliud quoque exturbare & tumefacere crura poterunt, sed diuturnitatem cur adferant? Cuius enim rei diuturnitatem? an morbi, quem non explicat, ac nec annotat quidem, an partus? Ac partus quidem non potest. Tardatur enim partus robustiore potius, quàm imbecilliore fortu. His ergo quivis diuinet meliora.

XXVI.

τῇ ἐπιφόρῳ κεφαλαιγίᾳ χαράδρα μὲν βάρυς γαστρίμυα, φλαῦρα,
ὥς δὲ τάλῃ καὶ ἅμα σπασμῶδες τι ὠφελεῖται.

Uterum gerentibus capitis dolores, sopores cum gravitate incidentes mali. Fortasse & his aliquid convulsionis auxilio est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

RARORUM hoc est, ut nec inter ἀμφίδρομα censeri possit. ἵσως addit, quia quod in una aut altera vidit, parùm certum sit & ineptum præfatio. Ergo sicuti gravidæ hæc omnia præ copia grauvante & multa pituita tum caput, tum fortasse reliquum corpus occupante accidant, convulsio qua ratione excitat, commouet vacuaturque materiam. Ideo quidem iuuare potest. Alioqui gravidis mulieribus admodum pestifera est.

XXVII.

Αἱ προαληγῆσαι τρόποι χολεράδρια πρὸ τοῦ τοκεῖν, τὴν μὲν μὴ ῥιθύνει.
πυρίξασαι δὲ χαλκήρει, ἄλλως τε καὶ τι χεῖρ φάρμακα ὀχλῶν, ἢ τι τῶν οὖ πυρετῶ
χαλκήρει ἐπιφανῇ σημείων.

Quæ ante partum in modum cholera morbi laborarunt, parit quidem facile. At si febricitarint, malignè habent tum aliàs, tum siquid iniuria circa fauces, aut aliquid eorum signorū incidat, quæ in febre maligna sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET hoc quoque eorum quæ rara sunt. Quem autem τρόπον χολεράδρια dicat, ex intelligentia vocis χολέρα, quæ prius exposita est, cognoscas. Mulieribus igitur gravidis vomitiones & nausæ familiares, quibus si alui exturbatio accedat, & utcumque crudæ cum bile expurgentur, χολεράδρια προσηγορία est.

Sed cur inde pariant faciliè, non video, nisi quòd vacuum excrementis corpus facilius ad partum confirmatur, & foetus redditur vegetior, meliùsque alitur. Quòd si febriant, malignè habent. Cholera morbus sæpius sine febre est, sed cum febre esse potest, quod est malignum. Neque enim larga illa utrinque vacuatio vitio expurgando satis est, sed pars materiæ in venis computrescit, vnde febris. Itaque cholera & febre atterunt vires & labefactantur, vnde malignè habent. Nam sola cholera satis est, vt proiectis viribus paucis diebus vitam adimat. Febris accessio mala est. Malum autem circa fauces noua iniuria est. Excitatur autem vel assidua vomitione, vel exhalatione acris à corpore, vel maligna destillatione è capite. Aliquid eorum signorum, qualis est extremorum perfrigeratio, singultus, proiectum corpus, pulsus paruus frequens, vermiculans, formicans, quæ omnia cholera lethali familiaria sunt.

XXVIII.

τὰ πρὸ τοῦ τοκεῖος ῥηγνύμενα ὑδατώδεια, φλαῦρα.

Aquosa ante partum erumpentia mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Partum intellige tēpus, quod doloribus, torminibus, purgationibus aquosis & exclusione foetus circumscribitur. Etenim naturali forte, vt ante dictum est, in doloribus puerperij aquæ prodeunt. Si ergo aliquot ante diebus, quàm partus exeat, aquæ prodeunt, deinde non sequantur reliqua, quæ partum comitari solent, difficilis omnino partus est.

XXIX.

τὸ ἐν ἐπιφόροις καὶ φάρυγμα ἀλμυρώδες ῥύσις, ποτηρὸν.

Utero gerentibus fluxiones salisuginosæ in fauces prauum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vitio corporis & sanguinis calore alieno fluxiones fiunt eiusmodi. Inter vitia corporis intemperies quædam est hepatis, & ex eorumque venosi generis calor quidam alienus, vnde non dulcis, sed salsus sanguis gignitur. Ab alio mentis id esse potest, tum quia mulier salis vtatur, tum quia iis, quæ in eum humorem faciliè degenerent. Et visceribus interdum aliquid concipitur, vnde facilius in hunc vel illum humorem succum alimenti transmutent, & in sanguine aliquid est, vnde faciliè transmutetur in salisuginem, interdum coit vtrumque & causa & materia. Itaque quibusdam nutricibus salisuginosum lac est acidum aliisque qualitatibus præditum, ex quo pueri contabescant aphthis, scabie, aliisque morbis capiantur. In utero eadem alimenti ratio. Sic enim natura est pituitæ salis, vt nequeat in alimentum verti, idèoque expuere grauidam iubent medici. Acida & dulcis calore naturæ ita maceratur conficiturque, vt tandem alar.

XXX.

ὅ πρὸ τοῦ τοκεῖος ἐπιρρηγνύων, καὶ τὰ ἀνιδυνάως τικτόμενα, καδυνώδεια.

Qua mulieres ante partum rigoribus capiuntur & citra dolorem pariunt, in periculo versantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπιρρηγνύων dicit de rigoribus, qui subinde incidant. Id autem fit vel commota febre, vel concitata materia nervosa corpora lancinante. Id autem nondum

dum adeo periculosum censendum est. Ceterum citra dolorem parere, quia maximè contra naturam partus est, ideo periculosius est. Ac mulieribus id accidit vel delirantibus, vel resolutis. Nam ut alix grauius dolcant in partu, alix facilius & leuionibus doloribus pariant, nulla tamen exors doloris, siquidem integra mente & sensibus.

XXXI.

τῇ(ν) ἐπιφόρῳ(ι) τὰ ἀφθώδεια ῥέματα, ποιηρὸν. ἀπαθῆσαι, ἐκλυθεῖσαι, μὲν χαλεπὴν χθεῖσαι. ἐκθερμαίνονται ὀξείως. καὶ μὲν τοὶ καὶ δύσκολοι ἀποβαίνει. τῇ(ν) ἐπιφόρῳ(ι) τὰ περὶ τὸ λεπτὸν οἰδήματα. οἷα τὰ περὶ τὰς ὀχλίας γίνονται, ἀπολαμβάνοντα ὀρθοποιῶσι. ἄρα τὰ τοιαῦτα οἰδήματα διδυμοειδῆ; ἄρα καὶ ἀσπασμῶδεις τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ποιεῖ;

Vtero gerentibus fluxiones aphthis similes parum conuulsa, exoluta posteaquam perfrixerint, excalescunt vehementer. At vero grauidis difficiles tumores accidunt circa tenue intestinum, quales circa scrotum faciunt, qui difficilem spiritum inuehant. An non eiusmodi tumores gemellorum partum significant? An non & conuulsiones tumores illi adferunt?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sermo particularis est. ἀφθώδεια ῥέματα dicit, vel quæ aphthas pariunt, vel Saphthis similia. Vitium ergo incidens neruis conuellit ac imonia mordicans. Exoluit, quia eo vitio nutrire neque mater potest, neque fœtus. κατεψυγίς autem de febre dicitur, ut θερμασία. ἐκ vero addit, ut ostendat vim caloris: ὀξείως quoque. Vbi enim natura sua actis & seruens humor ignem concepit, vehementiorem calorem esse conuenit. Obscurus sermo, qui sequitur. Nam quos tumores dicat περὶ λεπτὸν, parum manifestum. Extuberante enim ventre in grauidis non ita manifestus tumor tenuis intestini esse potest in ambitum vmbilici, qui locus plurimum extumescit in grauidis. Obscurior quoque oratio οἷα τὰ περὶ τὰς ὀχλίας. Scio enim in expositione vocum Hippocratis ita scribi, ὅτι τῇ περὶ τὸ σῶμα τῆς μήτρας ἐλκυσσάσθαι ἐπιπασσάσθαι. Sed quid conueniat circumuoluta eminentia osculi vteri cum tumore tenuioris intestini, qui vel χέρδαψος à Diocle Carystio, ab aliis ἑλεῖος appellatur. Rursus qui fiat, ut tenuioris intestini tumor ἐρεθιστικὸν inferat. Nam & grauidis & vtero tumentibus difficilius spiritus malè liberis musculis abdominis, aut etiam oppresso transuerso septo: ἐρεθιστικὴ tamen dicta non incidit. Absurdus est, quod gemellorum partum inde significari dubitanter quidam scribit, ut quòd & conuulsiones inuehant. Nam ut hæc omnia coierint in vna aut altera muliere grauida varias causas & omnino disiunctas natura varia effecta subierint. Videndum enim in indicio rerum & euentorum propter quid vnumquodque, ut singula euenta singulis & propriis causis assignentur. Alioqui nota illa demonstrandi ratio perturbatur.

XXXII.

τὰ μυχθώδεια ἐξαναφύονται πρὸς μακρὰν ἐν πυρετοῖς, ἐκλυθεῖσθαι.

Quæ cum suspirio foras spiritum reddunt in febribus, abortiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Iam ante quid μυχθώδεις, & vnde.

XXXIII.

φεικώδεϊ, κοπιώδεϊ, χερνυβαεκοϊ, γυναικεία χαζερρήνεται.

Horrorem habentibus, lassitudine affectis, capite grauatismenses erumpunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE febribus intelligit, in quibus horror frequens, totius corporis lassitudo quasi contractis ossibus, & capitis grauitas, copia cruda naturam opprimente. Sed cui inde muliebria erupturnon video.

XXXIII.

Αἱ πρὸς χεῖρα ἰωθραὶ, χαζέζηροι, ἄδρφοι, γυναικεία πολλὰ χαλῶσαι, ἐκπυσιάζει.

Quae ad manum torpent, squalidae sunt, nec sitiunt, multa muliebria dimittunt, suppurata sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

TOrpidas ad manum quas dicat, diuinandum. Nam vel eas, quibus calor torpet, nec febris responderet, vel quae si contingantur manu, hebetius sentiunt: vel denique quae prope exolutis viribus vix manum attollunt, intelligere verisimile est. κατ'ἀφρη, verò adiectione particulæ ἢ, quae iam siccitate squalescunt. Id quod latente vomica, siccatis internis, aut eo recurrente humore accidit. Vtrūque enim in morbis contingit. Sed cum additur ἄδρφοι & γυναικεία πολλὰ, potius ad confluxum materiae intro referendum. Nam siccitas interna sitim facit, & in siccatione interiorum non possunt multa per vterum defluere. Suppuratio verò interna saepe hoc efficit, ut externa scabrescant. Verisimile ergo in his mulieribus vomicam intus latuisse.

XXXV.

τὰ ἐξαίφνης λευκὰ χαζέζονται ἐπὶ τρωσμοῦ, ἢ τὶ ῥογῶ, χαλὶς μὲν δρμαί, τρόμος δὲ σκολον.

Si ab aborsu derепentè alba decurrant, & aliquid rigoris accesserit, & in femur impetus est, tremor difficilis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Parum concinna oratio ex iis, quae varia sunt, nec inter se natura cohaerent, clara alioqui, ut quae non egeant expositione.

XXXVI.

τὰ ἀφθώδεια τῶματὰ τῶν ἐπιφόρων κοιλίας χεθιγῶνται.

Ora aphthis occupata gravidis aluos exturbant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUOD prius dubitanter, nunc sine dubitatione scribit.

XXXVII.

XXXVII.

Αἱ δὲ τῶν κυστίων προσέειπαι πρὸ τοῦ τόκου, ἐπιφέρει.

At quibus habentibus in utero morbus praecedit, ante partum in rigores incidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

P Articularis observatio, in qua dubitari potest an πρὸ τοῦ τόκου intelligantur ante conceptum, vel ante partum. Sed utrumlibet ponatur, non est necessarium inde rigorem incidere.

XXXVIII.

Αἱ παρὰ τοὺς ἐκλήσεις, δύσκολοι μὲν ἐκ τῶν τόκων ἀποβαίνουσι καὶ παρακρυσταίνουσι, καὶ μὲν τοὶ ὀλέθριοι ἀτὰρ καὶ πλῆθος γυναικείων προσημαίνει.

Exolutiones cum torpore difficiles quidem è partu contingunt & mentem emouent, neque tamen sunt lethales. Sed futuram copiam muliebrium significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE torpore & exolutione saepius dictum: quæ si in ægro partu fractis viribus incidunt, reuera difficiles sunt. Delirium verò imbecillitate virtutis animarum fieri videtur. Sed non lethales dicit. Qui enim casus dissoluto spiritu contingunt, alimento, odoribus, aliis auxiliis celenter reparantur. Cur autem copiam purgationum puerperij significant, non video. Nam ut alicui id contigerit in partu, paucis tamen commune est.

XXXIX.

Αἱ ἐν τόκῳ καρδίῳ προαλγῶσαι, ὅτι γὰρ ὑπερὶ ἀποβάλλουσι.

Quæ in partu cor prius doluerunt, paulò post excludunt fœtum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kαρδίῳ veterum consuetudine os ventriculi appellat. Cur autem doleat, manifestum. Sed quare significet imminentem partum, non ita liquet. potest enim aliunde, quàm ab utero dolere.

XL.

τὰ φρεναὶ, καπνῶδες, καρδιαί, τραχήλιαι ὀδυνώδες, γυναικεία καὶ τερρῆνα. περὶ κεῖται δὲ τοῦτοι γυναικῶν μὲν βραχὺ ἐπιφέρει.

In quibus horrores, lassitudines, capitis grauitates, colli dolores, in iis magna vis muliebrium exturbatur. Ac quibus id accidit, circa iudicium cum tussicula rigores fiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

H Acc omnia plenitudinem copiamque, sed quæ maximè superiora collum & caput appetat, significant. Sed ab humore crudo esse possunt, anteceduntque

dūntque interdum hæmorrhagiam è naribus, sæpe febribus cōnexa sunt. Neque tamen vel necessariò, vel magna ex parte muliebria multa inde erumpunt, vt nec in iudicio tussicula, vel rigor. Empyrica ergo obseruatio, nec prælagij nomine digna sententia est.

X L I.

ἢ ἡ κόρυς ἐν ὀρθοπνοικᾷ συμβαίνει ἐν τῇ ἐπιφόρᾳ, τὴν δὲ ἐμπυοῦν γυναικεῖα ἐπιφαίνεται ἐν ἀρχῇ, καὶ χρόνῳ.

Quibus puellis recta ceruice spiritus trahitur, ubi uterum gestent, māmā suppuratur. Muliebria in principio apparere malum.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

Disuncta hæc sententia est. Nam vt puellis recta ceruice trahatur spiritus, non protinus vtero plenis suppuratio accidat in mammis. Atque grauidis materia potius deorsum conuertatur, quàm colligatur in māmīs, & orthopnoæ dictæ materia in pulmonibus est, qua ratione illic potius suppuratio, quàm in mammis. Ac muliebria initiò decurrere, vt initium conceptus dicatur malum. Malum quoque, vel eo quoque deterius grandiore fœtu, quanquam, vt ante diximus, quibusdam id accidat, vt sanguis ex vtero vel collo vteri effluat nullo periculo. Alioqui quod initium dicat, parum constat.

X L I I.

τὰ μὲν καὶ πυρετοὺς ὀξείας παραχέειας ἀ χόλῳ καρδιαλγικῷ λύνει.

Febres acutas turbulentas cum dolore stomachi, qui biliosus non sit, insania soluant.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

Non faciliè intelligas quid velit. Acutæ febres & turbulentæ à bile fiunt, in quibus aucta vis insaniam gignit, cuius initium est & antecedens indicium turbulentū esse ægrum. Pone igitur dolorem esse stomachi nō à bile, an propterea febres eiusmodi soluantur insania. ἀχολον autem dicit, vel quia nulla bilis vomitu vel deiectione apparet, tota videlicet in caput acta, vel quia reuera nulla bilis est, quæ dolorem mouet, sed vel intemperies, vel alius humor à bile.

X L I I I.

τῇ ἐν ἀλόκοις ἀμαλὸς ἐμὲλος πρὸς τὸ συλλαβεῖν ὠφελεῖ.

Sterilibus sanguinis vomitus ad concipiendum utilis est.

IACOB I HOLLERII COMMENT.

Aτοροὶ & ἀφοροὶ dicuntur, quæ non pariunt aut concipiunt. At cūm sterilitatis causæ plurimæ sint, vomitus quidem sanguinis ad conceptum rarissimè prodesse potest, nisi si cui præ copia sanguinis aut largius fluentibus menstruis id accidat.

X L I I I I.

τὰ ἀχλυώδεα γυναικεῖα συχνὰν ἐπιφαίνεται λύνειται.

Obteneb

Obtenebratio frequens oculis incidens multis mensibus commotis dissoluuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

INter alia mala, quæ suppressi menses emouent, caligo est offusa oculis. Vapor enim per venas sursum latus eas quoque, quæ in oculos sparguntur, peruat, & spiritum visorium, qui in opticum neruum influit, conturbat. Aliquando quoque ex impuro sanguine reliqui corporis idem vapor turbidus caput appetit, unde caligo. Natura ergo commota in mulieribus corpus per vterum expurgat. Vitis expurgato iure conquiescunt accidentia.

XLV.

Ὅσκι γυναιξὶν ἐν πυρετῶν ἀλγητῶν πύθος γίνεται, πύθεις αἰμὸν ἀλγῶντος
ἔ τρυγῶδες γοισομένη, λύει τῆς πόρας.

Quibuscumque mulieribus ex febribus mammarum dolor fit, sputatio sanguinolenta, non fæculenta prodiens dolores soluit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN mulieribus magnus est mammis cum vtero consensus, & ex vtero sæpe refluens sanguis sputo reiicitur. Si enim ~~est~~ a febre coactus sanguis, & superiora appetens sputo reiicitur, inde pars, quæ copia premebatur, leuari potest. Difficilior verò casus est, ubi fæculentum sputum est, hoc est purulentum. τρυγῶδες enim hoc loco πύθεις dicit.

XLVI.

Οἱ δὲ ὑστερικῆς ἀπύροις πασμοὶ δὲ χεῖρες, οἷον καὶ δολοχάδι.

Conuulsiones in iis, quæ uterina suffocatione tenentur, faciles, ut Dorcadi.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Υστερικῶν propriè dicuntur, quæ vteri dicta suffocatione laborant, in qua affectione contrahi distendique solent similiter iis, quæ conuelluntur. Nam vterus tenella pars sit, & subtili prædita sensu neruosaque, qua quidem membranaeus est, paruos tamē neruos habet, ut ad magnitudinē partis cōferatur. Itaque non faciliè infert conuulsiones neruorum ratione. In vteri enim inflammationibus rarius conuulsio mouetur. Et si mouetur, periculosa quidem est. Mouetur autem magis repleto capite fuliginosis excrementis, quàm neruorum vteri ratione. Itaque ambiguum esse potest, quid ~~δύχρεις~~ dicat. Nam πασμοὶ δύχρεις dici possunt, quia faciliè moueantur in vteri suffocationibus. Constat enim experientia hystericas contrahi distendique similiter conuulsis. δύχρεις quoque dici possunt, quia periculo careant, & faciliè dissoluantur. Addit autem ἀπύροις, quod in Prorrheticis ἀπύροις, ut inflammationes vteri excludat, in quibus febres ardentes & vehementes incenduntur, & in quibus, ut dictum est, rarius quidem, sed periculosius mouentur conuulsiones. Dorcadi verò addit, quasi exemplo particulari, quod etiam si facere soleat in raris euentis, hīc tamen sermo est eorum, quæ sæpius incidunt. Additur autem aliquando nomen ægri ad memoriam.

XLVII.

Ἢς ἐν ῥίγας πυρετὸς κοπιῶδης, γυναιξὶ αὐτὰ βίχει. τράχιλος δὲ τῶν
ταῖς ὀδυμῶδης αἰμορραγικόν.

RRR

Quibus ex rigore febris à lassitudine appellata, menses decurrunt, in iis collum dolorosum profluvium sanguinis significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QUæ dicatur febris καπώδης, prius explicatum. Atque cum ea & à bile & copia crudæ materiæ generetur, hic rigor antecedens & mensium decursus consequens biliosam magis ostendunt. Rigor enim biliosis febribus familiaris est. Menses autem acrimonia sanguinis emouet. At colli dolor inter hæmorrhagica signa sæpè scribitur, sed non necessaria.



TER T I A E S E C T I O N I S

COACORVM PRAESAGIORVM

Hippocratis liber tertius.

APHORIS. I. DE VOMITIONE.

Ἐμῆλος δὲ ἀλυπότατος φλέγματος καὶ κολλῆς συμμεμυγμένος μὴ πολὺς δὲ χάρτᾳ ἐμείδεται. *In 8. fol. 440.*

Vomitio minimè molesta est, quæ bile & pituita permiscetur. At ea non valde multa & copiosa euomatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.



INter genera vacuationis totius corporis, quæ incidunt in morbis, vomitio, è qua quidem non ea solum, quæ ventre includuntur, exeunt, sed & è venis vitium sæpè deponitur in ventrem, quasi sentinam atque ira impetu naturæ repurgatur. ἀλυπότατον autem dicit, quod in Prognosticis ὀφελιμοτάτοι eadem ratione. Cur autem ea temperatura bilis & pituitæ conferat, discas ex annotatis in Prognostica. μὴ πολὺς δὲ χάρτᾳ, in Prognostico μὴ παχὺς χάρτᾳ, μὴ δὲ πολὺς ὡς μάλιστα. Quanquam melius vox ὡς μάλιστα connectitur voci συμμεμυγμένον, quod sensisse visus est Galenus.

I I.

τὰ δὲ ἀκρύτερα τῶν ἐμυγμένων χακίον.

At qua meracior vomitio est, ea deterior.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SYNceras vacuationes omnino damnat Hippocra. Ex autem sunt meracæ bilis: quanquam ἀκρύτερον, ut antè dictum est, de reliquis humoribus interdum usurpatur, & qualis sit syncera bilis, prius expositum.

I I I.

πράγματι δὲ ἔμετος, καὶ μέλας, καὶ πέλεις, ποτηρόν.

Porraceus vomitus & niger, & liuidus prauus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEge annotata in Prognostica, ubi in quibusdam codicibus ποτηρότατον καὶ λεῖον legitur.

I I I I.

IIII.

Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἴμετοι, ὀλέθριον.

Si verò idem omnes colores vomat, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Κάρτε addit in Prognost. lege annotata.

V.

τάχιστα δὲ θάνατον σημαίνει ὁ πηλὸς καὶ χαλκῆς.

Celerem mortem denunciant, vomitio livida & graue olens.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata.

VI.

Ἐστὶ δὲ γαυρόχμος ὁ ἐρυθρὸς ἴμετος, & μάλιστα εἰ μετ' ἀνάγκης ἴμετοτο ἐπωδίνε.

Lethalis autem ruber vomitus, & maximè si maiore vi conatūque euomitur & cum dolore.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eρυθρον dicit rubentem vomitionem, quæ à sanguine est. Ea autem reuera lethalis est in acutis, quæ ferè accidit ruptis, exesis, aut apertis venis pulmonis. Neque enim verisimile est præ copia, quod quibusdam etiamdum sanis accidit sanguinem in ventriculum refundi, unde vomitio eiusmodi. Siue igitur vitio hepatis, siue venosi generis, id admodum lethale. Sanguis enim qualiscunque fuerit, si supra exierit, malum. Et rursus, Quicumque euomunt sanguinem si sine febre, salutare: si verò cum febre, malum. Nec malum solum, sed κατὰ ὀλέθριον. Id autem ferè fit vlcerata parte cum inflammatione. Cur autem addat μετ' ἀνάγκης, difficultate vomendi accidit, propterea & dolor accedit. Sed is sanguis ferè ab hepate. Nam à ventriculo esse non potest. Venæ enim paucæ è portis hepatis ad inferiora ventriculi: pauciores ad eius orificium: paucissimæ, eoquæ obscuræ ad stomachum perueniunt.

4. Aphor. 25.

VII.

Οἱ ἀσθενεῖς ἀνημέτως παροξυσμῶμμοι, καὶ οἱ ἀσθενεῖς ἀνημέτως.

Nauseantes citra vomitum exacerbationibus tentari malum, & qui vellicantur citra vomitum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aσθενεῖς hoc loco, qui biliosa acrique materia concepta venis, quæ circa ventrem sunt, & tunicis ventriculi nauseant: & incontinenter corpus exagitant. Atque eiusmodi materia vel arte, vel sponte naturæ expurgata solent conquiescere. Arte quidem medicamentis: sponte naturæ, commota aluo deorsum, vel reiecta vomitione. Si ergo non vomunt, non diffuunt aluo, & exacerbantur subinde concitata materia, sed non vacuata, malum, natura imbecilliore, aut maligniore materia, & pertinacius hærente. Eadem ratio eorum, qui ἀσθενεῖς dicuntur: ubi enim illa materia acris & biliosa nervosa corpora attin-

git, vellicat, & quasi dilaniat, excruciat, neque vomitu, aut aliter reicitur, malum. Sed nec si vomitus accidit, laudabile id omnino est. Damnatur enim vomitus à σάδης in Prorrhet. vbi videlicet vomitus accedit, neque tamen inde molestia & anxietas conquiescit.

VIII.

τὰ μικρὰ ἐμίσματα, χολώδια, ἄλλως τε κῆν, ἀγρυπνέουσιν.

Parui vomitus, biliosi, tum aliàs, tum si vigilauerint.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non necessariò si quis vomitus paruus est, idē biliosus: nec si biliosus, idem paruus. Neque vigilia paruos vomitus efficit, magis tamen biliosos, quia à longa vigilia siccatur corpus & concalescit, vnde generatio bilis est.

IX.

ἐπὶ μελέτων ἐμέτων κώφῃς ἔβλαπτε.

In nigris vomitionibus surditas non nocet.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nigra vomitio ferè lethalis est. Quòd si surditas accidit, accessio mali est, siquidem imbecillitate, aut extinctione naturæ id cōtingit. Alioqui vt non noceat, non potest magnopero prodesse, versa in caput materia.

X.

Οἱ κατὰ μικρὰ ταχῆς, χολώδεις, ἀκρῆστοι ἐμεῖοι, καὶ οἱ ἐν ὑποφωρῇ πλείονι καὶ ὀσφύος ἀλγῆματι συντόνω.

Qua vomitiones pauca, sed breuibus interuallis fiunt, biliosa, meraca, malum in alui copiosa subductione & vehementi dolore lumborum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kατὰ μικρὰ dici consuevit, vt ad interualla referatur, quasi breuibus interuallis, aut breui interiecta mora redeunte vomitione. Sed cūm ταχῆς addatur, quod interdum pro eo quod πυκνόν, id est, frequens vsurpatur, absurda erit & redundans oratio. Quare κατὰ μικρὰ melius fuerit pauca interpretari, quia videlicet pauca semel, sed breuioribus interuallis euomant. Id autem plurimūm deiecit vires. Sed quod meraca biliosa, iam malignum id est, ὑποφωρὰ verò leuem corruptionem significat, nisi legas ὑποφωρὰν vocem ambiguam, vt antè dictum est, ad vlcera profunda cauernosaque, & ad alui subductionē referatur. Ac leuiter intabescere in morbis non damnatur, sed, vt scribit Hippocr. σωτήριος μάλιστα ἢ καὶ λόγῳ μυχθερὸν, vnde imbecillitas naturæ significatur. Si verò ὑποφωρὰ legatur de deiectione alui, certum iam est vtrique ratione periclitari vires ægri, & quia sæpius vomit, & quia sæpius deiecit. Neque facile est ea conditione nutriri corpus, aut somno refoueri. Nutriri, quia alimentum corumpetur, sæpius refluyente meraca bile in ventriculum, aut in eo etiam conclusa: alimentum quoque in meseraicis & hepate malè elaborato. Refoueri somno, quia frequentibus vomitionibus, multis deiectionibus interturbatur quies, vel omnino etiam prohibetur. Lumborum dolor vel à colliquatione, vt antè dictum est, vel quia biliosa dum per colum cæcumque transeunt, dolorem creant.

XI.

XI.

τὰ ἐξ ἐμέτων ἀσώδια κλαγγώδεια ὀμμάδα, ἐπιχρῶν ἰχνοῖα, μανικά: ὁξείως
μυδρύντες γινώσκουσιν ἀφρονεῖν.

Qui ex vomitionibus anxio & clangosa voce sunt puluerentis oculis, valde insaniunt. Et in vehementi insania muti facti pereunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

PArticularis hæc oratio, quæ paucis immutatis scripsit in Prorrh. τὰ ἐξ ἐμέτων ἀσώδια κλαγγώδεια ὀμμάδα ἐπιχρῶν ἰχνοῖα μανικά οἷον καὶ ἡ ἐρμολίγη ἐκ μαυρῶσα ὁξείως ἀφρονεῖν ἀπιδανε, ex vomitu anxio vox clangosa & oculi puluerulenti vefaniam ostēdunt, quale contigit vxori Hermozigi, quæ in vehemēti insania muta facta interiit. Hæc omnia vehementis ardentisque febris accidentia, in qua exagitata bilis vomitiones & anxietates mouet. Vox autem clangosa ariditatis indicium est, quæ iam & fauces, & interiorē tunicam arteriæ vocalis occupat. Quæ autem ὀμμάδα ἐπιχρῶν ἰχνοῖα, prius dictum in oculis, & annotatum in Progn. Ac nihil mirum iam inualefcēte siccitate, & resiccatis instrumentis vocalibus, virtute animali intereunte, muti fiunt. Ac mania quæ sit, prius expositum, quæ antecedit quidem, aut aliquando non repugnat ἀφρονείαι.

XII.

ἐν ἐμέτω δριφώδεια ἴστω ἀδελφοί γένεσθαι κακόν.

In vomitu siticulosi si exortes sitis euadant, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quidam addendum putant ὅτι ἀσώδισιν ἀγρυπνοῖς. Alij sequentis sententiæ initium faciunt. Sed in Prorrheticis seorsum scripta sententia, ὅτι τίσιν ἀσώδισιν ἀγρυπνίῃσι τὰ παρ' οὗς μέλιστα. Sed ad rem. Siquidem humor seruens sitim excitauit, & is vomitione expurgatus fuerit, nulla reliqua qualitate, quæ calfaciat, siccetque ventrem, non sitire bonū est. Si verò vomitione læsa est vis sentiendi, quæ in stomacho est, æger non sitit, aut alienata mente id accadat, malum.

XIII.

ἐν ἀσώδειν ἀγρυπνοῖς, τὰ παρ' οὗς μέλιστα.

In iis qui fastidio laborāt, & peruigiles sunt, parotides maxime.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Nec si quis cibos fastidiat & sit peruigil, parotis expectari debet. Prius enim coniungenda signa sunt reliqua, quæ parotidas antecedunt. ἀσώδης hoc loco dicit, qui veluti satietate cibi pleniores cibos fastidiunt.

XIIII.

τοῖς ἀσώδειν κοιλίης παραχώδης ἐπίστασις, διὰ τὰ χεῖρα ἐξαρτῆϊ οἷα κινώπων κοττήματα, καὶ ἐς ὀμμάδα δακρυώδης ἀπόστασις ἔρχεται.

Anxiis alui exturbata suppressio breui efficit, ut efflorescat corpus veluti compunctum culicibus, & in oculos lachrymalis abscessus proveniat.

Constat experientia periculosum esse profluentem aluum acribus & malignis excrementis suppressi. Constat enim alteri quidem epilepsiam inde commotam rapta in caput materia: alteri manus quasi lepra cōspersas: multis incanduisse febres acutissimas, alia quoque plurima inde contigisse, ut in hanc vel illam partem imbecilliores videlicet humor transfluxerit. Nunc vnius meminit atque alterius, quæ suppresso aluo accidunt. Vnum quidem, quod rubentibus notis efflorescit corpus, quomodo in quibusdam febribus accidit, & citra febres à culicibus, pulicibus, & eiusmodi insectis commorsis. Alterum lachrymalis abscessus, qui exanthematibus appellatis ferè coniunctus est, & inter signa prognostica exanthematum annotatur, quod nec conquiescit excitatis iam eiusmodi notis. Appellat enim *δακρύδια ἀπίσσειν* lachrymationē, quæ obsessis copia aut vitio materię angulis accidit. Ceterum ubi *παραχάδης* legitur, *παραχάδης* fortasse legendum, nisi ideo *ἐπίσσειν παραχάδης* intelligat, quæ conturbet corpus, aut mentem, vel utrunque.

X V.

ἐπὶ ἀκρήστοις ἐμέτοις λυγρὸς, χαλὸν, χαλὸν ὃ καὶ σπασμὸς.

*In vomitionibus synceris singultus malum, malum quoque
& conuulsio.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Includitur hæc sententia vniuersali, quam scripsit in Aphor. ex superflua purgatione singultus aut conuulsio malum, quam *ὑπερχάδαριν* dicit. Sed ubi merata purgatio est, accessio malè fit: nam & internum vitium ostenditur, à quo merata gignuntur & exeunt. Ac non solum malum, sed lethale, & à quo non paruum periculum agro imminet. Singultus quidam cōuulsio quædam est stomachi, quæ etiamsi acrimonia exeunt, materia moueri potest, potest quoque & supra modum siccata parte, quod grauius est. Conuulsio autem succidens similiter, sed ab inanitione periculosior est.

X V I.

Ὀμοίως ὃ καὶ ἐν τῇ ἐν ὑπερχάδαρι τῇ ἐκ τῶν φαρμακίων.

Similiter in redundantibus purgationibus è medicamentis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur hoc loco *ὑπερχάδαριν* astringere ei quæ per aluum subductio fit, quanquam *χάδαρις* ut antè dictum est, vox ambigua est. Itaque immodicè purgatis singultus, & conuulsio vtrunque admodum periculosum est.

X V I I.

Οἱ μέθοδες ἐμὴν πλυαλίζουσι ἔμπροσθεν.

Vomituris salinatio quadam prius accedit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Inter signa vomitionis hoc est omissum ab Hippocrate in Prognostico, quomodo & inferioris labii trepidatio, & pulsus durus, & inæqualis.

X V I I I.

ἐπὶ ἐλεβόρῳ πᾶσι μὲν, ὁλέθριον.

Convulsio ex ellebore lethalis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EAdem sententia scripta in Aphorismis πᾶσι μὲν ὁ ἐλεβόρος θανάσιμος. lege annotata.

XIX.

Ἐπὶ πάσῃ καθαίρει πλεονάζουσα φύξις μεθ' ἰδρώτος ὁλέθριον.

In omni redundante purgatione frigus cum sudore lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAEC sunt extinctioniones caloris nativi & dispereuntis naturæ, quæ moribundis solent accidere, sed iis præcipuè quibus redundans purgatio antecessit.

καὶ οἱ ἐπαιμιόητες δριφύδες ἐν τέτοις χακόν.

Et qui in iis subinde reuomunt siticulosi, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI cui ex immoderata purgatione periculum imminet, accedente nouo genere evacuationis, præcipitatio vitæ est, iam inclinatis rebus in exitium.

Οἱ δ' ἀσώδεις ὀσφυαλγίαι, κοιλίῳ καθαίρειν αἰνοῦται.

Anxij verò & lumbos dolentes exturbantur aluo.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI materia, quæ anxios reddit, & veluti satietate pressos ad intestinâ columnæ decurrit, inde lumborum dolor, quæ serè profluvium aliquod antecedit, sed iam iam pereuntibus inutile. Videtur enim connecti priori sententiæ de redundante purgatione.

XX.

Αἱ ἐξηυθρόν μελάται ὑπὸ ἐλεβόρου καθαίρειν, ποτὶ καὶ ἐκλυθεῖν ὁ μὲν ποτεται, χακόν.

Purgationes ab ellebore valde rubentes nigrae, pravae: & exolutio cum talibus mala.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eξηυθρόν dicit αἵματάδια: μέλαινα verò, qualis est sanguis niger. Et quod de ellebore dicit, id reliquis medicamentis acrioribus commune est. Itaque vi medicamenti & acrimonia eorum, quæ trahuntur, contingit aliquando venas exedi & aperiri. Multo ergo sanguine exeunte ἐξηυθρῶν καδάρσει eodē sanguine extra vasa sua diutius morâ trahente. Sic enim nigrescit, vt contingit aliquando in phlebotomiis sanguinem vasculis exceptum concrefcere, atque nigrescere. Efficit autem vis & acrimonia medicamenti, vt vasa mordeantur irritenturque, exedantur, aperiantur, & qui humor trahitur idem sæpè efficit, vt dysenterias inferat: si cui igitur vi medicamenti iam sanguis rubens admodum, aut nigricans con-

cretusque excernitur, prauum admodum. ἑλυσσι, autem duplex, tum quia dissolutio spiritus fatiscunt vires, atque ita sensu motuque elanguescit æger: tum quia contabescunt partes siccatae immoderata vacuatione. Sic enim dicit in Prothet. ex limosis & torminosis sedimentis: ἀραγε ἐκ τῆς ὑποχονδρίων ὀδυῶνται δεξιὰ δὲ δεξιὸν ἐκλύονται. Dextrum hypochondriū exolui dixit de hepate, quod multis deiectionibus limosis intabescit, atque absumitur. Vt enim tabes marcorque totius corporis, ita certe partis, tum quia emacrescit, tum quia substantia manifestè deperditur, ut quibusdam absumpto rene tantum tunica supersit qua continetur. ἑλυσσι quoque dicunt in animi deliquis.

XXI.

Ἀπὸ ἐλεβορῶν ἐμέσαι ἐρυθρὰ ἀφρώδια ὀλίγα, ἀφέλει. ποιῇ μὲν τοὶ σκληρύνματα, καὶ ἐμπυήσας μεγάλας ἀφίστησι. εἰσὶ δὲ αἱ τοιαῦτα ἐμέσες ἄλλος τε καὶ σῆτος ἐπώδυνοι, καὶ ἐν τοῖς ῥίγεσιν ἐφιδρῆνις, καὶ ὀρχίας ἐπαίρειαι. τοῦτο προσγεομένε ἐπιρρηγοῦσι καὶ ἰσχυαῖονται.

Ab elleboro vomere rubentia spumosa pauca prodest. At facit duritias & suppuraciones magnas abducit. Sunt autem & alias peccus dolentes, qui vomunt eiusmodi, & in rigoribus exudant leniter, à testibus extumescunt: quòd si contigerit insuper rigent, et gracilescunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Coitio est multorum, quæ aliquando quidem sed rarius accidit: neq; iuuat vomuisse rubra & pauca. Sed de vitro veratro dicat parum constat, quanquam ubi simpliciter elleborū dicit, album intelligit, sed cum oporteat multa crassa viscidāq; euomi dato elleboro, cui cōfert pauca rubra, quia tincta sanguine, spumantia quia agitatio ab elleboro magna est, quid est cur ea conferant. ποῖν δὲ τὰ σκληρύνματα: neque rationi cōsentaneum est purgando vehementius gignere duritias aut tumores duros, qui postea suppurēt. Aur dicit fortasse dissoluere suppuraciones internas vi & agitatione. Cōstat enim aliquando vomicas erupisse datis medicamentis non tam acerbis quàm veratrum est: aut si σκληρύνματα dicit, ut prius duritiem cutis quæ siccitatem sequitur, ut siccitas magnam vacuationē, facilis est oratio. καὶ σῆτος. Inter accidentia quæ sequuntur eporum elleborum dolor est pectoris & stomachi, atque difficultas spirandi, ac veluti suffocatio. Alioqui si qua vomica est in thorace, dum ea rumpitur & abducitur, dolor est pectoris. Rigor autē fit, & dum vomica fit, & dum rupta sensibilia corpora pus attingit. ἐπιδρῆσις autem vel dolore vel imbecillitate. ὀρχίας ἐπαίρειαι. Id accidisse scribit in Epidemiis, ut thorax in testiculos suum vitium deponat. ἰσχυαῖονται videtur dictum de testiculis tumentibus, cum resolutio vitio subsidet tumor, & ita testiculi gracilescunt.

XXII.

Αἱ πυκναὶ διὰ τοῦ αὐτῶν ὑποτροφαὶ ἐμετώδεες περὶ κρίσιν μέλαινα ἐμέσιν ποῖνσι. γινώσκαι δὲ τὴν ἰσχυαῖον.

Frequentes per eadem recidiuæ vomitoria circa iudiciū nigram vomitionem inuehunt. Sunt autem & tremula.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Διὰ τῆς αὐτῆς dicere videtur iisdem interuallis. Recidiuæ enim sæpè diebus criticis eueniunt, ut in septem dies gratia exempli intermittant febres. Insequente septenario redeant ἐμετώδεες autem, quia cum vomitu incidant. Sed non

non inde necesse est circa iudicium aut solutionem nigra euomi, & reciduas fieri cum tremore, nisi tremorem ad rigorem extendat & horrorem; ac nil sic quidem necessarium est, etiamsi saepe id accadat.

DE SVDORE.

XXIII.

Ἰδρὺς ἄριστος μὲν ὁ λύων τὸ πυρετὸν ἐν ἡμέρῃ κλεισίμῳ. χεῖρμος δὲ καὶ ὁ κρυφίως. ὁ δὲ ψυχρὸς, καὶ μέγιον περὶ κεφαλὴν καὶ τράχηλα γινώμνος, φλαῦρος. καὶ γὰρ χεῖρτον καὶ κινδυνὸς σημαίνει.

Sudor optimus quidem unde soluitur febris, & qui die critico incidit. Vtilis quoque qui morbum leuiorem reddit. At prauus, qui frigidus, quique solum circa caput est & collum: etenim diuturnitatem morbi periculumque denunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in 1. Prognost. ab Hippocrate. 4. Aphorif.

XXIII.

Ἰδρὺς δὲ ψυχρὸς ἐν ὅξει μὲν πυρετῷ θανάσιμος. ἐν πυρετῷ δὲ χεῖρτον σημαίνει.

Sudor verò frigidus in acuta quidem febre mortalis est: in mitiore diuturnitatem morbi significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAec sententia seorsum scripta in Aphorismis connexa priori sententiae explicat in Prognost. qua ratione ἄριστος sudor est qui frigidus circa caput solum faciem & ceruicem. Lege utrunque locum. χεῖρτον autem μᾶλλον τὸ νύκτωρ intelligit.

XXV.

Ἰδρὺς ἅμα πυρετῷ γινώμνος ἐν ὅξει, φλαῦρος.

Sudor simul cum febre incidens in acuto morbo prauus est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN legibus sudoris est, ut die critico, ut per vniuersum corpus diffuset, ut calidus, & quod ad hunc locum pertinet concocto morbo in declinatione tum accessionis tum morbi totius existat: alioqui intemptius vires deiecit.

DE VRINIS.

XXVI.

Ὕρον ἐν πυρετῷ λευκὸν ἔχει καὶ λεῖον ὑπόλευρον ἰδρυμένον, ταχέϊον ἄφεσιν σημαίνει.

Vrina in febre siquidem albam habeat leuem constantemque subsidentiam, celerem dimissionem significat.

IACOBI

Ιατρικὴ ὑπόστασις, δὲ καλὴ, constans & æquabilis, quæ ubi semel alba & levis apparuit insequentibus diebus eadem permanet. Damnatur enim, quæ modo alba & lenis, modo alia meitur. ταχῆαν ἀφιστῇ intelligit, quod in Prognosticis ἀσφάλειαν καὶ ὑπόστασιν ὀλιγοχρόνιον εἶναι δεικνύει: reliqua ex annotationibus in Prognostico.

XXVII.

ταχῆαν δὲ καὶ δ' ἐξ ἀκρίτου λίπος ἔχοντι ἐξυδατέμετρον.

Celerem quoque, quæ confusa pingue quid habens exaquescit.

Ακρίτου & quod sic est confusum ut quod aqueum est à terreno non separatur. Id quod accidit crassis turbidisque urinis, dum natura concoctionem molitur, sed materia repugnat. In ea ergo perturbatione urina eiusmodi est. Vbi verò coepit pugna conquiescere, & flatuum vis languescit, quos repugnans calor cum materia frigida suscitatur, crassior pars & terrena subsidit, reliquum verò aqueum enatat, quod ἐξυδατέμετρον ἔσθαι appellat. Discreto iam atque seposito utroque elemento, terrâ subsidente, enatante aqua. Quod autem λίπος ἔχοντι intelligit, nisi ad ægrum referas solœcus est. Et in urinis calor aliquando efficit, ut pinguedo quædam innatet liquamenta internarum partium, de quo postea.

XXVIII.

τὸ δὲ ὑπέρυθρον καὶ τὸ ὑπόστασιν ἔχον ὑπέρυθρον τε καὶ λεῖον, πρὸ μὲν τῆς ἐβδόμης γινώσκον, ἐβδομάῃσι ἀπολύει· μὲν δὲ τὴν ἐβδόμην, χρεώτερον ἢ πάντως χρεώσιον.

Quæ verò rubra sedimentum rubrum habet & leue, si quidem eiusmodi est ante septimum septimo absoluit: si verò post septimum, tardius, aut omnino longus morbus est.

VIDE annotata in Prognost.

XXIX.

τὸ, τε δὲ τετάρτῃ λαβὼν ἐπιπέφελον ὑπέρυθρον, ἐβδομάῃσι ἀπολύει, τὸν κοίτην καὶ λόγον ἔχοντι.

Et quod quarta die nubeculam rubram habet, septimo absoluit: si quidem reliqua pro ratione habeant.

Επιπέφελον quid appellet ex hoc loco & Apho. lib. 4. satis indicat: nubeculam enim intelligit. Aliquando tamen, ut in historia Pythionis initio 3. Epidem. ἐπιπέφελον γινώσκον dixit sublimamentum nebulosum.

XXX.

τὸ δὲ λεπτόν καὶ χολαδικόν, καὶ δὲ μόλις γλισχρόν, ἔχον ὑπόστασιν καὶ δὲ μετὰ βάλανον ἐπὶ δὲ βέλιον καὶ χεῖρον, χρεώσιον.

Tenuis

*Tenuis verò ἔσ' biliosa, ἔσ' vix tenue sedimentum habens, eua-
riansque modò in melius modò in deterius, diuturnitatem morbi si-
gnificat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tenuis vrina cruda est. Cruditas si quidē post primas periodos apparet, diu-
turnitatem ac periculum denuntiat. Diuturnitatem, si quidem reliqua signa
salutaria, periculum, si lethalia. *χολώδης* autem colore bilis flaua videlicet, aut rus-
sa. *ἢ μολὶς γλιχρὸν* dicit, quia adeo pauca subsidentia est, vt vix appareat. Eua-
rians autem in melius aut deterius dubium certamen naturæ & morbi ostendit,
quia vel natura imbecillior, vel materia contumacior est: vbi natura confirmanda,
iuuandaque, & domanda medicamenti materia est. Vt ergo in præliis æquis vi-
ribus vtrinque exercitus anceps dubiæque pugna est, ita in hac vrina intelligere
conuenit. Celerrima enim victoria est vbi pars altera viribus longē superat.

XXXI.

*ἐπιπλεῖσι δ' ὅτ' ἔτιτο ἱπακολεῖται, ἢ πρὶ κείῳ χεῖρον γινόμενον, ἐν
ἀκύνδων.*

*At vbi in tempus longius id insequitur, ἔσ' ad solutionem
morbi tardiora sunt omnia, periculo non vacat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur tota hæc oratio eadem esse quæ in Prognosticis, nisi quòd *πυρρὸν*
illic, hic *χολώδης*, quia videlicet vel immedicabilis, vel admodum syncera
permiscetur. Pallida enim vrina naturalis est, vbi pauca & naturali bile tincta est.
Peccatum ergo duplex, quia tenuis quia biliosa. Sed hic de varia commutatione
& vix apparente subsidentia, quæ in Prog. omittitur. Subdit autem in Prog. quæ
postremæ sententiæ respondeant. Reliqua pæte ex annotatis in prognostica.

XXXII.

*ὕδατος δ' ὅτ' καὶ λευκὸν διατελείας ἐν χροῖοις δύσκειται γίνεσθαι, καὶ ἐν
ἀσφαλὲς.*

*Aquosa verò ἔσ' alba ab initio ad finem difficilis iudicij fit, nec
periculo vacare solet.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Alba quidem vrina est & crassa, quæ *γαλακτώδης*, lactea: quædam perspicua
& tenuis, quæ *σφαρῆς καὶ λευκὸν*, vno verbo sæpe *ὕδατος* appellatur:
quid ea significet, lege annotata in Prognosticis, & Aphor. 4. *σφαλῆς* dicit fre-
quenti voce Hippocrates, quam Galenus interpretatur *σφαλῆς τῆς νόσου μέγεθος*
τῆς γλῶσσης, per totum morbum ad finem vsque. Aliter quoque *σφαλῆς* *πρὸς τὸ*
χρόνον, & aliter, *σφαλῆς πρὸς τὸν αἶμα*, & tertio Epidem. *ἀπνοια σφαλῆς* *τέλειος* toto anno si-
ne ventis, & in Erasmo *σφαλῆς τῆς νόσου*. Hæc igitur vrina vbi toto morbo ab
initio ad finem perseverat, difficile iudicium, quia non nisi graui molestia & peri-
culo ægri dissoluatur. *ἐν ἀσφαλὲς*. Periculum enim est ne æger succumbat, prius-
quam morbus maturetur.

XXXIII.

*Νεφέλαι δ' ἐν ὕρῳ λευκαὶ μὲν καὶ χεῖρα, λευκὲς δ' ἐν ὕρῳ καὶ μέ-
λας καὶ πελῖαι, δύσκολοι.*

Nubeculæ

Nebula in urinis, alba quidem & deorsum petentes salutare: rubra verò, nigra & liuida, difficiles.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Brevius in Prognostico, Neque nigrae aut liuidae solùm difficiles, sed vitiosae. De rubra lege Prog. in 24.

XXXIIII.

κινδυνώδες τὸν ὕριον εἶναι τὸ χολώδες μὴ ὑπέρυθρον εἶ τοῖσι δὲ ξέροις καὶ τὸ κεμνώδες λευκὸς ἔχει ὑποσείας, καὶ τὸ ποικίλον χροῖον καὶ ὑποσείει καὶ μέλαινα τοῖσι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥευματισμοῖσι.

Periculosa urina est biliosa non subrubra in acutis, & quae crassius commolitam farinam refert, habetque albas subsidentias: ad haec varia colore & subsidentia, & maximè in destillationibus è capite.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Xολώδες, quae vel metaca, vel nimia bile tineta est. Cur autem μὴ ὑπέρυθρον dicat, parum constat. Certum est urinas aliquando multa intinctas bile, & subrubras & rubore saturatas reddi, ut in auruginosis: sed nec inde melior aegri conditio est. Ut rubra sit, nisi alia sint salutaria, non protinus bona est, ut prius expositum est. An biliosas subrubras dicit, quia inde intelligitur permixtam bilem sanguini, quod minus periculosum, quàm si seorsim bilis, eaque copiosior putrescens χολώδεια ὕρα reddit. Sanguini enim temperatur bilis, & in ea temperatura biliosa, sed subrubrae urinae sunt. καὶ τὸ κεμνώδες. Lege annotata in Prog. λευκὸς quae κεμνώδες urinae modò nigrae, modò rubrae, modò albae. Lege annotata in Prognost. καὶ τὸ ποικίλον varia colore & subsidentia, vel quia simul emissa eiusmodi est, vel quia modò rubens, modò biliosa, modò alba, modò laudabilis, modò vitiosa, aut semper quidem evarians vitiosa est. Vbi varia materia, & inde multiplex morbus est, varia naturae concertatio & anceps pugna est. Mala omnia, ut in variis deiectionibus dicuntur. καὶ μέλαινα. Cur in distillationibus è cerebro varia urina periculosior, parum constat: nam & sine distillatione periculosa est: at reuera, ut movetur distillatio, ita fit aliquando ut magis diluta crudiorisque & spumantes urinae appareant. Minus tamè periculi inde est, quàm si vel multiplici materia putrescente in venis, vel inaequali pugna naturae & morbi id cōtingat. quòd si & haec coeant, & accedit distillatio, tum periculosior casus est.

XXXV.

κινδυνώδες δὲ καὶ τὸ ἐκ μέλανος μεταβάλλειν εἰς λεπτόν χολώδες.

Periculosum quoque lotium est, quod è nigro transit in tenue biliosum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vrina nigra tenui & biliosa deterior est. Periculosa tamen & haec est, quia cruda, quia vel metaciore, vel nimia bile tineta est. καὶ τὸ εἰς ὑποσείας μεταβάλλειν. Et ex subsidentia diuellit. Haec est, quae cū antea collectum haberet sedimentum, iam habet diuulsum perturbationis novae indicium, aut quae reuera subsidentia diuulsa est.

καὶ τὸ

καὶ δ' ἐκ τροφιδέας ὑπόστασιν ἔχον ὑποπέλιον ἰλυώδεα.

Et quæ ex concretis particulis innatantibus sedimētum habet, subliuidum limosum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tροφιδέες dicuntur Hippocr. ἔχον ἑμφορμένα πιπνύοντα, παρὰ τὸ τροφιδῶς ὅ ἐστι πηγνυδί, hoc est innatantia concreta, ab eo quod est concretescere. Siue ergo de hypostasi limosa & subliuida, quæ recrementa illa sequitur, siue de recrementis quæ ὑπέκτισιν constituent, sermo est, non potest subliuida, quæ extinctionem, & liuosa, quæ corruptelam indicat, subsidentia vacare periculo. Sed ambiguum esse potest, an non τροφιδέας, sed σποφιδέας legendum sit, contrario significatu. Quæ res effecit, ut alij interpretes Prorrhēt. ἐκ τροφιδέας, alij σποφιδέας legerunt. Illi de vrinis, hi de deiectionibus intelligētes. Dioscorid. & Capito τροφιδέας legerunt, & ita legendum locus hic cōfirmat, de vrinisq; intelligendum: ex hocque dirimitur ea controuersia interpretū, & locus Galeni corruptus in comment. Prorrhēt. arguitur. ὑποπέλιον autem & ἰλυώδεας vel ex hepatis vitio, vel venis aut renibus esse potest, differente discrimine: nam ab hepate & venis grauius periculum est.

ἄρα ἐκ τοῦτων ὑποχόνδριον ὀδυνώδεια; δοκέω δὲ δεξιόν.

An num ex his doleant hypochondrium, ut opinor, dextrum?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dubitatur, quia aliter esse potest. Si enim inflammato, aut aliter affecto intemperie graui obstructione iecore dolor in dextro hypochondrio esse potest. Et quia malè affecto hepate sæculentæ limosæque deiectiones esse solent, propterea de deiectionibus dici volunt ὑπέκτισιν. Sed hic locus de vrinis est.

ἢ καὶ χολώδεας γίνονται.

An non bile turgidi fiunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Xολώδεας dicere consuevit, & multa bile redundantes, & aurugine tinctos; & quibus denique multa excernitur bilis. Id quod vitio hepatis fieri solet. In Prorrhēt. non χολώδεας, sed ἐκλύονται, quod verbum ad dextrum hypochondrium tabescens, exolutumque viribus retulisse videntur interpretes.

καὶ τὰ παρ' οὗς ὀδυνώδεας.

Et ad aures dolorosi abscessus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prorrhēt. ἄρα τὰ παρ' οὗτα τοῦτοις ὀδυνώδεας. Fieri potuit, ut alicui abscessum ad aures natura incitata commoueret, neque tamen id verisimile est.

τότοις ἐπὶ βραχὺ καιλὺ κατὰ ῥαγίαν ὀλέθεται.

His paulo post erumpens alius adfert exitium.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eπὶ βραχὺ. ἰπ' ὀλέθου in Prorrheticis, quod paulò post notat. Id autem fit, nō quia materia recurrat ex auribus, sed imbecillitate hepatis iam non reti-

mentis, & incitata excretrice, quæ molestos humores deorsum expellit. malè interpretres Prorrhethici ἐπ' ὀλίγον coniungit Dolorificis, & interpretres Coaci malè paululum vetit.

XXXVI.

Οὐρὰ ἐξαίφνης παραλόγως ἐπ' ὀλίγον πεπαυρόμενα φλαῦρα.

Urina, qua derepentè præter rationem parùm concoquuntur, praua.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VRinas coqui malum non est, sed derepentè nulloque antegresso signo obscuræ concoctionis, non bonum. ἐπ' ὀλίγον autem siue in breue tempus, quia paulò post cruda excernuntur, siue parum coctæ non bonum, atque adeò malum esse potest.

καὶ ἢ λυγρὸν δὲ παραλόγως πίπτει ἐν ὀξείᾳ φλαῦρον.

Atque omnino quod præter rationem coctum est, in acuto morbo prauum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Παραλόγως coctum & quia nulla antegressa coctione, & quia die non critico, quia denique nihilo inde leuior morbus est. Id autem ferè fit ab alimento non à materia morbi, vel quia pars materiz natura sua facillè cedit, magisque exposita calori concoquenti, reliqua verò contumacior est.

XXXVII.

φλαῦρα δὲ καὶ δὲ ἐξερυθρὸν ἐκ τούτων ἐπ' ἀνθυσμῶ. ἰσθδεις χαλεχόμενοι.

Prauum quoque est quod velut exspumans flos ex iis admodum rubens est aruginosum retinetur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Obscura hæc oratio. Atque ἐπ' ἀνθυσμῶ, alij per i, alij per u, scribunt tertia syllaba. Sunt autem & in deiectionibus, & in vrinis superiore facie vrinæ extantia spumosa aliquando vel tota, vel in ambitum. Sic in feruidis & biliosis deiectionibus spuma quidem biliosa, vt & in vrinis aruginosorum extant, quod ἐπ' ἀνθυσμῶ: quod igitur impensè rubet, cruditatis signum est. At quia ἐκ τούτων dicit, hoc est, ex vrinis coctis mirum videri possit, quod cùm vrina cocta certissimum præsentissimùmque & indicium & auxilium salutis ægri, ei que plurimum attribuat fidei Hippocrates, iam dicat è coctis quæ certam faciunt salutis, prauas sequi. Sic enim coctio vrinæ infida est, quam & celeritatem & securitatem valetudinis affirmat in Epidemiis. Dicendum ergo coctionem, cuius meminit fuisse inconstantem, ac de constante sermonem esse in Epidemiis, propterea παραλόγως. Aliiter quoque inter se certabant veteres interpretes Galeni. Zeuxis enim πίπτοντα δὲ dicebat πυρρὰ καὶ πάχνη ἔχοντα κοχλῆρον. At Zeuxim Ruphus Ephesius reprehendit, & ἐπίπτοντα legendum existimauit. Alij quoque aliter. ἐπίπτοντα verò, quia cum labore & molestia excernantur. Et quanquam in multis exemplaribus Prorrhethici πίπτοντα legi, Galenus scribit ἐπίπτοντα. ἰσθδεις. καὶ particula additur in Prognosticis. Ac vnde fiat eiusmodi color in humoribus corporis, prius dictum est: quanquam rarissimè is humor per vrinas vacuatur,

cuatur, sæpius vomitu & deiectione. *καταχόμενον* quia ægrè excernitur, aut diutius retinetur. Si enim omnino cohibeatur, qui fiat excretis colores hi appareant: externi enim & cohibere quodammodo repugnant.

XXXVIII.

λευκὸν δὲ καὶ χαλαρόμενον διαφάνες οὖρον, ποικίλον.

Album vero dilutum & perspicuum totum prauum.

μάλις ἐν φρενιτικοῖς ἐπιφαίνεται.

Maximè in phreniticis appareat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

L Ege annotata in Aphorif. & in Prognost. quod hic *καταχόμενον* dilutum appellat.

XXXIX.

ποικίλον δὲ καὶ ὁ μὲν ποτὸν ἱσχυρὸς διυρούμενον, καὶ μάλις πλευρητικοῖς καὶ περιπνευμονικοῖς.

Prauum quoque quod celeriter emingitur à potu, maximè in pleuriticis & peripneumonicis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Celeriter emingi à potu malum omnino est non in pleuriticis modò & peripneumonicis, sed omni acuto morbo. Quomodo enim in acutis cibum potumque celeriter deici periculosum, ita & potum statim rapi ad renes, & excludi. Magna vis enim caloris trahentis & siccitatis renum est: unde metus sit eius affectionis quæ hydrops in matellam dicitur. Ac potius infirmitas partium, per quas vrina decurrat, quàm lateris aut pulmonis ostenditur. At si morbus est in thorace, & præterea laborant partes, concluduntur ventre, accessio grauis mali est.

XL.

ποικίλον δὲ καὶ ὁ πρὸ ῥίγους ἐλαϊώδες ὑρῶμενον.

Malum & quod ante rigorem oleosum meitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET ante rigorem & citra rigorem oleosa vrina damnanda est. Rigorem autem dicere videtur vel accessionem, vel eum qui in iudicio fit. Verisimilius tamè est ante crifim dici. Quod vt plenius intelligatur, de oleosa vrina obiter dicendum est. Lege annotata in Prognost. *παχέα* in vrinis.

XLI.

ποικίλον δὲ ἐν τοῖς ὀξείαις καὶ τὰ χλοιώδεα μὴ ἐπὶ χροῖῃ εἶναι.

Prauum quoque in acutis quæ apparet perspicui palloris non in colore.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Obscura hæc oratio. nā qui fiat vt color sit, neque appareat in colore. *χλοιώδης* enim sunt, quæ *χλωρά*. At hæc & *ινδία* aruginosa & *ἀχρὰ* pallida. Itaque

vel æruginosa vel pallida dicuntur χλωιδία. χλωιδίς ferè dicitur χλωή. Dors
i, addito dicunt χλωιδίς. At ubi eiusmodi qualitas nisi colore intelligatur: nisi
quis fortasse dicat, ut χρώς, ambigüe dici de colore & corpore, vel cute: ut sit hic
sensus: Urinæ æruginosæ, aut perspicuo pallore tinctæ malæ, si eo colore non in-
ficatur cutis. In morbo enim regio & nigricans & pallidus, & virescens color ap-
paret, urinæque variè colorantur rubro, nigro, luteo, viridi rarissimè.

XLII.

Ολέθριον δὲ ἔστι τῶν οὖρων τὸ, τε μέλαινον καὶ ὑπόστασιν ἔχον, καὶ ὁ μελάν.

Lethalis est in urinis, quæ nigrum habet sedimentũ, & nigra est.

LEG E annotata in Prognost.

μᾶλλον δ' ἐν τοῖς παισὶ δ' λεπτοὶ τῷ παχίῳ.

Magis in pueris, quæ tenuis est, quàm quæ crassa.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tenuem urinam & aquosam in Prognosticis deterrimã in pueris. Quòd si
hoc loco non simpliciter tenuem, sed quæ etiam nigra sit, deterior quoque
casus. Omnis enim urina nigra, tenuis vitiosior, quàm quæ nigra & crassa. lege
annotata.

τοῖς δ' λεπτοῖς δ' ἀνάπαλιν οἷς σωτῆρα μὲν οἷς.

Sed tenuibus vice versa, quàm in crassis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Videtur corruptus locus, & σωτῆρα μὲν οἷς legendum videtur, ut crassa signi-
ficet, à verbo σωτῆρα μὲν οἷς, non σωτῆρα μὲν οἷς.

XLIII.

καὶ δ' χαλαρῶδες γονοειδὲς διαχειόμενον, δ' δ' αὐτὸ, καὶ ἐπίπνι.

*Et quæ grandinosa genituram referens diffusa, eadèmq̃
dolorosa.*

LEG E annotata in Prognost. τέχια.

XLIIII.

ὀλέθριον δ' ἔστι καὶ πᾶν δ' λαθρίως ὑρέμενον.

Lethalis est omnis, quæ nesciente agro meitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vel quia mens laborat, vel vis sentiendi extincta est, vulgò notatum exitio
iudicium. λαθρίως enim dicit non sentiente agro.

XLV.

περιπνευμονικοῖς δ' ἔστι ὀλέθριον καὶ δ' ἐν ἀρχῇ μὲν πέπνι, μὲν δ' ἔτι τε-
τραδά λεπτομερές.

*Peripneumonici lethalis est urina initio cocta, post quartũ verò
diem tenuata.*

Constat ὕρον πίπτειν urinam coctam dici plenius. Quæ enim perfecto indicio cocta est, certissimam ac brevissimam salutem significat. Coctum igitur est, & quod neque tenue, neque crassius est, quodque colore naturali, quod præter hæc nubes laudabiles, aut eo magis sedimenta alba, leuia, constantia. Videtur autem hoc loco cocta urina dici, quæ mediocri corpore, colore naturali est. Id quod initiis morborum sæpe contingit fallaci indicio, etiam si & nubes aliqua aut sedimentum album accesserit. Ut enim cruditas initio parum terrere debet, ita infirma fides urinae, quæ initio cocta apparet. Videas enim sæpenumero priusquam inualescat morbus & putredo, initio coctas urinas apparere, quæ ut procedit morbus ita deteriores existunt. Itaque in vno morbo annotat, quod in aliis commune est, aut si non lethale, certè periculosum. Et in peripneumonia, ut parum conferat ad iudicium morbi urina, tùmque magis spectentur sputa. Siquidem in urinis cruditas apparet, imbecillitas naturæ ostenditur, cuius beneficio sputa quoque maturatum iri confidimus. λεπτὸν μὲν dixit, quia tenuitas cruditatis argumentum est, post quartum diem longitudo morbi expectatur, morbi quidem grauis, in quo periculum sit, ne prius fractis viribus, quàm maturetur materia, natura succumbat. Adde quod in peripneumonia viribus vel maximè opus est, quas febris, difficilis spiritus, delirium, vigilia, aliæque id genus celeriter cōficiunt. At qui 4. & post quartum debeat maturatione crassescere, tenuari malum & recrudescere.

XLVI.

πλευρητικοῖς ὕρον αἱματώδες, ζορωδες, μετ' ὑποτύχιοι ποικίλως ἀδιακρίτε, θανάσιμον ἐν δ. καὶ ι. ἡμέρησιν, ὡς ἐπίδο πολὺ.

In pleuriticis urina sanguinolenta umbrosa cum sedimento vario, neque discreta, ut plurimum mortem adfert in quatuordecim diebus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Αἱματώδες dici consuevit de impensè rubentibus. At eiusmodi urinae crude sunt. Ζορωδες autem quid significet, lege annotata in Progn. Sedimentum varium tum colore tum corpore. ἐδιδέκχον autem, quia asperum & inæqualiter sparsum. In quatuordecim diebus, in quibus pleraque pleuritides sæpius iudicari affirmat Hippocr. & experientia confirmat.

XLVII.

θανάσιμον δ' ἐν τοῖς πλευρητικοῖς σιωπῆσι καὶ δ' παραθείδεις μέλαινα ἔχον ὑπόστασιν, ἢ πύρρῳδεα.

Lethalis in breui quoque in pleuriticis prasina, qua sedimentum nigrum habeat aut fursfuraceum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Prasina quales vomitiones & deiectiones videri solent rarius vidimus, neque eius meminit in Prognostico. nigrum sedimentum lethale sæpius vidimus, de quo lege Prognost. hæc autem non in pleuriticis solum, sed aliis morbis. De fursuraceis lege Prognost.

XLVIII.

καυσώδης δ' ὑποχρῶς χρίσιν ὕρον ἐπὶ δ' ἐκλάκον.

A febre ardente firmiter habitis deterrima urina est valde alba.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sive κατ'όχως augeat, siue propriè de symptomate dicatur, verus est sermo. Quid autem significet urina valde alba, lege in Prognost.

X L I X.

Οὗρον δ' ὡμῶν πλείον χροῖον γινόμενον, τῶν ἄλλων σωτηρίων ἰόντων ἀπόστα-
σιν καὶ πόνον σημαίνει, καὶ μάλλον ἐν τοῖς ὑπόφρεσι.

Urina cruda diutius perseuerans si quidem alia signa salutaria sint, abscessum laboremque significat, & maximè in partes, quae sunt sub diaphragmate.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in Prognost.

L.

Ἀλγυμῶν δ' ἐν ὀσφύϊ πλατομῶν ἐς ἰσχίον καὶ ἐν πυρετῶ καὶ ἀνὰ πυρετῶ.

Doloribus autem in lumbos errantibus in coxam & in febre & sine febre.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vaga oberransque materia in venis, musculis & aliis corporibus, quae sunt circa lumbos facillè decurrunt in vicinum amplumque articulum. Idque & in febre & sine febre. In febre quae coctione aut excretionem non potest dissolui: sine febre, eadem ratione, natura nullam aliam sequente.

L I.

τὸ δ' ἐκπεμπόμενον λίπος ἔχον ἔρον ἐν ὑπόφρεσι, σημαίνει πυρετόν.

Quae urina emittitur, habetque pinguedinem in subsidemia, febrem significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Corrupta litera Graeca est, quam utcumque restituiimus. Nam sine verbo ἰχθὺν ἔρον ὑπόφρεσι legunt. Cæterum facilius in Prognost. scripta hæc sententia & verisimilius, καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἀνὰ ὑφισκμονὰς ἀραχνοειδῆς μέμφεσθαι σωτήριον γὰρ σημεῖον. quam Prognosticis exposuimus, ubi quid pingue & alia. Cæterum an febrem significet, ambiguum. Multis enim etiam sine febre, quibus intemperie calida renes laborant, pinguedo quædam enatat in urinis, neque tamen febricitant, nec inde febris sequitur. ὑπόφρεσι autem improprie dicit, quia non solet sublidere pingue, sed enatare.

L I I.

τὸ δὲ αἷμα τοῦδε ἐν ἀρχῇ ἔρρηξεν χροῖον δ' ἀναπεταρῶν μετ' ἰδρωτός ὑποτροπὴν.

Cruentia

Cruenta urina initio diuturnitatem morbi significat: at quæ returbatur cum sudore recidiuam.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Q Vid αἱμαῖωδης ὄρεσ, & cur diuturnitatem significet, prius definitum. At returbata cum sudore recidiuam non significat. separata enim est, quia sine illis recidiua, & illa sine recidiua esse possunt. De urinis returbatis lege annotata.

L I I I.

Θ' ὃ λεκὼν οἶον τῶν ὑποζυγίων, κεφαλῆ λγίλῳ.

Alba verò veluti iumentorum, capitis dolorem.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in Aphorif.

L I I I I.

Θ' ὃ ὑμδρῶδες σπασμὸν.

Pelliculosa conuulsionem.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Q Vid ὑμδρῶδες è vocabulo quidem notatur. Atque pelliculosa urina dici videtur, quæ in Prognosticis πεπλωδης, de qua in Prognostico. Sed quæ ratione conuulsionem notet, quia colliquatio primùm iudicatur pelliculosis, & in squamas subsidentibus urinis. Liqumtio verò à calore igneo. Hinc autem immoderata siccitas. Hanc conuulsio sequitur.

L V.

Θ' δὲ πηλαλώδεις ἔχον ὑποστάσιας οὖροι, ἢ ἱλυώδεις ῥίγες δηλωτικόν.

Quæ verò salina similia sedimenta habet, vel limosa, rigorem prænunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Πηλαλώδεις ὑποστάσις inusitatè dicuntur, quæ si sunt tenuatæ & inflatæ, crudioris pituitæ notæ sunt, quæ ubi computruit rigorem, hoc est accessiorem febris significare possint. Ac fortasse ὑαλώδεις vitæ, à pituita crudiore, quod sæpe videre licet, quæ quia copiam eiusmodi humoris ostendit, quam pituitam vitream dicimus, rigorem & hæc possunt denunciare. ἱλυώδης autem vsta ferè materiæ subsident in urinis nigricantia, & quæ vel fæcem rubentem, vel limum nigricantem præ se ferunt. Id quod progressionè febrilè ferè contingit.

L V I.

Θ' δὲ ἀραχνῶδες σπληήξιος.

At quod araneas refert, colliquationem significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID est, quod in Prognostico λιπαρότης ἀραχνῶδης dixit. Lege annotata.

τὰ δὲ ἐν πλωμαῖδεσι πυρίοις μέλαινα πέλεια παραχῆ.

Nubecula nigra in erraticis febribus, quartanam denunciant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN erraticis febribus humor quidem cinerescit, ut ita dicam atque inurit, qui si per urinas decurrit, & nubeculas & sedimenta nigra efficit, ut materia crassior tenuiorve est, & inualefcit flatus. Huic ergo quartana denunciari potest. Coniungenda tamen reliqua signa scripta in Prognostico, & prius hoc libro exposita, unde è febribus tertianis & erraticis quartanam coniicias.

τὰ δὲ ἄχρσα μέλαινα ἐν ἐντοῖς μύθῳ ἀγρυπνίας καὶ παραχῆς, φρενιτικῆς.

At si nigris innatent malè colorata cum vigilia & perturbatione, phrenitica signa sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aχρσα, quæ sine colore sunt, & quæ malè colorata. Si igitur præterquam quod urinae nigrae sunt, sublimamenta quædam malè colorata sunt, hoc est non alba, sed vel nigra vel liuida, aut aliter colorata, multiplex vitium est. Urina enim nigra lethalis est. Sublimamentum duplici ratione vitiosum, quia malè coloratum, quia malignam materiam sursum appetere ostendit. Inde igitur vigilia, inde concussio siccatioque cerebro, & quæ παραχῆ dicitur, utrumque signum reuera phreniticum. παραχῆ autem vox est ambigua. Nam & de foras excitatum urina cum deiectionibus, quæ acrimonia mordeant, conturbantque. De coitione accidentium, quæ ægrum medicumque turbent, qualis est perturbatio critica: postremò de leui offensione nervorum, præludio quodam phrenitidis, aut manifesti delirii. Aliter scripta hæc sententia in Proth. τὰ ἐν παραχῆσι καὶ ἀγρυπνίᾳ ἔρα ἄχρσα μέλαινα φρενιτικῆς καὶ φρενιτικῆς. Solæco usus, qui urinas sublimè petere dicat, cum hoc contentis attribuendum sit. Nec ἄχρσα explicat satis quid significant, in quibus nigra sunt. Dubium autem an urinas nigras dicat, an malè colorata nigra, videlicet innatare urinis. Sed ita ἄχρσα superfluit. Sciendum tamen urinas, quæ totæ nigrae sunt, deteriores eis, quæ tantum contenta nigra habeant. Sed de iis antea.

τὰ δὲ κοινώδεια μύθῳ δυσωτοῖς ὑδατώδεια.

Qua verò lixiuio similes sunt, in difficultate spiritus aquatica.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kοινώδεια malim lixiuio similia vertere, quia eiusmodi urina sæpe apparet, & populari vocabulo ita appellatur ruffo saturata & malè pura similiter lixiuio. Atque eiusmodi urina malè affectis & vomicosis visceribus, malè puris corporibus accidit, quæ ad generationem hydropis multum conferunt. ὑδατώδεια, vel ut alij ὑδρωδία, atque ὑδατώδεις, si lubet, legatur; quia ad aquæ generationem pertineat, parum vsitata in id dictione: & aqua illa modò in capite, modò in thorace, nunc in vtero, corde, aliisque partibus, ut quæ inde ὑδατώδεις vesicæ aqua plenæ sæpius in ventre. ὑδατώδεια verò manifestam habet significationem quia ὑδρῖς hydrops est.

LX.

Οὐρον ὑδατώδες, ὃ τετραγμύιον φαφερὸν τρηχύτῳ, κοιλίῳ ὑγρῷ ἰσομύῳ σημαίνει.

Vrina aquosa vel conturbata arenida asperitate liquidam ferè aluum prænunciat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN hac oratione ambigua vox admodum φαφερὸν, φαθυρὸν interpretatur Galenus voce nihilominus obscura. Attici φαθυρὸν, reliqua Græcia φαθυρὸν scripserunt, quibus vocibus imbecillia & ariditate fragilia, quæque faciliè dissoluerentur, significabant. Variè autem exposuerunt interpretes Hippocratis, ut ex Galeno in commentariis Prorethici intelligas. De carnibus dici quæ vel tenerescant in vnum alterum, vel eo plures dies reposita macerantur: quod ἰωλίζαν Græci dicunt, & ἰώλας carnes ita maceratas. Eædem σαχνῆς appellantur. Sic nos maximè hieme carnes quadrupedū volatiliūque maceramus, ut è durioribus teneriores fiant. Sed hic φαφερὰν τρηχύτῳ dixit asperitatem friabilem, qualia sunt interdum fragmenta molliorum calculorum. φαφερὸν enim dicit Hippocrates φαθυρὸν, teste Galeno in expositione vocum Hippocratis. Ac reuera hæc sententia calculosis accommodatur melius, quàm iis, quibus expectatur aluus liquida. In calculo enim initio vrinæ ὑδατώδης cum eiusmodi sabulo & friabili asperitate: deinde apertis viis crassa atque perturbata vrina defluit. Expectare verò molliorem aluum ab eiusmodi vrinis empiricum est.

LXI.

Ὅ ὃ ἐκ λεπτοῦ οὐρον δασυνόμενον, ἄρα ἰδρῶτα μέλλοντα δηλοῖ; γεγεννημένον ὃ, ὅ ἀφρώδες ἐφ' αὐτῷ ἐφισόμενον.

Quæ vrina è tenui densa fit & crassa, num sudorẽ fore ostendit? Iam verò factam spumofum in seipsam insidens.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ALij ἰκλεπῶν legunt quasi admodum tenue. Cæterum fieri potest, ut è tenui vrina crassa facta sudorem significant, quia tum natura excretionis salubres moueat, cum materia prius ad excretionem comparata est coactaque. Et si iam sudor extitit, non alia ratione crassa vrina spumofum insidens habeat, quam ab agitatione internaque naturæ perturbatione.

LXII.

τὰ δὲ ἐκ τετραγμύιου φείκης, οἷα κρέλια μέλαινα, φείκης ἀγέλαστον του δηλοῦν.

In tertianis cum horrore veluti nubecula nigra, inconstantis horroris signa sunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tertianas non simpliciter dicit, quæ à meraca bile commouentur, sed quæ tertio quoque die accidunt, & illegitimè appellantur. Veris enim tertianis non horror, sed rigor, non nubes nigræ, sed sine contentis ferè vrina ruffa est & ignea, aut nebula albicante: non inconstans horror, sed rigor suis numeris constans atque anticipans. Itaque de illegitima audiendum est, in qua nubeculæ nigræ ut appareant,

reant, non perpetuò, si aliquando quidem inconstantem rigorem antecedit. In iis ergo bilis pituita mista est, unde conturbatio & flatuum generatio. Siquid igitur vritur acrimonia febris, flatibus in nubeculas nigras euehitur. Ex vario motu differentis materiae inconstans horror modò commota bile, modò pituita, ut nulla ratio periodorum, & interuallorum, nulla ratio temporum particularium accessionis obseruari possit. Vbi enim vigor expectatur aut declinatio, horror redit, & reduplicans febris, quæ *φείκη ἀκατάστατα* nunc appellatur.

LXIII.

καὶ ὑμνιάδες ὑρήσεις, καὶ αἱ καὶ φείκης ὑφιστάμενα, ασαομιώδες.

Et membranacea mictiones & cum horrore subsidentes, conuulsionem significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE ea quæ *ὑμνιάδες* antea. Cur autem cum horrore subsidentes conuulsionem significet non video: nec quid subsideat notat. De febribus horrificis satis dictum, quæ multa cruda sæpe deponunt in sedimentum: aliquando quoque conuulsionem accersunt, ut semitertianæ: sed non omnibus horrificis febribus id accidit.

LXIII.

Οὔροι χρηστὸν ἔχον ὑπόστασιν ἐξαπὺς μὴ ἔχον, πόνοι καὶ μεταβολὴ συμγίγνεται.

Urina bonum sedimentum habens, & derepentè non habens, laborem mutationemque significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VEL alimenti ratione, vel tantula parte materiae coctæ, cum reliqua vel contumax vel maligna sit, id accidit: & nos in carbunculo & pestilente febre id vidimus. vno verbo laudabile sedimentum *δμαλὲς* esse conuenit. *μεταβολὴν* dicit reuocata natura, quæ concoctioni incumberebat: aliò translata materia vi morbi, ubi labor & dolor exerceatur locus.

LXV.

Ὁ δὲ ἐπίστατον ἔχον ἐπιταράχθαι καθιστάμενον, ῥῆος περὶ κείνου, τάχα δὲ καὶ ἐς τετραῖον ἢ πλεοναῖον μετέστατον.

At quæ sedimentum habet turbatâque deponit, crassiores partem circa iudicium significat, fortasse mutationem in tertianam aut quartanam.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

VRina turbida tum *καθιστάμενον* quasi constituta dicitur, quando crassiore parte in sedimentum deposita, reliquum putum syncerumque relinquitur: quod accidit vincente natura. Sed nec inde rigor criticus, qui subitis mutationibus criticis peculiaris est, expectari aut semper potest, aut sæpius, ut neque tertiana, aut quartana: nisi febris sit autumnalis, aut quæ in finem status incidat, sitque erratica, vel ex earum genere, quæ multiplici constant materia.

LXVI.

Εἰ πλεθυστικοῖς οὖρον ὑπέρυθρον ἔχον λεῖλιν ὑπόστασιν ἀσφαλέα καί τινι
συσμῆναι.

*In pleuriticis urina leuem subsidentiam subrubram habens, se-
curum iudicium significat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eiusmodi urina salutaris ab Hippocrate in Prognostico notata est nō modō
in pleuritide, sed in acutis: & quanquam Galenus morbos thoracis iudicari
rectē quidem scripsit, quia id sæpius contingat, quia tamen in venis lateris & vici-
nis magna vis materiæ putris est, urinae non negligendæ. Atque aliquando iudi-
cari pleuritides multa urina & biliosa mixta scripsit Hippoc. Et nos vidimus pleu-
ritides graues dissolutas urinis multis crassis & nigris, conuersa ut senex scripsit
deorsum materia: quod certē minus mirū videri debet, quā peripneumonias
urinis solui, quantō familiaritas lateribus cum magna vena, quā pulmoni.

Ὅ δὲ ὑπόχλωρον δ' αὖθις λευκὸν ἔχον ὑπόστασιν καὶ ταχέϊα.

*Sublutea verō pellucidōque nitore florida, quæ sedimentū can-
didum habeat etiam celer.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Xλωρὸν propriē dicitur luteum dilutum, quod tamen purū sit & pellucens,
qualis est urina, multis tamen valentium, & quæ ad eam accedit, vbi iam vi-
delicet modica bile, eaque naturali tingitur integritatis naturæ iudicio. At δ' αὖ-
θις ut in florido rubore sæpius dicatur, in luteo quoque dici, vbi nitens & purus
est, hic locus ostendit: nec aliunde nomen sortita videtur herba δ' αὖθις, quæ
chamæmelum est. Quod urinae color naturalis est, & præterea sedimentum lau-
dabile non solum securum, sed celer iudicium expectandum. Concoctio enim in
colore & sedimento urinae securam celerēque iudicationem pollicetur, ut scribit
Hippocrates. Sunt qui πεχῆαν legunt. Sed ita imperfecta est sententia.

τὸ δὲ ὑπέρυθρον σφόδρα καὶ δ' αὖθις ὑπόστασιν χλωρὴν ἔχον λεῖλιν εἰλικει-
νία, πολυχρόνιον σφόδρα παραχρῆμα, ὅσον μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλιν, ὃ μὲν
ὀλέθριον.

*At rubrum valde & floridum luteam habens subsidentiam,
leuem, sinceram, diuturnum morbum, admodūque turbulentum,
quique in alium morbum transeat, sed non protinus perniciosum.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hic δ' αὖθις in colore rubro, qui color diuturnitatem indicat. At sedimen-
tum luteum, leue, sincerum quī fiat, parum constat. Sedimenta enim alba,
rubra, nigra liuida, quorum nullum λαμπρὸν, σευγγύμελον, splendore pellucidum,
sed crassiore natura non relucet. At quod χλωρὸν dicit, eiusmodi esse oportet.
An hoc velit, superiorem urinae partem rubere, inferiorem esse luteam, quod sæ-
pe videas ut pallida sit urina inferiore parte, rubescat paulatim ut superiora appe-
tit. Sic autem leue erit sedimentum, quia nihil intercidat crasse aut asperæ mate-
riæ: pura verō & nitida, quia bilis aqua diluta eiusmodi apparet, ut in urinis benē va-
lentium. Ac rubor diuturnum malum significat, sedimentum illud non ita. At
cur mor

cur morbum turbulentum significet, ea videtur esse causa, quia in ea urina sanguinis motus sursum ostenditur, ex quo παραχρῆ. In alium verò morbum transit fortasse κατὰ ἄνω, aut si in aliam partem diuertat, peripneumoniā vel pleuritidem. Non protinus autē lethalis est: quia videlicet morbi à sanguine minus lethales sunt: quanquam tertio de morbis lethalem magis biliosa sanguineam facit pleuritidem: parum verisimiliter, nisi magnam vehementemque pleuritidem sanguineam cum leui biliosa conferas.

LXVII.

τὸ ὃ λευκὸν ὑδατώδεις κεραιώδεις πυρρὺν ἔχον ὑπόστασιν, πόρον καὶ κίνδυνον συμμείνει καὶ τὸ χλωρὸν πυρρὺν ἔχον ὑπόστασιν κεραιώδεις, χροὸν καὶ κίνδυνον συμμείνει.

Alba verò aquosa rufam habens subsidentiam, in qua velut crassius commolita farina partes apparent, dolorem atque periculum significat. Lutea quoque rufo sedimento, in quo velut farina crassius commolita partes apparent, diuturnitatem & periculum significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non faciliè intelligas urinā albam & aquosam aquæ colore & tenuitate similis habere sedimentum rufum & crassum. Urinæ enim eiusmodi aquæ sine sedimento sunt: & quæ ad serum quāquam aquam propius accedunt, ut quibusdam calculosis, sedimentum quidem habent asperum κεραιώδεις, sed non ita tintum rufo, nisi arenæ quædam è renibus confluxerint. Quid autem κεραιώδεις lege annotata. Rara quoque lutea cum sedimento rufo & aspero, nisi rufum etiam ad rubrum extendas. Multis enim urina cum eo sedimento è diluto rubore multo & aspero apparet. Alioqui quomodo in quibusdam nephriticis subsidet arena rufa, ita & pituita cruda bile intincta sedimentum eiusmodi reddit. Arena enim rufa pituita quædam est sabulo permixta, quæ modo alba permanet, modò rubra aut rufa apparet, ut bile vel sanguine intingatur. At quia cruda ea omnia laborem, diuturnitatem & periculum denunciant.

LXVIII.

Οὐρτα τοῖς παρ' ὧν ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγοι πεπαισμένα, φλαύρον καὶ τὸ χροὸν χροὸν ὡς ποτηρόν.

Urinæ quibus abscessus ad aures sunt, celeriter & in breue tempus coctæ prauum: perfrigerari quoque hoc modo prauum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

In omni morbo urinas celeriter coctas apparere, sed paulò post recrudescere maligni morbi indicium est: constantem enim maturationem esse oportet. At unde id proueniat, iam ante expositum. ταχὺ prima periodo, ἐπ' ὀλίγον, quia breui durat concoctio, sed hodie coctæ, cras cruda est. Refrigerari autem, quia videlicet externæ partes refrigerantur, maligni pestiferique morbi signum est. Nam in acutis febribus & ardentibus maximè corpus vniuersum æqualiter calidum melius est, quàm ægrum aliis partibus vri, aliis frigescere.

LXIX.

LXIX.

κύστις ἀποληφθεῖται ἄλλως τε καὶ μὲν κεφαλαλγίης, ἔχει τι παροσμώδες. τὰ
ναρκώδεια ἐν τοῖς τοῖσι ἐκλυόμενα δύσκολα, ὀλίθια. ἀρὰ τι καὶ παρακρούσιν;

*Vesica intercepta tum aliàs, tum cum capitis dolore habet su-
spectam conuulsionem: Et qua in iis torpidè exoluantur, difficilia,
lethalia, an num Et ij in vacillationem mentis incidunt?*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc sententia scripta in Prorrheticis, nisi quod *ναρκωδῆως* legit, & ἔ μὲν
ὀλίθια melius legit, non affirmanter ὀλίθια. Vesica igitur intercepta de
vrina retenta dicitur. ἀπόληψις enim de retentione excrementorū sapius dicitur.
Si igitur accesserit capitis dolor, iam in consortium mali caput incidit, vnde for-
tasse conuulsio insequatur. Vbi enim τὴ particula interiicitur, eam vim habet vt
aliquando quidem, non semper, aut magna ex parte rem accidere significat. τὰ
ναρκώδεια ἐκλυόμενα autē, vt in Prorrhet. *ναρκωδῆως*, alij quidem de torpida & quæ
vix sentiat, excretionē vrinæ intelligunt. *ἐκλυόμενα ἐκκρινόμενα* interpretatur,
alij de partibus corporis, quæ torpidè sentiant, & ad motiones exoluantur. Non-
nulli de vniuersi corporis exolutis viribus, sed sensu maximè torpescēte & exo-
luta motionē læso netuorum principio. *δύσκολα* quæ sint antea dictum, molesta
quidem, sed ἀκίνδυνα, hoc est periculo vacantia. Itaq; non ὀλίθια, sed ἔ μὲν ὀλί-
θια melius legitur. ἀρὰ ferè dubitanter ponitur in ambiguis euentis, interdum
tamen in probabilibus admodum vsurpatur. Sequitur ergo delirium aliquando
læsa mente.

LXX.

νεφρῶν ἑξαπύσσοι ἀλγυμα μὲν ὕρου ἐπιχέσιος, λιθιδίων ἔρητον, ἢ παχέων
ἔρων σημαίνει.

*Reptinus dolor renum cum vrina suppressione, mictum cal-
culorum aut crassarum urinarum significat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN renem dolor grauis signum notatum calculi ab Hippocrate. Sed acutus &
lancinans accidit, vbi calculus ē stomacho renum in meatum vrinarium inci-
dit, naturæque contendit enititurque vt excludat calculum. Tum enim disten-
duntur vincula, quibus renes intestino & vicinis partibus alligantur, venæ distra-
huntur: vnde in coxam dolor aliquando extenditur. Vrina verò suppressitur non
semper quidem, sed vbi vtræque via à renibus ad meatus vrinarios aut hi iam
occupantur. Vno enim rene aut meatu præcluso per alterum vrina potest decur-
rere. Atque vbi vtrunque coit, admodum probabile est vel calculum vel crassio-
rem materiam meatus vrinarios intercipere. Id sæpe experientia cōfirmat, vt ex-
clusis calculis, vel micta crassiore vrina, pure aliquando nonnunquam pituita
vitrea dolor conquiescat. In iis verò qui inde moriuntur si aperias vel eos mea-
tus, vel stomachos renum plenos calculis pituita, aut pure, vel denique conco-
cto corpore inuenias.

LXXI.

τρομώδεια πρεσβυτέροις ἐν πυρετῶ, καὶ ὅτως ἐπιφανόμῃνα λιθιδία πρὸς
διουρέει.

TTT

Tremores senioribus in febre, atque sic dum apparent, calculos fortasse cum urinis excludunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tremores senibus faciles, qui & virtute animali & nervis infirmioribus præditi sunt. Concussio verò efficit, ut si quid excludendum facilius excludatur. Ita restitantes calculum successione corporis excitamus, & suffusiones eadem ratione loco mouemus. Ita quartanæ rigor materiam epilepsiæ excutit. Sunt & alia eiusdem generis.

LXXII.

Οὐρὰ ἀπολῆς καὶ βάρος ἐν νεταίρῃ σημαίνει ὡς τὰ πολλὰ τραχυεῖν
ἰσομήνῳ· εἰ δὲ μὴ ἄλλῳ ἀρρωστῇν καὶ εὐθεὶ ἀρρωστῇν.

Urina retentio & grauitas in imo ventre stillicidium urina prænunciat, aut alium morbum, quo ager solitus est laborare.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Retentio distinguit urinæ suppressæ causam à loco dolente. Renibus dolentibus requiritur causa in renibus, ac sic vacua vesica est, nihilque in pube extuberat. Vbi verò imus venter grauis est extuberatque, tum vesica plena est, ubi videlicet causa, quæ viam urinæ præcludit, in vesica est. Scripsit enim in Aphorismis dolorem qui in pubem & perinæum incidat, vesicæ morbum indicare, multò magis si quis sanguinis grumos pûsve emingat, & stillicidium urinæ patiat. Atque eam stranguriam efficit tum imbecillitas vesicæ, tum angustia à copia urinæ qualitate contrahente tumore præter naturam, aut corpore in meatum incurrente. Alioqui si stranguria non sequitur, sequitur alius morbus ægro familiaris, arthritis, colicus dolor, febris, vomitio aliæque id genus.

LXXIII.

Ἐν χολάδῃ ὁ οὐρὰ ἀπολῆς κτείνει σωθῆναι.

In biliosis urina intercepta celeriter interficit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Χολάδες, ut aliis locis, auruginosos intelligere videtur, in quibus urina ferè crassior, sæpe acrior est. Si ergo intercepta, vesicæ aut alterius visceris inflammationem, ardentem febrem, iecoris laborem, difficultatem spiritus, delirium & mortem inuehit.

LXXIIII.

Οὐρὴν ἐν πυρετῇ δάδῃ ἔχει διασωθῆναι ὑποβοηθῶν ἢ ἰδρωδῇ.

Urina in febre spissa quadam continens diuulsa recidivam minatur & frequentes sudationes.

IACOBI

Febbris hæc è copia crudæ materiæ genita est. Etenim quæ à bile est, lotium purum habet, & sine contentis, aut certè paucis: quæ verò multam materiam crudam habet, quo iam tempore natura certat ut maturet morbum, urinae densæ sunt: diuulsæ autem quia intercurrit status disiungens crassamentum, quod in vti-
na continetur. Recidivis autem opportuna febris eiusmodi est, quia natura non potest totam semel materiam concoquere, neque similiter putrescit materia. Ita-
que concocta parte & expurgato vitio sæpe intermittit morbus, donec reliquæ
coeperint putrescere, aut peccatis acri moueatur putredo. Sunt autem *ἰσχυρὴς*
id quod experientia docet. Frequens enim sudor & paucus à copia est cruda, quæ
naturam opprimit, qui & aliquando multus est. Est autem manifesta sudoris na-
tura in his, ut aliis eiusdem naturæ, quales *τυφώδης* quidem & *ἰσχυρὴς*

LXXV.

*Ἐν μακροῖς πυρετοῖς, λεπτοῖς, πλεονάδεσσι λεπτὸν ὕρην ὑψηλὴν, πλη-
νιδίαν.*

*In longis febribus, tenuibus, erraticis, tenuium urinarum mi-
ctus affectum splenem ostendit.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Liene affecto unde acuta febris moueatur, urinae ferè nigrae sunt, vel è rubro saturato nigricant. Si verò longa & exigua febris inde nascitur, urinae crudæ tenuisquæ diutius meurantur. Id in quartanis liene affecto videas. Crassus humor siccus natura & frigidus non facile ignem concipit, aut putrescit, tardiusquæ à na-
tura concoquitur. Hæc enim familiares succos, hoc est crudiores sanguinem & pituitam dulcem celerius concoquit, bilem tenuem & obsequentem attemperat, vel expurgat, melancholicum succum neque obsequentem neque familiarem tar-
dius maturat, temperat, expurgat. Atque erraticæ febres plerunque vltam ma-
teriam habent, eamque variè affectam. Vbi igitur hæc coeunt febris longa, exi-
gua, erratica, tenues urinae, priusquam de splene iudices, interrogabis nunquid do-
lores in sinistro hypochondrio, nunquid grauitatis, punctionis, nunquid durum,
tensum, alia quoque signa coniunges, unde vitia splenis intelligantur, & iudi-
cium confirmes.

LXXVI.

Ἐν πυρετοῖς ἄλλοις τε ἀλλοῖς ὑψηλὴς μικρὸν.

In febre alia ex aliis urinae produciunt morbum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Hoc ipso indicatur multiplex materia, & inæqualis pugna naturæ contra morbum: ex quo morbi longitudo merito expectatur.

LXXVII.

*τὰ ὑψηλὰ μὴ ὑπομνησάτων ἄλλως τε ὀλίγη ἀρὰ τέτοιον ὑπερταί,
οἷον εἰ τιμὴ ὑπόστασιν ταράξουσιν;*

*Micta nec sentientibus acri aliàs quidem lethalia: an non
iis meuantur, quia sedimentum returbaueris?*

TTT

*Id est. r. 28. u. p.
66. p. Prover.*

Mh omittitur in quibusdam codicibus, quod addi conuenit: alioqui quod benè valentibus commune est, lethale non est: sentientes enim moriunt. Alioqui *ὡς μὴ σκάνθη* intelligas, quos prius commonescere oporteat quàm moriant. Quibusdam enim phreniticis, aut aliter occupata mente id accidit, ut vel non sentientes moriant, vel postulata matula nisi incites, non moriant. Sed hic laesa mens est, illic & laesa & saepe extincta & resoluta vis musculi qui vesicam claudit. Eadem ratio excrementorum alui. Quod autem subiicit dubitanter verisimile est. A perturbatione enim humorum in venis urinae turbidae & malè purae moriuntur lethali signo. Solet autem Hippocrates ita describere, *εἰς τὴν ὑπέρτασιν παραξίνας*, vel *ἀναξίνας*. De quibus lege Prog. in urinis turbidis.

LXXVIII.

Οἷον οὖρα ὀλίγα γρομβώδεα σὺν ἀπυρέτοις, πλῆθος ἐν τέλει ἐλθὼν λεπτοὶ ὡφελεῖ ἔρχεται ὁ τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ ταχέως ὑπόστασιν ἔχει.

Quibus urina pauca grumosa non sine febre, copia ex iis tenuis prodiens iuuat: prodit autem quibus initio vel in breui sedimentum inest.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEG E annotata in Aphor. & corrige ex eo loco.

LXXIX.

Οἷον οὖρα ταχέως ὑπόστασιν ἔχει, ταχέως ἔτι χειρότερα.

Quibus urina celeriter sedimentum habent, celeriter et indicantur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Siquidem sedimentum laudabile cōstansque fuerit, verus sermo est: si inconstans, aut non laudabile, non omnino verus. Saepius enim videas initio sedimenta, quae in sequentibus diebus desinant, unde longitudo morbi intelligitur.

LXXX.

Ἐπιληπτικοῖς οὖρα λεπτά καὶ ἀπύρετα παρατρεχέμενα, ἀπὸ πλησμοῦς ἐπὶ λυγρῇ συμβαίνει.

Epilepticis urinae tenues & crude praefer consuetudinem sine repletionem epilepsiam denunciant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

In repletionem, hoc est satietate quadam ciborum immoderanter ingestorum epilepsia saepe commouetur, ut à vinolentia & cruditate, ubi urinae tenues & crude. Potest ergo tum urina esse eiusmodi ab iis, potest ab ineunte accessione, quia iam materia sursum petit, unde non solum urina tenuis & cruda, sed perturbatus somnus, cibi corruptela sine causa manifesta, iracundia facilis & sine ratione, mætor quoque, sternutatio, tinnitus aurium: offusa quaedam nigra, rubentia, & oculis præcordiorum inflatio feminis, inuoluntaria & maxime per somnum excretio veretri, tentigo maior appetentia veneris, demissi, pigri, tristes oculi,

oculi, faciei inflatio, eademque decolor, segnities corporis, aliaque id genus. Ac quæ scribit, & urina tenui, & alia, experientia quisque comprobet, & rationi consentaneum est.

Ἄλλως τε καὶ ὡς τις ἐς ἀκρόμιον ἢ τράχηλον, ἢ μετέφρεον πόνος ἢ ἀποαιμὸς ἐμπιπλώκη, ἢ ἰαρκὴ περιγνῆ) τῷ σώματι, ἢ ταραχώδεις ἐνύπνιος ἐωράκη.

Tum aliàs tum in humerum, collum, vel dorsum dolor aut convulsio incidat, vel corpori inuadat corpus, aut insomnium turbulentum videatur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HAcc omnia inter signa futuræ accessionis epilepsiz rectè numerantur, & causas habent manifestas.

LXXXI.

τὸ μικρὰ ἐπιφαίνειται, οἷον εἴξιας, καὶ οὔρου, καὶ ἐμεῖον, καὶ διαχωρῆμα, καὶ κατὰ μὲν πᾶσις ἡσυχίᾳ ὅς ἐστις ἀλλήλων ἰόντα.

Pauca apparere veluti stillas sanguinis, urinam, vomitum, & excrementa alui, malum omnino est: pessimum verò si de proximo sese consequuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN excretionibus iusta moderatio esse debet, quæ vel omnino soluat morbum, vel leuiorem reddat. Largior excretio vires dissoluit, parciore imbecillitatem naturæ & malignam naturam morbi ostendit. At ubi sæpius stillatur sanguis è naribus, sæpius meitur, vomitur, deicitur alui inanis naturæ conatus ostenditur, labefactantur vires, & ad solutionem morbi nihil confertur.

περὶ διαχωρημάτων. LXXXII.

διαχωρῆμα κοιλίης βέλτιστον μελαγχολόν, σιτιστικόν, ὑπὸ πυρρῶν, μὴ σφόδρα λιωδές. διαχωρεῖται δὲ αὐτὸ εἴθιστον ὥρῳ πλήθος δὲ πρὸς λόγον τοῦ εἰσίδεσθαι.

Deiectio ventris optima est mollis, constans, subrufa, nec admodum grauiter olens. Excerni verò oportet hora consuetæ ea copia, qua alimentis ratione respondeat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in Prognost.

LXXXIII.

παχύνεται δὲ πρὸς τὴν κείαν.

Crassescunt autem sub iudicium.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata.

TTT 3

χρήσιμα ὅ καὶ ἔλκυσθαι τροχύλας διεξίεται πρὸς κείνῃ προσάγον.

Vtile verò lumbricos teretes excerni, ubi ad crifim procedit morbus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata.

LXXXV.

Εἰ ὁξέει δ' ἀφρώδες πείχεται διαχώρημα, κακόν.

In acutis spumans deiectio valde biliosa, malum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE spumantibus lege annotata in Prognostica. πρίχολον autem dicit, quod valde biliosum. πρί enim auget. Sunt autem eiusmodi deiectiones in quibusdam tum dysenteriis, tum malignis & pestilentibus febribus acres, grauiter olentes, crassiusculæ, spumosæ, admodum rursus à meraca bile.

LXXXVI.

Εἴ τι δ' καὶ χέκιον δ' ἀλφιδίδες κοπιδίδες.

Deterior quoque est farinam aut sterquilinum referens.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aλφιδίδες διαχώρημα quod dicatur parum constat, nisi quod depositum, statim vagum & erraticum dissoluatur. Fortasse ἀλφιδίδες, farinaceum: & κοπιδίδες similiter obscure dictum. Scimus quidem Græcis dici κόπρον & σκύβαλον ciborum excrementum, quod intestinis continetur, stercus Latinè. Quod si inde κοπιδίδες dictum tam malum esse non potest: alioqui sterquilinio simile, quod crassamēto & liquido humore constans grauius olet. Atque hoc certè parte liquida diffuit, crassiore consistit: eiusmodi autem inæqualem concoctionem, multiplicem materiam putulaginem quoque ostendit.

χάρος ἐπὶ τέτοις, κακόν, καὶ αἱματώδης διαχώρησις καὶ κοιταγγίη παρὰ λόγους.

Sopor in iis malus, & sanguinolenta deiectio, & vasorum immoderata inanitio.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Sopor quia criticus non est, sed tetricis vaporibus natus, & in iis & in aliis malus. At sanguinolenta deiectio quàm sit mala atque adeò perniciofa, prius expositum, quæ exulcerato viscere sæpius nascatur. De κοιταγγίᾳ quoque abundè dictum prius est.

LXXXVII.

κοιλίης ἀπόληψις μικρὰ, μέλαινα σπυραγώδεια πρὸς ἀνάγκην χαλῶσα, μικλὴν τούτοις ῥηγνύμενος κακόν.

Alius suppressa, parua, nigra, caprillo stercorei similia necessitate demittens, siquidem sanguis è naribus eruperit, malum.

IACOBI

Coitis hæc incidit, ubi interanea flagrante febre inardescunt, quæ & excrementa exucca reddit, dissoluitque in pilulas caprillo stercorei persimiles, *σπυράς* Græci vocant, quia in spyras & globulos quosdam compingantur, nec nisi opera medici & conatu magno prodeant. Id quod *πρὸς ἀνάγκην* dicere consuevit. Sed & quibusdam sanis longius retento stercore ea excrementa accidunt. At in febre ardentissima non solum excrementa, sed viscera & corpus exarescunt, ex quo imbecillitas naturæ sequitur, quæ non solum largum profluvium sanguinis, sed nec ullum aliud genus insignis vacuationis sustineat nisi periculosa. Periculum autem magnitudinem imbecillitatis siccitatisque sequitur. Vox autem *ἐκ τῆς φύσεως* copiam vacuationis ostendit.

LXXXVIII.

γλίσχρον ἄκρητον ἢ λευκὸν διαχώρημα, φλαῦρον· φλαῦρον δὲ καὶ δ' ἄλλες ἔρριμνοι ὑποφλεγματώδες· πονηρὸν δὲ καὶ ἐκ τροφιδίων ὑπόστασις ὑποπέλειος, πικρὸς μὲν χολώδης.

Viscida, meraca vel alba deiectio, prava: prava quoque admodum fermentata subpituitosa: pravius quoque ex concretis particulis enatantibus sedimentum subliuidum, purulentum mistis biliosis.

Eiusmodi deiectio in dysenteriis interdum apparet, in qua omnia hæc vitia coeant. Sed particulatim viscida deiectio, alba, meraca quid significant expositum in Prognosticis. Admodum verò fermentata sic agitata & expumans materia modò cruda, qualis pituita, sæpius tamen altera bile flava vel atra, quæ etiam in terrâ deiectæ vel euomitæ feruent, turgent, bullas edunt, expumantque. Id in dysenteriis magnis sæpe obserues. *ὑποφλεγματώδες*. in iisdem deiectionibus pituita permista sæpius videtur bile tincta. Sed *ὑποφλεγματώδες* ad igneam qualitatē referri potest, quia cum descendunt ea excrementa testimonio ægrotum, acrimonia vrant & inflammationem sæpe commoueant. *ἐκ τροφιδίων* prius exposita vox est, atque hoc loco fortasse, quæ in Prognost. *ἐρριμνία*. Nam tamenta quædam & concreta corpuscula, frustula quoque modò pinguiora, modò carnulenta apparent: eaque *τροφιδία* nunc appellat. *ὑπόστασις* duobus modis dicitur in alui excrementis de suppressione & ea materia cui superiora quædam insident, quomodo hoc loco. Liuida autem corruptione & vstura materiarum purulenta ab ulceratione, biliosa à materia, quæ etiam dum naturam suam retinent. Neque enim pariter bilis omnis in liuidam, aut nigram, aut æruginosam materiam conuertitur: sed alia tardius, alia celerius, quia videlicet non similiter bilis diluta est, nec vrenti igni exposita.

LXXXIX.

Ἄλγος λαμπρὸν διαχωρέειν χυλόν, ἄλλως τε καὶ ὡς τις ὀδυῖν παρῇ.

Splendidum sanguinem deijcere malum tum aliàs, tum si quis dolor adsit.

DE sanguine, qui deijcitur, prius est dictum ex Aphorismis, ubi bonum esse dicit *κατὰ* excerni. Cæterum videas aliquando natura eò versa sanguinem

statis intervallis reddi per aluum, ut aliis per vomitum, nares, hæmorrhoidas, & certas partes corporis, idque nullo periculo, nullo dolore, aut vitio interno, sed sola copia turgente, & à natura exclusa. Quod si vel dolor aliquis adest, vel color sordidus, aliaque morbi interni indicia, & sanguis splendidus deicitur, vitium hepatis intelligitur, quod vel exesum, vel vena aliqua rupta aut aperta sanguinem reddit malo irremediabili. Nam ut imprensus vel sponte vel arte resistat sanguis, statis temporibus redire solet: atque in ipso fluxu animo delinquentem viribusque defecti celeriter extinguuntur. Alioqui contabescunt mora, vel in hydropem incidunt.

X C.

τὸ ἀφρώδες πικρὸν χολοὶ διαχώρημα, φλαῦρον ἢ ἐκλεῖνται ὃ ἐκ τοῦ ὕδατος.

Spumosa deiectione est valde biliosa prava: atque inde in auruginem incidunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DE ea deiectione, quæ intus ferventem bilem sequitur, & multò magis si accesserit imbecillitas hepatis ab intemperie calida & sicca iam ante dictum est. Ac multis etiam extra febres statis temporibus eiusmodi deiectiones prodeunt, natura hepatis, totiusque venosi generis eam bilem feruidam gignente, quæ cum copia & acri qualitate naturam irritat, ab eadem excluditur. Aliis certis intervallis multa bilis vitellina & porracea crassior euomitur, quæ si retinetur, nec ut solita erat, excernitur, in auruginem transcut, quæ acriusculo medicamento irritata bile extergitur. Novi quibus intra tertium diem inde nata aurugo sæpius deletur. At in febre id accidens periculosum. Nam si eiusmodi deiectione est, aut imbecillitas hepatis, aut colligans vel pestilens febris iudicatur. In his enim eiusmodi deiectiones esse solent. Ac retenta bilis crassior, obstruensque eas venas quæ ad hepatis & ventrem pertinent, auruginem facit. Neque enim à sola pituita, sed vitellina bile & crassiore obstruendo nascitur, ut crassior sanguis & atra bilis aliquando obstant. Accidit cuidam ut cohibita ea bile, quam solebat euomere conuersa in spinam materia resolveretur, alteri ut paulatim contabesceret. At quantum morbus regius periculosus in febribus maxime ad septimum ex annotatis in Aphorismos intelligas.

X C I.

Ἐπὶ τοῖς χολώδεσι δ' ἀφρώδες ἐπαύθισμα, κακὸν μάλιστα ὃ ὀσφυὶ πίπνῃ καὶ παρνεχθέντι. ἀρὰ ὃ τῶτοις τὰ ἀλγήματα;

In biliosis exspumans veluti flos malum: maximè verò si lumbos doluerint est mente fuerint commoti. An ex iis dolores?

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Διαχωρήματα: audiendum: hic enim de biliosis deiectionibus, quæ hoc vno superant proximas, quod ἀφρώδες πικρὸν χολοὶ dicebat, quia & ἐπαύθισμα. A sola enim agitatione & leui seruire hoc esse potest. Vbi verò ἐπαύθισμα accedit enatantes tenues exiguaeque bullæ, & aliquid simile ei quod χαῦς dixit in Prognost. tum certè vehemens feruor incendiūque annotatur. Quod autem lumbi doleant, triplici ratione id esse potest, acrimonia excrementorum dum per cæcum columque transeunt, aut illic immorantur, inuolucris & angustius retenta concalfacientia trahentia vincula, quibus ea intestina renibus & lumbis adalligantur: aut quia feruor illic magnus est, quod serè accidit in ardentibus febribus, aut quia

aut quia magna pars colliquationis humorum illic restitat. Inde enim in omnibus acutis magna ex parte lumborum dolor est. περιεχθῆναι de delirio dici. περιεχθῆναι enim περιεχέσθαι, & περιλαβῆσαι, & περιφροῆσαι de delirio, quod in vigore accessionum incidit dicuntur. καὶ ἄρα. vix fieri potest: cum & dolores incidunt. Est autem hæc sententia scripta in Prorrheticis his verbis: ἐπὶ πῶσι χολῶδισι ἀκρίτη δισχυρέμασι τὸ ἀφροῦδες ἀναίθισμα κακόν, ἄλλως π καὶ δόφω πθῆλ- γακόν, καὶ περιεχθῆναι, dolor lumborum antecedit.

XCII.

λεπτὸν ἔπαφρον διαχώρημα ὑδατὶς χολῶδισι ὑπόστατον ποτηρόν.

Tenuis spumosa deiectio sedimentum habens aqua biléque mixtum prauum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Tenuis deiectio cruditatem ostendit, spumosa igneam febris naturam & ardentem. Videtur tamen coitio esse aquosæ humiditatis, unde tenuitas, & bilis, unde ὑδατὶς χολῶδισι. Vtriusque ergo agitatione ab igneo calore spuma est: vtriusque mistura sedimentum mistum. Ab aqua humiditate tenuitas damnantur ab Hippocrate in Prog. & spumans & tenuis deiectio.

XCIII.

ποτηρόν δ' καὶ δ' πυρῶδες, καὶ δ' μέλας αἱματώδες ποτηρόν σὺν πυρετῷ, καὶ ἄλλως.

Praua quoque purulenta, & nigrum cruentum prauum & cum febre, & aliás.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Purulenta vlcus enūciat. Quòd nisi coalescat, periculum est ne in malignū & incurabile abeat. Vidi qui deicerent purulenta contuluisse. Prauum tamen id est. μέλας autem αἱματώδης quid significet 21. Aph. 4.

XCIII.

καὶ δ' ποικίλα καὶ ἀκόρητα διαχώρημα φλαῦρον.

Et quæ admodum varia est deiectio praua.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Kαὶ ἀκόρητα hoc loco videtur habere vim augendi, de qua voce prius. Varietas excrementorum quid significet lege annotata in Prog.

καὶ χεῖρον ὅσω φαβερύτερον τὸ χεῖρον.

Deterior quo colore magis fraudabili.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

QVI colores prauī in Prognost.

πλὴν οἱ φαρμακῆντι οἱ δ' αὖ τῶν αἰσθητῶν ἀκρίτως μὴ πλῆθους ὑπερέβαν.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

EADEM in Prognost.

XCV.

καὶ ὁ ψαφιδὸν μαλθακὸν ἐν πυρεσὶ διαχώρημα φλαυρον φλαῦρον ὃ καὶ ὁ
 ξηρὸν, ψαφιδὸν, ἀχλοῦν, καὶ ἄλλως καὶ ἢ κοιλίῳ κατὰ τὴν αἰσθησιν μελετῶν ὃ προδι-
 ὁρῶν κινεῖται.

*At qua deiectio friabilis mollis in febre est praua: praua quo-
 que sicca, friabilis, sine calore tum alias, tū si alium liquidam red-
 dit. Ac nigris prodeuntibus interficit.*

IACOBII HOLLERII COMMENT.

Quid hac voce ψαφιδὸν intelligat prius expositum. Est autem ψαφιδὸν
 μαλθακὸν quale suis & iis qui furfuraceis panibus per annonæ caritatem
 vescuntur. Quod si vitio corporis non alimenti id accidat, in febribus colliqua-
 tionem variamque tum humorum tum cruditatis naturam ostendit, quæ in-
 qualiter elaborentur. ξηρὸν vero ψαφιδὸν siccum & friabile ab ignea caliditate est,
 quæ quicquid humoris est, unde compages stercoris colligatur resiccat. ψαφιδὸν
 id significat, nisi ψαφιδὸν legatur, quod ῥοφιδὸς μαλανδὸν significat. ψαφιδὸς
 enim & ψαφιδὸς, & tenebræ. Sic enim in Protheticis ὑποψαφιδὸν legit Diosc.
 ubi alij ὑποψαφιδὸν, ubi de ambiguitate vocis & dissensione interpretum. Cæte-
 rum omnis eiusmodi inæqualitas & asperitas excrementorum mala, ubi dura mol-
 libus, sicca liquidis permixta. Ea ergo & vi morbi & ab alimentis esse possunt: ab
 alimentis, ut in iis qui solis pitis, pomis atque eiusmodi fructibus vescuntur, qui
 milio, panico, furfuraceis & hordeaceis panibus & farina non purgata. Et in ægris
 atque adeo sanis id videtur aliquando: in sanis, qui multas nuges ingerunt, qui edu-
 lia dura, nec facilia concoctu, liquido & seroso excremento abundantibus permi-
 scent. Sed quod ad præfagium maximè attinet, obseruavi & alij & in sermoni-
 bus, ut solent medici in vrbibus de natura morborum crassantium & accidenti-
 bus differere: lethales admodum deiectiones sunt liquidæ, aut veluti pultaceæ, in
 quibus minima velut grana sabuli crassioris apparent. Atque vnicum licuit vi-
 dere, qui inde præter expectationem omnium euasit. Reliqui omnes perierunt.
 Color excrementorum ferè pallidus est, nigris prodeuntibus quæ omnino mala
 malis succedunt, vsta materia.

XCVI.

Υγρὸν διαχώρημα καὶ ἀθρόον καὶ ἑ μὲν γὰρ ἀγρυπνίῳ ὃ
 ἐκλύει τὰ χυλὰ αὐτοῦ ποίησιν.

*Liquida deiectio, & confertim semelque effluens, & paulatim
 mala: altera enim vigilias, altera exolutionem inuehit.*

IACOBII HOLLERII COMMENT.

IN morbis acutis liquida deiectio magis damnanda aluo adstricta. Nam etiam si
 ab adstricta aluo metus sit ne & caput lædatur, & febris increseat, à liquida ni-
 hilominus contingit & caput lædi & febrem inualescere. In pestilentibus febri-
 bus aluus sæpe profluit, & vires exoluit: delirant tamen & grauius febricant.
 Itaque cruditas & imbecillitas naturæ & magnum vitium internum sæpe osten-
 dit ab aluo adstricta culpa ferè in febre est: quanquam & id quibusdam sanis acci-
 dit. Sed ad rem, liquidior aluo multa confertimque reddente metus est ut ne
 exoluantur vires defecto corpore eā virtute quæ in cerebro est. Periculum quo-
 que est ne aliz virtutes exoluantur. Plurimum enim atque repenti vacuare &
 omne nimium est naturæ inimicum. Paulatim vero & sæpius vigilias exercet æ-
 grum, & sensim conficit.

Εἴηται ὑποβάφαρον διαχώρημα περιψυχόμενοι μὴ ἀπύρρον φλαῦρον. τὰ ἐπὶ τούτοις ῥίγια κύστιν, κοιλίῳ ἐπιλαμβάνει. ὑδατώδης ὁ σφόδρα διαχώρημα μὴ παυόμενοι οἱ ὅξεσι, κακόν, καὶ μέλαινα ἢ καὶ ἀδιψήσει.

Liquida subfriabilis alui egestio perfrigescent non sine febre prava est. Rigores in his vesicam & ventrem corrumpunt. Aquosa vero valde non desinens in acutis mala, magis etiam si non sitierint.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Υποβάφαρον legendum videtur ex Prothet. Quid autem significet, prius definitum, κατεψυχόμενον μὴ ἀπύρρον dici videtur, ubi aegri in superficiem perfrigescent, interaneis vruntur. ἐπιλαμβάνει alij de interceptione, quæ ἀποληψις & ἐπίχσις. omnia sed obscura, ut Galenus de re dubitet. Addit in Protheticis ὑδατώδης, quæ videlicet dolorem ventri atque vesicæ inferant. Subiicit quoque, ἄρα καὶ ὑδατώδης τούτοις ἔχει πᾶσαι μὲν ἐκ αὐτοῦ θαυμάσαιμι. Num & comatodes his habet aliquid convulsorium, non fuerim admiratus. Vidit cui ab eiusmodi egestionibus κατὰ λυψιν cum quadam convulsione. ὑδατώδης, ubi tenuis admodum liquida & non colorata egestio est extremæ cruditatis inditium, de qua in Prognost. ὑδαρὲς καὶ ῥα μὴ παυόμενον, quia videlicet diutius perseueret. Sed cur deterius sit si non sitiant: an quod inde extincta sentiendi vis? Aequum enim erat multa aqua exclusa qua reliqua temperantur, sitire ægrum.

XCIX.

Ἐξηρυθρὸν οἱ περιπλύσει διαχώρημα φλαῦρον.

Admodum rubens deiection in profusio prava.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Περιπλυσις dicitur ab Hippocrate, ubi tenuia admodum liquidæque deiciuntur, qui si intingantur bile χλωρὸς περιπλυσις, si sanguine ἐξηρυθρὸς, hoc est αἵματώδης appellatur, paucio sanguine permixto aquosæ humiditati: paucus enim sanguis id efficit ut videatur αἵματώδης. Sed plus minusve sanguinis permisceri potest, & is vel coctus magis, vel crudus, aut semicoctus, vel acris & mordax. Fit autem hæc vitio hepatis retētrix copia, corruptela, aut qualitate sanguinis irritata, interdum velut læsa, quæ sanguinem conficit. In Prothet. addit hæc priori sententiæ affectionum cerebri, malè coaptatis sententiis.

C.

φλαῦρον ὁ καὶ ὁ σφόδρα χλωρὸς, ἢ λευκὸς, ἢ ἀπρῶδης, ἢ ὑδαρὲς, καὶ ὁ μέχρην τε ἐγλίσχῃ, καὶ λεῖον, καὶ ὑπόχλωρον, κακόν.

Praua quoque quæ admodum lutea, alba, spumosa, vel aquosa est, & quæ pauca viscida & levis, quæq; subpallida est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Naturalis color bilis pallidus est, nec luteo splendet. Quæ ergo admodum lutea est, iam plus bilis habet, aut meracioris ignis quæ caliditatis inditium est, quæ circa ventrem hepæque szuiat. De alba sæpius dictum est, ut spumosa & ex Progn. Aquosa similiter definita iam est. Quod autem paucum viscidum leve, & subluteum ex Prognost. discas.

CI.

καὶ ὁ κοματώδης ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ κεφαλῆς ἐν ἡγρῶν διαχωρῶν, χαλεπὸν.

Et comate pressis torpidè liquida deiectio pessima.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Permiscet quæ sunt ventris cum iis quæ cerebri, uti sæpe solet: Duplici ergo principio vehementer læso, altero quo sentimus mouemurque, altero quo nutrimur, pessimum casum esse pronuntiandum est.

θανατώδης ὁ καὶ αἰμορρῶς ἐν αἱματώδεις πολὺ θρομβώδεις.

Lethalis autem ubi multus sanguis defluit grumofus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID accidere solutis venis in hepate: ac sanguis quidem aliquis statim effluit, alter restitans obiter grumescit. Id quod experientia multa cognouimus, ut iam non videatur sanguis, sed nigriceat, similis ei, qui apertis venis exceptus vasculis quæ πύλιναι vocari possunt, concrescit.

λακόν τε καὶ ἡγρῶν μὲν κοιλίᾳ μετέωρ.

Alba liquidæque cum tumente ventre.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non potest hic versiculus priori iungi. Qui fiat enim ut multus sanguis effundatur, & sit alba liquidæque deiectio? neque seorsum utrunque fieri ac deinceps in eodem morbo verisimile est. At quæ dicatur κοιλίᾳ μετέωρ priorius expositum. In multa cruditate flatus plurimus permixtus hæc efficit. At ut sit lethalis grauem infirmitatem partium, quæ ventre continentur, esse conuenit.

διαχωρήματα μέλαινα οἷα αἵμα καὶ σινὸ πυρετῶν, καὶ ἀπὸ πυρετῶν, ποτηρῶν ποτηρῶν ὅ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ χαλεκώτερα ποτηρά.

Idem 4. aphor. 21. Deiectio nigra, qualis sanguis, est cum febre est sine febre malum: malum quoque est omnia varia deijci, est admodum biliosa praua.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEG E annotata in Aphorismos.

τὰ ἐς ἀφρώδεια ἀκρητὰ τελευτῶντα διαχωρήματα, παροξυσμικά μὲν πάντα τοιαῦτα ὅσπερ αἱμορρῶδες καὶ πάντα ἐκ τοιούτων τὰ παρ' ὧν ἀνέστη.

Quæ in spumosas membras desinunt deiectiones, grauiorem morbum

bum commouent, atque omnibus quidem, conuulsis autem magis: ex his abscessus ad aures exurgunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI in morbo deiectio prius biliosa, hoc est, quæ pallidam bilem referat. (Sic Senim χολώδης διαχρώμα) in spumantem meracamque desinat, inditium quidem aucti incendij, quæ serosam aqueamque partem, vnde diluebatur bilis absumpsit. Iam ergo exæstuât feruentēque bile spumosa fit deiectio & meraca, hoc est bilis puræ nec aquosæ humiditati mistæ. Sic enim ἀκρῆν ferè vocat Hippocrates. Igitur omnibus quidem vehemētius augetur morbus, & accessiones conuulsionis grauiiores magis siccitatis inde, hoc est incremento febris & siccatione bilis. Atque ex iis fieri potest vt feruida bilis & ignea sursum lata parotidas excitet, sed has lethales.

CVI.

τὰ δ' ἐξυγρὰ νόσος, καὶ πάλιν σιωπῆ νόσος ἀκρῆν, κατὰ πρῶτον, μήκος τοῦ σου σημαίνει.

At si aluus admodum liquida diffuensque consistit, & iam menaca sterconacea que reddit, longitudinem morbi significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ALuus ἐξυγρὰ νόσος dicitur quæ multa, eaque liquidiora deiecit, argumento multi crudioris succi, qualis colligitur iis qui plurimum vescuntur fructibus æstiuis atque autumnalibus, plurimum bibunt, dilutūque aut aquam, & natura sua strictiore ventre sunt. Itaque necesse est iam grauata natura, & parte materię putrente, febrem accendi, aluūque exturbari liquidis prodeuntibus. Et quia in ea cruditate pars quædam aquea primū diffluit, pars crassior retinetur, & quæ bilis aqua prius temperabatur, iam meracior fit, magis corpulenta quidem, quæ σιωπῆ νόσος dicit, fiunt excremēta & sterconacea, quæ videlicet ad stercoreis naturalis corpus & colorem accedant, nisi meraca bile quæ tamen crassior est diluatur, aut seorsum sterconacea, seorsum meraca bilis appareat. Longitudo morbi expectatur, quia quemadmodum in tumoribus externis dissoluta parte tenui, relicta verò crassiore tumor pertinacior diuturniorque remanet: sic in humoribus corporis vacuatis serosis crassior pars resistans donec concoquatur morbum producit.

CVII.

Ὁ δ' ἐξερυθρὸν ὅς πυρετὸς παρακοπιῖ.

Admodum rubens in febre delirium.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI ἐξερυθρὸν αἱματώδες, vt Galenus solet, hoc est sanguinolentum interpretemur, non video cur delirium portendat. Nam neminem vidi inde delirātem, siue sanguis per aluum, siue per hæmorrhoidas nares aut alia via plurimus exierit: nisi iam copia refrigerato cerebro intēperie contracta deliriū quoddam inciderit.

CVIII.

Ὁ δ' λεκὼν κατὰ πρῶτον, ἐκέρως δύσκολον.

Album verò & sterconaceum morbo regio difficile.

VVV

Eiusmodi ferè est in morbo regio, & eo magis quò maior est oppilatio. Nam quibusdam pallidum, aliis subalbidum, nōnullis admodum album est. *δύσκολον* autem quia molestum, etiamsi non denunciet periculum.

CIX.

ὅ ὅ ὕγρον ἐν τῷ πεθεῖναι λάμπει ἔρδθος.

Et quæ liquida ubi deposita fuerint, abundè rubent.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ET *π* legitur, ut priori cōnectatur orationi, & *π* ad hæc non *λαύρον*, sed *λάβρον*: ruborem utrius modo legatur, in auruginosis capite cruenta rubraque deiectio, vel imbecillitatem magnam hepatis, qualis in rubra proluvie prius dicta est, vel venam aliquam in hepate solutam indicat. Nam eiusmodi sanguis ab intestino esse non potest, quòd nulla iam aut pauca bile mordeantur.

CX.

Αἰμορραγίῃ γλίσχρον διαχώρημα μέλας διαποικίλοι χροῖες, μέλαινα δὲ ἐν λάβοις.

In eruptionibus sanguinis viscida deiectio nigris variegata, maligna maximè valde albidis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Coitio est empyrica. Neque enim satis conuenit ab hæmorrhagia refrigera: to corpore viscida deici, sed potius liquida. Ac sæpe scriptum ab Hippocrate, à profluvio sanguinis aluum liquidis diffluere, quod *καθυγχαίνεσθαι* appellat. Nec variegari magis hæmorrhagiæ connexum est, ut nigra valde albidis permisceri. Quare nulla inde doctrina colligi potest.

CXI.

Εκλακὸν διαχώρημα ἐν πυρετῷ σὺν ὀκλείῃ.

Valde candicans deiectio in febre non bene indicat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non potest esse eiusmodi deiectio bene liberis viis, quæ ad intestina ab hepate ducuntur, sed interceptis, & maximè obstructis ea fit deiectio: quare vel morbus regius vel casus grauior expectandus aliò conuersa bile. Quare *ὀκλείς*, quia neque inde soluitur neque leuior fit morbus.

CXII.

κοιλίη ταραχῶδης σμικρῇ ἐν πυρετῇ ἀμείψεται σαγόντας ὀρεῖται λύει δὲ καὶ ἐπὶ προσώπῳ γενόμενα ἐρυθρήματα.

Aluus exturbata paucis frequentibus surrectionibus maxillares musculos intendit: soluit autem rubores exortos in facie.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eiusdem naturæ qua prior hæc sententia est. Nam ut aluus exturbetur, hoc est angatur mordeaturque multis sed paruis deiectionibus, nō propterea intendit musculos buccarum, qui *σισαγόνται*, nec si hæc intendatur delebitur rubor enatus in facie.

CXIII.

κοπρώδης μὲν τότε διαχώρησις κοιλίης ποτηρίω σπυμνίται.

Stercoracea

Stercoracea deiection cum tensione laboriosum dolorem ventris significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Non stercoracea deiection, sed tensio omnis in ventre vel tumorem præter naturam, vel flatuum copiam ostendit, à quibus affectio mala ventris intelligitur, quæ πνεύμα est.

CXIII.

φλεγματώδης ὁ δξείως μὲν καρδιαγμοῦ δυσκολίᾳ, τάχα δὲ ὁσφυαλγίᾳ.

Acute urens cum stomachi dolore dysenteriam fortasse & lumborum dolorem.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Φλεγματοῦδης deiection & pituitosam & vrentem ex ambiguitate vocabuli significat, sed quod δξείως addit, magis fauet posteriori significato. Cæterum & à pituitosis mucosisque excrementis sæpe initium habet dysenteria, ea pituita in intestino tempore collecta putrescēte. Mordent, exulcerant, & ad desidendum frequentius incitant. Potest & acrior materia exulcerare intestinū & dysenteriam efficere. Vtrunque lumborum dolorem, hoc est, tænum & intestinorum, quæ lumbis assident, horum quoque quæ his reliqua vinculis connectuntur.

CXV.

τοῖς τοῖς τοῖς κοιλίᾳς πείσας πρὸς διάχλιω ἡδὲ χαλῶς τάχῃ κυλ-
λομένη, ἔχει τι παρομοῖον δὲ ἐπιρρηγῶν τοιούτοις ὀλέθριον.

Atque iis in ambitum tensus venter qui necessitate demittat liquida ac citius restitit, habet nescio quid periculi conuulsionis: atque insuper rigere his lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Περίπνοι legendum puto, vt circumtensa ventris moles appareat. Pleni tamen flatibus & humore, natura tamen imbecilla, nec pus deponēte ac præclusis viis inferioribus metus est, vt ne recurrens sursum materia principium nervorum lædat, ex quo sequatur conuulsio. Id tamen neque necessarium neque frequens. Hydropicis enim aqua plenis, & aluo durior circumtento ventre, & vbi sæpe nihil redditur, nisi vt loquuntur πρὸς ἀνάγκη, nullum conuulsionis periculum videri solet. Et vt superrigeant, nec sic quidem conuulsio expectatur, nisi rigor nascatur violatis quibusdā partibus nervaceis. At nec hoc necessarium aut frequens est. Quare à doctrina alienum.

CXVI.

Οἱ μίλαρα διαχωρεῖ ἐφιδρῆς ψυχροῖς.

Qui nigra deiiciunt, ὃ frigida exudant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vidi qui à nigris deiectionibus oborto tenui sudore frigido paulatim extincta vita obierunt. Sed id perpetuum esse non potest natura critica, aut expurgato liene interdum deiiciuntur, à quibus neque sudor frigidus neque alius casus vitiosus superuenit.

VVV 2

Οἱ κοιλίᾳ κατ' ἀρχὰς ταρασσεται, τὰ δ' οὖρα μικρὰ, προαγόντων κοιλίᾳ
μὲν ξηραίνῃ· δ' οὖροι πληθύνει λεπτοί, τούτοις αὖ ἀποστέλλεται ἐς ἀρθρα.

*Quibus initio aluus exturbatur, urina verò pauca sunt, pro-
gressu morbi aluus siccatur: urina verò copiosior prodit, eaq; tenuis,
iis abscessus fiunt in articulos.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

MOrbi initio aluum turbari atque diffuere, cruditatis multæ manifestum ar-
gumentum est. Atque id malum, quia damnatur ab Hippocr. critica, quæ
statim initio appareant sudor, vomitio, hæmorrhagia, alui profluuium, abscessus,
aliæque id genus. Atque conuersa materia ad intestina pauca urinae prodeunt. Id
enim dysentericiis aliisque generibus profluuii commune est. Quod autem pro-
gressu morbo aluus adstringitur, & urinae tenuis copia effluit, copiam cruditatis
confirmat. At cum perseverat cruditas, neque concoquitur, abscessus expectatur,
sed in articulos magis inferiores, quia materia frigidior est.

CXVIII.

Αἱ κατ' ἀρχὰς μικρὰ ἀναστέλλεται ῥιγώδες, καὶ οἱ φλαῦροι διαχώρημα, δυσκολώτερον
τεταρταίοις ἀρχόμενοι.

*Desidendi cupiditas, in qua excernant pauca, quam rigor sub-
inde comitatur, & quibus vitiosum alui excrementum difficilimum
quartanis incipientibus.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

FRequens desidendi cupiditas alia inanis est, in qua nihil, alia multa excludit,
quædam pauca. At illa omnino sit irritata natura intestinorum copia vel quali-
tate materiz. Atque hæc dum mouetur, sæpe rigores facit, dum sensibilia corpora
inde lancinatur. Parum verò sese explicat, an quibus frequens illa desidendi cupi-
ditas iisdem φλαῦρον διαχώρημα vitiosum. Alij legunt φλαῦρον, largum, utrumque
in vitio, & hoc maximè initio non solum quartanarum, sed omnium febrium, in
quibus critica initio damnauit Hippoc. δυσκολώτερον autem nemo potest inter-
pretari ἀκινδυνώτερον, ut δύσκολον, ἀκινδυνόν exponit Galen. Nam etiamsi eo mo-
do exponit, tamen sublato metu periculi molestiam quandam vox includit.

CXIX.

Αἱ πυκναὶ κατ' ἀρχὰς μικρὰ ἀναστέλλεται ὑπόγλυστοι ἔχουσι μικρὰ κοπρώδια μεθ'
ὑποχοδρίδης καὶ πλωρῆς ἀλγήμενος ἐκτεριώδες, ἀρα ἐπιτάσσεται οὗτοι ἐκχλοιδῆναι;

*Frequens desidendi cupiditas, qua pauca excernit subuiscida,
cum paucis stercoraceis, accedente hypochondrij & lateris dolore,
morbum regium denunciat. An suppressis illis agri luteo colore de-
fædantur?*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Coitio est empyrica ex iis, quæ ἐπιρογνῆ. Leguntur aliter in Prothet. ἐπι-
ναστέσις enim voce ambigua, & de qua prius, non ἀναστέσις ἀποστέλλεται, γλί-
χραι, non ὑπόγλυστοι, non ἐκχλοιδῆναι, sed ἐκλύονται. Oportuit in hoc ægto gra-
uiter obstruatum viscus, ut parum bilis, à qua excretio naturalis excitatur, in in-
testinum diffunderet. Ex quo multa pituita restitit in intestino parum deterfa non
affluente

affluente bile. Ea ergo mora putrescit, & sæpius mouet cupiditatem deiciendi. Pauca verò stercoracea reliqua sunt quotidiani alimenti, quæ parùm incitata bile & lentore pituitæ cohibita pauca semel excernuntur. At nec iis deiectionibus liberatur obstructum viscus, sed inualefcit malum, ut minus bilis trāsfluat. Ea ergo copiosior recurrit in corpus, & colorem fœdat, ut è pallido colore primum valde luteo tingantur, quod ἐχλοῖσθαι, ex particula addita. ἐκχλοῖσθαι enim dictum, quasi dicat ἀέξῃα χλωραίνονται. Alioqui ἐκλύονται exoluuntur, qui casus auruginosis familiaris est, & maximè virginibus suppressis menses, quæ pallidis coloribus vocatis laborant, deffectis viribus & omnino pigro motu totius corporis. εἶμαι δὲ καὶ αἰμορροῖαν ἔχειν. Inter signa malè affecti visceris, hepatis & lienis obstructi, scirrho occupati, sanguinis fluxio est sæpe per nares, interdum per hæmorrhoides, nonnunquam varices, aut viscera maligna cohibitus sanguis non exclusus, isque acris & vitiosus gignit.

τὰ δ' ἐν ὀσφυῖ ἀλγύματα ἐν τέτοις αἰμορροῖαις αἶμα διαχωρεῖται λαμπρόν.

At dolores in lumbos in iis sanguinem fundentibus excernunt sanguinem splendidum.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

IN Prorrheticis alijs, τὰς ἐν ὀσφυῖ ἀλγύμασι καὶ τέτοις αἰμορρογαῖς tensio lumborum, dolor in iis profluuij sanguinis signa sunt. Nec si lumborum dolor accesserit, propterea vel sanguis effluit, nisi fortasse per hæmorrhoidas: nec is erit splendidus.

μὲν γὰρ καὶ κεφαλῆς ἀλγύματα ἐπιχλιδέει διαβόληται.

Cum sopore capitis dolore insuper calefcere lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

SI ad ea, quæ antecesserūt, accedat sopor capitis, dolor & febris, quod ἐπιχλιδέει δicit, periculum mortis significat. χλιδάινειν autem vsurpare solet de leui calore febris, ut in declinatione aliquando febris vsurpetur. Multò aliter in Prorrh. ὑποχονδρία τὰς μετὰ καρδιαῖς καὶ καρδίᾳ, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰς ἐκχέοντα αἰμορρογαῖς, sententia ab alijs diuisa.

CXX.

τὰ γλίσχρα χολώδεια μᾶλλον τι τὰς ἀποστοχίας παρ' ἑσὶ ποιεῖται.

Viscosa & biliosa deiectio magis quodammodo abscessus post aures facit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Signum hoc rarum est, & inefficax. Aperta aluo & bile irritata rarius fieri abscessus, nisi subsistat, & malignitate febris non naturæ beneficio id moueatur.

CXXI.

ὅταν κοιλίης τραυλισμοῖς οἰδήματα μετὰ αἰσθησιν, καὶ ἀλγύματα, καὶ ὀδόν.

Quicumque tumor fluente aluo attollitur cum dolore, malus.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Malignus morbus est, in quo aluo diffluente, vnde copia expurgari debeat, tumor quoque excitatur. Etenim vi morbi, non naturæ robore id accidit. Vbi enim natura criticos tumores mouet, sese colligit, atque extremēta serè alui,

vesicæ, & aliarum viarum, vt est motus, supprimit, siquid molitur excretionis per oppositas vias aut abscessus. Id in sudoribus & hæmorrhagiis sæpe videas & parotidibus. Est & aliud malignum, quoddum doloribus tumor est. Cruda enim materia temerario motu excitata in tumorem dolorem facit, concocta minus.

κοιλίῃς ὃ ἐπιστάς, ἄλλῃ δὲ τινος μὴντεωρεομένης, ταχέως καὶ ἀρρήγνυ), καὶ γακουθίερον.

Aluo verò suppressa, nec ullo alio nouo casu interueniente, celerius rumpuntur, idque malignius est.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Aluo fluente tumores multi dissoluuntur, tum quia eò materia tumoris conuertitur, tum quia nihil iam affluit, & quod insedit tumentis parti, in halitum dispergitur. Suppressa verò nec iam dissoluto spiritu & calore, qui fluentem aluum parte aliqua sequitur, celerius maturescit tumor & maturius rumpitur: nam καὶ ἀρρήγνυται, quod de soluta aluo sæpe usurpatur, hoc loco de tumore dici verisimilius est. ἄλλῃ δὲ πινέται. Nulla alia vacuatione, hæmorrhagia, vrinx copia, aut alia re, quæ maturationem tumoris prohibeat. Cur autem κακουθίερον; An quoddum materiã partim aluo fluente expurgari, partim è tumore halitu discuti melius est.

τὰ ἐμύμνα ἐπὶ τέτοις πονηρὰ καὶ θανάδια.

Vomitiones in his maligna & ferina.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Si aperto tumore nihilominus vomitiones fiunt suppressa aluo, magnã vis redundantis vitij ostenditur, sed non necessariò inde θανάδιος sequitur. Siue θανάδια simpliciter dicat, quia atroces casus adferat, siue quia vermes excludat, aut alia significatione vocis. Sed quod in vno, aut altero vidit, id ad memoriam pugillaribus consignauit.

CXXII.

Οἷς ἐπὶ φλογώδεις καὶ ἐξερύθροις λυομήσις δυσώδεις, λάβρον, ὑπέρυθρον, ἐλπίς ὀκνησις.

Quibus soluta aluo ardentia valde rubentia prodierint, deinde grauiter olentia, subrubra, metuendum, vt ne vehemēter insaniat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Φλογώδεια non ad igneam & mordentem acrimoniam, quomodo φλογμός ab eodẽ: hic αὐτὸ φλογώσις, & hæc πύρσις, vt hic φλογώδεια διαχωρέματα, quæ acrimonia mordeant exurantque modò ad colorem ignis, qui φλογώδεις καὶ μακρὰ à Philosophis appellatur, hoc est, vt iidem explicant, φοινικῶν θανθὲς καὶ εἰλαβόν, hoc est, puniceus color floridus & relucens, quia eiusmodi color in accensis carbonibus apparet. Interdum vtrunque complectitur & colorem & acrimoniam vrentem. Ex quo φλογία πύρσις μετὰ ἐρυθμάσι. Hic ergo & acrimonia notatur, & addita voce ἐξερύθροις. Sunt autem eiusmodi excrementa à meraca bile & vitellina, quæ iam rubra est. Quomodo enim multa bilis vrinis mista in aurugine multo rubore vrinas tingit, & crocus multus rubore inficit: sic & meraca illa bilis multa iam acris & ignea. Diluebatur enim acrimonia, & color pallidus erat ammixta serosa parte, eaque consumpta acrior fit bilis, & colore saturata

turata, quomodo vitelli quidam rubent. Nam quis explicet de sanguine, quomodo aliquando *ὑπερθερμαίνω* dicitur. Accedit autem grauis odor putredine. Et hoc familiare meraciori bili, vbi computruit: quomodo & crassities & exspumans *ὑπερθερμαίνω*. Vbi verò *ὑπερθερμαίνω* subrubēs legitur, legēdum magis ē natura rei *ὑπερθερμαίνω*, hoc est valdè rubens, & supra naturam bilis. Neque enim verisimile sit aucto incendio, vnde iam grauius olens colliquationem vimque pestilentem materiz ostendit, colorem dilui, & ex valde rubro leuiter rubrum fieri. atque vt ante diximus pestilentis colliquationis ea deiectio est. At si pars eius naturæ in cerebrum repat, pestilēnsque vapor inde sublatus mentem appetat, metus est, vt ne vehemens insania & *θρασύτης* moueatur.

CXXIII.

Ὁ αἰχμοδὴς χρεῖς συμβαίνει κοιλίῳ πονηρομώλῳ, ἐπὶ τέτοιον ἐξέρυθρον σαρκώπια μέγιστα δίδωσι.

Corpus squalidum laborantem ventrem ostendit, in iis admodum rubra caruncula purulenta maximè prodeunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Squalefcit corpus humidi inopia. Id sæpe accidit penis affectis visceribus atque reficcatis interdum, quia obstructis viis qua distribuitur alimentum, non nutritur corpus aut denique vitio virtutis naturalis quæ in habitu corporis languescit. Quæ cum ita habeant, non oportet squalescēte corpore statim accusare ventrem, cum & aliis de causis id accadat. *αἰχμοδὴς* autem *καρσίνος* dicitur, de quo prius. *σαρκώπια* autem dicit carunculas purulentas, quales ē furunculis excidere solent.

CXXIIII.

Ἐπὶ κοιλίῳ χολώδῳ μελθακίῳ κοπρώδῳ καύματι ἐπιφανέστα παρ' ἑσ' ἔπαρμα ποιεῖ.

Ad aluum biliosam, mollem, stercoraceam ardores superuenientes excitant abscessus ad aures.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Biliosa aluus dicitur, quæ bilem pallidam excernit, mollis autem vt duræ opponatur interpositis stercoraceis, quæ alimenti reliquæ sunt: quæ vero *καύματα* dicantur, eadēque *καυσώματα*, hoc est *πυρώσεις*, vbi igneo calore corpus inardescit. Id autem febris est, quæ *πύρ* sæpe ab Hippocrate, *θερμασία*, & Ionic. *θερμολὴ πυρῆς* appellabatur, teste Corintho, & apud Hippocratem sæpe *θερμάνειν* pro febricitare. Oportuit ergo in vno ægro aut altero suppressa aluo, quam describit nata inde febre cohibita bile, eaque sursum appetente natam parotidem, quod tamen verisimile non est: sed in particularibus censendum est.

CXXV.

Χολώδῃ διαχυρήματι κώφωσις πᾶναι. κώφωσις ὅταν αἱ χολῶδες διαχυρήματα.

Biliosas deiectiones sistit surditas, surditatem biliosa deiectio.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

LEGE annotata in Aphorif.

τὰ ἐρπυστικά ὑπερδύω βαβάτος πρὸς κοιλίαν καὶ ἥδυν γινόμενα, σημεῖα
εἰς κοιλίαν πομπρομύων.

*Quae serpunt ulcera super inguina, ilia, & pubē, male affectam
aluum significant.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ΕΡΠΥΣΙΚΑ à similitudine reptilium animalium ulcera serpentina intelligit à se-
rosiore bile superficiem arrodente seseque diffundente. Et quanquam non
oportet laborare partem, in qua enascuntur eiusmodi ulcera, quia ab aliis parti-
bus eò possint decurrere, verisimile tamē est vitium latere in ventre. Et ut vitium
lateat in ventre, aliquando tamen suppressa aluo, ut in dysenteris, materia quae
transcurrebat per aluum in eius superficiem non semper transit, sed in manus &
pedes conuersa eiusmodi ulcera gignit: quod aliquoties vidimus.

CXXVII.

Ἐκλυσις ὀδυώων λύσας κοιλίαν μάλα χαρυνχάται.

Exolutio, quae dolorem soluit, aluum valde commouet.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ΕΚΛΥΣΙΣ hoc loco pro animi defectione dicta videtur. Est enim ea exolutio
doloris sedatio: propterea in acerbissimis doloribus detrahi sanguinem ad
animi deliquium voluerunt, quia sic corpus relaxatur, diffluit sanguis calor & spi-
ritus, quae ut suppetias laboranti naturae ferant, sese in partem dolentem contra-
hant, ex quo magis oppressa parte magisque tensa dolor increfcit. Ea ratione qua
dum pus conficitur, dolores fiunt magis. Itaque refrigerante relaxatōque corpo-
re & loco motis, quae premebant partem, id quod efficitur animo deficiente, serē
mouetur aliqua excretio, in qua causa doloris excluditur, & ideo addit aluum
soluere.

CXXVIII.

τὰ καὶ ἔδριν ὀδυώδεα ἐκπύματα καὶ κοιλίαν ἐπιζαράσσει.

Quae suppurationes dolorifica ad sedem fiunt, aluum exturbāt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

DVPLICI ratione pus inde exturbatur hoc & mordetur, diffluit tum quia do-
lor attrahit, tum quia pus acti simile actibus glandulis irritat excretionem.
Atque ea ratione in dysenteris à deiectione fouetur anus, atque detergiunt, cly-
steres iniiciuntur eiusdem naturae, ne in fine intestini relicta particula actis excre-
menti deiectiones acceleret. Sic à pure & acti materia tum meiendi tum deii-
ciendi cupiditas inualefcit.

CXXIX.

θανάτωδεα ἐστὶ τὰν διαχωρημάτων, ὅτι λιπαρὸν καὶ ὁ μέλδος, καὶ ὁ πελὶον
μὲν δυσωδὸς, καὶ ὁ χολαῖδης ἔχει ἐν ἑαυτῷ, φακὼν ἢ ἐρεβίνθων εἰς γμάς πα-
ραπλήσια.

*Lethales sunt deiectiones pingues, nigrae, liuidae cum odore
gravi, & quae biliosa in se habent similia quadam fragmentis ci-
ceris fressi aut lentis.*

IACOBI

LEge annotata in Prognostica. Hic autem ἐρίγματα appellat, quæ λεχίδες nomine facto παρὰ τὸ ἐρεῖλαι quod est scindere, atque diuidere. Ac cicer varij coloris est, lens autem albicat, sed ad pabula referendum, quæ contractis crassius leguminibus coquebantur. Id tamen propriè & hordeo. λεχίδες enim αἰ ἀσπόμερως διηρημένα κεῖσθαι, in maiores partes diuisa hordei grana, nomē non ἀπὸ ἐρεῖλαι, sed ἀπὸ ἐρίχθιδος alij dici voluerunt. At hæc internæ colliquationis viscerum, aut vltæ materiæ indicia sunt.

CXXX.

ἢ οἷον θρόμβους αἵματος ἀδυνάτους.

Vel qua habent grumos sanguinis relucentes.

RArum est in acutis vt relucentes grumos sanguinis excernāt. Neque id esse potest, nisi qua ratione aliquando idem euomitur, in febribus, quæ concalfacto primū, deinde subitò refrigerato fiunt, returbato, vt vulgus opinatur, sanguine, eo modo quo si depositam sæcem agitato dolio permisceas vino. In eiusmodi enim febribus glaciatur sanguinem, vt loquuntur, sæpe euomunt. Atque idem deorsum per intestinum expurgari potest, non protinus lethali signo. Scimus enim inde multos conualuisse. Quòd si vitio vlcerati hepatis aut soluti parte sui aliqua id contingat, iam lethale est. Relucet autem, quia concalfactus & lenius perfusus nondum opacus frigore.

CXXXI.

ἢ τὴν ὀσμὴν ὅμοιον τῇ τοῦ νεοτῆτος.

Odore referens foria infantium.

IS odor minus grauis est excrementis adultorum. Infantibus enim simplex cibis, & qui in humido corpore & calore blandissimo non facilè corrumpatur. Itaque foetet minus. Si igitur qui per ætatem & putredinem sæuientem in corpore, sæpe etiam ciborum varietatem grauius foetere debeat, non foetet, iam extincti caloris natiui, & languescens febris indicium est. Febris enim vnà cum vita exstinguitur. Vt ergo sordes aurium dulcescens lethalis est, sic & excrementorum foetor grauior in minus grauem citra rationem transiens. Et in morborum prælagiis non solum spectamus, quid contra naturā ægri, sed quid contra naturam morbi accidat. Quale in febre ardente non sitire, non ardere ad manum, non exagitare corpus, non vigilare, lingua esse rubente omnia hæc lethalia sunt.

CXXXII.

καὶ ὅ ποικίλον, ὅ δ' αὖτὸ καὶ χροῖον γίνωσκει δ' αὖ τοῦτον αἵματιδες, ξυμμιατιδες, χαλαριδες, μέλας, πρασιδες, καὶ ὅμῃ καὶ ἐναλλαξ.

Et quæ varij coloris est. Atque ea diuturnum morbum significat. Et quæ eiusmodi est cruenta, est strigmentosa, biliosa, nigra, porracea: simulque omnia excernuntur, vel alternis vicibus deinceps exeunt.

LEG E annotata in Prognost.

CXXXIII.

θανάτωδης ὃ ἐστὶ τὸ πᾶν ὅ ἀναμαθόντως διεξίει.

Lethalis est omnis deiectio qua non sentiente agro secernitur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ID vulgus experientia doctum annotat. Quod cum fiat interdum ab alienata mente, aut particulari resolutione intestini, minus quidē periculosum. Vbi verò extincta sentiendi facultate principij graui vicio maximē lethale est.

πῶλον χλαπεὺς χαλκροχίζοντι πινάματι βηχάδει, ἐργαγμὸς ὑποσπόμενος
ἐν ᾧ χαλκροχίζοντι σημαίνει πότον κοιλίας.

Ei qui agrè deglutiat potum respiratio tussiculosa, ruētus leniter reuulsus atque initio reuolutus laborem ventris significat.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

CVi è capite defluxio est partim in ventrem, partim in pulmonem hæc accidunt. Exasperatis enim faucibus à distillatione rubentibus atque dolentibus efficitur ut ægerrimè deglutiant, mordeantur vino, quia vel acre vel astringens aut alui mordente qualitate irritante fauces. Aqua similiter frigiditate mordet: ac ne salua quidem facili transmeat: ac dolor efficit, ut partes contrahantur, fiātque angustiores. Quomodo ergo dolente colo flatus intestini intro reuoluuntur, nec exeunt foras, & ut intestinum contractum reuellit, intestinumque motum sequitur flatus, ita in ventre & gula accidit, ex quo ruētus, qui flatus quidam est, intro reuellit. Respiratio autem tussiculosa, quæ tussi interruptitur à distillatione. At nihilo magis hæc coitio dolorem ventris significat, quæ vel pulmonis, vel faucium, atque adeo incolumi vêtre hæc possunt accidere. Quia tamen cum ventre dolent hæc contigerunt, nec fortasse scripsit, ut solet ἱερογῶν permiscere.

πονηρὸν ὃ καὶ ἐξέρυθρα ἰώδεια τελαρχαίοντι.

Prauum autē valde rubentia & eruginosa deiici in quartanis.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

NOn in quartanis solūm, sed aliis morbis. Sed in iis fortasse vbi vitio primūm hepatis nimium concalfacti nata quartana est, in qua rubere vrinas magis Ruffus scripsit.

καὶ αἱ τοιαῦται αἰμόρροιαὶ καμαλίδες.

Atque eiusmodi sunt sanguinis fluxiones cum sopore.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Fluxiones sanguinis in quartanis aliquando criticae sunt, & quartanam solvunt, ut scripsit Hippocrates, & experientia confirmat. At si inde valde refrigerato cerebro croma sequitur, periculosum.

Ἐκ τούτων παρομῶ τελαρχαίοντι μελάντων προδιελθόντων.

Ex iis conuulsione moriuntur, nigris prius prodeuntibus.

IACOBI

Hoc vult postea omnia, quæ quartanis accidere scripsit, nigra primùm prodeunt, deinde conuulsione moriuntur. Ac nigra quidem prodire naturæ robore in quartanis salutare, vi morbi vsta materia lethale est. Conuulsio autem ab inanitione primùm & refrigeratione, deinde fortasse excremento frigido collecto inopia caloris.

CXXXVI.

Οἱ μάλιστα διαχωρεῖ ἐφιδρῶσι ψυχροῖς.

Quibus deiciuntur nigra, ij frigidum desudant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Exusto corpore ardore febris & insito calore pereunte, naturæque succumbente, vt à nigris deiectionibus frigidum quis exudet, fieri potest, sed id necessarium non est. Multi enim in siccis morbis citra sudorem vllum moriuntur.

CXXXVII.

Αἱ ἐξαίφνης παράλογοι ἐκλύσεις κοιλίας ἐν τοῖς πλείοσι χροίοις ἀμφοτέρω τρόπῳ δάκρυται.

Quibus diuturnitate morbi colliquatis alius derepentè nullæque ratione exoluitur, siquidem interceptio vocis cum tremore accesserit, lethale.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Vires fractæ longo morbo, & iam marcidum corpus nullam vehementem vacuationem sustinere potest citra periculum. Nam cum in vniuersum plurimùm atque repētè vacuare periculosum sit, atque naturæ inimicū, multò maxime confectis morbo viribus. Etenim quomodo ædificium vitiosum, vel non ita violento flatu corrumpitur, ita & quod suis viribus iam fatiscit corpus, leui iniuria perimitur. At quantò magis vbi repentina & violenta per aluum vacuatio. Hic enim ἐκλυσιν dicit profluuium vehemens, & valde solutam aluum. Disperente ergo natura, nihil mirum si sine sensu motūque naturali æger mutus fit, & imbecillitate contremiscit, atque inde moritur.

CXXXVIII.

Αἱ λεπταὶ μέλαινα διαχωρήσεις αἱ φεικόμεναι βελτίους τοῖς τοιούτοις αἱ τοιαῦται ὠφελῶσι μάλιστα καὶ τῇ ἡλικίᾳ προακμάζουσι.

Tenuēs nigrorum deiectiones horridica meliores talibus sunt. Eiusmodi autē iuuant maximè ea ætate qua vigorem antecedit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quæ fiat vt quod nulla ratione motum copia atque repentino impetu excurrentis fractis viribus lethale sit, accedente vitiosa qualitate iuuatur. Nam & quod in valde soluta aluo nigrum est, lethale est, quod præterea tenue, accessio vitij est. Omnis enim nigra deiectio eò deterior, quò tenuior: horridicæ quoque qua ratione fiant prius dictū. Magis iuuare eos, qui vigorem ætate præcedunt, verisimile est. Est autem adolescentium & eorū qui nondum tricesimum annum superarunt, vbi robusta vis est corporis.

CXXXIX.

πᾶσι τὰ κνησμοῦδα μέλαιναι διαχόρησιν σημαίνει, καὶ ἔμελον θρομβώδεα, καὶ θρομβώδεα σὺν θύμῳ μὲν κεφαλαλγίης τὰ μέλαινα διαχωρήματα.

Pruriginosa affectiones nigras deiectiones omnibus significant, Et vomitionem grumofam, Et tremula affectiones cum morfu Et capitis dolore nigras deiectiones significant.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Dissoluta & ex diuersi generis casibus coagmentata oratio. Quid enim pruriginini cum nigris deiectionibus? Pruriginem enim cutis astricta & pituita crassa, viscida, falsa gignit, ubi ferè dura aluus est, & vomitio nulla. Aut si hæc sequitur, non protinus θρομβώδης è concreto sanguine. Neque magis connexa sunt tremor morsque vt verisimile est, ventriculi capitis dolor & nigra deiectio, quæ omnia si in vno aut altero visa sunt, quia tamen nulla ratione sese consequuntur, doctrinæ inepta sunt.

τὰρ τῶν τοιούτων ἔμελος διέρχεται, ἔπειτα ἔμελα συχνὰ ποιῶντα προσχέλασται).

Atque ea vomitus præcedit, Et ubi vomuerunt multa eiusmodi detrahuntur.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Eiusdem notæ ac priora hæc sunt. Cur enim vomitio præcedat nigram deiectionem, aut à vomitu multa nigra detrahantur?

CXL.

Οἷον δ' ἐπὶ ταραχῇ καλῶς παροξυνοῦται περὶ κείνιν, καὶ τὰ μέλαινα διέρχεται.

At quibus perturbata aluo inualefcit morbus circa iudicium, nigra infernè prodeunt.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Perturbatur aluus acerbis atque mordentibus, ex quo dolor efficit, nondum maturata materia vt inualefcit morbus: sed non protinus nigra prodire necesse est, ac sæpius quidem prodeunt biliosa.

CXLI.

Ἐπὶ καλῇ μακρῇ ἐμελώδει χαλαρῇ ἀποστόις ἰδρὺς πολλὴ μὲν ἀδυναμίας ἔξαπνους, κτείνει.

Ab aluo longa iis qui subinde vomunt, bile redundant, fastidio cibi laborant, sudor multus cum subita virium impotentia interficit.

IACOBI HOLLERII COMMENT.

Quam καλῶς μακρῶν dicat non satis explicat. Videtur autē intelligere, quæ diu profluxit, aut longo morbo laborauit. Si ergo alterum vel vtrunque præcessit, subinde æger vomuit, abhorruit à cibis, & ideo minus quàm conueniret corpus aluit. Sequitur autem sudor multus, & inde virium labefactio iusta ratione

ratione mors sequitur. Omnia enim in vires ac vitā ordine cōcurrunt, atterunt-
que paulatim robur corporis: attritum autem sudor multus & inde virium de-
fectio præcipitant in exitum.

CXLII.

Εν φαρμακείῳ ἢ περὶ τοῦ λεπτοῦ σπυγῶς αἷμα ἐκλύεσθαι, ἢ περὶ
τοῦ φλαύρου.

*In medicamentis dum alius diffluit, siquidem tenuis sanguis
abundè eliquatus, id verò sanè prauum est.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

OMnino malum est in medicamentorum purgationibus sanguinem tenuem
eliquari, quod videtur intelligere. Sic enim ὑπερκαθάρσις periculosa est, &
præter naturam medicamenti, cum nullum medicamentū eo instituitur, vt edu-
cat sanguinem. Acrimonia ergo vel medicamenti vel materiz, quæ expurgatur
violari venas oportet, quod vt malum sit, neque tamen lethale statim est. Multis
enim vel à leui medicamento id contingit, vt tenuem sanguinem excernant,
quem clarum vulgus nostrum appellat, dum ad clarum vsque sanguinem pro-
gressam purgationem dicunt.

CXLIII.

τὰ ἐν κοιλίῳ σκληρόματα μὲν πέντε πυρετοὶ εἰν ἅμα φεικώδεϊ ἀποστεί-
σματι, ἢ πυρετομοίῃς ἢ χόλῳ εἰν καλόν, ἢ τὰ ἐν ἐμπύρῳ.

*Durus tumor in ventre cum dolore accedente febre simul cum
horrore agro cibos auersante alio leuiter humecta ad purgationem
non suppurat.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

ETiam si durus tumor cum dolore scirrhus aliquis est, solet tamen Hippocr.
inflammationem, quæ φλογμὸν à posterioribus medicis dicta est, durum tu-
morem dolentēque circumscriptione appellare. Sed mirum est cur excludatur
suppuratione. Nam neque febris, neque horror, neque auersatio à cibis, neq; alius
leuiter humecta suppurationem prohibent, cum potius inter signa suppurationis
febris & horror notētur ab Hippocrate. Quare in eo cui expectabatur suppuratio
inflammationis materia in halitum disperit, ex quo hæc annotauit, quisquis
hæc scripsit.

CXLIIII.

Ἄμα πυρετῷ κοιλίῳ ταραχώδῃ τρόπῳ ἀλμυρώδῃ κοματώδεϊ νωθροῖς ἢ
πάνυ πυρετοῖς.

*Unā cum febre exturbata alius salsuginoso modo non valde
comitatur comate torporēque pressos.*

IACOBI HOLLERII COMMENT.

HOc vult, vbi alius diffluit, acrimoniæque materiz cōmordetur quæ salsa sit,
nō temere κῶμα sopor sequitur aut torpor. Vbi enim inferior alius diffluit,
ac cerebrum vniuersumq; corpus eo deponit materiam, qua grauabatur, nō facile
laborat caput. Atqui pituita illa salsa sæpe è capite diffluens alium exturbat.

CXLV.

Ἐπὶ καλῇ ὑγρῇ, κοπιώδεϊ, κεφαλεργαῇ, δειψώδεϊ ἀγρυπνίᾳ.

XXX

Ab aluo liquida, unde lassitudo, capitis dolor & fitis vigiles fiunt.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

CLara est oratio, maximè si aluus biliosa deicit, si lassitudo effusa bile nata est. Atque utrunque satis: omnia verò vigilæ sequuntur.

CXLVI.

Ἐξερύθρου χρώματι λυομένης ἐλπίς ἐκμεδύσῃ.

Valde rubicundo colore solutos spes est vehementer insanire.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

Alij legunt διαχωρήματι, ut ab egestione subertima solutos metuat insanire. Alij χρώματι. Atque iis color admodum rubens vel in facie est, quem certè vehemens insania sæpe comitatur. Plenum enim caput calidis vapore & materia ostendit vel in deiectionibus apparet, quæ vel vitellinæ bilis sunt admodum ruffæ, vel sanguinis à bile illa insania vehemens metuenda, non ita à sanguine. Ac rursus ambiguum est quos dicat λυομένης. Verbum enim λύειν de absolutis ac liberatis morbo sæpissimè dicitur. Dicitur quoque de virium exolutione & alui profluio, quomodo solutam aluum Latini dicunt. Si igitur quieta aluo, quæ prius disfluebat, materia in caput rapiatur, insania sequitur, verus sermo est. Si de exolutione virium aut profluio, parùm verisimile est. ἢ δ' ἀσπνοῖς ἔσσι. Si difficulter spirauerint, difficultas spirandi hoc vno insaniam denunciat, quia materia dum relictis inferioribus partibus superiora appetit, obiter in thorace difficultatem spirandi efficit, ut quibusdam accidit antequam è naribus profundatur sanguis. Ac tum quibus admodum rubere solent è facie.

CXLVII.

πρὸς τὸ ἐκχλοῖσθαι ἐν πτοῦ σπύρι τε κοιλίῃ ἐπὶ ἐλθόντι.

Si quis colore luteo multum fædatus benè spirauerit, noxium quidem aluo bene prodeunte.

JACOBI HOLLERII COMMENT.

IN quibusdam codicibus negatio additur voci σπύρι, quod verisimilius est. In aurugine enim, quæ à maiori scirrho visceris nata sit, difficilius spirant, detracto hepate vel liene, & inde vel peritonæo, vel vinculis, quibus hepar diaphragmati copulatur: ab obstructione verò non ita ægrè spirant & subductione alui, quæ sponte naturæ melior est. Alioqui incitanda arte. Ac tum demum valetudo melior ostenditur, cum aluus biliosa reddit.

CXLVIII.

τὰ καυμάδια διαχωρήματα τότε ἔχοντα κοιλίῃ ποσὶ βομβῶν ἡ σημαίνει.

Deiectiones igneæ, quæ contentionem habeant, laborantem aluum significant.

JACOBI

Καυματώδεις dicit vel ignea qualitate vrentia, vel calore resiccata, ut iam sint *αυρατώδεις*. Vtraque interni caloris indicia. Sed *αυρατώδεις* cum robore viscerum, liquida cum imbecillitate ferè sunt. In quibusdam *καυματώδεις* legitur parum conuenienter. *τόνον ἔχοντα*, vel quia maiori cōtentione excrenantur, ut *πρὸς αὐτόγυνω*, vel quia venter inde tendatur. Ac diutius retento stercore utrunque accidit. Diutius autem retinetur intemperie ferè calida & sicca hepatis & renum. Sæpe siccitate intestinorum & excretrice imbecilla, aut sensu intestini hebetiore.

CXLIX.

τοῦτο χολώδες κοιλίη ταρταχέως μικρὰ πικρὰ διαδίδεσθαι τοιῶδες μικροῖσι μυσώδες, πόσις περὶ δὲ λεπὴν ποίησι, καὶ ὕρως ἐκ δὲ λυτῶς ἰσθμὸς ἐς ὕδρον ἐκ τοιῶται ἀποτελεσθῆναι.

Biliosis conturbata aluus pauca frequenter reddens & cum dolore paucis mucosis exeuntibus, dolorem circa tenue intestinum gignunt: urinæque non satis liberè prodiēs in hydropem ex iis malum desinit.

Accidit multis naturis biliosis ut multa crudacea colligant. Ea si in venas abeunt, gignunt febres è cruditate, quibus eiusmodi naturæ sunt opportuna. Idque fortasse magis peccatis vitæ, quàm vitio temperaturæ. Si verò in primis venis & intestino restitant, putrescunt mora, atque putredine acrimoniam cōtrahunt, acrimonia vim excrettricem intestini ad excludendum incitant. Verùm quia tenacius hærent, non facilè mouentur loco: hic naturæ labor est, gignuntur flatūs. Ac iam tensiore à flatibus acrimonia mordente à materia circa vmbilicum cruciatur intestinum, quod tenue est, abeunt magna vi mucosa pauca & putria, quia materia pertinax & imbecillior vis excretrix intestini. Quod si pars eiusmodi pituitæ parte aliqua deriuat ad renes, & vias urinæ intercipit, tum minus liberè urina effluit. Viis autem interceptis, quæ ad distributionem pertinet, hepar incalcescit, siccat, ac tandem hydropem gignere potest.

CL.

Αἱ τρομαδεις γλωσσαι σημεῖον ἐστὶν καὶ κοιλίης χατάρρα γαστρίδος.

Tremula lingue quibusdam significant eruptionem ventris.

QUæ tremulam linguam efficiant, prius expositum. At quomodo in vomitione labri concussio fit, ita commota materia, & iam irritata aluo, lingua consortio tunice qua vestitur, potest intremiscere.

CLI.

Οἷον καὶ πυρετὸς γίνεται, ἐφιδρῆσι δὲ ἐλθοῖσι πυρετὸς παροξυνέται.

Quibus ardor fit, exudant autem dum deiicitur, iis exacerbatur febris.

PArticularis sermo est. Sed simul delicere & exudare malum. Contrarij enim motus sunt, ac sudor is imbecillitate naturæ fieri videtur, nō criticè, propterea inde exacerbari febrem verisimile fit. καῶμα autem febris vehemens est, quæ πύρ sæpius dicitur ab Hippocrate.

CLII.

Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῶσι τὰ ἀπ' ἑλκῶν αἵματ' ἐπιρρέουσι, θανατώδες.

Ab aluo liquida effluens sanguis è gingivis lethale.

Nihil alterum cum altero habet commune, neutrumque lethale est. Sed fortasse vidit, quod & nos vidimus, sanguinem è gingivis, qui nullis auxiliis acquieverit, ut inde mors tandem acciderit.

CLIII.

διαχέρημα καθαρόν ἐπιγινώσκον λύει πυρετὸν ὀξύ μεθ' ἰδρώτος.

Deiectionis pura superveniens solvit acutam febrem cum sudore.

Quod appellet καθαρόν διαχέρημα parùm constat, nisi fortasse admodum biliosum. Exclusa enim multa bile, & sudore quoque accedente, duplici excretionem acuta febris dissolui potest. Sed id non necessarium, nisi antecedentibus signis coctionis, nisi die critico & aliis, quæ ad criticam excretionem necessaria prius diximus. *videlicet ad fol. 4. 27. ubi. Αὐτὸν δελεῖ περὶ τὴν 2.*

FINIS TERTIAE SECTIONIS.

καὶ σικκὰ καὶ θερμὰ, temperamentum iuuentutis calidum & siccum, febris eiusdem generis, tenuis feruensque materia, acrior sensus, celeriores morbum efficiunt, & qui inde sequuntur, casus deliria & mortes citius commouent.

Μὴ ῥύοντι πολλὰ πύον. In Prognost. πολλὰ non legitur. Neque enim fieri potest, ut ea parte ossa, cartilaginea & exangui multum pus effluat. Et ut effluat, non statim de salute pronunciandum: sed quale sit, animaduertendū. Præterea in Prognost. πύον λευκόν scripsit, à quo non certa salus: sed ut scribit, ἐλπίς ἐστὶν νίκης, πῶς ἔσται, ὡς γὰρ καὶ ἄλλοι πᾶσι πύον ἐπιθρόνται χεῖρον σημεῖον. Vult enim ad spem salutis à pure albo aliud salutare signum accedere, quale est, si delirare desinit, & lenior febris, somnus melior, urina bene cocta, & alia id genus.

ἢ ἐκ ῥινῶν αἰμαίνεσθαι. Excretio hæc familiaris febribus acutissimis & ardentibus. Sic rutè & positis legibus, quas ex Hippocrate statuimus sanguis effluat, & eò delirium, febris, & alia conquiescant. Omittitur in Prog. Et nisi regionum sorte id euariet, parùm salutarem eam excretionem ferè semper obseruamus.

Μὴ δὲ ἄλλως. Hoc est, si febris acuta est, & aurium grauis dolor, neque maturata materia pus exeat auribus, nec sanguis è naribus effluat, nec aliud signum bonum eueniat, morietur æger iunior septimo vel breuius.

Τὰς δὲ πρὸς βύθους. Quos intelligat, parùm constat, sed vertemus, & eos dicemus qui medij sint inter inclinantem senectutem & ætatem florentem: quæ ætas ferè circumscribitur quadagesimo, vel tricesimo quinto, & sexagesimo. Ea ergo ætate cum deseruescit sanguis, & febres minus acutæ sunt, ex quo si intereunt, tardius intereunt. Tardior enim morbus & minus vrgens inducias dat naturæ, ut inflammationem concoquat, & quia materia non ita feruet, ferèque frigidior est, minus delirant. Verùm hoc habent, quòd natura paulatim nec semel totam materiam concoquente recidiuis opportuni sunt, quæ cum accidunt, metuendum ut ne æger senior fractus, longiore morbo cum recidiva moriatur. Ac breuiter iuuenibus hæc acutioris morbi. Senibus autem imbecillitas naturæ perniciofa.

I I.

B. 9. 2. 1. 2.

Surditas in acutis & perturbatis superueniēs, malum: malum quoque & in longis. Excitat autem & iis dolores in coxis.

Surditas quædam temporaria, de qua hoc loco & in Præfagiis: quædam continua. Illa modò breuior, ut in indiciis morborum: quæ subita excretionem exoluitur: modò paulò longior, ut in quibusdam febribus, quibus materia paulò frigidior est, in quibus ægri obtusius audiunt vel salutari signo. Ac temporaria quidem ferè in morbis acutis, quæ tamen aliquando lethalis est, ut quum scripsit Hippocrates, Μὴ ἀκούειν ἀδρόνως ἐόντων & χαμνοῖς lethale esse, resoluta virtute. At robusto ægro sequetur vacuatio in salutem, ut cum scripsit, ὁκρόσις γὰρ πῶς περὶ τοῖς ταῖς ὠτίαις καὶ τοῖς ῥινῶν ῥύον, ἢ καὶ ἐκ τῆς ἀναρραχθῆναι λυγρὰ τὸ νόσημα. Surditas quoque imminētis ad aures abscessus sæpe signum est. Digna est memoria Heropyti Abderitani historia, cui in febre ardente 14. surditas: quæ primùm quadagesimo leuata est multo sanguine excluso è naribus. Is sanguis sæpius, sed paulatim effluxit ad sexagesimum, quo tempore vehemens cœpit dolor, quem hoc loco metuendum scribit à surditate in longis morbis. Huic ergo vicissim surditas & febris inualuerunt, vicissim capitis dolor. Octuagesimo leuiora omnia, febris, surditas, & capitis dolor: circiter centesimum exturbata alius: centesimo febris & surditas placata sunt, & omnino ardente febre exolutus æger est. Ac mirum est ægrum robore naturæ ardentem febrem ad centesimum diem pertulisse: quanquam Parius ad 120. superfuit, sed obiit. At ex historia Heropyti intelligas, quibus surditas leuari possit, eruptione sanguinis, dolore coxæ, & alui perturbatione. Sed de surditate & quibus soluatur, alio loco diximus. Hoc autem loco non simplicem damnat surditatem in acutis, sed his turbulentis. Sunt autem febres παραχρῆστας, in quibus ægri faciliè perterrentur spectris, exclamant, vixque

domest

domesticos agnoscunt, & vehementer delirant. Id quod accidit, quum bilis reli-
ctis inferioribus venis sursum appellitur, & in capite feruens, vapores edit: vapo-
res spectra representant, animam perturbant, meatum quoque auditorium pertua-
dunt & occupant. Quæ omnia exitium portendunt, nisi firmis viribus depulsa
materia profluuium sanguinis aut perturbationem alui cōmoueat. Author Pro-
rhetici non addidit, quæ sequuntur, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι. Id autem Heropy-
to contigit. Sed neque in coxas solūm, sed & genua, & crus reliquum abscessus
sunt, qui familiares sunt longioribus morbis, quos natura neque excretionē, ne-
que concoctione potuit exoluere. Ac morbos longos intelligit, non modò qui
longi sunt simpliciter, sed qui ex acutis sunt nati.

III.

Surditas in febribus aluum sistit.

IN Aphorism. hoc modo ἐκείνισι τὰ χαλῶδία διαχωρίζεται κεφάλῳ γυναικῶν
παίτηται. Id autem fit recurrente in caput materia. Ac sæpe vicissim surditas &
alui profluuium fiunt, vt vno quiescente alterum euanescat. Nec in solis deie-
ctionibus resistentibus id accidit, sed materia alio loco conclusa & in caput versa,
vt in historia Herophontis, cui plenior lien interdum in crura & inguina par-
tem materiæ deponebat, interdum subuehebat in caput, vnde surditas. Ac qui-
busdam pars materiæ in caput vertitur: pars verò per aluum decurrit, aut con-
clusa loco continetur, vel aliò conuertitur, quod ex eadem historia Hero-
phontis intelligas.

IIII.

Aures frigida, pellucida, contracta, lethales sunt.

AVres frigidas & contractas damnauit in Prognosticis: idque annumerauit
inter signa mortifera, quæ à facie capiuntur. Aures itaque cartilagineæ in-
ter ἀλίγκιμα appellata, quia paucò sanguine prædita sunt, à medicis censentur: vt
mirum videri possit, quòd Aristoteles calidissimas aures scripserit hoc vno argu-
mento, quòd rubrò colore efflorescant. Vbi ergo vi morbi calor natuius paula-
tim extinguitur, primū quidem eiusmodi partes longius positæ à corde, qui
fons caloris est, refrigerant. Nam reliquus calor ad principium & fontem, vnde
deducitur, quasi ad arcem confugit. Cassæ igitur extimæ partes suo calore extin-
guntur. Contrahuntur autem orbatæ spiritu. Hic enim calorem sequitur, & calo-
re dissoluto spiritus quoque dissoluitur. Ab vtroque enim partes omnes corpo-
ris vegetiores & viuaciores existunt. Contrà verò vtroque destitutæ languidæ
flaccidæque iacent, interdum quoque contrahuntur. Contrahuntur autem pri-
mū quidem frigore: vt enim calor elaxat & explicat, ita frigus cogit atque con-
trahit: deinde paucò humore exhausto ardore febris & colliuatione. Id quod &
molliori auriculæ ea ratione accidit, vt vult Celsus. Reuulsis quoque neruis ad
suum principium idem accidit. Cæterū quid διαφανία velit, parū cōstat. Cer-
tum est quidem sano homini vt cūque pellucere aures, sed parū verisimile,
etiāsi colliquata caro est, magis transparenere, quum accesserit frigiditas, quæ spi-
racula astringit, & sine spiramentorū laxitate vix transmeat spiritus, tum qui ab
oculis euiibratur, tum qui aër appellatur. Corpus enim διαφανὲς ita comparatum
esse oportet, vt liberis viis & spiraculis lumen faciliè concipiant, faciliè transmit-
tant, & ad iudicium rei spiritum emissum ex oculis excipiant. Scimus quoque
admodum emaciatis & colliquatis dici laterna pellucidus magis vetere prouer-
bio. Sed astricta frigore & velut concreta magis pellucere iis, quæ calor elaxat &
magis spirabilia reddit, parū verisimile.

Bombus in acutis & sonitus aurium, lethale.

Bombum representat murmur apum in alueariis, & rimis paulò laxioribus cohibitus, & vi exclusus ventus. Concassata quoque ligna sæpe bombos edunt. Hic de bombo, qui in capite mouetur. Nam exauditur quoque in intestinis. Fit autem bombus amplo loco conuolutis flatibus & angustia aliqua interceptis. Strepitus autem fit & qui ἄχος dicitur, angustias peruadente, sed refracto spiritu. Neutrum verò mortem denunciat, sed perturbationem, deliria & interdum impendentem vacuationem, ut in perturbatione, quæ indicia morborum antecedit. Generatio à fusa pituita & in flatus resoluta. Nonnunquam ab agitata bile & sanguine. Omnis enim humor vehementer concitatus, spiritum aut flatum gignit, qui cum circumaguntur à calore & interno spiritu, bombos & sonitus edunt. Sunt quibus iam delirantibus eiusmodi bombi & sonitus efficiunt, ut tibicines abigendos iubeant, & alia sese exaudire aiunt, quæ ab id genus flatibus confinguntur.

VI.

Sonitus aurium cum hebetudine visus & grauitate secundum nares, delirium portendit, & è naribus profluuium sanguinis.

Exposita prius hæc sententia.

VII.

Quibus surditas cum capitis grauitate & hypochondrij tensione siquidem oculus ad splendorem perturbatur, sanguinis profluuium significatur.

Surditas cōmune quidem signum est multorum, & parotidum magis, quàm profluuij sanguinis. Reliqua verò in propriis hæmorrhagiæ indicis rectè censetur. Ea verò prius exposita sunt. Quod autem hic πρὸς αὐγὰς φρενῶν, in Prognostico nomine ἀμβλυγυῖα, & τὸ μαρμαρυγὰς πρὸ φρενῶν, explicauit: quia videlicet ad splendorem apertis oculis hebetudo quædam, atque perturbatio accedit, & notis, quæ sunt in vario marmore similia, fulgor quoque prætenditur.

VIII.

In acuta febre aures surdescere furiosum.

MΑΙΝΩΝ dicere consuevit de vehementi insania, ut prius dictum est. Surditas autem nullo modo vehementes insanias denunciat: quin multos videas, idque ex historiis Epid. colligas, qui citra surditatem vehementem insaniam incurrerunt. Plurimos, quibus surditas accidit, nec inde genus illud insanix consecutum est. Hermozygi vxor vehementer insaniuit, & muta obiit: nullius tamen surditatis meminit author Prothet. in Epid. Adolescens, qui phreniticus periit, sine surditate ἰξίμας. Idem accidit mulieri, quæ gemellas puellas ægrè peperit Apollonio. Heropyto surditas multa, neque à surditate furor is extitit, ut neque virgini Abderitanæ, cui in acuta febre aures obsurduerant, neque Hermocrati, cui per totum morbum surditas. Censenda ergo hæc sententia in iis, quæ αἰετίζου.

IX.

Surdastri inprehendendo tremuli, lingua resoluti, torpidi, in malo sunt.

HAcc omnia laborantis cerebri argumenta sunt. Labor autem à pituita crassa & frigida, quæ & nervos reliquos obrundit, & auditorium hebetiorē reddit.

X.

Progresso morbo surditas, cum urina subrubra fuerint, quæ nihil deponant sedimenti, sed sublimamentum habeant, emouenda mentis signum est.

Progressum morbum dicit, ubi principium excessit, quod primo quaternario definitur. Ab iis autem, quæ commemorat, surditate & urina delirium quidem esse potest, quanquam non sit necessarium. In Protrh. recto principio sententiæ hoc modo scripsit, *κῶ φωνῆς καὶ ὕδα ἀνατὰς τὰ ἰσχυρὰ διακρινόμενα πρὸς τὴν αἵμα* : Surditas & urina sine sedimento prærubra, quæque sublimamentum habeant, mentis emotionem significant. Ergo surditas affecti cerebri, qua parte maxime in aurem definit, signum est, ac ferè ostendit materiam morbi in caput abiisse. Sic in Protrhet. *ἰσχυρὰ*, hoc est, valde rubentia, hinc *ὑπερὺρὰ* subrubra, nisi quis *ὑπερὺρὰ* legendum putet. Nos certè ad præsagium hoc loco *ὑπερὺρὰ* subrubra melius legamus. Etenim & *ἰσχυρὰ*, & *ὑπερὺρὰ* renum laborantium signa sunt. Eiusmodi enim urina nephriticis familiares sunt, ubi ab equitatione, aut commotione corporis redduntur. Atque adeo rubore saturantur, ut sanguinem quis esse putet, & *ἰσχυρὰ*, *αἱματώδης* inde interpretantur. *ὑπερὺρὰ* verò fiunt, ubi febre concalfactus sanguis est, & colliquatur : colliquatio verò in bilem rubram, quæ reuera serum sanguinis est ita eliquati, degenerat. Serum per renes expurgatum subrubro colore lotium intingit. In ea verò agitatione sanguinis è crudiore parte gignitur flatus, aliquid quoque, quod utcumque elaboratum est, in renes descendit, & cum urinis excluditur. Non deponitur autem in sedimentum, quia repugnat flatus, qui sponte naturæ sursum tendit, secumque materiam crudam aut nondum satis concoctam subuehit. Atque eiusmodi sublimamentum observatione comperias perturbationem mentis portendere, multò magis, ubi urina parùm pura est, sed conturbata. Id autem alio loco pluribus exemplis confirmabitur: quanquam in Prog. non notavit à sublimamento delirium portendi.

XI.

Morbus regius in iis malus.

Siquidem bilis in corpus spargitur die critico, bono esse potest : ut omnis abscessus & excretio ambigit, quia modò in laude, modò in vitio est. Redendum ergo ad eas leges, quæ salutaribus vacationibus & abscessibus præscriptæ sunt. Peculiariter autem de morbo regio & salutari & lethali definitum iam est. Hic autem, quia accessio quædam mali est, nisi inde æger melius habeat, & alia desinant, in malis censerì debet.

XII.

Fatuitas quoque mala, quæ morbo regio superuenit.

Alij *μῆνσις* legunt eadem sententia. hæc autem omnia dissimilis sunt naturæ, & nulla arte ad præsagium permiscuntur. *μῆνσις* enim à frigiditate magis & imbecillitate rationis, ut senibus, nascitur : & nihil cum morbo regio commune habet.

XIII.

Atque hos mutos, sed sentientes contingit suffocari.

NON πήγιδι in Protrh. sed γίνιδι legendum. Iam verò ἀφονία quædam læso communi principio nervorum, læsa mente, violato corporis tum motu, tum sensu, qui sæpenumero ἀφονοι ab Hippocrate intelliguntur. Alia tantum læsis vocalibus instrumentis, integra ratione, incolumi reliquo motu reliqui corporis, & sensu, ut in hac coitione contingit. Præterea αἰδουμένοις addidit, hoc est, ἀφνοίοντας. Sic enim sæpe usurpat Hippocrates: quanquam & hi moueantur & sentiant. Multi enim intercepta voce, quid velint, edito signo, satis expli- cant, aut literis consignant minore periculo, quàm qui toto cerebro violato obmutescunt.

XIIII.

Fortasse & alius malè afficitur iis.

IN Protrh. ὁμαι δὲ καὶ κοιλίας καταξέγγυσι τῷ τέτοιον, εἰς ἡγήτο ἐρμύπη, καὶ ἀπὸ θαν. Puto quoque ventrem posse iis etumpere, ut Hermippo conti- git, qui inde obiit. Eadem sententia πογγίνιδι verbum in omnibus partibus malè laborantibus usurpatur, ut vox πόγ, unde deducitur. In ventriculo refri- gerato & intestinis, unde ructus acidi, flatūs, tensio, dolor grauis, aut bile com- morsis, hinc de toto ventre, qui decurrentibus acris excrementis contorque- tur, lancinatur, profluit. Hermippi verò nomen addidit author Protrhet. ut exemplum rarum significet. Nam hæc coitio ex diuersi generis casibus ra- rissima est.

XV.

Quæ verò ad aures dolenter exurgunt, lethalia.

Hæc oratio aliis connexa, vel seiuncta exponi potest. Ac parotides, etiam si cum dolore, nondum tamen sunt lethales. Discutiuntur enim aut suppu- rant, si quidem ritè exurgunt, & iis legibus, quæ prius scriptæ sunt. At cocunti- bus superioribus malis aurugine, surditate, & aliis, nisi ritè excitentur, lethales sunt. Deinde animaduertendum, utrum suppurent, an paulatim resoluantur, vel repente euanescant. Si paulatim disparent, inutiles: siquidem inde non sequatur vis, quæ iudicium sequi consuevit, ut æger leuius habeat, ut extinguatur febris, ut sopor, surditas & alia desinant. Scriptum enim ab Hippocrate τα παρ' ὧς ἐπὶ ἀ- δυνάμει ἀπὸ τῶς καταμολυνθῆντα φλαῦρα. Si derepentè euanescent, nec alius ab- scessus in partes inferiores, non alui profluuium, aut aliqua insignis vacuatio sequitur, perniciosum malum est. In viscera enim recurrit materia. Sed de his alio loco.

XVI.

Rubores, qui ad aures ex priori dolore fiunt in febribus, signum quidem sacri ignis, qui existat in facie. Sed & conuulsiones ex iis incidunt cum priuatione vocis & virium exolutione.

PAROTIDES magna ex parte è crassiore materia colliguntur: sed & è sanguine bilioso. Illæ tardius, minore periculo: hæ primis diebus graui ferè malo exur- gunt. Atque in hac coitione à calidiore sanguine natas verisimile est. Vbi ante- cessit capitis dolor à copia & qualitate sanguinis. Natura verò è maioribus vasis & interioribus in minora & externa sanguinem depulit. Ea vasa venæ sunt & arteriæ

arteriarum, quæ in viciniam aurium variè disperguntur. Is quoque locus glandulosus est. Sic ergo effuso sanguine ἐρυθρίματα rubentes cum inflammatione abscessus extiterunt. Vt enim ἐρυθρὸν ἱλαμὸν dicitur Hippocrati, ita ἐρυθρίμα abscessus, qui secedente è venis sanguine colligitur. Iam verò quum is locus, qui est ad aures, plenior est, neque copiam materiarum continet, pars tenuior in subiectam mento regionem, in malas & buccas effunditur. Et ea pars tenuior est serum sanguinis & rubra bilis. Ab ea ergo bile sacer ignis est. Quòd si pars materiarum sursum recurrit, membranæ cerebri & nervi irritatis convulsio sequi potest. Graue quoque affecto principio, vocis priuatio, virumque exolutio, quia in cor & stomachum consortio partium malum transcurrit.

XVII.

Tumores circa aures post expurgata plurima grauitèr olentia, in acuta febre hypochondrio intento tardius excitati interficiuntur.

Vidi qui in acuta febre utroque contento hypochondrio plurima per aluum deiecerit, nigra, porracea, cruenta, flaua, grauitèr olentia. Eidem brevis interdum cataphora, leuis surditas, temporarium delirium, à quibus parotides expectabantur. Ad 27. dolor sub auribus, unde magis illæ sperabantur. Verum per imbecillitatem naturæ recurrente materia, orta graui spirandi difficultate mortuus est 30. In altero quoque eadem omnia & grauiora quoque, singultus, animi deliquium, frequens mutitas, pulsus deficiens: sub 30. leui parotidum significatione edita & orta difficultate spirandi, alteri similiter obiit. Vtrique dissecto omnia viscera marcore confecta & abscessu, putria inuenta sunt. συνίτην hypochondrium ab interna inflammatione. Inflammatio verò modò acrior & à sanguine calidiore, modò à non ita calente. Et præcordiorum contentione multis locis numerauit in signis parotidum. Cæterum sæpius obseruaui malignas esse, quæ temerario naturæ motu vel morbi initio mouentur, & ante 7. lethales quoque, quæ iam longius progresso morbo & fractis viribus exurgunt. Hic autè tardius, quia materia pigra & frigida, quia natura imbecillior est. Mors autem & ab iis, & quia acuta febris cum inflammatione visceris.

XVIII.

Parotides mala paraplecticis.

Παραπληγία resolutiones sunt quarundam partium, & aliquando dimidij corporis, quæ παράλυσις dicitur. Fiunt autem refrigerato capite & pituita pleno, quæ cum in corpus & nervos decumbit, παραπληγίαν facit. Fieri tamen potest, ut cum natura materiam aliquam in manum & crus depulerit, aut dimidium corporis, pars in cerebro substituerit. Quanquam relicta causa & intemperies nouam materiam in cerebro colligat, quæ postea ad aures abscedat. Id quod certè malum est, tum quia causa relicta est, tum quia abscessus iis minor est, quàm ut paraplegiam soluat, & caput liberet. Deinde inferiore parte in frigidis morbis abscessus meliores. φαῖλον vocem ambiguum hoc loco vitiosum dicit & prauum. Aliter enim libro de fracturis in opere chirurgiæ, & libro de ratione victus in acutis in formula viuendi. Illic medium quid inter vehemens, aut violentum, & id quod omnino neglectum. Exempli gratia, in tensione luxati membri. Libro verò de ratione victus in acutis, in ea ratione vitæ, quæ non ita curiosa & exquisita est.

XIX.

Parotides in longis morbis, nisi suppurent, lethales.

IAm ante damnavit parotidas, quæ non suppurarent in febribus ardentibus: nunc in longis morbis, ubi confectis viribus calor imbecillus materiam crudam non concoquit. At fortasse natura collectis viribus vitium acribus exturbatum concitata alio vacuabit in salutem ægri, καί τις φέρει δὲ dixit, καθύγραίνεαι, aut κατὰ κράτος.

XX.

*An non capite doleant, quibus parotides excitentur?**An non ἔξ ἐ superioribus partibus exudent?*

Capitis dolor quum à sola intemperie & aliis causis esse possit, inter parotidum signa poni non potest: quanquam is antegredi potest abscessum ad aures. Sudatio quoque in capite & ceruice, quæ τὰ ἄνω dicit, sæpius accidit sine parotidibus: & hæc sine ea sudatione, quæ vel plenius cerebrum, vel infirmitatem naturæ ostendit. Scripta hæc sententia, ut quæ sequitur, in Prorrh.

ἤρα τι καὶ ἐπιέρηγινσι. An num & leuiter superrigeant? Commota materia rigorem adferre potest, ex quo parotis sed non necessario exurgat.

ἤρα γι αἱ κεφαλὴ κατὰ ἑρῆγιν? An num alius conturbabitur? Perturbatio alui tantum abest ut parotidas denūciat, ut contrarium potius ostendat relictis partibus superioribus materiam deorsum verti. Ac parotides commota alio solèi euanesce.

καί τι καὶ κατωτέρως. Et aliquid inclinationis in somnum superueniet. Efficax signum imminentium parotidum κῶμα est. Sed enatis parotidibus designat κῶμα. Alioqui lethale id obseruauimus.

ἤρα καὶ τὸ ὑδρώδες ἔρον φέουσι λευκοῖσι. Urinx tenues & aquosæ sine sedimento crudum morbum indicant, nisi aliò conuersa bile eiusmodi appareant. Quæ sublimamentum album continent, partim crudum, partim coctum morbum ostendunt, qualis morborum natura est, qui abscessu exoluuntur. Quæ verò bene coloratæ sunt & modicè crassæ cum sedimento albo, cocti morbi inditia sunt. Rectè igitur inter parotidum signa mediū hoc urinarū genus posuit.

καὶ τὰ ὑποπικίλα ἐκλυκα δυσώδια. Et subuaria, subalbida, grauiter olentia. ἔρον dixerat numero singulari: nunc plurali ὑποπικίλα: quæ res efficit, ut quis dubitet an ad alia, quàm urinas, oratio referri possit, ut ad alui excrementa. Sed in Prorrh. omnia eodem numero scribuntur, & Galenus ad urinas refert, neque putat ea contenta in urinis abscessum significare: qui si accidat, à maligno morbo & corrupta nimis materia malignus censeatur. ὑποπικίλα verò, quia euariant loco, substantia, vel vario coloratu. Additur in Prorrh. ποίειν τὰ παρ' ἑς, quod ex antecedentibus satis intelligitur: & hoc quoque ἤρα γι οἷσι τὰ τοιαῦτα ἔρα σάβις πυκνὰ: ἤρα γι καὶ γλῶσσα τέτοις λάσ. Ac stillationes eiusmodi translatae materię in caput & maligni morbi, non parotidum signa sunt. Ac lingua aspera potius, quàm læuis esse debet.

XXI.

Abscessus ad aures solunt tussicula cum sputationibus.

EO modo legitur in quibusdam codicibus Prorrhetici. In aliis verò permutata sententia βῆχα μετὰ πηυαλισμῶ ὄντα τὸ παρ' ἑς ἀπαλλάσσει: qua ratione tussim cum sputatione exurgentibus parotidibus dissolui atque liberari significat. Atque utrunque esse potest, ut tussis abscessu ad aures conquiescant, & hi commota tussi & sputatione. Aliò enim conuersa materia alterum cessare potest. Quid πηυαλισμός, quid λαμπρῶναι alio loco expositum est.

XXII.

XXII.

Urina in iis, quibus parotides exurgunt, celeriter cocta, vitiosa, & sic refrigescere malum.

IN omni morbo coepta concoctio, sed breui desinens vitiosa. In vitij ἀνωμαλία est damnata Hippocrati. Si ergo sublimamentum album & leue in vrina suspendatur, tumque exurgant parotides, ac postridie vrina cruda & sine sublimamento appareat, damnandum quidem id est, vt in sententiis de vrinis pluribus exponemus. Refrigescere quoque in acuta febre & multò magis ardente in vitio est, quia oporteat in iis omnes partes æquabiliter ardere & incallescere.

XXIII.

Qui abscessus ad aures in longis morbis suppurant, pure quidem non albo vehementes & doloris exortes interficiunt, & magis mulieres.

LONGI morbi rarò abscessu ad aures iudicantur, sed concoctione sæpius & abscessu, qui deorsum inclinet. Sed longos morbos dicere hoc loco venisimile est acutos, qui diutius protrahuntur, nec suis finibus 14. aut 20. exoluuntur. Neque enim hic author tam exactè loquitur, quàm solet Hippocrates. Sunt qui σφοδρὰ omittant, & αἰσθμῶν legunt, hoc est sine odore. Ac iam duplex sententia est. Altera pus quidem non esse album, sed odore carens. Altera pus neque album esse, neque sine odore. Ac pus quidem album & leue esse oportet, odore verò non omnino carere. Est enim natura media inter ea, quæ absolutè concocta sunt & corrupta. Odore ergo vtrunque graui est, sed non qualis exhalat è putredine. Atque vtrunque res habeat, pus quod album non est, defectam maturationem & imbecillitatem naturæ ostendit: quod cum accidit longitudine morbi accisis viribus exigua spes est. Quod enim firmis viribus concoqui non potuit, iisdem affectis ægrotò maturari potest. Pus autem & sine odore esse, & olere grauiter vtrunque in vitio est. Illud enim cruditatem, hoc putredinem significat. Quod si σφοδρὰ legimus, ad magnitudinem suppurantis abscessus referri potest. Alioqui ἀδύναμις coniungi debet, qua voce interdum vtitur ὁσπασίη omittens, vt paulò ante, & hoc loco, πύριον αἰσθμῶν verò extincto sensu. Mulieres magis interficit, quia iis crudior serè materia est & imbecillior natura.

XXIIII.

Inter acutas febres ardentibus maximè eueniunt parotides. Quæ si neque soluant morbum, nec suppurant, sed nec sanguis è naribus profluat, aut vrina sedimentum crassum habeat, moriuntur ægri. Eiusmodi verò tumores magna ex parte prius disparent.

DIGNA Hippocrati hæc est sententia, quam quotidiana experientia confirmat. Fiunt ergo parotides aliquando sine febre, aut cum febre quidem quia plenum excremento caput est, quod natura in glandulas aurium & vicina loca depònit. Est quoque memoria dignum, quod anno 1510. populariter capitis dolores cum quadam perturbatione & vertigine, quibus parotides superuenirent magna strage hominum. Celeriter enim interficiebant. Iam verò vt in aliis febribus acutis incidant eius generis abscessus, magis tamen familiares scribit ardentibus, in quibus & calor vehemens est qui sursum moueat, & materia sequax, quæque faciliè in caput attollatur.

καὶ ἢ μὴ καίσιγ ποιεῖ. Rectè subiecit & hoc, & quæ sequuntur. καίσιγ autem dixit, ut sæpe solet, pro exolutione morbi. Ac apud nos ut sæpe dictum est, in ardoribus primis periodis motæ parotides lethales ferè sunt, neque exoluunt morbum, sed deliria relinquunt & κῆμα appellatum. καὶ ἐκπεπαίνεται, subaudiendum μὴ. Alio loco lethales dixit in ardoribus, quæ non suppurent, nec si suppurent, statim extra periculum æger est. Et quoniam experientia nos docuit, etiam suppuratis moriuntur ægri, vel longius ægrotant, multis fistulæ ducuntur, ossaq; corrumpuntur. Idque fortasse regionum sorte accidit, ut aliis locis magis sint salutare, aliis minus.

ἢ ἐκ τῶν αἰμαρῶν. Collectas parotides siquidem derepentè dispareant, lethales esse prius diximus, quia videlicet materia in viscera recurat. Exceptum tamen, nisi insignis sequatur vacuatio, profluuium sanguinis, alui profluuium, vrina multa, aliæque id genus.

ἢ ἔρα. Rectè addas ἢ καὶ αἰμαρῶν, vel aliquid tale. Etenim primo Epidem. parotidas scribit indicata febre persistisse: exoleuisse tamè postea, quibus διαφόραι χαλαροὶ, ἢ δυσφορίαι, ἢ παχέων ὕδων ὑποστασις ἡρομένη. Vbi intelligas scorsim febres, scorsim parotides interdum iudicari: & febres quidem die critico, sudoribus, aut alio genere vacationis extinguí: parotidas deinde suppuratione, alui profluuiio, & vrinarum multitudine. Quod si exurgentibus parotidibus neque desinat febris, neque aliud quidquam eorum, quæ dicta sunt, insequatur, ἐπὶ λωτοῖς (inquit) moriuntur malignitate morbi vincente, & natura præ languore virium succumbente.

Τὰ πολλὰ δ'. Hoc est, in iis qui ita moriuntur, quia neque parotis febrè exoluit, neque suppurauit, neque secuta est vacuatio, ferè accidit, ut ante mortem parotides euanescent aliis repentè, aliis paulatim, quo certè verbo nihil verius.

προαπαρτίσιν αὐτοῦ dixit πῶς παραινίζονται, quia prius subsideāt atque dispareāt, quàm moriantur ægri. Recurrit enim in viscera ea materia, quam tumor cōcludebat. Exemplo fuere multi, quos nos vidimus, & concubina Nicolai in Epid.

XXV.

Ac prius animadvertere oportet an febres inualeſcant, an remittant, & ita præſagium affirmare.

Communis hæc ratio in omni vacatione critica & abscessu, à quibus siquidem salutaria sunt, necesse est febres extinguí, aut certè imminui. Ac parùm constat utrum velit excitato abscessu considerandum etiam, num inde febris vel ingrauescat, vel leuior fiat. Ac reuera utroque modo ea ratio inuenienda est. Nam excitato abscessu febrem remitti conuenit. Verùm ut remittat, nihil dum tutum est, sed alia coniungenda ad præſagium. Sic enim in concubina Nicolai, ἐκ καύσος, inquit, τὰ πρὸς δὲ ἐπ' ἀμφοτέρω ἡδὲ δυνάμει χαλαρὸν & πυρετός. Sequitur πρὸς ἰαμὴν μεγάλην ἀσπίμωσιν κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν. Obiit circa 20. in qua remisit febris excitato abscessu. Eodem subsidente rediit, quia videlicet, ἀσπίμωσιν κατὰ τὴν. Ασπίμωσιν quidem nullo genere vacationis consequente, nec inde soluta, sed aucta febre. μεγάλην verò in Epidem. appellat τὰ πρὸς δὲ εἰδήματα, quæ reuera extuberant. Adde quòd sponte naturæ, aliquando arte tumores ij in halitum resoluuntur: quod quum accidit, videndum utrum febris ex eo leuior euadat, aut increſcat, an eadem persistat atque ita edendum præſagium.

XXVI.

A surditate & torpore subſtillare sanguinem è naribus, nescio quid habet difficile. Vomitus in iis & perturbatio ventris confert.

Surditatem

Surditatem torpori iunctam frigiditas inuehit. Vtrunque extincta prope natura, emoriente calore interdum accidit. Ac substillus sanguis è naribus in febre acuta & ardente ferè lethalis est, siquidem niger & crassus extillat. In minus acutis, refrigerato cerebro, minore periculo emanat. Nam & sanis, qui antea perfrixerint, id contingit nullo malo. Recte igitur non θανασιμὸν, sed ἔχει τι δύσκολον scripsit. Quodd si robustior natura è capite in ventrem vitium depulerit, quod vel vomitione vacuatur, vel alui perturbatione, vtile est. Laudauit enim perpetuò Hippocrates & vacuationes, & abscessus, vbi à superioribus partibus ad inferiores translata materia morbi est.

XXVII.

Ex surditate parotides mediocriter sperari possunt, tum alias, tum siquid anxietatis accesserit. Sed & in somnum propensioribus iis quidem magis abscessus ad aures fiunt.

Eπειμὲς, vt antedictum est, pro mediocriter vsurpatur ab Hippocrate. Nam quod inter licentiam & summum ius positum est, ἐπιμέμεια est, æquum bonum. Et in luxatis articulis quod neque indulgentius, neque maiore vi reponitur, sed moderata contentione, ἐπιμελὲς reponi dixit Hippocrates. Et morbus ἐπιμέμεις, qui neque omnino levis est, neque violentus. Hoc autem loco, vt in præfatio de ambigua rei expectatione dicit. Vt posita surditate parotides neque semper, neque rarus accidunt. Verùm accidunt quidem aliquando, atque inde mediocriter sperari possunt. Ac maior quidem spes est, si & κῶμα accesserit. Videntur autem quàm longa, quàmque pertinacia ea fuerint, surditas & κῶμα. Vbi enim eiusmodi sunt, crassior materia & frigidior intelligitur, vnde parotis magis, quàm excoctio sperari possit. Si verò surditas leuior, leuior in somnum propensio, acris & calentis materiz frigidis succis permistæ argumenta sunt. Hic excretio aliqua potius, quàm abscessus expectari debet: sed abscessus quoque. Ergo illa conuersæ in caput materiz primùm quidem signa sunt, deinde parotidis.

XXVIII.

Surditatem è febre profluens sanguis è naribus & alui perturbatio soluit.

Idem scripsit in Aphorismis & lib. πρὸ κοινοῦ. Sententiam Aphorismi hoc modo Celsus conuertit, Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum definit ex toto. Ac paulò plenius lib. πρὸ κοινοῦ ὅθις αὖ ἐν τοῖς πυρετοῖς τὰ ὅτι κακώτερον, τὰ τοῖσι μὴ λυγίται & πυρετὸν μανίαι ἀνάγκη. λυγὸν δὲ ἐκ τῶν πυρετῶν αἷμα ῥυγῆ, ἢ κελὶν ἐκ ταραχθεῖσα χολώδεια, ἢ δυσσυντηρία ἐπιγνομένη, ἢ ὀδυμὴν ἰχθυῶν, ἢ γαστρίαν. Videtur autem Hippocr. loqui de febre vehemente & surditate, quam bilis in caput versa inuexit nullo peculiari vitio instrumenti auditorij, sed tantùm bile perfusi. Eam surditatem, quoniam temporanea est, bile per aluum profluente aboleri, & astricta aluo bile sursum recurrente surditatem fieri scripsit in Aphorif. multa, quæ ad hunc locum pertinent, lib. 6. Ex iis ergo intelligas repentinam & temporariam quidem surditatem bilem sursum in caput verti ostendere, quæ si illic ferueat, nec vacuetur, in breui denuncianda vesania. Commota verò vacuatione, vel abscessu meliora sperare oportere.

Facies ex tumente subsidens, vox leuior facta & imbecillior, spiritus rarior & leuior remissionem in crastinum significant.

Mετίωρον Hippocrates dicere consuevit ὅτι ἔγκυ μείζονι μερόμενον, quæ videlicet præter naturam extumescunt. Ac verisimile hoc loco ægrum vidisse, cui præ copia, & maximè in capite, natura è venis interioribus in exteriores vitium depulerit, & hinc in carnes, quæ sunt in facie, ex quo angustior quoque via spiritus & asperior euaserit, spiritus quoque maior, crebrior, difficilior. Dissolata verò materia, vel aliò vt in aluum versa, subsedit tumor faciei, quod πρὸς οὐρον παπινόμενον dicit. Vox antea asperior iam leuis: spiratio crebrior & inæqualis, iam facta rarior & æqualis. Neque enim λεώτερον πνέμα aliud significare videtur, cui videlicet stridula & cum stertore, vel asperitate quadam spiratio opponatur. Hæc dum contingunt, remissio febris & aliorum accidentium in crastinum diem, vel eò breuius expectari debet. Siquidem tumor in halitū resolutus est, aut materia in aluum conuersa, vel denique alio genere vacuationis exclusa est. Vidi, cui ab inflammatione vehementer extumuerit facies, & quæ sub auriculis ac mento iacent. Subsedit quidem tumor, sed materia in asperam arteriam decurrente breui suffocatio accidit. Homo erat vino deditus, & consilij medici negligens.

XXX.

Faciei corruptio lethalis, minus autem, siquidem id fiat vel antegressa vigilia, vel fame, vel alui resolutione. Quod enim propterea corruptum est, die ac nocte reformatur.

Προσώπου διαφθορά colore & resolutione definitur. Color enim, qualis in febre ardente concubinz Nicolai scribitur, χῶμα νεκρῶδες, color, qualis est cadaueris, exalbidus, pallidus, niger & liuidus: resolutio verò collapsis temporibus, concauis oculis, & aliis quæ proximè describuntur. Ea verò facies in genere febrium fit interno vitio, quæ διαφθελεῖν & σωτῆρῶν πνεῖν appellantur, quia in halitum resoluunt colliquantque corpus. In quibus statim initio facies corrumpitur. Ac minus lethale esse dicit, siquidem id inuenerit exigua causa & manifesta, vel sensum fugiens vacuatio, qualis à longioribus vigiliis, fame & alui resolutione. Quanquam non repugnat & vim internam & externam causam in eam corruptionem concurrere. Nam in colliquantibus febribus, præterquam quòd vis interna scuit, resoluit etiam corpus: alui quoque perturbatio & vigilia ad celeriolem perniciem accedunt. Excrementa admodum flaua, acrida, spumantia, grauiter olentia. In illa Nicolai concubina ὑποχόρσις πολλὰ ὑγρὰ νεκρῶδες παρα πάντα τὰ χόρσις πρὸς τῆς τελευτῆς. Deiecta multa, liquida, grauiter olentia ad finem vsque. Sequitur ἰσθάρη τὸ σῶμα τὰ πλεονῶν, copia deiectionum corruptum corpus est. Sic huic non initio, quod in Prognostico notat Hippocrates. Verum postea decimoquarto color cadaueris, & ex eo corruptela corporis, deiectionis quidem copia, sed & malignitate febris ardentis corrupta ac tandem mortua vigesimo.

XXXI.

Oculi caui, acutæ nares, collapsa tempora, aures frigida & contractæ, cutis arida, color pallidus aut niger.

Descriptio

Descriptio est faciei, quæ νεκρώδης cadauerosa, & quia ab Hippocr. designata, vulgò Hippocratica appellatur. Oculus ergo suo thalamo cōclusus moderanter eminet, fretus calore & magna vi spiritus. Atque omnino ea materia constat, quæ faciliè dissipetur spirituosa quidem, quæ confusa permistâq; humido hoc efficit, vt cōuenienter oculus emineat. Ea verò faciliè resoluitur vigiliis, fame, perturbationibus animi, cura, studiis, vacuatione, & ea febre, quam ἀσφοδικὸν & σωμυλικὸν πυρίδην dicebamus. In lethalibus quoque vulneribus multo spiritu, vt verisimile est, cum sanguine effuso, vt in eo, cui hepar iaculo fuerat vulneratum, οὐθὺς (inquit) τὸ χῶμα νεκρώδες τὰ ὀμμάτα κοῖλα: eodem die mortuus est. Spiritus oculorum homini tenuissimus est, cōque celerius dissipatur: molliusculi muscoli faciliè contabescunt: exhalat humor, nervi & membranz inarescunt, & ad suum principium reuellantur. Hinc ergo oculi concavi.

ῥὶς ὀφθαλμοῦ. Narium pinnae tenuibus musculis teguntur, qui à malis obliquè descendunt. Iis paucus est sanguis, pauca humiditas, quæ faciliè in halitum dissipatur, ex quo concidunt pinnae, & tenuis gracilisque nasus extrema parte ostenditur. Adde quòd reuera quæ vi spiritus prius patebant, magis eo languescunt & dispereunte contrahuntur. Vulgus lethale signum notare solet, si quis per morbum infodiat nares. Sed prius interrogandum, num id à consuetudine, aut salsa distillatione in nares, aut quia vermiculosus æger, aut pilo longiore titillatur, vel denique quia profluuium sanguinis imminet. Hæc si excludas, delirium portenditur, & malo est. ῥίνας σκέλειψεν scripsit author postrema parte libri πρὸς διατάξιν τῶν ὀφθαλμῶν, vt melancholicum signum. Et quomodo frequens screatus, ita sæpius emungere citra occasionem signum insaniz sæpe comperies.

κροτάφοι συμπεπληρότε. Tempora paruo tenuique musculo cōteguntur, multas venas habent & arterias, nervos alios molliores, alios duriusculos. Hæc omnia tenui & incauo ossi, quod cerebro de proximo finitum est, insident. Tenuis ille musculus in malignis febribus & ardentibus faciliè contabescit. Spiritus autem inde facilius exhalat, quia ea pars, cum multas venas habeat & arterias, rarior est. Ex iis ergo tempora faciliè concidunt atque collabuntur. Atque eo signo edito grauius periculum portenditur, quia vicina illa sunt cerebro, cui venis & arteriis ac multò magis nervis magna societate copulantur. Ac de iis prius in offensionibus temporum.

ὥτα ψυχρὰ καὶ σαρκαλωδέα. Addit in Prognost. καὶ ἡ λόβοι τῶν αὐτῶν ἀπὸ σαρκαλωδῶν. Quid autem significant aures frigidæ, & contractæ, prius expositum est. Molliores verò auriculæ, quasque λάβες dicit, quomodo retrorsum adducantur Gal. in comment. Prognostici exponit.

τὸ σῆμα σκληρόν. Quid σκληρόν, σκληροσμός, quàmque vim habeat, primo libro definitum. In Prognostico cuti frontis id astrinxit.

καὶ χῶμα ὡχρὸν, ἢ μέλαν. Additur in quibusdam codicibus Prognost. ἢ τιλίον, ἢ κοιλιδόδες, quod parum conuenit breuitati Hippocraticæ. Nam Celsus, qui sententiam Hippocratis conuertit, color aut niger, aut perpallidus. χλωρόν dixit in Prognostico, quod hic ὡχρὸν. Qualis autem is color sit, ex cadaueribus & moribundis, aut longo morbo confectis intelligas, absumpto sanguine, resolutio spiritus, à quibus color floridus est. Niger autem color rarius apparet, nisi præfocatis. Astrictis enim iugularibus venis & carotidibus arteriis extringitur sanguis in faciem, vbi interceptus, nec iam liberè diffuens concreuit & nigram faciem reddit. Alioqui terraceum colorem nigrum dicit. Multis siquidem cadaueribus color is est, qui existit in nigra aurugine: vulgus terraceam faciem appellat, & annotat in signis lethalibus. Is color è facie maximè ostenditur. Propterea in Prognost. τὸν συμπαγῆ προσώπου addidit. Hæc autem lethalia putat, siquidem initid, hoc est, ante tertium diem: quanquam & si post tertium diem vel tardius quoque, vt Olympiadi, Nicoxeno, & Nicolai concubinz, accedentibus aliis signis lethalibus perniciofa sunt.

Atque ij siquidem palpebra liuida est, aut labrum, aut nasus in breui morientur.

IN Prognostico initium sententiae est, *ὡς δὲ καμπύλον, ἢ ἡκὺν ῥήντη, ἢ πελίων, ἢ ὀχὺν βλεφαρῶν.* Sed de peruersione postea in hoc opere. At iam emoriente ægro vngues, extremi digiti, labra, genæ, nares incipiunt liuescere, & in genis manifestus color est, quasi contusæ sint, pulsus obscurus & formicans, sudor tenuis & frigidus, stertor multus aut difficilis spiritus, pollex incuruus in volam defleat, vox intercipitur, & alia signa se produnt, quæ solent accidere moribundis. In Prognostico addit *μετὰ τινος τῶ ἄλλων συμπτῶν*, non quod superiora signa è facie infirma sint, sed aliis ad certius præfagium corroboranda putat, qualia quæ nunc dicebamus è pulsu, respiratione, vocis interceptione, sudoribus.

XXXIII.

Faciei color floridus cum tetrico aspectu malus. In iis contracta frons phrenitidis signum est.

EΥΧΟΙΑ quid, & vnde moueatur, prius definitum. Hoc loco concalfacto capite accidit. *σκυθρωπότης* autem est, quum æger tristitiam quandam & tetricam seueritatem facie representat. Id quod accidit, vbi in cerebro humor calidus & feruens in atram bilem vertitur. Id in Cyzicena muliere notauit Hippocrates, quæ phrenitica obiit. *συγῶσα* (inquit) *καὶ σκυθρωπὰ, καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν.* Atque iis tribus taciturnitate, tetrico vultu, & pertinace animo, melancholicam insaniam rectè designauit. Quibus pavor quoque, & quod leuissima occasione terreatur æger, coniungi potest. Scripta hæc eadem sententia in Protrh. Deterior autem ea conditio ægri est, si non ex peculiari natura mota, vel occasione. Mulier, quæ *δυσάνθη* describitur, ex occasione tristis ac tetrica fuit. *σκυθρωπὸν* enim & *δυσάνθη* idem significant. A grauibz causis, sudore multo, & commotis muliebribz purgationibus conualuit. Quod autem scribit de contracta fronte, id quidè ferè tristitiam sequitur, nec inde phrenitidis signum colligi potest. Aliter quoque reuulsis fibris neruorum, quæ in frontem à vertebra cervicis disperguntur, vnde frontis motus sursum est. Sed hoc conuulsionis potius argumētum, quàm delirij. Ab ariditate quoque eidem contingit, vt senibus & pueris, qui longitudine morbi emarcuerunt. Ergo vbi facies multum erubescit, tristis ac tetrica ostenditur, caperatur frons, omnia vi acuti morbi, & phrenitis & conuulsio præfagiri potest.

XXXIII.

Circa faciem color rubeus & sudores diu suppressas alui faces vel nullo ordine constitutam viuendi formam significant.

EX crapula & intemperata vita facies aliis prærubra est, aliis expallescit. Diutius suppressa aluo idem accidit. Et cum multis aliis de causis rubor in facie existat & sudor, & nihil habet hæc oratio, quod ad præfagium conferre possit.

XXXV.

Rubores in naribus soluti alui signa sunt.

CLARA est oratio, & quæ nihil habeat, vnde præfagias.

XXXVI.

Si dolores qui sunt in hypochondriis & pulmonibus suppurent, malum.

PONS, ut sæpe solet, ὁδυνώδεις & νοσήματα morbos, qui dolorem inuehunt, intelligit. Hic ergo notatur inflammatio, quam resolui aut aliter vacuari melius est. Deterius verò & longè periculosius suppurat. Vix enim fiat, ut pus commodè vacuetur, & quod vlcus vomica rupta reliquit, coalescat.

Puritas oculorum & horum candida è nigris vel liuidis nitori suo restituta, utile. Et siquidem id celeriter fiat, celerius iudicium contingit, tardius autem si tardius.

SUNT qui κρισίμην legant non ita discrepante sententia. Purus autem oculus sc̄st, vbi serena acies emicat è pupilla, & hæc suo nitore splendet, album autem lacteo colore nitidum est. Hæc autem sunt, vbi crySTALLINUS humor, quique huic inferuiunt præiacentque, albugineus & vitreus synceri sunt & multo spiritu, qui idem purissimus sit, illustrantur. Membranz autem conuenienter tensæ, nec vlla nota maculantur. Quemadmodum enim in aquis puritas perspicua est, vbi ea syncera est & puriore spiritu sortita est: ita in oculis res habet. Puritas autem externo aëre, interna perturbatione, peculiari vitio cerebri vel oculi corrumpitur. Ut enim externus aër est serenus, nubilus, tenuis & crassus: ita spiritus interior euadit, & alter alteri vires suas & vitia imprimit. Ita flātibus austris impurius aer, impurius spiritus corporis, & hebetior est oculorum acies. Contrà in Aquilonibus. Quam vim autem habeat interna perturbatio, satis indicant ἀμβλυγμοί, μαρμαρυγῆς, σκοτόδυνος, aliæque id genus, quæ in commotione critica notauit Hippocrates. Et quæ animi perturbatione existunt, ut modò ardeant oculi, effulgeant, extent, aut contrà subsideant, obscurius videant, & tota acie hebetentur. At hic locus de ea perturbatione corporis intelligendus est, vbi in venis commotus & effervescent tum calor tum spiritus magnam vim vaporis & halitus excitant, qui in oculos ferantur: quanquam & humoris aliquid sæpe conuehitur. Ex quo λευκὰ, ῥευθρὰ, φλεβία πύλια, ἢ μάλα in Aphorismis notat Hippocrates, & statim dicitur: & in Hermoptolemi vxore, ὕψαιμον ἐπ' ὀφθαλμοῦ ἢ Ἀφίη: in aliis ὕψαιμον ἐπ' ὀφθαλμοῦ, quia quod album oculi dicitur, subcuentum apparet. Instantibus quoque profluviiis sanguinibus ὁμαστα ῥέουθρα scribuntur in Protrh. In inflammationibus cerebri & ventriculi impuri oculi existunt. Ergo quomodo aër vaporum copia & exhalationum perturbatur, & αἰθρία vocata tranquillæque serenitas corrumpitur: ita spiritui primùm, deinde humoribus oculi illud ipsum accidit. Verùm vbi discussis nubibus, discussa caligine, resoluta expiratione & vaporibus serenitas redit & cœli puritas, expirationum generationem consistere & perturbationem conquiescere intelligimus. Quæ ratio eadem in eunda in oculis. Id autem ut vis est causæ, ita celerius aut tardius contingit. Causa verò duplex: continens quidem nubes, caligo in aere, vapor, exhalatio, aduentitius humor in oculis: Longius posita, calor, qui vaporem excitat, humiditas, vnde excitatur vapor. In morbis bilis conseruescens, sanguis materia est: mouet autem calor febrilis.

Caligantes oculi vel album ruborem aut liuore tinctum, vel venis nigricantibus plenum non est bonum.

[Nære ἀχλὺς est, quæ θέλωσις, hoc est perturbatio dicitur & obscuritas. In oculis vero, ubi hebetiores sunt & umbra quadam atque caligine suffunduntur. Atque ij puro nitore splendentibus & lucidis repugnant. In Aphorismis austrum dixit ἀχλὺς, quia aerem obnubilat & sensus. In laude ergo & purus & elucens oculus: in vitio malè lucēs, ἀλαμπής. In laude καθαρὸς: in vitio maculosus, qualis est ubi album oculi vel subcruentum euadit, vel luidum, aut venæ nigro sanguine plenz sunt. In hermoptolemi vxore, vt prius dictum est, ὑφαμένον notatur. At ea macula aliquot post diebus extersa: coeuntibus pluribus signis lethaliibus mulierilla obiit. Obseruavi in multis rubentem & lachrymantem alterum oculum, cui viscus aliquod malè affectum & corruptum responderet, dextro enim pulmone & hepate vel vomicosis vel tabefactis dexter oculus erubuit. At ubi vterque rubet, inflammati cerebri vel ventriculi signum est Galeno. ἐξερῶ θρὰ ὄμματα scripsit Hippocrates in signis profluuij sanguinis. ἀχλὺς ergo à crasso & caliginoso spiritu, ab humorum & animi perturbatione: quomodo commota aqua minus limpida est, à resolutio calore & spiritu, quod accidit moribundis. Colores autem ferè existunt in supernata tunica, ἐπιτεφνύματα vocant. Nam venæ quædam per suturas ex interiore capite foras exeunt, & pericranio insperguntur. Hinc autem & tunica illa supernata, & venæ exterioris oculi deducuntur, quæ vix apparent, nisi ubi pleniores euadunt in ebrijs, iratis, inflammationibus, fugillatis. Atque hæ venæ modò rubent, modò lucent & nigre sunt: quæ si exudant, album inde maculari solet.

ἐκ ἀσθον. Quomodo ἀσθὺς malignū & serinum dicitur in morbis, sic ἀσθον, quod serino ex diuerso positum est.

XXXIX.

Malum quoque si oculi lumen refugiunt.

EXclude vel naturalem, vel aduentitiam infirmitatem & alia peculiaria vitia oculi. Ac tum præsagium malum colligit, siquidem ægri lucem refugiant. Sic enim imbecillior vis spiritus ostenditur, qui è cerebro in oculum defluit. Certius autem rem definies, si alia signa coniunxeris, solum enim hoc signum infirmum est.

ἢ διακρύουσιν, aut illachrymant. Lachrymant ægri tristi cogitatione moti nullo periculo. Lachrymant è delirio, vt Dealcis vxor, cui modò lachrymæ, modò risus. Aliis humidiores oculi & prope similes lachrymantibus, quales plerisque phreniticis extincta vi alterante & excernente: quod in lethaliibus signis censendum est. Verùm vis illa retinendi aliquando in solis angulis oculorum resoluta est incolumi cerebro, quod non ita metuendum est. Anguli enim quasi præsidia posita sunt, ne cerebri excrementa in oculos defluant. Neque formidabiles lachrymæ, si peculiari malo angulorum & oculi excidunt, inflammatione, ac distillatione, copia premente, vt in temulentis & imminentibus profluuijs sanguinis, & re externa oculos irritante fumo, puluere, festuca, aliisque id genus. Sed quod ad Prognosticon in acutis Hippocrates 1. 3. 4. 6. Epid. in Progno. & Aphorismis, lachrymas distinguit in acutis & aliis morbis. Nam vel arbitrio, vel nolente ægro effluunt, salutaribus signis edicis vel lethaliibus. Si arbitrio, hoc est, ἢ προαίρεισιν, etiam si cætera malè habeat æger, in laude sunt: si nullo arbitrio, malæ sunt. Scribit igitur 6. Epid. δ' ἀκρύνει ἐν τοῖσι ὄφθαλμοῖς τὴν φλακίαν ἔχοντων μὲν χυτὸν, ἀκόντων δὲ τὸν ὄφθαλμον, κακόν. Lachrymæ in acutis, cum ægri malè habeant, siquidem arbitrio effluunt, bonum: si nolente ægro, malum. In Prognostico, ἢ γὰρ ὁφθαλμοὶ διακρύουσιν ἀπροαίρετως κακόν, καὶ ὁ δέ θάνατος. In Aphorismis, ὁκόσοι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῶσιν ἀλυσιν ἀρρώστῃσιν κατὰ προαίρεσιν διακρύουσιν ὁδὸν ἀποπονεῖ: ὁκόσοι δὲ μὴ ἢ προαίρεισιν, ἀποπνέονται. 4. Epid. οἱ μὲν ἔχοντες διακρύουσιν ὁ κακὸν: οἱ δὲ ἀκρύνει τὸν ὄφθαλμον κακόν. At 1. Epid. Aliter quoque distinguit, οἱ σὶ ἐν πυρετοῖσι ὄφθαλμοῖς μᾶλλον καυσώδεις ἐκκύσια δ' ἀκρύνει, τῶσιν ἂν ῥινθὶν αἰμορρῶς

αἰμορραγίαι προσδίχας, ἢ καὶ τὰ ἀλλὰ ἐλευθρίον μὴ ἔχουσι. ἐπὶ τοῖσι γὰρ φλαύρως ἔχουσιν, οὐκ αἰμορραγίαι, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. Sic ergo de lachrymis censendum in acutis febribus ardentibus & aliis morbis. Cæterum quod ἡ πρῶταισι dicat, non solum ad θύλῃσι illam philosophorum, quam homini non brutis attribuant, referendum, sed eam quoque potestatem, qua dicimus bruta quoque arbitrio moueri, ut ἡ πρῶταισι dicamus, quomodo ἡ κρίσις, ut non modò διανοίας, sed φαντασίας & sensus & motus, qui à cerebro est, & πρῶταισι & κρίσις esse concedatur. Atque in corporibus ἡ πρῶταισι distinguunt ea, quæ αὐτομάτως, hoc est sponte naturæ fiunt, quomodo cor, pulmonem, αὐτομάτως moueri dicimus, caput & manus, spinæteras, angulos oculorum, & oculos ipsos ἡ πρῶταισι, nisi resolutis musculis, qui intempestiuum exitum eorum excrementorū cohibent, ne excludantur: tum enim ἀπρῶταισι.

ἡ δὲ σπρίφειδς, vel peruertuntur. Διασπρῆν duplex in oculis. Altera, quia reuera oculus distorquetur: altera, quia peruersa palpebra est. Hic de oculo: paulò pòst de palpebris. Oculus ergo distorquetur conuulsis musculis aut resolutis, à quibus sursum deorsum in angulos mouetur. In conuulsione vehementi est distortio, & signum admodum exitiale est. In resolutione, qui resolutus est, trahitur à coniuge musculo, ut in omnibus musculis contingit, qui alternis & mouent & cedunt. Sed hinc conuulsione potius casus est. Atque hæc lib. 2. plenius exposita.

καὶ τ' ἑτέρον ἐλάσσει γίνεσθαι πονηρόν. Iusta oculi magnitudo à virtute influente & spiritu, quæ si fatiscunt, oculus minor est, quàm naturæ conueniat: sed humore quoque vel imminuto, vel iam non ampliato è spiritu oculus minor esse potest: musculo quoque, qui radicem confirmat, & membranis intro reuulsis, quæ omnia in acutis febribus exitiosa sunt. Cur autem alterum tantum notet, quia tantum altera parte cerebri, aut ea vehementius sequitur, malum, vel quia alter oculus altero imbecillior est.

καὶ τὸ τὰς ἐφίας πυκνὰ διαρρίπτειν. Et oculos subinde & variè dimouere. Oculorum moderatus motus est integra natura. Eadem læsa in acutis lethaliibus, vel stata, constans, ac defixa acies oculi, ut nec in latera, nec sursum aut deorsum moueatur, σπρίφειδς oculorum, & πάσις ab Hippocrate appellatur. Vel irrequieti illi sunt, & nulla interposita mora variè dimouentur, ἀσπρίφειδς καὶ γινώσκοντες καὶ διαπαντὸς κινούμενους Galenus interpretatur. Illud vesaniæ melancholicæ, hoc biliosæ argumentum est. Interdum tamen minimum resiccatis palpebris, neruis & musculis, qui otulo inseruiunt, tremula quædam iactatio oculi est conuulsione periculo. Et imbecilliore natura & instrumentis, vnde oculis motus est. Alij assidue nectant. Et hic author in malis signis scripsit συνεχῶς μύειν. ἑρρίφειν quoque & ῥίφειν dixit Hippocrates, quod hic intelligit, cum scribit, πυκνὰ διαρρίπτειν, quia præcipitans & temeraria sit oculorum motio. Extra febres acutas luciosis quibusdam vi quadam aciem exprimentibus accidit is morus. Temulentis aliquando, & in coitu idem contingit. Quibusdam peculiare vitium est, quem ἵππον vocant.

ἡ λεμμία μικρὰ πρὶ αὐτὰς. Aut lemmæ paræ circa ipsos. Λεμμία definit Galenus ἐμὴ πίπτει τρέφει τὸν ὀφθαλμὸν πρὶ πρῶμα, ex dimidia costæ oculorum alimenti excrementum. Suidas breuius, πικρὸς δάκρυον. Lemmæ gignunt (pituitam Celsus conuertit) plenius cerebrum, ut pueris, & excrementitium infirmitate naturæ coeunte, ut senibus, peculiare vitium oculi, ut inflammatio. At in acutis, ut notatur lemmæ exitiali indicio, naturæ vel tantulum alimenti, quod oculis distribuitur, concoquere non potest. At quod non concoquitur, excrementum est. Atque in lethaliibus eiusmodi febribus inopia humidæ potius est, quàm copia: vnde omnia exarescunt. Scripsit ad hanc rem in Epidemiis, κακὸν δὲ καὶ τὸ ὑπερβαίνειν βλέφαρον εἶναι ἀχρὴν. Malum quoque veluti puluisculo tenui aspersa palpebra exarescat, aspersa (inquam) tenui puluisculo. μικρῶν πάνι λαμβανόμεναι, ut interpretatur Galenus. Eiusmodi oculi ἐπίχτην dixit in Proth. Id autem nimium siccatis oculis, & imbecilliore natura contingit.

καὶ αἰγί

καὶ αἰγίδ' αὖ λεπτὴν ἔχον. Vox αἰγίς nō est vsitata medicis. Itaque quid velit, diuinandum, vbi dubites, quid legendum. Vlcuscula fortassē & concretamenta pituitæ in maiore angulo. Quomodo Aegilops medicis, quasi oculus caprinus, quia videlicet huic generi animalium exulceratus sæpe maior angulus oculi, & concreta sorde obseptus.

ἢ τὸ λευκὸν μᾶζον γίνεσθαι, τὸ δὲ μέλαν ἐλάσσει. Aut album quidem maius, nigrū verò minus fieri. Oculum Hippocrates sæpe diuidit albo & nigro populari cōsuetudine. Album quidem prætenditur adnata tunica à petricranio vocato ducta. Nigrum verò pupilla, & quicquid inde circumscribitur. Nigrum autem, vt voluit Hippocrates, quia in profundo sita illa sint, & tunica nigra est. Rhagoidem verò tunicam intelligit, quæ acini instar nigricat. At album maius apparet vnde quaque tensum, vt omnia moribundis ad suam originem contrahuntur. Nigrum verò cū rhagoidem habeat à tenui membrana cerebri non in latera, vt adnata illa alba, extenditur, sed veluti in conum se colligit, qua parte cum neruis opticis vocatis membranæ in oculum è cerebro prodeunt. Adhæc multo humore crystallino magna vi caloris & spiritus rhagoides & pupilla ampliatur. Siccato verò humore illo dissoluto, nec iam influente spiritu angustius cōtrahitur.

ἢ τὸ μέλαν κρύπτειν ὑπὸ τῷ ἄνω βλεφάρῳ. Vel nigrum occultari superiore gena: Id moribundis & animo deficientibus sæpe accidit, vt tantum album oculi appareat, nigrum superiore palpebra contegatur: torquere oculos in caput vulgus appellat. Id aliter 7. Epid. Hippocrates in Eumate, ὀφθαλμοὶ οἷον ᾧ λιποθυμῶντων, oculi quales iis qui animo deficiunt. Id autem tota natura oculi ad suum principium recurrente, vel conuulsis musculis qui sursum mouent.

Ποιητὸν δὲ καὶ κοιλώτις ὁμμάτων. Mala quoque oculorum cavitās. In Prognostico damnauit initio morbi cauos oculos: post initia verò, qui ἔγκοιλοι ἰχθυῶς γινόμενοι, qui valde caui euaserunt. Vnde autem id accidat, prius definitum. Exoluto enim calore & spiritu, siccatis humoribus & musculis marcor oculi insequitur, ἀπροφίαν & φθίσιν etiam in oculis medici appellant.

καὶ ἐκθλίψις ἐξὸ σφοδρῶ. Et magna foras euibratio. In Prognostico, ἐξίχοντες exerti & prominentes, qui admodum cauis opponuntur. Eiusmodi verò oculi in saturatis multo vino & cibo, in iis qui suffocantur, in vehementer iratis, in magna contentione, quæ vomendo fit, in quibusdam phreniticis. Sed aliis quidem, præterquam quòd exerti sunt, etiam instabiles commouentur, & quasi fulgetra quædam euibrant. Aliis fixi relucet. Illud vehementis insanix à magna perturbatione concitata in caput materix: hoc iam melancholicum est. Atque vt motus foras est, animæ, sanguinis, & spiritus, ita oculi prominent: vt intro reditus est, ita subsident. In iis accessionum contrahuntur: in vigore foras elucet. In mœrore & metu intro recurrente anima caui oculi, subsidens facies, pallor, contracta cutis: In lætitia & ira magis exerti oculi, rubor plenior, facies & corporis moles. Oculi ergo exerti sursum forasque concitata materix signum est non tam formidabile, quàm cum incaui oculi fiunt.

καὶ λαμπρότης ἐκθλίψις. Et splendoris euibratio. Quomodo in aëre vbi concalfactus & siccatus est, ignes, fulgura, aliæque id genus magis proueniunt: ita in oculis, vbi corpus concepto igne inardescit, bilisque ab ardente febre sursum concitatur. Tum enim fulgura quædam & splendores euibrantur, vt vel ægri ipsi splendores dicant oculis obuersari, vel qui adsunt, fulgentes & quasi micantes igne oculos conspiciant. In hæmorrhagiis id fieri constat, & Hippocrates scripsit. Et phreniticis vidi, qui se in mediis ignibus versari cōtenderent. Noctu quoque ex oculis felium domesticorum & quorundam animalium elucent veluti ignes. In iratis & furoribus idem oculis accidit, vt non sine re Plato videri possit rectè scripsisse oculum constare igne & puro æthere, qui inde illustratum aerem solari igne familiaritate naturæ amplectitur, in eum sese colligit. Atque ita concurrentibus intimo igne, qui per pupillam exit, & aeris lumine, quod à puro æthere & sole influat, formæ rerum ad animam comportantur, & ita fit visio. Hæc sententia ab Aristotele refutatur. Sed ad rem. Intimo igne incandescente

candesciente natura foras sursumque contendente, exhalatione seruida in oculos irruente, ἐκλίψης λαμπρότης fiunt, quas si vacuatio sequitur & bilis excluditur, bono est, si retinetur, vesania, conuulsio, & mors expectanda sunt.

ὥστε μὴ διώσθαι τὸν κορὸν ἐκτίνεσθαι. Vt pupilla non possit sese extendere. Pupilla ad splendorem moderatum sese explicat: ad immoderatum vt solis ardētes radios & tenebras contrahitur.

καὶ βλάβη δὲ καμπυλώσις. Et genarum peruersio. καμπυλώσις est, quam in Epid. κατὰ κλάσιν dixit. Sic enim Galenus, κατὰ κλάσεις ὅσι τῶν ὀφθαλμῶν ὅταν διασπρίνηται τὸ βλέφαρον καταπίπτει ὡς τῶν προγνωστικῶν διήλθεν, ἄπων, ἢ καὶ καμπύλον γένηται τὸ βλέφαρον, hoc est, Effractio oculorum est, cum palpebra peruertitur, quomodo dixit in Prognost. Quod si palpebra retorqueatur. Causa libro secundo explicata: conuulsis musculis tarso genæ superius inductis, vt alternis oculos claudant, & aperiant. Et inferiorem genam varij musculi controuersis motionibus dari variè contorquent. Contracta fronte, quæ iuuandis palpebris mobilis est, vt melius claudant oculos & aperiant. Reuulsis quoque connexarum partium musculis, vnde in genam inferiorem agnatz fibræ diducuntur, palpebræ peruertere possunt.

ἢ πύξις ὁμμάτων. Vel oculorum concretio. τῆξιν alij legunt colliquationem oculi. Est autem, quæ prius dicebatur in cauis admodum oculis ἀποφία, & φθίσις. Melius πύξις hoc est concretio. Eiusmodi oculi vitium admodum lethale est. Hippocrates πεπυγμένα in Proth. & Epid. appellat. Opponitur ei, quem prius dixit, πυκνὰ διασπρίσσοντα. Est ergo oculus πεπυγμένος idem, qui ἀκίνητος fixus & immobilis. Id sæpe videas in phreniticis exusta iam materia, & in atram bilem versa. Ac ferè horridus iis aspectus & velut exterriti hominis, colliquatis angulis & musculis oculorum, vnde decor & mansuetudo contuitus corrumpitur. Deinde quia varia spectra & terribilia exhalatione atræ bilis animæ prætenduntur. Hinc ergo horridus aspectus. Aliis quidem fixi oculi, sed qui humanitatem quandam & sapientiam præ se ferant, quomodo in vocata Catalepsi: & in Polycratis vxore, ἀμβλίψις ἐμφρονώδης σφοδρὰ, Contuitus, qui prudentem mulierem præ se ferrent. Cæterum fixi sunt oculi in acutis febribus & malignis musculis ocularibus in sua capita æqualiter tensis, τῶν ἰσχυρῶν appellat, quod insignis conuulsionis argumentum est, iisdem quoque resolutis aut extrema infirmitate potestatis, quæ mouet.

καὶ συνεχῶς τι μύειν. Et perpetuo quid nictare. Imbecillitas virtutis & musculorum, qui genas mouent, hoc efficit, quod prius expositum est.

καὶ χρώματα μεταβάλλειν. Et colores euariare. Dictum prius in descriptione cadauerosi vultus, qui colores νεκρώδεις & mortiferi. Euarians autem color internam perturbationem & multiplex vitium ostendit. In Progn. Aliter scripsit, καὶ τὸ χρῶμα τῶν ἐμπαντῶν πρὸς τὸ χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν εἶναι. Additur in quibusdā codicibus, καὶ περιὸν ἢ μολεῖ δὲ δέσσει, qui colores nigro continentur. Atq; hæc exposita prius in facie cadauerosa, Sed cum color alius ex alio fit in morbis nondū lethalibus, longitudinem morbi significari scripsit Hippocrates in Aphorismis. In lethalibus imminens exitium. Id autem fit variis humoribus aliis quidem ex aliis deinceps commotis, aut certè sequitur actiuas qualitates πρακτικὰς ποιοτάτας philosophi appellant. Vbi enim vel humor, vel vapor calidus faciem peruat, si quidem sanguis, rubor: si bilis, pallor & luteus color existit. Vbi verò frigidus, tota facies exalbescit.

καὶ βλέφαρα μὴ συμβάλλειν ὡς τῶν καθ' ὕπνιν δλεθρίων. Et in somno non committere palpebras lethale. Hoc est quod in Progn. & Aphor. σκοπεῖν δὲ καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν ὀφθαλμῶν ὡς τοῖσι ὑπνισιν: ἢ γὰρ τὶ ἀποφαίνεται τὸ λευκὸν, τῶν βλέφαρων μὴ συμβαλλομένων, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανάτου. Vbi annotandum putat, quomodo ægri in somnis suspiciant, & nunquid albæ partis oculi vtrunque appareat. Id enim lethale putat, nisi consuetudine ægri, alui profluuium, insigni vacuatione, aut aliquando vi morbi acciderit. Alij μὴ particulam omittunt, quæ si

quæ si non legitur, cōcussas palpebras intelligere oportet magis adductas, quàm vigilantibus. Sed id quoque accidit aliis peculiari natura: Alius vitio quod *λαγροφθαλμίαν* vocant à leporibus, quos ita dormire volunt. Sunt qui ita dormientes *πορυβαντίς* appellent. Tabidis vermiculosis, dysentericis, exinanitis id quoque accidit. Cæterum hoc inuehit genarum corrugatio & ariditas, atque inde contractio, virtus languidior, conuulsio musculorum, qui oculos claudunt. Ii inducti tarso ex angulo maiore in supercilium sese explicant.

κακὸν δὲ καὶ ἰλαίνων ὀφθαλμὸς. Malum quoque distortus oculus. *ἰλαίνων* (inquit Galenus in expositione vocum Hippocratis) *ἀσπρίφει τὰς ὀφθαλμοὺς*, pervertere oculos, atque distorquere. Id autem fit conuulsis musculis, qui vel sursum, vel deorsum, vel magis in angulos oculū mouent. Læsis quoque aliis qui in circulum voluunt, non absimile vitium nascitur, quàm *ἄλυσιν* appellant, peruersam quandam oculi volutationem. Eiusmodi vitia interdum momentanea, aut certe temporanea, nonnunquam diutius permanent. At quomodo omne bonū signū, quod persistit diutius, eò melius: ita malum tantò tolerabilius, quātò breuius est. *ἰλυσιν ὀφθαλμοῦ* in malis notauit author Prorrhetici: quanquam alij *ἄλυσιν* legant. In Epid. vxor Oeceti *δεξιῶ ἰλαίνει*, ab aborsu 14. periit. Et qui in Dealcis horro iacebat, *δεξιῶ ἰλαίνει*, dextro oculo distortus est æger, tumē is conualuit.

X L.

Oculorum rubor in febre natus diurnam ventris molestiam significat.

IN febre oculi rubor, qui serè ab inflammatione est, viscus aliquod malè affici ac sæpius cerebrum ac ventriculum inflammari significat, quod prius dictum est. A quo nos in aliquot obseruauimus interire ægros corruptis internis visceribus. Inflammationes oculorum resoluta aluo posse sanescere Hippocrates annotauit in lib. de capitis vulneribus. Sit ergo magna copia materię, quæ egeat tempore, vt vacuetur: sit mordax acrimonia, intestina distorqueat. Sic enim *πυρεϊνός* prius ex mente Hippocratis interpretabamur. Cæterum rubores oculorū ambigūe quidem diurnam molestiam alui, sed non necessariò significant.

X L I.

In reualefcentibus siquidem circa oculum membrana extuberrant, aliud perturbatur.

Epuolos prius de inflammatione dixit, quæ vbi multum inualuit, vt in eo genere lippitudinis, quæ *χύμωσις* iam dicitur, palpebræ contagio mali adeo læduntur, vt velut rebelles oculos neque claudant, neque aperiant. Album verò oculi vsque adeo exurgit præ copia, vt multis locis pupillam tegat: id quod *ὕμωσιν ἰπτανασσι*: à Galeno: hic *πρὶ ὀφθαλμοῦ* ab Hippocrate appellatur. Et si quidem leuior inflammatio, aluum resoluit, multò magis, quæ iam grauior est. Quid autem *κατὰ γινώσκεις*, prius explicatum.

X L I I.

Ab oculorum peruersione cum lassitudine & febre rigor lethalis est: iis quoque καὶ μὲν malum est.

Coitio est empyrica in qua dubites an *κοπῶδες* & *πυρετῶδες* ad oculum, vel corpus referas. Oculus quidem *κοπῶδες* esse potest, quia languidus ægrè moueatur,

moueat, ut longa vigilia, longa lectione delassatus multis esse solet. Eiusmodi oculi meminit in Theodori vxore, ὁμῶς αὖς ἰσχυρῶς καλῶς αὐτὸς βλέπει, καὶ πῶς ἴσχει. Oculi quasi delassari difficulter suspiciebat, & oculos circumserebat. Et in Balis filio ὁφθαλμοὶ ὡς πρὸς νυκτὸς ὄντες, quales is, qui dormituriunt, & agrè somno se cōtinent. Eiusmodi oculos ἰσχυρῶς fortassis intelligit, vnde verò corporis lassitudo multis iam locis explicatum. At πυρετῶδες oculus dici non solet. Alioqui dicatur is, cū inflammatione laborat, & vehementer incalescit. At rigor siquidem vacuationem criticam antecedit, salutaris esse potest: lethalem verò sæpe diximus, si nulla inde sequitur vacuatio. Et κῶμα quam vim habeat sæpius definitum.

XLIII.

Lippienti viro superueniens febris, solutio: si verò non, periculum est vel cacutire agrum, vel mori, vel utrunque.

Nisi ὁφθαλμία plenius dicatur ῥῶς ἢ ὁφθαλμὸς, ut libro πρὸς ἀδώνη, patrum verisimile est lippitudinem, quæ inflammatio est, exolui accessione febris. Constat quidem frigidos morbos superueniēte febre interdum dissolui: non ita calidos, qualis ὁφθαλμία peculiariter appellata à medicis. Cæcitas autem lippitudines sequitur, sed rarius. Remedius enim medicis ferè prohibetur. Neque è lippitudine ægros mori vidimus. Et eodem libro πρὸς ἀδώνη, ἢ πᾶν θανάτῳ εἰς, fluxiones, quæ foris conspicuæ sint in oculis, esse scripsit: quāquam fortasse hunc locum aliquis in nos retorqueat, quia Hippocrates ἢ πᾶν soleat usurpare, vbi è multis pauca excipit, quomodo in Aphor. ἢ ὅτι νύκτα ἢ πᾶν ἀσφαλές αἰ πῶς γένοιτο, quia videlicet in prædictionibus plurimæ veræ sunt, paucae fallunt. Quæ ratione ἢ πᾶν θανάτῳ εἰς, quia plurimæ mortem afferant. Cui respondeo, nobis potius consecrādā rerum veritatem, quā ambiguum de nominibus disputationem. Certum est itaque aut nunquam, aut rarissimè ægros interire è lippitudine: quāquam nō negandum, multa nonnūquam posse intercidere in acutas febres, aliāque id genus, vnde lippientes ægri intereāt: & propterea melius fuerit, ἢ δὲ μὴ, interpretari, si lippiente ægro febris superueniat persistat, que, nec inde sanescit lippitudo, cæcitas aut mortis periculum est.

XLIII.

Lippientibus cæcitatē periculum denunciatur, siquidem superueniat capitis dolor, qui diutius consequatur.

Lippitudo fit, ut ait Hippocrates, vbi caput extremētum deponit in oculum. Atque excrementum illud cerebro cōclusum dolorem capitis creare potest, qui conquiescat aliò translata materia. At vbi materia multa est, deposita parte nondum sedatur dolor: ac metus est, ut ne materia nō solum per venas exteriores influat, quæ ex interiore cerebro per futuras foras prodeunt in pericranion & hinc in cohærentem oculo membranā & extimam dispergitur, sed & per interiora vasa & nervos cauos in oculum decurrat. Ac sæpe fit, ut lōgius progresso malo & capitis dolore cæcitas, suffusio, suppuratio, albugo, aliāque id genus vitia pupillam consuetudine interni & externi spiritus prohibeant, vnde violatur visio, vel extinguatur.

XLV.

Lippienti alui profluuium sponte natura motum utile.

Quam vim habeat alui profluuium malè affectis oculis & acri materia occupatis, prius est definitū. Reuulsio enim ferè salutaris, & abscessus laudat Hippocrates, cū relictis partibus superioribus deorsum materia conuertitur: & qui abscessus κατ' ἐκκρίσιν excretionem, melior, quā qui κατ' ἐκκρίσιν ἐκ τοῦ ἐκ τοῦ

cum transposito vitio. Hoc idem scripsit in Aphorif. ὁφθαλμοὶ πρὸς ἀσθενείας λαμβάνουσι ἀγαθόν. Ac quia ars naturam imitatur, in omni inflammatione oculorum clysteribus & medicamentis purgantibus iuuandi ægri sunt. Atque iis remedium multos se curasse Galenus profitetur. Neque excludit beneficium artis, quod scribit ἀπὸ ταυδμάτων. Multos quidem morbos natura sine arte sanat: ars sine natura nihil efficit. Sæpe tamen utraque opus est & obsequente ægro, quæ ubi aduersus morbum conspirent, perfecta ea curandi ratio censeatur. Ceterum ἀπὸ ταυτομάτου dixit, ὡς φανερῆς αἰτίας sine euidente causa & externa. Est autem euidentis causa hoc loco, quæ opponatur alteri generi causarum, quod ἡ λογισμὸς αἶνον, quia ratione inueniatur. Illa verò sub sensum cadit, medicatio, largior potius, vehemens commotio, à quibus alius perturbetur. Aliter quoque ἀπὸ ταυδμάτων ex opposito est ei, quod ἡ προαίρεσις. Cor enim & cerebrum sponte naturæ moueri dicimus: oculos verò & artus ἡ προαίρεσις, quia arbitrio quiescant & moueantur. παρακλῆ τῆς κοιλίας ἀπὸ ταυδμάτων γινώσκω opponit in Aphorif. ei, quæ medicamentis moueatur. Definit αὐτόματὰ Gal. ἃ μὴ γινώσκω ἢ χεῖς αἰτίας, ἀλλὰ χεῖς τῶν ἑμῶν αἰτίας. Aliter quoque ὡς φανερῆς αἰτίας, τοῖσι μεδισίας αἰτίας ἀπὸ τῆς ἰατρῆς γινώσκω, ἀλλὰ προνοία φέρεται. In Aphorif. de mitione sanguinis ἀπὸ ταυδμάτων, pro ἐξαιρέσεως vsurpauit, quomodo & hoc loco liceat interpretari.

XLVI.

Intercepta visio concreti oculi & puluerulenti malum.

Aμαύρωσις definitur ab Aetio ex Demosthene & Galeno ὁ πρὸς τῆς ὥς ἐπιτοπλὺν ὁ ἀποδοσὶς τῆς ὁρῆς χεῖς φανερῆς καὶ τῆς τῶν ὁφθαλμῶν: hoc est, quum omnino quod ferè accidit, videndi vis intercipitur, nec vlla se prodire manifesta iniuria circa oculum. Pura nitensque & nulla læsa offensione pupilla conspicitur. Id utriusque oculo, interdum alteri contingit. Extra febres multas causas habet & latentes & manifestas. In febribus acutis id accidit resolutio, contractione, vel aliter concidente, aut humore aliquo intercepto neruo optico. Ac noui, quibus ἀμαύρωσις in cæcitatem abiit. Ardens febris erat, profluxit largiter sanguis, conualuit æger, sed in totam vitam cæcus permansit. Aliter videtur Galen. ἀμαύρωσιν descripsisse in Protrhetic. commentarius, ubi hæc sententia hoc modo scripta est, ὄμμα ἀμαυρόμενον φλαυρόν, καὶ τὸ πιπυγὸς, καὶ τὸ ἀχλυνώδες κακόν. Oculus iners malus: malus quoque & concretus & turbulentus. Vbi Galenus, τὸ ἀμαυρόμενον ὄμμα καθαπτεῖ γὰρ καὶ τὸ ἀχλυνώδες ὡς τῶν τῶν καμένων, καὶ τοῖς ὁρῶσι γίνεται δόλον. Oculus iners quomodo & obscurus tum ipsi ægro, tum videntibus manifestè intelligitur. Commune verò utrisque facit obscurius videre, sed ἀχλυνώδεις. Hoc præterea accidit, quod velut interposita nube conspiciat. Definit enim ἀμαύρωσιν ἀμυδρὰν τῶν ἐργάτων αἰθερίαν χεῖς τῆς πλὴν ἀχλὺς φαντασίας, obscuram imbecillamque oculorū sensationem, in qua tamen nulla turbatio appareat, quod ἀχλυνώδεις contingit. Ac paulò post αἰθερίαν ἐστὶν οἷον ἀχλὺς πινὸς γὰρ ταῖς ἀχλυνώδεις ὅψιν τοῖς δὲ ἐξωθεν ὁρῶσιν τῶν ὁφθαλμῶν ὁ μὴ ἀμαυρόμενος ὁδισμὸς ἔχει φαίνεται σύστασιν ὑγρῶν παρὰ φύσιν ἀπόλυται δὲ ἔξ αὐτοῦ τὸ λαμπρόν, καὶ εἰλβόν γὰρ τῆς δέξις ὁρῶσι ὁφθαλμοῖς ὑπάρχον, καὶ ὡς οἱ ἀμαυρόμενοι παραπλάσιοι, τοῖς τῶν νεφρῶν, καὶ πολλοῖς τῶν ἐκθνήσκόντων, ἐπὶ ζῶσιν οἱ ὁφθαλμοὶ τοιῦτι φαίνεται, καὶ τοῖς γὰρ ἐκείνῃ γὰρ ἀχλὺς δὲ ἢ πᾶσιν, ἀλλὰ οἷς μόνοις τεθαλῶσαι φαίνεται τὸ ἡ πλὴν κόρην ὑγρὸν ὁ λαμπρόν καὶ λευκὸν ἢ ὅτ' ὑγίαινον. In Epidem. 6. τὸ ἀμαυρόν κακόν, de obscuratione visus intelligit, qui infirmitatem atque adeo extinctionem sequitur potestatis, qua videmus. Ex quibus faciliè intelligas aliter ἀμαύρωσιν & astrictius describi à posterioribus medicis: aliter populari vsu: & plenius intelligi ab Hippocrate, ut & alia multa, οἰδημα, φλέγμα, φλεγμονή, ὁφθαλμῶν, ἀπὸ λαβῆς, καῖμα, de quibus alio loco. Aliter quoque extra acutas febres & seorsim, aliter in febribus. ὄμμα verò πιπυγὸς prius expositum. Αχλυνώδεις in levis quanquam in Protrh. ἀχλυνώδεις legitur.

XLVII.

XLVII.

Visus obscuratio cum animi deliquio instantem conuulsionem indicant.

A Nimi deliquia ἀμαύρωσις, oculorum peruersio & alia consequi solent. Hæc sine animi deliquio esse possunt: vtraque verò vt non superueniat conuulsio. Quare nihil habet artis hæc sententia.

XLVIII.

Directa oculorum acies in acuta febre & celer motus, somnus turbulentus, vigilia, & interdum extillans sanguis è naribus, quique ad manum non vehementer ardeant, phrenitici fiunt, & magis si sanguis fluat.

Sunt qui in duas sententias diuidunt, atque initium posterioris faciunt πρὸς τὸν ἀφῶν πρῶταις, & prioris fini adscribunt ἐδὲν ἀγαθόν. Iam verò ὁμμάτων ὀρθότης videtur esse, quum pupilla recta in medio rectas lineas in id, quod ex aduerso ostenditur, dirigit. Id autem fit tensis æquabiliter musculis καὶ πάσι τοῖς ὀφθαλμοῖς: idque dupliciter. Nam vel conuulsis omnibus musculis ocularibus id accidit, vt in concreto & immobili oculo dicebamus, vel non conuulsis quidem, sed formis quibusdam rerum & spectris animæ obiectis, quæ & eam retinent, & oculos sistunt. Id quod phreniticis sæpe accidit, quomodo fortasse scripsit in Prothet. εἰσὶν ὀφθαλμοὶ ἐκλαμπῶσι ἀπὸ τοῦ οὐκ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν. Quibus oculi fixi relucet, ij apud se non sunt. Atque fieri cum conuulsione & sine hac certum est. Hoc loco citra conuulsionem verisimilius intelligendum est, quia statim subiicit, καὶ νύκτις ὀφθαλμοῖς. Iam lassatis oculis, & mutatis rerum formis incipiunt oculi celeriter dimoueri. At varias formas & terriculamenta quædam obiecta ægro confirmat, quia sequitur, καὶ ὡς τὰ παραχρῆμα. Territantibus enim spectris, quæ animam exagitant, turbulenti somni commouentur. At qui dicatur ὅτι παραχρῆμα, prius expositum. At multis ægris contingere, vt modò dormiant, modò vigilent ex iis, quæ prius dicta sunt, & historiis Hippocratis faciliè intelligas, & in multis ægris obseruatum comperias.

Ἐκ τῶν μελίων, quàm πρῶταις legitur. Quam vim autem habeat substillus sanguis è naribus, sæpius demonstratum. ἐδὲν ἀγαθόν, melius θεωρεῖται mortiferum legatur, ἐδὲν ἀγαθόν in ambiguis scribi consuevit.

πρὸς τὸν ἀφῶν, hoc est fortasse, quod in Epidem. τῇ κατὰ πρῶταις, quia si manum, frontem, pectus & præcordia contingas, mollis calor, non vrens, nō mordax percipitur, quod sæpe pestilentibus & mortiferis febribus accidit.

φρενιτικοὶ γίνονται. Id certè non necessarium. Nam quibusdam simplicibus & salutaribus febribus hoc inest, quod non sunt πρῶταις: aliis quoque, quæ vrant quidem, sed non vehementer, neque sequitur phrenitis. Constat aliquando trās-lata in caput è medio corpore materia minus ardere partes, quæ prius exardescabant. Hoc itaque contigerit & inde phrenitis.

καὶ μάλλον, & hoc quoque motum materiæ in caput potest ostendere, non phrenitidem. Atque hæc de oculis. Non omittendum tamen vt ea vitia magnam vim habent ad exitium, ita incolumis oculus ad salutem. Atque is index est valetudinis totius corporis. Scriptumq; rectè ab Hippocrate ὀφθαλμοὶ ὡς αὐτὸ τὸ σῶμα, vt valent oculi & vegeti sunt, ita vniuersum corpus. Sic enim γυνὴν interpretatur Galenus, vt apud Hippocratem ἀγυῖα ἀδύνη, sine corpore & viribus. Oculus ergo salutaris acri acie & puro splendore emicat, iusta mole, coniugi oculo omnino æqualis & similis, non exeritur, non est incauus, nulla nota macu-

latus, non instabilis, non piger, aut defixus, non distortus aut impeditus, sed habeat liberos motus sursum deorsum, in angulos & circulum, non setosus, audax, impudens, minax, non tristis, demissus, non asper, aut horridus, sed modestia quadam moderatus, nimium neque apertus, neque clausus. Per somnum palpebrae bene conducantur, non lachrymosus, aut levis, vel pituita sordidatus, non squalidus, aut humectus, non obscurus aut turbidus, sed pura luce irradians. Lævis sit, non rugosus, non concitus. Ac breuiter aut qualis sano esse consuevit, aut quam-minimum immutatus.

Notatur in quibusdam codicibus Prognostici ὅτι αἰχμῶσαι, καὶ ἀλαμπῆς, scilicet oculi & pondere cassi in Epid. 6. καὶ ὁ (inquit) καὶ τὸ ἐπιφανεστέον βλεφαρόν εἶναι ἀχνόν, καὶ τὸ ἀμαυρόν, καὶ αἰχμαρόν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται, καὶ οἱ πτερυγίαι, καὶ οἱ μύλινες σφαιρόμενοι, καὶ οἱ γίνονται ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα περιέται, quorum plurima exposita & è comment. Galeni in eum locum requiri possunt.

Varia vitia & contraria in Neopoli notauit paulò ante mortem, ὁ μάλιστα αἰχμῶσαι καὶ ἀλαμπῆς γίνονται ὀφθαλμοὶ ἀχνόν.

Oculorum quoque καὶ ἀλαμπῆς clausio in Protrhet. apertis perpetuò.

In Olympiadæ vxore ὁ φθαλμοὶ ἀχνόν, & paulò post, ὅτε αὐτὰ πάλιν φερε τὰ ὁ μάλιστα καὶ ἡφία. Ea verò attollere oculos non poterat, qui tristes erant.



IACOBI HOLLERII

STEMPANI COMMENT. SE-

CVNDAE SECTIONIS IN COACA

Præfagia Hippocratis liber

secundus.

APHORISMVS I.

Lingua initio quidem morbi inhorrescens, sed colorem retinens, progrediente verò tempore asperata: liuida & in rimas fissæ lethalis est. At quæ vehementer nigricat, expectandū iudicium in decimum quartum indicat. Periculosissima verò & nigra & lutea. In

8. fol. 429.



N præfagiis linguæ color notatur. Notantur quoque articulatio, motus, liccitas, humiditas, sapor, calor, & frigiditas. Hippocra. præter hæc in capitis vulneribus pustulas enatas linguæ lethales scripsit. Idem præfagium è lingua in Prog. omisit, vt alia multa, quæ in aliis operibus scripta cognoscebat. Quod autem περιφερικὴν γλῶσσαν dicit, parum vñtatum est. Nam inhorrescere, totius quidem corporis dicitur concussio quædam media inter rigorem & frigus. In lingua verò non consuevit vsurpari. Ac horror fit in febribus, quæ mista materia frigida & calida generantur, quales ἐμπερυστοί, & quæ περιπόδες, inde appellatur. Effusa ergo tenuiore parte, & veluti sero sanguinis in corpus linguæ horro fit, sicuti excurrente è venis in reliquū corpus idē cōcitur. At χλωμαλὴ δισμυρῆς eiusmodi est. In multis febrib. horrificis, quâsq; multa crudâq; materia magna ex parte gignit, tardior est putredo, tardius ignis incēditur, vt in viridi ligno. Itaq; vrinæ color initio nō mutatur, calor nō ita se prodit, lingua suū colorem retinet. Initium verò dicit, quod triduo, aut quatrduo circūscribitur. Iam verò putrescente materia, inualescēte febre siccatur lingua,

lingua, & præ siccitate exasperatur, aucta quoque ariditate finditur in rimas & extrema parte sursum retorquetur. Hæc igitur ubi gradatim fiunt, mortem denunciant. Magnum enim incendium, quod in venis & arteriis vigeat, hæc ostendunt. Nam è lingua & corporis extrema cute, qualis sit morbus, qui in vasis est, coniectamus. Scabra enim & exardescente cute siccum calidumque morbum esse colligimus: quanquam is casus vasis conclusum incendium non solum significat, sed exuoca marcidâque viscera sæpenumero consequitur. E lingua eadem ostenduntur, in qua non sola siccitas & scabrities inducitur, sed intingitur color, qui speciem humoris & materię morbi exprimit. Lingua enim fungi modo, aut spongix raræ & mollis facilè combibit serum humorum, qui in venis & arteriis feruent, atque inde inficitur extrema parte sita, quæ suspiriis totius corporis obiecta est. Propterea scripsit Hippocrates, γλώσσα δρόχους τῇσι πύσταισι διότι ταύταισι γινώσκωμεν ὅτι χυμὸς, lingua vincentis materię, quæ morbum facit, colorem combibit. Hinc ergo humores diiudicamus. Et paulò post, γλώσσα ὀφρὸν σημαίνει, alij ὄρον legunt. χλωρὰς pallidæ, vel luteæ, χολώδεις bilem significant. ἐρυθρὰς, rubræ, ἐφ' αἵματι inficiuntur à sanguine: μελαίναι nigra, ἀπὸ μελαίνης χολῆς, à nigra bile sunt. αὔαι ἀπὸ λιγνυάδης ἐγκαύσι. Aridæ ab interni incendij fuligine. αὔαι enim dixit φηρὰς ἰκανὸς, valde siccæ, quomodo libro περὶ χύμων αὔαισιν dixit squalorem corporis. Verùm non est necesse posita febre & varia illa materia, cuius exhalatione & serosa parte lingua tingebatur, linguas intingi. Locus enim & velut focus febris, ubi materia illa concluditur, deinde magnitudo febris existimanda sunt. Quale est inflammato utero, aut vesica, bile vel flaua, vel nigra, in splene conclusa, aut inferioribus venis, nō est necesse linguam alterius bilis colore tingi: quomodo nec in inferiore ramo venæ cavæ, aut iis partibus, quæ inde propagines accipiunt, conclusus humor eam vim habet, ut colorem linguæ plurimum immuter. Tum enim febres non ita ardent, nec is sanguis tam calidus est, quàm qui superiore ramo continetur. Crassus enim ille est, piger, neque similiter agitur aut feruet, atque is, qui in superiores partes diducitur. Hic autem cum sit calidior, magis exhalat, ex quo facilius resoluitur. Deinde quia quæ venæ ad linguam pertinent, inde enascuntur, ob eas res lingua inde facilius intingitur. Crassior ea causa ramus est superior, ut plus sanguinis contineat, non ob id solum, quodd pluribus partibus distribui inde sanguinem oporteat, sed quia sanguis is multò magis in halitum dispergatur, humore quoque in ventre concluso lingua eo coloratur non solo habitu inde sublato, sed continuitate tunicæ, quæ toti vētriculo, gulæ, faucibus, ori interiori & linguæ communis est. Et quod à cerebro per palatum defluit, linguam immutat. Pulmo quoque expiratione idem efficit. Linguam πνευμονικῶν sæpius scripsit Hippocrates, quam videtur interpretari in Cydis filio, γλώσσα οἷα ἐστὶ πῖσι πνευμονικῶσι καὶ ἀκρόλιδας, ex pallore albicans: quāquam rubentes linguas peripneumonicis multis annotauimus. Libro περὶ κρείσμων peripneumonicis (inquit) γλώσσα φανερὰ πύσταισιν ὅτι χροὶ μελαίνονται. Eodem modo 3. περὶ νύκτων. Verùm cælo calidiore sanguis tenuis, flauus, qualis in pulmonibus, accedente febre cum visceris inflammatione, facilè in bilem vertitur. Nostro cælo frigido & humido sanguis humidior est. Et pleuritides & peripneumonix magna ex parte concalfacto eo sanguine apud nos gignuntur, quæ res efficit, ut pulmonariis lingua sæpenumero erubescat. Cæterum in vitiis linguæ, quæ à siccitate fiunt, ea est, quæ ὑπόπρωλη ab Hippocrate notatur in Pythodoro, Andrea, & Eratolai filio. ὑπόπρωλη γλώσσα ὑπὸ φρενός τῃσιν, quia quod multa longaque siti laborantibus accidit præ siccitate, idem febricitantibus. ἀσφῆς autem γλώσσα obscura, quia vix exaudiatur æger dum loquitur, infirmitate naturæ magis est, quàm ariditatis. Id verò scripsit in Prodro-mi filio septimo Epidem.

ἀκάρτης autem, incontinens in genus tremulæ incidit, de qua paulo post. In Olympiadæ vxore, γλώσσα καυσώδης, φρενὸς, τραχὴς, ὠχρὰ. καυσώδης vel quia qualis in ardente febre, vel æstuans calore. Andreæ verò γλώσσα φρενὸς, ἀκρωπὶς, τραχὴς, ἐπὶ πύσταισιν ὠχρόλευκος, ubi ἀκρωπὶς, ὅτι οἷον ἀκρὰ ἑαυτῆς μετὰ πύσταισιν ὠχρὰ.

ἀδύνατον τῶν δυσκινήσεων, quia extremas sui partes loco mouere nequeat, & ab impotentia motus voces non exarticulet.

Aliud notatur in ægris, γλῶσσαν ἐκβάλλειν, linguam exetere, quod concepti incendij in pulmonibus argumentum est. Id in pulmone præ calore intumesciente notat Hippocr. 3. de morbis. Id equis cursu concalfactis accidit.

Sed ad rem. Lingua hæc videtur esse eius febris, quæ καυσώδης ab eodē appellatur. Ea verò tertio πρὶ κέρας hoc modo describitur, In morbo, qui καυσώδης, ἢ γλῶσσα (inquit) πίφει: τὸ δὲ χῶμα αὐτῆς τὸν μὲν πρῶτον χεῖρον, εἰς ἡμέρας ὡς, ἔπειτα δὲ σφοδρὰ: προίει· δὲ τὸ χεῖρον σκληραίνεται, καὶ τραχύνεται, καὶ παχύνεται, καὶ ἐπιμελανεῖται. πρὶ παύῳ, in ardore γλῶσσα τὸ δὲ χῶμα δαμνύσει τραχὺ καὶ μέλαν· τὸ πρῶτον· ὥστε γὰρ θερμότητι. Retinens colorem rubrum, quem antea habuit, siccitamen euadit, exasperatur, liuescit, quod nigri nomine cōtinetur. Via enim ad nigrorem est. In rimas verò findi magnæ ariditatis est.

Σφοδρὰ δὲ μελανομένη. Hippocrates lib. πρὶ νέων 3. & πρὶ κρείμνων celeritatem aut tarditatem iudicij ex eo definit, quod vel principio, vel post principium nigrescit lingua, quia ut celerius nigrescit lingua, ita inualescens incendium se prodit, & celerior morbi motus est. Ac quod celerius mouetur morbus, ita celerius iudicium expectandum. Incidit autem in ardente febre, ut scribit lib. πρὶ παύῳ, breuissimè quidem nona vel decima, tardissimè decimaquarta. Quanquam constitutione humida longius protrahi potest, ut ex Epidem. intelligas, & ea de re alio loco.

Lingua verò nigra ex lib. πρὶ παύῳ, τὸ πνέμα· ὥστε γὰρ θερμότητι, exhalatione videlicet calida. Sed ea, quæ è nigra bile veluti fuligo excitatur. Ac multò magis tingitur, ubi in superioribus venis, & quæ sunt in thorace incendium viget. Vbi periculum est, ut ne peripneumonia grauis, & certè lethalis accessio mali suboriat, quod sæpe scribit Hippocrates.

ὡς τὸ πικρὸν. γὰρ, non legitur in quibusdam codicibus. χαλεπώτα. Nigras sæpe vidimus nullo periculo & luteas. Et in morbo, ubi oporteat nigricare linguā, siquidem ea rubeat, admodū periculosa est. Connecte his omnibus reliqua signa.

II.

Lingua siquidem qua parte media diuiditur, veluti salina alba obducta est, signum remissionis febris. Quod si salina illud simile quod superinductum est, crassum est eadem die: si verò tenuis, postridie: perendie quoque, si etiam tenuis est, remissio expectari debet.

Διχῶν in Exegeſi vocum Hippocratis, οἷον διχρῶν ὡς καὶ διχίτης ὀνομάζουσι, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ διχρῶν ὁλοῖ, velut biceps, quod idem bifidum dicitur, & διχρῶν hoc loco mediam linguam intelligit, qua parte caua est, & linea recta diuiditur. Lingua ergo obducta alba pituita, quæ salinæ similis est, è pituita morbum indicat. Sed illa aliquando tota alba est, interdum summa parte, qua epiglottis dicta sita est, nonnunquam extrema parte quæ πρόγλωσσις appellatur, qua videlicet medios dentes contingit. Est quum ea sola parte, quæ media est & διχῶν hoc loco dicitur, pituita infideat. Ergo si liberatis linguæ lateribus ac deterſis sola ea pars iam inficitur, decrementi febris signum est. At quemadmodum in oculis, in coriza, in morbis thoracis, ac denique in vrinis, quantò tenuior pituita excluditur, tantò immaturior morbus est, eodem modo in lingua quò tenuior ea pituita est, quæ in mediam linguam quasi è ripis in alueum delabitur, cò crudior febris est. Vbi verò crassescit, maturi morbi & ideo

& ideo remissi signum edit. Quanquam crassitie non protinus iudicanda concoctio, sed ubi tenuis materia ante fuit, & iam sine insigni lentore crassior est. Quæ enim pituita crassa quidem, sed admodum viscida & ad instar glutinis inhaerescens, ea cruda est. πυρίτην annexendum voci αἰσιθ, non παχύς, & ab hac voce, ρύ, vel aliquid tale subsequi debet.

Επιγίνεμα verò dicit, quia ea pituita non adnata quidem, sed aduentitia, qualia ferè ea omnia symptomata, quæ superueniunt, singultus, conuulsio, delirium, & alia generis eiusdem.

Λιπότης. Nam tenuitate cruditas, crassitie iusta, cui neque lentor neque aliena qualitas accesserit, maturatio morbi æstimatur, & ut longius aquæ tenuitatem relinquit, eò propius ad maturationem accedit.

III.

Eadem verò significantur, si extrema lingua pituita illa salua similis infederit & minus.

Προγλασίδα dicit ἀπὸν γλωσσὴν, quæ ut simile priori præsagium edat, minus tamen firmum, aut certè tardius iudicium relinquit, quod experientia annotauit.

IIII.

Lingua tremula cum rubore circa nares & aluo liquida, siquidem alia quæ captantur è pulmonibus nihil salutaris iudicij ostendunt: Praua omnia & celeres purgationes, verum lethales significantur.

Coitio est varia ex obseruatione. Ac lingua tremula infirmitate naturæ, cerebri, & instrumentorum, quæ linguam mouent. Atque is tremor, ut quiuis alius, qui in reliquis partibus corporis mouetur, causam habet in genere quidem infirmitatem mouentis potestatis & instrumentorum, quæ illi inseruiunt. Infirmitas autè & copia, ut qui sub grauiori pondere contremiscunt, & siccitate partiū atque inopia, ut in senibus, nasci solet. Illa tolerabilior est, quæ verò à siccitate & vacuatione, ferè lethalis est, & iam progressio morbo magis excitatur.

ῥύθμα vel quia rubor est, qualis apparet in malis, inflammatis pulmonibus, vel quia reuera inflammatio est. Sed nihil commune habet cum lingua tremula, ut nec alius liquidior, nec quæ circa pulmones existunt, difficilis spiratio, stertor, suppressa sputa aut mala. Et ut hæc omnia concurrant, non protinus significat lethales in breui purgationes. ἐπιροήν ergo ea sunt, nec ad præsagium pertinent. ῥοίμωρ autem dicit, quia nulla indicia melioris valetudinis aut iudicij offerantur, nullæ vacuationes, concoctiones, abscessus salutaris proueniant. καθαρίσις autem vox ambigua est. Nam & φαρμακία dicitur, & καθάρια, φαρμακίαν, quæ vi medicamenti purgatio fit. Hippocr. aliquando quæ naturæ beneficio vacuantur. Thucydides & καθάρσις & ἀποκαθάρσις, quæ vi morbi & impetu naturæ, qualia in pestilenti conditione, quam describit. Bilis fuluo colore saturata, crassa, spumans, acris, olida: & de mulierum quoque purgatione Hippocrates usurpauit, quomodo & de iis, quæ è pulmonibus expurgantur in Aphorismis, & aliquando ἐπιμύνη καθάρσις, aliquando καθάρσις simpliciter, unde καθαρτήριον medicamentum vteros expurgans. Hoc loco videtur usurpare de iis, quæ è pulmonibus expurgantur: ῥῆξ vel celeres, vel vehementes.

Lingua præter modum emollita & cibos, auersans cum sudore frigido, qui liquidam aluum sequatur, nigrarum vomitionum signum est: de lassatum corpus in iis malum.

Eiusdem vitij hæc coitio, atque antecedens. Descriptio est morbi præhumidi. Lingua enim præter modum emollita. Atque adeo exoluta, ut vix sermonem exarticulet, humidius cerebrum, ventriculum, aut denique totum venarum genus ostendit. Largius enim potis, naturis humidioribus, id accidere solet, ut immodico humore delibuta lingua balbutiant. Fastidia quoque eadem ratione incidunt. Nam & siccioribus alimentis, quibus obtusior gustus est, prima vruntur mensa, ut siccata lingua & deterfa suauius cibos degustent. *ἑσώδης γλώσση* quadam similitudine scripsit. *ἄσθ* enim nausea quædam est, & fastidium ciborum, quale esse solet iis, qui præ satietate & copia nihil appetunt, & appositos cibos auersantur. Sudor frigidus hoc loco non exoluta, sed copia pituitæ & frigida materię oppressa natura effluit. Aluus quoque liquida in eandem causam referenda. Absurdum autem quod inde vomitiones nigras significari scribit. Neque enim necessarium illud est. nec ut plurimum sequi consuevit. At *κατὰ*, quomodo & alui profluuium sæpe fit in morbis eiusmodi fusa atque eliquata pituita. Pars enim in corpus externum, pars in aluum diffuit. Malum autem, non quia lethale sit, sed quia longitudinem morbi denunciat.

VI.

Lingua tremula quibusdam aluum liquidam reddunt.

Siquidem præ ariditate infirma vis & instrumenta, quæ linguam mouent, stuantur, unde illa tremula sit, mortem potius, quàm aluum liquidam expectabis. Inde enim in acutis febribus linguæ solent intremiscere. Si verò effusa in nervos materia, vel eisdem copia premente tremor est, fieri potest, ut inde venter exoluatur. *τίσιν* ergo & *τότε* rectè addidit.

VII.

Nigra verò in iis facta mortem in breui significant.

Exoluta aluo salutare est, si quidem superiores partes omni iniuria liberentur. At contrà, si nec sic quidem conquiescunt deliria, dolor, sopor, saturatus faciei rubor, linguæ tremor, & vitiosus color, lethale existimandum est. Hic lingua tremula ac iam nigricans vigere febrem ostendit, quæ ardente expiratione linguam nigro inficit, siccitate scabram, squalidam, tremulamque reddit, & vires potestatis, quæ mouet, labefactat. Aluus liquida colliquationem sequitur, quam vis febris efficit. Atque iis coeuntibus mors breui expectari debet.

VIII.

Nonne tremula lingua non constantem mentem significat?

IN Protrh. summa dubitatione scribitur *αὐτὸς κατὰ τὴν γλῶσσαν σημεῖον ὅτι ἰσχυρὸς μέν τις γινώσκῃς*. Aliis ægris iussis, ut linguam exerant, lingua tremat, constanter tamen iudicio, ac reuocata lingua tremor conquiescit. Aliis iam imbecilla virtute arefacta lingua & retorrída perpetuò tremat, etiam si ore continetur. Id quod accidit preniticis, in quibus præter infirmitatem calor est igneus, à quo perpetua agitatio & motus est, quomodo à frigiditate torpor & segnities. *γινώσκῃς* intelligit, quam

quam aliter *Δίκαιον* vocant, & *ἀπορίτων* *δίκαιον* à diiudicandi potestate.

IX.

Lingua densa & squalida phrenitica.

Tραχὺαί melius legatur, vt vult Galenus, quàm δασῆαι. Verùm si δασὺ Hippocrates pro aspero vsurpauit, & δ' αὖ πινυμα lib. de articulis asperam respirationem intellexit interprete Galeno, non video cur sit immutanda lectio. Cæterùm lingua absoluta & ad articulos sermonis expedita, moderata humiditate imbuti debet. In id natura tum per vasa humiditatem immittit, τῷ σιαλοχῶς adiunxit, quæ velut spongiæ quædam multam pituitam ebibunt, linguæ, faucibus, & ori toti impertiuntur, vt ne celerius exarescant. Inde ἀσῶγῃ interprete Gal. ἢ ἢ τὴν φάρμακα ἀδίνες, ὡς γὰρ τῶν τιτάρτων τῶν ὑποδυσμῶν. Fit autem urgente febre, vt & vasa serosa parte & aquea depleantur, & saliuatrices glandulæ rescendant. Os ergo, fauces, lingua in humoris inopiam incurrunt. Ac lingua initio mali densa, inualecente siccitate scabra fit, & aspera, ac tandem sæuiente incendio finditur in rimas. Id autē solet accidere in febribus ardentibus, quibus phrenixis, morbus calidus & siccus, & ab eadem materia, bile videlicet superuenit. κατὰ τὴν γὰρ eadem, quæ αὐαί, ἢ enim vim habet augendi. Squalidas ergo rectè aut aridas conuertas. Alia Gale. in com. de varia interpretatione δασῆαι γλῶττις.

DE DENTIBVS.

X.

Collidentes & stridere, cui à pueritia consuetum non est, furiosum & lethale.

Aliis in rigoribus criticis, quibusdam in animi deliquiis, aut aliter stridor & collisio dentium incidit, non ita formidabili casu, quia iis videlicet momentaneus est. Vbi verò aut longius permanet, aut sæpius redit, graue malum putandum est. In Progn. scribitur hæc sententia omissa voce, *σώριζεν*. In Protr. *ὁδόντων πρίσις ἐλθρίον, εἴσι μὲν σύνθετες, καὶ ὑγιαίνουσι πύγμῳ ὃ τῷ τῷ πέν καὶ ὄν*. Stridor dentium lethalis est, quibus per integram valetudinem consuetum non est. Suffocatio in iis valde mala est. Sic enim non modò temporaliū, sed eorum musculorum, qui ad guttur pertinent, conuulsio declaratur. Sunt qui in Progn. *πρίζεν* legant eadem sententia: quanquam alij eam vocem ad lugubrem & miserabilem vocem referant, Itaque *σώριζεις* est, vbi ita conductæ sunt ac constrictæ maxillæ, vt ne mucrone quidem gladij interiecto disungi queant. *πρίσις* autem stridor tremula quædam motio est maxillæ inferioris: & inde dentium concussio, quæ fit vbi & temporales, & masticatorii muscoli, sed illi magis conuelluntur, & qui sursum maxillam inferiorem mouent & coniungunt superiori immobili. Inualecente malo *σώριζεις* constrictio & collisio fit. Hæc autē siccam calidamque passionem consequuntur, in quibus vehemens insania fit, quam vox *μανικόν* ostendit. *σώριζεν* notat in quadam muliere *γίνεσθαι φωνήν, καὶ ἐκ τῶν ὁδόντων πλέον ἢ μάλιν παρῆναι*. Maxillæ verò conductæ, & ipsi dentes inter se, vt ne specillum quidem admitterent. Ea tamen superstes euasit, & in illis malis prudens fuit. Anginosa verò, in qua *φωρίεσι* dentium notatur, breui mortua est, nec in eam insaniam incurrit. In capitis vulneribus lethalibus hæc metuenda sunt. Vidi vehementem insaniam cum stridore in vulnerato à capite, quod multis ita vulneratis mortiferum accidit. In Catalepsi quoque stridor dentium notatur, signum inualescantis morbi. Excludit consuetudinem. Id enim quibusdam familiare est, & ea de re aliquando à nobis petittum consilium.

Name _____

Nam quemadmodum ἰππός, ita stridor quibusdam sanis inest ex peculiari vitio partium, quæ mouentur.

X I.

At si iam delirans hoc faciat, omnino lethale est.

Delirium aut verius insania iam ostendit obsessum cerebrum maligna materia, ex quo non solum maxillæ, sed aliarum quoque partium conuulsio meruenda sit. Sic enim inualescit causa conuulsionis, & inde, ut paulò ante, quibusdam suffocatio accidit. Hic ergo omnino expectanda mors est. Vbi enim παντὶλῶς aut Ionica κάρτα, ut in Prognostico, additur vis signi explicatur, quod vel nunquam, vel rarissimè fallat. Vidi qui à stridore & delirio conualuisse viderentur. Datis per aliquot dies induciis ægro: postea verò rediit conuulsio, quæ in breui hominem sustulit. ἥδ' in Prognostico scribitur, qua particula in propinquo esse, quod signo aliquo ostenditur, notat Hippocrates. ἥδ' αὖ θανάτωδ' εἰς, cum mors est in foribus.

X II.

Lethale quoque siccari dentes.

Dentes salua illa, quæ è cerebro, ventriculo, venis & proximè saliuatricibus glandulis diffunditur ori, linguæ, & aliis partibus vicinis, ut cunque irrigantur. Siccantur autem, vbi illa deficit. Ac si magnum incendium ostenditur. A sicco verò plurimum, & ardente morbo quantum periculum immineat, quotidiana experientia intelligas & ratione faciliè comprehendas. Est cum nigricans lentor, veluti arefacta salua dentibus infidet, aut mediis interiecta visitur lethali signo. Sed ea ferè pauca est. Copiosior enim glutinosa valde pituita, quæ aliquando inhaeret dentibus, quæ eadem malo est & vehementes febres significat. Sic enim in Aphorismis & Epid. 4. ἐκείνοις δὲ πρὶν ἢ δόειν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πρὶν γλίσσῃ γίνεσθαι ἰχυρότεροι γίνονται πυρετοὶ. Fiunt autem vbi calore multo pituita & siccatur & lentescit. πρὶν γλίσσῃ verò de admodum tenacibus & viscidis, ut κατὰ γλίσσῃ, dixit Hippocrates. ἰχυρότερον verò vehemens & pertinax. Longi enim illi morbi sunt, cum febris in cruda frigidaque materia succenditur.

X III.

Dentis corruptio abscessum in gingiuis factum soluit.

Σθακισμὸν de corruptela ossium magis vsurpari, prius annotatum est. Est autem familiare hoc malum dentibus. Dolent enim vehemèter, & veluti inflammationem sentiunt, caries sequitur, rubigo, & nigricies, quæ corruptelam declarant. Atque dum hæc fiunt, interdum in gingiuis abscessus fit, qui suppurat & expurgato pure liberatur. Aliquando verò malignum vlcus subnascitur, quod maxillam vitiat, & ad vicinas mento partes nonnunquam foras proserpit. Idque fit magis, vbi sanies parte aliqua retinetur. Quod metuentes medici, molliri partes, scarificari, aperiri ferramento iubent, ut liberum exitum puri procurent. Et quod ad rem maximè pertineat, fons mali interdum à dente est, ex quo in vicinas partes deriuatur: nonnunquam dens à destillatione aut abscessu vicinarum partis corrumpitur. Sic ergo distingues. Siquidem abscessus gingiarum est aut maxillæ, isque vitio dentis colligitur, corruptela dentis medella est, non quia dens corrumpitur, sed quia corruptus excidit. Nam ut in Aphorismis scripsit Hippocrates. ἐπὶ στακισμῷ ἀπόσασις ἐστίν, à corruptione abscessus ossis. Hic autem ἀπόσασις de casu ossis dicitur. Et vsus docet in rebellibus quibusdam viceribus & abscessibus gingiuarum, maxillarum, & vicinarum partium frustra remedia adhiberi vlc-

ceri, nisi

ceri, nisi prius dentem scaturiginem vitij eximas. At si non à dente primum malum est, non protinus soluetur, qui in gingivis aut maxillis abscessus est corrupto dente: quanquam interdum iuvare potest, quia inde excidit, vel arte excluditur. Tum enim datur exitus puri, quod antea angustius concludebatur. Verum ut liberius pus effluat per loculum, quo dens tenebatur, percuranda maxillæ & gingivæ corruptela medicamentis, quæ id efficiant. Etenim sponte naturæ egerime sanescit. Itaque non temerè pronuntiandum gingivarum abscessum corrupto dente exolui.

XIIII.

A corrupto dente febris & delirium lethale. Quod si serventur ægri, ulcera purulenta fiunt & ossa abscedent.

A Corrupto dente rarè febris vehemens & delirium consequuntur. Quod si accidunt, vicinas denti partes contagio corrumpi oportet, & ea cōtagione pus colligi: quod quia concluditur, nervos laceſcit, dolorem movet, halitus graui & putrido tum cor ipsum, tum cerebrum violat, ex quo febris & delirium. Ac mirum si non etiam conuellantur. Putredine ergo inualeſcente omnia augeri par est, febrémque vehementem fieri, magisque perturbari mentem. Ac facile putrescunt partes oris, & quia calidæ & humidæ sunt, quæ carne constant. osses verò cauernosæ, spongiosæ, & aliis ossibus fortasse magis humidæ, ut quæ contra quàm alia ossa corporis venas habeant, ut ait lib. πρὶ σαρκὸς Hippocrates, ut inde & maxillæ & dentes nutriantur, & iustum incrementum suscipiant. Quod si arrodens pus viam sibi facit, & foras erumpit, ulcera quidem purulenta fiunt, & ossa corrupta squammas & testulas relinquent. Id quod voce ἀπίστος significatur.

XV.

Quibus circa palatum humor consistit, ferè suppuratio sequitur.

O S natura calidum & humidum calida humidâque expiratione affarum, ut putredini obnoxium est, ita suppurationi opportunum, ubi abscessum aliquem collegit, quod hoc loco ὕψι ὀνέσσει dixit. Quia tamen humor is resoluti potest, ut τὰ πάλιν addidit.

XVI.

Qui circa genas dolores vehementes fiunt, periculum interminantur, ut ne ossa abscedant.

Genas & maxilla est, & pars eius inferior quæ ex carnis est. Est autem cauernosa & multis vasis peruiua, multis quoque nervorum fibris conspergitur. Ea ergo parte dolor vehemens inflammatione fit: quæ si non discutitur suppuratione facit. Suppuratio cauernas illas ossium subiens facile corrumpit, ut omnia spongiosa & fungosa ossa celerius putrescunt. Hinc ἀνάπλευσις, qua voce νιτῆς os, & velut fluctuans intelligit, vel quod corrupta subiecta carne defidet, ut vana quædam cavitatis se prodit.

XVII.

Labium contractum alui biliosa eruptionem significat.

Semel

Semel contigit videre labro contracto, deinde etiam aliis partibus, delirio intercepta febre, arque omnino maligna febre, cum fuisset injectus clyster, quæ æger tres horas continuit, biliosa percurrisse, unde æger melius habuit. Ac ferè salutare est materiam sursum versus, deorsum reuocari, ubi viribus opus est, quæ vel impetum decurrentis bilis sustineant, vel satis sint ferendis medicamentis & inde purgationibus, quas ars naturæ imitatrix molietur. Non omittendum præfagium in tremore labri inferioris, quo vel vomitio critica, vel conuulsio significatur. Antegressis signis salutaribus & criticis, siquidem die critico moueatur tremor, vomitionem expectabis. Extra ea omnia conuulsio metuenda est, quod nos, cum hæc scriberemus, in adolescente obseruauimus. Cœpit autumno ad æquinodiū primum labrum intremiscere, deinde in reliquis partibus *σασμους*, à quibus expectabatur conuulsio, quæ remediis adhibitis prohibita est phrenitide graui, febre, tremore, & aliis casibus liberatus conualuit. In Chærione præcessit tertio die labri inferioris tremor, & capitis, secutæ conuulsiones. Huic perpetuò deiectiones biliosæ, paucæ, meræ, conualuit. 2. libro *πρὶ κρίσεως* aliter, *ὁκοσοι γὰρ τῆ γλώσσης παφλάζουσι τῶν χαλῶν μὴ κρατίστες, ἵαν ταῦτα παύσκη, ἱμπνοὶ γίνονται*. Quicumque lingua offensant & incōtinentibus labris repetitum sermonem præcipitant, siquidem ea conquiescent, purulenti fiunt. Labiorum *ἀκρατίς* tremulam motionem ostendit. *παφλάζειν* autem de iis dicitur, qui interruptum sermonem præcipitant, atque idem sæpius reuocare coguntur. *παφλάζουσι* (inquit Galenus) *ὄνομα τὸ πιπίουσι αὐτὸν ἡ αἰσίντας, καὶ ἱπαναλαβόντας γὰρ τῶν ἀμαλγιδων, δυνάσται βυλόμην*. Vt enim articulatio absoluat, firma conduci labra ac deduci liberè necesse est. Vulgus annotat velut criticū labiorum vlcera. Multis reuera inclinatione tertianæ, aliquando quoque acutæ febris saluari præfagium os, lingua, labra, exulcerantur. Sed huic signo non ita fidendum est. Non enim abscessu materiæ id fit perpetuò, sed aliquando febris malignitate, vt in Hermoprotei uxore τὸ σῶμα ὅλον, καὶ χεῖρα καὶ βραχίονα, καὶ γαστέρα. obiit illa.

XVIII.

Sanguis sæpius è gingiuis effluens ab aluo liquida lethale.

Nihil habet commune fluor sanguinis è gingiuis cum aluo liquida. Est autem verisimile vidisse ægrum cum vlcere in maxillis, cui ab exoluta aluo sanguis eruperit è gingiuis, quomodo ex vlceribus aliquando contingit acrimonia puris corrosa vena. Et nos vidimus è loculo dentis longo tempore sanguinem profluxisse, qui nullis remediis cessit, ægrumque tandem sustulit. Multæ enim insignēsque venæ maxillarum cauis inferuntur, quæ si artodantur, sanguinem reddunt, qui ægrè supprimatur: multò magis, si vas corrosum latitat, neque sub oculos venit. *αἱμάτα* dixit, quia sæpius & interuallis recurrit. Si ergo vnà cum soluta aluo virtus exoluatur, & accedat noua iniuria viribus ex vacatione sanguinis, lethale esse potest.

XIX.

Sputa repurgata in febre limida, nigra, & bile tincta, siquidem supprimuntur, malo sunt: si verò iusta ratione exeant, utile.

Aναρχίμυς & ἀρχίμυς generalius quidē αἱ καθαίσεις, ἢ δὲ φέρονται, ἢ δὲ τραχέος ἀφύελας: vel, vt alij, ἀρχιύματα. Peculiariter ubi crassa viscidāq; pituita extremæ arteriæ & faucibus hærens resistit, & dum enititur excludere natura, sreatū edit. Vox enim factitia est ab obstrepero sono & aspero, qui fit, dum vi quadam expurgatur. Hoc loco *ἀναρχίμυι κατάρσι* intelligit.

Εν πυρίῳ, in febre non intermittente, vt in Aphorismis. Atque in febre duplex sreatus. Alter frequens, sed inanis, quia inde nihil excluditur, imminentis phrenitidis

nitidis argumento, si quod aliud signorum phrenitidis accesserit, de quo alio loco. Est aliquando, ubi non inanis quidem est scretus, sed multa excernit, quæ utrum saluti esse debeant an exitio, distinguendum. Hic quæ specie mala sunt, retineri & non expurgari liuida, nigra, & bile tincta, rectè iudicat malo esse. Expurgari vero nondum salutaria, nisi ἡ λογὴ iusta ratione, hoc est, facili, cocto morbo, victi de natura, firmis viribus, ut inde xger omnia multo quàm ante, leuius ferat, quod ἀρχαῖος καλῶς dixit in Aph. Quæ ratio in deiectionibus & urinis seruanda est, ut voluit Hippocrates. Vacuationes enim non specie & colore æstimandæ, sed quia nulla vel iusta ratione vacuentur. Urinas enim nigras videas & lethales & salutaris, quæ tamen specie malæ sunt. Nigra verò & bile tincta, non ita existimanda sunt, quia meraca bilis altera vacuetur nigra, aut flaua: sed quia inde sputa intinguntur. Omnis enim meraca excretio cruda est, & perniciem indicat Hippocrati.

X X.

Quibus saluginosa sputa, & tussis supprimuntur, his corpus erubescit, quasi extantibus papulis. At ante mortem exasperatur.

Quod scripsit in Epidem. ἡν ἄλμυρὰν σάρκα γρομὴν πρὸς τῷ στήθει, duplicem rationem habet. Salugo enim linguæ percipitur & quia reuera, quæ gustantur, salsa sunt: & quia imbibita lingua pituita salsa eluditur, ut vel quæ dulcia sunt, salsa appareant. Hic utrunque esse potest. Nam & distillatione salse pituitæ salsa sputa esse possunt, quia videlicet & hæc salsa sunt, & lingua imbuta salugine. Sputa salsa quidē esse possunt, quia reuera sunt salsa. Id autē, quia eiusmodi pituita è cerebro defluat, vel quia è ventriculo, vel pulmonibus in os recurrit. Generatio autem eiusmodi pituitæ è calore est. Nimis enim concalsactum dulce in salsum transit. Altero quoque modo quod lingua salsa pituita imbibita efficit, ut quæ dulcia sunt, salsa appareant. Idque efficit salsa pituita, vel ex dictis partibus in linguam incidens, vel quia vniuersum corpus eo genere humoris redundat. Quale est quod in Epidem. scripsit, ἡν ἄλμυρὰν σάρκα γρομὴν πρὸς τῷ στήθει. Potest interdum utrunque concurrere. Hic distillatio videtur antecessisse, quia vel è cerebro salsa in pulmones defluxit, vel in pulmonibus concalsactam saluginem traxit. Suppressa ergo tussis vel quia distillatio conquieuit, vel quia crassior pituita iam non excluditur. Nam natura infirma est. Aliquando diutius cohibita in pulmonibus lapidescit. Utrunque esse potest. Natura ergo aliò conuersa è medio corpore, quantum potest, vitium excludit in cutem: sed quia materia crassior est, exhalare non potest, & in cute subsistit, unde color immutatur. ἡ δὲ αὖτε & χροίη Hippocrati & color & corpus. Ergo hoc loco & corpus, & color intelligi potest. Nam à pituita salsa exhalatio crassa, calida, & mordax colorem in facie præcipuè permutare potest, & exclusa in cutem papulas rubras commouet, qualia ἐξανθήματα, efflorescentes papulæ, in cute prurigines, ex quibus rubens scabies, & ex iis scabricies. Nam omnis pruritus & inde papulæ à pituita salsa commouentur, accedente cutis densitate. Est autem ea pituita à calore crassior. Et quemadmodum vlcera vincente natura, ubi ea sanescunt & victa exarescunt, ita papulæ. Hic autem natura victa contrahuntur & scabriciem ducunt. Sed victrice natura color viuendus, victa, liuidus, pallidus aut niger inest vlceribus, & aliis signis mors aut salus diiudicatur.

X X I.

Scretio frequens siquidem aliquod aliorum signorum accesserit, phrenitidem denunciat.

SCreatum sine sputo inde excluso sæpius obseruauimus in signis, quæ phrenitidem & antecedunt & comitantur. Habet autem communem hanc rationem. Omnis motus, qui ab arbitrio est, vitiosus læsum cerebrum ostēdit. Alius quidem ea parte, qua mouet, vt tremor, cōuulsio. Alius autem qua iudicat, vt gesticulatio manuum, spectra falsa, screatus. Verum quia is locus fallax esse potest, alia signa coniungenda putat. Fallax quidem: nam & à distillatione fauces irritatæ, & à materia è pulmonibus in arteriam & fauces exclusa, illiq; hærente & impacta screatus esse potest. Potest quoque vacillante iam, aut commota mente. Alia verò signa sunt gesticulatio manuum, micantes, fixi, exerti, instabiles oculi, turbulentæ vigilie, aliæque plurima, quæ aliis locis huius operis scripta inuenias. Idem scripsit author Prorrh. nisi quod absurdè non φρενιζόν, sed φρενιζὰ plurali numero scripsit.

XXII.

Qui cum exolutione muti sunt, pessimè habent.

Εκλυσι dicit Hippocrates interdum quidem de subita virium exolutione, quomodo in Aphor. vbi vomica subito erūpit, pus aut aqua sectis & inustis derepentè effluit. Nunquam verò, vbi paulatim attritæ vires exoluuntur, vt hoc loco. Nam quod in alia sententia scripsit, προϊσθυσάμενοι, hic μὴ ἐκλύσι. Est autem cōmunis ratio. Omnes casus grauiiores, qui prius exolutis viribus superueniunt, lethales esse. Nam si phrenitis, mutitas, difficilior spiratio, vehemens vacuatio, & alia, nondum attritis viribus periculosa sunt: multò maximum periculum denunciant virtute fracta atque labescente. Ac vocis interceptio in grauioribus casibus censetur. Si ergo exolutis viribus, fatiscēte vitali potestate, exhalante spiritu, pulsu paruo, languido, obscuro, vox interceptitur, κακὸν. Etenim potestas, quæ à cerebro defluit, vnà cum vitali in cōmune exitium trahitur. Vi enim virtutis, quæ arbitrio mouet, opus est. Scripta hæc sententia duobus locis Prorrh. & in hoc opere postea repetitur. Alteram Prorrh. sententiam hic author separauit: alteram integram retinuit. Prior habet hoc modo, αὐτὸ μὴ ἐκλύσι ἀφονία κακὸν, ὅτι ἀφονία πνεῦμα, εἶναι τοῖσι πηγομοίσι. πρὸς αὐτοὺς, πνεύμα. ἀραγε ἢ παρακυστικοὶ τὸ ταῦτον. Verum melius fuerit in duas sententiās diuidere, & ex Galeni commentar. faciliè intelligas, initium sententiæ ὅτι ἀφονία πνεῦμα, &c. reliquum verò αὐτὸ μὴ ἐκλύσι esse relinquendum, quia postea in eodem opere scribitur, addita voce κακὸν.

XXIII.

Feroces in breue tempus desipientia mala, & in ferinas transeunt.

Επὶ ὀλίγον & ἄλλ' πλὴν ex aduerso posita sunt. Hoc enim de iis, quæ diutius perseverant: illud de iis, quæ breuius pronuntiātur. Pone ergo acutam febrem, cui in vigore delirium simplex familiare est. Si verò præter familiare delirium temporaria quædam ferocitas accedat, illud quidem acutæ febri, hanc autem latenti phrenitidi attribues, quæ etiam si paulò post desinat, ferinam tamen dementiam postea portendat. Sunt qui ἐπὶ ὀλίγον interpretantur & παν, quia ferocitas illa leuis sit, non breuis. Et in Prorrh. quibusdam exemplis additur fini sententiæ καὶ μὴ ἐὰν ἐπὶ ὀλίγον χρόνον χρόνῳ, etsi solum in breue tempus se prodant. At omnino ferox delirium siue leue sit, siue breue, suspectum esse debet, cui postea ferina dementia subsequatur. Est autem ferina, quæ θεωρεῖται, quum ægri nequeunt contineri, sed feriunt, mordent, calcitrant, exclamant, quòsque amicos habent domesticos & familiares, velut coniuratos hostes violant & omni genere contumeliæ persequuntur.

XXIIII.

Quibus in febre vox deficit, sine iudicio tremuli moriuntur.

Περὶ τὸν pro ea accessione, in quam perturbatio critica incidit, usurpare par est: quomodo & παραφυσμὸν aliquot locis intellexit. In dubio ergo & anticipi certamine ubi modò pro morbo, modò pro natura declinat victoria, non solum vocis defectio, & alij quoque grauiore casus incidunt. Vox autem intercipitur laborante cerebro, & ex eo musculis, qui flatum materiam vocis excludunt & laryngem mouent. Læso ergo neruorum principio, & ab eo certamine nulla commota vacuatione, vel abscessu, quod verbo μετ' ἀκρίσιας significat, moribundo ægro ea eduntur signa, quæ à potestate magis laborante prædeant, qualis mutitas, tremor, & quæ tremorem sæpe sequitur conuulsio.

XXV.

In febre vocis interceptio & subinde rediens conuulsio vehementem insaniam, quæ sit cum silentio, ac denique mortem denunciant.

Οitio hæc vigentis est melancholiz & atræ bilis. Vbi enim inde natæ sunt acutæ febres, taciturnitas magis, quàm loquacitas esse consuevit. Itaque ἀφωρία non tam violatis vocalibus instrumentis, quàm offensione cerebri incidit. Crassior enim sanguis venas intercipit, ut in ea, quam ἀπόληψιν ἢ φλίβων appellant, & vocata catalepsi. Atque is humor quia putrescit & acrimoniam contrahit resudatque è venis, nervosa corpora, quæ plurima sunt in cerebro, percellit & mordicat. Quod quum accidit, conuellitur æger. πρὸς μὲν δὲ τὰ πρόπην dicit, quum ab initio vel non multò post cœpta conuulsio sæpius & definit & repetit. Itaque inualescere putredine, & inde nigra fuligine mens vehementius commouetur & vanis rerum formis spectrisque perterretur, ac breuiter vehemens insaniam fit, quam ἱκπσιον appellare solet. Ea autem neque vociferatione, neque absurdis & crudelibus sermonibus arguitur, sed oculis, quales esse solent perterritis alienis motionibus corporis præter voluntatem, & citra sensum profusis excrementis aliisque id genus, quæ aliquot locis huius operis describuntur. Præterea σιγὴ addit, hoc est cum silentio, quanquam alij λελυθώς, καὶ ἀδύλως interpretantur, & voci ὀλίγοτερον coniungunt, quia velut latenter, nec quid tale tum expectantibus domesticis ægros interire.

XXVI.

Vocis interceptio è dolore diutius trahere animam ad interitum cogit.

Πορευ dicit morbum, cui dolor coniunctus est, qualis est conuulsio cuius proxime meminit. Si ergo inde vox intercipitur, non tam è dolore, quàm alia de causa id accidit. Videmus enim atrocissimos dolores capitis, coli, tænum, articulorum, à quibus vix vnquam vox deficit. Verùm præ vociferatione rauescunt ægri, & exolutione spiritus vox obscura & infirma euadit. Quæ si in totum exoluitur, mors in breui potius expectari debet, quàm quod δυνάστατον dicit. Est autem δυνάστατον, quum vel tardius moriuntur ægri & diutius animam eluctantur, vel quum in suis doloribus vitam trahunt & intereunt.

XXVII.

Quæ cum exolutione catocæ fiunt, & voces interceptæ lethales.

IN Proth. non κατόχως, sed κατόχαι. Hæc autem sententia prius exposita.

Effracta voces à medicamento nōne malo sunt? Horum plurimi desudant, & ab aluo perturbantur.

Effractas vires Latini accisas & admodum imbecillas vocant imitatione Græcorum, qui κατὰ κλάματα infirma omnia intelligūt. Qua ratione nunc κατὰ κλάματα φωνῆς vsque adeo languidæ & obscuræ, vt vix exaudiantur & subinde intercidant. In fullone phrenitico φωνὴ κυκλασμένη, & φῶς δ', effracta vox, sed quæ intelligeretur, vt in Nicoxeno, φωνὴ κυκλασμένη ἔργον ἀκούσαι, σαφὲς δ' vox, effracta, quæ exaudiretur quidem, sed ægrè. Iam obscura, vt vix exaudiat, dampnari debet. In anginosa muliere ἀσφῆς ἢ φωνή, hæc autē omnia praua iudicanda sunt, quæ non solum imbecillitatem mouentis potestatis, sed instrumentorum, quæ materiam vocis excludunt & hanc efformāt. Materix quoque inopia id accidit, quomodo in follibus musicis. Vbi enim vel imbecillius folles distendit aut cōtrahit, qui mouet, aut parcius spiritus est, qui trahitur & excluditur, obscurior sonus est & aliquando interrumpitur. Sed cur à medicamēto, quum & vi morbi esse possit? Sed illud minus periculosum, propterea ἡρᾶ πονηρόν. Oportet igitur iis exolutas esse vires, quibus ἐφίδρῳσις levis tenuisque sudor. Neque enim hoc loco à copia esse potest, cū antecesserit immoderata vacuatio à medicamento, cāque perseueret. ὑπερκαθάρισιν enim intelligit, quū dicat τοῦ λήγας καθυγραίνεσθαι. Ac nisi potu, cibo, somno, & quiete, aliisque auxiliis vires recreentur, metus est vt ne omnino vires concidant, & ægri moriantur.

XXIX.

Intercepta voce spiritus veluti iis, qui suffocatur, commotis sursum scopulis efflatus prauus. An non etiam delirium portendit?

IN Protrh. hæc sententia connectitur alteri, αἰ μὲν ἐκλύει. ἀφαινεῖ κακὸν δὲ. In hoc opere ab illa diuisa est. Quod autem πνεῦμα πρόχειρον dicit, in Balis filio πρὸς χάριν πνεῦμα appellauit: in anginosa muliere μῆτιν, quale plurimis esse solet appetente interitu. Aristocrati moribundo πνεῦμα ἡμικελῆζον. At quod genus respirationis ita appelletur, satis indicat quum subiicit, εἶον πνιγόμενοι, qualis iis, qui suffocantur. I horax superior & scapulæ attolluntur, narium pinnae dehiscunt, inflatur buccæ, quomodo Hippia sorori, de cuius respiratione ita scribit, ἐμφυσῶντες γνάθους, καὶ χεῖρας, ὥς οἱ καθέκοντες. Nam quibusdam dormientibus accidit, vt inflatis buccis respirent. Eadem respiratio in iis, qui diutius cucurrerunt. Φαινόμενον quoque Hippocrat. dixit, quod μὴ φαινομένην opponitur, vt πρόχειρον ἀρκερμηνίῳ ἀσφῆ & ἀσμένῳ latent, obscuro, & vix apparēte. Est autem violenta ea respiratio, fieri quoque solet anginosi, pulmonariis, & purulentis, vbi suffocantur. Et extra febres orthopnoicis, & asthmaticis. Fit autem & viarum angustia, qua it reditque spiritus, & incitato vsu, vbi inferioribus musculis parum valentibus excitantur quoque superiores, & qui in thorace è collo adducuntur. Imbecillitas quoque virum eam cogit. Læso ergo neruorum principio spiritus paruus, frequēs, & violentus, qualis est πρόχειρον πνεῦμα. Vox quoque resoluta esse potest, quanquā vel solis instrumentis vocalibus & spiritalibus læsis, & ἀφονία & πρόχειρον πνεῦμα esse potuit inflammatis, pressis angustia, vsu, atque necessitate euntis redeuntisque spiritus musculos excitāte, sed iis imbecillis, vt ad respirationem diaphragma, abdominis & laterum musculi minus valeant, atque ita quasi subsidio accedant superiores, & qui è collo in thoracem procedunt. Atque vbi hæc coeunt, cohibita vox, & sublimis spiratio, periculum est vt ne in breui suffocetur æger. Delirium verò ambigūe sequitur, vnde ἡρᾶ vox addita.

XXX.

Vocis interceptiones è capitis dolore, siquidem cum sudore agri febricitant,

febricitant, & illa modò remittant, modò ad agros redeant, diuturnum morbum ostendunt.

Obscurè scripta est oratio genere commutato, ut vix intelligas an de ægris, an de accidentibus conscripta sit sententia. Adde quòd ἐπιρροή illa sunt, nec vna ratione continentur. Ergo statuendus æger, cui caput oppleatur cruda frigidaque materia. Hinc igitur capitis dolor, ex quo læsis vocalibus instrumentis ἐφονία. Sudores autem non qui vi naturæ, sed morbi & copia urgente extringantur. πυρεθδεις autem dici videntur, quomodo φεικάδεις, λυγνάδεις, ἰσθνάδεις, κοματάδεις, aliàque id genus de iis, qui non perpetuò quidem, sed ab initio morbi, aut non multò post subinde febricitant, horrent, singultiunt, sudant, & in somnum deducuntur: ut videlicet materia mouetur, aut quiescit, unde ea omnia excitantur. χαλῶντα verò & cætera eadem ratione. Ut enim materia putrescit & agitur, ita capitis dolor & alia redeunt. Diuturna verò omnia ex materiæ, quæ multa cruda & frigida est, conditione. Atque ubi materia putredine acrior, calidior, & tenuior euasit, tum non frigus & horror, sed rigor subinde incidit, quæ concussio exclusionem expurgationemque materiæ magis promouet, quod certe malum non esse scribit. ἐπιρροήντα interdum dicit in morbis, quibus aut febres sæpius, aut recidiuæ cum vigore accidunt.

XXXI.

Qua cum vocis interceptione vehementes insania fiunt, lethales.

H A E C sententia prius exposita. Sunt qui ἐνπρόσθεν malè legant.

XXXII.

Subinde rigentibus intercepta vox lethale: iis verò moderatus capitis dolor est.

Eπιρροήντα dicit, vel qui subinde rigent, vel quibus recidiva fit cum rigore. Initio acutæ febris multis rigor fit, qui postea non redeat, nisi aliqua ex parte soluto morbo: post dies aliquot recurrat rigor & febris succensus reliquiis febris, & inde nata recidiva. Rigere verò sæpius in febribus acutis inæqualis & perturbatæ motionis febrilis materiæ signū est. Ceterum vocis interceptio omnino damnanda siue sæpius recurrentes rigores, siue semel in recidiva motos insequatur. Nam etiam si nullus antecessit rigor, vocem intercipi perpetuò malo est. Eiusdem rationis est capitis dolor, qui grauis admodum & vehemens esse potest imminente vocis priuatione, ut aliquando contingit in apoplexiis & epilepsiis. Potest & moderatus esse & multus. Censenda ergo hæc sententia in iis, quæ sola obseruatione particulari constant, non verò ratione roborantur.

XXXIII.

In acuta febre vocis interceptiones cum virium exolutione non sudanti quidem lethales sunt: minus verò subest periculi, ubi exudat æger. Sed hinc longitudo morbi ostenditur.

Si quidem in acuta febre virium exolutio est dissoluto spiritu & calore, voxque intercipiatur, sudet aut non sudet æger, omnino lethale est. Si verò copia premente minus lethale est. Atqui in copia magis accidit, ut subinde exudent ægri, & quasi proiectis viribus decumbant, diutiusque febricitent. Quòd si vsque adeo

præ copia premitur natura, ut nihil expurgetur, suffocantur calor & spiritus, unde vita prius extinguitur, quàm materia vel vacuetur, vel maturetur. Itaq; hæc sententia locum habeat in acuta febre; quam multa materia cruda & frigida gignat. ἀφονίας autem plurali numero dicere videtur, quæ sæpius incident.

ἴσως δὲ καὶ οἱ ὅς ἐπιπροφῆς παθῶν τὴν πλεονάζουσαν ἀσφαλίαν. Fortasse longissimè absunt à periculo, qui aliquid eiusmodi è recidiua patiuntur.

Recidiuæ à reliquiis morbi cōmouentur. Itaque priore morbo natura ita valet ut vim & copiam materię sustinuerit, atque adeo partem, ut verisimile est, vacuauerit. Quod verò reliquum fecit, mouit recidiuam. Sed illud cū maximè urgeat in cerebro, ἀφονία, & fortasse exolutio virium est. Vita autem non alia re laborat, quàm quòd calor & spiritus parū liberè diffuant. Exudant ægri, siquidem ἀσφαλίαν esse debeant, non exhalante vita, sed materia morbi paulatim & interuallis in sudorem exeunte. Atque æquum est naturam, quæ maiore periculo, maiori vi & copię humorum restitit. Iam in recidiua depleta parte vitij posse securius resistere.

Ολιγπρότατοι δὲ τῶν τοιούτων οἶσι τὰ ἐκ ῥινῶν καὶ οἶσι κοιλίαι καθυγραίνονται.

At in summo periculo sunt, quibus è naribus sanguis effluit, & quibus alui exoluuntur.

Quomodo acutissimæ febres hæmorrhagia, exturbata aluo, aliisque id genus subitis longisque vacuationibus iudicantur, ita longiores concoctione magis & abscessu desinunt. Itaque si vi morbi, non naturæ impetu, sanguis effluit, aut venter exoluitur, longitudine morbi iam accisis viribus, & calore languescente, summū periculum ægro denunciatur. Neque vacuationē illam infirmæ vires sustinent, quam quia morbus excitat, inde celerius virtus corporis concidit. Videre est enim nondum affectis viribus, initio morbi, vacuationes illas motas à morbo, crudo etiamdum vitio & principio febris vires minuere: quantò magis iam longius progressa febre? τὰ ἐκ ῥινῶν fortasse, quia subinde & parcius, vel quia stillat quidem. Quòd si etiam effluat, omnia periculosa. Vox καθυγραίνονται sæpius exposita.

XXXIII.

Acuta vox & lugubris, atque oculorum obscuratio conuulsionem accersit. Laboribus autem ad inferiora versis fit, ut ægri faciliè ferant.

Quid ὀφθαλμίων, quid vox κλυθμώδης, quid ἀμαύρωσις, prius expositum. Omnia malè affecti cerebri inditia, ex quo conuulsio quidem consequatur, nisi naturæ beneficio deorsum exturbata morbi materia æger iniuriis illis liberetur, & grauioribus casibus in leuiores commutatis melius, quàm ante & iam minore periculo morbum sustineat. Id autem ut interdum accadat, neque tamen vel necessum est, vel ut plurimū expectandum.

XXXV.

Cum voce tremula temerè soluta aluus perturbatione quidem diutius trahente mortiferum est.

Vox tremula imbecillitate vocalium muscutorum, infirma iam mouēte potest fieri solet, ut inæqualiter & cum trepidatione quadam trāscurrat spiritus. Interdum conuulsio quædam neruorum vocalium, unde hi breuiiores & astrictiores euadunt, neque faciliè consequuntur naturam, quæ mouet. Omnia periculosa, siquidem vi acuti morbi commouentur. Accessio mali fit, si præter rationem aluus exoluitur. Vires enim inde plurimū deiciuntur. ὁ δὲ λόγος nullis salutarib

salutaribus signis editis & ἀκέραις. Atque hæc, ut cætera omnia, quæ mala sunt, quo diutius persistant, eò magis labefactant vires, & certius periculū denunciant.

XXXVI.

Frequentes vocis interceptiones cum quadam in soporem inclinatione tabidum quid significant.

MAlò congruit voci ὑποκαρῶδες, sed ita naturam rerum sæpe conturbat. Alterum ergo horum ponendum est. Aut pulmonibus pituita plenis cerebrum repleri, quia inde vapor & halitus perpetuò exhalent: aut plenior primùm cerebro fusam materiam in pulmones delabi. Ex utroque enim ὑποκαρῶδες. Læsis inde vocalibus instrumentis vocis defectio, quæ eò sæpius deficit, quò frequentius materia vocalia instrumenta occupat. At φθινώδεια vel viceratis pulmonibus, vel, quod aliquando contingit, marcescentibus sine ulcere. Vlcus gignit acris iam materia, vel quæ putredine acrimoniam contrahit. Marcescit pulmo, ut aliquando exuccus & præ siccitate corrugatus videatur. Id autem intemperie, infirmitate, & inopia alimenti. Hæc autem particularis & ex obseruatione scripta sententia.

XXXVII.

Spiritus frequens & paruus inflammationem & laborem in partibus principibus significat.

Πνῶμα variè vsurpauit Hippocrates. Nam & spiritum illum, qui interior est corpori, & in venas, arterias, inanēsque corporis partes diffluit, atque perpetua consuetudine cum externo aëre vitam fouet, πνῶμα appellat libro πρὸ φυσῶν: quanquam interiorem spiritum & exteriorem, quem aërem dicimus, hac vna voce interdum complectitur. Spiritus quoque, vbi crassior euasit, πνῶμα est, quod φύσαν peculiariter appellant. Ex quo & πνευματία, ἰμφύσματα, & πνῶμαϊώδες, φυσώδες, qui videlicet parte aliqua collectis flatibus laborant. Sed hæc quoque ad difficilem spiritum referuntur. Nam & πνῶμαϊσμάδες, qui difficilius trahunt spiritum, eoque indigent, vocauit Hippocrates. In Epidemiis aliquando πνῶμα scribit in eo genere respirationis, qui frequentior est. Galenus in expositione vocum Hippocratis, πνευμαϊώδες (inquit) ὅτε ἰμπνευσμένη, καὶ ὁ δύσπνευς. λίγη γὰρ πολλακίς, καὶ αὐτὴν τῇ δύσπνευσιν πνῶμα. Sed & πνῶμα ἀναπνοῶν respirationem communiter dictam ab Hippocrate ex Prognostico notū esse potest. Quare autem sit πνῶμα, quod hoc loco πνικτὸν dicit, Galenus describit, ὅταν πρὸ τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῷ δυνάμει ἀπνοῶν ἀπὸ τῆς πρῆτης ἀκροῦ, quando à priore inspiratione ad insequentem citius properat. Quod respirandi genus, vbi vrget, magis in asthmaticis, anhelosis, & erecta ceruice spirantibus conspicias, πνικτοπνεύμαϊον dixit vna voce Agesion puellam Hippocrates. Accedit paruitas contractis nec liberè sese explicantibus instrumentis, vnde thorax ad suos motus extenditur. Hæc ergo vbi coeunt, inflammatio & iniuria quædam in principibus partibus significatur. Inflammatio quidem à posteritate medicorum appellata φλεγμονή, quæ cum tumore est, vel erysipelas. Nam vbi calor vehemens est sine tumore & alia iniuria, magnus est & frequens spiritus, nisi accesserit virium infirmitas. πνικτὸν autem βλάβη & κατὰ πάθος, mala quædam affectio & iniuria partium, qualis imbecillitas est, dolor, astrictio, & interceptio.

Quod autem hoc loco γὰρ τοῖσι χειροῖσι in Prognostico γὰρ τοῖσι ὑπὲρ τῆς φρενῶν χειροῖσι, in partibus, quæ supra diaphragma posita in thorace concluduntur, qualis præcipuè cor, pulmo, membrana, quæ latera succingunt & medium thoracem diuidunt, aut visceribus circunducuntur. Deinde diaphragma, laterales musculi, aspera arteria. Postremò quæ iis vicinior cōnexa sunt hepar superius, ventri-

culus, lienis caput, muscoli abdominis, peritonæum, qua parte diaphragmati coniugatur, tenuius intestinum, & initium crassi, ubi magna phlegmone est. Atque inualecente malo frequentia in aliud gravius respirandi genus conuertitur. Sic enim spiritus intercluditur, ut vel nullo modo, vel ægerimè spirent. Quale contigit purulento filio Polemarchi, qui appetente exitio frequentius spirauit: deinde *πνῶμα μᾶλλον ἐγκατέλειπε*, spiritus magis interclusus est. Atque eiusmodi spiritus *ἐγκατέλειπε*, vel, ut aliquando loquitur Hippocrates, *ἐκλείπει* interceptio spirituum nihil aliud est, quàm *ἀπνοια* quædam, hoc est vel deficiens, vel ægerimè tracta spiratio. Accidit quoque iis, ut & elaxatis naribus respirent, quod Hippocrates *τὰς μυκτῆρας ἀναπνεύσαν* dixit libro 3. de morbis. Id autem contingit aliquando urgente interiore incendio & necessitate, quomodo equis è cursu & pulmonariis: interdum verò eadem premente necessitate & iam deficiente natura, ut quibusdam moribundis. Hæc autem ut ingrauescentis & ad lethale præsagium præcedentis respirationis notas intelligas.

XXXVIII.

Magnus autem & longioribus interuallis delirij nota est, vel conuulsionis.

IN Prognostico delirij non conuulsionis signum facit. Ac reuera eiusmodi spiritus sine conuulsione, & conuulsio sine eo spiritu esse potest. Atque offensans spiratio cōuulsionis, rara & magna delirij propria est. Iam verò ambigua vox est, *μέγα*, in differentiis respirationis. Nam & in longum, latum, & profundum, multa thoracis distentio magnum spiritum facit. Aliiter *μέγα πλὺν*, quia plurimum spiritus semel trahitur, plurimū semel excluditur, id quod phreniticis & delirantibus cōtingit. Sed interuallis, ubi videlicet spectris rerum occupata mens intenditur, postea verò redeūte necessitate respirationis multum spiritus semel trahit, semel excludit. Nam in priore genere æstuantibus partibus, quæ thorace continentur, perpetua ea magna respiratio, ac singulis motionibus plurimum thorax distenditur. Posterius sæpius manifestum est in iis, qui magna animi contentione rem aliquam spectant, alius cogitant, tenentur amoribus. Iis enim accidit, ut in ea animi occupatione vix respirent, ac tandem incitante usu plurimum spiritus trahant, & excludant. *μέγα* quoque *μακρὸν* longum dixit in Epid. *ἰσχυρὸν σωματικὸν χασμίων μακρόπνευς*, continuarum oscitationum remedium longa spiratio. Est autem *μακρόπνευς* teste Galeno, *ὅτε μακρὸν ἀναπνέων, ἢ ὅτε μακρὰ*, quia videlicet aut multū semel respirat, vel è longioribus interuallis, vel quia eiusmodi respiratio est, in qua multum & ex longioribus interuallis respiratur. Atque in genere respirationis quod hoc loco dicitur, magna quidē respiratio, quia semel multum & lōgiore motione efflatur: magna, quia multum ampliatur thorax, atque distenditur. Magna denique, quia *ὅτε μακρὰ*, hoc est, longioribus interuallis redditur, quod hic *ὅτε πλὺν*, in Progn. *ὅτε πλὺν χρόν.* Magnam breuiter respirationem faciunt magna distentio partium, magna vis cunctis redeuntisque spiritibus, & longiora interualla reuocati exclusique aëris. *ὅτε πλὺν* verò *ἢ ἐπίτασιν*, quod est, *ὅτε πλὺν πλὺν χρόν*, ut *μέγα* longum ad productā longius motionem: *ὅτε πλὺν* ad quietem referatur. Nam quod hic *ὅτε πλὺν ἀφάειν*, alius locis eadem sententia scribitur, ut in Dealcis vxore, & Philisco: aliquando *ἀφάειν μέγα ὅτε χρόν*, ut in adolescente. In Prothet. *ἰδίον καὶ ἀχώριστον σημεῖον τοῦ ἀνεπιστάτου*, signū propriū & inseparabile delirij Gal. facit hoc genus respirationis. In lib. de difficultate spirandi propriū quidem, sed non inseparabile. At sit inseparabile, quia eo posito, siquidem vi morbi commouetur, necessariò delirium insequatur. Rursus inseparabile non sit, quia sine eo delirium esse possit. Propriū autem, quia solius delirij signum est. At quæ vis sit earum vocum in signis, *ἰδίον* & *ἀχώριστον*, initio huius operis pluribus exposuimus. Quod autem ad præsagiū attinet, ab ea respiratione delirium, & inde mors denuncianda est. Scripsit enim Hippocrat. *ὁκόσισι ὃν τὸ πνεῦμα*

πυρετῶ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνεται, καὶ τῶν φροσυνῶν, θανάσιμος. Quibus in febre non intermittente difficilis spiritus & delirium, lethale. *Δύσπνοια* Philotheus magnam & raram respirationem intelligit, quæ videlicet delirii propria est, quam & offensans respiratio, & quæ parua & frequens, in delirio lethalis est. Ac breuiter omne vitium respirationis coniunctum delirio lethale est. Sileno δὲ ἀρχῆς καὶ ὅτε τέλει πνέοντα μέγα ἀραίον, ab initio ad finem spiritus magnus, rarus, obiit is undecimo, & in morbo plurimum delirauit. Philiscus 6. obiit, omninoque delirauit: huic πνέοντα διὰ τέλει, ὡς πρὸ ἀνακαταμνήσας ἀραίον μέγα, spiritus toto morbo, quasi excitata memoria rarus magnus. Etenim hoc loco ἀνακαταμνήσας ἀραιόνοσος Gal. interpretatur, quia videlicet occupata mens spectris rerum, quæ delirantibus offeruntur, veluti oblita eius motionis, quæ respiratio appellatur, tandem excitatur vsu, multaque & longa respiratione, quoniam vsus exigit, & quod intermissum fuit, refarcit, tuncque ad spectra conuertitur, donec iterum necessitas compellat: vbi longioribus quidem intervallis multa illa longaque respiratio redeat. Aliter quoque ἀνακαταμνήσας ad spiritum refertur, non ad ægrum, de quo postea. Itaque in Sileno, Philisco, Dealcis vxore, phrenitico, adolescente vbi notatur spiritus rarus & magnus, delirium quoque ab Hippocrate & inde mors annotatur. In vxore Dromedæ ab eo spiritu & delirium, & conuulsio scribitur. Sed conuulsione magis est, quæ offensans & intercisâ dicitur. Vidi puerum phreniticum, qui subinde conuellebatur, in quo varia genera respirationis permiscebantur, rara magna, parua frequens, & aliquando intercidens. Et in Dealcis vxore πνέοντα ἀραίον μέγα διὰ χρόνον, καὶ πάλιν βραχύπνους. Est autem βραχύπνους, qui paucum expirat, & longioribus intervallis, hoc est, paruus & rarus spiritus, vbi iam calor extinguitur, & frigidum ore & naribus expiratur. In Pythione scribitur ea vox, βραχύπνους (inquit) ἐπὶ χρόνον πνεύων, parum & longioribus intervallis spirans in multum tempus. In eodem natura magis concidente & calore petente πνέοντα λεπτόν καὶ μινυθόδες, tenuis spiritus, quiq; minuebatur. Hinc ἀραιόνοσος πνέοντα & ἀπνοια, vbi interitus. Quanquam βραχύπνους variè dici videtur: communiter, qui paucum spirat: deinde, qui vel διὰ βραχίων breuib; intervallis, vt in ea, quam πνεονπνευματικὴν dicebamus, vel quum parum spiratur, & longioribus intervallis, quomodo quoque μακρόπνους.

XXXIX.

Frigidus verò lethalis.

IN Prognostico magis expressit periculum, quum scripsit ἐλάθριον κατὰ ἥδον. Nam κατὰ vox Ionica addere consuevit in nimium fallacibus indiciis: ἥδον verò vbi in foribus est, quod denunciatur. Mors ergo in propinquo est, quum iam ex ore & naribus frigidum expiratur. Sic enim emarcescit calor insitus. Cor autem fons caloris commutata natura in frigidam intemperiem vertitur, ex quibus prope iam esse, vt extinguatur vita, putandum est. Quum autem ψυχρὸν scribit, parum & rarium spiritum intelligit, quia videlicet frigiditas magis sub sensum cadit, quàm paruitas & raritas. Ac paruitas magnitudini, raritas frequentiz opponitur. In Epide. βραχύπνοια hoc vitium respirationis includit. Est enim βραχύπνους propriè quidem, qui parum spirat, & longioribus intervallis. In Pythione βραχύπνους, inquit, ἐπὶ χρόνον πνεύων. In Dealcis vxore similiter βραχύπνους legitur: sexto quoque & 2. Epidem. ὅτι τοῖσιν ἀποτοιοῖσι ὁμογίς βραχύπνους: quanquam 2. Epid. μακρόπνους, & longa raraque spiratio iis, qui βραχύπνοιοι ab Hippocrate dicuntur, magis congruit. Eo enim modo phreneticos intelligit, qui in calido siccoque morbo non sitiunt. Iis enim occupata mens est. Occupatam mentem rara illa & magna spiratio magis sequitur, quæ μακρόπνοια appellatur. At quia phrenitis in lethargum sæpe degenerat ac frigidus morbos, calorque vehemens plurimum humoris depascitur, & hoc velut pabulo & fomite destitutus elanguescit, ac tandem extinguatur, fieri potest vt in eodem phrenetico vigente æstu atque delirio μακρόπνοια se prodar,

se prodatur, calore verò deficiente & refrigerante natura sequatur βραχύπνοια: Quod Dealcis uxori & phrenitico contigisse par est, & Pythioni. Ergo vigente artu & delirio magna erit raraque respiratio. Iam fatifcente insito calore parua & rara. Atque ut utrunque alterum vincit, ita respiratio permutatur. Ceterum in eiusmodi respiratione gradus quidam videntur esse, refrigerantur extrema, & alia se produnt signa languescentis caloris, spiritusque rarus est, paruus, ex quo in Pythione tenuis, & qui minuitur, deinde ἀσπνὸν πνέσμα, & siquid expiratur ore & naribus, frigidum excluditur. Alioqui non constaret, quod Hippocrates scribit, ἐλάθεον καρτὰ ἡδὲ ψυχρὸν πνέσμα: & quod Galenus putat cum spiritum esse, qui rarus & magnus appellatur, quum ab hoc Dealcis vxor & Pythion plures dies supervixerint. Ergo augesciente vitio spiritus rari & parui, hoc est, frigiditate frigidum expiratur. Ut enim cor primū vivit, & insito calore conformatur: ita postremum calor eius cum vita extinguitur. Cor enim primigenio calore factum est, & aliis corporis partibus imperat, donec inopia iam sibi retinet, nec distribuit. Adde quod calor reliqui corporis imbecillior ad cor, ut ad arcem & extremum profugium, recurrit. Non convenit autem ratio vocis μακρόπνοος, & βραχυπνός, nisi hoc pro paruo, vel pro paruo & frequēti. Nam μακρόπνός ἔστι μακρὸν ἀναπνέων, ἢ διὰ μακρά. Itaque βραχυπνός ἔστι μικρὸν ἀναπνέων, ἢ διὰ βραχία: sed aliter res habet. Nam & μικρὸν ἀναπνέων, ἢ διὰ μακρὰ βραχυπνός appellatur. Nunquam autem μακρόπνός διὰ βραχία legitur, quanquam fortasse & qui multum & sæpe, ita appellari potest.

X L.

Lethalis quoque spiritus exaestuans & fuliginosus minus tamen, quàm frigidus.

Hic spiritus paruo & raro contrarius est, & à causis contrariis. Ille enim recurrente calore, qui in thorace conclusus & iam febrili fatifcente: hic autem feruente incendio, necdum cuncto insito calore. Vbi ergo ignis in penetralibus vitæ, corde, & pulmonibus incanduit, magna fit, celer, & frequens respiratio, quādiu vita naturaque perferant. Eiusmodi enim incendium magnam vim fuliginis colligit. Magna igitur celeri, & frequenti expiratione indiget. Calor exaestuans plurimum aëris ad refrigerium trahit inspiratione. Itaque contra quoniam opus est tantum solati inuehat natura eget. Vtraque igitur ratione magna erit & frequens respiratio, siquidem virtus, qua respiramus, satis esse potest. Quomodo igitur frigidum, ita πυρετώδης & λιγνυώδης sensu percipitur: illud admota manu ori & naribus: hoc verò cōuersis oculis. Erit ergo spiritus ad instar flammæ actis & mordax, quod πυρετώδης πνέσμα est. Et velut ex oppresso incendio multa fuligo crassusque vapor excitatur. Sic enim λιγνυώδης hoc loco. Nam aliquando apud Hippocratem μελαίνον hac voce significatur. καὶ γὰρ ἐλιγνὺς μέλαινα, ut ait Galenus in expositione vocum Hippocratis. Lethale verò, quia præsidium vitæ incendium tenet, & vis ignis in corde sæuit. Quodque solatium ab externo aëre expectetur, expiratione nimium calente violatur. Nam priusquam ad pulmones & cor peruenierit, ignem concipit, neque refrigerio iam idoneus est. ἡσται δέ. In frigido spiritu victa natura est, in igneo & fuliginoso etiamdum anceps pugna est: quanquam sæpius accidit ut ab eo spiritu natura succumbat, vitæque extingatur.

X L I.

Quique foras magnus excluditur, intro paruus redit, & qui foras paruus, intro magnus.

Persequitur vitia respirationis, quæ breuiter in 2. & 6. Epidem. his verbis perscrinxit, πνέσμα ἴσα σμικρὰ πυκνὰ, μεγάλα ἀραιὰ, σμικρὰ ἀραιὰ, πυκνὰ μεγάλα, ἔξω

ἔσω μεγάλη, ἔσω μικρά, ἔσω μεγάλη, ἔσω μικρά. τὸ μὲν ἐκτείνον, τὸ δὲ κατεπείγον, διπλῇ ἔσω ἰπανόκλisis, οἷον ὑπινέσει θερμὸν ψυχρὸν, hoc est, spiritus parui densi, magni rari, parui rari, frequentes magni: foras magni, intro parui: intro magni, foras parui: alius tardus, alius celeritate vicens: duplex intro reuocatio, veluti inspirationem ingeminantibus, calidus, frigidus. In ea lectione 2. Epidem. omittitur in quibusdam exemplis teste Galeno, ἔσω μεγάλη, ἔσω μικρά. 2. & 6. quoque vitio fortasse posteritatis διπλῇ ἔσω non legitur, & vbi ἰπινέσει, ἰπανέσει, legendum. Si vtrumque ἔσω ἔσω ἰπινέσει, quod expirationi & inspirationi commune est. Iam verò constat duas velut partes esse respirationis, expirationem & inspirationem, & in expiratione pulmones contrahi: ampliari verò cum animal inspirat. Ac rursus expiratione conclusum thorace excrementum, ac veluti finum atque fuliginem ignis interioris expurgari. Inspiratione verò externum aërem intro trahi, vnde quasi ventilo facto calor interior recreetur. Vt ergo magis minusve alterius motionis usus est, sic plus minusve vel expiratur, vel inspiratur, siquidem integra est potestas, quæ mouet & instrumenta spiritalia mouenti animali obsequuntur. Ac maior quidem exspiratio maiorem vim conclusi fuliginis ostendit. Maior inspiratio internum incendium ostendit, quod vt extinguatur, vel certè temperetur, maior copia refrigerantis aëris indiget. Atque vt alia materia puriorem flammam edit, minusque reddit fuliginis: alia verò contrà minus incenditur, plusque fuliginis diffundit, ita res habet in humoribus, qui circa vitalia desident, & in quibus febris succenditur. Ex his ergo largius aër trahitur inspirando, largius expirando vapor excluditur.

X L I I.

Pessimus autem, quiq, mortem breui denunciet, & qui tardior est, & qui celeritate urget, tum etiam qui obscurus est.

Vitia sunt in vtraque motione, vbi tarda lentaque est, aut celerior vel expiratio, vel inspiratio. Atque vt vtrumque vitium magis processit, ita grauius & celerius periculum ostenditur. Hic autem de plurimum adaucto vitio audiendum. Alioqui neque ἡκιστὸν scripsisset, neque πλησίον θανάτου. At tarditas magnitudini coniuncta delirii propria est: paruitati verò emorientis caloris indicium est, & vbi refrigeratis partibus vitalibus nihil sumi iam est, quod excludatur. Celeritas verò lethalis quidem incitante vsu, sed ea parua est, infirma iam atque concidente natura. Incitat vsus, quia refrigerio est opus. Refrigerium verò introducto aëre expurgatæque fuligine perficitur. πχύπνοιαν & βραδύπνοιαν veteres medici in morbis annotarunt.

Λμαυρὸν autem, vel quod θολερὸν prius dixit, vel quod ἄσπετον. Est autem ἄσπετον πνέσμα, quod adeo obscurum est, vt vix appareat, iam accedens ad defectio- nem spiritus, quam ἀπνοιαν appellant. In suffocationibus vteri, præcipite vitium casu, animi deliquis, extrema refrigeratione partium vitalium, & moribundis interdum id genus respirationis accidit. θολερὸν πνέσμα prius expositum.

X L I I I.

Et duplex intro reuocatio, qualis inspirationem ingeminantibus.

Omissum incuria eorum, qui libros Hippocratis transcripserunt: expiratio- nem contrariam huic inspirationi Galenus putat. Ea autem est διπλῇ ἔσω ἰπανόκλisis, duplex foras reuocatio. Vtraque verò inæqualis sunt motionis. αἰομαλίων πνέμασι & αἰαδίπνοισι vocant, vna voce ἰπινέσει. Certa enim ratio atq; moderatio inspirationis & expirationis, tum etiā quietis, quæ media est.

Eaque

Subsistit atque interciditur. Id quod quanquam alia ratione in stertentibus aliquando videas. Nam præ copia conceptæ fuliginis in medio stertore expirationem conduplicant in acutis febribus, imminente convulsione, & infirmis viribus id accidit: atque aliquando iam eludatibus animam eiusmodi spiritus redditur, quasi elidatur spiritus in faucibus, & elusus sonum ingeminet. Hunc elusum spiritum in faucibus Celsus conuertit πρὸς τὴν ἀμύνην πινδύματα ἐγκοπήσθαι, Galenus interpretatur in libro de ratione victus in acutis, ubi Hippocrates, πρὸς τῆς πινδύμας ἀναδιπλώσεως intelligit. Cæterum in genere quidem πρὸς τὴν ἀμύνην πρὸς τὴν ἀμύνην ἐκλεπομένων δὲ κοπήν ἐγκοπήσθαι, & alia id genus, de æqualitate spiritus vsurpantur, sed αὐτὴ, vel ἔξω additum ad expirationem: καὶ τὴν vel ἔσω ad inspirationem virium retorquet. Ac magis læsis transuerso septo & interioribus musculis lateris inspiratio, exterioribus verò & iis, qui sunt abdominis, expiratio magis offendit. Omnino verò à necessitate incitante, quia vel largiore aëre opus est, vel maior copia fuliginosi excrementi repurganda est: deinde quia virtus infirma est, tum etiam quia læsa sunt instrumenta dolentia, & siccata, oppressa angustia, αὐτομαλία illa inæqualitas spiritus generatur.

XLIIII.

Facilis spiritus in omnibus, quæ cum acuta febre sunt, & quadraginta diebus indicatur, magnum momētum habet ad salutem.

Iam ante definitum, quæ ratione spiritus moderatio & quæ nunc *ἄπνοια* dicitur, hoc est, facilis & naturalis respiratio conseruetur, & quibus corrumpatur. Vbi ergo vis tum naturalis, tum vitalis, tum denique animalis integra, vbi spirantia instrumenta, & quæ his connexa iecur, lien, ventriculus omni inflammatione carent, nullo dolore, nulla angustia pressa sunt, vbi moderata febris est, quæ neque multo aëre externo ad refrigerium egeat, neque multum excrementum & fuliginem in penetralibus vitæ colligat, non solum magnum momentum habent ad salutem: sed, vt in Prognostico, *κρίσις μεγάλην δύνανται*, valde magnam potestatem. *κρίσις* enim vocem addidit Hippocrates, vt inde maiorem vim fidemque præfagij confirmet. Atque quum duplex sit genus acuti morbi, alterum quidem sine febre, apoplexia, angina, cholera, conuulsio: rigor neruorum, aliique id genus, qui celerrimè ægros rapiunt: alij verò cum febre, in vtrisque magna admodum vis est naturalis respirationis: sed acutorum serè meminit Hippocrates, quibus coniuncta febris est. Ac rursus cum duæ sint differentie acuti morbi, cui febris accidit, altera eius, qui primùm ac simpliciter acutus dicitur, & quatuordecim diebus exoluitur: altera acuti *ἐκ μέλαινας*, quique ad 40. diem extenditur, vtrâque complexitur Hippocrates, & in vtraque magnam vim habere scribit facilem respirationem. Diurnos autem excludit, quorum initium iam 40. dies, siquidem ex acutis relinquuntur, quartana, hydrops, marcor, suppuratio, tabes, in quibus etiam si neque febris acuta, neque interna inflammatio, neque difficilis spiritus, longius tamen producto morbo ægri vires conficiuntur. Quamquam non negandum celeriores mortem expectari, si ea febris acuta, inflammatio, difficilis spiritus accesserint.

XLV.

*Collum durum & dolens maxillarum colligatio, iugularium
venarum pulsatio eaque vehemens tendinúmque cõtentio lethale.*

Coitio est, quæ magnam & larius sparsam inflammationem ostendit membranæ, nervi, tendinis, & musculorum, quæ collum cōstituunt. Dolor enim & durities in tumoribus præter naturam *φλεγμονή* à posteritate medicorum dictam designant Hippocrati. Larius autem sparsa inflammatio maxillas conse-

rit violatis nervis, qui à ceruice ad tempora, & temporalibus musculis. Violantur autem copia & inde fortasse conuulsione. Ac sine conuulsione videas colli musculos & nervos interdum ita colligari, vt non moueant, sed immotum collum rigidumque persistat. Venarum autem iugularium, vt & arterias intelligas, pulsatio magnæ perturbationis & inflammationis signum est, à quo metuendum, vt ne infania consequatur. Oppressis igitur venis interior natura spiritus exurgit, vt quod nocet ammoliatur: quanquam etiam feruor sanguinis id efficit. At πυνγόντων σαύτασις duplici ratione conuulsis tendinibus aut copia pressis atque delibutis. Tendines autem musculos illos exangues, qui naturam tendinum referunt, & ab aurium radicibus ad clauiculas deorsum tendunt.

XLVI.

Faucium dolores sine tumore suffocantes, siquidem à capitis dolore ortum habent, conuulsionem accersunt.

ARtemidorus & Dioscorides ἰχνῆ, non ἰχνῶ legunt, quia sceminino genere φάρυγξ λάρυγξ, hoc est, extremam partem arteriæ, qua it reditque spiritus, significare velint: masculino verò præiacentem gulæ locum, quas fauces dicimus. Ac reuera in capite arteriæ, quod plurimis musculis & nervis constat, grauior, quàm in faucibus, morbus est, vnde celerior suffocatio & cõuulsio insequatur. Quid autem πυνγῶδες, quid ἰχνὸν prius expositum. In Prorrh. ἔχῃ τὴν πυνγῶδες, ἄλλως τὴν καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ὀρμῶντα. Et reuera eiusmodi affectio suffocationem sæpius inuehit, rarius conuulsionem: quanquam inde stridorem dentium & conuulsionem ortam paulò ante mortem & suffocatam vitā aliquando vidimus. Melius ergo in Prorrh. vbi τὴ additum vel leuiorem cõuulsionem, vel rariorem indicat, & annotatum malum, siquidem à capite dolor cœpit initium.

XLVII.

Quibus rubores in faucibus, iis fortasse tumores ad auriculas excitantur.

Eρυθισμοὶ in aliis codicibus legitur, quā voce irritamenta quædam, quales in Aphorismis tusses leuiter irritantes intelligas. Melius ἐρυθισμοὶ rubores, quo nomine vel inflammatio, vel sacer ignis describitur. Sic enim ἐρυθισμός & ἐρύθημα ab Hippocrate vsurpantur. Eiusmodi verò vitium in faucibus aliquando quidem, neque tamen aut perpetuò aut sæpius abscessus ad aures sequitur, ex quo ἐπὶ αὐτίς dixit.

XLVIII.

Si fauces ita doleant, vt nullus tumor appareat, sed anxietas accedat, celeriter agri moriuntur.

FAuces vertimus, vt & capita tum arteriæ, tum gulæ vicinæque corpora, quæ sub oculos cadunt, comprehendat. Describitur autem periculosissima angina, qualis in Prognostico, αἱ δὲ φωνὰς δυνάται μὴ ἄσι, καὶ τὰ χεῖρα ἀναίρεσιν δύσσαι μᾶτε ὅτι τῇ φάρυγι μὴ δὲ ὅτι δὲ πύλοι, μᾶτε ὅτι τῇ αἰχρῇ, πλεῖστον δὲ πόστον περιέχει, καὶ ὁρθόπνοια. Itaque si dolor plurimum vrget in faucibus, & aperto ore depressa lingua neq; tumor vllus, neque rubor, neq; denique aliud signum se prodit, vnde inflammationem intelligas, rectè coniici potest internis angustiis gutturis vitium includi, ex quo angustior via animæ & tandem intercepta primum quidem ὁρθόπνοια inferit vitium, in quo agri paruam, celerem, & frequentem respirationem edunt, assurguntque & ceruicem erigunt, deinde πυνγὸν suffocationem, vt vel proximi suffocationi agri videantur, vel reuera suffocentur.

In Prothet.

In Prothet. πρυγῶδες additur, ubi hæc sententia scribitur. Genus respiratio-
nis pluribus expressit libro de ratione victus in acutis, πνύμαϊ αὐπιασσις
πυκνὰ καὶ βιάειν, quia videtur spiritus reuulsio frequens, & violenta. Etenim vi-
deas vi quadam spiritum reuocari, labris quoque intro adductis, & sublaris sco-
pulis, quæ respiratio multis in morte pleuriticis, peripneumonicis, & anginosi-
s accidit. Δυσφορίαν, siue quod præ dolore & suffocatione urgente ægerimè mor-
bum ferant, siue quia inde variè corpus exagitant. ὀλίθεον ὄφιν, quia celeriter
interficiat, & secundo, tertio aut quarto strangulet ægros. Scio Galenum autho-
rem huius sententiæ in Prothet. exagitalle. Sed nobis rerum vis potius spectet-
ur, quàm proprietas orationis.

XLIX.

*Quibus spiritus retrahitur & vox iis, qui suffocantur, similis
est, vertebraque intro desidet, iis in morte quasi trahente aliquo
spiritus redditur.*

Alij ἀνίχεται cohibetur. Quidam αὐὸ ἔλκεται sursum trahitur. Nonnulli
ἀνίχεται reuertitur. Et quia in dubia lectione natura rerum & sensus ad
iudicium adhibenda sunt, dicam quod & nos sæpius, & alij animaduertent, om-
nibûsque liceat animaduerrere. In suffocantibus morbis, quique spiritales partes
occupant, ingrauescente morbo & ad exitum properante, respiratio incidit, in
qua tria videas, scapulas multum attolli, pinnas narium ampliari, magna vi spiri-
tum trahi, qualia ferè in respiratione, quam πνύμα μετῴρον appellat Hippocrat.
Qua quidem ratione αὐὸ ἔλκεται interpretari licet, & ἀνέλκεται. Videas quoque
labra intro contrahi, mentum ad clauiculas adduci, quasi vi quadam spiritus in-
tro retrahatur, quæ vox ἀνίχεται, & fortasse ἀνέλκεται significant. Aliquando
quoque in medio cursu celeris, crebræ, & parvæ respirationis spiritum offensa-
re, vel intermittere, breuique tempore cohiberi, quod ἀνίχεται ostendit. In Pole-
machi vxore iam moritura à vitio pulmonis πνύμα ἐπιπνέουσα, spiritus intro re-
uertebatur. Atque in hac coitione tuberculum fuit, quod interiores musculos la-
ryngis, vel qui gulam arteriæ copulant, occupavit. Inflammatio verò copulas in
anteriorem partem petrahit, vertebrae copulas sequuntur, vnde vertebra intro,
hoc est, in anteriorem partem desidet. Ex eo verò mirum est arteriam, quæ via
est materiz vocis & spiritus, angustiores reddi, & inde vocem similem iis, qui
strangulantur, efficiat. Ea autem vox tenuis est & acuta, interdum hæsitās, fracta,
& stridula. Iam verò appetente morte, quam πλοτὴν subinde appellat, concidi-
dente virtute, & meatu angustiore, vigente malo conuulsio, & vi maiore intro
trahitur spiritus, meatûsq; angustia refringitur, vnde incontinens vox & effracta,
ac sæpe quasi in singultum editur. Scribitur hæc sententia in Prothet.

L.

*Fauces leuiter exasperatæ & aliis irritata inani desidendi cu-
piditate, dolores in fronte, & cum ægri quasi aliquid captantes pal-
pant dolentque, si qua ex iis inualefcunt, difficilia.*

HOc modo in Prothet. φέρονται τραχυνταῖς ἐπ' ὀλίγον καὶ κοιλία δαβορδε-
ρίζεται πρὸς ὀφθαλμοῖς, καὶ μετὰ πρὸς ἀλγύματ᾽ αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς
πρὸς τοὺς καὶ μετὰ τοὺς ὀφθαλμοῖς τὰ ἐκ τῶν αὐτῶν δυνάμει, ἵπνους πολλὰς
τοῖς τοῖς πρὸς τοὺς καὶ μετὰ τοὺς ἀλγύματ᾽ βαρύνει, καὶ πρὸς τοὺς δυνάμει
hoc est, fauces leuiter exasperatæ, & aliis inani desidendi cupiditate demur-
murans, dolores frontis, ægri, quasi aliquid venientur, palpantes, delassati, do-
lentes in veste & stragulis. Si qua ex iis inualefcunt, difficilia sunt. Somnus in iis

multus conuulsionem interminatur, & dolores in frontem graues, & miſtio difficilis. Interpretes Prorrhethici non coniunxerunt reliquæ ſententiæ. Galenus totam orationem, vt absurdam, & è varij generis caſibus congeſtam repudiat. At verifiſimile eſt collectam ex obſervatione vnius aut alterius ægri, cui è capite pleniore aliquid in fauces & ventrem decurreret, quod acrimonia morderet, & exaſperaret. Sæpe enim fit, vt pars aliqua pituitæ concludæ in capite incaleſcat, ſaluſiginem, aut putredinem trahat, cuiusque pars tenuior in ſubiectum corpus excurrat. Reliquum verò conſiſtat in capite & dolorem in fronte gignat. Nam ea parte ſæpius dolor commouetur pleniore capite. Magis quoque ſi vel tenuis, vel calida materia eſt, quæ delirium quoque multum incaleſcens gignat, cuius ſignum inanis captatio & palpatio. Quod autem ſequitur in Prorrheth. *καπὸ δὲ*, &c. ea ſerè diffuſam materiam crudam & ſimul acrem pituitam ſalſam biſlemque in corpus conſequuntur: calore verò facilè diffunditur è capite & venis, vt in febribus, quæ inde *κατὰ δὲ*. Elaſtitudinis autem ſenſu non niſi dolenter ferunt ſubiectas ſtragulas, & inſtrata veſtimenta. Quæ omnia ſi inualeſcunt, difficilia ſunt. Quod de ſomno ſequitur, non eſt neceſſarium, quanquam & inde conuulſio ſequi poteſt, vt ex Aphoriſmis intelligas. Ex ſomno (inquit Hippocrates) tumores & conuulſiones malum. Quod interdum accidere certum eſt & Galenus affirmat. Grauis dolor in fronte copię ſignum eſt. Vrina verò *δυσκολαίνε* videtur intelligi mordax, & quæ negocium ægro faciat parte acrioris materiæ ad renes conuerſa.

L I.

Vehemens faucium dolor tumorem ad aures & conuulſionem excitat. Adhuc colli & dorſi dolores.

VEhemens faucium dolor à vehementi inflammatione fit, vbi intercèpta via ſpiritus ſæpius ægri ſuffocantur. Alioqui viſtrice natura materia foras conuertitur, & modò ad aures, vnde parotides, modò ad collum inferius mento & deorſum effunditur. In maligno morbo in cerebrum rapta & phrenitidem & conuulſionem inferre poteſt. Oratio eſt ex obſervatione empyrica.

L II.

Ex acuta febre conuulſio lethalis eſt.

IAm ante ex Hippocrate ſatis expoſitum, quàm grauis ſit conuulſio in acuta febre, & qua ratione diſtingui periculum oporteat, idque multis hitoriis confirmatum.

L III.

Cervicis & cubitorum dolor conuulſiones accerſit, ſed hi à facie excitantur.

CApitis dolor copia & qualitate materiæ fit, à quo & ſi in cervicem, collum, & cubitos, ſed non protinus conuulſio inſequitur, niſi vel materia in caput recurrat, vel hoc ita redundet, vt magnam partem vitij retineat. Sed quia à facie dicit, quod idem eſt ac ſi à capite dicat, commorſis vel oppreſſis neruis, qui in collo ſunt, & cubitis moueatur conuulſio, aut certè is rigor, qui non ſinat collum dimoueri.

L IIII

Et qui circa fauces pallidi, sed citra tumorem, qui subinde tenuem salinam expuunt, iis dormientibus sudores moti utiles sunt. An non & si sudore melius habent, iis non prauum? Ac facile ferunt, si ad inferiores partes dolores conuertuntur.

KΑΙ particula tolli potest. Variè autem legitur hæc oratio in Protrhet. ὅτι φά-
ρυγγα ἤχοι συχνοὶ σιαλίζοντες, frequentes sonitus sputantis. Hic ἄχοι palli-
di, ut Capito legit in Protrhet. Dioscorides ἔχλοι tinnitus. Verùm quomodo-
cunque legas, omni artificio carebit oratio ex rebus diuersi generis congesta. Et
quæ de sudoribus dicuntur, nihil habent peculiare, cur hos morbos magis leuent,
atque alios quamplurimos. Nec de sudorum vtilitate pronunciandum, nisi co-
cto morbo, die critico calidi & per totum corpus exeant, vnde dissoluatur, vel mi-
tior fiat morbus.

Οἱ ἐς τὰ κατὰ πόνοι. Sunt qui seorsum à priore oratione scribant. Sed hoc vi-
dendum, dolores capitis & faucium aliquando magno periculo in thoracem ver-
ti, & os ventriculi interdum maiore spe & solatio in crura. Parùm itaque distin-
xit τὰ κατὰ. Alij non ὄφθοροι, δυσφθοροι legunt.

L V.

In dolore dorsi & pectoris urina à sedimento cruenta lethalis est, & multum dolorem infert.

IN libro de morbis, dorsalis morbi lethalis meminit, & pleuritidis in quibus
vrinæ αἱματώδης. Sic autem appellantur vel prærubræ, vel cruore tinctæ,
vel fortasse in quibus cruor subsidet: quanquam & alia ratione, hoc ex renum vi-
tio eiusmodi vrinæ sunt nullo periculo. Hæc autem in vno aut altero obserua-
uit, qui dorsali morbo & pectoris laborarent.

L V I.

Colli dolor in omni quidem febre malus: pessimus autem, ubi in periculo ager est, ut ne valde insaniat.

COLLI dolor, ut lumborum & capitis, serè acutas febres comitari solet. Ve-
rùm si is, qui non ante fuit, recens commouetur, & alia signa insanix se
prodant, è facie, oculis, perturbatis somnis, vigiliis, vrinis, ac breuiter sursum ef-
ferri materia videatur, pessimum est. Atque adeo collo dolente, quia inflam-
matio & febris iuncta est, si insanix indicia existunt, pessimum est. Aegros enim,
qui conualescant, bonum est constare mente: sed ἐκμανῆναι, vehementer in sa-
nire multò grauius malum est. Exusta enim & maligna materia fit.

L V I I.

*In febriculoso pectoris dolore turbulenta aluus & torpida si-
gna nigra deiectionum.*

PARùm conueniunt παραχέδης & ναραχέδης. Nam in altero aluus exoluitur
& diffuit, & acrimonia excrementorum intestina extormentur, atque com-
mordentur. In aluo torpida vix sentientibus ægris deiectiones eunt. Oportet

ergo perturbatam aluum dicere hoc loco, quæ solvatur quidem & reddat, quæ natura sua mordeant, qualis bilis est multum exæstuans. Verum torpescere vi sentiendi intestinorum dolorem non percipiunt. Cæterum omnis exolutio alui in pleuritide & aliis morbis thoracis vires ferè conficit, quibus in eiusmodi morbis vel quàm maximè opus est. Neque tamen necesse est inde significari, ut nigra deiciantur, nisi inualecente febre bilis, quæ aluum perturbat, in nigrum succum abeat.

LVIII.

In acutis circa fauces non tumentes parva quedam irritamenta cum dolore, & ubi hiat ager, non facile committit os, neque tumor ullus se prodit, anima perturbationem significat. Ac ex iis si quidem phrenitici sunt, lethale est.

Obscura hæc & ænigmati modo scripta, ex quibus nihil colligas, quod ad prælagium faciat, nisi hoc velit: Siquis in acuta febre, quasi faucibus irritatis & dolentibus subinde screat, & perinde ac siquid illic sit, expurgare nititur: & si os omni tumore liberum & expeditum semel apertum non concludit, velut cassus memoria, hæc omnia ubi coeunt, metuendum, ut ne perturbatio mentis accidat. Quod si augescere malo phrenitis insequitur, reuera mors expectanda est.

LIX.

Fauces exulceratae in febre cum alio signo difficili periculosum.

Fauces ferè exulcerantur acri fluxione, quæ sæpius à cerebro, aliquando ab aliis quoque partibus ortum habet. Ea autem & periculum inflammationis denunciat, & difficilem aditum facit, qua potus & cibus in ventrem subeunt. Vitium quoque febrilis materis indicant. Sed alia signa coniungenda, quæ si difficilia, periculum prælagendum est. Et vis eorum signorum distinguenda, delirium, difficilis spiritus, infirma pulsatio, intercepta deglutitio, & alia id genus.

LX.

In febribus derepentè suffocari, & non posse potum transmitttere sine tumore, malum.

Quod doloris non meminit, tumorem excludit, & repentè dicit causam suffocationis & interceptæ gulæ, ostendit resolutionem musculorum, qui laryngem aperiunt, aut reuulsionem eorum nervorum & vinculorum, quæ & guttur, & linguam spinæ connectunt. Sed & immoderata siccitas potest efficere, ut utraque via tum alimenti, tum spiritus angustior reddatur. Alioqui tumor laxus, mollis, indolens à pituita & humore, qui intus guttur imbuat, id efficiat, isque & gulæ osculum resoluat. Aut fortasse tumor sit, sed qui neque aperto ore demissaque lingua inspectante medico appareat, qualis interioribus musculis laryngis inflammatis is, qui gulam spinæ aut gulam arteriæ connectunt. Atque omnino commune vitium esse oporteat, ubi & suffocatio incidit, & potus non descendit, sed in os redit, aut per nares excluditur. In Aphorismis,

mis, vbi hæc sententia scripta est, καὶ πρὸς ἐχούμεν dixit. Galenus vim vocis ἐχούμεν explicat de vehementia febris. Et à materia conclusa cauo thorace, pulmonis inflammatione vel arteriæ, repentinam suffocationem fieri negat: eam paulatim incidere, & ante signa edere, quæ extremum periculum suffocationis denuncient. Itaque ad superiores causas decurrendum erit.

LXI.

Si aeger neque collum conuertere, neque deglutire potest, lethale est.

IN Aphorismis paulò clarius rem explicat. Si in graui febre collum perueritur, & aeger deuorare non potest, nullo tumore apparente in faucibus, lethale est. Sed hic etiam si tumor appareat, periculum denunciat. Tumor autem inflammatio est. Hic enim de præfagio in acutis. Itaque tumor efficit, vt nerui & hinc vicina & colligata corpora contrahantur, ex quo collum peruertitur. Aliquando etiam vertebri loco moris, vbi vi maiore trahunt nerui, vincula, tendines, & membranæ, quibus illæ conferuntur. Atque oppressa gula deglutiendi potestas tollitur. Opprimuntur autem & faucibus inflammatis, & iis musculis, qui asperam arteriam gulæ colligant, iis quoque corporibus, quæ pertinent ad spinam. Tumor autem aliquando sub aspectum venit, latet aliquando, sed dolore locus declaratur. Quòd si nullus vsquam tumor est, neque dolor, & febris plurimum ardeat, siccatis supramodum neruis pro gula & vicinis corporibus vicia hæc assignentur, quod admodum lethale est. Quod hic ἐνσπαφῆαι, in Aphorismis ἐνσπαφῆν, vel, vt alij, ἐσπαφῆν, vbi ἐσπαφῆν nonnulli addunt. Quod itaque repente collum peruertatur, & deglutire aeger non potest, ad conuulsionem referendum videtur.



IACOBI HOLLERII

STEMPANI COMMENT. SE-

CVNDI IN SECVNDAM SECTIO-

nem Coacor. Præfagiorum

liber tertius.

APHORISMVS I.

Præcordia oportet mollia esse, indolentia, & æquabilia. Quæ verò exæstuant, inæqualiter habent, dolentque, malè clementis morbi signum est.

Pρῆκστα propriè dictæ extimæ sunt partes, quæ supra vmbilicum sitæ sunt. Sed & eo nomine impropiè ventriculus, splen, hepar, & septrum transversum continentur. Atque magis tolerabile est extimas partes esse in vitio: periculosum verò intimas. Sed ea ratione distinguendum, quæ adhibita sunt in disputatione, An ex hyponchondriorum inflammatione febres omnes malignæ. In eas partes manus immitimus, vt intelligamus nūquid magis, quàm reliquo corpore caleat, doleat, tendatur, scabrie exasperetur, durum sit, langu-

dum, reuulsum, & inæquabiliter habitum. Ergo in laude sunt præcordia corporis lenta, mollia, leuia, & æqualiter habita, non calidiora, quàm oporteat, & reliqui corporis calori respondentia. Mollia sint itaque, non dura, non contenta, non renitentia.

Ἀπὸνεν dicit, quod in Prognost. ἀνὸδῶνεν, vt πόνεν ὀδῶνεν interdum intelligitur. Dolor autem à tensione, obstructione, intemperie.

Ὁμαλὲς, quia nulla sui parte intentum magis aut flaccidum, nulla magis calens, dolens, scabrum, extuberans, quàm naturæ conueniat. Ac breuiter quod naturæ simillimum, id saluberrimum est.

Φλεγμαίνον, quia & ad manum, & intus ardeant. Nam φλεγμονῶ φλόγῳσιν dicere consuevit. ἐλγόμενον & ἀνομαλὸν ἀπὸνεν & ὁμαλὸν opponuntur. ἐκ δὲ ἀνὸνεν ἀφῶσιν, hoc est, κακῶσιν, vel quæ non omnino careat periculo. Periculum autem ex ea disputatione, quæ ante dicta est, intelliges.

I I.

Tumor verò in hypochondriis durus & dolens pessimus: si quidem omnes partes occupet. Qui si tantum altera parte existit, minus periculosus est sinistra. Significat autem tumor is initio quidem mortem in breui. At si vicesimum diem superat, & perseverat febris, suppuratio ex eo expectari debet. Id autem fit prima circuitione.

Ὅτι δῆμα communiter, vt solent omnes, tumorem præter naturam dicit, quod ἵπαρμα & κύρτωμα quoque appellat. Addit autem σκληρὸν καὶ ἐπὸδῶνεν, vt inde φλεγμονὴ propriè dicta explicetur. In qua præter ea calor & renixus à posteritate adiungitur. Quod autem κακῶσιν addit, vt in Prognostico, non semper quidem, sed, vt addit, si in totum hypochondrium dextrum sinistrumque sese extenderet. Nam ita magnitudo intelligitur. Possunt enim cum leui vel nullo periculo in hypochondriis leues inflammationes colligi, & eo minus periculosæ, quò longius posita sunt à visceribus: quanquam, vt antea dictum fuit, neque in ipsis visceribus lethales aut malignæ omnes sunt.

Τῶν δὲ ἐκ τῆς γῆς. Hepar inflammatum grauius infert periculum, quàm lien, & in hepate à gibbis inflammatis maius periculum imminet. Sic enim scribit comment. 6. Epidem. vbi distinguit pericula inflammationum è natura partium, καὶ αὐτὴ δὲ ὅσον ἵπαρμα τὰ κύρτωμα τὴν συμπαῖον πολὺ κακῶνότερα. A gibbis enim faciliè diaphragma patitur.

Συμπαῖνα δὲ. Ad eam distinctionem recurrendum, quæ prius posita est. Externis enim partibus, aut internis quidem, sed leuiter inflammatis, tempestiuus remediis robustus æger seruari potest.

ἢ δὲ ὑπερβέλλει. Sunt qui λ. triginta legant. Celsus viginti agnoscit, & melius. Si ergo datur ægris, vt non moriatur primis periodis, 4. 7. vel paulò post, & persistat febris, naturæ robore suppuratio esse potest. Sed nondum extra periculum æger est. Aliis enim veluti miraculo naturæ in exteriores partes materiam excludit, vbi vomica aperitur. Atque ij non sanato viscere, sed vlcerato paulatim contabescunt. Aliis per intestina suppuratio expurgatur, & vomica locus interdum sanescit: aliis per vrinas, vbi gibbæ inflammantur, quanquam interdum commutatis viribus hæc per intestina, caux per vrinas expurgantur. Annotandum autem materiam vomicarum, vt febrium, variam esse naturam. Aliæ enim mites, aliæ malignæ & pestilentes, quod in externis suppurationibus videas, vnde periculi ratio & longitudinis morbi definiti debet.

τὴν ταύτην δὲ ὅσον. In Prognostico varia lectio. Alij enim γὰρ πᾶσι πρίντισι ποδῶσιν plurali numero eadem sententia. Nam siue singulariter, siue pluraliter legeris,

geris, septenarium intelligere oportet. Septenarius enim & prima periodus est, & primæ periodi, hoc est, duo quaternarii ratione critica septenarium faciunt. Ferè enim fit in inflammatione interna hepatis & lienis, ut primo septenario sanguis effluat è naribus, rarius nono & undecimo, rarissimè decimoquarto. Ac prius de ratione & prognostico profluvij sanguinis critici dictum abundè fuit. At quid περίωδου & quæ differentia, repete ex comment. nostro in Prognosticum loco de hypochondriis.

καὶ κατὰ ὀφελίαν. Priusquam præfagias ad salutem, antecedentia iunge consequentibus, num antecesserit concoctio, & indicia victricis naturæ, num die critico, num κατ' ἴσιν, ut inde sequatur melior conditio ægri, conquiescat delirium, capitis dolor, vigilia, & alia, quæ in legibus profluvij sanguinis, quid sit salutare, scripta sunt.

Τὰ γὰρ ποτὰ κεφάλιν ὑπὲρ πορεύσει, &c. Hæc 3. Prognost. & in Protrhet. Venæ enim capitis excepto sanguine è partibus inferioribus distenduntur, acrimonia vicinæ partes vellicantur, caput exæstuat, commotus sanguis & exagitatus vapores & exhalationes gignit, qui excitati extremas venas, & quæ ad oculos pertinent, subeunt. Hinc ἀμαύρωσις & hebetudo visus, & alia, quæ 3. Prognost. & in Protrhet. de quibus alio loco.

ἐλάττωσι δὲ λσ. ἰκίω, τοῖσι δὲ πρὸς βυτίροις ἡσυχ. Aetatem definit, qua & plurimus, & maximè feruens sanguis est. Ea ætas 25. & 35. definitur, in qua ἀκμὴ flos ætatis est. Fiunt autem eiusmodi profluvia, siquidem salutaria esse debent, natura mouente, copia & acrimonia sanguinis naturam incitante. Atque copia naturam irritari testis est menstrua purgatio, & fortasse quod in Epidem. scripsit de adolescentibus, ὅταν ἀφροδίσια ἄρχονται, καὶ τραγίαν αἰμὴν ῥαγίσαι. Acrimonia verò & intus concluso feruente spiritu in ardentibus febribus quibusdam inflammationibus internis exemplo multi, quod in dolis conferuescit, vasa dirumpit, nisi exitu dato feruor subsideat. Neque damnari debet autoritas veterum, quæ tantum attribuit profluvio sanguinis. Siquidem sæpe comperias ea profluvia lethalia magis. Sed ut in reliquis excretionibus, sudoribus, alui profluvijis, leges salutaris & non salutaris excretionis adhibendæ prius ad iudicium, quàm veteres accuses.

γίνεται δὲ ὄψ. Alia est sententia consequens in Prognostico neque ὄψ, sed τῆς ἰκίω. Sic ergo legendum, γίνεται δὲ τῆς ἰκίω, &c.

III.

At qui tumores & molles sunt & indolentes tardius solvuntur, minusque periculi denunciant. Quòd si manente febre sexagesimum diem superent, in suppurationem vertuntur.

Quæ hic de tumoribus hypochondriorum scribuntur & in Prognostico, de tumoribus quoque reliqui ventris intelligendum putat libro περί κρείων, & paulò post in hoc opere. Cæterum ut est materia, ita tumorum natura eorundemque indicia celerius vel tardius incidunt, quod in febribus quoque contingit. Addit autem in Prognost. καὶ τῶν δακτύλων ὑπέροψη, & qui digitis cedant, vel ὑπὸ θιγγάνης ad contactum, ut libro περί κρείων. Alio quoque loco πινόμενα. Atque his verbis οἶδμα nostrum describit tumorem laxum, mollem, indolentem, & qui prementi digito cedat, neque ut inflammatio renitatur. Tumores ergo laxi si digito premas, alij in suam molem resurgunt, alij impressum vestigium cauo relinquunt. Illic inanibus spaciis musculorum, incolumi cute humor concluditur: hic intus quoque cohibito humore exturgescit. Longior verò solutio, resolutio, suppuratio, quia materia frigidior & crassior, periculum minus, quia dolore vacat is tumor: febris nulla aut clementior, neque malum tam facilè repit in vicinas partes, atque ubi inflammatio. ἡσυχ. ἐπὶ κένδρωμα, quæ lib. de crisibus, ἡσυχ. φεβίαν. Τὰ δὲ

τὰ δ' ἐξήκοῃα. In inflammatione 20. in ordemate nostro 60. suppurationis fines constituit. Exclusa enim resolutione vel putredo, vel suppuratio expectatur. Ac suppuratio celerior, vbi materia calidior, sanguis est tardior, vbi frigidior. Nam hic locus idem est, sed materia varia, nec eadem febris, quæ suppurationem quoque accelerat nativo calori iuncta.

Παραπλῆσιαι δ' σημαίνει τοῖσιν ὅν' ὑποχονδροῖσι τὰ περὶ τὸν κοιλίαν πλεονάζοντες ἐκπύονται ταῦτα ἐκτὸν, αἷσι δ' ὑπὸ ὀμφαλῳ. Eadem ratio in tumoribus, qui in ventre sunt, & eorum qui in hypochondriis. Sed hæc quàm illa, minus suppurant, minimum verò, qui sub vmbilico.

Diuerſa hæc ſententia in Prognost. nam ad ea, quæ de tumoribus ſuppurantibus, ſexageſimum diem ſcribit Hippocrates, ſubneſcit καὶ ὅν τῇ αἰᾷ κοιλίῃ ἢ τὸ αὐτό. Ex quo comparat tumores duros & dolentes cum mollibus & indolentibus: poſtea è natura loci diſtinguit. Sed hæc parui momenti. Notat ergo tres partes vētris hypochondria in latera ſuperioris ventris conuerſa, quæ ſub vmbilico, quem ὑπογάστριον appellat, & quæ media ſunt.

F I N I S.





INDEX RERVM AC VERBORVM NOTATV DI-

GNORVM COPIOSISSIMVS. IN QVO NV-

merus paginam: p, paginz principium: m,

medium: f, finem indicat.

A



- Abcessus.* 241 m
Abcessus. 592. p
Abcessus signa. 239. m
Abcessus quando sperandus. 223. m
Abcessus stranguriosus. 215. p. 892. f
abcessus salutaris signa. 375. p
Abcessus euanescentes quid portendant. 98. m
Abcessus quando sursum aut deorsum. 451. p
Abcessus parui. 162. f. magni. ibidem.
Abcessus resolutione humoris aut suppuratione curantur. 128. p
Abcessus cur hyeme frequentiores. 227. f
Abcessus, sursum an deorsum futurus sit, signa. 197. m
Abcessus euanescent. 191. m
Abcessus prau. 534. p
Abcessus boni. 582. p
Abcessus in variis partibus. 181. p. in quibus morbis. ibi.
Abcessus *κατ' ἄνω, κατ' ὀπίσθιν.* 182. m
Abcessus criticus requirit vigentem vtrunque naturam & viscera integra. 212. p
Abcessus quando expectandi. 406. m
Abcessus boni deorsum. 490 m
Abcessus prau & boni notæ. 944. f
Abcessus in affectibus thoracis. 717. m
Abcessus lethales. 601. m
Abcessus in cōualescentibus dupliciter. 181. p
Abcessus, qui primis indicationibus nō soluant. 725. m
Abcessus inutiles duobus modis. 16. m
Abcessus in crura cur diuturniores. 716. f
Abcessus laudabiles. 1097. f
Abcessus *κατ' ἄνω, κατ' ὀπίσθιν, & κατὰ δίεον.* ibidem.
Abcessus in iecinore, liene & pulmone notæ. 913. p
Abcessus boni conditiones. 182. f
Abcessus post exanthemata. 175. f. 176
abcessus optimi, boni, perniciosi qui. 229. m
abcessus criticus difficilimè curatur. 944. m
abcessus in gingivis. 273. p
abcessus prau qui. 444. f
abcessus in partibus superioribus, aut inferioribus. 162. p. causæ & signa. ibidem.
abcessus *κατ' ἄνω, & κατὰ δίεον.* 239. m
abcessus purulenti. 370. p
abcessus initio morbi acuti, quid portendant. 232. m 240. f
abcessus germē habens. 601. f
abcessus in peripneumonia. 719. m. f. 760. p. 761
abcessus lachrymalis. 1030. p
abcessus prau. 449. f. optimi. 450. p
abcessus critici & boni tria signa. 98. m
abcessus cur partes obiectas corrumpant. 373. p
abcessus salutaris & κατὰ δίεον. 399. m
abcessus in morbis thoracis. 724. f. 725. p. m
abcessus in parubus extimis, cur metuendi. 98. m
abcessus signa deorsum, aut sursum. 600. m
abcessus strāguriosus. 900. m
abcessus germen habentes. 98. f
abcessus multiplex. 388. m
abcessus damnandi. 112. m
abcessus partium superiorū, aut inferiorum signa. 762. m. 763
abcessum intro recursus. 765. m. 766. p
abcessum natura, generatio-
nis modus, locus, occasio, tempus. 220. 221. & deinceps.
Abcessum tria genera. 225. m vide *ἀπὸ τῆς φύσεως.*
abcessum in febris causæ, & præfagia. 181
abcessum bonorum notæ. 764. m
abcessum communia signa. 461. p.
abcessum signa. 390. m 679. p
abcessum natura. 712. m
abcessum bonorum ordo triplex. 764. m
abcessum materiam vrinæ multæ & crassæ, & hæmorrhagia præcipiunt. 181. m
abcessum signa in morbis thoracis. 760. f. 762
abcessum bonum quæ sequantur. 1086. f
ἀκτὴν ὁρῶν. 441. p. 442. p
Accessiones phreneticæ. 126. f
accessiones paribus, malignitatis signa sunt. 349. f
accessio mali ad graue mal. m lethalia. 199. m
accessio grauis mali ad graue malum lethalis. 866. m
accessionum grauium symptomata. 310. p
Acerum. 274. p
Accidentium varia nomina. 282. p
ἀλλοιούμεν. 310. m. 484. f
741. p. 1098. f
ἀλλὰ. 492. m
ἀλλὰ. 474. p. 1092. p
ἀλλοιούμεν. 49. p. 475. f. & seq.
ἀλλοιούμεν interdum τινὰ μὲν ostendit. 49. m
ἀλλὰ, & ἀλλὰ quid. 49. p. 320. m
ἀλλὰ duplex. 476. p. f
ἀλλὰ. 1129. m
ἀλλὰ. 480. f. 492. p
ἀλλοιούμεν. 492. p. 493. p
ἀλλοιούμεν. 1024. m

CCC c

I N D E X.

ἀχολα.	251. m	certa.	630. p	Ætas hæmorrhagiæ apta. 1119.
ἀκρατία.	386. m	Acutorum terminus.	213. m	Ætas ad tabē apposita. 828. p.
ἀκρατία.	904. m. 905. p	ἀδελφίζια.	961. f	Ætates opportuna tabi. 839.
ἀκρατία τρομάδης.	268. p	ἀδυναμία.	331. m. 332. 333. 334	840
ἀκρατία.	411. f	ἀδυναμία.	362. m. 1014. m	Ætatis declinantis termini.
ἀκρατία.	903. p. 1101. f	ἀδυνατία.	276. m. 332. f. 1013. p	227. p
ἀκρασία.	346. m	ἀδυνατία.	362. m	Ætatis cōstantis termini. 222. f
ἀκρασία.	713. m	ἀδυνατία.	277. f. 278. p. 414. p	Ætatum & anni eadem ratio.
ἀκρασία.	87. p	ἀδυνατία.	87. m	225. 226
ἀκρασία.	210. m	ἀδυνατία in febribus acutis. 76. p		Ætatum cur non sit terminus
ἀκρασία.	800. m	Adolescentia.	839. m. 840. p	certus. 429. f
ἀκρασία.	329. p	Adolescentium temperamen-		Ætatum temperamenta & vi-
Accretio vera.	982. p	tum & morbi.	429. f	res. 391. m. 392. m
Actia omnia eradūt intestina		Adolescentis præter spem me-		Ætatum distinctio. 179. p
& sedem.	112. f	dicorum mortui exemplū.		Ætatum diuisio. 1009. f
Acrimoniz effectus.	785. f	72. m		Ætatum gradus ex veteribus
Acrimoniz humorū effectus.	725. m	Adolescentum propriæ cri-		Græcis. 224. m
		ses.	86. m	Ætatum terminus certus non
Acrisia duplex.	59. f. 409. f	Æger vnde agilis in assurgen-		est, & cur. 222. p
Acrisia.	116. m. vnde fiant.	do.	405. p	Æthiopes cur frontis pruritu
ibidem. f. & 117. p		Ægilops.	1094. p	infestentur. 627. f
ἀκρυσία.	346. f. 347. p	Ægi nomē cur aliquando no-		Affectiōne duplici crisi du-
ἀκρυσία.	261. m	tetur ab Hippocrate. 155.		plex. 214. f. 215. p
ἀκρυσία.	1061. p	156. p		Affectus ex liene. 832
ἀκρυσία ἀίμα.	52. m. 59. m. 60. f	Ægi cur non recalescāt à ri-		affectus in communi membro
ἀκρυσία quid.	60. m. f. 1034. p	gore.	302. p	gravior, quàm in particu-
ἀκρυσία.	336. f. 762. p. 1026. f	Ægi nomen cur scribat Hip-		lari. 687. p
ἀκρυσία, κακὺς, ἀμύκλον.		poc.	443. p	affectus grauiiores exolutis vi-
3141 f		Ægi nomen additur ad me-		ribus lethales. 1110. m
ἀκρυσία.	324. m. 1115. p. 71. f	moriam.	1025. f	affectus præter naturam quot
ἀκρυσία.	328. m	Ægi cur in eodē morbo alij		modis tollatur. 72. f
ἀκρυσία.	1044. m	seruētur, alij intereant. 788.		affectus compositus interdum
ἀκρυσία.	660. f	f. 789. p		melior simplici. 948. m
ἀκρυσία.	661. m	Ægi cur alij euadant, alij ser-		affectus exiguus intempestuus
ἀκρυσία.	46. p	uentur in eodem morbo &		victus ratione redditur le-
ἀκρυσία.	980. p. 981. p	iusdem signis. 119. p		thalis. 67. f
Actio vt fiat duo necessaria.		Ægro eidem cur modò me-		affectus principiorū cum vi-
131. f. 132. p		tus, modò audacia, risus, la-		rum exolutione lethales.
Actio vel ab anima, vel à na-		chtymæ. 151. m		524. p
tura.	333. p	Ægrotare variè. 159. p. f. 363. p		affectus incipientes & absolu-
Actiones volūtariæ, quæ præ-		αἰτιαθία.	282. m	ri. 523. p
ter rationē fiunt, inter phre-		Ænecorema media inter albū		affectus & symptomata non
netica signa.	84. m	& nigrum.	1018. f	semper simul augentur, sed
Acuti morbi crises.	237	Ær purus.	476. p. caligino-	ille interdū mīuor, hæc ve-
Acuti, peracuti.	207. p	sus.	474. p	hementiora. 457. p
Acuti morbi quando iudican-		Ær duplex in auribus sonum		affectus primigenius ab eo,
tur.	207. m	facit.	435. p	qui fit per cōsensum, quo-
Acuti quomodo in quatuor-		Æris vitia.	476. p	modo distinguatur. 810. m
decim diebus iudicentur.		Æris frigidi effectus.	227. m	affectus omnis vehemēs cum
233. f		Æris & spiritus eadem ratio.		imbecillitate virium lethali-
Acuti ἐν μεταστάσει.	396. m	476. p		lia. 156. p
Acuti ex decidentia.	161. f	Æruginosus humor, vide Bi-		affectus magnus, aur paruus
Acumen morbi quandiu du-		lis, Humor.		quis. 162. f
ret.	207. p. f. & 208. m	Ætatis effectus. 227. m. f. 393. f		affectus conuulsiui. 160. m
Acutos intra decimum quar-		Ætus.	311. f	Affectuū duo genera, quibus
tum diē iudicari quid signi-		Ætas deflorescēs autumnō si-		neque hæmorrhoides, ne-
ficet.	396. m	milis, & cur. 225. p		que purgationes mederi
Acutorum duo genera.	233. f	Ætas florens, senilis.	222. p	possunt. 671. m
Acutorum duplex differentia.		Ætas virilis.	1009. f	affectuum duplex differentia,
551. m		Ætas respōdet anni partibus.		qui sūt per successionem.
Acutorum morborū diuisio.		225. p		711. f
1121. m		Ætas antè xxx. qualis. 222. p		ἀχολα vnde. 22. p. 302. m
Acutorum præsagia, cur in-		Ætas abscessibus apta. 392. m		305. f. 443. m

INDEX.

αἷμα ἐδόν	1099.f	Alui perturbatio.	853.m	Alui profluuium à pituita falla.	1073.f
αἷμα ἐδόν.	476.p	869.m. 1072.f		alui profluuium in pleuritidis.	341.m.f
αἷμα ἐδόν, αἷμα, causæ, internæ,	31	alui excreta profluuias.	416.m	alui profluuium vnde, & præsa-	198.p
externæ, dignotio.		alui profluuiū quando malum.	592.m	gia.	461.m
αἷμα.	478.m			alui suppressio caput cur affi-	168.f. & seq.
αἷμα.	480.f. 1094.p	alui proluuias rubens.	567.m	alui profluuium lethale irritu na-	231.p
αἷμα μελανόν.	188.f	alui profluuium in suppuratione	853.m	alui profluuium coptosa.	719.m
αἷμα.	315.f. 516.p. 1108.m	hepatis.	861.m	alui longa profluuias.	534.f
αἷματος, ῥέει.	24.m	alui profluuium longū & per-		alui profluuiū malè affectis ocu-	1097.f
αἷμα τὸ δὲ.	240.f. 418.m	tinax.	878.p	alui excreta quomodo red-	706.f
αἷμα τὸ δὲ ἔρα.	32.m	alui profluuium à refluxu hu-	250.f. 252.f	alui profluuium salutare.	380.m
quid & vnde.	33.m	morum lethale.	250.f	alui profluuium cum strigmetis	198.p
αἷμα τὸ δὲ.	1041.m	alui profluuij signa.	872.p. & 916.p	aliquando vile.	625.f
αἷμα τὸ δὲ cistis.	187.m	alui profluuium curatum vomitu.	399.m	alui profluuium in lumborū do-	389.f
αἷμα τὸ δὲ.	377.p	872.p. & 916.p		lore.	1067.m
αἷμα τὸ δὲ.	348.p. 858.m	alui profluuium hydropi utilis qua-	667.p	alui perturbata signa.	735.f
αἷμα τὸ δὲ.	172.p. 621.m	lis.	888.p. & 1126.p	alui suppressa à vesicæ calore.	890.p
αἷμα τὸ δὲ.	644.m. 645	alui excreta varia.	402.m	alui suppressa ante hæmorrhagiam.	368.p
αἷμα τὸ δὲ.	244.f	667.p		alui suppressa in scabie.	841.p
αἷμα τὸ δὲ.	161.f. 162.f	alui profluuias in morbis thora-	725.m.f	alui turbata in purulētis.	26.m
αἷμα τὸ δὲ.	1017.f	cis.	252.p	alui suppressa.	596.m. causæ
αἷμα τὸ δὲ φλέβας.	985.m	alui profluuium post hæmorrhagiam.	626.p	& præsa-	ibid. & 597.p
αἷμα τὸ δὲ.	473.f	402.m		alui in affectibus capitis astri-	386.p
αἷμα τὸ δὲ.	480.f	104.p.m. 504.p. & 569.m		alui liquida.	342.f. 532.p
αἷμα τὸ δὲ.	1092.p	alui profluuium quadruplex in	1030.p	alui liquida in morbis thora-	813.f
αἷμα τὸ δὲ ὄμμα.	474.p	pleuritide.	911.f	alui qualia deiciat morituris.	386.m
Alantoidas.	1010.m	alui suppressio in ardentibus	912.p	alui soluta in hydropicis.	866.
Alx pulmonis.	724.p	quando.	615.m	alui in febribus vnde suppri-	667.m
Alaxi.	841.f	alui profluuium an vomitu sa-	1073.f	marur.	1064.p
Albedo in pure.	797.m	nandum.	408.m	alui suppressa laborans caput	408.m
Albugo.	489.f	alui profluuium in gravidis.	867.f	alui perturbata in biliosis.	867.f
Album quid.	454.f	1015.m		alui modò liquida, modò dura	504.f
αἷμα τὸ δὲ.	104.p. 199.p	alui profluuium à distillatione è	413.p	alui sicca.	212.m
αἷμα τὸ δὲ.	46.m	cerebro.	27.m	alui suppressa caput afficit.	367.m
αἷμα τὸ δὲ.	118.p	alui profluuij causæ.	1075.p	alui soluta cum parotidibus,	450.m
αἷμα τὸ δὲ.	113.p	alui profluuium in suppurationis.	272.f	quid denunciet.	451.m. 452
αἷμα τὸ δὲ.	189.m. 191.p. 319.m	311.m		alui libera requiritur in pleu-	
Alimenti superflue ingesti effe-	195.m	alui malè afficiuntur post hæmor-			
ctus.		rhagiam.			
Alimento sumpto, cur augeatur	845.f. 846	402.f			
calor in tabidis.	845.f. 846	alui profluuium cum acibus &			
Alimentum.	845.m	malignis excrementis pericu-			
αἷμα.	613.	losè supprimuntur.			
αἷμα.	5.m	1030.p			
αἷμα.	136.p	alui profluuiū in hydropē.			
αἷμα.	318.m. 807.p. & m	912.p			
αἷμα τὸ δὲ, & αἷμα.	150.m	alui profluuiū in tabidis.			
αἷμα τὸ δὲ.	1026.m	615.m			
αἷμα τὸ δὲ.	324.m	alui profluuiū in affectibus tho-			
αἷμα τὸ δὲ.	683.f	racis.			
αἷμα τὸ δὲ.	324.p. 615.f	106.p			
αἷμα τὸ δὲ die critico.	57.m. 58.f	alui excretio critica.			
αἷμα τὸ δὲ.	660.f. 661.f	239.f			
αἷμα τὸ δὲ.	5.m	alui profluuium accet morbos			
Alteratio triplex.	797.m	capitis.			
Alteratio duplex.	618.m. 200.f	1073.f			
Alteratio humorum triplex.	580.m	alui profluuium symptomaticū			
		duplex, quod nihil iuuat, &			
		quod augeat symptomata, v-			
		tnusque præsa-			
		104.f			
		alui profluuium è capite.			
		413.p			
		alui profluuiū in peripneumo-			
		nia quando lethale.			
		27.m			
		alui suppressio quorum affectuū			
		sic concausa.			
		930.m			
		alui suppressio vnde.			
		1075.p			
		alui profluuium quas partes ex-			
		purget.			
		272.f			

INDEX.

ritide.	735. m	ἀναίστηται, vel ἀνίστηται.	612. m	ri solcant.	700. m	
Aluus resoluta.	288. p	ἀνακλῖναι.	1117. p. 1120. p	Anginæ malignitas vnde cognoscatur.	700. f. 701. p	
aluus liquida in ardente.	382. m	ἀνακλῖναι.	741. m	Anginæ secundæ speciei descriptio, causæ, præfagia.	698	
aluus mollis prohibet pleuritidis generationem.	736. p	ἀνακλῖναι.	766. f	Anginæ remedia ab Hippocrate & Gal. usurpata.	698. f. 699. p	
aluus soluta in morbis thoracis.	788. m	ἀνακλῖναι non est reconstitutio.	194. f	Anginæ causæ, differentia, præfagia.	695. f. 696. 697. vnde dicta.	
aluus iχθυοειδής.	1061. m	ἀνακλῖναι.	660. f	Anginæ tres species.	557. m	
aluus graucolens.	601. f	ἀνακλῖναι.	196. f	Anginæ in pulmonem conuersio.	702. 703	
aluus soluta.	867. m. 1114. f	anacatharsicos terminus.	767. m	Anginæ quarta differentia.	93. f	
aluus suppressa.	679. f	ἀνακλῖναι.	26. m	Anginæ tertiæ speciei descriptio, causæ, præfagia.	700. 701	
aluus qualis in capitis affectibus, & in morituris.	211. p	ἀνακλῖναι.	100. m	Anginæ tertiar speciei signa lethalia.	702. p	
aluus perturbata.	308. f	ἀνακλῖναι.	486. m	anginæ solutio multiplex.	711. m	
aluus dura.	471. f	ἀνακλῖναι.	335. m. 319. m	Anginæ diuisio reprehensa.	696. p	
aluus humida.	107. m. quale signum in fastidio cibi & affectibus pectoris.	ἀνακλῖναι.	646. m	Anginæ perniciosissimum signum.	93	
aluus profusa cum lingua tremula.	507. p	ἀνακλῖναι.	18. m	Anginæ lethalis signa.	720. f. 721	
aluus perturbata cum surditate.	417. f	ἀνακλῖναι.	303. p	Anginæ vere & autumnno diueria.	696. m	
aluus liquida in internis inflammationibus damnatur.	596. m	ἀνακλῖναι.	514. m	Anginæ quatuor tempora.	710. p	
aluus suppressa auget capitis affectus.	258. f. 259. f	ἀνακλῖναι.	154. p	Anginæ dolor in caput versus an lethalis.	711. m	
aluus suppressa caput afficit.	246. f	ἀνακλῖναι.	405. m	Anginæ lethalis descriptio.	706	
aluus suppressa cum ventris tumore.	614. 65	Anafarca.	865. p	Anginæ signa prænuncia.	801. m	
aluus biliosa.	515. m	ἀνακλῖναι.	748. f	Anginæ curatio per sectionem asperæ arteriæ.	998. m	
Amaror oris in hydropicis.	863. f	ἀνακλῖναι.	49. f	Anginæ cur duas tantum species Hippocr. alicubi notet.	701.	
Amaror oris cum biliosis deiectionibus prauum signum.	64. p	ἀνακλῖναι.	61. m	Anginæ lethalis signum.	709. m	
ἀμαυρόν.	547. m. 548. f. 1119. f	ἀνακλῖναι.	164. p. 792. m	Anginæ periculosissima descriptio.	1121. f	
Amaurosis.	484. f. 1119	ἀνακλῖναι.	66. f. 687. p. 688. m	Angustia respirationis vnde.	93	
ἀμαυρόμενον.	476. m	ἀνακλῖναι.	609. f. 610. p	Angustia spiritus vnde.	572. m	
ἀμβλύωμος.	200. p. 381. p	ἀνακλῖναι.	302	ἀνὰ συναισθησιν.	28. p	
ἀμβλυωμός.	436. m	ἀνακλῖναι.	946. m	ἀνὰ πνεύματι.	57. f	
ἀμβλυωμία hæmorrhagiæ signū.	50. f	ἀνακλῖναι.	560. m. 1123	Anima triplex.	332. p	
ἀμειβόμενον.	73. f	Anhelosia.	165. m. 356. m. 365. f	Anima αὐτὴ ἑαυτῆς.	142. p.	
Amnion.	1010. m	ἀνέριχται.	1123. m	143. 357. f	Animalis affecta.	965. m. 966
ἀμύγη.	856. f. 857. p	ἀνασκαμίντοι.	79. f. 183. m	Animalis deliquium.	1493. f	
ἀμύγη.	155. f	ἀνίσταται.	79. m	Anni partes, earumque effectus.	393. f	
ἀμφίλοξος.	132. f	Angina.	78. f. 802. m. 554. f. 555. p	Anni partes, & earum temperamenta.	928. p	
ἀμφοτέρω.	335. m	Angina ex vertebræ luxatione.	558. 559	Annus clymactericus.	394. f.	
Ampullæ phœniceæ & rubentes.	884. p	Angina omnium morborū acutissima, excepta peste & apoplexia.	697. f	228. m. 1009. f	Annus sextus & septimus iudicæ morbos diuturnos.	228. m
ἀμυχάδια.	845. p	Angina cessante suffocatione lethalia.	713. p	ἀπορροία.	194. f. 812. p	
ἀμυγδαλὴ φάρμακον.	271. m	Angina periculosissima.	557. m. f	ἀν.	343. m. 1012. f. 1013. p	
Amurca.	857. p	Anginæ periculosissime tria signa.	696. f	ἀν. ἰχθυ.	1121. p	
Annorum critica ratio.	228. m	Anginæ symptoma.	97. m	ἀν. ῥόπη & eius signa.	50. p	
ἀν.	18. m	Anginæ differentia ex loco affecto.	699. f	ἀν. μαλίστα in omni genere conditionis damnata.	453. f	
ἀν. κατὰ.	361. p. 152. f	Anginæ subito necantis post remissionem signa.	713.	ἀν. μαλίστα in febribus.	249. f	
ἀν. ὡς φλογματώδης.	313. p	Anginæ signa prænuncia.	697. f	ἀν. μαλίστα hypochondriorū.	78. m	
ἀν. ὡς.	102. p. 976. m. 977	Angina qui facilius corripitur.	697. f	ἀν. μαλίστα.	250. f. 251. p	
ἀν. ὡς πλυσσῶς.	38. p. 309. f	Anginæ quarta species.	559. m			
1120. m		Anginæ duo signa pathognomonica.	559. m			
ἀν. ὡς ῥοπή.	621. f. 623. m	Anginæ varia solutio.	703. m			
ἀν. ὡς ῥοπή.	267. m	Anginæ salutaris signa.	709. f			
		710.				
		Anginæ conuersio ad pulmones quibus signis deprehendatur.	615. p			
		Anginæ quibus temporibus sic-				

INDEX.

ἀνέμοι.	251.p	nimali principio.	2.p	Apoplexia à venarum intercep-	
ἀνέμοι.	295.m.617.m	ἀφασία fit multis partibus affe-		ptione, quibusdā catoche &	
ἀνέμοι.	412.f	ctis & quibus.	4.m	cataplexis.	66.f
ἀνέμοι.	271.m.172.m	ἀφασία simplex, & ἀσπασμὸς.		Apoplexia fortis incurabilis.	
Anostomosis.	733.m	302.m		907.f.908.909	
ἀνέμοι.	972.p	ἀφασία à catoche distincta.	510.f	Apoplexia semper coniungitur	
Anthrax.	175.f	ἀφασία pro catoche.	66.m	cū difficili respiratione.	908.f
Anticipatio crisis quid indicet.		ἀφασία in palpitatione.	672.m	Apoplexia duplex.	687.f
23.m		ἀφασία quando non solvatur tre		Apoplexia pro resolutione par-	
ἀντιδιδόται.	395.m	more.	40.p	ticulari.	903.
ἀντιδιδόται.	230.f	ἀφασία à cerebro quomodo di-		Apoplexia unde dicta.	910.m
ἀνέμοι.	258.m.159.f	gnoscat.	40.p	Apoplexia.	256.m.257.408.p.
ἀνέμοι.	342.m	ἀφασία quid significet Galeno.		449.p.542.m.905.p.	
ἀντιπρίστω.	271.f	263.m		Apoplexia mitior.	910.f
ἀνέμοι.	812.f	Aphonia à pulmone.	535.f	Apoplexia fortis an ad septimū	
ἀνέμοι.	248.f.149.p	ἀφασία.	1111.m.1112.m	diem pervenire possit.	909.
ἀνέμοι.	438.p	ἀφασία & ἀσπασμὸς quomodo dif-		f.910.p	
Anxietas.	616.p.679.m	ferant.	48.m	Apoplexia quid, causæ, differen-	
Anxietas in suppuratus unde.		ἀφασία transientes in ecstasim.		tiz, præstigia.	906.907.908.
27.f		101.m		Apoplexiæ causæ.	902.
Anxietas ab oppressione.	368.m	ἀφασία ἀσπασμὸς.	2.p	Quid significet.	ibidem.
Anxietas cū nausea, & cum vi-		Aphonia convulsorio modo fa-		Apoplexiæ differentiæ penes dif-	
scerum æstu, quid ostendat.		ctæ.	522.f	ficultatē respirationis.	909.p
60.f.61.p		Aphonia generatio.	528.p	Apoplexiæ distinctio ab aliis si-	
Anxietas die critico quid osten-		Aphonia causæ in quibus parti-		milibus morbis.	908.m
dat.	57.m	bus querendæ.	522.m.	Apoplexiæ solutio.	908.p.m.
Anxietatis quatuor causæ.	311.f	dignotio.	ibid.m.	Apoplexiæ signa lethalia.	908.
Anxietudo & inquietatio signū		ἀφασία variæ causæ & dignotio.		Apoplexiæ periculum ex respi-	
malignitatis.	48.p	39.f		ratione.	303.m
Quibus de causis fiat.	ibid.	ἀφασία quatuor modis.	122.f.	Apoplexiæ futuræ signa.	256.
Anxietudo.	5.m.6.m.69.p	dignotio loci affecti in apho-		m.257	
Anxietudo signum criticum.		nia.	123.p	Apoplexiæ signa prænūcia.	902.
166.m		ἀφασία in vulneribus.	963.m.f.	Apoplexiæ sanguineæ signa.	996
Anxietudo iūcta lassitudini quid		ἀφασία.	609.f	f.907.p	
indicet.	29.f	ἀφασία.	375.f	Apoplexiæ febris remedio est.	
ἀνέμοι.	452.f.453.p	ἀφασία.	1024.f	685	
ἀνέμοι.	917.m.918.m	Aphorismi varij de abscessibus		ἀφασία qui.	256.f
ἀνέμοι.	73.f	explicati.	181.182	Apoplectici.	776.f
ἀνέμοι & ἀνέμοι differunt.	60.m	Aphthæ.	513.m.781.m	Apoplectici quādo & quomo-	
ἀνέμοι.	847.p	Aphthæ ventriculi.	884.m	do moriantur.	908.p
Appetentia deiecta.	504.m.	ἀφασία.	1010.f	Aposychia.	494.m
restituta.	787.p	ἀφασία πρίμα.	1021.m	ἀφασία & σαρκο.	975.m
Appetentia quale signum in æ-		ἀφασία.	493.m	ἀφασία.	877.m
gris.	105.m	ἀφασία.	269.m	ἀφασία pro œdemate.	701.p
Appetentia & inappetentia.	937.f	ἀφασία.	420.m	ἀφασία & μετὰ σαρκο.	
Appetentia integra.	194	ἀφασία.	10.m.403.p.90.m.	plum.	225.m
195.912.m		ἀφασία & σαρκο.	250.m	Apostema quid.	182.m
Appetentia in cōualescentibus.		ἀφασία & σαρκο.	491.m.1111.m	ἀφασία.	180.f
194.f.245.p		ἀφασία & σαρκο.	268.p.269.p.	ἀφασία.	194.f.195.p.617.m
Appetentia gradus, differentiæ,		ἀφασία & σαρκο.		ἀφασία hepatici.	833.f
præstigia.	341.m.342	ἀφασία & σαρκο.		ἀφασία.	617.m.812.m.937.f.
Appetitus quot modis offenda-		ἀφασία.		ἀφασία.	1098.p
tur.	107.p	ἀφασία.		ἀφασία.	726.m.801.f
ἀφασία.	176.m	ἀφασία.		ἀφασία.	516.f.1108.f
ἀφασία.	765.m.f	ἀφασία.		ἀφασία.	5.m.6.p
ἀφασία.	689.m.690.f	ἀφασία.		ἀφασία.	928.f
ἀφασία.	666.m.	ἀφασία.		ἀφασία.	817.m
ἀφασία.	1107.p	ἀφασία.		ἀφασία.	841.f
ἀφασία.	132.f.133.f	ἀφασία.		ἀφασία.	179.f
ἀφασία fit duobus modis, aut ma-		ἀφασία.		ἀφασία.	344.p
nentē sensu & motu, lēsis tan-		ἀφασία.		ἀφασία.	834.m.f
tum vocalibus instrumentis,		ἀφασία.		ἀφασία.	834.m.f
aut sine motu & sensu, lēso a-		ἀφασία.		ἀφασία.	834.m.f

INDEX.

Aqua ante partum erumpens.	1010.m	metuenda sterilitas.	664.m	Assurgere & mutare velle le-	
Aqua hydropicorum vbi conti-		Articuli.	619. m	quid indicet.	7.p.
neatur.	858.f	Articuli contractio.	641. p		37.m
Aqua vorax.	195 m	Articuli cur materiam abscessus			123. m
Aqua in pericardio.	611.m	excipiant.	221. f	Athletæ.	466.f
Aquæ viuosæ.	789.m	Articuli cur excipiant humores			9.p
Aquæ puerperij.	1020. m	per abscessus.	390.f		1024.f
Aquilones.	769.m. 173.p	Articuli cur celerius refrigeren-		Attoniti.	775.m.f. 906.m
Apæ cur vsurpet Hippoc.	278.m	tur.	14. m		
Apæ.	259.f. 292 p. 451.m	Articulorum dolores quando		αἰτωὶ κατὰ λήθης phrenitidis	
ἀπαῖα.	414.f	fiant.	228. p	signum.	71.p
Arcturi ortus mēse Septembri.		Articulorū dolores, vnde in se-		Atra bilis, quomodo differat à	
224.f		nibus.	930.f	sanguine nigro, & humore	
Arcturus oritur paulò ante idus		Articulorum dolores.	372.f.	melancholico.	108.m
Septembris Galeno.	224. f.	373. p		Atrabiliarij sunt epileptici.	10.p
226. m		Articulorum dolores cessant in		Atra bilis excretio qualis, &	
Ardens septimo die, tertiana se-		colico dolore.	1620.f	quid præfagiat.	107. 108.
ptimo circuitu iudicatur.		Articulorum tumor.	161.m	tria in ipsa notat Hippocr.	
206. p		articulorū abscessus.	181.p. 229.f	108. p	
Ardentis spuræ solutio.	456.f	Articulorum contentio & du-		Atrophis.	838.p. 855.m
Ardentis & intermittētis dis-		rities.	952.m	ἀτροφία oculi.	481.m. 1094.m
crimen.	205.p. vide febris	Articulorū dolores in Pythione		ἀστροφία.	690. m
ardentis.		in Thaso, & Larissæ virgine.		ἀνὰ, ἀνὰ μέν.	1101.m.
Ardentium varietas ex anni con-		127. m		154.p. 814.m	
stitutione.	92.p	Articulorum tumores à ventre		Auctio mathematica.	981.f
Ardor & ætus circa spinam.		excitati.	885. m	Auctio naturalis.	ibidem.
265.m.f		Artuū dolor.	316.f	Audacia in phreniticis vnde.	
Arena rufa.	1408.m	ἀρτῶν.	311. m	151. p	
Arenularum generatio & signa.		Ascarides.	262.f. 263.	Auditus amissio ægro iam de-	
9.9. 930		410.p. 593.f		bili.	345.p
Arenulæ in vrinis ex corde.		ἀσκαριδία.	667.m	Auditus grauis.	809.p
824. m		ἀσκαριδία.	262.m	Auditus noxæ.	113.m
Arenulæ an semper signa sint cal-		Ascites.	618.p. 864.f	Augeri in vulneribus quid.	981.
culi.	921. m	Asclepiades.	350.m	m.f. 982	
Ans quid præstet.	419.f	ἀσκληπιάδης.	347.f. 414.p	Aures frigida, pellucida, contra-	
Ans constat natura, morbo, me-		ἀσκληπιάδης.	277.m	cta.	1079.m. 433.m
dico.	81.p. 332.m	ἀσκληπιάδης.	1101. f	Aures purulentæ.	271. m.
Arthritis cessat superueniente co-		ἀσκληπιάδης.	110.m. 143.p	272. p	
lico dolore.	877.m	ἀσκληπιάδης.	89. m	Aures cur contrahantur, pellu-	
Arthritis cessat dolore colico tu-		ἀσκληπιάδης.	311.m.	ceant, refrigerentur.	434.m
perueniente & contrā.	884.	ἀσκληπιάδης.	ibidem.	per Aures ex auribus.	428.m
Arthriticis an vinum albū con-		ἀσκληπιάδης.	983.p	Aures calidissimæ Aristoteli.	
ueniat.	930.f	ἀσκληπιάδης.	328.m. 708.f.	1079.m	
Arthritidis & colici doloris per-		ἀσκληπιάδης.		Aures frigida & contracta.	433.
mutatio.	885.p	ἀσκληπιάδης.	1119.f	m.f. 434	
Arteria quid.	998. p	ἀσκληπιάδης.	105.p. 107.p. 195.p	Auricula.	428.m
Arteria aspera.	ibidem.	Aspera arteria, vide Arteria.		Auris dolentis causæ, & digno-	
Arteria magna.	775.p	Asperitas.	508.f	tio.	429.m
Arteriæ inflammatio non facit		Aspectus horridus.	482.f.	Auris exterior.	434.f
suffocationem.	93.m	678.p. 1095.m		Aurium phlegmone.	428. m.
Arteriæ asperæ lectio in quibus-		Aspectus tetricus.	469.m. 470.f	Præfagta.	429.m
dam morbis.	998.	ἀσπείδης.	252.p. 324.f	Aurium tinnitus sine febre.	
Arteriæ asperæ vulnera.	997.	ἀσπείδης ægri duobus modis.		257	
f. 998		637. m		Aurium dolor cur periculosus.	
Arteriarum vulnera.	997.m.f	ἀσπείδης ægri tribus modis.		427. 428	
Arteriarum pulsatio conspicua.		217.m		Aurium dolores quæ pericula	
264.f. 265.p		ἀσπείδης dupliciter.	404. f	præfagiant.	429.m
Arteriarum sanguis.	997.m	ἀσπείδης γὰρ αὖτε duobus		Aurium inflammationes.	428.f
Arteriarum in temporibus pul-		sumitur.	311.f	Aurium dolores.	1077.m
saio.	30. m	ἀσπείδης æger.	26.m. 504.m	Aurium tinnitus causæ in febr-	
Arteriarum angustia.	333. f	ἀσπείδης.	476.p. 1092 m	bus.	256.f
Arteris pone aures sectis, an		ἀσπείδης dupliciter.	17.p. 16.p	Præfagta.	ibid. & 257
		Asthma.	165.p. 815.p.m.	Aurium sordes dulces mortife-	
				æ.	736.f. 737.p
				Aurium	

INDEX.

Aurium sordes cur amarescant. 518. m	Biliofi multa crudacea colligunt. 1075. m	Bilis vitellina. 1067. p	1066. f
Aurium morbi vel primigenij, vel per consensum cum cere- bro. 428. m.	Biliofi morbis & hominibus vrinæ & excrementa alui nō biliosa prana. 91. p	Bilis vitellina deiectione. 343. m	
Dignotio, & præfagia. ibid.	Bilioforum affectus. 10. 75. m	Bilis meracior. 1067. p	
Aurium dolor cor iuuenes po- tius, quàm senes interficiat. 119. p	Bilis natura & effectus. 443. f	Bilis ruffa. 288. p	
Aurium tinnitus. 435.	Bilis quid. 738. p	Bilis vsta cur. 789. f	
varix causæ, præfagia. ibid.	Qualis. 59. f	Bilis porracea. 95. m.	
436	Bilis & pituitæ diuersa sympto- mata in eadem febre. 312. f	Bilis porraceæ & æruginosæ dif- ferimen. 266. f	
Aurium sonitus. 199. f.	Bilis color & effectus. 324. f	Bilis pallidæ substantia. 746. p	
100. m. 156. m. 380. f. 387. f. & 410. f	Bilis species. 359. m. 730. f	Bilis varix species. 746. p.	
Aurium tinnitus. 260. m.	Bilis effectus. 134. m.	747. p. m	
265. p. 407. f. 613. f.	135. m. 460. p	Bilis syncerata vomitu reddi- tur. 967. p	
Æruginos. 101. vide Icteric.	Bilis qualitates. 139. m	Bilis synceræ vomitio quid o- stendat. 59. f	
Auster. 266. p	Bilis atra. 343. p. 651. p	Bilis color. 1059. f	
Auster ἀχρῶδες. 1092. p	Bilis atra omnium perniciosissi- ma. 747. m	Bilis lutea. ibidem.	
Austri. 769. m	Bilis atra duplex. 225. f. 226.	Bilis in hypochondriis conclu- sæ effectus. 59. f	
Autia. 290. f. 734. m	Eius generatio. ibidem.	Bilis vstio quomodo fiat. 1055. f	
Autia. 490. m. 491. p.	Bilis atræ duplex generatio. 343. m	Bilis suppressio, quàm periculo- sa. 1056. m	
1098. p	Bilis atræ per intestina exitus. 883. p	Biliofi morbi, cur celeriter iudi- centur. 731. m	
Autia. 551. m	Bilis atræ duæ species. 920. m	βῆξ. 784. p	
Autia. 1067. m	Bilis atræ plures gradus. 651. p	βραχὺν. 719. f	
Autia. 981. m	Bilis atræ excretio. 343. m	βλαχῶς. 250. m	
Autia. 1093. p	Bilis atræ materia. 922. m	βλαχῶς. 5. m. 6. p.	
Autumnus. 923. f	Bilis atræ generatio, qualitates, effectus. 922	βλαχῶς. 773. m	
Autumnus suppressit humores. 225. p	Bilis abscessus deorsum, quomo- do fiat. 877. f	Bombus. 435. p. 587. f.	
Austinus Romanis incipit sub idus Augusti. 224. f	Bilis in hypochondriis effectus. 64. p. cur modò ventricu- lum, modò intestina afficiat. ibidem.	& 1080. p	
Hippocrati ortu æstatis. ibid.	Bilis qualitates & effectus. 807. m	Bonum pro minus malo. 526. p	
Autumni initium. 393. p	Bilis varij colores. 267. p	Borborismus. 29. m. 219. m.	
Autumni principium & finis. 226. m	Bilis vomitio à vulnere. 986. 987	601. p. 586. m. & seq.	
Autūni effectus in humoribus. 56. f	Bilis in deiectione abest tribus de causis. 55. p	βερβερῶδες. 797. m. 798. p.	
Autūni verum initium. 224. f	Bilis vacuatio à quibus sustineri non possit. 534. p	βελῶν. 345. f	
Autūni effectus. 226. m. f.	Bilis exactè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βελῶν. 1093. p	
Tribus modis noxius. ibid.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραδύπνοια. 1119. m	
Autumno cur morbi difficiles. 226.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραχία. 603. p	
ἀξιόλογος. 139. 240	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Brachij affectus per consensum cum thorace. 775. m. 776. f	
B	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Brachij stupor affecto thorace. 719. m	
Albi cur profluuiio alui cor- ripiantur. 535. p	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Brachij grauis dolor in pleuri- tide. 728. m	
Baburies. 154. p. 361. f.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Brachij resolutio. 687. m	
407. f. 525. p. 1104. p.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραχύπνοια. 463. m.	
Balbutiei causæ. 499. m	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	542. f	
Balbutiei quinque causæ. 493. m	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραχύπνοια. 74. f	
βραχῶς. 513. m	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραχύπνοια. 329. m. 337. p.	
Benè habere ad oblata. 913. m	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	360. m	
Benè & largiter quid. Vide na- læ. 138. f	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	βραχῶς. 773. m	
Biliofi qui. 599. f. 600. p.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Bubo. 620. m	
868. m. 869	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Bubo quid, causæ, differentiæ, præ- fagia. 345. 346	
Biliofi quibus febribus obno- xij. 867. f.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Bubo pestilens in cubito. 114. f	
869. m	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Bubonis pestilentis duo præci- pua signa. 116. p	
Biliofi quando fiant hydropici. 868. m. 869.	Bilis exatè atra semper lethali- s, aliis humoribus mixta sa- lutaris esse potest. 109. p	Bubones pestilentes. 933. m	

INDEX.

Bubones à peste, inflammatione, viscere malè affecto. 114.f. 115. 116	Calor hepatis. 858. m	Caloris & frigoris vicissitudo. 109. f
Bubones critici & symptomaticei. 115. 116	Calor imbecillus duobus modis. 65. p	Caloris effectus in tabidis & febribus coiliquantibus. 467. m
Bubones pestilentes. 90. f	Calor naturalis status excitat. 65. p	Calore in febre per omnes partes diffundi, opimum. 497. p
Bubones germè habentes. 934. m	Calor modicus per moram indurat. 848. m	καλὸς καὶ ψυχρὸς 335. l. 336. m
Bubones in pueris quando. 114. f	Calor subuentitius, congenitus. 464. p	Callus quid. 1005. m
Suppressis mensibus. ibid.	Calor hæcticarum. 778. p	Caluariz fractura. 298. f
Bubonum præfagia & differentiz. 114. 115	Calor natiuus in mediocritate consistit, & habet duo contraria. 751. m	Caluariz superficies qualis. 969
Buccarum contractio. 258. f. 408. f	Calor febrilis & natiuus, quomodo differant. 751. m	Cancer. 1009. p
Bulla in lingua pleuriticorum. 732. p. m	Vtriusque effecta. ibidem. & 752. p	Cancer suppressis mensibus. 1015. p
C	Calor tabidorum. 780. m	Canis tabidi vires. 73. f. 633. p.
Achexia phlegmatica. 916.	Calor febrilis concoquit. 563. f	Capillorum de fluxu. 832. p. f
Cachexia ante hydropem. 868.	Calor interdiu tenuis, noctu vehemens. 779. p. m	Caput multorum morborum causa. 562. f
Cacochymia & cachexia differunt. 661. p. 921. f	Calor naturalis quomodo corrumpatur. 65. p.	Caput calidum trahit à toto instar cucurbitulæ. 490. p
Cacochymia vnde dignoscatur. 661. p. 921. f	Calor per somnū vnde. 779. m	Capitis dolor. 253. f.
Cacochymiz causa duplex. 486. f	Calor vehemens quando benignæ febris sit signum. 941	Cur modò in anteriore, modò in posteriore parte, & cur vehemens. ibidem.
κακοχυμία. 205. f	Calor calculi causa tribus modis. 894. m	Capitis dolor soporosus. 413. f
κακὸς vitium stomachi. 5. m	Calor æqualis in toto corpore. 757. p	Capitis quassatio. 260. m
καλὸς. 31. p	Calor febrilis humidum consumit, & adiecit. 158. m	Capitis dolor à copia. 412. f
Calculus in corde. 638. f	Calor imbecillus tribus modis. 618. m	Capitis tremor & concussio. 264. m. f. 265. p
Calculus puerorum 894. p	Calor hæcticus. 780. f. 781. p	Capitis dolor qualis prænuunciet conuulsionem. 246. m
Calculus lenum. ibid.	Calor unitus fortior. 245. m	Capitis vulnerati symptomata duorum generum. 959. 960
Calculus à calore moderato. 139. m	Calor natiuus vnde paucus. 945. f. 946	Capitis vulnera. 297. f.
Calculus puerilis morbus. 1009	Calor parvus quomodo. 65. p	Præfagia. ibidem.
Caluli in renibus signa. 229. m. 9. o. p. 931	Calor febrilis concoquit. 680. f	Capitis succussio. 260
Calculi varia materia. 931. m	Calor refrigerat. 858. m	Capitis affecti signa. 267. p
Calculi signa. 567. f	Calor puerorum qualis. 836. f	Capitis dolor vnde in febribus. 273. p
Calculi causæ. 894. m	Calor febrilis, & exsiccatur, & humectat. 97. f	Capitis dolor inter parotidum signa. 1084. m
Calculi in vesica variz differentiz. 896. p	Calor igneus, quomodo refrigeret. 22. m	Capitis dolor quibus modis soluitur. 271. m. f. & 272
Calculi & arenularum generatio. 932. p	Caloris extinctio vnde cognoscatur. 9. m	Capitis dolores acuti. 269. m. f
Calculi dolor in extremo pudendi. 728. p	Caloris effectus. 155. p	Capitis pulsationes. 265. p
Calculosi vt meiant, quomodo figurari debeant. 894. f. 895. 896	Caloris & frigoris effectus. 503. m	Capitis vulnerati symptomata. 422. m. f
Calefacientium in doloribus, quando prohibitus. 121. m	Caloris natiui affectus. 939. p	Capitis dolor vehemens & continuus. 406. m
Calidi effectus. 22. m	Caloris mutatio. 484. m	Capitis dolor à cruda frigidâque materia. 1113. p.
Calidum κατὰ τὴν φύσιν. 227. f	Caloris abolitio multiplex. 296. f	Capitis ruina. 298. f
Caliginosa anni constitutio. 92. p	Caloris febrilis effectus. 685. m	Capitis affecti & alui suppressæ præfagium. 274. f
Caligo à suppressione menses. 1025. p	Caloris extinctionis proximi signa. 286. p	Capitis distillationes tabis prænuntiz. 802. f
Calor febrilis excitat status quomodo & quando. 65. p	Caloris extranei effectus. 291. p	Capitis dolor grauis & somnulosus quid præfagiat. 256. m
Calor febrilis redit dupliciter à refrigeratione. 80. m.	Caloris naturalis effectus. 801. p	Capitis lotio in hæmorrhagia imperfecta. 649. m
Calor per se, & calor siccus non eosdem habent effectus. 488. f. 489. p	Caloris & refrigerationis vicissitudo quid portendat. 329	Capitis oppressi signa. 83. p
	Caloris natiui vis. 974. f	Capitis dolor suppressæ alui. 245. f. 246. f
		Capitis pulsatio. 110. p
		Capitis

I N D E X.

Capitis dolor cū cervicis & cubitorum dolore.	1124.f	febris.	275.p	κατοχὴ.	326.m. causa, praesagia.
capitis dolor in vulneribus capitis.	976.p	καρὸς.	314.f	ibidem.	
capitis varia symptomata, & inde praesagia.	263.f	Carotici.	211.p	κατόχως ἐδυνάσθη.	263. m
capitis dolor symptomaticus.	20.f	Carotidum obstructio.	905.p	καθόλου.	66.f
capitis partes imbecilliores quę	972.p	906. m		καυματώδης.	1075. p
capitis vulnera.	421. 422	καρτὰ.	406.m. 542.f	Caua venarū magna quid.	423.p
capitis dolor.	407.p	543.m		καῦμα saepe ἀπὸ καύματος.	134.p
eius causa.	ibidem f	Cartilago.	1006. p	καυματώδης.	293.p
capitis dolor grauis.	415.m	Cartilago cur non augeatur se-	981. m	καύμα.	1067. m
capitis dolores quomodo iudicentur.	191. p	cta.	983. p	Causa manifesta.	569.m
capitis tremor & succussio.	409. p	Cartilagine.	983. p	Causa efficiens quid requirat in agendo.	246. p
capitis dolor moderatus.	274.m	Cartilaginosa partes.	1006.p	Causa critica.	291
capitis symptomata nū critica sint, an symptomatica, digno-	263. 264.p	Castor & Pollux.	445. m	Causa critica quando mala.	15.f
capitis dolor moderatus.	413.m	Casus ex alto.	971.p	Causa cur in omnibus afferri non possunt.	208. f
capitis grauitas.	266.p	κατάκλασις.	345.m. 951.m	Causa externę effectus celeriter abeunt.	466. p
capitis dolor in febribus.	183.f	κατάκλασις oculorum.	1100.p	Causa externę quomodo conferant ad praesagium.	68.m
184.p. Inter morbos acutos numeratur ab Hippocr. ibid.		κατακλῆσαι φωνή.	525.p	Causus non legitimus.	91.f.
capitis & cervicis dolor.	268.p	κατά.	155.f. 405.m	Signa & causę, crises per abscessus.	ibidem.
capitis venę.	446. p	κατά λόγον.	516.m. 1109.p	Causus qualis.	859.p
capitis vulnera, & inde praesagia.	298. m	Catalepsia.	211.p. 906.m	Causus quando iudicetur parotidibus.	162.m. 210.p
capitis vulnera lethalia.	990.p	Catalepsia cum stridore dentium.	1105. f	Causi signa.	501.p
capita musculorum vulnerata.	988.m	καταρραγή.	312.m	Causi maligna signa.	285.m
capita musculorum quę dicantur.	989.f	Cataphora.	134. 1013	Causi lethalis descriptio.	109.m
Carbunculus pestilens.	114.f	Catarrhi in thoracem symptomata.	106. p	Causi varicę crises.	198.m
Carbunculi.	369.f	Catarrhi in ventrem symptomata.	ibidem.	Causi maligni sedes varicę.	200.p
Cardialgia.	84.p. 605.m	Catarrhus.	771. m	Causi distinctio à febre acuta.	199.p
594.f. 853.p		καθαρσις vox ambigua.	1103.f	Causi tertia quidam species ex anni constitutione.	91.f
Καρδιαγία.	506. p	Cathartica quando noxia.	861. f. 862	Causi quarta species valde mutis.	92. p
Καρδιαγία.	619. m	καθατήριον medicamentum.	1103. f	Causo notho laboranti qualis lingua.	500. m
Cardiacorum decubitus quis noxius.	949.p	κατάρρα.	321. m	in Causo à phlegmone excrementa alui qualia.	171.p
Caro suilla, & ouilla.	929.p	κατάρρα.	ibidem.	Καυσώματα, & καύματα.	250. m
caro cur regeneretur.	982.f	κατὰ.	343.m. 931.p	Καυσήα.	294.m
983. p		κατὰ, ἴσως.	1121.p	Cauteria in dolore capitis.	271.
caro quid.	975. m	κατοχα.	293. m	Cavitas difficilis curatu in fistula.	1006.f
caro mucosa.	817.m	κατοχὰ firma quibusdam.	66. f. 67.f	Cavitas vlceris qualis morbus.	981. m
carnis ab osse discessus.	974.f	Catoche multis modis dicitur.	524. p	Cavitas oculorum.	480. m
carnis colliquatio vnde colligenda.	781.p	Catoche vera causa experimentis deprehensa.	66.f	Cavitatis oculorum causa triplex.	481. 482.
carnes.	769. f	Catoche in febre laboriosa quale signum.	68. p	Cecitas.	489.p. m. f
carnes mucosę.	850. m	Catoche repentina.	258.p	646.m	
caruncula in vesicę meatu.	896. f. 897	Catoche causę, differentię, & symptomata.	258. 259. 263.m	Cecitas ex crisi.	604. m
καρκινία.	265.f	Catoche duobus modis sumpta.	259.m	Cecitas ex febre.	1098. m
Carus.	908. m	Catoche circa crisin.	264.p	Celeritas in agendo vnde.	15.p
Carus tribus modis sumptus.	280.m.	Catoche cerebri nō capitis symptomata.	258. f	Celeritas respirationis.	336.f.
ibidem.	etymologia.	caroches continens causa.	68. p	119.m	
Cari causę & praesagia.	275.m	Catoches descriptio.	524. m	Celeritas actionis.	391.f
Cari differentia à similibus af-		Catoches diuersa nomina apud veteres.	326.f	593.p	
		Catoches & lethargi differentia.	211.p	Celeritas respirationis.	548. m
		Catoches & comatis differentia.	66.m	Celeritatis crisis causam.	782.p
				Celeritatem quid faciat.	77. p
				Cellus.	

INDEX.

Celsus.	333. m	Cerebrum vulneratū interdum	pium.	825. f
Celsi interpretatio reprehensa.		sanari.	παραγγε.	699. f
310. m		cerebrum perfrigeratū quā ma-	Cynanche.	Vide Angina.
Celsi cōsula methodus in signis		la sequantur.	Circuitus primi.	893. p
tradendis.	996. p	cerebrum cur afficiatur affecto	πρῶτος.	890. p
παραγγε.	331. f. 332. f	corde.	Citō & faciliē expuere, quā vim	
πρωτος.	860. p	cerebrum habet insignem ma-	habeat ad salutem.	517. m
Cephalæa.	246. m. 257. p	gnitudinem.	718. m	
Cephalalgia quando sit critica,		cerebrum affectum tribus mo-	Clangor.	361. f
& quando symptomatica.		dis vocem tollit.	Claritas insomnij à siccitate.	
263. 264		cerebrum posterius quale.	142. m	
Cephalalgia vnde.	4. m. 246. m	cerebrum an inflāmetur.	Claudicatio propriē dicta.	989.
257. p. 373. m. 451. f		cerebrum quomodo principiū	Clauiculæ dolor.	344. m
Cephalalgia πρῶτος.	275. p	sensus & motus.	Clauiculæ & summi humeri do-	
Cephalalgia quomodo fiat à ri-		Cerebrum occupante materia,	lores.	319. p. vide Iugulum.
gore.	33. p	quid prælagiendum.	αλμυκτοειδς.	228. m
Cephalalgiz causa.	259. p	Cerebrum à translatione humo-	Clysteres vomitione redditi.	386
Cerebri vires.	769. f	rum oppressum, quot modis	Coaca qualia.	420. p
cerebri affectus cur subitō in-		liberari possit.	Coaca prælagia qualia.	420. p.
terfiant.	713. f	Certamē mortiferū vulgō quid.	450. f	
cerebri affectus circa ventricu-		344. p	Coacorum lectio, cur necessa-	
los.	256. m	Certitudinis signorū varij gra-	ria & vtilissima.	277
cerebri intēperies hectica.	10. p	dus.	230. p	
cerebri vulnera cur lethalia.		Cervicis dolor.	4. m. 268. p	
979. m		279. p. 551. m. 564. m	Cholera morbus.	374. m.
cerebri vulnera, & prælagia.		185. p. m. 525. f. 878. m. 1020. p	χόλος.	1096. m
991. m. symptomatica. ibidem.		Cibus febricitanti accessio mor-	Cibus febricitanti accessio mor-	
cerebri venæ & arteriz.	919. m	bi est, non virium.	373. p	
cerebri affecti plethorica sym-		Cibus crassior, cur interdum fa-	Cibus crassior, cur interdum fa-	
ptomata.	268. m	cilius deuoretur, quā liquida	cilius deuoretur, quā liquida	
cerebri phlegmone, & eius sym-		potio.	97. m	
ptomata.	570. m	Cibi intempestiui in febribus	Cibi intempestiui in febribus	
cerebri oppressi symptomatica &		pericula.	67. f	
prælagia.	280. p	Cibi pituitosi.	919. p	
cerebri inflammatio.	200. m	Cibo qui non corroborantur, in	Cibo qui non corroborantur, in	
cerebri syderatio.	297. p	recidiam incurrunt.	379. p	
cerebri sphacelismus.	296. p	Cibo non refici quid significet.	195. p. m	
cerebri & ventriculi consensus.		Cibum & potum omnino auer-	Cibum & potum omnino auer-	
141. p		sari quale signum.	88. m	
cerebri affecti symptomatica.	562	Ciborum abstinentia, inappeten-	Ciborum abstinentia, inappeten-	
cerebri vehemēter resiccati sym-		tia, & fastidium plurimū inter	tia, & fastidium plurimū inter	
ptomata.	361. f	se differunt.	105. p	
cerebri concussio, & inde præla-		Ciborum fastidium.	778. m	
gia.	903. 963. m	781. m. 812. m. 912. m	Ciborum fastidium quarū par-	
cerebri laci in vulneribus signa.		Ciborum fastidium quarū par-	tium sit affectus.	634. m
966. p		Ciborum vehemens desiderii.	915. f	
cerebri affectus.	496. m	Ciborum ingens fastidiū. ibid.	Ciborum ingens fastidiū. ibid.	
cerebri actiones.	943. m	Ciborum auersio.	616. m	
cerebri phlegmone, vel biliosis		617. m	Ciborū auersio recidiaz signū.	
vaporibus lacessiti sympto-		341. f	Ciborum appetentia.	913. m
mata.	436. m	Ciborum fastidium quando ve-	Ciborum fastidium quando ve-	
cerebri affectus, & varia com-		næ sectionem retardat.	næ sectionem retardat.	937.
municatio.	692. f	& 938	Cicatrix quid.	980. m
cerebri grauiter affecti liberatio		Cicatrix cur caua.	983. p	
per hæmorrhagiam.	355. m	Cicatrix obducendæ princi-		
cerebri affecti à frigida materia				
symptomatica.	439. f			
cerebro affecto quæ symptoma-				
ta superueniant.	113. m			
cerebro affecto quomodo præ-				
sagiendum.	160. f			
cerebro affecto biliosorum vo-				
mitus, & colliquatio.	693. m			

Coctio

INDEX.

Coctio & excretio interdū semel, interdum paulatim fiūt. 399.m
 Coctio recidiuæ moum tollit. 128.f
 Coctio excretio quædam. 271.m
 Coctio quomodo dignoscatur. 454.m
 Coctio semel apparens cum excretionē, aliquando paulatim concoquit, & paulatim excernit. 330.f
 Coctio, quā vacuatio sequitur, non semper tuta. 718.f
 Coctio diuerforum humorū varia. 454.m
 Coctio particularis rō fit sine vniuersali. 765.p
 Coctio incrassat. 203.f
 Coctio quid, & quoruplex. 117.
 Coctiones non semper celeritatem & securitatē iudicij pollicentur. 454.p.m
 Coctiones non semper incrassant. 653.m
 Coctionis effectus. 803.f
 Coctionis ordo in morbis thoracis. 734.f
 Coctionis tres gradus & eorum signa. 606.m
 Coctionis signa an semper tuta. 73.p
 Coctionis triplicis signa. 137.f
 Coctionis signa in vrinis, sputis, & deiectionibus quot requirant, antequā tuta sint. 73.p
 Coctum quid. 1041.p
 Cœliaca affectio. 667.f. 884.m
 καλιν. 1017.m
 Cœlia. 914.p
 χολίρα. 1019.f. 1020.p
 Collum gruis. 553.f
 Collum. 696.f
 Collum gracile & longū. 842.p
 Colli dolor in acutis. 1125.f
 Colli dolor à cerebro. 213.m
 Colli difficilis cōuersio. 1127.m
 Colli perversio. 573.m
 Colli inflamatio interior. 1121.f
 Colli tensio. 552.m. 553. 266.m. 411.p.f
 Colli dolor. 4.m. 387.f. 573.m. 1026.p
 Colici dolores & nephritici. 929. 930.p
 Colicus dolor. 615.p. 873.f. 874.p
 Colliquas febris. 7.m. 464. 465
 Colliquatio. 82.m. 851.f. 884.m. 1081.m
 Colliquatio in ventrem. 868.f
 Colliquatio duplex. 850.f

Colliquatio mala. 911.f
 Colliquatio ab intestinis. 879.f
 Colliquatio quid. 849.f. 850
 Colliquatio corporis in tabidis vnde. 834.f
 Colliquatio latens. 8.p
 Colliquatio hepaticorum. 851.p
 Colliquatio corporis in hepaticis. 849.f
 Colliquatio siue extenuatio duplex humidi alimentarij, & primigenij. 8.m
 Colliquatio in grauidis. 1013.m
 Colliquationis excrementa. 603
 Colliquationis perfectæ & mortis proximæ certissimū signū cutis tensa, arida, cum pallore. 8.f
 Colliquationis multæ causæ. 85.m
 Colliquationis perfectæ signū. 8.p
 Colliquationis & extenuationis signa. 781.p
 Collisio. 298.m. 968.p
 Color pallidus. 1089.f. 468.m
 Color niger. ibidem.
 Color terraceus. 1089.f
 Color vnde. 661.m. 751.f
 Color faciei niger. 467.m
 Color euarians. 1095.m
 Color albus. 842.p
 Color ater terroris causa. 152.p
 Color viridis, liuidus, rubeus in pueris quid significet. 170.p
 Color rubicundus in facie. 880.f. 881.p
 Color albus cur in pure. 455.m
 Color albus, viridis, niger. 855.m
 Color floridus. 467.p
 Color niger & liuidus. 484.m
 Color pallidus, plūbeus. 210.m
 Color phœniceus. 884.p
 Color ruber in facie. 105.m
 Color ruber in facie. 105.m
 Color humorum niger cur terrorem afferat. 920.f
 Color cutis humorum naturam indicat. 468.m
 Coloris & caloris vicissitudo. 192. 193
 Coloris mutatio. 367.f
 Coloris mutatio vnde. 169.p. 484.m
 Coloris liuidi causæ. 469.p
 Coloris & caloris euariatio. 378
 Colores mutantur duobus modis. 495.f
 Colores prauī ex visceribus affectis. 661.m
 Colores hepaticorum. 848.m
 Colores defectu caloris innati. 522.m

Colores varij in extremētis. 641
 Colorum mutatio & vnde præ-sagia. 192. 193
 Colorum significatio. 683.m
 Coma in biliosis morbis duobus fit modis. 311.p
 Coma quid. 282.m
 Coma & phrenitis simul. 282.m
 Coma triplex, eius triplex causa, & triplex humor. 282.m. 283.m
 Coma cum vigiliis fit aut initio morbi, aut in progressu, quid vtrunque ostendat. 51.m
 Ex comate cur quidam phrenitici, alij lethargici euadant. 51.f
 Coma cum vigiliis. 134.m
 præ-sagia & causæ, remedium. ibid. 415.m. f. 416.p. 293.f
 Coma à sanguine & bile. 288.m
 eiusdem signa. ibid.
 Coma in parotidibus. 452.p
 Coma conuulsionis signū. 353.f
 Coma initio morbi. 416.p
 Coma lethale. 286.p
 Coma in ardentis principio rarum. 91.f
 Coma an cōuulsionem inferat. 419.m
 Coma interdum signum criticum. 415.p
 κόμα in febre ardente. 134.p
 κόμα. 49.m. tribus modis fit. ibidem.
 κόμα. 320.f. eius differentiz. ibidem. & 321
 κόμα cum vigiliis variis modis coniungitur. 415.m
 κόμα βαθύ. 66.m
 Comatis præ-sagia. 287.p. 487.f
 Comatis critici exemplum. 289. 290
 Conatus naturæ extremi. 2.f. 5.p
 Comatis & catoches differentiæ. 66.m
 Comatis definitio, causæ, differentiz, dignotio. 49.m
 κοματικός πνιγ. 286.f
 κοματικός & similia nomina, quid significant Hippocrati. 13.m
 Comatosi cur exudent. 51.f
 Comatosi affectus quomodo fiant. 134.m
 Comatosus affectus signum parotidum. 160.f
 Compressionis vsus. 698.f
 Concoctio excretio quædam. 239.p. vide Coctio.
 Cōcoctionis duæ proprietates. 787.m
 Cōcoquere quæ dicatur. 685.m
 Concretio

I N D E X.

Concretio humorum.	524.m	cus.	693.f	Convulsio ex somno.	674.m
Concurfus signorum.	3.p	Convulsiones in febre ardente.		convulsio ab urina suppressio-	
Convulsio in convulsione & ri-		694		ne.	36.f
gore quoddam morbos sol-		convulsio ex fractura aut luxa-		convulsio in pueris.	367.p
uit.	403.f	tione.	985.p	convulsio sine tumultu & cla-	
Convulsio cerebri.	297.f	convulsio à repletionem, aut inani-		more.	523.p
Convulsio corporis, ut prodeat		tione non omnium partium,		côvulsio & paraplegia, an simul	
urina.	896.p	sed nervorum tantum. 985.m		incidunt.	270.m
Convulsio cerebri, & unde præ-		convulsio initio morbi.	522.p	convulsio quando lethalis.	563.
sagia.	963	convulsio ex vulnere.	983.	564.p	
Convulsionis vis.	1050.p	984. 985		convulsio oris non semper à ma-	
Convulsio ægrum in morbis tho-		côvulsio in parte vulnerata con-		lignitate morbi.	40.p
racis.	798.p	traria.	299.f. 300	convulsio posteriorum à rigore.	
Convessim.	650.m	convulsio in quibus febribus		33.f. 34.p	
Coniunctura unde.	260.f	non lethalis.	38.f	convulsio à frigore & calore.	
Consensus quando fiat.	843.m	convulsio à suppressa vacuatio-		132.f	
Consensus partium vicinarum		ne minus mala.	9.p	convulsio in vulnere.	681.m
affecto cerebro.	154.m	convulsio ex hæmorrhagia.		convulsio per refrigerationem.	
Consensus partium vicinarum,		657.m		34.p	
unde & quid significet. 711.m		convulsio in mulieribus. 1018.m		côvulsio soluit paralysem. 40.m	
Consensus partium principum		convulsio febribus superueniens		convulsio in phreniticis. 147.p	
cû partibus ignobilibus mor-		duplex.	316.f	côvulsio totius aut partis. 160.m	
tem portendit.	987.p	côvulsio minus periculosa, quæ		convulsio ab utero rara. 1012.p	
Consensus partium vicinarum		tempestati convenit.	316.f	convulsio à repletionem, aut ina-	
ostendit magnitudinem affe-		convulsio & tremor simul esse	89.m	nitione non totius corporis,	
ctus.	692.f	non possunt.		sed nervorum. 657.f. 658.m	
Consuetudo cur non conferant ad		convulsio.	42.m. 359.m	convulsio febre superueniens.	
prælagium.	949.m	360.f. 985.p		403.m. febrem interdum con-	
Consuetudo duplex.	955.p	convulsio dolorifica.	523.f	cussione soluit. ibidem.	
Consuetudo quæ probanda.	955	côvulsio in accessionibus. 37.m		convulsio ex vertebrarum luxa-	
Contuetudo.	69.f	côvulsio nullo signo prægresso.		tione.	559.p
Ex cōvuetudine prælagia.	70.m	590.f		convulsio in superpurgatione.	
Contuetudinis vis.	327.f	convulsio à superpurgatione.		1030.m	
329.f		525.f		convulsio, quam febris excitat	
Cōveta nihil mali portendant.		convulsio musculi optici. 495.m		maligna.	42.p.
70.p		convulsiones ab utero. 1025.f		convulsio statim initio morbi.	
Cōvuetudo quid, quam vim ha-		convulsio in fieri, & in facto		363.f	
beat, ab in naturam, mutata		esse.	494.f	côvulsio in febribus multis mo-	
repente nocet, etiam si sit ma-		convulsio tribus modis. 563.m		dis.	412
la, vim naturæ infert. 70.m		curatio, & prælagia. ibidem.		côvulsio ex vulnere capitis. 960	
Contabescere in morbis, quo-		convulsio à plenitudine. 494.m		convulsio quomodo febrem sol-	
modo malum.	1628.f	convulsio uteri.	641.m	uat.	248.f
Contagium phthisicum.	842.m	convulsio paraculis, aut uni-		convulsionis signa prænuncia-	
Continuum quid.	32.p	versalis.	563.p	133.p	
Contraria symptomata naturæ		convulsio soluit paraplegia. 629		convulsionis signa in pueris.	
morbi mala.	1069.f	convulsio ex siccitate insanabi-		152.p	
Convulsio.	817.m. 968.p	lis.	926.m	convulsionis futuræ signa. 245.f	
Convalescentiū appetentia non		convulsio ex ariditate.	493.f	246. 247	
dammatur ab Hippocrate, sed		convulsio ex ebrietate, vulnere,		convulsionis & apoplexiæ reme-	
horre.	195.p	hæmorrhagia.	960	dia.	685.p
Convulsio quomodo soluat pa-		convulsio in mania.	923.m	convulsionis differentia. 675.m	
raplegia, & interdum sit in-		convulsio paralytis remedium.		ex singulis prælagia. ibid.	
noxia.	161.p	446.f. 447.p		convulsionis tres differentia.	
convulsio à febre.	682.p	convulsio moribundus familia-		657.f	
convulsio in pueris. 682.p. 683		ris.	261.f. 262.p	convulsionis remedia. 658.m.f	
convulsio stomachica.	494.p	convulsio per translationem ma-		convulsionis multæ causæ. 961.f	
convulsio in febre.	196.p	teriz.	34.p	côvulsionis ex vulnere duo ge-	
convulsio in fieri, & in facto		convulsio à siccitate. ibid.		nera remedium. 1001.f	
esse.	42.m.f	convulsio quando iuvat. 248.m		convulsionis tres causæ. 660.p	
convulsio à repletionem, aut in-		convulsio alterius partis in vul-		côvulsionis epileptici effectus.	
anitione.	42.m.f	nere capitis. 959. 961. 962		866.f	
convulsio doloris plena.	42.m	convulsio à vulnere non omnis		convulsionis in adultis signa.	
convulsio est affectus dolorifi-		lethalis.	681	684.p	

convul

Convulsionis & phrenitidis eadem ferè signa. 684.p	Cordis suppuratio, calculus, abscessus. 824.p	244. 612.f
Convulsionis remedium febris. 684. f. 685	Cordis noxæ. 82. m	Coxarius morbus. 928. p
Convulsionis à repletione, aut inanitione dignotio. 160. m	Cordis nobilior pars. 774.f	Coxarij morbi p̄renotio ex hys mis constitutione. 928.m
Convulsionis ex plenitudine cu ratio. 680.m	Cordis dolor. 812. m	Coxendicus dolor. 120.m
Convulsionis signa. 280.m.	Cordis dolor in senē. 594.595	218.f.930
353.p. 555.f	Cordis palpitatio. 64.m.	Coxendicis abscessus. 229.f
Convulsionis p̄sagium. 493. m. f	595.p.611.p. Pulsus. ibid.	Cranei fracti signa. 966.p
Convulsionis in pueris causæ continentes. 169.m	Cordis operatio. 484. m	Crassa an cocta. 271.m.
Convulsionis in pueris signa & p̄sagia. 169.m.f.	Cordis actiones. 943.m	272.m
170.p	Cordis affectus vnde cognoscatur. 334. m	Crassities à coctione. 707.m
Convulsionis lethalis signum. 692.p	Cordis mortus in febribus. 569.m	Crassities duplex. 718.m.
Convulsionēs oculorum & musculorum temporalium, cur ceteris grauiorēs. 692.p.	Cordis affectus per consensum. 714.p	Quid sit. 204.p.
Convulsionēs ab vtero faciles. 1025. f	Cordis dolores. 505.m	502. p.m
Convulsionēs quæ minus periculosæ. 43.p	Cordis motio duplex. 569.m	Crassities quando signum coctionis. 1103.p
Convulsionēs in febribus innoxiz. ibidem.	Cordis vulnera cur lethalia. 979. m	Crassitudo humorum vnde acceruetur. 626. m
Convulsionēs per consensum vteri, aut v̄triculi minus periculosæ. 43.p	Cordis arteriæ ad renes. 824.m	Crassum. 279.f
Convulsionēs ab vtero. 675	Cordis vulnera, signa, symptomata, p̄sagia. 995.	Crassi humoris causæ. 744.p
Convulsione vel tremore finitur vehemens phrenitis. 151.f	Cordis affectus subitò necant. 713.f	Crassus humor quodammodo melancholicus. 919.m
Convulsionēs repentinæ. 686.f	Cordis affectus in angina lethalis. 713. p	Cremetum verum. 982.p.
Convulsionēs in catochen desinētes. 161.p	Cordis affectus. 777.p	Quando desinat. ibidem.
Convulsionēs innoxiz. 40.m	Corpus æqualiter calidum & molle. 940.f.941.p	Crepitus in ileo quid significet. 448.p.m
Convulsionum varij modi, nec idem ex omnibus periculum. 526.p	Corporis grauitas, & veluti pondus, quid p̄sagiat. 103.m	convulsio. 185.m
Convulsionum species. 680.m.	Corpus graue, torpidum. 411.f	Crisis optimæ duplex conditio. 123.f
983. f	Corpus x̄p̄m̄d̄ic. 416.p	Crisis die sexto. 23.m
Convulsivi motus ante pustularum, exanthematum & sudorum eruptionem. 249.p	Corpora animalium ex quibus consistēt. 941.f	Crisis b̄t̄ui futura vnde cognoscatur. 125.f
Convulsivi motus ante parotidas. 264.p	Corporis motus & prolapsus. 941.f. 942.943	Crisis signa. 137.f
Convulsivi motus in ecstasi. 925.f	Corpus non calidum pro ratione febris quid indicet. 7.p	Crisis bonæ & turæ tria signa. 23. m
Convulsoria motio. 525.m	Corpus minus perspirabile. 876.f. 877.p	Crisis mala. 121.m
Copia humorum. 712.m	Corporis siccati symptomata quædam. 368.p	Criseos per alui fluxionē signa. 219.
Καίματα. 431.f	Corpus diarr̄oic̄. 311.m	Crisis sexto die qualis. 22.f
Κίτρος quid. 28.p.	Corpus æqualiter molle. 757.p	Crisis cur fiat, & in quibus morbis. 116.f
417. f	Corpus graue. 405.m	Crisis anticipans omnis d̄iagn̄osis. 22.f.
Χρόδα & c. 164.m	Corpus graue & plumbeum. 951. f	23.m
Cor affectum. 776.p.m.	Corporis magna iactatio. 679.	Crisis lethalis signa. 521.f
777. p	Corporis expeditus in lecto motus quale signum. 942	Crisis. nunquam bene fit cum prauis signis & crudis. 16.f
Cor in medio. 674.m.	Corporis compositio absurda, quid indicet. 71.p	Crisis periculosa exemplum. 122.p
770.p	Corporis extenuatio. 464.f	Crisis imperfectæ signum. 62.f
Cor quomodo principium vitæ. 81. f	Corporis motus vnde. 252.m	Crisi perfecta nihil mouendum. 377. p
	Corpus exolutum. 100.f	Crisi imperfecta, quid agendū. ibidem.
	Corpus plumbeum. 252.m	Crisi periculosa iudiciū & p̄sagium, quomodo faciendū. 122.p
	κορυζα. 1096.p	Crisi imminente terreri ignorantiz signum. ibidem.
	Coryza. 752. p.	Crisi vnica rarò finitur morbus acutus apud nos. 35.p
	771. p.m	Crisis κατ' ἐξουσίαν, aut κατ' ἀνάγκην. DDD d
	Coxæ dolores. 243. m.	

INDEX.

<i>αἵματι.</i>	115. m	Crisis requirit subitam solutionem.	239. f	<i>αἵματι καὶ αἵματι.</i>	105. f
Crisis malæ quæ dicantur.		Crisis impedimenta à victus ratione, medicamentis &c.		<i>αἵματι καὶ αἵματι.</i>	196. f
117. p				<i>αἵματι.</i>	118. p
Crisis variz in eodem morbo.				<i>αἵματι.</i>	1109. f
677. p				<i>αἵματι.</i>	1109. f
Crisis imperfectæ & inde præfagia.	115. m	Crisis periculosa quæ.	121. m	<i>αἵματι.</i>	300. f
Crisis fiunt in certamine, & ab irritamento.	233. f	Crisis per alium nulla ferè signa sunt, nisi per negationem.		<i>αἵματι.</i>	298. p
Crisis quomodo præfagiendæ.		28. m		Cruda dupliciter.	507. m
29. p		Crisis <i>αἵματι.</i>	676. m	Cruda.	847. p
Et cur apud nos raro.	291. f.	Crisis non est excretio, sed perturbatio.	251. f	Cruda tantum, diuturnum morbum ostendunt: cruda & prava, malignum.	117. m
392. p. 398. m		Crisis bonæ primum & maximum signum.	238. p	Cruditatis duo signa.	765. p
Crisis sequuntur inclinationem & motum humorum.	29. p	Crisis perfecta ab imperfecta, quomodo dignoscatur.		Cruditatis an sit in primis venis, vel habitu, vel meatibus caloris & spirituum.	660. 661. p
Crisis nullæ in duobus morborum generibus.	116. f	376. m		Cruditatis signa simpliciter, neque mortem, neque salutem significant.	455. m
Crisis variz.	250. f	Crisis imperfectæ per hæmorrhagiam exemplum.	172. p	Cruditatis causæ aut in materia, aut in partibus solidis, aut in calore & spiritu.	117. f
Crisis variz pro ratione partium.	240.	Crisis tempus & species præfagiendæ.	216. p	Crudo morbo omnia sunt astrieta.	750. f
Crisis qua parte fiant.	185. m	Crisis species vnde prænoscat.	216. p	Cruditatis symptomata.	660. f.
Crisis.	925. p	Crisis imperfecta cum salutaribus signis diuturnitatem morbi ostendit.	53. m	663. p	
Crisis per hæmorrhagiam.	86. m	Crisis <i>αἵματι, αἵματι, αἵματι.</i>	242. f	Cruditatis quibus de causis, & quomodo fiat.	116. m
Crisis cum symptomatis tumultuosis.	130. f	Crisis respondere debet speciei morbi.	238. m	Cruditatis multa.	528. p
Crisis in eodem diebus fiunt, quibus exacerbatione.	371. m	Crisis periculosa exitus ambiguus.	123. m	Cruditatis quid præfagiat.	455. m
Crisis malæ aut nullæ vnde fiant.	116. m	Crisis celeritas vnde prænoscat.	731. m	Cruditatis in ventre mouet alium.	471. m
<i>αἵματι</i> quo tempore apparere, & qualia esse debeant.	115. m	Crisis quibus impediatur.	58. m	Cruditatis quando lethalis.	847. p
<i>αἵματι</i> duorum generum.	306. p	Crisis perfectæ dignotio.	86. m	Cruda quid significant.	455. m
Crisis quid.	117. p.	Crisim denuntiat magnitudo morbi, tempus, crisis motus.	232. f	Cruditatis effectus.	346. f
737. m		Crisis quomodo fiant.	927. m	Crudum cocto mixtum quid ostendat.	847. p
Crisis per sudorem prædictio.	126. m	Crisis imperfectæ interdum malè dicuntur.	117. p	Cruditatis absolute signum.	749. m
Crisis celeritas vnde.	737. m. f	Crisis per urinas.	240. f	Crudus humor.	893. f
Crisis cur apud nos raro.	391. f.	Crisis infirmis viribus quales.	114. m	Cruditatis signa quid ostendant.	805. f
392. p. 398. m		Crisis plures in eodem morbo vnde.	35. p	Cruditatis quid ostendat.	1035. p
Crisis mala quomodo interficiat.	117. p	Crisis cur præueniant.	531. m	Crudus succus.	661. p
Crisis celeritas vnde.	235. f	Crisium imperfectarum natura.	34. f	Cruditatis vnde cognoscatur, & quid præfagiat.	727. m
Crisis intermittentium secundum periodorum numerum.	234	Crisium variz differentiz.	532. m	Cruditates in laboriosis febribus.	68. m
Crisis intermissæ, aut interruptæ præfagia.	230.	Crisium causæ.	782. p	Crudi morbi notæ.	219. m
& 231.		Critica excretio, vide Excretio.		Crurum tumor in febre.	859. m
Crisis perfectæ, imperfectæ, & malæ differentiz ac præfagia.	530. f	Criticæ excretionis quantitas duplex.	86. f	Crura inæqualiter dispergere.	953. f
Crisis bonæ duo signa.	921. m	Criticæ perturbationis signa.	57. f	Crura cubitis quo situ esse debeant.	952. m
Crisis futuræ signa, & mala ne an bona.	57. f	<i>αἵματι.</i>	187. p	Crura implicata, disiecta.	952. m. f.
Crisis speciem duo ostendunt.	250. f				
Crisis talem materiam excernit, qualis committit morbum.	250. f.				

Crurum

INDEX.

Crurum grauitas.	915.m.	Decubitus in ventrem.	953.m	Deiectio alba, λυαδὸν διαχέουσα.	54.p.55.p
dolor.	516.f.944.m	decubitus supinus.	554.m	deiectio cum grumo sangui-	1069.m
Crurum & partium inferiorum		decubitus figura, & inde prae-	100.f	nis.	1069.m
pertinaces dolores viscerū la-		gia.	446.f	deiectio sanguinolenta.	1054.f
tens vitium quando osten-	816.p	decubitus supinus & prolapsus	697.m	deiectio alba.	16.f.
dant.	816.p	ad pedes.	1062.m	144.m. & 145.358.p. 953.f.	
Cruris dolor à suppurato hepa-	816.p	decubitus supinus quid.	572.f	deiectio nigrorum.	655.p
te.	912.m	Deglutitio quomodo fiat.	96.f	deiectio à colliquatione qualis.	851.p
Crurum grauitas malè affectis	902.f	573.m	339.m. 695.p. 1127.m	deiectio liquida in acutis.	1058.f
visceribus.	229.m	Deglutitionis prohibitio.	572.p.	deiectio biliosa in spumantem	1059.p
Cruris stupor à calculo.	688.p	573.m	560.	& synceram desinens.	1061.p
Cruris abscessus.	100.m	Deglutiendi difficultas.	869.m.	deiectio spumosa, meraca.	ibidem.
Crus apoplecton.	564.f. curatio.	m. 571.m. 699.p. 720.f. 802.p	911.f	deiectio cum conatu.	615.f.
Cubans à medico vt deprehendi	660.	Deiectio pauca.	64.m.	deiectio liquida.	1061.m
debeat.	662.p.	deiectio spumans duobus mo-	ibidem.	deiectio biliosa cum spuma.	1056.m
Cubiti dolor.	8.m	dis.	64.m.	deiectio nigra in quartana.	1071.p
Cupiditas edendæ terræ.	861.p	cur mala.	64.m.	deiectio genituram referens.	694.m
Cur coctio, & quomodo in par-	671.f	deiectio biliosa, spumans, signum	ibidem.	Deiectio nigra quarto die.	126.m
tibus solidis.	850.m	colliquantis febris aut pesti-	64.m.	Deiectio valde rubicunda.	1074.m
Curationis methodus.	1098.p	lenticis.	64.m.	Deiectio sanguinis.	1073.m
Curandi methodus in fluxioni-	1006.p	Eius effectus.	ibidem.	deiectio nigra triplex.	598.p
bis.	825.f	deiectio biliosa in ardentibus	64.m.	deiectio nigra.	1063.f
Curæ.	468.m	vnde.	469.p	deiectio rubens.	1059.f
Curatio perficitur arte, natura,	ibid.	quid ex ea præsagiendum.	322.m	deiectio sanguinis grumosi ab	377.m
& obsequente ægro.	1101.p	ibidem f.	1062.p	hepate.	787.f
Curationis difficultas ex subie-	8.m	deiectio æruginosa.	59.m	deiectio optima quæ.	787.f
cto corpore, aut ex natura		deiectio sanguinis grumosi.	787.m.	Deiectio sine fæctore mala.	1069.m
morbi.		619.	ibidem.	deiectio friabilis.	1058.p
Curationis methodus.		deiectio syncera.	59.m	deiectio sanguinis lethalis.	606.f.
Cutis dura circa frõtem.		deiectio pauca.	706.m	f. 607.p. 652.m	
Cutis laxa.		cocta.	ibidem.	deiectio nigra.	1071.p.f.
Cutis scabra & exardescens.		deiectio nigrorum sub mortem.	597.m	569.m	
1101.p		deiectio inuoluntaria.	528.m	deiectio sanguinolenta.	1055.f.
Cutis laxitas, aut tensio vnde.		deiectio liuida.	469.p	1056.p. 1060.p.	
8.m		deiectio alba.	322.m	deiectio alui criticæ signa.	219.
		deiectio rubra in æruginosis.	1062.p	deiectio biliosæ duplex gene-	64.m
		1062.p	deiectio præter voluntatem.	ratio.	64.m
		deiectio bona.	64.m.	deiectioes in pestilentibus fe-	1054.m
		mala.	ibidem.	bribus & dysentericiis quales.	1054.m
		deiectio dysentericorum.	1054.p. 1055.m	deiectioes multæ, graueolen-	447.m.
		deiectio spumans.	1055.m	tes, lethales, quia à magna	448.m
		deiectio purulenta in suppura-	814	putredine, vel corrupto vi-	
		tione thoracis.	1057.p	scera.	
		deiectio tenuis.	ibidem.	deiectioes biliosæ cum morfu	63.p
		spumosa.	1057.m	& amarore prauæ.	
		deiectio purulenta.	416.m	deiectioes nigræ ostendant bo-	
		deiectio hepatica.	55.p.		
		Deiectio alba tribus de cau-	ibid.		
		sis.	1070.p		
		quarta externa.	283.		
		deiectio non sentiente ægro.	p. f		
		1070.p	deiectio æλγματοειδης.		
		deiectio rubra.	1063.m		
		p. f			
		deiectio			

I N D E X.

nam crifim fieri non poffe. 16. m	Deiectiones à colliquatione. 850.f	Delirij in plenitudine præfagium. 807.f
Deiectiones variz. 399. m.	deiectiones albx. 101. p	Delirij figna. 1110. p
Deiectiones bilis expertes. 251. m	deiectiones biliofx & tenues. 203. f	Delirij genus obfcure. 102. m
deiectiones <i>ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενή.</i> 203. m	deiectiones <i>ταραχῆς.</i> 137. m	Delirij variz caufz. 920. m
deiectiones fœculentz & limo- fx. 1037. m	deiectiones biliofx. 1056. f	Delirij pericula. 354. p
deiectiones feruidz, ruffz, fpu- mantes. 404. f	deiectiones fpumofz. 278. p	Delirij figna prognoftica. 129. m
deiectiones hepaticz. 854. p	deiectiones nigrz. 343. p.	Delirij fignum. 692. p
deiectiones biliofx & muccofx hydropis prænunciæ. 868. m	650. m. 651. 654. m. 883. p.	Delirium ex conuulfione. ibidem.
Deiectiones quomodo gradus triplicis coctionis oftendant. 137. f	deiectiones purulentz. 715. m	Delirium fub crifim vnde. 122. p
Deiectiones liquidz, pullacez, inæquales. 1058. m	deiectionum cruentarum diffe- rentiz quatuor. 876. m	Delirium quomodo præfagien- dum in parotidibus. 458. f
deiectiones infantium. 1069. m	deiectionum cruentarum qua- tuor differentiz. 607. m	Delirium cum comate. 195. p
deiectiones hepaticorum. 847. f. 848	deiectionum copia corpus cor- ruptum. 1088. f	Delirium à flatu. 613. m
deiectiones purulentz in dysen- teria. 879. m	deiectionum cruentarum fup- prefio. 880. m	Delirium leue. 835. f
deiectiones purulentz vnde. 892. f	Deicere & fimul exudare ma- lum. 1076. p	Delirium fignificatum à fubli- mamento. 1081. m
deiectiones in dysenteria qua- les. 879. p	Deliria à phrenitide, diaphrag- matis inflammatione, & exa- cerbatione februm, quomo- do differant. 184. m	Delirium in morbis thoracis. 767. f
deiectiones in peste, quales. 651. f	Deliria à ventriculo. 496. f	Delirium obfcure & lethale. 951. f
deiectiones pingues, & vifcidz, & vtrum illz deteriores. 603. m	Deliria moderata in phreniti- dem delinencia. 420. m	Delirium vel ratione febris, vel affecto grauiter cerebro. 133. p
deiectiones caprillo ftercori fi- miles. 404. m	Deliria taciturna. 340. m.	Delirium temporarium. 156. m
deiectiones copiofx. 804. p	vide <i>ἰν αἰσ.</i>	Delirium cerebri fymptoma. 258. f
deiectiones ardentes. 1066. f	Deliria melancholica, & ferina. 520. f	Delirium ex fupprefione fputi. 835. m
deiectiones in peftilentis febri- bus quales. 108. p	Deliria ferina. 355. f	Delirium ab imbecillitate virtu- tis animatz. 1023. m
deiectiones cruentz. 399. f.	Deliria cum rifu, ftudio, fero- citate. 438. m.	Delirium circa neceffaria. 153. p
651. m. 809. m.	& 439.	Delirium. 333. m
Nigrz. ibidem.	Deliria in fenibus vnde. 155. f.	Delirium ob defectum. 633. m
deiectiones pingues. 844. m.	156. m	Delirium leue per acceffiones <i>ἰν αἰσ.</i> 70. p
850. f	Deliria ex hypochondriis. 588. m	Delirium leue in fuppuratis, vnde. 140. m
deiectiones muccofx & fanguini- nolentz. 239. f	Deliria cum ftudio, rifu, furo- re. 920. m. f.	Delirium cum fentio. 276. p
deiectiones ficcz duabus de cau- fis. 171. p	921.	Delirium ab immoderata hæ- morrhagia. 156. m
deiectiones ftercori caprarum fimiles. 170.	Deliria vnde, differentiz, præfa- gia. 920. m.	Demonftratio qualis. 276. m
m. f. 17.	921. p	Demonftratio. 540. m
deiectiones quz laudabiles. 341. m. f	Deliria obfcure duobus modis. 348. p	Densum pro afpero. 1105. p
deiectiones nigrz à liena. 882. m	Deliria. 362. p	Densum. 279. f
deiectiones biliofx vnde. 64. p	Deliria cum rifu, delirio, ferita- te vnde. 135.	770. m
deiectiones cruentz vnde. 620. p	Deliria ferina, obfcure. 354. m	Denfatio. 508. m
deiectiones acres, pingues. 869. m	Deliria ex frigidis humoribus putrefcentibus. 923. m	Denfitas quid. 204. p
deiectiones geniturz fimiles. 867. f	Deliria per acceffiones februm non funt ferocta. 520. m	Dens dolct, & tumorem præter naturam patitur. 514. f
	Deliria ridicula. 420. m	512. p
	Deliria in morientibus. 155. m. 156. m	Dentis corruptio. 1106. f
	Delirij figna præcurrentia. 588. m	Eius graui fymptoma. 1107. p

Dentes

INDEX.

Dentes quomodo corrumpantur.	511. m. f	Διάσειν à pulmone in intestina.	824. p	Dies vicesimusquartus.	309. p
Dentes alimenti copiz, aut inopiz obnoxij.	511. p	Διάσειν.	104. m	Dies vicesimusquartus an sit criticus.	19. f
Dentes siccari.	509. m	Διάσειν.	ibidem.	dies iudices, intercalares, critici.	128. m
Dentes an augeantur cimento vero.	978. f	Διάσειν.	951. p	dies quidam critici in erraticis notati, & in quartanis.	57. p
Dentes an sentiant.	830. p	Διάσειν.	372. p	dies critici quomodo numerandi.	18. f
Dentes tribus modis afficiuntur.	512. m	Διάσειν.	37. p	dies crismi concausæ abscessuum.	181. m
Dentes regenerantur.	982. f	Διάσειν.	692. p	dies decimusquartus.	396. 755. p. 758. p. 766. f
Dentes igne cremari non possent.	512. m	Διάσειν.	142. m	dies critici & impares.	350. m
Dentes siccari.	1106. m	Διάσειν.	145. f. 931. p	dies critici qui Hippocrati.	127. f
Dentium lentor.	ibidem.	Διάσειν.	733. m	dies vicesimus.	223. p. m
Dentitio.	169. m	Διάσειν.	433. m. 434. m	dies ὁπλῆλοι, θωπεταί.	398. m
Dentitionis tempus.	367. p	Διάσειν.	1079. f	dies impares cur crismi.	124. m
Dentium varij effectus.	511. f	Διάσειν.	74. f	dies critici, diuisio, vis.	57. m
Dentium tumores.	512. p	Διάσειν.	589. m	dies septimus & decimusquartus.	974. m
Dentium stridor.	258. f. 349. p. 408. f. 509. p	Διάσειν.	576. m. 330. p	dies septimus.	22. f. 23. 755. p
Dentium inflammationes.	512. f	Διάσειν.	799. m	dies sextus.	22. f. 23. f. 138. p. 649. m
Dentium lentor in febre.	571. m	Διάσειν.	611. m	dici quarti vis.	649. f
Dentium consensus cum principibus partibus.	509. f	Διάσειν.	613. m	dici quarti natura.	87
Dentium affectus.	510	Διάσειν.	Diaphragmatis inflatio.	dici quarti signa quid ostendant.	125. p. f
Dentium dolor quæ mala adferat.	1106. f	Διάσειν.	Diaphragmatis affectus etiam frigidus mentem lædit.	dici vigesimo minima vis.	18. f
Dentium constrictio.	510. m	Διάσειν.	Diaphragmatis connexio cum partibus vicinis.	die quarto excretionis quid portentant.	651. f. 652. p
stridor & collisio.	ibidem & 511. p	Διάσειν.	Diaphragmatis inflammati signa.	die quarto superuenientia, cuius diligentius consideranda.	125. p
Dentium lentor.	509. m	Διάσειν.	78. p	die tertio & quarto si morbus ingrauescat, quid præfagendum.	126. m
Dentium præfagia.	1105. f	Διάσειν.	Diaphragmatis vulnera, symptomata, præfagia.	die sexto crisis cur fiat, & quid præfagiat.	126. m
Dentium stridor & collisio.	ibid.	Διάσειν.	486. m. 535. p. 667. f	die sexto crisis qualis.	22. f
Desidia ex rigore.	22. m	Διάσειν.	Diarrhœa abscessus.	die sexto crisis bona rarissimè.	20. f
Desidendi cupiditas frequens.	1064. m. f. 1065. p	Διάσειν.	490. m	diebus criticis natura quiescens, quid portentat.	58. m
Desidendi cupiditas.	1068. f	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.	diebus criticis certiora sunt signa omnia.	58. p
Desipientia manifesta, alia obscura.	409. p	Διάσειν.	In hydrope.	diebus criticis firmiora omnia, quàm aliis.	350. f
Desipientia ferina.	102. p	Διάσειν.	821. f	diebus criticis & exacerbatum ordo nullus interdum in acutis obseruari potest.	57. p
Desipientiæ pericula.	354. p	Διάσειν.	Diarrhœa in hydrope.	dierum parium motus intempestiui & prauis.	56. f
Desperatio in febre.	9. m	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Despondere animum in morbis quid indicet, & à quibus cauere.	9. p	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Desurgendi frequentia vnde.	603. m	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Derivatione quando vtendum.	626. p	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Deuorandi difficultas.	1126. f	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Dextra potius resoluuntur, quàm sinistra.	687. m. 688. f	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Dextra sinistris calidiora.	688. f	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Δξ.	286. p	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Διάσειν.	733. m. 748. f	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Δξ. 737. m	Δξ. 737. m	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
ibidem. & 372	ibidem. & 372	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Διασειν.	968. m	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		
Διασειν.	969. p	Διάσειν.	Diarrhœa in ophthalmia.		

INDEX.

Dierum criticorum observatio.	323. diuifio, vis, euentus. ibid.	Dysenteria manix remedio est.	866. m	Dolor acutus per intervalla cr-	cians vnde, & quid præfagiat.
dierum parum & impariū ac-	cessiones. 371. f	dysenteria hepatica.	283. f	111. f	dolor ad iugulū multiplex. 110.
dierum criticorum considera-	tio. 350. 351	284. p	dysenteria acuta. 878. f. 879	111. f	causæ & præfagia.
dierum criticorum vis.	206. f	dysenteria cruenta. 620. m	621. p. 670. f. 633. f	ibidem.	dolor per consensum non com-
243. f		dysenteria lienosis vtilis. 881.	882. 883		municatur ortis & cōiunctis,
Difficilis iudicij.	124. f	dysenteria intēpestiue suppres-	sa. 876. 877		ut dolor per proprietatē. 111. f
Digitorum affectus læso thora-	ce. 719. m	dysenterix curatio per urinā mo-	uentia. 876. p		dolor & durities φλεγμονῇ recē-
Digitorum inflexio.	434. m	dysenterix nomen quid signifi-	cet Hippocrati. 876. m		tiorum ostendit. 1121. f
distentio.	ibidem.	dysenterix causæ, species, præfa-	gia. 876. 877		dolor intensus. 756. m
Digitus extremi calidi.	778. p	dysenterix non acutæ quæ. 880			dolor capitis mordax aut gra-
780. f		dysenterix veræ species. 878.	f. 879		uis vnde. 265. f
Diodes.	405. p	dysenterix hepaticæ, & venosæ	signa. 880.		dolor repente euanescent. 231. m
διόδος.	785. f	dysenterix hydrops, & lienteria	superueniunt. 883. m		dolor sanguinem biliosiorē red-
Distillatio è capite.	835. p	dysenterix & lienterix mutua	successio. 887. m		dit. 445. m
Distortio partium anteriorum,	ut labri, oculi, naris, quid præ-	dysenterix excrementa. 1063. m			dolor ventris à phlegmone he-
fagiat. 113. f		dysenterix quædam remedia.	1066. f		patis. 83. f
Diuinatio in somno.	143. p	dysenteriorum deiectiones fre-	quentes ex acrimonia puris		dolor quomodo in alia parte ma-
Diuretica in quibus noceant.	930. f	reliæti. 1068. f			gis sentiat, quàm in ea quæ
Diuturnitas febris vnde. 180. m		διυστερία duo significat. 327. p			cōtinet causam doloris. 27. m
diuturnitas in morbis cur peri-	culosa. 749. f	διυστερία. 69. f. 327. 109. m			dolor capitis in eiusdem vulne-
diuturnitas. 886. m		358. p. 352. m			ribus. 976. p
diuturnitas morbum lethalem	interdum reddit. 531. m	Dysuria. 897. p. 898. 899. f			dolor, calor, & imbecillitas, cau-
diuturnitas morbi, quomodo	per accidens fiat lethalis. 53. f	δυσουρία. 523. m. 1111. f			sæ fluxionum. 817. p
diuturnitas morbi. 485. f		δυσουρία. 797. f			dolor & vigilia vires deliciunt.
diuturnitatis in morbis multæ	causæ. 220. p. f	δυσουρία. 9. p			199. m
diuturnitatis in morbis triplex	causa. 118. m	Distillatio maligna. 806. m			dolor firmatus. 631. m
diuturnitatis morbi causæ. 390.	m. 451. m	Docendi ratio exacta. 276. 277			dolor firmatus circum pectus.
diuturnitatis morbi tria signa.	119. p	Docendi exacta ratio. 696. m			715. m
διυρμία. 331. f. 333		Dolentes partes cur contrahan-	tur. 945. p		dolor sæpe significat affectū do-
διΐα τινάλοισ.	87. f	Dolor vnde angeatur. 1068. m			lorificum Hippocrati. 118. p
Discessiones. 372. m		dolor pedum à materiæ decubi-	tu dupliciter. 43. m		dolor cur vehementior in suppu-
δις.	440. p. m	dolor omnia contrahit, lætitia	dilatatur. 330. p		ratione. 784. p. m
δις διαφύρον.	163. p	dolor ad vētrem & ad iugulum	in peripneumoniis quomo-		dolor qualis in peripneumoni-
δις κολα.	571. p	do fiat. 27. m			cis. 27. p
δις κολον de perniciosia. 406. m		dolor pertinaciter hērens argu-	mentum inflammationis. 319.		dolor ab inflammatis visceribus
δις κολον.	18. f. 57. p	m. non semper. ibidem.			& exsiccat. 118. m
459. f. 1049. m		dolor omnium maximè vires	deicit. 33. p		dolor syncipitis, verticis, occipi-
δις κίρσι.	209.	dolor capitis lenis vnde. ibid.			tij. 411. p
δις κέρσι.	13. p. 440. p	dolor ad clauas & summum hu-	merum in hepatis, diaphrag-		dolor colicus curatus frigidia.
δις κρονα.	815. m	mat. 873			874. p
δις κρονα δα.	239. f. 243. m	dolor prutiginosus. 840. f			dolor ad clauiculas pulmoni-
Dispnea omnis aut æqualis aut	inæqualis. 558. f. 1117. p	dolor tensus, mordax, grauis,	firmatus. 601. p		bus vomicosus. 26. m
Dysenteria critica. 378. p		Dolor			dolor quid, causæ, an sentiat, cur
dysenteria ex suppuratione in-	terna. 473. p				præsentē causa non sen-
dysenteria. 283. f. 284. p	215. p				tatur. 118. p
dysenteria critica. 352. p.	191. m. 192. p. 198. p. 380. m				dolor firmatus & constans indi-

INDEX

Dolor pro abscessu.	231.m	stinctio.	567.f. 568	bitus, oculorum dispositio, &	
dolor renum.	1049.f	doloris lumborum causæ, & dif-		color observanda ad præsa-	
dolor à flatu.	855.p	ferentia.	619. 620	gium.	100.p
dolor vires supra omnia deiecit.		doloris nomine inflammatio in-		dormire ore hianti quale signu.	
118.m		telligitur aliquando.	45.m	100.f. 952	
dolor ad umbilicum & lumbos.		doloris vehementis symptoma-		Dorsi dolor.	624. 625.
618.p.f		ta.	522.m	566.f. 866.f. 1125.m	
dolor colicus.	587.m. 615.p	dolorem non sentire, vel sentire,		Dorsi refrigeratio.	494.m
875.f. 874.p		quæ non sunt, signa phreniti-		Dorsi affectus & inde prælagia.	
dolor fortis vnde.	117.f. 346.m	dis.	71.p	624. 625	
dolor in abscessu.	211.m	dolorem non sentire quid, vnde,		Dorsi inflammatio.	307.m
dolor grauis.	27.m. 111.p	prælagia.	85.f	Dorsum cur primum sentiat ri-	
929.p. 620.p. 854.f		dolorem aphoniam sequitur tri-		gorem & horrorem.	14.f
dolor ad iugulum.	47.m	bis modis.	523.m	Dorsum duobus modis primu	
728.m		dolore quiescente, quomodo		riger.	15.p
doloris capitis signa lethalia.		prælagiendum.	44.p	Ubicandi nota.	230.p
254.p. solutio. ibid. & 255		dolores & febres quando augean-		ulcedo quid,	736.p
doloris capitis causæ, signa, &		tur. 590.m. Vide Suppuratio.		ulcedinis causæ in extremen-	
prælagia.	254. 255	dolores & febres quando fiant.		ris.	790.m.f
doloris capitis duo genera, quæ		739.m		Dulcia ex amaris quid signifi-	
convulsionem minatur.	269.m	dolores initio molles.	ibid.	cent.	735.m. & 736.f
doloris capitis à multo humore		dolores ventris à flatu in variis		Durities in corpore ægrotantis,	
& flatulento spiritu causæ &		partibus, & cur.	65.m	quot modis fiat & indicet.	7.
prælagia.	256. 257	dolores capitis quomodo sol-		f. 8	
doloris capitis à siccitate, & mul-		uantur.	406. 407	Durities vteri.	1017.m
to calore diarrhoeæ, & emetice.	258.f. 259	dolores partium inferiorum, quo-		Durities.	525.m. 576.p
doloris à flatu, aut phlegmone		modo maligni.	44.p	Durities cutis vnde.	7.m. 1016.f
distinctio.	600.f. 601.p	dolores intestinorum quibus no-		durities corporis vel à colliqua-	
doloris nomine quid intelligen-		tis distinguantur à doloribus		tione, vel à concretionem.	8.f
dum.	129.p	renum.	929.f. 930.p	durities in fratre & siccitas, quid	
doloris articulorum & ventris		dolores grauiiores qui.	429.p	indicet.	7.m
vicissitudo.	884.	dolores diarrhoeæ.	612.p	Duritia corporis.	304.p.m
doloris causa non semper est in		dolores subsultantes.	612.p	Durities cum perfrigeratione in	
parte, quæ dolet.	728.p	dolores, qui locum mutat.	564.f	acutis, quomodo fiat.	8.p
doloris occultatio quid signifi-		dolores vehementissimi sine fe-		Durities periculosa.	155.m
cet.	609.m.f. 610.m	bre vnde. 118.p. cum febre.		Duritici causæ.	717.p
doloris capitis vehementis ab		ibidem.		Duritici cutis in febre duæ cau-	
oppressionem vel inflammatione		dolores palpitatorii.	613.m	sa.	8.p
signum.	30.m	dolores pertinaces suppurationem		Duritem cutis cum tensione se-	
doloris grauiissimi causæ.	428.m	afferre solent.	810.	quitur refrigeratio & mora.	
doloris causæ.	539.m	dolores absque indicatione so-		8.m	
doloris leuatio fallax.	807.m	luti.	176.m		
doloris situs in pleuritide.	728.p	dolores pro inflammatione.	190.p		
doloris subita occultatio, quid		dolores ad umbilicum palpitantes.	613.p		
significet.	709.p	dolores in febre tertiana.	189.m		
doloris tres differentia, & singu-		dolores strangulatorij.	554.f		
lorum crises.	739.f	dolores ventris, & remedia.	873.		
doloris effectus.	890.f	p.m. 874.p			
doloris grauis duæ species.	915.	dolores ex spasmate.	816. 817		
doloris occultatio in angina.		dolores in accessionibus.	377.m		
716.f. 717.p		dolorum capitis differentia &			
doloris lateris cessatio.	741.p	causæ.	246.m		
doloris alleuatio.	756.m	dolorum capitis duo genera, à			
doloris sedatio detractis pluri-		quibus metuenda convulsio.			
mo sanguine.	1068.m	412.p			
doloris magnitudo, species, pro-		dolorum internorum curatio an			
prietas, locus, considerata.	854.f	à venæ sectione, vel fori inci-			
doloris capitis causæ.	4.m	pienda.	605.m		
doloris leuatio multiplex.	753.p	dormientem ægrum intueri ma-			
doloris vehementis causæ.	445.m	gnam vim habet ad præsa-			
doloris colici & nephritici di-		gium.	100.p		
		Dormientium respiratio, decu-			

INDEX.

ἐκταράξις.	390.p	ἐρύαυ.	79.m.166.f	ῥιγ signum.	317.m
ἐκτιλιναι.	1004.m	ἐλυσί.	1096.p	Encephema flatuosum phreniti-	
ἐκπληγίσι.	367.f	ἐίλις.	164.p.m. 888.m.899.m	dis signum.	442.m
ἐκπύσι.	406.m	Effluio vocis materia, in somno		Encephemata epinephela. 1018.f	
ἐκχέοντα.	1065.p	damnata.	100.p	Encephema delirij signum. 441.	
ἐκλύσις quid Galeno.	31.m	ἐγκαταλιμπεροῦμα duorum ge-		m.f. & seq.	
duobus modis vsurpatur.		nerum.	376.m	Encephema.	44.m
ibidem.		ἐγκατάληψις.	1116.p	ἐπατασάσις.	486.
ἐκέρδον.	572.p	ἐγίσι.	132.m	ἐπανίγνασις.	5.p
ἐκλύει καὶ πείρει.	951.p	Elementa tanquam instrumenta		ἐπανάλαισις.	1120.m
ἐκτασις à vehementi humorum		naturæ, à quibus nō pendent		ἐπανθισμάς.	1038.f
agitatione.	911.m	proprietas.	108.f	ἐπαρμας.	418.m.778.p.
ἐκλακτίζεται.	169.p	Elephantici.	467.f. eorum	ἐπαρσις.	354.f.218.m
ἐκλίψις λαμπεδόντι.	1091.p	color.	884.p	Ephebia.	1009.f
ἐκ, præpositionis mira vis.	150.	Elephantiasis signum.	781.p	Ephidrosis malignitatis signū.	
m.713.m.917.m		Elleborus simpliciter significat		47.m	
ἐκπύμα.	582.p	album.	1032.m	Ephidrosis æm. nō.m. post hæ-	
ἐκλύσις in superpurgatione du-		Elleborus.	625.m	morrhagiam.	648.p
plex.	1032.p	Elleboro sumpto symptomata.		Ephidrosis quando syncopem	
Echymosis remedia.	905.p	1032.m		præsentem, aut futurum de-	
ἐκχολοῦται.	934.f	Elleborismo quando utendum.		nunciet.	63.f
ἐκταίντι an sint phrenitici. 149.f		626.m		Ephidrosis πυκνά.	46.m
ἐκλύει.	367.f	ἐλκιδι.	183.m	Micrà.	368.f
ἐκτύμας.	412.f	ἐλκιδις.	17.m	Ephidrosis.	4.f.17.p.m.f.
ἐκλύονται.	1065.p	ἐλκιδις.	237.f	308.m.68.f.1032.m. 451.f.383.	
ἐκφύσμα.	339.f	ἐλκιδις à vomitu.	83.m	f.330.m. 343.f	
ἐκ præpositio.	14.f.19.p.	Empyrici nisi repurgentur intra		Ephidrosis initio nō ita metuen-	
1021.m		quadraginta dies sunt tabi-		da. 417.p.284.f. ambigua.	
ἐκτίσι.	547.m	di.	26.p	20.m	
ἐκλύμωσι.	997.m	Empyema repurgari debet qua-		Ephidrosis quid. 2.f. quid indi-	
ἐκκωσι.	968.m	draginta diebus.	473.p	cet. ibidem & 4.f.302.f	
ἐκφύμας.	180.f	Empyicorum rubor.	813.m	Ephidrosis in malignis febribus	
Echo.	623.p	ἐμπύσι.	721.m. 741.m.f.	52.p	
ἐκβύσι.	412.f	18.p.778.m		Εἰς ἑρπῆν.	14.m
ἐκλύεται.	1037.f	ἐμπύμα.	790.f.759.p. 17.m.	ἰσίδις.	73.m
ἐκταράξις.	218.f	741.m.f		Epilepsia suppressio sanguine.	
ἐκγίσιμα.	968.f	ἐμπύσμα.	64.f. 218.m.	669.m. In hydrope. 386.m.	
ἐκτικὴ διαθέσις.	618.m	389.f		Pituitosa cum mutatur in me-	
Eclýsis.	32.m.313.f.530.f.	Empyothotonos.	680.m.	lancholiam.	918.f
520.p.1071.m. 1110.p. 250.m.		692.p.m.693		epilepsia soluitur quartana. 248.	
1068.m.446.m. 661.m. 405.		ἐμπύσιν ἐκλύει.	83.m	m.921.m. De epilepsia vide	
m.519.f.316.p. 669.f		ἐμπύσι.	449.p	256.257.276.f. 407.f. 906.m	
ἐκλακτίζειν.	367.p	Empyema. vide, Suppurati.		Epilepsia cur in pueris, & iis,	
ἐκπύσι.	24.m	ἐμπύμα duobus modis dicitur,		qui exquisito sensu prædicti	
ἐκλύει.	898.899.p	174.f		sunt.	257.f
ἐκτασις, cum silentio, cum voci-		Empyema.	168.p	Epilepsia differentia.	866.f.
feratione, cum aphonia. 101.		Empyematis euentus quatuor.		867.p.solutio.	394.f
m.102.signa.102.m		786.f		Epilepsia in prægnantibus. 675.m	
Ecstasis melancholica quomo-		ἐμπύσι.	388.p	Epilepsia à vinolentia & cru-	
do finiatur.	10.p	Emungere sæpius quale signū.		ditate signum.	1052.f
ἐκτασις an distinctum vitium à		1089.m		Epileptici insultus præsignū ex	
phrenitide.	359.f. 360.p	ἐκβύσι.	925.f	vrinis.	133.f.& 10.p.
Critica.921.m. cum silentio.		ἐκπύσι.	141.f.142.143	& signa prognostica. 1052.f.	
924.f. & an transeat in para-		ἐκπύσι.	141.f	1053.p	
lysim.	926	ἰδὲ tempore sit ἰδὲ.	70.m	ἐπὶ ἐκλύει.	135.m.247.m.
ἐκταράξις.	250.m	ἐκβύσι.	375.f	520.m.561.m.671.m.	
ἐκπύσι.	903.f	ἐκβύσι.	53.m	ἐκβύσι.	145.m. 358.m
ἐκλύει.	382.f	ἐκ, præpositio quid.	589.p.	ἐκβύσι.	654.m
ἐκμαίνονται. 924.f.911.m.266.m		931.f		ἐκβύσι.	123.f
ἐκλάσιμα, & ἐκλάσιμος. 170.p		ἐκβύσι.	282.p	ἐκβύσι.	1038.f
ἐκλύει.	1127.p	ἐκβύσι.	1014.m	ἐκβύσι.	460.461.p
ἐκλύει.	284.m	ἐκβύσι.	129.f	ἐκβύσι.	
ἐκβύσι.	986.m	ἐκβύσι vel coctionis, vel deli-		1087.m	

I N D E X.

Επλ.	17.m.60.p	Erysipelas.	446.m	ab imparibus diebus ad pa-
ἐπ' ἡμέρας.	1093.f	Erysipelas cur intro recurrat.		res. quibus de causis fiant, &
ἐπ' ἡμέρας, & τὸ πάλιν.	1110.f	446.m.f		quid indicent.
ἐπὶ χροτί.	349.f	Erysipelas intro cōverti.	704.p	19.f
ἐπλ.	844.f	Erysipelas in vulnere capitis.		Exacerbationes redeunt, aut vi
ἐπλ βραχὺ.	1037.f	300.p		naturæ, aut redeuntis putre-
ἐπλ. & initio.	145.m.146.m	Erysipelas in facie.	446	dinis.
ἐπλ. & initio.	989.f	Erysipelas foras cōuersum.	806.	19.f
ἐπλ τὸ πάλιν.	213.f	Erysipelas cerebri, & phrenitis		ἐκ ἀνθυμίας.
ἐπλ. & initio.	848.m	quomodo differant.	179.m	177.p. 1109.f
ἐπλ. & initio.	44.f. 37.m.	Erysipelatis curatio.	704.m	ἐκ ἀνθυμίας.
106.m. 309.m		Erysipelatis intro cōuersio.	700.	290.f
ἐπλ. & initio.	983.m	p. m		Excreatio frequens signū phre-
ἐπλ. & initio.	256.f. 256.f	Erysipelata iuxta fauces.	806.m	niticum.
ἐπλ. & initio.	1018.f	Erysipelata cerebri, cur separen-		148. 149.p
ἐπλ. & initio.	1034.f	tur à phrenitide.	439.m	Excrementum genituræ simile.
ἐπλ. & initio.	474.p. 489.m	446. m		614.p
ἐπλ. & initio.	663.m	ἐπλ. & initio.	196.f	Excremeta totius corporis, quo-
Epiphora.	488.p	ἐπλ. & initio.	486.p	modo per aluum expurgen-
ἐπλ. & initio.	1017.f	ἐπλ. & initio.	368.m	tur.
ἐπλ. & initio.	1010.f	Essentia rei demonstrationis prin-		219.m
Epiplotele.	976.f	cipium certissimum.	679.p	Excremeta pura quando excat.
ἐπλ. & initio.	976.m.f	Essentia rei.	696.m	117. p
ἐπλ. & initio.	294. m	Esse apud se.	678.p	Excrementa non respondentia
ἐπλ. & initio.	284.f	ἐπλ. & initio.	968.f	morbo.
ἐπλ. & initio.	199.m	ἐπλ. & initio.	70.	91.p
ἐπλ. & initio.	1020.f	ἐπλ. & initio.	419.f	Excrementa bile carētia.
ἐπλ. & initio.	59.m. 60.p.	ἐπλ. & initio.	481.f	614.m
ἐπλ. & initio.	10.m	ἐπλ. & initio.	756.m	Excrementorum excretio præ-
ἐπλ. & initio.	125.f	ἐπλ. & initio.	195.f. 676.m	ter voluntatem.
ἐπλ. & initio.	129.m	ἐπλ. & initio.	471.p. 342.m.f	212.f
ἐπλ. & initio.	127.m	ἐπλ. & initio.	105.m. 1090.m	Excretio critica quando cōmo-
ἐπλ. & initio.	52.p	ἐπλ. & initio.	194. 195.	dè fieri non possit.
ἐπλ. & initio.	69.m	ἐπλ. & initio.	342.m. 1047.m.f	160.p
ἐπλ. & initio.	206.f	ἐπλ. & initio.	913.p	Excretio sincera.
ἐπλ. & initio.	1092.p	ἐπλ. & initio.	376.m	324.m
ἐπλ. & initio.	1127.m	ἐπλ. & initio.	398.m	Excretio tribus de causis facili-
Equis cur nares diuidantur.		ἐπλ. & initio.	92.f	aut difficilis, vi naturæ, mate-
467.p		ἐπλ. & initio.	551.m. 1120.p	ria præparata, & viis elaxata.
Erraticæ febres.	226.p m	ἐπλ. & initio.	1047.m	313. m
Erraticæ in quartanas.	57.p	Euacuationes quatenus laudan-		Excretio omnis humorū quan-
Erraticæ febres.	55.f. & 56.m	dr.	867.m	tumuis praua, potest esse cri-
Erraticarum febrium duo ge-		Euacuationum vtilium commu-		tica excepta atra bile exquisi-
nera.	56. m	ne signum.	871.f	ta.
ἐπλ. & initio.	389.f	ἐπλ. & initio.	574.m. 575.m	188.m
ἐπλ. & initio.	1096.m	ἐπλ. & initio.	303.f. securitatis	Excretio cœpta statim desinēs,
ἐπλ. & initio.	294.f. 556.m.	ἐπλ. & initio.	ibidem. & 304.p	quid præfagiat.
1122. m		Euphorbium.	681.m	321.f
ἐπλ. & initio.	1069.p	ἐπλ. & initio.	871. m	Excretio eruginosa an lethalis.
ἐπλ. & initio.	1068.p	Euētus rerum multis modis fit.		750.m
ἐπλ. & initio.	951.m	990. m		Excretio quando vtilis.
ἐπλ. & initio.	951. m. 714.	ἐπλ. & initio.	743. m	275.p
m. 1093.		ἐπλ. & initio.	646.m	Excretio temeraria.
ἐπλ. & initio.	1069.p	ἐπλ. & initio.	1062.m	350.f
ἐπλ. & initio.	288.p.	ἐπλ. & initio.	23.m. 60.m.	Excretio morbo impar.
ἐπλ. & initio.	modò cruenta, modò ruffa. 417	ἐπλ. & initio.	117.m. 752.f. 533.m	61.m
ἐπλ. & initio.	339.m. 98.p. 445.f	Exacerbatio vnde.	116. p	Excretio pauca malignitatis
ἐπλ. & initio.	389.p. 556.m.	Exacerbatio ab imparibus ad		signum & cur.
703.f. 1103.f		pares recidens praua.	56.f	53.p
ἐπλ. & initio.	172.p	Exacerbationes & crises iisdem		Excretio omnis tribus fit mo-
ἐπλ. & initio.	724.m.	diebus.	371.m	dis.
703.f.		Exacerbationes, quæ mutantur		458.f
				Excretio qualis laudanda.
				871.f
				Excretio omnis morbo impar,
				aut abscessus prauus.
				46.f
				Excretio critica quādo fiat.
				221.f
				Excretio omnis cœpta, deinde
				desinens, semper mala.
				52. m. 53.p
				Excretio critica fit per interval-
				la post vicissimum diem.
				223.p
				Excretio difficilis in his, quæ
				comprimi nō possunt.
				454.m
				Excretionis criticæ causæ.
				220.m
				Excretionis paucitas.
				53. p
				Excretionis optimæ tria signa.
				517.m
				Excretionis eruginosæ præsa-
				gia.
				95.f
				Excretionis quædam in corpo-
				re post mortem.
				706.f
				Excretio

I N D E X.

Excretionē quādo prauz. 650.	Exolutio. 446.f. 670.p.	Facies rubens. 196.f.
excretionē & abscessus fieri debent die critico. 401.m	252.m. 1032.p	faciei color. 467.m
excretionē critica. 666.m	exolutio quomodo fiat à rigore. 33.p	facies optima, aut pessima quid portendat. 106.p
excretionē inordinata. 641.f	exolutio & syncope differunt. 520.p	facies pallida in profluvio alui. 472.p
excretionē paucā vnde. 47.p	exolutio. 313.f. signum vitalis facultatis umbellæ. ibidem.	facies bona in magnis quid ostendat. 197
excretionē copiosa, cur interdum morbum non soluat. 73.p	ἔξωσις. 514.m	facies rubens semper aliquid latentis vitij in visceribus denotat. 106.p
excretionē initio morbi quid portendant. 107.f.	Expectoratio facilis. 756.f	facies bene habita. 608.f.
108.m	Expectoratio sputi in quatuordecim diebus, parū verū in quadraginta. 791.	609.p
excretionē laudabiles. 122.m	Expectorationis facilitas plus potest ad salutem, quā coloris & substantiæ prauitas ad perniciem. 517.p	facies rubra. 812.f. 813. 919.m
excretionē liuidā, cruentā, fetidā. 787.m	Expiratio. 546.m	facies cur facilius rubeat, quā alia partes. 105.m. 107.p
excretionē intempestiuā. 330.f	Expiratio magna ac vehemens quid ostendat. 100.m	facies ex crapula qualis. 1090.f
excretionē paulatim factā, aliq̃ confertim. 690.m	Expiratio fuliginosa. 545.p	facies flammea vnde. 13.f
excretionē fetidā. 792.f	Expiratio ex sufflationis materia. 48.m	facies terracea. 1089.f
excretionē ante tempus vnde fiant. 459.f	Expirationi muscoli inseruientes. 100.p	facies vnde immutetur. 740.f
excretionē quales esse debeāt. 1053.m	Exsufflare. 339.f	facies austera. 469.m
excretionis inuoluntariæ causa. 528.m	Exsufflatio. 39.f. 48.m	facies terracea. 467.m
excretionū multitudo vnde, & inde præfagia. 689.p	Exsufflatio inter dormiendum. 99.m	facies Hippocratica in quibus febribus fiat. 465.m
excretionum optimarū duo signa, conferre, & leuiter ferre. 458.m.f.	Extenuari in morbis quomodo malum. 1028.f	facies bona, & rubra. 196.p
excretionum criticarum & abscessuum duo signa ἰσχυρία, & alleuatio morbi. 60.m	Extenuati aliquando egent venæ sectione. 938.m	facies detumescens quid præfagiat. 463.p
excretionum immoderatarum tres causæ. 676.f	Extenuati & infirmi quomodo moriantur. 113	facies Hippocratica dicta. 82.f.
excretionum nigrarum tres species. 188.m	Extenuatio. 465.p. 844.m	faciei mortiferæ sex signa. 467.f.
excretionum omnium bonarū aut malarum commune signum. 752.f	Extenuatio duplex. 468.m	faciei signa ad præfagium. 462. 463.
excretionū difficilium tres causæ. 723.p	Extenuatio cum humiditate. 850.m	faciei color bonus. 469.m.
excretionum bonarum signa. 641.f	Extenuatio cur in variis partibus, & in variis morbis non eodem modo diiudicatur. 467.m	470.p.m
Exhalatio excretio est. 122.p	Extenuatio in grauidis. 1013.m	faciei ægrotorum duo vitia notata ab Hippo. 196.f.
Excusatio quando habeat locū. 276.f	Extenuatio perfecta & imperfecta. 845.m.f	faciei tumor. 462.m. 463. 1086.p
Exempla, 155.f. 454.m	Externa refrigerari, interna vri, quale signum. 109.m	faciei color floridus. 258.m. 259.f.
Exemplo aliquo notato reliqua intelligit Hippocrates. 58.p.f	Extremorum frigus vnde. 6. & 7.	faciei Hippocraticæ dictæ descriptio. 1089.
Exercitij effectus. 770.f	Extremorum refrigeratio vnde. 75.m	faciei vulgo Hippocraticæ dictæ causæ. 433.f.
Exercitium moderatum. 769.m	Exudatio. 356. vide ἰσχυρία.	faciei extenuatio. 463.p.
ἔξωσις. 1031.f. 32.m.	F	faciei nervi à cerebro. 449.m.
160.m. 883.f. 150.m	Facies vulgò Hippocratica dicta. 850.p	faciei rubor. 99.m. 829.p.
ἔξωσις propositio quid. 24.m	Facies rubra. 379.f	faciei corruptio. 464. 465.
276.m. 405.m	Facies Hippocratica seu cadaverosa. 7.m	faciei color floridus cum retrico aspectu. 1090.m
ἔξωσις in voce ἔξωσις quam vim habeat. 260.p	Facies rubra cum cruentæ deiectionis suppressione maniam portendit. 880.m. 881.p	faciei signa primò consideranda. 462.m.
ἔξωσις. 464.f		faciei rubor in tabidis. 1016.p.
ἔξωσις μὴν μελαγχολικῆς. 148.m		faciei affectus duplices primigenij, & per consensum cerebri. 113.m
ἔξωσις. 841.f. 846.p		faciei rubor, & vnde præfagia. 342.m
ἔξωσις. 200.f. 207.m		faciei signa cur manifestiora. 462.f.
ἔξωσις. 355.f. 362.p		faciei rubor variis de causis. 470.m. 471.m.f.
		faciei corruptio. 1088.m
		de facie extenuata præfagia. 465.f
		Facultas triplex. 332.p. 333
		Facultas

INDEX.

Facultas unita fortior. 245.m	Et fufius. 11.p	Febres id est febres. 237.f.
Facultas fortis. 16.p	Fastidium. 109.m	Febris singultuosa quæ proprie dicatur. 68.p.
Facultas coëctrix celerius interit quam expultrix. 729.p.	Fatuitas quæ mox ferocitas sequitur, unde. 193.p	Eius remedia. ibidem.
Facultas inharma <i>απλως</i> duobus modis lethalis. 16.p	Fatuitas. 410.p. 293.p.	Febris qualis soluat apoplexiam. 909.910
Facultatis naturalis noxa unde cognoscatur. 75.p	Fauces graciles. 570.m	Febris hectica. 844.f
Facultatis animalis contractio in vulneribus. 904.p	Fauces in vocibus contractæ. 525.p	Febris hectica principium. 780.m
Facultatis hepaticæ affectus signa. 83.p	Fauces exulceratæ in febre. 1126.m	Febris ex pituita & bile. 460.p
Facultatis motricis actio. 693.m	Faucium sine tumore dolores, quid portendant. 93.m	Febris unde longa. 1106.m
Facultatis robur duo requirit. 16.p	Faucium exulceratio. 571	Febris eadem & morbus, & symptoma. 429.m
Facilitas ferendi morbi causæ. 756.m	Faucium affectus. 1020.p	Febris à lassitudine quantum nocet cibis interpestius. 67.f
Facultatis animalis & naturalis officium. 213.p	Faucium dolor. 802.m. 806.f	Febris perniciosa exemplum. 228.m
Facultatis resolutæ signum omne perniciosum. 951.p	Faucium dolor vehemens. 562.m.f	Febris pro essentiali sumitur ab Hippoc. 185.p
Facultatis motricis symptomata. 941.m	Faucium rubor cum difficultate deglutendi. 1070.m	Febris tabidorum qualis. 844.m
Facultatis vitalis extinctæ signa. 943.m	Faucium rubores. 1122.m	Febris ingressus cum sudore plenitudinem significat. 532.m
Facultatis animalis resolutæ signa. 83.p	Faucium dolor cum anxietate sine tumore. 1122.f	Febris <i>ιγνιτος</i> <i>ιγνα</i> . 17.m
Facultatis langor in phreniticis unde. 147.f	Faucium dolor vehemens. 1124.m	Febris affectus. 169.f.
Facultatis animalis robur necessarium in morbis pulmonis. 140.m	Faucium dolores. 1125.p	903.p. 908.p. 921.m
Facultates an intendant, aut labefactentur. 81.m	Faucibus ægotantibus, cur inspicienda excrementa. 571.m	Febris horrida. 632.m. 811.m
Facultates quod plures labefactantur eo maius periculum. 203.m.f	Faucium exasperatio. 1124.p	Febris refrigerat & exsiccat. 800.m
Exemplum. ibidem.	Febris duo effectus humoris superflui consumptio, & frigoris coctio. 685.p	Febris pestilens. 497.p
Facultates interire, diuidi in certis partibus esse, cur medici dicant. 81.f	Febris à copia sanguinis symptomata. 411.f	Febris colliquantis, aut pestilentis signum pathognomonicum. 64.m
Facultatum robur aut imbecillitas, unde cognoscatur. 942.f. 943	Febris vertiginosa. 129.m	Febris foris mitis, intus conturbans. 178.p
Facultatum animi diuisio. 332.333	Febris <i>μαρασμωδης</i> . 837.m.f	Febris acuta quando periculosa. 530.m
Facultatum essentia aliter à medicis, aliter à philosophis consideratur. 81. Et qualis sit utrisque. ibidem.	Febris ardentis focus in cerebro. 436.m	Febris in marcorem desinens. 852.m
Facultatum trium dignitas & ordo. 662.f	Febris soluit apoplexiam. 907.f. 908.	Febris ardentissimæ focus in cerebro. 414.m
Facultatum principum consensus in perniciem. 867.p	Febris <i>αγγωδης</i> , singultuosa. 66.m	Febris inflammationis internæ & suppurationis symptomatice qualis. 620.f
Facultatum noxæ unde cognoscantur. 943.m	Febris maligna. 590.m	Febris à pituita & bile. 377.f
Facultatum trium principia. 81.f	Febris in vulneribus capitis. 299.f	Febris latenter molliter inuadens periculosa. 130.p
Facultatum omnium signa communia. 756.p	Febris ardens à ventriculo. 860.f	Febris ingressus omnis cum sudore aut alia excretionem plenitudinem significat. 150.p
Fæces, vide Deiectiones.	Febris subiectum. 431.p	Febris <i>λεπτοπυλα</i> . 940.f
Fames. 464.f. & unde. 195.p.	Febris in pleuritide quomodo soluitur. 106.m	Febris singultuosa. 163.f.
Eius causæ. 617.m	Febris ardens ad centesimum diem producta. 1078.f	Febris levis, sed malignæ symptomata. 633.
Familiares ægri interdum non agnoscunt, & cur. 11.f	Febres <i>παρὰ</i> <i>αυτῶν</i> . 1078.f	Febris morbos quosdam curat. 488.p. ut ophthalmiam. ibid.f
	Febris colliquantis tres causæ continentes. 465.m	Febris post abscessum. 712.f
	Febris cessatio tribus modis. 232.m. 233	Febris cum corpore, an requirat venæ sectionem. 666.f
	Febris tenuat, incidit, discutit. 403.f	Febris ardentis motus paribus. 382.p
	Febris ex multiplici materia exemplum. 404.p	Febris <i>μόνη</i> & <i>παροξυσμική</i> . 5.m
	Febris tabidorum. 808.p.m	Febris symptomatice quomodo generetur.
	Febris ardentis & vehementis symptomata quædam. 1029.p. 370.m. 1055.p.	

INDEX.

generetur.	579.m	Febris nocturna.	30.p.m	Febres <i>αυρυστικαὶ</i> & <i>σταφυλικαὶ</i>	7.m
Febris in vulneribus quādo pernicioſa.	966.m	Febris ardentis cauſæ & focus.	859.p	Febres diurnæ quodammodo melancholicæ.	919.¶
Febris ſyncopalis.	662.m	Febris ardens recidiuæ opportuna.	383.m	Febres recidiuæ opportuæ.	1051.p
Febris <i>νοκτιδνς</i> .	1026.p	Febris ardentis propria ſymptomata.	206.m.	Febres abſceſſibus apræ.	390. 392.f. 393.f
Febris nomen, quid veteribus ſignificet.	371.f	Materia, motus.	ibidem.	Febres in anginoſis cur lethales.	712.f
Febris æſtiua.	216.f	Febris à bile pituitæ mixta.	417.f	Febres ardentiffimæ.	404.f
Febris tertiani generis.	620.	Febris autumnalis.	563.m	Febres horrificæ in tumoribus.	616.m.f
Febris ardentis <i>ἐνφωδνς</i> .	104.f	Febris redit duobus modis.	285.f	Febres colliquantes & diaphoreticæ.	1088.m. 1089.p
Febris ſingultuoſa.	805.m. 326.m	Febris ardentis raræ recidiuæ.	206.p	Febres quomodo conſiderandæ ad prænotionē exitus.	966.m
Febris nocturna.	312.f	Febris nomen quomodo uſurpetur ab Hippocrate.	606.p	Febres ex hypochondriorū doloribus.	318
Febris commoda, & effectus in quibuſdam morbis curandis.	680	Febris <i>αἰσθητς</i> .	315.p	Febres tertianæ.	1045.f
Febris intermittens, an careat periculo.	372.m	Febris <i>νοκτιδνς</i> & <i>λαδνς</i> .	17.m	Vtinx iplarum.	ibidem.
Febris ingreſſus cum ſudore.	673.m	Febris Epiala.	555.f	Febres vertiginofæ nihil iuuantur ſudoribus.	164.p
Febris cur ſanet conuulſionem.	680.m.f	Febris pertinax.	394.m	Febres diariz ex babonibus.	114.f. 115
Febris hecticæ tres ſpecies.	846.p	Vide Diurna.		Febres acutæ cum colliquatione vnde.	82.m.f
Febris ardentis ſolutio duplex per extinctionem bilis, & eiſdem vacationem.	205.	Febris tremore ſoluta.	40.m	Febres acutæ, quæ mouentur partibus, diffiſiles.	56.f. 57.p
Vide ardentis.		Febris <i>νοκτιδνς</i> ſigna <i>ἐνφωδνς</i> .	53.p	Febris initio vulnerum capitis, aut poſt ſepitum, quid præſagiat.	904. 905.p
Febris vnà cum vita extinguitur.	1069.m	Febre intermittente maki motui.	179.m.f	Febres quæ periculofæ, & vnde periculum.	234.f
Febris refrigerata.	590.m	Febres intermittentes.	808.m	Febres quos morbos iuuent.	900.f
Febris ex pituita & bile qualis.	129.m	Febres tertianæ, quæ non deſiſnunt in <i>αυρυστικαῖς</i> .	808.m	Febres ex hypochondriorū inflammatione.	45.m
Febris acuta affectis æruiſis partibus qualis.	887.p	Febres in ſuppurationibus.	807.f. 808	Febres, quæ bilem pituitæ permixtā habent, quales.	312. 313
Febris acuta à multa materia cruda & frigida.	1114.p	Febres <i>αυρυστικαῖς</i> .	55.f.	Febres ex ſanguine.	733.p
Febris ſymptomatica vulnerum capitis duplex eſt.	974.m	Earum ſigna & cauſæ.	ibid.	Febres ſymptomaticæ ex inflammatione diſtinguuntur ſecundum partes affectas, & magnitudinē inflammationis.	45.f
Febris quos morbos iuuet.	909.m. 910.f	Febres cum abſceſſu quales.	758.p	Febres debiles interdum malignæ.	738.m
Febris peſtilentis propria eſſentia.	933.m. Signa. ibidem. & 934	Febres horrificæ.	17.m	Febres implacidæ.	131.m
Febris ardens exquiſita, quomodo differat ab intermittente.	189.f	Febres ſemitertianæ.	ibidem.	Febres à cruda materia.	588.p
Febrilis incēdij effectus.	769.m	Febres acutæ paroxyſmos non habent, ſed exacerbationes imparibus.	124.p	Febres ab ichoribus.	265.f
Febris diurna quæ.	220.m	Febres inflammationum interiorum ſymptomaticæ.	811.m	Febres ſymptomaticæ, quomodo differant ab eſſentialibus.	190.m
Febris ex laſitudine totius corporis.	50.p	Febres continuæ tertio die exacerbantes periculofæ.	178. 179	Febres vertiginofæ.	163. 164
Febris ardentis & colliquantis deſcriptio.	464. 465	Febres intermittentes periculi expertes.	178.f	Febres graues & implacidæ.	74.m
Febris ardentis maligna ſymptomata.	382.m	Febres longæ vnde.	180.m	Febres, quæ falſo deſiſſe videntur.	393.p
Febris pleuriticorum qualis.	725.p	Febres ex hypochondriis non ſemper malignæ, nec ſemper acutæ.	45.m	Febres ſingultuoſæ.	364.m. 365
Febris colliquans.	7.m	Febres <i>αυρυστικαῖς</i> , in quibus nauſea, vel inquietudo.	311.f	Febres vernæ & autumnales.	369.m
Febris acutæ & lethalis ſigna.	984.f	Febres <i>αυρυστικαῖς</i> .	939.m. 940.f	Febres <i>αυρυστικαῖς</i> .	25.p
Febris ex crudis humoribus putrefactis.	322.f	Febres ab ichoribus.	274.f	Febres vertiginofæ.	364.m. 365
		Febres malignæ.	575.m	Febres	
		Febres hecticæ in inflammationibus interioribus.	914.m		
		Symptomaticæ.	ibidem.		
		Febres in vulneribus capitis.	905		
		Febres acutæ & turbulentæ.	1024.m		

INDEX.

Febres leues.	351.m	symptomata.	1070.1071	Ferocitas paulisper durans.	320.m. f
Febres <i>αποπλη</i> .	375.f	Febrium ardentium varia natura.	384.m	Ferocitas manix propria.	419.m
Febres diuturnę vnde.	372.m	Febrium ardentium symptomata variant ex cōstitutione anni.	91.p	Ferocitas in respondendo proxima phrenitidi, in phrenitico proxima insaniz.	77.f
Febres continuę, quę tertio die ingrauescunt.	371.f	Febrium ardentium variz formę.	91.92	Ferocitati in delirio nunquā fidentum.	135.m. Ea multiplex. ibidem.
Febres continuę ab intermittentibus, quomodo differant.	124.p	Febrium ardentium focus.	274.f.914.m	Ferocitas in phreniticis quale signum.	144.f
Febres semitertianę, <i>παραπλη</i> , erraticę.	20.m.37.p	Febrium ardentium crises.	600.p	Ferox temeritas, etiam citō desinens, quid portendat.	354.p
Febres ex bile & pituita.	29.f	Febrium ardentium origo.	6.6.m	Feror flammę similis toto corpore.	286.p
Febres ex pituita & bile quales.	353.f	Febrium tertianarū multę species.	37.f.372.p	Feror in gutture.	26.m
Febres cōplicatę, confusę, symptomatiz.	190.	Febrium laboriosarum descriptio, signa, causę, pręsagia.	67.m.68.m	Frigus extremorum, vide refrigeratio.	
Febres sudorificę.	308.m. 1051.p	Febrium ex lassitudine duplex differentia.	312.p	Frequentia pro-perpetuis nō sumenda.	486.p
Febres hecticę.	845.m	Febrium erraticarum vrinę.	1044.p	Fidiculę occasus matutinis principium autumnī.	214.f
Febres quartanę.	1070.f	Febrium erraticarum & quartanarum origo.	226.p	Fisile.	968.m
Febres horrificę.	1100.f	Febrium malignarum signum.	914.m	Fisio.	298.m
In his pręsagia.	ibidem.	Febrium periodi vnde.	673.f	Fisio ossis capitis.	967.f
Febres <i>αμυγδαλιδες</i> .	414.f	Intermissio.	372.m	Fistulę.	671.p.
Febres symptomaticę retinent tertianos circuitus.	190.f	Febrium symptomaticarum dignotio.	190.m	Fistularum origo.	1005.m
Febres quę lethales.	551.m	Febrium symptomaticarū causę & signa.	190.p	Fistularum causę & pręsagia.	1004.1005
Febres suppuratorum quales.	779.p.m	Febrium symptomaticarum natura & differentię.	579.m	Fistula quid, & eius differentię.	1004.1005.1006.
Febres continuę tertio quoque die exacerbantes.	48.p	Febrium pestilentium symptomata.	1099.f	Fistularum curandarum methodus.	1006.p.m
Febres <i>αμυγδαλιδες</i> .	392.p	Febrium variz sedes.	606.m	Fœminę contabescunt.	8:9.f
Febres colliquantes.	304.m	Febrium horrificarum vrinę.	1046.m	Fœtor vnde.	797.f
Febres <i>ιδιόπλη</i> .	321.m	in Febribus, in quibus natura nihil excernit, maior securitas, quā in quibus pauca, tribus de causis.	53.p	Fœtor grauis.	832.m
Febres <i>ιτροσπιδες</i> .	206.m	in Febribus quid primum considerandum.	125.m	Fœtor in excrementis.	792.f
Febres leipyritę.	184.185	Febribus quibudam frequens horror.	21.p	Fœtor.	448.m.488.f.455.m.603.m.747.p.832.m.942.f
Febres ex bile & pituita.	320.m	Femoris dolor.	43.f.348.m	Fonticuli in brachio aut crure, quando moxem ostendant.	947.m
Febres ex bile & pituita pessimę.	30.f	Femoris dolor occultatus.	42.p.317.p	Fontium noua scarurigo.	199.p
Febres erraticę.	322.f.1051.m	Femoris dextri dolor.	231.p	Forus quando necessarius.	605.m.f
Febres autumnales.	56.f.306.m.392.f.322.f	Perre morbum difficile vnde.	69.p. <i>αποπλη</i> dicitur.	Ex flatibus pręsagia.	65.m
Febres autumnales vulgō dictę incipiunt Augusto mense.	224.f	Ferina desipientia.	1110.f	Flatuosi spiritus motio in capite.	163.p. generatio duplex. 164.m. Quid ostendat. ibidem f
Febres symptomaticę nō dicuntur febres Hippocrati.	371.f	Ferina tabes cur.	135.m	Flatus circa diaphragma.	611.m
Febres symptomaticę.	576.m.616.f	Ferina tussis.	173.m	Flatus quid.	945.f
Febres ex lassitudine.	320.p.346.f	Ferocitas.	922.m	Causę.	946.613.m
Febrire quid.	109.m	Ferocitas, tametsi breui desinat, semper ostendit ali in cerebro phreniticā affectionem.	135.m	Flatus generatio.	218.m
Febrium diuisio.	189.f	Ferocitas in solis phreniticis.	133.p	Flatus in biliosis.	1075.m
Febrium genera quędam rara, & medicis imponētia.	129.m	Ferocitas per interualla.	247.m	Flatus morsum facit.	799.p
Febrium genera tria, in quibus horret inęqualis.	20.m			Flatus quid, quomodo differat à spiritu.	65.p.
Febrium duo genera.	44.45.p			Generatio.	ibidem.
Febrium pestilentium crises, & mors quibus diebus.	127.m			Flatus à calore febrili.	130.m
Febrium acutarum crises intra xliij.	384.p				E E E e
Febrium acutarū quędam symptomata.	370.m				
Febrium quartanarum quędam					

INDEX.

Flatus à calore immodico. 858.f
 Flatus craffi generatio. 671.m
 Flatus à calore & imbecillo & valido. 219.p
 Flatus per aures. 212.m
 213.m
 Flatus considerandi penes conditionem, crudelitatem exeundi modum. 946.p
 Flatus & palpitaciones. 389.f
 Flatus in ventre. 873.m
 Flatus in ictericis an generentur. 443.f
 Flatus in capite duobus modis. 235.f
 Flatus generatio tribus modis. 65.p
 Flatus dux causæ. 587.p
 Flatum generatio. 885.f
 Flatum causæ. 618.m
 Flatum differentiz & præfationis. 946
 Flatum remedia. 65.f
 Flatum generatio, retentio, cruditas. 3.6.p
 Flatum symptomata. 611.p
 Flatum retentio quomodo mala. 61.m
 Flatum generatio & cruditas. 586.m. 587
 Fluctuatio puris in thorace. 829.m
 Fluentis humoris duo signa certissima. 931.m
 Fluminum noua scaturigo. 169.p
 Fluxio materiæ quibus trahatur. 765.p
 Fluxio biliosa, nitrosa & picrichola. 700.m
 Fluxio ad debilem locum. 489.f
 Fluxio in pleuride per quas venas fiat. 810.p
 Fluxio cur in quibusdam partibus recipiatur magis. 769.f
 770.m
 Fluxionis humorum in aliquâ partem causæ. 930.m
 Fluxionis causæ. 491.p
 Fluxiones saluginosæ. 1020.f
 Fluxiones à cerebro. 517.m
 Fluxiones in gingiuas & dentes. 842.m
 Fluxiones quæ periculosiores. 7.7.f
 Fluxionum curandarum optima methodus. 491.p
 Fluxionum è cerebro varij meatus. 562.f
 Fluxionum præcipua causa. 627.m

Fluxionum vtile remedium. 490.f
 Fluxionum curatio. 626.p
 Fluxus alui in tabidis. 18.m
 Fractura variz differentiz. 298.299.
 Fractura capitis 422.m
 Fractura ossium capitis species. 967.968
 Fracturarum ossis latentium, signa & causæ. 970.971.972
 Frequentia. 639.p
 Frequentia auger vim mali. 16.m
 Frequentia rigoris. 16.m
 Frequentia & celeritas in horrore vnde. 69.p
 Frequentia defurgendi. 204.p
 Frequentia respirationis. 336.f.
 338.f. 339.m
 Frigida actus, aut potestate. 925.m
 Frigida signa in calidis affectibus mala. 91.p
 Frigidi effectus. 115.p
 Frigidum quid. 858.m
 Frigidum suppurationi inimicum. 227.f
 Frigoris affectus in calidis morbis tribus modis apparent. 91.p
 Frigoris vehementis effectus. 75.p. 103.m
 Frigoris effectus. 13.f. 228.p.
 912.m. 211.p
 Frigore quomodo concresecunt humores in venis. 524.m
 Frigus. 269.m. 632.p
 Frigus in febre. 555.m
 Frigus calidis affectibus succedens non semper insanabile. 295.m
 Frigus extremorum. 469.p
 Frigus nervis inimicum. 353.p
 Frigus indurat & quomodo. 8.p
 Frigus immedicabile. 242.p
 Frigus è dorso excurrent in caput. 22.m
 Frigus conuulsificum. 34.p
 Frigus medico quid. 444.p
 Frigus extremorum cum liuore. 943.f
 Frigus dorfi *αρεμδρε*. 10.m
 Frigus torporis & quietis, calor motionis causa. 507.m
 Frigus vrens. 14.p
 Frigus partium posteriorum, cur conuulsionem pariat. 13.f
 Frigus remissior calor dicitur. 524.m
 Frigus conuulsionem facit. 133.f
 Frigus venas rumpit. 838.m
 Frons exprorecta. 469.m. 470.f

Frons asperata. 469.f
 Frons contracta. 1090.m
 Frons cur mobilis. 114.m
 340.p
 Frons affecta in vulneribus capitis. 299.f
 Frontis os. 1003.m
 Frontis corrugatio. 469.m
 470.f
 Frontis grauitas. 674.m
 Frontis partes duæ. 299.f
 Frontis dolor. 646.m
 1124.p. 561.p
 Fulgor ex oculis. 481.m
 Fuligo nigrescit. 752.p
 Fuliginum exitus ex ore. 545.m
 Fulmen antiquis sydus. 775.f
 Furor. 438.m
 Furunculi. 369.f
 Fusio maxima plenitudinis causa. 828.p

G

Galenus notata interpretatio. 142.f
 Galeni præceptum in reuulsione. 470.f
 Galeni in reprehendendo consuetudo. 45.m
 Galeni prædictio notanda. 126.m
 Galeni contradictio. 108.f
 Solutio eiusdem. 109.p
 Gangrena. 421.p. 511. 512.f.
 296.m
 in Gangrena dolor cur cesset. 19.f
 Gangrenæ sudor tenuis interdum superuenit. 69.m
 Gaudium. 423.p
 125.p
 1017.m
 121.p
 317.m
 42.m
 Genæ rubra. 773.f
 Genæ vulnerata non coalescunt. 980.f. 981
 Genarum rubor. 829.f
 Genarum rubor vnde. 472.m
 Genarum color liuidus. 469.m
 Genarum peruersio. 1095.p
 Genarum tumor laxus. 210.m
 Generatio non fit in tractu temporis. 282.p
 Generatio perennis humoris præui. 671.m
 Generationis partium seminalium causæ. 982.m
 Genitalium dispositio. 334.f
 514.m
 1107.f
 Genus & species. 133.m
 Genium affectus per consensum. 885.m
 Genium

I N D E X.

Genuum dolor.	42.m	Grauitas intra corpus percepta.		Hæmorrhagia salutaris quibus	
Cur malignus.	44.p	929.m		diebus fiat.	243.m.
Genuum dolores.	243.m.	Grauitas vnde.	405.m	Quos morbos iudicet. ibid. f.	
244. 317.p		Grauitatis duplex causa.	270.m	& 244	
Γένυός.	223.f. 224.p.	Grauitatis sensus.	27.m.	ex Hæmorrhagia rigores longi.	
827.p. 391.m		929.p.m		648.p	
Γένυος.	223.f. 1010.p	Grauitatis sensus in toto corpo-		Hæmorrhagia praua.	170.m
Gibberositatis tres species.		re, vel brachio.	728.m	Hæmorrhagia quibus febribus	
624.m		γενόμενα.	634.p	familiaris.	52.f
Gingiuu quid.	512.m	Grumus sanguinis.	607.p.	Hæmorrhagia copiosa nō sem-	
Gingiuarum fluxio sanguino-		895.m		per salutaris.	ibidem.
lenta.	1076.p	Grumi sanguinis effectus.		Hæmorrhagia quibus febribus	
Gingiuarum ulcera.	866.p	997.p		apta, & quando.	401.p
Gingiuarum abscessus.	413.m.	Grumi sanguinis vomitu, aut		Hæmorrhagia quando vtilis.	
512.m		deiectione excreti.	1069.m	532.p	
Gingiuarum ac dentium erosio		Gula intercepta.	1126.f.	Hæmorrhagia pauca.	289.m
à destillatione.	812.m	1127.p		Hæmorrhagia raro conuulsio-	
Gingiuarum hæmorrhagia.	515.f.	Gula non deglutiens.	96.m	nem gignit.	983.m
516.p		Gutta serena.	476.m	Hæmorrhagia è naribus probi-	
Gingiuarum fluxio cruenta.		H		bet suppurationem.	24.p
1108.m		H Abere.	863.m	Hæmorrhagia qui morbi rectè	
Gingiuarum abscessus corrupto		Habitus corporis.	845.p	iudicentur.	237.m. & 238.
dente.	1106.f	Habitus tabidus.	841.m.f	Hæmorrhagia cui ætati peculia-	
Γούρον.	474.m. 1099.f.	Habitus corporis malus.		ris.	579.p
Γουρὸν.	1010.m. 1012.f.	840.m		Hæmorrhagia salutaris.	398.m
640.p.m		Hæmatosis.	858.m	Hæmorrhagia cur non conue-	
Glans.	980.p	Hæmiplegia.	902.f	niat pulmonariis.	800.m
Glandula quid.	345.f. 769.f	905.p		Hæmorrhagia in ardentibus.	
Glandulæ saluatrices.	1105.p	Hæmitritzi.	665.m	1078.p	
Γλάνη ἀκραιφνής.	346.m	Eius signum.	124.m	Hæmorrhagia copiosa nō sem-	
Γλάνη ἀσφιδής.	6.p. 311.f	Hæmorrhagia quando mala.		per liberat.	336.p.m
Glutinosum.	707.f. 745.m	647.m		Hæmorrhagia in quartanis.	
Γλίμα.	42.m. 506.f. 1104.f	Hæmorrhagia, dum est in mo-		1070.f	
Γλίμων.	8.m	tu, quomodo deprehendatur.		Hæmorrhagiæ antecedentia sym-	
Γοιμεία.	867.f. 868.p	216.m		ptomata.	122.f
869.m		Hæmorrhagia vnde dicta.		Hæmorrhagiæ quibus conue-	
Γοιμεία.	399.p	422.m		niant.	459.m
Γοιμεία duplex.	654.m	Hæmorrhagia die critico quan-		Hæmorrhagiæ signa.	138.m.
Γοιμεία.	293.f.	do lethalis.	645.m	291.m. 265.f. 171.m. 368.m.	
295.m		Hæmorrhagia multiplex.	86.p	381.p. 216.p.m. 410.m. 411.f.	
Gracile quid.	92.f	In Hæmorrhagia quid metuen-		417.p.m. 610.f. 611.f. 172.m.	
Graciles multi sanguinis.	938.m	dum.	86.f	Hæmorrhagiæ causæ & signa.	
Graedo.	771.p.m	Hæmorrhagia in aurium dolo-		373.m	
Grauidam expuere iubent me-		re quando salutaris.	430.p	Hæmorrhagiæ imperfectæ exem-	
dici.	1020.f	Hæmorrhagia quando vtilis.		plum.	172.p
Grauidarum colliquatio, exte-		237.p		Hæmorrhagiæ è vulneribus.	
nuatio, abortio.	1011.m	Hæmorrhagia in inflammatio-		647.m	
Grauidarum sopor, conuulsio,		nibus internis.	1129.p	Hæmorrhagiæ frequentes.	
grauitas vnde.	1012.p	Hæmorrhagia naturalis.	62.p	188.p	
Grauidarum difficilior spiratio.		Hæmorrhagia critica duplex.		Hæmorrhagiæ suppressæ suffo-	
1013.m		86.f		catio superueniens.	68.p.m
Grauidarum dolor ventris.		Hæmorrhagia suppressa varia		Hæmorrhagiæ quomodo super-	
1013.f		symptomata sequuntur.	139.m	ueniat conuulsio.	657.f.
Grauidarum deprauata appeten-		Hæmorrhagia quarto die qua-		659. 660	
tia.	662.p	lis.	652.p	Hæmorrhagiæ criticæ & sym-	
Grauitas corporis duplici ra-		Hæmorrhagia quā vim habeat		ptomaticæ signa.	665.
tione.	250.m. 252.m	in periculosis morbis.	123.f.	Hæmorrhagiæ vtilis, lethalis,	
Grauitas corporis & partiū e-		Lotione capitis adiuta.	ibid.	prauæ signa.	649.f
ius.	942.m.f. 943.p	Hæmorrhagia quos morbos iu-		Hæmorrhagiæ criticæ signa.	
Grauitas totius corporis.	463.p.	dicet.	86.m	86.m	
622.m		Hæmorrhagia symptomatica vi-		Hæmorrhagiæ superueniens ri-	
Grauitas in temporibus, fronte		tio sanguinis & imbecillitate		gor frequens indicat suppu-	
& naribus vnde.	255.f	retentricis.	662.f	rationem.	24.p

I N D E X.

Hæmorrhagiæ immoderatę sym- ptomata. 653.655.p.	Hermocratis historia. 20.p.	856. f
656.f. 657.p	71.f	Hepatis vulnera, symptomata, præfagia. 993.
Hæmorrhagiæ causæ. 654.f.	Herophyllus. 333.m	Hepatis tunica & idæm. 856.f
1119.m	Hepar, vide lectur.	Hepatis cōsensus cum toto cor- pore. 847.f
Hæmorrhagiæ immoderata no- xx. 644.m.645.648.f	Hepar per quas vias expurge- tur. 854.p	Hepatis calidi signa. ibid.
649.p	Hepar reicit sanguinē in thora- cem. 856.p	Hepatis phlegmone, obstructio, durities. 576.m
Hæmorrhagiæ cur è directo. 646.	Hepar quomodo principiū nu- tritionis & facultatis natura- lis. 81. 82	Hepatis phlegmone laborantis curatio. 852.m
Hæmorrhagiæ critica quando fiat. 578.m.f.	Hepar quomodo afficiatur in hydrope. 911. m	Hepatis dolor repentinus & ve- hemens. 854.m. 855
Et qua ætate, quove tempore. 579	Hæctica intemperies cerebri. 102.p	Hepatis inflammationes, quo- modo iudicentur. 185.m
Hæmorrhagiæ præfagia. 38.f.	Hepatica excrementa. 284.p.	Hepatis dolores multis de cau- sis. 852.p
382.p	607.f	Hepatis inflammatio. 1128.m
Hæmorrhagiæ immoderatę sym- ptomata. 1019 p	Hepaticę facultatis noxę. 334.f	Hepatis phlegmone. 542.m
Hæmorrhagię die pari aliquan- do salutare, sed cum prauis symptomatis. 52.f	Hepaticę inflammationis sym- ptomata. 607.m	854.f
Hæmorrhagię frequentes vnde. 1065.p	Hepatici. 284.p.m.663.p.	Hepatis affecti signa. 634.m
Hæmorrhagiæ facilis dux cau- sæ, sanguinis copia & feruor. 406.f	847. m f.849.m.	Hepate calido ventriculus irigi- tus. 867.f
Hæmorrhagiæ tres differentię. 335.336. Præfagia. ibidem. & 138.f	Hepatici emaciati. 851.f.	Hepate inflammato extremen- ta alui qualia. 198.m
Hæmorrhoides cui ætati & af- fectui conueniant. 836	Soporosi. 853.p	Hepate pleno sanguis refuit in pulmones, & per spua sæpe reicitur. 877.f
Hæmorrhoides duobus modis profunt, & toridem obsunt. 136.p	Hepatici tussiculosi, & rauci. 851.m	Hepaticorū signa ex urinis, de- iectionibus, vomitionibus. 847.f
Hæmorrhoides suppressæ. 669.m	Hepatici omnes tandem nigra deiciunt. 848.m	Hepaticorum signa praua. 851
Hæmorrhoides liberant à pleu- ritide. 714.f	Hepatici præter spem mortui exemplum. 72.m	Hepaticorum signa duorum ge- nerum. 848.m
Hæmorrhoides profunt apople- ctis. 905.	Hepatis caua parte suppurati no- ta. 851.m. & 852	Hepaticorum colliquatio. 851.p
1907.	Hepatis tuberculum. 851.f	Hepaticorum color. 661.m
Hæmorrhoides plethoram aut cacochymiam deplent. 907.p	Hepatis dolor à cōnexis potius, quàm ab hepate. ibidem.	Hepaticorū spua cruenta, quid præfagiant. 849.m
Hæmorrhoides. 620.m	Hepatis dolor ab obstructione, tumore, inflammatione, flati- bus, suppuratione. ibidem.	Hepaticorum excrementa. 597.f.
239.f.402.p. 907.m. 1010.p.	Hepatis inflammati signa. 61.p.	880.m
1065.p	267.p. & 111.f	Hepaticorum symptomata. 516.p
Hæmorrhoides in morbis tho- racis. 835.f.836	Hepatis inflammati excrementa. 448.m	Hepaticorum sanguis & spua. 848.f
Hæmorrhoides in gravidis. 1015.p. 1017.f	Hepatis inflammatio. 595.f	Hydatodea. 870.f
Hæmorrhoides quę, quibus ma- lis liberat. 670	596.p	Hydæus qualis morbus. 871.p
Hæmorrhoidum definitio, diffe- rentiæ, præfagia. 670.671	Hepatis cauz inflammatę sym- ptomata, & inde præfagia. 607.m	Hydrops. 870.f. 1044.f
Hæmorrhoidum signa. 219.f.	Hepatis gibba phlegmone ob- fessa. 852.p	triplex. 858.m
244. m.628	Hepatis sensus. 854.f.855.p	Hydrops in biliosis, quomodo generetur. 1075.m
Hæmorrhoidum & dysenterię differentia. 876.m	Hepatis inflammatio quando le- thalis. 24.f	Hydrops ex acutis morbis na- tus. 857.f. & 858.
Hæmorrhoidum apertio. 835.m	Hepatis phlegmone. 448.m	859.860
Hæstula regia. 972.p	592. p	Hydrops quis, & quando sanari possit. 871.m.
Hæctica. 845.m	Hepatis magnę inflammatōnes, quæ conuexam partem obsi- dent. 642.f	872.p
Hæctica impressio. 277.f	Hepatis affectus. 663.p	Hydrops qualis curari queat. 874.f
Hæctici veri, 844.m	848.p. 858	Hydrops magis aut minus for- midabilis. 911.m.f
	Hepatis gibba parte inflammati signa. 643. p	Hydrops minimè periculosus. 861.m
	Hepatis inflammati crises. 578.m	
	Hepatis suppurati signa. 852.f	

Hydrops

I N D E X.

- Hydrops à liene. 881.m
Hydrops quando lethalis. 859.m
Hydrops siccus & humidus. 864.f
Hydrops siccus. 601.p.
619.p.614.f.668.m.587.m
Hydrops grauíssimus. 473.m.
854.p
Hydrops è venis. 875.p
Hydrops manix remedium. 866.m
Hydrops pulmonis. 860.f
Hydrops suppressis hæmorrhoidibus. 836.m
Hydrops à suppresso sanguine. 672.p
Hydrops ad matellam. 1039.m
Hydrops à ventre, cerebro, pulmone, thorace, vtero. 814
Hydropes dolorifici & lethales. 859.m
Hydropis tres species. 858.f.
859.p.865.p
Hydropis curatio. 872.p.
916.p. & seq.
Hydropis primigenij, & per cõsentium distinctio. 911.f
Hydropis sicci signa. 873
Hydropis ex ilibus & lumbis descriptio. 861
Hydropis signa prænũcia. 868.m
869.
Hydropis à iectore signa. 862.f.
863.
Hydropis solutio, & signa. 870.
f.871.872.
Hydropis solutio aqua effluente per intestina. 875.
Hydropis duo genera Hippocrati. 916.p
Hydropis origo. 911.m.
Hydropis ex antecedente morbo signa lethalia. 912.p.
Hydropis generatio, causæ, differentie, prælagia. 857.f.
858.859.860.
Hydropis ex morbo acuto origo duplex. 860.p.
Hydropis curatio per venæ sectionem. 939.p
Hydropis infida remissio. 864.p
Hydropici qui curationem recipiant. 814.p.864.m
Hydropici ab aspectu aquæ arcenti. 913.m
Hydropicorum ventrem detumescere sæpe malum. 874.f
Hydropicorum sectio. 691.f
Hydropicorum aqua per urinã, quomodo expurgetur. 814.p
Hydropicorum signa salutaria. 913.
Hydropicorum venter. 1063.m
Hydropicis morbus comitialis superueniens. 866.m
Hyems aquilonia, austrina. 928.p
Hyemis effectus. 227.m.f.
393.f
Hyemis initium. 405.f
Hyeme cur homines rarius ægrotent. 928.
Hyeme cur morbi rariores. 684.p
Hyeme feminaria morbi incipiunt. 928.p
Hyeme an calor maior, & cur plurimum pituitæ acervetur. 929.p
Hypercathasis. 655.p
Hypochondrium quid. 574.m.
592.p
Hypochondrium sine adiectione dextrum significat. 197.m
Hypochondrium in singulari significat dextrum. 47.m
Hypochondrium *αὐτὸν*. 1083.m
Hypochondrium depressum. 843.p
Hypochondrium tumens. 936.m.938
Hypochondrium intro trahitur tribus modis. 79.f
Hypochondrium sursum reuelli: intro trahi, & vehementer deprimi, eadem nõ sunt Hippoc. causæ singulorum, significationes, & prælagia. 183.
Hypochondrij tensio ante hæmorrhagiam. 79.f
Hypochondrij tractio intro. 79.m
Hypochondrij inanitas. 608.m
Hypochondrij reuulsiones. 608.m.f
Hypochondrij contentio critica & reuulsio. 373.m.
Symptomata. ibid.
Hypochondrij reuulsio hæmorrhagiæ signum. 183
Hypochondrij *πυκνότης*. 600.f.601.p
Hypochondrij tensio. 437.m.
448.m
Hypochondrij tensio variis de causis. 166.f. & 447.m
Hypochondrij vox. 448.m
Hypochondrij cõtentio ante hæmorrhagiam. 165.m.
& ante parotidas. ibidem.
166.f
Hypochondrij optimi tres notæ. 575.p
Hypochondrij pulsatio. 90.m
Hypochondrij phlegmonæ obfessi signa. 576.p
Hypochondrij contractio. 598.f
Hypochondrij dolentis causæ. 416.p
Hypochondrij dolor. 289.m
Hypochondrij distensio cū flatu. 600.601
Hypochondrij tensio ad interiora, & sursum quibus de causis fiat, & quid ostendat. 79.p.m
Hypochondrij diuturnus affectus. 601.f
Hypochondrij depressio, retractio, reuulsio, tensio. 599.600
Hypochondrij dolor in angina, quid significet. 713.m.
715.m
Hypochondrij ad interiora reuulsio vnde. 78.p
Hypochondriis inflàmatis medicamenta noxia. 596
Hypochondrij palpitationes. 379.f
Hypochondrij intensio. 319.p.
causæ. ibidem.
Hypochondrij cõtentio. 366.p
Hypochondria arida & squalentia. 171.m
Hypochondria *εὐχλωτέρα*. 78.m
Hypochondria eleuata in tabidis. 843
Hypochondria quid. 317.f.
330.p
Hypochondria flatuosa, tumen-
tia. 389.f
Hypochondria inter ventris partes. 580.f
Hypochondria sublimia. 601.
f.602
Hypochondriorum inflammationes quando lethales, & quomodo finiantur. 577.m.
Signa. 581.f.
Hypochondriorũ status. 586.m
Hypochondriorum tensio. 575.p.
Reuulsio. 330
Hypochondriorũ tumores veteres, recentes, cum murmure, & sine murmure. 586.587.
Hypochondriorum tumores. 1129.f
Hypochondriorum dolores cū subsultu. 612.m
Hypochondriorum tumentium varia nomina. 586.p
Hypochondriorum affectus, & inde prælagia. 574.575
Hypochondriorum febres symptomata, an sint malignæ. 318
Hypochondriorum dolor re-

I N D E X.

- pentinus unde, & præſagia. 605.
 Hypochondriorum cum parti-
 bus inferis communicatio. 605.m
 hypochondriorum pulſatio. 672.m
 hypochondriorum malè affecto-
 rum notæ. 318.m
 hypochondriorum pulſatio quid
 portendat. 588.589
 hypochondriorum nomē. 45.p
 hypochondriorum dolor. 591.f
 hypochondriorum tumor à mul-
 tis cauſis. 596.m
 hypochondriorum tumores. 45.
 p.819.p. Cauſæ, dignoſio.
 ibidem.
 hypochondriorum diſtenſio. 912.
 m. 913.f
 hypochondriorum inflammatio
 an ſit peſſima. 576.m
 hypochondriorum præſagia. 1127.
 f. 1128
 hypochondrium laudabile. 1128.p
 Hippocrates negligit nomina. 696.m
 Hippocrates deceptus in colico
 dolore. 874.p
 Hippocrates *ἡλιότιμος*. 332.m
 Hippocrates, natura loquens. 121.f
 Hippocratis error in præſagien-
 do. 969.m. 973
 Hippocratis conſuetudo. 324.p.
 383.p. 443.p. 462.m. 472.m.
 478.m. 547.p. 657.p. 609.p.
 670.m. 737.p. 796.m. 804.f.
 818.p. 414.m. 904.m.
 Eius in docendo conſuetu-
 do. 3.p. 52.p. 102.p.
 149.p. 106.f. 155.f. 375.p.
 Hypogaſtrium. 581.p
 Hypoſtarcidion. 865.p
 Hypoſtaſis. 236.f
 Hypoſtaſis conſtans & æquabi-
 lis. 1034.p
 Hypoſtaſis vrinæ fallax. 454.p
 Hyſtericæ mulieres. 1025.f
 Hiſtoria vulnerati cum Fræciſ-
 cano pugnantis. 965.f
 Hiſtoria ſacrifici cuiuſdā phre-
 nitici. 293.m
 Homo à ſeipſo alius ſit in mor-
 bis magna vi morbi. 70.m
 Homo modeſtus. 461.p
 Homo mutatur ad duo extre-
 ma. 918.m
 Homo *ἄνθρωπος*. 229.p
 Hominis modeſti ferox respon-
 ſio quid portendat. 70.f
 Hominum odium. 917.m
 Horreſcunt tum ſani, tum ægri
 quando. 211.m
 Horrida motio ſine febre cura-
 ta vino. 24.m
 Horror. 811.m. 844.f.
 505.f. 782.p
 Horror frequens unde. 14.f.
 Quid faciat. ibidem.
 Horror frequens & paruus. 68.f
 horror frequens & celer quo-
 modo. 14.f. 15.p
 horror frequens cum ſudore ra-
 tō liberat. 21.p
 horror frequens in ſanis ſine ſan-
 guinis excretionē ſignum cru-
 ditatis: cum excretionē, ſup-
 purationis. 24.m
 horror frequens interdum morbi
 diuturnitatem non ſuppu-
 rationem indicat. 18.p
 horror & *δυσ* ab oppreſſione. 28.m
 horror inſtans. 1046.m
 horror in febre continua. 633.m
 horror à phlegmone interiore
 & ſuppuratōne. 617.p
 horror tum in ſanis, tum in æ-
 gris quale ſignum. 25.m
 horror ſymptomaticus duplex. 14.f
 horror in ſpuris ardentibus. 52.p
 horror interdum *καθ' ὅλην τὴν
 καὶ, interdum ὅλην τὴν καὶ*. 25.p
 horror à ſuppuratōne quomo-
 do fiat. 15.p
 horror in ſanis quomodo fiat. 24.m
 horror & rigor à dorſo fieri in-
 telligitur duobus modis. 15.p
 horror in ſanis ex fuſione hu-
 morum per cutim. 24.m
 horror ſine febre quomodo di-
 gnoſcatur. 24.m
 horror in ſanis ex laſitudine,
 quomodo fiat. ibid.
 horror in quibus febris. 1100.
 horror cur *ἡσυχία*. 15.p
 horror quomodo ſupprimat v-
 rinam. 15.m
 horror omnis non incipit à dor-
 ſo, licet omnis in dorſo ſit mo-
 leſtior. 69.p
 horror, qui ſit primo ſtatim in-
 greſſu febrim unde 21.m
 horror ab inflammatione. 69.p
 horror in ſanis morbum præ-
 nunciat. 23.f
 horror & difficultas ſpirandi
 ſigna ſuppuratōnis. 25.p
 horror à bile in vaſis. 622.m
 horror in principio febrim. 555.f
 Horror in ſuppuratōne. 779.p
 horror, paruus rigor. 37.f
 horrores & ſudoris viciffitudo,
 quid indicet. 18.p
 horrores in ſanis cauſa eſt hu-
 morum malitia, quæ ſubito
 incaleſcit. 24.m
 ab Horrore critico profluuium
 alui, quomodo præſagendū. 28.f
 horrores in ſanis & ægris, quo-
 modo ſiant. 24.p
 horrores & rigores, quomodo
 ſiant in febre continua abſ-
 que phlegmone. 28.29.p
 Humiditas, putredinis, grauēdi-
 nis, & hebetudinis mater. 22.f
 Humidum duplex. 8.m
 Humor æruſioſus. 279.f
 humor aut concoquitur, aut pu-
 treſcit, aut tranſfertur. 375.p
 humor melancholicus. 103.m
 humor melancholicus quando
 vigeat. 225.p
 humor melancholicus *κατα-
 ῥα*. 158.f
 humor venenatus. 633.p
 humor caliginofus & nebulo-
 ſus. 92.p
 humor crudus. 833.f
 humor frigidus, craſſus, & len-
 tus. 221.p
 humor craſſus, aut pituitofus,
 aut melan. holicus. 225.f
 humor non recurrens intro. 394.p
 humor redundans quò cōfluat. 149.f
 humor albugineus. 484.f
 humor in bubone peſtilenti cur
 deterior, quàm in vaſis. 116.p
 humor ſyncerus. 744.m
 humor mucoſus. 817.m
 humoris ſurſum tēdentis ſigna. 417.m
 humoris crudi generatio. 929.
 p.m
 humoris bilioſi in caput tranſla-
 tio. 807.m
 humoris copia in capite quid fa-
 ciat. 280.p
 humoris cocti, purulenti, putris
 diſtinctio. 271.m
 humoris tuſſim efficiētis tri-
 plex origo. 310.f
 humores duo rubri. 472.m
 humores alij concoquantur, a-
 lij excernuntur. 399.m
 humores obſcurati quæ ſympto-
 mata inferant. 85.m
 humores parotidibus apti. 599.f
 humores craſſi & tenues quò
 inclināt

INDEX.

inclinatorem habeat. 459.m	zimè lethalis. 5.m	ἐν τῇ αἰσθητικῇ καὶ τῇ φανταστικῇ. 55.p
Humores & spiritus aëris ex- terni naturam induunt. 50.f	lactatio aëri duplex critica & symptomata, hæc rursus du- plex à ventriculo, aut febris malignitate. 6.m	Ἰάτι. 773.m
Humores qui æquè coctionem non suscipiunt. 753.f	lactatio pedum. 951.f. 952.p	Ἰάτι fulmine. 910. m
Humores afficiuntur animū. 920.f	lactatio ægri cum perfrigeratio- ne non semper lethalis. 10.f	Ἰάτι τῆς αἰσθητικῇ. 856.f. 875.m
921.p	11.p	1044.f.
Humores turgētes unde cogno- scantur. 146.m	Ἰάτι. 1008.m	Ἰάτι τῆς φανταστικῇ. 104.p. 107.m.
Humores transfluentes & tur- gentes quæ symptomata inse- rant, & quomodo dignoscen- di. 85.m. Quid præfagiant. ibidem.	Ἰάτι. 402.m	Ἰάτι. 870.f
Humorum effectus in animo. 918. m	Ἰάτι. 256.m	Ἰάτι. 1102.f
Humorum recursus ad interio- ra. 704.p. Causæ. 610.p	Ἰάτι sanguinis. 446.p	Ἰάτι. 344.f. 543.m
Humorum μεταβάσις. 646.f	Ἰάτι quid. 1004.m.	Ἰάτι. 273
Humorum transfluxio mirabi- lis. 824. p	1005.p. 1007.m.	Ἰάτι. 196. m
Humorum refluxus. 702.m	Ichoroides sanguis. 516.p.	Ἰάτι. 69.m
Humorum nigrorum tria gene- ra. 108.m. Differentiæ & signa. ibidem.	Ἰάτι duplex Aristotelis. 732.m	Ἰάτι. 302.f
Humorum transposito sursum periculosa. 344.m	Ichores. 732.m. 733	lecur. 770. p
Humorum refluxus in buboni- bus facilis. 115.f	Ichorum effectus. 733. p	lecur se exonerat per thoracē. 856. p
Humorum motus repentinus in phlegmone interiore. 593.p	Ἰάτι. 340.p. 442.f.	lecur terminus partium inferio- rum & superiorum. 931.p.m
Humorum nigrorum differen- tiæ. 651.	1081.f. 971.p	lecur medium superiorum par- tium & inferiorum. 703.f
Humorum tenuium & crassorū symptomata in capite. 162.m	Ἰάτι ab inflammatione hepa- tis. 643.f	lecur aqua plenum. 854.p
Humorum transfluxio ab vna parte in aliam quomodo fiat. 856. p.	Ἰάti quando lethalis. 54.f.	lecoris actiones. 943.m
Humorum in venis contentorū expurgatio per vrinas aut al- uum. 215.p. hinc stranguriæ & dysenterici semen. ibid.	55.p.m	lecoris inflammari & pleuriti- dis distinctio. 727. m
Humorum recursus in quas par- tes fiat. 120.f	Ἰάti à venis. 1056.m	lecoris phlegmone. 818.f.
Humorū recursus causæ. 487.p	Ἰάti multiplex. 935.p	819. p
Humorum firmorum sympto- mata. 631.f	Ἰάti ante septimum. 374. 375.	lecinoris vulnerati signa. 993.f.
Humorum inclinatio. 250.f	Ἰάti est abscessus. 375.p	lecoris phlegmone laborantis signa. 935. m
Humorum calidorum & frigi- dorum symptomata. 91.p	Ἰάti multiplex. 186.	lecoris inflammatio. 292. vide hepatitis.
Humorum pituitosorum cura- tio. 680.f	Causæ & præfagia. ibidem.	lecoris vulnera, & affectus. 993. m
Humorum inclinatio duplex. 216. p	Ἰάti cum singultu lethalis. 186 f	lecore affecto diu vita trahitur. ibidem.
Humorum intro recursus. 931.f	Ἰάti criticus inter abscessus Hippocrati. 186.p	Ieiunum intestinum vulneratū, cur lethale. 979.m
Humorum colores. 744.m	Ἰάti à scirrho hepatis sympto- mata. 1074.m	Ignes sacri. 405.m
Humorum suusum. 289.f	Ἰάti præfagia & signa lethalia, aut contra, unde sumantur. 934.f. 935	Ignis effectus. 832. p.f
I	Ἰάti symptomatice quatuor causæ. 54.f	Ignis color. 1066.f
Lactatio. 505.m. 953.f	Ἰάti critici signa. ibid.	Ἰάτι. 283.f
lactatio corporis unde. 636. m. 639. m	Ἰάti causæ & differentiæ. 869. p. 375.m. 642.m	Ἰάτι. 949. m
lactatio cum refrigeratione ma-	Ἰάti symptomata alia à bile, a- lia à cruditate. 444.m	Ἰάτι. 1096.p
	Ἰάti causæ, differentiæ, digno- tio. 54.m. 55.m. 443.m	Ἰάti. 447.f. 448.p. 888.
	Ἰάti ab inflammatione hepa- tis signa. 935.m	164.m. 365.m
	Ἰάti solutio. 191.m	Ἰάτι. 448. p
	Ἰάti quædam symptomata. 1065.p	Ἰάti stillicidio vrinæ superue- niens. 899. 900
	Ἰάti rubra deiectio. 1062.p	Ἰάti scitidus. 889.f
	Ἰάti sæpe sunt hydropici, cur & signa. 868.f. & 869	Ἰάti morbus. 365.m
	Ἰάti an torpidi fiant. 935. p.m	Ἰάti symptomata lethalia. 635.m
	Ἰάti corum deiectiones qua- les. 54.p	Ἰάti. 602.p. Eiusdem signa pathognomonica, su- peruenientia & lethalia. ibidem.
	in Ἰάti quid præfagiendum. 55. m	Ἰάτι. 164.p
		Ἰάτι. 204.m. 345.m.
		382.m
		Imaginationum in melancholi- cis causæ. 918.m
		Imagines ob oculos. 562.p
		Imbecilla pars quolibet excessu E E E e 4

I N D E X.

facile afficitur.	915.m	Inflamaciones magnæ extrema refrigerant, patuæ vrunt.	97.f	perationem lædit.	884.m
Imbecillitas facultatis animalis,	362.m	Inflamaciones internæ parum iuuantur sudoribus.	163.f	Intemperies cum humore duplex.	868.m
Imbecillitas duplex.	16.p	Inflamaciones interiorum variz ex vario humore.	118.m	Intemperies hæctica.	860.m.
Imbecillitas fundamentum passionis.	684.p	Inflamaciones internæ.	307.m	873.m. 887.p	
Imbecillitas partium quarundâ natia.	480. m	Inflamacionû interiorum suppuratio.	1128.m	Intemperies inæqualis quid.	618.f
Imbecillitas hepatis.	848.p	Inflamacionum quatuor tempora.	710.m.	Intemperies hæctica immedicabilis,	523.p
Imbecillitas viciat. 881. m		Inflamacionem interiorum solutio.	577	Intemperies quælibet excedens viciat actionem.	668. m
Imbecillitas intemperiei soboles à quouis cõtrario patitur facile.	928. m	Inflamacionum hepatis magnarum duo signa.	47.m	Intemperies hæctica.	618.
Imbecillitatis & grauitatis corporis causæ.	942.f	Inflamatio hepatis non semper deprehenditur tactu.	47.m.	Cur restitui nõ possit. ibid. m.	
Imbecillitatis virium causæ.	331. m. f	Inflatio duplex.	65.f.	Intemperies duplex.	668.m
Imbecillus æger, cur non sustineat rigorem.	15. f. 16. p	Inflatio quid ostendat.	463.p.	Intemperies frigida, quâdo immedicabilis.	12.m
ἰμπεδυνός ὁ πρὸς τὴν	353.m	Inguinis dolor.	116.m.	Intemperies vel temporaria est, vel hæctica.	587.m
ἰμπεδυνὸς τῆς ἀνάστασις	1096.f	Inguinis tumores.	346.p.	Intemperies vehemens in medio corpore ostendit futuram crism malam.	16.m
Impares.	127.f	Inquietatio in omni inflammatione internâ	15. p.	Intempestiua præter naturâ esse.	56.f
Impares soli critici, eorum consideratio.	350. m	Inquietationis causa proxima.	461. m	Intermittentium signa.	180.p
Imparibus non est medicandum. ibidem.		Inquietudo ægri, vnde variis nominibus appellatur ab Hippoc. 5. m. Quomodo nomina illa differant. ibidem f. & 6. p		Interpretandi officium ambiguous distinguere.	45.f
Impotentes πρὸς λόγον.	82.m	Inquietudo ægri, vnde & quot modis. 6. m. Non semper signum est malignitatis febris. ibidem.		Interpretis officium.	657.f
Impotentia corporis.	903.m.	Insania ferina.	355. f. 1110. f	Interpretû aphorif. error.	195.p
905. p		Insania θειώδης.	520.m	Interpretum errata de ictero.	187.p
Inanitas hypochondrij duplex.	608.m	Insania ἀγρία, φασμάτης, μανίας.	70.p	Interpretum in rebus obscuris consuetudo.	634.p
Inappetentia grauis signum extinctionis facultatis hepaticæ.	107.p	Insania filens.	522. p	Interrogandi ægri methodus ex Hippocrate.	604.f
Inappetentiæ variz causæ, differentiz, prælagia.	194. 195.	Insaniz melâcholicæ tria signa.	1090. m	Interrogandi ægri in vulneribus capitis methodus.	970.f
Inappetentiæ grauissimæ.	634. m	Inseparabile signum quid.	1116.f	Interrogatio interdum vim habet assertionis.	148.m
Inappetentiæ causæ.	617. m	Insomnia multis de causis fiunt, naturam materiæ & vaporis in corpore ostendunt, vnde prælagium.	141. 142. 143. vide somnia.	Intestina secta, cur non coalescant.	979.p
Inappetentiæ variz differentiz.	100.p	Insomnia conspicua.	141. 142. 143.	Intestini tenuis vulnera.	977. & 978
Inappetentiæ graues.	937.f	Insomnia ἐνυπνία.	356.f	Intestinorum motus πικρὸς ἀλτικὸς.	596. m
Inappetentiæ varij gradus, & inde prælagia.	107.p	Insomniorum variz species, & inde prælagia.	141 142	Intestinorum motus duplex, naturalis, & naturali oppositus.	65. m
Inappetentiæ prælagia.	341. f. 342	Inspiratio.	546. m	Intestinorum sphacelismus repente excitatus.	615.p
Inæqualitas frigoris & caloris in febre.	251.p	Inspiratio ingeminans.	549.m	Intestinorum duplex motus sursum & deorsum.	889.m
Inæqualitas materiæ suppuratæ.	794.p	Inspirationis & expirationis causæ.	546.p	Intestinorum tenuium inflammatio.	634.m
Incrementum verum quomodo fiat, & quando cesset.	982.	Instinctus quid.	453.m	Intestinorum dolores.	164.m
Infantia triplex.	224.m	Intabescere corpus quando necesse.	460.f	618.	
Infida signa quæ.	768.f	Insuperfebrile quid.	149.f	Intestinorum vulneratorû signa	979.f
Infortunium.	968. f	Intemperies confirmata.	618. p. m. f	Intestinorum inflammatio ani obstructio.	602.
Inflamatio.	616.m.	Intemperies omnis excedens operationem lædit.	884.m	Intestinorum murmur signum criseos per aluum.	28.f
Quâ fiat.	ibid. f. 446.m			Intestinorum vulnera, & inde symptomata ac prælagia.	1001
Inflamatio & maligna humorum putredo duæ causæ continuitatis febrilû & periculi.	179. p			Intesti	
Inflammationis signa.	552.m				
Inflamacionis in thorace signa.	819.f. 820.p				

I N D E X.

Intestinum tenue.	873.m	nes.	827.828	Λαπαρόν.	166.f.196.183.m.
ὑπερίσθαρσις.	112.p	Iuniores qui.	828.m	608.m.379.f.760.f.	
ὑπερίσθαρ.	1081.m	Iuuantia quibus signis cognoscantur.	291.f	Λαπαροστυ.	379.f.
ὑπὸ	603.m.427.f.	Iuuenes intereunt symptomatum vehementia in ardentibus, senes imbecillitate naturæ.	1078.p	Lapsus in vesica.	1010.p.
ὑπογαστριον.	1018.p			Laryngis & gulæ affectus.	173.
ὑποκαρδία.	1115.p			Lassitudo.	67.p.312.p.
ὑποχόνδρια μετέωρα in tabidis.	841.p			417.f.104.f.106.p	
ὑπολάρσιν.	78.m	Iuuenes citius moriuntur, quam senes in febribus quibusdam ardentibus.	119.p	Lassitudo spontanea, tensiva, vlcera, phlegmonidis.	29.f.
ὑπομύημα.	276.f	Iuuenes quando hæmorrhagia iudicentur.	192.p	Lassitudo cum horrore quid indicet.	29.f.
ὑποπύλιν.	1037.p	Iuuenes ex omnibus inflammationibus celerius moriuntur, quam senes excepta inflammatione thoracis.	27.p	Lassitudo arefæctina.	487.f.
ὑποφλεγματοειδής.	1055.m	Iuuenes cur periculosius per inflammationes laborent.	417.m.f.428.f.430.p	Lassitudo maligna quæ.	10.p.
ὑποφθαλμ.	491.f.1093.m	Iuuenum temperamentum & morbi.	429.f	Lassitudo à duabus causis externa & interna.	28.p
ὑποσπασίαν.	1015.p.	Iuuenum ætas opportuna tabi.	839.m.840.p	Lassitudo & anxietas qualia signa.	29.m.
ὑπόσπασις de deiectionibus.	859.f.	Iuuenibus familiares sanguinis spuitiones.	839.m	Lassitudo quid.	28.p.
1037.m		Iuuentus.	839.m.1009.f.	Spontanea.	ibidem.
ὑπόσπασις duobus modis dicitur.	1055.m	Eius temperamentum.	1078.f	Lassitudo quid, & quoduplex.	278.m
1055.m		ἔξω quid.	52.f.336.p.	Lassitudo symptoma febris ardentis.	66.p
ὑπόσπασις.	100.f	398.m		Lassitudo quoduplex.	276.m
ὑποστραυλός.	1101.f	κατ' ἔξω.	398.m	Lassitudinis sensus in acutis.	52.p
ὑποστροφὴ.	394.m			Lassitudinis duplex causa.	287.f.
Ira percitorum vultus.	466.f			288.m	
ἰχθυαδία φθίσις.	228.m.			Lassitudinis remedia, somnus, quies.	67.m
dorsalis, & nephritica.	ibid.			Lassitudinis symptoma triplex.	29.m
& 229.				Lassitudinis causa.	29.f.
ἰχθυοειδὴς.	1106.m			Lassitudinis tertia species ex duplici materia.	28.m
ἰχθυαί.	707.p.801.p			Lassitudinis diagnosi & prognosis.	10.p.m
ἰχθυώ.	936.p			Lassitudinis sensus.	1124.p
Ischuria.	897.p.898.212.			Latus vomicosus sano calidius.	786.p
m.869.f				Latus dolet à flatu, defluxione per venas, aut inflammatione.	110.f.
ισχίον.	970.p			Signa & præfagia.	11.
ισως.	1019.m			Lateris dolor à mediastino, vel septo.	799.p.m
ἰσχυραί.	1025.m.674.f			Lateris liuor in pulmonatis.	773.m.775.m
Iudicandi duo instrumenta.	333.p			Lateris dolor euanescent.	807
Iudicari quid Hippoc.	187.p			Lateris dolor à pleuritide, & ab inflammatione hepatis.	643.m
Iudicationis perfectæ & imperfectæ signa.	376.m.			Lateris suppurati dignotio.	813.m
vide, Crisis.				Lateris liuor & calor.	ibid.
Iudicatoria vide κρίσιμα.	115.m			Lateris dolores varij, & à variis causis.	110.111
Iudicatoria non iudicantia, quæ, & inde præfagia.	650.			Lateris dolor sine inflammatione an delirium adterre possit.	799.p
Iudicatoria non iudicantia, quando lethalia, & quando difficilis iudicij.	58.f.59.p.			Lateris dolor.	92.p.104.p.8.0
61.m.62.p				Lateris dolor absque ratione euanescent.	111.f
Iudicatoria non iudicantia, quid iudicent.	12.f				Lateris
Iudicatoria non indicantia.	231.p.328.f.665.m.				
Iudicatoria signa, alia signa tantum, alia signa & causæ: quomodo ex his præfagiendum.	61.m.62.p				
Iugularium pulsatio.	191.f.				
196.m					
Iugularium & temporaliū venarum pulsatio.	513.p.				
Iuguli dolores.	319.p				
Iuniores diutius ferunt suppurationes thoracis, quam senes.					

I N D E X.

Lateris dolores vnde. 916.p.	Liber <i>de παθών</i> cuius sit. 916.m	Lingua pustulæ in pleuritide. 372.m
917.p	Lien fluxionibus excipiendis 372.m	Lingua rubra interdum in febre lethali. 508.p
Lateris dolor à flatu. 799.p	opportunus. 881.m	Lingua in peripneumonia qualis. 503.m. 504.m
Laterum dolores rari. 111.f	Lien <i>κατάρρετος</i> . 863.p	Lingua præter modum emolli-ta. 1104.p
<i>Ανδραγ.</i> 713.m. 714.m	Lien per quas vias expurgetur. 882.f. 883	Lingua in febribus quando nõ mutatur. 502.m
1040.f	Lienes magni. 853.m	Lingua intingitur sero, aut ha-litu. 502.m
<i>Ανδραγ.</i> 138.f	Lienis inflammati crises. 578.m	Lingua obducta alba fissita. 1102.f
Lectiõne dubia quid agendum. 1113.m	Lienis affectus quomodo depre-hendatur. 1051.m	Lingua turbata, & alius liqui-da quarto die signa delirij. 349.f
Lectum commutare velle. 954.p	Lienis affectus. 680.f. 881.	Lingua fuliginosa. 795.p
Lemæ circa oculos. 1093.f	882. 650.f	Lingua liuida. 498.m.
Lentor quid. 284.m	Lienis vulnera. 1002.m	500.m
Lepa. 518.p	Lienis tumores diuersi. 883.p	Lingua rimis fissa. 498.m.
Lethale quid. 987.m.	Lienis <i>κατάρρετον</i> symptomata. 883.p	500.m.f. 507.m
990.m	Lienis indurati solutio. 883.p	Lingua quibus partibus affectis mutetur. 731.p
Lethale & valde lethale, diffe-runt. 755.p	Liene affecto quales vrinx. 1051	Lingua in pleuriticis inspicien-da. 731.p. 732
Lethargus. 292.m.	Lienis obstructio. 576.m	Lingua <i>δυσήκη</i> . 504.m
vnde dictus. 387.p	Lienosi color. 661.f	Lingua in peripneumonia. 508.p
Lethargus cù phrenitide. 22.m	Lienosi cur sanguinem crassum interdum excrescent. 849.p	Lingua retortida. 498.m
Lethargus quomodo fiat. 134.m	Lienosi qui. 849.m. 881	Lingua sicca, aspera. 498.m.
Lethargi etymologia & digno-tio. 210.f	Lienosis cur frequens hamor-rhagia. 86.m	500.m
Lethargi solutio. 213.f	Lienteria in tabem definens, aut cum tabe coniuncta. 888.p	Lingua quorum affectuum sig-num sit. 497. 498. & 499.
Lethargi signa <i>διαγνωστικά</i> . 385.m	Lienteria dysenterix superue-niens. 881.m	Lingua vnde immutetur. 497.f.
386. 387	Lienteria quid. 883.f. 884.m.	498.p
Lethargi multæ differetix. 385.m	861.f. 486.m. 667.m. 668	Lingua albida & muccosa. 501.f
Lethargi crisis. 162.p	Lienteria causæ quædam ratæ & obscuræ. 884	Lingua præfagia. 497. 498.
Lethargi signa assidentia & su-peruenientia. 212. 213	Lienterix praua signa. 885. 886	499. 500
Lethargi causæ, symptomata, præfagia. 210. & 211	Lienterix à catarrho praua sig-na. 887.m	Lingua fuligine tincta. 500.m
Lethargici affectus quomodo fiant. 134.m	Lienterix causæ. 668. 863.f	Lingua frigida lethalis. 500.f
Leuantia sine ratione. 232.m.	Lienterix perniciosissimæ qua-tuor signa. 886.m	Lingua nigra, & pallida. 501.p
233	Lienterix diuersa curatio. 884.f	Lingua fuliginosa. ibid.
<i>Ανδρ. φλίζμα.</i> 916.p.f.	Ligamenta quæ sentiant. 980.f	Lingua horrida, sicca, nigra in febribus ardentibus. 1101.p
871.m	Ligamenta. 988.m	Lingua in rimas fissa. ibid.
Leucophlegmatia. 865.p.	Ligamenti vulnera. 989.p	Lingua nigra. 1102.m.
915. 916.f	<i>Ανυγμίδες.</i> 66.p. 163.m	506.m
Leucophlegmatia mores mutat, & melancholicos affectus in-ducit. 918. 919	164.f	Lingua rubra quando periculo-sa. 1102.m
Leucophlegmatia profluvio al-ui soluta. 867.m	<i>Ανυγμίδες.</i> 356.m	Linguam exerere. 1102.p
Leucophlegmatia à refrigera-tione habitus corporis. 875.m. f	<i>Ανυγμίδες.</i> 544.f. 545.p	Lingua tremula. 1104.m.
Leucophlegmatia duobus mo-dis sumitur. 916.f	1118.f	506.m.f
Leucophlegmatia quæ dicatur. 919.m	<i>Ανυγμίδες, ανυγμίδες, ανυγμίδες.</i> 66.m	Lingua tremula & nigricans al-uo profluente. 1104.f.
Leucophlegmatix causæ. 916. 917	Ligni indici decoctum. 801.f	Dupliciter. ibidem.
Leucophlegmatix & hyderi dif-ferentia. 871.p	<i>Ανυγμίδες.</i> 480.f	Lingua in febribus quando nõ tingatur. 1101.m
Leucophlegmatici alui proflu-uo curantur. 916.f	Limosum sedimentum. 1037.p	Lingua coloratur halitu, conti-nuitate membranz, fluxione è cerebro, expiratione è pul-mone, è venis. 1101.m
<i>Ανυγμίδες.</i> 853.m.	Lingua <i>δυσήκη</i> . 1101.f	Lingua sicca, scabra, colorata. 1101.p
<i>Ανυγμίδες.</i> 119.p.f. 351.m.	Lingua arida ostendit necessita-tem potionis. 151.f	
634.m	Lingua rescicata. 913.m.	
Liber de morbis, Hippocratis. 827.m	914.f	
	Lingua qualis in pulmonariis. 773. 774	
	Lingua mollis, <i>επαλειωμένη</i> . 505.p	
	Lingua cur interdum exeri ne-queat. 155.p	

Lingua

I N D E X.

Lingua quomodo humores o- stendat. 1101.p	Liquida duplicia. 373.f. 374.p	Lumborum dolor ante proflu- uium alui. 404.m
Lingua in quibusdam febribus non mutatur. 508.p	Liquida vnde. 12.p	Lumborum dolor ante sangui- nis euacuationem. 622.m
Lingua <i>απὸ τοῦ</i> 508.m	Liquida signa. 232.p	Lumborum dolor pertinax. 625.f
Lingua densa, scabra, aspera, fis- sa in rimas. 1105.p	Lividitas. 943.m	Lumborum nomine quid intel- ligat Hippoc. 619.m f. 250.p
Lingua expedita quæ requirat. ibidem.	Lividus color. 733.m	Lumborum dolores variis par- tibus affectis. 914.p
Lingua densa. 507.m. 508.m	Liuor. 468.m.f.	Lumborum dolor profluuii ven- tris antecedens. 101.m
Lingua <i>ὡς ὁ γαστήρ</i> . 1101.f	Liuor quid ostendat. 943.f. 944	Lumborum dolor à mensibus suppressis. 640.p
Lingua rubra. 503.m	Liuor partium extremarum. 1090.p	Lumbricorum generatio. 263.p
Lingua mollis, humecta dura. 504.m	Liuor vnde, & quid præfagiat. 103.m	Præfagia. ibidem.
Lingua tenerescens. 505.m	Liuor lateris. 775.m	è Lumbis recursiones. 366.f
Lingua nigra ob fuliginem mi- nus noxia. 752.p	Liuor in acutis quid ostendat. 500.f	Lumbis dolentibus tremores. 635. 636
Lingua biliosa. 730	Liuoris causa. 475.m.	Lumbrici. 883.f
Lingua cur crebro à medico spe- ctanda. 498. 499	Liuoris & nigoris causæ. 103.m	Lumbrici rotundi & oblongi. 593.f
Linguarum gustus corruptus in fe- bribus. 499.p	Liuor corporis quando lethalis. 340. 341	Lumbricorum symptomata & præfagia. 593. 594
Linguarum pustulæ in capitis vulne- ribus. 1100.m	Locus. 1039.m	Lumen refugere. 478. 479
Linguarum horror. 1100.f	Locus. 640.m	Lumen copiosum in oculis. 677.m
Linguarum vitia in gustu, & sermo- ne. 508.p	Locus affectus vitandus in pur- gatione. 699.p	Lupus. 886.m
Linguarum affectus in gustu, mo- tu, sermone, colore. 499	Loci affecti dignotio. 818.m	Lux. 915.m
Linguarum salæ, pallidæ, rubræ, ni- græ, albæ. 508.p	Locus. 48.m	Luxationes vertebrarum. 519. 560
Linguarum duæ, <i>αὐτοκίνητοι</i> , <i>ἐκπαί</i> , ni- græ cum humiditate à cibo tinctæ. 507.f. 508.p	Longitudo, vide diurnitas.	Luxationis spinæ tres differen- tiæ. 624.m
Linguarum horror, vel tremor. 498. m. 499.f. 503.p.m. & 1075.f	Longitudinis morbi. Vide diu- rurnitatis.	M
155.p	Loquacitas delirij nota in taci- turno. 77.f	<i>Μακρότης</i> . 540.p
Linguarum conuulsio. 36.f.	Loquela & vox vnde, & quo- modo differant. 2.m	Maculæ in febribus. 933. 934
Resolutio. 687.p.m	Loquendi impotentia. 687.m	Maculæ rubentes. 636.f
Linguarum tarditas. 407.f	Luis veneræ præpostera cura- tio. 691.p	637.p
Linguarum colores & saporis præ- ter naturam. 730.f	Lumbi quid. 404.m. 619.p	Magna & rara respiratio. 916.p
Linguarum paralysis. 687.f	624.m	Magnitudo morbi. 738.m
Linguarum tremor. 708.m.f	Lumborum dolor gravis. 252.m	Magnitudo quid in morbis. 162.f
Linguarum gustatus læsus. 504.m	Lumborum dolores. 619.m.f.	Magnitudo morbi vnde cogno- scatur. 676.f
Linguarum conuulsio. 154.p	912.m. 913.f	Magnitudo respirationis du- plex. 697.m
Tremor. ibidem. 155.p	Lumborum inflammatio. 377.m	Magnum tribus modis. 998.f
Linguarum tremulæ. 362.p	Lumborum nomine quid intel- ligendum. 29.p.m	Magnum, vox ambigua in disse- rentiis respirationis. 1116.m
Linguarum conuulsui motus. 89.m	Lumborum dolores vnde. 29.m	Magnum quid. 539. 540.p
Linguarum paralysis, aut balbuties, 257.m	Lumborum signa, motus, & trans- lationis humorum. 29.m	Magnus affectus quid. 162.f
Linguarum nervi. 498.m	Lumborum dolor ex multis par- tibus affectis. 638.f. 639.m	Mala symptomata die critico non metuenda, critici extra diem criticum periculosa. 23.m
<i>Αἰσθήσις</i> . 124.p	Lumborum dolor cricicum sig- num. 250.p	Malignus morbus. 46.p
<i>Αἰσθησις</i> . 923.m	Lumborum dolor. 167.m.f	Maligni morbi, quare interdum leues appareant. 116.p
<i>Αἰσθησις</i> . 835.f	218.f. 312.p. 628.m 629.m.	Maligni morbi qui. 139.f
Lippitæ an ex lippitudine in- tercant. 1097.m	632.m. 643.p. 1028.f. 1063.m.	Maligni morbi signum. 56.p
Lippienti profluuium alui. 490. m.f	1055.f. 636.m	Malignitas resolut, copia oppri- mit. 155.m
Lippitudo febre soluta. 1097.m	Lumborum dolor ab hæmor- rhoidibus, aut mensibus. 621.m	Malignitas febrium ex superue- nientibus dignoscitur. 37.m
Lippitudo vnde fiat. 1097.f	Lumborum dolores sine febre. 621.f	Malignit
Lippitudo. 489. Vide, læmæ.		
Lippitudinis remedia. 490.m		

INDEX.

Malignitas febrium vnde. 41.m	Manuum tumor. 861.m	Medicus quid in egris primum consideret. 294.m
Malignitas morbi vnde cognoscatur. 676.f	Manuū & pedum tumor. 881.m	Medico vires ante omnia consideranda. 81.p
Malignitas ex putredine. 92.p	Manuum stupor. 257.m	Medicorum error in dignoscendo, prædicendo, alendo. 81.m
Malignitas duplex, innata, & adventitia. 834.f	Manuum volz in morbo gallico herpete laborantes. 99.p	Medullæ dorsalis duo foramina. 440.m. 902.f
Malignitas morbi vnde colligatur. 38.f	Manuum torpor. 256.m	Medullæ spinalis vulneratæ symptomata. 992. 993
Malignitas humorum. 712.m	Manuum tremor. 210.m. 211.m	Mela, vox ambigua in differentiis respirationis. 1116.m
Malignitatis morbi euentus. 612.m	Manuum & pedum dolores à variis causis, & dignotio. 41.m	Mela in morbis. 162.f
Malignitatis humorum causa. 753.f	Manuum gestus. 561.f	Melancholia cum silentio. 103.p
Malignitatis signa in febribus laboriosis. 68.m	Marasmus ~~νεκρωσις, σκωροσμός~~ , & senilis. 837.f	Melancholia quid. 918
Malignitatis signa. 52.p.	Marasmus quid. 837.m	Melancholia morbus. 139.m
161.m. 556.m. 571.m. 698.m	543.m. 844.m	Melancholia taciturna, aut fetidina vnde. 135.f
Malignitatis signa in Caulo. 109.m	Marasmus hepatis. 859.p	Melancholia febris experta. 921.p
Malignitatis absentia vnde cognoscatur. 850.m	Marasmus retortidus. 5.p. 7.m	Melancholia ~~quævis~~ . 881.m
Malignitatis signa in semiterianis. 20.m	Marcor partis. 1032.p	Melancholia silens. 48.f
Malignitatis & clementiæ signa. 384.m	Marcor. 840.m	Melancholia hypochondriaca. 587.m. 919.f
Malignitatis & benignitatis signa in ardentibus. 453.f	Materia quibus trahatur. 770.m	Melancholia quid, & præagia. 148. 149
Malignum. 231.m. 850.m	Materia in parte nobili resistas. 168.m	Melancholiæ signum. 470.m. 918
96.p. 842.m.f	Materia suppressa quò repat. 161	Melancholiæ symptomata. 304.m. 1111.m
Malum quid. 987.m	Materiæ copiosæ, aut malignæ effectus. 106.f	Melancholica symptomata in morbis pituitosis. 919.m
Malum dupliciter in speciem, & reuera. 167.p	Materiæ recursus in doloribus lethalis. 43.m	Melancholica infania cum silentio. 924.f. 925
Malum malo additum. 768.m	Materiæ redundans copia quid faciat. 50.m	Melancholiz infaniz tria signa. 1090.m
Mania. 918.f	Materiæ vitiosæ commutationes malignæ. 42.m	Melancholicus humor suppressus. 188.f. 189.p
Mania letis in senibus. 923.p	Materiam sursum moueri malum. 167.p	Melancholicus humor quis. 225.f
Mania vehementissima sine febre. 920.m	Maturationis inæqualitas. 753.f	Melancholicus humor quando vigeat. 225.p
Mania tribus modis dicta. 922.p	Maxillæ inferioris luxatio. 692.m. 693.p	Melancholici humoris copia vnde. 917.f
Mania ~~breuiter~~ . 101.m	Maxillæ dolor. 1107.f	Melancholici humoris transitus per intestina. 883.p
Mania cum rauceidine & tussi. 922.f. 921.p	Maxillæ clausio, vel apertio præter voluntatem. 570.m	Melancholici humoris effectus. 906.m
Mania quid, & præagia. 148. 149	Maxillæ immobilitas. 93.m	Melancholici humoris qualitates, & effectus. 918.m.f.
Mania an cum febre. 922.m	Maxillarum dolores fortes. 514.m.f	Generatio. 919
Mania. 438.p.	Maxillarum cōstrictio. 552.p.m	Melancholici humoris effectus varij. 921.p
Causæ & differentiæ. ibidem. & 439	Maxillarum rubor. 471.m. 780.m	Melancholici cur interdum latentur. 470.f
Maniaci quomodo distinguantur à phreniticis. 439.m	Meatus corporis inuisibiles. 875.f	Melancholici humoris varij effectus vere & autumnio. 924.p. 919.f
Maniz conuulsio superueniens. 923.m. 924.p	Meatum directio. 646.m	Melancholici cur strepitū meruant. 152.p
Maniz dux species. 923.m	Mediastinum. 822.f	Melancholici affectus. 305.p
Maniz causæ. ibidem.	In ipso vomica. 823.p	Melancholici humoris duo signa pathognomonica. 920.m. 921.p
Maniz superueniens ~~in~~ . 925.p	Mediastini affectus. 799.m	
Manus stupor. 629.m	Medicamenta sanguinem sistentia, prudēter vsurpāda. 658.m	
Manus tremulæ. 159.p. 160.p	Medicinz docendæ ac discendæ triplex ratio. 126.f	
Manus ægri intremiscēs. 337.m	Medicus quæ obseruare debeat in egris. 58.p	
Manus ægri contremiscēs, quid portendat. 88. 89	Medicus eruditus affectus agnoscit, antequam perfecti sint imperitus minimè. 142.m	
Manus torpidæ. 622.f. 623.f	Medici sola experiētia ducti sepius decipiuntur, quàm alij. 215.f	
Manus tremulæ. 214.f. 278.f. 279.p		

Melan

I N D E X.

Melancholici cur flatuosi. 946.p
 Salaces. ibidem.
 Membrana succingens costas.
 722. p
 Membrana ventriculo, gulæ &
 linguæ communis. 505.m
 Membrana cerebri quibus mo-
 dis ab ossæ abscedat. 975.p
 Membranæ oculi. 476.m
 Membranæ thoracis. 810.p
 & 770.p
 Membranæ cerebri compressæ
 species. 298.f
 Membranæ ventris. 770.p
 Membranarum vulnera diffi-
 cilius ad cicatricem ducuntur.
 815. f
 Membrorum motus. 941. 942.
 Proiectio. 911.p
 Memoria. 333.m
 Eius læsio. 256.m
 257.f
 Mens occupata. 117.f
 Mens quomodo lædatur.
 922.m
 Menses mulierum. 640.p
 Vide menstrua.
 Mensis sexti vis. 394.f
 Mensium suppressorū sympro-
 mata. 640.p.f
 641. & 1014.f. 244.m. Signa.
 ibidem. 621.f
 Mensium fluor à magnis mor-
 bis liberans. 243.f. 244.m
 Mensium muliebrium signa.
 264.f. 628. m. 219.f
 Mensium suppressorum noxx.
 304.f. 305.p
 Mensium profluuium. 1026.p
 Mesenteria. 914.p
 Mesenterij inflammatio. 634.m
 Scyrhus. ibidem f
 & 635
 Mesenterij tumores. 581.f
 Menstruus sanguis. 641.m
 Menstruorum purgatio. 401.f
 Signa. 410.f
 Menynx dura vix sentit. 265.f
 Meraca quæ. 761.f
 Mesocolon. 29.m
 168. 914.p
 Mixtio putredinis occasio. 651.m
 Mixtio in excrementis triplex.
 743.m
 Μίγμα μίχρον. 420.p
 Μίγματος, & μίγματος differunt.
 571. f
 Μίγματος quid, quomodo fiat,
 causa, exempla, duplex, ex pra-
 vis ad initia, ex pravis ad pra-
 va contraria, hæc iterum du-
 plex. 76.m
 Μίγμα τὸ β. 90.m. 616.m

Μίγματος Hippocrati interdum
 est abscessus. 182.m
 Differt tamen. ibidem.
 Μίγματος. 526.f. 527.p
 1088. ¶
 Μίγματος. 600.f
 Μίγματος ὑποχόνδριον. 936.m
 938
 Methodus exacta non semper
 servatur. 277. p
 Methodus in signis docendis.
 294.m
 Metus & tristitia signa melan-
 cholicæ aut exilij. 9.p
 Metus in febre. 9.m
 Metus & desperatio interdum
 intemperiem frigidam totius
 significant. 9.m
 Metus, tristitia, convulsio à sup-
 pressa vacuatione, aut externa
 causa minus mala. 9.p
 Metus sine causa. 920.f
 Mobilitas membrorum vnde. 85.f
 Mobilitas caloris indicium.
 480.m
 Moderatio à natura, immodera-
 tio à morbo. 170.m
 Modestus. 461.p
 Mæror. 423.p
 Eius effectus. 740.f
 Mœstitia. 470
 Molle corpus. 951.m
 Molliora sunt omnia, quæ ortui
 propinqua. 968.p
 Mollities corporis. 941.p
 Et vnde. 505.p
 Mollire. 452.f
 Monstra in morbis. 630. m
 Mora adiuvat actionē & est con-
 causa. 139.m
 Morbus in habitu quid. 845.m
 Morbus qualis generet absces-
 sum. 196.m
 Morbus diurnus vnde colli-
 gatur. 117. p m
 Morbus manente causa, an re-
 mitti possit, & quomodo.
 73. ¶
 Morbus omnis, simulatque in-
 cepit, morbus est. 282.m
 Morbus siccus quis. 805.m
 Morbus laboriosus. 25. m
 Morbus omnis tribus modis
 magnus. 693. m
 Morbus parvus intempestivo ci-
 bo factus lethalis. 67.f
 Morbus an abscessu iudicari de-
 beat. 431.f
 Morbus longus & perniciosus
 qualis. 112.f
 Morbus acutus quis. 313.m
 Morbus particularis & uniuersa-
 lis. 457.m

Morbus malignus quid. 46.p
 & 391.m
 Morbi breuitas, aut longitudo
 vnde cognoscatur. 734.m
 Morbi per consensum diagno-
 sis. 722.p
 Morbi acuti duplex genus.
 1121.m
 Morbi per successionem duorum
 generum. 711.f
 Mos morbi. 738. m
 Morbi diebus, mensibus, annis
 iudicantur. 207.f
 208. ¶
 Morbi peracuti, exactè, non ex-
 actè, acuti simpliciter: & 27
 Μίγματος. 207. 208.
 Longi. ibidem.
 Morbi qui abscessu, vel excre-
 tione iudicantur. 761.m
 Morbi quando crisi iudicantur.
 232.f
 Morbi acuti excretionē, longi
 coctionē, aut abscessu iudi-
 cantur. 220.p
 Morbi acuti calor. 467. m
 Morbi ab hectica intemperie.
 619. ¶
 Morbi quando excretionē aut
 abscessu solvantur. 391
 Morbi ex bile & pituita. 531.f
 Morbi thoracis multa requirunt
 ad salutem. 793.p
 Morbi diurni quando iudi-
 cantur. 394.f
 Morbi siccæ. 726.m
 Morbi quomodo finiuntur.
 238.p
 Morbi autumnales quando inci-
 piant apud nos. 405.f
 Morbi, cum certamine naturæ,
 duobus modis finiuntur.
 115. m
 Morbi, quibus remissis fidendū
 non sit. 395.f
 Morbi longi quomodo iudican-
 tur. 161.m
 Morbi diurni per accidens
 sunt lethales. 117.m
 Morbi in morbum mutationes.
 712. m
 Morbi cognitio duplex, cum sic
 ri incipit, & cum iam factus
 est. 282.
 Morbi προπύκτι, ὑποπροπύκτι.
 396.m. f. 210.m. 211.m. ibidem.
 Morbi ad solutam continuitatē
 pertinentes. 959
 Morbi acuti. 396.m. 550.f
 551.m. 722.f
 Morbi acutissimis primis perlo-
 dis iudicantur. 206.p
 Morbi remissioni quando non
 F F F F

I N D E X.

- fidendum. 71. m
 Morbi in morbum cōmutatio, abscessus. 315. f
 Morbi qui non sūt ante pubertatem. 1008. f
 Morbi cur alij non iudicantur, alij perperam. 521. m
 Morbi thoracis in quibus magis lethales. 828. m
 Morbi, qui singulis etatibus cōueniunt. 1009. f
 Morbi initio præsagire mortem aut salutem. 463. m
 Morbi longi paribus solvuntur. 409. f
 Morbi solutio paulatim per urinam. 399. p
 Morbi à sanguine minus lethales. 1048. p
 Morbi suffocati. 178. p
 Suffocantes. 1123. m
 Morbi maligni symptoma. 1065. f
 Morbi, qui parotidibus iudicantur. 1085. m
 Morbi cur raro apud nos iudicentur abscessu. 391. f
 Morbi quatuor tempora. 710. p
 Morbi à liene. 881. 882
 Morbi pueriles quomodo solvantur. 228. m
 Morbi celeris signa. 290. m
 Morbi remissio quando tuta. 234. m. 233
 Morbi ex fusione. 784. m
 Morbi cur aboleri interdū nequeant. 523. p
 Morbi longi. 161. f
 1079. p
 Morbi qui annis iudicantur. 228. m
 Morbi cordis, hepatis, cerebri, qui celerius interficiant. 82. f
 Morbi salutaris signa. 221. p
 Morbi acuti quando nomen amittant. 128. m
 Morbo particulari fidendū non est nisi vniuersalis melius habeat. 457. m
 Morborum collectiones. 604. f
 Morborum tres differentie. 761. m
 Morborum diurnorum crises. 234. m
 Morborum futurorum prænatio necessaria medico, & unde repetenda. 928. m
 Morborum acutorū & diurnorum termini. 391. f
 Morborum permutatio duplex. 768. m
 Morborum pulmonis ac thoracis prædictio, qualis & quomodo fieri debeat. 710. m. f
 Morborum & symptomatū tres modi. 739. m
 Morborum varietas. 928. p
 Morborum varius terminus. 221. f
 Morborum ætumnalium solutio. 228. m
 Morborum acutorū terminus. 233. f
 Morborum remissioni quando non fidendum. 609. m
 Morborum vesicæ solutio. 891. f
 Morborum tria genera, in quibus abscessus. 196. p
 Morbis calidissimis, quomodo frigidi succedant. 1117. f
 Morbosæ affectionis reliquæ signa. 195. f
 Mærores. 918. p
 Mores morbi. 238. p
 Morū mutatio ab humoribus. 918. m
 In moribundis interdū signa salutaria. 2. f
 Moribundis qualia adfint symptomata. 1090. p
 Mori ægros multis modis per febres. 103. m
 Moriendi varij modi. 5. p
 Moriuntur ægri tribus modis in particulari accessione. 3. p
 Morfus à saru. 799. p
 888. p. 601. p
 Mors quid. 405. m
 Mors in frigido & sicco. 393. m
 Mors ex febribus intermittentibus. 179. m. f
 Mors corde affecto. 776. p
 Mors cum sudoribus, & sine sudoribus. 543. m
 Mors ex aurium dolore. 428. m
 Mors repentina in suppurationibus internis, cum melius habere videntur. 853. p
 Mores mutati, tum insidi, tum aduentitij. 77. m
 Mors simpliciter, salus sub conditione prælagenda. 789. p
 Mors ex omni vulnerum genere cur. 1002. f
 1003. p
 Mors præter opinionem. 648. p
 Mors in pulmonariis multis modis accidit. 776. m
 Mors aut solutio morbi quibus diebus accidant. 739. f
 Mors in crisi quomodo. 116. f
 Mors cum sudore, aut sine. 1071. p
 Mors ex concussione cerebri. 963.
 Mors τὸ λῦται dicitur Hippocrati. 17. m
 Mors subita ex gaudio & metu. 298. m
 Mors ex qua parte principe læsa celerius aut facilius accidat. 82. f
 Mors repentina. 595. m
 Mors varia in suppuratione. 798. p
 Mors in morbis thoracis unde. 816. p. m
 Mors in febribus sine crisi. 232. f
 Mors ex euentu. 787. f
 Ex vlcere. 788. p
 Mortis modus in peripneumonicis. 107. m
 Mortis tria signa certissima. 543. m
 Mortis variz differentie. 5. p
 Mortis signa vesica laborante. 893.
 Mortis terminus in suppuratione inæquali. 755. m
 Mortis signum certissimum in febre. 5. m
 Mortis duo certissima signa. 103. m
 Mortis signa post ruptam vomitam interiorem. 786. m
 & 787
 Mortis aut salutis prædictio in angina. 710. m
 Mortis varij modi. 520. p
 & 468. m
 Mortis causæ in acutis. 984. f
 Mortis modus sine crisi. 113. p
 Mortis certissimum signum. 943. m
 Mortis modus in vacationibus immoderatis. 936. m
 Mortis modi varij in tabidis. 615. m
 Mortis modus instar paraplegiz. 91. p
 Morum dissimilitudo. 70. f
 946. f
 Morus morbi. 738. m
 Morus à voluntate & instinctu. 453. m
 Motus palpitatorius & convulsivus. 612. m
 Motus aliis diebus quàm criticis, cui tribuendum. 128. m
 Motus ab arbitrio læsus, cerebrum læsum ostendit. 1110. p
 Motus naturæ duplex. 176. p
 Motus

I N D E X.

Motus omnis naturæ excernentis ante coctionem inutilis. 12. f
Motus erratici causæ in febribus. 56. m
Motus pars, motus est. 282. p
Motus impotentia. 261. m
Motus concussivus utilis aliquando. 249. p
Motus intestinorum peristalticus. 946. m
Motus animalium partim ab anima, partim à natura. 405. p
Motus initio morbi malus. 115. p
Motus tremulus & concussivus ante crîsim. 201. f
Motus in lecto lethales. 951. f
Motus naturæ & morbi. 125. m
Motus membrorum qualis. 942. p
Motus humorum erraticus. 193. p
Mucor. 752. p
Mucosa. 869. m
Mucosa, viscida. 240. f
Mucosa per alium. 911. m
 912. p
Mucus quid. 989. m
Mucus intestinorum. 879. p. m
Muliebria decurrere initio conceptus quando malû. 1024. m
Mulieres an viris calidiores. 456. p
Mulieres hysterica. 1025. m
Mulieres interdum celerius intereunt. 1085. m
Mulierum gravidarum symptomata. 1012. p
 vide, Gravidarum.
Mulierum temperamentum. 415. f
Mulierum, quæ non pariunt, symptomata. 548. f
Multum quid. 17. m
Musculus latus. 980. & 555. p
Musculi crotaphytæ & *μεσαστη-* 692. m
Musculi respirationi inferuientes. 100. p
Musculi temporales. 468. m
 & 480. p
Musculi temporum. 553. m
Musculi alij carnei, alij nervosi. 984. p
Musculi oculorum. 479. f
Musculi lati vitia. 345. m
Musculorum abdominis inflammatio. 576. m
Musculorum temporalium affectus. 300. f
Musculorum naturalis motus.

ibidem.
Musculorum hypochondrij inflammationes an sint lethales. 577. m
Musculorum propria actio. 985. p
Musculorum temporalium affectus. 986. 987. p
Musculorum actio propria est contractio. 36. p
Musculorum temporalium vulnera. 960. 961
Musculorum actio. 962. p
Mutatio varia. 329. m
Mutatio fit tractu temporis. 77. p
Mutatio subita mala. 378. m
Mutationes sex in morbis. 208. f
Mutationes cavendæ. 73. f
Muti. 1029. p

N

N Arcodeos. 1049. m
Narcotica in oculorû doloribus suspecta. 488. f
Nares infodere quale signum. 1089. m
Nares acutæ. 466. 467 1088. m
Nares fodere quid præfagiat. 466. m
Nares tenues. 467. f
Nares inspiciendæ. 545. m
Nares cur scindantur. 467. p
Narium hiatus quale signum. 114. p. Contractio. ibidem.
Narium pinnae motæ. 543. f
Narium mobiles. 466. m
Narium pinnae. 1089. m
Narium pinnae. 345. m
Narium pinnae cur moventur. 338. p. 466. m
Narium distortio vnde. 114. p
Narium gravitas. 100. m. 201. p 381. p. 436. m
Naribus ampliatis spirare. 466. m
Nasus. 468. p. Eius rubor. 472. m
Natura quid. 57. p. 662. m
Natura interdum paulatim excludit. 368. m
Natura repentinum omne respuit. 73. m
Natura infirma non molitur crîsim. 116. f
Natura cur & quando movetur ad crîsim, & cur sæpè nihil movet. 115. f. 116. p 117. m
Natura constat ex ferente, & lato. 405. p

Natura cur interdum nihil molitur : & an semper satius sit naturam nihil moliri, quàm frustra. 23. f
Natura apta ad phthisim. 778. f
Natura agit motu, in quo opus est tempore. 73. m
Natura sæpè tentat diversas crîses, aut succumbit. 456. m
Natura agit ordinatè, & est causa ordinis omnium. 73. m.
 Per gradus, certis diebus &c. ibidem.
Ex natura & moribus præfagia. 70. m
Natura duplex Hippocrati. 70. m. 117. f
Natura cur nihil aliquando moveat. 53. p
Natura non semper cocta expellere potest. 122. m
Natura non docta, doctissima. 530. f
Natura cur nõ moveatur aliquando. ibidem.
Natura partes contrahit in excernendo. 373. m
Naturæ superantis victor, aut pugnantis signa. 927. m
Naturæ pugnantis varij euctus. ibidem.
Naturæ conatus omnis celeriter deficiens malus. 803. f
Naturæ motus, cur diebus criticis & imparibus fiat. 351. m
Naturæ impetus irritus. 230. 231. p
Naturæ agentis tria necessaria. 978. p
Naturæ certamè acce durat tantum quatuordecim diebus in acutis. 223. m
Naturæ robur. 684. p
Naturæ motus ordinati & rati. 208. f
Naturæ sagacitas. 716. p
Naturæ extremi conatus. 2. f 5. p
Naturæ impetus frustra citatus. 507. p
Naturæ artificium in reddenda vrina. 898
Naturæ ordo vnde movetur. 73. m
Naturæ motus quando. 202. f
Naturæ & morbi certamen quibus diebus. 127. f
Naturæ œconomia. 107. f
Naturæ & virium egri comparatio. 331. m
Naturæ varij motus. 655. f
Naturæ vincens motus ordinatus. 454. m

INDEX.

Naturæ conatus inanis quid ostendat.	34.m	Nervorum crassorum vulnera.	988.p	vim habeat.	928.m
Naturæ ordo mutatus in periodis & exacerbationibus periculofus.	19.f	Nervorum dissectio quàm necessaria.	625.m	Occasio manifesta quid.	569.m
Naturæ motus, aut quies in diebus criticis, quid portendat.	58.m	Nervorum actio duplex.	449.p	Occiput.	422.f
Naturæ motus iuvandus.	171.f	Nervorum motus insitus.	113.m	ὀχλος.	566.p
Naturā nihil movere satius est, quàm non promovere.	23.m	Nervorum triplex genus.	987.f	ὄχρη.	1039.f.m
531.m		Nervorum distentio.	159.p	Oculus ferox & audax.	496.p
Nausea duobus fit modis, & an semper impediatur sanguinis missionem.	84.p	Nervosarum partium inflammationum symptomata.	984.m	Oculus ἀπαίδης.	487.m
Quid portendat.	ibidem.	Nictare perpetuò.	1095.m	Oculus alter altero minor.	1093.m
Nausea in venis.	997.m	Continuò.	480.m. 484.p	Oculus purus.	1091.p
Nausea cum paucò vomitu.	190.m	Νύκτωρ, νύκτωρ.	415.m	Salutaris.	1099.f
Nausea non semper remoratur venæ sectionem.	936.m	Nigra & retorrída.	171.p	Oculis obversans ignis quid significet.	1094.f
937.f. 938.p		Nigrarum excretionum tria genera.	108.m	Oculus, qui languidè movetur.	1097.p
Nausea sine vomitu.	637.p	Nigror.	468.m.f. 747.m	Oculus fixus & immobilis.	1095.m
Nausea.	83.m. Caulx.	Nigror extremorum.	98.p	Oculus constat igne & puro æthere.	1094.f
ibidem f. & 84.p		Nigror in lingua & sputis, aut à fuligine, aut ab atra bile.	795.p	Oculus obscurus.	484.f
Nausea vel facit, vel auget phlegmonem hepatis aut ventris.	84.p	Nigror ex abscessu.	229.m	Perturbatus.	310.m
Nausea duplex.	117.f	Nigrosus caulx.	475.m	Oculus rectus.	494.f
Nauseabundi duobus modis.	83.m	Nigrosus & luoris caulx.	103.m	495.m. 496	
Nausea in gravidis.	1019.f	Nigrosus vomitus aut deiectio quando expectanda.	188.m	Oculus alter rubeus, aut lachrymans.	1092.p
Nausearum venarum.	997.p	Nigrosus excretio in quibus morbis.	188.f. & 189.p	Oculus uterque rubeus.	ibid.
Ναυσήτης.	151.p	Nigrosus deiectio.	197.m	Oculus cur emineat, aut subsideat.	466.m
160.f		Nomina cur septimo die imposita à veteribus.	683.m	Oculus icterosus.	740.f. 741
Necessaria.	361.p. 152.f	Nox cur ante crísim molestior.	138.m	Oculus distortus.	1096.p
Necessitas multiplex.	540.m	Nox quieta raro ante crísim.	41.f	Oculus in cæcis quibusdā, cur optimè constitutus videatur.	491.m
Nephritici unde fiant.	932.p	Noctu graviora omnia videntur.	138.m	Oculus οὐρανός.	487.m
Nephritici dolores.	929. 930	Νοσήματα καλὸν ἔχειν.	208.m	1097.p	
Nephriticorum signa.	567	Νοσήσις.	285.p. 404.f	Oculus ἀμαυρόμενος, & ἀλλυμένος.	491.m
568		Νοσήσις.	84.f. 251.f	Oculus extuberans.	1096.f
Nervus quid.	988.m	Νοσήσις.	310.p. 714.m	Oculus assidue nictans.	1093.m
Nervi crassi.	987.f	Nugæ cum clamore.	693.f	1095.m	
Nervi alij sensum, alij motum tribuunt.	449.m	Nutritio.	981.f	Oculus pallidus, flammus, turbulentus.	740.m
Nervi quatuor omnium maxim.	989.f	O		Oculus altero minor.	480.p
Nervi duabus tunicis constant.	990.p	Obliuio.	256.m. 257.f	481.p	
Nervi secti cur unionem non admittant.	980.m	Obliuio celestis in phreneticis.	151.f	Oculus immobilis & quasi concretus.	484.p
Nervi interiores.	1001.p	Obliuio unde in febribus.	11.f	Oculus ferox, minax, impudens.	482.f
Nervi convulsio in vulnere quorū modis fiat.	681.m	12.p.m		Oculus emortuus.	491.m
Nervo vulnerato convulsio.	983.m	Obliuio à rigore.	12.m	Oculus iners, obscurus.	1098.m
Nervorum punctura.	984.p	In perturbatione critica.	ibid.	Oculus rigidus.	677.m
Nervorum motus proprius.	980.m	Obstructio triplex.	897.p	Oculi magna foras eubratio.	1094.m
Nervorum vulnera.	980.	Obstructio à bile.	1056.m	Oculi exerti & prominentes.	1094.m
1001.p.m		Obstructio hepatis aut lienis non semper tactu percipitur.	576	Oculi ignei.	481.f. 482.f
		Obliuionis causa.	408.p	Oculi exerti.	926.p
		Obdurescere corpus duobus modis.	7.m	Oculi primi intereunt.	204.p
		Occasio morbi quid, & quam		Oculi ἀμαυρόμενοι &c.	204.m
				Oculi supra modum relucētes.	496.p
				Oculi velocis motus.	ibidem.
				Oculi	

I N D E X.

Oculi prominentes.	482.p	Oculi fixi.	491.m	Oculorum caligo.	100.m
Oculi lumen refugiētes.	1092.m	Oculi ardentes.	482.m.f	Oculorum cavitās.	467.f
Oculi cur lumen refugiant.	478.f. 479	Oculi effractio.	340.p	1094.m	
Oculi peruersio.	630.f.	Oculi peruersio.	622.f	Oculorū caligo, obscuritas &c.	50.f
631. p		Oculorum præsagia.	474.f	Oculorum album rubēs.	477.m
Oculi tabes.	478.m	Oculorum larmæ & sordes.	480. m	Oculorum conuulsio.	481.p
Oculi & palpebræ distortionē	114. p	Oculorum rubor in vulneribus		Oculorum affectus à tribus fa-	926.m
differunt.		capitis.	474 p	cultatibus.	
Oculi perpetuò clausi aut aper-	484. p	Oculorum splendor à somno.	482.m.f	Oculorum motitatio.	480.p
ti.		Oculorum motus inter signa		Oculorum vulnera.	1003.
Oculi clausi, vel aperti, exerti, fi-	348.f	delirij.	589.f	Oculorum impuritas.	475.p
xi, quid præsagiant.		Oculorum peruersio.	487. m	Oculorum peruersio duplex.	1093. m
Oculi constantes & immobiles.	123. p	Oculorum rubor signum criti-		Oculorum directa acies.	1099.p
Oculi primi omnium interire,		cum.	264.p	Oculorum affectus.	1091.m
& senescere, cur dicantur.	474. m	Oculorum fulgores euibantes.	1094.f	Oculorum sanis.	1093.m
Oculi cur nident circa crīsim,		Oculorum rubor.	477. m.f	Oculorum fluxiones quomodo	626.p
aut in translatione materiæ.	123. m	Oculorum dolor.	486.m	curandæ.	
Oculi tumor.	486.m	Oculorum pustulæ & vlcera.	486. m	Oculorum musculi.	479.f
Oculi peruersio duobus modis.	345. m	Oculorum lassitudo.	487.f	Oculorum hebetatio.	436.m
Oculi exerti.	481.m.	Oculorum lumen splendidum.	677. f	Oculorum vitia.	476.p
482.m		Oculorum status tres, per quos		Oculorum membranz.	474.p
Oculi membranz.	476. m	videndi actio vitiatur.	492.m	Oculorum euiatio.	481. m
Humores.	ibid.	Oculorū tremula motio.	492.p	Oculorum inordinatus proie-	259.f
Oculi relucētes.	677.f	Oculorum corrugatio.	469.f	ctus.	
Oculi album maius, nigrum mi-		Oculorum immobilitas.	495.m	Oculorum varij affectus.	1100.p
nus fieri.	1094.p	Oculorum dolores & inflamma-		Oculorum immobilitas.	493.m
Oculi perturbati causæ.	1091.f.	tiones capite vulnerato quale		Oculorum perpetua agitatio.	483. f
1092. p		signum.	298.p	Oculorum vehementem dolo-	
Oculi natura duplex.	475.p	Oculorum peruersio duplex.	479.f	re ab acri materia soluit pur-	490. m
Oculi squalidi.	484.m	Oculorum falsa visa.	562.p	gatio.	
Oculi duæ partes.	478.m	Oculorum color quam vim ha-		Oculos torquere in caput.	1094
Oculi & tūres.	678 p	beat ad præsagium.	474.m	Oculos tubinde & variè dimo-	1093. m
Oculi album rubens.	486.p	Oculorum rubor cum singulo.	141.m	uere.	
Oculi puluerulenti.	492.p	Oculorum concretio.	1095.m.	Oculos pervertere.	1096.p
493. p		785.f.	ibidem.	Ex oculis scintillæ igneæ.	481.f
Oculi rubor.	485. m.f	Oculorum agitatio, concremen-		Odor.	832.p
In febre.	1096. m	tum ex pituita, vlcuscula ab-		Odoris absentia in excrementis,	
Oculi nigrum occultari superio-	1049.m	scessus in angulis.	478. m	cur vituperanda.	455. m
re gena.		Oculorum inflammationes al-		œconomia corporis naturalis.	421. m
Oculi instabiles.	491.f	uo resoluta sanescūt.	1096.m	œconomia.	107.f
Oculi densi.	203.m	Oculorum suspensio.	100.f.	œdema.	579.m. 580.m
Oculi & tūres.	481. m	Causæ & præsagia.	ibidem.	90.f 37.f	
Oculi affecti ostendunt omnes	474. m	& 101.p		œdemata, quæ non suppurant,	580. p
facultates lasas.		Oculorum affectorum remedia.	1098.p	œdematis descriptio.	1129.f
475.p		Oculorum venulæ.	474.p.	id est variæ quæ.	253 f
Oculi ut valent, ita & torū cor-	1099.f	Liuidæ, rubræ, nigræ, quid sig-		œsophagi & gulæ siccitas leth-	573.f
pus.		nificant.	ibidem.	alis.	
Oculi caui.	777.f. 780.m	Oculorum liuor.	477.f.	œsophagi siccitas lethalis.	802.p
Oculi vlcus.	636.f	Nigror.	ibidem.	œsophagi constructio & officiu.	97. p
Oculi ferocitas.	259.m.	Oculorum alba si rubeant, quid		œsophagi immoderata siccitas.	339
278.p. 677.m		significetur.	261.p	œsophagi vehemens siccitas.	15. p
Oculi album apparens in som-	1095.f	Oculorum varij affectus.	476.	œsophagi actio quor modis im-	97. p
no.		m.f. 477.p		pediatur.	
Oculi prærubri.	260.p.m.f.	Oculorum puritas.	473.f	Offensio in quibusdam partibus	19.p
410. m		474		maior.	
Oculi squalidi & pondere cassi.	1100.p				
Oculi perturbati.	741 p				

INDEX.

Omentis grauitas.	642.p	Ore ventriculi affecto quæ sym	107.p
ὀλίσθησις.	17.p	ptomata superueniant.	493.f
ὀλίγημα.	433.m.434.	ὀρμη ἀλγύματος.	316.f
1079.m		ὀρσιδν.	437.f
ὀρμη ἀλγύματος.	310.m	Orthopnea sicca.	805.f
ὀρμη τῶν ὀρθώτικ.	1099.p	Orthopnea.	94.m.815.m.
Omenti tumores.	181.f	697.m.1122.f. 114.m	
Omenti vulnera.	976.m	ὀρσιδν.	495.m
Omenti anatome.	875.m	Os vndique sectum agglutina-	
ὀμύχλν.	49.p	tum.	982.p
ὀμοσφοντες.	391.m.223.f.	Os ventriculi.	853.p
430.m.1009.f. 1010.p		Os capitis totum non est secan-	
ὀμοσφν.	283.m	dum.	977.p
ὀρμη ἐκ μέρν.	43.f	Os temporale.	298.p
Ophthalmia humida & sicca.		Os frontis.	1003.m
486.m. 488.m		Os generationis.	982.m
Ophthalmia interior, aut exte-		Os corruptionis ex sanie inci-	
rior.	489.m	dente.	973.f
Ophthalmia plenius dicta.		Os isis fissio in parte non vulne-	
1097.m		rata.	968.m
Ophthalmia causæ, differentia,		Os isis fracti nec secti symptoma	
præfagia, remedia.	488.489	ta.	974.
Ophthalmia vulnerato capite.		Os isis capitis vulnerati differen-	
490.f		tia.	298.m
ὀφθαλμὸς ἀτίκν.	677.m	Os isis læsi color.	975.m
Opinabilia.	361.p	Alij affectus.	ibidem.
Opinio.	140.m	Os isis vulnera.	981.
Opisthotonos à rigore.	35.f	Os isis syderationes.	817.m
Opisthotonos.	680.m.692.p.m.	Os isis abscedunt.	112.m
693.694.m. 314.p		Os isis temporalia.	423.p
Opisthotonos duobus modis sit		Os isis cur nō augeantur abscessa.	
à rigore.	35.f. 34.p	981.m	
Ordo in cursibus.	667.d	Os isis puerorum coalescunt.	978.
Ordo mutatus in motu humo-		m.980	
rū & exacerbationibus, quid		Os isis secta non augentur.	981
indicer.	10.p	Os isis distantia.	296.m
Ordo naturæ inuersus.	821.m	Os isis capitis quando secanda.	
Oregmone.	97. vide stertor.	969.f. 970.m	
ὀργμν.	145.m.f. 164.f	Os isium corruptiones.	422.p
ὀρσιδν.	194. 195	Os isium capitis fractorū digno-	
Oris & gingivarum vlcera.		tio.	967.f
866.p		Os isium inflammationes & gan-	
Oris ventriculi dolor.	190.m	græna.	421.p
Oris aperiendi difficultas ab in-		Oscitationis remedium.	1116.m
flammato cerebro.	170.f	Oscitatio.	140.p.m
Oris amaror.	325.m	ὀσισποσ.	1014.m
Oris distortio non semper à ma-		ὀσφωλγίε.	28.m
lignitate morbi.	40.p	ὀσν.	35.m
Oris apertio inuoluntaria vn-		Otiolum cutis.	769.m
de.	93.m	Otiolum.	770.f
Oris ventriculi affectus, & inde		ὀσν ἀμπαρ.	1097.m
præfagia.	190.m. 812.m	ὀσν ἀνθρ.	1099.m
Oris hiatus inter dormiendum.		ὀσν.	112.m
952.p.m		ὀσν ἀπαρξίε.	18.m
Oris ventriculi morsus, & sen-		ὀσν.	81.m
sus amaroris, quid porten-		ὀσν ἀπαρξίε.	894.f. 896.p
dat.	64.p	ὀσν ἀπαρξίε.	ibidem.
Oris amaror.	ibid.	ὀσν ἀπαρξίε.	118.f
Oris abscessus.	113.m.	ὀσν ἀπαρξίε.	1038.1041.p
Vlcera.	ibidem.	ὀσν ἀπαρξίε.	14.m
Oris claudendi difficultas in fe-		ὀσν.	1103.f
bribus.	170.m	ὀσν.	31.f
Oris partes faciliè putrescunt.			

INDEX.

Paraplectico modo. 159.m	Parotides in quibus fiant. 455.p	Partes posticę cur conuellantur à frigore. 14.p
Paraplegia vnde. 92.p	Parotidum resolutarum signa. 463. m	Cur magis rigeant. ibidem.
Paraplegia & cōsulsiō, an simul esse possunt. 270.m	Parotidam varia materia. 209. m. f	Partes posteriores cur frigidiores. 674.m
Paraplegia parū durans. 159.f	Parotidum lethaliū signa. 209.f	Partes duæ æqualiter imbecillę. 878.m
Paraplegia. 671.m	Parotidum recurrentium symptomata. 457.m. 458.m	Partes duæ rarō æqualiter excipiunt fluxiones. 736.p
Paraphrenitis & phrenitis. 148. m. 912.m	Parotidum signa. 166.p. 410.p. 292.p. 230.f. 289.m. 290.p. 193.f. 166.m. 160.f. 166.p. 378.f. 598.f. 599.p. f. 763.m. 1084.m. præsigna. 451. signa certa. 461.m	Partes posteriores cur magis & celerius refrigerentur. 13.p.m
Παραπρωίτη in suppuratis. 140.m	Parotidum differentiæ quædam, & inde præsigna. 444.f. 445.p. 447.p	Partes solidę concoquunt. 455.p
Parere citra dolorem. 1021.p	Parotidum differentiæ. 384.m	Parte externa notata interiores intelliguntur. 567.p
Pares mentes iudicant morbos diuturnos, dies impares acutos. 234. m	Præsigna. ibid. & 385.p	Partes quando per consensum afficiantur. 771.f
Parium exacerbationes exitio- se. 350.f	Parotidū materia qualis. 194.p. 456.f. duplex. 1082.f	Partes anteriores, cur posterioribus calidiores. 13. p.m
Parotis quid, in quibus morbis fiat, differentiæ, causę, præsigna. 161. 162. 163	Parotidum varia nomina. 136.p	Partes solidę. 469.f. 691.m
Parotis post exanthemata. 370.p	Parotidum abolitio duobus modis. 453.p	Part. a seminales, an regenerentur. 978. 580
Parotides lethales. 1086.p	Parotidibus sopor coniunctus. 337.f	Partes principes. 536.f
Parotides & febres seorsum iudicantur interdum. 1086.m	Parotidum salutarium signa. 457.p	Partes, quæ non coalescunt. 977.f. 980
Parotides habent suas crises differentes à crisi febris. ibidem.	Parotidum solutio. 556.f	Partes quæ celerius aut tardius suppurent. 783.m
Parotides molles laxę, sine suppuratione innoxie. 92.p	Parotidibus, etiam si suppurent, non fidendum. 209.p.m.f	Partium quarundam imbecillitas nativa. 510.m
Parotides vtilis, prauę, lethales, sanguineę, veruginosę. 163.p	Parotidibus qui morbi iudicantur. 456. 457	Partium superiorum & inferiorum distinctio. 716.m
Parotides parvę, sine suppuratione. 162. 163. p	Paroxysmus. 235.p	Partiū in facie refrigeratio, contractio, extenuatio. 434.p.m
Parotides primo septenario graues. 447.m	Paroxysmi partes quibus nominibus appellantur a Græcis. ibidem.	Partium extrematum & externarum ab internis distinctio. 939 f 940.p. Refrigeratio. ibidem.
Parotides an salutes. 444.m	Part reloluta nō nutritur. 449.f	Partium peruerfiones. 345.p
Parotides in pleuritide. 724.m	Partes, in quibus focus f.bris, aliz communicant cum superioribus partibus, aliz cum inferioribus. 606.m	Partium principum dignitas. 615. m
Parotides initid. 593.p	Partes posteriores cur celerius refrigerentur. 307.p. 308.f	Partium extimarum corruptela ab abscessu. 373.p
Parotides cur lethales, aut difficiles. 344.m	Doleant. 309.p	Partium inferiorum dolor in febribus. 316.f
Parotides lethales. 445.m. 616. p	Partes seminales, cur non regenerentur. 982.m	Partium consensus. 625.f
Parotides rarō salutes. 456.m	Partes aliz aliis celerius dolent. 817.p	Partium extimarum abscessus, rubores, nigrot. 98
Parotides cum dolore periculosa. 447.p	Partes aliz aliis grauius laborant propter cōsensum. 615.p	Partium, quę sentiūt, natura duplex. 347.m
Parotides quibus fiant. 1085.f	Partes extornę tepidę, quid significēt in febre acuta. 648.f	Partium solidarum actio. 718.m
Parotides symptomaticę. 679.f	Partes principes diuturnos & vehementes morbos diu nō ferunt. 9. 9.m	Partibus posterioribus rigores, tum priores, tum difficultiores. 19. p
Parotides in ardente febre periculosa. 209.p	Partes corporis superiores, aut inferiores, quomodo distinguendę. 931.p	Particulari notato totum, aut vniuersale intelligitur. 472.m
Parotides populares. ibid.	Partes interiores, cur externum aërem non ferant. 977.p	Partus facilitas. 1020. p
Parotides sine suppuratione tribus modis subsidit. 457.m.f. Præsigna. 458.p.m	Partes dextrę calidiores. 645.m	Partus tarditas. 1019.p
Parotides. 90.f. 92.f. 160.f. 446. p		Partus quid significet interdū. 1020. m
Parotides lethales quę. 1082.m. 1083.m. 1084.p		Parvę parotides quę. 66. m
Parotides malignę, aut mediocres. 460. 461		Patiendi facilitas ab imbecillitate. 76.f
Parotides cur paraplecticis male. 449.f		Parui abscessus. 161.f
Parotides quę non suppurant. 450.m		Magni. ibidem.
Parotides in voluulo. 888.m		FFFF 4
Parotides parvę & sanguineę. 663.m		

INDEX.

- Pauca & concocta expectorare,** quid significet. 805.p
Paucitas excretionis nunquam critica. 805.p
Paucitas excretionis, quid ostendat. 47.p
Paucitas. 53.p
Paucitas deiectionis. 603.m
Pavor. 367.f
Pavor ex somno. 674.m
Pauores puerorum. 170.p. 496.f
Pectoris dolores. 566.f. 567. 569.p
Pectoris & pulmonis morbi, quomodo finiantur. 758
Pectoris collapsus. 544.p
Pectoris inflammationes. 754.p
Pectoris rubor. 806.p
Pectoris tumor & abscessus. 802.p. 823.m
Pedes nigri, aut liuidi. 944.
Pedes nudare. 953.f. 954.p
Pedes ac manus nudare, quid significet. 7.p
Pedum humor. 161.m. 778.p. 781.p
Pedum manuūque dolor. 316.f
Pedum humor semper lethalis in acutis, nigrior non semper. 500.f
Pedum tumores in tabidis. 843.m
Quid indicent. 18.m
Pedum tumor & alui fluor in tabidis. 26.p
Pedum tumor oedematosus. 851.p. 863.m
Pedum refrigeratio. 679.p
Pedum frigus in pleuritide. 808.m
Pedum affectus per consensum. 885.m
Pedum manuūque labor in febribus. 42.p
Perfrigeratio ex rigore. 1.m.
Mors ex eodem. 2.p
Perfrigeratio, vide refrigeratio.
Perfrigeratio à rigore, quid indicet. 4.f
Pericardij affectus. 611.m
Petricranium. 970.f
Petricranij sectio. ibidem.
Peripneumonia per successionē pleuritidis. 106.f
Peripneumonia quot modis soluitur. 27.p
Peripneumonia urinis iudicata. 1047.p
Peripneumoniz abscessus. 229.
Peripneumonia sicca. 804.f. & seq.
Peripneumonia duplex. 768.p
Peripneumoniz & pleuritidis symptomata. 767.m
Peripneumoniz signa. 27.p
Generatio triplex. 768.m
à Peripneumonia senes & pueri celeriter moriuntur. 27.p
Peripneumonia ex angina. 705.
Peripneumoniz lethale signum. 805.p
Peripneumoniz solutio per abscessus. 759.m.f
Peripneumoniz solutiones variaz. 786.m
Peripneumonia finitur quinque modis. 762.p
Peripneumoniz abscessus prauus, & boni. 806.m
Peripneumonia quid. 759.m
Vnde fiat. 760.p. 26.f. 94.m. 1101.
Peripneumoniz signa praua. 503.m
Peripneumoniz duæ species. 762.m
Peripneumonicorum lingua. 508.p
Peripneumonicorum abscessus, cur ad crura boni, anginolorum minimè. 712.f. 713.p
Peripneumonicorum dolor vnde. 728.p
Peripneumonicorum lingua. 1101.m
Periodi critica duæ. 350.m
Periodi vniuersales tres. 128.p
Periodus. 255.p
Peripneumoniz. 14.m
Perseuerantia signorum confirmat iudicium. 248
Persica. 594.m
Persuasio difficilis in egris, quid significet. 153.m
Perturbatio critica. 166.m
352.p. 378.m. 921.m. 323. 324. 588.m
Perturbatio ante crism. 128.p
Perturbatio critica quid faciat. 60.p
Perturbationis critica symptomata vnde. 72.m
Pestilens conditio. 114.f
Quo die febris bubo appareat. ibidem.
Pestis quid. 642.p
Eius signa. 651.f. 993.m
Peti. 480.m
Phagedenq in mulieribus. 1015.p
Phantasiz symptomata. 332.p
Phloxis exilis. 553.f
Phyma. 1005.m
Phlebotomiam quæ prohibeatur. 936.p
Phlegmone propriè quid. 446.m. 429.m. Et eius species. 579.m
Phlegmone hepatis quibus in partibus fieri soleat. 862.p
Quomodo soluitur. ibidem.
Phlegmone pleuriz & pleuritis non significant idem. 446.m
Phlegmones intus suppurata symptomata. 597.m
Phlegmones in renibus signa. 567.m.f
Phlegmones interioris symptomata. 616.f. 617
Phlegmones vesicæ signa pathognomonica & superuenientia. 890.m
Phlegmones interiores vnde, signa, & prælagia. 190.m
Phlyctenæ pestilentes. 933.m
Phlyctenæ. 177.p. 636.f. 840.f
Phrenitica signa. 148.m
352. 353.p
Phrenitici cur sitis expertes. 151.m
Phrenitici cum nec agnoscant familiares, & obliuiscantur. 12.m
Phrenitici an somnient, & qualia ipsorum sint somnia. 357
Phrenitici cur parum bibant. 277.f
Phrenitici aluum strictum habere solent, & cur. 278.p
Phrenitici quieti vnde. 359
Phrenitici circa sensum duobus modis aberrant. 561.m
Phrenitici cur sedata phrenitide, & iudicata si bre, plerumque retineant impressionē aliquam delirij. 144.p
Phrenitici cur audaces. 151.p
Phrenitici quomodo somnient. 142.f. 143.p
Phrenitici *πραλύνονται*. 76.p
Phrenitici cum comate & silentio. 529.m
Phrenitici cur in frigidos morbos incidunt. 358.m
Phrenitici nō solo sermone deprehenduntur. 523.p
Phrenitici vnde vires dissoluantur. 95.f
Phrenitici duplex symptomatum remissio. 143.p
Phrenitici & pulmonariis lethalis. 342.m
Phreniticorum variaz mutationes & *μεταπτώσεις*. 146.
147.p. Variorum in iisdem symptomatum ratio. 147.p
Phreniticorum quædam symptomata. 360.m. 361
Phreniticorum respiratio qualis. 141.p. Signa praua. Crisis. ibidem.

INDEX.

ibidem. & 540.p			
Phrenitidis hectica & veterno-			
sa, quomodo differant.	529.		
m. 119.f			
Phrenitis silens alia cum lethar-			
go vel sopore, alia ab hecti-			
ca cerebri intemperie.	102.f.		
& vtriusque dignorio.	ibid.		
Phrenitis obscura duplex.			
348.p			
Phrenitis primo die.	633.p		
Phrenitis silens.	340.m		
Phrenitis vehemens vnde.			
152. m			
Phrenitis, ferina hectica.	436.f		
133.p. 920.m			
Phrenitis in quibus citò fiat.			
799. f			
Phrenitis cur in lethargum de-			
generet.	459.m		
Phrenitis an sit membranæ ce-			
rebri inflammatio.	528.m		
Phrenitis cur interdum desinat,			
postea redeat.	149.f		
Phrenitis quomodo fiat.	134 m		
Phrenitis magna quomodo fi-			
niatur.	96.p		
Phrenitis impedit sensationem.			
43. p			
Phrenitis cum silentio.	101.		
102			
Phrenitis ex pituita & bile.			
110.p			
Phrenitidis varij modi.	135.m		
Phrenitidis effectus.	150. f		
Phrenitidis signa tria maligna.			
147. m			
Phrenitidis propria symptoma-			
ta.	282. p		
Phrenitidis perniciosissimū sig-			
num.	95.m		
Phrenitidis causæ.	436.f		
Generatio	497.p		
Signa.	519.m		
Phrenitidis in lethargum muta-			
tio.	1117.f		
Phrenitidis vehementis duæ cau-			
sæ.	510.f		
Phrenitidis hyparxis assiduitas			
febris cum delirio.	91.f		
Essentia inflammatio cerebri.			
Phrenitidis multi generationis			
gradus.	143.p		
Phrenitidis maligna quædā sym-			
ptomata.	347.f. 348		
Phrenitidis species tres.	101.f		
Phrenitidis nomē pro omni de-			
lirio.	350.p		
Phrenitidis vehementis sympto-			
mata.	260.m		
Phrenitidis definitio ex genere			
& differentis.	276.f		
Phrenitidis in lethargum tran-			
situs.	49.f		
Phrenitidis vehementis syndro-			
me.	276.f. 278		
Phrenitidis fururæ duo genera-			
lia & certa signa.	70.f.		
71.p			
Phrenitidis signum ex vrinis.			
442. p			
Phrenitidis <i>ἡνζυμωτά</i> .	154.p		
Phrenitidis <i>αυιδόπλουτά</i> .	154.m		
Phrenitidis tres species.	120.p		
Phrenitis in pleuritide.	799.f.		
800.p			
Phrenitidis differentiar.	247.m		
Phrenitidis varia symptomata.			
561.p			
Phrenitidis causæ duæ bilis, &			
inflammatio.	101.f		
Phthisicos tres differentiar.			
838.p			
Phthisis non omnis insanabilis.			
836. m			
Phthisis ex lienteria.	887. m		
Phthisis confirmata.	842.f		
Phthisis signa.	778.779		
Phthisis quid.	228.f. 230.p		
742. p			
Phthisici quidam nullo præce-			
dente sputo sanguinis.			
822.p			
Phthisici nullo antecedente spu-			
to sanguinis.	838.m		
Phthisici non semper hectica la-			
borant.	845.m		
Phthisicorum duo prava signa.			
792. m			
Phthoë.	791. m		
742.p			
Pica mulierum.	660.f		
662.p			
Pili in vulnere relictī, quid osten-			
dant.	972.p		
Pilorum defluuium.	792.m		
Causæ.	834. m		
Corruptio.	832.f		
Pinguedo innatans vrinis.			
1034. p			
Pinguedo in vrinis.	1042.f		
Pinnarum nasi motio.	543.f		
Pituita putredine & calore acri-			
moniam acquirit, vnde vigi-			
liæ & c.	91.f		
Pituita salsa.	274.p.		
518.p. 790.p. 847.f. 1109.m.			
1016.f. & 1020.f			
Pituita.	847.p		
809			
Pituita alba.	871.p. 916 p		
Vitrea.	614.p		
Pituita sic acris.	239.f		
Pituita lapidescens.	585.p		
Pituita dentibus agglutinata.			
572.m			
Pituita in pulmonibus lapide-			
scens.	821.p. 1109.m		
Pituita dentibus, aut linguæ ad-			
hærens, quid significet.			
502.f			
Pituita concocta pari simillima.			
868. p			
Pituita an mutetur in melācho-			
licum humorem.	919.p		
Pituita crudacea in intestinis.			
867.f			
Pituita quibus de causis colli-			
quatur.	683.p		
Pituita mouetur noctu.	30.p		
Pituita sputo reddita, vnde pro-			
deat.	505.m		
Pituita cur hyeme generetur.			
928. f			
Pituita sincera.	745.m		
Pituita tenuior exclusa quacū-			
que parte excludatur, signū			
cruditatis.	1102.f		
Pituita acida & dulcis.	1020.f		
Pituita pro lemīs.	1093.f		
Pituita an descendat in aqua.			
833.m			
Pituita cōcreta in pulmonibus,			
707.p			
Pituitæ species.	789.f		
Pituitæ ē thorace educio.			
705. f			
Pituitæ naturalis sapor.	790.m		
Pituitæ concoctio.	580.m		
Pituitæ effectus.	919.p		
Pituitæ differentiar & effectus,			
790. p			
Pituitosus humor quis.	225.f		
Pituitosi feri effectus.	733.p		
Plagæ temporales.	960		
Plenum quid.	970.p		
Plenitum.	683.m		
Plenitudinis causa.	828.p		
Pleuræ inflammatio.	104.p		
Pleuritici mors ex adstringen-			
tium vsu, etiā in declinatio-			
ne.	711.p		
Pleuritici quando fiant suppu-			
rati.	741. m		
Pleuriticorum alvus, cur libe-			
ra esse debeat.	735.m		
736. p			
Pleuriticorum & morborū pul-			
monis remedia.	757.f		
758.m. 759.p			
Pleuriticorum dolor initio par-			
uus, quinto die magnus peri-			
culosus.	739. p		
Pleuriticorum abscessus.	724.m		
Pleuritis cum spasmate an tu-			
tior.	816. m		
Pleuritis mediastini.	774.f		
799.f			
Pleuritis vera.	799.p		
Pleuritis			

I N D E X.

Pleuritis ex dorso.	726.p	Pleuritidis bilioſa ſigna.	730	Præſagia ſumuntur vel ex cauſa morbi, vel ſymptomatum vehementia, vel viribus ægri.	67.m
Pleuritis vrinis, non ſputis iudicata.	1047.p	pleuritidis variz crifes.	106.m	Præſagia è ſputis.	718
pleuritis in delirium deſinens.	807.m	pleuritidis ſolutiones variz.	786.m	Præſagia è dentibus.	509.f
pleuritis à quo humore.	104.m	pleuritidis ad ſuppurationē tendentis ſigna.	174.f	Præſagia cur ſæpè fallant.	630.p
pleuritis hæmorrhagia iudicari poteſt.	791.f	pleuritidis ſigna <i>ἰωρὶς</i> .	106.m.f	Præſagia vniuerſalia & veluti ar cana quædam particularibus exemplis docet in Coacis.	60.p
pleuritis notha.	810	pleuritidis multiplex ſolutio.	724.f	Præſagia è lingua, non minus certa, quàm ex vrinis.	498.m
pleuritis cur frequentior, quàm peripneumonia.	725.p	pleuritidis materia.	735.m	Præſagia quādo fallant, & quando certa ſint.	277
pleuritis exquiſita, non exquiſita, notha.	722	Tempora.	722.f	Præſagiēdi ratio in vulneribus.	988.990.f
pleuritis bilioſa, an deterior ſan guinea.	1048.p	pleuritidis fallacis ſigna.	738.f.739	Præſagiendi ſumma ratio vnde petenda.	941.f.942.f
pleuritis duplex Hippocrati.	726.m	pleuritidis mutatio ad deliriū.	741.p	Præſagiendi methodus.	419.f
pleuritis moderata quæ.	937.p	pleuritidis variz ſolutiones.	ibidem.	Præſagiendum nō eſt, antequàm intelligas cauſam mali, & nū vi morbi, an aliūde fiant ſym ptomata.	9.m & 10.m
pleuritis cum ſputo cruento mi tiſſima.	751.p	pleuritidis rarè obnoxij qui.	104.m	Præſagij cautio.	54.f
pleuritis ſuppuratio ſuperue niens.	809.810	pleuritidis lethalis ſigna.	175.p.727.m	Caput.	80.f
pleuritis quando non requirat phlebotomiam.	936.937	Plethoræ effectus.	192.p	Præſagij vis omnis pender ex comparatione virium & mor bi.	81.m
pleuritis ſedata in perniciem æ gri.	807.f	Podagra & lythiaſis mutuè ſibi ſuccedunt.	931.m	Præſagium in quibus verſetur.	857.f
pleuritis.	767.m	Podagræ cauſa variz.	ibidem.	Præſagium.	847.f
pleuritis ſicca <i>ῥῆξ ἀνὸς</i> .	727.p	Podagram non fieri in eunu chis, mulieribus, & pueris.	1008.f	848.918.919	
pleuritis cum febre diuturna.	810	Pondus doloris loco in ſuppu ratis, & quando.	18.p	Principio vno graviter affecto, mora.	446.p
pleuritis bilioſa, an periculoſior cæteris.	737.f.738	Pori corporis obſcuri.	875.f	Principiorum prauitas.	842.p
pleuritis intra quatuordecim dies repurgari debet.	473.m	Porus ſarcoideus.	978.p.f	Principium morbi quid.	108.p
pleuritis interdum ſoluuntur alui profluui.	104.m	Potionis abſtinentia cauſa he tica & maraſmi in quibus dam.	151.f	723.p.750.m.709.m.282.m	
pleuritis modetiſſima quæ.	737.f	Porus per nares reſluxus.	467.p	734.p.236.m.498.p.1100.f	
pleuritidis lethalis duæ cauſæ	739.p	Porus an deſcendat in pulmo nes.	360.m	Profluuij alui critici ſigna.	219.
pleuritidis exquiſitæ materia nō ſemper eſt bilis.	731.m	Potus phreniticis perterritre pus.	96.m	Profluuium alui in pleuritide aliquando vult.	47.p
pleuritidis ſolutio.	807.p.m	Potus deſcendentis ſtrepitus quale ſignum.	96.m.f	Profundus ſomnus dupliciter.	242.m.
pleuritidis ſigna lethalia.	740.741	Potus deſcendentis ſtrepitus.	150.f. & ſeq.338.339	Cur ægri excitari non poſſint à ſomno præter natu ram.	ibidem.
pleuritidis ſigna maligna.	722.f.723.p	Potus murmur, cur audiatur in ſanis.	96.f	Prognostiæ ſententiæ.	809.p
pleuritidis materia & ſputa.	743.m	Potus in os reſiliens.	720.f	Progreſſu morbus.	1081.p
pleuritidis origo vera.	731.m	Præſina.	1041.f	Prolapſus ad pedes.	951.
pleuritidis ſolutio quot diebus fieri debeat.	737.m	Præcautio morbi in quibus ver ſetur.	928.f	vide, Corporis motus.	
pleuritides cum ſpſmate mi nus periculoſæ.	728.729	Præcepta generalia, quomodo conſtituantur.	215.f	Proluvies rubens.	283.m
pleuritidis terminus.	724.m	Præcepta artiſicioſa.	416.f	Proprium.	540.m.f.542.p
pleuritidis bilioſa ſignum le thale.	806.f.807	Prædicendo quid ſpectandum ſit.	219.p	Proſtricti latio, quàm utilis.	277
pleuritides vnde.	1101.f	Prædictio artiſicioſa qualis.	314.m	Proxima & vicina primùm & maximè affici.	154.m
pleuritidis nothæ, exquiſitæ, & non exquiſitæ diſtinctio.	727.m	Prædictio quid.	630.p	Prurigo vnde.	1072.p
		Præfocatio.	571.m	Pruriginofa corpora.	840.f
		Præparatio ad morbum.	928.f		
		Præparatio ad tabem.	839.m.f	Pruritus.	840.m
		Præputium.	980.p.981.p		
					Pſora.

I N D E X.

Pfora.	518.p	Pulmonici cur interdum tan-	Pulmonis affectus.	801.m	
Ptyelismus in parotidibus.		quam mortui iaceant. 776.m	Pulmonis affecti dolor.	761.m	
455.m		Pulmo defluxioni suscipienda	Pulmonis aptitudo ad morbos.	838.m	
Puisanæ dotes.	758.f	aptus.	702.m		
Puisanæ vsus in phthisicia.	802.p	Pulmo.	839.m	Pulmonis tuberculum.	814.p
Pubertas.	893.f	Qualis.	821.m	815	
1008.f		Tabidus.	814.p	Pulmonis vomica per urinas	
Pubertatis initium.	1009.f	Pulmo lateri hærens.	775.m	expurgata.	824.f
Pudendi dolor.	409.f	776.f		825.p	
Pudendi contractio.	899.p	Pulmo veluti coagulata spuma.		Pulmonis vomica.	782.m
Pudendorū symptomata & sig-		796.m		Pulmonis nomen quid compre-	
na.	945.p	Pulmo totus cum corde duo-		hendat.	311.f
Pueriles morbi.	128.m	bus modis afficitur.	776.m	Pulmonis inflammari causæ.	760.p
Puerilis ætas.	893.f	Pulmo aptus excipiendis fluxio-	856.p		
Pueri.	828.m	nibus.	702.m	Pulmonis vlcera cur difficulter	
Pueri quos humores congerat.	893.f	Pulmo non dolet.	769.f	curentur.	979.p
Pueri cur nec prudētes sint, nec		Pulmo cur excipiat fluxiones.		Pulmone affecto deliria.	458.p
somnis manifesta videant.	143.f	Pulmo meatus non habet per		Pulmone suppurato lethale sig-	
Pueri calidi cur incidunt in fri-		quos se exoneret excepta ar-	773.p	num.	788.m
gidos affectus.	684.p	teria.		Pulmonum inflammatio qua-	
Pueri hectic.	469.f	Pulmo diuisus in duas alas.		lis.	775.p
Pueri vermiculosi.	593.m	773.m. 774.p		Pulmonū morbis cur non con-	
Pueri somniculosi vnde fiāt vi-		Pulmo tibi obnoxius.	841.f	ueniat hæmorrhagia.	237.m
giles.	367.m	842		Pulmonum vasa cur frequen-	
Pueri sola facultate animali, &		Pulmo an sentiat.	796.p	tius, quàm alibi rumpantur.	831.f
motrice imbecilles.	169.m	820.p. 821.m		Pulmonum cōstitutio ex tribus	
Pueritia.	367.p	Pulmo marcidus.	1115.p	constans.	998
393.p. 1010.p		Pulmonis exulcerati sympto-	311.m	Pulmonibus plenis cerebrū re-	
Puerorum conuulsio.	367.p	mata.		pletur.	1115.p
683.m. 684.p		Pulmonis suppurati pus quale.	857.p	Pulsatio.	129.p
Puerorum morbi.	169.p	Pulmonis vlcera.	794.m	130.p	
170.p		Pulmonis inflammari signa.		Pulsatio in temporibus.	379.f
Puerorum facultates.	661.p	503.m		Pulsatio hypochondriorū, quid	
Puerorum corpus.	850.p	Pulmonis vulnera, vlcera, & in-		præfagiat.	588.
Puerorum somnus criticus.		de præfagia ac symptomata.	999. 1000	589	
241.m. 242.m		Pulmonis vomicosi signa.		Pulsatio arteriarum.	351.f
Puerorum paucor & clamor.	367.f	26.m		Pulsatio aspectabilis arteriarum	
Puerorum morbi ex vitioso la-		Pulmonis affecti dignotio.	774	in temporibus.	706.m
te.	1020.f	Pulmonis vlcus.	1115.p	Pulsationis duæ causæ in inflam-	
Puerorum conuulsio.	495.m	Pulmonis tunica.	773.m	mationibus magnis.	775.m
Signa. ibidem & 496		774.p		Pulsationis sensus in quibus in-	
Puerorum cruditas.	661.p	Pulmonis affecti dolores qua-		flammationibus appareat.	583.p
Puerorum sanguis & catarrhi.	840.m	les.	715.m	Pulsationis dolor.	429.p
Puerorum morbi exhalatione,		Pulmonis bronchia diuisa.		Pulsus ab Hippocrate notatus.	385.m
aut maturatione soluantur.	222.p	998.m		Pulsus omissus ab Hippocrate.	588.m
Puerorum facultates.	683.f	Pulmonis tres substantiæ.	798.p	Pulsus quomodo fallat.	333.
Puerorum catarrhi.	828.p	Pulmonis affecti ex translatio-		m. f. 334	
Puerorum temperamentum.	429.f	ne symptomata.	704.	Pulsus cordis.	569.f
Puerperia alba, rubra, serosa.	1016.m	705		Pulsus intermittens.	799.m
Puerperiorū suppressio quæ sym-		Pulmonis exulceratio, suppura-		Pulsus quibus locis notatus ab	
ptomata inferat. ibidem.m		tio, & inde symptomata.	310.	Hippocrate.	210.m
Puerperiorū suppressorum no-		311.p		Pulsus lethargicorum.	210.m
xx.	304.f. 305.p	Pulmonis hydrops.	814.m	211.m	
Pulmonarij.	165.p	Pulmonis inflammatio.	174.p	Pulsus intercidens.	333.f
Pulmonariorum color.	105.m	754.p		334	
342.m		Pulmonis calefacti signa.	801.m	Pulsus consideratio.	333.
		Pulmonis dolor qualis.	774.	334. 706.p	
		m. f		Pulsus ab Hippocrate annota-	
		Pulmonis cancer.	801.m	tus.	333.m
				Pulsus	

INDEX.

<i>Pulsus Sinepote.</i>	549.f	<i>Puris è thorace per intestina purgatio.</i>	814	<i>Pus pessimum quale.</i>	797.m.f
<i>Punctura nerui.</i>	988.f	<i>Puris quantitas & locus in thorace, unde cognoscantur.</i>	829	<i>Pus an per ventriculos cordis transeat, & quæ symptomata inde sequantur.</i>	716.p
1001		<i>Puris odor duplex, ex natura puris, vel ex loco.</i>	1005.p	<i>Pus per vrinæ unde.</i>	892.m
<i>Pupilla.</i>	481.f	<i>Puris per aures & nares expurgatio.</i>	338.p	<i>Pus optimum quale.</i>	797.m
<i>Pupillæ dilatio.</i>	486.m	<i>Puris expectoratio à ruptione intra quadraginta dies debet repurgari.</i>	786.m	<i>Pus in ventre unde, & inde præfagia.</i>	582.m
<i>Corrugatio.</i>	482.m	<i>Puris suppressio in tabidis.</i>	846.m	<i>Pus quale esse debeat.</i>	1085.m
<i>Pupillam non posse extendi.</i>	1095.p	<i>Puris inopta.</i>	948.p	<i>Pus quando expectandum.</i>	406.m
<i>Purgamentorum suppressio.</i>	640.m	<i>Puris optimi conditiones.</i>	787.p	<i>Pus inodorum.</i>	455.¶
<i>Purgandi indicatio.</i>	660.f	<i>Puris collectio multiplex.</i>	582.m	<i>Pus non album, quid significet.</i>	455.m
<i>Purgandi occasio in acutis.</i>	504.p	<i>Puris repurgatio.</i>	741.m	<i>Pus per aures.</i>	271.m
<i>Purgantia medicamēta, cur interdum iæterum afferant.</i>	54.m	<i>Puris expurgandi terminus in pleuritide.</i>	724.m	<i>Pus sine vlcere.</i>	556.p
<i>Purgatio per quæ loca fieri debet.</i>	629.f	<i>Puris generatio & excretio unde.</i>	412.f	<i>Pus in dolore capitis quando.</i>	272.p
<i>Purgatio inflammatis oculis.</i>	490.f	<i>Puris crassities impedit diagnosis.</i>	585.m	<i>Pus limosum & grauiter olens.</i>	797.m
<i>Purgatio circa crislum, cur morlem sæpè afferat.</i>	16.f	<i>Puris optimi conditiones.</i>	410.p	<i>Pus hepaticorum quale esse debeat.</i>	852.p
<i>Purgatio quando maximè cauenda ante sectionem venæ.</i>	604.f.605.p	<i>Puris odor qualis.</i>	792.f	<i>Pus per intestina excretum unde prodeat.</i>	621.p
<i>Purgatio in cruditate prohibita.</i>	661.m	<i>Puris per aluum excretio.</i>	635.m	<i>Pus prauum.</i>	455.
<i>Purgatio ad sanguinem vsque.</i>	1073.m	<i>Puris copia in vlcibus unde.</i>	585.m.f	<i>Et bonum.</i>	1005.p.f
<i>Purgatio & venæ sectio quando conueniant.</i>	460.m	<i>Puris excretio sine vlcere.</i>	272.p	<i>Pus per media ossa erumpens, & puris interni varia symptomata, indeque præfagia.</i>	583.584
<i>Purgatio in inflammationibus internis noxia.</i>	938.m	<i>Puris excretio.</i>	452.m	<i>Pus cur album, æquale, & laue esse debeat.</i>	455.m
<i>Purgatio quando necessaria.</i>	146.m.616.f	<i>Puris è thorace repurgandi terminus.</i>	777.778	<i>Pus unde.</i>	271.m
<i>Purgationis incommoda.</i>	504.p	<i>Puris, pituitæ, & crudi humoris distinctio.</i>	832.m	<i>Per nares exiens.</i>	ibidem.
<i>Purgationis opportunitas.</i>	159.f	<i>Puris, pituitæ, & crudi humoris distinctio.</i>	833.m	<i>Pus cruentum.</i>	793.f
<i>Purgationes rubræ ab elæboro.</i>	1031.f	<i>Puris differentia.</i>	1004.f	<i>Pustulæ, quales ab igne.</i>	175.f
<i>Purgationes in quibus morbis noxiæ.</i>	869.f	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ & abicellus euanescentes quid possint.</i>	98.m
<i>Purgationes in quibus morbis cauendæ.</i>	619.p	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ tabe confirmata.</i>	845
<i>Purgationes periculose viribus fractis.</i>	1071.m	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ linguæ.</i>	712.m.733
<i>Purgationibus qui sint inepti.</i>	691.p	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ rubræ in facie.</i>	471.m
<i>Puritas.</i>	1091.m	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ in lingua capite vulnerato.</i>	961.m
<i>Puris copia in thorace unde.</i>	819.p	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ quasi demorsæ à pulice.</i>	175.f
<i>Puris progressus à pulmone & thorace in renes, aut intestina.</i>	814.f	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ circa corpus.</i>	778.p
<i>Puris suppressi effectus.</i>	826.m	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ per totum corpus tanquam ab vrtica.</i>	799.m
<i>Puris malignitas unde cognoscatur.</i>	798.m	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ & tubercula intro recurrentia.</i>	87.p
<i>Puris & crudi humoris differentia.</i>	893.f	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ.</i>	372.m. Differentia, Causæ, Præfagia. ibid. & 733
<i>Puris ingens copia ab exiguo vlcere in thorace.</i>	826.m.f	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ liuidæ in tabidis, quid significant & unde.</i>	845
<i>Puris in thorace contenti effectus.</i>	838.f.839.p	<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ phœniceæ & rubentes.</i>	884.p
		<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ.</i>	369.m.388.m
		<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustulæ.</i>	412.f.636.f.885.f
		<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustularum eruptio.</i>	58.f
		<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustularum materia duplex, generatio triplex.</i>	933.p
		<i>Puris, quod generatur, symptomata.</i>	369.p	<i>Pustularum varicæ differentia.</i>	933.p

I N D E X.

933.p. Præfagia. ibidem.
 Pustularum erupcio critica.
 2.1.m
 Pustularum origo. 781.m
 Pustularum in cute causæ, species, præfagia. 176.177
 Pustularum variaz differentiz.
 841.p
 Putredo. 158.m
 Putredo & marasmus differunt.
 296.f
 Putredo à mixtione. 651.m
 Putrescentia quare humida.
 158.m

Qualitates particulatim introductur. 73.m.77 p
 Quantitas continua quot modis accedat. 981.f
 Quartana ab hepate. 1070.f
 Quartana soluit epilepsia. 40.m
 Quartana triplex ex ratione materiz. 225.p.f
 Quartana in 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.
 Quartana à magnis morbis liberat. 921.m
 & 685.m
 Quartana cur soluat epilepsiam. 680.f
 Quartanz transmutationes. 406.p
 Quartanz æstius. 405.f
 Autumnales, hyberne. ibid.
 Quando desinant. 406.p
 Quartanz rigor aliquando interficit. 302.p
 Quartanz rigor interdum lethalis. 21.p
 In quartanz accessionibus, cur senes interdum moriantur. 8.p
 Quartanz æstius & autumnales. 252.f. 253.p
 Quartanz raro hyeme, & cur in duplices, aut triplices quartanas mutantur. 253.p
 Quartanz solutio. 234.p.m
 394.f
 Quartanz solutio iniecto metu. 921.f
 Quartanz ante ortum arcturi. 224.f
 Quartanz quando incipiant. 224. 225
 Quartanz ex erraticis cur difficiles. 57.p.
 Quartanz æstius cur breues. 255.m
 Autumnales longæ, ibid.
 Quartanz rigor & calor epilepsiam solunt. 196.p
 Quartanz in pueris. 919.d
 Quartanz ex erraticis. 55.f
 Quartanz primigenia, sympto-

maticæ lienis aut hepatis, & per successione. 253.m
 Crises. ibidem.
 An transeant in acutas. ibid.
 Quartanz. 392.f
 393.p
 Quartanz rigore soluitur epilepsia. 248.m
 Quartanz à liene. 881.m
 Quartanz occultè incipientes. 393.p
 Quartanarum solutio. 228.m
 Quartanariorum vis perit post vigesimum. 18.f
 Quartus dies. 206.f
 Quartus tertio similis quid prælagiat. 126.m
 Quartus septimi index. 235.m
 Quarti diei vis. 202.m
 Accessiones. 349.f
 350.p
 Quarto die ingrauescens morbus quid prælagiat. 125.f
 126.m
 Quies ægri vnde. 85.f
 Quies & continentia corporis signum saluberrimum. 314.m
 Quotidianæ febres non desinunt in veram æstius. 180.p

R

Rachitis. 991.m
 Rachitis. 422.m
 Rachitis. 297.m
 298.m
 Rhagoides. 478.m
 481.p
 Rhagois. 1094.p
 Raritas spiritus. 341.f
 Raritas in respirando vnde. 140.m
 Raritas. 770.m
 Rhasius deceptus in prælagiendo. 630.m
 942.f
 Ratio in omnibus non potest reddi. 394.m
 Raucedo. 361.f. 801.p.f
 Vnde fiat. 525.m
 Raucedo in infania. 922
 Raucedo anginz prænuncia. 802.m
 Raucedo in hepaticis. 849.f
 Recalescere à rigore. 302.p
 Recalescere celeriter malignitatis signum. 52.p
 Quid portendat. 53.m
 Recalescere duobus modis. 321.m
 Recalescere à rigore duobus modis. 1.f
 Recalescere celeriter. 79.f
 à sudore. 80.p
 Recalescere quid. 51.f

Recalescere duobus modis in ardente. 285.f
 Recidiva. 395.f. 673.f
 1114.p
 Recidiva cur fiat, si paribus febris relinquat. 351.m
 Recidiva in quibus morbis raro fiat. 206.p
 Recidiva frequens. 229.f
 Recidiva mortifera. 232.p
 Præva, salutaris. ibidem.f
 Recidiva. 128.m
 Causæ duæ externæ & internæ. ibidem.
 Recidiva in ardente quomodo prælagienda. 206.f
 Recidiva an fiat ab ardente. 206.m.f
 Recidiva ex eodem humore facta, eandem crisin denūciat. 187.f
 Recidiva expectanda, quoties febris alio die, quam critico, desit. 232.p
 Recidivæ quibus ex causis. 150.p
 Recidivæ ex parotidibus prælagium. 458.p.f
 Recidivæ quomodo & quibus de causis fiant. 187.188
 Recidivæ lethales. 791.m
 Recidivæ in crisi bus imperfectis. 532.m
 Recidivæ vnde fiant. 674.p
 Recidivæ qualia symptomata afferant, & quibus casibus iudicari soleant. 674.p
 Recidivæ signum. 61.f
 Recidivæ senibus. 430.m
 Recidivæ quibus morbis familiares. 512.f
 Recidivæ quando fiant. 351.p.m
 Recidivæ cur varias crises experiantur. 188.p
 Recidivæ causæ & prænotio. 242.f
 Recidivæ tremulæ. 188.m
 Recidivæ in quibus morbis fiant. 206.m
 Recidivæ quomodo & in quibus partibus fiant. 149.f
 Recidivæ diebus criticis. 1032.f
 Rectitudo in excretionibus quæ vim habeat. 578.m
 Recursio è lumbis. 167.m
 Recursus. 702.m. 703.f
 Refluxus materiz ad interiora. 700.m
 Refrigerari febrem duobus modis dicitur. 109.m
 Refrigerari à rigore. 302.p
 à dolore. 98.p
 Refrigeratio cur à rigore symptomatice. 12.p

I N D E X.

- Refrigeratio extimarum partiū. 370.m.f
 Refrigeratio in melancholicis affectibus. 921.p
 Refrigeratio conuulsionem, interdum resolutionem adfert. 307.p
 Refrigeratio cum iactatione maxime lethalis. 5.m
 non semper. 6.m
 Refrigeratio sine sudore aut cū sudore paucō quid significet. 59.p.80
 Refrigeratio extremorū quādo indicet venę sectionē. 939
 Refrigeratio sistit sanguinem. 644.m
 Refrigeratio dorsi conuulsifica. 353.p
 Refrigeratio in caulo signū malignitatis. 91.m
 Refrigeratio febris. 591.m
 Refrigeratio ab internis vitio partis principis. 343.f
 Refrigeratio, deinde calor vnde. 76.f
 Refrigeratio in febre ardente. 201.f
 Refrigeratio à dorso. 555.m
 Refrigeratio in hæmorrhagia, quid prælagiat. 645.m
 Refrigeratio ceruicis & dorsi. 133.m
 Refrigeratio in continuis symptomatice duobus modis. 6.f
 Refrigeratio à rigore quomodo fiat. 22.m
 Refrigeratio extremorum quale signum. 934.m
 Refrigeratio per priuationē caloris planē lethalis. 8.f
 Refrigeratio. 303.m.368.m.858
 Refrigeratio extremorū. 497.p
 Refrigeratio in ardentibus malignitatis signū. 453.f.454.m
 Refrigeratio extimarum partiū. 698.f
 Refrigeratio in partibus posterioribus magis. 13.p.m.f & 14.m.f
 Refrigeratio extremitatū vnde, & quale signum. 109.m.f
 Cur modo mala, modo lethalis Hippoc. 110.p
 Refrigeratio multis fit modis. 76.f
 Refrigeratio vehemens. 132.m
 Refrigeratio quid Galeno. 61.m
 Quot modis fiat à rigore. ibidem 62.m
 Refrigeratio duplex. 177.m
 543.m. triplex. 7.f
 Refrigeratio critica. 166.f
 Ex refrigeratione cur metuenda conuulsio. 80.m
 Refrigeratio extremorū. 1048.f
 Refrigeratio signū vomitus nigri. 157.f
 Refrigeratio ab extinctione vnde cognoscatur. 9.m
 Refrigeratio cogit nervos & replet. 38.m
 Refrigeratio quid indicet. 11.p
 Refrigerationis prælagia. 287.p
 Refrigerationis & caloris vicissitudo quid portendat. 329
 Refrigerationis extremorū causę quatuor. 940
 à refrigeratione recalescere non malum. 50.p Non recalescere lethale. ibidem.
 Ex refrigeratione corporis in febre sequitur desperatio, & metus tribus modis. 9.m
 In refrigeratione extremorū symptomatice solo oxymelte alendum. 7.p
 Refrigeratur corpus in febre tribus modis. 9.m. Quid ex singulis prælagiendum. ibid.
 Refrigerescere in acuta febre. 1085.p
 Regeneratio in quibus partibus. 980
 Regeneratio & vnio, quomodo differant. 981.m
 Relapsus. 187.m
 Remissio morbi triplex, & signa cuiusque. 232.m.233
 Remissio morbi infida. 87.f
 Remissio morbi alia simulata, alia vera. 72.p
 Quomodo dignoscatur. 73.p
 Remissio falsò credita. 325.f
 Remissio morbi infida. 609.m
 328.m.851.p
 Remissio febris, quam mox sequitur violentior exacerbatio malignitatis signum. 38.m
 Remissio symptomatum infida. 531.p.m
 Remissio falsa. 708.f
 Renalis doloris prænotio ex hęc mis constitutione. 928.m
 Renis absumptio remanente sola tunica. 1032.p
 Renis phlegmone obsessi signa. 567.f
 Renum laborantium signa quędam. 1081.m
 Renum inflammatio. 636.m
 Renum affectorum symptoma. 567.m
 Renum affectio propria. ibid.
 Renum dolor affecto corde. 824.m
 Renum dolor & vlcer. 452.m
 Renum vulnera. 1002.m
 Renum officium. 441.m
 Renum dolor in febribus. 636
 Renum grauitas. 929.m
 Renum affectus. 620.p
 Renum dolores vnde. 638.f
 Renum vlcus. 892.f
 Renum dolor grauis signū calculi. 1049.m
 Renum dolores. 95.m.567.m
 715.m.860.m.891.m.928.p
 Repellentium vsus quādo prohibitus. 121.m
 Repellentibus an vtendū in affectibus thoracis. 704.m
 Repercussionem quę impediāt. 490.m
 Repentē, quid interdum significet. 14.p
 Repletio immodica. 691.f
 Repurgationis per sputa terminus. 724.m
 510.m. 511.m. 512.m. 513.m. 514.m. 515.m. 516.m. 517.m. 518.m. 519.m. 520.m. 521.m. 522.m. 523.m. 524.m. 525.m. 526.m. 527.m. 528.m. 529.m. 530.m. 531.m. 532.m. 533.m. 534.m. 535.m. 536.m. 537.m. 538.m. 539.m. 540.m. 541.m. 542.m. 543.m. 544.m. 545.m. 546.m. 547.m. 548.m. 549.m. 550.m. 551.m. 552.m. 553.m. 554.m. 555.m. 556.m. 557.m. 558.m. 559.m. 560.m. 561.m. 562.m. 563.m. 564.m. 565.m. 566.m. 567.m. 568.m. 569.m. 570.m. 571.m. 572.m. 573.m. 574.m. 575.m. 576.m. 577.m. 578.m. 579.m. 580.m. 581.m. 582.m. 583.m. 584.m. 585.m. 586.m. 587.m. 588.m. 589.m. 590.m. 591.m. 592.m. 593.m. 594.m. 595.m. 596.m. 597.m. 598.m. 599.m. 600.m. 601.m. 602.m. 603.m. 604.m. 605.m. 606.m. 607.m. 608.m. 609.m. 610.m. 611.m. 612.m. 613.m. 614.m. 615.m. 616.m. 617.m. 618.m. 619.m. 620.m. 621.m. 622.m. 623.m. 624.m. 625.m. 626.m. 627.m. 628.m. 629.m. 630.m. 631.m. 632.m. 633.m. 634.m. 635.m. 636.m. 637.m. 638.m. 639.m. 640.m. 641.m. 642.m. 643.m. 644.m. 645.m. 646.m. 647.m. 648.m. 649.m. 650.m. 651.m. 652.m. 653.m. 654.m. 655.m. 656.m. 657.m. 658.m. 659.m. 660.m. 661.m. 662.m. 663.m. 664.m. 665.m. 666.m. 667.m. 668.m. 669.m. 670.m. 671.m. 672.m. 673.m. 674.m. 675.m. 676.m. 677.m. 678.m. 679.m. 680.m. 681.m. 682.m. 683.m. 684.m. 685.m. 686.m. 687.m. 688.m. 689.m. 690.m. 691.m. 692.m. 693.m. 694.m. 695.m. 696.m. 697.m. 698.m. 699.m. 700.m. 701.m. 702.m. 703.m. 704.m. 705.m. 706.m. 707.m. 708.m. 709.m. 710.m. 711.m. 712.m. 713.m. 714.m. 715.m. 716.m. 717.m. 718.m. 719.m. 720.m. 721.m. 722.m. 723.m. 724.m. 725.m. 726.m. 727.m. 728.m. 729.m. 730.m. 731.m. 732.m. 733.m. 734.m. 735.m. 736.m. 737.m. 738.m. 739.m. 740.m. 741.m. 742.m. 743.m. 744.m. 745.m. 746.m. 747.m. 748.m. 749.m. 750.m. 751.m. 752.m. 753.m. 754.m. 755.m. 756.m. 757.m. 758.m. 759.m. 760.m. 761.m. 762.m. 763.m. 764.m. 765.m. 766.m. 767.m. 768.m. 769.m. 770.m. 771.m. 772.m. 773.m. 774.m. 775.m. 776.m. 777.m. 778.m. 779.m. 780.m. 781.m. 782.m. 783.m. 784.m. 785.m. 786.m. 787.m. 788.m. 789.m. 790.m. 791.m. 792.m. 793.m. 794.m. 795.m. 796.m. 797.m. 798.m. 799.m. 800.m. 801.m. 802.m. 803.m. 804.m. 805.m. 806.m. 807.m. 808.m. 809.m. 810.m. 811.m. 812.m. 813.m. 814.m. 815.m. 816.m. 817.m. 818.m. 819.m. 820.m. 821.m. 822.m. 823.m. 824.m. 825.m. 826.m. 827.m. 828.m. 829.m. 830.m. 831.m. 832.m. 833.m. 834.m. 835.m. 836.m. 837.m. 838.m. 839.m. 840.m. 841.m. 842.m. 843.m. 844.m. 845.m. 846.m. 847.m. 848.m. 849.m. 850.m. 851.m. 852.m. 853.m. 854.m. 855.m. 856.m. 857.m. 858.m. 859.m. 860.m. 861.m. 862.m. 863.m. 864.m. 865.m. 866.m. 867.m. 868.m. 869.m. 870.m. 871.m. 872.m. 873.m. 874.m. 875.m. 876.m. 877.m. 878.m. 879.m. 880.m. 881.m. 882.m. 883.m. 884.m. 885.m. 886.m. 887.m. 888.m. 889.m. 890.m. 891.m. 892.m. 893.m. 894.m. 895.m. 896.m. 897.m. 898.m. 899.m. 900.m. 901.m. 902.m. 903.m. 904.m. 905.m. 906.m. 907.m. 908.m. 909.m. 910.m. 911.m. 912.m. 913.m. 914.m. 915.m. 916.m. 917.m. 918.m. 919.m. 920.m. 921.m. 922.m. 923.m. 924.m. 925.m. 926.m. 927.m. 928.m. 929.m. 930.m. 931.m. 932.m. 933.m. 934.m. 935.m. 936.m. 937.m. 938.m. 939.m. 940.m. 941.m. 942.m. 943.m. 944.m. 945.m. 946.m. 947.m. 948.m. 949.m. 950.m. 951.m. 952.m. 953.m. 954.m. 955.m. 956.m. 957.m. 958.m. 959.m. 960.m. 961.m. 962.m. 963.m. 964.m. 965.m. 966.m. 967.m. 968.m. 969.m. 970.m. 971.m. 972.m. 973.m. 974.m. 975.m. 976.m. 977.m. 978.m. 979.m. 980.m. 981.m. 982.m. 983.m. 984.m. 985.m. 986.m. 987.m. 988.m. 989.m. 990.m. 991.m. 992.m. 993.m. 994.m. 995.m. 996.m. 997.m. 998.m. 999.m. 1000.m.
 Resiccati ægri nullā crīsim ferre possunt. 16.m
 Resiccatio quot modis fiat. 8.m
 Resiccatio cutis vnde. 7.m
 Resistētia tardat actionē & motum. 73.m.76.f
 Resoluta pars quare extenuetur. 449.f
 Resolutio duplex. 967.p
 Resolutio affecto pulmone. 776.p.m
 Resolutio particularis. 440.m
 Resolutio animi, alia corporia. 966.m
 Resolutio. 37.m.902.f
 719.p
 Resolutio in vulneribus capitis vnde. 967.p
 Resolutio in altera parte, quę vulnerata non est. 959.962
 Resolutionis futurę signū. 901
 Resolutionis humorum causę. 458.m
 Resolutionem humoris quę impediāt. 227.f
 In resolutione pūis duplex. 74.f
 Resolutiones duobus modis. 688.p
 Respiratio bona. 576.f. Inæqualis cum stertore. 908.m
 Tarda, celer. 1119.m
 Suspiciosa. 925.f
 Respiratio impedita, sublimis, magna & frequens. 756.f
 Parua & rara. 140.f
 Magna. 165.m. & 697.m
 Respiratio in moribundis duobus modis deficit. 572.p
 Respiratio

I N D E X.

Respiratio difficilis tribus de caulis. 140. m	Respiratio offensans. ibid. m	Responsio arrogans & temera- ria in ægris, quid significet. 77. m
Respiratio morborum suffocan- tium qualis. 112. m	Respiratio frigida. 117. f	Responsio modesta in feroci. 77. m
Respiratio offensans, & ingemi- nans. 149. m. f	Respiratio magna quot modis dicatur. 116. f	Reuocatio duplex. 110. m
Respiratio duplex intro. 303. p	Respiratio conuulsiva. 94. p	Reuomere per nares. 692. p
Respiratio obscura post magnā in tabidis & sterilibus. 709. m. Luctuosa. 154. p. 110. f	Respiratio conuulsoria. 121. f	Reuulsione quando vtendum. 616. p
Respiratio magna & rara. 139. f 140. 141. m	Respiratio luctuosa. 147. m	Reuulsio quomodo facienda. 491. p
Resiccationis excrementorū al- ui duplex causa. 171. p	Respiratio frequens. 138. f	Reuulsiones naturales imitantur medicus. 490. f
Respiratio omnis vitiosa cū de- lirio lethalis. 117. p	Respiratio magna & frequens. 136. f. 138. f. 139. p	Rigere sæpius in febribus, quid significet. 113. f
Respiratio an maiorem vim ha- beat in prælagiendo, quàm pulsus. 138. m	Respiratio inæqualis cum du- plici intro, aut foras reuoca- tione. 1120	Rigor in tabidis duplex. 844. f
Respiratio frequens. 111. f	Respiratio difficilis. 136. m	Lethalis. ibidem.
Respiratio tussiculosa. 1070. m	Respiratio magna ante crīsim. 193. m	Rigor in sentis. 13. m
Respiratio calida. 144. m	Respiratio parua. 136. f	Rigor sit tribus modis. 21. m
Respiratio suspiciosa. ibidem.	137. p. 139. p	Rigor ab humore in pulmoni- bus. 310. f
Respiratio cum motu pinnarū nati. 466. m	Respiratio sublimis. 698. m	Rigor periodicus. 4. p. 20. m
Respiratio cum stertore. 697. m	Respiratio velut suffocati. 1112. m	Symptomaticus. 31. p
Respiratio conuulsiva. 160. f	Respiratio magna. 145. m	811. f
Respiratio magna tripliciter. 139. f. 141. m	Respiratio offensans. 1120	Rigor salutaris. 25. p
Respiratio offensans. 139. f	Respirationis difficilis variz dif- ferentiz in suppuratis. 782. m	Lethalis. 1. m 301. 837. p
Respiratio difficilis in hydropē. 91. m	Respirationis variz differentiz. 1119. p	Rigor pro refrigeratione. 698. f
Respiratio sublimis. 126. f. 127. p 141. m. 160. f	Respirationis partes duæ. ibid.	Rigor in angina. ibidem.
Respiratio singultuosa. 303. p 136. m	Respirationem quæ mutant. 138. m	Rigor continuus in acutis quid indiceret. 31. f
Respiratio tarda & velox. 148. p	Respirationis vsus. 137. f	313. m
Respiratio suspiciosa in phreni- ticis. 150. m	Respirationis mutatz causa. 150. f	Rigor post hæmorrhagiam. 612. f
Respiratio difficilis. 846. m	Respirationis tres causæ. 146. m	Rigor quando sit in particulari accessione lethalis. 3. p
Respiratio parua & frequens. 136. m. 139. p. 891. p	Respirationis variz differentiz in morientibus. 148. f	Rigor sit multis modis. 412. f
Respiratio, vide spiritus. 1	Respirationis difficilis quatuor coniugationes. 146. m	452. p
Respiratio rara & parua. 142. m. f. 118. p	Respirationis causæ, differentiz, prælagia. 136. m	Rigor in generatione parotidis à commota materia. 1084. m
Respiratio tenuis & imminuta. 142. f. 143. p	137. 138	Rigor signum suppurationis. 17. m
Respiratio luctuosa. 161. f	Respirationis interceptio. 1116. p	Rigor sexto die. 310. m
Respiratio inæqualis. 150. p	Respirationis angustia. 91. p	Rigor signum biliosi vomitus. 167. f
Respiratio delirantium qualis. 140. f	Respirationis vsus quadruplex. 94. m	Criticum. 15. f
Respiratio parua & frequens in- flammationis nota. 141. p	Respirationis difficultas in crisi. 166. p	Rigor in imbecilli cur lethalis. 15. f. 16. p
Respiratio facilis quam vim ha- beat ad salutem. 150. 151 1121. m	Respirationis differentiz. 146. p 147. p	Rigor à dorso duobus modis. 15. p
Respiratio exæstians & fuligi- nosa. 1118. m	Respirationis duæ partes. 146. p	Rigor in continua superueniēs quid indicet. 14. f
Respiratio magna & frequens, 1118. f	Respirationis varij gradus. 316. m	Rigor in phrenitide. 144. m
Respiratio elaxatis naribus. 1116. p	Respirationis gradus in apople- xia. 142. m	145. m
Respiratio magna & rara. 1116.	Respirationis difficilis causæ. 137. m	Rigor quomodo prius afficiat partes posteriores. 19. p
	Respirationem quæ mutant. 138. m	Rigor ex dorso quid indicet. 19. m
	Responsio audax. 129. f	Rigor symptomaticus nocet quatuor modis. 14. m
	Responsio serox, aut modesta consideranda ad prælagium. 70. f	Rigor ex dorso excutit in ca- pur. 19. m

I N D E X.

Translatio ex Rigore per quæ lo-
 ca. 19.m
 Rigor quomodo ardore sol-
 uat. 12.f
 Rigor *inhibetur*, quid indicet
 in febribus intermittentibus.
 1.f. 302.p
 Rigor symptomaticus duplex.
 14.f
 Rigor à cruditate. 662.m
 Rigor primo morbi die nihil
 certi significat. 4.p
 Eiusdem causæ. ibidem.
 Rigor quomodo supprimat vri-
 nam. 15.m
 Rigor in continua. 15.m.f
 Rigor cur materiâ rapiat in ca-
 put. 13.m
 Rigor & horror differunt. 310.m
 Rigor frequens cur lethalis.
 16.m
 Rigor. 358.m. 529.p
 647.m. 674.m. 904.f. 1113.p.f
 Rigor in internis inflammatio-
 nibus fit dupliciter. 1032.m
 Rigor ab inflammatione inte-
 riore quomodo fiat. 15.p
 Rigor aliàs aliud significat se-
 cundum tempora morbi in
 quibus incidit. 12.f
 Rigor cur convulsionem inter-
 dum moueat. 314.p
 In contu rigor, horror, crepitus
 ventris. 24.m
 Rigor post hæmorrhagiam. 24.p
 Rigor frequens cum sudatione
 cula duobus modis. 17.m
 Rigor criticus esse non potest, si
 vel vehemens resicatio in
 corpore: vel cruditatis signa,
 aut malignitatis appareat: vel
 natura iam fatiscat. 16.f
 Rigor quid ostendat. 39.p
 Rigor comitatur & sequitur sup-
 purationem. 785.m
 Rigor excretionem criticam super-
 ueniens. 667.p.m
 Rigor quot modis fiat. 1.m
 Rigor in die nõ iudicatorio dif-
 ficilis. 19.f
 Rigor frequens in continua quan-
 do lethalis. 16.p
 Rigor quam nulla sequitur ex-
 cretio, duplex. 307.f
 Rigor *καμναιδης*
καμναιδης. ibid.
 Rigor exolutionis & cephalal-
 gix causa & signum. 33.p
 Rigor criticus. 306.m
 Rigor æstuosus. 61.f
 Vide *καμναιδης*.
 Rigor & horror multis modis
 fiunt. 617.p

Rigor initio febris nihil prænu-
 tiat. 306.m
 Rigor ante, & post hæmorrha-
 giam qualis. 172.f
 Rigor in suppuratione & phleg-
 mone quot modis fieri po-
 test. 617.p
 Rigor *αντεβημναιδης*. 1.f
 302.p
 Rigor *δυσβημναιδης*. ibid.
 Unde fiat. 2.p
 Rigor suppurationis index. 17.f
 Quomodo fiat. ibid.
 Rigor symptomaticus eiusque
 effectus. 1.m. 5.p
 Rigor in suppuratis. 742.m
 Rigor intempestiuus in arden-
 te. 204.f
 Criticus. ibidem &
 205.p
 Rigor soluit ardentem. 382.f
 Rigor symptomaticus in conti-
 nuis duobus fit modis. 35.f
 à pituitæ destillatione Rigor, sup-
 puratio, sanguinis expectora-
 tio. 24.m
 Rigor quartanæ epilepsiam fa-
 ciunt. 1050.p
 Rigor ex multa vini potatione.
 301.f
 Rigoris in continuis variæ diffe-
 rentiæ. 53.m
 Rigoris critici signa. 205.f
 Rigoris symptomatici signa.
 306. Variæ differentiæ.
 ibidem.
 in Rigoris cõcussione quid fiat
 in corpore. 13.m
 Rigoris symptomatica effectus.
 3.p. m. f. 302
 Rigoris effectus. 301. 680.f
 908.p. 685.m
 Rigoris symptomatici in acutis
 duo præcipui effectus. 35.f
 Rigoris variæ causæ. 934.p
 Rigoris tres differentiæ. 302.p
 Rigoris critici signa. 41.m
 Rigoris symptomatici significa-
 tio. 487.m
 Rigoris effectus præcipui duo.
 61.f
 Rigori quomodo superueniat
 torpor & mors. 22.p.m
 Rigorem quæ sequantur. 298.p
 Rigorem quales excretiones se-
 quantur. 60.p
 Rigorem perniciosum depre-
 hendimus ex antecedentibus
 coniunctis, & consequenti-
 bus. 16.m
 Rigorem fieri sexto, & cõpisse
 sexto, non idem. 310.m
 Rigorem quæ excretiones se-

quantur. 611.f
 Rigor cum crisi coniungi non
 semper bonum. 638.p
 Rigor cum crisi horrendus.
 ibidem.
 Rigorem criticum quæ excretio
 sequi soleat. 205.m
 à Rigore symptomatico cur in-
 terdum aphonia. 4.f
 in Rigore cur nõ semper sequi-
 tur excretio. 15.f
 à Rigore & perfrigerari, & re-
 calefcere quomodo interdum
 malum. 62.m
 à Rigore recalefcere duobus
 modis sumitur. 1.f
 à Rigore cur fiat translatio hu-
 morum in caput. 3.f
 in Rigore duplex principii tem-
 poris in moru & impressio-
 nis. 19.p
 de Rigore symptomatico quo-
 modo iudicandum. 11.f
 & 12.p
 à Rigore interdum corpus ma-
 gis incalcescit tribus modis.
 12.p
 Rigores symptomatici. 56.p
 Rigores ex dorso quibus de cau-
 sis sint difficiliores. 19.p
 Rigores æstuosi aut comatosi
 quid. 13.m
 Rigores. 1064.m
 Erratici. 38.p
 & 315.p
 Rigores perniciosi quatuor mo-
 di. 32.p
 Rigores continui quid. ibid.
 Rigores ex dorso. 18.f
 Rigores prius partes posticas af-
 ficiunt, & deterius, suntque
 difficiliores. 19.p
 Rigores quomodo fiant in va-
 riis febrium generibus. 21.p
 Rigores in suppurationibus in-
 ternis. 853.m
 Rigores semitertianarum valde
 maligni. 38.m
 Rigores in ardentibus. 383
 Rigores cur per dorsum, & su-
 dores antrosum. 555.m
 Rigores à dorso. 308.f
 Rima. 298.f
 Rima in osse capitis. 967.f
 968
 Ritus in ægris vnde. 151.m
 Ritus in somno. 496.f
 Ritus læso diaphragmate.
 994.f
 Ritus Sardonicus. ibid.
 967.f
 849.p
 Rotunditas. 794.p
 Rotunda

I N D E X.

Rotundum sputum.	707.f	Salsus sapor.	689.f	aptus.	800.f
708.p		790.p		Sanguis subtilis è naribus.	
Rubor cum calore.	306.f	Salsuginosa.	1016.f	1087.p	
307.p		Salsugo linguæ duplex.	1109.m	Sanguis paucus è naribus ef-	
Rubor malarum.	777.f	Saltus.	611.p	fluens.	364.p
780.m		Saltus membrorum.	147.f	Sanguis è pulmone non semper	
Rubor faciei.	105.m	152.m		spumat.	831.m
In quibus morbis.	ibidem f.	Saltus cordis.	569.f	Sanguis suppressus.	381.p
& 106		Salutis signa in hydropo.	913	Copiosus.	ibidem.
Rubor genarum in purulentis		Sanguis suppressus melancholi-		Sanguis syncerus.	59.f
vnde.	356.m	cam naturam cōtrahit.	305.p	Sanguis laudabilis aut vitiosus	
Rubor à bile ruffa.	288.p	356.p		qualis.	1004.f
Rubor faciei.	216.m	Sanguis paucus defecta aut ma-		Sanguis corruptus in corpore	
Rubor extremitatum cur dete-		la crisis est.	52.m. 53.f	quæ symptomata inferat.	
rior nigrore.	99.p	Sanguis suppressus qualis effi-		997.p	
Rubor in genis.	780.m	ciatur.	669.p	Sanguis syncerus.	751.m
Rubor urinarum vnde.	441.	Sanguis artieriarum qualis.		Sanguis glaciatus.	1069.m
442		997.m		Sanguis prudentiam tribuit.	
Rubor floridus & saturatus.		Sanguis in venis cur liquidus		835.f	
408.m		& fufus.	123.p	Sanguis in venis cōcrefcit duo-	
Rubor faciei.	259.f. 1090.f	Sanguis è gingivis.	1108.m	bus modis.	68.p
1074.m		Sanguis vnde nigrefcat.	1031.f	Sanguis rubeus.	470.p
Rubor quid significet.	470.m	Sanguis corruptus, cur omniū		Sanguis quot modis vivitur.	
Causæ.	ibid. & 471.m	humorum deterrimus.	608.p	188.f	
Rubor pectoris.	806.p	Sanguis.	662.m	Sanguis in corpore interdū con-	
Rubor in facie.	13.p. 812.f	Sanguis niger.	108.m	crefcit.	8.p
Et oculis.	389.p	Sanguis extra vasa.	299.p	Sanguis niger qualis.	651.p
Rubor in pueris.	169.p	Sanguis effusus in cerebrum.		Sanguis vnde fluxilis.	906.m
Rubor.	367.f. 477.m	299.p		Sanguinis è naribus profluuij	
503.p.m. 1103.f		Sanguis ex auribus vel naribus		tres differentiz erumpit, stil-	
Ruboris tres gradus.	800.m	post ictum.	299.m	lat, intervallis fluit.	52.p
Ruboris in extremis partibus cau-		Sanguis spumofus vnde prodeat.		Sanguis è gingivis.	1076.p
sa ubi fit.	99.p	795.796		Sanguinis ex ore reiecti saluta-	
Rubores quales ambustis.		Sanguis an possit ex hepate ex-		ria signa.	821. 822
405.m		pui.	795.m	Lethalia.	822.m
Rubores partium extimarum.		Sanguis ichorofus.	732.m.f	Sanguinis sputo quando super-	
339.m		733.p		ueniat puris sputum.	838.p
Rubores in manibus ac pedi-		Sanguis solus cur concrefcit.		Sanguinis grumi in tertiana.	
bus quale signum.	98.p.m	598.p		189.f	
Rubrum.	881.p	Sanguis affatus.	848.m	Sanguinis è cerebro screatus.	
Rubrum cruditaris signum.		Sanguis intervallis & paulatim		748. è faucibus, ore, gingi-	
1038.f		fluens.	52.m	uis, pectore, pulmone.	ibid.
Ructus.	389.f	Sanguis falsus.	1010.f	Sanguinis variz mutationes.	
Ructus perpetui ex calore hepa-		Sanguis qua parte, & qua nare		470.p	
tis.	858.f	ciendus.	398.m	Sanguinis stillatio, & fluxus.	
Ructus in lienteria quando pra-		Sanguis suppressus efficitur me-		202.m	
uus.	885.f	lancholicus.	99.m	Sanguinis consueta euacuatio	
Ructus acidus in lienteria.	668.p	Sanguis febre commouetur &		suppressa quæ mala inferat.	
Ructus, flatus, strepitus commu-		corrumpitur.	367.m	669	
nis generatio.	218.m	Sanguis in tria resolvitur.	470.p	Sanguinis immoderatè vacuari	
Rugitus thoracis à mediastino.		Sanguis paucus aut multus in		noxæ.	244. 245
829.m		quibus.	938.m	Sanguis tribus modis è vasis e-	
Ruptæ vomice signa triplicia.		Sanguis purus melancholiā in-		greditur.	748.f
785.m		terdum facit.	418.m	Sanguinis spumosi sputum ab	
Ruptionis vomice signa.	778.m	Sanguis suppressus in melancho-		hepate.	855.f. 856
784		licum succum abit.	342.f	Sanguinis detractio quando bo-	
		Sanguis aptus.	87.p	na.	666.m
		& aptus.	52.m	Sanguinis excretio statis inter-	
		Sanguis rubens vena sccta in-		vallis.	668.f. 669
		terdum prauum signū.	939.m	Sanguinis in vulneribus fluxio,	
		Sanguis spumas per os reiectus,		aut suppressio.	657.m
		vnde prodeat.	831	Sanguinis grumus suppressus.	
		Sanguis rubeus ad melancholiā		607.p. 608.p	

I N D E X.

Sanguinis excretio in purgationibus. 1031.f
 Sanguinis stillicidium. 235.m
 Sanguinis fluor hepate malè affecto. 516.p
 Sanguinis frequens stillatio in sanis, & in morbis diuturnis. 662. 663
 Sanguini immodicè vacuato vitus qualis debeat. 245.f
 Sanguinis grumosi excretio. 619
 Sanguinis missio dilata, aut omissa quæ pericula afferat. 606.m
 Sanguinis expectoratio quando lethalis. 821.m
 Sanguinis stillatio à vehementi motione nullam vim habet ad præsagium. 397.f
 Sanguinis stillatio, fluxio, eruptio. 382.p
 vide Hæmorrhagia.
 Sanguinis missio ex quibus partibus fieri debeat. 627.f
 Sanguinis fluxus è directo fieri debet. 645. 646
 Sanguinis stillæ. 335.m. 336
 Sanguinis missio in hæmorrhagia. 618.p
 Sanguinis fluor. 406.m
 Sanguinis è naribus profluentis modus. 52.m
 Sanguinis stillatio semper damnata ab Hippocrate. 52.m
 & cur. ibidem.
 Sanguinis profusio, cui rigor & superueniunt. 647. 648
 Sanguinis reiectio per os ab hepate per pulmonem. 849.p
 Sanguinis missio in hydropse. 917.m
 Sanguinis excretiones, per sputum, vomitum, deiectionem. 606.f. 607
 Sanguinis missio magna & cōfectum facta nō probatur Hippocrati. 691.m
 Sanguinis missio non semper necessaria in pleuritide. 751.p
 Sanguinis grumi per deiectionem vnde. 377.m
 Sanguinis stillæ in morbis pulmonis. 800.m.f
 Sanguinis fluxio è loculo dentis. 1108.m
 Sanguinis suppressio quos morbos inuadat. 877
 Sanguinis sputi causæ, signa, præsagia. 747.f. 748
 Sanguinis stillicidium interdum prænuñciat crîsm. 86.f

Sanguinis è naribus fluxus in vulneribus cerebri. 227.f
 Sanguinis missio an semper deferenda propter nausæam. 84.p
 Sanguinis vacuandi terminus in pleuritide. 939.m
 Sanguinis excretio per sputa, urinas, deiectiones. 733.f
 Sanguinis stillicidium non ita metuendum in morbis frigidis. 459.m
 Sanguinis vomitio. 1027.m
 Sanguinis stillicidium. 355.m
 Sanguinis larga profluvia. 290.f
 Sanguinis vomitiones & reiectiones ex ore. 818. 819. 820. 821
 Sanguinis missio in pleuritide non semper necessaria. 737.f
 Sanguinis missio. 656.f
 Sanguinis immoderate fluxiones. 648.f
 Sanguinis eruptio è naribus interdum alia salutatis, alia lethalis, dignotio. 52.p
 Sanguinis reiectio è pulmonibus an semper lethalis. 830.m
 Sanguinis è pulmonibus reiecti curatio. 830.m. Signa. 831
 Sanguinis stillicidium quomodo innoxium esse queat. 137.p
 Aditum capitis lotione ab Hippocrate criticum. ibid.
 Sanguinis fluxus è multis locis. 402.m
 Sanguinis immodicè fluētis effectus. ibidem.
 Sanguinis è naribus stillatis causæ. 52.m
 Sanguinis stillicidium. 136. 137
 Sanguinis reiectio. 795. 796
 Sanguinis fluxio per nares frequens vnde. 1065.p
 Sanguinis copiosa detractio cur dolore sedet. 1068.m
 Sanguinis detractio in quibus morbis fieri debeat. 936. 937
 Sanguinis fluxus affecto hepate. 663.p
 Sanguinis excretio è variis locis. 748
 Sanguinis liberale profluuium. 122.m
 Sanguinis fluentis variz causæ. 299.m
 Sanguinis reiectio per os. 819. 821.f
 Sanguinis fluor è naribus quarto die. 381.f
 à Sanguinis fluxu rigor index supurationis. 24.m
 Sanguinis fluor vnde. 24.p
 Sanguinis stillatis tria signa le-

thalia. 87.p
 Sanguinis fluxuri præsagium. 366.p
 Sanguinis stillicidium quarto die. 416.p
 Sanguinis missio. 704.m
 Sanguinis vacuatio quibus non conueniat. 459.m
 Sanguinis fluxus è gingiuis. 515.f
 Sanguinis deiectio. 1056.p
 Sanguinis suppressi symptomata. 628.p
 Sanguinis reiectio. 310.f
 Sanguinis concretio. 906.m
 Sanguinis suppressio. 608.p
 Sanguinem in quibusdā morbis concrefcere. 2.p
 Sanguinem fluere è naribus bonum & cur. 52.p
 Sanguinei & rubri. 869.m
 Sanguinei & rubri quibus morbis obnoxij. 881.p
 Sanguinolentiz deiectionis quatuor differentiz. 607.m
 Sanies. 1004. 1005.p
 Sanies in cerebro putrentis symptomata. 974
 Sanitas sæpe certò prædicatur, mors non certò. 521.m
 Sanitatis conseruandæ præceptum generale. 626.f
 Sapor saluus. 518.m
 Scabies. 260.p
 Scabies. 1067.m
 Scabies, & inde scabrities. 1109.f
 Scabies. 518.p. 841.p
 Scabie corpus occupante, cur inspicienda alui & urinz excrementa. 571.f
 Scabrities corporis. 304.m
 778.p. 1022.m
 Scabrities. 677.m
 Scabrities. 844.p
 Scabrities. 895.p
 Scabrities quid. 968.m
 Scabrities. 521.m
 Scabrities. 7.m
 Scabrities. 664
 Scabrities quid. 215.f
 Scabrities. 701.f
 Scabrities. 1032.m
 Scabrities. 304.m
 Scretatio frequens. 519
 Vide Sputatio.
 Scretatus duplex in febre. 1108.f
 Scretatus sine sputo excluso. 1110.p
 Scretatus post nausæam vnde. 84.p
 Quid præsagiat. 84.p
 Scretatus post vomitum dupliciter. 83.m
 Scretatus. 355.p. 565.m
 Ejus

I N D E X.

Eius præfagia.	218.p	Eorum crifes.	86.m	Signa critica, & causæ criticæ.	319.m.1111.m
emorrhoeæ.	163.f.164.m	Senibus cur non fiat abscessus.	224.p	323.m.f	
Scoroma.	664.m	Senibus recidiuæ faciles.	428.f	Signa semper bona, aut mala.	727.p
Sectio.	298.m	430.m		Signa tabis confirmatæ.	842.f
Sectio thoracis.	823.f.829.m	Seniorum morbi.	923.p	Signa diaphragmatis affecti.	994.m
Sectio in vulneribus capitis.	422.p	Senium ex morbo.	837.f	Signa tria in omni morbo ma-	ximè laudanda, quæ etiâ cum aliis lethali- bus ægrû ser- uare possunt.
Sectionis ossis scopus.	970.m	Sensus defectus obiecto sensi-	85.f	75.m	
Sectio hydropicorum.	872.m	bili.	28.m	Signa critica, quæ, qualia, quo-	modo ex his præfagiendum.
875.p		Sensus molestus in lassitudine,	77.m	38.m.57.f	
Sectio in hepate affecto.	856.f	vnde sit.	41.m	Signa coctionis triplicia.	216.f
857.p		Sensus cur non fiat præfente sen-	48.m	Signa bona firma: mala infirma	esse oportet.
Sectio purulentorum.	774.m	sibili.	687.p.m	402.m	
Sedere velle in lecto quale sig-	953.954.m	Sentiens duplex.	48.m	Signa communia, quæ & signa	sunt, & symptomata, & sem-
num.	968.m	Seri triplex vacuatio.	729	per bona, aut semper mala.	756.
Sedes.	261.f.409.f	Sermo quid.	799.p	Signa coctionis quâdo tuta nō	sint.
Sedis dolor vnde.	112.p	Causæ, lésiones, dignotio. ibid.	228.m	805.m	
Sedis dolor vnde, & quid præsa-	1037.p	Sermonis instrumenta.	18.f	Signa tria, quæ inter alia leth-	alia, salutem pollicetur.
giat.	397.f	Sermonis materia.	394.f	756.m	
Sedimenta, quæ defluunt.	1037.p	Septum transversum quid	214.m	Signa omnia certiora diebus cri-	ticis.
Sedimentum limosum.	399.p	Vulnera.	228.229	754.f	
Sedimentum album.	1046.m	Septi spasma in pleuritide.	972.p	Signa quæ præter rationem ac-	cidunt fallacia.
Sedimentum album & leue, ru-	ibid.	Septi detractio & oppressio.	173.m	2.f	
brum & leue.	180.m.808.m	799.p	469.f	Signa phrenitica quæ.	276.f
Sedimentum inconstans vnde.	844.m	Septenaria seruantur in diebus,	864.f	& seq.	
1046.m		annis & mensibus.	533.m.1012.m	Signa salutaria in febribus	88.p
Sedimentum laudabile.	ibid.	Septenariorum vis quando in-	948.m	Signa critica salutaria, lethalia,	ambigua.
Segnities, vide Torpor, & p. 101.	982.f	ciat.	801.m	521.p	
Semen quid.	246.p	Septenarius.	143.m	Signa recursus humorû ad inte-	riora.
Seminalis materia quando de-	844.m	Sextus mensis.	143.m	766.m	
fit.	20.m.179.m	Eius vis.	972.p	Signa cruditatis quando mortē	significent.
Semitertiana.	180.m.808.m	Sexti anni cōsideratio.	801.m	712.f	
Semitertianæ continuæ sunt, a-	55.f	779.p	1012.m	Signa perpetuo bona, aut mala:	accidentia non ita.
cutæ, & malignæ, & cur.	779.p	Semitertianarum signa	56.p	328.m	
Semitertianæ acutæ.	837.f	signa.	827.p	Signa infida.	vide Remissio.
Semitertianarum signa	1009.f	Eius natura.	824.p	Signa critica quando mala.	15.f
signa.	1010.p	Senectus quid.	827.p	Signa pathognomonica. quo-	dammodo sunt prognostica.
Senectus quid.	837.f	Eius natura.	1009.f	70.f	
Senectus cruda.	824.p	Senectutis tres gradus.	431.p	Signa varia.	276.m
Senectutis tres gradus.	431.p	Senectutis diuisio.	1010.p	Signa interdum omnia ambi-	gua.
Senectutis diuisio.	1010.p	Senes quando tardius intereant,	quàm iuuenes.	122.p	
Senes quando tardius intereant,	827.828	quàm iuuenes.	729.m	Signa bona, mala, optima, pessima, quæ.	147.f
Senes per morbos thoracis cele-	729.m	rius intereunt quàm iuuenes.	427.f.430.f	Signa ex lingua quam vim ha-	beant in pleuritide.
Senes ex quibus inflammationi-	27.p	bus celerius moriantur, quàm	iuuenes.	732.m	
Senes dysenteria iudicari.	86.m	Senes dysenteria iudicari.	598.m	Signa duo certissima imminen-	tis mortis sine crisi.
Senes atra bile laborantes.	392.p	Senes quando dysenteria iudi-	centur.	103.m	
Senes quando dysenteria iudi-	430.f	centur.	392.p	Signa in pleuritide semper bo-	na, & semper mala.
Senum temperamētum & mor-	850.p	bi.	906.m.910.m	735.f	
bi.	850.p	Senum corpus.	850.p	Signa critica quando apparere	debeant.
Senum corpus.	850.p			710.p	
				Signa coctionis vnde sumatur.	ibidem.
				Signa conuulsionis.	681.682

I N D E X.

Signa profluuij alui.	29.p	tis signis bonis.	756.m	maximè deiciunt.	294.f
Signa coctionis & cruditatis.	734.m	Bonum etiam interdum mul-		Symptomaticę excretiones quę.	133.m
Signa critica.	167.p	tis prauis.	757.m	Symptomati occurrendum ali-	
291.366.p		Signum phrenidizis.	147.m	quando, potius quàm causā.	874.f
Signa coctionis & cruditatis		Silens ecstasis.	139.m	Symptomati occurrendū prius,	
qualia.	709.f	Vide in 520.		quàm causā in quibusdā mor-	
Signa & symptomata oppressi		Silentium in ægris triplex, & in-		bis.	896.p
ventriculi à cibo.	4.f	de præsagia.	102.m	Symptomatis grauib; quiescen-	
Signa ὁμογενῶν, ὁμοειδῶν.	3.p	Silentium.	529.m	tibus quando non fidendum.	71.f
Signa critica quę, & vnde fiant.		Silentium in phreniticis.	144.f	Symptomatum varia cōmuta-	
122.m		Silentium in delirio triplex.		tio.	358.359.p
Signa vel morbi naturā, vel ma-		925.m		Symptomatum varia commuta-	
lignitatem, vel ægij affectus		Silentium in delirio duobus mo-		tio vnde.	678.f
indicant.	67.p	dis.	522.523.p	Symptomatum varietas in me-	
Signa abscessus in peripneumo-		Silentium siue aphonia signum		tastasi.	704.f
nia.	761.m	tertię speciei phrenidizis.		Symptomatum varia permuta-	
Signa generis quodāmodo sig-		102.m		tio.	159.m.f
na sunt speciei.	133.m	Silicernia.	224.p	Symptomatum alternatio.	378.m
Signa λυτῆρια.	398.p	σημαίνει.	809.p	Symptomatum absentia quid si-	
Vide λυτῆρια.		συμβάλλει.	282.p	gnificet.	739.m
Signa fracturarum.	972	Similitudo rerum nobis impo-		Symptomatum nouorū accessio	
Signa coctionis triplicia.	108.m	nit.	969.m	tribus fit modis.	40.m
Signorum tria genera.	147.m	σύμφορος.	979.m.f	Symptomatum mutatio varia	
Signorum criuicorum natura.		Symptomata à causis externis,		vnde.	157.p.m
734.m		aut consuetudine nihil conse-		Symptomatum vehementia mi-	
Signorum distinctio in singulis		runt ad præsagium.	281.m	tiore affectu reddito.	457.p
morbis obseruanda.	726.m.f	Symptomata vulnerum capitis.		Symptomatum nouorum acces-	
Signorum concursus.	3.p	991.f		sio fit translata, diuisa seu di-	
Signorum necessitas qualis.		Symptomata & signa grauia, vt		stributa, aut in varios locos	
540.m		rigor, quę non sūt in diebus		diffusa materia.	43.f
Signorum diuisio.	709.f	iudicatorijs difficilia.	19.m	Quid singula horum signifi-	
Signorum grauium perseuerantia		Symptomata.	613.m	cent.	ibidem & 44.p
& consensus.	153.m	Symptomata motu materię quā		Synanche.	695.f.699.f
Signorum vires conferendę.		do.	21.m	Syncera deiectio interdum cri-	
753.p		Symptomata partium affectatū		tica modò desinat in mitem.	
Signorum certitudo varia.	230.p	in præsagiendo distinguenda		60.m	
Signorum diuisio.	756.m	sunt à symptomatis febris.		Syncera excrementa.	743.f
Signorum multitudo & consen-		54.f		744.p	
sus certam faciūt prędictio-		Symptomata varia & contraria		Syncera praua.	55.p
nem.	75.m	in eodē morbo, vnde.	157.p.m	Syncera quę.	745.p
Signorum varij gradus.	755.p	Symptomata praua, quę repētē		Syncera bilis quę dicatur.	59.m
Signorum vires.	789.p	eueniunt, suspicionem crisis		Syncera excretio.	59.m
Signorum omnium criticorum		afferunt.	10.f	Syncerum quid.	60.m.f
vis in præsagiendo.	59.p	Symptomata lethalia circa cri-		324.m	
Signorum certitudo & firmitas.		sim non semper mortē osten-		Syncerus humor cur prauus.	
247.248		dunt.	521.m	60.m	
Signorum multitudo & concur-		Symptomata qualia materia		Syncipue.	422.f
sus certius reddit pręsagium.		quiescente, aut eadem trans-		Syncipitis dolor cur maior.	166
94.f		fluētē per varias partes.	145.f	Syncipitis dolor cur actior.	255
Signorum vires obseruandę po-		146		Syncipitis natura qualis.	421.f
tius, quàm multitudo.	757.m	Symptomata à dissoluto spiritu		Syncipitis dolor in grauidis.	
Signorum explicandorum recta		faciliora.	1023.m	1012.p	
methodus.	276.m	Symptomata vulnerati capitis.		Syncipitis grauißima vulnera.	
Signorum vtilium causę.	955.p	963.964		973.f	
Signis coctionis, cur non sem-		Symptomata interdum sequun-		Syncipitis dolor.	411.p
per fidendum.	711.p	tur naturam humoris & mo-		Syncope.	464.p.510.p
Signis bonis non semper fiden-		tus eius: interdum & humo-		Syncope duplex.	714.p
dum, neque mala semper ve-		ris & partis obsessę.	146.m	Syncope frigida.	906.m.908.m
renda.	72.p	Symptomata contraria naturę		Syncope cardiaca.	595.m
Signum inseparabile quid n. 6.f		morbi mala.	1069.f	πυλωρὸς.	980.f
Proprium.	ibidem.	Symptomata ex grumo suppres-		Syndro	
Signum prauū equipollet mul-		so.	997.p		
		Symptomata duo, quę virtutem			

I N D E X.

Syndrome ex signis diuersi generis cur Hippocrati non neglecta.	277	Sitis duplex.	87.f	Somnium conspicuum quid.	142.m.
<i>συνδρομή</i>	32.p	Causæ, prælagia. ibid. & 88.p		Quæstiones de somnis phreniticorum solutæ.	143.
<i>συνδρομή</i>	179.p. 379.p	Sitis à siccitate interna.	1022.m	Causæ, genera uia, prælagia.	ibid. & 144.p
Singultuosi.	261.m. 326.m	Sitis absentia quid ostendat.	88.p	Somniorum prælagia.	357
Singultus ab inflammatione.	364. 365	Sitis quomodo signum phreniticum.	277.f	In somno cur quidam exsufflet.	99.m
Singultus vnde.	2.m	Sitis quarum affectionum propria sit.	669.f	Ex somno placido delirij cessatio, & tamen intentus.	243.p
lunatus aphonix quid indicet.	ibidem.	Sitis quomodo soluitur.	329.m	Somnus <i>αδρηναικός, δνναιβός</i>	414.f
Singultus in inflammationibus internis.	935.m	Sitis quid indicet.	76.p	<i>μυελ, & νεφρική.</i>	414.f
Singultus ab hæmorrhagia immoderata.	659. 660	Sitis variatio.	329.m	Somnus concoquit.	685.p
Singultus.	67.p. 164.f	Sitis focus.	173.m	Somnus turbulentus.	131.m
197.f. 294.p. 295.m. 591.p. 852.		Sitim habere.	178.m	Prælagia. ibid. & 132.m	
£. 935.m. 141.p. 1016.f		Sitis superficialia quomodo quiescat somno.	87.f	Somnus criticus.	272.m
Singultus prælagia.	326.m	Sitis sedatio multis de causis accidit à vomitu.	1029.m	Cum stertore lethalis apople	
Remedia.	67.f	Sitis extinctio.	358.f	ctia, in febribus quando no	ceat.
Ex singultu quid, & quomodo prælagiendum.	67.m	<i>ἡ</i> Hippocrati quid.	293.m	ibidem.	
Singultus, pleno, aut morbo, ventriculo, hepate inflâmato, intestini prolapsu, ileo.	66.m	Sitis absentia in ardentibus.	337.p	Sonus cur noctis & cerebri filius.	955.m
Singultuosi vnde.	66.p	Sitis.	75.f. 76.p. 276.p	Somnus multus, profundus, naturalis, nõ naturalis, morbosus.	686
Singultus in superpurgatione.	1030.m	371. 404.f. 913.m		Somnus in internis inflammationibus & fallax & periculosus.	853.m
Singultus mortis.	303.p	Sitis absentia in febribus interdum lethalis.	72.m.f	Somnus placidus interdum fallax.	853.p
Singultus signum inflammationis hepatis.	66.p	Sitis assidua & caloris, non autem vehementia, ardentis signa pathognomonica.	91.f	Somnus cur sudorem monet, & alias vacuationes retinet.	566.m
Singultus causæ.	66.p. 67.m.f	Sitis inexhausta & ardor non semper sunt signa pathognomonica febris ardētis inseparabilia.	91.f	Sonus matutinus, vespertinus, meridianus.	955.f. 956
Synochi.	124.p	Solidæ partes.	479.f	Somnus meridianus an concedatur.	956.p
190.p. 718.m		Solut morbum quid.	40.m	Somnus an concoquat.	685.f
Synochi symptoma est dolor grauis.	929.f	Somnia manifesta cur & quomodo in phreniticis bona.	143.p	686.p	
Synochus.	669.m	Somnia manifesta interdum mala, interdum bona in phreniticis.	144.p	Somnus turbulentus in furiosis.	920.p
Sinus in vulneribus thoracis.	825.f	Somni turbulenti.	496.m	Somnus cur lunæ tribuatur.	955.m
<i>Συνωχία</i>	1005.m	1099.m		Somnus profundus aliquando criticus, & à multis causis.	44.m
<i>Συνωχία</i> hypochondrij.	78.m	Somni tranquilli quid ostendat.	911.f	Somnus criticus.	241.p. 242
<i>Συνωχία</i>	844.p.m	Somni naturalis causæ.	415.p	Somnus turbulentus.	242.p
<i>Συνωχία</i>	254.f	Somni differentia, prælagia.	955	242.f. 352. 400.f	
<i>Συνωχία</i>	614.p	956.		Somnus hiante ore.	485.p
<i>Συνωχία</i>	604.f	Somni tres partes.	143.f	Somnus initio tantum refrigerat.	686.p
<i>Συνωχία</i>	514.p	Somni utilis effectus in febre.	144.p	Somnus, qui laborem facit, affecto ventre.	851.f
Sitis signa.	87.f. 88.p	Somni tranquillæ comoda.	920.p	Sonus cur noctu potius, quam interdum ineundus.	955.m
Sitis triplex.	273.m. 274	Somni tres differentia.	241.f	Somnus quando dolorē soluat, vel augeat.	271.m
Prælagia.	ibidem.	naturalis, præter naturam, & criticus.	ibidem. & 242.	Somnus quando proflit, aut noceat.	271.m. 272.f
Sitis in hydropicis vnde.	914.m	Somni diurni noctæ.	955.m	Somnus multus.	673.p
Sitis quando non respondeat febrici, aut humori putrenti.	914.f	Somni præter naturam causæ.	415.p	Somnus longus.	241.m
Sitis absentia an ab extinctione facultatis, an à celeri oblivione dignotio.	151.f	Somni commoda.	272.f	Et inde prælagia.	674.m
Sitis absentia.	756.f. 757.p	Somni turbulentæ excitationes.	352.f	Somnus remedium ardentis febrici.	
Sitis quando non respondet febrici.	757.p	Soni suaves & moderati.	757.m		
Sitis mutatio & vicissitudo quid portendat.	77.p	Somniculosi.	261.m		
Sitis solutio <i>συνωχία</i>	87.m				
Sitis in hydropicis.	863.f				

I N D E X.

Sbris. 104. p
Somnus prauus quis, 956. m
Somnus comatosus vnde. 241. f
Somnus laborem faciens. 242. f
 243. p
Somnus quando noceat. 674. m
Somnus dolores & deliria sedat,
 interdum inuehit & auget.
 411. f
Somnus quid sit. 143. p
 266. m. 411
Somnus placidus. 241. p
Significat crissim bonā. ibid.
 & 242. f
Somnus nocet etiā moderatus
 aliquando in febribus. 45. f
Sonus pathognomonicus, mor-
 batus, criticus, naturalis.
 400. p. m
Somnus in febribus quando no-
 ceat. 241. p
Somnus longus & profundus
 diff. runt. 414. f
Somnus lethalis. 932. f
Somnus duplex. 134. m
Somnus ubi hat ex Aristotele.
 287. m
Sopor in rōmoribus pestilenti-
 bus. 337. f
Sopor in morbis calidis. 415. p
Sopor initis accessionum. 309. f
Sopor an vbique malus. 400. m
 414. f. & seq.
 Et quando malus. 318. f
Sopor multus. 45. f. ante paroti-
 das, post vigilias criticus est
 interdum: aliās symptomati-
 cus à variis causis. 45. f
Sopor ab vrinx suppressione.
 36. f
Sopor. 853. m. 1054. f
 952. m. 275. m
Sopor affecto pulmone. 1115. p
Sopor & à sopore resolutio spi-
 ritus & vesicæ. 35. m
Sopor an vbique malus. 241. m
 200. m
Sopor cum bile mixta signum
 conuulsioni. 353. f
Sordes in vlceribus. 1007. m
Sordes auriū dulcescēs. 1069. m
Sordium genera. 1004. f
Sphacelismi causæ & curatio.
 296. 297
Sphacelismus an curari possit.
 513. p
 Σφαιδρος. 975. f
Spasmata. 815. f. 816. m
Spasmi tres differentiæ. 691. m
Causæ & prælagia. ibidem.
 Σπασμωδία πρίνον. 1111. m
 Σπασμωδία. 246. p. 247
Spasmus. 680. m. 728. f

Spasmus Cynicus. 515. m. 961. f
 Σπασμωδία hypochondrij. 90. m
 Σπασμωδία tria significat. 130. p
Spinalis medullæ affectus, 518.
 559. 992. m
Spinalis medullæ cur maxima ha-
 benda ratio in febribus. 19. m
Spinalis medullæ vulnera, & in-
 de prælagia. 992. m
Spinalis medullæ duo foramina.
 440. m
Spinæ ardor quid prælagiat.
 265. p
Spinæ concussio. 903. m
Spinæ varij affectus. 624.
 625. 627
Spinæ vulnera. 625. p
Spinæ peruersio. 627
Spinæ affectus symptoma. 636. m
Spinæ tubercula quomodo sol-
 uantur. 620. m
Spinæ ardor. 410. f
Spirandi facilitas. 208. p
Spirandi difficultas. 1074. m
 26. p. 140 p
 Σπυραίνδισα. 404. m. f. 911. m
Spiratio difficilis in grauidis.
 1013. m. & 1021. f
Spiratio difficilis in tabidis.
 846. m
Spirationis difficilis causæ. 954.
Spirationes obscuræ in tabidis
 & viduis. 719. f
 Vide respiratio.
Spirituosi. 165. m
Spiritus contractus, aut diffusus.
 507. p
Spiritus quomodo afficiantur.
 524. m
Spiritus purus aut impurus.
 1091. m
Spiritus calidus & flatuosus.
 130. m
Spiritus elusus in faucibus. 549. f
Spiritus neque est substantia ani-
 mi, neque domiciliū. 964. m
Spiritus flatuosi generatio. 587.
Spiritus sublimis & luscum tra-
 ctus. 558. m
Spiritus affectus. 65. p
Spiritus trigidus, spiritus cali-
 dus. 545. m
Spiritus intro parvus, extra ma-
 gnus. 546. m
Spiritus coactus in angustias
 mortem adfert. 464. m
Spiritus magnus. 599. m
Spiritus altuosus. 544. p
Spiritus sublimis. 558. m
Spiritus difficultas. 604. m
Spiritus tussiculofus. 339. m
Spiritus flatuosi. 407. f
Spiritus internus trahit naturā

externi. 49. p
Spiritus an nutriantur. 538. p
Spiritus vitalis & animalis, quo-
 modo differant. 921. p
Spiritus tanquā vinculum. 423. p
Spiritus caliginosus. 474. p
Spiritus elusus in faucibus. 1121. p
Spiritus extensus. 547. m
Spiritus propriè quid. 65. p
Spiritus motus liber, aut inter-
 ceptus. 423. p
Spiritus internus aëris naturam
 contrahit. 120. m
Spiritus frigidus ex naribus.
 542. f. 543. m
Spiritus frequens. 547. m
Spiritus inclusi effectus & in-
 commoda. 64. f
Spiritus difficultas vnde. 25. m
Spiritus flatulentus. 215. p
Spiritus flatuosi generatio in ca-
 pite quid ostendat. 257. m
Spiritus animalis affectus in vul-
 neribus. 964. m
Spiritus difficilis. 338. m
 349. p
Spiritus conclusus quæ mala in-
 ferat. 315. 326. p
Spiritus animalis. 907. p
Spiritus offensans & varia ip-
 sius nomina. 846. m
Spiritus flatulentus. 618. m
Spiritus vitalis. 776. f
Spiritus interni vnde perturben-
 tur. 320. m
Spiritus & aëris eadem ratio.
 476. p
Spiritus alicubi inclusus. 661. f
Spiritus extra elatus. 9. 6. p
Spiritus frigidus. 543. m
Spiritus flatulenti effectus. 65. f
Spiritus frigidus ex ore. 1117. f
Spiritus noxia refugit tanquam
 animal. 15. p
Spiritum exire. 1013. p
Spirituum & caloris natui no-
 xæ. 507. p
Spirituum internorum impuri-
 tas ab aëre externo, & ab hu-
 moribus internis. 49. p
Spirituum dissolutio quibus de
 causis. 313. f
Spirituum cruditas. 65. p
Splen, vide Lien.
Splen obstractus aut durus. Vi-
 de, lien, hypochondria.
Splendidum in oculis duplex.
 491. m
Splendores ob oculos. 216
 vide Marmariges.
Spleni. 882. m
Splenis affectus. 189. p
 Σπλην. 345. f
Spuma

INDEX.

Spuma in sanguine reiecto vnde.	795.m.f.& 796	Sputa rotunda.	794.p.835 m	notet.	111.f
Spuma.	295.f.856.m	Sputa quos affectus sequantur.	516.f	Sputi facili duz causz.	816.p
Spuma sanguinis.	856.m	Sputa biliosa cur metuenda.	807.m	Sputi pravi tres notz.	744.p
Spumz causa duplex.	746.f	Sputa purulenta simul & biliosa.	793.f	Sputi optimi signa.	741.m.f
Spumz tres gradus.	796.m	Sputa non semper ex pectore, tamen si tussi reddantur.	742.f	Sputi mutatio, & facili largaque vacuatio signa sunt coctionis in peripneumonia.	767.m
Sputatio frequens quid significet.	148.f.149.p	Sputa facilia & bona.	793.f	Sputi materia.	750.p
Sputatio freques duabus de causis.	453.m	Sputa difficilia que. ibid. & 720		Sputorum conditiones observandz.	516.f
Sputatio frequens.	359.m	Sputa quos affectus, & quas partes affectas significant.	718.m	Sputorum nomina, causz, differentiz, prazsagia.	742.f & seq.
Sputatio in parotidibus.	452.f	Sputa bona, aut mala in angina.	717.f.718	Sputorum varij colores.	722.m
Sputatio in febribus quid prazsagiat.	157.f.158.p	Sputa sicca.	720.m	Sputorum difficilis diagnosi.	795.p
Sputatio.	519.p	Sputa omnia bona sunt, quz dolorem tollunt.	752.f	Sputorum prazsagia.	1108.f
Pauca.	292.p	Sputa subcruenta.	694.m	1109.p	
Sputa quomodo celeritatem aut tarditatem crisis ostendant.	734.m	Sputa purulenta & subcruenta simul.	ibidem.	Sputorum colores vnde.	723.f
Sputa pessima.	723.m	Sputa fuliginosa.	750.m	724.p	
Sputa nulla per se lethalia.	723.m	751.f		Sputum sanguineum mixtum.	749.f
Sputa in angina qualia.	709.m	Sputa colorata.	ibidem.	Sputum cataglischrainomenon.	708.p
Sputa sanguinea.	748.749	Sputa frequentia.	720.m	Sputum valde sanguinolentum.	750.p
Sputa cur pituitam referant.	705.f	Sputa an attestentur iccori affecto.	848.f	Sputum phthificis quomodo examinandum.	792.793
Sputa per se neque mortem, neque salutem certo significat.	753.p	Sputa colorata.	730.m.736.p	Sputum nigrum.	747.m
Sputa sanguinolenta.	518.p.m	Sputa vnde colorentur.	758.p	Sputum viscosum.	744.p
Sputa in morbis thoracis, qualia ostendant gradus triplicis coctionis.	137.f	Sputa viscida.	750.m.751.f	Sputum frequens.	556.f
Sputa quorum morborum, & quarum partium affectarum signa sint.	742.f.743.p	Sputa prava cur absolute lethalia non sint.	517.p	Sputum ichoroides.	749.p
Sputa tenuia, crassa, glutinosa, rotunda.	707.f	Sputa falsa.	1109.m	Sputum permixtum quid.	743.f
Sputa flava, alba, rotunda, lenta.	744.m	Sputi suppressi causz.	517.m	Sputum cruentum, & valde cruentum.	751.m
Sputa sincera.	ibidem.	727.m		Sputum attenuatum.	821.p
Sputa prater modum in febribus, quid significant.	676.m	Sputi suppressio in tabidis.	835.m.836	822.p	
Sputa biliosa, livida, nigra.	517.p	Sputi tabidorum explorandi ratio.	831.f.832	Sputum cruentum an semper mite pleuritum significet.	733.m
Sputa subarida.	707.p.f	Sputi boni duz notz: cito & facile excerni.	517.m	Sputum purulentum.	764.p
Sputa pauca & concocta.	805.p	Sputi sanguinis causz, differentiz, prazsagia.	747.f	Sputum purulentum & biliosum simul quid prazsagiat.	753.f
810.p		748.749		754	
Sputa livida, flava, xruiginosa, nigra, alba, rotunda, glutinosa.	745	Sputi facili tas vnde.	743.m	Sputum sanguinis ab hepate.	796.f.797.p.
Sputa crassa.	271.m	Sputi paucitas horrenda in peripneumonicis.	805.p	ibidem.	
Vnde prodeant.	272.p.m	Sputi purulenti malignitas, & eiusdem signa.	853	Sputum frequens ante crisin.	166.p
Sputa sanguinolenta.	801.p	Sputi ingens copia vnde.	676.f	Sputum dulcescens praviu signum.	736.f
Sputa laudabilia in singulis morbi temporibus.	736.p	Sputi sanguinis causz, differentiz, & prazsagia.	795.f.796	Sputum frequens signum phrenitidis.	71.p
Sputa varia.	723.p.m	Sputi purulenti gravis odor.	797.m	Sputum tenue.	505.m
Sputa optima.	734.f.736.p	Sputi biliosi suppressio in lateris dolore quid denunciet.	140.m	Sputum lividum.	747.p
Sputa viscida.	801.p	Sputi sanguinis duz causz.	730.m	751.m	
Sputa sanguinolenta.	790.m	Sputi & tussis cessatio in moribundis.	518.m	Sputum dulcescere.	789.m.f
Sputa multa vnde.	719.f	Sputi biliosi suppressio, quid denunciet.		790.m	
Sputa nigra.	753.p.794.f			Sputum spumosum.	746.f
				Sputum valde sordidum.	787.m
				Sputum optimum quale.	707.m
				708.p.710.f.711.p	
				Sputum	

I N D E X.

- Sputum** quando expectorari nō possit. 744.f
Sputum sanguinis ab hepate quomodo fiat. 849.p
Sputum liuidum, pallidum, pituitosum, spumosum. 788.m
Sputum fœtidum. 792.m. 793.p
Sputum eruginosum. 747.p
Sputum optimum quod. 723.m
Sputum album. 735.p
Sputum citò & facilè appareat. 734.f
Sputū quibus euocetur. 805.p.f
Squalidum corpus. 1067.m
Σαλαγμός. 86.f
Σασις. 150.m
Statim apparere signa critica, quid. 137.f
Stercoracea sunt reliquæ alimēti quotidiani. 1065.p
Stercoris vomitus. 448.p
Stercus, vide deiectiones.
Stercus cur diutius retineatur. 1075.p
Stercus. 1054.m
Stercus caprillo stercorei simile. 1055.p
Sterilitas. 664.m
Sternutamenta in morbis thoracis praua, & in quibus vtilia. 236
Sternutamentum quando moueri non debeat. 772.p
Sternutamentum. 771. 772
Sternutatio. 235.f. 236
Præfagia. ibidem.
Stertor in apoplexia. 909.m
Stertor vnde fiat. 27.m
 Non semper indicat suppurationem, neque omni suppurationi inest. ibidem f
Stertor non semper à puris multitudine, aut humoris. 801.m
Stertor. 26.f. 311.f. 339.f
 686.m. 735.m. 1121.p
Peripneumonię signū. 539.m
Stertor affecto pulmone. 727.m
Σιγματά. 177.m. 637.p
Ut morsus pulicum. 934.p
Stillatio nigra, & rubra è naribus quid denuncient. 52.m
Illa admodum lethalis. ibid.f & 53.f
Stillatio sanguinis. 321.f
 659.f. 459.f
Stillicidium sanguinis quando lethale, aut non lethale. 459. 460
Stillicidium sanguinis. 656
Stillicidiū sanguinis omne per se prauum, sed ab horrore pessimum & cur. 53.f
Stillicidium sanguinis tertio & quarto lethale. 281.m
Stillicidium sanguinis in pleuritide. 791.f
Stillicidij sanguinis pessimi notæ. 54.p
Stillicidij sanguinis præfagia. 137. 138.p
Στῆσις. 325.m. 735.m. 565
Stoicorum opinio de dolore. 118.p
Stomachi dolor & inflatio. 778.m
Strangulatio. 527.p.m. 258.p
Strangulatio, vide Suffocatio.
Strangulationis in febribus causæ. 572.m
Strangulatus tres causæ. 742.p
Strangulatus repentinus. 802.m
Stranguria. 215.p. 269.p.m
 388.m. 668.m. 930.m. 899.f
 900. 1050.m
Stranguriæ causæ. 865.m
Stranguriæ prænotio ex hyemis constitutione. 928.m
στραγγουρία. 398.f
Stranguriosæ vrinæ. 240.m
Stranguriosi abscessus. 715.m
Streptus. 1080.p
Streptus in pectore. 735.m
 736.m
Streptus spuri. 740.f
Streptus ex aluo. 219.p
Streptus porus descendens. 338. 339
Streptus quomodo fiat. 151.p
Streptus in somno. 100.p
Stridor. 509.p.m
Stridor dentium. 396.p
 553.f. 1105.f
στρυγμός. 970.p
στρόφι. 587.f. 593.m. 219.m
Serum. 1009.f
Sinopor dolor non est. 269.f
 270.p. Causæ & præfagia. ibidem m.f
Stupor, tremor, resolutio. 440.
Stupor modicus quomodo dolorem sedet, & an sit dolor. 85.p
Stupor in febre & extra febrem vnde, & quid ostēdat. 85.p.m
Stupor paralysis prænuntius. 85.f
Stupor. 991.f. 902.p
 449.p
Stultitia. 294.f. 420.p
 257.f
Subiecti dispositio. 873.m
 928.p
Sublimamētum quid præfagiat. 317.m
Sublimamētum album. 1084.m
Sublimamentum in vrina contrahata. 1081.m
Substātia humoris benigni corrupta sit venenata. 92.p
Subsultatio totius corporis & veluti cōuulsui motus imminente crisi. 122.p
Subsultatio manuum. 89.m
 90.m
Sudamina. 841.p. 835.f
Sudatio. 1084.m
Sudatio in superiore parte. 343.f
Sudatio frequens siue ephidrofiatribus modis praua. 46.m
 vnde fiat. **Quando lethalis** ibidem.
Sudor cur magis in pectore. 674.m
Sudor an fieri possit post copiosum sanguinis proliuiū. 62.p
Sudor tenuis. 21.m. **Multus.** 690.p. **Quid sit.** 21.m.f
Sudor multus sub mortem. 1073.p
Sudor paucus vnde. 13.m
Sudor in suppuratione hepatis. 853.f
Sudor circa collum & clauiculas. 779.f. 780.p
Sudor, qui febrem non finit. 676.m
Sudor moderatus quid indicet. 21.f
Sudor multus & assiduus. 21.f
 Glutinosus. 210.m
Sudor per somnum. 566.p
Sudor frigidus. 504.m. 1104.p
Sudor in opisthotono. 693.m
Sudor lienis quid significet, & causæ. 4.f
Sudor. 307.p. 325.m. 132.m
 908.p.m. 1113.p. 413.m
Sudor per expulsionem. 63.f
Sudor pessimus. ibidem.
Sudor multus, frigidus, calidus, quid ostendat. 63.m
Sudor symptomaticus duplex, dignotio. ibidem.
Quid ex utroque præfagientum. ibidem.
Sudor ab ambiente frigido. 63.f
Sudor critico die non multus quid ostendat. 61.m. & 471.f
Sudor post rigore inutilis. 665.f
Sudor à rigore quomodo fiat, 15.m
Sudor diaphoreticus. 531.m
Sudor in conuulsione. 692.p
Sudor frequens. 17.m. 308.m
Sudoris materia vel humor, vel partium solidatum humidū. 61.p
Sudoris materia triplex. 63.p
Sudoris boni leges. 1031.f
Sudoris critici signa. 219.f. 337.f
 Sudoris

I N D E X.

Sudoris & urinz differētia. 63.p	fectus, & quibus modis eue- niat. 93.m.94	culosa. 472.f
Sudoris & urinz eadem mate- ria. ibidem.	Suffocatio repentina soli guttu- ri attribuitur. 572.m	Suppuratio quando fiat. 1130
Sudoris signa. 291.m	Suffocatio in lateris dolore. 369	Suppuratio vel in pulmone vel in thorace. 26.f
Causa. 471.f	Suffocatio. 742.p.174.m	Suppurationis internę signa. 580
Sudoris boni notę. 21.f	509.p.572.p.m	Suppurationis modus. 583.p
Critici. 63.m	Suffocatio vteri. 1018.m	Ruptio. 754.m
Sudori superveniens delirium, aut gravius aliquod sympto- ma lethale. 21.f	Suffocationis causa. 338.p	Suppurationis internarū inflam- mationum terminus. 580.m
Sudores tum critici, tum sym- ptomatici. 398.f	Suffusionis symptomata. 562.p	Suppurationis internę sympto- ma. 1022.m
Sudores, qui pustulas excitant. 883.f.884.p	Superciliorum vulnera. 1003	Suppurationis exitus. 140.m
Sudores frigidi. 63.f	Superfebrientes. 149.f	Suppurationis signa dīagnōsticę & pathognomonica. 781.f
Sudores multi. 777.f.780.p	Superpurgationes vnde. 526.p	Suppurationis thoracis signa, tū propria, tum supervenientia. 25.m
Sudores multi in sanis quid si- gnificent. 63.p	Supinus decubitus duobus mo- dis molestus. 954.m	Suppurationis hepatis signa & pręsagia. 852.f
Sudores vtilis. 566.m	Supinus decubitus. 950	Suppurationis terminus in pleu- ritide. 724.p
Sudores qui incipiunt, mox de- finiunt. 47.p	Suppurata phlegmone interio- re duo genera symptomatū superveniunt. 597.m	Suppurationis signa, & causę. ibidem.
Sudores inutiles. 47.m	Suppuratę intus materię sym- ptomata. 583	Suppurationis & ruptionis sig- na. 589.785.m
Sudores in plurali numero quid 106.f	Suppuratę materię inæqualitas quid ostendat. 753.f.754	Suppurationis principium nō à primo die morbi, sed à signis suppurationis incipientis. 785
Sudores multi in febribus quid indiciunt. 63.m	Suppurati qui verē dicantur. 18.p	Suppurationis internę signa. 17.f
Sudores an signa convulsionis esse queant. 133.m	Suppurati lateris dignotio. 823	Suppurationis principia in pleu- riticis. 741.m
Sudores cur in pectore magis. 494.m	Suppuratis alius turbata. 26.m	Suppurationis tempus in inflam- mationibus internis. 577.m
Sudores in tabidis. 808.f	Suppurati tribus modis fiunt. 24.m	Suppurationis signa & causę. 814.m.774.m.811.174.754.m 1073.m
Sudores boni. 1125.p.757.m	Suppurati tumoris signa. 585	Suppurationis symptomata. 589.m
Sudores multi in suppuratis. 17	Suppurati vnde cognoscantur. 829.m	Suppurationis tempus in inflā- mationibus internis. 1128.m
Sudores qui febres non finiunt. 528.m.f	Suppurati ex lethargo. 213.f	Suppurationis salutaris signa. 786.m.& 787
Sudores quos morbos iudicent. 238.m	Suppurati quomodo cognoscan- tur. 15.m	Suppurationis signum rigor. 308.m
Sudores à suppuratione, quomo- do differāt à sudoribus febris horrificę. 18.p	Suppuratio. 25.m.168.m	Suppurationis optimę signa. 584.p
Sudores quando monendi, & in quibus morbis. 690.f	718.p.m	Suppurationis lethalis signa. 787.p
Sudores copiosē moti nocent 690.f	Suppuratio alia primogenia, a- lia per successionem. 25.m	Suppurationis inæqualitas. 754
Sudores copiosi. 804.p	Suppuratio interna quando sine periculo. 472.f. Quando peri- culosa. 473.p. Quo tempore repurgari debet. ibidem.	Suppurationis interioris signū. 617.m
Sudorum consideratio. 237	Suppuratio vnde. 790.p	Suppurationem omnem inter- nam tria comitantur. 621.p
Sudorum causę, & ex his pręsa- gia. 689.690	Suppuratio ex vtero. 641.m	Suppurationem antecedentia signa. 26.f
Suffitus in thoracis morbis quā- do noxius. 801.f	Suppuratio in pulmone quādo fiat. 27.m	in Suppuratione frequens hor- ror cur lethalis. 18.p
Suffocari derepētē in febribus. 1126.f	Suppuratio tardior vnde. 227.m	in Suppuratione alia sunt signa suppurationis collectę, alię ef- fusę, alia tabis. 25.f
Suffocatio. 396.p	Suppuratio in vno latere thora- cis, & etus signa. 812.f.823	Suppuratione in metu existente nihil pręstantius largę & fre- H H H h
Suffocatio à suppressa hæmor- rhagia. 658.p.m	Suppuratio quando peripneu- monia succedat. 767.m	
Suffocatio cum vocis privatio- ne. 444.m	Suppuratio inæqualis. 794.p	
Suffocatio. 92.93. Causę, signa, dignotio, repentina, nō repentina, sine tumore. ibid.	Suppuratio expectorari debet intra quadraginta dies. 791	
Et fusus. 93	Suppuratio in angina sæpē le- thalis. 699.p	
Suffocatio repentina in morbis acutis quarum partium sit af-	Suppuratio in inflātionibus internis. 1091.p	
	Suppuratio capite collecta. 406	
	Suppuratio in thorace multis sit modis. 741.f. Eius signa & ef- fectus. 742.p	
	Suppuratio tumorum vbi peri-	

I N D E X.

quæti sanguinis missione. 24
 Suppuratione facta interius nõ
 liberatur æger. 25.p
 Suppuratione accedente cur fe-
 bres & dolores magis. 429.p
 Suppurationes internæ. 583.p
 Suppurationes perniciose. 793.f
 Suppurationes pessimæ. 473.m
 Suppurationes internæ, quæ fa-
 cile deprehendi non possunt.
 585. Causæ, & inde prælagia.
 ibidem.
 Suppurationes, quæ intus rum-
 puntur. 584.f
 Suppurationum interiorum du-
 plex periculum, ab eruptione
 & ulcere relicto. 593.p
 Vide Suppuratio.
 Suppurationum umbilicus ter-
 minus. 581.m
 Suppurationis ruptio. 782.f. 783
 Suppurationum frigidarum vlti-
 mus terminus. 784.f
 Suppurationum recentium signa.
 781.f. 782. p.m
 Suppuratorum rigor, febris no-
 cturna, sudor vnde. 15.m
 Suppuratorum symptomata.
 140.p.m. 311.m
 Suppuratorum sudor. 308.f
 Suppuratorum quatuor signa
 optima. 786.f. 787
 Suppuratorum signa. 778. 779
 Sura. 44.m. 317.m
 Suræ dolores. 44.m
 Suræ dolor. 348.m
 Ab hepate vomicoso. ibid.
 Suræ dolor vnde. 120.m. 111.p
 Surarum dolor occultatus, quid
 significet. 41.m
 Surdastræ. 278.f. 1081.p
 Surditas. 461.m. f. 437.m
 288.p. f. 263.p. 417.f. 612.m.
 459.p. 278.p. 556.m. 440. 1078
 m. 1080.m
 Surditas & coma desipientiæ &
 parotidum cõmune signum.
 460.f. 461.p
 Surditas & torpor à stillicidio
 sanguinis vnde, & quid præla-
 giat. 86.f. 87.p
 Surditas in acutis superueniẽta.
 459.f. 460.p
 Surditas ambiguum signum pa-
 rotidum. 460.f
 Surditas purulẽtis superueniẽta.
 809
 Surditas à vomitione. 1018.m
 Surditas à bile quomodo solua-
 tur. 1087.f
 Surditas & alui profluvium vi-
 cissim fiunt. 1079.p
 Surditas & nuxa quid indicent.

1087.m
 Surditas duplici causa. 267.f
 Surditas lethalis, inueterata, fir-
 mata, tẽporaria, critica, sym-
 ptomatica. 432. 433
 Surditas in acutis. 809
 Surditas cum torpore. 1087.p
 Surditatis solutio. 432.p.m
 461. 462.p
 Surditatis differentia, causæ, &
 prælagia. 431. 432
 Suspiria. 547.m. 925.m
 Sutura vulnera latentia. 973.f
 Sutura ferro attingi periculo-
 sum. 972.m
 Sutura vultu cognitu diffi-
 cilia. 969

T

T A quid significet. 171.f
 Tabes in habitu. 845.m
 Tabes renalis, dorsalis. 837.p
 Tabes suppressis hæmorrhoidi-
 bus. 836.m
 Tabes quando incipiat. 791
 Tabes quid. 791.m
 Differentia quatuor. ibidem.
 Tabes à malo corporis habitu.
 840.m
 Tabes hæreditaria. 838.p
 Tabes ischiadica. 128.m. Dorsa-
 lis, nephritica. ibid. & 229
 Tabes dorsalis, nephritica, ischia-
 dica. 394.f
 Tabes asthmatica. 791.m
 Tabes à cerebro. 535.m
 Tabes. 25.m. 311.p. 615.m
 817.p.m
 Tabes cur superueniat morbis
 pulmonis. 742.p
 Tabes quando incipiat à suppu-
 ratione. 784.p
 Tabes particularis à coxendice
 & renibus. 230.m
 Tabes post 40. diem à ruptione
 vomica. 26.p
 Tabis futuræ signa. 25.m
 Tabis opportuni. 1016.p
 Tabis tres differentia, & triplex
 ad tabem præparatio. 839.m
 Tabis principium à tussu cū rau-
 cedine. 803.p
 Tabis signa prænuncia post spu-
 rum sanguinis. 831.m
 Tabis ab ulcere pulmonis signa
 maligna. 831.f. 832. 833.p
 Tabis causæ & signa. 536.p
 Tabis multæ species. 778.f
 Tabis dux præcipue differentia.
 837.p
 Tabis & mortis prænotio ex pu-
 ris malicia. 833.m. f. 833
 Tabis calor. 467.m
 Tabis confirmatæ signa. 845

Tabis signum prænuncium post
 sanguinis reiectionem. 811.m
 Tabis signa antecedentia, conse-
 quentia, adiuncta. 26.p
 Tabis causæ. 802.f. 803.p
 Tabis tria genera. 837.p
 Tabidi. 518.f
 Tabidi & lienterici in quibusdã
 anni constitutionibus. 888.p
 Tabidi qui. 832.m. 833.p
 Tabidi dignotio solo aspectu.
 833.m
 Tabidi ex suppuratis. 18.p.m
 Tabidi cur ab alijs celerius mo-
 riantur. 754.m
 Tabidorum symptoma præuũ.
 596.p
 Tabidorum mors. 615.m. 835.m
 Tabidorum symptomata lethala.
 846.m
 Tabidorum signa. 780.m
 Taciturnitas. 277.m. 524.m
 918.p. 1111.m
 Tarditas respirationis. 548.m
 1119.m
 Taciturnitas in loquaci lethar-
 gi aut melancholiz signum.
 77.f
 Telum. 971.p
 Temperamentum mores variat.
 910.f
 Tẽpora collapsa. 467.p. 1089.m
 Tempora abicessibus apta. 393.f
 Tempora morbi & eorũ distin-
 ctio ex signis coctionis & cru-
 ditatis. 710.p
 Tempora vnde dicta. 961.p
 1089.m
 Temporales muscoli qua parte
 secari non debeant. 972.m
 Temporales muscoli. 468.m
 Temporum pulsatio. 163.f
 Temporum vulnera. 300.m
 423.p. 427. 960. & seq.
 Temporum muscoli. 553.m
 Temporum muscoli quando scal-
 pello attingi non debeant.
 962.f
 Temporum & frontis natura.
 467.p. 468
 Tendines. 988.m. 1122
 Tendinum punctura. 984.p
 Tendinum contentio. 553.m
 Tendones. 681.f
 Tendo. 980.f. 987.f
 Tenebræ. 955.m
 Tenesmus. 613.f
 Tenuia omnia cruda. 272.m
 Tenix. 593.f
 Tensio cum duritie. 468.m
 Tensio. 445.m. 166.f
 Tensio dolorẽ facit in alia par-
 te, quàm ubi causa dolorifi-
 ca.

I N D E X.

ca.	266.p	Tympanites.	618.p.619.p	Tormina.	65.m.619.p
Tensionis sensus quando.	27.m	667.p.859.f		869.f.887.p	
Tensio à retractione hypochondrij.	47.f	Tympanitis dolores.	914.m	Tophi in pulmone.	801.m
Tensio hypochondrij flarulentia.	855.m	Ti additum, quid significet.	655.m	Torpidi ad manum.	1022.m
Tenuitas cruditatis argumentū.	1041.p	Tympania.	814.m	Torpor lethalia.	286.p
Tenuitas quid indicet.	21.m	Tympania nec sectione, nec purgatione curatur.	872.f	Torpor duplici ratione.	250.m
Tenuitas quid.	284.m	Tympaniz signa.	873.p.m	Torpor mentis in moribundia.	931.m
Tenuis humor crudus.	707.f	Timon Luciani.	918.m	Torpor vrina suppressa quale signum.	912.f
Tenuitas cruditatem indicat.	502.p	Timor & mœstitia sine occasione.	918.p	Torpor quid.	270.p
Tenuitas cruditatis signum.	1103.p	Tuφιδις.	185.m	261.m. 310.p. 409.f. 449.p.	
Tepor extimarum partium in febre acuta.	698.f	Tuφειμανία.	51.f. 134.f	459.f. 460.p. 656.m. 631.m.	
Tepor.	404.p	Tuφου μέρη νοσήματα.	178.p	713.m. 417.p. 666.m 901.f. 935.p. 1014.m	
Τε, μαι.	777.f. 779.p	Typus.	235.p	Torpor in phreniticis.	144.f
Terminthi.	836.p	Θυρία.	886.m	145.m	
Terræ concupiscentia.	661.p	Θυρίδης.	1110.f	Torpor post rigorem lethalis.	22.p
Terræ partes cur modo mari tegantur modo arefcant.	169.p	Θυρίσμα.	593.m. 834.m	Torpor in suppuratione interna.	939.m
Terror.	150.f. 151.p	Τήξιν.	849.f. 850.f	Torporis causæ.	901.f. 902.p
Tertiana cōtinua quomodo differat ab ardente.	371.f	Θάλασσα.	49.p. 474.p	Πρεσβγία.	ibidem.
Tertiana febris etiam pro continua.	189.f	Tonica actio.	941.f	Torporis causæ.	22.m
Tertiana exquisita.	397.p	Tōros.	166.f	Torpores in apoplecticis.	905.f
Non exquisita, autumnalis.	ibidem.	Thorax.	821.m	907.p	
Tertiana pura in ardentium numero.	249.f	Thorax in testiculos suum viriū deponit.	1032.m	Torpor.	84.m.f. Causæ, præ-
Tertiana quomodo differat ab ardente.	234.m	Thorax plurimum dilatatur tribus de causis.	541.m	σλγία, dignotio.	ibid. & 85.p
Tertianæ differentia.	ibidem.	Thorax angustus.	841.f	Τράχυλος.	551.m. 802.m
Tertiana triplex.	372.p	Thoracis concussio.	729.m	Tractus à vomitu.	335.p
Tertianæ febris symptomata quedam.	189.m	Thoracis vulnus.	825.m.f	Transglutitio difficilis in morbis.	96.m. 97
Tertianæ solutio.	234.p.m	Thoracis purulenti notæ.	829	Translatæ in cerebrum materiz remedia.	612.f
Tertianæ cur dicantur.	190.p	Thoracis facultas duplex.	729.p	Translatæ materiz & partis excipientis dignotio.	120.f
Tertianæ nomen quid cōprehendat.	397.p	Thoracis & pulmonis materia, an per ventrem euacuari possit.	715.m. 716.p	Translatio ad inferiora laudatur Hippoc.	1087.p
Tertianarum multæ species.	17.f	Thoracis vulnera penetrantia tribus diebus congluunata.	830.f	Translatio humorum in caput, cur nō semper lethalis.	709.p
Tertianarū intermīnētium tres differentię.	179.m	Thoracis hydrops.	814.p	Translatio in caput cur à rigore fiat.	315.f
Testes cur in morbis cōtrahantur, aut intumescant.	945.p	Thoracis vasa disrupta.	838.m	Translatio in caput, quod euasura sit, prædici nō potest, nisi ex superuenientibus.	192.p
Testis intensus.	274.m	Thoracis vlcera.	794.f	Tráslatio materię à rigore, quomodo fiat.	13.m
Testium contractio in moribundis.	899.p	Thoracis affectus, causæ, præstigia.	721. 722. 723	Translatio è lumbis.	630.f
Testiculorum & pulmonis consensus.	824.p	Thoracis morbi frequentissimi.	769.f	631.p. 366.m	
Testium dolor & tumor ab vlcere superiorum partiū.	826.p	Thoracis morbi quomodo dignoscantur.	775	Translatæ materiz effectus, antequàm alicubi listatur.	12.m
Testium & capitis qualis consensus.	261.m	Thoracis morbi, & in his præstigia.	710. 711	Translatio.	768.f
Testium & thoracis consensus.	945.p	Thoracis suppuratio.	213.m	Translatio humoris melancholici in cerebrum apoplexiā, aut conuulsionem, aut cecitatem, aut epilepsiam, aut insaniam facit, nisi liberentur excretionem aliqua.	10.p
Testium ac pudendorum contractio.	261.f. 262.p	Thoracis partes.	721.f	Tráslatio humoris vnde cognoscatur.	36.f. 836.f
Tetanus.	692.p.m	Thoracis inflāmatōnes trium generum.	721.f. 722.p	Translatio in partes superiores pessima vt causa, & signum.	623.m
693.p. 680.m		Thoracis vlcera cur difficilia.	979.p		
		Thorace pleno strepitus.	829.p		
		Θαλαβίς.	588.m		
		589.p			
		Tormentum.	365.m		
		Tormina ab hydrope sicco, aut vlcerate intestini.	873.p.m		

I N D E X.

Translationis materiz in caput, signum.	11. m	Tremor tribus fit modis.	39. p	Tumores, qui faciliè resoluatur.	458. m
Translationis è lumbis signa.	64	Tremor in phrenitide quaudò innoxius.	147. f	Tumores hypochondriorù unde.	938. f
Translationis symptomatica à lumbis exemplum.	167. m	Tremor an solvatur abscessu, & vrinę stillicidio.	388. m	Tumores cum aluo fluente, aut suppressa.	1066. p
Varia symptomatica. ibidem.		Tremor.	88. f	Tumores quot modis dissolvantur.	472-473
Translationis materiz varia symptomata.	119. p	Quid, & quomodo differat à convulsivo motu.	89. m. f	Tumores in vulneribus evanescentes.	681. f
Translationis materiz post rigorem signa.	4. m	90. p		Tumores pituitosi.	580. p
Translationis materiz sursum signa.	50. m	Tremor quid & quomodo fiat.	40. f	Tumores faciles, aut difficiles.	584. m
Translationis materiz ad superiora symptomatica pro varietate partium, quas appetit.	35. m	Tremor.	359. m. 360. f. 506. m		
Translationis humorum signū.	608. f. 609. f	268. f. 204. f. 1103. m		Tumores interiores, cur serum quoddam emittant.	718. p
Translationis materiz dignotio.	629. m	Tremor à rigore.	39. m	Tumores boni, aut mali.	92. m
Translationis in caput signum proprium.	460. f. 461. p	Pro rigore.	1033. p	Tumores ventris cur alij minus transeant in abscessus: alij magis.	18. m
Translationis materiz causa.	610. p. m. Vide <i>μετάστασις</i> .	Tremores parvi.	94. f. & seq.	Tumores duri ac dolorifici.	579. m
Translationis dignotio.	231. f	Tremori delirium succedens.	201. m. f	Tumores præter naturam unde.	486. f. 487. p
Translationis signum certissimum.	176. f	Tremoris præsagia.	90. p. m	Tumores, qui vestigia digitorù relinquunt.	580. m
Translationis è lumbis varia symptomata.	633	Causę.	154. p. 381. m	Tumores ventris.	864. p
Translatione materiz solvit hæmorrhagia.	159. p	Tremoris tres causę.	202. p	Tumorù tres differentiz.	581. p
<i>Τρεμυλτία</i> .	647. m	Tremores in phreniticis.	139. f	Tumorù divisio, & propria nomina.	579. m
Tremor quando solvat aphoniam.	40. p	Tremores an delirium solvant.	381. m	Tumorum in hypochondriis dignotio.	576. m
Tremor manuum non semper à malignitate morbi.	40. p	Tremoris senibus facies.	1050	Tumorù materia translata quid efficiat.	92. m
Tremor in ardente quid præsagiat.	381. m	Tremula seuulsio manuum quid ostendat.	88. f. 89. p	Tumorum varię differentiz.	584. 1129. f
Tremor lethalis in phreniticis.	152. p. m.	Tremula manuum seuulsio.	337. m	Tunica adnata.	480. f
Quomodo ex eo præsagiendum.	ibid.	Tremulus motus in phreniticis.	347. f	489. f	
Tremor an delirio solvatur.	315. f	<i>Τεταρτισμός</i> febris.	190. m	Turbulenta è somno excitatio, quid indicet.	133. p
Tremor morbi initio quid ostendat, quid in progressu.	95. p	377. m		152. f	
Tremor in convulsionem mutatus.	673. m	Tristitia.	465. f	Turbulenti.	496. m
Tremor aut convulsio finiunt vehementissimas phrenitides.	151. m	<i>Τεταρτισμός</i> <i>πύλας</i> .	37. p. m. f	Turgentia humorum.	629. f
Tremor criticus.	214. p. f	<i>Τεταρτισμός</i> .	37. p. 317. m	630. p	
Tremor rigoris pars quibuscumque.	40. m	<i>Τρίτην</i> .	1105. f	Turgentium humorum certissimum signum.	146. m
Tremor & convulsio simul fieri non possunt.	69. m	<i>Θρεπτική</i> .	279. f	Turgere humores quid.	264. f
Tremor levis lethalis.	338. m	<i>Τ. υμνασία</i> .	647. m. 903. m	265. p	
Tremor inter critica signa.	388	Tubercula, & inde materiz translatio.	159. p	Turpia loqui præter consuetudinem signum phrenitidis.	71. p
Tremor spuris solutus.	215. m	Tubercula ad lumbos varicibus & dysenteria curantur.	620. m	Tussicula.	816. p
Tremor in capiēdo cibo.	440. m	Tubercula in fistula urinaria.	896. f. 897	Tussiendi cupiditas.	779. m
Causa.	ibidem.	Tubercula.	782. f	Tussis tribus modis in hydrope.	914. f. 915. p
		Tuberculi interioris ruptio.	615. p	Tussis quomodo fiat.	719. m
		Tuberculi crudi in pulmone signum.	740. f	Tussis cum raucedine in insania.	912
		Tumida facies.	385. m	Tussis valida thoracis concussionem eget.	473. m
		Tumidi lethargici.	211. m	Tussis irrita.	26. p
		Tumor sub lingua.	113. m	Tussis sicca.	912. m
		Tumor pectoris à pleuritide notus.	810. m	Tussis initio accessionis.	368. f
		Tumor durus & dolens.	1073. m	Tussis sine excreatione in suppuratis	
		Tumor duobus modis evanescit.	765. f		
		Tumor fit duobus modis.	916. f		
		Tumor quid ostendat.	463. p		
		Tumor in angina evanescens.	701. f		
		Tumoris suppurati signa.	585		

INDEX.

puratis vnde.	18.p	Venz quædam in superficie cor-	
Tussis cur cessat.	518.m	poris sanguinem fundentes.	
Tusses ferinæ, & ab aëre.	886.m	402.p	
Tussis in hydrope à multis cau-		Venz sectio in hæmorrhagia.	
sis.	814.m.862.f	618.p.m	
863.911.p		Venz consentiunt hepati.	644.f
Tusses initio accessionis.	173.p	Venz sectio quando cōueniat.	
Tussis cur sitim sedet.	173.m	460.m	
Tussis multa.	744.f	Venz sectionem quæ prohibeāt.	
Tussicula mouetur in quibuscū-		737.f	
ante crīsim.	166.p	Venz nomine quid intelligen-	
Tussis abscessus facit.	862.f	dum.	997.m
Tussis valida quando laudanda.		Venulæ rubræ in oculorum al-	
787.p		bo.	468.f
Tussis cum spasmate.	517.f	Venz sectio quando profit.	
Tussis quomodo sit signum affe-		671.m	
cti pulmonis vel thoracis.		Venz sectio in hæmorrhoidum	
796.p		suppressione.	670.m
Tussis.	310.f.604.m	Venz in cubito pulsus.	589.f
816.p.821.m		Venz sectio in hydrope.	917.p
Tussis siccz causæ.	173.f	919.p	
Tussis duplex in febribus.	173.m	Venz sectio quibus morbis con-	
Tussis vnde.	453.m	ueniat.	269.p
Tusses abscessu quiescentes.		Venz sectionem qui morbi re-	
1084.f		quirant.	936.937.938
Tusses leuiter irritantes.	556.f	Venz crassæ.	990.p
V		Venz & arteriæ iugulares	960.f
Varices in mulieribus.	1015	Venz iecori consentiunt.	516.p
Varices.	620.m.836.m	Venz sectio.	758.m
1065.p		Venz sectio quando maximè	
Varix.	1009.p	necessaria ante purgationem.	
Vacuatio vasorum duplex.	82.p	604.f.605.p	
Vacuatio duplex.	304.m	Venz sectio quando suspecta.	
Vacuatio omnis cōsertim facta		936.f	
nocet.	691.f	Venz magnæ & crassæ.	996.f
Vacuatio manifesta & latens.		Venarum nomine arteriæ etiam	
465.m		intelliguntur.	379.377
Vacuatio immoderata duabus		Venarum perturbatio in quibus	
de causis noxia.	21.f	morbis.	31.m
Vacuatio duplex.	7.m	Venarum pulsatio.	196.m
Vacuatio quibus morbis inimi-		Prælagia.	ibid.& 377.f
ca.	163.f	379.f.552.p.f	
Vacuatio imbecillitatem affert		Venarum iugularium pulsatio.	
duobus modis.	245.p	1122.p	
Vacuationis symptomaticæ à cri-		Venarum <i>vauisient</i> .	1007.m
tica distinctio.	751.f	Venarum affectus.	996.p
Vacuationes quomodo æstiman-		Venarum interceptio est cata-	
dæ.	1109.p	leptis.	491.m. Et apo-
Vacuationes tres.	626.p	plexia sanguinea.	905.f
Vacuationes criticæ quādo opti-		Venarum temporalium pulsatio.	
mæ.	666.m	410.f	
Vaporum acrium effectus.	352.f	Venarum affectus pulsatio, disten-	
Vaporis calidi effluuium.	543.m	tio, conturbatio.	30.m
Vasa cur rumpantur in pectore.		Venarum interceptio.	66.f
840.p		669.m.f	
Vas æneum.	834.p	Venarum crassarum vulnera.	
Velocitas in respiratione & pul-		996.f	
su vnde fiat.	548.p	Venarum repletio quæ mala in-	
Vena caua quid.	423.p	ferat.	68.f
Vena qua parte secanda.	398.m	Venarum temporalium vehem-	
Venz secandæ indicatio.	660.f	ens agitatio.	409.p
Venz sectio copiosa in muliere		Venarum dolor.	621.m
valde extenuata.	938.p	Et arteriarum.	919.f.718.m

Dit. pulsatio.		
Venas moll. & 196.m	191.m	
Venenum calo-		
deterius.	30.m	
Venter flatuosus.	42.f	
venter inflatus.	23.	
404.p		
venter tumidus.	211.212	
venter cedens medicamentis.		
913.m		
ventres hyeme calidiores.	686.p	
ventris tumor similis hydropi.		
136.p.m		
ventris dolores.	618.m	
Et tumor.	354.f.862.p	
704.f.1082.m.903.f		
ventris tumor detumescens.		
864.p		
ventris triplex regio.	581.p	
ventris dolor ab hepate.	812.f	
ventris tumores quomodo cu-		
randi, & quid in his præsa-		
giendum.	614.615	
ventris rumentis causæ.	614.m	
ventris infirmitas omnium con-		
fusio.	885.m	
ventris tumor suppressa aluo.		
614.615		
ventris tumores quibus in par-		
tibus consistent.	581.f	
ventris tumor flatuosus.	586.	
587		
ventris valde rubens prolunies.		
283.f		
ventris tres partes.	1130	
ventris tumor cum fluore alui.		
1065.f		
ventris morsus.	91.m	
Perturbationes.	17.m.591.f	
Inflatio.	219.m	
Durities.	616.f.617	
ventris varij tumores, & qui fa-		
cilius suppuerunt.	581.m	
ventris dolor vnde in febribus,		
& quid præsagiendum.		
199.m		
ventris tensio.	1063.p.m	
ventris inflatio cum motu con-		
uulsivo.	867.m	
Ventriculus angustior minor-		
que paucis repletur.	912.m	
Ventriculus consensit faucibus,		
linguæ, cerebro.	535.p	
Ventriculi dolores cum tormi-		
nibus.	594.p	
Ventriculi vulnera.	979.m	
Ventriculi consensus cum cere-		
bro & aliis partibus.	141.p	
986.m.590.m		
Ventriculi vulnerati signa.		
979.f		

N D E X.

- Ventriculi non cōcoquentis.* 36.p
crementa. 36.p
Ventriculi sympto- 36.p
sentum cōditis partibus 36.p
986.f. 990.f. 991.f.
Ventriculi affectus. 937.f
Ventriculi aphthæ. 884.m
Ventriculi imbecilli effectus. 884.m
335.p
Ventriculi facultas retentrix. 884.m
Ventriculum in dysenteria affi- 878.m
ci prauum. 878.m
Ventriculorum cerebri affectus. 256.p.m
Veratri vsus. 625.626
Vermes in muliebri sinu, & vis 262.f
utrinæ. 262.f
Vermes in lientericis. 886
Vermes. 993.f
Symptomata. ibid. & 994
Vermium quædam symptoma- 993.p
ta. 993.p
Vermiū generatio, & inde lien- 884.f.885
teria. 884.f.885
Vermium symptomata. 496.f
993.m
Ver. 923.f
Ver cur morbos afferat, cum sit 928.p
temperatissimum. 928.p
Vespertinus somnus cur dam- 956.p
nandus. 956.p
Vertigo tenebriosa. 158.p
664. 257.m
Vertigo sine febre quid denun- 256. 257
ciat. 256. 257
Vertiginosa febris. 129.m
Vertigo vnde. 130.m
364.m
Verticis dolor. 646.m
Vertigo initio febrium quid o- 163.p
stendat. 163.p
Vertigo tenebriosa suppressis 671.m
hæmorrhoidibus. 671.m
Vertigo triplex, in sanis, in fe- 664.m
bre, & in crisi. 664.m
Vertigo. 164.m. 670.m
407.f. 663.f
Vertiginosa febres. 164.f
Vertiginis in febribus causæ & 256.f
præfagia. 256.f
Vesica discissa quomodo coa- 979.p
lescat. 979.p
Vesica cur refrigeretur in acu- 11.p
tis. 11.p
Vesica an sit nervosa. 270.f
Vesica intercepta. 1049.p
Vesicatoria. 271.m
Vesicæ vlcus. 890.m. 892.m
Vesicæ durities & dolor. 890.
891
Vesicæ functio, tensio vnde. 36.p
Vesicæ vulnera & inde præfagia. 995.f. 996.p
Vesicæ an cerebrum cōdolescat. 270.f
Vesicæ phlegmone laborantis 890.m
signa. 890.m
Vesicæ nervi & substantia. ibidem.
Vesicæ affectus signa lethalia. 893
Vesicæ morbi proprii. 890.m
898.p
Vesicæ phlegmone quomodo 891.f.892.p
soluatur. 891.f.892.p
Vesicæ gangræna. 891.f.892.p
Vesicæ & capitis cōsensus qua- 262.m
lis. 262.m
Vesicæ musculus resolutus inuo- 36.m
luntariè urinam sinit efflue- 36.m
re, tractus aut pressus, eūdem 36.m
supprimat. 36.m
Vertebræ luxatio. 570.f
94.p
Vertebræ spinæ. 916.p
Vertebrarū spinæ affectus. 992.m
Vertebrarum luxatio. 559.560.
802.p
Vibratio pulsus. 130.m
Vicesimus dies qualis. 223.p.m
Victus ratio in phlegmone in- 171.m
teriore, & in siccitate. 171.m
Victus ratio praua circa crisi- 16.f
m, quomodo sæpe interficiat. 16.f
Victus in acutis. 266.m
Victus ratio in morbis thora- 787.p
cis. 787.p
Victus cur augendus in pleuri- 711
tide post coctionem. 711
Victus ratio post sanguinis mis- 691.m
tionem. 691.m
Victus qualis necessarius exte- ibidem.
nuatus, aut immodicè vacua- ibidem.
tis. ibidem.
Victus ratio in pleuritide acutè 727.m. 758.f
seruanda. 727.m. 758.f
Victus ratio post immoderatā 653.f
fluxionem sanguinis. 653.f
Vigilia vorax. 195.m
Vigilia vigilæ causæ, & sopor so- 281.p
poris. 281.p
Vigilia bilis procreatrix. 1028.p
Vigilia Capax & d. n. 71.m
Vigilia duplex. 134.m
Vigilia. 276.p
266.m
Vigilandi impotentia. 286.p
Vigilæ. 564.p. 529.m
30.m. 411.p. 320.f
Vigilæ. 170.f
Signum crisis. 172.m
Vigilæ febricitantium. 956.f
Vigilæ à tristitia. 465.f
Vigilæ recidivæ præfagia. 62.f
Vigilæ in pueris. 170.p
Vigilæ post crisiū quid porten- 62.f
dant. 62.f
Vigilæ turbulentæ signum criti- 171.p
cæ perturbationis. 171.p
Vigilæ effectus & præfagia. 277.m
Vigilæ deiciunt vires. 756.f
Vigiliarum causæ. 131.m
Vigiliarum effectus. 137.f. 267.f
Ex vigilis præfagia. ibidem.
ex Vigilis coma interdum dua- 30.f
bus de causis. 30.f
Vini effectus. 488.f
Vinum calefacit animā & cor- 12.p
pus Platoni. 12.p
Vinum penetrat, & replet. 275.f
Violentum in morbis, paribus 124.m
moueri. 124.m
Virgines cur faciliè exoluantur. 1065.p
Virginum morbi. 1028.m
Viri sceminis similes facti. 156.p
Vires quibus de causis subito 713.f
concidant. 713.f
Vires vnde deiciantur. 156.p
Vires agri considerandæ. 331.m
Vires in abscessibus quales re- 222.m
quirantur. 222.m
Vires vnde cognoscantur. ibid.
Vires ubi sit. 662.m
Vires infirmæ vnde in singulis 113.p
morbi temporibus. 113.p
Vires tribus modis offenduntur. 82.p
82.p
Vires exolutæ. 32.f
Virium essentia. 81.m
Exolutio in febre acuta. 1113
Virium deiectione. ibid. imbecil-
litas, id est, imbecil-
litas, id est, imbecil- 519.f
litas, id est, imbecil- 520.p
Virium deiectionum tres causæ. 82.f
82.f
Signa. ibidem.
Virium substantia ubi sit. 82.p
Virium infirmitas vnde cognos- 170.f
cat. 170.f
Virium dissolutio absque causa 82.m
externa vnde. 82.m
Virium consideratio. 80.f
Virium iudicium ab ætate. 391.m
391.m
Virium vitalium repentina con- 82.f
cisio, pestis signum. 82.f
Virium repentinus casus in an- 714.p
gina. 714.p
Virium infirmitas. 405.p
Viribus infirmis nulla excre- 405.p
tio, 405.p

I N D E X.

no, nullus abcessus bonus 170.f	in salubri morbo. 1109.f	Vomica interioris eruptio. 754.m. Pericula. ibidem.
Viribus languētibz omnes af- fectiones magnz lethales. 32.m.f	Vlcera thoracis. 724.m	Vomica internaz signa. 108.m
Virtus sola in difficilibz crisi- bus spem adfert. 121.f	Vlcera variarum partium tho- racis. 788.p	Vomica eruptio dato catharti- co. 1032. m
Virtutum trium, quę regunt cor- pus, signa bona. 756.p	Vlcera maligna. 1065. p	Vomica collectę & effusę signa. 782. p
Vlcera dolentia ob siccitatem. 564.p	Vlcera serpentia. 1068.p	Vomitio pro expectoratione san- guinis. 850.m
Vlceris vomicosi aut malę affe- cti symptomata. 322. p	Vlcera caua. 981.m	Vomitio syncera. 1026.m
Vlceris vomicosi signū. 471.m	Vlcera variarum partium thora- cis. 822.m	Vomitio minimē molesta. ibid.
Vlcerum precipuorum laboran- tium signa. 82.f	Vlcera quando os corumpant. 513. m	Vomitus æruginosus cum tre- moribus parvis quid osten- dat. 95.f
Vlcerum interiorū vomicoso- rum & grauius affectorum signa. 54.p	Vlcerum pulmonis curatio. 802. p	Vomitio à veratro. 625
Visciditas excrementorū. 641.f	Vlceribus cur stare malum. 942. p	Vomitio meraca. 59.m
Viscosa. 745.m	Vngues adunci, nigri, liuidi. 947.f	Vomitio exigua. 290. m
Visorum duo genera. 477.p	Vngues adunci, oculi caui in bidis vnde. 26.p	Vomitio biliosa à vulnere. 986. & 987
Vilus amissio in infirmis. 344.f	Vngues. 829. f. 830. p	Vomitio nigrorum. 633.
345.p	Affectus. ibidem.	637. m
Vilus deficiens. 113.	Vngues curui. 778. p. 781. p	Vomitio in vulneratis vnde. 966. f. 967
Nox. ibidem.	Vnguium luor. 829. p. f	Vomitio cur in quibusdam faci- lis. 459.m
Vilus hebetatio. 476.m	643.m	Vomitio à rigore an sit mala. 59.m
Vilus hebetat tribus de causis. 492.m	Vnio in vulneribus quibus de causis impediatur. 826 m	Vomitio rubens. 1027.m
Vita quid. 405.m	Vnio partium quomodo fiat. 978.m	Vomitio bona quę. 743.f
Vitrea pituita. 73.f	Vnio quid. ibidem.	Vomitio nigra. 1028.m
Vita duobus constat. 393.p	Vnionis partiū difficilis causę. 978.f. 979	Vomitio æruginosa. 94.f
Vita triplici arce sita. 115.m	Vnire quid. 983.p	Vomitio duplex à venis, & ven- tre. 1026.m
Vitalis facultatis noxa quatuor signorum generibus cogno- scitur. 74 m	Vniuersalis orationis vis. 384.p	Vomitio symptomatica. 217 m
Vitalis facultatis symptomata. 943.m	Vniuersale præceptum quomo- do constituendum. 318.m	Vomitio cū tractu quid faciat, & significet. 83. m
Vitrea pituita. 73.f	Vocis materia. 48.m	Vomitio pauca. 289 f
Vuca. 481.p	Vocis causę, instrumenta, & le- siones. 39. m. f	Vomitio. 656.f
Vlcus tabidorum 841.m. 837.m	Vocis priuatio. 444	Vomitionis critica signa. 217. & 218
Vlcus relictum post suppara- tionem internam. 788.p	Vocis tarditas. 257. m	Vomitionis signa. 363.p
Vlcus pulmonum cur difficile curatu. 820.m	Vocis interceptio. 693.f	389.m. 1030. f
Vlcus in febrientibus confide- randus. 947	Vocis defectio affecto pulmo- ne. 1115.p	Vomitionis signa antecedentia. 158.p
Vlcus siccum & liuidum signū mortis. ibidem.	Vocis mutatio. 525.m	Vomitionis vsus & occasio, quā- do. 626.m
Vlcus sine pure. 531.p	Vocis quardam vitia. 361.f	627.p
Vlcus siccum dicitur tribus mo- dis. 947. 948	Vocis mutatio vnde. 78.m	Vomitionis meracę, an sit criti- ca, examen. 60.m
Vlcus internum. 473.m	Vocis instrumenta. 687.m	Vomitionis nigra causę. 279.f
Vlcus cum rumore & pure, cur salubrius, quā sine his. 948	Vocis priuatio in vulneratis. 904. p	Præfagia. ibidem.
Vlcus pulmonis cur serinum di- ctum. 834.m	Voce priuantur ægri multis de causis. 4.m	Vomitiones in vulneribus. 965.p
Vlceris vesicę signa. 892.m	Voce læsa non semper amitti- tur respiratio & cur. 110.p	Vomitiones lethales. 399.f
Vlceris color. 299.f	Voces effractę à medicamento. 526.p. 1112.p	Vomitiones in gravidis. 1019.f
Vlceris luor vnde. 943.m	Luctuosę. 525. m	Vomitiones nigra. 504.f
Vlcera. 412.f	Voluuli causę, differentię, præ- fagia. 888.	505.f
Vlcera qualia ante mortem, vel	& 889	Vomitiones sanguinis. 818. & 819
	Voluulus. 899.m. 365.m	Vomitum differentię. 240.f
	64.p.m. 380.m. 635. m. 602	Vomitus in superpurgationibus vtilis. 878.m
		Vomitus biliosus an in dysente- ria malus. ibidem.

I N D E X.

Sanguinis excretio in purgationibus.	1031.f	Sanguinis è naribus fluxus in vulneribus cerebri.	297.f	thalia.	87.p
Sanguinis stillicidium.	235.m	Sanguinis missio an semper differenda propter nauseâ.	84.p	Sanguinis fluxuri præsagium.	366.p
Sanguinis fluor hepate male affecto.	516.p	Sanguinis vacuâdi terminus in pleuritide.	939.m	Sanguinis stillicidiû quarto die.	416.p
Sanguinis frequens stillatio in sanis, & in morbis diuturnis.	662. 663	Sanguinis excretio per sputa, urinas, deiectiones.	733.f	Sanguinis missio.	704.m
Sanguini immodicè vacuato vietus qualis debeat.	245.f	Sanguinis stillicidium non ita metuendum in morbis frigidis.	459.m	Sanguinis vacuatio quibus non conveniat.	459.m
Sanguinis grumosi excretio.	619	Sanguinis vomitio.	1027.m	Sanguinis fluxus è gingivis.	515.f
Sanguinis missio dilata, aut ommissa quæ pericula afferat.	606.m	Sanguinis stillicidium.	355.m	Sanguinis deiectio.	1056.p
Sanguinis expectoratio quando lethalis.	821.m	Sanguinis larga profluvia.	290.f	Sanguinis suppressi symptomata.	628.p
Sanguinis stillatio à vehementi motione nullam vim habet ad præsagium.	397.f	Sanguinis vomitiones & reiectiones ex ore.	818.819. 820.821	Sanguinis reiectio.	310.f
Sanguinis stillatio, fluxio, eruptio.	382.p	Sanguinis missio in pleuritide non semper necessaria.	737.f	Sanguinis concretio.	906.m
vide Hæmorrhagia.		Sanguinis missio.	656.f	Sanguinis suppressio.	608.p
Sanguinis missio ex quibus parvis fieri debeat.	627.f	Sanguinis immoderate fluxiones.	648.f	Sanguinem in quibusdâ morbis concretescere.	2.p
Sanguinis fluxus è directo fieri debet.	645.646	Sanguinis eruptio è naribus interdum alia salutaria, alia lethalis, dignotio.	52.p	Sanguinem fluere è naribus & lacrimis & salivâ bonum & cur.	52.p
Sanguinis stillæ.	335.m.336	Sanguinis reiectio è pulmonibus an semper lethalis.	830.m	Sanguinei & rubri.	869.m
Sanguinis missio in hæmorrhagia.	618.p	Sanguinis è pulmonibus reiectionis curatio.	830.m. Signa.831	Sanguinei & rubri quibus morbis obnoxij.	881.p
Sanguinis fluor.	406.m	Sanguinis stillicidium quomodo innoxium esse queat.	137.p	Sanguinolentiz deiectionis quatuor differentiz.	607.m
Sanguinis è naribus profluentis modus.	52.m	Adiutum capitis locione ab Hippocrate criticum.	ibid.	Sanica.	1004.f.1005.p
Sanguinis stillatio semper damnata ab Hippocrate.	52.m	Sanguinis fluxus è multis locis.	402.m	Sanici in cerebro putrentis lymphomata.	974
& cur. ibidem.		Sanguinis immodicè fluentis effectus.	ibidem.	Sanitas sæpe certò prædicitur, mors non certò.	521.m
Sanguinis profusio, cui rigor & convulsiones superueniunt.	647. 648	Sanguinis è naribus stillantis cautela.	52.m	Sanitatis conservandæ præceptum generale.	626.f
Sanguinis reiectio per os ab hepate per pulmonem.	849.p	Sanguinis stillicidium.	136.137	Sapor salis.	518.m
Sanguinis missio in hydrope.	917.m	Sanguinis reiectio.	795.796	Scabies.	1067.m
Sanguinis excretiones, per sputum, vomitum, deiectionem.	606.f. 607	Sanguinis fluxio per nares frequens unde.	1065.p	Scabies, & inde scabrities.	1109.f
Sanguinis missio magna & confectum facta nõ probatur Hippocrati.	691.m	Sanguinis copiosa detractio cur dolorem sedet.	1068.m	Scabies.	518.p.841.p
Sanguinis missio non semper necessaria in pleuritide.	751.p	Sanguinis detractio in quibus morbis fieri debeat.	936.937	Scabie corpus occupante, cur inspicienda alui & urinx excrementa.	571.f
Sanguinis grumi per deiectionem unde.	377.m	Sanguinis fluxus affecto hepate.	663.p	Scabrities corporis.	304.m
Sanguinis stillæ in morbis pulmonis.	800.m.f	Sanguinis excretio è variis locis.	748	Scabrities corporis.	778.p.1022.m
Sanguinis fluxio è loculo dentis.	1108.m	Sanguinis liberale profluuium.	112.m	Scabrities corporis.	677.m
Sanguinis suppressio quos morbos inducat.	877	Sanguinis fluentis variz causæ.	299.m	Scabrities corporis.	844.p
Sanguinis sputi causæ, signa, præsagia.	747.f. 748	Sanguinis reiectio per os.	819. 821.f	Scabrities corporis.	895.p
Sanguinis stillicidium interdum præannunciat crîsim.	86.f	Sanguinis fluor è naribus quarto die.	381.f	Scabrities corporis.	968.m
		Sanguinis fluxu rigor index supurationis.	24.m	Scabrities corporis.	592.m
		Sanguinis fluor unde.	24.p	Scabrities corporis.	7.m
		Sanguinis stillantis tria signa lethalia.		Scabrities corporis.	664
				Scabrities corporis.	215.f
				Scabrities corporis.	701.f
				Scabrities corporis.	1032.m
				Scabrities corporis.	304.m
				Scabrities corporis.	519
				Scabrities corporis.	Vide sputatio.
				Scabrities corporis.	Screatus duplex in febre.
				Scabrities corporis.	1108.f
				Scabrities corporis.	Screatus sine sputo excluso.
				Scabrities corporis.	1110.p
				Scabrities corporis.	Screatus post nauseâ unde.
				Scabrities corporis.	84.p
				Scabrities corporis.	Quid præsagiat.
				Scabrities corporis.	84.p
				Scabrities corporis.	Screatus post vomitum dupliciter.
				Scabrities corporis.	83.m
				Scabrities corporis.	Screatus.
				Scabrities corporis.	335.p.465.m
				Scabrities corporis.	Ejus

I N D E X.

Eius præfagia.	218.p	Eorum crifes.	86.m	Signa critica, & causæ criticæ.	313.m.f
Scotoma.	163.f. 164.m	Senibus cur non fiat abscessus.	224.p	Signa semper bona, aut mala.	727.p
Sectio.	298.m	Senibus recidiuæ faciles.	428.f	Signa tabis confirmata.	842.f
Sectio thoracis.	823.f. 829.m	Seniorum morbi.	923.p	Signa diaphragmatis affecti.	994.m
Sectio in vulneribus capitis.	422.p	Senium ex morbo.	837.f	Signa tria in omni morbo maximè laudanda, quæ etiâ cum aliis lethaliibus ægrû seruire possunt.	75.m
Sectionis ossis scopus.	970.m	Sensus defectus obiecto sensibili.	85.f	Signa critica, quæ, qualia, quomodo ex his præfagiendum.	18.m. 57.f
Sectio hydropicorum.	872.m	Sensus molestus in lassitudine, vnde fit.	28.m	Signa coctionis triplicia.	216.f
875.p		Sensus cur non fiat præfente sensibili.	77.m	Signa bona firma: mala infirma esse oportet.	401.m
Sectio in hepate affecto.	856.f	Sentiens duplex.	77.m	Signa communia, quæ & signa sunt, & symptomata, & semper bona, aut semper mala.	756.
857.p		Seri triplex vacuatio.	41.m	Signa coctionis quâdo tuta nō sint.	805.m
Sectio purulentorum.	774.m	Sermo quid.	48.m	Signa tria, quæ inter alia lethalia, salutem pollicetur.	756.m
Sedere velle in lecto quale signum.	953. 954.m	Causæ, lésiones, dignotio. ibid.		Signa omnia certiora diebus criticis.	754.f
Sedes.	968.m	Sermonis instrumenta.	687.p.m	Signa quæ præter rationem accidunt fallacia.	2.f
Sedis dolor vnde.	261.f. 409.f	Sermonis materia.	48.m	Signa phrenitica quæ, & seq.	276.f
Sedis dolor vnde, & quid præfagiatur.	112.p	Septum transversum quid.	993.f	Signa salutaria in febribus.	88.p
Sedimenta, quæ desinunt.	1052.f	Vulnera.	ibidem.	Signa critica salutaria, lethalia, ambigua.	521.p
Sedimentum limosum.	1037.p	Septi spasma in pleuritide.	729	Signa recursus humorû ad interiora.	766.m
Sedimentum album.	397.f	Septi detractio & oppressio.	799.p	Signa cruditatis quando mortis significent.	710.f
Sedimentum album & leue, rubrum & leue.	399.p	Septenaria seruantur in diebus, annis & mensibus.	228.m	Signa perpetuo bona, aut mala: accidentia non ita.	328.m
Sedimentum inconstans vnde.	1046.m	Septenariorum vis quando incipiat.	18.f	Signa infida.	328.p
Sedimentum laudabile.	ibid.	Septenarius.	1129.p	vide Remissio.	
Segnities, vide Torpor, & 845.m.		Sextus mensis.	394.f	Signa critica quando mala.	15.f
Semen quid.	946.p	Eius vis.	214.m	Signa pathognomonica. quodammodo sunt prognostica.	70.f
Seminalis materia quando desit.	982.f	Sexti anni cōsideratio.	228. 229	Signa varia.	276.m
Semitertiana.	844.m	Sicca tussis.	972.p	Signa interdum omnia ambigua.	122.p
Semitertianæ.	20.m. 179.m	Siccatio duplex.	175.m	Signa bona, mala, optima, pessima, quæ.	147.f
180.m. 808.m		Sicci morbi.	469.f	Signa ex lingua quam vim habeant in pleuritide.	732.m
Semitertianæ continuæ sunt, acutæ, & malignæ, & cur.	55.f	Siccitas.	864.f	Signa duo certissima imminētis mortis sine crisi.	103.m
Semitertianæ acutæ.	779.p	Siccitas duplex.	533.m. 1012.m	Signa in pleuritide semper bona, & semper mala.	735.f
Semitertianarum signa.	56.p	Eius effectus.	948.m	Signa critica quando apparere debeant.	710.p
Senectus quid.	837.f	Siccitas sola nō causa manifesti somnij.	811.m	Signa coctionis vnde sumatur, ibidem.	
Eius natura.	827.p	Siccitas gulæ & œsophagi lethalis.	143.m	Signa conuulsionis.	682. 683
Senectus cruda.	1009.f	Siccitas celeris apprehensionis causa.	574.f		
Senectus tres gradus.	224.p	Siccitas interna.	152.p		
431.p		Siccitas per se non est actiua.	1022.m		
Senectus diuisio.	1010.p	154.m			
Senes quando tardius intereant, quàm iuuenes.	827. 828	Siccitas non est per se causa efficiens, vnde fiat.	68.m		
Senes per morbos thoracis celerius intereunt quàm iuuenes.	729.m	Siccitas in fronte & durities, quid indicet.	7.m		
Senes quando celerius, aut tardius iuuenibus moriantur in eodem morbo.	427.f. 430.f	Siccitas interiorum à febre lethalis.	1055.p		
Senes ex quibus inflammationibus celerius moriatur, quàm iuuenes.	27.p	Siccitatis signa quodammodo ostendunt phrenitidem.	508.f		
Senes dysenteria iudicati.	86.m	Siccus morbus.	814.m		
Senes atra bile laborantes.	598.m	Siccum in morbis quid Hippocrati.	720		
Senes quando dysenteria iudicentur.	192.p	Scythæ effeminati.	640.p		
Senum temperamētum & morbi.	430.f	Syderatio.	297.p. 421.p		
Senum corpus.	850.p	Syderati.	775.m.f		
		906.m. 910.m			

I N D E X.

Signa profluvij alui.	29.p	tis signis bonis.	756.m	maximè deiciunt.	294.f
Signa coctionis & cruditatis.	734.m	Bonum etiam interdum mul-		Symptomaticę excretiones quę.	133.m
Signa critica.	167.p	tis pravis.	757.m	Symptomati occurrendum ali-	quando, potius quàm causę.
Signa coctionis & cruditatis	291.366.p	Signum phrenitidis.	147.m	874.f	
qualia.	709.f	Silens ecstasis.	139.m	Symptomati occurrendū prius,	quàm causę in quibusdā mor-
Signa & symptomata oppressi		Vide in Sæst.		896.p	bis.
ventriculi à cibo.	4.f	Silentium in ægris triplex, & in-		Symptomatis granibus quiescen-	tibus quando non fidendum.
Signa ὁμογενῆ, ὁμοειδῆ.	3.p	de præstigia.	102.m	71.f	
Signa critica quę, & unde fiant.	122.m	Silentium.	529.m	Symptomatum varia cõmuta-	tio.
Signa vel morbi naturā, vel ma-		Silentium in phreniticis.	144.f	358.359.p	
lignitatem, vel ægij affectus		Silentium in delirio triplex.	925.m	Symptomatum varia commuta-	tio unde.
indicant.	67.p	Silentium in delirio duobus mo-		678.f	
Signa abscessus in peripneumo-		dis.	522.523.p	Symptomatum varietas in me-	tastasi.
nia.	761.m	Silentium siue aphonía signum		704.f	
Signa generis quodāmodo sig-		tertię speciei phrenitidis.		Symptomatum varia permuta-	tio.
na sunt speciei.	133.m	102.m		159.m.f	
Signa λυτήσια.	398.p	Silicernia.	224.p	Symptomatu alternatio.	378.m
Vide λυτήσια.		συμπίνα.	809.p	Symptomatu absentia quid si-	gnificet.
Signa fracturarum.	972	συμπεπνῶτα.	282.p	739.m	
Signa coctionis triplicia.	108.m	Similitudo rerum nobis impo-		Symptomatum novoru accelsio	tribus fit modis.
Signorum tria genera.	147.m	nit.	969.m	40.m	
Signorum criticorum natura.	734.m	συμψυσι.	979.m.f	Symptomatum mutatio varia	unde.
Signorum distinctio in singulis		Symptomata à causis externis,		157.p.m	
morbis observanda.	726.m.f	aut consuetudine nihil conse-		Symptomatum vehementia mi-	tiore affectu reddito.
Signorum concursus.	3.p	runt ad præstadium.	281.m	457.p	
Signorum necessitas qualis.	540.m	Symptomata vulnerum capitis.	991.f	Symptomatum novorum acces-	sio fit translata, divisa seu di-
Signorum divisio.	709.f	Symptomata & signa graviora, ut		43.f	tributa, aut in varios locos
Signorum gravium perseverantia		rigor, quę non hñt in diebus		Quid singula horum signifi-	cent.
& consensus.	153.m	iudicatorijs difficilia.	19.m	ibidem & 44.p	
Signorum vires conferendę.	753.p	Symptomata.	613.m	Synanche.	695.f.699.f
Signorum certitudo varia.	230.p	Symptomata motu materię quā		60.m	
Signorum divisio.	756.m	do.	21.m	Syncera deiectio interdum cri-	tica modò desinat in mixta.
Signorum multitudo & consen-		Symptomata partium affectarū		743.f	
sus certam faciūt prædictio-		in præstigiando distinguenda		744.p	
nem.	75.m	sunt à symptomatis febris.	54.f	Syncera prava.	55.p
Signorum varij gradus.	755.p	Symptomata varia & contraria		745.p	
Signorum vires.	789.p	in eodē morbo, unde.	157.p.m	Syncera bilis quę dicatur.	59.m
Signorum omnium criticorum		Symptomata prava, quę repētē		59.m	
vis in præstigiando.	59.p	eueniunt, suspicionem crisis		60.m.f	
Signorum certitudo & firmitas.	247.248	afferunt.	10.f	Syncerum quid.	324.m
Signorum multitudo & concu-		Symptomata lethalia circa cri-		Syncerus humor cur pravi.	60.m
sus certius reddit præstadium.	94.f	sim non semper mortē osten-		422.f	
Signorum vires observandę po-		dunt.	521.m	Syncipitis dolor cur maior.	266
tius, quàm multitudo.	757.m	Symptomata qualia materia		255	
Signorum explicandorum recta		quiescente, aut eadem trans-		421.f	
methodus.	276.m	fluētē per varias partes.	145.f	Syncipitis dolor in gravidis.	1012.p
Signorum utiliū causę.	955.p	146		973.f	
Signis coctionis, cur non sem-		Symptomata à dissoluto spiritu		411.p	
per fidendum.	711.p	faciliora.	1023.m	464.p.520.p	
Signis bonis non semper fiden-		Symptomata vulnerati capitis.	963.964	714.p	
dum, neque mala semper ve-		Symptomata interdum sequun-		906.m.908.m	
renda.	72.p	tur naturam humoris & mo-		595.m	
Signum inseparabile quid.	116.f	tus eius: interdum & humo-		980.f	
Proprium.	ibidem.	ris & partis obsessę.	146.m	Syndro	
Signum pravi equipollet mul-		Symptomata contraria naturę			
		morbi mala.	1069.f		
		Symptomata ex grumo suppres-			
		so.	997.p		
		Symptomata duo, quę virtutem			

INDEX.

Syndrome ex signis diverſi generis cur Hippocrati non neglecta. 277	Sitis duplex. 87.f	Somnium conspicuum quid. 142.m. Quaestiones de somnis phreniticorum soluit. 143.
συνδρῆμα ἡγῆται. 32.p	Causa, praesagia. ibid. & 88.p	Causa, genera tria, praesagia. ibid. & 144.p
συνδρῆμα. 179.p. 379.p	Sitis à siccitate interna. 1022.m	Somniorum praesagia. 357
Singultuosi. 261.m. 326.m	Sitis absentia quid ostendat. 88.p	In somno cur quidam exsufflet. 99.m
Singultus ab inflammatione. 364.365	Sitis quomodo signum phreniticum. 277.f	Ex somno placido delirij cessatio, & tamen intentus. 243.p
Singultus vnde. 2.m	Sitis quarum affectionum propria sit. 669.f	Somnus παθογενετικὸς, ἀντισυμμετρικὸς, & κριτικὸς. 414.f
lunctus aphoniz quid indicet. ibidem.	Sitis quomodo soluitur. 329.m	Somnus concoquit. 685.p
Singultus in inflammationibus internis. 935.m	Sitis quid indicet. 76.p	Somnus turbulentus. 131.m
Singultus ab haemorrhagia immoderata. 659.660	Sitis variatio. 329.m	Praesagia. ibid. & 132.m
Singultus. 67.p. 164.f	Sitis focus. 173.m	Somnus criticus. 272.m
197.f. 294.p. 295.m. 591.p. 852.f. 935.m. 141.p. 1016.f	Sitim habere. 178.m	Cum stertore lethalis apoplectici, in febribus quando nocet. ibidem.
Singultus praesagia. 326.m	Sitis superficiaria quomodo quiescat somno. 87.f	Sonus cur noctis & cerebri filius. 955.m
Remedia. 67.f	Sitis sedatio multis de causis accidit à vomitu. 1029.m	Somnus multus, profundus, naturalis, non naturalis, morbosus. 686
Ex singultu quid, & quomodo praesagiendum. 67.m	Sitis extinctio. 358.f	Somnus in internis inflammationibus & fallax & periculosus. 853.m
Singultus, pleno, aut morbo, ventriculo, hepate inflammato, intestini prolapsu, ileo. 66.m	Σίτις Hippocrati quid. 293.m	Somnus placidus interdum fallax. 853.p
Singultuosi vnde. 66.p	420.m	Somnus cur sudorem mouet, & alias vacuationes retinet. 566.m
Singultus in superpurgatione. 1030.m	Sitis absentia in ardentibus. 337.p	Sonus matutinus, vespertinus, meridianus. 955.f. 956
Singultus mortis. 303.p	Sitis. 75.f. 76.p. 276.p	Somnus meridianus an concedatur. 956.p
Singultus signum inflammationis hepatis. 66.p	371.404.f. 913.m	Somnus an concoquat. 685.f
Singultus causae. 66.p. 67.m.f	Sitis absentia in febribus interdum lethalis. 72.m.	686.p
Synochi. 124.p	Sitis assiduitas & caloris, non autem vehementia, ardentis signa pathognomonica. 91.f	Somnus turbulentus in furiosis. 920.p
190.p. 718.m	Sitis inexhausta & ardor non semper sunt signa pathognomonica febris ardentis inseparabilia. 91.f	Somnus cur lune tribuatur. 955.m
Synochi symptoma est dolor grauis. 929.f	Solidae partes. 479.f	Somnus profundus aliquando criticus, & à multis causis. 44.m
Synochus. 669.m	Solut morbum quid. 40.m	Somnus criticus. 241.p. 242
Sinus in vulneribus thoracis. 825.f	Somnia manifesta cur & quomodo in phreniticis bona. 143.p	Somnus turbulentus. 241.p
συνεργῶται. 1005.m	Somnia manifesta interdum mala, interdum bona in phreniticis. 144.p	242.f. 352.400.f
σύντασις hypochondrij. 78.m	Somni turbulenti. 496.m	Somnus hians ore. 485.p
σύνταξις. 844.p.m	1099.m	Somnus init. à tantum refrigerat. 686.p
σύνταξις. 254.f	Somni tranquilli quid ostendat. 921.f	Somnus, qui laborem facit, affecto ventre. 851.f
σύνταξις. 614.p	Somni naturalis causae. 415.p	Sonus cur noctu potius, quam interdum ineundus. 955.m
συνταξίς. 604.f	Somni differentiae, praesagia. 955	Somnus quando doloré soluat, vel augeat. 271.m
συνταξίς. 514.p	956.	Somnus quando proficit, aut nocet. 271.m. 272.f
Sitis signa. 87.f. 88.p	Somni tres partes. 143.f	Somnus multus. 673.p
Sitis triplex. 273.m. 274	Somni utilis effectus in febre. 144.p	Somnus longus. 241.m
Praesagia. ibidem.	Somni tranquillae comoda. 920.p	Et inde praesagia. 674.m
Sitis in hydropicis vnde. 914.m	Somni tres differentiae. 241.f	Somnus remedium ardentis febris. 851.f
Sitis quando non respondeat febrili, aut humori putrenti. 914.f	naturalis, praeter naturam, & criticus. ibidem. & 142.	
Sitis absentia an ab extinctione facultatis, an à celeri oblivione dignotio. 151.f	Somni diurni nox. 955.m	
Sitis absentia. 756.f. 757.p	Somni praeter naturam causae. 415.p	
Sitis quando non respondet febrili. 757.p	Somni comoda. 272.f	
Sitis mutatio & vicissitudo quid portendat. 77.p	Somni turbulenti excitationes. 352.f	
Sitis solutio σελήνη. 87.m	Soni suaves & moderati. 757.m	
Sitis in hydropicis. 863.f	Somniculosi. 261.m	

I N D E X.

Sbris.	204. p	Spasmus Cynicus.	115. m. 961. f	externi.	49. p
Somnus praeuus quis,	956. m	Σφυσμός hypochondrij.	90. m	Spiritus an nutriantur.	138. p
Somnus comatosus vnde.	241. f	Σφυσμός tuta significat.	130. p	Spiritus vitalis & animalis, quomodo differant.	921. p
Somnus laborem faciens.	242. f	Spinalis medullæ affectus.	118. f	Spiritus tanquã vinculum.	423. p
	243. p		119. 992. m	Spiritus caliginosus.	474. p
Somnus quando noceat.	674. m	Spinalis medullæ cur maxima habenda ratio in febribus.	19. m	Spiritus elusus in faucibus.	1121. p
Somnus dolores & deliria sedat, interdum inuehit & auget.	412. f	Spinalis medullæ vulnera, & inde præagia.	992. m	Spiritus extensus.	147. m
Somnus quid sit.	143. p	Spinalis medullæ duo foramina.	440. m	Spiritus propriè quid.	65. p
	266. m. 411			Spiritus motus liber, aut interceptus.	423. p
Somnus placidus.	241. p	Spinæ ardor quid præagiat.	265. p	Spiritus internus aëris naturam contrahit.	120. m
Significat crîsim bonâ.	ibid.	Spinæ concussio.	903. m	Spiritus frigidus ex naribus.	142. f. 143. m
& 242. f		Spinæ varij affectus.	624. f	Spiritus frequens.	147. m
Somnus nocet etiã moderatus aliquando in febribus.	45. f		625. 627	Spiritus inclusus effectus & incommoda.	64. f
Sônus pathognomonicus, morbosus, criticus, naturalis.	400. p. m	Spinæ vulnera.	625. p	Spiritus difficultas vnde.	25. m
Somnus in febribus quando noceat.	242. p	Spinæ peruersio.	627	Spiritus flatulentus.	213. p
Somnus longus & profundus differunt.	414. f	Spinæ affectus symptoma.	636. m	Spiritus flatuosi generatio in capite quid ostendat.	257. m
Somnus lethalis.	932. f	Spinæ tubercula quomodo soluantur.	620. m	Spiritus animalis affectus in venteribus.	964. m
Somnus duplex.	134. m	Spinæ ardor.	410. f	Spiritus difficilis.	338. m
Somnus ubi hæc ex Aristotele.	287. m	Spirandi facilitas.	203. p		349. p
Sopor in tûmoribus pestilentibus.	337. f	Spirandi difficultas.	1074. m	Spiritus conclusus quæ mala inferat.	325. 326. p
Sopor in morbis calidis.	415. p		26. p. 140. p	Spiritus animalis.	907. p
Sopor initis accessionum.	309. f	Σπυρσμός.	404. m. f. 911. m	Spiritus offensans & varia ipsius nomina.	846. m
Sopor an ubique malus.	400. m	Spiratio difficilis in grauidis.	1015. m. & 1021. f	Spiritus flatulentus.	618. m
	414. f. & seq.	Spiratio difficilis in tabidis.	846. m	Spiritus vitalis.	776. f
Et quando malus.	318. f	Spirationis difficilis causæ.	954.	Spiritus interni vnde perturbetur.	320. m
Sopor multas.	45. f. ante parotidas, post vigilas criticus est interdum: aliàs symptomaticus à variis causis.	Spirationes obscuræ in tabidis & viduis.	729. f	Spiritus & aëris eadem ratio.	476. p
Sopor ab urinz suppressione.	36. f	Vide respiration.		Spiritus alicubi inclusus.	661. f
Sopor.	853. m. 1054. f	Spirituosi.	165. m	Spiritus extra elatus.	9. 6. p
	952. m. 275. m	Spiritus coactus, aut diffusus.	107. p	Spiritus frigidus.	143. m
Sopor affecto pulmone.	1115. p	Spiritus quomodo afficiantur.	124. m	Spiritus flatulenti effectus.	65. f
Sopor & à sopore resolutio spinæ & vesicæ.	35. m	Spiritus purus aut impurus.	1091. m	Spiritus frigidus ex ore.	1117. f
Sopor an ubique malus.	241. m	Spiritus calidus & flatuosus.	130. m	Spiritus noxia refugit tanquam animal.	15. p
	200. m	Spiritus elusus in faucibus.	149. f	Spiritu exire.	1013. p
Sopor cum bile mixta signum conuulsionis.	353. f	Spiritus neque est substantia animi, neque domiciliũ.	964. m	Spirituum & caloris natui notæ.	107. p
Sordes in viceribus.	1007. m	Spiritus flatuosi generatio.	187.	Spirituum internorum, imperitas ab aëre externo, & ab humoribus internis.	49. p
Sordes aurium dulcescens.	1069. m	Spiritus sublimis & sursum tractus.	158. m	Spirituum dissolutio quibus de causis.	313. f
Sordium genera.	1004. f	Spiritus affectus.	65. p	Spirituum cruditas.	65. p
Sphacelismi causæ & curatio.	296. 297	Spiritus frigidus, spiritus calidus.	145. m	Splen, vide Lien.	
Sphacelismus an curari possit.	113. p	Spiritus intro parvus, extra magnus.	146. m	Splen obstructus aut durus. Vide, lien, hypochondria.	
Σφασμάτος.	975. f	Spiritus coactus in angustias mortem adfert.	464. m	Splendidum in oculis duplex.	491. m
Spasmata.	815. f. 816. m	Spiritus magnus.	199. m	Splendores ob oculos.	216
Spasmi tres differentie.	692. m	Spiritus altuosus.	144. p	vide Marmatyges.	
Causæ & præagia.	ibidem	Spiritus sublimis.	158. m	Spleni.	111. m
Σπασμωδία γελίου.	1116. m	Spiritus difficultas.	604. m	Splenis affectus.	189. p
Σπασμωδία.	246. p. 247	Spiritus tussiculosus.	339. m	Σπύγν.	141. f
Spasmus.	680. m. 728. f	Spiritus flatuosi.	407. f	Spuma	
		Spiritus internus trahit naturã			

INDEX.

- Spuma in sanguine reiecto unde. 795.m.f. & 796
Spuma. 295.f. 856.m
Spuma sanguinis. 856.m
Spumæ causa duplex. 746.f
Spumæ tres gradus. 796.m
Sputatio frequens quid significet. 148.f. 149.p
Sputatio frequens duabus de causis. 453.m
Sputatio frequens. 359.m
516.f. 566.m
Sputatio in parotidibus. 452.f
Sputatio in febribus quid præsignificat. 157.f. 158.p
Sputatio. 519.p
Pauca. 291.p
Sputa quomodo celeritatem aut tarditatem crisis ostendant. 734.m
Sputa pessima. 723.m
Sputa nulla per se lethalia. 723.m
Sputa in angina qualia. 709.m
Sputa sanguinea. 748. 749
Sputa cur pituitam referant. 705.f
Sputa per se neque mortem, neque salutem certò significant. 753.p
Sputa sanguinea. 518.p.m
Sputa in morbis thoracis, qualia ostendant gradus triplicis coctionis. 137.f
Sputa quorum morborum, & quarum partium affectarum signa sint. 742.f. 743.p
Sputa tenuia, crassa, glutinosa, rotunda. 707.f
Sputa flava, alba, rotunda, lenta. 744.m
Sputa sincera. ibidem.
Sputa præter modum in febribus, quid significant. 676.m
Sputa biliosa, liuida, nigra. 517.p
Sputa subarida. 707.p.f
Sputa pauca & concocta. 805.p
810.p
Sputa liuida, flava, æruginosa, nigra, alba, rotunda, glutinosa. 745
Sputa crassa. 271.m
Unde prodeant. 272.p.m
Sputa sanguinea. 801.p
Sputa laudabilia in singulis morbi temporibus. 736.p
Sputa varia. 723.p.m
Sputa optima. 734.f. 736.p
Sputa viscida. 801.p
Sputa sanguinea. 790.m
Sputa multa unde. 719.f
Sputa nigra. 753.p. 794.f
Sputa rotunda. 794.p. 835.m
Sputa quos affectus sequantur. 516.f
Sputa biliosa cur metuenda. 807.m
Sputa purulenta simul & biliosa. 793.f
Sputa non semper ex pectore, tamen si tussi reddantur. 742.f
Sputa facilia & bona. 793.f
Sputa difficilia quæ. ibid. & 720
Sputa quos affectus, & quas partes affectas significant. 718.m
Sputa bona, aut mala in angina. 717.f. 718
Sputa sicca. 720.m
Sputa omnia bona sunt, quæ dolorem tollunt. 752.f
753.p
Sputa subcruenta. 694.m
Sputa purulenta & subcruenta simul. ibidem.
Sputa fuliginosa. 750.m
751.f
Sputa colorata. ibidem.
Sputa frequentia. 720.m
Sputa an attestentur iccori affecto. 848.f
Sputa colorata. 731.m. 736.p
Sputa unde colorentur. 758.p
Sputa viscida. 750.m. 751.f
Sputa prava cur absolute lethalia non sint. 517.p
Sputa falsa. 1109.m
Sputi suppressi causæ. 517.m
727.m
Sputi suppressio in tabidis. 831.m. 836
Sputi tabidorum explorandi ratio. 831.f. 832
Sputi boni dux notæ: citò & facile excerni. 517.m
Sputi sanguinis causæ, differentiarum, præsignia. 747.f
748. 749
Sputi facilitas unde. 743.m
Sputi paucitas horrenda in peripneumoniciis. 805.p
Sputi purulenti malignitas, & eiusdem signa. 833
Sputi ingens copia unde. 676.f
Sputi sanguinis causæ, differentiarum, & præsignia. 795.f. 796
Sputi purulenti grauis odor. 797.m
Sputi biliosi suppressio in lateris dolore quid denunciet. 140.m
Sputi sanguinis dux causæ. 731.m
Sputi & tussis cessatio in moribundis. 518.m
Sputi biliosi suppressio, quid denotet. 111.f
Sputi facili dux causæ. 816.p
Sputi pravi tres notæ. 744.p
Sputi optimi signa. 743.m.f
Sputi mutatio, & facili largaque vacuatio signa sunt coctionis in peripneumonia. 767.m
Sputi materia. 750.p
Sputorum conditiones observandæ. 516.f
Sputorum nomina, causæ, differentiarum, præsignia. 742.f & seq.
Sputorum varij colores. 722.m
736.p
Sputorum difficilis diagnosi. 795.p
Sputorum præsignia. 1108.f
1109.p
Sputorum colores unde. 723.f
724.p
Sputum sanguineum mixtum. 749.f
Sputum cataglyphicrainomenon. 708.p
Sputum valde sanguinolentum. 750.p
Sputum phthificis quomodo examinandum. 792. 793
Sputum nigrum. 747.m
Sputum viscosum. 744.p
Sputum frequens. 556.f
Sputum ichoroides. 749.p
Sputum permixtum quid. 743.f
Sputum cruentum, & valde cruentum. 751.m
Sputum attenuatum. 821.p
822.p
Sputum cruentum an semper mitè pleuritum significet. 733.m
Sputum purulentum. 764.p
Sputum purulentum & biliosum simul quid præsignificat. 753.f
754
Sputum sanguinis ab hepate. 796.f. 797.p. à ipse.
ibidem.
Sputum frequens ante crisin. 166.p
Sputum dulcescens prævium signum. 736.f
Sputum frequens signum phrenitidis. 71.p
Sputum tenne. 505.m
Sputum liuidum. 747.p
751.m
Sputum dulcescere. 729.m.f
790.m
Sputum spumosum. 746.f
Sputum valde foetidum. 787.m
Sputum optimum quale. 707.m
708.p. 710.f. 711.p
Sputum

INDEX.

- Sputum** quando expectorari nō possit. 744.f
Sputum sanguinis ab hepate quomodo fiat. 849.p
Sputum liuidum, pallidum, pituitosum, spumosum. 788.m
Sputum foetidum. 792.m. 793.p
Sputum cruginosum. 747.p
Sputum optimum quod. 723.m
Sputum album. 735.p
Sputum citò & facilè appareat. 734.f
Sputū quibus euocetur. 805.p.f
Squalidum corpus. 1067.m
Σαλγμός. 86.f
Σασις. 150.m
Statim apparere signa critica, quid. 137.f
Stercoracea sunt reliquæ alimēti quotidiani. 1065.p
Stercoris vomitus. 448.p
Stercus, vide deiectiones.
Stercus cur diutius retineatur. 1075.p
Stercus. 1054.m
Stercus caprillo stercore simile. 1055.p
Sterilitas. 664.m
Sternutamenta in morbis thoracis praua, & in quibus vultia. 236
Sternutamentum quando moueri non debeat. 772.p
Sternutamentum. 771. 772
Sternutatio. 235.f. 236
Præfagia. ibidem.
Stertor in apoplexia. 909.m
Stertor vnde fiat. 27.m
 Non semper indicat suppurationem, neque omni suppurationi inest. ibidem f
Stertor non semper à puris multitudine, aut humoris. 801.m
Stertor. 26.f. 311.f. 339.f
 686.m. 735.m. 1121.p
 Peripneumonię signū. 539.m
Stertor affecto pulmone. 727.m
Στημα. 177.m. 637.p
 Ut morsus pulicum. 934.p
Stillatio nigra, & rubra à naribus quid denuncient. 52.m
 Illa admodum lethalis. ibid.f & 53.f
Stillatio sanguinis. 321.f
 659.f. 459.f
Stillacidium sanguinis quando lethale, aut non lethale. 459.
 460
Stillacidium sanguinis. 656
Stillacidū sanguinis omne per se prauum, sed ab horrore pessimum & cur. 53.f
Stillacidium sanguinis tertio & quarto lethale. 281.m
Stillacidium sanguinis in pleuritide. 791.f
Stillacidij sanguinis pessimi notæ. 54.p
Stillacidij sanguinis præfagia. 137. 138.p
Στιβή. 325.m. 735.m. 565
Stoicorum opinio de dolore. 118.p
Stomachi dolor & inflatio. 778.m
Strangulatio. 527.p.m. 258.p
Strangulatio, vide Suffocatio.
Strangulationis in febribus causæ. 572.m
Strangulatus tres causæ. 742.p
Strangulatus repentinus. 802.m
Stranguria. 215.p. 269.p.m
 388.m. 668.m. 930.m. 899.f
 900. 1050.m
Stranguriæ causæ. 865.m
Stranguriæ prænotio ex hyemis constitutione. 928.m
σπαραγγισμός. 398.f
Stranguriolæ vrinæ. 240.m
Strangurioli abscessus. 715.m
Streptitus. 1080.p
Streptitus in pectore. 735.m
 736.m
Streptitus spuri. 740.f
Streptitus ex aluo. 219.p
Streptitus porus descendens. 338. 339
Streptitus quomodo fiat. 151.p
Streptitus in somno. 100.p
Stridor. 509.p.m
Stridor dentium. 396.p
 553.f. 1105.f
σπριγγαδ. 970.p
σπρις. 587.f. 593.m. 219.m
Strumæ. 1009.f
Stupor dolor non est. 269.f
 270.p. Causæ & præfagia. ibidem m.f
Stupor, tremor, resolutio. 440.
Stupor modicus quomodo dolorem sedet, & an sit dolor. 85.p
Stupor in febre & extra febrem vnde, & quid ostēdat. 85.p.m
Stupor paralyticus prænotius. 85.f
Stupor. 991.f. 902.p
 449.p
Stultitia. 294.f. 420.p
 257.f
Subiecti dispositio. 873.m
 928.p
Sublimamētum quid præfagiat. 317.m
Sublimamētum album. 1084.m
Sublimamentum in vrina contrabata. 1081.m
Substātia humoris benigni corrupta sit venenata. 92.p
Subsultatio totius corporis & veluti cōuulsui motus imminente crisi. 122.p
Subsultatio manuum. 89.m
 90.m
Sudamina. 841.p. 835.f
Sudatio. 1084.m
Sudatio in superiore parte. 343.f
Sudatio frequens siue ephidrosis tribus modis praua. 46.m
 vnde fiat. Quando lethalis. ibidem.
Sudor cur magis in pectore. 674.m
Sudor an fieri possit post copiosum sanguinis profluuiū. 62.p
Sudor tenuis. 21.m. Multus. 690.p. Quid sit. 21.m.f
Sudor multus sub mortem. 1073.p
Sudor paucus vnde. 13.m
Sudor in suppuratione hepatis. 833.f
Sudor circa collum & clauiculas. 779.f. 780.p
Sudor, qui febrem non finit. 676.m
Sudor moderatus quid indicet. 21.f
Sudor multus & assiduus. 21.f
 Glutinosus. 210.m
Sudor per somnum. 566.p
Sudor frigidus. 504.m. 1104.p
Sudor in opisthotono. 693.m
Sudor lienis quid significet, & causæ. 4.f
Sudor. 307.p. 325.m. 132.m
 908.p.m. 1113.p. 413.m
Sudor per expressionem. 63.f
Sudor pessimus. ibidem.
Sudor multus, frigidus, calidus, quid ostendat. 63.m
Sudor symptomaticus duplex, dignotio. ibidem.
 Quid ex utroque præfagientum. ibidem.
Sudor ab ambiente frigido. 63.f
Sudor critico die non multus quid ostendat. 61.m. & 471.f
Sudor post rigore inutiles. 665.f
Sudor à rigore quomodo fiat. 15.m
Sudor diaphoreticus. 531.m
Sudor in conuulsione. 692.p
Sudor frequens. 17.m. 308.m
Sudoris materia vel humor, vel partium solidarum humidū. 61.p
Sudoris materia triplex. 63.p
Sudoris boni leges. 1033.f
Sudoris critici signa. 219.f. 337.f
 549.910

I N D E X.

Sudoris & vrinz differentia. 63.p	fectus, & quibus modis ene-	culosa. 471.f
Sudoris & vrinz eadem mate-	niat. 93.m.94	Suppuratio quando fiat. 1130
ria. ibidem.	Suffocatio repentina soli guttu-	Suppuratio vel in pulmone vel
Sudoris signa. 291.m	ri attribuitur. 172.m	in thorace. 26.f
Causa. 471.f	Suffocatio in lateris dolore. 369	Suppurationis interne signa. 180
Sudoris boni notz. 21.f	Suffocatio. 742.p.174.m	Suppurationis modus. 183.p
Critici. 63.m	109.p.172.p.m	Ruptio. 754.m
Sudori superueniens delirium,	Suffocatio vteri. 1018.m	Suppurationis internarum inflam-
aut grauius aliquod sympto-	Suffocationis causa. 338.p	mationum terminus. 180.m
ma lethale. 21.f	Suffusionis symptomata. 162.p	Suppurationis interne sympto-
Sudores tum critici, tum sym-	Superciliorum vulnera. 1003	ma. 1022.m
ptomatici. 398.f	Superfebrientes. 149.f	Suppurationis exitus. 140.m
Sudores, qui pustulas excitant.	Superpurgationes vnde. 126.p	Suppurationis signa & pathognomica. 781.
883.f.884.p	Supinus decubitus duobus mo-	Suppurationis thoracis signa, tum
Sudores frigidi. 63.f	dis molestus. 954.m	propria, tum superuenientia.
Sudores multi. 777.f.780.p	Supinus decubitus. 950	25.m
Sudores multi in sanis quid si-	Suppurata phlegmone interio-	Suppurationis hepatis signa &
gnificent. 63.p	re duo genera symptomatum	praesagia. 852.f
Sudores viles. 166.m	superueniunt. 197.m	Suppurationis terminus in pleu-
Sudores qui incipiunt, mox de-	Suppurata intus materiz sym-	ritide. 724.p
finiunt. 47.p	ptomata. 183	Suppurationis signa, & causa.
Sudores inutiles. 47.m	Suppurata materiz inaequalitas	ibidem.
Sudores in plurali numero quid	quid ostendat. 753.f.754	Suppurationis & ruptionis sig-
106.f	Suppurati qui verè dicantur. 18.p	na. 189.785.m
Sudores multi in febribus quid	Suppurati lateris dignotio. 823	Suppurationis principium non à
indiciunt. 63.m	Suppuratis alius turbata. 26.m	primo die morbi, sed à signis
Sudores an signa conuulsionis	Suppurati tribus modis fiunt.	suppurationis incipientis. 785
esse queant. 133.m	24.m	Suppurationis interne signa.
Sudores cur in pectore magis.	Suppurati tumoris signa. 185	17.f
494.m	Suppurati vnde cognoscantur.	Suppurationis principia in pleu-
Sudores in tabidis. 808.f	829.m	riticis. 741.m
Sudores boni. 1125.p.757.m	Suppurati ex lethargo. 213.f	Suppurationis tempus in inflam-
Sudores multi in suppuratis. 17	Suppurati quomodo cognoscan-	mationibus internis. 177.m
Sudores qui febres non finiunt.	tur. 15.m	Suppurationis signa & causa.
128.m.f	Suppuratio. 25.m.168.m	814.m.774.m.811.174.754.m
Sudores quos morbos iudicent.	718.p.m	1075.m
238.m	Suppuratio alia primogenia, a-	Suppurationis symptomata.
Sudores à suppuratione, quomo-	lia per successione. 25.m	189.m
do differat à sudoribus febris	Suppuratio interna quando sine	Suppurationis tempus in infla-
horrificis. 18.p	periculo. 472.f. Quando peri-	mationibus internis. 1128.m
Sudores quando mouendi, & in	culosa. 473.p. Quo tempore	Suppurationis salutaris signa.
quibus morbis. 690.f	repurgari debet. ibidem.	786.m. & 787
Sudores copiose moti nocent	Suppuratio vnde. 790.p	Suppurationis signum rigor.
690.f	Suppuratio ex vtero. 641.m	308.m
Sudores copiosi. 804.p	Suppuratio in pulmone quādo	Suppurationis optimae signa.
Sudorum consideratio. 257	fiat. 27.m	184.p
Sudorum causa, & ex his praesa-	Suppuratio tardior vnde. 227.m	Suppurationis lethalis signa.
gia. 689.690	Suppuratio in vno latere thora-	787.p
Suffitus in thoracis morbis quā-	cis, & eius signa. 822.f.823	Suppurationis inaequalitas. 754
do noxius. 801.f	Suppuratio quando peripneumonia	Suppurationis interioris signū.
Suffocari de repente in febribus.	moniae succedat. 767.m	617.m
1126.f	Suppuratio inaequalis. 794.p	Suppurationem omnem inter-
Suffocatio. 396.p	Suppuratio expectorari debet	nam tria comitantur. 621.p
Suffocatio à suppressa haemor-	intra quadraginta dies. 791	Suppurationem antecedentia
rhagia. 658.p.m	Suppuratio in angina saepe le-	signa. 26.f
Suffocatio cum vocis priuatione.	thalis. 699.p	in Suppuratione frequens hor-
444.m	Suppuratio in inflammationibus	ror cur lethalis. 18.p
Suffocatio. 92.93. Causa,	internis. 1091.p	in Suppuratione alia sunt signa
signa, dignotio, repentina, non	Suppuratio capite collecta. 406	suppurationis collectae, alię ef-
repentina, sine tumore. ibid.	Suppuratio in thorace multis sit	fusae, alia tabis. 25.f
Et fusus. 93	modis. 741.f. Eius signa & ef-	Suppuratione in metu existente
Suffocatio repentina in morbis	fectus. 742.p	nihil praestantius larga & fre-
acutis quarum partium sit af-	Suppuratio tumorum vbi peri-	

- quæti sanguinis missione. 24
 Suppuratione facta interiorius nõ
 liberatur æger. 25.p
 Suppuratione accedente cur fe-
 bres & dolores magis. 429.p
 Suppurationes internæ. 583.p
 Suppurationes perniciose. 793.f
 Suppurationes pessimæ. 473.m
 Suppurationes internæ, quæ fa-
 cile deprehendi non possunt.
 585. Causæ, & inde prælagia.
 ibidem.
 Suppurationes, quæ intus rum-
 puntur. 584.f
 Suppurationum interiorum du-
 plex periculum, ab eruptione
 & ulcere relicto. 593.p
 Vide Suppuratio.
 Suppurationum umbilicus ter-
 minus. 581.m
 Suppurationis ruptio. 782.f. 783
 Suppurationum frigidarum vlti-
 mus terminus. 784.f
 Suppurationum recentium signa.
 781.f. 782. p.m
 Suppuratorum rigor, febris no-
 cturna, sudor vnde. 15.m
 Suppuratorum symptomata.
 140.p.m. 311.m
 Suppuratorum sudor. 308.f
 Suppuratorum quatuor signa
 optima. 786.f. 787
 Suppuratorium signa. 778. 779
 Sura. 44.m. 317.m
 Suræ dolores. 44.m
 Suræ dolor. 348.m
 Ab hepate vomicoso. ibid.
 Suræ dolor vnde. 110.m. 111.p
 Surarum dolor occultatus, quid
 significet. 42.m
 Surdastræ. 278.f. 1081.p
 Surditas. 461.m. f. 437.m
 288.p. f. 263.p. 417.f. 612.m.
 459.p. 278.p. 556.m. 440. 1278
 m. 1080.m
 Surditas & coma desipientiæ &
 parotidum commune signum.
 460.f. 461.p
 Surditas & torpor à stillicidio
 sanguinis vnde, & quid præla-
 giat. 86.f. 87.p
 Surditas in acutis superveniens.
 459.f. 460.p
 Surditas ambiguum signum pa-
 rotidum. 460.f
 Surditas purulenta superveniens.
 809
 Surditas à vomitione. 1028.m
 Surditas à bile quomodo solva-
 tur. 1087.f
 Surditas & alui profluvium vi-
 cissim fiunt. 1079.p
 Surditas & vomitus quid indicent.
 1087.m
 Surditas duplici causa. 267.f
 Surditas lethalis, inveterata, fir-
 mata, temporaria, critica, sym-
 ptomatica. 432. 433
 Surditas in acutis. 809
 Surditas cum torpore. 1087.p
 Surditatis solutio. 432.p.m
 461. 462.p
 Surditatis differentiæ, causæ, &
 prælagia. 431. 432
 Sursipia. 547.m. 925.m
 Sutura vulnere latentia. 973.f
 Sutura ferro attingi periculo-
 sum. 972.m
 Sutura vulnere cognitu diffi-
 cilia. 969

T

TA quid significet. 171.f
 Tabes in habitu. 845.m
 Tabes renalis, dorsalis. 857.p
 Tabes suppressis hæmorrhoidi-
 bus. 836.m
 Tabes quando incipiat. 791
 Tabes quid. 791.m
 Differentiæ quatuor. ibidem.
 Tabes à malo corporis habitu.
 840.m
 Tabes hæreditaria. 838.p
 Tabes ischiadica. 228.m. Dorsa-
 lis, nephritica. ibid. & 229
 Tabes dorsalis, nephritica, ischia-
 dica. 394.f
 Tabes asthmatica. 791.m
 Tabes à cerebro. 555.m
 Tabes. 25.m. 311.p. 615.m
 857.p.m
 Tabes cur superveniat morbis
 pulmonis. 742.p
 Tabes quando incipiat à suppu-
 ratione. 784.p
 Tabes particularis à coxendice
 & renibus. 230.m
 Tabes post 40. diem à ruptione
 vomitæ. 26.p
 Tabis futuræ signa. 25.m
 Tabis opportuni. 1016.p
 Tabis tres differentiæ, & triplex
 ad tabem præparatio. 839.m
 Tabis principium à tussis cū rau-
 cedine. 803.p
 Tabis signa prænuncia post spu-
 rum sanguinis. 831.m
 Tabis ab ulcere pulmonis signa
 maligna. 831.f. 832. 833.p
 Tabis causæ & signa. 536.p
 Tabis multæ species. 778.f
 Tabis duæ præcipue differentiæ.
 837.p
 Tabis & mortis prænotio ex pu-
 ris malitia. 832.m. f. 833
 Tabis calor. 467.m
 Tabis confirmatæ signa. 845
 Tabis signum prænuncium post
 sanguinis rectionem. 821.m
 Tabis signa antecedentia, conse-
 quentia, adiuncta. 26.p
 Tabis causæ. 802.f. 803.p
 Tabis tria genera. 837.p
 Tabidi. 518.f
 Tabidi & lienterici in quibusdā
 anni constitutionibus. 888.p
 Tabidi qui. 832.m. 833.p
 Tabidi dignotio solo aspectu.
 833.m
 Tabidi ex suppuratis. 18.p.m
 Tabidi cur alijs alijs celerius mo-
 riantur. 754.m
 Tabidorum symptoma præuū.
 596.p
 Tabidorum mors. 615.m. 835.m
 Tabidorum symptomata lethali-
 a. 846.m
 Tabidorum signa. 780.m
 Taciturnitas. 277.m. 524.m
 918.p. 1111.m
 Tarditas respirationis. 548.m
 1119.m
 Taciturnitas in loquaci lethar-
 gi aut melancholici signum.
 77.f
 Telum. 971.p
 Temperamentum mores variat.
 910.f
 Tempora collapsa. 467.p. 1089.m
 Tempora abscessibus apta. 393.f
 Tempora morbi & eorū distin-
 ctio ex signis coctionis & cru-
 ditatis. 710.p
 Tempora vnde dicta. 961.p
 1089.m
 Temporales muscoli qua parte
 secari non debeant. 972.m
 Temporales muscoli. 468.m
 Temporum pulsatio. 163.f
 Temporum vulnera. 300.m
 423.p. 427. 960. & seq.
 Temporum muscoli. 553.m
 Temporum muscoli quando scal-
 pello attingi non debeant.
 962.f
 Temporum & frontis natura.
 467.p. 468
 Tendines. 988.m. 1122
 Tendinum punctura. 984.p
 Tendinum contentio. 553.m
 Tendones. 681.f
 Tendo. 980.f. 987.f
 Tenebræ. 955.m
 Tensismus. 613.f
 Tenuia omnia cruda. 272.m
 Tenix. 593.f
 Tensio cum duritie. 468.m
 Tensio. 445.m. 166.f
 Tensio dolorē facit in alia par-
 te, quàm ubi causa dolorifi-
 ca.

I N D E X.

ca.	266.p	Tympanites.	618.p.619.p	Tortina.	65.m.619.p
Tensionis sensus quando.	27.m	667.p.859.f		869.f.887.p	
Tensio à retractione hypochondrij.	47.f	Tympanitis dolores.	914.m	Tophi in pulmone.	801.m
Tensio hypochondrij flatulenta.	855.m	Ti additum, quid significet.	655.m	Torpidi ad manum.	1022.m
Tenuitas cruditatis argumentū.	1041.p	Tympania.	814.m	Torpor lethalia.	286.p
Tenuitas quid indicet.	21.m	Tympania nec sectione, nec purgatione curatur.	872.f	Torpor duplici ratione.	250.m
Tenuitas quid.	284.m	Tympaniz signa.	873.p.m	Torpor mentis in moribundia.	932.m
Tenuis humor crudus.	707.f	Timon Luciani.	918.m	Torpor vrina suppressa quale signum.	932.f
Tennitas cruditatem indicat.	502.p	Timor & morositia sine occasione.	918.p	Torpor quid.	270.p
Tennitas cruditatis signum.	1103.p	Tuφειδης.	185.m	261.m. 310.p. 409.f. 449.p.	
Tepor extimarum partium in sebre acuta.	698.f	Tuφειμαρία.	51.f. 134.f	459.f. 460.p. 656.m. 631.m.	
Tepor.	404.p	Tuφεισφρα τοσιματα.	178.p	713.m. 47.p. 666.m 901.f. 935.p. 1014.m	
Terminthi.	777.f. 779.p	Typus.	235.p	Torpor in phreniticis.	144.f
Terræ concupiscentia.	836.p	Θηρία.	886.m	145.m	
Terræ partes cur modo mari tegantur modo arescant.	169.p	Θηριωδης.	110.p	Torpor post rigorem lethalis.	22.p
Terror.	150.f. 151.p	1110.f		22.p	
Tertiana cōtinua quomodo differat ab ardente.	371.f	Θηριωμα.	593.m. 834.m	Torpor in suppuratione interna.	939.m
Tertiana febris etiam pro continua.	189.f	Θηρις.	849.f. 850.f	Torporis causæ.	901.f. 902.p
Tertiana exquisita.	397.p	Θάλασσα.	49.p. 474.p	Præstigia.	ibidem.
Non exquisita, autumnalis. ibidem.		Tonica actio.	941.f	Torporis causæ.	22.m
Tertiana pura in ardentium numero.	249.f	Toros.	166.f	Torpores in apoplecticis.	905.f
Tertiana quomodo differat ab ardente.	234.m	Thorax.	821.m	907.p	
Tertianæ differentia.	ibidem.	Thorax in testiculos suum vitium deponit.	1032.m	Torpor.	84.m.f. Causæ, præstigia, dignotio. ibid. & 85.p
Tertiana triplex.	372.p	Thorax plurimum dilatur tribus de causis.	541.m	Τραχυλος.	551.m. 802.m
Tertianæ febris symptomata quædam.	189.m	Thorax angustus.	841.f	Tractus à vomitu.	335.p
Tertianæ solutio.	234.p.m	Thoracis concussio.	729.m	Transglutitio difficilis in morbis.	96.m. 97
Tertianæ cur dicantur.	190.p	Thoracis vulnus.	825.m.f	Translatæ in cerebrum materiarum remedia.	622.f
Tertianæ nomen quid cōprehendat.	397.p	Thoracis purulenti notæ.	829	Translatæ materiarum & partis excipientis dignotio.	120.f
Tertianarum multæ species.	37.f	Thoracis facultas duplex.	729.p	Translatio ad inferiora laudatur Hippoc.	1087.p
Tertianarū intermictitium tres differentie.	179.m	Thoracis & pulmonis materia, an per ventrem euacuari possit.	715.m. 716.p	Translatio humorum in caput, cur nō semper lethalis.	709.p
Testes cur in morbis cōtrahantur, aut intumescant.	945.p	Thoracis vulnera penetrantia tribus diebus conglutinata.	830.f	Translatio in caput cur à rigore fiat.	315.f
Testis intensus.	274.m	Thoracis hydrops.	814.p	Translatio in caput, quod euasura sit, prædicti nō potest, nisi ex superuenientibus.	192.p
Testium contractio in moribundis.	899.p	Thoracis vasa disrūpta.	838.m	Traslatio materiarum à rigore, quomodo fiat.	13.m
Testiculorum & pulmonis consensus.	824.p	Thoracis vlcera.	794.f	Translatio è lumbia.	630.f
Testium dolor & tumor ab ulcere superiorum partium.	826.p	Thoracis affectus, causæ, præstigia.	721. 722. 723	631.p. 366.m	
Testium & capitis qualis consensus.	262.m	Thoracis morbi frequentissimæ.	769.f	Translatæ materiarum effectus, antequam alicubi listatur.	12.m
Testium & thoracis consensus.	945.p	Thoracis morbi quomodo dignoscantur.	775	Translatio.	768.f
Testium ac pudendorum contractio.	261.f. 262.p	Thoracis morbi, & in his præstigia.	710. 711	Translatio humoris melancholici in cerebrum apoplexiæ, aut convulsionem, aut cecitatem, aut epilepsiam, aut insaniam facit, nisi liberentur excretionem aliqua.	10.p
Tetanus.	692.p.m.	Thoracis suppuratio.	215.m	Traslatio humoris vnde cognoscatur.	36.f. 836.f
693.p. 680.m		Thoracis partes.	721.f	Translatio in partes superiores pessima vt causa, & signum.	623.m
		Thoracis inflammationes trium generum.	721.f. 722.p		
		Thoracis vlcera cur difficilia.	979.p		
		Thorace pleno strepitus.	829.p		
		Θηριωδης.	588.m		
		589.p			
		Tormentum.	365.m		
		Tortina ab hydropo sicco, aut ulcere intestini.	873.p.m		

I N D E X.

Translationis materiz in caput, signum. 13.m
 Translationis è lumbis signa. 64
 Translationis symptomaticz à lumbis exemplum. 167.m
 Varia symptomata. ibidem.
 Traslationis materiz varia symptomata. 119.p
 Translationis materiz post rigorem signa. 4.m
 Translationis materiz sursum signa. 50.m
 Translationis materiz ad superiora symptomata pro varietate partium, quas appetit. 35.m
 Translationis humorum signū. 608.f. 609.f
 Traslationis materiz dignotio. 629.m
 Translationis in caput signum proprium. 460.f. 461.p
 Translationis materiz causz. 610.p.m. Vide *μτὰς*.
 Translationis dignotio. 231.f
 Translationis signum certissimum. 176.f
 Traslationis è lumbis varia symptomata. 633
 Translationē materiz soluit hemorrhagia. 159.p
Τραυματισμός. 647.m
 Tremor quando soluat aphoriam. 40.p
 Tremor manuum non semper à malignitate morbi. 40.p
 Tremor in ardente quid præfagiatur. 381.m
 Tremor delirio solutus. 40.m
 Tremor lethalis in phreniticis. 152.p.m. Qomodo ex eo præfagiendum. ibid.
 Tremor an delirio solvatur. 315.f
 Tremor morbi initio quid ostendat, quid in progressu. 95.p
 Tremor in convulsionem mutat. 673.m
 Tremor aut convulsio finiunt vehementissimas phrenitides. 151.m
 Tremor criticus. 214.p.f
 Tremor rigoris pars quibuscūq. 40.m
 Tremor & convulsio simul fieri non possunt. 69.m
 Tremor levis lethalis. 338.m
 Tremor inter critica signa. 388
 Tremor spiritus solutus. 215.m
 Tremor in capiēdo cibo. 440.m
 Causz. ibidem.

Tremor tribus fit modis. 39.p
 Tremor in phrenitide quaudoinnoxius. 147.f
 Tremor an solvatur abscessu, & vrinę stillicidio. 388.m
 Tremor. 88.f
 Quid, & quomodo differat à convulsivo motu. 89.m.f
 90.p
 Tremor quid & quomodo fiat. 49.f
 Tremor. 359.m. 360.f. 506.m
 268.f. 204.f. 1103.m
 Tremor à rigore. 39.m
 Pro rigore. 1033.p
 Tremores parvi. 94.f. & seq.
 Tremori delirium succedens. 201.m.f
 Tremoris præfagia. 90.p.m
 Causz. 154.p. 381.m
 Tremoris tres causz. 202.p
 Tremores in phreniticis. 159.f
 Tremores an delirium solvant. 381.m
 Tremores senibus faciles. 1050
 Tremula reuulsio manuum quid ostendat. 88.1. 89.p
 Tremula manuum reuulsio. 337.m
 Tremulus motus in phreniticis. 347.f
Τραυλισμός febris. 190.m
 377.m
 Tristitia. 465.f
Τραυλισμός 37.p.m.f
Τραυλισμός. 37.p. 317.m
Τριζύριον. 1105.f
Ορρομυδία. 279.f
Τριμύδον. 647.m. 903.m
 Tubercula, & inde materiz translatio. 159.p
 Tubercula ad lumbos varicibus & dysenteria curantur. 620.m
 Tubercula in fistula urinaria. 890.f. 897
 Tubercula. 782.f
 Tuberculi interioris ruptio. 615.p
 Tuberculi crudi in pulmone signum. 740.f
 Tumida facies. 385.m
 Tumidi lethargici. 211.m
 Tumor sub lingua. 513.m
 Tumor pectoris à pleuritide notus. 810.m
 Tumor durus & dolens. 1073.m
 Tumor duobus modis evanescit. 765.f
 Tumor fit duobus modis. 916.f
 Tumor quid ostendat. 463.p
 Tumor in angina evanescens. 701.f
 Tumoris suppurati signa. 585

Tumores, qui facillè resolvantur. 458.m
 Tumores hypochondriorū unde. 938.f
 Tumores cum aluo fluente, aut suppressa. 1066.p
 Tumores quot modis dissolvantur. 472-473
 Tumores in vulneribus evanescientes. 681.f
 Tumores pituitosi. 580.p
 Tumores faciles, aut difficiles. 584.m
 Tumores interiores, cur serum quoddam emittant. 718.p
 Tumores boni, aut mali. 92.m
 Tumores ventris cur alij minus transcant in abscessus: alij magis. 18.m
 Tumores duri ac dolorifici. 579.m
 Tumores præter naturam unde. 486.f. 487.p
 Tumores, qui vestigia digitorū relinquunt. 580.m
 Tumores ventris. 864.p
 Tumorū tres differentiz. 581.p
 Tumorū divisio, & propria nomina. 579.m
 Tumorum in hypochondriis dignotio. 576.m
 Tumorū materia translata quid efficiat. 92.m
 Tumorum variz differentiz. 584. 1129.f
 Tunica adnata. 480.f
 489.f
 Turbulenta è somno excitatio, quid indicet. 133.p
 152.f
 Turbulenti. 496.m
 Turgentia humorum. 629.f
 630.p
 Turgentium humorum certissimum signum. 146.m
 Turgere humores quid. 264.f
 265.p
 Turpia loqui præter consuetudinem signum phrenitidis. 71.p
 Tussicula. 816.p
 Tussiendi cupiditas. 779.m
 Tussis tribus modis in h. drope. 914.f 915.p
 Tussis quomodo fiat. 729.m
 Tussis cum raucedine in infania. 912
 Tussis valida thoracis concussione eget. 473.m
 Tussis irrita. 26.p
 Tussis sicca. 912.m
 Tussis initio accessionis. 368.f
 Tussis sine excreatione in suppuratis

I N D E X.

puratis vnde.	18.p	Venæ quædam in superficie corporis sanguinem fundentes.	402.p	Venarum pulsatio.	191.m
Tussis cur cessat.	518.m	Venæ sectio in hæmorrhagia.	618.p.m	Vide <i>εμφύσις</i> . & 196.m	
Tussis ferina, & ab aëre.	886.m	Venæ consentiunt hepati.	644.f	Diluentio.	30.m
Tussis in hydropè à multis causis.	814.m.862.f	Venæ sectio quando cōueniat.	460.m	Venas mori quid vulgo.	42.f
863.911.p		Venæ sectionem quæ prohibeât.	737.f	Venenum calore coquente fit deterius.	73.f
Tussis initio accessioneis.	173.p	Venæ nomine quid intelligendum.	997.m	Venter flatuosus.	250.p
Tussis cur sitim sedet.	173.m	Venulæ rubræ in oculorum albo.	468.f	venter inflatus.	251.m
Tussis multa.	744.f	Venæ sectio quando proficit.	671.m	404.p	
Tussicula mouetur in quibusdā ante crism.	166.p	Venæ sectio in hæmorrhoidum suppressione.	670.m	venter tumidus.	211.212
Tussis abscessus facit.	862.f	Venæ in cubito pulsus.	589.f	venter cedens medicamentis.	913.m
Tussis valida quando laudanda.	787.p	Venæ sectio in hydropè.	917.p	ventres hyeme calidiores.	686.p
Tussis cum spasmate.	517.f	919.p		ventris tumor similis hydropi.	136.p.m
Tussis quomodo sit signum affecti pulmonis vel thoracis.	796.p	Venæ sectio quibus morbis conueniat.	269.p	ventris dolores.	618.m
Tussis.	310.f.604.m	Venæ sectionem qui morbi requirant.	936.937.938	Et tumor.	354.f.862.p
816.p.821.m		Venæ crassæ.	990.p	704.f.1082.m.903.f	
Tussis sicca causæ.	173.f	Venæ & arteriæ iugulares.	960.f	ventris tumor detumescentes.	864.p
Tussis duplex in febribus.	173.m	Venæ iecori consentiunt.	516.p	ventris triplex regio.	581.p
Tussis vnde.	453.m	Venæ sectio.	758.m	ventris dolor ab hepate.	852.f
Tussis abscessu quiescentes.	1084.f	Venæ sectio quando maximè necessaria ante purgationem.	604.f.605.p	ventris tumores quomodo curandi, & quid in his prælagiendum.	614.615
Tussis leuiter irritantes.	556.f	Venæ sectio quando suspecta.	936.f	ventris tumoris causæ.	614.m
		Venæ magnæ & crassæ.	996.f	ventris infirmitas omnium confusio.	885.m
		Venarum nomine arteriæ etiam intelliguntur.	379.377	ventris tumor suppressa aluo.	614.615
		Venarum perturbatio in quibus morbis.	31.m	ventris tumores quibus in partibus consistant.	581.f
		Venarum pulsatio.	196.m	ventris tumor flatuosus.	586.
		Prælagia.	ibid.& 377.f	587	
		379.f.552.p.f		ventris valde rubens prolunies.	283.f
		Venarum iugularium pulsatio.	1122.p	ventris tres partes.	1130
		1122.p		ventris tumor cum fluore alui.	1065.f
		Venarum <i>vaueiunt</i> .	1007.m	ventris mortuus.	91.m
		Venarum affectus.	996.p	Perturbationes.	17.m.591.f
		Venarum interceptio est cataleptis.	491.m. Et apoplexia sanguinea.	Inflatio.	219.m
		905.f		Durities.	616.f.617
		Venarum temporaliū pulsatio.	410.f	ventris varij tumores, & qui facilius suppurentur.	581.m
		Venarū affectus pulsatio, distentio, conturbatio.	30.m	ventris dolor vnde in febribus, & quid prælagiendum.	199.m
		Venarum interceptio.	66.f	ventris tensio.	1063.p.m
		669.m.f		ventris inflatio cum motu conuulsuo.	867.m
		Venarum crassarum vulnera.	996.f	Ventriculus angustior minor, & que paucis repletur.	912.m
		996.f		Ventriculus consentit faucibus, lingue, cerebro.	535.p
		Venarum repletio quæ mala inferat.	68.f	Ventriculi dolores cum torminibus.	594.p
		Venarum temporalium vehemens agitatio.	409.p	Ventriculi vulnera.	979.m
		Venarum dolor.	621.m	Ventriculi consensus cum cerebro & aliis partibus.	141.p
		Et arteriarum.	919.f.728.m	986.m.590.m	
				Ventriculi vulnerati signa.	979.f

INDEX.

- Ventriculi non cōcoquentis excrementa.** 848. m
Ventriculi symptomata per cōsensum cum aliis partibus. 986. f
Ventriculi cum multis partibus consensus. 590. 591
Ventriculi affectus. 937. f
Ventriculi aphthæ. 884. m
Ventriculi imbecilli effectus. 535. p
Ventriculi facultas retentrix. 884. m
Ventriculum in dysenteria affici prauum. 878. m
Ventriculorum cerebri affectus. 256. p. m
Veratri vsus. 625. 626
Vermes in muliebri sinu, & vis vrina. 262. f
Vermes in lientericis. 886
Vermes. 593. f
Symptomata. ibid. & 594
Vermium quædam symptomata. 953. p
Vermiū generatio, & inde lienteria. 884. f. 885
Vermium symptomata. 496. f 593. m
Ver. 923. f
Ver cur morbos afferat, cum sit temperatissimum. 928. p
Vesperinus somnus cur dammandus. 956. p
Vertigo tenebriosa. 158. p 664. 257. m
Vertigo sine febre quid denunciet. 256. 257
Vertiginosa febris. 129. m
Vertigo vnde. 130. m 364. m
Verticis dolor. 646. m
Vertigo initio febrium quid ostendat. 163. p
Vertigo tenebriosa suppressis hæmorrhoidibus. 671. m
Vertigo triplex, in sanis, in febre, & in crisi. 664. m
Vertigo. 264. m. 670. m 407. f. 663. f
Vertiginosæ febres. 164. f
Vertiginis in febribus causæ & prælagia. 256. f
Vesica discissa quomodo coalescat. 979. p
vesica cur refrigeretur in acutis. 11. p
vesica an sit nervosa. 270. f
vesica intercepta. 1049. p
vesicatoria. 271. m
vesicæ vlcus. 890. m. 892. m
vesicæ durities & dolor. 890. 891
Vesicæ functio, tensio vnde. 36. p
vesicæ vulnera & inde prælagia. 995. f. 996. p
vesicæ an cerebrum cōdolescat. 270. f
vesicæ phlegmone laborantis signa. 890. m
vesicæ nervi & substantia. ibidem.
vesicæ affectus signa lethalia. 893
vesicæ morbi proprii. 890. m 898. p
vesicæ phlegmone quomodo solvatur. 891. f. 892
vesicæ grangrana. 891. f. 892. p
vesicæ & capitis cōsensu qualis. 262. m
vesicæ musculus resolutus inuoluntariè vrinam sinit effluere, tractus aut pressus, eundem supprimit. 36. m
Vertebræ luxatio. 570. f 94. p
Vertebræ spinæ. 916. p
Vertebrarū spinæ affectus. 992. m
Vertebrarum luxatio. 559. 560. 802. p
Vibratio pulsus. 130. m
Vicesimus dies qualis. 223. p. m
Victus ratio in phlegmone interiore, & in siccitate. 171. m
Victus ratio praua circa crism, quomodo sæpe interficiat. 16. f
Victus in acutis. 266. m
Victus ratio in morbis thoracis. 787. p
Victus cur augendus in pleuritide post coctionem. 711
Victus ratio post sanguinis missionem. 691. m
Victus qualis necessarius extenuatis, aut immodicè vacuatis. ibidem.
Victus ratio in pleuritide acutè seruanda. 727. m. 758. f
Victus ratio post immoderatā fluxionem sanguinis. 653. f
Vigilia vorax. 195. m
Vigilia vigilie causæ, & sopor sopor. 281. p
Vigilia bilis procreatrix. 1028. p
Vigilia Ταραχιδης. 71. m
Vigilia duplex. 154. m
Vigilia. 276. p 266. m
Vigilandi impotentia. 286. p
Vigilia. 564. p. 529. m 30. m. 411. p. 320. f
Vigilia. 170. f
Signum crisis. 172. m
Vigilia febricitantium. 956. f
Vigilia à tristitia. 465. f
Vigilia recidivæ prænūciæ. 62. f
Vigilia in pueris. 170. p
Vigilia post crism quid portentant. 62. f
Vigilia turbulentiæ signum crisiæ perturbationis. 171. p
Vigilia effectus & prælagia. 277. m
Vigilia deiciunt vires. 756. f
Vigiliarum causæ. 131. m
Vigiliarum effectus. 137. f. 167. f
Ex vigiliis prælagia. ibidem.
ex Vigiliis coma interdum duabus de causis. 30. f
Vini effectus. 488. f
Vinum calefacit animā & corpus Platoni. 12. p
Vinum penetrat, & replet. 275. f
Violentum in morbis, paribus moveri. 124. m
Virgines cur faciliè exoluuntur. 1065. p
Virginum morbi. 1018. m
Viri forminis similes facti. 156. p
Vires quibus de causis subito concidunt. 713. f
Vires vnde deiciantur. 156. p
Vires ægri considerandæ. 331. m
Vires in abscessibus quales requirantur. 222. m
Vires vnde cognoscamus. ibid.
Vires ubi sit. 662. m
Vires infirmæ vnde in singulis morbi temporibus. 113. p
Vires tribus modis offenduntur. 82. p
Vires exolutæ. 32. f
Virium essentia. 81. m
Exolutio in febre acuta. 113
Virium deiectione. Vide imbecillitas, *disrupta*.
Virium exolutio morbum omnem lethalem facit. 519. f & 520. p
Virium deiectionum tres causæ. 82. f
Signa. ibidem.
Virium substantia ubi sit. 82. p
Virium infirmitas vnde cognoscatur. 170. f
Virium dissolutio absque causa externa vnde. 82. m
Virium consideratio. 80. f
Virium indicium ab ætate. 391. m
Virium vitalium repentina confusio, pestis signum. 82. f
Virium repentinus casus in angina. 714. p
Virium infirmitas. 405. p
Viribus infirmis nulla excretio,

INDEX.

no, nullus abscessus bonus 170.f	in salubri morbo. 1109.f	Vomica interioris eruptio. 754.m. Pericula. ibidem.
Viribus languēibus omnes af- fectiones magnæ lethales. 32.m.f	Vlcera thoracis. 820.m	Vomica interna signa. 108.m
Virtus sola in difficilibus crisi- bus spem adfert. 121.f	Vlcera variarum partium tho- racis. 788.p	Vomica eruptio dato catharti- co. 1031.m
Virtutum trium, quæ regunt cor- pus, signa bona. 756.p	Vlcera maligna. 1065.p	Vomica collectæ & effusæ signa. 781.p
Viscera dolentia ob siccitatem. 564.p	Vlcera serpentia. 1068.p	Vomitio pro expectoratione san- guinis. 830.m
Visceris vomicosi aut malè affe- cti symptomata. 312.p	Vlcera caua. 981.m	Vomitio sincera. 1026.m
Visceris vomicosi signū. 471.m	Vlcera variarum partium thora- cis. 822.m	Vomitio minimè molesta. ibid.
Viscerum præcipuorum laboran- tium signa. 82.f	Vlcera quando os corrumpant. 513.m	Vomitus æruginosus cum tre- moribus parvis quid osten- dat. 95.f
Viscerum interiorū vomicoso- rum & grauiter affectorum signa. 54.p	Vlcerum pulmonis curatio. 802.p	Vomitio à veratro. 625
Visciditas excrementorū. 641.f	Vlceribus cur stare malum. 942.p	Vomitio meraca. 59.m
Viscosa. 745.m	Vngues adunci, nigri, liuidi. 947.f	Vomitio exigua. 290.m
Visorum duo genera. 477.p	Vngues adunci, oculi caui in ta- bidis vnde. 26.p	Vomitio biliosa à vulnere. 986. & 987
Vilus amissio in infirmis. 344.f	Vngues. 829.f. 830.p	Vomitio nigrorum. 633.
345.p	Affectus. ibidem.	637.m
Vilus deficiens. 113.	Vngues curui. 778.p. 781.p	Vomitio in vulneratis vnde. 966.f. 967
Noxæ. ibidem.	Vnguium liuor. 829.p.f	Vomitio cur in quibusdam faci- lis. 459.m
Vilus hebetatio. 476.m	643.m	Vomitio à rigore an sit mala. 59.m
Vilus hebetatio tribus de causis. 492.m	Vnio in vulneribus quibus de causis impediatur. 826.m	Vomitio rubens. 1027.m
Vita quid. 405.m	Vnio partium quomodo fiat. 978.m	Vomitio bona quæ. 743.f
Vitrea pituita. 73.f	Vnio quid. ibidem.	Vomitio nigra. 1028.m
Vita duobus constat. 393.p	Vnionis partiū difficilis causæ. 978.f. 979	Vomitio æruginosa. 94.f
Vita triplici arce sita. 155.m	Vnre quid. 983.p	Vomitio duplex à venis, & ven- tre. 1026.m
Vitalis facultatis noxa quatuor signorum generibus cogno- scitur. 74.m	Vniuersalis orationis vis. 384.p	Vomitio symptomatica. 217.m
Vitalis facultatis symptomata. 943.m	Vniuersale præceptum quomo- do constituendum. 318.m	Vomitio cū tractu quid faciat, & significet. 83.m
Vitrea pituita. 73.f	Vocis materia. 48.m	Vomitio pauca. 289.f
Voca. 481.p	Vocis causæ, instrumenta, & le- siones. 39.m.f	Vomitio. 656.f
Vlcus tabidorum & pueri. 837.m	Vocis priuatio. 444	Vomitionis criticæ signa. 217. & 218
Vlcus relictum post suppara- tionem internam. 788.p	Vocis tarditas. 257.m	Vomitionis signa. 363.p
Vlcus pulmonum cur difficile curatur. 820.m	Vocis interceptio. 693.f	389.m. 1030.f
Vlcus in febrientibus conside- randus. 947	Vocis defectio affecto pulmo- ne. 1115.p	Vomitionis signa antecedentia. 158.p
Vlcus siccum & liuidum signū mortis. ibidem.	Vocis mutatio. 525.m	Vomitionis vsus & occasio, quæ- do. 626.m
Vlcus sine pure. 531.p	Vocis quædam vitia. 361.f	627.p
Vlcus siccum dicitur tribus mo- dis. 947. 948	Vocis mutatio vnde. 78.m	Vomitionis meracæ, an sit criti- ca, examen. 60.m
Vlcus internum. 473.m	Vocis instrumenta. 687.m	Vomitionis nigra causæ. 279.f
Vlcus cum rumore & pure, cur salubrius, quàm sine his. 948	Vocis priuatio in vulneratis. 904.p	Præfagia. ibidem.
Vlcus pulmonis cur serinum di- ctum. 834.m	Voce priuantur ægri multis de causis. 4.m	Vomitiones in vulneribus. 965.p
Vlceris vesicæ signa. 892.m	Voce laxa non semper amitti- tur respiratio & cur. 110.p	Vomitiones lethales. 399.f
Vlceris color. 299.f	Voces effractæ à medicamento. 526.p. 1112.p	Vomitiones in gravidis. 1019.f
Vlceris liuor vnde. 948.m	Luctuosæ. 525.m	Vomitiones nigra. 504.f
Vlcera. 412.f	Voluuli causæ, differentiæ, præ- fagia. 888.	505.f
Vlcera qualia ante mortem, vel	& 889	Vomitiones sanguinis. 818. & 819
	Volulus. 899.m. 365.m	Vomitionum differentiæ. 240.f
	64.p.m. 380.m. 635.m. 602	Vomitus in superpurgationibus vtilis. 878.m
		Vomitus biliosus an in dysente- ria malus. ibidem.

INDEX.

Vomitus quando mouendus.	878.m	tut.	1123.m	Vrina celeriter cocta.	286.f
Vomitus in ileo.	889.m	Vox $\alpha\iota\tau\eta\mu\acute{\alpha}\delta\eta\kappa$.	560.m	Vrina tenuis & ruffa.	455.f
Vomitus diuerfa materia.	158.f	Vox acuta vnde.	79.p.m	Vrina purulenta.	636.m
Vomitus initio morbi.	4.p	Quid praeſagiat.	ibid.	Vrina aquoſa.	653.p.m
à Vomitu tractus.	335.	Vox acuta vnde.	330.m	Vrinam à potu celeriter reddi malum.	1039.m
& 81.m		Vox exigua & obſcura, rauca, tremens, canora, acuta, clangoſa.	78.m.f	Vrina purulenta à corde ſuppu rato.	824.p
Vomitus bilis porracez.	494.p	Vrina in phrenticis aliquando ſupprimitur, aliquando prae ter voluntatem affluit.	11.m	Vrina tenuis.	355.m
Vomitus bilioſus in vulneribus capitis.	964.m	Vrina repente, parum, prae ter rationem cocta, interciſa, mala.	74.p	Vrina pauca in hydropicis.	870
Vomitus bilioſi & nigri ſigna.	157.f 158.p	Melior quoque ex pernicioſiſſima.	ibidem.	Vrina tenuis.	1035.p
Vomitus & nauſea vnde.	83.f	Vrina perturbata.	870.p.m	Vrina ſine voluntate reddita.	897.f.898
84.p		Vrina aquoſa.	136.f	Vrina returbata.	654.m
Vomitus ſigna.	437.f	653.p.m		Vrina copioſa in pleuriſia.	736.m
Vomitus in febris pntidis vn de, & an ſiſtendus.	84.p	Vrina exaueſcens.	1034.p	Vrina pauca profluente aluo.	1064.p
Vomitus ſanguinis.	607.p	Vrina cum pingui quodam in natante.	1034.p	Vrina pauca & rubra in hydro picis.	912.p
Vomitus niger.	632.m	Vrina ſubito & conſertim ef fluens cur laudanda.	689.m	Vrina praſina.	1041.f
Vomitus æruginoſus.	167.m	Vrina oleoſa in hepaticis.	851.p	Vrina $\iota\alpha\lambda\epsilon\iota\delta\eta\kappa$.	685.m
338.m		Vrina aquoſa, an ſublimamentū habere queat.	450.f	Vrina quomodo excernatur.	11.m
Vomitus de his, quæ redduntur ex pulmone.	818.p	Vrina ſimilis lixiui.	1044.f	Vrina $\gamma\omicron\tau\epsilon\iota\delta\eta\kappa$.	685.m
Vomitus alui profluuii, & con trā, curatur.	878.p	Vrina ſublingualium.	213.p	Vrina $\iota\alpha\lambda\epsilon\iota\delta\eta\kappa$ eadem, quæ $\gamma\omicron\tau\epsilon\iota\delta\eta\kappa$.	684.f
Vomitus æruginoſi, cauſæ, & praeſagia.	95.m	311.p		Vrina vitrea.	685
Vomitus qualis eſſe debeat.	60.f	Vrina $\chi\epsilon\lambda\acute{\alpha}\delta\eta\kappa$.	1035.p	Vrina tenuis & aquoſa in pue ris deterſima.	1040.m
Vomitus $\alpha\epsilon\iota\delta\eta\kappa$.	1028.p	1636.m		Vrina cocta imminente morte.	531.p
Vomitus tenuium & aquoſorū.	633.m	Vrina euariās in melius aut de terius.	1035.p	Vrina nigra.	9.m.1036.f
Vortex.	365.m	Vrina pallida naturalis eſt.	1035.m	Vrina ante parotidas qualis.	160.f
Vox obſcura in ægris vnde.	2.f	Vrina tenuis & bilioſa.	ibid.	Vrina in acutis intercepta.	1050.f
Vox $\alpha\lambda\epsilon\iota\delta\eta\mu\acute{\alpha}\delta\eta\kappa$.	153.f	Vrina alba & aquoſa.	1035.f	Vrina oſtendit an febris ſit à bi le, vel copia crudæ materiæ.	1051.p
511.m.f		Vrina lactea.	ibidem.	Vrina turbida.	1046.f
Vox $\alpha\lambda\alpha\gamma\gamma\acute{\alpha}\delta\eta\kappa$.	ibidem.f	Vrina craſſa.	803.m	Vrina cruenta.	441.m
531.m.f		Vrina tenuis poſt craſſam.	803.m.f. & 804	Vrina neſciente ægro reddita.	1040.f
Vox acuta quid ſignificet.	77.f	Vrina concocta.	653.m	Vrina tenuis.	129.p. 355.m
Vox imbecillior.	463.m	Vrina aquea.	ibidem.	Vrina purulenta.	452.m
Vox elifa in faucibus.	525.f	Vrina genituræ ſimilis.	694	Vrina alba & graueolēs.	452.m
Vox clangoſa, rauca.	525.m	Vrina vitrea.	694.m	Vrina nigra ſolo ſedimento ſe curior eſt, nigra ſubſtantia & ſedimento ſemper lethalis.	75.p
Vox tremula.	534.m	Vrina rubra.	865.m	Vrina in hydropicis.	864.m
Vox rauca, clara, ſonora, aſpera.	154.m	870.m, 1036.m		Vrina purulenta.	398.f
Vox mutatur per affectus pul monum.	535.m	Vrina multa craſſa.	161.p	399.p. 636.m	
Vox rauca.	534.m	Vrina inuoluntariè effuſa.	386.p.f	Vrina pinguis.	1042.f
Vox intercepta.	340.m	Vrina ſublingualium ſimilis.	386.f	Vrina pelliculoſa.	1043.m
Vox languida & obſcura.	112.p	Vrina purulenta, vitrea, cū opti mo ſedimento.	239.240	ex Vrina ſuppreſſa in acutis, quomodo & quid praeſagien dum.	36.m
Vox clangoſa vnde.	1029.p	Vrina in bilioſis & pituitoliſ, qualis ſalutem portendat.	239.p	Vrina nigra & tenuis ſemper le thalis.	75.p
Vox clangoſa.	114.m	Vrina varia colore & ſubſiden tia.	1036.m	Vrina ſanguinolenta.	1041.m
Luctuoſa.	ibidem	Vrina cum ſubſidentia diuulſa.	1036.f	Vrina	
& 155					
Vox tremula.	155.p				
1114.f					
Vox interciſa.	524.f				
525.p					
Vox grauis, rauca, clara, acuta, clangoſa, lugubris.	533.p.f				
Vox obſcura.	720.f				
721.p. 801.f					
Vox ſimilis his, qui ſtrangulan-					

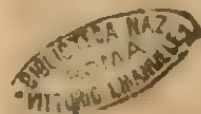
INDEX.

Vrina cocta.	1041.p	ria.	63.p	Vrinæ tenues cum sublimamen	10.	418.m	
Vrina oleosa.	1039.f	Vrinæ prærubræ suppressio le-	168.p	Vrinæ suppressio critica, sympto-	matica ab extinctione calo-		
Vrina alba duplex.	160.f	thalis.	69.p	ris, obstructione meatuū , in-	flammatione spinæ vitæ par-		
Vrina <i>συσκοταίνουσα</i> .	1124.p	Vrinæ suppressionis signa.	1038.p	tium superiorū, translatione.	35.f. 36.p		
Vrinæ variz criticæ.	240	Vrinæ de repente coctæ.	31.m. 212	Vrinæ tenues initio morbi cum	vertigine & pulsatione in tē-		
Vrinæ suppressæ signa , causæ,	895	Vrinæ subiugalia.	401.m	ponibus quid prælagiat.	129.m		
prælagia.	895	Vrinæ iudicia.	401.m	Vrinæ oleosæ.	844.m		
Vrinæ epilepticorū quales.	1052	Vrinæ crassæ & turbidæ in mor-	239.p	Vrinæ suppressio in phreniticis.	77.p		
Vrinæ à colliquatione.	850.f	bis diuturnis.	654.f	Vrinæ celeriter coctæ malæ.	1048.f		
Vrinæ interceptio, vel potius in-	35.m	Vrinæ crudæ.	44.m	Vrinæ retentio quibus signis o-	stendatur.	14.f	
Sine crisi.	ibid.	Vrinæ cum encephalate disper-	633	Vrinæ sanguinolentæ.	313.f		
Vrinæ calculosi quales.	895.m	sio.	441.p	Vrinæ inuoluntarius exitus.	313.p		
Vrinæ membranaceæ.	353.m	Vrinæ aquosæ varij gradus.	284.f. 286.m	Vrinæ bona hypostasis.	236.f		
Vrinæ suppressio.	566.f	Vrinæ subrubræ.	236.f	Vrinæ cruentæ quale signū sit.	33.p.m		
35.m. 15.m		Vrinæ coctæ.	1085.p	Vrinæ rubræ multis modis.	33.m		
Vrinæ densæ.	278.f	Vrinæ coctæ & crudæ tres gra-	42.m	Vrinæ retentio unde.	898.m		
Vrinæ quid ostendant.	441.m	du.	305.m	Vrinæ inuoluntarius exitus.	ibid.		
Vrinæ æruginosæ.	1040.p	Vrinæ celeriter coctæ.	305.m	Vrinæ suppressio in rigoribus.	314.m 316.m		
Vrinæ abscessuum prænunciæ	182.m	Vrinæ delirantium cum suspensa	36.m	Vrinæ tuoræ, prærubræ, impensè	rubræ.	800.m	
quales.	307.m	nube diuisa & malè colora-	865.f	Vrinæ repente coctæ damnatæ	Hippoc.	73.p	
Vrinæ suppressio ex docti inflam-	453.f	ta.	1051.p	Vrinæ melioris coloris sub mor-	tem.	ibidem.	
marione.	1051.p	Vrinæ suppressæ causæ vesica va-	1084.m	Vrinæ purulentæ.	132.f. 556.p		
Vrinæ modò coctæ , modò cru-	997.p	cua.	803.m	Vrinæ cum spuma.	1038.f		
da.	268.p	Vrinæ paucæ, cum paucò sedi-	353.m	Vrinæ tenues, coctæ.	402.f		
Vrinæ interceptio.	269.m. 317.m	mento.	353.m	Vrinæ crudæ in morbo particu-	laris etiam cocto periculosæ.	892.m	
Vrinæ tenues & pallidæ ante	351.f	Vrinæ aquosæ in declinatione	294.p	Vrinæ purulentæ, genituræ, vi-	tro fuso similes.	399.p	
phrenitidem.	352.p	morbi.	286.f	Vrinæ cruentæ, & valde rubræ.	567.m		
Et in crisi.	352.p	Vrinæ turbidæ.	851.m	Vrinæ nigræ.	279.p		
Vrinæ paucitas , aut suppressio.	870.m	Vrinæ suppressio critica.	1084.m	Prælagia.	ibidem.		
Vrinæ unde perturbentur.	655.p	Symptomatica.	ibidem.	Vrinæ nigræ aliquando saluta-	res.	1109.p	
Vrinæ genituræ similes.	ibidem.	Vrinæ bonæ in moribundis vn-	286.f	Vrinæ & alui suppressio, tum	ante rigorem criticum, tum	in ipso rigore.	10.m
Vrinæ nigre cum sublimamēto	1044.m	de.	1084.m	Vrinæ nigræ ab atra bile quo-	modo fiant.	343.m	
malè colorato.	244.m	Vrinæ purulentæ.	353.m	Vrinæ materia triplex.	63.p		
Vrinæ coctæ fallūt, nisi certæ con-	244.m	Duplices.	ibidem.	Vrinæ crassæ & turbidæ.	1034.p		
ditiones addantur.	1052.p	Vrinæ turbidæ & iumentorū vi-	353.m	Vrinæ celeriter concoctæ.	453.f		
Vrinæ non sentiente ægro red-	1052.p	nis similes.	1050.m	Vrinæ rubræ tres gradus.	441.m		
ditæ.	1052.p	Vrinæ suppressæ causa unde re-	757.m	Vrinæ inter phœnitica signa.	442		
Vrinæ turbidæ & malè puræ.	1052.p	quirenda.	803.f. 804	Vrinæ suppressæ remedia.	896.p		
Vrinæ <i>συσκοταίνουσα</i> .	555.f. 556	Vrinæ attenuantur tribus mo-	932.m	Vrinæ tenues ante paroxysmū	epileptiæ.	271.p	
Vrinæ materia triplex.	ibid.	dis.	897.m	Vrinæ			
Vrinæ initio coctæ, item acres,	417.p	Vrinæ suppressio & inde mors.	932.m				
mordentes, crassæ, albæ, <i>συσ-</i>	556.m	Vrinæ suppressæ curatio.	897.m				
κοταίνουσα coctæ.	556.m	Vrinæ retentio in acutis inter-	10.m				
Vrinæ variz à colliquatione.	556.m	duum critica, interdū sympto-	132.f. 133.f				
Vrinæ aquosæ.	1048.m	matica.	452.m				
Vrinæ in calculosis.	ibidem.	Vrinæ laudabiles.	137.f				
Vrinæ cur interdum fallant.	240.f. 244.m	Vrinæ pelliculosæ siue mēbra-	31.f				
Vrinæ nigræ, puri similes, puru-	240.	naceæ.	31.f				
lentæ, vitreæ.	240.	Vrinæ aquosæ cum sublimamen	36.p.m.f				
Vrinæ suppressionis causa, quo-	11.m	to quid portendant.					
modo cognoscatur.	847.f	Vrinæ quomodo gradus tripli-					
Vrinæ sandaracis modo ruben-	847.f	cis coctionis ostendant.					
tes in hepaticis.	847.f	Vrinæ cum rigore suppressæ.					
Vrinæ & sudoris eadem mate-		Vrinæ suppressio vacua aut ple-					
		na vesica, unde & quomodo					
		causæ dignoscantur.					
		36.p.m.f					

INDEX.

Vrinæ excretio quomodo fiat.	35.p.m	Vrinæ in nephriticis.	1081.m	Vulnera vesicæ.	995.f. 996.p
Vrinæ tenues multæ.	804.p	Vrinæ subiugaliæ.	43.p	Vulnera hepatis.	993.m
Vrinæ paucitas à crassitie.	804	Vrinarum copia & crassities.	689.p	Vulnera quæ non coalescant & cur.	978
Vrinæ in morbis extra venas cur inspicendæ, & quid præmonstrent.	804.f	Vrinarum tenuium dux differentiarum.	215.f	Vulnera quot modis insanabilia.	978.m
Vrinæ suppressio in calculosis.	1049.f	Vrinarum retentio ante rigorem.	41.m	Vulnera nervorum.	1001.f
Vrinæ penitus aquosæ.	182.m	Vrinandi actio quibus perficiatur.	895.p	Vulnera renû & lienis.	1002.m
Vrinæ cum albo in medio pendente.	182.m	Vrinatio & vrinæ expulsio differunt.	898.m	Vulnera parua, difficilia, quæ.	1002.f
Vrinæ albæ & graveolentes. ibidem.		Vitio tabidorum.	872.m	Vulnera capitis cum fractura.	948.p
Vrinæ purulentæ non semper ostendunt vlcus.	892.m	Vitio hepate laborante.	856.f	Lethalia.	421.f. 422.p
Vrinæ suppressio lethalis.	893.p	857.p		Vulnera epiploï.	976.m
Vrinæ cruentæ.	32.m	Vitio suppuratorum.	875.p	Vulnera quæ coalescant prima, aut secunda intentione.	977.f. 978
Vrinæ mane & vesperti conspiciendæ.	454.m	Vitio purulentorum.	774.m	Vulnera ventriculi.	979.m
Vrinæ subrubræ.	1081.m	Vitio thoracis.	823.f. 691.m	Vulnera lethalia quæ.	990.
Vrinæ αιματώδης.	1125.m	829.m. 798.p		991.992	
Vrinæ involuntarius motus triplici de causa.	30.f	Vterus an sit nervosus.	270.f	Vulnera diaphragmatis & inde præsagia.	993.f. 994
Vrinæ impensè rubræ.	1038.f	Vteri ascensus.	675.m	Vulnera crassarum venarum.	996.f
Vrinæ cum sedimento saluæ simili & vitreæ.	1043.f	Perversio.	ibidem f	Vulnera cordis, & inde præsagia.	995
Vrinæ albæ differentiarum.	1035.f	Vteri situs.	1011.p	Vulnera arteriarû, venarum, & asperæ arteriarum.	997.998
Vrinæ in morbis thoracis non negligendæ.	1047.p	Vteri strangulatus.	642.p	Vulnera intestinorum.	1001.
Vrinæ nephriticorum quales.	930.p	908.m		1002	
Vrinæ biliosæ.	1036.m	Vteri suffocatio.	1018.m	Vulnera praua.	681.f
Vrinæ quales liene affecto.	1031	674.f. 1025.f		Vulnera quibus modis, & quot lethalia sunt.	990.f
Vrinæ stillicidium.	899.m	Vteri durities.	1017.m	Vulnerum capitis pravorum aut lethalium signa.	299
Vrinæ color varius in hydropse.	870.m	Vteri inflammatio.	ibidem.	m. 300	
Vrinæ mictus sub se.	31.m	Vteri purgatio inter λυτρίαι.	401	Vulnerum capitis symptomata.	903. & seq. 959. 960. 963
Vrinæ suppressæ causæ vesicæ plena.	36.m	Vteri tumores præter naturam.	641.m	Vulnerum capitis præsagia.	299.m. 300
Vrinæ tenues & aquosæ in hepatico periculosæ.	72.m	Vteri consensus cum aliis partibus.	1012.p	Vulnerati celerius ætate intereunt & cur.	974.f
Vrinæ τεραχιδώδης.	137.m	Vteri consensus cum lumbis consensus.	640.p	Vultus tristis.	740.m
Vrinæ suppressio.	636.m	Vteri conuulsio.	641.m		
Vrinæ sanie perfusæ.	597.f	Vteri retractio.	641.p	X	
Vrinæ difficultas affecto thorace & corde.	824.m	Vtero an cerebrum cõdolescat.	270.f	Ξυμπεροδύσιν.	260.p
Vrinæ stillicidium.	865.m	Vulnera in superficie thoracis lethalia.	1002.f	Ξυμπεροδύσιν dentium.	1105.f
Vrinæ in calculosis quales.	1045	Vulnerum magnum.	998.f	Ξύσμα.	880.m
Vrinæ in morbis extra venas, cur inspiciendæ.	736.m	Vulnerum, quod ad cicatricem duci non potest.	826.m	Ξύσμα τώδης.	399.f. 401.m
Vrinæ & sydoris differentia.	63.p	Vulneris color.	948.p	239.f. 243.m	
		Vulnera capitis in priori parte magis lethalia.	992.p	Χυμπερὰ.	968.f
		Vulnera oculorum & superciliorum.	1003	Χυρὸν.	814.m
		Vulnera malefica.	1003.m	Χύτρος.	166.f

F I N I S.



ERRATA.

Primus numerus paginam designat, secundus verò lineam.

Pagina 5. linea 35. certa sede. 8.9. cum perfrigeratione. ibidem 13. ad duritiem. 20.8. redeunte humorum. 25.39. sunt autem. 27.44. sine empyemate. 29.6. νομίδος. 32.1. rigores. ibidem 28. αἵματος. ibidem 35. sanguinis. 34.28. indicat. 39.29. supernis. 44.22. παλινδρομία. 45.29. in musculis. 47.12. uonitum. 49.9. ἀχλὺς δὲ. 49.47. Phrenticorion. 51.18. euectia. 53.53. prauum. 54.1. indice. 55.13. conuexa. ibidem 19. oper. ultimum. 56.9. aut erraticæ. 57.31. indice. 59.9. ἀντιφρόδωρα, & que. 69.14. sine nausea. 73.14. ultimo. 80.6. signum est criticum. ibidem 20. parit. 81.14. expectandum. ibidem facultatum. 82.35. exhalant. 83.23. ἀνὰ χεῖρας. 86.16. tribus sit modis naturaliter, symptomaticè, atque criticè. ibidem 48. ubi locum not. 87.45. crescens. 88.2. hec. 88.46.4. qua. 93.17. spirandi. 93.46. permariare. 95.10. eam. 99.11. Alkelindus. 100.36. ἐκλυόν. 108.16. codionis. 115.33. indicant. 123.38. inuit. 125.33. eadem hora. 146. in si. munia. 149.29. illud dubium. 153.15. agri. 154.16. σωὶσπύουσα. 164.31. ἀντιφρόδωρα. 168.18. credebatur. 169.31. prius. 179.43. ἀκλινῶν. 184.9. sine. 190.53. mutatur penitus. 197.26. tumorem. 204.27. lame. 209.12. διοκρίτης. 211.49. sunt. 226.50. ἐννοεῖ. 51. expectandam. 227.35. calida & secca. 239.39. nullo. 243.31. urina cocta. 246.35. sumptis. 251.38. mesocolo. 252.37. acris. 254.26. dele, per. 255.1. dele, multo. 259.10. dele, &. 260.47. coniunctina. ibidem in si. coniunctinam. 265.8. tumor. 269.36. qualitas, torpore. 272.19. ἐπιπύουσα. 274.46. adaperit uenis. ibidem 47. indicant. 365.8. concalescit. 377.33. commotus. 428.10. Quod enim ait. 431.40. aeris anfractus. ibid. in si. anfractum. 434.35. sine. 435.40. criticus. 449.48. parcius. 450.35. cuius. 451.8. partibus abscessus oriuntur. 452.5. & suppurante. 456.6. generationem. 456.35. indicant. 461.23. do cent. 467.51. natus extrema sul. 476.35. crystalloidem. 486. lin. pen. tumore præ. nata. 490. lin. pen. re. uulsiōnes. 493.9. functionum. 495.30. conuulsiōnes. 499.42. πάλιν. 504.1. nullus per uen. ibidem 2. c. p. iratio. 505.43. conata. 507.5. nequit. 520.2. atrophia. 522.26. sensus & mot. 523.19. agere moriuntur. 528.23. Præter uoluntatem excrementa aut deiectiones aut χαλὰν dixit &c. 532.37. indicat. ibid. 39. indicatio. 539. 6. codocæ. 577.21. agri celerime. 778.28. indicant. ibid. 29. conuexam. ibid. 5. sanguinis. 590.26. & 27. si. mores ad omne opus. 596.4. interceptis. 612.25. intelligi. 617.11. internic. ibid. 32. munus erat. 619.11. uitiōis. ibid. 27. egeri. 620.1. Inflammatio autem. 624.39. ad naturalem. 630.11. conflexit. 642.38. conuexam. 651. 35. ἐντοπία. 680.30. fomes & origo. 685.6. indicationes. ibid. 44. indicationibus. 696.9. nunquam non. 697. 16. feruentium angustiam. 706.12. Hoc genus. 727.8. letibalem. 729.42. uolentia. 730.33. indicare. 731.31. Affigitur pituita. 736.35. abscessus. 741.9. spirituum. 745.12. detergeri. ibid. lin. pen. χλαυδόν. 751.36. colorem. 775.5. & 6. conscendit. 776.21. utrinque. 784.30. uolenta. 789.15. præmonstrant. 814.17. hydropis. 818. 42. conuexa. 826.9. cessisse. 828.23. qua uegeta. 835.2. affectus. 837.33. uiuentis. 848.8. nominantur. 851. 8. reman. pin. 856.17. conuexa. 18. αγγος. 861.11. sanguificationem. 865.28. postea. ibid. 41. que pauca. 867.38. naturæ. 868.15. ualde. 24. coloribus. 32. excrementum. 886.31. & quibus. 887. lin. pen. cibi. 890.21. fluxionem. 902.38. multig. 906.15. tumore. 912. in si. que ab Holle. 919.22. scim. 31. succum mel. 920.35. Color. 922.15. que fla. 925.25. palpitatione. 936.47. euacuatur. & in si. trahatur. 937.23. se. 938.19. indi. cationem. 946.12. femine. 947.26. color. 948.7. parte. 954.11. frigida. 26. indignari. 968.17. conuexa. 969.11. diuiditur. 976.8. adit. 977.44. stium. 980.5. desinit. 14. perfectum. 983.14. sit. 993.3. ab initio. 997.17. sciendi. 998.37. πάλιν. 1001.47. uitaueris. 1010.33. amission. 1011. in si. particularis. 1012.24. peditus. 1014. contra. & post. perturbata. 1017.34. quous proflu. 1018.9. magnitudo. 1019.12. aliam quoque. 1021.12. exolutæ. 1025.2. dissoluitur. 1030.20. mali. 23. exeuat materia. & seq. lin. succedens. 1032. 22. cur. 1034.15. liquamentum. 1036.18. sanguine. 1038.28. certam fidem. 30. ualitudinis ostendere. 36. legitur. 1039.3. cohiberi. 1042.15. decurrit. 1043.25. materia. 1044.18. non deieci. 1045.10. reposita. 1047.17. bene ualentium. 1048.17. similem. 1050.5. succussione. 1061.6. exeuante. 1062.7. dele. capite. 1067.15. prius. 1068.26. put. acre. 1069.20. infantium. 1071.1. post ea. ibid. 30. inuet.

